ALPHONSI TOSTATI HISPANI,

EPISCOPI ABVLENSIS,

PHILOSOPHI, THEOLOGI,
Ac Pontificij Iuris, Cæſareique conſultiſsimi, necnon linguæ Græcæ, & Hebraicæ peritiſsimi,

Commentaria in Quartam Partem MATTHÆI:
Mendis nunc ſanè quàm plurimis diligenter expurgata.
CVM INDICE COPIOSISSIMO.

Ad PHILIPPVM II. Catholicum & Inuictiſsimum Hiſpaniarum, & Indiarum Regem.

VENETIIS. M D XCVI.
Apud Io. Baptiſtam, & Io. Bernardum Seſſam, fratres.

ALPHONSI TOSTATI EPISCOPI ABVLENSIS

COMMENTARIORVM In Euangelium Matthæi

QVARTA PARS.

CAP. XII.

Mat. 2. Luc 6. 6. q. 3. c. ſcri ptum. 25. q. 1. c. ideo

IN ILLO tempore abijt Ieſus p ſata ſabbato: diſcipuli autem eius eſurientes cœperunt vellere ſpicas, & manducare. Phariſæi autem videntes dixerunt ei: Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet eis facere ſabbatis. At ille dixit eis: Non legiſtis quid fecerit Dauid quando eſurijt, & qui cum eo erant, quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, quos non licebat ei edere, neque his qui cum eo erant, niſi ſolis ſacerdotibus? Aut nõ legiſtis in lege, quia ſabbatis ſacerdotes in templo ſabbatum violant, & ſine crimine ſunt? Dico autem vobis, quia templo maior eſt hic. Si autem ſciretis quid eſt, miſericordiam volo, & non ſacrificium, neque condẽnaſſetis innocentes: Dominus enim eſt filius hominis etiam ſabbati.

1. Reg. 21. (beside "licet eis facere ſabbatis")

Oſeę 6. Mat. 2. Lu. 6. Mar. 3. Luc. 6. (beside "legiſtis in lege … ſunt?")

A IN *illo tempore*. Poſtquam Matthæus in præcedentibus poſuit confirmationem dubitantium. ſ. diſcipulorum Ioannis prę cedenti cap. hic ponit confutationem impugnantium. ſ. Phariſæorum. Et diuiditur in quatuor partes. Quia aliqui impugnabãt Chriſtum, veritatem eius reprehendendo, quaſi contra B legem ageret. Alii calumniando eius bonitatẽ: opera facta diuinitus dæmoni attribuendo, ibi. *Tunc oblatus eſt*. Alii tentando eius poteſtatem ſigna de cęlo quærendo, ibi. *Tunc reſponderunt*. Alii ei inſidiando, & hoc dupliciter. Quidam inſidiando ei in propria familia, ſcilicet in diſcipulis. Alii in propria perſona, ibi. *Cum* C *inde tranſiſſet*.

An iſta ſint continuata ad præcedentia.

Quæſt. I.

QVÆRETVR circa primum an ea, quę habentur hic ſint continuata ad prçcedẽtia. D Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Marcus, & Lucas ponunt iſtud, quod habetur hic in principio cap. & tamen non continuant illud præcedentibus, ſed alteri narrationi.

Item, quia ambo ponentes iſtud ponunt illud immediate poſt accuſationem diſcipulorum Chriſti, quare non ieiunarent, vt patet Marc. 2. & Luc. 6. ergo E videtur, ꝙ ille ſit ordo rectus cum ambo concordent in eo, & non iſte quem poſuit Matthæus.

Dicendum, quòd iſte eſt ordo continuus, quia in litera innuitur continuatio cum dicitur: In illo tempore abiit Ieſus. ſ. tempore quo fiebant, quę ſupra ha-

bentur,& ſic dicit glo. ꝙ narrata prædicatione cũ miraculis vnius anni ante quæſtionem Ioannis factis,trãſiit ad ea, quæ ſacta ſunt in alio anno. ſ. poſt mortem Ioannis, quando iam in omnibus Chriſto contradicitur,& idem vult Auguſtinus. ſ. ꝙ omnia quæ ſequũtur facta ſunt in ſecundo anno prædicationis Chriſti, quia Ioannes vixit toto anno quo Chriſtus prædicauit,& ſic continuata ſunt iſta præcedentibus. F

Ad argumentum dicẽdum, ꝙ Matthęus tenet hic continuum ordinem: Marcus aũt & Lucas mutauerunt ordinem, nec eſt inconueniens, ꝙ diſcordet ab eis,quia ſæpe inter ſe diſcordant, maxime quia illi noluerunt tenere ordinem artificialem.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet Marcus,& Lucas concordent in ordine,& ſint contra Matthæum, magis eſt ſtandum Matthæo,eo ꝙ litera exprimit hic ordinem,quia dicit.In illo tempore,illi tamen nõ exprimunt aliquid,quod ſignet continuationem, & ita Auguſtinus vult in lib.de cõcor.euan. Vel dici, ꝙ põt accipi in illo tempore large, & ita poteſt ſignificare longum tempus in quo multa fieri poſſent, & ſic poteſt eſſe ordo rectus Marci, & Lucæ, & mutatio ordinis apud Matthæum,magis tamen tenet,ꝙ Matthęus teneat ordinem rectum. Alii autem tenẽt ordinem artificialem. ſ. nolendo ponere multas reprehenſiones ſimul diſcipulorum factas a Phariſæis.Nam ipſi accuſauerant eos,quare non ieiunabant, nunc iterum accuſant eos,quare euellebant,& fricabant ſpicas, & ſic dicitur Mar.2.Et factum eſt iterum cum in ſabbatis ambularent. G H

Circa primum dicitur. *In illo tempore.* ſ. in quo facta ſunt præcedentia, quando diſcipuli Ioannis quęſierũt a Chriſto,vt patet. *Abijt Ieſus.* Ibant cum eo diſcipuli eius,& eo præſente ſpicas vellebant diſcipuli. *Sabbato.* De hoc enim accuſabant eos, quòd in ſabbato facerent,quod non licebat,non autem quaſi ipſum, quod faciebant per ſe malum eſſet. *Per ſata.* i. per ſegetes, quia iam habebant ſpicas maturas de quibus diſcipuli comedebant. *Diſcipuli autem eius.* Non apparet an de ſolis Apoſtolis intelligatur,vel de omnibus ſimul, nã multos diſcipulos Chriſtus habebat qui ſequebantur eum, quia poſt duodecim Apoſtolos etiam deſignauit 72.diſcipulos,Luc. 10. ſed de quibuſcunque intelligatur non differt, quia non omnino variatur ex hoc conditio facti, & accuſationis. *Eſurientes.* Contigit enim eos eſurire, quia non vacabant deliciis cibi, & potus,& hoc ponitur ad oſtendendum cauſam facti, & excuſationem ipſorum,vt infra tangitur. *Cœperunt vellere ſpicas.* Ideſt eradicare, vel melius intelligitur vellere,ideſt decerpere, quia euellere ſpicas eſt ipſam ſpicam,& calamum eius radicitus trahere,ſed hoc nõ erat neceſſe ad cibum,ſed ſolũ, quòd ſpicas tollerent, & hoc non erat euellere,ſed decerpere. *Et manducare.* Subintelligendum eſt,quòd grana purgabant, & comedebant,quia ſpicas comedere brutorum eſt,ſic dicitur Lucæ ſexto. Et manducabant confricantes manibus,quia iſte eſt modus purgandi grana ſpicarum. *Phariſæi autem.* Lucæ ſexto,dicitur. Quidam Phariſęorum,& idem eſt,quia certum eſt, quod non poterant nunc omnes Phariſæi aſſiſtere diſcipulis Chriſti, vt accuſarent eos. *Videntes.* Videntes,ſcilicet, quòd diſcipuli ſpicas vellerent, & manibus fricarent. Nam non accuſabant eos,quia comedebant, ſed quòd cibus parabatur. *Dixerunt ei.* Scilicet Chriſto,& tamen Luc.6.dicitur:dicebant illis,ideſt diſcipulis,ſed de hoc infra dicetur, quæſtione ſeptima. *Ecce diſcipuli tui faciunt.* Scilicet ſpicas vellendo, & manibus eas confricando. *Quod non licet eis facere ſabbatis.* Scilicet, quia ſabbato non licebat cibus parare, ſed ex præcedenti die parati ſeruabantur. *At ille dixit eis.* Videns quòd I K

Diſcipuli ſpicis veſcebantur.

Iudæis ſabbato non licebat cibus parare.

iniuſte diſcipulos accuſabant,confutat eorum accuſationem. *Non legiſtis?* Arguit contra eos ex ſcriptura, & non debet legi aſſertiue, ſed interrogatiue, ſcilicet non legiſtis,ideſt nunquid non legiſtis? Nam Chriſtus non vult aſſerere, quòd ipſi nunquam hoc legerant, immo veriſimile eſt, quòd legiſſent ſæpe, quia ſtudioſi erant in lege. *Quid fecerit Dauid.* Tangit hiſtoriam, primo Regum 21. *Quando eſuriit.* In hoc oſtenditur,quòd licuit diſcipulis hoc facere, quia ſicut Dauid licuit propter famem comedere de panibus, de quibus non licebat comedere,niſi ſacerdotibus, ita liceret diſcipulis propter famẽ ſabbato ſpicas euellere,& fricare. *Et qui cum eo erant.* Non ſolus ipſe, ſed etiam viri qui comitabantur eum comederunt de panibus illis, primo Regum, capitulo vigeſimoprimo, quia erant in eadem neceſſitate famis in qua Dauid. *Quomodò intrauit in domum Dei.* Scilicet in tabernaculum, quod erat in vrbe Nobe. Nam tunc non erat factum templum Salomonis, ſed tabernaculũ, quod fabricauerat Moyſes in deſerto,transferebatur per loca, erat autem tunc in vrbe Nobe, primo Regum 21. & 22. *Et panes propoſitionis.* Vocantur ſic, quia proponebantur coram Domino manentes ſuper menſam auream in tabernaculo, Leuitic.vigeſimoquarto. *Comedit.* Scilicet ipſe,& qui cum eo erant, vt infra innuitur,& Marcus ſecundo,& Lucæ ſexto. *Quos non licebat ei edere.* Ideſt aliàs non liceret ei edere de illis, quia erant panes ſancti, ſed nũc propter neceſſitatem licuit. *Nec his qui cum eo erant.* Tam Dauid, quam qui cum eo laici erant, ideo non licebat eis de iſtis panibus edere.

Niſi ſolis ſacerdotibus. Erant enim iſti panes valde ſancti, & ideo non licebat de eis cuiquam edere, nec etiam Leuitis,ſed ſolis ſacerdotibus. *Aut non legiſtis.* Iſta eſt ſecunda reſponſio, ſcilicet, quòd ſicut licebat ſacerdotibus violare ſabbatum, vt miniſtrarent in tẽplo propter dignitatem templi,& non licebat aliis hominibus,vel ipſis ſacerdotibus alibi hoc facere,ita licebat diſcipulis eo permittente ſabbatum violare, quia ipſe erat maioris auctoritatis,quam templum, & dicitur aut non legiſtis? Ideſt nunquid non legiſtis? hoc refertur ad illud,& ſine crimine ſunt, quia Exod. capitulo trigeſimoquinto,dicitur. Non ſuccendetis ignẽ die ſabbati in cunctis tabernaculis veſtris,& ſic innuebatur, quòd poſſent in tabernaculo Domini ſuccendere, ſic dicitur Leuitici, capitulo ſexto, quòd ſacerdos per ſingulos dies nutriret ignẽ in altari ſubiiciens ligna. *Quia ſabbatis.* Hoc dicit, quia de cuſtodia ſabbati agitur. *Sacerdotes in templo.* Dicitur de ſacerdotibus, quia ipſis licebat facere in ſabbato aliquas miniſtrationes, quę erant contra quietem ſabbati, vt animalia occidere,pelles detrahere,& illa in partes diuidere, & ſuper ignem in altari ponere, & cremare, quæ omnia fiebant in quolibet holocauſto, Leuitic. capitulo primo,& tamen quolibet ſabbato immolabãtur, ſaltem quatuor agni anniculi in ſacrificium iuge, duo in mane,& duo in veſpere, Numer. capitulo vigeſimooctauo, præter alia ſacrificia ſpontanea, & dicitur in templo, quia ſacerdotibus extra templum non licebat ſimilia facere. Vnde in domibus ſuis non licebat eis occidere animalia, aut aſſare, vel coquere, ſicut in templo faciebant,& ideo dicitur Exod. 35. Non ſuccendetis ignẽ in cunctis tabernaculis veſtris die ſabbati. ſ. cum illa die fieret ſacrificium, vt dictum eſt. *Sabbatum violant,* ſ. materialiter: nam proprie non dicitur quis violare ſabbatum, niſi cum facit aliquid in ſabbato, quod lege vetitum eſt, & tamen ſacerdotes non ſaciebant aliquid vetitum, ſed potius lex iubebat hoc facere, ideo ſabbatum non violabant, ſed dicunt violare, quia faciebant ea, quæ aliàs quietem ſabbati tollebant.

Quid proprie ſabbatum violare.

ſebant. Nam ignem ſuccendere, & ſimilia, illicita erãt A
in ſabbato. *Et ſine crimine ſunt.* Licet non violent ſab-
batum, ſcilicet quia non eſt propria violatio, quia aliàs
neceſſe erat, quòd peccarẽt. Vnde potius debet dici,
quòd non violabant ſabbatum, ſic dicitur Ioan. 7. Si
circunciditur homo in ſabbato, vt nõ ſoluatur lex, i.
poteſt circuncidi in ſabbato, & non ſoluitur, ideſt nõ
violatur lex in hoc, ita faciendo in templo, quę perti-
nent ad ſolum cultum Dei, non ſoluitur ſabbatum.

Dico autem vobis. Phariſęis loquitur. *Quia templo ma-
ior eſt hic.* Poteſt intelligi hic, ideſt Chriſtus, vt loqua-
tur de ſeipſo in tertia perſona. ſcilicet hic, i. iſte, qui vo-
bis loquitur maior eſt templo, ideſt maioris dignita-
tis, ideo ſicut licet propter dignitatem templi ſacer-
dotibus violare ſabbatum ibi, & non alibi, ita licet iſtis
me permittente ſabbatum violare. Vel intelligitur
hic, ideſt iſte locus in quo ego ſum eſt maior templo B
dignitate, ideo ſicut in templo licet ſabbatum viola-
ri, ita licebit hic. Vel accipitur hic, quòd ſit aduerbiũ
loci. ſic accipit Hieronymus dicens, hic non prono-
men, ſed aduerbium loci legendum eſt, quòd maior
templo ſit locus, qui dominium templi teneat, & eſt
ſenſus hic, ideſt in loco iſto eſt aliquis maior templo,
ſcilicet ego, & in hoc Chriſtus tacite oſtendit ſe Deũ
eſſe, quia nemo erat maior templo, niſi Deus propter
quem eſt templum, & omnia, quę fiunt in templo.

Si autem ſciretis. Iſta eſt tertia reſponſio in qua oſtẽ
ditur, quòd pręponi debet conſeruatio ſalutis huma-
næ obſeruationi feſtorum, quia ſabbatum factum eſt
propter hominem, & non homo propter ſabbatum,
in neceſſitate ergo magis prouidẽdum eſt, vt vitę ho- C
minis conſulatur, quam vt ſabbatum obſeruetur.

Quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium. Ideſt ſi
intelligeretis quid ſignificat ſcriptura cum dicit mi-
ſericordiam volo, & non ſacrificium Oſeę. 8. ideſt po-
tius, quam ſacrificium: nam Deus non repellit ſacrifi-
cium, ſed pręponit ſibi miſericordiam, ſcilicet quãdo
non poſſunt ambo ſimul cuſtodiri, pręponenda eſt
miſericordia, ideſt vt potius prouideamus homini ex
miſericordia tribuendo ei neceſſaria, quam nolendo
ſabbatum cuſtodire. Ad quid autem Chriſtus vtitur
iſta auctoritate, & quomodo pungit in ea Phariſęos
oſtenſum eſt ſupra 9. cap. quæſt. 61.

Nunquam condemnaſſetis innocentes. i. intelligentes, ꝙ D
iſti vrgente fame faciebant in qua potius miſerendum
erat eis, quam ſabbatum cuſtodiendum: vnde innocẽ-
tes ſunt, i. non peccauerunt in hoc, & ſic vos non con-
dẽnaſſetis eos, ſi intelligeretis ſcripturas, ſed quia non
intelligitis inſipienter cõdemnatis eos, & iſta erat ma-
gna increpatio pro Phariſæis qui ſuperbi erant, & tan-
quam non intelligentes ſcripturam repellerentur.

Dominus eſt enim filius hominis etiam ſabbati. Poteſt in-
telligi de Chriſto qui vocatur filius hominis, vt præce
denti cap. & ſupra 10. & eſt ſenſus filius hominis, ideſt
ego ſum dominus ſabbati, & ſic poſſum illud muta-
re ad voluntatem meam, & concedere iſtis, ꝙ faciant
aliquid in ſabbato. ſic dicit Remigius. filium hominis
ſeipſum appellat, & eſt ſenſus, iſte quem vos purũ ho-
minem putatis Deus eſt, omnium creaturarum Do- E
minus, & etiam ſabbati, & ideo poteſt legem mutare
pro ſua voluntate, quia fecit eam. Vel poteſt accipi fi-
lius hominis pro quolibet homine, ſcilicet filius ho-
minis, ideſt homo quilibet eſt Dominus ſabbati, quia
poteſt illud violare licite, quando ſibi expedierit pro-
pter aliquam neceſſitatem ſuam, ſicut Dominus po-
teſt imperare ſeruo, quod ſibi expedit, & iſte eſt me-
lior ſenſus.

Primo, quia iſte conuenit literæ iſti. ſ. ſi ſciretis quid
eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium. Nam pp
hoc Deus vult miſericordiam, & non ſacrificiũ, ideſt
potius quam ſacrificium, quia melior eſt homo, quã
ſacrificium, & quam ſabbatum, & ideo de eo magis
curandum, & hoc eſt, ꝙ homo ſit Dñs ſabbati.

Secundo patet, quia iſte ſenſus ponitur Mar. 2. ſ. di-
cebat eis. ſabbatum propter hominem factum eſt, &
non homo propter ſabbatum. & ſequitur, itaque dñs
eſt filius hominis etiam ſabbati: cum ſabbatum ſit fa-
ctum propter hominem.

Quare Chriſtus ambulabat per ſata die ſabbati.
Quæſt. II.

QVAERETVR quare Chriſtus ambulabat
in ſabbato per ſata.

Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus illa die itine-
rabat ex aliqua cauſa, & ſic contigit tranſi-
re per ſata. Sed ſic non ſtat, quia grauius eſſet itinera-
re illa die, quam ſpicas manibus fricare, inquãtum ſic
magis tolleretur ſabbati quies, quam ſpicas manibus
fricando, quod leuiter, & cito fieret. itineratio autem
dicit actum totius diei, & tamen Phariſæi non accu-
ſauerunt diſcipulos de itineratione, ergo non itinera-
bant.

Aliter dicendum, ꝙ diſcipuli erant illa die in aliquo
loco vbi non habebant neceſſaria ad vitam, ideo ſpi-
cas fricantes comedebant, & ambulabant per ſata il-
las euellendo, & apparet hoc, quia Phariſæi aderant
quando diſcipuli ſpicas vellebant, nam accuſauerunt
eos videntes hoc. ergo erant in aliquo loco habitato
vel circa illum.

Sed tunc dicetur quomodo poterant pati neceſſi-
tatem famis exiſtentes in loco habitato.

Dicendum, ꝙ illam paſſi ſunt, vt dicetur. ĩ. 5. q. &
de illa poterat conſtare Phariſæis, & ideo ex fame, q̃-
rebant cibum per ſata, & ideo dicitur, diſcipuli eius
eſurientes, & tñ dicendum ꝙ Chriſtus voluit, vt pa-
terentur iſtam famem, vt eſſet eis occaſio violãdi ſab-
batum habito aliquo colore rationabili. ſic dicit Chry
ſoſtomus, quare autem per ſata eos ſabbato du-
cebat qui omnia præſciuit? niſi quia volebat ſoluerẽ
ſabbatum, volebat quidem, ſed nõ ſimpliciter, ideoq;
non ſine cauſa illud ſoluit, ſed dans occaſionẽ ratio-
nabilem, vt & legem ceſſare faciat, & legem nõ offen
dat, ſic ẽt dicit Epiphanius, die ſabbati, niſi ſunt tran-
ſeuntes per ſegetes, quia diſſolutum eſt vinculũ ſabba
ti, vbi magnum aduenit ſabbatum.

Quare diſcipuli Chriſti ſpicas euellebant. Et quòd eorum vita
erat parca in cibis. Quæſt. III.

QVAERETVR quare diſcipuli ſpicas vellebant.
Dicendum, ꝙ factum eſt ex neceſſitate famis,
nam dr̃ hic, ꝙ eſuriebant: nullos aũt alios diſcipuli ci
bos hr̃e poterant, ideo ſpicas vellebãt, magna. n. fames
erat, quæ ad hoc vrgebat eos. ſic dicit Chryſoſtomus,
tu aũt admirare diſcipulos qui ita erãt oppreſſi, & nul
lam corporalem habebant curam, ſed contemnebãt
carnalem menſam, & fame oppugnabantur, nec tñ
deſiſtebant a Chriſto, niſi. n. eos cogeret vehementer
eſuries, nequaquam hoc feciſſent, ꝙ tamen ſpicas vel-
lerent, & comederent, ſignum erat, ꝙ non erant aſ-
ſueti ad ciborũ delicias, quia graue eſſet eis tunc gra-
na comedere, ſed erat vita eorum aliqualiter in cibis
parca, & ideo quocunque cibo conſolabantur. Sic di-
cit Hierony. ꝙ autem ſpicas ſegetum manibus con-
fricant, & in eiſdem conſolantur, vitæ auſterioris indi-
cium eſt, non præparatas epulas, ſed ſimplicem cibũ
quærentium.

Sed dicetur quomodo ſtat; ꝙ præced. q. dictum eſt,
ꝙ Chriſtus quæſiuit occaſionem ad hoc, ꝙ diſcipuli

ſui violarent ſabbatum. nam videtur quòd non ſtat, quia aut habuerunt iuſtam cauſam faciendi, aut non: ſi non habuerunt, non potuit Chriſtus defendere eos contra Phariſæos accuſantes: & tamen defendit per tres rationes inductas in litera. Si habuerunt cauſam hoc faciendi non violauerũt ſabbatum. & ſic occaſio quam Chriſtus quærebat nihil erat, cum ſabbatũ non fuerit violatum.

Dicendum, quòd diſcipuli violauerunt ſabbatum materialiter, ſicut ſacerdotes ſabbatum in templo violant: habuerunt tamen iuſtam cauſam, & ideo accuſatio Phariſæorũ contra eos non procedebat, ſicut Chriſtus oſtendit. proderat tamẽ hoc aliquo modo ad ſoluendum ſabbatum, ſ. quòd non maneret in rigore illius obſeruationis quem Iudæi tenebant: nam non audebant Iudęi illud ſabbato facere, nam propter hoc diſcipulos arguerunt, quòd facerent, quod non licebat ſabbatis. & ſic Chriſtus incipiebat per rationabilem colorem tollere rigorem obſeruantiarum Iudaicarũ, vt non eſſet ſcandalum ſi ſubito omnia tolleret, & poſtea omnia tolleret, ſicut nunc omnia ablata ſunt.

Sed dicetur, quòd cum hac intentione iſtud fieret, vt ſabbatum ſolueretur, nulla cauſa quantumcunque iuſta excuſaret, quia volenti agere contra legem malum propoſitũ eſt, & ſic ex fine redditur actus malus.

Dicendum, quòd diſcipuli non habuerũt intentionem ſoluendi ſabbatum, ſed ſola fames impulit eos, vt ſpicas colligerent, & ſic quantũ ad eos iuſta cauſa erat, & excuſans a violatione ſabbati: Chriſtus autem noluit occaſionem habere, vt ſabbatum violaretur: Chriſtus tamen non poterat peccare quicquid vellet, quia poterat ſabbatum omnino tollere etiam nulla cauſa exiſtente, ſicut illud inſtituit, quia voluit, ſed nunc quęſiuit occaſionem ad tollendum ſcandalum Phariſęorum: diſcipulis autem non liceret quærere occaſionẽ quantumcunque iuſtam ad violãdum ſabbatum, quia hoc non liceret, niſi potenti auferre legem: diſcipuli tamen erant ſubiecti legi.

Quomodo nunc diſcipuli poterant eſurire, ita vt fames excuſaret eos a violatione ſabbati: cum Iudas etiam pecunia loculos haberet. Quæſt. IIII.

QVAERETVR, quomodo nunc diſcipuli poterant eſurire, ita vt fames excuſaret eos a violatione ſabbati, quia non excuſaret quęcunque fames, ſed illa ſolum quæ cõſtituit hominem in neceſſitate. ſic innuitur Mar. 2. in exemplo, quod ibi Chriſtus allegat de Dauid, ſcilicet, nunquam legiſtis quid fecerit Dauid, quando neceſſitatem habuit, & eſurijt.

Aliqui dicunt, quòd non poterant nunc talem famem habere, quia erant in locis habitatis, vbi poterat eis de cibo prouideri. Quod patet, quia Phariſæi aderant, quando ipſi ſpicas manibus confricabant.

Dicũt aliqui, quòd iſta fames fuit miraculoſa, nam Chriſtus quærebat occaſionem contra ſabbatum, & vt illam inueniret, induxit famem diſcipulis, vt ſic coacti ſpicas vellerent, & manducarent.

Sed non ſtat, quia nunquam eſt recurrẽdum ad miracula ſine neceſſitate, poterat tamen alio modo eſſe fames naturaliter in diſcipulis, ideo non oportebat eã miraculoſam ponere.

Item patet efficacius, quia Chriſtus defendit hic diſcipulos a Phariſæis allegans, quòd eſurirent, & inducens exemplum de Dauid eſuriente: ergo oportebat, quod iſta fames diſcipulorum eſſet veriſimilis. ſi tamen eſſet ſupernaturalis non eſſet veriſimilis in conſpectu Phariſæorum, quia non appareret aliquid propter quod veriſimile eſſet eos tũc eſurire, & ideo ſpicas vellere: non ergo erat fames miraculoſa, ſed naturalis quæ veriſimilis eſſe potuit in conſpectu Phariſęorum.

Dicendum ergo, quòd fames naturalis erat, & poterat eſſe vno modo, ſcilicet, quia diſcipuli ſequebantur Chriſtum nullius rei alterius curam habentes, cõtingeret autem, quòd Chriſtus die illa maneret diu extra locum non veniens ad ſumendum cibum, & ita diſcipulis cõtingeret eſurire. ſic dicit Chryſoſtomus, admirare diſcipulos qui ita erant oppreſſi, & nullam corporalium habebant curam, ſed contemnebant carnalem menſam, & fame oppugnabantur, nec tamen deſiſtebant a Chriſto, id eſt non dimittebant eum redeuntes in domum ad ſumendum cibos, ſed ſequebãtur eum etiam ſi eſurirent.

Alij dicũt, quòd licet eſſent in loco habitato cibos habere non poterant, quia nihil ſecum portabant, nec peram, nec ſacculum in quibus cibos recondere poſſent, nec pecunias de quibus eos emerent, ſupra 10. & Lucæ 9. & 10. Iudæi autem erant interdum immiſericordes pauperibus non miſerentes, & ita contingeret eos eſurire, quia non haberent cibos, nec vnde illos emerent: ſicut enim Chriſtus prædicabat aliquando in Ieruſalem, & nemine recipiente eum, cogebatur redire ad ſumendum cibum in Bethaniam, & ſemel dum rediret eſurijt, iuitque ad ficum quæ erat iuxta viam, nec tamen inuenit in ea, niſi folia Matth. 21. & Marc. 11. ita poterat eſſe hic, quòd diſcipuli non habentes cibum a Iudæis diſcurrerent per ſegetes, & ſpicarum grana comederẽt. Hoc quidem ſatis veriſimile eſt, ſed falſum ſupponitur, ſcilicet, quòd non haberent vnde cibos emerent, quia diſcipulis quando ſoli ibant, id eſt non cum Chriſto, non licebat portare pecuniam, nec peram: Chriſtus tamen pecuniam portabat, quia Iudas habebat loculos eius, & inde emebat quæ neceſſaria erant Ioan. 12. & 14.

Aliter etiam poteſt dici, quòd diſcipuli nunc eſurierunt, quia Chriſtus erat extra locum habitatum, licet non longe ab eo, & ibi forte prædicauerat populo. & cum iam longa mora eſſet, diſcipuli eſurierunt, & ſpicas vellebant: & patet hoc, quia Phariſæi aderant qui hoc videbant & accuſabant diſcipulos: & ſic videtur quòd populus erat cum Chriſto tunc, & coram illo diſcipuli hoc fecerunt.

Aliter poteſt dici, quòd forte Chriſtus propter nimiam importunitatem Iudęorum irruẽtium in eum, exiuit de loco, nondum ſumpto cibo, & ita diſcipuli eſuriebant, & ſpicas vellebant: ſic enim ſæpe Chriſto accidebat, vt patet Marc. 6. I. & ait illis: venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillũ: erant enim qui veniebant & redibant multi, & nec manducandi ſpatium habebant, & ideo eſurirent. ſic dicit Hieronymus, ſ. vt autem in alio Euangeliſta legimus propter nimiam importunitatem, nec veſcendi quidem habebant locum, & ideo quaſi homines eſuriebãt, & iſtud eſt veriſimilius.

Quare potius Phariſæi accuſauerunt diſcipulos Chriſti nunc, quàm aliqui alij. Quæſt. V.

QVAERETVR, quare potius Phariſæi accuſauerunt diſcipulos Chriſti nunc, quàm aliqui alij.

Dicẽdum, quòd primo fuit propter inuidiam, nã inuidebant valde Chriſto, & diſcipulis eius: & ideo quandocunque poterant mordaciter arguebant eum & illos, vt oſtenſum eſt ſupra 9. ca. q. 52. ipſi igitur potius quàm alij inſidiabantur parati ſemper eum accuſare ſi quid inuenirent.

Secundo fuit propter oſtenſionem ſanctitatis, quia Phariſęi oſtentabant ſe cęteris eſſe ſanctiores, & ideo

potius

potius competebat eis zelus legis quàm alijs, & magis arguere præuaricatores, & quia diſcipuli Chriſti videbantur nunc præuaricari ſabbatum, ipſi potius quã cæteri arguerunt eos.

Tertio fuit, quia iſta redargutio non pertinebat, niſi ad peritos in lege, quia dixerunt: diſcipuli tui faciũt quod non licet facere ſabbatis. ſcire tamen quid liceret ſabbatis facere, & ſcire quid eſt illicitum non pertinebat, niſi ad peritos in lege. populus autem legem ignorat: ideo non poterãt arguere diſcipulos Chriſti. ſed neceſſe erat, quòd aut Phariſæi, aut ſcribæ eos arguerent, quia iſti erant in lege periti. de ſcribis autem nihil hic dicitur, quia forte nulli eorum aderant. Vel intelliguntur nomine Phariſæorum, quia ſic dicitur ſupra 9. quòd Phariſæi accuſabant diſcipulos dicẽtes: quare cum publicanis &c. & tamen nõ erant ſoli Phariſæi, ſed etiam ſcribæ ſimul, vt patet Mar. 2. & Luc. 5. & ita potuit eſſe hic.

An nunc Phariſæi accuſauerunt diſcipulos dirigendo verba ad eos, vel ad Chriſtum. Quæſt. VI.

QVAERETVR, an nunc Phariſæi accuſauerunt diſcipulos Chriſti dirigẽdo verba ad eos, vel ad Chriſtum.

Dicendum, quòd in hoc eſt diuerſitas, quia hic & Mar. 2. dicitur, quòd Phariſæi dixerunt Chriſto, quare diſcipuli tui faciunt, quod non licet? & tamen Lucæ 6. dicitur: quidam Phariſæorum dicebant illis, quid facitis, quod non licet in ſabbatis?

Dici poteſt vno modo, quòd cum diſcipuli viderẽtur præuaricari in hoc, & non Chriſtus, direxerũt verba contra eos, & non contra Chriſtum, ſicut dicitur Luc. 6. quia tamen omnis accuſatio facta contra diſcipulos militabat in Chriſtum qui erat magiſter eorũ: Matthæus, & Marcus retulerunt verba, quaſi Chriſto dicta.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd fuerunt diuerſæ accuſationes. vna enim fuit quorundam Phariſæorũ accuſantium diſcipulos apud Chriſtum. alia fuit aliorum Phariſæorum ipſos diſcipulos increpantium. ſic innuitur hic & Mar. 2. dicitur, quòd Phariſæi dixerũt hoc Chriſto. & Lucæ 6. dicitur, quidam autem Phariſæorum dicebant illis quid facitis? quaſi dicat multitudo Phariſæorum Chriſto loquebatur, quia ibi erat principalis quæſtio, & accuſatio. quidam autem ipſorum diſcipulis loquebantur increpando eos, quia minus erat eos increpare, quam cõtra Chriſtum aliquid proponere. ſic dicit Beda. alij vero dicunt ipſi Domino, & diſcipulis poterat obijci, & quodcunque obiectum ad ipſum maxime reſpicit.

Quare Phariſæi accuſauerunt diſcipulos, & non Chriſtum. Quæſt. VII.

QVAERETVR, quare Phariſæi accuſauerunt nũc diſcipulos, & non Chriſtum.

Dicendum, quòd accuſauerunt eos de tranſgreſſione ſabbati, & quia ſoli diſcipuli ſpicas vellebant, & non Chriſtus, non potuerunt eum nũc accuſare, licet etiam ſi ipſe ſpicas velleret, forte non auderent Phariſæi accuſare eum, quia quandocunque accuſabant ipſum reſpondebat eis acriter, & ipſi non poterant reſiſtere ei. accuſabant ergo diſcipulos, quod minus erat: ſed adhuc nunc aliquomodo in Chriſtum accuſationem retorquebant, quia licet non accuſarent eum, vt ſabbati præuaricatorem: accuſabant tamen tanquam fauentem peccato, quaſi eius auctoritate hoc fieret, cum eo præſente fieret. Etiam quia ad ipſum pertinebat arguere diſcipulos de malo, & ipſe peccare videretur, ſi diſcipulos peccantes cum videret non argueret, & ideo ei locuti ſunt dicentes, quare diſcipuli tui hoc faciunt &c. quaſi ipſe peccaret non prohibendo eos agere hoc, quia aliàs ipſos ſolos arguiſſent. ſic dicitur Luc. 6. quare facitis, quod non licet facere ſabbatis?

Quare Phariſæi non arguerunt diſcipulos, quòd ſabbato ambularent &c. Et quantum Iudæis licebat ambulare in ſabbato. Quæſt. VIII.

QVAERETVR, quare non arguerunt eos, quòd ſabbato ambularent, quia magis illicita erat itineratio, quàm confricatio ſpicarum, cum magis violet ſabbatum, inquantum eſt maioris occupationis.

Dicendum, quòd non itinerabant, ſed iuxta locum ambulabant, quod innuitur cum dicitur, quòd ambulabant per ſata. illa tamen iuxta locum erant.

Item quia Phariſæi etiam in loco ipſo erant cum viderent diſcipulos ſpicas vellere: ideo non poterant accuſare eos, quòd itinerarent, quia æqualiter ipſi elõgati fuerunt a loco.

Item quia licebat Iudæis in ſabbato ambulare vſq; ad certam quantitatem, ſcilicet ad mille paſſus, id eſt dimidiam leucam. ſic dicitur Actu. primo. quòd mons Oliueti eſt iuxta Ieruſalem, ſabbati habens iter, id eſt, tantum diſtat a Ieruſalem, quantum licet Iudæis ambulare in ſabbato, & tamen non fuerant tranſgreſſi diſcipuli iſtam quantitatem ſpatij, ideo nõ poterant Phariſæi accuſare eos, quòd itinerarent ſabbato.

Quare Phariſæi non accuſabant diſcipulos de furto. Quæſt. IX.

QVAERETVR, quare non accuſabant eos de furto, quia ſpicas vellebant de ſegetibus non ſuis: non enim habebant aliquid nunc diſcipuli qui omnia reliquerant pro Chriſto. vnde non erant ſegetes ſuæ per quas nunc ambulabant.

Dicendum, quòd licebat diſcipulis hoc facere permittente lege Deuteronom. 23. Si intraueris ſegetem amici tui frange ſpicas, & manu conteres: falce autem non metas. hoc autem illi faciebant, quia ſpicas vellebant, & manibus confricabant. Luc. 6. idem erat quantum ad vuas, eod. capit. ſcilicet. Ingreſſus vineam proximi tui comede vuas, quantum tibi placuerit: foras autem ne efferas tecum. non ergo potuerunt Phariſæi diſcipulos de furto accuſare. ſic dicit Auguſtinus, lib. de operibus Monachorum, de ſabbato autem potius quã de furto diſcipulos Domini Iudæi calumniati ſunt, quia populo Iſrael per legem præceptum eſt, vt in agris ſuis furem nullum tenerent, niſi qui ſecum aliquid vellet auferre.

Quare Chriſtus reſpondens pro diſcipulis induxit teſtimonia ſcripturæ, quod prorſus eſt validum contra Iudæos. Quæſt. X.

QVAERETVR, quare Chriſtus reſpondens nũc pro diſcipulis induxit teſtimonia ſcripturæ dicens, non legiſtis &c.

Dicendum, quòd hoc fuit. Primo, quia Iudæi valde credebãt ſcripturis ſuis, quia totum bonum putabant eſſe in illis, ſicut Chriſtus dixit eis Ioann. 5. Scrutamini ſcripturas ĩ quibus vos putatis vitam æternam habere. & ſic teſtimonium ſumptum ex ſcripturis eſt valde efficax contra Iudæos, & ideo induxit hic Chriſtus duo teſtimonia ex ſcriptura, ſ. de Dauid eſuriente, & de ſacerdotibus violantibus ſabbatum.

Secundo fuit, quia iſta fuit conueniens reſponſio, F
vt vnde oritur dubitatio inde inſurgat reſponſio: ac-
cuſatio enim facta contra diſcipulos inſurgebat ex ra-
dice ſcripturæ, quaſi agerent diſcipuli contra præce-
ptum ſcripturæ, ſcilicet faciunt, quod non licet facere
ſabbatis. conueniens fuit ergo oſtẽdi eis per ſcriptu-
ram, quòd contra ſcripturam non agebant.

Tertio fuit ad confringẽdum ſuperbiam Phariſæo-
rum. nam ſi Chriſtus per aliquod miraculum oſtende
ret eis, quòd diſcipuli non violabant ſabbatum, non
eſſet eis confuſio, quia Deus per hoc videretur reſpõ-
dere: ita quòd ipſi bene accuſaſſent diſcipulos quan-
tum ad ea quæ ex lege apparebant, ſed Deus aperue-
rit nunc id, quod dubium erat: quod tamen ex ſcriptu G
ra conuincantur eſt confuſio ipſorum; maxime quia
conuincũtur per ſcripturas vulgatas, & etiam modus
allegandi Chriſti contra eos eſt mordax. & increpato
rius, ſ. non legiſtis quid fecerit Dauid, quaſi dicat, vel
nunquam legiſtis, vel non intelligitis. Et quod magis
eſt dixit, quòd non intelligebant ſcripturas, ſcilicet. Si
ſciretis quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificiũ,
nunquam condemnaſſetis innocentes, ideſt ſi intelli-
geretis ſcripturas non diceretis hoc: ſed quia nihil in-
telligitis inſipienter loquimini. & iſta erat magna con
fuſio pro illis, qui putabant ſe eſſe in lege doctiſſimos
& magnæ opinionis erant apud plebem, & taliter ſo-
let Chriſtus eos, tanquam inſipientes arguere, quod
patet ſupra 9. c, ſcilicet, euntes diſcite quid eſt miſeri- H
cordiam volo, ideſt eatis ad addiſcendum, quia non
intelligitis ſcripturas, & ideo irrationabiliter accuſa-
tis. ſic dicit Ambroſius ſuper Lucam. dominus autẽ
defenſores legis arguit neſcire, quæ legis ſunt, exem-
plum inducens Dauid.

*Quare Chriſtus allegauit hic hiſtoriam Dauid. Et in quo maxi-
me his conuenire videtur. Quæſt. XI.*

QVAERETVR, quare Chriſtus allegauit hic hi-
ſtoriam Dauid.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia faciebat ad
propoſitum, nam etiam ille propter famem
comedit panes de quibus non licebat edere, vt dicitur I
in litera.

Secundo, quia Dauid erat in magna reputatione a-
pud Iudæos, tanquam prophetarum princeps, & cui
meſſias de ſemine eius futurus promiſſus erat. Hiere.
23. & Pſalm. 131. & de quo Deus ſpecialiter dixerat:
Inueni virum ſecundum cor meum. primo Regum
13. Vnde ipſe erat tota gloria Iudæorum. ipſe tamen
Dauid propter famem fecit, quod alias non licebat.
ergo etiam diſcipulis licebat propter famem aliquid
agere cõtra ſabbatum. ſic dicit Cyrillus, cum expreſſe
dicat lex Moyſi, non conſiderabis perſonam in iudi-
cio, qualiter meos increpatis diſcipulos, qui vſque ad
hodiernum diem, vt ſanctum, & prophetam extolli- K
tis, qui præceptum Moyſi non ſeruauit?

Tertio fuit, quia non ſolum Dauid hoc fecit, ſed &
Achimelech, ſiue Abiathar ſummus ſacerdos huic
rei auctoritatem præbuit: ipſe enim panes dedit Da-
uid, & pueris: quæſito prius, an mundi eſſent. primo
Regum 21. erat tamen ille vir in lege peritus cum eſ-
ſet ſummus ſacerdos, & vir iuſtus habebatur, ideo lici
tum reputatur illud factum. & idem in diſcipulis dici
deberet, qui propter famis neceſſitatem fecerant. ſic
dicit Hieronym. opponit dominus, & dicit Dauid ſan
ctus eſt, & Achimelech pontifex a vobis non reprehẽ
ditur, & legis vterque mãdatum probabili excuſatio-
ne tranſgreſſi ſunt, & famis in cauſa eſt, cur eandem fa
mem non probatis in apoſtolis, quam probatis in cæ-
teris?

Sed dicetur, quòd non eſt ſimile, quia Dauid licuit
hoc facere eo, quòd erat propheta, diſcipuli autẽ non
erant prophetæ.

Dicendum, quòd non ſtat, quia licet eſſet prophe-
ta, non licebat ei edere de his panibus, ſed ſolis ſacer-
dotibus, vt dicitur in litera. Dauid autem, nec erat ſa-
cerdos, nec de progenie ſacerdotum, quia erat de tri-
bu Iuda, vt patet ſupra 1. & Ruth. 4. & in illa tribu nul
lus vnquam ſacerdos fuit, vt dicitur ad Hebr. 6 7.

Item quia Dauid licet eſſet propheta, non erant p-
phetæ qui cum illo ibant: omnibus tamẽ dedit Achi-
melech panes, vt patet hic, & primo Regum 21. ergo
nõ licebat Dauid comedere de panibus, quia prophe-
ta erat, ſed quia famis neceſſitatem patiebatur.

Item non adiuuat ad excuſationem Dauid, quòd
propheta eſſet, ſed potius ex hoc accuſatur, quia quan
to quis perfectioris ſtatus eſt, tanto minus licet ei con
tra legem agere. ſic dicit Chryſoſtom. Excuſans Chri-
ſtus diſcipulos Dauid adducit in medium: etenim mul-
ta prophetæ huius erat gloria apud Iudæos, nec poteſt
reſponderi, quòd Dauid propheta erat, quia nec pro-
pter hoc ei licebat, ſed ſacerdotibus ſolis. tanto autem
magis diſcipulos ab accuſatione liberat, quãto maior
inuenitur qui hoc fecit, ſed & ſi Dauid propheta erat
non tamen qui cum eo erant.

*Quare Chriſtus induxit hoc exemplum cum non videatur ad
propoſitum eſſe. Quæſt. XII.*

QVAERETVR, quare Chriſtus induxit hoc
exemplum, quia non videtur eſſe ad propo
ſitum, nam diſcipuli arguebantur de tranſ-
greſſione ſabbati. Dauid autem non tranſ-
greſſus eſt ſabbatũ, ſed comedit panes propoſitionis.

Aliqui dicunt, quòd etiam Dauid tranſgreſſus eſt
ſabbatum, quia die neomeniæ, ſiue calendarum receſ
ſit de aula. primo Regum 20. erat tamen illud feſtum
Numeri 28. ſic dicit Hieronym. Iſti ſpicas manu ſabba
to confricantes, illi panes comederunt Leuiticos, & ad
ſabbati ſolennitatem accedebat neomeniarum dies,
quibus in conuiuio requiſitus fugit ex aula regia.

Sed dicendum, quod non ſtat. Primo, quia de feſto
neomeniarũ non apparebat manifeſte, an vacandum
eſſet a laboribus illo die: & tamen dato quòd vacare-
tur, non erat tantæ obſeruationis, ſicut ſabbatum, quia
nulla feſtiuitas apud Iudæos, tã ſtricte vacationis erat,
quia in Paſcha, & cæteris feſtiuitatibus licebat ignem
ſuccendere, & cibos parare. Exodi 12. in ſabbato autẽ
nec cibos parare, nec etiam ignem ſuccendere lice-
bat. Exodi 35. Vnde ſi in aliis feſtis diſcipuli confrica-
rent ſpicas non accuſarent eos Phariſæi, quia cum lice
ret facere quamcunque operationem ciborum, lice-
bat a fortiori ſpicas confricare & comedere.

Secundo patet, & efficacius, quia dato quòd dies
neomeniæ eſſet, tam ſtrictæ vacationis, ſicut ſabbatũ
(quod falſum eſt) tamen Chriſtus non excuſat diſci-
pulos ex hac parte, quia nõ dicit, quòd Dauid die neo-
meniarum fugerit timens mortem: ſed quòd ingreſ-
ſus eſt in domum Dei, & comedit de panibus propo-
ſitionis.

Dicendum ergo aliter, ſ. quòd illud exemplum eſt
ad propoſitum, quia licet non ſit ſimile, quantum ad
omnia, ſ. in ſubſtantia facti: eſt tamen ſatis ſimile, & ſuf
ficiens ad hoc, ꝙ vnum per alterum excuſetur. ponit
aũt Chriſtus fundamentum ſimile, ſ. ꝙ tam Dauid, ꝙ
diſcipuli vrgente fame egerũt. & tunc eſt ſenſus, ꝙ to
ta lex Dei eſt eiuſdem vigoris, cum idem ſit legiſlator.
ſi igitur poteſt diſpẽſari in vna parte eius, poterit & in
alia. Vel ſi alicui propter neceſſitatem aliquã, licet p-
pria auctoritate agere cõtra vnum de præceptis legis;

licebit

licebit ex eadem neceſſitate, vel ex ſimili agere contra A aliud præceptum. ſed fuit eadem neceſſitas famis in Dauid, & ſ. diſcipulis. ſicut ergo licuit Dauid propter famem edere de panibus propoſitionis, licebit diſcipulis propter famem ſpicas ſabbato confricare, & comedere.

Secundo patet, quia maior tranſgreſſio fuit Dauid quàm diſcipulorum, quia minus licebat laicis edere panes propoſitionis quàm ſabbatum violare, cũ multoties ſabbatum violatum eſſet, & tamẽ laicos comediſſe panes propoſitionis, nunquam legitur, niſi ſub Dauid. ſic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, dicet aliquis quid eſt exemplũ hoc ad id quod quæritur? non enim Dauid ſabbatum tranſgreſſus eſt, & reſpõdet, ſcilicet in hoc oſtenditur Chriſti ſapientia, quia aliud exemplum fert ſabbato maius: nec enim eſt ęquale trãſgredi ſabbati diem, quod multoties factum eſt, & ſacram B illam tangere menſam, quod nulli phas erat.

Qui erant iſti panes propoſitionis, & quæ ceremoniæ ſeruabantur circa eos, & quòd a ſolis ſacerdotibus formabantur.
Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quia dicitur hic, quòd Dauid comedit de panibus propoſitionis qui erant iſti panes, & quæ cęremoniæ ſeruabantur circa eos.

Dicendum, quòd in tabernaculo Moyſi erat vna menſa aurea, ſ. de lignis Sethim, operta tamen laminis aureis, cuius figura, & fabricatio ponitur Exod. 25. & 37. iſta erat in prima parte tabernaculi quę vocatur ſanctum, vel Sanctuarium, & erat ad latus aquilonare C illius Exod. 26. ſuper illam autem ponebantur duodecim panes: quorum quilibet cõtinebat duas decimas de farina, quia magni erant. & erant iſti panes in duobus verſibus, ſiue lineis, ſ. ſex panes in vna linea, & totidem in alia. Leuit. 24. iſti panes conficiebantur a ſacerdotibus ſolis, & non licebat alicui mulieri formare aliquem panem iſtorum: nec etiam laicis: ſed laici dabant farinam Leuitis, & quidam Leuita cuſtodiebat illam in theſauro Sanctuarij, & cum opus eſſet, ꝙ formarentur panes, ſacerdos petebat farinam a Leuita theſautario, & formabat inde panes duodecim, vt colligitur primo Paralipom. 9. & 23. iſti panes fiebant quolibet ſabbato, & coquebantur tunc: & recẽtes po- D nebantur ſuper menſam: erãtque ſemper duodecim ſolum. manebant autem iſti panes ſemper ſuper mẽſam vſque ad aliud ſabbatum, & tunc fiebãt alij duodecim panes, & recentes ponebantur ſuper menſam ablatis prioribus duodecim, Leu. 24. & iſte ritus duraturus erat in ſempiternum per ſingula ſabbata, cum autem ablati eſſent, comedebant eos ſacerdotes, nec licebat alijs, ſiue laicis, ſiue Leuitis comedere de eis, vt patet ſupra in litera, & Mar. 2. & oſtenſum eſt 1. Regũ 21. ſi tamẽ eſſet quis in neceſſitate etiam ſi eſſet laicus licebat ei comedere de illis, vt patet in Dauid, & pueris eius, eod. c. & hic. prouenie bant autem iſti panes ſacerdotibus miniſtrantibus in mercedem miniſterij, ſicut de ſacrificijs proueniebat eis certa pars: nã de holocauſto proueniebat ſacerdoti offerenti pellis: Leui. E 6. de hoſtia pacifica proueniebat pectuſculum, & armus dexter. Leuiti. 7. de ſacrificio pro peccato, & pro delicto proueniebant alia iura, de quibus tangitur Leui. 5. & 6. voluit tamen Deus eſſe aliquid ſpeciale in panibus propoſitionis, nam licet carnes de ſacrificijs prouenirent ſacerdotibus, licebat filijs, & filiabus, & vxoribus eorum comedere. Leuiti. 10. de panibus autem propoſitionis, ſoli ſacerdotes comedebant, vt patet hic in litera.

Quare iſti panes vocantur propoſitionis, & facierum.
Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quare vocantur iſti panes propoſitionis.

Dicendum, quòd in Hebræo vocantur panes facierum. Et dicit Rabbi Salomon, quòd vocantur ſic, quia ex vtraque parte habebant faciem, ſcilicet, non erant, ſicut panes cocti in clibano, quia illi ex vna parte ſolum habent faciem, ſ. ex illa qua non ſedent in terra: ex alia autem non habent faciem, ſed denigrantur, & contrahunt cruſtam. De iſtis autem dicit Rabbi Salomon, quòd coquebantur in vaſis ferreis, ideo ex nulla parte denigrantur, ſed vtrinque eſt facies.

Illud tamen non ſtat, cum panes propoſitionis eſſent magni, cum quilibet contineat duas decimas: & tamen decima eſt ſatis magna menſura, ſ. quantum poteſt vna die vnus homo comedere, quod patet in mẽſuratione manna, quia Deus volebat, quod in deſerto cuilibet daretur quotidie vnum Gomor de mãna Exodi 16. c. & ibi dicitur, quòd gomor eſt decima pars ephi. & ſic quilibet panis iſtorũ continebat duas decimas, ſiue duo Gomor Leuit. 24. & erat ſufficiens ad cibum duobus hominibus pro tota die: non poterat ergo talis panis coqui intra vaſa ferrea, vel ænea, quia propter ſuam groſſitiem nõ poſſet digeri, & coqui medulla illius, ſed ſolæ extremitates, & ſi deberet medulla coqui, neceſſe erat, quod extremitates comburerentur. non poterant ergo iſti panes coqui, niſi in clibano. Vocantur tamen panes propoſitionis, vel facierum, quia coram facie domini ponebantur: erat enim menſa propoſitionis intra tabernaculum ante velum Sancti ſanctorum, & in Sancta ſanctorum iudicabatur eſſe Deus; quia ibi reſpondebat, & audiebatur vox eius ſuper arcam, & propitiatoriũ inter alas Cherubim. Nume. 7. ideo cum iſti panes eſſent ante Sãcta ſanctorum, dicebãtur eſſe ante Deum, quia quicquid erat ante Sancta ſanctorum, dicebatur eſſe ante faciẽ Domini, & ſic deberent vocari panes faciei, ideſt panes poſiti ante faciem Dei. Dicuntur tamẽ pluraliter panes facierum, quia in Hebręo mutantur numeri, & perſonæ, & genera, & omnia accidentia partium orationis propter barbariem idiomatis. litera autem noſtra conuenientius ad ſenſum iſtum vocauit iſtos panes propoſitionis, vbi dicit litera Hebręa, ita panes facierum, ſcilicet, quia proponebantur, ideſt in menſa ponebantur coram domino.

Quare panes propoſitionis ponebantur coram Domino.
Quæſt. XV.

QVAERETVR de cauſis cęremoniarum iſtorum panum propoſitionis. & primo quare ponebantur coram Domino.

Dicẽdum, quòd propter multa. Primo enim ad honorem: nam panis eſt de rebus, maxime neceſſarijs, idõ eſt magnæ reputationis. ponebatur ergo panis coram Domino, vt innuatur, quòd eum honoramus ponendo coram ipſo id, quod in omnibus rebus precioſiſſimum habemus. ſic enim erat de thymiamate: nam Deus non odorabat illud cum non eſſet animal, & tamen cremabatur coram ipſo mane, & veſpere ad honorandum ipſum Exodi 30. ſic etiam de animalibus quæ quotidie immolabantur, iã non proficiebat hoc Deo qui non indiget carnibus taurorum, nec hircorũ Pſalm. 49. & tamen iubebat hoc fieri, quia erat honor ſuus. Secunda cauſa erat ad reddendum gratiarum actiones, ſcilicet, Deus dedit panem nobis, & quicquid eſt quo nutrimur, & cõſeruamur, & pro hoc tenemur

ei ad magnas gratiarum actiones. Et ſic ſicut de fru- F
ctibus terrę quos nobis Deus concedit decimas, & primitias ei tribuimus in recognitionē beneficij, ita conueniens erat, vt aliqui panes manerent coram domino, qui teſtarētur recognitionem beneficij ſuſcepti, ſ. quòd nos de manu eius illos ſuſceperamus, & iſto modo per ea, quę a Deo recipimus dando ei aliquid de illis gratias agimus de toto, quod ipſe nobis dedit, ſic patet 1. Paralip. 29 cum enim Dauid offerret Deo munera ait, quis ego ſum, & quis populus meus, vt poſſimus hęc vniuerſa promittere: tua ſunt omnia domine, & q̄ de manu tua accepimus, dedimus tibi.

Tertia cauſa erat ad conſeruationem petendum fructuum terrę ſ. quia cum panes corā domino ponimus, oramus tacite, quòd panem, qui eſt principium G
vitę noſtrę nobis tribuat, & eum quem ſemel terrę cōceſſerit ab importunitatibus conſeruet, quia nihil naſci prodeſt, niſi ad horrea ducatur, & recondatur, & iſta oratio pro pane dando atque ſeruando eſt valde cōueniens, quia inter cętera, quę Chriſtus nos in oratione petere docuit ait, panem noſtrum quotidianū da nobis hodie ſupra 6 & Lucæ 11. recte ergo conuenit, quòd panes ponerentur coram Domino.

Quare iſti panes propoſitionis erant ſemper duodecim. Et quomodo erant æquales.
Quæſt. XVI.

QVAERETVR de ſecunda cęremonia, ſcilicet quare iſti panes propoſitionis erant ſemper H
12. ſolum.

Dicendum, quòd hoc erat ad ſignificandum illos pro quibus offerebātur: nam Iſraelitę offerebant eos, & totus Iſrael per 12. tribus diuidebatur, & ideo ad ſignandum hoc debebant 12. panes offerri, & ſic dicitur Leu. 24 quòd iſti panes manerent ſemper coram Domino in memoriam pro 12. filijs Iſrael.

Sciendum autem, quòd iſti panes erant ęquales, quia quilibet continebat duas decimas, vt Leui. 24 & iſta eſt tertia cęremonia. Et hoc eſt quia offerebantur Domino pro 12. tribubus Iſrael, & ſi vnus panis eſſet maior alio putaretur, quòd aliqua tribus erat apud Deum maior, quam alia. Etiam daretur ex hoc cauſa æmulationis, iſtud tamen Deus auferre voluit, ideo I
iuſſit panes fieri æquales. Sic etiam fuit de oblatione principum 12. tribuū in dedicatione tabernaculi, quia æquales fuerunt, nam per 12. dies obtulerunt, ſcilicet quilibet die ſua, & quantum vnus obtulit tantum alius, ſcilicet tot animalia, & talia, & ad idem genus ſacrificij, etiam talia vaſa aurea, & argentea, & æqualis ponderis, vt patet Numer. 7. & hoc, vt tolleretur omnis ęmulatio, & contentio de pręlatione mutua, & non ſolum ſeruabatur hoc inter tribus, ſed etiam inter perſonas, nam Deus iuſſit quòd, quando quis eſſet 20. annorum, & tranſiret ad numerum, ſolueret dimidium ſicli, & diues non adderet ad dimidium ſicli, & pauper non diminueret, & hoc erat, quia iſtud K
precium dabatur pro animabus numeratorum, & ſi daretur precium inęquale putarent quidam ſe magis pertinere ad Deum, quam alij. hoc autem Deus auferre voluit, ideo dixit, quòd diues nō adderet, & pauper non minueret. Exo. 39.

Quare panes propoſitionis ponebantur ad menſam, quæ erat ad latus aquilonare tabernaculi.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR de quarta cęremonia iſtorum, ſ. quare ponebantur in menſa, quę erat ad latus aquilonare tabernaculi Exo. 26.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia per tabernaculum ſignificabatur totus orbis, vt oſtenſum eſt Exo. 26 & 28. & quia pars meridiana orbis non eſt habitata, ſed ęternis tenetur ardoribus, & aquilonaris habitatur, atque etiam maris illam aperiunt, ideo non ſunt ibi fruges, & quia panes propoſitionum ſunt in repræſentationem omnium terrę naſcentium, vt dictum eſt ſupra, quæſt. 15. & præcipue ſegetum de quibus viuimus, & iſtæ naſcuntur in parte aquilonari orbis, quā nos habitamus: debuit menſa propoſitionis poni in latere aquilonari tabernaculi. Ex eadem autem ratione cādelabrum poſitum eſt ex parte meridiana, quia per ſeptem lucernas candelabri ſignātur ſeptē planetæ quorum motus eſt nobis meridianus, eo quod habemus ſphæram obliquam habitantes in parte aquilonari.

Quare in duobus ordinibus ponebant iſti panes. ſcilicet ſeni contra ſenos. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR de quinta cæremonia, ſcilicet quare iſti panes ponebātur ſeni contra ſenos, ſcilicet in duobus ordinibus, vel lineis.

Dicendum, quòd huius cauſa erat pulchritudo, & conſeruatio panum, poterant namque iſti panes eſſe ſuppoſiti, & occuparent modicum ſpatiū menſæ. & tamen non conueniebat hoc ad conſeruationem ipſorum, quia ſic facilius muſcoſi efficerentur, erat ergo quilibet panis per ſe. Et quia erant 12. panes magni, ſi ponerentur ſingulatim, id eſt non ſuppoſiti, & omnes in vno ordine, ſiue linea oporteret menſam eſſe longam nimis, debuerunt igitur poni in duabus lineis, vel ordinibus ſeni contra ſenos, ſcilicet ſex in vna linea, & ſex in alia. Etiam erat hoc propter pulchritudinem, quia ſic pulchrius, quam aliter ſe habebant: ſic etiā erant 12. lapides precioſi in rationali, in quibus erant ſculpta nomina 12. filiorum Iſrael: erant tamen illi lapides in quatuor ordinibus, ſiue verſibus, & hoc propter pulchritudinem, & propter figuram ipſius rationalis, quia erat quadratum, & ad magnitudinem vnius palmi Exo. 28. menſa autem iſta non erat quadrata, ſed magis longa, quam lata, Ideo erant ſolum duo ordines panum, & in quolibet ſex panes.

Quare iſti panes manebant per ſeptem dies coram domino. Et mutabantur de ſabbato in ſabbatum.
Quæſt. XIX.

QVAERETVR de ſexta cæremonia, ſcilicet quare iſti panes manebant per ſeptem dies coram domino in menſa, & in ſabbato tollebantur, & ponebantur alij recentes.

Dicendum, quòd Deus volebat, quòd ſemper manerent coram eo duodecim panes ꝓpter duodecim tribus Iſrael: non poterant tamen ſemper manere iidem panes, quia corrumperentur vetuſtate, ideo mutandi erant, & ponendi alij recentes, vt ſic per mutationem iſtam ſucceſſiuam ſemper manerent aliqui panes coram domino.

Cauſa autem quare mutabantur poſt ſeptem dies, ſcilicet de ſabbato in ſabbatum, fuit vt panes quando tollerentur de menſa, eſſent adhuc apti ad cibum: ſi tamen manerent multis diebus indurarentur valde, nec proficerent ad cibum, poſt ſeptem autem dies eſſent conuenientes ad cibos, ideo conueniens erat tunc mutari.

Quare potius poſt ſeptem dies, quàm poſt ſex, vel quinque, panes mutabantur coram Domino. Quaeſt. XX.

SI tamen quæratur, quare potius poſt ſeptem dies, quam poſt ſex, vel quinque. Dicendum, quòd quædam ſunt quorum ſola voluntas cauſa eſt, & potiſſime eſt iſtud in taxationibus terminorum, ſicut fit in iure humano, ſcilicet, dantur decem dies ad appellandum, & non poteſt dari cauſa, quare potius dentur decem, quàm nouem, vel vndecim, ſed eſt voluntas cauſa. Poteſt tamen dici, quòd dati fuerunt dies ſeptem, poſt quos mutarentur panes, vt fierent mutationes iſtæ de ſabbato in ſabbatũ: nam cum iſta poſitio panum in menſa coram Domino eſſet quidam cultus eius, & non deberet fieri quotidie, potius fieri debebat die ſolenni, quàm alijs diebus, quia illa die maior cultus exhibendus eſt. Si autem fieret poſt quatuor, vel quinque, ideſt, pauciores, vel plures, quàm ſeptem, non fieret de ſabbato in ſabbatũ: fuit ergo conuenientius ſic, quàm aliter fieri: nã ſic etiam fiebat in ſacrificijs, ſcilicet, quòd licet quotidie ſacrificia offerrentur, tamen in ſabbatis plura offerebantur, quàm in alijs diebus profeſtis, Numeri vigeſimooctauo.

Aliqui autem dicunt, quòd hoc fiebat, quia vices ſacerdotum mutabãtur de ſabbato in ſabbatum. Erãt enim ſacerdotes diſtincti per viginti quatuor ſortes, vel vices, primo Paralipomenon vigeſimoquarto, & quælibet ſors, vel pars iſtarum miniſtrabat vna hebdomada incipiens a ſabbato, & finiens in alio ſabbato, vt colligitur quarto Regum vndecimo, & ſecundo Paralipomenon vigeſimoquarto. Ideo ſacerdotes venientes ad miniſtrandum dicebantur venire ad ſabbatum, vt patet ibidem, ſcilicet, quia in ſabbato incipiebat eorũ miniſtratio. Et vt quęlibet pars ſacerdotum ſuſciperet iura integra, fuit conueniens, quòd quolibet ſabbato tollerentur panes, & ponerentur alij: & hoc verum eſt, non tamen probatur ex hoc, ꝙ potius deberent mutari die ſabbati, quàm alia die, ſed ſolum quòd intra ſeptem dies ſemel mutarentur, vt ſic cuilibet parti ſacerdotum prouenirent illi panes, quia tamen intra ſeptem dies ſemel mutandi erant, cõuenientius fuit ſabbato mutari, quàm alia die propter cauſam ſuprapoſitam.

Quare hos panes formabant ſacerdotes, & non mulieres, nec laici. Et quæ erant octaua, & nona cæremonia circa eoſdem. Quaeſt. XXI.

QVAERETVR de ſeptima cæremonia, ſcilicet, quòd iſti panes formarentur a ſacerdotibus, & non tangerent illos mulieres, nec laici.

Dicendum, quòd cauſa fuit ſanctitas panum: voluit enim Deus, quod iſti panes eſſent magnæ ſanctitatis, quanto autem aliquid ſanctius erat, tanto a paucioribus tangi, & videri debebat propter ſuam venerationem: ſic patet de arca, quæ erat ſanctior inter omnia vaſa Sanctuarij, & ideo non debebat videri nuda, nec etiam a Leuitis, & ſi quis videret eam nudam moriebatur, Numeri quarto: ſic enim mortui ſunt Bethſamitæ videntes eam, primo Regum ſexto. Sic igitur cum panes propoſitionis eſſent ſanctiſſimi, non deberent formari a mulieribus, nec laicis, ſed ſacerdotes ipſi accipientes farinam ab Iſraelitis, debebant eos formare, & coquere, Leuitici vigeſimoquarto. Cęremonia octaua erat, quòd farinam de qua formabantur iſti panes dabant Iſraelitæ, ſcilicet, laici. Ratio huius eſt, vt videretur pro quo offerebantur iſti panes: nam ipſi erant coram Domino, & ſi fierent de farina ſacer-

A dotum viderentur ſolum offerri pro animabus ſacerdotum, & manere coram Domino in memoriã eorum: Deus tamen volebat, quòd eſſent in memoriam duodecim tribuum Iſrael, Leuitici vigeſimoquarto. Ergo debebant eſſe de farina laicorum. Cęremonia nona erat, quòd acciperent iſtos panes ſacerdotes, & illi qui tollebant eos de menſa, comederent eos. Ratio huius eſt, vt darentur in mercedem miniſtrationis, quia ſacerdotes, & Leuitę erant miniſtri Dei: Deus prouidere debebat eis de redditibus ſuis: vnde dixit eis, quòd non acciperent poſſeſſionem terrę cum laicis, quia ipſe erat pars, & hęreditas eorum, Numeri decimooctauo, & Deuteronom. decimooctauo. Et exponitur hoc Ioſue decimotertio, in litera, ſcilicet,
B quod Deus erat pars eorum, ideſt, ſacrificia, & oblationes, & alia iura Sanctuarij erant pars eorum, iura autem ſacerdotum, & Leuitarum ponuntur Numeri decimooctauo, & inter illa erat iſtud, ſcilicet, quòd panes propoſitionis pertinerent ad eos.

Quare panes propoſitionis non comedebant, niſi ſolum ſacerdotes. Et quòd cibi inter Iudæos erant quintuplices, qui ad eſum admittebantur. Quaeſt. XXII.

QVAERETVR de cęremonia decima, ſcilicet, quòd de panibus propoſitionis non comederent aliqui, niſi ſacerdotes, vt patet hic in litera & Marci 2. & Lucę 6.

Dicendum, quòd ratio huius erat ſanctitas magna
C iſtorum panum. Deus enim voluit, quòd reputarentur iſti panes valde ſancti, & ad hoc fecit, quòd ſolis ſacerdotibus liceret comedere, ideſt, non laicis, nec filijs, & filiabus, & vxoribus ſacerdotum, nec etiam Leuitis.

Pro quo ſciendum, quòd inter Iudęos, cibi qui erant ad eſum, erant quintuplices.

Quidam erant quibus veſci licebat cuicunque, ſiue mundus, ſiue immundus eſſet, & iſti erant cibi communes, qui non erant aliquomodo conſecrati.

Secundi cibi erant quos non licebat edere, niſi mũdis. Licebat tamen cuicunque mundo edere de illis,
D ſiue eſſet maſculus, ſiue fœmina: laicus, aut ſacerdos, vel Leuita. & iſtę erãt carnes hoſtiarum pacificarum, quantum ad partem, quę proueniebat offerentibus: nam offerenti proueniebant totę carnes animalis pacifici pręter pectuſculum, & armum dextrum, qui cędebant ſacerdoti immolanti, Leuitici ſeptimo. Et ad comedendum de carnibus iſtis poterat offerens inuitare quoſcunque vellet, dum tamen eſſent mundi. ſic enim Deus monuerat, quòd offerentes vocarent ſecum ad comedendum viduas, & pupillos, & quoſcunque pauperes, & Leuitas, Deuteronom. duodecimo, & decimoquarto, & decimoſexto, quòd epularentur coram Domino, ſcilicet, in Sanctuario vbi erat Deus, quia ibi exiſtentes coram Domino eſſe videbantur.
E Tertij cibi quos licebat edere ſolis mundis, non cũ omnibus, ſed cum ſolis ſacerdotibus, & vxoribus, & filijs, & filiabus eorum, dum manerent in familia iſtorum: erant cibi carnium prouenientium ſacerdotibus de hoſtijs pacificis: nam comedebant de eis tam ipſi, quàm familię eorum, Leuit. 10. Alienis autem, quantumcunque mundi eſſent, non licebat quicquam dare de cibis iſtis, immo ſi ſacerdos haberet filiã, & maneret in domo patris ſui, comedebat de cibo iſto. ſi autem illa daretur in vxorem alicui non ſacerdoti, nõ licebat ei iam edere de cibis iſtis viuente viro ſuo: mortuo autem illo ſi rediret ad domum patris ſui, non habens filios ex illo viro, poterat comedere de cibis ſacerdotalibus, ſicut quando erat puella manens in domo patris, Leuitici vigeſimoſecundo.

Quarti cibi erant quos ſolis ſacerdotibus, & filijs F
eorum maſculis mundis edere licebat, & poterant comedere vbicunque vellent, & iſti erant panes propoſitionis, de quibus hic dicitur, quòd ſolis ſacerdotibus licebat comedere illos, & ſic excluduntur omnes non ſacerdotes, ſcilicet vxores, & filij ſacerdotum: filij autem ſacerdotum quantumcunque eſſent paruuli poterant comedere de iſtis panibus, dum tamē eſſent mundi, eo quòd illi erant ſacerdotes, quia non vocabantur ſacerdotes tunc, ſicut nunc per hoc, quòd ordinem accipiunt, vel miniſtrant, ſed ſiquis erat filius ſacerdotis, iure erat ſacerdos, licet antequam miniſtraret oportebat, quòd conſecraretur, quia non poterat aliàs miniſtrare, vt patet Exod. 29. & Leuiti 8.
vbi ponitur ritus conſecrationis eorum, nullum tamē G
characterem accipiebant in hac conſecratione, ſicut accipiunt ſacerdotes noſtri, vt oſtenſum eſt ſupra 3 c. quęſt. 57. hoc autem erat, quia ſacerdotium proueniebat tunc ex progenie, & ideo tam paruis, quam magnis competebat ius comedendi de panibus propoſitionis, nemo tamen poterat eos acquirere, niſi qui iā miniſtraret: aut aliquando miniſtraſſet, quia dabantur in mercedem pro miniſtratione.

Quinti cibi erāt quos ſolis ſacerdotibus licebat comedere: non tamen in omni loco, ſed ſolum in loco ſacro: iſtę erāt carnes, quę proueniebant de ſacrificio pro peccato: nam ſoli maſculi de ſtirpe ſacerdotali in
loco mundo comedebant eas Leui. 6. & 10. & iſtę car- H
nes reputabantur magis ſacrę, quam omnes alij cibi: nam etiam in coquendo obſeruabatur magna munditia cęremonialis, quæ non obſeruabatur in alijs carnibus ſacrificiorum, ſcilicet quòd ſi veſtis aſpergeretē de ſanguine huius hoſtię lauaretur in loco ſancto. ſi coqueretur in vaſe fictili frangendum illud erat, ne applicaretur vnquam alijs vſibus, & ſi coqueretur in vaſe ęneo, ſiue quocunque metallino, defricari valde. Leui 6. tota autē ſanctitas maior, vel minor, quę erat in cibis iſtis, pendebat ex voluntate legislatoris, nam abſolute non videtur eſſe cauſa, ſaltem in omnibus iſtis, quare quidam cibi eſſent alijs ſanctiores.

De panibus ergo propoſitionis dicendum, quòd non licebat comedere, niſi ſolis ſacerdotibus propter
magnam ſanctitatem ſuam, quam Deus voluit illis I
attribuere.

An Achimelech dediſſet pueris Dauid panes propoſitionis ſi mundi non fuiſſent.
Quæſt. XXIII.

QVAERETVR circa hoc, cum Achimelech ſacerdos dederit iſtos panes propoſitionis Dauid, & pueris eius eſurientibus, & quęſiuerit antequā daret, an pueri eſſent mundi maxime a mulieribus, primo Regum 21. ſi Dauid dixiſſet, quòd pueri non erant mundi a mulieribus, an Achimelech dediſſet eis panes propoſitionis.

Aliqui dicunt, quod non, quia ſi vita neceſſitate fa-
mis Dauid, & puerorum ſuorum daturus eſſet eis pa K
nem ſanctum, non quęſiuiſſet an eſſent mundi: cum hoc nihil obſtaret: quæſiuit tamen ergo videtur, quòd non dediſſet ſi reſponderetur, quod erant immundi.

Dicendū, quòd in omni caſu Achimelech dediſſet panes iſtos Dauid, & pueris ſuis, ſi vidiſſet eos in extrema neceſſitate famis: nam tunc obligaret nulla lex.

Pro quo ſciendum, quod non licebat laicis comedere de ſanctificatis pertinentibus ad ſacerdotes, & quandocunque comederent, peccabant grauiter.

Item erat regula, quòd nulli immundo licebat comedere de ſanctificatis, etiam ſi aliàs eſſet ſibi licitum vt patet Leu. 22. & non ſolū nō comedere, ſed nec accedere ad loca ſacra licebat immundis: alioquin morerentur. Leui. 15. ſi tamen aliquis de laicis exiſtens immundus comederet de ſanctificatis, peccabat dupliciter, ſcilicet quia erat laicus, & immundus, ſi ergo nunc Achimelech dediſſet panem ſanctū pueris Dauid mūdis, videbatur ſolum agere contra vnam legē, ſi autem immundi eſſent, agebat contra duas, quod grauius erat. Si tamen in extrema neceſſitate eſſent, etiam ſi ageret contra omnes leges, dare tenebatur eis panem ſanctum: nam ſi aliqua lex data ab aliquo legislatore diſpenſabilis eſt, omnes aliæ ab eodem datę diſpenſabiles ſunt. Quod dicitur propter differentiam legis pure poſitiuę, & legis pure naturalis, quia ſi aliquis legislator inter leges ſuas interſerat aliquam legem pure naturalem, & faciat eā cum cæteris promulgari, quamquam poſſit diſpēſare in alijs pure poſitiuis, & abrogare eas: tamen nō poterit diſpenſare in illa, quę eſt pure naturalis, licet inter ſuas illam poſuerit. ſic eſt in legibus Dei, quantum ad decalogum, & quātum ad cęremonialia, & iudicialia, nam ſi aliquod pręceptum Dei eſt in quo diſpenſari non licet, nec abrogari illud, non eſt hoc, quia pręceptum Dei eſt, vel propter magnam poteſtatem condentis, ſed quia tale eſt ſecundum naturam, quod contra illud recte fieri nequit: ſi tamen dentur præcepta, quæ non obligent ſecūdum naturam, ſed ſunt pure poſitiua, ſi vnū eſt diſpenſabile, omnia ſunt diſpenſabilia, quia nō ſunt ex maiori poteſtate omnia ſimul, quam vnum eorū; quamquam rationabilius eſt diſpenſari in vno ſolo, quam in omnibus: cum ergo lex eſſet, ne quis comederet de ſanctificatis, niſi eſſet de familia ſacerdotis, tamen & in hoc poterat diſpenſari propter neceſſitatem, vel credebat Achimelech, quod non obligabat in neceſſitate, ita poterat eſſe de omnibus alijs pure poſitiuis, ſcilicet, quod quamquam iuſſum eēt, quòd nullus immundus comederet de ſanctificatis, tamen eſſet licitum comedere in neceſſitate famis, vt in hoc dubitauerit Achimelech: etiam liceret non mundis edere propter vrgentem neceſſitatem: iſtud patet ex probatione, quam Chriſtus inducit ſupra in litera, ſcilicet ſi ſciretis quid eſt miſericordiam volo, & non ſacrificium, id eſt conſideratio de miſerēdo vitę humanę ne pereat, eſt magis habenda, quam ſeruatio rituum ſacrificiorum, & per ſacrificia intelliguntur omnia cæremonialia pertinentia ad cultum diuinum, quodlibet, ergo iſtorum potius omittendum erat, quam quòd permittatur homo perire, & tamen, quòd immundis non liceret tangere ſacra erat ad cultum diuinum cęremonia quædam, vt eſſent in maiori reuerentia, quæ ad cultum Dei pertinebāt, ergo etiā iſtud omittēdum erat, vt homini miſereamur: & ſic etiam ſi dixiſſet Dauid pueros eſſe immundos dediſſet eis Achimelech panes ſanctos, quæſiuit tamen an eſſent mundi pueri, quia licet crederet legem in vtroque caſu eſſe diſpenſabilem, ſi neceſſitas magna vrgeret; requireretur tamen maior cauſa motiua ad diſpēſandum in multis legibus, quam in vna, quamquam poteſtas non requiritur maior ad diſpenſandum in omnibus, quam in vna, & quia Achimelech vidit Dauid, & pueros eius in quadam neceſſitate famis, credidit quod iuſte poterat dare eis ſanctum panem ſi mundi eſſent, ſi autem non eſſent mundi requiſiuiſſet in eis maiorem neceſſitatem, & forte pro illa neceſſitate, quam ſolum credebat eos tunc pati, non dediſſet eis panem ſanctum: ſi tamen fuiſſet omnimoda neceſſitas nullatenus dubitaret dare panes iſtos, quia vt dictum eſt, omnia iſta præcepta ſunt diſpenſabilia, cum nihil contineant de iure naturę, ſed ſunt pure poſitiua.

Si Achimelech nullos panes habuiſſet, an tolleret panes qui erant coram Domino ad dandum Dauid, & pueris ſuis. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR cum Achimelech dederit Dauid, & pueris eius panes propoſitionis, quos tunc abſtulerat a facie domini, quid ſi veniente Dauid non habuiſſet Achimelech aliquos panes propoſitionis, nec laicos, ſed ſolũ eſſent panes poſiti in menſa coram domino, an inde tolleret eos ad dandum Dauid, & pueris ſuis.

Dicendum, quòd ſicut dictum eſt præced. quæſtione, omnes iſtę leges ſunt diſpenſabiles, & adueniente neceſſitate nulla earum obligat, illicitũ enim erat, quòd B panes propoſitionis, poſtquam ſublati erant a facie Domini, darẽtur laicis: neceſſitas tamen fecit licitum eſſe, quòd autem panes tollerentur de menſa ad dandum alicui, erat etiam contra legem, quia lex iuſſerat ſingulis ſabbatis poni 12. panes ſuper menſam, & manere ibi vſque ad ſequens ſabbatum. Leui. 24. ſi autẽ tollerentur inde, violaretur iſta lex, ſed non erat iſta maioris obligationis, quam quęcunque alia lex poſitiua data a Deo: omnes tamen alię erant diſpenſabiles: id Achimelech credidit illas nõ obligare exiſtẽte fame Dauid, & puerorum ſuorum, ergo etiam ſi panes eſſent in mẽſa propoſitionis, & videret Achimelech Dauid, & pueros eius patientes neceſſitatem famis: tolleret inde panes, & daret eis, Erat tamen hoc grauius, quam id quod ipſe fecit, quia hic agebat cõ- C tra duas leges: in alio autem caſu agebatur contra vnicam, ideo quęſiuiſſet maiorem neceſſitatem famis Achimelech in Dauid, & pueris eius ad tollendum panes de menſa, vt eis daret, quam modo quando dedit eos quos iam abſtulerat, data tamen vrgente magna neceſsitate, non dubitaſſet dare quodcũque Dauid peteret, ſiue eſſent in menſa, ſiue iam ablati: ſi tamen obtuliſſet panes de menſa, oportebat quòd illico reſtitueret totidem, quot abſtulerat, ſcilicet vt coqueret eos ſecundum formam, & ritum priorum, & poneret eos in menſa, quia ſemper debebant eſſe ibi 12. panes in memoriam duodecim tribuum Iſrael, Leui. 24.

An Dauid intrando in domum Dei egit aliquid contra legem ipſius. Et quod fuit Sanctuarium duplex. Quæſt. XXV.

QVAERETVR circa hoc, quod dicitur hic de Dauid, ſcilicet quomodo intrauit in domum Dei, & panes propoſitionis comedit, an intrando in domũ Dei egit aliquid contra legem, ſicut comedendo panes propoſitionis.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia Chriſtus expreſsit hic factum Dauid, quod ex ſola neceſsitate licitum fuit: cum eſſet alias contra legem, vel eſſe videbatur.

Item dicunt, quòd Dauid intrauit ad locum tabernaculi ad quem laici non intrabant, quia non ſolum accepit panes, ſed etiam gladium Goliath, & ille erat in tabernaculo innolutus pallio poſt Ephod 1. Regũ 21. & tamen ad illum nõ licebat Dauid accedere, quia Ephod erat veſtis ſacra ſummi ſacerdotis, ideo etiam in hoc contra legem fecit.

Dicendum, quod Dauid non fecit contra legem intrando in domum Dei, quia laicis licebat intrare illuc.

Pro quo ſciendum, quòd domus Dei dicitur Sanctuarium, in quo fiebãt omnes cęremonię pertinentes ad cultum Dei a miniſtris eius, & iſtud fuit duplex. Primum fuit illud portatile, quod Moyſes fabricauit in deſerto. Exod. 26. & 27. Secundum fuit templum

A Salomonis, quod erat ędificium immobile: in vtrunque autem licebat laicis intrare quantum ad aliquam partem eius, nam diuidebatur Sanctuarium factum a Moyſe in tabernaculum, & atrium, in tabernaculum autem ſolis ſacerdotibus intrare licebat, in atrium vero licebat etiam laicis intrare. quid autem eſſet tabernaculum patet Exo. 26. quid autem atriũ patet Exod. 27. De tẽplo Salomonis idem erat, quia in atrijs eius erant omnes laici viri, & fęminę: nam ibi conueniebant ad orationem, & audiendum verbum legis, & ſic innuitur infra 21. & Matth. 11. & Io. 2. quando Chriſtus, quam multi laici intrabant in templum Salomonis, id eſt in atria eius, non autem intra ipſum templũ, B qualia autẽ eſſent iſta atria, & qualiter diſtincta oſtenſum eſt tertio Regum 7. de figura autem templi patet tertio Regum 6 tempore autem Dauid nondum erat templum Salomonis, ſed erat tabernaculũ Moyſi, & id poteſt vocari domus Dei. licet proprie domus Dei, in quam Dauid introiuit, non erat ipſum Sãctuarium, ſed domus illud erat, nam quandiu fuerunt Hebræi in deſerto erat Sanctuariũ illud in cãpo, cum vero pacifice habitauerunt in terra Chanaan, poſuerũt illud in vrbe Silo Ioſue 18. & ibi iam non erat in campo, ſed intra quandam domum magnam, & illa tota domus vocabatur domus Dei, & in illam licebat intrare omnibus laicis, ita nunc Dauid introiuit, nec ſolum ipſe, ſed etiam dicitur primo Regum 21. quod tunc, quando Dauid petiuit panes ab Achimelech C erat Doech idumęus in tabernaculo domini, ille tamẽ laicus erat, ideo licebat Dauid illuc introire, nec egit in hoc contra legem.

Ad primum dicendum, quòd Chriſtus non inducit hic ad excuſandum illud, vel ad oſtendendũ fuiſſe excuſatum propter neceſsitatem, ſed ſolum ad aperiendum hiſtoriam, nã dicturus erat, quòd Dauid comedit panes propoſitionis, & quia illos petiuit ab Achimelech ſummo ſacerdote, qui erat in domo Dei, dixit, quòd intrauit in domum Dei. iſtud tamen non inducitur tanquam aliquod factum per ſe indigens excuſatione.

Ad ſecundum dicendum, quòd Dauid accepit gla- D dium Goliath, non tamen intrauit ipſe ad locum in quo erat, ſed petiuit eum ab Achimelech, & ille dedit ei. primo Regum 21. ſcilicet ait Dauid, nõ eſt huic alter ſimilis, da mihi eum. Item quia ſi intrando ad locum ſacrum pro gladio egiſſet Dauid contra legem, non eſt iſtud factum excuſabile, quia nulla erat ibi neceſsitas, cum potuiſſet illuc intrare Achimelech, & dare gladium Dauid.

Item quia ſi de hoc egiſſet Chriſtus, oſtẽderet Dauid excuſari de hoc inducens aliquam cauſam, ſicut ad excuſandũ, quòd comedit panes propoſitionis, induxit neceſsitatem famis, & tamen nullam excuſationem inducit, ideo Dauid non intrauit ad locum in quo erat gladius, vt tolleret eum, ſed Achimelech E dedit illum ſibi. Quòd autem in domum Dei intrauerit, illicitum non erat, ideo nec excuſatione indigebat.

An licebat ſabbato diſcipulis ſpicas fricando grana excutere, & comedere. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR an licebat ſabbato facere hoc quod diſcipuli faciebant, ſcilicet ſpicas fricando grana excutere, & comedere.

Aliqui dicunt, quod ſic, quia licet in ſabbato illicita eſſet ciborum paratio, quæ indigebat aliquanta mora, cura, & labore: leuis, tamen paratio licita erat, & ita erat iſta.

Dicendum, quòd non erat licitum hoc, quod faciebant

clebant diſcipuli, ſed fames illud licitum fecit. Quod F patet primo, quia phariſęi inſtanter accuſabant dicentes, cur diſcipuli tui faciunt, quod non licet facere ſabbatis?

Secundo patet, & efficacius, quia ſi iſtud fuiſſet licitum abſolute, non defendiſſet illud Chriſtus tanquam licitum ex neceſſitate inducēs exemplum Dauid, ſed potius diceret illud eſſe licitum, ſicut comedere erat licitum in ſabbato.

Tertio patet, quia aliæ parationes minores erant vetitę in ſabbato, vt ſuccendere ignem Exod. 36. cap. & colligere manna in ſabbato, nam minus erat occupationis, & laboris colligere manna, quod erat ſparſum ſuper faciē agri, quā ſpicas euellere, & manibus fricando grana excutere, vetuit tamen Deus collige- G re manna in ſabbato Exo. 16. ſed ꝙ die veneris colligeretur pro duobus diebus: ergo non licebat ſpicas fricare, ſed ſola neceſſitas hoc fecit eſſe licitum, & ita Chriſtus defendit ex parte neceſſitatis.

Cum autem dicitur, quòd leuis paratio ciborum erat licita in ſabbato, dicendum quòd non erat licita aliqua paratio, ſed ſolum diſpoſitio ipſorum, vt ſic ex præcedenti die, Iudæi haberent cibos paratos, licebat eos educere de repoſitorijs ſuis, & in menſa diſponere in vaſculis menſę, ſpicas tamen fricare erat cibos parare, ideo non erat licitum. De obſeruantia autem ſabbati, & q̄ opera erant licita late dictum eſt Exo. 12.

Quare Chriſtus induxit ſecundam probationem de ſacerdotibus violantibus ſabbatū, & quomodo eſt ad propoſitum. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus induxit hic ſecundam probationem, ſcilicet de ſacerdotibus violantibus ſabbatum, & quomodo eſt ad propoſitum. Dicendum, quòd licet exemplum inductum de Dauid ſufficeret ad excuſationem, voluit tamen multas probationes dare, vt firmius fieret, quod dicebat, & ſic qualeſcunque eſſent, dum tamen probarent, vtiles erant.

Secundo fuit, quia aliquis diceret pręcedētem probationem eſſe inſufficiētem, quia fortè diceretur, quod Dauid peccauit panes comedendo, & Achimelech il- I los dando, induxit ergo aliud exemplū in quo appareat ſabbatum violari, & non peccare violatores, ſic dicitur, ꝙ ſabbatū violāt ſacerdotes, & ſine crimine ſunt, ſic dicit Chryſoſtomus: ne autem mihi dicas, quoniā afferre in medium alium peccantem non eſt eruij ab accuſatione: cum enim non excuſatur, qui fecit, excuſatio fit circa id quod factum eſt: verum hoc hic non ſuffecit, ſed quod maius eſt dixit, ꝙ ſine crimine ſunt.

Tertio fuit, quia exemplum de Dauid ſemel tantū accidit, & vnicus actus facilius excuſatur, hic tamen ſacerdotes quolibet ſabbato violabāt ſabbatum, ideo firmius ex hoc conſtabat, ꝙ licitum erat violari ſabbatum ex aliqua cauſa.

Quarto fuit, quia factum Dauid excuſatur ex pro- K miſſione, & propter neceſſitatem, factum autem ſacerdotum nō excuſatur, ſed potius imperatur, nā tenebantur ſabbatum violare, ideo licitum eſt propter aliquā cauſam violare ſabbatum, ſic dicit Chryſoſtomus, nec autem hoc ſecundum ſimile eſt priori, quòd dixerat de Dauid, illud enim ſemel factū eſt, & a Dauid non ſacerdote, & neceſſitatis fuit, hoc autem ſecundum per ſingulum ſabbatum, & a ſacerdotibus, & ſecundum legem ſunt diſcipuli ab accuſatione liberati.

Quinto fuit, vt aliqui dicūt, quia Chriſtus erat rex, & ſacerdos, ideo induxit vnum exemplum de Dauid rege, & aliud de ſacerdotibus, ſic dicit Auguſtinus lib. de quæſtionibus Euangelij, ſcilicet notandum autem vnum exemplum datum eſſe regię poteſtatis: alterū ſacerdotalis, de his, qui propter miniſterium templi ſabbatum violant, vt multo minus ad ipſum cuius ſunt ſabbato ſpicarum crimen pertineat, qui verus rex, & verus ſacerdos eſt: ſed iſtud magis eſt myſticum, quā literale.

Sed dicetur quomodo eſt iſtud exemplum ad propoſitum, quia diſcipuli excuſantur a Chriſto propter neceſſitatem famis, ſicut patet in exemplo de Dauid? Hic tamen nulla erat neceſſitas, vt ſabbatum violaretur, ſed potius erat lex.

Dicendum, quòd Chriſtus inducit iſtud exemplū ex alio capite, ſcilicet quòd ipſe poterat dare licentiā diſcipulis violandi ſabbatum, etiam ſi non eſſet neceſſitas famis, nam nulla neceſſitas erat faciendi ſacrificia in templo, & tamen propter honorem templi licebat violare ſabbatum ibi, & non alibi, ſicut dicitur Exod. 36. non ſuccendetis ignem in cunctis tabernaculis veſtris die ſabbati, & tamen in templo domini iubebatur quotidie ſuccendi, & nutriri Leui. 6. & ita dicitur hic ſacerdotes in templo ſabbatum violāt, ſed Chriſtus dicit, ꝙ ipſe erat maioris poteſtatis, quam templum, ergo ad mandatum ipſius, vel licētiā liceret ſabbatum violari, ſicut licebat propter reuerētiam templi, & ita dixit: templo maior eſt hic, id eſt iſte, qui loquitur vobis eſt maior, quam templum, & poteſt da- H re licentiam ad violandum ſabbatum.

Quare Chriſtus induxit tertiam rationem ſcilicet ſi ſciretis, &c. Et quòd ſacrificium dici poteſt quicquid ad cultum Dei attinet. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus induxit tertiam probationem, ſcilicet ſi ſciretis, &c.

Dicendum, ꝙ hoc facit ad maiorem abundantiam probationis, quanto plures rationes fuerint. Secundo ad maiorem cōfuſionem Phariſęorum accuſantium, quia ſi vnicam defenſionem Chriſtus pro diſcipulis habuiſſet, non erat mirum, ꝙ Phariſęi illam non inueniſſent, quòd tamen tot accuſationes ex lege Chriſtus haberet, & nulla earū occurriſſet Phariſęis conuincebat eos eſſe inſipientes.

Tertio fuit ad increpandum eos, quia hic loquitur eis, tanquam non intelligentibus ſcripturam, ſcilicet ſi ſciretis quid eſt miſericordiam volo, &c. id eſt ſi intelligeretis ſcripturam, quę hoc dicit, non accuſaretis innocentes, & ita ſupra 9. c. cum Chriſtus reſponderet Phariſęis accuſantibus diſcipulos, ꝙ non ieiunarēt induxit tres rationes, & iſta eſt vna earum, ſcilicet euntes diſcite quid eſt miſericordiam volo, &c. hic autem induxit Chriſtus iſtas tres rationes, quę non probant ex eadem radice, ſed ex diuerſis.

Prima enim excuſat ex parte neceſſitatis, ſ. quia diſcipuli patiebantur famem, ſicut Dauid. Secunda ex parte poteſtatis, ſcilicet Chriſtus erat maioris poteſtatis, & dignitatis, quam templum: ideo ſi propter reuerētiam templi, licebat quodlibet ſabbatum in eo violari, liceret a fortiori violari ex mandato, vel licentia Chriſti.

Tertia excuſat ex parte valoris, ſcilicet quia homo eſt maioris valoris, quam ſabbatum, & ideo potius prouidendum eſt, vt homo non pereat fame, quam vt ſabbatum non violetur, & ſic dicitur, quòd dominus eſt filius hominis, id eſt quilibet homo eſt dominus, ſcilicet quia ſabbatum eſt propter hominem, & non homo propter ſabbatū, vt dicitur Mar. 2. ideo magis homini, quam ſabbato prouidebitur. Ad idem autem pertinet cum dicitur: miſericordiam volo, & non ſacrificium, i. potius miſericordiam, q̄ ſacrificiū, ſ. miſe-

ricordia

ricordia eſt homini neceſſitatem patienti ſubuenire: ſacrificium aũt dr̃ quidquid ad cultum Dei pertinet, quia inter oẽs cęremonias diuini cultus ſacrificiũ excellebat, & ſic ẽt ſabbatum cuius obſeruatio ad cultũ Dei pertinet, intelligitur noĩe ſacrificij, & eſt ſenſus, ꝙ Deus magis vult, ꝙ pereat aliqua de cęremoniis cultus eius, quam ꝙ ſubtrahatur miſericordia.i. prouiſio in neceſſitatibus humanis, quibus miſerendũ eſt. Aliter enim Hieróny. exponit.ſ. miſericordiam volo.i. ſi miſericordiam comprobaſtis Achimelech, eo ꝙ periclitantem Dauid fame refocillauit, quare diſcipulos meos condemnatis?

Et cum inde tranſiſſet, venit in ſynagogã eorum. Et ecce homo manum habẽs aridã. Et interrogabant eum dicentes. Si licet ſabbatis curare? vt accuſarent eum. Ipſe autem dixit illis: Quis erit ex vobis homo qui habeat ouem vnam, & ſi ceciderit hęc ſabbatis in foueam, nonne tenebit, & leuabit eam? Quanto magis melior eſt homo oue? Itaque licet ſabbatis benefacere. Tunc ait homini: Extende manum tuam. Et extendit, & reſtituta eſt ſanitati ſicut altera.

Et cum inde tranſiſſet. Hic ponitur confutatio Phariſæorum impugnantium Chriſti veritatem in propria perſona, quam prius impugnauerant in eius familia.i. quantum ad diſcipulos. Et ponitur primo eorum confutatio. Secundo inſurgens ex hoc machinatio, ibi. *Exeuntes autem*.

An iſta ſint continuata ad præcedentia, & an fuerint immediate facta, vel aliquo tempore interiecto.
Quæſt. XXIX.

Quaeretur circa primum, an ſint iſta cõtinuata ad pręcedẽtia, & an fuerunt immediate facta, vel interiecto aliquanto tpe.

Dicendum ad primum, ꝙ hic eſt ordo cõtinuus, quia Matthæus, Marcus, & Lucas narrãt iſtud factum, & ponunt illud immediate poſt præcedens, vt patet Mar. 3. & Luc. 6.

Item patet, quia dicitur hic. Et cum inde tranſiſſet venit in ſynagogam: ergo iſtud poſt præcedentia factum eſt.ſ. quia poſtquam tranſiuit de loco in quo diſcipuli ſpicas vellentes a Phariſæis accuſati fuerant, venit ad ſynagogam eorum.ſ. illorum qui accuſauerant diſcipulos. Ad ſecundum dicunt aliqui, ꝙ immediate factum eſt, ſcilicet eadem die, quia dicitur hic, & cũ inde trãſiſſe venit in Synagogam, & ſic videtur innuere, quòd nihil fuit inter hęc: maxime, quia iſtud factũ eſt in agro apud locum vbi diſcipuli ſpicas vellebãt, & de agro facile erat intrare in locum, & ire in Synagogam, vbi factum fuit ſequens. ſic dicit Hilarius. hęc enim, quę pręmiſſa ſunt in campo dicta geſtaque ſunt, & poſt hęc Synagogam ingreditur. Secundo patet, quia vtrumque accidit in ſabbato. diſcipuli enim in ſabbato ſpicas vellebant ſupra in litera, & Chriſtus in ſabbato manum aridam ſanauit infra in literà, & ſic videtur, quod eodem ſabbato vtrumque factum eſt, niſi quòd vnum fuit in agro, & alterum in Synagoga.

Sed dicendum, quòd non fuit eodem ſabbato, ſed ſequenti ſabbato, vel interiectis aliquot ſabbatis, quia Lucę ſexto, poſita excuſatione de euulſione ſpicarum

A ſabbato, ſequitur, factum eſt autem, & in alio ſabbato, vt intraret Synagogam. ſic dicit Auguſtinus lib. de concor. euan. Poſſet autem putari eodem die factum de ſpicis, & de iſto ſanato, quoniam & ſabbatum hic commemoratur, niſi Lucas aperuiſſet alio ſabbato factum fuiſſe. Quod autem dicit Matthęus. Et cum inde tranſiſſet venit in Synagogam eorum, non quidẽ venit, niſi cum tranſiſſet, ſed poſt dies in Synagogam eorum venit, poſtquam a ſegete illa tranſijt, an recta continuoque illuc ierit, non expreſſum eſt, ac per hęc locus datur narrationi Lucę, qui dicit alio ſabbato huius manum fuiſſe ſanatam.

Circa primum dicitur. *Et cum inde tranſiſſet*. Scilicet
B de loco in quo diſcipuli ſpicas vellentes a Phariſeis accuſati ſunt: nam ibi non poterat diu manere, quia erat in agro, ſcilicet diſcurrens per ſata.

Venit in Synagogam eorum. Ideſt illorum Phariſæorum, qui diſcipulos accuſauerant ſpicas vellentes, & ſic eſt ſenſus, ꝙ in eodem loco in quo accidit pręcedens factum, accidit & iſtud miraculum, & ijdem viri fuerunt vtrobique præſentes. *Et ecce homo manum aridam habens*. Scilicet erat in Synagoga, in quam intrauit Chriſtus, & erat manus dextra arida. Lucę 6. ex quo colligebatur maius detrimentum, & maior neceſſitas curationis, & interrogabant eum, ſcilicet Phariſęi, quia ipſi vtrobique inſiſtebant contra Chriſtum, vt in ſe, vel in diſcipulis eius eum accuſare poſſent.

Dicentes ſi licet ſabbatis curare. Pręſente enim viro ma-
C nus aridę hic interrogauerunt, quia eius pręſentia huic occaſionem quæſtioni dabat. *Vt accuſarent eum.* Scilicet non interrogauerunt, vt incitarent eum ad miſericordiam, ſcilicet vt ſanaret hominem, ſed vt ex facto illius haberent occaſionem accuſandi illum, & ad hoc diligenter inuigilabant. Lucę 6. obſeruabant ſcribæ, & Phariſęi ſi in ſabbato curaret, vt inuenirent vnde accuſarent eum.

Ipſe autem dixit eis. Nõ reſpondit Chriſtus immediate ad quęſitum, ſed prępoſuit confirmationem, & poſtea concluſit id quod petebatur, ſcilicet itaque licet ſabbatis benefacere, & hoc erat, quia ipſe ſciebat co-
D gitationes eorum, vt dicitur Lucę 6. & ideo antequã reſponderet, voluit confirmare id quod dicturus erat.

Quis erit ex vobis. Quaſi dicat, nullus erit cuius ouis ſi ſabbato ceciderit in foueam, non extrahat eam.

Qui habeat ouem vnam. Non eſt ſenſus, quòd habeat ouem vnicam, ſed quòd homo habens oues multas etiam ſi vnica earum ceciderit in foueã, ſabbato extrahet eam, quod dicit, vt oſtẽdat, ꝙ pro parua re ſabbato laborant, & non putant eſſe illicitum. *Et ſi ceciderit hæc.* ſ. iſta vna ouis de multis. *Sabbatis in foueam*.i. aliquo die ſabbati, quia non eſt ſenſus, ꝙ multis ſabbatis cadat, & tamẽ idem eſſet ſi multis diebus ſabbatorum caderet in foueam, quia quolibet ſabbato extraheretur: & forte Chriſtus noluit hoc dicere ex induſtria, ad innuendum, ꝙ non ſolũ ſemel hoc facere li-
E cet, nam vnicus actus facilius excuſatur, ſed ꝙ ſępiſſime facere liceret, ideſt ſi omnibus ſabbatis incideret in foueam, omnibus ſabbatis leuanda erat, & idem de quolibet alio periculo, vt ſi lupus inuaderet ouem, occurrendũ erat ne illam deuoraret. *Nonne tenebit*. i. accipiet illam. *Et leuabit eam.* i. extrahet de fouea.

Quanto magis melior homo oue. i. & tamen valde melior eſt homo oue, ſic dicitur ſupra 10. multis paſſeribus meliores eſtis vos, i. quilibet homo eſt melior, quam omnes paſſęres, & ꝙ̃ omnia animalia, quę non ſunt homo, quia excedit illa ſecũdum ſpeciem: ideo ſi ꝓpter illa licet aliquid agere in ſabbato, licebit a fortiori hoc facere ꝓpter hominem. *Itaque licet ſabbatis benefacere.* Iſta eſt concluſio intenta, i. ꝙ licitum eſt in ſabbatis benefacere, i. curare homines nõ obſtãte ſolen-

nitate

ritate ſabbati. *Tunc ait homini.* Ante hoc loquebatur F ad Phariſços diſputans, ꝙ licitum eſſet ſabbato curare & quia nemo ſciuit reſpondere ad iſtam Chriſti probationem, quaſi iam illis ſuperatis, & tacentibus dixit homini: extende manum tuam, ſic dicitur Lucę 6.& circunſpectis omnibus dixit homini: extende manū tuam, i. poſtquam ipſe poſuit rationem oſtendentem licitum eſſe curare ſabbato, circunſpexit omnes, vt videret ſi erat aliquis, qui ſciret, aut poſſet, vel vellet loqui contra hæc, cum autem oēs tacerent, & quaſi per hoc rationi ſuæ aſſentirent, dixit ipſe homini.

Extende manum tuam. Iubendo, ꝙ extenderet ſanauit eam, & reformauit in ſtatum debitum, ita vt nondum verbis completis manus ſanata eſſet, quia verba Chriſti in tempore, ſicut noſtra dicebantur: curatio G autem iſta in inſtanti facta eſt. *Et extendit.* i. Chriſto iubente, nam dicendo ſanauerat eam: nam quando extendit iam erat ſanata, quia non potuiſſet extendere, niſi ſanata eſſet. *Et reſtituta eſt ſanitati.* Ideſt rediit ad plenam ſanitatem cum prius eſſet arida, & licet iſta dicantur ſucceſſiue, non ſunt ſic intelligenda, ſcilicet ꝙ prius manum extenderit, & deinde reſtituta ſit ſanitati, quia non poterat extendere, niſi iam eſſet reſtituta, ſed facta ſunt omnia ſimul: non tamen poſſunt ſimul dici. *Sicut altera.* Ideſt, ſicut manus ſiniſtra, quæ ſana erat, nam manus dextra erat arida Lucę 6. & dicitur, ſicut altera, ideſt ad qualitatem vigoris illius, & corpulentię: nam poterat Chriſtus iſtam manum, quam H curauit perfectiorem in multis reddere, quam alterā, quæ ſana erat, quia tamē bona habitudo corporis eſt, ꝙ ambæ manus æquales ſint vigore, & habitudine: ſeruata ſua differentia naturali, ſ. ꝙ manus dextra ſit ad motum agilior, ſiniſtra autem ad ferendum aliquid aptior, vt dicit Iſido. 11. Ethimo.

Quare Chriſtus intrauit in Synagogam. Quaſt. XXX.

QVAERETVR quare Chriſtus intrauit in ſinagogam nunc. Dicendū ꝙ propter, multa. Primo propter cōſuetudinem ſuā, quia nunc erat ſabbatum, vt patet in litera, & tū conſuetudo ſua erat intrare quolibet ſabbato in ſina- I gogam Lucæ quarto, & hoc erat, quia iſta etiam erat conſuetudo aliorum Iudæorum, nam cum in ſabbato ceſſarent ab omnibus operibus, conueniebant omnes ad orandū, & audiēdum legem in ſinagoga: Chriſtus autem, vt non videretur eis diſſimilis, ne eum iuſte, aut ſaltem colorate repellere poſſent, tenebat omnes conſuetudines eorum laudabiles, qualis iſta erat. Secundo fuit, quia Chriſtus volebat docere Iudęos, & quia ipſi cōueniebant in ſinagogam, erat ibi locus aptus docendi: introiuit ergo illuc. ſic dicitur Lucę 6. factum eſt in aliu ſabbato, vt intraret in ſinagogam, & doceret. Tertio fuit, vt daret locum accuſationi Iudęorum, quam volebant ꝯ ipſum facere, quaſi cōtra violatorem ſabbati, nam in ſinagoga erat homo habens manū aridam, quem ſabbato curauit, & pp quē K Phariſęi ꝯ Chriſtum de curatione in ſabbato loquebantur, & quia ex iſta curatione ipſe volebat oſtendere quid eſſet licitum facere ſabbato, voluit ſinagogam intrare, vt ibi hominem curaret.

An homo habens manum aridam eſſet in ſinagoga; vel adductus fuerit a Phariſæis. Quaſt. XXXI.

QVAERETVR de iſto homine habente manū aridam, an eſſet in ſinagoga, vel adductus fuerit a Phariſæis, vt eo p̄ſente eſſet illis occaſio quęrendi a Chriſto.

F Aliqui dicunt, ꝙ non fuit adductus, ſed accidit, ꝙ eſſet in ſinagoga, quia dicitur Mar. 3. & Lucę 6. & erat ibi homo, &c. Alii dicunt, quòd Phariſæi illum adduxerunt, & pręſentauerunt Chriſto. ſic dicit Hilarius, ingreſſo autem ſinagogam hominem aridę manus offerunt, interrogantes an curare ſabbatis liceret: occaſione arguendi eum ex reſponſione quęrentes.

Dicendum, ꝙ vtrumque poteſt ſtare. Sed magis videtur ſtandum Hilario potiſſime, quia Phariſæi inſidiabantur Chriſto ſi ſabbato curaret, vt inuenirēt vnde accuſarent eum Lucę 6. ideo veriſimile eſt, ꝙ ipſi diſpoſuerint omnia ad hoc neceſſaria, ſ. ꝙ hominem Chriſto offerrent: non quidem, quaſi ipſi offerrent, vt curaret eum, quia iſtud iam eſſet petere curationē, G & non interrogare an curare liceret ſabbatis, & tamē dicitur hic, quòd interrogabant eum de hoc, ſed obtulerunt eum, & ſuaſerunt homini, ꝙ ſe offerret. Etiā quia ſi ipſi offerrent eum, quaſi curari petentes, etiam ſi non liceret ſabbatis curare, non haberent ipſi colorem accuſandi Chriſtum de hoc, ſed potius excuſandi, cum ab eo beneficium ſuſcepiſſent. Si autem obiciatur, quia Mat. 3. & Lucę 6. dicitur, & erat homo in ſinagoga, in quo videtur innui, ꝙ non fuit adductus.

Dicēdum, quòd forte homo ille in ſinagoga erat, quando Chriſtus intrauit, & tamen Phariſæi ſuaſerunt ei, quòd ſe Chriſto pręſentaret, & quantum ad hoc dicuntur obtuliſſe ei hominem aridę manus, vt H voluit Hilarius.

An Phariſæi quæſierint a Chriſto ſi licebat ſabbatis curare, vel econtrario. Quaſt. XXXII.

QVAERETVR an Phariſæi quæſierunt a Chriſto ſi licebat ſabbatis curare, vel Chriſtus quęſiuit ab eis, nam hic dicitur, quòd Phariſæi interrogabant eum, ſed Mar. 3. & Lucæ 6. dicitur, ꝙ Chriſtus ait ad illos interrogo vos, &c.

Dicendum, ꝙ vtrumque fuit, ſ. Phariſæi prius Chriſtum interrogauerunt, & poſtea Chriſtus interrogauit eos videns cogitationes eorum, & quia Matthæus expreſſerat primum, & tacuerat ſecundum, Marcus, & Lucas, quaſi ad ſupplementum Matth. expreſſerūt I ſecūdum, tacito primo, & ſic ex omnibus ſimpliciter colligitur vna perfecta narratio, ſic dicit Augu. lib. de concor. euange. itaque intelligendum eſt, ꝙ illi prius interrogauerunt Dominum ſi licet ſabbato curare: deinde intelligens cogitationes eorum aditum accuſandi quærentium, conſtituit in medio illum quem erat ſanaturus, & interrogauit, quæ Mar. & Lucas eū interrogaſſe commemorant, & tunc illis tacentibus propoſuit ſimilitudinem de oue, & concluſit, quòd licet ſabbato benefacere. De iſto homine manus aridæ dicunt aliqui, ꝙ erat cemētarius, & quod quęſiuit a Chriſto ſanari, vt dicitur in euāgelio Nazarçorum, & Ebionitarum. ſic dicit Hieronymus: in euangelio quo vtuntur Nazaræi, & Ebionitæ, quod vocatur a pleriſque autenticum, habetur homo iſte, qui aridam K habet manum, cementarius ſcribitur iſtius modi vocibus auxilium precans. cementarius erat manibus victum quæritans, precor te Ieſu, vt mihi reſtituas ſanitatem, ne turpiter mendicem cibos.

Quare Phariſæi petierunt nunc a Chriſto ſi licebat curare ſabbatis. Quęſt. XXXIII.

QVAERETVR quare Phariſęi petiuerunt nunc a Chriſto ſi licebat curare ſabbatis.

Dicendum, quòd hoc quærebant, vt accuſarent eum, vt dicitur in litera, ſic dicit Chryſoſtomus non autem interrogant, vt diſcant, ſed vt accuſent eum,

eum, & verum eſt, quòd offerendo ei hominem manus aridę, etiam ſi non quęrerent aliquid ab eo, ex facto ſuo colligeretur eis vnde arguerent. voluerunt tamen quęrere, quia putauerunt, quòd ex verbis occaſionem maiorem haberent contra illum: nam forte oblato ſibi homine, ſi nihil peteretur non curaret eũ: cum autem quęrerent, oportebat, ꝙ aliquid diceret, & ex hoc eſſet eis via accuſandi ipſum, ſic dicit Chryſoſtomus, quamuis ipſum opus ſufficeret ſi accuſare volebant, ſed & per verba volebant captionem inuenire maiorem, copiam argumentationum ſibi pręparãtes. Cauſa autem in ſpeciali fuit, quia Phariſęi accuſantes ſupra diſcipulos Chriſti de violatione ſabbati, conuicti fuerant a Chriſto teſtimonijs legis tanquam inſipienter locuti: dolentes de hoc voluerunt, nunc ſi poſſent ipſum Chriſtum de violatione ſabbati arguere. B ſic dicit Hieronymus, ſcilicet quia deſtructionem ſabbati quo diſcipulos arguebant, probabili exemplo excuſauerat, ipſum calumniari volunt.

Secundo erat, quia videbatur Chriſtus Phariſæis in multis ſabbatum violare, licet vere in nullo violaret, ſicut dixerunt Io. 9. non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non ſeruat, ipſi autem zelabant valde pro ſabbato, quia tota Phariſæorum ſanctitas erat in exterioribus obſeruationibus, & cęremonijs, ideo nitebãtur ſępe arguere eum de ſabbato, vt aliquãdo poſſent eum conuincere: putauerũt autem, quod ex hac quæſtione ſufficienter eum caperent, quia cum petiuerũt, an liceret curare, exiſtimabãt ipſum ad excuſandum impotentiam ſuam dicere, non licere curare ſabbatis: ſi autem curaret, arguerent eum ſabbati violatorẽ. C ſic dicit Hieronymus, & Beda, ſcilicet interrogant vtrum liceat curare ſabbatis, vt ſi non curauerit crudelitatis, aut imbecillitatis, ſi curauerit tranſgreſſionis eum accuſent, ſic enim ſępe faciebant, vt quãdo quæſierunt an liceret dari cenſum Cęſari, vel nõ infra 22. & quando obtulerunt ei mulierem deprehenſam in adulterio, Ioan. 8. quia quicquid in his reſponderet, videbatur eſſe inconueniens, quia erat argumentum cornutum, vt Iudæi putabant, ſcilicet ex vtraque parte concludens, ſed Chriſtus omnia in nihilum redigebat.

Quare Chriſtus induxit hic exemplum de oue cadente in foueam. Quæſt. XXXIIII.

D QVAERETVR quare Chriſtus induxit hic exemplum de oue cadente in foueam.

Dicẽdum, ꝙ Chriſtus vidit iniquitatem Phariſęorum, qui non quærebant, vt addiſcerent, ſed vt accuſarẽt, vt dicitur hic, & Lucæ 6. ideo noluit reſpondere plane, ſicut illi petere videbantur, ſed caute reſpondet probando ratione euidenti, quòd liceret curare ſabbato, & tunc reſpondebat ad quęſitum. Quando tamen Chriſtus fecit rationem iſtam, Iudęi conuicti tacuerunt, vnde ipſe circumſpexit omnes, ideo dicitur Lucæ 6. ſcilicet, vt videret ſiquis eorum vellet obijcere contra probationem ſuam, & nemo potuit, ideo tunc dixit homini, extende manum E tuam, & tamen licet nemo poſſet reſpondere, non aſſentiebant concluſioni eius, ſicut dicitur, ſeptimo Ethicorum cap. tertio, de illo contra quem ſophiſta arguit, quòd turbatur, ligata enim eſt mens eius cum manere non velit propter non placere concluſum, procedere autem non poteſt propter ad ſoluere non habere ſermonem, ideſt quia non habet quid reſpondeat, & ita Iudęi licet tacerent non aſſentiebant, ſed turbabantur, & cogitabãt quomodo occiderẽt Chriſtum propter hoc, vt dicitur infra in litera, & Lucæ ſexto, vnde Chriſtus condoluit eis videns cęcitatem

A eorum, ſcilicet quòd rationem tam euidentem non intelligebant propter obſtinationem cordis Marco 3. ſcilicet at illi tacebant, & circumſpiciens eos cum ira, contriſtatus ſuper cæcitatem cordis eorum dicit homini, extende manum tuam. De oue autem poſuit Chriſtus exemplum, vt argueret a minori, ſi ouem licet ſabbato educere de fouea, ergo licet ſanare hominem, qui melior eſt. ſic dicitur in litera, quanto magis melior homo oue?

Secundo dixit hoc ad increpandum eos, quia ipſi educentes ouem de fouea non faciebant, vt miſererentur pecori, ſed propter auaritiam, vt non perdant ouem: & tamen hoc putabant licere in ſabbato, ergo magis liceret Chriſto curare hominem ſabbato, quod ex ſola charitate fiebat. ſic dicit Hieronymus. ſic ſoluit propoſitam quęſtionem, vt interrogãtes auaritię cõ- B demnaret. ſi vos inquit in ſabbato ouẽ, & aliud quodlibet animal in foueam decidens, eripere feſtinatis, nõ animali, ſed veſtrę auaritię conſulentes, quanto magis ego hominem, qui multo melior eſt oue, debeo liberare. ſic etiam dicit Rabanus, competenti exemplo ſoluit quæſtionem, vt eos oſtendat ſabbatum violare in opere cupiditatis, qui eum violare arguunt in opere charitatis. hoc autem Chriſtus magis aperuit, inquantum dixit. qui habeat ouem vnam, & cætera, quaſi dicat, ſiquis habens totum bonum ſuum in ouibus, omnes ſimul videret cadentes in foueam ſabbato, vel in aliud periculum, non videbatur inconueniens, ꝙ illis ſuccurreret ne omnia bona ſua ſimul perirent, ſi tamen vnica ouis cadat in foueam, etiam ſi C illa pereat paruum damnum eſt, & tamen propter illam ſolam putatis licere agere aliquid ſabbato, ergo propter auaritiam agitis, quia propter rem paruam mouemini.

Quomodo Chriſtus induxit hoc exemplum de oue, quia non videtur ad propoſitum. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR quõ Chriſtus induxit iſtud exẽplum, quia non vr̃ eſſe ad propoſitũ, nã etiam ſi homo ille habens manum aridam non fuiſſet curatus in ſabbato, non periret, q̃a poterat alia die ſanari, de oue aũt ſecus eſt, q̃a ſi non educať de fo- D uea die qua ceciderit peribit: licent aũt multa ꝑꝑ neceſſitatẽ, q̃ aliàs nõ licerẽt. Dicendũ, ꝙ eſt ad ꝓpoſitũ ꝑꝑ duo. Primo, q̃a educere ouẽ de fouea nõ eſt licitũ, quaſi ad ſuccurrendũ neceſſitati, q̃a Iudæi nõ faciebãt hoc, vt miſererent̃ aĩali, ſed ꝑꝑ auaritiã ſuã ſ. vt illud nõ ꝑderẽt, vt dictũ eſt præc. q. ſi aũt facerẽt, vt ſuccurrerent vitæ aĩalis poſſet dici neceſſitas, & tñ facere, vt non ꝑderẽt pecus non erat agere ꝑꝑ neceſſitatẽ, quia multa ſunt a q̃bus hõ cauere debet, ẽt ſi ꝑdat aliquod paruũ de poſſeſſis. Secũdo, & præcipue, q̃a licet diceret̃ agere ꝑꝑ neceſſitatẽ q̃cunq; agit ad euitandũ aliquod dãnũ, vel malũ, cũ magis ex neceſſitate agit, qui agit, vt euitet maius malũ, vt ꝙ hõ vulneret̃, q̃ ꝙ aliquod pecus ſuũ occidať, iõ magis ꝓuidẽdũ eſt ne vulneret̃ hõ, q̃ ne pecora occidant, & ita hic, ꝙ ouis cade- E ret in foueã dãnũ erat: maius tñ malũ eſt, quod patiť æger in vna die, ẽt ſi non ſit moriturus, q̃ dãnũ ꝑditi pecoris, ſi ergo licet educere ouẽ de fouea ſabbato, vt non pereat, a fortiori licebit hoĩem curare ſabbato, ne taliẽ illo die languorẽ ſuſtineat, ſic ergo licet hñs manũ aridã poſſet ſequenti die curari, tñ vt illa die nõ ſuſtineret malũ illius morbi licuit curari eũ, ſicut licebat oues educi de fouea, ſic dixit Chriſtus Lu. 13. ſ. hãc filiam Abrahę, quã alligauit ſathanas 18. annis nõ oportuit ſolui a vinculo iſto die ſabbati. q. d. ſolui licuit, & nõ oportebat expectari vſq; ad ſequẽtẽ diẽ, ne illa die ẽt pateretur cum tanto tempore fuiſſet paſſa.

An

An ſabbato liceret ægros curare.
Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR an ſabbato liceret ęgros curare.

Dicēdū, quòd aut quęritur de Chriſto, aut de medicis. Si de Chriſto nō eſt dubiū quin licebat, quia ipſe nulli legi erat ſubditus cum eſſet legiſlator, & legis dominus, ſed etiā dato, quòd vellet ſeruare legem ſecundum totum ſuum rigorē: non agebat contra legem in curationibus iſtis, eo ꝙ in ſabbato prohibentur fieri opera propter laborem, & occupationem; nam Deus nolebat illa die Iudæos in aliquo occupari· curationes autē Chriſti, nec laborē, nec occupationem habebant, quia ſolo verbo dicebat, & illico morbi curabantur, interdum tangendo, vt patet in leproſo ſupra 8. & in ſocru Simonis, eodē ca. & in puella mortua. & duobus cęcis ſupra 9. interdum autem non tangendo, ſed ſolo verbo, ſicut hic: nam dixit homini; extende manum tuam, & extēdit; interdum etiam abſentes ſanabat, nec tangens, nec dicens eis quicquam, vt patet in puero centurionis ſupra 8. & Lucę 7. & in filio reguli Io. 4. ideo etiā ſi alius homo, qui non eſſet Deus, faceret iſtas curationes ſabbato, taliter non eſſet contra legem.

Secundo patet, quia opera, quę erant propter homines vetabātur in ſabbato, niſi eſſent neceſſaria, quæ tamen erant propter Deum, licet eſſent laborioſa, & magnę occupationis licita erant: non tamen propter neceſſitatem, quia Deo nō eſt neceſſarius cultus quē ei exhibemus, nō enim indiget bonis noſtris Pſal. 15. ſed ſolum quantum ſunt ad laudem eius licita ſunt, ſicut dr̄ in lr̄a, ꝙ ſacerdotes in templo ſabbatū violāt, & ſine crimine ſunt: curationes tn̄ Chriſti erant oēs ad laudem Dei, & magis ad laudem eius, quam cęremoniæ, quæ fiebant in templo, eo quòd in qualibet earum apparebat manifeſta virtus Dei operans, ideo etiam ſi fierent iſtæ curationes cum magna occupatione, & labore licitę eſſent, quia ita ſacrificia, & omnes cæremoniæ, quæ fiebant ſabbato in templo, magni laboris, & occupationis erāt, & tamen licita erāt, vt patet in litera, & tamen Iudæis nunquam poterat perſuaderi, quod Chriſtus licite ageret curando in ſabbato, vnde quando Chriſtus curauit mulierem curuam a decem, & octo annis, Archiſynagogus indignans, quia ſabbato curaſſet dicebat turbę: ſex dies ſunt in quibus oportet operari, in his ergo venite, & curamini, & non in die ſabbati Lucę 13.

An medicis Iudæorum licebat curare homines in ſabbato. Et quod eorum cura ſit ad duo. Et quare Iudæi Chriſtum arguebant cum infirmos curabat.
Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR an medicis Iudæorum licebat curare homines in ſabbato.

Dicendum, quòd aut quęritur, an abſolute curatio eſſet licita, ita quòd hoc eſſet opus tollens quietem ſabbati, aut an eſſet licita propter neceſſitatem. Si primo modo dicendum, quòd contra legem erat, quia nulla occupatio alicuius laboris erat licita in ſabbato: curatio tamen medicorum eſt quidam labor, & occupatio grauis, conſiderare patientis diſpoſitionem, & medicinam congruentem parare, & dare ei, & cibos quoque infirmitati conformes. Si autem conſideretur inquantum curatio eſt neceſſaria, dicendum quòd erat licita, quia ſi curare licet in ſabbato de oue ne pereat: a fortiori licebit curare de homine, qui melior eſt, vt patet in lite-

F ra, & Lucę decimotertio, & decimoquarto. Sciendū tamen, quòd curatio medicorum, aut eſt ad conſeruandam ſalutem, vel ad curandam ęgritudinem. Si ad conſeruandam ſanitatem, non licebat ſabbato aliquid agere, quia talis diligentia non eſt omnino neceſſaria, eo quòd ſi aliquando omittatur, non perit homo illico, nec ad pereundum diſponitur, & ideo poteſt omitti. Si autem ſit curatio ægritudinis, dicendum, quòd interdum eſt talis ægritudo, quòd ſi quolibet die non prouideretur languenti, periret, vel ſi accidit talis languor in ſabbato cui ſi ſtatim non occurratur, peribit æger, & tunc non eſt dubium quin liceret curare ægros: immo peccaret, qui volens ſabbatū obſeruare, nollet ægros in illo curare. interdum autē

G ſi curatio ægri omittatur per aliquam diem, non peribit illico, ſed diſponetur ad pereundum aliquando, & tunc idem iudicandum eſt, ſcilicet quòd curare liceat. aliquando autem omittendo curationem vna die, nec ęger moritur, nec inde periculum moriendi ſequitur, & tamen fit in eo aliqua peior diſpoſitio, quæ maneat in eo etiam poſtquam fuerit curatus, quam ſi quotidie curaretur, vel ſaltem tolerabit aliquod moleſtum, quòd aliàs non toleraret: & dicēdum, quòd etiam ſic curare licet eo, quòd neceſſitas eſt, quia neceſſitas, quæ excuſat a violatione ſabbati, non requiritur, quòd ſit tanta, quòd periturus eſſet homo, ſi opus illud non faceret, ſed quòd malum aliquod incurreret, vel damnum non faciendo, ſicut licet educere ouem de fouea, vt homo non perdat illā,

H vt dicitur in litera. De paratione autem ciborum pro ægris, & de alijs miniſtrationibus, quæ fiunt circa eos, idem dicendum eſt, quod de curatione medicorum: nam tam neceſſaria eſt ciborum paratio, & miniſtratio, ſicut medici curatio, immo iſta eſt tota medici operatio, vt iubeat quid circa ægrum agendum eſt. pro ſanis enim, nec cibos ſabbato parare, nec ignem ſuccendere licebat. Exod. trigeſimoſexto. pro infirmis tamen licet in caſu in quo medico licet eum curare, vt dictum eſt, & ſic Iudæi non prohibebant medicos ſuos ſabbato curare, Chriſtum tamē arguebāt. Et ratio eſt, quia ipſe, vt communiter faciebat curationes non neceſſarias, ſcilicet, quæ etiam ſi differrentur ad alios dies, non eſſet aliquod periculum, ſicut

I ſanando claudos, cæcos, paralyticos, & leproſos, raius autem ſanabat eos quorum curatio ſine periculo nō differebatˉ, ſicut fuit de ſeruo centurionis, & ſocru Simonis ſupra 8. & Mar. 1, & Lucæ quarto, patiebantur enim morbos acutos, ſcilicet febres. ſic etiā fuit de filio Reguli, qui incipiebat mori præ magnitudine febris Io. 4. in talibus autem non arguiſſent Iudæi Chriſtum curantem, ſicut nec medicos ſuos, & tamen, nec in alijs agebat contra legem, vt dictum eſt præcedenti quæſtione.

Quare Chriſtus potius curabat in ſabbato, quam in alijs diebus. Et ꝙ durant mala, & infirmitates tanto tempore quanto iudicat Deus expedire, & vltra non durant per momentum. K *Quæſt. XXXVIII.*

QVAERETVR quare Chriſtus potius curabat in ſabbato, quam in diebus alijs.

Dicendum, quod Chriſtus in omni tempore curabat quādocūque accideret offerri ſibi languentes. ſcriptura tamen de illis, qui fuerunt curati in ſabbato exprimit, ꝙ in ſabbato curati ſunt. in alijs vero diem non exprimit. Ratio eſt, quia ſcriptura exprimit ea, circa quæ accidebant controuerſiæ, & dubia circa curationes autem alijs diebus factas nemo Chriſto repugnabat, quòd tali tēpore eas egiſſet, & tamen circa curationes factas in ſabbato repugnabatur

batur ſibi vt patet hic, & Luc. 13. & 14. & Io. quinto, ideo de his Chriſtus expreſſit, quòd ſabbatho fierēt, de alijs autem diem non expreſſit.

Sed dicetur cum Chriſtus curare poſſet alijs diebus in quibus nulla eſſet calumnia, quare curabat ſabbatho.

Dicendum, quòd eorum quos Chriſtus curabat, quidam erant in periculo, quòd niſi ſtatim curarentur perirent, ſicut fuit de filio reguli de quo pater dixit, domine deſcende priuſquam moriatur, & de talibus planum eſt, quòd in ſabbatho curandi erant, vt non perirent, ſic fuit de ſocru Simonis, quam Chriſtus curauit in ſabbatho, & tenebať magnis febribus ſupra octauo, & Luc. quarto, quòd vero in ſabbatho curati fuerit oſtenſum eſt ſupra cap. 8. quæſt. 47. Si autem non eſſet periculum differendo curationem ad alios dies, dicendum, quòd Chriſtus curabat aliquos in ſabbatho propter multa.

Primò propter maiorem gloriam Dei: nam curationes Chriſti erant miraculoſę oſtendentes diuinā virtutem, quanto autem coram pluribus oſtenderetur eſſet maior Dei gloria, & quia ī ſabbathis propter vacationem à laboribus conueniebant plurimi in ſynagogam, vel in alia loca ad audiēdum verbum Dei, fiebant tunc curationes: ſic dicit Rabanus, ſabbathis autem pręcipue docet, & operatur Ieſus, non ſolum propter ſpirituale ſabbathum, ſed etiam propter celebriorem populi conuentum, quęrens ſalutem omnium.

Secundò erat ad oſtendendum, quòd ſabbathum ſoluendum erat: nam per hoc, licet vere non ſolueretur, tamen ſecundum opinionem Iudęorum ſoluebatur, & ſic innuebatur, quòd aliquando totaliter ſoluēdum erat.

Tertiò erat, vt non paterentur ęgritudines homines longiori tempore, quam conueniret: ęgritudo .n. & quęlibet pęna hominis à Deo eſt: Amos 3. non eſt malum in ciuitate, quod dominus non fecerit, durat etiam tanto tempore quanto Deus iudicat expedire, & vltra non durat ſaltem per momentum. Et quia tempora paſſionis quorundam explebantur in ſabbatho, illa die Chriſtus ſanabat eos ne vltra debitum paterentur, ſic innuitur Luc. 13. cum dixit Archiſynagogus, quod Chriſtus non curaret in ſabbatho, ſed alijs diebus, & ille ait, hanc filiam Abrahę quam alligauit Sathanas à decem, & octo annis non oportuit ſolui à vinculo iſto die ſabbathi, quaſi dicat, ſolui oportuit, ideſt licuit, cum tanto tempore paſſa eſſet non erat iuſtum, quòd pateretur iam iſta die.

Quartò erat, quia aliqui languentes offerebantur ei in ſabbatho, & ſi tunc nō ſanaret eos putaretur impotens eſſe, ſcilicet vel quia non poterat omni tempore ſanare, ſed aliquo tempore, vel quia crederetur, ꝙ ad orationem recurrere volebat, quaſi aliter ſanare nō poſſet, & vtrunque falſum erat, ideo oblatos mox ſanabat non differens ad alios dies, vt omnem à ſe ſuſpitionem excluderet impotentię.

Marc. 3. Io. 19. Exeuntes autem Pharisęi conſilium faciębant aduerſus eum, quomodo perderent eū. Ieſus autem ſciens receſſit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & curauit eos omnes. Et præcepit eis ne manifeſtum eum facerent, vt adimpleretur, quod dictum eſt per Iſaiam

Iſa. 42. prophetam dicentem: Ecce puer meus quē elegi, dilectus meus in quo bene complacuit animæ meæ. Ponam ſpiritum meum

A ſuper eum, & iudicium gentibus nunciabit. Non contendet, neque clamabit, neque audiet aliquis in plateis vocem eius. Arundinem quaſſatam non confringet, & lignum fumigans non extinguet, donec eijciet ad victoriam iudicium, & in nomine eius gentes ſperabunt.

Exeuntes autem. Hic ponitur Phariſæorum contra Chriſtum machinatio, & ab eo facta declinatio, & dicitur. *Exeuntes autem Phariſæi.* Scilicet de ſynago- *Phariſæorū contra Chriſtum machinatio.*

B ga: nam ibi curauerat hominem, & exierunt inde facta curatione. *Conſilium faciebant aduerſus eum quomodo eum perderent.* Ideſt conſiliantur de morte eius, volentes inuenire modum coloratum ad occidendum eum, vel ad occulte nocendum ſibi. *Ieſus autem ſciens.* Scilicet cogitationes eorum contra ipſum. *Receſſit inde.* Scilicet de loco in quo curauerat hominem manus aridæ, quia forte Phariſæi qui inſidiabantur ei erant incolæ illius loci, & non poterant ei nocere niſi quandiu ibi maneret. *Et ſecuti ſunt eum multi.* Semper ſequebatur multa turba Chriſtum, & quamquam Phariſæi nunc Chriſtum odiſſent, & nocere ei

C vellent, non erat eadem intentio cęterorum de populo: ſequebantur enim eum bono animo. *Et curauit eos omnes.* Scilicet omnes languentes quos ei obtulerant: nam non erant ægri omnes qui ſequebantur eum ad hoc, quòd ſanaret eos, quia ægri non poterant per ſe ire, ſed oportebat, quod portarentur à ſanis, & ſic multi ſequebantur Chriſtum, qui curatione non indigebant. *Et præcepit eis ne manifeſtum eum facerent.* Ideſt ne dicerent curationes quas ipſe faciebat per quas manifeſtaretur fama eius. *Vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam prophetam.* Ideſt & in hoc adimpletum eſt, quod dicitur Iſa. quadrageſimoſecūdo. *Ecce puer meus.* Iſta auctoritas oſtendit, quòd Chriſtus erat manſuetus, & non clamabat contra aduerſarios,

D nec quęrebat gloriam ab hominibus, ſed tacitus erat, & dicitur puer meus, ſecundùm literam 70. Interpretum: nam litera noſtra dicit: ecce ſeruus meus, & tamen idem eſt, quia puer in ſcriptura non ſolet, vt communiter ſignificare ætatem, ſed ſępe famulatum, vel ſeruitutem, ſic dicitur primo Regum vigeſimoprimo, de Dauid, & pueris eius, ideſt ſeruis ſuis qui cum illo ibant, & infra decimoquarto, audiuit Herodes famam Ieſu, & ait pueris ſuis, ideſt ſeruis ſuis, & hoc proprie ſignificat hic puer. Chriſtus autem dicitur eſſe puer vel ſeruus Dei non quantum ad perſonam, quia æqualis eſt patri, & ſpirituiſancto, ſed quantum ad naturam aſſumptam in qua minor eſt patre: Ioan. decimoquarto: & quantum ad hanc obedit patri ad Philip. ſecundo, Chriſtus factus eſt obediens patri. *Quid puer in ſcriptura ſolet ſignificare.* *Quomodo Chriſtus dicit puer vel ſeru⁹ Dei.*

E Et etiam noſter conſeruus, quia aſſumpſit formam ſeruorum: homo enim minor eſt Deo, ideo naturaliter eſt ſeruus eius: Chriſtus autem aſſumpſit naturam humanam, ideo ſeruorum formam accepit ad Philip. ſecundo, qui cum in forma Dei eſſet, exinaniuit ſeipſum formam ſerui accipiens, ideſt humiliauit ſe humanitatem ſumendo. Non tamen debet abſolute Chriſtus vocari ſeruus Dei: ita enim vocat eū Arrius ponens filium minorem patre, ſcilicet puram creaturam, & ſic ſeruum Dei neceſſario, ita & Macedonius hæreticus ſpiritumſanctum ſeruum patris dicit: ſed illi gradus ponunt in Trinitàte, quos recta fides deteſtatur.

Quem elegi. Scilicet elegi eum ex omnibus: nemo enim inter homines fuit æqualis Chriſto, &

ita Iſa. dixit, ꝙ exaltaretur pluſquam Abraham, & ꝙ F
omnes patres antiqui: fuit enim excellentior, quia fuit Deus & homo, cęteri autem puri homines. Etiā dato, ꝙ fuiſſet purus homo adhuc erat melior omnib⁹, quia datus eſt ei ſpiritus, & non ad menſuram: Io. 3. & de plenitudine eius nos omnes accepimus: Io. 1. Dicitur etiam electus, ideſt prędeſtinatus, quia prędeſtinatus fuit eſſe filius Dei ad Rom. 1. Vel electus eſt ad illud opus ad quod nemo alius electus eſt, ſ. vt redimeret genus humanum, & pacificaret nos Deo vt ait Rabanus. Dicit autem litera noſtra hic, ſuſcipiam eum, & idem eſt, quia ſuſcipere eſt acceptare: Malac. 1. offer illud duci tuo, ſi placuerit ei, aut ſi ſuſceperit faciem tuam, i. acceptauerit te: ea autem quę acceptamus eligimus. *Dilectus meus*. Idem eſt, quod præcedens, & innuitur magna excellentia Chriſti, ſcilicet quia Deus elegit eum inter omnes, & diligit illum ſuper omnes, litera noſtra dicit, electus meus, & idē eſt, quia quod eligimus ſupra cętera diligimus. G

Ad quod opus faciendum fuit elect⁹ Chriſtus.

In quo bene complacuit animæ meæ. Ideſt de illo placet mihi, vel in illo gaudeo. litera noſtra dicit, complacuit ſibi in illo anima mea, & idem eſt, non autem intelligendo, quòd Deus habeat animam, quia ſolum animal habet animam: Deus autem ſpiritus ſimplex eſt, ſed eſt figurata locutio, ad ſignificandum, quod Deus valde diligit Chriſtum: nam quando aliquid nimis diligimus dicimus, anima mea diligit hoc, & H
quando odimus dicimus, anima mea non eſt ad hoc Ierem. 7. non eſt anima mea ad populum iſtum, ideſt non diligo eos, & ſic dicitur Luc. 3. & ſupra tertio, ex nomine Patris ad Chriſtum, hic eſt filius meus dilectus in quo mihi cōplacui. ſic dicit Remigius, quòd autem dicit animæ meæ, non ita intelligendum eſt, quòd Deus pater habeat animam, ſed tranſlatiue anima in Deum aſcribitur, vt per eandem monſtretur Dei affectus. *Ponam ſpiritum meum ſuper eum*. Litera noſtra dicit, dedi ſpiritum meum ſuper eū: ſic enim dicitur Iſa. 61. ſpiritus domini ſuper me, & Chriſtus dixit hoc de ſeipſo intelligi Luc. 4. quando legit locum illum, ſcilicet hodie impleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris. Poteſt autem intelligi ponere ſpiritum ſuper eum, quia eſt de ſubſtantia patris, ſcilicet eadem ſubſtantia ſpiritualis eſt patris, & filij, ſic dicit Hieronymus, ponitur ſpiritusſanctus ſuper Dei verbum. I

Ponere ſpiritū ſuper eū intelligitur multipliciter.

Aliter poteſt intelligi, ꝙ ſpiritusſanctus poſitus eſt ſuper Chriſtum, in quantum operatione ſpiritusſancti formatum eſt corpus eius. ſic dicit Remigius, iūc Deus pater poſuit ſpiritum ſuum ſuper eum, cū operante ſpiritusſancto ſuſcepit carnem ex virgine.

Tertio accipitur hoc pro deſcenſu ſpiritusſancti ſuper illum in iordane: nam deſcendit in columbæ ſpecie ſup. 3. & Luc. 3.

Quarto accipitur pro miſſione ad prædicandum, vel faciendum aliquid, quia ſpiritus Domini dicitur fieri ſuper aliquem prophetam, quando mittit eum ad aliquid dicendum, & hoc conſonat Chriſto, quia Iſa. 61. dicitur: Spiritus domini ſuper me, eo ꝙ vnxerit me dominus, ad annunciandum manſuetis miſit me, & ſic quātum ad hoc, patet ſpiritū Dei eſſe ſuper eum in quantum miſſus eſt ad prædicandum. K

Quinto poteſt accipi pro infuſione gratię & bonorum in anima Chriſti, quę omnia bona dicuntur eſſe ſpiritusſancti prima Corinth. 12. diuiſiones gratiarū ſunt, vnus autem ſpiritus, & ſic accipitur Iſa. 11. ſ. egredietur virga, &c. & requieſcet ſuper eum ſpiritus ſapientię, vbi ponuntur ſeptem dona ſpiritusſancti in Meſſia, de quo intelligitur illa auctoritas, ſic etiam Io. 1. dicitur, datus eſt ei ſpiritus, & non ad menſuram, ideſt gratia & dona ſine menſura, in iſtis autem duobus modis vltimis accipi debet, quia alij licet veri ſint, tamen literæ non conueniunt.

Et iudicium gentibus nunciabit. Poteſt intelligi de extremo iudicio, quia Chriſtus per prędicationem ſuā notificauit hominibus iudicium futurum, quod antea habebatur incognitum, ſic dicit Auguſtinus 20. de ciuitate Dei, prenunciauit futurum, quod gētibus erat occultum. Secundo poteſt accipi de futuro iudicio execuriue, ſcilicet iudicium nunciabit gentibus, ideſt iudicabit gentes, quia ipſe eſt qui iudicaturus eſt ſęculum in maieſtate infra 24. quod pater non iudicat quemquam, ſed omne iudicium dedit facere filio Ioan. 5. & iſte eſt verior ſenſus, & conuenit literę noſtrę, ſcilicet iudicium noſtrum proferet. *Non contendet*. Contendere eſt verbis pugnare. *Nec clamabit*. Clamare eſt verba inutiliter iactare cum quodam turbulento vultu & mente efferata. Et poteſt intelligi, quòd non cōtendebat pugna rerum nec verborum, ſed ſi quis volebat ei malum inferre, non reddebat malum; ſi autem contumelia ei diceretur tacebat, prima Petri ſecundo, cum malediceretur non maledicebat, cum pateretur, non comminabatur, & ita circa paſſionem fuit, quia nec re, nec verbo malum cuiquam reddidit, ſed ſicut ouis ad occiſionem ductus eſt, & ſicut agnus coram tondente obmutuit Iſa. 53. Vel intelligitur de contentione & clamore cum aduerſantibus doctrinæ eius, ſicut nunc fuit in Phariſęis, quia licet illi iniuſte eum, & diſcipulos eius arguerent, non clamabat contra eos, ſed reſpondebat manſuete, & ſi illi vltra contenderent verbo vel opere, tacebat ipſe declinans eos, & ita nunc receſſit à Phariſęis calumniantibus ei.

Quo ſenſu eſt Chriſto nuncium iugentes.

Nec audiet aliquis in plateis vocem eius. Litera noſtra dicit, nec audietur foris vox eius, & idem eſt, dicitur etiam nec accipiet perſonam, iſtud tamen Matthæus allegando ſubticuit, quia non erat nunc ad propoſitum eius, intelligitur autem hoc de contentione publica, ſcilicet cum nullo publice contendebat. Poteſt etiam intelligi de reſponſione in iudicio coram Caipha, Herode, & Pilato, quia interdum pauca, & interdum nulla reſpondebat, licet de multis quęreretur infra 26. & 27. & Luc. 22. & 23.

Si autem obijciatur ꝙ Chriſtus publice prędicabat in plateis, quia Io. 18. dicitur ꝙ prędicabat in templo quo omnes Iudęi conueniebant, & nunquam in occulto.

Dicendum, ꝙ intelligitur de voce clamoſa vel cōtentioſa: vox enim prędicationis eius in plateis, & in omni loco publico audiebatur, ſed vox contentioſa, nec in publico, nec in ſecreto vnquam audita eſt. *Arundinem quaſſatam non confringet*. Litera noſtra dicit calamum quaſſatum, & idem eſt, quia calamus ſignificat arundinem: confringere enim calamum quaſſatum, eſt hominem fragilem, & impotentem deſtruere, q. d. Phariſęi perſequebantur Chriſtum, & poterat ipſe faciliter deſtruere, ſicut poteſt quis frangere calamū quaſſatum, ſic exponit Chryſoſtomus, & eſt ſenſus verus: dicitur enim calamus quaſſatus, quando nō eſt fractus, ſed eſt concuſſus, & eſt prope vt frangatur, confringere autem eſt aliquid plene frangere, quaſi dicat, ſicut facile eſt confringere arundinem poſtquā incipit frāgi, ita facile erat deſtruere aduerſarios ſuos, ſed nolebat. *Et lignum fumigans non extinguet*. Etiam intelliguntur per hoc Phariſæi, qui non emittebant flammam boni deſiderij & amoris, ſed fumum qui oculos affligit, quia ſola verba ſine fructu habebant. Alij autem per arundinem quaſſatam intelligunt populum Iudaicum, qui fide & pietate vacui erant, per lignum fumigans accipiunt gentiles, in quibus claritas rationis iam nulla erat, ſed extincta erat per conſuetu-

ſuetudinem peccandi, remanente fumo malę voluntatis, & eſt ſenſus, ꝙ Chriſtus licet poterat, noluit Iudęos, nec gentiles qui eum crucifixerunt deſtruere, ſcilicet Iudęi accuſando, & gentiles ſententiam Pilati exequendo, & ſic exponit Nicolaus: magis tamen ſtat pręcedens expoſitio, vt totum referatur ad Iudęos contra quos nunc loquitur Matthęus, ſic dicit Auguſtinus 20. de ciuitate Dei, perſecutores Iudęos qui calamo quaſſato, perdita integritate, & ligno fumanti amiſſo lumine comparati ſunt, non contriuit nec extinxit, quia pepercit eis: nam nondum venerat iudicare, ſed iudicari ab eis. Siquis autem vult tenere expoſitionem Nicolai non recuſo, quia illa eſt etiam Rabani. *Donec eijciat ad victoriam iudicium.* Ideſt donec iudicet de victis omnibus: intelligitur enim de iudicio extremo, quia tunc erunt omnia Chriſto ſubdita quantum ad executionem, vt oſtenſum eſt pręcedenti c. quæſt. 61. Et dicitur hoc, quia diceret aliquis, nunquid ſemper tolerabit eos qui inſidiantur ſibi, vt non confringat, nec extinguat. Et reſpondetur quòd non, ſed hoc erit donec eiiciat iudicium ad victoriam. Chryſoſtomus dicit, eſt autem victoria quando quis omnia ſibi ſubiecit, & ita Chriſtus in die iudicij habebit ſibi omnia ſubiecta, prima Corinth. 15. & etiam ipſa mors erit ſibi ſubiecta, & deſtruet eam, ſcilicet oportet illum regnare, donec ponat omnes inimicos ſuos ſub pedibus eius, nouiſſima autem inimica deſtruetur mors, ideſt faciet Chriſtus, quòd nulla res vltra moritura ſit, & illud eſt mortem deſtruere. Et dicitur donec eijciat iudicium ad victoriam, ideſt ponat iudicium, i. generale ad victoriam, ideſt poſt victoriam, ſ. poſtquam omnia ſibi ſubiecerit, ſiue de omnibus victoriam habuerit. Vel intelligitur donec eijciat, .i. ponat iudicium ad victoriam, i. ad vindicandum ſe, quaſi dicat, nunc omnia tolerare debet quouſque faciat iudicium generale ad victoriam, ideſt ad vindicãdum ſe de omnibus alijs mittendo eos in ignem ęternum, & iſte ſenſus eſt verus. Alij intelligunt de victoria mortis per reſurrectionem: nam in Chriſto iudicium factum eſt, quia afflixerunt eum, & occiderunt, & victoriam habuit de his pęnis ſibi inflictis, quia poſtea, nec mors, nec pęna aliqua potuit ei dominari: & dicitur eijcere iudicium, i. expellere a ſe pęnas quas ei inflixerunt, & hoc ad victoriam, ideſt per victoriam reſurrectionis, ſic dicit Rabanus, donec illud iudicium, quod in eo agebatur ad victoriam perueniret, quia poſtquam mortem reſurgendo ſuperauit, expulſo principe huius mundi, victor ad regnum redijt ſedens in patris dextera: & iſte etiam eſt bonus ſenſus, ſ. quòd Chriſtus ſemper tacere debebat mala tolerando, & nulli malum inferendo vſque ad reſurrectionem ſuam, quia poſt illam nihil paſſus eſt. *Et in nomine eius gentes ſperabunt.* Ideſt gentiles, quia Chriſtus eſt tota ſpes hominum, quia qui recte ſentiunt nullum bonum niſi Chriſtum putant, & ideo nihil niſi ipſum ſperant. Vel dicitur in nomine eius ſperabunt, ideſt confidẽt ſaluari ſe per fidem nominis eius Ioan. 2. ſ. vt credentes vitam habeatis in nomine eius, & Actu. 4. dicitur de nomine Chriſti, quod non eſt aliud nomẽ datum hominibus ſub cęlo in quo oporteat nos ſaluos fieri.

An iſta ſint continuata ad præcedentia, & an facta fuerint immediate. *Quæſt.* XXXIX.

QVAERETVR, an iſta ſint continuata ad pręcedentia, & an fuerint facta immediate.

Ad primum dicendum, quòd ſic, quia Matthæus, Marcus, & Lucas narrant pręcedens factum, & illud, & ponũt iſtud immediate poſt

A illud. Item quia dicitur in litera, & exeuntes Phariſęi, & ſic videtur quòd iſtud fuit poſtquam exierunt de loco in quo factum eſt miraculum ſupra poſitum.

Ad ſecundum dicendum, quòd iſtud factum eſt immediate poſt præcedentia, quia ibi factum eſt miraculum, & hic dicitur quomodo illo facto exierunt Phariſæi ad faciendum conſilium contra Chriſtum propter miraculum illud, vnde nullum tempus intercidit, ſed potius iſtud & illud ſunt idem factum, ſed iſtud eſt concluſio illius.

Quare Phariſæi exierunt de ſynagoga. *Quæſt.* XL.

B QVAERETVR, quare Phariſæi exierunt de ſynagoga, quia dicitur hic, exeuntes conſilium faciebant.

Dici poteſt, quòd Phariſęi conuenerant ſicut & totus populus in ſynagogam ad orationem, & quia finitum erat tempus orationis exierunt inde. Vel quia conuenerant ad audiendum verbum Chriſti, ille autem iam prædicauerat, & miraculum curationis manus aridę fecerat, ideo nihil ſupererat, quod fieret ibi, & ſic Phariſæi exierunt, ſicut & reliquus populus exiuit de ſynagoga.

Secundo poteſt dici, quòd Phariſæi voluerunt tenere conſilium ſuper factis Chriſti, & quia non poterant intra ſynagogam colloqui, exierũt, & quia iſtud C factum valde ſtimulabat eos nõ potuerunt ſuſtinere, ſed mox vt Chriſtus fecit miraculum exierunt illi tenere conſilium contra eum, ſic dicitur Marc. 3. exeuntes autem ſtatim Phariſęi conſilium faciebant, & in hoc ſe turbatos oſtenderunt, quia ſuſtinere non poterant manere amplius in ſynagoga.

Qui erant iſti qui contra Chriſtum conſilium faciebant, & quare hoc faciebant. Et quale erat illud conſilium. *Quæſt.* XLI.

QVAERETVR qui erant iſti qui contra Chriſtum conſilium faciebant. Et quare hoc faciebant. Ad primum dicendum, quòd iſti erant D Phariſæi qui Chriſtum oderant: nam populus non aduerſabatur Chriſto niſi ſuaderetur ab alio, ſicut Io. 18. dicitur quòd pontifices ſuaſerunt populo petere Barrabam, Chriſtum autem perdere, & ita etiam Phariſęi erant aduerſarij Chriſti, quia gratis oderant illũ, & aduerſabantur ei in quibus poterant, cauſa tacta eſt ſup. 9. c. q. 52. iſti nunc pręcipue fuerunt contra Chriſtum. Etiam cum eis fuerunt Herodiani, vt dicitur Marc. 3. ſ. exeuntes autem ſtatim Phariſęi cum Herodianis conſilium faciebant, & erant iſti Herodiani fauentes Phariſęis, & in multis fauebant eis cõtra Chriſtum, & ſic fuit inf. 22. quando Phariſęi voluerunt tenere Chriſtum in ſermone dicentes, ſi licet dare cenE ſum Cęſari: nam dicitur ibi, quod Phariſęi, & Herodiani, &c. etiam nunc omnes ſimul conſiliũ fecerũt, reliqui vero de populo non conuenerunt in hoc, potius Chriſtũ diligentes, conſilium aũt, qđ ꝯ Chriſtum faciebant, erat quomodo perderent eũ, i. occiderent, & non cogitabant ipſi quomodo publice occiderent Chriſtum, quia hęc i. ñ licebat eis, immo nec toti populo Iudęorũ, quia tẽpore Chriſti, Romani dominabantur ſuper Iudęos, & pręſides & iudices Romanorum ferebant omnem ſententiam mortis, & ideo Iudęi per ſeipſos non auſi ſunt Chriſtum occidere, ſed principes ſacerdotum, & totus populus duxerunt eũ ad Pilatum, & cum ipſe diceret, ſecũdùm legem veſtram iudicate eum, illi dixerunt, nobis non licet occidere quemquam Io. decimooctauo, cogitabant ergo Phariſæi contra Chriſtum quomodo eum occultę

occiderent, & ad hoc quærebant quis eſſet modus facilior.

Ad ſecundum dicendum, quòd Phariſæi mouebãtur ad conſiliandum contra Chriſtum propter multa. Primo propter inuidiam, quia videbant, quòd excellebat in miraculis, qualia nemo vnquam fecerat, & propter hæc ſequebatur eũ populus, & hoc erat moleſtum Phariſæis, qui honorem à populo cupiebant, & cum populus vnanimiter ſequeretur Chriſtum deſpiciebat eos, ſic dicitur Io. 11. ecce nihil proficimus, ſed totus mundus poſt eum vadit, & quia miracula iſta ſperabant, ꝙ quotidie creſcerent, & honor Chriſti augeretur, quod erat eis intolerabile, & cum hæc non crederent impediri poſſe niſi illum occiderent, conſiliabantur quomodo occiderent illũ, ſic dicitur eod. c. ꝙ pontifex & Phariſæi collegerunt conſilium contra Chriſtum dicentes, iſte homo multa ſigna facit, ſi dimittimus eum omnes credent in eum, & ideo cõcluſerunt ibi, expedit ꝙ vnus moriatur pro populo, i. moriatur ne turbetur populus, vt ipſi intelligebant, & quia res magis mouet quando præſens eſt, quã quando cogitatur, fuerunt magis ſtimulati inuidia iſti Phariſæi quando eis præſentibus Chriſtus ſanauit hominẽ manus aridæ, quam prius, & non potentes ſuſtinere ſtatim conſilium fecerunt, ſic dicit Hilarius, ſ. inuidia facti Phariſæos commouet, quia contuentes hominẽ in corpore, Deum in operibus non intelligebant, vnde ita erat cor eorum grauatum præ inuidia, quando Chriſtus probabat, ꝙ liceret curare ſabbatho, ꝙ nemo reſpondit quicquam, quia non poterant, nec etiã conſenſerunt ei, quia inuidebãt, pro quo Chriſtus iratus eſt ſuper tãta cæcitate eorum Marc. 3. ſ. at illi tacebant, & circũſpiciens eos cum ira triſtatus ſuper cæcitatem cordis eorum dicit homini, extende manum tuam.

Secundo fuit, quia Phariſæi iraſcebantur Chriſto, ꝙ concludebat eos tacere cogẽs quotieſcunque contra eum, vel diſcipulos eius aliquid obijciebant, ſicut hic bis factum eſt, & tamen cum ipſi honorem cuperent, & ſe peritos legis coram plebe oñdere vellent, moleſte ferebant, ꝙ concluderentur à Chriſto, quaſi nihil intelligerent, & maxime erat hoc, quia populus qui Chriſtum diligebat valde gaudebat quando Chriſtus ratione cogebat Phariſæos tacere, & applaudebant ei vt dicitur Luc. 13. ſ. cum hæc diceret erubeſcebant omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuerſis, quæ fiebant glorioſe ab eo. Tertio erat, quia non ſolum Chriſtus Phariſæos conuincebat, ſed etiam tanquam non intelligentes, & adhuc rudes mittebat eos ad addiſcendum adæquans eos paruulis: nam dixit hic, ſi ſciretis quid eſt miſericordiam volo, & cætera, i. ſi intelligeretis ſcripturam quæ hoc dicit non condemnaretis innocentes, ſed quia nihil intelligitis, inſipienter condemnatis innocentes, & iterum ſupra 9. dixit, euntes diſcite quid eſt miſericordiam volo, &c. ideſt eatis ad addiſcendum ſcripturas, quia non intelligitis eas, & tunc poteritis arguere ex illis.

Quarto erat hoc propter ſabbathum, quia Phariſæi quorum tota ſanctitas erat in cæremonijs, zelabant valde pro ſabbatho, & quia Chriſtus videbatur eis illud violare, & inſuper ratione defendere, & nunc bis ſuper obſeruatione ſabbathi eos conuicerat, non poterant æquanimiter tolerare, ideo occidere illum volebant, ne iſtam anguſtiam quotidie pati cogerentur.

F *Quare Chriſtus receſſit de loco illo in quo erat, & ſanauerat hominem. Et ꝙ Chriſtus quandoque perſequentes fugiebat, vt oſtenderet bonum eſſe quandoque perſecutores declinare.*

Quæſt. XLII.

QVAERETVR, quare Chriſtus receſſit de loco illo. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fecit, quia iam ibi ſatis prædicauerat, nec manebat ſibi aliquid agendum, ideo ire noluit ad alia loca, vt prædicaret: ſic enim dixit Luc. 4. quando viri Capharnaum tenere voluerũt eum in vrbe ait enim, oportet me in alijs ciuitatibus euangelizare. Sed dicendum, ꝙ nunc non fecit propter hoc, ſed propter inſidias Phariſæorum, qui cogitabant quomodo eum perderent. Quod patet in litera: nam dicitur conſilium faciebãt aduerſus eũ quomodo eum perderent: Ieſus autem ſciens receſſit inde, i. quia ſciuit cogitationes eorum receſſit. Hoc autem fecit propter multa. Primo ex charitate, ſ. vt auferret Phariſæis occaſionem efficiendi ſe deteriores: erant enim mali iſtud malum deliberate cogitando, ſed deteriores fierent quanto plus cogitarent, & exequi niterentur, hoc autem erat ſi inde Chriſtus non recederet, quia Phariſæi habitabant in loco illo in quo Chriſtus nunc erat, & eo recedente inde vidẽtes Phariſæi, ꝙ non poſſet iam ſibi nocere deſiſterent male cogitare, & ita malitia eorum minor fieret, ſic dicit Hieronymus, ſciens eorum inſidias receſſit, vt Phariſæis contra ſe occaſionem impietatis auferret. Secundo fuit, quia Chriſtus erat verus homo, ideo volebat in ſe oſtendere conditiones hominis: homo enim quia mala pati poteſt timet, & declinat, ita Chriſtus declinare voluit inimicorum inſidias, ſic dicit Remigius, receſſit quaſi homo fugiens inſidias ſuorum perſequentium. Tertio fuit quia nondum erat locus, nec tempus patiendi, quia locus paſſionis erat Ieruſalem Luc. 13. non capit prophetam perire extra Ieruſalem, ideſt non eſt poſſibile quòd propheta magnus qui eſt Meſſias occidatur extra Ieruſalem, nunc tamen non erat in Ieruſalem. Etiam nondum erat tempus paſſionis, quia vno anno ſolum prædicauerat, & ſupererat ſibi adhuc magnum tempus, ideo debebat abſtinere à nocere volentibus, & ex hac cauſa ſæpe Iudæi volentes nocere Chriſto non potuerũt, vt dicitur Io. ſeptimo, ſcilicet quærebant eum apprehendere, & nemo miſit in eum manus, quia nõdum venerat hora eius, & iterum Io. 8. tulerunt Iudæi lapides, vt iacerent in eum, ſed ipſe abſcondit ſe & exiuit de templo, quia nondum erat hora, ſic etiam Io. 10. quærebant Iudæi apprehendere Chriſtum, & exiuit de manibus eorum, quia etiam non erat hora: cum vero fuit hora paſſionis eius in qua Deus dedit miniſtris iniquitatis poteſtatem nocendi ei, recedere noluit, ſed potius ipſe ſe obtulit, dixit tamen, hæc eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum: Luc. 22. quaſi dicat, licet ante hoc velletis mihi nocere, non poteratis, nunc vero eſt hora veſtra, & poteſtas tenebrarum, ideſt tempus in quo datum eſt iniquis, quòd faciant, quod volunt, quia mali ad tenebras pertinent, quia qui male agit odit lucem Io. 3. Quarto fuit propter inſtructionem noſtram, quia multi infirmi futuri erant inter Chriſtianos, qui perſecutores fugerent, & quia ſi Chriſtus nunquam fugiſſet perſecutores, putaretur peccatum eſſe fugere, voluit aliquando fugere vt nos putemus licitum eſſe nobis fugere quando perſecutio graſſatur, quando tamen fugiendum eſt, & quando non licet fugere, oſtenſum eſt ſupra 10. quæſt. 112. & quæſtio. 113. nunc autem Chriſtus receſſit propter prædicta, & tamen etiam ſi non receſſiſſet, non poſſent ei nocere Phariſæi, quia nondum venerat hora eius, ideo ipſi dicunt inſipiẽtes qui cogitabãt quo-

modo

modo nocerent ei cui nocere non poterant, ſic dicitur Luc. 6. ſ. ipſi autem repleti ſunt inſipientia, & colloquebantur ad inuicem: quid nam facerent de Ieſu, .i. inſipientes erant qui deliberabant quid facerent de eo, quaſi in poteſtate eorum eſſet facere, qđ vellent.

Quare ſecuti ſunt multi Chriſtum recedentem, & qui erant iſti. Et quòd turbæ iſtæ propter duo ſequebantur Chriſtum.
Quæſt. XLIII.

QVAERETVR, quare nunc ſecuti ſunt multi Chriſtum recedentem, & qui erant iſti. Dicendum, ꝙ quandiu Chriſtus prędicauit ſemper ſequebantur eum multi, & nunc quando manebat in loco vbi iſti Phariſæi conſiliabantur contra eum, erant etiã turbæ iſtæ cum illo audientes doctrinam eius, & recedente eo ſecuti ſunt ipſum. Alij putant, quòd turba non erat nunc cum Chriſto in loco illo, ſed audito miraculo manus aridę ſanatę concurrerunt multi ad ipſum, & ipſi ſecuti ſunt eum. Sed dicẽdum, quòd verius eſt, quòd iſti multi ante hoc ſequebãtur eum, & manebant cum eo in loco illo, vbi manus arida ſanata eſt, quia dicitur hic Ieſus receſſit inde, & ſecuti ſunt eum multi, & tamen ſi iſti non eſſent cum eo ibi diceretur, multi venerunt ad eum, & non diceretur, ſ. ſecuti ſunt eum recedentem. De iſtis dicẽdum eſt, ꝙ erant de varijs locis, quia dr̄ Marc. 3. multa turba à Galilęa, & Iudęa ſecuta eſt eum, & à Hieroſolymis ab idumęa & trans Iordanem, & qui circa Tyrũ, & Sidonem multitudo magna. Et ex hoc etiam patet, quòd iſti nõ venerunt ad eum nunc de nouo, ſed prius venerant, quia ſemper ſequebantur eum multi. Cauſæ aũt multæ erant, ſ. ſex vt oſtenſum eſt ſup. c. 4. quæſt. vlt. & tamen ſaltem propter duo nunc eum ſequebãtur. Primo propter curationes ęgritudinũ quibus oẽs indigebant, ſic dr̄ Io. 6. ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna quę faciebat ſuper his qui infirmabantur, & hoc etiam in litera patet, ſ. ſecuti ſunt eum multi & curauit eos oẽs, ſ. à languoribus. Secundo propter doctrinam, admirabantur. n. in doctrina eius ſup. 7. & Marc. 1. nunquam enim ſic viderant loquentem quemquam Io. 7. nunquam ſic locutus eſt homo: vertebat. n. in ſtuporem audientes, erant enim verba eius bonis animis dulcia, vt nunq̃ audiendo faſtidium gignerent, ſed ſemper audire vellent Io. 6. quando Chriſtus quæſiuit ab Apoſtolis, an recedere vellent, & Petrus ait, domine ad quem ibimus? verba enim vitæ ęternæ habes, ideſt nemo eſt qui loquatur verba vitæ ęternæ ſicut tu, ideo ad nullum vadimus, ſed tecum manemus.

Quare Chriſtus curauit nunc omnes infirmos.
Quæſt. XLIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus curauit nũc oẽs: nam dr̄ in litera, ꝙ ſecuti ſunt eũ multi, & curauit eos omnes. Dicẽdum, ꝙ iſtud fuit ꝑꝑ multa. Primo quia omnes bona fide venerant, & quidquid ab eo fideliter peteretur obtinebatur Marc. 9. ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Secundo quia iſti manebant cum Chriſto in tribulatione: nam quando Phariſęi arguebant eum, & conſilium faciebant quomodo illum perderent, ſecuti ſunt eum iſti, ideo propter hoc merebantur ſpecialiter apud Chriſtum.

Tertio fuit ad oſtendendum poteſtatem ſuam, & quòd iniuſte mouebantur contra eum Phariſęi: nam ante hoc arguerant eum ipſi Phariſęi bis, & quia propter hoc aliqui ſimplices dubitarẽt de doctrina Chriſti, cum eſſent Phariſęi magnæ opinionis apud Iu-

A dęos, voluit auferre dubium, & oſtendere quòd Phariſęi iniuſte agebant contra eum, & hoc fecit ſanando omnes languentes qui oblati ſunt ei: nam qui talia faciebat, quę nemo alius fecerat, neceſſe erat, ꝙ maior cęteris eſſet.

Quarto fuit ex miſericordia: Chriſtus enim miſerebatur turbis ſequentibus ſe, eo quòd cum magna difficultate ſequebantur ipſum, non habentes neceſſaria ad vitam, ita vt interdum fame affligerentur vt infra 15. dixit miſereor turbæ quia triduo me ſuſtinent, & non habent quid manducent. Etiam non habebant domos ad hoſpitandum, ſed iacebant ſuper faciem agri ſicut oues, ſupra decimo, videns Ieſus turbas miſertus eſt eis, quia erant vexati, & iacen- B tes ſicut oues non habentes paſtorem. Etiam quia ambulando laborabãt, cum Chriſtus diſcurreret per multa loca, ideo ex miſericordia ſanabat omnes, & generaliter quandocunque bono animo ad Chriſtũ accedebant, miſerebatur eis, & ſanabat omnes, ſic patet ſupra quarto, ſic etiam ſupra octauo, curauit omnes in Capharnaum. Conſiderandum, ꝙ Matthæus voluit exprimere hic iſtud ſpecialiter ad tollendum dubium, quia cum Phariſæi qui erant pręcipui, & maioris opinionis inter Iudęos odiſſent Chriſtum, & perſequerentur, putaret aliquis, quòd reliqui de populo ita facerent, vel ſaltem nollent Chriſtum audire, C ideo dixit, & ſecuti ſunt eum multi, vt innuat quòd non erat eadem opinio plebis circa Chriſtum, & Phariſæorum, ſed omnes de populo eum laudabant, & ſequebantur, ſoli autem Phariſæi ex inuidia perſequebantur eum, ſic dicit Remigius, & ſecuti ſunt eum multi, quia quem Phariſæi vnanimi cõſilio perdere quęrunt, turba inducta vnanimi dilectione ſequitur, propter hoc etiam expreſſit, quòd ſanauit omnes, vt non putaretur, quòd Chriſtus offenſus à Iudæis, ceſſaret eis facere bene: ſemper enim benefaciebat, & ſępe cum grauius eum perſequerentur, abundantius illis benefaciebat.

Quare Chriſtus præcepit turbæ ne eum manifeſtum facerent.
D *Quæſt. XLV.*

QVAERETVR, quare Chriſtus præcepit ne eum manifeſtum facerent. Aliqui putant hoc intelligi de dæmonibus quia ſanabat arreptitios multos, & dæmones exeuntes dicebant eum eſſe filium Dei: Luc. 4. & ita dicitur Marc. 3. vbi ponitur de turba iſta quę ſecuta eſt Chriſtum, quam ſanauit, & ſequitur; ſpiritus immundi cũ eum videbant procidebant ei, & clamabant dicentes: tu es filius Dei, & vehementer comminabatur eis ne manifeſtarent illum. Alij dicunt, ꝙ hoc dicitur curatis à morbo ne manifeſtarent eum. Sed dicetur quomodo Chriſtus dicebat hoc, quia cum turbæ multæ E ſequerentur eum, non poterat ipſe eſſe occultus. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur ne manifeſtarent eum, ſ. Phariſæis, qui conſilium fecerant contra eum, non quidẽ quaſi timeret eos, ſed ne daretur occaſio illis perſequendi Chriſtum. Sed hoc non ſtat, quia non põt intelligi ne manifeſtarent eum, ſ. vbi eſſet, qa cũ tanta turba cũ ſequeretũ, non poterat manere occultus Phariſęis, quin ſcirent vbi erat. Itẽ non poteſt accipi de occultatione ſignorum, ſicut aliqui volunt, i. ne dicerẽt Phariſęis iſtam magnam curationem, q̃ nũc Chriſtus fecerat, ne per hoc magis ſtimularentur inuidia, i. cõſiliarentur contra eũ, vt Io. 11. qñ ſuſcitauit Chriſtus Lazarum, qdam abierunt, & dixerunt Phariſęis ſuſcitationẽ Lazari, & tunc illi collegerunt ꝯſiliũ, vt Ieſum occiderent eod. c. nã iſta quę fiebãt coram tanta multitudine occulta eſſe non poterant, maxime qa ſẽpeꝛ

veniebant aliqui ſcribæ & Phariſęi inter turbas ad audiendum Chriſtũ, vt colligitur ſup. 9. & Luc. 5. & hoc quia quęrebant inuenire aliquid vnde accuſarent eũ Marc. 3. & Luc. 6. ideo audiebant illum frequenter vt ſic aliquid raperent de ore eius. Sed dici põt, ꝙ iſta dicebat Chriſtus ad inſtructionem noſtram. Primo vt qñ aliquid magnum fecerimus, gloriam hominũ nõ quęramus, vt dicit Rab. Secundo vt oſtẽdat modeſtiã ſuam, ſ. ꝙ nõ agebat aliquid propter gloriam hoĩum, ſed pp Deum cũ taceri iuberet facta ſua. Tertio quia ſatis notus erat per opera, & non erat opus, ꝙ quis eũ ſermone tolleret, ſicut dicit Hilarius, his quos curauit ſilentium imperauit: nã ſalus vnicuique reddita erat ſibi ipſi teſtis, ſed iubendo ſilentiũ tenere gloriãdi de ſe iactantiam declinat. Aliter poteſt dici ſicut ſupra dicebatur, quòd iſtud percipere erat quædam comminatio quam Chriſtus faciebat dęmonibus dicentibus, tu es filius Dei vt tacerent, & forte iſtud eſt melius, quia Marc. 3. ſic exprimitur vbi ponitur iſtud factum. Etiam quia illud erat, quod Chriſtus taceri volebat: nam ſi anunciaretur quòd erat Meſſias, & filius Dei, impediretur per hoc paſſio ſua, ideo iuſſit tacere diſcipulis in hoc infra 16. & 17. & Luc. 9. & generaliter quandocunque dæmonia exeuntia dicebant Ieſum eſſe Meſſiam, vel filium Dei, ipſe increpabat ea, vt tacerent, vt patet Marc. 1. & Luc. 4.

F

Quare allegatur hic auctoritas Eſaiæ, Quæſt. XLVI.

QVAERETVR, quare allegatur hic auctoritas Eſaiæ. Dicendum, quòd hoc fuit, Primò quia iſta eſt conſuetudo Matth. inter cęteros Euangeliſtas, quòd vbicunque occurrit aliqua auctoritas veteris teſtamenti, faciens ad confirmationem eorum, quæ de Chriſto narrantur, inducit illam, & hoc, quia ſcripſit Euangelium Iudęis qui magnam fidẽ legi, & prophetis dabãt, in quibus de Meſſia ſcriptum erat: Io. quinto, ſcrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, & illæ ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me.

Secundò fuit, quia forte aliquis turbaretur videns aduerſitates iſtas, quæ Chriſto fiebat à Phariſæis: nã cum ipſe eſſet Dominus omnium, omnia ſibi obedire debebant, & per hoc dubitaret de eo, ideo Matthęus inducit auctoritatem Eſa. qua iſta prędixerat, & tamẽ oportebat, quòd omnia, quę de Chriſto ſcripta erant implerentur: Luc. 24. ſcilicet neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & Pſalmis, & prophetis de me: voluit ergo ea tolerare, licet alias potens eſſet deſtruere aduerſarios ſuos, ſed Eſaias prædixerat, quòd non faceret, ſcilicet arundinem quaſſatam non confringet.

Tertiò fuit ad oſtendendum excellentiam Chriſti, ſcilicet tanta fuit eius dignitas, quòd prophetæ omnia, quæ ad ipſum pertinebant prædicerent, quaſi de ipſo ſolo negociantes.

Quartò fuit vt appareret, quòd omnia, quę Chriſtus faciebat, per ſpiritumſanctum fiebant, tamen prophetæ à Deo inſpirati illa prædixiſſent, ſic dicit Chryſoſt. vt non turberis in his, quę fiunt in inſania Phariſęorum inducit prophetam hic prædicentem: tanta enim erat prophetarum diligentia, vt nec hoc derelinquant, ſed & vias eius, & trãſitus prophetent, & intentionem cum qua hoc faciebat, vt diſcas quoniam omnia à ſpirituſancto loquebatur,

Quomodo impleta eſt nunc iſta auctoritas Eſaiæ 42. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR, quõ impleta eſt nunc iſta auctoritas: nam dr̃ in litera, vt adimpleretur quod dictum eſt per Eſaiam. Dicendum, ꝙ ex expoſitione literę ſupra poſita patet quõ Chriſto conueniat iſta auctoritas, & tñ dicendum, ꝙ impleta fuit nunc quantũ ad aliqua quę ſup. referuntur; nam Phariſęi arguerãt Chriſtum, & poſtea conſiliabantur quõ eum occiderent. diceret aũt aliquis quõ Chriſtus tolerabat hoc, non occidendo illos qui indigne illum occidere volebant. Et dr̃ hic, ꝙ non erat facturus, ſ. arundinẽ quaſſatam non confringet, & lignum fumigans non extinguet, quod de Phariſęis intelligitur, vt fuit ſup. expoſitum, ſ. noluit extinguere eos occidendo, nec cõfringere in aliquo lędendo. Item dr̃ in litera, ꝙ Ieſus receſſit inde ſciens, ſ. inſidias Phariſęorum contra ſe. Et diceret aliquis quare receſſit? Dicendum, ꝙ oportebat contendere re vel verbo cum Phariſęis, ſi manere vellet, & tñ hoc non erat facturus, quia dixit Eſaias non contendet, nec clamabit, nec audiet aliquis in plateis vocem eius, ſ. contendendo. Item dr̃ in litera, ꝙ Chriſtus curauit oẽs, & pręcepit eis ne eum manifeſtum facerent. Diceret aliquis quare hoc faciebat? Dicendum, ꝙ faciebat nolens laudare ſeipſum, quia ſic fuerat prędictum de eo, ꝙ non clamaret, ſ. laudando ſe. Item diceret aliquis, ꝙ non ſolum nunc Chriſtus aduerſitatem ſuſtinuit à Phariſęis, ſed ẽt ſępe alias ab eis, & ab alijs multa paſſus eſt, quõ ergo fiebat, & nũquid aliqñ de iſtis vindicta facturus erat? Et dr̃, quòd ſemper Chriſtus paſſurus erat in ſe vel in mẽbris ſuis vſq; ad diem iudicij, qñ ſubijceret ſibi inimicos ſuos vindictam de illis ſumẽs, quia ſic dixit Eſaias, ſ. donec eijciat ad victoriam iudicium, i. quandiu manebat ſuſtinens, ſ. non contendens, nec clamans, & nulli malũ inferens, quod eſt arundinẽ quaſſatã non confringere, & lignum fumigans non extinguere, donec eijciat ad victoriã iudicium generale in quo ſe vindicabit.

G

H

Tunc oblatus eſt ei dæmonium habens cœcus, & mutus, & curauit eum, ita vt loqueretur, & videret. Et ſtupebant omnes turbæ, & dicebant. Nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſęi autem audientes dixerunt: Hic non eijcit dæmones niſi in beelzebub principe dæmoniorum.

Supra 9. Luc. 11. De pen. diſt. 5. c. ſunt plures. Marc. 3. Luc. 11. Marc. 3. Luc. 11.

I

Tunc oblatus eſt. Hic ponitur confutatio calumniãtium Chriſti bonitatem, opera diuina virtute facta dæmoni attribuendo. Et primo ponitur eorum calumniatio. Secundo calumniæ confutatio, ibi. *Ieſus autem ſciens.*

Confutatio calumniantium Chriſti bonitatem

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. XLVIII.

K

QVAERETVR circa primum, an ſint iſta continuata pręcedentibus. Aliqui dicunt, quòd non, quia præcedens factum de inſidijs Phariſęorum contra Chriſtum ponitur Luc. 6. iſtud aũt de ſanatione muti, & ſurdi ponitur Luc. 11. Dicendũ eſt, ꝙ ſit ordo continuus, quia Matthęus oſtendit hic cõtinuationem in litera, ſ. tunc oblatus eſt: eodem ergo tempore facta ſunt iſta & præcedentia, ꝙ tamen iſtud tempus fuerit magnum, vel paruũ inter iſta ad præcedentia, non apparet, ſed ſatis eſt, ꝙ litera innuit eſſe ordinem continuum, ſic dicit Remigius, ſ. ꝙ autem dicit tunc, ad ſuperiora refertur, quãdo ſanato hoĩe qui

habebat

habebat manum aridam exiuit de ſynagoga. Sine ꝙ dicit tunc, poteſt referri ad latius, & prolixius tempus, vt ſit ſenſus tunc, ſ. quando hęc, vel illa dicebãtur vel gerebantur. Circa primum dicitur. *Tunc oblatus eſt ei.* Scilicet quando exiuit de ſynagoga iam curato homine manus aridę vt ait Remigius. Vel tunc, ideſt aliquanto tempore poſt. *Dæmonium habens.* Ideſt arreptitius poſſeſſus a dęmone: nam magis proprie habetur à dęmone, quam habeat dęmonem, cum dęmon moueat membra arreptitij ad nutum. *Cæcus, & mutus.* Ideſt ꝙ erat cęcus, & mutus, vltra hoc, quòd dęmonem habebat. Vel ꝙ dęmon illum cęcum, & mutum faciebat, vt infra dicetur. *Et curauit eum.* Scilicet dęmonem eijciendo. *Ita vt loqueretur & videret.* Ideſt perfecte eum curauit, quia non ſolum dęmonē eiecit, ſed ẽt viſum, & auditum reddidit. *Stupebant omnes turbæ.* Scilicet quę aſtiterunt huic miraculo. *Et dicebant.* Scilicet prę admiratione. *Nunquid hic eſt filius Dauid.* i. nunquid eſt Meſſias eum tam miranda opera faciat? *Phariſæi autem audientes.* Aſtabant enim aliqui Phariſæi etiam huic miraculo, quia raro Chriſtus prędicabat, quin aliqui Phariſęi, & ſcribæ aſtarent, quia & ſi nollent doceri, volebant ſaltem inuenire occaſionē vt eum accuſarent: Luc. ſexto, & ideo diligenter verbum eius audiebant, & iſti audierunt, quòd turbæ vocarent eum filium Dauid. *Dixerunt.* Scilicet ex inuidia, quia diſplicebat eis, quòd tanta laus daretur Ieſu. *Hic non eijcit dæmones.* Hæc dixerunt turbis Phariſæi, ideſt volentes auferre fidem ipſarum, ſcilicet non credatis, quòd iſte ſit filius Dauid propter iſta, quæ facit, quia non facit ea in virtute Dei, ſed in poteſtate dęmonum. *Niſi in beelzebub.* Nomen dęmonis eſt, & idoli, in cuius virtute illi Chriſtum agere miracula aſſerebant. *Principe dæmoniorum.* Hoc dixerunt, quia ad hoc, quòd poſſet violenter vel ex imperio expellere alios dęmones, oportebat, quòd eſſet maior eis, & ita eum principem dęmonum vocauerunt.

Beelzebub nomē demonis, & idoli.

An hoc miraculum ſit idem cum illo, quod habetur Luc. 11. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR, an iſtud miraculum, quod hic ponitur ſit idem cum illo, quod habetur Luc. 11. Aliqui dicunt, quòd non. Primo quia non eſt idem ordo: nam iſtud quod habetur immediate ante hoc, ſcilicet de curatione manus aridę habetur Luc. 6. & de ſanatione arreptitij habetur Luc. 11. interpoſitis multis.

Item quia dicitur hic, quòd iſte dęmonium habēs erat cęcus, & mutus, & tamen Luc. 11. ſolum dicitur, quòd erat mutus, ſ. erat eijciens dęmonium, & illud erat mutum.

Dicēdum, ꝙ idem miraculum eſt, quod patet, quia omnia fere quę habentur hic vſque ad finem c. ponũtur ibi non ſolum ſententiæ, ſed etiã verba, & ita omnes tenent.

Ad primum dicendum, ꝙ ordo non impedit, quia licet euangeliſtę narrent eadem facta, raro tamen eodem ordine narrant. Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet poſuerit aliquid Matthæus pluſquam Lucas, nihil impedit, quia iſta eſt conſuetudo euangeliſtarum, ſ. ꝙ vnus ſuppleat id, quod alteri deeſt. Vel ſi in alio abundanter poſitũ ſit interdum ſequentes minus dicũt, ſic patet in curatione manus aridę quę habetur ſupra in litera & Luc. 6. & tamen plura Matthęus ponit, quam Lucas, & ita vult Auguſt. lib. de cõcor. euang. ſcilicet hęc autem non iſto ordine, ſed poſt alia multa Lucas commemorat. & mutum dicit tantũ, & nõ cęcũ, ſed non ex eo ꝙ aliquid tacet, de alio dicere putãdus eſt: eadem. n. ſequẽtia etiã ipſe contexit, quę Matthęus.

A *An iſte homo erat vere cæcus, & mutus, vel dæmon faciebat eũ cæcum, vel mutum. Et ꝙ dęmon dicitur mutus duobus modis. Item dæmon dupliciter poteſt facere hominem mutum. Et an poſſit loqui per mutum. Quæſt. L.*

QVAERETVR, an iſte homo erat vere cęcus, & mutus, vel dęmõ faciebat eũ cęcũ, vel mutum. Dicendum, ꝙ Luc. 11. dr̃ erat Ieſus eijciẽs dęmoniũ, & illud erat mutum, & ſic dęmon, & non homo dr̃ eſſe mutus. Sed non eſt intelligendum, ꝙ dęmon poſſit eſſe mutus, q̃a mutus eſt cui põtẽs loquendi deficit, q̃ naturaliter ineſſe dẽbat, dęmoni aũt cũ ſit purus ſp̃us poſſe loqui non competit, & p̃ñr nec mutũ eſſe, quia loq ſolum eſt hñtis organa vocalia, & hoc eſt aĩal, dęmon aũt organa non habet, quia incorporeus eſt. Sed
B poteſt dici dęmon mutus dupliciter. Vno modo, q̃a hominem mutum efficit, vt ſi dęmon poſtquam cęperit hominem poſſidere teneat organa vocalia, ita vt homo nihil loquatur vſquequo dæmon deſinat ipſum poſſidere. Secundo mõ dicitur dęmon mutus, qui per arreptitiũ nihil loquitur, licet eum loqui non prohibeat, & iſte eſt proprior modus: ſolent enim dęmones cogere arreptitios ad loquẽdum aliquid cũ eos arripiunt, quod non eſt ab ipſis, ſed à dęmonibus; vt quia loquuntur aliqua ſecreta, & ardua, qui aũt nõ cogit arreptitium ad loquendũ, vocatur dęmon mu-
C tus, hic tñ neceſſe erat, ꝙ non ſolum eſſet dęmon mutus, ſed etiam, ꝙ homo poſſeſſus ab eo mutus eſſet, quod ẽt Luc. 11. innuitur, ſ. erat eijciens dęmonium, & illud erat mutum, & cũ eieciſſet dęmonium locutus eſt mutus. Sed poteſt dici, ꝙ iſte homo eſſet alias mutus, vel dęmon feciſſet eũ mutũ, quod dupl̃r accipitur: vno mõ facere mutũ eſt corrũpere organũ vocale, ita vt ẽt poſt eiectionem dęmonis non poſſet loqui arreptitius. Alio modo, ꝙ dęmon non corrũpens organum impediret ſemper locutionẽ, quandiu hominem poſſidebat. Vtroque modo dici poſſet, quòd dęmon faceret hominem mutum, Idem aũt dicendũ eſt de cęco, ſ. quod cęcum faceret, ſ. oculos frãgendo, ſiue corrumpendo, aut illos claudendo ita, vt arrepti-
D tius non illos aperiret, vt videret, & ita aliqui volunt, ꝙ dęmon iſta fecerit, ſic dicit Chryſ. miranda eſt aũt nequitia dæmonis, vtrunque ingreſſum oppilauit per quem ille erat crediturus, ſcilicet auditum, & viſum, hoc dicit, quia ille qui eſt ſurdus, naturaliter etiam eſt mutus. eo ꝙ nõ poteſt addiſcere locutionem, niſi qui alios loquentes audierit. Sed dicendum, ꝙ magis eſt tenendum, ꝙ iſte erat cęcus, & mutus naturaliter, vel ex alio caſu, & non per dæmonem, quia diſtinguuntur iſta tria, ſ. oblatus eſt ei dæmonium habens cęcus, & mutus. Etiam quia dicitur curauit eum ita, vt loqueretur & videret, & ſic innuitur quòd vltra expulſionem dæmonis adhuc miraculum erat, quòd fuerit cęcus ſanatus, & mutus loqueretur. Vel ſi dicatur ꝙ dæmon corruperit organa vocis, & viſus, ita vt etiam
E eo recedente, nec videre, nec audire poſſet, idem erit ac ſi naturaliter iſta fuiſſent, vel ex alio caſu ante aduentum dæmonis.

Sed obijcietur, quia Luc. 11. ꝙ erat Ieſus eijciẽs dęmoniũ, & illud erat mutũ: ergo ex parte dæmonis p̃ueniebat mutum eſſe, & non ex parte hominis. Item quia dr̃, & cum eieciſſet dæmonium, locutus eſt mutus, & ſic vr̃ ꝙ nihil fuit neceſſarium ad hoc, ꝙ loqueretur homo niſi dæmon eijceretur: ergo dæmon impediebat eum loqui, & non erat ipſe mutus in ſe. Dicendum ad primum, ꝙ ille homo vere in ſe mutus erat, ſed dicitur dæmonium mutum vno modo, quia forte fecerat illum mutum, & permittente Deo corruperat organa vocis, & viſus, & ſic etiam dæmone recedente, homo maneret vere mutus &

ſectiue, & non formaliter. Alio modo erat dęmonium mutum, ideſt non loquens, ſcilicet, quia cum homo eſſet mutus, dęmon qui eum poſſidebat, non poterat loqui per eum, & iſte eſt verior ſenſus: nam per mutum non pōt dęmon loqui, quia nō poteſt facere miraculum. Sed pro hoc dicendum, ꝙ eſſe mutum accidit dupliciter. Vno modo ex aliquo vinculo linguæ, vel impedimento naturali in aliquo de organis vocalibus, & idem eſt ſi poſt natiuitatem adueniat, & iſte vocatur mutus per ſe, aut vere mutus. Alio modo accidit mutum eſſe ex ſurditate naturali, ſiquis enim à natiuitate ſurdus eſt, impoſſibile eſt, ꝙ loquatur, quia nemo poteſt formare voces articulatas, niſi in articulando fuerit edoctus, hoc autem eſt cum alios loquentes audimus, ideo naturaliter ſurdus nunquam loquitur; ſecus autem ſi ſurditas accidit poſtquam nouerit loqui, quia tunc poterit eſſe ſurdus qui non ſit mutus. Accipiendo primo modo, dęmon non poteſt loqui per mutum, quia hoc eſſet miracula facere quę dęmon non poteſt. Accipiendo ſecundo modo poteſt dęmon loqui per mutum, quia ille nullum impedimentum habet in organis vocalibus, ſed non loquitur, quia voces formare neſcit, cum nunquam addiſcere potuerit, dęmon autem ſcit formare voces, ideo ſicut loquitur in corpore aſſumpto de aere, vel per aſmam, poterit à fortiori loqui per hominem. De iſto autem arreptitio dicendum, quòd erat mutus primo modo: ideo dęmon nunquā potuit per eum loqui, & ideo quando eiecto dęmone locutus eſt, miratę ſunt turbæ.

Ad ſecundum dicendum, quòd eiecto dęmone locutus eſt mutus, non tamen ſequitur quòd dęmon impediebat vocem, ſed fuit hoc, quia Chriſtus ſimul curauit eum ab omni infirmitate, ſcilicet dęmonem eijciens, viſum & loquelam reddens, quia non operatur ſucceſſiue, licet multa operet, & iſtud eſt verū,

An hic fuerunt tria miracula, vel vnum in eiectione dæmonis à muto. Quæſt. LI.

QVAERETVR, an hic fuerunt tria miracula, vel vnum.

Dicendum, quòd hic non numeratur operatio ex parte Dei operantis, ſed ex parte rei factę, quia Deus in eodem inſtanti multa facit; Eccleſiaſt. decimooctauo, qui viuit in ęternum creauit omnia ſimul, ſed tot dicuntur operationes, quot ſunt res operatæ: ſi ergo curando iſtum hominem multa operata ſunt, dicentur multa miracula, iſtud autem pendet ex pręcedenti quæſtione: nam ſi diceretur vt quidam volebant, quòd iſte homo non erat vere mutus, nec cęcus, ſed dęmon impediebat eum loqui, & videre, diceretur quod fuit vnicum miraculum, ſcilicet eiectio dęmonis, videre autem, & audire poſtea ſecuta ſunt, dęmone ceſſante impedire. Si autem dicatur quòd homo vere erat cęcus, & mutus, ſiue hoc naturaliter, ſiue à caſu euenerit, ſiue dęmon illud fecerit, neceſſe eſt, quod ſint tria miracula, quia tres curationes diſtinctæ erant, & quia in præcedenti quęſtione oſtenſum eſt, quòd homo erat vere mutus, & cęcus, dicetur quòd vere erant tria miracula, ſic dicit Hieronym. tria ergo ſimul ſigna in vno homine perpetrata ſunt, cęcus videt, mutus loquitur, poſſeſſus à dęmone liberatur.

Quare turbæ nunc ſunt admiratæ in eiectione dæmonis, Quæſt. LII.

QVAERETVR, quare turbę admiratę ſunt nūc. Dicendum, ꝙ hoc fuit, quia viderunt Chriſtum

F faciētem talia qualia nunquam facta fuerant, ſic dr̄ ſup. 9. quòd admiratę ſunt turbę dicentes, nunquam apparuit ſic in Iſrael, & hoc Chriſtus oſ̄dere volebat, ſ. quòd manifeſte viderent, ꝙ nemo fuerat vnquam ei ſimilis: Io. 15. ſi non feciſſem in eis opera, quę nullus fecit, peccatum non haberēt. Sed dicetur q̄ūo admirabantur nunc turbę, quia iam multa alia miracula viderant, & quotidie Chriſtus miracula faciebat. Dici pōt, quòd turbę quæ nunc admiratę ſunt, nulla alia Chriſti miracula viderant, quia quotidie veniebant multi ad Chriſtum, & alij recedebant qui aliquandiu manſerant, & noui admirabantur de quibuslibet, de
G quibus forte non admirarentur qui videre iſta ſoliti erat. Secundo poteſt dici, ꝙ cum quęlibet miracula ſint ſupra vires naturæ, & non cadant ſub aliqua arte, q̄uocunque illa videmus, neceſſe eſt, ꝙ admiremur, quia admiratio eſt de eo, quod excedit facultatem noſtram, tam in operando, quam in intelligendo, differunt tamen, quia qui ſępe vidiſſent Chriſtum miracula facientem, minus admirarentur quam qui nunquā viderant. Tertio poteſt dici, ꝙ hoc erat propter conditionem iſtius miraculi, quia licet eſſent aliqua alia miracula maiora, Iudęi tamen valde mirabantur ſuper talibus, ſ. ꝙ aliqs qui eſſet mutus, & à dęmone poſſeſſus, curaretur, ſic patet ſup. 9. vbi cum Chriſtus curaſſet hominem mutum habentem dęmonium dici-
H tur, ꝙ miratę ſunt turbæ dicentes: nunquam apparuit ſic in Iſrael, & hoc forte erat, quia fiebant multa miracula ſimul, ſ. arreptitium ſanari, & mutum loqui, & ideo hic magis admirarentur, quia fuerunt ſimul tria miracula, ſ. cęcus videt, & mutus loquitur, poſſeſſus à dęmone liberatur, vt dicit Hieronymus.

Quid voluerunt dicere vocantes Ieſum filium Dauid. Et quòd Meſſias eſt filius Dauid. Quæſt. LIII.

QVAERETVR quid voluerunt dicere vocantes Ieſum filium Dauid. Aliqui dicunt, quod turbę hoc dixerūt, quia ita verum erat, quod Ieſus eſſet de ſtirpe Dauid ſupra 1. cap. Sed non ſtat, quia hoc nihil erat: plurimi enim inter Iudęos erant de ſtirpe Dauid, qui nullius honoris erant,
I & quaſi nihil plus erat dicere filium Dauid, quam dicere hominem, vel Iudęum. Alij dicunt, quod ad honorandum eum dicebatur hoc, quia nomen honoris erat, vt dicit Remigius, ſic etiam dicit glo. propter miſericordiam, & beneficia filium Dauid prædicant. Sed hoc non ſtat, quia ſi nihil aliud ſit eſſe filium Dauid niſi eſſe de ſtirpe eius, parui honoris erat, eo quod plurimi inter Iudęos erant de ſtirpe iſta qui nullius honoris erant. Sed dicendum, quod vocatur filius Dauid, ideſt Meſſias, eo quod Meſſias promiſſus fuerat futurus de ſemine Dauid Ieremiæ 33. ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, ideſt ſuſcitabo iuſtum de germine Dauid, iuſtus dicitur Meſſias per excellentiam, & ita dicitur eod. c. ſ. hoc eſt nomen, quod vocabunt eum Dominus iuſtus noſter, & ita Iudęi dice-
K bant, ꝙ Meſſias de ſemine Dauid erat, Ioan. 7. ſ. nonne ſcriptura dicit, quia de ſemine Dauid, & Bethleem caſtello vbi erat Dauid venit Chriſtus, ſ. Meſſias: quicunque ergo vocabat Ieſum filium Dauid, volebat dicere ipſum eſſe Meſſiam, ſic patet quia inf. 21. quando intrauit Ieſus in Ieruſalē, dicitur ꝙ pueri dicebāt Oſanna filio Dauid, & Marc. 11. vbi ponitur eadem hiſtoria, dicitur Oſanna benedictus qui venit in nomine Dn̄i, & benedictum, quod venit regnū patris noſtri Dauid, & tn̄ regnū Dauid, qd̄ erat venturū, erat regnū Meſſię, quia ſic prędictum fuerat: Iere. 23. ſ. ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, & regnabit rex & ſapiens erit, ideſt ille iuſtus, qui ſuſcitādus erat de germine Dauid

futu-

futurus erat rex. Item patet, quòd de Meſſia loquantur turbæ, quia dixerunt nunquid hic eſt filius Dauid? & ſic dubitabant, an Ieſus eſſet ille, qui vocaretur filius Dauid. & illum volebant eſſe aliquem vnum, & non multos. & tamen ſi eſſet nomen progeniei, vel honoris, multis competeret.

Quare dicebant, quod Chriſtus erat filius Dauid. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR quare dicebant, quòd erat filius Dauid, ideſt Meſſias.

Dicendum, quòd hoc erat propter magnitudinem miraculorum. nam de Meſſia B credebatur a Iudæis, quod eſſet iuſtior omnibus hominibus, eo quòd ſcriptura vocabat illum iuſtum abſolute Iere. 23. ſ. hoc eſt nomen, quod vocabunt eum Dominus iuſtus noſter. & Iſaię 11. ponitur, quod repleretur Spiritu ſancto, & de iuſtitia eius, ſ. quòd iudicaret in iuſtitia, & non ſecundum auditum aurium, Etiam credebatur, quòd futurus eſſet maior in poteſtate ſpirituali omnibus hominibus, ſicut dixit Iſaias, quòd exaltaretur pluſquam Abraham, & omnes patres antiqui. iſta autem in Chriſto apparebant, quia nulla iniquitas in eo inuenta eſt. Erat etiam maioris poteſtatis omnibus hominibus, quia nemo talia fecerat qualia ipſe, ideo cum viderent hæc turbæ dicebãt C eum eſſe Meſſiam. ſic dicitur Ioan. 7. Chriſtus cum venerit nunquid plura faciet quam quæ hic facit? qua ſidicat, non ideo videtur, quòd ipſe ſit Meſſias, & ita ipſi confitebantur, quòd nunquam talia facta fuerant in Iſrael ſupra 9.

Quare dixerunt de Chriſto Phariſæi in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia. Et quòd duo præcipua mala Phariſæi de Chriſto dicebant. Quæſt. LV.

QVAERETVR, quare dixerunt Phariſęi in Beelzebub principe dæmoniorum eijcit dæmonia,

Dicendum, quod turbæ dixerant Ieſum eſſe Meſſiam, & de hoc dolebant Phariſæi qui inuidebant illi, D erat quippe odium Phariſęorum perſonale contra Chriſtum, & ideo etiam ſi Meſſias eſſet maximũ bonum, quod Iudæi expectabant, nolebant Phariſęi, ꝙ ille eſſet Meſſias, ſed potius vellent carere Meſſia, vel quòd nũquam veniret Meſſias, quam quòd iſte eſſet Meſſias. vt ergo non daretur ei iſta laus a populo, reſtiterunt, turbę enim quæ nulla paſſione odij erga Ieſum tenebantur, recte de eo iudicabant per ſigna data in ſcriptura eum eſſe Meſſiam. Phariſęi autem ſi hoc determinate ſcire poſſent, ignorare potius eligebant, vt non cogerentur hunc hominem venerari in Meſſiam quem toto animo oderant, & quia moleſtũ eis erat, quod a turbis ei iſte honor deferretur, voluerunt hanc de eo inſurgentem fidem apud plebẽ mox E extirpare: & quia miracula illa, ex quibus turba ad hoc credendum mouebatur, negari non poterant, quia præſentibus omnibus facta erant, voluerunt ea dęmoni aſcribere, dicentes, hic non eijcit dęmones, niſi in Beelzebub, ideſt propter iſta quæ videtis non credatis eum eſſe Meſſiam, quia non facit iſta in virtute Dei, ſed in poteſtate dæmonum. Ita etiam dolebant ſacerdotes, & Phariſęi quando viderunt pueros clamãtes Oſanna filio Dauid, & dixerũt, audis quid iſti dicunt? infra 21. ideſt quare non increpas iſtos qui te vocant filium Dauid? Chriſtus autem potius approbauit dictum illorum, & non ſolum, quãdo dicebatur de eo, quòd erat Meſſias, ſed etiam quandocunque aliqua magna laus dicebatur de eo propter miracula, Phariſęi dicebant, quòd faciebat illa in virtute dęmonum.

A vt patet ſupra 9. quãdo eiecto dęmone, & ſanato muto, dixerunt turbæ, nunquam ſic apparuit in Iſrael, dixerunt Phariſæi, in principe dæmoniorum eijcit dæmonia.

Conſiderandum pro hoc, quòd Phariſęi duo mala de Chriſto dicebant, ſ. quòd ipſe dæmonem haberet habitantem in eo corporaliter, ſicut in alijs arreptitiis, & quòd opera Chriſti erant in virtute dæmonũ. De primo patet, quia dicitur Mar. 3. Scribæ dicebant, quoniam Beelzebub habet, ideſt dęmonem habet in corpore. De ſecundo patet, quia dicitur ibi, & quia in principe dæmonum eijcit dęmonia. & hoc ſecundũ magis innuitur hic, & ita intelligebant, vel ſe intelligere B innuebant, quòd Chriſtus nihil facere poſſet, ſed habebat aliquem dæmonem familiarem ſibi, qui hęc omnia faceret. Dicebatur tamen ipſe eijcere dæmonia inquantum eo loquente, eijciebantur per illum dęmonem qui erat familiaris. dixerunt autem, quòd faciebat hoc in principe dæmoniorum, eo quòd non poſſet aliquis dæmon cęteros eijcere de corpore, niſi potentior illis eſſet. principem ergo illum poſuerũt, & iſtum vocauerunt Beelzebub propter cauſam quę infra dicetur.

Ieſus autem ſciens cogitationes eorum dixit eis: Omne regnum diuiſum contra ſe deC ſolabitur, & omnis ciuitas, vel domus diuiſa contra ſe non ſtabit. Et ſi Sathanas Sathanam eijcit, aduerſus ſe diuiſus eſt, quomodo ergo ſtabit regnum eius? Et ſi ego in Beelzebub eijcio dęmones, filij veſtri in quo eijciunt? Ideo ipſi iudices veſtri erũt. Si autem ego in ſpiritu Dei eijcio dæmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Aut quomodo poteſt quiſquã intrare in domum fortis, & vaſa eius diripere niſi prius alligauerit fortem? D Et tunc domum illius diripiet. Qui non eſt mecum contra me eſt, & qui non congregat mecum, ſpargit.

[25. quæſ. 2. capit. ſi ea.]

Ieſus autem ſciens. Hic ponitur calumnię confutatio, ſ. quod Chriſtus oſtendit falſum eſſe, & non habere aliquem colorem id, quod dicebant. Et oſtendit primo, quod non poterant miracula quæ faciebat attribui ſpiritui maligno. Secundo oſtendit, quòd oportebat ea attribui ſpiritui diuino ibi. *Aut facite arborem.* Prima in duas, quia primo oſtendit, quod dictum eſt per rationem. Secundo dicit iſtorum calumniantiũ E damnationem ibi. *Ideo dico vobis.* Prima in quatuor ſecundum, ꝙ facit quatuor rationes ad probandum, quod dixit, quæ in litera apparent. & dicitur.

[Calumniæ cõfutatio.]

Ieſus autem ſciens cogitationes eorum. Scilicet Phariſęorum qui dixerant in Beelzebub eijcit dęmonia, dixit eis, ideſt Phariſęis: non quidem, quòd determinate loqueretur ad eos, quia toti populo loquebatur, quia tamen iſta verba propter iſtos ſolos fuerunt dicta, dicitur loqui ad eos.

Omne regnum. Iſta eſt prima ratio in qua probat, ꝙ vnus dæmon non eijcit alium de corpore, quia omne regnum quod diuiſum eſt, pauco tempore durat, ſi tamen dęmon eijceret dæmonem, eſſet diuiſum regnum dæmonum, & ſic iam periret, tamen non perit, ergo non eſt diuiſum, & dicitur.

Omne regnum contra ſe diuiſum. Ideſt cuius habitatores

inui-

inuicem pugnant, quia regnum non dicitur eſſe ipſa regio, ſed potius vniuerſitas hominum habitantium in regione. *Deſolabitur*. Et peribit, ſ. non manentibus habitatoribus in regione.

Et omnis ciuitas. Chriſtus inducit exemplum de omni communitate, quia in omni communitate multi ſunt per quorum concordiam manet communitas. cum autem cęperit diſcordare, & pars inſurgere in partem, peribit quęlibet communitas, & quia maxima, & potentior communitas eſt regnum, illam dixit perire per diſcordiam. deinde de ciuitate quæ minor eſt idem ſubdit. Sic dicit Chryſ. nihil enim eſt in terra regno potentius, ſed tamen per altercationem perit. quid autem dicendum eſt de ciuitate, vel de domo, ſi regnum, ſiue magnum, ſiue paruum fuerit cōtra ſeipſum pugnans perit?

Vel domus diuiſa contra ſe. Domus accipitur pro habitatoribus, & non pro ædificijs, quę etiam tanto citius peribit, quanto bellum domeſticū omnibus bellis grauius eſt, quia nulla efficacior eſt peſtis ad nocēdum quam familiaris inimicus, vt dicit Boetius, de Conſo. lib. 3. Proſa 7.

Et ſi Sathanas Sathanam eijcit. Ideſt ſi vnus dęmon eijcit alterum de corpore. *Aduerſus ſe diuiſus eſt*. Ideſt Sathanas eſt diuiſus in ſe, & accipitur Sathanas pro omni vniuerſitate dæmonum, quæ in ſe diuiditur, ſi vnus dęmon alium eijcit.

Quomodo ergo ſtabit regnum eius. Quaſi dicat, non poterit manere, & tamen manet, ideo non eijcit dęmō dęmonem. *Et ſi ego*. Iſta eſt ſecunda ratio ad formandum, ideſt probandum, ſ. filij veſtri, ideſt Apoſtoli, vel exorziſtæ, eijciunt dæmonia, ſicut ego. & tamen non dicitis de illis, quòd eijciant ea in poteſtate dęmonum, ſed in virtute Dei, ergo non debetis dicere, ꝙ ego in poteſtate dęmonum eijciam dæmonia, quaſi dicat, manifeſte apparet, quod non loquimini ſecundum rationem, ſed ex inuidia, quia ſi vnus eijcit dæmonia in virtute Dei, de cęteris qui ea eijciunt idem credi poteſt: nec eſt tenendum contrarium quouſq; appareret, & non obſtabat per aliquam rationem, vel ſignum, quòd Chriſtus in virtute dæmonum eijceret dæmonia. ergo iniuſte dicebatur, quòd ſic illa eijceret, cum potius præſumendum eſſet, quòd in virtute Dei eijciebat quouſque conſtaret. Vnde dicitur.

Et ſi ego in Beelzebub. In poteſtate Beelzebub.

Eijcio dæmones. Ideſt creditis, quòd ſic eijciam dæmones.

Filij veſtri in quo eijciunt. Ideſt in cuius poteſtate? quaſi dicat, etiam in poteſtate dæmonum ea eijcient, & tamen vos hoc non creditis, ergo nec ego dicendus ſum eijcere dæmonia in virtute dęmonum. filij autē Iudæorum dicuntur exorziſtæ, vel Apoſtoli, quia vtrique dęmonia eijciebant. *Si autem ego in ſpiritu eijcio dæmones*. In ſpiritu, ſ. Dei. ſed dicitur Lucæ 11. ſi in digito Dei eijcio dæmonia. & idem eſt, quia digitus Dei dicitur poteſtas eius, eo quòd digitus eſt organū operatiuum, & eſt modus loquendi ſcripturę. ſic dixerunt magi Pharaonis, quando non potuerunt facere ciniphes, digitus Dei eſt hic, ideſt poteſtas Dei impedit nos Exo. octauo. quaſi dicat, ſicut potuimus facere maiora, ideſt ſanguinem, & ranas, potuiſſemus facere minora, ſed digitus, i. ptās Dei nos impedit.

Igitur peruenit in vos regnum Dei. Scilicet ſi creditis, ꝙ ego in virtute Dei eijcio dęmones, ſequitur ꝙ regnū Dei venit in vos, ideſt quòd iam Meſſias venit, qui dicitur habere regnum Dei, quia regnum aliorum hominum, vt communiter iniquum eſt: Meſſias autē futurus erat iuſtus ſuper omnes homines, ideo regnū ſuum eſſet regnū Dei, & regnum iuſtum. nā Eſa. 11. dicitur, quòd ipſe non iudicaret, ſecundum auditum

F aurium ſicut cęteri homines, ſed iudicabit pauperes in iuſtitia. Etiam vocatur regnum Dei, quia à Deo præmiſſum, & prænunciatum fuerat illud regnum eſſe futurum: Ierem. 23. ſuſcitabo Dauid germen iuſtum, ideſt ſuſcitabo Meſſiam de germine Dauid, & regnabit rex, ideſt & erit rex & regnabit, & Zacha. 9. dicitur: exulta filia Sion, ecce rex tuus venit, & intelligitur de rege Meſſia, vt Matthæus inducit infra 21. *Aut quomodo poteſt quiſquam*. Iſta eſt tertia ratio in qua oſtendit ſe eſſe potentiorem diabolo, & quòd eum alligauerit, quia non poteſt aliquis intrare in domum viri fortis, & tollere omnia, quæ poſſidet, niſi prius alliget fortem, & tunc poterit omnia ſecure tollere,
G & tamen ego aufero dæmoni vaſa: ergo iam alligaui eum. in iſta ratione ponit Chriſtus ſolàm maiorē propoſitionem ſubintelligens minorem, & concluſionem. Et dicitur quòd nō poteſt quiſquam intrare in domum fortis, ſcilicet ſecure. Vel debet referri ad totum, quod ſequitur, ſcilicet intrare, & tollere vaſa, niſi prius alligauerit fortem re forti, cum præſupponatur fortem manere in cuſtodiā domus ſuæ, & tamen tollere, quæ poſſidet non poteſt niſi alligauerit eum, quia impediet ipſum tollere illa, ſic dicitur Luc. 11. dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuū, in pace ſunt ea, quæ poſſidet, ideſt nemo poteſt ſibi illa tollere, ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit
H eum, vniuerſa arma eius auferet. ſed vincere eſt alligare, quod magis patet Marc. 3. ſcilicet nemo poteſt vaſa fortis ingreſſus in domum diripere niſi prius fortem alliget, & ſic præſupponitur, quòd prius domum ingreditur, quam fortem alliget.

Et vaſa eius diripere. Omnia quæ poſſidentur vocantur vaſa, eſt modus loquendi iudaicus, vnde organa vocantur muſica vaſa Pſalmi, vt patet Pſalm. 70. confitebor tibi in vaſis Pſalmi, & arma vocantur vaſa belli, vel vaſa interfectionis, & ita de cęteris rebus poſſeſſis. Et poſſunt accipi hic vaſa pro armis, & ita de cęteris rebus poſſeſſis, quia Luc. 11. dicitur vniuerſa arma eius auferet. *Niſi prius alligauerit fortem*. Scilicet ne impediat eum tollere quæ vult. *Et tunc*. Scilicet poſtquam alligauerit fortem. *Domum illius diripiet*. Ideſt
I poterit diripere nemine impediente. *Qui non eſt mecum*. Iſta eſt quarta ratio ad probandum, quòd Chriſtus non agit in virtute dęmonis, & eſt ſenſus, quòd quomodocūque aliquis agit in virtute alicuius, oportet, ꝙ ſit ſimilitudo aliqua inter illos, maxime quando vtrunque eſt agens per rationem, quia nollet vnū concordare alteri, niſi ſit inter eos ſimilitudo aliqua, & tamen inter Chriſtum, & dæmonem ſimilitudo nulla erat, ſed potius diſſimilitudo, eo quòd Chriſtus ſubtrahebat homines dæmoni: nam dæmon homines in malum inducit, Chriſtus vero à vitijs retrahebat, ideo non agebat in virtute dæmonis, & ſic dicit. *Qui non eſt mecum*. Ideſt concordando mecum in verbo, & facto, & voluntate. *Contra me eſt*. Ideſt aduerſa-
K rius meus, & ita eſt de dæmone, quia non concordat mihi in factis, & multo minus in voluntate faciendi, quia & ſi interdum bonum agat, vel agi ſuadeat, ſemper tamen propter malum finem agit, ideo agere nō poſſum in virtute illius. *Et qui non congregat mecum ſpargit*. Scilicet ego venio homines ad congregandum in vnitatem fidei, in vnitatem morum, per vnitatem legis, quam toti orbi dedit infra 28. vt per hoc congreget eos in vnam veram beatitudinem, ſiquis autē eſt qui opere & voluntate inquantum poteſt non conatur ad hoc, ſpargit, ideſt diuidit ea quæ coniungenda erant, & ille contra me eſt, & ita erat dæmon qui homines à fide & lege detrahere nititur: non ergo concordabat Chriſtus dæmoni ad hoc, quòd veriſimile eſſet, poſſe agere in virtute illius.

Qui

Quomodo prima ratio Chriſti concludat. Et quæ ſit vis eius argumenti. Et quomodo princeps mundi a Chriſto eiectus eſt foras. Et dæmones nihil propter hominem agunt cum quo familiaritatem habent: cum neminem diligant, nec ſeipſos.

Quæſt. LVI.

QVÆRETVR, circa primam rationem Chriſti quomodo concludit.

Aliqui dicunt, ſ.glo. Chriſtus neceſſaria complexione, ideſt argumento coniunxit: vel enim Chriſtus in virtute Dei dæmones eijcit, vel in principe dæmoniorum. ſi in virtute Dei, fruſtra calumniatur, ſi in principe dæmoniorum, regnum eius diuiſum eſt, nec ſtabit, & ideo a regno eius recedant, quod innuit ſibi eos elegiſſe dum in ſe non credunt. Vel ſi ſic diuiſus eſt, imbecillior eſt, & perit,

Sed dicendum, quòd iſtorum ratio eſt concluſio Chriſti, ſ. quòd recederēt a regno dęmonis, quia per hoc Chriſtus innueret Iudæos credere ſe eſſe in regno dæmonis, quod tamen non confitebantur, ſed potius ipſi in deteſtationem Chriſti dicebant eum eſſe amicum, & familiarem dęmonibus, & in virtute illorum hoc agere. maxime quia ſi illa eſſet concluſio a Chriſto intenta exprimeret eam, ſed non exprimit, ſed potius concludit, quomodo ergo ſtabit regnum eius? Alia concluſio, ſcilicet, quòd eſt dæmon imbecillior factus, & perit, aliquo modo conſonat verbis Chriſti, & tamen ſi plus non aperiat, non videtur aliquid eſſe probatum.

Alij dicunt, vt Chryſ. quòd ſi dęmon eijcit dęmonem diuiſus eſt, & perit. ſi autem perit, non poteſt alium proijcere.

Sed hoc non multū ſtat, quia Chriſtus non innuit, quòd dęmon pereat, etiam ſi diuidatur Sathanas, ſed quòd pereat regnum eius: nā etiam ſi dæmones ſemper pugnarent, nunquam perirent, quia ſunt puri ſpiritus, & ideo ſunt immortales, ſed regnum eorum perit, quod conſiſtit in quadam ordinata, & imperturbata habitudine ipſorum, & ideo durare non poteſt, quòd vnus dęmon pugnet cum alio. & tamen ſi pugnent regnum eorum, quod habent ſuper homines peribit.

Aliqui dicūt, vt Hilarius, quòd ſi dęmones coacti ſunt ad diuiſionem ſuam per Chriſtū, potentior erat ipſe illis quos diuidere potuit, Sed iſtud magis conueniret tertiæ rationi Chriſti, ſ. quòd non poteſt quis intrare in domum fortis, & diripere ſpolia eius, niſi alligauerit fortem, potius quam iſti primę, quia in iſto nō fit comparatio Chriſti ad dæmones, ſed dæmonū inter ſe, ſ. quomodo poſſit durare regnum dęmonū, data iſta diſcordia inter eos. Item patet, & fortius, quia Iudæi non pręſupponebant, ꝙ Chriſtus cogeret dęmones ad diuiſionem, ita quod cogeret principem dæmonum ad hoc, quòd eijceret dæmones alios de corpore, quia tunc dicerent eum eſſe maiorem dæmonibus, quod non poterat eſſe, niſi ipſe eſſet Deus, vel in Dei virtute operaretur. & idē erat, quod Chriſtus per ſeipſum dęmones de corporibus eijceret, vel quod cogeret dęmonem principem aliorum ad eijciendum eos, quia certum eſt, ꝙ Deus vtitur ſępe miniſterio dęmonum ad multa, ſicut fuit in plagis Aegypti. Pſalm. 77. miſit in eos iram indignationis ſuæ, immiſſiones per Angelos malos, ideſt per dęmones. q dicuntur Angeli mali, vel ſpiritus mali primo Reg. 16. & 18. Iudęi tamen volebant, quòd Chriſtus non ageret iſta in poteſtate Dei, ſed dęmonum, cum per hoc vellent oſtendere eum non eſſe Meſſiam. ergo neceſſe eſt, ꝙ intelligerent, ꝙ ipſe non cogebat principem dęmonum ad aliquid agendum, ſed ꝙ agebat

A in virtute illius, ſ. quia habebat eum ſibi familiarem, vtpote quia colebat eum, & ſic ille, vt placeret Chriſto eijciebat alios dęmones. & ita dixerunt, ꝙ ipſe Ieſus poſſidebatur a dęmone. Mar. 3. ſ. dixerunt ſcribæ Beelzebub habet, ideſt dęmonem habet qui arripit eum. minorem ergo ponebant Chriſtum quam dęmonem, & ideo non pręſupponebant Iudęi, ꝙ Chriſtus diuiſerit dæmones, vel diuidere potuerit, ad hoc, ꝙ procedat argumentum Hilarij. Alij dicunt, vt Nicolaus, ꝙ ſi Ieſus per dæmonem eijciebat alios, ſequitur ꝙ diuiſio eſſet inter eos, & ſic non poſſet diu ſtare poteſtas diaboli, & ex hoc ſequit̄ aduentus Chriſti per quem poteſtas dęmonis erat auferenda.

Sed hoc non ſtat, nam licet dęmones inter ſe pu- B gnarent, non ſequitur ex hoc, ꝙ Chriſtus venturus eſſet, ſed ſolum ſequitur, ꝙ regnum dęmonum, nō poterat manere, quia ipſum ſe deſtrueret. Item cum dicit, ꝙ per Chriſtum poteſtas dæmonum auferenda erat, licet ſit verum, non cōuenit propoſito ſuo, quia ſi dęmones inter ſe pugnant, illi deſtruent regnū ſuū, & non oportet, ꝙ aliquis auferat eis poteſtatem, quia ipſa per ſe ceſſabit, immo ſtare non poterit, Item & fortius cum dicit, ꝙ ex hoc ſequatur. eum certo tpe venturum, vel ſolum, ꝙ aliqū veniet Si enim inferat, ꝙ aliqū veniet, hoc ſuperuacuum erat, quia hoc ex lege, & prophetis conſtabat: Chriſtum, ſ. eſſe venturū, & omnes Iudęi illum expectabant, Si autem dicatur, C ꝙ certo tpe venturus erat, nihil ſequitur, quia cū fuiſſet pugna dęmonum, ſemper ex quo dęmones eijciebantur de corporibus, non videretur, ꝙ potius nunc Chriſtus veniret, quam ꝙ veniſſet per ſexcentos annos ante hoc, cū ſemper fuiſſent inter Iudęos aliqui exorziſtę qui dęmones eijciebant. Item quia dato caſu Iudęorum, non ſequebatur Chriſtum veniſſe, quia ipſi innuebant, ꝙ dęmones eijciebantur per principē dęmonum volentem complacere Chriſto. ita ergo poſſet ille princeps volēs complacere alicui alteri homini excludere dęmones de corporibus, & ſic non ſequeretur Chriſtum veniſſe, ſed Chriſtus vult, ꝙ dęmon non pugnet cōtra dęmonem propter aliquem hominem. Aliter ergo dicendum, ꝙ Chriſtus oſtendit, ꝙ dęmon non eijcit dęmonem, quia ſi eijceret di- D ſpiſus eſſet dęmonum exercitus, & ideo ceſſaret regnum dęmonum. & ſupplendum eſt, ꝙ tamen iſtud regnum non ceſſabat, quia adhuc dęmones regnabant ſuper homines, ergo non pugnabant inter ſe, & ſic facit argumentum cuius ſolam maiorem exprimunt, ſ. ſi dęmones inter ſe pugnant diuiſum eſt regnum eorum, & non poteſt ſtare diu, & tn̄ ſemper manet, ergo non pugnant dęmones inter ſe. maior patet, quia regnum dęmonum eſt ſuper homines, & eſt in hoc duplex habitudo. Vna eſt dęmonum inter ſe reſpectu ſui principis, ſecundum quē ordinati manent, & in pace, vt ſic fortiores ſint ad nocendum ho- E minibus exiſtente virtute vnita. alia eſt habitudo ipſorum ad homines quibus pręſunt, ſ. vt noceāt eis quātum poſſunt. & prima habitudo eſt propter ſecundā, & ſublata illa auferetur ſecunda, Et hoc Chriſtus dicit, ſ. ꝙ ſi ſathanas diuiſus eſt, regnum eius non ſtat, ſ. neutro modo, Non enim primo modo, quia diuiſio eorum, & pugna repugnat formaliter illi ordinationi, & habitudini ſm quam vniuerſitas dęmonum eſt aliquid vnum, & poteſt dici communitas regnatiua. Tollitur etiam ſecundo modo, quia dęmones concordes exiſtentes nocere poſſunt hominibus, niſi per ſuperiorem virtutem arceantur, nihilominus inferſit nocumenta aliqua, quę inferri permittuntur, & quātum ad hoc dicuntur regnare ſuper homines. Et dē dęmon princeps mundi. Ioan. 14. venit princeps huius mundi, & in me non habet quicquam, ideſt dę-

mon

mon qui eſt princeps mundi nihil habet in Chriſto , F
& in nullo concordat cum eo. Vel nihil habet in eo,
ideſt nullam poteſtatem, licet ſit princeps mundi . &
Ioan. 12. dicitur princeps huius mundi eijcietur foras
ideſt dęmon priuabitur poteſtate quam exercebat ſu
per mundum , ideſt ſuper homines, & quantum ad
hoc eijcietur foras. non quidem foras, ideſt de rerum
vniuerſitate , ſed foras , ideſt extra poteſtatem quam
exercebat . minor , ſ. ꝙ regnum dęmonum maneret
patet, quia dæmones adhuc nocebant hominibus tē-
pore Chriſti cum eſſent multi arreptitij qui a dęmo-
nibus poſſidebantur, & alia nocumenta inferebant.
& hoc eſt regnare eos ſuper homines , quia nihil de
hominibus quęrunt, niſi illis nocere. non poſſent ta- G
men ſi inter ſe pugnarent, quia ſatis eſſet cuilibet dæ-
moni pugnare contra alterum , vel ſe defendere ab
eo, & ſic nemo poſſet eorum homines infeſtare . vn-
de bellum dæmonum eſſet ſumma pax hominum .
& tamen non erat pax hominibus tempore Chriſti ,
nec vnquam fuerat quantum ad infeſtationes dęmo
num. ergo dæmones nunquam inter ſe pugnauerāt .
illa enim die qua pugnare incępiſſent, ceſſaſſet regnū
illorum. ſic dicit Hieronymus, ſi ſathanas pugnat cō-
tra ſe, & dęmon inimicus eſt dęmoni, deberet iā mū-
di venire conſummatio . nec haberent in eo locum
aduerſarię poteſtates, quarum inter ſe bellum pax ho
minis eſt. Et iſtud apertius dicit Marcus quam cęteri, H
ſ. ſi ſathanas conſurrexerit in ſemetipſum diſpartitus
eſt, & non poterit ſtare, ſed finem habet, ideſt iam re-
gnum eſt finitum . ſed non eſt finitum . hanc minorē
Chriſtus probare non curauit, quia nota erat Iudæis,
ſ. ꝙ dæmones adhuc dominarentur hominibus, cum
eſſent tunc plurimi arreptitij , & ſic apparet, ꝙ dęmō
non pugnat contra dæmonem, nec eijcit eum , & ꝯ-
uenienter Chriſtus non poterat in virtute dæmonis
eijcere dęmonia, ſed vel nulla eijceret, vel oportebat,
ꝙ in virtute Dei illa eijceret , ſic dicitur Lucę 11. ſi ſa-
thanas in ſeipſum diuiſus eſt quomodo ſtabit regnū
ipſius, quia dicitis in Beelzebub eijcere me dęmonia,
quaſi dicat , non bene dicitis, quia tunc non ſtabit re-
gnum ſathanæ, & tamen ſtat . I

Sed dicetur, ꝙ adhuc iſta ratio Chriſti non conclu-
dit, quia poterat eſſe, ꝙ dęmones non pugnarent in-
ter ſe , & ꝙ Chriſtus eijceret dęmonia in Beelzebub ,
& hoc, ꝙ dæmones non eijcerentur inuiti de corpo-
ribus, ſed ſponte recederent, & tū putarentur eijci , &
ſic maneret regnum dęmonum, & tū Chriſtus eijce-
ret dęmonia in virtute dęmonis.

Dicendum , quòd non ſtat , quia iſta non eſſet
deiectio dęmonum , ſed eſſet colluſio eorum cum
Chriſto. Iudæi tū voluerunt hoc, quia dixerunt, ꝙ ip-
ſe eijciebat dęmones in Beelzebub, ideſt per poteſta-
tem illius , & etiam dixerunt eum principem dæmo-
niorum, vt per hoc innuerent, ꝙ ille tanquam fortior
cęteris poterat eos expellere de corporibus. & hoc da
to ſequitur bellum , ſ. quia alij dæmones inuiti eijcie- K
bantur de corporibus per principem ſuum , & ſic non
erat colluſio, ſed verum bellum . nā ſi dæmones ſpō-
te de corporibus exirent , non oporteret, ꝙ Chriſtus
ageret in virtute principis dęmonum, nec haberet fa-
miliaritatem cum vno ſolo dęmone, ſed cum tota dę
monum vniuerſitate, & cum quolibet eorum per ſe,
ad hoc, ꝙ ꝑꝑ eum quilibet dęmon exire vellet de cor
pore, quod poſſideret : Iudæi tū attribuerunt Chriſto
vnum dæmonem , & ꝙ in virtute illius ſolius ageret ,
ergo bellū dabant inter dęmones. & ita miſeri Phari-
ſæi calumniari volebant. Sed neſciebant, quia melius
dixiſſent, ꝙ Ieſus erat cultor oīum dęmonum , & ꝑꝑ
ipſum de corporibus exibant, non inuiti, ſed ei place-
re volentes. iſtud veriſimilius erat. Et tū, nec iſtud ſtat,

Primo quia non erat ſatis veriſimile , ꝙ vnus hō cum
tota vniuerſitate dęmonū, & cum quolibet eorum ꝑ
ſe familiaritatem haberet , cum ſint dæmones quaſi
innumerabiles. Secundo & fortius, q̄a non eſt veriſi-
mile , ꝙ dæmones ꝑꝑ aliquem hoīem vellēt exire de
corporibus obſeſſorum , quia dæmones nihil agunt
ꝑꝑ hoīem cum quo familiaritatem habent quaſi eū
diligant : neminem enim diligunt , ſed totam naturā
humanā oderunt, & perſequuntur, ſed placent inter-
dum hoī, vt ei abundantius nocere poſſint quem ſibi
per peccata ſubiecerunt . ꝙ ergo dæmon ceſſaret in-
terdum a malo inferendo ꝑꝑ aliquem hoīem, vt ei
maius malū inferre poſſit , veriſimile eſt. ꝙ tū a maio-
ri malo ceſſet, vt minus malum inferat, non eſt poſſi-
bile , cum in hoc tota dęmonis ſolicitudo ſit. ſi tū Ie-
ſus eſſet cultor dæmonum, cum ſolum per hoc ſuum
faciebant , vt ipſum ſolum torquere poſſent . Quod
aūt ꝑꝑ illum ſponte exire vellent de corporibus om-
nium obſeſſorum , erat ceſſari a maiori malo , quod
inferre poterant, quam eſſet malū, qđ inferre poſſent
Chriſto ei complacendo. & ſic ceſſarent a maiori ꝑꝑ
minus. qđ non eſt poſſibile, niſi vere ipſi Chriſtum di
ligerent, & ſic vellent ei complacere , qđ falſum eſt,
quia neminem vere diligit dęmon, nec etiā ſeipſum ,
cum omnia in eo perturbata ſint. Chriſtus tū non cu-
rauit pro iſta parte arguere, ſed ſolū pro alia, eo ꝙ Iu-
dæi determinauerant ſe ad aliam dicentes, ꝙ in virtu-
te principis dæmonū eijciebat dęmones . Sed adhuc
dicetur , ꝙ in virtute principis illius dæmones eijcie-
bantur , & non erat bellū , quia princeps dęmonum
Chriſto placere volens iuberet alijs dęmonibus exire
de corporibus, & illi ꝑꝑ obedientiam exirent ſine bel
lo, & tunc non eſſet colluſio . Et etiam non oporte-
ret Chriſtū familiarem eſſe ſingulis dęmonibus , ſed
ſufficiebat ei eſſe familiarem principi eorum. Dicen-
dum, ꝙ non ſtat. Primo quia iſtud non eſſet dęmones
eijci de corporibus, ſed exire obediendo ſuperiori. &
tū Phariſęi dicebant, ꝙ eijciebat dæmones, & ſic vole
bant, ꝙ cogerentur exire , non tū per ipſum , ſed per
principem dęmonum . Si aūt dicatur, ꝙ eijciebantur
inquantum exibant inuiti: licet ad ſolum mandatum
ſuperioris exirent, eo ꝙ reſiſtere nō poterāt , iam bel-
lum erat cū ꝯ voluntatem eorum fieret. Secundo pa-
tet, quia non poſſet hoc princeps dęmonum: nam li-
cet ille in naturalibus viribus eſſet maior quolibet dæ-
mone, non tū erat maior omnibus ſimul . ſi ergo ipſe
vellet quemlibet de corpore eijcere , omnes inſurgē-
tes in eum ipſum compeſcerent. & ſic non poſſet eij-
cere quos vellet de corporibus , nec imperando, nec
realiter expellendo . Tertio patet, quia etiam ſi poſſet
imperare non faceret, quia nollet carere hac poteſta-
te nocendi omnibus hominibus, vt ſoli Chriſto com-
placeret, vt dictum eſt.

An Phariſæi dixerunt hæc verba, vel ſolum cogitauerunt. Et
quod cogitationes non cognoſcuntur per aliquid externus,
ſed intuendo cor. Quæſt. LVII.

QVAERETVR, an Phariſæi dixerunt verba, vel ſo
lum cogitauerunt iſtud , ſ. in Beelzebub eijcit
dęmonia. Aliqui dicunt, ꝙ ſolum cogitauerunt, quia
dr̄ hic, Ieſus aūt ſciens cogitationes eorū dixit , &c. &
tū in hoc rūdet ipſe ad illud in Beelzebub eijcit dæ-
monia. Luc. 11. ergo non dixerunt, ſed ſolum cogi-
tauerunt. Item patet, quia dicit Chryſ. quia valde irra-
tionabilis erat ſuſpitio , & multitudinem timebant,
nō audebant ipſi publicare Chriſti accuſationem, ſed
in mente voluebant. Dicendum, ꝙ Phariſęi verbo di
xerūt iſtud. Quod patet, quia ſupra dr̄ Phariſęi audiē-
tes dixerunt, hic nō eijcit dęmones, niſi in Beelzebub
&

A & Mar. 3. dr̃, ꝙ ſcribę dicebant in principe dęmonum eijcit dæmonia. Sed aliquis dicet, ꝙ accipitur dicere mentaliter, ideſt cogitare. Sed non ſtat, quia Luc. 11. Chriſtus loquens plebi dixit, ſi Sathanas diuiſus eſt, quõ ſtabit regnum eius, quia dicitis in Beelzebub eijcere me dæmonia. nam ſi hoc non dixiſſent, ſed ſolũ cogitaſſent, diceret eis Chriſtus, quõ cogitatis in Beelzebub eijcere me dæmonia? ſicut ſupra 9. & Mar. 2. Phariſęis cogitantibus, ꝙ blaſphemaret dixit, quid cogitatis mala in cordibus veſtris? Item quia dicitur in litera, ꝙ turbæ admiratę de miraculo Chriſti dixerũt. nunquid hic eſt filius Dauid? Phariſęi autem audientes dixerunt, hic non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub, in quo apparet, ꝙ Phariſęi volebant auferre turbis opinionem, ꝙ Ieſus eſſet Meſſias, quaſi non eijceret B dæmones in virtute Dei, ſed dæmonum, & tamẽ ſi hoc intra ſe ſolum cogitarent, nõ prodeſſet ad ſuadendum turbis, ideo oportuit, ꝙ hoc eis dicerent, vt ſic diſſuaderent Ieſum eſſe Meſſiam: verbo igitur dixerunt, & ita alias dicere ſoliti erant. Ad primum dicendum, ꝙ Ieſus ſciebat cogitationes eorũ, non quidem, ꝙ hoc cogitaſſent ſolum, & non dixiſſent, ſed quia Chriſtus non audiebat verba, ſed ſciebat, quod dixerant, ideo ita iudicabat de verbis iſtis, ſicut de cogitationibus, quia ſicut cogitationes non cognoſcũtur per aliquid exterius, ſed intuẽdo cor, ita Chriſtus cognoſcebat Phariſęos, ita dixiſſe, licet non audierit, C quia per interiora iudicat. Aliter poteſt dici, & melius ꝙ Chriſtus ſciuit cogitationes Phariſęorum, ideſt quid facere cogitabant, nam ipſi dixerant turbis, ꝙ Ieſus faciebat miracula iſta virtute dæmonum, ideſt forte cogitabant alia grauiora, ſ. dicere iſtud publice turbis, vt ſic eas a Chriſto diſtraherent, ſuadendo ꝙ omnia faciebat virtute dæmonum, & quia illud poterat aliquantulum ſcandalum gignere contra Chriſtum, voluit ipſe pręoccupare omnes, ꝙ nihil agebat virtute dęmonum, ſed Dei, & ſi Phariſęi non cogitaſſent facere ſcandalum contra ipſum, non dixiſſet hæc, ſed quia ſciuit cogitationes eorum, dixit hoc turbis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Phariſęi non audebãt publicare accuſationem, niſi forte a principio. & tamen D ſtimulati inuidia publicabãt, & adhuc grauia publicare intendebant.

Quare Chriſtus reſpondit ad cogitationes Phariſæorum.
Quæſt. LVIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus reſpondit ad cogitationes Phariſęorum.

Dicendum, quòd fecit hoc. Primo vt per hęc oſtẽderet ſe eſſe Deum qui ſciebat quid ipſi cogitarent. nam ſcire interiora ſolius Dei eſt. ſic dicit Hiero. Phariſęi opera Dei principi dęmonum deputabant, quibus Dominus non ad dicta ſed cogitata reſpondit, vt vel ſic compellerentur credere potentiæ eius qui cordis videbat occulta.

E Secundo fuit, quia Chriſtus volebat hic oſtẽdere, quòd non operabatur virtute dæmonum, & inter cętera iſtud erat vnum, ſ. quòd eorum interiora cognoſcebat, quod non poterat, niſi Deus, vel cui Deus reuelaret. ſed quicquid eſſet iſtorum, non indigebat dęmonum auxilio, quia ſi Chriſtus eſſet purus homo, & tamen Dei virtute interiora agnoſceret hominũ, eiuſdem quoque virtute dæmones poſſet eijcere. nã dæmon non poterat ei reuelare ſecreta cordium, cũ dæmon non cognoſcat illa. ſic enim quando dixerat paralytico remittuntur tibi peccata, cogitantibus cõtra eum Phariſęis dixit, quid cogitatis mala in cordibus veſtris ſupra nono. & Marc. ſecundo. & per hoc oſtendit, ꝙ peccata remittere poterat, cum poſſet ſe-A creta cordium intelligere, quia vtrunque diuinæ poteſtatis erat. Tertio fuit, quia Chriſtus, licet reſpondit ad verba quę dixerant Phariſęi turbis, tamen reſpondit propter cogitationes, quia cogitabãt Phariſæi deteriora facere, quos pręoccupauit reſpondendo, ne iam locus eſſet eis ſuadendi populo, quòd ipſe in virtute dæmonum eijceret dæmonia, cũ aſtantibus turbis probauerit hoc eſſe impoſſibile.

Quare Chriſtus redarguit dictum Phariſæorum, & quare potius nunc quam prius. Qui ex inuidia loqui arguuntur quæ non quærit quid dicat, ſed ſolum vt dicat.
Quæſt. LIX.

B QVAERETVR, quare Chriſtus redarguit nunc dictum Phariſęorum. Et quare potius nunc ꝙ̃ prius, quia iterum dixerant, quòd eijceret dæmonia in principe dæmonum ſupra 9.

Ad primum dicẽdum, quòd iuſtum fuit redargui illos de hoc, quia falſum dicebant, & niſi redarguerẽtur poſſet hoc ſuaderi turbis, & ſic diſtraherentur a Chriſti doctrina. oſtendit hoc autem Chriſtus eſſe irrationabile ex quatuor probationibus quæ habentur in litera. licet ex multis alijs idem probari poſſet, ſed hęc ſufficiebant, Dicebant enim Chriſtum non ſolũ in virtute dæmonis eijcere dęmonia, ſed etiam ipſum a dæmone poſſideri, Mar. tertio, ſcilicet Beelzebub C habet.

Sed hoc non ſtat: non enim poterat cũ tanta manſuetudine loqui, & modeſtia qui a dęmone poſſidetur, ſed omnia per timorem agit.

Item arreptitius ſecreta cordium non cognoſcit, quia etiam dęmon illa ignorat, quæ tamen Chriſtus ſciebat, & oſtẽdebat. Item licet poſſet ſuſpicari, quòd dęmones inter ſe colluderẽt in exitu de corporibus, tamen ſanitates, & ſuſcitationes mortuorum, & cętera miracula quæ Chriſtus faciebat, dęmoni aſcribi nõ poterant, quia in his non erat locus colluſioni. nec etiam Iudæi dixerunt vnquam, quòd faceret omnia miracula in virtute dæmonum, ſed ſolum eijcere dæ-D monia. vnde tam hic quam ſupra 9. dixerunt, quòd in Beelzebub eijciebat dæmonia, de cęteris miraculis nil dicentes, quaſi non eſſet veriſimile, quòd illa poſſet facere ope dęmonum, & tũc irrationabiliter loquebantur, quia ſi oportebat cõcedi Chriſtum in virtute Dei agere ea quæ maiora erant, cur ea quę minora erant, & etiam virtute Dei fieri poterant, dęmoni aſcribebant, non cogente aliqua cauſa ad hoc? ſic dicit Hiero. & Chryſ. & tamen, quia ex inuidia loquebantur, non conſiderabant quid dicerent, quia inuidia non quęrit quid dicat, ſed ſolum, vt dicat, ideſt vt habeat aliquid ad dicendum qualecũque illud ſit, & ſic etiam in hoc errauerũt dicentes, ꝙ Chriſtus eijceret dæmonia in Beelzebub, quia veriſimilius dixiſſent, ꝙ dęmonia non eijciebantur, ſed omnia ſponte E exibant, & ſic euaderent multa argumenta Chriſti, vt dictum eſt ſupra quæſt. 55. quia tamen quicquid dicerent, vt falſum dicturi erant, ſemper locus erat redargutioni ipſorum, quia Chriſtus inueniret contra eos alias probationes, ſi aliter ſibi calumniarentur.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Chriſtus non increpuit Phariſęos prima vice ſupra 9. & eo, ꝙ voluit eis concedere tempus, vt ex miraculis ipſius adducerẽt, ꝙ non in Beelzebub, ſed in virtute Dei dęmonia eijciebat, quia non fuerunt emendati eandem blaſphemiam ruſſus dicentes increpuit eos. Sic dicit Chryſ. ſ. ſuperius de hoc Chriſtum accuſauerant, ꝙ in Beelzebub eijceret dęmonia, ſed tunc quidem eos nõ increpauit concedens eis a pluribus ſignis cognoſcere eius virtutem, ſed quia permanebant eadem dicentes,

tes, iam increpat eos. Secundo fuit, quia forte murmuratio Phariſæorum fuit tunc minor, & non nitebantur hoc ſuadere plebi, nunc vero magis blaſphemabant, & cogitabant ex hoc ſuadere populo, vt a Chriſto recederent, ideo ipſe videns cogitationes eorum, vt dicitur in litera dixit redarguendo eos, & tamen tenuit Chriſtus magnam modeſtiam in redargutione, quia licet ſciret eos qui hęc dixerant, nec illos expreſſit ex nomine, nec ſpecialiter contra eos locutus eſt, ſed toti plebi hęc dixit, innuens ꝙ non dicebat quaſi iuſtificans ſe, ſed argutores redarguens, ſed ne eorum praua colloquia bonam fidem plebis corrumperent, oſtendere voluit falſa eſſe quæ dixerant, ne plebs decepta illis aſſentiret. Sic dicit Chryſ. ſ. ipſe autem accuſationem in reſpondendo non ponit, nec diuulgat eorum nequitiam, ſolutionem autem induxit. ſtudium enim eius erat prodeſſe peccantibus, & non publicare.

An inter dæmones ſit aliquis ordo principatus. Et quomodo dæmon licet vinci poſſit, fatigari tamen non poteſt. Nec eius voluntas aliquo iure poteſt regi. Quomodo vero inter dæmones ſit principatus. Et quomodo habent regnum ſuum ſuper homines. Et quare non ſit ordo in damnatis.

Quæſt. LX.

QVAERITVR, quia dixerũt Phariſęi, ꝙ Chriſtus in principe dæmonum eijciebat dæmonia, an ſit inter dęmones aliquis ordo principatus.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia dicitur Iob. 10. ꝙ in terra miſerię, & tenebrarum nullus ordo eſt, ſed ſempiternus horror. dęmones tamen in terra illa ſunt. Item vbi eſt ordo pręlationis, eſt aliqua concordia, ſicut Chriſtus dixit in litera regnum in ſe diuiſum deſolabitur, vel non ſtabit, ſed dęmones ſemper ſunt diſcordes, quia omnes ſunt ſuperbi, & inter ſuperbos ſemper ſunt iurgia Prou. 13. ergo nec eſt in eis ordo principatus. Item qui nõ vult ſuperiori ſubijci, nollet ſubeſſe minori, ſed Deo qui ſupremus eſt nullus dæmonũ vult eſſe ſubiectus, niſi quia cogunt, ergo nullus eorum vellet alteri ſubeſſe. Item ſi eſſet ordo pręlationis inter dæmones, aut eſſet a natura, aut per violẽtiã, aut ex electione. Non primum, quia omnia naturalia manent ſemper in re quandiu ipſa eſt, & tñ ordo non manebit in dęmonibus poſt iudicium, quia tũc euacuabitur omnis principatus, & poteſtas 1. Cor. 15. Non etiam ſecundum, quia ſi violenter vnus dæmon alium ſubijcere vellet, etiam ſi minor eſſet, nunquam conſentiret ſubiectioni. nam licet vinci poteſt, fatigari tamen non poteſt, quia eſt purus ſpiritus, ideo volũtas eius ſemper reſiſteret, licet viribus ſuperioris ad aliquid cogeretur. ordo tamen requirit concordiam, quæ ſtare non poteſt, quandiu voluntas minorum repugnat maioribus, ideo impoſſibile erat conſtitui ordinem principatus per violentiam inter dæmones. Non etiam tertium, quia quilibet dęmon cum ſit ſuperbus potius vult pręeſſe omnibus, quã ſubeſſe cuiquam, ideo non erit ordo inter eos per electionem. Item ordo pręlationis ſemper eſt ſecũdum aliquam regulam iuris, quia ablata iuſtitia impoſſibile eſt manere aliquam communicationem, vt dicitur 8. Ethi. ſed voluntas dæmonum nullo iure regi poteſt, quia eſt omnino damnata, ergo non eſt ordo aliquis inter dæmones.

Item ſi eſſet ordo inter eos, maiores pręeſſent minoribus, quod iniuſtum videtur, quia illi grauius peccauerunt, inquantum perfectiora naturalia ſuſceperunt per quæ ſtare poterant, & nõ ſteterunt, & ſic deberent grauius puniri. ſi tamen pręeſſent, daretur eis magis de bono quam eis qui minus peccauerunt, cũ dæmon pręeſt tanquam bonum iudicet, quia ſuperbus eſt, ergo non erit inter eos ordo.

Item ſi inter dæmones eſſet aliquis ordo pręlationis, eſſet pariter in damnatis, quia vtrorumque eſt eadem damnatio, & tñ non poteſt eſſe pręlatio aliqua inter dãnatos: ergo nec inter dęmones erit pręlatio. Dicendum, ꝙ nunc inter dæmones ordo principatus eſt, quia eſt regnum inter eos, ſicut Chriſtus dixit hic, & Luc. 11. de ſathana regnum eius quomodo ſtabit, & tamen regnum dicit excellentiſſimum principatum conſiſtentem in quadam coordinatione pręſidentium, & ſubiectorum ad vnum finem beatitudinis politicę: ergo ſi inter dæmones regnum eſt, magnus ordo principatus eſt.

Item patet, quia infra 25. dicitur damnatis, ite cum G diabolo, & angelis eius, & ſic ponitur vnus diabolus tãquam princeps, & cęteri vocantur angeli eius, ideſt miniſtri ſui, & ſic Apo. 12. de dracone & angelis eius pugnantibus contra Michaelem, & angelos eius, & ibi draco ponitur princeps omnium dæmonum.

Item patet, quia Iob 41. dicitur de Leuiathan, quòd ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, dæmones tamen ſunt filij ſuperbiæ, ideſt valde ſuperbi: regem ergo habent ſuper ſe qui dicitur Leuiathan: eſt ergo principatus ordo.

Item patet, quia ſic Iudæi aſſerebant dicentes, in principe dæmoniorum, dæmonia eijcit, vt patet hic & ſupra nono. habent ergo dæmones principatus, & ordinem.

H Pro quo conſiderandum, quòd eſſe in dęmonibus ordinem pręlationis, conuenit ex parte naturæ ſuæ, & ex parte diuinæ ſapientię, & etiam iniquitatis proprię. De primo patet, quia naturaliter ea quę ſunt excellentiora, principantur minoribus, influendo in ea & communicando illis virtutem, & deducendo in finem ipſorum, vt patet in ordine naturali cauſarum, & cauſatorum, à fortiori autem eſt hoc in habentibus rationem, quia hoc conuenit eis, ſ. conſideratio finis, & velle peruenire ad illum finẽ, & quia ad hoc res non poſſunt peruenire ſine quodam ordine, facilius, & perfectius in eis ordo inuenitur. Et quia dæmones non fuerunt creati ęquales in naturalibus, nec ẽt in gratuitis ſi aliqua ſuſceperunt, cum differant ſpecie I inter ſe, erunt quidam naturaliter potentes pręeſſe alijs, ideſt habentes a natura abundantiorem perfectionem, per quam ſubijcere poſſint ſibi habentes minorem perfectionem naturalem, ſicut homo naturaliter pręeſt pecoribus, q͂a hẽt talia naturalia ꝑ quę bonũ eſt ẽt ipſis pecoribus ſubijci hoĩ, vt dicitur 1. Polit. c. 3. de ſeruitute naturali, & etiã homo poteſt per ſua naturalia ſubijcere ſibi pecora ſentientia. De ſapientia Dei etiam apparet, quia oĩa quę ſunt à Deo, ordinata ſunt, ad Rom. 13. poteſtas tñ collata dęmonibus ad nocẽdum hoĩbus a Deo eſt, ideo oportet, ꝙ ſit aliquis ordo in ea, ideſt vt diſtinguatur per gradus prælationis. Patet ẽt ex iniquitate eorum: ipſi enim quia mali ſunt, & hoſtes hominum, volunt inter ſe concor K dare vt magis hominibus nocere poſſint: nã ſi nullus ordo eſſet inter dęmones parum nocere poſſent, ſi aũt non ſolum non eſſet ordo, ſed etiam eſſet bellũ, nihil nocerent hominibus, quia bellum eorum eſſet ſũma pax hoĩbus, vt dicit Hier. & q͂a valde dęmones inuident hoĩbus, & cupiunt nocere eis, volunt tenere illum modũ quo magis eis nocere poſſint, iſte aũt eſt ſi oẽs concordent in vnum finẽ ad quẽ peruenire nõ poſſunt, niſi per quendam ordinem inter ſe obſeruatum, ideo dęmones inter ſe valde ordinati ſunt, quia iſtũ ordinẽ valde elegerunt ſibi, teneret tñ in eo naturę viã, quia ille qui eſt naturaliter oĩbus maior, pręeſt oĩbus in hoc ordine, & ſic ſubſequẽter diſtinguũtur

cęteri

cęteri per principantes, & ſubiectos, ſecũdum quòd ſunt maiores, vel minores, quouſque perueniatur ad minimos dæmones qui nulli præſunt, ſed omnibus ſubditi ſunt, qui autem principantur ſunt viribus, & ingenio maiores: non tamen aſſumũtur in principes propter virium excellentiam, quia minimus dæmonum fortaſſis ſufficeret ad inferendũ tanta nocumẽta, quanta omnibus hominibus inferunt ſi permitteretur a Deo agere libere iuxta vires ſuas, ſed non permittitur quiſquã eorum plus agere quam Deus velit. aſſumuntur ergo in principes pp excellentiam ingenij, quia qui maiori ingenio pollẽt, plures fraudes inuenire ſciunt ad tentandum homines quam alij. nam quidam dęmones cõparati ad alios inſipientes ſunt, non illis ſubijciuntur, vt iuxta illorum ſententiam ten- **B** tationes hominibus fiant, vt ſic efficaciores ſint. Dicunt etiam quidam minores a maioribus puniri, qñ iuxta formam ab eis traditam non pręualuerint in tẽtatione hominum, quia forte non ſatis caute egerũt. Et hoc non eſt inconueniens, quia qui principantur, ſicut ingenio maiores ſunt, ita & viribus, vnde violẽter poſſunt torquere minores, nec illi poterunt eis reſiſtere, ſicut dęmon animas torquet. nec tamen propter hoc minores dęmones a maioribus puniti recedere nollent ab obedientia eorum, quia ſi recederent turbãdo ordinem, periret principatus eorum ſuper homines. tanta autem eis nocendi cupido hominibus ineſt, ꝙ potius volunt ab alterutro mala pati, ꝙ̃ **C** perdere principatum quem ſuper homines gerunt. Iſta autem coordinatio dæmonum vocatur regnum ipſorum, vel regnum Sathanæ, & iſtud ſemper ſtat, eo quòd dęmones propter cauſam dictam, ſemper ſibi concordant. habent autem dæmones regnum ſuper homines, quia dęmon dicitur princeps huius mũdi. Ioan. 12. princeps huius mundi, id eſt dæmon eijcietur foras, id eſt extra poteſtatẽ, & Ioan. 14. venit princeps huius mundi, id eſt dęmon, & in me non habet quicquam, id eſt nullam poteſtatem. non tamen conſtat iſtud regnum ex dęmonibus, & hominibus tanquam ex principante, & ſubiecto, quia iſtud eſt inter eos qui concordãt ad aliquem vnum finem, & eſt inter eos ordo, & tamen homines non concordant dæ- **D** monibus, ſed violenter opprimuntur ab eis, vel ſeducuntur tentando, ideo non reſultat aliqua communitas, vel communicatio ex hominibus, & dęmonibus: regnum dęmonum, quod eſt inter ipſos dęmones ordinata habitudo principãtium, & ſubiectorum, pręeſt hominibus nocendo illis, inquantum Deus illud regnum pręeſſe permittit. & ita Chriſtus dixit. ſi Sathanas in ſe diuiſus eſt, regnum eius non ſtabit, ſ. ſuper homines. nam de regno in ſeipſo non oportebat arguere, quia ſi diuiditur non eſt regnum, cum non conſiſtat ratio regni, niſi in habitudine ordinata principãtium, & ſubiectorum. Etiam patet, quia Chriſtus loquebatur Iudęis de eo, quod ipſis notum eſſe poterat, **E** ordo autem dęmonum inter ſeipſos non poteſt cognoſci a nobis, niſi per exteriora, ſ. inquantum valde nocent nobis. quod fieri nõ poſſet, niſi omnes in hoc concordes eſſent. ſcimus ergo eos eſſe concordes, & ſic regnum illorũ ſtat ſuper nos de quo Chriſtus loquebatur. Ad primum dicendum, ꝙ inter dæmones, & damnatos nullus eſt ordo, ſ. beatitudinis, eſt tñ ordo poteſtatis. ordo namque in rebus non eſt, niſi propter aliquem finem quem ſic ordinatę conſequuntur, & aliás non conſequerentur. & quia finis ſimpliciter eſt beatitudo cum ſit ſummum bonum, tunc ſolum dicitur natura rationalis ordinata, qñ in beatitudinem peruenire poteſt. quicquid autem ab hoc diſtrahit, inordinationem cauſat. qui ergo non poſſunt in beatitudinem peruenire, ordinem non habent, ita eſt

Quidã dicunt, quòd minores a maioribus puniuntur, & recte aſſerũt.

A de dæmonibus, & damnatis, quos beatificari iam impoſſibile eſt. eſt tamen ordo poteſtatis in dęmonibus, qui potius a Deo quam ab eis eſt, inquantum ipſe cõtulit eis illa naturalia a quibus ordo ipſorum accipitẽ, & etiam, quia ipſe vult, ꝙ ad miniſterium, quod eis conceditur, ſ. exercendi bonos, & torquendi malos, ordinati ſint.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ dęmones quantum eſt ex ſeipſis nunquam concordarent, nec vellent ſubijci alicui, ſed potius quilibet pręeſſe vellet omnibus, & tamen, quia non poſſent hominibus nocere efficaciter, quod nimis deſiderant, niſi ordinati eſſent, volunt pati hanc ſeruitutem, vt ſuper homines exerceant principatum, ſi tñ dęmonibus auferretur poteſtas nocendi hominibus, non haberent inter ſe ordinem, quia iam nemo vellet alteri ſubijci, nec inter ſe vnquam concordarent. Ad tertium dicendum, ꝙ dæmones nolunt ſubijci Deo, & tñ volunt ſubijci in alterutrum eo, ꝙ non eligunt ſubijci abſolute, ſed propter finem nocendi hominibus, & quia per ſubiectionem ad Deum nocere non poſſent, ſed prodeſſe, cũ Deus nihil ad malum ordinet, refugiunt Deo ſubijci, ſed non recuſant ſubijci in alterutrum, cum ex hoc potentiores ad nocendum hominibus efficiantur, ſi tamen ordinem abſolute vellent, potius quilibet dæmon eligeret Deo ſubijci quam alteri dęmoni.

Ad quartum dicendum, ꝙ non eſt ordo ſubiectionis inter dęmones per violentiam, ſed eſt a natura, & per electionem, a natura quidem initiatiue inquantum propter perfectiora naturalia, vnus poteſt alteri pręeſſe, & hoc ſemper manet etiam poſt iudicium, quia licet ceſſet ibi actualis ordo quem tenuerunt dęmones hic ad nocendum hominibus, nunquam ceſſat diuerſitas perfectionis eorum a quibus ordo poſſet accipi. eſt etiam ordo in eis per electionem, non quaſi velint ſubijci abſolute, ſed vt fortiores ad nocẽdum ſint. Ad quintum dicẽdum, ꝙ manet adhuc inter dæmones aliquod ius, vel bonũ, quia ſicut in quolibet malo, oportet aliquid boni remanere, cum nõ totum per malum corrumpatur, quia tunc eſſet malum purum, & integrum, quod falſum eſt 4. Ethic. ca. de manſuetudine, ita etiam poteſt in actibus iniuſtitiæ aliquis ordo iuris remanere, ſicut patet in latronibus qui alios iniuſte ſpoliantes, inter ſe aliquam formam iuſtitię habent, dum ſibi inuicem fidem ſeruãt, ita in dęmonibus, licet nimis deprauati ſint, poteſt manere in eis aliquod bonum rationis, & ordinis.

Ad ſextum dicendum, ꝙ maiores qui nunc inter dæmones principantur grauius peccauerunt, & leuerius torquentur, & per poteſtatem quam ſuper cęteros exercent in nullo eorum pęna mitigatur, ſed potius quanto ſunt ſuperiores officio, tanto ſunt grauiori ſubiecti tormento. Sapientię 6. Potentes potenter tormenta patientur. & licet dęmones abſolute de poteſtate gaudeant, tamen non conceditur eis in premium, ſed in diuinæ ſapientiæ obſequium, & ideo nihil minus patiuntur quam alias paterentur, ſi iſtam poteſtatem non haberent, quia Deo faciente, non cedit eis exercitium poteſtatis in alleuiationem tormẽtorum, licet iniqua voluntas eorum nunquam deſinat iſtam poteſtatẽ deſiderare, & velle eam magis extendere. Ad 7. dicendum, ꝙ inter homines damnatos nõ eſt ordo principatus, ſicut inter dęmones, & hoc quia iſte ordo eſt in dęmonibus a diuina ſapientia, cõcedente eis punire dæmones: nam ſi dęmones ſcirẽt, ꝙ nequaquam poſſent nocere hominibus, nõ aſſumpſiſſent inter ſe iſtum ordinem, hominibus autem damnatis, non competit nocere viuentibus, ſicut dæmonibus, ideo non eſt in eis ordo, & hoc propter tria,

Primo

Primo propter ęqualitatem naturalem. nam ordo dicit inęqualitatem ſe habentium inuicem, vt principans, & ſubiectum, & quia inter animas damnatorũ non eſt inęqualitas naturæ, etiam ſi nocerent viuentibus, non poterat rectè conſtitui inter eas ordo principantis, & ſubiecti, quia principans non eſſet efficacior viribus, aut ingenio ad nocendum quam ſubditus, inter dæmones autem eſt magna inęqualitas naturalis.

Secũdo, quia licet Deus permittat dæmonibus nocere homini, non incitat eos ad hoc, ſed potius coarctat ne quantum volunt noceant, animæ autem damnatorum non inuident hominibus, ſicut dæmones propter ſimilitudinem ſpeciei: nam licet ipſæ ſint dãnatæ non cupiũt viuentes damnari, ſed potius, ꝙ dãnationem euitent, vt patet Luc. 16. de damnato diuite petente ne quinque fratres ſui irent in illum locũ tormentorum. dęmones autem cum ſint alterius ſpeciei, & inuideant nobis, cupiunt nobis nocere.

Tertio eſt hoc propter ęqualitatem naturalem dãnatorum, & viuentium. nam animæ ſolutæ corporibus, nec maiores viribus, nec ingenio pollentiores ſunt viuentibus, & tamen ad contentandum viuẽtes, oportebat eas eſſe ingenio maiores, & ad nocendum oportebat eſſe viribus efficaciores, ideo non competit eis hoc, ſed dæmonibus, & ſic non eſt ordo inter damnatos, ſicut inter dæmones.

An vnus dæmon poſſit alterum eijcere de corpore, & ſi poteſt quare non vult. Et quòd magis odit homines quam alios dæmones. Quæſt. LXI.

QVAERATVR, an vnus dęmon poſſit alterum eijcere de corpore. Et ſi poteſt quare non eijcit.

Dicendum, quòd vnus dęmon, licet nunquam eijciat alterum de corpore, vt Chriſtus hic oſtendit, tamen non eſt dubium quin poſſit. Et patet hoc, quia eijcere fit per vires naturales, & ideo ille qui fuerit viribus fortior, poterit alterum de corpore eijcere. nam hoc modo inter ſpiritus pugna eſt inquantum reſiſtunt ſibi per vires naturales, & vnus cogit alterum qui minor eſt ad id, quod vult, ideo poteſt eum excludere de loco, & cogere, ꝙ ceſſet ab actione, vt ſi torquet hominem, quòd torquere deſinat, & non ſolũ hoc, ſed etiam vnus dęmon alterũm torquere poteſt, nam ſicut dęmon animam torquet, inquantum naturaliter fortior eſt, ita & vnus dęmon cũ ſit altero maior naturaliter, neceſſe eſt, quòd poſſit illum torquere.

Item patet, quia ſi non poſſet vnus dæmon alterũ eijcere de corpore, quando Iudæi dixerũt, quòd Chriſtus in principe dęmoniorum eijciebat dęmonia, ĩnduxiſſet iſtam rationem tanquam pręcipuam, ſ. ꝙ impoſſibilia loquebantur, & tamen nunquam dixit, ꝙ vnus non poterat alterum eijcere, ſed oſtendit, ꝙ non eijciebat. ergo innuit, quòd poterat vnus alterum eijcere, & ita pręſupponebant Iudæi dicentes, quòd in poteſtate principis dæmonum eijciebat dæmonia, id eſt, ꝙ princeps dęmonum eijciebat cęteros dęmones de corporibus in fauorem Chriſti.

Ad ſecundum dicendum ſecundum quoſdam, ꝙ vnus dęmon non eijcit alium, quia diligunt ſe, & nõ vult vnus alteri nocere.

Sed hoc falſum eſt: non enim habent aliquam beneuolentiam inter ſe, ita vt vnus nolit alteri nocere, cum tota mens eorum deprauata ſit.

Sed obijcietur, quia in dęmonibus eſt quidã amor, eſt enim in damnatis amor ad viuentes, vt dictum eſt pręcedenti quæſt. ergo idem eſſe poterit in dęmoni- F bus, quia ita deprauata eſt tota mens damnatorum ſicut dæmonum.

Dicendum, quòd nõ eſt ſimile, quia dæmones nõ habent inter ſe aliquid, propter quod ſe mutuo diligant: nam ſimilitudo eſt cauſa amorum, dæmones autem ſunt diſſimiles in ſpecie, quia quilibet differt ab altero in ſpecie, animæ autem damnatorum pertinent ad eandem ſpeciem cum viuentibus. Et quod plus eſt manent in eis alia maiora motiua amoris, ſcilicet iura cognationis, & amicitiarum pręteritarum, quia adhuc manent in eis affectiones quas traxerunt ea corporibus. Quod patet, quia Luc. 16. ille diues damnatus nõ petiuit pro toto genere humano, ne veniret in locum illum tormentorum, ſed ſolum pro fratribus ſuis, ideo licet damnati diligant viuẽtes, G dæmones tamen ſe inuicem non diligunt, ſed potius cũ ſint ſuperbi odiſſent ſe in alterutrum, & perſequerentur, eſſentque iurgia ſemper inter illos, niſi aliud obſtaret.

Dicendum igitur quòd dęmones non ſe diligunt, vnus tamen non eijcit alterum, eo quòd omnes ſunt ordinati inter ſe, vt regnum ſuper homines habere poſſint, quia ſi vnus alterum impediret, periret regnum eorum, ſicut Chriſtus dicit in litera. Non eijcit vnus alterum, quia ſi eijceret, vel hoc faceret, quia diligit hominem qui torquetur, vel quia odit dęmonem torquentem, & non vult, quòd ille gaudeat torquendo hominem, aut quia ipſe vult torquere eum qui ab alio torquetur. Non ſtat primum, quia dæmõ H non diligit quemquam hominum, ſed odit ſumme illum, quia valde ei inuidet, ſcilicet quòd natura minor exiſtens, ad beatitudinem quam dæmon non habet, peruenire poteſt, & perueniet, niſi impeditus per peccata non perueniat. Secundum non ſtat, quia licet dæmones non ſe diligant mutuo, ſed potius oderint, magis tamen odit quilibet dæmon homines, quam alios dæmones. Et hoc primo, quia magis conuenit cum alijs dæmonibus, quam cum hominibus, & pręcipue quia vnus dæmon non inuidet alteri, quia omnes miſeri ſunt, & quanto natura maior, tanto grauiori tormento ſubiectus quiſque eſt, hominibus autem inuident valde dæmones, quia bonum aliquod habẽt & beati eſſe poſſunt, vnde animabus damnatis dæmo- I nes non inuident, quia nullum bonum in eis relinquitur cum beatę eſſe non poſſint, ſed oderunt eas, & torquent, viuentibus autem inuident dæmones, & oderunt eos, quia beati eſſe poſſunt, ideo nunquam vnus dæmon vult eripere hominem de poteſtate alterius dæmonis. Tertium non ſtat.

Primò quia multi dæmones poſſunt ſimul eundẽ hominem torquere ſi permittantur, & vnus non impedit alterũ, ſicut patet de homine in quo erat legio dæmonum: Marc. 5. & Luc. 8.

Secundò quia dato, quòd non poſſent duo dæmones ſimul eundem hominem torquere, ad hoc tamẽ vnus non eijceret alterum, quia per hoc ſequeretur bellum, & ſic deſtrueretur regnum dæmonum, & li- K berarentur homines de poteſtate eorum, vt dicit hic Chriſtus, & hoc quia bellum dæmonum eſt ſumma pax hominum, vt dicit Hieronym.

Tertiò patet quia quando homo torquetur à dæmone, cęteri dæmones de hoc gaudent, & ſatis eſt eis, quòd homines per dæmones torqueantur, ideo non multum curat vnus dæmon, quòd ipſe hominẽ torqueat, vel alius hoc faciat, dum tamen aliquis dæmon faciat illud, licet abſolute magis cupiat quilibet dæmon per ſe nocere homini, vt ſic ſatiet iniquitatẽ ſuam pęnas inferendo, quam quòd alius hoc faciat: nunquàm ergo vnus dæmon alterum eijcit de corpore, licet poſſit.

An

An dæmones habeant propria nomina, & an Sathanas, & Beelzebub ſint nomina dæmonum. Et quod Angeli & dæmones non habent nomina propter duo. Et quot non poſſumus Angelis congrue propria nomina imponere, & quare. Et quibus modis hoc nomen Sathanas accipiatur. Et quid Belial, & Leuiathan, & Lucifer ſignificent. Qõ. LXII.

QVAERETVR circa nomina dæmonum, quia ponuntur hic aliqua nomina ipſorum, ſcilicet, Beelzebub, & Sathanas.

Aliqui dicunt, quòd dæmones habent nomina, & quædam ipſorum ſunt communia, vt dęmon, & diabolus. alia vero propria, vt Lucifer, & Sathan, vel Sathanas, & Beelzebub, Leuiathan, & Belial.

B Sed dicendum, quòd dęmones non habent nomina, & ratio eſt, quia nomina imponuntur ad notificationem: in dęmonibus autem, & Angelis non eſt talis notificatio: ideo nec Angeli, nec dęmones habẽt nomina, & hoc propter duo. Primo quia nomina imponuntur ad vocandum, & ideo ſunt inter eos, qui vocibus vtuntur: Angeli vero, & dęmones cum ſint puri ſpiritus, nulla nomina inter ſe habent, ſed ſi aliqua ſunt, nos illa impoſuimus, ſicut etiam brutis nomina propria, & communia imponimus.

C Secundo, quia nomen inuenitur ad habendam cognitionem determinatam de re, vt ſit quaſi quoddã ſignum rei: iſtud autem eſt, quia nos cognoſcimus differentias proprias rerum, ſiue ſpecificas, ſiue indiuiduas: imponimus ergo nomina rebus, vt per ipſa notum ſit, quid eſt illud, de quo agimus, & quia Angeli, & dęmones cognoſcunt ſe in alterutrum perfecte per differentias, & rationes ſuas, nominibus nullis egent, ideo eis nomina impoſita non ſunt, ſed nos imponimus interdum nomina aliqua eis, ſiue communia, vt pro nouem ordinibus Angelorum nouem nomina, & pro quibuſdam ipſorum ſpecialiter aliqua nomina, vt Raphael, Michael, licet propria nomina non poſſimus eis congrue imponere, cum non cognoſcamus ipſos particulariter, vt ſciamus cuius Angeli eſt hoc nomen, & cuius illud, quia tamen quidã D Angeli fecerunt aliqua opera ſpecialia, impoſuimus eis ſpecialia nomina, ſicut Angelum Virginis Gabrielem, & Angelum Tobiæ Raphaelem dicimus, ſed inter eos diſtinctionem nullam ſcimus, niſi quòd cõſtat nobis illos duos actus per duos Angelos fuiſſe factos, quos Scriptura ſic nominauit. De dęmonibus idem eſt, quia nomina non habent, niſi ea, quæ nos imponimus.

Dicendum tamen, quòd iſta nomina, quæ putantur eſſe propria dęmonum, & alia, quæ putantur communia, non ſunt determinata ad eſſe propria, vel communia, ſed interdum accipiuntur, vt propria, & interdum, vt communia: nam diabolus putatur nomen commune, & tamen accipitur interdum, vt propriũ nomen principis dæmonum. ĩ.25. ite maledicti cum E diabolo, & angelis eius, id eſt, cum principe dęmonũ & miniſtris ſuis, qui dęmones ſunt: ipſum tamen ſolum diabolum vocauit. ſic etiam accipitur Apoc. 12. vbi draco, qui pugnauit cum Michaele, vocatur diabolus: alij autem vocantur angeli eius, & non diaboli, & tamen conſtat, quod ille, qui pugnabat cum Michaele erat princeps dæmonum, cum vocentur cęteri angeli eius. Item Sathan, vel Sathanas putatur eſſe nomen proprium principis dęmonum, & tamẽ accipitur hic, vt commune, & aliquando accipitur pro quolibet dęmone, vt patet hic, & Mar. 3. ſi Sathanas, Sathanã eijcit. Et iterũ quõ põt Sathanas, Sathanam eijcere. i. vnus diabolus alterum, quaſi dicat, non põt. Aliquãdo accipitur pro vniuerſitate tota dęmonũ, vt patet hic, & Mar. 3. & Luc. 11. ſ. Sathanas in ſeipſum

A diuiſus eſt, id eſt, vniuerſitas dęmonum eſt inter ſe diſcordans. Interdum tamen accipitur, vt proprium nomen vnius dęmonis. Sic accipiunt communiter Doctores ſupra 4. cap. de illo dęmone, qui tentauit Chriſtum, quem ipſe vocauit Sathan. dicunt enim ꝙ erat princeps dæmonum, & tamen etiam ibi poteſt accipi, vt cõe nomen omnium dęmonum, quia quilibet eorũ eſt Sathan. i. aduerſarius hominis in bono. De alijs nominibus. ſ. Leuiathan, & Belial, idem eſt, quia potius accipiuntur, vt communia. nam Belial eſt Hebręum, & interpretatur apoſtata, ſiue recedens, quod competit cuilibet dęmoni, quia quilibet ſuadet homini recedere a bono quod incępit. Et de Leuiathã idem eſt, quia dicitur ſiniſter in pace, & quilibet dęmon hoc facit. cupiunt enim dæmones pacem auferre hominibus, quia pax eſt quoddam bonum, cũ quo omnia bona faciliter eſſe poſſunt, illo vero ablato rara bona manent, & ideo ſicut boni Angeli eſt pacem hominibus procurare, & annunciare. Luc. 2. vbi dixit Angelus. Et in terra pax hominibus, ita & dæmon nititur oẽm pacem tollere: omnis ergo dęmõ dr̃ Leuiathan, & tamen interdum accipitur Leuiathan pro principe dęmonum, ſicut Iob 41. vbi de Leuiathan multa dicuntur, & poſtea ſubditur, Ipſe eſt rex ſuper omnes filios ſuperbiæ, id eſt, eſt princeps dęmonum, quia nullus eſt princeps ſuper omnes ſuperbos, niſi vel Deus propter generalem poteſtatem, vel maximus dęmonum propter imitationem, & ſic ibi Leuiathan princeps dęmonum eſt. De Beelzebub, & Lucifero dicendum eſt, quòd vtimur eis tamquam proprijs nominibus dæmonum, ſed de Beelzebub dicetur ſequenti quæſt. De Lucifero autem dicendum, quòd proprie nomen planetæ eſt, qui Venus dicitur, Gręci eum Heſperum vocant, nos vero propter lucis magnitudinem Luciferum appellamus, quia inter cętera Aſtra fulget, vt dicitur 5. Ethi. cap. 2. inde autem tranſlatum eſt in Scriptura ſacra, vt ſignificaret regem Nabuchodonoſor, qui erat potentiſſimus oĩum regum ſui tp̃is, excellens ſuper cęteros, ſicut Lucifer ſuper Aſtra, vnde Lucifer vocatur Iſa. 14. doctores tñ noſtri accipiunt, vt communiter pro dæmone, & tunc oportet accipi pro maximo dæmonum, & hoc dicitur ibi. quõ cecidiſti de Cœlo Lucifer, qui mane oriebaris, & tamen neceſſe eſt intelligi de rege Nabuchodonoſor, quia tota litera eſt ibi de morte eiꝰ, & de cadauere eiecto de ſepulchro, & de multis alijs, quæ Angelo non competunt, qui nec moritur, nec cadauer habet, nec eſt vlla pars literę, quę bene competat dęmoni. nam & illud. ſ. quõ cecidiſti de Cœlo Lucifer, de Nabuchodonoſor intelligitur, qui de Cœlo cecidit, i. de altitudine regiæ poteſtatis. Et patet, quia ſequit̃, corruiſti in terram, q vulnerabas gentes, quod non eſt verum de dęmone, ſed de Nabuchodonoſor, qui bella multa, & ſtrages dedit: ideo non poteſt intelligi litera illa de dæmone, niſi myſticè: ſed quicquid ſit, iam nobis ſolitũ eſt vocare Luciferum principem dæmonum.

Quomodo Iudæi hic vocarunt Beelzebub principem dæmonum. Et de hoc nomine Beelzebub. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR quomodo dixerunt hic Iudæi in Beelzebub principe dęmoniorum. i. vocãtes Beelzebub principem omnium dęmonum.

Dicẽdum, quòd inter dæmones principatus eſt, & regnũ, vt Chriſtus innuit in litera. ſ. quõ ſtabit regnũ eius, & oſtenſum eſt ſupra qõ. 60. & quia regnum eſt principatus Monarchicus, id eſt, principatus vnius 8. Ethi. oportet poni vnum dęmonem, qui ſit princeps omniũ, & ꝯſequenter cęteri ſub illo habeãt maiores

vel minores principatus, ſecundum differentiam naturalium in dæmonibus, quia habens perſectiora naturalia eſt maior princeps, vt dictum eſt ſupra qō. 60. quis tamen ſit maximus dæmonum, qui princeps eſt, neſcimus, quia nec diſtincte ipſos dęmones cognoſcimus, cum ſint ſubſtantię ſpirituales, quę ſenſu non percipiuntur, vnde ſcimus, quia ſunt, neſcimus qui, & quot tamen ſint, & conſequenter, nec nomina propria illis coaptare, ideo varie nominamus eos. & ita de ipſo principe dæmon quidam eum vocant Luciferum, alij Sathan, alij Leuiathan. Iudæi autem vocauerunt hic eum Beelzebub, & tamen Chriſtus oſtēdēs quod non erat illud nomen proprium eius, vocauit ipſum Sathanam.

Sciendum autem, quòd beelzebub nomen idoli eſt, & non dęmonis, quia tamen colebatur in idolis, transfertur ad ſignificandum dęmonem, & eſt iſtud idolum quod vocabatur Bel, ideſt, ſtatua Beli: nam fuit Belus rex Babylonis pater Nini regis, qui ei mortuo ſtatuam dedicauit, vnde idolatriam originem traxiſſe dicunt, & ſic incępit coli illud idolum apud diuerſas gentes, quę ſecundum linguam ſuam varie illud nominauerunt. ſ. Beel, & Baal, & Beelphegor, & Beelzebub ſeruata ſemper origine nominis; nam Bel fuit prima impoſitio ſua, Iudæi tamen illud Baal vocant, de quo ſępe fit mentio in Scriptura, quia inter Iudæos colebatur. 3. Regum 16. & 18. & 4. Reg. 10. fuit autem dictus Beelphegor a monte Phegor, in quo colebatur ſiue Phaſgalet. Etiam aliqui volunt, ꝙ dicatur Baal, quia in excelſo colebatur. Beelzebub autem dr̄ de Bel, & Zebub, qui fuit vir miniſtrans huic idolo, ſiue quia Zebub interpretatur muſca, & ille vir abigebat muſcas de ſacrificijs huius idoli, ſic dicit Remigi⁹ Beelzebub ipſe eſt Bel & Baal, & Beelphegor. Bel fuit pater Nini regis Aſſyriorum Baal dictus eſt, quia in excelſo colebatur. Beelphegor a monte, vel loco Phegor: Zebub ſeruus fuit Abimelec filij Gedeonis, qui occiſis ſeptuaginta fratribus ædificauit tēplum Baal, & conſtituit eum Sacerdotem in ipſo ad abigendos muſcas, quę ibi congregabantur propter nimium cruorem victimarū. Zebub namque muſca dr̄ Beelzebub, ergo vir muſcarum interpretatur.

Cauſa autem quare Iudęi dixerūt ꝙ in Beelzebub eijceret Chriſtus dęmonia, creditur a quibuſdam fuiſſe propter contumeliam Chriſto inferendam: nā nihil turpius eſt, quam muſca in dęmone ergo muſcarum cum dęmonia eijcere aſſerebant, qui nihil turpius inuenientes quod ei obijcerent: ſic dicit Remigius Beelzebub vir muſcarum interpretatur: vnde propter ſpurciſſimum ritum colendi, dicebant eum eſſe principem dęmoniorum: nihil ergo ſordidius inuenientes quod Domino obijcerent, dicebant eum in Beelzebub eijcere dæmonia, & ſic Remigius vult quod Beelzebub accipiatur pro illo viro, & ꝙ illum principem dæmonum vocabant. Sed non ſtat, quia neceſſe eſt, ꝙ Iudęi intellexerint, quòd Chriſtus in virtute alicuius dęmonis hoc faciebat, & non in virtute alicuius viri. Primo, quia vir ille erat mortuus, ergo non poterat dęmonia eijcere. Secūdo, quia Chriſtus reſpondens verbis Iudęorum dixit, ſi Sathanas, Sathanam eijcit non ſtabit regnum eius: innuit ergo quod Iudęi aſſerebant, ꝙ vnus dęmon eijciebat alium, quia alias non bene redargueret eos, quia non loqueretur ad propoſitum. Si autem dicatur, quòd Beelzebub erat ille dęmon, cui ſordidus cultus muſcarum exhibebatur, & hoc diceretur Chriſto propter contumeliam non ſtat. Primo, quia tunc diceretur in Beelzebub eijcit dęmones, ſed non diceretur in Beelzebub principe dęmoniorum: ergo propter principatum ſuper cęteros dæmones, & non propter ſordidum cultum Beelzebub nūc vocauerunt. Secundo patet, quia Iudęi videntes Chriſtum eijcere dęmonia volebant ſuadere plebi, quòd non eijciebat virtute Dei, ſed dęmonum, & quia non poteſt quis niſi fortior ſit alium eijcere, & viderent Chriſtum eijcere quæcunque dęmonia, oportebat quòd maximus dæmon eſſet ille in cuius virtute ageret, vt eſſet veriſimile quod dicebant, & ideo dixerunt in Beelzebub principe dęmoniorum, ideſt, quia princeps eſt, poteſt cęteros expellere. Tertio patet, quia ſupra nono, quando ſimile obiecerunt Chriſto dixerunt, in principe dęmoniorum eijcit dæmones, & nullius dęmonis nomen expreſſerunt, & ſic ſolum voluerunt deſignare poteſtatem dęmonis, quia principem di-

G xerunt, in Beelzebub principe dęmoniorum. ergo pręcipue accederunt ad hoc, quòd eſſet princeps, quàm ad hoc, quòd vocaretur Beelzebub: ſic tamen eum vocauerunt, quia putauerunt, quòd ipſe erat princeps dęmonum.

Dicendum igitur, quòd Iudæi expreſſerunt Beelzebub non propter contumeliam, ſed propter poteſtatem, quia iſte erat dęmon quem maximę poteſtatis Iudęi eſſe putabant: huius origo eſt, quia Gentiles diuiſerunt multos modos deorum: quendam enim potentiſſimum ponunt, ſcilicet, Iouem: alium vero ſapientiſſimum omnium, ſcilicet, Apollinem, ſiue Phębum, & ideo ad ipſum recurrebant pro reſponſis Gentiles de magna parte orbis, ad tēplum ſuum in loco Delphos, & quia reſponſa huius pro magna

H parte certa inueniebantur, venerabantur eum Gentes ſuper oēs deos: nam potētiam Iouis non experiebantur: Sapientiam autē Apollinis ex ipſis rebus cōprobabant: hunc igitur principē deorum plurimi appellabant, ſed quē Gentiles deorum princip̄ē dicūt, Iudæi dæmoniorum principem appellant, quia omnes dij gētium dęmonia Pſalmo 95. iſte aūt Apollo apud varias gētes varie nominabatur: vnde in terra Chanaan a Philiſthinis nominabatur Beelzebub, & colebatur in magna opinione in vrbe Acharon, quia confluebant Gētiles de multis regionibus conſulētes eum de omnibus dubiis: Iudæi quoque plurimi

I illuc ibant ad conſulēdum eum: vnde Ochozias rex Iſrael miſit nūcios ſuos ad conſulendum Beelzebub deum Acharon, an de infirmitate ſua conſurgeret. quarto Regum primo. propter magnam ergo famam illius, & quia Iudæi multam cognitionem de illo habebant, cum eſſet in terra ipſorum, putauerunt eum eſſe principem omnium dęmonum, quia de nullo alio dæmone, qui a gētibus coleretur maiora audierant quàm de Beelzębub, & iſta eſt vera cauſa, quare illū principē dæmonū putauerūt, & aſſeruerūt, vt dicerēt in virtute ei⁹ Chriſtū eijcere dęmonia.

Quomodo Chriſti ratio ſecunda procedat. Et qui exorziſtæ apud Hebræos erant. Et quomodo intelligatur, ipſi iudices veſtri erunt. Quæſt. LXIIII.

K QVAERETVR de ſecunda ratione Chriſti, quō procedit. Dicēdum ꝙ apud Iudæos & alij eijciebant dęmonia p̄ter Chriſtū, & de illis dixit: ſi ego in Beelzebub eijcio dęmones, filij veſtri in quo eijciūt? i. ꝙ nō eſt veriſimile, ꝙ dicatis. ſ. me eijcere dęmonia in Beelzebub, qa ego, & filij veſtri eijcimus dęmonia in eadē p̄tāte, & tñ nō cōceditis, ꝙ filij veſtri eijciāt illa in Beelzebub, nec ergo debetis aſſerere, ꝙ ego eijciā ea in Beelzebub, ſed in virtute Dei, ſicut filij vr̄i: cū nō appareat aliqua ratio dr̄. e, quare illos in virtute Dei, & me ī Beelzebub dęmonia eijcere dicatis. quod aūt dr̄ filij veſtri accipitur de exorziſtis, vel de Apoſtolis: nam apud Iudæos

erant

erant exorziſtæ, qui inſtructi a Salomone dęmones eijciebant, & manſerunt ſemper in gente illa vſque ad tempora Chriſti, & etiam poſt: ut in aſſerit Ioſephus, quod tempore belli Romani cum Iudæis, quidam de gente Iudęorum coram Veſpaſiano Cęſare dęmonem de obſeſſo corpore expulit, in cuius rei notitiam fecit, vt dęmon de corpore egreſſus, vas aquæ coram poſitum videntibus cunctis euerteret. & ſic de iſtis exorziſtis Chriſtus loq poterat, q erant filij Iudęorum, id eſt, de gente illa. Vel intelliguntur de Apoſtolis Chriſti, quibus ipſe poteſtatem eijciendi dęmonia dederat ſupra 10. & iam multa eiecerant Luc. 10. quod conſtabat Iudęis, & tamen Iudęi non dicebant, quòd illi eijcerent dęmones in beelzebub, ſed de ſolo Chriſto hoc dicebant, & tunc ſtat argumentum efficacius, quia Chriſtus dederat eis poteſtatem eijciendi dęmones, & ſic in poteſtate Chriſti faciebant: ergo ſi illi non eijciebant in beelzebub, nec Chriſtus etiam non eijciebat in beelzebub. Sic dicit Hierony. filios Iudæorum, vel exorziſtas gentis illius ex more ſignat, vel Apoſtolos ex eorum ſtirpe generatos, ſi exorziſtas, quia ad inuocationem Dei eijciebant dæmones coarctat Phariſęos interrogatione prudenti, vt confiteantur Spiritusſancti eſſe opus eorum, ſi expulſio, inquit, dęmonum Deo non dæmonibus imputatur, quare in te idem opus non eãdem habeat cauſam? Poteſt tamen magis intelligi de exorziſtis, quia ſi Chriſtus loqueretur de Apoſtolis, poſſent dicere Iudęi, quòd etiam illi eijciebãt dęmones in beelzebub, quia deteſtarentur eos, ſicut ipſum: exorziſtas autem non deteſtarentur, quia fuerant ſemper in gẽte illa, & non erant diſcipuli Chriſti. Quòd autem dicitur filij veſtri, & non dicitur, vel Apoſtoli, prudẽter dictum eſt ad ſuadendum, quia ſi intelligatur de exorziſtis, nominauit illos filios illorum, quia quilibet diligit filium ſuum, nec infamiam ei imponit, ſed honorem illi optat: cum ergo Chriſtus exorziſtas vocauit filios Iudęorum, innuebat, quod non dicerent Iudęi, quòd in beelzebub eijcerent dæmonia, quia nollent infamare filios ſuos, ſi autem accipiatur de Apoſtolis, vocat eos filios illorum ad captandam beneuolentiam: nam ſi diceret diſcipuli mei, in quo eijciunt dęmonia? confeſtim Iudæi inſurgentes in odium eius dicerent, quod etiam illi in beelzebub dæmonia eijcerent, quia illos filios eorum vocauit ad beneuolentiam inctabat, vt ipſos non infamarent. Vel dixit hoc, vt Iudæi cognoſcerent, quòd illi, qui ad tantam dignitatem deducti erant, vt dæmones ad nutum eijcerent, filij eorum erant, & ſic ipſi gauderent de hac dignitate, & vellent ſimiles eis fieri, ſi autem ſic non conuerterentur eſſent minus excuſabiles, quia filijs conuerſis, conuerti noluerunt, ſed potius virtutem Dei in ipſis impugnauerunt. Sic dixit Chry. non dixit diſcipuli mei, nec Apoſtoli, ſed filij veſtri, vt ſiquidem voluerint reuerti ad illorum dignitatem, multam hinc accipiant occaſionem: ſi autem ingrati fuerint, nec verecundam habeant excuſationem: eijciebant autem Apoſtoli dæmones, qa acceperant poteſtatem ab ipſo, & tamen nihil eos incuſabant: non enim rebus, ſed perſonæ Chriſti aduerſabantur. Quod autem dr, ideo ipſi iudices veſtri erũt, de vtroq; intelligi poteſt. ſ. de exorziſtis. i. q ipſi erunt iudices veſtri, id eſt, per ipſos iudicabitur de vobis, q falſum dicitis, cum dicatis eos eijcere dęmonia virtute Dei, me autem in beelzebub, cum tamen non ſit diuerſitas inter me, & eos. Si intelligatur de Apoſtolis eſt ſenſus: ipſi iudices veſtri erunt, id eſt, per ipſos iudicabimini, quia illis credentibus, vos credere noluiſtis, cum potius vos credere debuiſſetis, qui patres eſtis, & illud eſt iudicium comparationis, quando vnus

A in comparatione alterius peccator iudicabitur, ſic dicitur infra in litera. Viri Niniuitæ ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condemnabunt eam. quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionę, & Iudæi noluerunt pœnitere Chriſto prædicante, qui erat maior quàm Ionas. Vel poteſt accipi, quod erũt iudices per modum iuriſdictionis, vt dr̃ infra 19. ſedebitis ſuper duodecim ſedes, iudicantes duodecim tribus Iſrael: ſic dicit Hiero. Iudices veſtri erunt. ſ. exorziſtæ non poteſtate, ſed comparatione, dum illi expulſionẽ dęmonum Deo aſſignant, vos principi dęmoniorũ: ſimiliter autem de Apoſtolis dictum eſt, ipſi erũt eorum iudices, quia ſedebunt in duodecim ſolijs iudicantes duodecim tribus Iſrael, & vt ait Hilarius digne illos iudices conſtitutos ſunt, quibus id dediſſe poteſtatis Chriſtus aduerſus dęmones reperitur, quod ipſe negatus eſt habuiſſe.

B

Quomodo hoc eſt verum, ſcilicet. Si ego in Spiritu Dei eijcio dæmones: ergo peruenit in vos regnum Dei. Et quòd regnum Dei tripliciter accipitur. Et quòd poterat Chriſtus in omnes dæmones. Quæſt. LXV.

QVAERETVR quomodo eſt hoe verſ. ſ. Si ego in ſpiritu Dei eijcio dęmones, igitur peruenit in vos regnum Dei. Dicendum, q in ſpiritu
C Dei, vel in digito Dei idem omnia eijcere idem eſt, quia ſicut hic dr̃ in ſpiritu Dei dr̃ Luc. 11. in digito Dei. in virtute Dei, & dixit hoc, quia ſupra duabus rõnibus oſtenderat q non eijciebat dæmones virtute dæmonis: reſtabat ergo, q hoc faceret virtute Dei: & ideo ſi creditis, vel ſi ita eſt, q eijcio dęmones in virtute Dei, peruenit in vos regnum Dei, ſequit q iam eſt regnũ Dei. Dicit. n. Hieron. q regnum Dei põt hic tripliciter accipi. ſ. pro ſe ipſo Chriſto, iuxta illud. regnũ Dei intra vos eſt. Secundo p vita æterna, iuxta illud. appropinquabit regnum cęlorum. Et tertium regnum eſt ſacrę Scripturę. i. intellectus eius quod regnum auferetur a Iudęis, & tradẽ genti facienti iuſtitiã eius. ĩ. 21. Poterat aũt intelligi his tribus modis. ſ. ſi eijcio dæmones in ſpiritu Dei, peruenit in vos regnum Dei. i.
D verus intellectus Scripturæ, quia ſi ſic intelligitis, vere intelligitis: vel peruenit regnum Dei in vos. i. vita ęterna, quia ſi creditis, q ego eijcio dęmones ſpũ Dei, ex merito fidei habebitis vitam ęternam. Sed melius accipitur tertio modo. ſ. pro ipſo Chriſto, vel pro ſtatu, quem ipſe Chriſtus reducturus erat, ſ. peruenit in vos regnum Dei. i. Meſſias, vel ſtatus quem Meſſias reducturus erat, & hoc conuenit literæ, quia dr̃ hic peruenit in vos, quod ſignificat pręteritũ, & tñ vita æterna nondum peruenerat in eos ẽt ſi crederent. Item quia dr̃: igitur peruenit, & facit conſequentiam, & tamen intelligendo de vita æterna, vel de intellectu Scripturæ non eſt conſequentia iſta ad propoſitum: maximè. quia litera in ſenſu iſto non facit ad propoſitum pcedentium: intelligitur ergo de Chriſto, &
E eſt ſenſus, q Chriſtus arguat ſic. ſ. apparet ex dictis, q ego non eijcio dęmonia in virtute dęmonis: ergo eijcio in virtute Dei, ſi autem eijcio in virtute Dei: ergo regnum Dei iam venit, cum dæmones eijciantur per virtutem Dei, & iam regnum eorum eſſe non poteſt, quia deſtruitur cum eijciantur, & tamen neceſſe eſt ſuper homines eſſe aliquod regnum, vel Dei, vel dęmonis, & tñ nõ eſt iam regnum dęmonis, ſi ego in virtute Dei eijcio illos: ergo regnũ Dei iam venit. ſ. Meſſias, vel ſtatus Meſſię: & iſte eſt verus ſenſus. Alter aũt inducit Aug. lib. de quæſtionibus Euangelij. ſ. Si ego in Beelzebub eijcio dęmones, etiam ſecundum veſtram ſententiam peruenit in vos regnũ Dei, quia regnum diaboli ſtare non põt quem aduer-

ſum ſe diuiſum fatemini, hoc verum eſt, attamen nõ eſt ad propoſitum veræ, quia Chriſtus arguit hic ex hoc fundamento. i. ſi in ſpiritu Dei eijcio dæmones.

Sed dicetur quomodo ſtat iſtud dictum Chriſti, quia tunc ſequeretur, quòd regnum Dei multo ante hoc peruenerat: nam exorziſtę fuerant a tempore Salomonis inter Iudęos, vt vult Hieronymus, & illi dæmones eijciebant, & tamen tempore illo nõdum Chriſtus venerat. ergo per hoc, nec probatur iam veniſſe.

Dicendum, quòd inter Iudæos exorziſtę fuerunt: rari tamen erant, nec poterant omnia dæmonia eijcere. Vnde tamquam rem admirandam reſtatur Ioſephus ſe vidiſſe virum de gente ſua, qui coram Veſpaſiano dęmonem de obſeſſo corpore eiecerit: vnde tempore Chriſti erant plurimi arreptitij, vt patet ex diſcurſu Euangeliorũ, quod eſſe nõ poſſet niſi eſſent pauci exorziſtę inter Iudęos, vel quia illi pauca dęmonia eijcere poterant, nunc autem Chriſtus eijciebat omnia, vnde ſemel eiecit integram legionem dęmonum de eodem homine Mar. 5. & Luc. 8. Secundo, quia non ſolum Chriſtus dęmonia eijciebat, ſed etiã poteſtatem dabat diſcipulis ſuis eijciendi illa, & eijciebant quotquot volebant, ſupra 10. & Luc. 10. Tertio quia exorziſtæ nihil agere poterant, niſi obſeruando documenta tradita a Salomone: Chriſtus autẽ nihil horum obſeruabat, nec adiurabat dæmones, ſicut exorziſtæ faciunt, ſed imperabat illis dicens, exi ab eo ſpiritus immunde: Mar 9. & de hoc mirabantur Iudęi, quia nunquam ſic fiebat ante eum, vt patet Mar. 1. Emirati ſunt omnes dicentes: quid nam eſt hoc? quę doctrina hęc noua? quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei. Quarto, quia non ſolum Chriſtus, & diſcipuli eius, ſed etiam alij, qui non erant diſcipuli Chriſti, inuocato nomine Ieſu eijciebant dęmonia: Luc. 9. Pręceptor vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dęmonia, qui non ſequitur te nobiſcum. iſtud autem non procedebat, niſi ex immenſa virtute Ieſu: ideo licet ex ſola eiectione dęmonum, non ſequatur veniſſe Meſſiam: tamen ex tali eiectione qualem Chriſtus faciebat, ſequebatur Meſſiam veniſſe: maxime, quia prænunciatum fuerat, quòd tempore Meſſiæ tales dæmonum eiectiones fierent: Zacha. 14. Spiritum immundum auferam de terra, ideſt, penitus auferam quaſi iam nullus videatur manere, & ibi agitur de diebus Meſſię, hoc autem verum eſt, quia ante Chriſti aduentum erant innumerabiles arreptitij, nunc vero rariſſimi ſunt, quia Chriſtus abſtulit eis poteſtatem: Ioan. 12. Nunc iudicium eſt mundi, & princeps huius mundi eijcietur foras, ideſt, nunc iudicatur de mundo ſub cuius poteſtate eſſe debeat, & princeps mundi huius, ideſt, diabolus eijcietur foras, ideſt, extra poteſtatem iam priuatus hoc principatu.

Quomodo concludat tertia ratio Chriſti. Et quomodo Chriſtus alligauit demonem. Quaeſt. LXVI.

QVAERETVR de tertia ratione Chriſti quomodo concludit.

Dicendum, quod Chriſtus vult oſtendere, quòd ipſe non eijcit dęmones in poteſtate alicuius dęmonis, ſed quod eſt fortior omnibus illis, quia eijcit eos, nã nemo poteſt diripere ſpolia viri fortis, niſi quouſque vicerit eum, & alligauerit, & facit argumẽtum cuius ſolum maiorem ponit. ſ. nemò poteſt fortis ſpolia tollere, niſi quouſque alliget eum, ſed ego aufero ſpolia diaboli: ergo iam alligaui eum, ſic dicit Theophilus, fortis eſt dęmon, vaſa eius ſunt homines, in quibus decipimur, niſi ergo quis vincat prius dæmo-

F nẽ, & alliget, quomodo vaſa eius, ideſt, dęmoniacos ab eo eripiet? ſic, & ego, qui diripio vaſa eius, ideſt, libero homines a dęmoniaca paſſione, prius alligo dęmones, & ſupero eos, quomodo ergo dicitis, quod amicus dęmonum exiſtens, dæmonia eijcio? Iſta ratio poteſt induci ad id, quod præcedentes. ſ. quod Chriſtus non eijciat dęmones in virtute dæmonum, quaſi non ſit hoc veriſimile, quia per hoc ſpoliat eos poteſtate ſua, & tamen nunquam poteſt, quis tollere ea, quę poſſidet vir fortis, niſi victo eo, & ligato, quia nemo permittit ſponte res ſuas diripi: Chriſtus autem diripiebat ſubiectos dęmoni, ergo non faciebat hoc fauente dæmone, ſed victo eo, & alligato, & per hoc oſtendebat ſe eſſe fortiorem, quia non poſſet alligare

G eum, niſi eſſet fortior quod Lucas expreſſit dicens: dum fortis armatus cuſtodit atrium ſuum, in pace ſunt ea, quæ poſſidet, ſi autem fortior illo ſuperueniens vicerit eum, vniuerſa arma eius aufert Luc. 11.

Aliter poteſt introduci, quòd Chriſtus probat hic ſe eijcere, & ſuperare principem dæmonum, quia de alijs dęmonibus iam ſupra oſtenderat, quòd non eijceret eos in poteſtate principis dęmonum, hic autẽ dicit, quòd oportet etiam concedi, quòd principem dęmonũ ſuperet, & liget, quia omnes arreptitij ſunt ſubiecti principi dæmonum: non ergo poſſet de poteſtate eius eripere illos, niſi alligaret ipſum principem dæmonum: vocauit autem Chriſtus hic diabolum fortem, quod poteſt intelligi comparatiue. ſ. quod ſicut de manu fortis nemo poteſt tollere ſpolia, niſi

H alligauerit eum, ita nec poteſt eripere quiſquam arreptitios de manu dęmonis, niſi ſuperauerit eum.

Aliter poteſt intelligi, quòd ſit diabolus fortis, nõ quidem fortitudine, ſed crudelitate, quia crudele dominium exercet ſuper eos, qui ſibi ſubiecti ſunt ſemel, quod apparuit in porcis, quos legio dæmonum pręcipitauit in mare ſupra octauo, & Mar. 5. & Luc. 8. Chriſtus autem alligauit eum inquantum ſibi abſtulit poteſtatem, non quidem, quòd iam nequaquam poſſit hominibus nocere, quia tentat, & nocet, ſed quia magna poteſtas, quam quaſi libere exercebat in orbe, per Chriſti aduentũ coarctata eſt, & quaſi

I ad nihilũ redacta, & ideo dixit Chriſt[us] Io. 12. nũc iudicium eſt mundi. ſ. tempore ſuo, & princeps huius mũdi, diabolus eijcietur foras, ideſt, extra poteſtatem quam prius exercebat. Et ita manet ligatus nunc dęmon, ideſt, tota vniuerſitas dęmonum, & tamen ſoluetur aliquando, ſcilicet, circa finem ſęculi, vel diebus antichriſti, quia tunc poterit nimis nocere, ſicut potuit ante Chriſtum: immo forte grauius, quia erunt dies illi quales non fuerunt a principio creaturæ, ſed breuiabuntur propter electos infra vigeſimoquarto. Diripuit autem Chriſtus vaſa diaboli dupliciter. ſ. arreptitios a dęmonibus liberando, vel eos, qui in infidelitate, & idolatria tenebantur ad fidem conuertendo, & Eccleſiæ vniendo, vt dicit Chryſo.

K *Quomodo quarta ratio Chriſti concludat. Quaeſt. LXVII.*

QVAERETVR circa rationem quartam Chriſti.

Et poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, quòd non ſit ratio diſtincta a præcedẽtibus, ſed ſit concluſio contra Phariſæos, eo quòd ipſi impugnabant Chriſtum, & eſt ſenſus, quòd qui non eſt mecum contra me eſt, ideſt, qui non concordat mecum contra me eſt, & qui non congregat mecum ſpargit, ideſt, perdit id, quod facit, & ſic innuit, quod Phariſæi erant in malo ſtatu quaſi perdentes omnia, quæ faciebant cum diſcordarent a Chriſto.

Aliter

A Aliter poteſt accipi, quòd ſit iſta quarta ratio per ſe, & ita Chryſo. dicit, quod poſita tertia ſolutione ponit hic quartam, & vult dicere, quòd non eſt veriſimile, quòd ipſe poteſtatem acciperet à dęmone, quia dęmon erat ſibi contrarius in operibus, ideo potius contra dęmonem faciebat quàm per dęmonis poteſtatem: ſic dicit Hieron. non poſſunt Saluatoris opera beelzebub operibus comparari: ille cupit animas tenere captiuas, Dominus liberare, ille prædicat idola; hic vnius Dei notitiam, ille trahit ad vitia, hic reuocat ad virtutes, quomodo ergo poſſunt inter ſe habere concordiam, quorum opera ſunt diuerſa?

B Alij dicunt, quòd intelligitur de hæreticis, & ſciſmaticis, qui ſpargunt Eccleſiam quam Chriſtus congregauit ſcindendo eam per varios errores.

Sed melius intelligitur, ſicut dictum eſt ſupra, vt vult Hieronymus, maximè, quia non conueniret præcedentibus ſi Chriſtus loqueretur hic de hæreticis.

Sed dicitur quomodo dicitur hic, qui non eſt mecum contra me eſt; quia Lucæ nono, dicitur, qui non eſt contra me pro nobis eſt.

Dicendum, quòd illud intelligitur de diabolo, qui hoſtis eſt: nam in eo quod nõ concordabat Chriſto in intentione, habebat contrariam intentionem, ſed Lucæ nono, intelligitur de homine, qui licet non ſequeretur Chriſtum continuè, ſicut diſcipuli; C cum imitabatur eum in aliquo ſaltem, id eſt, quantum in nomine eius dæmonia eijciebat: ideo dixit, qui non eſt contra nos, id eſt, ille, qui in nullo repugnat vitæ noſtræ, & in aliquo conſonat nobis, pro nobis eſt, ſic dicit Chryſo. ſi non eſt contrarium quod ibi dicitur; hic enim loquitur de diabolo aduerſario exiſtente: ibi autem de homine, qui in parte erat cũ eis, de quo dictum erat, vidimus quendam in nomine tuo eijcientem dæmonia.

Mar. 3. Luc. 11. Ideo dico vobis omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus, ſpiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Et quicunque dixerit verbum contra filium homi- D nis, remittetur ei, qui autem dixerit contra Spiritumſanctum non remittetur ei, Supra 3. Luc. 6. neque in hoc ſęculo, neque in futuro. Aut facite arborem bonam, & fructum eius 24.q.1.ca. ponit. bonum, aut facite arborem malam, & fructum eius malum. Siquidem ex fructu arbor agnoſcitur. Progenies viperarum, quomodo poteſtis bona loqui cum ſitis mali? Ex abundantia enim cordis os loquitur. Bonus homo de bono theſauro profert bona, & malus homo de malo theſauro pro- E fert mala. Dico autem vobis, quoniam omne verbum ocioſum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die Iudicij. Ex verbis enim tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Ideo dico vobis. Hic ponitur contra Phariſęos, qui de Chriſto dicebant blaſphemiam, grauitas peccati ipſorum, ſcilicet, quod non remittetur eis iſtud peccatum in hoc ſęculo, nec in futuro, & dicitur. *Ideo dico vobis,* Scilicet, quaſi dicitis, quòd in Beelzebub eijcio dęmonia.

A *Omne peccatum, & blaſphemia remittetur hominibus.* Id eſt, remitti poterit. vocatur peccatum id quod fit, blaſphemia autem id quod contra Deum dicitur, vel in præiudicium cedit eius, licet non putetur.

Spiritus autem blaſphemiæ non remittetur. Id eſt, blaſphemia facta ex malitia, quæ vocatur ſpiritus blaſphemandi, ſiue deliderium non remittetur: alia litera habet ſpiritus blaſphemiæ, id eſt, blaſphemia, quæ eſt contra Spiritumſanctum, & iſta litera eſt planior.

Et quicunque dixerit verbum. Scilicet, contumeliam aliquam.

B *Contra filium hominis.* Id eſt, contra Chriſtum inquantum putatur purus homo.

Remittetur ei. Id eſt, poterit remitti. *Qui autem dixerit contra Spiritumſanctum verbum.* Id eſt, dixerit blaſphemiam. ſic dicitur Mar. tertio qui autem blaſphemauerit in Spiritumſanctum. & idem Luc. 12.

Non remittetur ei, nec in hoc ſæculo, nec in futuro. Id eſt, nunquam poterit remitti, hoc autem dicit, quia aliqua peccata ſunt, quæ remittuntur poſt mortem. de iſto autem dicitur, quòd nunquam remittetur. Poteſt intelligi iſta litera dupliciter ſecundum, quod Spiritusſanctus, & filius hominis dupliciter accipiuntur. Vno modo accipitur filius hominis pro perſona Chriſti, vt diſtinguitur à patre, & Spiritusſancto. C Alio modo pro ſeipſo, vt homo eſt, & diſtinguitur à ſe, vt eſt filius Dei. Sic etiã Spiritusſanctus accipit, aliquã pro perſona, & aliquã pro tota natura diuina, quia Deus Spiritus eſt. Io. 4. & etiam ſanctus eſt. Et accipiendo primo modo eſt ſenſus, quod peccata facta contra filium, id eſt, contra attributa patris, & filij ſunt remiſſibilia: peccatũ autem in Spiritumſanctum irremiſſibilia ſunt, & hoc eſt quod communiter dicitur. Sed iſtud non multum conuenit ad propoſitum, quia Chriſtus loquebatur hic contra Phariſęos, qui dixerant eum in beelzebub eijcere dęmonia, & tamen iſtud contra filium erat, id eſt, contra perſonam eius. Ideo aliter accipitur, ſcilicet, Spiritusſanctus pro tota natura diuina, & filius hominis pro Chriſto quãtum ad humanitatem ſolum, vel ſolum inquantum cognoſcitur D eſſe homo, & tunc peccatũ vel blaſphemia eſſet cõtra filium hominis ſiquis nocuiſſet Chriſto eo tempore, quo nondum agnoſcebatur, ſicut illi, qui dixerunt, hic eſt vorax, & potator vini, pręcedenti ca. iſta enim fiebant contra filium hominis, quia fiebãt contra eũ, qui non putabatur eſſe Deus. Verbum autem, vel blaſphemia contra Spiritumſanctum eſt, quicquid dicitur contra deitatem apertè, vt ſiquis dicat, quod Deus nõ remittit peccatã, vel quòd diabolus remittit peccata, ita bene ſicut Deus, quia nemo dubitat quin hoc ſit in præiudicium Dei: prima blaſphemia remittitur, id eſt, non reputatur peccatum, quia ſi aliqui dicerent contra Chriſtum aliquid quando ignorabant eũ eſſe Deum, & Meſſiam, non peccabant per hoc, & ideo non agebant pœnitentiam, & hoc eſt remitti illis, ſci- E licet, quia Deus non imputabat ad pœnam tale factum: blaſphemia autem contra Spiritumſanctum nunquam remittitur hic, nec in futuro, ſcilicet, ſine pœnitentia, & tamen ſi pœniteat, qui blaſphemauit contra Deum, remiſſionem habet, & ita nullum peccatum eſt irremiſſibile, de quo, quis pœnitere vult. Quod patet, quia Chriſtus dixit iſta cõtra Phariſęos, qui dixerunt, quòd in beelzebub eijceret dęmonia, & tamen certum eſt, quòd ſi de hoc pœniterent, remiſſionem haberẽt, & tamen dicitur Mar. tertio, qui blaſphemauerit in Spiritum ſanctum, non habet remiſſionem in æternum, quoniam dicebãt ſpiritũ immundum habet. Debet ergo intelligi, quod blaſphemia dicta contra Chriſtũ inquãtũ putabatur purus homo, remittitur,

Litera iſta dupliciter põt intelligi, ſecũdũ quod Spiritusſanctus, & filius hominis dupliciter accipiunt.

Nullũ peccatũ eſt irremiſſibile, de quo quis pœnitere vult.

titur, ſcilicet, etiam ſine pœnitentia, eo quòd non reputatur peccatum, quia poteſt eſſe ex ignorantia: illa tamen, quæ erat contra Spiritumſanctum. i. ꝙ deitatē non remittitur. ſ. ſine pœnitentia, eo ꝙ illa eſt determinate pctm̄, & vult Chriſtus dicere Phariſęis, ꝙ in aliis, quæ dicebant contra eum. i. ꝙ erat amicus pctōrum, poterat eſſe, ꝙ non peccarent, quia non apparebat manifeſte, ꝙ in hoc facerent cōtra Deum: dicere tn̄ nunc, ꝙ miracula, quæ ipſe faciebat, fiebant per dęmonem, erat manifeſte pctm̄, nec poterat excuſari, eo ꝙ attribuebant dæmoni miracula, quæ ſoli Deo conueniunt, & ideo etiam ſi Chriſtus fuiſſet purus homo, dicere ꝙ illa faciebat in virtute dęmonis, erat blaſphemia: cū non poſſent fieri talia, niſi in virtute Dei.

Sed dicetur, quòd non, quia pctm̄, vel blaſphemia contra quemcunque dicatur malum eſt: ideo etiam ſi contra Chriſtum, vt erat homo, & putabatur eſſe purus homo diceretur verbum aliquod, pctm̄ eſſet, quia etiam ſi diceretur contra alium hominem eſſet peccatum, nec poſſet remitti ſine pœnitentia.

Dicendum, ꝙ hic intelligitur de eo, quia erat blaſphemia, & tamen non putabatur eſſe: nā quia Chriſtus erat verus Deus, ſi quis diceret eum purum hominem blaſphemia erat, & tn̄, qui hoc diceret ſibi antequam miracula faceret, ſcilicet, tu non es Deus, nec Meſſias, nec Propheta, & tu es minor omnibus Patriarchis, & Prophetis non peccaret, quodlibet tamē horum blaſphemia erat, & talis blaſphemia remittitur, ideſt, non imputatur a Deo, vt pctm̄, & ſic nec indiget pœnitentia ad hoc, quòd remittatur. Si tamen quis diceret Chriſto, quòd erat fur, vel adulter, quando purus homo putabatur, peccaret, & indigebat pęnitentia ad remiſſionem: & ita verbum dictū contra alios homines pctm̄ eſt, & tamen blaſphemia primo modo non eſt peccatum, quia procedit ex quadam rationabili ignorantia, & quia blaſphemia, quæ eſt apertę contra Dęum, non poteſt excuſari per aliquam ignorantiam, illa nunquam remittetur, ſcilicet, ſine pœnitentia, & illa vocatur pctm̄ in Spiritumſanctum, ideſt, contra deitatem, quæ eſt Spiritusſanctus, ideſt, purus, & bonus, & hoc modo litera eſt plana, ſcilicet. *Omne peccatum*. Scilicet, materialiter ſumptum, ideſt, quando fit aliquid quod in ſe malum eſt, & tamen nullo modo eſt voluntarium, quia tunc non vocatur proprie peccatum, & iſtud non indiget remiſſione, nec pœnitentia, quia non fuit ibi culpa.

Et blaſphemia. Materialiter ſumpta, & hoc quando quis dicit aliquid contra Deum, ignorans, quòd contra Deum ſit, vel etiam eſt blaſphemia large dicta quælibet contumelia, vel verbum dictum contra hominem, quando non putatur eſſe in pręiudicium eius, vt ſi quis putet ſe verum dicere, vel in defenſionem iuris ſui, vel non, animo iniuriandi.

Remittetur hominibus. Ideſt, non imputabitur eis in peccatum atque ſi non egiſſent, eo quòd omne peccatum eſt malum voluntarium.

Omne peccatum eſt malum voluntarium.

Spiritus autem blaſphemia. Ideſt, voluntas blaſphemandi, quia ſpiritus dicit animam cuius voluntas eſt quædam vis: & nominat maxime ſpiritus voluntatem, eo quòd ſpiritus dicit principium motus, vel operationis: voluntas autem inter potentias animæ eſt operatiua, quia ipſe eligit, & imperat operationē reliquarum virium.

Non remittetur. Ideſt, reputabitur, vt peccatum, & non remittetur, ſcilicet, ſine pœnitentia, & ſic dat hic Chriſtus regulam generalem, quod omne malum quod homo facit, ſiue contra Deum, ſiue contra proximum, & hoc in facto, vel in verbo nō reputatur peccatum, ſi nō eſt volūtariū aliquo mō, & intelli-

F gitur malum in facto per pctm̄, & omne malum in verbo per blaſphemiā: dicit etiam, ꝙ omnis blaſphemia voluntaria, ſiue contra Deum, ſiue contra proximum eſt pctm̄, & non remittitur. ſ. ſine pœnitentia, iſtud autem generale dictum applicat Chriſtus ad ſe in ſpeciali, & ad Deum, vnde dicitur in litera.

Et quicunque dixerit verbum contra filium hominis. Ideſt, qui dixerit contumeliam aliquam mihi, quoniam putat eſſe ſolum filium hominis. i. purum hominem.

Remittetur ei. Ideſt, non reputabitur pctm̄ intelligēdo, vt ſupra dictum eſt, ſi negaret, quis excellentiam Chriſti quando non erat ſufficienter probata, quia in hoc nullum peccatum erat, & ideo non indigebat pęnitentia. *Qui autem dixerit contra Spiritumſanctum*. Ideſt,

G contra deitatem, quę eſt Spiritusſanctus. i. purus, & bonus. *Verbum*. Ideſt blaſphemiam, quia quicquid contra Deum dicitur, blaſphemia eſt, inquantum derogat dignitati eius. *Non remittetur ei*. Scilicet, reputabitur, vt pctm̄: & non remittetur. ſ. ſine pęnitentia.

Nec in hoc ſæculo, nec in futuro. Ideſt, nunquam, hoc autem dicit ad oſtendendum, ꝙ pctm̄ per ſeipſum nunquam eſſe deſinit, niſi deleatur per pœnitētiam, ideo nulla temporis prolixitate pctm̄ tollitur ei, qui non pęnitet ante mortem, quia tunc manet pctm̄ & poſt mortem: ſic dicitur Mar. 3. non habet remiſſionem in æternum. i. nunquam, ſed reus æterni delicti, ideſt, habebit in æternum reatum, qui cauſatus eſt ex delicto, licet delictum tranſiuit quando commiſſum eſt. dicitur autem manere reatus in æternum

H inquantum per eum eſt homo obligatus ad pœnam in æternum.

An ſit aliquod peccatum in Spiritumſanctum. Idque dupliciter accipi. Et quod ſit peccatum contra Chriſtum. Et peccare in aliquam perſonam Trinitatis contingit dupliciter. Et quomodo peccatur contra attributa perſonæ diuinæ.

Quæſt. LXVIII.

QVAERITVR propter prædicta, an ſit aliquod peccatum in Spiritumſanctum.

I Aliqui dicunt, quòd non, quia peccatū iſtud eſt illorum, quibus placet malitia propter ſe, ſicut bonis placet bonitas, vt dicitur Senten. diſt. 43. malitia tamen nulli placet per ſe, quia nullus operatur intendens malum, vt dicit Dionyſius, cum omnia bonum appetant: ergo nullus peccat in Spiritumſanctum. Item omne peccatum hominis quod prouenit ex corruptione naturę eſt ex infirmitate, ergo nullum pctm̄ eſt in Spiritumſanctum. Item omne peccatum procedit ex errore, quia omnis malus eſt ignorans 3. Ethic. ſed peccatum ex ignorantia diſtinguitur contra peccatum in Spiritumſanctum: ergo nullum eſt in Spiritumſanctum. Item, aut eſſet peccatum in Spiritumſanctum in homine in via, aut poſt viam, non poſt viam, quia tunc non eſt locus merendi, aut peccandi, ſed recipiendi pro meritis,

K & demeritis condigna: non etiam eſt in ſtatu viæ, quia de nullo dum eſt in via eſt deſperandum, vt ait Auguſtinus, & tamen de peccante in Spiritumſanctum deſperatur, quia vetatur orari pro eo 1. Ioan. 5. ſcilicet, eſt peccatum ad mortem pro eo dico ne quis oret: ergo non eſt peccatum aliquod in Spiritūſanctum. Item quia fieret diſtinctio quantum ad eſſentialia in diuinis, quia peccatum eſt contra Deum, vt eſt Deus, & Dominus, & legem nobis imponens, ſiue poſitiuam, ſiue mentibus inſitam, & hoc pertinet ad eſſentialia, & tamen eadem eſt maieſtas, & deitas, & gloria, & omnia eſſentialia trium: ergo quodlibet peccatum eſt ſimul contra tres perſonas, vt ſunt vnus Deus.

Dicendum,

Dicendum, quòd oportet poni peccatum in Spiritumſanctum, quia Chriſtus illud ponit hic. Sed quid illud ſit, dubium eſt.

Aliqui dixerunt, quòd omne peccatum quod cõmittitur ab homine poſt baptiſmum, eſt peccatum in Spiritumſanctũ: ſic tenet Origenes, vt refert Athanaſius cuius aſſignat cauſam dicens, quòd ſunt diuerſa peccata contra tres perſonas inquantum offenduntur ab eis, in quibus ſunt, dicit autem quòd pater eſt in omnibus entibus: filius autem in creaturis ſolis rationabilibus, ſed Spiritusſanctus eſt in ſolis baptizatis, ideo quicunque peccat, quandocunque peccet, peccat ſaltem contra patrem, & filium, quia in omnibus rationabilibus creaturis ambo ſunt, & illis peccare poſſe competit, ſed contra Spiritumſanctum ſoli Chriſtiani peccant, & quandocunque peccant dicuntur peccare contra Spiritumſanctum, & ideo dicit Origenes peccata Chriſtianorum eſſe irremiſſibilia, iuxta illud ad Hebrę.6. Impoſſibile eſt eos, qui ſemel peccauerunt renouari ruſus ad pœnitentiam.

Sed iſtud non ſtat. Primo, quia tollitur hic ſpes de remiſſione peccatorum, quæ eſt articulus fidei, & tamen remiſſio peccatorũ non eſt niſi fidelibus, & fides ſuſcipitur in baptiſmo, nam ibi illam profitemur, ideo poſt baptiſmum fit remiſſio peccatorum. Secundo, quia nõ eſt verum, quòd ſoli baptizati peccent in Spiritumſanctum, quia Chriſtus dixit hic Phariſeos peccare in Spiritumſanctum: nam dixit, ideo dico vobis, &c. & ſic iſta verba direxit ad eos, & magis patet Mar. tertio, ſcilicet, qui blaſphemauerit in Spiritumſanctum non habet remiſſionem, quoniam dicebant ſpiritum immundum habet. ergo iſtam blaſphemiam Phariſęorum vocat peccatum in Spiritumſanctum. Phariſęi tamen non erant baptizati. Tertio patet, quia Origenes diſtinguit peccatum in Spiritumſanctum, a peccato in filium ex conditione peccantis, quia ſi eſt Chriſtianus dicit omne peccatũ eius eſſe in Spiritumſanctum: ſi autem infidelis eſt, dicit peccatum eius eſſe contra filium, & tamen Chriſtus diſtinguit iſta peccata ex parte eorum contra quod peccatur dicens, qui dixerit verbum in filium, & qui dixerit verbum in Spiritumſanctum: ergo nõ eſt verum dictum Origenis. Quarto, quia præſupponit falſum, ſcilicet, quod pater ſit in omnibus entib⁹, filius in ſolis rationabilibus: Spiritusſãctus in ſolis baptizatis. nam tres perſonæ ſunt vna deitas indiuiſa, & vna eſt in alia propter inſeparabilitatem. Io. 14. ſcilicet, ego in patre, & pater in me eſt, a fortiori ergo vbicunq; fuerit vna perſona, erũt ſimul tres: nõ ergo eſt bona aſſignatio Origenis, quia procedit ex errore.

Alij dicunt, ſcilicet, Theonoſtus, vt refert Athanaſius, quod peccatum in Spiritumſanctum eſt, quod ſoli viri perfecti poſt baptiſmum committũt, & iſtud dicit vere irremiſſibile, peccata autem imperfectorũ etiam poſt baptiſmum ponit remiſſibilia.

Sed etiam iſtud non ſtat, quia peccat fere in omnibus, in quibus Origenes. negat enim remiſſionem peccatorum in viris perfectis, quod falſum eſt, quia Eccleſia habet claues ad ligandum, & ad ſoluendum generaliter nullo excepto, ſcilicet, quodcunque ſolueris erit ſolutum. infra 16. & 18. & illud. ſ. quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt. Ioan. 20. Etiam quia tunc deterioris conditionis eſſent viri perfecti, quam imperfecti, quod eſt abſurdum. Etiam, quia tunc de multis viuentibus deſperandum eſſet, ſcilicet, de viris perfectis ſi ſemel peccarent. Auguſtinus tamen dicit de nullo viuente deſperandum. Item falſum ſupponit, quia tunc Phariſęi non potuiſſent peccare in Spiritumſanctum, cum nec eſſent baptizati, nec viri perfecti. Item, quia diſtinguit peccata, ſcilicet, in filiũ,

A & Spiritumſanctum ex ſtatu peccantium, ſicut Origenes, vterque ergo errauit, & maximè, quia poſuerunt aliquod peccatum vere irremiſſibile in homine viuente. Quod autem Apoſtolus dicit ad Hebræ. 6. impoſſibile eſſe renouari eos, qui ceciderunt, intelligitur de renouatione per baptiſmum, vt exponit Athanaſius, ſemel namque dimittuntur peccata per baptiſmum, ſi autem poſtea homo peccauerit non eſt locus iterum ſumendi baptiſmum ad remiſſionem peccatorum: hoc enim Apoſtolus dicit impoſſibile, quòd tamen renouetur per pœnitentiam ſine baptiſmo, non eſt impoſſibile, ſed facile. & hoc

B Eccleſia facit.

Dicendum ergo aliter, ꝙ peccatum in Spiritumſanctum poteſt eſſe tam in baptizatis, quàm in non baptizatis, perfectis, & imperfectis. Poteſt tamen accipi dupliciter, & hoc, quia peccatum in Spiritumſanctum diſtinguitur contra peccatum in filium hominis. Accipitur autem dupliciter filius hominis. Vno modo pro perſona Chriſti, quæ eſt ſimul Deus & homo. Alio modo pro deitate ſola, & ita Spiritusſanctus accipitur vno modo pro ſola deitate, & alio modo pro perſona. Accipiendo primo modo filiũ hominis, & Spiritumſanctum, dicitur peccatum in Spiritumſanctum omnis blaſphemia, quæ eſt contra Deum, ita vt cognoſcatur eſſe contra Deum, & hoc

C ſiue ſit contra naturam deitatis abſolute, ſiue ſpecialiter contra aliquam perſonam, & ſic accipitur hic in litera, quòd Phariſęi peccauerunt in Spiritumſanctum, quia dixerunt, quod in Beelzebub Chriſtus eijciebat dæmonia, in quo dicebant Deum eſſe dęmonem, quia ſpiritus ille, qui dęmonia eijciebat, erat deitas, quę eſt Spiritusſanctus, & non beelzebub, qui erat ſpiritus immundus. Etiam virtutem diuinam, quæ ſoli Deo cõpetit. ſ. miracula facere dęmoni attribuebant, & vocauit hic Chriſtus ſolam blaſphemiam in Deum peccatum in Spiritumſanctum, eo ꝙ Phariſęi ꝯ quos loquebatur, peccauerãt ſolum in blaſphemia, & tñ quodlibet factum quod eſſet directe contra ſolum Deum, poſſet vocari hoc modo peccatũ in Spiritumſanctum, ſicut idolatria. Peccatum aũt in filium

D hominis. ſ. in Chriſtum inquantum eſt homo, & putabãt purus homo erat quod militabat contra ipſum non cognoſcendo veritatem eius, vt ſi diceret tu nõ es Deus, nec Propheta, ſed homo ſimplex, vt ſupra dictum eſt, & tunc vnum remittit. ſ. non reputat peccatum, & aliud non remittit. ſ. reputat peccatum, & nõ remittit. ſ. ſine pęnitẽtia, vt ſupra dictum eſt, & ſenſus iſte ꝯuenit valde literę ad propoſitum Chriſti, & non eſt aliqua difficultas de irremiſſibilitate peccati, & tñ Doctores non ſequunt cõiter hoc ſenſum. Accipiendo aũt Spiritumſanctum pro pſona, & filiũ hõis pro pſona filij, dicet peccatum in Spiritumſanctum quod vr̃ pñaliter ptinere ad Spiritũſanctũ, non tñ eſt putandum, ꝙ aliquod peccatum poſſit eſſe ꝯ vnã perſonã, quod non ſit ꝯ aliam, quia peccatum quodcunq; eſt,

E ꝯ Deum eſt, quia offendit eum, vt eſt Deus, & Dñs noſter: ſi igit peccat ꝯ filium, peccat ſimul ꝯtra tres pſonas, quia eſt eadẽ gloria, & maieſtas trium: igit eſt eadẽ offenſa. Etiã quia dr̃ peccatũ in filiũ remitti, & pctm̃ in Spiritumſanctũ nõ remitti: non eſt credẽdus ex hoc Spiritusſãct⁹ maior filio: ſic dicit Ambroſius ſup Lucã. ſ. nunqd maior eſt Spiritusſanctus Chriſto, vt in Chriſtũ peccãtes veniã ꝯſequant, in Spiritũſanctũ delinquẽtes remiſſionẽ nõ mereant adipiſci? Et rñdet dicẽs, ſed vbi vnitas pñtis eſt, nulla cõparationis eſt cõ. ſ. quia eſt eadem poteſtas triũ nullus eſt maior altero, ſed idem pctm̃ eſt ꝯ omnes: dicitur tamen peccatum in Spiritumſanctum, vel in filium, inquantum quædam peccata licet ſint contra totam

Trinitatem, ſpecialiter tamen pertinent ad aliquam perſonam. Et hoc fit dupliciter. Vno modo, quia peccatur contra illam perſonam. Alio modo cõtra attributum illius perſonæ. Primo modo dicetur qs peccare contra illam perſonam, cõtra quam aliquid dicit, vt ſi dicatur pater eſt minor filio, vel infirmior, peccatur contra patrem. ſi autem dicatur filius eſt creatura, vel eſt ſolum ex tempore, vt dixit Arrius vel non eſt ante materiam, vt dixit Heluidius peccatur contra filium: ſi vero dicatur Spiritusſanctus eſt patris ſeruus, & filij, vt dixit Macedonius, peccatur contra Spiritum ſanctum, ſed non accipitur hoc modo a doctoribus peccare in Spiritumſanctum, q[uia] iſtud eſt peccatũ infidelitatis, vel hęreſis, quia eſt ſentire impie de aliqua perſona diuina, & tamen peccatum infidelitatis diſtinguitur a peccato in Spiritum ſanctum, quod ponitur per ſe ſpecies peccati, vel genus.

Qſo a doctoribus accipitur in Spiritũ ſanctum peccare.

Aliter peccatur contra attributum, & quia patri attribuitur poteſtas, filio ſapientia, Spirituiſancto bonitas, & ſecundum quòd peccata ſunt diuerſimode contra iſta attributa, dicuntur eſſe quędam contra patrem, quędam contra filium, alia contra Spiritum ſanctum: quando enim peccatur ex impotentia, vel infirmitate, peccatur contra patrem, vt qui victus aliqua paſſione operatur, quia paſſio impotentem facit, cum vero ex ignorantia peccatur eſt peccatum in filium, quando autem ex certa malitia peccatur eſt peccatum in Spiritumſanctum cui attribuitur bonitas.

Differentia iſtorum poteſt accipi ex Ariſto. 5. Ethi. vbi oſtendit, quòd peccatum committitur tribus modis, ſcilicet, ex ignorantia, ex paſſione, ex electione. Ex ignorantia enim peccatum committitur, quando ignoratur aliquid illorum quorum ſcientia a peccato impediuiſſet. Vnde ignorantia eſt ibi cauſa peccati, vt ſi quis comedit carnes in quadrageſima, quia credit non eſſe quadrageſimam, & hoc dicitur peccatum in filium. Ex paſſione autem peccatur quã do ab intrinſeco, vel extrinſeco, quis impellitur, ita vt ratio obruatur, & impediatur rectè iudicare, vt in ira, & libidine, dolore. & timore, & hoc eſt peccare ex infirmitate, quia paſſio, quæ eſt infirmitas naturæ eſt ibi cauſa peccati, & hoc eſt peccare in patrem. Ex electione autem peccatur, quòd ex deliberatione homo peccato adhęreret non impulſus aliqua tentatione, ſed quia habet inordinatum appetitum, & ſecũdum illam deordinationem placet ſibi peccatum ſecundum ſe, & hoc eſt peccare ex malitia, ideſt, ſola malitia mouente, & eſt peccare in Spiritumſanctum, quia tunc quicunque peccaret ex habitu peccaret in Spiritumſanctum, cum habitus peccati ſit ipſa malitia, vt dicitur ſeptimo Ethi. cap. 1. ſed eſt certus modus agendi ex malitia, quo peccatur in Spiritumſanctum, vt dicetur ſequẽti quęſtione. Accipiẽdo hoc modo peccatum in Spiritumſanctum, dicitur peccatum in patrem, & in filium remiſſibile, ſcilicet, per pœnitentiam, ſed peccatum in Spiritumſanctum nõ eſt remiſſibile ẽt per pœnitentiam, non quidem, quòd ſit ſimpliciter irremiſſibile ſiquis de illo pęnitere velit, vt dicetur q. 71.

Sed tunc dicetur quomodo erat peccatum in Spiritumſanctum, cum dixerũt Phariſęi in beelzebub eijcit dęmonia.

Aliqui dicunt, vt Nicolaus, quòd Phariſęi, & ſcribę ex conſideratione operum Chriſti, & Scripturarũ, in quibus de aduentu Chriſti erat tempus determinatum. cognouerunt ipſum eſſe Chriſtum, quia tamen cęp[it] vitia eorum reprehendere, conceperunt odium & inuidiam cõtra ipſum, ex quibus excęcati a prima

F notitia ceciderunt in errorem, quia talia peruertunt iudicium rectum rationis, & extunc cęperunt facta eius interpretari in malum, & primo vocauerunt eum voracem, & potatorem vini, & peccatorum amicum, pręcedenti capitu. poſtea autem in tantam inſaniam proruperunt, quòd vocauerunt eum arreptitium, attribuentes miracula facta virtute diuina, dęmoni, & licet primum eſſet graue peccatum: non tamen erat niſi blaſphemia contra eius humanitatem. Secundum fuit incomparabiliter grauius, quia erat contra eius Deitatem, & talis blaſphemia eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia eſt impugnatio veritatis agnitæ.

Sed dicendum, quòd accipiendo hoc modo peccatum in filium hominis, dicitur blaſphemia contra

G Chriſtum inquantum putatur purus homo, ſiue eſſet ex parte deitatis, vt ſi diceretur tu non es Deus, vel Deus non habitat in te, ſiue ex parte humanitatis, vt ſi diceretur tu es vorax, & potator vini: nam iſta dicerentur ei, vt purus homo crederetur, & talia dixit remiſſibilia: ſi tamen diceretur contra Chriſtum aliqua blaſphemia poſtquam ſcitur eſſe Deus, ſiue illa ſit contra deitatem, vel contra humanitatem non differret, vt ſi nunc diceret quis quòd Chriſtus fuit adulter, vel fur, aut auarus, quia idem eſſet, atque ſi diceret, quòd Deus eſt peccator, quia poſtquam cõſtat ipſum eſſe Deum, omne malum, quod de eo dicitur, de Deo dicitur, quia ſi Chriſtus peccaret, Deus peccaret, ſed quando nõ putatur eſſe Deus

H poteſt aliqua blaſphemia eſſe contra humanitatem eius, quæ non redundet in Deitatem, & ideo ſi Phariſęi. & Scribę vere cognoſcerent Ieſum eſſe Meſſiã, & Deum, & ex inuidia dicerent ei, quòd erat vorax & potator vini, etiam eſſet peccatum in Spiritumſanctum, & tamen non oportet dici, quòd Phariſęi crederent tunc, vel aliquando determinate Ieſum eſſe Meſſiam, licet ipſe faceret talia opera, ex quibus euidenter colligebatur: & ſic licet peccarent non credendo eſſe Meſſiam, tamen ſuppoſito, quòd non crederent, illæ blaſphemię, quas dicerent contra ipſum non eſſent peccatum in Spiritumſanctum,

I vel etiam ſi crederent eum eſſe Meſſiam, & tamen putarent, quòd non erat Deus, blaſphemię contra ipſum non eſſent peccatum in Spiritumſanctum.

Dicendum ergo eſt, quòd vocauit hic Chriſtus peccatum in Spiritumſanctum, hoc quod dixerunt, ſcilicet, in beelzebub eijcit dęmonia, quia non ſolum de ipſo, ſed etiam de quocunque alio faciente miracula, ſi dicerent, quòd faciebat illa virtute dęmonis erat peccatum in Spiritumſanctum, quia miraculum per quemcunque fiat, non poteſt eſſe niſi a Deo, & ita eſt impugnatio veritatis agnitæ, ideſt, quia notum erat, quòd miracula illa non poterat facere niſi virtute Dei, & quia credere nolebant, nec redarguere poterant, calumniabant[ur], vt dicit Hieronymus.

Ad primum dicendum, quòd nullus vult malum

K ſub ratione mali, ſed inquantum peccatum æſtimatur bonum ipſi peccanti, quaſi quietans appetitum corruptum, & propter hoc deſideratur ſecundum ſe, ideſt, non propter alterum, ſicut beatitudo propter ſe deſideratur, quia eſt perfectio beati, & quietat ipſum.

Ad ſecundum dicendum, quòd omne peccatum prouenit ex corruptione naturæ, quia tamen eſt iſtud principium commune non denominatur peccatum quodlibet ab eo, ſicut res non nominantur a cauſis primis, ſed a proximis, maxime, quia ſine incentiuo fomitis, qui eſt naturæ corruptio, quis interdum malum eligit, ſcilicet, ex quadã debilitate, quę eſt cauſa proxima nata ex corruptione naturę ſ[ecundu]m quã eſt homo facilis ad cadendũ in peccatũ, ideo non dicitur

omne

omne peccatum eſſe ex infirmitate, ſiue ex corruptione naturę.

Ad tertium dicendum, quòd ignorantia poteſt ad peccatum ſe habere dupliciter. Vno modo, vt præcedat. Alio modo, vt comitetur. Primo modo ignorantia eſt cauſa peccati, & cauſat inuoluntarium, vt ſiquis carnes comedent in quadrageſima, neſciens eſſe quadrageſimam, & tale vocatur peccatum propter ignorantiam, quia propter dicit cauſam, & ſic nõ eſt omne peccatum ex ignorantia. Dicitur autem ignorantia comitari peccatum quando agens non ignorauit quid agebat, nec an eſſet malum, quia cum erat inclinatus ad illud iudicauit bonum eſſe ſibi eo, quòd quietatur appetitus ſuus in eo, & tunc ignorans eſt, eo quòd iudicat ſibi eſſe bonum, quod eſt ſimpliciter malum. Et tamen iſta ignorantia non præcedit electionem, ſed potius deſiderium de iſta re induxit ignorantiam faciens, quòd iudicaretur eſſe bona, & talis ignorantia eſt in quolibet peccante, de qua dicitur omnis malus eſt ignorans, & tales dicuntur peccare per ignorantiam, & nõ propter ignorantiam, quòd ignorantia non præcedit tanquam præſtans cauſam peccato, & ſic non excuſatur: & tamen quando dicitur quis peccare per ignorantiam accipitur de ignorantia, quæ pręcedit, & non quæ comitatur: ideo non eſt quodlibet peccatum ex ignorantia, ſed aliquod eſt ex certa malitia, quod erit peccatum in Spiritumſanctum.

Ad quartum poteſt dici vno modo, quòd de nullo dum viuit deſperandum eſt, & hoc propter Deum, qui tam potens, & miſericors eſt, vt de quacunque profunditate peccatorum poſſit hominem reducere ad ſalutẽ. Ex parte tñ hominis in qbuſdã peccatis poſſet de eo deſperari, eo quòd quędã peccata ſunt, quæ ſecundum ſe repugnant principio remiſſionis, ſicut illa ægritudo in corporalibus eſſet incurabilis, in qua languens nullum remedium medicinę ſuſcipere vellet. Et talia ſunt omnia peccata in Spiritumſanctum, vt infra dicetur.

Aliter poteſt dici, quòd non deſperatur omnino de peccantibus in Spiritumſanctum, licet curatio eorum ſit difficilior quàm cęterorum peccatorum. Et cum dicitur, quòd vetatur pro his orari. Dici poteſt vno modo, quòd aliqui intelligunt de peccato, quod habet finalem impęnitentiam, quia pro tali peccato non eſt remiſſio, nec prodeſt oratio, quia ſic decedẽs periit. Aliter accipitur, quòd ſit peccatum in Spiritumſanctum non dicens finalem impęnitentiam, & tamẽ non eſt orandum pro tali peccato, id eſt, non obligamur pro tali, quia conuerſio talium ad bonum eſt miraculoſa, ſed pro miraculis fiendis non orat quilibet, vnde licet obligemur orare pro cęteris, & pro quibuſdam expreſſe: non tamen pro talibus, quia ipſi demerentur hoc per actum ſuum. Et tamen dicendum vere, vt patet 1. Ioan. 5. ꝙ nõ vetamur orare pro aliquo, ſed oſtenditur, ꝙ quędam peccata ſunt pro quibus non obligamur orare, licet non interdicamur: nam dicit, eſt peccatum ad mortem non pro eo dico, vt quis oret, id eſt, non obligo quemquam ad orandum pro eo, ſi autem diceret, pro eo autem dico ne quis oret, interdiceretur oratio, & tamen non eſt talis forma verborum.

Ad quintum dicendum, quòd licet ſit eadem deitas trium perſonarum, & omne peccatum ſit contra omnes tres: dicuntur tamen quędam peccata ſpecialiter eſſe contra vnam perſonam, & non contra aliam, inquantum ſunt contra attributa perſonarum, vt ſupra oſtenſum eſt.

A *An peccatum in Spiritumſanctum ſit aliquod genus peccati determinatum. Et quòd in eo ſunt ſemper duo peccata. Et quomodo peccatũ ex deliberatione dupliciter accidere poteſt. Et opponi gratiæ intelligitur dupliciter. Quæſt. LXIX.*

QVAERETVR de peccato in Spiritumſanctũ an ſit aliquod determinatum genus peccati, vel pertineat ad omnia peccatorum genera.

Aliqui dicunt, quòd non eſt determinatum genus peccati: ſicut enim peccatum ex certa malitia eſt in Spiritumſanctum, ita peccatum ex infirmitate eſt in patrem, & peccatum ex ignorãtia eſt in filium, ſed peccatum ex infirmitate non dicit aliquod genus pec- B cati, ſed circunſtantiam peccati, cum poſſit accidere infirmitas contra quoddam genus peccati, ergo peccatum in Spiritumſanctum etiam non erit determinatum genus peccati. Item peccare ex certa malitia, quod eſt peccatum in Spiritumſanctum, eſt peccare ex electione, vt dictum eſt præcedenti quęſtione: omnis tamen habens habitum vitij, peccat ex electione, quia in hoc diſtinguitur 7. Ethi. intemperatus ab incontinenti, quia intemperatus agit ex electione habens habitum, incontinens autem agit per paſſionem ſine habitu, quia habitus vitij eſt ipſa malitia 7. Ethi. c. 1. omnis ergo vitioſus peccat in Spiritumſanctum cũ agat ex malitia, & ſic peccatum in Spiritumſanctum pertinet ad omne genus peccati, & non eſt determi- C natum genus. Item ſpecies peccati in Spiritũſanctũ, quæ ponuntur 2. Sen. diſtin. 43. ſ. deſperatio: obſtinatio: impęnitentia, & ſic de alijs habent ſe ad omne genus peccati, quia in quolibet poteſt quis eſſe obſtinatus, & de quolibet poteſt eſſe impęnitens: ergo non eſt peccatum iſtud genus determinatum. Item peccatum in Spiritumſanctum dicitur, quod eſt contra attributum Spiritusſancti, ſed tamen quodlibet peccatũ mortale repugnat gratię quę appropriatur Spirituiſancto: ergo quodlibet mortale eſt peccatum in Spiritumſanctum, & ſic nõ eſt determinatũ genus. Item peccatum in Spiritumſanctum eſt peccatum ad mortem, vt dicitur 2. Sen. diſtin. 43. ſed quomodolibet mortale eſt ad mortem, quia mors animæ, vt Augusti- D nus dicit, eſt ſeparatio eius a Deo, a quo tamen mortale quodlibet eam ſeparat.

Dicendum, quòd peccatum in Spiritumſanctum eſt determinatum genus peccati, quia alias non diſtingueretur ab alijs generibus peccati, ſed coincideret cum quolibet peccato: Chriſtus tamẽ diſtinxit hic in litera peccatum in filium, a peccato in Spiritumſanctum: ergo eſt determinatũ genus. Etiam quia peccatum in Spiritum eſt contra attributum Spiritusſancti, ſed attributa perſonarum diſtinguuntur ſaltem ratione, quod ſufficit ad hoc, ꝙ per ea conſtituantur diuerſa genera, vel ſpecies peccatorum: ergo erit iſtud genus diſtinctum. Etiam quia Magiſter 2. Sen. diſtin. 43. dicit de iſto peccato, ꝙ eſt quoddã genus peccati E grauius cęteris. Etiã quia cętera peccata ſunt remiſſibilia, hoc autem dicitur irremiſſibile: ergo graue differt ab alijs.

Pro hoc ſciendum, ꝙ peccatum in Spiritumſanctũ dicitur, ꝙ eſt ex certa malitia, vel induſtria, ſiue electione, quod idem eſt, ꝙ autẽ quis ex certa deliberatione actum peccati eligat non impulſus aliqua paſſione poteſt dupliciter accidere. ſ. aut per aliquid poſitiuum, ſiue vitij, ſiue virtutis inclinatur in actum vitij, vel virtutis, quia ſunt ſimiles habitibus, & naturaliter appetitur id quod eſt ſimile, & ſic habens habitũ intemperantię naturaliter inclinatur ad actum huius vitij, & hoc per aliquid poſitiuum. ſ. per habitum vitij qui eſt qualitas poſitiua, ſicut habitus virtutis, & iſte

dicitur

dicitur agere ex certa malitia, ideſt, ex ſolo habitu vitij non impulſus aliqua ignorantiam nec paſſione, & ille habitus eſt malitia 7. Ethi.c.r.& ita malitia eſt aliquid pure poſitiuum: ſed dicit malitia, quia per ipſum habitum inclinantur ad actum malum, qui dicitur malus non quantum ad id quod eſt, ſed quantum ad rectitudinem circunſtantiæ qua caret, & illa priuatio rectitudinis eſt malum in actu.

Alio modo ex certa deliberatione peccatum elicitur propter priuationem eius, quòd a peccato retrahebat, & hoc eſt quando voluntas ſponte reijcit, & contemnit id per quod a peccato retrahi poſſet. Ex multis enim retrahi poteſt homo, vt dicetur ſequenti quæſtione. ſ. ex timore pœnæ æternę, & ex ſpe futuri præmij, & ſimilibus. Siquis ergo contemnat præmia æterna, & pęnas æternas abijciendo cogitationem illorum a ſe, vt eligat delectabile ſecundum carnem, & fruatur eo tamquam per ſe bono, eſt peccatum ex electione, ſiue ex certa malitia. Accipiendo autem primo modo peccare ex malitia, non eſt determinatum genus peccati, ſed ex circũſtantia. ſ. peccare ex habitu, vel ſine habitu. ſ. ex paſſione, vel ignorãtia, & ideo tale peccatum nõ dicitur peccatum in Spiritumſanctum, & ita non eſt omne peccatum voluntarium, ſiue ex malitia peccatum in Spiritumſanctum. Accipiendo autem ſecundo modo peccatum ex certa malitia eſt determinatum genus peccati, quia genus, & ſpecies in peccato determinantur ex obiecto: ideo peccatum quod habet determinatum obiectum, eſt determinatum genus, vel ſpecies peccati, & iſtud eſt peccatum in Spiritumſanctum, quod ex certa malitia eſt, & eſt determinati generis, obiectum autem in peccato iſto eſt omne illud quod a peccato retrahere poterat, & inquantum voluntas contemnit illud ſponte, eſt peccatum in Spiritumſanctum.

Pro quo ſciendum, ꝙ in peccato quolibet in Spiritumſanctum ſunt ſemper duo peccata. Et primum eorum eſt proprie peccatum in Spiritumſanctum, & habet ſpeciale obiectum. Secundum autem dicitur large peccatum in Spiritumſanctum, ſolum inquantum oritur a primo, vt ſiquis propter hoc, ꝙ contemnit pręmium futurum, & pęnas futuras, eligit fornicari, vel furari, eſt peccatum in Spiritumſanctum. Et primum peccatum eſt hic, ꝙ homo cõtemnat vitam æternam quam ſuper omnia debet cupere, & ꝙ contemnat pęnas ęternas quas ſuper omnia debet timere, vt dicitur ſupra 10. & Lucę 12. & iſtud eſt proprie peccatum in Spiritumſanctum, quia eſt contra hoc obiectum determinatum quod contemnitur, & poterat a peccato retrahere. Secundum eſt eligere fornicari, vel furari, & iſtud non eſt determinati generis nec obiecti, ſed in quocunque genere poteſt peccari, & non dicitur iſtud peccatum in Spiritumſanctum niſi inquantum oritur ex primo quod eſt proprie peccatum in Spiritumſanctum, quia iſte, qui peccat in illa paſſione impulſus, non faceret hoc, niſi vel ignoraret pręmium, & pęnam futuram, vel vtrumque contemneret.

Sciendum etiam, quòd malum agere contemnendo pęnas, & præmia futura ſtat dupliciter. Vno modo, ꝙ quis iſta non credens eſſe futura, velit frui delectabili quod eſt in præſenti, tãquam nihil ſit quod eũ diſtrahere poſſit. Alio modo, quod credat ea eſſe futura, & tamen contemnat illa abijciens ſpem, & non rem illorum a ſe propter amorem præſentium, & tunc incidit homo in quemlibet actum malum. Primo eſt peccatũ in Spiritumſanctum, ſed ſunt ibi duo peccata quorum neutrum eſt in Spiritumſanctum. Primum eſt infidelitas inquantum non creditur præmium nec pęna poſt vitam, & tamen peccatum infi-

F delitatis differt a peccato in Spiritumſanctũ, quia infidelitas pertinet maxime ad intellectum, licet volũtas concurrat, vt compleatur ratio peccati, ipſum autem peccatum in Spiritumſanctum totaliter pertinet ad voluntatem, quę contemnit ſponte, & abijcit ea quæ poterant retrahere a peccato. Aliud autem. ſ. fornicari, vel quodcunque malum ex pręcedenti ſecutum non dicitur peccatum in Spiritumſanctum, quia non eſt determinati generis, nec etiam oritur a peccato in Spiritumſanctum. Accipiendo ſecundo modo. ſ. quòd quis credat pęnas, & pręmia poſt mortem, & abijciat ſpem eorum a ſe, & ex hoc incidat in fornicationem, vel quodcũque aliud malum dicitur proprie peccatum in Spiritumſanctum, de quo naſcitur fornicatio. ſic dicitur ad Ephe. 4. qui deſperantes ſeipſos tradiderunt ſe impudicitię, ideſt, deſperantes de bono futuro tradiderunt ſe impudicitię. ſ. volẽtes frui bono præſenti, ſicut dixerunt ſtulti Sapientię 2. Coronemus nos roſis antequam marceſcant, & nõ tranſeat nos flos temporis noſtri, & non ſit pratum, quod non pertranſeat luxuria noſtra. illi tamen dixerunt hoc ex infidelitate, quia non credebant aliquid poſt mortem: iſti autem ex deſperatione bonorum, quæ credebant, & hoc eſt peccare in Spiritumſanctũ quod habet ſpeciale obiectum. ſ. id quod poterat retrahere a peccato, & contemnitur, omnibus talibus peccatur contra attributum Spiritusſancti, quia ponitur impedimentum directe ipſi remiſſioni peccato-

H rum, quę appropriatur Spirituiſancto, inquantum fit ex ſola bonitate Dei, vel quia in omnibus iſtis directe contemnitur bonitas, quæ attribuitur Spirituiſancto, vel aliquis effectus eius. ſ. quia contemnuntur, & abijciuntur omnia, quæ poterant diſtrahere a peccato, quæ tamen ex Dei bonitate data erant nobis remedia contra peccatum.

Ad primum dicendum, quòd peccatum ex infirmitate non dicit aliquomodo ſpeciale genus, quia infirmitas, & ignorantia ex quibus procedit peccatum non ſunt aliquod peccatum, ſed ſolum pęna quæ tamen eſt cauſa peccati, & ſic non conſtituit genus peccati, quia genus in peccatum accipitur ex obiecto, & non ex cauſa, & idem eſt in genere actus virtutis, pec-

I catum autem in Spiritumſanctum eſt ex induſtria, ſiue ex certa malitia, eſſe tamen ex induſtria non eſt genus peccati ſed circunſtantia: inquantum tamen illud peccatum quod eſt ex induſtria accipit ſpeciale obiectum. ſ. ea quæ poterant hominem diſtrahere a peccando, eſt determinatum genus peccati, quod dicitur peccatum in Spiritumſanctum ex certa malitia. Et tamen non eſt verum, quòd omne peccatum ex certa malitia, ſit peccatum in Spiritumſanctum, ſed ſolum illud quod eſt determinatũ ſibi ſpeciale obiectum. ſ. ea quę poterant diſtrahere a peccando: contra illa enim peccare, ſcilicet, contemnendo ea eſt peccare in Spiritumſanctum.

Ad tertium dicendum, ꝙ non dicitur pctm̃ in Spiritumſanctum illud quod fit ex contemptu eorum

K quæ a peccando diſtrahunt, ſed ipſe contemptus illorum, & ſic deſperatio, obſtinatio, & impęnitentia ſunt proprie pctã in Spiritumſanctum, quod autem ex quocunque iſtorum poſſit ſequi pctm̃ cuiuſcunque generis non eſt inconueniens, quia illud quod inde oritur non eſt pctm̃ in Spiritumſanctum, quia vt ſupra dictum eſt in quolibet peccato in Spiritumſanctum ſunt duo peccata ſimul, & primum eſt proprie peccatum in Spiritumſanctum, ſecundum autem non, quia non eſt determinati generis, ſed dicitur large pctm̃ in Spiritumſanctum, quia oritur ex primo quod eſt vere pctm̃ in Spiritumſanctum.

Ad quartum dicendum, quòd mortale quodlibet

opponitur

opponitur gratię: Et tamen opponi gratiæ ſtat dupliciter. Primo directe, & per ſe, & hoc fit quando aliquis gratiā actualiter deſpicit, vel aliquid ad gratiam pertinens. Secundo indirecte, & ex cōſequenti. ſ. quādo quis non deſpicit gratiam, & tamen agit aliquid quod cum gratia ſtare non poteſt. Primo opponi gratię competit ſoli pctō in Spiritumſanctum, eo ꝙ illo directe contemnitur gratia, vt ſiquis eſt impœnitens, ideſt, proponens nunquam pœnitere directe cōtemnit remiſſionem pctōrum, quia proponit nunquam participare illa, vel contemnit aliquid pertinens ad gratiam, ſicut qui contemnit bona ęterna volens frui præſentibus, quia bona æterna ex gratia nobis dantur, cum per ęquiualentiam nemo poſſit illa mereri, quia non ſunt condignę paſſiones huius temporis ad futuram gloriā, ad Roma. 8. Secundo modo contemnitur gratia per quodlibet mortale non quidem directe, vellet enim homo ſi eſſet poſſibile, ꝙ manendo in mortali eſſet in gratia Dei, & daretur ſibi vita æterna, indirecte tamen contemnit gratiam, inquantum facit aliquid quòd ſcit non poſſe ſtare cum gratia, & tamen eligit illud potius quàm manere in gratia.

Ad quintum dicendum, quòd pctm̄ quodlibet mortale eſt aliquo modo ad mortem, ſed ſpecialiter pctm̄ in Spiritumſanctum: eſt enim pctm̄ mortale quantum ad aliquid ſimile morti, & quantum ad aliquid ægritudini: inquantum enim ſeparat a Deo, qui eſt vita noſtra, habet ſimilitudinem mortis, & iſtius ſeparatio dicitur mors prima: inquantum autem adhuc manet poſſibilitas redeundi ad vitam, habet ſimilitudinem ægritudinis ducentis ad mortem condemnationis, quæ eſt mors ſecunda, quę omnino ſimilitudinem mortis retinet, dum per ea homo ſeparatur a Deo in perpetuum, & ad vitam gratię non eſt poſſibilis reditus. Sicut autem in ęgritudinibus corporalibus quędam ſunt curabiles, & iſtæ dicuntur non eſſe ad mortem: aliæ autem ſunt incurabiles quantum eſt de natura morbi, & iſtę dicuntur infirmitates ad mortem, ita & in peccatis mortalibus, illa ſolum dicuntur ad mortem, quæ quantum in ſe irremiſſibilia ſunt, & iſta ſunt ſolum pctā in Spiritumſanctum, quia tamen mortale a morte dicitur neceſſe eſt, quòd omne mortale ſit ad mortem, ſed dicitur mortale, quia eſt ad mortem: non eſt tamen omne mortale ad mortem ſecundam in quantum in quolibet mortali cum ſit remiſſibile eſt reditus ad vitam gratiæ eo modo quo illud eſt remiſſibile, & quantum ad hoc pctm̄ in Spiritumſanctum dicitur ſolum ad mortem.

An recte ſpecies peccati in Spiritumſanctum aſſignentur. Et quæ dicantur ſingulæ eſſe. Et aliquid in actu virtutis, & vitij eſſe, poteſt conſiderari dupliciter. Quæſt. L X X.

QVAERITVR nunc de ſpeciebus peccati in Spiritumſanctum an recte aſſignentur: ponuntur enim ſex communiter a doctoribus & 2. Sentē. diſ. 43. ſ. deſperatio, præſumptio, impœnitentia, obſtinatio, impugnatio veritatis agnitæ, & inuidentia.

Aliqui dicunt, quòd non ſint omnia hæc pctā in Spiritumſanctum. Et primo de deſperatione: nullus enim poteſt deſperare ſi credit remiſſionem pctōrū fieri in Eccleſia: negare tamen, vel non credere remiſſionem pctōrum, eſt infidelitas: ergo deſperatio eſt ſpecies infidelitatis, & non peccati in Spiritumſanctum, quia iſta diſtinguuntur inter ſe, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione. Item patet de præſumptione idem, quia præſumptio eſt ſm quam nimis confidit de miſericordia Dei extendēdo eam valde, & tamen

A nullus poteſt eam immoderate extendere cum ſit infinita: ergo præſumptio non eſt pctm̄ in Spiritumſanctum. Item patet idem de impœnitentia, quia accidentia rei non conſtituunt ſpeciem, ſed impœnitentia eſt accidens peccati, ſicut duratio cuiuslibet rei eſt accidens eius: nam impœnitētia eſt manere in pctō vſque ad mortem: ergo impœnitentia non eſt ſpecies peccati. Item patet de obſtinatione, quia prętęritum, & futurum non faciunt differre ſpecie, quia homo, qui fuit, & nunc eſt, non differunt ſpecie, ſed impœnitentia, & obſtinatio differunt ſolum per præteritum, & futurum, quia impœnitentia eſt ex hoc, ꝙ de peccatis prętęritis proponit homo non pœnitere: obſtinatio autem eſt inquantum proponit ſemper committere
B pctm̄ quod ſemel commiſit, vel non deſiſtere ab eo: ergo impœnitentia, & obſtinatio non ſunt duæ ſpecies peccati in Spiritumſanctum. Item patet de impugnatione veritatis agnitæ, quia pctm̄ in Spiritumſanctum eſt contra attributum Spiritusſancti, ſed impugnatio veritatis agnitę eſt contra attributum filij, quia veritas appropriatur filio, qui dixit Io. 14. ego ſum via veritas, & vita: ergo non eſt iſtud pctm̄ in Spiritumſanctum, ſed in filium. Item patet de inuidia, quia inuidia eſt vnum de vij. capitalibus vitijs, nec eſt grauiſſimum omnium, ſed cętera vitia capitalia non dicūtur pctm̄ in Spiritumſanctum: ergo nec inuidia. Item patet, ꝗa generum oppoſitorū ſunt ſpecies diuerſę, ſed pctm̄ in Spiritumſanctū quod eſt ex certa malitia diſtingui-
C tur ex oppoſito contra pctm̄ in patrem, vel filium quod eſt ex infirmitate, vel ignorantia, & tamen deſperatio, & præſumptio, & reliqua poſſunt accidere ex infirmitate, vel ignorantia, ſicut ex certa malitia: ergo iſtæ ita ſunt ſpecies peccati in patrem, & filium, ſicut peccati in Spiritumſanctum: ergo non debent poni ſpecies huius peccati, quia tunc non pertinerent ad genus alterum peccati, quia diuerſorum generum non ſubalternatim poſitorum diuerſę ſunt ſpecies, & genera, vt dicit Ariſto. in prædicamentis. Item pctm̄ in Spiritumſanctum ex electione, inquantum quis ſponte remouet omnia, quę a pctō retrahere poſſunt, ſi autem aliquod illorum maneat non eligetur pctm̄,
D & tamen non poſſunt tolli omnia retrahentia a pctō niſi per omnia ſex. ſ. enumerata. ſ. præſumptio deſperatio &c. ergo nullum iſtorum per ſe eſt ſpecies peccati in Spiritumſanctum, ſed omnia ſimul ſumpta ſunt vnum pctm̄ in Spiritumſanctum conſtituendo illud tamquam partes integrales.

Dicendum, ꝙ iſta ſex. ſunt ſex ſpecies peccati Spiritusſancti, vt patet ex multis auctoritatibus ſanctorū, de ſingulis eorum quas induxit Magiſter 2. Sent. diſt. 43. & illas omittimus. Ponitur autem primum ipſorum deſperatio, non quidem, vt prouenit ex infidelitate, quia infidelis proprie non deſperat de præmio poſt mortem, quia ſpes, & deſperatio ſunt ꝯ idē: ſpes aūt eſt de bono arduo quod tamen attingi poteſt, licet cum aliqua difficultate: deſperatio aūt eſt etiā de
E bono arduo a quo quis ſe auertit putans, non poſſe illud conſequi, forte ꝑꝑ aliqua impedimenta ex parte ſui: vbi aūt nullum bonū eſſe creditur, nec poteſt eſſe ſpes nec deſperatio: infidelis aūt non credit bonum eſſe poſt mortem. ſ. qui eſt infidelis ꝯ hunc articulū: ideo ille nec poteſt ſperare nec deſperare: ſorte enim ſi crederet cōcupiſceret, & ſperaret, ſed neceſſe eſt, ꝙ deſperatio ſit in eo qui credit eſſe fęlicitatē poſt mortem. Et tn̄ deſperat de illa. quod poteſt fieri dupliciter. Vno mō, quia ſcit non poſſe haberi ſimul bona illa, & frui bonis in pręſenti, & præponit præſentia futuris, & ex hoc deſperat ex futuris ſciens, ꝙ fruēdo iſtis non eſt poſſibile peruenire ad illa, & hoc eſt deſperare. ſ. ſpem voluntarie abijcere, quia iam non ſperat illa bona,

bona, ſed aufert ſpem illorum ab animo ſuo. Alio modo fit deſperatio quando putatur, ꝙ ſunt bona poſt mortem, & tñ illa dabuntur ſolis viuentibus ſm virtutem, & quia credit quis difficile eſſe viuere ſemper ſecundum virtutem, & putat, ꝙ non poterit tota vita viuere ſm virtutem, deſperat ſe habiturum illa bona futura: in vtroque modo ſeruatur ratio deſperationis. ſ. ꝙ ſit de bono arduo ad quod putatur non poſſe perueniri. Nam de bonis futuris nemo deſperat quaſi illa oderit, ſed quia putat impoſſibile eſſe, vel difficile illa haberi. Et hoc fit vtroque modo de dictis. De primo patet, quia afficitur quis valde ad bona pręſentia, ita ꝙ in omni caſu eligit illis frui. Et quia ſi recte credit ſcit eſſe impoſſibile frui iſtis, & illis: deſperat de illis, quia ſunt bona ardua ad quæ ſibi impoſſibile eſt perueniri in caſu dato. De ſecundo patet, quia ille, qui credit difficile eſſe viuere in virtutæ, cupit bona æterna ad, quę ſcit impoſſibile eſſe peruenire, niſi finiendo in virtute, quia tñ putat valde difficile eſſe permanere in virtute, deſperat de bonis illis pp difficultatem eorum. In vtroque etiam modo eſt pctm̃ in Spiritumſanctum, quia repugnatur attributo Spiritusſancti. De primo patet, quia ille præponit bona iſta ęternis, & ideo deſperat de illis, in quo repugnat bonitati Dei, quę ſola liberalitate donat nobis dona ęterna, quę nemo ſufficienter mereri poteſt: bonitas tñ eſt attributum Spiritusſancti. De ſecundo patet, quia ille repugnat gratię, quia licet homini carnali viuere ſemper in virtute ſit difficile: ex gratia tñ Dei omnia facilia ſunt, ſicut dixit Chriſtus pręcedenti capitulo. Iugũ meũ ſuaue eſt, & onus meum leue. Qui ergo propter difficultatem putat, ꝙ non poterit permanere in virtute, non confidit ſe habiturum gratiam per quam omnia lenia fiant, & tamen Deus omni petenti dat gratiam, & affluenter quidem. Iaco. 1. Alij modi deſperationis ſunt, vt quando quis ignorans eſſe bona poſt mortem ſruitur delectabili pręſenti, ſed non vocatur hęc proprie deſperatio, ſed infidelitas, vt ſupra dictum eſt. Etiã ſiquis propter grauia pctã, quę commiſit, credat, ꝙ non ſit poſſibile ſibi aſſequi vitã ęternam, quam alios credit aſſequi, vt propter hoc viuat ad libitum, dr̃ deſperare, ſed illud non eſt pctm̃ in Spiritumſanctum, ſed eſt pctm̃ infidelitatis, quia ſicut abſolute negare remiſſionem pctõrum eſt infidelitas, ita dicere de aliquo quandiu viuit quantumcunque grauia commiſerit, ꝙ remiſſionem habere non poteſt, eſt infidelitas, quę aliquo modo pertinet ad filiũ, quia illud eſt ex ignorantia. Alij etiam, qui ſeipſos occidunt dicuntur deſperare, ſed non eſt hoc pctm̃ in Spiritumſanctum, nec dicũtur proprie deſperare, ſed per accidens, quia iſti non abijciunt ſpem, ſed faciunt aliquid cum quo non poteſt manere ſpes, & iſtud pertinet magis ad peccatum in patrem, quia occidens ſe facit propter aliquam paſſionem, quę vrget valde eum, ſecundum quam putat ſibi vitam ſuturam eſſe deteriorem morte, & ideo non vult viuere, & ſic procedit hoc ex infirmitate, ideſt, inquantum non potẽs tolerare paſſionem illam occidit ſe. Et tamen peccatum ex infirmitate eſt in patrem, cui attribuitur potentia.

De pręſumptione etiam dicendum, quód eſt peccatum in Spiritumſanctum, & accipitur præſumptio pro ſuperabundanti, & inordinata ſpe, & hoc quando quis ſperat, quod etiam ſi peccet mortaliter haberet vitam æternam: iam ſpes recta non eſt ſine meritis, quia ſpes eſt certa expectatio futuræ beatitudinis ex gratia Dei, & ex meritis noſtris, qui autem ſperat, quód per ſolam gratiam Dei ſine meritis immo cũ demeritis poteſt habere beatitudinem, inordinate ſperat agens contra naturam ſpei 3. Sen. diſtin. 26. &

F talis ſpes vocatur præſumptio: iſti enim ampliant valde miſericordiam. Iſtud autem eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia repugnat attributo eius. ſ. bonitati, quia tales abutuntur ea facientes Dei bonitatem iniuſtam, quę ita benefaciet, ſicut bonos, vel repugnant effectui attributi eius, quia ex bonitate Deus dedit nobis remedia, per quæ retrahamur a peccando, quorum vnum eſt timor æternę pœnæ, quam iſti contempſerunt, ſic de Dei miſericordia pręſumendo.

Aliter accipitur pręſumptio, vt quando quis confidens valde, ideſt, inordinate de bonitate Dei non vult ſe eruere a periculo cum poſſet, expectans, quód Deus eum eruet, vel qui ſe conſtituit in periculo ſpõte ſperans a Deo liberari, ſed iſta pręſumptio potius G dicitur tentatio Dei quám peccatum in Spiritumſanctum, quia peccata in Spiritumſanctum repugnant directe principio remiſſionis peccati. ſ. ipſi bonitati, vel gratię per quam peccata remittuntur, inquãtum quis illam impugnat, vel non vult participare ea: in peccato autem tentationis Dei abutitur quis aliqualiter Dei bonitate, & tamen non repugnat illi, vt eſt principium remiſſionis peccatorum, vnde non eſt tentatio Dei peccatum irremiſſibile, ſicut peccatum in Spiritumſanctum.

Tertium eſt impęnitentia, & accipitur vno modo prout eſt duratio peccati vſque ad mortẽ, ideſt, quód de illo non pœnitet homo quandiu viuit, & ſic non eſt peccatum in Spiritumſanctum, immo nec eſt aliH. quod genus peccati, ſed eſt accidens eius, ſicut duratio cuiuslibet rei eſt eius accidens: nam aliás eſſent duo peccata in eadem ſpecie, & vnum eſſet pctm̃ in Spiritumſanctum, & aliud non, quod eſt incõueniẽs, vt ſi qui commiſit adulterium, non pęnituit, eſſet ſecundum adulterium pctm̃ in Spiritumſanctum, & non primum: impęnitentia dicit propoſitum quoddam de nunquam pęnitendo, & tunc eſt ſpeciale genus peccati, quia habet determinatum obiectum, & eſt peccatum in Spiritumſanctum, quia repugnat attributo eius. ſ. gratię remiſſionis pctõrum, quæ attribuitur Spirituiſancto, quia qui proponit nunquam pœnitere, eligit nunquam habere remiſſionem peccatorum.

I Et aliqui dicũt, vt Nicolaus, quód iſte vellet, quód nunquam Deus ſibi daret gratiam pęnitendi.

Et dicendum, quód hoc verum eſt, quia quidam homines ſunt, qui iocunde fruuntur bonis huius ſęculi, & ſciunt, quód ſi Deus eis daret gratiam pęnitendi, priuarentur fruitione bonorum pręſentium, & quia illi nimis adhęrent, non ſolum non cupiunt gratiam pęnitendi, ſed etiam nolunt illam, & quód deterius eſt timent, quód Deus eis inuitis aliquando iſtam gratiam dabit, & ſic carebunt fruitione ſua: iſti ſunt in peſſimo ſtatu peccatorum, de quibus dicitur Iob 21. qui dixerunt recede a nobis, & non pulſes cor noſtrum ad pœnitentiam: ſcientiam viarum tuarum nolumus, ideſt, nolumus intelligere, vt bene agamus. Sed dicendum, quód hoc facit quidem ad indiK gnitatem peccati: nõ eſt tamen neceſſe ad hoc, quod impęnitentia ſit pctm̃ in Spiritumſanctum, ꝙ deſideret homo, ꝙ Deus nunquam ei det gratiam pęnitendi, quia ſatis eſt, ꝙ proponat nunquam pęnitere. Quantum eſt obſtinatio, & iſtud eſt qñ aliquis proponit firmiter manere in pctõ. Et diſtinguunt obſtinatio, & impęnitentia ex duobus, quæ ſunt communiter in pctõ. ſ. delectatio, & turpitudo: inquãtũ. n. pp delectationẽ quis adhęret firmiter pctõ, ꝓponens nunquam deſiſtere ab eo, eſt obſtinatio: quantum ad turpitudinem vero, vel indecentiam operis inquantũ non vult quis dolere de opere, tãquam non fuerit turpiter, vel male factũ, ſed bene, eſt impęnitẽtia, & ideo, vt communiter

munitet impęnitentia eſt de præteritis peccatis, obſtinatio autem de futuris, ideſt, quia non vult ceſſare a committendo, licet etiam impęnitentia poſſit eſſe de futuris, vt ſiquis proponat nunquam dolere pro peccatis pręteritis: nec etiam de futuris ſi aliqua commiſerit. Aliter accipitur obſtinatio prout eſt perſeuerantia vſque ad mortem in actu alicuius peccati propter delectationem eius, & tamen fuit iſta perſeueratio ſine propoſito perſeuerandi, & ſic nõ eſt aliquod genus peccati, ſed circunſtantia, vel accidens eius, vnde non eſt pc̄t̄m̄ in Spiritumſanctum: accipiendo aũt obſtinationem prout eſt propoſitum perſeuerandi in actu peccati eſt pc̄t̄m̄ determinatum, & eſt in Spiritumſanctum, quia repugnat directe gratię remiſſionis peccatorum: cum proponat ſemper perſeuerare in peccato. B

Quintum eſt impugnatio veritatis agnitæ, & non quidem cuiuslibet veritatis, ſed illius ſolius, quæ ad fidem pertinet, & maxime quando impugnando veritatem aſſerimus aliquam falſitatem, quę eſt in derogationem diuinę perfectionis, ſicut fuit in pręſenti, cum Iudęi volentes impugnare hanc veritatem agnitam. ſ. ꝙ operabatur in virtute Dei, aſſeruerunt hoc falſum. ſ. ꝙ operabatur in beelzebub, & ita Chriſtus dixit iſtud eſſe peccatum in Spiritumſanctum: repugnat enim attributo Spiritusſancti. ſ. gratię reuelationis, quia ea, quæ ad fidem pertinent per reuelationem habentur, ſed Spiritusſanctus eſt, qui reuelat myſteria, quia Spiritusſancto dictante locuti ſunt ſancti 2. Petri 1. ideo tali veritati repugnare, eſt repugnare Spirituiſancto, vel quia ea, quæ ad fidem pertinent ſunt ad remiſſionem pc̄c̄ōrum cum per fidem ſaluemur Act. 5. ſ. fide purificans corda eorum, ſed repugnare gratiæ remiſſionis eſt contradicere Spirituiſancto, qui per fidem mundat nos. C

Sextum eſt inuidia, & non accipitur inuidia pro qualibet inuidia: ſiquis enim inuideat proximo, quia temporaliter exaltatur, peccat quidem mortaliter, ſed non peccat in Spiritumſanctum, ſed inuidia charitatis alienę, vel gratiæ eſt pc̄t̄m̄ in Spiritumſanctum, vt ſiquis doleat, quia proximus ſuus ſanctus eſt, vel quia Deus dat ei gratiam, eſt peccatum in Spiritumſanctũ, quia directe contradicitur Spirituiſancto, volendo ꝙ ipſe ex immenſa charitate non largiatur dona ſua. D

Aliqui tamen volunt, quòd non ſit iſta inuidia perſonę ſingularis, ſed inuidia, quod gratia Dei creſcat in mundo, vt ſiquis doleret, quòd cultus Chriſti augeretur, & quod multi conuertantur ad ipſum, & ſic innuit Nicolaus.

Sed dicendum, quòd hoc pertinet ad magnitudinem iſtius peccati, & tamen vtrobique eſt peccatum in Spiritumſanctum. Primum patet, quia quando qs dolet, quòd gratia Dei creſcit in orbe: videtur inuidere Deo, vt ſi doleret, quia Chriſtus ab omnibus colitur: cum autem dolet quis de gratia ſingularis perſonæ, videtur inuidere homini, & tamen longe grauius eſt inuidere Deo, quàm homini. Secundum patet, E quia licet inuideatur ſingulari perſonæ inuidetur ſibi de gratia ſpirituali, ſecundum quam eſt remiſſio peccatorum, & via ad beatitudinem, quorum vtrunque eſt directe a Spirituſancto: ideo contradicitur hic Spirituiſancto, & ſic vtrobiq; eſt peccatum in Spirit. ſan.

Sufficientia autem prędictarum ſpecierum ſic habetur, quia peccatum in Spiritumſanctum proprie loquendo conſiſtit in actu voluntatis abiicientis id per quod homo a peccato retrahitur. Contingit autem hoc dupliciter. retrahitur enim aliquis a peccato, & operatur bonũ propter ſe, & aliquis propter aliud. Sed propter aliud fit dupliciter. ſ. ad vitandum ſupplicia, vel ad conſequendum præmia, ſed neutrum pertinet ad virtuoſum qui bonum propter ſe operatur, A & malum propter ſe [illegible] duo ſol [illegible] propter duo peccata p[illegible] per præſumptionem tollitur timor ſuppliciorum, & per deſperationem tollitur ſpes præmiorum: aliqui autem operatur bonum propter ſe, & fugit malum propter ſe, quia mouetur principaliter ex aliquo quod eſt in ipſo actu virtutis, vel peccati. Hoc autem eſt dupliciter: aliquid enim poteſt conſiderari in actu virtutis, vel vitij dupliciter. ſ. vt eſt quoddam humanum bonum, & aliquid quod eſt diuinum. Si autem cõſideretur actus peccati ex parte eius quod eſt bonum humanum in actu, poſſunt eſſe ibi duo. ſ. delectatio indebita, & deformitas actus, & ex vtroque poteſt homo a peccato retrahi, & contra hoc ſunt duę ſpecies peccati in Spiritumſanctum. ſ. obſtinatio, & impęnitentia, quia per obſtinationem aliquis adhęret firmiter delectationi peccati ac ſi non eſſet mala, ſed illicita: per impęnitentiam autem non vitat deformitatem, quæ eſt in actu, quæ debuerat eſſe motiuum retrahendi a peccato, & pęnitendi. Diuinum autem in actu virtutis, quòd poſſit retrahere a peccato eſt duplex, vnum eſt veritas fidei quaſi dirigens quomodo a peccato debeat recedi. aliud eſt, ſicut inclinans. ſ. ipſa gratia per Spiritumſanctum in Eccleſiam diffuſa, quæ inclinat ad non peccandum. Contra primum eſt impugnatio veritatis agnitę, contra ſecundum eſt inuidentia fraternę gratiæ. Alij autem diſtinguunt iſtas ſpecies ſic: dicunt C enim, quod pc̄t̄m̄ in Spiritumſanctum opponitur ſpecialiter gratię pęnitentiali, ideſt, quæ eſt in pęnitendo per quam fit remiſſio peccatorum. Ad remiſſionem enim peccati quędam exiguntur ex parte remittentis, quędam ex parte eius cui remittitur, & quędam ex parte eius per quod fit remiſſio. Ex parte remittentis concurrũt duo. ſ. miſericordia, & iuſtitia. Contra primum eſt deſperatio, & contra ſecundum præſumptio: ex parte eius cui remittitur requiruntur duo. ſ. propoſitum de non peccando, & dolor de commiſſis. Contra primum eſt obſtinatio, & contra ſecundũ impęnitentia. Ex parte eius per quod ſunt duo. ſ. fides Eccleſię, & gratia, quæ datur in ſacramentis. Contra D primum eſt impugnatio veritatis agnitę. Contra ſecundum eſt inuidentia fraternæ gratię, quomodo autem explicentur ſingula ſingulis apparet ex ſupradictis de qualibet iſtarum ſpecierum.

Ad primum dicendum, quòd aliqui deſperant large loquendo, ideſt, non ſperant remiſſionem peccatorum, quia non credunt illam fieri in Eccleſia. Aut nõ credunt eſſe bonum, vel malum poſt mortem propter quod ſit neceſſaria remiſſio peccatorũ, & iſtud non eſt pc̄t̄m̄ in Spiritumſanctum, ſed infidelitatis: ille autem proprie deſperat de remiſſione peccatorũ, & de bonis futuris, qui credens iſta vera eſſe abijcit ſponte ſpem iſtorum, vt liberius fruatur bonis huius vitę, vel quia putat difficile eſſe viuere ſecundum virtutem, quod erat neceſſarium ad conſequendum E bona futura.

Ad ſecundum dicendum, quòd pręſumptuoſus non peccat ex hoc, ꝙ putat miſericordiam Dei valde magnam eſſe: nam nemo ſufficit æſtimare quanta ſit, cum infinita ſit, & quantumcunque eam magnã fecerimus, adhuc maior eſt, ſed peccat, qui iuſtitiam Dei contemnit credens, quod cum peccatis ſit aditus ad vitam ęternam, in quo etiam miſericordię Dei derogat abutens ea ac ſi fuiſſet iniuſta. Ad tertium dicendum, ꝙ ſic eſt de impęnitentia, ſicut de perſeuerantia: accipitur enim dupliciter perſeuerantia. Vno modo, vt eſt propoſitum perſeuerandi in bono incępto vſque in finem, alio modo, vt eſt duratio actualis in actibus virtutũ vſque ad mortẽ. Primo eſt ſpecialis

virtus,

virtus,quia habet determinatum obiectum. ſecundo modo non eſt virtus,ſed eſt circunſtantia aliarum vitiorum. Ita etiam impœnitentia dicit vno modo durationem in pctō vſque ad mortem. & ſic non eſt pctm̄ ſed circunſtantia quorundam pctōrum. Alio modo impœnitentia dicit propoſitum nunquam pœnitendi de pctō, & ſic eſt determinatum peccatum, quod eſt in Spiritumſanctum. Ad quartum dicendum,ꝙ obſtinatio,& impœnitentia non differunt per præteritum,& futurum,licet obſtinatio ſemper ſit de futuro,i.eſt,propoſitum perſeuerandi in peccato,& impœnitentia ſit regulariter de præterito:tamē interdum eſt de futuro,vt ſiquis proponat nunquam pœnitere de peccatis commiſſis nec de committendis, ſed differunt per duo, quæ ſunt in peccato.ſ.delectationem,& deformitatem, quia per obſtinationem firmiter adhæretur delectationi tamquam bona ſit,& per impœnitentiam non receditur a deformitate peccati tamquam non eſſet mala.

Ad quintum dicendum,ꝙ veritas, & ſapientia, & ſimilia,poſſunt dupliciter conſiderari.ſ.vel ſecundum propriam rationem,& ſic attribuuntur filio,vel ſecūdum.ꝙ habent quandam rationem boni,quia verum eſt bonum intellectus, & ſic appropriantur Spirituiſancto,inquantum quę ad fidem pertinent per eum reuelata ſunt.& inquantum per fidem peccata remittuntur,& tollens fidem aufert principium remiſſionis peccatorum.

Ad ſextum iam dictum eſt,ꝙ inuidia de bonis temporalibus,licet ſit pctm̄ mortale non eſt in Spiritumſanctum,ſed inuidia gratię ſpiritualis: ideo non dicit inuidia ſimpliciter pctm̄ in Spiritumſanctum, ſed inuidia fraternæ gratiæ. Ad ſeptimum dicendum, ꝙ omnia iſta poſſunt aliquo modo pertinere ad peccatum in patrem,& in filium, ſed proprie pertinent ad pctm̄ in Spiritumſanctum. Poſſunt enim dupliciter accidere.Vno modo ex hoc,ꝙ voluntas per ſe tendit in vnumquodque iſtorum, vt quia aliquis non vult habere ſpem de futuris præmijs,aut non vult veritati agnitæ conſentire,& ſic de alijs: & hæc ſunt ſpecies peccati in Spiritumſanctum,quia ſic proprie loquendo eſt deſperatio,vel præſumptio, & ita de alijs qn̄ voluntas per ſe in actum deſperationis, vel præſumptionis labitur. Alio modo poteſt accidere deſperatio, vel præſumptio, & ita de alijs ex aliquo exteriori,vt propter defectum rationis regentis, vel propter impulſum alicuius paſſionis,& ita accidunt per infirmitatem,vel ignorantiam, & non ſunt peccata in Spiritumſanctum,ſed magis peccata in patrem, & filium, quia illis magis aſſimilantur, vt ſupra fuit dictum de deſperatione.

Ad octauum dicendum, ꝙ quāuis ſint multa,quę a pctō retrahere poſſunt, ſicut ſunt diſtinctæ ſpecies peccati in Spm̄ſanctum:tn̄ quodlibet illorum per ſe a pctō retrahit, & vnus homo retrahit per vnū. & alius per aliud,& ita econtrario ad cōmittēdū pctm̄ in Spm̄ſanctū nō oportet, ꝙ oīa auferant,ſed neceſſe eſt, ꝙ ablatio cuiuslibet eorū cōſtituat vnā ſpeciē peccati in Spm̄ſanctū, ſicut quodlibet eorū manens in hoīe poteſt retrahere a pctō:etiā ſi non eſſent oīa ſimul.

An peccatum in Spiritumſanctum ſit irremiſſibile, & propter quid. Et quòd peccatum dupliciter dicatur irremiſſibile.
Quæſt. LXXI.

QVAERETVR an peccatum in Spiritumſanctū ſit irremiſſibile. Aliqui dicunt,ꝙ non eſt irremiſſibile,quia remiſſio peccati fit per gratiam, ſed vbi abundauit delictum, ſuperabundauit & gratia,ad Ro.5.ideſt,quanto fuerit peccatum maius, gratia re-

F miſſionis erit maior, ſed peccatum in Spiritumſanctum eſt grauiſſimum:ergo eſt maxime remiſſibile. Item charitas eſt perfectior ſpe,& fides prior ſpe,ſed peccatum oppoſitum fidei.ſ.infidelitas, & oppoſitū charitati.ſ.odium ſunt remiſſibilia: ergo deſperatio, quæ opponitur ſpei eſt remiſſibilis.

Item quatuor ſunt in nobis pœnalitates ex peccato primi hominis.ſ.ignorantia, infirmitas, concupiſcentia,& malitia:ſed infirmitas, & ignorantia excuſant aliqualiter peccatum,& faciunt illud remiſſibilius:ergo idem erit de malitia, ſed peccatum in Spiritumſanctum eſt ex malitia certa, ergo eſt remiſſibile. Item differt homo ab Angelo, quia habet electionem vertibilem:Angelus autem immutabilem,quia

G nunquam mouetur ab eo quod ſemel elegit.ſed peccatum in Spiritumſanctū n. eſt peccatum hominis: ergo poterit homo mutare electionem & ſic recedet a peccato, ſed peccatum remittitur inquantum ab eo receditur,ergo peccatum iſtud eſt remiſſibile.

Item irremiſſibile negat potentiam remiſſionis, aut ergo negatur ex parte Dei remittentis, aut ex parte hominis cui remittitur:non ex parte Dei: quia nihil eſt quod remittere nō poſſit qui infinita poteſt:nō etiam ex potentia hominis, quia potentia iſta ſuſcipiendi remiſſionem conſiſtit in libero arbitrio, ideſt, ꝙ poſſit deteſtari quod prius elegit, ſed hoc poteſt homo etiam poſt peccatum in Spiritumſanctum: ergo nullo modo eſt irremiſſibile.

H Dicendum ꝙ Christus dixit non remitti peccatum in Spiritumſanctū,ſed videre quomodo non dimittitur dependet ex modo accipiendi peccatum in Spiritumſanctum:ſi enim accipiatur,vt diximus in expoſitione literæ non remittitur.i.ſine pœnitentia, & tamē pœnitenti remittitur. Et ita dicit Theophilus, & non eſt tunc aliqua difficultas. Accipiendo autem peccatum in Spiritumſanctum, vt accipitur communiter. Dicunt quidam, ꝙ ſex ſpecies poſitæ præcedenti q. non ſunt plene peccatum in Spiritumſanctū, niſi quādo adiungitur eis impœnitentia finalis.i.ꝙ maneat hō in peccato vſque ad mortem,& tunc eſt vere irremiſſibile,quia nunquam remittetur,eo ꝙ mors conſummat hominem in bono,vel in malo Eccleſiaſtes 11.lignū

I in quocunque loco ceciderit ibi erit, ſed caſus eſt mors:& tunc erunt quinque ſpecies peccati in Spiritumſanctum: nam impœnitentia non erit diſtincta ab eis,ſed erit circunſtantia cuiuslibet illarum.

Sed non ſtat,quia non differret peccatum in Spiritumſanctum ab alijs,quia quodlibet mortale,in quo homo manſerit vſque ad mortem eſt irremiſſibile,& ſic peccatum in patrem,& in filium eſſet etiam irremiſſibile,quod falſum eſt,niſi diceretur,ꝙ omne peccatum in patrem,& filium eſſet veniale: nam venialia poſt mortem remitti poſſunt,vt dicit Grego.4 dialo.ſed falſum eſt,quia multa peccata in patrem, & in filium ſunt mortalia. Alij dicunt,ꝙ impœnitentia,vt eſt duratio in peccato vſque ad mortem, non eſt neceſſaria ad hoc, ꝙ ſit peccatum in Spiritumſanctum,

K ſed peccatum iſtud eo ipſo,ꝙ committitur per vnicū actum voluntatis eſt peccatum in Spiritumſanctum, etiam ſi nihil poſtea ſequatur, & tunc impœnitentia eſt ſpecies diſtincta ab alijs, & eſt propoſitum nunquam pœnitendi,ſiue poſtea pœniteat,ſiue non,& illi dicitur eſſe irremiſſibile peccatum, non ꝙ non poſſit remitti,vel ꝙ nunquam remittatur, ſed ꝙ nō habeat de ſe aptitudinem ad remiſſionem,& hoc ꝑ ꝑ tria. Primum ꝑ cām mouentem ad peccandū, quæ eſt certa malitia: nam qn̄ ignorantia, vel infirmitas mouet excuſatur peccatum in toto,vel in parte, quia iſta cauſant inuoluntarium ſimpliciter, vel ſm̄ quid: & tunc peccatum dr̄ remiſſibile, quia habet in ſe vnde

facile

facile remittatur: peccatum autem quod eſt ex induſtria non habet rationem excuſationis: ideo dr̃ irremiſſibile, quia ex ſe non eſt ad remittendum facile.

Secundum propter modum inclinationis voluntatis in peccatum, quia finis in operabilibus eſt, ſicut principium indemonſtrabile in ſpeculatiuis 7. Ethi. error autem in ſpeculatiuis circa principia difficile remoueri poteſt, eo ꝙ non poſſunt accipi aliqua magis nota per quæ error improbetur: ita etiam in practicis qñ quis alicui peccato adhęret, vt fini quaſi in eo conſtituens ſuam beatitudinem, non poteſt tali peccato de facili remedium adhiberi, quia nihil aliud diligitur magis a peccante propter cuius conſecutionem dimittat hoc in quo finem vltimum ponit. quicũque autem peccat ex electione, vel induſtria adhęret peccato quaſi per ſe bono, & fini: ideo tale peccatum nõ de facili curatur: ideo dicitur 7. Ethi. ꝙ incontinens qui peccat ex paſſione, facilius curatur quam intemperatus, qui peccat ex electione, & habitu, & hoc eſt peccatum eſſe irremiſſibile. ſ. quia voluntas difficiliter inclinabitur ad dimittendum peccatum, & tñ peccatum non dimittitur niſi qñ ab eo receditur, ſed iſtæ duæ cauſæ non ſolum dicunt irremiſſibilitatem in peccato in Spiritumſanctum, ſed etiam in quolibet peccato quod fit ex electione. Tertium eſt ſpeciale peccatum in Spiritumſanctum ex parte obiecti ſui, quia iſtud peccatum eſt ex hoc, ꝙ voluntas repellit a ſe id per quod fit remiſſio peccatorum, vnde ſicut eſſet ęgritudo incurabilis illa quam habens nollet ſuſcipere medicinę remedium, vel ꝙ de ſe faſtidit oĩa remedia, ita dr̃ peccatum irremiſſibile quod directe repugnat ſpirituali medicinę: non tñ eſt dubium quin remitti poſſit, & remittatur aliquando ſi homo pęniteat, & tamen qui taliter peccant vix aliquando volunt pęnitere: ſic dicit Auguſt. lib. de ſer. do. tanta labes eſt huius peccati, vt deprecandi humilitatem ſubire non poſſit, etiam ſi peccatum ſuum mala conſcientia agnoſcere, & enunciare cogatur. Sic etiam dicit Beda non, ꝙ negamus eis ſi pęnitentiam agere poſſint poſſe dimitti a Deo, ſed ꝙ credamus eum blaſphemum, ſicut nec ad remiſſionem exigentibus meritis, ita nec ad ipſos dignę pęnitentiæ fructus eſſe peruenturum iuxta id, excęcauit oculos eorum, vt non conuertantur, & ſanem illos: ita enim oportet dici ſecundum modum communem accipiendi peccatum in Spiritumſanctum. Sed hoc non ſatiſfacit literę Chriſti. dixit enim ꝙ non remittetur iſtud peccatum in hoc ſęculo nec in futuro, & ſic non ſolum poſuit difficultatem, ſed negauit actum, & abſtulit potentiam, dicens ꝙ non remittetur quod magis exprimitur Mar. 3. ſ. qui blaſphemauerit in Spiritumſanctũ non habet remiſſionem in æternum, ſed manet reus æterni delicti, id eſt, quod delictum ſemper manebit, ergo peccatum in Spiritumſanctum nunquam remittitur. Dicendum ergo eſt, ſicut diximus in expoſitione literæ. ſ. ꝙ peccatum in Spiritumſanctum ſit blaſphemia contra Deum, de qua eſt notum, ꝙ ſit ꝯ Deum: peccatum in filium hominis eſt aliquid dictũ ꝯ Chriſtum inquantum nondum cognoſcebatur eſſe Deus. Primum eſt irremiſſibile, id eſt, eſt peccatum quod nunquã remittetur hic nec in futuro. ſ. ſine pęnitentia, & tamen pęnitenti dimittitur. peccatum aũt in filium hoĩs dimittitur. ſ. etiam ſine pęnitentia, & hoc in illis, quæ ex ignorantia puta dicebantur ꝯ Chriſtum, quia non reputabantur a Deo, vt peccata. Sic dicit Theophilus. ſ. eſt aũt intelligendũ, ꝙ qui blaſphemauerint in Spiritũſanctum, veniam nõ conſequentur niſi pęniteãt. Cum vero in carne Chriſti exſcandalizabantur, etiam ſi non pęniterẽt aliquid excuſationis habebant, & remiſſionis aliquid ꝯſequebantur: iſte ſenſus

A conſonat valde literæ, & tollit oĩa incõuenientia. Ad primum reſpondendum ſm̃ viam communem accipiendo peccatũ in Spiritumſanctum, eſt dicendũ, ꝙ iſtud pctm̃ pręcludit viam gratię, & ideo manẽte eo non remanet ex parte peccãtis aditus ad gratiam, ſed ablato eo per immenſitatem diuinę miſericordię poteſt poſtmodum eſſe abundantia gratiæ iuxta magnitudinẽ delicti, vt ſi homo valde humilietur pp̄ magnitudinem præcedentis peccati. Ad ſm̃ dicendũ. ꝙ deſperatio, quę eſt ꝯ ſpem eſt irremiſſibilior q̃ infidelitas, & odium, quę ſunt ꝯ charitatẽ, & fidẽ, quia ſpes directe eſt in aliquid, ſicut in vltimũ finem: nam ſpes eſt certa expectatio futurę beatitudinis 3. Sen. diſtin. 26. ideo remota ſpe tollitur finis, & ſic deſperatio eſt

B peccatum irremiſſibile, quia eſt error circa finem agibilium, ſicut error principiorũ in ſpeculatiuis eſt inſanabilis: charitas aũt non eſt ſolum de fine. i. de Deo, ſed eorum, quę ad finem. ſ. proximorum. & ſic licet peccet quis ꝯ charitatem proximi, non tñ directe peccat ꝯ charitatem Dei, vnde ex illa parte manet via ad curationẽ. ſ. ꝙ ex hoc, ꝙ homo aliqualiter diligit Deũ, reducit ſe ad diligendum proximum, quem non diligebat, ſciens ꝙ non poſſit placere Deo niſi diligat p̄ximum, ſi aũt directe peccat ꝯ charitatem, prout eſt in finẽ erit pctm̃ irremiſſibile, & eſt in Spiritũſanctũ, & hoc eſt ſi quis oderit gratiam quã Deus dedit proximo per quam reconciliauit eum ſibi, & iſtud eſt inuidẽtia fraternę gratię, quę eſt pctm̃ in Spiritũſanctũ.

C De fide etiam dicendũ, ꝙ infidelitas ſibi oppoſita poteſt procedere ex ignorantia, & ſic eſt aliqualiter excuſabilis, & non eſt pctm̃ irremiſſibile, ſi aũt procedat ex certa malitia eſt peccatum in Spiritumſanctum. ſ. impugnatio veritatis agnitę, vt qñ quis agnoſcens aliquam veritatem fidei non ſolum non aſſentit, ſed ẽt impugnat aliam, vt alij nõ credãt: hęc enim nõ hoĩs, ſed dęmonis iniquitas eſt, qui cupit neminem ſaluari. Ad tertium poteſt dici vno mõ, ꝙ malitia non excuſat nec alleuiat, ſicut infirmitas, & ignorãtia eo, ꝙ nõ cauſat inuoluntarium, ſicut illæ cauſant. Vel poteſt dici aliter, ꝙ malitia, quę eſt pęnalitas proueniens ab Adam non eſt aliquis habitus vitij nec actus, ſed eſt quidã defectus aĩę noſtrę ſm̃ quem faciliter inclinat

D in malum. ſ. quia nõ habet perfectiones actualiter per quas immobiliter determinetur ad bonũ, & iſta etiã aliquo mõ alleuiat pctm̃, ſicut ignorantia, & infirmitas: malitia tñ ex qua peccatur in Spiritũſanctũ non eſt pęnalitas, ſed eſt actus malus: ideo nec alleuiat nec excuſat. Ad quartũ dicendũ, ꝙ pctm̃ poteſt dupliciter dici irremiſſibile. Vno mõ ex genere ſuo, & ſic eſt pctm̃ in Spiritumſanctum, inquantum repugnat gratię remiſſionis, vt dictũ eſt. Alio mõ eſt pctm̃ irremiſſibile ex parte peccantis, & ſic eſt pctm̃ mortale in quo finitur via: eſt irremiſſibile, ſiue ſit hoĩs, ſiue ſit Angeli, ſed eſt differentia, quia hõ quãdiu viuit eſt in via, mors aũt finit viam, & ideo oẽ pctm̃ poteſt remitti homini quãdiu viuit, etiam ſi ſit pctm̃ in Spiritum-

E ſanctum: poſt mortem aũt omnia ſunt irremiſſibilia, in Angelo aũt finitur via immediate poſt primã electionem: non. n. eſt in via niſi quãdiu eſt indeterminatus ad aliquid eligendum, cum vero aliquid ſemel elegerit, iam ꝓpoſitũ mutare non poteſt: iõ quodlibet pctm̃ in angelo eſt irremiſſibile, eo ꝙ in quolibet eſt in ſtatu. Ad quintum dicendũ, ꝙ cum dr̃ peccatũ in Spiritumſanctum irremiſſibile, non tollitur potẽtia nec ex parte Dei remittẽtis, nec ex parte hominis cui ſit remiſſio, ſed tollitur aptitudo, vel facilitas quędam. ſ. quia non eſt tam facile iſtud peccatum remitti, ſicut cętera propter cauſas dictas. Alij autem volunt, ꝙ non remittitur eo, ꝙ Deus nõ concurrit cum peccante ad hoc, ꝙ pęniteat, vt ſic remittatur ſibi, &

hoc

hoc propter peccati grauitatem. Sic dicit Hiero. hoc dicit, quia non merebitur pęnitentiam agere, vt recipiatur qui Christum intelligens principem dęmoniorum eſſe dicebat, & idem dicit Beda, & Augusti. vt patet ſupra. Et ex hoc volunt aliqui ſumere, quòd licet peccatum quodlibet remitti poſſit, iſtud tamen nunquam remittitur, quia Deus nunquã mouet cor taliter peccantis ad pęnitendum.

Sed iſta eſt minus dura ſententia. ſ. dicere quòd nullus eorum, qui ſemel peccauerunt in Spiritumſanctũ ſaluetur aliquando, quia tunc de aliquo viuente immo de multis deſperandum eſſet, cum plurimos contingat peccare in Spiritumſanctum.

Item quia tunc de multis alijs non peccantibus in Spiritumſanctum eſſet deſperandum in vita, quia ſi propter grauitatem criminis Deus non mouet cor ſic peccantis, vt aliquando pęniteat, cum multa peccata ſimul, quæ non ſunt in Spiritumſanctum ęquiualeant in grauitate vni peccato in Spiritumſanctum immo excedant, erunt etiam irremiſſibilia peccata cuiuſcumque hominis, qui grauiſſima multa commiſerit, quia Deus non concurret cum eo propter grauitatem criminum quod abſurdum eſt, quia plures eſſent de quibus deſperandum quàm de quibus ſperandum foret, non eſt ergo vera ſententia.

Retractatio Auguſ. penes ſententiam ſuperiorem.

Vnde Augu. qui aliquando videbatur eam tenuiſſe corrigit eam in lib. retractationum, & patet 2. Sen. diſtin. 43. dicens, quod quidem non confirmaui: quoniam hoc putare me dixi, ſed tamen addendum fuit ſi in hac ſceleſta mentis peruerſitate finierit hanc vitam, quia de nullo peſſimo in hac vita conſtituto deſperandum eſt, nec pro illo imprudenter oratur, & ideo licet verum ſit, quòd taliter peccantes merentur, quòd Deus non moueat eos vnquam ad pęnitentiam, ipſe tamen ex immenſa bonitate interdum illos mouet, & liberat: remitti ergo poteſt iſtud peccatum, ſed dicitur irremiſſibile, vt ſupra dictum eſt.

An aliquis in primo actu peccandi poſſit peccare in Spiritum ſanctum, vel oportet præſupponi alia peccata. Et quomodo pænitentia ſit modo actus, modo habitus. Quæſt. LXXII.

QVAERATVR an aliquis in primo actu peccandi poſſit peccare in Spiritumſanctum, vel oportet præſupponi alia peccata.

Aliqui dicunt, quod non poteſt eſſe primum, quia ſicut nemo repente fit ſummus, vt dicit Ber. ſuper Can. ſed paulatim proficere nolle, ita nullus repente fit peſſimus, & tamen peccatum in Spiritumſanctum eſt grauiſſimum, ergo nemo poteſt incidere in illud non pręmiſſis alijs.

Item dicit Grego. in Moralibus exponens illud Iob 39. ſ. clamorem exactoris, & cętera, quòd vitia, quæ primo mentem inuadunt cum quadam ratione hominem quaſi perſuadendo ad modum ducis vincunt, ſed poſtmodum mens poſt diuerſa vitia irrationabiliter diſſipatur, ſed peccatum in Spiritumſanctum eſt maxime a perſuaſione rationis recedens, cum ſit valde irrationabile. ergo non poteſt eſſe primum, ſed pręcedent alia.

Item dicitur 5. Ethico. quòd non eſt in poteſtate hominis, vt ſtatim operetur iniuſta, ſicut iniuſtus facit, ſed iniuſtus operatur iniuſta delectabiliter, & ex electione, ergo non poteſt homo in primo actu peccare ex electione, quia eſt ex certa malitia. ergo non poteſt eſſe peccatum.

Item deſperatio eſt peccatum in Spiritumſanctũ, & non poteſt eſſe primum peccatum hominis, quia præſupponit demerita, nam ſicut ſpes ei oppoſita eſt ex meritis, ita deſperatio ex demeritis, & ſic non eſt

F primum peccatum. Item patet idem de impęnitẽtia, quæ eſt peccatum in Spiritumſanctum, & tamen pręſupponit peccata præterita, quia ſicut pęnitentia dolet de commiſſis, ita impęnitentia non vult dolere, ergo non poteſt eſſe primum.

Dicendum, quòd nihil impedit peccatum in Spiritumſanctum eſſe primum. nam cum peccata inter ſe ſint diſtincta, vnum non præſupponit alterum ad ſui eſſe, & ſic poterit indifferẽter vnũ pcedere alterũ.

Sed dicendum, quòd communiter dicitur, quòd peccatum in Spiritumſanctum nunquam eſt primũ, quia in peccatis quorum vnum naſcitur ab altero, nõ conſideratur quid ſemper ſit, ſed quid in pluribus cõtingit. vnde dicitur vnum vitium ſimpliciter naſci ab
G alio tamquam a capitali, a quo vt in pluribus naſcitur, licet interdum ex alio oriatur, ſicut fraus aſſignatur filia auaritię, quia auari committunt plures fraudes quàm cęteri. Et tamen interdum naſcitur ex luxuria, ſicut ſe fallunt amantes, vt quidam dixit:

Iuppiter ex alto periuria ridet amantum.

In vitijs aũt illud habet rõnẽ, vt primũ ſit cuius obiectũ eſt magis appetibile, ſicut dicimus de vitijs capitalibus reſpectu filiarũ ſuarũ. & pſequẽter illud peccatum cuius obiectum maxime recedit a ratione boni, habet cauſam, vt non ſit primum nec capitale, ſed quòd ex alio oriatur, & tale eſt peccatum in Spiritũſanctum, & ideo ſemper, vel communiter oritur ex alijs peccatis, poſſibile tamen eſt, quòd in primo actu
H peccet quis in Spiritumſanctum, & maxime in duabus ſpeciebus vltimis. ſ. inuidentia gratię fraternę, & impugnatione veritatis agnitæ, & hoc eſt, quia iſtæ duæ ſpecies habent maiorem diſtinctionem ab alijs peccatis, quàm quatuor primę, quæ pręſupponere videntur alia peccata, vt impęnitentia, & obſtinatio, & ideo non cadit hõ ſubito in talia pctã, ſed quaſi per quoſdã gradus. Sic dicit Origenes in Peri archon. ſ. non arbitror, ꝙ aliquis ex his q in ſummo perfectorũ gradu conſtiterit ad ſubitum euacuetur, & decidat, ſed paulatim, & per partes eũ decidere neceſſe eſt. Poteſt tamen aliquis inſpectis diuerſorum hominum ſtatibus, abijcere ſpem futurę glorię pp difficultatem perueniendi, & pp delectationes eorum, qui de ea
I non curant, & hæc eſt deſperatio, & ſimiliter firmare in hoc animum ſuum, vt voluntatem ſuam in omnibus ſequatur, quod eſt obſtinatio, & ita de alijs, & ſic erunt iſta prima. Vnde licet nõ ſit impoſſibile peccatum in Spiritumſanctum eſſe primum, fortaſſis tamen non contingit in aliquo homine eſſe primum, quia vt communiter pctã in Spiritumſanctum ſunt ex quodam contemptu, & tñ contemptus non eſt in principio, ſed in proceſſu peccatorum, Prouerb. 18. Impius cũ in profundũ malorũ peruenerit contemnit. Ad primũ dicendũ, ꝙ non eſt idẽ de profectu virtutũ, & de caſu in pctm̃, quia cũ bonũ ſit ex integra cã requirunt multa ad actũ virtutis, & tanto plura quãto fuerit actus perfectior, malũ aũt fit ex defectibus ſingularibus, vnde nõ requirit aliquis ordo nec pręſup-
K poſitio malorũ pponorũ ad hoc, ꝙ aliquis incidat in pctm̃ grauiſſimũ. Ad ſcdm dicẽdũ, ꝙ Grego. aſſignãdo ſibi originẽ communẽ vitiorũ cõſiderauit id quod, vt communiter accidit, nõ quin aliter poſſit accidere: ſic enim naturales, & morales faciũt, ꝙ interdũ deficit vterq;, ſed naturales regulę deficiũt vt in minus, morales ſępius q̃ naturales. Ad tertiũ dicẽdũ, ꝙ pctm̃ poteſt eſſe dupliciter ex electione. Vno modo, vt ſit ex habitu, qui eſt electiuus. Alio modo, vt ſit a voluntate nuda non impulſa paſſione nec ignorantia, ſed ex conſideratione finis. Primo modo non poteſt quis peccare, vt primo actu, vt eum habitus non gignatur niſi ex actibus, quia iniuſtus operatur

iniuſta

iniuſta ex electione, ideſt, ex habitu electiuo, non poteſt quilibet operari, ſicut ille, ideſt, ex habitu.

Si ſecundo modo, poteſt primum peccatum ex electione, ideſt, ex voluntate determinata non impulſa per ignorantiam nec paſſionem, & ita in primo actu poteſt quis operari iniuſta ex electione talia qualia iniuſtus, licet non ex habitu, ſicut ille: peccatum autē in Spiritumſanctum eſt ex electione, ſiue ex certa malitia, non quòd malitia ſit habitus malus, ſed actus malus, & ideo poteſt eſſe primum peccatum, ſicut malus habitus gignitur ex malis actibus factis per electionem, qui tamen a nullo habitu ſunt.

Ad quartum dicendum, quòd tam ſpes quàm deſperatio præexigunt merita, & demerita, non tamen oportet, quòd illa ſint iam in actu, ſed quòd ſint in propoſito: nam non oportet, quòd ille, qui incipit ſperare habuerit iam aliqua merita, ſed ante omnē actū bonum poteſt eſſe ſpes, cum ita ſit, quòd moueamur ad faciendum cętera bona propter ſpem vitę æternæ, & tamen nulla ſpes pręſupponit merita in futuro. ſ. quòd iſte ſperat vitam æternam ex gratia Dei, & ex meritis bonorum actuum, quos propoſuit agere, ita deſperatio præſupponit demerita in propoſito, quia qui deſperat licet nulla mala prius egerit, pręſupponit mala, quæ agere proponit in fruitione bonorum huius vitæ, propter quæ deſperat de futuris.

Ad quintum dicendum, quòd idem eſt de pœnitentia, & impœnitentia, vnde pœnitentia, vt eſt actus præſupponit ſemper aliquod peccatum, & tamen, vt eſt habitus non præſupponit aliquod peccatum ſemper, ſed ſolum dicit propoſitum pœnitendi ſi aliquando peccaret: nam pœnitentia eſt in viris iuſtis etiam ſi nunquam peccarint mortaliter, & cum ſit de virtutibus infuſis, & exiſtente charitate ſemper manet, & cum illo habitu poteſt ſtare propoſitum pœnitendi ſi aliquando peccauerit, quod propoſitum non eſt proprie actus iſtius habitus, quia actus eius eſt proprie dolere de peccato, & deinde confiteri, & ſatisfacere, & ita eſt de impœnitentia, quia quantum ad actum ſemper pręſupponit peccata præterita, & tamen quantum ad habitum, & propoſitum non præſupponit: eſt enim actus eius non pęnitere, ſcilicet, eo tempore quo pęnitere tenetur, & tamen nemo tenetur pęnitere niſi poſtquam peccauit, habitus tamen impœnitentiæ, & propoſitum ante cętera peccata eſſe poſſunt, vt ſiquis antequam peccet in aliquo graui genere peccati proponat nunquam pœnitere de peccatis quęcunque faciet, hoc autem poſſibile eſt, tamen non contingit, quia iſtud propoſitum eſt contemptus gratiæ remiſſionis, & tamen peccator non incipit a contemptu, ſed aduenit ei contemptus in proceſſu, vel in termino peccatorum Prouerb. decimooctauo. Impius cum in profundum malorum venerit, contemnit.

An peccatum Adæ, & peccatum Angeli fuerunt in Spiritumſanctum, & an irremiſſibile. Et quòd ignorantia negatiua fuit in natura integra & quomodo. Quæſt. LXXIII.

QVAERITVR an peccatum Adæ primum, & peccatum Angeli fuerunt in Spiritumſanctum. Aliqui dicunt, ꝙ peccatum Adæ fuit in Spiritumſanctum, quia non peccauit in patrem nec in filium, ergo peccauit in Spm̄ſanctum, patet quia peccatur in patrem ex infirmitate, in filium ex ignorantia, iſtę aūt ſunt quædam pęnę, quæ non fuerunt ante peccatū, ſed ſecutæ ſunt ex eo, ergo fuit pctm̄ in Spm̄ſanctum. Item pręſumptio de miſericordia Dei eſt pctm̄ in Spm̄ſanctum: ſed Adā pec-

A cans cogitauit de Dei miſericordia, vt dicit Auguſt. & patet 2. Sen. diſtin. 22 ergo fuit pctm̄ in Spm̄ſanctū. Alij dicunt, ꝙ peccauit in filium, quia peccauit appetendo ſcientiam, quæ attribuitur filio, & non Spirituiſancto. Itē Adā peccauit ex ignorantia, vt dicit Augu. quia licet Adā nō fuit ſeductus in eo, in quo mulier, tn̄ ſeductus eſt, q̄a credidit veniale eſſe quod mortale erat, pctm̄ tn̄ ex ſeductione, vel ignorātia eſt in filium: ergo peccauit in filiū. De pctō Angeli dicūt aliqui, ꝙ fuit in Spm̄ſanctū, q̄a irremiſſibilitas eſt ꝯditio peccati in Spm̄ſanctū, & tn̄ pctm̄ Angeli fuit irremiſſibile: ergo fuit in Spm̄ſanctū. Itē q̄a eodem genere peccati quo tūc peccauit Angelus etiam nūc peccat, ſed nūc peccat in Spm̄ſanctū, quia inuidet gratię ſanctorū. vellet. n. ꝙ nulli pctā remitterent̄, nec ꝯferretur gratia, vt oēs perirēt: ergo tūc peccauit in Spm̄ſan-

B ctū. Alij dicunt ꝙ non fuit in Spm̄ſanctū, ſed in patrē, quia peccauit appetēdo potentiā inordinate, quę attribuit̄ patri, & non Spūiſancto: ergo in prēm peccauit. Itē pctm̄ in Spm̄ſanctū eſt ex certa malitia, & tn̄ Angelus nō potuit peccare ex certa malitia, q̄a malitia eſt pęna peccati, quę nō fuit ante primū peccatū. dicēdū. ꝙ aliqui volūt, ꝙ peccatū primū hoīs, & Angeli nō fuiſſe in patrē, nec in filium nec in Spiritūſanctū, ſed quodam alio mō, quia dicūt, ꝙ iſtę differentię non ſunt peccati abſolute accepti, ſed peccati quod ꝯtingit in natura corrupta, eo ꝙ infirmitas, & ignorātia, & malitia, ex quibus oriuntur iſta tria genera pec-

C cati, ſunt pęnæ ꝯſequentes naturā corruptā per pctm̄, quod quidem ſatis rationabiliter dr̄. Sed melius dici poteſt, ꝙ fuerint pctā illa in patrem, vel in filiū, vel ēt in Spm̄ſanctū, quia ante pctm̄ iſta poterant aliqualiter inueniri, maxime quidem ignorantia: nam infirmitas nullo modo inueniri poterat in natura cōdita, quæ integra erat, ita nec pctm̄ in patrem quod procedit ex infirmitate eſſe poterat ibi. Ignorantia poterat tn̄ inueniri aliquo modo in natura integra non priuatiue, ſed negatiue: ignorantia tn̄ priuatiue dr̄ carentia ſcientię ꝯſiderationis actualis, vel perfectionis luminis intellectus quę ineſſe deberent, & q̄a in natura integra, nō fuit aliqua carentia, cū aſſerat̄ integra,

D non poterat ibi eſſe ignorātia priuatiue: ignorātia aūt negatiue eſt nō habere ſciētiā, ſiue abſolute ſiue determinate. abſolute, vt oīa bruta hn̄t ignorātiā, q̄a nihil ſciūt. determinate aūt, vt homo, qui neſcit infinita, quæ Deus ſcit, habet ignorātiā illorū, & talis ignorantia fuit ante pctm̄, & etiā manet in vita ęterna, q̄a multa ſcit Deus, quæ neſciūt Angeli, & hoīes, & iſta ignorantia nō eſt pęna, ſed eſt quidā defectus ꝯſequens intellectū creatū inquantū creatus eſt: nā ex hoc, ꝙ creatus, eſt limitatus, & deficit a perfecto lumine intellectus increati. ſ. ꝙ non ſcit oīa, vel ſaltē non poteſt ꝯſiderare oīa ſimul, q̄a licet cōtingat plura ſimul ſcire, nō eſt tn̄ poſſibile cōſiderare ſimul niſi vnū, & talis ignorātia poteſt eſſe cū peccato. ſ. inquātū nō cōſiderat oīa, quę poſſent diſtrahere eū a pctō, & pctm̄

E proueniens ex tali ignorantia pōt dici pctm̄ in filiū. Sic ēt potuit eſſe pctm̄ in Spm̄ſanctū, quia ꝓuenit ex malitia, quia malitia illa non eſt aliqua pęna nec aliqs habitus, ſed actus quidam quo voluntas ſponte abijcit a ſe ea, per quæ poterat retrahi a peccato: nam pęna non poterat eſſe ante omne peccatum, & ita malitia prout eſt quædam facilitas ad cadendum in malum proueniens ex quodam defectu, ideſt, priuatione bonorum aliquorum intellectus, & volūtatis, quę habuiſſet homo ſi non peccaſſet, non poterat eſſe ante omne peccatum: etiam habitus malus non poterat eſſe ante peccatum, cum gignatur ex malis actibus, ſed malitia prout eſt malus actus nō ex ignorātia nec ex paſſione procedens, poterat eſſe in natura integra,

tegra, & per illum actum corrumperetur, & ita pctm̃ primum angeli, & hominis non potuit eſſe in patrē, potuit tamen eſſe peccatum in filium, & aliqualiter in Spiritum ſanctum, prout eſt ſpeciale peccatum, & determinant ſibi certum obiectum, neutrum illorum fuit in Spiritum ſanctum. Quod patet ex obiecto peccati vtriuſque, nam tam angelus, quàm homo peccauit altitudinem propriam inordinate appetendo, & ideo quantum ad genus peccati fuit vtrunque peccatum ſuperbiæ, quo honor, vel celſitudo aliqua inordinate appetitur, & tñ quantum ad circunſtantiam pcti, vtrunque fuit pctm̃ in filium. ſ. ex ignorantia, prout dicit negationem, vt ſupra dictum eſt, in quãtũ vterque ignorauit. i. actualiter non conſiderauit ea, q̄ conſideranda erant ad euitationē peccati: ſi. n. oĩa conſideraſſent, nunquam ſe determinaſſent ad actum malũ, cũ adhuc nulla eſſet obliquitas in voluntate eorum, quæ ad malum fieret: non. n. fuit pctm̃ eorum primum repugnantia voluntaria ad bonitatem Dei, quaſi ſponte abiicerent ſpem bonorum, quæ conſequi poterant, quod eſſet proprie pctm̃ in Spiritum ſanctum, ſed fuit ex inconſideratione, vt dictum eſt, & ſic vtrũque peccatum fuit in filium.

Ad primum dicendũ, ꝙ pctm̃ Adę ex gñe fuit ſupbia, ex circunſtantia fuit in filium. ſ. ex ignorantia nõ accepta priuatiue, ſed negatiue.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ Adam non peccauit pctõ præſumptionis, quia non cogitauit, ꝙ Deus p miſericordiam ſatisfaceret eum manentem in pctõ, ſed ꝙ per miſericordiam daret ei, ꝙ pęniteret, & ſic liberaretur a pctõ, & ita dicit Aug. quod ſimul de miſericordia. i. remiſſione, & pęnitentia cogitauit.

Alia duo conceduntur, quia verum eſt, ꝙ Adã peccauit in filium, licet primum eorum nõ recte probet quia non dr̃ peccatum in filium, nec in patrē ex obiecto, ſed ex cauſa. i. non peccat in filium, qui inordinate appetit ſcientiam, quæ filio attribuitur, ſed qui peccat ex ignorantia, quia ignorantia eſt cauſa, quæ opponit̃ ſapientiæ, quæ attribuitur filio.

Ad quintum dicendum, ꝙ peccatum Angeli non fuit in Spiritum ſanctum: fuit tñ irremiſſibile nõ quidem ex genere peccati, ſed ex ſtatu peccantis, nã fuit peccatum de genere ſuperbiæ, vt dictum eſt, & omne tale eſt remiſſibile peccatum, cum in Spiritum ſanctũ eſt irremiſſibile ex genere, quia etiam manenti in via eſt irremiſſibile. Sed fuit peccatum angeli irremiſſibile ex ſtatu eius, quia angelus immediate poſt primã electionem eſt in ſtatu, cum non poſſit mutare propoſitum, & tamen omne peccatum in ſtatu eſt irremiſſibile, ſicut omne peccatum hominis poſt mortē, vt oſtenſum eſt præcedenti q. & tamen non ſunt peccata in Spiritum ſanctum omnia illa, in quibus homo moritur.

Ad ſextum dicendum, ꝙ pctm̃ diaboli eſt nunc in Spũm ſanctum, ſed non primum pctm̃ eius, & tamen ex primo pctõ ſecutum eſt quidquid nunc diabolus hēt in quo peccare dicatur, quia primum pctm̃ fuit actus ſuperbiæ ad quem conſecutæ ſunt multæ deformitates peccatorum, vt inuidia, & odium, & ſimilia, inter quæ eſt peccatum in Spiritum ſanctum.

Ad ſeptimum dicendum, ꝙ non peccauit angelus in patrē, licet appetiuit inordinate potentiã, quia non accipitur peccatum in patrem, quod ſit ad attributum eius, vt ad obiectum, ſed ꝙ defectus attributi. ſ. infirmitas ſit cauſa peccati, & tñ in natura integra non potuit eſſe infirmitas, ideo nec peccatum hominis, nec angeli fuit in patrem.

Ad octauum dicendum, ꝙ malitia ex qua peccatũ angeli fuit, & ex qua dicitur eſſe peccatum in Spiritũ ſanctum, non eſt habitus, nec pęna, ſed eſt actus, & iõ

F licet pctm̃ illud non fuerit in Spũm ſanctum proprie, vt oſtenſum eſt, fuit tñ ibi malitia. i. actus malus, & potuiſſet eſſe peccatum in Spiritum ſanctum.

An ſit aliquod peccatum, quod in futuro remittatur. Et quòd duplex ſit peccatum mortale, & veniale. Et quare peccatum mortale non dimittatur poſt mortem: peccatum vero veniale relaxetur. Et ꝙ in pœnitentia tria in peccatore ſunt. ſcilicet conteri, confiteri & ſatisfacere. & qualia debeant eſſe. Qõ. LXXIIII.

QVAERETVR quare dr̃ hic in litera, ꝙ pctm̃ in Spũm ſanctum nõ remittitur hoc in ſęculo, nec
G in futuro, an ſit pctm̃ aliquod, quod remittatur in futuro. Aliqui dicunt, ꝙ non: quia pctm̃ tollit p pniam, & tñ poſt mortem non eſt pnĩa, niſi infructuoſa qualem ſtulti faciunt in inferno: Sap. 5. Item pctm̃ remittitur per hoc, ꝙ ab eo receditur, & tñ poſt mortē nemo p̃t recedere a pctõ, quia mors facit ſtatũ in hoīe, ſicut electio in angelo, ergo poſt mortē non p̃t pctm̃ remitti. Item ſi poſſet dimitti poſt mortem, nemo eſſet cui non dimitteretur, quia acerbitas pęnarum cogeret hoīem ad pnĩam, & ſic dimitteretur pctm̃ omnibus, & nemo damnaretur ęternaliter. Item in inferno nulla eſt redemptio, & tñ ſi peccata poſſent dimitti poſt mortem multi redimerentur de inferno, ergo
H non dimittuntur peccata mortuis.

Dicendum, ꝙ Chriſtus non innuit ex litera, ꝙ aliqua peccata poſt mortem dimittantur, ſed dixit hoc ad ſuperabundantiã, ne quis putaret, ꝙ licet nõ dimitterentur ei peccata hic, ꝙ poterant dimitti poſt mortem, nã Chriſtus proprie intellexit de peccato in Spiritum ſanctum. i. de blaſphemia aperte dicta ꝯtra deitatem, quia non remittitur hic, nec in futuro. ſ. ei qui non pęnituent hic, ſed pęnitenti hic dimittitur, vt ſupra oſtenſum eſt.

Verum eſt tñ, ꝙ aliqua crimina dimittunt̃ poſt mortem, & p̃t accipi ex lr̃a ponderando partes, licet Chriſtus forte hoc ſignificare non intenderit cum dr̃, non remittet̃ in hoc ſæculo, nec in futuro, ſi nullum pctm̃ in futurũ remittet̃, licet vt dictum eſt, poterat hoc
I Chriſtus dicere non ſupponendo, ꝙ aliquod pctm̃ dimitteretur poſt mortem, ſed ad tollendum errorē aliquorum, qui putarent dimitti peccata poſt mortem, quæ viuentibus non fuerant dimiſſa.

Pro hoc ſciendum, ꝙ pctm̃ eſt duplex. ſ. mortale, & veniale. In mortali poſſunt duo præcipua conſiderari, ſ. macula, & pęna. De macula dicendum, ꝙ ſi viuenti non dimittitur. i. aufertur, non auferetur poſt mortem, ſed erit reus æterni delicti, vt dicitur Mar. 3. macula autem deletur per pęnitentiam, & quia pęnitētia ſolum eſt in vita, non poteſt dimitti pctm̃ mortale, niſi ei qui viuens pęnituerit. Si autem accipiatur de pęna, iſta eſt duplex. ſ. æterna, & temporalis: ęterna autem nunquam dimittitur poſt mortem, qualis eſt pęna inferni, & ratio eſt, quia ſemper manet macula in ſic pu-
K nitis, & tamen quandiu manet macula, peccatum non poteſt dimitti.

Pœna autem temporalis. ſ. purgatoria poteſt dici, ꝙ diminuitur. i. ſoluitur, quia finitur, licet non ſit ꝓprie dimittere, quia dimittere importat gratiam, & tamen in purgatorio punitur quiſque tantum quantum peccauerit, vel quantum de ſatisfactione debita hic ſibi incompletum remanſerit.

De veniali dicendum abſolute, ꝙ venialia dimitti poſſunt poſt mortem, non ſolum quantum ad pœnã, ſed etiam quantum ad ipſum pctm̃, prout dicit culpã, vel maculam. Sic dicit Greg. 4. Dialo. & Auguſt. in epiſtola ad Corint. iſta autem ſunt parua peccata. Sic

dicit

dicit glo. datur in relligi quaſdam culpas in hoc ſęcu- A
lo, quaſdam vero in futurum relaxari, quod enim de
vno negatur, de quibuſdam conceditur, ſed tamen
hoc de paruis minimiſque peccatis fieri poſſe creden
dum eſt, ſicut eſt aſſiduus ocioſus ſermo, immodera-
tus riſus, vel peccatum curæ rei familiaris, quæ vix ſine
culpa, vel ab ipſis agitur qui culpam qualiter debeant
declinare ſciũt, aut in non grauibus culpis errore igno
rantiæ, quæ ẽt poſt mortem grauant, ſi non in hac vita
adhuc poſitis minime fuerint relaxata.

Ratio differentiæ de dimiſſione mortaliũ, & venia
lium eſt, quia mortalia ſeparant a Deo eo ꝙ peccans
mortaliter auertit ſe a Deo, & conuertit ſe ad bonum
creatum quo fruitur, & eſt neceſſaria conuerſio, quia
non poteſt quis ſimul frui duobus ſeparatis, qa frui-
tio eſt de bono, quod putatur, vt ſummum, & tamen
non contingit ab aliquo cogitari duo ſumma bona, B
maxime quando iſta habent aliquam oppoſitionem.
qui ergo fruitur creatura non poteſt frui Deo, ſed cõ
temnit ipſum præponens ei creaturam, & a Deo auer
titur. Siquis aut decedat in mortali moritur auerſus
a Deo, & qa mors firmat ſtatum, ille qui moritẽ a Deo
auerſus, nunquam poterit cõuerti ad ipſum, & ita pec-
catum ſuum non poterit iam dimitti. Peccatum autẽ
veniale non facit auerſionem a Deo, ſed ſolum con-
uerſionem aliqualem ad creaturam, ſed talis conuer-
ſio poteſt ſtare ſine auerſione a Deo, eo ꝙ per venia-
le, licet conuertatur quis ad creaturam, tamen nõ frui
tur ea, quia eſt parua conuerſio, & ad rem quę nõ acci C
pitur, vt ſummum bonum, & talis conuerſio non eſt
a Deo prohibita per præcepta, licet ſit diſſuaſa per cõ-
ſilia, vnde non tollit peccatum veniale charitatẽ, ſed
ſolum imminuit feruorem eius, ſed qui in charitate
manet, in Deo manet, & Deus in eo. 1. Io. 4. ideo licet
moriatur quis in peccato veniali, non moritur auerſus
a Deo, ideo poteſt dimitti peccatum, quia non manet
firmatus in aliquo, quod ſit contra Deum, ideo venia-
lia, quæ nullo modo fuerunt hic dimiſſa, dimittuntur
poſt mortem, & tamen toleratur pro eis aliqua pœna
purgatoria.

Ad primum dicendum, ꝙ pęnitentia eſt neceſſaria
pro mortalibus, ſed nõ pro venialibus, licet ſit pro eis D
vtilis. Vt tamen magis videatur dicendum, ꝙ in pęni-
tentia ex parte peccatoris ſunt tria. ſ. conteri, confite-
ri, & ſatisfacere. Conteri autem determinate requirĩt
pro mortalibus. ſ. ꝙ expreſſe doleat de illis peccatis, ſi-
lie in generali. i. ꝙ doleat ſe offendiſſe Deum qualiter-
cũque offenderit, ſiue in ſpeciali, vt ſi de quolibet eo-
Contritio. rum per ſe cogitet, & iſta vocatur contritio expreſſa,
vel actualis, & talis non eſt neceſſaria pro venialibus,
ita ꝙ dimitterentur homini venialia etiam ſi nunquã
doleat in ſpeciali, nec in generali ſe peccaſſe veniali-
ter, ſed requiritur contritio virtualis, & illa eſt cõtritio
interpretatiua. i. qñ quis facit aliquem actum bonum
feruenter propter Deum, nam venialia directe repu-
gnant feruori charitatis, actus ergo charitatis feruens
directe opponitur venialibus, & eſt ad tollendum ea, E
& in virtute eius includitur diſplicentia de peccato ve
niali, quia qñ quis facit talem actum feruẽter, impoſ-
ſibile eſt, ꝙ placerent ei venialia, ſi tunc de illis cogita-
ret, quia contradictio eſt velle operari feruenter pro-
pter Deum, & placere ſibi de veniali, quod feruorem
tollit, ideo ſicut dolere de peccato eſt actualis, & expſ-
ſa contritio, ita facere actum bonum feruenter, ꝓpter
Deum eſt virtualis contritio, & iſta ſufficit ad tollen-
dum venialia, & ita eſt regula, ꝙ qñ facit quis actũ bo
num feruenter in charitate propter Deum, tolluntur
ſibi venialia quantum ad culpam, ſiue maculam, ſicut
mortalia remittuntur quantum ad maculam ꝑ actua-
lem contritionem, ad venialia autem remittenda nõ

A requiritur actualis contritio, cuius ratio eſt, quia mor-
tale, & veniale differunt in infinitum, cum quodlibet
mortale ſeparet a Deo, & omnia venialia etiam ſimul
ſumpta non ſeparant a Deo, & tamen ad tollendum
omnia mortalia peccata quantumcunque grauia, ſuf-
ficit contritio actualis, quantumcunque parua: dum-
tamen ſit vera, ergo nulla cõtritio actualis requiritur
ad remiſſionem venialium.

De confeſſione dicendũ, ꝙ ꝓ mortalibus requirĩt Confeſſio.
confeſſio ſi haberi poteſt. pro venialibus autem nun-
quam requiritur, licet poſſit haberi, ſed eſt de ꝯſilio.

Aliqui tamen dicunt, quòd quando quis non eſt
conſcius ſibi peccatorum mortalium, tenetur confi-
teri venialia, vt ſatisfaciat legi de confitendo ſemel
in anno.

Sed dicendum, ꝙ non eſt verum, quia lex de confi-
B tendo datur de ſolis mortalibus. Quod patet, quia di-
citur, ꝙ quilibet fidelis cõfiteatur omnia peccata ſua,
& tamen impoſſibile eſt confiteri omnia venialia, qa
infinita ſunt, & nemo poteſt illa plene ſcire, ergo de
ſolis mortalibus dicitur. Qñ tamen quis non eſt ſibi
conſcius mortalium. vt non videatur contemnere ec-
cleſiam tenetur ſe præſentare ſacerdoti, & dicere nõ
ſum conſcius mihi alicuius mortalis, & tamen non
propter hoc aſſero me non peccaſſe aliquando mor-
taliter, ſicut dixit Apoſtolus 1. Corin 4. Nihil mihi cõ-
ſcius ſum, ſed nec in hoc iuſtificatus ſum. i. quãquam
neſciam me peccaſſe non puto propter hoc me eſſe
C iuſtum, quia poterit eſſe, ꝙ peccauerim, & neſciam,
& ſic non ero iuſtus.

Sed diceret aliquis, ꝙ ſi præceptũ de confitendo eſſet
ſolum de mortalibus, ſequeretur ꝙ qui non eſſet ſibi
conſcius alicuius mortalis non teneretur ad aliquid,
nec ẽt ad præſentandum ſe ſacerdoti cum lex nõ obli
get, niſi in caſu in quo datur.

Dicendum, ꝙ tenetur ſe præſentare ſacerdoti pro-
pter duo. Primo, vt non videatur contemnere eccle-
ſiam: eſt enim peccatum mortale præſtare ſe talem, vt
videatur eam contemnere ſi poſſet aliter facere, & ta-
men qui non præſentat ſe ſacerdoti ſaltem ſemel in
anno, videtur cõtemnere eccleſiam, & hoc quia licet
D ſit poſſibile aliquem manere ſine peccato mortali ꝑ
totum annum, tamen inſpecta fragilitate humana eſt
difficile, vnde eſt veriſimile de quolibet homine, ꝙ in
toto anno committet ſaltem vnum mortale, & ideo
eccleſia poſuit regulam generalem dicẽs omnis fide-
lis, &c. præſumens, ꝙ nemo eſſet qui in toto anno nõ
peccaret ſaltem ſemel.

Secũdo, & principalius fuit, quia eccleſia voluit, ꝙ
de conſcientia oĩum fideliũ conſtaret præſidentibus
eccleſiæ, vt per hoc ſcirẽt prouidere gregi dominico,
nam licet ea quæ in confeſſione dicuntur, debeant oc
culta manere, tñ per ea quilibet ſacerdos poteſt ſcire
quid expediat gregi ſuo, non ſolũ in particulari quãtũ
ad quemlibet, ſed ẽt in communi ponendo regulas,
& remedia in generali, & publice ad obuiãdũ illis pec
E catis quorum notitiam habuit in confeſſione, quia ali
ter corrumperetur faciliter totus grex per aliqua pec
cata occulta, vt per hæreſim & ſimilia, quia quidã ex
aliis inficiuntur, & non poſſet prouideri, niſi qñ pctm̃
per ſe efficeretur publicũ, & forte iam ꝑ multitudi-
nem peccantium eſſet inſanabile: ad tollendum autẽ
hoc non fuit conuenientior modus, q̃ ꝙ omnes fide-
lès tenerentur ſemel in anno oĩa mortalia confiteri,
ideo tenentur oẽs, & ſi aliquis eſt qui non ſit ſibi con-
ſcius peccati mortalis, tenetur ſe præſentare ſacerdoti
dicens ſe non eſſe conſcium ſibi mortalium, & hoc
ſufficit eccleſiæ, ꝙ pro hoc erit ſecura de eo, quod nõ
fieret ſi non præſentaret ſe, ideo tenetur ſe præſenta-
re, ſicut ſi peccaſſet.

Satiſfactio De ſatiſfactione dicendum, ꝙ dupliciter accipit̃. ſ. p actuali ſolutione, vel pro propoſito ſatiſfaciendi.

De primo modo dicendum, ꝙ non requiritur ſatiſfactio etiam in peccato mortali cum ſine illa poſſit eſſe ſalus. Quod patet, qa in purgatorio fit ſatiſfactio pro peccato mortali, ſi hic non fuit expleta. De propoſito ſatiſfaciendi dicendum, quòd in peccatis mortalibus requiritur: nam nullum mortale remittitur ſine actuali contritione, & tamen in contritione includitur virtualiter propoſitum confitendi, & ſatiſfaciẽdi: vnde ſiquis habeat expreſſe propoſitum nõ ſatiſfaciendi, nec poteſt eſſe contritio, nec confeſſio valet quidquam. De peccato autem veniali dicendum, ꝙ non requiritur pro eo aliqua actualis ſatiſfactio, nec etiam propoſitum ſatiſfaciendi, & tamen ſi non ſatiſfecerit homo hic, cogetur ſatiſfacere poſt mortẽ.

Ad ſecundum dicedum, quòd a peccato veniali põt recedi poſt mortem, inquantũ per pœnam dimittitur. Et cum dicitur, ꝙ mors firmat electionem. Dicẽdũ ꝙ cum per peccatũ veniale non auertatur mens a Deo, quia non tollit charitatem, vt dictum eſt: facit mors firmiter adhęrere Deo moriẽtẽ in veniali ſi ſine mortali decedat, & ita mens licet non haberet iam diſplicentiam de peccato veniali, tolleretur illud: nã etiam in viuentibus tollitur peccatum veniale ſine contritione actuali, & hoc quantum ad culpam peccati, ſcilicet per quemlibet actum factum feruenter in charitate: a fortiori ergo poterit tolli veniale quantum ad maculam poſt mortem, maxime quia nihil impedit animam exiſtentem in purgatorio habere dolorem de peccato formatum charitate. Cum omnes animę ibi manẽtes in charitate deceſſerint, & in illa ſemper maneant, quia illa nunquam excidit 1. Corin. 13.

Ad tertium dicendũ, ꝙ pecatum mortale non dimittitur poſt mortem, & ſic nullum dimittitur, ſed veniale poteſt dimitti, & ideo omnia venialia in quibus quis moritur, dimittuntur.

Ad quartum dicendum, quòd in inferno nulla eſt redemptio, eo quòd illuc ſolum itur pro peccato, quod poſt mortem nulli dimittitur, ſed pro veniali non itur ad infernum, ideo licet dimittantur omnia venialia poſt mortem, nulla ſit redemptio in inferno.

Aut facite. Oſtenſo ſupra, quòd miracula facta a Chriſto non poterant attribui dęmoni: hic oſtenditur, quòd neceſſe erat attribui ea diuinę virtuti, & dicitur.

Aut facite arborem bonam, & fructum eius bonum. Vult Chriſtus increpare Iudęos, quaſi irrationabiliter locutos, quia arbor bona non poteſt facere malos fructus, nec mala arbor bonos fructus, ſed qualis eſt arbor, neceſſe eſt, quòd ſint tales fructus: in cognitione autem eſt contrarium, quia quales fuerint fructus talis eſſe arbor oſtenditur, & tamen Chriſtus faciebat bonos fructus, ſcilicet ſanabat arreptitios, ergo neceſſe erat, quod ex bona radice iſtud procederet, & non ex poteſtate Beelzebub. Et ideo vtitur cõtra eos ratione iſta, ſcilicet oportet, quòd ponatis vnum de duobus, ſcilicet arborem eſſe malam, & fructum malum, vel arborem eſſe bonam, & fructum bonum, & non poteſtis dare medium, ſcilicet arborem eſſe malam, & fructum bonum, & tamen vos dicitis fructum meum eſſe bonum, ſcilicet ſanare arreptitios, ergo neceſſario erit arbor bona, ideſt virtus iſta faciens, & nõ erit Beelzebub. Et iſtud eſt argumentum cornutum, quia quidquid elegerimus concludit, ſic dicit Hierony. cõſtringit eos ſyllogiſmo quem gręci aphutõ vocãt: nos ineuitabilẽ poſſumus appellare, qui interrogatos hinc inde concludit, & in vtroque premit: ſi inquit diabolus malus eſt, bona opera facere non poteſt: ſi autẽ

F bona ſunt, q̃ cernitis facta, ſequitur vt nõ ſit diabolus qui illa fecit, nec. n. fieri p̃t, vt ex malo bonum, aut ex bono malum oriatur. *Aut facite.* i. ponite. *Arborem malam, & fructum eius malum.* i. neceſſe eſt, ꝙ vnũ iſtorũ ponatis. Aliqui. n. turbantur, quia dr̃ facite. nam nõ vr̃ licitum facere arborem malã, nec fructum malũ. Vñ dicit Aug. lib. de verb. do. vbi. n. ait facite arborem bonã. &c. eſt p̃ceptum ſalubre cui obedientia neceſſaria eſt. Quod autem dr̃ facite arborẽ malam non eſt p̃ceptum, vt faciatis, ſed monitio, vt caueatis, nõ eſt tñ iſte ſenſus lr̃æ, ſed ille quem poſuit Hiero. ſ. ꝙ Chriſtus nihil præcipit, ſed ſolũ arguit, & dr̃ facite. i. ponite, quaſi Chriſtus petat ab eis, ꝙ concedant alteram partẽ iſtarum, quod neceſſe eſt fieri, & patet ex litera ſequen. ſ.

G *Siquidem ex fructu arbor cognoſcitur.* Iſta eſt probatio dicti, quia dixerat ponite arborem bonam, & fructũ bonum, vel arborem malam, & fructum eſſe malũ. q. d. neceſſe eſt alterum iſtorum poni, quia arbor cognoſcitur ex fructu, & ideo ſi fructus bonus eſt arbor bona eſt, & ſi fructus malus, arbor mala, ſi tñ arbor mala poſſet facere bonum fructum, iam non cognoſceretur arbor ex fructu. Aliter introducit hoc Nicolaus dicẽs, ꝙ licet miracula aliqua poſſint fieri arte magica, ſicut Simon magus faciebat ſtatuas ambulare, loqui, & ridere, vt dr̃ in itinerario Clementis, iſta tñ pertinent ad ſolam curioſitatem, facere tñ miracula ſalubria, vt curare ægros, & illuminare cæcos, ad ſolam Dei virtutẽ pertinet, talia autem Chriſtus faciebat, ergo non poterant attribui dęmoni. Dicendum, ꝙ dæmones cũ ſint

H inuidi, licet poſſint bonum facere, nunquã facerent: Chriſtus autem faciebat bona, ideo ſignũ erat, ꝙ non operabatur virtute dęmonis, & tñ nõ eſt probatio neceſſaria, quia p̃t dæmon interdum bonum facere, vt fallat, ſed argumentum neceſſarium eſt, ꝙ Chriſtus faciebat talia opera, quæ non pertinebãt ad dæmonẽ, ergo non operabatur virtute dęmonis. Et vocatur bona arbor Deus, mala arbor dæmon, boni fructus qui per ſolum Deum fieri poſſunt, mali fructus opera, q̃ facit dæmon, ſed Chriſtus faciebat bonum fructum. i. opera quæ ſolus Deus facere poterat, & dæmon etiã ſi vellet illa facere non poſſet, ergo Chriſtus non operabatur virtute dęmonis, & ſic ratio neceſſaria.

Progenies viperarum. Poſtquam oſtendit Chriſtus

I Phariſæos falſa, & irrationabilia dicere, oſtẽdit hic ex qua radice iſtud dicebant. i. ex inuidia, & odio, quod contra Chriſtum conceperant, & vocat eos progeniem viperarum in contumeliam quandam. ſ. quia venenum inuidiæ in corde gerebant.

Quõ poteſtis bona loqui cum ſitis mali? Non eſt intelligendum, ꝙ aliqua bona dicerent Phariſæi de quibus Chriſtus admiraretur, quia potius dicebant mala. ſ. in Beelzebub eiicit dæmonia, ſed eſt ſenſus quomodo poteſtis bona loqui, ideſt quomodo poteritis, quaſi dicat non poteritis, quia mali eſtis, & ideo non admiror, ꝙ mala loquamini, quia neceſſe eſt vos mala loqui, cum mali ſitis.

K *Ex abundantia enim cordis os loquitur.* Hic probat dictum. ſ. os loquitur id quod in corde eſt, maxime q̃ñ abundanter eſt, ſiue ſit malum, ſiue bonum, & ideo cum vos habeatis ſuperabundantiam malitiæ in corde, non poteritis bona dicere.

Bonus homo de bono theſauro profert bona. Declaratio eſt dicti: eſt enim bonus, qui virtutes habet: theſaurus hominis eſt cor eius vbi ſunt omnes cogitationes, & de illo egreditur bonum, & malum infra 25. ſcilicet de corde exeunt adulteria furta, &c. & dr̃ theſaurus: quia, ſicut theſaurus ſemper eſt in abſcondito, ita quę in corde ſunt abſcondita ſunt, ita vt nemo ſciat, niſi ipſe homo, 1. Corin. 2. nemo ſcit, quę ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, qui eſt in eo,

Et malus homo de theſauro malo profert mala. Ideſt de A
malo corde in quo ſunt malę cogitationes profert
mala, ideſt mala verba. *Dico autem vobis.* Poſtquã oſtẽ-
dit Chriſtus peccatũ Iudęorum blaſphemando Deũ:
oſtendit hic, quòd non erunt impuniti.
Omne verbum ocioſum. Arguit a minori, ſ. ſi de verbis
ocioſis, quę nullum offendunt, reddemus rationem, a
fortiori cogeremur reddere de blaſphemia.
Quod locuti fuerint homines. Non dixit, quod locuti
fueritis, vt oſtendat iſtam eſſe generalem ſententiam,
& in hoc facit eam minus ſuſpectam, quia ſi diceretur
quod locuti fueritis, putaret aliquis, quòd Chriſtus ex
ira dicebat iſtud Phariſæis æmulis ſuis: cum autẽ hoc
dixit omnibus hominibus non erat ſuſpectum. Etiã
dixit hoc, vt omnes cauerent ocioſa verba. Sic dicit
Chryſoſto. non dixit, quod locuti eſtis vos: ſimul qui-
dem omne hominum erudiens genus. B
Reddent rationem. Ideſt punientur pro eo: innuit enim
malum eſſe ocioſum verbum, quia alias non dicere-
tur homo rationem redditurus: nam de actibus virtu-
tum non dicit, quòd reddetur ratio.
In die iudicij. Scilicet in iudicio generali, quod in vna
die fiet, quia ſimul totus orbis iudicabitur. Vel melius
in die iudicij, ideſt die mortis cuiuslibet in qua iudiciũ
ſpeciale de eo fit, & ibi tam de ocioſis, quam de perni-
cioſis rationem reddit.
Ex verbis enim tuis. Hic oſtendit Chriſtus, quòd etiã
in verbis ſit meritum, vel demeritum, contra aliquos,
qui putauerunt hoc conſiſtere in ſolis operibus, ver- C
ba autem, nec ad meritum, nec demeritũ pertinere.
Iuſtificaberis. Ideſt iuſtus efficieris, vel iuſtus oſten-
deris, i. ex verbis bonis. Vel iuſtificaberis, i. abſolueris,
quaſi iuſtus in iudicio Dei. *Et ex verbis tuis condemnabe-
ris.* Ideſt ex verbis malis, & tamen nemo condemna-
tur, niſi pro peccato mortali, ergo malum verbum eſt
peccatum mortale.

Quare Chriſtus vocauit Phariſæos progeniem viperarum.
Quæſt. LXXV.

QVAERITVR quare Chriſtus vocauit Pha-
riſæos progeniem viperarum. Dicendum D
primo, quia voluit eis dicere iſtam contu-
meliam, ſicut etiam infra in litera vocauit
eos generationem adulteram, & hoc non dixit, quaſi
in vindictam, quia poterat eos delere ſi voluiſſet: tamẽ
non erat hoc facturus, ſicut prędixerat Iſa. & dicitur.
ſupra in litera, ſcilicet arundinem quaſſatam non con-
fringet, ſed dicit hoc, quia ipſi peccauerant grauiter
blaſphemando Deum, ſ. in Beelzebub eijcit dęmonia.
Ideo decuit, ꝙ cum ipſi dixiſſent falſam blaſphemiã,
audirent veram contumeliam, & Chriſtus hoc pote-
rat facere, quia iudex erat. Secundo fuit, quia hoc cõ-
ueniebat eis, dicuntur enim progenies viperarum, i. fi-
lij viperarum, ſ. ſimiles eis, quia ſicut viperę venenum
in ſe habent, & mordendo effundunt illud in vulne-
re, ita & Phariſæi in corde habebant venenum odij, & E
ideo in verbis mordacibus effundebant illud, qa ver-
ba ſua inuidia plena erant. Tertio fuit, vt oſtẽderet, ꝙ
erant filij malorũ patrũ, qui eos male nutrierãt, & ita
male loquebant̃. Sic dicit Chryſoſto. non admiror, ꝙ
hoc loquimini, &c. n. male nutriti eſtis a malis ꝓgeni-
toribus, & mẽtẽ malã habetis. Vel pòt intelligi de pa-
tribus non qdẽ de immediatis, ſed de alijs prioribus, q
occiderãt ꝓphetas, & iſti imitabant̃ eos: ſic dr̃. i. 23. ꝙ
iſti ſunt ſocij ſuorũ patrũ, q occiderũt ꝓphetas. Et pa-
tet, ꝙ iſte ſit ſenſus, quia ibi vocat Chriſtus iſtos geni-
mina viparũ, i. imitatores illorũ, q ꝓphetas occiderũt.
Et ſic dixit Stephanus Act. 7. quẽ ꝓphetarũ nõ perſecu-
ti ſunt patres veſtri, & occiderunt eos, q pnunciabant
de aduentu iuſti. Quarto dicit hoc ad ſignificãdũ eos
eſſe filios diaboli, q ſerpens eſt Iſa. 28. vbi Leuiatã vo-
cat̃ ſerpens, & in ſerpente locutus eſt Gen. 3. vnde, ſi-
cut Chriſtus vocauit eos filios diaboli. Ioã. 8. ſ. vos ex
patre diabolo eſtis, ita hic vocauit eos filios viperę, i.
diaboli, & quia opera Dei diabolo attribuebant, vt ait
Rabanus, ſ. ꝓgenies viperarũ, i. filios, & imitatores dia-
boli eos appellat, qa ſcienter bonis opibus detrahe-
bant, quod diabolicum eſt. Quinto fecit hoc ad aufe-
rendum Phariſæis ſupbiã qa ipſi valde gloriabãtur de
nobilitate ꝓgeniei, ſ. ꝙ eſſent filij Abrahę Io. 8. filij
Abrahę ſumus: nulli vnq̃ ſeruiuimus: Chriſtus aũt,
vt confundat eos vocat eos filios viperarũ, quę erat
peſſima progenies. Et iſte etiam eſt conueniens ſenſus
quia ſic Ioannes increpuit eos ne ſupbirent de ſtirpe
Abrahę, ſ. videns multos Phariſęorum dixit eis, ꝓge-
nies viperarum, &c. & ſequitur ne velitis dicere intra
vos p̃rem habemus Abrahã ſupra 3. c. Sic dicit Chry-
ſo. progenies viperarũ eos dixit, quia in ꝓgenitoribus
gloriabantur, vt ergo excluderet eorũ in ſuperbiam
ſeparauit eos a cognatione Abrahę: attribuens eis ꝓ-
genitores ſimilium morum.

Quomodo eſt verum, quod dicitur hic ſ. ex abundantia cordis
os loquitur. Quæſt. LXXVI.

QVAERITVR qũo eſt verũ, quod hic dr̃. ſ. ex abũ-
dãtia cordis os loquit̃, qa interdũ quis loquit̃, q̃
in mẽte nõ hẽt, & aliq mali bona loquunt̃, ſicut dr̃.
ſ. 7. non oĩs, qui dicit dñe dñe intrabit regnũ cęlorũ.
Dicendum, ꝙ iſtud verũ eſt ſemper, ꝙ bonus hõ
bona loquit̃, quia de bono theſauro non pòt mala ꝓ-
ferre, quod ſi faceret iam malus efficeret̃. de malo aũt
ſecus eſt, qa licet mala, vt cõmuniter ꝓferat agens ex
habitu, tñ bona dicere pòt cum habeat libertatem ad
oppoſita, & interdum pp aliquem finem agit ꝯ con-
ditionem habitus: regulariter tñ malus mala dicit, qa
qualis vnuſquiſque eſt, talia dicit, & operatur 2. Ethi.
iſta tñ regula Chriſti poteſt eſſe vera dupliciter gene-
raliter. Vno modo intelligẽdo in caſu, in quo ipſe loq
tur: nam de Phariſęis loquebatur, qui mala dicebant,
& de hoc verum eſt, quod mala, dicens eſt malus: li-
cet non conuertatur.
Secundo poteſt intelligi non in quolibet bono, &
malo, ſed in eo, qui abundanter eſt bonus, vel malus:
nam qui parum malus eſt, poteſt malitiam occultare,
& bona dicere, qui tamen valde malus eſt, non po-
teſt malitiam occultare, quia abũdantia malitiæ, quæ
eſt in corde cogit linguam prorumpere in verba ma-
la, & ita Chriſtus dixit ex abundantia cordis os loqui-
tur, & non dixit ex corde os loquitur: in quo etiam
innuitur, quòd quando quis mala loquitur, deteriora
in corde habet cum abundantia ſit in corde, ſicut di-
cit Chryſo. cum audieris hominem mala loquen-
tem multo ampliorem extimes nequitiam, quam
verba demonſtrent, quod enim exterius dicitur eſt
ſupereffluentia eius, quod intus eſt: in hoc autem val-
de arguit Phariſæos, dicens, quòd nequiores erant,
quam apparebant, quia licet mala loquerentur, adhuc
ipſi deteriores erant.

Quid ſit verbum ocioſum. Quæſt. LXXVII.

QVAERITVR de verbo ocioſo de quo hic
dicitur quid ſit.
Aliqui dicunt, quòd ſit verbum calum-
nioſum, & iniurioſum. Quod patet, quia
Chriſtus volebat hic oſtendere, quod Phariſæi puni-
rentur pro malis, quę dixerant blaſphemia erat, ergo
illud, & ſimilia ſunt verba ocioſa.

Item patet, quia infra dicitur ex verbis tuis condem F
nabens,& applicat hoc ad verba ocioſa,de quibus di-
xerat,& m̄ non condemnatur quis,niſi pro verbo ma
lo pernicioſo,vel iniurioſo,ergo, idest ocioſum.

Item patet, quia dicit Chryſoſto. ocioſum autem
verbum eſt, quod mendax eſt, & quod calumniam
habet.

Dicendum videtur, ꝙ verbum ocioſum dicitur eē
verbum leue, quod nulli nocet, & tamen nulli profi-
cit,vel ſine aliqua ratione, neceſſitate, vel vtilitate di-
citur,ſed ſuperuacuum eſt, & ex hac ratione dr̄ ocio-
ſum.i.ꝙ nihil proficit, ſicut qui ociatur nihil agit: vel
eſt verbum pro ocio,i.ad trahendum tempus in eis,q-
bus nihil operis incumbit. & diſtinguitur ocioſum ꝗ
G vtile,quod bonum eſt,& è contra turpe, & pernicio-
ſum,quod malum eſt,ſic dicit Grego. ocioſum verbū
eſt,quod aut vtilitate rectitudinis, aut ratione iuſtę ne
ceſſitatis caret, quia.ſ.ſine vtilitate loquentis dicitur,
& audientis: ſi commiſſis ſeriis de rebus, illis friuolis
loquamur,& fabulas narremus antiquas.cęterum qui
ſcurrilia replicat,& cachinnis ora diſſoluit, & aliquid
profert turpitudinis:hic nō ocioſi verbi,ſed criminoſi
tenebitur reus. iſte eſt modus communis accipiendi
verbum ocioſum, & proprius ſecundum rationē no-
minis, non eſt tamen inconueniens accipi verbum
ocioſum pro pernicioſo,& calumnioſo. Et iſtud po-
tius tenere voluit Chry. licet recitaſſet opinionē alio-
rum diſtinguentium ocioſum a pernicioſo, cum ait. H
ocioſum autem verbum eſt, quod mendax eſt, quod
calumniam habet, & ſubdidit.ſ.quidam autem dicūt
qm̄ & vanum,quale eſt,quod riſum mouet inordina-
tum,vel turpe inuerecundum. Et hoc modo dicetur
ꝙ verba,quæ Phariſæi dixerunt contra Chriſtum.ſ.in
Beelzebub,&c. erant ocioſa, & ꝙ ad hoc dixit ipſe de
verbis ocioſis, & tunc dicitur ocioſum.i.ſine ratione,
vel contra rationem,quia ratio non mouit ad proferē
dum,ſed potius eſt contra rationem talia dici. Vel di-
citur ocioſum.i.in ocio cogitatum, & hoc dicitur, vt
innuatur,ꝙ eſt ex magna malitia, cum minus cogita-
tum ſit ad inueniēdum tale verbum, quod in ocio fit:
quando ceſſantibus aliis cogitationibus locus eſt in-
ueniendi malū aliquod artificioſe, quod ſit nimis pun I
gitiuum:nam multa mala docet ocioſitas, & ita erat
verbum iſtud.i.in Beelzebub,&c.q̄a videbatur eſſe ex
cogitatum valde ex malitia.& tamen iſte modus acci-
piendi ocioſum fere a nullo inuenitur,niſi a Chryſoſt.:
nam Hiero.Aug.Greg.cæteri totuſque vſus ocioſum
alio modo vocat.

Ad primum dicendum,ꝙ dixit hic Chriſtus de ver-
bo ocioſo non innuens,ꝙ verba,quæ dixerant Phari-
ſæi eſſent ocioſa,ſed arguit a minore.ſ.de ocioſo ratio
redditur, a fortiori de pernicioſo, & de blaſphemia.
Sic dicit Hiero. ſi ocioſum verbum, quod nequaquā
ædificat audientes non eſt abſque periculo eius qui lo
quitur, & in die iudicii reddet vnuſquiſque rōnē ſer-
monum ſuorum, quanto magis vos, qui opera ſan- K
cti ſpiritus calumniamini, & dicitis me in Beelzebub
eijcere dæmonia, redditur i eſtis rationem calum-
nię veſtrę?

Ad ſecundum dicendum,ꝙ ibi Chriſtus non dixit
de verbis ocioſis,ſed de verbis, quæ dixerant Phariſæi
quæ pernicioſa erant, & pro talibus condemnarētur,
quòd ſunt peccatum mortale. Vel poteſt intelligi de
ocioſis,& eſt ſenſus:condemnaberis.i.ad pęnam pur-
gatoriam, nam cuilibet veniali competit aliqua pęna
purgatoria.

Ad tertium dicendum,ꝙ Chryſoſto. tenuit in hoc
ſpecialem modum loquendi de verbo ocioſo contra
conſuetudinem cæterorum.

An verbum ocioſum ſit peccatum mortale, vel veniale.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR de verbo ocioſo, an ſit pec
catum mortale,vel veniale.

Aliqui dicunt, ꝙ ſit mortale,quia dicitur
hic,ꝙ de oī verbo ocioſo, quod locuti fue
rint hoīes reddent rōnem in die iudicii, & tn̄ in die iu
dicii non redditur rō,niſi de mortalibus, quia pro ve-
nialibus ſufficit pęna purgatoria,& quicunque deceſ-
ſerit in ſolis venialibus ante diem iudicii, punietur ꝑ
eis in purgatorio,& poſt illum diē nulla erit pęna,niſi
ęterna.ergo verbum ocioſum malum eſt mortale, cū
G pro eo poſt diē iudicii puniatur quis,quia hoc eſt ratio
nem reddere, nam ratio non redditur, niſi de eis pro
quibus pęna toleranda eſt,quia de bono opere,nemo
rationem reddet.

Item patet,quia dicitur hic, ex verbis tuis condem-
naberis,cum autem hoc de ocioſis diceretur, ergo o-
cioſum mortale eſt.

Dicendum, ꝙ verbū ocioſum qualecunque ſit ve-
niale eſt,ſi autē ſit turpe, vel pernicioſum eſt morta-
le,ſic dicit Greg.qui ſcurrilia replicat, & aliquid ꝓfert
turpitudinis, hic non ocioſi verbi, ſed criminoſi tene-
bitur reus.Item verbum ocioſum eſt de illis peccatis,
qui poſt hanc vitam remittuntur,vt dicit Augu.& hr̄.
25.di.c.qualis hinc,& tn̄ non dimittuntur poſt mortē
H peccata mortalia, ſed ſola venialia, vt oſtenſum eſt.ſ.
q.74.ergo verbum ocioſum veniale eſt, vnde Aug. et
vocat illud de minimis peccatis, ſed minima peccata,
& minuta, & quotidiana ſunt illa, quæ venialia dici-
mus, vnde non ſolum verbum ocioſum abſolute di-
ctum eſt veniale,ſed etiam ſi accipiatur ſm̄ aliquas cir
cunſtantias aggrauantes, ſicut eſt aſſidue loqui ocio-
ſa,vel longas narrationes ocioſi ſermonis trahere, ſi-
cut dicitur 3.Ethic.c.de temperantia, de illis qui in fa-
bulis totos dies conterunt.i.expendunt,vel ratione lo-
ci,vt ſi in eccleſia quis ocioſa verba dicat, in qua nihil
fieri debet, niſi quod ad orationem pertinet, vt dicit
Aug & habetur 42.diſt.c.in oratorio, & c.oratorium,
quia oēs iſtę garrulitates, & quæcunque aliæ inueniū-
I cunt verbum ocioſum de ſpecie venialis peccati, ſed
quantumcunque ſit graue, vel qualitercunque dictū-
dum tn̄ nihil ſit,niſi ocioſum, nunq̄ per ſe erit, niſi ve-
niale. Et dr̄ per ſe, quia forte quis in verbis ocioſis ex-
pendit tp̄s illud in quo tenebatur facere aliquid vtile,
& maxime ſi ad cultum Dei erat neceſſarium,tunc.n.
mortale eſt:non quidem verbum ocioſum, ſed omiſ-
ſio operis neceſſarii,& amiſſio tp̄is, ſed verbum ocio-
ſum in ſe quantumcunque ſit aſſiduū, & longū venia
le eſt,vt ait Aug.& hr̄ 25.di.c.qualis hinc. ſ.hoc de par
uis minimiſque peccatis fieri poſſe credendum eſt,ſi-
cut eſt aſſiduus ocioſus ſermo, immoderatꝰ riſus, &c.
ēt ſi in eccleſia quis longa verba ocioſa dicat veniale
eſt per ſe,vt dicit Aug.in Omel.de igne purgatorio.&
K habetur 25.diſtinctioni.§.criminis, ſ. quæ autem ſunt
minuta peccata opus eſt, vt ex eis aliqua nominemus,
& ſequitur ſi ſe,aut in eccleſia, aut extra eccleſiam fa-
bulis ocioſis occupauerint: ocioſum ergo verbum ꝑ
ſe,ſemper eſt veniale,ſed per accidēs fit mortale, i.nō
ipſum,ſed aliud quod cum eo fit, vt eſt omiſſio operis
neceſſarii,vel alia ſimilia.

Ad primum dici pt̄,ꝙ de verbo ocioſo redditur rō
in die iudicii.ſ.in iudicio particulari,quia mox, vt qſq;
moritur præſentatur Deo iudicandus, & ibi rationem
reddit,tam de mortali, q̄ de veniali, ſi in mortali dece-
dit adiudicatur igni æterno, ſi autem in veniali, igni
purgatorio:& hoc eſt in iudicio reddere rationem,ſic
dicit Aug. & 25.diſtinction. capit.qualis.ſ.qualis hinc
quiſque egreditur,talis in iudicio repręſentabitur, & de
illis

illis ocioſis dicit Aug. ꝙ reddetur rō in die iudicii, ex- A dem d. §. criminis. ſ. ſi ſe in eccleſia, aut extra eccleſiā fabulis ocioſis, de quibus in die iudicii ratio reddenda eſt, occupauerint. Aliter poteſt dici, quòd in die iudicii, ſcilicet iudicio generalis reddetur ratio de verbo ocioſo, quod eſt veniale, ab illis qui deceſſerunt in mortalibus, nam veniale non poteſt remitti ei, qui in mortali manet, vnde damnati in iudicio generali, reddent rationem de omnibus, tam mortalibus, quàm venialibus, ſed pro venialibus quidem aliquis paruus gradus debetur pęnæ, ꝓ mortalibus aūt ęterna poena.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ illud intelligitur de ſolis peccatis mortalibus. i. de verbis pernicioſis, quę sūt peccatum mortale, non autem de ocioſis. Poteſt tamē intelligi de ocioſis, & hoc tam ad illos qui decedunt in ſolis venialibus, quam ad eos qui in mortalibus. Primi n. condemnabuntur ex verbis ocioſis. ſ. ad pęnam B purgatoriam.

Alii aūt condemnabuntur ad poenam ęternā, non quidem ꝙ venialia ſint eis cauſa damnationis ęternę, ſed ꝙ in igne æterno cui adiudicantur propter mortalia, punientur & pro venialibus, cum eis competat aliqua pęna, quæ nunquam illis fuit remiſſa: hæc autē dicta ſunt accipiendo verbum ocioſum, vt cōiter ſumitur: nam accipiendo, vt accipit Chryſ. eſt mortale, quia eſt verbum mendax, & ꝙ calumniam habet, & tunc concedenda ſunt argumenta, quia potius adiuuant illam poſitionem.

Quomodo verum eſt quod dicitur in litera, ſcilicet ex verbis tuis iuſtificaberis, &c. Quæſt. LXXIX. C

QVAERETVR quō eſt verum, quod dicitur in litera. ſ. ex verbis tuis iuſtificaberis, & ex verbis tuis condemnaberis.

Dicendum, ꝙ non eſt dubium quantum ad iſtam partem. ſ. ex verbis tuis condemnaberis, quia malū verbum. i. pernicioſum eſt peccatū mortale, & pro quolibet mortali poteſt homo condemnari, & vere cōdēnabitur, niſi pęniteat.

De verbis tamen bonis quomodo per illa iuſtificetur hoc eſt dubium, quia poteſt aliquis dicere bona verba qui malus eſt, & tamen illa non excuſant eum cum condemnetur.

Dicunt quidam, ꝙ iuſtificatur homo ex bonis verbis, ſi fuerint bonitati mentis conſona, ſic dicit Nicolaus, & tamen tunc non iuſtificatur homo ex verbis, ſed ex bonitate mentis, ſic etiam dicit Remigius: non eſt dubium, quin vnuſquiſque de verbis ſuis malis, q̄ loquitur condemnabitur, veruntamen ex bonis verbis non iuſtificatur quis, niſi ex intimo corde, & deuota intentione ea proferat.

Dici poteſt ergo vno modo, ꝙ ex verbis bonis iuſtificatur quis, ſi proferat ea, ſicut Chriſtus dicit ſupra in litera. ſ. ex abundantia cordis os loquitur, & bonus hō de bono theſauro profert bona, & hoc conſonat expoſitioni Remigii, & Nicolai.

Secundo poteſt dici iuſtificaberis. i. iuſtus oſtenderis, vel nominaberis, quia dixit Chriſtus ſupra in lr̄a, E ſiquidem ex fructu arbor cognoſcitur, & ita ſiquis iuſta loquitur, ſignum eſt, ꝙ iuſtus eſt. Sed dicendum, ꝙ vere Chriſtus loquit̄ de iuſtificatione, q̄ fit ex ſolis verbis, per quæ ſola iuſtificabitur, & tanq̄ iuſtus abſoluet̄, & patet quia Chriſtus loquitur hic de rōne, q̄ reddetur in die iudicii, & ſicut de factis reddit̄, ita & de verbis, & quia verba ſunt triplicia. ſ. bona, & mala. ſ. pernicioſa, & indifferētia. ſ. ocioſa, poſuit Chriſtus, ꝙ de his tribus haberetur cōſideratio in die iudicii, vnde de ocioſis dixit. de omni verbo ocioſo, quod locuti fuerint hoīes reddent rōnem in die iudicii, & quia ocioſa interdum hn̄t excuſari, vt non ſit ēi peccatum veniale, & interdum ſunt peccatum veniale: Chriſtus non cōdemnauit determinate, nec abſoluit, ſed dixit reddēt rōnem. q. d. ſub dubio manet, an punientur pro eis, vel non, quouſque reddant rōnem, quō illa dixerunt, vt videatur an debeant puniri, vel non: pro malis autem verbis certa manet condemnationis ſententia, ideo nō dicitur, ꝙ de eis ratio reddetur, ſed dr̄ ex verbis tuis condemnaberis. i. certum eſt, ꝙ ſic fiet: pro bonis aūt certum eſt, ꝙ non erit condemnatio, ideo dicit ex verbis tuis iuſtificaberis, & præſupponendum eſt, quòd hic dicitur de ſolo iudicio verborum, quaſi quis iudicari debeat de quolibet verbo, & facto per ſe, & de illo debet cōdemnari, vel abſolui, ac ſi nihil aliud egiſſet, nec dixiſſet: & tūc certum eſt, ꝙ ex ſolis verbis bonis, quando de illis iudicium agetur, iuſtificabitur homo, quia aut verbum bonum fuit dictum in charitate, aut nō: ſi in charitate iuſtificabitur homo. i. dignus pręmio iudicabitur, ſi autem extra charitatem ſaltem iuſtificabitur. i. abſoluetur, quia nihil mereatur ex illo verbo, tamen ſaltem non condemnabitur, & hoc eſt iuſtificari.

Tunc reſponderunt ei quidam de Scribis
& Phariſæis dicentes: Magiſter volumus a Mar. 8. Luc. 11.
te ſignum videre. Qui reſpondens ait illis;
Generatio mala, & adultera ſignum quærit, Ionæ 1.
& ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ
C prophetæ. Sicut. n. fuit Ionas in ventre Ceti
tribus diebus, & tribus noctibus, ſic erit filius hominis in corde terræ tribus diebus, &
tribus noctibus. Viri Niniuitæ ſurgent in iu- Ionæ 3.
dicio, cum generatione iſta, & condemna- Luc. 11. 3. Reg. 10.
bunt eam, quia pęnitentiam egerunt in præ 1. Par. 9. 1. q. 1. c. vereor.
dicatione Ionæ, & ecce plus quā Ionas hic. Luc. 11.
Regina auſtri ſurget in iudicio cum generatione iſta, & condemnabit eam, quia venit
a finibus terræ audire ſapientiā Salomonis;
D Et ecce plus quā Salomon hic. Cū autem im
mundus ſpiritus exierit ab hoīe, ambulat ꝑ
loca arida quærens requiem, & non inuenit.
Tunc dicit: Reuertar in domum meā vnde
exiui. Et veniēs inuenit eam vacantem, ſco- De pę. d. 4. c. reuertar.
pis mundatam, & ornatam. Tunc vadit, &
aſſumit ſeptem alios ſpiritus ſecum nequiores
ſe, & intrantes habitāt ibi, & fiūt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Sic erit
& generationi huic peſſimæ.

Tunc reſponderunt. Hic ponitur confutatio tentantiū Chriſti poteſtatem, poſtquam fuerat poſita confutatio calumniātium eius bonitatem, & diuiditur in tres partes, quia primo ponitur eorum confutatio. Secundo denunciatur eorum condemnatio, ibi, *Viri Niniuitæ.* Tertio ſubdiuiditur eorum execratio, ibi. *Cum autem immundus.* Circa primum dicitur. *Tunc.* ſ. qn̄ fiebant præcedentia. *Reſponderunt ei.* i. dixerunt, quia accipit̄ large rn̄dere pro dicere, quia iſti nihil reſpondebant Chriſto, cum non quæſiuiſſet quidquā ab eis, nec ſiuiſſet eis elocutus, nā iſti non ſunt illi q dixerūt.

Cōfutatio tentantiū Chriſti poteſtatem.

in Beelzebub eiicit dæmonia, & contra quos Chriſtus locutus fuerat præcedentia, ſed alij erant, vt patet Luc. 11. ſ. quidam eorum dicebāt in Beelzebub eijcit dæmonia, & alij tentantes ſignum quærebant, & ſunt iſti, qui hic ſignum petunt, ſed ita ſolet accipi reſpondere. i. dicere, vt patet Mar. 11. vbi dr̄ Chriſtus reſpondiſſe ficulneæ, quæ tñ nihil ei fuerat locuta. *De Scribis, & Phariſæis*. Scribæ ſunt legis doctores, & Phariſæi ſunt quaſi religioſi, & iſti ſunt qui Chriſtum pſequuntur: nam populus non perſequebatur eum, ſed potius gaudebat valde qñ ipſe rationibus conuincebat Scribas, & Phariſæos. *Dicentes magiſter volumus a te ſignum videre*. i. volumus ꝙ oſtendas nobis aliquod miraculū, & licet non exprimatur hic tamen petierunt ſignū de cęlo, vt patet Luc. 11. ſ. & alij tentantes eum ſignū de cęlo quærebant. *Qui reſpondens*. ſ. volens concedere quod petebant ait illis. *Generatio mala & adultera*. Contumelia eſt quam Chriſtus eis dixit. *Signum quærit*. Loquitur Chriſtus eis in tertia perſona, quaſi dedignatus dirigere ſermonem ad eos, ſed loquitur toti populo aſtanti de eis. *Et ſignum non dabitur ei*. ſ. ſignum, quod petit de cęlo, ſed dabatur aliquod ſignum, quod ipſi non petebant, *Niſi ſignum Ionæ prophetæ*. i. tale ſignum, quale fuit in Iona, & ſequitur. *Sicut enim fuit Ionas in ventre Ceti*. Cetus vocatur piſcis magnus, & aliquando accipitur Cetus pluraliter indeclinabile, vt Gene. 1. creauit Deus grandia Cete. i. magnos piſces, ſic dicitur Ionæ 2. præparauit Dominus piſcem grandem, vt deglutiret Ionam. *Tribus diebus, & tribus noctibus*. Sic dicitur Ionæ 2. ſ. erat Ionas in ventre piſcis, tribus diebus, & tribus noctibus. Et non ſunt accipiendi iſti dies, & noctes per ſynecdochem, ſicut tres dies, & tres noctes, quibus Chriſtus fuit in corde terræ, ſed quòd fuerint noctes, & dies integri, quia ſemper ſcriptura accipienda eſt in ſignificatione propria, niſi conſtet, ꝙ neceſſe ſit aliter accipi, quia alias tota certitudo ſcripturę periret, ſi liceret nobis ſine cauſa neceſſaria trahere verba extra propriam ſignificationem, & tamen de tribus noctibus, & diebus Ionæ non conſtat, ꝙ fuerint incompleti, ergo oportet dicere, quòd fuerunt integri. *Sic erit filius hominis*. i. ego: ſic enim ſolet ſe vocare, vt patet p̄cedenti c. & ſupra 10. non enim volebat de ſe maiora dicere, quam quiſque videre poterat, & quia omnes videbant eum eſſe hominem, ideo filium hominis ſe vocabat. quia ita erat. i. filius virginis, licet opera ſua eſſ aliquid vltra hominem eſſe oſtenderent. *In corde terræ*. Ideſt in ſepulchro, quia intra lapidem iacuit, & dixit in corde terræ, & non in terra, vt oſtenderet ſe loqui de morte ſua, nam nunc in terra erat. i. ſuper terrā, ſed in corde terræ nemo eſt, niſi qui ſepelit̄, & ita de morte ſua expreſſe dixit. *Tribus diebus, & tribus noctibus*. Nō fuerunt noctes, nec dies integri, vt infra dicetur.

An iſtud ſit ad præcedentia continuatum.
Quæſt. LXXX.

QVAERETVR an ſit continuatum iſtud ad præcedentia.

Aliqui dicunt, ꝙ ſic, & ēt ꝙ iſta ſunt immediate poſt illa, quia dr̄ hic, tunc reſpōderunt. i. ſ. tunc, vt completa ſunt præcedentia.

Alij dicunt, quòd fuit prius factum. i. antequā Chriſtus diceret omnia, quæ ſupra habentur ꝯ Phariſæos, ſed ꝙ ſimul fuerint iſta. ſ. diceret in Beelzebub eiicit dæmonia, & ꝙ peteretur ſignum a Chriſto, quia Luc. 11. dr̄, quidam ex eis dixerunt in Beelzebub eiicit dæmonia, & alij tentantes ſignum quærebant.

Dicendum, ꝙ non poteſt tam determinate ſciri ordo iſtarum rerum, quia potuit eſſe, ꝙ ambo iſta ſimul fierent. i. dicere in Beelzebub, &c. & ſignum petere,

F Vel ꝙ prius dictum fuerit in Beelzebub, &c. & Chriſtus dixerit contra Phariſæos omnia quæ habentur ſupra quibus finitis Phariſæi petiuerunt ſignū, vt hic dr̄, & quidquid dicatur conuenit vterque Euangeliſtę, & hoc propter breuitatem temporis, quia eodem tpe. i. continuato colloquio oīa iſta facta ſunt. Et ſi velimus tenere, ꝙ ſimul dictum eſt in Beelzebub, &c. & petitū eſt ſignum, exponetur litera tunc reſponderunt. i. qñ alij dixerunt in Beelzebub, &c. tunc iſti petiuerunt ſignum. Si aūt velimus, ꝙ petitio ſigni fuit poſt omnia præcedentia dicetur, ꝙ qñ Luc. 11. dr̄ quidam ex eis dicebant in Beelzebub eiicit dæmonia, & alij ſignum quærebant, non dicitur hoc quaſi ambo ſimul facta ſint, quia nec hoc dicit litera, ſed ſolum ꝙ ambo facta

G fuerint, & tamen dato ꝙ ambo ſimul facta fuiſſent, oportebat ꝙ Matthęus teneret ordinē quem tenuit, quia ipſe proſequitur reſponſionem Chriſti ad vtrunque, & quia non poterat vtrunque ſimul dicere, licet a diuerſis ſimul vtrunque dictum fuerit, recitauit plene prius illud, quod dicebatur de Beelzebub: deinde adiunxit petitionem ſigni, & reſponſionem Chriſti. Lucas aūt, quia ſolum proſecutus eſt id quod dicebat de Beelzebub, & non reſpōſionem Chriſti ad petitionem ſigni, potuit vtrunque ſimul.

Quare Phariſæi a Chriſto nunc ſignum petiuerunt. Et quòd miracula cum veneratione ſunt accipienda.
Quæſt. LXXXI.

H QVAERETVR quare iſti petiuerunt nunc ſignum a Chriſto.

Dicendum, ꝙ non petiuerunt, quaſi eēt neceſſarium ad oſtenſionem poteſtatis Chriſti, quia multa ſigna fecerat ex quibus fuerat ſufficienter oſtenſa, ſed petiuerunt hoc propter multa. Primo, q̄a volebant tentare eum: erant. n. increduli, & licet multa ſigna viderent nō credebant, ſed ſemper alia cupiebant, & ſic tentabāt Chriſtum, vt ſcirent an facere poſſet, quod ipſi petebant, & ſic dr̄ Luc. 11. ſ. alij tentantes ſignum quærebant.

Secundo fuit propter curioſitatē, nā miracula erāt aliquid nouum naturam excedens, & gaudebant videndo illa, licet pp ipſa credere nollent, & hæc erat

I curioſitas. i. ſuperflua cura ſciendi, id quod non pdeſt, nam miraculum ſi non accipiatur cum veneratione, inquantum eſt a Deo, & per ipſum credatur virtus diuina inutile eſt, & potius eſt in contemptum Dei, & malum eſt taliter miracula quærere. Tertio fuit pp inuidiam, quia Phariſæi inuidebant Chriſto, & volebāt quōcunque moleſtare eum, & ita petebant ſignum, ſicut dicit Cyril. alij vero operibus ſtimulati liuoris aculeis petebant ab eo cęleſte videre portentū. Quarto fuit, quia ſæpe Phariſęi cum Chriſto contenderāt verbis, & ſemper eos confundebat, petunt ergo nunc miracula in quibus non eſt verbis contendendū. Sic dicit Chry. q̄a dñs ſuperius multoties verbis inverecundiā

K Phariſæorū obſtruxerat linguā, rurſus ad opa veniūt,

Quare petierunt Phariſæi ſignum de cælo fieri.
Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quare petierunt iſtud ſignū fieri de cęlo, nā Luc. 11. dr̄ ꝙ ſignū de cęlo q̄rebant.

Dicendum, ꝙ hoc faciebant, primo pp curioſitatē: nam deſiderabant videre noua, & admiranda, & quia maiora, & magis grata homini ſunt ea, q̄ fiunt in natura cęleſti, q̄ quod fit in hoīe, iō in cęlo ſignū petebant: volebant. n. forte, ꝙ faceret ſtare ſolē, ſicut Ioſue fecit Ioſue 10. vel ꝙ faceret illum retrocedere, ſicut factū eſt diebus Iſa. propter Ezechiam. 4. Reg. 2. vel quòd

veniret ignis de cęlo, ſicut fecit Elias 4. Reg. 1. vel ꝙ panes de cęlo mitteret, ſicut veniebat manna de cęlo ſub Moyſe. Exod. 16. vel quòd pluuię, & tonitrua apparerent de cęlo, vt fuit factum per Samuelem 1. Re. 12. & ita de ſimilibus: ſic dicit Hiero. volumus a te ſignum videre de cęlo, ſcilicet cupiebant in morē Eliæ ignem de ſublimi venire, vel in ſimilitudinē Samuelis tempore æſtiuo, cōtra naturā loci, mugire tonitrua, coruſcare fulgura, imbres ruere, &c.

Secundo, & pręcipue fuit, quia volebant Phariſæi confundere Chriſtum, non enim viderant ipſum facientem aliquando ſignum de cęlo, licet multas curationes ęgritudinum vidiſſent, & etiam iam duos mortuos ſuſcitaſſet, ſcilicet filiam archiſynagogi, ſupra 9. B & filium viduæ Lucæ 7. putabant igitur, ꝙ non poſſet facere ſignum de cœlo, & ad hoc petebant, vt ſi facere non poſſet confunderetur, ſic patet Luc. 11. ſ. alij tentantes eum ſignum de cœlo quærebant, & tamen tentare eſt velle habere experientiam de re incognita ſic dicit Cyril. ſignum de cœlo quærebant, quaſi dicerent quamuis ab homine dęmonium eieceris, non tamen hoc eſt diuinæ operationis argumentum, nondum enim vidimus aliquid prioribus miraculis ſimile. Moyſes enim traduxit populum per medium maris. Iuſue vero ſucceſſor eius ſolem retardauit in Gabaon: tu vero nihil horum oſtendiſti, quærere enim prodigia de cœlo innuit, quòd huiuſmodi cogitationibus tunc temporis afficiebantur erga Chriſtum.

Quare Scribæ, & Phariſæi potius quam alij quæſierunt hoc a Chriſto. Quæſt. LXXXIII.

QVAERETVR quare Scribę, & Phariſæi quæſierunt hoc a Chriſto potius, quam alij.

Dicendum, ꝙ iſta petitio ſigni fiebat ex quadam inuidia, vt poſſent iſti confundere Chriſtum, & tamē ſoli Scribæ, & Phariſæi oderant Chriſtum: populus autem diligebat eum, & gaudebat de omnibus, quæ faciebat, & quando rationibus confundebat Phariſæos, & Scribas gaudebat, ſic patet Luc. 13. vbi quidam princeps ſynagogæ indignatus eſt, quia Chriſtus ſabbato curabat: Chriſtus aūt reſpondens confudit eum, & dr̄ cum hoc diceret, erubeſcebāt omnes aduerſarij eius, & omnis populus gaudebat in vniuerſis, quæ glorioſe fiebant ab eo. Item Phariſæi, & Scribæ cōuenerant contra Chriſtum, vt quomodocūque calumniarent̄ ei, & quia quidam eorum, qui dixerant in Beelzebub eijcit dęmonia, fuerant a Chriſto rationibus valde redarguti: alij ſocij eorum indignati nunc petebant ſignum a Chriſto, vt ſic poſſent ibi confundere Chriſtum petentes ſignum in vindictā ſociorum ſuorum.

Quare iſti Phariſæi blande Chriſtum ſunt allocuti. Quæſt. LXXXIIII.

QVAERETVR quare iſti nunc locuti ſunt blande dicentes magr̄ volumus a te, &c. cū ſupra loquerent̄ aſpere, ſ. in Beelzebub eijcit dęmonia. Dici pōt vno mō, ꝙ hoc fecerunt timentes duram Chriſti increpationē, nā ſocij eorum, qui dixerāt in Beelzebub eijcit dæmonia, fuerant nimis increpati; blandius ergo iſti loquunt̄, vt nō eſſet Chriſto occaſio eos arguendi.

Secundo poteſt dici, quod hoc faciebant irridendo, non enim vocabant Chriſtum magiſtrum honorantes eum, ſed illudentes. Quod patet, quia dixerunt volumus a te ſignum videre, & tamen ſi honorarent eum humiliter poſcerent, & non dicerent volumus, quaſi oporteret Chriſtum ſequi mandatum iſtorum, ſic dicit Chryſo. verba autem eorū adulatione, & iro-

A nia ſunt plena, & prius qdē cōuitiabant̄ dæmoniacum eum vocantes, nunc adulantur vocantes eū magiſtrū.

Quare Chriſtus nunc reſpondit aſpere, cum iſti Phariſæi fuiſſent locuti blande. Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc reſpondit aſpere, cum iſti fuiſſent locuti blande: nam vocat eos generationem adulteram.

Dicendum ꝙ hoc eſt. Primo quia ipſi merebātur increpari, ſcilicet quia petebant rem iniuſtam, ideſt dari eis ſignum, quando opus non erat, & ad finem indebitum.

B Secundo fuit, quia loquebantur per ironiam, maior enim contumelia erat ꝙ Chriſtum illuderent ſub verbis honoris, quam quòd apertam cōtumeliam dicerent, ideo dure increpandi erant.

Tertio fuit, quia Chriſtus voluit oſtendere, quòd non flectebatur aliqua paſſione, ideſt non indignabat̄ propter contumeliam, nec propter laudes placabat̄, vnde grauius increpuit iſtos blande loquentes, quam eos, qui ſupra amara dixerant, ſic dicit Chryſo. & quidem cum ei conuitiabantur manſuete eis reſpondebat, cum autem adulabantur contumelioſe, demonſtrās, ꝙ vtraque paſſione erat ſuperior, & nec conuitijs in iram ducitur, nec ab adulatione mollitur.

Sed dicetur, quòd Chriſtus cum pateretur non cōminabatur, & tamen cum malediceretur non male-C dicebat 1. Petri 2. ergo a fortiori cum benediceretur non malediceret.

Dicendum vno modo, ꝙ Chriſtus non maledicebat benedicentibus, & tamen iſti non benedicebant, ſed illudebant, ideo increpantur. Secundo poteſt dici, quod Chriſtus non increpauit iſtos tanquam reddēs vicem pro malo, quod ei faciebant, & hoc dicitur 1. Petri 2. ꝙ cum malediceretur non maledicebat, ſcilicet tanquam vindictam ſumens, & cum pateretur nō comminabatur, etiam tanquam retribuens in hoc, ſed dixit eis contumeliam, quia merebantur audire eam cum mali eſſent, & quia Chriſtus oſtendere volebat, ꝙ blanditijs nō ducebatur, & forte iſta fuit cau-D ſa præcipua, quia putauerunt iſti, quòd verbis blandis Chriſtum mollirent, ipſe autem oſtendere voluit, ꝙ intelligebat cor eorum, & quòd non ducebatur aliqua paſſione, ſicut illi putabant.

Quare iſti arguuntur, quia petierunt ſignum. Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR quare iſti arguuntur, qā petierunt ſignum, & rex Achaz arguitur, quia petere noluit Iſa. 7. nam Iſa. dixit ei pete tibi ſignum a dn̄o in pfundū inferni, ſiue in excelſum ſ. & dixit Achaz non petam, pp quod dixit Iſa. indignatus. Audite, ergo domus Dauid nunquid parum eſt vobis moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis, & Deo meo? & ſic E innuit, ꝙ Achaz offendit Deum nolens petere ſignū.

Dicendum, ꝙ iſti peccauerunt petentes ſignū, quia ſuperuacuū erat, & malo animo petebāt, ſ. vt Chriſtū confunderent. Achaz aūt peccauit in duobus. Primo quia non obediuit Deo, nam cū Iſa. diceret ei ex parte Dei, ꝙ peteret ſignum, ēt ſi non videretur ſibi neceſſarium, vel vtile, q̄tum ad aliquid tenebat̄ petere. Secundo, quia fecit hoc Achaz ex contemptu Dei, quia ipſe bene ſciebat, ꝙ Deus poterat facere quodcunq; ſignū vellet: ipſe tn̄ erat idolorū cultor, & noluit dare iſtū honorē Deo, ꝙ peteret ſignū in quo ille oſtderet gloriā poteſtatis ſuę, & ad hoc poſuit excuſationē, dicens non petā, & non tentabo dn̄m, & tn̄ nō erat tentare Deum, ꝙ peteret ſignū, qn̄ Deus hoc iubebat

bebat, ideo Deus valde iratus eſt, quia Achaz cõtem- F
nebat eum, cum ipſe offerret ſe ad faciendum ſignũ, & Achaz nollet illud petere, nec videre,

Quare Chriſtus noluit nunc dare ſignum cum peteretur.
Quaſt. LXXXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus nollet nunc dare ſignum cum peteretur. Dicendũ ꝙ fuit. Primo quia non erat neceſſarium, nec vtile: Deus.n.eſt agẽs ordinatiſſimum, & nihil agit ſine ratione, quòd ergo inutile eſt, Deus nunq̃ facit, ita nunc erat: nã plurima ſigna Chriſtus fecerat ex quibus ſufficienter oſtendebatur poteſtas eius volentibus credere, iõ ſuperuacuũ erat nunc ſigna alia facere, & iuſte Chriſtus iraſcitur G
iſtis, quia ita nunc petebant ſignum a Chriſto, quaſi nullum vnq̃ feciſſet, & ſic ſępe faciebant Iudæi, qui increduli erant, vt Io.6. cũ Chriſtus paviſſet totã turbã miraculoſe dixit eis, operamini cibum, qui non perit, & illi dixerunt, quid faciemus, vt operemur opa Dei, & ille ait, hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quẽ miſit ille, & illi dixerunt, quod ergo tu facis ſignum, vt videamus, & credamus tibi? & ſic non erubuerũt miſeri petere ſignum, quaſi Chriſtus nullũ ſignũ vnquã feciſſet, cum immediate ante hoc eos miraculoſe paviſſet, de quo ipſi laudauerant eum dicentes. Hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum, &c. Secundo fuit, quia Chriſtus ſciebat iſtos nõ credituros, H
etiam ſi ſignum fieret: nam etiam ſigna præcedentia non fecerat propter eos, ſed pp turbam, quæ credere poterat ſic dicit Chryſo. non, vt eos induceret ſigna faciebat, ſciebat.n.eos lapideos eſſe, ſed vt alios emẽdet. Tertio fuit, quia petebant ſignum inutile, ſ. ſignũ de cęlo: nam non dixerunt abſolute volumus a te ſignum videre, ſed vt dr̃ Lu.11. ſignum de cœlo quærebant, & tñ iſtud erat ad curioſitatem, & non ad vtilitatem, & hoc Chriſtus oñdit dicens, ſignũ nõ dabitur ei, niſi ſignũ Ionę prophetę. q.d. aliud ſignũ dabitur, ſed nõ, qđ ipſi petũt, ſed ſignum Ionę. Quarto fuit qa malo aĩo petebant, ſ. liuore ſtimulati, vt dicit Cyrillus, quia volebant confundere Chriſtũ putantes, ꝙ non poſſet hoc facere, iõ indignũ erat, ꝙ eorum deſiderio ſatisfaceret, nam etiam ſi aliquod ſignum vtile hac in- I
tentione peterent, indignum erat, quòd fieret.

Quare Chriſtus nolebat aliquando dare ſignum de cælo. Et quòd ſemper miracula faciebat utilia, & quæ oſtendebant eum eſſe Meſſiam. *Quaſt.* LXXXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus nolebat aliqñ dare ſignũ de cęlo licet ſæpe peteretũ ab eo. Dicendũ, ꝙ Chriſtus communiter non faciebat ſigna de cęlo pp multa. Primo qa iam fecerat, nã primũ ſignum, quod in eo apparuit fuit de cęlo, ſ. qñ baptizatus eſt in Iordane, apũ eſt cęlũ, & vox patris de cęlo audita eſt, & Spiritus Sanctus deſcẽdit ſup eum in columbæ ſpecie ſupra 3. & Lu.3. ſufficiebat ergo ſemel feciſſe, quia qui ſemel hoc po- K
tuit, ſemper illud poſſet. Secundo fuit, quia Chriſtus noluit oñdere ſe maiorem omnibus patribus antiqs, & tñ pp illos facta fuerant miracula multa in cęlo, vt petente Moyſe venit manna de cęlo. Exo.16. & petẽte Ioſue ſol ſtetit. Ioſue 10. ad vocem etiã Iſa. ſol retroceſſit 4. Reg.20. & ad preces Heliæ ignis deſcẽdit de cęlo 3. Reg.18. & 4. Re.1. Samuele aũt petente pluuiæ, & tonitrua apparuerunt 1. Reg.12. nolebat ergo Chriſtus facere ſimilia miracula, quia per hoc non videretur illos credere, ſed faciebat ea, quæ illi nõ fecerant, ſ. ſanare leproſos, & cæcos, & multa alia genera miraculorum. Tertio fuit, quia Chriſtus volebat facere miracula vtilia, fuerunt.n. miracula a Deo, & pp hoĩes: nã Deus nõ facit miraculũ aliquod pp ſe, qa non eſt ſibi neceſſarium, iõ oportet, ꝙ in miraculo ſint duo, ſ. ꝙ diuinã potentiã oñdat, & ꝙ hoĩbus pſiciat: ſic erat ſuſcitatio mortuorũ, & curatio ægritudinum, nam iſta non poterant fieri, niſi a Deo. vnde ita ſufficienter oñdebatur Deum eſſe eum, qui mortuos ſuſcitabat, ſicut eum, qui ſolem ſtare faciebat, inſuper curationes ægritudinũ proderant hominibus: ſigna aũt in cœlo non pderant eis, iõ magis completa eſt iõ miraculi, & finis in curatione ægritudinum, q̃ in prodigijs de cœlo, & quia Chriſtus pp ſalutem noſtram venerat, illa miracula ſemper faciebat, quę ad hoĩm ſalutem proderant: non vero ea, quæ erant ad curioſitatem, nam in talibus ſufficiebat ſemel egiſſe ad oſtẽdendũ poteſtatem. poſtea aũt conueniens erat facere ſolũ ea, quæ pertinebant ad hoĩum ſalutẽ. Chriſtus tñ interdum fecit aliqua, quę viderentur ad curioſitatẽ ptinere, ſicut ambulare ſuper aquas, hoc tñ ſemel tñ egit, qa nõ erat vtile, ſicut ſanare ægros. & pp hoc, qñ Chriſtus dedit apoſtolis poteſtatem miraculoſũ expreſſit ſolum ea, quæ vtilia erant, ſ. mortuos ſuſcitare ægros ſanare, dæmones eijcere ſupra 10. & Mar.6. & Luc.9. de curioſis aũt, vt ambulare ſuper aquas, ſigna in cœlo oñdere poteſtatem eis nullam expreſſe dedit, & iſta fuit de cauſis præcipuis. Quarto fuit, quia Chriſtus noluit facere miracula, quæ negari poſſent eſſe miracula, & ab eo facta eſſe: ſciebat.n. ꝙ multi calumniarentur operibus eius, ſicut nunc dixerant in Beelzebub eijcit dæmonia, nullum tamen miraculũ eſt magis calũniabile, q̃ quod fit in cœlo, & maxime apud rudes, nam pp elongationem a nobis, & ignorantiam eorum, quæ cœlo accidunt, multi putarent ea, quæ ſuper naturaliter fierent, poſſe accidere ex cã naturali, & è contrario, quod naturaliter accideret, putarent eſſe miraculum eſſetque magnus locus calumnię nolenti, iõ non faciebat miracula in cœlo, q̃ aũt fiebant in hoĩbus non erant ſic calumniabilia, qa ipſa ſe ſenſui oñdebãt. Sic dicit Hie. quaſi nõ poſſint illa calũniari, & dicere ex occultis, & varijs aeris paſſionibus acciſiſſe, nã qui calũniaris ea, quę oculis vides: manu tenes: vtilitatem ſentis, quid facturus es de his, quæ de cœlo venerint? vtique iñdebis, & magos in Aegypto multa ſigna feciſſe de cœlo. Quinto fuit, quia iſta miracula curationum ſpecialiter oñdebant Chriſtum eſſe Meſſiam, nam prænunciatũ fuerat Iſa.35. Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos: tunc aperientur oculi cæcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet, ſicut ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorũ: Chriſtus aũt volebat ſe oſtẽdere eſſe Meſſiam, iõ fecit talia miracula qualia prophetę prædixerant de Meſſia, & tamen de ſignis cœli nihil dixerat ſcriptura circa Meſſiam, ideo non faciebat ſigna de cęlo.

Quare ſigna de cælo facta ſunt ſæpe in veteri teſtamento. Et quare Chriſtus miracula noluit facere in cælo.
Quaſt. LXXXIX.

QVAERETVR, quare Chriſtus nõ faceret ſignũ de cęlo, cum ſigna facta ſint ſæpe in veteri teſtamento, vt dictũ eſt ſupra præcedenti q. Dicendũ, ꝙ hoc fuit. Primo quia interdum ipſa rei neceſſitas hoc exigebat, ſicut fuit in ſtatione ſolis, nam Ioſue non potuit ſtare ſolem, vt aliquis per hoc videret Dei potentiam, ſed vt eſſet ſibi locus vindicandi ſe de hoſtibus, quod facere non potuiſſet, niſi ſol ſtetiſſet, & fuiſſet vnus dies, quaſi duo, Ioſue 10. ſic ẽt, qñ retroceſſit ſol factũ eſt, quia illud petiuit Ezechias pp quẽ Deus miraculũ faciebat Iſa.38. Secũdo erat, vt eſſet interdũ miraculũ multũ notũ, nã miraculũ, quod fit in curatio-

ne

A ne vnius hominis, non videtur ſic a multis, ſicut illud, quod fit in cęlo, & quia tunc rara miracula erãt, cõueniens erat, vt in cęlo fierent. Tertio & præcipue erat, quia Deus volebat oſtendere, quod ipſe faciebat omnia hæc, vt ſibi tota laus deberetur, & non alicui homini, & quia Deus in cælo habitare credit̃, ſicut Chriſtus ſæpe vocat eũ patrem cęleſtem, vel qui eſt in cęlis ſupra 5. & 6. & 7. fuit conueniens, ꝙ miracula fierent de cęlo, quaſi ab ipſo, & non ab hominibus venirent: Chriſtus aũt volebat nunc oſtendere, ꝙ ipſe haberet potentiam, & non prouenirret ei aliunde, ideo nõ cõueniebat ei facere miracula de coelo, quia in hoc putaretur, ꝙ Deus habitans in cęlo illa faciebat, & non Chriſtus, & propter hoc præcipue nunquã volebat

B facere miracula de coelo, licet ſæpe peteret̃ ab eo, ꝙ faceret, vt infra 16. & Lucæ 11. cum autem faceret miracula in terra imperando morti, & vitæ: morbo, & ſaluti, apparebat, ꝙ ex ſeipſo iſta faceret. Vnde Iudæi mirabantur, ꝙ imperando hoc faceret ſupra 8. qualis eſt iſte, quia venti, & mare obediunt ei? Quarto fuit ẽt præcipue, quia Deus voluit facere etiam miracula aliqua tempore veteris legis, vt ſe potentem oſtenderet, non tamen decuit tunc fieri miracula vtilia hominibus, vt curationes languorum, & ſuſcitationes mortuorum, niſi raro, iõ debebant fieri miracula in cęlo, quæ non ſunt hominibus vtilia: ꝙ aũt talia non fierent erat vel, ꝙ Iudæi non merebantur talia beneficia recipere, vel quia illud tempus non erat in quo Deus hominibus deberet benignitatem ſuam oñdere nimis, ſic Chriſtus innuit Luc. 4. dicens, ꝙ multæ

C viduæ erant in Iſrael ſub Elia, ſed ad nullam earum miſſus eſt, ſed iuit in ſareptã Sydoniæ. Et multi lepſi erant in Iſrael tempore Eliſæi, ſed nemo curatus eſt, niſi Naaman Syrus, & ille non erat Iudæus, & ſic innuit illos fuiſſe indignos, cum prophetæ mitterentur ad benefaciendum extraneis, & non ipſis, maxime tñ erat, quia nõdum erat tempus, vt Deus benignitatem ſuam nimis oſtenderet hominibus, quia nondũ erat reconciliatus eis, fuit aũt recõciliatio facta poſt Chriſtum, qui eſt mediator Dei, & hoĩm 1. Timo. 2. iõ tunc oſtẽdit Deus diuitias miſericordiæ ſuæ in nos ad Ro. 9. c. & 8. c. quia donans nobis filium ſuum cum illo

D omnia donauit. tunc ergo curationes ægritudinũ, & ſuſcitationes mortuorum frequẽter apparere debuerunt, & non prius, ideo prius debuerunt eſſe ſigna in cœlo, quæ non ſunt vtilia hominibus, & non curationes ægritudinum, & ſuſcitationes mortuorum, ſicut tempore Chriſti.

Quare Chriſtus vocauit iſtos generationem adulteram. Quæſt. XC.

QVAERETVR quare Chriſtus vocauit iſtos generationem adulteram. Dicendum, ꝙ proprie generatio adultera dr̃, quæ ex adulterio naſcit̃: Chriſtus aũt noluit hoc dicere Phariſæis, quia forte erant

E nati ex legitimo thoro, vel ſaltem non eſſent omnes quibus nunc loquebatur nati ex adulterio. Item quia dato, ꝙ eſſent omnes adulterini fætus, non diceret eis Chriſtus hanc contumeliam, quia virum honeſtũ, & grauem non decent talia verba. Item quia Chriſtus nunquã arguebat aliquem, niſi de vitio proprio, eſſe tñ natum ex adulterio non eſt vitium prolis, ſed parẽtum, iõ non argueret eos de hoc, & ita Phariſęi intellexerunt, ꝙ non vocabat eos natos ex adulterio, quia aliàs non ſuſtinuiſſent iſtam cõtumeliã, quia poſſent rationabiliter Chriſtum de hoc increpare, & forte tẽtarent in eum manus mittere. Dicendũ ergo, ꝙ accipit̃ metaphorice, quia ſicut adulterini fœt⁹ ſunt ignobiles, & nullũ honorem hñt, Sapientiæ 4. ita Chriſtus

A innuebat, ꝙ iſti erant mali, & indigni honore. Et dicebat eos generationem adulteram, vt tolleret eis ſupbiam, quia de progenie gloriabantur. Secundo dicit hoc, quia filius debet imitari patrem, iſti autem erant filij Abrahæ, ſed non imitabantur eum, & ſic apparebat, ꝙ non eſſent filij eius, ſed ex adulterio generati ſic dr̃ Io. 8. cum dixerunt Iudæi pater noſter Abrahã eſt, & Chriſtus ait, ſi filij Abrahæ eſtis opa Abrahæ facite, nunc aũt quæritis me interficere hominẽ, qui veritatem locutus ſum vobis: hoc Abrahã non fecit, & tunc oſtendit cuius filij ſunt dicens, vos ex p̃re diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere. ita hic vocantur generatio adultera, quia non geniti ſunt, ſ. morum imitatione ad Abrahã, quẽ p̃rem vocant, ſed

B a diabolo quem tacent. Tertio, vt aliqui dñt, vocantur generatio adultera, i. filii adulterãtiũ qa fornicari, vel adulterari accipitur in ſcriptura ꝓ cultu idolorum, & ita Iudæi, quia idola coluerant adulterabantur. Sic dicit Nico. ꝙ quia iſti erant filij illorum vocabantur generatio adultera. Sed dicendum, ꝙ Chriſtus non increpat iſtos, ꝙ eſſent filij idolatrarum, quia vt dictum eſt Chriſtus neminem increpat, niſi de vitio proprio, eſſe autem filios idolatrarum alienum vitium eſt, i. parentum. Sed vocantur ſic, quia erant filij idolatrarũ, & imitabantur eos in quodã alio genere idolatriæ, vel infidelitatis: nam ſicut idolatra deitatem attribuit lapidi, & ligno, ita iſti deitatem attribuerunt diabolo dicentes de Chriſto in Beelzebub eijcit dæmonia, nam

C ꝙ Chriſtus faciebat nemo poterat facere, niſi Deus: tribuere ergo illa diabolo, erat facere illum Deũ. vel erant idolatræ, quia ſicut idolatra non vult credere in verum Deum, ita cum iſti Chriſtum ex operibus ſuis Deum eſſe cognoſcere potuiſſent, in cũ credere noluerunt. Sic dicit Chryſo. monſtrat ſe eſſe æqualem patri, ſed ei non credere generationem adulterã facit.

Quare Chriſtus nunc dedit Phariſæis ſignum Ionæ, cum ipſi eſſent indigni illud recipere. Quæſt. XCI.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc dedit Phariſæis ſignum Ionę, cum ipſi eſſent maleuoli,

D & curioſi, & indigni ſignum recipere: etiã quia nullum erat nunc neceſſarium. Dicendum, quia Chr̃s dedit iſtud ſignũ, q̃a erat valde vtile, vt ĩ. dicet̃. Etiam in hoc non erat inconueniens aliquod, quia ſi Phariſæi malo animo petiuerunt ſignum, non cõſenſit Chriſtus hic voluntati ipſorum, quia ipſi petebãt ſignum tentantes eum Luc. 11. ſ. vt confunderetur ſi facere non poſſet, & tñ per iſtud ſignum Ionæ ꝓphetæ non habebant optatum, quia non experiebantur an Chriſtus poſſet, vel non poſſet de quo ipſi dubitabant. Secundo quia ſi erant curioſi non competebat hoc curioſitati eorum, nã curioſitas ſua erat, ꝙ ſignũ de cœlo videre cupiebant, ſed nõ fuit eis datũ immo ſignum in terra, quod ipſi, nec videre nec audire cupiebãt. Vnde Chriſtus dixit, generatio adultera ſignũ

E quærit, & ſignum nõ dabit ei, niſi ſignum Ionæ. q. d. non dabitur ei ſignum, quod petit, ſed ſignum, qđ nõ appetit. Tertio quia indignitas Phariſæorum non obſtabat ad hoc, quòd daretur eis ſignum iſtud, & hoc propter duo. Primo quia iſtud ſignum non erat propter eos, licet eis daretur. Secundo quia non erat ſignum de quo ipſi gauderent: ſic fuit in rege Achaz, qui indignus erat recipere ſignum a Domino. Et etiã ipſe nolebat recipere, dicens non petam, & tamen, Deus dedit ei, quia dicitur ibi propter hoc domin⁹ ipſe dabit vobis ſignum, ideſt licet vos non petatis ipſe dabit, & dicitur ibi. ecce virgo concipiet, ita ergo hic datum eſt ſignum, quod ipſi non petebant, nec erat ad vtilitatem eorum.

Ad quid profuit, quòd Chriſtus daret nunc iſtud ſignum F
Ionæ cum ipſi hoc non petiuerunt.
Quæſt. XCII.

QVAERETVR ad quid profuit, ꝙ Chriſtus
daret nunc iſtud ſignum dicens, ſicut fuit
Ionas, & cętera, quia nemo illud petiuerat,
nec erat ad propoſitũ eorũ, qui ſignũ de cę-
lo petebant. Dicendum, ꝙ Chriſtus dedit iſtud ſignũ
nunc non petitus, quod etiã dediſſet ſi nullum aliud
peteretur, ſic.n. dabat alia: nam dixit, ſicut fuit Ionas
in ventre ceti: ita erit filius hominis in corde terrę, ſic
dixit, ſicut exaltauit Moyſes ſerpentem in deſerto, ita
oportet exaltari filium hominis Io. tertio, capitul. nã
in vtroque eſt figura actuum ſuorũ. Et iõ dixit hoc, p- G
pter multa. Primo vt oſtenderet, ꝙ iſtæ ſcripturæ erãt
figuræ eorum, quæ in ipſo contingerent. Secundo vt
annunciaret id, quod in eo futurum erat, nam dixit, ꝙ
erit filius hominis tribus diebus, & tribus noctibus in
corde terrę, per quod oſtendebat mortem ſuam, & ꝙ
tertia die reſurgeret iacens ſolũ tribus diebus in cor-
de terrę, i. in ſepulchro. Tertio fuit, vt oſtenderet ſe
habere cognitionem futurorum, nam dixit nunc de
morte, & reſurrectione ſua, quod poſtea Iudęi factum
viderunt, & ita eſſet eis occaſio credendi ſi vellent, ſi-
cut dixit Chriſtus Io. 14. nunc dixi vobis anteꝗ̃ fiat, vt
cum factum fuerit credatis. Quarto fuit, quia illud ſi-
gnum directe reſpondebat ad ea, quę petebant Pha- H
riſæi: nam petiuerunt ſignum de cęlo tentantes eum
Luc. 11. i. ſcire volentes: Chriſtus aũt dedit eis ſignum
per quod ſciri poſſet, ꝙ ipſe poterat illud de quo iu-
dicabant Phariſæi, & dixit, ſicut fuit Ionas, &c. ſ. per
hoc, ꝙ ipſe ſciebat futura, & credere debebant, ꝙ ipſe
poterat dare ſignũ de cęlo ſi vellet. Vel aliter, & me-
lius, dixit enim, ꝙ filius hominis erit tribus diebus in
corde terrę, quaſi dicat poſtquam fuerit tribus diebus
in corde terrę, ideſt poſtquam mortuus fuerit, & ſur-
rexerit videbitis vera eſſe omnia de quibus nunc du-
bitatis, quia tunc apparuit ipſum eſſe dominum, &
Meſſiam, & cępit totus mũdus credere in eum, ſic.n.
dixit Chriſtus iterum Io. 8. cap. cum Iudæi dicerent ei
aliqua, ait enim, cum exaltaueritis filium hominis tũc
videbitis, ideſt quando crucifixeritis me, videbitis om- I
nia, quæ dico vera, quia tunc apparuit gloria Chriſti,
ideo conueniens fuit iſtud ſignum dari etiam ſi ne-
mo peteret, & vocatur ſignum inquãtum eſt, vel eſſe
poterat probatio aliquorum de quibus dubitabant
Iudæi, & tamẽ. Lucæ. 12. dicitur ſicut Ionas fuit ſignũ
Niniuitis, ita erit filius hominis generationi huic, ſci-
licet ſicut Ionas fuit Niniuitis ſignum ſalutis, ſicut eo
prædicãte Niniuitæ pęnituerant, ſic Chriſtus futurus
erat Iudæis ſignum ſalutis ſi eo prædicante conuer-
terentur, quia tamen recipere noluerunt fuit eis ad-
uentus Chriſti ſignum, & occaſio maioris perditio-
nis, ſicut dicitur infra in litera, ſcilicet viri Niniuitæ
ſurgent in iudicio cum generatione iſta, & condem-
nabunt eam, ideſt Niniuitæ apparebunt iuſti, & Iudæi
condemnati. K

Quomodo eſt verum, quòd Chriſtus fuit tribus diebus, & tribus
noctibus in corde terræ. Et quomodo dicitur per quadra
ginta horas ſolum fuiſſe mortuus, cum ſcriptura vo-
cet id totum tempus tres noctes, & tres dies.
Quæſt. XCIII.

QVAERETVR quomodo eſt verum, ꝙ Chri-
ſtus fuit tribus diebus, & tribus noctibus in
corde terræ. Dicẽdũ, ꝙ dixit ſe futurũ in cor-
de terræ, i. intra terrã, vt mortẽ ſuã per hoc ſi-
gnificaret, q̃a nemo eſt in corde terræ, niſi q̃ ſepelit̃. in-
quantũ tamen dixit, ꝙ eſſet tribus diebus innuens, ꝙ
non eſſet pluribus indicauit, ꝙ reſurgeret tertio die,
quia ſicut Ionas die tertio liberatus eſt de vẽtre piſcis,
ita Chriſtus die tertio ſurrexit de corde terræ: dixit au-
tem, quòd maneret tribus diebus, & tribus noctibus
ad oſtendẽdũ veram mortem, & veram reſurrectio-
nem, nã ſi Chriſtus manſiſſet in ſepulchro ſolũ qua-
tuor, vel quinque horis, vel pauco tempore putarẽt,
quòd non fuiſſet vere mortuus, ſed ex tormentis in
ecſtaſim factus, & quòd poſtea reuixerit: nõ poterat
tamen tãto tempore manere in ecſtaſi, quia etiam ſi
non fuiſſet vere mortuus, ſi iaceret per triduum in ſe-
pulchro moreretur. cum ergo tanto tempore iacue-
rit apparuit, quòd vere mortuus fuerit, & vere ſurre-
xerit, maiori autem tempore non debuit iacere in ſe-
pulchro, & hoc ne periret ſpes de reſurrectione eius,
nã in hoc triduo fere in oĩbus fides perierat, & ſpes: a
fortiori, ergo fieret ſi longiori tempore manere debe-
ret, quia ſic iret in obliuionem, & quando poſtea re-
ſurgeret non crederetur. maxime, quia ſic prænũcia-
tum fuerat in ſcriptura de triduana morte eius, ideo
triduo fuit mortuus de quo magis dicetur infra 28. c.
Sed diceẽ quomodo fuit verum, quòd tribus diebus,
& tribus noctibus iacuerit in corde terræ, quia nõ vi-
detur iacuiſſe, niſi vna die, & duabus noctibus, cũ fue-
rit ſepultus die paraſceues ad ſolis occaſum, & ſurre-
xit prima hora dominici diei.

Aliqui computant tres dies, & tres noctes, quia di-
cunt vnam noctem fuiſſe illas tres horas quibus ſol
obſcuratus eſt ab hora ſexta vſque ad nonam, & tres
horas ſequentes a nona vſque ad ſolis occaſum, quia
lux ſolis rediit vocant vnam diem. & ſequentem no-
ctem, & diem ſabbati alium diem, & noctem, & dein-
de tertiam noctem, quæ fuit ante dominicam, & ter-
tium diem ipſam partem dominici diei, quæ tranſijt
antequam Chriſtus reſurgeret. Sic.n. Auguſtinus re-
fert quoſdam dicentes, i. quidam modum locutionis
ſcripturæ neſcientes noctem voluit aduertere tres
illas horas a ſexta vſque ad nonam quibus ſol obſcu-
ratus eſt, & diem tres horas alias, quibus iterum ter-
ris eſt redditus, i. a nona vſque ad occaſum, ſequitur
enim nox futura ſabbati qua cum ſuo die computata
erunt iam duæ noctes, & duo dies. porro aũt poſt ſab-
batum ſequens nox diei dominici in qua tunc domi-
nus reſurrexerit, erunt ergo duæ noctes, & duo dies, &
vna nox. Sed iſtud non ſtat, quia iſti nolunt complere
ſenſum literæ ad plenum, i. ꝙ fuerint vere tres noctes,
& tres dies, ſed fieri non põt, quia dies tertius q̃uocũ-
que computetur nunquam eſt integer.

Item quia computant primũ diẽ iſtorũ ante mortẽ
Chriſti, & tñ non põt cõputari tempus iſtud, niſi poſt
mortem, quia dr̃, ꝙ iacuit in corde terræ, & tamen il-
lis tribus horis tenebrarum, i. a ſexta vſque ad nonam
quas vocant primam noctẽ adhuc Chriſtus viuebat,
nam hora nona expirauit, & tunc ceſſauerunt tene-
bræ, iõ non poteſt ſic computari. vnde Auguſtinus di-
cit, ꝙ iſti nõ ſciuerunt modum locutionis ſcripturæ.

Sed dicendum, ꝙ Chriſtus iacuit tribus diebus, &
tribus noctibus, i. parte quadam iſtorum trium, & nõ
totis tribus diebus, & tribus noctibus, ita.n. eſt cõſue-
tudo ſcripturæ dicere. Pro quo ſciẽdũ, ꝙ Chriſtus dr̃
fuiſſe mortuus per 40. horas ſolum, quod verum eſſe
videtur: nã ipſe mortuus eſt in paſcha Iudæorũ, quod
ſemper celebratur iuxta æquinoctium vernale, ideſt
introitu ſolis in arietẽ, & tunc dies ſunt æquales no-
ctibus, ſed Chriſtus expirauit hora nona, manebant
igitur tres horæ integræ vſque ad ſolis occaſum: ſe-
quens autem nox cum die ſabbati continent horas
24. & ſic ſunt 27. deinde accipiatur tota nox ante diẽ
dominicã, quæ habet horas 12. erunt 39, & vna hora
poſt

poſt ſolis ortum de die dominica, quando Chriſtus ſurrexit. & ſic complentur 40. an tamen iſta hora vltima fuerit completa non apparet, quia non conſtat an Chriſtus ſurrexerit in ipſo ortu ſolis, vel aliquantulũ poſt, aut prius, ſed hoc conſtat, quòd mulieres venerunt ad monumentum orto iam ſole, & non multũ poſt ortum ſolis, quia ante lucem ſurrexerant inf. 28. & Mar. 16. & tamen iam Chriſtus ſurrexerat, ꝙ ergo ſint 40. horæ mortis domini, vel 39. ſolum nõ differt: ſolum autem hoc poni oportet, quòd mors ſua habuerit partem trium dierum, ſcilicet veneris, & ſabbati, & aliquid de die dominica quantulumcunque illud ſit: nam etiam ſi ſurrexerit Chriſtus in ipſo ortu ſolis, vel aliquantulum prius, adhuc dicetur aliqua parte dominici diei iacuiſſe mortuus, quia dies ſecundum conſuetudinem ſcripturę. & vulgi incipit ab ipſo ortu crepuſculi matutini, quod incipit ante ortum ſolis, quaſi per horam, & quartam partem horę.

Sciendum etiam, ꝙ ſtricte accipiendo Chriſtus dr̃ iacuiſſe in corde terrę ſolum eo tempore quo fuit in ſepulchro, & quia nõ fuit ſepultus illico, vt mortuus eſt, cum nondum putaretur mortuus, erit minus tempus, q̃ 40. horarum quo iacuit in ſepulchro: nam ipſe hora nona emiſit ſpiritum, & tamen non putabatur adhuc mortuus, quia iam prope ſolis occaſum illius diei cum frangerentur crura latronibus, venerunt ad Ieſum, vt frangerent crura eius, putantes eum adhuc viuere, ſed cum mortuum inueniſſent non fregerũt, & tunc ſepultus eſt, quod erat ad ſolis occaſum. ſubtractis ergo tribus horis a morte vſque ad tumulationem manebũt 37. horę quibus iacuerit in ſepulchro, & tamẽ adhuc iſto modo iacuit tribus diebus in corde terrę, quia de die veneris aliquantula parte iacuit in ſepulchro, quia dies computatur vſque ad finem crepuſculi veſpertini, & illud eſt, quaſi hora, & quarta poſt ſolis occaſum, & ante id tempus ſepultus eſt, quia Iudæi nihil agerẽt die ſabbati, cum illud poſſent cauere, & tamen ſabbatum incipiebat in crepuſculo veſpertino diei veneris: hoc ſuppoſito dicimus Chriſtũ iacuiſſe tribus diebus in corde terrę, id eſt partibus ſingulorum trium dierum. Sic dicit Hiero. ſcilicet non ꝙ omnes tres dies, & tres noctes in inferno fecerit, ſed ꝙ in parte paraſceues, & dominicę, & toto die ſabbati tres dies, & tres noctes intelligantur.

Sed dicetur, ꝙ hoc põt ſtare aliqualiter quantũ ad dies, quia partes trium dierum fuerunt, & tñ non fuerunt ibi partes trium noctium: fuerunt enim duę noctes integrę de tertia autem nihil fuit. Ad hoc dicendum, ꝙ ſcriptura non computat ſic ſtricte, ꝙ oporteret ibi eſſe partes trium noctium, ſed illud tempus totũ quo Chriſtus mortuus iacuit, vocat ſcriptura tres noctes, & tres dies. Et ratio huius eſt, quia quilibet dies habet ſuam noctem, ideo cum fuerint hic vere partes trium dierũ, etiam numerantur partes noctium, licet non fuerint partes omnium trium noctium: maxime autem, quia vt vult Augu. nox vltima pertinet ad tertium diem, quaſi ibi nox pręcedat diem, & erit ſenſus, ꝙ nox ante dominicã cum parte diei dominicę computentur vna nox, & vna dies, & pars illa diei veneris cũ nocte, quę iam pręceſſerat, vocatur alius dies. Sed hoc non multum differt, ꝙ nox precedat diẽ, vel dies noctem, quia ſi volumus ponere Chriſtum ſurrexiſſe poſt tertiam noctem ponemus primã iſtarum trium noctium ante Chriſti mortem, ſ. illam, qua cũ apoſtolis cęnauit, & captus eſt: ſi vero ponam' primã noctem iſtarum incipere poſt Chriſti mortem, erit tertia ipſarum poſt Chriſti reſurrectionem: non enim poſſunt tres noctes includi in iſto tempore, ſed vna earum computatur propter conſequentiam ad ſuũ diem, quia dies, & nox coniungunt, & cõplent vnũ

A circuitum ſolis, & ita tres dies, & tres noctes accipi oportet ex modo loquendi ſcripturę. *Viri Niniuitæ.* Hic denunciatur iſtorum tentantium Chriſtũ futura condemnatio, ſcilicet ꝙ noluerunt conuerti eo prædicante, ſicut gentiles conuerſi fuerant ad prædicationem prophetæ, & dicitur. *Viri Niniuitæ.* Id eſt de vrbe Niniue, quæ erat magna ciuitas in terra Aſſyriorum. *Surgent in iudicio.* Id eſt, in die iudicij. Vel in iudicio, id eſt ad hoc ꝙ iudicentur, quia dicitur.

Cum generatione iſta. Id eſt ad hoc, ꝙ contendant cũ ea comparati ad eam, & dicitur cũ generatione iſta, i. cum hominibus iſtis. *Et condemnabunt eam.* i. oſtendẽt condemnabilem, eo ꝙ fuerunt meliores Niniuitę, q̃

B Iudæi. *Quia pœnitentiam egerunt in prædicatione Ionæ.* Prędicante Iona, nam ieiunauerunt, & induerunt ſe ſacco, & ſederunt in cinere, & clamauerunt ad Deum homines, & iumenta Ionę 3. *Et ecce plusquam Ionas hic.* Id eſt illi audierunt Ionam, qui erat paruę auctoritatis, vos autem non vultis audire me, qui ſum maior, quã Ionas. Et poteſt accipi hic, vt aduerbium, ſcilicet pluſquam Iona hic, i. hic eſt vobiſcum aliquis maior, quam Ionas. Vel poteſt accipi, vt pronomẽ, i. hic, i. hic, qui vobis loquitur maior eſt, quam Ionas. Hiero. iſti dicit hic aduerbium loci non pronomen intelligas, & tamen vterque ſenſus conuenit literę.

Regina auſtri. Iſtud eſt ſecundum exemplũ in quo etiam Iudæi oſtenduntur condemnabiles. eſt Regina auſtri, Regina Saba, quę venit ad Salomonem.

C *Surget in iudicio cum generatione iſta.* Id eſt contendet cum hominibus iſtis per comparationem bonitatis ſuæ, & malitiæ iſtorum. *Et condemnabit eam.* i. condẽnabilem oſtendet, quando fuerit comparata Iudæis.

Quia venit a finibus terræ. Id eſt de terra multum longinqua. *Audire ſapientiam Salomonis.* Ad nihil enim venit, niſi vt inſtrueretur a Salomone de quibuſdam in quibus dubitabat, & videret an vera eſſent, quæ de ipſo dicebantur, ſic dicitur 3. Reg. 10. & 2. Paralip. 9. ꝙ Regina Saba audita fama Salomonis venit tentare eum in ænigmatibus. *Et ecce plusquam Salomon hic.* Id eſt. & tamen hic, i. iſte, qui vobis loquitur, eſt maior Salomone, & ſic potius deberetis eum audire.

D

Quare ponitur exemplum hic Niniuitarum. Et quòd dies pro anno interdum in ſcriptura accipitur.

Queſt. XCIIII.

QVAERETVR quare ponitur hic exemplũ Niniuitarum. Dicendum ꝙ ponitur. Primo occaſione præcedentium, nam fuerat ſupra dictũ, ꝙ ſicut Ionas fuit tribus diebus in ventre ceti, ſic erit filius hominis tribus diebus in corde terræ, ideo hic applicat exemplum Niniuitarum quibus Ionas prædicauit. Secundo fuit ad oſtendendã condemnationem Iudæorum, quia viri Niniuitę, qui gentiles erant cõuerſi ſunt prædicante Iona, ille tñ erat ſimplex propheta, & qui nõ deſiderabat eorum ſalutẽ, ſed potius doluit,

E quia poſt 40. dies ciuitas nõ ſubuerſa eſt Io. 4. ego autẽ, qui ſum maior Iona prædico vobis, & non vultis cõuerti, ideo cõdemnabimini grauiter. Tertio fuit, quia magna ſimilitudo fuit inter factum Niniuitarum, & Iudæorum, nam Ionas prædicauit Niniuitis vrbem poſt 40. dies ſubuertendam, & quia pœnituerunt non ſubuerſa eſt: Ionæ 4. ita Chriſtus prædicauit Iudæis, q non conuerſi ſunt, ſed eum occiderunt, ideo quaſi poſt 40. annos a Romanis deleti ſunt vrbe ſubuerſa, & Iudæis peremptis, & diſperſis, & ſic 40. dies Niniue fuerunt ſignum iſtorum 40. annorum fere ad ſubuerſionem Iudæorum, quia dies pro anno interdum in ſcriptura accipitur, vt Ezec. 3. diem pro anno dabo tibi, & ſic dicitur Lucæ 12. ſicut Ionas fuit ſignũ

Niniuitis,

Niniuitis, ita erit filius hominis generationi iſti: Chri- F
ſtus tamen magis tetigit comparationem Niniuitarũ ad Iudęos, quia illi pęnituerunt, & iſti non: in quo erat magna grauitas, & contemptus Dei ſic dicit Hiero. Ionas ſecũdum 70. interpretes triduo pręedicauit, ego tanto tempore, ille Aſſyrijs gẽti incredulę, ego Iudęis populo Dei. ille voce locutus eſt ſimplici nihil ſignorum faciens, ego tanta faciens, Beelzebub calumniã ſuſtineo.

Quæ eſt iſta Regina Auſtri, de qua hic loquitur. Quæſt. XCV.

QVAERETVR que eſt iſta Regina Auſtri de
G qua hic dicitur. Dicendũ eſt Regina Saba, quę ad Salomonem venit 3. Reg. 10. & 2. Paralipome. 9. Sed obijciet, q̃a iſta vocatur Regina Saba: iſta aũt Regina Auſtri. Dicendũ ꝙ eadẽ Regina eſt, quia illa Regina venit ad Salomonem, & etiam iſta, & non legitur de aliqua alia Regina in tota ſcriptura, quę venerit ad Salomonem: Chriſtus tamẽ non diceret aliud, niſi quod ſcriptum erat, quia aliàs non eſſet probatio contra Iudæos: neſcirent enim an Chriſtus verum diceret, ſed vocatur ibi Regina Saba, quia regnabat in terra Saba: hic autem vocat̃ Regina Auſtri, i. quę habebat regnum in parte auſtrali reſpectu Ieruſalem, i. in terra Aethiopũ, quę meridiana
H eſt ad Ieruſalem. Sic dicit Hiero. iſta eſt Regina Saba de qua in Regum volumine, & in Paralip. legimus, quę per tantas difficultates, gente ſua, & imperio derelictis, venit in Iudæam ſapientiam audire Salomonis, & ei multa munera obtulit. de iſta Regina dicitur ꝙ venit a finibus terræ: non quidem, quòd vere eſſet in fine terræ habitabilis, ſed quia regnum ſuum multum diſtabat a Ieruſalem, & hoc dicitur ad maiorem condemnationem Iudæorum, quia illa venit de terra longinqua, & Iudæi noluerunt audire Chriſtum, qui inter eos erat. De iſta Regina an fuerit de regno illo de quo erat Regina Aethiopũ cuius eunuchus venit in Ieruſalem ad templum, & baptizatus eſt a Philippo Actu. 8. & multa alia dictum eſt 3. Reg. 10. & 2. Paralipo. 9.

Ad quid poſitum fuit hoc exemplum de Regina Saba. Quæſt. XCVI.

QVAERETVR ad quid fuit poſitum exemplum de iſta Regina. Dicendũ, ꝙ hoc fuit. Primo ad arguendum grauius Iudæos, quia dum plures extranei oſtenduntur fuiſſe diligentes nimium circa ſalutem ſuam, quam Iudæi ꝯtemnebant, apparet ipſos fuiſſe damnabiliores, ideo licet poſuiſſet factum Niniuitarum, addidit exemplũ Reginę auſtri. Secundo quia oſtendebatur adhuc maior diligentia in Regina auſtri, quam in Niniuitis, q̃a
K Niniuitæ venientem ad ſe Ionam ſuſceperunt, Regina vero auſtri non recepit, ſed adiuit Salomonem per longa terrarum ſpacia, & multa viarum incommoda, quod & Chriſtus tetigit dicens, ꝙ venit a finibus terræ, quod etiam contra Iudæos erat, qui Chriſtum ad ſe venientem non ſuſceperũt, cum illa Salomonem, qui longe minor erat, magno cum labore quæſierit. Tertio, quia adhuc maius erat, quod Regina fecit, q̃ quod Niniuitæ fecerunt, quia pro minoribus rebus iſta plus laborauit. Niniuitę enim pro vita ſua Ionam p̃dicantem audierunt, crediderũt. n. verũ eſſe, q̃d ille dicebat, ideo conuerſi ſunt, vt non perirent. Regina autem non agebat de cõſeruanda vita, ſed vt inſtrueretur in quibuſdam dubijs tantos labores ſubijt. ſic dicitur in litera venit audire ſapientiam Salomonis,

F quaſi dicat ad nihil aliud, niſi vt audiret, in quo ſunt Iudæi condemnabiles, quia Chriſtum, qui non de lapidibus, & lignis diſputabat, ſed de fide, & moribus prædicantem, per quæ nõ vita temporalis, quæ mors quędam eſt, ſed ipſa vita æterna haberi poterat, & cõtemnendo ipſum incurrebatur in mortem, recipere noluerunt. Sic dicit Chryſo. ſcilicet non autem hic ſtat dominus, ſed & aliam denunciationem adiungit, dicens Regina auſtri, &c. iſtud plus fuit, quam prius. Ionas enim ad illos iuit, Regina vero auſtri non expectauit Salomonem ad ipſam ire, ſed ad eum acceſſit, & mulier, & barbara: & tantum remota non monem formidans, ſola cupidine verborum ſapientum. ibi
G ergo mulier aduenit, hic ego veni: & ipſa quidem a finibus terræ ſurrexit: ego autem ciuitates, & caſtra circueo, & illa de arboribus, & lignis diſputauit, ego autem de ineffabilibus myſterijs.

Quomodo dicitur, quòd Niniuitæ, & Regina auſtri condemnabunt Iudæos in iudicio. Et quòd iudicium quinque modis accipitur. Quæſt. XCVII.

QVAERETVR quomodo dicitur, ꝙ Niniuitæ, & Regina auſtri condemnabunt Iudæos in iudicio, quia condemnare eſt iudicare, quod eſt iuriſdictionis, & tamen Niniuitæ, & Regina auſtri nõ habebunt iuriſdictionem
H aliquam in die iudicii.

Dicendum, ꝙ iudicium poteſt accipi quincupliciter, ſcilicet auctoritatis, poteſtatis, & honoris, approbationis, & comparationis. Primũ eſt ſolius Trinitatis cuius eſt tota auctoritas iudicandi viuos, & mortuos, quia omnes ſui ſunt, & hoc modo Chriſtus inquantum homo non habebit iudicium auctoritatis, quia inquantum homo quidquid habuit recepit, vt minor: auctoritas tamen eſt in dante, in Chriſto aũt homine eſt, vt in recipiente infra 28. c. data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. tota autem Trinitas eſt vnus iudex per auctoritatẽ, ſicut eſt vnus Deus, & vnus dominus, & licet filius quidquid habet a patre receperit, & Spiritus Sanctus ab vtroque, & ſic eſt
I in ſolo patre auctoritas, hoc tamen eſt reſpectu eſſe naturalis, quia quidquid vna perſona recipit ab alia a qua emanat, tamen reſpectu creaturarum non recipit vna perſona aliquid ab alia, nam non dat pater filio poteſtatem ſuper creaturas: ſed ſicut pater a nullo accepit, quòd eſſet dominus creaturarũ, ita nec filius, nec Spiritus Sanctus, & ideo omnes tres ſunt vnum principium, & vnus creator omnium creaturarum, vt recta fides confitetur. auctoritas ergo iudicandi eſt in tota Trinitate æqualiter, non tanquam in tribus iudicibus, ſed velut in vno. Secundum iudicium eſt poteſtatis, & iſtud erit in Chriſto homine inquantum ipſe homo eſt, ipſe enim ex commiſſa ſibi poteſtate iudicabit ſeculum, quia pater non iudicat quem-
K quam, ſed omne iudicium dedit filio facere Io. 5. ſcilicet, vt ſicut ipſe in humanitate ad hominib' iudicatus eſt, ita in humanitate omnes homines iudicet, idẽ dicitur infra 19. cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, & infra 24 & 25. dicitur, quòd ipſe iudicabit, dicens venite benedicti, & ite maledicti, iſto modo nemo iudicabit, niſi Chriſtus, quia hæc dignitas ei ſoli cõpetit, qui eſt ſimul Deus, & homo, quod nemo alius habet. Tertium eſt iudicium dignitatis, vel honoris, quod eſt ſedere in ſolio excelſo, & competit paucis viris ſanctiſſimis, ſcilicet Apoſtolis, vt dicitur infra 19. cum ſederit filius hominis in ſede maieſtatis ſuæ, ſedebitis, & vos ſuper 12. ſedes iudicantes, non quidem iudicantes, ideſt ſententiam ferentes, ſed iudicantes, ideſt quaſi aſſeſſores exiſtentes, quia

aſſeſſores

aſſeſſorem fieri quendam ſpecialem honorem dicit. Quartum indicium eſt approbationis, & collaudationis, & iſtud pertinet ad omnes electos, vt dr̃ Sap. 3. de omnibus ſanctis, ꝙ iudicabunt nationes. i. approbabũt iudicium datũ a Deo ſuper nationes. Quintum eſt iudicium comparationis, & iſtud eſt qñ in comparatione vnius iudicatur alius malus, vel bonus, & iſtud iudicium, tam malis, quàm bonis competit, dr̃. n. vnus malus iudicare alterum ſi per comparationem ad ipſum alius iudicatur magis malus, ita etiam bonus iudicat bonum. hoc modo accipitur hic, ꝙ Niniuitæ, & Regina Auſtri iudicabunt Iudæos. i. quia in comparatione ad ipſos Iudæi erunt valde mali, & condemnabiles, quia multa iſti fecerũt pro ſalute, & virtute, quæ Iudæi facere contempſerunt. Ex hoc tamen non innuitur, ꝙ Niniuitæ, & Regina Auſtri ſaluabuntur, vel peribunt, quia tam boni, quàm mali poſſunt hoc iudicare: de malis patet præcedenti cap. vbi dicit Chriſtus de Tyro, & Sidone, & terra Sodomorum, ꝙ ſi factæ fuiſſent in eis virtutes, quæ factæ ſunt in Capharnaũ pœnitentiam egiſſent, & ſequitur ꝙ tolerabilius erit eis in die iudicii, quam vrbi Capharnaum, & ſic Tyrij, & Sodomitæ condemnant ibi Iudæos iudicio comparationis, & tamen Tyrij, & Sodomitæ damnati ſunt, vt ibi innuitur, cum dicatur tolerabilius erit eis, & ſic innuitur, ꝙ pœnam tolerabunt, licet minorem, quã Iudæi, & tamen poſt diem iudicii, nemo tolerabit pęnam, niſi damnati, ita igitur poterant eſſe iſti mali, & condemnare Iudæos, tanquam deteriores. Chriſtus tñ non innuit hic, ꝙ mali ſint Niniuitæ, & Regina Auſtri, cum potius eos videaẽ laudare. *Cum aũt immundus.*

Hic ponitur Iudæorum excęcatio, & poſſeſſio a dęmone, quia cum Chriſtum recipere noluerint crediti ſunt diabolo qui poſſideret eos, & ponitur exemplum de homine liberato a dęmone, ad quem dęmon iterũ reuertitur, quia grauius illum cruciat, quam prius, & dicitur. *Cum autem immundus ſpiritus.* i. dęmon qui ſpiritus eſt. i. ſubſtantia ſpiritualis non habens corpus vnitum. Licet aliqui putauerint dęmones eẽ corporeos habentes corpora de aere, vt dicit Apuleius Platonicus, ſed falſum eſt. Dicitur immundus, non quidem natura, ſed moribus, quia in ſubſtantia pure ſpirituali impuritas nulla eſſe poteſt, ſed immunda vult, & homines ad immunditiam mouet, vt ſic eos cadere ſaciat a naturali dignitate, & obliget ad pęnam ęternã. Vel dicitur immundus ad differentiam angelorũ honorum, qui ſunt ſpiritus puri, in quibus nulla eſt iniquitas. *Exierit ab homine.* i. coactus fuerit exire, quia dęmõ nunquam ſpõte vellet exire, quia cupit nocere homini, & vellet ſemper manere in eo, vt ſic torquere poſſet, ſic innuit Chriſtus ſupra in litera. oſtendens ꝙ dæmon non eiicit dæmonem de corpore, ſed ipſe cogebat eos exire. Et dicitur ab homine, quia per exemplũ vnius hominis liberati a dęmone ſignificat Chriſtus populum Iudaicum, quia dicitur infra in litera, ſic erit generationi huic peſſimæ. *Ambulat per loca arida.* i. nõ intrat in aliquod corpus, ſed per montes, & ſaltus ambulat. *Quærens requiem.* Dæmon non poteſt quieſcere, quia in æternum cruciabitur, & quocunque vadat infernum ſuum ſecum portat, & de hac quiete non accipitur hic, quia dæmon non quærit quietem ab illo cruciatu, cum ſciat impoſſibile eſſe, ꝙ ceſſet, ſed quęrit quietem ſuæ malæ voluntatis, eſt enim inuidus, & deſiderat nocere homini, & quando nocere põt quieſcit aliqualiter, ſicut iratus quieſcit cum retribuerit pęnam. 4. Ethicor. cap. de manſuetudine, & quia iſtam quietem dæmon poteſt habere permittẽte Deo, quærit eam, ideſt inquirit ſi eſt aliquis cui Deus permittat eũ nocere. *Et non inuenit.* Ideſt non inuenit aliquem hominem, vel res humanas, quibus nocere poſſit. *Tunc dicit.* Ideſt cogitat intra ſe. *Reuertar in domum meam vnde exiui.* Ideſt ad hominem illum de quo eiectus eſt, qui vocatur domus eius, quia dæmon habitabat in eo nõ tanquam locatum in loco, quia ſpiritualia non locantur, & tamen dæmon ſpiritus purus eſt: nec etiam habitat, vt forma in materia, quia ſic ſola anima eſt in homine, quæ eſt forma eius, cum ipſa ſit pars ſpeciei: dęmon autem non componitur cum aliqua re, quia cõtinet in ſe perfectam rationem ſpeciei, & ideo dicitur ſubſtantia ſeparata. i. quæ non habet materiam partẽ ſui, nec eſt componibilis cum materia, ſed habitat dæmon in corpore, vt motor in mobili, quia intãtum eſt dæmon in corpore, inquantum facit aliquid in eo torquendo illud, vel aliàs mouendo. *Et veniens.* i. tentans intrare in corpus, de quo eiectus fuerat. *Inuenit eam vacantem.* i. ocioſam, vel vacuam. ſ. non habentem hoſpitem, & ideo ipſe poteſt intrare, quia ſi ab alio hoſpite poſſideretur non poſſet dæmon rurſus intrare. tũc autem homo eſt vacans, quando ceſſat ab eo diuina ꝓtectio ſubtrahendo angelos cuſtodes, quia tunc eſt locus dæmoni ad torquendum hominem, & poſſidendum eum. *Scopis mundatam.* Figurata locutio eſt, & ꝑtinet ad domum, quæ ſcopis mundatur. & accipitur de corpore hominis, quia cum dæmon ſit ſpiritus immundus reddit domum immundam vbi eſt, & ita arreptitius per hoc immundus videtur: recedente autẽ dæmone immunditia recedit cum ipſo. *Et ornatam.* Etiam ad domum pertinet, quæ ornatur ex appoſitis, ita corpus humanum ornatum eſt, quando in ſua dignitate naturali manet, dæmon autem quando poſſidet hominem, facit eum cadere a naturali dignitate, quia cogit eum inſanire, & ſpumare, & cadere, & multa inhoneſta pati, & facere, quæ diminuunt dignitatẽ hominis, inquantum omnia ſua ratione quadam regi debent, vt nihil turpe, indecens, & varium in eis appareat: tunc. ſ. quando videt, ꝙ domus illa eſt vacans, nã non moueretur dæmon ad redeundum ad domum ſi ab alio hoſpite eam habitari cerneret, ſed quia vacat vult ipſe eam habitare. *Vadit & aſſumit alios ſeptem ſpiritus ſecum.* Poteſt intelligi dupliciter. Vno modo, ꝙ ſolus dæmon redeat, qui prius ibi fuerat, & tamen dicũtur redire ſeptem, quia iſte dęmon nunc rediens grauius torquet, quam prius, ita vt videantur ſeptem dæmones ibi eſſe qui hominem torqueant.

Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ vere redit dæmõ ille cum aliis, & omnes intrant in hominem illum, nam multi dæmones poſſunt eſſe ſimul in eodem homine, vt patet Mar. 5. & Luc. 8. de homine in quo erat legio dæmonum. Et dicitur, ꝙ vnus aſſumit alios ſecũ, quia vnus dæmon non inuidet alteri, ꝙ ſit in corpore illo, in quo ipſe eſt. ratio eſt, quia vnus dæmon nõ impedit alium, ſed omnes ſimul poſſunt torquere eundem hominem, & quia dæmon inuidet valde homini, vellet inferre ei grauia mala per ſe, vel per alium, qa ſaturatur in malis ipſius hominis, & ideo quilibet dæmon vellet potius, ꝙ omnes dæmones eſſent in vno homine, quam ꝙ ipſe ſolus eſſet ibi. *Nequiores ſe.* i. grauius torquentes. omnes enim dæmones mali ſunt, qa in peccato, quod ſemel commiſerunt obſtinati manent, ſunt tñ quidam peiores aliis, quia licet oẽs peccauerint eodem genere peccati. ſ. in ſuperbia, quãto tñ quidam erant aliis excellentiores natura, fuit peccatũ eorum grauius peccato aliorum, & tanto durius puniuntur: hic tamen nõ vocantur ſic nequiores, ſed ab effectu. i. ꝙ peiora faciunt, & eſt etiam generale, quod quanto dæmones ſunt natura maiores, tanto ſunt peiores circa hoĩes, quia quilibet dęmon eſt totaliter ꝑ pctm̃ deprauatus, ideo oẽs vires ſuas in malum cõuertit, quanto ergo fuerit in natura ſuperior, tanto erit in nocendo potẽtior, vnde ſunt iſti perſpicaciores intellectu

lectui? & ſic facilius tentando ſuperant, quia ſciunt F
inuenire modos quoſdam quibus perſuadeāt homi-
nibus, quos alij dęmones natura minores excogitare
neſciunt. etiam ſunt illi viribus fortiores: ideo grauio
ra mala inferre poſſunt ſi permittantur, & ita dæmo-
nes ſuperiores vocantur nequiores alijs, ideſt, quia
magis nocent hominibus, & ſic vocantur dæmones
peſſimi illi, qui manentes in arreptitijs grauia faciūt:
ſic dicitur Act. 19 inſiliens homo in eis, qui habebat
dæmonium peſſimum, dominatus eſt amborum, &
hoc dicitur, quia ille arreptitius erat ferox nimis, ita
vt duos homines vulneraret, & ſpoliaret, & in fugam
compelleret. *Et intrantes habitant ibi*. Scilicet, omnes
ſeptem, & octauus, qui omnes ſeptem ſecum ducit: G
quod autem dicitur de ſeptem dęmonibus, noluit
Chriſtus innuere, quòd ſemper ille dæmon rediens
ducat ſeptem ſecum, ſed quod ducit multos alios,
ſed eſt modus loquendi Scripturæ ponentis numerū
certum pro incerto, iuxta illud Num. 14. tentauerunt
me per decem vices, ideſt, ſępe, quia non erat certus
numerus tentationum. Et ponitur iſte numerus,
quia per ſeptem ſolet ſignificari vniuerſitas rerum, &
ſic eſt iſte numerus aptior ad ſignandum quamcun-
que multitudinem quàm quilibet alius: vnde omnia
dæmonia, vel quodcunque ſignantur pèr ſeptem:
ſic dicit Luc. cap. 8. quòd de Maria Magdalena Chri-
ſtus eiecerat ſeptem dæmonia.

Et fiunt nouiſſima hominis illius peiora prioribus. Ideſt, H
grauius in hac ſecunda vice torquetur homo a dęmo
nibus quàm in prima vice, eo quòd nunc plures ſunt,
& maior eis nunc poteſtas a Deo conceditur quàm
in prima vice, eo quòd graue fuit peccatum propter
quod hominem a dęmone liberatum rurſus dęmoni
tradit. Sic dicit Chryſo. quòd dæmoniaci cum libe-
rati fuerint ab infirmitate, ſi deſidiores efficiantur
grauiorum attrahunt aduerſus ſe phantaſiam.

Sic erit generationi huic peſſimæ. Ideſt, ſicut ſit dæmo
niaco liberato ſi rurſus tradatur dæmoni, quòd gra-
uius torquetur, ita genti Iudæorum, ſcilicet, illis,
qui Chriſto calumniabantur, & conuerti nolebant,
quia traditi ſunt dęmoni grauius quàm a principio
antequam Deum cognoſcerent.

Quomodo dicitur, quòd dæmon egreſſus de corpore ambulat per loca arida, quomodo hoc ſit verum. Quæſt. XCVIII.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd dæ
mon egreſſus de corpore ambulat per lo-
ca arida.

Dicendum, quòd quādo dæmon eijcitur
virtute Dei de corpore non habet poteſtatem eundi
in aliquem locum, niſi quo mittitur: vnde aliquādo
dęmon de corpore eiectus mittitur in abyſſum, ſicut
Luc. 8. legio dęmonum eiecta de homine rogauit
Chriſtum ne mitteret eos in abyſſum, & ſi hanc gra-
tiam Deus facit Dæmoni eiecto, aſſignat ei regimē, K
vel locum vbi maneat: ſic innuitur Mar. 5. vbi dęmo
nes eiecti de homine rogauerunt Chriſtum ne expel-
leret eos de regione illa, & quia vt communiter dæ-
moni eiecto de homine non datur immediate pote-
ſtas nocendi alteri homini, nec rebus hominum, dici
tur dęmon ambulare per loca arida, ideſt, per loca de-
ſerta vbi nihil virens eſt quod poſſit hominibus pro-
deſſe. Et dicitur hoc, quia dęmones eiecti de homini
bus ſi non poſſunt nocere eis, ſaltem vellent nocere
rebus eorum: ſicut ſupra 8. & Mar. 5. dęmones eiecti
de homine petierunt mitti ſe in porcos, quo cōceſſo
illi impetu facto pręcipitauerunt porcos in mare, &
occiderunt eos: ſi autem non conceditur nocere ani
malibus hominum ſaltem vellent nocere arboribus,
& alijs rebus poſſeſſis ab homine, vel quæ poſſunt eis
eſſe vtiles: nam interdum datur illis poteſtas nocendi
iſtis rebus Apocal. 7. Clamauit voce magna quatuor
angelis, quibus datum eſt nocere terræ, & mari dicēs
nolite nocere terrę, & mari, nec arboribus. quādo au-
tem dæmoni non conceditur nocere alicui rei perti-
nenti hominibus, tunc dicitur eſſe in locis aridis, quia
ſpiritus non eſt proprie in loco, vt ſupra dictum eſt,
ſed ſolum per operationem. Quando ergo non po-
teſt operari malum in loco vbi noceat homini, neceſ
ſe eſt eum in locis aridis eſſe, quia ſola loca arida ſunt,
de quibus nullas vtilitas homini prouenire poteſt, &
quicquid dæmon ibi faciat non poteſt nocere homi-
ni, ita igitur quandocunque dæmon eiectus de ho-
mine non permittitur nocere alicui homini, nec re-
bus humanis, dicitur neceſſario eſſe, vel ambulare p
loca arida: etiam ſi ſit in medio alicuius populi, quia
non dicitur ibi eſſe, cum non poſſit ibi operari, & ta-
men aliquando dæmones eiecti de hominibus reali-
ter expelluntur de illa regione, vt nulli poſſint noce-
re ibi, ſed eant ad aliam, & interdum expellūtur ex-
tra omnes regiones, & ſunt in locis deſertis vbi nullis
nocere poſſunt, ſic dicitur Tobiæ 8. ſ. tunc Raphael
Angelus apprehendit dæmonium, & alligauit eum
in deſertum ſuperioris Aegypti.

Quomodo ſcit dæmon ſe non inuenire requiem. Et quomodo permittatur nocere hominibus, quorum vexatione quieſcit. Et quando poteſt hominem inuadere. Quæſt. XCIX.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd dę
mon eiectus quęrit requiem, & non inue-
nit, quomodo enim ſcit ſe non inuenire?

Dicendum, quòd dæmon, vt dictum eſt
ſupra, quęrit requiem, ideſt, quęrit inuenire aliquē cui
nocere poſſit, quia iſta eſt requies ſua: non poteſt ta-
men dęmon nocere homini, niſi permittatur a Deo:
ideo quærit, quis eſt ille, cui nocere permittitur, &
quouſque inueniat aliquem non habet requiem, ſed
in hoc eſt duplex modus loquendi.

Aliqui dicunt, ꝙ Deus innuit dęmoni cui nocere
I debeat non quidem voce exprimendo verbo, ſed
interius iudicando, ſicut ſpiritus loquitur ſpiritui, ita
dicitur Iob 1. ꝙ Deus dixit ad Sathan: ecce vniuer-
ſa, quæ habet Iob: in manu tua ſunt, ideſt, do tibi po-
teſtatem ſuper ea: tantum in eum non extendas ma-
num tuam Iob 2. dixit Deus ad Sathā: ecce in manu
tua eſt Iob: veruntamē animam illius ſerua. i. do tibi
poteſtatem affligendi eum, ſed non occidendi.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia tunc dęmon non
ageret ex permiſſione diuina, ſed ex mandato, ſi non
moueretur ad agendum, niſi qñ Deus ei innueret, &
tū falſum eſt, quia dęmones agunt ex permiſſione, &
non ex pręcepto, quia agere ex præcepto pertinet ad
bonos Angelos, qui habent voluntatem rectiſſimā,
& nulli nocere volunt niſi cum eis iubetur: dæmo-
nes autem cum habeant deprauatam voluntatem, &
nimis deſiderent nocere, non expectant, quòd Deus
eis iubeat, ſed potius ipſi petunt a Deo, quòd per-
mittat eis nocere alicui, vt ſupra 8. & Mar. 5. dæmo-
nes orauerunt Chriſtum, vt concederet eis intrare
in porcos, & ita dicitur dæmon incitare Deum con-
tra nos. ſ. vt det ei poteſtatem nocendi nobis, ſic ipſe
dixit Iob 2. ad Sathan tu commouiſti me aduerſus
Iob, vt affligerem eum.

Aliter ergo dicēdum, ꝙ dęmō nō expectat a Deo
mādatū de nocendo, ſed ipſe quęrit ſi ſit aliquis cui p
mittat̄ nocere, & hoc eſt ſi ſit quiſquam deſtitutus di-
uino auxilio, quia illi poterit nocere. Et hoc pōt duplici
ter fieri. Vno modo, quòd cum dæmon inuideat
ſoti

A toti naturæ humanæ, indifferenter vellet nocere cuicunque homini, & tentat hoc facere. Et tamen in eis, qui a Deo cuſtodiuntur, ſentit ſe dæmon prohiberi, & nihil poteſt contra illos facere, & hoc modo ſcit non permitti ſe a Deo nocere illis. Alio modo, & melius poteſt fieri, quòd dæmon cognoſcat qui ſunt illi homines, quibus nocere permittitur, quia Deus cuſtodit homines per Angelos, quos eis aſſignauit: dæmon autem cognoſcit Angelos bonos, & cum videt illos aſſiſtere hominibus ſcit ſe eſſe prohibitum nocere eis, ideo non tentat nocere: ſi autem inueniat interdum hominem deſtitutum ab Angelo cuſtode, illum ſtatim inuadit, & vexat, quia ille eſt cui nocere permittitur, quia aliàs non deſtituiſſet eum Deus cuſtodia Angeli. B Et iſta eſt veritas, & propter hoc dæmones quærunt per omnes homines, ſi quem inueniant deſtitutum ab Angelo cuſtode, & ob hoc ſemper circueunt, nec habent aliam occupationem dæmones, qui inter nos manent, niſi circuire, vt inueniant quis eſt ab Angelo deſtitutus, vel debiliter cuſtoditus propter demerita ſua, ſic dicitur 1. Petri 5. Aduerſarius veſter diabolus circuit quærens quem deuoret, & ideo quandocunque Deus dicebat ad Sathan: Vnde venis? ille dicebat circuiui terram, & perambulaui eam, Iob 1. & 2. Quaſi nihil aliud faceret, & ita dicitur hic ambulat per loca arida quærens: iſtud ambulare eſt circuire, & requies ſua eſt vexatio noſtra, ſicut bellum ſuum eſt quies noſtra, vt dicit Hierony. C Et etiam ex hoc apparet, quòd Deus non innuit dæmoni, vt noceat homini, quia tunc dæmon non circuiret quærens quem deuoret, ſed expectaret quid Deus ei iuberet. Item apparet, quòd dæmon non tentat nocere cuicunque quouſque prohibeatur, ſed conſiderat qs deſtitutus ſit adiutorio, & illum inuadit, quia dicitur in litera, & veniens inuenit eam vacantem, tunc vadit, & aſſumit, &c. ſcilicet, dæmon non aſſumit ſocios qui veniunt ſecum ad habitandum in domo priori, quouſque videat eam vacantem, id eſt, a nullo habitatam, & hoc eſt hominem nõ cuſtodiri ab Angelo, ſed deſtitutum eſſe, ſicut domus, quę a nullo habitatur. Sed obiicietur, quòd tunc non eſſet menſura aliqua certa in malo quod dæmones inferrent hominibus: nam homo deſtitutus au- D xilio Angelico cum natura ſit minor dæmone, non poterit ſe defendere a dæmone: nam non eſt poteſtas ſub cœlo, quæ comparetur ei, Iob 41. Et ita noceret dæmon homini, quantum vellet, quod falſum eſt, quia quantumcunque dæmon inuaderet, illico occideret. Dicendum, quòd licet dæmon non inuadat, niſi eum quem deſtitutum inuenit, non poteſt nocere quantum vult, nititur enim dæmon nocere ſine termino, ſcilicet, ad perdendum hominem, & cum ſentit ſe illico reprimi a Deo, non per præceptum, ſed per effectum, ſcilicet, quia coercet dæmonem ne nocere poſſit pluſquam ipſe vult, vt omnia maneant ſub certa regula prouidentiæ. Et hoc Deus poteſt per ſeipſum facere, ſed verius eſt, quòd per Angelos E facit, quia ſicut Angelus cuſtos arcet dæmones, vt nequaquam tangant hominem, quando Deus eum cuſtodiri vult, ita & quando vult eum deſeri, ipſi arcent dæmones ne noceant quantum volunt, ſed quantum Deus permittit, quòd ſi omnino deſeruerint hominem dæmones illico eum perderent. Sciendum tamen, quòd dæmones ita multi ſunt, & tam ſolliciti, quòd nemo eſt, qui ab Angelo deſeratur, quem dæmon illico non inuadat, quia etiam hoc pertinet ad diuinam prouidentiam: ſi enim ſecus eſſet, daretur quòd interdum deſereretur homo ab Angelo, & dæmon non noceret ei, in quo fruſtraretur prouidentia Dei, cum ad hoc Deus faciat hominem deſeri, vt pu-

A niatur, neceſſe eſt ergo, quòd qui deſeritur, illico a dęmone inuadatur, & ita nihil erit ſine ordine, nec in hoc eſt dæmonibus magna occupatio, aut faſtidium, quia nimis hoc cupiunt cum nos grauiter oderint, & rurſus ſunt ſubſtantiæ infatigabiles, cum ſint puri ſpiritus, & velocis naturæ, vt ſubito hic, & mox in Oriente eſſe poſſint, potiſſime quia tantus eſt eorum exercitus, vt vbique vbi homines cõſiderantur multi eorum ad tentandũ, & nocendum ſemper eſſe poſſunt.

Quid Chriſtus voluit innuere per verba quæ dixit de ſpiritu immundo exeunte de homine. Et quid ſibi volunt loca arida, & humida. Quæſt. C.

B QVAERETVR quid Chriſtus voluit innuere per hæc verba quæ dixit de immũdo ſpiritu exeunte de homine. Aliqui dicunt, quòd innuitur differentia operum Chriſti, & dæmonis, ſcilicet, quia Chriſtus vult polluta mundare, vt omnia munda ſint, dæmon autem vult munda, & ornata polluere, quia dicitur in litera, quòd inueniens domũ mundatam, & ornatam intrat in eam. Sic dicit Beda: ſi poſſet ſimpliciter intelligi Dominum hæc ad diſtinctionem ſuorum, & Sathanæ operum adiunxiſſe, ſcilicet, quòd ipſe ſemper polluta mundare, Sathanas autem grauioribus ſordibus contaminare feſtinet. Sed non eſt iſte ſenſus literæ, quia tũc deberet coniungi iſta litera illi, vbi ſupra Chriſtus oſtendebat, quod non ei- C iciebat dæmones in poteſtate Beelzebub adducens ad hoc cõtrarietatem operum ſuorum, & dæmonis. Secundo, & efficacius, quia Chriſtus dixit in litera, ſic erit generationi huic peſſimę, ergo de Iudęis oportet intelligi, & non de comparatione operum Chriſti, & dæmonis. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de hæreticis, qui aliquando fuerunt Gentiles, & conuerſi ſunt ad Chriſtum, & poſtea efficiuntur hæretici, quia dæmon poſſidebat eos, quando erant Gentiles, & exeunt de eis per baptiſmũ, & qñ efficiuntur hæretici plures, & grauiores dæmones eos poſſident. ꝗ prius: qa melius illis fuerat viã Dñi nõ agnoſcere, ꝗ poſt agnitam retroire. Sic Hiero. refert dicẽs: qdã iſtũ locũ de hæreticis dictũ putãt, ꝙ immundus ſpiritus qui in eis ante habitaue- D rat, qñ Gentiles erant ad cõfeſſionẽ veræ fidei eiiciat: poſtea vero cum ſe ad hæreſim tranſtulerint ſimulatiſq; virtutibus ornauerint domum ſuã, tunc alijs ſeptem nequã ſpiritibus adiũctis reuertatur ad eos diabolus, & habitet in illis, fiantq; nouiſſima eorum peiora prioribus. multo quidã peiori conditione hæretici, ꝗ Gentiles ſunt, quia in illis eſt ſpes fidei, in iſtis aũt pugna diſcordiæ, ſed iſtũ ſenſum abiicit Hiero. qa nõ eſt ad propoſitũ dictorum ſuperiorum Chriſti, nec inferiorum. Alii dicunt, ꝙ intelligitur de quolibet conuerſo ad fidem, q poſtea ſe peccatis immiſcet, qa diabolus, qui eiectus fuerat ab eo redit ad ipſum. Sic dicit Rabanus: homo enim quilibet ad fidem cõuerſus a quo diabolus per baptiſmũ eiicitur, qui eiectus inde E loca arida peragrat, id eſt, corda fideliũ. loca enim arida, vt ait Greg. ſunt corda iuſtorum, quæ per diſciplinæ fortitudinẽ ab omni carnalis concupiſcentiæ humore ſiccantur, loca vero humẽtia ſunt terrenorum hominum mentes, quas humor carnalis cõcupiſcentiæ, quia replet fluidas facit. in his ergo aridis iuſtorũ mentibus diabolus requiem inuenire nõ poteſt, ideo redit ad priorem domum ſuam, i. ad hominem conuerſum ad Chriſtum, qui incipit ad vitia declinare, & inuenit domũ iſtã vacantẽ, vt dicit Rabanus. i. a bonis actibus per negligẽtiã ceſſantẽ, & ſcopis mundatã, i. a vitiis primis p baptiſmũ ornatã, i. ſimulatis virtutibus p hypocriſim: & tũc habitat iſte dæmon cũ alijs ſeptẽ in hoĩe, i. vniuerſitas vitiorũ deſignata per ſeptem, &

F ſunt grauiores dæmones iſti, quàm prior, quia iſte homo, quando Gentilis erat, aperte malus erat, nunc vero etiam malus eſt, & ſe bonum ſimulat, & tamen ſimulata ſanctitas, duplex eſt iniquitas. Iſtum ſenſum tenet Auguſtinus dicens, per hæc verba ſignat Dominus quoſdam ita credituros, vt non poſſint ferre laborem continentiæ, & ad ſæculum redituri ſint, ideſt, ad vitia ſæcularia, & proſequitur ſic totam literã. Iſte ſenſus licet videatur plaudere, non eſt ſenſus literæ, quia etiam non eſt ad propoſitum præcedentium verborum, nec ſequentiũ. Item quia Chriſtus oſtẽdit hoc Iudæis ſe dixiſſe, cũ in fine ait, ſic erit generationi huic peſſimæ, i. illis, quibus loquebatur. Sic etiã dicit Cyrillus, quid enim hoc exemplũ expectet ad Iudæos Matthæus expreſſit, ſic erit generationi huic peſſi-
G mæ. Sed dicendum, quòd litera eſt intelligenda de homine liberato a dæmone, ad quem poſtea propter demerita ſua dæmon redire permittitur, quia grauius ei nocet, vt dictum fuit in expoſitione literæ, & ſic futurum erat Iudæis, quia dicitur ſic erit generationi huic peſſimæ, ſi tamen non deberet intelligi litera de homine ſic liberato, non diceret Chriſtus ſic erit generationi huic. Et ideo de homine intelligitur, & tamen innuitur, quòd ſic Iudæis accidet. Sic exponunt Hieronymus, Ambroſius, Chryſoſtomus, & Cyrillus. Dicit enim Hieronymus, ſpiritus immundus exijt a Iudæis, quando acceperunt legem, quia prius idola coluerant in Aegypto. Expulſus autem
H a Iudæis redijt dæmon ad Gentiles, qui dicuntur loca arida. Dicit enim Remigius loca arida appellat corda Gentilium ab omni humore ſalutarium aquarũ, ideſt, ſanctarum ſcripturarum, & ſpiritualium donorum aliena, & non inuenit ibi dæmon requiem, quia vt ait Remigius putabat diabolus poſſe habere requiem perpetuam in populo Gentili, ſcilicet, vt ab eis ſemper coleretur, quia tamen Chriſto venienti Gentilitas credidit: iam locum in eis diabolus non inuenit, vt dicit Hierony. & ideo dicit reuertar ad domum meam, ideſt, ad Iudæos quos ante dimiſeram, hoc enim fuit, quando Chriſtum recipere noluerunt, ſed occiderunt, quia tunc diabolus plene dominatus eſt eorum. Dicitur inuenit eam vacantem, ideſt, vacuam
I hoſpite, quia Chriſtum quem recipere debuerant nõ habebãt: quia ille dixerat, ſurgite recedamus hinc, & ideo præſidijs Dei, & Angelorum Iudæi carebant, ſed erant ornati ſuperfluis obſeruationibus legis, & mundati a cultu idolatriæ, quia tamen iſta nihil eis proderant, quia vacantes erant, ideſt, Chriſtum hoſpitem non habebant, diabolus habitat in eis plene illos poſſidendo: Et dicitur aſſumere alios ſeptem ſecum, per quos ſignatur vniuerſitas dæmonum, qui omnes habitant in cordibus Iudæorum. Vel, vt ait Hierony. ſignantur dæmones ſubintrantes, propter abſentiam Spiritusſancti, quia vbi ille non habitat, neceſſe eſt, vt diabolus maneat, & quia Spiritusſanctus ſeptem dona habet, Iſaiæ 11. Cum receſſerit Spiritusſanctus, ſub-
K intrãt cor hominis omnia mala oppoſita donis eius, quæ intelliguntur per totidem dæmones, quot ſunt dona Spiritusſancti. & ſunt iſti dæmones nequiores, quia vt ait Hierony. multo enim maiore dæmonum numero poſſidentur blaſphemãtes in ſynagogis ſuis Chriſtum Ieſum, quàm in Aegypto poſſeſſi fuerant ante legis notitiam. Vel poteſt intelligi, vt ait Chryſoſt. quòd dæmones ſunt nequiores, ideſt, grauiores pœnæ Iudæis inferuntur pro peccatis vltimis, quàm pro primis: nã expulit Deus dæmonem de cordibus Iudæorum per Prophetas hortando illos, vt ad ipſum conuerterentur, deinde per ſeipſum expulit illis prædicando, & quia Prophetas occiderũt, & poſtea Chriſtum, grauiora fuerunt, quæ a Veſpaſiano, & Tito pro

F morte Chriſti paſſi ſunt, quàm quę prius pro occiſione Prophetarum in Babylone, & ſub Antiocho patiebantur. Dicit tamen Cyrillus, ꝙ dæmon expulſus fuit in Aegypto de Iudęis qñ occiderunt agnũ in figura Chriſti, & liniti ſunt ſanguine eius, & ſic euitauerũt deſtructorẽ. ſententia, ſ. Hieronymi, & Chryſo. conuenientes ſunt, & maxime expoſitio Hierony. & ſic Chriſtus in hac litera voluit oſtendere, ꝙ Iudæi ꝑ maiori parte ex aduentu ſuo nullã vtilitatem habuerunt, quia cum non ſuſcepiſſent eum excæcati ſunt, & grauius a dæmonibus poſſidentur, quàm ſi nunquam eis Chriſtus prædicaſſet, nec legem habuiſſent.

Adhuc eo loquente ad turbas: ecce mater
G eius, & fratres ſtabant foris quærentes loqui ei. Dixit autem ei quidam: Ecce mater tua, & fratres tui foris ſtant quærentes te. At ipſe reſpondens dicẽti ſibi ait: Quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei? Et extendens manum in diſcipulos ſuos dixit: Ecce mater mea, & fratres mei. Quicunque enim fecerit voluntatem patris mei, qui in cœlis eſt, ipſe meus frater, ſoror, & mater eſt.

Adhuc eo loquente. Hic ponitur vltimo confutatio inſidiantiũ infirmitati naturæ aſſumptæ, ſcilicet, quia
H dum prædicaret inſidiabantur ei quidam volentes eum turbare annunciando aduentum cognatorum ſuorum, qui attinebant ei ex parte carnis infirmæ, & dicitur. *Adhuc eo loquente.* Ideſt, Dum Chriſtus prædicabat ea, quæ habentur ſupra in litera. *Ad turbas.* Licet enim contra Phariſæos loqueretur, ſermonem tamen non dirigebat ad eos, ſed ad turbas, quia multæ aſtabant. *Ecce mater eius, & fratres.* Ideſt, Cognatos, quia fratres nullos habuit. *Stabant foris.* Ideſt, Extra domum, quia Chriſtus prædicabat in domo quadam tunc, vt dicitur ſequenti cap. ſ. In illo die exiens de domo &c. *Quærentes loqui ei.* Ideſt, Venerant ad loquendum ſibi. *Dixit autem ei quidam.* ſ. Chriſto, hic q hoc dixerat erat de aſtantibus, & non de cognatis Chriſti, &
I annũciauit aduentum illorum. *Ecce mater tua, & fratres tui.* Ipſi enim miſerãt iſtũ ad Chriſtũ: quia dr̃ Mar. 3. & veniũt mater eius, & fratres, & foris ſtãtes miſerũt ad eum vocãtes eum, & hoc erat, quia ipſi non poterant intrare propter turbam, Lucę 8. Venerunt ad illũ mater, & fratres eius, & non poterant adire eum præ turba. *Foris ſunt quærentes te.* Ideſt, Volentes loqui tibi: nõ enim quærebant cum ſcirent vbi eſſet. *At ipſe reſpondens dicenti.* In hoc innuitur, quòd iſta verba, quæ erant aliqualiter aſpera, non dirigebantur ad matrem, & cognatos, ſed ad dicentem, eo quòd videbatur malo animo quæſiſſe, & dixiſſe hæc Chriſto. *Ait quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres mei.* q.d. Non putes, quòd illi qui quærunt me, ſint mater, & fratres ſpeciali modo, quia
K mihi magis ſunt mater, & fratres iſti, quibus prædico. *Et extendens manum in diſcipulos.* Nõ intelligitur de ſolis Apoſtolis, & diſcipulis, qui eũ familiariter ſeq̃bant, licet de oĩbus q audiebant verba eius, ſic innuit Mar. 3. ſ. ſedebat circa eum turba, & circunſpiciens eos, qui in circuitu eius ſedebant ait: Ecce mater mea, & fratres. ergo de tota turba, quæ in circuitu erat hoc dixit, & non de ſolis diſcipulis. *Ecce mater mea, & fratres mei.* q.d. Tu vis, quòd dimittam verbũ inceptum propter matrem, & fratres ſupuenientes, & bene diceres ſi illi ſoli eſſent mater, & fratres, & m̃ habeo hic matrem, & fratres, ſ. iſtos, qbus loquor. Nõ oportet ergo, ꝙ dimittã iſtos ꝑꝑ illos. *Quicunque. n. fecerit voluntatem patris mei.* Probat dictũ, ſ. ꝙ aſſiſtẽtes eſſent ſibi mr̃, & frẽs. &

hoc

hoc quia ille eſt mater, & fratres Chriſti, qui facit voluntatem Dei, ideſt, ſequitur legem eius. *Qui in cœlis eſt.* Non habebat Chriſtus niſi vnum patrem, ſ. Deum, quia tamen Iudæi putabant Ioſeph eſſe patrem eius, Lucæ 3. ne crederetur de illo loqui dixit, qui in cœlis eſt, vt videatur ꝙ de Deo loquitur. *Ipſe meus frater, & ſoror, & mater eſt.* Satis apparet, ꝙ loquitur de quadam ſpirituali attinentia, & cognatione: nã non poteſt vna perſona ad alteram, ſimul eſſe frater, ſoror, & mater: dicit autem Chriſtus hic de ſororibus, licet de eis ſupra non fiat mentio, quia forte ipſę veniebant etiam nunc ad Chriſtum, & tamen intelligũtur nomine fratrum, quia in eodem gradu ſunt ſolo ſexu differẽtes.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. *Quæſt.* CI.

QVAERETVR an iſta ſint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia iſta ponuntur Luc. 8. poſt parabolas, q̃ habentur ſequenti cap. Dicendum, ꝙ ſunt continuata, & ꝙ facta ſunt immediate poſt præcedentia, immo dum illa fierent, qa dicit̃ in litera, adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, ideſt, dum loqueretur ea quę habentur ſupra. Item quia Mar. 3. ponitur etiam hoc eo ordine quo hic, ſ. poſt illa verba, quæ Chriſtus dixit contra Phariſæos de Beelzebub. Ad ordinem Lu. dicendum, ꝙ ipſe mutauit ordinem, ſic enim fit, vt cõmuniter, quòd multis Euangeliſtis narrantibus eandem rem, quidã tenent ordinem naturalem, & quidam non. Sic dicit Auguſt. lib. de concor. Euan. ſ. hoc ſine dubio conſequenter geſtum intelligere debemus, præmiſit enim cum ad hoc narrandum tranſiret, adhuc eo loquente ad turbas, quid eſt adhuc, niſi quando illud loquebatur? nam & Mar. poſt illud, quod de blaſphemia Spiritusſancti tetulerat dixit, & veniunt mater eius, & fratres. Lucas enim non huius rei geſtæ ordinem tenuit, ſed præoccupauit hoc, & recordatum ante narrauit.

An Maria habuit alios filios, qui eſſent fratres Chriſti. *Quæſt.* CII.

QVAERETVR cum dicatur hic, ecce mater tua, & fratres, & Chriſtus ſit filius Marię, an illa habuit alios filios, qui eſſent fratres Chriſti? Aliqui dicunt, ꝙ ſic, cum Euangeliſta hic fratres nominet. Et iſti dicunt dupliciter, quidam dicunt, ꝙ Chriſtus genitus eſt ex Maria, & Ioſeph, ſicut Cherintus hæreticus, & tunc poterat Chriſtus habere fratres ex patre, & matre. Sed iſti inſaniunt cum ſupra dicatur 1. cap. ꝙ inuenta eſt Maria habens in vtero de Spiritusſancto. Et Angelus dixit, quod ex ea natum eſt de Spiritusſancto, i. non de viro, & allegatur ibi dictum Iſaię, ſ. ecce virgo cõcipiet, vt innuatur, ꝙ Chriſtus manente matris virginitate, conceptus, & natus eſt. Item dicitur ibi Ioſeph accepit Mariam coniugem ſuã, & nõ cognoſcebat eam, donec peperit filium ſuum, & vocauit nomen eius Ieſum, ergo ſaltem neceſſe eſt dici vſq; ad Chriſti natiuitatem Mariam ſemper manſiſſe virginem. Alij dicunt, ſ. Heluidius hæreticus, vt refert Hierony. lib. contra Heluidium, ꝙ Maria ante Chriſti natiuitatem ſemꝑ fuit virgo, ſed eo nato cognita eſt a Ioſeph, etenim filios habuit, qui vocantur fratres Domini, & probat hoc, quia ſupra cap. 1. dicitur, Anteq̃ conuenirent inuenta eſt habens in vtero de Spiritusſancto, ergo vr̃ ꝙ poſtea conuenerint. Itẽ quia dr̃ eodẽ cap. q̃ Ioſeph accepit Mariã coniugem ſuã, & nõ cognoſcebat eã donec peperit, ergo innuitur, ꝙ poſtea cognouerit. Item q̃ dr̃ ibi donec peperit filiũ ſuũ primogenitũ, ergo poſt illũ alios habuit. Itẽ q̃ hic nominant fratres Dñi, ſed ſiue ſint ex parte matris apparet,

A quòd Maria fuerit cognita. Sic dicit Hierony. lib. contra Heluidium, ſ. huic Heluidij vna propoſitio ſumitur, ꝙ fratres Dñi in Euangelio nominantur; vnde inquit fratres Dñi dicti ſunt, qui non erant fratres. Sed etiam hęc inſania eſt: nam virgo Chriſtum peperit, & poſtea ſemper in virginitate manſit, vt eſt ſuppoſitio fidei, de quo magis dictum eſt ſupra cap. 1. q. 50. Et ad iſta etiam argumenta Heluidij, ibi reſponſum eſt: nõ ergo habuit Chriſtus fratres aliquos, nec ex parte patris, quoniam patrem non habuit in terris, nec etiam ex parte matris, quia illa ſemper in virginitate mãſit, ſed noĩant̃ fratres more ſcripturæ illi q̃ cognati ſunt.

B *Qui erant iſti fratres, & quomodo dicitur Chriſtus habere fratres. Et quòd fratres affectu dicuntur dupliciter.* *Quæſt.* CIII.

QVAERETVR qui erant iſti fratres, vel quomodo dicitur Chriſtus habere fratres. Aliqui dicunt, ꝙ ſicut Chriſtus non erat filius Ioſeph, & tamen putabatur filius eius, Luc. 3. Ita ẽt iſti nõ erant fratres Chriſti, & tamen putabantur eſſe fratres eius, & tñ tunc oportet, ꝙ ponerentur eſſe filij Ioſeph: nã ſi eſſent filii Mariæ vere eſſent fratres eius: ſin autem eſſent filij Ioſeph nõ eſſent fratres Chriſti, ſed putarent̃, ſicut putabat̃ Ioſeph pater Chriſti, & ita multi tenent ꝙ iſti fuerunt filij Ioſeph ex alia vxore, vt refert Beda. Et tñ Hieron. improbat hanc poſitionem dicens, quidam vero fratres Domini ex alia vxore Ioſeph filios C ſuſpicantur ſequentes deliramenta apocriphorum, quandam geſtam mulierem confingentes, & tamen hanc poſitionem tenet aliqualiter Aug. lib. de quæſtionibus Euangelij, ſ. ex cognatione Ioſeph dici potuerunt fratres eius, ab his qui illum patrem Domini arbitrabantur. Aliter tamen tenetur communiter, & verius, ſ. ꝙ iſti erant fratres, ideſt, cognati Chriſti ex parte matris, ſ. filij ſororum Mariæ, & potiſſime illius Mariæ, quæ vocatur Maria Iacobi, Marci 16. & Lucæ 24. Ideſt, Mater Iacobi, ſiue Maria Cleophæ, ideſt, vxor Cleophæ, Ioan. 19. Quæ tamen fuerat vxor Alphæi prius, cuius filij fuerunt iſti, qui vocantur fratres Domini. Sic dicit Hierony. Nos autem fratres Domi- D ni, non filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris ſororis Mariæ matertera Domini filios intelligimus, quæ eſſe dicitur mater Iacobi minoris, & Ioſeph. Fratres autem conſobrinos dici omnis ſcriptura demonſtrat, iſti autem fratres erant Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas, ſequenti cap. & Marci 6. Illi tamen ſunt filij Mariæ Iacobi, quæ eſt ſoror Virginis. Cum autem obiicit Heluidius fratres habuiſſe Chriſtum. Dicit Hierony. quòd quatuor modis in ſcripturis fratres dicuntur, ſcilicet, natura, gente, cognatione, affectu. Natura, vt Eſau, & Iacob. Gente, vt omnes Iudæi fratres dicuntur, Deuteronom. 15. & 17. Scilicet, Non poteris conſtituere ſuper te regem, qui non ſit frater tuus. Cognatione, vt qui ſunt de eadem familia, vt Gen. 13. E Dixit Abraham ad Loth: Non ſit rixa inter te, & me, quoniam fratres ſumus. Affectu dicuntur fratres dupliciter, ſcilicet, in ſpeciali, & generali. In ſpeciali, vt omnes Chriſtiani dicuntur fratres, infra 23. Omnes vos fratres eſtis. Generali, vt omnes homines ex vno patre primo nati pari germanitate coniunguntur. Dicit aũt, ꝙ nõ dicuntur fratres Dñi natura, quia oportebat tunc exprimi patrem, vel matrem, & tamen ſcriptura nõ dixit eos filios Ioſeph, nec Mariæ. Non ẽt dicunt fratres gente, qa abſurdum eſt, ꝙ pauci ex Iudæis vocent̃ fratres, cũ oẽs Iudæi qui ibi erant fratres poterant appellari, nec ẽt dicuntur fratres affectu ſpeciali, q̃ tũc potius Apoſtoli fratres dicerent, idẽ ẽt affectu cõmuni, qa ſic oẽs homines fratres erant ei, ideo ſtul-

tum erat quoſdam ſolum fratres nominare. Reſtat F
ergo, vt dicantur fratres cognatione, ideſt, quia erant
de eadem familia, ſ. filij ſororis matris ſuæ, vt dictũ eſt.

Quare nunc fratres Chriſti, & mater ad eum venerunt. Quæſt. CIIII.

QVAERETVR, quare nunc mater, & fratres
Chriſti venerunt ad eum. Aliqui dicunt, ꝙ de-
nunciatum fuerat illis Chriſtum incidiſſe in
furorem, & veniebant vt compaterentur ei, ſic dicit
Theophilus, ſ. quia propinqui Domini venerant te-
nere eũ, tanquam in furiam verſum, mater eius amo-
ris compaſſione detenta, venit ad eũ; iſtud aũt dicunt,
quia Mar. 3. vbi iſtud ponitur paulo ante, ꝙ conuenie- G
bat turba ad Chriſtum, ita vt non poſſet nec mandu-
care panem, ipſe autẽ exiuit ad illos, & cum audiſſent
ſui, exierunt tenere eum, dicebant enim in furorem
verſus eſt. Sed hoc parum valet, quia diſcipuli non di-
xerunt illud quaſi, vere putarent Chriſtum a mente
alienatum, ſed locuti ſunt in amaritudine animæ ſuæ,
quia ipſi adhuc infirmi, & carnales erant, & non per-
mittebantur comedere propter turbas, nunc vero cũ
Chriſtus diſcumbere vellet, cõuenit iterũ turba, & ip-
ſe relicta intentione ciborum exiuit, vt p̄dicaret eis, in
quo diſcipuli nimis indignati, & iram continere non
valentes, dixerunt, ecce in furorẽ verſus eſt, & exierũt
tenere eum, Chriſtus tñ non oſtendit in ſe aliqd furo-
ris, ita vt ad matrẽ, & cognatos fama peruolaret de fu- H
rore eius, vt peruenirent cõpati ei. Aliter põt dici, &
melius, ꝙ Chriſtus ꝓpter opus p̄dicationis nõ mane-
bat in patria ſua, ſed diſcurrebat per varia loca, & quia
cognati ſui q vocanĩ hic fratres, & ẽt mater manebãt
in Nazareth quaſi ſemꝑ, vt innuit ſeq. cap. & Mat. 6. ſ.
& ſorores eius nonne oẽs apud nos ſunt? ex deſiderio
ergo videndi eum, qa forte iam diu non viderant ve-
nerunt, vt viderent. Sic dicit Titus derelictis cognatis
carnalibus Dominus inſiſtebat doctrinæ paternæ, qa
vero deſiderabatur propter abſentiam veniunt ad eũ.
Sic etiam dicit Chryſoſt. ſ. ex hoc manifeſtum fit, ꝙ
non ſemper cum eo erant fratres eius, & mater, quia
vero dilectus erat, ad eum propter reuerentiam, & af-
fectum veniunt de foris expectantes. Aliter poteſt di- I
ci, ꝙ veniebant ſorte ad conferendum cum eo de ali-
quibus pertinẽtibus ad rem familiatem ipſorum. ſed
hoc non videtur, quia Chriſtus omnia hæc contem-
pſerat, & contemnere docebat, cum ipſe nõ habebat
vbi declinaret caput ſuum, ſupra 8. & Lucæ 9. Ideo de
negocijs rei familiaris nihil cum eo tractaretur.

Quare fratres Chriſti, & mater foris ſtabant eo prædicante. Quæſt. CV.

QVAERETVR, quare fratres Domini, & mater
foris ſtabant eo prædicante. Dicendũ, ꝙ Chri-
ſtus nunc in quadam domo prædicabat, & eo
prædicante venerunt fratres eius, nec tamen intrauo- K
runt domum. Et dicunt aliqui, ꝙ fuit hoc, quia con-
temnebatur verbum eius. Nam dicitur Ioan. 9. ꝙ fra-
tres ſui non credebant in eum: cui conuenit quod hic
dr̃, ꝙ eum quærebant de foris expectantes. Alij dicũt,
ꝙ hoc faciebant ex ſuperbia, voluerunt enim gloriari
forte de cognatione Chriſti, & ideo non ſe miſcue-
runt turbæ ad audiendũ verbum, ſed per ſe foris man-
ſerunt quaſi aliquid eſſent, & poſſent a cęteris con-
ſpici, & cognoſci, quód fratres Domini erant. Sic
dicit Chryſoſt. vide fratrum eius elationem: cũ enim
deceret eos ingredi, & audire, cum turba foris eum
expectant. Sed quid de matre, quæ libenter filij ver-
ba audiret credens in eum, nec ſuperbiens, quod ma-
ter eius eſſet? Dicendum, ꝙ ipſa libenter ſe miſcuiſſet
turbæ, vt filij verba audiret, quia tamẽ veniebat in co-
mitatu fratrũ Domini, oportebat ꝙ eis, quia viri erãt
obediret, non recedens ab eis, vt ſuam teneret hone-
ſtatem, cum ergo illi foris manerent, ipſa quoque fo-
ris ſtetit. Item quia licet ætate matrona eſſet, virgo ta-
men verecunda erat, & cum turba ſederet in circuitu
Chriſti loquentis, vt dicitur Mar. 3. forte erubuit tur-
bæ ſedenti ſe immiſcere, ne attentorum ad verbum
Chriſti turbaret quietem. Aliter põt dici de fratribus
Chriſti, ꝙ foris manſerunt, quia non potuerunt acce-
dere ad eum propter turbã. Sic dr̃ Luc. 8 Venerunt ad
illũ mater, & fratres eius, & non poterant adire eum
præ turba. Dici tñ põt, vt vult Chryſoſt. ꝙ ipſi aliquali-
G ter contemnebant verbum Dñi: vel propter ſuꝑbiam
foris manebant: nam licet turba obſtabat eis, ne acce-
derent ad loquendum Chriſto, non obſtabat tamen,
vt audirent verbum prędicantis, maxime cum ipſi fe-
cerint eum tunc vocari, quando prædicabat, vt patet
Mar. 3. Vnde culpam aliquam effugere non poſſunt.

Quare iſte dixit Chriſto, quòd mater, & fratres eum quærebant. Quæſt. CVI.

QVAERETVR de iſto qui nunc dixit Chriſto, ꝙ
quærebant eum mater, & fratres, quare ſic di-
xit. Aliqui dicũt, ꝙ quidam ex inuidia vo-
lentes Chriſtum contemptibilem oñdere ex cõditio-
H ne parentũ, quaſi de pauperibus natus eſſet dixit, ecce
mater tua, & fratres tui, q.d. Vide quantum vales qui
tales fratres, & matrem habes. Sic dicit Theophilus, ſ.
quidã hoc ſic intelligunt, ꝙ Chriſto docente quidam
inuidentes ſubſannantes eum ſuꝑ doctrina eius dixe-
runt, mater tua, & fratres tui ſtant foris volentes te vi-
dere, tanquam per hoc eum ignobilem demonſtra-
rent. Alij dicũt, ꝙ quidam dolẽtes, ꝙ Chriſtus ſic doce-
ret, & volentes eum impedire dixerunt: ecce mater
tua, &c. quaſi ꝑ hoc ceſſaturum eſſet. Tertio poteſt dici,
ꝙ quidam fecerunt hoc, vt ponerẽt Chriſtum in per-
plexitate, vt ſi ꝓꝑ cognatos ceſſaret a p̄dicatione, accu-
ſarẽt quaſi ꝓponens carnalia ſpiritualibus: ſi vero non
ceſſaret viderẽt matrem contemnere permittens eam,
I & fratres manere foris expectãtes: tales enim ſæpe ꝓ-
poſitiones ei faciebãt, vt eum quaſi ꝑplexum tenerẽt,
ſicut qñ petiuerunt an darẽt cenſus Cæſari, infra 23.
& qñ obtulerunt ei adulterã petentes quid facerent,
Ioã 8. ſic dicit Hiero. vr̃ mihi iſte q nunciat non fortui-
to, & ſimpliciter nunciare, ſed inſidias intendere vtrũ
ſpirituali operi carnẽ, & ſanguinẽ præferat. Quarto po-
teſt dici, ꝙ iſte dixit hoc Chriſto, quia fratres eius ro-
gauerant, vt diceret: ſic patet Mar. 3. ſ. Et venit mater
eius, & fratres, & foris ſtantes miſerunt ad eum vocã-
tes eum. Sed dicendum, ꝙ vtrunq; eſſe potuit, ſ. ꝙ fra-
tres Chriſti rogarent iſtũ, vt vocaret Chriſtũ, & ꝙ ipſe
hoc libenter acceperit quaſi cauſam inueniens ad ca-
lumniandum Chriſto, & turbandum eum, quod ali-
K qualiter innuitur ex verbis Chriſti ad iſtum aſpere di-
ctis, quod non feciſſet, niſi iſte peccaſſet in aliquo.

Quare cognati Chriſti fecerunt, quòd vocaretur tunc cum poſſent expectare. Quæſt. CVII.

QVAERETVR quare cognati Chriſti fecerunt,
ꝙ vocaretur tunc, quãdo prædicabat cum poſ-
ſent expectare vſque ad finem ſibi. Dici
poteſt, ꝙ fecerunt ex contemptu: nam deſpiciebant
eum, nec enim volebant credere in ipſum, Ioan. 7. Cũ
tamen multi in eum crederent, & propter hoc intra-
re noluerãt, vt dicit Chryſoſt. Ita quaſi deſpicientes p̄-
dicationẽ eius non curauerũt, ꝙ illam interrũperent.

Sed

Sed hoc non ſatisfſtat: quia licet non crederent in A eum, & deſpicerent eũ in corde ſuo, publice tamen non deſpiciebant illum, maxime in verbo prædicationis, in quo ipſe habebat honorem magnum apud plebem, & honor eius vndecunque veniret, redundabat in fratres ſuos. Secundo poteſt dici & melius, ꝙ hoc fecerũt ex inani gloria, quia ſi expectarent finem verbi, vt tunc loquerentur, iam turba receſſiſſet, & nemo eos agnoſceret, voluerunt autem nũc Chriſtum prædicantem vocare, vt omnes qui aſtabant cõuerterent oculos in eos, & viderentur aliquid eſſe in conſpectu totius plebis, & fœlices iudicarentur, ꝙ tãti viri fratres eſſe meruerant. Tertio erat propter ſuperbiam, vt viderentur ipſi Chriſto maiores, & imperare ei. cum dicatur Mar. 3. Quòd ſtantes foris miſerunt ad eum vo- B cantes eum. De his dicit Chryſoſt. Vide fratrum eius elationem, cũ enim deceret eos ingredi, & audire cũ turba, vel ſi hoc nollent expectarent finem ſermonis, & tunc eum adirent, extra eum vocant, & coram omnibus hoc faciunt ſuperfluũ honoris amorem oſtendentes, & monſtrare volentes, ꝙ cum omni poteſtate Chriſto aliquid iniungunt. Quarto põt dici, ꝙ fecerũt hoc ex quadam cõfidentia: putabant enim, ꝙ propter honorem matris, & deſiderium ipſorum quos forte diu non viderat, audito nõie eorum illico ceſſaret. Sic dicit Titus. ſ. Putabant aũt fratres eius, ꝙ cum eorum audiret præſentiam, dimitteret populũ reueritus maternum nomen, & flexus amore materno. Sed etiam ſi fecerint hac intentione, non excuſantur a culpa: Im- C prudenter enim diuinum ſermonem interrumpere volebant, cum eis poſtea locus eſſet adeundi Chriſtũ. Etiam quia dato, ꝙ nõ prædicaret, ſed quidquid aliud eſſet ꝙ ad totam plebem ageret, ob reuerentiam tantæ multitudinis finem rei expectare debuiſſent, ne ſe toto populo ſimul maiores, & honorabiliores oſtenderent, ſi vellent, ꝙ Chriſtus interrupto ſermone ad plebem eis ſolis in re non neceſſaria loqueretur, vnde Chriſtus tanquã imprudenti petitioni non aſſenſit. Sed obijcietur, quia mater erat cum fratribus, & de omnibus dicitur ꝙ quærebant eum, & ꝙ miſerunt vocare eum, Mar. 3. Dicendum, ꝙ mater non miſit eum vocari, ſed fratres, ſed dr̃ de oĩbus ſimul, quia verum eſt, ꝙ omnes ad Chriſtũ veniebant, & manebant foras: ip- D ſa tñ prohibere nõ potuit, quod illi faciebant, qui viri erant. Vel forte, vt non contenderet permiſit eis ad libitũ agere, vnde ipſa non peccauit, nec quicquam temere egit, illi vero in aliquo peccauerunt, & imprudenter egerunt. Sic dicit Aug. lib. de natura, & gratia, ſ. ſed quicquid dicatur de fratribus Dñi, de ſancta Virgine Maria propter honorem Chriſti nullam prorſus cum de peccatis agitur habere volo quæſtionem, inde ſcimus, ꝙ ei plus gratiæ collatum fuerit ad vincendũ ex omni parte peccatum, ꝙ concipere, & parere meruit eum quem conſtat nullum habuiſſe peccatum.

Quomodo dicitur hic quòd fratres Chriſti quærebant eum, cum eſſent cum ipſo. Quæſt. CVIII.

E QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ fratres Chriſti quærebãt eum, quia ipſi erant cum eo aſſidue, erãt enim fratres eius Iacobus, & Iudas, vt dicitur ſequenti cap. & Mar. 6. & tamen iſti erant Apoſtoli, quia iſte Iacobus eſt, qui vocatur Iacobus minor, Mar. 15. & fuit Apoſtolus qui vocatur Iacobus Alphei, ſupra 10. Iudas autem fuit frater eius, & ideo vocatur Iudas Iacobi, ideſt, frater Iacobi, Lucæ 6. & etiam iſte erat Apoſtolus, eodem cap. & Act. 1. Et tamen Apoſtoli ſemper erant cum Chriſto, vel mittebat eos ad prædicandum, non ergo venirent nunc cum matre eius ad videndum ipſum.

A Dicendum, quod multi dicebantur fratres Domini, ſpecialiter tamen quatuor, ſcilicet Iacobus, & Ioſeph, Iudas, & Simon, vt patet ſequenti cap. & Mar. 6. Duo autem eorum, ideſt Iacobus, & Iudas erant ſemper cũ Chriſto, quia erant Apoſtoli. Alij autem duo, ſ. Simon, & Ioſeph poterant nunc venire cum Virgine, & forte aliqui alij, quia alios conſobrinos habebat Chriſtus, ſ. Iacobum, & Ioannem filios Zebedæi, & alternis Mariæ ſororis matris Domini, & forte etiam alios, de quibus expreſſe non fit mentio, ꝙ eſſent fratres Domini, ſicut nec filij Zebedæi vocantur fratres Chriſti, licet attinerent ei in eodem gradu in quo illi quatuor qui vocantur fratres eius, ſequenti cap. & Mar. 6. & multi ita poterant venire, qui dicerentur B fratres Chriſti, venirent forte etiam ſorores, quia licet hic de ſolis fratribus dicatur, Chriſtus tamen dixit, ipſe eſt frater meus, & ſoror, & mater: in quo innuit, quod mater, & frater, & ſorores veniebant.

Ad quid Matthæus introduxit de matre, & cæteris venientibus ad Chriſtum. Quæſt. CIX.

QVAERETVR ad quid Matthæus introduxit de matre, & fratribus Chriſti venientibus nunc ad eum. Dicendum, quòd omnia, quæ ſcripta ſunt, ad noſtram doctrinam ſcripta ſunt, ad Rom. 15. & ita eſt iſtud. Prodeſt autem ad doctrinam in duobus. Primo inquantum Matthæus tacite ar- C guit fratres Chriſti, quòd imprudenter voluerunt interrumpere ſermonem eius, cum ait, Adhuc eo loquente ad turbas, q. d. Tũc quando loquebatur, nondum completo verbo vocabant eum. In quo oſtendit quòd imprudenter agebant, quia nihil vtilius agi poterat, quàm quod tunc Chriſtus exercebat, indecens ergo erat interrumpi vtilia pro rebus paruis, præſertim cum vtrique locus eſſet. Sic dicit Chryſoſt. Euangeliſta oſtendit hoc ipſum obſcure inſinuans cum dicit, adhuc eo loquente, ac ſi diceret nunquid non erat tempus? ad quid autem loqui volebant? Si pro dogmatibus veritatis, publice, atque cunctis audientibus proponere debebant, vt communiter omnibus fierent vtilitati: ſi autem de alijs ſibi ipſis pertinenti- D bus non oportebat ita feſtinanter vocare, vnde manifeſtum eſt, quod ex vanagloria hoc faciebant, & ſic inſtruit nos Matthæus in hoc arguendos eſſe, qui humana colloquia diuinis præponunt. Secundo prodeſt ad oſtendendum Chriſti virtutem, & hoc fuit præcipuum, qui ita ſe habuit moderate, vt carnis, & ſanguinis eum affectio non moueret, vt interruptum ſermonem non interrumperet.

Quare Chriſtus reſpondit aſpere vocanti eum pro matre, & pro fratribus eum exquirentibus. Quæſt. CX.

QVAERETVR quare Chriſtus reſpondit aſpe- E re vocanti eum. Nam dixit ei: quæ eſt mater mea? & qui ſunt fratres? ideſt, quare dicis mihi de matre, & de fratribus? potuiſſet enim blandius dicere, ſcilicet, ſuſtine modicum, & ibo. Dici poteſt, ꝙ dixit hoc Chriſtus pungens iſtum vocantem. quia iniquo animo eum vocauerat, ſ. volens eũ ignobilem oſtendere, vt dicit Theophilus, ſiue quia inſidians hoc dixit, vt ait Hiero. & ſic potius eum arguit, quàm ad vocationem reſpondent. Si aũt dicat, ꝙ iſte nõ egit iniquo animo, ſed ſolũ exoratus a Chriſti fratribus, vt eũ vocaret. Dicetur, ꝙ adhuc imprudenter egit, qa nõ debuerat eũ vocare quouſq; verbum finiret: nam verũ ꝙ iſte importune, & alte ad Chriſtũ clamauerit dicens, ecce mater tua, quia non poterat accede-

re ad Chriſtum nam iſte eſſet aliquis de extremis inter au[illegible] to[illegible]es, [illegible]axim[illegible] a Chr[illegible]ſto diſtantibus, cum fratres Ch[illegible] qui foris erant dixerint ei, quod vocarent i[illegible]um, & tamen ipſi non poterant adire eum præ turba, Luc[illegible] 8. [illegible]go nec iſte poſſet · clamaret igitur ad Chriſtum dicens. ecce mater tua, & talis clamoſa interruptio ſermonis erat nimis reprehenſibilis, quia imprudenter fiebat, debuit e[illegible]o aliqualiter pungi. Tertio fec[illegible] [illegible]hriſtus hoc propter ſeipſum, quia non erat decens, quod ipſe nunc vocatus exiret, ideo debuit non ſolum non exire, ſed etiam vocantem increpare. Q[illegible]ia ſi tacuiſſet, & nõ exiret, neſciretur quid melius eſſet, vt ergo aperte oſtenderet multo excelſenius eſſe audire verbum Chriſti, & prædicare, quam colloqui matri, & fratribus, arguit vocantem quaſi illicite agentem. Sic dicit Chryſoſt. Cõſidera quale erat aſtante ei toto populo, & ab ore eius pendente, iam inchoata doctrina eum foras extrahere: ob hoc, & Dominus quaſi increpando reſpondit.

Quare dixit Chriſtus quæ eſt mater mea, &c.
Quæſt. C X I.

QVÆRETVR quare dixit Chriſtus quæ eſt mater mea, & qui ſunt fratres? Aliqui dicũt, quòd per hoc negauit Chriſtus ſe habere fratres, nullos enim habebat, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 13. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia verum erat, ꝙ Iudæi hoc dicebãt: nam non vocabant illos fratres eius, quaſi ex eodem patre, vel matre genitos, ſed quia cognati eius erant ſecundum conſuetudinem ſcripturę, & hoc verum erat. Item quia tũc etiam negaret matrem, quia dixit quę eſt mater mea? & tñ illã nõ negat, erat enim vera mater eius. Aliqui dicunt, ꝙ negat eam matrem, ſicut Marchion, & Manichæus hæretici, qui dixerunt Chriſtum habere corpus phantaſticum, nec fuiſſe verũ hominem, & cõſequenter nec matrẽ habere poterat. Vnde dicũt, ꝙ Maria Chriſtũ nõ peperit, ſed eum fortuitu reperit, & ſic vt filiũ accepit. Sic dicit Hieron. nõ ergo iuxta Marchionẽ, & Manichæũ matrẽ negauit, vt natus de phantaſmate putaretur, quia ille q eã in cruce agnouit nõ negaret eã nunc. ſic dicit Ambro. & Hilarius nõ negatur hic mater, quæ de cruce agnoſcitur. Etiã quia ſi eã negare voluiſſet potius aliàs q̃ nunc negaret eã, ſ. qñ improperabatur ſibi propter eam, & fratres, ſeq. cap. & Mar. 6. ſ. Vnde huic ſapientia, & virtutes? nonne hic eſt fabri filius? nonne mater eius dr̃ Maria? & tñ tunc non negauit eam eſſe matrem, ergo nec nunc negaret, ſic dicit Chryſoſt. Si negare vellet matrem, tũc vtiq; negaſſet, qñ Iudæi exprobrabant ei de matre. Dici poteſt ergo vno modo, ꝙ Chriſtus nec matrem, nec fratres negauit, & tñ aliqualiter aſpere locutus eſt, quia fratres ſui meruerãt, ſ. quia contemnebãt eũ, & intrare noluerãt ad ſermonẽ eius. Sic dicit Chryſoſt. ſ. alter Euangeliſta dixit, ꝙ fratres eius nondũ credebant in eũ, cui cõuenit quod hic dr̃, ꝙ eũ quærebãt de foris expectantes, & ſm̃ eandẽ intentionẽ Dñs eorũ, non ſicut propinquorũ meminit, vel quia propter inanẽ gloriam, & ſupbiam eũ dũ prædicaret vocauerant. Sed dicetur quid de matre, quia nihil in his peccauerat? non debuerat enim ipſa obiurgari. Dici põt, ꝙ etiam ſi propter hoc ſolũ Chriſtus rñdiſſet aſpere, quia fratres ſui illud merebantur, adhuc matrem nõ excepiſſet, quia aliàs oporteret, ꝙ ad eam exiret, quia nõ peccauerat, & fratres deſereret, qui ſuperbi erant; ſed hoc fuiſſet grauius ſcandalũ matrem a fratribus ſeparare, iõ de vtriſq; ſimiliter loquitur. Secundo dici põt, & melius, ꝙ Chriſtus nõ dixit iſta verba aſpera ꝑpter matrẽ, & fratres, ſed ꝑpter vocantẽ q vel malo animo, vel imprudenter vocauerat: vnde nõ dr̃, ꝙ ipſe dixit q̃

F eſt mater mea? ſed dr̃ rñdens dicenti ait, q̃ eſt mater mea, &c. q. d. pp dicentẽ iſta dixit, & nõ intendens increpare frẽs. Tertio põt dici, ꝙ hoc dixit Chriſtus, & ſi nõ intenderet increpare fratres, nec vocantem, quia oñdere volebat, ꝙ matri, & fratribus & nõ peccãtibus præponendus erat Dei cultus, & ſpũalis cognatio, vnde eſt ſenſus q̃ eſt mater mea, & fratres, i. nũqd de matre, & de fratribus curandum eſt, vt propter eos bona ſpiritualia negligantur? q. d. non. Sic dicit Chryſoſt. ſ. hoc non dixit matrem, aut fratres omnino reprobando, ſed oſtendens, ꝙ ſup omnem cognationem temporalem oportet propriam animam præhonorare, & tamen verum eſt, ꝙ Chriſtus in his verbis potius vocantem, quàm fratres arguit. Sic dicit Hieron. Domi-
G nus non, ꝙ matrem negaret, & fratres exire contempſit, ſed ꝙ reſponderet inſidianti. Sic & Chryſoſt. dixit, ſcilicet, non dixit vade, dic ei quòd non eſt mater mea, ſed ad eum qui nũciauerat, extendit ſermonem.

Quare Chriſtus nunc non exiuit ad matrem, & fratres eum quærentes. Quæſt. C X I I.

QVÆRETVR quare Chriſtus nunc non exiuit ad matrem, & fratres. Dicendũ, ꝙ fuit primo, quia indecens erat, ꝙ minora bona maioribus præponeret: nam caro, & ſanguis nihil prodeſt, Ioan. 6. Verbum autem Dei ſaluare poteſt animas noſtras, ideo nihil ei præponendum erat. Sic dicit Iacobus: ſu-
H ſcipite inſitum verbum, quod ſaluare põt aĩas veſtras, Iaco. 1. Præſertim aũt Chriſtus qui erat regula morũ hoc facerę debuit: nã & ſi mater eius honoranda erat ſuper omnes matres, pater tamen honorabilior erat, cuius opa erant p̃dicare verbũ eius. Sic enim Chriſtus dixit Lucæ 2. Cũ eſſet puer annorũ duodecim dicente matre, fili qd feciſti nobis ſic? nã & ego, & pater tuus dolentes q̃rebamus te. Et ille ait qd me q̃rebatis? neſciebatis, ꝙ in his, q̃ patris mei ſunt, oportet me eſſe. Sic dicit Hiero. & Beda, ſ. rogatus ab officio verbi non egreditur, nõ maternæ refutans obſequium pietatis, ſed paternis ſe myſterijs amplius, quàm maternis debere monſtrat affectibus: nec iniurioſe fratres contemnit, ſed opus ſpirituale carnis cognationi præfe-
I rens religioſiorem cordiũ copulam docet eſſe, q̃ corporis. Secundo fuit propter honorem populi, quia etiam ſi Chriſtus loqueretur de rebus ſecularibus, ſi tota plebs attenderet, indignum erat, quòd aduenięte matre aut fratribus tota hæc multitudo inexpleto verbo deſereretur. Sic dicit Chry. Conſidera quale erat aſtante ei toto populo, & ab ore eius pendente, iam inchoata doctrina eum foras extrahere.

Tertio fuit, quia nullius neceſſitatis erat quod matér, & fratres quærebant: nam volebant videre eum, & alloqui, cũ diu forte non vidiſſent, ſed huic locus erat expleto verbo, ideo interrumpendum non fuit.

Quomodò hoc quod hic dicitur ſit verum, ſcilicet, qui fecerit
K *voluntatem patris mei. Et quomodo qui credit in Chriſtum eſt mater eius. Et quomodo fidelis eſt frater Chriſti. Et quòd illud dictum redundat in honorem Beatæ Virginis?*
Quæſt. C X I I I.

QVÆRETVR quare dixit Chriſtus, q facit volũtatẽ patris mei, hic mater, & frater, & ſoror eſt, & quomodò eſt hoc verum. Dicendũ, ꝙ iſta neceſſe eſt ſpũaliter intelligi cũ eadẽ pſona ponat mater, frater, & ſoror. Vocant aũt fratres Chriſti oẽs, q faciunt volũtatẽ Dei, quia fratrib⁹ cõpetit eſſe cohęredes eiuſdẽ hęreditatis, q tñ faciunt voluntatẽ Dei ſunt cohęredes Chriſti ad Rom. 8. ſ. hæredes Dei cohęredes aũt Chriſti; ergo ſunt fratres eius, & ita ipſe vocat fratres,

tres, Lucę 24. Ite & dicite fratribus meis, ſoror autem A eadem ratione qua frater dicitur, quia in eodem gradu ſunt ſolo ſexu differentes, in Chriſto tamen nõ eſt differentia ſexus, quia ibi non eſt maſculus, nec fęmina, Iudæus, nec Gentilis, ad Coloſſ. 3. Idem ergo eſt in Chriſto frater, & ſoror. Dicitur autem qui credit in Chriſtum eſſe mater eius, quia ſicut mater formatũ puerperium habet in vtero, ita & in cordibus noſtris formatur Chriſtus per fidem, ad Galat. 4. ſ. donec formetur in vobis Chriſtus. Vel dicitur fidelis frater Chriſti, aut ſoror in eum credẽdo, mater autem illum prædicando, quia qui prædicat format Chriſtum in cordibus proximorum, ad Galat. 4. Filioli mei quos iterũ parturio, donec formetur in vobis Chriſtus, ſic dicit Gregor. qui enim Chriſti frater, vel ſoror eſt credẽdo B efficitur mater prædicando, quaſi enim parit Dominum, quem cordi audiẽtis infundit, & mater eius efficitur, ſi per eius vocem amor Domini in proximi mente generatur. Dixit autem Chriſtus hoc propter multa. Primo vt doceat nos non confidere in nobilitate carnis, ſed in ſola nobilitate virtutis, quia nulla eſt maior nobilitas, quàm attinere Chriſto, qui Deus eſt in gradu propinquiſſimo, nullus aũt eſt propinquior quàm eſſe matrem, vel fratrem, ſed qui audit, & facit verba Dei, eſt frater, & mater Chriſti, ideo hęc nobilitas valde deſiderãda eſt. Sic dicit Chryſoſt. Docet nos in nulla cognatione confidentes, virtutem non negligere, ſi enim matri nihil prodeſt matrẽ eſſe, niſi virtus adeſſet, quis vtique alius per cognationem ſal C uabitur? Secundo fuit ad complendum deſiderium multorum, multæ enim fœminæ putabant Mariam Beatiſſimam, quia Chriſtum pepererat, & optabant ſimiliter mater fieri, vt dicitur Lucæ 11. Beatus venter, qui te portauit, & vbera quæ ſuxiſti, vt autem oſtẽdat omnibus fœminis, immo etiam viris hanc poſſe peruenire fęlicitatem dixit, quòd quicũque facit voluntatẽ Dei, eſt mater, & frater Chriſti. Sic dicit Chryſoſt. Multæ mulieres ſanctificauerunt Beatam Virginem, & optauerunt tales fieri matres, quid eſt igitur, quod prohibeat? ecce latam nobis conſtituit viam, & licet non mulieribus ſolum, ſed etiam viris fieri matrem Chriſti. Tertio fuit etiã ad laudem matris Chriſti, ſicut enim ipſa erat vera mater eius ſecundum car- D nem, quod nulli alteri accidit, ita & ipſa ſuper omnẽ creaturã fuit ſpiritualiter mater Chriſti, faciendo voluntatem Dei, quia nihil inter creaturas ſanctius virgine inuentum eſt. Vtriuſque ergo maternitatis honor erat ſibi in altera ſibi ſoli, & altera ſupra omnes. Sic dicit Chryſoſt. non negans matrem hoc dicit, ſed oſtendens, quòd nõ ſolum eſt digna honore propter hoc quod genuit Chriſtum, ſed etiam propter omnem aliam virtutem, & licet fuerit magni honoris, quia Chriſtum peperit, maioris tamen fuit, quia in eum credidit. Sic dicit Auguſtinus, & Bernardus, fęlicior Maria ſuſcipiendo fidem, quàm concipiendo carnem Chriſti. Quarto fuit ad reddendum rationem dicti ſui, & iſta fuit præcipua cauſa: nam dixerat vocãs E eum, ecce mater tua, & fratres. Teneri ergo videbatur Chriſtus exire ad matrem, & fratres, niſi aliud tũc faceret, quod matri, & fratribus præferendum eſſet, & ad hoc dixit: ecce mater mea, & fratres mei: nam nihil videtur inter gradus attinentię cui maior amor, & honor debeatur, quàm matri, & conſequenter fratribus, oportuit ergo, quod eſſent tanquam mater, & fratres iſti propter quos Chriſtus nunc ceſſabat exire ad matrem ſuam, & fratres, & ſic dixit: ecce mater mea, & fratres, id eſt, hic habeo matrem, & fratres, quid ergo oportet exire ad eos, qui foris? potiſſime quia iſti plures ſunt, quàm illi, & quilibet iſtorum eſt mater, & frater.

C A P. X I I I.

IN illo die exiens Ieſus de domo, ſedebat ſecus mare. Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt nauiculam aſcendens ſederet, & omnis turba ſtabat in litore, & locutus eſt eis multa in parabolis dicens. Ecce exijt qui ſeminat ſeminare. Et dum ſeminat, quædam ceciderunt ſecus viam, & venerunt volucres, & comederunt ea. Alia autem ceciderunt in petroſa, vbi non habebãt terram multam, & continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ. Sole autem orto æſtuauerunt, & quia non habebant radicem, aruerunt. Alia autem ceciderunt in ſpinas, & creuerunt ſpinæ, & ſuffocauerunt ea. Alia autem ceciderunt in terram bonam, & dabant fructum aliud centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. Qui habet aures audiendi audiat.

Mar. 4. Luc. 8. Luc. 8.

IN *illo die.* Deſcripta fuit in præcedentibus promulgatio Euangelij facta manifeſte. Hic ſubditur promulgatio eiuſdem facta parabolice. Et diuiditur in duas partes, qa primo ponitur parabolica promulgatio. Secundo huius prædicationis per miracula cõfirmatio, ſequenti cap. Prima in duas, quia primo ponitur Chriſti prædicãtis multiplex documentum. Secundo populi audientis impedimentum ibi. *Et factum eſt cum conſummaſſet.* Prima in duas, quia primo præponitur quædam introductio. Secundo ipſa parabolica prædicatio ibi. *Ecce exijt.*

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. 1.

QVAERETVR circa primum, an iſta ſint continuata ad pręcedentia. Aliqui dicunt, ꝙ non, qa Lucæ 8. ponũtur iſtæ parabolæ, & poſt illas ponitur de matre, & fratribus veniẽtibus ad eum, quod habetur præcedenti cap. & ſic videtur ordo eſſe mutatus. Dicendum, ꝙ hic eſt ordo cõtinuus: nam ipſum ordinem quem tenet hic Matthæus, tenuit Mar. poſt aduentum matris, & fratrum Chriſti ſubijciens iſtas parabolas, Mar. 3. & 4. Item patet efficacius, quia dicitur in litera: in illa die exiens Ieſus de domo, neceſſe eſt ergo iſtud factum fuiſſe eodem die quo facta ſunt ea q̃ habẽtur ſupra immediate, ſ. aduẽtus matris, & fratrũ Chriſti. Sic dicit Aug. de cõcor. Euan. ſ. cũ dicit in illo die ſatis iudicat hoc cõſequẽter geſtũ poſt pmiſſa, aut nõ multa interponi potuiſſe, niſi forte dies more ſcripturarum tempus ſignificet. Sic dicit Beda, patet hanc doctrinam Domini ad mare eadem die qua ſuperiorem in domo celebratũ eſſe ſermonem, terminato enim primo ſermone, continuo ſubiunxit Matthæus dicens: in illo die exiens, &c. Ad ordinem Beati Lucæ dicendum, ꝙ eſt ibi ordo mutatus, quia prius fuit aduentus matris, & fratrum Chriſti, quàm prædicatio iſtarum parabolarum. Sic dicit Aug. vbi ſupra, ſ. Lucas enim huius rei geſtæ ordinẽ nõ tenuit, ſed pꝛoccupauit hoc, & recordatũ ante narrauit. Circa primũ

dicitur. *In illo die*. Scilicet, In quo mater, & fratres F venerunt ad eum, vt præced.cap. *Exiens Ieſus de domo*, Prædicauerat enim ipſa die intra domum circunſtante ſibi multa turba: vnde dicitur præcedenti cap. Adhuc eo loquente ad turbas, ecce mater eius, & fratres aſtabant foris quærentes loqui ei, ideſt, extra domum in qua prædicabat turbis. *Sedebat ſecus mare*. Scilicet, Exiuit de domo, & de ciuitate, & ſedebat iuxta litus maris, quia iſta ciuitas in qua erat nunc, erat iuxta mare, ſcilicet, Galilææ, ſiue Tyberiadis, quod vocatur hic mare abſolute, eo quòd iuxta alia maria Chriſtus nunquam ſtabat, licet enim mare Mediterraneum tangat terram Iudæorum in toto latere Occidentali, Numeri 24. Chriſtus tamen nunquam ibat ad illud mare, ſed quandocunque dicitur, quòd ipſe erat in mari, G vel iuxta mare, ſemper intelligitur de mari Galilææ, vt oſtenſum eſt, 8. cap. quæſt. 93. & ibi de nominibus huius maris, & cauſis eorum, & etiam aliorum marium, de quibus in ſcriptura fit mentio, dictum eſt. *Et congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ*. Cupiebant enim audire verbum eius, & ſciebant quòd ad hoc exierat de domo, vt prædicaret, ideo acceſſerunt ad eum. *Ita vt in nauiculam aſcendens ſederet*. Quia erant turbæ multæ aſcendit in nauiculam, & ſedens loquebatur de nauicula ad turbas, & dicitur de nauicula, quia erat parua nauis, ſcilicet, piſcatorum: non enim erat illud mare, ſed lacus, vel ſtagnum, & ideo non erant ibi magnæ naues onerariæ ad portandas merces, ſed ſolę nauiculæ piſcatorum. *Et omnis turba ſtabat in litore*. Nulli enim H intrauerunt cũ ipſo in nauiculam, ne viderentur aliis præferri, ſed tota turba ſtabat in litore, ideſt, ſedebat, quia cum in longum verba extenderet, non eſt veriſimile, quòd pedibus ſtarent, ſed ſederent auditores. Etiã quia ſic melius poſſent videre faciem eius, quàm ſi omnes ſtarent. Etiam quia iſta erat conſuetudo audientium eum prædicantem: nam ipſa die quãdo venerunt mater, & fratres Chriſti ad eum ipſo prædicante, ſedebat turba circa eum, ſic dicitur Mar. 3. Veniunt mater, & fratres eius, & ſedebat circa eum turba. *Et locutus eſt eis*. Scilicet, Turbis. *Multa in parabolis*. Scilicet, Omnes ſeptem parabolas, quæ habentur hic prædicauit eis tunc, & forte plures alias, q̃ ſcriptę nõ ſunt.

I

Quare Chriſtus exiuit de domo. Quæſt. II.

QVAERITVR quare Chriſtus exiuit de domo. Dicendum primo, quòd fecit hoc propter turbas, quia multi volebant eum audire, & nõ poterãt capi in domo. Nam ipſa die prædicauerat in domo, & forte non poterãt omnes ibi capi, vt audirent: voluit ergo exire extra vrbem, vt poſſent omnes audire, & hoc innuitur in litera, ſcilicet, exiens de domo ſedebat ſecus mare, & congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ. Sic dicit Hieron. ſcilicet, conſiderandum, quòd populus domum Ieſu non poterat intrare, nec eſſe ibi, niſi Apoſtoli audiebant myſteria, ideo egreditur de domo ſua, & ſedet iuxta mare, vt congregen- K tur ad eum turbæ multæ, & audiant in litore, quæ intus non merebantur audire.

Secundo, vt quidam dicunt fuit hoc propter matrem, & fratres Chriſti: nam voluit loqui eis, & ad hoc exiuit de domo, & vrbe. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet, poſtquàm increpauerat eum, qui matris, & fratrum præſentiam nunciauit, fecit quòd illi cupiebant, ſcilicet, exiit domum primum ſanans ægritudinem vanę gloriæ fratrum. Tertium decentem honorem exhibens matri, ſcilicet, non exiuit propter eos, ſed propter illam. Sic etiam dicit Theophilus licet matrem Dominus ſuperius negligere videretur, tamen reueretur eam, propter eam namq; egreditur circa mare.

Quare Chriſtus illo die circa mare exiuit, potius quàm alio die. Quæſt. III.

QVAERETVR quare illo die exiuit potius quàm alio. Dicunt aliqui quòd propter matrem, & fratres fecit: nam venerant ad eum, & non debebat detinere eos quin loqueretur eis ipſa die, ideo illo die exiuit ad mare. Dicendum, quòd hoc nõ multum ſtat, quia nõ eſt veriſimile quin Chriſtus loqueretur matri, & fratribus antequam exiret ad mare, qa quando venerunt non potuit eis loqui, quia prædicabat: finito tamen verbo non eſt dubium quin loqueretur eis: nõ ergo exiret domum, vt eis loqueretur, niſi forte præſupponatur ꝙ mox, vt Chriſtus ceſſauit pdicare in domo exiuit ad mare, ſed hoc non eſt veriſimile, quia quando venerũt mater, & fratres, Chriſtus prædicabat, & poſtea ad mare fecit longum ſermonẽ dicens parabolas, quæ habentur hic: inter iſtas ergo duas prædicationes intercideret aliqua quies, vt ſumeret cibum, vel ſimilia, & tũc matri, & fratribus loqueretur, & non oporteret ad hoc exire ad mare. Præſertim, quia Hiero. dicit, ꝙ exiuit vt turbæ, quę non poterãt audire eum intra domum, foris audirent. Dicetur ergo, ꝙ Chriſtus exiuit illo die foris, quia intentio ſua tota, & occupatio erat prædicare: quandocunq; ergo diſpoſitio occurrebat, prædicabat, & quia nunc contigit turbas multas eſſe, quæ audire vellent, exiuit foras in die illo. Nam quandocũque turbæ peterent verbũ, prædicabat eis. Vnde interdum cum vellet diſcumbere ſi turba ad eum conueniret exibat, & prędicabat, vt patet Mar. 3. Ita vt interdum nec manducandi ſpatiũ haberet, quod ipſe ſponte faciebat: nam aliqñ cũ eſſet hora ciborum ſedere volebat, ſciẽs aliquos venturos ad ſe, vt prædicaret eis, ſicut Ioan. 4. Suadentibus ei diſcipulis mãducare noluit dicens, Ego cibũ habeo mãducare quem vos neſcitis, & hoc dixit, qa expectabat Samaritanos ad ſe venturos, q ſtatim venerũt, eo. cap.

Quare Chriſtus exiuit ad mare. Quæſt. IIII.

QVAERETVR quare Chriſtus exiuit ad mare. Dicendum primo, ꝙ forte fuit hoc, quia locus in quo erat ſitus erat iuxta mare, & tamen noluit Chriſtus exire foras, vt turbæ audirent eum, ideo iuxta mare exiuit. Secundo fuit, quia Chriſtus nolebat prędicare de nauicula, vt dicetur infra quæſt. 6. Ad hoc autem oportuit, vt in mari prędicaret ſedentibus turbis in litore. Tertio forte fuit propter cauſam myſticam, vt per locum docendi auditorum cõditionem oſtenderet, ſ. ꝙ amari animo, & inſtabiles erant, ſicut mare. Sic dicit Hierony. ſ. cępit aũt docere ad mare, vt locus docendi indicet auditores amaros fuiſſe, & inſtabiles: iſta videtur eſſe cauſa myſtica, & nõ literalis, quia tamen Chriſtus omnia iſta in parabolis locutus eſt, potuit cauſa loci figuralis accipi.

Quomodo turbæ ad Chriſtum veniebant. Quæſt. V.

QVAERETVR de iſtis turbis, quæ nunc ad Chriſtum congregatæ ſunt, quomodo veniebant. Dicendum, quòd ſemper ſequebantur Chriſtum turbæ multæ tam propter ſigna, quæ faciebat ſuper infirmos, Ioã. 6. Quàm propter nouitatem doctrinæ, ſupra 7. & Mar. 1. & propter dulcedinem verborũ eius, Ioã. 6. Et propter multas alias cauſas: & forte iſta turba manebat cum eo in ciuitate tunc, & quia ipſo die prædicante eo in domo, nõ potuerant omnes audire illum, exiuit ad mare, & omnes turbæ, quæ ſequebantur eum foris egreſſum, conuenerunt ad illum.

Aliter poteſt dici, quòd nunc plures turbæ conuenerunt ad ipſum quã fuerant cum eo ipſa die in ciuitate. Nam turbæ quæ veniebant ad eum non poterant eum ſemper ſequi, ſed ibant, & redibant, Mar. 6. Scilicet, erant enim, qui veniebant, & redibant multi, & nec manducandi ſpatium habebant: audiebant ergo ipſum per duos vel tres dies, vel plures, & tunc recedebant: ſic dicitur infra 15. Miſereor turbæ, quia triduo me ſuſtinent, nec habent quid manducent: ſi dimiſero eos ieiunos deficient in via, & ſic innuitur, quòd tres dies cum Chriſto manſerant, & volebant iam recedere, cum dicat Chriſtus ſi dimiſero eos deficient in via, & hoc modo quibuſdam venientibus, & alijs recedentibus, manebant ſemper turbæ cum Chriſto: nunc igitur potuit eſſe, quòd conueniſſent iſto die multę turbæ, quæ prius nõ fuerant cum Chriſto: ideo licet prius prædicaſſet in domo, voluit nũc propter eas egredi ad mare, & ſic innuitur Lucæ 8. vbi ponuntur iſtę parabolæ, & dicitur cum plurimę turbę conuenirent, & de ciuitatibus properarent ad eum dixit: exit qui ſeminat &c.

Quare Chriſtus aſcendit naviculam ad prædicandum. Quæſt. VI.

QVÆRITVR quare Chriſtus aſcendit nauiculam ad prædicandum. Dicendũ propter multitudinem turbarum, ſcilicet, vt eum melius audirent, cum eſſet in loco excelſiori, & ita fieret ſi ipſe eſſet in nauicula, & turbæ in litore, ſic dicitur in litera, congregatæ ſunt ad eum turbæ multæ, ita vt in nauiculam aſcendens ſederet, quaſi dicat propter hoc aſcendit in nauiculam, quia turbæ multæ erant. Secundo fuit, & præcipue, vt non irruerent in eum, quia quando multi conueniebant irruebant in eum, vt tangerent ipſum, & ſanarentur a languoribus, Luc. 6. omnis turba quærebat tangere eũ, quia virtus exibat de illo, & ſanabat omnes. Etiam quia multi erãt q vt melius audirent irruebant in ipſum, vt ſic propinquiores fierent Luc. 5. Scilicet, factum eſt cum turbæ irruerent in eum, vt audirẽt verbũ Dei, cum autem intraret nauiculam nemo poſſet appropinquare ei propter mare, & poſſent omnes audire, & ita fecit eodem cap. nam petiuit vnam nauiculam, ſcilicet, Petri, & ſedens docebat turbas de nauicula, & ita fecit hic, & iſta eſt vera cauſa.

Tertio fuit vt auditores reſpicerent Chriſtum in vultu, ſi enim in terra ſederet circunſtaret eum turba, nunc vero cum eſſent omnes in litore, & ipſe in naui, omnes habebant eum ante faciem. Sic dicit Chry. non ſine cauſa hoc factum eſſe oportet intelligi, ſed vt poſt ſe neminem dimitteret, ſed omnes auditores ante faciem haberet.

An Chriſtus locutus eſt nunc omnia in parabolis, vel aliqua plane. Quæſt. VII.

QVÆRITVR an Chriſtus locutus ſuit nunc omnia in parabolis, vel loquebatur aliqua plane. Aliqui dicunt, quòd omnia dixit in parabolis, quia infra in litera quando dixerunt diſcipuli Chriſto quare in parabolis loqueris? dixit vt audientes non intelligant, ſi tamen loqueretur aliqua plane, intelligerent illa: ergo omnia in parabolis dicebat. Item quia prædicauit Chriſtus ea, quæ habentur hic, & tamen hic non habentur niſi parabolæ. Item patet, quia Mar. 3. Vbi ponuntur iſtę parabolæ dicitur, talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, ſine parabola autem non loquebatur. Item patet, quia ſi cum iſtis parabolis loqueretur Chriſtus aliqua A plane, maxime iſtud eſſet expoſitio parabolarũ, quia nihil eſſet magis neceſſarium, & tamen non exponebat parabolas turbis, ſed diſcipulis ſeorſum quando erat in domo infra in litera, & Mar. 4. ergo non dicebat aliqua plane turbis.

Aliqui dicunt, quòd non prædicabat omnia in parabolis, ſed quædam, quia dicitur in litera, & locutus eſt eis multa in parabolis: ergo non omnia, idem Mar. 4. Scilicet, docebat illos in parabolis multa.

Dicendum, quòd aut quæritur de iſto ſermone Chriſti ſpecialiter, aut de cæteris in modo ſuo communi prædicandi. Si quæratur de alijs, dicendũ quòd Chriſtus multa loquebatur plane: nam in illo magno ſermone quem Chriſtus fecit in monte ſupra 5. & 6. B & 7. fere nihil in parabolis dixit, niſi accipiatur parabola large, vt illud: vos eſtis ſal terræ, & illud, nemo accendit lucernam. Si autem quæratur de iſto ſermone ſpecialiter ſatis poteſt teneri, quòd ſolas parabolas dixerit, vel quòd interſeruerit aliqua plana cum parabolis. Et cum dicitur, quòd locutus eſt multa in parabolis, non tollitur quin omnia, quæ nunc dixit in parabolis dixerit, ſed dicitur, quòd dixit multa, eo quòd iſte ſermo fuerit longus. Potius tamen videtur, quòd Chriſtus etiam nunc non dixerit omnia in parabolis, ſed multa plane dixerit, quia aliàs populus non intelligens faſtidiret cum ſine fructu maneret, licet ergo propter aliquam cauſam multa in parabolis dicta ſint quæ non intelligebantur, multa C etiam plane dixerat, quæ intelligerentur. Sic dicit Hiero. notandum, quòd non omnia locutus ſit eis in parabolis, ſed multa: ſi enim dixiſſet cuncta in parabolis abſque emolumento populi receſſiſſent; perſpicua miſcentur obſcuris, vt per ea, quæ intelligunt prouocentur ad eorum doctrinã qui non intelligunt.

Ad primum dicendum, quòd loquebatur Chriſtus in parabolis, vt audientes non intelligerent, & ideo illa quæ volebat obſcura manere parabolice dicebat, quia tamen non omnia volebat abſcondi, loquebatur multa plane.

Ad ſecundum dicendum, quòd ſolæ parabolæ ponuntur hic, licet non ſolas parabolas Chriſtus dixerit, Euãgeliſtæ tamen parabolas ſolas huius ſermonis D ſcripſerunt, quia alia quæ tunc Chriſtus dixit plane non erant tam neceſſaria, vt ſcriberentur. Vel forte iam alibi ſcripta erant: quia veriſimile eſt, quòd eadẽ vel ſimilia prædicaret ſæpe, quia non oportebat ſemper noua dici: nam nec doctrina morum, nec fidei tam longa eſt, vt ſemper dicendum maneat, & nunquam priora repetantur. Etiam quia propter turbas de nouo venientes oportebat multa repetere. Sed præcipue dicendum, quòd iſtæ parabolæ erant maioris ponderis quàm cętera, quæ Chriſtus dixit plane. Quod patet, quia ideo voluit hæc occultare. Vnde dixit vobis eſt datum noſſe myſterium regni Dei: cęteris autem in parabolis, Lucæ 8. q. d. Magnum myſterium latebat in iſtis parabolis, ideo tanquam præci- E pua ſcripta ſunt omiſſis omnibus plane dictis.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus non loquebatur ſine parabola, ideſt, conſueuerat in ſermonibus ponere aliquam parabolam ſemper, non tamen dicitur nihil loquebatur niſi parabolam, & ſic cum parabolis multa plana ponere ſolitus erat.

Ad quartum dicendum, quòd Chriſtus licet dixerit multa plana cum iſtis parabolis, tamen iſtas parabolas non expoſuit turbis, quia latebant hic aliqua myſteria, quæ Chriſtus nolebat intelligi ab auditoribus, ſaltem ab omnibus, ſic infra in litera cum Chriſtus interrogatur quare in parabolis loquitur, dixit, quia vobis datum eſt noſſe myſteria regni cœlorum, illis autem non datum, oportuit ergo parabolas ſine

expoſitione manere, licet alia multa populo plane dicerentur. *Ecce exijt*. Hic ponitur ipſa prædicatio parabolica, & diuiditur in duas partes. Primo ipſæ parabolæ deſcribuntur, in quibus vt aliqui volunt totus ſtatus, & decurſus Eccleſiæ militantis includitur. Secundo intentio principalis concluditur ibi. *Intellexiſtis hæc omnia*. Prima diuiditur in 7. partes iuxta ſeptem parabolas 2. ibi. *Aliam parabolam*. 3. ibi. *Aliam parabolam*. 4. ibi. *Aliam parabolam locutus eſt*. quinta ibi. *Simile eſt regnum cælorum*. Sexta ibi. *Iterum ſimile eſt*. Prima in duas, quia primo parabola ponitur. Secundo eius ſententia petitur ibi. *Et accedentes diſcipuli*. Prima parabola eſt de ſemine proiecto, & ponuntur quatuor eius partes, quarum tres perierunt, & vna fecit fructum, & dicitur. *Ecce exijt*. De Chriſto intelligitur, quia ipſe eſt, qui exijt ad prædicandum.

Qui ſeminat. Ideſt, Qui prædicat, quia ſemen eſt verbum Dei Luc. 8. ſeminat enim, qui verbum Dei prædicat, quia ſicut ſemen abſconditur, & naſcitur, ita verbum manet occultum in corde, & poſtea naſcitur in opere. *Seminare*. Videtur eſſe inculcatio ſermonis: exijt qui ſeminat ſeminare.

Sed poteſt dici, quòd eſt modus loquendi hebraicus in quo ſic verba repetuntur, vt illud expectans expectaui Dominum cum ſufficeret dici expectaui Dominum. Vel poteſt dici, quòd non ponamt hic ſuperflue, quia ſeminator non exijt ſemper ad ſeminandum, ſed interdum ad arandum, & alia faciendum. Sic dicit Chry. cum audieris exijt, qui ſeminat, vt ſeminet, non extimes eſſe identitatem ſermonis, egreditur enim multoties, qui ſeminat ad aliā rem, vel vt ſcindat terram, vel vt malas incidat herbas, vel vt ſpinas euellat, vel vt quandam aliam diligentiam adibeat, hic autem ad ſeminandum exiuit.

Seminare ſemen ſuum. Ideſt, Verbum prædicationis, quia ſemen eſt verbum Dei, vt dictum eſt. *Et dum ſeminat*. Grana ſpargendo. *Quædam ceciderunt*. Ideſt, Quædam ſemina vel grana. *Secus viam*. Ideſt, Iuxta viam vel in via. *Et venerunt volucres*. Per volucres dęmones ſignantur, quia ſicut volucres ſemina in terra iacta comedunt ne naſcantur, ita dæmon rapit verbū de corde hominis, vt bonum non operetur. *Et comederunt ea*. Scilicet, inuenerunt grana non operta eſſe a terra, & comederunt ea. *Alia autem*. Ideſt, Alia grana, vel ſemina, & iſta eſt ſecunda pars ſeminis. *Ceciderunt in petroſa*. Ideſt, In locis vbi multi lapides erāt, & ſic non erat terra conueniens ad ferendum fructum.

Semē eſt Dei verbum.

Vbi non habebant terram multam. Iſta fuit cauſa, vt perirent ſemina, quia paucitas terræ non potuit ea defendere a calore Solis, & ſic exaruerunt, & differt a primo ſemine quod ſecus viam cecidit, quia illud nullam terram habuit, ſcilicet, quia non fuit terra arata poſt ſeminationem, ideo manſerunt grana patentia ſuper terram. Hęc autem terram habuerunt, & ideo volucres non potuerunt comedere ſemina, quia tamē paucam terram habuerunt exſiccata ſunt. *Et continuo exorta ſunt*. Scilicet, Pauco tempore poſt ſeminationem. Nam cætera ſemina manent aliquāto tempore ſub terra, & quanto iaciuntur profundius in terra tanto tardius naſcuntur. *Quia non habebant altitudinem terræ*. Iſta fuit cauſa, vt cito naſcerentur, & dicitur altitudo ipſa profunditas, ſcilicet, non erant in profunditate terræ, ſed circa ſuperficiem, & dicitur Mar. 4. Cecidit ſuper petroſa vbi non habuit terrā multam, & idem eſt. quia vbi pauca terra eſt, non poteſt eſſe altitudo terræ, & ſubditur ibi ſtatim exortum eſt, quia non habebat altitudinem terræ.

Sole autem orto æſtuauerunt. Ideſt, Nimis calefacta ſunt. Nam cum haberent paucam terram, calor ſolis penetrauit valde ad ea. *Et quia non habebant radicem*

F *aruerunt*. Ideſt, Nondum fecerant radicem quando aruerunt, vel ſi fecerant, perijt illa radix, quia erat proxima ſuperficiei terræ. *Alia autem*. Scilicet, Semina, & iſta eſt tertia pars ſeminis. *Ceciderunt in ſpinas*. Scilicet, Super ſpinas, nondum enim terra erat arata quando ſeminatum eſt, & ſic ſpinæ erant ibi, & cum araretur poſt ſeminationem ipſę ſpinæ ſimul cū granis ſub terra iacuerunt, & vocantur hic ſpinæ omnes herbæ noxiæ quæ ſeminata impediunt. *Et creuerunt ſpinæ*. Scilicet, Simul cum ſemine, vel pluſquam illud. *Et ſuffocauerunt ea*. Scilicet, Semina, quia non potuerunt ſemina ſimul cum ſpinis aſcendere. Et poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quòd tam ſpinæ quam ſemina exorta ſunt, & tamen ſpinæ magis
G creuerunt, & ſic ſuffocauerunt ſemina quorum germina infra manebant.

Alio modo, quòd naſcentibus ſpinis ſemina non potuiſſent naſci, quia ſpinæ abſtulerunt virtutem ſeminis, ſic videtur innui Mar. 4. Scilicet, aſcenderunt ſpinæ, & ſuffocauerunt illud, & fructum non dedit.

Sed melius intelligitur primo modo, ſcilicet, quod ſpinæ, & etiam ſemina naſcerentur, & tamen ſpinæ magis creuerunt, & dilatauerunt ſe quàm ſemina, nam tenuerūt germina ſeminis ſub ſe, & hoc eſt ſuffocare illa, quia nęc aere nec ſole libere fruebantur, ſic dicit Luc. 8. Cecidit inter ſpinas, & ſimul exortæ ſpinæ ſuffocauerunt illud, quod autem dicitur Mar. 4. Et non dedit fructum, non eſt ſenſus, quod non
H ortum fuerit, ſed quòd non peruenit ad fructum ſuffocantibus illud ſpinis. Vel quia ſi aliquis paucus fructus erat, ille non potuit colligi præ multitudine multarum ſpinarum, & idem eſt fructum non eſſe, vel colligi non poſſe, quia fructus non dicitur niſi inquātum homines illo fruuntur, ideſt, veſcuntur. *Alia autem ceciderunt in terram bonam*. Iſta eſt quarta pars ſeminis, quæ ſola profuit, & hoc, quia cecidit in terram bonam, ſcilicet, vbi erat terra multa, & non impedita ſpinis. *Et dabant fructum*. Ideſt, Dederunt omnia ſemina, quæ in terram bonam ceciderunt. *Aliud centeſimum*. Semina quæ ceciderunt in terram bonam ſubdiuiduntur in tria, non quidem ex conditione ſeminis, quia vnum erat quod per totam terram ſpar-
I gebatur, ſed ex conditione terræ, quia licet iſta tota 4. terra dicatur bona, quædam partes eius erant meliores aliis, ideo non fuit fructus æqualis, ſed alicubi centuplum, i. centum menſuræ pro vna menſura ſeminis. *Aliud ſexageſimum: aliud triceſimum*. Ideſt, Et alia pars terræ dedit ſexaginta menſuras pro vna, & alia dedit ſolum triginta, quælibet tamen erat laudabilis, quia dare fructum triceſimum abundans eſt. *Qui habet aures audiendi audiat*. Ideſt, Qui poteſt intelligere intelligat, quaſi dicat nō intelligeris omnes hæc, & quando Chriſtus dixit hoc verbum, clamauit altius quàm prius, vt incitaret auditores Luc. 8. ſ. hæc dicens clamabat, qui habet aures &c.

K

Quis eſt iſte ſeminator, & quomodo exijt.
Quæſt. VIII.

QVAERETVR quis eſt iſte ſeminator, & quomodo exijt. Dicendum quòd iſte eſt Chriſtus qui ſeminauit in populis ſanam doctrinā, quæ proficit ad fructum vitæ æternæ. Sic dicit Hiero. ſator ille, qui ſeminat ſignificatur eſſe filius Dei, & patris in populis ſeminare ſermonem. Dicitur aūt exiuiſſe, vel ſecundū, ꝙ homo vel ſecundū, ꝙ Deus. Secundum, ꝙ homo exibat, qa de loco in locum mouebatur, & dicitur exijſſe, quia forte hodie in domo prædicauerat, nunc autem exiuit ad mare. Sic dicit Hiero. intus erat domi verſabatur, loquebatur diſcipulis ſacramen-

ta [illegible] egr[illegible] de fon[illegible]a, vt ſeminaret in turbis. [illegible] quotidie exibat quia etiam ſi i[illegible], tamen etiam exibat ad turbas q[illegible]cunque conſti[illegible]ebant ad eum. Vel dicitur exiſſe [illegible] quod loquuntur, quia relicta Iudęa per Apoſtolos ad gentes tranſiuit, vt dicit Rabanus. Sed iſtud eſt myſticum, quia Chriſtus tunc non exiuit, ſed Apoſtoli, quia ipſe ſemper prædicauit Iudęis nunquam egreſſus de terra Iudęorum. Apoſtoli autem poſt mortem eius per totum orbem ſe extenderunt. Vel dicitur exiit, id eſt, prædicare cępit: iſte eſt enim modus loquendi ſcripturæ quòd quandocunque ille qui prius nihil agebat, incipit aliquid agere, dicitur egredi, ſicut dicitur Exo. 2. Scilicet egreſſus eſt vir de domo Leui, & accepit vxorem, & tamen ad accipiendũ vxorem non oportebat egredi, ſed quia prius non accipiebat, & nunc accipit dicitur egreſſus, quia aliunde egreſſus fuerat: & ſic quandocunque dicitur aliquis egredi, & non exprimitur vnde egreditur, accipitur egredi, id eſt, agere, & ſic dicitur intrare, & exire tota hominis operatio: ſic dicitur Act. 1. oportet, vt ex his qui congregati ſunt nobiſcum in omni tempore quo intrauit, & exiuit inter nos Dominus Ieſus &c. id eſt, toto tempore quando fuit inter nos conuerſatus quaſi totum quod Chriſtus fecit non ſit niſi intrare, & exire. Sic etiam Nu. 27. Ad verbum eius egredietur ipſe, & omnes filij Iſrael, id eſt, quidquid ille mãdauerit facient filij Iſrael, & illud totum erat exire, & intrare, ita in Chriſto exire fuit prædicare incipere cũ prius non prædicaret. Si autem accipiatur ſecundũ, quod Deus non poterat exire localiter, cum vbique ſit, cum aliquod nouum ſibi aduenire nõ poſſit, quia nihil ſibi accidere poteſt, cũ quidquid in eo eſt æternum ſit, ſed exiuit circa nos aliquid nouum faciẽdo, & carnem aſſumendo, quã prius aſſumptã non erat. Sic dicit Chry. vnde exijt qui vbique præſens eſt? ſed qualiter exiit non loco, ſed incarnatione propinquior nobis factus per habitum carnis, quia enim nos intrare non poteramus peccatis noſtris prohibentibus nobis ingreſſum, ipſe ad nos egreditur.

Quare verbum Dei vocatur ſemen. Quæſt. IX.

QVAERETVR de iſto ſemine, quare verbum Dei vocatur ſemen. Dicendum, quod propter ſimilitudinem. Nam hæc omnia parabolæ ſunt: ſicut dicitur Luc. 8 Scilicet, dixit per ſimilitudinem exiit, qui ſeminat &c. Et primo, quia ſicut ſemen eſt origo fructus, & ex paucis granis magnæ ſegetes creſcunt, ita ex paucis verbis Dei ſequuntur plurima opera bona, quia vnicum verbum bonũ eſt ſufficiens ad regulandum totam vitam, vt illud quod dixit Chriſtus ſupra 7. Omnia quæcunque vultis, vt faciant vobis homines, facite illis, & ſequitur ibi. Hæc eſt lex, & Prophetæ, id eſt, in hac ſtat tota lex, ſic etiam Eccle. 12. time dominum, & recede a malo, hoc eſt omnis homo, id eſt, in hoc ſtat tota vita humana, & hanc proprietatem ſeminis, & verbi Chriſtus innuit in litera, ſ. quod illud quod cecidit in terram bonam, fecit fructum centeſimum.

Secundo, quia ſemen ad hoc, quòd proficiat occultatur in terra, & verbum Dei, ita quod proſit occultari debet in corde, propter hoc illud ſemen quod cecidit in via, & non potuit operiri terra deuoratum eſt ab auibus: ſic & verbũ Dei quod antequã abſcondatur in corde rapitur a dęmone, nõ facit fructum, ſic dicitur in litera infra, & Luc. 8. Venit diabolus, & tollit verbum de corde eorum. Tertio quia ſemen ad hoc, quòd proſit moritur Ioan. 12. niſi granum frumenti cadens in terra mortuum fuerit ipſum ſolum, A manet, ſi autem mortuum fuerit multum fructum affert: ſic & verbum Dei in corde moritur inquantum ibi iacet abſconditum, & tamen manet in animo, vt poſtea exeat in operationem. Vel dicitur mortuum, id eſt, mortificans, quia niſi verbum Dei mortificauerit praua deſideria cordis noſtri, nunquam fructum bonum proferet, ſi autem mortificat illa, proferet fructum copioſum.

Quare dicitur in litera ſeminare ſemen ſuum. Et quomodo Chriſtus proprium ſemen ſeminauit, & non alienum. Quæſt. X.

B QVAERETVR, quare dicitur hic ſeminare ſemen ſuum. Dicendum, quòd iſte ſator erat Chriſtus. Ipſe autem nihil alienum habuit, ſed propria ſeminauit. Moyſes autem, & Prophetæ non ſua, ſed aliena dixerunt, quia a Deo mittebantur, & hoc erat laus eorum, quòd non propria, ſed aliena dicerent. Vnde in confuſionem falſorum prophetarum dicitur Ezech. 13. Veniebant, & ego non mittebam eos. Sic Apoſtoli non ſua, ſed quæ Chriſti erant ſeminauerunt, quia non aliud docuerũt quàm quod Chriſtus iuſſit infra 28. Docete omnes gentes ſeruare omnia quæcunque mandaui vobis. Chriſtus autem nihil alienum dixit, quia non accepit ab alio cum ipſe Deus ſit, & ſic ſemen ſuum ſeminauit. Sic dicit Titus ſeminauit ſemen ſuum; non enim C accepit verbum quaſi mutuatum, cum ipſe naturaliter ſit verbum diuinum, non eſt igitur ſuum propriũ ſemen Pauli, vel Ioannis, ſed habent cum acceperint: Chriſtus autem habet proprium ſemẽ proferens doctrinam ex ſua natura, & ideo Iudęi mirabantur quomodo literas ſciret, cum non didiciſſet eas Ioan. 7.

Sed obijcietur, quia Chriſtus dixit ibidem mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me, ergo non erat ſemen ſuum, quod ſeminauit. Dicendũ, quòd doctrina Chriſti ſua erat, id eſt, non erat ſuſcepta ab aliquo extraneo: nam licet filius naſcendo acceperit omnia a patre, vt dicit Hilarius, & ſic ſuſceperit ſapientiam, bonitatem, & cętera, quæ dicunt in Deo perfectionem, non tamen accepit quaſi ab aliquo ex- D traneo ſeparato ab eo, quia ſicut ipſe dixit, ego, & pater vnum ſumus, & ego in patre, & pater in me eſt Io. 14. Suum ergo erat quod prædicabat etiã ſi a patre acceperat: ſecus autem de alijs qui ſuſceperũt tanquã ab extraneo id, quod non eſt in natura eorum, ſicut diſcipuli a magiſtro. Nam illi nõ ſeminant, quod ſuũ eſt, ſed quod alienũ, licet quãdo dixit Chriſtus mea doctrina non eſt mea, locutus eſt ſecundum humanitatem, putabant enim Iudæi eum eſſe purum hominem, & ſic dixit mea doctrina non eſt mea, id eſt, non accepi a meipſo, quaſi dicat, vos miramini, quòd literas ſcio cum non didicerim, ſed non miremini, quia non accepi a meipſo doctrinam iſtam, ſed ab eo qui miſit me, id eſt, non eſt iſta doctrina ex humanitate, ſed a E Deo, & tamen licet Chriſtus inquantum Deus diceret, quòd accepit a patre verum diceret, tamen non tollit hoc quin doctrina ſit ſua, cum pater non ſit alienus ab eo, & ſeparatus.

Quomodo iſta quatuor differentiæ ſeminis ſe habeant. Quæſt. XI.

QVAERETVR de iſtis quatuor differentijs ſeminis quomodo ſe habent. Aliqui putant, quod fuerint diuerſæ ſeminationes, & diuerſa loca in quibus ſeminatum eſt, cum hic ponantur quatuor partes ſeminis. Sed dicendũ, quod non ſtat, ſed oportet, quod fuerit vnica ſeminatio, quia dicitur exijt,

qui

qui ſeminat, & dum ſeminat aliud cecidit &c. & ſic innuitur, quòd in eadem ſeminatione cecidit quædã pars ſeminis ſuper viam, & aliud in petroſa &c.

Secundo patet, quia dicitur aliud cecidit, in quo videtur, quòd a caſu fuit, quòd ſemen iaceretur in talem vel talem partem, & tamen ſi fuiſſent quatuor ſeminationes ſicut ſunt quatuor partes ſeminis, nõ eſſet a caſu, ſed ab intentione ſeminantis qui in talem terram, vel talem ſeminaret.

Tertio patet, quia ſi eſſent quatuor ſeminationes, oporteret, quòd quælibet terra iſtarum per ſe ſeminaretur, & ita quædam ſeminatio eſſet quæ ſolum fieret in via, & alia quæ ſolum fieret ſuper ſpinas, nemo tamen tam inſipiens eſſet, quòd ſuper ſolam viam, vel ſuper ſolas ſpinas, vel ſuper ſolam terram ſeminaret. G

Sed dicendum, quòd fuit vnica ſeminatio, & vnica terra, & tamen quædam pars agri illius lapides habebat, & quædam pars ſpinas: ideo ſemina ibi iacta dicuntur cecidiſſe ſuper ſpinas, & in petroſa, cecidit etiam quædam pars in via, quia ager ille erat circa viam, & ad hoc, quòd totus ſeminaretur, ceciderunt quædã grana in via, & tunc proprie dicitur ceciderunt, ſcilicet, a caſu, quia non intendebat ſator iacere ſemina in via, cum ſciret hoc eſſe inutile. alia autem pars agri erat terra bona, & illa fecit fructum, quia nec habuit ſpinas nec petras.

Quare dicitur, quod ſemen cadens in via a volucribus comeſtum eſt. Quæſt. XII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd ſemẽ cadens ſecus viam a volucribus comeſtum eſt. Aliqui dicunt, quòd ratio fuit, quia volucres magis ambulant in via quàm alibi. Sed falſum eſt, quia volucres cum propter ſolum cibum moueantur, ibi ambulant vbi cibum inuenire poſſunt, qui magis inuenitur in agris quàm in via, cum via nihil germinet.

Sed dicitur, quòd comeſtũ eſt, quod erat ſecus viã, ſcilicet, quia nõ manſit opertum terra, volucres enim comedunt omnia grana ſuper terram inuenta, quod autem ſecus viam erat non fuit opertum, quia non aratum eſt ſuper illud, ideo illud ſolum comederunt volucres, & hoc quia accipitur hic ſecus viam, ideſt, I in via, licet enim ſecus ſignificet iuxta, tamen hic non intelligitur iuxta viam, ſed in via: nam dicitur Luc. 8. Cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, & volucres comederunt illud, ideſt, quia conculcatum eſt, & non fuit aratum ſuper illud, volucres illud inuenerunt, & comederunt. Et poteſt intelligi ſecus viam, ideſt, iuxta, vt ponatur proprie ſicut dicitur Mar. 4. Dum ſeminat aliud cecidit circa viam, & eſt ſenſus, quòd aliqua pars erat inter viam, & agrum, quæ nec arabatur nec via erat, ſed forte erat limes, & grana, quæ ibi ceciderunt comeſta ſunt, quia iacebant in ſuperficie nõ arata. Vel poteſt accipi, quòd pars agri circa viam arata erat, & ſemina operta fuerunt, viatores tamen conculcantes partem terræ aratæ iuxta viam excuſſerant K ſemina, & ſic aues inuenerunt ea, & comederunt. Et hoc poteſt intelligi Luc. 8. Scilicet, cecidit ſecus viam, & conculcatum eſt, aues autem iſtæ quæ ſemina comedunt ſunt dæmones, vt infra dicetur.

Quomodo ſemen ſeminatum eſt ſuper petroſa. Et ex quo oritur ſemen in terra proiectum. Quæſt. XIII.

QVAERETVR quomodo ſeminatum eſt ſuper petroſa. Aliqui dicunt, quòd ſator non intendebat iacere ſemina ſuper petram, & tamen ceciderunt aliqua ſuper petram, & manſerunt ibi, quia dicitur Luc. 8. Aliud cecidit ſuper petram. Sed F non ſtat, quia etiam ſi caderent aliqua grana ſuper petras, poſtea cum araretur motis petris grana operirentur, & ſic non manerent ſuper petram.

Sed forte dicetur, quòd etiam motis petris accidit aliqua grana ſuper petris manere. Vel quia fuerunt in agro aliquæ magnæ petræ, quæ ab aratro non ſunt motæ. Sed non ſtat. Primo quia ſi ſemina aliqua manerent ſupra petram nudam, illa a volucribus comederentur, & tamen non comeſta ſunt, quia ſolum quod cecidit ſecus viam deuoratum eſt.

Secundo patet, quia ſi ſuper petra maneret non poſſet naſci, ſed areſceret, & tamen natum eſt, quia dicitur Luc 8. Cecidit ſupra petram, & natum aruit, ideſt, prius natũ eſt, quia dicitur Luc 8. Et poſtea aruit.

Tertio patet, quia dicitur in litera: alia ceciderunt in petroſa vbi non habebãt terram multam, & idem Mar. 4. Et ſic terram habebant: ergo non erant ſuper terram nudam.

Dicendum ergo, quòd cecidit ſemen ſuper petroſam, ideſt, ſuper aliqua loca quæ habebant lapides magnos immobiles, ſcilicet, ſuper lapidicinas, & erat pauca terra ſuper lapides: grana autem operta fuerunt terra, ſed quia erant circa lapides non potuerunt germinare, quia pauca terra erat a qua traheretur humor nutrimentalis, & propter hoc dicitur ceciderũt in petroſa, vbi non habebant terram multam, ſcilicet, ſupra ſe verſus coelum, nec infra ſe inter ſe, & lapides. Et dicitur continuo exorta ſunt, quia non H habebant altitudinem terræ, pauca enim terra fuit cauſa cito naſcendi, oritur enim ſemen proiectum in terra ex calore, & humore proportionate ſe habentibus, & ideo ſi ſit ſemen in ſuperficie terræ non opertum nunquam naſcetur, ſed deſiccabitur, quia habet calorem, ſed non humorem, ſi autem ponatur ſemen in magna profunditate terræ ad quam non perueniat ſufficienter virtus ſolis, conſumetur ſemen, ſed nunquam naſcetur, ſi autem ſit ſub terra in magna profunditate, ad quam tamen virtus ſolis proueniat ſufficienter naſcetur quidem. ſed tarde, ſi autem ſit ſub terra, & tamen circa ſuperficiem eius naſcetur cito quia ſol illico aget propter facilem penetrationem, & tamen non poterit diu conſeruari, I quia tamen terra æſtuauerit, calefiet immoderate ſemen illud, & deſiccata radice peribit. Eſt etiam alia cauſa, vt ſemen ſuper petram non poſſit diu manere, ſcilicet, quia conſeruatur ſemen factum planta contra ſolis calorem per humorem nutrimentalem, cuius etiam ſi magnam partem ſol cõſumpſerit ſemper multum maneat. Hoc autem fit per magnitudinem radicum pertingentium ad multam terram, a qua humorem attrahant, quando autem ſemina iaciuntur ſuper lapidem exiſtentem ſub terra, licet ſupra ſe terram habeant non poſſunt tamen radices extendere propter petram, & ſic oportet, quòd talia ſemina cito pereant etiam ſi petra ſit in profunditate terræ, quia terra ſuperior non proficit ad radices agẽ- K dum, ſed ſolum inferior, & hoc eſt non habere radicem, ideſt, habere paruam, quæ non ſufficiat attrahere humorem ad producendum fructum. Si tamẽ petra ſit circa ſuperficiem terræ areſcunt ſemina propter duo, ſcilicet, propter calorem ſolis magni circa ſuperficiem terræ, & propter defectum radicum, quæ ſunt ſuper petram, & vtranque cauſam tetigit hic Chriſtus dicens, ceciderunt in petroſam vbi non habebant terram multam, ſcilicet, ſuper ſe, quia illæ petræ erant iuxta ſuperficiem terræ, & continuo exorta ſunt, quia non habebant altitudinem terræ, ideſt, quia non habebant multam terram ſupra ſe, & iſta eſt prima cauſa. Cum autem dicitur ſole autem orto æſtuauerunt, i. valde calefacta ſunt ad idem pertinet,

Ex quo oritur ſemen in terra proiectum.

cum

eum vero ſequitur, & quia non habebant radicem aruerant, pertinet ad ſecundam cauſam ſcilicet, quia ſupra petram non poterat radices extendere, & ſic paucum humorem attrahere poſſet, & ita fieret planta breuis, & quando iam nullus eſſet humor, qui attraheretur, neceſſe erat plantam per ſe deſiccari etiã ſole non æſtuante. Idem intelligendum eſt ſi petræ iſtæ ſint mobiles, vt quia quando terra arabatur, accidit manere grana aliqua ſuper petram circa ſuperficiem terræ. Quod autem dicitur de ſemine cadente in ſpinis poteſt dupliciter accipi.

Vnomodo, quòd ſeminabatur ſuper terram non aratã in qua erant natæ aliquæ ſpinæ ſaltem in aliqua parte eius, & iacto ſemine cum araretur ſpinæ opertæ fuerunt terra, & rurſus natæ ſunt, ſicut & ipſa ſemina, & tamen ſuffocauerunt ea, quia creuerunt pluſquàm ſemina. Vel ſuffocauerunt, id eſt, tenuerunt ea ſub ſe infra ſe, vt ſi accidit grana in conuerſione terræ per aratrũ cadere ſub congerie ſpinarum denſarum, quia tunc non poterunt naſci ſemina ſicut ſi caderent ſub magnis lapidibus, & iſtud erat ſuffocare.

Alio modo poteſt accipi, quòd non erant aliquæ ſpinæ natæ in terra quando ſeminata eſt, & tamen erat ibi ſemen ſpinarum, ideo arata terra germinauerunt tam ſpinæ quàm ſemina, ſed ſpinæ magis creuerunt, ideo ſuffocauerunt ſemina. Sed primus modus eſt melior, quia in litera dicitur, alia ceciderunt in ſpinas. Et ſic iam erant ſpinæ quando ſemina iacta ſunt. De ſemine iacto in terram bonã dicitur, quòd fecit fructum, & eſt intelligendum, quòd totus ager ſeminatus vocatur terra bona, præter partes illas, quæ erant impeditæ, ſcilicet, partes ſpinoſæ, & petroſæ, & illæ, quæ iuxta viam erat, & dicitur de iſta terra Mar. 4. Aliud cecidit in terram bonam, & dabat fructum aſcendentem, & creſcentem. Hoc dicitur ad differentiam aliarum trium partium terræ, nam prima, ſcilicet, ſecus viam, nullum fructum dedit, quia ſemen a volucribus deuoratum eſt, iſta autem dabat fructum. Secundum ſemen, quod fuit ſuper petroſa dedit quidem fructum, quia illico ortum eſt, vt patet in litera, ſed non fructum aſcendentem, quia illico aruit ſole æſtuante. Tertium ſemen, ſcilicet, quod fuit ſuper ſpinis fructum quidem dedit, quia natum eſt, & fuit iſte fructus aſcendens, quia ſpinæ, & ſemen ſimul exorta ſunt, & tamen non dedit fructum creſcentem, quia ſpinæ cum magis creuiſſent ſuffocauerunt ſemen, terra autẽ bona, quæ nullum habuit impedimentum dedit fructum bonum creſcentem, & aſcendentem.

Quòd autem dicitur, quòd dedit fructũ aliud centeſimum &c. intelligunt aliqui, quòd fuerant diuerſi agri in quorum vno ſemen daret centuplum, in alio ſexageſimum, in alio triceſimũ, quia in eodem agro non videtur poſſe eſſe tantam diuerſitatem.

Sed dicendum, quòd eadem terra eſt in qua ceciderunt iſtæ quatuor partes ſeminis, & facile eſt hanc diuerſitatem fieri in eodem agro, quia ſicut in diuerſis agris poterat hoc fieri propter inęqualem virtutẽ terræ, ita & in eodem agro ſunt interdum partes inæquales virtute in quibus hoc poteſt accidere.

Sed tũc dicetur quomodo poterat cognoſci, quòd vnum ſemẽ daret centuplum, & aliud ſexageſimum ſi eſt idem ager. Dicendum, quòd poterat ſciri ſecundum æqualitatem partium agri, quia ager æqualiter ſeminatur vbique: ſi ergo in vna parte agri conſiderata menſura ſeminis iacti naſcitur centuplum, & in alia reſpectu eiuſdem menſuræ naſcatur ſexageſimũ, cum ſit æqualis pars agri, apparebit differẽtia, ſcilicet, quanta ſit proportio fructuum cuiuslibet partis agri ad ſemen ibi iactum.

A *Quare dixit Chriſtus hic, qui habet aures audiendi audiat. Et quòd res dupliciter ſunt arduæ. Quæſt. XIIII.*

QVAERETVR quare dixit Chriſtus hic, qui habet aures audiendi audiat. Dicendum, quòd propter duo. Primum ad reddendos attentos auditores, quia talis locutio incitat, & non ſolum verba ipſa ex ſuo ſenſu incitabant, ſed etiam ex modo proferendi Chriſti, quia iſta dixit voce alta Luc. 8. Scilicet, hæc dicens clamabat, qui habet aures &c.

Secundo fuit ad oſtendendum obſcurum eſſe quod dicebatur, quia in rebus planis ſufficit qualitercũque audire, in rebus autem arduis neceſſe eſt attente audire cum etiam vix intelliguntur, ideo Chriſtus ha- B bebat modum ſpecialem incitandi in rebus arduis.

Sunt autem res dupliciter arduæ, ſcilicet, ad intelligendum vel ad agendum. In rebus duris ad intelligendum Chriſtus dicit, qui habet aures &c. id eſt, qui poteſt intelligere intelligat, quia accipitur audire large pro intelligere: ſic patet ſupra 11. Vbi cum Chriſtus dixiſſet de Ioanne, quòd erat Elias, quia iſtud erat difficile ad intelligendũ dixit, qui habet aures audiendi &c. id eſt, non intelligetis omnes quomodo Ioannes eſt Elias, & tamen intelligit, qui poteſt: ita hic, quia iſta parabola eſt obſcura, & Chriſtus ſciebat, quod præſentes non intelligebant eam dixit, qui habet aures &c. id eſt, intelligite ſi poteſtis, & ita ſępe in Apoc. quando aliqua obſcura dicuntur additur, qui habet C aures &c. id eſt, qui poteſt intelligere viſionem iſtam intelligat Apoc. 2. & 3. In rebus arduis Chriſtus ad agendum ſolet dicere, qui poteſt capere capiat, ſic infra 19. Cum Chriſtus loqueretur de inſeparabilitate matrimonij, & Petrus diceret ſi ita eſt cauſa hominis cum vxore ſua non expedit homini nubere: Chriſtus dixit non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus datum eſt, qui poteſt capere capiat.

Aliqui autem dicunt, quòd per hæc verba, ſcilicet, qui habet aures, innuitur ſemper occultus, vel ſpiritualis ſenſus. Et tamen dicendum, quòd proprie ſunt ad incitandum audientem circa ardua dicta. Sic dicit Hiero. prouocamur autem ad dictorũ intelligentiã: quoties his ſermonibus cõmouemur, ſcilicet qui habet aures.

D

Quomodo differat aurea ab aureola in patria. Et qualiter homines in patria aſſumuntur ad ordines Angelorum. Et quomodo beatitudo ſit præmium eſſentiale. Et quæ ſit beatitudinis ſubſtantia, ſeu præmium eſſentiale. Et quod ſit præmium accidentale, & quomodo habeatur. Et de gradibus beatorum. Et quomodo opus habet rationem meriti ex duobus. Quæſt. XV.

QVAERETVR propter ea, quæ dicuntur in litera de fructu centeſimo, & ſexageſimo, qui ſunt iſti fructus, & quia fructus, & aureola, & aurea ſiue præmium eſſentiale quantum ad aliquid videntur coincidere, vel ſimilari, videndum eſt de eis quo- E modo differãt, quia de præmio eſſentiali quod eſt beatitudo dictum fuit ſatis ſupra 5. cap. Nunc non eſt dicendum niſi quomodo differat a fructibus, & aureola, & vt melius intelligatur, Eſt primo dubium quomodo differat, vel an differat præmium eſſentiale, i. aurea ab aureola. Aliqui dicunt, quòd non differunt, quia aurea eſt ipſa beatitudo. Eſt autem beatitudo ſtatus omnium bonorũ aggregatione perfectus, vt ait Boe. de conſolat. lib. 3. proſa 2. includit ergo omne bonum quod habetur in vita æterna, & conſequenter aureola includitur in ipſo præmio eſſentiali, & nõ addit aliquid aliud. Item qui ſeruant conſilia, & præcepta magis præmiantur quàm ſeruantes ſola præcepta, & non videntur differre niſi per magis, & minus præmium,

mium, ſed magis, & minus non variant ſpeciem, aureola tamen dicit præmium debitum operibus perfectis ſicut ſunt opera conſiliorum, ergo non addit aliquid diſtinctum ab aurea, ſed eſt maior, & minor aurea. Item videtur, quòd non ſit aliquod præmium in patria præter auream, ſed præmium reſpondet merito: radix autem meriti eſt charitas, & tamen charitati reſpondet aurea, ergo nullum præmium eſt præter auream. Item homines in patria aſſumuntur ad ordines Angelorum, quia erunt ſicut Angeli Dei infra 22. Immo æquales Angelis Luc. 20. Et tamen in Angelis omnia ſunt communia, quia vt dicit Hiero. licet quædam ſint data quibuſdam excellenter, nihil tamen ibi poſſidetur ſingulariter, omnia enim ſunt in eis quodammodo æqualiter, quia licet alij alijs ſublimius poſſideant, omnes tamen illa habent, ergo non erit in hominibus diuerſitas præmij, ſed aurea eſt præmium eſſentiale, ergo aureola eſt aliquod præmium diſtinctum ab illo. Item ſi aureola eſſet præmium diſtinctum ab aurea deberet eſſe excellentius, quia datur pro excellentioribus operibus, ſcilicet, cōſiliorum, aurea autem pro operibus præceptorum, & tunc non vocaretur aureola quod importat diminutionem.

Dicendum, quòd aureola dicit præmium diſtinctum, & ſuperadditum ad præmium eſſentiale quod eſt aurea, & accipiunt hoc doctores ex modo loquendi ſcripturæ: nam Exo. 25. Super illo verbo facies coronam auream, & ſuper illam alteram coronam aureolam, dicit Glo. ad hanc coronam aureolam pertinet canticum nouum, quod virgines tantū coram agno concinunt.

Ex quo apparet, quòd aureola ſit quædam corona quibuſdam ſpecialiter data, aurea vero omnibus beatis detur. Conuenit hoc etiam ex ratione victoriæ, quia vbi victoria ſequitur ad pugnam, debetur corona, 2. Tim. 2. Non coronabitur niſi qui legitime certauerit, & tamen ſunt ſpeciales modi pugnandi aliqui, ergo debetur illis ſpecialis corona victoriæ, & iſta dicitur aureola. Pro hoc ſciendum, quòd totum bonum hominis in patria eſt beatitudo, & iſta dicitur præmium eſſentiale. Quædam autem bona patriæ, quæ non pertinent ad beatitudinem dicuntur accidentale præmium. Putant aliqui iſta differre, quia præmium eſſentiale omnibus competit. accidentale autem ſolum quibuſdam, & quia quodam eſſentiale eſt reperitur in omnibus in quibus eſt eſſentia præmium quod in omnibus inuenitur, eſſentiale dici putant. Accidentalia autem non ſunt eadem in omnibus ſed variantur, eo quòd accidunt, illud ergo præmium quod ſolis quibuſdam datur accidentale vocari putant. Sed non ſtat, quia tunc quilibet beatus haberet præmium accidentale, quia eſſentiale præmiū eſt beatitudo, quæ omnibus beatis competit, & quibuſdam in ea accidit magis, & alijs minus habere, & nemo beatus eſt, qui beatus eſſe non poteſt, etiam ſi ſubtraheretur ſibi aliquis gradus illius boni quod habet: ergo quilibet habet aliquid accidentale, & conſequenter quilibet beatus haberet aureolam quæ eſt præmium accidentale, & præter eam non dicimus aliquod præmium accidentale. Sed falſum eſt, quia aureola paucis competit, ergo nō dicitur ſic, i. ex hac ratione eſſentiale aut accidentale præmium. Dicendum ergo aliter, ꝙ totum bonū hominis eſt ipſa beatitudo, quæ eſt vltimus finis, & eſt iſta in ſola Dei viſione, quia nihil aliud poteſt ipſum hominem beatificare, quidquid etiam aliud ſequatur ex iſta viſione pertinet ad beatitudinem, & ſic ſunt dotes animæ, & corporis. Eſt ergo videre Deum ſubſtantia beatitudinis, & quia beatitudo eſt præmium, dicitur præmium

F eſſentiale, vel ſubſtantiale, & tunc non pertinet ad viſionem diuinam, i. omnes gradus participandi iſtā viſionem ſunt præmium eſſentiale, non quidem, ꝙ ſint eſſentia beatitudinis, ſ. ad viſionē Dei, quæcūque ergo perfectio erit in beatis in videndo Deum magis vel minus, i. ipſe modus diuerſus participandi Deo viſo, & quæcunq; perfectio ſecuta ex hac viſione, dicitur præmium eſſentiale, & ita verum eſt, ꝙ præmium eſſentiale non eſt æquale in omnibus beatis. Dicitur autem accidentale præmium bonum aliquomodo quod habebunt quidam beati, quod non eſt in vidēdo Deum, nec ſequitur ex ipſa viſione, ſ. ꝙ nec eſt viſio Dei, nec delectatio ſecuta ex viſione, nec perfectio aliqua redundans in corpore ex anima vidente

G Deum, quod dicitur propter dotes corporis, quæ etiam ad præmium eſſentiale pertinent, & ideo dotes tam animæ quàm corporis erunt in hominibus beatis, licet inæqualiter ſicut ipſa viſio eſt inæqualis, & tamen præmium accidentale, i. aureola non eſt in omnibus, eſt ergo iſtud præmium accidentale honor quidam vel gloria materialiter, vel potius gaudiū quoddam animæ de quibuſdam bonis habentibus ſpecialē rationem difficultatis, & perfectionis, & non gaudet beatus de illis inquantum per ea vnitur Deo, vel meruit vniri ei, quia hoc iam pertinet ad præmium eſſentiale, ſed ſolum gaudet de illis inquantum ſunt talia bona, & per illa habet quendam ſpecialem honorem quem cęteri non habent. Et ita præmium eſſentiale

H eſt viſio Dei, & gaudium de eo inquantum homo illi coniungitur. Præmium autē accidentale eſt de bono creato gaudere, i. de quodam ſpeciali bono: non tamen aliquis per hoc beatus fruitur bono creato, ſed ſolo Deo, vt obiecto fruuntur beati; gaudent tamen de illo bono creato inquantū eſt quædam perfectio, quia omne bonum perficit habentem ex aliqua parte. Ex hoc autem apparet, quòd præmium eſſentiale minimum omnium bonorum eſt maius omnibus præmijs accidentalibus omnium beatorum, id eſt, minima aurea eſt maior omnibus aureolis, quia ſicut bonum increatum eſt maius in infinitum omnibus bonis creatis ſimul ſumptis, ita gaudium de bono increato in quolibet capiēte ipſum bonum increatum,

I neceſſe eſt, quòd ſit maius omnibus gaudijs ſimul ſumptis, quæ ſunt de bono creato. Dicitur autem de eo, qui capit illud bonum propter nos, qui nondum Deum capimus, & ideo ſępe magis gaudemus de bonis creatis quàm de Deo, quilibet tamen beatus capit Deum, quia vnitur ſibi per eſſentiam ipſum videndo, ita vt eſſentia diuina vniatur intellectui eius ſicut ſpecies intelligibilis in intellectu noſtro, vt oſtenſum eſt ſupra 5. cap. q. 40. Ergo neceſſe eſt, ꝙ quilibet beatus gaudeat improportionabiliter plus de Dei viſione quàm de omnibus bonis creatis, quæ excogitari poſſunt, inquantum illud magis perficit ipſum quā omnia bona creata, & ita ſi gaudia omnium beatorū de bonis creatis conuenirent in vnum hominem, nō

K eſſet illud tantum gaudium quantum eſt gaudium videntis Deum clare ſiue per eſſentiam, etiam in minimo gradu huius viſionis, qui ſit poſſibilis. Iſta autem pręmia accipiunt nomina per metaphoram, ſcilicet; quòd vtraque corona dicitur, eſſentiale tamen dicitur aurea, accidentale tamen dicitur aureola. Dicitur autem vtrunque corona. Primo ex ſimilitudine coronę materialis, nam illa ſolis victoribus in pugna datur a. Timo. 2. non coronabitur niſi qui legitime certauerit. Et iterum bonum certamen certaui, curſum conſummaui: ideo repoſita eſt mihi corona. & quia ad vtrunque premiū pręcedit pugna & victoria, vtrūque corona dicitur. De eſſentiali præmio patet, quia illud vocatur regnum Dei, id eſt, beatitudo, & tamen

men ad iſtud non peruenitur niſi per grauem pugnã Act. 14. Per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum Dei, & in his requiritur victoria, ſcilicet, perſeuerare in ſubſtinendo, quia aliàs non eſt ſalus ſupra 10. Qui perſeuerauerit vſque in finẽ ſaluus erit.

De primo accidentali patet, quia iſtud requirit non quamlibet, ſed ſpecialem, & difficillimam pugnam qualis eſt in martyribus, & in virginibus, & doctoribus, his enim ſolis aureola datur, rectè ergo corona dicitur.

Secundo propter dignitatem, quia corona datur Regibus tanquam proprium eis, & eſt iſta ſumma dignitas inter ſeculares, vt ergo oſtendatur illud bonum quod datur in patria eſſe ſummum, dicitur vtrũque corona, licet non ſit vtrunque æquale: nã etiam præmium accidentale quod eſt gaudium de bono creato, erit maius in patria quàm hic omnia gaudia humana: maxime quia omnes beati dicuntur reges quia regnabunt cum Chriſto, vt dicitur Apoc. 5. coronam ergo habent.

Tertio conuenit hoc ex figura coronæ, quæ eſt circulus ſignans rem perfectam, & quia beati vniuntur ſummo bono, ideſt, Deo qui extra ſe nihil habet, ſed omne bonum claudit in ſe, coronam habent beati, hac tamen ratione melius dicitur corona præmium eſſentiale quàm accidentale, quia per præmium accidentale non refertur homo ad Deum, ſed ad bonũ creatum, quia tamen nemo habet accidentale præmium niſi qui beatus eſt, etiam ipſum vocabitur corona. Dicitur tamen eſſentiale præmium aurea, accidentale vero aureola, & vtrunque ab auro dicitur, quod fit ad oſtendendum dignitatem, quia aurum eſt optimum inter metalla, & vti auro eſt ſummæ dignitatis, pertinet enim ad reges: hæc autem dignitas eſt in beatis. Dicitur tamen accidentale præmium aureola diminutiue, quia minus eſt quàm aurea, quæ eſt præmium eſſentiale, vt oſtenſum eſt: differunt tamen iſta duo præmia, quia accidentale eſt ſuperadditum ad eſſentiale, & tamen non eſt in omnibus habentibus eſſentiale.

Sed dicetur quomodo poteſt addi aliquid ad præmium eſſentiale quod eſt beatitudo, quia ipſa includit omne bonum. Dicendum, quòd præmio eſſentiali poteſt aliquid addi dupliciter. Vno modo ex cõditione naturæ quæ præmiatur, ſicut ſupra beatitudinem animæ in qua perfectè reperitur beatitudo, additur gloria corporis. Vnde interdum ipſa gloria corporis dicitur aureola inquantum eſt minor quã gloria animæ, quæ poteſt dici aurea: nam ſuper illud Exo. 25. Scilicet, facies alteram coronam aureolam, dicit Glo. q. in fine, aureola ſuperponitur, quia in ſcriptura dicitur, quòd beatis ſublimior gloria in receptione corporis ſeruetur. Sed non accipimus ſic aureolam communiter, eo quòd aureola eſt præmium accidentale, ſed ſolis quibuſdam datur, gloria tamen corporis ad præmium eſſentiale pertinet, quia datur omnibus beatis.

Alio modo additur ipſi præmio eſſentiali ex ratione operis meritorij, habet enim opus rationem meriti ex duobus ex quibus habet rationem bonitatis, ſcilicet, ex radice, & ex inſtrumento. Radix enim eſt ipſa charitas, quæ refert quodlibet opus in Deum, nam ipſi charitati, & cuilibet operi, vt eſt a charitate competit Deus, vt præmium, quia ipſum datur pro operatione quod per operationem deſideratur haberi, ſed per ſolam charitatem in operationibus in Deũ tenditur, ergo ſola charitas eſt cui Deus in præmium competit, & ſic ipſa ſola eſt radix merendi, & ei competit præmium eſſentiale, ideſt, aurea. Aliud eſt ipſum inſtrumentum, & hoc eſt ipſum genus opera-

A tionis conſideratum in ſeipſo, quod eſt conſiderare quantum ad habitum elicientem, & circunſtantias debitas, & finem proximum actus, ſicut eſt abſtinere a venereis eſt ex habitu temperantiæ, & eſt ſecundum circunſtantias debitas, ideſt, a quia oportet abſtinere, & quando, & qualiter &c. Eſt etiam finis proximus, ſcilicet, perfectio quædam cõſecuta ex abſtinere, quæ non excedit genus virtutis moralis, & quantum ad hæc tria conſideratur actus in genere ſuo, ſcilicet, quia non reducitur ad aliquam virtutem imperantem, ſcilicet, ad charitatem, vel ad iuſtitiam legalem: nam vtraque imperat huic actui, ſcilicet, abſtinere abſtrahendo illud de conditione ſui generis, quia charitas iubet abſtinere propter Deum, iuſti-

B tia autem legalis, vt non noceatur proximo, vt patet 5. Ethi. cap. 1. Et nõ eſt finis proprius abſtinere a venereis aliquis iſtorum inquantum eſt ab habitu temperantiæ, ideo charitas habet ſe ad rationem merendi generaliter, vt radix, actus vero bonus quantum ad naturam ſui generis habet ſe, vt inſtrumentum, ſicut enim operi bono inquantum eſt ex radice charitatis competit præmium eſſentiale, quia charitas dirigit omnia in Deum, ita ipſi actui quantum ad bonitatem ſui generis competit, quoddam aliud præmium, & quia nullus actus habet Deum pro fine niſi inquantum eſt a charitate, erit illud præmium quod competit actui propter bonitatem ſui generis aliud quàm Deus, ſcilicet, bonum aliquod creatum, & iſtud di-

C citur præmium accidentale ſiue aureola. Licet tamẽ quilibet actus virtutis habeat quãdam bonitatem ſui generis nõ competit præmium accidentale, quod dicitur aureola pro quolibet actu virtutis, ſed ſolũ pro illis quæ habent excellentem rationem victoriæ propter difficultatem pugnæ, vt eſt in martyribus, virginibus, & doctoribus, vt infra dicetur, quia tamen aureola eſt gaudium de iſto bono creato, ideſt, inquãtum iſti actus multum excellentes conferunt homini tunc quendam honorem, præmium autem eſſentiale eſt de bono increato: neceſſe eſt, quòd differant, & ideo præmium accidentale eſt ſuperadditum eſſentiali.

Ad primum dicendum, quòd beatitudo dicit ag-

D gregationem omnium bonorum, ſcilicet, omnium illorum, quæ ſunt neceſſaria ad perfectam operationem, vere enim beatitudo non eſt aggregatio multorum bonorum, ſed eſt in vno bono quod in ſe omnia aggregat, ideſt, continet eminenter, & ſufficienter, & iſtud eſt Deus, viſio ergo eius eſt beatitudo: perfectè ergo ipſum videre eſt eſſentia beatitudinis, & tunc verum eſt, quòd quæcunque bona, quæ minus ſunt quàm videre Deum, perfectè non poſſunt conſtituere beatum, ipſa autem viſio beatum facit, & dicitur cõtinere omne bonum, quia perfectio vnit hominem ipſi ſummo bono, non tamen tollitur quin modi vnionis poſſint eſſe inæquales, & ideo vnus erit beatior altero, omnes tamen erunt beati, a fortiori

E autem dicetur de bonis, quæ ſunt extra illud ſummũ bonum, quòd ſine illis poſſit quis eſſe beatus, & ita eſt aureola, quæ dicit gaudium de bono creato, & illud non eſt beatitudo, nec aliquid beatitudinis, facit tamen illam eligibiliorẽ, ſic dicitur 1. Ethi. de beatitudine politica, quòd quibuſdam additis eſt eligibilior, & tamen ſine illis eſſe poteſt, ſicut eſt corporis pulchritudo, & nobilitas generis, & ſimilia, ita igitur beatitudo aureola eſt eligibilior, & tamen ſine illa adhuc eſſet beatitudo, quia reddit hominem nullo indigentem, nec indiget aureola in patria ille, qui non habet eam, quia deſideraret ſi indigeret, nihil tamen deſiderat, qui ſummo bono fruitur ad nutum, ideſt, quantum ipſe vult.

Ad

Ad ſecundum dicendum, quòd aureola, & aurea non ſolum differunt per magis, & minus, ſed etiam ſpecie differunt, & dicendum, quòd ille, qui ſeruat conſilia, & præcepta, cęteris paribus plus meretur, quàm ille qui ſeruat præcepta ſolum, ſecundũ quòd ratio meriti conſideratur in operibus ex ipſo genere operum, non tamen meretur magis ſemper ſecundum, quòd conſideratur ratio meriti ex radice charitatis. Et dicitur cęteri paribus, ideſt, quòd tot opera fecerit vnus ſeruando præcepta ſicut alius, & inſuper ſeruauerit conſilia, quia aliàs ſecus eſt, vt ſi aliquis per vnum annum ſeruet conſilia, & præcepta, & alius per ſexaginta ſeruet præcepta ſolum etiam ex genere actus plus iſte meruit, quia valde plures actus fecit. ſi tamen conſideretur meritum ex radice charitatis, interdum, qui ſeruat plura præcepta, meretur plus quã ille qui ſeruat conſilia, & præcepta etiam tempore æquali inquãtum iſte potuit ex maiori charitate agere, licet vt communiter ſit contrarium, ſcilicet, quòd ſeruans conſilia, & præcepta agit ex maiori charitate cum faciat opera duriora, & tamen vt dicit Grego. probatio dilectionis, exhibitio eſt operis, & ideo non vocatur aureola præmium eſſentiale quando eſt magis intenſum, cum contingat nõ habentes aureolam maius habere præmiũ. Nõ ergo dicit aureola augmẽtum præmij, ſed gaudium ſolum illud quod habetur de bono creato: inquantum ergo eſt excellens, ſiue ergo habens aureolam habeat maius præmium eſſentiale, ſiue æquale ſiue minus quàm ille, qui non habet aureola non differt, cum aureola dicat aliquid ſuperadditum ad præmium eſſentiale.

Ad tertium dicendum, quòd licet radix cuiuslibet meriti ſit charitas, actus tamen bonus in genere ſuo eſt quaſi inſtrumentum merendi, & tamen ad effectũ conſequendum in aliqua re non ſolum requiritur debita diſpoſitio in primo mouente, quæ eſt bonitas radicis, ſed etiam recta diſpoſitio in inſtrumento, quia in effectu conſequitur aliquid ex parte primi principij, & aliquid ex parte inſtrumenti, ſed quod eſt ex parte primi principij eſt præcipuum, & ideo meritum operis inquantum eſt ex radice charitatis, quæ eſt primum mouens, habet præmium eſſentiale quod dicitur aurea, meritum vero ex parte diſpoſitionis inſtrumenti habet præmium minus, & illud vocatur accidentale, & illud eſt aureola, & neceſſe eſt iſtud præmium diſtingui ab eſſentiale, cum ipſa bonitas inſtrumenti addat aliquid ad bonitatem radicis, & ſic erunt duo præmia diſtincta.

Sed dicetur, quòd cum in omni actu meritorio vltra radicem charitatis ex qua fit, etiam bonitas operis ex genere ſuo exigatur, erit præmium accidẽtale pro quolibet opere bono, & tamen illud pręmiũ non cõpetit omnibus, quia non habent omnes beati aureolam, ergo nõ aſſignatur bene præmium accidentale.

Dicendum, quod pro quolibet opere bono inquãtum eſt bonum ex genere ſuo eſt in beatis gaudium quoddam de illo bono, & illud non pertinet ad præmium eſſentiale, quia illud dicit gaudium de bono increato, ſed ad præmium accidentale, & ita rari ſunt beati, qui non habeant præmium accidentale, quod dicitur propter illos, qui ex ſolo merito vnicę conuerſionis, vel propter ſacramẽtum fidei ſaluati ſunt. De primo patet in illis, qui ſemper mali fuerunt, & in fine vitæ per vnicũ actum contritionis conuerſi ad Deũ ſaluati ſunt, quia illis non poteſt correſpõdere aliquid ſuperadditum ad præmium eſſentiale.

De ſecundo patet, vt in paruulis, q̃ mox vt baptizati ſunt deceſſerunt, illis enim nihil poteſt ineſſe niſi pręmium ſubſtantiale propter charitatem eis infuſam cũ nullum actum egerunt. cęteri autem, qui aliquandiu

F recte viuentes beatitudinem aſſecuti ſunt, neceſſario habebunt aliquod præmium vltra eſſentiale, cum fecerint multos actus bonos ex genere, & tamen dicendum, quòd non vocatur aliquod præmium accidentale aureola, ſed ſolum illud quod competit pro actibus perfectis habentibus rationem excellentis victoriæ, in reliquis autem erit quoddam præmium accidentale, ideſt, gaudium de bonis operibus inquãtum ſunt bona, & conferunt quendam honorem, iſtud tamen præmium eſt innominatum, quia ſoli accidentali præmio excellenti datur nomen aureolæ.

Ad quartum dicendum, quòd Angelis omnia bona inſunt ſimiliter, ideſt, quidquid bonum eſt in vno eſt in alio, licet excellentius in vno quàm in alio, &
G ideo ſolum differt beatitudo eorum per maius, & minus, in hominibus autem non eſt ſic, quia beatitudo, ideſt, præmium eſſentiale differt in eis per maius, & minus, & inſuper differunt ſpecie præmia ipſorum inquantum vnus habet præmium eſſentiale ſolum: alius vero eſſentiale, & accidentale. Ratio differentiæ eſt, quia omnes Angeli eodem genere actus meruerunt ſuam beatitudinem, ideſt, omnes per vnicum actum, ſ. in hoc, quòd ſe conuerterunt ad Deum, & ideo nullum præmiũ ſpeciale inuenitur in vno quod non inuenitur in alio, ſed ſolum eſſentiale præmium eſt in omnibus, licet illud eſt inæqualiter ſecundum quòd ſe inæqualiter conuerterunt, quia quanto aliqui erant ſuperiores, tanto intenſius ſe conuerterunt, &
H magis meruerunt magiſque præmiati ſunt. Homines autem diuerſis generibus actuum merentur beatitudinem, ideo poſſunt in quibuſdam eſſe ſpecialia præmia, quæ non ſunt in alijs, licet etiam in beatis erit quædam communitas bonorum, ſcilicet, inquantum quilibet ex perfecta charitate gaudebit de bonis aliorum bona ipſorum quaſi propria reputans, hæc tamẽ non pertinet ad præmium accidentale quod aureola dicitur, & aliud de alterius aureola gaudere, nam corona victoriæ ſolis victoribus datur, & non congaudentibus victoriæ, & ſic iſta communitas bonorum non tollit diuerſitatem præmiorum ſecundum ſpeciem in beatis.

Ad quintum dicendum, quòd præmium acciden-
I tale aureola dicitur, quia minus eſt quam præmium eſſentiale quod dicitur aurea, cum eſſentiale præmiũ ſit gaudium de bono increato quod eſt finis. Accidentale vero eſt gaudium de ipſa bonitate actus, quæ eſt aliquid creatum, & erat ad finem, & ideo quodlibet præmium eſſentiale quantumcunque paruum eſt maius maximo præmio accidentali, immo omnibus præmijs accidentalibus omnium beatorum. Et ſic minimum præmium eſſentiale vocatur aurea, & p̃mium accidentale ẽt maximum nõ dr̃ niſi aureola.

An beatitudo aureolæ, & fructus differant. Et quid ſit fructus ſpiritualis. Et quomodo multiplicatio fructus ex ſemine prouenit ex duobus. Quæſt. XVI.

K

QVAERETVR nunc de beatitudine aureolæ, & fructus, ſcilicet, an differant. Aliqui dicunt, quòd non, quia eidem merito reſpondet aureola, & fructus centeſimus, ſcilicet, virginitati, vt dicit hic Glo. ergo aureola, idem eſt quod fructus. Item dicit Augu. lib. de virginitate, quòd centeſimus fructus debetur martyri, & idem debetur virgini: ergo fructus eſt quoddam præmium competens martyribus, & virginibus, & tamen virgini, & martyri debetur aureola, ergo aureola, & fructus idem ſunt. Item in patria non eſt niſi duplex præmium, ſcilicet, eſſentiale, & accidentale quod eſſentiali ſuperadditur, ſed præmium additum eſſentiali

dicitur

dicitur aureola, quia Exodi vigeſimoquinto. dicitur A quòd ſuper coronam auream ponatur aureola: fructus ergo cum ſit premium quoddam, vel erit eſſentiale, vel accidentale. non tamen eſt eſſentiale, quia tunc fructus deberetur omnibus beatis. ergo eſt accidentale, & ſic erit aureola.

Dicendum, quòd aureola, & fructus non ſunt idē, quia quæ non ſunt eiuſdem diuiſionis, non ſunt eiuſdem rationis. Et tamen aureola, & fructus non ſimiliter diuiduntur, quia aureola diuiditur in aureolam virginum, martyrum, & doctorum. Fructus autem diuiditur in fructum coniugatorum, & viduarū, & virginum. ergo fructus, & aureola non ſunt idem.

Item ſi eſſent idē cuicunque deberetur fructus deberetur aureola, ſed falſum eſt, quia coniugatis, & vi- B duis fructus debetur, ſed non aureola, ergo non ſunt idem. Dicendum, quòd differunt. Ad hoc aūt ſciendum quid ſit fructus. Et dicendum, quòd ſicut aurea, & aureola ſunt quædam pręmia beatorum, ſcilicet, eſſentiale, & accidentale, & per metaphoram dicuntur coronæ, & vna aurea, & alia aureola, vt dictum eſt pręceden. quæſt. ita fructus pręmium quoddam dicit beatorum, quòd per metaphoram fructus dicitur: nā fructus ſecundum originem ſuam in terræ naſcentibus inuenitur, & tranſumitur ad ſignificandū quoddam pręmium, ea tamen quæ per metaphoram dicitur, poſſunt varie accipi ſecundum adaptationem ad diuerſas partes, & proprietates rei de qua fit tranſum- C ptio. Cum autem fructus dicatur proprie de terræ naſcentibus in rebus corporalibus, ſecundum diuerſas conditiones quæ in fructibus corporalibus inueniri poſſunt, diuerſimode poterit accipi fructus ſpiritualis. Habet enim fructus corporalis dulcedinem quandam, quæ reficit hominem ſecundum quòd in eius vſum venit, & eſt vltimum, ad quod operatio naturę peruenit, quia licet ex arbore fiat fructus, ex fructu nihil fit, quod natura agat. & eſt etiam id, quod expectatur ex agricultura per ſeminationem, vel per alios modos. ſecundum ergo quamlibet iſtarum proprietatum fructus corporalis poteſt tranſumi, vt dicatur aliquid fructus ſpiritualiter, & quia iſtę ſunt varię proprietates, poterunt ſpiritualiter fructus accipi multum varie. Si ergo accipiatur fructus ſpiritualiter pro D eo, quod reficit, & id quod expectatur vltimū, Deus eſt fructus noſter. & hoc modo dicimur ſolo Deo frui, quia frui ad fructum pertinet: ſolus enim ipſe reficit tanquam vltimum, & ita eſt fruitio perfecta in patria, & imperfecta in via, & ſic fruitio vocatur dos animæ quæ dicitur perfecta fruitio. Hic autem non accipitur ſic fructus: de iſto enim fructu, & fruitione dictum eſt ſupra quinto capitu. Si autem accipiatur fructus ſpiritualiter pro eo, quòd mentem ſolum reficit, licet non ſit vltimus finis ſic virtutes dicuntur fructus inquantum mentem reficiunt ſincera delectatione, vt dicit Ambro. ſic accipitur fructus ad Ga- E lat. quinto, ſcilicet fructus ſpiritus eſt gaudium. & iſto modo etiam non accipitur hic fructus, ſed de illis fructibus dicetur eod. cap.

Tertio modo poteſt fructus ſumi, vt eſt quoddam bonum, vel commodum quod ex labore agriculturę expectatur, & ſic dicetur fructus illud pręmiū, quod homo conſequitur ex labore quo in hac vita laborat, & ſic omne pręmium quod habebitur in patria, ſiue aurea, ſiue aureola, vel quodlibet aliud dicitur fructus, inquantum nullum pręmium habebitur ſine laboribus huius vitæ: nam non coronabitur, niſi qui legitime certauerit ſecundo Timot. ſecundo. ſic accipitur fructus ad Roman. ſexto, ſcilicet habetis fructum veſtrum in ſanctificatione, finem vero vitam ęternā, ideſt fructus omnium laborum veſtrorum conſiſtit

A in quadam ſanctificatione, ideſt ſtatu ſanctitatis vitæ æternæ, & ſic non accipitur hic fructus. Quarto modo accipitur fructus, vt eſt id, quod habetur ex ſcripine, vt inſurgit ex ſeminatione, & ita Chriſtus loquitur hic dicens, ꝙ ſemen iactum in terram bonam dedit fructum. Aliud quidam centeſimum, aliud ſexageſimum, aliud triceſimum. iſta autem multiplicatio fructus ex ſemine prouenit ex duobus, ſcilicet ex bonitate terræ, & virtute ſeminis, vt ſi terra habeat bonam pinguedinem nutrimentalem copioſam, & virtus ſeminis ſit multum conuerſiua, vt poſſit conuertere multos humores in naturam ſuā, & ita erit multus fructus. ſemē autem ſpiritualiter eſt verbum Dei Luc. 8. & iſtud bonum ſemen eſt, nec eſt defectus in B fructu ex parte huius ſeminis, ſed ex parte terrę quæ eſt cor noſtrum eod. c. ſicut ergo vt ex ſemine naſcatur fructus, virtus ſeminis conuertit multū de humore terrę in ſpeciem ſuam, ita cum ſemen, quod eſt verbum Dei ſit ſpirituale, ad hoc, ꝙ faciat in nobis fructum, oportet ꝙ conuertat nos in naturam ſuam, ideſt in quādam ſpiritualitatem: fit autem homo ſpiritualis recedendo a cōditione carnis. quanto ergo magis a carne receditur, & in ſpiritualitatem acceditur, tanto eſt maior fructus verbi Dei in nobis, & ſic nihil aliud eſt iſte fructus, niſi quædam ſpiritualitas cauſata in homine pp verbum Dei, qui autem maxime ſpirituales fiunt omnino a carne recedendo fructum C centeſimum ferunt, qui autem minus aliqualiter fructum ſexageſimum, qui autem adhuc minus fructū triceſimum. vt infra dicetur. Hoc ſuppoſito apparet, ꝙ fructus, & aurea, & aureola differunt. Eſt enim aurea gaudium de bono increato. Aureola autem gaudium, quod habetur de operibus perfectis factis a nobis inquantum habent quandam excellentiam ſpecialem, fructus autem conſiſtit in gaudio, quòd habetur de ipſa diſpoſitione operantis, quæ eſt quędam ſpiritualitas eius in quam aſcendit pp ſemen verbi Dei. Et ita fructus poteſt ſignificare meritum, & pręmiū, meritum quidem ſi accipiatur fructus pro ſpiritualitate quam homo hic conſequitur retrahendo ſe a ꝯditione carnis propter verbum Dei. pręmium autem ſi accipiatur pro illo gaudio quod habebunt beati de D ſpiritualitate quam hic conſecuti ſunt ex verbo Dei. Dotes etiam condiuiduntur aureæ, & aureolæ, & fructibus, de dotibus autem dicetur infra 17. capitu. vbi agetur de transfiguratione. Aliqui dicunt, quòd differt aureola a fructu, quia aureola debetur pugnanti 2. Tim. 2. non coronabitur, niſi qui legitime certauerit. fructus autem debetur laboranti, iuxta illud Sap. 4. bonorum laborum glorioſus eſt fructus. Sed non ſtat, quia cum in eodem opere ſit labor, & pugna, nec differant iſta, niſi ratione, ſ. quia labor eſt in opere inquantum eſt difficile. pugna vero inquantum aliquis in eo aduerſatur, non differrent fructus, & aureola, E niſi ratione: ſed falſum eſt, quia realiter differunt, quia quibuſdam competit fructus quibus non competit aureola, ſ. viduis, & coniugatis, & aliquibus competit aureola, & non fructus, ſ. martyribus, & doctoribus: nam poſſunt eſſe martyres, & doctores qui fructum non habeant, vt ſi non vixerint continenter, & tamē finientes vitam in charitate habuerunt aureolas de martyrio, & doctrina, ſolis autem virginibus competit ſimul aureola, & fructus. Alij dicunt, ꝙ aurea reſpicit conuerſionem ad Deum. Aureola autem, & fructus conſiſtunt in his quæ ſunt ad finem, ita tamen, quòd fructus principalius reſpicit voluntatem. Aureola autem magis reſpicit corpus.

Sed non ſtat, quia ex eodem opere prouenit præmium corporis, & animæ: cum pręmiū corporis dependeat ab anima per quandā redundantiā, & ſic nō

F differrent

differrent aureola, & fructus, niſi ratione ſolum, & tamen falſum eſt, quia quibuſdam competit fructus quibus non aureola, & è contrario, vt dictum eſt, ideo tenendum eſt, quod ſuit ſupra dictum.

Ad primum dicendū, quòd non eſt inconueniens eidem operi competere diuerſa pręmia ex diuerſis q̄ ſunt in ipſo opere, & ita virginitati tria pręmia competunt, ſcilicet aurea: inquantum virginitas obſeruatur propter Deum imperante hoc charitate, & aureola inquātum virginitas eſt quoddam opus perfectionis habens perfectionem victoriæ excellentis, & fructus inquantum per virginitatem homo tranſit in quandam ſpiritualitatem recedens a carnalitate.

Ad ſecundum dicendum, quòd fructus proprie ſumptus, vt hic accipitur, non eſt aliquod præmium commune virginitati, & martyrio, ſed ſolum tribus gradibus continentiæ, ſcilicet coniugali, viduali, virginali. Quando autem dicit Auguſtin. fructum centeſimum competere martyribus, large accipit fructum, inquantum quælibet remuneratio fructus dicitur, & hoc modo fructus centeſimus eſt quoddam præmium, quod generaliter debetur cuilibet operi perfectionis.

Ad tertium dicendum, quòd fructus non eſt aureola, & licet aureola ſit pręmium accidentale ſuperadditum eſſentiali, non tamen omne pręmium accidentale eſt aureola, ſed ſolum pręmium de operibus illis in quibus non maxime conformatur Chriſto ſecundum perfectam victoriam. Et ideo adhuc præter aureolam manet duplex pręmium accidentale. Vnum quod eſt innominatum, ſcilicet gaudium de quolibet opere bono per quod meruerunt ſancti beatitudinem inquātum illud eſt bonum in ſuo genere, licet non habeat rationem excellentis victoriæ, & hoc modo, vt dictum eſt pręcedenti quæſt. rari ſunt beati qui non habeant pręmium accidentale. Aliud eſt quod fructus dicitur, & eſt gaudium de qualibet ſpiritualitate ſecundum quam ſancti retraxerunt ſe hic ab operibus carnis, & tamen quando abſolute dicimus pręmium accidentale, ſolemus ſolum intelligere de aureola, quia eſt magis nominata.

Cui virtuti debeatur fructus. Et ad quid Deus reſpiciat in nobis operantibus. Et quæ ſit delectationis venereæ noxa. Et continentiæ quæ ſit potentia.

Quæſt. XVII.

QVAERETVR cui debeatur fructus. Dicendum quod debetur virtuti continentiæ, & quia continentia, ideſt abſtinentia a venereis, habet tres gradus, ſcilicet coniugalem, vidualem, virginalem, ideo ſunt tres fructus, vt dicetur ſeq. quæſt.

Aliqui tamen dicunt, quòd fructus non debetur ſoli continentiæ, quia prima Corinth. decimoquinto. ſuper illo verbo. alia claritas ſolis, dicit glo. quod claritati ſolis illorum dignitas comparatur qui centeſimū fructum habent, lunari autem qui ſexageſimum, ſtellis qui triceſimum, ſed illa diuerſitas claritatum, vt vult Apoſtolus ſignificat omnem differentiam beatitudinis quę erit in ſanctis. ergo fructus omnibus beatis debetur, & non ſoli continentiæ.

Item fructus dicitur a fruitione, ſed fruitio pertinet ad pręmium eſſentiale, quod omnibus beatis datur, & per quamlibet virtutem acquiritur, ergo omnibus virtutibus competunt fructus.

Item fructus debetur labori maiori Sapientię quarto. bonorum operum glorioſus eſt fructus, ſed maior eſt labor in fortitudine quam in temperantia, vel continentia, ergo fructus potius competunt

F fortitudini quam continentiæ, vel ſaltem non ſoli continentiæ.

Item difficilius eſt non excedere modum in cibis qui ſunt neceſſarij ad vitam, quam in venereis, ſine quibus vita poteſt conſeruari, quia tanto natura inclinat fortius, & intenſius ad aliquid, quanto eſt magis ſibi neceſſariū. ergo maior eſt labor parcimonię quę eſt contra cibos, quam continentiæ quę eſt in venereis, & ſic parcimonię fructus competunt.

Item fructus dicit refectionem, ſed refectio pręcipue eſt in fine. cum ergo virtutes theologicæ finem habeant pro obiecto, ſcilicet Deum, videtur quòd eis

G maxime competant fructus.

Dicendum, quòd fructus aſſignantur ſoli continētiæ iuxta ſanctos doctores, & vt dicit glo. hic, & ſic ſecundum differentiam trium graduum continētię, vt dictum eſt aſſignantur tres fructus, ſcilicet centeſimus, ſexageſimus, & triceſimus. Ratio huius eſt quia vt dictum eſt pręcedenti quæſt. fructus eſt gaudium quoddam, ſiue pręmium beatorum de quadā ſpiritualitate, ſecundum quam tranſierunt a carnali vita in quendam ſtatum ſpiritualem, illi ergo virtuti competunt fructus quæ maxime liberat hominem a ſubiectione carnis. Hęc autem eſt continentia, ſiue temperantia inquantum reſpicit venerea, & hoc ſiue ſit habitus, ſiue ſolum diſpoſitio, quia in hoc non differunt dum tamen debite abſtineatur a venereis, eo

H quòd Deus non reſpicit in nobis habitum, ſed intentionem operis, & ipſum opus, & hoc quantum ad habitus morales, qui ſecundum ſe non ſunt meritorij, ſecus autem de habitu charitatis, quia ſine illo non eſſet meritum, in operibus tamen virtutum moralium non differt quantum ad quantitatem meriti agere ex habitu, vel ſine habitu ſi opus eſt bonum ex genere, & intentio recta. nominamus tamen hic generaliter continentiam id per quod abſtinemus a venereis, ſiue ſit habitus, ſiue diſpoſitio, & huic fructus competunt, quia ipſa maxime liberat a ſubiectione carnis. nā per delectationes venereas anima maxime ſubijcitur carni, ita vt in actu venereo ſpiritus prophetię non

I tāgat corda prophetarum, vt dicit Hieronym. in aliis tamen actibus quantumcunque eſſet anima impedita, ſpiritus prophetiæ tangebat corda prophetarum, & hoc eſt, quia non poteſt tangi anima ſi omnino eſt carni immerſa, ita autem eſt in venereis, quod patet, quia in nullo actu tollitur omnino intelligere, niſi in venereis. ſic enim dicitur ſeptimo Ethicorum capitul. decimoquinto, quòd in delectatione venerea impoſſibile eſt intelligere quicquam, ſola tamen continentia liberat a venereis quæ maxime animam mergunt, ideo continentia facit hominem maxime ſpiritualem. ſoli igitur continentię fructus attribuuntur, quia fructus eſt quædam ſpiritualitas ſecundum quam a carne recedit, vt dictum eſt.

Dicendum, quòd illa glo. accipit large fructum in-

K quantum quælibet remuneratio fructus dicitur, & hoc fuit propter quandam adaptationem, ſcilicet, quia ſicut fructus ponuntur tres, ſcilicet centeſimus, ſexageſimus, & triceſimus, ita Apoſtolus, poſuit ibi tria, ſcilicet Solem, & Lunam, & ſtellas. Etiam quia ſicut fructus ſunt inter ſe inæquales, ita eſt quædam proportio ſaltem larga inęqualitatis inter Solem Lunam, & Stellas, ideo glo. illa adaptauit eis tres fructus, ſed non accipitur fructus proprie.

Ad ſecundum dicendum, quòd fruitio accipitur ex fructu prout fructus eſt vltimum, quod expectatur. Hic tamen fructus accipitur prout naſcitur ex ſemine, & ſic non pertinet fructus ad præmium eſſentiale, ſed ad quandam ſpiritualitatem quæ eſt recedendo a carne, & iſta ſoli continentiæ competit.

Ad

Ad tertium dicendum, quòd non accipitur hic fructus, vt prouenit ex labore, inquantum labor dicit fatigationem, & difficultatem, ſed inquantum per laborem ſemina fructificant, & ita ſegetes natę in agris dicuntur labores noſtri, quia pro eis laborauimus. Vel quia per laborem, & ſolicitudinem noſtram natæ ſunt. Hic autem accipitur fructus prout naſcitur ex ſemine per laborem noſtrum, id eſt inquantum per laborem in ſpiritualitatem quandam ex ſemine verbi Dei tranſimus. Hoc autem competit continentiæ, ſed non fortitudini, quia fortitudo non liberat hominem a ſubiectione carnis, vt eum ſpiritualem faciat, ſed liberat a timore exteriorum terribilium. continentia autem liberat a ſeruitute carnis. ipſi ergo fructus competunt, & non fortitudini.

Ad quartum dicendum, quòd licet delectationes venereæ ſint minus neceſſariæ quam delectationes quæ ſunt in cibis, tamen ſunt magis vehementes, & per eas magis ſubijcitur anima in ſeruitutem carnis quam per delectationem ciborum. Et ſic difficilius eſt illis reſiſtere. Ideo continentiæ quæ reſiſtit illis debentur fructus potius quam parcimoniæ quæ eſt in cibis.

Ad quintum dicendum, quòd non accipitur hic fructus prout eſt finis, quia tunc eſt pręmium eſſentiale, & ſic magis competit fructus charitati quam continentiæ, ſed fructus accipitur pro ſpiritualitate quæ eſt a carnalitate recedendo, & hoc magis competit continentię quam charitati, vel alijs theologicis virtutibus.

An tres fructus aſſignentur conuenienter tribus partibus continentiæ. Et quomodo verbum Dei quibuſdam magis quibuſdam minus prodeſt. Et quomodo eorum fructuum ratio ſecundum numeros aſſignatur. Quæſt. XVIII.

QVAERITVR, an tres fructus aſſignentur conuenienter tribus partibus continentię.

Aliqui dicunt, quòd non: quia ad Gala. 5. ponuntur fructus duodecim, ſcilicet gaudium pax, &c. ergo non debent poni ſoli tres.

Item fructus dicit aliquod pręmium ſpeciale, præmium tamen quod aſſignatur virginibus, viduis, & coniugatis non eſt ſpeciale, quia omnes ſaluandi continentur ſub aliquo horum trium, cum nullus ſaluetur carens continentia, & tamen continentia diuiditur ſufficienter per iſtos tres gradus. ergo inconuenienter aſſignantur iſti tres fructus iſtis tribus gradibus continentiæ.

Item ſicut viduitas excedit continentiam coniugalem, ita virginitas viduitatem. Et tamen iſti tres fructus non ſe habent ſimiliter, quia non ſe habet ſexagenarius ad tricesimum, ſicut centenarius ad ſexagenarium ſecundum aliquod genus proportionis. Non quidem ſecundum arithmeticam, quia ſexagenarius excedit trigenarium in triginta, centenarius autem excedit ſexagenarium in quadraginta. Nec etiam ſecundum proportionem geometricam, quia ſexagenarius eſt duplus ad trigenarium, & tamen centenarius non eſt duplus ad ſexagenarium, ſed eſt ſuperpartiens tertias, quia continet totum, & duas tertias eius, ergo non conuenienter aſſignantur iſti fructus.

Dicendum, quòd per iſtam differentiam trium fructuum, Chriſtus voluit oſtendere non ſolum tres gradus continentiæ, ſicut doctores aſſignant, ſed voluit oſtendere, quòd verbum Dei non prodeſt omnibus quibus prędicatur, & poſuit tres modos hominum

A quibus non prodeſt, quod deſignauit per ſemen cadens ſecus viam, & in ſpinas, & ſupra petram. alijs autem prodeſt, & iſti faciunt fructum boni operis, non tamen prodeſt omnibus ęqualiter, quia non ſunt corda omnium ęqualiter diſpoſita, & ſecundum variam diſpoſitionem, ſiue ex parte gratiæ, ſiue ex bona aptitudine naturali fiunt differentię infinitę in hoc, quòd magis, vel minus verbum Dei quibuſdam quam alijs prodeſt, & quia infinita non poſſunt numero, nec ſermone notificari. poſuit Chriſtus tres differentias fructuum, non tanquam ſint ſolum tres, ſed quia iſtæ ſunt exemplum ad intelligendum infinitas. nec etiā eſt neceſſe, quòd ita ſe habeant homines in proportione fructificationis, ſicut iſti numeri, ſed poſuit eos

B ad placitum, quia quicunque numeri ponerentur nō inducerent aliquam certam proportionem exceſſus fructificationis. Simile eſt de gradibus beatitudinis. nam non ſunt omnes ſancti ęquales in beatitudine. volens autem ſcriptura aſſignare differentiam eorum dixit, ſicut differt ſtella a ſtella in claritate, ſic erit in reſurrectione mortuorum 1. Corint. decimoquinto capitu. & ſubditur amplius differentia, ſcilicet alia eſt claritas ſolis, alia lunę, alia claritas ſtellarum, & ita voluit differre beatos, ſicut differunt iſta corpora. manifeſtum eſt tamen, quòd plures modi differentię erunt inter beatos quam tres qui deſignantur per illa

C tria. Etiam non erit talis omnino proportio beatitudinis ſanctorum, qualis eſt proportio claritatis iſtorū corporum, & tamen ſcriptura voluit ponere aliquem modum differentię, vt per illum intelligamus omnes gradus differentiæ beatorum qui tot eſſe poſſunt quot ſunt beati, ita nunc Chriſtus per iſtos tres gradus ſanctificationis deſignat omnes gradus ſanctificationis ſeminis verbi Dei in cordib[9] noſtris: quotquot illi ſint, etiam ſi infiniti ſint, & habeant ſe ſecundum quemcunque gradum proportionis, Mat. poſuit iſtos ad ſignificandum magnum fructum quem verbum Dei facit in corde bono. nam proferre fructum centeſimum, vel ſexageſimum eſt admirandum, verbum tamen Dei magis fructificat in corde

D bono, quam ſit in terra bona proferre fructum centeſimum, & iſta eſt veritas.

Aliqui tamen volunt, quòd Chriſtus hoc dixit loquens per ſimilitudinem ad fructum terræ, ſcilicet in terra Chanaan aliquæ terræ bonæ proferunt fructum triceſimum, aliæ ſexageſimum, aliæ centeſimum.

Sed non ſtat, quia quòd proferret fructum ſexageſimum erat quaſi miraculum in terra Chanaan. quod patet Genes. vigeſimoſexto. nam dicitur, quòd Iſaac ſeminauit in terra Chanaan, & inuenit in ipſo anno centuplum, & dicitur ibi, quòd Philiſtiim admirati ſunt, & Rex Gerarę venit ad eum dicens, vidimus tecum eſſe Dominum, ideo diximus ſit fœdus inter nos, & ſic non erat in terra illa coniectum,

E quòd proferret terra aliquando fructum centuplum.

Si tamen velimus dicere, quòd licet eſſet admirandum, tamen aliquando fiebat, poteſt ſtare, & hoc videtur etiam ſatis rationabile, ſcilicet, quòd Chriſtus poſuit fructū maximum quem aliquando terra proferebat in regione Chanaan, ideo vltra centeſimum fructum nihil poſuit, quia nunquam inueniebatur, quod proferret vltra centeſimum fructum. Et hoc etiam videtur verū, & non loquitur Chriſtus ſpecialiter de fructu alicuius virtutis, quia ſemen, qđ hic facit fructum eſt verbū Dei. illud tñ non mouet ſolum ad aliquam vnam virtutem, ſed ad oēs, quia nulla virtus eſt, immo nullū bonū, quod hic non ſuadeatur in ſacra ſcriptura, & nullū malum, quod nō prohibeatur,

nam etiam quinto Ethic. capit. primo. dicitur, quòd lex præcipit actum omnium virtutum. in qualibet ergo erit fructus triceſimus, & ſexageſimus, & centeſimus ſecundum; quòd in eodem genere virtutis quidam faciunt opera multum excellentiora alijs, & ſic omni virtuti competunt iſti tres fructus, inquantum per iſtos innuitur omnis differentia exceſſuum in magis, & minus in quolibet genere virtutis. Doctores tamen aſſignant ſpecialiter fructus virtuti continentiæ ſoli, propter cauſam dictam præcedenti quæſt. ſcilicet, quia iſta facit hominem magis ſpiritualem liberando a ſubiectione carnis, & reducendo hominem in quandam ſpiritualitatem, ideo ſecundum diuerſos gradus continentiæ ſunt diuerſi fructus. Sunt enim tres gradus continentiæ, ſ. virginalis, vidualis, & coniugalis, & ita ſunt tres fructus.

Tres gradus continentiæ.

Vel poteſt aliter dici, quòd continentia facit ſpiritualitatem in homine quæ dicitur fructus, & ſecundum varietatem ſpiritualitatis, differũt fructus. Quædam enim eſt ſpiritualitas neceſſaria, & quædam ſuperabundans. neceſſaria quidem eſt quãtum ad hoc, quòd rectitudo ſpiritus ex delectatione carnis non peruertitur, & ad hoc quilibet obligatur. nam rectitudo rationis non peruertitur per delectationem carnis, niſi quando eſt illicita. ſpiritualitas ergo quæ tollit peruerſionem eſt coniugatorum, quia licet venereis vtantur, licite tamen vtuntur, & ideo non peruertitur rectitudo rationis. Spiritualitas ſuperabũdans dicitur per quam homo a delectationibus carnis omnino ſe ſubtrahit. Sed hoc fit dupliciter, ſcilicet, vel reſpectu cuiuslibet temporis, ſcilicet præſentis, præteriti, & futuri, & hæc eſt ſpiritualitas virginum, vel ſecũdum aliquod tempus, ſcilicet præſens, & futurum, & hæc eſt continentia viduarum, & vtraque eſt ſuperabundans cum liceat cuilibet nubere prima Corint. ſeptimo. ſeruantibus ergo cõtinentiam coniugalem datur fructus triceſimus; pro viduali autem ſexageſimus, pro virginali autem centeſimus.

Ad hoc aſſignant aliqui rationẽ ex habitudine numerorum. trigenarius enim fit ex ductu ſui in denarium, trinarius autem eſt numerus omnis rei, vt dicitur primo de cœlo, & mundo primo cap. ſcilicet. quia in qualibet re eſt principium, medium, & finis, & in quolibet corpore ſunt tria, ſcilicet longum, latum, & profundum, & ſic ternarius continet perfectionem omnibus rebus conuenienter, & ſic trigenarius numerus recte coniugatis aſſignatur quibus ſupra obſeruationem decalogi quæ eſt neceſſaria, & ſignatur per denarium, non additur aliqua perfectio, niſi communis, ſine qua non poteſt eſſe ſalus, ſcilicet abſtinere ab illicito coitu. Senarius autem ex cuius ductu in ſe denarium ſurgit ſexagenarius, habet perfectionem ex partibus, cum conſtet ex omnibus partibus ſuis aggregatis, ſ. vnitate, binario, & ternario, & ipſe eſt primus omnium qui ex partibus aggregatis ſurgit, & cõuenit viduitati in qua inuenitur perfecta abſtractio a delectabilibus carnis, quantum ad omnes circunſtantias quæ ſunt partes virtuoſi actus, ſcilicet, quia nullo tempore, & nullo loco, & nullo modo venereis vtitur, quod non fit in coniugali cõtinentia, quia aliquo tempore, & cum aliqua perſona, ſ. cum coniuge venerea licite exercet. Centeſimus autem fructus reſpõdet virginitati, quia denarius ex cuius ductu in ſeipſum ſurgit centenarius, eſt limes numerorum, id eſt extremitas, & finis, & ſic virginitas tenet ſummitatẽ ſpiritualitatis, quia nihil vltra eam eſt de ſpiritualitate. habet enim centenarius qui eſt quadratus numerus perfectionem ex figura. eſt enim figura quadrata perfecta, quia habet æqualitatem ex omni parte, cum ſint omnia latera eius æqualia. vnde competit virginitati

F in qua quantum ad omne tempus incorruptio æqualiter inuenitur. Aliam enim rationem aſſignat Beda, ſcilicet ex figura literarum numeri, & ex habitudine digitorum, ſcilicet pollicis, & indicis, ſed eſt magis aliena, ideo omittitur.

Non eſt tamen putandum, quòd iſti tres gradus continentiæ ſe habeant omnino in tali proportione ſicut iſti numeri, quia tunc appareret, quod caſtitas vidualis eſſet ſolum dupla in merito ad coniugalem, quod non videtur eſſe verum, quia ſeruare continentiam coniugalem nullius, vel paruæ videtur difficultatis, cum liceat venereis vti ad mitigationem fomitis, vidualis autem caſtitas difficultatem magnam habet, cum nullis vtatur venereis: forte ergo plus quam decupli meriti eſt ad coniugalem. Etiam virginalis ca-
G ſtitas hoc modo non eſſet dupli meriti ad vidualem, ſicut nec centum ad ſexaginta. & tamen videtur plus quam dupla, cum ſummæ difficultatis ſit virginitatẽ perpetuam obſeruare, quia vt dicit Hieronymus, quod in carne viuere & præter carnem, angelicum eſt, & non humanum, & ſic dicit, quòd virginitas par eſt angelis: non ergo talis proportio iſtorum numerorum.

Secundo patet, quia non eſt ſemper æqualis fructus viduitatis, nec virginitatis, ſed differt, ſecundùm quòd à maiori, vel minori tempore obſeruatur. vnde interdum obſeruatio viduitatis eſt maioris meriti, quam obſeruatio virginitatis, vt ſi vna ſit breuis, & alia diuturna. Etiam omnes viduitates, & virginita-
H tes non ſunt inter ſe æquales inquantum ſunt breuiores, & diuturniores, & inquantum tentatio cui reſiſtitur eſt minor vel maior, & tamen proportio iſtorum numerorum ſemper eſt eadem: ergo non ſe habent iſti tres gradus continentiæ ſicut iſti tres numeri, & tamen coaptantur eis aliqualiter, ſcilicet quia maior eſt viduitas coniugio, & virginitas viduitate, licet non in eadem proportione in qua iſti nunc.

Ad primum dicendum, quòd ad Galat. quinto, accipiuntur fructus pro eo quod reficit, licet non ſit finis, & ita virtutes dicuntur fructus, quia mentem ſincera delectatione reficiunt. Hic autem fructus accipitur pro quadam ſpiritualitate quæ eſt abſtrahendo à carnalitate quæ ſoli continentiæ competit, & quia ha-
I bet ſolum tres gradus, dicuntur eſſe tres fructus tantum.

Ad ſecundum dicendum, quòd argumentum de numero non multum vrget, cum dictum ſit, quòd iſti tres fructus non habent ſe omnino in eadem proportione in qua iſti numeri. Qui tamen vult attendere ad numeros, dicet quòd diſtinctio fructuum magis accipitur ſecundùm ſpecies, vel figuras numerorum, quam ſecundùm quantitates eorum, vt ſupradictum eſt, tamen etiam quantum ad exceſſum quantitatis aſſignant aliqui rationem, ſcilicet quod coniugatus abſtinet ſolum à non ſua. vidua vero abſtinet à ſuo, & a non ſuo, & ſic eſt ibi quaſi quædam ratio dupli, ſicut ſexagenarius eſt duplus ad trigenarium, cen-
K tenarius vero ſupra ſexagenarium addit quadrageſimũ, qui conſurgit ex ductu quaternarij in denarium, quaternarius autem eſt primus numerus quadratus, & ſic competit talis additio virginitati, quæ ſupra perfectionem viduitatis perpetuam incorruptionem adiungit, rectius tamen eſt non multum attendere ad iſtos numeros propter cauſam dictam. Dicto iam de fructibus, nunc redeundum eſt ad aureolas de quibus fuerat inceptum, & quia aureola dari dicitur virgini, martyri, & doctori.

An virginitati debeatur aureola, & cui virginitati debeatur. ſecundum ne eius materiale, an propoſitum continendi. Et quæ ſint illa tria quæ virgines infeſtant, viduas non. Et de Aureola virginis Mariæ: Et quare virginitati non deberetur aureola ſi homo nunquam peccaſſet.

Quæſt. XIX.

EST primo dubium, an virginitati debeatur aureola. Aliqui dicſit, quòd non, quia vbi eſt maior difficultas operis, debetur maius præmium ſaltem ex genere actus, ſed maiorem difficultatem patiuntur viduæ abſtinendo à venereis quam virgines. ergo deberetur magis aureola viduis quam virginibus, & tamen non debetur viduis, ergo nec virginibus, patet dictum, quia Hieronym. loquens de laude viduarum dicit, quanto maior eſt difficultas ex parte quadam a voluptatis illecebris abſtinere, tanto maius eſt præmium, & Ariſtotel. libro de Animalibus dicit, quód iuuenes corruptæ magis appetunt coitum propter memoriam delectationis prçteritę.

Item ſi deberetur aureola virginitati, vbi eſſet perfectiſſima virginitas inueniretur maxime aureola, ſed in virgine Maria eſt perfectiſſima virginitas. nam virgo virginum nominatur & tamen ei non debetur aureola, cum aureola ſit gaudium de operibus perfectis quæ habent rationem excellentis victoriæ, ſed Maria nullam pugnam ſuſtinuit continendo, quia fuit ablata, vel omnino extincta in ea corruptio fomitis, ergo virginitati non debetur aureola.

Item illi quod non eſt ſecundum ſe laudabile, non debetur prçmium excellens, ſed virginitatem ſeruare non fuiſſet laudabile in ſtatu innocentię, cum tunc eſſet homini prçceptum, creſcite, & multiplicamini, & replete terram. Geneſ. primo. Etiam tempore Moyſi ſteriles erant in opprobrium: ergo virginitas non eſt ſ in ſe laudabilis, & ſic nō debetur ei aureola.

Item non videtur idem prçmium debitum virginitati ſeruatæ, & virginitati amiſſæ, ſed pro virginitate amiſſa debetur quandoque aureola, vt ſi mulier inuita proſtituatur a tyranno pro confeſſione nominis Chriſti, ergo non debetur aureola pro virginitate ſeruata.

Item pro eo, quod ineſt homini a natura nullum debetur prçmium, virginitas tamen cuilibet homini tam bono quam malo innaſcitur, ergo non debetur ei aureola.

Item, ſicut ſe habet viduitas ad fructum ſexageſimum, ita ſe habet virginitas ad centeſimum, & ad aureolam, ſed non debetur cuilibet viduæ fructus ſexageſimus, ſed ſoli vouenti viduitatem, vt quidam dicunt. ergo nec cuilibet virginitati debetur aureola, ſed ſoli virginitati ex voto ſeruatæ.

Item prçmium non debetur operi neceſſario, cū omne meritum ſit voluntarium, ſed quidam ſunt virgines ex neceſſitate, vt frigidi, & eunuchi, ergo non debetur ſemper aureola virginitati.

Dicendum, quòd virginitati aureola debetur, quia Exodi vigeſimoquinto capit. ſuper illo verbo. facies alteram coronam aureolam dicit glo. ad hanc coronam pertinet canticum nouum, quod virgines coram agno concinunt, ſcilicet qui ſequuntur agnum quocunque ierit, ergo prçmium, quod debetur virginitati dicitur aureola.

Item dicitur Iſa. 56. hçc dicit Dominus eunuchis, dabo eis in domo mea, & in muris meis locum, & nomen melius a filijs, & filiabus: nomen ſempiternū dabo eis, quod non peribit, & tamen eunuchi vocantur virgines qui ſe caſtrauerunt propter regnum cœlorum infra decimonono, & per illud innuitur quædam gloria excellens ſuper cçteros, & hāc nos vocaA mus aureolam. Et patet hoc ex ratione aureolæ, quia ipſa eſt quoddam gaudium de operibus perfectis habentibus excellentem rationem victoriæ, & tamen virginitas dicit pugnam grauiſſimam, & conſequenter excellentem victoriam, quia vt ait Auguſtin. libro de agone Chriſtiano. inter certamina Chriſtianorū bella caſtitatis ſunt duriora, & eſt quotidianum bellum, quia caro cōcupiſcit aduerſus ſpiritum. ad Gala. 5. ergo debetur virginitati aureola. In hoc autem nemo dubitat. ſed cui virginitati debeatur eſt dubium.

Aliqui autem dicunt aureolam deberi actui virginitatis, id eſt quicunque de ſaluandis ſeruauerit virginitatem vſque ad mortem habebit aureolam. nam
B damnati etiam ſi virginitatem ſeruauerint aureolam non habent, cum non habeant prçmium eſſentiale.

Sed etiam hoc non eſt verum, quia aliqui volentes nubere manentes in virginitate decedunt, ſed de his certum eſt, quòd aureolam non habebunt, quia nihil prodeſt integritas carnis, vt ait Hieron. ſi mente quis nupſerit.

Alij ergo dicunt, quòd aureola debetur non actui, ſed ſtatui virginitatis, ſcilicet, quòd ſoli virgines mereantur aureolam qui in ſtatu virginitatis perpetuo ſeruanda ſe poſuerunt, vt ſi cum eſſent virgines vouerunt caſtitatem perpetuam.

Sed etiam hoc non ſtat, quia poteſt quis ęquali vo-
C luntate ſeruare virginitatem non vouendo eam, ſicut alius vouendo.

Aliter ergo dicendum, quòd meritum debetur actui virtutis imperato a charitate, & hoc meritum reſpectu præmij accidentalis competit actui virtutis ex genere ſuo, etiam non referendo ad charitatem. Aureola autem eſt prçmium accidentale, ideo competit virginitati ſeruatæ ex genere virtutis. omnis tamen virtus eſt habitus electiuus, & ideo virginitas nō pertinet ad virtutem, niſi inquantum quis eligit carnis incorruptionem, & etiam mentis in perpetuum obſeruare. nam carnis integritas, & incorruptio, materiale eſt ad virginitatem, vt pertinet ad virtutem, ſed propoſitum de conſeruando perpetuo iſtam inte-
D gritatem facit virginitatem pertinere ad virtutem, in illis ergo poteſt eſſe aureola virginitatis qui propoſitum habuerunt.

Pro quo ſciendum, quòd aureola virginitatis non datur, niſi ei qui in virginitate decedit. Sed iſtorum quidam ſunt qui propoſitum continendi, aut nubendi habere non poſſunt, ſicut paruuli qui omnes moriuntur in virginitate, & iſtis non datur aureola proprie dicta tunc, quia proprie virgines non ſunt, ſed ſolum materialiter, tum quia aureola eſt de operibus perfectis in quibus reperitur ratio excellentis victorię. in paruulis tamen, nec pugna, nec victoria eſt continendo, cum nondum fomes in eis ſtimulos habeat. Poteſt tamen large dici, quod habebunt aureo-
E lam ſumendo aureolam pro quocunque gaudio, qđ in patria habebunt beati ſuper gaudium eſſentiale. Nam non eſt dubium quin de incorruptione carnis gaudebunt, quia eſt quædam perfectio, licet nunquā habuerint intentionem obſeruandi eam, ſicut paruuli qui moriuntur in innocentia, gaudebunt de innocentia, licet nūquam opportunitatem habuerint peccandi. Si autem tales ſunt qui poſſunt proponere cōtinere, vel nubere, aut propoſuerunt nubere, vel non, Si proponant nubere, & in hoc deſiderio decedant, licet in charitate moriantur, & integri corpore, aureolam non habebunt, quia non ſunt proprie virgines. Si autem habuerunt deſideriū ſeruandi virginitatem, aut fuit aliquando interruptum aut non. Si non fuit interruptū, habebunt proprie aureolam, & non differt, an iſti tota vita hoc propoſitum habuerint, aut

ſolum aliquanto tempore, ita quòd poſtquam propoſuerint non interruperint propoſitum. Nam etiam ſi quis tota vita habuerit propoſitum nubendi, & poſtea mutata voluntate, vel vouens virginitatem viuat ſolum per vnam diem, habebit aureolam, quia deceſſit in obſeruatione virginitatis propriè dictæ, & tamen non erit tam excellens aureola iſtius, ſicut eius qui tota vita manſit in propoſito virginitatis. vnde ſicut iſti differunt quantum ad præmium eſſentiale, ita etiam ſunt inæquales quantum ad accidentale, quia non eſt æquale opus quantum ad genus virtutis ſuæ obſeruatio virginitatis per vnam diem, ſicut per totam vitam. Si autem propoſitum fuit interruptum aut reintegratum eſt, aut non. Si non eſt reintegratum non habebitur aureola, quia non deceſſit iſte in obſeruatione virginitatis, qui vſque ad mortem propoſitum non tenuit, ſed iam de nuptijs cogitauerat, licet iſte habebit quoddam gaudium de incorruptione carnis non perdita, ſed iſtud non dicitur aureola propriè. Si autem eſt reintegratum propoſitum, putant quidam, quòd non habeatur aureola, quia ipſa debetur pro virginitate ſemper ſeruata. qui tamen recidit à propoſito, perdidit virginitatem, cum magis ſit virginitas in mente quam in carne, ſed virginitas perdita non reſtauratur, ergo nec aureola habebitur, vt iſti volunt.

Sed dicendum, quòd poteſt reintegrari propoſitũ, quia ſiquis mutauit propoſitum de ſeruando virginitatem, aut realiter expertus eſt venerea, aut non. Si eſt expertus non reſtauratur virginitas, cum ſemel perierit tota, ideſt mentis, & carnis integritas, & hoc ſiue ſponte, ſiue coacte, aut per violentiam. Nam ſi mulier habuit propoſitum nubendi, & omnino ab aliquo violenter defloretur, perit virginitas, quia ipſa perdiderat, immo abiecerat integritatem mentis, & poſtea coacta eſt perdere integritatem carnis. licet igitur habeat poſtea voluntatem ſeruandi virginitatem, & ſine culpa fuerit deflorata, virgo non erit. nec aureolam merebitur, etiam ſi per totam vitam abſtinuerit à venereis. Secus autem ſi habens firmum propoſitum ſeruãdi virginitatem fuerit ab aliquo deflorata violenter, quia cum non perdiderit integritatem mentis, virgo dicetur, & aureolam habebit. ſi vero integritas carnis ſemper manſit, ſed interruptum eſt propoſitum ſeruandi virginitatem, poterit reintegrari, vnde ſi ante mortem reſumat propoſitum primum, & ſic moriatur dicetur vere decedere in virginitate, & aureolam habebit. Et cum dicitur, quod virginitas perdita non reſtauratur, verum eſt de virginitate carnis, & tamen integritas mentis poteſt plene reſtaurari, ſi manſerit carnis integritas, ideo aureola non peribit, licet non erit tantæ dignitatis, ſicut aureola illius quæ nunquam propoſitum virginitatis mutauit.

Ad primum dicendum, quòd virgini datur aureola, & non viduæ, & tamen in abſtinendo a venereis aliquo modo ſuſtinent maiorem pœnam virgines, quam viduæ, & aliquo modo viduæ quam virgines. Tria enim valde infeſtant virgines quæ viduas non tangunt.

Primum eſt deſiderium experiendi rem inexpertam, & hoc procedit quaſi ex quadam curioſitate, ex qua fit, vt homo libentius videat, & magis videre cupiat id, quod nunquam vidit, quam quod videre ſolitus eſt, & iſta eſt grauis tentatio quæ magis procedit ex cogitatione quam ex carnis ſtimulo.

Secundum eſt falſa cogitatio: virgo enim inexperta delectationem veneream, æſtimat multo maiorẽ illam eſſe quam ſecundum veritatem ſit, & non poteſt ſibi ratione perſuaderi contrarium, cum nunquã ſit experta. Ratio huius eſt vehemens inclinatio naturæ, ideſt ardens concupiſcentia ex qua iudicatur illud, ad quod talis concupiſcentia mouet eſſe magnæ fruitionis, quod in cæteris ſenſibus experimur quia maior eſt delectatio in ſentiendo aliquid quam fuerit deſiderium ſentiendi, in venereis autem econtrario accidit, quia cum concupiſcentia eſt grauiſsima, fruitio autem breuis eſt, nec reſpondet magnitudini deſiderij.

Ratio huius fuit naturæ ingenium, quia ſi ad venerea non dediſſet concupiſcentiam tam grauiter excitantem, nullum animal illis vteretur, præſertim homo qui in eis ſua ſentit incommoda: appoſuit ergo ſingulis perfectis animalibus, hanc vehementem & vrgentiſsimam concupiſcentiam, reducentem
G omne animal in ſeruitutem poteſtatis naturæ.

Tertium eſt inexperientia, & inconſideratio incõmodorum: virgo enim neſcit, quæ incommoda conſequantur vtrunque venereis vtentem, & ideo non retrahitur: nam ſi forte illa cognoſceret aperte, & cõſideraret, nimis retraheretur à deſiderio venereorum, & eſſet hoc ſibi magnum adiutorium contra tentationem. Iſta tria non infeſtant viduas.

De primo patet, quia illa curioſitas eſt circa inexperta, viduæ tamen iam expertæ ſunt.

De ſecundo patet, quia licet ſit vehemens concupiſcentia, vidua tamen ſcit illam eſſe fallacem, quia non ſequitur tanta fruitio quanta ſecutura innuitur ex tam ardenti naturæ deſiderio: poteſt ergo cauere
H fallaciam, quam iam nouit, vnde poterit ſenſualitati ex experientia perſuadere.

De tertio patet, quia incommoda venereorũ iam vidua vſu didicit, ideo ex his retrahi poteſt: hæc ergo triplex pugna ſolius virginitatis eſt, in viduis tamen eſt vnum, quod non eſt in virginibus, ſcilicet rememoratio præteritæ delectationis, quæ nimis vrget, vnde inter præcipua documenta ſeruandi continentiam, eſt non cogitare præteritas venereorum delectationes, nec tempora, nec loca, nec modos, & ita de cæteris circunſtantijs, ſicut dicit Ouidius lib. de remedio amoris, ſcilicet.

Et loca ſæpe nocent, fugito loca conſcia veſtri
Concubitus, cauſas mille doloris habent.

I Hoc autem virgines non cruciat, quia nihil venerei expertæ ſunt cuius cogitatio eas pungat. Quid tamen iſtorum magis vrgeat, ſcilicet iſtud ſolum, vel illa tria per ſe quæ virgines affligunt, non eſt facile dicere, immo nec poteſt dari vna ſententia in hoc, ſed ſecundùm variam diſpoſitionem hominum, quidam magis mouentur ex vno, quam ex alio, & ita accidit maiorem interdum eſſe viduis difficultatem ad continendum, quam virginibus, & interdum econtrario, & tamen ſimpliciter maior videtur pugna virginum. & quidquid ſit in hoc certũ eſt, quòd perfectior eſt victoria virginum, quã viduarum, quia pulcherrimum genus victoriæ eſt nunquam hoſti ſuccubuiſſe. Corona autem non debetur pugnæ, ſed victo
K riæ, vnde ſiquis grauiorem pugnam ſuſtineat, etiam ſi non vincatur dumtamen non vincat, non datur ei corona, alteri vero faciliorem pugnam agenti ſi vincat corona redditur: licet ergo interdum viduæ grauiorem, quam virgines pugnam egerint, quia tamen virgines ſemper vicerunt, viduæ autem ſuccubuerũt, interdum non datur viduæ aureola, ſed virgini. De alijs vero, quæ communia ſunt virgini, & viduæ inferendo eis difficultatem continendi, vt pœna grauis, quæ reſoluit ſpiritum, & mutat totum corpus nolentis conſentire deſiderio venereorum, & apprehenſio formæ mouentis ad fruitionem, & ſimilia, & quibus tacemus non eſt hic dicendum, quòd

quan-

quantum ad hoc non comparantur virgo, & vidus cum vtrique ſint communia.

Ad ſecundum dicendum, quòd circa aureolā matris Chriſti duplex eſt opinio. Quidam dicunt, quòd ipſa pro virginitatis pręmio non habet aureolam inquantum reſpicit pugnam, & victoriam. habet tamē aliquid maius aureola propter perfectiſſimum propoſitum ſeruandi virginitatem.

Alij autem dicunt, quòd habet excellentiſſimam aureolam etiam ſub ratione propria aureolæ, quia licet ipſa pugnam non ſenſerit, pugnam tamen carnis aliqualiter habuit, ſed ex vehementia virtutis, ita habuit carnem ſubditam, quòd iſta pugna inſenſibilis ei erat.

Sed hoc non ſtat, quia ſi dicatur proprie pugna inſenſibilis, ideſt quia nunquam eam ſenſit in multum, nec in paruum, non poteſt dici pugna, quia vbi nō eſt ſenſus aduerſitatis non eſt reſiſtentia aliqua quæ requiritur ad rationem pugnę.

Si autem dicatur, quòd ſenſit pugnam, & tamen non multum turbabat eam propter magnitudinem virtutis. non eſt conueniens, quòd beata Virgo, ſiue ponatur ſine originali concepta, ſiue in originali cōcepta, & mox ſanctificata, creditur ab omnibus, quòd ita fuerit in ea fomes extinctus, quòd nulla manſerit inclinatio illius propter perfectam ſanctificationem. vnde non recte, nec pie dicitur fuiſſe aliquam pugnā a carne in virgine, cum talis pugna non ſit, niſi ex inclinatione fomitis, & tētatio quæ eſt a carnè ſine peccato eſſe non poteſt, vt patet per glo. 2. Corinth. 12. ſuper illo verbo, datus eſt mihi ſtimulus carnis meę, vt oſtenſum eſt ſupra 4. c. quęſt. 68. non ergo fuit pugna in ea.

Sed dicendum, quòd virgo Maria vere habuit aureolam ſecundum propriam rationem, vt datur pro excellenti victoria, quia licet non habuerit pugnam a carne, habuit tamen, vel habere potuit pugnam de carne, ſcilicet, quòd Sathan tentaret eā de opere carnis, quia licet non poterat eſſe in ea aliquis ſtimulus, vel inclinatio aut deſiderium ad venerea, diabolus poterat ei ſuggerere immittēdo grauiſſimas cogitationes de venereis, illis autem perfecte reſiſtere pugna erat de conſeruanda virginitate, nec eſt inconueniēs, aut contra honorem virginis eam a dæmone de venereis fuiſſe tentatam, cum Chriſtus a Sathan de idolatria quæ eſt peſſimum vitiorum, tentatus fuerit ſupra capit. quarto.

Ad tertium dicendum, quòd nunc debetur aureola virginitati, licet non deberetur ſi homo nunquam peccaſſet, quia aureola nō debetur virginitati, niſi inquantum addit quandam excellentiā ſuper alios grādus continentię. ſi autem non peccaſſet Adam, virginitas nullam perfectionem addidiſſet ſupra coniugalem continentiam, quia tunc fuiſſent nuptiæ honorabiles, & thorus immaculatus nulla exiſtente concupiſcentię fęditate. nam nunc virginitas habet quandā perfectionem, quia vitat omnem veneream delectationem, quę eſſe non poteſt ſine quadam fęditate, & ardore concupiſcentiæ, & ſuffocatione rationis. in ſtatu autem innocentiæ nihil illorum fuiſſet, ideo nullā perfectionem habuiſſet virginitas vltra actum coniugalem, immo melior & honorabilior eſſet actus coniugalis quam virginitas, quia per illum proles gigneretur ſine vllo incommodo, virginitas autem ſterilis eſſet, ideo non competeret tunc premium virginitati, maxime quia aureola dicit gaudium de victoria excellenti, & tamen tunc nulla eſſet pugna in continendo, quia pugna eſt nunc propter inclinationem fomitis dati nobis in pęnam, qui non fuiſſet in ſtatu innocentiæ. Non eſſet ergo tunc aureola virginitatis,

A ſed potius mortaliter peccaret volens virginitatem ſeruare, quia Deus pręceperat dicens: creſcite & multiplicamini. Geneſ. primo. quod fuit dictum in ſtatu innocentiæ, vt patet ibidem, quia innocentia perijt. Geneſ. tertio. nunc autem mutata conditione naturæ humanæ, eſt virginitas nimis laudabilis quæ tunc in nullo honore fuiſſet, & redditur pro ea excellens pręmium, quod dicitur aureola.

Dicunt tamen aliqui, quòd tempore legis Moyſi ſaltem ipſis Iudęis non daretur aureola pro virginitate ſeruata, quia tunc cultus Dei multiplicandus erat per carnalem propagationem, ſcilicet, vt augeretur aliter populus a quo ſolus Deus colebatꝰ ſpecialiter. vnde non erat tunc laudabile omnino a venereis ab-

B ſtinere, nec tali propoſito redderetur ſpeciale pręmium, niſi procederet ex diuino inſtinctu, ſicut creditur de Ieremia, & Helia, quorum coniugia non leguntur. Sed de hoc, an verum ſit, dicetur infra decimonono, vel vigeſimoquinto cap. vbi de virginitate agetur. De gentilibus tamen colentibus Deum tēpore legis Moyſi, non eſt dubium quin aureolam ſeruatæ virginitatis reciperent ſi propter Deum illam ſeruarent.

Ad quartum dicendum, quòd ſi aliqua violenter corrumpitur, aut prius habuit firmum propoſitum obſeruandi virginitatem, aut non. Si non habuit ſaltē quando corrupta eſt, ſed intendebat nubere. virgini-

C tas perijt, licet ſine culpa eius, & quamuis poſtea proponat perpetuo abſtinere, & ita faciat, non habebit aureolam virginitatis. Si autem antequam defloraretur firmum habebat propoſitum virginitatis, non perit aureola, licet pereat carnis integritas, quia virginitas magis eſt mentis quam corporis, & hoc ſi ſemper maneat in propoſito virginitatis, quod ſi mutauerit perit omnino virginitas.

Sed quid ſi ſit deflorata poſtea mutet aliquando propoſitum virginitatis. ſi ante mortem reſumat propoſitum virginitatis, an habebit aureolam?

Aliqui dicunt, quòd non: quia in iſta fęmina perijt integritas carnis. ſi ergo pereat integritas mentis, iam nihil manet de virginitate, & ſic non poterit reintegrari cum tota iám perierit.

D Dicendum, quòd prædicta fęmina habebit aureolam. nam quando deflorata eſt non perdidit aureolā, ſi tunc tenebat firmiter virginitatis propoſitum. poſtea tamen ſi mutet propoſitum virginitatis non corrumpitur niſi mente, ſed corruptio mētis ſemper poteſt reparari quandocunque mutetur propoſitum, ideo poterit reparari, vt cum non perdiderit aureolam quando deflorata eſt, quòd poſtea ſi redeat ad propoſitum perpetuo continendi, manebit ſibi aureola.

Cum autem dicitur, quòd in iſta fęmina perijt tam integritas carnis quam mentis, ergo non poteſt re-

E ſtaurari.

Dicendum, quòd verum eſt quando ambo ſimul pereunt, aliàs autem non perijt virginitàs, & illud fit dupliciter.

Vuo modo ſi mulier ſponte cognoſcitur. Secundò ſi violenter, & tamen habebat tunc propoſitum nubendi alicui, quia in eodem inſtanti ſunt iſta duo, ſcilicet, perire carnis integritatem, & mentis. Hic autem non eſt ſic, quia quando mulier violenter cognita eſt, manebat ei propoſitum virginitatis in quo ſaluabatur vera virginitas, quando autē poſtea mutabit propoſitum nō erat violatio carnis, quia illa violatio quæ præceſſerat nō abſtulit virginitatē, iō eſt iam quaſi non fuerit, cum nihil operata fuerit; nunc aūt violatio nulla fuit, & tamen ſola mutatio ꝓpoſiti non tollit virginitatem, quin poſſit reparari,

ideo ſi reſumit propoſitum ante mortem manet ſibi aureola.

Ad quintum dicendum, quòd virginitas innaſcitur nobis a natura quantum ad id, quod eſt materiale in ea, ſ. integritas carnis, & tamen quantum ad id, quod eſt formale, & perfectum, a quo ipſa habet rationem virtutis, & meriti, ſ. propoſitum perpetuo abſtinendi, non ineſt a natura, ſed a diuino munere homini prouenit, vt dixit Chriſtus infra decimonono, ſ. non omnes hoc capiunt, ſed quibus datum eſt, ſcilicet a Deo.

Ad ſextum dicendum, quòd non competit cuilibet viduæ fructus ſexageſimus, ſed illi ſoli quę habet propoſitum virginitatis, & non differt, an habeat propoſitum ſine voto, vel cum voto, quia ad rationem actus virtutis ſufficit electio quæ eſt in propoſito ſine voto, ſicut cum voto. de virginitate idem eſt, quia ſufficit propoſitum, & nō requiritur votum, qui autem nec votum emiſit, nec propoſitum habet, licet virginitatē obſeruet, aureolam non habebit, vt ſi volentē nubere, ante nuptiaſ contingat decedere, & vocatur nubere quicunque actus venereus qualitercunque fiat. Vel ſi forte quis erat dubius, an nuberet, vel virginitatem ſeruaret, & dubitantem de his mors abſtulit, etiam aureolam non habebit, licet erit ei aliquale gaudium in patria de integritate non perdita.

Ad ſeptimum dicendum, quòd frigidi, & eunuchi qui coire nequeunt, ſi voluntatem habeant ſeruandi perpetuo incorruptionem, etiam ſi aliquando eis potentia coeundi adueniat, virgines ſunt, & aureolā habebunt, quia faciunt de neceſſitate virtutem. ſi tamē non habent propoſitum iſtud, ſed nubere vellent ſi poſſent, licet materialiter virgines ſint, aureolam tamen non habebunt. Sic dicit Aug. lib. de ſancta Virginitate, ſ. quibus ipſum virile mēbrum debilitatur, vt generare non poſſint, vt ſunt eunuchi, ſufficit cum Chriſtiani ſint, & Dei pręcepta cuſtodiunt, eo tamen propoſito ſunt, vt coniuges ſi poſſent haberent coniugatis fidelibus abdicari, & ita qui omnino ex neceſſitate abſtinet, aureolam non habet.

An martyribus debeatur aureola. Et tria ſunt genera martyrum. Et ſecundum quid operi debeatur aureola. Et victoria pugnæque perfectio de exterioribus conſideratur ex duobus. Demum eſſentia martyrij explicatur, & eius conditiones, in quo ſit, & circa quæ cenſeatur verſari.

Quæſt. XX.

QVAERETVR, an martyribus debeatur aureola. Aliqui dicunt, quòd non: quia aureola datur pro operibus ſupererogationis: nam Exodi 25. ſuper illo verbo aliam coronam aureolam: dicit Beda, de eorum pręmio poteſt recte intelligi qui generalia mandata ſpontaneæ vitæ perfectioris electione tranſcendunt. mori tamen pro confeſſione fidei interdum eſt neceſſitatis, & non ſupererogationis. iuxta illud ad Rom. 10. corde creditur ad iuſtitiam, ore autē confeſſio fit ad ſalutem, ideſt ad habendum ſalutem neceſſe eſt interdum confiteri, quod corde creditur, & tamen quod eſt ad ſalutem, eſt ſimpliciter neceſſarium, ergo confeſſio fidei interdum eſt neceſſaria, & tunc martyrium non erit aliquid ſupererogationis, & conſequenter non reſpondebit ſibi aureolā ſemper.

Item quia, vt ait Gregori. tanto magis ſunt ſeruitia grata, quanto ſunt magis libera, ſed martyrium quaſi nihil habet de libertate, cum ſit poena ab alio violenter inflicta, ergo martyrio non reſpondet aureola quæ ſoli excellenti merito debetur.

Item martyrium non ſolum conſiſtit in exteriori

F paſſione mortis, ſed etiam in interiori voluntate. Vnde diſtinguit Bernardus tria genera martyrum, ſ. voluntate, & non neceſſitate, vt Ioannes Euangeliſta. voluntate, & neceſſitate, vt Stephanus. neceſſitate & non voluntate, vt Innocentes. ſi ergo martyrio debetur aureola, magis debetur martyrio voluntatis quā martyrio exteriori, cum martyrium ex voluntate ꝓcedat, & tamen non conceditur in hoc martyrio aureola, ergo nec martyrio exteriori dabitur aureola.

Item afflictio mentis eſt maior quam afflictio corporis quæ eſt per dolores, quia illa eſt per interiores G animæ paſſiones. vnde interior afflictio, martyrium quoddā eſt, vt dicit Hiero. in Sermone de aſſumptione, ſ. recte Dei genitrix virgo, & martyr fuit, quamuis in pace vitam finierit. vnde dicitur tuam ipſius animā pertranſiuit gladius, ſ. dolor de morte filij, & tamen interiori dolori aureola non reſpondet, ergo nec exteriori martyrio.

Item pęnitentia eſt quoddam martyrium. vnde dicit Grego. quāuis occaſio perſecutionis deſit, habet tamen pax noſtra martyrium ſuum, quia ſi carnis colla ferro non ſubijcimus, ſpirituali tamen gladio carnalia in mente trucidamus. pęnitentiæ autem quæ in exterioribus operibus conſiſtit, non debetur aureola, ergo nec etiam exteriori martyrio.

H Item illicito operi non debetur aureola, ſed illicitū eſt ſeipſum occidere, vt oſtendit Augu. 1. de ciuitate Dei. quorundam tamen martyria in eccleſia celebrata ſunt qui ſibi manus iniecerunt tyrannorum rabiē fugientes, vt patet in Eccleſiaſtica hiſtoria de quibuſdam apud Alexandriam, ergo non debetur ſemper martyrio aureola.

Item contingit hominem aliquādo vulnerari pro fide, & poſtmodum aliquo tempore ſuperuiuere. hunc enim conſtat martyrem eſſe, & tamen non cōſtat, quòd ei debeatur aureola, quia non durauit pugna vſque ad mortem, ergo non debetur ſemper martyrio aureola.

Item quidam magis affliguntur in amiſſione rerū I temporalium, quam in afflictione proprij corporis. quod patet, quia multas afflictiones ſuſtinent, vt diuitias congregent. ſi ergo propter Chriſtum eis temporalia auferantur, videtur quòd ſint martyres, non tamen habebunt aureolam, ergo non competit omni martyri aureola.

Item martyr videtur eſſe ſolus ille qui pro fide occiditur. dicit enim Iſidorus martyr gręce, latine teſtis dicitur, quia propter Chriſtum paſſiones, & martyriū ſuſtinuit, & vſque ad mortem pro veritate certauit, ſed aliquę alię virtutes ſunt excellentiores fide, vt iuſtitia, charitas 1. Corinth. 13. & tamen etiam charitati non debetur aureola, ergo nec fidei, & ſic nec martyrio, quod propter fidem eſt.

Item ſicut veritas fidei eſt a Deo, ita etiam quęcunK que alia veritas, quia vt ait Ambroſ. omnē verum a quocunque dicatur, a Spiritu ſancto eſt. ſi ergo ſuſtinenti mortem pro veritate fidei deberetur aureola, etiam deberetur ſuſtinenti mortem pro quacunque alia veritate, quod falſum eſt, ergo nec pro veritate fidei.

Item bonum commune eſt melius, & diuinius bono particulari 2. Ethic. c. 1. ſed ſi aliquis pro conſeruatione reipublicæ moriatur in bello iuſto, non debetur ei aureola: ergo ſi occidatur pro obſeruatione fidei proprię ne illam perdat, non habebit aureolam, & tamen eſt martyr.

Item omne meritum prouenit ex libero arbitrio, ſed quorundam martyria celebrantur in eccleſia qui vſum liberi arbitrij non habuerūt, ſ. Innocentes: ergo

non

non habuerunt aureolam, quæ eſt quoddam prēmiū reſpondens merito, & ita non competit omni martyrio aureola.

Dicendum, quòd martyribus aureola datur. Quod patet qa virgini datur aureola, ſed eſt maius eſſe martyrem, quam eſſe virginem, vt dicit Auguſtinus lib. de ſancta virginitate, ſcilicet nemo quantum puto auſus ſuit præferre virginitatem martyrio: ergo martyri debetur aureola: datur enim aureola pro operibus perfectis habentibus rationem excellentis victoriæ, ſecundùm quam homo valde cōformetur Chriſto, hoc autem eſt in martyrio, quia ibi eſt pugna grauiſſima, & conſequenter excellens victoria: ſicut enim quædam eſt pugna ſpiritus contra interiores concupiſcentias, ad Gala. 5. caro concupiſcit aduerſus ſpiritum, & ſpiritus aduerſus carnem, ita eſt quædam pugna homini contra paſſiones ab extra illatas, vnde ſicut perfectiſſimæ victoriæ qua de concupiſcentijs carnis triumphatur quæ eſt virginitas, debetur ſpecialis corona quæ dicitur aureola, ita etiam perfectiſſimæ victoriæ quæ habetur de exteriori impugnatione debetur aureola.

Perfectiſſima autem victoria de exterioribus conſideratur ex duobus.

Primò ex paſſionis magnitudine, quia quanto eſt hoſtis fortior, tanto victoria eſt excellentior, inter omnes autem paſſiones ab extra illatas mors eſt maxima, quia ipſa eſt vltimum terribilium tertio Eth. cap. de fortitudine, ſicut inter paſſiones interiores præcipuę & vehementiores ſunt concupiſcentiæ venereorum, & ideo quando quis obtinet victoriam de morte, & de alijs, quæ ordinantur ad mortem perfectiſſime vincit.

Secundò conſideratur perfectio victoriæ ex cauſa pugnæ, ſcilicet quando pro cauſa honeſtiſſima pugnatur quę eſt Chriſtus, & hæc duo in martyrio inueniūtur, quia martyrium dicitur mors ſuſcepta propter Deum, quia martyrem facit non pęna ſed cauſa, id eſt cauſa mouēdi, quia aliàs latrones affixi patibulis martyres dicerentur: ſicut ergo virginitati pro Chriſto ſeruatæ in qua eſt perfectiſſima victoria concupiſcentiæ venereorū, debetur aureola, & martyrio ita quod eſt mors pro Chriſto ſuſcepta in qua perfecte vincuntur paſſiones ab extra illatæ, aureola debebitur.

Ad primum dicendum, quòd aureola datur pro opere perfecto etiam ſi non ſit ſupererogationis, ſuſtinere autem mortem propter Chriſtum quantum eſt de ſe, eſt opus ſupererogationis, quia non tenetur quilibet fidem ſuam confiteri coram perſecutore ſēper, ſed quando de fide interrogatur, & oportet eam negare vel confiteri, multi tamen martyres ſe ſponte obtulerunt, & in illis fuit martyrium opus ſupererogationis. Et tamen etiam ſiquis deprehenſus cogatur fidem confiteri perfecte aureolam habet, licet tūc martyrium non ſit ſupererogationis, ſed neceſſitatis, quia aureola non debetur operi inquantum eſt ſupererogationis, ſed inquantum habet perfectionem: manente ergo hac perfectione; etiam ſi non ſit opus ſupererogationis aureola debetur, & tamē martyrium non eſt opus minus perfectum quando eſt neceſſitatis, quam quando eſt ſupererogationis: ergo vtrique debetur aureola.

Ad ſecundum dicendum, quòd omne martyrium proprie dictum eſt voluntarium, cum ſit mors pro Chriſto ſuſcepta, quod autem ab extra inferatur non facit illud eſſe inuolūtarium, vnde nec debetur martyrio præmium, ſecundùm quòd ab extra infligitur, ſed ſecundùm, quòd voluntarie ſuſtinetur, quia non inuenitur niſi per ea quæ ſunt in nobis, & quanto aliquis ſuſtinet id, quod eſt difficile & magis notum voluntati repugnare, tanto voluntas, quæ propter Chriſtum id ſuſtinet, oſtenditur firmius fixa in Chriſto, & ideo excellentius præmium ei debetur. Eſt autē martyrium voluntarium quomodocunque inferatur, ſed interdum eſt magis, vel minus voluntarium, & fit ſic tripliciter.

Primo quādo quis optans pro Chriſti nomine mori non requiſitus offert ſe perſecutori, & iſtud eſt voluntarium abſolute.

Secundo vt ſiquis nollet mori & ſe occultat, deprehenſus tamen eligit potius omnia terribilia ſuſtinere, quam Chriſtum negare, & iſtud eſt voluntariū conditionatum, vel mixtum.

Tertio vt ſi infideles oderint aliquem fidelem, vtpote ſi multos de ipſis conuertit ad Chriſtum, & propter hoc illum occidant, nec liberari poſſit etiam ſi velit negare, Chriſtū martyr eſt, & ipſa paſſio eſt ſimpliciter neceſſaria, & tamen iſte aureolam habebit, quia pro Chriſto occiditur, & iſta mors eſt voluntaria quantum ad iſtam, inquantum illud pro quo ēt eam tolerat, fuit voluntarium, & tunc ei non diſplicet egiſſe id pro quo occiditur.

Ad tertium dicendum, quòd martyrium perfectū non conſiſtit in ſola voluntate, ſed opus requiritur, quia non eſt tam fixa in Chriſto mens eius qui martyrium deſiderat, ſicut eius qui actu tolerat. Nam in actibus in quibus reperitur multum de delectatione, vel de difficultate, ipſi actus exteriores addunt ad rationem meriti, vel demeriti ſupra actum voluntatis, quando ſolus eſt, ſecundùm quòd ipſa voluntas intēſius mouetur ad bonum, vel malum quando fiunt tales actus exterius. De delectatione patet, vt in venereis: nam voluntas mouetur propter delectationem, quia tamen vehementior eſt, quando eſt in actu quā quando eſt ſolum in deſiderio vel propoſito, neceſſe eſt voluntatem magis adhęrere illi delectationi, & quia tendendo in delectationem illam voluntas deordinatur, neceſſe eſt, quòd quando experietur actu illam delectationē magis deordinetur, & conſequenter magis peccat quis quando actu fornicatur, quam quando fornicari deliberat: ſunt enim iſta duo peccata, & tamen voluntas magis deordinatur in ſecundo, quam in primo, quia augetur voluntas in actu. Idem eſt in actibus difficilibus, quia eligere tolerare aliquid difficile eſt durum voluntati, & non eliget illud niſi ſit animus firmata in amore eius propter quod malum tolerat, & tamen difficilius eſt perſiſtere voluntatem in hac electione quando malum actualiter infligitur, cum illud non poterit facere ſine maiori firmitate quam prius habebat, cum ſolum hoc tolerare eligeret, & ita eſt in martyrio, quia firmior volūtas requiritur ad tolerandum martyrium actu, quam ad eligendum illud tolerare, & quia ex vehementiori motu voluntatis in Deum eſt maius meritum, magis meretur regulariter martyrium ſuſtinens, quam ſolum illud eligens, etiam ſi ad illud ſuſtinendum ſe omnino diſpoſuerit, etiam quia præter hoc tolerat quandam difficultatem, quam non habet qui martyrium ſolum eligit.

Poteſt tamen interdum magis mereri qui ſolum illud eligit, quam qui eligit, & ſuſtinet, eo ꝙ ex maiori, & ardentiori charitate poteſt quis martyrium eligere quam alius illud ſuſtinere, id eſt quòd charitas, qua ipſe eligit ſuſtinere martyrium ſit maior, & iſte actus eligendi ſit ardentior & magis firmans eligentem in Chriſto, quam ſit illa charitas quā habet alius quando actu martyrium tolerat, & per quam ſufficiēter firmatur in Chriſto vt propter eum poſſet iſta dura tolerare, & tunc cum charitas ſit radix meriti reſpectu præmij eſſentialis, & iſte habeat perfectiorem

actum

actum charitatis martyrium eligendo, quam alius illud ſuſtinẽdo, neceſſe eſt, quòd magis mereatur iſte martyrium eligendo, quam ille illud ſuſtinendo, & tamen eligenti ſolum martyrium non debetur aureola, toleranti autem debetur, quia aureola eſt pręmiũ accidentale, & non meremur illud ex radice charitatis, ſed ex conditione actus habentis difficultatẽ quãdam & excellentem victoriam, ſed hoc nõ eſt in eligente martyrium, quia ille nondum pugnat, charitas autem non prodeſt ad aureolam, quia ſolum eſt ad præmium eſſentiale. F

Ad quartum dicendum, quòd in toleratione interiorum paſſionum non eſt martyrium, quia dolores exteriores ſunt maiores interioribus: ſicut enim G delectationes tactus circa quas temperantia eſt, maximę ſunt inter omnes delectationes interiores, & exteriores, ita dolores tactus omnibus alijs doloribus ſunt maiores, & ideo illi difficultati quæ eſt in ſuſtinẽdo dolores tactus, pręcipue quæ ſunt in verberibus, & ſimilibus debetur aureola, magis quam difficultati quæ eſt in ſuſtinẽdo interiores dolores, pro quibus ſolis non dicitur aliquis proprie martyr niſi per ſimilitudinem, & ſic Hieronym. dicit Mariam eſſe martyrem.

Ad quintum dicendum, quòd pęnitentia non eſt martyrium, quia martyrium eſt mors pro Chriſto ſuſcepta, pęnitentia autem non eſt mors, nec conſiſtit in his, quæ ad mortem inferendam ordinantur, H cum pęnitentia ſit ad carnem macerandam, vel domandam, martyrium autem ad carnem occidẽdam, niſi pęnitentia menſuram exceſſerit, & tunc culpanda eſt, dicitur tamen martyrium propter ſimilitudinẽ afflictionis, & excedit martyrium paſſionis diuturnitate, exceditur tamen ab eo doloris intenſione, & eſt exceſſus ſimpliciter, vnde pœnitentiæ aureola nõ cõpetit, ſed martyrio.

Ad ſextum dicendum, quòd martyrium nunquã eſt illicitum, ſed laudabile, inferre autem ſibi ipſi manus occidendo, vel mutilando generaliter eſt illicitũ, in aliquo tamen caſu licet, ſcilicet ſi diuino inſtinctu fiat de quo dictum eſt ſupra capitulo quinto, quæſtione 112. I

Ad ſeptimum dicendũ, quòd ſiquis pro fide Chriſti vulneretur, ſiue ad mortem, ſiue non, dummodo inde non moriatur, ſed prorſus curetur, licet multum meruerit, martyr tamen non eſt, nec aureolam habebit, cum martyrium ſit mors pro Chriſto ſuſcepta, ſi autem ex vulnere confeſtim moritur, martyr eſt, ſi vero ad mortem percutitur, & tamen non moritur ſtatim, ſed poſt aliquot dies, dumtamen ex vulnere moriatur martyr eſt, & aureolam habebit, ſic fuit de beata Cecilia quę gladio percuſſa per triduum vixit, vt de ipſa ait, triduanas à domino popoſci inducias, vt domum meam Eccleſiam conſecrarem. Ita etiam fuit de multis martyribus qui ſuſceptis vulneribus nõ K ſtatim, ſed poſt aliquot dies in carceribus mortui sũt, ſiquis autem vulnus mortale non accipiat, & tamen exinde incurrat mortem, martyr dicitur, & aureolam habere creditur.

Quidam tamen dicunt, quòd ſi per negligentiam incurrat propriam mortem ex vulnere, quod nõ erat mortale, non eſt martyr.

Sed dicendum, quod etiam ſi per aliqualem negligentiã mortuus eſt qui aliàs non erat ex vulnere moriturus martyr eſt, quia iſta negligentia non deduxiſſet enim ad mortem niſi præſuppoſito vulnere, quod pro fide acceptum eſt, & ita vulnus pro Chriſto illatũ fuit ei prima occaſio mortis, & ideo martyr eſt iſte, & aureolam non amittit propter negligentiam prædictam, niſi talis fuiſſet negligentia quæ culpam mortalem inducat, quia iſta aufert auream, & aureolam, & ſic neceſſe eſt, quòd vel damnetur vel aureolam habeat. Si vero ex vulnere mortali ſuſcepto non moritur aliquo caſu accidente, vel vulnera mortalia non ſuſcepit, & tamen carcerem ſuſtinens moritur, martyr eſt, & aureolam habet. Ita enim fuit de quibuſdã vt de Marcello, & de Ioanne Papa, & de Euſebio: nã Ioannes, & Euſebius vulnera ſuſceperunt, ſed carcerem diu ſuſtinentes famis inedia, vel alijs anguſtijs mortui ſunt, eorum tamen martyria celebrat Eccleſia. Ad martyrium enim non requiritur determinatum genus mortis, ſed ſolum, quòd pro Chriſto moriatur aliquid ſuſtinens, ita quòd iſta toleratio duret vſque ad mortem, vel ex malis toleratis mors ſequatur.

Ad octauum dicendum, quòd non eſt martyr ille cui temporalia auferuntur propter Chriſtum: ſicut enim temperantia non eſt circa delectationes in pecunijs, vel honoribus, ſed in delectationibus tactus quaſi præcipuis, ita etiam fortitudo eſt circa pericula mortis ſicut circa præcipua tertio Eth. cap. de fortitudine, ideo ſoli illi paſſioni quæ irrogatur circa corpus ex qua mors ſequitur debętur aureola. Si autem quis propter Chriſtum diuitias, famam, honorem, vel ſimilia amittat, non eſt propter hoc martyr nec aureolam habebit, quia nõ poteſt quis plus amare res ſuas quam corpus ſuum niſi inordinate amet. Amor tamen inordinatus non adiuuat ad merendum aureolam, ſed potius facit ad perdendum præmium ſubſtantiale, cum inordinatus amor ſit peccatum, naturaliter tamen non poteſt æquari dolor de amiſſione rerum, dolori de occiſione corporis, ideo martyrio debetur aureola, ſed non amiſſioni rerum propter Chriſtum.

Ad nonum dicendum, quòd ad martyrium non ſolum eſt cauſa ſufficiens confeſſio, ſed requiritur virtus aliqua infuſa, quæ habeat pro fine Chriſtum: quęlibet enim virtus in facto ſuo facit nos teſtes Chriſti in quantum opera quę Chriſtus facit per nos, ſunt teſtimonium bonitatis Chriſti, cum homo non poſſit ſine Chriſto bonum facere: Io. 15. ſine me nihil poteſtis facere, ideſt nihil boni: ideo non ſolum ſiquis pro confeſſione fidei moriatur, ſed etiam pro quacunque alia virtute quã propter Chriſtum ſeruat, vel ut in vitium oppoſitum non incurrat, martyr eſt, & ita beata Agnes pro ſeruanda virginitate potius, quam pro ſeruanda confeſſione fidei occiſa eſt, licet confeſſio fidei fuerit adducta vt color ad ipſam occidendum, ita ſiquis occidatur quia non vult conſentire alicui vitio ne per illum Chriſtum offendat, vere martyr eſt, & aureolam habet.

Ad decimum dicendum, quòd veritas fidei magis pertinet ad Chriſtum, quã cęterę veritates, quia pertinet ad ipſum, vt ad finem, & vt ad obiectum, quia fides tota de Chriſto eſt, cęterę veritates non pertinẽt ad Chriſtum tanquam ad obiectum, ſed ad res illas de quibus aliquid confirmatur vel negatur, ſed poſſunt pertinere ad Chriſtum, vt ad finem, ſcilicet ſi propter Chriſtum velit quis dicere veritatem. Et ideo nullius veritatis confeſſio ex parte materię vel obiecti eſt cauſa ſufficiens ad martyrium, ſcilicet vt non dicatur aliquid falſum de Chriſto, aliæ tamen veritates poſſunt eſſe ſufficiens cauſa martyrij, vt ſiquis potius occidi eligat, quam falſum dicere, vt Chriſtũ non offendat; nam tunc aureolam martyrij habebit.

Ad vndecimum dicendum, quòd moriens in bello iuſto pro bono publico non eſt martyr ex hoc ſolũ quòd pro republica moritur, ſicut eſt martyr qui pro Chriſto moritur, quia bonum increatum excedit bonum creatum quodcunque. Vndę quicunque finis

creatus

A creatus, ſiue ſit bonum publicum, ſiue priuatum, nõ poteſt tantam bonitatem præſtare actui quantam finis increatus præſtat. & ideo ſiquis pro republica moritur non referens hoc ad Chriſtum, licet ſit in charitate non habebit aureolam, ſed ſi moriatur pro republica inquantum in hoc tollit Chriſtum principaliter cuius cultus eſt conſeruatio boni publici martyr erit, & aureolam habebit, vt ſi defenderet patriam ab impugnatione hoſtium qui Chriſti fidem nituntur corrumpere, martyr erit.

Ad duodecimum dicendum, quòd quidam volũt Innocentes fuiſſe vere martyres, non ſolum opere, ſed etiam voluntate. Dicunt enim, quòd virtute diuina acceleratus fuit in eis vſus rationis, ſicut aſſerũt
B fuiſſe in Ioanne Baptiſta dum adhuc eſſet in vtero, & ita fuit in eis voluntas moriendi pro Chriſto.

Sed hoc non eſt ſatis recte dictum, quia non eſt ponendum miraculum ſine neceſſitate, nemo tamẽ vrget nos Innocentes habuiſſe miraculoſe vſum rationis, ideo non eſt ponendum.

Alij ergo dicunt, quòd Innocentes fuerunt martyres neceſſitate & non voluntate, & ſic vult Bernar. diſtinguens tria genera martyrum, vt dictum eſt, & tũc Innocentes non habent perfectam rationem martyrij, ſed aliquam participationem eius, ſcilicet, quod pro Chriſto paſſi ſunt, & ita non habent aureolam,
C ſecundùm perfectam rationem aureolæ, ſcilicet quia gaudent ſe in obſequium Chriſti fuiſſe occiſos, ſicut paruuli morientes cum carnis integritate ante annos diſcretionis, licet non habeant perfectam aureolam virginitatis, gaudent tamen aliqualiter de integritate carnis, quæ in eis manſit.

An doctoribus debeatur aureola. Et quibus doctoribus maxime debeatur. Quaſt. XXI.

QVAERETVR, an doctoribus debeatur aureola. Aliqui dicunt, quod non, quia omne præmium patriæ reſpondet alicui virtuti, prædicare tamen, vel docere nõ eſt actus
D alicuius virtutis: ergo doctrinæ, vel prædicationi aureola non competit.

Item docere & prędicare ex ſtudio competit, & ex doctrina, ea tamen per quę meremur aliquid pro futuro ſtatu non ſunt acquiſita humano ſtudio, ſed infuſa, quia naturalibus, & acquiſitis non meremur: ergo per prędicationem, & doctrinam non habetur aureola.

Item exaltatio in futuro habetur per humiliationem huius vitæ: Luc. 14. ſcilicet qui ſe humiliat exaltabitur: in docendo tamen, & prędicando non eſt humiliatio, ſed potius ſuperbiæ occaſio, vnde dicit glo. Matth. 4. quòd diabolus multos decepit honore magiſterij inflatos: ergo prædicationi non debetur aureola.

E Dicẽdum, quòd aureola debetur doctoribus, quia ad Eph. 1. ſuper illo verbo, quæ ſit eminens, &c. dicit glo. quoddam crementum habebũt ſancti doctores vltra illud quod alij communiter habebunt, iſtud autem vocatur aureola.

Item Canticorum 8. ſuper illo verbo. vinea mea coram me eſt. dicit glo. oſtendit, quòd ſingularis prę mij modum doctoribus eius diſponit, & ſic doctores habebunt ſpeciale prę mium, quod eſt aureola.

Etiam patet hoc ex ratione aureolę quæ dicit perfectiſſimam rationem victoriæ in qua homo conformatur Chriſto, & ſicut per martyrium, & virginitatẽ perfectiſſimam victoriam quis habet de carne & mũdo, ita etiam victoriam perfectiſſimam contra diabolum obtinet, quando quis non ſolum diabolo in pu-

A gna non ſuccumbit, ſed etiam eum expellit, & non ſolum à ſe ſed etiam ab alijs, hoc autem fit per prædicationem, & doctrinam, ideo prędicationi & doctrinæ debetur aureola ſicut virginitati & martyrio.

Aliqui autem putant, quòd ſolis prælatis debeatur aureola, quia eis competit ex officio prædicare, & docere.

Sed falſum eſt, quia aureola debetur omnibus actu prædicantibus, & docentibus, prælatis autem ſi actu doceant, aureola dabitur, aliàs tamen propter officiũ ſolum non dabitur eis, quia corona non debetur ſtatui ſed actui pugnandi, iuxta illud 2. Tim. 2. non coronabitur niſi qui legitime certauerit.

Sciendum etiam, quòd non debetur cuilibet do-
B ctrinæ aureola, ſed illis ſolum, quę eſt de pertinentibus ad ſalutem, iſta autem eſt doctrina ſacræ ſcripturæ, quia obſeruatio eius eſt neceſſaria ad ſalutem, & ita dicitur Dan. 12. qui erudierint plurimos ad iuſtitiã fulgebunt ſicut ſtellæ ad perpetuas æternitates, per quod præmium aureolę deſignatur, erudire tamen ad iuſtitiam eſt erudire hominem in illo per quod iuſtus fit, & iſta eſt doctrina ſacræ ſcripturæ, quia obſeruatores ſuos iuſtos reddit, docere autem hoc pertinet ad aureolam, quia hic eſt quædam pugna excellens, & arma huius pugnæ ſunt ſpiritualia, ſcilicet teſtimonia ſacræ ſcripturæ 2. Corinth. 10. arma militię noſtrę
C non ſunt carnalia, ſed ſpiritualia potentia Deo, ideſt habentia poteſtatem, ſecũdùm Deum ad deſtructionem munitionum, & omnem altitudinem extollentem ſe aduerſus ſcientiam Dei, & in captiuitatem redigentes omnem intellectum in obſequium Chriſti, ideſt doctrina ſacrę ſcripturæ proficit ad hoc, vt per eam reſiſti poſſit omnibus impugnãtibus Chriſtum, & omnis intellectus cogatur ſubijci Chriſto per iſtã manifeſtam veritatem, quam ſacra ſcriptura oſtendit: hic ergo docere eſt ſpiritualiter militare pro quo debetur corona excellens, quę aureola dicitur.

Ad primum dicendum, quòd prędicare & docere ſunt actus alicuius virtutis, ſ. ſapientiæ tanquam dirigentis, vel charitatis tanquam imperantis, vel miſeri-
D cordię ſpecialiter hoc reſpicientis, quia docere eſt ſubuenire defectui proximi qui eſt ignorãtia, ſed alienis defectibus ſubuenire ad miſericordiam pertinet, vnde docere ponitur inter opera miſericordię ſpiritualia, vt oſtenſum eſt ſup. 5. c. q. 26.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet ſcientia ad prędicandum, & docendum ex doctrina & ſtudio, vt communiter habeatur, vſus tamen doctrinę ex voluntate procedit, quę informatur per charitatem à Deo infuſam, & ſic actus iſte poteſt eſſe meritorius, non per ea quę homo naturaliter habet, vel acquiſiuit, ſed per ea quę Dominus ſibi infudit.

Ad tertium dicendum, ꝙ exaltatio hominis in hac vita non diminuit prę miũ vitæ futurę, niſi ei qui hanc exaltationem ad propriam gloriam quęrit. Qui autẽ
E iſtam exaltationem ad vtilitatem aliorum conuertit, ex ea ſibi mercedem acquirit: nam non poterit vtiliter docere quis, niſi ſtatus doctoris haberet aliquam excellentiam ſuper eos qui docentur propter venerationem eius, quod docetur, ne ſacra doctrina ſit contemptibilis.

An Chriſtus habeat aliquam aureolam, ſiue competat. Quaſt. XXII.

QVAERETVR, an Chriſtus habeat aliquam aureolam. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia aureola debetur virginitati, martyrio, & doctrinę, ſed in Chriſto fuerunt hæc perfectiſſime: ergo Chriſto debetur aureola.

Item

Item quod eſt perfectiſſimum in rebus humanis Chriſto eſt attribuendum, ſed aureola debetur meritis excellentiſſimis: ergo in Chriſto eſt aureola.

Item dicit Cyprianus, quòd imaginem Dei virginitas portat: virginitatis ergo exemplar in Deo eſt, & ſic videtur quod Chriſto etiam inquantũ eſt Deus aureola competat.

Dicendum vt aliqui volunt, quòd in Chriſto eſt aureola, ſecundùm propriam rationem aureolę, quia in eo fuit pugna, & excellens victoria, & iſtud dicit propriè ratio aureolæ.

Aliter dicendum, & melius, quòd quamuis Chriſto competat aurea ſiue corona, ſecũdùm rationem ſuam, non tamen competit ei aureola, quia aureola cum ſit diminutiuum importat aliquid paruum, vel aliquid quod ſecundùm partem habetur, & non ſecundùm totam ſui plenitudinem poſſidetur. Illis ergo competit aureolam habere in quibus eſt aliqua participatio, id eſt pars perfectæ victoriæ, per imitationem ad illum in quo inuenitur pleniſſima victoria, & quia in Chriſto inuenitur perfectiſſima victoria per quam omnes alij qui vincunt cõſtituuntur victores, ſ. inquantum recipiunt aliquid de bonitate illius victorię: Io. 16. confidite ego vici mũdum, id eſt quia ego vici, vos poteritis vincere, quia ego dabo vobis, quod vincatis, cũ ego vincere potuerim, & Apoc. quinto. dicitur vincit leo de tribu Iuda: Chriſto ergo non competit habere aureolam, ſed aliquid valde excellens, vnde omnes aureolę originem, & excellentiam accipiant, ſicut dicitur Apoc. 3. ſicut & ego vici, & ſedi cum patre meo in throno eius, ſ. qui vicit dabo ei ſedere mecum in throno meo ſicut, & ego ſedeo cum patre meo. Et ſic illud quod Chriſtus habet non eſt aureola, ſecundùm propriam rationem, ſed excedens omnem aureolam: nam aureola eſt gaudium de conformitate ad Chriſtum propter excellentem victoriam, nullus tamen ſibi ipſi conformatur nec ſimilatur, vt dicit Hilarius: ergo nõ eſt aureola propriè in Chriſto, ſed aliquid maius omnibus aureolis, quod eſt alterius rationis.

Ad primum dicendum, quòd Chriſtus fuit veriſſimè virgo, martyr, & doctor, ſed pręmium correſpondens iſtis in Chriſto nõ habet aliquam notabilẽ quãtitatem in comparatione ad magnitudinem pręmij eſſentialis, ideo non dicitur aureola, cum in nobis aureola dicat aliquid excellens aliquo modo connumerabile contra pręmium eſſentiale, licet nunquam ſit ęquale illi, vt oſtenſum ſup. q. 16.

Ad ſecundum dicẽdum, quod licet aureola debeatur operi perfectiſſimo quoad nos, tamen inquãtum aureola diminutiuè dicitur, ſignificat quandam participationem perfectę victorię per imitationem ad illum in quo pleniſſimè inuenitur, & quia in Chriſto nihil inuenitur participatiuè, ſed perfectiſſimè cum ſit datus ei ſpiritus, & non ad menſuram: Io. 3. & non ſolum aliarum perfectionum, ſed etiam diuinitatis plenitudo habitat in eo corporaliter. ad Colloſ. 2. non habet ipſe aureolam, quę diminutionem dicit, ſed quandam ineffabilem plenitudinem, & de illa plenitudine nos omnes accipimus: Io. 1.

Ad tertium dicẽdum, quod licet virginitas habeat aliquo modo exemplar in Deo, non tamen eſt illud exemplar eiuſdem rationis, quia tunc Deus eſſet virgo ſicut habens virginitatem virgo eſt, ſed falſum eſt, ſed incorruptio naturæ quę eſt in Deo quam imitatur virginitas faciens in homine incorruptionem mentis, & corporis, longè eſt alterius rationis.

F *An in Angelis ſit aureola. Et quomodo virginitas dicatur vita Angelica. Quaſt. XXIII.*

QVAERETVR, an in Angelis ſit aureola. Aliqui dicunt, quod ſic, quia Hieronym. loquẽs de virginitate dicit, & pręter carnem viuere potius eſt vita Angelica, quam humana. & 1. Corinth. 7. dicit glo. quòd virginitas eſt portio Angelica, & tamen virginitati debetur aureola: ergo etiã Angelis debetur.

Item nobilior eſt incorruptio ſpiritus, quã carnis, ſed in Angelis inuenitur mentis incorruptio, quia nũ-
G quam peccauerunt: ergo potius debetur eis aureola, quam hominibus carne incorruptis, qui aliàs tamen ſępe peccauerunt.

Item doctrinę debetur aureola, Angeli tamen docent nos purgando, perficiendo, & illuminando, vt dicit Dion. ergo Angelis debetur taliẽ aureola doctorũ.

Dicendum, ꝙ non competit Angelis aureola. quia nõ coronabitur niſi qui legitimè certauerit 2. Tim. 2. in Angelis tamen nulla pugna eſt.

Item quia aureola non debetur actibus qui non exercentur per corpus: actus .n. mentis non ſufficit ad aureolam. vnde amantibus virginitatem, martyrium, & doctrinam, ſi exterius non adſit carnis integritas, & mors pro Chriſto ſuſcepta, & actualis doctrina, aureo-
H la nunquam dabitur: Angeli tamen cum ſint incorporei nihil iſtorum habere poſſunt, Ideo nec aureolam habebunt.

Item quia aureola propriè dicta rñdet cuidam merito excellentiſſimę operationis, & perfectę, illa verò quę in homine ad perfectionem meriti pertinẽt, ſunt Angelis connaturalia, vel pertinent ad communem ſtatum eorum, ſiue ad pręmium, ſicut de virginitate. Nam incorruptio carnis eſt in homine quędam perfectio: in Angelo autem incorruptio natura eſt. Etiã incorruptio mentis ad cõem ſtatum Angelorũ non pertinet, quia ex conditione beatitudinis mens eorũ corrumpi non poteſt. Martyrem quoq; eſſe homini eſt perfectio: Angelo tamen non, excellentior quip-
I pe eſt natura Angeli, quam vt martyr eſſe poſſit. Docere quoq; Angelorum non eſt ad meritum ipſorũ, ſed ad gloriam, & cõem ſtatum ipſorũ pertinet, nec eſt hoc in illis aliqua difficultas ſicut in nobis, ideo ꝑ illa per quę hominibus dantur aureolę non dãtur Angelis, quia iſta pertinent in homine ad meritũ, in Angelis vero ad naturam, & ſtatum communem.

Ad primum dicendum, ꝙ virginitas dicitur eſſe vita Angelica inquantum virgines per gratiam imitantur id, quod Angeli hñt per naturam: non eſt .n. alicuius virtutis ipſi Angelo, ꝙ omnino abſtineat a delectationibus carnis, cum illas habere nequeat, quia incorporeus eſt. Aliqui tamen putant dęmones qui eiuſdẽ naturę ſunt in venereis delectari, vt patet in incubis, & ſuccubis: nam quidã dęmones, vt ait Aug. 15. de ciu.
K Dei, fęminas improba libidine vexant.

Sed dicendum, ꝙ impoſſibile eſt dæmones in venereis delectari, cum iſta ſint penitus extra naturam eorum, iſta tamen exercent, vt homines fallant, & per hoc ad malum inducant, vt ſi aliter non poſſunt, hoc modo ſaltem eos libidinibus maculent. Quòd tamen dęmon ex iniquitate, mentis ſuę damnatæ vellet experiri delectabile venereum, quod ſcit ſibi natura impoſſibile, non eſt inconueniens, quia nihil mali eſſe poteſt, quod mens deprauata velle non poſſit.

Ad ſecundum dicendum, quòd perpetua incorruptio mentis in nobis pertinet ad pręmium accidẽtale, cum ſaluari poſſit etiam ille qui ſępe mente corruptus eſt, in Angelis autẽ incorruptio perpetua, eſt de neceſſitate ſalutis, quia ſi Angelus ſemel peccat,

reparari

reparari non poteſt. Ad tertium dicẽdum, quòd illi actus, ſecundum quos Angeli nos docent non pertinent ad laborem, & difficultatem, ſed ad gloriam, & communem ſtatum ipſorum, ideo per eos aureolam non habent, quę datur pro ſola excellenti victoria.

An aureola detur corpori, vel animæ. Et quomodo vtrique præmium detur. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR, an aureola detur corpori, vel animæ. Aliqui dicunt, ꝙ ſit in corpore, quia pręmium eſſentiale potius pertinet ad animam, ꝙ̃ accidentale, cum ſit eſſentiale reſpectu boni increati, accidentale vero in bono increato, vt dictum eſt ſup. q. 15. dotes tñ quę ad pręmium eſſentiale pertinent, non ſolum ſunt in anima, ſed etiam in corpore: ergo aureola quę pertinet ad pręmium accidentale non ſolum erit in anima, ſed etiam in corpore.

Item peccato quod exercetur per corpus rñdet pęna in anima, & corpore: ergo & merito, quod exercetur per corpus debetur pręmiũ in anima, & in corpore, meritum tñ aureolę per corpus exercetur, quia (vt dictum eſt) pręced. q. ꝙ aureola non cõpetit actui qui per corpus non exercetur: ergo aureola corpori debetur.

Item in corporibus martyrum apparebit quædam pulchritudo virtutis in ipſis cicatricibus, vt dicit Aug. 22. de ciu. Dei, neſcis qũo ſic afficimur amore martyrum bonorum, vt verius in illo regno in eorum corporibus videre cicatrices vulnerum velimus, quas pro Chriſti nomine pertulerunt, & fortaſſe videbimus: non .n. erit deformitas in eis, ſed dignitas quędam, quamuis in corpore nõ corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit: ergo videtur ꝙ aureola martyrum erit in corpore, & eadem ratione aureola virginum, & doctorum.

Dicẽdum, quòd aureola erit in anima, quia animæ exiſtentes modo in patria aureolas habent, tñ non habent corpora: ergo proprium ſubiectum aureolę nõ eſt corpus, ſed anima.

Item quia omne meritum ab anima eſt: ergo omne pręmium erit in anima. Et patet quia aureola propriè eſt quoddam gaudium beatorum de illis bonis de quibus aureola debetur, gaudium tamen non eſt in corpore, ſed in anima. De hoc tamen bono, quod eſt aureola redundat aliquid in corpus, quia ſicut ex gaudio eſſentialis pręmij, quod eſt aurea redũdat quidam decor in corpore, qui eſt gloria corporis, ita ex gaudio aureolę reſultat quidam decor in corpore, & ſic aureola principaliter & tanquam in ſubiecto eſt in anima, & tamen per quandam redundantiam fulget in carne. Ad primum dicendum, quòd aureola non eſt in corpore principaliter, & vt in ſubiecto proprio, ſed per redundãtiam, vt dictum eſt, & ita eſt, quod de dotibus corporis obijcitur, quia dotes corporis non ſunt ipſa beatitudo, nec pars eius, ſed ſunt quędam redundantia facta in corpus ex plenitudine beatitudinis animæ. Ad ſecundum dicendum, quòd licet actus in quo eſt meritum per corpus exerceatur, non eſt meritum corporis, ſed animę, quia corpus eſt, vt organũ neſciens quid per illud agatur. Anima vero eſt principale agẽs cuius eſt totum bonum, quod eſt in actu: corpori ergo non debetur aliquod pręmium, nec in totum, nec in partem tanquam illud aliquid meruerit, & totum pręmium eſt animę, in corpore tamẽ eſt aliquid pręmij non tanquam aliquid meruerit, ſed quia naturaliter eſt animę vnitum, cum ſit pars ſpeciei, & non poteſt anima habere aliquod excellens bonum, quin aliquid eius redundet in corpus ſaltem ęquiuoce, quia non poteſt eſſe aliquod bonum vnius rõnis,

A quod ſit in corpore, & in anima tanquam in duobus ſubiectis, quia omnia accidentia corporis ſunt corporalia, accidentalia autem animæ ſunt incorporalia, & idem etiam eſt in malis quorum anima patitur: nam ſit naturaliter redundantia ab ea in corpus. Ad tertiũ dicẽdum, quòd tam in martyribus, quam virginibus, quam doctoribus erit quidam decor in corpore, illa tamen pulchritudo quę apparebit in cicatricibus martyrum non erit aureola, ſed aliquid redundans ab aureola, quia multi martyres aureolam habebunt, qui tamen cicatrices nullas habebunt, ſicut qui ſubmerſi in aquis occiſi ſunt, & qui fame, & labore carceris confecti deceſſerunt.

B *An conuenienter aſſignentur iſtæ tres aureolæ virginum, martyrum, & doctorum, vel debeant plures eſſe. Et quòd tres ſunt pugnæ priuilegiatæ contra carnem, mundum, & dæmones: earumque præcipuus actus quis ſit in ſingulis. Quæſt. XXV.*

QVAERETVR, an conuenienter aſſignẽtur iſtę tres aureolę virginum, martyrum, & doctorũ, vel an debeant eſſe plures. Aliqui dicunt, quòd plures eſſe debeant, quia aureola martyrum rñdet virtuti fortitudinis. Aureola virginum virtuti temperantię. Aureola doctorum virtuti prudentię: ergo videtur quòd debeat poni quarta aureola quę rñdeat virtuti iuſti-

C tię. Item quia 2. Tim. 4. dicitur repoſita eſt mihi corona iuſtitię, & tamen aureola eſt iſta corona: ergo iuſtitiæ datur quędam aureola. Item Exod. 25. dicit glo. ꝙ corona aurea datur cum per Euangelium his qui mãdata cuſtodiunt vita æterna promittitur infra 19. ſi vis ingredi ad vitã ſerua mandata, huic aureola ſuperponitur cum dicitur eod. cap. ſi vis eſſe perfectus vade & vende, &c. quod ad paupertãtem voluntariam pertinet; ergo paupertati datur aureola. Item per votum obedientię homo ſe totaliter ſubijcit: ergo in voto obedientię conſiſtit perfectio, & ſic vř quod aureola ei competat, cum illa detur pro operibus perfectis. Itẽ pręter virginitatem, martyrium, & doctrinã ſunt multa alia opera ſupererogationis de quibus nõ gaudebit in futuro: ergo multę alię aureolę ſunt pręter iſtas cũ

D ſit aureola gaudium de opere perfecto, Item ſicut aliquis diuulgat fidem prędicando, & docendo, ita ẽt ſacram ſcripturam exponendo, & libellos in eius adiutorium cõpilando: ergo debetur ei aureola. Dicẽdum, ꝙ aureola eſt quoddam gaudium ſpũale, & priuilegiatum, excellenti victorię, & priuilegiatę rñdens, ideo ſolis victorijs priuilegiatis dabitur. Iſtę aũt ſunt tres, ideo ſolum ſunt tres aureolę. Tres .n. pugnę ſolum ſunt, ſ. contra carnem, & contra exteriora, & contra dæmonem. In pugna aũt contra carnem ille obtinet victoriam perfectiſſimam qui à delectationibus venereis, quę ſunt pręcipuę inter delectationes carnis omnino

E abſtinet, & ideo virginitati, quæ hoc facit debetur aureola. viduę vero & coniugati contra carnem pugnant, & ſuperant, non tamen eſt perfectiſſima victoria, cum non omnino abſtinuerint à venereis contra, quę pugnatur: debetur ergo coniugatis pro hac victoria fructus triceſimus, & viduis fructus ſexageſimus. Aureola tamen quę eſt aliquid valde excellens eis non datur, ſed ſolis virginibus, quę venerea prorſus abiecerunt. In pugna quæ eſt contra mundum, & famem, & contra exteriora illa eſt maxima victoria, cum reſiſtentes mundo vſq; ad mortem ſuſtinemus, qui autem pro Chriſto temporalium amiſſionẽ ſuſtinent magnam quidem gloriam habent. Qui vero in corpore moleſtias tolerant, maiorem habent aureolam, tamen non ſuſcipiunt, quia ad victoriam maximam huius generis non perueniunt, ſcilicet vſq; ad mor-

mortem decertare: ſolis ergo martyribus huius pu- F
gnæ datur aureola quę ſecunda eſt. In pugna autem
qua contra diabolum pugnatur illa eſt pręcipua victo
ria, cum quis hoſtem non ſolum à ſe, ſed etiã de cor-
dibus aliorum remouet, quod fit per doctrinam, &
prędicationem, & ideo doctoribus, & prędicatoribus
tertia debetur aureola.

Alij diſtinguunt tres aureolas, ſecundùm tres vires
animæ quantum ad actus earum pręcipuos, vt cuili-
bet vna aureola reſpondeat. Pręcipuus enim actus ip-
ſius vis rationalis eſt non ſolum fidem habere, ſed &
fidei veritatem in alios diffundere, & huic actui com-
petit aureola doctorum. Actus pręcipuus vis iraſci-
bilis eſt propter Chriſtum mortem contemnere & G
ſuſtinere, & huic actui debetur aureola martyrum.
Actus pręcipuus vis concupiſcibilis eſt à delectatio-
nibus venereis, quę in hoc genere maximę ſunt, om-
nino abſtinere, & huic debetur aureola virginum, &
ad idem redit, quod pręcedens aſſignatio.

Alij diſtinguunt aureolas penes modum confor-
mitatis ad Chriſtum, cum aureola ſit gaudiũ de ope-
re perfecto, ſecundùm quod conformamur Chriſto,
ipſe autem fuit mediator Dei, & hominum 1. Tim. 2.
fuit ergo doctor inquantum veritatem, quam à patre
accepit mundo manifeſtauit: Io. 7. mea doctrina non
eſt mea, ſed eius qui miſit me. Fuit martyr inquantũ
à mundo ad quem mittebatur, perſecutionẽ, & mor- H
tem ſuſtinuit, quia in propria veniens à ſuis receptus
non eſt: Io. 1. Fuit autem virgo inquantum vtramq;
integritatem, i. mẽtis & carnis in ſeipſo ſeruauit, ideo
doctores, martyres, & virgines perfectiſſime Chriſtũ
imitantur, & ſic eis debentur aureolæ. Sciendum etiã,
quòd cauſa pręcipua quare ſacri doctores iſtas tres au
reolas aſſignãt fuit, quia pro his tribus actibus in ſcri-
ptura inuenitur ſpecialis laus, & excellentia pertinens
ad futurum ſęculum, quę pro alijs actibus non inue
nitur ita ſpecialis. De virginitate patet Iſa. 56. ſcilicet
hęc dicit Dominus eunuchis, dabo eis in domo mea,
& in muris meis locum, & nomen melius à filijs, &
filiabus, nomen ſempiternum dabo eis, quod non pe-
ribit. dicuntur tamen eunuchi ipſi virgines, quia ſe I
eunuchizauerunt, id eſt caſtrauerunt propter regnum
cęlorum, vt Chriſtus dicit inf. 19. de hoc etiam Apoc.
14. dicitur & nemo poterat dicere canticum niſi illi,
& ſequitur, hi ſunt qui cum mulieribus non ſunt co-
inquinati: virgines enim ſunt, & ſequuntur agnum
quocunque ierit. dicere autem iſtud canticum iſtos
ſolos, & ſequi agnum, oſtendit excellentem gloriam
eorum, quam nos aureolam vocamus, & quia iſta au
reola eſt gaudiũ de operibus in quibus perfecte Chri-
ſto conformantur, dicitur quòd ſequũtur agnũ quo-
cunque ierit. De martyribus etiam qui aureolam ha-
bent dicitur quòd ſequuntur agnum, & quòd agnus
regit illos, & deducit illos ad vitæ fontes aquarum:
Apoc. 7. & dicitur de eis, quòd datę ſunt eis ſingulæ
ſtolę albæ: Apoc. 6. per quas oſtenditur ſpecialis glo- K
ria quam habent de martyrio ſuo, & hanc dicimus au
reolam, & dicitur de eis, quod agnus qui in medio
throni eſt regit eos, & habitat ſuper illos: Apoc. 7. De
doctoribus etiam inuenitur ſpecialis gloria, quia Da-
niel. 12. dicitur, qui docti fuerint fulgebunt ſicut ſplẽ-
dor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos,
quaſi ſtellę in perpetuas ęternitates, iſte autem fulgor
eſt ſpecialis gratia, quę dicitur aureola. Vnde debetur
pręmium duplex doctori, ſcilicet eſſentiale, quod eſt
vita æterna, & accidentale, id eſt aureola. De primo
patet Eccleſiaſt. 24. qui me illucidant vitam æternam
habebunt, & loquitur ibi ſacra ſcriptura doctoribus
qui eam illucidant. De ſecundo patet ſupra, ſcilicet
qui erudiunt multos ad iuſtitiam, &c. Et illud duplex

pręmium doctorum poſuit Paulus 1. Tim. 5. ſcilicet
qui bene pręſunt duplici honore digni habentur. ma-
xime qui in verbo & doctrina laborant, iſti autẽ ſunt
doctores qui verbo & doctrina laborant, i. prędicant,
& docent: iſtę ergo tres aureolę aſſignantur. Ad pri-
mum dicendum, quòd iuſtitię non competit aureo-
la, eo quòd datur pro operibus excellentis victoriæ, iu-
ſtitia tamen non dicit aliquam pugnam. Vel poteſt
dici, quòd iuſtitia vt accipitur in ſacra ſcriptura eſt vir-
tus generalis, & circuit omnem virtutem: non ergo
poteſt deberi ei aliqua ſpecialis aureola. Tamen quod
dicebatur aureolam doctorũ dari prudentiæ falſum
eſt, quia prudentia dirigit moralia, ſed non ſpeculati-
uã, doctor tamen pręcipue prędicat, quę ad ſpeculati-
ua pertinet, ideo docere eſt actus ſapientiæ tanquam
habitus dirigentis. Vel eſt à charitate tanquam impe-
rantis propter finem ſuum. Vel eſt ſpecialiter à miſe-
ricordia tanquam à reſpiciente defectũ proximi cui
vult prouidere, & illa eſt ignorantia quę tollitur per
doctrinam. Ad ſecundum dicendum, quòd non vo-
catur corona iuſtitię aureola data pro actibus iuſtitiæ,
id eſt iuſte data, quia datur homini pro bonis operibus,
& eſt ipſum pręmium eſſentiale, quod nemo ſine me-
ritis habet. Vnde dicitur ibi, quam reddet mihi iuſtus
iudex, id eſt illa erit corona iuſtitię, quia Deus illam iu
ſte dabit pro operibus bonis. Ad tertium dicendum,
quòd paupertati non debetur aureola, quia licet ſit
paupertas voluntaria opus perfectionis, non tamen
tenet ſupremum locũ in aliquo genere pugnæ, quia
amor rerum poſſidendarum qui opponitur volunta-
riæ paupertati non impugnat tam grauiter mentem
ſicut concupiſcentia carnis, & dolor illatus in cor-
pore ex perſecutione exteriori. Aureola tamen de-
betur pro excellenti victoria: ergo non debetur au-
reola paupertati, ſed debetur ei iudiciaria poteſtas in-
fra 19. ſcilicet vos qui reliquiſtis omnia ſedebitis ſu-
per duodecim ſedes iudicantes, & hoc ratione humi-
liationis, quia qui omnia deſpicit voluntarie pauper
effectus, contemptibilis eſt in hoc ſęculo, & pro hoc
contemptu debetur quidam ſpecialis honor, i. iudi-
ciaria poteſtas in futuro. Ad glo. autem allegatam di-
cendum, quòd large accipit aureolã, ſcilicet pro quo-
libet pręmio quod datur merito excellenti, & ita om
nibus actibus conſiliorum debetur aureola, ſed non
eſt aureola proprie dicta. Ad quartum dicendum pro
voto obedientię non debetur aureola, quia aut acci-
pitur perfectio huius actus ex genere ſuo vt pertinet
ad latriam, aut ex rebus ad quas per votum ſe obligat
quis. Primo modo non debetur aureola voto obe-
dientię, quia non dicit aliquam difficultatem, nec pu-
gnam, & tamen requiritur ad aureolam. Si ſecundo
modo cum per votum obediẽtię non determinetur
quis ad aliquem vnum ſpecialem actum nõ debetur
vna aureola, ſed plurimę, ideo nulla debetur niſi forte
ſub voto obedientię caderet ſaltem implicite aliquis
de illis tribus actibus pro quibus aureola non datur,
quia tunc daretur aureola non inquantum fit per vo-
tum obedientię, ſed inquantum eſt actus talis deter-
minati generis. Ad quintum dicendum, quòd licet
de quolibet opere ſupererogationis ſit aliquod ſpecia
le gaudium in futuro, quod pertineat ad pręmium ac
cidentale, tamen non debetur pro quolibet aureola,
cum ipſa ſit gaudium de excellenti victoria, quę ſo-
lum eſt in illis tribus actibus ſupradictis. Ad ſextum
dicendum, quòd exponentibus ſacram ſcripturam,
& quoſcunque huiuſmodi libellos conficientibus
debetur aureola, ſed iſta nõ differt ab aureola docto-
rum, quia talia ſcribere quidam modus docendi eſt.

An omnes tres aureolæ ſint æquales, vel ſit aliqua maior alijs. In quo ſingularum examinatur comparatio ad inuicem.
Quæſt. XXVI.

QVAERETVR, an omnes tres aureolę ſint æquales, vel ſit aliqua maior alijs. Aliqui dicunt, quòd aureola virginum ſit maior, quia de virginibus dicitur Apoc. 14. quòd ſequuntur agnum quocunque ierit. Et etiam, quod cantant canticum nouum, quod nemo alius poterat cantare: ergo virgines ſunt excellentiores omnibus in aureola. Item Cyprianus dicit de virginibus, quòd ſunt portio illuſtrior gregis Chriſti: ergo eis maior aureola debetur. Alij dicunt, quòd ſit maxima aureola martyrum, quia dicit Cyprianus non omnes virgines coniugatas excedũt, ſed hæ ſpecialiter quæ in tormẽtis paſſionis, virginitate inſuper cuſtodita coęquãtur martyribus coniugatis: & ſic martyrium dat virginitati præeminentiam ſuper alios ſtatus: ergo martyrio debetur maior aureola, quam virginitati.

Alij dicunt, quòd etiam aureola doctorum ſit maxima, quia Eccleſia militans eſt ad ſimilitudinem Eccleſiæ triumphantis, ſed in Eccleſia militante maximus honor debetur doctoribus primo Tim. 5. ſcilicet qui bene pręſunt presbyteri duplici honore digni habeantur, maxime qui laborant verbo & doctrina: ergo ita erit in Eccleſia triumphante, ſcilicet quòd eis aureola digniſſima debeatur.

Dicendum, quòd non ſunt ęquales iſtę tres aureolę: nam ea pro quibus dantur non ſunt æqualia: ergo nec ipſę erunt æquales.

Excellentia tamen vnius ſuper alteram poteſt dupliciter attendi. Primo modo ex parte pugnæ, ſcilicet quòd illa ſit potior aureola quę grauiori pugnæ debetur, & tunc aureola martyrum videtur eſſe maior alijs, licet alijs videtur maior aureola virginum, aſſerentibus grauiorem eſſe pugnam virginitatis pugna martyrij: & tamen vere pugna martyrij eſt grauior, & ſecundùm ſeipſam fortior & vehemẽtius affligẽs, ſed pugna carnis eſt periculoſior, quia eſt diuturnior & vicinior nobis, ſcilicet intra nos manens. Et tamen abſolute maior eſt pugna martyrum, & conſequenter maior aureola.

Secundo poteſt cõſiderari ex parte eorum de quibus eſt pugna: & tunc aureola doctorum eſt maxima omnium, quia iſta pugna eſt contra intelligibilia. pugna autem virginitatis, & martyrij eſt circa paſſiones ſenſibiles. Illa tamen excellentia quę attenditur ex parte pugnę eſt eſſentialior aureolę, quam illa quę eſt ex parte eorum de quibus eſt pugna, eo quòd aureola datur pro victoria excellenti, victoria tamen excellentior dicitur ex parte ipſius pugnæ, quam ex parte ipſorum de quibus eſt pugna, & quia grauiſſima pugna eſt martyrij cum ſit vſque ad mortem, cum ſit vltimum terribilium, erit aureola martyrum ſimpliciter maxima, ideo dicitur ſupra quinto. in glo. quod in octaua beatitudine quę ad martyres pertinet, ſcilicet beati qui perſecutionem patiuntur &c. & in connumeratione ſanctorum, martyres doctoribus, & virginibus præordinantur. poſt iſtam eſt aureola virginũ quorum etiam grauis pugna eſt, minima autem omnium eſt aureola doctorum, quia pugna illorum eſt minus difficilis, licet ipſa ex ſe ſit dignior, ideſt de re digniori. illud autem eſt comparando aureolas quantum ad genus earum, quę eſt comparatio per ſe. Secus autem ſi comparentur per accidens, quia poterit minima eſſe maxima, & ecõtrario, vt ſiquis pro Chriſto leui morte confectus eſt, & tamen aliquis vſque ad ſenectutem virginitatem ſeruauit, acerrimas carnis ſuſtinens tentationes. Nam tunc virginitatis au-

A reola maior videbitur. ſic etiam ſiquis per totam vitã docendo nimium laborauit, & multos ad fidem Chriſti conuertit, & alius aſſumpto propoſito virginitatis per menſem, vel per annum ſolum vixit, non eſt dubium quin maior erit tunc doctoris, quam virginis aureola, & ſic quantum ad varias circunſtantias poteſt interdum vna eſſe maior & interdum alia.

Ad primum dicendum, quòd non eſt maxima aureola virginum: nam quòd ipſi ſequantur agnũ quocunque ierit, non eſt ſimpliciter virgines eſſe maiores cęteris beatis, ſed quòd in hac conditione puritatis nemo perfecte conformetur Chriſto niſi ipſe. Quòd etiam dr̃ ꝙ cantant canticum nouum, quod nemo
B poteſt cantare, eſt ſenſus, quòd gaudium, & iubilationem de carnis integritate ſeruata ipſi ſoli habent inter beatos, & cęteri beati nõ poſſunt de hoc gaudere.

Ad ſecundum dicendum, quòd virgines ſunt illuſtrior portio gregis, quando virginitas concurrit cum martyrio, quia vt dicit Cyprianus virgines non excedunt omnes coniugatas, niſi quando cum tormentis paſſionis etiam virginitatem ſeruauerunt. Et tunc verum eſt eo quòd concurrunt duę magnæ aureolæ, ſi tamen vna alteri compararetur, maior eſt aureola martyrum. Aliter poteſt etiam dici, quòd aureola virginũ eſt illuſtrior, i. pulchrior, nõ tamen eſt melior nec dignior. Nam virginitas dicit quandam magnam puritatem, i. ab omni macula carnalis fœditatis immunẽ eſſe, quod eſt maxima pulchritudo, & tamen maius
C eſt martyrem eſſe, quam virginem: ſicut in rebus poſſeſſis à nobis, quędam ſunt alijs pulchriores, licet non ſint illis meliores.

Ad tertium eſt concedendum, quòd vere aureola martyrij eſt ſimpliciter maior.

Ad quartum dicendum, ꝙ aureola doctorum eſt dignior alijs, quia eſt de rebus dignioribus, ipſa tamen nec eſt maior, nec melior alijs. Cum autem dr̃, quòd doctores ſunt maiores in Eccleſia militanti alijs, dicendum, ꝙ hoc eſt verum propter ea quę docent, nõ tamen ſequitur, quòd meritum docẽdi ſit maius meritis omnium aliorum operum, ita etiam pręlati ſunt in Eccleſia cęteris maiores: & tamen etiam ſi boni ſunt, non eſt dubium quin martyres ſint meliores, &
D maioris dignitatis futuri in vita æterna.

An aureola in ſeipſa poſſit eſſe maior in vno, quam in alio. Et quomodo ad eius magnitudinem ſit neceſſaria charitas.
Quæſt. XXVII.

QVAERETVR de qualibet aureola in ſeipſa, an poſſit eſſe maior in vno, quam in alio, vt in duobus martyribus, vel virginibus. Aliqui dicunt, quòd non ſit maior in vno, quam in alio, quia ea, quę fiunt in termino non intenduntur nec remittuntur, & tamen aureolę debentur in operibus, quæ ſunt in termino perfectionis: ergo non intenditur nec remittitur, & ſic eſt in omnibus ęqualis.
E Item virginitas non ſuſcipit magis, & minus cum dicat priuationem, ſ. incorruptionem mentis, & carnis, priuationes tamen, & negationes non intenduntur nec remittuntur, ergo pręmium virginitatis, ſ. aureola non intenditur nec remittitur. Dicendum, quòd aureola non eſt æqualiter in omnibus: nam ſicut tres aureolæ ſpecie differentes non ſunt ęquales inter ſe, vt dictum eſt pręcedenti queſt. ita nec aureolę eiuſdẽ ſpeciei ſunt ęquales in omnibus in quibus ſunt: nam aureola eſt gaudium de victoria excellenti, & tamen victoriæ non ſunt ęquales: ergo nec poterunt eſſe ęquales aureolę: nam aliàs non correſponderet præmium merito, quia pro inæqualibus meritis darentur ęqualia pręmia, vt patet in differentia martyrij magni,

&

F & parui. Etiam in virginitate ſeruata longo tempore vel pauco. Etiam in habente paruas concupiſcentias, vel grauiſſimas. Sic etiam de doctoribus, quia quidã pauca, & alij multa docuerunt, etiam an parum, vel multum laborauerint, & an breui, vel longo tempore, & an multum doctrina, & ita de alijs conditionibus doctrinæ. Poteſt autem vna aureola eiuſdem ſpeciei eſſe maior altera dupliciter. Vno modo ex parte radicis. Alio modo ex parte operis: contingit enim aliquos duos eſſe quorũ vnus ex minori charitate maius tormentum martyrij ſuſtineat, quam alius, vel magis ꝓdicationi inſtet, aut magis à delectationibus carnis recedat: intenſio ergo meriti, quę attenditur pęnes radicem, ideſt charitatem non reſpondet magnitudini aureolę, ſed pertinet ad pręmium eſſentiale,

G quia aliàs aliquis, qui non patitur pro Chriſto, aureolam martyrij haberet maiorem quibuſdam martyribus, quia vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 22. aliquis eligendo martyrium non poteſt magis mereri, quam alius illud ſuſtinendo. meritum autẽ ex genere actus eſt, quod pertinet ad aureolam, ideſt quod ille actus qui eſt perfectior in natura ſua, etiam ſi ex minima charitate fiat, pertinet magis ad aureolam, quam alius aliquantulum minus perfectus, etiam ſi fiat ex maxima charitate, quia alias non differrent pręmium eſſentiale & accidentale. Qui ergo maiores pęnas martyrij pertulit, maiorem habebit aureolam, etiam ſi ex minori charitate ſuſtinuerit. Sic etiam ſeruans virginitatem longiori tempore, & grauiores ſuſtinens concupiſcentias.

H idem de doctore vt ſupra dictum eſt, & tamen, licet ad magnitudinem aureolæ nihil faciat magna, vel parua charitas, eſt tamen neceſſaria charitas. Vnde ſiquis omnes actus pro quibus debetur aureola fecerit ſine charitate, nulla ei dabitur aureola, vt ſiquis doceat tota vita propter inanem gloriam, & in morte doleat, quòd propter inanem gloriam fecerit, licet habebit vitam æternam, quia in charitate decedit, aureolam tamen doctrinæ non habebit, eo quòd nullum actum fecit in charitate, vel ſaltem non faciebat hoc propter Chriſtum, etiam ſi in charitate eſſet, cùm aliquando charitas ſtet cum inani gloria, ſi tamen prædicaſſet, vel docuiſſet ſemper propter inanem gloriam, & tandem dolens de hoc faceret ſaltem paucos actus doctrinæ propter Chriſtum, habe-

I ret aureolam, vt oſtenſum eſt ſupra texto capitulo quæſt. 13. de virginibus, & martyribus non poteſt hoc eſſe, & potiſſime de martyribus, quia etiam ſi martyr à principio propter inanem gloriam tolerat neceſſe eſt, quòd ante mortem redeat ad Chriſtum dolens de hoc: nam ſi non dolet, nec auream, nec aureolam habebit, ſed peribit quia doluit pro cauſa iniuſta, ſi autem dolet neceſſe eſt, quod habeat aureolam, cum poſt ipſum dolorem ſequatur mors, quæ martyrium perficit. De virginibus dicendum, ꝙ ſi ſolum propter inanem gloriam virginitatem ſeruauerint, & non doluerint de hoc, poterunt vitam æternam habere, quia iſta inanis gloria poteſt eſſe peccatum veniale: aureo-

K lam tamen non habebunt. ſi autem doluerint habebunt aureolam, quia poſt iſtum dolorem adhuc continuatur conſeruatio virginitatis, quia illa durat vſque ad mortem, & iſtud paucum tẽpus recuperat aureolam, licet non poſſit reſarcire damna præteriti tẽporis quantum ad pręmium ſubſtantiale, nec quantum ad accidentale: nam fuiſſet maior aureola, & etiam maius pręmium eſſentiale, ſi toto pręcedẽti tempore ꝓp Chriſtum virginitatem ſeruaſſet. Ad primum dicendũ, ꝙ merita quibus debentur aureolę, non attingunt ad terminum perfectionis ſimpliciter; ſed ſm̃ ſpeciẽ illius actus, ſicut ignis eſt ſubtiliſſimum oĩm elementorum, & tñ vnus ignis eſt ſubtilior alio; ita licet non

F poſſit eſſe aliqua aureola perfectior, quam martyrij, tamen aureola vnius martyris erit maior aureola alterius. ſic etiam nulla poteſt eſſe excellentior victoria circa carnem, quam virginitas, & conſequenter nec maior aureola, & tamen aureola vnius virginis erit maior alia. Ad ſecundum dicendum, ꝙ vna virginitas non poteſt eſſe maior alia quantum ad eſſentiam virginitatis, quę eſt integritas omnimoda mentis, & carnis, & tamen poteſt eſſe maior, ideſt maiori tempore conſeruata, & contra fortiores concupiſcentias, iſtæ tamen circunſtantię dant magnam perfectionẽ actui in genere ſuo, & ita pro vna virginitate debetur maior aureola, quam pro alia.

G Et accedentes diſcipuli dixerunt ei. Qua- Marc. 4.
re in parabolis loqueris eis? Qui reſpondens Luc. 8.
ait illis: Quia vobis datum eſt noſſe myſte-
rium regni cœlorum: illis autem non eſt Luc. 8.
datum. Qui enim habet, dabitur ei, & Marc. 4. Isa. 6.
abundabit: qui autem non habet, & quod Marc. 4. Luc. 8.
habet auferetur ab eo. Ideo in parabolis Ioan. 12. Act. 28.
loquor eis, quia videntes non vident, & Luc. 19.
audientes non audiunt neque intelligunt,
& adimpletur in eis prophetia Iſaiæ dicen-
H tis. Auditu audietis, & non intelligetis,
& videntes videbitis, & non videbitis.
Incraſſatum eſt enim cor populi huius, &
auribus grauiter audierunt: & oculos ſuos
clauſerunt, ne quando videant oculis, &
auribus audiant, & corde intelligant, &
conuertantur & ſanem eos. Veſtri autem
beati oculi, quia vident, & aures veſtræ,
quia audiunt. Amen quippe dico vobis,
quia multi Prophetæ, & iuſti cupierunt Marc. 4.
I videre, quæ videtis, & non viderunt, & Luc. 8.
audire, quæ auditis, & non audierunt.
Vos ergo audite parabolam ſeminantis.
Omnis qui audit verbum regni, & non in-
telligit, venit malus, & rapit, quod ſemi-
natum eſt in corde eius, hic eſt qui ſecus
viam ſeminatus eſt. Qui autem ſuper pe-
troſa ſeminatus eſt, hic eſt qui verbum au-
dit, & continuo cum gaudio accepit illud,
non habet autem in ſe radicem, ſed eſt tem-
K poralis. Facta autem tribulatione, & perſe-
cutione propter verbum continuo ſcandali-
zat. Qui aũt ſeminatus eſt in ſpinis, hic eſt q
verbũ Dei audit, & ſolicitudo ſęculi iſtius, &
fallacia diuitiarũ ſuffocat verbũ, & ſine fru-
ctu efficitur. Qui vero in terram bonam ſe-
minatus eſt, hic eſt qui audit verbum, & in-
telligit, & fructum affert, & facit aliud qui-
dem centeſimum, aliud autem ſexageſi-
mum, aliud vero triceſimum,

Et

Et accedentes. Hic quæritur huius parabolæ intellectus, & diuiditur in duo. quia Primo quęritur. Et secundo intellectus aperitur ibi. *vos ergo audite*. Circa primum dr̃. *Et accedentes diſcipuli*. Quando Chriſtus prędicabat nemo ad eum accedebat: nũc vero poſtquam prędicauit diſcipuli accedere potuerunt. *Dixerunt ei quare in parabolis loqueris eis*. Erat quaſi modus querelę, ꝙ populus non intelligebat ea quę Chriſtus dicebat. ideo dixerunt, ꝙ non deberet loqui in parabolis, ſed plane. *Qui reſpondens ait, quia vobis datum eſt*. Quaſi dicat, vobis loquor aperte, illis autem in parabolis, quia vobis datum eſt, ideſt, conceſſum a Deo intelligere ſecreta, iſtis autem non: ideo oportet ſibi loqui obſcure, vt non intelligant. *Noſſe myſteria regni cœlorum*. Ideſt, ſecreta ſacrę Scripturę, quę vocatur regnum cęlorum. Vel dr̃ regnũ cęlorum Eccleſia militans, ideſt, totus ſtatus noui teſtamenti in toto decurſu ſuo, vt aliqui volunt. *Illis autem non eſt datum*. Ideſt, turbis quàm Phariſęis non eſt datum ſcire iſta myſteria. *Qui enim habet dabitur ei*. Iſta eſt cauſa quare non dabit Phariſęis, & turbis intellectus ſecretorũ. ſ. quia non habebant fidem, & deuotionem ad Chriſtum: diſcipuli autem habebant fidem licet nondum firmam. habebant etiam deuotionem, quia ſequebãtur eum relictis omnibus, ſicut dr̃. ĩ. 19. ecce nos reliquimus oĩa, & ſecuti ſumus te. eis ergo. ſ. habentibus fidem, & deuotionem dabitur. ſ. cognitio ſecretorũ. *Abundabit*. Ideſt, abundanter habebit: nam Chriſtus aperuit Apoſtolis poſt paſſionem intellectum ſcripturarum Luc. 24. ſ. aperuit illis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, & hoc abundanter datum eſt, quia nõ ſolum intellexerunt ad ſufficientiam, ſed etiã ad plenitudinem, & inſuper proceſſus Eccleſię illis reuelatus eſt, & hoc etiam fuit ad abundantiam. Vel poteſt dici abundabit, ideſt, habebit quantũ ſufficit, quia ille, qui habet, & cui aliquid datur non habet ad copiam: ſed ſolum habet diſpoſitionem ad habendum, & ſi nihil ſibi vltra daretur indigeret, cum vero datur aliquid abundat, ideſt, habet quantum ſufficiens eſt, & ita Apoſtoli habebãt fidem, & deuotionem, ſed hęc non ſufficiebant, quia nondum intelligebant ſcripturas, nec ſecreta aliqua ſtatus noui teſtamenti, quæ ſcire erat eis conueniens, cum autem datũ eſt ipſis hęc intelligere abundauerunt, ideſt, habuerunt quantum fuit eis conueniens. *Qui autem non habet*. Scilicet, fidẽ nec deuotionem. *Et quod habet auferetur ab eo*. Ideſt, ſenſus ſcripturarum, vel ſtatus earum auferetur a Iudęis, quia non habuerunt fidem nec deuotionem in Chriſtum: non enim eſt iuſtum alicui non habenti auferri quod habet ſi intelligeretur de his, quę poſſidentur: ſed intelligitur de rebus ſpiritualibus quas Deus homini dat, vt proficiat per eas, quod ſi non vult, meretur illas amittere. *Ideo in parabolis loquor eis*. Scilicet, quia non habenti auferendum eſt, & ipſi fidem habere noluĩt, ideo auferetur ab eis intellectus ſcripturarum, vel cognitio ſecretorum, vt ĩ. dicetur, & quia ſi iſta plane dicerentur intelligerẽt illa, oportet loqui in parabolis, vt non intelligant. *Quia videntes non vident*. Quia Mar. 4. dr̃, vt videntes videant, & eſt litera apertior. i. ideo dr̃ eis in parabolis, vt non intelligant, & hoc eſt, vt videant, & non videant, ideſt, videant ea quę exterius fiunt, & non videant ea, quæ interius occultantur. Et ſic etiam videtur, & audientes audiant, & non intelligant, ideſt, audiant verba parabolarum, & non intelligant ſenſum earum. & ſic Marcus deſignat cauſam finalem, ideſt, ad quid Chriſtus loquitur in parabolis, & tamen Matthęus deſignat hic cauſam promentoriam, ſcilicet, Chriſtus loquitur Phariſæis in parabolis, quia ipſi meruerunt, & hoc quia videntes non vident, ideſt, videbant Chriſti opera,

Quid ſit regnum cœlorum.

A & non videbant, ſcilicet, videre nolebant ea diuinitus eſſe facta, cum tamen ex eis manifeſte hoc appareret, ſed illa dęmoni attribuebant dicentes, in Beelzebub eijcit dęmonia. ideo meruerunt, vt iam non reuelarentur eis ſecreta aliqua.

Et audientes non audiunt nec intelligunt. Poteſt intelligi per modum cauſæ finalis, ſcilicet, vt audientes audiant, & non intelligant, ſicut dixit Marcus, & tamen melius continuat cum ſenſu præcedenti, vt dicat cauſam promentoriam, ſcilicet, & audientes non audiunt, ideſt, quia non audiunt, ideſt, non aſſentiunt verbis Chriſti: nec intelligunt: nec intelligere volunt eorum ſenſum rectum, oportet quòd loquatur eis in parabolis, vt nihil intelligant,

Quõ intelligitur audientes nõ audiũt nec intelligũt.

B ſcilicet, Chriſtus oſtendit Iudęis opera bona miraculorum, quæ deitatem oſtendebant, & non viderunt, ideſt, noluerunt videre, quòd iſta eſſent a Deo, & dixit eis verba bona dando ſacram doctrinam ad complementum legis Moyſi, & Prophetarum, & non audierunt nec intellexerunt, ideſt, noluerunt aſſentire iſti doctrinæ, nec intelligere veritatem eius, ſed inquantum poterant trahebant verba Chriſti ad prauum ſenſum, vt ſic ſcandalizarent populum: ideo iuſte meruerunt, quòd iam myſteria dicerentur eis in parabolis, & ſic nec poſſent intelligere, vt proficerent, nec vt in prauum ſenſum ſubtraherent, quia quod pro nullo modo intelligitur, nec intelligi creditur, a nullo redarguitur.

C *Vt adimpleatur in eis prophetia Iſaiæ*. Non accipitur. vt. prout dicit cauſam finalem, ſed dicit conſecutionem: nam non ideo Chriſtus iſta fecit, vt impleretur dictum Iſaia, ſed potius ideo Iſaia iſta prædixit, quia ſic futurum erat tempore Chriſti, ſed eſt ſenſus, vt adimpleretur, ideſt, ſic completum eſt. nam quando locutus eſt Chriſtus in parabolis, impletum fuit dictum Iſa. quia tunc Iudæi audiebãt, & non intelligebant, & habetur Iſa. 6. licet aliqualiter diſcordet litera ab iſta, ſed idem eſt ſenſus: nam raro Chriſtus aut Euangeliſtę allegant Scripturam veteris legis ſecundum omnia verba ſua.

Dicentis. auditu audietis, & non intelligetis. Poteſt iſta D litera dupliciter accipi. Vno modo de parabolis Chriſti. ſ. ꝙ audient, & non intelligent, & ſic vr̃ auditu audietis, ideſt, tempus erit in quo multa audietis, & non intelligetis. ſ. quia in parabolis dicentur. *Et videntes videbitis, & non videbitis*. Ideſt, videbitis ea quę exterius fiunt, & non intelligetis ea quę interius latent, vel videbitis. i. humanitatem Chriſti, & nõ intelligetis eius deitatem, & tunc litera iſta ſignificat pęnam Iudęorum. ſ. ꝙ taliter aliqua viderent, & audirent, ꝙ illa nõ poſſent intelligere. Aliter poteſt accipi, ꝙ oſtendatur hic culpa eorum. ſ. ꝙ noluerunt intelligere ea, quę intelligere poterant, & iſtum ſenſum magis ſequitur Matthęus. ſ. auditu audietis. i. aliquãdo audietis verba Chriſti, & noletis intelligere ea in bono ſenſu, ſed deprauabitis ipſa, & vidẽtes videbitis. i. videbitis eius opera, E quæ teſtantur deitatẽ, & nõ videbitis. i. noletis intelligere a Deo eſſe facta. *Incraſſatum eſt enim cor populi huius*. Eſt metaphora. ſ. qa intellectus pinguis nõ ꝑuenit ad intelligẽdũ ſubtilia, & excelſa, & ita cor Iudęorũ dicebatr̃ incraſſatũ, qa nõ poterant intelligere ea quæ plana erãt, & ad ſalutẽ eorũ ꝑtinebãt. Vel dr̃ cor incraſſatũ, qa ſicut craſſitudo multiplicata circa cor extinguit vitã corporalẽ, ſic & malitia Iudęorũ extinxit in eis vitã ſpũalẽ, & ſignatr̃ malitia ꝑ craſſitudinẽ cordis. Pſal. 72. ꝓdijt quaſi ex adipe iniqtas eorũ. *Et auribus grauiter audierunt*. Ideſt, habuerunt aures graues. ſ. indiſpoſitas ad audiendum, & ſignificatur per omnia hęc indiſpoſitio in Iudęis ad accipiendum doctrinam Chriſti. Nam ad doctrinã requirunt ſenſus exterio-

exteriores, & præcipue viſus, & auditus. Viſus quidem, quia valde proficit ad ſcientiam, eo quòd plurimas rerum differentias nobis oſtendit, vt dicitur primo Metaph. & propter hoc eũ ſuper cęteros diligimus. Auditus etiam eſt neceſſarius, quia auditus eſt ianua intellectus, & poſt hoc eſt neceſſarius actus intellectus cui ſeruiunt ſenſus exteriores miniſtrando ſpecies rerum, per quas intellectus intelligat: cum autem hæc tria fuerint impedita, cognitio non habetur de rebus, & vt oſtendatur, quòd Iudæi non erant cogn ituri veram Chriſti doctrinam, ponuntur impedita iſta in eis tria. ſ. cor, aures, & oculi. Et de hoc dicitur quòd incraſſatum eſt cor populi, cum craſſitudo cordis, ideſt, intellectus impediat intelligere, & etiam craſſa ſubſtantia cerebri impedit ſubtilem intellectionem. Aures dicuntur graues. i. ſurdæ, vt audire non poſſent. *Et oculos ſuos clauſerunt.* Non clauſerunt oculos corporales, nam Chriſtum viderunt: ſed oculos cordis clauſerunt, ſed ſicut claudẽs oculos nihil videt, quia videre non vult, ita & Iudęi clauſerunt oculos mentis nolendo iudicare bene de Chriſto, per ea quę de ipſo videbant. *Ne quando videant oculis, & auribus audiant, & corde intelligant.* Ideſt, iſtud accidit eis, vt nõ viderent, nec intelligerent, & ita non poſſent conuerti. *Et conuertantur, & ſanem eos* Ideſt, ſi conuerterentur ad rectam doctrinam ſanarem eos. ſ. dimittendo eis peccata ſua; & quia ipſi demerentur dimitti ſibi peccata non conuertentur: tñ conuerterentur ſi audirent, & intelligerẽt: ſic dr̃ Mar. 4. audientes audiant, & non intelligant, ne qñ conuertant, & dimittanẽ eis peccata. Iſta litera habetur aliter Iſa. 6. ſ. audite audientes, & nolite intelligere, & non eſt ſenſus, ꝙ ſit præceptum, vel admonitio, quia Deus non ſuadet hoĩ malum, ſed eſt p̄nunciatio futurorum. ſ. audite, & nolite intelligere. i. audietis, & intelligere non poteritis, quia in parabolis vobis dicetur. Vel nolite intelligere, ideſt, noletis, ſcilicet, ita erit, quòd aliq̃ ſi audietis doctinam Chriſti, & noletis intelligere illam licet poſſitis, ſed deprauabitis: & ideo Matthæus clarius dixit. ſ. auditu audietis, & non intelligetis, & ſequitur videte viſionem, & nolite cognoſcere. i. videbitis Chriſtum, & non cognoſcetis, vel videbitis, & noletis cognoſcere, licet ex operibus ſuis ſatis poſſet cognoſci. exęca cor populi huius, & aures eius aggraua, & oculos eius claude: videtur enim Iſa. orare Deum, vt auferat Iudæis intellectum quod eſt excęcare, aggrauare, & claudere, & tñ non orat, quia hoc eſſet ꝯ charitatem, ſed debet intelligi per modum pronunciationis. ſ. excęcabis, aggrauabis, & claudes, ideſt, permittes excęcari, aggrauati, & claudi. Vel excęcabis, ideſt, proferens verba obſcura in parabolis, quę intelligere non poterunt, ac ſi haberent cor excęcatum, & ideo Matthæus apertꝰ dixit. ſ. incraſſatum eſt cor populi huius, & auribus grauiter audierunt, & oculos ſuos clauſerunt. i. Deus nõ excęcauit eos, ſed ipſi ſe excęcauerunt: in cęteris autẽ eadem ſunt verba Iſa. & Matthæi.

Auctoritas Iſa. declaratur, vt iacet in tex.

Veſtri autem oculi beati, qui vident. Oſtenſa excęcatione Iudęorum pp eorum incredulitatem hic oſtendit Chriſtus Apoſtolorum illuminationem pp eorum fidem, & deuotionem eis a Deo datas, & dicit: veſtri autem beati oculi, qui vident. ſ. oculi Iudæorum maledicti ſunt, quia videre noluerunt, ſed veſtri ſunt beati, quia videtis. & non intelligitur de viſione corporali, quia Iudęi quoque videbant Chriſtũ, & oderant eum. Ioan. 15. ſ. nunc autem viderunt, & oderũt me, & patrem meum, & hoc non fuit eis ad beatitudinem, ſed potius ad maiorem miſeriam, ſicut Chriſtꝰ dixit eis Ioan. 9. ſi cęci eſſetis nõ haberetis peccatum, nunc vero, quia dicitis videmus, peccatum veſtrũ manet, ſed quia Apoſtoli ſpiritualiter Chriſtum viderũt

F in eum credendo beati ſunt: & accipitur beatitudo in ſpecie, quia per fidem nemo eſt beatus, ſed per claram viſionem patriæ: & tamen per fidem meremur illam beatitudinem.

Et aures veſtræ, quia audiunt. Ideſt, audiunt & aſſentiunt doctrinæ meæ, & per hoc beatæ ſunt, ideſt, ad beatitudinem conferunt, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo ad Hebræ. 11. & tamen fides ex auditu eſt: ad Roma. 11. ideo aures quæ verbum ſuſcipiũt per quod ſaluamur, conferunt ad beatitudinem. Iudæi autem audiebant, ſed non aſſentiebant, ſicut ſupra dicitur. Audientes non audiunt, & ideo aures eorum infœlices erant, quia ad æternam miſeriam erant eis inſtrumenta. Nam ſi non audiuiſſent non

G erant digni pœna: licet non crederent.

Amen quippe dico vobis. Ideſt, in veritate, vel firmiter, & eſt interdum modus iurandi, vt dicit̃ extra de iureiurando. cap. & ſi Chriſtus. *Quia multi Prophetæ, & iuſti.* Ideſt, multi iuſti, qui non fuerunt Prophetę, & tamen erant Deo acceptabiles, in quo Chriſtus oſtendit dignitatem Apoſtolorum, quia ipſi meruerunt conſpicere, ꝙ patres antiqui cupierant, & non fuerat eis datum, & ideo oculos eorum beatos vocat.

Cupierunt videre, quæ videtis. Ideſt, videre me pręſentialiter, ſicut vos videtis. *Et non viderunt.* Scilicet, qa iam mortui ſunt. *Et audire, quæ auditis.* Ideſt, audire verba de ore meo. Vel audire doctrinam noui teſtamenti. Nam ſciebant, ꝙ alia lex danda erat, quia ſic prædictum fuerat Iere. 31. ſ. ecce dies venient, & fe-

H riam domui Iſrael, & domui Iuda fœdus nouum, nõ ſm pactum, ꝙ pepigi cum patribus veſtris. dabo legẽ meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribã eam: & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum, & propitiabor iniquitatibus eorum. ipſi tamen non ſciebant qualis eſſet iſta lex futura, & ideo deſiderabant audire eam tamquam valde bonam.

Et non audierunt. Scilicet, ante tempora Chriſti mortui ſunt, & tamen nihil prius prædicatum eſt de nouo teſtamento, ſed ſolum de lege Moyſi: poſtquã autem Ioannes baptizauit Chriſtum, cępit prædicari doctrina noui teſtamenti: Lucæ 16. ſcilicet, lex, &

I Prophetæ vſque ad Ioannem prophetauerunt: ex eo enim regnum Dei euangelizatur. ideſt, lex Moyſi, & Prophetæ durauerunt vſque ad Ioannem, & prædicabantur vſque ad tempus eius, ſcilicet, ſola lex, & Prophetæ, quia nulla alia doctrina tunc erat, quę prędicari poſſet, ſed ex eo, ideſt, ex tempore Ioannis euangelizatur, ideſt, prædicatur regnum Dei, ideſt, doctrina noui teſtamenti, quia licet poſtea prædicaretur lex Moyſi, & Prophetæ in ſynagogis Iudæorum per ſingula ſabbatha, Actuum 14. & 15. tamen iam non ſola lex, & Prophetæ prædicabantur, ſicut prius, ſed potius lex Chriſti pręcicabatur: ergo qui ante Chriſti tempora abierunt, nihil potuerunt audire de doctrina noui teſtamenti.

Vos ergo. Oſtenſo, quòd Iudæis non debuerunt

K declarari ſecreta noui teſtamenti, ſed diſcipulis: aperuit hic Chriſtus intellectum parabolæ eis dicens.

Vos ergo audite parabolam. Ideſt, quia ſic eſt, quòd Iudæi non merentur iſta intelligere. Audite vos, qui digni eſtis intelligere hæc.

Seminantis. licet multas parabolas Chriſtus hic pręдicauerit: tamen iſtam ſolam eis nunc declarauit: de alijs autem infra tangit aliquid.

Omnis qui audit verbum regni. Ideſt, verbum doctrinæ noui teſtamenti, quod vocatur regnum, eo quòd per iſtam doctrinam peruenitur ad regnum Dei, ideſt, ad vitam æternam, quia qui non crediderit doctrinam iſtam, ſaluari non poterit, infra 28. & Mar. 16.

Et non

Et non intelligit. Ideſt, ſi non intelligit non pōt iudicari in corde eius: Chriſtus.n.in parabola ſeminantis poſuit quatuor partes ſeminis, quarũ ſola quarta fructum dedit & quia prima eſt de ſemine cadente ſecus viam: dicit, ꝙ iſtud eſt, qñ quis audit verbum Dei, & diabolus tollit illud confeſtim de corde eius. Nam ſicut ſemen in via non poteſt operiri terra, & ideo aues illico illud deuorant: ita quidam ſunt quibus Sathan mox aufert verbum de corde, vt illud audierint, ita vt nullas poſſit radices facere, nec fructum mittere: ſic dicitur Mar 4. & Luc 8. ſed Matthæus addidit hic, ſcilicet, & non intelligit, & verum eſt, quòd ſiquis audit verbum, & nõ intelligit: poteſt illud mox cadere de mente eius, quia quandiu verbum non intelligitur, impoſſibile eſt, quòd fructum faciat, ſicut quandiu ſemen eſt in ſuperficie terræ non opertum. Et tamen ſiue audiens intelligat, ſiue non: ſi diabolus tollit illico verbum de corde hominis, eſt ſicut ſemen quod circa viam cadit, quia mox ab auibus deuoratur. *Venit malus*. Ideſt, diabolus qui per excellentiam malus eſt. *Et rapit quod ſeminatum eſt in corde eius*. Ideſt, tollit verbum de corde hominis: vt dicitur Mar. 4. & Luc 8. & dicitur quod ſeminatum eſt in corde, quia ſicut materiale ſemen in terram iacitur, & fructum facit, ita verbum Dei eſt ſemen ſpirituale quod fructificat in corde noſtro, cogitationes ſanctas, & bona deſideria immittẽdo, quę ſunt radices quędam ex quibus foris manifeſtatur fructus boni operis.

Hic eſt qui ſeminatus eſt iuxtam viam. Ideſt, homo cui diabolus aufert verbum Dei de corde eſt ſecus viam, ideſt, eſt ſicut ſemẽ quod iuxta viam cadit, quia confeſtim capitur ab auibus.

Qui autem ſupra petroſa ſeminatus eſt. Iſta eſt ſecunda pars ſeminis quod cecidit ſuper terram, & dicitur homo ſeminatus intelligendo, vt ſupra. Nam ſemen eſt quod ſeminatur proprie. Et tamen homo dicitur ſeminatus, eo ꝙ in eo ſeminatur verbum Dei, ſicut terra dicitur ſeminata, quia in ea materiale ſemen iacitur. *Hic eſt qui verbum audit*. Scilicet, & intelligit.

Continuo tamen gaudio ſuſcipit id. Ideſt, ſtatim vt audit recipit in corde verbum, & gaudet, quia iudicat illud eſſe bonum, & incipit operari per illud, & differt iſte a præcedenti, quia in illo verbum Dei non manet, ſed diabolus tollit illud de corde eius mox, vt ipſum ſuſceperit, & ita non poteſt per illud aliquando operari: iſte ſuſcepit, & aliquãdo operatur, ſed poſtea perit in eo verbum. *Non habet autem in ſe radicem*. Scilicet, ſicut ſemen ſupra petram non poteſt facere radices, quia terram non habet, vel paruas radices agit, quia pauca terra eſt ſuper lapidem, & ideo cito perijt. ita homo, qui radices non habet, licet cum gaudio ſuſcipiat verbum Dei, non manet in eo diu. *Sed eſt temporalis*. Ideſt, pauco tempore conſeruans verbum, & operans per illud. ſic dr̃ Luc. 8. ꝙ ad tempus credunt, & in tẽpore tentationis recedunt. *Facta autem tribulatione, & perſecutione propter verbum*. Iſtud eſt, qñ aliqui conuertuntur ad Chriſtum, & infideles incipiunt eos perſequi, vt Chriſtum deſerant, quæ vocatur tribulatio.ſ.inquantum in ſe ꝯfliguntur, & perſecutio inquãtum ab alijs infertur. Alias intelligitur, qñ quis recte vult viuere ad veritatẽ Euãgelij, & alij, qui mali ſunt, licet non ſunt infideles, perſequunt eum, quia diſſimilis eſt operibus eorum, & talis perſecutionem patitur ꝑ iuſtitiam.i.ꝑ iuſtam vitam, vt dicitur ſupra 5. cap. beati qui perſecutionem patiuntur ꝑ iuſtitiam.

Continuo ſcandalizatur. Scilicet, non pōt tolerare aliquanto tpe tribulationem ꝑ infirmitatem fidei, & ideo potius abijcit verbum Dei, ꝙ̃ tribulationem ſuſtineat. *Qui autem ſeminatus eſt in ſpinis*. Iſta eſt tertia pars ſeminis, quæ ſuper ſpinas cecidit. *Et dicitur, qui ſe-*

A *minatus eſt*. Scilicet, hõ in cuius corde, ita ſe habet verbum Dei, ſicut ſemen cadens inter ſpinas. *Hic eſt, qui verbum Dei audit* Scilicet, & ſuſcipit illud in corde, & tñ non fructificat in aliquo opere bono, vel deſiderio, qa ſolicitudo ſęculi impedit. *Et ſolicitudo ſaeculi iſtius*. Scilicet, deſiderium. & cura de acquirendo bona huius ſęculi.ſ.honores, diuitias, potẽtias, famã, & cętera bona fortunę. *Et fallacia diuitiarum*. Ideſt, diuitiæ iã acquiſitę, quia fallunt hominem, & vtrobiq; impedit verbum Dei. Nam ſicut magnitudo ſolicitudinum ad acquirendum tollit cogitationem de rebus ad Deum pertinentibus, ita delectatio in bonis iſtis poſtquam acq-

B ſita ſunt impedit aliquid ad cogitare, & per diuitias intelliguntur hic omnia bona fortunæ, quia diuitiæ cõtinent oĩa in virtute.ſ. honorem, poteſtatem, & ſimilia, quia pecunię oĩa obediunt: Eccleſ. 10. Et dr̃ fallacia diuitiarum, quia oĩa bona hu⁹ ſęculi fallacia ſunt, quia quandam ſpẽm bonitatis oſtendẽtia, nullã tñ in ſe habent, ſed ſequaces ſuos veris miſerijs replent, & a vero bono ſeparant, ſed Luc. 8. addit.ſ.a ſolicitudinibus. & diuitijs, & voluptatibus euntes. nam voluntas eſt bonum hoĩs, & eſt vltra bona fortunę, ſed noĩe diuitiarum intelligi poſſunt, quia diuites delitijs fruunt, ſed Mar. 4. dr̃ ęrũna ſęculi. & deceptio diuitiarum, & reliqua concupiſcenti ę dr̃ ęrũna, ſolicitudo, vt dixit

C hic Matthęus, quia ęrũna eſt miſeria & ita ſolicitudo ſęculi cor affligens hoĩes miſeros facit: reliqua cõcupiſcentiæ dixit.i. voluptates, quas Lucas expreſſit, & Matthęus hic tacuit. *Suffocat verbum*. Sicut ſpinę capientes ſub ſe ſemen bonum ſuffocant illud, vt creſcere non poſſit, ita ſolicitudines ſęculi extingunt verbũ Dei, quia licet, quis bono aĩo verbum Dei audiat, ſi magnis ſolicitudinibus ſęculi eſt impletus, vel voluptatib⁹ vacat, extinguitur verbum Dei in eo, quia præ multitudine ſolicitudinum ſęculi cogitare non pōt de verbo Dei, & ſic perit, quod eſt ſuffocari. *Qui vero in terram bonam ſeminatus eſt*. Iſta eſt quarta pars ſeminis, quæ fructum protulit, & dr̃ ſeminatus.ſ. homo in terram bonam.i.ꝙ cor ſuum eſt ad ſuſcipiendum ſemen verbum Dei, ſicut terra bona ad ſuſcipiendum

D materiale ſemen. *Hic eſt qui audit verbum*. Scilicet, bono aĩo, & ſuſcipit illud. *Et intelligit*. Qñcunq; enim quis bono aĩo verbum audiat: ſi non intelligit non pōt proferre fructum. *Et fructum affert* Scilicet, boni deſiderij & boni operis. *Et facit aliud quidem centeſimum*. Ideſt, qdam recipiens ſemen.i. verbum facit fructum maximũ, qui eſt fructus cẽteſimus. *Aliud autẽ ſexageſſimum*. Ideſt, aliud ſemẽ receptũ in corde alio facit fructum magnum, ſed minorem, qui dr̃ ſexageſimus. *Aliud vero triceſimum*. Iſtud eſt ſemen faciens fructum minimi gradus: non tñ eſt hic differentia ex parte ſeminis, ſed ex parte cordis, quia idem ſemen.i. verbũ prędicatur diuerſis, & tñ illo audito quidam faciunt minorem fructũ, alij vero maiorem ꝑ diſpoſitionem hominis & ita dr̃ Luc. 8 Quod autem in terram bo-

E nam: hi ſunt, qui in corde bono, & optimo audiẽtes verbum &c. & ſic dixit cor bonum, & cor optimũ: ꝑ hoc ſignans omnes differẽtias cordis poſſibiles, quia omnes illę ſunt medię inter bonum, & optimum.

Bona huius ſęculi fallacia ſunt.

An ſint plures ſenſus eiuſdem literæ & quot ſunt ſenſus in ſacra ſcriptura. Et quòd in veteri teſtamento proprie eſt allegoricus ſenſus Et quòd prima diuiſio ſenſus ſcripturæ eſt in literalem, & myſticum: & de his duobus plura diſſeruntur. Et quomodo ad literalem cæteri ſenſus reducantur: Item metaphoricus, & parabolicus. *Quæſt. XXVIII.*

QVAERETVR propter parabolas, quas hic Chriſtus ponit, circa ſenſum ſacræ Scripturæ, an ſint plures ſenſus eiuſdem literæ, & quot ſunt.

Dicendum, ꝙ aſſignantur, & cõiter quatuor ſen-
ſus.ſ.hiſtoricus, ſiue literalis, allegoricus, tropologi-
cus, anagogicus. Aliqui tñ dicunt, ꝙ non ſint plures
ſenſus eiuſdem ſcripturę, quia iſta pluralitas tolleret
certitudinem, & pareret ↄfuſionẽ, & auferret robur
arguendi, quia multa argumenta deficiunt pp multi-
plicitatem, ſicut in æquiuocatione, & amphibolia: er
go non erunt multi ſenſus eiuſdem ſcripturę. Alij di
cunt, ꝙ ſint quatuor ſenſus, ſed non iſti nominati, qa
Aug. lib. de vtilitate credendi dicit, ꝙ ſcriptura ſacra, q̃
eſt vetus teſtm̃ quatuor ſenſus habet, ſ. hiſtoriam ana
logiam, ethimologiam, & allegoriam, qui diſcordãt
ab iſtis quatuor. Alij dicunt, ꝙ ſint plures q̃ quatuor
ſenſus, quia præter iſtos eſt ſenſus parabolicus, qui nõ
eſt aliquis dictorum. Dicendum, ꝙ ſacra ſcriptura
multos ſenſus habet, vt dicit Grego. 15. Moralium iſta
eſt excellentia ſacræ ſcripturæ ſuper oẽs ſcientias hu-
manas, quia in illis ſolæ voces ſignant; in ſacra aũt ſcri
ptura tam voces q̃ res ſignatę aliquid ſignant, & iſti
ſunt quatuor ſenſus iam dicti: plures aũt non recipit
ſcriptura. Pro quo ſciendum, ꝙ non ſunt iſti quatuor
ſenſus, in qualibet parte ſcripturæ ſacrę, ſed in ſolo ve
teri teſtõ, vt dicit Aug. lib. de vtilitate credendi. Et rõ
eſt, quia ſaltẽ ſenſus allegoricus nõ eſt in nouo teſtõ,
eo ꝙ allegoria eſt qñcunq; ex rebus ſignatis accipitur
aliqua vlterior ſignificatio de eis, quę credẽda ſunt de
Chr̃o, vel circa eum: in nouo tñ teſtõ quicquid dr̃ de
Chr̃o eſt, & aperte dr̃, ideo allegoria nulla eſſe põt, qa
quod allegoria eſſe deberet, eſt ibi ſenſus literalis. ſed
in veteri teſtõ eſt proprie allegoria, quia ex rebus ibi
ſignificatis accipitur adhuc aliqua ſignificatio circa
Chriſtum, & ea quæ ad ipſum pertinent, & ita in vete
ri teſtõ cum oĩa in figura ↄtingerent. 1. Cor. 10. & lex
contineat vmbram futurorum bonorum ad Hebræ.
10. poterat ibi eſſe allegoria, vt per res ibi ſignatas ſi-
gnificarẽt aliquid de Chriſto. Etiam non eſt putãdũ,
ꝙ in qualibet parte veteris teſtamenti poſſent inueni
ri quatuor ſenſus, ſed in quibuſdam ſolum. Nam q̃dã
aliæ ſunt, in quibus vnicus tm̃.i. literalis inueniri põt,
ſic eſt de libris ſapientialibus, vt de prouerbijs, & ẽt de
libris prophetalibus pro magna parte. in illis aũt ſolis
poſſent inueniri quatuor ſenſus, qui hiſtoriam narrãt,
aut cęremonias aliquas deſcribunt: ſunt aũt iſti qua-
tuor ſenſus non quidem immediate ipſius literæ, ſed
vnicus eſt, quem litera ſignat: tres aũt reliqui nõ ſunt
ſenſus immediate ipſius ſcripturę, ſed ſenſus accepti a
rebus ſignatis per ſcripturam, & ideo primus dr̃ lite-
ralis, quia eſt ille ſolus, quẽ litera facit: cęteri aũt ſunt
ſpirituales, quia ſunt ſignati per ſpiritum literæ, & nõ
per literam. i. per ſenſum, quem litera continebat.

Sciendum etiam ꝙ iſti quatuor ſenſus ſic nominã
tur. ſ. literalis, allegoricus, tropologicus, anagogicus.

Dr̃ primus literalis, quia eſt ille, quem litera facit,
& ẽt vr̃ hiſtoricus, quia per illum ſignatur nuda hiſto
ria quam ſcriptura refert, accipiendo hiſtoriam large
pro omni quod ſignificatur immediate per literam
ſcripturę, ſed non illud quod auctor ſignificare voluit
quod dr̃ pp parabolas, & metaphoras, quia id quod
ſignificatur ibi in cortice literę non eſt ſenſus litera-
lis, vt cum dr̃ oculi Dñi ſuper iuſtos, & aures eius in
preces eorum, quia non eſt ſenſus, ꝙ oculi Dñi ſint ſu
per iuſtos, quia ſenſus literalis ſemper eſt verus, & iñ
falſum eſt, ꝙ Deus habeat oculos, vel aures, ideo non
eſt iſte ſenſus literalis, ſed eſt ſenſus parabolicus: litera
lis aũt ſenſus eſt hic, ꝙ Deus ſemper habet curam de
bonis, vt benefaciat eis, & facit id quod ipſi orant ac ſi
haberet oculos, & eos ſemper reſpiceret, & haberet
aures, vt orõnes eorum audiret. Ex hoc aũt ſeqnĩ, ꝙ
interdum eadem ſcriptura habet duos ſenſus litera-
les, & hoc, quia vtrunq; eorũ intendit per ipſam lite-

F ram ſignificare auctor eius, iuxta illud Exo. 12. vbi de
agno Paſchali dr̃, os nõ comminuetis ex eo: nam in-
telligitur ad literam de agno Paſchali, quem Iudęi co
medebant: nã ita obligabanĩ ſeruare. ſ. ꝙ os nõ frange
rent. etiam ad literam intelligitur de Chriſto patien-
te. ſ. ꝙ in morte ſua non confringerentur aliqua oſſa
eius. Quod patet Io. 19. vbi dr̃, ꝙ milites fregerunt cru
ra latronum: ad Ieſum aũt cum veniſſent, non frege-
runt crura eius: & dr̃ ibi, hoc aũt factum eſt, vt imple-
retur ſcriptura, quæ dicit, os non comminuetis ex eo,
& tñ ſcriptura non põt impleri, niſi in ſenſu, quem fa-
cit, & iſte eſt ſolus ſenſus literalis, & ideo ad literam
intelligitur illud de Chriſto, & non ſm̃ allegoriam,
quia in ſenſu allegorico nulla ſcriptura complerĩ, vt ĩ.
G dicetur, & ita intelligiĩ illud quod dixit Deus 2. Reg. 7.
& 1. Paralipo. 22. ſ. ego ero ei in patrẽ, & ipſe erit mihi
in filium, quod ad literam intelligitur de Salomone,
de quo ſcriptura loquitur ibi, & ẽt de Chriſto intelli-
giĩ ad literam, ſicut illud allegat Apoſt. ad Hebrę. 1. &
tñ ſi intelligeretur de Chriſto in ſenſu allegorico, nõ
induceretur in probationem, quia ſenſus myſtici nõ
probant: Sic dicit Diony. quod Theologia myſtica
non arguit: raro tñ litera habet duos ſenſus literales,
ſed vt cõiter habet vnicum. Secundus eſt allegoricus,
ideſt, alienus, & hoc eſt, qñ per res ſignatas volumus
vlterius ſignificare aliquid de his, quę credenda ſunt,
quę pertinent ad Chriſtum, vel ad nouum teſtm̃. Ter
tius eſt tropologicus, ſiue moralis, & hoc eſt, qñ per
res ſignificatas per ſcripturam, volumus adhuc ſigni-
H ficare aliquid quod pertinet ad mores dirigendos, &
dr̃ tropologicus. i. ſermo conuerſus. ſ. quia ↄuertiĩ ſer-
mo ad nos. i. ad mores noſtros. Quartus eſt anagogi-
cus. i. qñ per res ſignatas in ſcriptura volumus vlteriꝰ
ſignificare aliquid quod pertinet ad ſtatum vitæ futu
ræ, & dr̃ anagogicus. i. ſurſum ducens. ſ. ad cœleſtia: de
his põt haberi exemplũ in vno nomine, vel hiſtoria.
De primo, vt iſtud nomen Ieruſalem in ſenſu hiſtori
co ſignat vrbem illam, quæ fuit Metropolis terræ Iu-
dæorum. Allegorice ſignat Eccleſiam militantẽ, quæ
eſt Ieruſalem. i. viſio pacis, quia fideles ſunt in ea vniti
in vinculo pacis. Tropologice ſignat animam viri bo-
I ni, quia ibi eſt pax Dei ad Philip. 4. & pax Dei, quę exu
perat omnem ſenſum, cuſtodiat corda veſtra. Ana-
gogice Ieruſalem eſt vita æterna ad Galat. 4. Ieruſa-
lem, quæ ſurſum eſt, libera eſt, mater noſtra. licet
ibi Ieruſalem in ſenſu literali ſignat vitam æternam.

De ſecundo patet, vt primo Regum decimoſepti-
mo, dicitur quomodo Dauid occidit Goliath Phili-
ſthęum; literaliter autem ſignatur occiſio illius gi-
gantis. Allegorice tamen ablatio poteſtatis dæmo-
nium facta per mortem Chriſti: Dauid enim Chri-
ſtus eſt, Goliath autem dæmon: nam ſicut Dauid oc
cidit Goliath gladio ipſius, ita Chriſtus dæmonem
expulit de poteſtate, per illam partem, per quam
ipſe eam vſurpauerat: nam dæmon tunc poteſtatem
accepit in homines, quando eos peccare induxit,
K quod in ligno factum eſt, ita & Chriſtus in ligno mo
riens diaboli poteſtatem excluſit, & ſic dicitur, vt qui
in ligno vincebat, in ligno quoque vinceretur. Tro-
pologice ſignat bellum quod quilibet gerit contra
vitia, quando illa mortificat in carne ſua, quia qui
Chriſti ſunt carnem ſuam crucifigunt cum concupi-
ſcentijs, & vitijs: ad Galat. 5. Anagogice ſignificat vi-
ctoria quam Chriſtus faciet de morte in die Iudicij
deſtruẽdo eam. i. faciendo ꝙ iam in nulla re ſit mors:
quia poſt diem Iudicij nihil iam morieĩ: prima Cor.
15. vbi cum agitur de reſurrectione dr̃: nouiſſima om
nium deſtruetur mors. ita in alijs partibus ſcripturæ
facile eſt applicare iſtos quatuor ſenſus. ſ. vbi recipi
poſſunt, quia non recipit eos quælibet Scriptura;

vt dictum

vedictum eſt ſupra: Vnde de hoc eſt verſus, ſcilicet:

Litera geſta docet, quid credas allegoria:
Moralis quid agas, quo tendas anagogia.

Sciendum etiam quòd iſti quatuor dicuntur eſſe ſenſus ſcripturę, quia mediate, vel immediate per eam ſignificantur: immediate quidem ſolus literalis: mediate autem alij tres, & in hoc differunt inter ſe, quia litera ſolum habet vnum ſenſum, quem immediate ſignat, nec intendit aliquem alium, & iſte dicitur literalis, cęteri autem mediate ſignantur per literam, & non immediate ſignantur per res ſignatos per literam. Nam ſi ipſa litera haberet iſtos quatuor ſenſus, ſemper illos haberet, quod falſum eſt, etiam oēs vocarentur literales ſenſus literæ, & intenti ab auctore literę, vnicus tamen eorum dicitur literalis, quia illum ſolum litera intendit: cęteri autem non ſunt ſenſus literæ, ſed rerum ſignatarum per literam, & ideo ſenſus cęteri dicuntur myſtici, vel ſpeciales .i. non ipſius literę, & ob hoc ſenſus ſcripturę prima diuiſione diuiditur in literalem, & myſticum, & rurſus myſticus diuiditur in tres .ſ. allegoricum, tropologicum, anagogicum. Dicendum etiam quòd ſenſus myſtici non ſunt determinati: literalis autem ſemper eſt determinatus: nam non eſt in poteſtate nr̃a eidem literę dare quēcunque ſenſum voluerimus, ſed neceſſe eſt illum ſolum accipere, quem litera facit: myſtici autem poſſunt circa eandem ſcripturam variari iuxta voluntatem nr̃am, vt in exemplo dato pōt allegorice per mortem Goliath ſignari ablatio poteſtatis diaboli per paſſionem Chriſti, vel victoria, quam Chriſtus de morte habuit in reſurrectione deſtruendo mortē, quia mors ei vltra non dñabitur ad Rom. 6. & non eſt maior cauſa, quare ſignificet vnum iſtorum quàm alterū, & ita tropologia, & anagogia ſenſus circa quamlibet ſcripturam poſſunt multiplicari, & variari. Ratio diuerſitatis eſt, quia ſenſus literalis eſt ex litera elicitus: myſticus autem eſt non elicitus, ſed applicitus, & quia applicatio eſt in voluntate nr̃a, dum tamen maneat aliqualis appropriatio, pōt libere variare ſenſus myſtici: litera tamen vnica eſt, & vnico modo ſe habens: ideo non pōt ex ea elici, niſi vnicus ſenſus. Si autem obijciatur, quòd interdū ſunt duo literales eiuſdem literæ, vt ſupra dictum eſt. Dicendum, quòd hoc nunquam fit ex cōditione literę, quæ ſecundum ſe determinate ſe habet ad ſignandum vnum, niſi eēt aliqua multiplicitas ęquiuocationis, amphiboliæ, compoſitionis, & diuiſionis, ſed prouenit ab auctore literæ, qui plura voluit per eandem literam ſignificari: tamen nunquam poſſumus intelligere per eandem literam ſolam duos ſenſus, niſi hoc aliunde conſtaret, ſicut in illo Exo. 12. Os non comminuetis ex eo, quia ſi illa litera eſſet ſola diceremus ſenſum literalem eius eſſe ſolum de agno Paſchali, quia tamen Io. 19. allegatur ibi iſtud pro Chriſto: conſtat quòd habeat iſta litera duos ſenſus: ſiue ergo ſit vnicus ſenſus literalis, ſiue interdum duo, ſemper eſt ſenſus determinatus .ſ. ſicut ex litera pōt haberi, & non aliter. Sciendum etiam quòd ſcriptura nunquam dicit verum, nec falſum in ſenſibus myſticis, ſed ſolum in literali. Ratio eſt, quia dicitur propoſitio falſa, quando nō eſt ita, ſicut ipſa eſſe ſignificat; quod ergo per literam non ſignificatur, non facit propoſitionem veram, nec falſam, ſed ſenſus myſtici non ſunt ſenſus ſcripturæ, ſed rerum ſignificatarum per ſcripturam, vt dictum eſt, ideo non eſt ſcriptura vera, nec falſa in ſenſu myſtico. Ex hoc etiam ſequitur quod ſupra dicebatur .ſ. quòd eadem ſcriptura habeat varios ſenſus myſticos: nam ita conuenit vnus, ſicut alius licet inter ſe ſint diſparati, ſicut ſupra dicebatur de paſſione, & reſurrectione Chriſti intelligi allegorice occiſio Goliath; & vterque ſatis conuenit illi rei, & tamen paſſio Chriſti, & reſurrectio, & victoria ſuper diabolum, & victoria ſuper mortem multum in-

A ter ſe differunt: ſi tamen ſcriptura eſſet vera, vel falſa in ſenſu myſtico, non haberet niſi vnum myſticū vnius generis, ſcilicet, vnicum tropologicum, & vnicum allegoricum, & vnicum anagogicum, quia ſi plures haberet cū vnus diſcordaret ab altero, ſi eſſet ſcriptura vera in vno ſenſu, eſſet falſa in altero, & tamen ſacra ſcriptura non poteſt eſſe falſa; cum ergo habeat multos ſenſus myſticos diſcordantes, oportet dici, quòd ſecundum illos non dicatur vera, nec falſa: ergo ſecundum ſolum ſenſum literalem iudicatur veritas, vel falſitas.

Ex hoc etiam patet, quòd ſcriptura nunquam dicitur compleri in ſenſu myſtico, idest, complendo illud quod myſtice per eam ſignificatur, ſed ſolum
B completur in ſenſu literali. Quia tunc dicitur compleri ſcriptura quando fit id quod per eam ſignificatur, & tamen ſenſus myſtici non ſignificantur per ſcripturam, ſed per res ſignatas per ſcripturam: ergo non poteſt compleri in ſenſu myſtico, ſed in literali, quem ipſa ſignificat. Item quia ſcriptura, quando impletur verificatur, ſi autem nunquam compleretur eſſet falſa, & tamen in ſenſu myſtico ſcriptura nunquam eſt vera, nec falſa, vt oſtenſum eſt: ergo in ſenſu myſtico nunquam impletur, nec dicitur non impleri. Et ex hoc patet, quòd illa litera .ſ. Os non comminuetis ex eo, intelligitur de Chriſto in ſenſu literali, quia dicitur Ioā. 19. facta ſunt hæc, vt ſcriptura impleretur &c. Item quia ſi in ſenſu myſtico poſſet ſcriptura impleri, tolle-
C retur omnis certitudo ſcripturarum, quia cum quelibet ſcriptura recipiat tot allegorias, vel tot tropologias quot ei voluerimus applicare, neſciremus quando eſſet impleta, quia licet eſſet impleta in quibuſdā ſenſibus, quos nos applicaremus, cum adhuc præter illos eſſent alij applicabiles, eſſet nobis dubium quando eſſet impleta: immo nunquam putaremus eam eſſe impletam, cum ſemper eſſet poſſibile applicari aliquem ſenſum myſticum, qui nondum eſſet applicatus. Item quia diceretur eadem ſcriptura ſemper eſſe impleta, & ſemper non impleta, quia omnes myſtici ſenſus ſunt ęquales .ſ. quia nō eſt maior ratio, quare ſignificetur vnus quàm alius, ſed ſolum pendet ex
D applicatione noſtra, diceretur æqualiter de qualibet ſcriptura, quòd erat impleta, & non impleta, quia in quibuſdam ſenſibus eſſet impleta, & in alijs non: nō ergo impletur ſcriptura niſi in ſenſu literali, qui vnicus, & determinatus eſt, & ibi non eſt contradictio, nec incertitudo, nec aliquod inconueniens. Sed obijcietur, quia interdum eiuſdem literę ſunt duo ſenſus literales, vt dictum eſt, & tunc erit dubium quomodo impleatur.

Dicendum, quòd etiam tunc non eſt aliquod inconueniens, quia illi ſenſus ſunt determinati: cum de illis conſtet ex litera, & ita poteſt ſciri quando ſcriptura nullo modo eſt completa, vel quando eſt impleta in altero tantum, vel quando in vtroque, & dicendum eſt, quòd talis ſcriptura aliquo modo erat cōpleta .ſ. in aliquo ſenſu,
E & aliquo modo nō completa, ſicut illa .ſ. Os non comminuetis ex eo. Nā intelligēdo de agno Paſchali quolibet anno implebatur a Iudęis, intelligēdo autem de Chriſto nūquam fuit impleta, niſi in paſſione ſua, ſed ſemper expectabatur implenda. & quia ſcriptura non pōt habere duos ſenſus literales ęqualiter principales, tunc dicitur impleri quando pręcipuus eorum verificatur, & quia pręcipuus ſenſus erat de morte Chriſti dicitur ſimpliciter tunc impleta illa ſcriptura Io. 19. ſcilicet, facta ſunt hæc, vt adimpleretur ſcriptura: os nō comminuetis ex eo, & ſic Chriſtus dixit, quòd venerat implere legem, & Prophetas .i. quòd implerentur in eo ſupra 5. cap. & Luc. 24. dixit: quia neceſſe eſt impleri omnia, quę ſcripta ſunt in lege, & Prophetis de me &c.

Sed ex hoc accipiunt aliqui occaſionem erroris putantes, quòd cęremonię veteris teſtamenti, & omnia figuralia, quę ibi erant intelligantur de Chriſto ad literam, eo ꝙ erant figura futurorum bonorum ad Hebræ. 10. & quia omnia in figura contingebant Iudęis, 1. Cor. 10. Et tamen non ſtat, quia tunc induceretur confuſio in ſenſibus ſacræ ſcripturę, quia tamen cęremoniæ, & figuræ veteris teſtamenti, varie poſſent applicari ad Chriſtum, vt patet ſupra in exemplo dato de morte Goliath, nunquam eſſemus certi, quis eſſet ſenſus ſcripturæ, quod eſt inconueniens. Ideo dicendum, ꝙ licet generaliter ea, quæ erant in veteri teſtamento ſignificent ea, quæ ſunt in nouo, nõ ſignificat tamen ea in ſenſu literali, ſed in myſtico, ſcilicet, in allegorico, ſic patet ad Gala. 4. vbi Paulus dicit: ſcimus quoniam Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & alium de libera, quæ ſunt duo teſtamenta, & dicitur ibi, quæ ſunt per allegoriam dicta, ideſt, ſignificari duo teſtamenta per duas vxores Abrahæ eſt allegoria, & non ſenſus literalis. ita ergo eſt de cęteris figuris, & cęremonijs veteris teſtamenti, quia quicquid ſignificent de Chriſto, vel de ſtatu noui teſtamenti ſignant allegorice, & non literaliter, & hoc eſt quod Apoſtolus dicit ad Hebrę. 10. legem continere vmbrã futurorum bonorum, ideſt, continet ea velut in vmbra, & non expreſsè, & tamen ſenſus literalis expreſsè habetur ex litera. Sic etiam intelligitur omnia in figura contingebant illis, ſcilicet, ea, quę fiebant erant figura futurorum bonorum in nouo teſtamento, & iſtud pertinet ad ſenſum myſticum, quia vt ſupra dictum eſt, ſenſus literalis eſt, qui immediate per literã ſignificatur: myſtici autem ſenſus non ſignificantur p literam, ſed per res geſtas ſignatas per literã: ergo ea, quæ in figura contingebant, myſtice ſignificabant futura, & non literaliter.

Ad hoc autem ꝙ ſenſus ſit literalis requiritur, ꝙ poſſit haberi determinate, & non confuſe, & ꝙ habeatur ex litera aliqua, & propter hoc, ſcilicet, illud, os nõ comminuetis ex eo, literaliter de Chriſto accipimus, quia aliqua litera. ſ. Ioan. 19. hoc expreſſit. De cęremonijs autem, & figuris veteris teſtamenti ſcimus generaliter, ꝙ ſignificabant aliquid futurũ circa Chriſtum, & in nouo teſtamento, quia tamen nulla litera ſcripturę exprimit, quid per quamlibet cęremoniam, vel figuram veteris teſtamenti intelligatur de eis, quę pertinent ad Chriſtum, & ad nouum teſtamentum: dicentur hęc omnia ſignificari allegorice: literaliter autem ſolum ſignificabitur ipſa obſeruatio cęremonialis, ſicut a Iudæis ſeruabatur.

Dicendum etiam ꝙ ſenſus myſtici nihil probant, ideſt, intelligendo ſcripturam in ſenſu myſtico, non aſſumitur ex ea efficax argumentum ad aliquid probandum, vel impugnandum.

Et ratio eſt, quia arguens intendit deducere verũ, vel falſum, & intantum habet firmitatem aliqua ratio inquantum conſtat eam procedere ex veris, & tamen in ſenſibus myſticis non dicitur aliqua ſcriptura vel vera, vel falſa, vt ſupra oſtenſum, ideo non poteſt argui in ſenſu myſtico. Item quia argumentatio fit ad oſtendendum aliquid eſſe, vel non eſſe, de quo prius dubitabatur, & tamen ſemper probatio procedit ex notiori, quia neceſſe eſt præmiſſas eſſe notiores concluſione. 1. Poſter. ſenſus tamen myſtici ſunt incerti, quia non poteſt conſtare, quare iſte ſit potius ſenſus ſcripturæ quam ille, ideo quòd ſequeretur ex ſenſu myſtico, eſſet adhuc minus certum, & ſic non eſt iſte ſenſus ad probandum, cum probatio ſemper volit deducere aliquid certum. Item quia tunc ex eadem ſcriptura poſſent probari oppoſita: nam eadem ſcriptura poteſt habere oppoſitos, vel diſparatos ſenſus myſticos, vt ſupra oſtenſum eſt, & tamen ex diſparatis ſequuntur diſparata, & ex oppoſitis oppoſita quod eſt inconueniens: ex ſolo ergo ſenſu literali ſumitur probatio ad argumentum, quia ille determinatus eſt myſtici autem ſenſus, nec arguunt, nec probant, vt dicit Diony. quòd myſtica Theolog. non arguit, ideſt, diuina ſcriptura in ſenſu myſtico non facit probationem.

Sciendum etiam quòd aliquando ſenſus myſticus efficitur literalis, ſcilicet, quia allegoricus eſt literalis, & hoc eſt, quia ſecundum ea, quæ dicuntur eſt allegoria, vel anagogia, & tamen quantum ad ſcripturam illam, quę hoc refert, eſt ſenſus literalis: de allegoria patet ad Gala. quarto, ſcilicet, ſcimus, quoniam Abraham duos filios habuit vnum de ancilla, & vnum de libera, quæ ſunt per allegoriam dicta: hoc enim ſunt duo teſtamenta &c. & ſic per duas vxores Abrahę duo teſtamenta aſſignari allegoria eſt, & tamen in litera illa eſt ſenſus literalis cum nullum aliũ ſenſum habeat illa litera: ſi igitur Geneſ. decimoſexto, & vigeſimoprimo, vbi agitur de duabus vxoribus, & duobus filijs Abrahę exponeret ſcripturam de duobus teſtamentis eſſet allegoria, quia ſenſus literalis eſt ibi de ipſis vxoribus Abrahæ, Agar, & Sarra, & tamen ad Gala. quarto, intelligere p iſtas duas vxores duo teſtamenta eſt ſenſus literalis, ſed dicit Paulus eſſe allegoriam, ſcilicet, reſpectu illius ſcripturæ, quæ loquitur de his duabus vxoribus, ſcilicet, Gene. decimoſexto, & vigeſimoprimo.

Quod autem anagogicus ſit literalis, patet ad Gala. quarto: cum dicitur illa, quæ ſurſum eſt Ieruſalem libera eſt, & tamen literaliter Ieruſalem ſignificat vrbem, ibi autem accipitur pro vita æterna, & ita eſt anagogia, & tamen reſpectu illius ſcripturæ eſt ſenſus literalis. Raro tamen iſtud fit, quòd ſenſus tranſeat in alium, & tamen etiam quando tranſit non fit confuſio ſenſuum, vt dictum eſt, cum reſpectu vnius ſcripturę ſit vnus ſenſus, & reſpectu alterius ſit alius. Cauſa autem iſtorum quatuor ſenſuum eſt, quia quęlibet ſcriptura habet vnum ſenſum proprium, qui dicitur literalis: cęteri autem ſunt appliciti, ſcilicet, myſtici, & ſunt tres ſecundũ ꝙ conſiderantur tria. ſ. quod agendum eſt, quod credendum eſt, quod ſperandum eſt. Primus eſt tropologia. Secundus eſt allegoria. Tertius eſt anagogia, vel diſtinguunt iſti ſenſus penes habitudinem ſcripturarum quarum ſunt: nam vt dicit Diony. nouum teſtm̃ eſt medium inter vetus teſtm̃, & vitam æternam: nam ſicut ea, quę in veteri erãt apertius, & abundantius exhibita ſunt in nouo, ita & ea, q̃ vult creduntur, & ſperantur clare videbuntur, & habebuntur in patria. inquantum ergo vetus teſtamentum comparatur ad nouum accipitur ſenſus allegoricus, quia allegoria nunquam eſt, niſi in ſcripturis veteris teſtamenti, inquantum per res ibi geſtas ſignificabatur aliquid in Chriſto futurum, vel in nouo teſtamento. Inquantum vero ambo teſtamenta comparantur ad vitam æternam ad quam ordinantur, accipitur ſenſus anagogicus, & rurſus inquantum Chriſtus eſt caput noſtrum, & actio ſua eſt inſtructio noſtra, accipiũ tropologia, prout ea, quæ de Chriſto dicuntur conuertuntur ad dirigẽdos mores noſtros, & ita ſunt quatuor ſenſus. Ex hoc aũt ſequit̃, ꝙ in veteri teſtamento põt ſcriptura habere quatuor ſenſus, vt ſupra oſtenſum eſt: in nouo aũt teſtamẽto ſolũ põt habere tres. ſ. literalẽ tropologicũ, anagogicũ, & hoc nõ vbiq;, ſed vbi ſolũ narrant̃ hiſtorię, vel ponunt̃ figurę, ſicut in Euãgelijs, & Actibus Apoſtolorũ, & Apoc. in Epiſtolis aũt Pauli, & Canonicis non habet̃, niſi vnicus ſenſus. ſ. literalis, niſi interdum inſerantur aliquæ hiſtoriæ propter quas poſſint eſſe tres ſenſus.

F G H I K

De

De ſenſu autem parabolico, & metaphorico, aliq
dicunt, quòd ſit quintus ſenſus, quia non coincidit cũ
aliquo prædictorum. Alij autem volunt eum reduce
re ad literalem. Sed dicendum. ꝙ ſenſus parabolicus
non eſt proprie aliquis ſenſus Scripturæ, quia quilibet
ſenſus ſcripturæ poteſt habere aliquam veritatem, &
tamen parabolicus, & metaphoricus nunquam ſunt
veri, ſed potius ſi accipiantur metaphorę, vt iacent
ſemper faciunt falſum ſenſum: vt cum dicitur oculi
Domini ſuper iuſtos, nam Deus oculos non habet.

Dicendum ergo, ꝙ parabolicus, & metaphoricus
non eſt aliquis ſenſus ſcripturæ, quia nec eſt intentus
ab auctore ſcripturę, vt literalis, nec eſt nobis applica-
tus, vt myſtici, ſed eſt quoddam velamentum ſenſus
literalis, ideo dici debet, ꝙ vel non iudicabitur ſenſus,
vel debet reduci ad literalem, non quidem ꝙ ipſe ſit
literalis, ſed ꝙ ad literalem ordinatur. ſ. ad velandum
eum, vel decorandum, vel propter alias cauſas: ſi autẽ
interdum illum vocemus ſenſum ſcripturæ diſtinctũ
ab alijs large dictum eſt: ſolemus tamen in pluribus
eum cõnumerare, ita vt ſint quinque ſenſus in ſcriptu
ra, licet non ſint quinque ſenſus ſcripturę.

Ad primum dicendum, ꝙ multiplicitas ſenſuum
non parit confuſionem in ſcriptura, quia hoc eſſet ſi
eidem literæ ſcripturæ iſti quatuor ſenſus aſſignaren
tur, ſicut eſt multiplicitas ęquiuocationis amphibo-
lię, compoſitionis, & diuiſionis: & tamen vnicus eſt
ſenſus literalis ſcripturę, reliqui aũt non ſunt ſenſus
ſcripturę, ſed rerum ſignatarum per ſcripturam, vt ſu
pra dictum eſt, & ſi ſcriptura interdum habeat duos
ſenſus literales, non ſequitur confuſio, vt ſupra decla
ratum eſt. Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſti quatuor
ſenſus, quos ponit Aug. reducuntur ad quatuor ſupra
dictos: nam tres eorum. ſ. hiſtoria, ethimologia, analo
gia pertinent ad ſenſum literalem. quartus aũt eorũ,
ſcilicet, allegoria continet tres myſticos. ſ. tropologi-
cum, allegoricum, anagogicum, diſtinguuntur aũt in
literali ille tres. ſ. hiſtoria inquantum aliquid geſtũ nar
ratur ſimpliciter. Ethimologia vero inquantum rei
geſtę ratio redditur, vt infra 19. quando Chriſtus ex-
preſſit cauſam cur Moyſes permiſit libellũ repudij.
Analogia quando vna ſcriptura alteri conformis eſſe
oſtenditur, vt quando Chriſtus, vel Euangeliſtę alle-
gant aliquid de veteri teſtamento in concordiam eo-
rum, quæ in nouo facta ſunt. Et hæc omnia pertinent
ad ſenſum literalem, inquantum quodlibet iſtorum
determinate ſignatur per literam, & non ſignantur
in eadem litera, ſed in diuerſis partibus, ſecundum ꝙ
ſcriptura habet triplicem modum procedẽdi. ſ. inter-
dum narrando, interdum narratorum cauſam reddẽ
do: interdum vero concordantias allegando. Per alle-
goricum aũt intellexit Aug. tres myſticos, quia dici-
tur allegoricus quaſi alienus ſenſus, & ſic omnes my-
ſtici ſunt alieni, quia vnicus eſt proprius. ſ. literalis. cę-
teri vero alieni, ſcilicet, myſtici, qui non habentur ex
litera, ſed ex rebus ſignatis per literam, ſecundum ꝙ
nos varie applicamus. Et tamen conuenientior mo-
dus diſtinguendi eſt, vt tres myſtici ponantur, & vnus
literalis, vt communiter nominamus, quàm quòd
tres literales, & vnus myſticus, vt poſuit Auguſtinus,
& tamen ad idem redeunt, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quòd ſenſus parabolicus
non eſt diſtinctus a quatuor dictis, eo quod ille inci-
dit in literalem, vt ſupra dictum eſt, ſed communius
nos non connumeramus eum alijs, & vocamus quin
tum ſenſum, de his autem ſenſibus, & multis, quæ
ad eos pertinent magis late diximus Ioſue quadrage-
ſimoprimo cap. a quæſt. vigeſima per multas quęſtio
nes, & ibi vide.

A *An ſacra Scriptura parabolis vti debeat. Et in quo parabola,
& metaphora inter ſe differunt. Et quare eis vtatur ſcri-
ptura, & quomodo. Quæſt. XXIX.*

QVAERETVR propter parabolas, quæ po-
nuntur hic, an ſacra Scriptura debeat vti
parabolis, & metaphoris.

Aliqui dicunt, quòd non, quia ſacra
Scriptura, quæ eſt excellentiſſima inter omnes ſcien
tias, non debet ſibi aſſumere id quod inducitur in ple
nitudine ſcientię infimę, & tamen poetica ſcientia
vtitur metaphoris ad decorem ſuum, quia aliàs con-
B temneretur: ergo ſacra Scriptura non debet illis vti.
Item declarare ſacram ſcripturam eſt magni meriti
Eccleſiaſt. vigeſimoquarto, ſcilicet, qui illucidant
me vitam æternam habebunt: metapho. tamen & pa
rabolæ occultant potius intellectum ſcripturę: ergo
non eſt conueniens, vt ſcriptura vtatur illis. Item
metaphoræ cum ſint quędam tranſumptiones, fiunt
propter ſimilitudinem rei, quæ tranſumitur ad rem
ad quam tranſumitur, & tamen quanto aliqua crea-
tura excellentior eſt, tanto eſt Deo ſimilior, ideo cum
aliquid ad Deum tranſumitur potius deberet fieri trã-
ſumptio de creaturis excellentibus quàm de infimis,
& tamen vt communiter fit in infimis, vt in lapide,
C leone, arbore, & ita de cęteris non eſt conueniens
metaphora.

Dicendum, quòd in ſcriptura eſt conueniens me-
taphora, & parabola, quia dicitur Oſee duodecimo,
ego viſionem multiplicaui, & in manu prophetarũ
aſſimilatus ſum, ideſt, per ſimilitudines, quas prophe
tæ loquebantur dedi me hominibus intelligendum,
illud eſt metaphoris vti.

Dicendum tamen pro hoc, quòd parabola, & me
taphora differunt, quia metaphora eſt quædam tran
ſumptio quando loquendo de aliqua re aſcribimus
ei proprietates alterius rei, inquantum eſt aliqua ſi-
militudo inter illas res, ſicut dicitur aliquis occidi in
ore gladij, vel quod lingua ignis deuorat ſtipulam.
nam nec gladius habet os, nec ignis linguam, ſed eſt
D aliqua ſimilitudo, ſcilicet, quia ignis deuorat, ideſt, cõ
ſumit, & gladius etiam conſumit, ſicut habens lin-
guam, & os deuorat aliquid. Sic etiam dicitur Deus
habere oculos ſuper iuſtos, & aures ad preces eorum,
ſcilicet, quia ita benefacit eis, & facit quod petunt, ſi-
cut ſi eos ſemper videret, & audiret. Parabola au-
tem eſt quando volumus de vna re loqui, & illam
non exprimentes aliam exprimimus per quam no
lumus illam intelligi, ſicut hic in parabola ſeminan-
tis nolebat Chriſtus intelligere de materiali ſemine,
quia nihil ei illud attinebat, ſed de verbo Dei ſuſcepto
in cordibus hominum: nihil tamen de verbo expri-
mens ſemen ſolum expreſſit, & ideo in parabola ſem-
per eſt comparatio, & ſimilitudo: in metaphoris autẽ
eſt ſimilitudo, ſed nõ cõparatio, q̃a cõparatio ſemꝑ eſt
E inter ſeparata, & tñ in metaphoris ſemper exprimitur
id, de quo loqui volumus, & attribuitur ei aliena pro
prietas propter ſimilitudinem, & ſic in metaphoris
vnica locutio eſt, in qua ponitur id quod tranſumi-
tur, & ad quod fit tranſumptio: in vnico autem non
eſt comparatio: in parabola autem ſunt duæ locutio-
nes, ſcilicet, vna, in qua non exprimitur res, de qua
loqui volumus, ſed id per quod eam volumus intel-
ligere, & alia, in qua plane exprimitur ipſa res, de
qua volumus loqui, & illa eſt expoſitio parabolæ,
vt patet hic in parabola ſeminantis, & expoſitio-
ne eius, & licet interdum expoſitio parabolæ non
exprimatur, refertur adhuc parabola ad illam tam-
quam ad tacitam exiſtentem: ſic dicit Hierony-
mus parabola eſt rerum natura diſcrepantium ſub

aliqua ſimilitudine facta comparatio: Græco enim F vocabulo dicitur ſimilitudo, quando illud quod intelligi nolumus per comparationes aliquas indicamus. Ratio autem quare in Scriptura ſit vſus conueniens metaphoræ, & parabolæ, eſt primo ratione diuinæ ſublimitatis, quia ſacra Scriptura de Deo loquitur, & tamen ſi volumus Deum intelligere ſecundum ſuam proprietatem eſt impoſſibile, quia nulla vox, quæ eum ſicuti eſt deſignare poſſit, quia Deus eſt ſine tempore, & ſine qualitate: voces tamen noſtræ ſine tempore non ſignificant, & ſine qualitate aliqua, vel conditione ſubiecti, quia verba cum tempore ſignant: nomina autem, vel pronomina, vel ſignant qualitatem rei, ideſt, formam, vel rem ſubiectam illi qualitati, quorum nihil Deo competit, G & ſic nihil diuinum per noſtras voces ſignificari poteſt proprie, & quantum ad hoc dicitur Deus ineffabilis; oportet igitur ſi aliquid de Deo loqui debemus, quòd improprie, & figurate loquamur, & ſic per ea, quæ ſunt nobis cognita loquimur de Deo, vt ſic aliquid etiam ſi largiſſime intelligamus: metaphoræ ergo aliquę ſunt neceſſarię in ſacra Scriptura: ſic enim dicit Dionyſ. quòd impoſſibile eſt aliter lucere nobis diuinum radium, niſi varietate ſacrorum velaminum circumuelatum, ideſt, non intelligemus aliquid de Deo, niſi ſub quibuſdam velamentis ſacris, ideſt, ſacrę Scripturæ, quæ ſunt metaphoræ.

Secundo fit hoc ſpecialiter propter rudes: nam intellectus ſacræ Scripturę, ſaltem quantum ad aliquid H eſt omnibus neceſſarius, quia in ſacra Scriptura eſt ſalus noſtra, & vita æterna. Ioan. quinto: rudes tamen non poſſunt intelligere niſi ſenſibilia: ideo non potuit eis dari cognitio aliqua de Deo, niſi per illa, & hoc eſt vti metaphoris, quæ licet non tribuant apertam notitiam de re: tribuunt tamen aliqualem, & hoc ſufficit ad hoc, quòd ſint magnæ vtilitatis.

Ad primum dicendum, quòd ſacra Scriptura non vtitur metaphoris ea ratione, qua ars poetica, quia ars poetica cum ſit de rebus, quæ de ſe ferę nullam J habent dignitatem, niſi decorarẽtur quibuſdam circumpoſitis, contemneretur, ſicut eſt in fœmina turpis vultus, quæ alienos ſibi fucos apponit: ſacra autem Scriptura non quærit dignitatem ex adiunctis, vel circumpoſitis, ſed potius tanta eſt dignitas ſua ex parte ſubiecti, quòd non poteſt a nobis capi, nec capietur, niſi ſit aliquid per quod quaſi a ſua ſublimitate deſcendat ad noſtram infirmitatem, & hoc eſt vti metaphoris, quia per iſtas intelligimus aliquid de excelſis, quæ forte non intelligeremus ſi ſine metaphoris dicerentur. Poetica ergo metaphoris vtitur, quia eſt omnium minima: ſacra autem Scriptura vtitur illis, quia eſt omnium maxima: poetica etiam vtitur illis, vt ornetur: ſacra autem Scriptura, vt intelligatur.

Ad ſecundum dicendum, quòd metaphorę non K occultant veritatem Scripturæ cum planum ſit Scripturam nolle taliter ſignificare qualiter cortex metaphoræ ſignat: etiam quia quod in vno loco Scripturæ metaphorice habetur in alio plane dicitur, & ſic metaphora iuuat ad intellectum, vt dictum eſt.

Ad tertium dicendum, quòd Scriptura potius facit metaphoram de Deo in rebus infimis, quàm in ſupremis propter tria, vt dicit Dionyſ. Primo ad tollendum erroris occaſionem: nam ſi fieret metaphora in rebus ſupremis, cum quidam inter illas, & Deũ neſciant differentiam, ſicut illi, qui Solem, & Lunam, & gyrum ſtellarum Deos poſuerunt decepti pulchritudinę eorum Sapien. 14. putarent, quòd non dicebatur illud de Deo metaphorice, ſed vere: cum autem fit metaphora in rebus infimis, nemo putat talia de Deo dici ſecundum veritatem, ſed ſecundum attributionem. Secundo propter illos, qui contemnunt, vel faſtidiunt ſacram Scripturam, vt magis eis ipſa veritas occultetur. Tertio propter intellectum rudium: nam ſi fierent metaphoræ in rebus ſummis, cum etiam illæ ſint parum notæ rudibus, nec intelligerent metaphoram, nec rem ſignatam per eam: res autem infimas intelligunt, quia cadunt ſub quotidiano ſenſu, & experientia, ideo in iſtis debet fieri metaphora.

An Chriſtus ſemper cum prædicabat loquebatur in metaphoris. Quæſt. XXX.

QVAERETVR an Chriſtus loquebatur ſemper in metaphoris cum prędicabat.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dicitur hic, quòd Chriſtus locutus eſt multa turbis in parabolis: ſi tamen ſibi conſuetum eſſet hoc, non diceretur hic tamquam aliquid nouum, quòd in parabolis docebat. Item ſi Chriſtus prędicaret ſemper in parabolis, diſcipuli non dicerent nunc, quare in parabolis loqueris, quia a principio dixiſſent ei, vel ſi tunc non dixiſſent etiam nunc non dicerent, cum hoc eſſet conſuetum, & tandem quęſierſit hoc nũc, & Chriſtus eis reſpondit, ergo non loquebatur ſemper in parabolis, ſed ſolum nunc.

Dicendum, quòd aut quęritur an totum quod prędicabat ſemper erat parabola, aut an in qualibet prædicatione vtebatur aliqua parabola. Si primo modo non eſt verum, quòd ſemper loqueretur in parabolis, quia multa apparent in Euangelijs, quæ plane ſine parabolis, & metaphoris dicta ſunt. Si accipiatur ſecundo modo dicendum, quòd Chriſtus ſemper loquebatur in parabolis, ideſt, in qualibet prędicatione dicebat aliquam parabolam, ſed interdum plures, & interdum pauciores, ſicut ei videbatur, & tamen ſine parabola nunquam ſermonem facere cõſueuerat: ſic dicitur Mar. 4. talibus multis parabolis loquebatur eis verbum: ſine parabola autem non loquebatur eis, & non dicitur, quòd omnia, quæ dicebat erant parabolę, ſed conſuetus erat nunquam facere locutionem quin interponeret aliquam parabolam: ſic innuitur Ioan. 16. cum dixerunt diſcipuli Chriſto cum eſſent in cęna: ecce palam loqueris, & prouerbium nullum dicis, ideſt, parabolam: ergo videtur, quòd Chriſtus conſuetus erat ante hoc loqui in parabolis: hoc enim videbatur ſibi eſſe vtile turbę audienti, vt infra dicetur.

Ad primum dicendum, quòd dicitur de Chriſto nunc, quòd in parabolis multa docuit, non quidem quaſi ante hoc parabolis non vſus fuerit, ſed quia nunc in vno ſermone plures parabolas dixit, quàm aliàs ſolitus erat dicere. Vel forte, quia aliàs exponebat parabolas, nunc vero non expoſuit illas plebi.

Ad ſecundum dicendum, quòd ante hoc licet Chriſtus diceret aliqua in parabolis, diſcipuli non dixerunt ei, quare in parabolis loqueris, ſcilicet, quia paucæ erant parabolæ, vel quia illas exponebat, ita vt potius plane quàm parabolice loqui videretur: nunc autem dixit multa in parabolis, & ideo conquerebantur diſcipuli de parabolis, & maxime, quia illas non expoſuerat populo.

Vbi, & quomodo diſcipuli quæſiuerunt a Chriſto expoſitionem huius parabolæ. Quæſt. XXXI.

QVAERETVR vbi, & quomodo diſcipuli quæſierunt a Chriſto expoſitionem iſtius parabolæ.

Aliqui dicunt, quòd diſcipuli acceſſerũt ad Chriſtum quando prædicabat, & quæſierunt de iſta parabola, & hoc fecerunt mox, vt ipſe dixit iſtam parabolam antequam procederet ad alias, quod ex duobus colligunt. Primo quia in litera dicitur, & accedentes diſcipuli dixerunt &c. Secundo quia poſt parabolam ponitur mox quæſtio diſcipulorum ante alias parabolas, & tamen aliç dictæ ſunt in eodem ſermone, vel ſaltem aliquæ earum, ideo antequam procederet ad alias quæſierunt expoſitionem iſtius.

Sed non ſtat. Primum quia quando Chriſtus nunc prædicabat, non poterant diſcipuli accedere ad eum, quia ipſe erat in naui, tota autem turba ſtabat in litore, vt patet ſupra in litera. Secundo patet, quia etiam ſi ponatur hic expoſitio iſtius parabolę immediate poſt eam, non ſequitur, quòd antequam procederet Chriſtus ad cęteras parabolas dixerit iſtam expoſitionem: nam etiam ſi multo tempore poſt ſermonem iſtum Chriſtus diceret iſtam expoſitionem adiungeret eam Mat. ſuę parabolę tenens ordinem artificialem, & non naturalem, quia exponens, & exponibile debent eſſe ſimul, vt videatur, quòd vnum exponitur per alterum.

Alij dicunt, quòd diſcipuli fuerunt in naui cum Chriſto prædicante, & ideo quando prædicabat potuerunt accedere ad eum, & quæſierunt expoſitionem parabolę: ſic dicit Hiero. Quærendum eſt quomodo accedant tunc ad eum cum Ieſus in naui ſedebat, niſi forte intelligi detur, quòd dudum cum ipſo nauem conſcenderint, & ibi ſtantes ſuper interpretatione parabolæ ſciſciati ſint, hoc tamen non diffinit Hiero. Poſſet tamen aliqualiter dici: quòd diſcipuli fuerint in naui, cum de ſola turba dicatur ſupra in litera, quòd omnis turba ſtabat in litore, & nomine turbæ non intelliguntur neceſſario diſcipuli.

Sed melius dicitur, quòd etiam diſcipuli manſerint in litore cum turba. Nam non erat aliqua cauſa quare intrarent cum eo in nauem. maxime quia de ſolo Chriſto dicitur ſupra in litera, quòd aſcendens in nauiculam ſedebat. Item quia dato, quòd fuiſſent diſcipuli cum Chriſto in naui, non eſt veriſimile, quòd antequam finiret loqui ad turbas quęrerent aliquid ab eo, & ſi illi quęrerent, ipſe non reſponderet, quia non ceſſaret loqui ad turbas, intendente in eum tota multitudine, vt ſeorſum loqueretur diſcipulis, ſicut nec voluit ceſſare a prędicatione, vt loqueretur matri, & fratribus, quando venerunt ad ipſum ſupra pręcedenti capitu.

Dicendum ergo, quòd non quæſierunt hoc quouſque Chriſtus ceſſauit loqui ad turbas, & tamen ponitur quæſtio eorum immediate poſt parabolam, vt ex primo coniungatur ſuæ parabolæ, vt ſupra dictum eſt.

Aliqui autem dicunt, quòd quæſierunt diſcipuli a Chriſto iſtud, poſtquam redijt in domum quęſierunt ab eo de parabola zizaniorum.

Sed dicendum videtur, quòd hoc quęſierunt poſtquam ceſſauit loqui, & turbę receſſerunt, & manebat Chriſtus ſolus. ante tamen quàm veniret ad domũ: nam dicitur Mar. 4. cum eſſet ſingularis interrogauerunt eum, ideſt, cum eſſet ſolus, non autem videtur, quòd erat adhuc in domo: nam cum de parabola zizaniorum dicatur ſpecialiter infra in litera, quòd quęſierunt diſcipuli a Chriſto poſtquam venit in domũ,

A videtur de alijs negari. ſꝙ non quęſierunt de eis in domo, & tamen de iſta quęſierunt, ergo videtur, ꝙ fuit antequam veniret in domum. Sic dicit Chry. diſcipuli diſcere cupientes ſciunt quando interrogare oporteat: non enim coram omnibus hoc faciunt, & hoc oſtendit Matthęus, cũ dicit, & accedentes. Marcus autem manifeſtius demonſtrans dicit, quòd ſingulariter acceſſerunt.

Quare diſcipuli interrogauerunt nunc Chriſtum. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR, quare diſcipuli interrogauerunt nunc Chriſtum. Dicendum, quòd volebant. ſ. erudiri, &
B conquerebantur de occultatione parabolarum. nam erat obſcura parabola iſta, & ideo voluerunt audire quid ſignaret. Etiam dolebant, quòd populus audiret, & non intelligeret. primum tacuit Matthęus, & exprimunt illud Mar. & Lucas, quia Mar. 4. dicitur cum eſſet ſingularis interrogauerunt eum parabolam, ideſt, expoſitionem parabolę, & Lucę 8. dicitur. interrogabant eum, quæ eſſet hæc parabola. ſecũdum expreſſit Matthęus cum dicitur hic, quòd dixerunt diſcipuli quare in parabolis loqueris eis, ideſt, inutiliter facis, quia non intelligunt te. Sed dicetur quare diſcipuli dixerunt quare in parabolis loqueris eis, & non dixerunt ſimpliciter quare in parabolis loqueris. Aliqui dicunt, quòd
C ex magna charitate dolentes, quòd populus non intelligẽs parabolas maneret ſine fructu ſic dicit Chryſo. conſideranda eſt diſcipulorum rectitudo, qualiter multam pro alijs habent curam, & prius, quæ aliorum ſunt quærunt, & non quę ipſorum. Sed dicendum, quòd Apoſtoli dixerunt hoc, quia ipſi ſciebant, quòd Chriſtus declararet eis parabolas in ſecreto, quia ita facere ſolitus erat, & ideo pro eis non differebat, quia Chriſtus non exponebat populo parabolas, & ita ſoli populo videbatur parabolice locutus. Vel forte iam diſcipuli quęſierant a Chriſto expoſitionem parabolę, licet nondum eam expoſuerit, & ideo pro ſolo populo locuti ſunt, quia eis iam Chriſtus videbatur de
D parabola ſatisfacturus, voluit autem Chriſtus, quòd diſcipuli ſic quęrerent, vt eſſet ei occaſio oſtendendi Iudęorum iniquitatem, propter quam non palam, ſed in parabolis erat eis verbum proponendum.

Quare Chriſtus parabolis nunc vtebatur, quæ quidem conferunt ad duo. Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus parabolis vtebatur nunc.

Dicendum, quòd Chriſtus ſemper vtebatur aliquibus parabolis, quia ſine parabola nihil loquebatur Mat. 4. licet nunc plures parabolas dixerit quàm aliàs. Et erant parabolæ primo ad manifeſtandum aliquid, quia vt dictum eſt ſupra quæſt. 28.
E metaphoræ proficiunt ad inſtruendos rudes, qui aliter diuina intelligere nequeunt. Sic dicit Hiero. Loquitur turbis in parabolis more prouidentię ſuæ, vt qui cęleſtia capere non poterant, per ſimilitudinea terrenas audita percipere potuiſſent. Secundo prodeſt parabola ad hoc, quòd res magis memorię infigatur, inquantum per magis ſenſibilia manifeſtatur. Sic dicit Chryſo. erigit enim parabola audientium mentem, vt manifeſtiorem ſermonem faceret res viſui oſtendens, & ampliorem memoriam imponat.

Sed dicendum, quòd nunc Chriſtus non fuit pręcipue locutus in parabolis niſi ad occultandum ea quæ dicebat, quia cum dixerunt diſcipuli, quare in parabolis loqueris. dixit, quia non eſt illis datum noſſe

myſteria

myſteria regni cęlorum, ideſt, vt non intelligant ſecreta, quæ tamen intelligerent ſi ſine parabolis eis loqueret. Etiam dicitur in litera: ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident, & dicitur Mat. 4. vt videntes non videant, & audientes non intelligant. erat ergo ad occultandum myſteria. Quod etiam patet, quia parabolę ita obſcurę erāt, ꝙ diſcipuli non intelligebant eas, & coacti ſunt expoſitionem petere.

Sed diceret quomodo parabola poteſt eſſe ad inſtruendum rudes, cum ipſa ſit ad occultandum ſecreta?

Dicendum, quòd parabola non poteſt iſta duo ſimul facere, quia ſunt oppoſita, quia vtraque facit diuerſimode: parabola enim quando ponitur ſine expoſitione eſt ad occultandum, & ita erat hic: cum veró adiungitur ei expoſitio eſt ad magis manifeſtandum quàm ſi veritas nuda ſine parabolis referatur.

Quare modo in parabolis Chriſtus loquitur, & non in ſermone illo magno quem egit in monte. Quaſt. XXXIIII.

QVAERETVR, quare modo in parabolis loquitur, & non in ſermone illo magno quem egit in monte ſupra 5. & 6. & ſeptimo capitu.

Dici poteſt, quòd etiam ibi aliquas parabolas dixit, licet non ſint ſcriptę, quia Chriſtus nunquam ſine parabola loquebatur Mar. 4. non tamen fuerunt ſcripta omnia, quæ ipſe dixit, & fecit Io. 20. & 21. hic autem parabolę ſcriptæ fuerunt, quia forte erant vtiliores, & magis neceſſarię ſacrę ſcripturę. Aliter poteſt dici, ꝙ ibi, vel nulla parabola dicta eſt, vel paucę. & hoc, quia Chriſtus nunc parabolis vſus eſt ad ſe occultandum, tunc aūt nō erat opus, ꝙ ſe occultaret. Et primo, quia ibi erant forte viri ſolum indocti quibus ſatis erat verba plane dicta intelligere. Hic autem erant viri docti .i. ſcribę. & Phariſęi, qui intelligerent ſi ſine parabolis loquererur. Sic dicit Chryſo. in monte non ita fecit: non enim per parabolas ſermonem contexit: tunc enim turbę ſolę erant plebs incompoſita. hic autem, & ſcribę, & Phariſęi. Secundo, & præcipue, quia Chriſtus nunc voluit iſta occultare Iudęis propter peccata eorum, quia ſępe audierant doctrinam eius, & non recipiebant, & miracula eius videntes interpretabantur in malum: ideo non meruerunt clare audire Chriſti doctrinam. ſic ipſe dixit ſupra in litera. ideo in parabolis loquor eis, quia videntes non vidēt, & audientes non audiunt nec intelligunt, ideſt, intelligere noluerunt doctrinam bonam quam ſępe eis prædicaui, vt dictum eſt in expoſitione literę, & tamē ſermo factus in monte fuit circa principium prædicationis Chriſti, & tunc Iudęi nondum meruerant, quia nec doctrinam Chriſti abiecerant: nec miracula eius fuerant male interpretati: ideo nihil tunc occultabat. Tertio, & præcipue fuit propter excellentiam iſtorum, quæ Chriſtus nunc prędicauit: nam in monte non p̄dicauit niſi pręcepta, quę dirigunt vitam hominis, & illa eſt doctrina neceſſaria; quæ nulli etiam peccatori ſubtrahenda eſt, hic autem non prędicauit Chriſtus doctrinam moralem, ſed quædam myſteria concernentia ſtatum Eccleſiæ, quæ ſcire non eſt de neceſſitate ſalutis: ideo non oportuit, quòd non plebi iſta dicerentur, quia talia reuelari non expedit niſi perfectis, & hoc Chriſtus innuit dicens, vobis datum eſt noſſe myſteria regni cęlorum, illis autem non eſt datum. Et iſta eſt ratio magis principalis. Apoſtoli enim futuri erant principes Eccleſię: ideo nullum ſecretū ad Eccleſiam pertinens eos latere debebat, quia vel nulli hæc reuelanda erant, vel eis pręcipuę, & iſtud

F cōuenit magis quàm pręcedens ratio, quia licet multi de audientibus eſſent indigni audire doctrinā Chriſti, quia eam contempſerant, & miracula male interpretabantur. ſ. Phariſęi. & ſcribę: tamen multa turba erat, quæ deuote Chriſtum audiebat. & non demerebatur ſibi occultari doctrinam, potiſſime cum nunc turba multa de ciuitatibus confluxiſſet, quando Chriſtus dixit iſtas parabolas Lu. 8. Item, quia tunc poſt hæc Chriſtus ſemper loqueretur in parabolis, ſi doctrinam ſuam occultare intenderet propter demerita Iudęorum, & tamen non fecit, quia poſt hoc ita loquebatur aperte ſicut prius, nec legitur aliquādo tot parabolas dixiſſe, & ita occulte fuiſſe locutum: non ergo fuit præcipue iſta occultatio parabolica propter

G Iudęorum demeritum, ſed quia iſta, quę dicebantur ſecreta erant, quę non licebat reuelari turbis etiam ſi non peccauiſſent circa Chriſti doctrinam.

Quare tot parabolas ſimul dixit nunc Chriſtus. Quaſt. XXXV.

QVAERETVR, quare tot parabolas ſimul dixit nunc Chriſtus. Aliqui dicūt, ꝙ hoc fiebat propter diuerſitatem auditorum, quia parabola delectat audientem, non tamen delectantur omnes in eodem genere loquendi: ideo pro varietate auditorum multas dixit parabolas. Sic Hiero. turba non vnius ſententię, ſed diuerſarum in ſin-

H gulis voluntatum. Vnde loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates diuerſas reciperent diſciplinas. Sed hoc ſtaret ſi turba intelligeret quid per parabolas ſignificaretur, & tamen non intelligebant, ideo non caperent in hoc iocunditatem niſi forte delectarentur in ſolo verbo.

Aliter poteſt dici, ꝙ ideo dixit tot parabolas, quia ad ſignanda diuerſa myſteria erant neceſſarię diuerſę parabolę: quia vt infra dicetur, quęlibet parabola ſignificat vnum ſtatū Eccleſię, vel ſi omnes ſignificent abſolute ipſum ſtatum noui teſtamenti ſignant illum iuxta diuerſas proprietates, quę ei conueniunt, & ió fuerunt multę parabolę, quia Chriſtus multa ſignificare intendebat.

I

An omnes iſtæ parabolæ fuerunt dictæ in eodem ſermone, vel in diuerſis. Quaſt. XXXVI.

QVAERETVR an omnes iſtę parabolę fuerunt dictę in eodem ſermone, vel in diuerſis. Aliqui dicunt, ꝙ in diuerſis, quia hic ſermo ponitur hic, & Mar. 4. & Lu. 8. ponitur ſolum parabola ſeminātis, & illico ſubiunguntur aliqua, quę Chriſtus fecerit, ergo ſolum prima parabola dicta fuit in hoc ſermone. Item quia poſtquam Chriſtus dixit hanc parabolam ſeminantis, diſcipuli quęſierunt expoſitionem eius, vt patet ſupra in litera, & tamen qñ quęſierunt erat Chriſtus ſingularis, ideſt, ſolus. Mar. 4. ergo iam ceſſauerat prædicare iſtam. er-

K go primam ſolam dixit in hoc ſermone. Item patet, quia infra in litera poſt quartam parabolam ſubditur. hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis. ergo videt, ꝙ ſaltem vſque ad locum illum extendi potuit ſermo ad plus, & reliquę tres parabolę ſequentes nō fuerūt in eodem ſermone. Item patet, quia poſt quartam parabolam dr̄ tunc dimiſſis turbis venit in domū. ergo nō potuit vltra quartā parabolā ſmo extendi. Dicendū. ꝙ oēs iſtę parabolę dictę ſunt in eodē ſmone. nā dr̄. ſ. in litera, & locutus eſt eis multa in parabolis. Itē quia infra in litera poſt oēs parabolas dr̄, & factū eſt cū ↄſummaſſet Ieſus parabolas iſtas tranſijt inde. ergo vſquequo cōpleuit oēs ſeptē parabolas nō receſſit

de

de loco, in quo inceperat eas dicere: ergo idem fuit **A** ſermo, quia non maneret Chriſtus in loco in quo prędicauerat expleto ſermone, eo ꝙ in nauicula prędicauerat. ſ. in litera: ideo finito ſermone, & turba recedente, ipſe quoque rediit in domū. Ad primū dicēdū, ꝙ licet Lucas poſuerit vnicam parabolam, nō ſequitur, ꝙ in hoc ſermone vnicā dixerit, quia tunc etiam ſequeretur, ꝙ vnicā Chriſtus dixerit in illo ſermone, & alijs cum Lucas ſolā parabolā ſeminantis deſcribat. non eſt enim ſtandum ei, qui pauciora dicit, ſed ei qui plura. Ad ſm dicendū, ꝙ qn̄ diſcipuli quæſierūt a Chriſto expoſitionem parabolę ſeminantis, ſermo erat iam finitus, & tñ non quæſierunt de ea mox, vt illā dixit, ſed Mat. poſuit expoſitionem immediate poſt parabolā, vt ſic appareat cuius ſit expoſitio, licet infra expoſitionem parabolę zizaniorum non poſuerit immediate poſt ipſam parabolā, non enim poterat recte dici, ꝙ **B** in hoc ſermone ſola parabola ſeminantis dicta fuerit, cum. ſ. dicat̄ in litera, ꝙ Chriſtus loquebatur multa in parabolis. Ad tertium dicendū, ꝙ Mattheus non dicit illud quaſi ſolas præcedentes parabolas Chriſtus in eodem ſermone dixerit, ſed quia volebat diſcontinuare eas, interponendo expoſitionem parabolę zizaniorum poſuit illum articulum quaſi iam alia inciperet. Ad quartū dicēdū, ꝙ illud tunc, non refert̄ ad precedentes parabolas, quaſi mox, vt illę dictę fuerunt redierit Chriſtus in domū, ſed refertur ad tēpus, in quo dicebantur oēs iſtę parabolę. ſ. ꝙ qn̄ illę dictæ ſunt finito ſermone Chriſtus rediit in domum, & illa **C** interpoſitio expoſitionis parabolę zizaniorū, nō impedit, quia ex cā facta eſt: nā licet ſm ordinem conuenientē debuerat poni illa expoſitio immediate poſt parabolam zizaniorū, & hoc quātū ad ordinē artificialē, vel in fine oīm quātū ad naturalē ordinē, Matthęus non curauit: nā ordinē naturalē tenere voluit, vt poſt parabolas ſubiungeret quo Chriſtus iuit, vt videret̄ eſſe continuatio, quod non fieret ſi interponeretur ibi expoſitio parabolę zizaniorum.

Quid voluit Chriſtus per iſtas parabolas ſignificare. Quæſt. XXXVII.

D QVAERETVR quid voluit Chriſtus ſignificare per iſtas parabolas. Aliqui dicūt, ꝙ ɔtinet̄ hic totus decurſus Eccleſię per ſeptem ſtatus a prædicatione Chriſti vſque ad finē ſęculi ſignatos per iſtas ſeptē parabolas, quod ſatis eſt veriſimile, qa dr̄ hic vobis datū eſt noſſe myſteria regni cęlorū. i. ꝙ in parabolis iſtis ɔtinebant̄ ſecreta regni cęlorū, quod vocat̄ aliqn̄ Eccleſia militans, vt dicit Grego. & ꝑ hoc non fuerūt iſta declarata turbis, qa nō merebant audire ſtatū Eccleſiæ, & decurſum, vnde dr̄, illis aūt non eſt datum. Etiā quia fere in oībus parabolis dr̄ ſimile eſt regnū cęlorum. & ſic apparet, ꝙ de conditionibus Eccleſię militantis, quę dr̄ regnum cęlorū hic agit̄. & cred. ē, ꝙ in iſtis ſeptem parabolis ſignant̄ ſeptē ſtatus ſuccedētes ſibi in Eccleſia vſque ad finē ſęculi, eo ꝙ vltima **E** parabola eſt de fine ſęculi. ſ. ſimile eſt regnū cęlorū ſagenę miſſę in mare &c. & alię ſignant ſtatus ſingulos. Et tunc iſta prima ſignat ſtatū Eccleſię incipientis ſub Chriſto a principio prędicationis eius vſque ad mortē ſuam, quia totū illud tēpus fuit ad prędicādū, & in illo aliqui receperūt verbū eius, alij nō licet multi audierint ipſum: pauciores eorū crediderūt, & ad hoc dr̄ ꝙ exijt qui ſeminat. i. Chriſtus incępit prędicare ſeminādo verbū Dei in cordibus hoīm, & qa plurimi non receperūt eū, dicit fuiſſe quatuor partes ſeminis, & vnicā earū feciſſe fructū, vt innuatur, ꝙ vix quarta pars eorū q audierūt verbū Chriſti crediderūt in eū. Et ē: per hoc inſtrui prędicator, ꝙ licet videat

A verba ſua non recipi ab oībus, ſi tñ ab aliquibus recipiunt̄ non ceſſet a prędicatione, cū Chriſtus, qui fuit ſummus prędicatorum vix conuerterit quartā partē eorum quibus prędicauit, & hoc mō poſſunt applicari cęterę parabolę diuerſis ſtatibus Eccleſię, vt de qualibet loco ſuo dicet̄. Aliter poteſt dici, ꝙ etiam ſi non ſignificent̄ per ſeptē parabolas ſeptē ſtatus Eccleſię ſibi tpe ſuccedentes, ſignabit̄ taliē in qualibet parabola ipſa Eccleſia quātū ad aliquā conditionem ſuā, cum dicat̄ in pluribus earum ſimile eſt regnū cęlorū. i. Eccleſia militās: nam ſaltem parabola zizaniorum non poteſt intelligi de regno cęlorū, niſi vt eſt Eccleſia militans, qa in expoſitione eius dixit Chriſtus mittet filius hoīs Angelos ſuos. & colligēt de regno eius oīa ſcandala, in quo verbo dicit Grego. ꝙ regnū cęlorū pręſentis tpis Eccleſia dr̄, quia in illo beatitudinis re- **B** gno vbi pax ſumma eſt, inueniri ſcādala non poterūt, quę colligant̄: ita ēt cęteræ parabolę, de Eccleſia militante intelligunt̄, ſed ponunt̄ plures ad deſignandum eam ſecundum varias conditiones eius, quę etiam poſſunt competere ei pro eodem tempore.

Quomodo dicitur hic, quòd habenti dabitur, & non habenti auferetur, & an hoc ſit verum. Et quomodo a diuerſis exponitur: item quomodo intelligatur, auferri Iudæis intellectum ſcripturæ. Quæſt. XXXVIII.

C QVAERETVR qſio dr̄ hic, ꝙ habenti dabitur, & non habenti auferet̄. Dicēdū, ꝙ non intelligit̄ de rebus poſſeſſis, quia hr̄e aliquid de illis non eſt meritorium ad plus habendū, ſed accipitur de bonis ſpiritualibus, quę pertinēt aliquo mō ad meritū, quia tūc habenti illa dabunt̄ plura pro illis. Et ita eſt ſenſus, ꝙ ſiquis habet deſiderium recipiendi bona ſpiritualia, & apponit conatū ſuū ad hoc, Deus addit ei ſpiritualia, quæ petit, non habenti aūt deſideriū nec conatū, nihil dat̄. Sic dicit Chryſo. cū aliquis deſideriū habuerit. ſ. ſtudiū, dabunt̄ ei vniuerſa, quę a Deo ſunt. cum aūt his vacuus fuerit, & quæ ad ſe pertinēt non inferat, nec quę a Deo ſunt ei dant̄. Sic ēt intelligit, ꝙ habenti deſideriū intelligendi ſacrā ſcripturam, **D** & laboranti ad hoc dabit̄ fructus intellectus, nolenti aūt laborare nihil dat̄, ſed auferet̄ potius ſi aliquid habebat naturali īgenio. Sic dicit Remigius, q habet ſtudium legendi dabit̄ ei facultas intelligendi, q aūt non habet legendi ſtudiū, hoc quod per bonū naturę habere vr̄ auferet̄ ab eo. Vel poteſt intelligi de virtutibus, quia habens virtutem meretur eam habere maiorem, ſicut dicit Augu. de charitate, ꝙ charitas habita meret̄ augeri, & aucta perfici meret̄. Poteſt aūt accipi de Apoſtolis magis ad propoſitū. ſ. ꝙ habenti fidem, & deuotionem in Chriſtū dabitur vlterior cognitio de eo, & reuelabunt̄ ei myſteria ſcripturę, non habenti aūt fidē de Chriſto, auferet̄ ēt bonum intellectus ſi aliquod habebat. Sic dicit Hiero. Apoſtolis in Chriſto credentibus concedit̄: Iudæis vero, qui nō co- **E** gnouerūt, ēt ſiquid per naturam poſſident tollit̄. Vel poteſt intelligi, ꝙ diſcipulis credentibus in Chriſtum datū eſt quod non habebant. ſ. reuelatio ſecretorum: Iudęis aūt, qui non habebant. ſ. fidem Chriſti, ablatū eſt, ꝙ habebāt. i. lex vel intellectus legis, vt Chr̄s dixit ị. 21. auferet̄ vobis regnū cęlorū, & dabit̄ genti facienti iuſtitiam eius. Sic dicit Hilarius, fidem Iudęi nō habentes, legem quoque quam habuerunt perdiderūt, & ideo perfectum fides Euangelica habet donum, quia ſuſcepta fructibus nouis ditat, repudiata vero ēt veteris ſubſtantię opes detrahit. Aliter poteſt dici, ꝙ habens dr̄ ille, qui per dona ſibi data fructū facit: non habēs vero, qui per dona collata nullum fructum reddit, & tunc habenti datur, id eſt, facienti fructum

datur

datur plura dona in quibus poſſit fructificare, & non facienti fructum aufertur donum, quod habet, ſic patet. ſ. 25. & Luc. 20. de illo, qui habuit quinque talenta, & lucratus eſt alia quinque: datum eſt ꝙ eſſet ſuper quinque ciuitates: ei vero, qui vnum habuit, & nihil lucratus eſt, iubet Dominus auferri talentum, & dari ei, qui decem habebat, & ibi cõcludit Chriſtus omni habenti dabitur, ei autem, qui non habet, & quod videtur habere auferetur ab eo, ita ergo hic Iudæis fuerat data lex, in qua nullum fructum fecerunt: ideo debuit eis auferri: ſic patet. ſ. 21. de vinea locata agricolis, qui fructum non dederunt, quia dominus eius locauit eam alijs agricolis, qui darent fructum tpe ſuo, & ibi ſubditur, auferetur vobis regnum cęlorum, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius. i. vobis datum erat regnũ cęlorum. ſ. lex, & non fructificaſtis habendo eam: iõ auferetur a vobis, & dabitur genti facienti iuſtitiam eius. i. quę facit fructum iuſtitię habendo illã. Auferẽ autem Iudęis lex. i. intellectus legis, non ꝙ Deus vere illis auferat aliquem habitum intelligendi, ſed quia non concurrit in eis ad recte intelligendum, & tñ ſine eo nihil intelligere poſſumus, & iuſta pęna eſt. ſ. vt illi, qui recte intelligere potentes intelligere noluerunt, ſed veram Chriſti doctrinam peruerterũt, & miracula eius male interpretati ſunt, poſtea bonum ſibi neceſſarium intelligere non poſſent Deo non concurrente cum eis, & hoc eſt auferri eis intellectum ſcripturę. ſ. quia Deus aliàs concurrebat cum eis, & poſtea non concurrit, & ſic aufert eis non, ꝙ ipſi habebant, ſed quod ipſe eis dare ſolebat, quia auferri vr̃ quod dandum erat ſi non datur: ſic. n. ad Rom. 1. dicit Apoſtolus de Gentilibus habentibus cognitionẽ de Deo eum colere noluerunt: ideo tradidit illos Deus in reprobum ſenſum. i. permiſit eos errare, vt bonum agere neſciant, qui prius eum ſcirent bonum facere noluerunt: ſic etiam datum regnum cęlorum. i. lex genti facienti iuſtitiam eius. i. genti quę cum habuit verum intellectum legis operabatur per eam. Iſte eſt ſenſus verus, & tñ adhuc in pręſenti Chriſtus non loquebatur determinate de ablatione intellectus legis, quia de illo fuit locutus. ſ. 21. ſed locutus eſt nunc de ſubtractione ſanæ doctrinæ, q̃ Iudęis facta eſt. Quod patet, quia quęrentibus diſcipulis a Chriſto quare in parabolis loqueris eis: dixit ipſe, qui habet dabitur ei, qui non habet auferetur ab eo, & ante hoc dixerat, vobis datum eſt noſſe myſteria, illis aũt non, & ſic iſtud auferri, non fuit niſi ſubtrahi reuelationem myſteriorũ. & eſt ſenſus, ꝙ diſcipuli habebant. i. fructum ex verbis Chriſti, quia credebant, & operabantẽ iuxta mandata eius, Iudęi aũt non habebãt fructũ, qa non ſolum non proficiebãt ex verbis Chriſti, ſed etiã conabantẽ peruertere doctrinã eius, ideo diſcipulis habentibus fructum ex verbo dabitur. ſ. amplior doctrina, & reuelatio myſteriorum, inquantũ dr̃. vobis datũ eſt noſſe myſteria regni cęlorũ: Iudæis aũt non habẽtibus prędict um fructũ auferet. i. non dabiẽ reuelatio myſteriorũ inquãtũ dr̃, illis aũt non eſt datum, & hoc eſt auferri. ſ. quia aliàs dandum erat ſi ipſi non demeruiſſent hoc ſibi dari, & ideo hic ſolum referiur ad hoc, ꝙ Iudæis non debuerunt reuelari myſteria, ſed dici eis parabolice, diſcipulis autem palam.

Ad quid Chriſtus dixit iſtas parabolas cum nollet eas intelligi, & quod plurima eorum, quæ Chriſtus prædicauit, plus nunc proficiunt quàm cu ipſe tunc prædicabat. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR ad quid Chriſtus dixit iſtas parabolas, cum nollet eas intelligi, & ſic erant inutiles, ſicut dr̃ 1. Corin. 14. ꝙ ſi quis loquitur, & non intelligit: mens eius ſine fructu eſt. Dicendum, ꝙ pp multa. Primo pp ipſos Iu-

F dæos quibus occultabatur doctrina ſana in his parabolis, & erat eis occaſio quærendi ſenſum earum, & tunc Chriſtus reuelaret, quia per hoc mererentur intelligere cum deſiderium haberent intelligendi, & conatum apponerent. & tñ licet multi audirent illas parabolas, nemo quæſiuit a Chriſto intellectum earum niſi diſcipuli, in quo apparet q̃tum erat frigida mens eorum circa Chriſti doctrinam, cum non curarent an intelligerent, vel non, ac ſi nihil iſtud eſſet. Secundo fuit pp diſcipulos, quia illis datum erat cognoſcere iſta myſteria, ſi tñ parabolę iſtę non dicerentur, nũquam illa cognoſcerent. Tertio fuit, vt ſcirent diſcipuli pp quid Iudæis occultabatur doctrina Chriſti. ſ. quia non fecerant fructum per illam: nam ſi non dixiſſet illas parabolas non quæſiuiſſent diſcipuli quare
G Chriſtus in parabolis loqueretur, vt ergo ipſi quærerent dixit illas, & tunc reſpondit, ꝙ quia non habebãt fructum ex doctrina Chriſti, auferebatur nunc ab eis, idest, non dabatur ſenſus myſteriorum. Hoc aũt ſcire vtile erat. Quarto fuit etiam pp aliquos ipſorum Iudæorum, quia licet tunc non proficerent ex verbis Chriſti poſtea conuerſi ſunt, & tunc intellexerunt parabolas, quia credentibus datus eſt intellectus ſcripturarum. Quinto, & pręcipue pp nos, & pp totã Eccleſiam: nam plurimam eorum, quæ Chriſtus prędicauit plus nunc proficiunt toti Eccleſiæ q̃ tunc profecerint quando dicebantur, & quia per illas parabolas ſignantur nobis aliqua myſteria, quæ ſcire nobis vtile eſt, Chriſtus voluit eas dicere, etiam ſi quando di-
H cebantur, non intelligerentur.

Quomodo dicitur hic, ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident, & quomodo exponendum ſit. Quæſt. XL.

QVAERETVR qño dr̃ hic, ideo in parabolis loquor, quia videntes non vident. Dicendum, ꝙ datur cã quare Chriſtus in parabolis, & non palam locutus eſt nunc Iudæis, ſed iſta cã varie ponitur a Matthæo, & Marco: nam hic dr̃, quia videntes non vident, & ſignificatur cã
I promeritoria. ſ. Iudei meruerunt, vt Chriſtus eis palã non loqueretur, & hoc, quia videntes non vident. ſ. vident miracula, quæ facio, & non vident. i. videre nõ ſunt qño a Deo ſunt, & audientes non audiunt. i. audiunt doctrinã meam, & tñ nolunt eam intelligere nec recipere. Sic dicit Chry. viderũt demones excuntes, & dixerunt in Beelzebub eijcit demonia. Audierunt, ꝙ ad Deum attrahebat, & dicunt, non eſt hic hõ a Deo: quia ergo ꝯtria his, quæ videbant, & quę audiebant enunciabãt, pp hoc ipſum videre, & audire eis aufert: vnde a principio non eis parabolice loquebatur, ſed cum multa certitudine, quia aũt audita, & viſa peruerterunt, iam in parabolis loquitur. Marcus aũt expreſſit hic cãm finalem dicens, oĩa fiunt, vt videntes videant, & non videant, & audientes audiant, &
K non intelligant, & pp hoc loquor in parabolis, quia volo, ꝙ non intelligant, & tñ ſi plane loquerer intelligerẽt. Dicendũ aũt eſt, ꝙ vtranque cãm Chriſtus voluit oſtendere, quia vna ſine altera non ſufficit: nã et ſi Iudæi demeruiſſent, non loqueretur eis Chriſtus in parabolis, niſi vellet, ꝙ non intelligerent, & ēt nollet ipſe, ꝙ non intelligerẽt niſi demeruiſſent, quia Deus non infligit pęnam maxime in ſubtractione bonorũ ſpiritualium niſi pp demeritum. Sed dicetur qño dr̃. ſ. in litera, & non intelligãt ne qñ conuertãtur, & dimittantur eis peccata, quia etiam ſi mali eſſent Iudęi, Deus non haberet intentionem, ꝙ non conuerterentur, vt nunc dimitteret eis peccata, quia ſi hoc intenderet neceſſe erat damnari Iudęos: etiam quia vr̃ eſſe

talium,

falſum,quia Deus non deſiderat condemnationem A
alicuius:nam oīa diligit, & nihil odit eorum, quę fe-
cit.Sapien.12.Etiam ipſe mortem non fecit,nec lętat
in perditione viuorum. Sapien.primo.Dicendum,ꝙ
iſta debent accipi,vt ibi.vt non dicat ſemper cauſam
finalem,ſed aliquando conſecutionem.ſ.Chriſtus lo-
cutus eſt in parabolis,vt audientes non intelligant, &
qñ ſequitur ne qñ conuertantur:non eſt ſenſus, ꝙ iō
in parabolis locutus eſt Chriſtus, vt nunquam con-
uerterentur,ſed eſt ſenſus,ꝙ ex quo loquebatur in pa-
rabolis,& non intelligebant eum,non conuertebant,
& conſequenter peccata non dimittebãtur eis. Chri-
ſtus tñ directe voluit,ꝙ Iudęi nõ intelligerent parabo
lam,ꝙ tñ non conuerterentur,hoc ipſe non intende-
bat, nec ad iſtum finē faciebat, & tñ ſequebatur vnũ B
ex altero.Sed diceretur,ꝙ cum ex nõ intelligere ſequat
non conuerti,& non dimitti peccata, & Chriſtus no-
lebat,ꝙ Iudæi intelligerent:faciebat,ꝙ non conuer-
terentur. Dicendum,ꝙ non faciebat directe,ꝙ non
conuerterentur:ſubtrahebat eis tñ id per quod con-
uerti poterant,& non eſt inconueniens, quia ſicut
Deus directe aufert homini vitam æternam pro pec-
cato,ita & interdum aufert ea, per quę homo poſſet
habere vitam ęternam,& iſta ſunt rectum iudicium,
& bonum deſiderium circa agenda, ſine quibus non
poteſt eſſe ſalus:interdum tñ Deus propter grauia de-
licta non concurrit cum homine ad hoc,ꝙ habeat re-
ctum iudicium nec bonum deſiderium, & ex hoc ſe-
quitur,ꝙ homo nunquam conuertetur ſed damnabi C
tur,& tñ Deus non vult ibi directe damnationem ho
minis,licet ſciat illam ſequi ex ſubtractione ipſorum,
per quę eſt ſalus.Sed adhuc obijcietur, ꝙ Deus dire-
cte faciat ad damnationem hoīs imponens ei neceſ-
ſitatem male agendi,quia dr̄ Io.12.propterea non po
terant credere,quia dixit Iſa.excęcauit oculos eorum,
vt non videant oculis,& non intelligant corde,& cõ-
uertantur,& ſic non poterant bene agere, quia Deus
excęcabat eos.Dicendum,ꝙ Iudęi non poterant cre-
dere:non quidem quaſi Deus auferret eis liberum ar-
bitrium, vel neceſſitatem imponeret agendi malum,
ſed quia bonum non poteſt quis agere ſine Dei adiu-
torio Io.15.ſine me nihil poteſtis facere. Deus tñ non D
cõcurrebat cum Iudęis propter eorum demerita : iō
credere non poterant,licet Deus nullam neceſſitatē
ad non credendum eis imponeret.Alij dicũt,ꝙ Deus
directe voluit excęcare quoſdam Iudęorum, vt non
intelligerent,& mali fierent, & ipſum crucifigerent,
poſtea vero cognita culpa conuerterentur. Sic dicit
Aug.lib.de quæſtionibus Euangelij.ſ.non abſurde di
cimus quoſdam Iudęorum fuiſſe ſanabiles, ſed tanto
tumore ſuperbię periclitatos,vt eis expediret primo
non credere,& ad hoc fuiſſe cęcatos,vt non intellige
rent Dñm loquentē parabolas,quibus non intellectis
non crederent in eum;non credentes aũt cũ cęteris
deſperatis crucifigerent eum,ita & poſt eius reſurre-
ctionem conuerterentur,qñ iam de reatu mortis am
plius humiliati diligerent,a quo ſibi tantum ſcelus di- E
miſſum eſſe gauderent,qm̃ tanta eorum ſuperbia ta-
li humiliatione erat deijcienda, Et iſte ſenſus poteſt
colligi ex verbis Ioannis.ſ.excęcauit oculos eorum,vt
non videant oculis,& non intelligant corde, & con-
uertantur.q.d.iō excęcãtur nunc,vt aliqñ ꝯuertantē,&
hoc eſt poſtquam malũ fecerint ſemel excęcati . Iſte
ſenſus poteſt ſtare,quia Ioannes dixit affirmatiue , &
conuertantur,& tñ ſi ponantur negatiue nõ ſtabit,&
tñ oportet intelligi negatiue.ita.n.dr̄ Mar.4.ne qñ cõ-
uertantur &c.Patet ēt,quia Ioannes allegat Iſa.& tñ
Iſa.6.vbi hoc ponitur neceſſe eſt accipi negatiue.ſ.ne
forte videant oculis ſuis,& conuertantur.i.hoc fit, vt
non videant,& nõ conuertãtur, quia ſi viderent con-
uerterentur,ideo magis ſtat ſenſus præcedens. Et tñ
etiam ſi teneatur ſenſus Auguſtini non eſt ſenſus, ꝙ
Deus excęcauerit Iudęos faciendo,ꝙ non poſſent cre
dere in Chriſtum,quia tunc Deus directe vellet pec-
catum,& cooperaretur ad illud,cum Iudęi peccaue-
runt non credendo, & Chriſtũ occidēdo. Sed eſt ſen-
ſus,ꝙ propter demerita ſua non concurrit cum eis,vt
crederent,& ſic non credentes Chriſtum occiderũt,
directe tñ voluit Deus, ꝙ ex hoc malo ſequeretur
quoddam bonum , ſcilicet, ꝙ illi ex culpa ad Deum
humiliores redirent.

Quomodo dictum eſt diſcipulis: veſtri autem oculi beati.
an hoc ſit verum,quia Chriſtus corporaliter ab eis
videbatur. Quæſt. XLI.

QVAERETVR quomodo dictum eſt diſcipulis.
veſtri aũt oculi beati.Dicendum,ꝙ non poteſt
intelligi de ſola viſione,& auditu corporis, quia etiã
Iudęi Chriſtum audiebant, & videbant eum : non tñ
erant oculi eorum beati,ſed infęlices. Aliqui ergo di-
cunt, ꝙ vocantur hic oculi ſpirituales.i.fides qua in
Chriſtum credimr,& aures ſpirituales quibus doctri-
nę Chriſti aſſentitur. Sic dicit Hiero.mihi videntr̄ ocu-
li illi beati,qui Chriſti poſſunt agnoſcere ſacramēta,
& illę beatæ aures de quibus Iſa.dicit Dñs appoſuit
mihi aurem,& ego non ꝯdico. Sed hoc etiam non
ſufficit,quia tunc Prophetarum oculi beati eſſent, qa
C iſta de Chriſto crediderunt antequam fierent, & tñ
non dicuntur beati,cum Chriſtus ponat hic differē-
tiam dicens,multi Prophetæ cupierũt videre, quę vi-
detis,& nõ viderũt:ergo nõ intelligitur de viſione per
fidem.Dicendum,ꝙ intelligitur de vtraque viſione
ſimul.ſ.ꝙ Chriſtus corporaliter videretur,& crederetũ
eſſe verꝰ Deus:erat.n.quędã beatitudo videre hoīem
illum,qui ſciebatur Deus eſſe,in quo totum bonum
nr̄m poſitum eſſe cognoſceremus, & ſic Chriſtũ in
carnem videre,qñ Chriſtus eſſe putabatur, quædam
pars beatitudinis erat : iō poſt eius aſcēſionē diſcipuli
valde deſiderabant videre Chriſtum recordati dulciſ
ſimę conuerſationis eius,& affligebantur, quia nõ vi-
D debant:ſic ipſe prędixit eis Luc.17.ſ.ait ad diſcipulos,
venient dies qñ deſideretis videre vnum diem filij
hoīs,& non videbitis.& qa diſcipuli credebant Chri-
ſtum eſſe filium Dei.ſ̃.16.tu es Chriſtus filius Dei vi-
ui,& videbant eum corporaliter erant beati,non qui-
dem illa beatitudine,quę eſt in pr̄ia, ſed quadam alia
iocunditate,quæ minor eſt illa, ſuperat tamen omne
gaudium huius vitæ.

Quomodo eſt verum,quòd multi Prophetæ, & iuſti cu-
pierunt videre,quæ Apoſtoli vide-
bant. Quæſt. XLII.

QVAERETVR quō eſt verum,ꝙ multi Prophe-
tę,& iuſti cupierunt videre,quæ Apoſtoli vide-
E bant,& non viderunt,& tñ ꝗtum ad viſionē fi-
dei,quę magis beatificat ꝙ̃ corporalis viderũt eũ , ſic
ipſe dixit de Abrahã Io.8. pr̄ vr̄ exultauit,vt videret diē
meũ:vidit,& gauiſus eſt.Dicũt ergo,ꝙ aliqui Prophe-
tę,& iuſti cognouerũt myſteria Chriſti,& alij nõ,&
iō non dr̄ hic Prophetę cupierũt videre, & nõ vide-
rũt,ſed multi Prophetę.ſ.qa alij viderũt. Sic dicit Hie-
ro.vr̄ huic loco illud eſſe ꝯriũ quod alibi dr̄ : Abrahã
cupiuit diem meum videre,& vidit,& lętatus eſt. Nõ
aũt dixit oēs Prophetę, & iuſti cupierũt videre quæ
videtis:ſed multi.inter multos.n.poteſt fieri,vt alij vi-
derint alij non viderint, & ſicut de Abraham dr̄ , ita
fuit ēt de Iſa.qui vidit gloriam Chriſti : ſic dr̄ Io.12.ſ.
hoc dixit Iſa.quando vidit gloriam eius,& locutus eſt

de eo,idem etiam de Michea, & multis alijs. Sic dicit
Rabanus.ſ.Iſa.quoque, & Micheas, & multi alij Pro-
phetę viderunt gloriam Domini, qui ēt propterea vi-
dentes appellati ſunt. Dicēdum tñ melius, ꝙ Prophe-
tæ non viderunt, quę viderunt Apoſtoli.ſ.non vide
runt ipſum corporaliter, & tunc illa viſio per fidem
non faciebat eos beatos: ſicut.n.fides quę habetur in
pręſenti differt a viſione glorię, ita fides Prophetarū a
viſione Apoſtolorum: ſicut ergo nos beati nō ſumus,
ſed beatitudinē expectamus, qui aūt in patria manent
beati ſunt, ita & prophetæ beati non erant, ſed beati-
tudinem deſiderabant, qa videre cupiebant. Apoſtoli
aūt beati erant, quia videbant. Et patet, quia dr̄ hic, ꝙ
cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt, & au-
dire, quæ auditis. & tñ in fide non diſtinguitur videre,
& audire, ſed poteſt vocari fides viſio quædam obſcu-
ra.ſ.in ęnigmate: ergo oportet accipi de corporali vi-
ſione vbi videre, & audire diſtinguūtur: ſic tenet Hie-
ro.nam poſt præcedentem expoſitionem ſubdit aliā
quam dicit eſſe meliorem.ſ.inter multos fieri poteſt,
vt alij videāt, alij non videant, licet in hoc periculoſa
ſit interpretatio, vt inter ſanctorum merita diſcretio-
nem q̄libet facere videamur.ſ.quantum ad fidem de
Chriſto habitam: ergo Abraham vidit in ænigmate.
non vidit in ſpecie: vos aūt in pręſentiarum tenetis, &
habetis Dñm veſtrum, & ad voluntatem interroga-
tis, & conueſcimini ei. in hoc aūt Chriſtus oſtendit
Apoſtolos fuiſſe excellentiores oībus Iudęis, nō ſolū
malis, ſed ēt bonis, cū ipſi dicanē beati, & ꝙ Prophe-
tę, & iuſti Iudęorum non fuerunt beati, ſed cupierūt
habere, quę iſti habent. Sic dicit Chryſo.ſ.in hoc non
ſolum malis, ſed & his, qui boni fuerūt eos pręponit:
& enim antiquis iuſtis beatiores eos dicit, quia non
ſolum, quę Iudęi non viderant hi vident, ſed & quæ
iuſti, & Prophetæ cupierūt videre, & non viderūt, ſed
Luc. 10. dr̄ multi Prophetę, & reges voluerunt vide-
re &c. eſt intelligendum hic. ꝙ iuſti, qui dicuntur hic
erant reges ſaltem aliqui eorum, & illi cupierunt vi-
dere Meſſiam, qui iam a Prophetis prænūciatus erat.

Quare in iſta parabola ſeminantis Chriſtus poſuit quatuor differentias terræ in quas ſemen cecidit Et quod eſt impedimentum duplex quare credentes non operentur ſecundum fidem. Quæſt. XLIII.

QVAERETVR, quare in iſta parabola ſemi-
nantis Chriſtus poſuit quatuor drīas terræ
in quas ſemē cecidit. Dicēdū, ꝙ hoc fuit cō
ueniens tam ex parte parabolę, q̄ ex parte
rei ſignatę per parabolā. De primo patet, qa Chriſtus
voluit artificioſe exprimere oēs beatitudines ſeminis
iacti in terra. ſemē aūt aliqñ fructificet, & aliqñ nō. fru
ctificat aūt ſolum qñ cadit in terrā bonā nō impeditā
fructificare, & iō Chriſtus vnam tm̄ partem ſeminis
dixit feciſſe fructū: ſi aūt nō fructificat, vel hoc eſt, qa
non habet terrā in qua fructificet, vel qa habet illam
non conuenientem. Si primo modo, ſic eſt de ſemine
quod cecidit iuxta viam. i. in terrā non aratam, & non
potuit operiri, vel ſi opertum eſt fuit illico excuſſum
de terra pedibus conculcātiū illud, & ita aues venien-
tes illud comederūt. Si ſecūdo mō, aut impedit̄ terra
pp paucitatē virtutis, aut pp ꝯnū agēs. Si primo mō,
ſic eſt de ſemine cadēte ſuper petroſa, qa dr̄. ſ. in lite-
ra, ꝙ non habuit multā terrā. i. a parte ſuperiori, & a
parte inferiori habebat petrā ꝯiunctā, tñ non potuit
agere radices, & in ardore ſolis emarcuit. Si ſecundo
mō, ſic eſt de ſemine quod cecidit inter ſpinas: nā ibi
terra multa erat, & fructificare potens: ſpinę tñ ſuffo-
cauerūt ſemen bonū. Et ſub iſtis differentijs includi-
tur oē impedimentum non fructificandi ex parte ter-

F ræ. Sed obijcietur, quia interdum impeditur terra fru-
ctificare pp defectum pluuiarum, & nō cadit ſub ali-
qua drīa iſtarum: ēt terra bona non fructificat. Dicen-
dum, ꝙ verum eſt. Chriſtus tñ noluit hic ponere niſi
illos modos quibus impeditur fructus ex parte terrę,
& ideo ſemen quod cecidit in terrā bonā, quæ nullū
impedimentum habuit, generaliter dicit feciſſe fru-
ctum. Et rō huius eſt, quia Chriſtus introducit iſtam
parabolam pp verbum Dei, quod in quibuſdam ho-
minibus fructificat, & in alijs non, & hoc nunquā eſt
ex defectu cęleſtis grē, quia hoc non eſſet hoī imputa
bile, ſed ex aliqua prauitate hoīs ex qua parte compa-
ratur terrę ſuſcipienti ſemen, & non fructificanti: iō
tetigit ſolum illos modos quibus terra non fructifi-
G cat pp impedimentum proprium omiſſo defectu
pluuiarum. Secundo Chriſtus poſuit quatuor partes
ſeminis pp rem ſignatam per parabolam: nam verbū
Dei in quibuſdam audientibus fructificat, in alijs non.
neceſſe eſt aūt, ꝙ oēs fructificantes ex verbo ſuſcepto
habeant bonū cor: qualitercūque ergo illud ſit, ſiue
in plus, ſiue in minus comparanē oēs terrę bonę, tñ
ſub vnica parte ſeminis cadentis in terram bonā Chri
ſtus comprehendit oēs iſtos, qui aūt non fructificant
impediuntur varie, & iſtos Chriſtus comprehendit
in tribus differentijs terrę. Sic dicit Chryſo.ſ. deſides
ſuſceperunt verbum, & perdiderunt, diuites illud ſuf-
focauerunt: molles aūt illud perdiderūt. Sed apertius
dicendum eſt, ꝙ quidam audientes verbum non fru-
H ctificant, qa non credūt. Alij aūt licet credant impe-
diuntur fructificare. de prima eſt impoſſibile, ꝙ fru-
ctificent, quia verbum non creditum non poteſt mo-
uere aīum ad aliquid, & iſti comparanē ſemini caden
ti iuxta viam, quia licet terra ſit bona, impoſſibile eſt
ibi fructum gigni cum ſemen nō operiatur terra, vel
excutiatur pedibus tranſeuntium, & ita dr̄ Luc. 8. ꝙ ſe
men cadens iuxta viā ſunt illi de quorū cordibus dia-
bolus tollit verbū ne credentes ſalui fiāt. i. vt non cre-
dant, & nō ſaluentur, ſiue aūt non credant, qa non in-
telligunt, ſiue pp aliam cauſam nō differt, vi cōiter m̄
qui non credit putat non eſſe verū, quod dr̄, & iō nō
credit, & ſic dixit Matthęus, qui audit verbum, & non
intelligit. i. non intelligit, eſſe verum, & iō non cre-
dit, hic aūt diabolus tollit verbum de corde hoīs, &
I aues ſemē de terra, & non in alijs differentijs terrę, qa
verbum quod nō creditur mox caſit ab animo iſtū,
quia aīus non curat de eo quod verum eſſe nō putat,
& ita diabolus tollit verbū, cęteri aūt, qui credūt ēt ſi
non operenē, verbū in aīo retinent cum credant illud
eſſe verū, & ſic de ſola prima parte ſeminis dr̄, ꝙ aues
comederunt illud, & ēt, ꝙ diabolus rapit verbū. In ſpi
nis aūt, & ſ. petram manet, licet fructū non gignet, qa
iſti ſunt, qui credunt, & non operantur, quia tñ verbū
creditum mouet aīum neceſſe eſt, ꝙ credens operet
niſi impediatur. Eſt aūt duplex impedimentum, vnū
eſt pp timorem, aliud eſt pp amorem, quia ex iſtis paſ
ſionibus oriunē cęteræ. Propter timorem. n. impediū-
tur, qui credūt, & tñ ſi aduerſitas inſurgat recidūt a fi-
K de, vel ceſſanē ab operatione, vt aduerſa non tolerent,
& hoc eſt ſemen quod cecidit ſuper petroſa: nam dr̄,
ꝙ iſti, qui audientes ſunt verbum, & cum gaudio ſu-
ſcipiunt: non habent tñ radicem, ſed facta tribula-
tione pp verbum ſtatim ſcādalizantur, & iō Chryſo-
ſto. vocauit iſtos molles. i. delicatos non potentes ad-
uerſa tolerare. Per amorem aūt impediuntur illi, qui
propter aliqua bona huius vitę ceſſant ab opere do-
ctrinę Chriſti, & quia ea quæ amantur in ſęculo ſunt
diuitiæ, honor, poteſtas, fama, delitiæ carnis, circa
quę habenda, & retinenda poſtquam habentur eſt ne
ceſſaria magna ſolicitudo, dicuntur iſti ſemen cadēs
ſuper ſpinas, quia vt dicit Luc. 8. iſti poſtquā verbum
audierunt

audierunt a ſolicitudinibus, & diuitijs, & voluptatibus vitę ſuffocantur, & non referunt fructum. & quia non ſunt plures modi in generali quibus homo audiens verbũ non fructificet, poſuit Chriſtus ſolũ tres partes ſeminis nõ fructificãtes, & vnã fructificantẽ. A

Quomodo differunt iſtæ quatuor partes ſeminis inter ſe. Et quomodo poſſit accipi ſuffocatio. Qõ. XLIIII.

QVAERATVR quõo differunt iſtę quatuor partes ſeminis inter ſe. Dicendũ, ꝙ prima differt ab alijs, quia ſemen eius non fuit opertum terra, vel ſi fuit opertum fuit excuſſum de terra pedibus conculcantium, ita vt non poſſet fructũ ferre, quia in terra non manebat, ſed ſuper terram. In B alijs aũt manſit ſemen intra terram. Item quia ſemẽ primę partis deuoratum eſt, ſed ſemen aliarum partium non fuit deuoratum: ideo iſta pars fuit deterior cęteris .i. magis indiſpoſita ad fructificandum. Secunda pars differt a prima per id quod dictum eſt. Nam ſemen fuit receptum in terra, & non fuit deuoratum. Differt a tertia, & quarta, quia hic fuit pauca terra eo, ꝙ cecidit ſemen ſup̃ petroſa, & non potuit agere niſi paruas radices, & Sole ęſtuante cito aruit. In alijs aũt terra multa erat, & radices magnę fieri poterãt, & tñ tertia pars ſeminis cum oĩa alia haberet .ſ. terrã bonã, & multam, hoc ſolum nocuit, ꝙ ſemen a ſpinis ſuffocatum eſt, vnde in ſecunda parte non fuit directe impedimentum fructificandi, ſed defectus virtutis, quia C multus humor erat cum eſſet terra profunda. Sed qd magis nocuit ad fructificandum? Dicendũ, ꝙ ſuffocatio poteſt dupliciter accipi. Vno modo, ꝙ ſemen intra terram ſuffocatum fuerit a ſpinis, ita ꝙ nunquam ortũ fuerit, & tunc deterius ſe habuit quod ſeminatum eſt inter ſpinas q̃ .ſ. petram, quia quod .ſ. petram cecidit germinauit, & cito natum eſt, ſed poſtea aruit Sole æſtuante, quod vero inter ſpinas cecidit nunquã ortum eſt. Alio modo accipitur ſuffocatio .i. ꝙ ſemen germinauerit, & tñ ſpinę magis creſcentes ſuffocauerunt illud .i. intra ſe occultauerũt. Et tunc poterat dubitari quid ſe habuerit deterius .ſ. ꝙ ſupra petram, vel quod inter ſpinas cecidit. Et tñ ſimpliciter, ꝙ deterius D fuit id quod cecidit inter ſpinas. Quarta pars ſeminis in nullo impedita eſt, quia habuit terram bonã .i. terram multam vbi nec petrę nec ſpinę erant, & iõ fecit fructum. In re ſignata per parabolam idem ordo eſt, quia illi, qui non credunt deterius ſe habẽt q̃ cęteri .i. minus diſpoſiti ad fructificãdũ, licet cęteris paribus pctm̃ grauius reputatur in credente q̃ in nõ credẽte, quia nõ credens eſt quaſi neſciens, & tñ ſciens ſeruus voluntatẽ Dñi, & nõ faciens, plagis vapulabit multis, ſeruus aũt neſciẽs volũtatẽ Dñi, & iõ nõ faciẽs, plagis vapulabit paucis Luc. 12. Qui aũt credũt, & pp̃ perſecutionẽ ceſſant operari diſpoſiti ſunt ad operãdũ, qa aliqñ operant̃, & ſolũ ceſſant in aduerſitate, ſed q non credũt nunq̃ operant̃, iſti ẽt melius ſe hñt q̃ illi, qui pp̃ amorẽ ſęculi nõ operant̃: nã magis impediunt̃ amatores ſęculi operari bonũ q̃ timẽtes pſecutionem, eo ꝙ bona, q̃ amari poſſũt quotidie occurrũt, pſecutio aũt tẽporanea eſt, & trãſit, q vero nullo iſtorũ impediuntur ſemp fructificãt, ſicut ſemẽ cadẽs in terrã bonam. E

Quare vocatur hic diabolus malus abſolute. Et quomodo eo nihil ſit deterius. Quæſt. XLV.

QVAERETVR, quare vocatur hic diabolus malus abſolute .i. venit malus, & rapit &c. nam Mar. 4 dr̃ venit Sathanas, & Luc. 8. dr̃ venit diabolus. Aliqui dicunt, ꝙ diabolus dr̃ malus, quia ſimpliciter malus eſt, & iſtud conuenit Pythagoricis, & Manichęis, qui poſuerũt per ſe coordinationem malorum, ſicut coordinationem bonorum, & tunc ſicut caput oĩum bonorum eſt per ſe bonum, & purum bonum, ita caput oĩum malorum eſſet per ſe malum, & purum malum, & tale vocaretur malum abſolute. Sed iſtud eſt impoſſibile, quia malũ non eſt aliqua natura, ſed eſt defectus boni in habente aliquam bonitatem, vbi aũt nullum bonũ eſt, nec etiam malum eſſe poteſt. Et tñ purum malum nihil habet de bono: ergo non eſt poſſibile eſſe purum malum, & ſic diabolus non poteſt eſſe totaliter malus. Sed dr̃ abſolute malus, quia eſt excellenter malus: nihil .n. eſt deterius diabolo: quãto aliqua natura melior eſt ſi preuaricatur, tanto deterior efficitur, & quia Angeli ſunt excellentiores oĩbus creaturis, ſi Angelus fiat malus, erit peior oĩ creatura, dęmon aũt eſt Angelus malus: iõ dęmones abſolute mali vocantur. mali hoĩes aũt minorem habent malitiam: ideo nullus homo vocatur malus abſolute. Secundo quia dęmon non ſolum malus eſt, ſed ẽt in malo firmatus: non .n. poteſt iam bonus effici. quilibet tñ homo quantumcunque malus poteſt effici bonus. Tertio quia dęmõ non ſolum eſt malus, ſed ẽt cęteros nititur malos efficere, nec aliam occupationem habet niſi, vt omnes homines faciat malos, & pp̃ hoc ſpecialiter vocatur malus abſolute: nam dr̃ hic, ꝙ venit malus, & rapit qđ ſeminatũ eſt, & hoc eſt velle facere hoĩes malos.

Quare dęmones vocantur volucres cœli. Qõ. XLVI.

QVAERETVR, quare hic dęmones vocant̃ volucres cęli. Dicendum primo, ꝙ eſt propter ſimilitudinem operis, quia ſicut volucres deuorant ſemen, ita vt non poſſit terra germinare, ita & dęmones tollunt verbum bonũ de corde hoĩum, vt non poſſint fructum boni operis reddere, vt dr̃ Luc. 8. Secundo propter ſuperbiam, q̃a ſicut volucres alta conſcendunt cum dicantur volucres cęli, ita & dęmones ſuperbi ſunt, & patres ſuperborum Iob 41. vbi dr̃ de Leuiathan, quòd ipſe eſt rex ſuper oẽs filios ſuperbię. Tertio propter locum habitationis, quia ſicut aues morantur in aere, ita & dęmones in aere caliginoſo morantur, & ſic vocantur poteſtates aereę, & principes tenebrarum, habitantes in cęleſtibus .i. in aere ad Ephe 6. Quarto propter excellentiam, & ſubtilitatem naturę, quia ſicut aues ſunt ſubtilioris naturę q̃ cętera animalia, ita & dęmones ſunt natura ſubtiliores cęteris creaturis, ſicut Beda ait recte dęmones volucres cęli dicuntur, ſiue quia cęleſtis ſpiritualiſque naturæ ſunt, ſiue q̃a in aere habitãt.

Quomodo dęmon poteſt rapere verbum de corde hominis, cum nihil poſſit in intellectu aut in voluntate noſtra, nec etiam Angelus bonus. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR quomodo dęmon poteſt rapere verbum de corde hominis.

Dicendum, quòd dęmon nihil poteſt rapere de intellectu aut de voluntate noſtra, quia operatio dęmonis non poteſt pertingere directe vſque ad ſubſtantiam animæ noſtrę, nec etiam Angelus bonus, quia ſolus Deus, qui animæ noſtræ illabitur, & in ea vere eſt, poteſt in ea operari, & ideo ſi etiam Deus permitteret dęmoni facere quod poteſt, non poſſet tollere aliquid de intellectu noſtro, nec de voluntate, nec etiam ſcit quid eſt in intellectu aut in voluntate noſtra vt oſtentum eſt ſupra octauo cap. quęſtione decimaſeptima, poteſt tamen dęmon operari ſupra phantaſmata, quia phantaſia dicit organum corporale, & quia totum intelligere noſtrum

dependet

F dependet ex phantaſmate, vt dicitur tertio de anima, eo quòd intellectus noſter non habet in ſe formas, per quas intelligat, ſed per ſenſum accipit a rebus. Cum poſſit dæmon turbare phantaſiam deſtruēdo phantaſmata, vel faciendo ea inepta ad vſum intellectus, poterit auferre omnem intellectionem noſtram, ſicut apparet in omnibus ægritudinibus, in quibus turbatur cerebrum: nam tollitur omne intelligere, vel non recte intelligitur: hoc modo dæmones poſſunt auferre verbum de corde credentium, deſtruendo omnia phantaſmata rerum auditarum, ſed Deus non permittit ſic dæmonibus operari, quia ſic efficerent omnes homines inſanos, & amentes, & euacuaretur prouidentia Dei, & tamen ſicut Deus non permittit dæmonibus nocere hominibus
G quantum volunt corporaliter, ita nec permittit lędere phantaſiam eorum, & ideo etiam ſic non poſſunt dęmones tollere verbum de corde hominis, ſed tollunt impediendo hominem credere, ſcilicet, ſuggerendo ei diuerſa, vt non credat, ſicut ad certa peccata dæmon tentat hominem, vel offerendo ei alia de quibus cogitet, vt ſic obliuiſcatur verbum quod debet credere. Quomodocunque autem ſuadente dæmone homo non credit eis, quæ prædicantur, dicetur diabolus rapere verbum de corde eius, & hoc maxime eſt, quando dæmon reddit hominem indeuotum, vt non attendat ad ea, quæ prædicantur. Sic dicit Remigius: ſunt nonnulli, qui verbum Dei nulla cordis deuotione ſuſcipiunt, & ideo ſemen ver-
H bi Dei quod in eorum cordibus ſeminatur, dæmones quaſi ſemen viæ tritæ ſubito auferunt.

Quare Chriſtus loquens de terra bona poſuit tres gradus fructuum. Quæſt. XLVIII.

QVAERITVR, quare Chriſtus loquens de terra bona poſuit tres gradus fructuum, ſcilicet, triceſimum, ſexageſimum, centeſimum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad ſimilitudinem terræ malæ, ſic dicit Hieronym. ideo notandum, quòd ſicut in terra mala tres fuerunt diuerſi-
I tates, ſcilicet, petroſa, ſecus viam, & ſpinoſa loca: ſic in terra bona trina diuerſitas eſt triceſimi, ſexageſimi, & centeſimi fructus.

Alij dicunt, quòd hoc fuit ad oſtendendum merita ſanctorum, ſcilicet, quòd quidam ſancti in die iudicij pro meritis ſuis liberabunt centum homines de pœna, alij liberabunt ſexaginta, alij triginta.

Quod falſum eſt, quia nemo liberabitur, niſi ſuis meritis in die iudicij: vnde Auguſtinus improbat iſtam poſitionem vigeſimoprimo de ciuit. Dei.

Alij dicunt, quòd fructus triceſimus eſt in illis, qui fidem Trinitatis prædicant: ſexageſimus eſt in commendatione operum perfectorum, id eſt, conſiliorum: centenarius eſt, quando vita æterna promittitur.

K Alij dicunt, quòd fructus triceſimus eſt, quando ex verbo Dei audito, bonam cognitionem gignimus: ſexageſimus autem quando bonam locutionem: centeſimus vero quando bonam operationē. Et iſta duo dicit Remigius.

Alij dicunt, quòd centeſimus fructus debetur martyribus: ſexageſimus autem virginibus: triceſimus vero coniugatis. Sic dicit Auguſt. lib. de quæſtionibus Euangelij, & tamen tunc non differunt fructus ab aureolis, quia fructus non eſt martyrum, ſed aureola, & ideo non tenetur hoc communiter.

Alij dicunt, quòd centeſimus fructus eſt virgi-
F num: ſexageſimus viduarum: triceſimus coniugatorum, vt dicit Hieronym. & ita tenetur communiter.

Dicendum tamen eſt, quòd per iſtos tres fructus Chriſtus ſignare voluit omnes differentias fructificātium per verbum ſuſceptum. Nam omnis terra bona fructificat ſuſcepto ſemine, ita & verbum Dei ſuſceptum in corde bono, reddit fructum boni operis, & tamen ſicut non omnes terræ bonæ æqualiter fructificant, ita nec boni viri æqualiter operantur, ſed quidam magis, alij vero minus iuxta diſpoſitionem cordis ſui: illę autem diuerſitates ſunt infinitæ. Chriſtus tamen deſignauit illas per tres grádus fructuum, & licet ſoleat communiter applicari ad tres
G fructus, ſcilicet, virginum, viduarum, & coniugatorum, tamen Chriſtus vere intellexit de omnibus, qui ex ſuſcepto verbo reddunt fructum boni operis: nam in hac parabola comprehendere voluit omnes, qui audiunt verbum Dei tam fructificantes, quàm non fructificantes. Sicut ergo per tres gradus terræ malæ, ſcilicet, iuxta viam, & petroſæ, & ſpinoſæ comprehendere voluit omnes, qui per ſuſceptum verbum non fructificant, ita per tres fructus terrę bonæ voluit oſtendere omnes gradus bene operantium. Sic dicit Hierony. vt patet ſupra.

Aliam parabolam propoſuit illis dicens: Simile factum eſt regnum cœlorum homi-
H ni, qui ſeminauit bonum ſemē in agro ſuo. Cum autem dormirent homines venit inimicus eius, & ſuperſeminauit zizania in medio tritici, & abijt. Cum autem creuiſſet herba, & fructum feciſſet: tunc apparuerunt, & zizania. Accedentes autem ſerui patrisfamilias dixerunt ei: Domine nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo? Vn-
I de ergo habet zizania? Et ait illis: Inimicus homo hoc fecit. Serui autem dixerunt ei: Vis imus, & colligimus ea? Et ait: Non. Ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul, & triticum. Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, & in tempore meſſis dicam meſſoribus. Colligite primum zizania, & alligate ea in faſciculos ad comburendum: triticum autem congregate in horreum meum. Aliam parabolam propoſuit eis dicens: Simile eſt regnum cœlorum grano ſinapis quod accipiens homo ſe-
K minauit in agro ſuo, quod minimum quidem eſt omnibus ſeminibus. Cum autem creuerit maius eſt omnibus oleribus, & fit arbor ita vt volucres cœli veniant, & habitent in ramis eius. Aliam parabolam locutus eſt eis. Simile eſt regnum cœlorum fermento, quod acceptum mulier abſcondit in farinæ ſatis tribus, donec fermentatum eſt totum.

Mar. 4. De elec. licet dem... tanda.

Mat. 13. notādum.

Mar. 4. Luc. 13.

Luc. 13.

Additio ſecundæ parabolæ.

Aliam parabolam. Hic ponitur ſecunda parabola, ſcilicet zizaniorum, quæ in eodem ſermone dicta eſt, & dicitur. *Aliam parabolam.* Idest ſequentem, quia parabola ſeminantis fuit prima omnium. *Propoſuit illis.* Scilicet turbis. quia omnes iſtæ parabolæ fuerunt dictæ eiſdem turbis, & in eodem ſermone, vt dictum eſt ſupra, & etiam aliam dixit quam ſubiicuit hic Mattheus, & expreſſit illam Marc. ſ. de ſemine germinante herbam, & poſtea ſpicam, & deinde frumentum plenum Mar 4. A

Dicens ſimile factum eſt. Ideſt ſimile eſt, vel aſſimilatum eſt, & melius dicitur aſſimilatum eſt, quam ſimile eſt, quia ſimilitudo eſt inter ea, quæ vere ſunt ſimilia, & tamen nos facimus inter ea aliquam comparationem ſicut hic, & ita eſt in omnibus parabolis, ſic enim dixit Hieronymus, ꝙ parabola eſt rerum natura diſcrepantium ſub aliqua ſimilitudine facta comparatio. B *Regnum cælorum* i. eccleſia militans, quia in vita æterna, quæ in cęlo eſt zizania ſeminari non poſſunt, nec colligi, ſicut dicit Hieron. ꝙ ſępe eccleſia pręſentis temporis regnum cęlorum dicitur, quia in illo regno beatitudinis, vbi pax ſumma eſt, ſcandala inueniri non poterunt, quæ colligantur.

Parabola quid ſit ſecundum literam.

Homini qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. i. purũ triticum non habens zizania, nec aliquod ſemen malũ admixtum, & dicitur, ꝙ eſt ſimile homini non quidẽ ſoli homini ſeminanti, ſed potius agro in quo ſeminatur. Vel melius omnibus his ſimul ſumptis. ſ. homini agro, ſemini, zizaniis, & cæteris, quæ dicuntur. C

Cum autem dormierent homines. i. ſerui illius qui fecerat ſeminari bonum ſemen in agro ſuo. q. d. ꝙ vigilantibus iſtis non potuiſſet vnicus homo ſuperſeminare zizania. Vel dicitur cum dormirent homines. i. omnes homines. ſ. media nocte, quia inimicus iſte non auderet publice hoc facere, ne quis videret, & nunciaret domino agri. *Venit inimicus eius.* Quia enim inimicus erat, nocere voluit, & ideo ſuperſeminauit malum ſemẽ, vt periret bonum ſemen, ſicut in pręcedenti parabola ſemen, quod cecidit inter ſpinas ſuffocatum eſt. *Et ſuperſeminauit zizania.* Genus ſeminis eſt. quod aliqualiter ſimulatur tritico, multum tamẽ differt in virtute, & potius corrumpit triticum quando ei admiſcetur. D *In medio tritici.* i. inter triticum. ſ. quia triticum erat iam ſeminatum, & ſuper illud ſeminata ſunt zizania, ita vt ſeparari non poſſent ab alterutro. *Et abijt.* Ideſt receſſit poſtquam ſeminauit zizania, vt neſciretur qd egiſſet, *Cum autem creuiſſet herba.* i. triticum, quia prius naſcitur in modum herbæ, & deinde formatur ſpica, poſtea vero fit plenum frumentum, vt dicitur Mar. 4.

Et fructum feciſſet. ſ. formando grana ſpicarum, quia illa ſunt fructus ſeminis. *Tunc apparuerunt zizania* i. in formatione granorum, nam quando herba ſola apparebat non diſtinguebatur triticum a zizaniis, ſed quando formata ſunt grana apparuit quid eſſet triticum, & quid zizania, nam herba tritici, & zizaniorum eſt ſimilis, ſed grana ſunt diſſimilia. *Accedentes autem ſerui patrisfamilias.* ſ. domini iſtius agri. *Dixerunt ei, domine nonne bonum ſemen ſeminaſti in agro tuo?* Ex admiratione hoc dicunt, nam ipſi ſciebant, ꝙ bonum ſemen. i. purum triticum fuerat in agro ſeminatum. E *Vnde ergo habet zizania.* q. d. mirum eſt quomodo poſſet habere zizania quorum ſemen non fuit poſitum in agro. *Et ait illis inimicus homo hoc fecit.* i. non miremini, quia homo qui erat inimicus meus, volens deſtruere, quod ſeminaueram, ſuperſeminauit zizania. *Serui autem dixerunt ei. vis imus & colligimus ea.* Ideſt vis, ꝙ eamus, & tollamus omnia zizania de agro, & maneat purum triticum. *Et ait non. ne forte colligentes zizania.* Poterant colligi zizania, quia diſtincta apparebant a tritico, ſed noluit, ꝙ colligerentur.

Eradicetis ſimul cum eis, & triticum. Ideſt licet agnoſcãtur zizania, non poterunt eradicari quin etiam eradicetur triticum propter ſimilitudinem radicum, & potius debuerunt permitti zizania, quam ꝙ periret triticum. *Sinite vtraque creſcere vſque ad meſſem.* Ideſt maneant ſimul vſque ad tempus meſſis. *Et in tempore meſſis dicam meſſoribus, colligite primum zizania.* Tũc enim zizania colligenda, ideſt eradicanda erant antequam triticum, & licet eradicetur aliquid de tritico cum eis non nocebat, quia cum agnoſceret poterat ſeparari, ſecus aũt ante meſſem, quia ſi eradicaretur triticũ cũ zizaniis cum nondum eſſet maturum, periret. *Et alligate ea in faſciculis ad comburendum.* Zizania. n. ſunt inutilia, quia corrumpunt bonum ſemen, ideo non erant ſeruanda ad aliquem vſum, ſed comburenda ne miſceri poſſent tritico, aut alieri ſemini, quia corrumperent illud. *Triticum autem congregate in horreum meum.* ſ. poſtquam fuerit depuratum a zizaniis.

Ad quid inducta eſt iſta parabola zizaniorum. Et quòd duplex eſt ſtatus eccleſia. hic dicitur ager in quo verbum Dei eſt ſeminatum.

Quæſt. XLIX.

QVAERETVR de iſta parabola ad quid inducta eſt. Dicendum ꝙ Chriſtus expoſuit eã in litera, & innuitur in ea ſecundus ſtatus eccleſiæ. Fuit. n. primus ſtatus Chriſto prædicante, & Apoſtolis, quod oſtenditur in præcedenti parabola ſeminantis: nam totum illud fuit tẽpus plantandi fidem per prædicationẽ, & qdã eã receperũt, & alij non, vt innuitur per quatuor partes ſeminis in pcedenti parabola. Dolens aũt diabolus fidẽ bene firmatam in cordibus fidelium, & ꝙ non poſſet auferri, voluit admiſcere errorem, & ſic ſuſcitauit hęreticos, qui ſunt, quaſi ſemen malum, vt per hoc turbaretur fides apud fideles, & iſte fuit ſecundus ſtatus eccleſię, qa immediate poſt apoſtolos ſurrexerunt hĩtici immo viuentibus quibuſdam apoſtolis ſurrexerunt aliqui hęretici, ſicut viuente Ioanne ſurrexerunt Cherinthiani: contra quos ſcripſit Euangelium, vt dicit Hiero. ſupra in prologo, qui incipit plures fuiſſe, & ſic regnum cęlorum, ideſt eccleſia eſt ſimilis homini, qui ſeminat bonum ſemen in agro ſuo: nam homo Chriſtus eſt ſeminator iſte, vt dicitur infra in litera, ſ. qui ſeminat bonum ſemen eſt filius hominis: ager autem eſt mundus, quia doctrina Chriſti toti mundo propoſita eſt infra 28. docete omnes gentes. Vel ager eſt eccleſia, quia ex iſtis, qui credunt, efficitur eccleſia. Bonũ ſemen eſt recta doctrina ſine errore, quam tenent catholici, vt dicitur infra in litera: bonum ſemen ſunt filij regni, ideſt homines boni, qui pertinẽt ad regnum cęlorum: inimicus homo eſt dęmon, qui inuidẽs cultoribus Chriſti, & etiam ipſi Chriſto voluit admiſcere errores ĩ doctrina Chriſti: ipſe ſeminauit zizania, ideſt errores cõtra doctrinam Chriſti, vt praue illa intelligeretur. Vel zizania ſunt filij nequam, ideſt homines mali, vt dr̃ infra in lr̃a, quia per errores in fide deprauati ſunt: iſte aũt inimicus hõ venit dum dormirent homines, i. non aduertentibus hominibus, quia errores introducuntur a principio nemine aduertente, qa ſi aduerterent hoĩes nunq̃ errori locus eſſet. Vel dr̃ cum dormirent, i. poſtquã dormierunt, ſ. ſomno mortis homines, i. apoſtoli, quia poſt mortem eorũ ſurrexerunt varię hęreſes. Vel dum dormirent, i. negligẽter attenderent hoĩes, i. pręlati, quia cum non attendunt oues ſuas eſt locus hęreſi, & varijs erroribus, vt inſurgant. Sic dicit Augu. cum dormirent, i. negligẽtius agerent prępoſiti eccleſię, aut dormitionẽ mortis acciperent apoſtoli, venit diabolus, & ſupſeminauit

eos quos malos filios Dominus vocat, cum autẽ cre-
niſſet herba apparuerũt zizania.i.hæreſes, a principio
non apparent,quia error putatur eſſe veritas, ſed cum
creuerint iam apparent. Vel intelligitur de hæreticis,
qni vt ait Chryſoſtom. a principio occultant ſeipſos,
cum autem multam acceperint libertatem, palam in
verbis venenum infundunt, & viribus contra fideles
vtuntur, tunc autem ſerui patrisfamilias, ideſt patres
antiqui, qni fuerunt in eccleſia primitiua admirantes
hæreſim inſurgentem accedunt ad patremfamilias.i.
ad Chriſtum.ſ.per orationem, quia ad Denm affecti-
bus appropinquamus. i. quærunt quomodo zizania
nata ſunt.i.quomodo potuerunt naſci hæreſes, cum
ſana doctrina Chriſti ſine errore fuerit prædicata to-
ti orbi,& ille dixit inimicus homo hoc fecit,ideſt dia-
bolus, qui inimicus eſt Dei,& etiam hominum, quia
toto animo cupit ei nocere.Sic dicit Chryſoſtom.ini-
micus vocatur propter iacturam, quam infert homi-
nibus, vexantur enim diaboli aduerſus nos, princi-
pium autem vexationis factum eſt non ab inimicitia
quæ eſt ad nos,ſed quæ eſt ad Deum,& dicũt.*Vis imus, & colligimus ea*. i. vis, ꝙ iſtos hæreticos quos diabolus
ſeminauit colligamus ſeparãdo a tritico,i.a commu-
nitate eccleſiæ per excommunicationem, & tandem
exterminando eos de terra per mortem, quæ inſera-
tur per iudices ſeculares?& ille ait. *Non,ne forte colligen-
tes zizania eradicetis cum eis triticum*. Ideſt,quòd non o-
portet malos totaliter tollere de medio bonorũ, quia
volendo deſtruere malos, deſtruentur etiam boni,ſed
vtrique manere debent vſque ad meſſem, ideſt vſque
ad finem ſæculi ſimul, & tunc ſeparabuntur mali de
medio iuſtorum, & ligabuntur ad faſciculos ad com-
burendum.i.ibunt ad ignem æternum, vbi ſemper ar
debunt,infra 25. quia ignis eorum non extinguetur,
& vermis non morietur Iſa. 66. triticum autem con-
gregatur in horreum, i.boni reperiuntur in vita ęter-
na, ſicut dicitur ſupra 3. ꝙ Chriſtus mundabit aream
ſuam,& congregabit triticum in horreum,paleas au-
tem comburet igne inextinguibili.i.igne inferni.

Aliam parabolam. Hic ponitur tertia parabola, po-
ſuit enim Chriſtus multas parabolas, quia vt ait Hie-
ron.ipſe eſt,ſicut diues paterfamilias inuitatos diuer-
ſis reficiens cibis, vt vnuſquiſque ſecundum naturam
ſui ſtomachi varia alimenta ſuſciperet. *Propoſuit eis*. ſ.
turbis,quia eædem turbæ audierunt omnes iſtas para-
bolas. *Dicens ſimile eſt regnum cælorum*. i.aſſimilatum eſt,
quia iſta eſt aſſimilatio parabolica, & ita dicit Deus
Oſeæ 12.ego viſionem multiplicaui, & in manu pro-
phetarum aſſimilatus ſum.i.prophetæ dederunt mul
tas aſſimilationes de me per quas me traderent homi-
nibus cognoſcendum. Et dicitur regnum cœlorum
eccleſia militans,vel doctrina ſacræ ſcripturæ.

Grano ſinapis. Hoc dicit propter paruitatem, quod
cum paruum ſit,creſcit in magnam arborem.

Quod accipiens homo. Non intelligitur de vnico grano
ſed de multis,quia nemo vnicum granum ſeminaret,
ſed more ſcripturæ accipitur vnum pro multis, ſicut
Exod.8.dicitur, quòd venit muſca grauiſſima.i.mul-
titudo muſcarum,& hoc forte, quia idem eſt de vno
grano,& de multis, quia quodlibet eorum germinare
poteſt. *Quod minimum eſt omnibus ſeminibus*.ſ.in quantita
te,ſed in virtute maius eſt cum creſcat in magnam ar-
borem,& propter paruitatem Chriſtus volens oſten-
dere, quòd quantumcunque ſit parua fides ſufficit ad
obtinendum omnia dixit, infra 17. ſi habueritis fidẽ,
ſicut granum ſinapis,ſ.quantumcunque paruam,quia
non poteſt eſſe minor in quantitate, quam granum
ſinapi. *Cum autem creuerit*. i. creſcendo peruenerit ad
maximam quantitatem ſuam. *Maius eſt omnibus oleri-
bus*. i.omnibus herbis, & recte dixit oleribus ad diffe-
F rentiam arborum. Quia arbores maiores ſunt,ſed nõ
olera.ſunt enim olera herbæ, quæ ſtipitem tenerum
habent non ligneum, ſicut arbores. *Et fit arbor*. i. ma-
gnum olus quaſi arbor:non quidem in natura, ſed in
ſimilitudine magnitudinis. *Ita vt volucres cæli veniant
& habitent in ramis eius*. Hoc oſtendit magnitudinem
eius,ſcilicet, quia volucres cœli poſſunt habitare in ra
mis eius. Vel habitare in ramis, ideſt ſub ramis,ideſt
facere nidos. Vel melius habitare, ideſt ſuſtentari ali-
qualiter ſedentes in ramis eius. Vel habitare in ramis,
ideſt ſub ramis,ſcilicet in vmbra,quia propter magni-
tudinem ſuam facit vmbram in qua aues cęli interdũ
habitant,& hoc exprimitur Mar.4. ſ.facit magnos ra-
mos,ita vt poſſint ſub vmbra eius aues cęli habitare,
G & iſte ſenſus magis conuenit veritati,niſi forte in ter-
ra Chanaan,in qua Chriſtus loquebatur,arbor ſinapis
maior efficitur, ita vt in ramis eius volucres nidos
facere poſſint.

*Quid voluit Chriſtus per iſtam parabolam zizaniorum ſignifi-
care. Et quomodo ſacræ ſcripturæ doctrina dici poſſit
regnum cælorum,atque etiam ipſi doctores il-
lius. Et quid ſit granum ſinapis.*
Quæſt. L.

QVAERETVR quid voluit Chriſtus ſignifica
re per iſtam parabolam.
Dicendum vno modo, quòd iſta reſpon
det duabus præcedentibus parabolis, quia
H dictum fuerat,ꝙ regnum cœlorum eſt, ſicut ſemen,
quod ſeminatur,cuius ſolum quarta pars fructum de-
dit,& præcedenti parabola dictum eſt quomodo bo-
num ſemen per zizania aliqualiter corruptum eſt,pu
taret aliquis,ꝙ pauci manerent in regno cœlorum,iõ
Chriſtus oſtendit, ꝙ iſti pauci ſunt magni in virtute,
quia ſunt ſicut granum ſinapis,quod paruũ eſt, & po-
ſtea creſcit in magnam arborẽ. Sic dicit Chryſ.ſ.quia
dñs dixerat,ꝙ de ſemine tres partes perennt,& ſaluatᷣ
vna,& in ipſa rurſus,quę ſaluatur, multa efficitur iactu
ra per zizania,quæ ſeminautur, ne dicerent qui ergo
erunt,& quanti fideles? conſequenter hunc timorem
aufert per parabolam ſinapis.
Aliter pt̃ dici,ꝙ in hac parabola 3. oſtẽditur tertius
I ſtatus eccleſiæ ſequens poſt præcedentem.ſ.poſt hęre
ſes inſurgentes deſignatas in præcedenti parabola,quia
contra illas hæreſes dominus ſuſcitauit in eccleſia do-
ctores ſanctos & peritos,qui poſſent per rationem, &
ſcripturam hæreticos conuincere:iſti doctores,licet a
principio fuerint humiles,& abiecti,poſtea tamẽ Deo
agente fuerunt exaltati, & magnis principibus valde
chari, ſicut beatus Silueſter Conſtantino, & beatus
Ambroſius Theodoſio, vt ſic vtroque gladio eccle-
ſia ab hæreticis purgaretur, ſcilicet ſpirituali, gladio,
ideſt ratione,& ſcriptura quantum ad illos qui doctri
nam ſanam vellent recipere, & gladio materiali.ſ.per
poteſtatem ſecularem, quantum ad alios qui indurati
K in errore rationi non aſſentirẽt, & iõ introducit para-
bola de grano ſinapis, & dr̃ regnum cęlorum hic ipſa
eccleſia militãs,& iſta eſt,ſicut granum ſinapis, quod
a principio eſt paruum,& poſtea creſcit in arborem.ſ.
quia eccleſia a principio pauca membra habuit cum
pauci crederent, & totus orbis eſſet infidelium. po-
ſtea vero per totum orbem dilatata eſt, ita vt ab ortu
ſolis vſque ad occaſum iam offeratᷣ in nomine Chri-
ſti ſacrificium mundum, vt dicitur Malac.1. Vel dicitᷣ
regnum cęlorum doctrina ſacræ ſcripturæ,quia ꝑdu-
cit ad regnum cęlorum, quia qui eã non tenuerit con
demnabitur Mat.16.Sic dicit Hier. regnũ cęlorũ pręe-
dicatio euangelii eſt,& notitia ſcripturarum,quæ du-
cit ad vitam,de qua dr̃ Iudæis,auferetur a vobis regnũ
Dei,

Dei, & hoc modo fides etiam vocatur granum ſinapis, vt dicitur infra 16 ſ. ſi habueritis fidẽ, ſicut granũ ſinapis, ad fauorem fidei pertinet eo, ꝙ dicatur venena expellere, & tunc verum eſt, ꝙ doctrina ſacræ ſcripturæ eſt, ſicut granum ſinapis, quia ſicut illud eſt minus omnibus ſeminibus, ita iſta doctrina in modum certitudinis prima facie videbatur eſſe minor omnibus doctrinis humanis, quia illæ dicũr res veriſimiles, iſta autem res difficiles creditu, & longe ab omni intellectu, ſ. hominem crucifixum eſſe Deum. Etiã cęteræ habent aliquos eloquentiæ flores, iſta autem exẽpta quæſitis coloribus non vtitur. Sic dicit Hierony. Pręदdicatio euangelii minima eſt omnibus diſciplinis. Ad primam quippe doctrinam, fidem non habet veritatis hominem Deum, mortuum Chriſtum, & ſcãdalum crucis prædicans. Confer hãc doctrinam libris philoſophorum, & ſplẽdori eloquentiæ, compoſitio- B ni ſermonum, & videbis quanto minus ſit cæteris ſeminibus ſemen Euangelii. & tamen iſta doctrina ſacræ ſcripturæ creuit in magnam arborem ſupra oĩa olera. i. ſuper oẽs doctrinas philoſophorum, quia iam nulla doctrina auctoritatis eſt, ſed oẽs humanę doctrinæ ſacris literis, & Chriſti doctrinæ caput ſubmiſerũt, & ita in hac arbore aues habitant, quia humana ingenia credentiũ in ea quieſcunt, quia cęteras doctrinas humanas pp eam quærunt, & cũ ad ipſam puenerint in ea quieſcunt, quia nihil eſt quo vltra tendãt, ſed ibi habitant, quia habitatio firmam quietem notat.

Aliter accipitur regnũ cęlorũ pro doctoribus ſacrę C ſcripturæ, quia ipſi ſunt pars præcipua regni cęlorũ. i. eccleſiæ, & iſti ſunt granum ſinapi, quia a principio fuerunt parui. i. abiecti, ſed poſtea agente Deo creuerunt in magnas arbores exaltati apud principes ſeculares, ita vt Satrapæ huius ſæculi, qui ſunt ſicut aues cęli pp celſitudinem poteſtatis quieſcebant in ramis eorum. i. regebantur ↄſilio ipſorum, & ſic iuxta eorum monita p ptã. ẽ principis hęrtici, qui nolebant ↄſentire ſacræ doctrinæ exterminabantur de terra.

Aliter poteſt accipi granum ſinapi, pro Chr̃o, ſic enim comparat ſe grano frumenti. Io. 12. ſ. niſi granũ frumenti cadens in terram mortuum fuerit ipſum ſolum manet, ſi autem mortuur magnum fructum af- D fert, ita etiam Chriſtus fuit granum a principio pp paruitatem, quia humiliatus eſt vſque ad mortẽ, ſed poſtea creuit in magnã arborẽ, quia dñatur a mari, vſque ad mare, & vſque ad terminos orbis terræ Pſal. 71. & data eſt ſibi poteſtas in cęlo, & in terra. Ĩ. 28. & hoc, q̃a ipſe per ſanguinem ſuum acquiſiuit ſibi oẽs gentes, vt eſſet dñs earum Actu. 20 Sic dicit Grego. 19. mora. Chriſtus eſt granum ſinapi, qui in horto ſepulturæ plantatus, arbor magna ſurrexit, granum namque fuit cum moreretur, arbor cum reſurgeret, granum per humilitatem carnis, arbor per potentiam maieſtatis. Hilarius quoque dicit Chriſtum eſſe granum ſinapi, quod per mortem ſeminatum eſt, & in terra ſepultum, & vltra mẽſuram omnium olerũ creuit, & vniuerſam prophetarum gloriã exceſſit, & in ramis eius E aues cęli, i. Apoſtoli habitant, quia vmbra eius totam terram operuit, & etiam montes Pſal. 79. ideo omnes gentes ſub vmbra eius viuunt Threno. quarto, in peccatis noſtris captus eſt Chriſtus dominus, ſub vmbra eius viuemus inter gentes.

An iſta parabola ſit continuata ad præcedentia. Quæſt. LI.

QVAERETVR an iſta parabola ſit continuata ad præcedentes.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Luc. 8. ponitur ſermo factus ad turbas in parabolis, & tamen iſta parabola de

A grano ſinapi ponitur Lucæ, capitulo 13.

Dicendum quod iſta eſt continuata cum pręcedẽtibus, quia in eodem ſermone omnes iſtæ dictæ ſunt, nam infra in litera dicitur, cum conſummaſſet Ieſus iſtas parabolas tranſiit inde, & ſic in loco in quo Chriſtus cępit dicere iſtas parabolas manſit quouſque conſummauit eas. ergo ordo continuus eſt inter iſtam, & præcedentes.

Ad Lucam poteſt dici vno modo, quòd ipſe non tenuit ordinem naturalem, ſed artificialem, quod ſæpe faciunt Euangeliſtæ, cum quidam ab aliis in ordine diſcrepent.

Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ etiam Lucas tenuit ibi ordinem rectum, ſcilicet quia Chriſtus bis, aut pluries dixit iſtam parabolam, ſcilicet ſemel hic ad turbas, & iterum cum loqueretur contra archiſynagogũ prohibẽtem ſanare ſabbato ægros Luc. 13. Matthęus autem poſuit eam hic cum cęteris parabolis, quia omnes in eodem ſermone dictæ ſunt, maxime quia ipſe tacuit de archiſynagogo, de quo Lucas meminit. Lucas vero ponens ſermonem ad turbas factum in parabolis, ſolam parabolam ſeminantis ibi expreſſit Lucę octauo, cæteras vero tacens aliis locis expreſſit in quibus a Chriſto fuerunt repetitæ, ſcilicet quando contra archiſynagogum locutus eſt Luc. 13. nam ibi duas parabolas, ſcilicet de ſinapi, & de fermento poſuit.

Aliam parabolam.

Hic ponitur quarta parabola, quæ in eodem ſermone poſita eſt: multas enim parabolas Chriſtus ſimul dixit, quia per hoc magis alliciebat audientes, nam vt ait Hieron. turba non vnius ſententiæ, ſed diuerſarum in ſingulis voluntatum, vnde loquitur ad eam in multis parabolis, vt iuxta varias voluntates diuerſas reciperent diſciplinas.

Locutus eſt eis. Ideſt eiſdem turbis, quia omnes iſtas ſeptem parabolas in eodem ſermone Chriſtus dixit.

Simile eſt regnum cælorum. i. aſſimilatum eſt eo, ꝙ eſt aſſimilatio parabolica rerum nõ eiuſdem generis, ſed natura diſcrepantium, vt dicit Hiero.

Fermentum quod acceptum mulier abſcondit. i. quod accepit, & abſcondit, & dr̃ abſcondi, quia cum fermentum reſpectu maſſæ ſit valde paruum, ponitur intra maſſam, & fermentat eam, & cum ſit occultum operatũ.

In farinæ ſatis tribus. i. fermentum abſconditum, vel poſitum fuit in tribus ſatis. i. menſuris farinæ, eſt enim ſatum, vt ait Hierony. & Beda genus menſuræ iuxta morem prouinciæ Palęſtinæ, vnum & dimidium modium capiens, & ſic tria ſata farinæ faciunt aliqualem maſſam. Sic enim dixit Abraham ad Saram qñ venerunt angeli quos voluit inuitare, cum non haberet panes Gene. 18. i. accelera tria ſata farinæ cõmiſce & fac ſubcinericios panes. Quid ſit ſatum.

Donec fermentatum eſt totum. i. manſit fermentum abſconditum in maſſa trium ſatorũ farinæ, donec tota maſſa fermẽtata eſt, & ſic vult innuere, ꝙ licet fermẽtum paucũ fuerit, fermẽrauit totam maſſam, ſicut dr̃ 1. Cor. 5. modicum fermentum totam maſſam corrũpit, ideſt alterat fermentando, & interdum corrumpit deteriorando, ſi vltra proportionem fuerit aliquid plus de fermento in maſſa.

An iſta parabola fermenti abſconditi ſit continuata ad præcedentes. Quæſt. LII.

QVAERETVR an iſta parabola ſit cõtinuata ad præcedentes.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia ſermo dictus in parabolis ad turbas hr̃ Luc. 8. & tñ iſta parabola de fermento habetur Luc. 13.

Dicendum, quòd non eſt dubiũ quin iſta parabola

ſit continuata ad præcedentem, quia ſicut hic poniť, F iuxta præcedentem, ita etiam Luc. 13. ambæ ponuntur ſimul, & ſic inter illas ordo continuus eſt, & tamẽ an iſta ſint continuata cum omnibus præcedentibus eſt idem dubium. quod de præcedenti parabola, etiã cum ambas ſimul Lucas poſuerit extra ſermonem factum ad turbas in parabolis, & tamen idem dicendũ eſt, quod iſtæ duę parabolæ bis dictæ ſunt. ſ. in ſermone ad turbas, & poſtea contra archiſynagogum, & ſic tam Matthæus, quam Lucas circa eas rectum ordinẽ tenuerunt. vt dictum eſt præcedenti q. licet nõ poſuerint eas in eodem loco,

Quid Chriſtus voluit oſtendere per iſtam parabolam fermenti abſconditi. Et cur tria ſata dicantur non plura. G
Quæſt. LIII.

QVAERETVR quid Chriſtus voluit oſtendere per iſtam parabolam.

Dici poteſt, ꝙ iſta inducitur ad idem ad quod præcedens. Quod patet ex ſimilitudine effectus, nam dicebatur ſupra de grano ſinapi, quod cum eſſet paruum creſcebat in magnam arborem, hic autem dr̄ de fermento, quod cum ſit paucum poſitum in magnã maſſam totam fermentat, & vtrunque ſignificat eccleſiam, vel doctrinam Chriſti, quæ cum eſſet a principio parua, creuit poſtea in immenſum. Sic dicit Chryſ. i. ad illud oſtendendum ẽũs apponit parabolã H de fermento. q. d. ſicut fermentum multam farinam tranſmutat in ſuam virtutem, ita & vos totum mũdũ tranſmutabitis, & certum eſt, ꝙ Chriſtus in his duabꝰ parabolis oſtendit doctrinæ ſuæ dilatationem, quia Luc. 13. dixit illas contra archiſynagogum, & hoc qñ vidit, ꝙ aduerſarii ſui confundebantur ex verbis eius, & populus gaudens accipiebat doctrinam ipſius, vt patet ibidem. Sic dicit ibi glo. i. erubeſcentibus aduerſariis, & populo gaudente de his, quæ glorioſe fiebant a Chriſto, profectum euangelii conſequenter ſub quibuſdam ſimilitudinibus manifeſtat. i. ſub duabus parabolis. i. de ſinapi, & fermento, quæ ponuntur ibidem.

Aliter poteſt dici, ꝙ in hac parabola oſtendiť quartus ſtatus eccleſiæ, qui ſecutus eſt poſt pręcedentem, quia in præcedenti parabola oſtenſa eſt exaltatio do- I ctorum ſacræ ſcripturæ apud principes ſeculares, hic autem oſtenditur qũo per eoſdem principes fidei veritatem amantes, data eſt licentia dictis doctoribus ampliandi eccleſiam per totum orbem Imperio Romano ſubiecto, & hoc tam prædicando fidem, quàm eccleſias in ſingulis locis conſtituendas, & hoc fuit poſtquam hæretici confutati ſunt, quia liberata eccleſia de impedimentis hæreticorum, ſtatim nimis creſcebat donec per totum orbem extenderetur, licet eſſet a principio parua, ſicut modicum fermẽtũ in maſſa poſitum totam maſſam fermentauit. Et poteſt per fermentum ſignari dilectio, vt ait Augu. eo ꝙ fermẽteſcere facit, & excitat, mulierẽ autem dicit ſapientiã, farinæ ſata tria ſunt illa tria, quæ ad charitatem perti- K nent. i. ex toto corde, ex tota anima, & tota mente, infra 22. Vel dicit, ꝙ intelliguntur illi tres fructus, ſ. centeſimus, ſexageſimus, triceſimus. Vel tria genera hominum. i. Noe, Daniel, & Iob, dicit autem donec fermentaretur totum, quia vt ait Rabanus, charitas in noſtra mente recondita, eouſque creſcere dẽt donec totam mentem in ſui perfectionem committet, quia hic quidem inchoatur, ſed in futuro perficitur.

Alij dicunt, vt Hiero. ꝙ mulier iſta, quæ fermentũ accipit, eſt prædicatio apoſtolica, vel eccleſia diuerſis gentibus congregata, hęc fermentum tollit. i. intelligentiam ſcripturarum, & abſcondit illud in tribus ſatis farinę. i. facit, ꝙ corpus, & anima ſenſitiua, & ſpiritus. i. pars rationalis, quæ ſunt tria in vnum redacta non diſcrepent. ſ. iſte eſt fructus ſacræ ſcripturæ, vt homo per verbum eius ſubiiciat carnem, & aĩam ſenſitiuam cum ſuis affectibus ſpiritui, vt totus homo efficiatur ſpiritualis, ſicut dicitur ad Ro. 7. ſpiritu ambulate, & deſideria carnis non perficietis.

Aliter etiam accipitur, vt vult Hieron. & Theophilus, ꝙ iſta tria ſata ſint tria, quæ Plato dixit eſſe in anima. i. rationale, iraſcibile, & concupiſcibile, fermentũ aũt, & doctrina Chriſti fermentat illa tria. i. dirigit ea, ita vt in ratione poſſideamus prudentiam, in iracundiã contra vitia, in cupiditate deſiderium virtutũ. Vel fermentantur iſta tria. i. diriguntur, ita ꝙ nullum eorum peccet in opere ſuo.

Alii dicunt, quòd fermentum eſt doctrina Chriſti, quæ in tribus ſatis ponitur. i. in fide Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, in quibus eſt principium credẽdi cum in nomine trium perſonarum baptizemur, & ſic fermentatur totum. i. tota fides perficitur. Sic dicit Euſebius, ſed hanc expoſitionem non approbat Hieronymus.

Alii dicunt, vt Auguſt. lib. de verbis Domini, ꝙ tria ſata farinæ ſunt genus humanum, quod de tribus filiis Noe eſt reparatum. mulier autem quæ abſcondit fermentum eſt ſapientia Dei, quæ poſuit fidem in cordibus omnium gentium. Sed hoc non approbat Hilarius dicens, quamquam ad trium gentium vocatio- H nem ex Sem, Cham, & Iaphet tres menſuras farinæ eſſe referendas ſenſiſſe multos memini, ſed neſcio an hoc ita opinari ratio permittat, cum & ſi omniũ gentium vocatio ſit, in his tamen Chriſtus non abſcõſus ſit, ſed oſtenſus, & in tanta infideliũ multitudine non fermentatum eſt totum.

Alii dicunt, vt Hilarius, ꝙ fermentum Chriſtus eſt, quod abſconditum fuit in tribus menſuris farinæ. i. lege prophetis, & euangelio, & ipſe oĩa vnum fecit, ꝙ q̃d lex conſtituit, prophetæ nunciauerunt eſſe futurũ, in euangelio oñditur eſſe impletum. Hęc oĩa vera ſunt, & bene coaptãtur, quia facile eſt in parabolis multos ſenſus applicare, ſicut facimus in ſenſibus myſticis, & tñ ſenſus Chriſti in hoc vr̄ eſſe, ꝙ ſignificet dilatationem doctrinæ ſuæ per totũ orbẽ, quæ a principio parua fuit. i. in paucis diſcipulis in Iudæa, ſed poſtea per totum orbem ſe extendit, ſicut fermentum, q̃d in quantitate paruum eſt, ſed in virtute valde magnum, cum ſe extendat per totam maſſam in qua abſcõditur. Q̃d autem dicitur de tribus ſatis farinæ poteſt intelligi de tribus partibus orbis, Aſia, Aphrica, & Europa per quas Chriſti doctrina ſuſcepta eſt, vt vult Auguſt. licet Hilarius repugnet eo, ꝙ non fuerunt omnes iſtę gentes fermentatæ. i. ad fidem conuerſæ, & tamen dicitur in litera donec fermentaretur totum. Ideo põt dici melius, ꝙ per tria ſata farinæ Chriſtus innuit omnes gentes, quę ad fidẽ conuerſę fuerunt, & ponit certum numerum pro incerto, quia non differebat dicere tria ſata, vel quinque ſata. Sic dicit Chryſo. tria ſata hic pro multis poſuit, hunc. n. numerum determinatum pro multitudine indeterminata accepit. Cauſa tñ vera quare Chriſtus dixit tria ſata, & non plura fuit, quia licet per parabolas aliud innuatur, quam exprimitur, tamen in ipſis parabolis veritas quædam, aut veriſimilitudo eſſe debet, & quia terra Chanaã in qua Chriſtus loquebatur erat frequentior vſus mulieribus fermentare tria ſata, quam plura, vel pauciora, ſic dicitur Geneſi. 18. quòd dixit Abraham ad Sarrã accelera tria ſata farinæ: commiſce. i. fac maſſam de tribus ſatis farinæ: interdũ tamen maior, aut minor maſſa fiebat, Chriſtus tamen locutus eſt de eo, quod cõmunis erat.

Mar. 4. Pſal. 77. Hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis A ad turbas, & ſine parabolis non loquebatur eis, vt impleretur, quod dictum erat per prophetam dicentem. Aperiam in parabolis os meum, eructabo abſcondita a cõſtitutione mundi. tunc dimiſſis turbis venit in domũ, & acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicẽtes: Ediſſere nobis parabolam zizaniorum agri. Qui reſpondens ait. Qui ſeminat bonum ſemen eſt filius hominis, ager autem eſt mundus: Bonum vero ſemen, hi ſunt filii regni, zizania autem filii ſunt nequam. Inimi- B cus autẽ qui ſeminauit ea eſt diabolus. Meſſis vero conſummatio ſæculi eſt. Meſſores Apoca. 14. autem angeli ſunt. Sicut ergo colliguntur zizania, & igni comburuntur, ſic erit in conſummatione ſæculi. Mittet filius hominis angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, & eos qui faciunt iniquitatem, & mittent eos in caminum ignis. Ibi erit fletus & ſtridor dẽtium. Tunc iuſti fulgebunt C ſicut ſol in regno patris eorum. Qui habet aures audiendi audiat.

Hæc omnia. Poſitis ſupra quibuſdam parabolis hic redditur ratio illarum, & diuiditur in duo. Quia primo ponitur dicta ratio. Secundo ſubditur eiuſdem parabolæ ſuprapoſitæ interpretatio, ibi. *Tunc dimiſſis turbis.* Circa primum redditur ratio quare Chriſtus in parabolis loqueretur, & dicitur. *Hæc omnia.* ſ. quæ ſupra poſita ſunt, & etiam quæ habentur infra. *Locutus eſt Ieſus in parabolis.* Ideſt obſcure, ſicut hic referuntur non exponens illas plebi. *Ad turbas.* Ideſt ad illas turbas, q- D bus incepit loqui iuxta mare ſedẽs in nauicula ſupra in litera: nam ad illas dixit omnes iſtas ſeptem parabolas in eodem ſermone. *Sine parabolis non loquebatur eis.* Ideſt nunquam erat ſolitus loqui ad plebem quin aliquam parabolam illis diceret, & dicitur eis. i. turbis. ſ. quia eis ſolis loquebatur in parabolis, quando autem diſcipulis ſeorſum loquebatur, non in parabolis, ſed palam loquebatur, & hoc quia illis erat datum noſſe myſterium regni Dei, & non turbis, vt dicitur ſupra in litera, & Luc. 8. Vel etiam ſi ſimul turbis, & diſcipulis proponeret iſtas parabolas, ſolis turbis videbatũ loqui in parabolis, & non diſcipulis, eo ꝙ diſcipulis ſeorſum omnia exponebat, & nõ turbis, vt dr̃ Mar. 4. *Vt impleretur.* Iſta eſt cauſa. ſ. quòd factum eſt hoc, vt impleretur prophetia, & tamen vt, non dicit hic cau- E ſam finalem, ſed quandam conſequentiam, quia non loquebatur Chriſtus in parabolis ad iſtum finẽ, vt impleretur prophetia, ſed potius ideo prophetia prænũciauit hoc, quia ſic futurum erat, ꝙ Chriſtus in parabolis loqueretur. *Quod dictum eſt per prophetam*. Scilicet Dauid. Qui excellenter vocatur propheta, & habetur Pſal. 77. *Dicentem aperiam in parabolis os meum.* i. aperiam os meum ad loquendum, & dicam parabolam. *Eructabo.* i. loquar, quia eructare eſt de vẽtre aliquid emittere, & ſic verbum noſtrum interius conceptum per os emittitur. *Abſcondita a conſtitutione mundi.* i. loquar aliqua, quæ fuerunt abſcondita a conſtitutione mundi, ideſt antequam fuerũt reuelata, vſque nunc, & ita

A fuit in Chriſto, quia ipſe reuelauit, q̃ nunquã in lege, nec prophetis fuerant reuelata. ſed litera Pſalmi dicit, loquar propoſitiones ab initio, ſed ad idẽ redit, quia propoſitio accipitũ ibi pro aliquo occulto, ſicut ſunt parabolæ, & ita dicit alia litera loquar ænigmata antiqua.

Quare dicitur hic hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis. Quæſt. LIIII.

QVAERETVR quare dicitur hic, hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc eſt, quia Chriſtus iſta ſola dixit in parabolis. Sed falſum eſt, quia etiam alias parabolas dixit, vt patet infra in litera, vbi ponũtur tres parabolæ, & infra 25. & in aliis locis Euangeliorum ponuntur parabolæ.

B Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus multas parabolas præter iſtas dixit, & tñ in iſto ſermone ſolum iſtas dixit. Sed falſum eſt, quia ẽt tres parabolas ſequẽtes dixit in eodem ſermone, quia infra in litera poſt ipſas dr̃, cum cõſummaſſet Ieſus parabolas iſtas tranſiit inde, & ſic in eodem loco, in quo cœpit parabolas dicere mãſit, quouſque finiuit illas omnes.

Sed dicendum, ꝙ hoc dixit Matthæus faciẽdo quãdam interpoſitionem, eo ꝙ volebat ſubiungere expoſitionem parabolæ zizaniorum: illam autem non dixit Chriſtus turbis, ſed diſcipulis ſeorſum, & quia ſi nullam interpoſitionem faciendo ſubiungeret illam C expoſitionem, putaretur ꝙ etiam illam Chriſtus dixiſſet turbis, dixit: hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas. q. d. omnia præcedentia in parabolis locutus eſt Ieſus ad turbas, & tamen ſequentẽ expoſitionem zizaniorum nõ dixit ad turbas, ſed diſcipulis ſuis in ſecreto illam dixit. ſ. cum eſſet in domo, vt dr̃ infra in litera, & iſta eſt veritas.

Quomodo eſt verum, quòd Chriſtus ſine parabolis non loquebatur. Quæſt. LV.

QVAERETVR quomodo eſt verum, ꝙ Chriſtus ſine parabolis non loquebatur, vt hic D dicitur: nam interdum palam loquebatur, vt patet ſupra 5. 6. & 7. c. vbi omnia aperte dicuntur. Sic etiam dicit Hieronymus, quòd non omnia locutus eſt Chriſtus in parabolis, ſed multa: ſi. n. dixiſſet cuncta in parabolis abſque emolumento populi receſſiſſent. perſpicua ergo miſcet obſcuris, vt per ea quæ intelligunt prouocentur ad eorum notitiam, quæ non intelligunt.

Dicendum, ꝙ Chriſtus non loquebatur omnia in parabolis, ſed aliqua ſolum. Quod tamen hic dicitur ſine parabolis non loquebatur.

Dicũt quidam intelligi de hoc ſermone in quo ſine parabolis non eſt locutus: in aliis tñ ſine parabolis non loquebatur. Sic dicit Chryſ. ſ. quamuis ẽi multa ſine parabolis turbis dixerit, ſed tñ tunc nihil. Sed hoc E non ſtat, quia tunc diceret hic, & ſine parabolis nõ eſt locutus, & tñ dr̃ non loquebatur, quod ſignificat conſuetudinem, ergo innuit, ꝙ aliis temporibus non ſolebat loqui ſine parabolis. Item quia ſi Chriſtus nunc ſolum in parabolis locutus fuiſſet, & voluiſſet hoc Matthæus ſignificare, ſufficeret illud, quod dixit. ſ. hæc omnia locutus eſt Ieſus in parabolis ad turbas, & tñ ſubiũxit, & ſine parabolis non loquebatur, ergo voluit innuere, ꝙ non ſolum nunc, ſed ẽt alias in parabolis loquebatur. Quod magis apertur Marc. 4. nam poſitis ibi tribus parabolis ſubiungitũ: talibus multis parabolis loquebatũ eis verbũ, prout poterant audire, ſine parabola aũt non loquebatur eis, & ſic pariter iſtas parabolas ſolebat, & alias multas parabolas dicere.

Dicēdū, ꝙ Chriſtus in quolibet ſermone, vt cōiter ponebat aliquam parabolam, licet oīa alia clare diceret, & iſtę parabolę erant interdum ad occultandum aliqua myſteria, & interdum ad incitādum populum, qui in parabolis delectabatur, quas aliqualiter intelligere poterat: ſic dr̄ Mat. 4 ſ. talibus multis parabolis loquebatur eis verbum prout poterant audire, ideſt intelligere: hoc nō fuit ſpeciale, quia plures parabolas nunc Chriſtus dixit, quam in alijs ſermonibus dicere ſolitus erat, & tamen in illis ſemper dicebat aliquas parabolas: ſi autem interdum totum ſermonum planum ſine parabola diceret, raro fiebat, & ſic verū eſt, quòd ſine parabolis nunquam loquebatur. Sic dicit Augu. lib. de quæſtionibus euangelij, ſcilicet hoc dr̄ non, quia nihil proprie locutus eſt, ideſt clare, ſed quia nullum fere ſermonem explicauit, niſi non per parabolam aliquid ſignificauerit quamuis in eo aliqua ꝓprie dixerit, ita vt ſępe inueniatur totus ſermo eius parabolis explicatus: totus autē proprie dictus nullus inueniatur.

Quare allegauit hic Matthæus dictum Pſalmi, quia videtur non eſſe ad propoſitum.
Quæſt. LVI.

Qvaeretvr quare allegauit hic Matthæus dictum Pſalmi.

Dicendum, ꝙ hoc fuit primo ꝑꝑ ꝯſuetudinem ſuam, quia Matthæus conſueuit vbicunque inuenerit auctoritatē aliquam veteris teſtamenti conſonam dictis, aut factis Chriſti allegare illam, & ideo hic allegauit. Secundo, quia Chriſtus locutus fuerat multa in parabolis, & quia putaret aliqs, ꝙ Chriſtus introducebat nouum modum docendi, oſtendit, ꝙ prænunciatum fuerat de eo. ſ. ꝙ in parabolis loqueretur, & iſta omnia facit Matthæus propter Iudæos quibus ſcribebat iſtud euangelium, q illi magnam fidem tribuunt ſcripturis ſacris, ideo ex illis oſtēdit Ieſum eſſe Meſſiam, cum ſere omnia facta eius, & dicta prænunciata fuerint in ſacra ſcriptura. Sic dicit Chryſ. poſt præmiſſas parabolas ne aliquis opinaretr̄, ꝙ Chriſtus noua introduceret, inducit Euāgeliſta ꝓphetam etiam hunc prædicentem doctrinæ modū.

Quomodo allegat hic Matthæus iſtud dictum Pſalmi, quia non videtur eſſe ad propoſitum.
Quæſt. LVII.

Qvaeretvr qūo allegat hic Matthæus, iſtud dictum Pſalmi, quia non videtur eſſe ad propoſitum, nam non intelligit̄ de Chriſto, ſed de propheta qui loquebatur, & non intelligit̄ de parabolis Chriſti, ſed de hiſtorijs rerū geſtarum antiquarum.

Dicendum, ꝙ ibi loquitur propheta Aſaph cuius eſt ille Pſalmus de rebus geſtis mirabiliter a Deo in fa norem populi Iudaici, a principio electionis eius, & iō præponit iſtud exordium dicēs loquar propoſitiones ab initio. i. verba rerum geſtarum a principio electionis huius populi a Deo, & ſequitur: quanta audiuimus & cognouimus ea. i. loquar omnia, quæ nos vidimus, & oīa quæ audiuimus a patribus noſtris. Vn̄ dr̄ ibi de manſione Iſraelitarum in Aegypto, & de miraculis ibi a Deo factis ad liberationem populi.

Sed dicendum, vt oſtenſum eſt ſupra q. 28. ꝙ interdum eadē ſcriptura habet duos ſenſus literales, quorum vtrunque intendit Spiritus ſanctus, qui dictauit illa verba, & ita fuit hic: eſt enim vnus ſenſus literalis de propheta qui narrabat res geſtas a Deo in populo Hebræorū, & iſtum ꝯtinet aperte litera. Alius eſt de

F Chriſto, ꝙ loqueretur parabolas ſecretas, quæ manſerant abſconditæ a principio ſęculi, & tunc eſt ſenſus loquar propoſitiones ab initio. i. propoſitiones abſcōditas a principio ſæculi. ſ. quę nunquam fuerunt declaratæ, & hunc ſenſum expreſſit Matthæus dicens, eructabo abſcondita a conſtitutione mundi.

Alij dicunt, ꝙ intelligitur, ꝙ Chriſtus expoſuit myſteria, quæ erant abſcondita a principio ſæculi. ſ. quòd exitus de Aegypto, & omnia ſigna ibi facta, quæ narrātur Pſal. 77. fuerunt quædam figura futurorum, quę in Chriſto cōpleta ſunt, & ipſe ea declarauit, & qa ſemper fuerunt abſcondita, quouſque per Chriſtū declarata ſunt, dicebatur ipſe loqui parabolas, vel abſcondi-

G ta ab initio. Sic dicit Hieronym. Quod enim ex perſona domini dr̄, aperiam in parabolis os meum, &c. conſiderandum attentius deſcribi egreſſum Iſraelis ex Aegypto, & omnia ſigna narrari, quæ in Exodi cōtinentur hiſtoria, ex quo intelligimus vniuerſa illa, q̄ ibi ſcripta ſunt parabolice ſentienda, & includere abſcondita ſacramenta, hæc enim ſaluator editurum ſe eſſe promittit dicens: aperiam in parabolis os meum. Sed magis videtur, quod ſupra dictum eſt, quia iſte ſenſus non agit ad propoſitum, quia non vult hic oſtēdere, ꝙ per exitum Iſraelis de Aegypto, & cętera miracula ſignaretur aliquid ad Chriſtum pertinens, ſed vult oſtendere, quòd Chriſtus locuturus erat in parabolis, & ſic quando dicitur aperiam in parabolis os

H meum, non ſolum debet intelligi de Aſaph narrante miracula facta in Aegypto, ſed de Chriſto, qui promittit ſe in parabolis locuturum. Et patet, quòd intelligatur principium illius Pſalmi potius de eo, quam de Aſaph, quia dicitur attendite popule meus legē meā, & tamen Aſaph, nec populum habebat, nec legem vnquam dederat. Etiam quando dicitur aperiam in parabolis os meum, potius intelligitur de Chriſto, quā de Aſaph, quia Aſaph nullas parabolas ibi dixit, ſed puram rerum geſtarum narrauit hiſtoriam: Quod vero ſequitur. i. loquar propoſitiones ab initio, iā Chriſto, quā Aſaph conuenire poteſt, nam Aſaph dixit propoſitiones ab initio. i. hiſtoriam geſtorum ab initio populi Iudaici. Chriſtus autem loquitur propoſitiones ab

I initio, ideſt abſconditas ab initio, ſcilicet, quia nullus vnquam eas reuelauit, & etiam Chriſtus nunc parabolice eas dixit.

Quomodo dicitur hic, quod dictum eſt per prophetam, quia alij libri non ſic habent.
Quæſt. LVIII.

Qvaeretvr quomodo dicitur hic, quòd dictum eſt per prophetam, quia alij libri habent, quod dictum eſt per Iſaiam prophetam. Sic dixit Hiero. legi in nonnullis codicibus in eo loco, vbi nos poſuimus, & vulgata editio habet, vt impleretur, quod dictum eſt per prophetā,

K ibi ſcriptum eſſe per Iſa. prophetam.

Sed dicendum, quòd falſum eſt, quia iſta litera eſt Pſalm. ſeptuageſimiſeptimi, & ſic vult Hieronym. in Iſa. autem non inuenitur hoc, ideo Porphyrius repetiens illam literam in quibuſdam codicibus accuſauit Matthæum, quaſi inſipientem: credens quòd ſic Matthęus ſcripſiſſet. Sic dicit Remigius, ſcilicet Porphyrius obiecit fidelibus, Euangeliſta veſter tantæ inſipientiæ fuit, vt quod reperitur in Pſalmis ipſe deputauerit Iſaiæ.

Aliqui ergo putant, quòd iſta litera, quę communiter haberi ſolebat, a viris prudentibus emendata fuerit, vt auferretur nomen Iſa. Hieronym. tamen dicit, & eſt veriſimilius, ſ. ꝙ Matt. expreſſerit numē Aſaph prophetæ, ſcriptor tn̄ primus ignorans nomen Aſaph

vel aliquis de conſequentibus ſcriptoribus abſtulit illud, & poſuit nomen Iſa. quod magis vulgatum erat, & ita per errorem librariorum longo tempore manſiſſe in quibuſdam codicibus, quouſque a prudentibus emendatum eſt, ita vt iam; nec nomen Aſaph, nec Iſa. habeatur, ſed dicitur, quod dictũ eſt per prophetã dicentem, i. per Aſaph, quia Aſaph cuius eſt ille Pſal. & etiam omnes ſcriptores Pſalmorum fuerunt prophetæ, vt Hiero. aſſerit. *Tunc dimiſſis.* Hic ponĩt cuiuſdã parabolę interpretatio, ſ. parabolę zizaniorum, & dr̃. *Tunc.* Scilicet completo ſermone in quo dixit omnes ſeptem parabolas, ſ. quatuor præcedentes, & ſequentes tres. *Dimiſſis turbis.* ſ. finito ſermone, quandiu. n. prædicabat turbæ erant cum eo: expleto autem verbo recedebant turbę. *Venit in domum.* Prędicauerat. n. in litore maris manentibus turbis, & ipſe exiſtens in nanicula, vt patet ſupra in litera, & dicĩt in illo die exiẽs B de domo ſedebat ſecus mare: nũc vero finito ſermone in domum reuertitur. *Et acceſſerunt ad eum diſcipuli eius.* Quandiu enim fuit cum turbis nihil quæſierunt ab eo, quando autem in domo fuit quæſierunt eo, ꝙ ſciebant, ꝙ ipſe nollet turbas audire expoſitionẽ parabolarum. *Dicentes ediſſere nobis.* Ideſt declara.

Zizaniorũ parabolæ interpretatio à Chřo facta.

Parabolam zizaniorum agri. Ideſt zizaniorum, quæ ſuperſeminata ſunt in agro habente triticum.

Qui reſpondens ait. Conceſſit aũt Chriſtus, quod petebant, quia ſupra dixerat, ꝙ eis datum erat noſſe myſteria regni Dei. i. aperte intelligere, cæteris autem in parabolis. *Qui ſeminat bonum ſemen.* Semen eſt verbum Dei. Lucę 8. quod ſeminatur in corde hominis, C ſicut ſemen materiale in agro, & dicitur bonum ſemen, quia Chriſti doctrina nullum cõtinet errorem, nec iniquitatem, ſed dirigit hominem in bonũ Pſal. 18. lex domini immaculata conuertens animas, i. a vitijs in virtutem, & Pſal. 10. dicitur eloquia domini eloquia caſta, ideſt pura, argentum depuratũ in igne.

Qui ſeminat eſt filius hominis. Ideſt Chriſtus ſe enim vocat filium hominis, quia vere filius hominis eſt, licet ſit aliquid vltra hominem, ſ. Deus. cum tñ non expediret, ꝙ ſemper, & publice ſe Deum vocaret: vocabat ſe filium hominis, quia per hoc nullũ ſcandalizabat, & nulla ſecreta pandebat per quorum apertionẽ D impediretur, vel acceleraretur paſſio ſua. Iſtud ſemen Chriſtus ſeminauit, quia ipſe fuit, qui tradidit totam doctrinam noui teſtamenti. Petrus autem, & Paulus, & cęteri nihil a ſe prædicauerunt, ſed quod Chriſtus eos docuerat.

Ager eſt mundus. Hoc dicitur, quia doctrina Chriſti toti mundo propoſita eſt Mar. 16. ite per vniuerſum orbem, & prædicate euangelium meum omni creaturę, & non eſt, ſicut de lege Moyſi, quæ ſoli populo iudaico data eſt, ideo in laudem eius dicitur Pſal. 147. non fecit taliter omni nationi, & iudicia ſua non manifeſtauit eis, i. nulli alteri nationi Deus dedit legem, & iudicia, niſi Iudæis. Sic etiam dicitur Deutero. 4. ꝙ non eſt alia natio, quæ haberet legem, & iudicia, ſicut Iudæi, ideo tempore illo ager ſeminis diuini erat ſola E Iudæa Pſal. 74. ſ. Notus in Iudæa Deus, nunc aũt totus mundus eſt ager diuini verbi, quia a ſolis ortu vſque ad occaſum magnum eſt nomen Chriſti in omnibus gentibus Mala. 1.

Bonum vero ſemen hi ſunt filij regni. i. filij Dei, qui pertinent ad vitam æternam, quia aliqñ participes erunt in regno Dei, & non intelligitur de his, qui ſunt filij regni ſecundum pręſentem iuſtitiam, ſed ſolum ſecundum certam Dei pręſcientiam, eo ꝙ Chriſtus diuidit hic oẽs hoĩes in duo, ſ. in filios regni, & in zizania, & dicit zizania cremanda eſſe in camino ignis, filios aũt regni vocat iuſtos, qui fulgebunt, ſicut ſol in regno patris eorum, vt dicitur infra in litera, & tñ, qui A ſunt filij regni ſecundum pręſentem iuſtitiam, nunq̃ erunt in regno Dei, quia iam eſſent filij regni ſecũdũ firmam pręſcientiã, ergo intelligitur de filijs regni, i. de ſolis pręděſtinatis, ſemen tñ bonum eſt verbũ Dei Luc. 8. hic aũt dr̃, ꝙ ſemẽ bonũ ſunt filij regni, & vtrũque eſt verum: nam proprie ſemẽ eſt verbũ, quod in corde ſeminatur, & q̃ hñtes ſanã doctrinã, & ſequẽtes eam per hoc efficiuntur boni poſſunt ẽt ipſi vocari bonum ſemen, quia vt ait Ariſto. nihil differt loqui de habitu, & de hñte habitum, i. de iuſtitia, vel de iuſto.

Zizania autem filij ſunt nequam. i. hoĩes mali, qui vocãtur filij, quia ẽt ſi mali ſint tñ q̃tum ad ipſum bonũ naturę, quod habent filij Dei ſunt, & ſic Deus ẽt vocat filios ſuos ipſos malos Iſa. 1. filios enutriui, & exaltaui, & ipſi contempſerunt me, & tñ qui ſpreuerunt Deum mali ſunt 1. Reg. 2. qui contemnunt me erunt ignobiles. Vel dicunt̃ filij neq̃. i. homines mali, ita ꝙ filius ſit nomen abſolutum, vt ſignificet ſolum hoĩem, Sic dicit̃ cantic. 2. ſicut malus inter ligna ſyluarum, ſic dilectus meus inter filios, i. inter homines oẽs, quia ibi non agitur ſpãliter de filijs alicuius, quia tunc exprimeretur nomen pr̃is eorum. Sic ẽt dicitur Prouer. 31. de muliere forti, i. mulię filię congregauerunt diuitias, i. mulię fęminę: tu vero ſupergreſſa es vniuerſas, dicuntur aũt zizania errores hæreticorum, Chriſtus tñ ipſos homines vocauit zizania, ſ. quia prauam doctrinam habent. *Inimicus autem, qui ſeminauit ea.* i. zizania ſuper ſeminando ea in agro vbi erat triticum ſeminatũ. *Eſt diabolus.* Iſte eſt inimicus Dei, & hoĩum, ſed magis eſt inimicus Dei q̃ hoĩum: immo non eſt inimicus hoĩum, niſi pp Deũ, vt dicit Chryſoſtomo.

Mali filij qui ſint.

Meſſis vero conſummatio ſæculi eſt. Meſſis ſignificat duo ſ. ſegetes, quæ metunt. & ipſum tempus metendi. De primo patet ſupra 10. & Luc. 10. ſ. Meſſis quidẽ multa eſt operarij vero pauci, rogate dominum meſſis, vt mittat operarios in meſſem ſuam. De ſecundo patet Ioſue 4. ſ. nonne dicitis, ꝙ adhuc quatuor menſes ſunt, & meſſis venit, i. tempus metendi, hic aũt accipitur pro tempore metendi, & ſic proprie meſſis eſt ↄſummatio ſeculi, quia ſicut tempus metendi eſt conſummatio ſegetis, ita conſummatio ſeculi eſt finis vitæ noſtræ ſuper terram, & ſic accipitur ſupra in litera ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, i. vſque ad tempus metendi. Et patet, quia ſequitur ibi, ſ. in tempore meſſis dicam meſſoribus, &c.

Meſſis duo ſignificat.

Meſſores autem angeli ſunt. Quia, ſicut meſſores tollũt ſegetes de agris, & recondunt eas in locis ſuis, ſic & angeli erunt executores diuinæ iuſtitiæ, vt bonos, & malos ſeparent, & ponunt illos in locis ſibi deputatis per diuinã iuſtitiam. *Sicut ergo zizania colliguntur.* Hic applicat Chriſtus parabolam de ſimilitudine meſſorũ ad angelos. Nã pater familias tpe meſſis dixit meſſoribus, quod colligerent zizania. i. eradicando ea.

Et igni comburuntur. Iuſſit enim ea ligari in faſciculos, & comburi ne alicui bono ſemini permiſceri poſſent grana eius, & illud corrumperet.

Sic erit in conſummatione ſæculi. Ideſt in die iudicii, tũc enim eſt finis ſæculi, quia poſt illum diem nulla dies erit, nec nox. Sæculum autem vocatur tempus iſtud, quod per motum cęli efficitur, & in diem & noctem diſtinguitur, & dum hæc ſeries temporum continuat̃ manet etiam corruptibilium rerum alteratio, & ſucceſſio, & hæc duo ſimul. ſ. tempus & motus proprie ſæculum efficiunt. Hæc duo ceſſabunt in die iudicii, ideo tunc erit conſummatio ſæculi, interdũ tñ ſæculũ ſtricte accipitur pro tempore determinato. ſ. pro cẽtũ annis. Hic tñ accipitur primo modo. *Mittet filius hominis angelos ſuos.* Erunt angeli executores in die iudicii, & ideo Chriſtus mittet eos ad exequendum oĩa, quæ myſterialiter fieri debent, & p hoc tẽpus oñdit ſe eſſe

Sæculum quid ſit.

Deum, quia dicit ſe dominum angelorum, & tamen nemo eſt angelorum dominus, niſi Deus. Etiam dixit ſupra, quod ipſe eſt pater familias, qui ſeminauit bonum ſemen in agro ſuo. Hic autẽ dicit, quòd ager eſt mundus: innuit ergo quòd mundus eſt eius, & ſic ipſe eſt Deus, quia mundus non eſt, niſi Dei Pſal. 23. ſ. domini eſt terra, & plenitudo eius: orbis terrarum, & vniuerſi, qui habitant in eo. Sic dicit hic. glo. ſcilicet cum autem ſit ſic, qui ſeminat agrum ſuum, manifeſtum eſt, quod pręſens mundus eſt eius: licet ipſe dixerit, quòd regnum ſuum non eſt de hoc mundo Ioan. 18.

Et colligent de regno eius omnia ſcandala. Scandala ſunt iniquitates, vel homines mali, qui colligentur. ideſt congregabuntur, vt iam non ſint diſperſi inter bonos, ſed ſimul ſint, vt ligari poſſint in faſciculos, & mitti in ignem, ſicut zizania. regnum autem Chriſti vocatur hic eccleſia militans: nam in regno cœlorum nulla poterunt eſſe ſcandala, quæ colligantur. Sic dicit Auguſt. 2. de ciui. Dei. ſcilicet nunquid de regno illo vbi nulla ſunt ſcandala? de regno, ergo iſto, quod eſt hic. ſcilicet eccleſia colligentur. Vel poteſt intelligi de regno, ideſt de vita ęterna, non quòd aliquando ibi ſcandala fuerint, quæ colligi poſſint, ſed colligentur ne ibi eſſe poſſint, ſcilicet ne illuc introeant, iuxta illud tolletur impius ne videat gloriam Dei. Sic dicit Chryſoſto. Poteſt intelligi de regno cęleſtis eccleſię, & tũc oſtenditur hic duplex pęna, ſcilicet quòd excidunt a gloria in hoc, quòd dicit, & colligent de regno eius omnia ſcandala, ſcilicet ne ſcandala in regnum eius intrent. Sed melius dicitur quòd regnum Dei ſunt ipſi homines: cum etiam ipſi ſint templum Dei 1. Corin. 3. templum ſanctum Dei eſt, quod eſtis vos. cum ergo mali tolluntur de medio bonorum, in quibus Deus regnat, dicuntur tolli de regno Dei, & tunc ſoli boni ſunt regnum Dei Apo. 5. vbi beati dicunt: feciſti nos Deo noſtro regnum, & ſacerdotes, & 1. Petri 2. dicitur: vos eſtis genus electum, regale ſacerdotium, & gens ſancta: nunc ergo mali in regno ſunt Dei: licet ipſi non ſint regnum Dei, ſed cum a bonis fuerint ſeparati, nec regnum Dei erunt, nec in regno Dei manebunt.

Aliqui putant regnum Dei vocari iſtum mundum in quo ſunt tam boni, quam mali, & in die iudicij mali de mundo tollentur, vt mittantur in gehennam. Sed iſtud non ſtat, quia etiam boni tunc colligentur de regno Dei, quia non manebunt in mundo iſto, ſed in vita ęterna: ſi accipiatur mundus ſtricte pro ſuperficie terrę, in qua homines habitant: ſi aut accipiatur pro tota rerum vniuerſitate, tam boni, quam mali manebunt in mundo, quia infernus de vniuerſitate rerum eſt. pręcedens ergo ſenſus eſt melior.

Et eos, qui faciunt iniquitatem. Idem videtur eſſe ſcandalum, & faciens iniquitatem, quia vtrunque ſignificat homines malos, & tamen eſt ſententię duplicatio

Aliter dicit Hiero. ſcilicet quòd voluit Chriſtus diſtinguere inter hęreticos, & ſchiſmaticos, vt per eos, qui faciunt ſcandala intelligantur hęretici: per eos vero, qui faciunt iniquitates, intelligantur ſchiſmatici.

Alij dicunt, vt vult glo. quòd per ſcandala intelliguntur illi, qui prębent proximo occaſionem peccandi. Per facientes iniquitatem intelliguntur quicũque peccantes.

Sed poteſt dici, & forte melius, quòd per ſcandala intelliguntur omnia peccata. Per faciẽtes iniquitates, intelliguntur omnes peccatores, vnde dicũtur colligi omnia ſcandala, ideſt tolletur iam locus peccãdi, quia poſt diem iudicij, iã nemo peccabit, & etiam ipſi, qui peccatores fuerunt tollentur, vt nõ ſint in regno Dei. Et iſte eſt conueniens ſenſus, vel primus, ſed tũc pec-

F cata vocantur ſcandala reſpectu proximi, & reſpectu illorum, qui commiſerunt vocantur iniquitates, quia peccatum nocet facienti, & etiam proximo nocere poteſt: dicitur autem, qui faciunt iniquitatem, & non qui fecerunt, quia qui fecerunt malum, & conuerſi ſunt filij regni ſunt, & cum electis computabuntur, ſed illi, qui de iniquitate non ſunt conuerſi punientur, Sic dicit Rabanus: obſerua, quòd dicit eos, qui faciũt iniquitatem nõ, qui fecerunt, quia non, qui conuerſi ſunt ad pęnitentiam, ſed ſolum, qui permanent in peccatis ęternis cruciatibus mancipandi ſunt: non tamen eſt intelligendum; quòd tunc actualiter faciant iniquitatem, quando tolluntur de medio bonorum, quia tunc, nec peccabunt, nec peccare poterunt, quia hoc erit poſt reſurrectionem, & tamen poſt mortem ne-G mo peccat, ſed dicuntur facientes iniquitatem, ideſt in iniquitate facta permanentes, quia per mortem fit confirmatio ſtatus in homine. Vnde qui in peccato deceſſerunt, manent in ęternum in peccato. Qui vero in charitate, manent in ęternum in charitate.

Et mittent eos in caminum ignis. Ideſt in ignem Inferni cui adiudicabuntur: infra 25. ite maledicti in ignem ęternum.

Ibi erit fletus, & ſtridor dentium. In hoc demõſtratur pęna acerrima, quam damnati ſuſtinebunt. Oſtenditur etiam vera reſurrectio corporum, quia fletus, & ſtridor dentium in anima ſeparata eſſe non poſſunt, & quia forte aliquis putaret, quòd corpora reſurgentiũ eſſent impaſſibilia, & ſic etiam ſi in inferno eſſent ni-H hil paterentur, dixit Chriſtus, quòd erit ibi fletus, & ſtridor dentium: in quibus, vt ait Remigius, duplex pęna deſignatur, ſcilicet magni frigoris, & caloris, qa ſtridor dentium ex frigore prouenit: fletus autem ex fumo, & per hoc deſignantur omnia genera pęnarum quę ſunt in inferno, ſcilicet ab extra: ſecus de pęna intrinſeca, quę eſt remorſus conſcientię Iſa. 66. vermis eorum non morietur, ideſt remorſus ille ſemper durabit: de fletu, & ſtridore dentium quomodo in inferno eſſe poſſit, & an ſit etiam in dęmonibus declaratũ eſt ſatis ſupra 8. c. q. 38. de pęnis autem inferni magis in ſpeciali dicetur infra 25. c.

Tunc iuſti fulgebunt ſicut ſol. Poſtquam poſuit ſtatum malorum, qui mittuntur in caminum ignis: ponitur I ſtatus bonorum, & vocãtur iuſti omnes boni: nõ quidem a iuſtitia, quę eſt virtus particularis, ſcilicet commutatiua, & diſtributiua 5. Ethi. c. 3. quia iſta non perficit hominem, vt per iſtam ſolam ſit bonus ſimpliciter, ſed a iuſtitia, quę eſt virtus generalis, & dicitur iuſtitia legalis, quę eſt illa, ſecundum quam ſeruat quis totam legem, & ſic, qui obſeruat totam legem Chriſti ſimpliciter iuſtus eſt. Vel dicuntur iuſti a iuſtificatione generali, & iſta eſt, quę fit in effuſione gratię p quam tollitur omnis macula præcedentis culpæ, & omnes virtutes gratuitę ſimul infunduntur, quæ ſimpliciter hominem iuſtificant, quia tunc nihil deeſt homini ad perfectam bonitatem formalem, eo quòd K omnes ſpecies virtutum habet, quia omnes infundũtur cum gratia, & ab iſta propriè vocantur iuſti, q ſunt in vita ęterna, quia ibi ſunt aliqui, qui nunquam legẽ Chriſti ſeruauerunt: ſicut paruuli, qui mox baptizati defuncti ſunt, & tamẽ illi iuſti ſunt, ideſt iuſtificati per fidem ad Rom. 5. iuſtificati ex fide pacem habeamus: & alij, qui ſemper egerunt contra legem Chriſti, & in ipſo mortis articulo conuerſi per gratiam inſolam liberati ſunt, & ita manent iuſti in patria. Quòd autem dicitur, fulgebunt ſicut ſol, oſtenditur perfectio beatorum, quę erit ex dotibus inter quas eſt vna ipſa claritas ex parte corporis, ſed de dotibus dicetur infra 17. cap. quòd autem dicitur, ſicut ſol, vt dicit Chryſo. non eſt putandum, quòd ita, ſicut ſol ſolum fulgeant, quia

plus

plus fulgebunt, ſed quia in corporibus nihil ſole lucidius inuenitur: Chriſtus autem ex cognitis nobis vtitur exemplis, & recte quidem ſancti fulgebũt poſt finem ſeculi, quia, etiam fulſerunt: nam nunc fulgent, vt ait Remigius in exemplum aliorum ſupra 5. c. ſcilicet luceat lux veſtra coram hominibus, vt videant bona opera veſtra, & glorificent patrem veſtrum: tũc autem fulgebunt, ſicut ſol ad laudandum Deum.

In regno patris eorum. ideſt in vita æterna, quę eſt regnum Dei. Luc. 22 vt edatis, & bibatis ſuper menſam meam in regno meo.

Qui habet aures audiendi audiat. Dicit Rabanus, ideſt qui habet intellectum intelligat, quia myſtice hęc omnia intelligenda ſunt: nemo tamen putet iſta parabolice dicta, quia hic eſt expoſitio parabolæ, & non parabola: ſunt tamen verba quibus Chriſtus vtitur ad reddendum aliquem attentum, & hoc facit, quando dicit aliquid difficile intelligi, & quia parabolę ſunt difficiles ad intelligendum, ſolet Chriſtus dicere poſt parabolas, qui habet aures audiendi audiat, vt patet in parabola ſeminantis ſupra in litera, & Lucę 8. Interdũ etiam quędam, quę non dicũtur parabolice, ſunt obſcura. ideo etiam in illis Chriſtus dicit, qui habet aures audiendi audiat, vt patet ſupra 11. cap. cum dixit de Ioanne, quòd ipſe eſt Elias, qui venturus eſt, adiunxit, qui habet aures, &c. & tamen ibi non erat parabola, ita hic non eſt parabola, ſed nuda veritas, quia tamen Chriſtus loquitur de ſtatu beatorum, & damnatorũ poſt reſurrectionem, q̃ non patent ad ſenſum erat difficile hominibus, qui ſola ſenſibilia intelligebant, videre quomodo iſtud eſſet, ideo reddidit eos attentos, vt eleuarentur ſuper ſenſum dicens, qui habet aures, &c. ideſt, qui poteſt intelligere intelligat, q̃a difficile eſt plane cogitare nobis adhuc in via manentibus, qui nihil iſtorum vidimus.

Quare Mattheus poſuit hic iſtam expoſitionem parabolæ. Quæſt. LIX.

QVAERITVR quare Mattheus poſuit hic iſtam expoſitionem parabolæ.

Aliqui dicunt, quòd ſequitur in hoc ordinem rei geſtę, quia poſtquam Chriſtus dixit pręcedentes parabolas ceſſauit prædicare, & veniens in domum expoſuit diſcipulis iſtam parabolã zizaniorum, & ideo Mattheus poſuit expoſitionem loco ſuo, ſic patet, quia dicitur in litera, tunc dimiſſis turbis venit in domum, &c.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia neceſſe eſt dici, quòd Chriſtus in ſermone iſto dixerit omnes ſeptem parabolas, ſcilicet quatuor præcedẽtes, & tres ſequẽtes, quia infra in litera poſt omnes parabolas dicitur: cum conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas, tranſijt inde, & ſic non receſſit de loco in quo incepit dicere parabolas quouſque compleuit omnes ſeptem, & ſic in vno ſermone dictę ſunt: ergo quod dicitur hic, ſcilicet tunc dimiſſis turbis venit in domum, non eſt intelligendum, quòd fuerit immediate poſt quatuor parabolas pręcedentes, ſed poſt omnes ſeptem. Idem innuit Aug. lib. de cõcordantia euange. ſcilicet quod omnes parabolæ in eodem ſermone dictę ſint. Item patet, quia ſi tres ſequentes pertinerent ad alium ſermonem, poneretur in principio earum aliquid per quod innueretur eas pertinere ad aliud tempus, ſed nihil ponitur. Sed abſolute incipitur immediate poſt iſtam expoſitionem parabolę, ſcilicet ſimile eſt regnũ cęlorum theſauro, &c. ergo iſtę, ſcilicet parabolę ſimul fuerunt dictę cum pręcedẽtibus, & ſic Matthęus interponendo iſtam expoſitionem non tenuit ordinem rei geſtę, quia tunc debuiſſet poni poſt omnes ſeptem parabolas, quia illis dictis venit Chriſtus in domum, & tunc acceſſerunt diſcipuli, & quęſierunt expoſitionem parabolę zizaniorũ. Nec etiam tenuit ordinem artificialem, quia tunc poſuiſſet iſtam expoſitionem immediate poſt ſuam parabolam, ſcilicet zizaniorum, quę fuit ſecunda, ſicut expoſitionem parabolę ſeminantis poſuit immediate poſt iſtam parabolam, vt patet ſupra in litera, & tamen hic non fecit: non tamen oportet ſemper rationem reddi de obſeruatione ordinis, quia ſi veritas rerum geſtarum non ſeruetur in ordine narrandi, ſępe nihil differt.

Quare Chriſtus ſolum expoſuit iſtas duas parabolas, & non alias quinque. Quæſt. LX.

QVAERITVR quare Chriſtus ſolum expoſuit iſtas duas parabolas, ſcilicet ſeminantis, & zizaniorum cum ſeptem parabolas dixerit, & quare diſcipuli non quęſierunt, niſi expoſitionem iſtarum duarum.

Dicendum, quòd Chriſtus omnes parabolas expoſuit diſcipulis. Quod patet Mar. 4. ſcilicet talibus multis parabolis loquebatur eis verbum, ſine parabola autem non loquebatur eis: ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia, ergo nulla parabola erat, quam Chriſtus diſcipulis non expoſuerit. Item patet, quia ſupra in litera dicitur, vobis datum eſt noſſe myſteriũ regni Dei: cęteris autem in parabolis, & tamẽ in omnibus parabolis continebantur quædam myſteria abſcondita, ergo neceſſe erat, quòd vel diſcipuli per ſeipſos parabolas intelligerent, vel Chriſtus illis eas exponeret, & tamen multę parabolę erant obſcurę pluſquam parabola ſeminantis, quia Mar. 4. dixit Chriſtus diſcipulis quærentibus expoſitionem parabolę ſeminantis, ſcilicet neſcitis parabolam hanc, & quomodo omnes parabolas cognoſcetis, ergo non expoſuit iſtas duas ſolas, ſed etiam alias. Et patet hoc magis, quia poſt oẽs iſtas parabolas dixit Chriſtus diſcipulis, intellexiſtis hæc omnia: dicunt ei: etiam, ideſt vere intelligimus, ergo omnes parabolas Chriſtus eis expoſuit.

Aliqui autem dicunt, quòd iſtas duas ſolas parabolas Chriſtus expoſuit, & iſtas exponi ſolum diſcipuli petiuerunt, eo quòd cęteras per ſe diſcipuli intelligere potuerunt, & ad hoc poteſt referri illud verbum, ſcilicet intellexiſtis hæc omnia, ideſt nunquid intelligitis omnes parabolas?

Sed melius dicitur, quòd omnes parabolas Chriſtus expoſuerit, quia dicitur Mar. 4. ſeorſum autem diſſerebat illis omnia, ergo nulla parabola manebat inexpoſita. Item quia non eſt verum, quòd iſtæ duæ ſolę fuerint expoſitę, quia etiam ſeptima parabola de ſagena fuit expoſita infra in litera, ſcilicet ſic erit in cõſummatione ſeculi: exibunt angeli, & ſeparabũt malos, &c.

Dicendum ergo, quòd diſcipuli petiuerunt omnes parabolas ſibi exponi, & Chriſtus eis expoſuit. Matthæus tamẽ ſolum voluit ponere expoſitionem triũ, ſcilicet ſeminantis, & zizaniorum, & ſagenę. & quia exponebat Chriſtus parabolas petẽtibus diſcipulis, introducit eos Matthæus expoſitionem petentes. Ratio autem quare iſtarum trium ſolum poſuit expoſitionem ſuit, quia iſtę erant difficiliores: ſaltem parabola ſeminantis, & zizaniorum, & hoc, quia iſtę habent multas partes, quas non poſſet quilibet applicare faciliter ad aliquid: reliquæ autem ſunt paruæ, & ex illis expoſitis, ſolent illæ intelligi: licet interdum aliquas parabolas multum obſcuras, quas tamen Chriſtus diſcipulis expoſuit, reliquit Matthæus inexpoſitas, vt eſt parabola decem virginum infra 25. quæ difficilis eſt. Sic dicit Augu. de eadem, ſcilicet inter

parabolas

parabolas a domino dictas, ſolet quærentes multum F mouere iſta, quæ de decem virginibus poſita eſt, ſed de ea dicetur loco ſuo.

Quæ ſint iſta zizania, quæ ſuper ſeminata ſunt in agro. Et quod Deus neminem ad malum mouet. Quæſt. LXI.

QVAERETVR quę ſunt iſta zizania, quę ſuper ſeminata fuerunt in agro.

Dicendum, quòd aliqui volunt eſſe hæreticos. Alij autem ſchiſmaticos. Alij vero quoſcunque peccatores. Sic dicit Aug. recte quæritur vtrum hęretici ſint, aut male viuētes catholici. Sed quod dicit eos in medio tritici ſeminatos, videntur illi ſignificari, q vnius G communionis ſunt, ſcilicet catholici peccatores, qui communicant cum bonis: hęretici autem catholicis non communicant, quia tamen agrum ipſum non eccleſiam, ſed hūc mundum interpretatus eſt, bene intelliguntur hęretici, quia in hoc mundo permiſcētur bonis. De catholicis autem peccatoribus dicit, ꝙ illi, qui in eadem fide mali ſunt, palea potius, quam zizania dicuntur, quia palea fundamentum habet cū frumento radicē, que communem: de ſchiſmaticis dicit, ꝙ ſchiſmatici vīr ſpicis corruptis ſimiliores, vel paleis ariſtarum fractis, vel ſciſſis, & de ſegete abiectis.

Dicendum tamen, quòd zizania dicuntur omnes peccatores in quocūque genere peccati. Quod patet H quia ipſe dixit zizania ſunt filij nequā, id eſt homines mali, & tamen quilibet peccator malus eſt. Item quia Chriſtus diuiſit oēs hoīes in duo. ſ. triticū, & zizania, & p triticū intelligit iuſtos, q fulgebunt in regno Dei per zizania autem, quę comburuntur intelligit illos, qui mittuntur in caminum ignis, & tamen omnes peccatores mittentur in infernum. Pſal. 9. ſcilicet cōuertantur omnes peccatores in infernum, ita neceſſe eſt accipi, & verum eſt, quòd diabolus ſeminauit iſtos, quia licet Deus hominem creauerit, diabolus tamen fecit eū peccatorem, quia diabolo ſuggerēte homo peccat. Deus autem neminem ad malum mouet, qa ipſe malorum tentator non eſt Iaco. 1. ſed fecit hominem rectum Eccleſiaſtes 7. homo autem immiſcuit ſe peccatis diabolo ſuggerente, nam per inuidiā dia- I boli peccatum introiuit in orbem terrarum. Sapientię 1. Et ita tenet Auguſtin. ſcilicet in hac parabola, ſicut Dominus in expoſitione concludit non quędam, ſed omnia ſcandala, & eos, qui faciunt iniquitatem zizaniorum nomine ſignificaſſe intelligitur, quia tamē mali non introducuntur hic ſolum, vt in ſe mali ſunt, ſed pręcipue, vt inquantum alijs nocēt, vt conformeē parabolę zizania dicuntur, nam zizania, ideo ſuper ſeminata ſunt, vt periret totum triticum admixtis ſibi zizanijs, & quia ipſi, qui maxime nocent eccleſię Dei ſunt hęretici, qui nituntur corrumpere fidei veritatē in qua tota fundatur eccleſia: Chriſtus pręcipue voluit in iſta parabola hæreticos deſignare, licet de omnibus peccatoribus intelligatur, & ita conuenit iſta parabola ad deſignandum ſecundum ſtatum ec- K cleſię, qui fuit inſurgentibus hęreticis, & ideo communiter ab Auguſtino, & Chryſoſtomo, & cæteris exponitur parabola de hęreticis, quod quidem bene fit dummamen non negetur per zizania intelligi omnes peccatores.

Quomodo diabolus vocatur inimicus homo cum non ſit homo. Et quod inimicitia diaboli præcipua eſt contra Deum. Quæſt. LXII.

QVAERETVR quomodo diabolus vocatū hic inimicus homo cum non ſit homo.

Dici pōt vno modo, quòd vocatur homo more ſcripturæ, quæ ipſum vocare hominem ſolita eſt. Sic dicit Hiero. diabolus præterea inimicus homo appellatur, quia Deus eſſe deſijt, & in 9 Pſal. dictum eſt de eo exurge domine nō confortetur homo, i. diabolus.

Secundo pōt dici, & melius, ꝙ in ſacra ſcriptura quælibet perſona vocatur homo, & ſi ſit purus ſpiritus, ſicut pater in diuinis non eſt homo cum ſolus filius carnem aſſumpſerit, & tamen Chriſtus vocauit eum hominem Io 8. i. & ſi ego iudico iudicium meū verum eſt, quia ſolus nō ſum, ſed ego, & qui miſit me pater, & in lege veſtra ſcriptum eſt, quia duorum hominum teſtimonium verum eſt, & ſic ſe, & patrem dixit eſſe duos homines, i. duas perſonas, quia vnicus homo erat, ſ. Chriſtus. Tertio pōt dici, & adhuc melius, ꝙ diabolus non vocatur hic homo, ſed ſolum inimicus, ſed iō dr̄ hic inimicus homo pro illo, qui in agro ſeminauit zizania: nam iſta parabola ſic fuit ad literam, ſ. ꝙ in agro cuiuſdam ſeminato alius inimicus eius ſeminauit zizania: ille aūt erat homo, & iō dominus agri dixit: inimicus homo hoc fecit, i. hō, q erat inimicus meus, & iō in parabola dr̄: inimicus hō: in expoſitione autem eius non dr̄ inimicus homo, ſed ſolum inimicus, ſ. inimicus, qui ſeminauit ea eſt diabolus, ipſe autem eſt inimicus pp malam voluntatem, & propter malum, quod realiter infert, quia hominibus nocet, & tn̄ inimicitia ſua præcipua eſt ꝯ Deum a quo ſentit ſe puniri, & ſic nititur diſtrahere homines a cultu eius, & inducere eos ad hoc, vt offendant ipſum, ꝯ homines aūt inimicitiam exercet pp Deū, ſ. inquantum malum, quod eis infertur vī redundare in dedecus Dei, cuius ſunt homines quædam poſſeſſio, ſicut malum illatum pecoribus præcipue vī inferri dominis eorum, & nititur diabolus ſubijcere ſibi hominem, vt ipſe dn̄etur ei, & nō Deus. & ēt pp hoc inuidet homini, vt Deus non communicet bonū ſuum homini beatificādo ipſum, in quo eſt quædam gloria Dei, ſ. quia perficit opera ſua. Sic dicit Chry. vexatio diaboli aduerſus nos eſt, principium aūt vexationis eſt factum non ab inimicitia eius, quæ eſt ad nos, ſed ab inimicitia, quæ eſt ad Deum, ideo ſuper ſeminauit zizania, i. induxit hæreticos, vt totum agrum eccleſiæ corrumperent.

Pater & filius homo vocati.

Inimicitia diaboli præcipua eſt contra Deū.

An hæretici ſint tolerandi, vel de eccleſia eijciēdi. & occidendi. Et de eorum duplici pœna. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR cū hic dicat, ſinite vtraque creſcere, i. zizania, & triticum, & p zizania intelliguntur hæretici, an ſint tolerandi, vel eijciendi de eccleſia, & occidendi. Aliqui dicunt, ꝙ debent tolerari, dicit enim Apoſtolus 2. Tim. 3. ſeruum Dei oportet manſuetum eſſe cum modeſtia corripientem eos, q reſiſtunt veritati, neqn̄ det illis Deus pœnitentiam ad cognoſcendum veritatem, & reſipiſcant. ſed ſi hęretici non tolerantur, ſed occiduntur, aufertur eis facultas pęnitendi, ergo tolerandi ſunt. Item illud, quod eſt neceſſarium in eccleſia, tolerandum eſt, & tn̄ hæreſes ſunt neceſſariæ, quia 1. Corin. 11. dr̄ oportet hæreſes eſſe, vt qui probati ſunt manifeſti fiant in nobis, ergo non ſunt occidendi hæretici. Item ſupra in litera dominus agri vetuit eradicari zizania, dicens ſinite creſcere vtraque vſque ad meſſem, & tn̄ per zizania ſignātur hęretici, per meſſem aūt cōſummatio ſeculi: vere Chriſtus dixit: ergo hæretici permittendi ſunt viuere vſque ad conſummationem ſeculi, & ſic tenemur eos tolerare. Dicendum ꝙ hæretici aliqn̄ ſunt tolerandi, & aliqn̄ non. Pro quo ſciendum, ꝙ circa hæreticos duo ſunt conſideranda, vnum ex parte ipſorum, aliud ex parte eccleſię. Et parte autem ipſorū eſt

[illegible] circa hæreticos duo conſideranda.

A eſt peccatum per quod meruerunt non ſolum ab eccleſia per excõicationem ſeparari, ſed ẽt ꝑ mortem a mundo excludi, quia multo grauius eſt ęternã, ꝙ̃ tẽporalẽ lędere maieſtatem, & tñ, qui committit crimẽ leſę maieſtatis, ſtatim occidit̃, ergo hęreticus potius meretur occidi: extra de hęreticis c. vergentis. Etiam multo grauius peccant corruptores fidei per ꝙ̃ eſt vita aĩę. Nam iuſtus ex fide viuit ad Ro. 1. ꝙ̃ falſatores monetę per ꝙ̃ temporali vitę ſubuenit̃, & tñ falſarij monetę, & cęteri malefactores ſtatim per principes ſeculares occiduntur, iõ a fortiori hęretici poſtquam ꝯuicti ſunt de hęreſi, merebantur immediate occidi.

Ex parte aũt eccleſię ꝯſiderat̃ miſericordia ad errãtium conuerſionem, & iõ eccleſia non ſtatim condemnat hęreticũ ad mortẽ, B ſed poſt pęnitentiã, & ſm̃ correptionem eccleſia iudicat eũ condemnandũ, q̃a putat eum eſſe ſubuerſum, & incorrigibilẽ. ſic dr̃ ad Titum 3. hęreticum hoĩem poſt primam, & ſecundã correptionem deuita: ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Et tñ in hoc eſt duplex pęna: vna eſt ſpiritualis, vt excõicare hęreticos, & condemnare dicta eorũ, & ꝯgregationes, & ſynodos. Alia eſt corpalis, ſ. occiſio. Circa primam non eſt difficultas, nec ſcandalum ex parte eccleſię, quia faciliter põt iſta facere: cũ nec oporteat ad hoc bellũ mouere. Etiam non eſt nocumentũ ex parte hęreticorum, quia per excõicationẽ iſtã, & damnationẽ dictorũ ſuorũ non pręcludit̃ eis via ad ſalutẽ, ſicut ſi occiderent̃, quia iam pęnitere non poſſent, ſed potius iſta excõicatio eſt eis quędam C pęna medicinalis, & occaſio ad hoc, ꝙ redeant ad ſalutẽ, & ꝑꝑ hoc eccleſia quoslibet hęreticos excõicat: immo iam ſunt excõicati a iure, extra de hær. excõic. Quantũ vero ad pęnam corporalẽ. ſ. occiſionẽ, & priuationẽ bonorũ, & ſimilia, eccleſia nõ ita faciliter ꝓcedit, ſed aut hæretici ſunt tales ꝯ̃ quos non p̃t procedi ſine magno ſcandalo, vt quia multi ſunt, vel quia multos hñt fautores. Vel p̃t procedi contra eos ſine ſcandalo. Si primo mõ eccleſia ceſſat procedere. Si ſecundo mõ procedit, & tũc poſtquam quis de hęreſi conuictus eſt, ſi non vult ab ea diſcedere tradit eũ eccleſia iudici ſęculari ad mortẽ: licet eccleſia occidi nõ D iubeat: ſi vero ab errore diſcedit remittitur ei, & recipit eum eccleſia, ſi vero poſtea relabitur ẽt ſi velit redire ad fidẽ, eccleſia ſuſcipit eum, vt moriatur in gremio fidelium, & tñ tradit eum iudici ſęculari, quia timet̃ de inconſtantia ſua, ſ. ꝙ iam ſemper eẽt infirmus in fide, & poſſet alios inficere, & hoc eſt, ꝙ apoſtolus dicit ad Titum 3. ſ. hęreticum hoĩem poſt primam, & ſecundam correptionẽ deuita: ſciens quia ſubuerſus eũ, qui hmõi eſt. Ad primum dicendũ, ꝙ ad modeſtiã eccleſię ꝑtinet, ꝙ hęreticum primo, & ſecundo corripiat: ſi aũt poſtea relabitur habet̃ ꝓ ſubuerſo, & iõ licite occidit̃, nec expectat̃ iam illius firma ꝯuerſio, ſed potius timet̃, ꝙ alios inficiet. Ad ſecundũ dicẽdũ vno mõ, ꝙ apoſtolus dixit hoc per modũ prænũciationis, & non ꝑ modũ p̃cepti, ſ. quia, ita futurum erat, ꝙ hæretici in eccleſia eſſent, E non tñ ꝑꝑ hoc oportet, ꝙ tolerent̃, quia ita prænunciant̃, quæ mala ſunt, ſed non oportet tolerari mala facientes. Cũ aũt dr̃ hæreticos eſſe vtiles eccleſię, ſicut dixit apoſtolus, ſ. qui probati ſunt manifeſti fiant. Dicendũ ꝙ iſta vtilitas eſt per accidens præter intentionẽ hæreticorum quorũ intẽtio eſt corrumpere veritatem fidei: bonũ aũt ſequitur ex virtute fidelium, qui eorum prauis doctrinis reſiſtũt, & tñ in rebus attendendum eſt, quod eſt per ſe, & nõ quod eſt ꝑ accidens, iõ cum hæretici nocere intendãt eccleſię non debet eos eccleſia ſuſtinere. Ad tertium dicendũ vno mõ, ꝙ hæretici non ſemꝑ eradicantur, licet non tolerent̃, quia eccleſia ꝓcedit ꝯ̃ eos ꝑ excõicationem ſolã interdum, & aliq̃n ꝑ pęnam corpo-

A ralem. Excõicatio tñ nõ eſt eradicatio, vt dr̃ 24. q. 4. c. aliud eſt, ſi tñ ꝓcedit eccleſia vlterius tradendo hæreticum curię ſęculari, per quod eum eradicat, non eſt ꝯ̃ Chriſti pręceptum, quia tunc ipſe vetuit hæreticos eradicari, q̃n eorũ eradicatio eſt periculoſa fidelibus ſ. ne cum zizanijs eradicetur triticũ, ſi aũt non eſt periculum in eradicatione eius permittit illã Chriſtus: immo p̃cipit cum dicat, ꝙ in tp̃e meſſis eradicentur zizania. ſ. quia tunc eorum eradicatio non eſt periculoſa tritico. & iõ q̃n non põt puniri hæreticus, niſi eccleſia moueat bellũ, cũ ſit bellum periculoſum ceſſat potius eccleſia ꝓcedere. Sic dicit Chry. hoc dicit dñs prohibens occiſiones fieri, nec. n. oportet interficere B hæreticum, quia prælium inexpiabile in orbem terrarum induceretur, & iõ dicit ne eradicetis ſimul cũ eis triticum, ſ. ſi mouentis arma, & occideritis hæreticos, neceſſe eſt multos ſanctorum occidi: non ergo detinere hæreticos, & abſcindere eorũ liberã ꝓbationẽ, & ſynodos, & ſtudia diſſoluere prohibet, ſed interficere, & occidere.

An peccatores, qui non ſunt hæretici ſint ab eccleſia tolerandi. Et quomodo, & quatenus. Et vocalis increpatio malorum quomodo ſit facienda. Quæſt. LXIIII.

QVæRETVR de alijs peccatoribus, q̃ non ſunt hæretici, an ab eccleſia tolerãdi ſint. Aliq̃ dicũt, ꝙ non, quia in veteri teſtõ Deus imponens pęnas ꝓ delictis dicit, auferte malum de medio vr̃i. Deut. 17. C & 22. ergo eccleſia debet auferre malos de medio, & non tolerare eos. Dicendũ ꝙ toleratio malorum, aut conſideratur quãtũ ad Dei iudicium, ſ. an expediat, ꝙ ipſe malos toleret, vel quãtum ad iudicium eccleſię. Si primo mõ, dicunt aliqui, ꝙ mali non deberent tolerari a Deo, quia ab hominibus ſolent tolerari mali ꝑꝑ duo, ſ. vel quia non cognoſcuntur, vel quia ſine ꝑiculo bonorũ nõ pñt puniri, Deus aũt vere cognoſcit malos vbicunque ſint. Prouer. 15. ſ. in omni loco oculi dñi contemplantur bonos, & malos. Etiam ſine periculo aliquo bonorũ põt malos perdere, iõ vr̃, ꝙ nullum malũ tolerare deberet. Dicendũ ꝙ expedit, ꝙ D Deus malos toleret. Primo quia aliàs oporteret, quod Deus ſimul occideret oẽs hoĩes, quia nemo eſt, qui interdum non peccet 3. Re. 8. nõ eſt hõ, qui faciat bonum, & non peccet. Secundo ꝑꝑ ſpẽ ꝯuerſionis, quia aliqui ſunt, qui licet longo tp̃e peccent, aliq̃n futuri ſunt boni, qui ſi mox, vt peccant occiderent̃, nunquã boni fierent, iõ Deus differt pęnã, vt q̃n boni effecti fuerint miſereatur eorũ Iſa. 30. ſ. iõ expectat vos Deus vt miſereatur vr̃i, & hoc Chriſtus voluit cum dixit ne forte colligentes zizania eradicetis ſimul triticum, i. aliqui ſunt, qui nunc zizania ſunt, & tñ futuri ſunt triticum, quod futuri erant ſi eis parceret. Sic exponit Aug. iõ mali a Deo tolerandi ſunt. Sed quidam dicũt hoc intelligi de malis, qui aliq̃n futuri ſunt boni. Aliqui tñ ſunt mali, qui nunq̃ ꝯuertentur, iſti ergo non E deberent tolerari, cũ Deus nunq̃ nouerit illos emendandos. Dicendum ꝙ illi ſunt a Deo tolerandi. Primo, vt oñdat diuitias miſericordię ſuę, ſ. ꝙ illos ſuſtinet ex immenſitate miſericordiæ, licet ipſi ſint indigni miſericordia. Secundo ꝑꝑ bonos, vt eos exerceãt, quia aliqui boni fiũt ꝑꝑ pęnam, quæ a malis infertur, ſicut ergo Deus hic permittit homines a dęmonibus tentari, & vexari, ita & permittit bonos a malis exerceri, ſi. n. nemo malus eſſet, nullus vnq̃ martyr fuiſſet, & clariſſimis virtutibus defuiſſet locus. Tertio, vt boni conſiderando iniquitates malorum nitantur in bonum, vt illis ſiẽs nõ ſint: magna ẽt Dei laus, & multæ aliæ vtilitates ex toleratione malorum ꝓueniũt, cẽnt n. hoĩes, quaſi ex neceſſitate boni ſi ſcirent, ꝙ mox, vt peccarent

peccarent occiderentur. De hoc dicit Aug. li. de quæ- F ſtio. euãg. boni tñ, qui adhuc infirmi ſunt, opus hñt in quibuſdam malorum admixtione, ſiue vt p eos exerceantur, ſiue vt eorum comparatione magna illis exhortatio fiat, vt nitanẽ ad melius: aut forte ſimul eradicatur triticum cum auferuntur zizania, quia multi primo zizania ſunt, & poſtea triticum fiunt, qui ſi nõ patienter cum mali ſunt tolerarentur, ad laudabilem mutationem nõ perueniunt. Itaque ſi euulſi fuiſſent ſimul eradicatur triticũ, quod futuri eſſent ſi eis parcereẽ, iõ dicit non eſſe tales auferendos de hac vita, ne cum malos conantur interficere, bonos interficiant, quot futuri ſunt, aut bonis obſit quibus, & inuitis vtiles ſunt, ſed tunc optime hoc fiet, cum iam in fine nõ reſtat, vel tempus commutandę vitę, vel proficiendi ad veritatem ex occaſione, ac comparatione alieni erroris, & iõ dicit dñs ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, i. bonos, & malos ſimul manere vſque ad tempus, in quo mali ſine bonorum damno poſſint auferri de medio eorum, & hoc erit in die iudicij, qa tunc generaliter ſeparabit Deus bonos a malis, ſicut paſtor ſeparat oues ab hędis, vt patet. j. 25. Si aũt cõſideratur gñum ad tolerationem eccleſiæ: dicendum, ꝙ etiã ſi eccleſia nollet tolerare malos: tolerari neceſſe erat, quia non põt cognoſcere oẽs malos. Etiã dato, ꝙ cognoſceret non poſſet omnes auferre ꝑꝑ multitudinem, & iõ dicendum, ꝙ aut eccleſia cognoſcit malos, aut non: ſi non cognoſcit, non oportet, ꝙ multũ inquirat, qui ſunt mali ad hoc, ꝙ eos puniat, quia q̃dã melius latent, quam ꝙ publicentur. Et hoc verum eſt, H niſi in quibuſdam peccatis, q̃ quanto ſunt magis occulta, tanto ſunt periculoſiora, vt eſt hæreſis, quia hæretici occulte pñt inficere totum gregem dñicum, & ꝑꝑ hoc eccleſia dedit ſpecialiter in crimine hæreſis inquiſitores per oẽs prouincias, vt ſolicite inuigilent circa eradicandas hæreſes. Si aũt mali ſunt cogniti, aut ſunt mala grauia, aut leuia, in leuibus aũt eccleſia non exercet vltionem: & ita eſt de hæreſi, quia licet ſit graue crimen, ſi tñ nondum eſt firmata, vt ſiquis errat, & non vult peruertere alios, & ſi admoneatur corrigit ſeipſum, non punitur corporaliter, nec ẽt excõicatur. Sic dicit Aug. vbi ſupra, ſ. nec tñ ꝯñs eſt, vt oĩs hęreticus, vel ſciſmaticus ab eccleſia corporaliter ſeparetur, multos enim portat eccleſia, quia nõ ita I defendunt falſitatem ſnię ſuę, vt intentã multitudinẽ faciant, quod ſi fecerint tunc pelluntur, ſi aũt peccauerit quis, & corrigi põt exterminandus nõ eſt, ne ſic auferatur locus pnię. Qđ ẽt in hęreſi verũ eſt, vt dicit Hiero. ſ. datur. n. locus pnię, & mouemur ne cito amputemus fratrẽ, quia fieri põt, vt ille, qui hodie noxie dãnatus eſt ex dogmate cras reſipiſcat, & defendere incipiat veritatem. Si aũt ſunt maiora pctã, i. oĩa illa ꝓ quibus de iure pęna aliqua debeẽ, aũt põt ſine periculo, & ſcandalo bonorum pęna illa infligi, aut non. Si põt debet infligi. Si non põt, debet ſuperſederi, & expectari tempus in quo poſſit ſine periculo infligi, vel diuinum expectari iudicium, quia aliàs eccleſia volẽs K eradicare zizanja eradicaret ſimul triticũ, quod Chriſtus vetuit. Sic dicit Aug. ꝯ epiſtolam Parmiiani, ſ. cũ quiſque Chriſtianorum intus in eccleſia conſtitutorum in aliquo tali pctõ fuerit depręhenſus, vt anathemate dignus habeatur, fiat hoc vbi periculũ ſciſmaticis non hr̃, alias timetur cum dilectione non ad eradicandum, ſed ad corrigendum. Quòd ſi ſe nõ agnouerit, nec pęnitendo correxerit, ipſe foris exiet, & per propriam voluntatem ab eccleſię cõiune dirimetur. Vñ dñs cum dixiſſet ſinite vtraque creſcere vſque ad meſſem, ſubiunxit cãm, dicens ne forte cum vultis colligere zizania, eradicetis ſimul triticum, vbi ſatis oſ̃dit cum metus iſte non ſubeſt, ſed omnino de fru-

mentorum ſtabilitate certa ſecuritas manet, i. qñ ita cuiuſque crimen notum eſt, & omnibus execrabile apparet, vt vel nullos prſus, vel non tales habeat defenſores per quos ſchiſma poſſit contingere, nõ dormiat ſeueritas diſciplinę: cum vero iiſdem morbus plurimos occupauerit, nihil aliud reſtat bonis, quam dolor, & gemitus, ſic igitur miſericorditer corripiat hõ, quod põt, quod aũt non põt patienter ferat, & ex dilectione gemat ac lugeat donec ille deſuper emendet, & corrigat, aut vſque ad meſſem differat eradicare zizania, & paleam ventilare. Iſta intelliguntur de pęna criminum, ſecus aũt eſt de obiurgatione ſeu vocali increpatione, quia prçlatus, vel prædicator põt in ſermone generali redarguere peccantes, & maxime G ſi aliqua occaſio acciderit, ſ. plaga aliqua inflicta a Deo quæ ꝓ criminibus accidiſſe putanda eſt, & tunc prælatus grauiter põt pctã obiurgare peccatoribus non expreſſis, aſſerens, ꝙ ꝑꝑ illa crimina Deus illam vltionem expoſcat, ſi vero talis occaſio non accidente adhuc põt obiurgari pctm̃ nõ expreſſis peccatoribus, quia ſic magis dolebunt, & intra ſe erubeſcent pctõres, q̃ ꝙ obiurgantem impugnent. Sic dicit Aug. vbi ſupra, ſ. turba aũt iniquorum cum facultas eſt in populis ꝓmendi ſermonem, generali obiurgatione ſerienda eſt, & maxime ſi occaſionem ac opportunitatem ꝑbuerit aliquod deſuper Domini flagellum, quo eis appareat ꝓ ſuis demeritis vapulare: tunc. n. aures humiles ꝑbet emendari ſermone calamitas auditorum, & facilius in gemitum ꝯfitendi, q̃ in murmura H reſiſtendi afflicta corda cõpellit, quamquã & ſi nulla calamitas tribulationis ꝑmat cum facultas detur, vtiliter corripitur in multitudine multitudo, nam ſicut ſeparata ſęuire, ſic in ipſa congregatione obiurgata gemere conſueuit. Ad argumentum in ꝯtrium dicendum, ꝙ mali auferendi ſunt de medio, qñ cognoſcuntur, & ſine ſcãdalo fieri põt, & ſic Deus loquitur 17. & 22. Cum vero non cognoſcuntur mali, vel ſine periculo bonorum puniri non pñt ceſſandum eſt, ne ſimul triticum eradiceẽ, vt hic dr̃. Sic dicit Hiero. ſ. vr hoc eſſe ꝯtrium illi præcepto. Auferte malum de medio veſtri, ſi. n. ꝓhibeẽ eradicatio, & vſque ad meſſem tenenda eſt patientia, quõ eijciendi ſunt quidam de medio noſtrũ? & ſoluit, ſ. ſed inter triticum, & zi- I zania, quod nos appellamus lolium, quãdiu herba eſt, & nedum calamus, vel ad ſpicã grandis ſimilitudo eſt, & in diſcernendu nulla, aut valde difficilis facultas præmonet ergo Dñs ne vbi quid ambiguũ eſt cito ſniam proferamus, ſed Deo iudici reſeruemus, vt cum dies iudicij venerit, ille non ſuſpitionem criminis, ſed manifeſtum reatum de ſanctorum cętu eijciat.

Simile eſt regnum cęlorum theſauro abſcondito in agro, quem qui inuenit hõ abſcondit, & prę gaudio illius vadit, & vendit vniuerſa, quæ habet, & emit agrum illũ. Itẽ K ſimile eſt regnum cœlorum homini negociatori: quærenti bonas margaritas. Inuenta aũt vna precioſa margarita, abijt, & vendidit oĩa, q̃ habuit, & emit eam. Iterum ſimile eſt regnum cœlorum ſagenæ miſſæ in mare, & ex omni genere piſcium congreganti. Quam cum impleta eſſet, educentes, & ſecus littus ſedentes elegerunt bonos in vaſa ſua, malos aũt foras miſerunt. Sic erit in conſummatione ſeculi. Exibunt angeli, & ſepa-

23. q. 7. c. 24. q. 1. c. quiſquis.

Iſai. 12. 15.

rabunt

rabunt malos de medio iuſtorũ, & mittent eos in caminum ignis, ibi erit fletus, & ſtridor dentium. Intellexiſtis hæc oĩa. Dicũt ei. Et ait illis. Jõ oĩs ſcriba doctus in regno cęlorũ, ſimilis eſt homini patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera.

Simile eſt. Hic ponitur quinta parabola, quæ eſt dicta ẽt in eodem ſermone, & dr̃. *Simile eſt regnum cælorum* i. eccleſia militans, vel ea, quę pertinent ad ſtatum eius. *Theſauro abſcondito in agro.* Dicit in agro, i. in terra quæ poſſidetur ab aliquo, & hoc, quia ſubiungit, ꝙ inueniens emit agrum illum: ſi tñ eſſet locus publicus, qui nullius perſonæ priuatę eſt, nec poſſet emi, nec oporteret ad hoc, ꝙ extraheretur inde theſaurus.

(Margin: P. ſecūda parabola.)

Quem, qui inuenit homo abſcondit. i. qui inuenit locum theſauri in agro alieno, quia non põt illum ſtatim tollere inde: magis abſcõdit, vt a nullo inueniri poſſit quouſque ipſe emat agrum, & poſſit inde libere theſaurum effodere. *Et præ gaudio illius.* ſ. theſauri inuenti: poſſet hic dici prę deſiderio illius, quia deſiderium eſt rebus nondum hitis quas hr̃e cupimus: gaudium eſt de rebus iam poſſeſſis quibus ad votum frui poſſumus: iſte aũt, qui theſaurum inuenit: licet nondum illum hẽat libere quouſque agrum emat, quia tñ facile eſt illum hr̃e, & quod prope eſt ineſſe vr̃: gaudet de illo, quaſi de iam poſſeſſo, & iõ potius Chriſtus dixit p̃ gaudio illius, q̃ prę deſiderio. *Vadit, & vendit vniuerſa, quæ habet.* Non eſt intelligendum, ꝙ inueniens theſaurum ſemper vendat oĩa, quæ habet, vt emat agrum illum, quia qui diues eſt, non eſt opus, ꝙ aliquid vendat, vt emere poſſit agrum, ſed ad oñdendum magnũ deſiderium hñdi theſaurum inuẽtum dicit Chriſtus: vadit, & vendit vniuerſa. q. d. ꝙ ſi aliter non põt hr̃e agrum, niſi vendat vniuerſa, vendet illa, vt ſolũ agrũ liceat poſſidere. *Et emit agrum illum.* ſ. vt liceat ſibi theſaurum inde extrahere libere, quod non liceret quãdiu ager ab alio poſſidetur.

(Margin: Differentia inter deſiderium, & gaudium.)

Quid per iſtam parabolam theſauri oſtendere voluit Chriſtus: vbi declaratur, qui ſit iſte theſaurus abſconditus, & quid ſignificat abſcondere theſaurum in agro.

Quæſt. LXV.

QVAERETVR quid Chriſtus voluit per iſtã parabolam oñdere. Aliqui dñt, ꝙ per theſaurũ in agro abſconditum ſignatur prędicatio euangelij, & Chriſtus oſtenderat ſupra in parabola ſinapis, & fermenti virtutẽ iſtius prædicationis in magnum creſcendo. Hic oñdit precioſitatem eius comparando eã theſauro, & margaritis. Sic dicit Chry. parabolę, quas Chriſtus ſupra poſuerat de fermento, & ſinapi ad virtutem euangelicę prędicationis referuntur, quæ ſuperabit orbem terrarum: nunc aũt, vt precioſitatem, & magnificentiam eiuſdem oñderet, proponit parabolam de theſauro, & margarita. Et dr̃ hic regnum cœlorum ipſa eccleſia militans, vel prędicatio euangelij, quę in eccleſia militanti eſt: dr̃ aũt iſta prędicatio theſaurus abſconditus in agro, non quidem, quaſi prędicatio abſcondita ſit, quia per totum orbem prędicatũ eſt ad Ro. 10. ſ. in oẽm terram exiuit ſonus eorum, & ita Chriſtus dixit ſupra 10. c. quod dico in tenebris dicite in lumine, ſed pp theſaurum, quia theſaurus debet eſſe abſconditus: & in hoc non ſimilatur prędicatio euangelij theſauro, ſed ſolum q̃tum ad id, i. ꝙ qui inuenit theſaurũ vendit oĩa, quæ habet, vt emat agrũ, ita, & qui inuenit verum precium euangelicę prędicationis oĩa dimittit, vt illam ſolã teneat, nec potteſt, ꝙ

A ſingulę partes parabolarum applicentur rebus ſignatis, ſed ſatis eſt, ꝙ aliquę earum applicentur. Alię vero ſunt, vel pp ornatum parabolę, vel vt veriſimile videatur, nam de theſauro parabola poni non poſſet, niſi abſconditus diceret. Aliter põt dici, ꝙ ager eſt iſte mundus, ſicut Chriſtus dixit ſupra in litera, & theſaurus, i. prędicatio euangelica eſt in agro, i. in mundo, quia p totum orbem Chriſtus euangelium prædicari iuſſit. Mar. 16. & licet vox euangelij nullis gentibus fuerit occulta, quia in oẽm terram exiuit ſonus eorum: pluribus tñ hominibus manſit occultum precium euangelicę prædicationis, & ẽt vſque hodie manet, quia ſicut ager in quo theſaurus eſt ab omnibus palam vr̃:

B nemo tñ ſcit theſaurum ibi latere, niſi ille, qui inuenit, ita licet oẽs gentes audierint euangelium, non tñ crederent oẽs euangelio, ad Ro. 10. ſed deſpiciunt illud, eo ꝙ neſciunt precium eius, ſ. quia non putãt verum eſſe, quod prædicatur, ſed potius quibuſdam ipſa prędicatio erat ſcandalum, alijs vero videbatur eſſe ſtultitia 1. Cor. 1. ſ. nos prædicamus Chriſtum crucifixum: Iudæis quidem ſcandalum, gentibus aũt ſtultitiam. Iõ vere abſcondita eſt in agro. i. in mundo prædicatio euangelij, quia precium, i. veritas eius neſcitur ab omnibus. Et iſte eſt melior ſenſus. Et dr̃ quẽ, qui inuenit hõ abſcondit, i. diligenter obſeruat. Nam ſciẽs veritatem euangelicam non occultat illam, vt alij eã neſciant, ſed potius diuulgat illam, cum Chriſtus per

C totum orbem prędicari iuſſerit. Et ille, qui abſcondit talentum ſibi traditum redarguitur. j. 25. ſed quia illa, quę diligenter ſeruare volumus ne pereant abſcondimus, cum euangelicam veritatem diligenter ſeruare velit ille, qui eam inuenerit, ne ab illa cadat, cum melius ſit viam dñi non agnoſcere, q̃ poſt agnitam retroire 2 Pet. 2. dr̃ abſcondere eam. Sic dicit Hie. q aũt abſcondit non de inuidia facit, ſed more ſeruantis, & nolentis perdere abſcondit in corde, ꝙ pręcius prætulit facultatibus. Quod aũt dr̃ vadit, & vendit vniuerſa, quę habet. innuitur, ꝙ qui veritatem euangelicam tenere vult, omnia debet dimittere, non quidem oĩa, quę poſſidet, quia vendere oĩa, quæ quis poſſidet. & Chriſtum ſic ſequi perfectionis eſt, & non neceſſita-

D tis infra 19. ſ. vendit vniuerſa, quæ habet, quia ſicut in venditione fit commutatio rei pro precio, ita q euangelicam veritatem ſuſcipit oẽs priores errores mutat deſerẽs illos, vt puram euangelij veritatem ſequatur. Vel vendit vniuerſa, i. oẽs affectus, quia cum Chriſtus doceat hoĩem viuere ſm legem ſpũs, & non ſm deſideria carnis, ſed potius crucifigere carnem cum vitijs, & concupiſcentijs ad Ro. 8. & ad Gala. 5. oportet oĩa vendere, i. nullum affectum carnalem nobis reſeruare quem ſequi velimus, ſed oẽs legi Chriſti ſubijcere. Et dr̃ hic, ꝙ p̃ gaudio illius vadit, eo ꝙ ſi quis agnoſcat veritatem promiſſorum in euãgelio, deſpicit oĩa terrena volens hr̃e cęleſtia. Sic dicit Greg. in homi. Si

(Margin: Quare in parabola dicitur prę gaudio.)

E conſideremus, quę, & q̃ta ſunt, quæ nobis promittũtur in cęlis: vileſcunt aĩo oĩa, quæ hñr in terris. Vel refertur hoc ad operationem, ſ. quia ille, qui ſequitur veritatem euangelij, ẽt ſi difficilia ſubeat, cum gaudio agit, quia ad virtuoſum ptinet delectabiliter exercere virtutis opus 2 Ethi. cum ſit ſignum generati habitus, delectationẽ adiungere opibus. ſic. n. dr̃ Act. 5. ꝙ ibant apoſtoli gaudentes a conſpectu conſilij, quia digni habiti ſunt pro nomine Ieſu contumeliam pati.

Sed ſciendũ, ꝙ de iſto theſauro dr̃, ꝙ inuenit, ſ. ſine difficultate reperit, & tñ inuentus non poſſidet ſtatim, ſed oportet prius oĩa vendere, eo ꝙ inuenire p̃dicationẽ euãgelicã facile eſt cũ vbiq; p̃dicetur. Et ẽt credere non eſt difficile, qa Deus apit corda hoĩum quorũ vult donãs eis ſpm̃ credendi, & tñ ſeq poſtea doctrinã euãgelicã eſt difficile, qa oportet ad hoc cõ-

primerę

pmere oēs affectus noſtros ſubijciendo carnē ſpūi, F
& hoc eſt oīa vendere anteq̄ iſtum theſaurum poſſi-
deamus. Sic dicit Hilarius: hic quidem theſaurus gra-
tis inuenitur: euangelioꝝ.n. pdicatio in abſoluto, i. in
manifeſto eſt, ſed vtendi, & poſſidendi huius theſauri
cū agro ptiās nō pōt eē ſine precio, quia cęleſtes diui-
tię non ſine damno ſeculi poſſidentur. Alij dñt, ꝙ the-
ſaurus abſcōditus eſt deſideriū bonorū cęleſtiū: ager
aūt eſt ipſe labor virtuoſus ſine quo nō hñr bona cę-
leſtia: debet aūt abſcondi ne pp humanam gl̄iam bona
opa fiant. Sic dicit Grego. in hom. theſaurus in agro
abſconditus, eſt cęleſte deſiderium: ager vero in quo
theſaurus abſcōdit eſt diſciplina ſtudijs cæleſtis quē, ſ.
theſaurum, ſ. cū inuenit hō abſcondit, in pſīti.n. vita,
quaſi in via ſumus qua ad patriam pergimus. Maligni G
aūt ſpūs iter nr̄m, quaſi qdam latrunculi obſident:
deprædari ergo deſiderat, i. deprædationē pati, q the-
ſaurum publice in via portat. Hoc aūt dico non, vt ꝓ-
ximi nr̄i opa nr̄a nō videant, ſed vt per hoc, quod agi-
mus laudes exterius nō quęramus: agrū pfecto ven-
ditis oībus comparat, q carnis voluptatibus renūciās,
cuncta ſua deſideria p cęleſtis diſciplinæ cuſtodiā cal-
cat. Alij dñ. ꝙ theſaurus abſcōditus eſt ipſe Chriſtus,
quia deitas eius in carne latuit. Ager aūt eſt ipſa caro
occultans diuinū verbū, vel potius ſacra Scriptura in
qua occulte ꝯtinetur notitia de Chriſto, q aūt p ſtudiū
ſacrę Scripturę notitiam de Chriſto habet, p dulce-
dine huius cognitionis cęteras comparationes deſe- H
rit, vt huic ſtudio mancipet, & hoc eſt oīa vendere, vt
agrū poſſideat. Sic dicit Hie. Theſaurus iſte ī quo ſunt
oēs theſauri ſapię, & ſciē abſconditi, aut Deus verbū
eſt, qui in carne Chriſtus vr̄ abſconditus, aut ſanctæ
ſcripturę in quibus repoſita eſt notitia ſaluatoris. De
hoc aūt Aug. ait. hunc theſaurum dixit in agro abſcō-
ditū, ſ. duo teſtamenta in eccleſia, q̄ cum quis ex parte
intellectus attigerit, ſentit illic magna latere, & vadit,
& vendit oīa ſua, & emit illum, i. ꝯtemptu tempora-
lium cōparat ſibi ocium, vt ſit diues cognitione Dei.
Alij dñt, ꝙ in iſta parabola ſignatur quintus ſtatus ec-
cleſię, ſ. quia poſtq̄ expulſis hęreticis fuit diuulgata fi-
des in orbem terrarum per prædicationē ſctōrū: mul-
ti viri valentes, & periti in doctrinis Philoſophorū, con- I
uerſi ad fidē Chriſti inceperunt ſe exercere, & ſuam
ſciam conuertere ad vtilitatē, & regimen aīaꝝ, ſicut
fuit Aug. & alij prelati, & viri docti tpe ſuo, & tunc
theſaurus abſconditus in agro vocatur præmiū cęle-
ſte: ager in quo abſconditur eſt exercitatio in docen-
do, & faciendo alia ad regimen aīaꝝ, iſte aūt ager, i.
iſta occupatio regiminis aīatū emit vēditis omnibus
pp theſaurum ibi latentem, eo ꝙ pp deſideriū regni
cęleſtis iſti prælati, & viri docti dimiſſis oībus fere, q̄
ad curā rei familiaris ptinebant, ſoli deſiderio, & ſtu-
dio pficiendi proximis in regimine animarum vaca-
bant: oēs iſtę expōnes ſunt conuenientes, ſed prima
eſt magis literalis.

K

Theſaurus inuentus ſub terra cuius ſit. Quæſt. LXVI.

QVAERETVR cū dicat, ꝙ ille, qui inuenit the-
ſaurum in agro emit agrū, in quo inuenitur, ꝙ
non poſſet aliter habere theſaurū, eſt dubium de the-
ſauro inuento cuius ſit. Dicendū, ꝙ eorū, quæ inue-
niuntur quædā ſunt, quæ nunq̄ fuerunt alicuius, ideſt
actualiter ab aliquo poſſeſſa, ſicut ſunt lapilli inuenti
in litore maris, & gemmę inuentę in capitibus piſcū,
vel minerę metallorum inuentę in viſceribus terrę,
& talia primo occupanti conceduntur, quia p occu-
pationem tranſeunt in dominium, cū nullius vnq̄ fuę
ſint. Alia ſunt, quæ fuerunt alicuius, & tñ iā nullius
ſunt, quia ꝓ derelicto habent, & talia etiā primo oc-
cupanti conceduntur, qñ tñ hēantur pro derelicto, &
qñ nō, & quę ſunt ſigna ad hæc dictum eſt. § 6. q. 42.
Alia ſunt, quæ ꝓ derelicto non hñr. & iſta qñ inueniūt
non efficiuntur inuenientis, ſed reſtituenda ſunt, de
quo ibidem dictum eſt. De theſauris autē dicendū, ꝙ
theſauri abſconditi in terra alicuius fuerunt, etiā non
ponebantur abſconditi, vt ꝓ derelicto habeant, ſed
potius, vt melius ſeruenť, iō non efficiuntur inuenię
tis abſolute, quaſi pro derelicto hēantur. Sed dicen-
dū, ꝙ aut ſunt theſauri a longiſſimo tpe abſcōditi, aut
a pauco tpe, de quo pōt haberi coniectura ex loco, &
circunſtantijs eius, & ex ipſo theſauro, ſ. an ſint ibi no-
ua vel vetera, vt ſi ſit ibi moneta incognita, vel vaſa ta-
lis figurę qualia noſtra non vidit ętas, arguendum eſt
antiquiſſimum eſſe theſaurum: ſi a ꝯrio arguendum
eſt eū eſſe a paruo tpe abſconditus, ita vt putetur ſup-
eſſe dñum eius, vel eos, qui de iure ſuccedere debent,
non efficitur theſaurus ipſius inuenientis gr̄ā ad aliqd,
vel etiam dñi agri ſi in alieno agro infoſſus ſit, ſed iu-
dicabitur de illo, ſicut de re inuenta ſuper terram, ꝙ
reſtituatur, immo potius, quā de re aliàs inuenta, quia
de illa pōt credi interdū, ꝙ habeatur ꝓ derelicto, ſed
nunq̄ de theſauro, quia qui abſcondit voluit eum dili-
gēter obſeruare. cum ergo, nec pro derelicto habeat
nec dño careat non poteſt effici inuenientis, ſed inte-
gre reſtituere tenetur, fiet ergo de illo, ſicut de cæte-
ris rebus inuentis, vt dictum eſt ſupra 6. c. q. 42. Si aūt
ſit theſaurus antiquus, cuius veriſimiliter credat non
ſupereſſe dñm, nec aliquos ad quos de iure ſuccedere
pertineat, quia daro, l. ꝙ ſuperſint in decima, vel duo-
decima generatione, non pōt tñ ſciri, qui illi ſint, vel
an fuerint regionis illius, vel alterius, debet theſaurus
iſte effici totus inuentoris, ſicut res. quæ in nullius bo-
nis eſt, quia licet ille theſaurus aliqñ haberet dñm, iā
non habet dñm, & idem iuris eſt ac quaſi dñm nunq̄
habuiſſet, vt efficeretur totus inuentoris. Iura tñ hu-
mana ad ſcandala tollenda aliter diſpoſuerunt, ſ. ꝙ ſi-
quis theſaurum inuenit in prędio, ſiue loco proprio,
aut in alieno. Si in proprio ſtatim efficitur ipſius inuē-
toris. Si autē in alieno, aut ille eſt locus priuatus, ſ. li-
cet alicuius perſonę priuatę, vel eſt publicus, ſiue ſa-
cer. Si eſt locus priuatus, aut ille, qui inuenit a caſu in-
uenit, vel, quia ſtudio quęrebat putans eſſe ibi theſau-
rum. Si a caſu inuenit dimidius fit inuentoris, & di-
midius domini agri, ſiue loci. Si vero ſtudioſe quęſi-
uit, & inuenit cum in agro alieno, totus theſaurus ef-
ficitur domini agri. Si autem locus eſt ſacer, vel reli-
gioſus, & inuenit theſaurum quis fortuito ibi, totus
eſt inuentoris, vt Inſtit. de rerum diui. in §. theſaurus,
Et C. de theſauris, lib. 10. l. 9. & idem dicit gloſſ. 14. q. 5.
c. ſi quid inueniſti. talis autem lex erat tempore Chri-
ſti, & ideo ille, qui theſaurum inueniebat in agro alie-
no emebat agrum, vt poſſet totum theſaurum pro ſe
libere habere, & ad hoc vendebat vniuerſa, quæ habe-
bat, vt poſſet agrum emere pro precio theſauri.

An theſaurizare ſit peccatum. Et an liceat parentibus pro filijs theſaurizare aliqua. Quæſt. LXVII.

QVAERETVR an theſaurizare ſi pctm̄. Dicēdū
eſt, ꝙ hic ſunt duo. Primum eſt an poſſit ali-
quis theſaurum facere. Secundū eſt an liceat abſcō-
dere illum. Circa primum dicendum, ꝙ theſaurus
accipitur iuxta nomē ſuum ꝓ auro depoſito, vnde cē
theſaurus, i. poſitio auri, ſed inde accipiť p extēſione,
vt quālibet pecuniā congeſtam, & repoſitam theſau-
rū appellemus cuiuſque metalli ſit. Duo aūt impor-
tat theſaurus, ſ. multitudinem, & repoſitionem. Nam
ſi pauca pecunia ſit repoſita theſaurus non appellabiť,
ēt ſi multa pecunia cōgeſta ſit, & tñ ad vſum, & quo-
tidianas

tidianas expẽſas aſſumatur non dr̄ theſaurus, quia nõ eſt repoſita. De primo patet, quia Iob. 38. dr̄ nunquid ingreſſus es theſauros niuis, aut theſauros grandinis aſpexiſti, ſ. quia niuis, & grandinis in loco ſuo copia magna congeſta eſt. De ſecundo patet, quia dr̄ Pſal. 32. congregans, ſicut in vtre aquas maris, & ponens in theſauris abyſſos, i. abyſſi, quę ſunt profunditates aquarum ſunt velut in theſauris, eo ꝙ ſunt cuſtoditæ in profundis, & Pſal. 134. qui producit ventos de theſauris ſuis, i. Deus ducit ventos de latibulis occultis, ſ. de locis cauernoſis in quibus gignuntur: ad quę loca hoĩes non accedunt, & ſic ſunt loca illa, quaſi theſauri abſconditi. Et quia ea, quę diligenter abſconduntur ad aliquem finem reſeruantur: requiritur ẽt ad rõnẽ B theſauri, ꝙ ad aliquid conſeruetur, ſicut dr̄ Iob 38. nũquid ingreſſus es theſauros niuis, & cętera, & ſequit̃, quę reſeruaui in tẽpore hoſtis in die pugnæ belli. Hoc mõ proprie, & ſtricte theſaurus dr̄ copia auri congeſti, aut pecunię alicubi repoſitę ad aliquem finem reſeruatę: interdũ tñ theſaurum vocamus pecuniam quantumcunque repoſitam ẽt ſi pauca ſit. Vñ quidquid habent parentes, & non expendunt, ſed reſeruãt ꝓ filijs dr̄ theſaurus 2. Cor. 13. i. parentes debent theſaurizare filijs, & non filij parentibus, i. parentes debẽt aliquid reſeruare in quo filij ſuccedant eis morientibus. His ſuppoſitis dicendũ, ꝙ ſi ſumatur theſaurus large pro quacunque pecunia repoſita, quę non expenditur ẽt ſi pauca ſit: licitum eſt theſaurizare, cum C licitum ſit parentibus ꝯgregare aliqua in quibus filij ſuccedant: immo eſt debitum quoddã naturale, quia ſicut parẽtes tenent̃ alere filios neceſſitate naturę, qñ paruuli ſunt ne pereant, ita & cum fuerint adulti tenentur eis prouidere in aliquo, cum non poſſint ꝑ ſe oĩa ad ſufficientiam hr̃e, niſi aliquid ab alijs acceperint, & ita dr̄ 2. Cor. 13. nec filij debent theſaurizare parentibus, ſed parentes filijs, ergo parẽtes debẽt theſaurizare filijs, & ſic tenentur, quia debere debitũ dicit, quod aũt debetur, neceſſe ſoluendum eſt: non tñ eſt tale debitũ quale illud quo tenent̃ ad alendũ eos, qñ paruuli ſunt. An tñ, vt filijs theſaurizet teneat̃ pater manere in ſeculo, & impediatur aliquo ꝑe ingredi religionem, ſicut impediretur nutrimento filiorũ D paruulorum declaratum eſt ſupra 8. c. q. 68. Etiã licitũ eſt theſaurizare reſeruando aliquid, quod non eſt neceſſarium ad vſus quotidianos, pro neceſſitatibus, q̃ occurrere pñt extraordinarie: nam non eſt neceſſe, ꝙ hõ ſolum illa habeat, quę ei neceſſaria ſunt ꝓ quotidiana ſuſtentatione conſiderata conditione ſtatus ſui, ſed vltra aliquid reſeruare licet. Si aũt accipiatur theſaurus pro magna copia auri, aut congeſtę pecunię, q̃ magna ſit, non ſolum abſolute, ſed ẽt ratione ſtatus perſonę. Dicendũ eſt, ꝙ aut congeritur theſaurus ille, vt quis prę diuitiarum magnitudine potentior effectus cęteros ſubjcere ſibi poſſit, aut ob aliam cauſam. Si primo mõ non licet theſaurizare, quia mortale eſt, E quia non ſolum magnas diuitias, ſed paruas ad hunc finem poſſidere velle mortale eſt, & prohibet̃ Deut. 17. ſ. non habebit rex vxores plurimas, quę alliciant aĩum eius, nec argenti, & auri, immenſa pondera. Si ergo regi, qui potentior, & glorioſior eſſe debet, nõ licet theſaurizare, vt ſuperbiat: a fortiori, nec cæteris licebit. Et patet, ꝙ vetatur theſaurizare ad iſtum finẽ, quia immediate hoc dr̄. non multiplicabit ſibi equos, nec reducet populũ in Aegyptum equitatus numeroſo ſubleuatus. Si aũt ob aliam cauſam, ideſt propter neceſſitates, quæ in futurum euenire poſſunt, aut eſt illa magnitudo ſecundum conditionem perſonę theſaurizantis, ideſt quia non excedit ſtatum eius, aut excedit. Si non excedit non vr̄ eſſe pc̃m̃, ſaltẽ non eſt mortale, licet interdum poſſet eſſe veniale, & hoc, niſi vt conſeruet theſaurum illum ceſſet interdũ a ſubuentione pauperum in caſu, in quo eis obligetur ſubuenire. Si aũt vltra conditionem ſtatus ſui, & neceſſitatũ, quæ veriſimiliter occurrunt ꝑ ſit theſaurizare vult, pertinet ad auaritiam, tñ non eſt pc̃m̃ mortale, niſi vt iſtum theſaurum congreget velit acquirere iniuſte, vel retinere, qñ tenetur pauperibus ſubuenire, & iſte proprie peccat per ſuper abundantiam ſolicitudinis de craſtino ſupra 6. c. Ad ſecundum dubium dicendum, ꝙ determinatio huius dependet a pręcedenti: nã theſaurum terrę infodere non eſt, niſi ad conſeruandum illum, conſeruare autem pecuniam non eſt illicitum, niſi qñ fuit illicitum illam congregare, & idẽ B per prædicta apparebit, qñ fodere theſaurũ terrę peccatum ſit. Aliqui autem putant ſemper hoc eſſe peccatum, quia theſaurus ſic infoſſus perit, quod eſt inconueniens. Dicendum ꝙ hoc eſt per accidens, quia qui theſaurum terrę infodit, non iõ infodit, vt periret, ſed vt ſaluaretur, & tanto magis illud ſaluare voluit quanto magis occultauit, quia vero illo moriẽtẽ maneret theſaurus abſconditus, & periret, per accidẽs fuit, iõ non redditur ex hoc actus occultantis illicitus, cum hoc non intenderit, ſed potius contrarium. An vero theſauri aliqui ſint terrę infoſſi, qui cuſtodiant̃ a dæmonibus quibus fuerint commiſſi, & cætera, quę circa huc communiter aſtrui ſolent, libro noſtro de natura dæmonum, vel de incitatione dicetur: ſi autẽ C aliquis theſaurus ſic terrę obruatur ſemper illicitum eſt, ſ. ꝙ in operibus noſtris dęmones præſides habeamus, quod ſine expreſſis pactis non fit. *Iterum ſimile.* Hic ponitur ſeptima, & vltima parabola iſtarum, quę videtur oſtendere ſtatum finalem eccleſiæ. ſ. in fine ſeculi in extremo iudicio, & dr̄. *Simile eſt regnum cælorum.* i. ſtatus eccleſię militantis. *Sagenæ miſſæ in mare.* Sagena genus retis eſt, quod magnam piſcium copiam capiat, ſic dicit̃ Abacuc primo, i. propter hoc immolabit ſagenę ſuę, quia in ea incraſſata eſt pars eius, i. ꝑ eam accepit multitudinem piſcium, vel diuitiarum quibus incraſſatus eſt. *Et ex omni genere piſcium congregant.* Ideſt ſuſcipienti, quia indifferenter ſagena ſuſcipit non diſtinguens piſces quos capiat. *Quam cum impleta eſſet educentes.* Non enim prius ſagena trahitur ad D litus, quam piſcatores putent eam plenam, vel non poſſe aliquid vltra prendere. *Et ſecus litus ſedentes.* i. iuxta litus: ſecus accipitur interdum pro aliter, & interdum pro iuxta, ſicut ſupra in litera dicitur, ꝙ ſemẽ aliud cecidit ſecus viã, i. iuxta viam, & Pſal. 1. dr̄ quod plantatum eſt ſecus decurſus aquarum, i. iuxta decurſus, iuxta litus piſces eliguntur, ne cogantur piſcatores laborare foris rete trahentes, etiam vt piſces malos quos abijciunt in mare proijciant.

Poſitio 7. parabolæ, & eius expoſitio.

Elegerunt bonos in vaſa ſua. Ideſt poſuerunt in ſuis repoſitorijs. *Malos autem foras miſerunt.* Ideſt extra ſagenam, & etiam in vaſis ſuis illos non receperunt. *Sic erit in conſummatione ſeculi.* Hic applicat Chriſtus para- E bulam illam ad propoſitum exponens eã, ſcilicet ꝙ ſic erit de hominibus bonis, & malis in fine ſeculi, ſicut de piſcibus collectis in reti. *Exibunt angeli.* Ipſi ſunt adminiſtratorij ſpiritus ad Heb. 1. & ideo facit quidquid Deus iubet Pſal. 102. ſcilicet benedicite domino omnes angeli, potentes virtute ad faciendum vocem ſermonum eius, & iterum, qui facitis voluntatẽ eius.

Et ſeparabunt malos de medio iuſtorum. Hoc erit poſt ſententiam datam in generali iudicio, quia ante hoc non erunt penitus ſeparati.

Et mittent eos in caminum ignis. Ideſt in flammã gehennę. *Ibi erit fletus, & ſtridor dentium.* Ideſt per iſtas duas pęnas ſignantur omnes pęnę inferni, vt dictum eſt ſupra 8. cap. q. 37. & q. 38. & dicetur magis de his infra 25. cap.

Quid

Quid Chriſtus intenderit per iſtam parabolam ſagenæ, & ad quid ponit eam. Quæſt. LXVIII.

QVAERETVR circa hoc quid Chriſtus intēderit per iſtam parabolam, & ad quid ponit eam. Quidam dicunt, quòd iſta venit ad ſupplementum cęterarum, nam in pręcedentibus oñderat veritatem fidei, & prędicationis apoſtolicę & vigorem eius, hic autem agit de virtute morum, vt nō putemus per ſolam fidem ſine ope poſſe ſaluari, quia fides ſine op[er]ibus mortua eſt Iac.2. Sic dicit Chry. ſup Mat. ſ. poſtquam per prædictas parabolas euangelicas prædicationem commendauerat, vt non confidamus in prædicatione ſolum, nec fidem ſolam nobis extimemus ſufficere ad ſalutem, aliā parabolā ſubdit dicens, ſimile eſt regnum celorum ſagenę. &c.

Sed dicendum, ꝙ licet hęc vera ſint: tñ hic dubitādum non eſt de ſenſu parabolę, cum Chriſtus illā expoſuerit, & debet intelligi de vltimo ſtatu eccleſię, immo de fine eccleſię, cuius finis eſt ipſa conſummatio ſęculi, & hoc, quia poſt legē noui teſtī nullū tempus erit, iō neceſſe eſt, ꝙ conſummatio eius ſit ipſum iudicium, & vniuerſalis reſurrectio. Et dr̄ regnū cęlorū eccleſia militans, nā ꝓ triumphāti non pōt accipi quia illa ſolos bonos habet, & qui ſemel ibi fuerit nūquam foris mittetur, & tñ de iſta ſagena multi foris mittuntur. Sic Grego. dicit in homi. ꝙ ſępe in ſacris ſcripturis regnū cęlorum pñtis tp̄is eccleſia dr̄. iſta eccleſia dr̄ ſagena, quia ſagena in mare mittitur a piſcatoribus, & piſcibus impletur, mare aūt pñs ſęculū eſt in quo quotidiana actionū nr̄arum fluctuoſa turbatio eſt, & eccleſia militans ſolum eſt in hoc ſęculo, ſicut ſagena in ſolo mari piſces colligit, & non in litore: piſcatores ſunt pręd icatores, iō Chriſtus qñ primos pręd icatores vocauit dixit, faciam vos fieri piſcatores hoīum ſupra 4.c. & ſic pōt ēt ſagena non ſolum eccleſia, ſed ipſa prædicatio euangelica dici, quia ſicut ſagena ex multis filis ſibi intextis contexitur, ita euangelica pręd icatio teſtimonijs vtriuſque teſtī inuicem ſe ꝯhentibus, & concatenantibus complectitur, nā ſacra ſcriptura eſt, ſicut rota in medio rotę Ezechi. 1. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. ſ. impletur ſere. Vaticiniū, 1. ego mittam ad vos piſcatores multos, & piſcabuntur vos, poſtquam audierunt Petrus, & Andreas, Iacobus, & Ioānes ſequimini me, faciā vos fieri piſcatores hoīum contexuerant ſibi ex nouo, & veteri teſtō ſagenam euangelicorum dogmatum, & miſerunt eā in mare huius ſęculi, quę vſque hodie in medijs fluctibus tenditur, capiens de ſalſis, & amaris gurgitibus quidquid inciderit, i. bonos, & malos, & hoc Chriſtus innuit. j. in litera, dicens omnis ſcriba doctus in regno cęlorū, idest in nouo teſtō, vel in eccleſia militanti, ſimilis eſt patrifamilias, qui profert de theſauro ſuo noua, & vetera, i. probationes ex nouo, & veteri teſtō, vt cōiter ſolet exponi. Etiam ſicut ſagena piſces non diſcernit, ſed piſces indifferenter capit, ita pręd icator indifferēter bonis, & malis verbum Dei proponit, nec eſt in poteſtate ſua quis illo verbo capiatur, ſed quem Deus in rete introduxerit ille capietur. Sic dicit Chryſo. ſup Mat. ſ. nam ſicut qui retia iactat in aquā neſcit quos piſces comprehenſurus eſt, ſic & doctor, qñ diuini ſermonis retia ſuper populum iactat, neſcit qui ſunt acceſſuri ad Deum, ſed quoſcunque Deus excitauerit illi adhęrent eius doctrinæ. Si aūt accipiatur iſta ſagena pro eccleſia militanti, ēt verū, ꝙ piſcatoribus committitur, quia paſtoribus, & pręlatis, qui ſunt piſcatores commiſit Deus totam hanc eccleſiā regēdā Act. 20. ſ. attendite vniuerſo gregi in quo Spiritus Sanctus poſuit vos epiſcopus regere eccleſiam Dei, q̄ acquiſiuit Deus ſanguine ſuo: intra hanc ſagenā piſces multi colliguntur, quia doctrinę euangelicę multi credide-

F runt, ēt plures, q̄ ſaluandi, vt dr̄ Pſal. 39. ſ. annunciaui & locutus ſum, i. annunciaui verbum euangelicę pręd icationis. & multiplicati ſunt ſuper numerū, i. ſuper numerum ſaluandorum, quia maior eſt numerus credentium, q̄ electorum, & quia ſuper multitudinem arenę maris creſcunt credentes Pſal. 138. ſ. dinumerabo eos ſuper arenam, & multiplicabuntur, oēs tñ ſic numerati non ſaluantur, quia multi ſunt vocati, pauci vero electi. j. 20. & tñ quiſquis ſaluari dēt, neceſſe eſt, ꝙ intra iſtam ſagenam ſit, quia ſicut nemo ad litus trahitur, nec in vaſa piſcatorum reponitur, niſi qui ſagenam intrauerit, ita nemo ſaluabitur, qui intra eccleſiam repertus non fuerit. De huc dicit Grego. in hum. ſancta eccleſia ſagenę comparatur, quia &
G piſcatoribus eſt commiſſa, & per eā quiſque ad ęternum regnum a pñtis ſęculi fluctibus trahitur, ne ęternę mortis profundo mergatur. quę ex omni genere piſcium congregat, quia ad peccatorū veniam ſapiētes, & fatuos, liberos, & ſeruos, diuites, & pauperes, fortes, & infirmos vocat. Dr̄ aūt, quā cum impleta eēt educentes, quia eccleſia vniuerſalis militans in ſęculo hoc manere permittitur quouſque impleta ſit, i. compleatur numerus electorum, non. n. fraudabitur ſuperna Ieruſalem mr̄ noſtra numero ciuium quem pręfiniuit inſcrutabile Dei conſilium: quo impleto eccleſia nō manebit: nam eccleſia ſimul bonos, & malos continet: mali autem propter ſeipſos non con-
H ſeruantur, quia non ſunt, niſi vt mittantur in caminū ignis, ſed ideo reſeruantur, quia bonis admixti ſunt, & eis neceſſarij, vel vtiles ſunt, vt patet in parabola zizaniorum. ſ. in lr̄a. Completo, ergo numero bonorū cum non ſit neceſſe, vel vtile eos manere hic: neceſſe eſt, ꝙ ſi eccleſia maneret, ꝙ ꝑꝑ ſolos malos maneret, ſed Deus nihil agit ꝑꝑ ſolus malos, ergo neceſſe eſt, ꝙ completo numero electorum, finiat eccl̄a vl̄s militans, & ſit pariter cōſummatio ſęculi. Sic dr̄ ad Ephe. 4 vbi aꝑ̄ ſs ponit oēs partes eccleſie miniſteriales, quæ integrant, & regunt eccleſiam, ſ. quoſdā quidem dedit apoſtolos, alios euangeliſtas, &c. & ſequit̄ donec occurramus in virum perfectum: in menſuram plenitudinis Chriſti, i. durabit iſte ordo eccleſiaſticus quouſque occurramus in virum perfectum, i. compleat̄
I corpus Chriſti myſticū, quod eſt congregatio oīum electorum ſub capite ſuo Chriſto, hoc ergo eſt ſagenā manere in fluctib⁹, i. eccl̄iā militā ē in pñti ſcło quouſq; impleat̄, ſ. nūerus electorū. Quòd aūt ſagena ad litus trahit̄, eſt eccleſiā venire ad ꝯſummationē ſęculi, quia iam nemo intrat in ſagenā qa null⁹ vltra intrat in eccl̄ā, ibi aūt piſcatores eligunt bonos in vaſa, malos foras mittunt, qa in eccl̄ia iā boni, q̄ mali ſub vnitate fidei, & ſacr̄orū cōione manebūt, ſed boni in vaſe recondunt̄, i. in ęterna beatitudine recipiunt̄: mali vero mittunt̄ foras, i. non recipiunt̄ interi⁹: nā nunq̄ erūt intra ad hoc, ꝙ poſſint foras mitti, & tñ ſcriptura accipit ꝓ eodē foras mitti, & nō recipi interius, ſiue foris manere, vt patet Luc. 13. ſ. ꝯtendite intrare per
K anguſtā portā, qa multi quęrent intrare, & nō poterūt: cū aūt intrauerit pr̄ familias, & clauſerit oſtiū, incipietis foris ſtare, & pulſare, dñe aꝑi nobis, & rñdens dicet neſcio vos, & ſequit̄. ibi erit flet⁹, & ſtridor dentiū cū videritis Abraā, Iſaac, Iacob, & oēs ꝓphetas ī regno Dei, vos aūt foras expelli. & ſic prius dixit, ꝙ nō aꝑiret eis oſtiū, & poſtea dixit, ꝙ foras mitterent̄, quaſi idē ſit vtrūq;. De hoc Greg. in hom. dicit: ſagena tūc vl̄r implet̄, cū in fine ſuo hūani gñis ſumma ꝯcludit̄, ſicut. n. mare ſcłm, ita finē ſcłi ſignāt litus maris, in quo, ſ. fine boni piſces in vaſis eligūtur: mali ꝓijciūtur foras, qa electus quiſq; in tabernacula ęterna recipit̄, & ęterni regni luce perdita ad exteriores tenebras reꝓbi retrahunt̄: nūc. n. malos bonos, qa quaſi ꝑmixtos piſces fidei

piſces fidei ſagena cõtinet, ſed litus indicat qđ ſagena Eccleſię detrahebat. Sciendũ tñ, ꝙ nõ manet eadem omnino ſimilitudo ſagenæ ad Eccleſiam, quia piſcatores piſces bonos a malis ſecernunt in litore, qui eos in ſagena ſua ceperunt in ęquore, nunc vero prædicatores diuini verbi in Eccleſia piſces capiunt, quia homines piſcantur, ſupra 4. & Luc. 5. & tamen nõ ſecernent ipſi malos a bonis in litore, ſed potius erunt de numero ſecernendorum, quia Angeli hoc facient, vt patet in litera, ſ. exibũt Angeli, & ſeparabunt, &c. Ratio huius eſt, quia in hac vita quidam homines ſunt miniſtri Dei reſpectu aliorum, ſicut ipſe ordinauit principatum in Eccleſia quoſdam quidem dans Apoſtolos, alios Prophetas, alios Euangeliſtas, alios Paſtores, & Doctores ad cõſummationem miniſterij, 1. ad Corinth. 12. & ad Epheſ. 4. Poſt iſtud autem ſæculum alijs miniſtris Deus vtitur, cum iam non ſit neceſſarium miniſterium hoĩs alteri homini, & conuenientiores miniſtri ſunt ad hoc Angeli, q̃ homines, qa homines ſunt ipſi, qui diſcernentur, ſiue boni, ſiue mali, ſicut de Angelis ante facta eſt diſcretio, quia in ſui principio boni ſteterunt, mali vero ceciderunt, & poſtea nulla mutatio facta eſt ſtatus in eis.

In quo differt iſta parabola ab illa tritici, & zizaniorum. Quæſt. LXIX.

QVÆRERETVR in quo differt iſta parabola a parabola tritici, & zizaniorum. Nam magna ſimilitudo eſt in eis, quia ſicut ibi triticum, & zizania ſimul manent in agro, ita hic in ſagena boni, & mali piſces ſimul manent. Secundo, quia ſicut ibi tempore meſſis ſeparantur zizania a tritico, ita hic in litore ſecernuntur boni a malis. Tertio, quia ſicut ibi horreum ſuſcipit triticum, & zizania foras manent, & cremantur, ita hic boni piſces reponuntur in vaſis, mali autem foras mittuntur. Quarto, quia vtrobique ponit Chriſtus de Angelis ſuis, quòd ſegregabunt bonos a malis, & mali mittentur in caminum ignis vbi erit fletus, & ſtridor dentium, & in alijs parabolis non ponit hoc, vnde nõ reperitur inter aliquas duas aliarũ tanta ſimilitudo, ſicut inter duas. Dicendũ, ꝙ eſt ſimilitudo inter iſtas parabolas in modo, & tamẽ differũt in fine ſuo, quia per parabolã zizaniorũ licet oẽs mali ſignificari poſſint, tñ præcipue ſignantur hæretici, & ob hoc zizania ſunt, quia ab alijs diſcrepant: nam ſicut triticum, & zizania aliquam ſimilitudinem habent a principio, qñ ſunt herbæ, vt dicit Hiero. poſtea in formatione ſpicarũ diſtinguuntur, ita hæretici intra Eccleſiã ſe occultant ſub velamine vnitatis fidei, poſtea tñ perronea dogmata ſua a Catholicorũ Eccleſia ſe diſcretos eſſe oſtẽdunt. & ſic ponitur ibi principaliter pęna hæreticorum, & ſchiſmaticorum: hic aũt agitur de iniquitate operis, ſ. quia licet rectitudo fidei teneatur, nõ ſufficit ad vitã æternã, niſi qſq; bonus piſcis eſſe voluerit, & iõ hic non ponitur alia diuerſitas piſciũ, niſi ꝙ quidã boni, & alij mali erant, intra eandem tñ ſagenam vtriq; continebantur. Sic dicit Chryſ. ſuper Matth. ſ. quid aũt diſtat iſta parabola a parabola zizaniorũ, & hic quidem, & illic ſaluantur: hic autem pereũt, ſed illic quidem propter prauorum dogmatum hęreſim, hic aũt ꝑpter vitę neqtiã propter quã quãuis in piſcatione capti, i. cognitione Dei fruentes nõ pñt ſaluari. Aliter põt dici, ꝙ ẽt ſi vtraq; parabola intelligatur de oĩbus malis, differt iſta ab illa, quia iſta ponitur contra malos q ſolum mali ſunt, alios tamen non perturbãt, illa autem ponitur contra malos, quorum malum eſt principium, quòd bonos infeſtant, & diuerſa quidem pœna iſtorum eſt ſaltem in magnitudine. Et hoc patet, quia hic dicitur de piſcibus bonis, & malis, qui intra eandem ſagenam ſunt, & nulla aduerſitas fieri ponitur his ab illis, in parabola enim zizaniorum non dixit Chriſtus triticum bonum eſt, & triticum malum, ſed triticum, & zizania: nam non ſolum zizania non proſunt, ſed quod deterius eſt tritici ſinceritatem corrumpũt, & agrũ in quo ſunt lędunt, & ideo diligenter ſegregantur. Et hoc aliqualiter patet, quia in expoſitione parabolæ zizaniorum, dixit Chriſtus, mittet filius hominis Angelos ſuos, & colligent de regno eius omnia ſcandala, ſcandalum autem dicit offenſionem, & aliquid nociuum: hic autẽ nihil de ſcandalis dicitur, ſed ſolum de bonis, & malis, ſcilicet, quòd ſeparabunt Angeli malos de medio iuſtorum, ideo conueniens fuit poni iſtas duas parabolas diſtinctas.

Quomodo dicitur, quòd exibunt Angeli, & ſeparabunt malos, quia infra dicitur, quòd Chriſtus ſeparabit eos. Et quæ Deus per ſeipſum, & quæ per miniſtros ſuos faciat. Et quod in die iudicij duplex erit ſeparatio. Quæſt. LXX.

QVÆRERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ exibunt Angeli, & ſeparabunt malos, &c. qa infra 25. dr̃ ꝙ Chriſtus illos ſeparabit, ſ. ſedebit filius hominis in ſede maieſtatis ſuę, & congregabuntur ante eum oẽs gentes, & ſeparabit eos, ſicut paſtor ſegregat oues ab hędis. Dicendum eſt, ꝙ Angeli realiter facient iſtã ſeparationem, qa ita dr̃ hic, & ſupra in litera, & tñ Chriſtus dicetur eã facere, qa imperabit illã fieri, ſicut dr̃ ꝙ Salomon ædificauit, vel fundauit templum Dñi 3. Reg. 6. Ideſt, Aedificari iuſſit operarijs. Pro quo ſciẽdum, ꝙ aliqua ſunt q̃ ſolum ꝑ Deum fieri poſſunt, eo ꝙ exigunt infinitã poteſtatem, ſicut creare ſæculum, ſuſcitare mortuos, iuſtificare impiũ, & gñaliter quodcunq; miraculũ facere, cũ oĩa exigãt infinitã ptãtẽ, ſed illa nõ põt cõicare creaturæ, qa cõicaretur ei eẽ Deũ, iõ qñ talia dr̃ Deus facere, tenendum eſt, ꝙ ꝑ ſeipſum agit. Alia aũt ſũt q̃ ꝑ alios fieri pñt, vt cõſeruare hoĩes a ptãte dæmonũ, eripere a periculis, mouere de loco ad locũ, apparere, loqui, reuelare ſecreta, & ſimilia, & de talibus dicendum eſt, ꝙ Deus non facit illa per ſe, ſed per miniſtros, quia ad dignitatem magni Domini ſpectat multos habere miniſtros, qui faciant quod ipſe vult, ne cogatur per ſe omnia facere, quia tunc non diſtingueretur ſeruus a Domino, & ſubditus a principante: nemo aũt plures miniſtros habet q̃ Deus, Dan. 7. ſ. Millia millium miniſtrabant ei, immo non eſt numerus eorũ, Iob 25. ſ. Nũqd eſt numerus militũ eius, i. miniſtrorũ q militãt ei, i. miniſtrãt, & iſti faciũt quod ipſe iubet, Pſal. 102. ſ. Benedicite Dño oẽs Angeli eius, potentes virtute; facientes verbum illius, ſic autẽ eſt ſegregare malos de medio iuſtorũ, & ponere eos in camino ignis: iõ non facit hoc Deus ꝑ ſe, ſed iubet, & quãtũ ad hoc facere dr̃, quia eſt principium a quo eſt motus, ſic interdũ ꝙ exibunt Angeli, ſ. mãdante Chriſto, ſic dr̃ ſupra in lr̃a, mittet filius hoĩs Angelos ſuos, & colligent de regno eius oĩa ſcãdala. Sic dicit Chryſ. ſuꝑ Mat. Exibunt Angeli, &c. quãuis alibi dicat, ꝙ ipſe ſegregabit eos, ſicut ſeparat paſtor oues, ſed hic Angelos hoc facere dicit, ſicut in parabola zizaniorum, ſ. ꝑ imperiũ, ſicut ibi, immo eadem ſeparatio erit iſta, & illa, quia vtraq; eſt ipſa diſcretio malorum a bonis in finali iudicio. Aliter poteſt dici, ꝙ duplex ſeparatio erit in iudicio bonorum a malis, vna erit ante iudiciũ qua ſcilicet boni ſtatuentur ad dextram, & mali ad ſiniſtram, vt ibi iudicentur, alia erit cum finito iudicio colligentur boni ad vitam æternam, & mali ad gehennam. Primam faciet Chriſtus ꝑ ſe per ſolam volũtatẽ iubẽs. Secũda fiet executiue ꝑ Angelos, & de vtraque patet, ĩ. 25. Nã de prima dr̃ ꝙ ſedebit filius hoĩs in

ſede maieſtatis ſuæ, & congregabuntur ante eum om
nes gentes, & ſegregabit eos, ſicut paſtor ſegregat
oues ab hędis: & poſtea ſequitur ibi diſceptatio iudi-
cialis, ſcilicet, quid Chriſtus dicet bonis, & quid ma-
lis, & poſtea cõpleto iudicio ſequitur ſeparatio alia, ſ.
ibunt hi in ſupplicium æternum: iuſti autem in vitã
æternam. De iſta ſecunda ſeparatione non dicitur ibi
per quem fiet, & iſta eſt de qua dicitur, quòd fiet per
Angelos, quia idem eſt quod ibi dicitur, ibunt in ſup-
plicium æternum, & quod hic dicitur, ſ. mittent eos
in caminum ignis, & tamen non eſt inconueniens
vtranque ſeparationem fieri executiue per Angelos,
imperatiue autem per Chriſtum, vt dictum eſt præ-
cedenti ſolutione.

Qui ſunt iſti Angeli, qui ſeparabunt malos de medio iuſtorum. Quæſt. LXXI.

QVAERETVR qui Angeli ſunt iſti qui ſepara-
bunt malos de medio iuſtorum. Aliqui dicũt,
ꝙ erit ſeparatio iſta ad hoc, ꝙ ſingulis detur lo-
cus debitus, & quia tam bonis, ꝙ̃ malis locus aſſignan
dus eſt, dicunt ꝙ Angeli boni portabunt bonos ad vi-
tam æternam. Angeli autem mali portabunt malos,
quia ad ipſos pertinet eſſe miniſtros pęnarum, qa ma-
li illos habebunt in pœnis tortores, quos in peccatis
habuerunt incentores, & tñ Angeli boni nõ tentant
hominem ad malum, ſed Angeli mali, quorum offi-
cium eſt tentare: vnde tentatores vocantur ſupra 4. ſ.
Et accedens tentator: nihil aliud enim occupationis
habẽt, niſi quærere quomodo nos deuorent, 1. Pet. 5.
ſ. Aduerſarius veſter diabolus circuit quærens quem
deuoret, ergo mali Angeli cruciabũt ibi peccatores.
Etiam quia non competit dignitati Angelorum bo-
norum, ꝙ ipſi ſint miniſtri in pęnis damnatorum, ſed
excellentior adminiſtratio eis competere debet. Sed
dicendum, ꝙ nõ ſtat, de bonis enim an poſt iudicium
ab Angelis bonis portentur ad locum beatitudinis di-
cetur infra 73. q. De malis aũt dicendum, ꝙ non ſepa-
rabũtur a bonis in myſterio malorum Angelorũ, ſed
bonorũ: nã dr̃ in litera, exibunt Angeli, & ſeparabunt
malos. Dæmones tñ nõ vocanẽ in ſacra ſcriptura An-
geli abſolute, ſed Angeli mali, vel ſpiritus nequam, vt
Pſal. 77. ſ. Miſit in eos irã indignationis ſuæ, immiſſio-
nes p Angelos malos, & 1. Pet. 16. & 18. dicuntur ſpiri-
tus mali, vel nequam, & tamen hic vocantur Angeli
abſolute, Angeli ergo boni ſunt. Item qa ſupra in lr̃a
dr̃, mittet filius hoĩs Angelos ſuos. & tñ dęmones nõ
vocarentur Angeli Dei, ẽt ſi vocarenẽ Angeli abſolu-
te. De Angelis malis dicendũ, ꝙ non pertinet ad eos
punire damnatos poſt diẽ iudicij, ſed hic nobis in via
deputati ſunt Angeli mali ad exercitiũ noſtrũ tentan-
do, & vexando, & nocendo, & iõ ẽt in inferno ipſi aĩas
damnatorũ interim torquent, & de hoc intelligiẽ il-
lud, ſ. ꝙ eoſdem habebunt in pęnã tortores, quos ha-
buerũt in culpa incentores. Poſt diem aũt iudicij ceſ-
ſat oĩs miniſtratio dæmonũ, vnde ipſi nõ torquebunt
aĩas, ſed ipſi torquebunẽ, ſicut & damnati, & nõ torq̃-
bunẽ ab Angelis bonis, ſed Deus ſuccendet, i. iubebit,
ꝙ maneat incenſus ignis ille inferni in æternum, &
damnati alligati illi igni torquebunẽ ſemper manen-
tes, quia tamen poſt iudicium reducendi ſunt ad ge-
hennam ad quam ipſi ſponte non ibunt, neceſſe eſt,
ꝙ ab aliquo portenẽ, & qa Angeli mali in animo hñt
miniſtrationẽ ſup damnatos, portabunt eos Angeli
boni, & relinquent in pęnis, vbi nullo tortore poſtea
indigebunt, ſed diuina iuſtitia ſuccendet ignem, vt
dictum eſt, nunc tamen ante diem iudicij cum com-
petat dæmonibus torquere malos, ipſi quoque por-
tant animas eorum ad gehennam.

F *Quomodo dicitur hic quòd Angelus Domini ſeparabit malos de medio iuſtorum, quia tunc non erunt mali cum iuſtis mixti, ſed ſeparati ab eis. Quæſt. LXXII.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Ange-
lus Dñi ſeparabit malos de medio iuſtorum;
qa qñ fiet extremum iudicium, nõ erunt mali
inter iuſtos ad hoc ꝙ ſeparari poſſint de medio eorũ,
ſed iuſti erũt a dextris, mali autem a ſiniſtris, infra 25.
ſ. ſegregabit eos, ſicut ſegregat paſtor oues ab hędis,
& oues quidem conſtituet a dextris, hędos aũt a ſini-
ſtris, & ibi dr̃ quid loquitur his qui a dextris ſunt, &
qd his qui ſunt a ſiniſtris. Dicendum, ꝙ iſta ſeparatio
non refertur ad id, quod fiet poſt iudicium, ſed ad id,
G quod fiet ante iudicium: nam ante generalem reſur-
rectionem mali mixti ſunt bonis, nec pñt vnꝙ̃ penitus
diſcerni, in reſurrectione autem incipient diſcerni: nã
poſt iudicium erunt penitus ſeparati, quia mali in ge-
henna, boni vero in vita æterna erũt, in iudicio autem
diſcerni incipient, ſ. quia boni erunt a dextris, mali au-
tẽ a ſiniſtris, infra 25. Etiã boni erunt ſurſum, i. in aere,
mali vero deorſum in terra, 1. ad Theſſ. 4. ſ. Rapiemur
obuiam Chriſto in aera, & ibi cum Dño erimus. An-
geli autem dicuntur ſeparare malos de medio iuſto-
rum, quia (vt quibuſdam placet) talis ſeparatio vtraq;
fiet p Angelos: dato tñ ꝙ prima iſtarũ fiat voce Chri-
ſti ſolum, & ſine Angelorũ miniſterio, eſt verũ ꝙ An-
geli ſeparabunt malos de medio iuſtorũ, quia ſepara-
H tio ab eis incipiet: nã vſq; ad mortẽ mali ſimul cũ bo-
nis manẽt, & ẽt in morte ſepulti ſimul iacent, & quia
reſurrectio quantum ad cõgregationem cineris cor-
porũ defunctorũ dr̃ futura miniſterio Angelico, ipſi
incipient ſeparare malos a bonis, & conſummabunt
ſeparationẽ hanc, qñ mittent eos in caminum ignis.
Si aũt dicatur, ꝙ refertur hoc ad extremam ſeparatio
nem, ſolũ quia dr̃, ꝙ ſeparabunt malos de medio iu-
ſtorum, & mittent eos in caminũ ignis. Dicendum, ꝙ
ſeparant malos de medio iuſtorum, nõ tanꝙ̃ eſſent in
medio iuſtorũ, ſed vt nõ ſint amplius in medio iuſto-
rum, ſicut prius erant, qa iſte eſt modus loquẽdi ſcri-
pturæ, ſicut dr̃ ſupra in lr̃a, ſ. malos aũt foras miſerũt, i.
nõ receperũt interius, & ſimile Luc. 13. dr̃ de malis, ꝙ
I videbunt bonos diſcumbere in regno Dei, ſe autẽ fo-
ras mitti, & tamen non poterunt foras expelli, quia
nunꝙ̃ intus erunt, ſed dicitur expelli, i. nõ recipi intus

Quare non dicitur de gloria bonorum, & quomodo portabuntur. Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR cum dicatur hic de ſeparatione
malorũ, & bonorũ, & ponitur pęna malorũ, &
ꝙ mittẽtur p Angelos in caminũ ignis, quare
nõ dr̃ de gloria bonorum, & qũo portabunẽ. Dici põt
vno modo, ꝙ hoc fuit quia Chriſtus poſuit ſupra, ſi-
milẽ oĩno parabolã de zizanijs, & ibi de vtriſq; dixe-
rat, ſ. ꝙ eos q faciẽt iniqtatẽ mittent in caminũ ignis
K vbi erit fletus, & ſeqtur: Tunc fulgebũt iuſti, ſicut Sol
in regno pr̃is eorũ, iõ nõ repetiuit hic Chriſtus: princi
palius. n. intẽdebat hic innuere pęnã malorũ, ꝙ̃ gloriã
bonorũ, qa magis hoĩes impfecti extrahuntur a malis
timore pœnarũ, ꝙ̃ deſiderio gloriæ acqrendæ, magis
ergo inſiſtit cõminationi pœnarũ. Sic dicit Chry. ſup
Matth. ſ. Ne audientes qñ malos foras miſerunt æſti-
ment hanc pœnã nõ eſſe periculoſam, p expoſitionẽ
eius grauitatẽ oñdit dicens, ſic erit in cõſummatione
ſęculi, &c. Tertio, qa de malis dr̃ hic, quomodo p An-
gelos mittenẽ in caminũ ignis, & ſeparabuntur a bo-
nis: boni tñ nõ ſeparabũtur miniſterio Angelorũ, ſed
p ſeipſos ibũt ad gloriã ſuæ beatitudinis. Rõ diſſimili-
tudinis eſt pp duo. Primo, qa mali inuolũtarie ibũt ad
loca

loca pœnarum, & oportet, ꝙ trahantur. Secũdo, quia corpora eorũ non ſunt grauia, & nõ poterunt velociter ire ad loca gehennæ, ſi per ſe eũdũ eſſet, ideo ab Angelis, qui potentis, & velocis naturæ ſunt portabũtur. De bonis autẽ ſecus erit: nam ipſi voluntarie ibunt ad loca ſua, eo ꝙ ad ſtudium vadunt ad quod nemo inuitus vadit. Secundo, quia facile eſt eis ſubito ire, quo voluerint ꝑpter dotem agilitatis, ita vt facilius ſit eis moueri, ꝗ̃ igni ſurſum, & ideo nullo adiutore egebũt, vt ad loca beatitudinis vadãt, & hoc innuitur 1. Theſſal 4. vbi dicitur, ꝙ boni ibunt in iudicio cum Domino in aere, quod non poterit fieri ſine dote agilitatis, ideo licet etiam illi ab Angelis portabũtur ad loca ſua, nõ erit neceſſe, ꝙ boni ab aliquibus portentur: vnde non oportuit de eis hic quicq̃ tñ dici ſicut de malis. *Intellexiſtis.* Hic ponitur concluſio intenta in omnibus iſtis parabolis: nam ideo Chriſtus iſta loquebatur, vt Apoſtoli illa intelligerent, ideo dixit. *Intellexiſtis hæc omnia.* Ideſt, Omnes iſtas parabolas. *Dicunt ei etiam.* Ideſt, Ita, hoc autem ſolis Apoſtolis dicitur. *Ait illis, Ideo omnis ſcriba doctus.* Ideſt, Omnis Doctor literatus, & inſtructus: nam ſcribam Hebræi vocãt ſapientem, ſicut expreſſe ſapientes magos vocant. *In regno cælorum.* Ideſt, In Eccleſia militanti, & maxime in nouo Teſtamento. *Similis eſt homini patrifamilias.* Scilicet, Quantũ ad hoc ꝙ profert noua, & vetera. *Qui profert de theſauro ſuo noua & vetera.* Ideſt, Paterfamilias cui incumbit cura alendæ familiæ debet habere aliquid repoſitum ad ſuſtentationem, & illud vocatur theſaurus, & in illo ſunt noua, & vetera, ideſt, moneta noua, & vetus, quia theſaurus copiam quãdam dicit, & ideo ibi debet eſſe de nouis, & veteribus, ita qui plene doctus eſt, debet de theſauro cordis ſui proferre noua, & vetera, & hoc dixit propter multitudinem parabolarum, ſ. non ſufficiebat dici vnicam parabolam, nec vnicam intelligi, ſed multas dici, & intelligi, quia qui doctus eſt debet ſcire, & dicere noua, & veterã, i. de omni genere rerũ.

Quare Chriſtus quæſiuit hic intellexiſtis hæc omnia. Quæſt. LXXIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus quæſiuit hic intellexiſtis hęc omnia. Dicendum, ꝙ omnes parabolas ſupra poſitas Chriſtus diſcipulis, & toti multitudini proponebat, nunc vero recedente turba, vt ait Chryſo. Chriſtus iſta ſolis diſcipulis dixit: nam non quæreret Chriſtus a turbis, an intelligerent hæc omnia cum ipſe nollet, quòd hæc oĩa intelligerent, vt patet ſupra in litera, ſ. vt videntes non videant. Etiam patet, quia reſpõderunt iſti, quòd intelligebãt hæc oĩa, & tñ turbæ non intelligebant hæc. Sic dicit Hierony. ſuper Mat. ſ. ad Apoſtolos enim proprie ſermo eſt, quos non vult audire tñ, vt populum, ſed intelligere, vt magiſtros futuros. Aliqui autem dicunt, quòd quæſiuit, an intelligerent, quia Chriſtus dixerat eis ſeptem parabolas, & quaſdam earum expoſuerat, alias autem non, vt ergo appareret an intelligerent eas quas nõ expoſuerat, quæſiuit an intelligerent hæc omnia, ideſt, an maneret aliqua parabola non intellecta. Illud aliqualiter videtur veriſimilẽ, quia quarũdã parabolarum expoſitio apparet in litera, aliarum autẽ non, & tñ dicendum, quòd Chriſtus oẽs parabolas expoſuit Apoſtolis, quia Mar. 4. dicitur, quòd talibus multis parabolis loquebatur illis verbum, prout poterant audire, ſeorſum autẽ diſcipulis ſuis diſſerebat omnia, ergo etiã iſtas parabolas omnes in ſecreto exponeret. Sed dicendũ, quod dixit propter duo. Primo, vt oſtenderetur, an etiã ipſarũ expoſitionem intelligerent, quia quidã adhuc ita rudes erant, quod ẽt expoſitas res nõ intelligebãt, & iõ q̃rit ab eis, an ſatisfactũ fuerit intel-

A lectui eorum per expoſitionem iſtarum parabolarũ. Secũdo, & principalius dixit hoc Chriſtus ad inferendum concluſionem, quæ in litera habetur: nam cum eo quærente, an intellexiſſent omnia, dixiſſent Apoſtoli, quod intelligebant, ſubintulit Chriſtus, ideo omnis ſcriba doctus in regno cęlorum, &c. q. d. Tales vos eſſe oportet, vt non ſolum vnam, vel aliquam iſtarum parabolarum intelligatis, ſed etiam omnes, quia omnis ſcriba doctus debet proferre de theſauro ſuo noua, & vetera, ideſt, rerum varietates.

Quæ ſunt iſta noua, & vetera, quæ debet proferre ſcriba doctus. Quæſt. LXXV.

B QVAERETVR quæ ſunt iſta noua, & vetera, quę debet proferre ſcriba doctus. Dicitur cõiter, ꝙ intelligitur ſcientia noui, & veteris Teſtamenti, in quo docti eſſe debent, q ſapientes vocari volunt. Et ſic dicit Nic. ꝙ ob hoc Epiſcopi, q ſunt ſucceſſores Apoſtolorũ debent habere notitiã vtriuſq; teſtamenti, in cuius ſignũ portant mitram in capite cũ duplici cornu. Idem vult Aug. lib. de q̃ſt. Euã. dicens, ꝙ iſta parabola exponit illã parabolã de theſauro abſcõdito in agro, & dicit noĩe theſauri ſacrã ſcripturã intelligi, ille autẽ profert de theſauro ſuo noua, & vetera, q ſcripturas veteris teſtamenti ſub parabolis, & ænigmatibus cõtentas intelligere, & explicare nouit, ſicut nũc Matt. parabolas iſtas expoſuit, accipiens formã exponendi ab illis parabolis quas Chriſtus expoſuit, & dicit, ꝙ in hoc Chriſtus innuit, ea q̃ de ipſo in veteri teſtamento dicta erãt parabolis eſſe operta: nam ſi ea q̃ nunc ipſe loq̃batur parabolę erant, & expoſitione indigebant a fortiori ea q̃ longe ante eum de ipſo dicta fuerant eſſent parabolis, & ęnigmatibus plena, iõ vult Aug. ꝙ Chriſtus illũ vocat ſcribã hic doctũ q ſciuerit parabolis, & obſcuritates veteris teſtamẽti exponere in alio ſenſu, q̃ appareat, & iõ dicit, ꝙ Iudæi, qui ad literæ corticem oĩa intelligere volunt, ſapientes eſſe noluerunt. Eundem ſenſum quaſi faciunt Hieron. Hila. & Greg. ſed Hiero. vult, ꝙ Apoſtoli ſapiẽtes ſunt, quia noua, & vetera ꝓferunt, i. ea q̃ de nouo teſtamento ꝓferunt ꝓbant auctoritatibus veteribus ꝓphetarũ cum ait, eiiciẽtes de theſauro doctrinarũ ſuarũ noua, & vetera, vt quicquid de Euãgelio p̃dicabant legibus, & ꝓphetarũ vocibus cõprobarẽt: vnde ſponſa dicit in Cãtico Canticorũ: noua cũ veteribus fratruelis meus ſeruaui tibi. Aliter ẽt exponit Greg. dicens, ꝙ p noua intelligunt ea, q̃ pertinent ad grauitatẽ pœnę, q̃ antiqua eſt homini, & innuit, ꝙ p̃dicator doctus eſt, q ſcit p̃dicare de pœna, & gloria, quia ita Chriſtus prius poſuit de ſuauitate glorię in parabola de theſauro, & margarita, deinde de pęna gehẽnę in parabola ſagenę cũ ait, ille in ſancta Eccleſia doctus p̃dicator eſt, qui & noua ſcit ꝓferre de ſuauitate regni, & vetuſta dicere de terrore ſupplicij, vt vel pęnę terreant quos p̃mia non inuitant. Dicendũ tñ, quòd licet iſti ſenſus videantur cõuenientes, & maxime ſenſus Hiero. tñ alius vr̃ conuenientior, ſ. ꝙ nõ loquat̃ Chriſtus hic de nouo, & veteri teſtamento. Et patet. Primo, quia qñ Chriſtus dixit noua, & vetera manifeſtũ eſt, ꝙ ad literã nõ põt intelligi de nouo, nec de veteri teſtamento, quia Chriſtus loquit̃ ibi de p̃rẽfamilias, q hẽt curã familiæ, & iõ hẽt theſaurũ ad ſuſtentationẽ, & de illo ꝓfert noua, & vetera, i. monetã nouã, & veterẽ, iõ licet ſcriba doctus in regno cęlorũ dẽat ſimilis eſſe patrifamilias in aliquo, nõ eſt neceſſe ꝙ ꝓferat noua, & vetera, ſed ꝙ ſicut qñ paterfamilias hẽt theſaurũ, de quo ꝓferat noua, & vetera, theſaurus ille eſt copioſus, ita ſcriba doctus debet eſſe copioſus in his, quæ ad ſcientiã ſuã pertinent: an illa vere ſint noua, vel vetera, vel aliquid aliud non

colligitur de parabola iſta, ſiue ex verbis Chriſti. Secundo, quia ſi Chriſtus loqueretur nobis, vel de nobis qui nunc ſumus, ſtaret ipſe ſenſus conuenientior, quia nobis eſt neceſſaria ſapientia noui, & veteris Teſtamenti, & ille ſapiens vere eſt in Eccleſia, qui in ſenſu vtriuſque copioſus eſt, & tamen Chriſtus loquebatur de Apoſtolis, vel de ſeipſo nunc, quia ipſe eſt qui varietatem iſtarum parabolarum protulerat, in quo ſimilis erat patriſfamilias proferenti noua, & vetera de theſauro ſuo. Vel Apoſtoli, qui intelligebant varietatem iſtarum parabolarum, erant docti ſcribæ, quia in theſauro pectoris ſui multa habebant, cum multa poſſent intelligere, & tamen Chriſtus, & diſcipuli non proferebant teſtimonia de nouo, & veteri Teſtamento, eo ꝙ ſcriptura noui Teſtamenti tunc nulla erat, quando iſta dicebantur, vnde nec poterat allegari. Tertio, & præcipue, quia Chriſtus intulit hoc ex præcedentibus, velut concluſionem: nam cum quæreret an intellexiſſent parabolas, & illi dicerent, ꝙ intelligebant ait: ideo omnis ſcriba doctus, &c. & ſic videtur ꝙ intelligendo parabolas iſtas proferebant de theſauro ſuo noua, & vetera. Dicendum ergo videtur, ꝙ Chriſtus nihil aliud voluit ſignificare per hoc, ꝙ eſt proferre noua, & vetera, niſi copiam intelligentiæ, ſcilicet, ꝙ ipſe protulerat multas parabolas differentes ſenſu, & modo locutionis, quæ non poterant proferri, niſi ex abundantia ſapientiæ cordis ſui, & talis debet eſſe quilibet doctus in Eccleſia, qui varia ſciat dicere, & docere, & non ſolum circa vnum genus rei. Etiam diſcipuli cum iam intelligerent omnes iſtas parabolas docti erant, quia varietates rerum intelligebant. Et ſic eſt ſenſus verborum Chriſti, ideo omnis ſcriba, &c. ideſt, quia dicitis, ꝙ intelligitis hæc omnia quæ dixi vobis, dico vobis, ꝙ talis debet eſſe omnis, qui ſapiens in Eccleſia eſſe debet quales vos nunc eſtis, ſcilicet, vt ſciat de theſauro proferre noua, & vetera, intelligendo varia, & docendo. Quòd autem iſta copia doctrinæ ſit potius in ſcriptura noui, & veteris Teſtamenti, quàm in alijs doctrinis rerum eſt, quia iſtæ ſunt ſacræ literæ, & tamen non ſolum requiritur eruditio in his, ſed etiam in ſæcularibus literis, ſine quibus non poteſt quis copioſe, immo nec mediocriter inſtructus eſſe in diuinis literis. Sed ſuppoſito, ꝙ intelligeretur de nouo, & veteri Teſtamento, quomodo ſtaret, quia tunc Abraham, & Moyſes, & Prophetæ non dicerentur ſcribæ docti, quia non potuerunt noua proferre, quia nondum erant. Dicendum, quòd exponendo, vt nunc expoſitum eſt, nulla eſt difficultas, quia iſti habuerunt plenam cognitionem de omnibus, quæ neceſſaria erant ad ſalutem tempore ſuo, non ſolum ad hoc ꝙ ipſi ſcirent, ſed etiam ad hoc ꝙ alios poſſent inſtruere, & hoc ſufficit ad eſſe ſcribam doctum, non tamen eſt eadem ſapientia omnium temporum, & ideo licet nobis ad eſſe doctos ſcribas ſit neceſſaria ſcientia vtriuſque teſtamenti, non erat tunc neceſſaria. Si tamen ſupponatur, ꝙ noua, & vetera ſint ſcientia noui, & veteris Teſtamenti. Dicendum, ꝙ Chriſtus non loquebatur de præcedentibus, ſed ſolum de illis, qui tunc erant, quibus neceſſarium erat, ſic eſſe doctos ſcribas: vnde dicit Gregor. ſed ſi per nouum, & vetus quod dicitur vtrunq; teſtamentum accipiatur, Abrahã doctũ fuiſſe negamus, qui & ſi noui, & veteris Teſtamenti facta nouit, verba tamen minime nunciauit. Moyſem quoq; docto patriſfamilias comparare non poſſumus, quia, & ſi vetus Teſtamentum docuit, noui tamen dicta non protulit. & reſpondet dicens, ſed in eo quod hic dicitur intelligi valet, quia non de his, qui fuerant, ſed de his, qui in Eccleſia eſſe poterant loquitur, prædicamenta vocibus, & moribus loquuntur.

F *Quare Chriſtus dixit hic noua, & vetera mutato ordine.*
Quæſt. LXXVI.

QVAERETVR cum vetera ſint ante noua, quare Chriſtus dixit hic noua, & vetera, mutato ordine. Dici poteſt, ꝙ mutatio ordinis circa iſta nihil differre facit, & ſine vllo myſterio etiã talia fiunt, quia non eſt neceſſe, ꝙ eo ordine loquamur de rebus, qualem in eſſendo habuerunt ſecundũ tempus. Aliter dicit Auguſt. 2. de Ciuitate Dei, ꝙ dixit ad oſtendendum dignitatem noui Teſtamenti ſuper vetus, ſ. non dixit vetera, & noua, quod vtique dixiſſet, niſi maluiſſet meritorũ ordinẽ tenere, q̃ temporũ. Aliter põt dici, & magis ad propoſitum literæ, ſ. ꝙ
G quando Chriſtus dixit noua, & vetera locutus eſt de theſauro patriſfamilias, in quo eſt moneta vetus, & noua, & quia noua abundant magis, q̃ vetus, prõptius eſt de theſauro patriſfamilias noua, q̃ vetera proferre, quod ergo communius frequẽtius, & promptius eſt prius nominauit, & iſta videtur eſſe ratio literalis.

Qui vocantur ſcribæ docti, & quare. Et qui ſit ſcriba.
Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR qui vocantur hic ſcribæ docti, & quare. Dicendum, quòd loquitur hic Chriſtus Apoſtolis, vt vult Hierony. ideo eos ſcribas appellauit, quia intellexerant omnia, quæ Chriſtus dixerat.
H Aliqui enim volunt, ꝙ diſcipuli vocantur ſcribæ a ſcribendo, quia erant notarij Chriſti ſcribentes dicta, & geſta eius. Sed non ſtat, quia hoc ſolum Euãgeliſtis competeret, de quibus tñ erant tunc pſentes, ſ. Ioãnes, & Matthæus. Chriſtus ñ oĩbus diſcipulis loquitur, & non ſolum illis, ſed etiam multis alijs, quia dixit, ideo omnis ſcriba doctus, &c. Hierony. tamen vocat eos ſcribas, ideſt, notarios Chriſti metaph. dicens Apoſtoli inſtructi dicuntur ſcribæ, quaſi notarij Saluatoris, qui verba illius, & præcepta ſignabant in tabulis carnalibus cordis, & tunc omnibus diſcipulis, & etiam nobis competit eſſe ſcribas. Sed dicendum, quòd diſcipuli vocantur hic ſcribæ, ideſt, ſapientes, iuxta modum loquendi Hebraicum, vbi ſapientes vocantur
I ſcribæ, ſicut apud Perſas ſapientes dicuntur magi, apud Græcos vero Philoſophi, & ita ſæpe dicitur de ſcribis, & Phariſæis, in Euangelijs, & ſcribæ dicuntur ibi Doctores legis. Quod patet, quia vbi ſupra 9. dicitur de ſcribis, qui murmurauerunt contra Chriſtũ, dicitur Lucæ 5. de legis Doctoribus quaſi idem ſit. Et patet, quia iſti ſcribæ ſunt, qui publice docebant Iudæos, infrà 23. ſcilicet, ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, quodcunque dixerint vobis facite, & de dubijs legis etiam quæritur ab eis, vt Herodes quando quæſiuit de loco natiuitatis Meſſiæ, quæſiuit a ſcribis, & ſacerdotibus, ſupra 2. cap. Sed in hoc differt, quia ſapiens poteſt vocari, qui eſt intelligens circa quodcunque genus rei, qui autẽ circa ſacrã ſcri-
K pturã docti ſunt ſoli ſcribæ nominantur, & ita Chriſtus dicit, ꝙ habet ſcribas, ſic dicitur infra 23. cap. ſ. Ecce ego mitto ad vos Prophetas ſapiẽtes, & ſcribas, & tñ iſti erant diſcipuli quos Chriſtus mittebat ad pdicandũ Iudæis. Ita exponit Hierony ibidem dicens, ꝙ ſapientes ſunt, qui ſciunt, qñ debent proferre ſermonem, quod ad prudentiã pertinet. Scribæ autem ſunt in lege doctiſſimi, & licet nunc qñ Chriſtus loquebatur hæc, non erant Apoſtoli docti in lege, fuerunt poſtea inſpirante Spirituſancto abundantiſſime eruditi. nunc igitur ſcribæ appellati ſunt, i. ſapientes, quia varietatem parabolarum intelligebant, & ita dicit Hilarius, diſcipulis enim locutus eſt quos ſcribas propter ſcientiã nuncupat, eo ꝙ intellexerant ea q̃ ille ꝓtulit.

Et

Mar.6. Luc.4. Ioan.4. Mar.6. Luc.10 Ioan.6. 3.q.1.c. Paulo-nulla. Mar.6 Luc.4 Ioan.4

Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas tranſijt inde, & veniens in patriam ſuam docebat eos in ſynagogis eorum, ita vt mirarentur, & dicerent: Vnde huic ſapientia, & virtutes? Nonne hic eſt fabri filius? nonne mater eius dicitur Maria, & fratres eius Iacobus, & Ioſeph, & Simon, & Iudas, & ſorores eius? nonne omnes apud nos ſunt? Vnde ergo huic omnia iſta? Et ſcandalizabantur in eo. Ieſus autem dixit eis: Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua, & in domo ſua. Et non fecit ibi virtutes multas propter incredulitatem illorum.

Et factum. Poſtquam deſcripſit Matthæus Chriſti multiplex documentum, hic deſcribit populi doctrinam eius recipere nolentis impedimentum, ſcilicet, compatriotarũ, qui non recipiebant doctrinam eius, ſed potius ſcandalizabantur in eo, & dicitur. *Et factum eſt cum conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas.* Scilicet, Iſtas ſeptem, & expoſitionem eccleſiæ ad diſcipulos, vt ſupra habetur. *Tranſijt inde.* Ideſt, De loco in quo prædicauerat parabolas iſtas, & diſſeruerat eas diſcipulis. *Et venit in patriam ſuam.* Scilicet, In Nazareth, quæ erat ciuitas Chriſti. *Et docebat eos.* Ideſt, Compatriotas ſuos: nam ad hoc Chriſtus venerat, vt prædicaret, Lucæ 4. Ideo vbicunque erat, nolebat otioſus eſſe, ſed prædicabat. *In ſynagogis eorum.* Ibi erat locus publicus quo omnes conueniebant, & dicitur in ſynagogis, quia forte in vrbe Nazareth erant multæ ſynagogæ, & in omnibus docebat. Vel accipitur hic patria Chriſti non pro ſola vrbe Nazareth, ſed etiam pro toto territorio vrbis, in quo erant aliquæ villæ paruæ, & etiam in illis prædicabat in ſynagogis eorum: nam non dedignabatur Chriſtus prædicare paruis locis, vt patet Marci . Vbi cum Chriſtus exiuiſſet de Capharnaum dixit diſcipulis: Eamus in proximos vicos, vt & ibi prædicem, ideſt, vt etiam ibi prædicem, ſicut prædicaui in vrbe magna Capharnaum, & hoc eſt magis conſonum literæ, quia nõ dicitur hic, quòd venit Chriſtus in ciuitatem ſuam, ſicut dicitur ſupra 9. ſed venit in patriam ſuam. Ciuitas enim vnum locum deſignat, ſed patria non ſolum poteſt ſignare locum originis, ſed etiam circumuicina loca, quæ ad locum originis pertinent, vel habent ſimilitudinem tãquam cum illo in conuerſatione, & reliquo apparatu vitæ. *Ita vt admirarentur.* Scilicet, Propter hoc quòd literas non didicerat. *Et dicerent.* Scilicet, Præ admiratione. *Vnde huic ſapientia hæc.* Quam prædicat. *Et virtutes.* Ideſt, Miracula quæ facit, ſic dicitur Mat.6. Et virtutes tales, quæ efficiuntur per manus eius. *Nonne hic eſt fabri filius.* Ideſt, Ioſeph qui erat faber lignarius, & ſic dicitur Lucæ 4. & Ioan.6. Nonne hic eſt filius Ioſeph, q.d. Nos agnoſcimus totam conuerſationem eius, & cognationem: mirum eſt quomodo potuerit iſta habere, quia nos neſcimus vnde habeat: nam nemo cognatorum ſuorum talis eſt. *Nonne mater eius dicitur Maria.* q.d. Maria eſt mater eius, quam nos nouimus, & in hoc verum dicebãt, ſed neſciebant quomodo illa eſſet mater eius. De Ioſeph autem errabant: nam non erat pater eius, ſed putabatur eſſe, Lucæ 3. ſcilicet, vt putabatur filius Ioſeph. *Et fratres eius Iacobus.* Scilicet, Iacobus minor, ſiue Alphæi. *Et Ioſeph, & Simon, & Iudas.* Qui ſint iſti dicetur

A infra quæſt.85. & dicuntur fratres Chriſti, ideſt, cognati. *Sorores eius nonne omnes apud nos ſunt.* q.d. Omnes ſunt hic nobiſcum, ita dicitur Mar.6. Nonne ſorores eius hic nobiſcum ſunt, & dicitur omnes ſorores, & non dicitur omnes fratres, quia ſorores cum eſſent fœminæ non diſcurrebant extra prouinciam, ſed manebant omnes in Nazareth. Fratres autem qui erant viri, licet non eſſent omnes a Nazarenis, nõ tamen erãt omnes in Nazareth, ſed aliqui cum Chriſto diſcurrebãt, alij forte extra regionẽ peregrinabantur vbi vtile ſibi eſſe putabant, ſicut dicitur de Leuita de Bethlehem, Iudicum 17 ꝙ peregrinari voluit vbicunq; commodum reperiſſet. *Vnde ergo huic omnia iſta.* q.d. Neſcimus vnde habere potſit, cum nos bene cognoſcamus B cognatos, & conuerſationem eius. *Et ſic ſcandalizabantur in eo.* Ideſt, Accipiebant occaſionem errandi ex his quæ in eo videbant, quia cũ non putarent iſta a Deo prouenıſſe, & neſciebãt quomodo aliter habuiſſet, putabant ꝙ habuiſſet a dæmonibus. *Ieſus autem dixit eis.* Videns, ꝙ iniuſte ſcandalizabantur, arguit eos dicens. *Non eſt Propheta ſine honore, niſi in patria ſua.* q.d. Quia originem meam, & conuerſationem meam priſtinam noſtis, cum ſitis compatriotæ mei, non honoratis me, ſed vbiq; extra patriam meam honorem habeo, & hoc quia Propheta in nullo loco eſt ſine honore, niſi in patria ſua, & dr̃ hoc tam de Propheta, q̃ de quocunque ſapiente, vel excellente in aliqua probitate, propter quam mereatur honorem, qa vbicũq; C ſit extra patriã ſuã, quia eſt ignotus, non conſideratur in eo cognatio, ſed probitas q̃ eũ clarũ reddit. In patria aũt ſua cõſideratur cognatio, & forte illa minor eſt, q̃ probitas, ideo nõ honorant eum propter probitatem, ſed cõtemnunt propter cognationẽ, ſed Luc.4. dr̃, Nemo acceptus eſt Propheta in patria ſua, & Io.4. dr̃ Propheta non habet honorem in patria ſua, & ad idem redit. *Et in domo ſua.* Non accipitur hic domus pro habitatione, ſed pro cognatione, ſ. quia inter cognatos eſt propheta magis ſine honore, eo ꝙ ipſi magis cognoſcũt illum, q̃ cæteri, & ob hoc magis contemnunt, quia ex conditione cognationis putant ſe ęquales ei, probitatem aũt eius non conſiderant, & ſic minus, q̃ cęteri eũ honorãt, immo inuident, quia ille æqualis eis cognaD tione ſit, & maior probitate, & honore, & ita dicitur de cognatis Chriſti, Ioan.7. Quòd nec fratres eius credebant in eũ, & hoc poſtq̃ multa miracula fecerat, & tñ tunc diſcipulos habebat, 4 cap. & illi credebant in eũ, Ioã.2. & illi erant extranei, & ſic magis honorabatur ab extraneis, q̃ a ſuis. Et accipitur domus, ſicut Pſal. 117. vbi dr̃, domus Iacob, & domus Aaron, & domus Leui, ideſt, cognatio deſcendens ab illo capite, ſed Marci 6. dicitur, in domo ſua, & in cognatione ſua, quia magis voluit explicare, & tũc cognatio dicit cõſanguinitatem magis in generali, domus autem conſanguinitatem magis in ſpeciali, & ideo domus includitur ſub cognatione. Iſta eſt enim diuiſio, qa tribus eſt cognatio magis generalis, deinde familia ſub triE bu, & ideo diuiditur tribus per familias, & familia poſtea per domos, & tamẽ cognatio ſolet accipi pro familia, & ſic cognatio eſt magis, q̃ domus, & eſt minus q̃ tribus, ſic patet Ioſue 7. ſcilicet, Accedetis mane ſinguli per tribus veſtras, & quãcumque tribum ſors inuenerit accedet per cognationes ſuas, & cognatio ꝑ domos, & domus per viros. Matthæus autem nominauit primum, & vltimum, i. patriam, & domum, & ſubticuit medium, ſ. cognationem. Mar. autẽ oĩa tria expreſſit. *Et non fecit ibi virtutes multas.* Ideſt, Non fecit multa miracula in Nazareth, aliqua tamen fecit, vt patet Marci 6. *Propter incredulitatem eorum.* Scilicet, Quia credere nolebant, & tamen qui petit fieri miraculum credere debet, Marci 9. & Iacobi 1.

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR an iſta ſint continuata ad præce-
dentia, ideſt, prædicatio iſta Chriſti in patria
ſua, an fuit immediate poſt prædicationē
& diſpoſitionem parabolarū. Aliqui dicūt, ꝙ nō, quia
Matthæus, & Lucas poſt iſtas parabolas ponunt aliud,
ſ. Marcus ponit trāsfretationem ad terrā Geraſenorū,
quæ habetur ſupra 8. Lucas tñ ponit aduentū matris,
& fratrū, qui habetur præcedenti cap. Idem tenet Au
guſt. lib. de concor. Euāg. dicens a ſuperiori ſermone
parabolarū iſtarū ſic tranſit, vt nō oſtendat conſequē-
tis ordinis neceſſitatem, præſertim quia Mat. ab iſtis
parabolis nō in quod Matthæus, ſed in aliud tendens
in quod & Lucas, ita contexuit narrationem, vt cre-
dibilius oſtendatur hoc eſſe potius conſequenter ge-
ſtum, quod ipſi duo continuātes adiungunt de naui,
ſ. in qua dormiebat Ieſus, & de miraculo expulſorum
dæmoniorum, quæ Matthæus ſupra recolens inter-
poſuit. Alij dicunt, ꝙ ſit iſta litera continuata ad præ-
cedētem, quia dicitur ſupra in litera, & factum eſt cū
conſummaſſet Ieſus parabolas iſtas, trāſijt inde, & ve-
niens in patriā ſuā docebat, &c. & ſic vr̃ vt mox, ꝙ fini-
tæ ſunt parabolæ, venit in patriam ſuam. Item patet,
quia Chryſoſt. ſuper Matthæum continuat iſtud ad
præcedentia tāquam immediate factum dicens, poſt
parabolas quas Dominus ad populum eſt locutus, &
quas ſoli Apoſtoli intelligunt, tranſijt in patriam ſuā,
vt ibi apertius doceat. Dicendum eſt, quòd quilibet
Euangeliſtarum eſt hic ſingularis, quia nemo cum
alio concordatur, ideo ex hoc nihil probatur, ſcilicet,
quòd putetur tali ordine eſſe geſtum, quia tali ordi-
ne ipſi illud conſcripſerunt, ſed debet attendi ex cir-
cunſtantijs literæ. Lucas autem poſt iſtas parabolas
ſubiunxit dicens, nemo accendit lucernam, &c. & po-
ſtea ſubdit, quod ad Chriſtum venerunt mater eius,
& fratres. & deinde de nauicula. & ex modo loquen-
di non apparet ibi aliqua cōtinuatio, ſed quælibet ſen-
tentia eſt ſoluta. Eſt igitur inter Mar. & Matth. diffe-
rentia, quia vterq; ponit aliqua ſigna continuationis:
nam hoc dicitur cum conſummaſſet Ieſus parabolas
iſtas trāſijt inde, & veniens in patriam, &c. Matthæus
autem eodem cap. dixit, & ait illis in die illa cum ſero
factum eſſet tranſeamus econtra, & tunc transfreta-
uerunt. Dicendum ergo eſt, ꝙ iſta litera eſt conti-
nuata ad præcedentem, & tamen iſta quæ dicuntur
hic non fuerunt facta immediate poſt præcedentia.
Primum patet, quia hic dicitur, quòd cum conſum-
maſſet parabolas iſtas trāſijt inde, & venit in patriam
ſuam: ergo neceſſe eſt, quòd prius conſummauerit
parabolas, quam venerit in patriam ſuam, & eundem
ordinem tenuit Marcus, quia Mat. 4. ponuntur quo-
modo venerint in patriam ſuam, quod habetur hic.
Secundum patet, quia Mar. 4. finitis parabolis dicitur,
& ait illis in die illa cum ſero factum eſſet, tranſea-
mus econtra, ideſt, vltra ſtagnum, quia iſtas parabolas
Chriſtus dicebat iuxta mare, vt patet ſupra in princi-
pio cap. Ergo neceſſe eſt, quòd illa die qua dictæ ſunt
parabolæ, fuerit transfretatio, qua tranſijt in terram
Geraſenorum, & ſic illa fuit antequam Chriſtus ve-
niret in patriam ſuam, quod hic dicitur, & ſic patet,
quòd licet hic ſit ordo continuus, ideſt, non ſit antici-
patio, tamen non fuerunt immediate ea quæ ſequun-
tur poſt præcedentia, & hoc ſatis conſonat literæ, quia
dicitur hic, quòd factum eſt cum cōſummaſſet para-
bolas iſtas tranſijt inde, ſcilicet, immediate tranſijt, id-
eſt, eadem die, quando transfretauit in terram Gera-
ſenorum, vt dicitur Mar. 4. Et cum ſequitur veniens
in patriam ſuam docebat, non innuitur, quod mox vt
F tranſijt inde venerit in patriam ſuam, ſed interpoſita
eſt transfretatio in terram Geraſenorum ſuorum, &
aliqua alia, & iſta eſt veritas, & concordat literæ.

Quæ eſt iſta patria Chriſti in quam nunc venit.
Quæſt. LXXIX.

QVAERETVR quæ eſt iſta patria Chriſti in quā
nunc venit. Aliqui dicunt, ꝙ eſt Capharnaum,
quia patria Chriſti, & ciuitas eius idem
ſunt, & tamen multi vocant Capharnaum ciuitatem
Chriſti, vt dictum eſt ſupra 9. cap. circa principium, er-
go erit Capharnaum patria eius. Sed dicendum, ꝙ nō
ſtat, quia ibi oſtenſum eſt, ꝙ Capharnaū nō eſſet ciui-
G tas Chriſti. Itē qa in hac patria Chriſti erant cognati
eius, cū dicat hic, & Mar. 6. Nonne oēs ſorores eius hic
nobiſcum ſunt, & tñ in Capharnaum nō erat cogna-
tio Chriſti, ſed in Nazareth. Item patet, qa hic Chri-
ſtus nō honoratus eſt, & tñ in Capharnaum valde ho-
norabatur Chriſtus, quia Centurio valde honorauit
ibi eū, ſupra 8. & Luc. 7. Et tota ciuitas confluebat ad
eū, eratq; ad ianuā domus eius tota ciuitas expectans,
Mar. 1. Etiā qñ exiuit latenter diluculo de Capharnaū
exeuntes ciues quærebant eum per agros, & cum in-
uenissent volebāt eum reducere in Capharnaum: ip-
ſe autem noluit dicens, ꝙ oportet me, & alijs ciuitati-
bus prædicare, Luc. 4. & Mar. 1. Item ꝙ Capharnaum,
& patria Chriſti diſtinguuntur in ſcriptura, quia Lu-
H cæ 4. dicitur, Quāta audiuimus facta in Capharnaum,
fac & nunc in patria tua: ergo non eſt Capharnaum
patria Chriſti. Alij dicunt, ꝙ patria Chriſti eſt Beth-
lehem, qa patria dicitur locus originis, quia patria di-
citur a patre, ſ. quia principium eſſendi præſtat, ſicut
patet, & tamen Chriſtus natus eſt in Bethlehem, ſup.
2. cap. ideo patria eius illa erat. Sed dicendū, ꝙ nō ſtat,
quia in patria Chriſti de qua hic dr̃, erant cognati eius
oēs, vt patet in litera, & tñ in Bethlehem non erat co-
gnatio Chriſti, ſed in Nazareth, quia Maria, & Ioſeph
non nominabantur in Bethleem, nec habebāt ibi do-
mum, aut cognatos aliquos, vel notos. Nam qñ vene-
runt illuc manſerunt in diuerſorio, quia alibi hoſpitiū
non habebant, Lucæ 2. Habuiſſent tamen hoſpitium
I alibi ſi eſſet ibi cognatio ipſorum, ſed quaſi a caſu na-
tus eſt Chriſtus in Bethlehem, s. quia ex imperiali edi-
cto oēs ibant ad ciuitates, de quibus erat eorum anti-
qua progenies, & quia Ioſeph erat de domo Dauid iuit
ad profitendū in Bethlehem cum Maria cōiuge ſua,
& accidit ꝙ pareret ibi Lucæ 2. Non ergo erat Beth-
lehem patria Chriſti. Dicendū ergo, ꝙ Nazareth vo-
catur hic patria Chriſti. Primo, quia ibi erat cognatio
Chriſti de qua hic dicitur. Secundo, quia Chriſtus ibi
habitabat, & nō in Bethlehem: nam mox vt Chriſtus
die quadrageſimo poſt natiuitatem ſuā præſentatus
eſt in templo, redierunt parentes eius in Nazareth, &
non in Bethlehem, vt patet Lucæ 2. ſ. Reuerſi ſunt in
Galilęā in ciuitatem ſuam Nazareth. Tertio, qa qñ de
K Aegypto redijt Virgo cum puero benedictiſſimo Ie-
ſu non redijt in Bethlehem, ſed in Nazareth, ſupra
2. cap. Quarto patet, quia quando aſcendebāt in tem-
plum ſecundum cōſuetudinem diei feſti redibant in
Nazareth, vt patet Lucæ 2. Quinto patet, qa Chriſtus
vocatus eſt Nazarenus, & non Bethlehemites, ſupra
2. cap. & tñ iſta ſunt noīa patriæ, ergo patria ſua erat
Nazareth, & non Bethlehem, & Iudæi non putant eū
eſſe vllo modo de Bethlehem, ſed de Nazareth, ideo
multi eorū non credebāt, ꝙ ipſe eſſet Meſſias, vt patet
Ioā. 1. quando dixit Philippus ad Nathanael, inueni-
mus Meſſiam, ſ. Ieſum filium Ioſeph a Nazareth, &
dixit Nathanael, a Nazareth pōt eſſe aliqd boni, nun
quid Meſſias pōt naſci de Nazareth? & ideo dixerunt

Phariſæi contra Nicodemum qui ſauebat Chriſto, Ioan. 7. Nunquid & tu Galilęus es? ſcrutare ſcripturas, & vide q̃a Propheta Galilæus non inſurgit, & eodem cap. Cum quidam dicerent, ꝙ Ieſus eſſet Chriſtus, nõne ſcriptura dicit, quia de ſemine Dauid, & de Bethlehem caſtello venit Chriſtus: ergo nemo putabat patriam Chriſti eſſe Bethlehem, & tamẽ putaretur ſi ibi ſolitus eſſet habitare, vel haberet ibi cognationem. Sexto patet, q̃a Luc. 4. dicitur, ꝙ Ieſus nutritus eſt in Nazareth, i. ibi conuerſatus toto tempore vſquequo cępit prædicare. Septimo patet, quia Luc. 4. dr̄, ꝙ Chriſtus venit in Nazareth, & dixerunt ei Nazareni, quanta audiuimus de te facta in Capharnaum, fac & hic in patria tua: ergo Nazareth erat patria ſua, & ciuitas ſua. Octauo patet, quia idem dicit Chryſoſt. ſuper Matthęum, ſcilicet, patriam eius hic Nazareth vocat, non enim fecit ibi virtutes multas, ſed in Capharnaum multa fecit ſigna.

Quare Chriſtus docebat in ſynagogis nunc. Quæſt. LXXX.

QVAERETVR quare Chriſtus docebat nunc in ſynagogis. Dicendum, ꝙ propter multa. Primo propter vtilitatem cõmunem, quia Chriſtus venerat omnes docere, ideo volebat, ꝙ oẽs audirent, & ſic quærere debebat locũ cõmunem, & tamẽ ſynagoga erat locus cõmunis, quo oẽs conueniebant ad orationem, ſicut dr̄ ſupra 6. ꝙ hypocritæ amãt orare ſtantes in ſynagogis, vt videãtur, ideo in ſynagogis prædicabat. Secundo, quia ſynagoga erat locus deputatus ad prædicandũ, & legendũ libros ſacros. Nã poſt lectionem librorum legis, ſiquis erat vir ſapiens, qui prædicare poſſet, prædicabat: ſic patet Actuum 13. vbi cum Paulus, & Barnabas in quadam ciuitate Pamphilię ſabbato intraſſent in ſynagogam, dicitur ꝙ poſt lectionem legis, & Prophetarum, principes ſynagogæ miſerunt ad eos dicentes: Viri fratres ſiquis in vobis eſt ſermo exhortationis ad plebem dicite, & tũc Paulus ſurgens prædicauit, eodem cap. Tertio, quia cõueniebat hoc propoſito Chriſti: nam ipſe volebat oſtendere ſe eſſe Meſſiam promiſſum in ſcripturis, licet non aperte diceret, vt patet Ioan. 5. ſcilicet, Scrutamini ſcripturas, quia vos putatis in ipſis vitam æternam habere, quia ipſę teſtimonium perhibent de me, & quia in ſynagogis legebantur libri ſacrę ſcripturæ, ſcilicet, legis, & Prophetarum, Actuum 13. vbi dicitur, ꝙ ſabbato in ſynagogis poſt lectionem legis, & Prophetarum rogauerunt Paulum, ꝙ prædicaret: ergo erat valde ad propoſitum Chriſti, ꝙ lectiones legis, & Prophetarũ lectas in ſynagoga immediate ipſe poſſet applicare ad ſe, ſicut ſemel fecit Luc. 4. Cum enim ingreſſus eſſet ſabbato in ſynagogam, traditus eſt illi liber ad legendum, & legit illum locum Iſaiæ, ſcilicet, Spiritus Domini ſuper me, & cum plicuiſſet librũ dixit, hodie cõpleta eſt ſcriptura hæc in auribus veſtris: Ita poterat dicere de alijs ſcripturis, quę legerentur in ſynagoga, ꝙ complebantur in eo. Quarto fuit, vt redderet Iudęos inexcuſabiles: nam ſi non loqueretur, & publice, multi poſſent ſe excuſare, ꝙ non audiſſent eũ loquentem, ſicut ipſe dixit Ioã. 15. Si non veniſſem, & non locutus fuiſſem, peccatum non haberent: nunc autem viderunt, & oderunt me, & patrem meum. & tamen ſynagoga erat locus publicus, ideo ibi prædicabat. Quinto, quia hoc fuit conueniens tempori illi, quo nunc Chriſtus prædicauit: nam erat ſabbatum, quando prædicauit nunc in patria ſua, Marci 6. ſcilicet, Abijt in patriam ſuam, & facto ſabbato cępit prędicare in ſynagoga. Sexto fuit, vt tolleret ſuſpicionem doctrinæ ſuæ, ne quis putaret, quòd errores in- A troducere niteretur, quod fieret ſi occulte, vel in locis priuatis prædicaret, ideo ſemper in publico prædicabat, ſcilicet, in templo, vel in ſynagogis, quo omnes Iudæi conueniebant: ſic ipſe dixit Ioan. 18. Ego palam locutus ſum mundo, ego ſemper docui in templo, & in ſynagoga quo omnes Iudæi conueniebant, in occulto autem locutus ſum nihil. & iſta fuit cauſa præcipua, & prima, ſcilicet, vt omnes eum audirent. Sic dicit Remigius, ſcilicet, in ſynagogis autem docebat, vbi plurimi conueniebant, quia propter multorum ſalutem de coelis deſcenderat ad terram.

Quare admirabantur Nazareni de doctrina Chriſti. Et quòd ipſe vſque ad triceſimum annum miniſtrauit parentibus opere manuali. Quæſt. LXXXI. B

QVAERETVR quare admirabãtur Nazareni dè doctrina Chriſti. Dicendũ, ꝙ hoc erat propter multa. Primo, quia docebat cum literas nõ didiciſſet, fuerat enim Ieſus a tenera ætate conuerſatus ſemp in Nazareth vſq; ad annum triceſimũ vitæ ſuę, q̃n cępit p̃dicare, & viderant, ꝙ nunquã literas didicerat, ſed vt dr̄ Luc. 2. Erat ſubditus parentibus ſuis, i. miniſtrabat eis opere manuali ad ſuſtentationem vitę, & ſicut Ioſeph q̃ putabatur pater eius, erat faber lignarius, ſortè ipſe in eodem officio adiuuaret, vt ſic pauperem vitam ſuſtentarent parentes eius: mirabantur ergo ꝙ homo qui literas nõ didicerat, legeret, & pru- C denter, ſapienterque prædicaret, ſicut Iudæi mirabantur de circunſtantia, & reſponſis Ioãnis, & Petri, comperto ꝙ eſſent viri idiotę, & ſine literis, Actuum 4. Secundo admirabantur de excellentia doctrinę ſuę, quia non ſolum Chriſtus prędicabat, ſed etiam talia prædicabat, qualia nullus vnquam dixerat: ſic patet Ioan 7. Vbi miniſtri Iudæorum dixerunt de Chriſto, nunquã ſic locutus eſt homo, & Petrus dixit, Dñe ad quẽ ibimus? verba enim vitę æternæ habes, Ioã. 6. Ideſt, Verba dulcia, q̃ lętificant hominem, ſicut vita ęterna. Tertio admirati ſunt de modo doctrinæ, quia docebat, ſicut habens poteſtatem, non quidem ſicut Doctor legem exponens, ſed ſicut legiſlator legẽ tribuens, & de hoc omnes Iudæi admirabantur, ſupra 7. capit. ſ. Et mira- D bantur turbæ ſuper doctrina eius, erat enim docens, ſicut poteſtatem habens, & nõ ſicut Scribæ eorum, & Phariſæi, & Mar. 1. dicitur, quæ nã doctrina noua hæc eſt quæ in poteſtate imperat? Nazareni tamen p̃cipue admirabãt, q̃a docebat, q̃ literas nunquam didicerat.

Quomodo dixerunt Nazareni, vnde habuit ſapientiam, & virtutes: nam virtus videri non poteſt. Et quid ea ſit. Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quomodo dixerũt Nazareni vnde habuit ſapientiam, & virtutes: nam virtus videri non poteſt, quia eſt habitus electiuus, & pertinet ad animã, eſt enim bona qualitas eius, vt Au- E guſtinus dicit. Dicendũ, ꝙ virtus a viribus nomen accipit, eſt enim virtus corporis robur, & ita dicimus virtutẽ portatiuam, vel virtutẽ motiuã, i. vires: vnde tunc virtus nihil eſt, niſi q̃dã naturalis potentia ad aliquid agendũ excellenter, quia virtus dicit vltimũ de potentia, & q̃m ſicut in corpore ſunt iſtæ vires, vel qualitates ad agendũ, ita & aĩa qualitates bonas habet, quibus excellẽter ſe habet in opus, vt non erret, & ita omnes habitus morales directiuos circa medium conſiſtentes vocamus virtutes, q̃ p eos aĩa efficitur potẽs, ad bene operandum, ſicut corpus per vires naturales, & tñ ptinent ad aliam ſpeciem qualitatis, q̃a vires naturales, i. virtutes ſunt in ſecũda ſpecie qualitatis, quia ſunt habitus, & q̃m res facta accipit nomen interdũ a

primo agente, ſicut principium operatiuum vocatur virtus, ita res facta vocatur virtus, & ita quia miracula ſunt facta a magna poteſtate, ſcilicet, infinita, vocantur virtutes: ſic dicitur Chriſtus facere virtutes multas, vel paucas, vt patet ſupra in litera, & Marci 6. Sic etiam dicitur Pſal. 117. Dextera Domini exaltauit me: dextera Domini fecit virtutem, ideſt, miracula. & ſicut accipit effectus nomen a principio actiuo, vel factiuo, ita & ſubſtantia agens, ideo quidam ſpiritus qui deputati ſunt, vt opera fortia faciant vocantur virtutes, & ita vnus ordo Angelorum vocatur Virtutum, quia per ſpiritus illius ordinis admiranda Deus inter nos facit: hic autem acceperũt Nazareni virtutes pro operibus factis per virtutem, ideſt, per poteſtatem factiuam magnam, & ſic virtus eſt miraculum, talia au- G rem videntur, ideo potuerunt loqui Nazareni de iſtis virtutibus, ſic dicitur Mar. 6. Vnde habuit ſapientiam, & virtutes tales, quæ efficiuntur per manus eius?

Quare Nazareni dixerunt, quòd Chriſtus erat filius fabri. Quæſt. LXXXIII.

QVAERETVR quare dixerunt Nazareni, quòd Chriſtus erat filius fabri. Dicendum, quòd verum dixerunt: nam erat filius Dei qui fabricatus eſt auroram, & Solem, Pſal. 73. Etiam ipſe faber eſt mundi. Sic dicit Auguſtinus in ſermone natiuitatis: eſt plane pater Chriſti faber Deus, qui totius mundi opera fabricanis eſt, arcam Noe diſpoſuit, ta- H bernaculum Moyſi ordinauit, arcam teſtamenti inſtituit: fabrum dixerim, qui mentem rigidam explanat, & cogitationes ſubtiliter excidit. Idem Hilarius, ſcilicet, fabri erat filius ferrum igne vincentis, &c. Iudæi tamen non dixerunt eum hac intentione filium fabri, ſed vt aſſererent eum filium Ioſeph, qui faber lignorum erat, & ita ipſi putabant, quia erat Maria coniux eius, & credebant ex eorum concubitu Chriſtum generatum: nam ſine ſemine quemquam conceptum, nec audierant vnquam, nec credebant, & quantum ad hoc licet fallerentur, tamen non peccabant Chriſtum eſſe putantes filium Ioſeph, peccauerunt tamen iniquo animo hæc dicentes. Et dicebant hoc propter duo. Primo ad oſtendendum, quòd Chri- I ſtus erat eis notus, & ipſi ſciebant totam conuerſationem eius, & cognationem, & tamen nunquam literas didicerat, q. d. Nos cognoſcimus bene hunc, quia ſcimus, quòd ipſe eſt fabri filius, & Mariæ, & fratres eius ſunt tales, & tales, & ſorores eius ſunt nobiſcum, & tamẽ nos ſcimus, quòd nunquam literas didicit: quomodo ergo tantam ſapientiam habere poteſt? Secundo dicebant hoc, & principaliter quaſi in contumeliam Chriſti, quòd eſſet de humili genere: nam licet ipſe de genere regio deſcenderet, ſcilicet, de ſemine Dauid, erant tamen omnes cognati eius pauperes, & ex hoc erant contemptibiles, & ideo mirabantur, & dedignabãtur, quòd in homine de tam humili loco, & genere procreato tanta ſapientia, & poteſtas K efficiendorum miraculorum inueniretur. Et hoc patet, quia ſi principaliter intenderent Nazareni dicere, quòd ipſi nouerant conuerſationem Ieſu, dixiſſent quòd literas non didicerat, & tamen non tam diligenter de cognatione eius loquerentur exprimentes nomina parentum, & fratrum. Voluerunt ergo contemnere eum de humilitate cognationis ſuæ: in hoc autem valde errabant Iudæi, quia conſtat plurimos de humili loco natos in magnam ingenij claritatem fuiſſe ſortitos, inde ſummo honore præditos, immo ob hoc potius Iudæi Chriſtum laudare, & honorare debuiſſent, quòd homo de humili plebe natus ad tantam probitatem, & ingenij gloriam peruenerit. Sic

F dicit Chryſoſt. ſuper Matthæum, per omnia erant Iudæi inſenſati vilipendentes eum ab eo, qui putabatur eſſe pater, quamuis multa horum exempla habentes in antiquis temporibus, & patrum ignobilium nobiles videntes filios, etenim Dauid cuiuſdam agricolæ Ieſſe fuit filius, & Amos cuiuſdam paſtoris, & ipſe paſtor: oportebat enim propter hoc maxime eum honorare, qui a talibus exiſtens talia loquebatur.

Quomodo Chriſtus poterat habere fratres, & ſorores. Quæſt. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus poterat habere fratres, & ſorores, quia tunc neceſſe erat G Mariam cognitã eſſe ab aliquo, ſiue a Ioſeph, ſiue ab alio, ad hoc quòd fratres Chriſto pareret, vel omnes de Spirituſancto naſcerẽtur, quod abſurdum eſt, quia ſolius Chriſti priuilegium eſt hoc. Aliqui dicunt, quòd Iudæi errant circa fratres Chriſti, ſicut circa patrem: nam putabãt Ioſeph eſſe patrem eius, qui tamen nõ erat, ita & iſtos credebant eſſe fratres cum non eſſent. Ita dicit Hierony. ſuper Matthæum, ſ. cum autem errent in patre, non eſt mirandum, ꝙ errent in filijs. Chriſtus ergo fratres nullos habuit, quia Maria ſemper fuit virgo. Sed dicũt hic aliqui, ꝙ iſtos hic nominatos dicebant Iudæi fratres Chriſti, qui erant filij Ioſeph ex alia vxore, & cum crederent Chriſtum filiũ Ioſeph, credebant iſtos eſſe fratres Chriſti ex parte pa- H tris. Et iſtam poſitionem tangit Aug. lib. de q̃ſt. Euãg. Sed poſitio cõmunis eſt, ꝙ eſſent iſti cognati Chriſti filij alicuius de ſororibus Mariæ matris eius, & ſic Iudæi non errarent putantes eos eſſe fratres Chriſti, ſed eos fratres vocabant more ſcripturæ, quæ cognatos vocat fratres, & erãt filij Mariæ ſororis matris Domini, quæ vocatur Maria Iacobi, i. mater Iacobi minoris, & iſte eſt Iacobus Alphei, i. filius Alphei, q̃a ipſa fuit prius vxor Alphei, deinde fuit vxor Cleophæ, ideo cũ Mar. 16. vocetur Maria Iacobi, i. mater Iacobi vocatur Ioã. 19. Maria Cleophæ, i. vxor Cleophæ, quia fuit vxor Cleophæ poſt mortem Alphei, cuius filius erat Iacobus, qui dr̃ Iacobus Alphæi. Hoc tenet Hierony. ſuper Matthæum dicens: Quidam vero fratres Domi- I ni de alia vxore Ioſeph filios ſuſpicãtur, ſequentes deliramenta apocriphorum, & quandam Eſcham muliercùlam confingentes. Nos aũt fratres Dñi nõ filios Ioſeph, ſed conſobrinos Saluatoris, Mariæ matertera Dñi filios intelligimus, quæ eſſe dr̃ mater Iacobi minoris, & Ioſeph, quos fratres Dñi appellatos legimus, fratres aũt conſobrinos dici oĩs ſcriptura demonſtrat. Et iterũ dicit Hierony. Fratres Dñi hic appellant filij materteræ eius Mariæ, & hæc eſt mater Iacobi minoris, & Ioſeph, i. Maria Cleophæ vxor Alphæi, & eſt dicta hæc Maria mater Iacobi minoris. De hoc ẽt Aug. lib. de quęſtio. Euã. dicit: Mirum eſt dictos eſſe fratres Dñi ex materno genere quoſcũq; cognatos, cum ẽt ex cognatione Ioſeph dici potuerint fratres eius ab K eis, qui eum patrem Dñi arbitrabantur eſſe. Sed hoc vltimum communiter non tenetur, ſ. ꝙ fuerint filij Ioſeph ex alia vxore, nec Auguſtinus hoc aſſerit, ſed recitat quid alij dixerint: magis tamẽ tenet, quòd fuerint cognati ex materno genere, quod tenet Hieron.

Qui fuerunt hi qui nominantur hic fratres Domini. Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR qui fuerint iſti, qui nominantur hic fratres Domini. Dicendum, ꝙ aliqui putãt iſtũ eſſe Iacobũ Apoſtolũ, Zebedęi filiũ, fuit. n. filius Marię ſororis mr̃is Dñi. Sed nõ ſtat, q̃a ille Iacobus erat frater Ioãnis, ambo. n. erãt filij Zebedęi, q̃ vocati

cati ſunt a Chriſto de naui, ſupra 4 & Mar. 1. cap. & tunc poneretur hic Ioannes tanquam frater Domini ſicut Iacobus, potiſſime quia Ioannes magis fuit Chriſto familiaris quàm Iacobus, & tamen non ponitur.

Sed dicendum, quòd iſte eſt Iacobus Alphei filius alterius ſororis matris Domini, & Alphęi, & vocatur Iacobus Alphęi, ideſt, Alphei filius ſupra 10. Et fuit vnus de Apoſtolis, & hunc Paulus vocat ſpecialiter fratrē Domini, ad Gala. 2. Fuit enim ipſe primus Epiſcopus Ieruſalem, & vocatur etiam Iacobus minor, non quidem ſanctitate, & merito, cum non videatur impar, præſertim quia pro excellentia vitæ Iacobus iuſtus appellatus eſt, ſed tempore. Nam fuit alius Iacobus, ſcilicet, Zebedei prior tempore ad Apoſtolatū ſiue diſcipulatum aſſumptus, ideo iſte minor dicitur. Sic dicit Hierony. ſuper Matthęum, ſcilicet, fratres Domini hic appellantur filij matertere eius Mariæ: & hæc eſt mater Iacobi, & Ioſeph Maria Cleophę vxor Alphæi, & hæc dicta eſt Maria Iacobi minoris. De Ioſeph quis fuerit dubium eſt, conſtat enim, quòd non fuit aliquis de Apoſtolis, quia nemo eorum ſic vocatur, ſed erat vnus de diſcipulis Domini: ille, ſcilicet, qui competitor Matthiæ fuit in Apoſtolatu. Nam ipſum, & Matthiam ſtatuerūt Apoſtoli, quādo poſuerunt ſortes, Actu. 1. Et vocatur ibi Ioſeph qui etiam dicitur Barſabas. Et patet, quòd iſte fuerit, quia ibidem dicitur, quòd ille Ioſeph cognominatur iuſtus, & tamen Iacobus frater eius etiam cognominabatur iuſtus, ſcilicet, Iacobus minor, ideo apparet, quòd ambobus iſtud cognomen competeret, & ſic fuit ille Iacobus iuſtus illius Ioſeph iuſti frater, & eſt iſte de quo hic, qui eſt frater Iacobi. De Simone aliqui dicunt, quòd iſte fuit Apoſtolus, qui dicitur Simon ſupra 10.

Sed falſum eſt, quia ille erat Simon Chananeus eodem cap. ideſt, de Chananico Galilææ, vt dicit Hiero. iſte autem Ioſeph erat de Nazareth, cum tota cognatio Chriſti eſſet de Nazareth, vt nunc dixerunt Nazareni, ergo non eſt ille Simon, & ſic non apparet quis fuerit iſte Simon.

Sed forte fuit aliquis de diſcipulis Chriſti, licet non eſſet Apoſtolus ſicut frater eius Ioſeph. De Iuda aliqui putant, quòd fuerit ille proditor qui tradidit Dominum. Sed falſum eſt, quia ille non fuit de cognatione Domini, ſed de quodam vico Galilææ nomen cuius erat Scarioth, ideo Scariothes dictus eſt: & tamē iſte Iudas erat Nazarenus, cum eſſet de cognatione Domini. Dicendum ergo, quòd iſte Iudas fuit Apoſtolus, qui vocatur alio nomine Thadęus, vt patet ſupra 10. & Mat. 3. Et vocatur Iudas Iacobi, ideſt, frater Iacobi Luc 6. & Actu. 1. Scilicet, frater iſtius Iacobi minoris: nam Iacobus Zebedæi non legitur habuiſſe alium fratrem niſi Ioannem, qui ſimul a Chriſto vocati ſunt ſupra 4. & Marci primo, & iſte Iudas fuit quem Chriſtus miſit ad Abagarum regem Edeſenū, cum Epiſtola ſua, vt refert Hiero. lib. de illuſtribus viris, & hiſtoria Eccleſiaſtica, iſte eſt Apoſtolus ille cuius feſtum cum Simone Apoſtolo celebratur, & Simonis, & Iudæ.

Quare Nazareni ſcandalizabantur in Chriſto, cum nemo de agnatione Chriſti fuerit Propheta, nec vir literatus. Quæſt. LXXXVI.

QVAERITVR quare Nazareni ſcandalizabantur in Chriſto. Dicendum, quòd proueniebat ex inuidia, & contemptu, quia videbant aliquid in Chriſto de quo admirabantur, ſed iudicare bonum de hoc inuidia non permittebat, ideo ſcandalizabantur. Chriſtus enim literas non didicerat,

A & ſciebat illas, etiam poteſtatem miraculorum exercendorum habebat, quod manifeſte attribuendum erat Deo, ſicut opera aliorum Prophetarum Deo attribuebantur: quia tamen ſi a Deo collata eſſent hæc, eſſet Chriſtus valde venerabilis cui Deus tanta bona contuliſſet, & hunc honorem nolebant ei dare Nazareni, ne viderentur minores eo: nam agnoſcebant agnationem eius, quòd omnes de illa erant pauperes, & parui honoris inter Nazarenos, & inter eos nemo fuerat Propheta, nec vir literatus, ideo contemnebāt eos, & nunc moleſtum eis erat honorare Chriſtū tāquam maiorem, non ergo volebant iudicare hæc a Deo collata. & quia ſi a Deo non erant, non poterant eſſe niſi a dæmone, non quidem vere, ſed per quan-
B dam apparentiam, ſicut pſeudoprophetæ facient ſigna fallacia, ideo volebant dæmoni attribuere, & hoc erat ſcandalizari, ideſt, habere occaſionem male iudicandi, ſcilicet, quòd ſicut phariſęi inuidentes Chriſto dicebāt, quòd in Beelzebub eijciebat dæmonia ſupra 9. & 12. Ita iſti dicerent, ſed nondum dicebant, quia forte erubeſcebant, quia opera ſua erant manifeſta, & ſic pendebant ſub ambiguo quid de eo crederent, & tamen iniuſte agebant, quia cum manifeſte appareret talia nō poſſe eſſe a dæmone, ſed a Deo, ſolum debebant Deo attribuere, & venerari illa tanquā diuina dona. Sic dicit Hilarius, inhonoratur Dominus a ſuis, & tanquam docendi prudentia, & operandi virtus admirationem commoueret, non tamen credunt
C hoc in nomine Domini fieri, & paternæ artis quodā opprobrio laceſſunt: inter hæc ergo magnifica, quæ agebat, corporis eius contemplatione commouebantur. Sed dicetur quomodo Nazareni nunc ſcandalizabantur in Chriſto, quia iterum fuerat ipſe in ſynagoga eorum in Nazareth, & non ſcandalizabantur, ſed omnes perhibebant ei teſtimonium Luc. 4. Ideſt, dicebant, quòd vera, & bona erant omnia, quæ faciebat, & laudabant eum, & tamen Chriſtus nunc dixerat de ſe aliquid, quod pertinebat ad laudem ſuam, ſcilicet. quòd ſcriptura, quæ lecta erat, completa erat in auribus eorum.

Dici poteſt vno modo, quòd inuidia Nazarenorū adhuc egerat comparando ad ea quæ iam nunc ege-
D rat, & quanto magis creſcerent ſigna eius magis accendebatur inuidia, ſicut fuit de Phariſæis: nam a principio non perſequebantur Chriſtum cum pauca feciſſet ſigna, cum vero ſigna eius valde creſcerent dixerunt, quid facimus, quia homo iſte multa ſigna facit? ſi dimittimus eum ſic, totus mundus credet in eum, & tunc dixerunt, quòd expediebat, quòd moreretur. Ioan. 11. Ita nunc Nazareni valde inuidentes Chriſto propter magnas virtutes eius, ſcandalizabantur in eo, quod non fecerant a principio.

Aliter, & melius dicendum; quòd etiam in prima vice Nazareni fuerāt valde ſcandalizati contra Chriſtum, & ante omnia cæperunt ei obijcere conditionem generis, ſcilicet, quòd erat de pauperibus paren-
E tibus: nam cum legiſſet coram omnibus in ſynagoga & perhiberent ei teſtimonium dixerunt, nonne hic eſt filius Ioſeph: poteſt talia facere? & hoc erat principium ſcandali, quia non procedebat iſta admiratio ex bono, ſed ex contemptu, & quadam inuidia, licet adhuc leui, ſed eadem die creuit magis ſcandalum Nazarenorum contra ipſum, cum enim peterent, quòd faceret ibi miracula ſicut in Capharnaum, & ipſe non faceret ſubijciens cauſam, indignan contra ipſum tenuerunt eum portantes ad ſupercilium montis, vt inde eum præcipitarent, ſed ipſe exiuit de manibus eorum. Luc. 4. Erat igitur iam concepta indignatio, & inuidia contra ipſum ex illo tempore, nunc autem cum iterum redijt in Nazareth, manebat eadem

dem

dem radix indignationis, ideo ſcandalizabantur in eo vt hic dicitur.

Quare Chriſtus ſe vocauit hic Prophetam. Quæſt. LXXXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus ſe vocauit hic Prophetam: nam dicendo non eſt Propheta ſine honore &c. & loqueretur de ſeipſo vocabat ſe Prophetam. Dicendum, ꝙ hoc fuit propter multa. Primo quia ſic eum vocabant Iudæi infra 16. Scilicet, quem dicunt homines eſſe filium hominis? & ſequitur. Alij Ioannem Baptiſtam. Alij Ieremiam. Alij Eliam. Alij vnũ ex Prophetis. volebat ergo concordare modo loquendi eorum ſe Prophetam appel- G lans. Secundo quia ipſe volebat oſtendere ſe non ſolum Prophetam, ſed per excellentiã Prophetam eſſe, ſ. meſſiam, & hoc, quia Meſſias erat futurus ſummus Prophetarum, & Moyſes illum Prophetam vocauerat, Deut. 18. ſ. Prophetam ſuſcitabo vobis de fratribus veſtris, ipſum ſicut me audietis. Et etiam quidã Iudæorum credebant Ieſum eſſe hunc Prophetam dicentes, nunquid iſte eſt filius Dauid, i. Meſſias præcedenti cap. & Ioan. 7. dixerunt quidã nunquid iſte eſt Chriſtus, i. Meſſias. Alij vero eũ Prophetam magnũ vocant Luc. 7. ſ. Propheta magnus ſurrexit in nobis, & viſitauit Dominus plebem ſuam. Sic dicit Remigius. Prophetam ſeipſum appellat, quia Moyſes manifeſte eum dicit Prophetam cũ ait: ſuſcitabit Deus H de fratribus veſtris. Tertio fuit hoc, quia Prophetæ ſolent vocari prædicatores, eo ꝙ annunciant de futuris, ſ. de beatitudine, & miſeria futuris, & quia Chriſtus prædicator erat, & ſi nihil aliud eſſet, Prophetam poterat large ſe appellare. Quarto fuit, quia Chriſtus voluit facere vnam propoſitionem vniuerſalem de homine alicuius probitatis, ſ. ꝙ in nulla regione minorẽ honorem habet quàm in patria ſua, & illud eſt generale circa quodcunque genus probitatis pro quo mereatur homo honorem, & quia Prophetam eſſe eſt quædam probitas, ſ. Dñi Dei quæ reddit hominem clarum, & glorioſum, poſuit exemplum in hoc, ſicut ponere poterat in quocunque alio genere probitatis, & tamen potius poſuit in Propheta, quia nihil ei ma- I gis videbatur conuenire quantum ad ea, quæ foris de eo apparebant quàm eſſe Prophetam, quia Prophetæ a Deo inſtruuntur, ita ipſe cum literas non didiciſſet literas ſciebat, & prædicabat, & miracula faciebat, quod aliqui Prophetarum egerunt.

Quomodo eſt verum, quòd non eſt Propheta ſine honore niſi in patria ſua. Quæſt. LXXXVIII.

QVOMODO eſt verum, quòd non eſt Propheta ſine honore niſi in patria ſua? Dicendum, quod verum eſt, quòd in nullo loco Propheta habet minorem honorem quàm in patria ſua, quod patuit in Chriſto, qui erat caput Prophetarum, & K etiam in alijs Prophetis. Nam Eſaias, & Ieremias, & cęteri Prophetæ apud exteras nationes fuerunt in magno honore, Iudæi autem perſequebantur eos. Sic dixit Stephanus Actu. 7. quem Prophetarum non perſecuti ſunt patres veſtri, & occiderunt eos q prænunciabant de aduentu iuſti? & ſic dixit Chriſtus Iudæis infra 23. Patres veſtri occiderunt Prophetas, & vos monumenta eorum ædificatis. Ieremiam quidẽ Iudæi lapidauerunt in Aegypto, ſed Aegyptij eum in magno honore poſt mortem tenuerunt, & Alexander oſſa eius in Alexandriam tranſtulit, idem in cęteris Prophetis actum eſt. Sic dixit Remigius hoc ſciẽdum, quod non ſolum Chriſtus, qui eſt caput omniũ

F Prophetarum, ſed etiam Ieremias, Daniel, & cęteri minores Prophetæ maioris honoris, & dignitatis fuerunt apud exteros, quàm apud ſuos. De Chriſto autẽ manifeſte hoc fuit, quia qui magis extranei erant, eum venerabantur: nam viuentem Iudæi illum perſequebantur: exteri aũt venerabantur, ſicut rex Abagarus, qui ciuitatem regni ſui ei tradebat illum quaſi ſimul regem conſtituens ſecum, vt patet in Eccleſiaſtica hiſtoria, & per Hieronymum lib. de illuſtribus viris: nunc aũt poſt eius mortem, & reſurrectionem mundus eum colit, Iudæi aũt illum oderunt. ſic & intra terram Iudęorum illum magis honorabant, q magis diſtabãt a regione eius: nã in Capharnaum honorabatur, & in Nazareth de qua erat oriũdus nõ hono- G rabatur. Aliqui aũt intelligunt, ꝙ loqueretẽ hic Chriſtus de honoratiõe mortis ſuæ, ſ. ſupplicio crucis quod in regione, & gente ſua pertulit. Sic dicit Hilarius, ſ. in honorabilem Eccleſiam, Prophetam in patria ſua reſponder, quia in Iudæa eſſet vſque ad crucis ſententiã condemnandus, hoc verum eſt, & tñ litera iſta magis proprie intelligitur de differentia vrbis Nazareth ab alijs locis Iudæorum, quia in nullo habuit minorem honorem quàm in Nazareth de quo oriundus erat. Ratio aũt quare Propheta, vel quilibet habens probitatem aliquam eſt minoris honoris in patria ſua quã alibi, eſt primo, quia cognoſcitur conditio generis, & cõtingit homines humili genere de plebe natos magis clarere probitatibus, extra aũt patriam eorum vbi H cognatio eorum ignota eſt, ſola probitas cognoſcitur, & virtus quæ videtur, compatriotæ aũt humilitatem generis contemplantes, virtutis magnitudinem non attendunt, ſicut in Chriſto Nazareni non attẽdebant magnifica, quæ agebat, ſed ꝙ filius fabri eſſet, vt credebatur. Secundo fit, quia compatriotæ agnouerunt hominem in tenera ætate, puerum quidem nullius adhuc virtutis nec honoris quãdo eis minor merito, & dignitate erat: ideo talem eum ſemper conſiderare volebant, & ſic contemnunt, exteri autem, qui virum primo agnoſcebant, talem eũ venerantur qualem primo agnouerunt. Sic dicit Hieronymus ciues non cõſiderant præſentia viri opera, ſed fragilis recordantur infantiæ, quaſi non ipſi per eoſdem ætatum I gradus ad maturam ætatem venerint. Tertio fit ex inuidia, quia inuidus non honorat, ſed denigrat, & detrahit, & tamẽ potius ciues ciuibus inuident quàm extraneis, ſic dicit Hiero. prope modum enim naturale eſt ſemper ciues ciuibus inuidere, inuidia autẽ eſt triſtitia de aliena excellentia, vt eſt proprij boni diminutiua: bonũ aũt abſentiũ nõ diminuit bona noſtra, quia non confertur eis, ideo non inuidemus eis: bona aũt præſentium cõferuntur bonis noſtris, & ex comparatione excellentiæ eorum oſtenditur paruum eſſe bonum noſtrum, & hoc eſt illud diminui, & ob hoc illi, qui ſunt eiuſdem artis, vel officij mutuo ſe inuident, qui vero diuerſorum non inuident. Ethi.

Ciues ciuibus inuidere, naturale eſt.

K *Quare dicitur, quòd Chriſtus non fecit multas virtutes propter incredulitatem. Et quòd Chriſtus poterat facere miracula credentibus, ſicut incredulis: tamen incredulis non decebat. Quæſt. LXXXIX.*

QVAERETVR quare dicitur, quòd Chriſtus nõ fecit multas virtutes propter incredulitatem, & an poterat facere, & an fecit aliquam. Dicendum, ꝙ aliquas virtutes fecit Ieſus nunc in Nazareth, ſ. ꝙ aliquos lãguentes impoſitis manibus curauit. Mar. 6. Et tamen illæ fuerunt paucæ reſpectu virtutũ quas in alijs locis faciebat, ſicut in Capharnaũ: nã cũ occidiſſet Sol, attulerunt ei oẽs male habentes varijs languoribus detẽtos, & oẽs curauit ſupra 8. & Mar. 1.

Et

Et Lucæ 4. Et ſic nullus languens tunc manſit in vrbe, & ita ipſi Nazareni ante hoc iterum Chriſto dixerant quanta audiuimus a te facta in Capharnaum, fac & nunc in patria. Luc. 4. Cum autem dicitur an poterat facere virtutes non obſtante incredulitate. Dicendum, quòd nõ eſt dubium quin poterat, quia operatio miraculi pẽdet ex diuina poteſtate, ſed Deus nõ indiget in operatiõe ſua adiutorio noſtro, immo nec poteſt quiſquam concurrere cum Deo in aliquã operationem, vt opus noſtrum aut vires aliquid conferãt diuinæ operationi: ita ergo Deus poteſt facere nobis miracula incredulis exiſtentibus ſicut credentibus, alioquin bona noſtra Deo conferrent, & mala noſtra nocerent ei, & vtrunque falſum eſt: nam ſi prodeſſent ei bona noſtra indigeret illis, ſed non indiges. Pſal. 15. bonorum noſtrorum non indiges, & Iob. 35. Si peccaueris quid ei nocebis? & ſi multiplicatæ fuerint iniquitates tuæ, quid facies contra eum? porro ſi iuſte egeris quid donabis ei, aut quid de manu tua accipiet? homini, qui ſimilis tui eſt nocebit impietas tua, & filium hominis adiuuabit iuſtitia tua, & ſic incredulitas noſtra non impedit diuina miracula.

Sed obijcietur, quia Mar. 6. Dicitur, & non poterat virtutes multas agere propter incredulitatem eorum. Dicendum, quòd non tollitur ſimpliciter poteſtas faciendi miracula, quia ſi poterat aliqua facere eis manentibus incredulis, poterat facere quęcunque vellet, quia æqualis poteſtatis eſt facere poſſe vnum miraculum, & facere omnia, cum vnum requirat poteſtatem infinitam, & non ſufficiat minor, & omnia miracula ſimul ſumpta nõ requirunt maiorem poteſtatem quàm infinitam, ſed dicitur non poterat, quia non decebat, quòd illis exiſtentibus incredulis Chriſtus faceret plura miracula quàm faciebat. Cum autẽ quæritur quare non faciebat multas virtutes propter eorũ incredulitatem. Dicendum primo, quòd hoc eſt propter demerita eorum, quia dignum erat, quòd illi qui ſcandalizabantur propter bona, quæ videbãt, nulla bona alia viderent, cum, & ipſa manifeſte diuina opera Deo attribuere noluerint, ſed ſcandalizabãtur in operante quaſi dæmone adiutore in his vteretur. Secundo quia Deus vult, ꝙ quãdo miracula fieri debent in fauorem aliquorum, ꝙ illi credant, ſi tales ſunt, qui fidem propriam habere poſſunt. iſti autem non credebant, ideo impedimentum ponebant, vt miracula nõ fierẽt. Sic dicit Theophilus in miraculis neceſſaria eſt fides operantis, & recipientis, quæ ibi deficiebat: ideo non acceptabat Ieſus ibi ſigna facere.

Tertio fuit ad eorum vtilitatem, quia præuiderat Chriſtus eorum duritiem non ſuperandã miraculis, & quia quantò plura miracula fierent tanto eorum incredulitas eſſet magis increpabilis, noluit multa ſigna facere, ſic dicit Hiero. non quòd incredulis illis facere non potuerit virtutes multas, ſed quia ne multas faciens virtutes ciues incredulos condemnaret. Sic etiam dicit Teophilus. non acceptabat virtutes facere quaſi ipſe impotens, ſed quia ipſi infideles: ergo ibi non operatur virtutes, parcens eis ne maiori repræhenſione digni eſſent factis miraculis non credentes.

Quomodo Chriſtus facere voluit virtutes aliquas in Nazareth non credentibus Nazarenis. Et quomodo Fides in miraculorum operatione dupliciter proficit.

Quæſt. XC.

QVAERETVR quomodo Chriſtus facere voluit virtutes aliquas in Nazareth non credentibus Nazarenis. Dici poteſt vno modo, quòd Deus facit interdum virtutes ad vtilitatem, & interA dum ad ſolam oſtenſionẽ gloriæ ſuæ. Primo modo requiritur fides ad operationem miraculi. Secundo modo fit etiam ſine fide. Proficit enim fides dupliciter in operatione miraculorum, ſcilicet, ad hoc, ꝙ quis illa pro ſe fieri impetret, & ad hoc, ꝙ per ſe illa faciat. De primo patet Mar. 9. Pater habens filium arreptitium dixit, ſi quid potes adiuua nos, miſertus noſtri, & Chriſtus dixit ſi potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti, ideſt, potes recipere quod petis, ſi potes credere, ꝙ poſſum facere, & ꝙ potes impetrare, & tũc ille ait: credo Domine, adiuua incredulitatem meã, ideſt, ego credo: attamen ſi aliquid deeſt fidei meæ ita vt ex hac parte vocetur incredulitas, adiuua illam, ſcilicet ſupplendo ꝙ fidei meæ deeſt. Idem patet de B duobus cæcis ſupra 9. Et quaſi pluraliter Chriſtus petebat fidem ab eis pro quibus miracula facturus erat. De ſecundo patet, quia infra 17. & Luc. 17. Et infra 21. Dicitur, quòd ſi quis habuerit fidem ſicut granum ſinapi, ſi dixeritis monti huic tranſi, tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. & iſta fides debet eſſe firma, ita ꝙ petens miraculum fieri nihil hęſitet, ideſt, firmiter confidat, ꝙ Deus concedet, ideſt, quod ipſe petit infra 21. Si quid orantes petieritis, & non hęſitaueritis fiet vobis, & Iaco. 1. cap. poſtulet autem in fide nihil hęſitans, qui autem hęſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento circunfertur, non æſtimet autem homo ille, ꝙ accipiat aliquid a Deo: hoc enim modo fides ſemper in miraculis eſt neceſſaria. Cum autem miracula nõ C fiunt ad vtilitatem hominum, ſed ad manifeſtationẽ gloriæ Dei totaliter non exigitur fides, ſed nobis non credentibus Deus facit miracula, immo aliquando nobis inuitis Deus facit miracula, ſicut quando Iſaias dixit regi Achaz, pete tibi ſignum a Domino Deo tuo, ſiue in profundum inferni &c. & Achaz petere noluit, & ob hoc dixit Iſa. ꝙ Achaz erat moleſtus Deo, Iſa. 7. hoc autem erat, quia Deus volebat facere miraculum tunc ad oſtenſionẽ gloriæ ſuæ, & Achaz nolebat illud. Vnde ſubditur, propter hoc ipſe Dñs dabit vobis ſignum, i. quia vos non vultis petere, ipſe ſe ingeret, & dabit vobis illud etiam vobis nolentibus recipere, & ita nunc ſi enim Nazareni miracula nulla viderent, haberent aliqualẽ excuſationem, ſ. quia mi-D racula non vidiſſent. Oſtendit ergo Chriſtus eis aliqua etiam ad oſtendẽdam poteſtatem ſuam, quia ſi Nazarenis incredulis Chriſtus miracula nulla faceret, putaretur, ꝙ incredulitas eorum euacuabat poteſtatem Chriſti quod erat inconueniens. Secundo fuit, vt Chriſtus oſtenderet benignitatem ſuam, ſ. quia benefaciebat etiam illis, qui contemnebant eum: nam iſti Nazareni ſcandalizabantur dicentes, nunquid nõ eſt iſte filius Ioſeph, & eum vilipendebant, ipſe tamen ſicut manſuete reſpondit, ita in operibus clementem ſe exhibuit benefaciens eis quoſdam infirmos eorum curans, ſic dicit Chry. intuere manſuetudinem eius, conuitiatus eſt, ſed cum multa manſuetudine reſpondit. Tertio fuit, quia forte iſti quos miraculoſe nunc E Chriſtus ſanabat credebant: nam inter multos infideles potuerunt aliqui fideles inueniri, & illos curaret. reliqua autem multitudo erat incredula, & illis non faceret Chriſtus miracula. Sed dicetur cũ Nazareni mirarentur ex miraculis Chriſti, quare non faciebat multas virtutes, quia ex hoc gloriam maiorem acquirebat. Dicendum, quòd Chriſtus non veniebat quærere gloriam propriam, ſ. vt ab hominibus laudaretur. Io. 8. ego gloriam meam non quæro, ſed vtilitatẽ veſtram, & quia licet Nazareni mirarentur de Chriſti geſtis, non tñ erant credituri, etiã ſi multa ſigna fierent, & quia quanto plura ſigna fierent, tãto eſſent repræhenſibiliores, qui non crediderant, noluit miracula multa facere, licet ex hoc laudem multam acquireret.

reret. Sic dicit Hiero. ſi autē admiratio eis aduenie- F
bat ex miraculis, quare nō multas virtutes fecit? & re-
ſpondet, quia nō ad oſtentationem ſuam reſpiciebat,
ſed ad ea, quæ aliis erant vtilia, hoc igitur non proue-
niente deſpexit quod erat ſumptus, vt non pœnā eis
augeat: cum ergo vel pauca eis fecit ſigna, ideo fe-
cit, vt non dicant ſi vtique facta eſſent ſigna nos cre-
didiſſemus.

C A P. XIIII.

IN illo tempore audiuit Herodes tetrarcha famam Ieſu, & ait pue- G ris ſuis. Hic eſt Ioannes Baptiſta, ipſe ſurrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Herodes enim tenuit Ioannem, & alligauit eum, & poſuit in carcerem, propter Herodiadem vxorem fratris ſui. Dicebat enim illi Ioannes: non licet tibi habere eam. Et volens illum occidere timuit populum, quia ſicut Prophetam eum habebant. Die autem natalis Herodis, ſaltauit filia Herodiadis in medio, & placuit H Herodi. Vnde cum iuramento pollicitus eſt ei dare quodcunque poſtulaſſet ab eo. At illa præmonita a matre ſua, da mihi inquit in diſco caput Ioannis Baptiſtæ. Et contriſtatus eſt rex. Propter iuramentum autem, & eos, qui pariter recumbebant iuſſit dari. Miſitque, & decollauit Ioannem in carcere. Et allatum eſt caput eius in diſco, & datum eſt puellæ, & illa attulit matri ſuæ. Et accedentes diſcipuli eius tulerunt corpus eius, I & ſepelierunt illud, & venientes nunciauerunt Ieſu.

Mar. 6. Luc. 9. Mar. 6. Luc. 3. — 26. diſt. c. vna. — 22. q. 4. c. eſt ceſā, & c. vnuſquiſque, & cap. actione. — Mar. 6.

In illo tempore. Poſuit in præcedentibus Matthęus parabolicam euangelij promulgationem. hic ſubdit dictæ promulgationis confirmationē, & hoc ex duobus. Primo ex fama nominis. Secundo ex eius miraculis, ibi. *Quod cum audiſſet Ieſus*. Prima in duas, quia primo ponit famam Chriſti, ſecundo ex hoc quaſi incidentaliter narrat mortem Ioannis Baptiſtæ, ibi. *Herodes enim*.

Promulgationis cōfirmatio, ac eius ſē diuiſio.

An iſta ſint ad præcedentia continuata.
Quæſt. I. K

QVAERETVR circa primum: an hic ſit ordo continuus ad præcedentia, vel ſit mutatio aliqua. Aliqui dicunt, quòd non ſit hic ordo rectus, quia Mar. 6. poſt prædictam narrationem geſtorum Dñi in Nazareth ſequitur de poteſtate tradita duodecim diſcipulis, quæ habetur ſupra 10. Et quomodo ad prædicandū miſſi ſunt, & tunc ſequitur quomodo Herodes audiuit famam Chriſti, & ponitur tota hiſtoria iſta Ioannis. Item patet fortius, quia Marcus, & Lucas conueniunt in ordine narrationis: nam ſicut Marcus poſt poteſtatem traditā Apoſtolis ſubiūxit de morte Ioannis Baptiſtæ: ita Luc. 9. Poſt eādem

F poteſtatem Apoſtolorū idem ſubnectitur, illis ergo potius ſtandum videtur. Dicendum videtur, quòd hic ſit ordo continuus, quia dicit hic Matthęus in illo tempore audiuit Herodes, ſ. in tempore quo fiebant ea, quæ ſupra habentur, & illa ſunt de manſione, & geſtis Chriſti in Nazareth. Et dicendum, quòd in narratione Matthęi concordant hic ambo ordines, ſ. naturalis, & artificialis. De naturali patet, quia dicitur hic in illo tempore, quod oſtendit continuationē rerum geſtarum, ſecundum tempus. De artificiali patet, quia ſupra dixerat Matthęus, quod Nazareni ſcandalizabantur in Chriſto non habentes bonam opinionem de illo, hic declarat quam opinionem habebat Herodes de illo, & cæteri. Sic continuat Glo. di-
G cens, quia ſupra Euangeliſta oſtenderat quomodo phariſæi miracula Chriſti calumniabantur, conciues autem eius hæc admirantes, Chriſtum tamen contemnebant, refert nunc quam opinionem ex auditis miraculis Herodes de Chriſto conceperat. Ad Mar. dicendum, ꝙ non obſtat, quia non eſt neceſſe, ꝙ quilibet euangeliſta eo ordine res narret quo geſtæ ſunt: cum inter ſe varient, & ideo non facit vnus probationem contra alium. Cum autem dicitur, ꝙ Marcus, & Lucas concordant inter ſe, & diſcordant a Matthęo dicendum, ꝙ hoc facit aliqualem præſumptionem, & ideo cæteris paribus magis ſtaretur duobus concordantibus in ordine quàm vni diſcordanti ab eis, & tamen hic ex circunſtantijs literę Matthęi colligitur, ꝙ
H ipſe tenuerit ordinem rerum geſtarum, & non illi, cū dicat Matthęus in illo tempore, & Mar. & Lucas non dicunt aliquid propter quod neceſſe ſit credi, ꝙ talis ordo rerum geſtarum fuerit: ideo dicendum, ꝙ Lucas & Mar. concordant, quia ambo tenere voluerunt ordinem artificialem: nam hic agitur de fama nominis Chriſti quomodo diuulgata eſt, ita vt Herodes audiret de geſtis eius. & quia hoc maxime fuit, quando dimittebat diſcipulos ad prædicandum, & faciendum miracula per totam terram Iudæorum, ideo poſtquā poſuerunt quomodo Chriſtus mittebat diſcipulos ad prædicandum, ſubiunxerunt de Herode, ꝙ audiuit famam Chriſti. Matthęus autem tenuit præcipue hic ordinem rerum geſtarum: ideo dixit in illo tempore.
I Sed non eſt intelligendum ſtricte, ꝙ ipſo tempore, i. die, vel hora quando Ieſus erat in Nazareth fierent, quæ dicuntur hic, ſed tunc. Et idem tenet Auguſtinus lib. de cōcor. euan. dicens. dixit autem Matthęus in illo tempore, non in illo die, vel ipſa hora: nā Marcus hoc quidem ex eodem modo dixit, ſed nō eodem ordine, ſed poſtquàm diſcipulos ad prædicandum miſit: nulla tamen facta neceſſitate qua hoc cōſequenter geſtum eſſe intelligere cogeremur. Lucas etiam eundem ordinem narrandi quem Marcus tenuit, nec ipſe tamen rerum geſtarum eundem ordinem credi cogit. Sciendum tamen, ꝙ hæc de continuatione dicta intelligi debent quantum ad hoc, ꝙ Herodes audierit famam Chriſti: nā quātū ad mortem Ioannis nō
K eſt nunc continuatio, quia illa hiſtoria nō introducitur hic principaliter, vt dicetur infra q. 8. circa primū dicitur. *In illo tempore*. Scilicet, Quando Chriſtus erat in Nazareth, vel paulopoſt, quia non debet accipi ſtricte quod dicitur, vt dicit Auguſtinus lib. de concor. euan. ſ. dixit Matthęus in illo tempore, non in illo die vel ipſa hora. *Audiuit Herodes*. Iſte erat dominus Galilææ, qui Ioannem Baptiſtam decollauerat infra in littera, & Mar. 6. *Tetrarcha*. Ideſt, Princeps quartę partis regni Iudęorum, quod per tetrarchas diuiſum erat Luc. 3. *Famam Ieſu*. Scilicet, De miraculis eius, & prædicatione, & præcipue de magnitudine miraculorū, ſicut ipſe dixit infra in litera, ſcilicet, virtutes operantur in eo, ideſt, miracula faciunt in poteſtate eius.

Et

Et ait pueris ſuis. Ideſt, ſeruitoribus, modus loquendi Hebraicus eſt etiam vulgaris, ꝙ omnes ſeruitores cuiuſcunque ætatis vocantur pueri: aliquando vocantur pueri, i. filij, vt Iſa. 7. ego, & pueri quos donauit mihi Dominus, i. filij mei, & tamen communiter pro ſeruitore accipitur, & ita viri robuſti vocantur interdũ pueri, vt 2. Reg. 2. Surgant pueri, & ludant; & ſurrexerunt, & occiderunt ſe mutuo viri fortiſſimi, ita vt vocaretur ager ille robuſtorũ. *Hic eſt Ioannes Baptiſta*. Ideſt, Iſte de quo ego tantam famam audio eſt Ioannes Baptiſta, quia nemo alius talia faceret. *Ipſe ſurrexit a mortuis*. Herodes occiderat Ioannem: ideo ad hoc, ꝙ eſſet iſte, q hæc faciebat oportebat, ꝙ reſurgeret. *Et ideo virtutes operantur in eo*. Ideſt, Quia ſurrexit operantur nunc alij virtutes, i. miracula in eo, i. poteſtate eius vel in nomine eius, quia putabat Herodes, ꝙ omnia iſta miracula, quæ faciebant diſcipuli Chriſti, fierent in poteſtate Ioannis reſurgentis a mortuis.

Quare dixit Matthæus hic in illo tempore. *Quæſt. II.*

QVÆRETVR quare dixit Matthæus in illo tẽpore. Dicendũ primo, ꝙ fuit ad oſtendendum conſequentem ordinem rerum geſtarum: nã quia tunc factum eſt hoc quãdo ea, quæ ſupra dicuntur de Nazarénis, voluit hoc Matthæus oſtendere dicens in illo tempore. Secundo fuit ad oſtendendum negligentiam Herodis, & eum eſſe increpabilem, qui tam negligens fuerat, ꝙ vſque ad tempus iſtud de factis Chriſti nihil audiuerat, quia non erat curioſus circa talia, ſed potius cõtemnebat ea, quia alia prius hoc audire, & ſcire potuiſſet. Sicut dicit Chry. ſuper Mat. ſ. non abſque cauſa tempus euangeliſtæ deſignant, ſed vt diſcas tyranni ſuperbiam, & negligentiam: nec enim a principio didicit ea, quæ erant de Chriſto, ſed poſt plurimum tempus: ſic & multi, q in poteſtatibus ſunt multa elatione circundati huiuſmodi tarde addiſcunt, quia non multum horum faciunt curam.

Quis fuit iſte Herodes, & quomodo potuit audire famam miraculorum Chriſti, cum Herodes mortuus fuerit Chriſto exiſtente puero. Et quòd multi fuerunt qui dicti ſunt Herodes. *Quæſt. III.*

QVÆRETVR quis fuit iſte Herodes, & quomodo potuit audire famam miraculorũ Chriſti, qa videtur, ꝙ longe ante hoc Herodes defunctus eſſet: nam quando Herodes occiderat Innocentes, Ieſus puer portatus eſt in Aegyptum, manſitque ibi vſque ad obitum Herodis, & tunc Angelus iuſſit reducere puerum, & matrem eius in terram Iſrael, quia defuncti erant, qui quærebãt animam pueri ſupra 2. cap. ergo cũ eſſet puer Ieſus mortuus eſt Herodes, etiam antequam rediret ex Aegypto: non ergo potuit audire famam miraculorum eius, quia Chriſtus non fecit miracula quouſque prædicare cœpit, & hoc poſt baptiſmum, & erat tunc annorum triginta. Luc. 3. Dicendum, ꝙ non eſt idem Herodes, ille, & iſte: fuerunt enim multi, qui Herodes dicti ſunt. Primus fuit Herodes filius Antipatri, qui primus de alienigenis regnauit inter Iudæos, & iſte ſolet vocari Herodes Aſcalonita, quia antiquæ quædam hiſtoriæ ferũt patrem eius Antipatrum in Aſcalone vrbe Philiſthinorum cuiuſdã templi idolorũ fuiſſe æditũum, & iſte Herodes mortuus eſt cum adhuc eſſet puer Ieſus. Alius fuit Herodes filius iſtius, qui fuit tetrarcha Galileæ, & ſolent vocare eum Herodem Antipatri, & hic eſt de quo hic dicitur, & Mar. 6. & Luc. 9. Iſte eſt, qui Ioannem Baptiſtam occidit, & ad quem tempore paſſionis Ieſus a Pilato remiſſus eſt, quia erat de Ga-

A leæ, vt patet Lu. 23. & de iſtis duobus ſolum faciunt mentionẽ euangeliſtæ. Tertius fuit Herodes Agrippa rex Iudæorũ poſt Chriſti mortem, qui occidit Iacobũ Zebedæi, & tenuit Petrum, vt occideret Actu. 12. Et ille miſerabiliter mortuus eodem cap. iſti tres ſunt Herodes de quibus ſcriptura recolit, & iſte de quo hic dicitur, eſt ſecundus qui fuit filius primi Herodis, & potuit videre miracula Chriſti, quia vixit vſque poſt mortem Chriſti: nam Chriſtus ipſo die quo occiſus eſt præſentatus fuit Herodi iſti. Luc. 22.

Cur dicatur Herodes Tetrarcha. Et quòd Herodes Aſcalonita fuit primus de alienigenis, qui factus eſt Rex Iudæorum. Et a quo terra Iudæorum fuit diuiſa in quatuor Tetrarchias. *Quæſt. IIII.*

B QVÆRETVR cur dicatur hic, ꝙ erat Herodes tetrarcha. Dicendum, ꝙ tetrarcha idem eſt, ꝙ quartæ partis princeps, & quia regnum gẽtis Iudæorum quod prius erat vnicum diuiſum eſt in quatuor partes, vocatur quælibet pars tetrarchia, & princeps illius vocatur tetrarcha, præter principem Iudææ, qui vocatur præſes prouinciæ, vel procurator, & non tetrarcha. Pro quo ſciendum, ꝙ tota gens Iudæorum quando cœpit primo habere regem, fuit ſimul tota ſub vno rege, ſ. Saule 1. Reg. 11. & 12. Et tũc erat proprie regnum principatus Iudæorũ, quo mortuo, filius eius Isboſeth vnctus eſt in regem pro patre

C 2. Reg. 2. Et tunc tribus Iuda cepit Dauid in dominũ, & illum vnxit in regem eodẽ cap. & ſic quãquã eſſet principatus diuiſus, vterque tñ principatus erat regalis, deinde mortuo Isboſeth rediit totus principatus ad Dauid, qui vnctus eſt in regem ſuper totum Iſrael 2. Re. 5. Et tunc fuit magis proprie regnum quod eſt principatus monarchicus 8. Ethi. & ſic durauit ſub Dauid, & filio eius Salomone, ſed mortuo Salomone diuiſũ eſt regnum, quia duæ tribus, ſ. Iuda, & Beniamin mãſerunt cum Roboam filio Salomonis, & decẽ tribus trãſierunt ad Ieroboam 3. Reg. 12 & ſic fuit vterque principatus regalis, & durauit ſic longo tempore, vocabaturque regnum Roboam, & ſucceſſorum eius, regnum Iſrael, quia fere illuc confluxerat totus Iſrael,

D & durauit iſta diuiſio quouſque rex Iſrael Oſæ filius Ella, & decem tribus ſubiectæ ei trãſlatæ ſunt in Aſſyrios 4. Reg. 17. Et tunc deſijt eſſe regnum Iſrael, mãſitque ſolum regnum Iuda in terra Hebræorum, poſt aliquanto tempore vſq; ad captiuitatem Babylonis, & tunc etiam deſijt regnum Iuda eſſe regnum, quia Iudæorum plurimi tranſlati ſunt in Babylonem, ceteri vero fugerunt in Aegyptum timore Chaldæorum occiſo Godolia 4. Reg. 25. & Iere. 42. Et tunc manſit terra Iudæorum deſerta nullo habitante per ſeptuaginta annos 2. Paralip. 36. Poſt reditum de Babylone fuit apud Iudæos totã gens ſemper ſub vnitate principatus, ſed erat princeps ſummus ſacerdos de quo late oſtenſum eſt ſupra 2. cap. q. vlti. & hoc durauit vſque

E ad filios Ioannis Hircani, qui ſibi coronam regalem impoſuerunt, q erant de ſtirpe Machabæorũ, fuerũtq; aliqui reges de ſtirpe eorum vſq; ad Ariſtobolum, & Ircanum: qui de regno contendentes regnum perdiderunt, ſecutaq; ſunt mala plurimã in gente Iudæorũ, & tunc viuente Hircano, qui rex, & ſummus ſacerdos fuerat Herodis Antipatri filius quẽ Aſcalonitam appellamus, concedentibus Romanis rex Iudæorũ factus eſt; & iſte fuit primus de alienigenis, qui fuit rex Iudæorum, & ibi ceſſauit principatus Iudæorum, ſ. ablatum eſt ſceptrum de Iuda, & dux de femore, quia venit tunc ille qui mittendus erat, ſ. Chriſtus, qui natus eſt in diebus Herodis ſupra 2. cap. & ſub hoc tota gens Iudæorum fuit ſub vno principatu regali, & in-

telligitur

tellıgitur de illis, qui redierant de Babylone: nam de- F
cem tribus, quæ in Aſſyrios tranſlatæ fuerant, nunquã
poſtea redierunt, ſed manent ibi vſq; ad præſentem
diem. Mortuo iſto Herode ſucceſſit Archelaus filius
eius in regno, vt patet ſupra 2. cap. & iſte cum regnaſ-
ſet decem annis relegatus eſt in Viẽnã vrbem Galliæ
ibiq; obiit, per cuius exitum Octauianus Auguſtus di-
uiſit terram Iudæorum in quatuor partes, nolens, ꝙ
iam eſſet regnum, vt ait Remigius, & tradidit tres par-
tes filijs Herodis, vnam vero commiſit Pilato, de quo
magis dictum eſt ſupra 2. cap. q. vlti. & ideo quilibet
principatus iſtorum vocabatur tetrarchia, & princeps
vocabatur tetrarcha, & nunc tempore Chriſti erat
iſte modus principatus in gẽte Iudæorum, & iſte He-
rodes erat vnus de tetrarchis: ideo vocatur hic tetrar- G
cha, patet Luc. 3. Vbi ponuntur nomina tetrarchia-
rum, & tetrarcharum, ſ. anno quintodecimo Tyberij
Cæſaris procurante Pontio Pilato Iudæam: tetrarcha
autem Galilææ Herode. Philippo autem fratre eius
tetrarcha Iturçę, & Trachonitidis regionis. Liſaniq au
tem Abilinç tetrarcha. &c.

An erat tetrarcha iſte Herodes, vel rex. Queſt. V.

QVAERETVR de iſto Herode an erat tetrarcha
vel rex. Aliqui dicunt, ꝙ erat rex, quia Mar 6.
dicitur audiuit Herodes rex. Dicunt aliqui, ꝙ
non fuit ille de quo Marcus loquitur, ſed alius, quia
multi Herodes in ſcriptura referuntur. Dicendum, H
ꝙ non ſtat, quià neceſſe eſt. ꝙ ſit idem de quo dicitur
hic, & Mar. 6. & Luc. 9. Quia vnicus fuit Herodes, q
Ioannem Baptiſtam occidit, & tamẽ omnes tres euã-
geliſtæ referunt de iſto, qui occidit Ioannem.
Alij ergo dicunt, quòd idem Herodes eſt, & fuit
tetrarcha, & etiam rex. nam erat tetrarcha, quia erat
princeps quartę partis regni, vel gentis Iudæorum.
fuit aũt rex, quià ſuper terram illã impoſuerat ſibi re-
gium diadema, ſicut diuiſó regno Iudæorum à prin-
cipio in duas partes in vtraque rex fuit, ita & nunc
diuiſò in quatuor partes poterat eſſe rex in qualibet
parte, quia paruitas regionis, vel diſtrictus nihil impe-
dit ad eſſe regem, cum in terra Chananæorum quam
Iudæi occupauerunt erant plures quàm quadraginta I
reges, ipſi enim occiderunt de eis plures quàm trigin-
ta reges Ioſue 12. cap. poterant ergo nunc eſſe qua-
tuor reges, vbi quondam plures quàm quadraginta
fuerant. Dicendum, quòd non erat ille Herodes
rex, quia Romani non permittebant hoc: nam eo ip-
ſo, quòd regnum diuiſerunt, noluerunt, quòd ne-
mo eſſet rex, ſed tetrarchę. Etiam quia ſi iſte He-
rodes fuiſſet rex, cum hæc ſit maior dignitas, quàm
eſſe tetrarcham, licet vtrunque ſimul haberet, no-
minaret eum potius ſcriptura regem quàm tetrarchã,
& tamẽ potius nominatur tetrarchą, quia ſolus Mar.
nominauit eum regem. Matthæus autem, & Lucas
eum tetrarcham dixerunt, quia Luc. 9. Dicitur au-
diuit Herodes tetrarcha. &c. Sed dicendum, quòd K
Marcus vocauit Herodem regem ſorte propter ho-
norem paterni nominis, quia pater ſuus rex fuerat, ſ.
Herodes Aſcalonita. Vel ſorte propter affectum, quia
ille Herodes affectabat regnum, & loquebaẽ de ſeip-
ſo ſicut de rege. Vnde qñ promiſit puellç ſaltãti dare
quidquid peteret, dixit ẽt ſi dimidium regni mei pe-
tieris Mar. 6. Sic dicit Theophilus, ſ. tetrarchã hunc
Matthæus nominat atq; Lucas tanq̃ principantẽ ſupę
quartã partẽ regni patris ſui. Romani enim poſt mor-
tem patris regnum in quatuor partes diuiſerunt. Mar.
autem eum regem vocat aut patris conſuetudine, aut
quia hoc voto eius, ideſt, Herodis cõgruum exiſtebat.

*An Herodes aſſeruerit Ioannem Baptiſtam a mortuis
reſurrexiſſe. Queſt. VI.*

QVAERETVR an Herodes aſſeruerit, ꝙ Ioannes
Baptiſta a mortuis reſurrexerit. Aliqui dicũt,
ꝙ non aſſeruit, ſed audiuit hoc a quibuſ-
dam, & dubitabat quomodo eſſe poſſet, quia ipſe
decollauerat Ioannem Baptiſtam: ſic dicitur Luc. 9.
Ioannem ego decollaui, quis eſt iſte de quo audio ta-
lia? Alij dicunt, quòd Herodes aſſerebat ſurrexiſſe
Ioannem, quia dicitur hic, quòd Herodes dixit pue-
ris ſuis, hic eſt Ioannes Baptiſta ipſe ſurrexit, ideo vir-
tutes operantur in illo, & Mar. 6. dicitur, Herodes
dicebat Ioannes Baptiſta reſurrexit a mortuis.
Dicendum, quòd ordo fuit in hoc, quòd Herodes
audiuit a principio famam Ieſu de miraculis, quæ fa-
ciebat, & non cognouerat perſonam, quia nunquam
viderat eum, nec vidit vſquę ad diem in quo Chriſtus
occiſus eſt, quia tunc remiſſus eſt ad eum, & gauiſus
eſt valde Herodes, vt videret illum. Luc. 23. capitu.
& ideo quærebat Herodes quis erat iſte, qui talia fa-
ciebat, & de quo talia audiebat, & quia pueri, ideſt,
ſerui Herodis non agnouerant etiam Chriſtum dubi-
tabant, quis eſſet, & varie diffiniebant, ideo quidam
dicebant, quòd Ioannes Baptiſta ſurrexerat a mortuis.
Alij dicebant Elias ſurrexit. Alij vero dicebant vnus
de Prophetis antiquis apparuit. & ſic erant variæ ſen-
tentiæ, tandem autem viſa eſt veriſimilior ſententia
aſſerentium, quòd Ioannes reſurrexerat a mortuis, &
hanc tenuit Herodes in fine, ideo ipſe vltimo aſſeruit
Ioannem ſurrexiſſe, & ita Lucas refert dubitationem
quæ fuit a principio. Matthæus vero, & Mar. refe-
runt ſententiam quam vltimo tenuit. Et patet, quia
Luc. 9. Dicitur, audiuit Herodes tetrarcha omnia,
quæ fiebant ab eo, & hęſitabat, eo quòd dicebatur
a quibuſdam, quia Ioannes ſurrexit a mortuis, a
quibuſdam vero, quia Elias ſurrexit, ab alijs vero, quia
vnus de Prophetis apparuit, & ait Herodes. Ioannem
ego decollaui, quis eſt iſte de quo audio talia? quomo-
do autẽ poſt hæc Herodes declinauerit in ſententiam
aliorum, ſ. ꝙ Ioannes ſurrexit a mortuis tacuit Lucas,
& expreſſerunt hoc Mar. & Matthæus, qui tamen
dubitationem Herodis tacuerunt, & ſic ex omnibus
tribus ſimul reſultat vna plena narratio, quæ vnus
ſupplet alium. Sic dicit Auguſtinus lib. de concor.
euan. ſ. Lucas dicit. Ioannem ego decollaui, quis eſt
iſte de quo audio talia? quia igitur hęſitantem Lucas
commemorauit Herodem: intelligẽdum eſt aut poſt
hanc hęſitationem confirmaſſe in animo ſuo, quòd
ab alijs dicebatur, cum dixit pueris ſuis ſicut hic Mat-
thæus narrat, hoc eſt Ioannes Baptiſta. &c. Aut ita
pronuncianda ſunt hæc verba, vt hęſitantem adhuc
intelligant: vtroque enim modo pronunciari poteſt, vt
aut firmatum eum ex aliorum verbis accipiamus, aut
adhuc hęſitãtem ſicut Lucas commemorauit, & ta-
men præcedens ſententia Auguſti. verior, & magis
literæ, & rationi congruens.

*Quomodo Herodes gentilis, vel infidelis credidit eſſe reſur-
rectionem a mortuis, cum Iudæi hoc nondum
crederent. Queſt. VII.*

QVAERETVR circa aliquos quomodo Hero-
des gentilis, vel infidelis credidit eſſe reſurre-
ctionem a mortuis, cum Iudæi, qui ſe religio-
ſos eſſe putabant hoc nondum crederent: nam erant
opiniones inter eos aſſerentibus Saducæis nõ eſſe re-
ſurrectionem, nec ſpiritum, nec Angelum in ita 23. &
Act. 23. Phariſæis vero vtraq; aſſerentibus. quid in ve-
rum eſſet, nõdum certum habebatur, quia ſi habere-
tur

A tur, non permitteretur tam pernicioſa hæreſis, ſcilicet, negantium reſurrectionem, & tamen ſemper dubitabatur in hoc, & contendebant Saducęi cum Phariſæis, vt innuitur infra 23. & Actu. 23.

Aliqui dicunt, quòd gentiles promptiores ſunt ad credendum quàm Iudæi, ideo credidit Herodes. Sic innuit Rabanus dicens. quanta eſt Iudæorum inuidia ex loco iſto docemur. Ioannem a mortuis potuiſſe reſurgere nullo atteſtante, Herodes alienigena pronunciauit. Iudæi vero Chriſtum quem Prophetæ eorum prædixerant, non ſurrexiſſe, ſed furtim ablatum eſſe credere maluerunt, in quo innuebant, quòd promptior eſt animus gentium ad credendum quàm Iudæorum. Sed dicendum, quòd Herodes iſte non erat gentilis, ſed Iudæus, erat tamen alienigena, id eſt, B nō de ſtirpe Iudæorum, ſed Idumęorum vel Arabū, nam auus eius Antipater Idumęus fuiſſe refertur, fuit tamen in ritu Iudaico, & fide, & poſtea filii eius Iudæi nati ſunt, & non Iudæi facti. vnde & Herodes Aſcalonita pater huius Herodis de quo dicitur in Iudaiſmo natus eſt, & conſequenter iſte Herodes: ideo debet computari, vt Iudæus, & non gentilis, vel alienigena. Aliter etiam dici poteſt, ꝙ non apparet ex hoc gentiles fuiſſe promptiores ad credendum reſurrectionem quàm Iudæos: nam Herodes iſte non fuit primus qui credidit reſurrexiſſe Ioannem, ſed pueri ſui hoc aſſerebant, & ipſe dubitabat quomodo fieri potuiſſet, vt patet Luc. 9. Sed tandem ab aliis perſuaſus eſt, & aſſeruit Ioannem ſurrexiſſe, vt patet præcedenti q. & ta- C men pueri Herodis erant Iudæi, quia ipſe dominabatur in terra Iudæorum, ideo non crediderunt gentiles priuſquàm Iudæi etiam ſi Herodes fuiſſet gentilis.

Aliter etiam dici poteſt, & melius, quòd Iudæi non erant increduli circa reſurrectionem, id eſt, quòd aliquis reſurgeret, quia planum erat, quòd Elias ſuſcitauerat viuum mortuum 3. Regum 17. Eliſęus autē ſuſcitauit duos 4. Regum 4. & 13. Et de hoc Iudæi dubitare nō poterant, qui libros ſacræ ſcripturę tenebant. Et ſi dicas, quod Saducæi non recipiebāt omnes libros ſacræ ſcripturæ, ideo nō credebant reſurrectionem. Dicendum, quòd non poterant dubitare de illa, quia Chriſtus ſuſcitauit tres mortuos, quod notum fuit omnibus Iudæis, ſ. filiam Archiſynagogi D ſupra 9. Et filium viduæ in Naym. Luc. 7 Et Lazarū. Ioan. 11. & tamen poſt hæc adhuc negabant Saducęi reſurrectionem. Ideo dicendum, ꝙ non dubitabant Iudæi de ſuſcitatione mortuorum qua aliquis ſuſcitatur ad iſtam vitam mortalem, ſed de reſurrectione generali, qua omnes homines aſſeruntur ſuſcitandi, vt poſtea maneant immortales in alio modo vitæ: nā hoc aliquid maius eſt, & qa de hoc nullum exemplū apparuerat, erat dubium inter Iudæos de reſurrectione, aſſerentibus Saducæis non eſſe reſurrectionem. Et patet hoc efficacius, quia Saducæi de tali reſurrectione arguebāt contra Chriſtum infra 22. Inducentes de muliere, quæ ſeptem viros habuit cuius eorum eſſet vxor in reſurrectione, & Chriſtus dixit, ꝙ in re- E ſurrectione nec nubent nec nubentur, ſed ſunt ſicut Angeli Dei, ſ. non accipientes vxores, nec habentes actus iſtos, quos habuerunt in hac vita corruptibili, ſed ſicut Angeli Dei ſunt puri ſpiritus, qui nullis harum rerum indigent, nec vtuntur, ita homines in ſtatu reſurrectionis erunt effecti ſpirituales quantum ad ſtatum, licet non quantum ad naturam, ideo nullis harum rerum indigebunt, qui autem nūc reſurgunt omnibus his indigent: nam vxores accipiunt ad Hebræ. 11. ſ. acceperunt mulieres de reſurrectione mortuos ſuos, i. vxores acceperunt viros, qui mortui iam erant, vt iterum eſſent viri earum, quia reſurrexerunt. Etiam cibis, & potibus indigent, & vtuntur eis: nam A Lazarus ſuſcitatus comedit, & bibit cū Dño poſt reſurrectionem. Ioan. 11. & hoc, quia illis non donatur immortalitas, ſed ſolum reſumunt vitam talem qualem prius habebant, & de horum ſuſcitatione nemo Iudæorum dubitabat quin aliqñ facta eſſet, & fieri poſſet. talis aūt fuit ſuſcitatio q̄ de Ioanne nunc Herodes credebat: iō nulla difficultas erat Herodi, & aliis Iudęis credere, ꝙ Ioannes potuiſſet reſurgere a mortuis.

Quare Herodes auditis factis Chriſti dixit, quòd Ioannes ſurrexit a mortuis. Quæſt. VIII.

QVAERETVR quare Herodes auditis factis Chriſti dixit, ꝙ Ioannes ſurrexit a mortuis. Aliqui B dicunt, ꝙ non oportet reddi cauſam de hoc, qa Herodes dixit hoc ex errore, & tamen non tenemur cauſam reddere alieni erroris. Sic dicit Hiero. ſuper Matthæum, quidam Eccleſiaſticorum quærunt interpretum quare Herodes iſta ſit ſuſpicatus, vt putet Ioannem a mortuis ſurrexiſſe quaſi alieni erroris nobis ſit reddenda ratio. Sed dicendum, ꝙ licet Herodes deceptus eſt putans, ꝙ Ioannes ſurrexiſſet: tamen motiuum aliquod habebat ad credendum hoc, putabat enim, quòd talia qualia nunc de Chriſto dicebātur, nemo facere poſſet niſi Ioannes. Et patet hoc, qa dixit Ioannes Baptiſta ſurrexit a mortuis: ideo virtutes operantur in eo. Sed diceretur quomodo potuit credere Herodes, quòd Ioannes ſurrexiſſet a mortuis, & C faceret hoc, quia Ioannes viuens nullum miraculum fecit. Ioan. 10. ſ. Ioannes quidem nullum ſignum fecit, quomodo ergo nunc faceret? Dicendum, quòd Herodes, & cæteri Iudæi putabant, quòd Sancti poſt reſurrectionem ſuam maioris poteſtatis futuri ſunt q̄ viuentes fuerant, ideo licet viuens miraculū non egiſſet, poterat poſt reſurrectionem: & in hoc nō errabat Herodes, quia multo fortiores erunt Sancti ſuſceptis dotibus gloriæ tam animæ q̄ corporis q̄ hic fuerunt. Sic dicit Rabanus bene aūt de reſurrectionis virtute oēs ſenſerunt, quòd maioris potentiæ ſunt Sancti futuri cum a mortuis reſurrexerint, q̄ fuerunt cū adhuc carnis infirmitate grauarentur.

D *Quare Herodes non credidit, quòd aliquis Propheta de nouo venerat in mundum. Quæſt. IX.*

SED dicetur quare Herodes nō credidit, quòd aliquis Propheta de nouo venerat in mundum, qui iſta faceret, vt non oporteret poni Ioannem reſurrexiſſe, quia miracula non ſunt ponenda ſine neceſſitate, quòd enim natus eſſet vnus Propheta per quem Deus hæc faceret, miraculū erat, iō potius credere debebat, quòd aliquis Propheta natus erat, qui hoc faceret. Nam Prophetæ viuentes miracula faciebant ſaltem aliqui eorum, vt Elias, & Eliſæus, q mortuos ſuſcitauerunt. Dicendum, quòd hoc forte fuit propter duo. Primo quia iam Iudæi non habebāt ali- E quos Prophetas, & diu erat, quòd nullus eorum apparuerat, ideo nec crederet Herodes, quòd iſte Propheta naſceretur. Secundo, & melius propter magnitudinem operis, quia licet crederetur, quòd aliquis Propheta naſceretur, non putabant, quod talia facere poſſet niſi a mortuis quis reſurgeret, eo ꝙ reſurgētes maioris efficaciæ credebant q̄ viuentes. Quod patet, quia Ioannes viuens nullum miraculum fecerat, & nunc reſurgens credebatur omnia hæc facere, q̄ de Chriſto dicebantur. Item patet efficacius, quia Luc. 9. Vbi Herodes audiens opera Chriſti miratus eſt, & quærebat quis eſſet, & ponuntur multorum opiniones de eo, & tñ nemo aſſeruit iſtum eſſe niſi aliquem reſurgentem a mortuis: nam dicitur audiuit Herodes

tetrarcha

tetrarcha omnia, quæ fiebant ab eo, ideſt, a Chriſto, &
heſitabat, eo ꝙ dicebatur a quibuſdam, ꝙ Ioannes Ba-
ptiſta ſurrexit a mortuis: a quibuſdam autem, quia
Elias apparuit, alijs vero, quia vnus de Prophetis anti-
quis ſurrexit, & nullus potuit eſſe Chriſtum aliquem
nunc natum, ſed reſurgentem. vel redeuntem de alio
ſeculo, ſicut Eliam quem viuere credebant in paradi-
ſo. Sed dicẽdum, ꝙ licet iſtud eſſet motiuum aliqua-
le Herodis, & tamen fallebatur ipſe, & pueri ſui, quia
aliquis de viuentibus ſperabatur futurus a Iudæis, qui
hæc omnia faceret, ſ. Meſſias, qui maior omnibus ho-
minibus futurus erat, & credebatur, vnde quando Iu-
dæi quidam viderunt Ieſum hic tam magnifica agen-
tem dixerunt, nunquid iſte eſt filius Dauid? ſupra 12.
Alij autem dixerunt, nunquid iſte eſt Chriſtus? Ioã. 7.
Et ibidem dicitur, Chriſtus cũ venerit nunquid plura
ſigna faciet, quàm quæ hic facit? & ita rectius putare
debuiſſet Herodes ꝙ qui hoc faciebat erat Meſſias, q̃
ꝙ erat Ioannes reſurgens. & tamen forte nõ erat circa
hoc valde inſtructus, quæ ad ſacram religionem per-
tinebant, ſed potius negligebat ea, vt ait Chry. ideo
fuit ſibi occaſio errandi dicendo, ꝙ Ioannes ſurrexiſ-
ſet, & tamen hoc erat magna laus Chriſti, ſ. ꝙ de ip-
ſo crederet Herodes, ꝙ talis erat, ꝙ nullus viuentium
talia facere poterat qualia ipſe faciebat, ſed oportebat
aliquem a mortuis reſurgere, & ideo euangeliſtæ in-
troduxerunt iſtud tanquam altiſſimum teſtimoniũ de
factis Chriſti: ideo tres Euangeliſtæ hoc retulerunt,
quod non faciunt niſi in eis quę valde neceſſaria ſunt
ad oſtenſionem geſtorum Chriſti.

Cur Herodes potius credidit, quòd reſurrexiſſet Ioannes quàm aliquis de alijs: cum Ioannes nullum miraculum feciſſet. Quæſt. X.

QVAERETVR, cum multi ꝓphetæ eſſent mor-
tui, qui miracula fecerant, & Ioannes non fe-
cerat miraculum aliquod, cur potius credidit
Herodes, quòd ſurrexiſſet Ioannes quàm aliquis dę
alijs. Dicendum, quòd licet omnes crederent, quòd
iſte, qui hęc faciebat, erat aliquis reſurgens a mortuis.
Luc. 9. tamẽ non concordauerunt omnes in eodem,
ſed quidam dicebant Eliam: alij Ioannem: alij vnum I
de antiquis Prophetis eodem cap. alij dicebant eſſe
Ieremiam infra 16. Et tamen vltimo magis creditum
eſt eſſe Ioannem quàm aliquem alium. Ratio eſt,
quia Ioannes habebatur maioris reputationis, quàm
omnes iſti, eo quòd fuerat ſanctior, quia nunquàm
inter Iudæos aliquis tantæ abſtinentiæ viſus eſt, ita
vt Iudæi illum crederent eſſe Meſſiam. Luc. 3. & Ioã.
1. Sed ipſe negauit hoc, & tamen de nullo priorum
putatum eſt, quòd eſſet Meſſias. Item quia Chriſtus
teſtificans fuerat de eo, quòd inter natos mulierum
non ſurrexerat maior Ioanne Baptiſta ſupra 11. He-
rodes etiam ſpecialiter habebat Ioannem in magna
opinione, & eo audito libenter multa faciebat. Mar.
6 Ideo potius credidit de Ioanne. Et cum dicitur, K
quòd Elias, & alij Prophetæ fecerant miracula, &
non Ioannes. dicendum quòd Herodes, & Iudæi pu-
tabant, quod Sancti quando reſurgerent non reſur-
gerent in eadem virtute in qua viuentes fuerant, ſed
in valde maiori, & quòd iſta virtus daretur eis ſecun-
dum conditionem meritorum vitæ, & quia Ioannes
credebatur ſanctior omnibus Prophetis præcedenti-
bus, quod verum erat, cum Chriſtus dixerat, quòd
inter natos mulierum non ſurrexerat maior Ioanne
Baptiſta, creditum eſt, quòd Ioannes ſurrexerat po-
tius quàm aliquis aliorum prophetarum.

F *Quomodo poterat Herodes credere, quòd iſte, qui hæc miracula faciebat erat Ioannes. Et quod Sancti cum corpora reſurgentium poſſunt ſe aliter habere quàm prius, ſcilicet, figuram mutando.* Quæſt. XI.

QVAERETVR quomodo poterat Herodes cre-
dere, quòd iſte, qui faciebat hæc miracula erat
Ioannes Baptiſta: nam viuente Ioanne
Baptiſta viuebat Ieſus, eratque ei diſſimilis moribus,
quia Ioãnes erat valde abſtinens ſemper ieiunans im-
mo pluſq̃ ieiunans, ſ. non manducans. Ieſus autem
manducabat ſicut cæteri homines ſupra 11. Scilicet,
venit Ioannes non manducans nec bibens, & dicunt,
quia dæmonium habet, venit autem filius hominis
G manducans, & bibẽs, & dicũt, Ecce homo vorax. Etiã
Iudæi cognoſcebãt Ieſum diſtinctum a Ioanne, quia
Ioannes oſtenderat Ieſum Iudæis dicens, ecce agnus
Dei. Ioan. 1. Dicendum, ꝙ Herodes credidit, ꝙ Ioan-
nes ſurrexerat in corpore quod prius habebat, & ta-
men potuit hoc credere, quia non viderat Ieſum: nã
ſi agnouiſſet Ieſum, & Ioannem ſimul viuentes, &
modum viuendi vtriuſque non potuiſſet hoc putare,
quia tamen non viderat Ieſum, forte putabat, ꝙ talis
figuræ, & ſtaturæ erat ſicut Ioannes, & euiſdem modi
viuendi: vnde non potuit Herodes longo tempore
manere in hac opinione, quia etiam non videndo Ie-
ſum cum informaretur de vita Chriſti, & cæteris acci
dentibus eius videret manifeſte, ꝙ non erat Ioannes,
H ſed poterat manere dubium an eſſet Elias, vel Iere-
mias, aut alius de Prophetis antiquis: licet corpo-
ris figura, & ſtatura differret in Ieſu, & Ioanne. nihil
impediebat credi Ieſum eſſe Ioannem reſurgentem,
quia Sancti reſurgentes poterant corpora aliàs habe-
re figurata quàm prius fuerant, cum reſoluta fuerint
in cineres, & de nouo fabricentur de eadem materia:
ideo qualemcunq; figurã induere poſſunt, & conſtat,
ꝙ in multis reſurgentibus figura, & ſtatura mutabi-
tur, quia fuerunt turpes facie, & tota corporis habitu-
dine, & quidã valde parui, alij in portionitate magni.

Quare dixit Herodes, ideo virtutes operantur in Ioanne. Quæſt. XII.

QVAERETVR quare dixit Herodes iõ virtutes
operantur in eo. Aliqui dicũt, ꝙ putauit He-
rodes, ꝙ Ioannes ſurrexerat, & tñ ꝙ nõ ap-
parebat, ſed in virtute eius alij faciebant miracula, &
ita crederet Ieſum non eſſe Ioannẽ, ſed Ieſum in vir-
tute Ioannis operari, & tunc non erit aliquod incon-
ueniens, ſ. quõ poterat Ieſus eſſe Ioannes. Sed dicen-
dum, ꝙ non ſtat, quia Herodes putauit, ꝙ iſte, q facie-
bat miracula iſta erat Ioannes, qa dr̃ in litera: Audiuit
Herodes famam Ieſu, & ait pueris ſuis, hic eſt Ioãnes
Baptiſta ipſe ſurrexit a mortuis. Ideo dicendũ, ꝙ puta-
uit Herodes Ieſum eſſe Ioannem, & dixit iõ virtutes
operanẽ in eo, ſ. nõ ſolum ipſe operaẽ virtutes, ſed alij
K ꝑ eum: nã Apoſtoli quos Chriſtus ꝑ varia loca ad præ-
dicandũ miſit, faciebant miracula, quia erat ad hoc eis
tradita poteſtas a Chriſto ſupra 10. cap. & audiuit tũc
Herodes famam Chriſti, & dixit, ꝙ oẽs iſti Apoſtoli
Chriſti faciebant miracula, aliàs virtutes in Ioannem,
q ſurrexerat a mortuis. Et patet hoc, quia Mar. 6. &
Luc. 9. ponitͤ poteſtas tradita Apoſtolis, & qũo ad prę-
dicandũ miſſi ſunt, & tunc ſequitur, ꝙ audierit Hero-
des famam Ieſu, quaſi ꝑ ea q̃ Apoſtoli faciebãt audiret
famã Ieſu: non tñ eſt intelligendũ, ꝙ mox, vt Chriſtus
miſit Apoſtolos ad prædicãdũ audiuit Herodes famã
Chriſti: iõ Matthæus, q magis ſecutus fuit hic ordinẽ
rerum geſtarũ, non poſuit hic iſtam famam Ieſu apud
Herodem mox poſt Apoſtolorum miſſionem ad prę-
dicandum,

dicandum, ſed multis interpoſitis, quia poſuit illā 5. 10. Dicūt aūt quidā virtutes operantur in eo, i. in noīe eius. Sed falſum eſt, quia Apoſtoli, qñ operabant̄ nō exprimebant nomen Ioan. ſed Ieſu: Marc. 16. in noīe meo dæmonia eijcient. Et ēt extranei qui non erant diſcipuli Chriſti faciebant miracula in noīe Ieſu, Luc. 9. ſ. vidimus quendā in noīe tuo eijcientē dæmonia, qui non ſequit̄ te nobiſcum. Dicendū igit̄, q dixit Herodes, q virtutes operant̄ in illo, i. in ptāte eius, & verū erat, q in ptāte Ieſu operabant̄ diſcipuli eius, & tñ putauit Herodes, q Ieſus erat Ioannes reſurgens, ideo dixit, q in eo operabantur virtutes, & dixit ideo virtutes, &c. q. d. qñ Ioannes viuebat non ſolū diſcipuli eius, ſed ēt nec ipſe fecit miracula aliqua Io. 10. c. quia tñ nunc ſurrexit eſt maioris ptātis, ideo non ſolum ipſe operatur miracula, ſed ēt alij in ptāte eius. *Herodes enim* Quia ſupra facta eſt mentio de morte Ioannis, hic incidentaliter oſtēdit Mattheus modum mortis, & diuidit̄ in duo, quia primo oſtendit mortis eius cauſam. Secūdo modum, & ordinem, ibi. *Die autem Natalis*. Circa primum dicitur. *Herodes enim tenuit Ioannem* Ideſt poſuit in vinculis, vel tenuit, i. apprehendit eum, quia ſequitur. *Et alligauit eum*. Scilicet in vinculis. *Et poſuit in carcerem*. In quo manſit longo tempore, ne ſic moleſtaret Herodē ſuper matrimonio, vel potius adulterio cum Herodiade. *Propter Herodiadem*. Poteſt dupliciter intelligi. Vno modo propter Herodiadem, i. ſuadente illa Herodi, q Ioannem alligaret. Nam oderat eum cum poſtea petierit caput eius. Alio modo propter Herodiadem, i. quia Ioannes arguebat Herodem ſuper Herodiadem, quam tenebat, & non potens ſuſtinere iſtas redargutiones, tenuit eum in vinculis, ne eum moleſtaret. *Vxorem fratris ſui*. Scilicet Philippi, vt dicitur Marc. 6. quia Herodes, & Philippus erant fratres ambo filij illius magni Herodis, & primi Aſcalonitę, ſub quo Chriſtus natus eſt, qui occidit Innocentes, & ambo erant tetrarchę, quia Herodes iſte erat tetrarcha Galilææ, Philippus autem erat tetrarcha Ituręę, & traconitidis regionis: Luc. 3. *Dicebat enim illi Ioannes*. Scilicet Herodi, quia illum præcipue reprehendebat. *Non licet tibi habere eam*. Ideſt retinere, quia non eſt vxor tua, ſed fratris tui Philippi. *Et volens eum occidere*. Hoc volebat incitatus ab Herodiade, quam diligebat. *Timuit populum*. Scilicet ne inſurgerent contra eum, & ſubditur cauſa, ſcilicet *Quia ſicut prophetam eum habebant*. Ideſt in honore prophetę putantes a Deo miſſum, & libenter ſe opponerent cōtra quemlibet propter illum.

B

C

D

Quare Mattheus inducit iſtam hiſtoriam hic de morte Ioannis, Et quod ſola neceſſaria, vel vtilia ad naturam humanam ab Euangeliſtis ſcribuntur. Quæſt. XIII.

QVAERETVR, quare Mattheus inducit hic iſtā hiſtoriam de morte Ioānis, quia videtur eſſe extra materiam Euang. nam intentio Euangeliſtarum eſt narrare geſta Chriſti, ideo vr̄ hic ſuperuacue addita. Dicendum, q intentio Euangeliſtarum eſt enarrare geſta, & dicta Chriſti, non quidē oīa, ſed ſolum ea, q̄ ad ſalutem nr̄am pertinent: nā multa fecit Xp̄s ex conditione humanitatis, vt comedere & bibere, & loqui q̄ non erant neceſſaria ad ſalutē nr̄am, ideo p ſingla nō fuerunt enarrata: mādūcate. n. & bibere ad veritatem humanę naturę pinuet, cū ipſe reſurgēs ad oñdēdum, q verus hō erat comederit: Luc. 24. & ideo quia tā ante mortē, q̄ poſt mortem, neceſſe erat oñdi de eo q erat verus hō, & ideo vtroq; tpe oñdunt Euangeliſtę q manducauerit, & biberit, quid tñ quotidie manducaret, aut biberet, aut quoties, aut quō, quia non erat neceſſarium ad ſalutē nr̄am ſubticuerunt Euangeli-

E

A ſtę, ſola illa, q̄ ad ſalutē nr̄am expectabant referentes, licet quædam non tñ oīa, quia & ſi oīa miracula Chriſti conferebant ad confirmationem fidei, & tota prædicatio eius ad moralem inſtructionem, tamen nec ſcribuntur omnia miracula, nec referuntur omnes ſermones ſui, ſic dicitur Io. 20. multa quidem, & alia fecit Ieſus in conſpectu diſcipulorum ſuorum, quę in libro hoc ſcripta non ſunt, ſed hæc ſcripta ſunt, vt credatis, quia Ieſus eſt filius Dei, & credentes vitam habeatis in nomine eius. ſola igitur illa ſcribuntur, quæ vel neceſſaria erant, vel valde vtilia ad ſalutem noſtram, mors autem Ioannis, & quęcunque ad eum pertinentia, abſolute non ſunt materia Euangeliſtarum, vnde quantumcunque eſſet Ioannes ſanctiſſimus nihil de eo ageretur. quia tamen interdum enarratio hiſtoriarum exterarum eſt pars geſtorum Chriſti, enarrantur illę, non quidem inquantum ſunt tales hiſtorię, ſed inquantum pertinent ad Chriſti hiſtoriā, vt partes eius, ſic patet de Herode, & Pilato, & Caipha, & Phariſęis, de quibus multa narrantur ab Euangeliſtis, & licet omnes iſti mali eſſent, inquantum tñ geſta Chriſti, non poterant plene referri niſi de iſtis multa dicerentur, ita tñ dicuntur inquantum ſunt ſolum neceſſaria ad explicandū Chrī hiſtoriā, ſ. quia iſti aliqd egerunt, vel dixerunt ɔ Chrm̄, vel pro eo: inquātum vero facta eorum, non attinent ad Chriſti hiſtoriam ſubticentur, & ita fuit de Ioanne Baptiſta: nam geſta eius multum attinent ad Chriſti hiſtoriam: Ioānes attamen non venit propter aliud à Deo miſſus, niſi vt oſtenderet Chriſtum Iudęis, & diſponeret eos ad ſuſcipiendum illum: Io. 1. hic eſt de quo vobis dixi, & ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtetur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans. & quia neceſſarium erat, q Ioannes eſſet magnæ auctoritatis ad hoc, q teſtimonium eius, quod de Chriſto perhibebat eſſet firmum, fuit datum Ioanni, q eſſet excellentior omnibus patribus antiquis ſup. 11. inter natos mulierum non ſurrexit maior Ioanne Baptiſta. Etiā oportuit, q Ioannes qui perhibebat teſtimonium illud agnoſceretur tanquam vir maximę auctoritatis, & ad hoc oportebat, q Euangeliſtæ qui ſcripſerant teſtimonium, quod Ioannes de Chriſto perhibuerat, ſcriberent quoque excellentiam vitæ Ioannis, & ideo omnes Euangeliſtæ ſcripſerunt de vita Ioannis, vt patet ſup. 3. & 11. & Marc. 1. & Luc. 1. & 3. & Ioan. 1. & 3. nam hoc ſcribere erat ſcribere vitam Chriſti. Et nō eſt verum, vt aliqui putant, q vita Ioannis deſcripta eſt propter ſanctitatē ſuam, quia nemo fuit ſanctior eo ſup. 11. quia mater Chriſti ſanctior fuit, & tñ de ea pauca ſcripta ſunt, de Ioanne autem multa; nam de ea ſola illa ſcripta ſunt, quæ ad Chriſtum pertinebāt, ſ. quomodo eum concepit, & peperit: Lucę 1. & ſecundo, & pręſentauit in templo, & fugit, cum illo in Aegyptū ſup. 1. & ſecundo, & in paſſione ſua aſtitit ei: Io. 19. cętera autem vitæ ſuę licet miris virtutibus plena ſint, vt quam ſpiritusſanctus perfuderat, non referuntur ab Euangeliſtis. Mors autem Ioannis ab Euangeliſtis exprimitur pro neceſſitate factorum Chriſti, quia oportebat ſcribi hic, quomodo Herodes audiuit famam Chriſti, vt videatur in qua reputatione erat Ieſus apud Herodem, & quia ille dixit ille eſt Ioannes ipſe ſurrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in illo, oportet dici, quod Ioannes mortuus fuerat, & vt videretur quomodo mortuus eſt, oportuit poni cauſam, & modum mortis. Secundo fuit ad oſtentionem veritatis verborum Chriſti: ipſe enim dixit ſup. 11. de Ioanne, quid exiſtis videre in deſertum arundinem vento agitatam, quaſi dicat, non: in quo innuebat Ioannem eſſe virum magnæ conſtantię.

Et patet hoc in morte ſua, quia arguebat regem adulte-

adulterum, & potius voluit mortem tolerare arguendo, quam blandiendo magnis honoribus extolli. Tertio fuit ad oſtenſionem ſanctitatis Ioannis, quia quanto Ioannes eſſet maioris auctoritatis, tanto eſſet firmius teſtimonium, quod de Chriſto perhiberet, ideo ſicut ad oſtendendum ſanctitatem ſuam erat neceſſe deſcribi vitam eius admirabilem, ita fuit conueniens deſcribi mortem glorioſam pro veritatis prędicatione arguendo Herodis vitia. Quarto prodeſt ad exemplum poſterorum, vt ſciamus quales nos eſſe oportet, vt pro veritatis defenſione mortem glorioſam ſubire non formidemus, ſed rationes præcedentes ſunt magis pręcipuę.

An iſtud de morte Ioannis ſit ad præcedentia continuatum. Et quo tempore decollatus fuerit. *Quæſt. XIIII.*

QVAERSTVR, an iſtud de morte Ioannis ſit cōtinuatum ad pręcedentia. Dicendum, ꝙ hic eſt ordo artificialis: nam manifeſtum eſt prius fuiſſe mortem Ioannis, quam Herodes diceret Ioannes ſurrexit à mortuis, & tamen, quia hoc fuit introductum propter illud vt oſtenſum eſt præcedenti q. eſt mutatio ordinis. Sed dicetur an ſit hoc ſaltem continuatum ad præcedentia de eis, quæ Nazareni dicebant de Chriſto præced. capit. Dicendum, ꝙ circa incarcerationem, & mortem Ioannis nemo Euangeliſtarum ſeruauit ordinem rei geſtę, ſed tenuit ordinem artificialem, quia non narratur iſta hiſtoria de principali intentione, ſed propter ea quę ad Chriſtum pertinēt, ideo ibi vbi conuenire magis viſum eſt cuilibet Euāgeliſtarum, illam interſeruit. Sic dicit glo. ſ. quia vero dixerat de opinione & incarceratione Ioannis cum nihil de morte dixiſſet, ideo reuertitur & narrat qualiter obierit. Sic etiam dicit Chryſoſt. ſ. & hanc hiſtoriā Euangeliſta non principaliter inducit, quia totum ſtudium fuit ei dicere de Chriſto, & nihil aliud niſi ad hoc conferre deberet, & ob hoc non tenent omnes Euangeliſtæ eundem ordinem narrandi de Ioanne, ſed vt cuilibet viſum eſt. Nam Lucas dixit de alligatione & incarceratione Ioannis antequam explicaret Chriſtum ab eo baptizatum eſſe, & de hoc manifeſtū eſt, ꝙ eſt anticipatio: nam poſtquam Ioannes incarceratus fuit, nec baptizauit, nec prędicauit, quia in carcere occiſus eſt, infra in litera & Marc. 6. & tn̄ Ioannes baptizauit Ieſum ſup. 3. & Luc. 3. ergo prius baptizauit eum, quam incarceraretur, & ſic Lucas nō tenuit ordinem rectum, ſed Matthęus, & Ioannes tenuerūt eum, quia ſup. 3. ponitur de baptiſmo Chriſti à Ioanne baptizato & ſup. 4. ponitur de incarceratione Ioannis, & ſic Io. 1. ponitur ꝙ Ieſus à Ioanne fuerit baptizatus, & oſtenſus populo, & Io. 3. ponitur qūo Ioānes baptizabat antequam incarceraretur, & paulopoſt incarceratus eſt, de morte autem Ioannis non poteſt colligi ex Euangeliſtis quo tp̄e fuerit, quia illa introducitur non de intentione principali, & ideo non introducitur ab omnibus eodem loco: nam Lucas, & Matthęus poſuerunt illam mox poſt ptātem Apoſtolis traditam, & miſſionem ad p̄dicandum Marc. 6. & Luc. 9. Matthęus aūt poſuit eam hic poſt p̄dicationē Dn̄i in Nazareth. Vnde neſcitur quo tp̄e vitę Chriſti Ioannes decollatus fuerit, & tn̄ ſi Hier. credimus nōdum anno integro prędicauerat Chriſtus, qn̄ decollatus eſt Ioannes: vt ait. n. Hier. ſuper Math. eo tp̄e quo Ioannes decollatus eſt erat Dn̄s triginta annorum, & tn̄ qn̄ Chriſtus baptizatus eſt erat incipiens annorum triginta: Luc. 3. i. in principio anni triceſimi, quia non effluxerant de anno illo niſi tredecim dies, quot ſunt à Natale Dn̄i vſq; ad Epiphaniam, quia eodem die reuolutis annis vigintinouem baptizatus eſt Chriſtus

F quo magi eum adorauerunt. vt Eccleſia cantat, & tn̄ Chriſtus non p̄dicauit vſq; poſt baptiſmū: nam ſtatim vt baptizatus eſt deſcendit in deſertum, & manſit ibi 40. diebus ieiunans Marc. 1. & qn̄ deſcendit incępit p̄dicare per Galilęam Luc. 4. & ſupra 4. c. & ſic de anno triceſimo ętatis Chriſti, duo menſes ad minus tranſirent antequam p̄dicare inciperet, & ideo qn̄ Chriſtus finiret annum triceſimum nondum prędicaſſet decē menſibus integris. ſi igit̄ anno triceſimo Chriſti decollatus eſt Ioānes, neceſſe eſt, ꝙ nondū vno anno integro Chriſtus p̄dicaſſet, niſi dicat̄, ꝙ Xp̄s non erat triginta annorū quouſq; compleret triceſimū iuxta cō-
G ſuetudinē quorundā, qui annū inceptum nō cōputāt quouſque expletus fuerit, & ideo ēt ſuppoſito, ꝙ verum dicat Hieronym. neſcietur pręciſe quo tempore Chriſti Ioannes decollatus fuerit, vel quæ geſta Chriſti erant, quando Ioannes decollatus eſt.

Quare Herodes Ioannem incarcerauit. *Quæſt. XV.*

QVAERSTVR, quare Herodes incarcerauit Ioānem. Dicendum, ꝙ occaſio fuit, quia arguebat eum ſuper illicitis nuptijs. Sed eſt dubium, an voluerit hoc facere, vel ſuggerente Herodiade hoc fecerit. Aliqui dn̄t, ꝙ fecerit ſuggerēte illa, quia Herodes honorabat Ioannem reputans eum virum ſanctū, & audito eo multa libenter faciebat Marc. 6. Herodias aūt inſidiabatur Ioannem ad mortem eo. c. ideo v̄r, ꝙ ſua-
H dente ipſa factum fuerit, quod pōt haberi ex hac litera, ſ. poſuit eum in carcerem propter Herodiadem, i. quia Herodias hoc fieri rogauerat. Vel propter Herodiadem, i. quia Ioannes accuſauerat Herodem ſuper Herodiadis illicitis nuptijs. Dici pōt, ꝙ Herodes fecit hoc ſponte, ēt non ſuggerente Herodiade propter ipſum, ſ. quia Ioannes arguebat eum pro vxore ſua, & pro hoc eum punire voluit, & tn̄ occidere eum non audebat propter populum, qui eum tenebat, vt prophetam ſup. in litera, ideo voluit ſaltē incarcerare eū, quod facere poterat. Secundo quia dato, ꝙ non hēret animum vindictę Herodes contra Ioannē, tn̄ vt euaderet vexationem eius voluit eum incarcerare: nam
I Ioannes prędicans arguebat publice Herodem, de illicitis nuptijs, nunc vero clauſus carcere prędicare non poterat, & ſic ceſſaret arguere Herodem. Et forte iſta fuit cauſa pręcipua: nam Herodes ſciebat Ioannem virum ſanctum, & audito eo multa libenter faciebat: Marc. 6. ideo licet argueret eum, non cogitabat Herodes ipſum occidere, ſed impedire ne poſſet eum arguere, quod fieret incarcerando illum, ideo ipſum incarcerauit. Hoc patet, q̄ a cū Herodes occidit Ioannē petente Herodiade, contriſtatus eſt: Marc. 6. ſ. quia voluiſſet libenter non occidere ipſum, ſed putauit turpe eſſe regi promiſſa iuramenta nō cōplere. Tertio quia forte Herodes voluit caſtigare Ioannem per pęnam carceris, vt deſiſteret ab argutione eius, & ſic intēderet longo carceris labore eum affligere, vt ſic cū co-
K geret ab iſta redargutione recedere, & tunc eum ſolueret. Quarto poteſt dici, ꝙ faciebat in fauorem Ioannis: nam Herodias oderat Ioannem, & inſidiabatur eum ad mortem: Herodes autem cuſtodiebat eum: Marc. 6. id eſt cuſtodiebat eum, ne Herodias illum occideret, vt dicit glo. & ad magis ſeruandum poſuit eū in carcere, quia ibi nemo auderet nocere Ioanni niſi iubente Herode. Quinto fuit forte ad ſatisfaciendū Herodiadi, quia illa oderat Ioannem, & non poterat ei nocere niſi per manum Herodis, & peteret ab eo, quod illum occideret, ipſe autem nollet, quia venerabatur Ioannem, & cuſtodiebat eum: ad ſatisfaciendū ergo Herodiadi incarcerauit Ioannem, vt ſic illa ſaturaretur in pęnis Ioannis, & teneret eum ſic lōgo tempore, & iſta etiam eſt veriſimilis expoſitio.

Quæ-

Quomodo auſus eſt Herodes Ioannem incarcerare. Quæſt. XVI.

QVAERETVR, quõ auſus eſt Herodes incarcerare Ioannẽ, quia erat Ioannes magnę opinionis apud populum qui eum, vt prophetã hẽbat, & veniebant oẽs ad eum, vt baptizarent̃ in Iordane ſupra 3. & Marc. 1. debuit ergo timere, ꝙ ppl's inſurgeret in eum pp Ioannẽ: nam ſup. in lr̃a dr̃, ꝙ timuit occidere eum pp pplm: ergo & timere debet incarcerare eum. Dicendum, ꝙ Herodes, non timuit incarcerare Ioannẽ pp duo, quia non eſt ęquale de morte & de incarceratione, quia pro paruo malo incarcerationis non moueretur ppl's facili ꝯ Dñm ſuum, ſicut pro malo magno occiſionis. Secundo & pręcipue, quia ſi Ioanne incarcerato populus turbaret̃ & moleſte hoc ferret, ſolueret illũ ſtatim Herodes, & ſic placaret turbationem populi, ſi aũt Ioannẽ occideret non eſſet malum remediabile, & ſic non poſſet placare populum contra ſe inſurgentẽ, ideo licet vellet occidere Ioannẽ nõ auſus eſt propter populum, ſed incarcerauit eum.

Quid erat hoc propter quod Ioannes arguebat Herodem Et quomodo committitur inceſtus, & adulterium. Et quæ fuerit Herodias. Quæſt. XVII.

QVAERETVR quid erat hoc pp quod Ioannes arguebat Herodem. Dicendum, ꝙ erant illicitæ nuptiæ, quia Herodias, q̃ nũc Herodes tenebat in vxorem, fuerat vxor Philippi fratris Herodis huius, & nõ licebat Herodi hr̃e illam viuente Philippo: mortuo .n. fratre maiore poterant minores accipere vxorẽ illius, qñ non dimiſerat liberos, immo cogebant̃ Deut. 25. Alioquin diſcalciabantur, & expuebat̃ in faciẽ eorum, & vocabat̃ domus diſcalciati domus illius q nolebat eam accipere eo. c. viuente aũt fratre nõ licebat alteri fratri accipere vxorem illius. Sed nunquid poterat hr̃e Herodes iſtam Herodiadem repudiante eam Philippo priori viro: nam qñ vir repudiabat vxorẽ, licebat ei nubere cui vellet accepto libello repudij in manu ſua: Deut. 24. ideo repudiata à fratre poſſet tñ ſire ad alterum fratrem. Dicendum. ꝙ non poterat, quia inter fratrem ad vxorem fratris ſui erat talis gradus affinitatis qui ſcđm legem erat illicitus: Leuit. 18. niſi in caſu ſpeciali, ſ. mortuo fratre, qñ frater ſuſcitare volebat ſemen defuncti, quia tunc iudicabatur iſte eadem perſona cum mortuo, aliàs nõ licebat, & ideo à fortiori ſi frater repudiaret vxorem, non licebat alteri fratri illam accipere obſtante affinitate pręd ícta, ita nunc ẽt ſi Philippus repudiaret Herodiadem, non liceret Herodi hr̃e illam, & tñ dicendum, ꝙ non repudiauit eam, ſed eo inuito accepit eã Herodes, & tenebat, ideo manebat ſp illicitus coitus. Et patet quia Ioãnes dicebat Herodi, non licet tibi hr̃e vxorem fratris tui, & tñ ſi repudiaſſet illam, iam non eſſet vxor eius: ergo non erat repudiata, ſed violenter inuito Philippo accepta. Et dicẽdum, ꝙ Herodes duo crimina cõmittebat, ſ. adulterium, & inceſtum. adulterium quidem, quia alienam vxorem tenebat, inceſtum aũt qa erat ei coniuncta gradu affinitatis prohibito: Ioannes aũt dixit, non licet tibi hẽre vxorem fratris tui Marc. 6. in quo vtrunque crimen tangitur, adulterium quidem cum dixit vxorem, quia eo ipſo, ꝙ erat vxor alterius, erat cum ea adulterium, inceſtus autem inquantum dixit fratris tui. Circa iſtam Herodiadem dicũt quidam, ꝙ Herodias fuit filia Ariſtoboli filij magni Herodis, & fuit ſoror Herodis Agrippę qui occidit Iacobum, & iſte Herodes de quo hic dicitur Antipas fuit frater Ariſtoboli ex patre ſicut dicit Ioſephus, & hiſtoria Scholaſt. hæc Herodias fuit cõiuncta matrimonialiter Philippo fratri Herodis, quia hic erat licitum ſecundum legem: Herodes autem amauit eam amore illicito, & ideo eam fraudulẽter abſtulit fratri ſuo, de voluntate tamen Herodiadis, & hoc erat illicitum, ꝙ frater teneret vxorem fratris, & ideo Ioannes arguebat Herodem. Alij dicunt aliter, ſ. Hier. & Beda, ſ. quòd Herodias fuerit filia regis Arabum tradita in vxorem Philippo, cum ait Hier. vetus narrat hiſtoria Philippum Herodis maioris filium huius autem Herodis fratrem duxiſſe Herodiadem vxorem filiam Arethę regis Arabum, poſtea vero exortis inter ſocerum, & generum quibuſdam ſimultatibus, ſocerum tuliſſe filiam ſuã, & in dolorem prioris mariti Herodis inimici eius nuptijs copulaſſe. Iſtud videtur eſſe veriſimilius, quam pręcedens dictum, & tamen non affert quidquid horum fuerit, cum conſtet, quòd Herodes habebat vxorem fratris ſui viuentis in vxorem, quod illicitum erat, & Ioannes illud redarguit.

Quomodo Herodes volebat occidere Ioannem, quia videtur potius oppoſitum. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR, quomodo Herodes volebat occidere Ioannem, vt hic dicitur, quia potius videtur quod [illegible] olebat eum ſaluum eſſe, quia Marc. 6. dicitur quod Herodias inſidiabatur Ioanni, vt occideret eum, nec poterat, Herodes autem cuſtodiebat eum ſciens eum virum iuſtum, & ſanctum, ideſt cuſtodiebat eum, ne poſſet Herodias ei nocere, vt dicit gloſ.

Dici poteſt vno modo, quòd Herodes ſępe redargutus à Ioanne de illicitis nuptijs oderat Ioannem, & eum occidere voluit, & tamen non auſus eſt propter populum, ideo incarcerauit eum ſaltem, vt ſic eum puniret aliqualiter,

Aliter poteſt dici, & forte melius, quòd Herodes, licet redargutus eſſet ſępe à Ioanne, non ita oderat eum, quod vellet eum occidere, ſciens eum virum ſanctum, & iuſtum, ſed potius cum videret, quòd Herodias volebat eũ occidere, & inſidiabatur ei, ad hoc cuſtodiebat eum, ne illa nocere poſſit illi Marc. ſexto, & tamen cum Herodias ſępe apud Herodem oraret pro morte Ioannis, flexus ille vxoris blanditijs concepit animum occidendi Ioannem poſthabita ſanctitatis reuerentia, timor tamen populi eum prohibuit, quia timuit, quòd populus inſurgeret in eum propter Ioannem: tenebat ergo eum in carcere nihil ei amplius nocens.

Quomodo populus habebat Ioannem, vt prophetam. Et illius mortis, quæ fuerit occaſio, Quæſt. XIX.

QVAERETVR, quõ populus hẽbat Ioannem, vt prophetam. Dicendũ, ꝙ populus tenebat eum eſſe vere prophetã, & ſequebat̃ eum, vt prophetam, ſed & ꝓphetarũ maximum, ſ. Meſſiã eum credebant: nã miſerunt ad q̃rendũ ab eo an eſſet Chriſtus, ſ. Meſſias Io. 1. & hoc nõ q̃rerent niſi qa pp admiranda opa eius à toto populo crederet̃ eſſe Meſſias: nam cum baptizaret populum in Iordane, confluentibus ad eũ oĩbus Iudęis, putabat populus eum eſſe Meſſiã: Luc. 3. ſed ipſe dixit, ꝙ non erat Meſſias: Io. 1. & Act. 13. ſed licet hoc negaſſet, ſaltem propheta credebatur: ſic. n. de eo Chriſtus dixerat ſupra 11. quid exiſtis videre in deſerto? prophetam? dico vobis, & pluſquam prophetam, & ob hoc non ſolum nemo audebat nocere Ioanni, ſed nec etiam loqui contra facta aut dicta eius, ſicut inf. 21. qñ Chriſtus q̃ſiuit à ſacerdotibus, & ſcribis de baptiſmo Ioan. an de cęlo eẽt, vel ex hoĩbus, ſ. à Deo dat', vel volũtate humana introductus, & illi

non auſi ſunt dicere, ꝙ erãt ex hoĩbus timentes popu-
lum, quia Ioannem, vt prophetam habebant, i. crede-
bant eum eſſe prophetã, & à Deo miſſum eſſe ad ba-
ptizandum, & hoc verum erat, & ẽt ipſe expreſſerat:
Io. 1. dicens, qui miſit me baptizare in aqua, ille mihi,
&c. & Luc. 3. dr̃: factum eſt verbũ Dñi ſuper Io. filiũ
Zach. Herodes ergo ẽt timebat populũ, qui Ioannẽ,
vt prophetam hẽbat, & licet ſciret eum virũ ſanctũ,
magis abſtrahebatur à cęde eius timore, q̃ reuerentia
ſanctitatis, ſed pręualuit mulieris illicitus amor, & ti-
mor repellĩt, reuerentia & ſanctitas ꝯtemnunt. Sic di-
cit Hier. ſeditionem q̃dem verebat populi pp Ioannẽ
à quo ſciebat in iordane turbas plurimas baptizatas,
ſed amore vincebat̃ vxoris, ob cuius ardorẽ ẽt Dei p̃-
cepta neglexerat. Sic ẽt dicit glo. timor. n. Dei corri-
git, timor hoĩum differt, ſed voluntatẽ non aufert, vñ
& auidiores reddit ad crimen quos aliq̃n ſuſpendit à
crimine. *Die autem.* Hic ponitur modus, & ordo mor-
tis Ioannis, quæ per conuiuium procurata eſt, & dici-
tur, *Die autem Natalis Herodis*. Vocatur dies Natalis
dies ille anniuerſarię circunuolutionis quo aliquis na
tus eſt, & hunc ſolennizabat Herodes. *Saltauit filia He-
rodiadis*. Ideſt tripudiauit, intelligendum eſt, quòd fe-
cit Herodes cęnam magnam die Natalis ſui omnibus
principibus, & tribunis, & primis Galilæę, & cum eſ-
ſent in conuiuio intrauit puella hæc, & ſaltauit iuxta
conſuetudinem puellarum ibi coram Herode, & ſi-
mul diſcumbentibus Marc. 6. & dicitur filia Herodia-
dis. Vnde neſciuit etiam, an eſſet filia Herodis, vel for
te erat filia Herodiadis, & non Herodis, quam Hero-
dias pepererat de alio viro, ſcilicet Philippo cuius fuit
prius vxor, & poſtquam tranſiuit ad Herodem tene-
bat ſecum filiam ſuam, & hoc eſt ſatis veriſimile. *In
medio*. Scilicet coram omnibus, ſ. coram Herode, &
omnibus diſcumbentibus, qui adhuc ſedebant in cõ-
uiuio, & ipſa introiuit domum conuiuij Marc. 6. *Et pla
cuit Herodi.* Scilicet ſaltatio eius, quia ſolennizabat val-
de iſtud tripudium feſtiuitatem Natalis ſui, etiam pla-
cuit ſaltatio puellę ſimul diſcumbentibus Marc. 6.
quia forte puella erat decora nimis, & inſtructa fuerat
nimis in ſaltatione, ita vt admirarentur qui ſimul di-
ſcumbebant. *Vnde cum iuramento pollicitus eſt ei dare,
quodcunque poſtulaſſet ab eo*. Ideſt dixit Herodes puellę
pete à me, quod vis: quia ego iuro tibi, quòd quid-
quid petieris dabo, etiam ſi dimidium regni mei pe-
tieris, vt dicitur Marc. 6. *At illa præmonita à matre ſua*.
Ideſt mater ſua inſtruxerat eã quid peteret, quia aliàs
puella non auderet petere caput Ioannis. *Da mihi in-
quit caput Ioannis Baptiſtæ*. Ideſt da mihi immediate il-
lud, & non recedam de hoc loco quouſque illud mi-
hi des. ſic dicitur Marc. ſexto. volo vt protinus des mi
hi in diſco caput Ioannis Baptiſtæ, & ita factum eſt,
quia manſit ibi puella coram Herode, & diſcumben-
tibus quouſque ſpiculator attulit caput Ioannis in di-
ſco, & tradidit illud puellę ſaltatrici. *Et contriſtatus eſt
rex.* Scilicet quia petierat puella tem tam crudelem. an
tamen fuerit vere triſtatus, vel triſtati vultum effinxe
rit dicetur inſ. *Propter iuſiurandum autem, & eos qui pariter
accumbebant iuſſit dari.* Ideſt licet triſtaretur Herodes de
petitione puellę, quia tamen iurauerat dare, quodcun
que peteret, & erat turpe regi fidem iuratam infrin-
gere, iuſſit dari, & ẽt propter diſcumbentes, ſ. quia illi
erant principes, & magni viri, & erubuit reuocare, qđ
eis videntibus promiſerat. *Miſitq́;* Scilicet ſpiculatorẽ.
Et decollauit Ioannem in carcere. Erat adhuc Ioãnes in car-
cere, & Herodes feſtum agebat: iuſſit ergo illico eum
in carcere decollari. vocatur autem hic Herodes rex
qui prius vocabatur tetrarcha, & vere tetrarcha erat,
& non rex, vocatur tamen interdum rex propter cau-
ſam poſitam ſup. q. 5. *Et allatum eſt caput eius in diſco.* Di-

F ſcus genus vaſis eſt, & ita puella petiuerat dicẽs. volo
vt protinus des mihi caput Io. Baptiſtę in diſco Marc.
6. *Et datum eſt puellæ.* ſ. vt rex videretur complere pro-
miſſum ſuum. *Et tulit matri ſuæ.* Quia hoc illa nimium
optauerat. *Et accedentes diſcipuli eius.* ſ. Ioannis: habebat
enim Ioannes diſcipulos multos, qui nondum eum
deſeruerant, & illum mortuum honorauerunt. *Tule-
runt corpus eius*. ſ. de carcere vbi Ioannes fuerat decol-
latus, caput autem tollere non potuerunt, quia Hero-
diadi datum erat. *Et venientes nunciauerunt Ieſu.* Scilicet
diſcipuli Ioannis poſtquam ſepelierunt corpus Ioan-
nis, venerunt ad Ieſum, & nunciauerunt ei quid feciſ-
G ſet Herodes.

*Quis erat dies Natalis Herodis. Et improbatur dierum Nata-
litiorum celebritas: & quomodo rectius celebrarentur: &
quòd Eccleſia ſolum trium dies Natales merito celebrat.*
Quæſt. X X.

QVAERETVR de die Natalis Herodis quid erat.
Dicendum, ꝙ dies Natalis eſt ille quo quis na-
ſcitur, poſtea ille qui per anniuerſariã circunuolutio-
nem ſuccedit, & ſolent illis diebus aliquid feſtiuitatis
pluſquam cęteris diebus agere, eo quòd dies ille ori-
go ad hanc lucem fuit eis. Etiam Natales ſuos ſolent
vocare reges, & magni principes ipſos dies introniza-
H tionum, vel coronationum ſuarum, quia ſicut per na-
tiuitatẽ incipiunt in hoc ſęculo eſſe homines, ita per
intronizationem, vel coronationem incipiunt eſſe
reges. iſtam conſuetudinem Eccleſia non approbat,
licet non prohibeat: eſt enim hoc hominum, qui in
terrenis nimium delectantur, & bonum ſuum hic re-
putant: ſi enim rectius ſaperent, potius feſtum mortẽ-
tium agerent: dies enim mortis fidelem abſoluit de
luteo carcere, & huius corporis miſerijs offerens bea-
tę æternitati, & ob hoc etiam obitus iſtorum, & non
Natales ſolennizat, quia Natales fuerunt omnino in-
troitus quidem ad miſeriam, obitus autem fuerunt
introitus ad gloriam. Vnde & ſanctorum obitus Na-
talitia celebrantur, quia tunc moriuntur ſęculo, & vi-
I uere incipiunt Deo quodam alio excellentioris vitæ
genere: Natales autem dies ſanctorum Eccleſia nun-
quam celebrat niſi in tribus, ſcilicet Chriſto, & Virgi
ne, & Ioanne: & in his quidem non quia nati ſunt, ſed
quia diuinitus nati ſunt. De Ieſu autem benedictiſſi-
mo enarrare diuinum aliquid ſuperuacuum eſt, cum
tota vita & ſingulæ operationes eius diuinum aliquid
ſint, quia ipſe verus Deus erat: ſed pręter hoc Natalis
eius colitur, quia ſicut conceptio eius diuina extitit,
ſcilicet quòd virgo ſine viro, & ſine ſemine concipe-
ret, ita & natiuitas admirabilis, quòd integris manen-
tibus virgineis clauſtris, Saluator noſter ad hanc lu-
cem prodierit, quod in nulla fęminarum vnquam fit:
nam & ſi contingeret interdum fęminam ſemine ſu
ſcepto, non tamen corruptis clauſtris concipere, pa-
K rere tamen ſine violentia, & iniuria integritatis non
contingit, quod in virgine beatiſſima actum non eſt.
Amplius aũt colendus fuit noſtri Saluatoris Natalis,
quia Angeli hoc ſuaſerunt gaudere tunc admonẽtes
tam verbo, quam exemplo ſuo nos incitantes: nam
ſub ipſa natiuitatis Dominicę hora Angelus Dñi ap-
paruit paſtoribus apud Bethlehem dicens, annuncio
vobis gaudium magnum, quia natus eſt hodie Sal-
uator mundi, & ſubito facta eſt cum Angelo, mul-
titudo cœleſtis exercitus clamantium, & dicen-
tium, gloria in excelſis Deo Luc. ſecundo, & in ter-
ra pax hominibus. Natalis autem virginis ſub ea-
dem ratione colendus inſertur, quia per eam to-
tum nobis bonum aduenit: ſic enim Eccleſia in lau-
dem Natalis eius canit, per quam ſalus mundi
credenti-

credentibus apparuit. Natalis aut Io. Baptiſtæ, ideo celebratur, quia multis diuinis miraculis inclytus reddit, de quibus Luc. 1. vnde ibidem Gabriel Angelus dixit de Ioanne, q in natiuitate eius multi gaudebunt. cęterorum nullius alterius ſancti Natalem diem colimus, quia in eis diuinum aliquid apparuiſſe non conſtat. & ſi conſtat non fuit tamen tantæ excellentiæ, & auctoritatis, vt Natalem diem eis tradere deberemus. Alia eſt pręcipua ratio quare iſtorum trium ſolum Natalis dies Eccleſia agat: Eccleſia enim feſtum nō celebrat niſi de ſanctitate, cęterorum tamē natiuitas ſit peccatis eſt, quā in originali de vteris maternis effundunt; de iſtis aūt tribus conſtat, q ſine peccato nati ſunt. De Chriſto ſuperuacuum eſt dici, qui peccatū nō habuit, nec hēre potuit, cum ipſe ſit verus De' noſter ſanctificans nos. De virgine & ſi dub ū apud multos ſit, an in originali peccato concepta fuerit, nemo tñ vnquā dubitauit, an in originali fuiſſet nata, quia qui aſſerunt eam in originali conceptam, confeſſim dicunt eam fuiſſe purgatam, ſiue ſanctificatam in vtero: natiuitas ergo virginis ſanctitatis plena fuit, & ob hoc, licet quidam arguerit eos, qui conceptionis virginis feſtum agebant velut de peccato feſtum agentes, nemo tamen feſtum natiuitatis impediuit. De Ioanne Baptiſta communiter aſſeritur, q licet in originali conceptus fuerit, tñ ī vtero ſanctificatus eſt, ideo eius natiuitas cum ſanctificatione eſt, ita vt celebrari poſſit, in cęteris aūt viris ſanctis, licet exitus ſit in plena ſanctificatione, introitus tñ in mundum cum peccato originali eſt, ideo Natalis eorum dies non ag'r, ſed obitus celebratur. Quòd ergo nos diés noſtros Natales cum quadam feſtiuitate agamus laudabile nō eſt, niſi hanc feſtiuitatem in Dei laudem vertamus, gratias ei agentes, q nos in hanc cōem lucem educere dignatus eſt, potentes vt in illam lucem, quam inhabitat, nos deducat per ſuas ſemitas, quia nihil nobis naſci profuit, niſi beatificandi ſimus. ſicut dicit Gregorius, q nihil profuit naſci, niſi redimi profuiſſet: hoc modo laudabile eſt Natalem diem noſtrum ſub ſpiritualibus feſtum, & exultationem agere: ſic enim Deus Iudęis neomeniarum ſeu calendarum feſta agere iuſſit, ideſt celebrare primam diem cuiuſlibet mēſis in innouatione Lunæ, quod ſignificat neomenia Num. 20. & tunc ei ſacrificia offerebant, quaſi gratias agentes de ſua gubernatione, quam facit in nobis per varias temporū viciſſitudines: nam motus Solis, & Lunæ cauſant nobis maximam temporum alterationem, ſic dicitur t Gen. 1. q iſta duo luminaria poſita ſunt, vt ſint nobis in ſigna, & tempora, dies, & annos.

Quare Herodes nunc celebrauit diem ſui Natalis. Et quòd duo reperiuntur in ſacra ſcriptura Natales dies celebraſſe.
Quæſt. XXI.

QVAERETVR, quare Herodes nunc celebrauit Natalis ſui diem. Aliqui dicunt, q hoc fecit, vt ſic eſſet quędam occaſio occidendi Ioannem. Sed dicendum, q non ſtat, quia ſi Herodes non eſſet ſolitus celebrare diem Natalis ſui, & nunc celebraret, quando Ioannem occidit, appareret manifeſta ſuſpitionis cauſa. Ideo dicendum, q Herodes, qui princeps erat, ſolitus erat quolibet anno diē Natalis ſui ad gloriam ſuam celebrare, & ita nunc celebrauit, & tunc accidit, q Ioannem Baptiſtam decollari iuberet, & ſic innuitur Marc. 6. ſ. cum dies opportunus accidiſſet: Herodes Natalis ſui cęnam fecit, ideſt cum accidiſſet dies opportunus, ideſt in quo oportebat Herodē iuxta conſuetudinem ſuam feſtum agere. Sciēdum aūt, q in ſacra ſcriptura non reperiuntur niſi duo qui Natalium ſuorū feſta agerent, ſ. Herodes iſte, & Pharao

A rex Aegypti, & ſicut vterque circa vanitatem honoris curioſus extitit, ita & in ipſo Natali die cruentum feſtum celebrauit: nam Herodes Ioannem occidit: Pharao aūt principem piſtorum ſuſpendit: Geneſ. 40. Sic dicit Hier. ſuper Matthęum, nullum inuenimus alium obſeruaſſe diem Natalis ſui, niſi Herodem, & Pharaonem, vt quorū erat par impietas, eſſet vna ſolemnitas. Sic ēt dicit Beda ſoli mortalium Herodes, & Pharao leguntur diem Natalis ſui feſtiuis gaudijs celebraſſe, ſed vterque rex infauſto auſpicio feſtiuitatē ſuam ſanguine fędauit, verum Herodes tanto maiore impietate, quanto ſanctum, & innocentem doctorem veritatis occidit, & hoc pro voto, & petitione ſaltatricis.

B

Quare Herodiades Ioannem occidere cupiebat.
Quæſt. XXII.

QVAERETVR de Herodiade, quare cupiebat occidere Ioannē: nimis enim hoc optauit: nām à principio cum Ioannes argueret Herodem deſiderabat illa occidere Ioānem, & inſidiabatur ei ad mortem: Marc. 6. ſ. Herodias autem inſidiabatur Ioanni, & volebat occidere eum, nec poterat, & poſtea ipſa inſtruxit puellam, vt peteret caput Ioannis in diſco. Dicendum, q hoc fecit. Primo quia offenſa erat nimis à Ioanne: nam illa
C fęlicem ſe tali coniugio reputabat: Ioannes autem adulteram, & inceſtuoſam oſtendebat, quod magnæ ignominię erat. Secundo quia Ioannes conabatur eā priuare viro ſuo: nam ideo Ioannes arguebat Herodem, vt illam repelleret, quam illicite tenebat dicens, non licet tibi habere illam, ſupra in litera, & hoc erat ei durum. Tertiò & præcipue quia Herodes, qui tenebat nunc Herodiadem in vxorem, erat tunc inimicus Philippo fratri ſuo cui abſtulerat Herodiadē, timebat autem Herodias, quòd crebris Ioannis redargutionibus pulſatus Herodes Philippo fratri ſuo reconciliaretur, & ei Herodiadem reſtitueret, illa autem tunc timebat vitæ ſuæ apud Philippum, quia ipſo
D te ab illo receſſerat, ideo reduci ad eum formidabat. Etiam quia honorabiliorem ſe Herodias apud Herodem, quam apud Philippum reputabat: erat namque Herodes potentior, & forte ardentius amabat eam, quam Philippus amabat, quod innuitur cum ob ardorem eius timorem populi abiecerit, & ſanctitatis reuerentiam contempſerit: vt ergo timoris cauſam ſibi auferret, voluit Ioannem occidere. Sic dicit Hieronym. ſuper Matthęum: Herodias enim timens, ne Herodes aliquando reſipiſceret, vel Philippo fratri ſuo amicus fieret atque illicitæ nuptię repudio ſoluerentur, monet filiam, vt in ipſo ſtatim conuiuio caput Ioannis poſtulet.

Cur Ioannes arguebat Herodem, de illicitis nuptijs, & non Herodiadem. Quæſt. XXIII.
E

QVAERETVR cur Ioannes arguebat Herodem, de illicitis nuptijs, & non Herodiadem.

Aliqui dicunt, quòd Herodias non peccabat in his illicitis nuptijs, quia inuita tenebatur per potentiam Herodis, ideo non arguitur ipſa, ſed Herodes.

Sed non ſtat, quia Herodias voluntarie manebat cum Herode, & ob hoc procurabat mortem Ioannis, vt nuptiæ non ſoluerentur, vt dicit Hieronym. peccabat ergo ipſa grauiter ſicut Herodes. Alij dicunt, q redarguit Herodē, & nō Herodiadē, quia iſtę nuptię erant illicitę per legem Dei datam Iudęis: He-

rodes aũt erat Iudęus, ideo arguendus erat, ꝙ ↄ legem F
ageret. De Herodiade aũt cũ eſſet gentilis, i. filia Are-
tæ regis Arab. ꝗ, vt dicit Hier. & Beda dicit, ꝙ nõ erat
apud eam illicitum talibus nuptijs copulari, & ideo
non arguebat eam. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia
ẽt ſi Herodias de gentilitate nata eſſet, neceſſe erat, ꝙ
vel ad ritum Iudęorũ conuerſa eſſet, quia aliàs non poſ-
ſet eã accipere in vxorẽ vir Iudęus, & tñ Philippus ac-
ceperat eam, & legitime tenuerat, cum Ioannes voca-
ret eã vxorẽ eius: ergo non manebat iã in ritu gentili-
tatis, ſed in Iudaico, & ſic obligaretur ipſa ad ſeruãdũ
legẽ Moyſi ſicut Iudęi, & ideo peccaret in hoc ↄiugio
illicito. Aliter ergo dicendũ, ꝙ Herodes, & Herodias
peccabãt, & tñ Ioãnes ſolũ Herodẽ arguebat, quia prin- G
cipalior erat, & arguẽdo ipſum arguebat ẽt Herodia- a
dẽ, q i idẽ erat ciuis ſeu amborum, & principaliter fie-
bat hoc, quia Ioannes arguebat iſtas nuptias illicitas
ad hoc, ꝙ diſſoluerent, & tñ diſſoluere illas erat in po-
teſtate Herodis, & non Herodiadis. Nã vir põt repu-
diare vxorem ex quacũque cã ſcd͂m legem Moyſi, fę-
mina aũt nunꝗ põt repudiare virum, ideo Ioannes ar-
guebat Herodẽ quaſi hortans eũ repudiare Herodia-
dem, ipſa aũt Herodias non poterat repudiare Hero-
dem, & ſi aliàs vellet recedere non permitteret Hero-
des, iõ non expediebat, ꝙ Ioannes argueret Herodia-
dẽ, ſed ſolum Herodẽ, licet ẽt Herodias peccaret. Sic
dicit Chryſ. ſup Matth. ſ. non tñ loquitur vxori, ſed vi- H
ro eius qm̃ principalior hic erat. Aliam ẽt præceden-
tem opinionem tangit Chryſ. dicens, forſan, n. legem
Iudęorum tenebat, & ideo Ioannes cum ab adulterio
prohibuit, & tamen in hoc non manet, ideo dixit for-
ſan, ſed quod nunc dictum fuit, verum eſt.

An Herodes vere voluit occidere Ioannem, & procurauit mortem ipſius. Et qui ordo in eius occiſione fuerit ſeruatus.

Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR circa mortem Ioannis Baptiſtæ,
an Herodes vere voluit occidere Ioannẽ, & pro-
curauit hoc, vel ſecus dolens, & ſolum pp iuramentũ,
& verecundiã ſimul diſcũbentiũ. Aliqui dñt, ꝙ Hero- I.
des nolebat occidere Ioannẽ, ſed potius ꝓhibebat: nã
Marc. 6. dr̃ ꝙ Herodias inſidiabat Ioanni volens occi-
dere eum, nec poterat, & ſequitur: Herodes aũt cuſto-
diebat eum, i. cuſtodiebat, ne Herodias illum occide-
ret, vt dicit ibi glo. Scd̃o patet quia dr̃ Marc. 6. Hero-
des cuſtodiebat Ioannẽ ſciens eum virũ ſanctum, &
iuſtum, & eo audito libenter multa faciebat: ergo nõ
deſiderabat mortẽ eius, ſed potius ſalutẽ. Tertio patet
quia qñ puella ſaltans petijt caput Ioannis dr̃ Marc. 6.
& ſup. in litera contriſtatus eſt rex, ſi tñ cuperet mor-
tẽ eius non contriſtaretur, ſed gauderet: ergo dolebat
de morte eius, quia triſtabatur. Quarto patet, quia He-
rodes volebat negare quod ꝓmiſerat ſaltatrici, ſed dr̃
ſup. in litera & Marc. 6 ꝙ pp iuſiurandũ, & ſimul di-
ſcũbentes iuſſit dari illi caput Ioannis; ergo ſi non in- K
teruenillet iuramentũ, & pñtia diſcũbentium coram
quibus iuratã fidẽ infringere erubeſcebat, non dediſſet
puellę ſaltatrici, & tñ ſi cupiebat patet ẽt nullo hoĩe
impellente: ergo nolebat ipſe mortẽ Ioãnis. Alij dñt,
ꝙ Herodes voluit occidere Ioannẽ, & ipſe inquiſiuit
modum ad occidẽdum eum, & patet. Primo quia dr̃
ſup. in litera, & volẽs eũ occidere timuit populũ, quia
ſicut prophetam eũ hẽbant: ergo voluntas erat ei oc-
cidẽdi Ioannẽ, ſed ſolus timor eum diſtrahebat. Scd̃o
patet quia ſi Herodes non intẽdiſſet occidere Ioan-
nẽ, non occidiſſet eũ pp iuramentũ, quia iuramentũ
illud non tenebat, immo peccatum erat tale iuramen
tũ adimplere, & tñ impleuit illico concedendo caput
Ioannis ſaltatrici quãmmihil ↄcederet: ergo voluit hoc
facere, & cogitauit. Dicendũ, ꝙ circa hoc opinioni lo-
cus eſt quibuſdã aſſerẽtibus, ꝙ voluerit Herodes mor-
tẽ Ioannis, & ita ait Hier. & Beda. Alijs vero tenentibꝰ,
ꝙ de ea doluerit, quod aliqualiter tenere vr̃ Chryſ. ſu-
per Matth. Sed magis vr̃ dicendum, ꝙ Herodes volue-
rit occidere Ioannẽ, & ꝙ timens populũ quęſierit ali-
quẽ modũ coloratum ad occidendũ, vt ſic vitare poſ-
ſet populi turbationem ↄ ſe, & hoc, quia non vr̃ poſſe
rñderi ad illud quod dr̃ ſup. in litera, ſ. & volens occi-
dere eũ timuit populum. Et ſic dicẽt ꝙ ordo rei fuit
iſte, ſ. ꝙ cum Ioannes accuſaret ſępe Herodẽ de illici-
to coniugio, Herodias dolore ſtimulata cupiebat oc-
cidere Ioannem, & tñ non poterat, quia Herodes hoc
fieri prohibebat, vt dr̃ Marc. 6. i. Herodias inſidiabatur
ei volens occidere illum, nec poterat: Herodes autẽ
cuſtodiebat eum, & adhuc bonus animus manebat
Herodi ad Ioannem, & quia dr̃ eod. c. ꝙ Herodes cu-
ſtodiebat Ioan. ſciens eum virum ſanctum, & iuſtum,
& eo audito multa libenter faciebat, & tamen ad in-
ſtantiam Herodiadis, vt ei ſatisfaceret, vel ob aliam
cãm, vt dictum eſt ſup. q. r 5. incarcerauit Ioannem, &
adhuc manebat bono animo erga eum, & tñ quoti-
dianis precibus ſolicitationibus blandicijſque Hero-
diadis flexus Herodes conſenſit, vt Ioannem occide-
ret, & tñ a principio retrahebatur timore populi, qui
tenebat eum, vt prophetã: poſtea tñ magis flexus He-
rodes ab vxore, quia libidinoſus, & mollis erat, con-
tempſit aliqualiter timorẽ, & inquiſiuit modũ quen-
dam aliqualiter coloratum ad occidendum Ioannẽ;
non quidem, ꝙ per hoc Ioanni aliqua culpa impone-
retur, vt oñderetur iuſte decollatus, ſed vt innueretur
Herodes hoc non voluiſſe, ſed quadam neceſſitate iu-
ramenti tractum, & ẽt vt non eſſet populo tanta occa-
ſio ad inſurgendum ↄ Herodem, habuit ſecum prin-
cipes, & maiores Galilæę quaſi in crimine conſortes,
vt eoſdem hẽret ↄ populum pro ſe defenſores: nam
puella cui ſaltanti Herodes caput Ioannis conceſſit,
nõ ſolum Herodi, ſed ẽt omnibus principibus ſimul
diſcumbentibus ſaltando placuerat, & ob hoc Hero-
des pollicitus fuerat dare ei quidquid peteret, illa vero
tunc caput Ioãnis poſtulauit. Hoc ſuppoſito dicendũ
ad primũ argumentũ, ꝙ Herodias primo oderat Ioã-
nẽ, & tunc nondũ Herodes oderat eũ, ſed potius cu-
ſtodiebat ↄ Herodiadem, ne occideret eum, & tñ tan-
dem emollitus ſolicitationibus Herodiadis elegit Ioã-
nẽ occidere. Ad ſcd̃m dicẽdum, ꝙ ẽt hoc erat à prin-
cipio antequam Herodes conciperet animum occi-
dendi Ioannem: nã cũ nondũ ira, & libido turbaſſent
animum eius recte iudicabat, ſ. ꝙ Ioannes erat vir iu-
ſtus, & ſanctus, & eo audito multa faciebat, & tũc nõ
conſentiret occidi Ioannem, cũ tñ crebris ſolicitatio-
nibus arderet, & libido ei ſuaderet agendum, ꝙ vxor
decreuerat, depoſuit rectam opinionem, quã de Ioan
ne habebat, vt ſaltem de ea non conſideraret in parti-
culari, ſicut facit incontinens, quando erat 7. Eth. &
quinto, & tunc cogitauit quomodo Ioannem occide-
ret, & ipſe & Herodias inuenerunt iſtum modum.
Ad tertium dicendum, quod licet Herodes vere gau-
deret de morte Ioannis, finxit tamen ſe dolere, vt ho-
neſtaret factum ſuum, quia nefas erat virum ſanctum
velle ſponte occidere, & ad hoc vſus eſt iuſiurando. Sic
dicit Hier. & Beda. Alij autem qui tenent, ꝙ non cogi-
tauerit Herodes occidere Ioannem dicũt, ꝙ vere do-
luit videns, ꝙ iuramentum ſuum vergebat in peſſimũ
exitum, Sic dicit Chryſoſt. i. quia ergo ſciuit, ꝙ ex eius
petitione malum eueniebat triſtatus eſt. Ad quartum
dicendum, ꝙ Herodes intendebat occidere Ioannẽ
ẽt ſi nihil iuraſſet, nec aliqui pñtes fuiſſent, tamen vo-
luit hoc facere ad colorem, vt videretur ex quadam
neceſſitate agens, & ſic innuit, ꝙ ſolũ cõceſſerat hoc
pro-

propter iuramentum,& ꝑꝑ aſſiſtentes, aliter non cõ- A ceſſiſſet, & tñ ẽt ſi nõ interueniſſent iſta, occidere intendebat Ioannẽ: ipſe tñ Herodes forte dixit puellæ, ꝙ non cõcederet ei quod promiſerat, quia malũ erat, & tñ concedebat ꝑꝑ iuramentum, & pręſentes, & ita referunt Euangeliſtę, ac ſi iſta intentione egiſſet, licet non intẽderet hoc. Siquis aũt defendere vellet, quòd Herodes non intendebat occidere Ioannẽ, tenebit ꝑdictas rõnes, & rñdebit ad rõnes oppoſitas. Ad primã dici poterit, ꝙ Herodes forte motus indignatione occidere voluit Ioannẽ, & tñ poſtea conſiderans eũ virum iuſtum, & ſanctum nolebat eũ occidere, ſed potius cuſtodiebat eũ, ne occideret̃ aliàs ab Herodiade, vnde dr̃ Marc. 6. vnde nunc non intendebat occidere B eum, ſed propter iuramentum, & aſſiſtentes occidit eum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Herodis iuramentum, non obligabat, ſed potius peccatũ erat illud obſeruare, & tñ Herodes, qui neſciebat vim iuramenti putauit ſe obligari, & ideo occidit illum de quo magis dicetur inf. q. 32. vtraq; ergo pars hoc modo ſuſtineri poſſet, ſed verius eſt, ꝙ Herodes cupierit occidere Ioannem, & omnia iſta per quandam fictionem facta fuerint, & hoc communius tenetur, vt per Hier. & Bedam tenetur, & idem tenet Nicolaus.

Quare iſta filia Herodiadis ſaltauit. Quæſt. XXV.

QVAERETVR, quare iſta filia Herodiadis ſaltauit. Dicendum, ꝙ quantum ad exteriora pate- C bat iſta puella ſaltabat ad ſolennizandum feſtum: Herodes enim feſtum ſolenne agere volebat die Natalis ſui. Nam ad hoc conuocauerat principes, & primos Galilæę, vt cęnarent cum illo, ſaltatio autem, & cãtus conferunt lętitiam ſęcularibus qui in his ſenſibilibus capiunt voluptates, fit tamen hoc maxime in conuiuio cum addatur iocunditas iocunditati: Eccl. 49. memoria Ioſiæ ſicut muſica in conuiuio vini, ideſt ſicut eſt dulcis muſica in conuiuio quãdo homines bibũt, & lętantur, ita erat memoria Ioſiæ dulcis, & patet, qa dicitur ibi memoria Ioſię ſicut mel in ore dulcorabitur: & quia omnis iocunditas conuiuij facit apparatũ quendam, & ſolennitatem, fuit conueniens cantus, & ſaltatio in conuiuio hoc. Secundo erat hoc ſpecialiter D ad honorem ꝑꝑ puellam ſaltantem: nam quilibet ſaltans iocunditatem facit, ſed non ſolennizat feſtum, ꝙ aũt hęc virgo regia nunc ſaltaret, erat magni honoris, ideo potius illa, quam alia debuit ſaltare. Tertio fuit ex induſtria Herodiadis matris eius, quia illa faciebat omnia hęc, vt caput Ioannis obtineret petente puella, erat aũt puella petitura, quod Herodias iuberet, & quia nõ cõfidebat, ꝙ forte alia petere vellet, hoc ſummiſit filiam ſuam, vt ſaltaret. Quarto & pręcipue fuit, vt eſſet magis occaſio obtinendi, quod ipſa petebat, Nam ſi mulier aliqua minoris gradus ſaltaret, aut Herodes ei nihil promitteret, aut ſi promitteret parũ illud eſſet, & ſic non cõcederetur caput Ioannis, quod pro magno habebat̃. Hęc aũt puella filia reginæ erat, E & forte ẽt filia Herodis, ideo dignitas ei⁹ expoſcebat aliquod magnum ſibi cõcedi, & ſic Herodes iurauit, ꝙ daret ei quidquid peteret, ẽt ſi dimidium regni peteret: Marc. 6. ſi aũt alteri ſaltatrici dignitatis minoris Herodes polliceretur quidquid peteret, ẽt dimidium regni ſi illud peteret, videretur ficte fieri, & ex intentione, vt peteretur caput Ioannis, & poſtquam eſſet petitum appareret fraus, ideo ſubintroducta fuit hæc virgo regia, vt huic poſſent tanta promitti ſine ſuſpitione, vel cum minori ſuſpitione, quam ſi alia mulier ſaltaret, iſtam tñ ſaltationem arguunt doctores tanquam non conuenientem honeſtati puellę, nec Herodis grauitati: puellę .n. virgines, vt pudicę ſint occul-

tari debent, non virorum adſtare conſpectibus. Hæc vero publice ſe ludis dabat non regiam virginem, ſed theatralem conſtituens. Etiam quia domus Herodis non erat ſoluenda his ludis, ſed cum maiori grauitate coram rege agendum erat. Sic dicit Remigius: cõſuetudo eſt non ſolum diuitum, ſed & pauperum mulierum, ita pudice filias ſuas nutrire, vt vix ab extraneis videantur. Hęc autem impudica mulier impudice filiã ſuam nutriuit, quam non docuit pudorem, ſed ſaltationem, nec minus reprehendendus eſt Herodes, qui oblitus eſt domum ſuam eſſe aulam regiam, quam prędicta mulier fecerat theatrum.

Quomodo puella iſta ſaltans tantum placuit Herodi, vt dimidiũ regni ſui polliceretur ſi illa peteret. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR, quõ puella iſta ſaltans tm̃ placuit Herodi, vt dimidiũ regni ſui polliceret̃ ſi peteret illa. Aliqui dñt, ꝙ puella non ſaltauit tã excellenter, vt Herodes ei hoc promittere vellet, ſed Herodes volebat hñc occaſionẽ ad mortẽ Ioãnis, ideo finxit ſibi hãc puellã placuiſſe, vt magna ei dẽret ꝓmittere, & ſic eẽt illi locus petendi caput Ioãnis, & hoc ẽt ſi puella non bñ ſaltaret. Dicendũ, ꝙ licet Herodes hic aliqd fingeret, nõ tñ fuit penitus fictũ, qa tũc ſoli Herodi puella placeret q hęc fingebat, & tñ placuit puella ſaltãs etiã oĩb⁹ ſimul diſcũbẽtibus, Mar. 6. ergo puella docte ſaltabat. Scdo dicẽdũ, & melius, ꝙ iſta puella placuit Herodi, qa excellẽter ſaltabat, & hoc veriſiſe ẽ, qa mr̃ ſua C Herodias ſũmittebat eã, vt ſaltatio ſua placeret Herodi, & oĩbus diſcũbentibus, veriſiſe eſt, ꝙ tm̃ placuiſſet Herodi ſaltatio eius, ꝙ ꝓmitteret ei dare quidquid peteret, & ſi eẽt dimidiũ regni, hoc tñ nõ ꝯtingeret niſi valde eẽt docta in ſaltatione, iõ ex excellẽtia ſaltandi placuit Herodi, vel placere potuit, & hoc docuerat eã mr̃ eius, vt ſic obtineret, qđ volebat. Sic dicit Remigius: impudica mulier impudice filiã ſuam nutriuit, q̃ nõ docuit pudorẽ, ſed ſaltationẽ. Et Chryſ. dicit, hic duplex eſt puellę accuſatio, & qm̃ ſaltauit, & qm̃ Herodi ita placuit, vt occiſionẽ ita peteret in mercedẽ. Tertio p̃t dici, ꝙ nõ ſufficiebat puellę inſtructio in ſaltando, vt tã placere poſſet Herodi, & oĩbus diſcũbẽtibus, ſed ſathanas mouebat eã, vt magis placeret Herodi, & D excellẽtius ſaltaret, q̃ aliqua mulier agere poſſet: ſicut .n. ſathã locutus eſt ꝑ ſerpẽtẽ ad fallẽdũ Euã, ita & ſaltaret ſathã in puella, vt mortẽ Io. ꝯſũmaret. Sic dicit Theoph. ſ. dũ ꝯuiuat̃ ſathanas ꝑ puellã ſaltat, & inſultãdũ ꝑficit ſceleratũ. Hoc aũt dęmoni facile erat, ipſe quippe mouet mẽbra arreptitiorũ quõ vult tã in loquẽdo, q̃ in opãndo, ita igit̃ totũ corpus puellę tã proportionate exurgere poterat, vt nulla vnq̃ meli⁹ ſaltaſſet.

Quare Herodes cum iuramento pollicitus eſt dare ſaltatrici qđcunq; poſtulaſſet. Et iuramentum ad quid ordinatum ſit. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR, quare Herodes cum iuramento pollicitus eſt dare ſaltatrici quodcunq; poſtulaſ- E ſet. Dicendũ, ꝙ pendet hoc ex dictis ſup. q. 24. ſ. an Herodes intendebat occidere Ioannẽ, vel nõ. Si non intendebat: dicendũ, ꝙ puella ita docte ſaltauit, ꝙ Herodes immenſo gaudio repletus effrenate locutus eſt, non tenens modũ in verbis. Nam ſatis erat, ꝙ polliceretur aliquid determinate dare, vel ꝙ abſolute polliceretur & non iuraret, quia iuramentum eſt in ſubſidium cum alteri non credit̃ dicẽti. ſicut Chriſtus dicit ſup. 5. c. qđ amplius eſt à malo eſt, i. qđ eſt vltra verbũ ſimplex ẽ a malo pęnæ ei⁹ q credere tard⁹ ẽ, & nõ vult niſi iuret. Vel a malo culpę eius q indiſcrete iurat, qñ nõ eſt opus, & tñ hõ cũ ſumma iocunditate repletur, nec ſufficienter attendit quid dicat, nec quid agat, iõ aliqua exceſſiue agit, & ita eſſet hic, Si autẽ Herodes

cogitauerat occidere Ioãnem. dicendum quòd iurauit ex induſtria, vt ſic eſſet ſibi occaſio occidendi Ioãnem: nam ſi non iuraret, cum poſtea puella peteret illicitum, puellę nõ concederet, prę́ſtito tñ ſemel iuramento putabat̃ ligatus ita vt non poſſet reſilire, & ſic videret̃ ideo Ioannẽ occidere, q̃a ex iuramẽto facere tenebat̃. Hoc aũt verius eſt, cum teneatur, ꝙ Herodes cogitauerit Ioannẽ occidere, vt dictũ eſt ſup. q. 24. & hoc tenet Hier. ſup Matthęũ dicens: ego non excuſo Herodẽ, ꝙ inuitus, & nolens ꝑ iuſiurãdũ homicidiũ fecerit, qui ad hoc forte iurauerat, vt futurę occiſionis machinas prę́pararet. Et idem dicit Beda.

Quare pollicitus eſt Herodes dare quidquid poſtulaſſet. Queſt. XXVIII.

QVAERETVR, quare pollicitus eſt Herodes dare quidquid poſtulaſſet: ẽt ſi peteret dimidiã partem regni. Dicendũ ſicut pręced. q. ꝙ ſi Herodes non cogitauerat de morte Ioannis, promiſit hoc ex abundantia iocunditatis, ſ. quia tñ placuit ei ſaltatio puellę ꝙ gaudio ſuperabundans exceſſit in verbis: nã ſufficiebat, ꝙ Herodes aliquid expreſſe puellę daret, vel dare polliceretur, vel ſi occaſionem petendi ei concedere volebat, ſatis erat, ꝙ diceret ei pete, quod vis, & quidquid petieris obtinebis, & nõ exprimeret de dimidio regni, & tunc in generalitate conceſſionis ſolũ intelligebatur id, quod honeſtum erat Herodi dare, & puellę recipere, vnde ſi illa prętextu illius conceſſionis peteret totum regnum, vel dimidium eius, vel aliquid ſimile, non erat daturus Herodes, ꝙ vero expreſſerit hoc, ſ. ẽt ſi dimidium regni petieris, fuit vltra temperatum modũ loquendi, vnde ſi ſine dolore iſta faciebat Herodes, erat valde incautus talia promittens, q̃ iuſte vel honeſte ſeruari nõ poterant ſi peterent̃. ſicut fuit in iuramento, quia iurabat facere quidquid puella peteret. Sic dicit Chryſ. ſup Matth. ſ. vide autem qualiter crudelis, & qualiter mollis ẽ Herodes: ſeipſum .n. obnoxium iuramento fecit, illam aũt petitionis dñam conſtituit. Si autẽ Herodes cogitauerat de morte Io. ideo ſic dicit, vt occaſio eſſet ad mortem eius: nam ſi Herodes aliquid determinate polliceretur puellę, aut polliceretur caput Ioannis aut non. Si ei polliceretur, appareret manifeſte eius iniquitas quã ipſe tñ occultare volebat, quia ſi ſic volebat, non oportebat aliquid puellę promittere, nec incitare eam ad petendum. Si aũt polliceretur aliquid aliud determinate, nõ eſſet poſtea locus puellę ad petendum aliud, & ſic fruſtraret̃ intentio Herodiadis, & Herodis, ideo oportuit, quod polliceret̃ Herodes indeterminate occaſionem petẽdi puellę relinquens, & tunc ipſa poſſet petere caput Ioannis, dixit tamen Herodes etiam ſi dimidium regni mei petieris ad oſtendendum, quòd puella valde placuiſſet, & quod intendebat ei magna conferre: nã ſi hoc non exprimeretur, putaretur velle dare puellæ aliquid paruum, & poſtea quando peteret caput Ioannis eſſet locus ad repellendum eã, quaſi Herodes non intenderit ei dare tam magnam rem, cum autem dixerit etiam ſi dimidium regni mei petieris, innuebat, quòd nihil erat quantumcunque magnum, quòd illa peteret, quod non concederet Herodes, & ideo cum peteret caput Ioannis, non poſſet eam repellere, quia maius erat ſi dimidium regni peteret ſaltem in oculis Herodis, & tamen illud dare promiſerat ſi peteretur, & ſic multum artificioſe iſta particula adiecta eſt. Ex his autem colligitur, quod hæc omnia, quæ Herodes oſtendebat exterius ficticia erant: nam ſi de morte Ioannis non cogitaſſet, etiam ſi nimis ei placuiſſet ſaltatrix, non promiſiſſet ei dare quidquid illa peteret, ſed aliquid ei determinate daret, quod ſatis eſſet danti, & recipienti, conſiderato ſtatu vtriuſque, & ſaltatione pro qua dabatur, quia pro tali re leuis merces ſufficiebat. Et maiorem addit ſuſpitionem, quia dixit etiam ſi dimidium regni mei petieris.

F Primò quia non erat veriſimile, quòd ſaltatrici dimidium regni dari deberet, ideo ad alium finem dicebatur.

Secundò quia per hoc, quòd Herodes hoc exprimebat, incitabat eam ad petendum, & ſi non eſſet certus de puella quid petitura eſſet, valde indiſcrete eſſet dictum, quia poſſet puella dimidium regni petere, cum Herodes hoc exprimeret, & teneretur illud dare quia iurauerat, & ſic veriſimile eſt, quòd G Herodes hoc exprimeret, vt teneretur illud dare: & etiam veriſimile eſt, quòd Herodes non diceret hoc niſi concordaſſet prius cum puella quid peteret, & ita omnia iſta erant colores quidam ad inducendum mortem Ioannis.

Quomodo puella petiuit caput Ioannis. Queſt. XXIX.

QVAERETVR, quomodo puella petiuit caput Ioannis, quia non erat hoc conueniens præmium ſaltationis.

Dicendum, quòd mater, ſcilicet Hero-H dias ſciebat, quòd Herodes polliceretur puellæ dare aliquid, & dixit ei, quòd nihil peteret niſi caput Ioannis, & ita fecit ſicut dicitur hic, ſcilicet at illa pręmonita à matre ſua da mihi inquit caput Ioannis.

Sed obijcietur, quòd non pręmonuerat eam mater, quia dicitur Marc. ſexto, quod iurauit Herodes quidquid petieris dabo, etiam ſi dimidium regni mei petieris, & ſequitur, quæ cum exiſſet dixit matri ſuæ quid petam, at illa dixit caput Io. Baptiſtæ, cumque introiſſet ſtatim, cum feſtinatione ad regem petiuit dicens: volo vt protinus des mihi caput Ioannis in diſco, & ſic apparet, quòd quando puella ſaltauit neſciebat quid petitura eſſet, & ideo quando Herodes iurauit dare quidquid illa peteret, neſciens quid pete-I ret, exiuit de loco diſcumbẽtium vadens ad matrem, quæ alibi manebat, & petiuit ab ea quid peteret, & illa dixit, quòd peteret caput Io. tunc puella redijt ad aulam in qua manebat Herodes, & petiuit caput Io. Dicendum, quòd hoc verum eſt: nam Marc. tetigit, & aperuit totum ordinem rei: Matthęus autem breuiter fuit locutus tangens ſolum concluſionem facti, & tamen vterque verum dicit. Itaque cum dicitur hic, ꝙ puella pręmonita à matre petiuit hoc, non eſt ſenſus, ꝙ pręmonita fuerit antequam tripudiaret, ſed antequam peteret: nam licet non fuiſſet pręmonita antequam intraret ad tripudiandum, tamen quando petere debuit noluit quicquam petere, quouſq; exiuit, & cõſuluit matrem, vt refert Marc. & hoc fuit, quòd pręmonita peteret, ſed Matthęus ita hoc enarrat tam-K quam nihil interciderit, & ita putaret̃ nihil interceſſiſſe niſi hoc Marc. exprimeret. Hoc aũt eſt, quod valde vr̃ oſtendere, ꝙ Herodes nihil cogitauerat pro tunc de morte Io. imo nec Herodias, quia ſi concordatum fuiſſet inter Herodem, & Herodiadem, ꝙ hoc modo Ioannis caput peteretur q̃ſi puella intraret ad ſaltandum, iam intraret inſtructa quid peteret, & tñ non erat inſtructa, ſed oportuit, ꝙ intraret ad matrẽ conſultura eam quid peteret: ergo nihil erat concordatũ pro tunc. Dicendum vr̃, ꝙ hoc nõ tollit ſuſpitionẽ: nã hoc factũ cũ eſſet nephariũ nõ poterat oĩno iuſtificari, vt putaret̃ recte factũ: conatus eſt ergo Herodes transferre à ſe culpã huius criminis in Herodiadem, quia melius erat ipſam erubeſcere, q̃ regem, etiã q̃a ſic aliqualiter placaret̃ populus, ↄſiderans nõ fuiſſe

pręci-

præcipuam iniquitatem in Herode, & ad hoc habitus fuit totus iſte proceſſus qui aliqualiter alleuiaret culpam Herodis, oſtendens eum non cogitare ſuper hoc facto, ſed propter iuramētum, vt ſimul diſcumbentes ad faciendum quaſi coactum, & quia ſi puella mox peteret caput Ioan. non conſulens matrem, appareret, ꝙ mater iam præmonuerat eam ſuper hoc, vel ipſe Herodes, & dato, quòd mater præmonuiſſet, appareret quòd ipſa ſciebat, quòd Herodes daturus erat puellæ, ꝙ peteret, quod vellet, & ſic innueretur, quòd ipſa ſciebat, quid Herodes facere intenderet, & factum eſſet inter eos concordatum, ideo vt non putaretur hoc contra Herodem, factum eſt, quòd puella non eſſet præmonita, & nihil de hoc eſſet concordatum, ſed ſubito ipſi Herodiadi venerat in mentem hoc petere habita opportunitate, & promiſſione Herodis.

Quare puella dixit da mihi hic caput Ioannis. Quæſt. XXX.

QVÆRETVR, quare puella dixit da mihi hic caput Ioannis.

Dicendum, quòd puella voluit dari ſibi immediate id, quod petebat antequam recederet de loco illo, ideo dixit da mihi hic, ideſt antequam recedam de hoc loco caput Io. & Mar. 6. dicitur volo, vt protinus des mihi caput Io. ideſt immediate antequam diuertam ad alia, hoc aũt petiuit Herodias, quia timuit, ꝙ licet Herodes concederet ſibi caput Io. ſi immediate non daret illud nō daret poſtea, quia ſi ſciretur, quòd rex promiſerat caput Io. cum populus diligeret valde Io. intercederet ad regem ne hoc fieret, & ſi rex non concederet, violenter ei Io. auferrent, & ſic non haberetur votum Herodiadis. Etiã promiſſum iſtud erat nefarium, & ſi Herodes cogitaret ſuper eo forte non compleret, quia occurreret ſibi hoc eſſe nefandiſſimum ſcelus, ideo oportebat, quòd non eſſet ſibi locus cogitandi ſuper hoc, ne reuocaret promiſſum, ſed mox, vt concederet traderet illud executioni. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. Herodias enim timens ne aliquando Herodes reſipiſceret, vel Philippo fratri amicus fieret, atque illicitæ nuptiæ repudio ſoluerentur, monet filiam, vt in ipſo ſtatim conuiuio caput Io. poſtulet.

Quomodo dicitur, quòd contriſtatus eſt Herodes, & an veram triſtitiam habuit. Quæſt. XXXI.

QVÆRETVR quomodo dicitur, quòd contriſtatus eſt Herodes, & an veram triſtitiam habuit.

Dicendum, quòd pendet hoc ex dictis ſupra quæſt. 24. an Herodes cogitauerit de morte Io. vel non. Illi qui dicunt, quòd non cogitauerat, dicunt quòd vere triſtatus eſt, & non eſt dubium, quia vt dicitur Mar. 6. Herodes ſciebat Io. virum ſanctum, & iuſtum, & eo audito multa libenter faciebat, quando autem promiſit puellæ dare quicquid peteret, bona fide agebat nihil mali ſuſpicatus, quia non erat veriſimile, quòd ſaltatrix aliquid tale peteret, quia non erat hoc conueniens precium ſaltationis, ſed quòd peteret aliquid, quod ad ornatum muliebrem, vel valorem pertineret, cum autem vidit rem tam nefariam peti, ſe autẽ obligatum credens ex iuramento, doluit quòd in talem caſum veniſſet, & ita vere cõtriſtatus eſt. Sic dicit Chryſ. ſuper Mat, quia igitur ſciuit, quòd ex eius petitione malum eueniebat triſtatum ſe oſtẽdit: virtus enim etiam apud malos admiratione, & laudibus digna eſt.

A Alij dicunt, quòd non contriſtatus eſt vere Herodes de hoc, ſed potius gaudebat, finxit tamen ſe triſtari ne appareret, quòd ipſe de morte Io. cogitauerat, & iſtam viam coloratam adinuenerat. Sed obijcietur, ꝙ Euang. teſtantur, ꝙ Herodes triſtatus fuerit: nam hic dicitur, & contriſtatus eſt rex. & idẽ dicitur Mar. 6. capitul.

Dicendum, quòd cõſuetudo ſcripturarum eſt ponere quaſi aſſerendo in narrationibus non ſolum id, quod vere geſtum eſt, ſed etiam id, quod ab omnibus putabatur ſic eſſe, vel id quod veriſimile eſt, & ratio iudicat illud potius eſſe quã oppoſitum, ſicut Ioſeph in ſacra Scriptura vocatur pater Chriſti abſolute non quidem, quòd pater eſſet, cum ad Chriſtum nihil atB tineret ipſe, ſed ſola Maria, ſed quia ab omnibus putabatur filius Ioſeph Luc. 3. vt putabatur filius Ioſeph. & non ſolum illi qui neſciebant veritatem, ſ. populus vocabant Ieſum filium Ioſeph, ſicut dixerunt Nazareni. nonne iſte eſt filius Ioſeph? Luc. 4. & præced. ca. & Mat. 6. ſed etiam virgo Maria quæ ſciebat Ieſum non pertinere ad Ioſeph, vocauit eum filium Ioſeph dicens: ego & pater tuus dolentes quærebamus te. Luc. 2. ideſt ego, & Ioſeph. De ſecundo patet, vt Deuterono. 22. ſ. ſi vir repererit puellam in agro quæ deſponſata eſt, & apprehendens concubuerit cum ea, ipſe morietur ſolus, puella nihil patietur mali, nec eſt C rea mortis, quoniam ſicut latro conſurgit contra fratrem ſuum, & animam eius occidit, ita & puella perpeſſa eſt. & ſic præſupponit ibi lex, quòd quandocunque puella in agro cognoſcitur, violenter cognoſcitur, & aſſerit, quod vir conſurrexit contra eam, & tamen poteſt eſſe, quòd in agro puella ſponte cognita ſit, immo quòd ad hoc exiret in agrum, vt ibi cognoſceretur, & non vult illa lex, quòd quandocunque cõſtaret puellam violẽter cognitam in agro, deberet ſolus vir pati, quia etiam ſi in vrbe conſtaret puellam violẽter cognitam, ſolus vir pateretur, ideo intelligitur, quòd quandocunque in agro mulier cognoſceretur, quòd ſolus vir occideretur, quia præſupponit lex, quòd violenter cognita eſt, quia hoc veriſimilius D eſt quam volens, licet potuerit voluntarie cognoſci. Nunc autem eſt primus caſus iſtorum. nam Herodes oſtendit vultum triſtem, ita quod ab omnibus putaretur vere dolere, licet ergo non vere doluerit aſſeruerunt Euang. quòd triſtatus fuerit, quia ita omnes circunſtantes putauerunt, Euangeliſtæ tamen ſciebant veritatem, quia per ſpiritum ſanctum ſcribebant, & non tanquam ſimplices narratores rerũ geſtarum, vt oſtenſum eſt ſupra in Prologo auctoris quæſtio. 19. & tamen licet ſcirent, quòd non vere triſtatus eſt, ſcripſerunt quòd triſtatus eſt, quia ſic omnibus circunſtantibus viſum eſt. Sic fuit de virgine quæ ſciebat Ieſum non eſſe filium Ioſeph, quia tamen ab omnibus putabatur filius Ioſeph, ipſa vocauit eum filium Ioſeph Lucæ ſecundo, ego & pater tuus dolentes E quærebamus te. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. conſuetudinis ſcripturarum eſt, vt opinionem multorum ſic narret hiſtoricus, quomodo eo tempore ab omnibus credebatur, ſicut Ioſeph ab ipſa quoque Maria apellabatur pater Ieſu, ita & nunc Herodes dicitur contriſtatus, quia hoc diſcumbentes putabant, diſſimulator enim mentis ſuæ, & artifex homicidij triſtitiam ferebat in facie, cum lætitiã haberet in mente, & ideo dicit Beda hoc autem veriſimilius eſt quã oppoſitum. Nam ſi Herodes de occiſione Io. triſtaretur, non occideret eum,

An

An iſtud iuramentum obligabat Herodem. Et quòd iuramentum incertum quod poſtea vergit in deteriorem exitum non eſt complendum, nec obligat: ſimiliter nec votum. F *Quæſt. XXXII.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Herodes propter iuſiurandum iuſſit dari caput Ioannis puellę, vel noluit eam contriſtari, vt dicitur Mar. 6. & an iſtud iuramentum ligabat Herodem ad occidendum Ioannem.

Dicendum, quòd non obligabat immo peccabat complendo hoc: iuramentum enim quod eſt a principio illicitum, vt ſi iuretur aliquid, quod malum eſt, G ſ. occidere hominem, vel fornicari, non obligat, immo qui iurauit peccauit iurando, & poſtea peccat cõplendo, vnde tenetur non complere illud. Etiam iuramentum, quod a principio eſt incertum, & poſtea apparet, quod vergit in deteriorem exitum, nunquã eſt complendum, nec obligat ſi incęperit apparere, quòd vergit in malum, & ita erat hic, quia quando Herodes iurauit dare puellæ quicquid peteret, erat dubium iuramẽtum iſtud. cum vero illa petijt caput Io: apparebat vergere in deteriorem exitum, ideo non erat ſeruandum: & tamen iuramentum etiã a principio fuit incautum propter ſui generalitatem, quia poterant multi caſus particulares includi quos teneri illicitum eſſet, ſicut poſtea apparuit. Sic enim dicit Iſidorus, & habetur 22. quæſt. 4. c. in malis, ſ. in malis promiſſis reſcinde fidem, impia eſt promiſſio quæ ſcelere adimpletur, illud non eſt ſeruandum ſacramentũ quo malum incaute promittitur, vnde Herodes non excuſatur de occiſione Io. propter iuramẽtum iſtud, H & hoc propter duo. Primo quia circa talia illicita iuramentum non obligat, quia eadem ratione ſi puella peteret, quòd Herodes ſeipſum occideret, vel caput proprium ei daret, teneretur ad illud. Secundo quia Herodes, ideo iuraſſe creditur, vt colorem haberet occidendi Io. Sic dicit Hieron. ſuper Matt. ego autem non excuſo Herodem, quia inuitus, & nolẽs propter iuramentum homicidium fecerit, qui ad hoc forte iurauit, vt futuræ occiſionis machinas præpararet. I Alioquin ſi ob iuſiurandum feciſſe ſe dicit, ſi patris ſi matris poſtulaſſet interitum, facturus fuerat, an nõ, quod ergo in ſe repudiaturus fuit, cõtemnere debuit in propheta.

Sed dicetur nunquid Herodes putabat ſe obligatum per hoc iuramentum ad occidendum Ioannẽ?

Dicunt quidam, ꝙ non putauit ſe obligari, ſed potius ipſe iurauit, vt videretur habere colorem ad occidendum.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia etiam ſi Herodes cogitaſſet de morte Ioannis, & vellet eã hoc ordine efficere, putaret tamen, quòd per iuramentum obligatio aliqua erat ad occidẽdum Ioannem. Nam ſi conſtaret tunc, quòd iuramentum illud Herodis ad nihil obligabat, ſicut nunc conſtat, cum non ſit K inuẽtum, vt ſit vinculum iniquitatis, extra de iureiurando c. quanto. poſtquam Herodes iuraſſet, & puella peteret caput Ioannis, non eſſet ei color aliquis ad dandum caput Io. propter iuramentum, & tamẽ hic, & Mar. 6. dicitur Herodes contriſtatus eſt, & tamen propter iuramentum iuſſit dari caput puellę, ergo neceſſe eſt, quòd vel vere Herodes putauerit ſe hoc iuramento obligatum, vel oſtenderit coram alijs, ꝙ obligatus erat, vt ſic prętextu iuramenti haberet colorem ad occiſionem Ioannis, & tamen non poſſet hoc Herodes fingere, niſi ab alijs putaretur communiter tale iuramẽtum obligatorium, ergo neceſſe eſt dici, quòd Herodes, & communiter alij aſtantes credebant, quod iuramentum iſtud obligabat. Hoc au-F tem eſt, quia omnes antiqui in veteri teſtamento etiã viri iuſti ſciebant pauca de obligatione iuramentorũ, & votorum: erat enim illa ętas rudis. quod patet in iuramento Ioſue qui erat vir ſanctus: iurauit enim non occidere Gabaonitas, & non tenebat iuramentum, quia erat contra legem Dei quæ iubebat, quòd omnes Chananæi occiderẽtur in ore gladij, & quòd ſub nullo pacto, vel conditione permitterentur viuere Deuter. 20. Etiam Gabaonitæ per mendacium extorſerãt iuramentum a Ioſue, quia Ioſue quæſiuit ab eis, an eſſent de populis Chananęorum quorum terram Deus eis promiſerat, quia cum illis non poterant G fędus pacis inire, & dixerunt Gabaonitę, quòd non; ſed quòd erant de terra longinqua. Ioſue 9. cap. vnde ex duplici capite non tenebat iuramentum, & potiſſime tanquam factum contra legem Dei, & tamẽ Iudæi, & principes Iudæorum putauerunt ſe obligatos illo iuramento, & licet populus qui hoc non iurauerat vellet occidere Gabaonitas non permiſerunt, eo quòd iurauerant eis in nomine Domini. Simile fuit in voto Iephte Galaditis iudicis Iſrael. nam votum, & iuramentum ſimilem obligationem cauſant, & ideo ſicut non tenet votum quãdo vouẽtur illicita, ita nec iuramentum ſi illicitum iuretur, & tamen Iephte vouit incaute, ſ. occidere, & immolare Domino quicquid ei primum occurreret de domo ſua reuertenti H cum victoria, occurrit autem vnica filia eius, & tunc doluit nimis Iephte, quia nullos alios liberos habebat, illaque erat tota ſpes poſteritatis eius, & putauit ſe obligatum ad illam occidendum, & dixit decepiſti me filia mi, & ipſa decepta es, aperui os meum, & nõ potero aliud facere. Iudic. 11. ca. ideſt, quia ſemel emiſi votum meum de ore meo non poſſum iam mutare, ſed cogor illud ſoluere, & ita executus eſt, quia indulto puellę ſpacio, vt lugeret virginitatem ſuam cũ ſodalibus ſuis ſuper montes Iſrael, redijt ad patrem, & iugulauit eam eod. c. a fortiori, ergo credere poterat Herodes, & aſtantes ſe obligari ad mortem Ioannis ex iuramento illo, cum ex ſimili ſic generaliter prolato crediderit Iephte ſe obligatum ad occidendũ I filiam ſuam, & illam occiderit. Et ſic videtur dicendum, quòd Herodes cogitauerat de morte Io. & vt videretur de quadam neceſſitate Ioannem occidere, voluit iurare, quòd puellæ daret quicquid peteret, vt poſtea illa petente caput Ioannis videretur manifeſte teneri ad illud dandum, hoc tamen fuit propter ruditatem gentis illius ſęculi, quæ nimis circa talia indocta erat, & non mirum, vt illi qui de ipſo fine præcipuo noſtro, ideſt de beatitudine quæ eſt poſt reſurrectionem generalem, dubitabant quibuſdam aſſerentibus eſſe reſurrectionem, alijs vero negantibus, infra 22. & Actu. 23. dubitarent de his quæ ad finem ſunt, ideſt de pręceptis vitæ, & de intellectu illorum.

Ad quid Herodes voluit in conuiuio habere principes Galileæ. Et eadem cauſa voluit rex Aſſuerus magnum facere conuiuium. K *Quæſt. XXXIII.*

QVAERETVR ad quid Herodes voluit in conuiuio iſto habere principes, ſ. omnes tribunos, & pincipes, & primos Galileę. Mar. 6.

Dicendum, quod quantum ad ea quæ foris apparebant fecit hoc ad ſolẽnizandum feſtum Natalis ſui. celebrabat enim Herodes diem hunc, quia volebat illum eſſe valde ſolęnnem, voluit facere conuiuiũ magnum, quia iſta eſt vna de ſolennitatibus magnis quas homines ſęculares reputant, ſ. facere magna conuiuia. ſic enim oſtendunt gloriam, & magnificentiam ſuam, ita fuit de illo ampliſſimo memorandoque cõuiuio regis Aſſueri, Heſter. 1. ſ. tertio anno imperij ſui

fecit

fecit magnum conuiuium cunctis principibus, & pueris ſuis fortiſſimis Medorum, & Perſarum, inclytis, & præfectis prouinciarum coram ſe, vt oſtenderet diuitias gloriæ regni ſui, ad magnitudinem atque iactantiam potentiæ ſuæ multo tempore, ſ. centum, & octoginta diebus, cumque implerentur dies conuiuij inuitauit omnem populum qui inuentus eſt in Suſis a maximo vſque ad minimum ſeptem diebus. Secundo fuit, quia Herodes nõ inceperat nunc de nouo celebrare diem natalis ſui, ſed ante hoc erat ſolitus celebrare, vt dictum eſt ſupra quæſt. 21. & tunc inuitabat principes, & primos Galilęæ ad ſolẽnizandum feſtũ. ideo etiam nunc inuitaret eoſdem ne videretur aliqd facere ſpecialiter, quod ſuſpitionem cauſaret, maxime ſi in iſto conuiuio occideretur Io. & non vocaret Herodes principes illos quos inuitare ſolitus erat die Natalis ſui, putaretur quod ideo Herodes non vocauerat principes, quia cogitauerat occidere Ioannem, & tamen Herodes volebat potius fugere hanc ſuſpitionem, transferens totum crimen in Herodiadem, ideo conuocauit principes iſtos. Tertio fuit, quia inuitatio iſtorum principum, proderat ad id, quod volebat facere Herodes. nam volebat occidere Ioannem, & tamen timebat populum ſupra in litera: voluit ergo principes iſtos ſecum in adiutorium habere contra populũ, & hoc; quia puella ſaltatrix petitura erat caput Ioan. Herodes autem promitteret ei dare quicquid peteret, quia placitura erat in ſaltatione ſua ei, & diſcumbentibus, ideo cum caput daretur Io. in mercedem ſolacij præſtiti ſimul diſcumbentibus, incumbebat eis aliqualiter, vt ipſi Herodẽ in hoc facto adiuuarent, ſi populus cõtra eum inſurgeret. Quarto fuit, vt Herodes magis videretur neceſſitate inductus ad concedendum caput Io. quia promiſerat puellæ dare quicquid peteret, & turpe videbatur regem coram tantis principibus promiſſa mentiri.

Quare dicitur, quòd Herodes propter ſimul diſcumbentes iuſſit caput Io. dari. Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd Herodes propter ſimul diſcumbentes iuſſit dari caput Io. Dicendum, quod ſecundum illos qui putant Herodem non cogitaſſe de morte Ioannis, quòd Herodes quando audiuit puellam petere caput Ioannis doluit, & nollet ſponte promiſſionem tenere ſuam, ſed propter iuramentum quo ſe ligari putabat, & propter verecundiam aſtantium fecit. nam etiam ſi rem valde damnoſam ſibi promiſiſſet Herodes coram iſtis, erubeſceret coram eis illam irritare. vnde ſi promiſiſſet hoc puellę nõ preſentibus iſtis ſignificatur, quod non eſſet completurus, ſed propter verecũdiam præſentię eorum complebat, & tamẽ in hoc adhuc erat Herodes increpabilis, quia ſi erubeſcebat coram iſtis pmiſſa infringere, potius erubeſcere debuiſſet, ꝙ coram eis tam infandũ ſcelus explebat. Sic dicit Chryſ. ſuper Mat. Si autem teſtes deierationis formidauit habere Herodes; multo magis timuiſſe decebat tam iniquę occiſionis tantos habere teſtes. Magis tamen dicendum eſt, quod Herodes quærit hic occaſionẽ, vt videretur habere neceſſitatem aliquam occidendi Ioannem. nam ſicut iurauit, vt non liceret libere ſibi iuxta iudicium eorum qui de iuramento male ſentiebant, ita & iſtos principes habere voluit præſentes, vt propter eorum præſentiam videretur ſibi turpe eſſe contrarium agere eius, quod promiſerat. Sic dicit Hier. ſuper Mat. ſcelus excuſat iuramento, vt ſub occaſione pietatis ipſius fieret. Quod autẽ ſubijcit propter eos qui pariter diſcũbebant, vult omnes ſceleris ſui eſſe conſortes, vt in luxurioſo conuiuio cruentæ epulæ deferrentur. Hoc etiam valde ſuſpitionem iſtam auget, quia Herodes iurauerat puellæ dare quicquid peteret. dato ergo, quòd teneret iuramentum iſtud, poterat Herodes non dare caput Ioannis, ſ. quia quando puella petiuit caput Ioãnis, poterat Herodes rogare eam, vt non peteret caput Io. ſed aliquid aliud, & forte puella condeſcenderet, & tunc etiam ſi iuramentum tenuiſſet nõ infringebatur, quia dabat puellæ id, quod determinate petebat, ſi autem ipſa non conſentiret recedere a petitione illa, teneretur Herodes dare caput Ioannis ſi iuramentum tenuiſſet, & tamen mox, vt puella petiuit, conceſſit caput Ioannis, non rogans ſaltem eam, quòd a tali petitione deſiſteret, quia erat iniqua, ſed vel fuit iniquus, vel valde mollis qui puellam cõtriſtare noluit. ſicut dicitur Mar 6. propter iuſiurandum, & ſimul diſcumbentes noluit eam contriſtari. erat autem contriſtatio quam facere debebat Herodes, quòd obiurgaret puellam, quia tẽ tam ſceleſtam petiuerat, & moneret eam à tali petitione deſiſtere, aliam honeſtiorem petitionem facere, do. noluit tamen aliquid iſtorum facere, ſed mox conceſſit, quod tam inique petebatur, ideo valde ſuſpectum ſe in hoc reddit, tali petitioni tam cito aſſentiendo.

Quomodo Herodes auſus eſt occidere Ioannem. Et quomodo interdum paſſiones animi ſibi inuicem repugnant. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR quomodo Herodes auſus eſt occidere Ioannem. nam ſupra in litera dicitur, ꝙ Herodes voluit occidere Ioannem, ſed timebat populum. nunc etiam timere debuit, vt non auderet occidere eum. Et quomodo populus non inſurrexit cõtra Herodem occiſo Ioan.

Dicẽdum ad primum, quòd Herodes a principio timuit occidere Ioan. quando adhuc recte iudicabat non turbato animo eius omnino, & tamen quotidianis ſolicitationibus, & blandiñs Herodiadis, flexus eſt ad hoc, quòd timorem excluderet. eſt enim hæc conditio paſſionum, quòd interdum per accidens ſibi repugnant, ſ. quia non poſſumus habere, quod per vnam deſideratur, niſi abijciamus alteram. vt ſiquis habeat iram, & amorem, & non poſſit frui amato, niſi remittat deſiderium vindictæ, ſi fuerit maior amor quam ira, ceſſabit ira, vt amato fruamur, ſi autem fuerit maior ira quam amor, peribit amor, vt vindictam ſumamus. Sic dicit Seneca tragędia 4. carmine quod incipit. diua non miti. cedunt irę eum iuſſit amor. De ira, quòd vincat amorem patet in Medea quæ ꝓprios filios diligebat, quia tamen oderat acerrime Iaſonem virum ſuum, quia accipiebat aliam vxorem ea deſerta, occidit proprios filios ſibi, & Iaſoni communes, vt ſic ſaltem de Iaſone ſumeret vltionem. vt patet in tragędia quæ dicitur Medea, ita nunc in Herode pugnatum eſt. nam a principio prævalebat timor ſuper amorem, ideo non occidebat Ioannem timẽs populũ. poſtea vero crebris ſolicitationibus Herodiadis delinitus, excluſit timorem, quia amor increuerat. Secundo fuit, quia ante hoc Herodes non inuenerat modum quo tutum ſe putaret contra populum, ideo timebat occidere Ioannem, nunc vero credidit, quòd iſte modus eum tutum redderet, ideo auſus eſt eum occidere. nam iurauit puellæ dare quicquid illa peteret, & illa petijt caput Ioannis, & ſic iuxta opinionem Iudæorum, quia tunc rudes erant, & neſciebant quomodo obligaret iuramentum, putabatur Herodes obligatus ad occidendum Ioannem: ideo populus non inſurgeret contra ipſum. Tertio fuit, quia habuit ſecum Herodes huius rei defenſores

ipſos principes qui ſecum in conuiuio fuerant. Nam puella ſaltans placuit Herodi, & ſimul diſcumbentibus, & in mercedem ſaltationis quæ omnibus placuerat, pollicitus eſt Herodes dare quicquid peteret, & illa petijt caput Ioannis, ad quod dandum videbatur obligatus ſecundum opinionem illorum, vigore iuramenti, & quia pro mercede ſaltationis quæ omnibus ſimul placuerat caput Ioannis datum eſt, erat cauſa communis principibus, vt ipſum Herodem ſuper hoc defenderent, & ſic putauit Herodes ſe tutum, ēt occidendo Ioãnem. Quarto fuit, quia Herodes prius timebat ſcandalum. nunc autem nõ timebat, & hoc forte, quia Deus permiſerat cor eius dilatari ad confidendum, vt ſequeretur mors Ioannis, quam Deus ad aliquid boni ordinabat, ſic fuit de paſſione Christi, nam princeps ſacerdotum, & cęteri qui de illa tractabant, timuerunt a principio occidere Chriſtum in die feſto dicentes, non in die feſto, ne forte tumultus fieret in populo infra 26. & tamen poſtea in die feſto occiſus fuit Chriſtus, ſ. die prima azimorum, & tamen non attenderunt Iudæi ad illud ſcandalum, ad quod prius attendebant, mutato corde eorum ad aliam ſententiam.

Quomodo populus non inſurrexit contra Hero. occiſo. Ioan. propter tantum ſcelus. cum tamen eſſent Iudæi ad ſeditionem prompti propter religionem obſeruandam.

Quæſt. XXXVI.

QVAERATVR, quomodo populus non inſurrexit contra Herodem occiſo Ioanne propter tantum ſcelus.

Aliqui dicunt, quòd fauor populi erga Ioannem iã ceſſauerat, quia vulgus eſt valde mobile, & cum Ioãnes prędicauerat diligebant eum, & ſequebantur, cũ vero incarceratus eſt ceſſauit fauor, & amor populi, ideo non inſurrexerunt contra Herodem.

Dicendum, quòd non ſtat. primo, quia poſtquam Ioan. fuit in carcere adhuc populus diligebat eum, & ſciebat Herodes fauorem populi pęnes Ioannem, idõ non audebat occidere eum ſupra in litera. Secundo & pręcipuè, quia etiam aliquanto tempore poſt mortem Ioãnis adhuc durabat fauor populi erga Ioãnem. Nam infra 21. quando Chriſtus quæſiuit a ſacerdotibus, & Phariſęis. Nunquid baptiſmum Ioan. erat de cęlo, vel ab hominibus, dicitur quòd non auſi ſunt reſpondere, dicentes intra ſe, quod ſi dicerent eſſe de cęlo, diceret Chriſtus, quare non ſuſceperunt illud. ſi dicerent, quòd erat ab hominibus timebant populũ, quia Ioannem, vt prophetam habebant, & idem Mar. 11. ſi ergo poſt mortem Ioannis tãtus amor, & fauor populi erat erga eum, quòd non auderet quiſquam dicere contra doctrinam eius, a fortiori eſſet fauor populi contra illos qui inſurgerent in perſonam illius. non ergo ceſſauerat fauor ad hoc, quòd contra Herodem inſurgere poſſent.

Sed dicendum, quòd populus non ſurrexit contra Herodem pro morte Ioannis propter multa. Primo quia Herodes erat dominus Galilęę eratque potens, eſſet ergo magna ſeditio, quòd ſubditi contra Dominum inſurgerent. Hanc autem ſeditionem Iudæi facere metuebant, quia Herodes magnus, ſ. Aſcalonita pater huius Herodis ſępe grauiter punierat Iudæos facientes ſeditionem. erant quippe Iudęi ad ſeditionem prompti, maxime pro libertate, aut pro his quæ ad legem pertinebant obſeruandã, vt refert Ioſephus in libris Antiquitatum, & in libris de bello Iudaico, & quod maius eſt Romani tunc domini erant Iudæorum qui valde vetabant ſeditiones fieri, metuentes p̃ eas perdere principatum, ideo valde vendicabant in

F ſeditioſos, & quia Herodes tenebat tetrarchiam Galilęę, & dominium Romanorum, eſſet rebellis contra Romanos quicunque cõtra Herodem ſeditionẽ ageret. timebat ergo populus inſurgere in Herodem. Secundo fuit, quia Herodes habebat exterius quendã colorem apparentem, ſ. quòd egiſſet hoc quaſi neceſſitate compulſus. iurauerat enim puellæ ſaltatrici dare quicquid illa peteret. quæ petijt caput Ioannis. putabatur autem, quòd iuramentum illud obligaret, cũ Iudæi eſſent circa hoc rudes, vt dictũ eſt ſupra quęſt. 32. ideo crederent Iudæi, quòd obligatus fuerat Herodes hoc facere, & licet peccaſſet iurando, tamen q̃ implere tenebatur, & ex hoc aliqualiter placatẽ animus populi contra Herodem. Tertio fuit, quia forte principes tribuum, & primi Galilęę qui cum Herode

G epulabantur, quando occiſus eſt Ioãnes placarent animos populariũ, eo quòd cauſa etiam erat eorum, vt dictum eſt ſupra quæſt. 33. & 34. Quarto quia forte populus timuit inſurgere contra Herodem, quia nõ ſolum inſurgebant cõtra eum, ſed etiam contra omnes principes, & tribunos, & primos Galilęę qui ĩterfuerant conuiuio eiuſdem Herodis, in quo datum eſt caput Ioannis in mercedem ſaltationis, eratque eis ex hoc cauſa communis cum Hero. vt illam defenderent, cum pro ſolatio eis pręſtito ſaltationis in conuiuio datum eſt caput Ioan. cum vero ipſi pro hac cauſa ſe opponerent, non manebat, niſi rude vulgus, ſine principe, & tales nihil boni facere poſſunt, & ſi aliqd attentent in ipſo exordio deficiunt, quoniam caput

H non habent, nec manet eorum propoſitum, niſi quouſque ira velut ferbuerit, & iſta forte eſſet de cauſis potiſſimis. Quinto fuit, quia Deus tenuit populi cor, vt non inſurgerent contra Herodem; nam Deus cõcitat non iratos ad iram, & placat iratos incutiendo eis timorem, vt non audeant aliquid facere. ſic patet Geneſ. 34. cap. de Iacob, quando filij eius occiderunt Sichimitas Gen. 34. nam omnes ciuitates Chananęorum per circuitum voluerunt inſurgere, & delere domum Iacob, ſed Deus incuſſit eis timorem, vt hoc non facerent Gen. 35. ſ. cumque profecti eſſent terror Domini inuaſit omnes per circuitum ciuitates, & nõ ſunt auſi perſequi recedentes, ita hic Deus tenuit corda Iudæorum ne inſurgerent in Herodem, quando

I Ioan. incarcerauit, & quando occidit, eo q̃ Deus volebat, q̃ Ioan. moreretur ne fieret ſimultas in populo propter Chriſtum, & Ioannem, vt dicit Chryſ. & dicetur infra quæſt. 40.

Quare Herodes occidi iuſſit Ioannem in carcere: in quo nota modum occidendi viros bonos communiter obſeruari ſolitum.

Quæſt. XXXVII.

QVAERATVR quare Hero. occidi iuſſit Ioan. in carcere. Dicendum, q̃ p̃p multa. Primo quia ex virtute iuramenti quo eum teneri Iudęi putabant, & ipſe putabat ſe teneri, vel innuebat teneri, obligabatur ad dandum caput Ioan. ſtatim puellę,

K quia pollicitus eſt dare quicquid illa peteret, quod nõ ſolum intelligitur de re petita, ſed etiam de omnibus qualitatibus petitionis, vt quantum ad tempus, & locum, & cęteras circumſtantias rei petitę. puella tñ petiuit, q̃ daretur ſibi ſtatim cap. Io. ideo ſi iuramentum tenebat, immediate dare tenebatur. Patet hoc, quia dr̃ hic; q̃ puella pręmonita a matre ſua dixit, da mihi hic in diſco cap. Io. ideſt antequam recedam de loco iſto. quod erat immediate dare, quod magis exprimitur Mar. 6. volo, vt protinus des mihi cap. Io. in diſco, ideſt ſtatim des, & tñ ſi vellet educere de carcere, vel facere aliquẽ alium proceſſum, non poſſet dare ſtatim, ſicut promiſerat, ergo decollauit eum in carcere. Se-

cundo

cundo fuit, quia ſi Io. deberet decollari extra carcerē, publicè hoc fieret, & tunc oportebat exprimi aliquā cauſam quare hoc fiebat, & tamen contra Io. qui ſanctiſſimus erat nulla cauſa erat, niſi ꝙ oderat eum Herod. & Herodias propter veritatem prędicationis, iō in carcere decollatus eſt. Dicendum tamen, ꝙ ſimiliter nihil aliud obſtaret niſi hoc, decollatus fuiſſet extra carcerem facto proceſſu contra eū in forma iuris, quia licet nullum crimen eſſet in Io. poſſent apponi plurima, & probari per falſos teſtes, ſicut eſt ſtylus communis contra viros bonos ad hoc, ꝙ occidantur, & hoc eſt antiquiſſimum. ſic patet de Naboth quem Iezabel nequiſſima regina iuſſit occidi, faciens ꝙ inſurgerent teſtes contra eum qui dicerent, ꝙ malum dixerat regi, & ita per nimium falſitatem vir ſanctus lapidatus eſt 3. Reg. 21. Sic etiam falſi teſtes contra Chriſtum ſubintroducti ſunt infra 26. & Marc. 14. Sic etiā cōtra Stephanum falſi teſtes dati ſunt, vt lapidaretur. Act. 7. poſſet ergo hoc modo Io. cōuinci iudicialiter per falſos teſtes de criminibus pro quibus mortis tolerarei ſententiam, ſed nō fuit opportunum propter id, quod ſequitur, & ꝑꝑ id, quod dictum eſt. Tertio & precipue fuit propter timorem populi, quia cum populus diligeret Ioan. ſi videret, ꝙ ferebatur ad mortē, raperet eum populus etiam de manu Herodis, & tūc grauius argueret Herodem, & ſeditio fieret, voluit ergo Herodes eum occidere, ita vt nemo de populo ſcire poſſet, & hoc fuit potiſſimum. occiſo autem Ioan. quia iam erat malum irremediabile, populus non curauit inſurgere.

Quare populus non inſurgebat in Herodiadem, cum inſurgere in Herodem non auderet. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR dato, ꝙ populus non inſurgeret in Herodem, quare non inſurgebat in Herodiadē. nā Herodes aliqualiter occultauerat crimen ſuum, quod ex neceſſitate iuramenti fecerat, Herodias tamen apertè oſtendit, ꝙ voluit Io. occidi, ideo contra eam manebat inſultus.

Aliqui dicunt, quòd non conſtabat populo de facto Herodiadis: dicendum quòd in hoc nullum dubium erat. nam Herodes pollicitus eſt ſaltatrici quicquid peteret dare, & vt dicitur Mar. 6. puella nihil auſa eſt petere quouſque exiens in loco in quo diſcumbebat Herodes cum principibus, introiuit ad matrem ſuam dicens, quid petam? & illa ait nil petas, niſi cap. Io. & tunc puella ingreſſa coram omnibus petiuit caput Ioan. Baptiſtæ: ergo apparebat, ꝙ mater ei iuſſerat hoc petere. Secundo patet, quia quādo datum eſt caput Io. puellæ in diſco, illa attulit, & dedit matri ſuæ ſupra in litera. & Mar. 6 ergo apparet, ꝙ ipſa iuſſerat hoc peti. Dicendum, quòd crimē Herodiadis toti populo conſtitit, & tamen non fecerunt ſeditionem cō tra eam, quia ipſa erat vxor Herodis cuius defenſio, & honor pertinebat ad virum, quia vir, & vxor ſunt vna caro prima Cor. 6. ideo eſſet hoc inſurgere cōtra Herodem, & tñ ꝯ eum inſurgere non audebat populus ꝑ ea quæ dicta ſunt pręced. quæſt. ergo nec auſi ſunt ꝯ Herodiadem inſurgere, & ſic manſit mors Io. impunita pro tunc, Iudæorum tñ plurimi qui putabant Io. eſſe virum ſanctiſſimum crediderunt, ꝙ deſtructio gentis Iudæorum facta a Romanis fuit propter peccatum occiſionis Io. Bapt. vt ait Ioſephus 18. lib. Anuq. tamen in hoc errauerunt, quia fuit hæc deſtructio facta pro morte Chriſti, & quia noluerunt agnoſcere ſaluatorem ſuum, ſicut dicit Luc. 19. ꝙ videns Ieſus ciuitatem fleuit ſuper illam dicens, non relinquetur in te lapis ſuper lapidem, eo ꝙ non cognoueris tempus viſitationis tuæ.

A *Quare Herodes iuſſit, quòd caput Ioan. ferretur ad conuiuium: quale facinus, & a Romano quodam duce perpetratum narratur. Quæſt. XXXIX.*

QVAERETVR quare Herod. iuſſit, quòd caput Ioan. ferretur ad conuiuium. nam coram diſcū bētius allatū eſt. ferale quidem ſpectaculum, vt regię dapes humano ſanguine fędarentur adhibito.

Dicendum, ꝙ hoc non fecit Herodes tanquam ꝓ voluntate, quaſi gauderet in ſpecto capite Io. truncato, ſed quia puella ſic petierat: dixit enim da mihi hic caput Ioan. ideſt fac ad me manentem hic antequam de hoc loco recedam afferri caput Ioan. Herodes aūt B voluit obſeruare impium iuramentum ad vnguem, ideo fecit afferri, puella autem petiuit, vt daretur ſibi ibi. Primo vt cito daretur, quia ſi ea manente ibi daretur ſibi caput, non poterat hoc in longum differri, & hoc faciebat ne Herodes poſſet habere locum cogitandi de hac iniquiſſima iuſſione, vel aliqui in ꝯriū intercederent, & reuocaretur impium mandatum.

Secundo, quia ſi Herodes diceret puellæ, mando, ꝙ detur tibi caput Ioan. in carcere, forte miniſtri non ita cito exequerentur, & oporteret, ꝙ puella recurreret ad Herodem ſuper hoc conqueſta, cum autem peteret, ꝙ daretur ſibi caput Io. coram Herode, iuſſit Herodes, ꝙ afferretur coram ſe, & tunc miniſtri non tardarent in executione, & ſic puella citius haberet, quod petebat, & euitarentur circuitus. Dicendum taC men, ꝙ Herodes fuit valde inurbanus qui ſolenni cōuiuio ſanguinem humanū adhibuit, & potiſsime viri iuſtiſſimi, in cuius tam iniqua occiſione nemo, niſi impius poſſet a lachrymis temperare: & dato, ꝙ aliàs Io. eſſet vir reus mortis, propter hoc, ꝙ humanum caput in conuiuio trūcatum afferebat, magna pęna plectendus erat. ſic fuit de Flamminio duce Romanorū qui ad petitionem meretriculæ apud eum in conuiuio ſedentis, quæ aſſerebat ſe nunquam vidiſſe hominem decollatum, fecit quendam decollari, qui aliàs reus erat mortis. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. legimus in Romana hiſtoria Flamminium ducem Romanorum, ꝙ accubanti iuxta ſe meretriculę quę nunquam vidiſſe ſe diceret hominem decollatum, aſſenſus ſit, D vt reus quidem capitalis criminis in conuiuio truncaretur, a Cenſoribus pulſum curia, ꝙ epulas ſanguini miſcuerit, & mortem quamuis noxij hominis in alterius delitias pręſtiterit, vt libido, & homicidium pariter miſcerentur: quanto ſceleratior erat Herodes, & Herodias, & puella quæ ſaltauit, quæ in mercedem ſaltationis caput prophetæ poſtulat. &c.

Quare Deus permiſit ſic Ioannem virum iuſtiſſimum mori. Et quòd Deus permittit viros bonos ſeueris cruciatibus, & humili morte interdum perire propter duo. Quæſt. XL.

QVAERETVR quare permiſit ſic Deus Ioannē virū ſanctiſſimum pro tam impia cauſa mori, E vt quaſi pro nihilo mors ſua haberetur, & puellæ ſaltanti caput eius in mercedem traderetur.

Dicendum, ꝙ virum bonum occidi iniuſte a peſſimis non eſt admirandum, quia talis eſt occiſio omnium bonorum; iuſtus enim a iuſto non occiditur, ſed ab impio. Etiam iuſtus non poteſt, niſi iniuſte occidi. nam ſi iuſte occideretur iam non eſſet iuſtus: ꝙ vero morte abiecta iuſtus occidatur, hoc pertinet ad prauitatem impiorum, qui quanto grauius potuerint bonos cōculcare cupiunt: ſic enim impij conſilium facientes aduerſus iuſtum dixerūt, Morte turpiſſima condemnemus eum. Sapient. 2. & tamen de morte Ioannis non eſt magna querela, quòd morte humili punitus ſit. nam turpiſſime mortem paſſus eſt Chriſtus,

ſtus. decollari enim honeſtum genus ſupplicij eſt, cru- F cifigi autem inhoneſtum, & maxime apud Iudæos. nam Deus dixit Deut. 21. maledictus homo qui pendet in ligno, & ſic Apoſtolus dicit, quòd voluit Chriſtus pro nobis effici maledictum. Sed de Ioanne eſt, quod quęrimur, quia quaſi pro nihilo occiſus eſt, & ſaltanti puellę in mercedē datus eſt: ridentibus enim & conuiuantibus alijs Ioannes occiditur, eiuſque truncatum caput, quaſi pulchrum ſpectaculum ad regias epulas introducitur.

Dicendum, quòd licet impij contemptibiliter Ioānem occiderint, ipſe tamen pro ardua cauſa occiſus eſt, ſcilicet legis, & veritatis defenſione, accuſans enim Herodiadis, & Herodis illicitas nuptias occi- G ditur.

Sed dicendum, quòd Deus permittit viros bonos ſeueris cruciatibus, & morte humili interdum perire propter duo. Primo quia quanto eos hic magis humiliauerit, tanto abundantius in futura beatitudine coronabit, miſeremur ergo Deus hic ei quē valde puniens benefaciebat. Secundo ſic ad exemplum rationum diſcamus quam acrius Deus in futuro vbi locus pęnarum eſt, ipſos impios cruciabit, cum hic eos quos diligit tam dure premat: hoc enim in Ioanne experimur.

Aliqui autem putant, quòd Ioan. commiſerat aliqua peccata ſaltem leuia, pro quibus Deus voluit, quod H hic talem ſuſtineret cruciatum, vt in futuro nihil ſibi tolerandum ſupereſſet.

Sed non ſtat, quia Ioan. ſanctiſſimus fuit in vtero, ideo nunquam peccauit mortaliter, & etiam creditur communiter, quòd nec venialiter peccauerit, ſicut eccleſia cantat de eo, ſ. ne leui ſaltem maculare poſſes famine vitam, idest nec etiam peccaret venialiter in verbo leui. Item dato, quòd Ioan. peccaſſet ſępe venialiter, immo etiam mortaliter, tanta erat auſteritas vitę eius, quòd nihil ſatisfactionis exigeretur vltra id, quod ipſe faciebat.

Ideo dicendū, quod illa mors fuit propter illa duo prędicta. De hoc Gregorius 4. Mora. dicit nō ſine grauiſſima admiratione perpendo, quòd ille prophetiæ I ſpiritu intra matris viſcera impletus, quo inter natos mulierum maior nemo ſurrexit, ab iniquis in carcerem mittitur, & pro puellæ ſaltatu capite truncatur, & vir tantæ ſeueritatis pro riſu turpium moritur. nunquid nam credimus aliquid fuiſſe, quod in eius vita illa deſpecta mors tergeret? & oſtendit, quòd non. dicens: ſed quando ille in cibo peccauit, qui locuſtas ſolum, & mel ſiluestre comedit? num & in conuerſatione ſua offendere potuit qui de eremo non receſſit? & reſpondet dicens, ſed ideo Deus ſuos ſic premit in infimis, quia habet quomodo remuneret in ſummis. hinc ergo vnuſquiſque colligat quid illi ſunt paſſuri quos repellit, ſi ſic cruciat quos amat. Tertia cauſa addi poteſt quæ eſt communis: Deus enim vult bo- K nos multa pati pro gloria Dei: nam ſicut qui cęcus natus eſt, non ideo ſic natus eſt quaſi quia hoc meruiſſet, ſed vt gloria Dei manifeſtaretur in illo Io. 9. etiam viri iuſti occidentur, & varios patientur cruciatus, vt gloria Dei in illis manifeſtetur: cum enim ſancti moriuntur pro defenſione legis Dei, oſtenditur illa bona eſſe. nam in moralibus magis mouent opera quā verba, vt colligitur 10. Ethic. in principio, vnde ſiquis laudat aliquam legiſlationum, vel viuendi formam, non ideo conſtat, nec pręſumptionem magnam facit, quod bona ſit, ſi vero ſe exponat pro ea ad aſpera, pręſumptionem magnam cauſat, quòd bona ſit: nam laudare aliquid facile eſt cum verba nihil conſtent, labores autem tolerare durum eſt. nec aliquis ſponte labores ſubit, cum omnis homo delectationem naturaliter cupiat, & quia nihil eſt, quod magis deſideretur, & diligatur quam vita, quæ eſt fundamentum cęterarum perfectionum, ſiquis vitam contemnit pro aliqua re, manifeſte oſtendit, quòd illam rem ſummę bonam putet, & ita cum viri ſancti pro defenſione legis Dei mortem, & ſupplicia tolerarent, manifeſtum reddebant toti ſęculo teſtimonium, quòd legem Dei omnibus rebus meliorem putabāt, & hæc erat gloria magna Dei, ideo volebat Deus, quod pro defenſione legis viri ſancti acerrima paterentur, quod etiam in Ioanne fuit, qui pro defenſione legis Dei de nuptijs a nequiſſimo Herode occiſus eſt.

In moralibus magis mouent opera quam verba.

An Ioannes fuerit martyr per hanc mortem. Et qui dici debeant martyres. Et quæ veritas ad martyrium ſit ſufficiens. Eaque triplex eſſe dicitur & triplex etiam martyrum gradus.

Quæſt. XLI.

QVAERETVR, an Ioan. Baptiſta fuit martyr per hanc mortem.

Aliqui dicunt, quòd non, quia martyrem facit non pęna, ſed cauſa, eſt autem cauſa quæ facit aliquem martyrem velle pro Chriſto pati, & tamen Io. nihil pro Chriſto paſſus eſt, ergo non fuit martyr. Secundo, quia Ioannes non paſſus fuit ſponte, ſed ab Herode violenter occiſus ſuggerente Herodiade.

H Dicendum, quòd Ioannes martyr fuit, quia nihil ei defuit de ratione martyrij. vnde eccleſia ei martyrij ſui feſtum facit, diem decollationis eius celebrans, martyrem enim vt communiter dicitur facit mors pro Chriſto tolerata, vbi autem mors non intercidit, martyrium non eſt etiam ſi ſit cruciatus, ſed tales dicuntur confeſſores qui in ſupplicijs veritatem confiteri non deſinunt. Et ita dicitur in vita beatæ Cecilæ de Vrbano Papa, quòd iam tertio confeſſor extiterat, ideſt ter fuerat paſſus ſupplicia pro confeſſione nominis Chriſti; qui autem moritur, martyr dici poteſt. Etiam requiritur, quod pro Chriſto toleretur, quod non eſt, ita ſtricte accipiendum, quia tunc in veteri teſtamento nulli fuiſſent martyres, cū ibi nemo pro Chri- I ſto pateretur, quia nondum Chriſtus natus fuerat, & tamen martyres fuerunt in veteri teſtamento quos Apoſtolus recitat in Catalogo ſanctorum ad Hebr. 11. qui ſecti ſunt, lapidati ſunt, in occiſione gladij mortui ſunt. Etiam aliquos de martyribus veteris teſtamenti eccleſia nunc colit, vt eſt feſtum Machabæorum in principio Auguſti, qui fuerunt ſeptem fratres cum vna matre occiſi 2. Macha. 7. nam qui pro Deo occiditur martyr eſt, iſti tamen pro Deo occidebantur cum pro defenſione legis eius paterentur, & vere qui pro veritate occiditur, pro Chriſto occiditur, qui ipſe veritas eſt. ſic enim ipſe ait Ioan. 14. ego ſum via veritas, & vita. ſic autem Ioannes pro veritate legis mortuus eſt. Nam ſicut ſeptem fratres Machabæi oc- K cidi ſe permiſerunt, vt non cogerentur contra legem manducare carnem ſuillam 2. Macha. 7. ita Ioannes occiſus eſt, quia nō patiebatur quantum in ſe erat Herodis, & Herodiadis illicitas nuptias. pro Chriſto ergo Ioannes occiſus dici poteſt, & pro veritate, & ſic martyr eſt. Sic dicit Gregorius in Regiſt. lib. 12. Pro qua re, ſcilicet pro reprehenſione ad Herodem facta, etiam Ioannes Baptiſta capite truncatus eſt, & ſancto martyrio coronatus. Cui non eſt dictum, vt Chriſtum negaret, nec pro Chriſti confeſſione occiſus eſt, ſed quia idem dominus noſter Ieſus Chriſtus dixerat. Ego ſum veritas, quia pro veritate occiſus eſt Ioannes, pro Chriſto ſanguinem fudit.

Sciendum tamen eſt, quòd non eſt omnis veritas ad martyrium ſufficiens. quod enim homo cucurrerit verum eſt, & tamē pro huius veritatis defenſione

ſola,

ſola, ſiquis morti ſe exponat non eſt martyr, ſed inſi- A
piens: talem enim veritatem, & ſi negare non licet,
quia mentiri eſt, & peccatum, tamen defendere eam
non oportet, quia nullius vtilitatis, aut dignitatis eſt. il
la enim veritas pro qua quis martyr efficitur talis eſt,
quod eius defenſionem nobis deſerere non licet, &
ideo cum aliter defendi non poteſt, neceſſe eſt animã
pro illa ponere: & in tali veritate non ſolum agere cõ
tra illam illicitum eſt, ſed etiam permittere, quòd qs
cõtra eam agat ſi talis eſt ad quem defenſio expectat,
& iſta eſt veritas de qua dicitur extra de regulis iuris
ca. qui ſcandalizauerit, quòd vtilius ſcandalum naſci
permittitur, quam veritas relinquatur, ergo peccatũ
eſt illam relinquere. Eſt autem iſta triplex veritas quę B
pertinet ad mores, ſcilicet veritas vitæ, veritas iuſtitię,
veritas diſciplinæ. Veritas vitæ dicitur, quando quis
ſic viuit, vt in lege diuina viuere iubetur. Nam veri-
tas conſiſtit in conformitate ſigni ad ſignatum. quan-
do ergo conformatur vita noſtra legi diuinæ quæ eſt
ſignum directiuum actionum noſtrarum, dicimur te
nere veritatem vitæ, & ita accipit Apoſtolus ad Gala.
2. dicens, quod Cephas non ambulabat ad veritatem
Euangelij, id eſt non ſeruabat Euangelium. iſta veritas
ſemper eſt neceſſaria, & quicunque moritur pro hac
veritate martyr eſt. Hoc autem quando aliquis po-
tius vult mori quam committere quodcũque de pec
catis mortalibus martyr eſt, & ita erant martyres om
nes qui monebantur, ne cogerentur negare Chriſtũ.
Sic etiam fuerunt martyres ſeptem fratres Machabęi C
& Eleazarus, qui vt non cogerentur manducare car-
nes porcinas, quod eis eſſet peccatum mortale cum
eſſet contra legem eorum, ſe occidi paſſi ſunt. Veri-
tas iuſtitiæ pertinet ad iudicem, qui diſtribuere debet
pęnas, & pręmia ſecundum legem. Etiam iſta veri-
tas poteſt dupliciter peruerti. vno modo contrafa-
ciendo, alio modo illam non exequendo, ſed diffe-
rendo, vel nunquam exequendo.

Accipiendo primo modo redit veritas iuſtitiæ in
veritatem vitæ, quia contra veritatem vitæ agit qui
male diſtribuit, ſ. dando pęnam iuſtis, aut pęmium
impijs, & ideo hoc non licet, & ſic ſi aliquis iudex oc-
cideretur, quia nollet abſoluere impium qui ſecun-
dum legem impius eſt, erit martyr, quia pro veritate D
iſto modo moritur, & iſta veritas nunquam poteſt re
linqui, cum redeat in veritatem vitæ,

Accipiendo ſecundo modo vocatur proprie veri-
tas iuſtitiæ, & tunc regulariter tenenda eſt, & tamen
interdum pro ſcandalo deſeri poteſt, ſcilicet differen-
do executionem iuſtitiæ ad tempus, vt ſine ſcandalo
fieri poſſet, & non ſolum non eſt malum, ſed potius
eſt laudabile, & ad prudentiã pertinet. interdũ enim
executio iuſtitiæ omnino deſeritur quantum ad ali-
quem caſum ſpecialem, in quo ſi iudex vellet punire
malos, ſequeretur graue ſcandalum viris bonis. tunc
enim ceſſandum eſt a miniſtratione iuſtitię in caſu il-
lo, ſicut dicitur pręcedenti capitul. de zizanijs quę cre
ſcunt cum tritico, quia non debent eradicari vſque E
ad meſſem, ne ſimul triticum pereat. meſſis autem
eſt tempus, quando ſine præiudicio tritici poteſt era-
dicari zizania, & hoc, quòd quouſque ſcandalum ceſ
ſet nõ puniatur malum. ſi autem aliquod malum ſit,
quòd nunquam poteſt puniri ſine ſcandalo, nunquã
debet puniri, & iſta ceſſatio licita eſt. Tertia eſt veri-
tas diſciplinæ, & iſta pertinet ad prelatos, ſiue quan-
tum ad doctrinam, ſiue quantum ad correctionem
vitiorum, & ab iſta non eſt ceſſandum regulariter.
Nam tenetur prelatus docere, & ſi dubitauerit prędi-
care verbum doctrinæ, eſt reus ſanguinis, vt innuitur
Actu. 20. vbi Apoſtolus Epheſijs dicit, mundus ſum
a ſanguine omnium veſtrum, quia non ſubterfugi
quo minus annũciarem vobis omne conſilium Dei.
& ſi cui dicatur, quòd non prędicet verbum Chriſti,
& non conſentiens moriatur martyr eſt, ſic eſt de Apo-
ſtolis quibus Iudæi iuſſerunt non prędicare in nomi-
ne Chriſti, & illi dixerunt, quòd obediri oportet Deo
magis quam hominibus, & iterum nõ poſſumus quę
audiuimus non loqui, & pro hoc flagellabantur a Iu-
dæis Actu. quarto, & quinto. ab hac veritate doctrinæ
nunquam ceſſandum eſt, quando eſt verbum Dei ne
ceſſarium, etiam ſi prędicatori mors promineat. Si
autem non eſt valde neceſſarium verbum Dei etiam
ſi ſit vtile, poteſt ad tempus ceſſare prelatus, vel præ-
dicator a doctrina, vt euitet ſcandalum. etiam ad hanc
veritatem diſciplinæ pertinet redargutio, & punitio
vitiorum, & fit vtrunque per prelatum, per prædicato-
rem autem ſola redargutio, & ab hac etiam ceſſan-
dum non eſt propter ſcandalum, niſi ad tempus ali-
quod. Vel etiam ſi prædicator, & maxime prælatus
videat ſibi mortem imminere redarguendo vitia, ſi
ceſſatio a redargutione facit eẽ videri licitam, & præ-
ſtat occaſionem alijs delinquẽdi in ſimilibus, non de
bet tacere, & ſi pro tali redargutione occidatur, mar-
tyr eſt, quia pro veritate diſciplinæ occiditur, ſic occi-
ſus eſt nunc Ioan. Baptiſta, ſ. quia Herodis, & Herodia
dis illicitas nuptias redarguebat.

Ad primum dicendum, quòd mori pro Chriſto fa
cit martyrem, ſed non eſt ſtricte ſumendum, quòd ſo
lum moriatur pro confeſſione nominis Chriſti, ſed
quòd moriatur pro quacunque veritate cuius defen-
ſio eſt neceſſaria, id eſt, vt non incidat in peccatũ mor-
tale, vt declaratum eſt ſupra de tribus veritatibus.

Ad ſecundum dicendum, quòd Ioannes Bapt. fuit
proprie martyr, & fuit ſponte paſſus. Pro quo ſcien-
dum, quòd triplex eſt gradus martyrũ. Quidam ſunt
abſolute voluntarij, vt illi qui ad augmentum meriti,
offerunt ſe perſecutori fidei, vt pro Chriſto occidan-
tur, & potius volunt, quòd occidantur, quam quòd
ſuperſint, & iſte eſt perfectior gradus. Alij ſunt vo-
luntarij mixti, ſcilicet qui abſolute mori nolunt, & ta-
men potius volunt occidi, quam peccatum commit-
tere, ſicut illi qui inuenti a perſecutoribus, & non ſe
offerentes potius volebant occidi quam Chriſtum
negare, & ita fuit de Ioanne qui non elegerat occidi
ab Herode, potius tamen volebat occidi ab eo, quam
eius, & Herodiadis illicitas tacendo nuptias approba-
re.. Alij ſunt qui nullo modo ſunt voluntarij, & ta-
men occiduntur pro cauſa Dei, ſine aliquo crimine.
ſic fuit de Innocẽtibus occiſis pro Chriſto in Bethle-
hem, & finibus eius, quorum martyria colit eccle-
ſia. ſic etiam fuit de paruulis quos ſuſpendebant gen-
tiles iuſſu Antiochi, quia circuncisi inueniebantur
1. Machabęorum primo: iſti tamen non dicuntur ita
proprie martyres, ſicut primi, & ſecundi, quia non
reperiuntur omnes conditiones in eis ad martyrium
requiſitæ.

Quare puella attulit caput Ioannis matri ſuæ.
Quæſt. XLII.

QVAERETVR quare puella attulit caput Io.
matri ſuæ.

Dicendum, quòd fuit. Primo quia ma-
ter iuſſerat ei illud petere, ideo illud ei ob-
tulit. Secundo, quia forte mater iuſſerat ei afferre
illud, vt quia forte muliebri odio concitata in Ioan-
nem volebat vlciſci videndo coram ſe truncatum ca
put, quod eã toties offenderat. Sic dicit Hieron. ſuper
Mat. quòd Herodias caput Io. poſtulauit, vt haberet
in poteſtate ſua linguam quę illicitas nuptias argue-
bat. Tertio quia forte Herodias voluit certificata eſſe

de

de morte Ioan. & nulli credere volebat, niſi ipſa vide- F ret, ideo caput ſibi afferri voluit.

Quomodo eſt verum, quòd Ioannes diſcipulos haberet nunc poſt mortem cum non prædicaret.
Quæſt. XLIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd diſcipuli Io. tulerunt corpus eius, quomodo eſt verum, quòd Ioan. diſcipulos haberet nunc: nam dum prędicaret diſcipulos habebat, nunc vero cum eſſet in carcere, nec baptizabat, nec prędicabat, ideo diſcipulos non haberet.

Dicendum, quod Io. diſcipulos habebat nunc, vt G dicitur hic, & Marc. ſexto. Pro quo ſciendum, quòd cum Ioan. eſſet tã ſanctiſſimę vitę, ita vt populus crederet eum eſſe Meſſiam. Luc. 3. & Ioan. 1. & Actu. 13. quando cępit prędicare conueniebant ad eum Iudęi de tota terra Iudęorum, & audiebant verbum eius, baptizabanturque in iordane confitentes peccata ſua ſup. 3. & Marc. 1. & iſtorum quidam adhęrebant ei familiarius manentes cum eo, & iſti vocabantur diſcipuli eius, iſtos autem Ioannes erudiebat ſpecialius tam in orationibus, quam ieiunijs. De orationibus patet Lucę 11. vbi dixerunt diſcipuli Chriſto, doce nos orare ſicut Ioannes docuit diſcipulos orare: de ieiunijs patet, quia diſcipuli Ioan. faciebant ſpeciali- H ter ieiunia, ideo ipſi quadam die arguerunt diſcipulos Chriſti, quia non ieiunabant ſicut ipſi, & Phariſæi ſupra nono, & Marc. ſecundo, & de vtroq; ſimul ponitur: Luc. quinto, quòd diſcipuli Io. frequenter ieiunant, & obſeruationes faciunt, ideſt orationes, de iſtis diſcipulis habebat Ioan. multos, quando prædicabat, & aliqui eorum facti fuerunt diſcipuli Chriſti nam Andreas fuerat diſcipulus Ioan, ipſe enim fuit vnus de duobus diſcipulis Ioan. qui ſecuti ſunt Ieſum, quando Ioan. oſtendit eum, dicens: ecce agnus Dei qui tollit peccata mundi: Ioan. 1. deinde cum Chriſtus haberet diſcipulos, adhuc habebat Ioan. multos diſcipulos, & incipiebant iſti inuidere Chriſto, quia plures baptizabantur ab eo, quam à Ioanne, Ioan. I tertio, ſcilicet dixerunt diſcipuli Ioan. Rabbi ille qui erat tecum trans iordanem, cui & tu teſtimonium perhibuiſti ecce baptizat, & omnes veniunt ad eum, & propter iſtam inuidiam diſcipulorum Ioan. & Phariſæorum cum eis Chriſtus receſſit de Iudęa in Galilęam: Ioan. quarto, iſti autem diſcipuli Ioan. inuidebant ſemper diſcipulis Chriſti, & ſociabantur Phariſęis, ideo Phariſæi adiuuabant eos contra diſcipulos Chriſti, & econtrario, vnde quando Chriſtus cępit habere plures diſcipulos, quam Ioannes, non murmurabant ſoli diſcipuli Ioannis de hoc, ſed etiam Phariſæi Ioan. quarto, ſcilicet vt audiuit Ieſus, quòd audierunt Phariſæi, quòd Ieſus plures diſcipulos facit, & plures baptizat, quam Ioan. dimiſit Iudęam, & tranſiuit in Galilęam. illi diſcipuli Ioannis poſtea viuente K Ioanne arguerunt diſcipulos Chriſti, quòd non ieiunarent ſicut ipſi, & Phariſæi ſupra nono, & Marc. ſecundo Luc. quinto, capto autem Ioanne, non deſierunt adhuc eſſe diſcipuli eius, ſed manebant multi quorum, quidam etiam in carcere poſitum non deſeruerunt. Sic patet de illis duobus diſcipulis quos Ioannes in vinculis poſitus miſit ad Chriſtum, dicẽs: tu es qui venturus es ſupra vndecimo, & Luc. ſeptimo, manebant autem diſcipuli cum Ioanne, & audiebant doctrinam eius, quia in carcere non impediebatur docere, licet non poſſet publice prædicare, aliquibus tamen qui aſtabant, prædicabat, & propter hoc diſcipuli non deſerebant eum. Vel quia forte volebant ei nunc neceſſaria præſtare obſequia, quia in car- F cere poſitus multis indigebat, & maxime adeſſent ei quaſi pro conſolatione, quia cum eſſet afflictus in vinculis egebat aliorum collocutione, & ſi non egeret ea, tamen eſſet vir perfectus ſibi ſufficiens, vt qui ſemper eremiticam vitam duxerat, ipſorum tamen debitum obſequium erat, quòd magiſtro ſuo coniecto in vinculis aſtarent ſaltem pro honore, ne reputaretur vir miſerabilis nullius boni quem omnes deſpicerẽt, iſti autem videntes Ioannem occiſum potuerunt corpus eius ferre, & nunciare Ieſu, quod factum erat.

Quomodo diſcipuli Ioannis tulerunt eius corpus. Cuius caput eſt hodie Romæ in Eccleſia ſancti Syluestri.
G *Quæſt. XLIIII.*

QVAERETVR quomodo diſcipuli tulerunt corpus Ioannis.

Dicendum, quòd Ioãnes in carcere decollatus eſt, vt patet vt ſupra in litera, & Marc. ſexto. caput eius fuit allatũ Herodiadi, corpus autem truncatum manſit in carcere: diſcipuli ergo Ioannis qui eius adhuc viuentis curam agebant, acceperunt truncum corpus, nemine prohibente, quia ſolum caput Herodias voluerat, & ſepelierunt illud, caput autem non habuerunt, quia Herodias illud tenebat, ſed forte poſtea illud diſcipulis Ioan. concede- H ret, quia ad nihil erat ſibi vtile, cum ſemel ſaturaſſet iram ſuam videndo illud truncatum, & cruentum caput, & tunc poſſent etiam caput recondere diſcipuli Io. ſed quomodo fuerit tranſlatum caput Ioan. Baptiſtę aut in Franciam, aut in Italiam veneri, vbi hodie reſeruari aſſeritur non patet, fuit autem Ioan. incarceratus in caſtello Galilæę, quod Macherunta dicitur vt aſſerit Ioſephus 18 Antiquitatum, ibi decollatus eſt, ſed corpus eius inde tranſlatum eſt a diſcipulis in vrbem Samarię ibique ſepultum. Sic dicit Rabanus. ſcilicet narrat Ioſephus vinctum Io. in caſtellum Macherunta adductum ibique truncatum. Eccleſiaſtica vero narrat hiſtoria, ſepultum eum in Sebaſte vrbe palęſtinorum, quæ quondam Samaria I dicta eſt. De corpore Io. aliqui aſſerunt fuiſſe ignibus tradi ũ totumque exuſtum, ſed ſuperfuiſſe digitum illum qui flammatum vires, non ſenſeret, quo Ioan. Chriſtum monſtrauerat dicens, ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi: Io. 1. ſed de hoc nihil ad nos quidquid illud fuerit.

Quare nunc diſcipuli Ioannis venerunt illico ad Ieſum nunciantes ei quid de Ioanne factum eſt.
Quæſt. XLV.

QVAERETVR, quare nunc diſcipuli Io. venerunt illico ad Ieſum nunciantes ei quid de Ioan. factum erat. Dici poteſt, quòd propter multa.

K Primò vt inſtruerent Chriſtum ſibi cauere: nam Io. occiſus fuerat, & quia Ieſus poterat ſimilia timere notificarunt ſibi hoc. Et hoc patet, quia mox vt hoc dictum eſt, receſſit Ieſus de loco in quo erat, ad locũ deſertum infra in litera.

Secundò fuit forte quia Io. fuerat valde amicus Ieſu, cum ipſe vocauerit Ieſum ſponſum, ſe autem amicum ſponſi: Io. 3. & Ieſus valde eum diligebat perhibens de eo teſtimonium turbis, quòd non ſurrexerat maior Io. inter natos mulierum ſup. 11. ideo conueniens erat, vt mors Io. notificaretur Ieſu.

Tertiò fuit, quia dum Io. viuebat, iſti habebant magiſtrum, nunc vero orbati magiſtro, nullum hẽbant ad quem recurrerent niſi ad Ieſum, qui erat doctor morum ſicut Io. ideo familiares ei effici voluerunt, &

adhuc

adhuc habuerunt occaſionem. ſ. vt annunciarẽt ei quod factum erat de Ioanne. Et hoc erat veriſimile, quia Ieſus erat valde excellentior ẽt in cõſpectu plebis ꝙ̃ fuerat Io. pp miracula multa, ꝙ̃ faciebat, & Io. nullũ fecerat, Io. 10. ideo multo plures diſcipuli veniebãt ad eũ ꝙ̃ ad Io. vt patet Io. c. 3. iſti nunc igitur vellẽt venire ad eũ. Quarto fuit, quia forte Io. oſtenderat eis antequã occideretur veniendum eſſe ad Ieſum, quia forte fuerunt illi, qui nunc venerunt illi duo, quos ante hoc Io. miſerat ad Ieſum dum maneret in vinculis quærens per eos: tu es, qui venturus es, ſupra 11. & per hoc Ioan. oſtẽderet diſcipulis ſuis, ꝙ Ieſus eſſet Meſſias, vt ibidem declaratũ eſt: cognito ergo diſcipuli illi, ꝙ Ieſus eſſet Meſſias ad illum venerunt, quia Meſſias erat tota expectatio Iudæorum. De his dicit Hier. ſup Matth. B intende autem qualiter diſcipuli Ioan. iam magis familiares facti ſunt Ieſu. ipſi enim fuerunt, qui annunciauerunt ei quod factum eſt de Ioan. & enim viduatos ſe dimittentes ad Ieſum confugiunt, & ita paulatim poſt calamitatem, & reſponſionem a Chriſto diſpenſatam directi ſunt, & ita credendum eſt, quòd iſtos ſuſceperit nũc Ieſus in numero diſcipulorum ſuorum.

Quod cum audiſſet Ieſus ſeceſſit inde in nauicula in locum deſertum ſeorſum. Et cũ audiſſent turbæ ſecutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus. Et exiens vidit turbam multam, & miſertus eſt eis, & curauit languidos eorum. C

Luc. 9.
Ioan. 6.

Quod cum audiſſet. Hic ponitur confirmatio doctrinæ Chriſti, ſuprapoſitę ex miraculis, & hoc quadrupliciter. Primo ex ſanatione languoris multiplicis. Secũdo ex multiplicatione panis ibi. *Veſpere autem facto.* Tertio ex calcatione maris. ibi. *Et ſtatim compulit.* Quarto in curatione ſubita languidorum ad tactũ ſuę veſtis: ibi. *Et cum transfretaſſent.* Circa primum dicitur. *Quod cum audiſſet Ieſus.* Scilicet, ꝙ Ioannes occiſus fuerat ab Herode, & hoc audiuit a diſcipulis Ioannis, qui ei annunciauerunt hoc, ſupra in litera. *Seceſſit inde in nauicula.* D Quando audiuit hoc Ieſus erat in aliquo oppido, iuxta mare, & ideo aſcendit nauiculam, & transfretauit. & licet dicatur de Chriſto ſolo intelligendum ẽt eſt, ꝙ diſcipuli eius trãsfretauerint cum eo, quia illi ſemper ſequebantur eum quocunque iret, quia neceſſarium erat ei teſtimoniũ illorũ, & ad quid proderat oſtẽſum eſt, 5. 8. c. q. 73. *In locum deſertum ſeorſum.* Ideſt, receſſit in locum deſertum, qui erat ſeparatus a conuerſatione hominum. Vel dicitur ſeorſum. i. ſolus cum diſcipulis ſine turbis. Nam turbæ ſemper eum ſequi ſolebant. nunc vero declinauit eas. Et patet hoc, quia ſi noluiſſet deſignare, ꝙ locus ad quem ſeceſſerat Ieſus, erat ſemotus ab humana conuerſatione, ſatis erat dixiſſe in locum deſertum. cum ergo addidit ſeorſum, neceſſe eſt, quòd aliud voluerit innuere, & hoc eſt, ꝙ non ibat comitatus turbis. hoc etiam patet, quia E immediate ſubditur de turbis, quòd cum audiſſent receſſum eius ſecuti ſunt illum pedeſtres. ad oſtendendum ergo quòd tunc non iuerunt cum illo, ſed poſtea dicitur ꝙ ibat ſeorſum. *Et cum audiſſent turbæ.* Scilicet, ꝙ̃ ſequebantur eũ communiter. Nam iam propter magnitudinem miraculorum non poterat ſolus eſſe licet quocunque iret ſequelam magnã habebat. *Secutæ ſunt eum pedeſtres.* Dr̃ hoc vt innuatur, ꝙ non iuerunt cum Chr̃o in nauiculam, ſed pedeſtres circuierunt ſtagnum illud, & iuerunt ad locum, in quo Chr̃s erat. *De ciuitatibus.* Ideſt, de ciuitatibus, quæ erant per circuitum. mox enim, vt in conuicinis oppidis auditũ eſt, ꝙ receſſiſſet Ieſus de loco, in quo erat: ſecutę ſunt

A eum turbæ multæ de ciuitatibus illis conuicinis. *Et exiens vidit turbam multam.* Poteſt intelligi, ꝙ exiuit de naui, vel de aliquo loco occulto, ad quem turbæ accedere non audebant, aut neſciebant. *Et miſertus eſt eis.* Principium benefaciendi eſt miſereri, & ſic quando vidit turbas ſanauit languidos, quos portabant, & hoc magnum beneficium eis præſtitit. *Et curauit languidos eorum.* Ferebant enim multos languentes varijs languoribus ad Ieſum, & omnes ſanauit.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. XLVI.

QVÆRATVR an iſta ſint continuata ad præcedentia. Aliqui dicunt, quòd ſic, eo ꝙ litera ſic expreſſit, & non eſt recedendum ab B ordine literæ ſine neceſſitate, & tamen hic nulla neceſſitas apparet aliud dicendi.

Dicendum, quod ſupra narrauit Matth. duo. ſ. mortem Ioannis. & quòd Herodes auditis miraculis Chriſti dixerit, Ioannes, quem ego decollaui ſurrexit a mortuis, & ideo virtutes operantur in eo. Si compararetur ad mortem Ioannis, de qua immediate ante hoc ſunt dictum. Dicendum, ꝙ eſt continuatio literæ, quia mox, vt Ioannes occiſus eſt diſcipuli eius venerunt, & nunciauerunt Ieſu, vt dictum eſt ſupra in litera. hic autem dr̃, ꝙ cum audiſſet Ieſus, ſeceſſit in nauicula in deſertum locum, ideſt, immediate, vt audiuit hoc receſſit. ergo continuatio eſt. Si aũt compare-C tur ad id, quod Matthæus primo retulit de reſurrectione Ioannis non eſt litera continuata, quia prius audiuit Ieſus mortem Ioan. & receſſit in deſertum locũ, ꝙ̃ Herodes audiuit famam Ieſu: & diceret, ꝙ Ioannes ſurrexit a mortuis. cum neceſſe ſit, ꝙ illud fuerit aliquanto tempore poſt mortem Ioan. Sic dicit Augu. lib. de concor. Euangeliorum. I. hoc autem continuo poſt Ioannis paſſionem Euang. factum eſſe commemorat. Vnde poſt hæc facta ſunt illa, quæ primo narrata ſunt, quibus motus Herodes dixit. hic eſt Ioannes. illa enim poſteriora debent intelligi, quæ ad Herodẽ pertulit fama, vt moueretur, & hęſitaret, quis nã iſte D eſſe poſſet, de quo audiret talia: cum Ioannem occidiſſet ipſe.

Quare Chriſtus audita occiſione Ioannis ſeceſſit. Et differentia inter mortem timere, & cauere mortem. Et quando eam cauere oporteat. Quæſt. XLVII.

QVÆRETVR, quare Chriſt⁹ audita occiſione Ioan. ſeceſſit. Aliqui dicunt, ꝙ timore mortis fecit hoc, quia Chriſtus erat verus homo, & habens paſſiones humanas, & potiſſime iſtas. ſ. timorẽ, dolorem, triſtitiam. Nam inſtante hora paſſionis ſuæ valde timuit, & ideo orauit dicens: Pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte, infra 26. cap.

Dicendum, ꝙ Chriſtus non timebat nunc mortẽ, quia timor eſt expectatio mali futuri: ideo neceſſe eſt E ꝙ ad hoc, ꝙ quis timeat ſciat ſibi mala euentura, vel ſuſpicetur, aut dubitet de illis an euenient. Cum aũt quis certus eſt, ꝙ nullum ei eueniet: impoſſibile eſt ꝙ timeat. Chr̃s autẽ ſciebat, ꝙ nunc non erat moriturus. & ẽt ꝙ Herodes nõ erat occiſurus eum, quia ipſe nouerat, quis & qñ, & vbi occiſurus erat eũ: ideo non poterat timere nunc eſſe occidendũ ab Herode. Et patet hoc, quia qñ quidã Phariſæi dixerũt iterũ Chr̃o, ꝙ fugeret, qa Herodes volebat illum occidere, dixit ꝙ nõ poterat eũ occidere, qa neceſſe erat ꝙ faceret pri⁹ oĩa miracula p qb⁹ venerat, & legislationẽ ſuã pfecte pdicaret, & tũc occideretur. verũtñ nõ ĩ Galilęa vbi tũc erat ipſe, & ẽt Herodes, ſed in Ieruſalẽ: Luc. 13. tñ dr̃, ipſa die acceſſerunt qdã Phariſęorũ ad Ieſum dicentes ei:

pari,& vade hinc,quia Herodes vult te occidere.& ait eis Ieſus: ite & dicite vulpi illi:ecce eiicio dæmonia, & ſanitates perficio hodie,& cras, & tertia die conſumor. veruntamen hodie, & cras oportet me, & ſequenti ambulare, quia non capit Prophetam perire extra Ieruſalem, quaſi dicat,etiam ſi ipſe conetur me occidere nunc in Galilæa,non eſt poſſibile,ſed neceſſarium eſt hoc conſumari hoc ordine.

Dicendum autem,ꝙ Chriſtus receſſit nũc ꝓꝑ multa. Primo non tanquam mortem timens, ſed tãquã cauens.multum enim inter hoc differt. Nam timere mortem eſt,quando certa mors expectat,vel dubia ſuſpitione tenemur. cauere aũt mortem eſt tollere occaſiones mortis. Primum non erat nunc in Ieſu, qa ipſe ſciebat,quòd nunc non erat moriturus. nec etiã in loco illo,ſed in Ieruſalem,vt dictum eſt, Secundũ autem erat,quia Ieſus manens in Galilæa in aliquo loco circa oppidum vbi nunc erat Herodes, præſtabat occaſionem quandam Herodi, vt poſſet eum occidere.nam forte Herodias timeret, quòd ſicut Ioannes accuſabat nuptias eius,& Herodis, ita & Ieſus accuſaret,& ſic vellet,quòd ille etiam occideretur: receſſit ergo de regione illa auferens iſtam occaſionem, Secundo,vt non turbaretur ordo ab eo impoſitus:voluerat enim ꝙ occideretur in Ieruſalem aliquanto tẽpore poſt hoc:ſi aũt poneret ſe in manibus Herodis, vel non fugeret eas:daret occaſionem, vt turbaretur ordo. Tertio,vt auferret occaſionem peccandi Herodiadi,& Herodi & miniſtris eorũ.ſ.ſi haberẽt opportunitatem tenendi,& incarcerandi eum,ſicut Ioãnem, conarentur ad hoc, & ſic licet non poſſent efficere quod vellent,ſaltem peccarent hoc volendo, & procurando.cum vero Ieſus elongatus eſſet inde, ita vt Herodes non poſſet eum tenere, non curaret quærere eum,ſicut dixit Dauid quando perſequebatur eũ Saul,ꝙ volebat fugere in terram Philiſthinorum, vt deſperaret Saul poſſe capere eum,& ceſſaret quærere, & perſequi.1.Reg.27.& tamen auferre proximo occaſionem peccãdi pertinet ad charitatem:ideo Chriſtus voluit recedere,vt auferret locum peccandi Herodi,& Herodiadi. Quarto fuit, vt inſtruat nos quid agere debeamus, quia non eſt prudens conſilium ſe perſecutori exponere,ſed ſemper vitandus eſt, & fugiendum eſt,qñ ſine præiudicio legis Dei, & honore eius fuga eſſe põt:& ſic Chriſtus conſuluit ſupra 10, c.dicens,qñ perſecuti vos fuerint in vna ciuitate,fugite ad aliam.qñ tñ liceat in perſecutione fugere,& qñ non,& quibus neceſſe ſit,& ſuſtinere, vel ſe oſtendere declaratum eſt,ſupra 10.c.q.112.& actiones Chriſti fuerunt nobis forma,& regula viarum noſtrarum, etiam ſi nunc non eſſet neceſſarium Chriſto fugere, vel ſecedere,voluit recedere,vt nos fugere, vel declinare caute,& cum honore perſecutores oſtenderet. vnde non dicitur hic,quòd Chriſtus fugit, ſed quòd ſeceſſit,quia fugere eſt timentis,& eſt aperta timoris oſtenſio. recedere autem eſt cauentis prudenter ne malum euenire poſſit. Quinto fuit,vt non cogeretur Chriſtus manifeſte oſtendere nunc deitatem ſuam, ſi enim maneret Chriſtus in Galilęa ſub dominio Herodis, & in terra propinqua vbi poſſet Herodes eum faciliter tenere,& Herodes vellet hoc facere,neceſſe erat,ꝙ aut hoc fieret,& ſic turbaretur ordo ab eo inſtitutus,aut non permitteret hoc fieri: & tunc neceſſe erat,ꝙ Chriſtus miraculoſe ſe contra Herodẽ defenderet. Hoc tñ oſtendere non volebat, quia forte erat tunc ſuperuacuum,ideo receſſit, vt non oporteret ſe miraculoſe,ſed humanitꝰ defendere, vt innuat quòd nunquam homo ſe totaliter debet ponere in manibꝰ Dei,niſi qñ ipſe nihil facere põt:alias autem ſemp conabitur opere humano aliquid agere. Sexto fuit ad

F dandam ſpem fidelibus, & probandum fidem eorũ, ſcilicet,ꝙ licet Deus permittat eos incidere in aduerſitates, debent ſperare fœlicem exitum in illis. nam Chriſtus nunc in aduerſitate poſitus receſſit, & ſic euaſit manus Herodis. De his dicit Hierony. ſuper Matth.non autem ſecedit in locum deſertum (vt quidam arbitrantur) timore mortis, ſed parcens inimicis ſuis,ne homicidium homicidio iungerent, vel in diem Paſchæ ſuum interitum differens, in quo propter ſacramentum immolandus eſt agnus, & poſtes credentium ſanguine diſpergendi. Siue ideo receſſit, vt nobis præberet exemplum temeritatis vitandę vltro ſe tradentium, quia non omnes eadem conſtantia perſeuerant in tormentis, qua ſe torquendos

G offerunt. ob hanc, & in alio loco præcipit, cum perſecuti vos fuerint in hac ciuitate, fugite in aliam. vndę eleganter quoque Euangeliſta non dicit fugit in locum deſertum, ſed ſeceſſit, vt perſecutores vitauerit magis quàm timuerit. Poteſt etiam dici aliam ob cauſam, ſcilicet, quod audito Ioannis interitu ſeceſſiſſet in deſertum locum, vt credentium probaret fidem.

Quare Chriſtus non receſſit immediate, vt Ioannes occiſus eſt. ſed expectauit quouſque ſibi annunciaretur. Quaſt. XLVIII.

H QVAERETVR cum Ieſus vellet recedere de loco,in quo erat mortuo Ioanne,quare nõ receſſit immediate,vt Ioannes occiſus eſt, ſed expectauit quouſque ſibi annunciaretur.nam antequam annunciaretur,ipſe ſciebat,& nõ oportebat expectare annunciationem.

Aliqui dicunt,ꝙ verum eſt,& tñ facit hoc ad occultandum Deitatem ſuam.nam ſi antequam annunciaretur ei recederet,apparebat,ꝙ ſciebat abſentia,& ſic erat Deus,ideo expectauit annunciari ſibi. Sic dicit Chryſ.ſuper Matth. Pleraque enim volebat humano more peragere cum nondum tempus poſtularet; vt deitatem ſuam manifeſte reuelaret. qua de re diſcipulis quoq; dicebat ne vlli dicerent, quia ipſe eſſet Chriſtus:poſt reſurrectionem.n.ſuam hoc manifeſtari volebat.& paulo poſt. Sed cuius rei gratia non ante receſſit,

I quam de interempto Ioanne nuncium acceperit,præſertim cum omnia,quæ fiunt, antequam nuncientur non ignoraret,per omnia videlicet oſtendẽs incarnationis veritatem. Ideo non ſolum aſpectu,ſed re ipſa,& opere hominem ſe credi volebat, &c.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo,quia non eſt verum,ꝙ Chriſtus non volebat denudare ſuam deitatẽ. nam licet nollet verbo dicere ꝙ erat Deus, aut Meſſias:& ẽt ꝙ volebat,ꝙ diſcipuli ſui hoc non dicerent vſq; poſt mortem eius, quod ipſe in morte ſua publice dixit,vt oſtenſum eſt ſupra 9.c. qõ.17. tñ Deum ſe oſtendere volebat per opera omnia,namq; miracula eius ipſum Deum oſtendebant, ſicut ipſe ad oſtendendum,ꝙ haberet ꝑtãtẽ remittendi pctã.q̃ ſoli Deo

K competit,induxit ſanationẽ paralytici dicẽs, vt ſcias, quia filius hoĩs poteſtatẽ habet in terra dimittẽdi peccata,dixit paralytico ſurge,& tolle lectũ tuum, ſupra 9.c.nũc vero licet oſtẽderet ſe ſcire abſentia, & ꝑ hoc ꝯſtaret ſe eſſe Deum:non repugnabat hoc propoſito eius,quia tales oſtenſiones de ſe facere volebat, ſed non dicere verbo ego ſum Deus, vel Meſſias. Secundo patet, quia Chriſtus palam oſtendebat ſe ſcire ſecreta cordium, vt quando Phariſæis, & Scribis incipientibus intra ſe cogitare, quòd Chriſtus blaſphemaret, dixit Ieſus: quid cogitatis mala in cordibus veſtris? ſupra 9. & Marc.2. & Lucæ quinto: ideo etiam vellet oſtendere nũc,quòd ipſe ſciebat quãdo

Ioannes

A Ioannes occiſus eſt nullo nunciante. Tertio patet, & efficacius, quia etiam ſi oſtenderet, ꝙ ſciebat quando Ioannes occiſus eſt, antequã ſibi annũciaret: non oſtendebat ſe eſſe Deum, quia ea, quæ fiunt, & quæ præterita ſunt dæmones ſciunt, & a fortiori Angeli boni, & dæmon hic exiſtens ſubito ſcire poteſt id quod fit in capite Orientis apud extremos Indos. Etiam poterat hoc prophetice ſcire: ideo non oſtendebat hoc eum eſſe Deum: cognoſcere tamen ſecretas cogitationes, ſtatim vt eſſe incipiunt, ſolius Dei eſt. nam nec dæmones, neque Angeli boni hoc ſciunt: cum non illabantur animæ: licet ſolus Deus animæ illabatur, & ipſe ſolus hoc nouit: ideo cognoſcendo cogitationes Phariſæorum, & Scribarum oſtendit ſe Deum eſſe, ſupra nono, & tamen etiam ſi B nunc oſtendiſſet populo, quòd ſciebat de morte Ioãnis ſine annunciante, non probabat ſe eſſe Deum.

Dicendum, quòd Chriſtus ideo expectabat annũciantem, vt oſtenderet, quòd propter hoc de loco illo recedebat. Chriſtus enim non receſſit nunc de loco iſto propter ſe, ſed propter inſtructionem noſtrã. nam non timebat nunc mortem, ſed ſciebat non ſe occidendum ibi nec tunc, vt dicitur Luc. decimotertio, vt dictum eſt præcedenti quæſtione. Et ſi dicas, quod ſaltem cauere debebat occaſiones mortis.

Dicendum, quòd non receſſit ſpecialiter nunc de illo loco, vt caueret occaſiones, quia ſi hoc principaliter intenderet, poterat ipſe antequam occideretur Ioannes, recedere de loco illo, & ſic magis vitaret oc- C caſiones, vel nunquam veniret in locum illum cum ipſe ſciret Ioannem occidendum, & quando erat occidendus. receſſit ergo propter inſtructionem noſtram, vt nobis exemplum recedendi, & declinandi perſecutores daret. oportebat ergo quod nos ſcirem⁹ quòd recedebat declinans perſecutorem, & tamen ſi Chriſtus receſſiſſet antequam annunciaretur ei Ioannem eſſe mortuum, nemo ſciret, quòd recedebat declinans perſecutorem, & ſic non haberetur exemplum aliquod ex hoc: ideo debuit expectare quouſque nunciaretur ſibi mors Ioannis. Et iſta etiam fuit cauſa quare ſtatim vt Chriſtus audiuit mortem Ioan- D nis receſſit, vt dicitur ſupra in litera, ſcilicet, quòd cum audiſſet receſſit inde. quia ſi poſt annunciationem iſtam maneret ibi aliquanto tempore, non appareret poſtea, quòd propter hoc recedebat, ſed putaretur, quòd propter aliam cauſam.

Quæ cauſa erat, vt Ieſus timere poſſet Herodem, vel cauere deberet eum. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR quę cauſa erat, vt Ieſus timere poſſet Herodem, vel cauere deberet eum, nam non recederet nunc declinans Herodem, niſi aliquid mali euenire poſſet non declinando illum.

Aliqui dicunt, quòd hoc erat, quia Herodes oderat Chriſtum, & volebat eum occidere: ideo timuit, E ſic dicitur Luc. decimotertio cap. quòd quidam Phariſęorum dixerunt Chriſto, exi hinc, quia Herodes vult te occidere. & Chriſtus innuit, quòd illi verum dicerent. vel ſaltem non negauit illud dicens. ite & dicite vulpi illi &c. & tamen ſi Herodes non concepiſſet malum animum contra eum, non vocaret eũ Chriſtus vulpem. Maxime, quia Chriſtus dixit ibi, quòd dicerent Herodi: non capit Prophetam perire extra Ieruſalem, in quo innuit, quod Herodes non poterat tunc eum occidere, quia Propheta, ideſt, ipſe, qui erat Propheta per excellentiam, ſcilicet, Meſſias non poterat perire, ideſt, occidi, niſi in Ieruſalem. ſi tamen Herodes nihil conſideraſſet de occiſio- A ne Chriſti, fruſtra erat ei reſpondere hoc. immo erat impertinens: ergo Herodes hoc cogitauerat de quo magis dicetur quid ſit verum Luc. 13. & ita Chriſtus recederet propter hoc. Dicendum, quòd dato quòd Herodes aliquando cogitauerit de morte Chriſti, nõ erat nunc, ſed multo poſt fuit. Quod patet, quia Herodes nondum nouerat Chriſtum, ſed poſt mortem Ioannis aliquanto tempore audiuit famam eius, & tunc dixit Ioannem ego decollaui, & ipſe ſurrexit a mortuis, ſupra in litera, & Mar. 6. cap. & Luc. 9. non ergo poterat odiſſe illum, quem nondum nouerat. Secundo patet, quia quando Herodes primo audiuit famam Ieſu quod fuit aliquanto tempore poſt mortẽ Ioannis deſiderabat videre eum. Luc. 9. ergo nõdum B oderat eum, & ſic non recedebat Ieſus tamquam Herodes odiſſet eum, & perſequeretur ad mortem.

Dicendum, quòd Ieſus habebat cauſam nunc recedendi audita morte Ioannis. Primo, quia forte ſicut Ioannes arguebat illicitas Herodis nuptias, ita & Ieſus illas arguebat, & tamen Ioannes in conſpectu Herodis venerat. Quod patet, quia quando Herodes audiuit famam Ieſu, non cognoſcebat eum, ſed putabat quod Ioannes ſurrexiſſet a mortuis, ſupra in litera. & Mar. 6. & ideo deſiderabat videre eum: Luc. 9. populus autem ſciebat, quòd Ieſus arguebat nuptias Herodis: ideo licet ante mortem Ioannis non eſſet cauſa Ieſu fugiendi de terra, in qua eum poſſet capere Herodes, tamen mortuo illo fuit cauſa recedendi C ne eadem tentaret contra eum facere Herodes, quę fecerat in Ioannẽ, vt quia forte aliquis referret Herodiadi, quòd etiam Ieſus arguebat illicitas nuptias ei⁹, & Herodis. Secundo, quia dato quòd Herodias neſciret, quòd Ieſus aliquid de nuptijs eius loqueretur: putaret, quòd cum eſſet prædicator famoſus valde arguens ſceleratos, quòd etiam ipſe arguere vellet dictum coniugium: ideo eum quoque occidere vellet ne vltra timeret vllum increpantem. Tertio & principaliter, quia Ieſus diligebat valde Ioannem, & laudabat eum ſuper omnes homines, dicens, quòd nõ ſurrexit maior eo inter natos mulierum ſupra 11. ideo D veriſimile erat, quòd nunc occiſo Ioanne, quòd Ieſus in prędicationibus ſuis valde argueret factũ iſtud, & concitaret animos popularium contra Herodem. Herodes autem timebat valde populum. nam a principio occidere voluerat Ioannem, & timuit populũ, & ideo non occidit eum, ſupra in litera. valde ergo cauere vellet concitationem populi, & quia veriſimile erat, quòd Ieſus prædicans in fauorem Ioannis concitaret plebem contra Herodem, vellet forte Herodes tenere immediate Ieſum, & occidere ne eſſet locus concitandi populum, & quia ſi maneret Ieſus in terra, in qua manebat quando Ioannes occiſus eſt, forte in breui haberet Herodes notitiam de illo, & conaretur ad eum tenendum: hæc fuit cauſa recedendi illico de terra illa.

E *Quare Chriſtus receſſit in locum deſertum audita morte Ioannis. Et quod prædicatores debent quandoque turbam declinare, vt vacare poſſint literis ſacris, & orationibus. Quæſt. L.*

QVAERETVR, quare Chriſtus receſſit nunc in locum deſertum.

Aliqui dicunt, quòd fecit hoc, quia ille erat locus tutus: nam fugiebat, vt declinaret manus Herodis: iuit ergo in deſertum vbi nihil ſibi nocere poterat Herodes. Secundo poteſt dici, ꝙ fecit ad quietẽ quãdã. nã cũ ſibi nũc recedere expediret, voluit recedere ad locũ quietis cuiuſdam. (frequẽ-

tabant enim turbæ aſpectum Chriſti, & importune F
ei aderant, & requirebant eum, ita vt interdum nõ ha-
beret ſpacium manducandi: ideo vt modicam recrea
tionem habere poſſet, receſſit in deſertum vbi turbæ
eum non tam importune inquietarent. ſic patet Mar.
3. cap. ita vt iam ibi non auderẽt intrare domum, ſed
manebãt in agris. Tertio & pręcipue fiebat hoc pro-
pter diſcipulos, quia Chriſtus poterat tolerare quan-
tum vellet de labore, & manere ſine cibo, & potu, &
ſapore quanto tempore vellet, eo quòd erat Domi-
nus naturæ ſuæ: diſcipuli autem non. ideo pro eis in
hac parte magis ſolicitus erat quàm pro ſeipſo, & qa
aliquando Chriſtus valde volebat vacare operibus ſpi
ritualibus: diſcipuli, qui adhuc carnales, & infirmi erãt
valde anxiebantur, ſicut Mar. tertio capit. ſemel turba G
multa veniebat ad Ieſum, ita vt manducandi ſpacium
non haberet, & cum ſediſſet ad menſam ſuperuenit
rurſus turba ad ianuam, & ipſe exiuit, vt loqueretur
eis, quod cum vidiſſent diſcipuli exierunt tenere eũ,
dicentes quoniam in furorem verſus eſt, ideſt, iſte ho-
mo non habet diſcretionem, qui non vult comede-
re, neque bibere, ſed prædicare omni tempore. Quar
to, fuit ad dandum exemplum prædicatoribus non cõ
uerſandi ſemper cum turba, ſed aliquando diuerten
di ab ea. & maxime ad locum ſemotum vbi a nemine
impediantur, & ibi vacare poſſit lectioni, vel oratio-
ni. & ita Chriſtus quandocunque poterat diuertere
commode a turba, recedebat, & ibat in deſerta loca,
vel in montes, vt oraret. ſic dicitur infra, in litera. di- H
miſſa turba aſcendit ſolus in montem orare. & Luc.
ſexto: factum eſt in diebus illis exijt in montem ora-
re, & erat pernoctans in orationem Dei.

Sed dicendum quinto, quòd præcipuum fuit hic
ad ſumendum quandam quietem, quia quotidia-
nis prędicationibus, & inquietationibus turbarum
erat valde afflictus iam ipſe, quàm diſcipuli ſui. ſic
patet Mat. 6. vbi poſita decollatione Ioannis, ſicut ha
betur hic, dicitur, quòd dixit Chriſtus diſcipulis ſuis:
venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite pu
ſillum. erant enim qui veniebant, & redibant multi,
& nec manducandi ſpacium habebat, & aſcendentes
naues abierunt in deſertum locum ſeorſum. Et pa-
tet, quòd litera illa ſit eadem cum iſta, quia ſequitur
ibi immediate, turbæ viderunt eos abeuntes, & pede- I
ſtres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, &
iſta eadem litera poſita eſt hic & ſupra: etiam ponitur
ibi, quòd exiens de naui vidit turbas, & miſertus eſt
eorum, ſicut hic dicitur. & etiam immediate ſequi-
tur de panibus, ſicut hic: ergo nunc Chriſtus receſ-
ſit in deſertum locum pręcipue, vt requieſcere poſ-
ſet illic cum diſcipulis ſuis paululum, vt dicitur Mar.
ſexto, & potius fuit propter quietem diſcipulorum
quàm Chriſti. vnde non dicitur requieſcamus pau-
lulum, ſed requieſcite paululum, eodem capitulo.
Sexto poteſt dici, quòd fuit, vt oſtenderetur affectio
turbarum erga Chriſtum: ſequebantur enim Chri-
ſtum turbæ: & non ſolum in vrbibus vbi poterant
habere neceſſaria ad vitam, ſed etiam in deſertis vbi K
nihil inuenire poterant, ſequebantur eum exponen-
tes ſe omnibus laboribus, dum tamen audirent ver-
bum eius, & poſſint offerre ei languidos ſuos. hoc au-
tem erat ad magnam laudem Chriſti: ideo Euange-
liſtæ nimis diligenter hoc exprimere curauerunt.
Septimo fuit, & etiam præcipue propter miraculum
de ſaturatione turbarum, quod facere intendebat.
nam ſi iuiſſet ad locum habitatum, inueniret ibi tur-
ba cibos. & non eſſet neceſſitas ad faciendum illud
miraculum.

Quæ turbæ erant iſtæ, quæ ſecutæ ſunt Chriſtum de ciui-
tatibus. Quæſt. LI.

QVAERETVR quę turbæ erant iſtę, quæ ſe-
cutę ſunt Chriſtum de ciuitatibus. Dicen-
dum, ꝙ ſemper ſequebantur turbę multæ
Chriſtum ꝑꝑ multas cauſas, de quibus ſ. c.
4. q. 127. Et pręcipue ꝑꝑ ſanationes languidorum Io.
6. ſequebaẽ eum turba multa, quia viderant ſigna, q̃
faciebat ſuper his, qui infirmabanẽ. qa tñ nemo pote-
rat ſemper ſequi Ieſum, niſi diſcipuli eius, qui cõtinue
erant cum eo: cęteri ibant, & redibant. nam ibant qui
dam, & manebant aliquot diebus cum Ieſu, & redi-
bant poſtea in domum ſuam. ſic dr̃ Mat. 6. capit. erant
enim qui veniebant, & redibant multi. ſ. ad Ieſum. ma
nebant autem per tres, vel quatuor dies cum illo: &
tunc reuertebantur infra 15. miſereor ſuper turbam,
quia triduo me ſuſtinent, nec habent quid man-
ducent. & interim ſuperueniebant multi alij de nouo
ita vt ſemper eſſet turba multa cũ Ieſu. Nunc ergo
quando audiuit Chriſtus mortem Ioannis vbicunque
ille eſſet, eſſent turbæ multæ cum eo, & quia ipſe vo-
luit recedere ad requieſcendum paululũ noluit dice-
re turbis, ꝙ recedebat, & tñ cum receſſit ſcientes hoc
turbæ ſecutæ ſunt eum. Et ſic pôt dici, ꝙ iſtę turbæ,
quæ nunc eum ſecutæ ſunt in deſertum, erant illæ, q̃
ſequebãtur eum prius antequam recederet de loco,
in quo audiuit mortem Ioannis. Sed dicetur ꝯ, quia di
citur hic, ꝙ ſecutę ſunt eum turbæ de ciuitatibus: tur-
bę tñ quæ ſequebantur eum cum illo erant in loco,
in quo ipſe erat, & nõ in ciuitatibus alijs. quia aliàs nõ
poſſent audire verbum eius. Dici pôt, ꝙ conuenerãt
nunc turbæ multæ ad Ieſum, & forte in loco illo, in
quo ipſe tunc manebat non erat eis locus opportunꝰ,
nec habebant copiam ciborum: ideo diſpergebanẽ ꝑ
oppida propinqua, & vicos, vt ibi neceſſaria inueni-
rent. ſic iterum cũ turbæ non haberent eſcas dixerũt
diſcipuli Ieſu, dimitte turbas, vt euntes in proximas
villas, & vicos emãt ſibi eſcas, infra in litera, & Mar. 6.
Aliter tñ poteſt dici, & melius, ꝙ iſtæ turbæ non erãt
ſolæ illæ, quæ ſequebantur Chriſtum ante, ſed illæ, q̃
morabantur in oppidis, iuxta mare, quæ erant coniun
cta huic loco, in quo nunc Chriſtus audiuit mortem
Ioannis. Et quando Ieſus, & diſcipuli ſui aſcenderũt
nauiculam illi, qui habitabant in locis vicinis mari, vi-
derunt eos nauigantes, & tunc de omnibus illis locis,
de quibus viderunt Chriſtum ſecuti ſunt eum multi,
& hoc innuitur Mar. 6. ca. ſcilicet, & viderunt eos ab-
euntes, & cognouerunt multi, & pedeſtres de omni-
bus ciuitatibus concurrerunt illuc.

Sed dicetur quomodo de oĩbus ciuitatibus potue-
runt illuc concurrere. Dicendum, ꝙ in ſacra Scriptu
ra, & in modo loquendi vulgari non accipiuntur iſta
ſigna vniuerſalia ſtricte, ſicut apud Dialecticos, quòd
vniuerſaliter diſtribuant, ſed pro multum, & ita verũ
eſt, ꝙ de omnibus ciuitatibus concurrerunt nunc ad
Ieſum. Aliter poteſt dici, ꝙ de omnibus ciuitatibus,
ſcilicet, quæ erant apud mare coniunctę loco, de quo
Chriſtus recedebat, concurrerunt aliqui ad eum.

Sed dicetur omnes illæ ciuitates non poterant ſe-
qui Chriſtum, quia non viderent Chriſtum abeũtem
niſi pauci.

Dicendum quòd aliqui viderunt Chriſtum abeun
tem, & nunciauerunt cęteris, & ita de omnibus ciui
tatibus propinquis concurrerunt ad Chriſtum. ſic di-
citur Mar. ſexto, ſcilicet, viderunt eos abeuntes, &
cognouerunt multi, & pedeſtres de omnibus ciuita-
tibus concurrerunt illuc.

A *Quare dicitur, quòd turbæ pedeſtres concurrerunt ad Chriſtum de ciuitatibus. Et quòd rarì diuites Chriſtum ſequebantur. Quæſt. LII.*

QVÆRETVR quare dr̃, ꝙ turbæ pedeſtres concurrerunt ad Chriſtum de ciuitatibus. Dici poteſt vno modo, ꝙ hoc ponitur ad oſtendendum feruorem turbarum circa Chriſtum, quia nullum laborem recuſabant dum tñ illum audirent prędicantem; & iõ cũ aliter nõ potuerunt ſecuti ſunt eum pedeſtres: Sic dicit Hiero. ſuper Matth. ſecutę ſunt aũt eum pedeſtres, non in iumentis, non in vehiculis, ſed proprio labore pedum, vt ardorem mentis oſtenderent. Oſtenditur autem hic feruor turbarum ad Chriſtum in multis: primo ex conditione loci, quia non ſolum in vrbibus vbi omnia neceſſaria habent eum ſequuntur, ſed & in deſerto vbi nihil habent eũ quęrunt & ſi fames toleranda ſit. Secundò, quia & ſi Chriſtus vellet turbas declinare, illæ ſequebantur eum. nam hic ſecreto dixit Ieſus diſcipulis ꝙ aſcenderent in nauiculam, & recederent, & tñ qñ turbæ hoc cognouerunt ſecuti ſunt eum. ſic dicit Mar. 6. & viderunt eos abeuntes, & cognouerũt multi, & de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc. Tertio ex multitudine concurrentium. & quot poterant ſequebantur eum. vnde dr̃, ꝙ pedeſtres de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & qa oſtendere ardorem populi erga Chriſtum erat magna laus eius, diligenter Euangeliſta hoc deſcripſit, & ambo. ſ. Matthę. & Mar. hoc expreſſerunt. Secundo quantum ad principale dr̃, ꝙ veniebant pedeſtres ad oſtendendum, q erant illi, qui ſequebantur Chr̃m. ſ. pauperes, qui non poterãt habere vehicula. diuites aũt raro ſequebantur eum dediti voluptatibus, & diuitijs. Tertio põteſt dici, ꝙ hoc fiebat pp multitudinem ſequentium Chriſtum: tanta enim erat multitudo ſequentium Chr̃m, ꝙ nauiculę eis non ſufficiebant. Quarto põt dici, ꝙ ibant pedeſtres turbæ, quia non erat neceſſe eis nauiculæ cum non eſſet transfretandum, & iſta eſt ratio pręcipua, quia aliàs dato ꝙ non poſſent omnes habere nauiculas, irent tñ aliqui eorum in nauiculis piſcatorijs, quia multæ earum erant in illo litore, & tñ nemo ibat in naui, niſi Chriſtus, & diſcipuli ſui, cęteri autem pedeſtres ibant. nam generaliter dr̃, quòd turbæ ſecutę ſunt eum pedeſtres, & ambo Euangeliſtæ hoc expreſſerunt, & ſic ideo fecerunt, quia nauiculæ non erant eis neceſſe.

Feruor turbarum ad Chriſtum.

B C D

Quomodo turbæ poterant venire ad Ieſum pedeſtres etiam cum ipſe iret in nauiculam, & turbæ pedeſtres. Quæſt. LIII.

QVÆRETVR quõ turbæ poterant venire ad Ieſum pedeſtres cum recederent de loco illo, de quo ipſe, & de alijs locis ꝯiunctis ei in eodem litore, & Chriſtus iret in nauicula.

Dicendum, ꝙ Chriſtus non tranſibat mare, licet intraret in mare, ſed in eodem litore exiuit ad locũ deſertum, de quo exierat, & ita Chriſto eunte per aquã poterant turbę ire via terreſtri per litus, iuxta aquam. vnde non dr̃ hic, ꝙ Chriſtus nunc transfretauit, ſed ꝙ aſcẽdit in nauiculam, & receſſit in locum deſertum. Et iſta fuit cauſa quare turbæ non aſcenderunt nauiculã. i. quia viderunt, ꝙ Ieſus non declinabat ad aliud litus maris, ſed iuxta illud litus, de quo receſſerat nauigabat. Sic dicit Beda: dũ enim eos pedeſtres veniſſe dr̃, oſtenditur, ꝙ non in aliam maris, ſiue Iordanis ripam nauigio peruenerunt diſcipuli cum Dño, ſed proxima eiuſdem regionis loca adierunt quando, & indigenæ pedeſtres poterant peruenire.

A *De quo loco Dominus exibat quando vidit iſtam turbam multam. Et conſuetudo Chriſti quando ad orandum ibat erat quòd ſolus iret. Quæſt. LIIII.*

QVÆRETVR quõ dicitur, & exiens vidit turbã multam. de quo enim loco Dñs exibat qñ vidit iſtam turbam multam. Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus tranſiuit in locum deſertum nauigio, & intrauit ad interiora deſerti ad orandum, & illuc turbę non acceſſerunt, ſed manebant in aliquo loco planiori: cum autem Chriſtus completa oratione redijt ad diſcipulos, inuenit eos, & turbas multas, & tunc dicitur exiuiſſe, ſcilicet, de interioribus deſerti, ad quæ intrauerat. ſic enim erat conſuetudo Chriſti, ꝙ quando ad orandum ibat ſolus iret, infra in litera, ſcilicet, & dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare, & quando ſic orabat non accedebat turba ad eum, ſed expectabat in aliquo loco planiori, & capaciori. ſic patet Luc 6. factum eſt in diebus illis exijt in mõtẽ orare, & erat pernoctans in oratione Dei: & cum dies factus eſſet, vocauit diſcipulos ſuos, & ſic apparet, quòd non erant cum illo quando orabat, & ſequitur, & deſcendit cum illis, & ſtetit in loco campeſtri, & turba diſcipulorum eius, & multitudo copioſa plebis: ita ergo poſſet eſſe nunc, quòd exiret de loco, in quo oraret, ad turbam exiſtentem in loco planiori.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia nunc dicitur exiuiſſe, ſcilicet, de naui ad turbam manentem in littore. ſic patet Mar. 6. cap. vbi ponitur iſta litera, & dicitur. & exiens de naui vidit multam turbam Ieſus. Sed diceiur quomodo poterat exire Ieſus de naui ad turbam, quia turba ſequebatur Chriſtum, & ibat via terreſtri: Chriſtus autem nauigabat: neceſſe eſt autem, quod Chriſtus prius exiret: & cum maneret in aliquo certo loco iret turba ad eum, quia aliàs neſcirent quo ituri erant. Dicunt quidam quòd Chriſtus ibat per mare, & turbæ per littus, & turbæ tardius ibant quam Ieſus, & tamen cum ipſe de mari videret iam multas turbas procedere per littus, connectit nauiculam ad littus, & ſic exijt ad turbas, quæ erant in littore. Sed hoc non videtur, quia dicitur Mar. 6. quòd turbæ præuenerunt Ieſum, & tamen pręuentio non eſt niſi reſpectu loci certi, ad quẽm turbæ irent.

Dicendum, quòd quando Chriſtus intrauit nauiculam, voluit ire ad locum deſertum ad quieſcendum paulululum, vt dicitur hic, & Mar. 6. turbæ autem ſciebant, quis erat locus, quo Dominus tendebat, & hoc forte, quia Chriſtus iuerat ad p̃dicandum ad locum illum, & turbæ ibi manſerant: ideo nunc turbæ recto itinere per littus iuerunt in locum illum, & quia Chriſtus nauigabat in pelago ad aliqualem quietem, ſicut dixerat diſcipulis requieſcite paululum, moratus eſt in mari longa hora, ita vt turbæ potuerint de omnibus oppidis vicinis congregari ad locum illum, in quo ſolitus erat prædicare Ieſus, & manſerunt ibi expectantes: quando ergo Chriſtus iuit ad eos, dicitur exiuiſſe de naui ad illos, quia ipſi iam manebant in loco illo. ſic dicitur Mar. 6. & viderunt eos abeuntes, & cognouerunt multi, & pedeſtres, de omnibus ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, ideſt, præuenerunt Chriſtum, & diſcipulos eius, & ſequitur. & exiens de naui vidit multam turbam Ieſus, & iſta fuit vera cauſa, quare omnes turbę iuerunt pedeſtres, ſcilicet, quia ſciebant locum, quo ibat Ieſus, & ad illum non oportebat tranſire aliquam aquam: Chriſtus autem nauigio vectus eſt.

B C D E

Quare Chriſtus iuit nauigando: turbæ vero pedeſtri itinere. Quæſt. LV.

SED quæreretur cum turba iuerit via terreſtri, & citius quàm Chriſtus, quare ipſe iuit nauigando.

Dicendum, quòd fuit hoc. Primo forte ad euitandum occaſionem periculi: Ieſus enim nunc audita morte Ioannis receſſit de loco, in quo erat quaſi declinaturus inducias, vel periculum, & tamen ſi iret via terreſtri forte in ciuitatibus, vel locis intermedijs erat occaſio periculi, & iuſti timoris: ideo voluit ire per mare. Secundo fuit quia Chriſtus volebat auferre laborem itineris. nam erat forte longa itineratio vſque ad locum deſertum ad quem Chriſtus ibat: ipſe autem G itinerando fatigabatur, quia verus homo erat, & paſſibilis. ſic dicitur Ioan. 4. quòd Chriſtus ſemel ex itinere fatigatus ſedit ad fontem: ergo vt nunc non fatigaretur vltra debitũ, voluit nauigare. Tertio fuit, quia Chriſtus principaliter nunc recedebat de loco, in quo erat ad quieſcendum modicum, ſicut dicitur Mar. 6. venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. & quia quando Chriſtus exiret ad litus non erat quieturus voluit ſaltem in mari quieſcere. nam mox vt exiuit ad littus excepit eum turba, quæ erat eum expectans, & quieſcere non potuit: cum ergo ſciret, quod nõ poſſet ibi habere quietem, voluit quieſcere in mari manendo ibi aliquantulum, & diſcurrendo per varias partes ſtagni. Quod patet, quia poſtquam Chri- H ſtus receſſit ſciuerunt turbæ, quod nauigauerat, & ipſę de omnibus ciuitatibus exiuerunt, & concurrerũt in locum, in quem Chriſtus ibat, & præceſſerunt eum, vt dicitur Mar. 6. ergo oportet, quod aliquanto tempore moraretur ipſe in pelago: & tunc capiebat quietem. Et per hoc põt rñderi ad dubium quod oritur ex verbis Mar. 6. vbi dixit Chriſtus venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum. nam quando venerunt illuc non requieuerunt, quia excepit eos turba, & fuerunt occupati, ſicut eſſe ſolebant, & ſic non videtur eſſe fruſtrata voluntas Chriſti, quia & ſi non requieuerunt in deſerto loco ad quem ibant, requieuerunt tamen eundo, ſcilicet, quandiu nũc mãſerunt in pelago. Quarto fuit ad euitandam collocutionem turbarum in via, quia ſi via terreſtri Chriſtus I illuc veniſſet, non ſolum laboraſſet itinerando, ſed etiam quia turbæ accederent ad eum, & ſemper peterent. quod erat alterum genus magnæ fatigationis, & attędiationis quod nimis hebetat ſpiritum: in mari autem nemo eum inquietabat, quia cum ſolis diſcipulis ſuis ibat.

Quid profuit iſte Domini receſſus de loco, in quo erat, quia propter hoc non declinabat manus Herodis. Qõ. LVI.

QVAERETVR quid profuit iſte receſſus domini de loco, in quo erat. nam recedebat ad declinandum manus Herodis: ad quod oportebat, quod vel Chriſtus iret in locum occultum, K ita vt Herodes neſciret de eo, ſicut quando fugit in Aegyptum metu Herodis patris huius, nam per noctem fugit ſupra ſecundo capit. & neſciuit Herodes, quo iuerat: vel quòd iret in terram longinquam, in qua nihil poſſet ei nocere Herodes: vtrunque enim fecit quando receſſit in occiſione Innocentum. nam clam, & per noctem fugit, & ad terram longinquam, ſcilicet, in Aegyptum, vbi nihil poterat Herodes ſupra ſecundo cap. Nunc autem receſſit ad locum satis propinquum, quia receſſit ad quendam locum coniunctum mari Galileę ad quem turbæ ſtatim pedeſtres venerunt: mare autem Galileæ valde paruum F eſt, quia non eſt niſi quoddam ſtagnum, vt oſtenſum eſt ſupra 8. cap. q. 93. ideo non ſe elongabat ſufficienter. Etiam non recedebat clam, ſed palam: cum omnes de ciuitatibus propinquis ſciuerint quando receſſit, & ſecutę ſunt eum turbæ multæ.

Dicendum, quod non erat nunc Chriſto neceſſarium niſi ire ad locum, in quo Herodes ei non poſſet nocere, quòd autem maneret ibi occulte, vel palam ſi Herodes nocere non poterat non differebat, & quia ſic fuit in iſta nauigatione, quod tranſiuit ad locum, in quo non timebat Herodem, fuit cõueniens ſuus receſſus, non enim habebat Herodes poteſtatem aliquam ſuper locum illum, ad quem Chriſtus tranſibat. Quod autẽ dicitur de fuga eius in Aegyptum, non eſt ſimile. G Primo ex differentia poteſtatis Herodis huius, & patris ſui: nam Herodes, qui occidit Innocentes a facie cuius Chriſtus fugit, erat rex Iudęorum, & in tota terra Iudæorum exercebat poteſtatem: ideo ad hoc, quod Chriſtus tunc fugiens eſſet ſecurus oporteret, quod exiret de terra tota Iudęorum, & ſic fugit in Aegyptum, iſte autem Herodes, qui occidit Ioannem, non erat rex, ſed Tetrarcha. i. dominus quartę partis terræ Iudæorum, & ideo fugiendo ad alias partes terræ Iudęorum erat Chriſtus ſecurus. maxime quia Philippus frater hu⁹ Herodis erat Tetrarcha Trachonitidis regionis, & Itureę Luc. 3. erat autem Philippus inimicus Herodis propter Herodiadem, quæ erat mulier Philippi, & nunc tenebat eam Herodes, ſupra in litera, & H Mar. 6. ideo illi, quos oderat Herodes, poterant conueniens refugium habere in terra Philippi, quæ erat coniuncta terrę Herodis, & maxime in iſta cauſa, pro qua Chriſtus recedebat de terra Herodis. ſ. propter occiſionẽ Ioannis, & tamen Ioannes fouebat cauſam Philippi dicens Herodiadem reddendam Philippo, & Herodi non licere tenere illam: Chriſtus autem eandem fouebat cauſam: ideo in terra Philippi poterat eſſe nimis ſecurus, & tamen mutando paruam terram poterat tranſire de Tetrachia Herodis in Tetrarchiam Philippi, vel Liſaniæ, qui erat alius Tetrarcha Lucæ tertio, vel in terram Iudęæ, quam procurabat Pontius Pilatus Lucæ tertio, quia ibi etiam ſecurus eſſe poſſet, eo quòd Pilatus erat inimicus huius Herodis Lucæ vigeſimotertio: ergo non oporte- I bat eſſe nunc longam fugam Chriſti ad fugiendum de manibus Herodis.

Secundo differt iſte caſus ab illo, qui fuit in morte Innocentum. nam erat ille multum præiudicialis, quia Herodes credidit natum eſſe regem Iudæorum, per quem ſpoliaretur regno: ideo nihil ſibi magis animo infixum erat quàm occidere illum, propterquod & occidit multos paruulos, & in Bethleẽ, & in finibus eius ſupra ſecundo cap. & ſi audiret illũ puerum manere in extremo orbis, illuc mitteret, vt occideret eum, & maneret ſecurus animus ſuus: ideo oportuit, quòd non ſolum extra terram Iudæorum Chriſtus tunc recederet, ſed etiam occulte recederet ita vt neſciretur quo iuerat, & ſic factum eſt ſupra K ſecundo cap. Nunc vero non erat Herodi tam grauis cauſa perſequendi Chriſtum, quia non erat niſi propter Ioannem, in quantum putaretur quod Chriſtus foueret cauſam Ioannis, vt dictum eſt ſupra q. 49. Cũ ergo Chriſtus recederet de terra Herodis, & non concitaret gentem eius contra eum, quieſceret Herodes, & non curaret amplius perſequi Chriſtum: vnde nõ receſſit nunc Chriſtus de terra Herodis niſi ad tempus, quia poſtea redijt. nam Luc. 13. quando dixerunt Phariſęi exi hinc, quia Herodes quęrit te interficere: erat Ieſus in terra Herodis, quia alias eum non poſſet occidere Herodes.

Quare

A *Quare Chriſtus videns turbam miſertus eſt eorum. Et in Deo quid ſit misereri. Et quòd turbarum quinque erant miſeria. Quæſt. LVII.*

QVAERETVR, quare Chriſtus videns turbam miſertus eſt eorum.

Dicendum, ꝙ propter multa. Primo propter laborem quem tolerauerant veniẽdo ad eum: nam pedeſtres venerant oẽs de ciuitatib⁹, vt patet ſupra in litera. Secundo propter diſpoſitionẽ, in qua vidit eos manere. erant namq; iacẽtes in terra, & fatigati, ſicut oues non habentes cuſtodes, ſed expectabant miſericordiam ab aliquo, qui poſſit misereri: ſic dicitur Mar. 6. cap. ꝙ videns turbam miſertus eſt ſuper eos. erant. n. ſicut oues non habentes paſtorem. B Tertio propter defectum, & laborem famis, quam ſuſtinere incipiebant. nam poſtea dedit eis eſcas ibidem cum non haberent quid manducarent, vt patet infrà in litera, & Mar. 6. nam famelicis Chriſtus miſeretur ſequẽ. e. miſereor ſuper turbam, quia triduo me ſuſtinent, nec habent quid manducent. Quarto miſertus eſt eorum propter ignorantiam eorum. nam veritatẽ de his, quę ad ſalutem ſpũalem ſpectant, ſcire volebant, nec ſciebãt. & iſta eſt magna miſeria: ideo de his talibus miſerijs magna eſt habenda miſericordia. Quinta miſeria erat ægritudinum, quia turbæ iſtæ attulerant multos ægros, & iſti etiam iacebant ſuper terram, & talium miſerebatur Chriſtus, quia infirmitas eſt magna miſeria maxime, quia iſtos ſolebant turbæ proijcere ante pedes Ieſu, vt patet ſequenti cap. C

Sciendum autem ꝙ misereri dicitur de Deo, & de nobis. in nobis misereri eſt compati alienę miſerię, in Deo autem, in quo nec paſſio, neque compaſſio vlla eſſe poteſt, nihil aliud eſt misereri niſi miſeriam releuare dãdo miſero id, quo indiget, vt ſic miſer eſſe deſinat: Chriſtus autem erat Deus, & homo: ideo vtroque modo miſerebatur: nam affligebatur in corde ſuo compatiens miſerijs noſtris, & etiam illas releuabat, hic autem turbis miſertus eſt, & earum miſerias abſtulit. Prima miſeria erat laboris itineris, & ab iſta liberabantur ex ſolatio verbi Chriſti, ita vt nihil viderentur laboraſſe ſi audirent eum, & colloquerentur. D Secunda erat, quod iacebant, ſicut oues ſine paſtore, & hanc ipſe releuabat accipiens turbas, & congregans ad ſe, ſicut oues ad paſtorem: ipſe enim eſt paſtor noſter. 1. Pet. 1. ſcilicet, conuerſi eſtis ad paſtorẽ, & Epiſcopum animarum veſtrarum, ſcilicet, ad Chriſtum, nec ſolum eſt paſtor, ſed paſtorũ princeps. 1. Pe. 5. ſcilicet, vt cum venerit princeps paſtorum percipiatis immarceſſibilem gloriæ coronam: ipſe enim ad ſe oues ſuas congregat cum loquitur ad Ieruſalem dicens: quoties volui congregare filios tuos, ſicut gallina congregat pullos ſub alas, & noluiſti, infra 23. cap. vnde & in die iudicij hoc officium non deleret: ipſe enim faciet congregari coram ſe omnes gentes, & ſeparabit eas, ſicut paſtor ſeparat oues ab hædis, infra vigeſimoquinto, & hoc quia ipſe ſolus eſt paſtor bonus, & nos ſumus oues eius Ioan. decimo cap. E Tertia miſeria erat famis, & ipſam Chriſtus ipſa die abſtulit, quia cum Apoſtoli mitterent turbas ad quærendum eſcas, Chriſtus prouidit illis de eſca mirabiliter infra in litera, & Mat. 6. Quarta miſeria erat ignorantię verbi Dei, & hanc ſuſtulit; quia mox, vt exiuit de naui cępit docere turbas Mar. 6. ſcilicet, exiens de naui vidit multam turbam, & miſertus eſt ſuper eam, quia erant, ſicut oues non habentes paſtorem, & cępit docere eos multa. Quinta miſeria erat infirmitatum, & hanc Chriſtus abſtulit ſanando omnes eorum infirmos, ſcilicet, & curauit languidos eorum.

A *Quare Chriſtus ſanauit nunc ægros, quos turbæ attulerant ad ipſum. Quæſt. LVIII.*

QVAERETVR, quare Chriſt⁹ ſanauit nũc ęgros, quos turbæ attulerant.

Dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ Deus concedat aliquid nobis non requiritur niſi quod illud petamus, & quòd cum fide petamus nihil hęſitantes infra 21. & Iaco. 1. & tamen iſtæ turbę petebant inquantum languentes ponebant ante Ieſum. nam non eſt maius petere, q̃ ſic realiter petere. Etiam cum fide petebant, quia attulerunt infirmos de lõginquo cum labore magno, quos non tuliſſent niſi crederent eſſe ſanandos: ideo curauit eos omnes. maxime autem quia iſtæ turbę erant B deuotę valde ad Ieſum: cum ſequerẽtur eum magno cum labore pedeſtres de ciuitatibus ſuis venientes, vt dicitur ſupra in litera: ideo in remunerationem deuotionis iſtius hic decebat haberi aliquod pręmium, vel ſaltem irritamentum ad continuandum hanc deuotionem. Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, propter hoc ſtatim retributionem acceperunt, quia dicitur, ꝙ ſanauit languidos eorum, & ſi multa erat affectio eorum, quia ciuitates dimittebant, & ipſum diligenter quærebant, ſed tamen quæ ab ipſo fiebant omnis ſtudij ſuperexcedunt retributionem: ideoque cauſam talis curationis miſericordiam poſuit: eſt autem magna miſericordia ꝙ oẽs curat, & fidem non expetit.

C Veſpere autem acceſſerunt ad eum diſcipuli eius dicentes: Deſertus eſt locus, & hora iam præterijt, dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas. Ieſus autem dixit eis. Non habent neceſſe ire, date illis vos manducare. Reſponderunt ei. Non habemus hic, niſi quinque panes, & duos piſces. Qui ait eis. Afferte mihi illos huc. D Et cum iuſſiſſet turbam diſcumbere ſupra fœnum, acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus, aſpiciens in cęlum benedixit, & fregit, & dedit diſcipulis ſuis panes, diſcipuli autem dederunt turbis. Et manducauerunt omnes, & ſaturati ſunt. Et tulerunt reliquias duodecim cophinos fragmentorum plenos. Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis. (Mar. 6. Luc. 9. Ioan. 6.)

E *Veſpere autem.* Hic ponitur ſecundum miraculum in multiplicatione panum, & dicitur. (Miraculũ ſecundum in multiplicatione panum.)

Veſpere autem facto. Venit enim Ieſus ad locum illum deſertum, in quo eum turba expectabat: cum adhuc ſupereſſet magna pars diei, & manſit cum eis docendo eos multa Mar. 6. & ſanauit languidos eorũ ſupra in litera: interim venit dies ad veſperum inclinato Sole, & tunc dixerunt iſta diſcipuli.

Acceſſerunt ad eum diſcipuli eius. Non tollitur per hoc quin ante hoc apud ipſum ſtarent, ſed non accedebant ad loquendum id, quod nunc dixerunt, ſed nunc nouiter ad hoc acceſſerunt, quia hoc nunc nouiter fecerunt dicentes.

Deſertus eſt locus. Hoc verum eſt, quia ſic Chriſtus dixerat quando aſcenderunt nauiculam, venite

ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum, & ſupra in litera dicitur, quòd receſſit Ieſus in nauicula in deſertum locum.

Et hora iam præterijt. Scilicet, hora manducandi, & hic non habent quid manducent: ideo tempus eſt, vt eant ad quærendum eſcas.

Dimitte turbas. Ideſt, expedi illas dando eis licentiam eundi, quia non ibunt, niſi tu licentiam dederis.

Vt euntes in caſtella. Vocantur caſtella loca parua murata, quæ potius fortalitia, quàm loca habitationũ ſunt, & ſolent accipi pro paruis locis, & tamen interdum vocantur caſtella magnæ vrbes: vt Ieruſalem vocatur caſtellum infra 21. ſcilicet, ire in caſtellũ quod contra vos eſt, & tamen erat Ieruſalem ampliſſima ciuitas Metropolis quidem totius terræ Iudæorum,
G & hoc magis aperte dicitur Mar. 6. ſcilicet, vt euntes in proximas villas, & vicos, & vtrunque ſignificat parua loca; licet villa, & vicus ſecundum conſuetudinem Scripturę vocentur loca parua non murata, ſed in hoc non differt an iſta loca, ad quæ ituri erant eẽnt murata, vel non.

Emant ſibi eſcas. Ideſt, quilibet pro ſeipſo, cum hic non habeant eas neque ſecum attulerint.

Ieſus autem dixit eis. Ideſt, diſcipulis, qui hęc dixerãt.

Non habent neceſſe ire. Quaſi dicat, hic poſſunt habere eſcas: ideo non eſt neceſſe, quòd vadant.

Date vos illis manducare. Ideſt, magis honeſtum eſt, quod vos detis eis eſcas, ex quo tenuimus eos hic in loco deſerto quàm ꝙ nunc tali hora mittamus eos
H famelicos.

Reſponderunt ei non habemus hic, niſi quinque panes. Quaſi dicat, honeſtum eſſet dare eis eſcas, ſed non poſſumus, ſcilicet, quia nõ habemus hic, niſi quinq; panes.

Et duos piſces. Et hoc minus erat. *Qui ait eis afferte illos mihi huc*. Quaſi dicat, iſti ſufficiunt ad cibum totius turbæ. *Et cum iuſſiſſet turbam diſcumbere*. Quaſi velet conuiuium dare turbis iuſſit, ꝙ omnes diſcumberent. *Super fœnum*. Erat enim locus ille fœnum habens, & ideo erat conueniens ſeſſio in loco molli, & dicitur Mar. 6. ſuper viride fœnum, quia erant loca illa virentia, & ideo erant grata ad ſedendum ibi.

Et acceptis quinque panibus, & duobus piſcibus. Scilicet, acceptis in manibus ſuis, vel poſuit coram ſe.

I *Aſpiciens in Cælum*. Hoc erat ad eleuandam mentem in Deum. *Benedixit, & fregit*. Prius benedixit q̃ fregit, vt per benedictionem videretur transfuſa virtus multiplicationis, vt panis creſceret: fregit autem quia turbæ multæ erant, & panes pauci erant: ideo neceſſe erat frangi panes, quæ autem fuerunt verba iſtius benedictionis nullus Euangeliſtarum expreſſit.

Et dedit diſcipulis ſuis. Ipſos enim ſolos fecit adminiſtratores huius conuiuij, & totam turbam fecit diſcũbere. *Panes*. Scilicet, fractos, & ſubintelligendum eſt etiam de piſcibus, quia illi diuiſi fuerunt in partes minutiſſimas, vt poſſent coram eis apponi, & ſic dicitur Mar. 6. cap. fregit panes, & dedit diſcipulis ſuis, vt ponerent ante eos, & duos piſces diuiſit omnibus.

K *Diſcipuli autem turbis*. Ideſt, panes fractos, & piſces minutos, ſicut a Domino acceperunt, appoſuerunt turbis diſcumbentibus ſuper viride fœnum.

Et manducauerunt omnes. Ideſt, viri, & fœminæ, & paruuli, quia ad omnes perueniebant partes panum, & piſcium. *Et ſaturati ſunt*. Quantum ſufficiebat comedit vnuſquiſque, ita vt nihil vltra cuperent neque caperent. *Et tulerunt reliquias*. Scilicet, non comedit turba totum quod appoſitum eſt, ſed manſerunt reliquiæ tam de piſcibus, q̃ de panibus. *Duodecim cophinos fragmentorum plenos*. Hoc erat admirandum, quia cũ quinq; panes, & duo piſces in vno cophino caperent: nunc vero reliquiæ duodecim cophinos replebant, &

F dr fragmentorum, quia nihil ibi integrum fuit tam in piſcibus, q̃ in panibus: cum Chriſtus totum fregerit antequam apponeretur. *Manducantium autem fuit numerus quinque millia virorum*. Vocantur hic viri: non quidem illi ſoli, qui ad hanc ætatem virilitatis peruenerint, quæ vltra 25. annos ad minus incipit, ſed quilibet homo, qui non eſt puer, vt qui matrimonio iungunt vir vocatur. *Exceptis mulieribus, & paruulis*. Mulieres enim nunquam ponuntur in numero: paruuli etiam ad numerum non tranſeunt quouſque ſint viri, & de iſtis forte eſſent vltra alia quinque millia, quia mulieres ſolent frequentare opera iſta deuotionis.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. LIX.

G QVAERETVR an ſint iſta continuata ad pręcedentia.

Dicendum, ꝙ ſic, quia Matthęus, & Marcus, qui hoc vniformiter narrant, ponunt hoc immediate poſt pręcedentia. Secundo patet, & efficacius, quia iſtud fuit eodem die, quo pręcedentia: nam ſupra dicitur, ꝙ turba congregata fuit in loco deſerto, ad quem Chriſtus nauigaturus erat, & quando Chriſtus exiuit de naui inuenit turbas in loco, & mox cępit docere eas. Mat 6. & curauit infirmos eorum, ſupra in litera, & tunc ſequitur, ꝙ veſpere facto dixerunt diſcipuli Chriſto, quòd dimitteret turbas, & tunc dedit eis eſcas: ergo eadem die factum eſt, &
H nihil fuit intermedium.

An ſaturatio iſta turbarum fuerit vna, & eadem, vel fuerint plures cum a multis Euangeliſtis narretur. Quæſt. LX.

QVAERETVR circa hanc miraculoſam ſaturationem turbarum cum narretur a multis Euangeliſtis, & ab eodem Euangeliſta in diuerſis locis an ſit eadem, vel fuerunt plures ſaturationes.

Dicendum, ꝙ ſaturatio turbarum a Chriſto ponit ab omnibus Euangeliſtis, & ponitur hic, & ſeq. cap. & Mar. 6. & 8 & Luc. 9. & Io. 6. & dicendum eſt, ꝙ non eſt eadem ſaturatio, quę vbique ponitur. Et primo, q̃a
I licet eandem rem interdum omnes Euãgeliſtæ enarrent, ſicut patet de morte, & reſurrectione Chriſti: tñ idem Euangeliſta nunquam refert bis, aut pluries eãdem hiſtoriam, vnde etiam ſi videatur ſimilitudo aliqua eſſe, tñ non eſt eadem hiſtoria: & tñ Matthæus bis poſuit de ſaturatione turbarum. ſ. hic, & ſequ. c. & Marcus ẽt bis. ſ. Mat. 6. & 8. ergo neceſſe eſt illas fuiſſe duas ſaturationes. Secundo patet, quia inter iſtam, & eam, quæ habentur ſequenti c. ſunt differentię multę, vt ĩ. oſtendetur. q. 62. ideo neceſſe eſt dici, ꝙ non ſit eadem ſaturatio. Tertio patet, quia Chriſtus fecit mentionem ſaltem de duabus ſaturationibus diſtinguens eas, infra 16. dicens: non recordamini quinq; panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſum-
K pſiſtis, neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? oportet ergo dici, ꝙ non eſt eadem ſaturatio turbarum, quę vbique narratur, ſed ſunt ſaltem duæ.

Cum duæ ſint factæ ſaturationes quomodo cognoſceretur, quis Euangeliſta narrat vnam, & quis aliam, & vbi. Quæſt. LXI.

QVAERETVR cum ſaturationes factę a Chriſto ſint ſaltem duę, quomodo cognoſcetur quis Euangeliſta narrat vnam, & quis aliã, & vbi?

Dicendum, ꝙ cũ nunquã idẽ Euãgeliſta bis narret eandem

eãdẽ hiſtoriã neceſſe eſt, ꝙ illæ ſaturationes, quæ ponuntur ab eodem Euangeliſta diſtinguantur inter ſe, & quia Matthæus ponit hic ſaturationem, & ſequẽti cap. & Marcus ponit ſaturationem Mar. ſexto, & 8. c. etiam neceſſe eſt, quòd illæ duę diſtinguãtur inter ſe.

Et dicendum, quòd prima ſaturatio eſt, quę ponitur hic, & Mar. 6. & ſecunda eſt, quę ponitur ſeq. c. & Mar. 8. Et patet hoc ex ordine quoniam Chriſtus ponit inter eas infra 16. ſ. non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis, & ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis?

Ex hoc ergo ſequitur, quòd prima ſaturatio iſtarũ ponitur hic, & Mar. 6. & Luc. 9. & Io. 6. ſecunda autem ſaturatio ponitur ſeq. cap. & Mar. 8. De ſecunda ſaturatione non eſt aliqua difficultas, quia ſicut Matthęus narrat ſeq. cap. de quatuor millibus virorum, & ſeptẽ panibus, & ſeptem ſportis, ita & Marcus ponit eadem non diſcrepans Mar. 8.

De prima ſaturatione eſt aliqualis difficultas, quæ ponitur a quatuor, & manifeſtum eſt, quòd eadem eſt, quæ ponitur hic, & Mar. 6. quia eadem narratio in nullo differens eſt hic, & ibi. Etiã eadẽ ponitur Lu. 9. quia idem narratur in ſententia, & fere in verbis, & tamen de Ioanne eſt dubium an ſit eadem, quæ ponitur Io. 6. & quæ ponitur hic.

Dicendum autem, quòd illa non poteſt dici, quòd fuerit ſecunda ſaturatio, quæ ponitur hic ſeq. cap. & Mar. 8. quia illa fuit de ſeptẽ panibus, & quatuor millibus hominum, & Io. 6. dicitur de quinque panibus, & quinque millibus hominum. De prima eſt dubium, quia cum illa habet aliquam concordiam, & aliquam diſcordiam.

Aliqui enim dicunt, quòd non ſit eadem ſaturatio, quia differunt in ratione loci, in quo fuerunt: nam iſta facta eſt citra mare Galileæ, & illa, quæ ponitur Io. 6. fuit trans mare Galileę eodem cap. patet illud, qa Ieſus aſcendit naviculam, & ibant. turbę autem ſecutę ſunt eum pedeſtres, & pręuenerunt eum ad locũ, vt patet Mar. 6. & ſupra in litera, & tamen ſi trans mare eſſet locus ille, non potuiſſet Chriſtum turba ſequi nauigando. Sic dicit Beda: dum enim eos pedeſtres veniſſe dicitur, oſtenditur quia non in aliam maris, ſiue Iordanis ripam nauigio peruenerunt diſcipuli cũ Dño, ſed proxima eiuſdem regionis loca adierunt quando, & indigenę pedeſtres poterant præuenire.

Secundo, quia dicitur Io. 6. quòd ſubijt Ieſus montem, & erat ibi cum diſcipulis ſuis, & tamen hic, & Mar. 6. & Lucę 9. innuitur, quòd fuerit in aliquo loco plano non cum diſcipulis ſolis, ſed cum turba, quia mox, vt exiuit de naui excepit eum turba Mar. 6.

Tertio quia dicitur Io. 6. cum ſubleuaſſet oculos Ieſus vidit, quòd multitudo magna venit ad eum, & ſic innuitur, quòd erat Ieſus iam cum diſcipulis ſuis in monte, & vidit turbam ad ſe venientem, & tamen hic fuit econtrario, quia prius venit turba ad locum, quàm Ieſus: nam dicitur Mat. 6. quòd multi pedeſtres de ciuitatibus concurrerunt illuc, & præuenerunt eos, & exiens de naui vidit turbam multam: ergo non eſt eadem ſaturatio.

Quarto quia hic, & Mar. 6 Chriſtus non quęſiuit, ſed Apoſtoli locuti ſunt Chriſto, quod dimitteret turbas, & tamen Io. 6. Chriſtus quæſiuit a diſcipulis dicens. vnde ememus panes, vt manducent hi?

Alij dicũt, ꝙ eſt eadẽ ſaturatio, qa eſt ſimilis illi: nã fuerũt hic quinq; panes, & duo piſces, & qnq; millia hoĩum, & ſuper fuerunt duodecim cophini, & idem Mar. 6. & eadem ponuntur Ioan. 6. ideo eadem ſaturatio eſt. Dicendum, ꝙ ſatis poterat teneri, quòd fuerunt tres ſaturationes factę a Chriſto: vna quam narrent Matthęus: Marcus, & Lucas. ſ. hic in litera, & Mar. 6. & Lucę 9. & alia, quę narratur a Matthęo, & Marco ſequenti cap. & Mar. 8. & tertia quam narret Ioannes ſolus Io. 6. & non eſt inconueniens, ꝙ ſint aliquę ſimilitudines inter illam quam ponit Ioannes ad alias, quia multę ſimilitudines non probant identitatem, & vna ſimilitudo probat non identitatem, & tamen eſt aliqua diſſimilitudo, vt oſtenſum eſt: ideo poterat dici, quòd illa quam Ioannes narrat, non ponatur ab alijs Euãgeliſtis, & ſic ſint tres ſaturationes. Dicendum tamen rationabilius, ꝙ ſint duę tantum ſaturationes, & ꝙ illa, quæ ponitur Io. 6. ſit prima earum, & ſit iſta, quę ponitur hic, & Mar. 6. Et hoc primo, quia ſic tenetur communiter, ꝙ ſint tantum duæ ſaturationes, & ꝙ illa quam ponit Ioannes ſit ea quã ponit hic Matthęus, & Mar. ſexto.

Secundo, quia ſic tenet Augu. libro de concor. Euang. & diſſoluit ibi aliquas difficultates circa hoc. Sic etiam tenet Euſebius Cęſarienſis in canonibus ſuis Euangeliorum ponens hoc, ꝙ Matthęus hic, & Marc. 6 & Io. 6. habeant ſub eadẽ aſſignatione quòd idem ſit. Tertio. & efficacius, quia Chriſtus non fecit mentionem niſi de duabus ſaturationibus. ſ. de quinque panibus, & de ſeptem. j. 16. & ꝙ hoc bis factum ſit, & tamen ſi tres ſaturationes feciſſet narrauiſſet ibi illas, quia intentio ſua erat ibi arguere Apoſtolos de infidelitate circa panes, quaſi non poſſet Chriſtus dare eis panes etiam ſi cibos non emiſſent, & ad hoc oſtendit magnitudinem potentię ſuę in ſaturando turbas, & refert iſtas duas ſaturationes dicens, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & ſeptem panum in quatuor millia hominum. ſi autem aliam ſaturationem feciſſet, narraret eam ad magis oſtendendam potentiam, & tamen non narrat aliam: ergo non fecerat, & ibi tenendum eſt.

Ad rationes in contrarium reſpondebitur infra, quia pro qualibet earum mouebitur infra vnum dubium.

In quo differunt iſtæ duæ ſaturationes. Quæſt. LXII.

QVAERITVR cum ponantur duę ſaturationes diſtinctę. ſ. hic, & ſeq. c. & Mar. 6. & octano. in quo differunt. Dicendum, ꝙ primo differunt ex loco, quia licet vtraque fuerit facta circa mare Galileę, & in loco deſerto, tñ iſta prima facta eſt iuxta littus in loco humili vbi erat fęnum viride, vt dicitur Mar. 6. & ſecunda facta eſt in monte ſequen. capitu.

Secundo, quia in iſta prima ſaturatione Chriſtus locutus eſt ad diſcipulos, & illi ad ipſum quis modus teneretur in paſcendo turbam. In ſecunda autem nulla collocutio eſt circa hoc. Et ratio eſt, quia in prima ſaturatione cum diſcipuli nũquam talia vidiſſent, oportuit eos prius inſtrui multis verbis, vt ordinatus proceſſus haberetur ad miraculum: in ſecunda autem, quia iam primam viderant, non erat opus, ꝙ informarentur: ideo Chriſtus abſolute incępit dicere miſereor ſuper turba ſequen. capitu.

Tertio ex tempore quo turba Chriſtum ſuſtinebat. nam turba illa quam Chriſtus ſecundo pauit, mãſerat cum Chriſto per tres dies ſequenti capitu. ſ. miſereor ſuper turbam, quia triduo me ſuſtinent. turba autem iſta nõ ſuſtinuerat Chriſtum per aliquos dies, ſed ipſo die quo venerunt pauit eos. nam quando exiuit de naui incępit docere, & docuit eos multa. Mar. ſexto, & inter hęc declinabat dies: ideo veſpere facto, vt dicitur ſupra in litera dixerunt diſcipuli Chriſto, quòd dimitteret turbas, & ſic in eadem die erat.

Quarto differũt ex numero panum, quia in prima

ſaturatione

ſaturatione fuerunt quinque panes, vt patet hic, & Mar. 6. In ſecunda autem fuerunt ſeptem panes. ſequen. capitu. & Mar. octauo.

Quinto differunt ex numero manducantium, quia in prima vice fuerunt quinque millia virorum, exceptis mulieribus, & paruulis, vt patet hic, & Mar. ſexto. In ſecunda autem quatuor millia, vt patet ſequen. ca. & Mar. 8. Sexto differunt ex quantitate reliquiarum, quia in prima vice fuerunt duodecim cophini, vt patet hic, & Ioan. 6. In ſecunda autem ſeptem ſportæ ſequen. capitu. & Mar. octauo.

Septimo differunt ex fine miraculi, quia in prima ſaturatione illa completa manſit expediendo turbas, & interim diſcipuli aſcenderunt nauiculam: Chriſtus autem tranſiuit pediās ſuper aquas. in litera, & Ioannis 6. In ſecunda vice dimiſit turbas expleta ſaturatione, & ſtatim aſcendit nauiculam ſequenti capitu. & Mar. octauo: ideo omnino diſtinctę ſunt iſtæ duæ ſaturationes.

An hoc miraculum fuerit factum circa initium prædicationis Chriſti. vel circa finem. Et quando ieiunium Chriſti inchoatum eſt. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR de tempore quo factum eſt iſtud miraculum non quidem de tempore, ideſt, de hora, & die quando factum eſt, quia de hoc dicetur ſequenti quæſtio. ſed de tempore Chriſti an circa principium prædicationis ſuæ, vel circa finem.

Dicendum, quòd non apparet hic, quia non eſt cõſuetudo Euangeliſtarum maxime Matthęi, Marci, & Lucæ annotare tempora rerum a Chriſto geſtarum reſpectu ætatis ſuæ, vel tempore prædicationis. Ioannes autem, & ſi non multum inſiſtat in hoc, tamen aliquid ex eius dictis colligitur. Et dicendum, ꝙ fuit fere anno vno ante mortem Chriſti quaſi in principio anni triceſimi ſecundi ętatis Chriſti. Quod patet, quia fuit iſtud miraculũ factũ paucis diebus ante Paſcha Iudęorum quod accidit in Martio Io. 6. cap. ſ. erat autem proximum Paſcha dies feſtus Iudęorum, & ſequitur cum ſubleuaſſet oculos Ieſus, vidit turbã multam, & ſtatim ponitur quomodo pauit eos. prædicta patent, quia Chriſtus paſſus eſt in anno ſuo triceſimo tertio inchoata die tertia Aprilis, & tranſierant de anno illo omnes dies, qui ſunt a natiuitate Chriſti vſque ad tertiam Aprilis, ſ. dies centum, & decem, vel vndecim, vt plene, & aperte probatũ eſt in nr̃o defenſorio triũ cõcluſionũ parte ſecunda. Et hoc modo neceſſe erat, quòd eſſet nunc principium anni triceſimi ſecundi Chriſti. nam fuit factum hoc prope Paſcha Iudæorum, vt dicitur Io. 6. & tamen Paſcha Iudæorum ſolet eſſe, vel ad finem Martij, vel principium Aprilis aut quaſi, & ita eſſent ſaltem duo menſes elapſi de anno illo triceſimo ſecundo Chriſti computando a die natalis eius. Quod autem fuerit iſte triceſimus ſecundus annus, & non prius nec poſterius patet, quia Chriſtus cępit prædicare poſt baptiſmum ſuum, & ieiunium. nam deſcendens de monte vbi ieiunauerat incępit prædicare per Galileam ſuper 4. & Lucę. 4. & hoc fuit in principio triceſimi anni ſui: nam Lucę 3. dicitur, quòd quando Ieſus baptizatus eſt erat incipiens annorum triginta, ideſt, incipiebat triceſimum annum, & de illo fluxerant ſolum dies tredecim, quia die Epiphaniæ reuolutis annis viginti nouem baptizatus eſt: ſic cantat Eccleſia dicens in quadam antiphona ꝙ eadem die reges apparuerunt, & Chriſtus baptizatus eſt, & vertit aquam in vinum. Ideo a Chriſti baptiſmo, & principio prædicationis eius oportuit, quod tranſiret Paſcha quater. ſ. primum Paſcha anni

F triceſimi, quia erat Ieſus Incipiens annum triceſimũ quando baptizatus fuit, & baptizatus eſt die Epiphaniæ. ſ. ſexta Ianuarij, & ſtatim, vt aſcendit de aqua iuit in deſertum ad ieiunandum, vt patet Mar. 1. & colligitur Lucæ 4. & ſupra 4. coniungendo finem tertię. Ieiunium ergo Chriſti inchoatum eſt ſexta Ianuarij, & durauit 40. diebus ſupra 4. cap. Ideo neceſſe eſt, ꝙ finiretur die quintadecima, vel ſextadecima Februarij, & ſic erat poſtea Paſcha Iudæorum in Martio: ergo iam cępiſſet Chriſtus prędicare ante Paſcha anni ſui triceſimi, cum ſtatim, vt deſcendit de monte de ieiunio iuerit per Galilęam, & cęperit prædicare Lucę 4. Secundum Paſcha erat anni triceſimi primi Chriſti. Tertium Paſcha erat anni triceſimi ſecundi.

G Quartum Paſcha erat anni triceſimi tertij, ꝙ fuit, & vltimum vitæ ſuæ, quia in Paſcha Iudæorum occiſus eſt. ſ. primo die azymorum, ideſt, die quintadecima menſis eorum. Ioannes autem ponit iſtud quadruplex Paſcha, & illorum eſt tertium iſtud, in quo ſaturauit turbam, ergo erat Paſcha anni ſui triceſimi ſecũdi, patet antecedens, quia Io. 2. ponitur primum Paſcha Io. 5. ponitur 2. Paſcha, & Io. 6. ponitur 3. Paſcha, & Io. 12. ponitur aliud, & ibi ponuntur pręparatoria ad mortem ſuam, quæ fuit in principio anni triceſimi tertij. ſ. in Paſcha Iudęorum; ideo non potuit hoc miraculum dici factum niſi in principio anni triceſimi ſecundi Chriſti: nam ſaltem neceſſe eſt, ꝙ vno anno poſt hoc Chriſtus ſuperuixerit, cum hoc prope Paſcha factum fuerit Io. 6. & in alio Paſcha poſt hæc, de

H quo Io. 12. agitur de præparatorijs ad mortẽ Chriſti.

Qua hora diei erat quando Chriſtus ſaturauit turbas iſtas, & quam temporis partem ſignat in ſcriptura veſper, vel veſperum. Et quo tempore incipiat obſeruatio feſtorum veteris legis, & noui teſtamenti. Quæſt. LXIIII.

QVAERETVR qua hora diei erat quãdo Chriſtus ſaturauit turbas iſtas. Aliqui dicunt, ꝙ erat ad Solis occaſum, ſic dicit Nicolaus, & colligit hoc ex litera iſta. ſ. veſpere autẽ facto: & veſper, vel veſpere ſolet accipi pro fine diei: vnde

I ait. ex hoc apparet deuotio populi ad Chriſtum, quia neque propter noctem imminentẽ recedebant ab eo. Sed dicendum, quod non ſtat, ſed quòd erat nunc hora aliquanta poſt meridiem. Pro quo ſciendum, ꝙ turbæ cito venerunt ad locum in quem Chriſtus de naui deſcenſurus erat ante meridiem magna hora, & tamen Chriſtus moratus eſt docendo eos multa, & curando ęgritudines eorum, ſicut dicitur Mar. 6. exiẽs de naui cępit docere eos multa, & ſic erat iam aliquãtulum poſt meridiem, vnde hora manducandi tranſierat, & ob hoc Apoſtoli acceſſerunt ad Chriſtum dicentes, quòd dimitteret eos, & hoc colligitur ex circunſtantijs literæ.

Primo quia Apoſtoli dixerunt, & hora iam tranſijt, ideſt, hora manducandi: nam propter hoc de mã-

K ducatione agebant, quia tranſierat iam hora manducandi, eſt autem hora manducandi ſanis meridies, vel paulo ante ſecundum conditionem regionum, & hominum, ideo meridies tranſierat.

Secundo patet, & efficacius, quia Lucæ 9. vbi ponitur iſtud miraculum dicitur, dies autem cęperat declinare, ſed tunc dies incipit declinare quando Sol incipit deſcendere a contactu circuli meridiani: ergo ſtatim poſt meridiem incipit dies declinare: ergo paulo poſt meridiem hoc accidit: nam ſi diceretur, dies autem declinauerat, poſſet intelligi, quòd erat circa ſolis occaſum, ſed dicitur, dies autem cęperat declinare, ſed non finierat declinationem: ergo meridies erat, & tunc ſtat conuenienter, ꝙ tranſierat hora. ſ.

manduv-

manducandi. Ad illud, quòd dicitur de opinione Nicolai non eſt curandum cum repugnet ſcripturæ. Ad aliud vero. ſ. quia ſupra in litera dicitur, veſpere autem facto, dicendũ ꝙ illud non ſignificabat ibi tempus extremum diei, ſed partem diei. quę eſt immediate poſt meridiem. Pro quo ſciendum ꝙ iſtę dictiones, veſper, & veſpere, & veſpera, & veſperum, licet aliqui velint aſſignare differentiam inter illas, tamen non tenent generaliter, ſed ſolent accipi indifferenter pro eodem. Nam veſper, & veſperum ponuntur pro eodem Leui. 23. ſ. a veſpere vſque in veſperum celebrabitis ſabbatha veſtra, & tamen quomodocũque incipiat obſeruatio feſti, ſiue a quocunque tempore neceſſe eſt, ꝙ ſit obſeruatio de pũcto in punctũ. cum debeat obſeruari vnus dies, ergo vbi incipit veſperũ incipit veſper: nam veſpere eſt ibi ablatiuo huius dictionis veſper. Quòd etiam veſpere, & veſperum pro eodem accipiantur patet, quia Exo. 12. dicitur, ꝙ immolabitur phaſe ad veſperum. & Deut. 16. dicitũ, ꝙ immolabitur phaſe veſperi, & eſt ibi veſperi ablatiuus huius nominis veſpere, & ſic veſperum veſperi & veſpere pro eodem accipiuntur, quia vbi dicitur Leui. 23. a veſpere in veſperã celebrabitis ſabbatha veſtra, dicitur ſecundum iura extra de ferijs cap. quoniam a veſpere in veſperam celebrabitis ſabbatha, & dicit iſtud eſſe idem cum illo quo habetur Leu. 23. quia in dicto cap. quoniam. dicitur licet ſcriptum ſit a veſpere in veſpera &c. ergo veſpera, & veſpere, & veſperũ, & veſper indifferenter aſſumuntur pro eodem in ſcripturis, nec eſt magna vis facienda inter illa cum nobis occurrerint in ſcripturis.

Nunc autem videndum eſt pro quo accipiantur, ideſt quam partem temporis aſſignent.

Et dicendum, ꝙ non eſt in hoc certitudo, ſed aliquando accipiuntur pro prima parte diei, aliquando pro illa parte diei, quę eſt immediate poſt ſolis declinationem, ideſt, poſt meridiem immediate, & aliquando pro Solis occaſu, aliquando pro tempore, quod eſt immediate poſt Solis occaſum, vel per noctem, & aliquando pro tota nocte.

De primo patet j. 28. ſ. veſpere aũt ſabbathi, quę lucescit in prima ſabbathi venit Maria &c. i. Maria venit ad monumentum veſpere ſabbathi. i. in veſpere ſabbathi, quia ponitur ibi genitiuus ꝓ ablatiuo, & tñ accipitẽ ibi veſpera ſabbathi pro prima parte diei primę ſabbathi, ideſt, diei Dominicę. Quod patet, quia dicitur Mar. 16. valde mane vna ſabbathorum veniunt ad monumentum orto iam Sole, & ſic neceſſe eſt, quòd accipiatur ibi veſpera pro parte diei, quę eſt aliquantulum ante Solis ortum. ſ. crepuſculum matutinum quo tempore mulieres receſſerunt de Ieruſalem, vt venirent ad monumentum. cum dicatur Mar. 16. ꝙ venerunt valde mane vna ſabbathorum, vel pro principio diei immediate poſt Solis ortum, quo tempore mulieres acceſſerunt ad monumentum, ſicut dicitur Mar. 16 orto iam Sole.

De ſecundo patet, quia Eccleſia vocat horam nonę veſpere, vt patet in hymno. ſ. largire clarum veſpere, & dicitur de hora nonæ, & tamen ſecundum conſuetudinem Eccleſiæ totum tempus quod eſt immediate poſt meridiem ad nonam pertinet, & ſic totum illud vocatur veſpere. & ita accipitur h. c. nam vbi dicit hic Matthæus, veſpere autem facto, dicitur Luc. 9. dies autem cęperat declinare, ideſt, incipiebat declinare, & tamen dies incipit declinare immediate poſt punctum meridiei: ergo ſtatim poſt meridiem eſt veſper, vel veſpere, & ita accipitur etiam Luc. 24. ſ. ad ueſperaſcit, & inclinata eſt iam dies: quia ita accipitur aduesperaſcere, ſicut veſper, vel veſpera, & tamen ibi neceſſario debet accipi aduesperaſcere pro parte diei,

A quæ eſt inter meridiem, & Solis occaſum, & magis prope meridiem quàm prope Solis occaſum, quod patet, quia illi diſcipuli loquebantur cum Chriſto de hora comedendi, quia ipſi manſerunt in Emaus ad manducandum, & Ieſus quaſi peregrinus finxit ſe lõgius ire quaſi nolens ibi manere ad manducandum, & illi volentes eum cogere dixerunt: mane nobiſcũ quoniam aduesperaſcit, & inclinata eſt iam dies, ideſt, eſt poſt meridiem aliquantulum. Nam non poteſt accipi pro hora tarda circa Solis occaſum, quia eodẽ cap. dicitur, ꝙ illi duo diſcipuli mox, vt cognouerunt in fractione panis Chriſtum recumbentem cum eis, B ſurrexerunt, & venerunt ipſa die in Ieruſalem, & tamen Ieruſalem diſtabat 60. ſtadijs a loco, in quo nũc erãt. eod. cap. quæ faciunt quatuor leucas: ergo neceſſe eſt, ꝙ magna pars adhuc ſupereſſet diei, & ſic quando diſcipuli dixerunt Chriſto aduesperaſcit, & inclinata eſt dies, erat aliquantulum poſt Meridiem, & ideo diſcubuerunt illi diſcipuli ad manducandum in Emaus, & Chriſtum ſecum diſcumbere coegerunt, & ita veſpera. & aduesperaſcere accipitur ibi pro parte diei, quæ eſt immediate poſt Meridiem, & aliquantulum durat, & vocamus illud tempus nonam.

De tertio patet ex communi modo loquendi, & ita ſcriptura communius accipit. quod patet, quia Exodi C 12. dicitur, quod Phaſe immolabitur 14. die ad veſperam. & Leui. 23. dicitur, quòd quartadecima die menſis Phaſe Domini eſt, ideſt, immolatur phaſe, & tamẽ phaſe immolabatur ad Solis Occaſum, ideſt, in ipſo Solis occaſu, vel quaſi, quia Scriptura non accipit tẽ, & temporis determinationem ita ſtricte, ſicut Aſtrologos, qui conſiderat punctum caſus, & ortus. Et patet hoc Deuteron. 16. ſ. non poteris immolare Phaſe in qualibet vrbium tuarum, ſed in loco, quem elegerit Dominus Deus tuus immolabis phaſe veſperi ad Solis occaſum. & iſte eſt communior modus accipiẽdi in Scriptura.

Ex hoc autem apparet conſequenter, ſiue incidentaliter, quo tempore debeat incipere obſeruatio feſtorum, & dico, ꝙ ſecundum conſuetudinem, & legem veteris teſtamenti incipiebat obſeruatio in ipſo So- D lis occaſu, & finiebatur in alio Solis occaſu. Quod patet, quia omnia feſta Iudæorum incipiebant obſeruari eodem puncto temporis, & finiebantur in eodem, quia de omnibus dedit legem generalem Deus. Leui. 23. poſuit enim in ipſo cap. omnia feſta, quæ obſeruare debebant Iudęi dicens in principio. Hæ ſunt ferię Domini ſanctæ, quas celebrare debetis temporibus ſuis, & poſtea nominantur ibi omnes cum ęremonijs ſuis, & poſt omnes ſubiũgitur tempus, quo incipit obſeruatio cuiuslibet. ſ. a veſpere in veſperum celebrabitis ſabbatha veſtra: ergo cuiuslibet obſeruatio incipiebat in veſpere, vel veſpero quod idẽ eſt, & tamen obſeruatio phaſe incipiebat in ipſo occaſu Solis. Deuteronom. 16. vt dictum eſt: ergo omnes feſtiuitates incipiebant obſeruari in occaſu Solis, & ita ob- E ſeruat conſuetudo Iudęorum generaliter nunc quantum ad celebrationẽ ſabbathorũ q̃ aliorum feſtorũ.

In nouo autem teſtã non accipitur ſic ſtricte obſeruatio feſtorum quãtum ad principia, & fines, ſed ſtandum eſt conſuetudini qñ incipiant, & qñ finiant, vt patet extra de ferijs cap. qm. & dicit, ꝙ non eſt in omnibus feſtiuitatibus eadem conſuetudo, vel terminus obſeruationis, quia quidam citius incipiunt, & tardius terminãtur ꝑꝑ magnitudinẽ feſtiuitatũ. In alijs autem econtrario fit eod. cap. & ideo non eſt inſiſtendum circa terminos obſeruationum tunc, ſed ſolum, quòd teneatur conſuetudo locorum, vel regionum.

Quare

Quare tanto tempore Chriſtus tenuit turbam ſine cibo.
Quæſt. LXV.

QVAERETVR, quare tanto tempore Chriſtus tenuit turbam ſine cibo. ſ. vſque ad veſperum, id eſt, aliquantulum poſt Solis declinationem, ſiue Meridiem. nam iam hora prandendi tranſierat: ſic enim dixerunt diſcipuli hora iam præterijt.

Dicendum, quòd fuit primo ad approbandum patientiam. ſ. quia etiam ſi tranſiſſet hora ciborum, & grauarentur fame. Sic dicit Chryſoſto. turbarum fidem oſtendit, quòd Dominum etiam famem patientes expectabant vſque ad veſperam.

Secundo fuit ad laudem Chriſti. ſ. ad oſtendendum quanta deuotio erat populi erga eum, quia etiam ſi grauarentur fame ſuſtinebãt, & libenter audiebant illum loquentem, quia hoc erat eis dulcius quàm epulari. vnde non petierunt ipſi licentiam a Chriſto eundi ad quærendum cibos, ſed diſcipuli hoc dixerũt, & ita videtur, quòd adhuc æquo animo manebant omnes turbæ audientes eum, etiam ſi plura vellet loqui, quod ad magnam Chriſti laudem pertinet, & ita dixit Petrus Chriſto quando Chriſtus dixerat ei, & alijs Apoſtolis, an ipſi quoque vellẽt recedere. Io. 6. ſ. Domine ad quem ibimus? verba enim vitę æternę habes, id eſt, verba tua ſunt dulcia, ſicut vita æterna: ideo nemo alius eſt ad quem melius poſſimus ire ꝙ̃ ad te. Tertio fuit ad introductionem huius miraculi. volebat enim Chriſtus ſaturare turbas, & ante hoc illud pro tunc facere intenderat: ideo quęſiuit omnes circonſtantias debitas, vt ex eis colligeretur quaſi quędam neceſſitas faciendi hoc miraculum, & ſic quæſiuit prius locum. nam iuit in locum deſertum, quià ſi eſſent turbę in loco populoſo vbi cibi haberi poſſent, nulla eſſet occaſio faciendi miraculum iſtud. Etiam quæſiuit tempus: nam ſi ad locum illum deſertum venirent turbę illæ diluculo, & breuiter prędicaret, & dimitteret eas, non eſſet occaſio ſaturandi illas, quia hora reſtabat eis ſufficiens, vt ante tempus ciborum poſſent redire ad caſtella, & villas proprias, & haberẽt eſcas, nec dificerent in villa præ laſſitudine, & defectu ciborum. nunc tñ tantum moratus fuerat Ieſus prædicando, ꝙ erat poſt Meridiem, & tranſierat hora comedendi, vt dicitur hic in litera. ideo ſi non ſtatim prouideretur turbis grauarentur fame. redire autem tunc ad loca aliqua, vt eſcas emerent difficile erat, qa antequam illuc peruenirent, eſſet forte occaſus Solis, & deficerent prę laſſitudine, & defectu cibi, potiſſime vbi paruuli, & mulieres erant, & ſic fuit magna occaſio ad hoc, ꝙ Chriſtus prouideret eis ſi poterat, & iſta fuit cauſa præcipua, & vera.

Quarto fuit, vt aliqui dicunt, quia Chriſtus expectabat, quod aliquis loqueretur ei ſuper hac re, quia Chriſtus vult facere miracula rogatus, & tñ hoc licet poſſet ſtare, non eſt pręcipuum: dicetur ſequenti q. ſed cauſa vera, & pręcipua eſt tertia, quę aſſignata eſt.

Quomodo poteſt ſtare hæc Euangeliſtarum diſcordia hic.
Quæſt. LXVI.

QVAERETVR quomodo põt ſtare qa Euãgeliſtę diſcordant hic. nam hic dr̃, ꝙ diſcipuli acceſſerunt ad Ieſum dicentes, vt dimitteret turbas, & tunc ipſe reſpõdit, & tñ Io. 6. ponitur, quod Chriſtus locutus eſt prius, & ipſe quæſiuit quomodo paſcerentur turbæ. Dicendum, ꝙ Mat. Mar. & Luc. dicunt diſcipulos acceſſiſſe ad Ieſum, & vniformiter narrãt. Ioannes autẽ dicit, quòd Chriſtus locutus eſt Philippo.

F Dicendum, quòd vtrũque verum eſt; ſed vnum eſt, vt ſupple[t]io alterius, fuit autem ordo rei, quòd tardante Domino in prędicatione diſcipuli videntes, ꝙ hora erat manducandi, & turbæ iam grauarentur, acceſſerunt ad Chriſtum, & dixerunt, dimitte illos, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas, quia deſertus locus eſt, & hora iam pręterijt, & Ieſus dixit non habẽt neceſſe ire, date vos manducare illis, & illi dixerunt, quòd non poterant, & tunc iſti tres Euangeliſtę ſubticuiſſent aliquid quod dixit Ioannes, quia cum dixit Ieſus diſcipulis, date vos illis manducare, conuertit ſe ſpecialiter ad Philippum, & dixit. vnde ememus panes, vt manducent hi, & Philippus ait, ducentorum denariorum panes non ſufficient eis, vt vnuſquiſque

G modicum quid accipiat, & tunc Andreas frater Petri ait. eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos piſces, ſed hæc quid inter tantos? Et tunc Chriſtus dixit, facite homines diſcumbere. & ſic ex omnibus dictis Euangeliſtarum ſimul ſumptis, colligitur vna plena narratio, & etiam ſupplendum eſt in ea, quòd poſtquam Philippus dixit, ducentorum denariorum &c. Chriſtus dixit diſcipulis. quot panes habetis? & tunc reſpondit Andreas, vt dictum eſt, & hoc colligitur Mar. 6. ſ. dixit eis Ieſus. quot panes habetis? ite & videte, & cum cognouiſſent dicunt ei, quinque panes, & duos piſces. Sic enim dicit Augu. lib. de concor. Euangeli.

Poteſt autem mouere quis dubium, ſi Dominus

H ſecundum narrationẽ Ioannis proſpectis turbis quęſiuit a Philippo vnde eſcę illis dari poſſent, quomodo ſit verum quod Matthęus hic narrat prius dixiſſe Domino diſcipulos, vt dimitteret turbas quo poſſent alimenta quærere de proximis locis.

Intelligitur ergo poſt hæc verba Dominum inſpexiſſe multitudinem, & dixiſſe Philippo, quod Ioannes memorat. Matthęus autem, & alij prętermiſerunt. & ideo in talibus quęſtionibus neminem moueri oportet, cum ab aliquo Euangeliſtarum dicitur, quod ab alio pręter mittitur. Et tamen non eſt intelligendum totaliter ſecundum, quod dicit Augu. ſ. quòd omnia, quæ Matthęus hic dicit, fuerunt prius

I dicta, & poſtea illa, quæ Ioannes narrat, quia dicitur, quòd dixerunt diſcipuli. non habemus niſi quinque panes, & duos piſces, & tamen poſt hoc non quęreret Chriſtus a Philippo: vnde ememus panes, vt manducent hi. vt dicit Ioan. & poſtea dixit Andreas. eſt puer vnus hic &c. quia non repeteret ille quod iam dictum fuerat, ideo eſt intelligendum, quòd omnia iſta, quę dixit hic Mat. & Mar. & Luc. fuerunt priora eis, quę narrat Ioan. & maxime iſta, quæ narrat Mat. pręter vltimam reſponſionem Apoſtolorum, ſcilicet, non habemus niſi quinque panes.

Quare Apoſtoli acceſſerunt nunc ad Chriſtum, vt dimitteret turbas. Quæſt. LXVII.

K QVAERETVR, quare Apoſtoli acceſſerunt nũc ad Chriſtum, vt dimitteret turbas.

Dicendum, quòd fuit. Primo quia Deus mouit corda eorum, vt hoc facerent, quia Chriſtus volebat facere hoc miraculum, & tamen non vult miracula facere niſi rogatus, ne res ſuę nobis accipiẽtibus vileſcant, & ideo mouit corda diſcipulorum, vt loquerentur, & ſic eſſet occaſio, vel ordo procedendi ad miraculum. Sic dicit Chryſoſto. cibaturus quidem eos Dominus expectat rogari, non quaſi exultans, & inſiliens prior ad miracula, ſed rogatus.

Secundo fuit, quia diſcipuli miſerebantur turbarũ. nam erat iam tempus eſcarum: immo iam hora prætierat, vt dr̃ in litera. ideo rogauerũt eum, vt dimitteret

teret

teret eos ire ad eſcam, ne fame grauarentur. Sic dicit Theophilus. vide iam quõ diſcipuli Chriſti circa hominum amorem proficiunt: turbarum enim miſerti accedunt ad Chriſtum, & pro eis intercedũt. Tertio fuit, quia Chriſto prędicante morabantur turbę vltra horam eſcarum, & ſic ad Chriſtum pertinebat aut illis de cibo prouidere, aut mittere illos ad loca in quibus prouiderent ſibi, & quia putauerunt diſcipuli, quòd Chriſtus forte raptus ardore prędicationis, non conſiderabat, quę hora eſſet, expectabat ad eos prouidere, quòd turbis prouideretur, ideo acceſſerunt ad Ieſum, & ſic in hoc volebant ſe exonerare labore prouidendi eis, vt turbę non haberent cauſam querelę contra Chriſtum, vel contra eos ſi nimis vltra horam eos tenerent, & poſtea eis non prouiderent, ſed remitteret tempore quo ſibi prouidere non poſſent. Quarto fuit, quia diſcipuli putabant, quòd licet turbæ grauarentur fame manentes vltra horam ſine cibo, nemo ex eis auderet loqui ad Ieſum propter reuerentiam, vel ob aliam cauſam: ideo ipſi, qui erant magis familiares Chriſto accedere voluerunt.

Quinto fuit propter ſeipſos, quia ipſi etiam volebant manducare cum hora tranſiſſet, & non poterãt quandiu Ieſus manebat prædicans, & ꝙ forte erubeſcebãt ei dicere, ꝙ ceſſaret a prędicatione, vt manducaret, voluerunt hoc honeſtius dicere ſumpta occaſione ex charitate, & miſericordia turbarum. ſ. quia hora erat, vt mitterentur ad ſumendum cibum, & ita aliquando faciebant. nam cum ſemel manducare vellent, & turbis venientibus Chriſtus vellet adhuc loqui illis, exierunt tenere eum dicentes, ꝙ in furorem verſus eſt. Mar. 3. cap. nunc autem honeſtius locuti ſunt, & tamen quocunque modo loquerentur, Chriſtus ſuſtinebat defectus eorum. nam etiam quando exierunt tenere eum dicentes verſum eſſe in furorẽ, non reſtitit illis, ſed reuerſus eſt domum cum illis, vt colligitur Mar. 3. cap.

Quare nunc non acceſſit ad Chriſtum aliquis de turbis, vt peteret licentiam a Chriſto, vt prandere poſſent. Quæſt. LXVIII.

QVAERETVR, quare nunc non acceſſit ad Chriſtum aliquis de turba. cum iam tranſiſſet hora prandendi, & fame grauarentur, dicens quòd daret eis licentiam eundi ad quærendum cibos.

Aliqui dicunt, quòd turbę expectabãt, quòd Chriſtus eas paſceret, ideo nihil dicebant, ſed ſuſtinebant Chriſtum agere quidquid vellet.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia turbæ nihil tale viderant vnquam Chriſtum agentem: ideo non erat eis vlla cauſa hoc expectandi, ſecus autem in ſecunda vice, quia cum iam vidiſſent iterum eum paſcentem, habita opportunitate ad hoc ex conditione loci, & temporis poterant iſtud expectare.

Secundo patet, quia diſcipuli non confidebant neque cogitabant hoc. ergo a fortiori turbæ non ſperarent illud: potius enim confidebãt de miraculis Chriſti diſcipuli eius ꝗ extranei, ipſi tñ non ſperabant hoc cum dixerint Chriſto, dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas. ergo turbæ non ſperabant hoc. Dicendum, ꝙ nemo de turba hoc petebat a Chriſto, licet non crederent ſe ab eo cibandos. Primo propter venerationem, quia in tanta veneratione, & reuerentia tenebant turbæ Chriſtum, vt etiam ſi paterentur famem non auderent ei dicere verbum. Secundo ne offenderent ipſum. nam Chriſto prędicante ſiquis interrumperet verbũ eius maxime petens, ꝙ ceſſaret, vt illi irent ad quærendum eſcas, qui audiebant, erat quodammodo contemnere verbum prędicantis, vel non debite illud venerari, & per hoc putare poterant, ꝙ Chriſtus offenderetur, & nollet amplius prædicare eis, neque languentes eorum ſanare: immo nemo loqui ſibi in hac re auderet. Tertio & præcipue ꝓp dulcedinem verbi: erat enim tanta dulcedo verbi Ieſu, ꝙ etiam ſiquis diebus noctibuſque audiret, nollet ad alia diuertere, & hoc, quia noua, & inandita de regno cęlorum prędicabat. Etiam quod maius erat, quia erat potentia in verbis eius. poterat. n. loquendo conſolari hominem, & conſeruare ſine cibo. Si enim Moyſes in conſortio diuini ſermonis manſit bis quadraginta diebus. Deut. 9 & nõ grauabatur, ſed potius induerat facies eius quẽdam diuinum fulgorem ex iſto conſortio diuini ſermonis. Exo. 34. poterat Chriſtus, qui ipſemet Deus erat ſic hominem conſolari, & loquendo ſine cibo ſeruare. De hoc dicit Chryſo. ideo autem nullus de turba accedit: venerabantur. n. eum abundanter, & nec famis ſenſum accipiebant, amore inſtante. Quarto fuit, quia turbę ſciebant Ieſum eſſe virum prudentiſſimum, & ſcientem quid eis neceſſe eẽt, & iõ, ꝙ ipſe mitteret illos ad quęrẽdũ cibos, vel diſponeret aliter, vt eis bene eſſet, & ipſi nolebant præuenire diſpoſitionem eius.

Quomodo diſcipuli nunc acceſſerunt ad Chriſtum, & quid faciebat Chriſtus cum acceſſerunt ad eum. diſcipuli. Quæſt. LXIX.

QVAERETVR quomodo diſcipuli nunc acceſſerunt ad Chriſtum, & quid faciebat Chriſtus cum acceſſerunt ad eum diſcipuli. Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus erat nunc orans poſtquam prędicauerat, & qñ orabat ſequeſtratus erat ab oĩbus, & manebat ſolus, vt dr̃. ĩ. in litera. aſcendit in monten ſolus orare, & qñ erant cum eo aliqui ſi volebat orare elongabat ſe modicum ab eis, ſicut dr̃ Luc. 22. ꝙ Ieſus accepit ſecũ Petrum, & Ioannem, & Iacobum ſeorſum, & locutus eſt eis, & deinde auulſus eſt ab eis quantum eſt iactus lapidis, & orauit, ita nunc poterat eſſe elongatus a turbis, & diſcipulis, vt accederent ad eum diſcipuli, & hæc dicerent. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, ſed oportet dici, ꝙ Chriſtus prędicabat nunc qñ acceſſerunt diſcipuli. nam ſi eſſet iam ſermo expletus ad plebem, & Chriſtus oraret, nullum eſſet impedimẽtum quin turbæ recedere poſſent ad quęrendum eſcas.

Secundo quia diſcipuli dixerunt Chriſto, dimitte turbas: ergo ipſe tenebat eas. & tñ ſi oraret finito iam ſermone non teneret turbas: ergo adhuc prędicabat. Tertio patet, quia Chriſtus nunquam ſolebat poſt prædicationem orare quouſq; expediret a ſe turbas, vt nemo poſſet eum impedire: ſic dr̃. ĩ. in litera, ꝙ dimiſſa turba aſcendit in montem ſolus orare: ergo nunc non manebat turba cum eo orante, ſed prædicabat. Quarto patet, & efficacius, quia Mar. 6. apparet, ꝙ nunc prædicabat, quia dicitur exiens de naui vidit turbam multam, & cępit docere eos multa, & cum hora multa fieret acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes, deſertus eſt locus &c. ergo hora multa, ideſt, tarda fuerat cum maneret Ieſus docendo turbas multa de regno Dei, & idem innuitur Luc. 9. ergo prędicabat nunc Ieſus, & diſcipuli ſui erant magis propinqui ei quàm cęteri, quia ita ſolebant ſedere iuxta eum quando prędicabat vt patet ſupra quinto, & tamen non accedebant ad eum, vt ſeruaretur Chriſto ſua dignitas, & vt ab omnibus turbis melius conſpici, & diſcerni poſſet, erant quippe multi audientes eum. ſ. forte plus quàm decem millia hominum, nam omnes iſti, qui manducauerunt erant audientes eum, & tamen manducantes erant viri quinque millia: exceptis mulieribus, & paruulis, qui peruenirent forte plus quàm ad alia quinque millia. ad hoc autem, quòd ab

omnibus

omnibus iſtis conſpici poſſet neceſſe erat, quòd per F ſe eſſet, & forte in loco eminentiori, & tunc cum ſermo traheretur in longum, poſſent diſcipuli accedere propinquius, vt loquerentur ei familiariter, vt nec turbæ audirent de quibus agebatur. Vel dato, quòd diſcipuli eſſent ante propinqui Chriſto ſecundum locum, & tunc non magis propinquarent, quia tamen ante hoc nihil ei loquebantur, & nunc loquuntur, dicuntur nunc accedere ad loquendum.

Quis locus erat iſte deſertus quis locus item ſit Bethſaida. Quæſt. LXX.

QVAERETVR cum diſcipuli nunc dixerint Chriſto deſertus eſt locus, quis locus erat G iſte deſertus.

Dicendum, quòd Chriſtus quando voluit aſcendere in nauiculam dixit diſcipulis, venite in deſertum locum, & requieſcite puſillum. Marc. ſexto, & ſupra in litera, & ita nunc quando exiuit de naui ſtetit in loco iſto deſerto, & ibi docebat turbam. & dicitur Luc. nono, quòd iſte locus deſertus erat Bethſaida.

Sed quomodo poteſt ſtare, quia Bethſaida erat ciuitas quædam in Galilęa, de qua erat Andreas Apoſtolus. ſic dicitur Ioan. primo, ſcilicet, erat autem Philippus a Bethſaida ciuitate Andreæ, & Petri.

H Dici poteſt vno modo, quòd Bethſaida eſt nomen æquiuocum ad ciuitatem, & ad deſertum, & Luc. nono, accipitur pro deſerto, & non pro ciuitate.

Aliter poteſt dici, quòd accipitur Bethſaida pro illa ciuitate Andreæ, & Petri, & vocatur iſtud deſertum Bethſaida, ideſt, pertinens ad vrbem Bethſaidæ, vt quia eſt iuxta vrbem, & eſt de territorio illius, & poteſt eſſe ibi Bethſaida in genitiuo, ita quòd ſit indeclinabile, & hoc eſt veriſimile, quia iſta ſaturatio turbæ fuit nunc iuxta mare Galilęæ, vt patet hic, & Ioan. ſexto, & tamen Bethſaida eſt etiam iuxta mare Galilęæ, vt patet hic: ideo iſtud deſertum forte pertinet ad Bethſaidam, & vocatur I deſertum: non quidem, quòd ſit aliqua latiſſima regio non habens habitatorem, ſicut ſunt deſerta Arabiæ, per quæ tranſierunt Iudæi veniendo de Aegypto, vel magnum deſertum quod interiacet terræ Philiſthinorum, & Aegypto, ſed erat deſertus locus, ideſt, erat campus vbi non erat habitatio aliqua: nec forte ad vnam aut duas leucas, & tamen non multum inde diſtabat loca habitata. Quod patet, quia diſcipuli dixerunt Chriſto, dimitte turbas, vt euntes in villas proximas, & caſtella emant ſibi eſcas, & tamen tranſierat iam Meridies, vt dicitur Luc. nono, quòd dies cęperat declinare, & poterant adhuc turbæ ire ad loca proxima pro cibis, ergo non diſtabant inde loca proxima vltra duas, vel K tres leucas, & forte proximior omnibus locis erat Bethſaida, ideo dicebatur iſtud deſertum Bethſaida, ideſt, illius vrbis. Sic tenet Beda dicens ſuper Lucam. eſt enim Bethſaida in Galilęa ciuitas Andreæ, & Petri, & Philippi Apoſtolorum iuxta ſtagnum Geneſareth. Siquis velit dicere, quod Bethſaida accipiatur pro aliquo deſerto quod vocetur Bethſaida, & non pertineat ad aliam ciuitatem, non eſt inſiſtendum, quia manifeſtum eſt, quòd Bethſaida eſt nomen æquiuocum. Quòd etiam interdum accipitur pro piſcina probatica, quę erat in Ieruſalem iuxta templum in qua ſanabantur ægroti. Ioan. quinto, erat Ieroſolymis probatica piſcina, quę cognominatur Hebraicè Bethſaida quinque porticus habens,

F *Quomodo Euangeliſtæ videntur repugnare de loco huius miraculi ſaturationis turbarum, & quod mare ſit illud Galilęæ, quod etiam dicitur ſtagnum Geneſareth, & mare Tiberiadis. Quæſt. LXXI.*

QVAERETVR quomodo poteſt ſtare, quia Euangeliſtę videntur repugnare de loco huius miraculi, quia hic, & Marc. ſexto innuitur, quòd iſte locus erat citra mare Galilęæ, quia quando Chriſtus aſcendit nauiculam non transfretauit, ſed rediit ad idem litus de quo exierat. Quod patet, quia turbæ de ciuitatibus ipſis ſecutę ſunt eum pedeſtres, & peruenerunt ad locum antequam ipſi, & tamen ſi transfretaret ad aliud li-G tus maris, non poſſent turbæ pedeſtres ire ad locum in quem ipſe ibat. Sic dicit Beda, ſcilicet, quia dicitur eos pedeſteres venire: oſtenditur, quia non in aliam maris, ſiue Iordanis ripam nauigio peruenerint diſcipuli cum Domino, ſed proxima eiuſdem regionis loca adierunt, quando & indigenæ pedeſtres poterant peruenire, & tamen Ioan. ſexto innuitur, quòd hoc miraculum factum eſt trans mare Galilęæ, ſcilicet poſt hæc abijt Ieſus trans mare Galilęæ quod eſt Tiberiadis.

Dicendum, quòd mare Galilęæ eſt quædam magna lacus per quam tranſit Iordanis, & ſtagnantur ibi aquę eius, & poſtea tranſeunt, & declinant verſus Iericho, & vſque ad mare mortuum. ſed ibi H non ſe extendit mare iſtud Galilęæ, ſiue ſtagnum Geneſareth. habet ergo duo latera, vel litora vnum Occidentale verſus Ieruſalem, & aliud Orientale verſus terram duarum tribuum, & dimidiæ, & terram Ammonitarum, & terram Geraſenorum, ad quam Chriſtus transfretauit ſupra octauo capitu. quando ſanauit arreptitios, & ab vno litore in aliud non tranſitur niſi nauigio. nunc autem licet Chriſtus nauigauerit non transfretauit, quia de eodem litore, de quo ipſe exiuit exierunt turbę, quæ ſecutæ ſunt eum, & tamen venerunt pedeſtres, vt patet in litera, & Marc. ſexto, & tamen poteſt vtrunque litus dici trans mare, quia citra, & vltra, vel trans I ſunt termini relatiui, qui dicunt poſitionem, & quilibet locus poteſt dici citra, & vltra ad aliud, & aliud ſumptus, ſicut eadem columna eſt dextra, & ſiniſtra, vni quidem eſt dextra, & alteri ſiniſtra, & ita illud latus maris Galilęæ, in quo nunc Chriſtus erat, & de quo turbæ exierunt, vocatur trans mare forte reſpectu regionis illius, de qua ante hoc mentionem Ioannes fecit, & in qua Chriſtus fuerat.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd vnum latus ipſius maris vocabatur trans mare abſolute, ideſt, generaliter. aliud citra mare. latus enim Orientale vocabatur trans mare, vel vltra mare, & hoc erat propter Ieruſalem, quę erat ad partem Occidentalem illius maris, ideo quidquid vltra illud mare erat, vocabatur abſolute vltra, vel trans mare. & K ita vocatur abſolute trans Iordanem. Iſaiæ nono, & ſupra quarto, ſcilicet, trans Iordanem Galilęæ gentium, & ita Euangeliſtę nominant trans Iordanem quidquid eſt ad Orientem Iordanis. ſic etiam trans mare id quod erat ad Orientalem partem eius. Et hæc eſt veritas, quia Ioan. ſexto, vbi dicitur, quòd hoc factum eſt trans mare Galilęæ, dicitur, quòd veniendo de loco illo in Capharnaum oportet nauigare trasfretando, & tamen Capharnaum eſt iuxta iſtud mare Galilęæ ad Occidentalem partem eius.

Quomodo poteſt ſtare, quòd turba præuenit Chriſtum ad locum ad quem ibat: cum Ioan. 6. dicatur oppoſitum Et quòd conſuetudo Euangeliſtarum eſt quædam dimittere, quæ alij exprimunt.

Quæſt. LXXII.

Qvaeretvr etiam quomodo poteſt ſtare, quia hic dicitur, quòd quando exiuit Ieſus de naui excepit eum turba, quod magis innuitur Mat. 6. ſ. quòd turbę pręuenerunt Ieſum ad locum ad quem ibat, & quando exiuit de naui vidit turbam multam, & tamen Io. 6. innuitur, quòd Ieſus erat in terra quando venerunt turbæ, quia dicitur. ſubijt ergo Ieſus montem, & ibi ſedebat cum diſcipulis ſuis, & ſequitur, cũ ſubleuaſſet oculos vidit, quòd multitudo magna venit ad eum, & ita innuitur, quòd ipſe prius erat in loco quàm turba.

Dicendum, quòd nunc turba iuit in locum antequam Ieſus, eo quòd turba ſciebat locum, & Ieſus moratus eſt aliquantulum in mari ſolatium, vel quietem neceſſariam ſumendo pro ſe, & diſcipulis ſuis. ſic dicitur Mat. 6. quòd turbæ de ciuitatibus ſecutę ſunt pedeſtres, & præuenerunt eos, ideſt, Ieſum, & diſcipulos eius, & ſequitur, & exiens de naui vidit turbam multam, & docebat eos. Et tamen iſta eſt conſuetudo Euangeliſtarum, quòd quædam dimittant, quæ alij exprimunt, & vt quibuſdam tacitis fiat conueniens narratio oportet eam formare, ſeruata tamen veritate rerum, ita vt interdum videatur vnus Euangeliſta dicere contraria alteri, & non contradicit. ſic patet in ſuſcitatione puellę a Chriſto ſuſcitatę. nam ſupra 9. dicitur, quòd pater puellæ dixit: Domine filia mea modo defuncta eſt: vade, & pone manum tuam ſuper eam, & viuet, & Mat. 5. dicitur, quòd dixit. Domine filia mea eſt in extremis: vade & pone manum tuam &c. Et tamen hęc diuerſitas eſt, quia Mat. voluit narrare totam ſeriem rei. ſ. quòd acceſſerit pater puellę ad Chriſtum, & rogauit pro puella, quæ erat in extremis, quòd veniret Chriſtus, & ſanaret eam, & interim puella defuncta eſt, & venerunt nuncij ad patrem puellę ſtatim, & iam Chriſtus ibat ad ſuſcitandum eam, licet nondum putaretur mortua. & illi nũcij dixerunt ad patrem puellę, filia tua defuncta eſt, quid adhuc vexas magiſtrum? & Chriſtus dixit. noli timere, ſed tantum crede, & ſalua erit, & tunc Chriſtus iuit, & ſuſcitauit eam. Matthęus autem voluit eſſe breuis omittendo omnia hæc, ſolum ponens ſuſcitationem puellæ, & quia ſi introduceret patrem dicẽtem: Domine filia mea eſt in extremis, oportebat enarrari omnia intermedia tacitis alijs: incępit hiſtoriam ex illo loco poſtquam nuncij dixerant puellam mortuam, quaſi tunc pater petere inciperet, & tamẽ ſi tunc inciperet non peteret pro ſanatione, ſed pro ſuſcitatione, ideo introduxit eum dicentem: Domine filia mea modo defuncta eſt. ita in multis alijs. Ita nunc voluit Ioannes omittere multa, quæ alij dixerunt, ideo aliter ordinauit formam narrationis. nam Matthęus Marcus, & Lucas referunt quomodo aſcẽdente Ieſu in nauiculam videntes illum turbæ, & cognoſcentes exierunt de ciuitatibus, & ſecutę ſunt eum pedeſtres, & pręuenerunt eum ad locum ad quẽ ibat, & tunc exiens vidit turbam congregatam in littore, & cępit prædicare, & ſanare ęgros. & deinde cum prorogaretur in longum ſermo ita, vt tranſiret hora ciborum, acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum, vt dimitteret turbas ire ad quærendum eſcas. hæc omnia voluit Ioannes ſubticere, ſolum introducens Ieſum loquentem diſcipulis de ſaturatione turbarum, ideſt, quomodo prouideretur turbis de cibo, & ad hoc oportuit, quòd aliter formaret narrationem. A nam non poterat dicere, quòd exiens Ieſus de naui vidit turbam congregatam, cum de nauigatione nihil dixiſſet, ſed dixit, quòd ſedebat, & vidit turbam multam, quæ venit ad eum. & hoc verum eſt, quia turba venit, ideſt, venerat iam, quia venit eſt præteritum, & tamen, quòd Ieſus reſpiceret turbam non eſt principiũ hiſtorię huius, ſed id quod alij Euangeliſtæ referunt, & tamen artificioſe valde dixit Ioannes, cum ſubleuaſſet Ieſus oculos vidit multitudinem, ſiue quia multitudo magna venit ad eum, dicit Philippo, vnde ememus panes? nam Matthęus, Marcus, & Lucas introducunt diſcipulos prius loquentes ad Ieſum, quòd dimitteret turbas, & ad hoc

B non oportebat, quòd ipſe reſpiceret turbas, ſed quòd diſcipuli aſpicerent eas, & tamen Ioannes introducit Ieſum loquentem ad Philippum, quaſi ipſe prius locutus fuerit, non quidem aſſerens hoc, ſed tacens reliquas partes hiſtorię: ideo oportuit ad hoc, quòd diceretur Ieſus ſubleuaſſe oculos, & vidiſſe turbam, vt per hoc innuatur, quòd fuit ſolicitus de paſcendo turbas, quia ſubleuatis oculis viderat multitudinem earum, & tamen manifeſtum eſt, quòd non illico, vt Ieſus vidit turbam dixit Philippo, vnde ememus panes? quia Ieſus vidit turbas quando exiuit de naui, & cępit illico docere eas, & ſanare languidos earum, & durauit longa hora hęc prędicatio antequam diſcipuli loquerentur ad Ieſum de cibando turbam.

C Marc. ſexto, ſcilicet, & exiens de naui vidit turbam multam, & cępit docere eos multa. & cum hora multa fieret, acceſſerunt diſcipuli eius dicentes. deſertus eſt locus &c. Ioannes tamen ita retulit, ac ſi poſtquam Chriſtus vidit turbas nihil ęgiſſet niſi de cibis illarum loqui, quia dicitur, quòd videns, quòd multitudo magna veniſſet ad eum dixit ad Philippum. vnde ememus panes, &c. Quòd autem dicitur, quòd ſubijt Ieſus in montem, non eſt ſenſus, quòd aſcenderit in aliquem montem antequam turbę venirent, ſed mons eſt hic locus ille, in quo Ieſus inuenit turbam, & prędicauit, & pauit eos, & quia magnitudo magna erat, occupabat magnum terræ ſpacium, cuius partes quędam alijs eminentiores erant, & illę vocantur mons.

D manifeſtum eſt autem, quòd in tali loco Chriſtus eſſet, quia cum prædicaſſet tantæ multitudini ad hoc, quod conſpiceretur ab omnibus, & liberius audiretur vox eius, oportebat, quòd ipſe eſſet in loco excelſiori quàm illi, ſicut eſt ſolium prædicantibus, & docentibus. Et quia diſcipuli Chriſti, ſicut erant ei magis familiares quam cęteri, ita erant loco propinquiores quàm reliqua turba, erant etiam ipſi in illa parte eminenti, licet Chriſtus in eminentiori, ideo dicitur Chriſtus ſubijſſe montem cum diſcipulis ſuis. Et hoc etiam artificioſe ſolus Ioannes dixit, quia ipſe introduxit Chriſtum reſpicientem totam turbam ad hoc, quòd ſolicitus eſſet de ſaturatione illorum, & quia tanta multitudo

E non poterat diſtincte videri niſi ab eo, qui eſſet in loco eminentiori quàm illi poſuit duo. vnum eſt, quòd Ieſus erat in monte cum diſcipulis ſuis: aliud, eſt quòd ſubleuauit oculos, quod cęteri Euangeliſtæ tacuerunt, & pertinet ad artificioſam narrationem Ioannis, qui rem hanc decurtate retulit, omittens quæ alij dixerant. iſtud enim eſt, quod magnas ambiguitates lectoribus parit, niſi valde caute attendant, quòd quidam decurtant alij ſupplent, & quilibet tenet formam ſibi conuenientem narrandi quaſi plene referat.

Cum

Cum dicitur hic, & hora iam præterijt, quæ ſit iſta hora.
Quæſt. LXXIII.

QVAERITVR cum dicatur hic, & hora iam prę terijt, quæ hora ſit iſta.

Dicit Nicolaus, quòd ſit iſta hora reuertendi ad loca de quibus exierant, quaſi dicat, locus eſt deſertus, & non poſſunt redire ad loca de quibus venerunt, q̃a hora tranſijt. dimitte ergo illos ire in loca proxima ad quærendum eſcas. Sed dicendum, quod accipitur hic hora pro hora comedendi. Quod patet, quia erat iam plus quàm Meridies, cum dicatur Lucæ 9. dies autem cęperat declinare. i. Sol a Meridiano circulo, quod eſt ſtatim poſt Meridiem, & tamen ad Meridiem, vel ante eſt hora comedendi, ideo de hora manducandi dicebant. Et patet ex contextu literæ, q̃a diſcipuli loquuntur ibi de cibis, dicentes ꝙ turbæ dimittantur ire ad quærendum eſcas: ergo cum hora abſolute ponatur debet intelligi de hora veſcendi, q̃a aliàs nō bene ſequeretur, ꝙ ex quo hora præterierat, deberet Chriſtus dimittere turbas ad quærendum cibos. Tertio patet, quia expoſitio Nicolai non eſt multum ad propoſitum: nam etiam ſi hora recedendi ad loca propinqua non tranſiſſet, ſi iam erat hora prandendi, vel appropinquabat, debebat mitti ad quærendum eſcas, & ideo ſuperuacue diceretur hora præterijt. Quarto quia non ſtat, quia dicitur hic, & hora iam prętetijt, in quo ponitur hora communis omnibus, id eſt, quod omnibus prętereat, & tamen ſi acciperetur pro hora reuertendi non prętereiſſet omnibus, quia quidam illorum eſſent de ciuitatibus propinquis, id eſt, de locis proximioribus illi deſerto: ergo ſicut poterant ire ad loca proxima, poterant ire ad vrbes ſuas, & tamen exponendo iuxta Nicolaum debet intelligi, quòd mittantur ad loca proxima, quia tranſit hora. ſ. reuertendi in ſua, ergo non tranſierat hora reuertendi, vel eundi ad proxima, quia aliàs non potius deberent dimitti in hæc quam in illa, & tamen loca proxima erant loca quorundam illorum: ergò non præterierat illis hora, & tamen omnibus prçterierat hora, quia abſolute dicitur, & hora iam præterijt: ergo intelligitur de hora manducandi, & ideo prouidendum erat eis dimittendo ipſos ire ad proxima loca.

Quomodo iſtæ turbæ incurrerunt in hanc neceſſitatem, vt neceſſe eſſet eis, vt cibarentur a Chriſto.
Quæſt. LXXIIII.

QVAERITVR quomodo iſtę turbę incurrerunt in hanc neceſſitatem, vt neceſſe eſſet eis, vt cibarentur a Chriſto.

Aliqui putant, quòd tandiu manſerant iam cum Chriſto, & ideo deficiebat eis cibus, ſicut ſequenti cap. de turba quam ſaturauit Chriſtus dicitur, miſereor ſuper turba, quia triduo me ſuſtinent, & ſi dimiſero eos in via deficient.

Dicendum, quòd non ſtat, quia ipſo die venerant iſti. nam poſtquam venerunt vſquequo diſcipuli dixerunt Chriſto, ꝙ dimitteret eos, non fecit Chriſtus niſi prędicare eis, & ſanare infirmos eorum, vt patet Mar. 6. ſ. exiens de naui vidit turbam multam, & docebat eos multa, & ſequitur. cum hora multa fieret acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum dicentes, deſertus eſt locus, & hora prçterijt, dimitte turbas, & ſic non tranſierat dies integer ex quo diſcipuli ad Chriſtum venerant, ſed ſolum venerant ante Meridiem, & ipſe prędicando tenuit turbas vſque poſt Meridiem, non ergo defecit cibus ex hac cauſa. Alij dicunt, ꝙ defecit, quia veniebant turbę ad Chriſtum, & putauerūt eum

F inuenire in aliquo loco habitato, ſicut aliàs ſolebat manere, & ibi inuenirent eſcas, ideo de locis illis de quibus veniebant non tulerunt ſecum cibos, nunc vero cum Chriſtus maneret in deſerto non inuenerunt ibi aliquid, ideo oportuit, ꝙ remitterentur ad quærendum eſcas, vel Chriſtus eos paſceret.

Sed hoc etiam non ſtat, quia turbę ſciebant ꝙ Ieſus ibat in locum illum deſertum, nam ipſe nauigauit, vt iret illuc, & turbę concurrerunt pedeſtres de ciuitatibus, & præuenerunt Chriſtum illuc eunte, vt dicitur Mar. 6. & qñ ipſe exiuit de naui inuenit turbas in loco, & cępit docere eas eo. cap. non ergo ignorabant locum ad quem ibant.

Dicendum igitur, ꝙ cauſa huius neceſſitatis fuit,
G quia turba ſciebat locum, ad quem nūc Chriſtus ibat eſſe deſertum, & tamen eſſe prope caſtella, & villas ita ꝙ ſi Chriſtus non moraretur prędicando, niſi ſicut ſolitus erat, poſſent competenti hora redire ad loca proxima, vt ibi manducarent, & ideo noluerunt ſecum onera ciborum portare. Chriſtus aūt moratus eſt prædicando vltra ſolitum, ita vt iam declinaret dies, & ſic erat iam hora tarda ad redeundum in loca proxima pro cibis, & ita fuit occaſio, vt Chriſtus, qui tenuerat turbam in ſermone, & impediuerat a quærendo cibos daret ei cibos. Et hoc patet, quia diſcipuli non acceſſerunt ad Ieſum ad hoc, ꝙ dimitteret turbas, niſi quando erat hora tarda. nam dixerunt, hora iam prçteriit, & ſic videt̃, ꝙ ſi nō fuiſſet ſermo Chri-
H ſti tam longus, non fuerat neceſſe, ꝙ diſcipuli accederent ad eum, vt dimitteret eas, ſed ipſę poterant ire in loca proxima ad cibos quęrendos, quia adhuc hora competens ad hoc eis ſupereſſet.

Quare diſcipuli accedentes ad Chriſtum non petierunt, quòd is cibaret turbas, ſed quod dimitteret eas. Quæſt. LXXV.

QVAERITVR, quare diſcipuli accedentes ad Chriſtum non petierunt, ꝙ cibaret turbas, ſed ꝙ dimitteret eas. nam poterat cibare eas, & ipſi conuenienter hoc petere poterant.

Dicendum, ꝙ nihil tale cogitare poterāt, eo quòd
I nunquam viderant Chriſtum ſimilia facientem, quia iſta fuit prima ſaturatio turbarum, ideo non occurrebat in mentem talia a Chriſto petere.

Sed dicetur, ꝙ Iudæi ſciebant alia miracula ſimilia facta. nam Deus pauit cęlitus Iudęos in deſerto 40. annis dando Manna. Exo. 16. & Deut. 8. etiam Angelus Dñi attulit Eliæ panem ſubcinericium, & vas aquæ in deſerto Berſabeę, vt ambularet in fortitudine cibi illius 3. Reg. 19. cap. etiam tempore famis magnæ pauit Deus Eliam apud torrentem Carith mittendo ei quotidie panem; & carnes 3. Reg. 17. cap. ideo ſic poterant nunc putare de Chriſto, cum viderent eum alia miracula facere, quòd poſſet facere iſtud.

Dicendum, quòd forte diſcipuli Chriſti non putauerunt eſſe tātam neceſſitatem, vt oporteret vti hoc
K miraculo ad ſaturandum turbas, quia erant loca aliqua proxima ad q̃ poſſent ire ꝓ cibis, ſicut ipſi dixerant. ſ. dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas. Sed melius dicendum eſt, ꝙ faciebant hoc ex quadam imperfectione fidei, quia adhuc non ſufficienter de Chriſto ſentiebant, quę oportebat, vel decebat ſentire. Quod apparet, quia etiam poſtquam Chriſtus dixit diſcipulis vos date illis manducare, neſcierunt redire niſi ad modum humanum dicentes, non habemus niſi quinque panes, & Philippus a Chriſto ſuper hoc interrogatus dixit, ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat. Ioan. ſexto, & alij diſcipuli dixerunt, euntes emamus ducentis

denarijs

denariis panes, & demus eis, Marci 6. Et tamen ſi aliquid fidei haberent de poteſtate Chriſti circa hoc, dicente Chriſto eis: Vos date illis manducare, dicere debuiſſent, nos non poſſumus, ſed tu poſſes ſi vis ſaturare eos: erat ergo infidelitas, ideſt, imperfectio quædam fidei diſcipulorum. Quod magis patet, quia non ſolum hac vice, cum primo Chriſtus ſaturauit turbas, ſic dubitauerunt, ſed etiam in ſecunda vice, cum iam iterum Chriſtus pauiſſet turbam, adhuc dubitauerunt, & infidelitatem quandam oſtenderunt, vt patet ſequenti capitu. & Marci octauo: nam dixit Chriſtus, Miſereor ſuper turbam, quia triduo me ſuſtinent, & non habent quid manducent, & dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. Et dicunt diſcipuli: Vnde ergo nobis in deB ſerto panes tantos, vt ſaturemus tantam turbam? Iſta iam erat incredulitas multum increpabilis, & ita Chriſtus arguit eos, infra decimoſexto, ſuper defectu panis quem non portauerunt in via, ſcilicet, quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes non habetis? nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis, & ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis, quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis? Erat ergo infidelitas, ſiue imperfectio quædam fidei Apoſtolorum, quòd non petiuerint nunc a Chriſto, quòd ſaturaret turbas. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matthæum, ſcilicet, nec diſcipuli accedentes dicunt ciba eos, ad hoc enim imperfectius erant diſpoſiti, ſed dicunt deſertus eſt locus.

Quare diſcipuli non dixerint de ſeipſis, vt Chriſtus dimitteret eos ad quærendum cibos. Et quòd erat conſuetudo diſcipulis Chriſti ſecum ferre in itinere panes. Quæſt. LXXVI.

QVAERETVR cum diſcipuli dixerint de turbis, quòd dimitteret eas ad quærendum cibos, quia locus ille deſertus erat, quare non dixerunt de ſeipſis, quia etiam ipſi cibis egebant cum eſſent in deſerto.

Dici poteſt, quòd diſcipuli nunc loquendo non ſolum agebant cauſam turbarum, ſed etiam ſuam, & ſorte potius ſuam, quia erat hora manducandi elapſa, & ipſi volebant manducare, nec poterant Chriſto prædicante, ideo dixerunt, quòd turbas dimitteret, ita cum vellent turbas dimitti, vt irent ad proxima loca pro cibis, ſorte ipſi volebant ire pro cibis euntibus turbis, & afferrent illos Chriſto in deſerto, vt manducaret, quia ſic aliquando faciebant, vt quando tranſiuit Ieſus apud locum Samariæ, manſit foris apud fontem laſſus, & diſcipuli intrauerunt vrbem pro cibis, & attulerunt eos Chriſto ſedenti ad fontem, Ioan. 4.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd diſcipuli nihil dixerunt de ſe, ſed de turbis, quia pro ſe, & Chriſto panes habebant, ſcilicet, quinque panes, & duos piſces. Quod patet in litera, quia quando Chriſtus dixit: date vos illis manducare, dixerunt: non habemus niſi quinque panes, & Marci 6. dicitur, quòd Chriſtus dixit illis, quot panes habetis? & illi dixerunt, quinque panes. Et hoc quia conſuetudo erat diſcipulis Chriſti, quando de aliquo loco exibant cum Chriſto, portare ſecum panes ad viam, & ſi aliquando obliuiſcebantur accipere illos, timebant ſe arguendos a Chriſto, ſic patet infra decimoſexto, ſcilicet, cum veniſſent diſcipuli Ieſu trans fretum obliti ſunt accipere panes, & tunc Chriſtus dixit eis in
A via. Intuemini, & cauete a fermento Phariſæorum, & Saducæorum, & illi cogitabant intra ſe, quòd hoc eis Chriſtus diceret, quia panes non acceperant, & ſic apparet, quòd aliàs conſuetum erat eis panes tollere in via, maxime autem nunc haberent, quia quando Chriſtus recedere voluit de loco in quo manebat, præmonuit eos dicens: venite ſeorſum in deſertum locum, & requieſcite puſillum, Marci 6. & ſupra in litera, & ſic ipſi ſcientes, quòd in deſertum ituri erant, pararent ſibi neceſſaria, & ita cum turbis deficeret cibus, non deficiebat diſcipulis, ſic fuit in alia vice, quando Chriſtus ſaturauit turbas: nam cibus defecerat turbis, & diſcipuli habebant cibos, & Chriſtus dixit eis, quot panes habetis? & illi dixerunt, ſeptem, & paucos piſciculos, ſequenti cap. & Marci 8.
B ideo diſcipuli pro ſolis turbis nunc petiuerunt, quòd dimitterentur ire ad quærendum cibos.

Quare diſcipuli dixerunt nunc Chriſto, quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos, quia neſciebant an ſecum cibos attuliſſent. Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR, quare diſcipuli dixerunt nunc Chriſto, quòd dimitteret turbas ad quærendum cibos: nam ſorte turbæ attulerant ſecum neceſſaria pro illa vice, & oportebat hoc primum diſcuti, antequàm mitterentur turbæ ad cibos quærendos.

Dicendum, quòd præſupponendum eſt, quòd di-
C ſcipuli ſciebant, quòd turbæ non habebant cibos: nam nō oportet omnia ſcribi, ſed ſupponuntur quædam tanquàm manifeſta, ſatis enim conſtat, quòd diſcipuli non eſſent tam inſipientes, quòd accederent ad Chriſtum prædicantem, interrumpendo verbum eius, rogantes quòd dimitteret turbas ad quęrendum cibos, tanquàm illos non haberent, niſi certificati eſſent, quod illos non habebant. Hoc autem poterant ſcire diſcipuli ex confeſſione turbarum: nam cum Chriſtus loquebatur ad quoſdam, vel ſanabat illos, poterant diſcipuli loqui multis de turba, & inde ſcirent, quòd non attulerant ſecum cibos. Vel forte nihil interrogantes ſcire hoc poterant ex apparatu turbarum, quia ad hoc quòd tanta turba cibos neceſſa-
D rios afferret, neceſſe erat aliquem apparatum manifeſtari, & tamen videbant totam turbam expeditam quaſi nihil ſecum ferentem, ideo apparebat, quòd cibos non habebant: alijs etiam modis hoc conſtare poterat, ideo petiuerunt, quòd dimitterentur turbæ ire ad quærendum cibos.

Quare diſcipuli dixerunt deſertus eſt locus. Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR, quare dixerunt diſcipuli deſertus eſt locus. Dicendum, quòd diſcipuli volebant concludere, quòd Chriſtus ceſſaret a prædicatione, & dimitteret turbas ire pro cibis, &
E ad hoc dixerunt deſertus eſt locus, & hora iam præterijt, quaſi iam eſt hora manducandi, immo iam tranſiuit, & locus eſt deſertus in quo nihil poſſunt inuenire, dimitte ergo eos ad loca ire, in quibus inueniant.

Et dicitur hoc primo ad oſtendendum neceſſitatem miſſionis, quaſi dicat, ſi hic poſſent cibi inueniri, non oportebat quòd turbam dimitteres, ſed quòd tecum manerent, & tamen locus eſt deſertus, in quo nihil inuenitur, ideo expedit quòd dimittas eos.

Secundo ad oſtendendum neceſſitatem finiendi ſermonem. Chriſtus enim extēderat ſermonem ſuū vltra ſolitū, & Apoſtoli orant dicētes, deſertus eſt locus, q. d. ſi locus eſſet habitatus in quo turbæ poſſent

habere neceſſaria, poteras quantum velles extendere ſermonem etiam ſi hora tranſiuiſſet, quia cito turbæ poterant habere cibos expleto ſermone: nunc tamen quia locus deſertus eſt, oportet ꝙ eant ad alia loca ad quærendum cibos, & quia ad hoc nimis tarda hora eſt, expedit quòd iam ſermonem finias.

Tertio fuit ad exonerandum ſe a cura paſcendi turbam, q.d. licet vltra horam moratæ ſint hic turbæ, & non habeant cibos, & honeſtum eſſet nos prouidere illis, quia tu illos detinuiſti, tamen nõ poſſumus, quia deſertus eſt locus, & non eſt vnde cito poſſimus colligere tantos cibos, & reportare pro hac multitudine, ideo tu dimitte illos, vt citius eant, & quærant, & non oportebit eis redire huc cum cibis.

Quarto referunt Euangeliſtæ hoc dictum, vt nos instruamur de qualitate loci, vt ſciamus, quòd miraculum factum fuerit: nam ſi Chriſtus pauiſſet turbas iſtas in aliquo loco habitato, vel iuxta illum, poſſet dici, quòd non miraculoſe pauerat, ſed cibos ſecrete fecerat adduci de loco illo: nunc vero cum dicatur, quòd locus deſertus erat, tollitur iſta ſuſpitio, & conſtat verum eſſe miraculum. Sic dicit Chryſoſt. ſuper Matth. propter hoc autem, & in deſertum eos ducit, vt ſine omni ſuſpitione ſit hoc miraculum, & nullus exiſtimet de caſtello aliquo prope exiſtenti inferri aliquid ad menſam, ſed quamuis locus deſertus ſit, tamen qui nutrit orbem terrarum adeſt, & ſi hora iam præterijt vt dicunt, tamen qui non erat horæ ſuppoſitus loquebatur.

Ad quid Chriſtus voluit loci, ac temporis opportunitatem quærere ad miraculum hoc ſaturationis turbarum. Quæſt. LXXIX.

QVAERETVR cum Chriſtus voluerit iſtud miraculum ſaturationis turbarum facere quærens ad hoc opportunitatem loci, & temporis, ad quid illud voluit: nam quæſiuit opportunitatem loci, quia duxit turbas in deſertum locum, vbi nihil poſſent habere. Etiam quæſiuit tempus tenens eas diutius, quàm ſolitus erat in ſermone, ne maneret turbis hora competens ad eundum in loca proxima pro cibis. Dicendum, quòd Chriſtus voluit oſtendere poteſtatem ſuam per omnia genera miraculorum: nam ſicut oſtenditur magnitudo poteſtatis ex magnitudine rei factæ etiam ſi ſit vnica, ita oſtenditur in varietate rerum factarum. Chriſtus autem hoc duplici modo oſtendebat poteſtatem ſuam: nam quodlibet opus miraculorum Chriſti oſtẽdebat infinitam poteſtatem eius, quia miraculum non poteſt fieri, niſi ab infinita potentia. Etiam oſtendebat poteſtatem in varietate rerum, quia nullum genus rei erat in quo miracula non faceret, ſcilicet, in terra, in mari, in hominibus, in dæmonibus, & ita in omni genere creaturæ, & quia ſaturare turbam miraculoſe, erat vnum genus miraculi, voluit etiam in hoc oſtendere potentiam ſuam. Secundo, & magis ſpecialiter fuit ad oſtendendum ſe Deum eſſe: nam Deus in veteri Teſtamento miraculoſe pauerat Iudæos in deſerto quadraginta annis; nunc autem ipſe paſcebat turbas, vt Chriſtus oſtenderet ſe eſſe illum Deum qui quoque Iudæos pauerat, & ſic dicit Ioan. 6. quòd Moyſes non dederat Iudæis panem de cœlo, ſed pater ſuus, q.d. ꝙ ita ipſe nunc daret panem miraculoſe, & ita viderent eandem potentiam nunc eſſe eius, qui cibabat eos, & illius qui dederat eis manna in deſerto. Sic dicit Chryſoſt. quòd enim videbatur Iudæis in eremo eſſe miraculum, cum dicerent, Nunquid poterit Deus parare menſam in deſerto populo ſuo? & per opera Chriſtus oſtendit, & propter hoc ducit eos in deſertum.

F *An fuit conueniens, quòd nunc Chriſtus faceret iſtud miraculum ſaturationis turbarum. Quæſt. LXXX.*

QVAERETVR an fuit conueniens, quòd nunc Chriſtus faceret iſtud miraculum ſaturationis turbarum: nam miraculum non debet poni ſine neceſſitate, id eſt, quãdo non poteſt aliter prouideri, ideo oportet hic oſtendi talem neceſſitatem, vt cõuenienter miraculum factum dicatur. Aliqui dicunt, quòd non fuit cauſa ſufficiens faciendi miraculum, quia poterat turbis prouideri ſine miraculo: nam poterant ire ad loca proxima, & ibi inuenirent eſcas: ſic dixerunt diſcipuli, dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas. Dicendum, quòd fuit conueniens

G cauſa faciendi, eo quòd erat defectus ciborum, nec erat competens modus quærendi illos: nam nec erat locus, neque tempus: non quidem locus, quia deſertus erat locus, ſicut dixerunt diſcipuli, deſertus eſt locus, tempus etiam non erat conueniens, quia iam præterierat hora manducandi, ſicut dixerunt diſcipuli, ſcilicet, & hora præterijt, & dato quòd vellent ire ad loca viciniora, eſſet hora tardiſſima. Ideo dicendum, quòd ſi accipiatur hic neceſſitas faciendi miraculum iſtud ſaturationis, ita quòd illo non facto neceſſe eſſet fame perire turbam totam, non erat neceſſarium fieri illud, quia poterat turba euadere etiam, ſed cum difficultate, ſicut dixerunt diſcipuli, ſcilicet, quòd irent in proxima loca, & inde emerent

H rent eſcas. Accipiendo tamen neceſſitatem ita, vt non facto miraculo male ſe haberet turba, verum eſt, quòd erat neceſſarium fieri: nam hora iam tranſierat manducandi, & loca non erant multum propinqua illi deſerto, & ſic antequàm illuc peruenirent affligerentur valde fame, & laxarentur, ſicut Chriſtus dixit in ſecunda ſaturatione turbarum, ſequenti cap. & Marci 8. Si dimiſero eos ieiunos, deficient in via, & vt non deficerent pauit eos, maxime quia hic erant mulieres, & paruuli, vt patet ſupra in litera, & illi valde deficerent, ſuſtinendo famem, & laborem itineris tam longa hora, & forte aliqui perirent, ideo neceſſitas quædam erat prouidendi eis. Item neceſſitas erat honeſtatis, quia ſi Chriſtus non intenderet

I prouidere eis, imprudenter egiſſe videretur detinendo turbam in ſermone tanto tempore vltra ſolitum, quòd non eſſet eis locus quærendi cibos, vt ergo non videretur egiſſe imprudenter, debuit eis prouidere, & ita fuit: nam ſi Chriſtus non intendiſſet eis prouidere multo ante finiuiſſet ſermonem, vt hora congrua mitteret turbas ad quærendam refectionem. Ad dictum diſcipulorum dicendum, quòd illud non erat ſufficiens remedium ad euitandum omne inconueniens, vt oſtenſum eſt ſupra. Erat tamen minus malum remedium, quod haberi poterat, & erat remedium eorum, quibus nihil aliud poſſe fieri videbatur, & tamen pro eo qui poſſet aliter prouidere, non erat conueniens remedium, & ſic Chri-

K ſtus aliter prouidit.

Quomodo Euangeliſtæ inter ſe circa hoc diſcordant, & quomodo concordentur. Quæſt. LXXXI.

QVAERETVR quomodo ſtat, quia Euangeliſtæ videntur diſcordare: nam Matthæus, Marcus, & Lucas dicunt, quòd locutus eſt Chriſtus ad diſcipulos dicens, vnde haberẽt panes pro illa multitudine, vt colligitur Mat. 6. & tamen Ioan. 6. dicitur, ꝙ Chriſtus locutus fuerit Philippo dicens: vnde ememus panes, vt manducent hi? Item quia Matt. Mar. & Luc. dicunt, ꝙ diſcipuli dixerunt, ꝙ non habebant niſi quinque panes, & Ioan. 6. dicitur, quòd Andreas hoc

dixit,

dixit,ſcilicet,eſt puer vnus hic qui habet quinque panes. Dicendum, ꝙ veritas fuit,ꝙ Apoſtoli acceſſerũt ad Chriſtum prædicantem, vt dimitteret turbas, & tunc Chriſtus dixit omnibus diſcipulis, vt darent illis manducare, & tunc illis forte non reſpondentibus, vel dicentibus, ꝙ non poſſent, dixit Chriſtus Philippo,vnde ememus panes, vt manducent hi? Ioan.6. & Philippus dixit, ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat,& tunc Chriſtus dixit quot panes habetis? & Andreas reſpondit: eſt puer vnus hic qui habet quinque panes,&c. Diſcordia autem etiam videtur quòd Ioannes dixit Philippum, & Andream locutos, alij Euangeliſtæ dixerunt diſcipulos locutos.

Dicendum, ꝙ veritas eſt, ꝙ Philippus locutus eſt, & poſtea Andreas,ſicut dictũ eſt, & tamen alij Euangeliſtæ dicunt locutos fuiſſe diſcipulos, quod verum eſt, quia quando vnus de diſcipulis loquitur, dicuntur loqui diſcipuli,maxime quia Chriſtus ita interrogabat vnum, ac ſi interrogaret omnes, cum omnes eſſent pręſentes,& quilibet illorum reſpondebat nomine omnium, quia omnes aſtabant, ſed non poterant omnes ſimul loqui ne turbaretur, & confunderetur locutio, & ita ſi vnus reſpondeat vice communitatis alicuius,communitas reſpondere dicitur. Sic dicit Aug.lib.de concor.Euãg. ſcilicet, hoc Philippus apud Ioannem reſpondit, ſed Marcus a diſcipulis reſponſum eſſe commemorat, volens intelligi hoc ex ore cæterorum Philippum reſpondiſſe, quamquam & pluralem numerum pro ſingulari vſitatiſſime ponere potuerit, quod autem Andreas apud Ioannem de quinque panibus, & duobus piſcibus ſuggeſſit, hoc cæteri Euangeliſtæ pluralem numerum pro ſingulare ponentes, ex diſcipulorum perſona retulerũt.

Quomodo quidam Euangeliſtæ exprimunt, quæ alij non dixerunt, & in his quæ omnes expreſſerunt, non eſt eadem ſententia. Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quomodo poteſt ſtare, quia hic dicitur, quòd quando Chriſtus dixit diſcipulis,quòd darent ipſi turbis ad manducandum. Reſponderunt, non habemus niſi quinque panes, & duos piſces, & Lucæ nono dicitur, Non eſt nobis niſi quinque panes, & duo piſces, niſi forte nos eamus, & emamus denarijs ducentis panes, & dabimus eis manducare,nunquid ſufficiunt eis? & dicit eis Ieſus, quot panes habetis? ite, & videte, & cum cognouiſſent dicunt ei,quinque,& duos piſces.

Dicendum, quòd hic eſt duplex difficultas. Vna quia quidam Euangeliſtæ exprimunt quædam quæ alij non dixerunt, quæ videntur mutare veritatem narrationis. Secunda,quia in ipſis etiam quæ omnes expreſſerunt,non concordant in verbis, ita vt aliqualiter mutari ſententia videatur.

De primo dicendum, quòd non eſt nouum, quòd vnus Euangeliſta exprimat quod alius tacuerat,quod in præceden.quęſt.vidimus abundanter,& ſic mutuo ſe ſuppleant, vnde quando quilibet Euangeliſtarum loquitur ita accipienda ſunt verba ſua, vt non credamus nihil amplius fuiſſe, niſi quod ipſe dixit, ſed ꝙ potuit aliquid omitti,quod ſuppleuerit alius, & cum in alio ſuppletum viderimus, neceſſe eſt intelligi in priori fuiſſe omiſſum. Sed hoc eſt,quod lectores fallit,& turbat,niſi caute attendant,quia quilibet Euangeliſtarum ita artificioſe ſuam narrationem contexit, & format, quòd nihil illi deeſſe videatur, ſed hoc ad loquentis, vel ſcribentis ingenium pertinet, & non tollit rerum veritatem. Nunc autem inter Euangeliſtas nemo plura expreſſit in ſentẽtia, quàm Mar-

A cus: nam quòd Chriſtus dixerit diſcipulis,quot panes habetis, ite & perquirite, & quòd hoc cognito venerunt ad reſpondendum, nemo niſi Marcus expreſſit, & totum quod Ioannes dixit de locutione Chriſti ad Philippum, & de Andrea poſtea loquente Marcus expreſſit, niſi quòd in verbis differt, quia id quod Ioannes a Philippo, vel Andrea dictum poſuit, Marcus ad diſcipulos dixit pertinere, vt dictum fuit præceden.quæſt.quod vero Lucas poſuit,ſcilicet,niſi nos eamus, & emamus in hanc omnem turbam eſcas, etiam Marcus expreſſit dicens,ſi euntes emamus denarijs ducentis panes, ſed differt in modo loquendi. Matthæus autem hic pluſquàm omnes tacuit aſſerens ſolum dictum a diſcipulis, quòd haberent quin-

B que panes. Auguſt.autem dicit etiam omnes iſtas ſententias comprehendi in verbis Lucæ: nam inquantum dicit, non ſunt nobis niſi quinque panes, incluſit ſententiam Andreę dicentis, Ioan.6. Eſt puer vnus qui habet quinque panes,&c. Inquantum vero dixit, niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas, incluſit duas ſententias, ſ. vnam Philippi qua dixit, ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, & aliã Andreæ,quia cum dixiſſet: Eſt puer vnus hic,&c. ſubdidit,ſed hæc quid ſunt inter tantos? vnde Auguſt. lib. de concor. Euang. ait. In quibus verbis Lucas in vnam ſententiam conſtruxit reſponſionem Philippi dicentis, ducentorum denariorum panes non ſuf-

C ficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, & reſponſionem Andreæ dicentis, eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos, & duos piſces, vt narrat Ioannes. Quòd enim Lucas ait: non ſunt nobis niſi quinque panes, & duo piſces: ad Andreæ retulit reſponſionem. Quod vero adiunxit, niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas, videtur ad reſponſionem Philippi pertinere, niſi quòd de ducentis denarijs tacuit, quamquam ex ipſius Andreæ ſentẽtia hic poſſet intelligi, cum enim dixiſſet: eſt puer vnus hic qui habet quinque panes ordeaceos,& duos piſces,adiunxit, ſed hæc quid ſunt inter tantos? hoc eſt dicere, niſi forte nos eamus, & emamus in omnem hanc turbam eſcas.

D De ſecundo, ſcilicet,de varietate verborum in his, in quibus communiter expreſſerunt,eſt dicendum,ꝙ difficile eſt eandem ſententiam a multis ſub eiſdem omnino verbis proferri, immo ſub eodem modo cõcipiendi aſſumi, & ideo cum de hac re omnes loquerentur varijs verbis ipſam veritatem omnes protulerunt: nam aliter hoc concepit Marcus,cum ait: ſi euntes emamus denarijs ducentis panes, & dabimus eis manducare,nunquid ſufficiunt eis? Lucas vero aliter ait, ſcilicet, non ſunt nobis niſi quinque panes, niſi forte nos eamus, & emamus in hãc omnem turbam eſcas,ſed iſta verborum varietas non nocet, neque ad eam attendendum eſt, cum de rerum veritate conſtet. Sic enim Auguſt.lib.de concor.Euang. cum po-

E ſuiſſet concordiam in hac parte, vt ſupra dictum eſt, ſubiunxit, ex qua varietate verborum rerum autem ſententiarumque concordia ſcitis, apparet ſalubriter nos doceri,nihil quærendum in verbis,niſi loquẽtium veritatem,cui demonſtrandę inuigilare debent omnes veridici narratores, cum de homine, vel de Angelo, vel de Deo aliquid narrant.

Sed tunc dicetur,quæ verba iſtorum dicta fuerunt? quia non eſt poſſibile, quòd omnia verba Euangeliſtarum fuerint dicta in hac collocutione Chriſti, & diſcipulorum ſuper ſaturatione turbarum.

Dicendum, quòd non eſt poſſibile omnia fuiſſe dicti, quia in eadem re, & ſententia varia verba, & varium modum concipiendi ſententiam poſue-

runt diuerſi Euangeliſtæ, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtio. Sed videtur dicendum, quòd quantum ad ea, quæ Ioan. expreſſit de Philippo, & Andrea, talia fuerunt verba, qualia ipſe expreſſit, & ideo quantum ad illam partem cæteri Euangeliſtæ reducuntur ad eum, & tamen Ioan. non plene expreſſit rem iſtam, quia aliqua interciderant, antequàm Chriſtus loqueretur Philippo, quæ alij Euangeliſtæ expreſſerunt, & etiam poſtquàm introducitur loquens, aliquid dictum fuit, quod Ioan. tacuit, ſcilicet, id quod dicitur Marci 6. quòd Chriſtus dixerit diſcipulis quot panes habetis? ite, & perquirite, vel videte, & illi iuerunt ad videndum. Ob hoc ergo dicendum, quòd nemo Euangeliſtarum expreſſit totaliter formam verborum Chriſti, & diſcipulorum hic, & forte nemo illorum expreſſit aliquid de verbis omnino formalibus huius collocutionis, & tamen nihil differt in hoc, cum ſola rei veritas attendenda ſit.

An iſti panes quinque erant diſcipulorum, vel alterius. Quæſt. LXXXIII.

QVAERETVR circa panes iſtos quinque, quia dicitur hic, non habemus niſi quinque panes, & Ioan. 6. dixit Andreas, eſt puer vnus hic qui habet quinque panes: cuius erant iſti panes an diſcipulorum, vel alicuius alterius.

Dicendum, quòd erant diſcipulorum Chriſti. Primo, quia quando Chriſtus dixit diſcipulis: Date vos illis manducare, dixerunt diſcipuli, non habemus niſi quinque panes, & duos piſces, ergo ſui erant, quia aliàs panes iſtos habere non dicerentur.

Secundo, quia Chriſtus dixerat, Date vos illis manducare, & tamen diſcipuli non poterant dare turbis ad manducandum, quia tunc non dicerentur ipſi aliquid date turbis, ſed turbæ comederent quod ſuum erat.

Tertio patet, quia Marci 6. dicitur, quòd Chriſtus dixit diſcipulis, quot panes habetis? ite & videte, & cum cognouiſſent dicunt ei, quinque panes, & duos piſces: Cum ergo quæreret ab eis Chriſtus quot panes ipſi habebant, & ipſi dicerent quinque, videretur quòd ſui erant.

Quarto, quia Lucæ nono, quando Chriſtus dixit diſcipulis, Date vos illis manducare, dixerunt: non eſt nobis plus quàm quinque panes, & duo piſces, ergo ipſi habebant hoc.

Quinto patet, quia diſcipuli Chriſti ſemper portabant panem, & neceſſària in via, & nunquam ceſſàbant portare, niſi interdum obliuiſcerentur, & tunc putabant ſe increpabiles: ſic patet infra decimoſexto, ſcilicet, Cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum obliti ſunt panes accipere, hic autem non obliti ſunt, quia Ieſus præmonuerat eos, quòd ituri erant in locum deſertum, Marci 6. & ſupra in litera, ideo panes portarent, & ſic iſti quinque panes ſui eſſent.

Sexto, quia etiam aliàs diſcipuli Chriſti indiguiſſent cibis in deſerto, ſicut turbę, & tunc non dicerent Chriſto, dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas, ſed eamus iam in caſtella, & quæramus omnes cibum, & tamen petiuerunt pro turbis, & non pro ſeipſis, ideo videtur, quòd habebant iſti cibos, & erant iſti quinque panes, cum dicatur Lucæ 9. Non eſt nobis plus, niſi quinque panes, & duo piſces.

Cum autem dicitur Ioan. 6. Eſt puer vnus hic: Dicendum, quod erant iſti panes diſcipulorum Chriſti, & ille puer erat aliquis de diſcipulis Chriſti, & non vocatur puer ætate, ſed miniſterio, quia modus loquendi ſcripturæ eſt, quia omnes miniſtri, vel ſeruitores alicuius vocentur pueri eius, ſic dicitur ſupra

F in litera, quòd dixit Herodes pueris ſuis, ideſt, ſeruis ſuis, vt ibi expoſitum eſt.

Quomodo diſcipuli Chriſti tam paucos panes habebant cum tot eſſent. Quæſt. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo diſcipuli Chriſti tam paucos panes habebant cum eſſent tot, quia non erat eis ſufficiens cibus.

Aliqui dicunt, quòd hoc erat propter vitam auſteram, quam tenebat Chriſtus, & diſcipuli: nam non vacabant cibis, ſed ſpiritualibus rebus, ideo paucis erant contenti. Sic dicit Chryſoſt. addiſcimus autem in hoc diſcipulorum philoſophiam, qualiter contem-
G pſerant eſcam, duodecim enim quinque panes habebant, & duos piſces, contemptibilia enim eis erant corporalia, & a ſpiritualibus poſſidebantur.

Sed hoc non multum ſtat. Primo, quia diſcipuli Chriſti non habebant vitam ieiunantium, ſed comedentium, & bibentium iuxta vitam mediocrem aliorum hominum, ſic Chriſtus dixit de ſeipſo: Venit filius hominis manducans, & bibens, ſupra 11. Et ſic diſcipuli manducabant, & bibebant, non obſeruantes ieiunia, vnde increpabantur a Phariſæis, & diſcipulis Ioannis Baptiſtæ, quare non ieiunarent, & Chriſtus dixit, quòd non poſſunt filij ſponſi ieiunare quádiu ſponſus cum eis eſt, ſupra 9. & Marci 2. & Lucæ 5. Secundo, quia dato, quòd diſcipuli Chriſti ha-
H berent vitam magnorum ieiuniorum, ſaltem ſtomachum pane replerent ad ſaturitatem, quia oportebat vitam ſuſtentare, ideo non abſtinerent a pane, quia ieiunans cauere debet delitias ciborum, ſed non ſaturitatem ad ſuſtentationem naturæ, ideo non haberent paucos, quaſi vellent habere vitam valde continentem, vel abſtinentem a cibis.

Aliter poteſt dici, quòd habebant ſolum quinque panes, quia diſcipuli Chriſti pauci erant tunc, & ſufficiebant eis iſti panes.

Quòd autem dicit Chryſoſt. quòd erant duodecim, dicendum, quòd multo plures erant, quia illi duodecim erant Apoſtoli, & præter illos habebat multam turbam diſcipulorum: nam deſignauit etiã
I alios ſeptuagintaduos diſcipulos poſt Apoſtolos, Lucæ 10. cap. & tamen non erant ſemper cum Chriſto. De Apoſtolis patet, quia illos mittebat ad prædicandum, ſupra 10. & Lucæ 9. & ſic interdum plurimi illorum erant abſentes. De ſeptuagintaduobus diſcipulis patet, quia illos etiam mittebat ad prædicandum binos ante faciem ſuam in omnem locum, quo ipſe venturus erat, Lucæ 10. & ſic poterat eſſe tunc quòd pauci tam de diſcipulis, quàm de Apoſtolis eſſent cum Chriſto, ita vt ſufficerent eis iſti panes.

Tertio poteſt dici, quòd iſti quinque panes ſufficiebant eis etiam ſi eſſent plures, quàm duodecim, quia forte erant panes magni ſecundum conſuetudinem regionis, ſicut in quibuſdam regionibus ita ſunt
K panes magnæ quantitatis, quòd vnus ſufficiet homini pluſquam quindecim dies, & hoc eſt valde veriſimile.

Quarto poteſt dici, quòd iſti quinque panes forte non ſufficiebant pro diſcipulis Chriſti, & tamen niſi non habebant plures, quia fortaſſis non ſumpſerant victualia ſufficientia, quando intrauerunt nauiculam, & hoc quia forte in mari morati ſunt pluſquam credebatur, & ſic quando exierunt in terram ad turbas, ſupererat paucus victus, & ita interdum accidebat diſcipulis, quòd deficerent eis victualia, ita vt cogerentur manducare herbas, ſicut quando ſabbato eſurientes vellebant ſpicas, ſupra 12. cap.

Quære

Quare nunc diſcipuli ferebant piſces, & non alium cibum. Et quando ſit a Beato Petro inſtituta Quadrageſima.
Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quare nunc diſcipuli ferebant piſces potius, quàm alium cibum. Aliqui dicũt, ꝙ hoc erat, quia Quadrageſima erat tunc, & motiuum eorum eſt, quia iſta legũtur ab Eccleſia in Quadrageſima. Sed dicendum, ꝙ iſta eſt inſania: nam Quadrageſima non fuit a Chriſto inſtituta, ſed a Petro poſt Chriſti mortem longo tempore: nam licet Chriſtus eam ſemel ieiunauit in deſerto, tamen ieiunandam nõ inſtituit, nec poſtea ipſe, nec diſcipuli ſui eo viuente eam ieiunauerunt. Motiuum autem iſtorum eſt ridiculũ, & puerile, ſ. quia Eccleſia legit hæc in Quadrageſima: nam verum eſt, ꝙ hoc miraculum factum eſt eo tempore, quo Quadrageſima noſtra accidere ſolet: nam Ioã. 6. dicitur prope erat Paſcha dies feſtus Iudæorum, qñ Chriſtus pauit turbam, & tñ Paſcha Iudæorum accidit in Quadrageſima noſtra, ideo verum eſt, ꝙ accidit iſtud miraculum circa Quadrageſimam noſtrã, & tñ tunc nõ erat Quadrageſima, quia nõdum fuerat inſtituta. Similis inſipientia eſt eorum qui introduxerunt piſces in cęna Dñi cum diſcipulis diſcumbentis, & tñ motiuum horum eſt, ꝙ hoc fuit die iouis cęnæ, qui dies eſt in Quadrageſima. Sed hoc nihil eſt, quia conſtat Dñm, & diſcipulos eius tũc mãducaſſe agnum paſchalem ſm legẽ. Alii dicunt, ꝙ licet non eſſet tunc Quadrageſima, tñ diſcipuli Chriſti, quia tenebant vitam abſtinentium a cibis, vtebantur potius piſcibus, quàm carnibus. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia diſcipuli Chriſti non ieiunabant quandiu manebant cum Chriſto, vt dictum eſt præceden. quæſt. & intelligitur de ieiuniis ſupererogationis, ſecus de ieiuniis neceſſariis, quia omnia ieiunia inſtituta apud Iudæos obſeruabant, quæ autẽ ſunt illa oſtenſum eſt ſupra 6. cap. q. 134. Dicendum autem, ꝙ piſcibus vtebantur diſcipuli Chriſti, vt cõmuniter: nam ſicut in hac ſaturatione turbarum, inuenti ſunt apud eos duo piſces, & quinque panes, ita & in alia vice habuerunt ſeptem panes, & paucos piſciculos, ſequenti cap. & Marci 8. Et hoc erat propter tria. Primo, quia melius aptantur piſces ad viam, quàm carnes, vt ſi ponantur piſces in pane. Secundo, & præcipue propter communitatem cibi: nam piſces erant communiores in terra illa, quàm carnes, quia erant iuxta mare: nam nunc Chriſtus iuxta mare Galilææ erat, quando illud fecit, Ioan. 6. & de mari ipſe exiuerat, Marci 6. & ſupra in litera, & ita in alia vice, quando ſaturauit turbas etiam erat iuxta mare, ideo poſtquàm ſaturauit eos, ſtatim aſcendit nauiculam ſequenti cap. & Marci 8. Ideo communius ibi, & promptius cibos de piſcibus, quàm de carnibus haberent. Tertio, quia piſces in regione illa erant cibus pauperum propter ſuam communitatem. Chriſtus autem, & diſcipuli ſui erant pauperes, ideo vtebantur cibis pauperum potius piſcibus, quàm carnibus.

Quare diſcipuli tam paucos piſces habuerunt.
Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR, quare diſcipuli tam paucos piſces habuerunt, ſ. duos tantum. Aliqui dicunt, quòd fuit hoc, quia parcè delitiis vtebantur: nam ieiunantes, ſiue abſtinentes ſuſtentare naturam debent, & ventrem groſſo cibo replere, tamen lautiora conuiuia marinarum beluarum eis facere non licet, vt ait Greg. & diſtinct. 4. in Decretis, cap. deniq;, & ideo licet vterentur diſcipuli pane ad ſaturitatem, tamen non piſcibus, ideo duos tantum piſces habue- A runt, & etiam in alia ſaturatione turbarum dicitur, ꝙ habebant diſcipuli ſeptem panes, & paucos piſciculos, ſequẽ. cap. & Mar. 8. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia diſcipuli non tenebant vitam ieiunantium, ſed manducãtium, vt dictum eſt ſupra quæſt. 85. Ideo ex hac parte non abſtinerent ab aliquo genere cibi, nec etiam a quantitate eius. Secundo, quia abſtinentes, vel ieiunantes abſtinent a precioſis cibis, & delicatis, & tamen nullus cibus groſſior, & communior in litore maris reputatur, quàm piſces, & nunc diſcipuli erant in litore maris, Ioan. 6. Ergo non reputarent piſces cibum precioſum, vt propter ieiunium vellent abſtinere a piſcibus ſaltem ſecundũ quantitatem. Sed dicendum, ꝙ habuerunt ſolum duos piſces, quia forte B erant valde magni, ita vt ſufficerent toti familiæ Chriſti, ſicut de quinque panibus dictum eſt. Secundo, quia forte acciderat præter intentionem diſcipulorum diminutum fuiſſe victum eorum, ita vt non ſufficeret, & ita contingit ꝙ paucos piſces haberent. Tertio poteſt dici, & melius, ꝙ paucos piſces diſcipuli ſemper portabant, quia nõ volebant rebus inutilibus ſe onerare: nihil enim facilius in litore maris ambulantes habere poterant, quàm piſces, & ideo paucos ſemper ſecum portabant, & ſic etiam in ſecunda ſaturatione dicitur ſeq. cap. & Mat. 8. ꝙ paucos piſciculos habebant. Quarto, quia præcipuus cibus eſt panis, ideo de illo oportet haberi copiam ad abundantiam, quia eſt neceſſarius. Cæteri autem cibi ſunt ad bene C eſſe, ideo de illis non eſt tanta cura, ſic dr̃ Eccleſiaſtici 29. Initium vitæ hominis panis, & aqua, & veſtimentũ, & domus protegẽs turpitudinem, & ſic nullus cibus poſitus eſt ibi eſſe neceſſarius, niſi panis. De piſcibus ergo nõ erat tanta cura diſcipulis, ꝙ haberent illos ad copiam, vel non, dum tamen haberent panis ſufficientiam ſemper paucos piſces portabant.

Quare Chriſtus iuſſit ad ſe afferri panes.
Quæſt. LXXXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus iuſſit ad ſe afferri panes. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia ſic oportebat ad hoc, quòd miraculum D fieret, quòd ipſe tangeret panes. Dicendum, quòd ſicut Chriſtus poterat facere miracula tangendo aliquid, ita & non tangendo, ſicut patet in ſeruo Centurionis, quem abſentem ſanauit, ſupra 8. & Luc. 7. & in filio Reguli, Ioã. 4. & in filia mulieris Chananeæ, infra 15. Ita ergo non tangendo panes poterat multiplicare illos faciendo hoc miraculum: & ſic tangentibus ſolis diſcipulis poterat fieri, & tamen non fieret miraculum virtute diſcipulorum tangentium, ſed Chriſti non tangentis. Secundo patet, quia Chriſtus miſit diſcipulos ad prædicandum, & ſanandum ægros, & illi impoſitis manibus ſanabãt multos, ſupra 10. & Lucæ 9. & vngebant oleo multos, & ſanabant, Marci 6. Ibi enim Chriſtus non tangebat, ſed diſcipuli, & fie- E bat miraculum, ita ergo fieri poſſet hic.

Dicendum, quòd æqualiter poterat miraculum iſtud fieri Chriſto tangente panes, vel non tangente, voluit tamen ipſe tangere, & quòd afferrentur ad eũ panes. Primo ad maiorem oſtenſionem miraculi, quia cum panes ponerentur coram Chriſto, pręſentibus diſcipulis, & multiplicarentur, nemo poterat negare, quod factum fuerat: ſi autem non fuiſſent allati Chriſto panes, & in manibus diſcipulorum fuiſſent multiplicati, poſſet quis dicere, quòd ſecreto tenebãt ipſi multos panes, & illos diuidebant inter turbas, & ita non erat miraculum.

Secundo fuit ad oſtendendum, quòd iſtud miraculum erat ab eo: nam ſi frangentibus diſcipulis pa-

nes, & Chriſto non tangente illos fieret iſta multiplicatio, putaret quis quod hoc fiebat virtute diſcipulorum, vel ſaltem non fiebat virtute Chriſti, quia Iudæi erant rudes, & non credebant virtutem poſſe deriuari, vel fieri actionem aliquam ſine corporali contactu, voluit ergo per ſe agere. Et hoc fuit, quia illud miraculum nunc Chriſtus nouiter egit, & ideo oportet, quòd ab eo videretur habuiſſe originem. Alia vero miracula concedebat diſcipulis facere, ideſt, quod loquentibus, vel tangentibus illis aliquam rem fierent miracula, eo quod talia ſæpe ipſe per ſe egerat, & ſic apparet manifeſte etiam quantum ad rudes, quòd in illis Chriſtus dediſſet poteſtatem diſcipulis, quia prior ipſe egerat: miraculum autem ſaturationis turbarum ante hoc nunquàm factum fuerat, & ſi nunc diſcipuli illud agerent ſaltem quantum ad rudes, non conſtaret, quod in hoc poteſtatem a Chriſto accepiſſent, ideo fuit conueniens, quòd iſtud ipſe per ſe faceret, & ad hoc voluit, quòd panes afferrentur ei.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis quot panes habetis. Quæſt. LXXXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit diſcipulis, quot panes habetis: nam cum intenderet facere illud miraculum poterat dicere: afferte huc panes, ipſe namque ſciebat quot panes, & piſces erant. Dicendum, quòd illud miraculum ſaturationis turbarum erat magnum, & magnæ opinionis apud Iudæos propter tria. Primo, quia in hoc oſtendebatur quædam ſimilitudo poteſtatis ad Deum, qui pauerat Iudæos in deſerto quadraginta annis, Exodi decimoſexto, & Deuteronom. 8. In alijs autem miraculis, quia non erat talis ſimilitudo ad miracula facta a Deo, non erat tanta opinio de eis. Secundo, quia illud erat inſolitum, & nunc nouum, quia nunquam Chriſtus ſimile egerat: & ob hoc voluit illud miraculum manifeſtari, ita quod nemo poſſet dubitare de illo, nec quantum ad hoc, an factum eſſet, nec etiam de magnitudine eius. Erat autem magnitudo miraculi in paucitate materiæ, quia quanto eſſet paucior materia, de qua Chriſtus tantam multitudinem ſaturaret, eſſet maius miraculum, ideo non ſolum voluit Chriſtus ſciri, quod ipſe ſaturabat turbam, ſed etiam de quot panibus eam ſaturabat, & vt non poſſit dubitari quot erant, ſcilicet, quinque, fit magna collocutio ſuper hoc, vt ita omnibus diſcipulis notum eſſet, & ab eis confeſſum, quod non erant, niſi quinque panes, & ideo prius Chriſtus dixit: Date vos illis manducare, vt ex hoc cogerentur diſcipuli conſiderare paucitatem panum quos habebant, & appareret, quod non poterant turbam paſcere: etiam poſtea dixit Philippo: Vnde ememus panes, vt manducent hi? Ioan 6. Et ille ait: ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, & nunc Chriſtus dixit quot panes habetis? Lucæ 9. & Mar. 6. Et hoc vt ipſi confiterentur quot panes erant, & non poſſet hoc negari. Et quia ſi diſcipuli confiterentur eſſe quinque, poſſet aliquis dicere, quod forte non bene reſpexerunt, quia erant multo plures, fuit maior diligentia circa hoc: nam Chriſtus dixit diſcipulis, quot panes habetis? ite, & videte, & cum cognouiſſent dicunt ei, quinque, Marci 6. Et ita manifeſte apparebat, quod ſoli quinque panes fuerunt, de quibus totum hoc miraculum factum eſt. Tertio fuit, vt quia iſta collocutio de numero panũ interciderat Chriſto, & diſcipulis ſcriberent eam ſic Euangeliſtæ, vt non ſolum eis qui tunc erant, ſed etiam nobis magnitudo miraculi innoteſceret. Si autem

F non fuiſſet talis collocutio, non ſcriberent Euangeliſtæ, & ſic non eſſet nobis notum de magnitudine iſtius miraculi.

Quare Chriſtus iuſſit hominibus diſcumbere. Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR quare Chriſtus iuſſit diſcumbere hominibus. Dicendum, quòd diſcumbere eſt iacendo manducare ſecundum antiquum morem, nunc enim ſedentes manducamus, tunc enim iacentes: ideo tunc in lectis ſiue triclinijs erat locus ciborum, vt patet 1. Regum 9. & tamen triclinium lectus eſt, iuſſit ergo Chriſtus, i. vt iacerent G modo conſueto. Et hoc primo, quia volebat dare eis prandium ſufficiens, ideo noluit mutare conſuetudinem comedendi. Secundo, & principalius fuit, vt magis appareret miraculum: nam ſi non ſederet, vel iaceret turba, ſed ſtaret, eſſet confuſa, & non appareret diſtincte quid apponebatur, & quid ſupererat, & tamen hoc pertinebat ad magnitudinem miraculi, ideo fecit, quod ſederent. Tertio fuit, vt eis poſſit miniſtrari: nam per manus diſcipulorum eis dandus erat cibus, quia ſi ſtaret tota multitudo neſciretur cui dabatur, oportuit, quòd ſederent, & ita etiam fuit cauſa, quòd ſederent per cõtubernia, i. per centenos, vel quinquagenos, vt dr̃ Mar. 6. & Lucæ 9. Quarto fuit, & etiã præcipue propter reliquias ciborum, quia voluit Chriſtus H oſtendere magnitudinem illius miraculi, non ſolum in magnitudine manducantium, & paucitate ponentium, ſed etiam in magnitudine reliquiarum: nam ſuperfuerunt duodecim cophini, vt dicitur ſupra in litera: non poterant tamen colligi iſtæ reliquiæ, ſi turbæ ſtanti daretur cibus in manu, ideo debuerunt ſedere, & poni cibus in menſa, & quòd quiſque comederet quantum volebat. & manerent ibi reliquiæ: neceſſe erat ergo, quòd ſederent, ſiue diſcumberent.

Quare fecit Chriſtus turbam diſcumbere, antequàm panes frangeret. Quæſt. XC.

QVAERETVR quare fecit eos diſcumbere, I antequam panes frangeret, & multiplicaret. Dicendum, quod fuit primo ad hoc quòd poſſet miniſtrari turbę cibus: nã diſcipuli miniſtraturi erant, & non poterant miniſtrare, niſi turba ordinate diſcumberet, ideo ante omnia debuerunt diſcumbere. Secũdo, quia licet cibus non eſſet paratus, quando diſcumbebant inuitati, erat tamen facile parari, qa inter manus comedentium parabatur, & inter manus portantium, & ideo nihil ſupererat, niſi ꝙ diſcũberẽt. Si autẽ aliter cibus parandus eſſet, oporteret multo prius cibum eſſe paratum, ꝗ iuberetur turba diſcumbere, tamen Deo ita facile eſt vocare homines ad cibum nõ paratum, ſicut ad paratum, ideo iuſſit turbæ diſcumbere. Sic dicit Chryſoſt. nondum enim apparentibus K panibus iuſſit eos diſcumbere, vt diſcas, quia non entia, vt entia ei ſubſiſtunt, ſicut Paulus ait, qui vocat ea, quæ non ſunt, tanquàm ea quæ ſunt.

An in conuiuio iſto fuerit vinum a Chriſto datum. Et quæ vere ſint ad vitam ſuſtentandam neceſſaria. Et quòd aquæ conuerſio in vinum in Chana Galilææ, fuit quodammodo neceſſaria. Quæſt. XCI.

QVAERETVR, cum in conuiuio iſto Chriſtus pauerit turbas de quinque panibus, & duobus piſcibus, an etiã dederit vinum. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia opera Dei ſunt perfecta, Deuter. 32. Et tñ ſicut eſt homini neceſſarius cibus, ita ẽt eſt neceſſa-

rius

nus potus, immo facilius contingit mori pro defectu potus, ꝙ cibi, idĕ daret eis potum vini. Secũdo patet, quia iam Chriſtus ſimilia miracula facere ſolitus erat, ipſe quippe ante aquã verterat in vinũ in Chana Galilææ, Ioan. 2. Dicendũ ꝙ Chriſtus ſolũ dedit in hoc cõuiuio panẽ, & piſces: nã ſi dediſſet hic vinum, aut hoc fuiſſet cõuertendo aliquã aquã in vinũ, aut faciendo vinum de nouo: vtroq; autem modo eſſet iſtud miraculum ita magnum, ſicut paſcere turbã de quinq; panibus, & duobus piſcibus, & ideo ſicut illud oẽs Euangeliſtę expreſſerunt multum diligenter, ſaltem aliquis eorũ expreſſiſſet de vino dato, & tñ nemo dixit, ideo vr̃ ꝙ non datum fuit. Ratio aũt huius eſt, quia miracula ſolũ fiunt vbi humana potentia non ſufficit, & nõ pôt homo ſibi aliter prouidere, & ſic fiũt in neceſſariis: ergo vbi non eſt neceſſitas, non fit miraculũ. Deus igitur ꝑ miraculũ ita confert neceſſaria, ꝙ non dat ſuperflua, ſed vinũ non erat hic neceſſariũ, eo ꝙ vinũ non ponitur inter ea, quæ ſunt neceſſaria vitæ humanæ, ſed ſolũ panis, & aqua, & veſtimentũ, Eccleſiaſtici 29. Ergo vinũ non dedit. Et hoc patet, quia Deus bis fecit miraculũ Iudæis in deſerto ad dandum aquas cum non haberent, ſ. Exodi 17. in Raphidim, & Numeri 20. in Cadesbarne ad aquas cõtradictionis. Etiam panes dedit Deus in deſerto, ſ. manna, & tamen vinum nunquàm dedit, nec biberunt illud Iudæi, quandiu manſerunt in deſerto, ita vt appareat ex ſcriptura, ideo nec nunc datum eſt vinum, non enim erat neceſſarium, quia in loco illo eſſent aliqui fontes, & de illis poterat bibere turba. Si autem non fuiſſet ibi aqua, Chriſtus dediſſet aquã eis miraculoſe, ſed vinum non dediſſet. Ad primum dicendum, ꝙ opera Dei perfecta ſunt, & ideo quidquid neceſſarium eſt dat, & quia homini eſt neceſſarius cibus, & potus, confert illum, ideo ſi hic vtrunque deficeret, vtrunque Chriſtus contuliſſet, & tamen quia aqua habebatur, & cibus deficiebat, de ſolo cibo prouidit. Cum autem dicitur de operũ Dei perfectione, dicendũ ꝙ illa ſunt perfecta ad ſufficientiam, ſed non eſt neceſſe, ꝙ ſint perfecta ad ſuperabundantiam, & quia conuiuium ſufficiens eſt vbi cibus, & potus eſt, licet abundãtius ſit vbi vinum, quàm vbi aqua eſt, quia tamen aqua ſufficit, Deus non dat vinum in conuiuio miraculoſe. Ad ſecundum dicendum, ꝙ conuerſio aquæ in vinum in nuptiis fuit quodammodo neceſſaria; hic autem non, quia feſtiuitas nuptiarum ad ſolum honorem matrimonii eſt, ideo id quod eſt de honore conſueto, dicitur eſſe neceſſarium in nuptiis, & quia copia vini eſt de conſuetudine nuptiarum, & iudicantur nuptiæ inopes, & ignobiles vbi vinum deeſt, erat de ſubſtantia honoris nuptiarum, quòd vinum non deeſſet, & quia vinum non habebant, fuit neceſſaria conuerſio aquæ in vinum, Ioan. 2. Hic autem non agebatur de honore impendendo turbis, ſed de earum ſuſtentatione ne deficerent fame in hoc loco deſerto, ideo ſolum prouideri oportuit in eo, quod erat neceſſarium ad ſuſtentationem, & tamen ad hoc ſufficiebat cibus, & aqua, ideo vinum non fuit datum.

Quare in hoc conuiuio Chriſtus dedit piſces, vel dando piſces, cur non dedit vinum. Et quòd Deus nunquam voluit vinum miraculoſe dare ad ſuſtentationem.

Quaeſt. XCII.

QVAERETVR quare in hoc conuiuio Chriſtus dedit piſces, vel dando piſces, cur non dedit vinum: nam aut quærebatur ſola ſuſtentatio, aut opulentia, & ſuauitas conuiuii: ſi ſola neceſſitas ſuſtentationis, non oportebat dari piſces, ſed panis ſufficiebat cum aqua, Eccleſiaſtici 29. Initium vitæ

A hominis, panis, & aqua. Si autem opulentia, & ſuauitas, requirebatur vinum quod ſuauiter bibitur, & lætificat bibentem, Pſal. 103. Vinum lætificat cor hominis. Dicendum, quòd fuit conueniens dari piſces, & non dari vinum. Primo, quia piſces dati ſunt hic, eo quòd habebantur, vinum autem non habebatur. Si autem piſces non haberentur, ſufficeret panis, & aqua, & non dediſſet eos Chriſtus, Chriſtus autem voluit facere multum cibum de pauco cibo, quem diſcipuli habebant, & quia illi dixerunt, quòd habebant quinque panes, & duos piſces, multiplicauit vtrunque, & dedit ſaturitatem tam piſcium, quam panis: ſi autem non fuiſſent tunc piſces, ſed habuiſſent diſcipuli ſolos panes, non dediſſet

B Chriſtus turbis, niſi ſolos panes, licet etiam potuiſſet dare piſces, nunc tamen habebant diſcipuli duos piſces, qui non ſufficerent tantæ multitudini, & ſic manerent inutiles, quia non comederentur tempore huius neceſſitatis, vel ſi aliquis comederet de eis eſſet locus inuidendi, cum quibuſdam eſſet cibus opulentior, quàm aliis, & delicatior, quod non expediebat. Si autem habuiſſent diſcipuli nunc panes, & non piſces, multiplicaſſet Chriſtus ſolos panes, quia ad neceſſitatem ſimpliciter ſufficiebant panes, ſic patet in deſerto quando Deus dabat Iudæis cibos miraculoſe: nam ſolum manna dabat, quod erat loco panis, & ita vocatur panis in ſcriptura, Exodi 16. Mane ſaturabimini panibus, & Pſal.

C 77. Vocatur panis Angelorum, ſcilicet, panem Angelorum manducauit homo. Erat namque album manna in modum farinæ, & formabantur de eo tortulæ, ſicut panes de farina, Numeri 11.

Secundo non ſtat comparatio, quia licet nec piſces, nec vinum ſint ſimpliciter de neceſſitate ſuſtentationis, tamen magis neceſſarium iudicant homines habere aliquos cibos cum pane, quàm habere vinum: nam ſi vinum conſideretur ſolum vt potus, eſt magis neceſſarium vinum, quàm piſces, & carnes, & tamen tunc aqua ſupplet nomen, & locum vini, quia potus eſt. Si autem conſideretur vinum, vt eſt vinum, id eſt, quia ſuaue, & confortans, magis ſunt neceſſarii cibi, quàm vinum: potius enim homines

D eligunt habere in cibo panem, & carnes, vel piſces, & aquam, quam habere panem, & vinum ſolum, & ita Chriſtus præbuit panem, & piſces, cum iam aquam haberent in loco, & non dedit vinum.

Tertio, quia etiam in miraculoſis cibationibus magis Deus prouidet homini de carnibus, & piſcibus, quàm de vino: nam Deus legitur aliquando dediſſe Iudæis carnes in deſerto, ſcilicet, Exodi 16. quando dedit manna a principio: nam dixit Moyſes. Veſpere dabit vobis Dominus carnes, & mane comedetis panes in ſaturitate, & tunc in veſpere aſcendit coturnix, & operuit caſtra, & de illis comederunt ad ſaturitatem. Iterum etiam Deus dedit Iudæis carnes in deſerto in ſepulchris concupi-

E ſcentiæ: nam fecit aſcendere coturnices, & habuit populus cibos de illis vſque ad menſem, & plus, Numeri vndecimo. Et tamen nunquàm dedit vinum in deſerto, ſic etiam cum Deus voluit paſcere miraculoſe Eliam Prophetam tempore famis, dicitur quòd corui mandato Dei ferebant ei panem, & carnes mane, & iterum panem, & carnes veſpere, 3. Regum decimoſeptimo. Tamen vinum nunquàm ferebant, ſed dicitur ibi quòd bibebat de torrente. Et intantum Deus nunquàm voluit miraculoſe dare vinum, licet poſſet, quòd deſiccato torrente Carith Deus non miſit vltra panem, & carnes Eliæ, per coruos, ſed receſſit inde iubens, quòd iret ad viduam Sareptanam, quę eum paſceret, & tñ ſi Deus a principio

non daret Eliæ vinum, quia habebat aquam de torrente, ſaltem poſtquàm deſiccatus eſt torrens, poterat mittere ei panem, & carnes, & vinum, & tamen noluit, quia potius miſit eum inde non dans ei vltra carnes neque panem, ergo Deus noluit vnquã vinum miraculoſe dare ad ſuſtentationem.

Quarto quia homines magis volunt carnes, vel piſces cum pane, & aqua, quàm panem, & vinum ſolum, & potius conqueruntur pro defectu carnium, & piſcium, quàm pro defectu vini exiſtente aqua, ſic patet de Iudæis in deſerto, quia ſemel conqueſti ſunt valde pro defectu carnium, & piſcium, & aliorum ciborum, Nume. 11. Vbi populus ſedebat flens, & dicebat, quis dabit nobis ad veſcendum carnes, recordamur piſcium quos comedebamus in Aegypto gratis, in mentem nobis veniunt cucumeres, & pepones, porrique, cepe, & allia: anima noſtra arida eſt, nihilque vident oculi noſtri, niſi man & tamen nunquã leguntur petiuiſſe vinum, nec conqueſti pro illo, & conquerebantur pro portis, cepis, & alliis, & cucumeribus: ergo potius volebant quoſcunque cibos alios cum pane, & vt non eſſet ſicca comeſtio, cum aqua, quàm panem, & vinum ſolum. Et ſic Chriſtus potius dedit turbis piſces, quàm vinum.

An Chriſtus dedit turbis apparamenta menſæ, cum dedit eis cibum. Quæſt. XCIII.

QVAERETVR an Chriſtus nunc dedit iſtis apparamenta menſæ, ſ. mappas, & gauſape, cæteraque huiuſmodi. Dicendum ꝙ non, quia diſcipuli Chriſti non habebant talia, maxime pro tanta multitudine, & diſcumbente in tot partibus: nam iuſſi ſunt diſcumbere per contubernia, per centenos, & quinquagenos, Marci 6 & Lucæ 9. Ideo oportebat, quòd Chriſtus miraculoſe mappas, & reliqua vtenſilia menſæ produceret, & tamen non decebat, quia miracula non fiunt, niſi pro neceſſitate. iſta autem apparamenta menſarum non ſunt ſimpliciter neceſſaria, ſed ſolum ad decorem, & honeſtatem, propter conſuetudinem humanam. Chriſtus autem prouidebat hic neceſſitati turbarum, ideo talia non produxit, ſed ſuper planum cibus iſte poſitus eſt, maxime quia apparatus menſæ, & vaſorum, fit pro rebus liquidis, & humidis, quæ non poſſunt contineri, niſi in vaſis, quia effunderentur, vel ſi non effunduntur contrahunt immunditiam, quæ autem arida ſunt, vt panis non effunduntur, nec immunditiam contrahunt, & tamen in iſto conuiuio nihil liquidum miniſtratum eſt, quia non fuit datum vinum, neque brodia, aut confectiones aliquæ humidæ, ſed panes, & piſces, qui aridi erant cum portarentur in via, ideo non erat opus apparamenta, & vtenſilia menſæ habere, licet fuiſſet pulchrum, & honeſtius, & tamen talibus neceſſitatibus non ſubuenitur per miraculum, ſed illæ quæ ſunt ſimpliciter neceſſitates.

Quare ſit hic mentio de fœno. Et quòd iacentes comedere erat antiqua conſuetudo. Quæſt. XCIIII.

QVAERETVR, quare ſit mentio hic de fęno: nam dicitur quòd diſcubuerunt ſuper fęnum. Dicendum, quòd neceſſe eſt, quòd ad aliquem finem ponatur, quia aliàs non exprimeretur: maxime quia tres Euangeliſtæ hoc expreſſerunt, hic enim dicitur, quòd iuſſit turbam diſcumbere ſupra fœnum, & Marci 6. dicitur, quòd fecerunt accumbere omnes ſupra viride fęnum, & Ioan. 6. dicitur, quòd erat fęnum multum in loco. Et dicendum, quòd hoc fuit tactum. Primo ad oſtendendum locum conue-

F nientem diſcumbendi: nam ſecundum conſuetudinem antiquam homines comedebant iacentes. Sic dicit Alchinus ad literam, homines diſcumbere dicimus iacendo comedere more antiquo, & tamẽ ſi eſſet terra dura, non eſſet conueniens locus, tum quia iacerent in duro, tum quia pollüerentur veſtes puluere, ideo dicitur, ꝙ iacebant ſuper fœnum. & vt videatur, ꝙ molliter cubabant, dicitur Ioan 6. ꝙ erat fœnũ multum in loco. Secundo, & principaliter fuit propter ſupplementum apparatus menſæ [illegible] non habebant mappas, & gauſape hic, & alia menſæ apparamenta, vt dictum eſt præcedenti quæſtio. & quia panis, & piſces fracti, & comminuti non ponerentur honeſte ſuper pulüerem, vel pauimentum, oſtenditur
G quòd erant ibi herbæ mundæ, ſuper quas ponerentur, quia fœnum multum erat in loco, Ioan. 6. Et ſic nihil pulueris eſſe poſſet, quia cum iacerent homines ſuper fœnum, complanarent illud, & quia multum erat, redderet quandam ſuperficiem planam, & gratam. Et quia adhuc exiſtente fœno ſi illud eſſet ſiccum frangeretur, vel aliquæ immunditiæ ex eo reſultarent, & commiſcerentur cibo, Marcus qui diligentius ſolet iſta annotare, dixit quòd erat fœnum viride, & accubuit turba ſupra fœnum viride. Et vt videatur, ꝙ fęnum poterat eſſe viride ex qualitate temporis, exprimitur conditio temporis, Ioan 6. Quia dicitur, erat autem proximũ Paſcha dies feſtus Iudæorum, & tamen Paſcha Iudeorum eſt in Martio, quan-
H do in terra illa eſt omnis herba virens, & alta, & ideo ſcriptura vocat illum menſem in quo eſt Paſcha menſem nouorum, vel primitiuorum, Deuteronom. 16. & Leuitici 23. & Exodi 12. & 13. Sic dicit Theophilus, erat fœnum in loco, ideſt, herba viridis. Erat enim Paſcha, quod in primo menſe veris perficiebatur, & ita eſſet cibus ſuper fœnum viride complanatum, quod reddebat locum menſæ, ſic patet Marci 6. vbi dicitur, quòd viri diſcubuerunt ſuper viride fœnum, & appoſuerunt ante eos panes, & piſces, ſcilicet, ſuper fœnum, ſicut ipſi iacebant in fœno. Iſta menſa aliqualiter honeſta erat, licet non eſſet alicuius apparatus, & ideo vilis, vel deſpecta dici poteſt a nobis, qui apparatibus menſarum vtimur. Sic dicit Chryſoſto.
I Diſcamus autem hic qui voluptati attendimus, quæ comedebant mirabiles illi viri, & magni, & quantitatem eorum, quæ inferebantur, & vilitatem menſæ. Tertio fuit hoc dictum propter reliquias ciborum, quia iuſſit Chriſtus colligi fragmenta, quæ ſuperauerant ne perirent, & tamen non poterant colligi, niſi reſeruarentur, vel manerent in aliquo loco mundo, quando ea collegerunt, ideo dicitur, quòd erat fœnum viride in quo comederunt, & ibi manſerunt reliquiæ quæ collectæ ſunt.

Quare Chriſtus accipiens panem aſpexit in cœlum. Quæſt. XCV.

K QVAERETVR, quare Chriſtus accipiens panes, aſpexit in cœlum. Dicendum, quòd in vtraque ſaturatione turbarum, Chriſtus aſpexit in cœlum, & benedixit. De prima omnes Euangeliſtæ hoc expreſſerunt, vt patet hic, & Marci ſexto, & Lucæ nono, & Ioan. ſexto. De ſecunda non curauerunt tam aperte exprimere Euangeliſtæ, ſolum enim dixerunt, quòd benedixit, & fregit, vt patet ſequenti cap. & Marci 8. Satis tamen præſupponendum eſt, quòd ſicut in prima aſpexent in cęlũ, ita in ſecunda, cum etiam exprimatur, ꝙ benedixerit, & fregerit, ſicut in prima, ſed quia nõ erat neceſſariũ idem ſemper repetere quaſi præſupponeretur, nõ repetiuerũt illud. Aſpexit aũt in cœlum propter multa.

Primo

Primo vt oſtendatur, quòd miraculum iſtud a Deo venit, ſicut enim, quòd Iſraelitæ in deſerto paſti fuerint, prouenit eis a Deo, qui dedit illis mãna de cœlo Exo. 16. & Deuter. 8. Ita & nunc licet panis, qui frangebatur in terra eſſet de cœlo, expectabatur miraculum multiplicationis, & quia Deus in cœlis habitare putatur a populo, aſpexit Chriſtus in cœlum. Secundo fuit, quia Chriſtus in hoc miraculo voluit ſe oſtẽdere æqualem Deo patri: nam & ipſe Deus erat, & ab illo erat, & vt videretur ab illo procedere, ſicut omnia habuerat ab eo per generationem: ita nunc oſtendit, quòd ab illo ſit virtus huius miraculi. Sic dicit Chryſo. quare aſpexit in cœlum, & benedixit, oportebat nãque credi de eo quoniam a patre eſt, & quoniam ei æqualis eſt, æqualitatem autem oſtendit cũ poterat omnia facere. a patre autem eſſe ſe monſtrabat per hoc, quod ad ipſum referens faciebat inuocans eum ad ea, quæ fiebant. Tertio fuit ad exemplum, ſcilicet, vt nos expectemus ſuſtentationem noſtram quæ eſt per cibum, a Deo habere: nam ab eo panis quotidianus petẽdus eſt ſupra 6. Panem noſtrũ quotidianum da nobis hodie, & ad oſtendendũ iſtud deſiderium debemus oculos noſtros ad Deum dirigere quaſi ab eo ſuſcepturi quod petimus, & cum in omnibus debeamus oculos noſtros attollere ad Deũ Pſalmos 122. Scilicet, ſicut oculi ancillæ in manibus dominæ ſuæ, ita oculi noſtri ad Dominum Deum noſtrum, donec miſereatur noſtri, potiſſime tamen in petitione cibi corporalis: ideo dicitur Pſal. 144. oculi omnium in te ſperant Domine, & tu das eſcas illis in tempore opportuno, & quia Deus ad quem reſpicimus eſt in cœlis ſupra 5. & 6. cap. debemus oculos in cœlum erigere Pſal. 122. Ad te leuaui oculos meos qui habitas in cœlis.

Quare Chriſtus aliquando facturus miracula aſpicit in cœlum, & aliquando non aſpiciebat. Sic aliquando inuocabat Deum, aliquando non: & quomodo oſtendebat ſe a Deo eſſe, vel Deum eſſe. Vnde in ſuis miraculis tria intendebat. Et multa propter aſtantes faciebat, quæ neceſſaria non erant.

Quæſt. XCVI.

QVAERETVR quare Chriſtus aliquando facturus miracula aſpicit in cœlum quaſi petens aliquid a patre, interdum autem nõ aſpicit, ſed cum poteſtate loquitur, & facit quaſi nihil ab alio ſuſcipiens. Dicendum, quod Chriſtus erat Deus, & ex hoc æqualis patri, & volebat ſe oſtendere æqualem illi, vt non crederetur eſſe minor ſiue creatura ſicut aliqui hæretici, id eſt, Arriani putauerunt, & ideo volebat interdum operari in poteſtate nihil petens nec in cœlum inſpiciens quaſi nõ egeat alieno, & extrinſeco adiutorio ad faciendum miracula, cum ſit naturale ei poſſe facere miracula. Rurſus autem Chriſtus erat Deus a patre genitus, & quidquid habet per generationem, & proceſſionem ab illo habet, per quam omnia quæ habet pater, communicata ſunt filio, & ideo vt oſtendat ſe a patre eſſe, & ab illo habere, quæ habet non quidem de nouo accipiens, ſed per generationem æternam habens, aſpicit in cœlum, vel patrẽ inuocat quaſi ab illo veniat. Sic dicit Chry. oportebat credi quoniam a patre eſt, & quoniam ei æqualis eſt, æqualitatem autem demonſtrabat cum poterat omnia facere, a patre autem ſe monſtrabat eſſe per hoc, quòd ad ipſum referens omnia faciebat inuocans eum ad ea, quæ fiebant, & ideo vt vtrunque oſtẽdat nunc quidem cum poteſtate, nunc autem orans miracula facit. Sed tunc eſt dubium quare potius in iſtis quàm in illis Chriſtus eleuabat oculos in cœlum vel orabat. Aliqui dicunt, quòd Chriſtus tenebat

A hanc regulam, quòd in magnis miraculis, vt oſtenderet plenitudinẽ poteſtatis ſuæ faciebat ex imperio, & non inuocans Deum. In paruis autem miraculis Deum inuocabat, vt per hoc oſtenderet ſe ab illo eſſe, id eſt, ſe eſſe filium Dei patris, & quia ſi in minimis non inuocaret Deum, nec aſpiceret in cœlum, in maximis autem aſpiceret, & inuocaret, putaretur, quòd ad iſta minora haberet poteſtatem, ideo neminem inuocaret: ad maiora autem non poſſet niſi ab alio adiutus, ideo faciebat e contrario, quia in maximis non inuocabat quaſi nemine extrinſeco indigeret, in minoribus autem inuocabat, & tunc non erat ſuſpitio, quòd ex impotentia ageret, cum in maioribus nõ egeret adiutore, & oſtendebat ſe a Deo eſſe, quia illũ B inuocabat, & ad illum reſpiciebat. Sic dicit Chryſo. ſuper Mat. ſcilicet, conſiderandum, quòd in minoribus quidem reſpicit in cœlum, in maioribus autem cum poteſtate omnia facit, quando enim peccata dimiſit, mortuos ſuſcitauit, mare refrænauit, occulta cordium redarguit, oculos condidit cæci nati quæ ſolius Dei ſunt, nequaquam videtur orans: quando autem panes multiplicari fecit, quod his omnibus minus eſt, tunc reſpexit in cœlum, quoniam, & in minoribus non aliunde virtutem habet quàm a patre.

Sed obijcietur, quòd etiam in maximis orabat, & aſpiciebat in cœlum: nam ſuſcitare mortuos erat de maximis, & tamen quando ſuſcitauit Lazarum quatriduanum eleuatis oculis in cœlum orauit Ioan. 11. C Scilicet, Ieſus autem eleuans ſurſum oculos dixit, pater gratias ago tibi quoniam audiuiſti me.

Dicendum, quòd verum eſt, quòd vt communiter in magnis miraculis Chriſtus non inuocabat Deum neque aſpiciebat in cœlũ. Pro quo ſciendum, quòd Chriſtus in miraculis ſuis tria intendebat, ſcilicet, oſtendere ſe eſſe Deũ, & quòd erat a Deo, & opera ſua a Deo proueniebant, & per opera ſua nos inſtruere in moribus: præcipuum autem erat, quòd ipſe eſſet Deus: nam ſiquis de Chriſto crederet ſemel, quòd eſſet Deus, vel æqualis Deo in poteſtate, facile erat credi, quòd eſſet filius Dei: nam maxime difficultatis erat poſſe credi Deum eſſe eum qui homo verus erat, & ita videbatur. Et ob hoc per opera ſua iſtud maxime perſuadere voluit, & D ſi interdum accideret, quòd hæc tria non poſſent ex eodem facto perſuaderi, ſed potius vbi vnum oſtenderetur infirmaretur alterum, volebat Chriſtus potius oſtendere ſe eſſe Deum quàm cætera, & quia non poterat oſtendere ſe eſſe Deum niſi per maximam poteſtatem quam ex ſeipſo haberet, & non ex altero, cũ Deus ſit maximæ poteſtatis, & non habeat aliũ priorem a quo accipiat, faciebat Chriſtus miracula maximæ poteſtatis, & non inuocabat Deum. & ſic licet nõ oſtenderet per hoc ſe eſſe a Deo, oſtendebat tamen ſe vel eſſe Deum, vel Deo æqualem, & hoc ante omnia voluit oſtendere, quia hoc ſuppoſito, quidquid vellet poſſet de ipſo faciliter credi, ad hoc autem erant duo neceſſaria. Primum erat, quòd prima miracula, quæ E Chriſtus faceret, non faceret inuocando aliquem, ſed ex imperio. Secundo, quòd poſtea, vt communiter in omnibus miraculis maximis non operaretur inuocando, ſed ex poteſtate. De primo patet, quia ſi a principio Chriſtus faceret miracula inuocando, putaretur quòd non erat ipſe Deus, ſed Deum inuocabat, qui miracula faceret ſicut Prophetæ faciebant, & ſi hoc ſemel de ipſo crederetur: poſtea eſſet difficile perſuaderi, quòd faceret miracula ex propria poteſtate, & ideo Chriſtus a principio omnia miracula faciebat ſine inuocatione, vt patet in conuerſione aquæ in vinum: nam illud fuit primum ſignum, quod fecit coram diſcipulis ſuis Ioan 2 & tamen ibi non inuocauit Deũ, & ita in ſanatione leproſi ſupra 8. Et in alijs quæ a princi-

pio

pio faciebat ſupra 4. Vbi multa miracula fecit euitando multitudinem languentium. Secundum etiam patet, ſcilicet quod maxima miracula non faciebat inuocando Deum a principio miraculorum, ſiue in proceſſu, vel fine, non inuocabat in maximis miraculis, vt putaretur quòd in ſeipſo haberet maximã poteſtatem, & non oporteret ab extrinſeco illam petere, & quia iſtud erat de præcipua intentione Chriſti, vt communiter in omnibus miraculis ſuis hoc inuenitur, quod ſine inuocatione facit. Hoc autem probato, vel ſuppoſito, quia facile erat quæcũque alia perſuaderi, non indigebat Chriſtus multis miraculis ad oſtendendum alia. & ideo licet ad oſtendendum ſe eſſe a patre, & ab illo recepiſſe eſſe, & omnem virtutem per generationem, neceſſe eſſet, quòd faceret aliqua miracula inuocando patrem: tamen pauca fuerunt neceſſaria. ideo raro ſic miracula fecit, ſicut nũc, & in ſuſcitatione Lazari Ioann. 11. In alijs vero quaſi nunquam, & per hoc etiam ſimul nos inſtruebat a Deo debere expectare bona noſtra, cum ipſe, qui filius Dei eſſet, a Deo patre petebat exaudiri. Si autem Chriſtus principaliter intẽderet in miraculis ſuis eruditionem noſtram, deberet omnia facere orando, vt inſtrueret nos in omnibus a Deo opem petere, & ad ipſum recurrere, & tamen in paucis hoc fecit, quia principalius oſtẽdere volebat ſe habere in ſeipſo maximam poteſtatem nõ ſuſceptam ab extrinſeco, quod oſtendere nunquam potuiſſet, ſi omnia miracula faceret Deum inuocans.

Etiam ſi principaliter intenderet ſe a Deo exiuiſſe, & ab eo habere poteſtatem in omnibus miraculis oſtenderet hoc, ſcilicet, omnia faciens inuocando patrem, & tamen non faciebat omnia, ergo vt communiter faciebat ſine inuocatione, quia principaliter volebat oſtendere ſe habere poteſtatẽ in ſeipſo. Quod autem oſtenderet ſe eſſe a Deo, vel nos inſtrueret per miracula, minus principale erat: ideo raro inuocando Deum faciebat miracula. Cum autem dicitur de ſuſcitatione Lazari, quæ fuit de maximis miraculis.

Dicendum vno modo, quod Chriſtus in hoc genere miraculi fecerat alia ſine inuocatione per quæ apparebat, quòd ille in ſeipſo haberet poteſtatem, & non reciperet de nouo ab aliquo extrinſeco: nam ſuſcitauerat filiam Archiſynagogi ſupra 9. & Mat. 5. Et Luc. 8. Et non inuocauerat ibi Deum, ſed ſolum tenuit puellam per manum, & dixit, puella tibi dico ſurge: ita iterum etiam ſuſcitauit coram toto populo filium viduæ in Naym qui ferebatur ad ſepeliendum dicens, adoleſcens tibi dico ſurge Luc. 7. Et ideo licet nunc inuocaret patrem in ſuſcitatione iſta, non cauſaretur ſuſpitio contra eum, quòd indiguiſſet auxilio alieno, cum alia duo æqualia egiſſet, in quibus neminem inuocaſſet. Si tamen iſtud fuiſſet primum miraculum ſuſcitationis, Chriſtus nullo modo inuocaſſet patrem.

Secundo poteſt dici, quòd Chriſtus egit nunc principaliter propter aſtantes, quia Chriſtus cognoſcebat

K corda hominum, & ſciebat quomodo, & quid opus eſſet eis, ſicut dicitur Ioan. 2. Ipſe enim ſciebat quid erat in homine, & quia quando ſuſcitauit Lazarum erant aliqui præſentes, qui dubitabant valde de Chriſto an a Deo veniſſet, voluit oſtendere, quòd a Deo venerat, & ad hoc petiuit a patre ſe exaudiri. Quòd autem hac intentione faceret patet Ioan. 11. Vbi ponitur iſtud miraculum cum dicitur: Ieſus autem eleuatis ſurſum oculos dixit: pater gratias ago tibi, quoniam audiuiſti me, ego autem ſciebam, quia ſemper me audis, ſed propter populum, qui circunſtat dixi, vt credant, quia tu me miſiſti. hoc autem rationabile fuit pro tunc fieri, quia paulo ante hoc multi de

F Chriſto dubitauerant, aut dubitare ſe oſtenderant an eſſet a Deo, vt Ioan. 9. Dixerunt Pharisæi non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. Et quia nunc quando ſuſcitauit Lazarum erant præſentes aliqui Phariſæorum, vel diſcipuli, aut amici eorum, ad euitandum illam calumniam quam Chriſto obijciebant, voluit oſtendere quòd a Deo erat, & ad hoc orauit ad patrem, patet Ioan. 11. Scilicet, multi ex Iudæis, qui venerant ad Mariam, & viderant quæ fecit, ſcilicet, quòd ſuſcitauit Lazarum, crediderunt in eum, quidam autem ex ipſis abierũt ad Phariſæos, & dixerũt eis, quæ fecit Ieſus: propter iſtos ergo Chriſtus orauit ad patrem, & ita Chriſtus ſæpe faciebat aliqua propter aſtantes, quæ aliàs non erant neceſſaria,

G ſic patet Ioan. 12. Quando aſtantibus multis Iudæorum, & gentilium Chriſtus orauit dicens, pater clarifica nomen tuum, & tunc venit vox de cœlo dicens, clarificaui, & iterum clarificabo, turba enim, quæ aſtabat, & audiebat, dicebat tonitruum factum eſſe: alij vero dicebant, Angelus ei locutus eſt, & ſequitur, reſpondit Ieſus, & dixit eis: non propter me hæc vox venit, ſed propter vos. Quòd autem oculos erexit in cœlum quando panes multiplicauit, fuit præcipue ad oſtendendum, quòd nos a Deo petere debeamus ſuſtentationem temporalem, & ab ipſo, & non aliunde ipſam expectare. Sic dicit Chryſoſto. erudit nos non prius tangere menſam donec gratias egerimus ei, qui cibum dat nobis, propter hoc, & in cœlum

H reſpicit. Et quia nullum miraculum eſt in quo magis poſſemus doceri gratias agere pro ſuſtentatione temporali, & illam a Deo expectare quàm in hoc, voluit Chriſtus ſpecialiter in hoc gratias agere, & oculos in cœlum erigere, & ob hoc omnes Euangeliſtæ tetigerunt, quòd Chriſtus aſpexit in cœlum; quando panes accepit. Sic dicit Chryſoſto. aliorum enim ſignorum multa exempla habebant.

Quare Chriſtus benedixit panes quando fregit. Et quòd menſa eſt ſemper benedicenda exemplo Chriſti.

Quæſt. XCVII.

I QVAERETVR quare Chriſtus benedixit panes quando fregit. Dici poteſt vno modo, quòd per iſtam benedictionem data eſt pani virtus aliqua, ſcilicet, vt multiplicaretur: ſicut enim ad verba conſecrationis panis tranſit in corpus Chriſti, & ideo verba illa proferuntur, vt fiat illa conuerſio: ita Chriſtus nunc forte dixit iſta, quia dicendo conferebat virtutem pani, non quidem virtutem aliquam actiuam pani per quam multiplicaretur panis, quia talis actiua virtus non eſt niſi diuina, & non eſt alicui rei communicabilis, ſed contulit Chriſtus pani quod multiplicaretur, per verba quidem illud deſignando, ſed per ſeipſum efficiendo.

Secundo fuit, quia iſta benedictio fuit per modum orationis, & voluit coram turba orare, vt videret tur-

K ba, quòd a Deo illud veniebat, vt tolleretur ſuſpitio. Sic dicit Chryſoſtomus, adhuc quia turba multa erat præſens, & oportebat eis ſuaderi, quòd ſecundum voluntatem Dei aduenerat, & ideo cum occulte aliquod miraculum faciebat non orabat, ſed coram multis orabat, vt crederent, quod non eſſet Deo contrarius.

Tertio fuit ad tribuendum exemplum, vt nos Deo gratias agamus pro corporali cibo, & cum ad menſam accedimus, benedicamus Deum, & propter hoc potius in iſto miraculo benedixit, & gratias egit quam in alijs, non enim inuenitur in aliquo benedixiſſe niſi in hoc: nam ſi aliquando facturus miraculum gratias egit, vel orauit ſicut in ſuſcitatione Lazari Ioannis

nis 11. tamen nunquam benedixiſſe in miraculis inuenitur, nunc autem benedixit, vt per hoc oſtendat nobis, quòd Deum benedicere debemus quando cibos ſumimus. Sic dicit Cyrillus hoc diſpenſatiue pro nobis fecit, vt diſcamus vt in principio menſæ cum frangere debemus panem debemus Deo offerre, & elicere ſuper ipſum benedictionem ſupernam.

Quarto fuit, quia per benedictionem eleuatur deſiderium noſtrum in Deum cui benedicimus, & quia in ſuſtentatione temporali debemus habere oculum ad ipſum, ſcilicet, vt expectemus ab eo illam recipere, & non ab alio: conueniens fuit, quòd benediceret, & etiam ſic nos benedicamus. Sic dicit Theophilus, intuetur autem cœlos, vt nos inſtrueret a B Deo petere eſcam, & nõ a diabolo, ſic etiam faciunt illi, qui alienis iniuſte laboribus nutriuntur.

Quis fuit modus benedicendi quem Chriſtus fecit ſuper panes. Et quòd in verbis demonſtratiuis ſignificantibus aliquid eſſe, vel fieri non eſt gratiarum actio. Quæſt. XCVIII.

QVAERITVR quæ fuerunt verba benedictionis iſtius Chriſti, vel quis fuit modus benedicendi. Aliqui dicunt, quòd fuit modus benedictionis per demonſtrationem, ſcilicet, quod illa verba oſtenderent aliquid fieri in pane illo, & piſcibus, ſicut eſt in verbis conſecrationis, ſcilicet, Hoc C eſt corpus meum. Et patet hoc, quia etiam ibi Chriſtus dicitur benedixiſſe infra 26. Scilicet, cœnantibus illis accepit Ieſus panem, & benedixit, & fregit, & ait: hoc eſt corpus meum.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd iſta benedictio fuit ſolum quædam gratiarum actio Deo facta, quia dabat ſaturitatem panis hominibus, vel quia audiebat Chriſtum in hoc miraculo, ſicut in ſuſcitatione Lazari dixit, pater gratias ago tibi, quia audiuiſti me. Et hoc patet, quia Ioan. 6. Vbi ponitur hoc miraculum dicitur, accepit panes Ieſus, & cum gratias egiſſet diſtribuit, ergo illa benedictio nihil aliud erat quã quædam gratiarum actio.

Sed obiicietur, quia etiam benedictio in verbis de- D monſtratiuis ſignificantibus aliquid fieri vocatur gratiarum actio, ſic vocatur infra 26. & Mar. 14. In conſecratione ſuper calicem cum dicitur, & accipiens calicem gratias egit, & dedit illis dicens, hic eſt calix, & ſic forma conſecrationis vocatur hic gratiarum actio.

Dicendum, quòd proprie in verbis demonſtratiuis ſignificantibus aliquid eſſe, vel fieri non eſt gratiarum actio: vnde quando Chriſtus dicitur gratias egiſſe, non conſtat determinate an illa gratiarum actio ſit in illis verbis conſecrationis, quæ exprimunt euangeliſtæ, vel in aliquibus aliis, quæ ſubticent, & ideo hic potius credendum eſt, quod ſit proprie gratiarum actio pro beneficio ſuſtentationis humanæ, vel E iſtius miraculi quod Chriſtus nunc faciebat, & quo humanitas ſua honorabatur concedente tota deitate, quàm quòd ſint aliqua verba demonſtratiua.

Secundo patet, quia non erat conueniens, aut neceſſarium nunc proferri aliqua verba demonſtratiua, quia illa ſunt verba ad efficiendum, quia Chriſtus non efficit aliquid mediante verbo, ſed per voluntatem ſuam omnipotẽtem, & diuinam. Quod autem in conſecratione corporis, & ſanguinis ſui protulerit verba demonſtratiua, non fuit hoc quaſi illa forma conſecrandi eſſet ſibi neceſſaria, cum ſine verbis poſſet conſecrare tacendo, ſicut, & nunc quotidie facit in conſecrationibus noſtris, ſed protulit illa verba, vt

A daret ea nobis in formam conſecrandi, cum ſine verbo ſacerdos nihil conſecret, & eo proferente verba ſummus ſacerdos, id eſt, Chriſtus effectum cauſat conuertendo panem, & vinum, vt dicit Euſebius Emiſſenus, & quarto Sententiarum, diſtinctione nona, & tamen nunc volebat nobis Chriſtus dare exemplum ſic faciendi, cum nos multiplicare panes nunquam deberemus, ergo non protulit verba demonſtratiua, quæ non erant ad exẽplũ, ſed verba ptinentia ad gratiarũ actiones, quæ eſſent nobis in exemplum agendi gratias cum manducaremus.

Quare benedictio menſæ ſit facienda, & qui tenentur ad illam. Et poſt ſalutem animæ nihil eſt magis neceſſarium, quàm vitæ ſuſtentatio. Quæſt. XCIX.

QVAERITVR de benedictione menſæ quare ſit facienda, & qui teneantur ad illam. Dicendum, quòd menſa benedicenda eſt. Primo quia pro ſuſtentatione corporali, quæ in menſa apponitur. Chriſtus præcepto ſuaſit ad Deum orandum eſſe, & non ſemel quidem, ſed quotidie, & quoties cibum ſumimus, toties pro hoc ad Deum oremus, ſupra 6. & Luc. 11. Scilicet, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie, & per ly hodie ſignificatur omne tempus in quo cibus corporalis nobis neceſſarius eſt, quia toties illum a Deo expectare, & petere debemus.

C Secundo quia Chriſtus hoc exemplo ſuo agẽdum eſſe admonuit: nam ipſe quoties cibum ſumeret, gratias agebat, vt colligitur in hac vice. Ioan. 6. Et ita in aliis vicibus, hoc autem non propter ſe faciebat, quia ipſemet erat, qui dat eſcam omni carni, Pſal. 136. Sed vt nos exemplo ſuo ad hoc traheret, quia tota actio ſua erat inſtructio noſtra.

Tertio quia ſacri Doctores ex exemplo Chriſti nobis hoc agendum ſuadent. Sic dicit Theophilus, intuetur autem Chriſtus cœlum, vt nos inſtrueret a Deo patre eſcã, & non a diabolo petendum: ſicut faciunt illi, qui iniuſte alienis laboribus nutriuntur. Sic etiam dicit Cyrillus, hoc diſpenſatiue pro nobis facit, vt diſcamus, quod & in principio menſæ quando frã- D gere debemus panem debemus Deo offerre, & elicere ſuper ipſum benedictionem ſupernam. Sic etiam dicit Chry. hic orat gratias agens, vt oſtendat eos, qui comeſtionem incipiunt, gratias agere oportere Deo.

Quarto propter nimiam neceſſitatem, quia nihil magis nobis neceſſarium eſt hic manentibus quàm cibus, & potus, cum per iſta conſeruetur vita noſtra, & quia quanto aliqua res eſt nobis magis neceſſaria, tanto magis pro ea orare debemus, cum poſt ſalutem animæ nihil ſit magis neceſſarium quàm ſuſtentatio corporalis, erit multum pro ea orandum, & ita Chriſtus in oratione ſua in qua poſuit numerum rerum petendarum, & ordinem earum, poſt petitiones ſpirituales immediate ſubiunxit de corporali ſu- E ſtentatione dicens, panem noſtrum quotidianum da nobis hodie.

Quinto propter nimium periculum, quia res iſtæ, quæ nobis ad ſuſtentationem corporis tribuuntur, ſunt in magno periculo, eo quòd per pluuias, & calores moderatos producit terra omnia hæc, & aduentus, & caſus pluuiarum non proueniunt ex neceſſitate ſicut ortus, & occaſus ſolis, ſed magis ex quodam beneficio, licet natura ad hoc aliquid conferat, & interdum ſubtrahuntur nobis propter iniquitates, & ſequitur fames, quòd ergo euadamus iſtud periculum valde orandum eſt.

Sexto quia quanto aliquid eſt magis gratuite donatum, tanto maiores gratiarum actiones pro eo exhibendæ

hibendæ ſunt, & tamen caſus pluuiarum per quem F
ſuſtentamur, ſcilicet, quia terra producit cibos, eſt ex gratuito dono Dei ſine meritis noſtris: immo etiã ſi nos demereamur, ſic patet ſupra 5. Scilicet, quod Deus facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos, & malos, & pluit ſuper iuſtos, & peccatores: & per hoc Deus maxime tradit notitiam nobis de ſeipſo, ſcilicet, quia tale beneficium nutritionis ſemper nobis dat, ſic patet Actuum decimoquarto. Vbi Apoſtolus oſtendit, quòd Deus dedit cognitionem de ſeipſo omnibus gentibus, & in omni tempore dicens, nos mortales ſumus annunciantes vobis conuerti ab his vanis ad Deum viuum, qui fecit cœlum, & terram, & mare, & omnia quæ in eis ſunt, qui in præteritis generationibus dimiſit omnes gentes ingredi in vias G
ſuas, & quia non ſine teſtimonio ſemetipſum reliquit benefaciens de cœlo dans pluuias, & tempora fructifera, implens cibo, & lętitia corda veſtra.

Septimo, vt non efficiamur indigni hac ſuſtentatione temporali: nam licet Deus ex liberalitate concedat iſtud tam bonis quàm malis, tamen interdum ſubtrahit nobis hoc cum mali ſumus affligens nos fame, & cum conuertimur donat omnia abundanter, ſic patet Leuiti. 26. Vbi Iſraelitis bonis dicit Deus, ſi in præceptis meis ambulaueritis, & mandata mea cuſtodieritis, dabo vobis pluuias temporibus ſuis, & terra gignet ſemen ſuum, & pomis arbores replebũtur, & apprehendet meſſium tritura vindemiam, & vindemia occupabit ſementem, & comedetis pa- H
nem veſtrum in ſaturitate, & abſque pauore habitabitis in terra veſtra, comedetis vetuſtiſſima veterum, & vetera nouis ſuperuenientibus proijcietis. De malis autem Iſraelitis, dicitur eodem capitu. ſi non audieritis me neque audieritis omnia mandata mea, & ſpreueritis leges meas, viſitabo vos velociter in egeſtate, & ardore, qui conficiat oculos veſtros, & conſumat animas veſtras, fruſtra feretis ſementem, quæ ab hoſtibus deuorabitur, dabo vobis cœlum deſuper ſicut ferrum, & terram æneam, conſumetur incaſſum labor veſter, & terra non proferet germen, neque arbores poma præbebunt. ſic etiam Deuteronom. 28. Vbi benedictiones ponuntur cuſtodientibus legem, & maledictiones tranſgreſſoribus. Di- I
citur de bonis: aperiet Dominus Theſaurum ſuum optimum cœlum, vt pluuiam tribuat terræ tuæ tempore ſuo. De malis autem dicitur eodem capitu. mittet Dominus ſuper te famem, & eſuriem, ſit cœlum quod ſupra te eſt æneum, & terra quam calcas ferrea, det Dominus imbrem terræ puluerem, & de cœlo deſcendat ſuper te cinis, donec contereris. Et ita propter peccata populorum intantum Deus percuſſit terras fame ſiccitate, & ſterilitate, quòd inhabitabiles factæ ſunt Pſal. 106. Scilicet, poſuit flumina in deſertum, & exitus aquarum in ſitim, terram fructiferam in ſalſuginem a malitia inhabitantium in ea. e contrario autem pro bonis facit Deus, quòd terræ, quæ malæ erant bonæ reddantur, vt pa- K
tet ibidem, ſcilicet, poſuit deſertum in ſtagna aquarum, & terram ſine aqua in exitus aquarum. Vt ergo non efficiamur indigni hac temporali ſuſtentatione laborandum eſt, & quia nihil magis efficit hominem indignum beneficijs quàm ingratitudo ſuſceptorum: ideo agendum eſt ne ingrati ſimus, hoc autem efficitur per gratiarum actiones, ideo reddendæ ſunt gratiarum actiones, quæ fit in benedictione menſæ, ideo menſa benedicenda eſt.

Menſa quando benedicenda eſt, & quomodo, ſecundum Chriſti morem. Quæſt. C.

QVAERETVR de ipſo modo benedictionis menſæ. Dicendum, quòd menſa benedicenda eſt ante cibum, & poſt cibum ſumptum. Primo patet hoc ratione: nam ſicut in oratione ſunt quædam votiuæ, & quædam ad gratiarum actiones, ideſt, quædam ſunt quas facimus quando volumus aliquid obtinere, & vocantur votiuæ: aliquæ ſunt quas facimus poſtquam obtinuimus quod petebamus, & vocantur ad gratiarum actiones. Ita in menſa antequam ſumatur cibus eſt oratio quaſi votiua, vt ſicut quando petimus panem noſtrum quotidianum da nobis hodie. Sumpto autem cibo eſt oratio ad gratiarum actiones: vtraque tamen poteſt vocari ad gratiarum actiones: nam quando ad menſam ſedimus, iam a Deo cibum obtinuimus, & tamen quomodocunque vocetur oratio illa vtroque tempore orandum eſt. Secundo, & principaliter patet, quia exemplo Chriſti ad hoc incitamur: nam tam ante cibum, quàm poſt orabat.

De primo patet Ioannis ſexto, & hic, & Marci ſexto & Lucæ nono. Omnes enim dicunt, quòd nunc quando Chriſtus accepit panes benedixit aſpiciens in cœlum, & iſta benedictio fuit gratiarum actio, ſicut dicitur Ioannis ſexto. Accepit panes, & cum gratias egiſſet diſtribuit: & vocatur illa benedictio gratiarum actio. De benedictione poſt cœnam patet, quia infra vigeſimoſexto dicitur, & hymno dicto exierunt in montem oliueti, & eſt ibi hymnus benedictio menſæ, quia fit ibi mentio de eis, quæ Chriſtus fecerat in menſa, & tunc ſequitur quomodo ſurrexit a menſa, ſcilicet, hymno dicto, i. benedictione dicta, & etiam fit ibi mentio de benedictione ante menſam, quia quando Chriſtus accepit panem, & vinum dicitur, quòd benedixit, & quòd gratias egit, & quòd dedit diſcipulis ad manducandum.

De modo benedictionis dicendum, quòd Chriſtus docuit, quòd eſſet gratiarum actio, vt dicitur Ioannis ſexto, & infra vigeſimoſexto, quia tamen non eſt idem modus concipiendi gratias omnibus hominibus, non datur idem modus benedicendi, ſed cuilibet ſicut in mentem venit, & quoniam per benedictionem iſtam eleuamus cor noſtrum ad Deum a quo corporalis cibus petitur, & expectatur, quidam cõſueuerunt incipere ab illo verſu in quo oſtenditur expectatio noſtra a Deo pendens Pſal. 144. Oculi hominum in te ſperãt domine, in quo nominatur deſiderium, & ſpes, & quia ſpes non confundit ſequitur ibi quomodo Deus prouidet, ſcilicet, & tu das illis eſcam in tempore opportuno, & quia iſtud prouenit ex diuina largitate, ſequitur ibi aperis tu manum tuam, & quoniam Deo aperiente manum neceſſe eſt magnam prouenire abundantiam ſequitur, & imples omne animal benedictione, ideſt, complemento ſuſtentationis, ſic dicitur Pſal. 103. Omnia a te expectant, vt des illis eſcam in tempore, dante te illis colligent: aperiente te manum tuam, omnia implebuntur bonitate: auertente autem te faciem tuam turbabuntur: auferes ſpiritum eorum, & deficient, & in puluerem ſuum conuertentur.

Alij autem volunt in oratione, & gratiarum actione oſtendere Dei largitatem, qua dat nobis ſufficientiam, vt comedamus, & non eſuriamus, & dicunt illum verſum Pſalmo vigeſimoprimo, Scilicet, edent pauperes, & ſaturabuntur, & laudabunt Dominum. ſed quomodocunque Deus laudetur non differt, dum tamen laudetur: ideo quocunque modo quis voluerit, licet ei formare gratiarum actiones.

Qui tenentur ad gratiarum actiones in menſa. Et quòd laicis non eſt diffinitum quando gratias agere debeant pro cibo: ideo quando volunt, agere poſſunt. Et ad quid tenentur clerici. Quæſt. CI.

QVÆRETVR qui tenentur ad gratiarum actiones in menſa. Dicendum, quòd ſi accipiatur abſolute teneri ad gratiarum actiones pro cibo, nemo eſt, qui non teneatur ad eas, quia omnis homo recipit hoc beneficium, & quilibet poteſt agere aliquas gratiarum actiones: ideo quilibet tenetur.

Et tamen quo tempore teneatur, ſcilicet, an teneatur quotidie in quolibet cibo, ante cibum, & poſt cibum agere gratiarum actiones.

Dicendum, quòd non eſt generale, quia determinatio temporalis orandi, vel laudandi Deum, aut gratias agendi non prouenit de iure naturæ, ſicut prouenit ipſum orare, vel laudare, aut gratias agere, ideo vel manebit indeterminatum, vel proueniet determinatio ex præcepto legis Dei, vel Eccleſiaſticæ: non quidem ex lege Dei, quæ nulla tempora aſſignauit ad gratias agendum pro cibis, nec etiam ex lege Eccleſiaſtica, quæ etiam non diffinit aliquid generaliter.

Ideo dicendum, quòd quantum ad laicos non eſt diffinitum, quando gratias agant pro cibo: ideo quòd aliquando agant in generali, vel in particulari ſufficit, nec obligantur expreſſe ad aliquem modum benedictionis menſæ. De clericis autem dicendum, ſcilicet, de illis, qui ſunt in ordine ſacro, quòd magis obligantur ad benedictionem menſæ.

Et tamen conſiderandum, quòd aut clerici comedunt collegialiter, vt religioſi, vel canonici regulares, & illi tenentur indiſtincte ad benedictionem menſæ quandocunque ſedent, & ſurgunt, etiam ſi non comedunt regulariter in communi: ſi aliquando faciant conuiuia, ita vt multi clerici conueniant tenentur ad benedictionem menſæ ſedendo, & ſurgendo, in Decretis diſtinctio. 44. capitu. conuiuia ſiue capitu. quando autem, ſcilicet, quando autem conuenerint presbyteri ad aliquod conuiuium, aliquis prior illorum ante menſam verſum incipiat, & cibum benedicat, & tunc ſecundum ordinem ſedeat alter alteri honorem præbentes, & per vices cibum, & potum benedicant, & poſt refectionẽ ſimiliter hymnum dicant ad exemplum Domini, ſicut in cœna feciſſe legitur.

Si autem clerici non comedant ſimul, ſed quilibet priuate, non tenentur expreſſe ad benedictionem, & tamen pro honeſtate, & reuerentia ſacerdotalis gradus facere illud debent. Tunc vero cum ad conuiuium venerint non ſolum benedicere menſam tenentur, ſed etiam aliquis coram eis legere tenetur aliquid de ſacra ſcriptura, eodem capitu. conuiuia, ſcilicet, aliquis de eorum clericis aliquid de ſacra ſcriptura legat, & capitu. pro reuerentia, 100. diſtinctio. dicitur pro reuerentia Dei, & ſacerdotum ad vniuerſa conſtituit Sancta ſynodus, vt quia ſolent crebro menſis ocioſę fabulę interponi, in omni ſacerdotali conuiuio lectio diuinarum ſcripturarum miſceatur. clerici autem etiam presbyteri qñ priuatim comedunt, non obligantur facere, quòd aliquis coram eis legat, etiam ſi hoc poſſint facere, vt ſi clericos ad hoc habeant.

Quare Chriſtus fregit panes. Quæſt. CII.

QVÆRETVR quare Chriſtus fregit panes. Dicendum, quòd fuit primo ex quadam neceſſitate: nam pauci erant panes, ſcilicet, quinque & comedentes erant forte pluſquàm decem millia: ideo non poterant panes integri ad eos peruenire.

Secundo fuit, vt per fractionem iſtam miraculum fieret: nam cum Chriſtus panes frangebat, multiplicabatur, creſcebatque panis, & licet non eſſet virtus iſta in tactu eius, tamen fiebat eo tangente, ideo conueniens fuit, quòd frangeret panes.

Tertio fuit, vt oſtendatur, quòd miraculum iſtud proprie pertinet ad Chriſtum: nam poterat fieri miraculum etiam Chriſto non tangente panes cum illos frangerent diſcipuli, quia tamen aliqui putarent tunc miraculum factum non eſſe a Chriſto, ſed ab Apoſtolis: voluit ipſe panes frangere. De hoc dicit Hieronymus ſuper Mat. frangente autem Domino ſeminarium fuit ciborum, ſi enim fuiſſent integri non in fruſta diſcerpti, neque diuiſi in multiplicem ſegetem, tantam multitudinem alere non poterant.

De modo faciendi hoc miraculum, ſcilicet, quomodo panes fuerunt multiplicati: Licet multipliciter fieri potuit. Quæſt. CIII.

QVÆRETVR de modo faciendi iſtud miraculum. Dicendum, quòd fieri poterat miraculum multipliciter, ſcilicet, per creationem, per conuerſionem, per multiplicationem, per rarefactionem. De primo, vt quòd Deus crearet præter fragmenta illorum panum alia fragmenta, quæ nullo modo pertinerent ad illos panes, nec fuiſſent pars illorum, nec aliquid continuum cum eis.

De ſecundo, vt quod Deus conuerteret aliquam materiam in panem: nam quælibet materia eſt in potentia obedientiali ad Deum, vt de illa faciat quod voluerit, & cum natura per ſucceſſiones alterationum ſuarum poſſit conuertere quamcunque rem in panem, poterit Deus ſubito illud agere, & ita Chriſtus poterat aerem aut quamcunque aliam materiam ſubito in panem conuertere de quo turba aleretur.

De tertio patet, vt quòd non addendo materiam aliquam Deus faceret illos panes in ſeipſos creſcere ad tantam magnitudinem, quòd turbam ſaturaret. Et iſtum modum non capit natura, quia quandocunque aliquid fit maioris quantitatis, aut fit per iuxta poſitionem, aut per conuerſionem, vel intus ſuſceptionem, & in vtroque recipitur aliquid extraneum, quantum Deus autem poteſt facere aliquid maioris quantitatis quàm prius non addendo quantitatem aliquam nouam, ſicut poteſt de nihilo creare nouam quantitatem, & rem quantam, ſed in hoc differt, quia creatio eſt nullo præſuppoſito quando neque res præexiſtebat, neque etiam quantitas rei, quia erat iam: ideo non vocamus eam creationem, ſed vocamus multiplicationem, quæ eſt per modum creationis, ſcilicet, quod res quæ erat accipit, quòd ſit ſub maiori quantitate, & illa quantitas incipit eſſe de eo quod non erat.

De quarto patet in natura, quia aliquid manens ſub eadem quantitate nulla exteriori ſuſcepta, ideſt, nihil addendo nec intus ſuſcipiendo efficiatur ſub maiori loco, quod fit in rebus, quæ liquefiunt, & ſubtiliantur per calorem: nam nihil de quantitate accipiunt, & tamen maiorem locum occupant, ita fit in olla bulliente, quia ſupercreſcit ibi humor nullo addito.

De primo modo dicendum, quòd ille non fuit; nam ſi hic fuiſſent creata fragmenta panum non oportebat frangi illos panes, quia ſicut creabantur fragmenta, ita poterant creari panes integri, & apponi toti turbæ, & non frangerentur aliqui panes;

ſed omnes apponerentur integri, & tamen falſum eſt, quia Chriſtus fregit omnes iſtos panes, & piſces, ergo non fuit hoc factum per creationem.

Secundo patet, quia ſi crearet Deus noua fragmenta, quæ non eſſent partes illorum panum quos Chriſtus frangebat, non eſſet verum, quòd de quinque panibus ſatiaſſet Chriſtus quinque millia virorum, quia forte eſſent plures quàm mille panes.

Quartus etiam modus non ſtat, quia quando aliquid per rarefactionem accipit maiorem locum, non habet maiorem quantitatem, ſed ſolum ſubtiliatur ad hoc, quòd poſſit plus occupare, & tunc non ſtaret hoc.

Primo quia ſi quinque panes nullo addito per ſolam rarefactionem deberent ad tantam magnitudinem peruenire, vt poſſent diuidi in tot partes, & apponi coram tanta multitudine, neceſſe erat, quòd eſſet tanta ſubtiliatio materiæ, quòd perueniret ad raritatem aeream, & forte ad maiorem, & hoc non ſtat, quia iam non poſſent fragmenta illa habere figuram panis, ſicut aer manens in ſua raritate, non poteſt oſtendere talem figuram, quæ eſt corporum denſorum.

Secundo quia ex hoc ipſo appareret, quòd iſta non erat res vera, ſed phantaſtica: nam nullius ponderis eſſent omnia illa fragmenta: nam omnia ſimul collecta etiam cum duodecim cophinis, quæ ſuperfuerunt, non eſſent maioris ponderis quàm quinque panes, cum nihil plus de materia nec de quantitate eſſet in iſtis omnibus fragmentis quàm in quinque panibus fractis, & tamen miraculum iſtud verum apparuit, quia hoc eſt quod ipſe maxime cauebat, ſcilicet, quòd poſſet aliquis calumniari facta eius: ideo erant iſta fragmenta tanti ponderis, ſicut alia fragmẽta æqualis magnitudinis de vero pane.

Tertio patet, & adhuc efficacius, quia ſi per rarefactionem fuiſſet hoc factum, non potuiſſent iſti quinque panes ſic fracti ſatiare quindecim homines: nam cibi ſatiant inquantum præſtant aliquid ſtomacho in quo agant decoquendo, vt ſit ſufficiens reſtauratiuum per conuerſionem, ſed ſubiectum conuerſionis eſt materia: vbi autem parum eſt de materia, parum eſt, quòd conuertatur, & nutriat, & quia ſi eſſent rarefacti panes iſti, nihil plus de materia eſſet ſub omnibus fragmentis quàm ſub quinque panibus nihil plus nutrirent, & ſatiarent vera ſaturitate quàm quinque panes, & tamen tota multitudo turbarum ſaturata eſt vera ſaturitate. Dicitur proprie propter quoſdam cibos, qui ſumpti in parua quantitate impediunt ſtomachum, & tollunt pro tunc appetitum cibi, ſed illico deſideratur plus de cibo, cum id quod ſumptum eſt parum nutriat, ergo non erat hic rarefactio, ſed erat tanta materia, & quantitas panis quanta ſub aliis fragmentis æqualis magnitudinis de vero pane eſſe ſolet.

Manent ergo ſecundus, & tertius modus, ideſt, per conuerſionem alterius materiæ in panem, vel per multiplicationem, vtrique modus iſtorum ſatis eſt conueniens, quia non patitur iſta inconuenientia: nam ſiue fiat multiplicatio, ſiue conuerſio erit verum, quòd ſoli quinque panes ſunt de quibus Chriſtus ſatiauit iſtam multitudinem. Etiam vtroque eſt iſte panis ſiue fragmentum tantę denſitatis, & quantitatis, & materiæ, & nutritionis ſicut reliqui veri panes, & ita comedentes nullam differentiam ſentire poterant inter iſtum panem, & reliquos veros panes, niſi forte, quia iſte erat melior, & ſapidior panis.

Auguſtinus autem ſuper Ioannem videtur tenere, quòd per conuerſionem alterius materiæ in panem factum eſt hoc dicens: vnde enim multiplicat de pau-
F cis granis ſegetes inde in manibus eius multiplicauit quinque panes, & tamen conſtat, quòd cum ex paucis granis ſegetes multiplicantur fit hoc per conuerſionem exterioris materiæ, ſcilicet, humidi terrei in panem, ergo ita etiam fuit hic. Omnes tamen Doctores vocant iſtud multiplicationem ſicut, & ipſe Augu. & tamen multiplicatio ſignat ibi augmentationem per quam res accipit maiorem quantitatem, & poteſt fieri per conuerſionem alterius materiæ in panem, vel per augmentum in ſeipſo nulla facta conuerſione, neque iuxta poſitione, aut intus receptione, nec etiam rarefactione, ſed eſt talis multiplicatio per modum creationis, vt ſupra dictum eſt.

Et ita dicunt, quòd de coſta Adæ formata fuit Eua:
G non quidem addendo ad extrinſecum, quia tunc fœmina non eſſet totaliter ſumpta de viro, ſed multiplicando illam paruam quantitatem, vt eſſet maior.

Sed dicendum, quòd talis multiplicatio nihil eſt neque eſt intelligibilis: ideo neque fuit in coſta Adę: neque in formatione Euę, neque in fractione panum de quo magis dicetur Mar. 6. Sed fuit hoc totum per conuerſionem alterius materiæ in panes, vel fragmẽta, ſed iſta conuerſio ſolet vocari multiplicatio.

An iſta multiplicatio panum fiebat in manibus Chriſti, vel in manibus diſcipulorum, vel in manibus turbarum. Quæſt. CIIII.

H QVAERETVR cum iſtud miraculum fieret per multiplicationem panum, ideſt, acceptionem maioris quantitatis modo dicto, & panis accipiebat quantitatem iſtam quando frangebatur, vel portabatur, vbi fiebat iſta multiplicatio, an in manibus Chriſti primo frangentis, an in manibus diſcipulorum apponentium panes turbis, an in manibus turbarum rurſus frangentium, & comedentium?

Aliqui dicunt, quòd ſolum fiebat illud in manibus Chriſti, quia iſta multiplicatio erat miraculum, & tamen miraculum a nullo fiebat niſi a Chriſto, ergo in ſolis manibus eius multiplicabatur.

Dicendum etiam, quòd hoc non impedit, pote-
I rat enim in omnium manibus hoc fieri, & non erat inconueniens, quia vbicunque fieret non erat miraculum niſi a Chriſto, eo quòd alij frangentes rurſus iſta fragmenta, vel apponentes ea, non habebant virtutem aliquam qua iſta multiplicatio fieret, ſed ſolus Chriſtus hoc habebat: immo quod plus eſt cæteri non intelligebant quomodo hoc fieret: ita eſt in ſuſcitatione mortuorum, quia interdum Apoſtolis loquentibus, & tangentibus mortuos ſuſcitabantur illi, & tamen Apoſtoli non ſuſcitabant eos, ſed ſolus Deus, quia nemo poteſt facere miracula niſi ſolus Deus.

Dicendum autem, quòd poſitio communis Doctorum eſt, quòd iſta augmentatio fiebat tam in ma-
K nibus Chriſti frangentis panes, quàm in manibus diſcipulorum portantium, quàm in manibus turbarum rurſus frangentium. Hoc fuit conueniens.

Primo quia ſi non fieret multiplicatio in manibus diſcipulorum nec turbarũ, ſed tota in manibus Chriſti eſſet magna occupatio, cum ipſe tot fractiones de panibus facere deberet quot fuerunt fragmenta, quæ omnes turbæ comederunt, & poſtea ſuperfuerunt, ſed in hoc eſſet longa temporis occupatio: ideo melius erat, quòd ipſo pauca fragmenta dante, fierent poſtea multo plura.

Secundo quia hoc Chriſtus humanitus faciebat: nam licet multiplicatio panum diuinitus fieret, ipſa tamen fractio fiebat humanitus a Chriſto, frangere

autem

autem toties laborioſum erat: ideo euitaret Chriſtus illum laborem, cum poſſet aliter melius fieri.

Tertio quia aliter melius poterat innoteſcere poteſtas eius, & tamen melius poterat nouificari ſi multiplicatio fieret in manibus omnium: ſic ergo factum eſt: nam ſi ſolus Chriſtus frangens multiplicaret, viderent hoc miraculum ſoli diſcipuli, qui videbant Chriſtum frangere panes: turbæ autem nihil videbãt, quia iam diſcumbebant quãdo Chriſtus panes frangebat: ideo miraculum non viderent: ſic ergo conuenienter fieret, quòd Chriſto frangente panes creſcerent plura fragmenta, ita vt qui pauca acceperat apponenda antequã apponeret inueniret plurima, ita vt vix illa portare poſſet, & ſic ipſi adhuc magis admirarentur, cum & in manibus ſuis creſcerent panes, & rurſus cum apponerent turbę, & illi ederent creſcebant fragmenta inter manus frangentium, vt cum multum comediſſent tot fragmenta poſtea inuenirent ſicut prius fuerant, & hoc turbæ videntes admirarentur, quòd ipſis videntibus panes creſcerent in manibus eorum.

Quarto quia iſtud pertinebat ad eminentem abundantiam poteſtatis Chriſti, vt non ſolum in manibus eius creſcerent, ſed etiam concederet, quòd creſcerẽt in manibus aliorum, quia hoc erat facere miraculum in abſentia, cum id quod ipſe non tangeret multiplicaretur per virtutem eius.

Quinto quia hoc proderat ad auferẽdum laborem diſcipulorum apponentium cibos: nam ſi in manibus turbarum cibus non creſceret: oportebat, quod totũ quod turbæ comederent, & quod ſupereſſet apponerent diſcipuli, & quia erat nimia multitudo oportebat ſępe ire, & redire ad Chriſtum. Si autem cibus creſceret in manibus turbarum ſufficeret ire non faciendo multas appoſitiones.

Sexto quia etiam hoc conueniebat bonæ diſpoſitioni diſcumbentium: nam ſi totus cibus apponi deberet tantæ multitudini per manus paucorum diſcipulorum Chriſti, oporteret quibuſdam comedentibus alios diu expectare, quod non erat conueniens: ideo melius erat, quòd ſemel ſpargendo pauca fragmenta per ipſos diſcumbentes ipſa creſcerent in manibus eorum, & ſic poterat ſimul omnibus prouideri non expectantibus quibuſdam dum alii comederent, ergo in manibus Chriſti, & diſcipulorum, & etiam turbarum creſcebat panis, & multiplicabantur fragmenta.

De manibus Chriſti dicit Augu. ſuper Ioannem: vnde enim multiplicat de paucis granis ſegetes, inde in manibus ſuis multiplicauit quinque panes, poteſtas enim erat in manibus Chriſti, panes autem illi quinque quaſi ſemina erant non quidem terræ mandata, ſed ab eo, qui terram fecerat multiplicata. Sic etiam dicit Hiero. ſuper Matt. Frangente autem Domino ſeminarium fit ciborum. Si enim manſiſſent integri, & nõ in fruſta diſcerpti, neque diuiſi in multiplicem ſegetem, tantam multitudinem alere non poterant. De manibus diſcipulorum, quòd in eis creſceret panis patet, quia dicit Greg. Niſſenus quibus nec cœlum fluebat manna, nec tellus iuxta ſui naturam producens frumentum, eorum ſatisfaciebat egeſtati, ſed ex ineffabilibus horreis diuinæ potentiæ beneficium affluebat, panis paratur factus in manibus miniſtrantium, nec non per ſaturitatem edentium augmentatur, eſum etiam piſcium eorum neceſſitati non adminiſtrabat mare, ſed ille, qui mari piſcium genus inſeruit. vbi Gregorius tetigit multiplicationem tam in manibus Chriſti quam diſcipulorum quàm turbarum factam. Quod vero in manibus comedentium multiplicaretur patet quia ait Ambro. ſuper Lucam: non exiguo, ſed multiplicato cibo populum li-

A quet eſſe ſatiatum, videns incompræhenſibili quodã rigatu inter diuidentium manus quas non fregerant multiplicare particulas, & intacta frangentium digitis ſua ſponte fragmenta ſurripere. Poterat autem multiplicatio in manibus comedentium dupliciter fieri, vno modo, ꝙ fragmentum illud quod manu apprehenderẽt licet comederent nõ minueretur comedendo ac ſi nihil comederetur de eo, & ita erat de oleo in lecytho viduæ Sareptanæ, & farina in hydria eius ad præſentiam Eliæ, quia licet comederẽt quotidie nõ minuebatur 3. Reg. 17. donec Dominus pluit, & dedit ſegetes terræ, quia tũc cępit decreſcere. Alio modo, ꝙ per fractionem creſceret, vt cum quis diuideret vnum fragmentum panis procederẽt inde duo,

B vel tria æqualia primo, vel maiora, & vtrumque modum tangunt ſancti Doctores, ſcilicet, Ambroſius ſup Lucam, & Hilarius, & tamen quomodocunque fieret, videbãt turbæ panem multiplicatum in manibus ſuis, & tamen neſciebant, ideſt, non intelligebãt quomodo multiplicaretur, & etiam licet viderẽt eũ multiplicatũ, i. poſtq̃ multiplicatus erat, tñ nõ videbant qñ multiplicabatur. Hoc aũt poteſt fieri dupliciter. Vno modo, quia res in inſtanti fit, & in inſtanti non eſt ſucceſſio, quæ comprehendi poſſit, ſed eſt factum eſſe, quod eſt quaſi terminus motus, etiã quia nullus ſenſus percipit in inſtanti, ſed in quadam parua ſucceſſione cum immutetur organum, & immutatio corporalis non poſſit eſſe in inſtanti. Alio modo, vt quia alia

C res ita ſucceſſiue fit, & per pauca ſiue parua augmenta, ꝙ ſiquis ſemper aſpiciat nunquam videbit rem augeri, & tamẽ poſt aliquantulum tempus videbit rem auctam: ita eſt in terræ naſcentibus, ſic dicitur Mar. 4. Sic eſt regnum Dei quemadmodum ſi homo iaceat ſementem in terram, & exurgat nocte ac die, & ſemẽ germinet, & creſcat dum neſcit ille. Hic autem erat primus modus: nam fiebat iſta multiplicatio diuina virtute, & ideo in inſtanti fiebat, & ſic neſciebant neque videbant turbæ quando fiebat, ſed videbant illud poſtquàm erat factum, de hoc dicit Hilarius 3. libro de Trinitate, quinque panes offeruntur turbæ, & franguntur, ſurrepunt in frangentium manibus quędam fragmentorum procreationes, non imminuitur inde

D quod perfringitur, & tamen perfringentis manum fragmenta occupant, nõ ſenſus non viſus profectum tam conſpicabilis operationis aſſequitur, eſt quòd nõ erat, videtur quòd non intelligitur, ſolum ſupereſt, vt Deus poſſe omnia credatur.

Quare Chriſtus non ſaturauit turbam, deducendo panes de alio loco ſubito, vt eos turbæ apponeret. Et quòd maxime Chriſtus intendebat ne miracula ſua in dubium verti poſſent. Quæſt. CV.

QVÆRETVR quare Chriſtus non ſatiauit turbam deducendo panes de alio loco ſubito, vt eos turbæ apponeret. Dicendum, quòd

E hoc facile erat fieri dupliciter, ſiue per creationem, ſiue per motum aſportationis.

De primo, vt quod Deus crearet ſubito mille panes, & mille piſces aut multo plures de quibus turba iſta paſceretur: vel faceret, quòd de alia regione adducerentur vbicunque eſſent, ſed non fuit ſic factum, primo quia ſi tot panes integri, & piſces apponerentur turbæ, ſiue eſſent de nouo creati ſiue aliũde aſportati, turbæ non viderent manifeſte miraculum: nam putarent, quòd Chriſtus fecerat hæc aſportari de aliquo alio loco, & ad hoc ſe prius parauerat intendens paſcere plebem in deſerto, & tamen Chriſtus intendebat maxime circa hoc, ſcilicet, vt miracula ſua non poſſint verti in dubium, an eſſent vera miracula:

ideo

ideo noluit illo modo facere, ſed voluit frangere panes, & ſic fractos apponere turbæ: nam non erat veriſimile, quòd fragmenta ſic aliunde apportarentur, ſed paucos panes quos habebat frangebat, vt poſſent apponi coram tota turba: nam ſi aliunde panes ad copiam aſportari feciſſet, honeſtius illos integros quàm fragmenta apponeret, & veriſimilius erat, quod illos vellet integros apponere propter paucitatem, ergo panum apparebat manifeſte, quòd frangebat illos, & ita magis ſine ſuſpitione fiebat miraculum,

Secundo quia ſi panes integros Chriſtus creaſſet, vel aliunde afferri feciſſet, apponerentur ſic integri coram turbis quot eis ſufficerent, & nulla immutatio fieret in panibus augmentationis, vel multiplicationis, quia ſine hac ſufficiebant ad cibum turbæ, & ita miraculum factum eſſet antequam panis apponeretur turbis, & illæ non viderent miraculum fieri, nunc vero cum per fractionem factum eſt miraculum, creſcebat panis in manibus Chriſti, & diſcipulorum, & turbarum, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione, & videbant turbæ manifeſte ipſum miraculum, quia cum comederent non deficiebat panis, ſed procedebant plura fragmenta de ipſis fractionibus quas ipſi faciebant, ideo iſte erat conueniens modus manifeſtandi miraculum, & non quod panes apponerentur integri.

Tertio qa ſiue panes eſſent creati de nouo a Chriſto, ſiue aliunde aſportati miraculoſe, ſi integri apponerentur, turbæ putarent aliunde allatos, quia non ſuſpicarentur eos a Chriſto nunc nouiter creatos, quia hoc erat aperte credere ipſum eſſe Deum, ad quod nemo de turbis erat diſpoſitus, cum nec adhuc diſcipuli ſui hoc crederent firmiter, & ideo putarent eos allatos, & quia non erat propiuquus locus, vt faciliter modo humano poſſent portari, putaretur quòd modo magico venerant. nam non eſt dubium magos talia poſſe facere, & ſępe facere non ſolum ad apparentiam, ſed etiam ad veritatem miniſtrantibus eis dæmonibus. vnde & quidam terebrando arbores vinum vnde voluerint aſportant, ſi Deus illud portari non vetet demones realiter coercendo, quod & de cibis ſimile eſt, nec poteſt negari niſi quis ad pauca aduerterit. Chriſtus autem volebat maxime a ſe tollere tales ſuſpitiones, quæ a quibuſdam de eo habebantur: nã dicebant, quòd in Beelzebub principe dæmoniorum eijciebat dæmonia ſupra 9. & 12. cap. & Luc. 11. Ita ergo credi poſſet, quod cibos dæmonibus miniſtrantibus nunc attuliſſet turbæ, non ergo attulit panes integros, neque creauit.

Quarto vt aliqui dicunt fuit ad confutandum errorem futurorum hæreticorum, ſcilicet, Manichęi, & Marchionis, qui dicebant creaturas corporales eſſe malas, & a malo Deo factas, & ſic ſi Chriſtus nollet nunc miraculoſe paſcere turbam de panibus præexiſtentibus, ſed aliquos de nouo crearet, fouerentur iſti in ſuo errore, dicentes, quòd ideo non pauerat de panibus præexiſtentibus, quia noluit facere miraculum in rebus malis, ſcilicet, creaturis corporalibus, cum vero panes præexiſtentes multiplicauit, eliditur error eorum, quia per hoc creaturas corporales approbauit, & ad operationem ſuam diuinam aptas eſſe oſtendit. Sic dicit Chryſoſto. propter quid non facit panes ex nihilo quibus turbas paſcat, & reſpondet, vt ſcilicet, obſtruat Marchionis, & Manichęi os qui creaturas alienatit a Deo, & per opera doceat, quoniam omnia, quæ videntur eius opera, & creationes ſunt, & vt oſtendant quoniam ipſe eſt, qui fructus tradidit, qui dixit a principio, germinet terra herbam virentem, nec enim hoc minus illo eſt, multiplicat quoque piſces ad oſtendendum, quòd

F tam mari quàm aridæ dominabatur. Quinto fuit, quia impedirentur valde diſcipuli miniſtrando turbæ, quia totum apponere debebãt, quòd turba comederet, nunc vero cum fragmenta panum creſcerent in manibus turbarum pauca apponendo erat ſufficiẽtia, vt dictum eſt præcedenti quæſtione.

Sexto quia cogerentur turbæ diu expectare: nam ſoli diſcipuli hic miniſtrabant, & omnes turbæ diſcumbebant, ſi autem totum cibum ad ſufficientiam diſcipuli apponere deberent, dum quibuſdam apponerent eſurirent alij expectando, quod non fiebat fragmentis panum creſcentibus in manibus comedentium, vt dictum eſt præcedenti quæſtione: ideo non fuit conueniens panes de nouo creari neque ab extra efferri.

G

Quare miraculum de panibus in ſaturatione turbæ non factum eſt per multiplicationem, ita quòd quilibet panis efficeretur magnæ quantitatis. *Quæſt. CVI.*

QVAERETVR dato, quòd non fieret hoc per panes creatos nouiter aut ab extra ſubintroductos, quare non fiebat per multiplicationem, ita quòd quilibet panum efficeretur tantæ quantitatis, vt conciſis illis in fragmenta daretur ſufficiens cibus populo.

Dicendum, quòd non fuit conueniens. Primo propter deformitatem: nam ſi tantum creſcerent illi
H panes magnum ſpatium occuparẽt ſcilicet, magnam aream, cum ex illis cibus fieret ſufficiens pluſquàm pro decem millibus comedentibus, nunc vero cum panes creſcebant per fractionem, nulla ſequebatur deformitas, quia nullus accipiebat maiorem quantitatem quàm prius habuerat quantum ad extenſionem, ideo erat conuenientius.

Secundo quia eſſet difficultas magna in frangendo minutatim tam magnos panes. Tertio quia nimis Chriſtus occuparetur frangendo, & tardaret, quia hoc humanitus fiebat, & ideo longo tempore egebat vt totos panes comminueret, cum autem frangebat paruos panes, & ipſa fragmenta poſtea in manibus diſcipulorum, & deinde comedentium creſcebant,
I parum ſibi immorandum erat.

Quarto quia etiam diſcipuli nimis fatigarentur, & tardarent apponendo panem turbis, quia ipſi appoſituri erant quod turba comederet, & quia turba multa eſſet, nimis immorandum erat.

Quinto quia etiam turbis graue hoc erat, quia non prouideretur eis bene, eo quòd propter paucitatem miniſtrantium, & multitudinem diſcumbẽtium erat longa adminiſtratio, & dum quibuſdam prouideretur, eſurirent cæteri, cum vero panis creſceret in manibus comedentium, erat breuis adminiſtratio, quæ cito fieret, ideo non cogerentur quidam alijs manducantibus expectare. Sexto & præcipue fuit, vt magis miraculum innoteſceret: nam ſi panes creſcerent
K ad tantam multitudinem, vt ſufficerent ad paſcendum turbas. non multiplicarentur quando frangerentur, quia iam multiplicati eſſent ſufficienter, & ſic turbæ non viderent miraculum: nam nunc ſicut Chriſtus faciebat creſcebat panis in manibus Chriſti frangentis, & poſtea in manibus diſcipulorum apponentium, & tandem in manibus manducantium, & ſic videbant diſcipuli in manibus ſuis fieri miraculum, & turbæ etiam in manibus ſuis, quod valde conueniebat ad manifeſtationem rei, & laudem Chriſti: ideo iſte modus fuit conuenientior cæteris, & non quòd panes quando integri eſſent, creſcerent ad tantam quantitatem.

Si nunc Chriſtus non habuiſſet panes, nec piſces iſtos, & occurriſſet iſta turba quomodo feciſſet. Et quòd ad ſuſtentandum multa Deus fecit res aliunde apportando. Quæſt. CVII.

QVAERETVR ſi Chriſtus non habuiſſet nunc panes, nec piſces, ſicut habuit. & occurriſſet iſta turba famelica in deſerto, quid feciſſet.

Dicendum, quòd Chriſtus paſceret turbam creãdo de nouo panes, vel aliunde adducendo, nam vtrunque Deus facere conſueuerat. Creatio.n.eſt quñ res non eſt nec haberi poteſt: ſic.n.Deus a principio creauit res, quia ante hoc non erant, nec aliter incipere poterant, niſi ipſe creaſſet, & ita fuit in cibando plebem, nã quñ Iſraelitas pauit in deſerto non adducebat mãna de alia regione, in qua illud eſſet, ſed per conuerſionem quãdam alicuius materiæ naturalis in talem cibum, vel per creationem eſſe quotidie de nouo incipiebat: & tamẽ ſiue eſſet creatio, ſiue conuerſio ex prçiacente materia in aliquid: conſtat quòd non poterat fieri pure naturaliter propter multa, quæ apparebant in ipſo manna, de quibus magis dictum eſt Exod.16. & Deut.8. de aſportatione patet, quia ſic ſçpe Deus faciebat in veteri teſtamento, vt patet quñ Deus dedit prima vice manna, nã mane dedit manna, & in veſpere dedit coturnices, ipſas tñ coturnices non creauit de nouo, ſed fecit venire de locis vicinis mari rubro Exo.16. Iterum ẽt cum populus deſideraret carnes, & fleret præ illis in ſepulchris concupiſcentiæ, ventus egreſſus a Domino arripuit coturnices apud mare rubrum, & tranſtulit eas in caſtra, & impellente vento cadebant in circuitu caſtrorum, & populus accipiebat eas, & manducabat Num. 11. Sic etiam fuit tempore Eliæ, nam panem, & carnes portabant ei quotidie bis corui, ſcilicet mane, & veſpere, tertio Regum 17. Etiam quando Elias fugiebat a facie Iezabel reginæ, eratque in deſerto Bertabee, angelus attulit ei panem ſubcinericium, & vas aquæ, tertio Regum 19. Sic etiam Danieli factum eſt exiſtenti in lacu leonum, nam angelus Domini portauit Abacuc prophetam per capillum verticis cum cibis quos meſſoribus ſuis parauerat, & dedit eos Danieli in Babylone Dan.c.14.

Eſt dicendum tamẽ, quòd ſiue per creationem, ſiue per aſportationem aliunde hoc faceret: nõ apponeret eos integros turbis, quia manerent inconuenientia, quę ſupra tacta ſunt, ideo paucos panes crearet, vel aliunde afferret, & illos publice Apoſtolis propoſitos frangeret: multiplicans eos in manibus ſuis, & faciens quòd multiplicarentur in manibus diſcipulorum, & poſtea comedentium, ſicut nunc factum eſt, & ita miraculum appareret, & non eſſet ſuſpectum, & tamen cõueniẽtius fuit pro Chriſto, quòd panes aliqui prçexiſterẽt quos multiplicaret, ne dubitaretur vnde attulerat panes illos quos multiplicabat, & ita in vtraque ſaturatione turbæ Chriſtus quçſiuit a diſcipulis quot panes habebant, vt patet hic, & Marc.6. & ſequenti capitulo, & Marc. 8.

Aliqui autem dicunt, quòd ſi Chriſtus crearet cibos, vel aliunde afferret non exiſtentibus aliis, quòd illos faceret cadere in medio diſcumbentium, vt comederent, ſicut fecit Deus, quòd manna, quod mittebat de cçlo, caderet in circuitu caſtrorum, & coturnices ẽt Exo. 16. & Nume. 11.

Dicendum, quòd nõ faceret, quia eſſet ſuſpectum miraculum: nam de Deo mittente manna, quia ſciebatur eſſe Deus omnipotens nihil ſuſpicabantur Iudæi quidquid ille vellet facere, & quocunque faceret: de Chriſto autem non conſtabat eis, quòd erat Deus, neque hoc credebant, ideo ſi taliter cibos afferri faceret, putaretur, quòd miniſtrantibus dçmonibus hoc faciebat, &

A ſic eſſet ſuſpectum miraculum, ideo non faceret ſic, ſed frangendo, & multiplicando, & apponendo turbæ, vt dictum eſt.

Quomodo differt ſaturatio iſta ab illa, quam Deus fecit Eliæ in torrente Zarith. Et quod miracula ſolum fiunt, quando aliter non poteſt humanitus prouideri. Quæſt. CVIII.

QVAERETVR de comparatione ſaturationis iſtius ad illam, quã Deus faciebat Elię in torrente Zarith mittens ei quotidie bis coruos, vt darent panem, & carnes, tertio Regum decimoſeptimo.

Dicendum, quòd iſta primo differt ab illa, quia in illa erant panis, & carnes: hic autem panis, & piſces.

B Secundo, quia illa fiebat quotidie bis iuxta neceſſitatem paſtus Eliæ, iſta autem nunc ſemel tantum facta eſt, & iterum ſimul facta eſt interiecto aliquanto tempore ſeq.c.& Mar.6.

Ratio huius eſt, quia miracula diuina ſunt in ſubuẽtionem inopiæ noſtræ.ſ. quòd vbi deficit humana potentia incipit diuina ſubuenire ne tollatur ordo a rebus, & ideo ſolum fiunt miracula, quando aliter nõ poteſt humanitus prouideri, & quia nunc turba erat in deſerto loco vbi cibos habere non poterat, fuit conueniens, quòd Chriſtus miraculoſe prouideret de cibo,

C poſt hoc vero immediate fuerunt in locis habitatis, vbi cibos habere poterant, ideo non erat neceſſe, quòd eis miraculoſe prouideretur, & ita non fuit prouiſum. Elias autem manens apud torrentem Zarith erat ſemper in neceſſitate famis, quia aliter non poterat ei prouideri, niſi Deus prouideret. & maxime, quia Deus iuſſerat ei, quòd maneret ibi dicens ego prçcepi coruis, quòd paſcant te, tertio Regum decimoſeptimo, ideo quotidie prouidebatur ei, vſque ad exſiccationẽ torrentis: nam tunc cum non haberet vnde biberet, & corui non portarent potum: iuſſit Deus, quòd iret ad viduam Sareptanam, vt eum paſceret.

D Tertio, quia ibi erat creatio ciborum de nouo, vel aſportatio aliunde: hic ergo erat multiplicatio ciborum præexiſtentium, ideſt panum factorum ab homine. Et ratio eſt, quia in loco vbi manebat Elias, non erat cibus, ideo neceſſe erat, quòd cibus pro eo, aut de nouo crearetur, aut aliunde portaretur: hic autem erat cibus humanitus factus, ſcilicet quinque panes, & duo piſces, & tamen non ſufficiebant pro tanta multitudine, ideo conueniens modus erat, quòd cibus ille multiplicaretur.

Quarto differebat, quia in cibo turbarum nunc ſuperfuerunt reliquiæ, quę plures fuerunt, quam panis materia de qua ſaturata eſt multitudo.ſ.duodecim cophini, in cibo autem Eliæ non leguntur ſuperfuiſſe reliquiæ, immo non ſupererant. Quod patet, quia ſi ſuperfuiſſent reliquiæ in mane reſeruarentur ad veſperum ne perirent, & tunc non portaretur cibus ad

E veſperum, & tamen tam in mane, quam in veſpere corui portabant panem, & carnes, tertio Regum 17. ergo nihil ſupererat, quia non dimitteret illud Deus, quod periret, ſicut nunc dixit, colligite fragmenta, quæ ſuperauerunt ne pereant Ioann. capitulo ſexto. Ratio huius erat, quia Elię dabatur cibus ad neceſſitatẽ ſolum: turbis autem datus eſt ad neceſſitatem, & ad miraculi oſtenſionem, neceſſitas autem Eliæ ſubleuabatur per hoc, quia daretur ei cibus ad abundantiam, ideo ſupereſſe reliquias non oportebat: turbis autem dabatur cibus ad oſtenſionem miraculi prçcipue, nam licet finis immediatus erat prouidere fami turbarũ, tñ finis vltimus, & prçcipuus erat, quòd oñderet Chriſti po-

teſtas, ideo Chriſtus venire voluit turbas in hũc locũ, F vt eſurirent, & oporteret, quòd ipſe eis prouideret, & ſic poteſtas ſua manifeſtaretur.

Quare nunc non dedit populo Chriſtus panem, & carnes. Quæſt. CIX.

SED dicetur quare nunc nõ dedit populo Chriſtus panem, & carnes. Dicendum ꝙ Deus ſolitus erat dare panem, & carnes, & nunquam piſces: nam dedit manna, & coturnices Exod. 16. in principio introitus Iſraelitarum in deſertum. Deinde in progreſſu eorum iterum in ſepulchris cõcupiſcentiæ dedit panes manna, & carnes, ideſt coturnices Nu. 11. piſces aũt nunquã Deus dedit mira- G culoſe, licet populus illos deſideraſſet Nu. 11. dicens: recordamur piſcium quos comedebamus in Aegypto gratis: anima noſtra arida eſt, nihilque vident oculi noſtri, niſi man, ideſt manna. Chriſtus aũt dedit piſces non tanq̃ illos potius vellet dare, q̃ carnes, ſed qa Chriſtus voluit facere miraculoſam ſaturationem non adducendo cibos ab extra, ſed paſcendo de illis quos habebat illos multiplicando, & qa occurrit ibi inueniri 5. panes dedit Chriſtus piſces. Si autem habuiſſent diſcipuli panem, & carnes, multiplicaſſet carnes, & dediſſet carnes, & non piſces, in quocunque genere carnium eſſent, ſiue de pecoribus, ſiue de volucribus, & tamen vtraque vice contigit inueniri pa- H nem, & piſces apud Chriſti diſcipulos, & non carnes, vt patet hic, & ſequ. capi. & Mar. 6. & 8. & ideo vtraque ſaturatio de piſcibus facta eſt: ſi autem Chriſtus ſaturaſſet turbas non cibis quos haberet, ſed creatis de nouo, vel aliunde adductis, non daret Chriſtus piſces, ſed carnes, vel illud, quod ſapidius turbis eſſet ad maiorem oſtẽſionem, & memoriam miraculi iſtius.

Sciendum tamen, ꝙ licet Deus apud torrentem Zarith pauerit Eliam dando ei panem, & carnes, non paſcebat eum ſemper ſic: nam in deſerto Berſabee panem ſubcinericium ei dedit, & ſolam aquam 3. Regum 19.

Quod mirac. fuit maius an iſtud, vel ſaturatio Eliæ apud torrentem. Quæſt. CX. I

SED dicetur, quod miraculum fuit maius nunquid iſtud, vel ſaturatio Eliç?

Dicendum, quòd vt declaratum eſt ſupra 9. capi. q. 18. ſi miracula attendantur quantum ad poteſtatem facientis, vnum non eſt maius alio, qa omnia procedunt ex infinita poteſtate, & ad nullum requiritur pluſquam infinita potentia, & in nullo ſufficit minus, quam infinita, conſiderando autem quantum ad alia, quç ſunt in miraculis poteſt vnum eſſe, vel dici maius alio quanto plura accidunt in vno miraculo, quam in alio, quç ad rationem miraculi pertinent. Et tunc dicendũ quòd aut cibus datus Eliç creabatur de nouo, aut portabatur aliunde. Si porta- K batur aliunde erat minus, quam iſtud, quia portare cibos poteſt fieri ſine miraculo, i. per ſolum motũ localem: angeli enim cibos iſtos portarent, & tamen angeli nullum miraculum verum faciunt, ſed ſolus Deus: multiplicari autem panes, ſicut hic factum eſt miraculum eſt, ergo in infinitum maius, quam ſaturatio Eliç ſi fieret per portationem ciborum aliunde. Si autem dicatur, quod ille panis, & carnes, quç dabantur Eliæ erant per creationem, erat verum miraculum, & tunc poſſet dici illud maius miraculum, ideſt pluries factum, & tamen comparando vnam vicem ad vnam, maius miraculum fuit iſtius ſaturationis: nam multiplicarę ſic panes non erat minus, quam creare, vt dicit Chryſoſtom. quòd Chriſtus de panibus multiplicatis pauit turbas, vt oſtendat, quòd ipſe eſt qui fructus tradit, qui dicit a principio germinet terra herbam virentem, nec enim hoc minus illo eſt, & præterea hoc fuerunt illi multum ſaturati, ſcilicet pluſquam decem millia. ibi autem ſolus Elias, etiam in illo miraculo ſaturationis nihil ſupererat de allato cibo: hic autem plus ſupererat, quam a principio fuerat cibus.

De comparatione iſtius ſaturationis ad aliam qua ſaturabat dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ, quomodo differunt. Quæſt. CXI.

QVAERETVR de comparatione iſtius ſaturationis ad aliam qua ſaturabat dominus Eliam in domo viduæ Sareptanæ, 3. Reg. 17.

Dicendum, ꝙ illa magis conuenit cum iſta, quam præcedens, & tamen differt in aliquo. Primo, quia hic paſcebatur multitudo turbarum, ibi autẽ ſolus Elias, & vidua Sareptana, & filius eius. non enim habebat vidua aliam familiam, niſi filium. Quod patet, eo. c. nam qñ dixit Elias ad viduam, ꝙ daret ei modicum panis, dixit illa, ꝙ non habebat, niſi modicum farinç, & olei, & ibat, vt faceret inde modicum panis ſibi, & filio ſuo vt comederẽt, & morerentur, & ſic videtur, ꝙ nullus alius eſſet in domo.

Secundo, quia nunc paſcebatur turba pane, & piſcibus, Elias vero pane, & oleo, quia Deus dixerat, ꝙ non deficeret farina in hydria viduæ, nec oleum in lecytho eius, quouſque ceſſaret fames, eo. c.

Tertio, quia illud de Elia durauit longo tempore. ſaturatio autem turbarum ſemel tantum nunc facta eſt. Ratio fuit, quia Elias, & vidua ſemper fuerunt in neceſſitate quouſque ceſſauit fames, & ideo Deus paſcebat eos continuato miraculo. turbæ autem nõ fuerunt in neceſſitate famis, niſi nunc quando erant in loco deſerto, ideo nunc ſemel tantum paſtç ſunt, & ſic etiam ceſſante famis tempore ceſſauit miraculum lecythi, & hydriæ, & cçperunt minui naturaliter per extractionem quotidianam.

Quarto fuit, quia licet tam hic, quam ibi fuerit quçdam multiplicatio, quia panes hic multiplicati ſunt, & piſces: ibi farina, & oleum. creſcebãt tñ diuerſimode, quia ibi qñ oleum extrahebatur de lecytho creſcebat vt videretur nihil inde eductũ, & ita de farina hydrię. nunc autem multiplicabatur panis per fractionem, vt cum quçdam fragmenta tollerentur, alia in manibus ſuccreſcerent, vt dicit Ambro. & Hilarius, ſed tamen eſt magna ſimilitudo.

Quinto, quia in iſta ſaturatione turbarum fuerunt reliquiæ plures, quam cibus principalis, oleo aũt & farinæ non poterant ibi dari reliquiæ, quia manebant in eadem quantitate ſemper quouſque ceſſauit fames. Sed dicetur, qđ iſtorum ſuit maius miraculum?

Dicendum, ꝙ vtrunque fuit verum miraculũ, quia per multiplicationẽ, vel conuerſionem alterius materiæ factum eſt, & tamen vr̃ miraculum ſaturationis turbarum maius, quia factum eſt ad plures. i. multi ſaturati ſunt. In ſaturatione Eliæ ſolum ipſe, & vidua, & viduç filius paſcebantur, quia non habebat vidua aliã familiam, vt dictum eſt.

Secundo, quia minori materia reſpectu tantæ multitudinis facta eſt ſaturatio, quam fuerit farina, & oleũ hydrię, & lecythi comparatiue.

Tertio, quia fuit maior quantitas reliquiarum in ſaturatione turbarum, quam cibus principalis, & tamẽ in ſaturatione Eliæ non conſiderantur reliquiæ, ſed ſolum manſit hydria, & lecythus ſine diminutione, quandiu durauit fames.

De comparatione iſtius ſaturationis ad illam, quam habuit Elias in deſerto Berſabee quomodo differunt.
Quæſt. CXII.

QVAERETVR de comparatione iſtius ſaturationis ad illam, quam habuit Elias in deſerto Berſabee, ſcilicet de pane ſubcinericio 3. Re. 19. in quo differunt. Dicendum quod differunt. Primo quia hic panes, & piſces dati ſunt, ibi autem panis ſubcinericius. Secundo, quia ibi potus datus eſt, ſcilicet vas aquę, quod inuenit Elias ad caput ſuum: hic autē nullus potus datus eſt. Ratio differentiæ eſt, quia ibi Elias erat in loco in quo, nec erat cibus, nec potus, idō vtroque indiguit, hic autē turba licet eſſet in loco deſerto in quo non erat cibus: erat tamē ibi potus aquę, & ſic ſolus cibus miniſtratus eſt. Tertio quia ibi ſolus Elias paſtus eſt, hic autem pluſquam decem millia. Quarto quia hic panis multiplicatus eſt, vt de paucis panibus ſaturarentur turbę multę: ibi autem nō fuit multiplicatus ſubcinericius, quia ille ſufficiebat pro tunc ad cibum Elię. Quinto quia ſaturitas ex cibo illo durauit in Elia per 40. dies, ſcilicet vſque ad montem Oreb: nam dixit illi angelus ſurge, & ambula, grandis enim tibi reſtat via, & ſurrexit, & ambulauit Elias in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus vſque ad montem Dei Oreb 3. Regum 19. ſaturitas tamen iſta turbarum non durauit tanto tempore, ſed eſurierunt poſt hoc, quando fuit tempus opportunum, ſicut fiebat in alijs cibationibus. Ratio eſt, quia Deus vult prouidere neceſſitati humanę, & quia Elias ambulaturus erat 40. diebus non inueniens cibum, oportebat, quod ſingulis diebus ſibi Deus prouideret, ſicut prouidebat, quando erat ad torrentem Zirith mittens panem, & carnes quotidie mane, & veſpere 3. Re. 17. & ſicut quando erat cum vidua Sareptana: nā quotidie comedebat de hydria, & lecytho eodem c. vel daret ei vnum cibum pro multis diebus: fecit autem hoc, quòd ambularet in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40. noctibus: turbis autem non erat nunc neceſſe paſci pro longo tempore, quia ipſo die poterant ire ad loca in quibus cibos inuenirent, ſicut dixerunt diſcipuli ſupra in litera, & Mar. 6. deſertus eſt locus, & hora pręterijt: dimitte turbas, vt euntes in caſtella emant ſibi eſcas.

Quod fuit maius miraculum an iſtud de ſaturatione turbarum vel illud Eliæ in domo viduæ. Et quòd robur corporis in nobis eſt per cibum: Deus tamen poteſt conferre cibo virtutem, vt nutriat per multos dies.
Quæſt. CXIII.

SED dicetur quod fuit maius miraculum. Dicēdum, quod aut panis, & aqua quibus Elias paſtus eſt de nouo creata ſunt, aut angelus ille aſportauit de aliquo loco. Si aſportata ſunt, non fuit miraculum, quia illud ſola virtute angelica fieri potuit, ſicut quando portauit angelus domini Abacuc cum cibis de Iudęa in Babylonem ad lacum leonis vbi erat Daniel: Dan. 14. & tamen angelus nō poteſt facere miracula, quia ſola diuina virtus ſufficit ad faciendum miracula: hic autem paſcendo turbas fuit verum miraculum, cum panis multiplicatus fuerit, quod ſolus Deus facere poteſt, ideo illud erat maius illo. Si autem panis, & aqua creata ſunt, fuit miraculum, quia creatio a ſolo Deo eſt, & ex hac parte ęquale eſt aliquid creare, & illud multiplicare, ſicut nunc multiplicatum eſt, vt dicit Chryſoſt. Et tamen hoc dato videtur eſſe maius miraculum iſtius ſaturationis turbarum. Primo quia illic ſolus Elias ſaturatus eſt: hic autem pluſquam decem millia hominum vi-

A rorum, & mulierum. Secundo quia panes, & piſces in ſaturatione turbarum multiplicati ſunt cum frangerentur: cibus autem Elię non multiplicatus eſt ad maiorem quantitatem, quam ei fuerit appoſitus. Et ratio eſt, quia ſub tanta quantitate ſufficiebat ei, vt pro tunc paſceretur, & tamen ad hoc, quod cibus apponeretur turbis non ſufficiebant quinque panes, niſi ad maiorem quantitatem perducerentur, ideo facta eſt ibi multiplicatio.

Tertio quia in ſaturatione turbarum ſuperfuerunt reliquię in maiori quātitate, quam fuiſſet cibus principalis. In cibo tamen Elię nihil ſuperfuit, ſed totum comedit. Ratio differentię eſt, quia Deus volebat in
B ſaturatione Elię ſolum prouidere neceſſitati eius: ad hoc autem ſufficiebat, quòd tantum de cibo ei daret quantum comedere poſſet, & non erat neceſſe ſupereſſe reliquias. In ſaturatione autem turbarum præcipuum erat, quòd oſtenderetur virtus Chriſti, ideo nō ſolum prouidit neceſſitati turbarum dando quantū eis ſufficiebat, ſed etiam fecit ſupereſſe reliquias maioris quantitatis, quam fuiſſet principalis cibus.

Sed obijcietur, quod fuerit maius miraculum ſaturatio Elię: nam ille ambulauit in fortitudine cibi illius 40. diebus, & 40 noctibus 3. Regum 19. turbę autem a Chriſto paſtę poſt paucum tempus eſurierunt, ſcilicet ipſo die, vt dictum eſt.

Dici poteſt vno modo, quòd iſta fortitudo Elię ad
C ambulandum 40. diebus, & 40 noctibus non fuit ex cibo illo nullo alio addito, ſed eſt ſenſus, quod poſtquam comedit cibum illum vſque ad 40. dies non comedit alium, & tamen ambulauit fortis, & quia fortitudo, ideſt robur corporis eſt in nobis per cibum: dicitur ambulaſſe Elias in fortitudine cibi illius, quia nullum alium comedit, & tamen fortitudo erat in eo a Deo, ſicut Moyſes nullum talem cibum comedit, & tamen manſit in monte Sinai bis diebus 40. cum Deo, nec comedens, nec bibens Exo. 34. & Deutero. 9. & hoc erat propter conſortium ſermonis domini, ſed ſicut dabat Moyſi virtutem conſortium ſermonis ſui, ita dare poſſet Elię ambulanti ad pręceptum
D eius, quia ſancti, qui ſperant in domino mutabūt fortitudinem, ambulabunt, & non deficient Iſa. 40. capitu.

Alio modo poteſt dici, quòd proueniret hoc ex cibo quem comederat Elias, ſcilicet quod tāta fuiſſet virtus illius, quòd nutriret pro 40. diebus, & roboraret non permittens corpus reſolui, ita vt fameſceret, aut laſſaretur, & licet in cibis communibus non ſit talis virtus, poteſt Deus conferre illam cuicunque cibo voluerit, & non erit illa virtus infinita, ſed naturalis, ſic eſt de ligno vitę, quod erat in Paradiſo: nam ſi homines aſſueſcerent comedere de illo efficerentur immortales Gen. 3. & tamen maius eſt virtute cibi effici aliquando immortalem, quam per vnicam
E comeſtionem durare robur in homine quadraginta diebus ſine alio cibo, & ita non eſſet hoc maius, quā multiplicatio panum, quam nunc fecit Chriſtus, quia multiplicatio erat miraculum, illud autem ſine miraculo fieri poteſt.

Quæ differentia eſt inter iſtam cibationem, & illam, quam Eliſæus fecit. Quæſt. CXIIII.

QVAERETVR, quę differentia ſit inter iſtā cibationem, & illam, quę habetur quarto Regum 4. c. qua Eliſęus ſaturauit multos viros de paucis panibus.

Dicendū, quod aliquod miraculum videtur ibi fuiſſe, ſcilicet quòd de viginti panibus ordeaceis, & paucis panibus primitiarū, & frumēto nouo, quod tulit quidā

in pera ſua, ſaturati ſunt centum viri, & iſte cibus non F ſufficeret aliàs pro centum viris, nam eodem cap. dicitur, quòd cum diceret Eliſęus diſpenſatori, quòd apponeret coram populo, dixit ille, quantum eſt hoc, vt apponam coram centum viris? & dixit Eliſęus: hæc dicit dominus comedent, & ſupererit, & ſuperfuit iuxta verbum domini: ergo miraculum fuit. Et quantum ad hoc conuenit cum illo, quòd de pauco cibo multi ſaturarentur, ſed multum differunt. Primo, quia hic per fractionem multiplicabatur panis: ibi autem non apparet quomodo multiplicaretur, vel ſaturaret. poſſet tamen ſatis dici, quòd frangentibus eis panem fiebat aliquanta multiplicatio. Secundo, quia in ſaturatione turbarum factum eſt miraculum tripliciter, ſcilicet in fractione panis facta a Chriſto, & in porratione Apoſtolorum, & in fractione facta a turbis, nã vtrobique fiebat multiplicatio, vt oſtenſum eſt, ſupra quęſtione 105. In ſaturatione autem facta per Eliſęum licet fuerit multiplicatio fuit vnica. ſ. quando comedẽtes frangebãt panes: nam nec Eliſęus fregit panes, nec diſpenſator, ſed integros illos appoſuit comedẽtibus, vt dicitur, quarto Regum, capitulo quarto, quia cum dicatur, quòd diſpenſator recepit illos viginti panes ordaceos, & panes primitiarum, & frumentum nouũ: dicitur quòd dixit ei Eliſęus, quòd apponeret coram populo, & ille appoſuit, & ſic vnicum miraculum erat ibi: hic autem tria. Tertio, quia ibi fuerunt multi panes, ſcilicet viginti panes ordeacei, & panes aliquot primitiarum, & frumentum nouum in grano, quod fuerat portatum in pera: hic autem fuerunt pauci pa- H nes, ſcilicet quinque. Quarto, quia Chriſtus dedit turbis panes, & piſces: ibi autem Eliſęus ſolos panes dedit populo. Quinto, quia illi erant pauci comedentes, ſcilicet centum viri, vt dixit diſpenſator Eliſęi, ſcilicet quantum eſt hoc, vt apponam coram centum viris? hic autem fuerunt pluſquam decem millia, quia fuerunt ſoli viri quinque millia pręter paruulos, & mulieres. Sexto, quia fuerunt hic multæ reliquiæ, ſcilicet cophini duodecim, ſupra in litera: in cibatione autẽ Eliſęi aliquid ſuperfuit, & tamen parum fuit, quòd ſcriptura non expreſſit quantitatem illius, nam dicitur, quarto Regum quarto, hęc dicit dominus, comedent & ſupererit, & ſequitur, quòd comederunt, & ſuperfuit iuxta verbum domini. Sed dicetur, quod fuit ma- I ius miraculum?

Dicendum, quòd ſaturatio turbarum. Primo, quia hic erant tria miracula, ideſt tres multiplicationes, ſcilicet in manibus Chriſti: in manibus diſcipulorum, & in manibus turbarum, vt oſtenſum eſt, ſupra quęſtio. 105. In ſaturatione Eliſęi fuit vnicum miraculum, ſcilicet, quia multiplicabatur panis ſolum, quando turbæ illum frangebant, vt dictum eſt præcedenti quæſtione. Secundo, quia in ſaturatione Eliſęi fuit multus cibus, ſcilicet viginti panes ordeacei, & aliquot panes primitiarum, & frumentum nouum, quod attulerat vir quidam Eliſęo in pera ſua: hic autem fuerunt ſolum quinque panes, & duo piſces. Tertio, quia come- K dentes tempore Eliſęi fuerunt pauci, ſcilicet centum viri, vt patet quarto Regum, capitulo quarto, ſcilicet quantum eſt hoc, vt apponam coram centum viris? comedentes autem hic fuerunt multi, ſcilicet quinq; millia virorum præter mulieres, & paruulos. Quarto differunt quantum ad reliquias ciborum, quia nunc ſuperfuerunt cophini 12. & tamen in ſaturatione facta per Eliſęum licet quid ſuperfuerat, parũ erat, ideo ſcriptura non nominauit quantitatem reliquiarũ, ſed dixit comedent, & ſupererit, & comederũt, & ſuperfuit iuxta verbum Domini.

De comparatione iſtius ſaturationis ad multiplicationem olei factam per Eliſæum pro muliere vidua, & quomodo conueniunt, & differunt.
Quæſt. CXV.

QVAERETVR de comparatione iſtius ſaturationis ad multiplicationem olei factam per Eliſęum pro muliere vidua.

Dicendum, quòd aliqua ſimilitudo eſt inter hæc: nam vtrobique factum eſt miraculum per multiplicationem, ſiue eſſet per conuerſionem alicuius exterioris materiæ in oleum, vel panem, ſiue augmentationem a Deo factam ſiue alia conuerſióne, vel appoſitione materię. Differunt tamen. Primo, quia fuit illa multiplicatio olei vnum miraculum continuum, nã augmentatio illa olei ex quo cępit ſemper proceſſit, quouſque ceſſauit, nam creſcebat oleum in lecytho, & infundebãt inde in alia vaſa, & ſemper creuit quouſque filii nullum vas habuerunt, quod matri offerrent, & dicitur, quòd tunc ſtetit oleum, quarto Regũ quarto capitulo: hic autem fuerunt tria miracula, ſiue tres multiplicationes, quia panes multiplicabãtur in manibus Chriſti, & poſtea in manibus diſcipulorum: deinde in manibus comedentium, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 105. Secundo, quia in oleo facta eſt minor multiplicatio, quam in pane, quia in pane facta eſt tanta multiplicatio de quinq; panibus, ꝙ ſaturati ſunt comedentes, pluſquam decem millia, tam de viris, q̃ mulieribus, quam paruulis.

Ex hoc apparet, quòd maius fuit miraculum iſtius multiplicationis panis, & piſcium, quam multiplicatio olei, & hoc decens erat, quòd illa miracula, quæ per Chriſtum fierent, maiora eſſent, quam illa, quę fiebant per prophetas. Sic dicit Chryſ. vide quanta eſt ſerui, & domini differentia: nam prophetę quaſi ex menſura habentes gratiã miracula faciebant, Chriſtus autem abſoluta virtute faciens cum multa ſuperabundãtia omnia operabatur.

Quomodo differunt iſta ſaturationes, & illa quam faciebat Deus dando Iſraelitis manna.
Quæſt. CXVI.

QVAERETVR de differentia iſtius ſaturationis ad illam, quam faciebat Deus dando Iſraelitis manna.

Dicendum, quòd differunt. Primo, quia licet vtrobique eſſet miraculum: tamen vtrobique illud erat per creationem, vel conuerſionem alicuius materiæ naturalis in manna. iſtud autem erat per multiplicationem, vt communiter aſſeritur, licet ſiquis dicat, quòd fuit etiam ſaturatio turbarum per cõuerſionem alicuius exterioris materiæ in pane, non eſt inſiſtendum, immo & hoc eſt verum, & aliter non poteſt intelligi multiplicatio. Secundo, quia ſaturatio iſta ſemel tantum facta eſt, illa autem de manna fiebat quotidie, & durauit per quadraginta annos Exo. decimoſexto, & Deuteronom. octauo, & deſcendebat quotidie manna in circuitu caſtrorum Exod. decimoſexto.

Ratio differentiæ quantũ ad primum eſt, quia creatio fit quandocunque res aliter non poteſt incipere eſſe, niſi per creationem, & quia in deſerto non poterant Iudęi aliter habere cibum, dabat eis Deus per cõuerſionem, vel creationem quandam alienę materię: hic autem Chriſtus habebat aliquos panes, & piſces: ideo nõ fuit opus, ꝙ de nouo crearet cibũ, ſed ꝙ iſtũ quẽ habebat multiplicaret. De ſecundo eſt rõ, qa Deꝰ prouidet neceſſitati, & qa turbę a Chrõ paſtę nõ fuerũt in neceſſitate, niſi illa die, qa immediate potuerũt ire ad loca

loca in quibus haberent cibos, ſemel tantum pro tūc Chriſtus hoc fecit. Iudęi tamen fuerunt in neceſſitate in deſerto per quadraginta annos, cum non poſſent aliunde habere cibos, ideo quotidie Deus eis prouidebat. cum autem ceſſauit illa neceſſitas. ſ. quia comederunt de panibus terrę Chanaan tranſito Iordane, ceſſauit manna illud, vt patet Ioſue 5. ideo in illis quadraginta annis, quotidie Deus mittebat manna, prętterquam in ſabbato: nam non inueniebatur illo die in agro, ſed feria ſexta colligebatur duplum. ſ. pro ipſo die & ſabbato Exod. 16. cap. Tertio differebat, quia manna non erat ſolidus cibus, vnde liquefiebat quotidie ad ſolem, poſtquam ceſſabat populus colligere de eo. Exod. 16. capitu. hic autem erant panes, & piſces ſolidus cibos. Quarto, quia manna ſi reſeruaretur ſcaturiebat vermibus ſequenti die Exod. capitul. decimoſexto, panis autem iſte non, ideo reliquiæ reſeruatæ fuerunt.

Quod fuit maius miraculum an dare manna Iſraelitis, vel paſcere turbam. Et quando Chriſtus aliquid miraculoſe operabatur illud erat melius, quam naturaliter eſſe ſoleret. Quæſt. CXVII.

SED quæretur, quod eorum fuit maius miraculum.

Dicendum, quòd vtrobique miraculum erat, nam manna, aut fiebat per creationem, aut per aliquā operationem mirabilem conuerſionis. Quidam tamen putant, quòd poſſit fieri illa per angelos de aliqua materia naturali, vt verteretur in manna, quod aliàs naturaliter non fieret, & tunc non eſſet miraculum, quia id quod per angelos fieri poteſt non eſt miraculum, cum ſolus Deus miracula faciat, & tamen multa alia erant in manna, quæ non poterant eſſe ſine miraculo. de quibus dictum eſt Exod. 16. Dato tamen, quòd ſit miraculum in manna, eſt maius miraculum hic, qa ibi erat vnum miraculum. ſ. quando formabatur, ſiue per creationem, ſiue alias. hic autem erant tria, quia multiplicationes tres fiebant panum, & piſcium. ſ. in manibus Chriſti, & Apoſtolorum, & comedentium. Secundo, quia in manna non erat aliqua multiplicatio pluraliter, poſtquam cadebat ſuper faciem agri, ſed manebat in ſua quantitate, ideo iubebatur, quod quilibet acciperet vnum gomor de eo pro vno die Exod. 16 panes autem hic multiplicabantur, quia cū haberet aliquis partē de pane in manu frangendo creſcebat in plus. Verum eſt tamen, quòd manna aliquando videbatur multiplicari, & minui: nam cū pręceptum eſſet, quòd pro ſingulis capitibus acciperetur vnum gomor de manna, ſi quis plus acciperet in agro non inueniebat etiam vnum gomor Exo. 16. Sed hoc fuit a principio, quando Deus voluit compeſcere auaritiam Iudęorum, nam iuſſerat accipi gomor per ſingula capita pro die, quidam vero volentes largius cibari, quaſi poſſet eis deficere accipiebant multo maiorem quantitatem, & fecit Deus, quòd illi non inuenirent, niſi gomor, etiam ſi accepiſſent viginti gomor: & ſi quis non aduertens accepiſſet minus, quam gomor inueniebat in domo gomor plenum, & hac occaſione non contendebant Iudęi ſuper collectione magna, quod aliàs feciſſent ſi ille qui plus colligeret plus inueniret.

Quæ per angelos fiunt miraculi non ſunt.

Aliqui dicunt, ꝙ eſſet maius miraculum in māna, quia illud vertebatur ad quemcunque ſaporem homo vellet, vt patet Sapiē. 16. quod non vr̄ fuiſſe in iſtis panibus, de quibus comederunt turbæ.

Dicendum, ꝙ manna in ſe habet vnum ſaporem determinatum, & erat ſapor panis confecti cum oleo Num. 11. ſ. faciebat populus ex manna tortulas ſapo-

A ris, quaſi panis oleati, & non erat iſte ſapor communiter gratus Iudæis, nam conquerebantur dicētes. anima noſtra arida eſt, nihilque vident oculi noſtri, niſi man. Numer. vndecimo, & ideo mouebat plurimos Iudęorum ad nauſeam cibus iſte. Nume. 21. nauſeat anima noſtra ſuper cibo iſto leuiſſimo: bonis autem viris ex Dei gratia vertebatur manna ad saporē quemcunque vellent, vt innuitur Sapien. capitulo decimoſexto, & ſic non erat ipſe ſapor ipſius māna, ſed Deus illud dabat, & tamen etiam hoc ad quoddam miraculum pertinebat. De panibus, & piſcibus nunc dicendum, ꝙ non apparet qualis ſaporis eſſent, ſed veriſimile eſt, ꝙ eſſent optimi, vt oſtenderetur magnitudo

B Chriſti in hoc, & ſic manna non excederet in ſapore, & delectamento iſtos panes, & piſces. Et communiter aſſeritur, & eſt veriſimile, quòd quando Chriſtus aliquid per miraculum faciebat, illud erat melius, quā aliàs naturaliter eſſe ſoleret, vt ſi ſanaret aliquem hominem de aliquo morbo, ille reddebatur ſanior, quā fuiſſet priuſquam incideret in morbum illum, ita etiā ſi Chriſtus miraculum faceret in cibis, eſſent illi cibi meliores aliis cibis ſimilibus, qui ſecundum naturam ſunt, vt patet in vino, quādo conuertit Chriſtus aquā in vinum, fuit illud vinum melius alio vino, quod cōmuniter haberi ſolet ſaltem in regione illa, quod patet Ioann. capitulo ſecundo, nam quando architriclinus bibit aquam vinum factū, miratus eſt vnde illud vinum eſſet, & laudauit illud, eodem capitulo, ita &

C nunc iſti panes, & piſces eſſent ſalubriores, & ſapidiores aliis panibus, & piſcibus, qui naturaliter habebantur, vel conficiebantur, & ſic ex hac parte non eſſet minus miraculum iſtius cibationis turbarum, quam miraculum de manna. Item quia in ſaturatione turbarum ſuperfuit plus de reliquiis, quam fuerat cibus principalis, quod non fiebat in manna, quia ibi nullæ erant reliquiæ, immo ſi aliquid ſeruabatur, vel ſupererat ſcaturiebat vermibus Exod. 16. fuit ergo maius iſtud miraculum, quam in manna, & eſt conueniens, ꝙ miracula noui teſtamenti ſint maiora miraculis veteris teſtamenti.

D *An ſaturatio turbarum fuerit maius miraculum, quam ſaturatio Iſraelitarum in deſerto de coturnicibus. Et quomodo eæ veniebant ad caſtra. Quæſt. CXVIII.*

QVAERETVR de ſaturationis iſtius comparatione turbarum ad ſaturationum Iudęorum in deſerto de coturnicibus.

Dicendum, quòd bis leguntur Iudęi ſaturati coturnicibus. Primo quando datum eſt manna a principio: nam dixit eis Moyſes, dabit vobis dominus veſpere carnes edere, & mane panes in ſaturitate Exod. 16. & iſtæ carnes erant coturnices, nam dicitur. eo. c. veſpere aſcendens coturnix operuit caſtra, & de illis coturnicibus tunc ſaturati ſunt. Secundo qn̄ erant in man-

E ſione, quæ dicitur ſepulchra concupiſcentiæ, vbi populus flebat deſiderio carnium, & Deus dedit eis coturnices Nume. 11. & hoc fuit ad tantam ſaturitatē, ꝙ cibus exibat per nares eorum. eo. c.

Dicendum tamen, quòd illa ſaturatio fuit minor iſta, quia iſtud fuit miraculum cum panis non poſſet multiplicari ſine miraculo: aduentus autem coturnis cum ſine miraculo eſſe poterat, quia ſicut ipſę ſponte volant, ita ſponte venire poterant in caſtra, nam non fuerunt iſtę coturnices de nouo creatæ, vt Iudęi ſaturarentur illis, ſed adductæ ſunt de trans mare rubrum Numer. capitulo vndecimo. ſ. ventus autem egrediens a Domino arreptas trans mare coturnices detulit, & dimiſit in caſtra. hoc autem poterant angeli facere

cere etiam Deo nihil operãte ſpecialiter, ideo minus F eſt quolibet alio miraculo, & tamen ad veritatẽ Deus mouit ventum forte miniſterio angelorum, de quo dictum eſt Nume. 11. & ventus tulit coturnices, ita ꝙ ipſę non poterant ſe continere contra impetum venti, & ille ventus ceſſabat iuxta caſtra Iudæorum, ideo coturnices laſſatæ cadebant iuxta caſtra, non potentes iam volare, & capiebant de eis Iudæi, quotquot volebant, eo. cap. & quia illę coturnices veniebant, quaſi de parte aquilonari reſpectu caſtrorum Iudęorũ, mouebat eas ventus aquilonaris, vel aphricus coniunctus ei, ſic dicitur Pſalm. 77. tranſtulit auſtrum de cęlo, induxit in virtute ſua aphricum, & pluit ſicut puluerem carnes, & ſicut arenam maris volatilia pennata. licet ergo non fuerit aduentus coturnicum pure naturalis, ſed Deo faciente: tamen non fuit pure miraculum, ita vt ęquipararetur veris miraculis, ſicut fuit iſta multiplicatio panis, & piſcium.

In quo conſiſtit iſtud miraculum ſaturationis turbarum. Quæſt. CXIX.

QVAERETVR, in quo conſiſtit iſtud miraculũ ſaturationis turbarum.

Dicendum, ꝙ conſiſtit. Primo in hoc, ꝙ panis multiplicaretur: nam ꝙ panis acciperet ſubito maiorem quantitatem, ſiue hoc fieret ꝑ multiplicationem non addita aliqua quantitate, ſiue per cõuerſionem alicuius materię extrinſecę in panẽ, erat miraculum, quia natura neutrum eorũ poteſt, ita ergo 4. Reg. 4. vbi fuit aliqualis multiplicatio panis facta, licet pauca fuerit, ponitur pro miraculo, nam dicitur: hęc dicit dominus comedent, & ſupererit: quaſi a domino factum fuerit. Secundo, quia non ſolum fuit multiplicatio, ſed valde magna, quod probat paruitas, vel paucitas cibi, & multitudo comedentium, nam erant quinque panes, & duo piſces, & comedentes erant pluſquam decem millia: talis ſaturatio non poterat eſſe, niſi ſupernaturalis, nam 4 Reg. 4. vbi de 20. panibus ordeacis, & aliquot panibus primitiarũ, & pauco frumento ſatiati ſunt centum viri, computatur tanquam miraculum: a fortiori nunc de quinque panibus ſaturata tanta multitudine. Tertio, quia iſta multiplicatio ſæpe pro eadem vice facta eſt, ſcilicet ter ſemel in manibus Chriſti, poſtea in manibus diſcipulorum portantium: deinde in manibus comedentium, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 105. Quarto patet ex reliquiis: nam non ſolum fuerunt reliquiæ de cibo iſto, ſed etiam reliquiæ fuerunt plures, quam fuerat principalis cibus, nam totus cibus fuerat duo piſces, & quinque panes, & reliquię fuerunt duodecim cophini, & tamen quinque panes, & duo piſces in vno cophino caperentur, nec implerent eum.

Quod fuit maius miraculum iſtud, vel ſaturatio in ſecunda vice, quæ habetur ſequenti capitulo. Quæſt. CXX.

QVAERETVR quod fuit maius miraculum iſtud, vel ſaturatio in ſecunda vice.

Dicendum, ꝙ quantum ad poteſtatẽ facientis æqualia miracula fuerunt, nam idẽ erat vtrobique faciens, & non requirebatur maior poteſtas ad vnum, quàm ad aliud, quia ad vtrunque requirebatur potentia infinita, & tamen quantum ad rem factam eſt maior ſaturatio prima, quam ſecunda. Primo, quia in prima ſaturatione fuerũt quinque panes, & in ſecunda ſeptem, ſequenti capitulo, & infra decimoſexto, & Marc. capitulo octauo. Secundo, quia fuit maior numerus comedentium in prima, quam F in ſecunda, quia in prima fuerunt quinque millia virorum, in ſecunda autem quatuor millia ſequenti c. & tamen vtraque fuit ſolum ad tempus, i. ſemel facta: eo ꝙ quando Chriſtus fecit iſtas ſaturationes accidebat turbas eſſe in loco, in quo non poterant pro tunc cibos habere, & tamen poterãt ipſo die, vel ſaltem ſequenti habere illos, ideo ſolum ſemel paſcebat, quãdo erant in neceſſitate.

Quare Chriſtus dedit diſcipulis panes ad apponendum turbis. Et quæ miniſteria erant illa, quæ Chriſtus venit miniſtrare. Quæſt. CXXI.

G QVAERETVR quare Chriſtus dedit diſcipulis panes ad apponendum turbis.

Dicendum, quòd fuit. Primo, quia Chriſtus frangebat panes, & multiplicabat, quod erat poteſtatis, apponere autem ante turbas erat miniſtrationis, ideo non pertinebat ad eum, ſed ad diſcipulos. Sed obiicietur, ꝙ ad Chriſtum pertinebat potius iſta miniſtratio, quia ipſe dixerat, non veni miniſtrari, ſed miniſtrare. Et illud, ego in medio veſtrum ſum, quaſi qui miniſtrat, & cũ exemplum humilitatis pręſtare volebat, ipſe potius debuit miniſtrare.

Dicendum, quòd non debuit Chriſtus nunc miniſtrare, tum quia non poterat: nam humanitus agendo H cum ſolus eſſet, non poterat apponere cibos ante omnes turbas cum eſſent manducantes plurimi, & diſtincti per contubernia, oportebat ergo eſſe multos miniſtros, tum quia indecens erat, quòd Apoſtolis, & omnibus diſcipulis Chriſti quieſcentibus ipſe ſolus miniſtraret, talem ergo abſurditatem non paſſus eſt, & potiſſime coram turbis. Cum autem dicitur, quòd veniebat miniſtrare, verum eſt quantum ad miniſteria illa, quæ per alios fieri non poterant, ſicut fuit miniſterium noſtræ redemptionis, in quo in multis laboribus laborauit pręedicando, itinerando, ieiunando, mortem ſuſtinendo, & ad hanc miniſtrationem venerat, & nõ ad hoc, quòd miniſtraretur ei, quia ſi velet, quòd miniſtraretur ei, id eſt ſeruiretur ſufficiebat, I quòd maneret in ſua maieſtate non aſſumpta infirmitate noſtræ carnis, nam forma noſtra eſt forma ſerui, cum ergo formam noſtram acceperit, neceſſe eſt, quòd ad ſeruiendum venerit, ſicut dixit Apoſtolus, quòd exinaniuit ſemetipſum formam ſerui accipiẽs ad Philippenſes capitulo ſecundo, & tamen ſeruitus ſua illa ſola fuit, ſcilicet quidquid ad redemptionem pertinebat.

Ad ſecundam dicendum, quòd ad dandum exemplum humilitatis, non oportebat, quòd Chriſtus in omnibus miniſtraret, & diſcipuli ſui quieſcerent, quia hoc non eſſet dare formam humilitatis, ſed turbare totum ordinem rationis, ſed ad hoc ſufficiebat, quod aliquando miniſtraret, nam per vnam miniſtrationem, K vel paucas poterat ſufficienter dare exemplum humiliationis, ſic fecit. nam lauit ſemel pedes diſcipulorum, ſcilicet die cœnæ, Ioann. decimotertio, & tunc dixit vos vocatis me magiſter, & domine, & bene dicitis, ſum etenim, quemadmodum ergo ego magiſter, & Dominus laui pedes veſtros, ita & vos debetis alter alterius lauare pedes, & ſequitur, exemplũ enim dedi vobis, vt quemadmodũ ego feci, ita & vos faciatis: non ergo decebat, ꝙ nunc ipſe miniſtraret, ſed diſcipuli. Secundo, quia cũ Chriſtus miniſtrare non poſſet, nec deberet nunc, ſed alii, non erant aliqui ad quos magis hoc ſpectaret, quam ad diſcipulos eius ꝑꝑ familiaritatem ad ipſum, & quia illis melius, ꝙ cæteris poterat imperare. Tertio fuit ad honorãdũ diſcipulos: nam cum ipſi apponerent cibus coram turbis

mira-

miraculoſe multiplicatos, conſtituebat eos honorabiles coram turbis, quia adminiſtratio ſuper aliquos reddit adminiſtratorem honorabilem.

Quarto fuit ad magis certificandum eos de miraculo: nam cum ipſi viderent Chriſtum frangentem panes, & poſtea eos fractos manibus ſuis tractarent apponendo turbis, non poterāt dubitare de eo, quod factum erat. Sic dicit Chryſoſt. quia diſcipuli dederunt panes turbis, ſcilicet in quo non ſolum eos honorauit, ſed voluit, vt hoc miraculo facto non increduli fiant, nec obliuiſcantur eius cum pręterierit manibus ipſis teſtantibus. Sic etiam dicit Theophilus, ſ. dat autem diſcipulis panem apponendū turbis, vt tractando panem nō dubium illis miraculum videatur.

Quare Chriſtus voluit, quòd ſupereſſent reliquiæ in hoc miraculo ſaturationis turbarum. Et quòd in cibationibus veteris teſtamenti miraculoſis nihil ſupererat: in nouo autem plusquam fuerat appoſitum. Quæſt. CXXII.

QVAERETVR, quare Chriſtus voluit, quòd ſupereſſent reliquiæ in hoc miraculo: nam poterat eſſe miraculum ſaturationis, & quòd non ſupereſſent reliquiæ.

Dicendum, quòd fuit primo ad plenitudinem refectionis: nam non ſolum Chriſtus paſcere voluit turbas, ſed etiam ſaturare, & tamen non iudicatur ſaturatio, quando nihil in menſa ſupereſt, quia videntur adhuc homines plura comeſturi, ideo oportebat aliquas ſupereſſe reliquias ſaltem paucas.

Secundo vt turbis eſſet occaſio comedendi quantum vellent vſque ad ſaturitatem: nam erubeſcit homo, ita auide comedere, quòd nihil in menſa relinquat, & ideo ſi turbæ viderent paucum eſſe cibum, & quòd nihil ſupereſſet ſi vellent comedere ad ſaturitatem, non ſaturarentur, vt aliquid ſupereſſet, & tamen Chriſtus volebat eos ſaturare, quia hoc erat de neceſſitate miraculi iſtius: nam dare ad comedendū quinque millibus viris de quinque panibus, non erat miraculum ſi diuiderentur panes in partes minutiſſimas, ſaturare tamen erat miraculum: ad hoc ergo, quòd eſſet hic miraculum, oportebat, quòd Chriſtus ſaturaret illam multitudinem, non poterat tamen ſaturare niſi eſſent reliquiæ aliquę, ideo neceſſe fuit ſupereſſe reliquias.

Tertio ad probādum miraculum poſtquam factū erat: nam aliqui, qui non viderant poterant hoc negare, & tunc poterant eis oſtendi reliquię panum, & piſcium, quę faciebant aliqualem probationem.

Quarto erat ad tollendum dubium etiam eis, qui viderant, quia poterat aliquis dicere, ꝙ illa non fuerat vera ſaturatio, ſed ꝙ pro illo tempore ſic viſum fuerat præſentibus, ꝙ ſaturabantur: cum autem manerēt reliquię illius ſaturationis, non poterat dici, ꝙ erat phātaſia, ſed veritas rerum. De hoc dicit Chryſoſto. ſuperabundare fecit, non panes, ſed fragmenta, vt abſentes diſcant, quod factum eſt, & vt nullus id, quod factum eſt æſtimet phantaſiam: propter hoc etiam ex ſubiecta materia miraculum fecit.

Quinto fecit ad differentiam ſaturationum, quæ fiebant in veteri teſtamento: nam Deus pauerat populum manna, & tamē ibi nihil ſupererat, ſed ſiquid ſupereſſet ſcaturiebat vermibus Exod. 16. Elias etiam paſcebatur pane & carnibus apud torrentem Carith, ſed nihil ibi ſupererat 3. Reg. 17. ipſe quoque, & vidua de hydria, & lecytho paſcebantur, ſed reliquiæ nullæ erant eod. capit. Sic dicit Theophilus: Moyſes enim etſi manna dabat, iuxta vniuſcuiuſque neceſſitatem illud largiebatur, ſuperfluum vero vermibus ſcaturiebat: Elias & viduā paſcens quantū ei ſufficiens erat,

A tribuebat: Ieſus vero tanquam dominus ſuperabundanter operatur.

Quare tantæ reliquiæ ſuperfuerunt in cibatione turbarum, videlicet duodecim cophini. Et quòd Chriſtus in omnibus operibus ſuis magnam excellentiam ſuper cæteros homines oſtendit. Quæſt. CXXIII.

QVAERETVR quare tantæ reliquię ſuperfuerūt, nam licet ad miraculi iſtius veritatem requirerentur reliquiæ aliquæ, tamen non erant neceſſariæ in tanta quantitate. ſ. vt eſſent duodecim cophini.

Dicendum, ꝙ fuit ad oſtendendum magnitudinē miraculi, nam non ſolum tanta multitudo ſaturata eſt, ſed etiam reliquiarum quantitas fuit maior, quam B cibus principalis, quia totus cibus fuerat quinque panes, & reliquiæ erant duodecim cophini. Secundo fuit ad hoc, ꝙ dignum eſſet de his reliquijs memoriā agi, & quātitatē earum nominari expreſſe, nam ſi paruæ fuiſſent reliquiæ, non poneretur nominatim earū quantitas, ſicut 4. Reg. 4. quando comederunt cētum viri de 20. panibus ordeaceis dicitur, ꝙ ſuperfuit, quia tamen parum fuit, non exprimitur quantum fuit. Tertio fuit ad oſtendendum excellentiam Chriſti ſuper prophetas, nam quando Heliſęus ſaturauit cētum viros ꝑdictos de viginti panibus ordeaceis, & aliquot panibus primitiarum, & frumento ſuperfuit aliquid: C debuit ergo nunc maius aliquid ſupereſſe. & ita ſuperfuit pluſquam de cibo fuerat. Sic dicit Theophilus: ſuperabundantis. n. virtutis erat non ſolum tot homines paſcere, ſed etiam tantam ſuperabundantiam relinquere fragmentorum: decebat. n. ꝙ Chriſtus in oībus operibus ſuis magnam excellentiam ſuper cæteros hoīes oſtenderet, vt non dubitaretur ipſum maiorem eſſe cęteris, ſic ipſe dixit Io. 15. Si non feciſſem, q̄ nemo alius fecit. pctm̄ non haberent: & hoc bene videbant Iudæi, ideo videntes eum tam admiranda facere dicebant, nunquid hic eſt filius Dauid, ſupra 12. cap. vel nunquid hic eſt Chriſtus Io. 7.

D *Quare Chriſtus ſpecialiter fecit ſupereſſe duodecim cophinos fragmentorum, & non plures neque pauciores. Vnde in numero reliquiarum duo magna oſtenſa ſunt. Quæſt. CXXIIII.*

QVAERETVR quare Chriſtus ſpecialiter fecit ſupereſſe 12. cophinos fragmentorum.

Dici poteſt vno modo, ꝙ hoc nō fuit factū ſpāliter ad aliquam cauſam, ſed fuit accidentaľr, nā licet intentio Chriſti eſſet, ꝙ ſupereſſent multę reliquiæ, nō intēdebat ſpāliter, ꝙ 12. cophini ſupereſſent: ſciebat tñ ꝙ tot ſuperarent, quia non poterant ſuperare in aliquo numero quin ipſe hoc pręuidiſſet.

Aliter pt̄ dici, & melius, ꝙ Chriſtus fecit ſupabundare 12. cophinos, iuxta nu. 12. Apľorum, vt quilibet E haberet cophinum ſuū, præſupponitur. n. ꝙ iſti 12. miniſtrauerant apponendo panem turbis, & ipſi ablaturi erant reliquias, & ſic quilibet eorum colligebat reliquias in vno cophino, ideo 12. cophini ſuperfuerunt. Sic dicit Hiero. ſuper Matt. vnuſquiſque Apoſtolorū de reliquiis ſaluatoris implet cophinum ſuum. Sic ēt Chryſ. ait pp̄ hoc, & 12. cophinos ſuperabundare fecit, vt Iudas portaret cophinū ſuū. Et dicendū, ꝙ in numero reliquiarum duo magna oſtā ſunt. Primum eſt magnitudo pt̄atis, quia fecit plures eē reliquias, q̄ fuerat quantitas principalis cibi. Scd̄m eſt altitudo ſapię, quia ita inſtituit, vt ſicut erant 12. miniſtri in mēſa turbarum, ſupereſſent 12. cophini, & nihil plus, nec aliqd deeſſet, vt ſic omnia ordinate fieri viderentur.

Sic dicit Chryſ. ego autem non ſolũ admiror mul- F
titudinem panum, quę facta eſt, ſed & certitudinem ſuperfluorum, quia nec plus, nec minus fecit ſuperfluum eſſe, ſed tantum quantum volebat, ſcilicet duodecim cophinos ſecundũ numerum duodecim Apoſtolorum. Sic etiam dicit Theophilus duodecim cophini ſuperabundant, vt quolibet Apoſtolorum vnũ cophinum ſuper humerum apportante, ineffabile miraculum videatur. Et ita ſi Chriſtus voluiſſet facere ſuperabundare mille cophinos feciſſet, vel ſi quatuor cophinos ſolum, feciſſet etiam quantum voluiſſet determinare.

Quare Chriſtus fecit reliquias eſſe fragmentorum, & non panum, ita quòd eſſent panes integri. G
Quæſt. CXXV.

QVAERETVR quare fecit reliquias eſſe fragmẽtorum, & non panum, nam poterat ſi voluiſſet facere, vt panes integri reſidui eſſent.

Dicendum ꝙ fuit hoc. Primo, quia ſine nouo miraculo fieri non poterat, nam diſcipuli non appoſuerunt turbis aliquos panes integros, ſed fragmenta, cũ omnes quinque panes Chriſtus fregiſſet, ideo ad hoc ꝙ ſupereſſent panes integri neceſſe erat, ꝙ fieret miraculum nouum. i. formando integrum panẽ de fragmentis, vel de noua materia panes formãdo, aut creãdo, & hoc non erat neceſſarium nũc cum turbæ iam H
eſſent paſtæ. Etiam ad huius miraculi oſtenſionẽ ſufficiebat fragmenta ſupereſſe, miracula tamen ſine neceſſitate fieri non debent, ideo non fuerunt reſidui panes integri. Secundo, & principaliter fuit, quia repugnaret valde oſtenſioni miraculi, nam Chriſtus principaliter fecit ſupereſſe reliquias, vt per eas oſtenderetur miraculum de ſaturatione turbarum, & quia turbis non fuerant appoſiti aliqui panes integri, ſed fragmenta, cum quis videret collectos eſſe panes integros videret, ꝙ iſti non erant reliquiæ de cibo appoſito turbis, & ſic non oſtenderetur conuenienter miraculum, quod Chriſtus oſtendere volebat, immo quod plus eſt, ex hoc redderetur ſuſpectum miraculum pręcedens, nam ex fragmentis colligi panes integros nõ I
erat verum, ſed phantaſticum. i. per apparentiam, & ita poſſet dici, ꝙ cibatio turbarum non fuerat vera, ſed per apparentiam. Item poterat dici, quòd cum iſti integri panes ſupereſſent poſt ſaturationem turbarum a fortiori ante ſaturationem earum eſſent iſti integri, & conſequenter non eſſet verum, ꝙ de quinque ſolis panibus ſaturatę ſunt turbę, ſed tot fuerint panes quot ſufficerent ad ſaturationem, cum & nunc aliqui de illis integri ſupereſſent, nam ſi paucitas fuiſſet panum, non manſiſſent iſti integri, ſed diuiderentur, ſicut cæteri: non ergo debuerunt panes integri colligi in reliquiis, ſicut dicit Chryſoſto. quòd Chriſtus ſuperabundare fecit non quidem integros panes, ſed fragmenta panum. K

Vnde habuerunt cophinos diſcipuli ad colligendum in eis fragmenta, & potiſſime tot cophinos: cum ipſi Apoſtoli, quando ſine Chriſto ibant non poſſent ſacculum, neque peram portare, ſed cum Chriſto portabant, qui legem non imponebat ſibi, ſed alÿs. Quæſt. CXXVI.

QVAERETVR cum ſuperfuerint hic duodecim cophini fragmentorũ, vnde habuerunt cophinos diſcipuli ad colligendum in eis fragmenta, & potiſſime tot cophinos: nam in deſerto erant, vbi nihil iſtorum habere poterant, nam iſta ſunt vaſa domeſtica.

Dici poteſt vno modo, ꝙ cophinus eſt nomen vaſis, & etiam menſurę. ſ. quia quilibet cophinus eſt determinata menſura, & ſic dato, ꝙ non habeatur illud vas, ſi haberetur tanta quantitas panis, quanta replet vnum cophinũ, dr̃ ſupereſſe vnus cophinus, & ita ſupereſſent duodecim cophini, licet nullum vas eẽt ibi, quod cophinus diceretur, & tunc non oportebit poni aliquid, quod non eſſet in deſerto.

Sed melius dicendum videtur, ꝙ ibi erant veri cophini, ideſt illa vaſa, quæ ſunt ad conſeruandum panem, & colligendum de menſa. quod patet quia Chriſtus iuſſit hic fragmenta colligi ne perirent Io. 6. ideo neceſſe erat, ꝙ ibi eſſet aliquid in quo illa fragmenta colligerent, & conſeruarent, quia alias perirẽt diſperſa per agros. & iñ collegerunt, & conſeruauerunt, vt Chriſtus dixit: ergo vaſa repoſitoria habebant, & iſta dicuntur cophini.

Sed tunc dicetur quomodo habebant iſtos cophinos in deſerto, vbi nullus habitator erat. Aliqui dicũt, quia fuit hoc per miraculum, quia Chriſtus fecit illa miraculoſe aliunde portari, vel de nouo ea creauit, qa talia vaſa creare potuit, qui alias res creauit.

Sed non vr̃ ſtare. Primo, quia iſtud redderet miraculum aliqualiter ſuſpectum, quia de foris adduci putaretur a quibuſdam. ꝙ fieret dęmonum miniſterio, & ita forte putaretur de panibus, & fragmentis acci-diſſe, & etiam ſi de nouo crearet illos cophinos, cum Iudæi nondum crederent, ꝙ Chriſtus aliquid creare poſſet, quia hoc ſolius Dei erat, putarent phantaſtice factum, & opere dæmonum cophinos aliunde adductos, & ſic maneret eadem ſuſpitio. Secundo, quia ſiue Chriſtus cophinos crearet, ſiue de foris adduceret erat miraculum, & hoc non tacerent Euangeliſtæ cũ diligenter expreſſerint miraculum de ſaturatione turbarum, nemo tamen illud tetigit, ideo nõ factum eſt miraculoſe.

Dicendum ergo, ꝙ cophini illi erant in deſerto, quos habebant eos diſcipuli Chriſti, vel turbæ, nam cophinus eſt repoſitorium panis, ſicut caſſidile, & portant illum homines in via ad aliquid reponendũ, & ita nũc haberent, & ita reponerent panes: nam ſi cophinus ſit vas ligneum, aut de virgulis factum, erat maior difficultas quomodo in deſerto haberi poteſt, & tamen poteſt vocari cophinus repoſitorium vas de panno factum, quod caſſidile vocamus, & tamen viatores pedites ſolent caſſidilia ſecum ferre ob varia neceſſaria reponenda. Et maxime patet, quia neceſſe erat, quòd diſcipuli Chriſti aliquem cophinum, ſiue caſſidile ferrent, quia ipſi portauerant ſecum in deſerto illos quinq; panes, & duos piſces, ergo aliquod repoſitorium habebant in quo portabant, & ſicut vnum repoſitoriũ habebant, poterant habere multa, cum interdũ neceſſe eſſet eis multos cibos portare.

Sed obiicietur, ꝙ diſcipuli Chriſti non portarẽt cophinos ſecum. i. vaſa aliqua repoſitoria, quia non licebat eis portare in via peram, neque ſacculũ. ſ. 10. c. & Luc. 9. & 10. & iñ cophini qui ſunt vaſa repoſitoria nomine perę, vel ſacculi intelliguntur.

Dicendum, quòd neceſſe eſt poni, quòd nunc diſcipuli Chriſti tulerunt ſecum ſacculum, aut peram, nam portabant panes, & piſces longe, quæ non poterant portari, niſi in quibuſdam repoſitoriis: ergo habebant repoſitoria aliqua, quæ ſunt pera, ſacculus, caſſidile, vel cophinus.

Ad argumentum dicendum, ꝙ diſcipulis Chr̃i, qñ ſoli irent. i. ſine Chriſto non licebat portare aliquid illorum, nam illam legem dedit eis Chriſtus, qñ mittebat eos diſperſos ad ꝑdicandũ, & iñ qñ ibant cũ eo in via portabant omnia hęc, quia tunc non videbantur illi portare, ſed Chriſtus cui obſequium pręſtabant in hoc; ipſe tamen Chriſtus non imponebat legem ſibi ipſi,

ipſi,ſed alijs,ideo apoſtoli, & cæteri diſcipuli, quando ibant cum eo nõ tenebantur ad illam legem, nec obſeruabant eam. Quod patet, quia ſupra 10.& Lucę 9. & 10.prohibentur diſcipuli Chriſti portare pecuniã in via,in zonis, ideſt hīc marſupia cum aliquibus pecunijs, & tamẽ Chriſtus portabat pecuniã in via,quia habebat diſpenſatorem ferentem, qui pecuniã Chriſti tenebat, & inde emebat cibos: erat.n.Iudas hñs loculos Chriſti Io.12.& 14.& ideo dr̄ Io.14.ꝙ qñ Chriſtus miſit Iudam de cęna dicens,quod facis fac citius: putauerunt diſcumbentes, quòd cum Iudas loculos Chriſti haberet, dixiſſet Chriſtus ei, vade, & eme nobis neceſſaria ad diem feſtum. Item apoſtoli, & alij diſcipuli prohibebantur portare in via aliquos cibos reconditos, & etiam panem Mar.6.ſcilicet præcepit eis,vt nihil tollerent in via, niſi virgam tantum, non peram,nec panem,nec in zona æs, & tamen nunc diſcipuli portabant panes, & piſces in via, quia de illis ſaturata eſt turba. Et etiam in alia vice ipſi portabant ſeptem panes, & paucos piſciculos, de quibus turbæ comederunt ſequenti c.& Mat.8.immo ſemper portabant cibos in via, & ſi aliquando obliuiſcerentur portare credebant ſe increpabiles infra 16. vbi dicit, quòd obliti ſunt portare panes,& putauerunt poſtea, quòd Chriſtus eos redargueba, quando dixit,cauete a fermento Phariſæorum, ergo conſuetum erat eis cibum ferre,& ita non obſeruabant diſcipuli manentes cum Chriſto illam legem, quã eis tradiderat,quia illa obligabat eos, quando irent ſine Chriſto. poterāt ergo nunc ferre cophinos, peram, & ſacculum,& ſic iſti duodecim cophini forte erant ſui, quia portarent duodecim calidiſta.Vel poterant aliquos de ipſis cophinis commodatos accipere a turba, quia multi de turba portarent ſacculos ſecum in via, nam licet accident, quòd pro tunc non habuerunt panem, nec alios cibos,tamen ſacculos retinebant,in quibus prius talia portabant. Sic dicitur primo Reg 9.quando locutus eſt Saul ad puerum ſuum cum irent ad quærēdas aſinas, dicēs defecit panis in ciſtartijs noſtris,ideſt in ſacculis,& ita aliqui de turba ſacculos vacuos commodarent diſcipulis, in quibus colligerent iſta fragmenta.

Sed melius putatur,quòd fuerint cophini ipſorum diſcipulorum Chriſti.

Quare fragmenta. quæ colliguntur non dantur turbis,ſed diſcipulis. Quæſt. CXXVII.

QVAERETVR quare fragmenta, quæ colliguntur non dantur turbis, ſed diſcipulis,nã iuſſit Chriſtus diſcipulis illa colligere, & conſeruare, & tamen ſi turbis vellet dare, non iuberet illa colligi, ſed cum turbæ diſcumberent expleta refectione iuberet eis tollere, quod ſuperat, & ſic tolleret quilibet, quod ante ſe erat, iuſſit tamen colligi,ergo non voluit, quòd turbæ reciperent fragmenta iſta.

Dicendum,quòd hoc fuit. Primo ad oſtenſionem miraculi, quia vt oſtenſum eſt ſupra q.125.& q.126, fuit neceſſarium,quòd ſupereſſent reliquiæ,& etiam in magna quantitate ad hoc, quòd probaretur miraculum,& tamen ſi non colligerentur reliquiæ,ſed darentur turbis diſcumbentibus non conſtaret de reliquijs,quia quilibet tolleret,quod ante ſe erat,& ſic nõ manerent reliquiæ ad probationem miraculi, & tamen probatio miraculi fieri debebat potius per Chriſti diſcipulos, quam per aliquos alios, cum per ipſos potius pertineret diuulgare Chriſti doctrinam,quam ad alios,& oſtendere, quod feciſſet miraculũ, ſi tamē reliquiæ non colligerentur, ſed turbæ diſcumbentes

A illas tuliſſent,non haberent diſcipuli vnde probaſſent accidiſſe iſtud miraculum, ideo iſti debuerunt reſeruare reliquias. Secundo ad magis confirmãdum corda diſcipulorum, expediebat enim, ꝙ diſcipuli eſſent magis certi de hoc miraculo, quam cæteri, quia ipſi futuri erant doctores,& annunciaturi omnia miracula Chriſti, dubitatio autem in docente eſt valde nociua,& non in addiſcente, ideo ipſi valde certificandi erant de hoc. Et ob hoc Chriſtus dedit eis plures experientias in hoc facto quam turbis, nam turbæ ſolū videbant fragmenta apponi eis, & creſcere in manibus eorum dum comederent, & frangerēt, diſcipuli aūt viderunt primo, ꝙ Chriſtus frangeret iſtos pa-
B nes quos ipſi in via tulerant, & tenebant,& quomodo in manibus Chriſti creſcerent per fractionem, deinde ipſi portabant iſtos panes apponendos turbis, & dum portarent videbant eos in manibus ſuis creſcere. Et tertio cum appoſiti eſſent, turbæ videbant, ꝙ in manibus turbarum creſcebant, vt oſtenſum eſt ſupra q.105. Quarto viderunt eos, & tractauerunt, quando ipſi comederunt, nam etiam ipſi de fragmentis illis comederunt cum in hoc deſerto nihil aliud comederint, nec habebant, niſi illos quinque panes,& duos piſces quos Chriſtus fregit in partes. Quinto experti ſunt veritatem poſtea reliquias colligendo,& ſeruando, & per hoc valde certificantur, nam ſicut Chriſtus conceſſit diſcipulis, ꝙ apponerent fragmēta tur-
C bis, vt magis hoc videntes, minus de hoc miraculo dubitarent, vt dicit Chryſoſt.& dictum eſt ſupra.q.123.ita, & nunc ad eandem confirmationem voluit, ꝙ colligerent reliquias horum panum, & conſeruarent, vt ſic frequentatis experientijs nullum dubium manere poſſet apud ipſos, qui huius miraculi prædicatores futuri erant. Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet ſed quare non dedit turbis fragmenta portanda, ſed diſcipulis, & reſpondet, ſcilicet quoniam hos maxime erudire volebat,qui orbis terrarum debebant eſſe magiſtri. Secundo fuit ad neceſſitatem diſcipulorum Chriſti, nam diſcipuli Chriſti, & ipſe Chriſtus cibum ſumpturi erant in deſerto hoc, ſed nullius aliud erat,
D niſi fragmenta, quæ Chriſtus fecit de illis panibus, & piſcibus,ideo de illis comedere deberent diſcipuli,& quia forte dum comedebant turbæ, non comederūt diſcipuli cum miniſtrarent eis apponendo cibos, comederent poſtea ſaturatis turbis, & ſic de reliquijs illorum comederent, & ad hoc oportebat,quòd diſcipuli colligerent reliquias, & non turbæ, quia ſi turbæ portaſſent reliquias, non haberent diſcipuli quid comederent. Licet poſſet dici, quòd quando Chriſtus frangebat panes, & piſces dans diſcipulis, reſeruauit aliqua fragmenta,quæ non allata ſunt turbis, & de illis comederent Chriſtus, & diſcipuli,dum turbæ mãducabant & poſtquã diſcipuli ceſſarent eis apponere cibos. Sed in hoc quid fuerit non differt,conſtat.n.ꝙ
E Chriſtus, & diſcipuli ſui ibi comederint, cum ad hoc partes aſſerrent, vt comederent. Tertio fuit ad oſtendendum magnitudinem miraculi, nam ſicut ſaturatio oſtēſa eſt per hoc, quòd quid ſuperfuit,ita magnitudo miraculi oſtendenda erat per hoc, quòd de pauco cibo ſupereſſent tantę reliquiæ plures, ſcilicet quã fuerat cibus,ſcilicet duodecim cophini, & tamen nõ poterat hoc ſciri, niſi diſcipuli hæc colligerent, & reſeruarent reliquias, ideo illi, & non turbæ colligere debuerunt. Nam ſi turbis diſcumbentibus permitteretur portare reliquias, poſſet quidem conſtare, ꝙ aliquæ reliquiæ ſuperfuiſſent per confeſſionem turbarũ, licet oſtendi poſtea nõ poſſent, quia ſinguli forte comederent paruas reliquias quas inde tollerent, & tamen quantæ fuiſſent reliquiæ nullo modo potuiſſet conſtare,ſi turbis permitteretur portare illas,quia tūc diſcipuli

diſcipuli non colligerent reliquias, ſed quilibet diſcū-bens tolleret id quod coram ſe inueniret, & ita ignoraretur menſura reliquiarum, quia non fuerant collectę: nunc vero cum collectę fuerunt, & impleuerūt duodecim cophinos, apparebat quantę fuiſſent, & ſic tam turbis pręſentibus, quam eis, qui interfuiſſe non poterant, conſtaret magnitudo miraculi, & aliàs etiam ipſi diſcipuli neſcirent magnitudinem ipſius, quia non conſtaret eis de magnitudine reliquiarum. Quarto fuit, vt aliqui dicunt, quia turbę non merebātur portare iſtas reliquias, ideo non dedit illis, ſed diſcipulis. Sic dicit Chryſoſto. accipiens autem fragmēta dedit diſcipulis, & non turbis, quę adhuc imperfectius diſpoſitę erant, quam diſcipuli. & præcedentes cauſę meliores ſunt.

Quare expreſſus eſt numerus manducantium in hac turba. Et quòd mulieres ſolent valde ad nouitates concurrere, & facilius ad deuotionem mouentur.
Quæſt. CXXVIII.

QVAERETVR quare expreſſus eſt numerus manducantium.

Dicendum, quòd fuit neceſſarium exprimi ad oſtēdendum eē miraculum. Duo enim neceſſaria erant ſimul ad hoc, quòd eſſet iſtud miraculum, ſcilicet paucitas cibi, & multitudo turbarum, quia alias, vel ex pauco cibo paruā ſaturari multitudinem, vel ex multo multam turbam, admirandū non erat, ideo vtrunque ſub numero certo exprimi debuit, & ita expreſſum eſt, ſcilicet quòd erant quinque panes, & duo piſces, & quòd erant quinque millia virorum comedentium, & ob hoc omnes euangeliſtæ diligenter expreſſerunt vtrunque numerum, vt patet hic, & Mar. 6. & Lucę 9. & Io. 6. quod non facerent, niſi fuiſſet neceſſarium exprimi. Patet hoc etiam, quia in alia ſaturatione expreſſus eſt numerus panum, & cibatorum hominum, ſcilicet quatuor millium, ſequenti c. & Mar. 8. & tamen fuerunt plures comedentes, ſcilicet fęminæ, & paruuli quorum numerus non exprimitur, vt dicitur in litera, & illi eſſent plures forte, quam viri, quia mulieres concurrere valde ſolent ad nouitates, & facilius moueri ad deuotionem, & prædicationem, & ita forte eſſent pluſquam decem millia comedentium, fuit autem, quaſi correſpondens numerus cibi, & cibatorum, vt de quinque panibus quinque millia paſcerētur. Sic dicit Hierony. iuxta numerum autem panum, & comedentiū virorum quinque millium multitudo eſt. Sed dicet, quòd ad oſtenſionem miraculi oportebat etiam nominate exprimi quantitatem panum, & piſciū, quia multum in hoc differt, quia quarundam regionum panes, ita magni ſunt, vt panis vnus ſufficiat homini ad viginti dies, vel quaſi, & aliarum regionum, ita parui, quòd duo, aut tres non ſufficiant ad vnum paſtū.

Dicendum, quòd aliquid in hoc differt, & tamen non fuit expreſſa magnitudo panum neque piſcium propter tria. Primo, quia quantæcunque magnitudinis eſſent iſti panes, aut piſces, erat ſemper miraculū propter multitudinem comedentium: nam pro vno pane erant duo millia comedentium, nullius tamen regionis panis eſt, qui centum comedentes ſimul paſcat, potiſſime quia ſuperfuerunt duodecim cophini, qui continerent maiorem quantitatem, quam quinque panes etiam ſi magni eſſent. Secundo quia iſtud miraculum fiebat in terra in qua conſtabat de magnitudine panum, quia conſuetudo communis habebat panes certę quantitatis, & ſic non oportebat magnitudinis mēſuram exprimi, & iſta fuit cauſa præcipua. Tertio quia diſcipuli portabant iſtos panes, & piſces

F in via, conſtat tamen, quòd ipſi non poterant portare tantum cibum, vt ſufficeret decem millibus comedentium, & ſupereſſent duodecim cophini, quia ſatis erat eis poſſe per viam portare plenos duodecim cophinos, ideo non oportuit quantitatē menſuræ iſtorum exprimi, nobis tamen ſatis conſtat, quòd iſti panes non erant magni, quia non ſufficeret vnus eorū quatuor viris ad paſtum, quod patet 4. Reg. 4. capitulo, vbi quidam vir attulit Eliſæo viginti panes ordeaceos, & aliquot panes primitiarum, & frumentum nouum in pera, & dixit Eliſæus diſpenſatori, quòd apponeret populo comedendum, ipſe autem dixit quātum eſt hoc, vt apponam coram centum viris ad paſtum? & ponitur ibi pro miraculo, quòd comederūt,
G & ſuperfuit, ergo non ſufficiebat vnus panis quatuor, vel quinque viris ad paſtum de panibus regionū ipſius, & ita non fuit neceſſe quantitatem piſcium, nec panum exprimi.

Quare ponitur numerus ſolum virorum, & non mulierum. Sicut in veteri teſtamento mulieres neque numerabantur. Quæſt. CXXIX.

QVAERETVR quare ponitur numerus ſolum virorum, & non mulierum.

Aliqui dicunt, quòd fuit hoc, quia non pertinebat ad rationem miraculi, nec ad ſuam magnitudinem exprimi fęminas, ſed ſolum viros.

Sed non ſtat, quia ita fœminæ comedebant, ſicut
H viri, & ideo miraculum erat paſci multitudinem fœminarum etiam ſi ſolæ eſſent de pauco cibo.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, vt conſonaret numerus comedentium cum numero panum, ſicut dicit Hierony. ſcilicet iuxta numerum autem quinque panum, & comedentium virorum quinque millium multitudo eſt.

Sed iſta conſonantia non eſt de neceſſitate, quia ſi eſſent ſeptem millia virorum, & quinque panes, exprimerentur ſeptem millia, & non ſolum quinque millia, ſic patet ī alia ſaturatione turbarum vbi fuerūt ſeptem panes, & tamen ſolum ponuntur quatuor millia virorum ſequenti cap. & Mar. 8.

Dicendum autem, ꝙ hoc factum eſt, quia euange-
I liſta erat iudex, & ſeruabat conſuetudinem legis in ſcribendo, nam ſecundum legem Moyſi nunquam ponebantur mulieres ſub numero, ſed ſoli viri, vnde vbicunque inuenitur aliqua numeratio in veteri teſtamento ſoli viri numerantur, ſic dicitur Numeri primo, tolle ſummam filiorum Iſrael generis maſculini, &c. Sic dicit Theophilus, ſcilicet ſoli viri numerantur ab euangeliſta, quia legalem conſuetudinē ſequebatur, & quia omnes euangeliſtæ erant Iudæi, omnes quatuor expreſſerunt de quatuor millibus virorum, & tacuerunt de numero fęminarum.

Qui viri erant iſti, qui numerabantur.
K *Quæſt. CXXX.*

QVAERETVR qui viri erant iſti, qui numerabantur.

Aliqui dicunt, ꝙ accipitur vir non, vt eſt nomē ætatis, nec coniugii, ſed vt eſt nomen ſexus, & ſic omnes maſculi vocantur viri, vt diſtinguuntur viri contra fęminas.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia tunc etiam paruuli includerentur nomine virorum, & tamen paruuli excluduntur hic, quia dicitur ſupra in litera. manducantium autem fuit numerus quinque millium virorum exceptis mulieribus, & paruulis.

Dicendum ergo, quòd vir ſignificat ætatem, non

tamen

tamen ſecundum ſtrictam ſignificationē ætatis, quia tunc adoleſcentes, & iuuenes, & ſenes, & decrepiti non intelligerentur nomine virorū, & ita pauci eſſent viri, & oporteret exprimi alios numeros de adoleſcētibus, iuuenibus, ſenibus, & decrepitis, quod non fit. accipitur ergo hic vir, ſecundum conſuetudinem legis Moyſi: nam ſicut propter conſuetudinem legis tenendam non ponitur numerus mulierum, ſed virorum, ita & in viris tenebitur conſuetudo legis: vocat autem lex Moyſi viros omnes maſculos, qui ſunt a viceſimo anno, & vltra: Numeri primo c. & poſtea quantæcūque ætatis ſit, etiam ſi decrepitę vocatur vir. Et ita hic omnes, qui eſſent vltra viginti annos computantur in numero quinque millium, qui aūt erant infra annum viceſimum intelligūtur nomine paruulorum, & illi non includuntur in numero quinque millium, cū dicat̄ exceptis paruulis, & mulieribus. lex aūt computat illos, quia iſti dicebātur tranſire ad numerum, & iubebat, ꝙ quicunque compleret annum viceſimum ad hoc, ꝙ tranſiret ad numerum, i. eſſet vnus de illis, qui numeraretur in populo, ſolueret dimidium ſiclum pro Sanctuario dñi. Exo. 30. & de iſtis, qui iam tranſierant ad numerum erant iſta quinque millia virorum. Alii autē dicunt, ꝙ ēt fiebat propter honorem: viri. n. hñt in honore potius, ꝙ̄ feminę, qa vir eſt caput feminę. 1. Cor. 11. & puer nondum eſt vir. Sic dicit Theophilus. ſoli viri numerant̄, quia euāgeliſta legalem conſuetudinem ſequebatur, & enim Moyſes a viginti annis, & ſupra populum enumerauit, nulla mētione de mulieribus facta, innuens, quod omne, quod virile eſt, & iuuenile dignum & honorabile eſt apud Deum. prima tamen cauſa eſt melior, & illa eſt vera.

Mar. 6. Et ſtatim compulit diſcipulos aſcēdere in nauiculam, & pręcedere cū itās fretū donec
Ioan. 6. dimitteret turbas. Et dimiſſa turba aſcendit
34. q. 1. c. eccleſia. in montem ſolus orare. Veſpere aūt facto, ſo-
24. q. 1. cap. non turbatur. lus erat ibi. Nauicula aūt in medio mari ia-
Mar. 6. ctabatur fluctibus. Erat enim contrarius vētus. Quarta autē vigilia noctis venit ad eos ambulans ſupra mare. Et videntes eū ſupra mare ambulantem, turbati ſunt dicentes, qa phantaſma eſt. Et prętimore clamauerunt. Statimq; Ieſus locutus eſt eis, dicēs habete fiduciam. Ego ſum, nolite timere. Reſpondēs autem Petrus: dixit. Domine ſi tu es, iube me venire ad te ſuper aquas. At ipſe ait. Veni. Et deſcendens Petrus de nauicula ambulabat ſuper aquam, vt veniret ad Ieſum. Vidēs vero ventum validum timuit. Et cum cępiſſet mergi, clamauit dicens. Domine ſaluum me fac. Et cōtinuo Ieſus extendens manum apprehendit eum, & ait illi. Modicę fidei quare dubitaſti? Et cum aſcendiſſet in nauiculā ceſſauit ventus. Qui autem in nauicula erāt, venerunt, & adorauerunt eum, dicentes. Ve-
Tertiū miraculū de calcatione maris. re filius Dei es.

Et ſtatim compulit. Hic ponitur tertiū miraculū de calcatione maris, ſcilicet qa ambulauit Ieſus ſiccis pe-

A dibus ſupra aquas maris, & dicitur. *Et ſtatim compulit Ieſus diſcipulos.* Scilicet mox, vt collectę fuerunt reliquiæ fragmentorum iuſſit Ieſus diſcipulis nauigare, erant enim iuxta mare, & nauiculam habebant, ideo poterant ſtatim nauigare, & dicitur, ꝙ compulit illos, ſcilicet quia cum magna celeritate agere iuſſit tanquam cogeret agere nō permittens illos morari.

Aſcendere nauiculam Scilicet in illam in qua venerant. *Et præcedere eum* ſ. oſtendit, ꝙ nolebat ire in nauicula illa, ſed ꝙ poſtea iret, ideo ꝙ ipſi non expectarent eum, ſed pręcederent nauigando. *Trans fretum.* Ideſt vltra fretum ad aliam partem freti, quia nūc erat Chriſtus ex vna parte maris galilęæ, & nā ſiret ad aliā.

B *Donec dimitteret turbas.* Ideſt dum expediebat eas, & nō accipit̄ donec pro vſque, ſed pro dum, quia nō eſt ſenſus, quòd illi præcederent quouſque Chriſtus dimitteret turbas, & poſtea non præcederent, ſed quòd interim, ꝙ turbas dimittebat, non morarentur ipſi manentes cum eo, ſed nauigarent præcedentes eum.

Et dimiſſa turba. Ideſt expeditus a turba, quia loquebatur aliqua turbis, quando recedebat, & hoc erat expedire, vel dimittere. *Aſcendit in montem* Qui erat ꝓpinquius loco in quo turbam pauerat. *Solus.* Nam ad orandum non egebat ſocietate, etiam dicitur ſolus, quia quando aſcendit, nemo erat qui poſſet cum eo aſcendere, cum diſcipuli iam receſſiſſent in nauicula, turbæ etiam iam expeditæ erant a Chriſto, nemo
C ergo cum eo aſcendere poterat. *Orare.* i. ad orandū: nam quando Chriſtus vacabat ſolus ibat ad orandū.

Veſpere autem facto. i. ſolis occaſu præterito, accipiebatur enim ſupra veſpere aūt facto, i. incipiente declinare ſole, quod erat immediate poſt meridiem, hic aūt accipitur pro principio noctis vñ dr̄ Mar. 6. & cum ſero eſſet, & Io. 6. magis declaratur, ſ. ꝙ tenebræ iam factæ erant, quando mare vento magno flante ſurgebat. *Solus erat ibi.* i. ſolus manebat adhuc Chriſtus in monte orando, qñ cępit nox, & erant tenebræ, quia diu orauerat. *Nauicula autem in medio mari iactabatur.* i. nauicula in qua erant diſcipuli iactabatur, i. violenter huc, & illuc a ventis impellebatur, ſic dicit Virgilius de Aenea, primo Aeneidos. multū ille terris iactatus,
D & alto, & dicitur in medio maris, i. intra mare, i. non iuxta litora. *Fluctibus.* Quia fluctus intumuerant propter ventum, ſic dicitur Io. 6. mare autem vento magno flante exurgebat. *Quarta autem vigilia noctis venit ad eos.* Licet incępiſſent iactari fluctibus diſcipuli a principio noctis nō venit Ieſus ad eos vſque ad quartam vigiliam, ſed permiſit eos toto hoc tempore laborare remigando, & ſuſtinendo timorem, & dicitur quarta vigilia, ideſt quarta pars, & vltima noctis diuidendo noctem in quatuor vigilias, vel partes.

Ambulans ſupra mare. Ideſt pedibus ambulans ſupra aquas, & non mergebatur. *Et videntes eum ſupra mare ambulantem.* Scilicet acceſſit prope nauem, ideo licet
E nox eſſet, & tenebræ, viderunt quomodo ambulabat ſuper aquas. *Turbati ſunt.* Ideſt timuerunt, quia nihil tale vnquam viderant. *Dicentes, quod phantaſma eſt.* i. apparitio dæmonum, ſ. non eſt verus homo, qa homo mergeretur, ſed eſt dæmon, licet appareat in hominis figura cum nō mergatur, quia phantaſma eſt id, quod habet ſolam apparentiam, & non habet aliquam exiſtētiam de eo, quod putatur. *Et præ timore clamauerunt.* Quaſi petentes auxilium a Deo contra phantaſma, quod putabant ſibi nociturum. *Statimque.* ſ. qñ vidit Ieſus magnum timorem eorū: noluit enim eos magis affligere, quia non poterant illud tolerare. *Ieſus locutus eſt eis.* Erat enim iuxta nauiculam, & ita videre eum, & vocem illius audire poterant. *Dicens habete fiduciam.* Ideſt non timeatis malum aliquod, quia nullum eſt periculum. *Ego ſum.* Ideſt non eſt phantaſma

aliquod,

aliquod, vt vos putatis, ſed ego ſum, ſcilicet ille cuius F vocem vos cognoſcitis, & quem vox eſſe indicat.

Reſpondens autem Petrus. Iſte fuit confidentior, quia forte ceteri nondum erant ſoluti a timore. *Ait domine ſi tu es.* Ideſt ſi tu es ille quem vox indicat, & es dominus noſter. *Iube me venire ad te ſuper aquas.* Ideſt da mihi poteſtatem ambulandi ſuper aquas: nam ſi tu iubes, ꝙ veniam potero ambulare ſuper aquas. *At ipſe ait veni.* Conceſſit ei, quod petebat. *Et deſcendens Petrus de nauicula.* Erat nauis altior, quam aqua, quia ſupereminebat ceruical nauis aquis, & ideo dicitur deſcendiſſe de naui in aquam. *Ambulabat ſuper aquas, vt veniret ad Ieſum.* Cum exibat de naui ambulabat verſus Ieſum, quia volebat adhęrere ei: nam Ieſus non erat coniunctus naui. *Videns autem ventum validum venientem.* G Scilicet antequam perueniret ad Ieſum veniebat ventus fortis contra Petrum. *Timuit.* Scilicet ꝙ ventus mergeret eum inueſtiendo aquis. *Et cum incepiſſet mergi.* Prius enim tenebat pedes ſuper aquas, ſicut ſuper terram ſolidam: tunc autem cępit mergi in aquis vadens verſus profundum. *Clamauit.* Prę timore. *Dicens domine ſaluum me fac.* Ideſt libera me ne moriar in aquis: credebat enim, ꝙ poterat eum liberare de aquis, cum ad præceptum eius potuiſſet ambulare ante hoc ſuper aquas. *Et continuo.* Ideſt immediate vt clamauit, antequam penitus mergeretur.

Extendens Ieſus manum apprehendit eum. Erat enim iã circa Ieſum, quando cępit mergi, ideo extendens ma- H num Ieſus potuit pertingere ad eum. *Et ait illi.* Scilicet increpãdo ſcilicet. *Modicæ fidei quare dubitaſti.* Quaſi dicat propter modicam fidem, quam habuiſti mergebaris: non enim debuerat dubitare, ſed confidere, ꝙ etiam ſi ventus validus inſurgeret, non poſſet tibi nocere, cum ego iuſſiſſem, ꝙ venires ad me.

Et cum aſcendiſſet in nauiculam. Poſtquam Petrum liberauit de aquis, quia iam fecerat totum, quod volebat, intrauit in nauem nolens amplius miraculo vti.

Ceſſauit ventus. Quia ante hoc erat ventus contrarius diſcipulis, & laborantes nimium in remigando modicum proceſſerant: nunc vero intrante Ieſu in nauem ceſſauit ventus, ideo ſtatim acceſſerunt ad locum ad quem ibant. *Qui autem in nauicula erant.* ſ. diſcipuli, & alij, qui cum eis ibi erant. *Venerunt, & adorauerunt eum.* I Scilicet procidentes ad pedes eius.

Dicentes vere filius Dei es. Quaſi dicat per hoc cognoſcimus, ꝙ ſis filius Dei, quia non poſſes hęc facere, niſi eſſes filius Dei.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. CXXXI.

QVAERETVR de eis, quę dicta ſunt de ambulatione Chriſti ſuper aquas an ſint continuata ad pręcedentia. Aliqui dñt, ꝙ non, quia Luc. 9. poſtquam ponitur miraculum de ſaturatione turbarum, ponitur quõ Chriſtus quæſiuit a diſcipulis dicens, quem me dicunt eſſe hoĩes. K

Dicendum, ꝙ iſta ſunt continuata ad pręcedẽtia, quia eadem die facta ſunt nullo interpoſito alio. Et patet, quia expleta ſaturatione turbarum dicitur in litera, & ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ire trans fretum, i. ſtatim, vt collegerunt reliquias fragmentorum coram turbis diſcumbentibus: eſt aũt proceſſus, ꝙ die hac Chriſtus nauigans venit in locum deſertũ, & iã turba erat expectans eũ iuxta litus, & exiens de nauicula ſanauit infirmos eorum quos portabant, & prædicauit diu, ita vt iam tranſiſſet meridies, & declinare inciperet ſol, & tunc dixerunt diſcipuli, ꝙ dimitteret turbas ire ad quęrendum cibos per loca vicina, & ille fecit eos diſcumbere, & fractis panibus ſaturauit tur- F bas, & tunc collegerunt diſcipuli reliquias. Interim. n. dies procedebat. & finito iſto conuiuio ſtatim compulit Ieſus diſcipulos aſcendere nauiculam, & nauigare ꝯ Capharnaum: ipſe vero manebat expediẽdo turbas, & nõdum occubuerat ſol: cum vero expediuiſſet Ieſus turbas, aſcendit montẽ ad orandũ ſolus, & manſit ibi toto ipſo die: nã iam prope erat occaſus ſolis, & manſit ẽt quaſi tota nocte, quaſi ad matutinum, qđ dr̃ eſſe quarta vigilia noctis, & tunc venit ad diſcipulos: nam tota nocte laborauerunt remigando, quia fuerat ſibi ventus ꝯtrius, & ita nihil intercidit inter iſta duo, ſed eſt continuus ordo. Ad argumentũ dicendum, ꝙ proceſſus Lucę non probat non eſſe hic ordinem ꝯtinuum cum ipſe ſolus ſit, & teneant iſtum ordinem G Matthęus, Marcus, & Ioan. Maxime, quia ſi ſolus eſſet Matthęus ꝯ tres ſtaretur ei, eo ꝙ oñdit in litera ſua, ꝙ iſte fuerat ordo rerum geſtarũ: cũ dicat, & ſtatim cõpulit, & idem dr̃ Mar. 6. c. Luc. aũt nõ potuit hic tenere ordinem continuum, eo ꝙ ipſe tacuit iſtud miraculum de ambulatione Chriſti ſuper aquas, alij autem tres expreſſerunt illud.

Quomodo verum eſt, quod Ieſus ſtatim coegit diſcipulos nauigare. Quæſt. CXXXII.

QVAERETVR quõ verũ eſt, ꝙ Ieſus ſtatim coegit diſcipulos nauigare, qa Io. 6. vbi ponĩt iſtud H factum, dr̃ ꝙ Ieſus ſciens, ꝙ turbę venturę erant, vt raperent eum, & facerent regem, aſcendit in montẽ ſolus, vt aũt ſero factũ eſt deſcenderunt diſcipuli eius ad mare, ergo prius aſcendit Ieſus in montem, ꝙ̃ diſcipuli recederent. Dicendum ꝙ mox, vt finita eſt ſaturatio turbarum, & collectę fuerunt reliquię, coegit Ieſus aſcendere nauiculam, anteꝙ̃ aſcenderet montem ad orandum. Quod patet, quia dr̃ hic, & ſtatim coegit diſcipulos ſuos aſcendere nauiculã. Etiã apparet, quia ſi prius ipſe aſcenderet in montẽ, quaſi recederent diſcipuli in nauicula, non recederent donec ipſe rediret de monte, ſed expectarent eũ: ipſe ergo prius expediuit eos, deinde aſcendit in montẽ. Quòd aũt dr̃ Io. 6. prius de fuga dñi in montẽ, dicendũ ꝙ Ioannes intendebat declarare quõ Chriſtus vitauerit applauſum I populi, quod alij euangeliſtę tacuerant, & quia turbæ diſcumbentes adhuc cogitabant quõ eum raperent, & facerent regem, ſubdit immediate poſt cibos turbarum quõ Ieſus aſcenderit in montem fugiens, & omiſit dicere, ꝙ dixiſſet diſcipulis, ꝙ nauigarent, nam ſi non dixiſſet eis, ꝙ aſcenderent nauiculam anteꝙ̃ ipſe aſcenderet in montem, certũ eſt, ꝙ ipſi non recederent de loco, & tñ conſtat, ꝙ nauigauerunt anteꝙ̃ ipſe deſcenderet de monte, quia aliàs ipſe non iret ſup aquas, ſed in nauicula, ergo antequã aſcẽderet in mõtẽ iuſſerat eis recedere, ſed Ioannes illud tacuit. Quod vero dr̃ Ioã. 6. vt aũt ſero factum deſcenderunt diſcipuli eius ad mare, non ſignificat, ꝙ poſt ſaturationem turbarum aliquanto tpe nauigare cęperunt, ſed ſta- K tim nauigantes cęperunt ſero nauigare, nam qñ turbę cęperunt diſcumbere erat poſt meridiem, nam dies cęperat declinare Lucę 9. cũ autem manducarent, & tollerentur reliquię, tranſiret magna pars diei verſus ſolis occaſum, ideo quandocunque nunc diſcipuli nauigare tunc inciperent, dicebantur ſero nauigare, quia totum tempus poſt meridiem ſero dicitur.

Vel poteſt dici, quòd illud ſero non refertur ad tẽpus quo diſcipuli intrauerunt nauiculam, ſed ad tempus quo fuit principium venti contra diſcipulos, quia hoc fuit cum tenebræ eſſent in ſero, & quia Ioannes illud vult narrare, incipit ſero, quaſi eo tempore cęperint diſcipuli nauigare, quando tempeſtas cępit, & tamen prius cęperunt, ſicut ſupra 9. Matt. introducit

archi-

archiſynagogum dicentem, Domine filia mea modo A defuncta eſt, & tamen non dixit defuncta eſt, ſed eſt in extremis, vt dicitur Mar. 5. quia tamen Matthæus voluit ſubricere multa, quæ fuerunt ante mortem puellę, introducit patrem eius loquentem, quaſi poſt mortem puellæ loqui cœperit, vt ibidem declaratum eſt, & ſic tenet Augu.

Quare Chriſtus ſtatim fecit, quod diſcipuli nauigarent collectis reliquijs ciborum. Quæſt. CXXXIII.

QVÆRETVR quare Chriſtus ſtatim fecit, quod diſcipuli nauigarent collectis reliquijs ciborum.

Dicendum primo, quia Chriſtus habebat omnes actiones ſuas ordinatiſſimas, & tamen vna de moderationibus neceſſarijs eſt ordinare tempus, ne aliquid de illo in vanum expendamus, & quia iam Chriſtus B finierat in loco illo quidquid facturus erat, quantum ad diſcipulos ſuos voluit, quod ſtatim recederent. Secundo quia Chriſtus volebat declinare turbas ne eum reciperent, & facerent regem Ioan. 6. ante, ergo quam venirent turbę voluit ipſe fugere in montem, vt ibi oraret, & lateret: & ſi aſcenderet antequam iuberet diſcipulis ſuis nauigare, expectarent eum diſcipuli vſquequo rediret, & tamen ipſe nolebat, quod ipſum expectarent, ſed quod nauigarent, vt eſſet ei occaſio ambulandi ſuper aquas, ideo mox, vt diſcipuli reliquias collegerunt fecit, quòd nauigarent, Sed non ſtat, quia C turbę non cogitauerunt de rapiendo Chriſtum quando diſcumbebant, ſed poſtea cum iam dimiſiſſet eas loquendo illis, & tunc latuit in monte, vt oſtendetur infra. q. 142. ſed ideo ſtatim miſit, vt turbę viderent, quod Chriſtus non ibat cum diſcipulis in nauicula, nā mox, vt turbæ comederunt, Chriſtus illas expediuit, & ſi adhuc manerent diſcipuli cum Chriſto neſcirēt turbæ an Chriſtus ibat poſtea ī nauicula, vel quō, immo putarent, quod ibat in nauicula, ſicut venerat, & ſic ignorarēt miraculum de ambulatione Domini ſup aquas, & tamen ipſe voluit, quòd non lateret. Ideo oportuit, quòd dum ipſe expediret turbas nauigarent diſcipuli videntibus turbis, quod non ibat cum eis Ieſus, & cum D non eſſet ibi alia nauicula, niſi in qua venerat Chriſtus cum diſcipulis, apparuerat manifeſte, quod Chriſtus trāſierat ſine nauicula, cum tranſierat, ita cito, ſicut diſcipuli. Et iſta fuit vera, & totalis cā huius ſicut patet Io. 6. cum dicitur turba, quę ſtabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi, niſi vna, & quòd non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent, ideo ſubditur ibi, quod turbæ quęſierunt poſtea a Chriſto cum vid. Tent eum ex alia parte maris, rabbi quando huc veniſti? & ſic arguebant, quod ſine nauicula tranſierat mare, & hoc, quia viderūt, quòd diſcipuli ſoli in nauem intrauerant.

Quæ compulſio fuit iſta, quæ compulit diſcipulos Chriſti nauiculam aſcendere. Quæſt. CXXXIIII.

E QVÆRE dicitur hic, quod compulit eos aſcendere nauiculam, & quæ compulſio fuit iſta?

Dicendum, quod non fuit compulſio abſoluta, quaſi manibus teneret eos, & in nauiculā mitteret, quia non erat opus tali compulſione, cum diſcipuli in omnibus obedirent Chriſto: ideo licet iſta verba videantur ſignificare violentiam, quia dicit hic, & ſtatim compulit diſcipulos, & Mar. 6. dicitur & ſtatim coegit diſcipulos, debet intelligi de coactione pręceptiua. quia præceptum Chriſti erat illis coactio, eo quod non licebat illis vllatenus contraire. Sed dr̄ compellere dupliciter. Vno modo, quia Chriſtus præcipiendo multum vrgebat, non ſinens eos aliqualiter ibi morari, ſed cum feſtinatione agere, & quia nunc cibos ſumere expleuerant, & volebant ſaltem aliquātulum manere in loco cum Chriſto, & turbis, & Chriſtus volebat, quod non morarentur, nec ad punctū, ſed ſtatim recederent, vrgebat eos plus agere, quam vellent, & iſtud erat cogere, vel compellere. Secundo, & præcipue, quia per hoc, quod Chriſtus iubebat diſcipulis præcedere eum trans fretum, iubebat ire ſine eo, ipſi tamen nullatenus ab eo recedere volebant, ideo erat eis graue, quod ſine eo irent, & quantum ad hoc quaſi coacti recedebant. Sic dicit Hierony. ſuper Math. ſ. quo ſermone oſtenditur inuitos eos a domino receſſiſſe, dum amore præceptoris, nec ad punctum quidem tēporis ab eo volunt ſeparari. Tertio, vt aliqui dicūt fuit, quia diſcipuli ſolicitabant Dominum, quomodo ipſe veniret, & vt non multum eum inquietarent in hac quæſtione coegit cito eos nauigarē. Sic dicit Chryſoſtom. ſ. coegit autem diſcipulos, quia non de facili poterant ab eo ſeparari hoc quidem: tum propter nimiū affectum quem ad eum habebant, tum quia ſolicitabant, qualiter ad eum venirent. i. neſciebant an cito, vel tarde, & an in naui aliqua, vel quomodo. Quarto, vt quidam dicunt, quia timebant diſcipuli, quod ſine Chriſto in mari paterentur naufragium, & hoc ſatis veriſimile eſt: non quidem, quod determinate crederent diſcipuli nunc ſe paſſuros naufragium, quia non erat eis aliqua cauſa credendi, ſed ſciebant, quod poterant illud pati, & ſi accideret tempeſtas abſente Chriſto neſcirent ad quem refugerēt, quia alia vice cum fuit tēpeſtas Chriſto dormiente ſuſcitauerunt eum, & ceſſauit tempeſtas, ſupra 8. nunc vero non haberēt ad quē confugerent, & poſſent perire. Sic dicit Hieron. recte autem quaſi inuiti, & retractantes Apoſtoli a domino receſſerunt, ne illo abſente naufragia ſuſtinerent, & hoc eſt valde veriſimile, & propter eandem cauſam Chriſtus voluit, vt diſcipuli ſoli irent, vt addiſcerēt meliora de ipſo credere: nam per illud, quod viderant, ſupra 8. ſciebant, quod Chriſtus pręſens poterat liberare eos a tempeſtate maris, & tamen abſentem nondum credebant hoc poſſe, ideo fecit, quod eo abſente eſſent in periculo, vt ipſe veniret ad ſubueniendum, & ſic ſcirent, quòd ipſe abſens ſciebat mala, quę patimur, & poterat in illis prouidere, & ita factum eſt.

Ad quem locum nunc ibant diſcipuli Chriſti nauigando. Et quod Bethſaida in terra Iudæorum erat duplex, de qua, & in q. 138. Quæſt. CXXXV.

QVÆRETVR ad quem locum nunc ibant diſcipuli Chriſti nauigādo: nam cum Chriſtus mitteret eos iubens, quod pręcederent, oportebat quod diceret eis quo irent, quia aliàs neſcirent quo nauigarent.

Dicendum, quod iuſſit eis ire Bethſaidam, ſic dicitur Mar. 6. coegit diſcipulos aſcendere nauem, vt pręcederent eum trans fretum ad Bethſaidam. Sed obijcietur, quod non iuerint in Bethſaidam, quia nunc, quando turbę paſtę fuerant erant in Bethſaida Chriſtus, & diſcipuli, ideo non poſſent nunc nauigare ad Bethſaidam patet, quia Luc. 9. qn̄ Ieſus nauigabat cum diſcipulis ad locū deſertū in quo pauit turbas: dr̄ quod aſſumptis diſcipulis ſeceſſit ſeorſum in deſertum locū, qui eſt Bethſaida, & ibi ſequitur quomodo turbas pauit.

Dici poteſt vno modo, quòd Bethſaida accipitur aliquando pro ciuitate quadā Galilæę, & aliquādo pro territorio adiacēte illi, quod ad eam pertinet, & Chriſtus ſaturauit turbas in Bethſaida, id eſt in loco deſerto pertinente ad vrbem Bethſaida, & inde diſcipuli nauigauerunt, vt venirent in ipſam ciuitatem Bethſaidā. Sic dicit Beda, ſcilicet merito autem mouet quomodo Marcus dicat peracto miraculo panum, diſcipulos

pulos veniſſe trans fretum ad Bethſaidam, cum videatur dicere Lucas, ꝙ in locis Bethſaidę factum fuerit miraculum illud, niſi forte intelligamus, quòd Lucas ait in deſertum locum, qui eſt Bethſaida, non ipſius intima ciuitatis, ſed loca deſerti ad eam pertinentis eſſe deſignata. Mar. autem dicit, vt præcederent eum ad Bethſaidam, vbi ipſa ciuitas notatur, & hoc cõcordat poſitioni communiori, quam ſupra poſuimus, ſi quòd locus deſertus Bethſaidæ ſit territorium vrbis Bethſaidę. F

Sed eſt difficultas, q̃a iubet Chriſtus diſcipulis trãſfretare, & ſic Bethſaida erat ex alia parte maris, ideo non videtur quomodo Bethſaida ex alia parte maris conſiſtens haberet territorium ex parte iſta. G

Hoc tamẽ poſſibile eſt, quia illud mare erat paruũ, & facile remigabilę, & transfretabile, quia vere erat ſtagnum quoddam, & nõn mare, & ita poterat ex aliqua parte maris aliquam partem territorij habere. Veriſimilius tamen eſt ꝙ non ſit eadem Bethſaida, ideo poſſet dici dupliciter. Vno modo, ꝙ in terra Iudæorũ, ſ. in ipſa Galilæa eſt duplex Bethſaida, quia interdum multa loca habent idem nomen, ſicut Bethlehem eſt nomẽ ciuitatis in qua Chriſtus natus eſt, & pertinet ad ſortem Iudę ſupra 2. & Micheę 5. & eſt alia ciuitas Bethlehem ciuitas in ſorte Zabulõ Ioſuę 19. c. ſic etiam Aſſor eſt nomen ciuitatis, & inueniunt tres ciuitates; quarum quęliber dicitur Aſſor in ſorte Iudę Ioſue 15. ita poterat eſſe de Bethſaida, ꝙ eſſet duplex, & vna eſſet ad vnam partem maris, & alia ad aliã partem, & in vna Chriſtus pauit turbas, ideſt iuxta illã ad aliam autem miſit nunc diſcipulos ſuos. H

Secundo poteſt dici, ꝙ Bethſaida vnica ciuitas eſt, & tamen accipitur dupliciter. Vno modo, vt eſt nomen ciuitatis, & eſt ciuitas de qua erãt Petrus, & Andreas, & Philippus Ioan. 1. Alio modo accipitur pro deſerto quodam, quod Bethſaida appellatur. Bethſaida, vt eſt deſertum fuit locus in quo Chriſtus pauit turbas ſic innuitur Lucę 9. ſcilicet aſſumptis ſecum diſcipulis ſuis ſeceſſit ſeorſum in deſertum locũ, qui eſt Bethſaida: Bethſaida autem, quę eſt ciuitas, eſt ea ad quam nunc diſcipuli nauigauerunt.

Sed obijcietur, ꝙ quocunque modo accipiatˀ Bethſaida, non nauigauerint diſcipuli in Bethſaidam, ſed in Capharnaum, niſi idem ſit Bethſaida, & Capharnaũ, quia interdum idem locus multa nomina habet, ſicut Bethlehem vocatur Bethlehẽ, & Ephrata. Gen. 35. & Ieruſalẽ multa nomina habet, ita & nunc eſt de Bethſaida. Sed dicendum, quòd non eſt veriſimile, quia talis modus loquendi non inuenitur apud doctores ſacræ Scripturæ: neque putatur alicubi accipi Bethſaida pro Capharnaum, ſed accipiuntur tanquam diſtincta loca, quia Capharnaum erat ciuitas inſignis, & metropolis Galilęę. Bethſaida autem erat paruus locus, ſcilicet vicus quidam, vt ait Hierony. licet Ioan. 1. ciuitas vocetur more loquendi ſcripturę, etiam apparet ex deſcriptione ſitus terrę Sanctę non eſſe eundem locum Bethſaidam, & Caphamaum. I K

Alii dicunt, quod Chriſtus iuſſit diſcipulis ire ad Bethſaidam, & tamen poſtquam ipſe ambulans ſuper aquas intrauit in nauem cum illis fecit, quòd nauis iret in Capharnaum. Et hoc quidem poteſt ſtare, & tamen non videtur aliqua cauſa quare Chriſtus iuſſerit diſcipulis ire in Bethſaidam, ſi non erant illuc ituri, nec ipſe hoc volebat, ſed in Capharnaum.

Aliter ergo dicendum, quòd Bethſaida eſt iuxta Caphamaum, & veniendo in Bethſaidam veniebatur in Capharnaum, quia Capharnaum dicitur de loco, & de territorio, & quia Bethſaida eſt in territorio Capharnaum, dicitur veniſſe in Capharnaum, qui in Bethſaidam venit. maxime quia, quando quis nauigans applicat ad aliquem locum, dicitur veniſſe ad illum locum, cuius ille portus, vel territorium eſt, eũ ſi locus ille inſignis inde diſtet aliquantulum.

Quomodo dicitur hic, quòd iuſſit diſcipulis Chriſtus præcedere eum trans mare. Quæſt. CXXXVI.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd iuſſit diſcipulis Chriſtus præcedere eum trans fretum, ideſt trans mare: nam videtur, ꝙ non poterant ire trans mare, eo ꝙ iam erant trans mare: nam locus ille in quo Chriſtus erat, quando ſaturauit turbas, erat trans mare Ioan. 6. ſcilicet abijt Ieſus trãs mare Galilęę, & ſequebatur eum multitudo magna, & ſequitur quomodo pauit turbas, ergo trans mare erant nunc diſcipuli.

Aliqui dicunt, quòd trans mare erãt, & nunc diſcipuli dicuntur trans fretum, quia manſerunt in litore eodem nauigantes.

Sed non ſtat, quia neceſſe eſt dici, ꝙ diſcipuli tranſierint mare: cum dicatur hic, ꝙ iuſſit Chriſtus diſcipulis præcedere eum trans fretum, ideſt vltra fretum, ergo reſpectu illius loci in quo nunc erat Ieſus, iſta iubens, oportebat quòd diſcipuli tranſirent mare. Itẽ quia Ioan. 6. dicitur quomodo turbę videntes poſtea Chriſtum trans mare mirati ſunt, & dixerunt ei, Rabbi quomodo huc veniſti? & hoc dixerunt, quia viderãt, ꝙ non aſcenderat in nauim cum diſcipulis ſuis, & tamen ſi non transfretaſſent diſcipuli, nihil eſſet admirandum, quòd veniſſet ſine naui, ergo transfretauerunt ad aliam partem maris.

Dicendum, ꝙ Ieſus erat trans mare nunc, quando turbas pauit, & quãdo iuſſit diſcipulis nauigare, iuſſit, ꝙ tranſirent mare, & vtrunque dicitˀ trans mare, q̃a trans dicitur relatiue, ſicut citra, & vltra, & vtrunque litus maris poteſt vocari citra, & vltra, ſicut idem latus vnius columnæ poteſt vocari dextrũ, & ſiniſtrũ, ſecundũ, ꝙ comparatur ad hominem, qui eſt iuxta columnã. Et patet hoc Ioã, 6. vbi Ioannes vocat vtrũque litus maris trans mare: nam cum loquitˀ de loco in quo Chriſtus pauit turbas, dicit abiit Ieſus trãs mare Galilęę, & quando poſtea de ipſo loco diſcipuli recedunt dicit, quod cum aſcendiſſent nauem venerunt trans mare in Capharnaum.

Quid putabant diſcipuli de Chriſto cum ipſe iuſſit eos transfretare, & non iret cum eis: quomodo tranſiret Chriſtus mare. Quæſt. CXXXVII.

QVAERETVR q̃ñ Chriſtus iuſſit diſcipulis, ꝙ præcederent eũ trans fretum, & non aſcendebat cum eis in nauiculam quid putabant de eo q̃uõ tranſiuit mare: nam ipſe dixit ſe illuc venturum quo ipſi ibãt, cum dixerit, quòd præcederent eum.

Aliqui dicunt, quòd diſcipuli credebant, quòd venturus erat ſuper aquas, quia non indigebat naui cum poſſet mirabiliter omnia facere.

Sed dicendũ, ꝙ non ſtat. Primo quia diſcipuli erant adhuc diſpoſiti imperfecte circa Chriſtum, & non confidebant de ipſo, quòd poſſet facere aliqua miracula, niſi talia qualia iam vidiſſent eum feciſſe, immo & interdum non putabant, quòd poſſet facere talia qualia iam fecerat, vel dubitabant de hoc, ſicut nunc ſaturauit turbas, & tamen poſtea in ſecunda vice dubitabant quomodo poſſet ſaturare turbam in deſerto ſequenti capit. Marc. 8. ante hoc tamen non viderant Chriſtum ambulantem ſuper aquas, ideo non crederent ſic eum ambulaturum. Secundũ patet, quia ſi hoc credidiſſent diſcipuli expectarent Chriſtum

tranſiturum

tranſiturum ſuper aquas, & quando poſtea veniret ad eos ſuper mare agnoſcerent eum, & non timerẽt, & tamen non agnouerunt eum, ſed putauerunt eſſe phantaſma, & timuerunt valde atque clamauerunt, vt patet ſupra in litera, ideo non putabant eum ſic tranſiturum. Tertio patet, quia etiam Petrus, qui cęteris confidentior erat, non credebat, quòd Ieſus eſſet ille, qui venerat ſuper aquas, etiam poſtquam locutus eſt eis, dicens habete fiduciam, tunc dixit domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas, ergo non ſuſpicati fuerant, ꝙ ſic venturus eſſet.

Alij ergo dicunt, quòd crediderunt diſcipuli, quòd Ieſus veniret in aliqua alia nauicula de manentibus in loco vbi Chriſtus pauit turbas.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia nulla alia nauis ibi erat, eo ꝙ locus erat deſertus, & turbę, quę illuc venerant, omnes venerant pedeſtres ſupra in litera, & Mar. 6. ideo non erat ibi alia nauis. Et patet hoc clarius Io. 6. quia dicitur, quòd non erat alia nauicula, niſi vna in loco in quo Chriſtus turbas pauerat, & quòd turbę viderunt, quòd Ieſus non intrauit in illam cum diſcipulis, ideo dixerunt turbę Chriſto, quomodo huc veniſti? id eſt quomodo potuiſti transfretare ſine naui.

Alij autem dicunt, quòd diſcipuli putauerunt, ꝙ Ieſus trãsfretaret in aliqua nauicula alicuius loci propinqui: nam erat ciuitas Tybenas circa locũ in quo Chriſtus pauerat turbas, & ibi erant multę nauiculę, & in aliqua earum poterat Chriſtus transfretare. Et hoc eſt veriſimilius, quia Io. 6. vbi ponit ille receſſus diſcipulorum dicitur, quòd non erat in loco in quo Chriſtus pauerat turbas, niſi vna nauicula, in quam aſcenderunt diſcipuli, & tamen ſequenti die ſuperuenerunt alię nauiculę a Tyberiade, quę iuxta locũ vbi paſtę ſunt turbę erat, & non inuenientes Chriſtum, nec diſcipulos in loco vbi pauerat turbas, venerunt Capharnaum quęrentes eum aſcendentes nauiculas ſuas: in aliqua ergo illarum putare poterant diſcipuli, quod aſcenderet Ieſus.

An iſtud, quod habetur hic de nauigatione diſcipulorum ſit idem cum illo, quod habetur Io. 6. Et quare magna oſtenditur difficultas in dictis Euangeliſtarum. Et vbi ſita ſit Bethſaida. Quæſt. CXXXVIII.

QVAERETVR an iſtud, quod habetur hic de nauigatione diſcipulorum ſit idem cum illo, quod habetur Io. 6.

Aliqui dicunt, quòd non, quia hic, & Mar. 6. dicitur quòd Chriſtus compulit diſcipulos aſcendere nauiculam, & præcedere eum, & tamẽ Io. 6. videtur, ꝙ diſcipuli ſponte aſcenderint nauem, quia dr̃, vt ſero factum eſt deſcenderunt diſcipuli eius ad mare, & cum aſcendiſſent nauem, &c. Secundo quia diſcordant in tempore, quia hic, & Mar. 6. dicitur, ꝙ ſtatim compulit Ieſus diſcipulos ſuos pręcedere eũ, ſcilicet mox, vt abſtulerunt reliquias comedentiũ, & tñ Ioan 6. dr̃, vt autem ſero factum eſt deſcenderunt diſcipuli eius ad mare, ergo non eſt idẽ receſſus. Tertio patet hic, & Mar. 6. dicitur quomodo Chriſtus introiuit in nauem cum diſcipulis, & tñ Io. 6. dr̃, ꝙ diſcipuli voluerunt eum recipere in nauem, & nõ oſtẽditur, ꝙ acceperint, in quo magis innuitur, quòd non acceperint, ergo non eſt idem factum. Quarto quia hic, & Mar. 6 dicitur quomodo Petrus iubente domino ambulauerit ſuper aquas, & tamen Ioan. ſexto nihil de hoc dicitur, & ſic videtur factum differens. Quinto, quia Chriſtus iuſſit hic, quòd diſcipuli irent in Bethſaidã, vt patet Mar. 6. & tamen Ioan. 6. dicitur quòd venerunt in Capharnaum. Sexto, quia hic, &

A Mar. 6. dicitur poſtquam exierunt de naui Chriſtus, & diſcipuli, quòd intrauerunt in terram Geneſareth. & tamen Ioan. 6. innuitur, ꝙ venerint in Capharnaum, & ibi eum turbę venientes a Tyberiade inuenerunt.

Dicendum, quòd diuerſitas eſt in hoc, quidam enim volunt, ꝙ non fuerit eadem nauigatio, quam ponunt Matthæus, & Marcus, & quam ponit Ioannes. Et ſic tenet Chryſoſtomus allegans cauſas dicẽs: mihi autem videtur hoc ſignum aliud ab eo, quod apud Matthæum poſitum eſt, tunc enim non eum ſuſceperunt, nunc autem perſuaſi ſunt ſtatim ſuſcipere, & tunc quidem adhuc tempeſtas permanebat velut concutiens nauem, nunc autem cum voce tran- B quillitas aduenit: multoties enim eadem facit ſigna, vt facile ſuſceptibilia fiant. Alij dicunt, quòd ſit eadẽ nauigatio, & ſic tenet Auguſtinus lib. de concor. euãgeli. & ſic tenetur cõiter. Et patet amplius hoc, quia ſi dicatur alia nauigatio iſta, quę habetur Ioan. 6. oportet etiam dici, ꝙ ſit alia ſaturatio turbarum ea, quæ habetur hic, & Marci ſexto, ab ea, quæ habetur Ioan. 6. Quod patet, quia nauigatio vtrobique facta eſt eadem die qua facta eſt ſaturatio: nam hic, & Mar. 6. poſita ſaturatione turbæ, & collectione reliquiarũ dr̃, & ſtatim compulit eos aſcendere nauiculam, & præcedere eum: etiam nauigatio de qua Io. 6. fuit eadem die qua ſaturatio de qua ibi, nam dicitur, ꝙ finita ſaturatione Ieſus fugit in montem ne turbæ venirent, & raperent eum, & conſtituerent regem, & ſic C fuit hoc dum adhuc turbæ iacerent ſuper faciẽ agri in viridi fęno, & ſequitur, ꝙ vt ſero factum eſt diſcipuli aſcenderunt nauem. ergo eadem die nauigauerunt. cum ergo eadem die fuerit nauigatio, & ſaturatio turbarum, ſi iſta nauigatio de qua hic, & Mar. 6. nõ eſt illa de qua Io. 6 neceſſe eſt, ꝙ fuerint in diuerſis diebus, & cum nauigatio, & ſaturatio vtrobique fuerit eodem die ſequitur, ꝙ non ſit eadem ſaturatio turbarum iſta, & illa de qua Io. 6. & tamen tenetur communiter, quòd ſit eadem ſaturatio, quia nemo ponit turbas a Chriſto ſaturatas, niſi bis, ſicut ipſe ponit infra 16. & oſtenſum eſt ſupra q. 61. ergo dicetur, ꝙ iſta nauigatio etiam fuit eadem, licet in modo referendi varie ſe habeant euangeliſtæ, ſicut, & in aliis multis ſicut D nã de filia archiſynagogi ſuſcitata valde differt. Matthæus ſupra 9. ab eo, quod Mar. 5. & Lucæ 8. cap. poſuit, ſic etiam de arreptitijs ſanatis ſupra 8. & Mar. 5. & Lucæ 8 rara namque ſunt in quibus euangeliſtæ per omnia concordent.

Ad primum dicendum, quòd euangeliſtæ quidam volunt ſpecialiter narrare quædam de quibus alij nõ curant, cum autem Ioannes dicit, quòd diſcipuli nauem aſcenderunt, verum eſt, & tamen nõ totum expreſſit, ſed ſubintelligendum eſt, quod Matthæus, & Marcus expreſſerunt, ſ. ꝙ Chriſtus coegit eos aſcendere vrgendo, vt cum feſtinatione agerent, & tamen hoc non ſine cauſa, & artificio factum eſt; nam Matthæus, & Marcus nõ enarrãt fugam domini in mon- E tem poſt ſaturationem turbarum, ſed introducunt Chriſtum loquentem ad diſcipulos, ideo expreſſerũt id, quod factum eſt, ſcilicet quod coegit eos aſcendere nauiculam, & poſtea ipſe aſcendit in mõtem. Ioãnes autem introducit Chriſtum fugientem a turbis mox, vt collectæ ſunt reliquiæ ciborum, & nauigationem apoſtolorum expreſſit poſtquam Chriſtus aſcẽderat in montem, & tamen poſtquam aſcendit in montem non deſcendit, ſed manebat ibi ſolus orans etiam per noctem, vt patet hic, & Mar. 6. & Io. 6. ideo non poterat Ioannes introducere Chriſtum cogentem diſcipulos transfretare, cum ſupponeret ex modo locutionis ſuæ iam eum eſſe in monte, ideo dixit eos nauigaſſe, quaſi ſponte nauigauerint, ſcilicet non introdu-

introducens aliquem cogentem eos nauigare: licet hoc non negauerit, nec contrarium aſſeruerit, & propter iſtos artificioſos modos loquendi quos tenet quilibet euangeliſtarum, neceſſe eſt oriri difficultates multas ad eos, qui non ſatis diligenter aduertunt.

Ad iſtud reſpondet aliter Nicolaus ſuper Ioā nem, ſcilicet quod Chriſtus pręcepit diſcipulis parare ſe ad transfretandum, & interim illis ignorantibus aſcendit in montem orare, & ipſi expectauerunt eū vſque ad veſperam, & tunc videntes, ꝙ non veniret, crediderunt ipſum aliter tranſiſſe: propter quod aſcenderunt nauem propria voluntate, vt quęrerent ipſum, & ſic non eſt contradictio, quia quod Chriſtus præceperat, vt dicit Matthæus poſtea ipſo abſente propria voluntate executi ſunt.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo quia litera oſtendit, ꝙ diſcipuli pręſente Chriſto aſcenderint nauiculam, nam dr̄ hic, & ſtatim compulit Ieſus diſcipulos aſcendere nauiculam, & idem Mat. 6. hoc autem nō importat ſolum imperium, ſed etiam executionem, ſcilicet ꝙ præceperit, ꝙ fecerit, ꝙ aſcenderet realiter in nauem. Secundo patet, & efficacius, quia diſcipuli receſſerunt aſcendendo nauiculam, qñ turbę nondū receſſerant a Chriſto, & tamen Chriſtus non aſcendit in montem quouſque receſſiſſent turbæ ab eo. nō eſt ergo verum, ꝙ poſtquam Chriſtus aſcēdit in mōtem, manſerunt expectando eum diſcipuli vſque ad ſero, & tunc nauigauerunt. Primum patet, quia Io. 6. dicitur turba, quę erat trans mare vidit, ꝙ nauicula alia non erat ibi, niſi vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in nauem, ſed ſoli diſcipuli eius abiiſſent. Secundum patet, quia dicitur hic, & Mat. 6. ꝙ Ieſus dimiſſa turba aſcendit in montem, id eſt poſtquam expediuit turbas a ſe: non ergo aſcendit Ieſus in montem antequam aſcenderent diſcipuli in nauiculam. Idem patet per Augu. li. de concor. euan. dicētem, nec illud aduerſum eſt, quod Matthæus prius dixit eum iuſſiſſe diſcipulos aſcendere in nauiculam: demum dimiſſis turbis aſcendiſſe in montem ſolus orare. Ioannes vero prius eum fugiſſe commemorat ſolum in monte: ac deinde, vt autem ſero factum eſt inquit deſcenderunt diſcipuli eius ad mare, & cum aſcendiſſent nauim, &c. quis enim non videat hęc recapitulando Ioannem poſtea dixiſſe factum a diſcipulis, quòd iam diſcipulis Ieſus iuſſerat antequā aſcēderet in montem? & ſic non eſt verum, ꝙ poſt aſcenſum domini in montem receſſerint diſcipuli, quia tūc non eſſet recapitulatio, quod Ioannes dixit, ſed rectus ordo. Ad ſecundum dicendum, ꝙ non diſcordant in tempore, quia verum eſt, ꝙ ſtatim, ſcilicet ſtatim, vt collegerunt reliquias fragmētorum coegit eos Ieſus aſcendere nauem, & tamen illud ſtatim erat ſero reſpectu diei in quo factum eſt: nam antequam Ieſus iuberet turbis diſcumbere, erat veſpere, vt dicitur ſupra in litera, id eſt tranſierat aliqua pars diei poſt meridiem, & poſtea dum fierent omnia, quę ad paſtum turbarum facta ſupra enarrantur tranſiret magna hora, & ita cum diſcipuli poſt omnia hęc nauigarēt eſſet iam ſero, ideo non eſt inconueniens, quoniam eſſet iuxta horam veſperorum: nam tale tempus vocamus ſero.

Aliter poteſt dici, quòd accipiatur ſero pro occaſu ſolis, aut poſt, & tunc dicit Ioannes, quod vt ſero factum eſt aſcenderunt nauiculam, eo quod ipſe vult ſolum enarrare aduerſitatem, quam habuerunt in mari: illa autem cępit in ſero iuxta noctem, ideo ab illo tempore incipit, & tamen primum ſtat ſine calumnia.

Ad tertium dicendum, quòd Ioannes non negat Chriſtum receptum in naui, ſed non exprimit, cum

F ſolum dicat, quòd voluerunt eum recipere, ideo recurrendum eſt ad ea, quæ Marcus, & Matthæus expreſſerunt, quia locus ab auctoritate negatiue non tenet. Et vtrunque ſtat: nam ſemel voluerunt diſcipuli recipere Chriſtum in naui, & ipſe noluit, ſed poſtquam cognouerunt eum, & fiebat propinquus naui voluerunt eum recipere, & tamen tunc non intrauit, ſed Petrus petiuit venire ad eum ſuper aquas. Primū tacuerunt Matthæus, & Marcus, expreſſit aliud Ioannes. Quòd vero poſt ambulationem Petri ſuper aquas intrauit Chriſtus in nauem, expreſſerunt Matthæus, & Marcus, & tacuit illud Ioannes. Sic tenet Nicolaus, & recte dictum eſt.

Et tamen melius vr̄ dicendum, vt prius, ſcilicet, ꝙ
G id quod dixit Ioannes, quod voluerunt eum recipere in naui, fuit illud, quod dicitur hic, quòd illum receperunt, & tamen Ioannes non expreſſit totum. Et patet, quia hic dicitur, & Mar. ſexto, quòd mox, vt intrauit Chriſtus in nauem ceſſauit ventus, & Io. ſexto, poſtquam dicitur, quòd voluerūt recipere eum in naui ſequitur, & ſtatim fuit nauis ad terram, ad quam ibat, & hoc idem eſt, quòd ceſſaſſe ventum.

Ad quartum dicendum, quòd illud nihil mouet, quia vnus Euangeliſta ſubticet, quod in alio plene narratum eſt, & ſic patet in eodem facto: nam nemo dubitat eandem ſaturationem turbarum, & nauigationem diſcipulorum eſſe eam, quæ ponitur hic, & Mar. ſexto, quin, quaſi eadem verba vtrobiq; ponuntur, & tamen Mar. ſexto, nihil ponitur de ambulatio-
H ne Petri ſuper aquas, ita Ioannes ſubticuit hic iſtam ambulationem, licet ſit eadem narratio Matthæi, & Ioannis.

Ad quintum dici poſſet ſecūdum quoſdam, quòd Chriſtus iuſſerat diſcipulis ire Bethſaidam, & illuc ipſi nauigabant, & tamen poſtquam ipſe introiuit in nauem ambulans ſuper aquas fecit, quòd veniret nauis in Capharnaum. Sed dicendum, quod non ſtat, quia cum non appareat aliqua mutatio facta, & conſtet, quòd Chriſtus iuſſerit diſcipulis ire ad Bethſaidam, tenendum eſt, ꝙ illuc iuerint. Secundo patet, & efficacius, quia Io. 6. dicitur, quòd quando diſcipuli voluerunt recipere Chriſtum intra nauim, fuit ſtatim nauis ad terram ad quam ibat, ergo videtur, quod ad
I illam terram appulerunt tunc diſcipuli Ieſu intrante in nauem, ad quam prius ibāt, id eſt ad quam conabātur ire nauigando, & tamen ipſi non ibant, niſi ad illā, quam eis pręceperat Ieſus, & ipſe dixerat, quòd irent in Bethſaidam, ergo illuc iuerunt, & appulit ibi nauicula.

Aliter ergo dicendum, ſcilicet quòd venerunt in Bethſaidam, & in Capharnaum, quia Capharnaum erat ciuitas magna in Galilęa habens territorium magnum in litore illius maris Galilęę, & veniendo ad partem aliquam illius territorii dicebatur nauis venire in Capharnaum, & quia in illo territorio eſt Bethſaida, veniendo in vrbem Bethſaidam veniebat nauis in Capharnaum.

K Alii volūt, quòd diſcipuli volebant venire in Bethſaidam, & tamen impellente vento coacti ſunt venire in Capharnaum, ſed ibi non ſteterunt, nec intrauerunt in portum, quia non erat ille locus ad quem miſerat eos Chriſtus, ideo retraxerunt ſe ad mare, & fluctuabantur, & tunc Chriſtus venit, & cum intrauit in nauem iuerunt in Bethſaidam. Sed non ſtat, quia hoc ponitur abſolute, quia putant Capharnaum valde diſtare a Bethſaida, ideo quia appulſi Capharnaum non ſteterunt ibi, & tamen falſum eſt, quia Bethſaida vix diſtat vna leuca a Capharnaum, vt patet in libro de ſitu terrę Sanctę Marini veneti, & fratris Brocardi Theutonici.

Ad

Ad ſextum dicendum, quòd iſta non opponuntur A quòd Capharnaum, & Bethſaida ſunt nomina propria locorum: Geneſar, vel Geneſareth, eſt nomen regionis Galilææ, quæ eſt in circuitu maris Galilææ, & ab illo mari nominatur: nam illud mare vocatur mare Geneſareth Lucæ quinto, & in illa regione eſt Bethſaida, & Capharnaum, ideo veniẽdo in Capharnaum, vel Bethſaidam, veniebatur in terram Geneſareth, & dato, quòd terra Geneſareth non nominetur à mari, ſed ab alio loco, etiam includitur Capharnaum, & Bethſaida in terra Geneſareth. Quod patet, quia Marc. ſexto. dicitur quòd iuſſit diſcipulis ire nauigando in Bethſaidam, & Io. ſexto. dicitur quòd nauis eorum fuit ſtatim ad terram ad quam ibant: ergo venit in Bethſaidam, & tamen Marc. ſexto. dici- B tur quòd venit in terram Geneſareth: ergo Bethſaida, & terra Geneſareth idem ſunt. & ita tenendum eſt, quòd eadem ſit nauigatio diſcipulorum, quæ ponitur hic, & Ioan. 6.

Ad argumenta Chryſoſtomi qui tenet oppoſitũ, reſponſum eſt in prædictis. Et cum ipſe dicit, quod quando Chriſtus locutus eſt hic diſcipulis adhuc manebat tempeſtas concutiens nauim, nũc autem cum voce tranquillitas aduenit.

Dicendum, quòd non differt factum, & tamen Ioannes tacuit multa, quæ Matthæus, & Marc. expreſſerunt, ideo non dixit, quomodo adhuc concutiebatur nauis Chriſto incipiente loqui, necdum ceſ- C ſauit tempeſtas, & tamen non innuit, ſed cauſa erroris prouenit ex breuitate locutionis.

Quid erat turbas dimittere, & quare Chriſtus dimittebat.
Quæſt. CXXXIX.

QVAERETVR cum dicatur hic Chriſtus dimittere turbas, quid erat dimittere illas, & quare dimittebat.

Aliqui dicunt, quòd dimittere eſt recedere: nam nunc erat cum turbis, quando pauit eas, non tamen fuit ſemper poſtea cum illis: ergo aliquando dimiſſit illas, ideſt receſſit ab eis.

Sed dicendum, quòd non accipitur hoc modo, D quia tunc fruſtra eſſet dici de dimiſſione turbarum cum manifeſtum ſit, quòd dimittebat eas, ideſt recedebat ab eis, quia hoc modo etiam diſcipuli dimittebant turbas aſcendendo in nauiculam, & tamen non dicuntur dimittere turbas.

Item quia dicitur hic coegit diſcipulos aſcendere nauem, & præcedere eum donec dimitteret turbas: ergo dimittere turbas aliquid facere erat.

Dicendum, quòd accipitur dimittere, ideſt expedire, quia cum turbæ conueniſſent ad Chriſtum, non debebant recedere ab eo inſalutato, vel ſine licentia petita, quia habebant eum, vt magiſtrum, & vt Do- E minum qui nunc pauerat eos, iſtam autem expeditionem ſemper Chriſtus expectabat, quandocunque turba conueniebat ad eum, quia aliàs inurbani illi eſſent ſi aliter ab eo recederent, & ipſe incommunicabilis videretur ſi nollet attendere eis, quando ſic ſe volebant expedire ab eo, & quando recedebant forte petebant benedictionẽ eius, aut tangebant eum, vel cõmendabant ſe gratiæ illius. Sic patet infra 19. de paruulis qui offerebantur Chriſto, vt imponeret eis manus, & oraret ſuper eos, diſcipuli autem prohibebant accedere volentes, Chriſtus autem dixit, nolite eos prohibere: talium enim eſt regnum cælorum, & impoſuit eis manus. ita forte multi de turba volebãt tangere eum, quando recedebant, ideo omnia hæc Chriſtus expectabat, & ſuſtinebat, vt condeſcenderet eis, & moueret amplius eos ad deuotionem, & A hoc erat eos dimittere, ideſt expedire à ſe. Et forte quando dimittebat eos benedicebat illis. Sic dicit Chryſoſtom. dimittit quidem populum cum benedictione, & aliquibus curationibus. Etiam credendum eſt, quòd daret eis aliqua breuia monimenta bene viuendi, quando recederent, vt illa magis mentibus eorum imprimerentur, ſicut ſancti patres, quando per mortem recedebant cõmendabant filijs, & cognatis, & ſubditis monita ſalutis: ſic enim Iacob moriturus prædixit filijs ſuis, quæ ventura erant: Geneſis quadrageſimonono. Moyſes quoque moriturus benedixit omnibus tribubus Iſrael multa ibi declarans de vita eorum Deut. trigeſimotertio. Samuel etiam moriturus populo congregato dedit monita, primo B Reg. 12. & quia aliqui qui ſemel audiebant verbum Chriſti forte nunquam amplius audituri erant, cõmendabat eis monita aliqua, quæ firmiter retinerẽt, & hoc faciebat in expeditione, maxime autem nunc cum turbas pauerat, vellent turbæ ſe cõmendare ei propter maiorem reuerentiam, quam ei debebant, ideo oportebat, quòd turbas dimitteret, ideſt expediret à ſe, & ſic in vtraque ſaturatione fit mentio quomodo Chriſtus turbas expediuerit. De ſecundo patet ſequenti cap. & Marc. 8.

Quomodo poteſt ſtare, quod hic dicitur de turbarum dimiſſione. Et quare Chriſtus in montem aſcendit. & quanto tempore C *manſit in eo. Et quòd poſitus in anguſtia debet orare.*
Quæſt. CXL.

QVAERETVR, quomodo poteſt ſtare, quod hic dicitur de dimiſſione turbarum. Nam Io. 6. dicitur, quòd Ieſus ſciens, quod venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent regem fugit in montem: non ergo poterat dimittere, ideſt expedire turbas loquendo cum eis ſi fugerat ab eis occultando ſe vt non raperent eum: nam ſi loqueretur cũ eis dimittendo illos, tunc poſſent eum rapere.

Dicendum, quòd iſta eſt vna de maximis cauſis quare aliqui putant non eſſe eandem ſaturationem turbarum iſtam, & illam quæ ponitur Ioan. ſexto. D quia ibi non apparet, quòd turbas dimiſerit, & tamen oſtenſum fuit ſup. q. 140. ꝙ ſit eadem ſaturatio turbarum, & nauigatio diſcipulorum. Alij dicunt, ꝙ Chriſtus dimiſit turbas, i. receſſit ab eis, & tunc ſtat vtrunque: nam per hoc, ꝙ fugit, ne teneretur à turbis dimiſit turbas, i. receſſit ab eis. Sed non ſtat, vt oſtẽſum eſt præced. q. nam dimittere turbas eſt loquendo expedire eas à ſe. Secundo patet, & efficacius, quia etiã ſiquis diceret non eſſe eandem ſaturationem, quæ ponitur hic, & Io. 6. adhuc neceſſe eſt dici, quòd in illa ſaturatione Chriſtus dimiſerit turbas loquendo cum eis, & non latendo, & fugiendo, quia ſi Chriſtus tunc non expediuiſſet turbas, ſed latuiſſet, debebat ſic fieri, E quòd completa ſaturatione turbarum, & collectis fragmentis, cogeret ſtatim Ieſus diſcipulos aſcendere nauem, & interim turbis adhuc diſcumbentibus ſuper fœnum, Chriſtus clam aſcenderet in montibus non videntibus turbis, & tñ non fuit factum ſic, quia tunc turbæ neſcirent, an Ieſus receſſiſſet cum diſcipulis in nauiculam, ſi non viderent diſcipulos aſcendere nauem, & tamen turbæ viderunt, quòd Ieſus non aſcenderat cum diſcipulis in nauiculam, quia dicitur Ioan. ſexto. turba, quæ ſtabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi niſi vna, & quia non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in nauem, ſed ſoli diſcipuli eius abijſſent: ergo quando receſſerunt diſcipuli, turbæ videbant eos, & videbant Ieſum, & ſic non erant diſcumbentes tunc, vt eis non aduertentibus poſſet Ieſus fugere in montem. Ideo neceſſe eſt dici,

quòd turba poſt receſſum diſcipulorum colloquendo expedita fuerit à Ieſu, & hoc eſt, quod hic dicitur, ſcilicet coegit eos aſcendere nauiculam, & præcedere eum donec dimitteret turbas: ergo poſtquam receſſerunt diſcipuli, manebat Chriſtus occupatus in dimiſſione, ſcilicet expeditione turbarum.

Alij ergo dicunt, quòd completa ſaturatione turbarum, & collectione fragmentorum, Chriſtus iuſſit diſcipulis ſtatim nauigare, dum adhuc turbæ manerent diſcumbentes ſuper fęnum, & tunc Chriſtus nõ videntibus turbis fugit in montem, ne turbæ eum raperent, & facerent regem. poſt aliquantulum tamen deſcendit de monte, & allocutus eſt turbas, & expediuit eas à ſe, & hoc dicunt, quia Ioan. ſexto. poſt collectionem fragmentorum ſtatim ſubditur quomodo fugerit in montem, ne turbę eum raperent, & poſtea ponitur de receſſu diſcipulorum nauigando. Dicendum, quòd non ſtat.

Primo quia tunc turbæ non viderent, quando receſſerunt diſcipuli in naui, an Chriſtus ibat cum eis, & tamen viderunt, quòd non ibat, vt oſtenſum eſt ſup.

Secundo quia tunc nihil proderat, quòd Chriſtus latuiſſet in monte fugiens turbas ſi poſtea deſcendebat ad illas, quia tunc puterant eum rapere, quod ipſe volebat vitare.

Tertio quia poſtquam Chriſtus aſcendit in montẽ non deſcendit, ſed manebat ibi orans, quia dicitur ſupra in litera, quòd aſcendit Ieſus in montem orare ſolus, veſpere autem facto ſolus erat ibi, nauicula autẽ in medio maris iactabatur fluctibus: non ergo deſcendit Chriſtus de monte, ſed ſemper manſit in oratione, quouſque fuit quarta vigilia noctis, quando iuit ad diſcipulos laborantes in mari: ergo non deſcendit ad expediendum turbas poſtquam aſcendit in montem.

Quarto patet quia quando Chriſtus fugit aſcendit in montem, Ioan. ſexto, & tamen non aſcendit in montem quouſque dimiſit turbas ſupra in litera, & Marc. ſexto, ſcilicet & dimiſſa turba aſcendit in montem, ergo non fuit prius ad latendum fugiens turbas, quam ſe expediret ab eis.

Dicendum ergo, quòd Chriſtus in hac ſaturatione turbarum fugit turbas, ne eum raperent in regem, & tamen non fugit quouſque eas expediuit à ſe. Et fuit ordo iſte, quòd finita ſaturatione, & collectis reliquijs fragmentorum, iuſſit Chriſtus diſcipulis aſcendere nauem, & aſcenderunt, & interim turbę, quæ iam paſtæ fuerant, venerunt ad Ieſum, vt ſe expedirent ab eo, & ipſe expediuit eas, & quando ipſę veniebant ad Chriſtum viderunt quomodo diſcipuli iubente Chriſto aſcenderunt nauiculam, & manebat ipſe ſolũ cum turbis: Ioan. ſexto, & poſtquam expediuit turbas, intrauit cogitatio in corda turbarum, vt venirent, & raperent Chriſtum qui ſolus manebat, & conſtituerent eum regem ſuper ſe, & tunc Chriſtus ſubtraxit ſe ab eis, & aſcendit in montem tam ad latendum, ne eum turbæ raperent, quam ad orandum, & manſit in monte toto illo die cuius non magna pars ſupererat, & nocte ſequenti ſolus orans vſque ad quartam vigiliam noctis, quando ambulans ſuper aquas venit ad diſcipulos, & fecit ceſſare tempeſtatem, vt colligitur ſupra in litera, & Marc. 6. & tunc non eſt aliquod inconueniens, quia non ponetur Chriſtus bis aſcendiſſe in montem, & hoc conſonat literę tam hic, & Marc. 6. & Io. 6. Solum hoc ſupponendum eſt, quòd turbæ non cogitauerunt de rapiendo Chriſtum, quando comedebant, ſed quando receſſerunt à Chriſto iam ab eo expeditę, & tunc ipſe aſcendit in montem: expreſſit Ioannes, quòd fecerat propter turbas, ne eũ raperent: Matthęus autem, & Marcus dixerũt, quod

F ad orandum, & vtrunque verum erat, quia vtrunque fecit in aſcenſu illo, & vnum non repugnat alteri, immo adiuuat illud, quia quando quis in anguſtia eſt, tunc orare debet, vt Deus eum liberet. Sic dicit Aug. libro de concor. Euang. ſcilicet. Nec illud repugnat, quod Matthęus dicit aſcendit in montem ſolus orare: Ioannes autem cum cognouiſſet inquit, quia venturi eſſent, vt facerent eum regẽ fugit iterum in montem ipſe ſolus: nec enim cauſa orandi contraria eſt cauſę fugiendi, quandoquidẽ, & hinc Dominus trãſfigurans in ſe corpus humilitatis noſtræ, vt conforme faceret corpori gloriæ ſuæ, per id quoque docebat hanc eſſe nobis magnam cauſam orandi, quando eſt cauſa fugiendi.

G *Quare Chriſtus nunc dimiſſis turbis iuit ad orandum. Et quòd integris noctibus in oratione pernoctabat.*

Quæſt. CXLI.

QVAERETVR, quare nunc Chriſtus dimiſſis turbis iuit ad orandum. Dicendum, quòd fuit primo quia Chriſtus nolebat aliquod tempus fruſtra expendere, & quia ipſe miſerat iam diſcipulos, & non erat venturus ad eos vſque ad quartam vigiliam noctis, ſicut factum eſt, etiã turbas dimiſerat expeditus ab eis, non habebat quid facere, ideo aſcendit ad orandum, vt ſic tempus iſtud in aliquo bono expenderet: eſt enim valde attendendum ad hoc, quòd totum tempus nobis conceſſum H à Deo in aliquo bono expendamus: nam Deus nobis menſuras vitæ concedit: ipſe enim conſtituit terminos vitæ noſtrę qui non prętereunt: Iob 14. & non ſine cauſa nobis tantam, vel tantam vitam concedit, ideo totam tenemur diligenter in bonis operibus expendere ad Galat. ſexto. dum tempus habemus operemur bonum, ideſt dum durat tempus, quod nobis ad viuendum datum eſt, & nõ ſolum Chriſtus in hoc tempore vitæ ſuæ mortalis debite expendit, ſed etiam nobis ocij occaſiones aufert.

Secundo vt per hoc inducat nos exemplo ad id, quod verbo agendum ſuaſit: dixit enim quòd oportet orare, & nunquam deficere Luc. 18. ideo ipſe orabat indeficienter quandocunque vacabat ei tempus: I nam etiam noctibus integris in oratione pernoctaſſe legitur vt Lucę ſexto, ſcilicet factum eſt in diebus illis exijt orare, & erat pernoctans in oratione Dei, ideſt tota nocte manens in oratione. Et patet quia ſequitur ibi, & cum dies factus eſſet vocauit diſcipulos, quaſi dicat, per totam noctem orauit, & quando factus eſt dies vocauit diſcipulos. Sic etiam fuit nunc, quia aſcendit in montem orare ſolus, & manſit ibi ſolus toto illo die, & nocte ſequenti vſque ad quartam vigiliam, quia tunc venit ad diſcipulos laborantes in mari, vt patet ſupra in litera, & ſic durauit in oratione pluſquam duodecim horis, ſ. tribus vigilijs noctis, quę faciunt nouem horas integras, & tota parte reſidua diei, & quadam parte quartæ vigiliæ, hoc autem Chri- K ſtus habebat ſpeciale, quod nemo noſtrum habet, vt infra dicetur. Tertio fuit, vt inſtruat prędicatorem, quòd poſtquam prędicauerit ad orationem recurrat gratias agens Deo ſiquid boni per verbum ſuum actum eſt, quia à nobis non poteſt bonum aliquod eſſe, ſed ſiquid eſt nos ſumus miniſtri, Deus autẽ actor eſt, & ipſi gratias agendum eſt, ſiquid per nos efficit, quia quod per nos efficit per quoſlibet alios etiam inſipientiſſimos, & ineptiſſimos facere poterat, cum autẽ per nos efficit reddit nos illuſtres communicando nobis aliquid de perfectionibus ſuis, ideo pro illo gratias agere tenemur.

Quo-

Quomodo Chriſtus orare poterat, cum ipſe eſſet Deus ad quem pertinet orari, & non orare. Et quòd Chriſtus eſt noſter aduocatus, & nunc orat in cælo pro nobis offerens merita paſſionis ſuæ toti Deitati. Quæſt. CXLII.

QVAERETVR, quomodo Chriſtus poterat orare, quia erat Deus, & tñ Deus non orat, ſed oratur ad ipſum. Dicendum, ꝙ Chriſtus, licet eſſet vnica perſona, quia tñ duplicem naturā habuit, gerebat conditionem duarum perſonarum, & inde aliquid faciebat ſicut Deus, & aliquid ſicut homo, ſicut Deus miracula faciebat, ſicut homo timebat, & fugiebat, & humiliabatur & minor patre erat Io.14. pater maior me eſt, & gloriam patris, & nō ſuā quęrebat Io.8. & obediebat ei in omnib⁹ ad Philip. 2. & factus eſt obediens patri vſq; ad mortem. Et quantum ad hoc orare poterat, & orabat, quia orare pertinet ad minorem, ſed Chriſtus inquantum homo erat minor patre: ergo poterat orare ad ipſum, etiam quia orare eſt ad exauditionem, & tamen Chriſtus exaudiebatur, ideo orare poterat, Io.11. ſcilicet pater gratias ago tibi, quia audiſti me, ego autem ſciebā, quod ſemper me audis. Item quia oratio fit ad impetrandū, & tamen Chriſtus impetrabat, & certus erat, quòd impetraret infra 26. an putas, quia non poſſum rogare patrem meum, & exhibebit mihi pluſquam duodecim legiones angelorum, ideſt immediate vt orauero, concedet quidquid orauero: hoc autem erat propter Chriſti reuerentiam: ſic dicitur ad Hebr. 5. ſcilicet in diebus carnis ſuę preces, & ſupplicationes cum clamore valido, & lachrymis offerens, exauditus eſt pro ſua reuerentia, ideo nunc Chriſtus orabat. Maxime quia ad aduocatum pertinet petere, & tamē Chriſtus eſt aduocatus noſter, ideo orat pro nobis, & ſic non ſolum quando Chriſtus erat hic orabat, ſed etiam nunc in cęlo inquantum eſt homo poteſt orare, & orat pro nobis offerens merita paſſionis ſuæ toti Deitati, ſic dicitur 1. Ioan. 2. Siquis peccauerit aduocatum habemus apud patrem Ieſum Chriſtum, & ipſe eſt propitiatio pro peccatis noſtris: nunc ergo viuens à fortiori orabat tam pro nobis, quā pro ſe, quia ſicut Chriſtus meruit hic viuens aliqua pro ſe per actus ſuos, ita poterat per orationes ſicut per alios act⁹ bonos mereri, & tamen tam oratio, quam cętera opera ſua valde magis proderant nobis, quam ipſi inquātum erat homo, quia ipſe non ſumpſit carnem propter ſe, ideſt vt faceret vnum hominem glorioſum, ſed vt omnes homines redimeret, & tamen quandocunque orabat non orabat, niſi vt homo. Sic dicit Hier. ſuper Matth. ſcilicet quòd autem aſcendit ſolus orare non ad eum referas, qui de quinque panibus quinque millia hominum ſaciauit, ſed ad eum qui audita morte Ioannis ſeceſſit in ſolitudinem, non quòd perſonam Domini ſeparemus, ſed quòd opera eius inter Deum, & hominem diuiſa ſunt.

Quare Chriſtus ad orandum in montem aſcendit. Et quid ſignificet in monte orare. Quæſt. CXLIII.

QVAERETVR, quare aſcendit ad orandum in montem. Dicendum, quòd propter multa. Primo quia Chriſtus non ſolum ibat nunc ad orandum, ſed etiam vt fugeret, & euaderet turbas, quia volebant eum rapere, vt facerent regem Io.6. & ad vtrunque ſimul ibat, vt dicit Aug. libro de conc. Euang. & tamen ad latendum, & euadendum manus turbarum conuenientior locus erat mons, q̄ plana, ideo in montem iuit. Secundo quia locus orandi eſt ſolitudo: ita enim Chriſtus ſuaſit orandum ſup. 6. ſ. tu autem cum oraueris intra cubiculum tuum, &

A clauſo oſtio ora panem tuum, & tamen mons eſt locus magis ſolitarius, quam plana. ideo ibi erat locus orationis. Tertio eſt hoc propter ſignificationem, vt ſic tradat exemplum: nam orare in monte eſt animū ab infimis euocare, & totum in Deum colligere: talē enim orationem Deus audit: qui .n. pro rebus infimis petit non orat in monte, & ſi montem aſcenderit, & talis oratio raro eſt digna exauditione. Sic dicit Beda, non aūt omnis qui orat aſcendit in montem, ſed qui bene orat qui Deum orando quęrit, qui vero de diuitijs aut honore ſęculi, aut inimici morte obſecrat, ipſe in infimis iacens viles ad Deum preces mittet. Et tñ duę cauſæ primæ ſunt potiores. De primo dicit Beda, quare aūt Dñs dimiſſo populo oraturus in montem

B aſcendit Ioannes declarat dicens: Ieſus ergo cum cognouiſſet, quia venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent eum regem, fugit iterum in montem. De ſecundo dicit Chryſ. propter hoc ad deſertum vadit, & ibi pernoctat erudiens nos in oratione tranquillitatem quęrere, & à tempore, & à loco.

Quare Chriſtus ſolus aſcendit in montem ad orandum. Et quòd fructus orationis magnus eſt ſi attente fiat. Vnde melius eſt in occulto, vel remoto loco orare, quam alijs præſentibus. Quæſt. CXLIIII.

C QVAERETVR, quare Chriſtus ſolus aſcendit in montē ad orandum. Dicendum, ꝙ primo fuit, quia nullus erat qui tunc poſſet eſſe cum eo: nā diſcipulos iam miſerat in nauicula, turbas & dimiſerat anteq̄ aſcenderet in montē: nemo ergo erat qui cum eo poſſet aſcendere. Scd̄o fuit, quia oratio requirit totalē ſolitudinem ad hoc, ꝙ bene oret: nā magnus fructus orōnis eſt in hoc, ꝙ attente fiat, non eſt aūt attenta, qñ ad alia diuertimus, & tñ ſi aliqui ſint nobis pręſentes faciunt nos dimittere cogitationē ab eo in quo intendebamus, ideo oratio attentiſſima debet fieri ſolitaria. Tertio quia qui vult deuote orare, interdum ex feruore orationis, & deuotionis rapitur in aliquas voces inconſideratas, & iubilos, & exteriores motus

D quos irriderent qui præſentes eſſent, niſi eundem paterentur deuotionis feruorem: vt ergo liberius ſit homini effluere in deuotionem, & ea quæ à Deo donantur ſpecialiter nō irrideantur ab hominibus, melius eſt in occulto, vel remoto loco orare, quam alijs præſentibus. ſic Chriſtus dixit ſupra ſexto, quòd qui orare vult intret cubiculum ſuum, & claudat oſtiū, ſcilicet, ne aliquis videre poſſit, nec ſubito introire qui impediat inchoatam orationem. Quarto ad tollendum iuanem gloriam inſurgentem, quia inſidiatur inanis gloria bonis operationibus ad hoc, ꝙ pereāt, & ideo Chriſtus in ſingulis generibus bonorū operū ſuaſit cauēdam eſſe inanem gloriam tam in ieiunio,

E q̄ oratione, q̄ in eleemoſyna ſup. 6. & quia nos fragiles ſumus, & facile eſt inſurgere nobis inanem gloriam, quæ deſtruat fructum boni operis noſtri, ſuaſit Chrs, ꝙ caueremus cōſpectū hoīum in quolibet bono ope eod. c. ſ. in ieiunio, ſ. vngendo caput quaſi non ieiunaremus. In eleemoſyna, ꝙ occulte detur ita, quòd non canamus tubam ante nos, & neſciat dextra quid agat ſiniſtra. In oratione autem, quòd intremus cubiculum, & quia æquale eſt intrare cubiculum, vel manere in monte ſine ſocio, fuit conueniens locus orandi in monte. Iſtę tres cauſæ vltimæ ſunt principaliores, quam prima: nam etiam ſi Chriſtus habuiſſet diſcipulos pręſentes receſſiſſet ab eis ad hoc, quòd oraret ſic patet Luc. 22. vbi aſſumpſit ſecum Chriſtus Petrum, Iacobum, & Ioannē, vt ſecretius loquerēt, & tñ quando orare voluit, auulſus eſt ab eis quantum ia-

ctus eſt lapidis. Ita dicit Chryſoſt. ſuper illo verbo, quod F aſcendit ſolus, ſcilicet in quo nos docet, quia ſolitudo bona eſt cum nos Deum interpellare oporteat.

Quare Chriſtus nunc receſſit à turba cum aſcendit in montem. Ex quo non debemus quærere gloriam ex operibus noſtris, ſed totum in Deum vertere.
Quæſt. CXLV.

QVAERETVR, quare Chriſtus nunc receſſit à turba. Dicendũ, quod primo quia timuit turbam: ſciebat enim quòd ſi non lateret ventura erat turba ad rapiendum eum, vt regem faceret Io. 6. ſed hoc cauere voluit, quia non expediebat, ideo non ſolum re- G ceſſit, ſed etiam fugit eo. Secundo quia Chriſtus volebat orare, & tñ orare à ſolitario melius fit, vt dictum eſt præced. q. ideo debuit turbam declinare cum etiã à diſcipulis declinaret, quando oraturus erat Luc. 22. Sic dicit Theophilus, dimiſſa turba aſcendit orare: requiem enim & ſilentium oratio exigit. Tertio quia expediebat turbæ recedere: nam venerat iſta non quidem vt ſemper manerent cum Chriſto ſicut diſcipuli eius, ſed vt audirent verbum eius, & ſanaret languidos ipſorum, hoc autem iam obtinuerant ſupra in litera, & Lucæ nono, ideo non erat eis iam manendum cum Chriſto, ſed redeundum in domũ ſuam, & iſta fuit cauſa potiſſima: nam non dicitur H Chriſtus receſſiſſe à turbis, ſed dimiſiſſe eas, ideſt expediuiſſe à ſe dando eis licentiam recedendi. Quarto fuit, vt fugiat applauſum populi, & fauorem: nam nunc videntes turbæ ea quę Ieſus fecerat paſcendo eas, voluerunt eum regem facere, ipſe vero non ſolum non conſenſit, ſed etiam fugit, ne fieret Io. 6. & ita erudit nos non quęrere gloriam hominum quando magna egerimus: nam ipſe ex virtute propria magna agens gloriam non quærebat, à fortiori nos qui ex nobis nihil operamur, neque cogitare ſufficimus, ſed ſufficientia noſtra ex Deo eſt, non debemus quęrere gloriam ex operibus noſtris, ſed totum in Deum vertere, & ita Chriſtus quando faciebat aliqua magnalia coram turbis recedebat illico à turbis, vt vide- I retur non quærere humanam gloriam, quia ad hoc inter turbas manere debebat.

Sic dicit Chryſoſtomus: Conſiderandum autem, quòd cum Dominus magna operatur dimittit turbas: docens nos nuſquam gloriam multitudinis perſequi, neque attendere multitudinem. Quinto fuit ad oſtendendum, quod prædicatori, & doctori, nec eſt ſemper tenenda conuerſatio cum turbis, neque ſemper fugienda. ſicut Chriſtus aliquando manebat cum turbis, ſcilicet cum prædicaret, & curaret languentes, poſtea vero à turbis recedebat.

Sic dicit Chryſoſtom. doctorem non debere commiſceri turbis continue, neque fugere multitudinẽ ſemper, ſed alterutrum vtiliter facere.

K

Quomodo Chriſtus orabat tam longo tempore, & quid orabat. Sed quod crebro ab hominibus orandum eſt, quia non poſſunt in oratione diu permanere.
Quæſt. CXLVI.

QVAERETVR, quomodo Chriſtus orabat tam longo tempore, & quid orabat: nam per duodecim horas, vel plus manſit orans: aſcendit enim in montem mox, vt dimiſit turbas, & nondum erat occaſus ſolis, neque forte tempus veſperorum, & manſit ibi tota ipſa parte reſidua diei. ſic dicitur ſupra in litera, aſcendit Ieſus in montem orare ſolus. veſpere autem facto ſolus erat ibi. etiam manſit tota nocte ſequenti vſque ad quar- F tam vigiliam, & ſic tranſierant tres vigilię noctis, quę faciunt nouem horas, quando intrauit in mare ad liberandum diſcipulos: fuit ergo duodecim horis, vel amplius orando.

Dicendum, quòd de Chriſto non erat ſicut de alijs hominibus: nam licet eſſet verus homo, erat tamen Deus, & ideo erat Dominus naturæ ſuę, quia poterat confortare naturam ſuam ſupra conditionem humanam, ita quòd toleraret plures labores, quam homo poſſet tolerare, & poſſet debilitare eam quãtum vellet, & ſic poterat mori cito, vel tarde ex multis plagis vel paucis, & ſic ipſe dixit, quòd poteſtatem habebat ponendi animam ſuam, vel ſumendi eam, ideſt mo- G riendi, quando vellet, & reſurgendi, quando vellet Io. decimo, & ita apparuit in ieiunio: nam quadraginta diebus continuis ſine cibo manſit in deſerto, ſupra quarto, & Lucæ quarto, & tamen nullus hominum hoc poſſet, nec etiam decem diebus. ita quãtum ad orationem erat, quia licet nullus homo poſſit diu manere orans, poterat Chriſtus manere: oratio enim attentionem exigit, vt fructuoſa ſit, nos vero licet poſſimus alicui operi manuali diu vacare, tenere tamen cor attentum circa aliquam vnam rem (maxime ſi eſt pure ſpiritualis) quin diuertat ad aliam nõ poſſumus, & ideo orare diu non poſſumus, & ſic crebro orare nobis bonum eſt, diu tamen in eadem ora- H tione permanere non eſt facile.

De Chriſto ſecus erat, quia poterat cor ſuum tenere attentum circa quamcunque rem vellet, etiam ſi eſſet corporalis: nam erat Dominus naturæ ſuæ, ideo poterat ſupra omnes vires ſuas, vt illas verteret quocunque vellet, maxime autem circa Deum: nam anima ſua quantum ad vires rationales, ideſt intellectum, & voluntatem ſemper erat intenta Deo, nec ceſſabat iſta attentio diebus neque noctibus, eo quòd Chriſtus erat comprehenſor, & fruitio animæ ſuæ nõ poterat interrumpi cum eſſet beata: facile ergo nũc erat Chriſto orare per duodecim horas, immo per duos annos: ſic enim ſolitus erat interdum integris noctibus orare. Lucæ ſexto, ſcilicet factum eſt in die- I bus illis exijt orare in montem, & erat pernoctans in oratione Dei, ideſt tota nocte manens orando ad Deum, & aliquando videtur, quòd Chriſtus per multos dies ſimul orabat, ſicut quando ieiunauit quadraginta diebus: nam tunc nihil faciebat cum eſſet ſolus in deſerto: non enim veniebat quiſquam ad eum, ſed cum ſolis beſtijs erat. ſic dicitur Marc. primo. erat cum beſtijs, & Angeli miniſtrabant ei, non eſſet tamen ocioſus, quia ocioſitas vitium eſt, & vitiorum origo, quia multa mala docuit ocioſitas, ideo oportebat, quod alicui ſpirituali vacaret, & ſic eſſet orãs pro magna parte illius temporis.

Cum tanto tempore continuate oraret Chriſtus, quid dicebat orans. Et quam ob cauſam diu permanebat in oratione.
K *Quæſt. CXLVII.*

QVAERETVR cum tanto tempore continuate oraret Chriſtus, quid orabat, ideſt quid dicebat orans. Dicendum, quòd non apparet, quid oraret, quia ipſe nõ tradidit nobis aliam formam orandi niſi illam, ſcilicet pater noſter, &c. ſupra ſexto capit. & non apparet, an iſte ipſam orationem diceret: non enim cõueniebat ei pro ſe iſta oratio, quia ibi petitur remiſſio peccatorum, & tamen ipſe in nullo peccauerat, prima Pet. 2. ſed quia membra corporis ſui myſtici, ideſt fideles peccant, poterat nomine eorum orationem dicere.

Dupliciter autem poteſt in hoc dici. Vno modo, quòd Chriſtus nunc non orabat petens aliquid, ſed

oratio ſua erat contemplari: nam anima ſua quãtum ad vires rationales, ideſt intellectum, & voluntatem ſemper vacabat diuinę contemplationi fruendo, ſicut actus beatorum, ideſt illa eorum viſio nũquam interrumpitur, ita cum anima Chriſti hic manens eſſet vere beata, nunquam ceſſabat ab illa contemplatione, & tamen adhuc intendebat iſtis actibus humanis loquendo, docendo, conuerſando cum hominibus, & in his occupatis potentijs inferioribus non fieret redundantia illius beatitudinis virium ſuperiorũ in eas, cum autem Chriſtus ſe totum traderet contemplationi, ceſſans ab omnibus exterioribus actibus, nõ eſt dubium quin oẽs potentię ſuæ inferiores participarẽt quodammodo illius beatitudinis, & talis vocatio eſſet magnum ſolatium Chriſto, & per talem orationem non affligeretur diu manendo in illa, ſed quanto diutius maneret, tanto magis conſolaretur, & hoc eſt credendum, ꝙ Chriſtus egerit in illis quadraginta diebus quibus ieiunauit, & ſic ieiunium non affligeret eum, & ita ẽt qñ Chriſtus manebat ita longo tpe orans, credendum eſt, ꝙ oratio ſua erat iſta contemplatio, & ſic ẽt nos poſſumus prolixas orationes facere dicentes pauca verba, habentes tñ longas meditationes, vt dicit Chryſ. & Aug. & oſtenſum eſt ſup. 6 c. q. 97. Alio modo põt dici, ꝙ Chriſtus orabat dicens, aliqua verba, & non multa, & tñ dicebat illa ſępe ſicut Lucæ 22. orauit Chriſtus dicens, pater ſi poſſibile eſt, etiam & poſt puſillum orauit iterum eundem ſermonem ita hic. Primum tñ veriſimilius eſt, quia fruſtra videretur manere tanto tpe repetendo ſemper eadẽ verba, quia ẽt qñ Chriſtus dixit bis pater ſi poſſibile eſt non dixit continue, ſed cum ſemel dixiſſet, iterum poſt puſillum dixit eũdem ſermonem, maxime quia tunc nõ imminebat aliquid pro quo ſpecialiter Chriſtus orare deberet, ita inſtanter, ſicut tunc orauit, vt liberaretur de illa hora.

An iſta tempeſtas naturalis fuerit vel voluntate Chriſti ſupernaturaliter ſuſcitata. Quæſt. CXLVIII.

QVAERETVR de iſta tempeſtate, quę concutiebat in mari nauiculam diſcipulorum, an fuerit naturalis, vel voluntate Chriſti ſupernaturaliter ſuſcitata. Dicendum, quòd iſta tempeſtas fuit commotio magna fluctuum propter ventum validum: Ioan. 6. ſcilicet mare autem vento magno flante exurgebat, & ob hoc erant diſcipuli in periculo ſubmerſionis, & rurſus erat eis difficultas, quia ventus erat eis contrarius, & non poterant procedere contra locum ad quẽ volebant niſi remigando, & adhuc ſic cum magno labore vix proficiebant in aliquo, ſic dicitur ſup. in litera, nauicula iactabatur in medio maris fluctibus; erat enim ventus contrarius, & Marc. 6. dicitur, vidẽs eos laborantes in remigando: erat enim ventus contrarius. Poterat autem vtroque modo tempeſtas hęc accidere: nam naturaliter, vt quotidie fit in mari tempeſtas, miraculoſe etiam accidere poteſt, quia mare obedit Deo Pſal. 148. ſpiritus procellarum, quę faciũt verbum eius, ideſt fortes procellę, quę ſunt in mari, ſcilicet impetus ventorum faciunt, quod Deus iubet, & ſicut Deo iubẽte ceſſant tempeſtates, ita eo iubente inſurgunt, ſicut Ionæ primo. concitauit Deus tẽpeſtatem, vt proijceretur Ionas in mari, & ita Pſalm. 106. dicitur de vento, & tempeſtate maris quomodo ſurgit, & ceſſat Deo iubente, vt oſtenſum eſt ſupra 8. cap. quæſt. 74. & quia nunquam eſt ponenda ſine neceſſitate miraculi operatio, cum non appareat neceſſitas ponendi iſtam tempeſtatem eueniſſe ſupernaturaliter, poteſt dici, quod venerit naturaliter.

Dici tamen poteſt, quòd venerit ſupernaturaliter,

A & eſt ſatis veriſimile, quia Chriſtus volebat nunc in mari experiri conſtantiam diſcipulorum, & adiuuare eos veniendo ad ipſos ſuper aquas: ad hoc ergo ſuſcitauit ventum tempeſtuoſum in mari, & tamen ſiue dicatur, quòd tempeſtas venerit naturaliter, ſiue ſupernaturaliter, eſt dicendum, quòd Chriſtus nouerat tempeſtatem illam tunc futuram, & mittebat diſcipulos ad ſuſtinendũ eam, & ipſe erat illos liberaturus.

Quare Chriſtus permiſit, quòd diſcipuli in mari nauigarent, & laborarent tempeſtate. Et quòd patientia ſine aduerſis non fit. Quæſt. CXLIX.

B QVAERETVR, quare Chriſtus fecit, vel permiſit, quòd diſcipuli in mari nauigarent, & laborarent tempeſtate. Dicendum, quod fuit, Primo ad oſtendendum, quòd omne bonum quod habebant, ab ipſo habebant. & ideo eo abſente mala inueniebant eos, à quibus non poterant liberari niſi per Chriſti pręſentiam, & etiam inſtruxit eos de ſe nõ confidere tanquam à ſe nullum bonum haberent. Sic dicit Hier. Domino quidem in montis ſupercilio cõmorante ſtatim ventus contrarius oritur, & turbat mare, & periclitantur Apoſtoli, & tandiũ imminens naufragium ſuſtinuerunt quandiu Ieſus veniat. Secundo fuit, vt Chriſtus erudiat diſcipulos ad patientiam: nam patientia ſine aduerſis nõ fit,
C vt huic virtuti ſicut cęteris aptentur, quia erat eis plurimum neceſſaria. exercitat eos per aduerſa. Sic dicit Theophilus, permiſit autem Dominus periclitari diſcipulos, vt fierẽt patientes. Tertio fuit, vt doceat eos habere bonam ſpem: nam qui in anguſtijs non poteſt liberari niſi per Deum, clamat & inuocat eum, & quia non impetrat niſi qui confidit, Iac. 1. inſtruitur homo ad confidendum, & ſic homo Deo familiarior efficitur. Quarto fuit, & pręcipue, vt eſſet ſibi cauſa ambulandi ſuper aquas, videntibus diſcipulis: nam ſi diſcipuli nõ periclitarentur in mari, nõ eſſet vlla cã Chriſto veniendi ſuper aquas ad illos, quia poſſet trãſire mare eis non videntibus, & tamen volebat Chriſtus oſtendere poteſtatem ſuam in ambulando ſuper
D aquas ſicut, & in alijs rebus, & non eſſet ſibi occaſio faciendi hoc coram diſcipulis ſi non periclitarentur, ideo voluit, quòd periclitarentur, ideſt conſtituerentur in periculo. diſcipuli autem forte periculum iſtud maris timuerãt, ideo ſine Chriſto recedere noluerãt, & ſic dicitur quòd coegit eos aſcendere nauem.

Ad quid nunc Chriſtus rurſus exercitat diſcipulos in periculo maris. Quæſt. CL.

QVAERETVR ad quid nunc Chriſtus rurſus exercet diſcipulos in periculo maris, quia iam exercuerat eos ſupra octauo capitulo.

Dicendum, quòd præter illud miraculum ibi fa-
E ctum fuit conueniens iſtud fieri, quia iſtud differt ab illo in multis.

Primo quia ibi Chriſtux erat cum eis, hic autem non erat.

Secundo quia ibi Chriſtus in naui manens oſtendit potentiam ſuam imperando ventis, & mari, hic autem oſtendit potentiam ambulando ſuper aquas maris. Tertio quia ibi diſcipulos à periculo ſolum liberauit, ſed in nullo oſtendit eorum poteſtatis ſuæ magnitudinem, nunc vero oſtendit, quia non ſolum ipſe ſuper aquas ambulauit, ſed etiam Petrum ambulare fecit. Quarto quia Chriſtus hic volebat erudire diſcipulos ad maiorem gradum virtutis: nam tunc docuit eos confidere ipſo præ-

ſente, increpans illos, quòd timuiſſent perire manente eo in mari, nunc vero inſtruit, quòd vbique confidendum eſt etiam eo abſente corporaliter, cum nunquam poſſit totaliter eſſe abſens. Sic dicit Chryſoſtom. rurſus autem diſcipuli tempeſtatem ſuſtinent, ſicut & prius, ſed tunc quidem habentes eum in nauigio hæc paſſi ſunt, nunc autem ſoli exiſtentes: paulatim enim eos ad maiora ducit, & ad ferendum omnia veriſimiliter inſtruit.

Quinto differt, quia in prima liberatione cito eos liberauit: nam habebant eum ſecum in nauі, licet dormientem: ſuſcitauerunt ergo eum, & liberauit illos: nunc vero diu ſuſtinuerunt periculum, ſcilicet vſque ad quartam noctis vigiliam incipiendo ab ipſo noctis principio.

Quæ eſt quarta vigilia de qua hic dicitur, quòd Christus venit ad diſcipulos quarta vigilia. Et ſtationes, & vigiliæ militares, quæ & quot ſunt. *Quæſt. CLI.*

QVAERETVR, quæ eſt quarta vigilia de qua hic dicitur, quòd Chriſtus venit ad diſcipulos quarta vigilia.

Dicendum, quòd nox diuiditur ſecundum conſuetudinem bellantium in vigilias: nam cum caſtra manent in campo ſemper vigilant aliqui propter metum incurſus hoſtilis, & vigiliã noctis in quatuor partes diuidunt illaſque quatuor vigilias vocant, & ſunt iſtæ vigiliç çquales, ſ. quęlibet eſt trium horarum accipiendo de horis inçqualibus, ſm quas diuidunt Aſtrologi quemlibet diem artificialem, quantumcũque paruum in duodecim horas, & quantumcunque magnum ẽt in duodecim ſolum, & idem de nocte, & ſic quarta vigilia eſt quarta, & vltima pars noctis parũ ante lucem. Sic dicit Hieronymus: ſtationes enim, & vigiliæ militares in terna horarum ſpacia diuiduntur, ideſt quælibet vigilia, vel ſtatio habet tres horas, & ſequitur, quando ergo dicit quarta vigilia noctis veniſſe ad eos Dominum, oſtendit nocte tota periclitatos. Sic etiam dicit Chryſoſt. accepit autem conſuetudinem illam loquendi Euangeliſta ex modo militari, quia forte talis conſuetudo erat inter vulgares Iudços nominare noctem diſtinctam per vigilias, quod ab armatis caſtris traxerant. Sic Chryſ. dicit quatuor vigilias noctis dicit ſacra ſcriptura vnamquamque diuidens in tres horas, vnde quartam vigiliam dicit, quæ eſt poſt horam nonam, ſcilicet in hora decima, vel poſteriori hora. Sciendum, quòd diſtinguuntur iſtæ vigiliç per nomina.

Prima vigilia dicitur conticinium, à conticendo dicta, quia tacere ibi incipiunt, & in hac omnes ſimul vigilant.

Secunda intempeſtum, quç durat vſque ad mediã noctem, & dicitur intempeſtum quaſi nõ ſit tempus, eo quòd non eſt tempus ad aliquid faciendum, ſed ad quieſcendum.

Tertia dicitur gallicinium, quia incipit à cantu gallorum, ideſt à media nocte.

Quarta dicitur ante lucanũ, quaſi ante lucem, quia iſta cõtinuatur vſque ad lucem: & dicit hiſtoria Scholaſtica, quòd in prima vigilia omnes communiter vigilant, in ſecunda adoleſcentes, in terna viri, in quarta ſenes. Chriſtus autem, ſecundùm cõſuetudinem regionis etiam, quando loquebatur de nocte, diuidebat eam per vigilias, vt Luc. 12. ſcilicet & ſi venerit in ſecunda vigilia, & ſi in tertia venerit beati ſunt ſerui illi. Interdum etiam vocat vigilias iſtas quatuor alijs nominibus, ſcilicet ſero, mediam noctem, gallicantum, mane: Marc. 13. f. vigilate ergo quia neſcitis quando Dominus veſter veniat, ſero, an media no-

F cte, an gallicantu, an mane. Et dicitur ſero prima vigilia noctis, quç incipit à ſolis occaſu vſque ad tertiã horam noctis perueniens. Media nox vocatur ſecunda vigilia, quç finitur in media nocte. Gallicantus eſt tertia vigilia, quæ incipit in media nocte in cantu gallorum, & finitur tribus horis poſt mediam noctem. Mane vocatur quarta vigilia, quç finitur in ortu ſolis. & nominãtur ſecunda, & quarta vigilia à finibus ſuis, & prima, & tertia à principijs. Quòd autem Chriſtus venerit ad diſcipulos periclitantes in mari quarta vigilia, nõ apparet determinate, qua hora venerit, cum illa vigilia tres horas contineat, & iam inceperat quarta vigilia, quando veneerat, ideo vt dicit Chryſoſt. poterat eſſe decima hora noctis, vel vndecima, vel vltima.

G

Quare Christus non ſtatim diſcipulis ſuccurrit, ſed diu moratus eſt ipſos relinquens in tempeſtate laborantes. Et quæ ſit miraculorum conditio, & opportunitas illa faciendi. Et quare ſit diu ſperandum in ope diuina. *Quæſt. CLII.*

QVAERETVR cum Chriſtus viderit tanto tempore laborãtes diſcipulos in tempeſtate, quare non ſtatim ſuccurrit, ſed diu moratus eſt: nam cçpit ventus in principio noctis, vt innuitur Io. 6. ſcilicet tenebrç iam factæ erant, ideſt iam cçperat nox, & non venerat ad eos Ieſus: mare autẽ vento magno ſtante exurgebat, venit tamen Ieſus quarta vigilia noctis, & ſic de nocte tranſierant ad minus no-

H nem horç quç ſunt tres vigiliæ, quia tunc noctes erãt æquales diebus aut aliquanto maiores, quia erat ante Paſcha Iudçorum, quod eſt in Martio, vt patet Ioan. ſexto cap. Dicendum, quòd fecit hoc.

Primo vt aſſuefaceret diſcipulos ad patientiam, nõ eſt autem patientia, vbi non eſt aliquanta aduerſitas; & tamen ſi illico, vt cçpit tempeſtas contra diſcipulos liberaſſet eos, nihil paterẽtur, ideo debuit eos aliquã diu pati permittere, vt ſic ad ſuſtinendũ inſtruerẽtur.

Secundo vt videretur diſcipulis, ꝙ miraculoſe liberabantur: nam tanta eſt liberatio quantum eſt periculum de quo aliquis liberatur, & tamen ſi mox, vt diſcipuli cçperunt periclitari liberarentur, quia periculum fuiſſet paruum, parua eſſet liberatio: Chriſtus autem

I vult, ꝙ miracula ſua teneãtur in magno honore ſicut iuſtum eſt, ideo nõ ſtatim liberauit, ſed tarde. De hoc, & de primo dicit Theophilus, permiſit autem Dominus periclitari diſcipulos, vt fierent patientes: vnde nõ ſtatim eis aſtitit, ſed per totam noctem periclitari permiſit, vt doceret eos patienter expectare, & non ſtatim a principio in tribulationibus expectare ſubſidiũ.

Tertio fuit ad hoc, quòd oſtenderetur vere eſſe miraculum: nam ſi Chriſtus mox, vt cçperunt tribulari aſtitiſſet, neſciretur an illa erat tempeſtas, quæ per ſe ceſſaret, quia tempeſtas, ſicut per ſe naturaliter inſurgit, ita per ſe reſidere ſolita eſt, & ſi iſta mox reſediſſet, putaretur quod ipſa ex eo, quòd paruam cauſam habebat mox reſidebat, & ſic non erat miraculum,

K quod ceſſaret: cum vero nũc tota nocte duraſſet, iam forte deſperabant diſcipuli de vita, & conſtabat, quòd per ſeipſos liberari non poterant, ideo cum Chriſtus eos liberauit, apparuit, quòd erat verum miraculum: ita eſt enim conditio miraculorum, quod tunc fiunt, quando humana poteſtas non ſufficit.

Quarto fuit, vt diſcipuli magis mererentur liberari habentes diuturniorem ſpem: nam quanto magis perſeueraret periculum, tanto magis ipſi perſeuerarent orando, vt liberarentur, & ſic magis mererentur, & firmius impetrarent, eſſetque decens, quòd Deus taliter orantes exaudiret. Quinto fuit, vt miraculum iſtud maneret magis in memoria diſcipulorum:

A lorum: nam quanto aliquid magis deſideratur, & ad illud laborioſius conamur, dulcius illo obtento fruimur, nõ ergo ſtatim aſſiſtit, vt diu optarent, & ſic poſtea magis huius facti recordarentur. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet tota autem nocte dimittit eos fluctuari, erigens eorum cor poſt timorem in maius deſiderii ſui eos mittens, & in memoriam continuam, & propter hoc non ſtatim eis aſſiſtit. Sexto fuit, vt magis ſit nobis charum donum Dei: nam ſolent accipientes contemnere ea, quę nullo cum labore faciliter obtinent, dona autem Dei ſunt magni pendenda, quia in ſe magna ſunt qualiacũq; ſint, & quia à magno ſunt, ideo vult ea tarde dare vt non contemnantur, & iſta eſt vna de cauſis pręcipuis, & Deus nobis prodeſt: nã
B ſi cito daret, quod petimus contemneremus, & contemnendo efficeremur indigni recipere alia dona, vel mereremur iam ſuſcepta perdere: vt ergo non demereamur tarde dat, quia ſic ſuſcepta non contemnuntur. Sic ſcripſit Sanctus Griſogonus ad Anaſtaliam, quia Deus, ideo beneficium ſuũ extremitatibus protrahit, vt nõ ſit nobis vile quod pręſtat. Septimo fuit, vt doceat nos eſſe longanimes, ſperando diu à Deo: eſt enim paruitas ſpei eius qui mox vt petens non obtinet, deſperans autem obtenturum, Deus autẽ vult, ꝙ multum confidamus de bonitate eius, ſ. quod etiã ſi non ſtatim det, ꝙ confidamus, quòd aliquando dabit ſi nobis accipere expedit, & hoc proprie pertinet
C ad perfectionem patientię eſſe longanimem, ideſt lõgi animi qui in longum expectet, & non ſtatim diffidat, ſic dicitur ad Rom. ſ. vt per patientiam, & conſolationem ſcripturarum ſpem habeamus, i. vt ſpes ſit cũ patientia, & conſolatione. dicitur autem eſſe ſpes cũ patientia, quando quis malum ſuſtinet, & ſperat, & tñ non ſtatim liberatur, ſed patitur, & ipſemet conſolationem, quęrit per exempla ſanctorum virorũ quos ſacra ſcriptura ſimilia paſſos refert. de hoc dicit Theophilus, non ſtatim diſcipulis periclitantibus Chriſtus aſſitit, ſed per totam noctem periclitari permiſit, vt doceret nos patienter expectare & non à principio in tribulationibus ſperare ſubſidium. Sic etiã dicit Chryſoſt. tota nocte diſcipulos periclitatos erudiens eos, non cito ſolutionem inquirere aduenientium malo-
D rum, ſed ferre ea, quę contingunt viriliter, ſed non eſt ſenſus, quod non debeamus cito, quęrere liberari à periculis, quia quanto citius ad Deum recurrimus melius eſt, ſed quod etiam ſi ſtatim non liberemur, non debemus conqueri.

Quomodo Chriſtus potuit ambulare ſuper aquas, non merſus. Et quod triplici de cauſa potuit ambulare. Et poterat vti dotibus corporis gloriſi, licet eas non habebat in corpore.

Quæſt. CLIII.

QVAERITVR, quomodo Chriſtus potuit ambulare ſuper aquas, non merſus. Aliqui di-
E cunt, ꝙ hoc fuit, quia corpus Chriſti nõ erat alicuius grauitatis, ſicut corpora aerea, eo ꝙ non erat vere corpus humanum, ſed phantaſticũ, ſicut Manichęus, & alii hęretici tenuerunt. Sed hoc non ſtat, quia corpus Chriſti erat verum corpus oſſa, & carnes de natura humana habens, ſic ipſe dixit, quãdo Apoſtoli putauerunt eum eſſe ſpiritum poſt reſurrectionem, ſ. ſpiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere Luc. 24 nam cum de Maria Virgine vere natus ſit, neceſſe eſt, ꝙ veram carnem habuerit. Item patet, ꝙ non ex hac cauſa potuerat ambulare ſuper aquas: nam de Petro conſtat, ꝙ veram carnem habebat, & tamen ſuper aquas Chriſto iubente ambulauit. Sic dicit Hier. qui putant Domini corpus, ideo non eſſe verum, quia ſuper molles aquas, quaſi molle, & aereum inceſſerit, reſpondeant quomodo ambulauit Petrus quem vtique verum hominem non negabunt; Sic etiam Beda, & Rabanus dicunt, ſcilicet ſcripſit Theodorus, ſcilicet hęreticus pondus non habuiſſe Dominum, ſed carnem, ſed abſque pondere ſuper mare ambulaſſe, ſed fides catholica pondus ſecundum carnem eum habere prædicat: & ait enim Dionyſius, ignoramus qualiter non infuſis pedibus, ideſt non merſis in aquam corporale corpus habentibus, & materiale onus, deambulat in humidam, & inſtabilem aquam. Dicendum ergo quòd Chriſtus pondus corporale habuit, & tamen ambulare ſuper aquas potuit tripliciter. Vno modo, quòd poteſtas diuina ſuſtentaret corporis grauitatem, & tranſiret ſuper vndas non premens, ſed calcans eas. Et ita factum eſt de ipſomet Chriſto bis, ſcilicet quando diabolus aſſumpſit eum de deſerto, & conſtituit ſupra pinnaculum templi, & iterum cum de pinnaculo eum tollens conſtituit ſupra montem excelſum, ſupra quarto capit. & Luc. quarto. nam tunc neceſſe eſt, quòd per aerem eum portauerit, quia aliter non poterat eũ conſtituere ſupra pinnaculum. hoc enim & factum eſt de Abacuc propheta, quem Angelus Domini per capillum capitis tranſtulit de Iudęa in Chaldęam, ſcilicet in Babylone, & iterum reduxit in Iudęam: Dan. 14. & ſic tam Angeli boni, quam mali hoc poſſunt, immo grauius eſt hoc, quam ſuper aquas ambulare, quia iſti ſuper aerem ambulabant, & tamen aer rarius elementum eſt, minus tolerans pondus, cum ſuper aquam homines natare ſaltem poſſint nulla alia rẽ adhibita, & magna onera nauium in aqua ſuſtinent, ſed in aere nihil horum. etiam generaliter dicitur de viris bonis Pſalm. 90. Angelis ſuis Deus mandauit de te, & in manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Secundo potuit hoc fieri, ꝙ Deus daret pro illo tempore aquis quandam vim ſuſtinendi, ſcilicet illis partibus aquæ ſuper quas Chriſtus tranſibat: nam ſicut naturali rigore per frigus aquę liquidę indurantur, ita vt omnia pondera tolerẽt, ita & à fortiori volente Deo aquæ non gelidæ illud robur accipient ad tempus, & tunc non ſolum corpus Chriſti, ſed etiam quęcunque alia corpora grauia poterant tranſire ſuper illas partes aquæ ſuper quas Chriſtus tranſibat. Tertio poterat hoc fieri per dotem agilitatis, quam Chriſtus ad tempus indueret: ſunt enim quatuor dotes corporis glorioſi, ſcilicet impaſſibilitas, ſiue incorruptibilitas, agibilitas, ſubtilitas, & claritas, & iſtę non ſunt niſi in corpore glorificato, anima autẽ Chriſti, licet ab inſtanti conceptionis, ideſt creationis eius fuerit beata, integre tamen corpus eius, non erat glorificatum, ideo dotes nõ habebat in corpore, poterat tamen quando vellet vti his dotibus: dote enim impaſſibilitatis, vel incorruptibilitatis vſus eſt, quando ieiunauit quadraginta diebus, & noctibus: eſt enim naturale corpori humano continuo reſolui, & ideo periret ſi tanto tempore maneat ſine cibo, Chriſtus autem nihil lędebatur, neque reſoluebatur tanto tempore ſine cibo manens, ſicut ſancti poſt reſurrectionem manebunt in æternum, ſine cibo. Dote agilitatis vſus eſt nunc ſuper aquas ambulando, ac ſi nullius ponderis corpus eius eſſet, ad agilitatis dotem pertinet, quod corpora ſanctorum cum nunc fuerint hic, ſubito poſſint eſſe vbi voluerint, etiam, quod nullius grauitatis eſſe videantur, ideo omnia elementa tam aqua, quam aer illa ſuſtinere poſſint. Dote claritatis vſus eſt in transfiguratione, quia reſplenduit vultus eius, ſicut ſol, & veſtimenta eius facta ſunt, ſicut nix, infra decimoſeptimo, & Lucæ nono. Dote autem ſubtilitatis vſus eſt, quando exiuit de vtero virginis clau-

ſo, ſalua integritate eius: pertinet enim ad illam ſubti-
F litatis dotem, quòd nihil obſtet corpori glorificato
ad tranſeundum, & quòd ſine ruptione corporum
fiet penetratio dimenſionum: & ita omnibus doti-
bus reperitur Chriſtus aliquando vſus dum viueret,
& tamen non ſemper, ſed raro & ad paruum tempus.
Quis autem iſtorum trium modorum fuerit, non
apparet determinate, cum quilibet eorum eſſe potue-
rit, maxime quia Dionyſius illud ſub dubio ponit, vt
dicit Rabanus, & Beda, ſcilicet ignoramus qualiter
non inſuſis pedibus, ideſt non merſis in aquam, cor-
porale pondus habentibus, & materiale onus deam-
G bulat in humidam, & inſtabilem aquam, & tamen
communius tenetur, quòd tertio modo acciderit, ſci-
licet, quòd Chriſtus dote agilitatis hic vſus fuerit, quia
cum alijs dotibus interdum vſus reperiatur, rationa-
bilius eſt dici nunc eum hac dote vſum fuiſſe, quam
aliter.

Et ſciendum tamen, quòd quando communiter
dicimus, quòd Chriſtus ad tempus dotibus vtebatur,
non eſt ſenſus, quòd pro illo tempore, vel momento
dotem aliquam vere haberet, quæ eſſet aliqua quali-
tas in eo manens, à qua velut à forma procederet ille
actus, quia dotes non ſunt niſi corporis glorioſi, &
tamen corpus Chriſti nunquam fuit glorioſum, quã-
diu vixit. Vnde & in transfiguratione, licet habuit
H Chriſtus claritatem glorioſam, non habuit corpus
glorioſum, vt dicetur infra 17. cap. quæſt. 32. ſed di-
citur vſus fuiſſe dotibus, ideſt habuiſſe aliquem actũ
ſimilem actui dotis, non tamen erat actus dotis, ſed
ſupernaturaliter ille actus fiebat, & ita accipiet quã-
docunque doctores dicunt Chriſtum dotibus vſum
fuiſſe, & ita melius ponerentur hic duo modi quibus
hoc fieret, quam tres, licet tertius poſſet tolerari, quia
poſſibilis eſt, ſed non tenetur, nec eſt omnino veri-
ſimilis.

*Quare Chriſtus voluit ambulare ſuper aquas. Et quòd diſci-
puli interdum videntes Chriſtum miracula facientem,
non cognoſcebant illa. Quæſt. CLIIII.*

I QVÆRETVR, quare Chriſtus voluit am-
bulare ſuper aquas.

Dicendum, quòd fuit. Primo ad ſubue-
niendum diſcipulis: nam laborabant tota
nocte remigando, erantq. in periculo graui: voluit
ergo ſubuenire eis, & ſic venit ſuper aquas ad liberan
dum eos, cum nauiculam non haberet.

Sed obijcietur quòd Chriſtus poterat liberare eos
manens in monte orando, ideo nõ oportebat ad hoc
venire ſuper aquas.

Dicendum, quod poterat, tamen diſcipuli non pu
tarent ſe ab eo liberari ſi ſic eos liberaret, ideo etiam
ſi nihil intendit niſi liberare eos de tempeſtate hac, vt
tamen eis innoteſceret iſtud miraculum, debuit ad
K eos venire ſuper aquas: Chriſtus enim paulatim vt
ait Chryſoſt. diſcipulos ad maiora trahebat: à princi-
pio enim quãdo liberabat diſcipulos in mari præſens
erat eis, dormiebat tamen, & quia putabãt, quòd ſic
non poſſet eos liberare, ſuſcitauerunt eum ſupra 8. c.
& ſic erant diſcipuli in primo & minimo gradu cre-
dendi de poteſtate Chriſti, ſcilicet quòd præſens, &
vigilans poterat eos liberare: proximus huic gradus
erat, quòd abſens ſciret labores eorum, & venire poſ-
ſet ad liberandum eos, & ita nunc fecit. Quod vero
abſens manens poſſet eos liberare fortaſſis nondum
credebant, quia iſte maior gradus erat, ideo venire
voluit ad eos ſuper aquas, vt paulatim ad maiora eos
trahat.

Sed obijcies quòd diſcipuli crederent, quòd Chri-
F ſtus etiam abſens poſſet eos liberare, quia ſciebant, ꝙ
abſens ſanauerat ſeruum centurionis ſupra 8. & filiũ
Reguli: Ioan. quarto. ita poſſet eos liberare.

Dicendum, quòd non conſtat, an confiderent di-
ſcipuli Chriſtum hoc poſſe facere, quia ſæpe aliqua
eum facere videbant, & poſtea quomodo talia face-
re poſſet dubitabant, ſicut enim prima vice ſaturaſſet
turbas, vt patet hic, & Marc. 6. & poſtea vellet ſecun-
da vice ſaturare, dubitauerunt quomodo poſſet ſe-
quenti cap. & Marc. 8. Etiam interdũ videbant Chri-
ſtum facientem aliqua miracula, & excæcatum erat
cor eorum, & non intelligebant, quòd miraculum
G faceret ſicut fuit nunc, quando ſaturauit turbam: nã
per multas experientias, & ſigna oſtenderat Chriſtus
diſcipulis iſtud miraculum, ita vt dubitare nõ poſſent
de illo, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 129. & tamen ad-
huc poſt iſta non intellexerant miraculum, de pani-
bus, vt patet Marc. 6. ſcilicet non enim intellexerant
de panibus: erat enim cor illorum obcæcatum, ideo
forte nunc non confiderent, quòd Chriſtus abſens
poterat eos liberare,

Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi confiderent diſci-
puli, quod hoc Chriſtus poſſet, tamen ſi fieret, quòd
liberarẽtur eo abſente, non ſcirent, an ipſe liberaue-
rat eos, vel quomodo liberabantur, ideo vt miraculũ,
non maneret ſub dubio debuit venire ad eos. Et ra-
H tio huius eſt, quia ſi diſcipuli laborantes in mari inuo-
caſſent Chriſtum, licet abſentem, vt eos in aduerſita-
te hac liberaret, ſi liberarentur illico, etiam eo nõ ve-
niente, putarent per illum liberari, & tamen non
inuocabant eum, licet eſſent in periculo, ideo licet li-
berarentur non putarent ſe ab eo liberari, & ſic veni-
re debuit. Et tamen veritas eſt, quòd diſcipuli, non
confidebant, quòd Chriſtus poſſet eos liberare ab-
ſens, immo etiam ſi præſens eſſet dubitabant, an poſ-
ſet liberare, immo & poſtquam veniens ad eos ſuper
aquas, & liberauit ipſos, mirati ſunt, quomodo potue-
rat liberare, quia hoc non confidebant de ipſo, quòd
facere poſſet, vt patet Marc. 6. ſcilicet, & aſcendit ad
illos in nauem, & ceſſauit ventus, & plus magis intra
I ſe ſtupebant, non enim intellexerant de panibus: erat
enim cor illorum obcæcatum, & ſic neceſſe erat ad
hoc, quòd diſcipuli putarent ſe à Chriſto miraculoſe
liberari, quòd Chriſtus veniret ad liberandum eos ſu
per aquas, cum vix ſic crederent eum hoc poſſe.

Secundo quantum ad principale fuit, vt Chriſtus
oſtenderet ſe generalem Deum, ſcilicet, quòd ſicut
erat potens in terra faciendo curationes, liberando
homines ægritudinibus, ita oſtenderetur potens in
mari, liberando ibi homines à periculo.

Tertio fuit, & præcipue vt oſtenderet Chriſtus, ꝙ
poterat ambulare ſuper aquas: nam volebat Chriſtus
oſtendere ſuam poteſtatem in omni genere rerum,
in quo poteſtas eſt aliquid facere, & quoniam ambu-
lare ſuper aquas non merſus, magnæ poteſtatis eſt, &
K nondum Chriſtus hoc oſtenderat, voluit nunc oſten
dere ambulans ſuper aquas. ſic dicit Glo. Dominus
quidem in miraculo panum, quod eſſet conditor re-
rum oſtendit, nunc autẽ in ambulando ſuper vndas,
quòd haberet corpus ab omni peccatorum grauedi-
ne liberum edocuit, & in placando ventos vndarum-
que rabiem ſedando, quòd elementis dominaretur
monſtrauit.

Quarto fuit ad confirmationem, & declarationem
miraculi de panibus: nam diſcipuli, licet viderant ad-
huc habebant cor excæcatum, & non intellexerant,
quomodo Chriſtus fecerat miraculum de panibus,
& mirabantur, an talia facere poſſet, nunc vero am-
bulando ſuper aquas, & placando ventos, & marc,
confirmabat præcedentia, ſcilicet, quòd non erat mi-
randum,

randum, q̄ panes, & piſces multiplicaſſet, qui ventis poterat imperare, & ſuper aquas ambulare, ſic patet Marc. 6. ſcilicet aſcendit in nauem, & ceſſauit vētus, & plus magis intra ſe ſtupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum.

Quinto fuit ad oſtendendum in ſe vſum dotis agilitatis: nam Chriſtus voluit nobis hic poſitus oſtendere imaginem futurę glorię, & quia gloria æterna eſt in duobus, ſcilicet in anima, & corpore. gloria autem animæ apparere non poteſt ſicut, & ipſa anima videtur, voluit oſtendere gloriam corporis: eſt autem gloria corporis in dotibus eius, quæ quatuor ſunt, ſcilicet impaſſibilitas, ſubtilitas, agilitas, claritas: voluit ergo Chriſtus hic manens oſtendere nobis imaginem futuræ glorię, & ad hoc vſus aliquando his dotibus, nō quidem omnibus ſimul, ſed aliquando vna, & aliquādo alia: nam ſubtilitate vſus eſt in naſcendo cum exiuit de vtero. claritate in transfigurando ſe. incorruptibilitate, vel impaſſibilitate in ieiunando quadraginta diebus. agibilitate autem nunc ambulando ſuper aquas maris. vti autem illis fuit conueniens, quia per ea quæ in Chriſto videbantur aliquādo, habemus ſpē futuræ gloriæ, quæ reuelabitur in nobis.

Quare diſcipuli videntes nunc Chriſtum ambulantem ſuper aquas turbati ſunt, & timuerunt.

Quæſt. CLV.

QVAERETVR, quare diſcipuli nunc videntes Chriſtum ambulantem ſuper aquas turbati ſunt, & timuerunt.

Nam videtur quòd non debebant timere, quia putare poterant, quòd erat Chriſtus. Etiam quia alia ſimilia miracula facta ſunt in veteri teſtamento, vt quando diuiſum eſt mare Rubrum: Exod. 14. & quando diuiſus eſt Iordanis Ioſue 3. & quando Eliſeus rurſus pallio Eliæ diuiſit Iordanem, & tranſiuit quarto Reg. 2. cap.

Dicendum, quòd timuerunt. Primo quia non putabant eſſe Ieſum: nam non putabant, quòd talia poſſet facere, & non ſolum antequam eum agnoſcerent, ſed etiam poſtquam agnouerunt, & placauerat mare & ventum, & introiuerat in nauiculā cum eis, adhuc non credebant penitus, & diſtincte, quòd ipſe iſta miracula faceret, ſed potius ſtupebant Marc. 6. ſcilicet aſcendit ad illos in nauem, & ceſſauit ventus, & plus intra ſe ſtupebant: non enim intellexerant de panibus, erat enim cor eorum obcęcatum, id eſt ſi intellexiſſent, quomodo Chriſtus erat potens, qui potuerat paſcere turbam de paucis panibus non mirarētur, quod quælibet alia miracula facere poſſet, & ſic poſſet ambulare ſupra mare, & tamen quia non intellexerunt illud miraculum de panibus, mirabantur nunc, quòd potuiſſet ſuper aquas ambulare, & hoc, quia cor eorum excęcatum erat: nam ſi non eſſet excęcatum, non dubitarent in tam magnis, & tam apertis miraculis.

Secundo quia dato, quòd diſcipuli crederēt, quòd Chriſtus poterat ambulare ſuper aquas, non tamen putarent, quòd erat ille qui veniebat, quia nunquam eum hoc facientem viderunt, & ſic timerent.

Tertio quia ſi Chriſtus ille eſſet, crederent diſcipuli, quòd veniret ad eos, & intraret nauim, & tamen tranſiuit iuxta nauim, & voluit præterire eos, Marc. ſexto, ſcilicet quarta autem vigilia noctis venit ad eos ambulans ſuper mare, & volebat præterire eos, ideo timuerunt.

Quarto quia ſi Chriſtus eſſet veniens ad eos loqueretur illis ſtatim, & tamen ambulabat eis videntibus ſuper mare, & nihil loquebatur neque locutus eſt

A quouſque ipſi clamauerunt præ timore, ideo valde hoc turbabat eos, vt Ieſum non cognoſcerent, & timerent.

Quare diſcipuli dixerunt de Chriſto phantaſma eſt. Et quare phantaſmata dicantur eſſe ſpiritus.

Quæſt. CLVI.

QVAERETVR, quare diſcipuli dixerunt de Chriſto phantaſma eſt. Dicendū, quòd phantaſma eſt nomen gręcum, & ſignificat apparitionem, vel viſionem, & ſic quandoq; aliquid ſolam apparentiam rei habet, & non exiſtētiam eius, quod videtur dicitur phantaſma, ſicut dicitur phantaſia organum vbi imagines rerum reſeruantur, quæ
B ſolam rerum effigiem habent, & non ſubſtantiā, vel naturam, & quia non putabant aliquem verum hominem ambulare poſſe ſuper aquas, propter corporis grauitatem, crediderunt quod non erat homo, ſed aliquid, quod videbat̄ homo, & ita erat proprie phantaſma. Et quia tales apparitiones, cum ſint actus quidam, & non poſſint fieri niſi à ſubſtantia rationabili, quæ hęc effigiare ſciat, & tales ſunt ſubſtantię pure ſpirituales, quæ corpus nullum habent, dicuntur talia phantaſmata eſſe ſpiritus, & ideo pro eodem accipitur in ſcriptura apparere ſpiritum, vel phantaſma eſſe: nam hic diſcipuli putauerunt Chriſtum ambu-
C lantem ſuper aquas eſſe phantaſma, & poſt reſurrectionem videntes eum putauerunt ſe videre ſpiritum, Lucę 24. ſcilicet conturbati vero, & conterriti putabant ſe ſpiritum videre, & Chriſtus dixit palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere, & hoc diſcipuli prçſupponebant: nam ſi ſpiritus carnem, & oſſa haberet, non poſſet ambulare ſuper aquas, ſicut nec homo, ideo phantaſma, ſiue ſpiritus non habet carnem, nec oſſa, ſed ſolam exteriorem effigiem, & lineamenta corporis, & de aere corpus illud format, aer tamen eſt leuior aqua, ideo corpora aerea talia ſine miraculo poſſunt eſſe ſuper aquas, non merſa, ſicut etiam ſunt nubes, & ob hoc non mirabantur diſcipuli, quòd phantaſma poſſet ambulare ſuper aquas, ſed de homine, quòd hoc
D poſſet non credebant.

Ex hoc loco Hieronymus arguit contra Marchionem, & Manichęum, quod Chriſti corpus non ſit phantaſticum, quia dicit Euangeliſta, quòd diſcipuli putauerunt, quòd erat phantaſma, & Chriſtus hanc intentionem eorum increpans tanquam erroneam dicit: habete fiduciam, ego ſum, id eſt non eſt phantaſma, vt vos putatis, ſed ego ſum, & ait: ſi iuxta Marchionem, & Manichęum Dominus noſter non eſt natus ex Virgine, ſed viſus in phantaſmate, quomodo nunc Apoſtoli timent, ne phantaſma videant? quaſi dicat, vere phantaſma viderēt, ſi ille phantaſma eſſet.
E

Quare diſcipuli timuerunt ſi phantaſma erat, quod videbant.

Quæſt. CLVII.

QVAERETVR, quare timuerunt diſcipuli ſi phantaſma erat, quod videbant.

Dicendum, quod phantaſma, & ſpiritus pro eodem accipitur, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtio. & quia ſpirituales iſtæ ſubſtantiæ nunquam apparent niſi ad aliquid agendum, & poteſtas earum magna eſt, quia non eſt poteſtas ſub cœlo, quæ comparetur eis Iob 41. & homines neſciūt, an ad bonum, vel ad malum faciendum appareant, timēt homines, quòd potius ad malum, quia facilius eſt deteriora ſuſpicari, & ſic diſcipuli videntes, quod phātaſma eſſe putabant, timuerunt, quòd erat aliquis dæmon

mon veniens ad ſubmergendum nauem, ideo turbati ſunt: ſic enim Luc. 24. quando viderunt Chriſtum poſt reſurrectionem putantes ſe ſpiritū videre, conterriti ſunt, & turbati, & hoc, quia timebant, quòd eis noceret in aliquo, quia timor non eſt niſi de malo. F

Quare diſcipuli clamauerunt ex timore videntes phantaſma, Quæſt. CLVIII.

QVAERETVR, quare diſcipuli clamauerunt ex timore videntes phantaſma.

Dicunt quidam, quòd hoc fecerunt, quia clamauerunt petentes Chriſti auxilium: nam licet non putarent eum quem videbant eſſe Chriſtum, ſed phantaſma, tamen ad Chriſtum clamabant, vbicunque eſſet, quod eos adiuuaret. G

Dicendum, quòd non ſtat, quia non putabant diſcipuli, quòd Chriſtus abſens ſciret eorum pericula nunc, nec poſſet ſuccurrere: nam etiam ſi præſens eſſet, putabant, quòd non poſſet ſuccurrere: nam poſtquam fuit in naui cum eis, & placauerat ventos, obſtupuerunt, quomodo hoc facere potuiſſet, quia non intelligebant miracula eius Marc. 6. ſcilicet, & aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebant: non enim intellexerūt de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, non ergo clamauerunt ad Chriſtum. H

Alij dicunt, quòd clamabant ad Deum, quia conſtituti in periculo maris Deum inuocant Pſal. 106. ſcilicet aſcendunt in cœlos, & deſcendunt vſque in abyſſos, & anima eorum in malis tabeſcebat, & ſequitur, & clamauerunt ad Dominum cum tribularentur, & de neceſſitatibus eorum liberauit eos, ſcilicet poſuit procellas in auram, & ſiluerunt fluctus eius. Sic etiam Ionas cum deuoratus eſſet a piſce, de ventre piſcis clamauit: Ionæ 2.

Sed etiam hoc non ſtat, quia ſi ad Deum clamaſſent exprimeretur hic, quòd clamaſſent orando, & quid orabant, & tamen non exprimitur, ſed potius innuitur, quòd confuſum quendam clamorem emiſerunt, & quòd ille clamor non erat niſi ex timore: timor enim quando eſt magnus cogit homines ad clamandum, etiam ſi ille clamor nihil eis proſit, quia nō poſſunt ſe continere: ſicut ille qui acerrimos dolores patitur clamat, & clamor ad nihil proſit. hoc litera dicit, ſcilicet & prę timore clamauerunt, id eſt vrgente eos timore, & non alia cauſa, & dicitur, clamauerunt, & non orauerunt neque locuti ſunt, quia clamor eſt vox confuſa, & incerta, & talem iſti emiſerunt. Sic dicit Hieronym. ſcilicet confuſus enim clamor, & incerta vox magni timoris indicium eſt. I

Quare Chriſtus eſt mox locutus, vt diſcipuli locuti ſunt, & non prius. Quæſt. CLIX.

K

QVAERETVR, quare Chriſtus eſt mox locutus, vt diſcipuli locuti ſunt, & non prius.

Dicendum, quòd ante hoc Chriſtus nunquam voluit loqui, quia per locutionem eius ceſſaturus erat timor diſcipulorum, & fluctuatio, nolebat autem illico eos liberare de anguſtia, ſed diu pati propter multa, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 151. nunc vero afflictio diſcipulorum ad tantam magnitudinem peruenerat, quod eam tolerare amplius non poterant.

Quod patet, quia clamauerunt prę timore, ideo noluit, quod amplius affligerentur, ſed locutus eſt ſtatim: eſt enim conditio tentationum, quę nobis fiunt Deo permittente, quia vt dicitur 1. Corinth. 10. Deus fidelis eſt, qui non permittit tentari ſuos vltra id, quod

F poſſunt, ſed facit cum tentatione prouentum, vt ſuſtinere poſſint.

Secundo fuit, vt verbum ſuum conueniret eis, quia ipſe volebat dicere ſicut dixit, cōfidite. ego ſum, ſed hoc non conuenienter diceretur, niſi appareret in eis timor & ignorantia, ideo expectauit quouſque ipſi loquerentur clamando: nam ille clamor oſtendit, quòd timebant, & quòd neſciebant quis erat ille qui apparebat, & ſic ipſe dixit, quòd confiderent non timentes, quia nō erat phantaſma, quod ipſi putabāt.

Tertio fuit, vt aliqui voluiſt ad oſtendēdum, quòd Deus non exaudit niſi oremus, & ſic Chriſtus non locutus eſt quouſque illi clamauerunt.

G Quarto fuit, vt magis gauderent quanto diutius ſuſtinuiſſent iſtum timorem de conſolatione aduenienti. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet Chriſtus non prius ſe reuelauit diſcipulis donec clamauerunt: quāto enim magis afficiebantur timore, tanto magis lętati ſunt in eius pręſentia, & tamen cauſa præcipua fuit prima, quia ſi prius locutus fuiſſet, prius ceſſaret timor diſcipulorum, & tamen volebat Chriſtus, quòd aliquandiu timor duraret propter cauſas expreſſas ſup. quæſt. 151. ideo non fuit à principio locutus. Sic dicit Chryſoſt. ſtatim autem in voce cognouerunt eum, & timor ſolutus eſt.

H *Quare Chriſtus incuſſit diſcipulis maiorem timorem cum veniret ad eos liberandos. Quæſt. CLX.*

QVAERETVR cum Chriſtus veniret nunc in quarta vigilia noctis ad liberandum diſcipulos de tempeſtate, & timore, quare eis incuſſit maiorem timorem: nam magis affligebantur nunc videntes phantaſma, quod non loquebatur, quam prius patiētes fluctuationem maris.

Dicendum primo ſecundùm quoſdam, quòd hoc factum eſt, ſecundùm conditionem Dei, quia quando Deus vult liberare aliquos de anguſtijs, tunc apponit aliquam acriorem anguſtiam, vt ſic dulcior ſit liberatio, quam ipſe facit. Sic dicit Theophilus, vide autem quoniam cum Chriſtus debebat eorum pericula compeſcere, tunc maiorem eis incutit timorē, ſed ſtatim per vocem confortauit eos. Sic etiam dicit Chryſoſt. ſemper enim Dominus facit, cum ſoluturus eſt mala, aliqua terribilia, & difficilia inducit. I

Secundo fit hoc, vt ſit locus magis merendi per maiores afflictiones. Sic dicit Chryſoſt. quia enim non eſt longo tempore tentari, cum finiēdi ſunt agones ſanctorum, tunc volens eos amplius lucrari, auget eorum certamina.

Sed dicendum, quòd iſtę ſunt cauſę generales, & non conueniunt ſpecialiter in propoſito, ſed fuit neceſſarium iſtud ex neceſſitate miraculi: nam Chriſtus voluit oſtendere diſcipulis, quod ambulabat ſuper aquas, ſed non poſſet hoc fieri niſi appareret ambulans ſuper mare, ideo apparuit. Quòd vero ex hoc turbarentur, & timerent diſcipuli, non fuit de pręcipua intentione Chriſti, ſed magis per accidens: nam ex hoc, quòd apparuit ſuper aquas, quod de homine credere non poterant, timuerunt & potiſſime quia erat per noctem: nam erat quarta vigilia noctis, & nox & tenebra tanto maiorem timorem incutiunt, quanto res, quę timetur minus cognoſci poteſt, & per conſequens putatur deterior, & ſic magis timetur. K

Secundo poteſt dici, quod Chriſtus voluit nunc incutere timorem iſtum diſcipulis, vt Petro eſſet occaſio petendi venire ad Chriſtum ſuper aquas, & ſic fieret etiam miraculum illud: nam Petrus videtur petiuiſſe quaſi ad certificationem dicens: Domine ſi tu es iube me venire ad tę ſuper aquas: conueniens

ergo

ergo fuit hunc terrorem incuti illis Chriſto nunc apparente, & ad hoc nox contulit aliquid: nam ſi per diem fuiſſet, forte non tantum turbarentur, quia cognoſcerent Chriſtū, & non putarent eſſe phantaſma.

Quare Chriſtus per noctem apparuit ſuper mare diſcipulis. Et quòd ideo Chriſtus diu moratus eſt ad liberandum diſcipulos in mari laborantes, vt diutius affligerentur magisque mererentur ſuſtinendo. *Quæſt.* CLXI.

QVÆRATVR, quare Chriſtus per noctem apparuit ſuper mare diſcipulis.

Dici poteſt primo, quòd hoc fuit per accidens: nam quandocunque eſſent diſcipuli in mari laborantes poſt diuturnam afflictionem appareret eis Chriſtus ad liberādum eos, ſiue eſſet nox, ſiue dies. Quòd autem nunc eſſet nox fuit per accidens, quia diſcipuli ſero receſſerant à Chriſto de loco in quo turbas pauerat, & ipſe diu in oratione manſit, & ſic accidit, quòd quando venit ad eos erat quarta vigilia noctis. Si autem receſſiſſent in ortu ſolis ab eo, forte veniret ad illos ante occaſum ſolis. Quòd autem tam diu moraretur fuit, vt diſcipuli diutius affligerentur: nam aliàs cum longe ante ſolis occaſum receſſiſſent diſcipuli nauigantes a Chriſto, potuiſſet Chriſtus venire ad eos ante occaſum ſolis, & tamen tunc, vel nihil, vel parum de aduerſitate maris toleraſſent, eo quòd mare cępit exurgere vento magno ſtante quando tenebræ erant, vt colligitur Io. 6. oportuit ergo quòd aliquanta parte noctis Chriſtus expectaret antequam veniret, & ſic venit in quarta vigilia noctis.

Secundo dicunt aliqui, quòd fuit ad hoc, quòd timerent diſcipuli, quia ſi per diem appareret cognoſcerent eum, & non timerent, & conſequenter non putarent eſſe phantaſma, nec clamarent.

Sed obijcietur, quia etiam ſi per diem appareret, timerent, quia ambulabat ſuper mare (quod de vero homine non crederent) & ſic putarent eum eſſe phātaſma. ſic patet in reſurrectione: nam apparuit diſcipulis congregatis per diem, & tamen timuerunt, & putauerunt illum eſſe ſpiritum idest phantaſma: Luc. 24 & tamen ibi agnoſcebant lineamenta corporis eius, quæ omnino talia erant qualia lineamēta corporis Ieſu, & poterant ipſi viſu hoc diſtinguere: nā Chriſtus dixit eis, ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere: ergo eum diſtincte videbant, & tamen timebant putantes eſſe phantaſma: ergo etiā nunc. Ratio eſt, quia ibi ex eo, quòd intrauerat ianuis clauſis, putabant eum ſpiritum, ideſt non habentem corpus ſolidum cui obſtent cętera corpora, ita nunc eo, quod ambulabat ſuper aquas, putarēt, quòd non erat verus homo, licet lineamenta corporis eius eſſent talia ſicut lineamenta Ieſu.

Dicendum, quod etiam ſi per diem veniret ſuper aquas, putarent eum phantaſma, & timerent, & tamē non tantum timerent, ſicut per noctem. Et hoc, quia quanto aliquid minus cognoſcitur, tanto magis timeri poteſt ſi concipitur ſub ratione mali, & quia per diē magis Chriſtus agnoſci poterat ſuper vndas, quam per noctem, minus timeretur.

Item quia nox de ſe eſt ad inferendum timorem propter tenebras: nam putantur plura mala maiora latere, quam appareant, dies autem omnia reuelat.

Tertio tamen dicendum, quòd licet per diē Chriſtus ambulans ſuper aquas timeretur, tamen potius per noctem debuit apparere. Primo quia ipſe voluit aliqualem timorem diſcipulis incutere, & ad hoc voluit appropinquare naui, & tunc diſcipuli timuerunt nimis putantes, quòd nauem vellet euertere, & cum eſſet nox non cognoſcebant eum, ideo erat eis occa-

A ſio pleni timoris. Si vero per diem appareret, aut nō tantum appropinquaret naui, aut agnoſceretur: ſi nō appropinquaret non multum timeretur. Si vero appropinquaret agnoſceretur, & ſic ſemper minus timeretur: per noctem ergo apparere debuit, vt magis timeretur.

Secundo fuit, vt non daret de ſe tantam cauſam ſuſpicandi, quod phantaſma eſſet: ſi enim per diem veniſſet ſuper aquas oportebat, quòd à lōgiſſime Chriſtus veniret ambulans ſuper aquas: nam ſi ſubito eum viderent apud nauem, cum prius non vidiſſent ſuper aquas, putaſſent ſemper eſſe phantaſma, quod apparebat,

B & diſparebat, & durum eſſet eis aliud perſuadere, & tamen ſuper totas aquas pedibus ambulare ſuperuacuum erat. cum autem per noctem veniret nō erat opus, quòd ambularet a longe ſuper aquas, quia etiam ſi apud nauem cępiſſet ambulare ſuper aquas, cum propter tenebras, non poſſent diſcipuli aliquid à longe diſtinguere, putarent, quod ſuper totum mare veniſſet ſic perambulando, licet ipſi non vidiſſent, & ſic nō putarent iam probabiliter, quòd phantaſma erat.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis habete fiduciam, ego ſum nolite timere. Et quod Deo eſſe proprie competit alijs vero minime. *Quæſt.* CLXII.

C QVÆRATVR de verbis Chriſti reſpondentis, quare iſta dicat, ſcilicet habete fiduciā, ego ſum, nolite timere.

Dicendum, quòd Chriſtus locutus eſt, ſicut conueniebat diſcipulis audire. erant enim conſtituti diſcipuli in maximo timore, quoniam iam tolerare non poterant, nam præ timore clamare coacti fuerant: voluit ergo de hoc timore eos liberare, & quia per clamorem ſuum oſtenderant ſe deſperare de ſalute, vel modicum ſperare, dixit eis, habete fiduciam, ſcilicet, quòd euadetis periculum. quod autem dixit ego ſum, fuit ad tollendum cauſam timoris, ſcilicet, ideo timebant, quia putabant phantaſma eſſe id, quod videbant: dixit ergo Chriſtus ego ſum, ideſt

D non eſt phantaſma, ſed ego, ſcilicet magiſter veſter, & ad hanc vocem cognouerunt diſcipuli Chriſtum, & amplius non timuerunt taliter non ſicut prius, ſic dicit Chryſoſt. ſcilicet ſtatim autem in voce cognouerunt eum, & timor ſolutus eſt.

Alij dicunt, quòd Chriſtus dixit ego ſum, non exprimendo aliquid aliud, vt oſtenderet ſe eſſe Deum, qui ſic ad Moyſem locutus fuerat: nam cum quęreret Moyſes à Deo de nomine ſuo: Exod. tertio. dixit ego ſum, qui ſum, & iterum, qui eſt miſit me ad vos, ideſt ego ſum, cui eſſe competit proprie, quia alij, licet videantur eſſe non ſunt, quia pereunt, vel quòd permaneant non ex ſe, ſed ex me habent, ego autem ſum, qui ſum, ideſt ſolus ego ſum, qui vere ſum, & non expreſſit quid eſſet, ſed per eſſe ſe notificare vo-

E luit tāquam iſtud ſit ei proprium epithetum, ſiue cōnotatum: Chriſtus autem dixit nunc, ego ſum, ideo putant, quòd voluerit ſe deſignare ſub eadem proprietate eſſendi, ſicut Deus quia nō addidit quid eſſet.

Et tamen non eſt iſta conueniens expoſitio, quia quando Chriſtus dixit ego ſum, voluit abſolute ponere eſſe, ſed intelligitur ego ſum, ſcilicet ille quem vox iſta deſignat. nam vox ſua nota erat diſcipulis, ideo ſic loquendo idem erat, ac ſi diceret, ego ſum Ieſus magiſter veſter.

Sic dicit Hier. ſcilicet, quòd autem dicit ego ſum, nec ſubiungit quis ſit, vel ex voce ſibi nota poterant eum intelligere, qui per obſcuras noctis tenebras loquebatur, vel ipſum etiam ſcire poterant, quoniam locutum eſſe ad Moyſem nouerant, hæc dices filijs

Iſrael,

Iſrael, qui eſt miſit me ad vos. Quod autem dixit nolite timere, ad præcedentem ſententiam pertinet, q̃ repetitur ad magis confirmandum diſcipulos timentes: nam idem eſt dici habere fiduciam, & nolite timere, & tamen iſta eſt conditio paſſionatorum, quòd eaſdem ſententias crebro repetant per exaggerationes, eo ꝙ deſiderijs, vel affectibus ſuis ſemel dicendo non ſatisfaciant, ſic & ſiquis viro paſſionato loquatur non ſufficit, ꝙ ei ſemel dicat ſententiam, ſed oportet repetere, vt imprimat, & ſuadeat, & quia diſcipuli erant hic timore conterriti, ad fortificandum, & placandum eos, non ſufficit dici habere fiduciam, ſed & additum eſt, nolite timere, & ita etiam expreſſit Marcus dicens, confidite nolite timere, ego ſum, Marc. 6.

An quando Chriſtus locutus eſt, cognouerunt eum diſcipuli. Quæſt. CLXIII.

QVAERETVR, an quando Chriſtus locutus eſt, cognouerunt eum diſcipuli. Dicendum, quòd ſic. Primo quia ante hoc Chriſtus non loquebatur, volens, quòd diſcipuli manerent in timore, nunc vero cum locutus eſt, voluit eos liberare a timore, & tamen non liberaſſet ſi non cognoſcerent eum: ergo cognouerunt, quia alias Chriſtus non conſequeretur hic effectum quē intendebat, quod eſt inconueniens. Secundū quia Chriſtus dixit diſcipulis ego ſum, quaſi per vocem eum agnoſcerēt: ergo oportet dici, quòd agnoſcebant, quia aliàs daret alia ſigna per quę ipſum agnoſcerent, vel non diceret, hęc ſi non ſufficiebant ad eum notificandum. Tertio patet, quia ſi diſcipuli non cognoſcerent Chriſtum per verba iſta, nunquam ceſſaret timor eorum, & tamen ceſſauit: ergo cognouerunt eum, nam antequam loqueretur valde timebant, poſtquam vero locutus eſt non legitur quòd timuerunt, ſed potius colligitur ex circunſtantijs literę, quod ceſſauerunt timere: ergo agnouerunt eum. Quarto patet, quia dicit Chryſoſt. ſtatim autem in voce cognouerunt eum, & timor ſolutus eſt. Sed obijcietur ꝙ non cognoſcebant, quia Petrus qui confidētior cęteris erat, adhuc poſt Chriſti locutionem dubitauit, an ipſe erat Chriſtus, quia dixit, ſ. in litera, ſi tu es iube me venire ad te: ergo a fortiori alij dubitabant, vel non cognoſcebant. Secundo quia Marc. 6. dicitur quòd adhuc poſtquam Chriſtus nauem aſcenderat cum eis erat cor eorū obcęcatum: ergo à fortiori non cognouerunt eum, quando locutus eſt, quia tunc nōdum nauem aſcenderat. Dicendum, quòd diſcipuli cognouerunt Chriſtum per vocem, quando eis locutus eſt. & ideo ceſſauit timor vt dictum eſt. Ad primū dicendum, quòd Petrus ex voce agnouit Chriſtum, licet dixerit Domine ſi tu es: quod patet, quia dixit iube me venire ad te ſuper aquas, & tamen ſi Petrus dubitaret, & adhuc, an eſſet phantaſma, vel Chriſtus, ꝙ iuberet ei venire, non diceret ſuper aquas, quia non erat Petro ſecurum deſcendere in mari ad mandatū alicuius niſi eſſet Chriſtus: nam ſi phantaſma eſſet ad nocendum veniret, potiſſime quia illud phantaſma (vt ipſi prius credebant) dixit diſcipulis ego ſum, quaſi eſſet Chriſtus, ſi autem ipſi crederent adhuc, quòd erat phantaſma, vel dubitarent, conſtaret, quòd ad nocendum veniebat, cum mentiretur ſe eſſe Chriſtum, & ideo magis cauerent, & tamen mox, vt dixit Petro: veni, deſcendit Petrus in aquam nihil moratus: ergo non dubitabat eſſe Chriſtum. Quod autem dixit, ſi tu es, poteſt dici, quod non accepit ibi ly ſi, pro conditionali, quia aliquando ponuntur dictiones aliquæ ex ſuperabundanti, vt illud, mulier ſi ſuſcepto ſemine maſculū pepererit: Leu. 12. nam ſuppoſitum erat, ꝙ mulier non erat conceptura niſi ſuſcepto ſemine, nec

F iſta lex voluit excipere aliquam mulierem, licet vere
aliqua mulier, ideſt Domina noſtra ſine ſemine cōce-
perit, de quo dictum eſt Leu. 12. Vel poteſt dici, quòd
accipitur ſi pro quia vt ſępe accipitur apud auctores,
iuxta illud Catonis ſi Deus eſt animus, ideſt quia Deꝰ
eſt, vt animus, vt dicunt carmina. & eſt ſenſus, ſi tu es
iube me venire ad te, ideſt quia tu es, & potes me de-
ducere ſuper aquas, iube me venire ad te. Tertio po-
teſt dici, quòd ly ſi, importet dubitationem, licet Pe-
trus non dubitaret: eſt enim conditio eorum, qui ſu-
bito tranſeunt de vna paſſione magna in aliam op-
poſitam, quòd licet tranſierint ad oppoſitum non
poſſint illud faciliter exprimere, vel vultu prorſus
oſtendere, ſic fuit de diſcipulis, quando Chriſtus ap-
paruit eis congregatis primo poſt reſurrectionem:
G nam timuerunt putantes eſſe ſpiritum: Lucæ vigeſi-
moquarto. & tunc Chriſtus eis dixit, palpate, & vi-
dete, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut
me videtis habere, & tunc illi, licet non palpauerint
agnouerunt eſſe Chriſtum, & tamen tanta fuit abun
dantia gaudij ſubitanei poſt magnum dolorem, & ti-
morem, quòd non videbantur credere, & tamen cre
debant, quia ſi non crederent non gauderēt: ſic enim
dicitur, ſcilicet adhuc autem illis non credentibus, &
mirantibus præ gaudio, & ſic non erat proprie incre-
dulitas, ſed gaudium.

Sic etiam fuit de Iacob, quando dictum eſt ei poſt
multos dolores de morte æſtimata Ioſeph filij ſui,
Ioſeph filius tuus viuit, & ipſe dominatur in tota ter-
H ra Aegypti: Geneſis quadrageſimoquinto. dicitur,
quòd quaſi de ſomno euigilans non credebat: ita nūc
fuerat magna triſtitia diſcipulorum, & timor nimius
viſo Chriſto per tenebras noctis quem phantaſma pu
tabant, cum autem Chriſtus locutus fuit, & cogno-
uerunt eum, ſecutum eſt immenſum gaudiū, & quia
ſubito hoc fuit, licet Petrus crederet illum eſſe Chri-
ſtum, non potuit exprimere ſub certitudine, ſed ſub
dubitatione, quia cor ſuum adhuc in motu erat pro-
pter ſubitam mutationem de oppoſitis factam.

Ad ſecundum dicendum, quod cor diſcipulorum
non erat excęcatum ad cognoſcendum Chriſtum eſ-
ſe qui loquebatur poſtquam intrauit in nauem, ſed
erat excęcatum ad cognoſcendum miracula, quę fa-
I ciebat, quia non cognoſcebant, quomodo hoc mira-
culum faceret, ſed potius turbabantur, & ſtupebant,
quòd potuiſſet hoc facere.

Etiam excęcati erant, quia miraculum, quod ipſa
die de panibus egerat, & oſtenderat eis veritatem il-
lius in tot experientijs non cognouerunt, nec ſciebāt
quomodo feciſſet illud, & haberet potentiam ad fa-
ciendum, ſic dicitur: Marc. 6. aſcendit ad illos in na-
uem, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupe-
bant: non enim intellexerant de panibus: erat enim
cor eorum excęcatum.

Quomodo per vocem potuerunt nunc diſcipuli Chriſtum cogno-
K ſcere, quia non erat ſufficiens ſignum. Et quod ſpiritus aſſu-
mens aereum corpus poteſt cuiuſcunque corporis figuram, &
vocem effigiare. Et quare diſcipulis euntibus in Emaus non
ſe cognoſci Chriſtus permiſit. Quæſt. CLXIIII.

QVAERETVR, quomodo per vocem potuerunt nunc diſcipuli cognoſcere Chriſtū, quia non videbatur illud ſignum ſufficiens: nam aliàs eum per vocem non cognoſcebant, ſed alijs ſignis opus fuit. Patet primo Luc. 24. & Marc. 16. de duobus diſcipulis euntibus in Emaus ipſo die reſurrectionis, & Chriſtus iuit cum eis per magnam partem viæ declarans ſcripturas, & colloquens eis, & iſti nunquam eum loquentē agnouerunt, & poſtea

A in fractione panis cognouerunt eum eodem cap. Iterum etiam cum apparuit diſcipulis eodem die congregatis in Ieruſalem: nam dixit illis pax vobis, & illi non cognouerunt eum, ſed potius turbati, & conterriti putabant ſe ſpiritum, ideſt phantaſma videre eodem cap. & ſic loquela non notificabat Chriſtum, ſed oportuit, quòd alia ſigna ibi daret: nam dixit palpate & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet ſicut me videtis habere, & aliud ſignum addidit, quia petiuit cibos, & comedit coram eis eodem cap.

Aliqui dicunt, quòd hic Chriſtus expreſſit multa verba, & ideo cognouerunt eum, & poſt reſurrectionem pauca dicens, non agnitus eſt.

Dicendum, quòd non ſtat, quia multo plura locutus eſt poſt reſurrectionem, quam nunc: nam per totã B viam locutus eſt, cum diſcipulis euntibus in Emaus: nam dicitur, quòd incipiens à Moyſe interpretabatur eis omnes ſcripturas, quę de ipſo erant, ſed hęc longo tempore egebant, ideo multa locutus eſt, & diu, hic autem pauca. In ſecunda autem vice plura locutus eſt, quam nunc, immo & eadem verba locutus eſt, quia hic dixit, habete fiduciam, ego ſum, nolite timere, vt patet ſupra in litera, & Lucæ 24. quando ſtetit in medio diſcipulorum dixit pax vobis, ego ſum, nolite timere, vt patet ſupra in litera, & Luc. 24. & ſic videtur, quòd non ſuffecerint verba ad notificandũ Chriſtum hic.

Dicendum, quòd per verba hic Chriſtus agnitus C eſt: nam vox Chriſti erat nota diſcipulis ex quotidiano vſu, & ita mox loquentem agnouerunt, vnde dixit ego ſum, ideſt ſum ille quem iſta vox me eſſe iudicat, ideo agnoſcite me. Sic dicit Hieronymus. Quod autem dixit ego ſum, nec ſubiunxit quis ſit. ex voce ſibi nota poterant eum intelligere qui per obſcuras noctis tenebras loquebatur.

Ad primũ dici poteſt vno modo, quòd licet Chriſtus multa locutus fuerit illis diſcipulis, non cognouerunt eum in voce, quia forte Chriſtus mutauerat vocem: nam ſicut in Chriſto videbatur mutata tunc effigies, vt dicitur Marc. 16. ſcilicet poſt hæc autem duobus ex his ambulantibus in via oſtenſus eſt, in alia effigie euntibus in villam, ita & vox mutari poterat, D quia non ſolum Chriſtus, ſed etiam quodlibet corpus glorificatum poteſt mutare vocem, & ſic licet Chriſtus multa nunc loqueretur non agnoſceretur in voce, ſed agnitus eſt in fractione panis, quia non mutauerat illam conſuetudinem.

Secundo poteſt dici, quòd non mutauerat Chriſtus vocem, & tamen tenebatur cor diſcipulorum, ne agnoſceret Chriſtum in voce. Quòd patet, quia Luc. 24. dicitur de iſtis duobus diſcipulis, quia oculi eorũ tenebantur ne eum agnoſcerent, quaſi dicat, poterãt diſcipuli cognoſcere Chriſtum ex figura corporis, quæ eis nota erat, & tamen non agnouerunt, quia te- E nebantur oculi eorum, ideſt Deus tenebat grauatos oculos eorum, ne ex figura corporis eum agnoſcerẽt, ita & tenerentur aures eorum, & mens, ne vocem ſibi notes, immo quotidie notam nunc agnoſcerent. Ratio huius habetur immediate.

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus nunc locutus eſt, ſicut conſueuerat apparens diſcipulis, & dixit etiam, ſcilicet verba conſueta, ſcilicet pax vobis, ego ſum nolite timere, & tamen ex verbis iſtis non cognouerunt eum, quia Chriſtus tenebat eos, ne ſic eum agnoſcerent.

Vel ratio, quòd agnoſcerent illam eſſe vocẽ Chriſti, putarent, quod phantaſma hoc facere poterat: nã ſicut potuit effigiare phantaſma figurã corporis Chriſti, ita poterat effigiare conditionem vocis, vnde incertum ſignum erat, & faciebat Chriſtus, quod eſ-

A ſent nunc diſcipuli duri ad credendum, vt oſtenderet ipſe ſigna per quę conuinceretur vere reſurrectio ſua: nam ſi videntes eius effigiem, & vocem notam audientes crederent illum eſſe, non daret Chriſtus alia ſigna, quia ſuperuacuum eſſet illa dari cum nihil notificarent, & tamen non erant ſufficientia ſigna vox, & effigies, quia phantaſma, ideſt ſpiritus aſſumẽs corpus de aere poteſt effigiare cuiuſcunque figuram, & vocem quoque, quod quotidie experimur in arreptitijs quos conſtat à dæmonibus arripi, & non ingredi animas hominum in corpora aliorum hominum, vt oſtenſum eſt ſup. octauo cap. quæſt. 124. & ſic illi dæmones mentiuntur ſe animas hominum eſſe, & tamen effigiant omnino voces eorum quorum ſe di- B cunt animas eſſe: phantaſma ergo vtrunque facit, & ſic non eſſet ſufficiens ſignum reſurrectionis per figuram corporis, & vocem. Et ſic patet, quia quando diſcipuli putauerunt eſſe Chriſtum ſpiritum, ideſt phantaſma apparens, non dixit ipſe ad diſſoluendum hoc videte figuram corporis mei, & audite vocem meã, ſed dixit palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Etiã vt firmius reſurrectionis veritas probaretur, voluit, quòd adhuc diſcipuli eſſent aliqualiter dubij, vel adhuc admirantes hoc dicto, vt opus eſſet aliud ſignũ dari, & ita dedit ſignum, quia manducauit coram eis, & tamẽ hoc erat verum ſignum viuentis, & ob hoc Chriſtus iube- C bat dari manducare eis quos ſuſcitabat, vt patet de puella ſuſcitata ſupra nono capit. Sic etiam in apparitione Chriſti coram duobus diſcipulis euntibus in Emaus, ſi illi cognouiſſent eum in figura corporis, vel in voce, erant duo inconuenientia.

Primum quia mox, vt Chriſtus agnoſceretur ab eis recederet ſicut poſtea factum eſt: nam mox, vt cognouerunt eum in fractione panis euanuit ab oculis eorum Luc. 24. & tunc Chriſtus non inſtrueret diſcipulos per ſcripturas: nam interpretatus eſt eis à Moyſe incipiens omnes ſcripturas, quæ de ipſo erant eodem capitu. & hoc fuit valde vtile eo, quod Iudęi dabant magnam fidem ſcripturis ſacris: Io. quinto, ſcilicet ſcripturas ſcrutamini, quia vos putatis in eis vitam D æternam habere, quia ipſę ſunt, quæ teſtimonium perhibent de me, & ſic cum Chriſtus ex ſcripturis probaret veritatem geſtorum ſuorum, facilius crederent.

Item quia vnum dubiũ, ſiue error erat in diſcipulis, quia non poterat tolli niſi auctoritate ſcripturarum: putabant enim, quòd Meſſias non erat moriturus, ſic dicitur: Ioan. 12. nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus manet in æternum, quomodo tu dicis, quod oportet exaltare filium hominis, & ſic licet Ieſus oſtenderet ſe nunc reſurgentem, non crederetur eſſe Meſſias, ideo ad oſtendendum eos errare, oportuit ex ſcripturis aſſumi teſtimonia oſtendentia, quòd Meſſias E occidendus erat, vnde ait oportuit Chriſtum pati, & ſic intrare in gloriam ſuam eodem capit. & tamen ſi ſtatim agnouerant eum in voce, vel figura corporis non fuerat iſta locutio, ideo tenebãtur oculi eorum, ne eum agnoſcerent, & aures, ne verba Chriſti eſſe dijudicarent.

Secundum fuit, quia tolleretur alia probatio multum conueniens, & familiaris diſcipulis: nam cognouerunt Dominum in fractione panis: Luc. 24. & ſi cognouiſſent prius in figura aut voce non veniretur ad fractionem panis, quæ fuit diſcipulis ſignum valde manifeſtum, ideo non agnouerunt eum prius. Quomodo autem fractio panis probaret veritatem reſurrectionis dicetur: Luc. 24. & ita in reſurrectione Chriſtus voluit, quòd non cognoſceretur per ſolam vocẽ, nunc autem per ſolam vocem cognoſci voluit, quia

ipſa

ipſa ſufficienter pro nunc oſtendebat. Ratio diuer- F
ſitatis eſt, quia poſtquam Chriſtus reſurgens oſtendit
ſe diſcipulis, non mãſit cum eis, ſed euaneſcebat, ideo
ſi ex ſola voce, & figura agnoſceretur, poterat poſtea
verti in dubium cum Chriſtus euanuiſſet, an ille qui
apparuerat, fuerat vere Chriſtus, an phantaſma: nunc
autem quando Chriſtus apparuit ambulans ſuper a-
quas, mox vt plene agnitus eſt, intrauit in nauem cũ
diſcipulis, & manſit ſemper cum eis, & tunc manife-
ſte apparebat, quòd ille qui ſuper aquas ambulauerat
non erat phantaſma, ſed Chriſtus, ideo quodcunque
ſignum ſufficiebat ad hoc, quòd oſtenderet Chriſtus
nunc ſe eſſe, & ita per vocem, quæ eis nota erat, illico
crediderunt eum eſſe Chriſtum, & ita ipſe credi vo- G
luit, ne opus eſſet alijs argumentis.

Alia ratio diuerſitatis fuit, quia difficilius erat credi
aliquem qui mortuus erat ſurrexiſſe, ſaltem in reſpe-
ctu diſcipulorum qui neſciebant adhuc diſtinguere
de æqualitate, vel inæqualitate miraculorum, quam
aliquem viuentem ambulare ſuper aquas, & ideo for
tioribus prolationibus indiguit.

Quare Petrus nunc ante omnes locutus eſt. Et quòd Petrus omnibus diſcipulis Chriſti in cunctis confidentior fuit. Et nullus diſcipulorum erat, ita paratus ad moriendum pro Ieſu ſicut Petrus. Quæſt. CLXV.

QVAERETVR, quare Petrus nunc ante om
nes locutus eſt: nam cęteris tacentibus ip-
ſe loquitur. Aliqui dicunt, quòd hoc fe-
cit propter dignitatem, quia ipſe caput, &
vertex collegij Apoſtolorum eſt, & ideo vbique pri-
mus loquitur.

Sed dicendum, quòd non ſtat. Primo quia non ſer-
nabatur inter diſcipulos Chriſti in loquendo ſemper
iſte ordo, ſed aliquando loquebatur vnus de minori-
bus non loquentibus maioribus: Io. 6. in ſaturatione
turbarum dixit Andreas, eſt puer vnus hic. etiam &
non ſequitur Petrus, & alicubi Ioannes, & Iacobus
loquuntur & non Petrus, vt Luc. 9.

Secundo quia iſtud tenet aliqualiter quando ali- I
quis actus eſt gerendus nomine collegij, prætendit il-
le qui eſt caput, quia ille gerit vices collegij, & tamen
quando perſonæ collegij agunt actus priuatos nõ po-
nitur nec conſideratur aliquis ordo, & ita ſi Chriſtus
aliquid quæreret ab omnibus Apoſtolis, & aliquis de
beret nomine omnium reſpondere, debebat eſſe ille
pręcipuus eorum, quia actus erat nomine collegij, &
ita hic Petrus non locutus eſt aliquid quod ad omnes
pertineret, ſed ad ſe ſolum, ſcilicet vt ambularet ſuper
mare, ideo quantum ad hoc non locutus eſt prior,
quia erat excellentior.

Tertio patet, quia ſi eſſet iſte actus collegialiter fa-
ciendus, non ideo præcederet, quia erat excellentior,
ſed forte quia nemo aliorum erat aptus ad loquen-
dum: non ergo ſeruatus fuit ordo quantum adhoc. K

Alij dicunt, quòd non conſtat, an Petrus prior om-
nibus locutus eſt, & tamen ſcriptura ponit de eo ſo-
lo, quia introducit petitionem ſuam, ſcilicet quòd am
bularet ſuper aquas, cęteri autem, licet aliquid dixe-
rint etiam ante Petrum, quia tamen illud non perti-
nebat ad miraculum, quod ſcriptura narrare deberet
non deſcriptum eſt, ſed ſolum de Petro. hoc quidem
ſatis rationabile eſt.

Dicendum tamẽ veriſimilius, quòd ante Petrum
nemo locutus eſt. Cauſa fuit, quia ipſe locutus erat
confidentior cęteris: nam cęteri erant adhuc territi,
& vix poterant quicquam loqui. Petrus autem ſum-
pta confidentia locutus eſt: ipſe enim eſt qui in om-
nibus confidentior cęteris inuenitur. Nam tempore
paſſionis ipſe dixit Chriſto. Domine ſi percutiemus
gladio, & ipſe euaginato gladio amputauit auriculam
ſerui principis ſacerdotum inſ. 26. c. ipſe etiam confi-
dentius ad Chriſtum loquitur dicens, & ſi omnes ſcã-
dalizati fuerint, ego non te negabo, & ſi oportuerit
me tecum mori eod. cap. & licet ex humana fragili-
tate poſtea negauerit, tamen nullus tam diſpoſitus
erat ad moriendum pro Ieſu ſicut Petrus, ita & hic,
licet timuiſſet ſicut alij, tamen citius, quam alij reſum
pſit vires, & ita locutus eſt ante cęteros.

Sic dicit Hieronym. in omnibus autem locis ardẽ-
tiſſime fidei inuenitur Petrus, eodem igitur fidei ar-
dore quo ſemper, eodem quoque nunc tacentibus
cęteris credit ſe poſſe facere voluntatem magiſtri.

Quare Petrus petiuit à Chriſto, quòd ambulare iuberetur ſuper aquas, & an peccauit in hoc. Quæſt. CLXVI.

QVAERETVR, quare Petrus à Chriſto, quòd
ambulare iuberetur ſuper aquas petiuit, &
an peccauit in hoc. Aliqui dicunt, quòd
fecit hoc ex animo volendi certificari de
dubio: nam dubitabat, an vere eſſet Chriſtus qui am
bulabat ſuper aquas, & voluit per hoc ſcire. Et patet
quia dixit. Domine ſi tu es, iube me venire ad te.

Sed dicendum, quòd non erat iſte conueniens mo
H dus certificandi: nam ſi eſſet phantaſma cum dixiſ-
ſet ſe Chriſtum eſſe, habebat animum fallendi, & ſic
diceret Petro, quòd ambularet ſuper aquas ad hoc, ꝗ
ſubmergeretur, & ſic Petrus committeret ſe manife-
ſto periculo mortis, ſi ſic velit experiri, an erat Chri-
ſtus.

Secundo patet, quia Petrus non dubitabat de illo
qui apparebat, an eſſet Chriſtus: nam ſi dubitaret nõ
poſſet ambulare ſuper aquas, quia ſine fide non po-
teſt impetrari à Deo miraculum Iac. 1. qui hęſitat ſi-
milis eſt fluctui maris qui à vento circunfertur. non
æſtimet autem homo ille, quòd aliquid à Deo acci-
piat: & apparet magis, quia quando venit ventus ma-
gnus, ambulante Petro ſuper aquas, & ille timuit, cę-
pit mergi, & hoc erat, quia (vt dixit Chriſtus) fuit tũc
Petrus modicę fidei, & dubitauit: ergo quando de-
ſcendit de nauicula non erat modicę fidei, quia alias
tunc fuiſſet ſubmerſus: ergo non petiuit hoc à Chri-
ſto ad certificandum ſe an Chriſtus eſſet, ſi hoc firmi-
ter credebat. Alij dicunt, quòd Petrus fecit hoc pro-
pter inanem gloriam, & oſtentationem, ſcilicet quia
voluit glorioſus ſuper cęteros videri, quòd ipſe cum
magiſtro ſuo ambularet ſuper aquas. Sed dicendum,
quod non ſtat, quia ſi ad hũc ſolum finem petiuiſſet,
Chriſtus non concederet, quia Deus non facit mira-
cula fauendo vitijs noſtris, & tamen fecit eum ambu
lare miraculoſe ſuper aquam: ergo non petiuit ad
hunc finem, & ita tenet Hieronym. quòd nõ fuit de-
ſiderium oſtentationis. Dici ergo poteſt vno modo,
quòd fecit Petrus hoc, quia Chriſtus poſuit in corde
eius, quòd peteret iſtud: nam ad laudem Chriſti iſtud
pertinebat vt infra dicetur, & tamen Chriſtus non cõ
uenitẽter iuberet Petro ambulare ſuper aquas niſi eo
petente, ideo mouit eum ad petendum. Aliter poteſt
dici, quòd Petrus fecit hoc ex magno amore Chriſti:
nam tanto ardore ad eum afficiebatur, quòd nolebat
ſaltem ad horam eſſe ſine illo, & quia forte putabat,
quòd aliquanto tempore ambulaturus erat Ieſus ſu-
per aquas, petiuit quòd poſſet ad eum venire, ideo nõ
petiuit dicens iube me ambulare ſuper aquas, ſed iu-
be me venire ad te ſuper aquas: hæc enim conſuetu-
do Petri erat, quòd ad Chriſtum cito venire vellet,
quandocunque poterat.

An peccauit Petrus petendo ſuper aquas ambulare.
Quæſt. CLXVII.

QVAERETVR, an peccauit Petrus petendo ambulare ſuper aquas. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia petebat operationem miraculi ſine neceſſitate, & tamē hoc illicitum eſt, quia ad curioſitatem pertinet, ideo peccaret. Secūdo quia ob hoc vr̄ Petrus incępiſſe mergi, quia peccauerat, & ſic peccatum eſt, quia petebat, quod illicitum erat. Alij dicunt, ꝙ non peccauit, quia ſi peccaret petendo Deus non concederet illud, & tñ conceſſit, ideo non peccauit. Dicendum, ꝙ hoc pendet ex præced. q. nam ex intentione petentis efficitur, ꝙ petitio ſit iuſta, vel iniuſta, qñ ipſa res in ſe non eſt abſolute mala, & ita erat hic, quia ambulare ſuper aquas, non eſt malum, ſed eſt excedēs naturam noſtrā, & ideo ex ſola intentione patebat, ꝙ bonum, vel malum eſſet: Petrus autem non petiuit hoc ad inanem gloriam, vt dictum eſt præced. q. ſed ex amore quo nolebat abſens eſſe a Chriſto, ſaltem ad modicum tempus, ideo non fuit illicita cauſa petendi, ſed laudabilis. ſi autem fuiſſet cauſa oſtentationis, non conceſſiſſet Chriſtus, ſicut qñ duo fratres Iacobus, & Ioannes petiuerunt à Chriſto. vt vnus eorum ſederet ad dexterā illius & alius ad ſiniſtram in regno eius infra 20. nam Chriſtus non conceſſit, cum ſolum mundanum honorem peterēt, & ob hoc cęteri de eis indignati ſunt eod. c. nunc vero non indignati fuerunt alij ꝯ Petrū, & ſic vr̄, quòd non petebat hoc ad honorem. Ad primum dicendum, ꝙ licet non eſſet neceſſitas eripiendi hominem ab anguſtia, erat tñ feruor charitatis, quę impellebat ad petendum, ideo non erat illicitum, nec curioſum, ſed laudabile. Ad ſecundum dicendum, ꝙ Petrus incępit mergi, non quidem quaſi peccaſſet petendo, quia tunc, vel Chriſtus non conceſſiſſet, vel mox vt de nauicula deſcēdit ſubmergeretur, & tamē non ſubmerſus eſt tunc, ideo non peccauerat petendo, ſed peccauit aliqualiter, vel defecit, quādo timuit validum ventum, ideo tunc mergi cępit.

Quomodo Petrus auſus eſt nunc petere iſtud à Chriſto, & ad verbum eius ambulare ſuper aquas. In quo oſtenditur quod Petrus in omnibus fidei ardentiſſimus inueniebatur.
Quæſt. CLXVIII.

QVAERETVR, quomodo Petrus auſus eſt nunc petere iſtud a Chriſto, & ad verbum eius ambulare ſuper aquas: nam difficile erat, ꝙ homo grauis ſuper mare ambularet, cum nunquam Petrus ante hoc talia fieri audierat. Dicendum, ꝙ Petrus petiuit hoc ex magna fide: fuit. n. fides Petri hic plena ex omni parte. Primo quidem circa Chriſtum, ſ. ꝙ ille erat qui ambulabat ſuper aquas, in quo forte alij non erāt tam certificati. Secundo habebat claram fidem circa Chriſtum, ꝙ ipſe poſſet ambulare ſuper aquas: nam cęteri, licet viderent eum ſic ambulantem non plene credebant, quia ſtupebant quō hoc poſſet, eratq; excęcatum cor eorum, cor autem Petri non erat circa hoc excęcatum ſicut cęterorum. de quo Marc. 6. Tertio habebat fidem, ꝙ non ſolum ipſe poterat ambulare ſuper aquas, ſed ꝙ ēt tanta erat poteſtas ſua, ꝙ poſſet quem vellet deducere ſuper aquas, & hoc erat magnum: nam Chriſtum ſuper aquas ambulare Petrus videbat, & ſic recte de hoc ſentire poterat, neminem tñ ad imperium eius viderat adhuc ambulantem ſuper aquas: credere ergo hoc magnum erat, & in hoc fuit valde laudabilis fides Petri ſicut fides Centurionis qui nullum vidit ſanari à Chriſto in abſentia, & tñ credidit, ꝙ facere poſſet ſup. 8. c. Quarto fuit confidentia magna de bonitate Chriſti: nam dato, ꝙ poſſet ille

A deducere illęſos homines ſuper aquas, ꝙ Chriſto iubente non formidaret deſcendere in mare ad ambulandum ſuper aquas, quaſi ad hoc ſolitus eſſet magna confidentia erat, & tñ intrepide illud egit, ideo confidens valde erat, & ideo nimium ſuper cęteros laudabilis erat quippe feruentior ad Chriſtum, ideo confidentior & cōſtantior erat. Sic dicit Hier. in oībus aūt locis ardentiſſimę fidei inuenit̄ Petrus, eodē igitur fidei ardore quo ſemper, nunc quoq; tacentibus cęteris, credidit ſe poſſe facere per voluntatem magr̄i, qđ non poterat per naturam, & ideo verba fidei locutus eſt: nam cum ait, iube me venire ad te ſuper aquas, expreſſit quid credebat, ſ. ſi tu iuſſeris immediate ego potero ire, & non eſt opus niſi ꝙ iubeas, & non ores, nec ꝙ quid aliud facias. Sic dicit Hier. iube me, &c. q. d. tu præcipe & illico ſolidabuntur. vnde & leue fiet corpus, quod per ſe graue eſt, & ſic agnouit hic Petrus, & diſtinxit infirmitatem humanam, & Chriſti poteſtatē excelſam. Sic dicit Aug. libr. de Verbis Dñi, ſ. non. n. poſſum hoc in me, ſed in te: agnouit Petrus quid ſibi eſſet à ſe, & quid ab illo cuius voluntate ſe credidit poſſe, ꝙ nulla humana infirmitas poſſet. Sic etiā dicit Chryſ. vide quantus eſt feruor, quanta fides. non dixit ora, & deprecare, ſed iube: non enim ſolum credidit, quoniam poteſt ipſe ambulare ſuper mare, ſed quoniam poteſt, & alios inducere.

C *Quare alij Apoſtoli non petierunt à Chriſto ambulare ſuper aquas ſicut Petrus. Qui vix per modicum tempus à Chriſto poterat abeſſe.* *Quæſt. CLXIX.*

QVAERETVR, quare alii Apoſtoli, aut alij eorū nō petierunt a Chriſto ambulare ſup aquas, ſicut Petrus. Dicendum, ꝙ hoc fuit propter paucitatē fidei, & confidentię: non. n. pōt aliquod miraculū obtineri ſine fide Iac. 1. & ꝙ illa ſit ſine heſitatione, & tñ diſcipuli non ſolū hęſitabant, ſed ēt valde dubitabant, eratq; cor eorum valde excęcatū circa id, quod Chriſtus nunc faciebat. vnde non ſolum antequam Petrus peteret ambulare, ſed ēt poſtquam ambulauerat cum Chriſto ſuper mare videntibus eis, & redierat ad nauem, & Chriſtus introierat in illam ſtupebant diſcipuli intraſſe, qui ſtupor infidelitatis cuiuſdam eſt, ſ. qa non poterant intelligere quō homo poſſet talia facere. ſic dr̄ Marc. 6. aſcendit ad illos Ieſus in nauem, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebant: non .n. intellexerant de panibus: erat. n. cor eorum obcęcatum, & ſic non peterent à Chriſto, ꝙ ambularent ſuper aquas, cum ſuper hoc multum dubitarent, & non crederent, ꝙ poſſet eos incolumes deducere ſuper aquas: Petrus aūt, quia magnā fidem hēbat petiuit hoc, vt oñſum eſt pręced. q. Secundo fuit ex ſpāli feruore quem Petrus hēbat ad Ieſum: nam nolebat ſine eo manere ſaltem ad modicum tp̄s, ideo petiuit ire ad eum ſuper aquas (vt dicit Chryſ.) cęteri autem nō erant tam ardentes ad Chriſtum; ideo non erat eis tāta ſolicitudo eundi ad Chriſtum: tantus aūt erat ardor Petri eundi cito ad Chriſtum, ꝙ ad tollendum parui tp̄is moras exponebat ſe periculo, vt cito veniret, ſic patet Io. 21. vbi cum poſt reſurrectionem Chriſti Petrus, & alij diſcipuli eſſent in naui piſcando, & apparuiſſet Chriſtus ambulans in litore, dixit Ioannes Dñs eſt: Petrus aūt cum audiſſet, quia Dñs eſt exiuit de nauicula, & natando venit ad Chriſtum, cęteri aūt nauigio vecti venerunt, diſtabant tñ a litore quaſi ducentis cubitis eod. c. & hoc fecit Petrus, vt veniret citius, ꝗ illi qui in nauigio veniebant trahentes piſcium capturam, nemo autem aliorum natare voluit, vt ad Ieſum veniret niſi Petrus, ita & nunc ipſe ſolus petiuit venire ſuper aquas ad eum. Tertio fuit, quia Chriſtus

non

non dedit hoc in corda aliorum diſcipulorum: noluit enim quòd tota multitudo diſcipulorum ambularet ſuper aquas. quia ad hoc, quòd Petrum voluit Chriſtus ambulare ſuper aquas ſufficiebat, quòd ipſe ſolus ambularet, ideo non dedit hoc deſiderium cordibus aliorum, nec confidentiam ad illud petendum.

Quare nunc Petrus petiuit ambulare ſuper aquas, & non iuit natando ſicut alia vice. Quæſt. CLXX.

QVAERETVR, quare nunc Petrus petiuit ambulare ſuper aquas, & non iuit natando ad Chriſtum, ſicut alia vice in eodem mari Galilææ natando venit ad ipſum: Io. 21.

Dici poteſt vno modo, quòd tunc Petrus venit natando, quia licet voluiſſet petere à Chriſto, quòd ambularet ſuper aquas, non poterat petere, quia Chriſtus diſtabat ab eo pluſquam ducentis cubitis: nam nauicula erat tunc intra mare quaſi ducentis cubitis eodē cap. Chriſtus autem erat in litore, ideo diſtabat à nauicula pluſquam ducentis cubitis, & ſic non erat in promptum, vt loqui poſſet ad Chriſtum, nunc autem erat Chriſtus iuxta nauem, vt patet ſupra in litera, & Marc. 6. ideo poterat Petrus loqui Chrō. ex quo apparet, quòd iam Chriſtus locutus fuerat ad diſcipulos manentes in naui, ſcilicet habete fiduciam, ego ſum, nolite timere.

Secundo fuit, quia quando Petrus vidit Chriſtum Io. 21. erat Chriſtus extra mare, ſcilicet in litore, nunc autem erat ſuper aquas maris, & vſque ad litus poterat Petrus natando peruenire, ideo petiuit. quòd ambularet ſuper aquas, nunc vero ſuper ambulabat in aquis, & neſciebat Petrus quanto tempore ibi moraretur, & ita non poſſet Petrus natando ſequi Ieſum ambulantem, ideo petiuit, quòd permitteretur, & iuberetur ire ſuper aquas.

Tertio & principaliter fuit, quia Petrus volebat venire ad Ieſum, vt eſſet cum eo, & loqueretur ſibi, & tamen cū Ieſus eſſet ſtans, & ambulans ſuper aquas, ſi Petrus natando veniret, non poſſet ſtare cum Ieſu, & comitari eum, & loqui, ideo oportuit, quòd peteret ambulare ſuper aquas. quod vero dicitur Ioan. 21. erat exiſtente Ieſu in litore, & poſtquam Petrus veniret natando ad litus poterat eſſe cum Ieſu, & loqui, ideo ibi non petiuit, quòd ambularet ſuper aquas, ſed natauit cū hoc facere poſſet, & iſta eſt cauſa præcipua.

Quarto fuit, quia Chriſtus non dedit tunc Petro in mentem illud petere ſicut nunc. ratio eſt, quia nunc incitauit eum ad petendum, eo quòd ad honorem Chriſti pertinebat, quòd faceret ambulare Petrum, vel aliquem ſuper aquas, & quia ſemel faciendo oſtōderat ſufficienter poteſtatem ad hoc, nō expediebat, quòd poſtea faceret, nunc autem fecit, quia nūquam ante hoc fecerat.

Quare Chriſtus iuſſit Petro venire ad ſe ſuper aquas. Et quòd nihil eſt impoſſibile habenti fidem. Et quòd voluit Chriſtus oſtendere quoddam initium futuræ gloriæ per dotes corporis quibus quandoque vſus eſt. Quæſt. CLXXI.

QVAERETVR, quare Chriſtus iuſſit Petro venire ad ſe ſuper aquas. Dicendū, ꝙ primo fuit ad oſtendendum magnitudinem poteſtatis ſuæ: tantæ.n. poteſtatis erat Chriſtus, ꝙ non ſolum ipſe ambulare ſuper aquas poſſet, ſed ēt ducere ſuper aquas quos vellet: voluit ergo aliquem ſecum ducere, & ille fuit Petrus qui hoc petiuit. Secundo fuit, vt non appareret impotens: rogauerat .n. Petrus Chrm̄ ex magno ardore, ꝙ faceret eum venire ſuper aquas ad ſe, ſi aūt non concederet, videretur impotens ad

F hoc, vt ergo non appareat impotens iuſſit, ꝙ veniret. Tertio fuit, vt oñderet verum eſſe, quod prędicabat: ipſe.n. docebat diſcipulos confidere in eis, quę peterent, & ꝙ ſi hērent fidem ſicut granum ſinapis, nihil eis eſſet impoſſibile inf. 17. & 21. poſſent.n. tranſplātare arbores de terra ſuper vndas maris ad ſolum imperium, & hoc maius eſt. q̃ ꝙ hō ambulet ſuper aquas maris, ideo poſſent ambulare ipſi ſuper aquas, ſi confidenter aggrederent̄ illud, & ducere alios ſuper aquas, quanto magis, ꝙ ipſi petendo à Chriſto ambulare ſuper aquas poſſi ut illud facere, ideo Chriſtus cōceſſit. Quarto fuit ad oñdendum in nobis veritatem futurę glorię, i. ꝙ nunc eſſet quędam imago illius: nam quia

G dotes corporis pertinent ad futuram gloriā, vt quoddam initium illius glorię Chrs oñderet nobis hic manentibus, voluit vti his dotibus aliqñ videntibus diſcipulis ſuis, vel aliquibus eorum. ſic fuit de transfiguratione inf. 17. vbi oñdit Chriſtus dotem claritatis, hic aūt oñdit dotem agilitatis ambulando ſuper aquas, & quia non ſolum corpus ſuum glorificādum erat, ſed ēt corpora nrā, q̃ dēnt fieri conformia corpori eius, voluit ēt in aliquo de nobis oñdere quandam ſimilitudinē illius glorię, qd̄ in Petro fecit dando ei, ꝙ ambularet ſuper aquas. Quinto & principaliter fuit ad tollendā ſuſpitionem de miraculo ſuo quātū ad diſcipulos: nā diſcipuli timuerant dixeruntq. phātaſma eſt, eo ꝙ nō

H putabāt, ꝙ hō poſſet ambulare ſuper aquas: fecit ergo ꝙ ēt Petrus ambularet coram eis ſuper aquas ad ſolū imperium eius, & tā de Petro ablata erat ſuſpitio, qa erat inter eos, & ſciebant, ꝙ non erat phantaſma, crederent ergo ꝙ Ieſus ēt non erat phātaſma. Sexto fuit ad tollendum ſuſpitionem diſcipulis de mō faciendi: nam dato, ꝙ crederent, ꝙ ille erat Ieſus qui ambulabat ſuper aquas, putarēt forte, ꝙ arte dæmonum hoc faceret: nam manſerat die pręcedenti, & tota nocte in mōte ſolus, & ibi poſſet ſecrete dęmonibus colloqui ad hoc, ꝙ iſta magice faceret: de Petro aūt conſtabat, ꝙ ignarus, & piſcator erat, nihil horum ſciens, ideo non putaretur, quòd magice hoc faceret. Et ſi dicatur, quòd Chriſtus illum magice mouebat ſuper

I aquas, non erat veriſimile, quia ad hoc, quòd hoc faceret, oportebat pręmitti aliquas cęremonias, cū magicum nihil fiat niſi pręmiſſis quibuſdam, & tamen mox vt Petrus petiuit, quòd veniret ad Ieſum ſuper aquas dixit Chriſtus veni, & venit nullo alio facto: ergo non erat veriſimile, quòd magice fieret, hoc autē totum neceſſarium erat ad hoc, quod diſcipuli recte ſentirēt de miraculo iſto: nam etiam his omnibus factis dubitabant aliqualiter: nam dicitur, quòd erat cor eorum excęcatum: Marc. 6. c. Septimo fuit, & adhuc principalius ad tollendum dubium de cordibus noſtris, quia quidam hęretici ex hoc occaſionem ſumebant: volebat.n. Chriſtus ad oſtendendam poteſtatē ſuam ambulare ſuper aquas, & quia non poterat ſic ambulare niſi corpore ſuo exiſtente leui pro tunc, ita

K quòd non premeret aquas, ita putauerūt aliqui, quod Chriſtus non habuit verum corpus humanum, cum omnia illa ſint ꝑōderoſa, ſed quòd habuit corpus aereum, quod non premit aquas, ſed naturaliter eſt ſuꝑ illas, & ex hoc inferebant, ꝙ Chrs non eſſet natus de virgine, nec verus hō, qd̄ erat euacuare totā fidē. Sic .n. Manichęus, & Marchiō tenuerunt, vt ait Hier. Xp̄s aūt voluit hoc excludere, & ideo fecit, ꝙ Petrus ambularet cum eo ſuper aquas: nā de Petro notū erat, quod erat verus hō, corpus graue hn̄s, iō ſicut ille ambulabat, poterat Chrs a fortiori hn̄s verum corpus humanum ambulare ſuper aquas. Sic dicit Hier. i. qui putāt Dn̄i corpus, ideo non eſſe verum, quia ſuper molles aquas quaſi molle, & aereū inceſſerit, diſcant quō ambulauit Petrus quem vtiq; verū hominē nō negabūt.

Quo-

Quomodo potuit Petrus ambulare ſuper aquas. Et an manerent illæ in ſua natura. *Quæſt.* CLXXII.

QVAERSTVR quomodo potuit Petrus ambulare ſuper aquas.

Dicendum, quòd vt dictum eſt ſupra quęſtio. 155. poterat hoc fieri tripliciter. Vno modo, quòd Deus alleuiaret eum ſuſtinendo eum ſuper aquas. ſ. ꝙ quandocũque corpus Petri graue maneret, ſicut prius, & aquæ molles non potentes corpora ponderoſa ſuſtinere, teneretur Petrus ſuper aquas, quia Deus illum tenebat, ſicut & in aere aliquis tenetur, quod eſt minoris ſuſtinentiæ, vt patet de Abacuc portato ab Angelo de Iudęa in Chaldæam, vt daret cibos Danieli. Dani. 14. poterat ergo a fortiori teneri Petrus ſuper aquas. Secundo eſſe poterat per aquarum induratione m, non quidem vbique, ſed in illis ſolis partibus quas Petrus premebat & tunc non ſolum eum, ſed etiam quẽcunque alium hominem ſuſtinere poſſent, dato quòd non ambularet ibi iubente Chriſto, ſed ſponte ſua. Tertio fieri poterat per vſum dotis agilitatis nam beatorum corpora omnia erunt agilia, ita vt nihil impediat eos ambulare ſuper aquas, & ſuper ventos propter eorum leuitatem: poterat autem concedi Petro ad tempus vſus iſtius dotis, & ſic poſſet ſuper aquas ambulare, licet aquæ non ſolidarentur. Iſtos modos tangit Hiero, dicens iube me venire ad te ſuper aquas, quaſi dicat, tu pręcipe, & illico ſolidarentur. vnde & leue fiet corpus quod per ſe graue eſt. Sed dicendum videtur, quòd primus modus eſt veriſimilior pro pręſenti: nam ſi aquę p quas Petrus tranſibat ſolidabantur, etiam ſi dubitaret non ſubmergeretur, quia per aquas induratas quilibet poteſt procedere etiam ſine fide, & peccator, & tamen mox vt dubitauit cępit mergi. ergo non erant aquæ ſolidatę. Secundo, quia ambulante Petro ſuper aquas mouebantur aquæ, & fluctuabant, & ideo qñ ventus validus ſurrexit timuit, & tñ ſi Petrus ſenſiſſet ſub pedibus ſuis aquas ſolidatas non timeret ventum, nec etiam illę fluctuarent. ergo non erant ſolidatę. De tertio modo etiam dicendum, quòd non eſt ſatis veriſimilis, quia ꝙ Chriſtus vteretur dotibus qñ vellet naturale erat ſibi, cum ipſe eſſet vere beatus quãdiu hic manebat, & dotes corporis ſunt oĩm beatorũ ideo vti illis liberum ei erat: Petrus aũt erat mortalis nondum beatus: ideo non eſt ſatis veriſimile, quòd daretur ſibi vſus dotis alicuius, quia tunc oportebat, quòd ipſe haberet illã agilitatem in ſe, quod repugnabat ſatis grauitati corporis ſui: nõ eſt tñ impoſſibile, ꝙ daretur ei adhuc viuenti in hac vita vſus alicuius dotis ad tẽpus. non eſt tamen concedendum, cum ſint alij modi per quos ſoluetur hoc, qui magis conueniunt ſacrę Scripturæ: cum reperiamus ſimilia exẽpla, ſcilicet, quòd ſit primus modus, ita quòd corpus Petri maneret graue ſine vi alicuius dotis, & tamen Deus illud ſuſtentaret non ſolidando etiam aquas. Item patet quia ſi per vſum dotis agilitatis hoc fieret, oporteret quod bis concederetur ei iſte vſus, ſcilicet, ſemel quando cępit deſcendere de naui, & ambulare ſuper aquas, & iterum poſtquam deſijt mergi: nam eum cępit mergi non vtebatur dote agilitatis. & ſic melius dicetur, quòd Petrus in ſe, ſicut grauis erat, ita ſemper grauis manebat, & ideo quandiu ſuſtentabatur a Deo ambulabat ſuper aquas, cum vero ſuſtentari deſinebat incipiebat mergi.

Hiero. ſententia.

Ad ſecundum Hiero. dicendum, quòd verum eſt, ſicut ipſe dicit, quod poterat Chriſtus aquas ſolidare, vel corpus Petri quod graue erat leue reddere, & tamen neutrum eorum fecit, ſed ſuſtẽtabat illum ſuper aquas. Et patet hoc. quia non oportebat ambo ſimul

A fieri cum alterum ſufficeret: nam ſi corpus Petri fieret leue non erat neceſſe aquas ſolidari, vel ſi aquæ ſolidarentur, non erat neceſſe leue fieri corpus Petri: & ideo non loquitur Hier. de eo quod factum eſt, ſed de eo quod fieri poſſe credidit.

Aliter etiam dici poteſt, quòd etiam ſi hæc fierent non vteretur Petrus dote agilitatis, quia cum dicitur, & leue fiet corpus quod per ſe graue eſt: non accipitur formaliter, ſed effectiue, ſcilicet, non efficietur corpus in ſeipſo leue, ita vt non habeat grauitatem, ſed alleuiabitur, ideſt, quòd quamuis graue maneat, non premet aquas tangẽdo eas ac ſi eſſet leue, & hoc quia Deus illud ſuſtinebit.

B *Quare Petrus videns ventum validum timuit, ita vt inciperet mergi.* *Quæſt.* CLXXIII.

QVAERSTVR, quare Petrus videns ventum validum timuit, ita vt inciperet mergi.

Dicendum putant quidam ꝙ Petrus rationabiliter timuit, quia cum prius ambularet ſuper aquas, nunc mergi incipiebat.

Sed non ſtat, quia ſubmerſio non fuit cauſa timoris, ſed potius fuit timor cauſa ſubmerſionis: nam dicitur in litera, ꝙ videns ventum validum timuit, & ſic ventus fuit ſibi cauſa timendi, & tunc cępit mergi & clamauit. Secundo patet hoc, quia ſi Petrus rationabiliter timuiſſet, non argueretur a Chriſto quaſi irrationabiliter timens, & tamen arguitur cum dixerit

C ei modicę fidei, quare dubitaſti? ergo non timuit poſtquam cępit mergi. Tertio patet, quia infidelitas quędam, vel defectus fidei fuit cauſa, vt ſubmergi inciperet Petrus: cum Chriſtus vocet eum modicę fidei, & tamen ſi poſtquam inciperet mergi timeret, non eſſet aliqua infidelitas: ideo non timuit quaſi incępiſſet prius mergi.

Sed dicendum, quòd Petrus ambulabat ſuper aquas, & videns ſubito ventum validum venientem timuit, & incępit dubitare an poſſet ambulare ſuper aquas nunc. accidit autem iſte timor ex fragilitate humana: nam Petrus magnam fidem habuerat Reſpon. Doct.

D quando petiuit a Chriſto, quod ambularet ſuper aquas, vt oſtenſum eſt, ſupra quæſt. 170. & illa fides non fuit ei a ſeipſo, ſed a Deo: nam corda cęterorum erant excęcata, vt non ſolum tunc, ſed etiam poſtquam Chriſtus intrauit in nauem ſtuperent non bene aduertentes ad miraculum, vt dicitur Mat. ſexto, quòd ergo ſolus Petrus tam bene ſenſiſſet, a Chriſto ſibi collocatum erat: nunc vero infirmitati ſuæ relictus timere cępit.

Quare Petrus non cæpit timere illico, vt exiuit de naui intrans in aquam, ſed poſtea. *Quæſt.* CLXXIIII.

E QVAERSTVR, quare Petrus non cœpit timere ſtatim, vt exiuit de naui intrans in aquã, ſed poſtea: nam dicitur, ꝙ iam ambulabat ſup aquas, vt veniret ad Ieſum qñ cępit timere, & tñ potius timere debuiſſet qñ incipiebat ambulare cum nũquã hoc tentaſſet, poſtquam vero aquę cęperant eum ſuſtinere debuiſſet eſſe ſecutus. Dici pôt primo, ꝙ hoc fuit, quia tunc cępit eſſe cauſa timendi, & non prius. nam tunc timuit videns ventum validum ſurgere, & iſte non ſurrexit qñ ipſe cępit ambulare ſuper aquas, ſed poſtea, quia cępit mare tranquillum ceſſante prius procella, & plani fluctus ſub pedibus erant: & ideo non timebat. nunc veniente vento valido putauit, quòd non poſſet ſtare pedibus, ſed cogeretur cadere, & inſuper fluctus tollerentur in altũ, & operirent eũ, & ſic

F timere cępit, & ſi iſta accidiſſent Petro, mox vt exiuit de naui magis timuiſſet. Secundo, & principaliter fuit quia Chriſtus voluit, ꝙ tunc, & non prius Petrus dubitare inciperet: nam ſi prius dubitaret, & timeret prius mergeretur, quia mox vt timuit, cępit mergi, & tamē ſi mox vt exiret de naui inciperet mergi, putaretur hoc euenire ex Chriſti impotentia, qui non poſſet eum ſufficienter ſuſtentare in fluctibus: ideo noluit, ꝙ tūc mergeretur, ſed poſtea eum aliquantulum ambulaſſet: nam tunc manifeſte appareret, ꝙ proueniebat ex timore, & infidelitate Petri, & non ex impotētia Chriſti: cū ante hoc eū feciſſet faciliter, & ſecure ambulare ſuper aquas & ideo Chriſtus noluit, ꝙ ventus validus, quem Petrus timuit, veniret, qñ ipſe exiuit de naui, ſed qñ iam aliquantulum ambulauerat.

G

Quare Chriſtus permiſit quòd ſubmergeretur Petrus. Et quid nos per hoc docemur. Et quod Deus non ſolum nobis credentibus facit miracula, ſed dat etiam fidem qua miracula obtineamus,

Quaſt. CLXXV,

QVAERETVR cum Chriſtus miraculoſe faceret Petrum ambulare ſuper aquas, quare permiſit, quòd ſubmergeretur,

Dicendum quòd primo fuit, quia Petrus dubitauit. nam Chriſtus in hoc veram oſtendebat doctrinā ſuam: dixerat enim ꝙ quicquid peteremus ſi haberemus fidem obtineremus. ꝟ 17. & Lu. 17. ita ꝙ non hæ- H ſitaremus. ꝟ. 21, nam qui hęſitat nihil accipit a Deo ēt ſi poſtulet. Iac. 1. vtrāque ergo partem Chrs verā oſtēdebat. primam oſtenderat; nam ex eo ꝙ Petrus fidem habens petiuerat ambulare ſuper aquas, & cōceſſum fuit ei, vt patet ſ. nunc vero fidem illam perdebat, iō oportebat, ꝙ perderet id quod obtinuerat. Secundo fuit, vt de hoc doctrinam omnibus diſcipulis traderet, vt confidere addiſcerent; ideo. n. cum Petrus dubitās, & timens mergi cępit, Chriſtus arguit eū corā omnibus dicens; modicę fidei, quare dubitaſti? & iſta redargutio proderat, quia erat in facto. & hī non potuiſſet, ita conuenienter fieri, niſi Petrus ex paucitate fidei mergi permitteretur: ideo permiſſus eſt mergi. Tertio factum eſt, vt erudiatur homo non aſpirare ad ea, I quæ maiora ſunt eo: nam licet Petrus bono animo potuerit ambulare ſuper aquas, ſcilicet, ex ardore, quo cupiebat non ſeparari a Chriſto ſaltem ad modicum tempus: tamen hoc quod petiuit erat extra vires humanas: ideo licet Chriſtus ei conceſſerit, quia bono animo petiuerat; oſtendebat tamen rurſus, quòd talia appetenda non erant, quia nobis maiora erant, & hoc vt nō aſſueſceret Petr⁹, vel aliqs alius talia petere, & hoc bene Petrus tenuit. nam nunquam poſtea petiuit ambulare ſuper aquas, quia licet ſemel voluit ꝑ mare venire ad Chriſtum exiſtētem in litore, non petiuit ab eo quod cōcederet ſibi ambulare ſuꝑ aquas, ſed ipſe natando illuc iuit Ioan 21. Quarto fuit, quia Chriſtus voluit oſtendere, quod totum hoc miracu- K lum erat ab eo: cum autem viderent diſcipuli ambulantem Petrum ſuper aquas inoffenſe, putarent eum virum magnæ ſanctitatis, & ideo iſta promereri, & quanto magis ex meritis Petri putaretur miraculum ei eſſe debitum, tanto minus eſſet Chriſto attribuendum, vel liberaliter conceſſum, cum ergo permiſit Chriſtus Petrum timere, & ſubmergi, oſtendit tantā eſſe Petri fragilitatem, quod etiam fidem ſibi datam retinere per ſeipſum non potuit, ſed ex paucitate fidei timere cępit, cum tamen iam ex Dei beneficio ſecurus, & incolumis aliquātulum ſuper mare ambulaſſet, & ſic apparet, ꝙ totum eſt ex Chriſti bonitate, & poteſtate, quod ex meritis aūt Petri nihil eſt, qui tā

timidus fuit, vt nunc ſubmergeretur. Quinto fuit ad oſtendendum. ꝙ non ſolum miracula ipſa Deus facit nobis credentibus, ſed etiam ipſam fidem per quam miracula fieri obtinemus, Deus nobis dat, ita vt totū ab eo proueniat, a nobis aūt nihil. Quod patet: quia ſi fides eſſet ab homine cum Petrus iātam fidem a principio habuiſſet, vt oſtenſum eſt, ſuprā q. 170. a fortiori eam retineret poſtquā cęperat ambulare ſuꝑ aquas, & tamen non tenuit, ſed timuit: ergo videtur ꝙ non habebat fidem a ſeipſo, ſed a Deo. & qñ voluit quòd illam teneret erat conſtans: cum aūt illum ſibi ipſi reliquit mox timuit, & dubitauit. & mergi cępit. Sexto fuit, vt appareret differentia inter Chriſtum, & Petrū: nam ſi Petrus ambularet inoffenſus ſuper aquas, nec cępiſſet vnquam mergi: non appareret differētia magna inter ambulationē Chriſti, & Petri, & aliqui ſimplices putarēt ꝙ Petrus virture propria ambulauerat ſuper aquas, vel ꝙ facile erat ſuper aquas ambulare: cum vero Chriſtus inoffenſe ambulauit Petrus autē mergi cępit, apparuit differētia vtriuſ ab altero. & fuit valde conueniēs iſtam differētiam oſtendi. Septimo fuit ad tollendum Petro occaſionē ſuperbiēdi. nam ſi Petrus inoffenſe ſuꝑ aquas ambulaſſet, poſtea ex humana fragilitate inſurgere ei elatio, quòd ſolus de Chriſti diſcipulis ſuꝑ mare ambulaſſet: iſta autē elatio eſſet periculoſa nimis, & in ſe peccatum erat: ideo voluit illam Chriſtus vitare; ita etiam vitabat in multis alijs ipſis diſcipulis occaſionē gloriandi, vt Luc. 10. H dicitur, quòd veniebant diſcipuli gaudētes ad Chriſtum dicētes. Domine etiam dæmonia in nomine tuo ſubijciuntur nobis, & Chriſtus ait, nolite in hoc gaudere, quòd ſpiritus vobis ſubijciuntur, ſed potius in hoc gaudete, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlo. ita & nunc voluit auferre Petro occaſionē gloriandi, & abſtulit illam de facto, quia permiſit illum ſubmergi, in quo apparuit Petri fragilitas: nam a Chriſto redargutus eſt, quòd modicę fidei eſſet: ideo de hoc gloriari non poterat, quia nihil habebat, de quo gloriaretur, ſed de quo erubeſceret. Octauo fuit ad hoc, quòd Chriſti miraculum maius eſſet; nam ſi Petrus ambulaſſet ſuper aquas, & non fuiſſet merſus, appareret Chriſti miraculum in hoc, ꝙ Petrum faceret ambulare ſuꝑ aquas, nunc vero miraculum apparuit I in hoc ꝙ eum ſuꝑ aquas deduxit, & in hoc, ꝙ poſtea ſubmergi incipientē ex paucitate fidei ſuę erexit, & ambulare fecit, ſicut prius, ita vt iam non ſubmergeretur. Nono fuit, & principaliter ad tollendam inuidiā aliorum diſcipulorum; nam ſi Petrus ex magnitudine fidei ambulaſſet ſuper aquas cum Domino inoffenſus (quod nulli eorum datum fuerat) reputantes hoc eſſe magnam excellentiam, inuiderent illi, & indignarentur. nam ſi quando duo fratres. ſ. Ioannes, & Iacobus petiuerunt ſedere ad dextram, & ſiniſtram Chriſti, ex hoc ſolo, quòd petiuerunt, etiam ſi eis non fuerit conceſſum, indignati fuerunt omnes alij Apoſtoli. ꝟ. 20. a fortiori nunc ſi realiter ſoli Petro tanta dignitas tribueretur quòd ambularet ſuper aquas K inoffenſus inuiderent cęteri, & indignarentur: Chriſtus tamen tollere voluit occaſionem ad ſimilia: ideo permiſit Petrum mergi ex paucitate fidei, vt ſic non appareret meritum, vel excellentia aliqua eius, quòd ſolus cum Chriſto ſuper aquas ambulauerit, ſed redargutio a Chriſto facta, ſcilicet, quòd modicę fidei eſſet. Sic dicit Chry. 1. Petrus autē quod maiꝰ eſt, ſuperans. ſ. vndas maris a minori turbatur. i. a vēti impulſu: talis eſt enim natura humana, vt multoties in magnis recte ſe habens, in minoribus reprehendatur. hoc autem quòd Petrus timuit, differentiam demonſtrabat diſcipuli, & Magiſtri, ſed & alios diſcipulos mitigabat. ſi enim in duobus fratribus ſeſſuris ad

dextram,

dextram, & ſiniſtram moleſtati ſunt: multomagis hic moleſtati fuiſſent, nondũ. n. erant ſpiritu pleni: poſtea vero ſpirituales effecti vbique Petro primatũ concedunt, & in cautionibus eum præmittũt. Decimo fuit ad inſtructionem Petri, & vt fides eius augeretur, cautiorque fieret: quando enim alicui omnia proſpere ſuccedunt efficitur elatus, & incautus, putans, quod [illegible] ꝓ ſibi eueniet, & ideo cauere non curat pericula, & eſt iſta inconſiderata ꝯfidentia maiorum malorũ. Et ſic dicit Greg. de Petro, ꝙ Petrus poſt Chriſti negationem cautior, & humilior effectus eſt, ita & nũc cũ ex paucitate fidei non ſucceſſiſſet proſpere quod agebat, caueret circa cętera, vt firmius teneret fidem. Sic dicit Hiero. paululum Petrus relinquitur tentationi, vt augeatur fides, & intelligat ſe non facilitate poſtulationis, ſed potentia Domini conſeruatum.

Quare Petrus ſubmerſus eſt etiam cum dubitare cepit. Et quod quædam miracula fiunt in inſtanti quædam ſucceſſiue. Et quid in vtriſque requiratur.

Quæſt. CLXXVI.

QVAERETVR, quare Petrus ſubmerſus eſt etiã ſi dubitauerit. nam fides neceſſaria eſt ad obtinendum fieri miraculum, non aũt poſtquã miraculum factum eſt, quia ẽt ſi tunc periat fides manet id quod per miraculum impetratũ eſt: appatet q̃a Deꝰ dedit ſcientiam Salomoni miraculoſe. 3. Reg. 3. & 2. Paral. 1. c. & erat tunc bonꝰ, vt patet ibidem, poſtea aũt malus effectus eſt, & tñ non perdidit ſcientiam. ita eſt in oĩbus gratijs gratis datis, & donis Dei, quia licet malus efficiat, qui ſuſcepit, non priuaĩ illis. Sic. n. oẽs miniſtri Eccleſiæ per ſolã Dei operationem recipiũt characterem ordinis in aĩa per quem ꝯſtituunĩ in gradu excellentiori q̃ ſit quilibet non ordinatus, & tñ q̃n peccant non aufert eis characterem licet poſſet auferre. & tñ hic iam Petrus obtinuerat fieri miraculum: cum ambularet iam ſuper aquas maris, ideo ẽt ſi fides non maneret ei, non oportebat, ꝙ mergeretur. Dicendum ꝙ ad hoc, ꝙ miraculum fiat eſt fides neceſſaria tãquã diſpoſitio in eo pro quo fit miraculum. i. qui obtinet illud fieri. cum finitum eſt miraculum, ẽt ſi relinquaĩ effectus miraculi, non eſt fides neceſſaria. & etiam ſi pereat non perit effectus miraculi. Et tñ ſciendum, ꝙ quædam miracula fiunt in inſtanti, ita ꝙ tota in inſtanti fiunt, & nihil illorum poſtea agendum manet. Alia vero fiũt in ſucceſſione quadam. ſ. ꝙ illud miraculum durat aliquandiu. De primis, vt ſuſcitare mortuos, ſanare cęcos, & ſimilia. Alia ſunt in ſucceſſione, vt victoria belli miraculoſe data, quia non fit in inſtanti victoria, ſed ſucceſſiue, etiam ſi Deo agente fiat, vt patet q̃n Deus ipſe Ioſue pugnauit ꝯ Chananæos mittens lapides grandinis de cœlo. nam illud non factum eſt ſubito, ſed dum fugerent Chananæi de Bethoron ex deſcenſu vrbis Bethoron vſque ad vrbem Azecha. Ioſue 10. ca. ſic etiam eadem die dedit Deus aliam victoriam miraculoſam Iudæis, quæ durauit quaſi ſpatio vnius diei. nam petiuit Ioſue, ꝙ Sol ſtaret quouſq; vindicaret ſe de inimicis ſuis, & dicitur, ꝙ ſtetit immobilis quaſi ſpatio vnius diei, quia non feſtinauit occumbere. eod. ca. ſic etiam retroceſſio Solis per decem lineas fuit miraculoſa. 4. Reg. 20. & Iſa. 38. & tñ facta eſt per ſucceſſionem, ſicut Sol mouetur ſucceſſiue. De miraculis quæ ſubito fiunt, ſolum oportet fidem haberi a petente antequam fiant: cum vero facta ſunt etiam ſi maneat effectus eorum, non eſt neceſſaria fides, vt ſi per fidem alicuius impetrata eſt ſuſcitatio alicuius mortui, vel illuminatio cęcorum: ẽt ſi ille poſtea fidem perdat, non morietur, qui ſuſcitatus eſt, nec oculos, aut viſum amittet, qui illumi-A natus eſt. In miraculis autem, quæ fiunt in ſucceſſione, requiritur, ꝙ fides petentis duret non ſolum quãdo miraculũ fieri incipit, ſed ſemꝑ quouſque finiatur, alioquin cum fides ceſſauerit interrumpetur miraculum & non ꝯtinuabitur vltra: ſic patet Exo. 17. de victoria quam Deus dabat Iſraelitis contra Amalecitas. nam fiebat ad preces Moyſi, & quandiu Moyſes perſeuerabat orando erectis manibus, vincebant Iudæi Amalecitas. cum vero manus laxabat, vincebantur Iudæi ab Amalecitis. & ſic non ſufficiebat ad cõtinuandam totam victoriam, quòd Moyſes a principio oraret erectis manibus in cœlum, ſed ꝙ ꝯtinuaret ſic orationem quandiu durabat pugna, quæ ſucceſſiue fiebat. Ita nunc iſtud miraculum ambulandi ſuper aquas erat continuum, & ideo oportebat, quod B tam diu duraret miraculum, quandiu duraret fides Petri, & quia illa interrupta eſt incipiente Petro dubitare, interruptum eſt miraculum, quia cępit mergi, & quia poſtea redijt fides liberatus eſt de ſubmerſione, ſicut quando Moyſes rurſus eleuabat manus cadentes, Iudæi qui vincebantur, vincere incipiebant, eodem cap.

Quare Petrus cepit mergi, & non plene merſus eſt.

Quæſt. CLXXVII.

QVAERETVR, quare Petrus cępit mergi, & nõ plene merſus eſt. nam dicitur, quòd cum mergi inciperet, extendit Chriſtus manum ſuam, C & apprehendens eum tenuit Petrum.

Aliqui dicunt, quòd hoc fuit, quia ad Deum pertinet cito liberare de periculis. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia interdum permittit hominem diu periclitari antequam liberet, ſic fuit nunc in liberatione diſcipulorum nauigantium. nam parte diei præteriti, & tota nocte vſque ad quartam vigiliam laborabant remigando: erantque in periculo ſubmerſionis. & tamẽ Chriſtus non venit, niſi vſque ad quartam vigiliam, vt patet in litera. Alij dicunt, quòd hoc fuit, quia in periculis ſubmerſionis oportet cito occurri ne pereat, q̃ ſubmergitur. Sed dicitur, quòd etiam hoc nõ ſtat, D quia licet ſubmergeretur totus, poſſet liberari, quia non illico moreretur, immo & aliquãto tempore poterat eſſe ſub vndis. ſic dicitur de Paulo, quòd die, & nocte in profundo maris fuit. 2. Cor. 11. & inde liberatus eſt miraculoſe. Sed dicendum, quod non fuit ſubmerſus totus propter fidẽ, quia ſicut propter diffidentiam mergebatur, ita redeunte fide liberatus eſt. nam mox, vt cępit mergi clamauit, & iſte clamor fuit ex fide. nam dixit Domine ſaluum me fac, in quo innuebat, ꝙ Chriſtus poterat eum liberare: ideo confeſtim antequam totus mergeretur liberatus eſt. Secundo fuit, quia Chriſtus non permiſit, ꝙ totus ſubmergeretur: nam licet Petrus deficeret in fide, videbatur pertinere ad impotentiam Chriſti, quòd eo præſente ſubmergeretur Petrus: ideo cum cępiſſet mergi apprehendit eum. De hoc dicit Aug. lib. de verbis Domini E præſumpſit Petrus de Dño, & titubauit, vt homo, ſed rediuit ad Dñm: nunquid ergo Dñs deſeret titubãtẽ, quem audierat in neceſſitate? Tertio fuit, quia ſatis erat ad intentionem Chriſti, ꝙ inciperet mergi Petrus etiam ſi non mergeretur totus, quia hoc fiebat ad oſtendendum infirmitatem Petri, & paucitatem fidei eius, & alia quæ dicta ſunt ſupra q. 176. & tñ iſta ita ſufficienter oſtendebantur in hoc, quod Petrus inciperet mergi, ſicut quod totus mergeretur. nam qui mergi incipiebat quantum ex ſe ipſo erat, totus mergendus erat, niſi ei ſubueniretur. ergo non differt quantum ad oſtendendam Petri infirmitatem, ꝙ merſus totus fuerit, vel mergi cęperit.

Quare Petrus cum cœpit mergi clamauit Domine ſaluum me fac. Quæſt. CLXXVIII.

QVAERETVR quare Petrus cum cępit mergi clamauit dicens, Domine ſaluum me fac. Aliqui dicunt, ꝙ iſte clamor fuit ex timore, quia mergebatur, & timor cogit hominem clamare etiam ſi nihil aliud habeat. ſic fuit de di[illegible] pu[illegible]ibus Chriſtum eſſe phãtaſma, ſupra in litera. nam dicitur, ꝙ præ timore clamauerunt.

Sed dicendum, ꝙ Petrus clamauit timens, quia malum imminebat ei. ſ. mors, & tamen non fuit timor ſola cauſa impellens ad clamandum, ſed potius fides. Quod patet, quia expreſſit verba fidei. ſ. Domine ſaluum me fac: quando autem clamor eſt ex ſolo timore, eſt ſonus incertus non formatis vocibus ſignificatiuis, vel ſunt ſaltem confuſę voces. Sic dicit Hier. confuſus clamor, & incerta vox magni timoris indicium eſt. & ita fuit clamor diſcipulorum. vnde multum differt clamor Petri a clamore illorum. Primo, quia clamor eorum oſtenditur factus ex ſolo timore, cum dicatur, & præ timore clamauerunt. de Petro aũt dicitur, ꝙ clamauit, ſed non dicitur, ꝙ præ timore. Secundo patet, quia diſcipuli non leguntur aliquid determinate dixiſſe, ſed ſolũ ꝙ clamauerunt, ex quo colligi͂, ꝙ erat clamor confuſus, qui ad timorem pertinet. Sic dicit Hiero. ꝙ clamor confuſus eſt ſignũ magni timoris. de Petro aũt legi͂ quid clamando dixerit, & ſic nõ
H erat talis timor qualis timor diſcipulorum. Tertio apparet ꝙ clamabat Petrus ex fide, quia verba fidẽ oſtẽdentia dicebat. ſ. Dñe ſaluum me fac, in quo innuit ꝙ Chriſtus eum poterat liberare. ſed hoc diſcipuli non dixerunt: non enim credebãt ꝙ ille erat Chriſtus, ſed phantaſma, & dato ꝙ putarent eſſe Chriſtum, adhuc non confidebãt, ꝙ poſſet eos liberare. Quarto patet, ꝙ Petrus ex confidentia clamauerit, quia exauditus eſt: nam illico vt clamauit, tenuit Chriſtus manum eius, & liberauit ipſum, ꝙ tñ ſi non peteret confidenter nõ exaudiretur. de diſcipulis apparet, ꝙ non clamauerint ex fide, quia mox, vt clamauerunt dixit eis Chriſtus, habete fiduciam. ego ſum nolite timere. ergo nõ habebant fiduciam ante hoc, quia aliàs Chriſtus nõ hortaret eos habere fiduciam. Petrus igitur clamauit hoc
I dicens, Domine ſaluum me fac. quia erat in periculo, & credebat ſe poſſe liberari per Chriſtũ, & nõ alias: ideo clamauit ad ipſum. Secundo fuit, quia Chriſtus volebat liberare Petrum, & tñ Deus vult benefacere nobis rogatis a nobis: non quidem tamquam preces noſtrę eum flectãt, ſed quia preces noſtræ nos dignos reddunt, vel ſaltem aptos ad recipiendum quod petimus: mouit ergo Petrum, vt illico oraret dicens, Domine ſaluum me fac. Deus enim qui a principio fidẽ Petro dederat, vt peteret ambulare ſuper aquas: dedit & nunc, vt confidenter peteret ab eo liberationem. Tertio fuit ad noſtram inſtructionem. nam Petrus p̄ſentibus diſcipulis clamauit dicens: Domine ſaluum me fac, & Chriſtus illico eum liberauit, vt diſcamus,
K ꝙ quando aliquid confidenter petimus, Chriſtus apponit manum ſuam ad illud faciendum, & ita nos cõfidenter in omnibus petemus.

Quare Chriſtus ad Petrum liberandum extendit manum ſuam & tenuit eum, cum ſine tactu poſſet eum liberare. Quæſt. CLXXIX.

QVAERETVR, quare Chriſtus ad liberãdum Petrum extendit manum ſuam, & tenuit eũ. nam poterat illum liberare non tangendo ipſum. Dicendum, ꝙ poterat Chrs ſolo verbo liberare non tangendo, ſicut dixerat Centurio, ſupra
F 8. c. immo etiam ſine verbo, & tñ [illegible] eum tenere manu. Primo, quia erat ibi propinquus. nã circa Chriſtum cęperat Petrus mergi. Secundo ad oſtendendum deſiderium Dei benefaciendi nobis: licet enim Deus non egeat bonis noſtris. Pſal 15. tñ non contẽnit nos, ſed diligentem prouidentiam, & ſolicitudinẽ de nobis agit, ſicut dixit Dauid Dñs ſolicitus eſt [illegible] & hoc ſignificauit extendens manũ, & tenens, q[illegible] ſatis ſolicite curamus ea quibus manus apponim'. Tertio fuit ad oſtendendũ ꝙ ipſe liberabat eum. nam ſi Chrs non tangendo Petrum libera[illegible] eum, poſſet putari ꝙ meritis ſuis forte liberabatur, vel non fu[illegible] le periculum, vt egeret liberatione, cum vero Chriſt' manũ appoſuerit, innuebat, ꝙ tale periculũ [illegible] a hoc,
G a quo ipſe Petrus non poterat liberari, niſi Deus manum apponeret, & in hoc Chriſtus ſecutus eſt modũ communem in quem tenebat liberandi, & [illegible] ægritudines. nam licet poſſet non tangendo liberare, tãgebat, & ſic ſanabat, vt nemo dubitaret quin ipſe ſanauerat, cum ad tactum eius ſanatio iſta fieret.

Quare Chriſtus ad Petrum liberandum non fecit ventum validum ceſſare. Quæſt CLXXX.

QVAERETVR, quare Chrs ad liberandum Petrum non fecit ceſſare ventum validum. nam videbatur, ꝙ ſufficeret illum placare, & ſic libe
H raret͂ etiam non apponendo manũ. Dicendũ, ꝙ nõ dixit vento Chrs ꝙ ceſſaret, q[uia] non proderat ad liberationem Petri. ſi enim periculũ Petri fuiſſet, ꝙ ventus validus eũ impelleret ne poſſet ſe tenere ſupra aquas, eſſet conueniẽs modus ad liberandum quod faceret ceſſare ventum, & tñ Petrus incipiebat mergi: ideo etiam ſi ventus ceſſaret mergeretur [illegible] quis eum educeret de aquis. non ergo iuſſit Chriſtus vento ceſſare, quia non erat opus, ſed tenuit eum manu, & prohibuit ne mergeretur, eduxitque de aquis. credendum tñ eſt, ꝙ ventus ceſſauit, quia ventus ideo venit, vt Petrus timeret, & tñ iam timuerat, & cęperat mergi: ideo ventus non erat iam neceſſarius: potiſſime cum Chriſtus iam Petrum eriperet. Secundo fuit ad oſtendendum, ꝙ non fuit ventus cauſa, vt Petrus periclitaretur, ſed paucitas fidei, & quia de Chriſto
I fides habenda erat: ipſe ſupplet id quod defuit in fide Petri, & ad hoc manum extendit quaſi ſupplens defectum infirmitatis fidei Petri. Sic dicit Chryſoſt. ſ. ideo aũt nõ iniunxit quieſcere, ſed extendens manũ apprehendit eum q[uonia]m illius fide opus erat: cum enim ea, quæ a nobis ſunt defecerint, tunc ea, quæ a Deo ſunt ſtant, vt igitur monſtraret, quoniam non venti immiſſio, ſed illius modica credulitas periculum operabatur, ait, modicę fidei quare dubitaſti? in quo demonſtrat, quia nec ventus nocere potuiſſet, ſi illius fides firma fuiſſet.

Quare Chriſtus liberans Petrum dixit ei modicæ fidei. Quæſt. CLXXXI.

K
QVAERETVR, quare Chriſtus liberans Petrũ dixit ei modicę fidei, quare dubitaſti? & in quo dubitauit Petrus, & erat fides ſua modica.

Dicendum, ꝙ hoc dixit. Primo ad arguendum Petrum: erat enim Petrus reprehenſibilis, qui circa maiora fidem habens, in minimis dubitauerat: nam maius erat, ꝙ Petrus crederet ſe poſſe ambulare ſuper aquas ad imperium Chriſti, & eo iubente non formidaret intrare in aquam, quam poſtquam ſecurus ſuper aquas ambulauerat, toleraret ventum validum oppoſitum: illud autem non timuerat, & [illegible] nunc ventum: adeo arguerat eum, & iſta erat modica fides.

fide. Secundo fuit, & pręcipue ad tollendum ſuſpitionem aliquorū, quia crederet quiſquā, ꝙ Petrus ideo ſubmergi cępit, quia non potuit pro tunc illum Chrs ſuſtinere ſuper aquas. nam licet mari placato hoc potuiſſet, mari tamen turbato per ventū non poterat: vt ergo putetur, ꝙ non fuit valitudo venti cauſa periculi, ſed fidei paucitas dicit, modicę fidei, quare dubitaſti? quaſi dicat. ſi non dubitaſſes non potuiſſet ventus tibi nocere, etiam ſi eſſet validior, ſed incredulitas nocuit, ſic dicit Chryſo. Tertio fuit ad tollendū Petro occaſionē gloriandi, ſcilicet, quia in ambulatione iſta ſuper mare non habuerat aliquid, de quo gloriaretur, ſed de quo redargueretur. Quarto fuit ad placandum corda diſcipulorum ne inuiderent Petro, & indignarentur ei. nam vt dicit Chryſo. ideo Chriſtus permiſerat Petrum mergi, vt non indignarentur ei cęteri diſcipuli tamquam habenti ſpecialem gloriam, ita & redarguit eum, vt illi videntes eum redargui nō iudicarent ex hac ambulatione fuiſſe dignum aliquo honore. Quinto fuit ad inſtructionem noſtram, vt videamus, ꝙ ſi interdum ea, quæ petimus non fiūt, eſt propter paucitatem fidei noſtræ, & etiam ſi Deus cōcedere bona aliqua incipit, quę poſtea non continuat eſt propter paucitatem fidei, vel alia demerita noſtra.

Quare Petrus dubitauit, & cur dicitur, quòd fuit modicę fidei. Et quòd duo ad fidem requiruntur, quæ duplex eſſe dicitur, magna, ſcilicet, & parua. Quæſt. CLXXXII.

QVAERETVR de ſecundo qđo dicitur Petro, ꝙ fuit modicę fidei, & ꝙ dubitauit.

Dicendum, ꝙ Petrus dubitauit circa ſalutem ſuam qñ vidit ventum validum: ipſe enim a principio antequam deſcenderet in mare credebat, ꝙ Chriſtus poterat eum deducere illęſum ſup aquas, & cōfidebat, ꝙ hoc faceret: ideo mox, vt Chriſtus dixit Petro, quòd veniret ad eum ſuper aquas, deſcendit Petrus de naui in aquam nihil dubitās: nec vero videns ventū dubitauit, ſcilicet, non diſcredidit quaſi putaret, ꝙ Chriſtus non poſſet eum defendere contra talem ventum, ſed non credidit firmiter hoc ſicut prius, ſed putauit, ꝙ ventus ille poſſet eum ſubmergere. Et iſta dubitatio diminuit de fide, quia ad fidem duo requiruntur, ſcilicet, aliquid tenere, & illud firmiter tenere. nam ſicut qui aſſerit propoſitionem aliquam contrariam ei, quæ eſt in fide, eſt infidelis, ita ille qui dubitat de aliqua earum non firmiter illi aſſentiendo, quia dubius in fide infidelis eſt. extra de here. cap. dubius. De ſecundo dicunt aliqui, ꝙ non poteſt dici aliquis habere modicam fidem, quia quantamcū que quis habeat, ſufficit etiam ſi illa ſit parua, ſicut granum ſinapis. Dicendū vno modo, ꝙ poteſt vocari fides magna, vel parua, vt accipitur pro fide, quæ eſt virtus Theolo. a qua fideles dicimur, vel vt accipitur a fide, quæ eſt confidentia, & eſt donum. Accipiendo primo modo parua fides vocari pōt illa, qua non creduntur omnia, q̄ ſunt de neceſſitate ſalutis, & ſi hoc fiat, quia credens non vult omnia, ſed quædam credere, magis proprie dicitur habere nullam fidem, quā habere modicā, ſed large dicetur modica. Magna fides eſt illa qua integre creditur quicquid de neceſſitate ſalutis eſt, & tamen in iſta fide non ſolet communiter diſtingui magnum, & paruum: in illa vero, quæ eſt fides, ideſt, confidentia diſtinguitur magna, & parua fides, & dicitur magna fides qñ quis tantam confidentiam de re habet, ꝙ non perdit illam propter quodcūque obſtans, & ſic dixit Chriſtus mulieri Chananeæ ſeq. cap. mulier magna eſt fides tua, ſcilicet, quia licet Chriſtus multa ei diceret, vt auerteret illam a ſe, ne ſperaret ſalutem ab eo conſequi, ſemper inſtanter pe-

A tebat: non concuti autem nec laxari fidem propter iſta impedimenta, eſt eſſe magnam fidem. Parua quidē fides eſt qñ quis fidem habet, & tamen non eſt tam radicata quin faciliter moueri poſſit ab illa confidentia, ſed nondum motus eſt neque vacillauit in aliquo, quia ſi vacillauit dubitans aliqualiter, iam non ſolum modicam, ſed & nullam fidem habet. Petrus autem incępit dubitare, & timere viſo vento valido: ideo magis proprie dici poterat de eo, ꝙ non haberet fidē aliquam quàm ꝙ modicę fidei eſſet, quia non eſt differentia inter habere fidem paruam, & habere nullam. nam quicunque fidem habet, ideſt, confidentiā quantacunque illa ſit, habet fidem magnam ad obtinendū quicquid petiuerit. & ſi ſufficit magna eſt, ſi non ſufficit nulla fides eſt. ita oſtendit Chriſtus infra 17. &

B Lu. 17. vbi petiuerūt Apoſtoli a Chriſto dicentes, Domine adauge nobis fidem tuam. & ille ait: ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic tranſi, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. voluit dicere non eſt neceſſe adaugere fidem, quia quātamcūque fidem habueritis, illa ſufficiet ſi aliqua eſt ad faciendum omnia quæ vultis. non enim pōt eē minor fides illa, quæ eſt vt granum ſinapis, eo ꝙ iſtud eſt minimum omnibus ſeminibus. Mar. 4 & ad ſignificādam minimam fidem nominauit granū ſinapis: ideo nulla eſt, quæ non ſufficit ad omnia impetranda, quæ autem non ſufficit nulla eſt. Et ita de fide Petri nunc dicendum, ꝙ nulla erat, quia iam dubitauit, & nō ſufficiebat ad impetrandum aliquid, immo nec ad con-

C ſeruandum id quod iam impetratum erat. ergo nulla erat. Chriſtus tamen vocauit eam modicam, quia ſcriptura interdum accipit modicum pro eo quod nihil eſt, ſic dicitur ſupra 8. cap. quid timidi eſtis modicę fidei, necdum habetis fidem? & ſic modicam fidem habere, & nondum habere fidem, quod eſt nullam fidem habere pro eodem poſuit: & Luc. 8. dicitur ibidem vbi eſt fides veſtra? quaſi dicat, non habetis fidē.

Quod ſit diſcrimen inter miracula quædam veteris ac noui teſtamenti, quæ in aqua facta fuerunt. Quæſt. CLXXXIII.

D QVAERETVR cum hic fuerit miraculum in hoc, quòd Chriſtus ambulauerit ſuper aquas, & in veteri teſtamento fuerint aliqua miracula in tranſitu aquarum, quæ differentia ſit inter iſtud & illa.

Dicendum, quòd in veteri teſtamento fuit, Primum miraculum de tranſitu maris. Secundū fuit de tranſitu Iordanis. De primo: Exodi decimoquarto. De ſecundo: Ioſue tertio, & quarto. Tertium fuit rurſus quando Elias, & Eliſeus tranſierunt Iordanem. quarto Regum ſecundo. Quartum fuit quando Eliſeus ſolus tranſiuit Iordanem eodem capitu. Quintum fuit quando ferrum quod euaſerat de manubrio decidens in aquam natauit, vt rediret ad

E manubrium faciente Eliſeo, quarto Regum ſexto. De primo dicendum, quod differt ab iſto, quia in illo diuiſum eſt mare rubrum, & ſteterunt aquæ a dextris, & ſiniſtris quaſi murus: Exodi decimoquarto, & ibi nullus ambulauit ſuper aquam: ideo fuit iſtud valde maius miraculum quam illud, quia ibi erat ſolum miraculum in aquis, hic videbatur potius eſſe in ambulante, qui cū eſſet grauis tolerabat tñ ſuper aquas. De ſecundo idem dicendum eſt: nam aquæ diuiſę fuerunt Iordanis, & pars inferior defluxit vſque ad mare mortuum: pars autem ſuperior intumeſcebat venientibus ſuper aquis, & manſit ſic quouſque omnes Iudæi tranſierunt: illi tamen non per aquam, ſed per arentem alueum Iordanis tranſierunt,

Ioſue 4. & ſic non eſt iſtud ſimile ambulationi Chriſti ſuper mare, quia nunc non diuidebatur mare, vt ipſe ambularet per ſiccum, ſed ambulabat ſuper aquas maris fluctuantes nihil merſus. De tertio idem eſt. quia Iordanis diuiſus eſt, quando tetigit Elias pallio ſuo aquas, & tranſierunt ipſe, & Eliſeus per ſiccum 4. Reg. 2. & ſic non ambulauerunt ſuper aquas. De quarto idem oĩno eſt, niſi quia in tertio tranſierunt Eliſe⁹, & Elias per Iordanem, in quarto tranſiuit ſolus Eliſe⁹, quia iam Elias raptus fuerat in curru igneo in cęlum. eo. cap. & ipſe Eliſeus pallio Eliæ, quo prius diuiſę fuerant, diuiſit illas nunc, quia illud pallium relictum fuerat ſibi. eod. cap. in nullo aũt iſtorum ambulauit quis ſuper aquas. & licet tam diuiſio aquarũ, q̃ ambulatio ſuper aquas ſit miraculum: tñ dignior efficit, vel dr̃ ille cui ꝯceditur ambulare ſuper aquas q̃ ille, qui ambulat per ſiccũ diuiſis aquis, quia diuidere aquas ad operationem Dei pertinet, ꝙ vero poſt ea per ſiccum, q̃s tranſeat, non magis pertinet ad vnũ q̃ ad aliũ. nam per mare rubrũ diuiſum tam Hebræi q̃ iumenta eorũ trãſiuerunt, & etiam Aegyptij, qui perſequebantur eos tranſibant, niſi ꝙ poſt ea aquæ operuerunt eos: Exodi 14. ambulare aũt ſuper aquas vr̃ dicere excellentiam quandam in illo, qui ambulabat. i. ꝙ corpus eius hẽat quandam leuitatem, vel alleuiationem ſupernaturalem. De quinto dicendum, ꝙ habuit aliquam ſimilitudinem cum ambulatione Chriſti ſuper aquas, quia ibi ferrũ ſuper enatauit, quod erat in profundo aquæ: hoc aũt non erat, niſi quia ab aliquo Angelo motum eſt, vt aſcenderet ꝯ naturam ſuam ad ſuperficiem, & veniret ad manubriũ, & ſic ambulatio Chriſti ſuper aquas erat miraculum inauditum apud Iudæos, quia nunquam aliquid tale audierant factũ in veteri teſtõ.

Quæ differentia fuit inter ambulationem Chriſti ac Petri ſuper aquas. Quæſt. CLXXXIIII.

QVAERETVR cum tam Chriſtus q̃ etiam Petrus ſuper aquas ambulauerint, quæ differentia fuit in ambulatione iſtorum.

Dicendum, ꝙ vterque calcauit vndas, & non mergebatur, & tamen differt. Primo, quia Chriſtus poterat ambulare ſuper aquas ex propria poteſtate: Petrus autem ex conceſſione Chriſti, vnde dixit ei Petrus, Domine iube me venire ad te ſuper aquas, ſupra in litera. & Chriſtus dixit ei veni, & cõfeſtim iuit. Secundo, quia Chriſtus ambulauit nihil merſus: Petrus autem cępit mergi cum timuiſſet viſo vento valido, & in hoc fuit valde minor, & fuit factum hoc ſpecialiter, vt appareret differẽtia quædam inter Chriſtum, & Petrum. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet, hoc autem quod Petrus timuit, differentiam demonſtrauit diſcipuli & Magiſtri. Tertio, quia Chriſtus ambulabat ſuper aquas vtens dote agilitatis, vt dictum fuit: non tamen quòd ipſam dotem haberet. Petrus autem non vſus fuit dote aliqua, ſed tenebatur diuinitus ne ſubmergeretur in vndis: licet corpus ſuum eſſet graue.

Quare poſt hoc Chriſtus in nauiculam aſcendit. Et ſi Chriſtus cuncta quæ fecit miraculoſe operatus eſſet non putaretur homo. Quæſt. CLXXXV.

QVAERETVR, quare Chriſtus aſcendit in nauiculam poſt hoc. nã ſi cęperat ambulare ſuper aquas, & poterat ſic procedere, cur voluit nauem intrare?

Dicendum, quòd fuit hoc, primo, quia miracula non fiunt ſine neceſſitate, & quãdo nihil eſt, pro quo
F fiant: non fiunt. & ſic Chriſtus nunquam faciebat totum quod poterat, quia poterat ſemper miraculoſe & diuinius viuere: nolebat tamẽ quia non erat op⁹, immo eſſet impedimentum ad id quod ipſe volebat. Chriſtus enim cum eſſet Deus, & homo, vtrunq; volebat de ſeipſo oſtendere: Deus autem oſtendebatur per miracula: homo aũt manifeſtabatur in hoc, ꝙ idẽ patiebat̃, quod cęteri homines: ſi aũt ſemper miraculis vteretur, putaretur eſſe Deus ſolum, & non habere corpus verũ: cum non apparerent in illo ea, quę hominis erant. & ſic aliqñ miracula faciebat: interdũ vero labores tolerabat, & defectus humanos in fatigatione, & fame, & ſiti: licet poſſet ſupernaturaliter iſta auferre. ſemper ergo humanam ꝯditionem oſtende-
G bat, niſi qñ opus erat ad manifeſtationem deitatis aliquo miraculo vti, & quia nunc finitum erat, ꝙ Chr̃s facere voluerat ambulando ſuper aquas, ceſſauit ambulare ſuper illas: ideo enim Chriſtus ambulauerat ſuper aquas, vt coram diſcipulis ſuis oſtenderet poteſtatem ſuam, & ꝓp alia, quæ dicta ſunt ſupra q. 156. & vt Petrum ſecũ ambulare faceret: iam aũt Petrus ad ipſum venerat ſuper aquas. & cęperat mergi, & tenẽte Chriſto iterũ cęperat inoffenſe ambulare ſup aquas, quo facto nihil ſupererat Chr̃o oſtendendũ. ideo noluit amplius ambulare ſuper aquas, ſed ſtatim ipſe, & Petrus redierunt ad nauim. Secundo fuit ad ꝯſolationem diſcipulorũ. nam gaudebant præſente Chr̃o, & triſtabantur de abſentia eius. voluit ergo eſſe cũ eis in
H naui, vt ſic ꝯſolarentur agnoſcentes eũ. Tertio fuit ad tollendum totũ dubium de cordibus eorum: nam ſi fuiſſet Chr̃s locutus de mari, & Petrus iuiſſet ad eum ſuper aquas, non erãt penitus certificati diſcipuli an eſſet Chriſtus, vel phantaſma, quia ẽt qñ intrauit in nauem adhuc excęcatum erat cor eorum, vt dr̃ Marc. 6. & non intelligebant quõ Chriſtus hoc facere poſſet. a fortiori ergo ſi non intraſſet nauem, ſed ſup aquas veniſſet vſque ad terram: putaſſent eũ eſſe phãtaſma, & non eſſe eum, qui eis in mari loquebatur. Quarto fuit, vt faceret ceſſare tempeſtatem, quam præſentia ſua tollere voluit, ideo intrare debuit in nauem poſtquam Petrus ad eum venerat.

I *Quare ceſſauit ventus intrante Chriſto in nauim, & quis ventus erat. Quæſt. CLXXXVI.*

QVAERETVR, quare ceſſauit ventus intrante Chriſto in nauiculam, & quis ventus erat.

Dicendum, quòd Chriſtus venerat ſuper aquas ad liberandum diſcipulos, qui iactabantur, & fluctuabant, voluit autem per omnia oſtendere virtutem ſuam. nam ſi ventus ceſſaret antequam ipſe intraret in nauiculam, putaretur ꝙ forte naturaliter ceſſauerat, & non ad imperium eius, ſicut ſolent tempeſtates quotidie in mari naturaliter inſurgere, & per ſe ipſas reſidere: cum autem mox, vt ipſe intrauit in na-
K uiculam ventus reſederit, qui prius nauem concutiebat, apparuit manifeſte, quòd fiebat propter eum, & non naturaliter. Secundo fuit ad magis confirmandum miraculum præteritum de ambulatione ſuper aquas. nam propter illud putauerant ipſum eſſe phantaſma: nunc placando ventos, & mare oſtendit, quòd potuerit ambulare ſuper aquas, quia ſi venti ei obediebant, vt eo iubente ceſſarent, & aquæ, vt ceſſarent fluctuare: obedirent etiam ei portando, & ſuſtinendo eum non ſubmergendo. & ſic fuit conueniens ad oſtendendum miraculum præteritum verum eſſe, quòd nunc intrante Chriſto in nauiculam ceſſaret ventus, & non prius. Quis autem

ventus

A ventus iſte eſſet: dicunt aliqui, ꝙ fuit ille ventus valid⁹
quem vidit Petrus venientem qñ timuit, & mergi cę
pit. Sed ſecundum, ꝙ non eſt neceſſe, ꝙ fuerit ille, nec
etiam eſt veriſimile, quia cum ille venerit ad proban-
dum fidem Petri. & non erat prius qñ Petrus deſcen-
dit in mare, ita qñ ipſe clamauit, & a Chriſto liberatus
eſt, non oportebat ꝙ maneret ventus ille. Sed dicen
dum videtur, ꝙ vocatur hic ventus tota illa procella
ventorum, quæ per noctem totam durauerat, in qua
laborabant diſcipuli. & ille ventus aliqñ flabat impe-
tuoſius, & aliqñ debilius, quia non ſemper manet
eadem vis flandi licet continuetur tempeſtas, & ideo
qñ Petrus deſcendit de naui in mare nõ erat magnus
ventus: poſtea vero inſurrexit maior. & etiam ceſſa-
B uit impetus magnus illius, ſed non penitus ceſſauit vẽ
tus. ſicut nec qñ Petrus deſcendit in mare ceſſauerat
ventus, & ideo non dicitur ꝙ vidit ventum venientẽ,
ſed ꝙ vidit vẽtum validum, quaſi diceret, ꝙ ante hoc
ventus flabat, ſed non ita validus. Chriſto autem intrã
te in nauiculam ceſſauit penitus tempeſtas, ita vt iam
nec magna, nec parua eſſet, & ideo non dicitur, quòd
cum aſcendiſſet in nauiculam ceſſauit vẽtus validus,
ſed ceſſauit ventus abſolute. q. totus ventus ceſſauerit,
qui tempeſtatem faciebat.

Qui erant iſti qui erant in nauicula. Quæſt. CLXXXVII.

QVAERETVR qui erant iſti, qui erant in na
C uiculam, de quibus dicitur, quod venerunt
adorantes eum, &c.
Aliqui dicunt, quòd erant diſcipuli, qa
iſti ſunt, qui erant in naui. nam diſcipulos ſuos coege
rat Chriſtus aſcendere in nauiculam, quando turbæ
volebant ab eo recedere, ſupra in litera. & ſic non vi-
dentur ibi fuiſſe aliqui, qui nauiculam intrarent.

Alij dicunt, quòd non fuerunt diſcipuli Chriſti, qa
ſi illi eſſent nominarentur ſub nomine honoris ſui,
vel dignitatis. ſ. diſcipuli, vel Apoſtoli, & tamen nomi
nantur abſolute tamquam ſint alij homines. ſ. qui au-
tem in nauicula erant. Et ita videtur tenere Orige-
nes. nam ſupra 8. cap. quando iterum Chriſtus placa
D uit mare dicitur: porro homines mirati ſunt dicẽtes,
qualis eſt iſte, quia & venti, & mare obediunt ei? & di
cit ibi Orige. ſed qui homines mirati ſunt non putes
hic Apoſtolos ſignatos: nunquam enim inuenimus
ſine honore cognominari Domini diſcipulos, ſed
ſemper aut Domini diſcipuli nominantur, aut Apo-
ſtoli: mirabantur ergo hi homines, qui cum eo na-
uigabant, quorum erat nauicula.

Dicendum, quòd poteſt accipi, quòd iſti ſint diſci
puli: aut alij, qui cum Domini diſcipulis nauigabant.
nam conſtat, quòd aliqui nauigabant cum eis, & de il
lis poteſt intelligi hoc. Etiam poteſt accipi, ꝙ ſint
diſcipuli Chriſti, & non eſt hic negandum eos eſſe, ſi
cut ſupra 8. nam ibi videtur oſtendi maior differentia,
quia dicitur, porro homines mirati ſunt. hic autem
E dicit, qui aũt erant in nauicula. quod magis diſcipulis
Chriſti conuenit. Item, quia ibi ponitur aliquid, de
quo erant increpandi diſcipuli: ſi illi eſſent, quia ſcili
cet, dixerunt qualis eſt iſte, quia & venti, & mare
obediunt ei? hic autem ponitur factum laudabile, ſci-
licet, quia adorauerunt Chriſtum dicentes, vere fi-
lius Dei es. Et ideo melius videtur dicendum, quòd
accipiatur pro omnibus, qui erant in nauicula: tam
pro diſcipulis quam pro alijs, qui non erant diſcipuli,
& ideo dr̃, qui autẽ erãt in nauicula. ſ. oẽs q in ea erãt.
nõ eſt. n. veriſimile, ꝙ extraneis adorantibus Chr̃m ꝑ
hoc miraculo, & dicẽtib⁹ vere fili⁹ Dei es, tacerẽt di-
ſcipuli, & nõ adorarẽt eũ, qa ꝑ hoc viderent illũ ꝓtẽ-
nere, & nõ eẽt verũ quod cęteri de Chr̃o credebãt.

Quomodo Chriſtus haberet nauiculam, & vnde eam habuit. Quæſt. CLXXXVIII.

QVAERETVR de iſta nauicula quomodo Chri-
ſtus haberet nauiculam, quam per multos dies
in mari haberet. Aliqui dicunt, quòd iſta erat
nauicula alicuius diſcipulorum Chriſti. nam illi erant
piſcatores, & habebant nauiculas.

Dicendum, quòd non ſtat, quia quando diſcipuli
adhęrebant Chriſto reliquebant omnia, ſicut dixit
Petrus, infra 19. ecce nos reliquimus omnia, & ſecu-
ti ſumus te. ergo nauiculam nullam habebant, quia ſi
aliquas piſcatorias nauiculas habebant, reliquerant il
las. vt patet de Petro, & Andrea, ſupra 4. & Mar. 1. ſcili
B cet, relictis retibus, & naui ſecuti ſunt eum. iam ergo
non habebant nauiculam aliquam. Item quia diſcipu
li ſequebantur Chriſtum quocunque iret, & ſic non
poterant curam aliquarum rerum habere: vnde nec
nauiculas haberent, ſed oportebat omnia relinqui.

Eſt igitur dicendum, ꝙ iſta nauicula non erat diſci
pulorum, ſed aliorum Iudæorum. nam qñ Chr̃s ege-
bat nauicula aliqua rogabat aliquem, vt ad vſum certi
t pis illam ꝯcederet, ſic patet Luc. 5. vbi cum ꝯueniſ-
ſent turbæ multæ ad Chriſtum, iuxta mare, ita vt in
eum irruerent: aſcendit in vnam nauiculam, q̃ erat
Simonis, & rogauit eum, vt puſillum a terra reduce-
ret, & ipſe ſedens in nauiculam docebat turbas de na-
uicula: & nunc forte rogauit aliquem audita morte
Ioannis, quòd nauiculam ſuam ſibi commodaret ad
C eundum in locum deſertum, & iuit pauitque turbas,
& poſtea remiſit diſcipulos in illa ad oppoſitum litus
maris, & in illa nauicula erant diſcipuli, & etiam Do-
minus nauis, vel alij loco eius, qui reducerent naui-
culam, quia forte Chriſtus, & diſcipuli ſui non erant
iam redituri in locum illum, de quo venerat nauicu-
la. nemo autem erat, qui rogante Chriſto non conce
deret nauiculam ſuam ei ad vſum aliquorum dierũ,
& ita cum in litera dicitur, qui autem erant in nauicu
la venerunt, & adorauerũt. ita intelligitur de illis, quo
rũ erat nauicula, ſicut de diſcipulis, quia illi admirati
D de hoc venerunt, & adorauerunt eum, & ita etiam qñ
iuit in terram Geraſenorum, quę erat vltra mare, acce
pit nauem precario ꝯceſſam, & in illa ibãt hoĩes, quo-
rum erat nauis. & de illis dicitur ſupra 8. cap. porro ho
mines mirati ſunt dicentes, qualis eſt hic. Et dicit ibi
Orige. ꝙ iſti erant homines, qui cum Chriſto nauiga-
bant, quorum erat nauicula. & ita ſępe Chriſtus facie
bat: cũ ſępe eſſet ei nauicula neceſſaria, quia vt in pluri
mum ambulabat iuxta mare Galilęæ: potiſſime in
exordio prædicationis ſuæ.

Quare iſti qui erant in nauicula Chriſtum adorauerunt, & qua adoratione. Quæſt. CLXXXIX.

QVAERETVR, quare iſti, qui erant in nauicu-
la adorauerunt Chriſtum, & qua adoratione,
E & an benefecerunt.
Ad primum dicendum, quòd fuit. Primo pro-
pter excellentiam apparentem in Chriſto. nam am-
bulauerat ſuper aquas maris, & fecerat quòd Petrus
ambularet cum eo. & poſtea imperauit ventis, &
mari faciens ceſſare tempeſtatem quando intrauit
nauiculam. hæc autem non poterat facere, niſi qui
eſſet Deus, vel a Deo haberet poteſtatem hanc.
ideo adorauerunt eum. Secundo fuit ad exhiben-
dum reuerentiam, & honorem pro ſuſcepto be-
neficio. nam erant in periculo, & ſi non libera-
ret eos Chriſtus, deſperabant de vita: ideo tam-
quam ſoſpitatis Auctori honorem impendunt ado-
rantes.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſta adoratio fuit latria
qualis Deo exhibetur. Quod patet primo, quia pro
talibus rebus impendebatur, quæ deitatem oſtende-
bant, & qui erant in naui etiam oſtendebant ſe agno-
ſcere eum, vt Deum. nam dixerunt vere filius Dei eſt
eiuſdem naturæ cum patre, ergo filius Dei Deus eſt.
& quia adoratio latrię deitati debẽt: danda erat Chr̃o,
quem iſti aſſerebãt eſſe filium Dei. de iſta adoratione
dicendum, ꝙ fuit quædam exhibitio reuerentiæ per
genuflexionem, vel proſtrationem ad pedes Ieſu, &
hoc innuitur, quia dr̃. venerunt, & adorauerunt eũ. ſ.
prociderunt ante eũ. ſic dicitur ſupra 2. c. de trib' ma-
gis ꝙ procidentes adorauerunt Chriſtum.

Ad tertium dicendum, ꝙ beneſecerunt adorãdo:
immo ſi nõ adorauiſſent eſſent reprehenſibiles: agno
ſcebant. n. Chr̃m eſſe Deum: cum dixerint vere filius
Dei es. Deo aũt competit adorari: ideo recte agebant
eum adorantes. ſi aũt non adorarent eſſent reprehen
ſibiles, quia Deum agnitum non coluerunt. ſic redar
guuntur ſapientes Gentilium, quia cognoſcẽtes Deũ
non glorificauerunt eum, vt Deum, nec gratias ege-
runt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis ad Ro. 1.
cap. potiſſime, quia nunc præſtiterat iſtis magnum be
neficium liberationis. ſi ergo non venerarentur eum,
ingrati eſſent: ideo laudabiliter egerunt adorando, &
illud facere tenebantur.

Quare iſti, qui erant in naui dixerunt nunc Chriſto vere filius
Dei es. Et quomodo diſcipuli poterant putare Deum habere
filium conſubſtantialem ſibi. Quæſt. C X C.

QVAERETVR, quare iſti, qui erant in naui di-
xerunt nunc Chr̃o, vere filius Dei es.
Aliqui dicunt, ꝙ vocauerunt eum filiũ Dei,
ſ. valde dilectum a Deo, & ſanctiſſimum virũ,
quia ſicut filius a patre diligitur, ita Chriſtus, quia eſſet
excellentiſſimus Prophetarum & oĩum virorum ſan
ctiſſimus ſpãliter diligeretur a Deo, & acciperet ab
eo quandam dignitatem, quam nullus alius hoĩum
acceperat. & ad hanc oſtendendam vocabant eũ filiũ
Dei. Et ita accipit Arrius hęreticus qñcunq; de Chri
ſto dicit ſcriptura, ꝙ eſt filius Dei: tñ nõ ↄcedit eũ eſſe
filium. i. de ſubſtantia patris, ſed eſſe creaturam. & iſt
ponit eſſe maximę dignitatis inter creaturas, & tamẽ
iſtud eſt blaſphemia, quia Chr̃s eſt filius Dei ↄſubſtan
tialis patri, & ipſe eſt Deus, quia Deus erat verbũ. Io. 1.
& pater. & filius vnum ſunt.

De iſtis dicendum, ꝙ intellexerunt Chr̃m eſſe fi-
lium Dei. i. de Deo natum ↄſubſtãtialem ei, quia alias
poneretur filium per adoptionem, & tñ dr̃ in litera. vere
filius Dei es. i. non per adoptionem, vel ſimilitudinẽ
perfectionis alicuius, ſed vere. i. per naturæ realitatẽ.
nos. n. filij Dei ſumus ad Ro. 8. & tñ per adoptionem,
quia Chriſtus dedit nobis filios Dei fieri Io. 1. ſ. pote-
ſtatem dedit filios Dei fieri, his, qui credunt in nomi-
ne eius. de ipſo aũt nõ dr̃, ꝙ filius Dei ſit, ſed eſt quod
ſignificat naturæ ↄſubſtantialitatem, & ita dixit Cẽtu
rio de Chr̃o. vere filius Dei erat homo iſte, infra 27. &
ad hoc aũt perſuaſi ſunt, qui erant in nauicula, quia vi
derant Chr̃m talia facientem, quæ Deitatem atteſtan
tur. ſ. imperare mari, & ambulare ſuper vndas, & alijs
poteſtatem ambulandi ↄcedere: talia aũt ad puros ho
mines non expectant. non. n. viderant vnquam neque
audierant talia facta, nam in veteri teſtamento nihil
tale legitur: ideo maiorem homine crediderunt eũ,
qui talia faciebat, ſcilicet, Deum eſſe, vel filium Dei,
quia in dignitate nulla eſt differentia.

Sed dicetur quomodo iſti, qui erant ſimplices po
terant talia cognoſcere, vt putarent Deum habere fi-
lium conſubſtantialem ſibi?

F Dicendum, quòd hoc putauerunt. Primo, quia
ad hoc paulatim producti erant a Chriſto per miracu
la, nam quando iterum Chriſtus mare placauerat ad-
mirati ſunt dicentes, qualis eſt hic, quia venti, & ma
re obediunt ei? ſupra octauo cap. & tamen nondum
Deum, nec filium Dei vocauerunt: nunc vero viden
tes maiora miracula, ſcilicet, quòd non ſolum ma-
re placabat, ſed etiam ambulabat ſuper aquas, &
alijs ambulandi concedebat poteſtatem, aſſeruerunt
maiora, ſcilicet, ipſum eſſe filium Dei. Sic dicit
Chryſo. vide qualiter paulatim ad id quod eſt excel-
ſius vniuerſos ducebat: ſupra enim increpuit mare:
nunc autem magis virtutem ſuam demonſtrat ſuper
mare ambulando, & alteri hoc idem faciendo, &
G periclitantem ſaluando: ideoque dicebant ei, vere
filius Dei es, quod ſupra non dixerant. Secundo
fuit hoc, quia licet iſti eſſent rudes, vt ad hoc intelli-
gendum non ſufficerent, Deus illis reuelaret ad lau-
dem ſui, & hoc eſt præcipuum: nam ex ore infan
tium, & lactentium Deus perficit laudem, ideſt, fa-
cit ſe laudari perfecte faciendo, quòd illi dicant de
eo res excellentes, quas alij non intelligunt. Sic
enim fuit quando intrante Chriſto in Ieruſalem in
die palmarum cantabant pueri Iudæorum Oſanna fi-
lio Dauid. in quo oſtendebant eum eſſe Meſſiam,
qui eſt filius Dauid miſſus a Deo, infra vigeſimoprĩ-
mo, & Marc. vndecimo. & cum indignarentur pon
tifices, & Sacerdotes, & Scribæ, & dicerent Chri-
H ſto, audis quid iſti dicunt? quaſi dicat. increpa eos.
ſicut dicitur Luc. decimonono, & Chriſtus ait: nun-
quid legiſtis in Scripturis, quia ex ore infantium, &
lactentium perfeciſti laudem? ideſt, laudant Deum
de rebus perfectis, & magnis: hoc autem eſt, quia
Deus reuelat iſta paruulis, qui aliàs erant rudes, &
non oſtendit eas doctis viris, ideſt, ſapientibus de
ingenio ſupra vndecimo, vbi Chriſtus dicit: Confi-
teor tibi pater Domine rex cœli, & terræ, qui abſcõ
diſti hæc a prudentibus, & ſapientibus, & reuelaſti
ea paruulis. & ita nunc iſtud altiſſimum ſecretum,
ſcilicet, Chriſtum eſſe verum filium Dei, habue-
runt iſti ſimplices per Dei reuelationem, & non per
doctrinam humanam. ſic patet infra decimoſexto,
vbi cum Chriſtus quæreret a diſcipulis, quem me di
I cunt eſſe homines, & poſtea vos autem quid me eſſe
dicitis? dixit Petrus, tu es Chriſtus filius Dei viui, &
Chriſtus ait, beatus es Simon Bariona, quia caro, &
ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, qui eſt in
cœlis. ita & nunc iſtis paruulis, qui in naui erãt Deus
reuelauit Chriſtum eſſe verum filium Dei.

Quomodo diſcipuli Chriſti, qui in naui erant dixerant nunc
Chriſto, vere filius Dei es. cum eſſet cor eorum obcæca-
tum. Et quod ad cognoſcendum Chriſtum filium
Dei eſſe requirebatur magni cordis illumi
natio. Quæſt. C X C I.

K QVAERETVR quomodo poteſt ſtare, quòd
diſcipuli Chriſti, qui in naui erant dixerant
nunc Chriſto vere filius Dei es, quando in-
trauit in nauem, quia quando introiuit ſtu-
pebant diſcipuli, & non intelligebant iſta miracula
eius, vt dicitur Marc. ſexto, ſcilicet, aſcendit ad il-
los in nauim, & ceſſauit ventus, & plus magis in-
tra ſe ſtupebant. non enim intellexerant de panibus:
erat enim cor eorum obcęcatum, & tamen ad co-
gnoſcendum eſſe Chriſtum filium Dei requireba-
tur magna cordis illuminatio, quia iſta erat altiſ-
ſima cognitio, ergo non potuerunt hoc dicere.

Aliqui dicunt, ꝙ diſcipuli erant obcęcati, & non di
xerunt Chriſto, quòd eſſet filius Dei, ſed illi quorum

nauis erat, qui in illa veniebant cum diſcipulis dixerũt iſtud. nam litera iſta non innuit, quòd diſcipuli illud dixerint, quia dicitur, qui autem in nauicula erãt &c. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo quia valde inconueniens videbatur, ꝙ extranei a Chriſto exiſtentes in nauicula videntes Chriſti miracula adorarent eum, & dicerent eſſe filium Dei, & diſcipuli ſui dubitarent de hoc, & non adorarent eum, nec dicerent eſſe filiũ Dei: nam valde reprehenſibiles eſſent ex hoc. Secundo, quia Chriſtus oſtenderat diſcipulos ſuos publice eſſe minoris dignitatis quàm alios homines, cum alij plura cognoſcerent de Chriſto, & magis eum colerent quàm diſcipuli ſui, & ſi Chriſtus ſeruabat honorem diſcipulorum ſuorum, potiſſime coram alijs, ideo non daret extraneis maiorem cognitionem, & fidem de ſeipſo quàm diſcipulis, ita vt diſcipuli ex hoc iudicarẽtur reprehenſibiles. Tertio quia ex hoc ſcandalizarentur, qui in nauicula erãt, & infirmarẽtur in cordibus ſuis circa ea quæ de Chriſto erant, videntes, ꝙ diſcipuli Chriſti, qui perfectius veritatem cognoſcere poterant non adorarent eum, nec laudarent tamquam Deum, cum alij ſic eum adorarent, quia eſſet ſuſpitio, ꝙ Chriſtus non erat vere filius Dei, cum illi hoc non cognoſcerent: nec vt talem adorarent. Quarto quia nulla cauſa diſtinguendi eſt. ſ. ꝙ intelligatur id quod dixit Marcus de diſcipulis. ſ. ꝙ eſſet cor eorum obcęcatum, & id quod dicitur hic de alijs quorum erat nauis, quia ſicut hic litera non exprimit, qui erant iſti, & ideo poteſt referri tam ad diſcipulos quàm ad alios, qui in naui erant, ita & Mar. 6. litera non exprimit, qui ſint illi, quia dr̃, & aſcendit ad illos in naui, & ceſſauit ventus, & ſic poteſt intelligi de omnibus, qui erant in naui, immo ſic oportet intelligi, quia qñ Chriſtus aſcendit in nauem ad omnes, qui in naui erant aſcendit, & ita dicendum, quòd non habet locum iſta diſtinctio, ſed oẽs adorauerunt nunc Chriſtum, & dixerunt, vere filius Dei es, ſiue diſcipuli, ſiue alij, qui in naui erant. Ita dicit Raba. dixerunt vere filiꝰ Dei es. quod quidem de nautis intelligendum eſt, ſiue de Apoſtolis.

Alij dicunt, ꝙ diſcipuli adorauerunt nunc Chriſtũ, & dixerunt, vere filius Dei es, & non dicitur cor eorum obſcuratum quaſi ipſi non intellexerint eum eſſe filium Dei, ſed erat obcęcatum, quia non intelligebant modum quo miracula faciebat.

Dicendum, ꝙ non ſtat, quia dicitur Mar. 6. & plus magis intra ſe ſtupebant, qui autem ſtupidus eſt nihil facit, ſed manet hæſitans, & immobilis, & tamen, qui confitebantur Chriſtum eſſe filium Dei, & veniebãt ad adorandum, non erant immobiles, & ſtupidi, ideo non ſtat ſic. Secundo, quia dicitur eodem cap. erat. n. cor eorum obcęcatum, quod in malum ſonat. ſ. quãdo homo non cognoſcit ea, quæ neceſſe eſt ad ſalutẽ cognoſci, vel quæ alij cognoſcunt, & tamen, qui cognoſcit Chriſtum eſſe Deum, & adorat eum, non ignorat, quæ alij ſciunt, ſed potius cognoſcit id quod multi neſciunt: ergo non dicitur cor talium excęcatũ. Tertio quia non eſt conuenienter dictum, ꝙ cor alicuius ſit obcęcatum, quia ignorat modum quo Deus miracula agit, quia aut quis putat eſſe Deum eum quem videt facere miracula, aut non. ſi putat Deum eſſe, neceſſe eſt, quod credant eum agere ex infinita potentia, & modus faciendi Dei eſt ex infinita poteſtate agere. ſi autem ignorat eſſe Deum, tunc vere eſt excæcatus: ergo non dicerentur diſcipuli excęcati ſi cognoſcerent filium Dei eſſe Chriſtum, quia tunc ſcirent modum quo miracula faciebat. Quarto, quia Deo non eſt aliquid difficile, ideo quòd Deus faciat quidquid voluerit nemo admiratur, & tamen diſcipuli ſtupebant quomodo Chriſtus poſſet facere hæc, &

A quanto plura miracula faciebat, tanto plus illi ſtupebant, ergo non agnoſcebant eum eſſe Deum, ſic dicitur Mar. 6. aſcendit ad illos in nauiculam, & ceſſauit ventus. illi autem plus magis intra ſe ſtupebant, ideſt, fecerat alia miracula, vt panes multiplicando, & poſtea ſuper aquas ambulando, deinde Petrum etiam ambulare faciendo, & de omnibus his mirabantur, & tamen cum intrauit in nauiculam, & ceſſauit ventus eo intrante, adhuc plus mirabantur, & ſtupebant, ergo non agnoſcebant eum eſſe Deum, & ijdem nõ intelligebant quomodo hęc facere poſſet, quæ ab eo facta eſſe videbant, & ita dicitur Mar. 6. non enim in-
B tellexerant de panibus, ideſt, non intelligebant quomodo potuiſſet multiplicare panes, & tamen ſi putarent eum eſſe filium Dei, non dubitarent quin maiora facere poſſet.

Dicendum ergo, quòd quando Chriſtus intrauit in nauim, non putabant diſcipuli eum eſſe filiũ Dei, & ideo ſtupebant. Sic dicit Beda, ſtupebant quidem carnales adhuc diſcipuli virtutum magnitudinem, necdum tamen veritatem diuinę naturæ, & maieſtatis cognoſcere volebant, & ideo erat cor eorum obcæcatum. Sed dicendum, quod licet quando Chriſtus intrauit in nauim diſcipuli erant ſtupentes, & non agnoſcentes eum eſſe filium Dei, neque mouebantur ad eum, poſtea ipſe aperuit diuinitus corda
C eorum diſcutiendo illam excęcationem, & ſtuporẽ. & tunc agnouerunt, & profeſſi ſunt illum eſſe vere filium Dei, & venientes adorauerunt eum, & tamen Marcus expreſſit primum, ideſt, dubitationem, & ſubticuit ſecundum, ideſt, adorationem. Matthęus autẽ econtrario primum tacuerat de dubitatione, adorationem autem, quæ ad Chriſti laudem erat expreſſit, & tamen iſtud vulgatiſſimum eſt apud Euangeliſtas, quòd vnus exprimat quod alius tacuit, & alius taceat quod prior expreſſit.

An Chriſtus hoc miraculum ſcilicet, ambulare ſuper aquas voluit turbis notum eſſe. Quæſt. CXCII.

D QVAERETVR de iſto miraculo ambulationis Chriſti ſuper aquas, an voluit illud eſſe notum turbis.

Dicendum, quòd diſcipulis voluit notificare, quia coram illis egit illud. Aliquibus etiã alijs extraneis voluit illud notũ eſſe, quia in naui non erãt ſoli diſcipuli, ſed etiam aliquorum nauis erat, vt dicit Raba. & ipſi viderunt hoc, & adorauerunt Chriſtũ. De alijs autem turbis dicendum, quòd voluit Chriſtus aliquomodo notum eſſe illis iſtud miraculum, ſed noluit, quòd illud viderent. Primum patet, quia ideo fecit, quòd diſcipuli ſui aſcenderent in nauem pręſentibus turbis, & manente eo cum turbis, vt cũ non eſſet ibi alia nauicula, niſi illa in qua erant diſcipuli conſtaret, quòd Chriſtus tranſfretat mare ſine na-
E uicula, & ita cognouerunt, & ideo quando viderunt eum vltra mare quęſierunt quomodo tranſierat. Io. 6. ſ. turba quæ ſtabat trans mare vidit, quia nauicula alia non erat ibi niſi vna, & quòd non introiſſet cum diſcipulis ſuis Ieſus in nauim, ſed ſoli diſcipuli abijſſent, & ſequitur, cum inueniſſent eum trans mare dixerunt ei, Rabbi quando huc veniſti? ideſt, quomodo potuiſti venire, quia nullum tempus fuit, in quo haberes nauiculam ad traſfretãdum. Si autem Chriſtus voluiſſet, quòd factum iſtud lateret turbas, non miſiſſet diſcipulos p̄ ſentibus turbis ſed expediuiſſet turbas prius, & poſtea mitteret diſcipulos, vt neſcirent turbæ an iret cum illis, immo putarent, quòd ibat cũ illis, ſicut venerat: voluit ergo, quod turbę hoc ſcirẽt, & hoc argumentatiue. De ſecundo patet. quia non

fuerunt

fuerunt præſentes, ſed per noctem coram ſolis diſcipulis, & paucis alijs, qui erant in nauicula ambulauit ſuper aquas. ſi autem hoc coram turbis facere voluiſſet, ſępe poterat ambulare ſuper aquas maris præſentibus eis, vt quando veniebant ad audiendum verbũ Chriſti iuxta mare, ſicut Luc. 5. cum intrauit Chriſtus in nauem Petri, & inde ſedens docebat turbas ſedentes in litore, & præcedenti cap. quando locutus eſt in parabolis iuxta mare turbis, ipſe aſcendit in nauiculam, & turba ſedebat in litore: tbi enim poſſet ſtans ſuper aquas prædicare, ſed nunquam fecit. Ratio erat, quia turbæ ſuſpicarentur malum: nam diſcipuli videntes hoc putauerunt Chriſtum eſſe phantaſma: a fortiori ergo turbæ, quæ infirmiores erãt hoc putarent, & hoc erat magnum ſcandalum: nam cauerent forte ab eo putantes non eſſe hominem, ſed dęmonem: ideo non apparuit ſic coram eis, & ob hoc quando turbę quæſierunt ab eo quomodo tranſiſſet mare Ioan. 6. i. ſine naui, non reſpondit ad hoc nolens confiteri, quòd ambulaſſet ſuper aquas, ſed ſub diſſimulatione illud præteriuit, & tamen taliter hoc fecit, quòd populus poſſet colligere iſtud ab eo factum fuiſſe.

Quare Chriſtus fecit hoc miraculum coram omnibus diſcipulis, & quibuſdam alijs. Et qua dote in ambulando ſuper aquas Chriſtus vſus eſt qua ve in transfiguratione. Et hæc quid oſtendebant. Quæſt. CXCIII.

QVAERETVR cum Chriſtus ambulans ſuper aquas vſus fuerit dote agilitatis, quare fecit hoc coram omnibus diſcipulis, & quibuſdam alijs, cum transfigurationem in qua vſus eſt dote claritatis, non oſtendit omnibus diſcipulis, ſed ſolis tribus, infra decimoſeptimo, & Mar. nono, & Luc. nono.

Dicendum, quòd Chriſtus vſus eſt omnibus dotibus corporis glorificati dum adhuc viueret non quidem omnibus ſimul, ſed in diuerſis temporibus. nã dote ſubtilitatis in naſcendo vſus eſt, quia clauſtra virginis non aperuit. Dote in corruptibilitatis, vel immortalitatis vſus eſt in ieiunando 40. diebus. nam nõ diſſoluebatur corpus ſuum, ac ſi eſſet impaſſibile, cũ quodlibet corpus humanum in tãto tempore diſſolueretur. Dote agilitatis vſus eſt nunc ambulando ſuper aquas. Dote claritatis vſus fuit in transfiguratione infra 17. in vſu ſubtilitatis teſtis nullus affuit, quia nemo egredientem ex vtero vidit: ſed putatum ita eum egreſſum ſicut cęteros. In vſu impaſſibilitatis nullus etiam pręſens erat, quia ſolus erat Chriſtus in deſerto quando ieiunabat: ideo dicitur Mar. 1. cap. ꝙ erat cum beſtijs, In vſu agilitatis teſtes habuit omnes diſcipulos, & quoſdam alios. In vſu autem claritatis ſolos tres de diſcipulis. Ratio prima huius fuit, quia volebat Chriſtus transfigurationem eſſe occultam, ambulationem autem ſuper aquas nolebat occultari, & quia ſi omnes diſcipuli adeſſent non poterat res eſſe tacita, adhibuit tres ſolos quos ad ſecretum ſeruandum credebat magis idoneos, vt dicit Theophi. Patet hoc, quia poſt transfigurationem, dixit nemini dixeritis viſionem donec filius hominis a mortuis reſurgat infra 17. De hac autem ambulatione ſuper aquas non prohibuit eam publicari, immo ipſe occaſionem pręſtitit, vt ſciretur quaſi volens, quòd ſciretur, & hoc, quia coram turbis fecit, quòd diſcipuli aſcenderent nauiculam, & recederent, ex quo apparebat, quòd ipſe ſine nauicula transfretauit, vt dictum eſt præce. quæſt. Huius differentię ratio fuit, quia ſi populus ſciret Chriſtum ambulaſſe ſuper aquas nihil impediretur Chriſti de his, quæ facere intendebat,

F Si tamen ſcirent transfigurationem impediretur, ꝙ ipſe volebat. nam per hoc, quòd ſuper aquas ambulauit non iudicabant eſſe Deum, ſed potius aliqui putabant eum eſſe phantaſma, ſicut diſcipuli iudicauerũt, per hoc autem, quòd transfiguratus eſt apparuit in eo imago futuræ glorię, quæ oſtendebat illum eſſe Dominum glorię illius, & apparuerunt Elias, & Moyſes loquentes cum eo, quaſi miniſtrantes ei, & perhibentes ei teſtimonium. Si autem populus hoc cognouiſſet, putaret Chriſtum eſſe Deum, vel ſaltem Meſſiam, & ideo nemo eum tangere vellet, & ſic impediretur myſterium paſſionis eius, ita ipſe dixit Mar. 9. & Luc. 9. & infra 17. quòd non dicerent aliquid de iſta transfiguratione vſque poſt reſurrectionem ſuam, qa

G oportebat eum prius flagellari, illudi, & crucifigi. quaſi dicat, & ſi ſciretur transfiguratio ſua non poſſent hæc fieri. nam transfiguratio oſtendebat eum eſſe regem gloriæ, cum gloriæ imaginem in ſeipſo oſtenderet, & tamen ſi cognouiſſent regem gloriæ nunquã crucifixiſſent 1. Cor. 2. ideo debuit taceri transfiguratio, ſed non ambulatio ſuper aquas. Secunda ratio eſt, quia ad videndam ambulationem ſuper aquas nemo diſcipulorum erat indignus, ad vidẽdum autem transfigurationem rari erant digni. Primum patet, quia in ambulatione ſuper aquas oſtendebatur quędã potentia, ſed non aliqua delectatio. ſicut enim in quolibet miraculo potentia oſtendebatur facientis. ita & in ambulatione ſuper aquas, ſed nihil aliud. nam non

H erat alicuius gaudij illud videre, ſed ſolum cuiuſdam admirationis. vnde videntes illud diſcipuli ſtupebant intra ſe, Mar. 6. trãsfiguratio autem erat promptuariũ ſummæ delectationis, quia ſicut in vita ęterna eſt immenſa delectatio in videndo Deum, & corpora glorificata, ita & in videndo Chriſtum transfiguratum ad illum ſplendorem gloriæ fuit prægustatio quędam beatitudinis, & fuit ineffabile gaudium. ex eo patet quod dixit Petrus Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria Tabernacula: tantam enim delectationis ſuauitatem Petrus expertus fuerat, quòd nunq̃ inde amplius recedere voluerat, ad deguſtandũ autem quandam inchoationem gloriæ non erant

I diſpoſiti omnes diſcipuli Chriſti, ſed pauci, & forte nemo. iſtos tamen tres, ideſt, Petrum Iacobum, & Ioãnem ſumpſit, vt ſupereſſent, vt poſt reſurrectionem Chriſti teſtificari poſſent de ea. non enim abſcondit Chriſtus ambulationem ſuper aquas ſicut transfigurationem. Sed quandocunque dicimus, quòd Chriſtus viuens vſus fuerit aliqua dote, non eſt intelligendum, quod illam vere habuerit, ſed ſimilem vſum habuit actu dotis, quia dotes non habuit vſque poſt mortem, & reſurrectionem ſuam.

Et cum transfretaſſent venerunt in terram Genaſar. Et cum cognouiſſent eum Mar. 6. Luc. 5.
K viri loci illius, miſerunt in vniuerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent. Et quicunque tetigerunt, ſalui facti ſunt.

Et cum transfretaſſent. Hic ponitur quartum ſignũ, ſcilicet, infirmorum curatio, & dicitur.

Cum transfretaſſent. Ideſt, veniſſent ad alteram partem freti: nam mare iſtud Galilęæ duo latera habebat Occidentale, & Orientale, & per medium fluebat Iordanis. nunc autem Chriſtus tranſiuit ab vno latere in aliud, & hoc fuit transfretare.

Venerunt

Venerant in terram Geneſareth. Dicitur veneruut, qa Chriſtus ibat cum diſcipulis. nam iam in nauiculam intrauerat, vt dicitur ſupra in litera, & vocatur iſta terra Geneſareth a mari. Vel vt alij volunt a loco quodã dicto Geneſareth. Et aliqui libri habent Geneſar, ſed non multum differt, quia idem nomen eſt cum Marcus, & Lucas hoc ponant, & vnus dicat Geneſar, & alius Geneſareth. *Et cum cognouiſſent eum viri loci illius*. Ideſt, illius primi loci in quem introiuit egreſſus de naui, & dicitur cum cognouiſſent eum, ideſt, ſciuiſſent eum eſſe in regione. Vel cognouiſſent eum, ideſt ſciuiſſent quis erat. *Miſerunt in vniuerſam regionem illam*. Ideſt, denunciauerunt per totam regionẽ, vt omnes pararent ſe ad portandos infirmos ad Chriſtum, vt ſanaret eos. dicitur vniuerſa regio illa tota terra, quæ erat in circuitu loci illius ad quem nunc Chriſtus uerat, vel iuxta illud mare Geneſareth ex latere illo. *Et obtulerunt ei omnes male habentes*. Ad hoc enim per totam regionem denunciatum eſt, vt quilibet afferret languentes ſuos, & mox omnes apportati ſunt. *Et rogabant eum*. Scilicet, illi qui offerebant infirmos. *Vt vel fimbriam veſtimenti eius*. Ideſt, ſaltem fimbriam, quaſi dicat, volebant ipſi magis tangere carnem eius, & tamen ſi non poſſent, ſaltem deſiderabant tangere veſtimentum. *Tangerent*. Ideſt, tangere permitterẽtur. *Et quincunque tetigerunt*. Scilicet, ægrotantes aut male habentes: nam ſani non tangebant veſtimentũ Chriſti niſi forte ex deuotione. Infirmi autem tangebant ex neceſſitate, ſcilicet, vt ſanarentur.

Salui facti ſunt. Scilicet, ab omnibus generibus languorum, & malorum, quæ patiebantur. nam nullum genus mali erat quod homines paterentur de quo non ſanarentur tangentes veſtimentum Chriſti. & ideo caute dixit ſupra Matthęus obtulerunt ei omnes male habentes, & non dixit ęgrotos, vel languidos, quia male habens ſignificat languidos, & debiles, & arreptitios, qui non dicuntur languentes, nec infirmi, neque debiles.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Qõ. CXCIIII.

QVAERETVR an ea, quę habentur hic ſint continuata ad præcedentia.

Dicendum ſic, & quòd iſta fuerunt immediate facta poſt illa. Primum patet, quia poſt illa ſupra habetur de nauigatione Chriſti, & diſcipulorum, hic aũt habetur de fine nauigationis. ſ. de exitu ad portũ. nam dr̃, & cum transfretaſſent venerunt in regionẽ Geneſareth. Sic continuat Rabanus dicens, narrauerat ſuperius Euangeliſta Dominum iuſſiſſe diſcipulos ſuos aſcendere in nauiculam, & præcedere eum transfretũ. nunc aũt in incępta intentione perſeuerãs dicit quo transfretando peruenerit. Sic ẽt Glo. continuat dicens, ꝙ Euangeliſta expoſuerat periculũ quod diſcipuli in nauigando ſuſtinuerãt, & quõ fuerant liberati. nunc oſtendit quo nauigando peruenerint. Secundum patet, quia ſ. in litera dictũ fuit quõ Chriſtus aſcenderat in nauiculã cũ diſcipulis, & tñ ſtatim cũ deſcendit applicuit nauis ad locũ quo ibat Io. 6. ſ. voluerũt eum accipere in nauẽ, & ſtatim fuit nauis ad terram ad quam ibat, & illud fuit ad oſtendendum Chriſti poteſtatem; nam ſupernaturaliter mouit nauẽ, vt citius iret ad portum quam mouente vẽto ire poſſet.

Quæ ſit iſta terra Geneſareth. Et quòd in terra Iudæorum ſolum ſunt quatuor maria. Quæſt. CXCV.

QVAERETVR quæ ſit iſta terra Geneſareth. Dicendum, ꝙ ſiue dicatur Geneſar, ſiue Geneſareth idem eſt, & eſt regio quędam iuxta mare Galilçæ. A Quod patet, quia mox, vt Chriſtus de naui exiuit dicitur intraſſe in terram Geneſareth. Sed eſt dubiũ de Geneſareth quid ſit, an ſit nomen loci, vel maris.

Aliqui dicunt, quòd ſit nomen loci, quia dicitur hic in litera, venerunt in terram Geneſareth, & ſequitur, & cum cognouiſſent eum viri loci illius, ergo Geneſareth locus eſt.

Sed alij dicunt, quòd ſit nomen maris, quia Luc. 5. dicitur, quòd erat Ieſus ſecus ſtagnum Geneſareth.

Dicendum, quòd vtrũque poteſt ſuſtineri. Si enim dicatur Geneſareth nomen loci, dicetur quod vocatur ſtagnum Geneſareth, non quòd ſit ipſum ſtagnũ B Geneſareth intranſitiue. ſ. in recto, ſed ponitur tranſitiue in genitiuo, ideſt, ſtagnum loci Geneſareth, quia vrbs eſt aliqua apud ſtagnum, quæ dicit̃ Geneſareth, & ab illa nominatur ſtagnum poſſeſſiue. ſi autem teneatur, quòd Geneſareth ſit nomẽ maris, vel ſtagni, & non vrbis, dicetur quòd hic dicitur, & cum cognouiſſent viri loci illius, ideſt, non loci Geneſareth, ſed loci primi in quem applicuit in terra Geneſareth in litore illius maris.

Sed dicendum, quòd licet vtrunque poſſit ſaluari, communius tamen tenetur, quòd ſit Geneſareth nomen maris, & magis conſonat modus loquendi ſcripturæ, & ſic tenet Beda, & Raban.

C Hoc ſuppoſito aliqui dicunt, quòd vocatur mare Genſareth corrupto nomine, ideſt, Cenereth, quia conſtat, quòd olim vocabatur mare Cenereth Num. 34 Nam ſunt in terra Iudęorum ſolum tria maria, vel quatuor. ſ. mare magnũ, ideſt, Occidentale quod Mediterranenm dicimus, mare mortuum, mare rubrũ, mare Galilçæ, ſiue Geneſareth aut Tiberiadis. & tamen Num. 34. vbi ponuntur iſta maria ponitur mare Cenereth, & neceſſe eſt, quòd accipiatur ibi pro mari Galilçæ, quia non eſt aliud pro quo accipiatur.

Sed non eſt verum, quòd dicatur Cenereth, ideſt, Geneſareth corrupto nomine, quia potius eſt nomẽ aliud ſeparatum. nam Cenereth, vel Ceneroth fuit olim quędam ciuitas in litore illius maris Galilçæ a qua ipſum mare nomẽ accepit, quæ mutato nomine poſtea Tiberias appellata eſt. nã Herodes reędificauit D eam, & in honorem Tiberij Imperatoris Tiberiadẽ appellauit, & ſicut poſt ab illa vrbe mare ſumpto nomine dicebatur mare Cenereth, ita & poſtea ab eadẽ dictum eſt mare Tiberiadis.

De Geneſaret autem dicunt quidam, ꝙ vocetur illud mare ſic a conditione ſtagni. ſ. quia ventos generat. vnde Geneſareth dicitur quaſi auras generet. Sic dicit Rabanus. terra Geneſareth iuxta ſtagnum Geneſareth a lacus ipſius natura nomen trahens qua criſpantibus aquis de ſeipſo excitaret auram ſibi: Grçco enim vocabulo quaſi generans ſibi auram dicitur, & idem dicit Beda.

Alij dicunt, & melius, quòd vocetur ſtagnum Geneſareth ab aliquo loco, vel terra cõſicta. Primo quia E alia nomina huius maris a terra, ideſt, prouincia circunſtante, vel a coniuncto aliquo loco aſſumuntur, ſicut vocatur mare Galilçæ a prouincia Galilçæ in qua eſt, vocatur mare Tiberiadis a Tiberiade ciuitate, quæ eſt in litore eius. dicitur mare Cenereth ab antiqua ciuitate in litore eiuſdem, quæ mutato nomine nunc Tiberias dicitur. ita ergo Geneſareth dicetur. Secundo, & præcipue, quia iſtud poſſet teneri ſi Geneſareth eſſet nomẽ Latinum, vel Grçcum, aut ex Latino deriuatum, vt dicatur quaſi generans auram. conſtat autem, ꝙ Geneſareth eſt nomen Hebrçum, quia illud mare ita vocabatur apud Iudęos, vt patet hic, & Mar. 6. & Luc. 5. vbi non poteſt eſſe talis deriuatio. ſ. generans auram quia iſta eſt origo latina. ergo non vocatur Genſareth quaſi auram generans

licet

licet verum eſt, ꝙ lacus illa auras generet ex commotione fluctuum, quod Raba. & Beda vocant criſpantes vndas. Et tamen Raba. & Beda hoc tenent, ſed tamen origo nominis eſt Hebræa, & non interpretatur generans auras: nam & ipſe Raba. ait quòd & ipſe Geneſar interpretatur ortus principium. habet autem mare iſtud nomina multa. ſ. mare Galilçæ, mare Cenereth, mare Tiberiadis, mare Geneſareth, ſiue ſtagnum, quorum nominum cauſę ſupra poſitę ſunt. Et dicit Beda de hoc mari, ſtagnum Geneſareth idem dicitur eſſe, quòd mare Galilçæ, vel mare Tiberiadis, ſed mare Galilçæ ab adiacente prouincia, dicitur aũt mare Tiberiadis a proxima ciuitate. Porro Geneſareth a lacus ipſius natura qua criſpantibus aquis de ſeipſo ſibi excitare auras perhibẽt: Greco vocabulo quaſi generans ſibi auras: nec enim in ſtagni morem ſternitur aqua, ſed frequentius auris ſpirantibus agitatur anſtri, dulcis, & ad potandum habilis, ſed Hebrçæ linguæ conſuetudine omnis aquarum congregatio, ſiue dulcium, ſiue ſalſarum mare nominatur.

De terra autem de qua habetur in litera dicendũ, quòd ſiue nominetur a mari, ſiue ab alio loco, qui dicatur Geneſareth: conſtat quòd eſt iuxta ſtagnum illud cum Chriſtus egreſſus de ſtagno dicatur ingreſſus illico in terram Geneſareth.

Quæ regio eſt iſta ad quam nunc Chriſtus iuit. Quæſt. CXCVI.

QVAERETVR quis locus, vel regio eſt iſta ad quam nunc Chriſtus iuit. Aliqui dicũt, ꝙ eſt regio Geraſenorum ad quam Chriſtus iterum iuerat, vbi ſanauit duos arreptitios ſupra 8. cap. & Mar. 5.

Sed dicendum, quòd non ſtat: nam non eſt idem nomen, quia illa vocatur Geraſenorum a ciuitate nomine Geraſa. iſta autem regio dicitur Geneſareth. item non eſt ſatis veriſimile, ꝙ Chriſtus rediret in regionẽ illam, ꝙ Geraſeni expulerant eum rogantes, vt recederet de finibus eorum. ſ. 8. cap. & ipſe tamquam indignos reliquit illos. ergo non reuerteretur ad eos.

Dicendum, ꝙ Chriſtus appulit in regionem Geneſareth, & locus primus in quem intrauit, & ad quẽ nunc ibat, fuit Bethſaida. Quod patet, quia q̃n Chriſtus iuſſit diſcipulis aſcendere nauiculam dixit, quòd præcederent eum in Bethſaidam Mar. 6. & q̃n poſtea venit Chriſtus ad diſcipulos poſitos in periculo maris: dixit ꝙ voluerunt eum accipere in nauem, & ſtatim fuit nauis ad terram ad quam ibat. Io. 6. & tũ ibat in Bethſaidã: ergo illuc peruenerunt. Cum aũt dr̃, ꝙ venerunt in regionem Geneſareth, dicẽdũ ꝙ tota illa regio adiacens illi mari vocatur regio Geneſareth, & in quẽcunque locum Chriſtus veniret, diceret venire in regionẽ Geneſareth, & quia Bethſaida erat in terra illa, veniendo in Bethſaidã, veniebatur in terrã Geneſareth, & ideo q̃n dr̃ in litera cum cognouiſſent viri loci illius intelligitur, ideſt Bethſaidæ quæ fuit locus primus in quẽ Chriſtus introiuit in regione illa.

Quare dicitur de viris loci illius in quem nunc introiuit Ieſus cum cognouiſſent eum Et quod erant tres ciuitates in quibus Chriſtus plurima fecit miracula. Quæſt. CXCVII.

QVAERETVR, quare dicitur de viris loci illius in quem nunc introiuit Ieſus, cum cognouiſſent eum. Aliqui dicunt, ꝙ forte Chriſtus nunquam iuerat in regionem illam, & ita erat incognitus incolis, & tũ q̃n inceperunt eum cognoſcere miſerunt p totam regionem, & tũ antequam cognoſcerẽt manſit aliquanto tpe, ꝙ non confluebant ad eum incolę

F terræ. Sed non ſtat, quia mox, vt exiuit de naui cognitus eſt in regione illa. ſic dicitur Mar. 6. ſ. cumque egreſſi eſſent de naui, continuo cognouerunt eum.

Dicendum, ergo ꝙ mox, vt venit in regionẽ agnitus eſt, ſed poteſt intelligi vno modo, ꝙ cognouerũt eum, ideſt, cognouerunt eſſe in regione, & tunc præſupponitur, ꝙ viri regionis iſtius, prius cognoſcebant Ieſum. ſ. quia vel fuerat in regione hac faciens miracula, vel ipſi eum viderant alibi, & ideo non requirebatur nunc, quòd haberent cognitionem aliquam de perſona, cum iam illam haberent, ſed cognitionem de aduentu ad regionem.

Alio modo poteſt intelligi cum cognouiſſent, ſcilicet, per opera, quæ ibi fecit, vel per famam: nam po- **G** terat eſſe, quòd mox, vt exiret de naui curaret aliquos ægros, per quod cognita eſt poteſtas eius, ſicut quando iuit in terram Geraſenorum: nam ſtatim, vt exiuit de naui occurrerunt ei duo arreptitij ſupra octauo, & Marc. quinto, & illos ibi curauit, & dęmonibus miſſis in porcos conuenit ad eum ſtatim tota regio Geraſenorum. Luc. ſeptimo, vel poterat eſſe illa cognitio per famam, ſcilicet, quia audierant magnalia, quæ alibi fecerat, licet nunquam feciſſet miracula in terra illa, nec ipſi vidiſſent eum. De hoc dicit Hiero. ſuper Mat. cognouerunt autem eum rumore non facie, vel certe pro ſignorum magnitudine, quæ patrabat in populis vultu plurimis notus erat. Idem dicit Beda, & tamen primum verius eſt, ſcilicet, cognouerunt **H** eum eſſe in regione. nam perſonam eius, & poteſtatem iam nouerant cum eum ſæpe vidiſſent, & audiſſent verbum eius, & hoc conſonat literæ. Marc. ſexto, ſcilicet, & cum egreſſi eſſent de naui continuo cognouerunt eum, & tamen ſi de perſona eius prius notitiam non haberent, non poterant ſtatim ſic abundanter eum cognoſcere. Secundo, quia illico, vt ſcierunt eum ibi eſſe, miſerunt per totam terram, vt afferrent male habentes, & ſic neceſſe erat, quòd etiam illi de regione notitiam haberent de Chriſto, quia aliàs non afferrent male habentes, licet viri Bethſaidę Chriſtum per aliqua miracula, quæ fecit adueniens, eum cognouiſſent: magna enim cognitio præſupponitur, cum Chriſto veniente in regionem, **I** ſtatim omnes de prouincia infirmos afferrent. Tertio patet, quia nunc iuit Ieſus in Bethſaida, vt dictum eſt præcedenti quęſtione, & tamen ibi erat valde notus, quia nulla regio, vel ciuitas erat, in qua Chriſtus plura miracula feciſſet quàm in Capharnaum, vbi ſemel ſanauit omnes male habentes, qui erant in vrbe, & erat tota ciuitas congregata ad ianuam Ieſu. ſupra octauo, & Marc. primo, & Luc. quarto. Et tamen Bethſaida eſt iuxta Capharnaum vix ad vnam leucam, vt patet in deſcriptione terræ ſanctę, & ſitu eius. ideo viri de Bethſaida ſępe Chriſtum vidiſſent, & miracula ſępe eum facere aſpexiſſent. Quarto, & efficacius patet, quia in ipſa ciuitate Bethſaida Chriſtus ſæpe prædicauerat, & mi- **K** racula fecerat, immo inter omnes ciuitates, in quibus Chriſtus miracula fecerat plurima, erant tres ciuitates, ſcilicet, Bethſaida, Capharnaum, & Corozaim. Et propter hoc magis exprobrãt iſtis quàm alijs exprimens ex nomine iſtas tres ſupra vndecimo, ſcilicet, tunc cępit exprobrare ciuitates in quibus factę ſunt plurimę virtutes eius, quia non egiſſent pœnitentiam. vę tibi Corozaim, væ tibi Bethſaida, quia ſi in Tyro, & Sidone factæ eſſent virtutes, quę factæ ſunt in vobis &c. ergo iam cognoſcebant viri Bethſaidæ Chriſtum, ſed nunc cognouerunt eum veniſſe in regionem, & ſtatim congregauerunt ad eum male habentes.

Quare

Quare viri de Bethſaida in quam venerat nunc Ieſus, mox vt cognouerunt Chriſtum veniſſe, miſerunt per totam regionem. Quæſt. CXCVIII.

QVAERETVR, quare viri de Bethſaida in quā venerat nunc Ieſus, mox vt cognouerunt veniſſe Chriſtum, miſerunt per totam regionem.

Dicendum, quod hoc fuit ad notificandum omnibus aduentum Chriſti ad regionem, in quo apparet primo charitas virorum loci illius, quia non ſolum volebant ipſi curari a Chriſto, vel audire verbum eius, ſed etiam, quòd omnes de regione communicarent eis in hoc bono. Apparet etiam eorum fides, quia crediderunt, quòd Chriſtus ſufficiebat ſanare omnes, non ſolum eos, qui in loco illo erant, ſed etiam quotquot offerrentur: ideo miſerunt per totam regionē, vt afferrent male habentes. Sic dicit Hiero. ſ. & vide quanta ſit fides hominum terræ Geneſareth, vt non præſentium tantum ſalute contenti ſint, ſed mittunt ad alias per circuitus ciuitates. Et idem dicit Beda, & hoc erat propter multa. Primo vt afferrent ad eos ægros ad curandum ipſos. nam iſta erat potiſſima cauſa. quare turba copioſa ſequebatur Chriſtum vbique. ſic dicitur. Io. 6. ſequebatur eum multitudo magna, quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Et iſtud etiam fuit nunc præcipuum. C Quod patet, quia dicitur in litera miſerunt in vniuerſam regionem illam, & obtulerunt ei omnes male habentes, & Mar. 6. magis aperitur. ſ. & percurrentes vniuerſam regionem cęperunt in grabatis illos, qui male habebant circunferre. Secundo, vt audirent verbum Chriſti, quia omnes deſiderabant audire doctrinam eius, quia noua erat, & dulce erat eloquiū Chriſti, ſicut dixit Petrus Io. 6. Domine ad quem ibimus? verba enim vitæ æternę habes, ideſt, non eſt alius, qui talia verba habeat, ſicut tu: Ideo neſcimus alium ad quem eamus. Tertio fuit ad videndum vultum Chriſti, quia multi deſiderabant videre eum ſaltem propter magnalia, quæ dicebantur de eo: nam ſicut dicitur de Salomone 3. Reg. 4. quòd omnis terra cupiebat videre vultum Salomonis. ſ. propter excelllentiam ſuam, a fortiori deſiderarent Chriſtum videre, D qui erat incomparabiliter excellentior quantum ad ea, quę faciebat, & ita Herodes deſiderabat ex multis diebus videre eum, cū audiſſet magnalia de eo Luc. 9. & quia non potuit eum tunc videre, manſit ei iſtud deſiderium diebus multis. ſ. vſque ad diem mortis Chriſti, quia tunc eum vidit. Luc. 23. ſ. Herodes viſo Ieſū gauiſus eſt valde. erat enim multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audiret multa de illo.

Quare viri regionis Geneſareth afferebant ſimul languentes ad Chriſtum. Quæſt. CXCIX.

QVAERETVR, quare nunc viri regionis Geneſareth afferebant ſimul omnes languentes ad Chriſtum.

E Dicendum, quòd mox, vt cognouerunt Chriſtum eſſe in loco Bethſaidæ miſerunt per totam regionem illam, vt quicunque haberet male habentes aliquos portaret illos ad Ieſum, & tunc omnes, qui infirmos cuiuſcunque generis habebant, portabant eos in grabatis ad locum, in quo ſciebant eſſe Ieſum. Et fuit hoc primo, quia ad regionem iſtam Geneſareth Chriſtus non venerat ex multis diebus, & ita erant multi male habentes, ideo quando Chriſtus venit habuerunt multos ægros quos ei offerrent. Sic dicit Chryſoſto. monſtrat autem Euangeliſta, quòd poſt multum tempus ad partes illas Chriſtus venerat, & ideo ſequitur. cum cognouiſſent eum, miſerunt

A in vniuerſam regionem &c. & idem dicit Theophi. Secundo fuit ex magnitudine fidei gentis terræ Geneſareth: credebant enim quod quotquot male habentes portarentur ad Ieſum ſanaret. Sic dicit Hiero. vide quanta ſit fides hominum terrę Geneſareth: vt non pręſentium tantum ſalute contenti ſint, ſed mittant ad alias per circuitum ciuitates quo omnes currant ad medicum, vt dicit Beda. Tertio fuit, quia ſciebant iſtam eſſe conſuetudinem Chriſti. ſ. vt quotquot ei offerrentur ſimul ſanaret. & ita plurimi oblati ſunt ſupra 4. & omnes ſimul ſanauit ſic etiam ſupra in litera turba manducans languentes obtulit, & ſequen. cap. B turba, quę iterum paſta eſt, obtulit ægros, & male habentes omnis generis, & omnes ſanati ſunt. viderant autem forte hoc viri Bethſaidæ. nam in vrbe Capharnaum, quę eſt iuxta Bethſaidam, hæc fecerat Chriſtus cum ſemel ad occaſum Solis adducti ſunt ad eum omnes male habentes in vrbe, eratque tota ciuitas congregata apud domum eius ſupra 8. cap. & Mar. 1. & Luc. 4. ita ergo nunc voluerunt ſimul afferre languentes. Quarto fuit ex maiori fide, & reuerentia ad Chriſtum. nam prius rogabant eum, vt iret ad domos vbi erant ægroti, & tangeret eos, & ſanaret: nunc vero non reputabant dignum eſſe, quod Chriſtus iret ad domos illorum, ſed ipſi afferebant languentes. vt dixit Centurio. Domine non ſum dignus, vt intres C ſub tectum meum ſupra octauo, & Luc. ſeptimo. Sic dicit Chryſoſto. non enim ſimiliter, vt prius ad domos eum trahebant, & tactum manifeſtum inquirebant, ſed cum maiori fide eum alliciebant: nam obtulerunt ei male habentes. Quinto fuit, quia male habentes erant plurimi, cum Chriſtus ex multo tempore non veniſſet in regionem illam, & quia longi temporis occupatio eſſet ipſum ire ad ſingulos adducebant ad eum languentes. Sexto fuit, & præcipue, quia viri regionis illius neſciebant quanto tempore ibi Chriſtus moraturus eſſet, & vt antequam recederet curaret omnes male habentes afferebant eos ad illum: ſic enim fuit in Capharnaum cum Chriſtus ibi eſſet die quadam, & ſequenti die receſſurus eſſet, omnes male habentes de ciuitate portati fuerunt ad D ipſum poſt Solis occaſum. ſupra octauo, & Mar. primo maxime, quia putabant viri Bethſaidæ, quod etiā ſi vellent rogare Chriſtum, vt maneret aliquanto tēpore inter eos, nollet manere poſtquam diffiniret recedere, ſicut quando receſſit de Capharnaum, & ille noluit dicens alijs ciuitatibus oportet me prędicare, quia ad hoc miſſus ſum Mar. primo, & Luc. quarto, & hoc fuit præcipuum.

Quare viri regionis Geneſareth volebant Chriſti carnem tangere Et quòd Gentiles putabant, quòd Chriſtus ſolo tactu infirmitates curaret. Et quid putabant Iudæi. Quæſt. CC.

QVAERETVR quia dicitur hic, quòd rogabant Chriſtum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tā- E gerent, in quo innuitur, quòd ipſum, ideſt, carnem eius tangere volebant, & tamen ſi illud non concederetur, ſaltem volebant tangere fimbriam veſtimenti, quare volebant tāngere carnem eius.

Dicendum, quòd licet iſti de Chriſto magna ſentire inciperent, tamen nondum perfecte ſentiebant: putabant enim quòd Chriſtus ſanare poterat, & tamen non putabant, quod ſolo verbo poſſet ſanare, ſicut crediderat Centurio. ſupra octauo, & ideo Chriſtus dixit, quòd non inuenit tantam fidem in Iſraël, ideſt, inter Iudęos, ſed putabant, quod in Chriſto erat quædam virtus immo abundantia virtutis, quæ per tactum deriuabatur, & hoc poterat fieri, quia vel ipſe tangeret aliquos, vel ipſi eum tangerent, primū erat

magis

magis vulgatum, & ideo a principio quando aliqui rogabant Chriſtum, vt ſanaret eos: rogabant, quod tãgeret eos manu ſua. Sic fuit de Archiſynagogo dicẽte: filia mea modo defuncta eſt, veni & appone manum tuam ſuper ea ſupra nono cap. & ita ipſe faciebat condeſcendens infirmitati Hebræorum: nam a principio quos ſanabat tangebat, ſicut leproſum in vrbe Capharnaum tetigit in loco lepræ ſupra octauo cap. & ſocrum Petri febricitantem manu apprehenſam ſurgere fecit eod. cap. & hoc idẽ putabant Gentiles, qui incipiebant habere aliquã fidem, quòd ęgritudo quandoque miraculoſe ſanabatur, per contactũ ſananda erat, ſicut fuit de Naamam leproſo, quem Eliſeus miſit, vt lauaretur in Iordane ad hoc, quòd ſanaretur de lepra, & ille ait putabam, quòd egrederetur ad me, & ſtans inuocaret nomen Domini ſui, & tangeret manu ſua locum lepræ, & curaret me, quarto Regum quinto. Et non ſolum Iudęi putabant hoc eſſe ad ſanandum ęgros, ſed etiam ſi vellẽt, quòd quis ſanus acciperet a Chriſto benedictionem aliquã rogabant, quòd imponeret manum ſuam ſuper eũ, & ita erat de paruulis, quia ferebant eos ad Ieſum, & rogabant, vt imponeret eis manus, & ipſe imponebat infra decimonono. Secundo erat quaſi in defectum, ſcilicet, quando non poterant omnes obtinere a Chriſto, quod tangeret eos, ipſi ſaltem volebant tangere eum: erat autem differentia inter hos tactus quantum ad intentionem Iudęorum, qui pauca ſciebant: nam quando Chriſtus tangebat, putabant eſſe efficacius eo, quòd tunc fiebat de voluntate ſua, & tunc ipſe haberet intentionem, quòd aliquid inde ſequeretur, quando autem quis tangebat Chriſtum nihil ab eo petendo, videbatur eſſe minoris efficacię, quia forte ille non vellet tunc aliquid concedere. Maxime, quia aliqui eorum putabant, quod latere poſſet eum an tangeretur ab iſto, vel ab illo, ſicut fuit de muliere fluente ſanguinem, quę putauit ſe poſſe latere, & poſtea vidit, quod non latuerat. Luc. octauo, & Mar. quinto, & tamen etiam iſtum modum tangẽdi Chriſtum putabant eſſe alicuius vtilitatis, & ob hoc volebant tangere eum, & ſic mulier fluens ſanguine tangere voluit ſupra nono, & Luc. octauo, ſic etiam, & omnes Iudęi, ſiue infirmi, ſiue ſani eſſent, volebant tangere Chriſtum Luc. 6. cap. ſ. omnis turba quærebat tangere eum, quia virtus exibat de illo, & ſanabat omnes. ita & nunc iſti de terra Geneſareth, volebant tangere Chriſtum, & rogabant ꝙ permitterentur eum tangere, quia ſñ iſtum tactum putabant eſſę vtilem inquantum virtus aliqua de Chriſto exibat, vt ipſi putabant, vt dicitur Luc. ſexto, & Chriſtus hoc aſſerebat aſſentiens modo loquendi eorum. ſ. ego ſenſi virtutem exiuiſſe de me. Mar. quinto, & Luc. octauo, & quia iſta virtus maxime eſſet in corpore, quod erat pars Chriſti potiuſquam in veſtibus, quæ erant aliquid extraneum, ideo volebant eum tãgere in carne ſi eis concederetur ad hoc facultas. ſ. vt oſcularentur manus eius, vel pedes aut aliam partem corporis, & ſi hoc nõ concederetur ſaltem tangere volebant fimbriam veſtimenti eius.

Quare viri iſti rogauerunt, vt ipſi permitterentur tangere Chriſtum, & non econtra. Quæſt. CCI.

QVAERETVR, quare iſti viri rogauerunt, vt ipſi permitterentur tangere Chriſtum, & cur non potius rogauerunt, quòd Chriſtus eos tangeret.

Aliqui dicunt, quòd idem erat; quia qui tangit tangitur, & fit iſta actio per reactionem, & ſic idem erat tangere Chriſtum, & tangi a Chriſto.

F Dicendum, quòd non erat. Primo quantum ad ſubſtantiam rei, quia quandocunque tangebat Chriſtus aliquem, tangebat eum manu in aliqua parte corporis. nam ſi erat languens tangebat locum languoris, vt fuit in leproſo cui tetigit loc[um] in lepræ ſupra 8. c. & ſi erat malum totius corporis tangebat in manu, quaſi per hoc alleuiando a toto malo. ſicut in febre, quæ poſſidebat ſocrum Simonis tetigit manum eius apprehendens, vt ſurgeret eod. cap. & Mar. . & Luc. 4. ſic & in mortuis quorum malum erat generale. nã puellam mortuam manu apprehendit, & ſurgere iuſſit ſupra 9. & Luc. 8. quando autem tangebat viuentes, quia illud erat ad imprecandum, vel immittendo benedictionem aliquam, & benedictio venit ſuper caput, vt dicitur G Gen. 49. benedictiones patris tui fiant in capite Ioſeph, & Deutero. 33. dicitur benedictio illius, qui apparuit in rubo veniat ſuper caput Ioſeph. tangebat tunc caput imponendo manum capiti. ita apparet in paruulis, qui portabantur Chriſto, vt imponeret eis manus, & ponebat manus ſuper capita eorũ infra 19. Si autem quis tangeret Chriſtum tangebat vbi poterat, & communius fieret in veſte quam in carne, ſicut tetigit eum mulier fluens ſanguine. Secundo differebat quantum ad effectum, & hoc erat præcipuum: nam quando Chriſtus tangeret aliquem neceſſe erat, quod ſequeretur effectus intentus ex illo tactu: nam cum Chriſtus aliquem ſic tangeret, ſemp̃ tangebat ad imprimendum aliquem effectum, & H quia voluntati Chriſti nemo poterat reſiſtere: neceſſe erat, quòd ſequeretur effectus quem iſte intendebat, quia ſicut iſtæ orationes noſtrę emiſſæ ad Deum interdum non conſequuntur effectum, ita tactus iſte, qui erat ad conſequendum aliquid poterat eſſe, quòd interdum careret effectu, vt quia forte tangens non erat ſic diſpoſitus, vt deberet ſibi dari quod cupiebat, vt ſi non tangebat ex fide ſine hæſitatione. Iaco. 1. & infra 21. quia tales nihil obtinent: multum ergo differebat tangere Chriſtum, & a Chriſto tangi.

Nicolaus dicit aliter. ſ. quòd iſti erant viri de regione Geraſenorum, & iſti cognouerant eum prius miracula facientem, & dęmones eijcientem. ſupra 8. ca. I ideo videntes eum cognouerunt eum, & adduxerũt ei omnes infirmos regionis illius ſcientes, quòd poſſet eos curare, & quia non poterant prę multitudine eum tangere, rogauerunt illum, vt ſaltem fimbriam veſtimenti illius tangerent.

Sed dicendum, quòd non ſtat primo: non enim erant iſti viri de regione Geraſenorum, fallitur quippe Nicolaus putans eandem eſſe regionem propter aliqualem ſimilitudinem nominum, ſed non eſt, quia illa dicitur regio Geraſenorum ab vrbe nomine Geraſa, quæ eſt vltra mare Galilęæ verſus Orientem, iſta autem regio dicitur Geneſareth à lacu, quę dicitur lacus, vel ſtagnum Geneſareth, vel ab aliquo loco, qui in regione illa dicatur Geneſareth, vel Geneſar.

K Dicendum aliter, quòd iſti petiuerunt a Chriſto, ꝙ permitteret ſe ab eis tangi, & non ꝙ ipſe tangeret eos. Primo, quia non auſi ſunt petere tantum beneficiũ: nam quòd Chriſtus tangeret eos erat, ꝙ aliquid faceret circa eos imponendo manum ſingulis, ꝙ autem illi tangerent Chriſtum non erat, quòd Chriſtus aliquid ageret: ideo primum non auſi ſunt petere, ſed ſecundum tamquam eſſet minus. Secundum fuit, & principale, quia ęgri, & male habentes erant multi in regione illa, & ſi deberet Chriſtus eis imponere manus, oporteret ꝙ cuilibet eorũ imponeret, & hoc erat magnę occupationis, & laboris: iō petiuerunt, ꝙ ipſi ꝑmitterent̃ eũ tãgere: nã multi poterãt eũ tãgere etiam ipſo nõ aduertente, & ſic nulla eſſet difficultas.

Quare

Quare volebant ſaltem tangere fimbriam veſtimenti Chriſti. Quæſt. CCII.

QVAERATVR, quare volebant ſaltem tangere fimbriam veſtimenti.

Dicendum, quòd ad hoc pręſupponendum eſt quid ſit fimbria veſtimenti, & dicendum, quòd fimbria erat quędam pars quadrata panni hyacinthini appoſita in angulis pallij, id eſt, veſtis ſuperioris quam portabant Iudęi ex neceſſitate legis Num. 15. quales autem eſſent fimbriæ Iudęorũ, & quod erant, & quare portabant, & vbi, & quales erãt fimbriæ Chriſti, & quales fimbriæ Phariſęorum declaratum eſt ſupra 9 cap. quæſt. 106.

Hoc ſuppoſito dicunt aliqui, ꝙ petiuerunt iſti viri, ꝙ permitterentur tangere fimbriam veſtimenti. ſ. quia multi erant, & non poterant omnes accedere ad Chriſtum, ꝙ ſaltem permitteretur eis tangere veſtimentum Chriſti, & hoc videtur aliqualiter velle Nicolaus dicens, ꝙ viri Geraſeni erant multi, & quia prę multitudine non poterant eum tangere, rogauerunt, vt ſaltem tangerent fimbriam veſtimenti eius.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia tunc non tangerẽt Chriſtum, ſed veſtimentum eius: nam qui tangit veſtimentum alicuius quando ipſe veſtitus eſt, dicitur eum tetigiſſe. Si autem tangit veſtimentum quando non eſt ille veſtitus, non dicitur tangere hominẽ, ſed ſolum veſtimentum, & tamen iſti Geraſeni tetigerunt nunc Chriſtum: ergo non petiuerunt tangere veſtimentum eius poſtquam ipſe exutus foret. Patet hoc, quia Chriſtus conceſſit id quod petiuerunt viri iſti: nam dicitur hic, quòd rogabant eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & ſequitur, & quicunque tetigerunt ſalui facti ſunt, & tamen iſti viri non tetigerunt ſolum veſtimentũ Chriſti, ſed ipſum Chriſtum, vt dicitur Mar. ſexto. ſ. & deprecabantur eum, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, & quotquot tangebant eum ſalui facti ſunt. Chriſtum ergo tangebant, & ſic indutus erat veſte, quia alias tangentes veſtem eius non dicerentur eum tangere, ſed tangentes veſtem hominis veſtiti etiam ſi non pertingant ad carnem, dicuntur tangere hominem illum. Secundo patet, quia erat inhoneſtum, quòd Chriſtus ſe exueret, & traderet veſtem, vt Iudæi illam tangerent: nam maneret nudus, id eſt, non honeſte veſtitus. nam Chriſtus non portabat ſecum in via veſtes mutatorias, & ſic ſi exuerẽt veſte ſuperiori maneret ſeminudus, quod erat eſſe inhoneſte veſtitum, ſed Chriſtus non committeret aliquam inhoneſtatem, vt miracula operaretur, ideo non nudatus fuit tradẽs pallium. Tertio, & principalius, quia hoc erat tribuere occaſionem erroris. nam ſi veſtis Chriſti daretur turbis, vt tangerent eam, & ſanarentur, putarent turbæ aliquam virtutem manere actualiter in veſte, cum etiam non tangendo Chriſtum per tactum illius ſanarentur, quod erat inconueniens, quia Chriſtus volebat oſtendere virtutem in ſe eſſe, & non in veſte. nam etiam ſi ipſe veſtitus tangeretur in veſte, innuere volebat, quod virtus ſanatiua non erat in veſte, ſed de ipſo procedebat. ſic fuit quando mulier fluens ſanguine, tetigit veſtem Ieſu. nam ipſe ait, quis me tetigit? ego enim ſenſi virtutem exiuiſſe de me. Marc. quinto, & Luc. octauo, non ergo traderet veſtem tãgendam, ſed ipſe tangeretur veſtitus. Quarto patet, quia ſi populus hoc peteret, non diceretur, vt vel fimbriam veſtimenti eius tangerent, ſed vt vel veſtimentum eius tangerent: nam ſi Chriſtus ſe exueret, & traderet veſtem ſuam populo tangendam, non differebat potius tangere fimbriam veſtimenti quàm ſummitatem eius, quia poterant tangere vbi vellent, & ta-

A men petiuerunt, vt ſaltem concederetur eis tangere fimbriam. ergo non petebant tangere veſtem Ieſu quando ipſe nudatus eſſet, ſed quando eſſet veſtitus.

Dicendum igitur, quòd iſti petiuerunt tangere Chriſtum ſaltem in veſte, & ſi non in tota veſte ſaltem in quacunque parte etiam in minima, quæ eſt fimbria.

Quare iſti viri Geneſareth expreſſerunt de fimbria veſtimenti, & vnde habuerunt iſtius petitionis originem. Quæſt. CCIII.

B QVAERATVR, quare iſti expreſſerunt de fimbria veſtimenti, & vnde habuerunt iſtius petitionis originem.

Dicendum primo, quòd viri terræ Geneſareth habebant Chriſtum in magna reuerentia, & iõ humiliabant ſe valde coram eo, & ſic ſicut non auſi ſunt petere, quòd imponeret eis manus, ſed quòd ipſi tangerent eum, & non quidem in corpore, ſed in veſte: ita non auſi petere in quacunque parte veſtis, ſed in fimbria. ita enim eſt de fimbria, quia fimbrię veſtium erant apud pauimentum lambentes terrã. nam Deus iuſſerat eas poni in extremitatibus palliorum Num. 15. petentes ergo fimbriam veſtimenti tangere petebant id quod infimum erat in veſte.

C De ſecundo dicendum, quòd iſtud venerat a muliere fluente ſanguine, quæ non audens petere a Ieſu ſanitatem propter verecundiam voluit eum tangere, & dicebat intra ſe. ſi tetigero tantum fimbriam veſtimenti eius ſalua ero. Mat. 9. & Luc. 8. & ſupra 9. cap. & illa tunc ſanata eſt, & hoc notificatum eſt toti populo, quia Chriſtus fecit, quòd mulier confiteretur curationem in ſe factam coram omnibus. Luc. 8. acceperunt ergo multi confidentiam tangendi iam fimbriam Chriſti, vt ſanarentur. Sic dicit Chryſoſto. ſ. mulier enim, quæ fluxum ſanguinis patiebatur, vniuerſos hanc ſapientiam edocuit. ſ. quod tangendo fimbriam Chriſti ſanarentur. Sic etiam dicit Theophilus, ſcilicet, miraculum enim quod circa mulierẽ hæmorhoiſam contigerat, ad aures multorũ deuenerat, D & multam fidem dabat ex qua ſanabantur.

Quare omnes, qui tetigerunt nunc fimbriam Chriſti ſanati ſunt, Et quòd ſupplet Deus in petente quandoque defectum fidei eius, & meretur accipere quod petit. Quæſt. CCIIII.

QVAERATVR, quare omnes, qui tetigerunt nunc fimbriam Chriſti ſanati ſunt.

Dicendum primo, quòd fuit ad oſtendendam magnitudinem poteſtatis Chriſti. nam ſi aliquos ſanaret, & aliquos non, putaretur quòd poteſtas ſua non ſufficiebat niſi ad ſanandum illos, & non ad plures, & hoc tollebat multum de honore eius, quia oſtendebatur non eſſe Deus ſi non poterat omnia. Secundo fuit, E quia fides tangentium hoc exigebat: Chriſtus enim dicebat, quòd qui poſſet credere, omnia ei poſſibilia eſſent Mar. 9. & quòd qui peteret non hęſitando omnia impetraret infra 21. ſed iſti ex magna fide tangebant Chriſtum credentes, quòd non ſolum ſi tangerent carnem eius, ſed etiam ſi tangerent fimbriam veſtimenti ſanarentur, iõ ſanati ſunt oẽs. Tertio fuit ex deuotione, quia ẽt ſi quis accedat interdum non habens plenam fidem. ſ. quia aliquid ei deeſt de confidentia, ſi deuote, & humiliter ad Deum accedat, ipſe ſupplet defectum fidei eius, & tunc meretur recipere quod petit, ſicut dicitur Mar. 9. de illo, qui dixit Chriſto. Domine ſi quid potes adiuua nos, miſertus noſtri, & Chriſtus ait: ſi potes credere, oĩa poſſibilia ſunt credenti. & ille ait, credo Dñe adiuua incredulitatem

tatem meam, Ideſt, ſupple quod deeſt fidei meæ. & F vocatur ex hac parte incredulitas: iſti autem viri humiliter ac deuote accedebant euntes ad quemcunque locum, in quo Chriſtus eſſet volendo eum tangere: ideo omnes ſanabat.

CHRONICA temporum omiſſa ex ca. 2. q. vlti. hic repetenda erat: nam ibi deductę fuerunt temporum ſucceſſiones ex captiuitate Babylonis vſque ad annum 17. Chriſti, vel quaſi, ſcilicet, quando mortuus eſt Octauianus Auguſtus, & ſucceſſit Tyberius, eratque tunc Tetrarcha Galilęæ ille Herodes, de quo hic actum eſt: ideo hic continuanda erat temporum ſucceſſio, & tamen vt non diuidatur litera, apponemus illas enarrationes in fine Matthæi. ſ. cap. vltimo, & ibi quærantur.

CAP. XV.

Mat. 7. TVNC acceſſerunt ad eum ab Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi dicentes. Quare diſcipuli tui tranſgrediūtur traditiones ſeniorum? Non enim lauant manus ſuas cum panem manducāt.

TVNC *acceſſerunt*. Deſcripſit in pręcedentibus Matthæus publicationem legis Euangelicæ inter Iudæos: nunc deſcribit eius aliqualem promulgationem, vel extenſionem factam ad Gentiles. Et diuiditur in duo, quia primo H ponitur Eccleſia gentium legitime fundata: Secundo Synagoga Iudęorum iuſte reprobata infra 21. capitu. Prima iterum in duas, quia primo fundatur Eccleſia gentium in fidei documentis. Secundo in morum pręceptis infra cap. 18. Prima in tres, quia primo reprobatur ſuperſtitio Iudaica in lege. ſecundo declaratur fides Euangelica in fide ſequenti cap. Tertio confirmatur vtrunque, quia duplici teſte in Chriſti transfiguratione infra 17. cap.

Præſens capitulum diuiditur in tres partes, quia primo recedit a Iudęis confutando nunc eorum errorē. Secundo tranſit ad Gentiles commendando in eis fidei amorem ibi.

I *Et egreſſus inde*. Tertio reuertitur ad Iudęos collato eis ampliori munere. ſ. curatione, & ſaturatione. ibi. *Et cum tranſiſſet*. Prima in tres. quia primo Chriſtꝰ arguit Iudęos de falſa legis expoſitione, vel de nouitatum introductione. Secundo de apparenti ſanctitate. ibi.

Hypocritæ. Tertio de vana ſuperſtitione. ibi. *Et conuocatis ad ſe*. Prima in duas, quia primo ponitur Iudęorum maligna interrogatio ad Chriſti reprehenſionem. Secundo Chriſti vera reſponſio ad eorū cōfutationem. ibi. *Ipſe autem reſpondens*.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. I.

K QVAERETVR an ea, quæ habentur hic ſint continuata ad pręcedentia, vel ſit mutatio ordinis. Et dato, quòd ſint continuata an ſint immediate facta, vel interpoſito aliquanto tempore.

Dicendum, ꝙ ordo continuus eſt, quia prius facta ſunt ea, quę habentur præce. cap. ꝙ̃ ea quæ habentur hic. Et patet hoc ex ordine literæ cui ſtandum eſt niſi appareat aliquid in contrarium, & tñ hic non apparet aliud in contrarium. Secundo, quia tam Marcus ꝙ̃ Matthęus concordant in hoc ordine, quia ſicut Matthęus non interpoſuit aliquid inter iſta, & pręcedētia, ita, & Marcus cum dixiſſet de ſanatione tangentium fimbriam Chriſti in terra Geneſareth Mar. 6. cōtinuo

F ſubiunxit quod hic habetur de Phariſęis, & ſcribis deſcendentibus a Ieruſalem. Mar. 7. c. in principio dicēs, & conueniunt ad eum Phariſęi, & quidam de ſcribis veniētes a Ieroſolimis. Ad ſecundum dicendū, ꝙ iſta facta ſunt immediate poſt pręcedentia. i. in ipſo tpe non interiecto alio facto quod Mat. alicubi narret: nec ēt Mat. aliquid narrat quod inter iſta acciderit, ſed potius Mat. oſtendit, ꝙ nihil interciderit cum ait. tunc acceſſerunt. ſ. qñ fiebāt ſuperiora in terra Geraſenorum acceſſerunt iſti Phariſęi ad arguendum Chriſtum. Sic ēt dicit Aug. li. de cōcor. Euan. ſ. ita aūt conſerit Euangeliſta narrationis ſuę ordinem dicens, tunc acceſſerunt. vt quantum ipſe tranſitus indicat rerum ēt conſequentium ordo ſuetur. Dicendū tñ, ꝙ

G aliquid intercidit inter hoc, & præcedentia quod Mat. & Mar. tacuerūt, & eſt illud quod hr̄ Io. 6. Quod patet. quia vt ibi dr̄ mox, vt Chriſtus pauit turbas in loco deſerto, venerunt naues quędam a Tiberiade, quæ erant iuxta locum vbi turbę paſtę fuerant, & quęſierunt an eſſet ibi Ieſus, & non inuenerunt eum ibi nec diſcipulos eius. & ſic parum eſt quod inde Chriſtus receſſerat, & illico manens illę transfretauerūt ad quęrendum Ieſum in Capharnaū, & inuenerūt eū trans mare. ſ. in regione Geneſareth, & quęſierunt ab eo qñ tranſierat, & hoc fuit ſequenti die poſt ſaturationem turbarum, vt innuitur eod. c. Et tunc Chriſtus dixit eis, ꝙ quærebant eum, quia comederant de panibus eius, & ibi interpoſuit multa de ſacramento

H corporis ſui, & de Manna, & oīa, quę habentur Io. 6. illa aūt ſubticuerūt Mat. & Mar. & fuit illud in regione Geneſareth, ad quā Chriſtus transfretauerat, & ad illam iuerūt Phariſęi, & ſcribæ de quibus hic, & tamē prius vr̄ fuiſſe illud quod Io. 6. narrat, quia fuit ſequēti die poſtquam Chriſtus transfretauit. Quod aūt hic narrat nō oportet, ꝙ fuerit ipſo die: nam aliquot diebus manſit Chriſtus in regionē Geneſareth. nā diſcurrebat p ciuitates, & villas terrę illius. Sic dr̄ Mar. 6. cęperunt in grabans circūferre eos, q male habebāt vbi audiebāt eū eſſe, & quocunque introibat in vicos, aut in villas, aut in ciuitates, in plateis ponebāt infirmos. & ſic dum maneret Ieſus in terra Geneſareth poterāt deſcēdere iſti Phariſęi, & ſcribę a Ieroſolimis. Si aūt

I obijciatur, ꝙ dr̄ hic tunc. Dicendū, ꝙ nō eſt ſtricte accipiendum tunc. i. in illa hora, vel die, ſed in illo tpe. ſ. dum maneret Ieſus in terra Geneſareth ſanando languentes, de quo dicebatur pręcedenti cap. venerūt iſti Phariſęi, & ſcribę de quibus hic dr̄: iō tunc venerunt. Circa primum dr̄. *Tunc*. ſ. in tpe quo erat in terra Geneſareth ſanando languentes. *Acceſſerunt ad eum*. Scilicet, ad Chriſtum ad increpandum eum de mala eruditione diſcipulorum ſuorum, qui non lauabant manus.

Ab Ieroſolimis. Ideſt, venerant iſti ſcribæ, & Phariſæi de Ieruſalem. *Scribæ, & Phariſæi*. Scribę ſunt doctores legis, qui inter Iudæos pręd icabant legem, vt dicitur infra 23. ſuper cathedram Moyſi ſederūt ſcri- Qui Scribę, qui Phariſæi eſſent.

K bę, & vocatur cathedra Moyſi, in qua ſedebant, qui explanabant legem Moyſi. Phariſæi erant viri ſeparati a cęteris in quibuſdam ritibus viuendi, & etiam in opinionibus circa credenda. de ritibus Phariſęorum, & Saducęorum, & Heſenorū, & aliarum ſectarum Iudaicarum dictum eſt late ſupra 3. cap. quęſtio. ſexageſimotertio.

Dicentes quare diſcipuli tui. Non quęrebant hoc quaſi volētes ſcire cauſam, qa putabāt nullā poſſe rectā dari excuſationē, ſed quęrebāt ad redarguēdū, ſicut ſi quis quęrat ab alio quare adulteriū commiſiſti. nā de hoc nulla iuſta cā dari poteſt. *Transgrediuntur traditiones*. Ideſt, pręcepta, vel doctrinas: dicitur enim traditio a tradēdo, & proprie pertinet ad illa pręcepta

vitæ,

vitæ, quæ nõ habent aliam cauſam vrgentem, niſi au-ctoritatem iubentis. *Seniorum.* Ideſt, Antiquorum patrum, qui hæc fieri docuerunt. *Non enim lauant manus ſuas.* Non potuerunt miſeri Phariſæi accuſare Chriſti diſcipulos, niſi ꝙ manus non lauarent, quando manducabant, quod antiqui faciendum inſtituerant. *Cum panem manducant.* Ideſt, Quemlibet cibum, eſt enim panis nomen, quod pro omni cibo accipitur, etiã ſi non ſit panis, ſed herba, vel mel, ſicut 1. Regum 14. Saul dixit: Maledictus homo, qui manducauerit panem vſq; ad veſperam, & quia Ionathas comedit modicum de melle ſolum tangens de fauo inuento in agro, in ſummitate virgæ, voluit eum occidere Saul, quaſi egiſſet contra interdictum illud, ſcilicet, Maledictus homo, qui manducauerit panem. Etiã omnes cibi, ſiue multi, ſiue pauci ſignificantur nomine panis, ſicut 4. Regum 6. dixit Eliſæus, appone corã eis panem, & aquã, & ſequitur ibi, quod appoſita eſt eis magna ciborum præparatio, ſic etiam dicitur Lucæ 14. Quia intrauit Ieſus in domum cuiuſdam principis Phariſæorũ ſabbato manducare panem, & tamen manifeſtum eſt, ꝙ non manducaret ſolum panem, cum eſſet inuitatus, & potiſſime a principe Phariſæorum, qui diues erat.

Panis accipitur pro omni cibo.

Quare dicitur hic, tunc acceſſerunt. Quæſt. II.

QVAERETVR quare dicitur hic, tunc acceſſerunt. Dicendum, quòd primo fuit ad cõtinuationem hiſtoriæ, quia ad elucidationem eorum, quæ ſcribuntur, ſolent Euangeliſtæ apponere tales annotationes temporum inter res geſtas, vt ſciatur quo ordine ſibi attineant. Secundo fuit propter illa, quæ iſti Scribæ, & Phariſæi contra Chriſtum dicebant, ſ. vt illo tempore vellent facta eius denigrare, quando ipſe magna miracula faciebat: dictum enim fuerat quomodo Chriſtus in tota terra Geneſareth ſanabat omnes male habentes ſolo tactu, ſ. quia ipſi tangebãt eum, quod erat valde ſtupendum. tunc aũt iſti Phariſæi voluerunt arguere Chriſtum, quaſi eſſet aliquis vir vilis, & incompoſitus, abſtractus a modo communi viuendi hominum, vt per hoc contemptibilis redderetur apud plebẽ, & ideo Matthæus annotauit tempus dicẽs, tunc, ſ. cum faceret curationes ſolo tactu, de quibus præcedẽ. cap. Sic dicit Chry. ſ. Propter hoc aũt Euangeliſta hic tp̃s deſignat, vt oſtendat ineffabilem eorum nequitiã nulli cedentẽ, tũc enim venerunt qñ plurima ſigna operatus eſt, qñ infirmos ex tactu fimbriæ curauerat. Ratio horum eſt, qa Phariſæi inuidebant valde Chriſto, & ideo quanto magis extollebatur ille a populo, plus dolebant Phariſæi, & ideo tunc magis operam dabant contra ipſum. Et ob hoc, quando maxima bona faciebat, tunc peſſima faciebant, aut dicebant contra eum Phariſæi, vt per hęc extinguerent, aut decolorarent opera eius. Sic patet ſupra 9. quando dixerunt de Chriſto, ꝙ nunq̃ ſic apparuit in Iſrael, quod erat ad magnam laudem Chriſti, dixerunt Phariſęi, in Beelzebub eijcit dęmonia, & iterum ſupra 12. cum faciente eo miracula magna, turba ſtupens diceret: Nũquid hic eſt filius Dauid? ideſt, Meſſias, dixerunt Phariſæi, iſte non eijcit dæmones, niſi in Beelzebub: & ita quando ſuſcitauit Lazarum quatriduanum, quod maximum miraculum reputabatur, diffinitum eſt, quòd occideretur, quia multa ſigna faciebat, & ſi dimitterent eum, totus mundus crederet in eum, Ioan. 11. Ita & nunc cum ſimul multas curationes faceret admirandas, volentes Phariſæi opera eius denigrare, & non inuenientes in quo, voluerunt eum ſaltem redarguere, quod non bene inſtrueret diſcipulos, qui non lauabant manus cum manducabant.

Quare dicitur hic, quòd venerunt Scribæ, & Phariſæi a Ieroſolymis. Et quod Scribæ, & Phariſæi per totam terram Iudæorum diſperſi erant docentes populum. Quæſt. III.

QVAERETVR quare dicitur hic, quòd venerunt Scribæ, & Phariſæi ab Ieroſolymis. Dicendum primo, quòd fuit ad laudem Chriſti, oſtendendo, quòd ſequebatur illũ turba etiam de regionibus longinquis: nam iſti Scribæ, & Phariſæi, qui nunc ad Chriſtum venerunt, erant de Ieroſolymis, & tamen Ieruſalem multũ diſtabat a terra Geneſareth, in qua Chriſtus nunc erat: nam erant apud Capharnaum, & Bethſaidã vbi nunc Chriſtus erat, vt oſtenſum eſt p̃cedenti cap. quæſt. 199. Et tamen Caphanaũ diſtat a Ieruſalem leucis quaſi trigintaſex, vt patet in lib. de ſitu terræ ſanctæ. Secundo fuit ad redargutionẽ iſtorũ, qa veniebãt Scribæ, & Phariſæi de loco ſancto, vbi Deus ſpecialiter colebaẽ, & tñ Deũ impugnabãt arguendo Chriſtũ. Sic dicit Remigius, ſ. duabus enim de cauſis reprehendunt, & qa a Ieroſolymis venerant, i. a loco ſancto deſcenderant, & qa ſeniores populi, & legis Doctores erant, & non ad ſciendum, ſed ad reprehendendum Dñm venerãt. Tertio fuit ad oſtendendum magnitudinem iſtorum Phariſæorũ, & legis Doctorum: nam erant Phariſæi, & Scribæ, i. legis Doctores diſperſi per totam terram Iudæorũ, quia in quolibet loco erant aliqui legis Doctores, vt dicitur Lucæ 5. ſ. erant Phariſæi, & legis Doctores ſedentes, qui venerant ex omni caſtello Iudæę, & Galilææ, & Ieruſalem, quia tamen Ieruſalem erat Metropolis, vbi ſolũ erat templum, & totus cultus Dei, & conueniebant illuc Iudæi de toto orbe, erant ibi famoſiores Scribæ, & Phariſæi, & ſic nominando Scribas de Ieroſolymis, oſtenditur, quòd iſti inter Iudæos habebantur vt valde periti, qui autem diſperſi per alia loca habitabant minus periti erant. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet, quòd autem a Ieroſolymis Scribæ, & Phariſæi veniſſe perhibentur, ſciendum eſt, quòd per omnes tribus erãt diſſeminati, ſed qui in Metropoli habitabãt, peiores alijs erant, velut maiori fruentes honore, & maiorem ſuperbiam poſſidentes: eſſe autem illos Scribas maiores, vel famoſiores multum facit ad propoſitum, ſcilicet, quia illi arguebant Chriſtum in diſcipulis ſuis, & poſtea Chriſtus confutat eorũ dicta, oſtendens quòd irrationabiliter loquuntur, tanto ergo firmior erat iſta redargutio, quanto maiores erant qui arguebantur: nam ſi aliquos ſimplices Chriſtus de hoc nũc arguiſſet, dicerent aliqui, quòd ideo illos potuerat arguere, quia erant viri ſimplices neſcientes reſpondere: nam ſi fuiſſent viri periti non potuiſſet Chriſtus eos redarguere, nunc vero ſublata eſt iſta obiectio, cum Chriſtus redargueret Scribas maximos, & Phariſæos, ſcilicet, illos qui veniebant de Ieruſalem.

Quare dicitur hic, quòd Scribæ, & Phariſæi erant iſti, qui ad Chriſtum venerant. Et quòd de legibus, vel de moribus diſputare non pertinet, niſi viris peritis. Quæſt. IIII.

QVAERETVR quare dicitur hic, quòd Scribæ, & Phariſæi erant iſti, qui venerant ad Chriſtũ. Dicendum, quòd primo ponitur ad honorem Chriſti: nam Scribæ erant Doctores legis, Phariſæi erant quaſi viri religioſi in populo: erat ergo honor magnus Chriſti, quòd iſti venirẽt ad audiendum doctrinam ſuam, maxime ex terra tam longinqua, quod non erat, quantum ad ſimplices ſi eum audirent. Secundo fuit ad redargutionem iſtorum, ſcilicet, quia ipſi exiſtentes magiſtri plebis in ſacra ſcriptura, & religioſi, arguere volebant eũ, qui totius vitę, & forma, & Doctor erat. Sic dicit Remigius, ſcilicet, duabus

de cauſis reprehenduntur, & quia a Ieroſolymis venerant, i. a loco ſancto, & quia ſeniores populi, & legis Doctores erant, & non ad ſciendum, ſed ad reprehendendum Dñm venerant. Tertio ad oſtendendũ, qui erant iſti cum quibus Chriſtus diſceptabat: nã diſputare de lege, vel de moribus non pertinet, niſi peritis viris, & quia inter Iudæos ipſe populus erat rudis, & ſolum erat ſapientia aliqua in Scribis, qui ſunt Doctores leges, oſtenditur ꝙ iſti qui cum Chriſto diſputabant de doctrina diſcipulorum, erãt Scribæ, & Phariſæi, quia populus de his neſciret arguere, & ſic efficitur veriſimilis contentio nominatis pſonis contendentibus. Quarto fuit ſpecialiter propter cõditionem iſtius quæſtionis, quæ introducta fuerat, ſ. de lotione manuũ: nã obſeruationes cæremoniarum pertinẽtiũ ad exteriorẽ mundiciã fiebant, vt in plurimũ a Phariſæis, qui totũ bonum eſſe putabant in oſtendendo exteriorem apparatũ, & mundiciã: de mente aũt non curabant, vt patet hic & Mar. 7. Et propter hoc maxime inſtiterunt cõtra Chriſtum in hac quæſtione, quia ad eos maxime pertinebat hoc defendere, cum in iſta mundicia corporis eſſet ſanctitas ſua, & ipſi eſſent introductores, & conſeruatores harum traditionum. F G

Quomodo poterat eſſe, quòd Scribæ, & Phariſæi ad Chriſtum venirent, vt audirent doctrinam eius cum ipſum odirent. Quæſt. V.

QVAERETVR quomodo poterat eſſe, ꝙ Scribę, & Phariſæi venirent ad Chriſtum: nam illi nõ diligebant eũ, ſed potius oderant, ideo non venirent ad audiendũ doctrinã eius, quia in hoc ipſum honorabant. Dicendũ, ꝙ Scribæ, & Phariſæi ſæpe audiebãt doctrinã Chriſti: nã qñ ipſe ſanauit paralyticũ, ſupra 9. Multi Scribę, & Phariſæi aderant, & ipſi cõtra Chriſtũ murmurare cęperunt intra ſe, & nõ ſolũ nolebant eum audire, ſi contigerat Chriſtum prædicare in loco, in quo ipſi erant. ſed etiã de longe veniebãt ad eum audiendũ, & ſequebãtur ipſum, ſicut reliqua turba, & de oĩbus locis veniebant ad eũ iſti Scribæ, & Phariſæi, ſic dr̃ Luc. 9. ſ. & ipſe ſedebat docens, & erãt ſedentes Phariſæi, & legis Doctores, qui venerant ex oĩ caſtello Galilææ, & Iudææ, & Ieruſalem. & ita iſti nunc venerãt ex Ieruſalem, & dr̃ ꝙ tunc acceſſerunt, ideſt, tunc venerunt, vel tunc acceſſerunt, i. conuenerunt ad Chriſtum arguendum, licet primo veniſſent de Ieruſalem in regionem illã. De primo patet, quia multæ turbæ ſequebãtur ſemper Chriſtũ, & qa nõ poterant ſemper eædẽ turbæ ſeq, veniebãt & ſtabant aliquot diebus, ſ. tribus, vel quatuor, & recedebãt, & interim aliæ veniebant, & ſic quibuſdã venientibus, & alijs recedentibus, cõtinuo erat ſemp turba multa cũ Chriſto, & ita dr̃ Mar. 6. ſ. Erãt, q veniebãt, & redibant multi, nec manducandi qdem ſpatium habebãt, & ſic iſti Scribæ, & Phariſei nunc nouiter acceſſerunt ad locũ terræ Geneſareth, in quo Chriſtus erat. De ſecundo patet, quia forte iſti prius venerant, & audierant Chriſti doctrinam, habita occaſione nunc acceſſerũt ad Chriſtum arguendum, quod prius non fecerant. H I K

Quare iſti Scribæ, & Phariſæi veniebant ad Chriſtum. Quæſt. VI.

QVAERETVR quare iſti veniebant ad Chriſtũ. Aliqui dicunt, ꝙ veniebant animo arguendi Chriſtum, ſicut nunc arguerunt, qa inuidebãt ei, & volebãt famã eius denigrare, & facta. Sed dicendũ, ꝙ nõ ſtat, qa ſi iſti veniſſent a Ieruſalẽ ad Chriſtũ, vt redarguerent eum ſuper hoc in quo arguerunt, excogitaſſent maiorẽ redargutionem, qa leue erat hoc, & ridiculum in quo arguebãt diſcipulos eius, ſ. ꝙ manus non lauarent cum manducarent, ideo nõ fuit argumentum pcogitatum, ſed a caſu data opportunitate. Secundo patet, qa iſta redargutio orta eſt propter aliqd, quod de nouo viderunt Phariſæi, & Scribæ, ſ. ꝙ quidã de diſcipulis Chriſti comederunt non lotis manibus, & hoc poſtq̃ venerant de Ieruſalem ad Chriſtũ viderunt, ſic patet Mar. 7. ſ. & cõuenerunt ad eum Phariſæi, & qdam de Scribis venientes ab Ieroſolymis, & cum vidiſſent quoſdam de diſcipulis eius cõmunibus manibus mãducare, &c. nõ ergo pcogitauerãt hoc in Ieruſalem, quaſi ideo veniſſent de Ieruſalem, vt Chriſtum ſuper hoc arguerent. Dicendum, ꝙ Phariſæi, & Scribæ aliqñ veniebant ad Chriſtum bono animo, vt addiſcerent, & viderent ſigna, q̃ faciebat, & interdum veniebãt animo iniquo, ſ. vt caperent ex ore eius verbum aliquod in quo eum accuſarẽt. De primo patet, quia aliqui de Phariſæis erant viri boni, & Chriſti diſcipuli, ſic fuit de Nicodemo, qui erat princeps Phariſæorum, & ipſe vnus de Phariſæis, Ioan. 7. ſ. Nunqd, & tu Galilæus es, i. ſequens doctrinã iſtius Galilæi, & credis in eum? & ipſe veniebat ad Chriſtum per noctẽ, vt addiſceret aliquid ab eo, vt patet Ioã. 3. vbi & princeps Phariſæorum vocatur. Sic etiam Gamaliel Phariſęus erat, & de principibus ipſorum, & tñ afficiebatur ad Chriſtum, & ipſe defendit colentes Chriſtum in Ieruſalem, ſuadens Phariſæis, & ſenioribus, ꝙ non perſequerentur eos, Act. 5. ſ. Surgens autẽ in cõſilio quidã Phariſæus noĩe Gamaliel, legis Doctor honorabilis vniuerſæ plebi, &c. Et ita aliqui alij Phariſæi, & Scribę eſſent q bonum animum ad Chriſtũ haberent, & iſti veniebant ad audiendũ eũ, vt addiſcerent, & viderent miracula, q̃ faciebat, & vt ipſi interdũ curarent, ſic dr̃ Luc. 5. Ipſe ſedebat docens, & erãt ſedentes Phariſęi, & legis Doctores qui venerant ex omni caſtello Galilææ, & Iudææ, & Ieruſalem, & ſequitur ibi, & virtus erat Domini ad ſanandum eos, & tamen non ſanaret eos, ſi malo animo venirent, vt arguerent Chriſtum, ergo bono animo illi veniebãt ad audiendum, & interdum quidam eorum timentes inuidiã cęterorum, non audentes venire per diem, veniebant per noctẽ, ſicut fuit de Nicodemo, Ioan. 3. De ſecundo patet, qa ſæpe veniebant Phariſæi, & Scribę ad audiendũ Chriſtum ſolum, vt caperent eum in ſermone, & hoc dupliciter faciebant. Vno modo præcogitando inter ſe aliqua quæ quærerent, in quibus eum caperent, quaſi non potentem rñdere, & ita fuit qñ adduxerunt ad eũ mulierem deprehenſam in adulterio, Ioan. 8. & dicit, hoc autem dicebant tentantes eum, vt poſſent eum accuſare, ſic etiam qñ cogitauerunt quærere, an eſſet dandus cenſus Cæſari, infra 22. Et dicitur ꝙ Chriſtus cognita eorum nequitia dixit: quid me tentatis hypocritæ? & tñ vtrunq; fecerunt Phariſæi, vt patet ibidẽ. De ſecundo patet, vt ſupra 12. & Lucæ 6. Quãdo Scribæ, & Phariſæi erant in ſynagoga ſabbato nihil dicentes Chriſto, ſed obſeruabant eum an ſabbato curaret, vt accuſarent eum, & non ſolum quando prædicabat, ſed etiam in communi locutione, vt quando comedebat, obſeruabant eum Phariſæi, ſi aliquid diceret, vel faceret de quo eum accuſarent, ſicut Lucæ decimoquarto dicitur, quòd intrauit Ieſus ſabbato in domum cuiuſdam principis Phariſæorum manducare panem, & ipſi obſeruabant eum, ſcilicet, Phariſæi attendentes quid diceret, aut faceret, & an curaret hydropicum, qui ante eum erat, & tamen nihil dicebant ei, ſed Chriſtus interrogauit eos, an liceret ſabbato curare, & curauit enim, eodem capite. Interdum autem Phariſæi, & Scribæ non ibant determinate cum malo animo ad audiendum verbum Chriſti, & tamen occurrebãt aliqua, de qbus ſcandalizarentur,

A lizarentur, & accuſare eum vellent, vel ſaltem murmurarent, ſic videtur fuiſſe quando Chriſtus curauit paralyticum, ſupra 9. & Mar. 2. Erant quippe ibi Phariſæi, & Scribæ multi, audientes verbum Chriſti, & cum ille diceret paralytico, remittuntur tibi peccata tua, cœperunt cogitare intra ſe Scribæ, & Phariſæi, & dicere, hic blaſphemat, & primo aſpectu habebant iſti motiuum ad hoc: nam conſtat peccata non poſſe remitti, niſi per Deum, & tamen de Chriſto nōdum credebant ipſi, quòd eſſet Deus. Quod autem bono animo veniſſent Scribæ iſti, & Phariſæi, patet Lucæ 5. Vbi ponitur eadem hiſtoria, & dicitur quod erāt ſedentes Phariſæi, & legis Doctores, &c. & ſequitur, & virtus Domini erat ad ſanandum eos, & tamen nō ſanaret, niſi bonum animum haberent ad Chriſtum, B qui ſanitatem cōferebat, ergo habebant bonum animum ad eum, & tamen ibi dicitur de iſtis Phariſæis, & Scribis, quòd intra ſe cogitauerūt, ꝙ Chriſtus blaſphemauerat. De iſtis Phariſæis, & Scribis quo animo venerint non apparet penitus: nam conſtat, quòd nō veniebant de Ieruſalem eo animo, vt Chriſtum arguerent de eo in quo arguerunt, vt oſtenſum eſt, ſed poterat eſſe, quod venirent bono animo. Et deinde viſo, quòd diſcipuli Chriſti tranſgrediebantur traditiones ſeniorum arguerent eos. Vel quòd venirent animo arguendi Chriſtum de aliquo, & tamen non inuenerunt de quo, & arguerunt de hac re leui. Sed potius videtur, quòd non bono animo venerint, quia ſi bono animo veniſſent, non arguiſſent eum de hac C re, de qua nemo arguendus eſſet, qui autem murmurauerunt intra ſe Chriſto dicente ad paralyticum dimittuntur tibi peccata tua, rationabilius egiſſe videntur: nam peccata remittere ſolius Dei erat. Quod autem aliquis homo ſe de hoc intromitteret, ſi purus homo eſſet, qualem putabant eſſe Chriſtum, erat blaſphemia.

Quare Phariſæi Chriſtum arguerunt, & non diſcipulos, cum ipſi arguendi eſſent. *Quæſt. VII.*

QVAERETVR cum diſcipuli Chriſti viderentur ſoli eſſe hic arguibiles, quare Chriſtum arguerunt Phariſæi, & non ipſos diſcipulos, vt D dicerent eis, quare non lotis manibus manducatis contra traditiones ſeniorum?

Dicendum, quòd primo hoc factum eſt, quia Phariſæi, & Scribæ artificioſe, & diabolice arguebant ad cauſandum diſcordiam quandam inter magiſtrum, & diſcipulos: nam quando videbatur peccare magiſter, non accuſabant eum Phariſæi loquentes ipſi, ſed apud diſcipulos ei detrahebant, ſicut quando comedebat cum publicanis, ſupra 9. cap. Nam dixerunt tunc Phariſæi diſcipulis Chriſti: Quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magiſter veſter? quaſi dicat, Turpe eſt, quòd talem magiſtrum habere velitis, qui manducet cum publicanis, & peccatoribus, quando autem videbant peccare diſcipulos, non ar- E guebant eos Phariſæi, ſed accuſabant illos apud Chriſtum, vt eſt illud, eodem cap. ſcilicet, Quare nos ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? & illud, ſupra 12. ſcilicet, Quare diſcipuli tui faciunt, quod non licet eis facere ſabbatis? ſcilicet, vellere ſpicas, & iſte erat modus ponendi diſcordiam inter diſcipulos, & magiſtrum per detractionem de vtriſque, ſic dicit Chryſoſt. ſcilicet, notandum, quòd cum diſcipuli viſi ſunt ſpicas portare Chriſtum alloquūtur dicentes, Ecce diſcipuli tui faciunt, quod non licet eis facere ſabbatis. hic autē apud diſcipulos Chriſto detrahebant, ſcilicet, quare cum publicanis, &c. quæ omnia malignātium erant, & volentium ſeparare a Do-

A ctore corda diſcipulorum. Secundo, & principaliter fuit, quia Phariſæi volebant nunc Chriſtum arguere, & cum non inuenirent aliquid, de quo eum arguerēt in perſona ſua, voluerūt crimen diſcipulorum retorquere in magiſtrum: nam ſi peccatū eſſet manus non lauare, quod diſcipuli faciebant, culpa erat magiſtri, q hoc videns eos non arguebat, & quaſi de iſta negligētia correctionis pro trāſgreſſione legum eum arguebant, & volebāt Phariſæi oſtendere Chriſtum eſſe aliquem hominem vilem, immūdum, incompoſitum, qui non attenderet ad ea, quæ munditiæ ſunt, & contra cæterorum conſuetudinem, & ſeniorum leges viueret, cum in diſcipulis ſuis iſtas immunditias nō caſtigaret, & ex hoc minoris opinionis reddere volebāt B omnia, quæ Chriſtus faciebat. Tertio, vt aliqui dicunt fuit hoc, quia licet iſta verba eſſent formaliter, & expreſſe contra diſcipulos, tamen Chriſtum pungebāt, quia ipſe in eodem culpandus videbatur, ſi culpa erat non lotis manibus manducare, & tamen dixerūt verba contra diſcipulos, quia forte non auſi ſunt palam eum arguere, ſed ſatis erat, quòd ipſe ſciret ſe argui, & quòd Phariſæi hoc animo dicebant, vt eum arguerent, ſic enim aliquando faciebant, vt quando accuſauerūt diſcipulos Chriſti dicentes: Quare nos, & Phariſæi ieiunamus, diſcipuli autem tui non ieiunant? ſupra 9. & Marci 2. Et tamen conſtat, quòd etiam nec Chriſtus tunc ieiunabat, ſed manducabat cum peccatoribus, eodem cap. & tamen accuſauerūt diſcipulos, C quia accuſando illos accuſabant eum, qui in eodem facto participabat, & ita nunc eſſe poterat, quia ſciuēt Ieſum non lotis manibus interdum manducare, & ſic eum quoque in hoc accuſabant. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia Phariſæi, & Scribę non moti fuerunt, niſi propter aliquos Chriſti diſcipulos, quos viderunt non lotis manibus manducare, Marci 7. ſcilicet, & cum vidiſſent quoſdam de diſcipulis eius, non lotis manibus manducare panem, vituperauerunt. Dicendum ergo eſt, ſicut ſupra, quòd culpam diſcipulorum in magiſtrum retorquere voluerunt.

Quæ traditiones erant iſtæ, & qui ſeniores erant iſti, qui has traditiones dederant. *Quæſt. VIII.*

D QVAERETVR cum dicatur hic de traditionibus ſeniorum, quæ traditiones erant iſtæ, & qui ſeniores erant iſti, qui has traditiones dederant. Aliqui dicunt, quòd erant Phariſæi. Quod patet, quia dixit hic Chriſtus: Quare & vos tranſgredimini mādatum Dei propter traditionem veſtram? & ſic cum loqueretur ad Phariſeos videtur, quòd iſta traditio de lotione manuum a Phariſæis fuerat introducta. Secundo patet, quia dicit Hieron. ſuper Matth. Traditio autem Phariſaica in menſis, & in vaſis abſtinenda eſt, & tamen iſtæ ſunt traditiones ſeniorum de lauando manus, & vaſa, ergo Phariſæi erant iſti ſeniores. Sed dicendum videtur, quòd non ſtat, quia ſi E iſtæ eſſent traditiones Phariſæorum, non obſeruarent eas, niſi Phariſæi, & Phariſæorum diſcipuli, & non eſſent alij arguendi, ſi non ſeruarent eas, & tamen Phariſæi oſtendunt nunc diſcipulos Chriſti vere arguendos, quia hæc non ſeruabant, ergo non inſtituerāt eas Phariſæi. Secundo patet, quia dicitur, quare diſcipuli tui tranſgrediuntur? eſt autem tranſgredi vbi eſt obligatio ſeruandi, & ideo id quod quis tranſgreditur lex ſibi eſt, & tamen Phariſęi non poterant imponere legem populo, ergo nō erant iſtæ traditiones Phariſęorum. Tertio patet, quia inter Iudæos erant multæ ſectæ, & vnus non ſeruabat cæremonias alterius, & tamen oēs Iudæi obſeruabant iſtam traditionē de lotione manuū, ergo nō erat traditio Phariſæorū, ſic patet

Marci 7. ſcilicet, Phariſæi autem, & omnes Iudæi, niſi F crebro lauent manus, non manducant. Quarto patet, quia ibidem innuitur, ꝙ etiam Phariſæi ſeruarēt iſtas traditiones lauandi manus, nō tanq̃ ab eis impoſitas, ſed tanq̃ eos cogentes ad obſeruationem: nam cum dicitur Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebro lauent manus, nō manducant, ſequitur cauſa, ſ. tenentes traditiones ſeniorum. Dicendum videtur, ꝙ iſtæ traditiones non erant datæ a Phariſæis, ſed a iudicibus maioribus populi, qui erant ſeptuaginta, & iſti habebant poteſtatem iubendi, & ſic totus populus videbatur obligatus ad faciendum, quod iubebāt, & hoc modo vr̄ ſtare argumentum Phariſæorum, ſ. ꝙ tranſgrederentur traditiones iſtas diſcipuli Chriſti, & ſic eſſent vituperabiles, & hoc eſt veriſimile, quia iſti vocantur G ſeniores, & tamen illi qui populum iudicabant, erant ſeniores, vt dicitur Nume. 11. Nam cum non ſufficeret Moyſes ſolus ad regimen populi in arduis cauſis, adiunxit ſibi alios ſeptuaginta ſeniores, quibus dedit ſpiritum prophetiæ, ſicut Moyſi, eodem cap. Et ideo ſtandum erat dictis eorum infallibiliter, tanq̃ Prophetis a Deo inſpiratis, de quibus declaratum eſt late Numeri 11. & Deuteron. 17. Et hoc vult Nic. hic dicens, ꝙ a tempore Moyſi de voluntate Dei conſtituti ſunt ſeptuaginta ſenes ætate, & moribus maturi, & ſcientia præditi ad regimen ipſius populi, & Moyſes erat ſuper eos, ita quòd omnes ſimul erant ſeptuaginta, & vnus, & ex illo tempore ſtatutum eſt, quòd tot eſſent ad regimen populi ordinati, & iſti dicebantur iudices H ordinatii, quia per impoſitionem manus inſtituebantur, vt dicitur ſæpe in Gloſis Hebraicis, & iſti reſidebāt in Ieruſalem, fiebatque ad eos recurſus in ambiguis, & difficilibus quæſtionibus, & eorum determinatio habebatur pro lege firma, quam tranſgredi non licebat, Deuteron. 17. Iſti etiam ſtatuebant aliqua quæ pertinebant ad bonum ſtatum populi, & in ſtatutis eorum erant aliqua, quæ cadebant ſub præcepto, tanquàm neceſſaria, & aliqua ſub monitione, vel conſilio, tanquàm decentia, & cuiuſdam honeſtatis, & de talibus erat illud, ſcilicet, quòd accedentes ad menſam lauarent manus, & ita tam populi, quàm Phariſæi ſeruabant hæc. Iſtud eſt multum veriſimile, eo ꝙ iſti iudices vocantur in ſcriptura ſeniores, vt Numeri I 11. & etiam 13. & hic vocātur traditiones ſeniorum, & Marci 7. Nam iſti ſeniores manebant tēpore Chriſti, & ad eos pertinebat iudicare in criminalibus cauſis, & per ſententiam eorum Chriſtus morti adiudicatus eſt, vt patet infra 26. & Marci 14. Ad primum dicendum, quòd illa traditio, de qua ibi Chriſtus loquitur, quæ erat Phariſæorum, non erat de iſtis, ſcilicet, de cæremoniis lauandi manus, & vaſa, ſed erat doctrina quædam de non honorando parentes, niſi verbo, vt patet in litera, & iſta vere erat traditio Phariſæorum, & Scribarum, quia cum iſti eſſent Doctores legis, exponebant quomodo lex obſeruāda eſſet, & intelligenda, & illa expoſitio vocabatur traditio eorū. Ad ſecundum poteſt dici vno modo, quòd vocatur K traditio Phariſaica, i. a Phariſæis inſtituta, nō quidem a Phariſæis, vt erāt quædam ſecta Iudæorum, ſed quia contingit aliquos de Phariſæis eſſe de ſeptuaginta ſenioribus, & illi inſtituerunt iſtas cęremonias lotionū, & ita erant traditiones ſeniorum, & etiam Phariſæorum. Aliter poteſt dici, quòd non inſtituerant hoc Phariſæi, ſed ſeniores ſeptuaginta, dicitur tamen traditio Phariſaica, ideſt, de qua maxime curabant Phariſæi, quia plus pollere volebant Phariſæi in iſtis exterioribus munditiis, quam cæteri de populo, quaſi per has munditias ſimpliciter ſancti eſſent, & ideo licet Phariſæi eſſent minima pars Iudęorum, pręponuntur in hac obſeruatione toti populo, Mar. 7. ſcilicet, Phariſæi autem, & omnes Iudæi, niſi crebro lauent manus non manducant, & iſtud eſt veriſimilius. Et patet etiam hoc, quia ipſi iſtam cęremoniam defendebant, arguentes nunc diſcipulos Chriſti, quia non obſeruabant eam, & nemo alius de plebe eos arguit.

Quæ traditiones erant iſtæ quas dicunt Phariſæi non ſeruare Chriſti diſcipulos. Et in quibus conſiſtebant.
Quæſt. IX.

QVAERITVR quæ traditiones erant iſtæ, quas dicunt Phariſæi non ſeruare diſcipulos Chriſti. Dicendum, quòd ſolum nunc de lotione manuum non obſeruata arguebant, traditiones tamen ſeniorum multæ erant. Vocantur autem G traditiones regulæ quædam morales, quæ nō habent aliam vim obligandi, niſi auctoritatem inſtituentis, ſcilicet, quia traditę ſunt, & ideo dicuntur traditiones a tradendo, quia ad obſeruandum traduntur, ſic dicitur Mat. 7. ſcilicet, & alia multa ſunt quæ tradita ſunt illis obſeruare. Conſiſtebant autem traditiones iſtæ interdum in ſolis cæremoniis, quæ nihil omnino conferūt ad eſſe ſpirituale, & ita erat iſta lotio manuum, & multum inſiſtebant ſeniores illi circa munditiam corporalem, ideo ſępe lauari hominem inſtituerunt, etiam ſi non tetigerit rem immundam, & non ſolum hominem, ſed etiam omnia vaſa, quæ in vſu hominū veniunt. exprimuntur aliquę obſeruationum iſtarum H Marci 7. ſcilicet, Phariſæi autem, & omnes Iudæi, niſi crebro lauent manus, non manducant tenentes traditiones ſeniorum, & a foro, niſi baptizarentur non comedunt, ideſt, ſi venerint de foro etiam ſi nihil tetigerint non comedunt, niſi lauentur, & ſequitur, & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis ſeruare baptiſmata calicum, & vrceorum, & ęramentorum, & lectorum, ideſt, lauant calices, & vrceos, & omnia vaſa metallina, & etiam lectos in quibus dormiūt, & loquitur ibi Marcus nō quidem de ſufficienti, & honeſta lotione, ſed de quadam curioſa ſuperabūdanti, & ſuperſtitioſa, quia Marcus ſcripſit illa aliqualiter notando Iudæos de illis cæremoniis. Circa alia multa, quæ ad vitam pertinent, tradiderunt iſti ſeniores regulas viuendi I cæremoniales, quia tamen de ſola munditia corporis nunc actum fuit contra diſcipulos, deſcripſit Marcus ſolas traditiones circa lotionem, & tamen innuit, quòd etiam circa multa alia eſt traditio ſeniorum ſimilis, cum ait, & alia multa ſunt, quæ tradita ſunt illis obſeruare. De hoc dicit Remigius, quæ autem fuerunt traditiones, manifeſtat Marcus cum ait: Phariſæi autem, & omnes Iudæi, niſi crebro lauent manus, & cæt.

An Phariſæi, & Scribæ peccauerunt arguentes Chriſti diſcipulos, immo Chriſtum ipſum, cum nemo alium poſſit arguere, niſi de eo quod eſt contra legem.
Quæſt. X.

QVAERITVR an iſti Phariſæi, & Scribæ peccauerunt arguentes nunc diſcipulos Chriſti, immo, & ipſum Chriſtum in diſcipulis ſuis, quia ad hoc principaliter tendebant. Dicendum, ꝙ peccauerunt. Primo, quia ex inuidia quadam agebant, ſ. volentes decolorare facta Chriſti, quia viderant magna miracula eius in terra Geneſareth, ſicut enim ſupra 9. quando Phariſæi viderunt, ꝙ populus vehementer extollebat Chriſtum dicēs, Nunquàm ſic apparuit in Iſrael, dixerunt in principe dæmoniorum eiicit dæmonia, & quando iterum ſtupente turba, & dicente: Nunqd iſte eſt filius Dauid? ſup. 12. dixerūt: Iſte nō eiicit dæmones, niſi in Beelzebub principe dęmoniorū,

ita

ita & nunc videntes admiranda opera eius, ſcilicet, quia ſanabat omnes tangentes ſe, inuidentes voluerunt eum redarguere, & quia nō inuenerunt aliud de quo arguerent, arguerūt ſaltem de lotione manuum non obſeruata diſcipulos eius. Secundo patet, quia Chriſtus redarguit iſtos Phariſæos, & Scribas, quia ſic arguebant, & tamen non arguerentur ab eo, niſi peccarent, ergo peccabant redarguendo. Tertio patet, quia arguebant de eo in quo non erat arguendum, ſcilicet, de lotione manuum, quia licet honeſtum ſit illas lauare, tamen cum ſine culpa iſta lotio omittatur, non eſt aliquis de ea arguendus, maxime ab eo qui nō poteſt, niſi de vitio redarguere: nam pater filius, vel dominus ſeruum, aut generaliter quicūque miniſtrantem ſibi habet, poteſt licite de non ſeruata munditia illum arguere, & tamen extraneum a ſe penitus nemo arguere poteſt, niſi de eo quod ſimpliciter illicitum eſt, ſcilicet, contra legem factum, & ideo illi ſtulti erant Phariſæi, qui Chriſti diſcipulos de talibus arguebant. Sic dicit Hierony. Mira Phariſæorum, ſcribarumque ſtultitia Dei filium arguunt, quia traditiones, & præcepta hominum non ſeruet. Sic etiam dicit Chryſoſt. Vide autem qualiter, & a ſua interrogatione capiuntur, non enim dicunt, quare trāſgrediūtur legem Moyſi, ſed traditionem ſeniorum, & ideo Euāgeliſta ponit ſimul de veneratione, quam viri Geneſareth Chriſto impendebant, volentes tangere fimbriam veſtimēti Chriſti, & inhonorationem quam iſti faciebant, aut facere volebant arguentes Chriſtum quaſi male ageret, taliter permittendo diſcipulos agere. Sic dicit Beda, & Rabanus, ſcilicet, homines terræ Geneſareth, qui minus docti videbantur, non ſolum ipſi veniunt, ſed & infirmos ſuos adducunt ad Dominum, vt vel fimbriam eius merẽantur contingere: & vere Phariſæi, & Scribæ, qui Doctores eſſe populi debuerunt, nō ad quærendam medelam, ſed ad mouendum quæſtionum pugnas ad Dominum concurrerunt. Sic etiam dicit Remigius, ſcilicet, duabus autem de cauſis reprehenduntur, & quia a Ieroſolymis venerant, ideſt, a loco ſancto deſcenderant, & quia ſeniores populi, & legis Doctores erant, & non ad ſciendum, ſed ad reprehendendum Dominum venerant.

An Phariſæi nunc arguerent Chriſti diſcipulos, quaſi peccantes, vel ſolum, vt non ſeruantes honeſtatem.
Quæſt. XI.

QVAERETVR, an Phariſæi nunc arguerent Chriſti diſcipulos, quaſi peccantes, vel ſolum, vt non ſeruantes honeſtatem. Aliqui dicunt, quòd arguebant neceſſario, tanquàm peccantes, quia aliàs non eſſet redargutio, cum nemo iuſte redarguatur, niſi quando peccat. Dicendum, quod interdum Phariſæi, & Scribæ arguebant Chriſtum, & diſcipulos de aliquo, quod non erat peccatum: vnde non arguebant eos, tanquàm peccantes, ſed tanquàm a pfectione deuiantes, vel ad illam nō accedentes, & interdum eos quaſi peccantes arguebant. De primo patet, quando arguerūt Chriſtum, quòd comederet cum publicanis, ſupra 9. ſcilicet, quare cum publicanis, & peccatoribus manducat magiſter veſter? & tamen manducare cum publicanis nō erat peccatum, & tamen arguebāt eum, quaſi eſſet cuiuſdam imperfectionis, & contra cōditionem profeſſionis ſuæ, erat enim Chriſtus doctor perfectæ vitæ. quòd ergo ipſe cum peccatoribus comederet, nō videbatur competere ei, licet comedere cum peccatoribus, non eſſet abſolute peccatum, ſic etiam arguerūt diſcipulos Chriſti, ſupra 9. & Marci 2. ſcilicet, quare diſcipuli tui non ieiunant, &

A nos ieiunamus frequēter? nam ieiunare temporibus illis, non erat peccatum, quia ieiunium erat ſupererogationis, ſ. quod ſoli diſcipuli Ioānis, & diſcipuli Phariſæorum faciebāt, Marci 2 & Lucæ 5. Et tamen, quia diſcipuli Chriſti ideo ſequebātur Chriſtum, vt perfectiorem viam viuendi tenerent, ꝗ populus, qui ſolum obligabatur ad præcepta legis, videbatur incōueniēs, ꝙ ieiunare nollent plusꝗ populus, cum Iudæi putarēt ieiuniū eſſe de operibus perfectionis, & ſic arguebant eos, non tanꝗ peccantes mortaliter, ſed tanꝗ non accedentes ad perfectionem, quæ erat eis in propoſito, & profeſſione, cū ſe profiterentur diſcipulos Chriſti. De ſecundo, vt qn̄ accuſabant ſæpe Phariſæi Chriſtū, ꝙ ſabbato curaret, Lucæ 13. & 14. & putabāt hoc eſſe
B peccatum mortale: nam dicebant non eſſe Chriſtum a Deo, qa curabat in ſabbato, Ioan. 9. ſ. Non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit. De diſcipulis Chriſti patet, vt qn̄ arguerunt eos, ꝙ vellerent ſpicas ſabbato dicentes, quare diſcipuli tui faciunt quod nō licet eis facere ſabbatis? Lucæ 6. Ita nunc poterat eſſe, quòd arguerent eos de aliquo, quod putaretur eſſe peccatum mortale, vel quòd crederetur non eſſe peccatum, ſed nō faciendo illud deuiabant a via perfectionis, & tamen videtur ꝙ putarent peccatum eſſe id, de quo accuſabant diſcipulos, quia dixerunt quare tui diſcipuli tranſgrediuntur traditiones ſeniorum, & tamen tranſgredi eſt præuaricari & peccatum.

C *An licuit ſenioribus tales traditiones tradere. Et quòd apud Iudæos pertinebat ad iudices, & ad ſummum ſacerdotem diffinire in omnibus, de quibus lex non diffiniebat. Quæſt. XII.*

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd diſcipuli tranſgrediebantur traditiones ſeniorum, an licuit ſenioribus tales traditiones tradere. Aliqui dicunt, quod non, quia illæ obligarent per modum legis, vt putabant Phariſæi cum dicerent eſſe tranſgreſſionem cōtra illas, & tamen non licebat addere ad legem nec vnum verbum, nec minuere, Deuteronom. 4. Ergo non licebat dari tales traditiones. Item Chryſ. increpat Iudæos de hoc dicens, manife-
D ſtum eſt, quod multa noua inducebant ſacerdotes, quamuis Moyſes dixerit, non adijcietis ad verbum, quod ego propono vobis hodie, & non auferetis ab eo, & quando oportebat eos ab obſeruationibus liberari, tunc amplioribus obligationibus eos alligauerunt, timentes ne aliquis eorum principatum auferret, & terribiliores eſſe volentes, quaſi ipſi eſſent legiſlatores. Dicendum, quòd poterant ſeniores iſti introducere traditiones has per modum legis, vel præcepti, ita vt Iudæi tenerentur obſeruare illas, & non faciebant contra legem Moyſi: nam ſi feciſſent contra legem Moyſi, manifeſte argueret eos Chriſtus duriſſime, quia illos qui vendebant, & negociabantur in atrio templi, excluſit terribiliter facto
E flagello de funiculis, Ioan. 2. Et tamen hoc non erat expreſſe in lege vetitum, ſed ſolum, quia erat contra quandam honeſtatem templi, quæ debebat eſſe domus orationis, a fortiori ergo ſi iſti facerent expreſſe contra legem addentes, vbi lex vetuiſſet addi, argueret illos Chriſtus potiſſime, quia iſtud non ſolum eſſet peccatum ipſorum inſtituētium, ſed etiam totius populi, qui fauebat eis permittendo talia ſtatui, & obſeruabat ea tanquàm recte ſtatuta, & tanto minus Chriſtus illud toleraret, quāto grauius, & pernicioſius peccatum erat, & tamen tolerabat Chriſtus hoc, & non allegauit contra iſtas traditiones, licet ex eis fieret contra eum redargutio, ergo non fuerat illicitū eas inſtitui, alioquin Chriſtus nunc contra Phari-

ſæos clamaſſet dicens traditiones eſſe ſacrilegas, & impios eſſe qui tradiderunt eas, & peccatores qui illas obſeruarent, & tamen nihil ex hac parte dixit, ſed aliter excuſauit diſcipulos, ergo non fuit illicitum inſtitui has traditiones, ſed potuit facere, quæ fecit, nec egit contra legem Moyſi, tanquàm eſſet pars legis illius, & datum a Deo, qui cæteras partes legis ipſius tradiderat, quia hoc erat impium, etiam non licebat aliquid tolli de lege, quod a Deo fuiſſet datum, quia iſtud adhuc erat magis nefarium, quia oſtenderet erraſſe Deum, qui aliquid de traditis ab eo deleret, vt iam non haberetur, & tamen facere alias leges municipales, quibus ſingulæ vrbes, vel tota ipſa Iudęorum communitas regeretur, quę non ſcriberentur in codice legis Dei, non erat impium, immo laudabile erat, & neceſſarium, quia licet Deus tradidiſſet leges aliquas totales, ſiue iudiciales, quibus litigiorum cauſæ dirimerentur, Exo. 21. & 22. & 23. & in libro Numerorum, & Deuteronomi. tamen illę non ſufficiebant pro omnibus cauſis, cum quotidie nouæ lites orirentur, ideo oportebat leges de nouo introduci, quæ eſſent noua remedia contra lites, & iſtæ introducendæ erant, vel per totum populum, vel per eum penes quem reſidebat, aut in quem trãſlata erat poteſtas populi, ſicut erat rex, vel ſummus ſacerdos, & quia Deus prouiderat iudices ad omnes difficultates quantęcumq; orirentur, & quòd ſtaretur iudicio eorum, & non declinaretur ad dextram, nec ad ſiniſtram, Deuteronom. 17. Ad eos pertinebat diffinire in omnibus, de quibus lex diuina non diffinierat, & hoc aliquando per modum ſententiæ oblato caſu particulari, deducto in iudicium, & aliquando per modum legis generaliter diffiniendo pro omni tali caſu. Iſti autem erant ſeniores ſeptuaginta, qui manebant per ſucceſſiones, poſt inſtitutionem illam quam Deus fecerat tempore Moyſi, Nume. 11. Ideo iſti poterant condere leges ad regimen populi in eis, in quibus diuina lex non prouiderat, & eis commiſſa eſt poteſtas Deuteronomij, & ideo totus populus acceptauerat traditiones iſtas, tanquàm datas ab eis, qui iuriſdictionem ad hoc condendum habebant. Et ita dictum Chryſoſtomi non militat contra eos, quaſi egerint contra legem Moyſi, licet poſſet militare, inquantum forte introducebant multitudinem cæremoniarum ſuperuacuo hominem impedientium, & erant inutiles, cum tamen illi putarent eas ad aliquid efficaces.

Quare Phariſæi, & Scribæ redarguerunt Chriſti diſcipulos de non lauando manus. Et quòd Iudæi putabant munditiam exteriorem facere ad ſanctitatem. Et quare ſic putabant, Et quare lex vetus eam munditiam iuberet.

Quæſt. XIII.

QVAERETVR quare Phariſæi, & Scribæ redarguerunt Chriſti diſcipulos, de non lauando manus cum manducant. Dici poteſt vno modo, quòd iſta leuis accuſatio erat, quia tamen Phariſæi non inuenerunt aliam accuſationem pro nunc contra Chriſtum, & diſcipulos eius fecerunt iſtam, quia ex inuidia geſtorum eius volebant aliquid contra ipſum dicere quidquid illud eſſet. Secundo poteſt dici, quòd fecerunt hoc, quia putabãt aliqualem eſſe accuſationem, quaſi vere eſſent reprehenſibiles Chriſti diſcipuli, qui contra leges, ſiue traditiones ſeniorum agerent: nam totus populus Iudæorum illas ſeruabat, quaſi obligantes, eo quòd a ſenioribus traditæ erant, vt innuitur Marci 7. ſcilicet, Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebro manus lauent, non manducant tenentes traditiones ſeniorum, diſcipulos ergo

F Chriſti, tanquàm tranſgreſſores illarum traditionum putabant eſſe vere reprehenſibiles, ideo arguebant eos de hoc, ſicut argueret de quolibet alio crimine. Tertio, & principalius, quia putabant Iudæi quandam ſanctitatem conſiſtere in exteriori munditia: nam nõ recte ſentiebant de ſanctitate, & puritate vitæ, ſed putabant, quòd eſſe mundum exterius, erat eſſe ſimpliciter mundum, & eſſe exterius immundum faciebat animam immundã, & ſic arguendo diſcipulos Chriſti de exteriori immunditia, arguebant eos ſimpliciter immundos, & malos. Quod autem hoc putarent patet, quia Chriſtus quando voluit excuſare ſe, & diſcipulos ſuos coram populo, & oſtendere, quòd non bene Phariſæi accuſaſſent eos ait: Audite me, & intel

G ligite, non quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore, hoc coinquinat hominem, & tamen ſi Phariſæi non putaſſent exteriorẽ immunditiam facere hominem interius immundũ, vel ſimpliciter immundũ, quaſi Chriſtus fruſtra hoc reſpondiſſet. Motiuum autem Phariſæorum ad putandum hoc, erat quia in lege imponebantur multæ exteriores lotiones, per quas tolli dicebatur immunditia, vt Leuitici 11. In omnibus immunditijs cauſatis per cõtactum fiebat lotio, & ſic ablutus dicebatur mundus fieri, idem Leuitici 15. Et non imponebat lex aliquas alias mundificationes, ideo iſtas corporales putabant eſſe veras, & ſufficientes munditias, quia has ſolas cognoſcebant, ſicut dicit Ariſtoteles ſeptimo Ethico-

H rum, circa finem, quòd aliæ ſunt delectationes potiores corporalibus, ſed propter has ſolas cognitas eſſe, has ſolas eſſe exiſtimant, ſcilicet, delectationes, ſic etiam dixit Iſa. Lauamini, & mundi eſtote, Iſa. 1. Per lotionem eritis mundi, quod ipſi de lotione corporali intelligebant. Et iſta etiam fuit cauſa, quare ſeniores Iudæorum tot cęremonias lotionum inſtituerunt tam in corpore, quàm in vaſis, vt patet Marci 7. ſcilicet, quia cum per quaſdam lotiones in lege Moyſi fieri iuſſas, homines mundificarentur a quibuſdam immunditiis, a fortiori qui pluribus alijs lotionibus vteretur efficeretur mundior, vt ergo valde mundi eſſent, volebant ſe multis implicare lotionibus, & ita ſeniores Iudæorum inſtituerant multas cæremo-

I nias ablutionum. Sic dicit Beda: Verba autem Prophetarum carnaliter accipientes, quod dictum erat lauamini, & mundi eſtote. de corpore ſolum lauando ſeruabant, & ideo ſtatuerant, non niſi lotis manibus manducandum eſſe. Sed dicendum eſt, quòd errabant valde: nam impoſſibile erat, quòd exterior lotio ablueret vitia interiora, quia corpus, & anima non communicant in materia, vt id quod lauat corpus poſſit animam lauare: nam corpus per contactum lauatur, quia fluidus humor maculas corpori concretas laxando eluit, anima autem tangi non poteſt, quia quantitatẽ non habet: & quia homo eſt principaliter anima, q̃ corpus, cõſiſtet neceſſario mũditia hominis magis in anima, q̃ in corpore, & tñ lotio exterior ani-

K mã non mundat, ergo exteriores lotiones quotquot fuerint non reddunt hominem mundum, ſic dr̃ Ieremiæ 2. Si laueris te nitro, & multiplicaueris tibi herbam borith, maculata es iniquitate tua: dicit Dominus. Cum autem dicitur lauamini, & mundi eſtote, Iſa. 1. Apparet manifeſte, quòd non dixit de corporali, ſed de ſpirituali lotione: nam ait, Lauamini, & mundi eſtote, auferte malum cogitationum veſtrarum ab oculis meis, quieſcite peruerſe agere, diſcite benefacere, quærite iudicium, ſubuenite oppreſſo, iudicate pupillo, defendite viduam, & iſte eſt modus mundandi hominem, & dealbandi auferendo peccata, & non per lotiones exteriores: vnde ſequitur ibi Venite, & arguite me ſuper hoc, dicit Dominus, ſi fue-

runt

rint peccata veſtra, ſicut coccinum, quaſi nix dealbabuntur, & ſi fuerint rubra quaſi vermiculus, velut lana alba erunt. Cum autem putabant mundari per aquam elementalem, ſicut lex dicebat aliquos mundos fieri ſi lauarentur aquis: dicunt aliqui de noſtris, quòd intelligantur illa ſpiritualiter.

Sed hoc falſum eſt, quia Deus impoſuit Iudæis illas ablutiones corporaliter faciendas, & obligabantur ad ſic faciendum, & ſic obſeruabant, & ſi vellent ſolum ſpiritualiter cuſtodire, peccarent, ſicut ſi nunc iubeatur alicui ire ad Eccleſiam, & eat illuc ſolum ſpiritualiter, id eſt per deſiderium, & non realiter, peccat. Et tamen dicetur, quod lex non innuebat, quòd per iſtas lotiones exteriores lauaretur quis a peccato, ſed ſolum a corporali immunditia. Quod patet, quia iſtę lotiones fiebant a quibuſdam contaminationibus, quæ non erant peccatum, cum interdum inuoluntarie quis pollueretur, & tamen nemo inuitus peccat. Etiam quod maius eſt, quia interdum cogebatur quis pollui, & merebatur per hoc quòd pollueretur, & ſi nollet pollui peccabat, ſicut obligatur quis ſepelire patrem, & matrem ex lege etiam ſi ſit ſacerdotis filius, Leuit. 21. Et tamen ſepeliendo, vel plangendo mortuos polluitur faciens, & debet lauari aqua luſtrationis, Numeri, 19. Sepelire autem cæteros (licet non ſit obligatio ſaltem communiter) eſt tamen laudabile, & ita Tobias in veteri Teſtamento ſpecialiter laudatur, quod mortuos ſepeliret, & tamen polluebatur, & mundandus erat, & ſic non erat lotio legalis ad tollendam immunditiam interiorem, ſed ſolas corporis maculas, lex autem volebat, quòd Iudæi haberent iſtam munditiam, reſpectu templi Dei: nam nõ licebat alicui in certis modis immunditiarum ingredi Sanctuarium, quantum ad cætera autem non vetabat immunditiam, vt quòd quis immundus manibus manducaret, vel conuerſaretur cum alijs hominibus, niſi forte eſſe contagioſa immunditia, ſicut lepra, & fluxus ſeminis: nam iſtos a cæteris ſegregabat ponens extra caſtra. Ratio autem quare voluit reſpectu templi, ſiue Sanctuarij ſeruari iſtam munditiam, fuit ad oſtendendam Dei dignitatem, qui iudicabatur eſſe in Sanctuario habitans, & quia ipſe eſt mundiſſimus non licebat alicui immundo accedere ad eius habitaculum, vel tangere res eius, & quia immũditiæ iſtæ corporales erant, ſicut & Sanctuarium erat corporale, & vaſa quæ tractanda erant corporalia erant, debuit eſſe ablutio corporalis: ad ſumendos autem cibos, & conuerſandum cum alijs hominibus Deus nõ iuſſit fieri aliquam lotionem, & ſic iſti ſeniores impertinenter introduxerant alligando homines ad cæremonias non neceſſarias, ad quas Deus non aſtrinxerat. Et maxime quia procedebat motiuum ſuum ex errore, quaſi homo interius mundaretur per iſtas lotiones ad quod lex occaſionem non dederat, niſi quia ipſe non bene ea intelligebat, & tamen Phariſæi putantes exteriorem lotionem mundare hominem interius, arguebant diſcipulos Chriſti tanquàm immundos, eo quòd iſtam munditiam in manducando non ſeruarent.

Nemo peccat inuitus.

Quomodo diſcipuli Chriſti erant reprehenſibiles in hoc, quòd non lauarent manus manducaturi. Et quòd commune in ſcripturis accipitur pro immundo.

Quæſt. XIIII.

QVAERETVR quõ diſcipuli Chriſti erãt reprehenſibiles in hoc, quòd non lauarent manus manducaturi: nam honeſtas erat lauare illas, & cum ipſi obſeruarent omnem honeſtatem, mirum eſt quomodo in hoc errarent.

A Dici poteſt vno modo, quòd duplex erat munditia manuum ad manducandum. Vna quidem communis, & ſufficiens, quia qui manducaturus eſt ſemel manus lauat, ſi non habeat eas omnino impollutas. Alia erat ſuperabundans, & ſuperſtitioſa, ſcilicet, ſæpe & multum lauare. Primam munditiam dicunt habuiſſe Chriſti diſcipulos, quia erant viri bene inſtructi etiam circa exteriorem honeſtatem, & ideo non erant vllo modo reprehenſibiles. Secundam autem non habuerant, quia non lauabant ſæpe manus, & de hac eos arguerunt Phariſæi. Quod patet, quia arguerunt eos tranſgreſſores traditionum ſeniorum. & tamen traditiones non ſolum ſemel, ſed & pluries lauari manus iubebant manducaturis, Marci 7. ſcilicet,
B Phariſæi, & omnes Iudæi, niſi crebro manus lauent non manducant, tenentes traditiones ſeniorum, ita ergo accuſarent eos, quòd nõ toties lauabantur quoties lauari traditũ erat. Et hoc tenet Remigius dicens, reprehendebant Phariſæi diſcipulos Domini, non de iſta lauatione, quæ conſueto more congruit, & neceſſariis temporibus agitur, ſed de illa ſuperflua, quæ ſuperſtitioſa traditione ſeniorum fuerat reperta.

Sed obijcietur, quòd non ſtat, quia dicitur ſupra in litera, non enim lauant manus ſuas cum panem manducant, & ſic videtur, quòd nullo modo manus lauabant: vnde de non lauando manus nullo modo eos increpabant. Sed dicetur, quod poteſt intelligi non lauant, id eſt, non lauant toties quoties inſtitutum eſt.
C Et apparet, quod dixerunt, quod tranſgrediuntur traditiones ſeniorum, & tamen illæ erant de lauando ſæpe. Etiam quia ſi de vna lotione, quę neceſſaria eſt loqui vellent, non oporteret allegari traditiones ſeniorum, quia ad illam omnes homines inclinantur ex quadam vitæ honeſtate, & munditia. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia diſcipuli non lauerunt nunc manus cum eos arguerent Phariſæi, ſed immundis manibus manducauerunt, ſic patet Marci 7. ſ. Et cum vidiſſent quoſdam de diſcipulis eius communibus, i. nõ lotis manibus manducare panem, ſed commune accipitur pro immundo in ſcripturis, ſic patet Act. 10. c. qñ oſtẽſa ſunt Petro animalia quadrupedia, reptilia, & ſerpentes, & dictum eſt occide, & manduca, & ille
D ait, Cõmune, & immundũ nunq̃ intrauit in os meũ, & dictum eſt ad eũ, quod Deus purificauit cõmune ne dixeris, & ſic cõmune eſt immundũ, habebãt ergo manus immundas cũ tunc comederunt, i. nullo modo lotas. Secundo patet, quia qñ Chriſtus coram turbis excuſauit diſcipulos excludens redargutionẽ Phariſæorũ ait, quod intrat per os non coinquinat hominẽ, in litera, & eſt ſenſus: immundũ quod intrat per os non coinquinat hominẽ, ergo ſupponebatur immundũ aliquod manducare eos, qui nõ lotis manibus mãducabant, quaſi ſordidæ manus eſſent, ex quibus aliquę ſordes cõcretę adhęrerẽt cibo, & intrarent in corpus, & tñ adhuc non coinquinant hominẽ, quia in ſeceſſum vadũt, vt Chriſtus dixit infra in litera, & ita pſupponit
E ꝙ diſcipuli tunc comederant manibus immundis, i. nullo modo lotis. Cũ aũt dr̃, ꝙ diſcipuli manducarent non lotis manibus. Dicendũ, ꝙ nõ erat reprehenſibile interdũ non lotis manibus manducare, nec eſt putandũ, ꝙ diſcipuli Chriſti nunq̃ manus lauarent manducaturi, ſed ꝙ accidit, ꝙ nunc qñ iſti Phariſæi venerunt a Ieruſalem, manducaturi quidam de diſcipulis Chriſti manus nõ lauauerant. Hoc autem potuit eſſe propter tria. Primo, quia ea ad quæ homo principaliter non attendit, veniunt ſibi interdum in obliuionem, & quia diſcipulorum Chriſti totum ſtudium erat virtuti vacare, ſicut Chriſtus eos inſtruebat, illi ſolicitudini attenti, forte de lauando manus non cogitauerunt: tunc interdum alia maiora, & magis

neceſſaria obliuiſcebantur, ſicut quādo iuerunt trans fretum obliti ſunt panes emere, ſequenti cap. & putabant, quòd Chriſtus poſtea de hoc eos argueret, eodem cap. Ita ergo, & hoc, idest, lauare manus poterant interdum obliuiſci. Secundo forte, quia diſcipuli a Chriſto recte inſtructi quid attendendum eſſet, & ad quid homo conari deberet, ſcilicet, ad ſpirituale bonum, quod ſolum eſt neceſſarium, iuxta illud Lucæ 10. Martha ſolicita es, & turbaris erga plurima. porro vnum eſt neceſſarium. ad corporalia non multum attendebant, & ſic nō habebant lauari pro lege, cum ſcirent illud non eſſe neceſſarium ad bonum ſpirituale, quod ipſi quęrebant. nec etiam habebant pro lege non lauari, cum ad quandam munditiam, & honeſtatem pertineret lauare manus ante cibos, & ſic interdum lauabant manus, & interdum non, ſicut accidebat, quia non multum differret lauari, vel non lauari. Et hoc eſt valde veriſimile, ſic etiam dicit Chryſoſt. ſcilicet, ideo autem diſcipuli non lotis manibus manducabant, quia iam ſuperflua deſpiciebant, ea ſolum quæ ſunt neceſſaria attendentes, & nec lauari, nec nō lauari pro lege habentes, ſed vt contingebat alterutrū facientes, qui enim & ipſum neceſſarium cibum contemnebant qualiter circa ipſum ſtudium haberēt? Sic etiam dicit Beda, diſcipuli namque Domini inſtructi ea quæ virtutis tantum ſunt operari non lotis manibus ſimpliciter comedebant, Phariſæi autem volentes occaſionem inuenire hoc acceperunt, & nō vituperabant eos vtique, vt legis tranſgreſſores, ſed quia tranſgrediebantur traditiones ſeniorum. Tertio fuit forte, quia Chriſtus ex intentione voluit, quòd aliqui de diſcipulis manducarent non lotis manibus, non quod ſic ipſe eis facere iuberet, ſed quòd fecit vt obliuiſcerentur. Vel aliàs vellent pro tunc omittere, vt videntes hoc Phariſæi haberent occaſionem arguendi eos, & tunc eſſet locus cōueniens Chriſto ad arguendum errorem Iudæorum, qui putabant exteriores lotiones prodeſſe ad munditiam animæ, & munditiam corporis facere hominem interius immundum, ſicut infra in litera redarguit eos, quod errarent in hoc, dicens cęcos eſſe, & cęcorum duces eos, qui talia putabant, & tamen non fuiſſet conueniens locus Chriſto ad redarguendum illum errorem Phariſæorum, niſi oblato hoc caſu, ideo voluit quòd accideret iſte caſus, vt haberet occaſionē ad hoc, quia ſic Deus quærit occaſiones ad faciendum id, quod intenditur, ſic dicitur Iudicum 14. quando Samſon petiuit a parentibus ſuis, quod darent ei vxorem vnam de terra Philiſthinorum, & ipſi nolebant, & dicitur, parentes autem eius neſciebant, quòd res a Domino fieret, & quæreret occaſiones contra Philiſthijm, ſcilicet, quia illa vxor Samſonis fuit occaſio, vt Samſon percuteret Philiſthinos plaga magna ſatis, Iudicum 14. & 15. & 16. Et ita forte fuit hic, quod eſt ſatis veriſimile.

Ipſe autem reſpondens ait illis: Quare, & vos tranſgredimini mandatum Dei, propter traditionem veſtram? Nam Deus dixit: Honora patrem, & matrem, & qui maledixerit patri, vel matri, morte moriatur. Vos autem dicitis quicunque dixerit patri, vel matri munus quodcunque eſt ex me tibi proderit, & non honorificauit patrem ſuum, aut matrem ſuam, & irritum feciſtis mandatum Dei, propter traditionem veſtram. Hypocritæ bene prophetauit de

Exo. 20. Deut. 5. Mar. 7.

F vobis Iſaias dicens; Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longe eſt a me. Sine cauſa autem colunt me docentes doctrinas, & mandata hominum. (Iſai. 29.)

Ipſe autem. Hic ponitur ſecundum, ſcilicet, redargutionis Phariſæorum a Chriſto facta confutatio, id eſt, oſtenditur, quòd non arguerunt iuſte eos, ſcilicet, *Ipſe autem reſpondens.* Ideſt, Licet arguerentur diſcipuli non reſponderunt illi, ſed Chriſtus. *Ait illis.* Scilicet, Scribis, & Phariſæis. *Quare vos tranſgredimini mandatum Dei.* Quaſi dicat, Potius deberetis tacere, quàm accuſare alios, quia etiam ſi manducare non G lotis manibus, peccatum eſſet, maius eſt quod vos cōmittitis, quia iſti ſolum tranſgrediuntur traditionem ſeniorum: vos autem trāſgredimini mandatum Dei, erat autem illud mandatum de honorando parentes, vt infra patet, & iſti tranſgrediebantur illud, ſcilicet, Phariſæi, & Scribæ, exponendo inconuenienter. *Propter traditionem veſtram.* Ideſt, Propter regulam viuendi, quam traditis: erant enim iſti Doctores legis, qui exponebant legem Moyſi, coram populo prædicando, vt dicitur infra 23. Super cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, ideſt, ſederunt ad docendum, & dicitur cathedra Moyſi, quia ibi docebant legem Moyſi, exponendo illam: ita ergo iſti exponebant legem, ſicut volebant, & populus recipie- (Quare ſic vocatur cathedra Moyſi.) H bat eorum expoſitionem, cum non haberet alios Doctores, & ſi peruerſe legem exponerent, faciebant legem perire, ideſt, non obſeruari in ſenſu in quo Deus eam dederat, & hoc erat propter traditionem ſuam, ideſt, doctrinam, vel expoſitionem. *Nam Deus dixit.* Scilicet, Exodi 20. & Deuteronom. 5. quando dedit decalogum in monte Synai. *Honora patrem, & matrem.* Iſtud eſt primum mandatum ſecundæ tabulæ, & intelligitur de honore, qui eſt in ſubueniendo neceſſitatibus eorum. *Et qui maledixerit patri, vel matri.* Debebat ſeruari parentibus magna reuerentia, ideo ponitur pœna grauis maledicenti eis, ſiue eſſet iſta maledictio in re, ſcilicet, percutiendo eos, ſiue in verbis inhoneſtis, & conuitijs, vel malorum imprecatio- I nibus. *Morte moriatur.* Ideſt, Occidatur a iudice, eſt modus loquendi Hebraicus per ſuperabundantiam: nam ſufficiebat dici moriatur. *Vos autem dicitis* Ideſt, Docetis populum tradendo iſtam regulam, quæ ſequitur. *Quicunque dixerit patri, vel matri.* Intelligitur etiam de alijs, quibus ex quodā debito tenemur ſubuenire, & revereri, & tamen potiſſime de parētibus. *Munus quodcunque eſt ex me.* i. quodcunque munus obtulero Deo in ſacrificium, vel alias. *Tibi proderit.* i. erit pro anima tua, ſicut pro anima mea. q. d. non cures petere a me aliquam temporalem ſubuentionem, quia melius eſt, quod offeram Deo id quod tibi daturus erā, nam cum obtulero proderit animæ tuæ etiam ſi ego illud obtulero, & non tu, vt infra magis declarabitur. K *Et non honorificabit patrem ſuum, aut matrem ſuam.* Ideſt ſic reſpondendo patri, aut matri non honorificabit patrem, & matrē. i. non ſubueniet eis, ſed dabit in ſacrificiū id quod daturus erat patri, & matri, & illud erat honorare eos. *Irritum feciſtis mandatum Dei.* Ideſt adnihilaſtis, ſcilicet faciendo illud non cuſtodiri, iuxta intentionem Dei condentis, nam lex datur, vt cuſtodiatur, & per eam dirigantur actiones noſtræ, ſi autē non cuſtodiatur nihil eſt, vel irrita eſt, & tn̄ ſiquis peruertat ſenſum legis, & faciat eā obſeruari in alio ſenſu: manifeſtum eſt, quod non cuſtodit legem, ideo irritauit iſte legem, quia certum eſt, quòd ille committit in legem, qui verba legis amplexus contra legis nititur voluntatem, extra de reg. iur. lib. 6. in regula certū (Quis agat contra legē.)
eſt,

eſt, & ita iſti faciebant cum exponerent mandatum illud Dei aliter quàm Deus voluerit intelligere, & a nobis intelligi, vel dabant modum quo nunquam obſeruaretur cludẽdo illud, ſ. ꝙ daretur ſacerdotibus id quod dandum erat parentibus. *Propter traditionem veſtram*. Ideſt, Doctrinam vel expoſitionem, quæ dicitur a tradendo, quia illam populo obſeruandam traditis.

Quare Chriſtus reſpondit hic cum non redargueretur ipſe Phariſæi, ſed diſcipuli. Et quod lex Chriſti nullum bonum, vel honeſtum impedit.
Quæſt. XV.

QVAERETVR quare Chriſtus reſpondit hic cũ non redargueretur ipſe a Phariſæis, ſed diſcipuli. Aliqui dicunt, quòd Phariſæi arguebant diſcipulos de doctrina a Chriſto tradita: ideo defenſio pertinebat ad Chriſtum directius. Dicendum, quod non ſtat, quia tunc ſequeretur, quòd Chriſtus tradidiſſet diſcipulis regulam de nõ lauando manus cum mãducaturi eſſent, ſed falſum eſt. Primo quia hoc erat contra quandam honeſtatem, & munditiam humanam, & tamen per legem Chriſti nullum bonum, vel honeſtum impeditur. Secundo quia ipſe ſic ſe faceret odioſum omnibus hominibus, q hanc munditiã volunt, vt oſtenderet ſe turpem, & immũdum valde: qui non ſolum munditiã corporis non ſeruaret, ſed etiã illam per legem auferret. Tertio quia nunc directior accuſatio eſſet Phariſæorum cõtra ipſum quàm contra diſcipulos, quia grauius viderẽt ipſe agere contra traditiones ſeniorum, dando cõtrarias traditiones, vt illæ non obſeruarentur quàm diſcipuli non obſeruando eas: & tamen non arguerunt eum de hoc, ſed ſolum diſcipulos ſuos, quia non lauabant manus, ergo non dederat Chriſtus tales leges. Quarto quia Chriſtus non dedit aliquam legem niſi de neceſſariis ad ſalutem, ita quòd non ſeruata illa non eſſet locus ad vitam æternam, & ideo non dedit leges aliquas de rebus indifferentibus, vt ſatis conſtat, & tamen lauari aut non lauari nihil attinet ad vitam æternam, ideo de hoc legem nullam dedit. Quinto quia ſi talem legem dediſſet Apoſtolis, etiam maneret nunc pro nobis, & tamen nulla talis lex manet, ergo nunquam data eſt. Sexto patet, quia ſi Chriſtus talem legem dediſſet, & ob hoc ſe defenderet contra Phariſæos aliter ſe defendere deberet: nam tota defenſio ſua eſt oſtendere, quòd nullum malum eſt etiam ſi immundis manibus quis comedat, ergo non fuit ab eo data lex de non lauando manus. Dicendum ergo aliter vno modo, quòd Chriſtus reſpondit hic, quia licet redarguerentur diſcipuli, tamen fiebat redargutio corã eo, ideſt, ad eum dirigebantur verba, & non ad diſcipulos: ideo ipſe reſpondere debebat. Secundo quia iſta erat conſuetudo Chriſti reſpondere ſemper pro diſcipulis, etiam ſi contra eos, & nõ contra ipſum fieret redargutio, ſicut quando euellebant ſpicas ſabbato. Nam dixerunt Phariſæi quare diſcipuli tui faciunt quod non licet eis facere ſabbatis? ſupra 12. & Mar. 2. & Luc. 3. Et ibi reſpondit Chriſtus: etiam qñ dixerunt quare nos ieiunamus frequenter. diſcipuli aũt tui nõ ieiunant? ſupra 9. & Mar. 2. & Luc. 5. Nam Chriſtus ibi rñdit, vt patet ibidem. Tertio quia forte non ſcirent diſcipuli rñdere ad iſta, quæ dixerunt Phariſæi, & vt nõ variarent, & viderent̃ inſipientes rñdit Chriſtus. Quarto forte iſta redargutio tangebat perſonam Chriſti: nã, ſicut nunc quidam diſcipulorum manducauerunt nõ lotis manibus, ita & forte aliqñ ſic Chriſtus manducabat, & Phariſæi hoc ſcirent, & nũc in perſonam diſcipulorum arguerent ipſum magiſtrum, ſicut fuit quã-

A do dixerunt, quare nos ieiunamus, diſcipuli autem tui non ieiunant? ſupra 9. cap. nam nõ ſolum non ieiunabãt diſcipuli, ſed nec etiam Chriſtus immo manducabat cum publicanis quando iſta dicta ſunt, & tamen de ſolis diſcipulis expreſſerunt, quia ſatis apparebat, ꝙ arguebant magiſtrum, cum ipſe eſſet in eodem participans, i. in non ieiunando. Quinto fuit forte, & principalius, quia iſta redargutio fiebat Chriſto nõ quantum in perſonam ſuam, ſed inquantum erat magiſter iſtorum: nam ad ipſum pertinebat eos inſtruere, & ſi in aliquo peccarent, erat quædam negligentia eius, qa non bene inſtruebat eos: ideo ipſe erat quodammodo reprehenſibilis, & ſic ad excuſandum ſe pertinebat ad eũ reſponſio. Sexto quia forte illi diſcipuli Chriſti
B qui manibus non lotis manducauerant non erant præſentes, ideo reſpondere pro illis ad Chriſtum pertinebat.

Quare Chriſtus dixit Phariſæis. quare vos tranſgredimini &c quia hoc non erat reſpondere.
Quæſt. XVI.

QVAERETVR cum Chriſtus velit hic defendere diſcipulos aduerſus accuſationem Phariſæorum quare dixit, quare vos tranſgredimini? nã hoc non erat reſpondere: nam accumulare inconuenientia, non eſt ſoluere inconueniens. Dicendum primo, quòd Chriſtus fecit hoc, quia directe reſpon-
C dere nolebat, ideo quæſiuit modum aliquem ad excludendum redargutionem Phariſæorum, vt magis ipſi viderentur reprehenſibiles, ſic etiam fecit quãdo ſacerdotes, & ſcribæ, quærebant a Chriſto in qua poteſtate ipſe prædicaret, & faceret cætera, vt excludendo ementes, & vendentes de templo. Et Chriſtus noluit reſpõdere directe, ſed ait, interrogabo & ego vos aliã quæſtionem, ſ. baptiſmus Ioannis de cœlo erat an ex hominibus, & non audentes reſpondere Iudæi dixerunt, neſcimus infra 21. Et tũc Chriſtus dixit, nec ego vobis reſpondeo in qua poteſtate hæc facio, & ita euaſit quæſtionem eorũ, hoc autem Chriſtus facit quando non oportet reſpondere directe ad quæſtionem: nam oſtẽdere in qua poteſtate Chriſtus hoc faciebat,
D erat oſtendere ſe Deum, vel Meſſiam, & hoc nõ decebat pro tunc plus oſtendi q̃ ipſe quotidie per miracula oſtendebat, ideo noluit directe reſpondere, ſed concluſit arguentes, ita & nunc non reſpondit directe. Ratio huius fuit, quia directe reſpondendo aut diceret, ꝙ diſcipuli bene faciebant aut male, ſi diceret, ꝙ male accuſaret diſcipulos, & ſeipſum, ſicut volebant Phariſæi, ſi aũt diceret, ꝙ bene faciebant non lauando manus, diceret, ꝙ lauare manus malum erat, & ita cõdemnaret conſuetudinem approbatam omnium hominum, quæ vere bona eſt, & potius laudabilis q̃ vituperabilis, & etiam accuſaret traditiones ſeniorum datas de lauando manus, & tunc calumniarent̃ ei Iudæi, ꝙ ꝯ leges ſeniorum diceret, a quorum ſententia non
E licebat deuiare a dextra nec a ſiniſtra Deute. 17. Ideo non rñdit directe, ſed accuſauit redargutores ſuos de alio crimine maiori, ita vt ab iſta redargutione deſiſterent. Sic dicit Chry non aũt dicit, ꝙ benefaciunt tranſgredientes, vt non det eis occaſionem calumniæ: nec tñ vituperat quod ab Apoſtolis factum eſt, ne approbet eorum traditiones, nec rurſus accuſat ſeniores, quia ſicut iniuriatorem eũ repuliſſent, ſed increpat eos qui aduenerant. Secundo fuit, quia iſti Phariſæi erant digni increpatione, quia malo animo venerant ad arguendum diſcipulos Chriſti, ſ. vt obfuſcarent, & denigrarent facta Chriſti, debuerunt ergo ipſi pati, & ſic redarguti ſunt de maiori crimine. Tertio & præcipue, quia iſti Phariſæi nõ erant idonei ad arguendum

Chriſti diſcipulos, quia quando quis debet alterum F corrigere, vel admonere de crimine, debet eſſe mundior illo alio, cũ dicerẽ ei, hypocrita eijce primo trabẽ de oculo tuo,& tunc videbis eijcere feſtucam,quæ eſt in oculo fratris tui ſupra 7. cap. & tñ iſti Phariſæi committebant grauia crimina corrumpendo intellectum legis,ad quorũ comparationem non lauare manus (ẽt ſi crimen eſſet) minimum erat: ideo non licebat eis corrigere diſcipulos Dñi: ideo excluſit Chriſtus eos tanq̃ nõ idoneos correctores proximi. Sic dicit Chry. ſ. Chriſtus non excuſauit, ſed confeſtim reaccuſauit, demonſtrans, quoniam eum, qui magna peccat pro paruis peccans aliorum ſolicitum eſſe non oportet.& eſt ſenſus quomodo vos accuſatis diſcipulos meos de eo,quod non eſt peccatum, vel eſt minimum, ſi pec- G catum eſſet, cum tam grauia vos committatis. Sic dicit Hiero. cum vos propter traditionem hominum p̃cepta Dei negligatis,quare diſcipulos meos arguendos creditis, quod ſeniorum iuſſa paruipendunt, vt Dei ſcita cuſtodiant.

Quare Chriſtus non conceſſit, quòd diſcipuli ſui male agebant: cum eſſet aliqualiter immundum non lotis manducare manibus. Et quòd malum in moribus non eſt niſi vitium. Quæſt. XVII.

QVAERETVR quare Chriſtus non conceſſit, ꝙ diſcipuli ſui male agebant, q̃a erat aliqualiter immundum manducare non lotis mani- H bus. Dicendũ,ꝙ primo fuit, vt non aſſentiret iniquitati Phariſæorum: nam malo animo mouebantur,& gauderent ſi confiteretur Chriſtus eos recte dixiſſe: iõ etiã ſi rectum dixiſſent, quia tñ non dicebant recto animo,non debuit eis aſſentire,ſed magis repellere. Secundo fuit, vt non oſtenderet ſeipſum, & diſcipulos ſuos reprehenſibiles: nam Iudæi, & Phariſæi ad hoc conabantur, vt per hanc redargutionem appareret diſcipulos Chriſti eſſe immundos,qui manus non lauarent manducaturi. Chriſtum aũt non eſſe conuenientem Doctorem, qui vitia in diſcipulis ſuis non emendaret, & hoc non expediebat, quia ſic cætera Chriſti facta redderentur minoris auctoritatis in conſpectu populi: iõ non conceſſit. Tertio,& præcipue, quia nõ I poterat vere concedi, ꝙ diſcipuli maleſacerent non lauando manus, quia malum in moribus non eſt niſi vitium, & tñ lauare manus,vel non lauare ad manducandum,nec actus eſt vitij, neque virtutis, ſed eſt pure indifferens: ideo neq; conceſſit eos male agere,ſed increpuit iuſte illos, qui de rebus nullius valoris, quæ ad vitium aut virtutem non pertinent alios arguunt. Quarto,& principalius adhuc fuit, q̃a Chriſtus noluit approbare traditiones ſeniorũ: nã ſi Phariſæi dixiſſent Chriſto, quare diſcipuli tui cõmittunt iſtam immunditiam,cũ non lauant manus cum manducant? forte Chriſtus dixiſſet,ꝙ melius erat illas lauare, & tñ dixerunt, quare diſcipuli tui tranſgrediuntur traditiones ſeniorũ,non enim lauant manus cum manducant: iõ K ſi Chriſtus conceſſiſſet,ꝙ peccabant, vel non erat bonum nõ lauare, approbaſſet traditiones ſeniorũ quas nolebat approbare, quia illæ erant ſuperſtitioſæ cum alligarent hominẽ ad ſuperuacuas cęremonias, omittendo id quod p̃tinebat ad ſalutem animæ. Sic dicit Chry. non vituperat quod ab Apoſtolis factum eſt ne approbet eorum traditiones. Quinto fuit, quia Phariſæi arguebant ex traditionibus ſeniorum acceptis in prauo ſenſu.nã putabant,ꝙ exterior munditia faceret hominem ſimpliciter mundum, & illa ſufficeret homini,& immunditiam exteriorem reputabant ſimpliciter immunditiam,& ſic diſcipulos tanq̃ immundos ſimpliciter arguebant, quia non lotis manibus manducabant: ideo non ſolum non erat concedendum diſcipulos male agere in hoc,ſed potius aſſerendi erãt errare,q̃ tales munditias ex hac cauſa frequentabant, & ita Chriſtus arguit eos infra in litera vocans eos cęcos,& duces cæcorum,& dixit quod intrat per os non coinquinat animam: iõ ſtultum eſt exteriora abluere, vt homo ſit ſimpliciter mundus. Sic etiam Chriſtus redarguit Phariſæos infra 23. dicens: væ vobis Phariſæis,qui mundatis quod de foris eſt calicis,& paropſidis,intus aũt pleni eſtis rapina,& iniquitate, & immũditia: Phariſęe cæce mũda prius quod intus eſt calicis, & paropſidis,vt fiat,& illud quod de foris eſt mundũ.

Quod præceptum erat, quod ſcribæ, ac Phariſæi tranſgrediebantur, & quomodo. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR quod præceptum erat,ꝙ ſcribę,& Phariſæi tranſgrediebantur,& q̃uo. Dicendũ, ꝙ iſtud erat præceptum de honorando parentes,vt dr̃ in litera,& iſti tranſgrediebantur illud,q̃a ipſi non obſeruabant illud,& alios docebant, vt nõ obſeruarent,& ideo erãt valde increpabiles ſicut dixit Chriſtus ſupra 5. cap. qui ſoluerit vnũ de mandatis iſtis minimis, & docuerit homines ſic facere, minimus vocabĩt in regno cęlorũ. Modus aũt vocatur,& erãt, quia iſti hortabanĩ homines omnia dare pro ſanctuario, & nihil ad ſubuentionẽ parentũ, ſed id quod parentibus daturi erãt offerrent in tẽplo, & ſic nihil dabant parẽtibus,quod erat nõ honorare eos, vt infra declarabĩt. Sed dicerẽ q̃uo Phariſæi,& ſcribę hoc faciebãt: nã Chriſtus dixit infra 23. cap. ſup cathedram Moyſi ſederunt ſcribę,& Phariſæi,quęcunq; dixerint vobis ſeruate,& facite,ſ'm opera aũt eorum nolite facere, & tñ ꝯ legẽ Dei non licet agere,ergo iſti nõ exponebãt praue legẽ Dei, cum quidquid ipſi dicerent obſeruandum eſſet. Aliqui dicunt,ꝙ illud intelligĩt de illis,quæ ſcribæ, & Phariſæi dicebãt de lege Dei, ſ. q̃n docuerint vos legẽ Dei facite q̃dq̃d vobis dixerint,ẽt ſi ipſi ſic non faciãt. Sed non ſtat cũ eo. cap. fiat mentio de operibus ſupererogationis: nam dr̃ alligant enim onera grauia,& importabilia,& imponunt ea humeris hominum,digito aũt ſuo nolũt ea mouere. ergo debet intelligi de operibus ſupererogationis, q̃ ipſi prædicabant inuenientes ea de nouo,vel a ſenioribus inuenta annunciantes: nam non põt intelligi de operibus legis,quia onera legis non imponebant Phariſæi humeris hominũ, ſed Deus illa impoſuerat. Dicendũm ergo ꝙ Phariſæi,& ſcribæ præuaricabãtur intellectum ſacræ ſcripturæ, vt hic Chriſtus dixit. Et q̃n dr̃,ꝙ omnia,quæ illi dixerint obſeruanda ſunt, eſt ſubintelligendum niſi illa manifeſte ſint ꝯ ſacram ſcripturã, & ita erat expoſitio iſta q̃ nunc dabant. Vel aliter intelligendum erat,ꝙ quidquid dicerent eſſet ſeruandum, præter ea quæ Chriſtus de doctrina illorum arguebat, & tñ q̃n dixit illud iam multo ante dixerat illud, ſ. quomodo præuaricabantur hic intellectum ſacræ ſcripturæ, iõ ſub illa generalitate nõ erat intelligendũ de hoc,& quibuſdam alijs de doctrina ipſorum Phariſæorum, quæ Chriſtus redarguit infra 23. cap.

Quare Phariſæi peruertere volebant intellectum huius mandati Dei. Et quòd melius eſt exercere opera miſericordiæ ad proximum quàm offerre Deo ſacrificia. Quæſt. XIX.

QVAERETVR quare Phariſæi peruertere volebant intellectum huius mandati Dei. Dicendum vno modo, quod hoc faciebant, vt ſanctiſſimi viderentur, & valde Deo dediti, cum omnia vellent ei tribuere, & ſic q̃dquid boni proximo daturus

rus quis erat, hortabantur, vt Deo daret, offerens in Sanctuario, & ita ipſi faciebant: nam non benefaciebant proximis, ſed ſacrificia faciebant, quaſi totum bonum hominis, & ſanctitas eius eſſet in offerendo Deo ſacrificia, de alijs operibus bonis ad proximum non curabant. Sic dicit Glo. ſuper illo verbo miſericordiam volo ſupra 9. ſ. faciebant aūt ſępe Phariſæi ſacrificia in templo, vt iuſti apparerent coram populo, ſed nō exercebant opera miſericordiæ in quibus probatur vera iuſtitia, & in hoc errabant Phariſæi, q̄a melius eſt exercere opera miſericordiæ ad proximum, q̄ offerre Deo ſacrificia: idō Chriſtus ſępe accuſat eos de hoc inducens illud Oſeæ 8. 𝔭 illos, ſ. miſericordiā volo, & non ſacrificium, vt patet ſupra 9. & iterum ſupra 12. Secūdo fuit ex auaritia, quia volebant Phariſæi habere magnas diuitias, & excogitabant quomodo haberent, & procurabant ſub obtentu ſanctitatis per fraudes, & ita ſimulabant ſe longas orationes facere, vt populus daret eis pecunias, vt pro eis orarent, ſic dixit Chriſtus infra 23. ſ. væ vobis Phariſæi qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes, propter hoc amplius iudicium accipietis, ita & hic volebant, ꝙ laici offerrent in templo quidquid habebant, vt ipſi haberent illud, & quia id quod quis pro ſe retinere vult non libenter offert, hortabantur populum, ꝙ quidquid daturi erant proximis darent Deo, q̄ erat melior, & etiam quæ daturi erant parentibus, & tunc cum quis aliquid propoſuiſſet dare, videns hanc doctrinam veriſimilem dabat illud templo, & ita vorabant omnia Phariſæi. Sic dicit Theophilus, ꝙ Phariſæi volentes comedere omnia quæ offerebantur, inſtituebant filios, ſ. vt nihil dārent parentibus, ſed templo, & ob hoc Chriſtus accuſabat valde Phariſæos de auaritia, & rapina, & dolo, ſ. quia per iſtos modos illicitos volebant pecuniam acquirere infra 23. ſ. væ vobis ſcribæ, & Phariſæi hypocritæ, qui mundatis quod de foris eſt paropſidis, & calicis, intus autē pleni eſtis rapina, & iniquitate, & immunditia: rapinam autem vocant deſiderium rapiendi, quia aliàs rapina non eſt in animo.

Sed dicetur quomodo poterant prodeſſe Phariſæis, & ſcribis ea, quæ offerebantur Domino, quia illa pertinebant ad ſacerdotes: nam quidquid Domino offertur manibus ſacerdotis, ad ſacerdotem pertinet Nu. 5. Non ergo ad ſcribas, & Phariſæos. Dicendum, quòd ſacerdotes, & Leuitæ erant de certa progenie, ita quòd nulli alij poterant miniſtrare niſi illi: Phariſæi autē & Scribæ non erant de certa progenie, ſed poterant eſſe de quacunque, quia Phariſæus dicit quandam ſectam viuendi, & quilibet poterat eſſe de illa: vnde Phariſæi diſcipulos habebant, qui ſequebantur, & addiſcebant vitam eorum, & opiniones ipſorū, ſic dicitur Mar. 2. & Luc. 5. quòd diſcipuli Phariſæorum ieiunant, ſic etiam Scribæ erāt viri periti in lege, & tamen de qualibet cognatione hominum poterūt eſſe viri periti in lege, ideo forte iſti Phariſæi pro maiori parte erant ſacerdotes, ad quos aliàs pertinebant, quæ offerebantur in templo, & ideo procurabant, ꝙ multa offerrentur. Vel poteſt dici, quòd dato, quòd Phariſæi, & Scribæ non eſſent ſacerdotes, habebant tamen partes eorum, quę offerebantur, quia forte ipſi conueniebant cum ſacerdotibus, vt darent eis partes oblationum, vt hortarentur populum ad offerendum, & ſic iſto modo per fraudes præuaricādo legem Dei fallebant populum, vt multa offerrent, & ipſi ex eis ditarentur.

A *Quomodo Phariſæi, & Scribæ audebant ſuadere populo, quòd non ſubuenirent parentibus, ſed offerrent potius Sanctuario cum hoc eſſet contra legem. Et in quibus probetur vera iuſtitia. Quæſt. XX.*

QVÆRETVR quomodo Phariſæi, & Scribæ audebant ſuadere populo hoc, & quomodo poterāt cum eſſet hoc contra legem, & in præiudicium proximorum. Dicendū, ꝙ audebant hoc facere, quia confidebant, ꝙ falſitas ſua nō poſſet deprehendi ab aliquo, poterant autem hoc ſuadere populo. Primo quia iſti erant ſapientes in lege, & in iſtis, quæ ad legis expoſitionem pertinebant eis ſtandum erat, quia non habebat populus alios ad quos recurreret. B Secundo quia auctoritas eorum erat magna ſecundū legem, ſ. ꝙ ſtaretur iudicio eorum, & nō declinaretur ad dextram nec ad ſiniſtram Deuter. 17. Et ita etiam Chriſtus iuſſerat eis dare magnā auctoritatē infra 23. ſ. ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, omnia quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite: idō vbi non conſtabat populo, ꝙ Scribæ, & Phariſæi docēdo errarent ſequebantur eos. Tertio quia Phariſæi faciebant iſtā doctrinam aliqualiter veriſimilē intuitu pietatis, dicētes ꝙ Deus eſt excellentior homine, ideo quod dandum eſt homini melius eſt dari Deo, q̄ erat pater patrum. Quarto quia poterat eſſe ambiguum ex terminis legis ex qua dicit̄, honora patrem tuum, & matrem, honorare autem eſt reuerentiam exhibere. C Et poteſt accipi, quòd conſiſtat iſte honor in exteriori reuerentia, vt aſſurgendo inclinando caput loquendo, & ſimilibus, & non in collatione bonorum aliquorum ad ſuſtentationem, & ita dicebant iſti, ꝙ ſatis erat parentes honorare verbo nihil dando, ſed id quod eis dandum erat, Deo daretur. Quinto ſuadebant hoc per opera, quia ipſi ſimilia faciebant: nam crebro faciebant Phariſæi ſacrificia in templo, ſed proximis non benefaciebant in aliquo. Sic dicit Glo. ſupra 9. Scilicet, faciebant Phariſæi ſacrificia in templo coram populo, vt iuſti apparerent, ſed non exercebant miſericordiæ opera in quibus probatur vera iuſtitia, & quia in moralibus valde mouent facta, cum videret populus, quòd iſti omnia offerebant in D templo nihil dantes proximis, putabant ita bonum eſſe, & ita ipſi faciebant.

Quare Phariſæi potius prohibebant benefacere patri, & matri quàm cæteris, cum tamen Dijs, & parentibus non poſſimus æqualia retribuere. Quæſt. XXI.

QVÆRETVR quare Phariſæi potius prohibebant benefacere patri, & matri quàm cæteris: nam de his ſolum Chriſtus loquitur hic. Dicendum, quòd Phariſæi non faciebant hoc quaſi ipſi odiſſent omnes patres, & matres, ſed propter auaritiam, ſcilicet, quia volebant, quòd id quod homo daturus erat parentibus, offerret Deo, vt ſic perE ueniret ad eos, vt oſtenſum eſt ſupra 19. quæſtione. Et dicendum, quòd non vetabant de ſolis parentibus, ſed etiam de cæteris proximis, ita vt nulli impenderetur aliquid ex charitate, ſed quidquid alicui hominū dandum erat Deo offerretur. Chriſtus tamē arguens contra Phariſæos, & ſcribas expreſſit de ſolis parentibus propter tria. Primo propter maius debitum, quia nulli obligatur quis potius quàm parentibus ſuis, vt dicitur 8. Ethi. Dijs, & parentibus nō poſſumus æqualia retribuere: ſi ergo iſtis vetabant benefacere, vt omnia offerrentur Deo, a fortiori vetarent benefacere alijs ad quos non eſt tanta obligatio. Secundo quia pro iſtis erat expreſſum in lege magis quàm pro alijs, quia in præceptis decalogi exprimitur de patre,

&

& matre honorandis, & de alijs non exprimitur. cum
ergo facerent contra id quod expreſſum erat, a for-
tiori facerent contra ea quæ non erant in lege ſcripta.
Tertio fiebat, quia ſub iſto præcepto de honorando
parentes intelligitur omnis ſubuentio, quæ proximis
facienda eſt quãtum ad opera miſericordiæ tam cor-
poralia quàm ſpiritualia, cũ in decalogo non ſit aliud
præceptum de benefaciendo proximo: ideo loquen-
do hic de patre, & matre expreſſis in hoc præcepto,
agebatur de omnibus alijs, quæ ſubintelliguntur in
præcepto allegato, quod illi praue exponebant.

Quomodo dixit Chriſtus quòd non permittebant Phariſæi honorari parentes. Et quomodo honor accipiatur in ſacra ſcriptura Honorumque deſcripta genera explicantur. Quæſt. XXII.

QVAERETVR quomodo dixit Chriſtus, quòd
non permittebant Phariſæi honorari paren-
tes: nam non auferebant reuerentiam, quæ
vocatur honor: nam honor eſt exhibitio reuerentiæ
in teſtimonium virtutis, vel excellentiæ alicuius, &
tamen reuerentiam exhiberi parentibus non prohi-
bebant Phariſæi, ſed ſolam temporalem ſubuentio-
nem. Dicendum, quòd Chriſtus accepit hic hono-
rem parentum pro ſuſtentatione eorum in neceſſa-
rijs, & quia hoc fieri prohibebant Phariſæi, dicitur ꝙ
nõ permittebant, quòd homines honorarent paren-
tes. quod magis exprimitur Mar. 7. Scilicet, & non
permittitis quicquam facere patri ſuo aut matri, ideſt,
benefacete illis.

Aliqui dicunt, quòd in ſcriptura ſacra ſemper acci-
pitur honor pro dono, vel ſubuentione temporali,
potius quàm ceremonia reuerentię. Sic dicit Hiero.
ſuper Mat. honor in ſcripturis non tantum in ſaluta-
tionibus, & officijs deferendis, quantum in eleemo-
ſynis ac munerum oblatione ſentitur: honora inquit
Apoſtolus viduas, quæ vere viduæ ſunt, hic enim ho-
nor donum intelligitur. præcepit ergo Dominus,
vel imbecillitates, vel ætates, vel penurias parentum
conſiderans, vt filij honorarent etiam in vitæ neceſ-
ſarijs miniſtrandis parentes ſuos, idem dicit Beda.

Dicendum autem, quòd proprie honor eſt exhibi-
tio reuerentiæ, ſed quia non eodem modo exhibetur
reuerentia omnibus quibus exhibenda eſt, non eſt idẽ
honor ad omnes. Sic dicit Ariſto. 9. Ethi. cap. 2. quòd
non eadem debentur omnibus, ſed congruẽtia, ideſt,
cuilibet ſecundum conditionem ſuam, & ſtatum: &
poſtea dicit, quòd alius eſt honor, qui debetur patri,
& matri, & alius viro ſapiẽti, & virtuoſo, & alius prin-
cipi ſiue duci belli, & alius cuilibet ſeni, & maiori in
ætate. Honor enim debitus principi, vel duci belli eſt
obedire ei in omnibus, quæ iuſſerit ad bellum. Ho-
nor viri ſapientis eſt aſſentire illi in omnibus, quæ dif-
finierit: ſubmittendo ei opiniones noſtras. Viro au-
tem virtuoſo debetur honor, ꝙ ipſe ſit regula actionũ
noſtrarum. Omni autem ſeni debetur honor in aſſur-
gendo ei, & inclinando caput, & ſimilia. Patri autem,
& matri debetur honor in ſuſtentando eos, in neceſ-
ſarijs, vt dicit ibidem Ariſto. Et in hoc concordat val-
de Ariſto. cum ſacra ſcriptura quaſi eodem ſpiritu lo-
cutus: nam honorare accipitur interdum in ſcriptura
pro inclinatione capitis, & aſſurrectione ſicut in ſeni-
bus, ſic dicitur Leuiti. 19. Coram capite cano conſur-
ge, & honora perſonam ſenis. Et ita Ariſtot. vbi ſu-
pra dicit, ſed & omni ſeni honorem, ſ. dandum eſſe
eum, qui ſecundum ætatem in aſſurrectione, & in-
clinatione, & talibus. Sic etiam accipitur honorare
in ſcriptura interdum pro ſubuenire in temporalibus,
& ita eſt in parentibus, vt Chriſtus dixit hic, & Mar. 7.

F Et ita dicit Ariſto. vbi ſupra, videtur vtique, & paren-
tibus in nutrimento, ſ. dandum eſſe honorem in nu-
trimento. Dicitur autẽ iſta ſubuentio eſſe honor. quia
excuſatur per hoc ignominia, & dedecus, eſt enim de-
decus, ꝙ quis egeat, & cogatur mendicare, quod fie-
ret in parentibus ſenibus, & impotentibus victũ quę-
rere niſi filij eis prouiderent, ideo prouidendo dicun-
tur honorare ipſos. eſt autem debitum parentibus nu
trimẽtum quaſi iure naturæ ex ratione ſuſcepti: nam
dicitur 8. Ethi. filij ſuſceperunt a parentibus eſſe, &
educationem, & doctrinam: ideo tenemur eis loco
educationis ad educationem, vt ſicut parentes alue-
runt filios paruulos quando filij non poterant ſibi ip-
ſis propter paruam ętatem prouidere, ita & filij po-
G tentes effecti alant parentes impotentes factos pro-
pter magnam ætatem, quod in ciconijs fit, quia tanto
tempore nouæ ciconiæ parentes veteres alunt, quan-
to tempore ab eis alimenta ſuſceperunt, vt ait Am-
bro. in Exameron. Dicendum autem, ꝙ parentibus
non ſolum tenemur prouidere in cibo, ſed etiã abun-
danter ſecundum conditionem ſuam, & noſtram. Ita
vt plus illis quàm nobis prouideamus, & ſi oporteat
deficere aliqualiter in cibo, potius nobis quàm illis
deficiamus. Sic dicit Ariſto vbi ſupra. Videbitur
autem parentibus maxime alimentis filios, vt deben-
tes, opitulari oportere, & honeſtius eſſe iis qui cauſa
ſunt eſſendi, quàm ſibiipſis ſubuenire. Valde ergo
errabant, qui in nullo volebant parentibus prouideri,
H quibus magis quàm ſeipſos debent in ijs prouidere.

Quare Chriſtus poſuit hic, & qui maledixerit patri, & matri morte moriatur. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus appoſuit hic, &
qui maledixerit patri morte moriatur: nã non
videtur hoc eſſe ad propoſitum, quia Phariſæi
non irritabant legem iſtam quaſi permittentes alicui
licentiam maledicendi patri aut matri, ſed ſolum illã
de honorando patrem. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit iux-
ta conſuetudinem ipſam allegandi, quia quando alle-
gamus textus aliquos in quibus vna particula eſt ad
propoſitũ noſtrum, recitamus cum illa aliquas alias
I quæ non ſunt ad propoſitum, & ita Chriſtus hic po-
nens mãdatum de patre dixit illud totum, licet prima
pars ſolum eſſet ad propoſitum. Sed non ſtat, quia il-
lud eſt quando ſunt aliqua in eodem contextu, quia
ſolent ſimul allegari, & tamen hic non eſt ſic, q̃a præ-
ceptum de honorando parentes eſt Exo. 20. In deca-
logo. quod autem dicitur, qui maledixerit non eſt de
præceptis decalogi, ſed eſt de iudicantibus, & ponitur
Exo. 21. cap. Dicendũ ergo, ꝙ Chriſtus allegauit iſtud
hic ad magis confundendum Phariſæos: nam male-
dictio eſt in verbis, & inducitur in argumentum q. d.
qui maledicit patri in verbo peccat, & tamen ille non
occiditur, ergo a fortiori, qui realiter patri maledicit,
ſed qui aufert patri ſuſtẽtationem debitam, vel alicui
K alteri maledicit realiter, ergo verius eſt morte dignus:
& tamen Phariſæi per ſuam falſam expoſitionem le-
gis auferebant parentibus ſuſtentationem, & docebãt
alios ſic facere, ergo multiplici morte digni erant, &
ſic volebat eos per hoc terrere. Sic dicit Chry. ſ. voluit
aũt oſtendere, ꝙ parentes eſſent valde honorandi per
hoc, quod adiunxit, & præmium, & pœnam, ſed Dñs
hic præmium prætermittens quod honorantibus re-
promittitur, ſ. eſſe longæuum ſuper terram, ponit id
quod terribilius eſt, ſcilicet, pœnam, vt ipſos ſtupe-
faceret, & alios attraheret, vnde ait, & qui maledixe-
rit &c. In quo demonſtrat eos morte dignos eſſe, ſi
enim, qui verbo dehonorat parentem, morte punia-
tur, multomagis vos, qui opere; & non ſolum de-

honoratis

honoratis parentes,ſed & alios hoc doceris, qui ergo A
nec viuere debetis, quomodo meos diſcipulos in-
cuſatis?

An quilibet maledicens parenti mori deberet ſecundum legem Moyſi. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR de maledictione parentum, an
quilibet maledicens parenti mori deberet ſcdm
legem Moyſi. Dicendũ, ꝙ poteſt accipi male-
dictio dupliciter, ſ. pro reali, aut pro vocali, dr̄ realiter
maledicere, qui percutit parentem, quia non percu-
tit aliquem niſi, vt malum, & tñ parentes fuerunt no-
bis principium totius boni, ſ. principiũ eſſendi 9. Ethi.
ideo non poſſumus illos, vt malum reputare, vt eos B
percutiamus, quia ſicut Deus nõ poteſt reputari a no-
bis malus, quia natura ſua eſt eſſe bonum, ita nec pa-
rentes poſſunt reputari, vt malum, quia cũ Dijs æqui-
parantur 8. Ethi. ſ. Dijs, & parentibus non poſſumus
æqualia retribuere, percutere ergo parẽtes morte di-
gnum eſt, & ita dicitur Exo. 21. Qui percuſſerit patrẽ
aut matrem morte moriatur, & non intelligitur ſolũ
de percuſſione ex qua ſequitur mors, ſed ẽt de illa ex
qua non ſequitur mors, quia de alia non erat dubium,
cum poſita fuiſſet ibi lex, ꝙ occidens hominẽ volens
occidere deberet occidi, ſed quia vulnerans quemcũ-
que alium hominem ſi non ſequitur inde mors non
occiditur, expreſſum eſt de patre, & matre, ꝙ percu-
tiens illos occidatur, etiam ſi non ſequatur mors, ſed C
ſolum vulnus, debet tñ ſupponi, ꝙ fuit percuſſio volũ-
taria, i. cum animo percutiendi eos, quia inuoluntariũ
nec meretur nec demeretur pœnam aut laudem, niſi
quatenus dans quis operam rei illicitę, tenetur etiã ex
caſuali malo ſecuto. Etiã non debet intelligi de qua-
libet percuſſione, vt ſiquis leuiter tangeret patrẽ aut
matrem etiam animo nocendi, dum tamen inde non
ſequatur vulnus, aut ſit factum enorme, quia percuſ-
ſio in ſcriptura pro vulnere accipitur, ſic declaratũ eſt
Exo. 21. De maledictione, quæ eſt in voce putant ali-
qui, ꝙ pro ea ſola non inferatur mors, quia maledice-
re in voce eſt minus quàm percutere, licet ergo pro
percuſſione inferatur mors, non tamen pro maledi-
ctionem. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia etiam pro D
vocali maledictione neceſſe eſt inferri mortem, quia
Exo. 21. Poſtquàm poſitum eſt, qui percuſſerit patrẽ
aut matrem morte moriatur ſubiunctum eſt etiam, q
maledixerit patri morte moriatur, ergo non ſolum
pro percuſſione, ſed etiam pro vocali maledictione
debetur mors.

Sed eſt dicendum, quòd non pro qualibet maledi-
ctione, quia ſiquis ex calore iracũdiæ leuiter, & ſemel
tãtum patri aut matri malediceret, non occidebatur,
ſed intelligitur de illo, qui grauius maledicit impre-
cando mala. vnde in Hebræo ponitur, qui maledixe-
rit patri aut matri in Deo, & ponitur ibi nomen Dei
tetragrammaton, & eſt ſenſus, qui maledixerit illis in-
uocando nomen Dei, vt ſi diceret Deus maledicat E
vobis, vel rogo Deum, quòd deſtruat vos, & maxime
quando filius aſſuetus eſt ad hoc, & nõ vult deſiſtere,
quia tunc eſt contumax in parentes, & pro contuma-
cia, & inobedientia ad parentes, occiditur interdum
filius, vt Deute. 21. De filio contumace, & proteruo,
qui monitis parentum obedire recuſat, comeſſationi-
bus vacat, & luxuriæ: nam occiditur, ſ. lapidatus a po-
pulo. Et ita Chriſtus locutus eſt hic, non de percutiẽ-
te patrem, ſed de maledicente in voce quod minus eſ-
ſe videtur inducens contra Phariſæos: nam maledi-
cens dehonorat realiter quod grauius eſt, ſed ipſi ſub-
trahebant per doctrinam ſuam ſuſtentationem parẽ-
tibus, & docebant alios ſic facere, ergo multis morti-

A bus digni erant. Sic dicit Chryſoſto. vnde non erant
idonei accuſatores diſcipulorum Chriſti de minimo
peccato, ſi peccatum fuiſſet.

Munus quodcunque eſt ex me tibi proderit quid ſignificat. Quæſt. XXV.

QVAERETVR circa hoc quod dicebant Phari-
ſæi ad eludendum legem Dei, ſcilicet, munus
quodcũque eſt ex me tibi proderit, quid
ſignificet. Dicendum, quòd Marcus iſtud expreſſit
magis dicens corbam, ideſt, quòd filij dicerent paren-
tibus corbam, & nihil vltra dicebãt, & tamen exponit
qd hoc ſignificet, & ponit verba, quæ ponit hic Mat-
B thæus, ſcilicet, hoc eſt munus quod tanquam eſt ex
me tibi proderit.

Et poteſt intelligi vno modo, quòd quando eſſent
parentes in neceſſitate, & peterent ſubuentionem a
filijs, dicerent filij, corbam, ideſt, ſacrificium, hoc eſt
munus quodcunque eſt ex me tibi proderit, ideſt,
non cures a me petere hoc, quia ego volo offerre in
ſacrificium Domini iſtud quod tibi daturus eram, &
licet illud dem tibi proderit, ideſt, pro anima tua, cum
tibi daturus eſſem illud, & magis tibi proderit cũ pro
te expẽdatur ad vſus Dei quàm ſi tu illud in vſus tuos
expenderes, & ita nihil dabant filij parentibus peten-
tibus. Sic dicit Hiero. ſuper Mat. pręmiſſam enim
prouidentiſſimam Dei legem, volentes ſcribæ Pha-
C riſæique ſubuertere, vt impietatem ſub nomine pie-
tatis inducerent, docuerunt peſſimos filios ſuos, vt
ſiquis ea, quæ parentibus offerenda ſunt Deo vouere
voluerit, qui verus eſt pater, oblatio Domini præpo-
natur parentum muneribus, & tunc eſt ſenſus, vt di-
cit hic Glo. quod ego offero Deo, & mihi, & tibi pro-
derit, & ideo non debes ſumere res meas in tuos vſus:
ſed pati, vt Deo offeram.

Secũdo põt exponi, & magis cõuenienter ad lr̃am,
& fraudẽ Phariſæorum, ꝙ ſi filij haberent diuitias, vel
ſuſtentationem aliquam, & ſi patres egentes peterent
auxilium dicerent filij, ecce pater id quod petis iam
Deo obtuli, ideſt, apud me conſecraui ad dandum
Deo, & mihi, & tibi proderit, & ideo non debes ſume-
D re res meas in tuos vſus, ſed pati, vt Deo offeram, &
iam non poteſt retractari, & tamen tibi proderit etiã
ſi ego illud dem, & tunc licet nondum eſſent mune-
ra oblata, non audebant patres illa tangere putantes,
quòd per hoc Deum offenderent, & filij offerebant
illa, & patres fame affligebãtur nec tangerent ea, quæ
filij Deo dedicata aſſeruerant. Sic dicit Hiero. vbi ſu-
pra, ſcilicet, vel certe ipſi parentes, qui Deo conſecra-
ta cernebant, ne ſacrilegij crimen incurrerent decli-
nantes, egeſtate conficiebantur, atque ita fiebat, vt
oblatio liberorum ſub occaſione templi, & Dei in iu-
ta cederet ſacerdotum. Et tunc eſt ſenſus, vt dicit
Glo. hic quicunque veſtrum o iuuenes dixerit, ideſt,
dicere poterit, vel dicet patri, & matri, o pater munus
E quod eſt Deo ex me iam deuotũ, tibi proderit adiuuã-
do q. d. non debes ſumere ne ſis ſacrilegij reus. Ter-
tio modo poteſt accipi, quòd ſit oratio defectiua indi-
gens ſuppletione, & eſt ſenſus, quòd Phariſæi dicerẽt
iuuenibus Iudæis, o iuuenes quicunque dixerit patri,
munus quodcunque ex me eſt tibi proderit, ideſt, mu-
nus quod ego offerre volo, vel obtuli, iam proderit ti-
bi, & ideo non petas illud, ſupple impleuit legem Dei,
& tunc eſt quaſi reſponſio Phariſæorum: nã ipſi hor-
tabantur, quòd omnia, quæ danda erant proximis,
offerrentur Deo. Et tunc diceret aliquis, quomo-
do ergo implebimus legem Dei, quæ dicit honora
patrem: nam ex hoc tenemur ad ſubueniendum ei
egenti. Reſpondent tunc Phariſæi, quicunque dixe-

rit

rit patri aut matri munus quodcſique &c. legem implet, & ideo ita impletur hoc modu ſicut ſi patri aut matri præſtarentur alimenta.; Sic dicit Glo. hic poteſt legi per defectum, ſ. quicunque dixerit patri &c. ſubaudi facier Dei mandatum, vel complebit legem, vel erit dignus vita æterna.

Quarto poteſt intelligi, quòd quando filij erant in poteſtate patrum, ſi haberent aliqua peculia quorum proprietas, vel adminiſtratio pertineret ad parentes, ſicut in profectiio, & aduenticio, & patres peterent illa a filijs, dicerent filij patribus, pater iam voui Deo dare id quod a me petis, ideo licet datum nondum ſit non accipias, quia tibi proderit ad ſalutem. vel etiã ſi non eſſet oblatum dicebant oblatum eſſe, & ita licet ad parentes pertineret proprietas, vel adminiſtratio iſtorum peculiorum, videntes, quòd filij dicaſſent illa Deo in fauorem pietatis, non audebant illa tangere, & ita defraudabantur rebus ſuis. Sic dicit Theophilus, ſcilicet, volentes Phariſæi, quæ offerebantur comedere, inſtruebant filios, quòd cum peculia aliqua haberent, & parentes illa peterent, reſponderent illis corbam, quod eſt donũ quod a me petis iam Domino obtuli, & ita hæc non peterent, quaſi Domino oblata, & ad ſalutem etiam parentum proficua, & ſic decipiebant filios, vt parentes non honorarẽt, & oblata ipſi deuorarent. Et ſic eſt intelligendum in omnibus iis expoſitionibus, quòd ſiue filij verum dicerent parentibus, ſiue non oblatum eſſe quod petebant, quòd ſemper illud offerrent, quia non faciebant hoc Phariſæi, vt filij ſibi retinerent, ſed vt offerrent, & ſic fallebantur filij putantes pium eſſe mentiendo patres fallere, & debito ſuſtentationis priuare, vt offerrent Deo id quod parentibus dandum erat, & deinde totum cedebat in iura ſacerdotum, & Phariſæorum fraudatis patribus, & deceptis filijs perdendo pecuniã, & meritum, & inſuper tranſgrediendo legem Dei: vnde multiplici morte digni erãt illi Phariſæi, & Scribæ. Quinto exponunt aliqui de reconciliatione pro illata iniuria, ſcilicet, ſi patri aut matri filius irrogaſſet iniuriam, & per hoc teneretur ad ſatisfactionem, ſiue humiliter veniam petendo honorat ipſum maiorem ſe reputando, quia aliàs ei ſe non ſubijceret, & iſtum honorem tollebant Phariſæi dicentes, quòd ſufficiebat offerre Deo munus aliquod, & quòd poſtea non peteret veniam a parentibus, neque ſatisfaceret eis in aliquo. Sic dicit Chryſoſto. ſcilicet, poteſt dici, quòd Phariſæi docebant iuuenes, quòd ſiquis pro iniuria patri aut matri illata munus offerat Deo, erit immunis, quaſi Deo dans munera, quæ daturus erat patri, & debebantur ei, & hoc dicentes non permittebant patres honorari. Sexto poteſt exponi, quòd quando patres aliquid peterent a filijs, dicerent filij, o pater vis me compellere, vt id quod Deo daturus eram dem tibi? non poteſt ex hoc tibi prouenire bonum. Et tunc patres timentes permittebant, quòd filij offerrẽt munera, ipſi vero egeſtate affligebantur. Sic dicit Hiero. ſcilicet, poteſt autem, & hũc breuiter habere ſenſum munus, quod ex me eſt tibi proderit, compellitis inquit filios, vt dicant parentibus ſuis, quodcunque donum eram oblaturus Deo in tuos conſumo cibos, tibiq; prodeſt o pater, quaſi dicat non prodeſt o pater, & ſic illi timentes accipere quod Deo videbant mancipatum, inopem magis vellent vitam ducere quã edere de conſecratis. Septimo poteſt exponi ſecundum quoſdam, quòd filij in adulta ætate dicebant ſe non teneri parentibus ad aliquid, ſcilicet, quia in illa ætate filius tenetur patri in qua oblatio facta a patre prodeſt filio, & tamen in ætate adulta dicunt, quòd oblatio facta a patre non prodeſt filio, ſed ipſi patri offerenti cum poſſet filius pro ſe offerre, ideo tunc dicebant,

F quòd filius non tenebatur patri. Et ſic eſt ſenſus, quod filius diceret patri. munus quod ex me eſt, id eſt, quod offers Deo pro me tibi proderit, id eſt, non proderit mihi, ſed tibi: ideo non obligor iam tibi ad aliquid. Sic dicit Auguſtinus libro de quæſtionibus euange. ſcilicet, munus quodcunque ex me eſt tibi proderit, id eſt, munus quod offers cauſa mei ad te pertinebit. quibus verbis ſignificant filij iam ſibi non neceſſe eſſe parentum pro ſe obligationem, quòd ad eam ætatem perueniſſent, vt poſſent ipſi iam offerre pro ſe. In hac ergo ætate conſtitutos, vt poſſent parentibus hoc [illegible]cere: cum hoc dixiſſent, negabant Phariſæi reos [illegible] ſi parentibus non præſtarent honorem, & tamen illa expoſitio eſt aliqualiter extorta. Vnde dicendum,
G quòd licet omnes iſtæ expoſitiones poſſint ſtare aliqualiter, tamen tres primæ magis conueniunt.

An ſit melior eleemoſyna illa, quæ fit Deo, vel illa, quæ fit homini. Et quomodo eleemoſyna, & debitum inter ſe differunt. Et quòd debita ſunt duplicia. Et quantum ſit filiorum debitum erga parentes. Et quid ſit Dei templum, & in illud quod ſit noſtrum debitum. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR cum hic Chriſtus arguat Phariſæos, quia vertebant filios a benefaciendo parentibus, vt offerrent in templo. An ſit melior eleemoſyna illa, quæ fit Deo, ſcilicet, ad vſus
H templi, vel miniſtrorum, vel illa, quæ fit homini.

Aliqui dicunt, quòd illa, quæ fit homini, quia Chriſtus increpat hic Phariſæos, & ſcribas, quia hortabantur filios nihil dare parentibus, ſed quod eis datum erant, offerrent Deo.

Dicendum, quòd inter eleemoſynam, & debitum differt, quia debitum eſt determinate obligatum, & ideo in ſoluendo non eſt liberalitas, ſed neceſſitas. Eleemoſyna autem dicit liberalitatem: ideo dicendum, quod vbi erat aliquod debitum præponderat illud debitum eleemoſynæ cuicunque, ſiue quæ fit Deo, ſiue quæ homini: vnde Phariſæi quamquam errarent nunquam tamen errauerunt, quod dicerent debita contracta ex mutuo, vel commodato,
I aut aliàs per humanos contractus poſſe tolli, commutando illa in oblationes Dei. Et ratio eſt, quia iſta ſunt æs alienum, quæ iure repetuntur. Eleemoſyna autem peti non poteſt iure quaſi cogatur quis eleemoſynam facere.

Sed dicendum, quòd debita ſunt duplicia, quædam determinata, ſcilicet, illa quæ vocantur debita legalia, quia veniunt ex legali contractu, vt ex mutuo, commodato, depoſito, locato, precario, empto, vendito, & ita de cæteris contractibus, & modis dandi obligationem legalem, quia ſemper ex talibus cauſatur determinatum debitum, & poteſt determinatum peti. Indeterminata debita ſunt illa, quæ cauſantur moraliter, vt dicitur 9. Ethico. ſcilicet iure na-
K turali, vt quicunque bonum alteri fecit, obligatum eum reddit tacite ad retribuendum, & tamen illud debitum cum non ſit legale, non poteſt iure repeti, nec iudex cogit inuitum ad ſolutionem huius debiti: etiam eſt indeterminatum, quia licet naturaliter ſit debitum, non eſt determinatum naturaliter quãtum debeatur, quia taxationes illæ fiunt per rationem, id eſt, per actum noſtrum, & non eſt aliquid naturaliter diffinitum. De primo debito non eſt dubium quin preferri debeat cuicunque eleemoſynæ, quia eſt æs alienum, & de iſta etiam Phariſæi non dubitauerunt, nec vnquam locuti ſunt.

De ſecundo licet non ſit tanta obligatio, id eſt, non poſſit ita cogi ad ſoluendum illud ſicut debitum legale,

galε, tamen debitum eſt, & ideo dicendum, quòd cæteris paribus magis tenemur ad illud quam ad eleemoſynam, & ita eſt de benefaciendo parentibus, quia a patribus recipimus eſſe, educationem, & doctrinam pro quibus debitores ſumus 8. Ethi. Et iſtud debitum non eſt determinatum, ſed eſt tantum, quod homo nunquam illud ſufficienter ſoluit, ſed quantumcunque ſoluerit ſemper debitor manet. Ratio eſt, quia bonum collatum a parentibus ſuperexcedit ad quodlibet bonum quod nos eis poſſumus conferre, ſic dicitur 8. Ethico. quòd Dijs, & parentibus non poſſumus æqualia tribuere: ideo concluditur ibid. cap. vltimo, quòd quantūcunque ſoluamus ſemper manemus debitores, & ideo filius nunquam poteſt abdicare patrem, & tamē pater poteſt abdicare filium eodem capitu. quantum ergo dandum eſt patribus non eſt diffinitum, ſed cum ſit ſuper omnem poſſibilitatem noſtram quantitas ſuſcepti beneficij, quantitas debitæ retributionis erit, quod ſoluamus quantum poterimus, ſic dicitur 8. Ethico. capitu. vltimo, ſcilicet, Amicitia nanque id expoſcit quod fieri poteſt, non id quod eſt pro dignitate. Neque enim in omnibus eſt, vt in honoribus erga Deos aut parentes: nemo, enim vnquam dignum reddere poteſt. In potentia autem famulans epietres eſſe videtur, ideſt, amicorum retributio exigit retribui quod eſt poſſibile retribui, & non eſt neceſſe retribui ſecundum dignitatem, ideſt, iuxta quantitatem eius quod datum eſt, quia iſtud non eſt poſſibile in omnibus, & ita dicitur eſſe in honoribus quos damus Dijs, & parentibus, quia nullus poteſt tantum dare, quantum a Dijs, & parentibus recepit, ſed ille, qui in potentia, ideſt, iuxta poteſtatem ſuam famulatur eſt epietres, ideſt iuſtus, vel virtuoſus, & ſic ſufficit agi quantum poſſumus. Hoc autem eſt conſiderandum iuxta conditionem noſtram, & parentum, ideſt, penſatis eorum neceſſitatibus, & ſtatu noſtro: nam ſi paucis indigeant, etiam ſi magna dare poſſemus, non oportet illa dari etiam ſecundum ſtatum noſtrum, quia ſiquis de humili plebe, & humilibus parentibus natus propter virtutem ſuam, vel alias peruenit ad culmen poteſtatis magnæ, & diuitiarum, non oportet, quod tanta bona conferat parentibus ad ſuſtentationem ſtatus eorum: ac ſi de nobili proſapia ortus eſſet, ſed ſatis eſt, quòd aliquem honorem parentibus tribuat maiorem quam prius habuerunt, ſed non eſt neceſſe multum extollere, hoc autem eſt quantum ad ſuſtentationem non neceſſariam, ſed honorabilem quam vocamus ſtatum: nam quantum ad ſuſtentationem neceſſariam, quæ nomine alimentorum intelligitur prouidendum eſt illis ſufficienter etiam plus quam nobis, vt dicitur 9. Ethico. cap. 2. Scilicet, Videbitur autem parentibus maxime alimentis filios vt debentes opitulari oportere, & honeſtius eſſe ijs, qui cauſa ſunt eſſendi, quàm ſibiipſis ſubuenire. Iſtud ergo debitum paternum omni eleemoſynæ præponitur cæteris paribus. Quod dicitur propter eleemoſynam, quæ fit exiſtenti in extrema neceſſitate: nam illi potius dandum eſt, quàm patri, qui non eſt in tanta neceſſitate: immo potius quàm ſoluendum debitum, quod ex mutuo, vel alias legaliter contractum eſt: cum pro tali neceſſitate ſubleuanda liceat furari, vel rapere, & non teneamur reſtituere id quod taliter accepimus, etiam ſi perueniamus ad pinguiorem fortunam, & non ſolum pro me egente licet mihi furari, vel capere, ſed etiam pro alio patiente extremam neceſſitatem, ſi aliter ſubuenire non poſſumus ei, vt declaratum eſt ſupra 6. cap. q. 50.

Sed alias non exiſtente tali neceſſitate, potius benefaciendum eſt patri egenti, etiam ſi non ſit magna

A egeſtas, quàm danda ſit eleemoſyna Deo, vel homini, & in hoc caſu ſtat redargutio Chriſti contra Phariſæos, qui dicebant, quòd melius erat offerre Deo, quod daturi eramus parentibus, quàm illis dare: nam offerre Deo eſt pure voluntarium, dare autem parentibus ſubuentionem eſt debitum naturale: ideo potius tenemur ſubuenire. Et tunc cum tanta obligatio ſit filio ad ſubueniendum patri, dubitant quidam an filius ingreſſus religionem poſſit exire clauſtrum ſine licentia præſidentis ad ſubueniendum parentibus egentibus in ſeculo, & mouet hic illud Nicolaus, & de hoc nos late diximus ſupra 8. cap. quæſtione 69. Eſt etiam aliud dubium an filius volens intrare religionem debeat ceſſare ab ingreſſu totaliter, B vel aliquanto tempore morari, vt parentes pauperes in ſeculo alat, de quo etiam diximus eodem cap. quæſtione 68. Prædicta autem habent locum comparando eleemoſynam ad debitum. Si autem comparetur eleemoſyna ad eleemoſynam, dicendum, quòd aut eſt extrema neceſſitas aut non, ſi eſt extrema, manifeſtum eſt, quod præponitur eleemoſyna pauperis, eleemoſynę Dei, ideſt, Eccleſiæ, & ſacerdotum, cum etiam præponatur debito legali, vt dictum fuit ſupra, & non ſolum præponitur eleemoſynæ faciendę Eccleſiæ, ſed etiam ipſa Eccleſia tenetur interdum res ſuas in eleemoſynam dare, & hoc ad redemptionem captiuorum pro quibus vendi poſſunt vaſa Eccleſiæ, etiam conſecrata in quibus corpus, & ſanguis C Domini conſecrantur, quando aliter rediriui non poſſunt, & etiam ſi pauperes fame pereant vendi poſſunt eadem vaſa, vt ait Ambro. libro de officijs, & in Decretis 12. quæſtio. capitu. aurum. Si autem non ſit extrema neceſſitas, aut eſt ſatis magna, aut parua, ſi ſatis magna, ſemper præponderat eleemoſyna facienda pauperibus, quia Eccleſia, ideſt, parietes, & ornamenta Eccleſiæ ſunt propter homines, & non homines propter Eccleſiam illam, quia vera Eccleſia, quæ eſt ſponſa Chriſti, ad Eph. 5. ſunt homines, & non parietes, & vaſa aurea 2. Corin. 11. Deſpondi vos vni viro virginem caſtam exhibere Chriſto, & nos ſumus templum Dei, & non parietes, prima Corin. 3. & 2. Corin. 6. cap. ſcilicet, templum Dei ſan- D ctum eſt, quod eſtis vos, & iterum neſcitis, quia corpora veſtra templum ſunt ſpiritus ſancti quem habetis in vobis, & non eſtis veſtri: de domibus autem æquiuoce, vel per analogiam dicitur, quòd ſunt templa Dei, ſcilicet, quia fideles illuc conueniunt, qui ſunt vera templa Dei: ideo magis prouidendum eſt pauperibus ne egeant, quàm Eccleſijs. De miniſtris autem Eccleſiæ ſi egent, eſt dicendum ſicut de alijs pauperibus, immo plus eſt eis benefaciendum quàm cæteris, quia ad illos eſt quoddam debitum: nam qui ſpiritualia ſeminant dignum eſt, vt temporalia metāt 1. Corin. 10. cap. Si autem neceſſitas pauperum parua ſit: tunc non poſſunt præponi Eccleſiæ, ſi tamen in aliquo egent alioquin regulariter melius eſt benefacere E homini quàm Eccleſiæ, ſiue illud tranſeat in vſus templi, ſiue in iura miniſtrorum, & tamen quando Eccleſia deſtructa eſt, vt quia corruit, vel eget reparationibus, vel ornamentis neceſſarijs, pium valde eſt pro talibus elargiri, & ſi non elargiamur Deus comminatur nobis ſterilitatem in terræ naſcentibus, & aduerſitatem in omnibus negocijs noſtris, vt in nullo proſperemur licet ſolicite laboremus. Sic dicitur Aggęi primo. Hæc dicit Dominus nunquid tempus eſt vobis, vt habitetis in domibus laqueatis, & domus mea deſerta, & nunc ponite corda veſtra ſuper vias veſtras; ſeminaſtis multum, & intuliſtis paucum, comediſtis, & non eſtis ſatiati, bibiſtis, & non eſtis inebriati, operuiſtis vos, & non eſtis calefacti, qui mercedes congre-

gauit

gauit miſit eas in ſaccum pertuſum, reſpexiſtis ad amplius, & ecce ſactum eſt minus, & intuliſtis in domũ, & exufflaui illud, quã ob cauſam dicit Dominus, quia domus mea deſerta eſt, & vos feſtinatis vnuſquiſque in domum ſuam, propter hoc prohibiti ſunt ſuper vos cœli ne darent rorem, & terra prohibita eſt ne daret gennen ſuum, & vocaui ſiccitatem ſuper terram, & ſuper montes, & ſuper triticum, & ſuper vinum, & ſuper oleum quæcũque profert humus, & ſuper homines, & ſuper iumenta, & ſuper omnẽ laborem hominum. Et ſi interdum habeamus aliqua inter manus, quæ magna videantur, Deus illa pauca facit. ſic dicitur Aggæi 2. cap. cum accederetis ad aceruũ viginti modiorum, & fierent decem, & intraretis ad torcular, vt exprimeretis quinquaginta lagenas, & fiebant viginti: percuſſi vos vento vrente, & aurugine, & grandine omnia opera manuum veſtrarũ, & nõ fuit, qui reuerteretur ad me, & ita apparet de differentia eleemoſynarum, ſ. Dei, & hominum. *Hypocritæ*. Hic redarguit Chriſtus Iudæos de falſa ſanctitatis ſimulatione, quia vt eſſent in reuerentia apud populum oſtendebãt ſanctitatem in verbis, cum tamen eſſent corrupti mente, & dicitur. *Hypocritæ*. Redargutio eſt: nam poſtquam oſtendit, quod non recte arguerant diſcipulos ſuos, oſtendit vnde proueniebat iſta redargutio, ſcilicet, ex eorum hypocriſi. *Bene Prophetauit de vobis Iſaias*. Ideſt, Conuenienter iuxta conuerſationem veſtram, & ponitur Iſa. 29. licet ſub alijs verbis. *Dicens populus hic*. Scilicet, Iudæorum, vel congregatio Phariſæorum, & ſcribarum. *Cor autem eorum longe eſt a me*. Ideſt, Non diligunt me neque faciunt aliquid propter me. In labijs me honorãt, ſcilicet, orando, & prædicando legẽ meam. *Sine cauſa autem colunt me*. Ideſt, Inutiliter, ſcilicet, ad nullum finem: nam non conſequuntur aliqd ſic colentes me. *Docentes mandata, & doctrinas hominum*. Ideſt, Doctrinas hominũ repugnantes legi meę, ſicut erat expoſitio quam faciebant de mandato honorandi parentes, quia per illam irritabatur lex Dei, vt dixit ſupra Chriſtus irritum feciſtis mãdatum Dei propter traditionem veſtram. Etiam docebant mandata hominum, ſcilicet, principaliter, quia licet non eſſent contra Dei legem, cum tamen illis potius quàm legi Dei inſiſterent, erant reprehenſibiles.

Quare Chriſtus vocauit Phariſæos iſtos hypocritas.
Quæſt. XXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus vocauit iſtos hypocritas. Dicendum primo, quia ipſe volebat allegare contra eos auctoritatem Iſaię: ex qua conſtat eos eſſe hypocritas, quia verbis Deum ſolis honorant: ideo vocauit eos hypocritas. Secundo fuit, quia ipſi erant digni increpatione: nam iniuſte arguebant diſcipulos Chriſti, qui non peccauerant in hoc de quo arguebantur: ideo pro hoc debuerunt redargui, & hoc fuit, quòd vocarentur hypocritæ.

Tertio fuit, quia vere erant hypocritæ: nam peccabant in grauibus præuaricando legem Dei per falſas expoſitiones, & tamen volebant ſe oſtendere ſanctos per quaſdam lotiones exteriores. Quarto fuit, vt oſtẽderet originem huius redargutionis: nam licet Phariſæi, & Scribæ ex inuidia arguerent Chriſtum: tamen præcipue arguebant, vt ſe ſanctiores oſtenderent illis, ſicut ſupra 9. cap. & Mar. 2. & Luc. 5. Dixerunt Chriſto, quare nos ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui nõ ieiunant? quaſi dicat meliores illis ſumus, quare ergo non imitantur nos? & ita hic cum Phariſæi, & Scribæ frequentarent lotiones multas, & non diſcipuli Chriſti, putauerunt ſe illis ſanctiores, & vt hoc oſtenderent coram populo dixerunt, quare diſcipuli

F Chriſti non lauant manus, & ita tangitur origo iſtius redargutionis, ſcilicet, quòd fuit ex hypocriſi. Quinto fuit ad hoc, quod Chriſtus oſtenderet Phariſæis, & Scribis, quòd ſciebat intima eorum: nam mouebantur ex hypocriſi, vocauit ergo eos hypocritas, vt ſcirent, quòd ſciebat quid cogitaſſent, & ſic magis intra ſe confunderentur ſcientes ſe eſſe deprehenſos.

An liceat ſic prædicatori redarguere aliquos perſonaliter redarguendo eorum vitia. Et in iudicio humano quid liceat. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR cum Chriſtus vocauerit hic iſtos Phariſæos hypocritas in quo eos perſonaliter,
G & expreſſe redarguit. An liceat ſic prædicatori redarguere aliquos perſonaliter redarguendo vitia eorum. Dicendum, quòd aut prædicator prædicat, aut contendit cum aliquo, vel aliquibus peccatoribus in verbis: ſi contendit verbaliter forte ad correctionem, & non poteſt aliter probare, quod poteſt, vel defendere ſe, licet ei exprimere peccatum alicuius, ſi eſt notum apud alios, & maxime cum dicit illud ad defenſionem ſuam. Et ita in iudicio, licet litigantibus obijcere crimina, & defectus in alterum, ad hoc, quòd non aſſequantur id quod nituntur aſſequi, vt obijcere excommunicationem, periurium, ſymoniam, homicidium, & tamen in iudicio licitum eſt allegare tã crimina publica quàm occulta,
H dum tamen allegans probet. Si autem aliàs contendat quis cum aliquo in verbis ad emendationẽ illius, non licet allegare peccatum illius, niſi quod publicũ eſt, quia aliàs præuaricaretur formam correctionis fraternæ. Si autem prædicet, vel doceat eo, quòd non dirigit ſermonem ſpecialiter ad aliquem, nõ licet exprimere peccata alicuius ſtatus hominum, & ipſos de illo ſtatu arguere non expreſſo aliquo quaſi omnes ſic arguuntur, & in tali ſermone nemo arguitur niſi, qui redargutione dignus eſt. De Chriſto dicendum eſt, ꝙ iſtum modum tenebat, ſępe enim cũ loqueretur ſpecialiter cum aliquibus quaſi diſceptans exprimebat vitia illorum, & forte, quia ipſe non poterat ſe aliter defendere contra illorum criminoſas redargutiones,
I ſic fuit de Phariſæis, & Herodianis, qui petiuerunt ab eo an liceret dari cenſum Cæſari, vt caperent eum in ſermone, infra 23. Nam dixit eis, quid me tentatis hypocritæ? & ſimile Ioannis 8. forte enim non tacuiſſent niſi Chriſto vocãte eos hypocritas vidiſſent ſe deprehenſos. Et ita fuit hic: nam nunc Chriſtus non prædicauit, ſed diſputabat, quia iſti redarguebant eum, & diſcipulos eius, quaſi tranſgrederentur traditiones: ideo Chriſtus ad oſtendendam innocentiam ſuam, & diſcipulorum, conuenienter vocauit iſtos hypocritas, & quæcunque alia vitia eorum poterat ipſis obijcere, ita vt infirmaret eorum redargutionem, & vocando eos hypocritas, & oſtendendo probabat, quòd non iuſte redarguerant diſcipulos eius: ideo fuit conue-
K niens, quod expreſſe eorum vitia diceret eis in faciem, quod etiam nobis licuiſſet. quando autem Chriſtus prædicabat, non dicebat vitia alicuius expreſſe, ſed vitia alicuius ſtatus, & ita prædicando multa dicebat contra Phariſæos, ſcilicet, væ vobis Phariſæi, & Scribę hypocritæ infra 23. & Luc. 11. Si tamen peccata alicuius ita eſſent notoria, quòd nulla tergiuerſatione occultari, aut palliari poſſent, nec excuſari; non videtur inconueniens, quòd illa prædicando diceret, ſi putaret prodeſſe ad correctionem illius vel aliorum, niſi forte ex tali expreſſione putaretur ſcandalum ſecuturum.

Quæ-

Quare Chriſtus allegauit hic dictum Iſaiæ. Et quibus Deo appropinquamus. Quæſt. XXIX.

QVAERETVR, quare Chriſtus allegauit hic dictum Iſaiç.

Dicendum, quòd fuit primo ad confirmãdum id quod dixit, nam oſtenderat ex operibus eorum, quòd hypocritæ erant, & vt firmius hoc pateat, inducit ſcripturam de hoc, & hoc eſt, quia Iudęi in magna auctoritate habebant ſcripturas, & ideo ex illis erat apud eos probatio ſolida contra eos, ſic Chriſtus dixit Io. 5. ſcrutamini ſcripturas, quia & vos putatis in ipſis vitam ęternam hře, & ideo ſolet interdum allegare ſcripturas. Sic dicit Chryſ. B monſtrauerat dominus, quòd Phariſæi non erant digni accuſare tranſgredientes mandata ſeniorum, cum ipſi legem Dei deſtruerent, rurſus autem monſtrat hoc ipſum, & propheta.

Secundo fuit, vt cognoſcerent Phariſęi, & Scribæ malum eſſe ſequi pręcepta hominum deſtruẽdo Dei legem, cum Iſaias pręd ixerit in vanũ eos Deũ colere cum mandata hominum ſeruent.

Tertio fuit, vt agnoſcerent peccata ſua non eſſe leuia in conſpectu Dei, cum illa multo ante tempore Iſaias a Deo inſpiratus prædixit. Et ponit Iſaias alia verba parum diſtãtia ab his, quæ in ſenſu eadem ſunt, ſcilicet, & dixit dominus eo, quòd appropinquat populus iſte ore ſuo, & labiis ſuis glorificat me: cor autem eius longe eſt a me, & coluerunt me manda- C to hominum, & doctrinis, & propter hoc ſubditur ibi pœna, quòd ſapientia eorum peribit. appropinquare ore, & glorificare labiis ad idem pertinet. quia tunc homo appropinquat Deo ore quando eum recte laudando meretur aliquid apud ipſum, per quod ei magis gratus efficitur, & vicinior, quia ad Deum non appropinqnatur loco, ſed virtute, & perfectione, & loco huius dixit hic Chriſtus: populus iſte labiis me honorat. quod vero dicitur ibi coluerunt me mãdato hominum, & doctrinis: eſt ſenſus non colunt me obſeruando legem meam, quam ego obſeruari iuſſi. ſed obſeruando mandata hominum, & doctrinas, quæ mihi non placent, & pro hoc Chriſtus dixit, D ſine cauſa autem colunt me. i. inutiliter, quia licet ſic videantur me colere nihil prodeſt eis, quia ego non accepio talem cultum.

An dictum Iſaiæ de Iudæis, vel de ſolis Scribis, & Phariſæis intelligitur. Quæſt. XXIX.

QVAERETVR, de quo intelligitur dictum Iſaiæ. an de Iudęis, vel de ſolis Phariſæis, & Scribis.

Aliqui dicunt, quòd de Iudęis, quia dicitur populus iſte, vel hic, & Iudęorum proprie erat populus, & non Phariſæorum, qui erant aliqui de populo. Secundo, quia dicit Rabanus: pręuidit autem Iſaias E ſimulationes Iudęorum, ꝙ in dolo pugnarent cõtra euangelium, & ideo dixit ex perſona domini, populus hic labiis me honorat.

Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de ſolis Phariſæis, & Scribis, nam ipſos ſolos nũc Chriſtus arguebat, & nõ totum populum Iudaicum, ideo de ipſis ſolis intelligitur dictum.

Secundo patet, quia dicitur in litera, hypocritæ bene prophetauit de vobis Iſaias: ergo de eis dictum erat.

Dicendum, quòd auctoritas, tã de populo Iudęorum, quam de Phariſęis, & Scribis intelligitur, & tamen Chriſtus nunc ſolum applicuit illam ad Phariſæos, & Scribas, eo quòd de illis ſolis loquebatur, nam A totum, ꝙ in auctoritate dicitur, intelligitur, & vtique parti applicari poteſt.

Cum autem dicitur, quòd Phariſęi non erant populus: dicendum quòd licet ipſi per ſe non eſſent populus, quia non erant ſeparati a reliqua plebe: tamen propter multitudinem poterant dici populus. Etiam poſſunt ipſi vocari populus, quia erant pars excellentior plebis, ſcilicet doctores populi, & quorum ſententiam plebs ſequebatur: ſicut quod rectores faciunt dicitur facere vrbs, & ipſi dicuntur eſſe ciuitas.

Ad aliud dicendum, quòd ipſi pugnabant contra euangelium, quia pugnabant Scribæ, & Phariſęi: B nam populus non perſequebatur, ſed potius venerabatur illud.

Quomodo Phariſæi, vel Iudæi Deum ore honorabant, & non corde. Quæſt. XXX.

QVAERETVR quõ Phariſęi, vel Iudęi Deum ore honorabant, & non corde.

Dicendum, quòd honor eſt exhibitio reuerentię. conſiſtit autem iſta reuerentiæ exhibitio in cæremoniis exterioribus: ille ergo labiis honorat qui loquendo magnalia de aliquo impendit ei reuerentiam. Et quia Iudęi ſola voce Deum magnificabant, dicuntur labiis honorare. Et poteſt intelligi de toto populo Iudęorum reſpectu Chriſti. nam aſſerebant iſti C cultores ſe eſſe veri Dei, & tamen Chriſtum qui verus Deus erat, oderant. Sic dicit Remigius, ſcilicet Iudæorum namque populus labiis, & ore Deo appropinquare, & honorare eum videbatur, quia vnius Dei cultum ſe habere gloriabantur, ſed corde lõge a Deo receſſit, quia viſis ſignis, & miraculis, nec deitatem eius cognoſcere, nec eum ſuſcipere voluerunt. Etiã poteſt intelligi reſpectu Chriſti, quia Iudæi interdum laudabant eum, & tunc nitebantur eum decipere. Sic dicit Rabanus: labiis eum honorabant, quando dicebant magiſter ſcimus, quia verax es, ſed longe corde ab eo fuerunt, quando miſerunt inſidiatores, vt caperent eum in ſermone. Vel poteſt accipi, quòd honor oris ſit omnis honor in exteriori cæremonia D impenſus. nam ſicut ea, quę ſunt in ore exteriora ſunt reſpectu eorum, quæ ſunt in corde, ita omnia, quæ exteriora ſunt, intelliguntur nomine eorum, quę ſunt in ore: & vocabitur honor oris illa cæremonia munditiæ exterioris, quam Iudæi ſeruabant, & quia hoc faciebant, quaſi per hoc ſancti eſſent coram Deo, dicebantur ore honorare eum, quia tamen veram mũditiam ſanctitatis non habebant: dicebantur corde lõge eſſe a Deo. i. non habentes cum Deo aliquam ſimilitudinem, & tamen haberent illam, ſi haberent virtutem in anima, per quam homo accedit ad Deum. Sic dicit Glo. commendando exteriorem munditiã eum honorabant, ſed dum interiori, quę vera eſt, carebãt, cor eorum longe erat a Deo. E

Quare dicitur, quod ſine cauſa Phariſæi Deum colebant, docentes mandata, & doctrinas hominum. Et quod tripliciter in hoc Deum offendebant. Et quæ ſit differentia inter doctrinam mandatum, & traditionem. Et Deus quomodo colendus. Quæſt. XXXI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ ſine cauſa colebant Deum docentes mandata, & doctrinas hominum.

Dicendum, quòd ſine cauſa colebant, ideſt inutiliter. nam accipitur hic cauſa pro finali, & ſicut ille qui agit aliquid nullo fine pſuppoſito agit ſine cauſa:

ita ille qui agit pro aliquo fine, & non poteſt perueni re ad illum, agit ſine cauſa, & quia iſti non poterant peruenire ad finem cõiter intentum ſic colẽdo Deũ, ſcilicet ad beatitudinem, quę eſt finis cultus Dei, dicebantur ſine cauſa colere, non poterant autem illum finem conſequi eo, quod ille finis a Deo datur eis quos acceptat, & tamen taliter colentes eum Deus nõ acceptat, ideo non dat eis finem intentum, nõ placebat autem Deo iſte cultus, quia iſti colentes eũ docebant doctrinas, & mandata hominum. i. nõ mandata Dei, ſed hominum. Et in hoc tripliciter Deum offendebant. Primo, quia erant ibi doctrinæ hominum contrarię legi Dei, ſ. doctrina Phariſæorum, & Scribarum per quam irritum fiebat mandatum Dei, quia trahebatur ad falſum ſenſum. Et dicitur doctrinas, & mandata, quia doctrina eſt, quæ ſolum docetur, & ideo quodcunque traditum a doctore doctrina vocatur, ſiue doctor poteſtatem aliquam habeat, ſiue non. Mandatum dicit poteſtatem. i. iuriſdictionem imperatiuam. Et quia Phariſæi, & Scribæ non habebant auctoritatem iubendi, ſed ſolum erant doctores legis, id quod ipſi tradebant populo vocabatur doctrina. Seniores autem habebant poteſtatem iubendi, quia iudices erant, & poteſtatem habebant conſtituendi leges aliquas, ideo traditiones ſuę vocantur mandata: licet etiam vocentur traditiones, ſed traditio eſt nomen generale, quia dicuntur traditiones, inquantum traduntur: mandata autem inquantum habent vim coactiuam, & obligatiuam ſuper illos quibus dantur, & tamen quia magis diſplicebat Deo expoſitio falſa legis, quam faciebant Phariſęi, & Scribæ, primo dictũ eſt docentes doctrinas, deinde dicitur mandata.

Secundo non placebat Deo cultus iſte, quia inducebant mandata ſeniorum quendam errorem. nam etiam ſi non peruerterent legem Dei falſe exponendo, tamen dabant pręcepta de multis lotionibus corporis per quas ſe ſanctificari putabãt, & placere Deo, & tamen exterior ablutio animam nõ mundat, quia eam non tangit, & Deo non placet talis cultus, quia vt Chriſtus dixit Ioann. capitulo quarto: Deus ſpiritus eſt, & eos qui eũ adorãt oportet in ſpiritu adorare, idest Deus vult coli ſpiritualiter, & non corporaliter, quia nihil ſibi eſt cum corpore, & tamen totaliter corporaliter eum colebant, putantes hoc ſufficere non habendo cultum aliquem in anima, ideo non placebant Deo.

Tertio, quia leges a ſenioribus traditas de purificationibus corporalibus in tanta veneratione habebant ſicut leges Dei, immo in maiori, quia interdum violabant legem Dei, & ſeruabant traditiones ſeniorum, ſicut faciebant nunc iſti Phariſęi, qui non ſeruabant mandatum Dei de honorando parentes, & ſeruabãt traditiones ſeniorum de lauando manus, & tamen ſi leges ſeniorum bonæ eſſent, plus Deus debet coli per legem ab eo datam, quam per legem datam ab homine, qui non nouit voluntatem Dei, & tamen hoc totum faciebant Phariſęi, & Scribæ, quia per legem Dei ſeruatam efficitur quis vere bonus, & quia bonitas eſt in anima rectificantur omnes operationes animæ, eſſe autem vere bonum eſt difficile eis qui potiri volunt bonis huius ſęculi, vt honore, voluptate, & diuitiis, ſicut Chriſtus dixit Marco, capitulo decimo, quòd facilius eſt camelum intrare per foramen acus, quam diuitem intrare in regnum cœlorum, ideo tales non poſſunt obſeruare legem Dei. Lex autem hominum, quia conſiſtit in ſolis exterioribus cæremoniis, poteſt oſtendere faciliter hominem bonum, ſed non efficit. iſtam ergo legem poterant obſeruare Phariſęi. nam ipſi volebant apparere iuſti coram populo, ideo exteriores cæremonias multas oſtende-

F bant, vt in purificationibus lotionum, & tamen interius erant pleni rapina, & iniquitate, & dolo, vt Chriſtus dixit, infra vigeſimotertio capitulo, erant cupidi honoris, quia omnia opera ſua faciebant, vt viderentur ab hominibus, eodem capitulo, & ſic traditiones ſeniorum valde conueniebant Phariſæis, & illas obſeruabant, legem autem Dei non poterant obſeruare ſtante ſuppoſito eorum, & hoc Chriſtus expreſſerat, inquantum dixit, populus hic labiis me honorat: cor autem eorum lõge eſt a me, & tamen tota lex humana conſiſtit in labiis. i. in exterioribus cæremoniis, lex autem Dei reſpicit cor, & hoc longe erat a Deo in Phariſęis, ideo longe erant ipſi ab obſeruatione legis

G Dei, vnde non ſolum ſeruabant cæremonias lotionũ a ſenioribus traditas, ſed etiam ipſi alias obſeruationes addiderant, vt ieiunia, & orationes. De ieiuniis patet, quia iactauerunt ſe Phariſęi, & diſcipuli Ioannis Baptiſtę, de ieiunijs contra diſcipulos Chriſti dicentes, quare nos ieiunamus frequenter, diſcipuli autem tui non ieiunant? ſupra nono capitulo, & Lucę quinto, ſolebant enim Phariſæi ieiunare duobus diebus, qualibet hebdomada Lucę decimooctauo, cum dixit Phariſęus quidam ieiunio bis in ſabbato, ideſt in hebdomada. Etiam orationes faciebant ſępe, vt dicitur Lucę quinto, quòd diſcipuli Ioannis, & Phariſęorum ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, & erant iſtę orationes longę, infra vigeſimotertio capi-

H tulo, & tamen omnia iſta erant in ore. i. exterius, & nihil erat in corde, quia omnia opera ſua faciunt, vt videantur ab hominibus, infra 23. nam & ipſas orationes, quę maxime propter Deum eſſe debent cum ad ipſum dirigantur non faciebant propter Deum, ſed vt viderentur ab hominibus, ſupra ſexto capitu. & ideo orabant, vt ſic deciperent populum falſę ſanctitatis ſpecie, & ab eis pecuniam multam acciperent, quod & faciebãt: ſicut dixit Chriſtus, infra 23. væ vobis Scribæ, & Phariſęi hypocritæ, qui comeditis domos viduarum longas orationes orantes: totum ergo quod populus iſte faciebat in labiis erat, & nihil in corde, & ſic non placebat Deo cultus eorum, ſed colebant eũ ſine cauſa. i. inutiliter, quia nullam mercedẽ pro hoc

I cultu expectare poterant ab eo.

Quid ſit hypocrita. Et quæ requirantur ad hoc, quod quis ſit hypocrita. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR nũc de hypocritis, quia Chriſtus nunc vocauit hic Phariſęos hypocritas, & ſæpe contra hypocritas loquitur, & primo quid ſit hypocrita.

Dicendum, quòd hypocrita, vt dicit glo. ſupra capitulo ſexto, eſt qui ſimulat, quod non eſt, repręſentator alterius perſonæ. Pro quo ſciendum, quod hypocrita ab origine Gręca deſcendit ab hypos, quod eſt ſubtus, & criſis, quod eſt ſecretum, vel aurum, quaſi

K ſubtus ſecretus, vel ſubtus habens aurum. hic autem accipitur hypocrita, ideſt ſubtus ſecretus manens, vel exiſtens, & ideo prima acceptio nominis huius eſt pro illis qui effigiabant perſonas in comędiis, & tragędiis recitatas, & ad hoc ſumebant habitum viri, vel fœminæ, iuuenis, vel pueri, aut ſenis, & imponebãt faciei velamen: ita vt poſſit ille videri, de quo in comędia, aut tragędia dicebatur: & quia ſub illo habitu latebat ille, qui non erat qualis videbatur, dicebatur hypocrita, ideſt ſubtus ſecretus manens, ſcilicet ſub illo habitu quem exterius gerebat. Et interdum non appoſitis velamentis in vultu rubricabant faciem, vel alieno fuco eam liniebant, vt illius ętatis poſſint effigiare hominẽ cuius vellent. Sic dicit Iſidorus nomẽ hypocritæ tractum eſt a ſpecie eorũ q

in

In ſpectaculis contecta facie incedunt, diſtinguentes vultum vario colore, vt ad perſonę, quam ſimulāt co lorem perueniant, modo in ſpecie viri, modo fœminę, vt fallant populum dum in ludis agunt. Inde autem tractum eſt nomen hypocritarum ad eos, qui ſimulant vitæ honeſtatem, & bonitatem cum eam nō habeant, quia iſti habent intus ſecretum. Sin exteriori apparatu bonitatem prætendunt, ſed in animo iniquitatem. Sic dicit Auguſt. ſi ergo hypocritæ. i. ſimulatores, tanquam imitatores perſonarum aliarum agunt partes illius, quæ non ſunt, nō enim qui agit partes Agamemnonis vere ipſe eſt, ſed ſimulat eum, ſic & in eccleſiis, & in omni vita humana qſquis ſe vult videri, quod non eſt, hypocrita eſt: ſimulat enim ſe iuſtum, & non exhibet iuſtitiam, quia totum fructū in laude hominum ponit.

Sciendum tamen, ꝙ ad hoc, ꝙ quis ſit hypocrita oportet, ꝙ habitum ſanctę conuerſationis oſtendat, & illum gradum vſurpet, & non impleat, & tamen non omnis qui ſic agit hypocrita eſt, ſunt enim quidā qui habitum quidem perfectę vitæ tenent, & tamen perfectam vitam non exhibent, quam tamen vellent tenere, ſed infirmitate carnis ducti vitam imperfectam ſequuntur, & vitia ſua occultant, & ita cum mali ſint, habitus eos bonos oſtendit. ipſi tamen ex hoc gloriā hominum non quærunt. Alii ſunt qui ſanctitatis ſigna foris prętēdentes ſanctitatem nullam veram habent, ſed ideo hęc oſtendunt, vt glorientur coram hominibus. Primi non ſunt hypocritæ, ſed ſecundi. Sic dicit Gregor. trigeſimoprimo Moralium, ſciendum vero eſt, ꝙ ſunt nonnulli qui ſanctitatis habitū tenēt, ſed perfectionis meritum exequi non valent, quos nequaquam credendū eſt inter hypocritarum numerum currere, quia aliud eſt infirmitate, aliud eſt callida ſimulatione peccare.

De Phariſæis, & Scribis proprie dicebatur, ꝙ eſſent hypocritæ, quia ſanctitatis habebant habitū a reliquo populo diuiſi, & ideo Phariſęi. i. diuiſi dicebantur, & tamen non habebant vitæ ſanctitatem, & interius pleni erant rapina, & omni iniquitate, vt Chriſtus dixit, infra 23. Et ideo dixit ibi Chriſtus cōuenienter de eis, ꝙ erant ſimiles ſepulchris dealbatis, quæ foris apparent hominibus ſpecioſa: intus autem plena ſunt oſſibus mortuorum, & omni ſpurcitia, ſic & vos foris apparetis hominibus iuſti, intus autem pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate, & quoniam ipſi gerentes habitum ſanctitatis, & non exhibentes eam in opere, quęrebāt gloriam ab hominibus, quaſi vere ſancti eſſent, dicebantur eſſe proprie hypocritæ. nam omnia opera ſua faciebant, vt viderentur ab hominibus, infra 23. cum enim non ieiunarent interdum vultum ieiunantium oſtendebant quodam fallaci pallore ſuperinducto, ſupra 6. capitulo, exterminant enim facies ſuas, vt videātur ab hominibus ieiunantes, cum autem orarent videri volebant, ideo in plateis orabant, & ſynagogis, quia non Deum aſpiciebant ad quem orabāt, ſed homines, vt ab illis viderentur, ſic dicitur ſupra ſexto capitul. quòd hypocritæ amant orare in ſynagogis, vt videantur ab hominibus. Et Chryſoſto. ibidem dicit hypocritas vocat qui Deum ſe fingentes orare, homines circumſpiciebant, & non quidem ſolum, vt ab eis ſanctitatis gloriam acciperent, ſed vt terrena lucra caperent. Sic dicit Remigius, hypocrita dicitur ſimulator, quia aliud opere ſimulat, & aliud corde geſtat. iſti ergo bene hypocritæ dicuntur, quia ſub honore Dei terrena lucra accumulare cupiebant, & hoc faciebant, vt illi qui deuoti erant videntes exteriorem ſanctitatem Phariſęorum, & Scribarum multa eis largirentur, vt eos ad adorandum pro ſe Deum incitarent, & quia fœminę proniores ſunt ad hoc, & facilius decipiunt, fallebant iſti viduas, & deuorabant totā ſubſtantiam earum, ſic Chriſtus dixit. ī. 23. vę vobis Phariſęi, & Scribę hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orationes longas orantes.

An hypocriſis ſit peccatum. Et quæ ſint peccata hypocritæ. Et quod in peccatoribus ſit quadruplex gradus.
Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR an hypocriſis ſit peccatum. Aliqui dicunt, ꝙ nō, quia eſſe tabulā poſt naufragium non eſt pctm̄, ſed pctō oppoſitum, cum pnīa, quę pctā delet vocet̄ ſecunda tabula poſt naufragium, & tn̄ hypocriſis eſt tabula poſt naufragium, quia ſm Hiero. ſecunda tabula poſt naufragium eſt pctm̄ abſcondere, & hoc pertinet ad hypocritā, quia vitia abſcondit ſe bonum oñdēs: ergo non eſt pctm̄ hypocriſis. Secundo patet, quia vitare ſcandalum proximorum laudabile eſt, & tn̄ niſi quis pctā ſua abſcondat, & ſe bonum oñdat, ſcandalizabit proximos p ſuā prauā ꝯuerſationem, ergo bn̄ agit abſcondendo, & hoc eſt hypocriſis. Tertio patet, quia crudelis eſt qui negligit famā ſuā, & ideo tenet̄ eam cuſtodire, ſed ad hoc neceſſe eſt vitia abſcondi, & oſtendi bonitatem ēt ſi non ſit vere exiſtens: ergo hypocriſis non eſt peccatum.

Dicendum, ꝙ hypocrita ſm primam ſignificationem dicit effigiatorem ſub alieno vultu, vt dictū eſt pręceden. q. & transfertur inde ad alios, qui cum mali ſint, iuſti videri volunt, & gloriam ab hominibus accipere per ſolam exteriorem ſanctitatis effigiē, quam præferunt: vtroque modo Ariſto. accipit hypocritas. De primo patet 3. Ethicorum, & 3. Rheto. vbi loquitur de hypocritis, ideſt repręſentationibus, quæ fiebant per iſtos hypocritas in tragędiis, & comędiis. De ſecundo patet 4. Ethicorum, quando loquitur de veritate, & iactantia, & ironia. Primo modo hypocriſis non eſt pctm̄, quia eſt officium ad placendū populo, niſi indebite exerceatur. ſ. ab illis, a quibus non debet, ideſt a clericis, vel in loco, aut in tempore indebitis, & ſic de aliis circunſtantiis, ſic patet extra de vita, & honeſt. cle. cap. cum decorem, vbi arguuntur diaconi, & presbyteri qui interdum ludos theatrales exercebant, & vocantur ludi theatrales, qui in theatro fieri ſolēt, & iſtos faciunt hypocritæ ſub alienis perſonis, etiam iubetur, vt tales ludi, nunquam fiant in eccleſia, ne honeſtas domus Dei inquinetur. al ās autem cum liceat populo delectari ſine alterius præiudicio, licet tales ludos exercere, & alios eſſe qui alienas perſonas effigient. De ſecundo modo hypocriſis dicendum, quòd ſemper eſt peccatum, quia hypocrita ſemper eſt mēdax cum vere malus ſit, & bonum ſe eſſe oſtendere velit, vt glorietur, mendacium tamen peccatum eſt, & iſto modo ponit Ariſtote. 4. Ethicorum, hypocriſim eſſe vitium oppoſitum veritati, quia veritatem vocat virtutem qua quis ſe vere habet in factis, & dictis, & habitu, quia talia de ſe dicit, & talia oſtendit, qualia vere in eo ſunt, cui opponitur per ſuperabundantiam iactator, ſcilicet qui iactat, ideſt dicit, & gloriatur de ſe, quæ non ſunt, maiora aſſerens, & ad iactantiam dicit pertinere hypocriſim, licet in hoc videtur differre, quia iactator mentitur verbo dicens de ſe magnalia, quæ non ſunt. hypocrita autem mentitur opere, & habitu, quia oſtendit ex operibus exterioribus, & habitu ſe eſſe talem qualis non eſt. Secundo peccat hypocrita, tanquam ſuperbus. nam appetit honorē, & per hoc diſtinguit ab aliis peccatoribus, q a cęteri licet peccent, & occultent pctā ſua, quaſi boni ſint, tn̄ gloriam nō petunt, ſed effugere infamiā quærunt, hypocrita aūt directe gloriā quęrit. Circa glo-

ſiam aũt peccat dupliciter hypocrita. primo quia ſu-
perabuudanter peccat. ſecundo per rem inhoneſtam.
De primo patet, quia appetitus gloriæ licet non ſit
bonus: tamen non eſt illicitus ſemper, quia interdum
eſt ſolum peccatum veniale, & interdum nullum pec-
catum eſt. quęrere tñ gloriam humanam in omnibus
immoderatum eſt: cum multa agenda ſint propter
gloriam Dei, & non gloriam humanam, vnde qui
agit propter homines perdit mercedem operum ſuo-
rum quantumcunque aliás eſſent bona ſupra 6. amen
dico vobis perdiderunt mercedem ſuam, & tñ hypo-
critę ſemper quęrunt gloriam hoĩum in quocunque
opere, vt dr̃ infra 23. omnia opera ſua faciũt, vt videã-
tur ab hominibus. Secundo peccat in gloria, quia illa
per rem indebitam petit, quia gloria eſt fama clara
cum laude, ſed laus non eſt, niſi de bonis: cum laus
ſit ſermo explicans magnitudinem: ideo non dicit̃
quis habere gloriam niſi de factis bonis: & quod non
de quibuslibet, ſed ſolum de excellentibus. Et ideo Sa-
luſtius inuehitur contra illos, qui quęrebant gloriam
per malas artes, ideſt per turpem modum viuendi, ſi-
cut alij per virtutem. hypocrita aũt quęrit gloriam per
mala opera: nam cum bonitatem nullam habeat, per
ſolam falſam repręſentationem bonitatis gloriam
vult, & tamen, quod falſum eſt in moribus malum
eſt, ideo per malum volunt iſti gloriam: & quantum
ad hoc hypocrita eſt iniuſtus. Et ita ſunt tria peccata
hypocritę, ſcilicet mendacium, ſuperbia, & iniuſtitia,
& in omnibus errat, ergo hypocriſis peccatum eſt.

Ad primum dicendum, ꝙ occultare peccatum
non eſt vituperabile, ſed potius laudabile, niſi occul-
tet̃ ei cui reuelare debemus, ſcilicet ſacerdoti, & hoc
non eſt hypocriſis.

Pro quo ſciendum, ꝙ in peccatoribus eſt gradus
quadruplex. Quidam aperte peccant, & de peccatis
gloriantur, & iſti ſunt peſſimi, ſic dicitur Iſa. 3. pecca-
tum ſuum, vt Sodoma prędicauerunt neque abſcon-
derunt, & tales ſunt in peſſimo gradu peccatorum, &
de iſtis dicitur Pro. 2. gloriantur cum malefecerint, &
exultãt in rebus peſſimis, & hoc eſt, quia ſunt in pro-
fundo malorum, & ideo cõtemnunt peccata, acſi ni-
hil eſſent. Prouer. 18. peccator cum in profundũ ma-
lorum venerit contemnit. ſ. peccata, non curando po-
tius male agere, quam bene, quaſi ęqualia ſint. Secun
dus gradus eſt eorum qui publice peccant, & non cu-
rant peccata abſcondere, quia neminem timent, neq;
erubeſcunt, ſicut dicitur Luc. 18. de iudice qui nec ti-
mebat Deum, nec reuerebatur homines: & tamẽ nõ
gloriantur de vitiis ſuis, & iſti mali ſunt valde, ſed nõ-
dum ſunt in extremo malorum, cum nondum acci-
piant id quod malum eſt, tanquam vere bonum, de
quo ſit gloriandũ. Tertius gradus eſt eorũ, q peccant
& pc̃tã occultant, vt nõ infamentur, & iſti ſunt in mi-
nimo gradu malitiæ, quia erubeſcunt, & ob hoc ſunt
corrigibiles. Quartus gradus eſt eorum qui peccant
& abſcondunt, & inſuper boni haberi volũt. ad quod
cum bonitatẽ verã non habeant, habitũ falſum boni-
tatis oſtendunt, & iſti vocantur hypocritę. In primis
tribus gradibus vocant̃ quidẽ pc̃tõres, ſed non hypo-
critę, in quarto aũt hypocritę dñr. Et ita ad hypocritã
tria requiruntur: primum ꝙ malus ſit, ſecundũ ꝙ bo-
nitatem in opere exteriori, & habitu ſimulet, tertio
ꝙ gloriam hoĩum ex hoc intendat, ꝑ quod tertium a
ſolis cęteris peccatoribus diſtinguit̃. Et ſic dicẽdũ, ꝙ
occultare pc̃m̃ non eſt malum, ſed falſę ſanctitatis
ſpeciem oſtendere, vt ex hoc gloria habeatur malum
eſt, & hoc eſt hypocriſis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ vitium publicare, ſiue
non abſcondere ob ſcandalũ eſt pc̃m̃, & iõ tegendũ,
ſed iſtud nõ eſt hypocriſis, ſed ſimulare ſanctitatẽ, vt
F inde gloria habeat̃, & tñ ſiqs non ſimulet ſanctitatẽ
vitabit ſcandalum, quia ad vitandũ ſcandalũ ſolũ req
ritur tegere vitiũ, quod ergo ſuperabundantius eſt. ſ.
ſanctitatem ſimulare peccatum eſt.

Ad tertiũ dicendũ, ꝙ nemo dẽt famã ſuã neglige-
re, qa peccaret negligendo, & q̃q̃ fama de bonis eſt,
& infamia de malis, qlibet ẽt ſi non ſit bonus dẽt co-
nari cuſtodire famã abſcondendo pc̃m̃ ꝑ quod infa
maretur, & iſtud non eſt hypocriſis.

Sed obiiciet̃, ꝙ conſeruando famã non ſolũ debẽt
vitia tegi, ſed ẽt ꝙ hõ ſe bonũ oñdat, & eſſe bonũ, &
ſanctũ idem eſt, cũ ſanctitas munditiã dicat. Leu. 11. &
20. ſancti eſtote, qm̃ ego ſanctus ſum, & dicebat̃ hoc
toti pp̃lo cui non imponuntur aliquę ſupererogatio-
G nes obſeruandę, & tñ ſimulare ſanctitatẽ eſt hypocri-
ſis, ideo qui famam ſeruare vult, oportet ꝙ hypocri-
ſim committat, ſi bonus non eſt.

Dicendum, ꝙ duplex eſt bonitas, vna neceſſaria, &
ſufficiens. alia ſuperabundans, ſiue ſupererogationis.
Prima eſt neceſſaria ad conſeruandum famam. ſ. ꝙ il-
lam hõ habeat, vel ꝙ ſimulet, quia ſi non hẽt eam, vel
non vr̃ hr̃e, apparet eum eſſe pc̃tõrem. Secunda nõ eſt
neceſſaria ad famã ꝯſeruandã, quia ẽt ſiquis non aſcẽ-
dat ad maiorem ſtatũ perfectionis, q̃ exigat ita ꝓfeſ-
ſio. i. ꝯditio vitę, vel ſtatus, non eſt vituperabilis, tñ ꝙ
peccator ſimulet primam ſanctitatẽ non hñdo illam
non eſt pc̃m̃, nec hypocriſis: ſi aũt ſecundam ſimulat
H peccatum eſt, & hypocriſis ibi eſt, & ita poteſt apponi
quarta proprietas hypocritę. ſ. ꝙ peccator ſit, & ſan-
ctitatem oſtendat, & gloriam ex illa quęrat, & hoc in
eis quę ſunt ſupererogationis. Et ita dicetur, ꝙ ſolum
licet peccatori tegere peccata, ſed non prętendere ſan
ctitatem, & tamen quia qui non habet primam ſan-
ctitatem eſt peccator, nihil aliud eſt illam ſimulare, q̃
peccata tegere, ideo non eſt hypocriſis illam ſimula-
re. Secunda cauſa ſanctitatis addit aliquid ſuper occul
tare vitia, cum ẽt ſiquis illam non habeat non ſit ideõ
vinoſus. propter hoc ergo illam ſimulare cum nõ hr̃,
hypocriſis eſt, & peccatum.

Sed obiiciet̃, ꝙ aliqui ſunt in habitu perfectę vitę,
vt religioſi, qui etiam ſi non ſint boni ſimulant ſan-
ctitatem ſuperogationis ad conſeruandum famam,
I & ſic erunt hypocritę, vt famã conſeruent, & ſic erit
perplexitas.

Dicendũ, ꝙ debent ſimulare ſanctitatẽ ſuperabun
dantẽ licet non habeant, quia in eis hoc ſimulare, eſt
vitium occultare, cum neceſſe eſt conſtare eos eſſe
pc̃tõres, niſi appareat illos talẽ ſanctitatẽ hr̃e. Rõ eſt,
qa licet iſta ſanctitas ſit ſuperogationis reſpectu alio-
rum, non tñ reſpectu eorũ qui ex profeſſione regula-
ri tenentur ad illã, & ſic ad occultandũ vitia requirit̃
in eis ſimulatio iſtius ſanctitatis, & non vocabunt hy-
pocritę. Sic dicit Greg. 31. Moraliũ. Sciendũ vero eſt,
ꝙ ſunt nonnulli qui ſanctitatis habitum tenent, & ꝑ-
fectionis meritum exequi nõ valent, quos nequaquã
credendum eſt inter hypocritarum numerum cur-
K rere, quia aliud eſt infirmitate, aliud calida ſimulatio-
ne peccare, quia tñ ſunt adhuc alii gradus ſuperiores
ſanctitatis ad quos iſti non tenentur ex profeſſione
ſi illos ſimulent, quando peccatores ſunt: hypocri-
tæ ſunt.

An hypocriſis ſit peccatum ſpeciale, vel coincidat cum multis. Et quæ ſint duo illa extrema, inter quæ eſt veritas, Quæſt. XXXIIII.

QVÆRETVR de hypocritis, an hypocriſis ſit
ſpeciale peccatum, vel coincidat cum multis, &
non ſit in aliqua determinata ſpecie.

Aliqui

Aliqui dicunt, ꝙ non eſt in ſpecie aliqua, quia peccatum ſimulationis diſtinguitur ex oppoſito contra peccatum aperte malitiæ, ſed aperta malitia non eſt aliqua ſpecies peccati: ergo nec hypocriſis, quæ eſt ſimulatio. Secundo, quia omne peccatum ſpeciale reperitur ſpecialiter circa aliquam materiam, & habet actus determinatos, & tamen hypocriſis non habet actus determinatos, ſed reperitur circa multa, vt in ieiunio, & oratione, & eleemoſina. ſupra 6. capitulo, & ita circa alios actus bonos: ergo non eſt ſpeciale peccatum.

Tertio, quia hypocrita, ſicut eſt mendax. i. ſimulator, ita etiam eſt ſuperbus, & iniuſtus, vt oſtenſum eſt præcedenti q. etiam eſt raptor, quia ad rapiendum, & deuorandum domos viduarum intendit, vt Chriſtus dixit, infra 23. ergo non erit in aliqua ſpecie cum dicat diuerſos habitus vitiorum.

Dicendum, ꝙ hypocriſis pertinet ad certam ſpeciem, nam ſi non pertineret ad certam ſpeciem, non condiſtingueretur contra alia vitia, & tamen condiſtinxit illam Chriſtus ꝯ aliam, infra 23. dicens Phariſæis, intus pleni eſtis hypocriſi, & iniquitate: ergo dicit ſpecialem malitiam.

Item opponitur hypocriſis ſpeciali virtuti, ergo eſt ſpeciale vitium, nam hypocriſis eſt vitium ſimulationis, & ſimulatio opponitur veritati, q̃ eſt virtus moralis. 4. Ethicorum, cap. 7. & dicuntur tales iactatores, qui aliàs hypocritæ dicuntur, ideo hypocriſis ſpeciale vitium eſt.

Conſiderandum autem per hoc, ꝙ habitus directe ſunt in aliquo genere, vel ſpecie, quia aliquid ſunt. priuationes autem non ſunt in genere per ſe, cum nihil ponant, ſed ſpecificantur, ideſt reducuntur ad genus, vel ſpeciem per habitus oppoſitos quos priuant. vnde priuatio eſt generalis, quæ priuat conditionem aliquã generalem, quæ requiritur in qualibet virtute, & peccatum generale dicitur, quòd talem priuationem annexam habet, ſicut inobedientia dicitur vno modo generale peccatum, quia reperitur in omni vitio: peccatum ſpeciale eſt, quod habet priuationem annexam, quæ priuat aliquam ſpecialem conditionem virtutis: de hypocriſi ſic eſt, quia hypocriſis dicit proprie ſimulationem, quæ tollit conformitatem ſigni ad ſignificatum, quod vult veritas, ideo hypocriſis ſecundum rationem ſuam opponitur veritati, quę eſt habitus virtutis, & ſic eſt ſpeciale vitium, ſicut veritas eſt ſpecialis virtus. Sed tunc conſiderandum, ꝙ veritas duo extrema habet. ſ. eum qui de ſe plura oſtendit quã ſint, & dicitur iactator, & eum qui minora dicit abſcondens maiora. & dicitur iron, vt dicitur. 4. Ethic. c. 7 De hypocriſi patet, ꝙ non pertinet ad extremũ deficiẽs, ſ. ironicum, vel ironem, ſed ad ſuperabundans, quia hypocrita maiora vult de ſe videri, quam ſint, immo quę nullo modo ſunt ſimulat. Sed dicendum, quòd cum veritas conſiſtat, tam in dictis, quàm in factis: ita ſuperabundans oppoſitum veritati eſt in factis, & in verbis. Et iſtorum primi ſunt, qui falſa dicunt, vel fingunt. & non propter aliquem finem. Secundi ſunt qui fingũt, quia gaudent fingendo, ideſt mentiendo. Tertii ſunt qui fingunt, quia inde quærunt aliquid. Et hoc dupliciter. Quidam autem quærunt gloriam humanam, & ſunt in tertio gradu. Quarti quęrunt diuitias, vel aliquid vtile. Primi fictores vocantur vani, quia propter nullum finem agunt, ideſt non præſupponunt finem in agendo, vel non pertingunt ad illũ, & ita dicit Ariſtot. vbi ſupra, quòd iſti potius vocantur boni, quã mali. Secundi fictores vocant̃ mendaces, & iſti agunt ex habitu, & ſecundum electionem, vt dicit ibidem Ariſtot. Et patet, quia delectatio adueniens operi, eſt ſignum adgenerati habitus. 2. Ethicorum, cum ergo

A iſti delectentur in fingendo ſecundum ſe nihil inde quærentes, neceſſe eſt eos agere ex electione, & habitu, & hi vocantur mendaces ab habitu mentiendi. Tertii item iactatores, & etiam quarti, & tamen magis proprie tertii. Et differunt, quia tertii ſemper fingunt ea, quæ pertinent ad magnitudinem, & excellentiam, vt eſſe ortum claris natalibus. Quarti autem cum lucrum intendant, ſemper fingunt ea ex quibus poteſt lucrum prouenire, etiam ſi non ſint magnæ gloriæ, immo nullius: ſic dicit Ariſtotel. ibidem capitulo ſeptimo, ſcilicet qui quidẽ glorię gratia iactant, talia fingunt in quibus laus, vel fęlicitas, qui autem lucri, quorum lucrum eſt propinquius, & qui pertranſire eſt non exiſtentia. i. talia, quæ etiam ſi homo non

B habeat, poteſt homo aliquanto tempore tranſire ſimulans illa, & quod non deprehendatur mendax, & ſubdit exemplum, vt puta medicum, vel diuinatorem. vel ſapientem, propter hoc plures fingunt talia. Differũt etiam, quia tertii ſunt minus vituperabiles, quã quarti. nam gloria eſt eligibilior, quam pecunia. mentiri ergo propter gloriam minus vituperatur, quam propter pecunias. nam quanto quis pro minori peccat re, tanto arguitur magis prauus, quia a minori motiuo incitatur. Etiam quia iactator propter gloriam nulli nocet, qui autem mentitur, vt pecuniam accipiat nocet proximo, & ſic non ſolum eſt ſimulator & mendax, ſed etiam iniuſtus cum acquirat qualiter non opor-

C tet. & ſunt talia turpes quęſtus, vel turpe lucrum. vnde omnes tales vocantur illiberales, vel auari, ſic dicit Ariſtot. vbi ſupra. ſ. ſi autem gratia alicuius, vt gloriæ, & honoris non valde vituperabilis. vt iactator, qui autem argenti, vel quęcunque in argentum deformior. De hypocrita autem dicendum, ꝙ conuenit cum tertiis. ſ. iactatoribus: illi tñ vt communiter conſiſtunt in verbis. hypocrita aũt nõ ſimulat in verbis, ſed in factis, & habitu: volens oſtendere de ſe maiora, q̃ ſint adeo ſimulator, vel fictor eſt, & opponitur veritati eo modo quo iactator.

Ad primum dicendum, ꝙ apertum eſſe nõ dicit aliquam ſpecialem rõnem, vel modũ malitiæ. ideo ma-

D litia aperta non eſt ſpecies aliqua peccati. ſimulatio autem dicit ſpecialem rõnem peccati, cum opponat̃ ſimulatio veritati, ideo hypocriſis eſt ſpeciale peccatũ & non aperta malitia.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ hypocriſis ſpecialem materiam habet, & ideo habet determinatum actũ. & materia ſua eſt dicta, & facta, inquantum illa ſcit conformiter habere ad rem, vel fingi eſſe, & actus determinatus hypocriſis eſt ſimulare, nec habet aliquẽ alium actum. Et cum dicitur, quòd inuenitur circa multa: dicendum quòd non eſt inconueniens actum alicuius virtutis, vel vitii inueniri circa materiã aliarum virtutum, vel vitiorum, inquantum poteſt ibi inueniri ratio illius virtutis, vel vitii. Sicut magna-

E nimitas poteſt vti omnium virtutum actibus, vt dicitur, quarto Ethicorum. Ratio eſt, quia obiectum magnanimitatis eſt magnum aliquid: inquantum ergo poteſt magnanimus in actu cuiuslibet virtutis facere aliquid magnum, poteſt vti actibus omnium virtutum, quia in quolibet eorum inuenitur tunc ratio propria magnanimitatis, ita actus proprius hypocriſis, eſt ſimulare in omnibus. ergo illis in quibus contingit eſſe ſimulare poterit eſſe hypocriſis, & quia ſimulatio eſt in bono, quod quis vult ſibi attribuere, cum non habet illud, & quælibet virtus habet actum bonum, poterit eſſe hypocriſis circa actum cuiuslibet virtutis, & quia cõmuniores actus boni ſunt illi tres quos Chriſtus poſuit ſupra 6. ſ. oratio, eleemoſina, ieiunium, circa quemlibet eorum poſuit hypocriſim, & non ſolum circa virtutes morales, ſed etiam

circa quęcunque alia, in quibus perfectio eſt, poteſt eſſe hypocriſis, vt eſſe ſapientem, & medicum, & diuinatorem, & ſimilia, ſcilicet quando quis non profitetur iſta ore, quod ad iactatorē pertinet, ſed habitu illa oſtendit, & exteriori opere ſimulat, & tamen non, ita conſueuimus iſtos vocare hypocritas, ſicut eos, qui ſimulant in moralibus actum virtutis quem non habent. Ad tertium dicendum, ꝙ licet hypocrita ſit ſuperbus, & iniuſtus: non eſt ipſa hypocriſis ſuperbia, vel iniuſtitia, ſed habitus diſtinctus, & tamen contingit denominari habētem vnum habitum ex alio habitu propter aliqua in quibus concordant. Et ita adulter eſt iniuſtus, & tamen adulterium, vel vitium adulterij nō eſt vitium iniuſtitię: cum adulterium pertineat ad intemperantiam, & eſt intemperantia in parte cōcupiſcibili iniuſti: cauſa autē in parte rationabili, id eſt in voluntate, iſta autem denominatio eſt ab aliquo accidenti: nam habitus quo iſte peccat, qui ſpecificatur per materiam eſt intemperantia, vel incontinentia, quia tamen adulter accedit ad eam, quæ non eſt ſua; & in hoc iniuriam facit ei cuius illa eſt, dicitur adulter iniuſtus, ſed iſtæ denominationes ſunt ab intrinſeco, ita quantum ad hypocriſim proprium eſt hypocriſis ſimulare, ideo ipſa eſt vere habitus ſimulatiuus. Quod autem dicatur hypocrita ſuperbus, non eſt ea natura habitus, quia actus hypocritæ non eſt ſuperbire, ſed ea motiuo, ſcilicet quod hominem ad ſimulandum mouet illud eſt ſuperbia, quia hypocrita ſimulat virtutem, quam non habet, vt inde conſequatur gloriā, ſed appetitus gloriæ inordinatus pertinet ad ſuperbiā, quam quis appetit indebitam ſibi excellentiam, & tamen finis cauſa extrinſeca eſt, & non pertinet ad naturam habitus. Dicitur autem iniuſtus, ſcilicet, quia vel appetit honorem non debitum ei, & per modos indebitos, ſcilicet per mēdacium, vel quia raptor eſt, vt quando quis iactat ſe, vt lucretur, ſicut dicens ſe medicum, vel diuinatorem, aut ſapientem, quarto Ethicorum, capitulo ſeptimo, & ita hypocritæ per ſanctitatem, quam foris ſimulant acquirunt, ſicut dicit Chriſtus infra 23. de Phariſæis, & Scribis. i. væ vobis Phariſęi, & Scribę hypocritæ qui comeditis domos viduarum orantes longas orationes, & tamen quodcunque, iſtorum eſt extra naturam. i. ſubſtantiam habitus hypocriſis, & etiam extra actum eius. nam ꝙ indebitus ſit ille honor quem hypocrita vult, accidentale eſt, & extraneum ad actum ſuum qui eſt ſimulare. Si aūt ſit iniuſtus. i. raptor, eſt tanquam cauſa finalis rapere, & eſt cauſa extrinſeca, & non pertinet ad ſpeciē rei, ſicut aliquis vult habere ſapientiam pp diuitias, & tñ ſapiētia non pertinet ad genus diuitiarum. hypocrita ergo eſt eſſentialiter ſimulator, & ſpecifice. eſt aūt denominatiue iniuſtus, vel ſuperbus, ideo vnum vitiū ſpeciale eſt hypocriſis.

An hypocriſis peccatum ſit mortale, vel veniale. Et propter quæ duo poſſit eſſe. Et quomodo venialia impediunt remiſſionem peccatorum, licet gratiam non tollant, neque charitatis habitum.

Quæſt. XXXV.

QVAERITVR an hypocriſis ſit peccatum mortale, vel veniale.

Aliqui dicunt, ꝙ ſit ſemper mortale, quia peccatum veniale, non impedit veniam de peccatis mortalibus, & tamen hypocriſis impedit remiſſionē. vt tangit Auguſtin. lib. de pœnitentia. & Magiſter. 4. ſententiarum, diſtinction. 6. ergo peccatum mortale eſt. Secundo, quia dicit Hieronymus, quòd in comparatione duorum malorum leuius eſt aperte peccare, quam ſanctitatem ſimulare, ſed aperte peccare eſt

F peccatum mortale, ergo & hypocriſis. Tertio, quia dicit Ariſtote. 9. Ethicorum, quod qui amicitiam ſimulant magis ſunt accuſandi, quam qui numiſma violāt: & tamen violare, vel falſare monetam ſemper eſt peccatum mortale. ergo & hypocriſis, ſecundum quam ſimulatur amicitia vbi non eſt. Quarto omne, quod excludit a viſione Dei eſt peccatum mortale, quia veniale non excludit ab illa, cum nec charitatem tollat, & tamē hypocriſis excludit ab illa: Iob decimotertio, non veniet in conſpectu eius omnis hypocrita. i. nullus hypocrita. Quinto, quia id quod datur hominibus in pęnam peccati mortalis eſt malum, & tamē Iob 34. dicitur qui facit regnare hominem hypocritam propter peccata populi, ergo hypocrita magnus peccator

G eſt, quia tolerare hominem peccātem venialiter, nulla pęna eſſet.

Ad hoc dicendum, quòd hypocriſis non eſt ſemp mortale, nec ſemper veniale. Et ratio eſt, quia cū hypocriſis dicat ſimulationem, & ſimulatio ſit quoddā mendacium, erit iudicare de hypocriſi, ſicut de mendacio. nam non differt a mendacio, niſi inquantum mendacium in verbo conſiſtit. hypocriſis autem eſt in rebus, & tamen vtrobique ſimulatur, quod nō eſt, ſed mendacium non eſt ſemper peccatum mortale. nam vt communiter. ſ. in iocoſis eſt veniale, in pernicioſis autem eſt mortale, dr̄ autē pernicioſum, quod in perniciem. i. damnum alicuius eſt, ita hypocriſis qñ eſt pernicioſa pctm̄ mortale eſt, alias aūt non eſt pernicioſa, qñ hypocriſis vnius non eſt in damnū alterius.

H Et quia hypocriſis poteſt eſſe propter duo. ſ. aut pp lucrum, aut propter honorem, vel gloriam: eſt regula, ꝙ hypocriſis pp lucrum ſemper eſt peccatum mortale, eo ꝙ talis intendit lucrum acquirere ex falſa cauſa, qđ eſſe nequit ſine nocumento eorum a quibus acquiritur, ideo ſiue quis realiter per talem hypocriſim acquiſierit, ſiue ſolū deſiderauerit, peccatū mortale eſt, quia ſi peccatum mortale eſt aliquid agere, mortale erit illud deſiderare. Si autem eſt hypocriſis propter gloriam, vel honorem, aut iſte honor competit alteri, ſicut quando ſunt honores qui diſtribuuntur perſonis, aut nullū competitorem in eo habet, ſicut quod quis videatur iuſtus, vel bonus ſolum, vt laudetur. Si primo modo hypocriſis eſt peccatum mortale, quia

I eſt pernicioſa, cum forte propter hypocriſim deferretur alicui honor, qui alteri competit, qui non conferretur, niſi ſe ſimulaſſet talem qualis non eſt. Si autem honor nulli alteri competere poteſt, nec præiudicatur fidei, aut eccleſiæ, ex tali hypocriſi non eſt mortale, ſed veniale ſolum, & ita Ariſtote. dixit 4. Ethicorum. cap. 7. quòd ſimulator honoris, aut gloriæ gratia non valde vituperabilis, qui autem argenti gratia, aut quæ in argentum deformior. Iſta autem diſtinctio patet ex ſententia Chriſti, nam ſupra 6. cap. vocat hypocritas orantes, & ieiunantes, & eleemoſinam dantes ex inani gloria, & tamen ibi non dicit aliud malum de eis, niſi quód perdebant mercedem ſuam, in quo

K innuit, quòd hypocriſis ibi erat peccatum veniale ſolum, nam ſi eſſet mortale: non ſolum perdidiſſent illi mercedem, ſed etiam obligarentur ad pęnam ęternā. & hoc erat, quia iſti hypocritę ſolum volebant ibi videri ab hominibus. De hypocriſia propter lucrum dure Chriſtus loquitur infra vigeſimotertio cap. ſcilicet vę vobis Phariſęi, & Scribę hypocritæ, qui comeditis domos viduarum orantes longas orationes, propter hoc autem amplius accipietis iudicium. i. maiorē pœnam, quam cęteri ſuſtinebitis. Et ſic talis hypocriſis, non ſolum eſt peccatum mortale, ſed etiam de gradibus valde mortalibus. Si autem alii fines reperiantur hypocriſis, ſemper attendetur an ſint pernicioſi, vel non, & per hoc iudicabitur, ſicut ſiquis hypo-

crita

crita ſit, vt ſimulata ſanctitate ſit ei locus exercendæ libidinis vbi voluerit: nam peccatum mortale eſt hęc hyprocriſis.

Ad primum dicendum, ꝙ peccatum veniale non impedit remiſſionem peccatorum directe, quia illa fit per gratiam. nihil ergo directe impedit remiſſionẽ niſi, quod opponitur gratię habitualiter, & iſtud eſt peccatum mortale, quod non ſtat cum charitate: veniale autem manet cum gratia, ideo non impedit eã, & conſequenter, nec remiſſionem peccatorum, qui eſt effectus eius, tollere poteſt directe, & tamen, quia remiſſio fit per gratiam, & per pęnitentiam inquantũ eſt ſatisfactoria, & aliquod peccatum veniale poteſt impedire opus pęnitentię, ideo impedit, & remiſſionem peccatorum, ideſt ſatisfactionem, per quam fit perfecta remiſſio, ſicut ludus non eſt peccatum, ſcilicet ludus verbalis ad quietem, & tamen impedit ſatisfactionem, quia illa fit per opera dura, & afflictiua, vel contriſtantia, ideo quandiu vacat quis ludo, & quieti non ſatisfacit, & ita per accidens impeditur remiſſio peccatorum per ludum. a fortiori autem de quibuſdam alijs venialibus grauioribus: cum etiam ludus ſit interdum ſine peccato veniali. venialia igitur, quamquam gratiam non tollant, neque habitum charitatis: tamen actum pęnitentię impediunt interdum, & conſequenter remiſſionem perfectam, quæ non fit, niſi per pęnitentiam, & ſatisfactionem, ita poteſt dici de hypocriſi, quòd licet ſit veniale poteſt impedire veniam de peccatis.

Aliter poteſt dici, ꝙ intelligitur de hypocriſi, quæ eſt peccatum mortale, ſ. ꝙ illa impedit veniam de peccatis, & verum eſt quia quandiu quis manet in vno peccato mortali non poteſt habere veniam de reliquis: cum venia nunquam tribuatur, niſi integra, vt probatur 4. ſen. di. 15.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ dictum Hieronymi tenet verum ſecundum quid, & non ſimpliciter, quia ita eſt de multis peccatis, quod vnum peccatum ſit grauius alio quantum ad vnam determinatam circunſtantiam, & tamen ſimpliciter eſt minus graue. Sicut ſiquis dixerit patri ſuo verba aliqua iniurioſa, & ſi occidat hominem extraneum, primum eſt grauius ſecundo. quantũ ad circunſtantiam illam, quę eſt oſtendiſſe patrem, quia ſumendo generaliter grauius eſt offendere patrem, q̃ extraneum, & tñ in ſpeciali quãtum ad iſtos duos actus ſimpliciter grauius eſt occidiſſe extraneum, quam dixiſſe patri verba aliqualiter iniurioſa, ita & in pręſenti de hypocriſi: agere enim malum aperte eſt minus malum generaliter ſumendo, quam agere ſimulate inquantum ſimulator magis nocere poteſt, etiam quia ſimulata ſanctitas duplex eſt iniquitas, & tamen aliqua mala fiunt aperte, quæ ſunt deteriora alijs malis factis per ſimulationem.

Aliter poteſt dici, ꝙ etiam ſimulate malum agere, eſſet ſemper deterius, quam agere aperte malum quãtum ad eandem ſpeciem actus: tamen non ſequitur, ꝙ hypocriſis ſit ſemper peccatũ mortale, vt ſiquis aperte committat venialia, ſcilicet mẽtiri iocoſe, vel ſimulate, & ita hypocriſis interdum poterit eſſe, ꝙ non ſit mortale.

Ad tertium dicendum, ꝙ Ariſto. loquitur de ſimulante amicitiam in pręiudicium amici, quia amicus amat, & redamatur, fallere autem amicum cui maxime benefacere debemus 8. Ethico. & fallere in re iã ſacra ſacrilegium eſt, & potiſſime, quia eſt periculoſa talis ſimulatio, quia nulla ad nocendum efficacior peſtis, quam familiaris amicus, vt ait Boetius de conſola. lib. 3. proſa. 5. & tunc ſemper eſt peccatum mortale, & graue nimis, & deterius, quã falſare monetam, licet falſator monetę inquantum directe lędit totam rem-

A publicam grauiter punitur ſecundum leges humanas. Ad quartum dicendum, quòd intelligitur de hypocrita, qui cum malus ſit alias bonum ſe eſſe ſimulat propter honorem, ad iſtum tamen inquantum eſt hypocrita non pertinet, niſi ſimulare bonum, quod non habet, quòd vero ſit in peccatis per accidens eſt. & quia iſte non recipietur ad vitam ęternam propter peccata mortalia in quibus eſt, & non propter ſimulationem, quę potuit eſſe, quòd non eſſet mortale: nõ excluditur hypocrita a vita ęterna, quia hypocrita eſt, ſed propter id, quod in eo pręſuppoſitum erat.

Aliter poteſt intelligi, quòd hypocriſis non excludat a vita ęterna tanquam impedimentum, ſed quòd

B non habeat vires hypocrita ad habendum vitam ęternam, & verum eſt, quòd quamquam opera hypocritę materialiter bona ſint: inquantum ſunt facta ſimulate propter inanem gloriam non ſunt meritoria vitę ęternę, & ſic hypocrita non venit in conſpectum Dei, ideſt opera ſua non deducunt illum illuc: licet etiam nõ impediant illuc ire ſi habet alia opera bona ex quibus illuc deducatur.

Ad quintum dicendum, quòd intelligitur de hypocrita, qui ſimulabat ſe bonum, & erat valde malus. eratque illa ſimulatio ad acquirenda lucra humana, quia iſtud eſt mortale, & tales pręponuntur populis propter peccata eorum, vt diripiant bona ipſorum, & omne genus mali ſubditis inferant. aliqua tamen hypocriſis eſt, quę ſit veniale vt quę ad ſolam laudem,

C quę ſine alicuius pręiudicio haberi poteſt.

Et conuocatis ad ſe turbis, dixit eis. Audite, & intelligite. Non quod intrat in os coinquinat hominem, ſed quod procedit ex ore hoc coinquinat hominem. Tunc accedentes diſcipuli eius dixerunt ei. Scis, quia Phariſęi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt? At ille reſpondens ait. Omnis plantatio, quã non plantauit pater meus cœleſtis eradica-

D bitur. Sinite illos, cęci ſunt, & duces cæcorum. Cęcus autem ſi cęco ducatum præſtet, ambo in foueam cadunt. Reſpondens autem Petrus dixit ei. Ediſſere nobis parabolam iſtam. At ille dixit adhuc, & vos ſine intellectu eſtis? Non intelligitis, quia omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur? Quæ autem procedunt de ore, de corde exeunt, & ea coinquinant hominem. De corde enim exeunt cogitatio-

E nes malæ, homicidia, adulteria, fornicationes, furta, falſa teſtimonia, blaſphemię, hęc ſunt quæ coinquinant hominem. Non lotis autem manibus manducare, non coinquinat hominem.

11. q. 3. ca. inter verba de voto. c. magnæ. Luc. 6. Mar. 7. di. 37 § ſi. diſt. 38 c. q ipſis, de renun. c. poſt translationem.

Et conuocatis. Hic Chriſtus arguit Iudęos de vana ſuperſtitione. Et diuiditur in duo, quia facit, quod dictum eſt in generali. Secundo explicat intentionem ſuam magis in ſpeciali: ibi.

Contra Iudæos de vana ſuperſtitione.

Reſpondens autem. Prima in duas, quia primo ponit in generali ſuum documentũ. Secundo ponit ex hoc Phariſęorum ſcandalum ortum: ibi. *Tunc accedentes,*

Circa primum dicitur. *Et conuocatis ad ſe turbis.* i.voluit, quòd iſtud, quod nunc dicturus erat omnes turbę audirent. *Dixit eis audite, & intelligite.* Modus faciendi auditores attentos eſt, & hoc quando eſt dicendū aliquid arduum, quale hic Chriſtus volebat dicere eleuans iudicium eorum a cęremoniis. quæ ſine ratione ex ſola traditione conſiſtunt. *Non quod intrat in os coinquinat hominem.* Hoc dicit contra Phariſęos, & Scribas qui arguerunt diſcipulos eius manducantes non lotis manibus, quaſi per hoc coinquinarētur, & dicit, quòd non, quia id quod comeditur in os intrat, & ideo non poteſt hominem immundum reddere. *Sed quod procedit ex ore.* ſ.mala verba, & conſilia, & detractiones, & mendacia, & huiuſmodi. Vel dixit hic Chriſtus ex ore.i.ex corde, ſicut infra expoſuit, quod ex corde exeūt adulteria, homicidia, & cætera, & tamen dixit ex ore, quia poſuit de his, quæ intrant per os. ideo voluit dicere de eis, quæ exeunt per os, vt videatur, quòd in intrādo non eſt contaminatio, ſed eſt in exeundo. *Hoc coinquinat hominem.* Scilicet, quia talia multa ſunt peccata mortalia.

Quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad ſe. Et qui modus erat, quo Chriſtus turbam ad ſe audiendum vocabat, & quō reddebat attentos auditores.
Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR quare dicitur hic, & conuocatis turbis ad ſe.

Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur, ꝙ reuocauit eas a falſa doctrina. Et ita exponit Nicolaus, & hoc eſt, quia dr̄ ad ſe.i.ad doctrinam ſuam.

Sed dicendum, quòd conuocare turbas ad ſe eſt vocare illas, vt eum loquentem audiant. Et hoc fuit primo, quia Chriſtus ante hoc non loquebatur turbis, ſed Phariſęis, & Scribis, qui diſceptabant cum eo ſup lotione manuum ad cibum, & iſte ſermo non dirigebatur ad turbam, ſed ad ſolos Scribas, & Phariſæos, qbus Chriſtus nunc loquebatur. turbę autem videntes recedebant, quia non attinebat ad eas audire illud. Chriſtus autem volens nunc dare doctrinam, quę vtilis erat turbis fecit, quòd turba recedēs rediret ad eū, & hoc fuit conuocare turbam. Secundo fuit, quia turba ante hoc audierat Chriſtum, nunc autem volebat, ꝙ iterum eum audirent, ideo nunc iterū vocauit eos. ſic dicitur Mar.6.c.ſ.& aduocans iterum turbam dicebat eis, audite me omnes, & intelligite. Tertio fuit, qa Phariſæi, quibus nunc Chriſtus loquebatur, erant obſtinati in malitia ſua, & audita veritate non proficiebant, ſed potius ſcandalizabantur, vt dicitur infra in litera, ſ.Phariſęi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt: vocauit Chriſtus turbas, vt eis loqueretur, quia illę poterant proficere cum bono animo veniſſent. Sic dicit Chryſoſto. accuſatione ergo Phariſęorum augmentata a propheta non emendatis iam eis non loquitur, ſed turbis. Quarto fuit, quia ea, quæ Chriſtus ante loquebatur cum Phariſęis non erant valde vtilia turbæ, ideo Chriſtus non curauit eam vocare: nunc vero daturus erat doctrinam valde neceſſariam, & vtilē, ideo vocauit turbas, & hoc erat, quia Phariſæi, & Scribæ inſtruxerant populum, ꝙ cibi inquinabant hominem, & non lotis manibus manducare hominem inquinabat, & iſta munditia corporalis faciebat hominē ſimpliciter mundum, & populus confidens huic doctrinæ, inſiſtebat valde huic munditiæ, quaſi aliquid boni inde conſequerētur. Chriſtus ergo voluit liberare eos ab errore. Quinto fuit ad maiorem confuſionem Iudæorum, ſ.vt coram toto populo erubeſcerent: nā inuerecunde arguerant Chriſti diſcipulos, vt iniuſte eos confunderēt. voluit ergo iuſte Chriſtus eos corā tota F plebe confundere, vt viderent omnes errorem eorū. Etiam fiebat hoc præcipue ad hoc, quòd populus audiens deinde hanc doctrinam a Phariſæis non crederet, quia ipſe confuderat eos coram toto populo, & neſcierant reſpondere. ſignum ergo erat, ꝙ falſa docuerant. & ſic non vltra ſuper hoc eis crederetur, vocauit ergo Chriſtus turbam ad hoc. Et fuit modus. ſ.ꝙ erat nunc Chriſtus in terra Geneſareth, & accedebant ad eum omnes de regione portantes infirmos in grabatis, vt tangerent Chriſtum, & ſanabantur oēs quotquot eum tangebant, vt patet præceden.cap. in fine, & Mar.6.& tūc ſuperuenerunt Scribæ, & Phariſęi venientes de Ieruſalem, vt dicitur ſupra in principio literæ, & cęperunt altercari cum eo de immunditia diſci G pulorum, qui manducabant non lotis manibus, & interim non accedebant ad Chriſtum, quia iſta quæſtio non pertinebat ad eos, ſed recedere incęperant, vel ſeorſum manebant: videns aūt Chriſtus, ꝙ Phariſæi cōuicti non inſtruerentur, conuocauit iterum turbas, vt eas erudiret, ſicut dictum eſt.

Quare Chriſtus dixit audite me, & intelligite.
Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit hic audite me, & intelligite.

Dicendum, ꝙ Chriſtus nō ſolet ſemper vti iſto mo H do loquendi, ſed introducit eum hic ad faciendum auditores attentos, quia talibus ſolemus nos vti: attentio autem fit quando res eſt valde vtilis, quæ proponitur, vel valde difficilis, nam ad valde vtile nimis attendendum eſt ne labatur, ad valde altum nimis eſt attendēdum, vt intelligatur. Et interdum Chriſtus vtitur talibus modis ad reddendum attentos. Et quia arduum eſt duplex. ſ.ad agendum, vt quia eſt opus excellentis, vel ad intelligendum, vt quia eſt opus puri intellectus, & eſt res abſcondita, vtitur duobus modis reddendi attentos. Cum enim eſt arduum ad intelligendum dicit, qui habet aures audiendi audiat. i. qui poteſt intelligere intelligat, & ita dixit ſupra 11. cum enim dixiſſet de Ioāne Baptiſta, ſi vultis recipere ipſe eſt Elias, I qui venturus eſt, & quia non erat planū intelligi, quomodo Ioannes eſſet Elias ſubiunxit, qui habet aures audiendi audiat, ideſt non omnes intelligent hoc, ſed qui poteſt intelligere intelligat, ſic etiam ſupra 13. ca. & Luc. 8. vbi ponuntur parabolæ quas Chriſtus propoſuit turbis, & quia illę erant difficiles ad intelligendum, dicitur poſt primam parabolam; ꝙ hæc dicens clamabat, qui habet aures audiendi audiat. i. intelligite ſi potueritis, quia clauſus eſt ſermo. Quando autem eſt aliquid arduum ad agendum facit attentos dicēs, qui poteſt capere capiat, ſic patet infra 19. cum diceret Petrus ad Chriſtum, ꝙ melius erat homini non habere vxorem, & manere in caſtitate, dixit Chriſtus, non omnes hoc capiunt, & poſtea concludit, qui po- K teſt capere capiat. i. qui poteſt aſcendere ad tam altam virtutē aſcendat, quia non eſt hoc oībus imperandū. Hic aūt id quod proponebatur erat aliqualiter arduū ad intelligendum reſpectu turbę, quę aderat, quia illa erat rudis, quæ non peruenerat ad purū intellectum, ſed ſemper ad ſenſibilia: admonuit ergo ꝙ exigerent intellectum ad ſubtiliter intelligendum: & quia hoc, quod dicebatur erat valde vtile turbæ, & ēt ſubtile, ſignificauit Chriſtus vtrunque reddens eos attētos: nā dixit audite me, & intelligite, inquantū dicit audite ſignificat, ꝙ eſt vtile, quia ſi non eſſet vtile non oportebat ad illud attendi: cum dixit, & intelligite ſignificauit rem eſſe ſubtilem. addidit etiam alios modos faciendi attentum: nam dixit audite me omnes, vt dicit Marc. 7. quod poteſt dici propter vtilitatem. ſ.erat res

tam

tam vtilis, quod quilibet deberet ad illam attendere. Etiam addidit alium modum dicens, qui habet aures audiendi audiat, & tamen hoc dixit poſt doctrinam, ſcilicet quod intrat in os non coinquinat hominem, ſed quod exit de ore. ibi ſubdidit, qui habet aures audiendi audiat. Mar. 7. & ſic Chriſtus in hoc loco vſus eſt omni modo reddendi attentos, licet Matth. multa tacuerit. Sic dicit Chryſoſt. quia turbis dogma excelſum, & multiphatie plenum propoſiturus erat: nō ſimpliciter hoc enunciat, ſed ſuſceptibilem facit ſermonem, primo quidem ex honore, & ſolicitudine exhibita circa turbas, oſtendit euangeliſta dicens, & cōuocatis turbis: deinde etiam ſuſceptibilem facit ſermonem ex tempore, quia poſt mortuos ſuſcitatos poſt victoriam contra Phariſęos habitam, tunc legē proponit, vt facilius accipiant, & non ſolum turbas ſimpliciter aduocauit, ſed etiam eas attentiores facit in eo, quod dicit. audite me, & intelligite, ideſt attendite, & erigimini mente ad hoc audiendum.

Quare Chriſtus dixit nunc, non quod intrat in os coinquinat hominem. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit nunc, nō quod intrat in os coinquinat hominē. Dicendum, quòd propter duo. Primo ad redargutionem Phariſęorum, vt videatur, quòd non iuſte arguebant diſcipulos Chriſti, & quia ipſi intendebant, quòd ſi homo manducaret pollutis manibus adhęrerent cibis ſordes manuum, & ſic cōtingeret manducari ſordes, & per illas dicebant homines pollui non ſolum corporaliter, quia hoc concedi poterat, ſed ſimpliciter, vel quātum ad animam, ideo Chriſtus redarguit eorum falſitatem. Et patet, quia ſi Phariſęi arguerent diſcipulos Chriſti, quod manducarēt non lotis manibus, ideſt quod per hoc facerent contra quandam vitæ honeſtatem, licet redargutio ſua eſſet inutilis tanquam de praua re facta, & non commemorabilis in iudicio morum: tamen Chriſtus non diceret Phariſęos falſum dicere, quia certum eſt, quòd honeſtius eſt lotis manibus, quam non lotis manducare, quia tamen tranſtulerunt hoc ad immunditiam ſpiritualem, vel ſimpliciter, Chriſtus redarguit, quod falſum dicant. Et patet etiam, ꝙ Phariſæi hoc voluerunt: nam redarguere Chriſti diſcipulos de eo, quod pertinebat ad ſolam vrbanitatem, vel honeſtatem morum, erat leuis redargutio, volebant tamen Phariſæi firmiter arguere contra illos, vt magis vituperarent, ideo de munditia, quę facit ſanctitatem, & de immunditia, quę reddit hominem malum, loqui voluerunt, & ideo Chriſtus oſtendit falſum eos dixiſſe. Secundo fuit hoc ad eruditionem turbarum, quia ſciebat eas ſic inſtructas a Phariſęis, & ſcribis, & confidentes de hac doctrina frequentabāt corporales lotiones, quaſi in his conſiſteret vere ſanctitas, & non vacabant operibus bonis, quę ſpiritualiter hominem iuſtificant, ideo docuit non confidere in hac corporali munditia, tanquam non profit ſpiritualiter, nec multum abominari immunditiam corporalem, quaſi non noceat ſpiritualiter, & hoc fuit pręcipuum, ideo voluit valde attentas eſſe turbas, dicens illis: audite, & intelligite. Iudęi non erant ſoliti intelligere, ſed ſolum audire, & obedire; nunc vero admonet eos intelligere, ideſt vt ratione diſcernāt, nam ante hoc dicebantur eis pręcepta cęremonialia legis in quibus nulla ratio apparet, cur potius ſic, quā econtrario obſeruari deberent, & ideo non intelligebant, ſed ſolum audiebant, & obediebant faciendo, quod iubebatur. Etiam quando ſeniores dabant populo traditiones, audiebat populus, & non iudicabat

A an bonę, vel non bonę eſſent, ſed ſequebantur eas, quia non erat declinandum ad dextram, nec ad ſiniſtram. Deutero. 17. Nunc autem Chriſtus admonet, quòd intelligant, ideſt iudicent an ratio capere poſſit, quòd ea, quę de foris ſuſcipiuntur in corpore, coinquinent animam.

An Chriſtus offendebat legem Moyſi dicendo, quod intrat per os, &c quia multos cibos lex vetabat comedi. Quæſt. XXXIX.

QVAERETVR quomodo poteſt ſtare, quod hic Chiſtus dicit, & an offendebat legem Moyſi, nam videtur eſſe contra legem Moyſi, in
B qua multi cibi iudicantur immundi, & vetantur, vt Leui. 11. & 19. & Deutero. 14 & comedendo de his peccatum erat, quia contra legem fieret, & ſic peccaretur mortaliter.

Dicendū, quòd comedendo cibos lege vetitos cōtaminatur homo, & efficiebatur iniuſtus. Quòd patet, quia lex vetabat, & tamen agens contra legem prohibentem peccat mortaliter.

Item, quia ſacra Scriptura laudat illos, qui fortiter mortui ſunt, vt non cogerentur manducare carnem porcinam, & alios cibos vetitos, vt patet 1. Macha. 1. & Eleazarus ſcriba venerandus in lege ſic laudatur, quia paſſus, eſt ne manducaret 2. Machab. 6. Etiam ſe-
C ptem fratres Machabęi dura mortis genera ſuſtinuerunt, vt non manducarent carnem porcinam 2. Macha. 7. vnde, & eccleſiam ſolemnizat eorum martyria inter martyres noui teſtamenti in principio Auguſti. & tamen non toleraſſent, niſi peccatum eſſet manducare. ideo peccatum erat, & ſic hominem coinquinabat ſpiritualiter talis manducatio.

Dici autem poteſt ad auctoritatem Domini, quòd quando comedebat quis cibos lege vetitos contaminabatur: non quidem, quòd cibi manducati pertingerent ad animam ad inficiendum eam, quia in ſpirituali non fit contactus a corpore, nam contactus non fit, niſi in eis, quę communicant in materia, & quanti-
D tate: ſpiritus autem non habet materiam neque quātitatem, ideo non poteſt tangi neque infici a cibo, ſed manducans contaminatur, vel iniuſtus fit per ipſam electionem, nam inquantum eligit facere aliquid, quod eſt contra legem peccatum eſt, & deinde ipſa manducatio actus peccati eſt, & dum manducat dicitur peccare, & tamen cibus manducatus non coinquinat hominem, ideſt animam, ſed ipſe ſe coinquinat praua volendo, & agendo. Iſte modus licet verus ſit: tamen non videtur eſſe vtilis, ſed potius ſubtilis, & non eſt iſte quem Chriſtus intenderet ad turbas, quia eſt magis reſponſio dialectica, quam moralis. Quid enim differebat quantum ad turbas, quòd comedendo quis pollueretur ab ipſo cibo, vel ab electione,
E cum neceſſe eſſet pollui comedendo id, quod erat cōtra legem?

Dicendum ergo aliter, quòd Chriſtus nō locutus eſt hic generaliter de omni, quod comeditur, ſed ſolum de immundicis non vetitis in lege in caſu propoſito in quo arguebant Phariſęi, ſcilicet comedere non lotis manibus, nam licet manducaret qs pollutis manibus, & aliquid immundum intraret in os, non inquinabat animam, quia non agebatur contra legē, & ſic non erat iſte actus malus. Patet quòd hoc Chriſtus intenderit, quia quando expoſuit poſtea, quod dixerat conclufit, non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem, & ita non dixit nullus cibus inquinat hominem, ſed non lotis manibus manducare, quia aliqui cibi erant in lege vetiti, & tamen manducare non lotis manibus non coinquinat, quia

hoc

hoc non erat vetitum lege, & ita Chriſtus non prę-iudicabat legi Moyſi per hanc doctrinam, ſed ſolum deſtruebat redargutionem Phariſęorum. Si tamen aliquis voluerit intelligere, quòd Chriſtus dixerit de omnibus cibis, quòd nullus poteſt inquinare mentē: accipiet, vt ſupra, ꝙ non inquināt ipſi cum nō poſſint tangere animam, ſed mala electio coinquinat.

Quare quidam cibi vocantur immundi, & communes ſecundum legem moſaycam, & cur prohibebantur Iudæis in cibum. Et quòd dupliciter mali intelliguntur. Et ꝙ in duobus Iudæi diſtinguebantur a gentibus. Et de cibis prohibitis plura diſſeruntur. Quæſt. XL.

SED tunc dicetur, quomodo ergo quidam cibi vocantur immundi ſecundum legem. Leui. 11. & Deutero. 14. Et videtur etiam, quòd immundi ſunt: nam cum dicitur, quòd mala electio de comedendo ipſos coinquinat animam, & electio de comedendo alios cibos non inquinat: videtur quòd iſti mali ſint, quia alias electio de comedendo eos non eſſet mala.

Aliqui dicunt, quòd nullus cibus eſt immundus, ſed omnes ſunt mūdi, & boni, quia a Deo creati ſunt: nam omnia creata ab eo bona ſunt. Gen. 1. c.

Item, quia Petrus increpatur, eo quòd quoſdam cibos vocauit communes, & immundos. Actu. 10. ſ. quòd Deus ſanctificauit, tu ne cōmune dixeris, id eſt immundum.

Item 1. ad Timo. 4. dicitur. omnis creatura Dei bona eſt, & nihil reijciendum eſt, quòd cum gratiarum actione percipitur, & ita dicunt, quòd cibus nullus eſt immundus, ſed vocantur aliqui immundi propter ſignificationem. Sic dicit Augu. contra Fauſtum.

Dicendum, quòd oportet concedi aliqua animalia eſſe munda, & aliqua immunda, & aliquos cibos mūdos, & alios immūdos, ſic patet Gen. 7. vbi de animalibus mundis iuſſit Deus poni ſeptena, & ſeptena in arca, de immundis autem bina, & bina, & deinde in tota lege vocat cibos mundos, & immundos, & diſtinguit, qui ſunt cibi immundi. Leui. 11. & Deute. 14.

Pro quo ſciendum, quod cibi immundi vocantur communes in lege, vt commune accipiatur pro immundo: ſic enim Actu. 10. dixit Petrus. domine commune, & immundum nunquam intrauit in os meū, & accepit commune pro immundo, & hic cum dicatur non lotis manibus manducare: dicitur Mar. 6. communibus manibus manducare, id eſt non lotis: nam, quod non eſt lotum eſt immundum, & ita etiam in quibuſdam libris habetur non lotis manibus manducare non communicat hominem: vbi nos habemus non coinquinat. Et ratio huius nominis eſt, quia Iudęi diſtinguebant cibos: cęterę autem gentes non diſtinguebant, ſed comedebāt de omnibus, quod ergo omnibus gentibus commune erat, hoc apud Iudæos immundum erat, qui cibos diſtinguūt, ideo cōmune pro immundo accipitur. Sic dicit Hiero. ſuper Matthæum. verbum communicat propriè ſcripturarum eſt, & publico ſermone non teritur, id eſt non viſitatur, populus autem Iudæorū partem Dei ſe eſſe iactitans communes cibos vocat quibus omnes vtuntur homines, & hoc modo dicitur Mar. 7. quæ de homine procedunt illa ſunt, quę communicant hominem, id eſt coinquinant.

Conſiderandum vlterius, quòd cibos eſſe malos, vel immundos poteſt dupliciter intelligi, ſicut eſt duplex immunditia, ſcilicet naturalis, & legalis. Primo modo nihil eſt malum ſi abſolute accipiamus malū, eo quòd omnis creatura Dei bona eſt. 1. Timo. 4. ſi

F tamen cōtrahatur ad cibum dicitur eſſe malus cibus, vel immundus ille, qui vitę humanę non competit, quia deſtruit eam, & ita venenoſa ſunt immunda, id eſt inconuenientia ad cibū. Legalis immunditia eſt, quòd lex iudicet aliqua eſſe immunda, & vetet illa in cibum ſumi, & prohibitio illa facit illa eſſe immunda, & non aliqua qualitas bona, vel mala, quę in eis ſit, & ita aliqua iudicantur ſecundum legem immunda in quibus vere realiter nulla eſt immunditia. Sic patet in Nazaręis. ſi quis enim ſubito moreretur coram Nazaræo iudicabatur ille eſſe immundus: etiam ſi non tangeret mortuum. Nu. 6. conſtat tamen, quòd ibi nullā immunditiam realem contrahebat. Sic & iam ſi quis tangeret aliquid immundum dato, quòd lauaretur

G iudicabatur eſſe immundus vſque ad ſolis occaſum, & poſt ſolis occaſum illico mundus erat. Leui. 11. cōſtat tamen, quòd nulla immunditia manebat realiter in eo, qui lotus erat, vel ſi manebat vſque ad ſolis occaſum, non poterat tolli per ſolis occaſum: cum nulla tunc realis mutatio fieret in ipſo ad mundandum eū: apparet ergo, quòd erat immunditia ſolum per opinionem, & iſta vocatur legalis immunditia. Hoc modo dicendum, quòd omnes illi cibi erant immundi, vel animalia, quę lex vetuerat in cibum ſumi, & iſta immunditia non erat aliqua mala qualitas eorum, ſed ſolum erat legis opinio, vel prohibitio, hoc modo multa animalia erant immūda, quia de multis vetue-

H rat lex accipi ad eſum. Ratio autem prohibitionis putatur a quibuſdam Primo fuiſſe propter ſolam ſignificationem, ſcilicet quia per iſta animalia prohibita tanquam immunda ſignificantur aliqua vitia, quę vere ſunt immunda, & hominem immundum efficiūt. Sic tenet Aug. lib. ꝯ Fauſtum Manichęū, & explicat magis hoc, dicens ꝙ hoc fuit, ꝙ illud tempus erat in quo non ſolum verbis, ſed etiam ſignis homines erudiri oportebat de eis, quæ futura erant in Chriſto, & quia poſtea reuelata ſunt omnia hæc in Chriſto, iam non debuerunt figurę illę obſeruari cum ait: tempus enim erat quo non tantum dictis, ſed etiam factis prophetari oportebat ea, quæ poſteriori tempore erant reuelanda, quibus in Chriſto atque per Chriſtum re-

I uelatis fide gentium onera obſeruationum non ſunt impoſita: prophetiæ tamen auctoritas eſt commendata.

Sed iſta non eſt ratio ſatis conueniens, quia ad ſignificationem multa alia vetari oportuerat, & quędā eorum, quæ vetita fuerunt, non erat neceſſe vetari. maxime, quia licet ea, quæ in veteri teſtamento fuerunt haberent cauſam aliqualem figuralem, ſemper etiam habebant aliquam cauſam literalem. oportet ergo hic aliquam literalem cauſam dari.

Secundo ergo dicendum, quòd fuit, vt aliqui volunt, quia Deus voluit non ſolum prouidere populo huic ſpiritualiter legem dando, per quam eum colerent, ſed etiam corporaliter dando modum, vt ſanius viuerent, & hoc, quia populus ille imperfectus erat,

K & habebat ſe ad eos, ſicut ad paruulos prouidendo eis in omnibus, ſicut etiam in legibus ſoralibus prouidit, vt patet Exo. 21. & 22. & 23. & in multis locis, quod tamen non fecit in nouo teſtamento, nullam talem legem dando, & ob hoc illos cibos vetuit, qui communiter in aliquo ſunt nociui, nam in quadrupedibus ea, quæ non ruminant, nec vngulam diuidūt nō ſunt ſani nutrimenti, & iſta Deus vetuit. Leui. 11. & Deuterono. 14.

Tertio tamen, & principaliter fuit ad maiorem munditiam huius populi. Chriſtus enim venturus erat ſecundum carnem de hoc populo, ideo erat dignum, quòd iſte populus eſſet excellentior cęteris populis, & diſtinctus ab eis, & quia excellentia ſimpliciter eſt

in

In anima, quę pręcipua hominis pars eſt, & ſecundũ, quam debuit colere Deum debuit in perfectione ſpirituali excellere cęteras gentes, quia tamen erant valde imperfecti, & noui adhuc Iudæi non potentes talẽ perfectionem recipere, data fuit eis excellentia, & diſtinctio in eo, quod erat corporale. Et hoc fuit in duobus, ſcilicet in ritu colendi, & in corporali munditia. De ritu colendi patet, quia Deus cum ſit ſubſtantia pure ſpiritualis, cultus ſuus eſt pręcipue in eis, quę ſpiritualia ſunt, vt ait Augu. in Enchiridion, ſcilicet ſpe, fide, & charitate colitur Deus, & ita Chriſtus dixit expreſſe ibi Ioan. 4. vbi cum Samaritana mulier peteret ab eo an adorare oporteret in monte Garizim, vel in Ieruſalem; volens ipſe oſtendere, quòd ipſa diſtinctio locorum nihil faciebat ad orationem Dei, qui ſpiritualiter debet coli ait: Deus ſpiritus eſt, & eos, qui adorant eum oporter in ſpiritu adorare, ideſt ſpiritualiter, & non ſunt neceſſarię exteriores cęremonię. Et tamen Deus dedit Iudæis plurimas cęremonias ſacrificiorum, & oblationum, & ſimilium obſeruationũ, & nullum modum dedit colendi ſe ſpiritualiter, quaſi illi eſſent pro tunc incapaces huius, & tamen ſaltem in hoc excedebant alios populos, quia ipſi habebant ordinatum modum colendi ipſum Deum ſuum in ſacrificijs, & alijs cęremoniis, quem non habebãt alię gentes. De ſecundo, ideſt de munditia corporali fuit hoc, quòd voluit Deus, quòd populus ille mundius viueret, quam cęteri populi, & quia immunditia corporalis, quam homo poteſt vitare, contrahitur per contactum, vetatur immunditia tactus, & quia contactus fit tam per tactum, quam per guſtum, cum guſtus ſit quidam tactus, vt dicit Ariſt. lib. de anima, efficitur homo immundus comedendo aliquid, vel contingendo illud, & ideo Deus vetuit Iudæis quædam in cibo diſtinguens quædam animalia munda, & alia immunda. Etiam in tactu vetuit tangi quædam, vt immunda, vt cadauer, & omne morticinum. Leui. 11. & ſepulchra mortuorum, & oſſa mortuorum vbicunque reperta etiam arida: Num. 19. & etiam plangere mortuum, vel intrare domum in qua erat, & non vetabat iſta tangi tanquam peccaret, qui tangebat, ſed quicunque tangeret, etiam ob cauſam neceſſariam efficiebatur immundus, & neceſſe erat, quòd lauaretur, & vſque ad ſolis occaſum manebat immundus. Leui. 11. abſtinere autem ab his immunditiis, oſtendebat quandam dignitatem corporalem, vel lauari ad emundationem ſiquis pollueretur, ideo iſta iniũcta ſunt. Et eadem ratio erat in animalibus, quę immunda vocantur ſecundum legem, quia aliquid immundicię eſt in cibo eorum, ideſt quòd non ſunt tam munda in ſe, ſicut, & cętera, & ad ſeruandum iſtam puritatem ab illis abſtinebant. Et patet, quia cuiuſcũque ſpeciei eſſet animal etiam de mundis, ſi per ſe moreretur non licebat illud manducari. Leui. 11. etiã ſi non eſſet morticinum, ſed occiſum a canibus, vel alijs beſtiis, & comediſſent aliquid de illo, nõ licebat cętera comedi a Iudæis. Exo. 22. viri ſancti eritis: carnẽ q̃ a beſtiis fuerit pguſtata non comedetis, ſed proiicietis canibus. Apparet autem hoc, quòd non fiebat, niſi propter quandam dignitatem, & munditiam, ſcilicet, vt non manducaret homo de eo, quod prius beſtię guſtare incęperant. Et iſta fuit vera cauſa literalis, & præcipua diſtinguendi animalia munda, & immunda.

Quarto fuit propter cęremoniam, vt Deus implicaret Iudæos cæremonialibus obſeruationibus, vt obediendo Deo ſeruando has cæremonias mererentur, quamquam ipſę obſeruationes in ſe eſſent inutiles, & ita Adæ datum eſt mandatum in Paradiſo, vt non comederet de arbore ſcientiæ boni, & mali:

A non quidem, quaſi malum eſſet comedere de fructu illius arboris, quia nullam arborem Deus malam fecerat, cuius fructus nocere poſſet homini manenti in ſtatu innocentię, ſed vt exercitaretur homo p obedientiam dato ſibi præcepto negatiuo: & ita Iudæis multa pręcepta data ſunt, & iuſſum eſt a multis abſtinere, licet illa non eſſent in ſe neceſſaria, ſed vt eſſet in quo exercitarentur per obedientiam. ſed præcedens cauſa eſt præcipua.

Ad primum dicendum, quòd omnia creata a Deo bona ſunt, & tamen non ſequitur, quòd ſint boni cibi, ſicut venenum a Deo creatum eſt, ſed non eſt bonus cibus, & conſequenter non ſequit, ꝙ ſint omnia munda, quia etiam ea, quę immunda ſunt, bona ſunt: eum quãdam naturę ſuæ bonitatem, & perfectionẽ habeant.

B Ad ſecundum dicendum, quòd Petrus potius docetur, quam increpetur: nam ante tempus illud ſemper licuerat diſtinguere cibos Iudæis: ex nunc autem volebat Deus abſoluere eos ab illo onere, & ſic ſicut prius per ſolam prohibitionem ſuam fecerat aliquos cibus eſſe immundos, & illicitos, qui aliàs non erant illiciti, ita nunc per relaxationem ſuam abſoluẽs homines ab illa lege dicebatur ſanctificare cibos, ideſt mundos illos reddere. non quidem dando eis aliquã nouam qualitatem, per quam mundi eſſent, quam prius non haberent, ſed tollendo prohibitionem per quam iudicabantur immundi.

C Ad tertium dicendum, quòd omnis creatura Dei bona eſt in genere naturæ ſuæ, & tamen nõ loquitur Apoſtolus de omni creatura, ſed ſolum de cibo, cum ait, & nihil reiiciendum eſt, quod cum gratiarũ actione percipitur, & ideo intelligitur de eo, quod ſolet ab hominibus aſſumi in cibum, & non eſt contra ſalutẽ, quia aliquæ carnes ſunt, quæ in cibum ſumptæ occidunt comedentem, vt omnia venenoſa, & illæ reiiciendæ ſunt, nec ſumi debent etiam cum gratiarum actione, ſed intelligit Apoſtolus, quòd omnis creatura, ideſt omnis cibus, qui ſolet comedi ab hominibus eſt bonus, ideſt licitus, & nihil reiiciendum eſt, ideſt non debet reſpui aliquis cibus, quaſi ſit illicitus, &
D prohibitus: cum omnis prohibitio iam ceſſauerit. Et in hoc ſignificabat Apoſtolus, ꝙ iam non manebat obligatio diſcernendi cibos, ſicut olim in veteri teſtamento.

Sed obiicietur, quòd aliquis cibus coinquinat mẽtem, quia, comedere de cibis conſecratis idolo peccatum eſt, quia melius eſt fame mori, quam idolothytis veſci.

Dicendum, quòd apoſtolus 1. Corint. 8. de hoc tradidit regulam, ꝙ cibi conſecrati idolo nihil virtutis conſequuntur ex illa conſecratione, eo quod idolum nihil eſt, ideſt nullius virtutis, & ideo ſiquis, ita vere credit, & comedẽdo non putat ſe comedere aliquid, quod ad idolum pertineat: non peccat comedendo, quia nec illum malum eſt in ſe, neque contra cõſciẽ-
E tiam fit, niſi forte ſcandalizentur aliqui infirmi, ideſt qui non habent tam certam cognitionem de veritate, ſed putant idolothytum aliquid eſſe, ideſt cibos cõtrahere aliquid per talem conſecrationem factam idolo: nam tunc peccat mortaliter, qui paruulos ſcãdalizat: contra quos valde inuehitur Apoſtolus ibidem, & dicit, ſi eſca ſcandalizat fratrem meum: non manducabo carnem in æternum. Si autem comedẽs non habet firmam cognitionem, ſed putat, ꝙ cibi cõtrahunt aliquid per conſecrationem factam ab idolo peccat comedendo, quia contra conſcientiam agit, putans ſe idolothytum comedere, & ideo quia Iudæi erant rudes, nec ſciebant veritatem huius rei, iuſſit Deus generaliter, quòd non comederent de conſecratis

cratis

cratis idolo. Exo. 34. immo propter hoc iuſſit nõ mãducare cum gentibus, ne darent ei cibos aliquos conſecratos idolo, eodem ca. De hoc dicit Hiero. ſuper Mattheum. opponat autem prudens lector, & dicat, ſi quod intrat in os non coinquinat hominem: quare idolothytis nõ veſcimur? Et reſpondet dicẽs, ſciendũ quidem igitur, quòd ipſi cibi, & omnis Dei creatura per ſe munda ſit, ſed idolorum, & dęmonum inuocatio ea faciat immunda apud eos, ſcilicet qui cum cõſcientia idolo idolothytum manducant, & conſciẽtia eorum cum ſit infirma polluitur, vt dicit Apoſtolus. Sic etiam Remigius dicit: quicunque autem tantę fidei eſt, vt intelligat creaturam Dei nullo modo inquinari poſſe, ſanctificetur cibus per orationem, & verbum Dei, & comedat quidquid vult, ita tamen, ꝙ hęc licentia offendiculum non fiat infirmis, vt dicit Apoſtolus.

Tunc accedentes. Hic ponitur ex Chriſti doctrina Phariſęorum ſcandalum ortum, & dicitur. *Tunc accedentes.* Ideſt poſtquam Chriſtus coram turbis cõuocatis dixit iſtam doctrinam, quia ſtatim cęperunt Phariſęi ſcandalizari, & diſcipuli accedentes dixerunt illud Chriſto. *Dixerunt ſcis.* Ideſt ſcire debes vel ſcias.

Quòd Phariſæi audito hoc verbo. Scilicet quod intrat in os non inquinat hominem, ſed quod de ore exit. *Scandalizati ſunt.* Ideſt male de te iudicant.

At ille reſpondens. Scilicet non curans de ſcandalo illorum ait. *Omnis plantatio, quam non plantauit.* Ideſt nõ curetis de ſcandalo illorum, quia propter hoc non ceſſabo hoc prædicare ad hoc, quòd deſtruam falſam eorum doctrinam qua decipiunt homines dicentes, quòd ſordes corporales inquinent animam. & vocatur quęlibet doctrina plantatio quędam, quia plantatur, ideſt figitur, vel formatur in corde noſtro, quaſi dicat omnis doctina, quę non eſt a Deo, ſed contra Deum, neceſſe eſt, quòd deſtruatur, & ita eſt de falſa doctrina iſta, quia contra Deum eſt, ideo non eſt tacendum, ſed clamandum contra eam, vt deſtruatur.

Pater meus cæleſtis. Ideſt Deus, quia ipſe docet nos omnem veritatem.

Eradicabitur. Ideſt eradicanda eſt, ſcilicet non debẽt permittere illam homines, vt pręualeat, & creſcat, ſed quòd eradicetur. *Sinite illos.* Ideſt etiam ſi clament, & ſcandalizentur non curetis de eorum ſcandalo.

Cæci ſunt. & duces cæcorum. Ideſt iſti Phariſæi ſunt cæci, eo ꝙ non habent claram, & veram cognitionem de via ſalutis, vel habere nolunt, & ſunt duces cæcorum, ideſt populi, quia erant magiſtri populi, cum ergo ipſi errarent, & populus ſequeretur eorum doctrinam: neceſſe erat, ꝙ populus erraret, & ita cęci erant omnes.

Cæcus autem ſi cæco ducatum præſtet. Ideſt ſi regat eum ducendo ipſum. *Ambo in fouea cadunt.* Quia neuter videt illam. In hoc Chriſtus ponit inconueniens, quod erat permittendo, quòd populus haberet iſtos in magiſtros, ſcilicet quia errabant, & peribant propter falſam doctrinã. nã ſi falſa doctrina ſolũ noceret docẽti eſſet quidẽ aliqualiter tolerandum, & tamen etiam nocet audienti, & tamen hoc fit ſi non redarguatur publice iſte error, vt poſſit populus audire veritatem, ideo etiam ſi ſcandalizentur Phariſæi non eſt curandum: dumtamen populus poſſit audire veritatem, vt iam non ducatur cęcus a cęco.

Ad quid acceſſerunt nunc diſcipuli ad Chriſtum. Quæſt. XLI.

QVÆRETVR ad quid acceſſerunt nunc diſcipuli ad Chriſtum.

Dicendum, quòd fuit ad loquendum ei de ſcandalo, quod Phariſæi ſuſcitabant, vel quomodo ipſi in ſe ſcandalizabantur. Et poteſt dupliciter introduci litera. Vno modo, quòd diſcipuli putarent, ꝙ Chriſtus neſciret ſcandalum Phariſæorum, & voluerunt eum notificare illud, & tunc eſt ſenſus ſcis, quia Phariſæi, ideſt ſcire debes, & tunc dixerunt hoc, vt Chriſtus prouideret ſibi, quaſi dicerent, iſti ſcandalizantur, ideo vide ſi expedit, quòd recedas hinc. Alio modo poteſt intelligi, quòd ſupponatur, quòd Chriſtus ſciebat ſcandalum Phariſæorum, ſed non curabat de illo: immo magis continuabat prędicationem ſuam contra errores eorum, & tunc diſcipuli voluerunt Chriſtum trahere ad oppoſitum, ſcilicet vt ceſſaret loqui contra errores Phariſæorum: & huic ſenſui magis conuenit litera, ſcilicet ſcis, qa Phariſæi, ideſt bene ſcis, quòd Phariſæi audito verbo tuo ſcandalizati ſunt, quia contra eos dixiſti, ceſſa ergo ab hoc, & ad hoc ſunt reſpõſiones Chriſti, ſcilicet omnis plantatio, &c. ſcilicet non eſt tacendum, ſed clamandum contra iſtos, quia introducunt falſam doctrinam, quæ non eſt a Deo, & ita tota litera introducitur, vt deductum eſt in expoſitione.

Quare nunc Phariſæi ſcandalizati ſunt. Et quòd ſcandalizari dupliciter ſumitur. Quæſt. XLII.

QVÆRETVR quare nunc Phariſæi ſcandalizati ſunt.

Dicendum, quòd ſcandalizari poteſt accipi vno modo pro indignari. Alio modo pro male iudicari, ſcilicet quando quis ex dictis, aut factis ſuis dat alteri occaſionem male iudicandi de ſe: facit illum ſcandalizari de ſe. Si primo modo dicetur, ꝙ indignati ſunt Phariſæi. Primo quia Chriſtus loquebatur contra eos, quælibet enim aduerſatio cauſat indignationem. Secundo quia Chriſtus confudit valde ipſos, neſcierunt enim reſpondere ad ea, quæ ille dicebat, & tamen, quod eos publice confunderet indignati ſunt. Tertio quia confundebat eos in eo, in quo ipſi maxime volebant gloriari, erant enim magiſtri populi, & de iſto habebant magnam gloriam infra 23. volunt vocari ab omnibus Rabbi. Chriſtus autem confudit eos in doctrina: oſtendens quod falſa docebant præſente populo quem docebant, ideo erat eis maxima confuſio, & conſequenter indignatio. Quarto quia Phariſæi volebant eum in aliquo confundere, & ita cęperant contra eum arguere de manibus non lotis, & quia eum ratione ſuperare non potuerunt, ad iram conuerſi ſunt, vt ſic eum infeſtarent. Sic dicit Chryſo. ſcilicet pręmiſſa itaque cũ audiſſent Phariſæi nihil contradixerunt illi, quia eos vehementer conuicerat non arguendo ſolum, ſed dolum eorum propalando, ſed ſcandalizati ſunt Phariſæi, ſed non turbæ. Accipiendo autem ſcandalizari ſecundo modo, dicendum ꝙ forte Phariſæi ſcandalizati ſunt, ideſt iudicauerunt male de Chriſto, & hoc, quia contra eorum doctrinas, & præſuppoſitiones loquebatur, ſicut ſi quis contra fidem loqueretur, etiam ſi nos neſciremus conuincere eum, ſcandalizaremur iudicantes illum eſſe malum virum, qui contra fidem loqueretur, & tamen melius accipitur hic ſcandalizati ſunt, ideſt indignati.

Quare Phariſæi non commoti ſunt nimis contra Chriſtum: cum diceret, quòd nullus cibus hominem coinquinat. Quæſt. XLIII.

QVÆRETVR quomodo Phariſæi nõ commoti ſunt nimis contra Chriſtum, & non accuſauerunt eum tanquam euerſorem legis Moyſi, nam dicendo,

cendo, quod intrat per os non coinquinat hominem, videbatur dicere, quòd nullus cibus inquinaret hominem, & ſic non eſſet peccatum comedere quemcunque cibum.

Aliqui dicunt, quòd voluerant Phariſęi inſtare cõtra Chriſtum nunc propter hoc, & tamen nõ habuerunt fauorem populi, ſed Chriſtus habebat fauorem plebis: nam veniebant tunc ad eum omnes de regione Geneſareth afferentes infirmos, & ſanabantur tãgentes Chriſtum pręcedenti c. & ſic non permitterent aliquid ſuſcitari contra eum. Et hoc apparet, quia dicitur hic, quòd Phariſęi ſcandalizati ſunt, & nõ turbę, & ita dicit Chryſo.

Aliter tamen, & melius dicendum eſt, quòd Phariſęi non accuſauerunt Chriſtum, quia apparuit, ꝙ ipſe nihil loqueretur contra legem Moyſi: ipſe enim illã obſeruabat cauens a cibis quos illa immundos vocat, & tamen ſi ipſe redargueret illam, non obſeruaret eam, ergo nõ redarguebat. Secundo patet, quia potius ipſe zelabat pro obſeruatione illius contra Phariſęos: nam cũ ipſi dixiſſent, quod diſcipuli Chriſti tranſgrediebantur traditiones ſeniorum: Chriſtus dixit, quare vos tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? Tertio patet, quia quando dixerunt diſcipuli Chriſto, quòd ſcandalizabantur Phariſęi: ait Chriſtus, omnis plantatio, quam nõ plãtauit pater meus eradicabitur, & loquitur de illa falſa doctrina, quam ipſe tunc impugnabat, pro qua Phariſęi indignabantur, & tamen lex Moyſi a Deo plantata fuerat, quia ipſe illam dedit, ideo nõ locutus fuerat Chriſtus contra legem illam, quando dixit, quod intrat in os non coinquinat animam, ſed contra alias doctrinas.

Cum autem obijcitur de cibis vetitis in lege Moyſi: dicendum quòd comedens eos pollueretur in anima, quia peccaret mortaliter comedendo, & tamen non polluunt cibi animam, tãquam pertingant ſubſtantiam animę, vt eam inficere poſſint, ſed mala electio inquinat animam, & illa non intrat per os, ſed in corde eſt, quia eſt de malis cogitationibus quas Chriſtus dicit eſſe ab anima, & polluere hominem, vt patet infra in litera.

Aliter tamen, & melius dicitur, quòd manducare cibos a lege vetitos polluit hominem ſpiritualiter, quia iſtę immunditię ſunt contra legem, & Chriſtus non loquitur de hoc, ſed ſolum de illis immunditijs, quę non erant in lege vetitis, & ſic erat non lotis manibus manducare: nam licet immundum eſſet: nulla tamen lex hoc vetuerat de legibus Dei, & ideo non coinquinat hominem, ſic patet infra in litera, quia quando Chriſtus expoſuit quomodo, quod intrat in os non coinquinat hominem, non dixit, quòd nullus cibus coinquinabat, ſed concluſit, quòd non lotis manibus manducare non coinquinat hominem.

Cur Phariſæi nunc non inſurrexerunt, contra Chriſtum tanquam euerſorem traditionum. Et quomodo non redarguebantur ex eorum traditionibus, ſed ex mala illarum intelligentia. Quæſt. XLIIII.

QVAERETVR cur Phariſęi nunc non inſurrexerunt contra Chriſtum, tanquam euerſorẽ traditionum datarum a ſenioribus: nam ab eis traditum erat crebro lauare manus ante cibum. Mar. 7. de quo Phariſæi nunc arguebant diſcipulos Chriſti, & tamen ipſe reſpondet, quod Phariſæi non bene arguerent: cum eos confuderit, ideo euertebat traditionem ſeniorum.

Item patet, quia Chriſtus in redargutionem Phariſæorum allegauit dictum Iſa. ſcilicet ſine cauſa co-

A lunt me docentes doctrinas, & mandata hominum, & iſta erant traditiones ſeniorum, & ſic illas Chriſtus impugnabat, & tamen ſeniores poterant cõdere ſtatuta, quæ populus tenere obligabatur: cũ Deus dixiſſet non eſſe declinandum ab eorum ſententijs a dextris neque a ſiniſtris. Deuter. 17. c. ergo erat locus Phariſæis arguendi, & accuſandi Chriſtum.

Dicendum, quod non potuerunt Phariſęi de hoc accuſare Chriſtum, quia ipſe non redarguit hic traditiones ſeniorum, ſed redarguit Phariſæos, qui ex illis falſam intelligentiam, & doctrinam deducebant. Et patet, quia ſeniores docuerant ſępe manus lauare ante cibos, ſi autem Chriſtus vellet impugnare leges

B iſtas, vel impugnaret ex parte conditorum, dicens ꝙ non habuerant poteſtatem condendi, vel ex parte ipſarummet legum, dicens ꝙ non erant bonę, ideſt ꝙ malum erat crebro manus lauare, & tamẽ nihil iſtorum dixit, ſed arguit contra falſum ſenſum Phariſęorum, quia illi aſſerebant per immunditias comeſtas pollui animam, & econtrario per illas crebras lotiones animam ſimpliciter mundari, & iuſtificari, & hoc falſum erat, nam etiam ſi bonum eſſet, vel non malũ crebro lauare manus, ſicut ſeniores tradiderant, non ſequebatur, quòd per lotionem illam mundaretur anima, quia impoſſibile erat, ꝙ corporale elementũ pertingeret ad animam mundandam, & non erat ibi aliqua operatio ſpiritualis, ſicut in baptiſmo in quo lauatur corpus exterius, & Spiritus Sanctus mundat

C animam interius. nõ ergo lotio mundabat animam, & iam ſordes comeſtę non inquinant animam, quia non pertingunt ad eam. Et hoc eſt, quod Chriſtus dicebat contra Phariſæos docentes animam inquinari, & mundari propter exteriores immunditias, & lotiones. Si autem iſti Phariſæi iſtum ſenſum ſuperaddebant traditionibus ſeniorum, vel ſeniores ſic putauerant, & fuerit eis iſta cauſa imponendi tot lotiones, non apparet, ſed quomodocunque fieret non apparebat Chriſtum loqui contra traditiones ſeniorum, & ideo non poterant Phariſæi accuſare ipſum de hoc. Alio modo poteſt ſtare reſponſio Chriſti cõtra Phariſæos, ſcilicet quod traditiones ſeniorũ, quæ datę eſſent per modum legum obligarent populum,

D & peccarent contrafacientes, ſicut etiam nunc ſępe peccat mortaliter contrarium faciens contra legem humanam ciuiliter, & tamen ſeniores non dederant iſta documenta de crebris lotionibus, tanquam præcepta quibus obligarent populum, ſed ſolum velut quædam monita honeſtatis, & munditię, & ita non obſeruantes non peccarent, quia non tranſgrediebãtur præcepta, ſed conſilia, quæ non obligant ſimpliciter. ideo non recte arguerent Phariſæi diſcipulos Chriſti tanquam peccantes tranſgrediendo traditiones ſeniorum, & per hoc immunditiam ſpiritualem incurriſſe, & tamen pręcedens ſolutio magis conſonat verbis literę.

Cum autem confirmatur, quia allegauit Chriſtus

E illud Iſa. 29. ſcilicet docentes doctrinas, & mandata hominum, poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, ꝙ accipiatur doctrina, & mandatum ſimul pro doctrina Phariſæorum, qui dicebant offerendum eſſe Deo, & non ſubueniendum parentibus indigentibus, & ꝙ lotiones corporis mundabant animam, & tunc nihil dicitur contra traditiones ſeniorum. Alio modo, ꝙ accipiatur mandatum pro traditionibus ſeniorum, & doctrina pro expoſitione falſa legis, quam docebãt Phariſæi, & tunc non eſt ſenſus, quòd redarguantur abſolute, quia docebant mandata hominum, ſed quia docebant ea, & propter illa tranſgrediebantur præcepta Dei, nam potius volebant Phariſæi tenere traditiones ſeniorum de crebra lotione, quam ſeruare

manda-

mandatum Dei de honorando parentes. Etiam erant reprehenſibiles,quia dato,ꝙ non male interpretarentur legem Dei: tenebant tamen in ęquali honore prę cepta hominum cum præceptis Dei, quod erat iniuſtum, & hęc duo voluit tangere Iſaias.

Quomodo eſt verum,quòd plantatio,quam non plantauit pater cæleſtis eradicabitur. Et quòd omnis ſcientia a quocunque ſit inuenta, a Deo eſt. Et quomodo ſimiliter leges humanæ a gentilibus traditæ ſint a Deo.

Quæſt. XLV.

QVAERETVR quomodo eſt verum,ꝙ plãtatio,quam non plantauit cęleſtis pater eradicabitur. Dicunt Manichęi,ꝙ intelligitur de lege veteri,quæ non eſt a Deo bono,qui eſt pater Chriſti, ideo illa erat eradicanda.

Sed non ſtat, quia idem Deus eſt, qui legem dedit loquens per prophetas, & poſtea dedit nouum teſtamentum per ſeipſum, ad Hebrę.1.multipharie olim Deus loquens patribus in prophetis nouiſſime diebus iſtis locutus eſt nobis in filio. Etiam patet ex hoc loco falſum dicere Manichęos, quia ſi de lege veteri intelligeretur hoc, appareret, quòd Chriſtus illã impugnaret, & tamen falſum eſt, quia immediate ante hoc arguerat Phariſęos, quia non ſeruabant illam, dicens quare vos trãſgredimini mãdatum Dei propter traditionem veſtram? & tamen illud erat mandatum veteris teſtamenti,erat ergo lex vetus bona,& a Deo, & non loquitur de illa Manichęus. Sic dicit Chryſo. ſcilicet hoc autem Manichęi de lege dictum eſſe dicunt, ſed confutant eos, quę antea dicta ſunt,ſi enim de lege dixiſſet qualiter ſuperius pro lege pugnaſſet dicens,quare tranſgredimini mandatum Dei propter traditionem veſtram? qualiter etiam prophetam deduxiſſet in medium, ſcilicet etiã Deus dixit: honora patrem, & matrem.qualiter hoc,quod in lege ſcriptũ eſt non eſt Dei plantatio?

Dicendum ergo, ꝙ intelligitur hic plantatio pro doctrina, & dicitur plantatio non plantata a Deo, doctrina,quę non eſt a Deo,quia illa eradicabitur, & ita erat de falſa iſta doctrina Phariſęorum qua docebant populum mundari ſpiritualiter per exteriores lotiones, & fieri in anima immundos per ſordes ſuſceptas ab extra: etiam illa doctrina de non ſubueniendo parentibus, ſed omnia Deo eſſe offerenda, quas duas Chriſtus aperte redarguerat de prauitate,& quia Phariſæi ſcandalizati erant ſuper iſta redargutione, & diſcipuli voluerant, quòd Chriſtus ceſſaret a tali redargutione ne cõcitaret contra ſe Phariſæos: dixit Chriſtus,omnis plantatio, &c.quaſi dicat non tacebo, ſed oportet, quod redarguam, & clamem, quia iſta doctrina non eſt plantata a Deo, ſed potius contra Deũ, & ſic eradicanda eſt, & iſta eradicatio fiet clamando contra eam, vt aperte videatur a populo, quòd falſa ſit,& ſic ab omnibus deſeratur.

Sed dicetur ſi doctrina,quæ non eſt data a Deo debet eradicari: multę partes ſacrę Scripturę tollentur, quia non ſunt a Deo plantatę,ſed ab homine,vt 1.Corint.3.dixit Paulus,ego plantaui: Apollo rigauit.

Dicendum, ꝙ illa plantatio a Deo facta eſt, & non a Paulo, ſed Paulus dicitur plantaſſe inquantum erat exterius organum, & miniſter diuinę operationis, ita dixit Deus de illo, vas electionis iſte mihi eſt, vt portet nomen meum coram gentibus. Sicut ergo vas eſt inſtrumentum eius, quod in eo portatur, ita Paulus erat velut organum Dei loquentis in eo, ſic ipſe dicit 2.Corin.13.an experimentum quęritis eius, qui loquitur in me Chriſtus, & ob hoc id, quod Paulus faciebat non dicebatur ipſe facere, ſed Deus, qui dabat

F virtutem verbo, & ita Paulus dicebatur nihil facere. Deus autem totũ egiſſe, ſic dicitur 1.Corin.3.ego plantaui Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. itaque neque, qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat,ſed qui incrementum dat Deus.Sic dicit Hiero. nunquid ergo eradicabitur illa plantatio de qua Apoſtolus ait.ego plantaui: Apollo rigauit? ſed ſoluitur ex eo,quod ſequitur.Deus incrementum dedit. Sic autẽ dicetur, quòd omnes ſacrę Scripturę per quemcunque ſcriptę ſint a Deo plantatę ſunt,quia non fuit ſententia humana,nec ingenium, ſed Deus fuit,qui ſcriptores ad ſcribendum impulit, & ipſe eis quid ſcriberent miniſtrauit, ſic dicitur 2.Petri 1.non enim voluntate humana allata eſt aliquando prophetia, ſed
G Spiritu Sancto dictante locuti ſunt ſancti Dei homines,hoc modo tota ſacra Scriptura ſcripta fuit.

Sed dicetur, quòd tunc omnes ſcientię humanitus inuentę eradicabuntur,quia non ſunt plantatę a Deo.

Dicunt quidam, quòd verum eſt,quia ſcientię deſtruentur 1.Corin.13.charitas autem non excidet,ſed ſcientię deſtruentur.

Sed non ſtat, quia ibi accipitur pro ceſſatione,quia non manebunt ſcientię quas habuimus hic in vita ęterna, eo modo ſaltem quo eas habebamus hic, & ſic non ſolum ſcientiæ deſtruentur, ſed etiam prophetiæ euacuabuntur eodem c.& tamen prophetiæ ſunt a Deo 2.Petri 1.& plantatio, quæ a Deo eſt non eradicatur, ideo aliter neceſſe eſt accipi hic eradicationem.

H Ideo dicendum, ꝙ ſcientię non eradicantur generaliter, quæ ab hominibus inuentæ ſunt, quia licet ab hominibus inuentæ ſunt: Deus eis indidit ingenia,& cooperatus eſt, vt inuenirent, vt ſemper perficeretur vniuerſum, & poſſet ipſe ſcientiæ dator cognoſci, & ita eſt omnis ſcientia a Deo inſtituta per quemcunque inuenta, ſic Eccleſiaſtici 1. omnis ſapientia a domino Deo eſt. Inquantum ergo ſcientia eſt, quia a Deo eſt plantata,non eradicatur, ipſe quippe dat eã in corde hominis,& etiam beſtijs ſagacitatem, quam habent. Iob.38.quis poſuit in viſceribus hominis ſapientiam, vel quis dedit gallo intelligentiam? immo & quidquid homines ſciunt quantumcunque naturaliter illud habeãt, dicitur Deus illis reuelare ad Ro.
I 1.vbi arguit Apoſtolus contra eos, qui cognitionem naturaliter de Deo habebant, & non colebant eum, dicens, quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt in illis: Deus enim illis manifeſtauit, quis autem ſit iſte modus manifeſtationis ſubditur ſtatim in littera, ſcilicet inuiſibilia Dei per ea, quæ facta ſunt a creatura mundi, id eſt ab homine intellecta conſpiciuntur. & tamen cognoſcere aliquid de Deo per ea, quæ videntur eſt cognitio pure naturalis, & iſta dicitur a Deo data, vel reuelata,ergo nulla ſapientia eſt,quam homo habeat, quam Deus ei non dicatur reuelaſſe, quia tamẽ Deus eſt pura veritas, & bonitas, intantum eſt inuentio hominis a Deo inquantum in ea eſt verum, & bonum.
K Scientiæ, ergo ſpeculatiuæ ab hominibus inuentæ inquantum cõtinent veritatem a Deo plantatæ ſunt, & non eradicantur,ſed inquantum continent aliquid falſum, ſunt ab humano defectu. Sic etiam traditiones morales inquantum ſunt bonæ conuenientes rectę rationi ſunt a Deo, & ſic leges humanæ traditæ a principibus gentilibus, ſi bonæ erant, dicuntur traditæ a Deo per ora principum, vt ait Augu.ſuper Io.& in decretis di 8.c.quo iure traditiones autem morales inquantum a ratione deficiunt,non ſunt a Deo plantatæ. Et tunc eſt verum, quod omnis doctrina, quæ non eſt plantata a Deo peribit, quia tamen ſpeculatiua doctrina non facit ad eſſe hominem bonum, vel malum, ſed ad eſſe ſapientem, vel inſipientem, non

eſt

eſt nobis cura impugnare ſpeculatiuas doctrinas, etiã ſi falſitatem contineant, moralis autem traditio facit bonum, vel malum hominem, ideo illa, quæ mala eſt non eſt permittenda, ſed clamandum contra eam: ne per illam efficiantur homines mali, & hoc eſt eradicari illam, & ita omnis plantatio, quę non eſt a Deo, eſt contra Deum, & eſt eradicanda, quod proprie cõuenit falſis doctrinis Phariſæorum, quæ militabant contra Dei legem, & rationem. Sic dicit Hilarius, ſcilicet dicens ergo omnem plantationem, quæ non a patre ſit, docet traditionem hominum eruendam: cuius fauore legis præcepta tranſgreſſi ſunt. Sic etiam dicit Remigius. omnis falſa doctrina eſt ſuperſtitioſa obſeruatio, cũ ſuis auctoribus permanere non poteſt, & quia a Deo patre non eſt, cum eiſdem eradicabitur illa. ergo ſola permanebit, quę a Deo patre eſt.

Quare Chriſtus non curauit hic de ſcandalo Phariſæorum, ſed clamabat contra eorum doctrinam. Et Bedæ regula de ſcandalo quomodo intelligi debeat. Et quòd bonum, & verum a quo deſiſtere poſſumus eſt duplex. Et quòd triplex eſſe veritas dicitur. Et quòd Iudices, & prælati poſſunt dupliciter. ceſſare ab eo, quod eſt officij ſui. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR quare Chriſtus non curauit hic de ſcandalo Phariſæorum, ſed non obſtante illo clamabat contra eorum doctrinam, quia multa toleranda ſunt propter ſcãdalum, ſicut ipſemet Chriſtus docuit infra 17. quando petebatur tributum, & oſtendit, quòd ipſe liber erat, & tamen dixit, vt non ſcandalizemus eos vade ad mare, &c. & ſequitur, quòd ibi ſoluit tributum, quod didragma vocabant. Maxime quia poteſt interdum a veritate doctrinæ ceſſari propter ſcandalum, & in pdicatio Chriſti ad doctrinam erat, ideo ceſſare poſſet, ne ſcandalizarent Phariſæi.

Dicendum, ꝙ non obſtante ſcandalo Phariſæorũ Chriſtus prædicauit contra eorum doctrinam, & ad hoc cauſam dedit, ſcilicet quia oportebat eradicari doctrinam eorum, quia non erat a Deo plantata, & pertinebat ad Chriſtum ex officio ſuo iſta dicere, iõ pro nullo ſcandalo debuit hoc omittere.

Pro quo ſciendum, ꝙ circa ſcandalum eſt regula Bedę, ꝙ vtilius ſcandalum naſci permittitur, quã veritas relinquatur, ſic apparet de regu. iu. in c. qui ſcandalizauerit. Et tamen ad veritatem huius eſt duplex diſtinctio. Prima eſt de ſcandalo, quod eſt duplex. Primum eſt ſcandalum paruulorum. Secundum eſt ſcãdalum Phariſæorum, vel ęmulorum. Pro primo ſcãdalo ceſſandum eſt interdum ab eo, quod bonum eſt, vel quod licet nobis facere, ſic accipitur ad Roman. decimoquarto, vbi circa diſcretionem ciborum legalium quandiu adhuc pendebat dubium, quidam ſciẽtes ſe non obligari legi, manducabant ad ſcandalum aliorum infirmorum, qui iſtam cognitionem nõ habebant, & putabant illicitum, tunc eſſe manducare communia, ſcilicet omnia, quæ immunda ſunt, ſed malum eſt homini, qui per offendiculum manducat, ideſt offendendo proximum infirmum, vt ibi dicitur, ſic etiam 1. Corin. 8. cum loquitur de cibis conſecratis idolo dicit, quòd cum idolum nihil ſit, & no poſſit effici qualitas aliqua bona, vel mala ex inuocatione dęmonis, vel idoli ſuper cibos, quòd licet cuilibet mãducare de conſecratis idolo ſi credat, quod ille nihil inde conſequitur, & hoc, niſi paruulos quos infirmos Apoſtolus vocat, ex hoc ſcandalizet.

Scandalum Phariſæorum, vel æmulorum dicitur, quod volunt aliqui cauſare ex malitia, & illud non patiuntur, ſed potius agunt, & iſtud non habet veram rationem ſcandali, quia ſcandalum, vt dicit Hiero. eſt dictum, vel factum, quod alteri occaſionem ruinæ

A præſtat, ſed tunc eſt alicui ruina, quando ex defectu iudicij neſciens iudicare factum alienum habet occaſionem errandi ex illo, quaſi malum factum ſit etiam ſi ſit bonum, ſicut in duobus caſibus dictis de diſcretione ciborum, & de manducatione idolothitorum. Vel forte eſt ruina, quia aliquis vere malum egit, & etiam ſi bene iudicetur ab aliis habent occaſionem ruinæ ex malo facto illius, quod eſt eis malum exemplum, quando tamen quis videt factum alterius bonum eſſe, & non dubitat de illo, ſed ex malitia vellet impedire, & ad hoc ſuſcitat turbationem: non dicitur iſte ſcandalum pati, ſed ſcandalum facere. Et iſtud vocatur ſcandalum Phariſæorum, vel ęmulorum, B quia mali, & æmuli tale ſcandalum ſuſcitare ſolent. Et de iſto eſt dicendum, quòd non debemus ceſſare a bonis propter tale ſcandalum, quia tunc nullum bonum faceremus, cum æmuli ad quodlibet bonum ſuſcitarent ſcandalum ne fieret, ſi ſcirent, quòd propter ſcandalum ab eis ſuſçitatum ceſſaretur, & ita Apoſtoli non ceſſabant prædicare propter ſcandala contra eos ſuſcitata, ſicut contra Paulum, & Bernabã in actibus Apoſtolorum fiebant multa ſcandala, ſed non ceſſabant prædicare, vt Actu. 14 nam manebant prædicantes poſt ſcandalum ſuſcitatum contra eos: quouſque realiter eiecerunt eos de finibus ſuis. Sic etiam ſi adhuc ſcandalum attenderetur, nunquam fuiſſet prædicatum nomen Chriſti inter Iudæos, nam C ipſi ſcandalizabantur audito hoc nomine. 1. Corin. 1. nos prædicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum: gentibus autem ſtultitiam. immo, & vetabant prædicari nomen iſtud. Act. 4. & 5. & tamen Apoſtoli illud Iudæis prædicabant renitentibus ipſis, vt patet ibidem. Et ita Chriſtus fecit hic, quia iſtud ſcandalum erat ſuſcitatum a Phariſæis: ipſi enim non potentes ſe ratione defendere cum agnoſcerent ſe vere confuſos, & conuictos ſcandalizabantur, vt ipſi prædicationem impedirent, & ſic non fuit ceſſandum a redargutione eorum.

Secunda diſtinctio eſt, quod bonum, vel verum a quo deſiſtere poſſumus eſt duplex. Quoddam eſt pure D liberum, quod eſt in fauorem noſtrum, & poſſumus deſiſtere ab illo ſine peccato, etiam nulla ſubſiſtente cauſa. Aliud eſt bonum neceſſarium, ad quod agendum obligamur ſemper, vel ſaltem aliquando. De primo dicendum, quòd ſemper poſſumus ceſſare ab illo propter ſcandalum, ſiue ſit ſcandalum puſillorum, ſiue ęmulorum, & ita fuit de ſolutione tributi infra 17. nam, quòd ille, qui non eſt debitor ſoluat aliquid eſt renunciare priuilegio ſuo, & hoc non eſt peccatum, quia etiam ſine cauſa aliqua, vel ſcandalo fieri poteſt, & ideo Chriſtus non fecit difficultatem aliquam in ſoluendo tributum. Dicendum tamen, quod quamuis liceat in caſu cedere propter ſcandalum, non obligamur ſemper cedere, quia tunc obli- E garemur cedere omnibus priuilegiis noſtris, quãdo quidem aliqui praui ſcienter vellent contra nos inſurgere, & ita turbarentur omnia, quod eſt inconueniens. Sed dicendum, quòd aut eſt ſcandalum puſillorum, aut prauorum, ſi puſillorum obligamur cedere priuilegio noſtro, niſi forte eſſet valde magni præiudicii. Et ita apparet de diſcretione ciborum, quia ei, qui putat ſe non obligatum legi erat priuilegium, quod poſſet comedere de omnibus, & tamen, vt non ſcandalizaret infirmos obligabatur abſtinere quandiu in præſentia illorum eſſet ad Roma. decimoquarto, etiam idem in manducatione idolothytorum: nã ſcandalum infirmorum priuat ſapientem ibi iure mãducandi, licet poſſet alias cum bona conſcientia manducare. prima Corin. 8. Si autem ſit illud bonum neceſſarium, ſolet diſtingui in tria propter illud verbum

Bedę vtilius ſcandalum naſci permittitur, quòd eſt triplex veritas, ſcilicet vitę, & iuſtitię, & diſciplinę. Dicunt de veritate vitæ, quod nunquam ab ea recedendum eſt propter ſcandalum, & iſta pertinet ad quemlibet: a veritate autem, quę pertinet ad iudicem, quę eſt iuſtitię, & a veritate diſciplinę, quę pertinet ad prelatum, recedi poteſt interdum propter ſcandalum. Sed breuius dicendum, quòd quædam ſunt ſimpliciter neceſſaria, vt ea, quę ſunt de iure naturali, vel de lege diuina, & cũ ad talia ſimpliciter obligemur, & non ſit diſpenſatio in illis, nũquam poſſunt omitti propter ſcandalum, & talia dicuntur pertinere ad veritatem vitę. Alia ſunt neceſſaria, ſed non abſolute, ſicut, quòd iudex exequatur iuſtitiam, & quòd prælatus doceat, & puniat exceſſus, & tamen non ſunt tantum neceſſaria, quin in eis interdum poſſit diſpenſari, eo quòd pendent a iure poſitiuo in quo poteſt diſpenſari, & ſic in talibus poterit interdum propter ſcandalum ceſſari a bono, & hoc eſt ſi talia iura humana, vel communia ſint diſpenſabilia, ſic dicitur extra de regu. iur. cap. quæ ſcandalizauerit, in glo. ſcilicet ius commune quandoque eſt indiſpenſabile, vt prima quęſtione vlt. cap. & ſi illa, & de tali hic loquitur, & tale ius pro nullo ſcandalo relaxandum eſt, ſed quando ius commune diſpenſabile eſt, propter ſcandalum receditur a iure, vt 50. di. cap. vt conſtitueretur, & prima quæſtione 7. c. diſpenſationes, & capitu. exigunt. Et tamen circa iudices, & pręlatos dicendũ, quod poſſunt ceſſare ab eo, quòd eſt officii ſui dupliciter. vno modo nihil faciendo. alio modo agendo contrarium. De iudice dicendum, quòd nunquam licet ei contrario modo agere, ſcilicet condemnare aliquem contra legem, & ideo & propter ſcandalum nunquam licet, quia iſtud eſſet agere contra veritatem vitę, quę nunquam propter ſcandalum dimittẽda eſt. primo modo agere licet interdum, ſcilicet non condemnare reum, ſiue differendo ad tempus, ſiue nunquam puniendo, cum etiam contra legem illam per quam eſt reus, pœna poteſt diſpenſari, vel poteſt tolli.

De prælato dicendum, quòd habet duo officia, ſcilicet docere, & corrigere delinquentes. Quantum ad primum poteſt ad tempus deſiſtere propter ſcandalum, vt non doceat, ſimpliciter autem a doctrina ceſſare non licet propter aliquod ſcandalum. De correctione dicendum, quod ad tempus licet ceſſare a correctione quorundam, qui non poſſent ſine magno ſcandalo corrigi, vel puniri, & pro hoc dicitur ſupra 13. in parabola zizaniorum, quod vtraque ſinantur creſcere vſque ad meſſem: ne eradicando zizania eradicetur triticum, id eſt quando mali non poſſunt puniri, niſi inferendo magnum damnum bonis: potius ceſſandum eſt a punitione malorum, quam boni patiantur, alias autem non licet ceſſare, etiam propter magnam affectionem, ſicut Eli, ideo periit, quia filios corrigere noluit, primo Regum ſecundo, & quarto, & extra de ſimo. cap. licet Eli. Nunc autem Chriſto non decuit, quod ceſſaret propter ſcandalum Phariſæorum a correctione, eo quod ad veritatem vitę pertinebat illos arguere: nam illi corrumpebant legẽ de introducendo falſum intellectum, & alias falſas doctrinas hæreticas introducebant, ſcilicet quòd immunditia corporalis pollueret animam, & exterior lotio ſanctificaret animam, nemo tamen debet permittere corrumpi legem: neque introduci hęreſes inquantum potuerit, ideo ad Chriſtum pertinebat non permittere falſas iſtas doctrinas Phariſæorum, ſed clamare contra illas. Maxime quia Chriſtus non venerat ad aliud, niſi ad docendũ veritatem, & extirpandũ errores Io. 15. ego ad hoc natus ſum, & ad hoc

F veni in mundum, vt teſtimonium perhibeam veritati. erant autem iſti errores valde pernicioſi, ideo pro nullo ſcandalo ceſſandum erat ab eorum redargutione, & ſic licet diſcipuli ſuaderent Chriſto, quòd propter ſcandalum Phariſæorum ceſſaret, non curabat, ſed clamabat dicens, omnis plantatio, quam nõ plantauit pater meus eradicabitur, id eſt doctrina falſa, quæ non eſt a Deo, ſed contra Deum, non debet ſuſtineri, ſed clamandum eſt contra ipſam, vt deſtruatur.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis ſinite illos, quia cęci ſunt. Quæſt. XLVII.

G QVAERETVR quare Chriſtus dixit illis ſinite illos, quia cęci ſunt.

Dicendum, quòd in hoc ſuaſit non eſſe curandum de eorum ſcandalo, ſcilicet ſinite illos, quia cęci ſunt, id eſt licet ſcandalizentur, & clament: non eſt curandum de eis, quia cęci ſunt, id eſt errant circa veritatem ſacrę doctrinę, ideo vt tollatur eorum error, non obſtante ipſorum ſcandalo clamãdum eſt contra eos.

Alij dicunt, quòd intelligitur de euitatione eorum quantum ad communicationem, ſcilicet quòd non eſt eis communicandum, quia errant in fide, & nolũt corrigi, ſed relinquendi ſunt ſuo arbitrio, ſicut dici-
H tur ad Titum 3. hæreticum hominem poſt vnam, & alteram correctionem deuita, ſciens quia ſubuerſus eſt, qui eiuſmodi eſt. Sic dicit Hieronymus, hoc eſt, quod Apoſtolus dicit hæreticum hominem, &c. In hunc ſenſum, & ſaluator præcipit doctores peſſimos dimittendos arbitrio ſuo, ſciens eos difficulter ad veritatem poſſe trahi. Sed dicendum, quòd præcedens ſenſus magis conuenit literæ, quia alias iuxta Hiero. eſſet ſenſus, quòd diſcipuli ſuaderent Chriſto adhuc magis inſtare contra Phariſæos ad conuincendum eos, & conuertendum, & tamen ſuadebant ad oppoſitum, ſcilicet ad deſiſtendum a ſcandalo, ideo non eſt ſenſus, quòd Chriſtus dixerit ſinite eos Phariſæos, niſi primo modo, id eſt non curandum de eis, etiam ſi ſcandalizarentur.

I *Reſpondens autem* Hic ponitur explicatio doctrinę Chriſti magis in ſpeciali, & dicitur. *Reſpondens autem Petrus.* Accipitur reſpondens, id eſt interrogans, quia nihil quæſiuerat Chriſtus a Petro, ſed potius Petrus incipiebat nunc a Chriſto petere explicationẽ huius ſententię.

Ediſſere nobis parabolam iſtam. Id eſt declara iſtã ſententiam: non enim iſta proprie erat parabola, quia nõ erat hic aliqua tranſumptio facta, ſicut fit in illis parabolis, quæ habentur ſupra 13. c. erat tamen ſententia obſcura iſtis diſcipulis Chriſti, qui rudes erant, iõ eam declarari petiuerunt. *Et ille dixit.* Increpando loquitur. *Adhuc vos ſine intellectu eſtis.* Apparet, ꝙ non habetis intellectum aliquem, cum iſtam ſententiam
K ita apertam non intelligatis, & dixit: adhuc, quaſi dicat ſi hoc fuiſſet, quando nouiter cępiſtis audire doctrinam meam, non eſſet mirandum, ſed nunc cum tanto tempore audieritis adhuc non intelligitis: iſtud ſatis eſt admirandum, & ita exprobrat, Io. 14 qñ diſcipuli non cognoſcebant patrem eius, dicens tanto tẽpore vobiſcum ſum, & non me cognouiſtis: Philippe qui videt me, videt & patrem meum, & hoc, quia dixerat Philippus domine oſtẽde nobis patrẽ, & ſufficit nobis. *Non intelligitis.* Id eſt intelligere deberetis etiã nemine exponente. *Quia omne, quod in os intrat.* Id eſt ſumitur in cibum. *In ventrem vadit.* Scilicet impurũ, quod intrat per os: nam multa ſumuntur, quæ nõ vadunt in ventrem, ſed tranſeunt in corporis naturam,

Et

Et in ſeceſſum emittitur. Seceſſus via poſterior ad emittendum inſtituta a natura eſt, & dicitur ſeceſſus quaſi ſeorſum cedens, ſcilicet, quia eſt via occulta, & ſeparata a cęteris organis.

Quæ autem procedunt de ore. Ideſt, verba. nam ſaliua de ore procedit, ſed non exit de corde, ſed defluit de membris. *De corde exeunt.* Quia prius cogitantur, ꝙ dicantur, ſiue bene, ſiue male dicantur.

Et ea coinquinant hominem. Tunc coinquinatur homo quando coinquinatur anima, quia illa eſt præcipua pars hominis, in qua eſt quaſi totum eſſe hominis, illa ergo maculata homo dicitur factus immundus. *De corde autem exeunt cogitationes malæ.* Ponit Chriſtus, quæ ſunt illa, quæ exeunt de corde, vt videatur quæ ſunt, quæ poſſunt inquinare cor, & intelligun- B tur omnia hæc quaſi omnis actio ſit per contactum tam corporalis quàm naturalis, & ſic non poſſunt agere in animam, quæ non poſſunt ad eam peruenire, vel in ea eſſe, & tamen corporalia non perueniunt ad animam, ideo eam non poſſunt inquinare, iſta autem quæ ſequuntur ſunt in anima: ideo poſſunt inquinare illam. & ponuntur cogitationes malę ante omnia, quia in eis eſt exordium totius mali. nam ex praua cogitatione eſt praua electio, & ex illa praua operatio. *Homicidia, adulteria.* Ideſt, cogitatio de adulterando, & de occidendo hominem. & dicitur large exire. nam cogitationes malæ non exeunt de corde, ſed ſunt in corde, niſi accipiatur praua cogitatio pro re facta per malam cogitationem, ſed dicun- C tur exire de corde, ideſt, originem accipere ab illo, quod eſt procedere, ſicut dicimus filium a patre procedere, non tamen exit ab eo tamquam ſit ab eo loco ſeparatus cum ſit eiuſdem naturæ, & ſubſtantiæ. Cũ autem dicitur adulteria exeunt a corde, poteſt intelligi pro cogitatione adulterandi, & tunc non differũt iſta ſequentia ab eo, ꝙ dicitur exeunt cogitationes malæ, niſi quia ibi dicitur in generali, & hic explicãtur iſtæ cogitationes quæ ſint.

Aliter & melius intelligitur, ꝙ exeunt a corde ipſa homicidia exteriora, & adulteria: non quidem ꝙ aliquando fuerint in corde, ſed procedunt ab eo tamquam ab origine. nam non fierent realiter niſi in cor- D de cogitarentur. *Fornicationes.* Diſtinguitur fornicatio ab adulterio. in quo apparet, ꝙ fornicatio ſimplex ſit peccatum mortale: cum ponatur inquinare animam. Vel vocantur fornicationes omnia genera illiciti coitus, quæ ſunt vltra, vel præter adulterium, q̃a quilibet coitus talis eſt pc̃tm̃ mortale. *Furta.* Oẽ gen' iniuſtę vſurpationis vocat̃ furtũ, ſiue ſit furtũ, ſiue rapina, ſiue alij modi illiciti accipiendi. *Falſa teſtimonia.* Quib' in iudicio, vel extra iudiciũ q̃s falſum de adultero affirmat quod ad ei' nocumẽtũ cedit. *Blaſphemia.* Proprie ꝯ Deũ eſt blaſphemia: & tñ interdũ accipit̃ ꝓ malis, q̃ q̃s dicit aduerſus ꝓximũ. *Hæc ſunt quæ coinquinant hominem.* Scilicet, nõ hęc ſola, ſed hęc & ſimilia: nã quodlibet iſtorũ polluit aĩam. *Non lotis autem manibus manducare non coinquinat hominem.* Iſta eſt ꝯcluſio. ſ. licet ſordes manuũ nõ lotarũ poſsũt intrare in os, & in E vẽtrẽ nõ inq̃nãt aĩam, q̃a vadũt in ſeceſsũ, iõ nõ lotis manib' mãducare nõ inq̃nãt aĩam, ſicut putabãt Phariſęi, q̃ accuſabãt diſcipulos Chr̃i quaſi eẽnt ſimpliciter immũdi, eo ꝙ mãducabant non lotis manibus.

Quare Petrus quæſiuit a Chriſto de expoſitione parabolæ.
Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR, quare Petrus quæſiuit a Chriſto de expoſitione parabolæ. Dicendum ꝙ Petrus quæſiuit a Chriſto. Primo, quia in hac ſententia non ſolum ipſe dubitauit, ſed etiã cęteri, & perſona om- A nium quæſiuit. Vel forte alij dubitabant, & ipſe non, & tamen quia ipſe ꝯfidentior, & feruentior erat quęſiuit pro illis, ſiue pro ſe, & pro illis, & in nomine omnium formauit petitionem dicens ediſſere nobis &c. Sic etiam dicit Remigius. ſ. quia ex perſona cęterorũ hoc dixit, ſimul cum eis a Chriſto reprehenſus eſt. Secundo fuit, quia diſcipuli erant adhuc rudes, qui pauca intelligebant, ideo in hac ſententia ſatis manifeſta dubitabant, & ſic petiuerũt declarari. Tertio fuit & pręcipue ex ꝯſuetudine locutionis Chriſti, ſolitus enim erat multa in parabolis dicere, & ita nunc Petr' putauit eſſe parabolam, & petiuit expoſitionem illius ſicut in cęteris parabolis. Sic dicit Remigius conſueuerat Dominus parabolice loqui, & ideo Petrus cum B audiſſet quod intrat in os non coinquinat hominẽ: putauit illum parabolice eſſe locutum, & ideo interrogauit ediſſere nobis &c. Et tamen ſatis paruę intelligentię Petrus erat, qui audiens Chriſtum neſciebat an plane, vel parabolice loqueret̃, & ob hoc fuit redargutus tamquam valde inſipiens. Sic dicit Hieronymus. corripitur autem a Domino quare parabolice dictum putet, quod perſpicue locutus eſt, ex quo aĩaduertimus vitioſum eſſe auditorẽ, q̃ aut obſcura manifeſte: aut manifeſte dicta obſcura velit ĩtelligere. & idẽ dicit Beda.

Quare dicitur & reſpondens Petrus. *Quæſt.* XLIX.

C SED quęretur, quare dr̃ reſpondens Petrus, quia Petrus non cõcludebat in aliquo. Aliq̃ dicũt, ꝙ reſpõdit Chriſto, quia loquebatur Chriſt' ante hoc de Phariſæis, & Petrus reſpondit hic. Sed non ſtat. Primo, quia tunc id quod Petrus dixit eſſet ad propoſitum eorum, quæ ſupra dicebantur de ſcandalo Phariſęorum, & tñ non eſt. Secundo, quia ea q̃ Petrus dixit, non ſunt dicta in modum reſponſionis, ſed petitionis: cum ait: ediſſere nobis hanc parabolã. Dicendum ergo ꝙ non accipit̃ proprie rñdere prout eſt ad quęſita ſatiſfacere, vel replicare, ſed prout eſt loqui aliquid, & interdum ſm̃ modum loquẽdi ſcripturæ dr̃ quis reſpondens q̃n incipit locutio, ita ꝙ nemo ei quicquam locutus eſt. ſic dr̃ Mar. 11. q̃n Chriſtus lo- D quit̃ ad ficulneã. & rñdens Ieſus dixit illi, iam nõ amplius in æternum ex te quiſquã fructũ manducet. & tñ non poterat Chriſtus rñdere ficulneæ, cũ illa nihil loqueret̃, ſed accipitur rñdere. ſ. loqui: ſic etiam accipitur infra 17. cum dr̃ de trãſfiguratione, ꝙ apparuerũt Elias, & Moyſes loquentes cũ Chr̃o. ſequit̃ rñdens Petrus dixit, Dñe bonũ eſt nos hic eſſe, & tñ nõ poterat ipſe rñdere: cum de nullo interrogaret̃, ſed rñdit. ſ. cępit loqui. ita ergo hic Petrus cępit loqui. Et maxime patet hoc, quia iſta locutio Petri non continuatur cũ pręcedentibus cũ immediate præcedentia habita fuerunt coram turbis: iſtud aũt quod nunc Petrus dixit fuit cum Chriſtus veniſſet in domum recedentibus turbis, Mar. 7. ſ. & cum introiſſet in domum a turba interrogabant eũ diſcipuli eius parabolam: ergo accipit̃ rñdens. ſ. interrogans cum Mar. 7. dicatur ꝙ diſcipuli E interrogabant, ſed eſt conſuetudo Scripturæ, ꝙ aliq̃n vocetur reſpondens ille, qui incipit loqui, a quo nemo quicquid quæſierat.

Quomodo dicitur hic, quòd Petrus quæſiuit a Chriſto iſtius parabolæ expoſitionem, quia Mar. 7. dicitur quòd diſcipuli quæſierunt. *Quæſt.* L.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ Petrus quæſiuit a Chriſto iſtius parabolæ expoſitionẽ, quia Mar. 7. dicitur, ꝙ diſcipuli quæſierunt. ſ. & cum introiſſet in domum a turba interrogabant eum diſcipuli eius parabolam.

Dicendum, ꝙ Petrus quæſiuit, & non alij. Et tamen dicuntur omnes quęſiuiſſe, quia Petrus nomine omnium quæſiuit, & forte alij ei ſuggeſſerant, vt quęreret. & quòd nomine omnium factum eſſe dicitur ab omnibus fieri dicitur. Et ob hoc conuenienter Matthęus expreſſit Petrum, vt oſtenderet, ꝙ perſonaliter hoc quęſierit. Marcus autem dixit ab omnibus quæſitum, vt oſtendat, ꝙ Petrus non pro ſe tantum, ſed nomine omnium quęſierit, & forte ab illis rogatus, & etiam Matthæus hoc expreſſit, nã licet de ſolo Petro dicat, ꝙ quęſierit: tamen ſubdit ꝙ Chrs increpuerit omnes diſcipulos pro hac interrogatione. dicẽs adhuc, & vos ſine intellectu eſtis. & tamen non argueret omnes niſi eſſent omnes participes in hac interrogatione, pro qua eos increpabat. & ſimilis mod⁹ loquendi eſt ſępe apud Euangeliſtas, vt præcedẽ. cap. & Marc. 6. dicitur ꝙ Chriſtus quæſiuit a diſcipulis qñ ſaturaturus erat turbas, quot panes habetis. & tñ Io. 6. dicitur ꝙ quęſiuit a Philippo vnde ememus panes ẽt dr̃ ſupra pręced. cap. & Marc. 6. & Luc. 9. ꝙ diſcipuli interrogati dixerunt: non habemus, niſi quinque panes, & duos piſces: tñ Io. 6. dicitur, ꝙ Andreas reſpõdit dicens: eſt puer vnus hic, qui habet quinque panes, & duos piſces: & tamen declaratum eſt ibi pręcedenti cap. ꝙ dicebantur reſpondere omnes diſcipuli, vel loqui Chriſtus ad omnes, quia licet ad vnum loqueretur, & vnus reſponderet tamen quęrebat ab vno quaſi quæreret ab omnibus, & reſpõdebat vnus vice omnium, & ita fuit hic factum.

Quare Chriſtus redarguit hic diſcipulos ſuos pro inquiſitione declarationis parabolæ. Quæſt. LI.

QVAERETVR, quare Chriſtus redarguit hic diſcipulos pro iſta quæſtione: nam videtur, ꝙ reum ſit eam egerint quęrentes quod ignorabant ſi de bono opere nemo increpatur.

Dicendum, ꝙ fuit hoc. Primo ad exprobrandum magnam eorum ruditatem. i. ꝙ tanto tpe cum Chriſto quotidie docente manſiſſent, & nihil adhuc didiciſſent: cum nec iſtam apertam ſententiam intelligerent. & ita Io. 14. arguitur Philipp⁹, qui petiuit a Chriſto, ꝙ oſtenderet ei patrem. i. Domine oſtende nobis patrem, & ſufficit nobis. & ille ait: tanto tpe vobiſcũ ſum, & non me cognouiſtis? Philippę, qui videt me videt & patrem meum, quaſi dicat, in tanto tempore non cognouiſtis, quis ego eſſem: nam & ſi me cognouiſſetis pro patre non quęreretis, quia qui videt me videt & patrem meum. Secundo fuit propter abũdãtem gradum ignorantię, quia non ſolum non intelligebant veritatem huius ſententiæ, ſed etiam neſciebant an plane, vel in parabolis loqueretur, & iſta erat magna ignorantia, vt ſi quis audiens alium loquẽtem, neſciret an in latino, vel in vulgari loqueretur, quia tũc ſignum erat, ꝙ nec vnum verbum intelligeret. ita & nunc neſciebant diſcipuli an Chriſtus plane, vel in parabolis loqueretur: immo putabant ꝙ in parabolis loqueretur: nam dixerũt eiſſere nobis parabolã iſtã. & tñ ille plane loquebatur, & hoc Chriſto erat magna cauſa eos increpandi. Sic dicit Hieronymus. i. corripitur autem a Domino, quare parabolice dictum putet quod perſpicue locutus eſt, ex quo animaduertimus vitioſum eſſe auditorem, qui aut obſcura manifeſte, aut manifeſta dicta obſcura velit intelligere. Tertio fuit & etiam principaliter, quia diſcipuli petebãt hoc ex quadam dubitatione ſcandaloſa, nõ quidem quaſi non intelligerent, ſed quia neſciebat quomodo poſſet eſſe verum quod Chriſtus dicebat, & hoc quia forte cum doctrina Phariſæorum non eſſet nunc noua, ſed a multis diebus eſſet introducta, totus populus illã

F tenebat, & diſcipuli Chriſti antequam ad Chriſtum venirent etiam hoc credebant: cum ergo viderent nunc eum prædicantem contra ea, quæ ipſi credebant, ſcandalizati ſunt, ſicut & Phariſęi, & ideo cũ aliquali ſuſpitione doctrinæ huius quæſierunt, quomodo intelligeretur, & ob hoc Chriſtus eos increpuit. Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, ideo Dominus increpat Petrum, quia non erat ex certitudine quod quæſierat, ſed ex ſcandalo, quo ſcandalizatus erat: turbæ enim non intellexerant quod dictũ erat: diſcipuli autem ſcandalizati fuerant vnde a principio quaſi pro Phariſæis interrogare volebant, ſed quia audierunt eum magna dicentem, ſcilicet, omnis plantatio &c. repreſſi fuerunt. ſed Petrus qui vbique ſeruens erat, nec ita ſilet, & Dominus eum increpat.
G

Quomodo Chriſtus oſtendit, quòd ea quæ intrant in os non coinquinant hominem. Et quomodo cibus intrat in cor. Quæſt. LII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus oſtendit, quòd ea, quæ intrant in os non coinquinant hominem.

Dicendum, quòd Chriſtus accepit inquinari hominem, id eſt, partem eius præcipuam, quæ eſt anima. nam alias ſolum corpus inquinando non dicitur homo inquinari eo modo, quo hic Phariſęi loquebantur, quia etiam ſi quis non comedebat manibus non
H lotis, ſi tamen habet aliquando manus non lotas tunc immundus eſt corporaliter, & tamen ipſi non dicunt hominem inquinari per hoc, quòd habeat aliquando manus immundas, ſed per hoc, quòd manibus non lotis manducet: ergo de immunditia, qua anima polluitur loquuntur, quaſi anima, quæ intra corpus eſt, pollui poſſet intrantibus immunditijs ciborũ in corpus: non autem manentibus exterius illotis. Chriſtus autem vult oſtendere, quòd etiam cibi immundi intrantes in corpus non polluant animam, & ſic perſuadet, quia ſi polluerent animam, oporteret ꝙ eam tangerent, quia infectio fit per contactum. & tamen non tangit cibus animam, quia vadit in vẽtrem, & poſtea in ſeceſſum emittitur: ideo non poteſt pol-
I luere eam. Et procedit argumentum ex ſuppoſitione Iudæorũ. putabant. n. animam in corde eſſe, quod aũt vadit in ſtomachum, & deinde in ventrem non tangit cor. & tamen ipſi in corde animã putabant. Quod patet, quia Chriſtus loquens iuxta eorum ſuppoſitionem dicit. de corde exeunt cogitationes malæ, &c. & tamen nemo dubitat malas cogitationes ab anima eſſe, ſed quod in ventrem vadit non accedit ad cor. maxime quia poſtquam in ventrem illa deſcẽderint, emittuntur per ſeceſſum, & ſic non manent in corpore ad hoc, ꝙ polluere iam poſſint. Et hoc magis aperuit Marcus dicens, omne extrinſecus introiens in hominem non poteſt eum coinquinare, quia non introit in cor eius, ſed in ventrem, & in ſeceſſum exit
K purgans omnes eſcas. & ſic volebat innuere, quod ſi immunditiæ concretæ cibis poſſent intrare in cor, poſſent inquinare animam, quaſi intra cor ſit anima, ſicut credebant Iudæi. & tamen non accedit cibus ad cor: cum emittatur per ſeceſſum.

Sed dicetur, quod Chriſtus poſuit hic duo ex ſuperabundanti, ſcilicet, eſcas exire, & non intrare in cor, quia etiam ſi ſtarent oppoſita non polluerent animam. Et patet, quia anima non poteſt polluι niſi per id quod in ea eſt, & tamen in ipſa non poteſt eſſe cibus, neque tangere eam, neque etiam ſi cibus ſemel receptus in corpore maneret ibi ſemper nunquam tangeret animam: cum anima ſit purus ſpiritus, & cibus nunquam deſinat eſſe de natura corporis. nunquam

quam ergo ſe contingent, & ita non inquinabit animam. Secundum eſt non intra cor. dicit enim quòd ex eo quòd non intrat cibus in cor, ſed in ventrem non poteſt animam, coinquinare. & tamē etiam ſi intraret in cor non coinquinaret, quia intrando nō tangerent animam cum ipſa ſit purus ſpiritus: immo cibus intrat in cor, quia cor cum ſit quoddam mēbrum corporis, neceſſe eſt ꝙ nutriatur, ſicut & cętera membra animalis nutriūtur. & hoc per intus ſuſceptionē, & iſtud ſuſceptum non eſt niſi de cibo, quia de illo nutritur animal. & ſic intrat cibus in cor. Et maxime patet, quia cor augetur, & augmentum non fit, niſi recipiendo alimentum per maiorem quantitatem, quàm depereat per reſolutionem. ergo cibus intrat in cor, & tamen non coinquinat. & ideo iſta duo dici ad oſtendendum, ꝙ aīa non polluitur per immūditias māducatas, non erat ſimpliciter neceſſe, ſed ſolū dici, quòd cibus nullus poteſt animam tangere. & tamen fuit Chriſto neceſſe dicere iſta duo: & artificioſe locutus eſt ſic dicendo. nam vt dicitur primo Politico. argumentatio ad probandum debet procedere ex eis, quæ ſimpliciter nota, & vera ſunt, vel ex eis, quæ ſunt nota reſpondenti. Chriſtus autem arguebat nūc contra Iudæos, quibus propter ſuam ruditatem, & inſipientiam, non erant nota ea, quæ ſunt ſimpliciter vera, ſed alia putabantur, & ſupponebantur ab eis tamquam vera, quæ tamen falſa erant: ideo non debuit Chriſtus vti ſimpliciter veris, & notis, quia ex illis nihil probaret, ſed eis, quæ ſupponebant illi tamquam vera. Primum autem quod erat radix eorum erat, quia ipſi ignorabant naturam animæ. immo & aliqui eorum negauerunt eſſe ſpiritum, vt Saducęi, vt patet infra vigeſimoſecundo. & Actuum vigeſimotertio: cęteri autem, qui animam eſſe concedebant, vt Phariſæi, errabant circa naturam animæ putātes illam communicare cum corpore in natura, ita quòd anima eſſet aliquomodo corporea, ſicut illi qui dixerunt animam eſſe aerem, vel ſanguinem, vel cerebrum. vt dicitur primo de anima. & tunc credebant animam ſimiles recipere paſſiones in quibuſdam, ſicut corpus. & ſic ſicut corpus inficitur per cōtactum, & adhęrentiam rei immundæ, ita ſi cibus immundus in corpore maneret, putabant animam ex illo pollui. & ad hoc Chriſtus dixit duo, quæ illi ſupponebant. Primum, quod non erat idem locus animæ, & ciborum, ſcilicet, quia anima in corde eſt, vel vt alij groſſius putabant ipſum cor erat anima, & tamen quia cibi non intrabant in cor, ſed in ventrē, non inquinabant animam. Et ſi dicatur, ꝙ cibus intrat in cor: dicendum quod aliquid de cibo intrat in cor, vt dictum eſt. Chriſtus tamen non aſſumit hic ea quæ ſunt ſimpliciter vera, ſed ea quę Iudæi concedebant, & quia Iudæi neſciebant cibos aliquando ire ad cor, ſed in ſtomachum, & deinde in ventrem, arguit ſic Chriſtus quaſi cibi nequaquam intrent in cor. Secundum erat, quod cibi non manebant in ventrem, ſed emittebantur per ſeceſſum. Et hoc dixit, quia licet cibus non iret in cor ſi ſemper maneret in corpore, putabant Iudæi fieri inde quandam corruptionem, & exhalare malum odorem, qui perueniret ad cor: & ita homo pollueretur in anima: ideo dixit, quòd non manebant cibi, ſed emittebantur per ſeceſſum, & ita non poterant inquinare animam. Ex quo patet, quòd Iudæi putabant aliquam immunditiam eſſe in homine quandiu cibi interius manent: facta autem digeſtione, & egeſtione eum mundum putabant. Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, cum autem Dominus dicit. omne quod intrat in os in ventrem vadit, adhuc diſcipulis ſecundum Iudaicam infirmitatem reſpondet; dicit enim ꝙ cibus

Quomodo cibus ī cor intrat.

Duo quæ Phariſæi perperam ſupponebant.

A non manet, ſed egreditur quamuis etiam ſi maneret non faceret immundum, ſed nondum hoc audire poterant, & propter hoc etiam Moyſes tanto tempore dicit eſſe immundos quanto cibus intus manet: in veſpere autem iubet lauari, & mundum eſſe: quaſi tēpus digeſtionis, & egeſtionis dimetiens.

Quomodo Chriſtus dixit omne quod intrat in os in ventrē vadit, cum multa retineantur de cibo in corpore. Et quòd mundum & immundum non eodem modo ſumimus nos, & natura. Quæſt. LIII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit omne quod intrat in os in ventrem vadit, & in ſeceſſum emittitur. nam multa retinentur de ci- B bo in corpore, quę non vadūt per ſeceſſum, quia aliàs nō fieret nutritio, nec augmentatio, cum nihil aliud ſit vnde fiant niſi alimentum: nam ſi totum quod ſuſcipitur emittendum eſſet: nunquam ſuſciperetur, quia fruſtra ſuſciperetur: natura tñ nihil fruſtra agit. Aliq dicunt, ꝙ Chriſtus loquitur de ſordib' comeſtis. ſ. quia immundum quod ſuſcipitur per os vadit in vētrem, & deinde totum emittitur per ſeceſſum, quia natura ſeparat immundum a mundo, & ita non inquinat, quia non manet. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia non eſt verum, ꝙ qñ ſumitur aliquid immundum, ꝙ totum emittatur: nam non eſt aliquis cibus de illis, quos nos mundos vocamus, in quo non ſit aliqua impuritas quam natura repellere ſoleat, vt patet in illis, C qui ſumunt cibos delicatiſſimos, nam etiam ibi multum vadit in ſeceſſum, etiam non eſt aliquis cibus tā immundus de illis, quos nos immundos vocamus, in quo non ſit aliquid purum, & bonum quod ſit naturæ conueniens, & illud ſumit in alimentum. Quod patet, quia etiam comedendo ſemper de talibus cibis viuit animal, & augetur, ex quo apparet ꝙ multum de cibo manet, & conuertitur in ſubſtantiam eius. nō eſt ergo verum ꝙ totum immundum vadit in ſeceſſum. Secundo, quia licet immundum natura emittat: tamē non accipitur immundum apud nos, & apud naturā eodem modo, quia nos iudicamus mundum ex aſpe- D ctu. ſ. vbi non eſt permixtio alicuius fęditatis, quę aſpectum offendat: immundum autem ex oppoſito: natura aūt iudicat immundum id quod ad nutritionem nullatenus eſt conueniens, mundum vero quod conuenit. ideo nō emittitur totum per ſeceſſum id ꝙ nos immundum vocamus, & ſic ſi illud manens in corpore pollueret animam, neceſſe erat ꝙ tunc pollueretur qñ ſumeretur, quia non totum emitteretur: maxime quia ſeparatio naturæ, qua ſeparatur mundum ab immundo fit per partes minutas, nam in quolibet quantumcunque mundo, & mundo, in quo nos nullam fęditatem inueniamus, inuenit natura multo de impuro, & ſeparat illud: in immundo etiam quod nos vocamus ſunt multæ partes puræ, quas natura eligit, vt dictum eſt: ideo accipiendo hoc modo non ſatisfacit. Tertio quia Chriſtus videtur hic locutus genera- E liter: nam dixit omne quod in os intrat in ventrē vadit, & in ſeceſſum emittitur, & ideo tam de cibo mūdo quàm de īmundo loquitur. & patet apertius Mar. 7. ꝙ intelligitur de omni cibo mundo, vel immundo, ſcilicet, omne extrinſecus introiens in hominem, nō poteſt ipſum coinquinare, quia nō introit in cor eius, ſed in ventrem, & in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas: ergo omnes iſtę purgant per ſeceſſum. i. emittūtur. Propter hoc aūt aliqui putauerūt quòd Chriſtus ex ignorantia naturalis ſcientiæ dixit hoc. cum conſtet multum de eſcis fundi per membra, & tranſire in corpus. & de hoc arguebant eum Gentiles, qui volunt calumniari dicta Euangelica, ſicut Iulianus Im-

perator Apoſtata, & Porphyrius, quorum ſtudium fuit libellos quoſdam condere impugnatorios dictorum Euangelicorum. Sed Hieronymus ſoluit dicens, quòd omnia in ſeceſſum vadunt, quia prius eſca tenera, & liquida tranſit per omnia membra, & poſtea per quoſdam meatus ſecretos tendit in ſeceſſum cum ait: ex hac ſententia quidam calumniātur, quòd dominus Phyſicæ diſputationis ignarus, putet omnes cibos in ventrem ire, & in ſeceſſum digeri: cum non ſtatim infuſæ eſcæ per artus, & venas, & medullas, neruoſque fundantur. Sed ſciendum, quòd tenuis humor, & liquens eſca cum in venis, & artubus concocta fuerit, & digeſta per occultos corporis meatus, quos Græci poros vocant, ad inferiora dilabitur, & in ſeceſſum vadit. Et tamen non eſt hoc tenendum, vt ſignificatur in cortice literæ Hieronymi, ſed dicendum, quòd cibus tranſmiſſus in ventrem, habet quaſdam partes groſſas, & fœculentas non aptas ad nutritionem, & illas poſt ſeparationem per decoctionem, quæ fit in ſtomacho, natura immittit ad inteſtina, & inde per ſeceſſum dilabuntur: cęterę autem ſubtiliores partes rurſus tranſmiſſæ ad epar digeruntur, & aliquid ex eis in ſperma tranſit tempore, quo natura potens tam in maſculo, quàm in fœmina ſperma gignit (vocando large ſperma ſanguinem fœmininum, de quo formatur fœtus) reliquum vero illarum partium tranſmittitur ad venas, & inde per omnes artus corporis, & tranſit in membra, & ſiquid in hac vltima digeſtione ſuperfluum eſt, emittitur per poros per ſudorem, vel aliam euaporationem: non tamen dilabitur in ſeceſſum per ſecretos meat', quia per ſeceſſum non vadit niſi materia groſſa, & fęculenta. Quod apertius dixit Auguſt. lib. 83. quæſtionum, ſcilicet, alimenta carnis corrupta, ideſt, amittētia formam ſuam; in membrorum fabricam migrāt, & corrupta reficiunt, ideſt, illud quod perierat per reſolutionem in aliam formam per conuenientia trāſeuntia, & per vitalem motum dijudicantur quodam modo, vt ex eis in ſtructuram huius pulchri, & viſibilis corporis, quæ apta ſunt aſſumantur. non apta vero per congruos meatus abijciantur; quorum aliquid fęculentiſſimum redditur terræ ad alias formas aſſumendas; aliud per totum corpus exhalat, ideſt, per poros, qui ſunt in omni corpore; aliud totius animalis latentes neruos accipit, & inchoatur in prolem. i. per occultas venas tranſit per omnia membra, vt inde fiat conuerſio in ſingula membra ſecundum ſuā exigentiam. Ideo aliqui volentes ſaluare dictū Chriſti dicunt, omne quod in os intrat in ventrem vadit, & in ſeceſſum. i. aliquid de omni quod intrat in os vadit in ſeceſſum, quia nihil eſt tam purum in cibis, in quo natura non ſeparet aliquam fęculentam impuritatem, & illam per ſeceſſum emittit, & ita tenet Nico. Sed non ſtat, quia tunc non ſatisfacit Chriſtus Iudæis, quia tunc idem argumentum erit de cibo mūdo, & immundo: cum de vtroque partes aliquæ maneant, & aliquæ emittantur per ſeceſſum, & illæ, quæ manent polluent hominem. Sed dicetur, quod poſſit ſtare ſic, ſcilicet, natura euacuat per ſeceſſum id quod immundum eſt, & de quolibet cibo etiam de eo, quem mundum iudicamus: ergo a fortiori euacuabit ea, quæ ſunt immunda de cibo immundo, & ita non manebit aliquid ſordidum quod poſſit inficere animam.

Dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia licet de quolibet cibo emittat id quod inconueniens eſt ſibi: tñ nunquam totum emittit, & tamen de cibo immundo iudicabant Iudæi nullam partem eſſe mundam, nec licere accipi illam in cibum: ergo quæcunque manentes polluerent hominem. Secundo, quia ſuppone-
F retur apud Iudæos aliquid manere quod conuerteretur in mēbra: & poneretur ꝙ conuertebatur aliquid in ſubſtantiam cordis, & ita cibus intrabat in cor, quia nutritio fit per intus ſuſceptionē, ſed Chriſtus ex ſuppoſitione Iudæorum dixit cibum non intrare in cor. Mar. 7. ideo non ſtat hoc ad ſatisfaciendum Iudęis, licet abſolute ſit verum, quòd de quolibet quod intrat in os, aliquid vadit in ſeceſſum.

Aliter ergo dicendum, ꝙ cum Chriſtus non procedat hic ex veris ſimpliciter, ſed ex eis, quæ videtur reſpondenti, vt dictum eſt, ſicut putabant iſti ſimplices Iudæi, ꝙ eſca ſuſcepta in corpore non tranſiret in ſubſtantiam corporis, ſed ꝙ factis quibuſdam alterationibus tota emitteretur, ita & Chriſtus locut' eſt
G dicens, omne quod intrat in os vadit in ſeceſſum, quod magis aperitur Mar. 7. ſcilicet. Non intrat in cor ſed in ventrem, & in ſeceſſum exit purgans omnes eſcas. i. euacuans omnes eſcas ſumptas. Et tunc ſtat ratio Chriſti contra iſtos, ſcilicet, cibus ſumptus non manet in corpore, ſed emittitur: ideo non poteſt coinquinare animam, quæ in corpore eſt, & tamen ſi Iudæi recte de natura animæ ſentirent, non fuiſſet op' contra eos his argumentis, ſed ſolum, ꝙ ſpirituale, & corporale non ſe contingunt, ideo vnum non poteſt inficere aliud.

Quare Chriſtus nominauit iſta vitia, quæ in litera habentur, & non plura. Et quid ſit fornicatio, nequitia, impudicitia,
H *oculus malus, blaſphemia, ſuperbia, & ſtultitia.*

Quæſt. LIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus nominauit iſta vitia, quæ habentur in litera potius q̃ alia, aut nō plura neque pauciora. Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, q͂a per hæc intelliguntur omnia peccata, eo ꝙ peccata ſunt ꝯ decalogum directe, vel per reductionem, & nō eſt peccatum quod ad decalogum non reducatur, & tñ per hæc accipiuntur vitia ꝯ omnia præcepta decalogi, quorum ſunt ſeptem ad proximum, & nominantur hic peccata, q̃ ſunt ꝯ illa, vt adulteria, & fornicationes ꝯ illud non mœchaberis, & non concupiſces vxorem alienam. homicidia ſunt ꝯ illud non occides. furta ꝯ illud non furtum facies: falſa teſtimonia ꝯ illud
I non falſa teſtimonia dices. blaſphemia ꝯ præcepta, quæ ſunt ad Deum, ſcilicet, non aſſumes nomen Dei tui in vanum. Sic dicit Glo. ideo non ſunt opus plura nominari. Sed dicendum, ꝙ non nominauit Chriſt' iſta ſola, ſed etiā alia, vt patet Mar. 7. ſ. de corde hoīm procedunt malę cogitationes, adulteria, fornicationes, homicidia, furta, auaritiæ, nequitiæ, dolus, impudicitia, oculus malus, blaſphemiæ, ſuperbia, ſtultitia. & ideo oportet, ꝙ omnia hæc ſaltem dixerit: cum Marcus hæc aſſerat Chriſtum dixiſſe. mala cogitatio ponitur tamquam principium omnis peccati, adulteria, ſcilicet, coitus cum aliena vxore, vel qui eſt coniugatus ſi accedit ad non cōiugatam adulterium eſt. Fornicationes ſolent proprie vocari coitu. ſoluti cum
K ſoluta, quem vocamus ſimplicem fornicationem. & quando vocamus fornicationem non eſprimendo amplius, ſolemus intelligere de ſimplici. Et tamen hic videtur, quòd accipiat fornicationes pro omni illicito coitu, vel vſu membrorum genitalium, quia talis vſus eſt peccatum. Et hoc eſt, vt aliqui volunt, quia Chriſtus dixit pluraliter fornicationes, & tamen ſi de ſola ſimplici loqui voluiſſet ſufficeret dici fornicationem. Sed hoc nō multum mouet, quia etiam alia vitia ponuntur hic pluraliter, vt adulteria, furta, falſa teſtimonia, homicidia. Sed dicetur, quòd intelliguntur multæ ſpecies illiciti coitus, vt non ſolum videatur Chriſtus vetuiſſe adulteriū

A & ſimplicem fornicationem, ſed etiam omnem coitum illicitum. Melius tamen eſt, quòd accipiatur fornicatio pro ſimplici ſola, eo quòd poſtea ponitur aliud quod deſignat cęteros coitus illicitos, ſcilicet, impudicitia, & tamen in hoc non multum differt qd velimus intelligere, & tamen ſaltem non accipietur omnis illicitus vſus vaſorum genitalium per fornicationem quſi ſit præter adulterium, quia tunc ſuperuacue poneretur impudicitia: homicidia, & furta nota ſunt quid ſint. Auaritia accipitur pro illicita retentione, ſcilicet, quando quis vult retinere rem, quæ ad eũ non peruenit iuſto titulo, vel quãdo quis tenet aliqd iuſte, & tñ obligatur ſubuenire pauperi in neceſſitate, & non ſubuenit propter tenacitatem: illam tenacitatem vocamus auaritiam. Nequitia eſt in calumniã- B do proximũ quando quis per calumniam falſa crimina opponendo, vel ex falſa cauſa nocet illi, aut nocere nititur. Dolus & fraus in deceptione conſiſtunt, ſiue ſit per verba, ſiue per alia exteriora oſtenſa. Impudicitia eſt omnis corruptio mentis, & corporis quantum ad libidinem, & poteſt hic accipi pro omni illicito vſu, vel deſiderio vtendi membris genitalibus præter adulterium, & ſimplicẽm fornicationem, quæ expreſſa fuerunt. Oculus malus dicitur quãdo quis malo animo aſpicit alterum, ſiue hoc oſtẽdatur in aſpectu, ſiue non, & ita hoſtis oculum malum habet ad hoſtem, quia ex ira eum, & odio reſpicit, aut ex inuidia. Sic etiam adulator malum oculum habere dicitur, quia non recte videndo, quæ proximi ſunt C blandiendo eum ad mala deducit, & ita inuidi malũ oculum dicuntur habere, vt infrã vigeſimo, dixit paterfamilias, an oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum? & tamen nequitia oculi fuit ibi inuidia, quia inuiderunt primi, quia vltimi fierent eis æquales. Blaſphemia eſt, qua aliquid contra honorem Dei proferimus ſiue attribuendo ei quod non habet. vt dicẽdo, quòd natura diuina eſt corporea, vel cibo vtens, aut negando quod habet, vt dicendo, quòd Deus nõ eſt omnipotens, neque eſt clementiſſimus. Superbia eſt appetitus immoderatus honoris, quo homo contra Deum extollitur, nolendo ei ſubijci, vel nolendo D confiteri quòd ab eo aliquid recepit, aut contra proximum extollitur iniuſte nocere volendo. Stultitia eſt qua quis non recte ſentit de Deo, eo modo quo ſapientia opponitur ſtultitiæ, vel vt opponitur prudentiæ eſt ſtultitia, qua quis non recte iudicat de agendis: & ideo praue, & inordinate agit, & ſic communiter accipimus de his Theo, & Glo.

Quæ intẽtio fuit Chriſti in hac parte iuxta ſecũdũ Docto. Dicendum autem, quòd intentio Chriſti fuit hic oſtendere, quòd nihil intrans in os inquinat hominem, ſed omnia vitia, quæ exeunt de corde inquinãt illum, & quia vitium non eſt in corde, niſi per cogitationem, & electionẽ dicendo, quòd a corde exeũt malæ cogitationes, tanguntur omnia vitia, ſcilicet, quòd omnia illa inquinant animam, vel hominem, & ideo non erat neceſſe poni aliqua alia vitia vltra cogitationes, quia tamen Iudæi non putabant eſſe pec- E catum in animo, ſed in opere exteriori, poſuit peccata, vt ſunt in opere, & tunc non poterant omnia poni: ideo voluit ponere ea, quæ communiora erant, ideſt, quæ magis veniunt in quotidianum vſum, & etiam de quibus minus dubitarent Iudæi, quòd erãt peccata. & de his dixit, quòd polluebant animam, & ita omnia alia vitia polluunt animam; cum ab anima procedunt per viam cogitationis.

Et egreſſus inde Ieſus ſeceſſit in partes Tyri, & Sidonis. Et ecce mulier Chananæa a finibus illis egreſſa, clamauit dicens ei: Mi- A ſerere mei Domine fili Dauid, filia mea male a dæmonio vexatur. *a 9 7. c. 10. Reg. 1. 9.* Qui non reſpondit ei verbum. Et accendentes diſcipuli eius, rogabant eum dicentes: Dimitte eam. quia clamat poſt nos Ipſe autem reſpondens ait: Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. At illa venit, & adorauit eum dicens: Domine adiuua me. *Mar 7.* Qui reſpondens ait. Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. At illa B dixit: Etiam Domine. *Mar. 8.* Nam & catelli edunt de micis, quæ cadunt de menſa dominorum ſuorum. Tunc reſpondens Ieſus ait illi: O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi, ſicut vis. Et ſanata eſt filia eius ex illa hora.

Et egreſſus. Quia Chriſtus ſupra confutauerat in Iudæis quẽdam infidelitatis errorem, hic ſubditur qũo illis dimiſſis tranſit ad tempus ad Gentiles commendando in eis fidei amorem. & dr̃. *Et egreſſus inde Ieſus*. Ideſt, de terra Geneſareth, in qua nunc erat cum Phariſęis diſceptans. *Seceſſit in partes Tyri, & Sidonis*. Ideſt, C iuit ad terras coniunctas illis duabus ciuitatibus. nam in Tyrum, aut Sidonem non legitur nunc intraſſe.

Et ecce. Ideſt, ſtatim. nam mox vt venit Chriſtus in regionem illam: venit ad eum mulier Chananæa, vt innuitur Mar. 7. *Mulier Chananæa*. Ideſt, de ſtirpe Chananæorum. qui adhuc manebant in regione illa.

A finibus illis egreſſa. Ideſt, de prouincia Tyri, & Sidonis. *Clamauit*. Magno deſiderio tenebatur pro ſalute filiæ. & etiam fidem magnam conceperat, quòd Chriſtus eam ſanare poſſet: ideo clamabat importune, vt ſaltem ſic exaudiretur. *Dicens miſerere mei*. Non petebat aliquid mulier iſta pro ſe, ſed pro filia. & tamẽ D quòd illi conferretur ſibi iudicabat conferri.

Domine. Reuerentiam, & ſubiectionem oſtendit, quia non ſolum eum ſapientem, aut Prophetam appellauit, ſed Dominum. *Fili Dauid*. Ideſt, Meſſias. nam de ſtirpe Dauid venturus erat Meſſias. Ioan. 7.

Filia mea male a dæmonio vexatur. Ideſt, dure vexat. erant quippe dæmones quidam ſęuiores alijs, quibus maior nocendi dabatur poteſtas, & illi nimis torquebant. *Qui non reſpondit ei verbum*. Silicet, licet multũ clamaret: non dixit ei faciam, aut recede, quia non faciam, ſed permittebat eam clamare. & hoc erat mulieri ad maiorem moleſtiam, quia videbatur valde cõtemni. *Et accedentes diſcipuli*. Scilicet, ad Chriſtũ poſtquam mulier nõ exaudiebatur ab ipſo. *Rogabant eum*. Scilicet, ꝙ ſanaret filiam illius. *Dicentes*. Dimitte illã, E ideſt, expedi, ſicut accipitur præceden. cap. & Marc. 6. ꝙ Ieſus manſit dimittendo turbas, ideſt, expediendo eas a ſe, dum diſcipuli aſcenderant nauiculam. & petebant expediri illam concedendo illi id quod petebat, quia alias non rogarẽt pro illa, ſed ꝯ eam, maxime qa Chriſtus reſpondit eis, ꝙ non erat miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael, & tamen ſi illi peterent quòd expediret eam iubendo illi recedere non reſpõderet Chriſtus ſic. *Quia clamat poſt nos*. Ideſt, inquietat nos veniendo poſt nos per viã, & inquietabit amplius. nam videntes diſcipuli importunitatem mulieris, & confidentiam eius in petendo, putauerunt, quòd ſemper ſequeretur eos per viam clamãdo quouſq; Chriſtus ꝯcederet ei quod petebat. & ſic affligeret

ret eos clamoribus. *Ipſe autem reſpondens.* Scilicet, ꝙ non liceret concedere mulieri quod petebat. ait.

Non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. Ideſt, non eſt licitum hoc facere, quia ego non veni niſi pro ouibus, quę perierunt de domo Iſrael, vt reducerem, & colligerem eas ad ouile, ſcilicet, pro Iudæis. iſta autem Chananæa eſt.

At illa venit. Ideſt, acceſſit prope Chriſtum. cum enim diſcipuli oraſſent pro ea, nec obtinuiſſent, ipſa non deſtitit orare, ſed tunc magis ad eum acceſſit, vt efficacius oraret.

Et adorauit eum. Scilicet, cecidit ad pedes eius in terram prona, vel genibus flexis, quod erat adorare.

Dicens Domine adiuua me. Ideſt, da mihi quod peto. & accipitur large adiuuare. nam adiutor eſt, qui aliquid tribuit, & non totum. vel qui ad conſequēdum aliquid concurrit, ſed non confert illud. Chriſtus autem totum collaturus erat hic, & ita mulier ab eo totum ſperabat quod petebat. & tamen dixit: adiuuare, quia iſta eſt conſuetudo ſcripturæ. ſic enim dicitur quod Deus eſt nobis adiutor fortis, & Domine ad adiuuandum me feſtina. & non ſolum eſt hoc in negocijs, in quibus nos aliquid poſſumus, & cętera Deus facit, ſed etiam vbi totum confertur ab extra a Deo dicitur adiuuare. ſic dicitur Mar. nono, de illo, qui petens a Chriſto liberari filium ſuum a dæmone ait: Domine ſi quid potes adiuua nos, miſertus noſtri. & ita hic erat adiuuare.

Qui reſpondens ait. Excuſabat ſe, vt non faceret, quaſi videretur nolle concedere quod illa petebat.

Non eſt bonum ſumere panem filiorum, & mittere canibus. Grauis, & aſpera reſponſio erat, quæ nimis irritaret cor mulieris, niſi eſſet fide & patientia ſolidatū, quaſi dicat, non petis iuſtum, quia ſicut ſumere panem, qui eſt neceſſarius pro filijs, & dare canib', eſt iniuſtū: ita virtutes, quę faciendę erant ad curationes Iudęorū, qui filij vocantur, expendere in vtilitatem Chananęorum videbatur illicitum.

At illa dixit, etiam Domine. Ideſt, tu Domine dicis, quod non eſt bonum dare panem filiorum canibus: & tamen bonum eſt aliquid de illo dare, ſaltem micas cadentes. ita tu potes dare mihi nūc miraculoſam curationem filiæ meæ de his curationibus, quæ iam ſuperabundant Iudęis: inter quos feciſti plurimas, & quotidie facis.

Nam & catelli. Inducit probationem per exemplū catellorum. vocantur catelli parui canes, quia eſt diminutiuus de canis.

Edunt de micis, quæ cadunt de menſa Dominorum. Ideſt, canes aliquid edunt de menſa dominorum, non quidem de eo quem comeſturi ſunt domini, ſed de micis cadentibus de cibo dominorum. ſed Mar. 7. dicitur: nam & catelli comedunt ſub menſa de micis puerorum, ideſt, de reliquijs filiorum, qui vocantur pueri, quia parui ſunt, ſic Iſa. 8. dicitur ego & pueri, quos donauit mihi dominus, ideſt, filij mei. & 1. Politico. c. primo. vocantur pueri, & puerorum pueri. i. filij, & filij filiorum. i. nepotes in cōmunicatione homogalatarum, & iſtud dictum eſt magis ad propoſitum. i. ꝙ non comedunt canes partem filiorum, ſed de micis, quę cadunt de pane filiorum ſub menſa.

Tunc reſpondens Ieſus. Scilicet, quando iſta mulier reſpondit catellos edere de micis, quia iam non videbat ꝙ poſſet eſſe maior fides, neque patientia, neque humilitas. *Ait illi o mulier magna eſt fides tua.* Ideſt, quia tāta eſt fides tua, non poteſt negari tibi quod petis.

Fiat tibi ſicut vis. Ideſt, ſanetur filia tua, ſicut tu petis.

Et ſanata eſt filia eius. Ideſt, liberata a dęmone, a quo dure vexabatur. *Ex illa hora.* Ideſt, ex hora, qua Chrīs dixit fiat tibi, ſicut vis, vt oſtendatur ꝙ Chriſtus ſubito

F operabatur, eo ꝙ Deus erat, & non egebat longis temporis ſucceſſionibus, ſicut naturalia agentia, vnde cū mater rediit in domum, inuenit puellam iacentem ſupra lectum, & dęmonium exiuiſſe.

Quæ ſint iſtæ duæ vrbes, ſcilicet, Tyrus, & Sidon, & eorum ſitus. Quæſt. LV.

QVAERATVR quę ſint iſtę duę vrbes, de quib' hic dicitur, ſcilicet, Tyrus, & Sidon.

Dicendum ꝙ ſunt duę vrbes in terra Phęnicis, & ideo mulier iſta, quæ hic vocatur Chananęa, vocatur Syrophęniſſa Mar. 7. ideſt, de terra Phęnicis, & ſunt in terra, quę data eſt Iudęis in ſortem: data fuit enim
G eis tota terra Chanaan, & eam ſorte diuiſerunt. vnde Tyrus, & Sidon ſunt in ſorte tribus Aſer, vel iuxta illam. vnde Ioſue decimonono, quando ponuntur ſortes tribuum dicitur de tribu Aſer, quòd ſunt eius exitus vſque ad Sidonem, & vrbem munitiſſimam Tyrum. ſunt autem iſtæ duę vrbes in litore maris. & maxime Tyrus: nam eſt in corde maris, vt dicitur Ezechi. vigeſimoquinto, & hoc quia tota circundatur mari, niſi ex vna parte, qua eſt acceſſus per terram. Sidon etiam eſt iuxta mare, ſed nōn eſt circundata freto, diſtat autem Sidon a Tyro per 21. leucas vel quaſi, vt patet in libro de ſitu terre ſanctæ, vt tradit Marinus venetus. Erat autem Tyrus ciuitas famoſiſſima regni Metropo. de qua erat Hiram rex Ty-
H ri, qui erat amicus Dauid regis Iudæorum: miſitque ei ligna ad ędificandum domum. 2. Regum quinto. Eſt autem tam Tyrus, quàm Sidon ad radices libani, ex parte Occidentali montis libani, ſcilicet, vbi libanus maxime appropinquat ad mare, & ideo Tyrij, & Sidonij cędebant omnia ligna de mōnte libano, quæ poſita fuerunt in templo Domini, & vehebant ea per mare in ratibus vſque in Iopen, & inde ſerui Salomonis ſumentes ea portabant in Ieruſalem tertio Regum quinto, & ſecundo Paralipom. ſecundo, & ita Tyrij, & Sidonij erant boni cęſores lignorum. Sic dixit Salomon ad Hiram regem Tyri, nō eſt in populo meo, qui ſciat ligna cędere, ſicut Sidonij. Eſt autem Tyrus magis propinqua Ieruſalem quàm Sidon, quia Sidō eſt magis Aquilonaris, quàm Tyrus per vndecim
I leucas per litora maris Mediterranei: fuit autem Tyrus ſemper glorioſior vrbs quàm Sidon, & potiſſime propter magnum conuentum mercatorum in ea: erant quippe ibi famoſæ nundinę concurrentibus illuc per mare gentibus multis de cuius laudibus multa ponuntur Ezechie. vigeſimoſeptimo. Et de hac vrbe fuit Dido regina, quæ Carthaginem magnam in Lybiam condidit fugiens tyrannidem fratris ſui occiſo viro ſuo Sichęo, quæ vrbs ſeptuaginta annis ante vrbem Romæ condita eſt: vnde habitatores Carthaginis dicuntur Tyrij, ſcilicet.

Vrbs antiqua fuit Tyrij tenuere coloni.

Carthago Italiam contra Tyberinaque longe. Oſtia.

vt ait Virgil. 1. Aeneidos. fuit euerſa hęc ciuitas p Ale-
K xādrū, q̄a reſtitit ei pp Dariū regē Perſarū, ſed poſtea habitata eſt. Sidō aūt erat olim lōga ciuitas, & anguſta poſita in litore maris, poſtea vero penit' diſſipata eſt: ita vt nō relinquatē ibi niſi vnū caſale, & prouincia intermedia erat ad quā Chrīs ibat nūc. i. q̄ erat adiacēs Tyro & Sidoni: nec enim lōge diſtabat terra, in qua nūc Chrīs erat a Tyro, & Sidone: erat enim in Bethſaida, quæ eſt apud Capharnaū, vt declaratū eſt p̄cedēti ca. & erat Capharnaū circa mare Galilęę ad partē Occidētalē ei', diſtat ab vrbe Tyri quaſi leucis 20. aut parū pl': a Sidone aūt diſtat quaſi leucis 25. aut parum amplius, & eſt intermedia Galilæa inferior, q̄ vocat̄ Galilæa gentiū, de qua dicit̄ Iſa. 9. & ſupra 4. & ita p regio-

nem

A nem illam venit vſq; ad adiacētia loca Tyro, & Sidoni. De his dicit Remigius, Tyrus, & Sidon ciuitates ſunt Chananæorum. nā Tyrus Metropolis fuit Chananæorum. Sidon terminus eorum reſpiciens ad Aquilonem.

Ad quid nunc Chriſtus iuit in partes Tyri & Sidonis. Quæſt. LVI.

QVAERETVR ad quid nunc Chriſtus iuit in partes Tyri, & Sidonis. Dicendum, ꝙ fuit. Primo propter indignitatem Iudæorum. nam Phariſæi Chriſto indigni erant, qui eum perſequebantur, & propter veritates ab eo dictas ſcādalizabantur: ideo nunc iuit ad gentes ad tempus. Sic dicit B Hieronymus: Scribis, & Phariſæis calumniatoribus derelictis, tranſgreditur in partes Tyri, & Sidonis. Sic etiam dicit Theophilus, poſtquam de eſcis Dominus docuerat videns incredulos eſſe Iudæos, fines ingreditur gentium: Iudæis enim infidelibus, ſalus ad gentes conuertitur. Secundo fuit, quia Chriſtus volebat ſanare mulierem Chananęam, quę manebat in terra Tyri, & Sidonis, & ſi illuc Chriſtus non iret, forte mulier nunquam veniret ad Chriſtum, & quia bonę fidei mulier erat, voluit illuc ire, vt eam ſanaret. Sic dicit Hierony. Scribis, & Phariſæis calūniatoribus derelictis, tranſgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidonioſque curaret. Et dicendum, ꝙ licet dicatur veniſſe Chriſtus nunc ad fines Tyri, & Sidonis: C vere tamen erat iuxta Tyrum, quia curata muliere iſta declinauit Chriſtus per latus maris verſus Sidonem, & inde rediit in Galilæam. ſic dicitur Marc. 7. vbi poſito iſto miraculo ſequitur. & iterum exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilęæ.

Quomodo iuit nunc ad terram Gentilium, cum ipſe præceperat Apoſtolis ne abirent in viam gentium, & Samaritanorum. Quæſt. LVII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus iuit nunc ad terram Gentilium, quia dixit ſupra 10. In D viam gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritanorū ne intraueritis. potiſſime quia inter omnes gentes nulli erant cum quibus minus liceret communicari Iudæis, ꝗ Chananæi, quia cum alijs licebat habere pacem, vel recipere eos in ſeruos: Chananęos autem nulla conditione pati poterant inter ſe viuere, ſcilicet, neque amicitię, neque ſeruitutis, Deuter. 20. & tamen iſti Tyrij, & Sidonij, ad quos nūc Chriſtus venit Chananæi erant, cum iſta mulier vocetur Chananæa. Aliqui dicunt, quòd nondum data erat lex illa de non prædicando Gentilibus: ideo licebat hoc fieri. Sed non ſtat, quia prius ponitur illud ꝓceptum datum ꝗ iſta itineratio Chriſti ad terram Tyri, & Sidonis, quia illud eſt ſupra 10. & illud patet ex ordine Marci, quia Mar. 6. ponitur miſſio Apoſtolorū, & poteſtas eis data, & Mar. 7. ponitur hoc de itinera- E tione in Tyrum, & Sidonem.

Dicendum ergo, ꝙ poſt illud pręceptum datū fuit: tamen Chriſto non erat illicitū hoc agere, quia Chrs non arctabatur obedire præceptis ſuis, quia non erat illis ſubditus, neque poterat ſubijci, quia non poteſt quis ſubijci niſi maiori: & tamen Chriſtus non erat maior ſeipſo: ideo non obligabatur præceptis ſuis, ſed diſcipuli obligabantur quando a Chriſto mittebant̄. Secundo, quia dato ꝙ teneret̄ Chriſtus illo præcepto nō videret̄ agere ꝯ illud. nā ibi vetuerat ꝓdicare Gētilibus. nā intrare in ciuitates Gētiliū, & Samaritanorū dum non intrarent ad prædicandum licitum erat, qa ad comedēdū licitū erat illuc intrare, ſicut Chriſt' ſemel miſit diſcipulos ad quendam locum Samaritanorum, vt ei ibi pararent cibos, & Samaritani noluerunt recipere Chriſtum in vrbe Luc. 9. & interdum intrabant diſcipuli pro cibis in vrbes Samaritanorum, vt afferrent ad iter, ſicut fuit Io. 4. ſed prædicare Gentilibus, & Chananæis illicitum erat: Chriſtus autem nūc non prædicauit, ſed ſolum curauit mulierem a dæmonio, ergo non egit contra legem illam. Tertio, quia illa lex intelligebatur de publica prædicatione, & nō de occulta, & tamen occulte poterant diſcipuli aliqua pauca verba dicere Chananęis, ſi intrarent in vrbes eorum propter aliud, & ita Chriſtus quando nunc iuit non intendebat prædicare, ſed occultus trāſire. Quod patet, quia Mar. 7. dicitur, abijt in fines Tyri, & Sidonis, & ingreſſus domum neminem voluit ſcire, & tamen ſi intenderet prædicare omnibus ſe oſtenderet, vnde nec curationem facere intendebat, niſi magna foret mulieris importunitas: dixerat enim non ſum miſſus, niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. Sic dicit Chryſoſto. conſiderandum autem, ꝙ quando ab eſcarum obſeruatione Iudæos eripuit: tunc & Gentilibus viam aperit, ſicut Petrus prius viſus eſt in viſione hanc legem ſoluere, & tunc mittitur ad Cornelium. ſiquis autem quærat cum diſcipulis ſuis dixerit in viam gentium ne abieritis, qualiter hanc ambulat viam, ei reſpondet dicens primum quidem illud dicemus, quoniam non erat obnoxius præcepto quod diſcipulis dederat. ſecundo, quia nec prædicaturus abijt, vnde Marcus dicit, quoniam occultauit ſeipſum.

Ad quid iuit Chriſtus in terram Tyri, & Sidonis. Eo quòd Chriſtus ſæpe relictis Iudæis ibat ad Gentiles ſanans eos, & hoc in opprobrium gentis Hebraicæ credere nolentis. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR ad quid Chriſtus iuit in terram Tyri, & Sidonis cum ibi nihil egerit. Dicendum, quòd iuit illuc, vt mulierem iſtam ſanaret, nam etiam ſi nihil aliud in regione illa faceret, iſtud erat ſufficiens, vt huius itinerationis labores Chriſtus ſumeret: ſic enim fuit D quando Chriſtus nauigauit in terram Geraſenorum, quia nihil ibi egit, niſi ſanare duos arreptitios, & mox reuerſus, quia incolæ rogauerunt, quòd recederet non audito verbo prædicationis eius ſupra octauo, & Marc. quinto, & Luc. octauo, & tamen pro illo bis transfretauit mare Galilęæ. Secundo fuit ad cōmendationem magnam virtutis fidei in Gentilibus, & opprobrium Iudæorum: ipſi enim videntes magna miracula nihil credere volebant, & Gētiles cum nihil adhuc vidiſſent magna credebant. & ita Chriſtus in eis laudat valde fidem, ſic patet ſupra octauo, in Centurione, qui Gentilis erat, & dixit, quòd ſolo verbo poterat Chriſtus abſentem ſanare, & dicitur, quòd Chriſtus admiratus eſt fidem illius, & conuerſus ſequentibus ſe dixit, amen dico vobis non inueni tantam fidem in Iſrael. & ita etiam nunc mulieri iſti E Chriſtus dixit, o mulier magna eſt fides tua, fiat tibi ſicut vis. Tertio fuit, quia non ſolum ſanauit iſtam mulierem, ſed etiam aliquos alios ſanauit: licet Euangeliſtę non expreſſerint, quia non omnia geſta Chriſti exprimuntur Ioan. vigeſimo. Et ita tenet Hieronymus dicens, Scribis, & Phariſęis calumniatoribus derelictis tranſgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidonioſque curaret. Et hoc veriſimile eſt, quia iſta curatio mulieris fuit iuxta Tyrum, & inde proceſſit in Sidonem, quæ magis diſtabat, & erat illa terra Chananæorum, & poſtea rediit in Galilæam, Mar. 7. ſcilicet, & iterum exiens de finibus Tyri venit per Sidonē ad mare Galilęæ. & tū nō iret

Chriſtus fruſtra in Sidonē, quia facilius erat redire de Tyro in mare Galilęæ, quàm ire inde in Sidonem, & poſtea redire in mare Galilęæ: cum plus diſtaret mare Galilęæ, ideſt, Capharnaum, vel Bethſaida a Sidone, quàm a Tyro, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 56. & ita aliquos curaret in regione illa, & tamen etiam ſi non ageret, niſi ſanare filiam Chananęę, & per hoc exprobrare infidelitati Iudæorum, ſatis erat ad itinerationem iſtam. ſic dicit Remigius, ſcilicet, iuit autem vt Tyrios Sidonioſque ſanaret, ſiue vt filiam huius mulieris a dæmonio liberaret, quatenus per eius fidem Scribarum, & Phariſæorum nequitiam condemnaret.

An iſta mulier erat Chananæa. Et quòd Syria multas ſub ſe continet regiones. Et decem ſunt Syriæ. Quæſt. LIX.

QVAERETVR de muliere iſta, an erat Chananęa, & quomodo poterat eſſe Chananæa: nam videtur, ꝙ non erat Chananæa, quia Marc. 7. dicitur, quòd erat mulier iſta Syrophęniſſa genere.

Dicendum ad hoc, quòd mulier vere erat Chananæa, ſicut hic dicitur. & etiam erat Syrophęniſſa, nec vnum alteri repugnat, ſed coincidunt. dicitur enim Chananæa, quia erat de genere Chananęorum, quæ gentes tenuerunt terram Iudæorum olim, & manebant adhuc in parte eius: dicitur autem Syrophęniſſa genere, ideſt, de Syria phęnicis.

Eſt enim Syria magna regio comprehendens ſub ſe multas regiones particulares: nam in Syria eſt tota terra Iudæorum, & Philiſthinorum, & Ammonitarum, Moabitarum, & Idumæorum, & Damaſcenorū, & aliæ gentes multæ. Vnde ponunt eſſe decē Syriæ. Prima eſt Syria Meſopotamiæ, & eſt multum Aquilonaris, in qua habitauit Abraham antequam veniret in terram Chanaan, & ibi habitabat Laban, ad quem iuit Iacob Geneſ. vigeſimonono cap. Secunda Syria eſt coniuncta iſti, & eſt magis verſus Meridiē, & vocatur Syria celes, vt patet ſecundo Regum decimo, & vocatur Celeſyria, ideſt, Syria celes, vt aliquādo nominatur in libro Machabæorum, & in hac eſt ciuitas Metropolis Antiochia. Tertia Syria eſt Phęnicis, de qua nunc loquimur, eo ꝙ in ea eſt quædam parua regio, quæ vocatur Phęnicia, a nomine conditoris, qui cœpit eam habitare, ſcilicet, Phęnice fratre Gathan, & in hac Phęnice eſt ciuitas Tyrus præcipua, & Sidon, & Anteradum, & Berithum, quod vulgariter vocatur, Baruth, & Tripolis, & aliæ vrbes, & eſt iuxta libanum, & mare. Sunt ſeptem aliæ Syriæ tendendo ſemper verſus Meridiem, de quibus late dictum eſt ſupra 4. capi. qō. 120. & de hac Syria erat mulier hæc, & dicta eſt Syrophęniſſa, ideſt, de Syria Phęnicis, vt non intelligatur, quòd eſſet de aliqua aliarum nouem Syriarum, & ita mulier iſta erat Syrophęniſſa, ideſt, de Syria Phęnicis, & erat Chananæa, quia Chananæi habitabant in regione illa.

Quomodo poterat eſſe Chananæa mulier iſta, quia Deus iuſſerat omnes occidi. Et quod omnes populi terræ promiſſionis, qui erant ſeptem nominantur quandoque Chananæi in ſcriptura licet gens Chananæorum eſſet vna de illis. Qō. LX.

QVAERETVR quomodò poterat eſſe Chananæa mulier iſta, quia Deus iuſſerat Iſraelitis, ꝙ occiderent omnes Chananęos, Deuteronom. vigeſimo. Et ſic videtur, quod nullus maneret de ſtirpe eorum. Dicendum, quòd tota terra, quæ data fuit Iudæis erat terra Chananæorum, quorum fuerunt ſe-

F ptem gentes, ſcilicet, Amorrhęi, Iebuſæi, Eueę Ethæi, Pherezęi, Chananæi, Gergeſæi. Deuterono. ſeptimo, & licet vna gens iſtarum ſeptem ſpecialiter vocentur Chananæi: tamen etiam omnes gentes ſeptem ſolent vocari gens Chananæorum, & terra, in qua habitabant vocatur tota terra Chanaan. Iſtas ſeptem gentes Deus promiſit Iudæis eijcere ante faciē eorum, & Iudæi ingreſſi in terram eorum occiderunt reges multos ipſorum, ſcilicet, triginta vnum, vt patet Ioſue duodecimo capit. & tamen manebant adhuc aliquæ gentes, & loca Chananæorum: noluit enim Deus ad introitum Ioſue occidere omnes Chananæorum populos, quia terra erat magna, & Iudæi non poſſent replere eam habitando: vnde creſcerent

G beſtiæ in terra non exiſtente habitatore, & eſſet hoc periculum: ideo ſucceſſiue, & non ſimul voluit dare terram Iudęis Exodi vigeſimotertio. Manſerunt autem poſt mortem Ioſue multa loca Chananæorum, quæ non fuerant Iudæis tradita, Ioſue decimotertio, & Iudicum tertio, & iubebat Deus Iſraelitis, quòd nō facerent pacem cum his gentibus, neque tenerent eas in tributarias, ſed occiderent, Deuteronomij vigeſimo: ſed Iudæi noluerunt, ſed aliquos ſubijciebāt in tributarios, & contra illos non pugnabant. Et quia tpe Salomonis fuit regnum Iudæorum in flore, tunc omnes qui reſidui erant de populis Chananæorum ſeruierunt Salomoni ſub tributo tertio Regum nono, & ſecundo Paralipom. octauo, & ita manſerunt

H in pace, & tamen erant adhuc multi Chananæi: nam Philiſthini erant Chananæi: etiam Tyrij, & Sidonij erant de ſtirpe Chananæorum, ideo potuerunt vſque ad tempora Chriſti durare Chananæi, & manebant pręcipue in terra Tyri, & Sidonis: nam contra iſtos non pugnauit Dauid, quia Hiram rex Tyri, & Sidonis fuit amicus Dauid, ſecundo Regum quinto: fuit etiam poſtea amicus Salomonis: deditque ei ligna pro templo Domini tertio Regum quinto, & ſecundo Paralipom. ſecundo. Et ita manſerunt Tyrij, & Sidonij ſemper ſecuri contra Iudæos. vnde tempore Chriſti adhuc erant Chananæi in regione illa. & ita erat mulier iſta Chananæa, & erat Syrophęniſſa, ideſt, de Syria Phęnicis, quæ eſt terra iuxta Tyrum, & Sidonem.

I

Quomodo Iudæi permittebant Chananæos iſtos manere in terra eorum, & an peccabant non occidendo eos. Quæſt. LXI.

QVAERETVR quomodo Iudæi permittebant Chananæos iſtos manere in terra, & an peccabant. nam Deus vetuerat eis tenere illos in terra faciendo cum eis aliqua fœdera, ſed ꝙ occiderent illos in ore gladij. Dicendum, quòd de eis Chananæis, vt de Philiſthinis, & qui habitauerūt in alijs partibus terrę Chanaan eſſet aliter dicendum, & tamen de Chananæis, qui erant in vrbibus Tyri, & Sidonis, dicendum quòd non peccabant Iudæi non expellendo eos de terra: nam Dauid, qui

K erat vir ſanctus pacem cum illis habuit, & etiam Salomon habuit amicitiam: nam ipſi dederunt ligna ꝓ templo Domini. 3. Reg. 5. & 2. Paralipo. 2. & dedit eis Salomon viginti oppida in terra Galilęæ. 3. Reg. 9. & hoc in mercedem pro lignis, quæ dederant, & inciderant, portauerantque per mare pro templo Domini: ideo ſequentibus Iudæis nō ſolum licebat pacem habere cum Tyrijs, & Sidonijs, immo non erat licitum bella mouere contra ipſos, niſi illi delinquerent contra iura amicitiæ contractæ cum gente Iudæorum. Secundo dicendum, quòd non ſolum non peccarent nunc non pugnando contra Chananæos, Tyros, & Sidonios, ſed etiam ſi non pugnarent contra Phi-

liſthinos,

liſthi nos, & alias gẽtes relictas de Chananęis, quia illud præceptum de occidendo Chananæos fuit a principio quando Iudęi ingreſſi ſunt terram, quandiu populus ille fuit in multiplicari, & tamen poſtea quando pauci erant ita, vt nec poſſent replere terram, non obligabantur pugnare contra Chananæos, quia fruſtra pugnarent, & expellerent eos de terra, cum ipſi non poſſent illam habitare, & redacta terra in ſolitudinẽ multiplicarentꝰ ꝯ eos beſtię: nã iſta fuit cauſa quare Deus noluit oẽs illas gentes ſimul anno vno expellere de terra Exo.23.c. Et hoc maxime fuit poſt reditum Iudæorum de Babylone. nam erant pauci, & manebat terra multa habitanda, & ipſi erant tamquam populus nouiter veniens ad terram: vnde iam non competebant eis leges priores, ſcilicet, pugnare contra Chananæos ad expellendum eos de terra, ſed ſatis erat illis habitare in locis in quibus habitauerant ante captionem ſeu captiuitatem Babylonis. Tertio, & principaliter, quia nunc Iudæi, & tota terra Syriæ in qua erant Chananęi, erant ſub poteſtate Romanorum, qui ibi tenebant exercitus ſuos ad cuſtodiendum regiones ſub eorum imperio ſine rebellione, vnde non licebat iam Iudęis committere bellum aliquod contra Chananęos, aut contra alias gentes ſubditas Romanis, quia efficerentur per hoc hoſtes Romanorum, & delerent eos, & ita non agebant contra legem non pugnando, vel non occidendo Chananæos, quia non poterant, & tamen licet Iudæi ſeruarent pacem ad Tyrios, & Sidonios, Chananæos non recipiebant eos ad conſortium ſuum: vnde etiam ſi Chananæi vellent conuerti ad Iudaiſmum, & exercere cęremonias Iudęorum non permittebatur eis viuere inter illos quod permitteretur alijs gentibus.

Quare dicitur hic, quòd mulier iſta erat Chananea, cum hoc nihil faciat ad miraculi oſtenſionem. Et quòd propter Iudæorum indignitatem Chriſtus quandoque Gentilibus beneficia præſtabat. quæ & illorum maiorem excitabant fidem. Quæſt. LXII.

QVAERETVR, quare dicitur hic, quòd mulier iſta erat Chananęa: nam dato, quòd eſſet Chananęa potuiſſet ſubticeri, & ſatis erat oſtendi miraculum liberationis filiæ eius a dęmonio.

Dicendum, quòd intentio Euangeliſtæ fuit oſtendere de iſta muliere non ſolum, quod erat Gentilis, ſed etiam, quòd eſſet Chananęa. Primo quia voluit oſtendere, quòd Chriſtus relictis Iudęis ad tempus iuit ad Gentiles propter eorum indignitatem, quia bonis operibus eius ſcandalizabantur, & ideo quando Chriſtus receſſit de terra Geneſareth, in qua Phariſęi, & Scribæ diſceptauerant cum eo de cibis, & mũditia corporali, non ſolum dicit Scriptura, quòd inde receſſit, ſed quòd venerit in partes Tyri, & Sidonis de quibus conſtat, quod non erant Iudęi, & vt magis videatur, quæ gentes erant iſtę dicitur, quòd mulier illa cui beneficium præſtitit Chananæa erat, quod etiam Mar. expreſſit dicens eam genere Syrophęniſſam Marc. ſeptimo: nam Syrophęnices Chananæi erant. & hoc fuit, vt oſtendatur, quòd propter indignitatem Iudæorum tranſiuit Chriſtus ad benefaciendum aliquo tempore Gentilibus. nam etiam ita fuit in veteri teſtamento, quia interdum Deus mittebat Prophetas aliquos ad benefaciendum Gentilibus, & non Iudęis, ita Chriſtus inducit loquens contra Nazarenos Lucæ quarto, ſcilicet, multę viduæ erant in Iſrael ſub Elia, & tamen ad nullam earum miſſus eſt Elias, niſi in ſareptam Sidoniæ, & multi leproſi erant in Iſrael ſub Eliſeo, ſed nullus eorum cu-

A ratus eſt niſi Naaman Syrus. & hoc erat, quia illi Gentiles magis merebantur diuina beneficia quàm Iſraelitæ, ita & nunc exprimitur fuiſſe Chananęam mulierem cuius filia a dęmone liberata eſt, vt videatur, quod tanta erat Iudęorum indignitas, quòd Chananęi erant digniores ad recipiendum diuina beneficia. Secundo fuit ad oſtendendum laudem fidei gentium ſupra fidem Iudæorum. cum enim quotidie miracula multa Chriſtus Iudæis faceret, adhuc non credebant in eum, ſed dicebant quod ſignum tu facis, vt credamus tibi? Ioan. ſexto. Gentiles autem firmiter credebant, & valde affecti erant, & ideo vbicunque

B faciebat Chriſtus miracula curãdo Gentiles aliquos: ibi magis elucet fides quàm vbi Iudæi ſanabantur, & ob hoc Euangeliſtæ curauit exprimere de illis, quòd ſunt Gentiles, vt appareat opprobrium Iudæorum. ſic patet ſupra octauo, quando ſanatus eſt puer Centurionis. nam Chriſtus admiratus dixit ſequentibus ſe. amen dico vobis, non inueni tantam fidem in Iſrael, & ideo intulit ibi contra Iudæos, quòd multi venient ab Oriente, & Occidente, & recumbent in regno Dei cum Abraham, Iſaac, & Iacob, & filij regni huius, ideſt, Iudęi eijcientur in tenebras exteriores. ſic etiam Luc. decimoſeptimo, quando curati ſunt decem leproſi a Chriſto, & vnus ſolus redijt ad agendum gratias, conqueſtus eſt Chriſtus dicens:

C nonne decem mundati ſunt, & nouem vbi ſunt? non fuit inuentus, qui rediret, & daret gloriam Deo niſi iſte alienigena, & ſic nouem curati a lepra, qui Iudæi erant non redierunt ad gratias agendum, quia pauca deuotio in illis erat. ille autem decimus, qui alienigena erat redijt, & hoc Chriſtus clamat ad magnum opprobrium Iudæorum. ita nunc, quia excellens fides apparuit in muliere iſta antequam videret Chriſti miraculum, exprimitur quòd Chananæa eſſet, quia Chananæi erant gentes maxime abiectæ in cõſpectu Iudæorum, & illis plura mala quàm alijs gentibus Deus inferri iuſſerat Num. trigeſimoquarto, & tamẽ ipſi fidem habebant, & Iudæi non, & ita erat magnum opprobrium ipſorum, Sic dicit Chryſoſtomus. I. dicit autem Euangeliſta mulierem Chananęam, vt

D oſtẽdat virtutem præſentiæ Chriſti. Chananæi enim qui expulſi fuerant, vt non peruerterent Iudęos, hi Iudæis apparuerunt prudentiores, vt exirent a terminis ſuis, & accederent ad Chriſtum.

Quomodo Matthæus, & Marcus videntur diſcordare. Et quem ordinem tenuerit Chriſtus in ſanando filiam Chananeæ. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR quomodo poſſit ſtare, quòd Matthęus, & Marcus videntur hic diſcordare, quia Matthæus innuit hic, quòd fuerit factum iſtud in via Chriſto itinerante. nam dicitur mulier Chananæa de finibus illis egreſſa clamauit, & cum Chriſtus ei non reſponderet, dicunt ei diſcipuli, di-

E mitte illam, quia clamat poſt nos, & ſic illi itinerabãt, & mulier ſequebatur eos a tergo clamans. Marcus autem innuit, quòd fuerit factum in domo, Marc. ſeptimo. ſ. abijt in fines Tyri, & Sidonis, & ingreſſus domum neminem voluit ſcire. & non potuit latere: mulier enim ſtatim, vt audiuit de eo cuius filia habebat ſpiritum immundum, intrauit & procidit ad pedes eius, & rogabat eum &c. Et poſtea ſequitur, quòd Chriſtus conceſſit mulieri quod petebat, ergo in domo factum eſt.

Aliqui dicunt, quòd non eſt idem factum quod Matthęus, & Mar. narrant, & ſic potuit vnum fieri in via, alterum in domo.

Sed dicendum, quòd non ſtat: neceſſe eſt enim

poni,

poni,quòd ſit idem factum, quia eadem ponuntur F
vtrobique,ita vt nihil videatur differre. nam vtrobi-
que eſt mulier de partibus Tyri,& Sidonis, & Chri-
ſtus iuit in partes illas, & vtrobique pro filia rogat a
dæmone vexata,& vtrobique Chriſtus dicit de pane
filiorum non dando canibus:non eſt ergo aliqua veri
ſimilitudo,vt duo facta ſint. Itē patet efficacius, quia
Matthæus,& Marcus ponunt eadem præcedentia, &
ſubſequentia ad iſtud miraculum, ergo neceſſe eſt eſ-
ſe idem.nam hic dicitur, quòd Chriſtus diſceptabat
cum Phariſæis, & Scribis, & ſequitur,& egreſſus in-
de receſſit in partes Tyri,& Sidonis. & Mar.7.idem
ponitur. nam deſcripta diſceptatiooe Chriſti cum
Phariſæis,& Scribis ſequitur,& ſurgens inde abijt in
fines Tyri,& Sidonis. Etiam ſequentia ſunt eadem, G
quia poſtea ponitur infra in litera,quòd cum tranſiſ-
ſet inde Ieſus venit ſecus mare Galilçæ, & Marc.ſe-
ptimo,etiam poſt iſtud miraculum ſequitur, & ite-
rum exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad
mare Galilçæ. oportet ergo dici, quòd ſit idem
factum.

Dicunt autē alij,quòd idem miraculum eſt, & in
inchoatum eſt iſtud factum in via,& completum eſt
in domo,quia dicitur hic,quòd mulier Chananæa de
finibus illis egreſſa clamabat. ergo principium mira-
culi fuit,quòd mulier egrederetur, & ita in via incę-
pit.Sed non ſtat.quia Mar.7.dicitur, quòd Chriſtus
abijt in fines Tyri,& Sidonis, & ingreſſus in domum
neminem voluit ſcire,ſi tamen incępiſſet mulier cla- H
mare poſt Chriſtum in via quando iam veniret ad
domum non diceretur,quòd neminem voluit ſcire,
qoia iam ſcitum erat a muliere, quòd ipſe venerat.
Secundo,quia dicitur ibi,& non potuit latere.mulier
enim ſtatim,vt audiuit de eo intrauit: ergo principiū
facti fuit in hoc, qnòd mulier intraret ad Chriſtum
in domum,quia dicitur,ſtatim vt audiuit, & tamen ſi
in via clamare cępiſſet,non eſſet verum,quòd ſtatim,
vt audiuit iotrauit io domum.

Dicendum ergo,quòd ordo in miraculo fuit, ꝙ
Chriſtus venit in partes Tyri,& Sidonis, & intrauit in
aliquem locum terrę illius,& antequam intraret ne-
mo ſciebat quis veniret,cum vero peruenit in locum I
intrauit in domum aliquam, & iuſſit diſcipulis,qoòd
nemini dicerent quis erat,qui venerat,& tamen non
potuit occultari, & ideo cum iſta mulier Chananæa
audiſſet, quòd Ieſus veoerat intrauit in domum,&
procidit ad pedes eius petens, quòd ſanaret filiam
eius, ipſe vero non reſpondit ei verbum quandiu in
domo fuit, ſed exiuit, & incępit itinerare cum diſci-
polis,& illa quoque ſecuta eſt eum,& tunc clamabat
miſerere mei &c.& hic incipit narratio Matthæi,prio
ra enim omiſit Matthæus,& Marcus illa expreſſit.ſe-
quentia vero magis aperuit Matthęus, quàm Mar-
cus.iſta enim eſt Euangeliſtarum conditio, vt quod
vni deeſt,alius ſuppleat. Sic dicit Augu.li.de concor-
dan.Euangeliſtarum.affert autem aliquam repugnā-
tię quæſtionem, quòd Marcus in domo dicit fuiſſe K
Dominum cum ad illum venit mulier pro filia ro-
gans. Matthæus autem,vt poſſet intelligi de domo ta-
cuiſſe, eandem tamen rem commemoraſſe.ſed quo
niam dicit diſcipulos Domino ita ſuggeſſiſſe,dimitte
illam,quia clamat poſt nos,nihil videtur aliud ſigni-
ficare, quàm poſt ambulantem Dominum,mulierē
iſtam deprecatoriam vocem miſiſſe. intelligendum
eſt ergo dixiſſe Marcum intraſſe vbi erat Ieſus, cum
eum prædixiſſet fuiſſe in domo, ſed quia Matthęus
ait non reſpondit ei verbum. dedit agnoſcere,ꝙ am-
bo tacuerunt, & in ſilentio egreſſum fuiſſe Ieſum de
domo illa:atque ita cętera contexuntur,quę in nullo
diſcordant.& ita quando Matthæus dicit hic mulie-

rem egreſſam de finibus,intelligendnm eſt, quòd in-
cipit narrare ab eo tempore quo Chriſtus exiens de
domo itinerabat,& mnlier quoque egreſſa eſt de fini
bus illis,id eſt,de loco illo,in quo fuerat Ieſus,& ſubij-
cet id quod in domo factum eſt.

Quare mulier iſta clamans dicebat miſerere mei.
Quaeſt. LXIIII.

QVAERETVR, quare mulier clamans dicebat
miſerere mei.

Dicendum, quòd mulier clamabat ex im-
portunitate, vt audiretur ſaltem propter clamorem:
nam fuerat in domo cum Chriſto,& cum procidens
ad pedes eius adoraſſet eum petens ſanari filiam, non
reſpondit ei Chriſtus quidquam,ſed egreſſus eſt qua-
ſi,vel dedignatus eam, vel indignatus contra eam, ita
vt nihil ei vellet loqui,& ideo opus erat iam mulieri,
vel deſiſtere,vel importune agere, & ideo clamabat.
a principio autem cum domum intrauit non clama-
bat,ſed procidens adorabat Chriſtum.Mar.7.ſed illo
modo non obtinuit,ideo expediuit, vt alium modū
tentaret,& hoc erat,quòd clamaret. Etiam clamabat
ad oſtendendum magnitudinem deſiderij:non enim
erubeſcebat clamare, quia nimis cupiebat id quod
petebat.

Dixit autem miſerere mei.non autem,quòd pete-
ret aliquid ſibi conferri,ſed filiæ,& tamen dixit miſe-
rere mei.Primo ad oſtendendum dolorem, & com-
paſſionem matris pro filia: ſuum enim reputabat in-
commodum qood filia patiebatur. Secundo, vt ma-
gis Chriſtum moueret,cum ipſa cauſam illam tam-
quam ſuam ſuſciperet.

Dixit autem miſerere mei ad oſtendendum humi
litatem petitionis. nam non petiuit aliquid quaſi ex
merito,ſed ex ſola miſericordia ſibi præſtari. Sic dicit
Glo.nihil ex merito poſtulat,ſed ſolam miſericordiā
Dei efflagitat dicens miſerere: nec dicit miſerere
filię meæ,ſed miſerere mei,quia dolor filię dolor eſt
matris,& vt magis eum ad compaſſiooem moueat.

Quare Chananæa vocauit Chriſtum filium David. Et quòd
primi qui vocauerunt Chriſtum hoc nomine, ſcilicet, filium
David fuerunt duo cæci. Quaeſt. LXV.

QVAERETVR, quare vocauit eum filium Da-
uid. Dicendum,ꝙ ad honorem hoc dixit,&
ad expreſſionem fidei ſuæ. nam volebat dicere eum
eſſe Meſſiam: maximum enim bonum quod Iudęi
expectabant erat Meſſias, qnia illum dicebant futu-
rum excellentiorem omnibus hominibus in ſancti-
tate,& poteſtate ſpirituali, & iſtum putabant eſſe fi-
lium Dauid,quia ita Scriptura dicebat vt patet Io.7.ſ.
ꝙ de ſemine Dauid,& de Bethlehem caſtello, in quo
ipſe,id eſt, Dauid erat,venit Chriſtus.cum vero vide-
runt Ieſum facientem tot miracula,& tam ſtupenda,
putauerunt eum eſſe Meſſiam. ſic dicitur Io.7.Chri-
ſtus quando venerit nunquid plura ſigna faciet,q̃ quę
hic facit? quaſi dicat non, ideo apparet iſtum eſſe
Meſſiam,& ideo illi, qui credebant eū eſſe Meſſiam
vocabant eum filium Dauid. Primi autem, qui hoc
nomine vocauerunt fuerunt doo cęci.s̃.9.qui clama-
bant dicentes miſerere noſtri fili Dauid, & deinde
aliqui vocabant eum filium Dauid, & alij Chriſtum.
de primo patet ſupra 12.quando multa miracula fa-
ciens eijciendo dęmones, dixerunt quidam nūquid
hic eſt filius Dauid? De ſecundo patet. Io.7.vbi dixe-
runt quidam,nunquid hic eſt Chriſtus? & tamen ad
magnom honorem vocabatur filius Dauid, & ita
quando pueri Hebræorum receperunt Chriſtū in Ie-

ruſalem

ruſalem cum honore magno die ramiſpalmarum, dicebant oſanna filio Dauid infra 21.& Mar.11. De iſta muliere dicendum, quòd cum eſſent Chananęi iſti in confinibus Iudęorum, & fama Chriſti eſſet valde magni, audierat forte quomodo apud Iudæos vocabatur filius Dauid, & ideo ita ipſa vocauit eum, & maxime credendum eſt, quòd audiſſet mulier iſta miraculum illud quod fecerat Chriſtus ſanando duos cęcos, qui ita eum vocabant, & hoc eſt veriſimile, quia totaliter ſecuta eſt mulier iſta exemplum illorum. nam illi ibant per viam clamantes poſt Chriſtū dicentes, miſerere noſtri fili Dauid, ſupra nono cap. & ita nunc iſta mulier per viam clamabat dicens, miſerere mei fili Dauid.

Alij dicunt, quòd mulier hæc dicendo iſta confitebatur Chriſtum eſſe Deum, & hominem: nam inquātum vocauit eum Dominum oſtendit eum Deum, cum vero filium Dauid dixit, oſtendit eſſe hominē. Sic dicit Glo. magna fides Chananęæ hic notatur. Deum credit vbi Dominum vocat, hominem vbi dicit filium Dauid.

Quare Chananæa dixit filia mea male a dæmonio vexatur. Quæſt. LXVI.

QVAERETVR, quare dixit filia mea male a dęmonio vexatur.

Dici poteſt vno modo, quòd fuit ad magis mouendum Chriſtum: petebat enim miſericordiam, & quia miſericordia eſt de aliena miſeria, oſtendit miſeriam ſuam, ſcilicet, quia filia ſua valde vexabatur a dæmone. Sic dicit Glo. vt magis eum ad compaſſionem moueat totum ei dolorem enarrat dicens, filia mea male a dęmone vexatur, in quo vulnera medico detegit, & magnitudinem, & qualitatem. morbi magnitudinem cum dicit male vexatur, qualitatem cum dixit a dęmonio.

Sed dicendum, quod dixit male vexatur, ad notandum conditionem dęmonis, qui torquebat eam, quia erat ſęuus nimis, ideo dure eam torquebat. Pro quo ſciendum, quòd licet quilibet dęmon ſit tantæ poteſtatis, vt poſſit occidere omnes homines ſi non impediatur a Deo, cum non ſit poteſtas ſub cęlo, quæ comparetur ei. Iob quadrageſimoprimo, & quilibet etiam intenſe odit homines, & inuidet eis, quod inferret quot mala poſſet, tamen quidam multum vexant homines, alij vero parum, & hoc eſt, quia parum, vel multum eis nocere permittūtur, & illi quibus multum nocere permittūtur vocantur dęmones ſęui, vel peſſimi, & ita dicitur ſupra octauo capitu. de duobus arreptitijs, quòd erant ſęui nimis, & illa ſęuitia erat contra ſeipſos, & contra alios. de ſeipſis patet, quia vnus eorum concidebat ſe lapidibus Marc. quinto, & Luc. ſeptimo, & manebant in montibus habitantes in ſepulchris, & non vtebantur veſtimento, vt patet ibidem. de ſæuitia ad alios patet ſupra octauo, ſcilicet, quòd erant ita ſęui, quod nemo audebat tranſire per viam iuxta quam ipſi manebant, ſcilicet, quia inuadebant omnes. Et ita dicitur Actuum decimonono, de homine, in quo erat dęmonium peſſimum, quòd cum adiuraretur inſilijt in duos adiuratores, & dominatus eſt eorum, ita vt nudi, & vulnerati effugerent de manibus eius. & dęmonium quod poſſidebat illum hominem vocatur peſſimum, quia erat ſęuum faciendo dura. ita dæmon, qui vexabat puellam iſtam, erat ſęuus, & torquebat eam crudeliter, ideo dicitur, quòd male a dæmonio vexatur.

A *Quare Chriſtus a principio noluit reſpondere iſti mulieri. Quæſt. LXVII.*

QVAERETVR, quare Chriſtus a principio noluit reſpondere mulieri iſti.

Dicendum, quòd nō fuit ex ſuperbia aut indignatione, quia ſic non reſponderet poſtea, aut ſaltem nō laudaret mulierem, & tamen reſpondit concedendo petitum, & fidem mulieris valde laudauit. Sed fecit hoc primo, vt non daret occaſionem Iudęis contra ſe loquendi: nam ſi faciliter concederet Gentilibus quod petebant, videretur ipſe voluiſſe benefacere
B Gentilibus æqualiter, ſicut Iudęis ideo, ex multis oſtēdit, quòd non faciebat prompte, ſed cum magna difficultate. Sic dicit Hieronymus: non autem de ſuperbia Phariſaica, nec de Scribarum ſupercilio non reſpondit verbum, ſed ne ipſe ſententiæ ſuæ contrarius videretur, per quam iuſſerat in viam gentium ne abiretis, nolebat enim occaſionem calumniatoribus dare. Secundo, & præcipue fuit ad probandam patientiam, & fidem mulieris: nam ſi impatiens eſſet, cum ſemel petens non audiretur deſiſteret, cum autē multum, & ſępe clamans non exaudiretur, neque adhuc Chriſtus ei verbum loqueretur, apparebat quòd patiens erat, & in fide conſtans credens ſe obtenturā,
C licet in primo verbo non obtinuiſſet. Sic dicit Glo. differendo, & non reſpondendo, patientiam mulieris, & perſeuerantiam nobis oſtendit. Tertio fuit, vt tribueret occaſionem diſcipulis orandi pro ea: expediebat enim quòd diſcipuli pro ea peterent aliquid, quia non eſſet occaſio ad hoc: non ergo reſpondit a principio. Quod patet, quia mox, vt diſcipuli pro ea petiuerunt reſpondit eis, & poſtea mulieri reſpōdit. Sic dicit Glo. ideo etiam non reſpondit, vt diſcipuli pro ea rogarent, oſtendens neceſſarias eſſe preces ſanctorum ad impetrandum.

Quare diſcipuli pro muliere rogauerunt. Qſt. LXVIII.

QVAERETVR, quare diſcipuli rogauerunt pro muliere.
D Dici poteſt vno modo, quòd non rogauerunt pro illa, ſed fatigati ſunt importunitate eius, & petiuerunt a Chriſto, quòd expediret eam faciens, ne fatigaret eos clamoribus. Et hoc patet, quia non dixerunt Domine exaudi illam, vel præſta hoc illi, ſed dimitte illam, id eſt, abijce eam, vel expedi a nobis, vt non ſequatur nos.

Sed obijcietur, quia dicitur, quòd diſcipuli accedentes rogabant eum.

Dici poſſet, quod diſcipuli rogabant non quidem pro illa, ſed pro ſeipſis, ſ. vt non vexarentur importunis clamoribus. vnde non dicitur, ꝙ accedentes rogabant pro ea, ſed rogabant dicentes, dimitte illam, quia clamat poſt nos. Aliter poteſt dici, ꝙ diſcipuli vere ro-
E gauerunt pro muliere, vt ſanaretur filia, & hoc faciebant moti ex pietate, cum viderent eam ex tanto deſiderio clamare. Sed obijcietur, quia tunc non dixiſſent dimitte illam, ſed ſana filiam eius, & tamen dixerunt dimitte illam. Secundo, quia non expreſſerunt in petitione aliquid quod eſſet ex parte mulieris, ſed ex parte ſua. nam dixerunt, quia clamat poſt nos. ergo ſuam vexationem redimere volebant, & ita non peterent ſanitatem, ſed expeditionem. Tertio, quia ſi pro illa rogarent magis inſiſterent, & tamen ad primum verbum Chriſti ſubſtiterunt nihil vltra dicentes. Dicendum, ꝙ conuenientior ſtat, ꝙ ex miſericordia moti fuerunt. Et ad primum dicendum, ꝙ dixerunt dimitte illam, quod quidem ad preces eorum pertinebat. nam poterat accipi dimitte, i. expelle, & poterat accipi dimitte,

mitte, ideſt, expedi, ſed expedire magis importat cõcluſionem negociorum, quàm repulſam, & ita ipſi nunc acceperunt dimitte. Aliquis autem diceret, ꝙ non poterat accipi hic dimitte, ideſt, repelle, quia ad hoc non erat neceſſe, ꝙ diſcipuli aliquid rogarent. qa Chriſtus hoc faciebat cum nihil mulieri concederet. Sed dicendum, ꝙ ſatis erat cauſa ad rogandum hoc. ſ. quia Chriſtus nec concedebat neque negabat, eo ꝙ non loquebatur verbum, & quia ſi non loqueretur ipſe, ſemper videbatur mulier clamatura, rogarent ꝙ dimitteret, ideſt, abijceret eam dicendo recede. Sed dicendum, ꝙ non accipitur dimitte ſic, ſed pro expedi, vt dictum eſt. Secundo poteſt dici, ꝙ diſcipuli dixerunt dimitte quod ſignificat repulſionem, non ꝙ vellent eam repelli, ſed ꝙ non auſi ſunt directe petere, ꝙ ſanaret eam. Sic dicit Chryſoſto. æſtimo autem diſcipulos ad calamitatem mulieris eſſe triſtatos, ſed tamẽ non ſunt auſi dicere da ei hanc gratiam, ſed dimitte eam, ſicut & nos cum volumus alicui perſuadere multoties contraria dicimus, & tñ magis videtur, ꝙ ipſi aperte oſtenderunt ex modo ſuo loquendi quòd petebant ſanitatem pro illa.

Ad ſecundum dicendum, quòd caute egerunt nõ exprimentes aliquid in petitione quod ſe teneret ex parte mulieris, ſed quòd ſe teneret ex parte Chriſti, vt ſic magis efficaciter ſuaderent; ac ſi dicant tibi expedit quod concedas ei quod petit, quia ſi non cõcedis (vt videtur) iſta mulier non ceſſabit clamare poſt nos per viam, & fatigabit importunis clamoribus: ideo concede. & hoc veriſimile erat, quia mulier in domo non exaudita non ceſſauit, ſed Chriſtum omnino recedentem de regione, & iam in itinere conſtitutum ſequebatur, ideo ſic videbatur actura ſemper quouſque obtineret, vel valde Chriſtum affligeret importunitate. Ad tertium dicendum, ꝙ Apoſtoli non inſtiterunt in hac petitione, quia forte non erant nimis inclinati ad hanc cauſam, & ideo mox, vt Chriſtus negauit ceſſauerunt. Vel potius, quia putauerunt ſufficientem eſſe Chriſti reſponſionem: ideo non curauerunt, & ita apparet, ꝙ diſcipuli pro muliere rogauerunt, & tamen an pro miſericordia erga eam, vel pro importunitate non apparet. Sic dicit Hierony. diſcipuli adhuc illo tempore myſteria Domini neſcientes, vel miſericordia commoti rogabant pro Chananæa muliere, vel importunitate eius carere cupientes. Si autem aliquis dicat, ꝙ in his verbis diſcipulorũ non apparet an rogarent pro ea, vel ꝙ Chriſtus eam abijceret. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia neceſſe eſt, ꝙ dicamus diſcipulos pro ea rogaſſe, vt ſanaretur filia eius, quia Chriſtus reſpondit. non ſum miſſus niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael. ſi tamen diſcipuli peterent, ꝙ eam abijceret, non diceret Chriſtus hoc, quia volebat dicere, ꝙ non licebat hæc illi præſtari, ſed ſolis Iudæis, quia ad illos ipſe veniebat.

Quare Chriſtus voluit nunc rogari a diſcipulis.
Quæſt. *LXIX.*

QVAERETVR, quare Chriſtus voluit nunc rogari a diſcipulis: nam noluit mulieri loq quouſque pro ea diſcipuli rogauerunt.

Dicendum, vt quidam volunt, ꝙ hoc fuit ad innuendum, ꝙ Deus vult, ꝙ nos adiuuemur orationibus ſanctorum, & licet exaudire diſpoſuerit nos, vult ꝙ exaudiamur illis intercedentibus. & ita nunc fuit de muliere hac. Sic dicit Glo. i. iõ non reſpondit, vt diſcipuli pro ea rogarent, oſtendens per hoc neceſſarias eſſe preces ſanctorum ad aliquid impetrandum. Sed obijcietur, ꝙ nõ ſignificetur hoc, qa Chriſtus non exaudiuit nunc mulierem precibus diF ſcipulorum, immo repulit eos. & ipſi ceſſauerunt. Dicendum. ꝙ conuenienter hoc deſignatur, quia licet in principali petitione non fuerit exaudita precibus diſcipulorum mulier, tñ in aliquo exaudita eſt, quia antequam illi loquerentur etiam ſi mulier clamaret non reſpondebat Chriſtus aliquid, poſtquam vero diſcipuli rogauerunt pro ea, Chriſtus reſpondit. Secũdo fuit ad magis ſe excuſandum contra calumnias Iudæorum ſi dicerent, ꝙ Chriſtus præſtabat Gentilibꝰ beneficia ſanitatum. nam dici poterat, ꝙ magna importunitate mulieris factum fuerat, ita vt iam diſcipuli ſui pro ea rogarent. Tertio fuit ad magis humiliandum mulierem, vt eſſet magis locus patientiæ eius. & fidei, & humiliati. i. ꝙ non putaret propter hoc ſibi G reſponderi, quia clamauerat, ſed quia diſcipuli hoc rogauerunt.

Quomodo Chriſtus dixit non ſum miſſus niſi ad oues Iſrael, cum etiam redemerit Gentiles Et ad quid faciendum venit, & propter Iudæos ne, an propter Gentiles ſit ſpecialiter miſſus. *Quæſt.* *LXX.*

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit non ſum miſſus niſi ad oues, quę perierunt domus Iſrael. nam videtur, ꝙ etiam venit propter Gentiles, quia aliàs non redemiſſet eos. Dicendum. ꝙ Chriſtus venit ad multa. i. ad redimendum, ad legem dandum, ad prædicandum, & H ad miracula faciendum. De primo dicendũ, ꝙ Chriſtus venit ad omnes homines, quia omnes homines peccauerant, & egebant redemptione, & omnes erãt capaces illius. ideo ad omnes redimendum venit, licet ipſe dixit, ꝙ ſanguis ſuus effunderetur pro multis. ita infra 26. & Mar. 14. Et tamen intelligitur pro multis efficienter, ideſt, quia non profuit omnibus, ſed multis, & tñ ſufficienter pro omnibus miſſus eſt, quia ad redemptionem omnium ſufficiebat paſſio ſua, & ita 1. Pe. 2. dicitur generaliter, Chriſtus paſſus eſt pro nobis vobis relinquens exemplum. ergo non ſpecialiter pro aliquibus, ſed pro omnibus. Idem patet ad Hebrę. 13. i. ꝙ ſicut hoſtia, quæ offerebatur pro peccato populi, cremabatur extra caſtra, ita Chriſtus, vt per I ſanguinem ſanctificaret populum extra portam paſſus eſt.

De ſecundo dicendum, quòd Chriſtus miſſus eſt tam pro Gentilibus quàm pro Iudæis, quia legem dedit, quæ ab omnibus obſeruanda erat. infra 28. & Mar. 16. ſ. euntes docete omnes gentes. & illud, ite per vniuerſum orbem, & prædicate euangelium omni creaturæ, & qui non crediderit condemnabitur.

De tertio dicendum. ꝙ Chriſtus miſſus eſt tam pro Gentilibus ꝗ̃ pro Iudęis: in perſona ſua non erat prędicaturus Gentilibus ſaltẽ principaliter, ſed Iudæis. & tñ per diſcipulos ſuos prædicaturus erat illis, quia miſit eos ad prędicadũ oĩ creaturę Mar. 16. De quarto ẽ dicendũ, ꝙ non miſſus eſt Chriſtus principaliter ad K Gentiles, ſed ad Iudęos, & tñ aliqua minus principaliter fecit inter Gentiles, vt hic ſanando mulierẽ iſtã & ſeruum Centurionis, qui Gentilis erat, vt colligitur. s̃. 8. & Luc. 7. Et iõ dicendum vno modo, ꝙ Chriſtus non fuit miſſus primo Gentilibus, ſed Iudęis, & deinde ad Gentiles non recipientibus eum Iudęis. Sic dicit Hiero. non aũt dicit hoc quin ad gentes miſſus ſit, ſed quia primum ad Iſrael miſſus eſt, vt illis nõ recipientibus Euangelium, iuſta fieret ad Gentiles tranſmigratio.

Secundo poteſt dici, ꝙ Chriſtus in perſona ſua non miſſus eſt niſi ad Iudęos, & tñ in miniſtris ſuis miſſus eſt ad Gentiles. Primum patet, quia Chriſtus viuens non diſcurrit ad prædicandum per terram gentium,

ſed

ſed per terram Iudęorum,& non ſolum ipſe, ſed nec etiam diſcipuli eius viuente eo prædicauerunt Gentilibus,quia ipſe vetuit ſupra 10.cap.ſ.in viam gentium ne abieritis,& hoc, vt non videretur ipſe prædicare Gentilibus viuens,ſi diſcipuli ſui prædicarent. Secundum patet,quia poſt mortem miſit diſcipulos ad prędicandum per totum orbem Mar.16 & quia maior pars Eccleſiæ congreganda erat de Gentilibus quàm de Iudęis,potius fuerunt Apoſtoli prædicantes Gentilibus quàm Iudæis, & ſic magis Chriſtus venit propter Gentiles quàm propter Iudæos, & ideo ſi aliquãdo iuit ad Gentiles non erat publice nec de principali intentione quaſi non iret,& hoc fuit,quia Chriſtus fuit datus doctor Iudęis, ſicut diſcipuli fuerunt dati doctores toti orbi, ſic dicitur ad Roma.15. Dico autem Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circumciſionis, id eſt prædicatorem,& doctorem inter circuncisos.i. Iudæos,& nõ inter Gentiles,ſicut Paulus vocat ſe Apoſtolum gentium,& ſe accepiſſe Euangelium in gentibus,ſicut acceperat Petrus in circunciſione,id eſt,inter Iudæos ad Gala.2.& hoc fuit ad oſtendendum,ꝙ ille erat Meſſias:nam ſi Chriſtus prædicaret Gentilibus non putarent Iudæi eſſe illum Meſſiam, cum illis eſſet promiſſus, & non Gentilibus. vnde dicitur ad Roma.15.dico autem Chriſtum Ieſum miniſtrum fuiſſe circunciſionis ad confirmandas promiſſiones patrum. Etiam vt oſtenderetur,quòd Eccleſia fundabatur de gente Iudæorum. ſicut dixit Chriſtus Ioan. 4.ſalus ex Iudæis eſt. gentibus autem nihil eſt debitum cum nihil fuiſſet promiſſum,ideo Chriſtus non prædicauit illis,ſed quòd miſerit diſcipulos ad prędicandum illis ex miſericordia fuit ad Roma.decimoquinto gentes autem ſuper miſericordia honorare Deum,id eſt,Chriſtus prædicauit Iudæis, quòd erat miniſter circunciſionis ad confirmandum id quod fuerat promiſſum patribus,id eſt,Abrahæ, & Dauid. Gentibus autem nihil fuerat promiſſum, ideo nonpoſſunt honorare Deum tamquam ſeruatorem promiſſi,ſicut Iudęi cum nihil eis promiſerit,ſed per miſericordiam,ſcilicet,quia cum nihil promiſiſſet,miſericorditer tamen redemit,& doctores illis dedit. Tertio poteſt dici,& adhuc melius,quod Chriſtus principaliter non fuit miſſus niſi ad Iudæos, & tamen minus principaliter miſſus erat etiam ad Gentiles in perſona ſua, & ideo tota ſua operatio tam prædicando quàm miracula faciendo inter Iudæos fuit: inter Gẽtiles autem quaſi nunquam fuit:nam in terra Gentilium nunquam prędicauit,quia licet nunc venerat in terram Tyri, & Sidonis vbi erant Gentiles, non prædicauit ibi, ſed curauit mulierem iſtam ad magnam importunitatem, & quam cum magnis difficultatibus ab eo impetratum eſt. Etiam apparuit,quòd quãdo Chriſtus iuit in terram iſtam, noluit, quòd manifeſtus eſſet, ſed vt intrauit in domum voluit neminem ſcire illud,Marc.ſeptimo capitu.etiam miracula non fecit multa in regione hac, quia ſi aliqua alia fecit non ſcriptum eſt. Inter Samaritanos autem, qui quaſi Gentiles reputabantur, Chriſtus nunquam fecit miracula, & tamen prædicauit ſemel in quadam ciuitate Samaritanorum Io.4.ſed hoc fuit quaſi a caſu propter mulierem Samaritanam cui dixerat Chriſtus totum quod egerat, & venerunt viri de ciuitate, & rogantes eum nimis ſuaſerunt ei manere per duos dies in ciuitate,& ibi prædicauit, ſed miracula nulla ibi egiſſe legitur. Aliquando tamen Chriſtus ſanabat Gentiles,& prædicabat ęis, ſcilicet, quando erant inter Iudæos, quia tunc etiam ſi multi Gentiles peterent ab eo ſanari ſanabat eos,quia videbatur hoc agere propter Iudęos; ſic patet Luc.decimoſeptimo, quando curauit decem leproſos; nam vnus eorum

A erat alienigena. Et tamen ſi ſoli Gentiles curandi erant, volebat Chriſtus rogari ſuper hoc a Iudęis,vt non videretur ęqualiter ſe habere ad Gentiles, & ad eos,ſed quòd honoraret magis gentem ſuam,ſic fuit quando curauit ſeruum Centurionis, qui erat Gentilis:nam ſeniores Iudęorum venerunt ad rogandum Chriſtum ſuper hoc,ſcilicet, Domine dignus eſt,vt ei hoc pręſtes.diligit enim gentem noſtram: nam & Synagogam ipſe ędificauit nobis Luc.ſeptimo. Et hoc conſonat propoſito: nam dixit Chriſtus, quòd non erat miſſus niſi ad Iſrael, & quòd non erat bonũ ſumere panem filiorum,& dare canibus,& cum mu-
B lier dixit,quòd catelli comedunt de micis,quę cadũt, laudauit Chriſtus verbum eius quaſi bene diceret, & conceſſit quod petebat, & tamen mulier iſta innuit, quòd non erat bonum dare panem ita principaliter canibus,ſicut filijs,quod erat ſumere panem filiorũ, & dare canibus, & tamen quod daretur aliquid de micis cadentibus non erat inconueniens, & ita volebat dicere,quòd non deberet Chriſtus ita principaliter prædicare Gentilibus,ſicut Iudæis,vel facere miracula inter eos,& tamen,quòd de plenitudine illa quã dabat Iudęis daret aliquid paruum quaſi micam cadentem Gentilibus non erat incõueniens, & ita ipſa petebat,quod & Chriſtus conceſſit.

Quarto poteſt dici ad tollendum omnes calum-
C nias,& valde bene,quod Chriſtus non erat miſſus niſi ad ſolas oues Iſrael: nec principaliter nec minus principaliter,& tamen poterat ire ad Gentiles ſi vellet,ſed non pertinebat ad onus miniſterij ſui,quaſi dicat. obligabatur Chriſtus prædicare Iudæis ſane intelligendo,id eſt,neceſſe erat,quòd prędicaret eis, & faceret miracula inter illos, quia promiſſum erat patribus, & ad verificandas promiſſiones iſtis neceſſe erat quod fieret. Et ſic dicitur, quòd Chriſtus miſſus erat ad oues Iſrael,id eſt,neceſſe erat,quòd veniret ad eas,quia promiſſus erat illis, ad Gentiles autem non erat miſſus,id eſt,non erat neceſſe,quod iret, quia nõ fuerat promiſſus illis,ſed poterat ire ex miſericordia, ſic dicitur ad Roma.decimoquinto:dico autem Dominum Ieſum miniſtrum fuiſſe circunciſionis ad cõ-
D firmandas promiſſiones patrum,id eſt,datus eſt Chriſtus ad miniſtrandum in circunciſione,id eſt,inter circuncisos,& hoc ad cõfirmandas promiſſiones, id eſt, ad verificandas ipſas,& ſequitur,gentes autem ex miſericordia honorare Deum,id eſt, non benefecit eis quaſi ex debito promiſſionis,ſed quia miſertus eſt earum. Et ita eſt verus ſenſus non ſum miſſus &c.id eſt, non eſt officium meum ire niſi ad Iſrael:nec oportet ad alios ire,& tamen poterat ire ad gentes ex miſericordia,& ita non fecit. Nam ſi eſſet ſenſus; non ſum miſſus,id eſt,nõ licet mihi ire, vel diffinitum eſt,quod non irem niſi ad oues, quę perierunt domus Iſrael, nullo modo prędicaſſet nec miracula feciſſet inter gentes etiam minus principaliter, ſic ergo Chriſtus ſignificauit hic,quod non erat officium ſuum facere
E miracula inter Gentiles, & non quòd eſſet ei illicitũ illa facere,quia tunc non faceret ea, & tamen tunc immediate fecit,& iſte eſt verus ſenſus.

Quare dicitur niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.
Quæſt. LXXI.

QVAERETVR, quare dicitur niſi ad oues, quæ perierunt domus Iſrael.

Dicendum,ꝙ Chriſtus venit ad reparandum hoĩes,ſi igitur aliqui erant, qui reparatione non indigerẽt nõ venit ad vocãdũ illos, & qui egẽtes reparatione ſunt,ꝗ erãt, & perierũt dr̃ ad oues, quæ perierunt, & non debet intelligi, ꝙ aliquę oues periſſent,

periſſent,& allę non.quia Chriſtus venit, vt peccatores ſaluaret,ſed nemo erat, qui non peccaſſet,ideo nemo erat, qui Chriſti reparatione non indigeret, ſic dicit ad Roma.3.Apoſtolus.omnes peccauerunt, & omnes egent gratia Dei.ſed intelligitur ad oues, quæ perierunt domus Iſrael,ideſt, ad omnes oues Iſrael, quę perierunt,ideſt,quia omnes perierunt.

Secundo poteſt dici,ꝙ Chriſtus loquitur de illis, q per ſuam prædicationem corrigebantur,a vitijs:nam licet omnes indigerent Chriſti redemptione, quia ſaltem originale contraxerant, tñ aliqui erant iuſti,q non egebant admonitione,vt a vitijs recederent, & iſti non vocantur oues errantes, neque iſtos reuocabat Chriſtus ad bonum,quia in bono erant, ſed ſolos peccatores,& ſic dixit ipſe ſupra 9.& Luc.5.non veni vocare iuſtos,ſed peccatores ad pęnitentiam: nam licet iuſti vocentur ad aliquid, ideſt, ad documenta noua fidei,& ad maiorem perfectionem vitę,& ad legem nouam recipiendam,& obſeruandam, & ad redemptionem recipiendam, tamen ad pęnitentiam non vocantur,quia non habent, de quo eos pęnitere neceſſe ſit.

Tertio poteſt dici,quòd Chriſtus dixit hoc ad oſtēdendum ſe eſſe paſtorem:nam ipſe eſt paſtor animarum noſtrarum 1.Pet.2.& eſt paſtor bonus Io.10.cap. & ad paſtorem conuenit congregare diſperſas oues, & errantes, ita Chriſtus nunc dicit, quòd venit ad oues,quę perierant,ideſt,quæ errabant ſeparatæ a grege,& iſte eſt modus ſuus loquendi,ſic patet Luc.15. de illo, qui habens centum oues ſi perdiderit vnam, relinquit nonaginta nouem in deſerto, & vadit quærere vnam,quæ perierat, & ita vocatio peccatorum ad pęnitentiam per Chriſti doctrinam erat oues pereuntes congregare, ſic dicitur eod.cap.quòd gaudiũ eſt in cęlo ſuper vno peccatore pęnitentiam agente, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis, qui non indigent pęnitentia.

Quare diſcipuli non rogauerunt Chriſtum efficaciter pro muliere,ſed ceſſauerunt. Et quod licet Chriſtus non miſſus eſſet ad Gentiles tamen ex pietate,& miſericordia eos iuuare poterat. Quæſt. LXXII.

QVAERETVR, quare diſcipuli non rogauerunt Chriſtum efficaciter pro muliere,ſed ad primam Chriſti reſponſionem ceſſauerunt.Dici poteſt vno modo,quòd diſcipuli non habebant nimis fixum in animo iſtud factum, velut parum attinens ad eos, quia forte non mouebantur niſi pro vexatione quam mulier eis faciebat clamando,& ideo primo repulſi non curauerunt inſiſtere.Vel forte ex quadam leui compaſione moti, & quia motus erat leuis debiliter refriguit. Secundo fuit,& pręcipue propter Chriſti reſponſionem: nam dixit non ſum miſſus &c.ex quo putauerunt forte diſcipuli,quòd illicitum erat hoc fieri, ideo non inſtiterunt ſcientes,quòd Chriſtus non ageret id quod malum erat,& tamen non excludebatur petitio mulieris per Chriſti reſponſionem. nam licet non eſſet officiũ Chriſti prædicare Gentilibus, nec ad hoc miſſus eſſet,vt oſtenſum eſt ſupra quæſt.71.tñ poterat hoc facere ex pietate & miſericordia, & hoc precari ipſis liceret,& tñ forte non intellexerunt vim reſponſionis Chriſti,ſicut multa alia manifeſtiora non intelligebant,& ita tacuerunt.Tertio,quia dato, quòd crederent non obſtante reſponſione Chriſti licere curare filiam mulieris,crediderunt forte, ꝙ non erat voluntas Chriſti hoc facere,ideo non inſtiterunt. Quarto, quia forte fuit voluntas Chriſti, quòd ipſi non peterent amplius,quia non expediebat. nam ſi peterent

F aut Chriſtus concederet quod petebant, aut non.ſi non concederet,repelleretur totaliter mulier, quia non concederet mulieri quod eis negabat,quia hoc eſſet repugnare ſibi. ſi autem concederet quod ipſi petebant,tunc nō appareret fides mulieris,quia fides, & patientia mulieris apparuit in hoc, quòd toties repulſa non deſtitit, & mordaciter tacta non reſpondit dure,ſed omnia tolerauit. hæc autem oſtendi expediebat, vt per hæc mereretur mulier recipere quod petebat,& eſſet fides,& virtus quam Chriſtus laudare poſſet, ſed non poſſent hæc apparere ſi Apoſtoli pro ea tandiu rogarent quandiu obtinerent, ideo voluit Chriſtus, quòd diſcipuli deſiſterent rogare pro ea, & ipſa continuat preces.

G

Quare poſt excluſam diſcipulorum petitionem, acceſſit mulier. Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR, quare poſt excluſam diſcipulorum petitionem acceſſit mulier, & adorauit Chriſtum dicens, Domine adiuua me.

Dicendum,quòd fuit, Primo, quia vidit tempus eſſe ad loquendum. nam ante hoc Chriſtus nolebat loqui verbum,& ideo mulier quaſi conqueſta clamabat poſt eum, & diſcipulos, vadens & non accedens.non enim proderat accedere cum ipſe nolebat reſpondere:ideo,ſatis erat clamare, vt importuno clamore eum ſatigaret,nunc vero, quia loqui cęperat orantibus diſcipulis putauit,quòd etiam ſibi reſponderet,ideo acceſſit, vt loqui poſſet commodius.
H Secundo fuit, vt magis importune Chriſtum incitaret:nam ante hoc mulier clamabat poſt Chriſtum,& tamen verecundia ſexus ſui ſeruata accedere ad Chriſtum,& diſcipulos non audebat, ſed poſt eos clamabat,videns autem nunc, quòd illa importunitas non ſufficeret,voluit maiori vti,& ita ſe ingeſſit accedens inter diſcipulos ad Ieſum,ſic ēt fecit,quia vidit ꝙ maiori īportunitate opus erat, cũ nec diſcipuli petentes pro ea exaudirentur. Sic dicit Chryſoſt.quia mulier vidit nihil poſſe Apoſtolos, cum verecundia effecta eſt bona inuerecundia:antea enim nec in conſpectu venire audebat,nunc autem propius accedit. Tertio fuit,vt adiuuaret dictum diſcipulorum:dixerãt enim
I dimitte illam qa clamat poſt nos,in quo innuebãt,ꝙ ſaltem ad redimendum vexationem propriam deberet Chriſtus exaudire, quo intellecto voluit mulier magis importuna adhuc eſſe,vt ſic facilius obtineret, & ita acceſſit ad Ieſum ad quem prius in itinere non acceſſerat.Dicendum autem,ꝙ adorauit ad magis eũ flectendum per obſequium,quia magnus honor erat adorara eum. Dixit autem Dñe adiuua me,qa deſignauit per hoc in ipſo eſſe poteſtatem faciēdi quod petebatur,& non eſſe opus,ꝙ ipſe ab alio peteret, vnde non dixit,Domine ora pro me,ſed adiuua me. Sic dicit Chryſoſto.ideo non dixit Dñe roga,vel deprecare Deum,ſed Domine adiuua me:ſic Deo loqui ſolemus dicentes,Domine ad adiuuandum me feſtina.

K

Qua adoratione nunc mulier Chriſtum adorauit, & an peccauit adorando. Quæſt. LXXIIII.

QVAERETVR quali adoratione nunc mulier Chriſtum adorauit, & an peccauit eum adorando. Dicendum, ꝙ fuit adoratio latriæ,quæ Deo debetur,quod apparet ex eis, quæ petebat,& dicebat:nam talia petebat ab eo qualia non poteſt quis concedere niſi Deus.ſ.ſanare puellam a dęmone,& credebat, quòd ille illud pręſtare poterat, quia non petebat,quòd ipſe oraret Deum pro ea, ſed quòd adiuuaret eam,ideſt, quod ipſe efficeret, etiam

vocaueras

vocauerat eum filium Dauid, ideſt, Meſſiam & nunc
Dominum vocat, & ad extremum, vt Deum adora-
uit. & ita (vt ait Chryſoſto.) ideo non dixit roga Deũ
pro me, ſed adiuua me. Ad ſecundum dicendũ, quòd
non peccauit, ſed potius meruit adorando: nam ado-
ratio Deo debetur, ſed mulier hæc agnoſcebat per fi-
dem Chriſtum eſſe Deum: ideo rectè faciebat adorã
do, quia debita erat illi adoratio: immo peccarent illi,
qui agnoſcentes Chriſtum eſſe Deum non adorarẽt
eum, ſicut ad Roma. 1. Apoſtolus arguit Gentiles,
qui cum agnouiſſent Deum, non vt Deum glorifica-
uerunt, ſed euanuerunt in cogitationibus ſuis. & ſe-
quitur, quòd propter hoc tradidit eos Deus in repro-
bum ſenſum, & ita iſta mulier laudatur, quia Chriſtũ
adorauit, immo per hoc vĩ meruiſſe, quòd Chriſtꝰ ei
inciperet loqui, qui prius non locutus fuerat verbũ.

Quare Chriſtus dixit non eſt bonum ſumere panem filiorum, & quid in hoc ſignificauit. Et quare Gentiles canes a Chriſto appellantur. Quæſt. LXXV.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit non eſt bo
num ſumere panem filiorum, & dare canibus,
& quid ſignificauit in hoc. Dicendum ꝙ per filios
oſtendit Iudęos, & per canes omnes Gentiles, & ma-
xime Chananæos, qui apud Iudæos habebantur ma-
C gis deſpecti, & exoſi quàm cęterę gentes, & plura
mala Deus illis inferri iuſſit quàm alijs gẽtibus Deu-
teronomi. 20. Et dicuntur Iudęi filij, quia nutriti ſunt a
Deo in cultu ſuo, & fecit eos hæredes nationum, &
terrarum, elegitque eos de omnibus populis tanquã
filios: vnde non ſolum filios, ſed ẽt primogenitum fi-
lium vocauit Deus Iſrael Exo. 4. qñ loquitur ad Pha-
raonem Moyſes ex parte Dei. ſ. dimitte filium meũ
primogenitum Iſrael, vt ſacrificet mihi, alioquin ego
occidam primogenitum tuum. Gentiles aũt erant, vt
canes enutriti in ſordibus idolatriæ comedentes car-
nes, & ſanguinem ſacrificiorũ, vt exprobiat eis Moy-
ſes in cantico Deut. 32. ſ. ſurgant, & opitulentur eis. ſ.
dij de quorum victimis adipes comedebant, & bibe
bant vinum libaminum. Sic dicit Glo. filij ſunt Iudæi
D generati, & nutriti ſub cultu vnius Dei per legem,
panis eſt Euangeliũ, & miracula, & alia, quę ad ſalutẽ
noſtram pertinẽt: non eſt ergo conueniens, vt a filijs
auferantur, & dentur gentibus, quæ ſunt canes. Sic di-
cit Chryſoſto. canes aũt Gentiles ꝑ idolatriam dicũ-
tur, qui eſui ſanguinis dediti a cadaueribus mortuo-
rum vertũntur in rabiem. Vel canes vocantur, quia
erant contemptibiles. Sic dicit Theophilus. canes
autem vocat Gentiles tamquam a Iudęis ſceleratos
reputatos: panem vero dicit benedictionem quod fi-
lijs, ideſt, Iudęis Deus promiſit. Dixit aũt hoc Chri-
ſtus ad oſtendendam mulieris patientiam, & humili-
tatem, erat quippe dura contumelia canem vocare
ad quod tñ mulier nihil mordaciter reſpondit neque
indignata eſt, ſed humiliter confeſſa eſt ſe eſſe canẽ,
E & quia decebat experiri mulierem iſtam per omne
genus virtutis, vt ſic appareret quid in ea commen-
dandum eſſet, fuit conueniens, quod Chriſtus hoc
ei diceret.

Ad quid proderat iſtud verbum Chriſti in propoſito ſuo, ſcilicet, non eſt bonum &c. Quæſt. LXXVI.

SED quæretur ad quid proderat iſtud verbum
Chriſti in propoſito ſuo, quia per hoc videtur
ipſe velle repellere mulierem, vt non conce-
deret quod petebat illa, & tamen non erat cõ-
ueniens ratio: nam panis filiorum non eſt dandus ca-
nibus, ideſt, illud quod filij comedere debent (ſi non
A habent aliud) non eſt dandũ canibus, & tamen ſi co
pia panis eſt non eſt inconueniens, quòd detur filijs,
& quod detur canibus, & quod neutris deeſt, ita erat
hic, quia poteſtas faciendi miracula in Chriſto erat in
finita, & ideo licet faceret miracula multa inter Genti
les, nihil deeſſet quod daretur Iudæis, & econtrario.
Dicendum vno modo, quòd verum eſt, quòd nõ
concludebat iſta ratio, & tamen dicebat illam Chri-
ſtus, vt eſſet locus mulieri ad reſpondendum, & per
hoc oſtenderet ſuam fidem: nam non poterat ad hoc
reſpondere niſi, quòd Chriſtus ſufficienter pro om-
nibus habebat panem, tam pro filijs quàm pro cani-
B bus, & ideo quòd ſine præiudicio filiorum poterat da-
re canibus etiam ad ſaturitatem, & tunc appareret
magna fides mulieris, quæ talia de Chriſto arbitraba-
tur. Secundo, & melius dici poteſt, quòd Chriſtus nõ
dixit hoc ad oſtendendum, quòd nihil dandum erat
de pane canibus, ſed vt oſtenderet, quòd iniuſtum
erat, ita cito prouideri canibus, ſicut & filijs, & quia
nunc erat tempus quo prouidebatur Iudæis, qui filij
erant, adhuc non erat tempus prouidendi canibus,
ſed poſtea prouideretur eis. & iſtud expreſſit Marcus.
ſ. ſine prius ſaturari filios: nam eſt vanum ſumere pa-
nem filiorum, & mittere canibus, ideſt, quandiu pa-
ſcuntur filij non eſt mittendus panis canibus, ſed poſt
quam illi ſaturati fuerint, quod illis ſupereſt dandum
C eſt canibus, ita nunc Chriſtus docebat Iudæos, & mi-
racula faciebat inter eos, & non erat expletum tem-
pus quo eis prædicandum erat, ideo non erat conue-
niens conuerti ad gentes ad prędicandum illis, & fa-
cere dum miracula inter eas. Et ad hoc reſpondit mu-
lier, & non in ſenſu pręcedenti dicens. nam & catelli
edunt de micis, quæ cadunt de menſa. ſ. non ſolum
eſt tempus dandi panem canibus poſt cibum filiorũ,
ſed etiam dum illi paſcuntur, licet non principaliter
detur panis canibus, ſed filijs, quia dum paſcuntur fi-
lij comedunt canes de micis, quę cadunt de menſa, &
tamen Matthæus ſubiicuit hic illud quod expreſſit
Marc. ſcilicet, ſine prius ſaturare filios, & ideo non
apparet quomodo verbum Chriſti ſit ad propoſitum
nec reſponſio mulieris: ſi enim ſtaret ſenſus pręcedẽs
D non reſpondiſſet ſic mulier, ſed diceret, Domine tu
habes ſufficientem panem pro filijs, & pro canibus,
ideo potes dare canibus etiam ad ſufficientiam ſine
pręiudicio filiorum.

Quare Chriſtus differebat ſanitatem tamdiu, cum illud apud ſe diſpoſuiſſet. Ex quo potiſſime docemur perſeuerandum eſſe in orationibus, quia aliquando exauditur, qui ſtatim non exauditur. Quæſt. LXXVII.

QVAERETVR cum Chriſtus diſpoſuiſſet
concedere mulieri quod petebat quare tã-
diu differebat, & negabat excuſando.
Dicendum. ꝙ primo fuit ad augmentũ
meriti mulieris. nam quanto tardius exaudit in ali-
E quo, in quo exauditurus eſt: tanto magis oramus eum
ex charitate, & diuturniorem ſpẽ habemus ad ipſum,
& tamen quandiu magis oramus, cum ex charitate fa
ciamus magis meremur: nam tam oratio multipli-
cata quàm ſpes diuturna virtutis opera ſunt, quæ tã-
to maiora ſunt quanto magis perſeuerant. Et ideo
vtile eſt homini interdum tarde exaudiri, ſi aliquan-
do exaudiendus eſt. Secundo, & principaliter fuit, vt
mulieri eſſet locus dicendi ea, quæ dixit: nam oſten-
dit in verbis fidem ſuam, & humilitatem, patientiam,
& perſeuerãtiam, quæ non potuiſſet oſtendere ſi Chri
ſtus illico concederet, quod ipſa petebat. Tertio
fuit, quia Chriſtus volebat laudare fidem mulieris
iſtius, vt per hoc cęteros alliceret ad habẽdum fidem,

& tamen non potuiſſet illam conuenienter laudare
niſi apparuiſſet, & non potuiſſet apparere ſi non dif-
ferretur exauditio: ideo debuit exaudiri tarde. Quarto
fuit ad inſtruendum nos in oratione, ꝙ ſimus perſe-
uerantes, & longanimes, vt non ſtatim ceſſemus ora-
re, licet non exaudiamur, ſed perſeueremus pulſantes,
quia aliquando exaudiet, qui ſtatim non audit. Quin-
to fuit ad placandum aĩos Iudęorum, vt non videret
Chriſtus ęquales eos facere Gentilibus: nam Iudæis
mox concedebat quod petebãt circa miraculorum
operationem: immo & ſępe eis non petentibus mira-
cula faciebat, ſicut in ſaturatione turbarum præcedẽ-
ti cap. & ſequenti. & in conuerſione aquæ in vinum
Io. 2. & in alijs multis. Si aũt ſtatim huic mulieri con-
cederet, quod petebat, videretur eam Iudęis æquare,
iõ multum diſtulit, & quaſi ex importunitate cõceſ-
ſit. Sexto fuit ad opprobrium Iudęorum, vt differen-
do exauditionem appareret fides magna mulieris
iſtius qualis non erat in Iudæis, licet illi quotidiana vi
derent miracula: iſta aũt mulier forte nullum viderat,
ſed ſolum audierat. De hoc dicit Theophilus. ideo ãt
Dñs non ſtatim exaudit, ſed gratiam differt, vt oſten-
dat mulieris fidem conſtãtem, & vt diſcamus non ſta
tim deficere cum oramus, ſed vt ſiſtamus donec acci-
piamus. Sic etiam dicit Chryſoſtomus, ꝙ pp hoc aũt tar-
dauit. pręſciebat enim eam hęc dicturam, nec occulta
ri voluit tantam mulieris virtutem ſimul, & vt Iudęis
oſtenderet, ꝙ non ęqualiter eis dabat, ſed & alienige
nis ſanitatem, & vt patefacta mulieris fide magis pate-
fieret infidelitas Iudęorum.

Quare mulier dixit, nam & catelli edunt de micis, & an in hoc repugnauit verbo Chriſti. Et quando Iudæis, & Gentilibus beneficia collata ſunt abundanter.

Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR, quare mulier dixit: nam & ca-
telli edũt de micis, & an in hoc repugnauit ver-
bo Chriſti. Dicẽdũ ad primũ, ꝙ mulier oſtendere vo-
luit, ꝙ hoc miraculũ fieri eſſet conueniẽs, qa Chriſtus
dixerat nõ eſt bonũ ſumere panem filiorũ, & dare ca-
nibus. quod videbatur eã excludere: ipſa aũt dicit, ꝙ
fieri põt qa non petit ipſa, ꝙ ſumatur panis filiorũ, &
detur ei, ſed ꝙ ſicut canes comedunt micas cadentes
de menſa, ita ei non concedantur miracula, & benefi
cia ad abundantiã, ſicut Iudæis, ſed mica vna. i. iſta cu-
ratio filiæ a dęmonio. Sic dicit Theophilus. q. d. Iudęi
panem totum habent. ſ. deſcendentem de cęlo, & tua
etiam beneficia. ego autem micas poſtulo, ideſt, mo-
dicam beneficij partem. Etiam per hoc directe reſpõ
dit ad id quod dixit Marcus. ſ. ſine prius ſaturare filios:
nam Chriſtus non negabat abſolute eſſe aliquando
facienda miracula, & prædicationem diffundendam
Gentilibus, ſed ꝙ non eo tempore, quo Iudęis, quia
prius ſaturandi ſunt filij, deinde panis dabitur cani-
bus, qui ſuperfuerit: ipſa autẽ dicit, ꝙ etiam dum filij
paſcuntur comedunt canes de pane: non quidem de
pane integro, ſed de micis cadentibus de menſa, &
ideo licet ipſa canis eſſet volebat habere micas, qa ha
bere licebat, ſicut cani. Secundo dixit hoc mulier,
quia putauit verbum Chriſti eſſe in fauorem eius:
nam in numero canum conſtituebat eam Chriſtus
dicens, non eſt bonum ſumere panem filiorum, & da
re canibus, & tamen canes non ſunt prorſus alieni,
ſed ſunt de familia Domini, & panis eis aliquando da-
tur: ideo mulier dixit, quòd ſaltem in numero ca-
num daretur ei panis, ideſt, non de pane integro, &
ſuper menſam, ſed de micis cadentibus ſub menſa.
Sic dicit Chryſoſtom. ipſe tamen nominauit: hæc au
tem & opus canis adiecit, ac ſi dicat, Si canis ſum non
F ſum aliena, canem me dicis, ergo nutri me, vt ca-
nem non poſſum relinquere menſam Domini mei.
Tertio fuit, vt mulier oſtenderet in hoc humilitatem
ſuam, quia non dedignabatur vocari canis a Chriſto
vt per hoc non repelleretur: nam & magis humilia-
uit, quia Chriſtus vocauit eam canem, ipſa autem
de catellis ſe dixit, & tamen catelli ſunt parui canes
minoris vtilitatis quàm magni canes, quibus vt cu-
ſtodibus gregum, vel domorum datur panis: catelli
autem qui fere nullius vtilitatis ſunt, nullo bono di-
gni ſunt, & tamen adhuc hi comedunt de micis ſub
menſa Domini, & de numero catellorum ſe conſti-
tuit: erant quippe verba Chriſti valde pungitiua, quia
duo contraria miſcebat, ſcilicet, quia Iudæos valde
G laudabat, ita vt eos filios diceret, & Chananæos val-
de deprimebat, ita vt canes appellaret, & tamen vtrũ
que ſuſtinuit æquo animo mulier. Sic dicit Chryſo-
ſto. vide mulieris prudentiam qualiter nec contradi-
cere auſa eſt, nec triſtata eſt in aliorum laudibus, nec
moleſtata eſt in proprio conuitio.

Ad ſecundum dicendum, quòd verba mulieris
in ſententia non repugnant verbis Chriſti: nam Chri
ſtus dixerat non eſt bonum ſumere panem filiorum,
& dare canibus: illa autem conceſſit hoc, & dixit,
quòd licet non daretur panis integer canibus, ſicut
filijs, & ſuper menſam, tamen concedebatur cani-
bus comedere micas panis cadentes ſub menſa, &
hoc Chriſtus non negauerat.

H Sed tunc dicetur, quòd reſponſio Chriſti non
erat ſufficiens ad elidendum mulieris petitionem.

Dicendum, quòd verum eſt, quia nec intendebat
omnino repellere, ſed concedere: intendebat tamen
differre: iſtud autem erat conuenienter dictum, quia
mulier non poterat reſpondere ad hoc niſi oſtenden-
do magnam humilitatem, & patientiam, & fidem,
& hoc Chriſtus volebat oſtendi. Ita etiam dicen-
dum eſt accipiendo verba Mar. ſeptimo, ſcilicet, ſi-
ne prius ſaturare filios. in quo Chriſtus innuere vide
batur, quòd aliquando futurum eſſet tempus quo
Gentiles velut canes comederent de pane ſaturatis
iam filijs, ſed nunc nondum erat tempus: mulier au
tem reſpondit, quòd etiam dum comedebant filij
poterant comedere canes: non quidem de pane inte
I gro, ſed de micis cadentibus: nam interdum dan-
tur canibus panes integri, vt iam ſaturatis homini-
bus, ſi ſuperſint panes integri, qui non ſint neceſſarij
dantur canibus, & tamen dum homines comedunt
non dantur canibus, niſi ea quæ cadunt, ſed hæc non
erant contraria verbis Chriſti, quia Chriſtus innuere
volebat, quòd aliquo tempore Gentilibus dandus
eſſet panis ad ſaturitatem, ſicut nunc Iudæis, ſcilicet,
quando Apoſtoli cęterique diſcipuli prædicarent per
totum orbem, & in omnibus locis facerent miracu-
la multa, ſed hoc fieret poſtquam ceſſaret prędicatio
apud Iudæos, ſicut dixerunt Paulus, & Barnabas:
Actuum decimotertio: primum vobis loqui oporte
bat de regno Dei, ſed quia indignos vos fecistis ver-
K bo vitæ, & repuliſtis illud: ecce conuertimur ad gen
tes: ſic enim præcepit nobis Dominus. & nunc in-
nuebat, ꝙ non erat tempus faciendi miracula ad abũ-
dantiam inter Gentiles, & prædicandi quouſque ſatu
rentur filij, ideſt, Iudæi, ſed non repugnãt his verba
mulieris: nam dixit, quòd catelli edunt ſub menſa,
ſcilicet, ego non peto nunc ſaturitatem illam, & abũ-
dantiam, quæ dabitur canibus ſaturatis filijs, ſed pe-
to paruam micam beneficij: nam etiam antequam ſa
turentur filij comedunt aliquid catelli, ſcilicet, micas
cadentes ſub menſa.

Quare

Quare Chriſtus dixit, O mulier magna eſt fides tua. Et quòd vbicunque de fide Gentilium in Euangelium agitur, eam Chriſtus valde extollit, & hoc ad Iudæorum confuſionem. Quæſt. LXXIX.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit, O mulier magna eſt fides tua. Dicendum, quod Chriſtus dixit hoc per modum admirationis de magnitudine fidei mulieris: voluit enim laudare illam, quia laudanda erat. Et hoc fuit. Primo ad alliciendum omnes ad fidem, & ideo quandocunque in aliquibus apparet fides, Chriſtus laudat eam, vt in duobus cæcis, ſupra 9. ſecundum fidem veſtram fiat vobis, & de muliere fluente ſanguine, eodē cap. & Marci 5. & Lucæ 8. Chriſtus dixit, Confide filia, fides tua te ſaluam fecit. Secundo fuit ad opprobrium Iudæorum: nam Iudæi qui quotidiana videbant miracula vix aliquid credere poterant, hæc autem antequam miracula videret, credidit excellenter, & in fide conſtanter permanſit, non concuſſa iniurijs, nec dilatione fatigata. Et maxime voluit Chriſtus oſtēdere differentiā fidei Gentilium, a fide Iudæorum, quæ quaſi infidelitas reputatur collata ad fidem Gentilium, & ideo quandocunque de fide Gentilium agitur, Chriſtus illam valde extollit. Sic patet ſupra 8. de Centurione, qui erat Gentilis: nam dicitur quod admiratus Chriſtus fidem illius ſequentibus ſe dixit, non inueni tantam fidem in Iſrael, & ſubdidit, Multi venient ab Oriente, & Occidente, ideſt, de Gentilitate, & recumbent in regno cœlorum cum Abraham, Iſaac, & Iacob, filij autem regni huius eijcientur foras. Sic etiam quando curauit Chriſtus decem leproſos, quorum vnus erat alienigena, & nouem Iudæi, & alienigena ſolus redijt gratias agens, Chriſtus conqueſtus dixit, Nonne decem mundati ſunt? & nouem vbi ſunt? non eſt inuentus qui rediret, & daret gloriam Deo, niſi hic alienigena, Lucæ 17. Ita & nunc mulier hæc Chananæa erat, ideo illius fidem Chriſtus valde extollere voluit, dicens: O mulier magna eſt fides tua.

Quare Chriſtus ſolam fidem laudat, cum in muliere iſta apparuerunt multæ virtutes. Et quòd ſine fide virtutes, vel nullæ ſunt, vel inutiles. Quæſt. LXXX.

QVAERETVR cum in muliere iſta nunc apparuerint virtutes multæ, quare Chriſtus ſolam fidem laudans, commemorat. Dicendum, quòd verum eſt, quòd multæ virtutes in ea apparuerūt: nam fuit prudentia, quia in omnibus prudenter, & ſapienter reſpondit, vt cum dixit catellos edere de micis. Sic dicit Theophilus, quia ergo mulier ſapientiſſime reſpondebat, obtinuit quod optabat. Et fuit etiam prudentia iſta in hoc, quòd ſciuit ſe temperare a verbis, non oſtendens ſe triſtem in aliorum laudibus, neque indignatam in proprijs iniurijs. Sic dicit Chryſoſt. ſcilicet, vide autem mulieris prudentiā qualiter nec contradicere auſa eſt, nec contriſtata eſt in aliorum laudibus, nec moleſtata eſt in proprio conuicio. Etiam prudentia apparuit, quia ſciuit quęrere bonum medicum, & non recurrit ad ſacrilega remedia maleficorum. Sic dicit Origenes, vide prudentiam fœminæ, non iuit ad homines ſeductores, non quæſiuit inanes ligaturas, ſed omnes relinquens diaboli cultus venit ad Dominum, non petiuit Iacobum, non rogauit Ioannem, non acceſſit ad Petrum, ſuſcipit in ſe cauſæ patrocinium, & ſola cucurrit ad Dominum. Secundo apparuit perſeuerantia: nam mulier hæc primo, vt nouit Chriſtum veniſſe in locum, in quo ipſa erat, licet ille latere vellet, intrauit ipſa, & procidit in domo ad pedes eius, Marci 7.

A Chriſtus tamen ibi nihil reſpondere voluit, ſed cœpit itinerare de loco egreſſus, ſed nec illa deſerit, immo euntem poſt tergum, magnis ſangat clamoribus, & cum nec diſcipulis rogantibus exaudiretur, non deſtitit fatigata, ſed acceſſit ad Dominum, & adorauit tandiuque permanſit, quouſque meruit obtinere. Tertio fuit in ea patientia, nam iniurijs non concitatur, erat enim iniuria, quòd contemni videretur cum Chriſtus ei non reſpōderet verbum etiam ſæpe clamanti, & quod grauius fuit, quia Iudæos filios, ipſam vero canem appellauit, quod & patienter ſuſtulit, & approbauit, nec ſaltem triſtitiam, aut indignationem vultu oſtendens. Quarto apparuit humilitas, bis enim ſe humiliauit, procidens in terB ram coram Chriſto eum adorando, primo in domo, Marci ſeptimo, deinde in via, vt patet hic. Etiam fuit magna humilitas, quòd ſe canem eſſe agnouit, immo & cum Chriſtus eam canem vocaſſet ipſa aliquid minus de ſe profeſſa eſt, ſ. ꝙ catella eſſet dicens: nam & catelli edunt de micis, & illud etiam Domine, i. verum eſt, ꝙ ſum canis, vel catella. Quinto apparuit fides: nam credidit Ieſum eſſe Meſſiam cum vocauerit illum filium Dauid, quod idem eſt. Credidit etiam Deum eſſe: nam eum vt Deum adorauit, & cum non vidiſſet aliqua miracula Chriſti, antequàm vidit, credidit ꝙ poſſet filiam eius ſanare, & poſtea cum nondū videret filiam ſuam ſanatam dicente Chriſto, fiat tibi ſicut vis, credidit ꝙ vere ſana eſſet. De his dicit Hiero. C Mira autem huius mulieris fides, patientia, & humilitas prædicatur, fides qua credidit ſanari poſſe filiam ſuam, patientia qua toties contempta in precibus perſeuerat, humilitas quòd ſe non canibus, ſed catulis comparat, ſcio me inquit filiorum panem non mereri, nec integros capere poſſe cibos, nec ſedere ad menſam cum patre, ſed contenta ſum reliquijs catulorum.

Dicendum tamen, quòd licet omnes iſtæ virtutes apparuerint in muliere, Chriſtus non commemorat niſi fidem. Primo, quia iſta ſola erat ad propoſitum: nam dicitur quomodo mulier iſta obtinuit a Chriſto, quod petebat, & tamen ad obtinendum miracula fieri, nulla virtus ſufficit, niſi fides, aliæ autem non D profunt, per fidem autem obtinemus quidquid petimus, ita vt nihil ſit nobis impoſſibile, Mar. 9. Si potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti, ideſt, poſſibilia obtineri a credente. Et hoc quando eſt proprie fides, ſ. ꝙ ſit ſine hæſitatione, quia aliàs non obtinet quiſquam petens, Iaco. 1. ſ. Poſtulet autem in fide nihil hæſitans, qui autem hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento circumfertur, nō æſtimet aūt homo ille, ꝙ accipiat aliquid a Deo. & nō ſolū per fidem obtinemus a Deo fieri miracula in fauorem noſtrū, ſed ēt obtinemus, ꝙ nos ipſi miracula faciamus, ſ. ꝙ trāſferamus montes, vel ꝙ eradicentur arbores, & tranſplantētur ſuper fluctus maris, & ꝙ nihil ſit difficile nobis facere, vt patet infra 17. & 21. & Lucæ 17. & quia hic agit E quomodo iſta mulier obtinuit quod petebat, nō fuit neceſſe exprimi de alia virtute, niſi de fide. Secundo fuit, quia iſta erat virtus, quā Chriſtus introducere nitebatur prædicando, ſ. ꝙ crederetur in eum, de cæteris aūt virtutibus non erat tanta ſolicitudo, & hoc maxime, quia fides eſt fundamentū, cum ſine illa impoſſibile ſit placere Deo, ad Hebr. 11. Et ita ſine fide, vel nullæ virtutes ſunt, vel ſaltem inutiles ſunt ad placendū Deo, vnde directe tota prædicatio, & ſcriptura geſtorum, & dictorū Chriſti, fuit propter fidem introducendam, & conſeruandam, Ioan. 20. cap. ſcilicet, Multa alia ſigna fecit Ieſus, q̄ in hoc libro ſcripta non ſunt, ſed hæc ſcripta ſunt, vt credatis, quia Chriſtus eſt filius Dei, & credentes vitam habeatis, & nō tangitur

ſibi quòd ſit illa ſcriptura propter aliam virtutem introducendam. Tertio fuit, quia ſola fides fuit hic propter ſe, & cæteræ fuerunt propter ipſam, & illa fuit quaſi imperans actibus aliarum virtutum, & ita actus omnium illarum dicebantur eſſe actus fidei, ſicut omnes actus a charitate imperatos vocamus actus charitatis, licet ſint imperati ab aliquibus virtutibus particularibus. Et patet hoc, quia ideo mulier iſta a principio iuit ad Chriſtum, quia credidit, quòd poſſet ſanare filiam eius. Ideo etiam diu perſeuerauit, quia credebat, quod poſſet ſanari filia, & confidebat, quòd ſanaretur. Propter hoc etiam ſe humiliauit vocans ſe catellam, & tam prudenter ſe habuit, vt per hæc obtinere poſſet a Chriſto, quòd illum facere poſſe credebat, & ſe obtenturam ab eo ſi hæc faceret, confidebat. Si autem non crederet nihil iſtorum feciſſet, ideo omnes iſti actus ſunt a fide imperati, & ita melius vocantur actus fidei, quàm particularium virtutum, & iſta eſt cauſa potiſſima, quare de ſola fide mentio facta eſt a Chriſto.

Quomodo factum eſt hoc miraculum.
Quæſt. LXXXI.

QVAERETVR de iſto miraculo, quomodo factum eſt. Aliqui dicunt, quòd mulier fecit illud, ſcilicet, ipſa ſanauit filiam ſuam cōcedente Chriſto. Et ita tenet Origenes in quadam homelia, quòd propter magnitudinem fidei conceſſit Chriſtus iſti mulieri non ſolum, quod petebat, ſed etiam, quòd ipſa illud faceret. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus fecit iſtud miraculum, & non mulier, nec facere potuit. Primo patet, quia non poterat ei concedi talis poteſtas: nam poteſtas faciendi miracula eſt infinita, & concedere alicui iſtam poteſtatem infinitam eſt facere ipſum eſſe Deum, ſed nulli datur eſſe Deum, qui non eſt Deus, ideo nec hæc poteſtas conceditur, & ita dicitur, ꝙ potentia creandi, nulli creaturæ pōt communicari. Secūdo patet, quia litera non ſignificat hoc, ſed potius contrarium: nam ſi Chriſtus vellet concedere mulieri poteſtatē ſanandi filiā, diceret ei, magna eſt fides tua, fac ſicut vis, & tamen dixit, fiat tibi ſicut vis: ergo non fiebat ab ipſa. Tertio, quia Mar. 7. dicitur, quando mulier dixit: nam & catelli edunt, &c. ꝙ Chriſtus ait, propter hunc ſermonem vade, exijt dæmonium a filia tua: ergo non commiſſum eſt mulieri, ꝙ ſanaret filiam, ſed ꝙ iret, & inueniret eam ſanam. Quarto, quia ſi mulieri cōmitteretur ſanare filiam, ipſa ſanaret eam, poſtquàm iret in domum, & tamen ſanata eſt puella ex ea hora, qua locutus eſt Chriſtus, vt patet ſupra in litera, & quādo venit mulier in domum inuenit iam puellam ſanatā, Mar. 7. ſcilicet, Et cum abijſſet domum ſuam, inuenit puellam iacentem ſupra lectum, & dæmonium exijſſe: ergo ipſa non ſanauit filiam, ſed Chriſtus per hoc quòd dixit, Fiat: nam oſtenditur poteſtas Dei operantis in verbo iſto. Et dicit Chryſoſt. quòd tale eſt iſtud fiat, quale illud quando dixit, Fiat firmamentum, & factum eſt: nam illa ſolius Dei operatio fuit.

Quare dicitur hic, quòd ſanata eſt mulieris filia ex illa hora. Quæſt. LXXXII.

QVAERETVR quare dicitur hic, quòd ſanata eſt mulieris filia ex illa hora, ideſt, ex hora qua locutus eſt Ieſus. Dicendum, quòd licet puella, quæ petebatur ſanari eſſet abſens, tamen mox vt Chriſtus dixit verbum, ſanata eſt, quia verbum ſuum potēs erat, i. ipſe poterat facere quidquid ſignificabat verbum ſuum eo tempore quo proferebatur, quia a
F nullo loco ipſe abſens erat. Et fuit hoc primo ad oſtēdendum poteſtatem infinitam, quia ſolius Dei eſt agere in inſtanti, ſi autem poſtea fieret, non eſſet argumentum ſufficiens ad oſtēdendum eſſe Deum, & ideo vt communiter quando aliquos ſanare volebat, mox vt illos tangebat, vel loquebatur ad illos, ſanabātur. Secundo fuit ad tollendum dubium, ſ. vt manifeſtaretur, an vere eſſet miraculum, quia quædam opera miraculorum fiebant, quæ etiā ſine miraculo fieri poterant, vt ſanare a febribus, & dæmonium expellere: nam febris interdum per ſe ceſſat, & dæmon agitans, interdum deſinit agitare etiam nullo remedio exteriori adhibito circa vexatum, vt ergo videretur ꝙ talia miraculoſe fiebant, neceſſarium erat iſta ſubito
G fieri, & ita quando Chriſtus curauit ſocrum Petri a febribus, mox vt eam tetigit, ſanata eſt, ſupra 8. & Marci 1. & Lucę 4. Etiam quando verbo placauit mare, mox vt locutus eſt, ſtetit ventus, & facta eſt trāquillitas magna, ſupra 8. & Marci 5. & Lucę 8. Et hoc, quia tempeſtas maris ſolet naturaliter reſidere, paulatim in ſe conſumpta, & nunc videretur naturaliter ceſſaſſe, niſi ſubito ceſſaret, ideo ad verbum illius ceſſauit illico mare. Ita & nunc ſi dæmoniū recederet a puella, poſtquam mater rediret in domum, putaretur quòd forte per ſe torquere deſierat, cum autem ceſſauit illico, vt Chriſtus locutus eſt, apparebat quod per imperium eius fiebat, & ita quando mulier redijt in domum, inuenit puellam ſanam, iacentem ſuper
H lectum, Marci 7. Sed dicetur quomodo ſciret, quòd illa hora, qua Chriſtus locutus eſt, ſanata eſt puella, quia mater non erat cum puella, quando ſanata eſt, quia puella manebat in domo, Marci 7. Mater autem ſecuta eſt nunc Chriſtum in via, & ibi obtinuit ab eo curationem filiæ, vt dicitur ſupra in litera. Et etiam Marci 7. dicitur, quòd cum abijſſet domum ſuam, inuenit puellam iacentem, a qua exierat dæmonium. Dicendum, quòd potuit ſcire mater horam quærendo a filia, quando melius habuiſſet, & illa diceret, tali hora ſanata ſum, & tunc mater conſiderans tempus inueniret illam eſſe horam, qua Chriſtus dixiſſet, Fiat tibi, ſicut vis: ſic fuit de filio Reguli, qui infirmabatur Capharnaum: nam pater deſcenderat ad Chriſtum
I ad alium locum, vt iret in Capharnaum, & ſanaret eius filium, dicens: Domine deſcende priuſquàm moriatur filius meus, & Chriſtus ait, Vade viuit filius tuus, credidit homo, & ibat: & iam eo deſcendente, i. deſt, in via poſito ſerui eius occurrerunt, dicentes, quòd filius eius viueret: interrogabat ergo horam ab eis, quando melius habuiſſet, & dicunt ei, quia heri hora ſeptima reliquit eum febris, & ſequitur: Cognouit ergo pater, quia illa hora fuerat, qua dixit ei Ieſus: Vade filius tuus viuit, Ioan. 4. Et ita nunc poterat eſſe de iſta muliere, vt ſciret, quod hora, qua locutus eſt Chriſtus, ſanaretur filia eius.

Quomodo mulier deſtitit petere a Chriſto ſanitatem filiæ, cum
K *neſciret, an filia ſua ſanata eſſet. Et in quo exceſſit fides Gentilium fidem Iudæorum. Quæſt. LXXXIII.*

QVAERETVR quomodo mulier deſtitit petere a Chriſto ſanitatem filiæ: nam cum erat in via cum eo, & dixit: Fiat tibi, ſicut vis, non erat præſens filia, vt ſanaretur, quomodo ergo mulier ceſſabat, quaſi facto negocio?

Dicendum, quòd hoc ad magnam fidem huius mulieris pertinet, vt non videns crederet: nam ſicut antequam videret Chriſtum operari miraculum aliquod, credidit quòd poterat ſanare filiam eius, ita & nunc dicente Chriſto, quòd ſanaretur, etiam ſi mulier nō videret, credidit quòd fieret, & ideo ita receſſit

ceſſit

ceſſit ſecura de conſpectu Chriſti, ac ſi [illegible] eius ipſa præſente ſana[illegible] [illegible] ad magnitudinem fid[illegible], q[illegible] Ch[illegible] lau[illegible] in m[illegible], Iudæi enim n[illegible] credebant, ni[illegible] vid[illegible]re[illegible], & putabant, quod [illegible] poſſ[illegible] [illegible], niſi præſentem: fides autem Gent[illegible] excellit fidem Iudæorum [illegible] hoc, quia credebant Chriſtum poſſe curare abſentes, ſicut fuit in Centurione, ſupra 8. Vade Chriſtus laudauit fidem illius dicens: Non inueni tantam fidem in Iſrael [illegible] autem non crediderat, quod poſſet in abſentia operari. & ita mulier iſta Gentilis [illegible] quod Chriſtus abſens poterat filiam ſuam ſanare. & cum ei dixit, quod ſanaretur, nihil vltra petiuit a Chriſto: nam non dixit, Domine, rogo te reuertere, & ſana eam, [illegible] iſta mulier dimiſſo Chriſto rediit in domum, ſecura de ſanitate filiæ, ac ſi eam ſanari conſpexiſſet. Si [illegible] mulier rogaret Chriſtum, vt reuerteretur, & ſanaret filiam, non laudaret Chriſtus fidem mulieris, ſed potius argueret de infidelitate, ſicut fuit de Regulo, cuius filius infirmabatur Capharnaum, Ioan. 4. Nam rogauit Chriſtum dicens, quod deſcenderet, & ſanaret filium eius. Chriſtus vero dixit, niſi ſigna, & prodigia videritis, non creditis, & noluit Chriſtus deſcendere, ſed dixit ei, Vade filius tuus viuit, & tunc ille credidit, & ibat, & ita puer ſanatus eſt.

Quomodo Matthæus, & Marcus deſcripſerunt hoc factum, cum non viderint. Et quòd quando Chriſtus aliquos in abſentia præſertim curabat, volebat, quod venirent ad eum gratias agentes. Quæſt. LXXXIIII.

QVAERETVR quomodo Matthæus, & Marcus deſcripſerunt hoc factum aſſerentes, ſanatam puellam, & in illa hora ſanatam, cum non viderint. Aliqui dicunt, quòd in multis alijs factum eſt: nam non vidit Matthæus omnia, quæ ſcripſit, cum non fuerit a principio cum Chriſto: nam ſaltem ea quæ geſta ſunt ante vocationem ſuam non vidit ipſe, ſcripſit tamen illa, quia ſufficiebat, quòd audiret ab illis, qui viderunt, ita enim Lucas ſcripſit dicens, ſe didiciſſe ab eis, qui viderunt omnia a principio, & miniſtri fuerunt ſermonis, Lucæ primo, & Hieronym. in prologo dicit, quòd Lucas magis audita, quàm viſa narrat, ita ergo hic eſſet.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia ibi licet ſcriptores non viderint, cognouerunt ſic eſſe teſtimonio aliorum Chriſti diſcipulorum, qui interfuerunt, ſicut dicitur Lucæ primo, & tamen hic nemo diſcipulorum vidit rem factam, immo nec etiam Chriſtus, quia puella quæ ſanata eſt, manebat in domo, & Chriſtus erat in via cum diſcipulis. Receſſerat namque de loco illo, in quo puella manebat, & non reuerſus eſt ad puellam, ſed proceſſit itinere ſuo, vt colligitur Marci 7. Nam dicitur, quòd mulier abiit in domum ſuam, & inuenit puellam iacentem ſuper lectum, de qua exierat dæmonium, & ita non rediit Chriſtus ad puellam, ſed mater. Chriſtus autem continuato itinere, profectus eſt: nam ſequitur ibi, quòd exiens de finibus Tyri, venit per Sidonem ad mare Galilææ, & ita non vidit vnquam puellam, quam ſanauit. Dicendum, quod verum eſt, quòd nec Chriſtus, nec diſcipuli viderunt puellam, antequàm ſanaretur, neque poſtquàm ſanata eſt, & tamen Chriſtus ſciebat, quod ſanauit puellam, cum vere ſanauerit. diſcipuli autem crediderunt verbo Chriſti, quia videbant ſimilia, vt in ſeruo Centurionis, quem abſentem ſolo verbo ſanauit, & ideo crediderunt hic, quod ipſe dixit, & ita ſcripſerunt, quòd puella ſanata fuit, & quod mater inuenit eam ſuper lectum iacentem, &

dæmonium exiſſe. Aliter poteſt dici, quòd licet Ch[illegible] non rediit ad locum, [illegible] quo erat puella, mater tamen [illegible] puellæ inueniens eam ſanatam reuerſa eſt ad Chriſtum pergentem cœpto itinere, & retulit quomodo inuen[illegible] puellam ſanatam iacentem ſuper lectum, & ageret gratias de ſanitate recepta, & tunc d[illegible] [illegible] [illegible] veri[illegible] rei, & [illegible] hoc Euange[illegible]: illud eſt [illegible] veriſimile, quia [illegible] qui aliqua benefi[illegible] curationum a Chriſto recipiebant, redibant ad [illegible] gratias agentes de [illegible] beneficijs, & ſi non red[illegible], ipſe arguebat [illegible], & conquerebatur, hoc autem erat, quando aliqu[illegible] in abſentia conferebat be[illegible] nam quando præſentes ſanabat, agerent ei tunc gratias, & non oporteret redire, [illegible] quando [illegible] diceret, quod [illegible], & in abſentia ſanabantur, redibant gratias agentes de percepto beneficio. Sic patet Lucæ 17. de decem leproſis petentibus a Chriſto curationem, quibus cum iuſſiſſet oſtendere ſe ſacerdotibus, dum irent, ſanati ſunt in via, & rediit vnus [illegible] ad Chriſtum gratias agẽs, & Chriſtus cõqueſtus eſt dicens, Nonne decem mũdati ſunt? & nouem vbi ſunt? non eſt inuentus qui rediret, & daret laudem Deo, niſi hic alienigena. Et ita Chriſtus volebat, quod ſanati in abſentia, redirent ad gratias agendum Deo, & tamen fides iſtius mulieris valde fuerat laudata a Chriſto, ideo veriſimile eſt, ꝙ rediret, poſtquàm filiam ſanatam inuenit, & hoc teneri poteſt, licet ſcriptum non inueniatur, ſed non differt an hoc, vel præcedens teneatur.

Quomodo Matthæus, & Marcus diſcordant in verbis Chriſti. Et quòd intentio Euangeliſtarum eſt ſequi totaliter rerum geſtarum veritatem, & in dictis verborum plenam ſententiam de ipſis materialibus verbis, parum curantes. Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quomodo Matthæus, & Marcus diſcordant in verbis Chriſti: nam hic dicitur, quòd Chriſtus dixit, O mulier magna eſt fides tua, fiat tibi, ſicut vis, & Marcus dicit, quod Chriſtus ait, propter hunc ſermonem vade, exiit dæmonium de filia tua. Dici poteſt vno modo, quod Chriſtus vtrunque dixit in ſententia, ſcilicet, o mulier magna eſt fides tua, & ideo dico tibi, quod fiat, ſicut tu vis, & vade, quia dæmonium exijt de filia tua, & ita interdum dicta Chriſti ſupplentur ex eis, quæ Euangeliſtæ multi dicunt, & vnus non enarrat plene dicta. Aliter poteſt dici, & melius, quòd Chriſtus alterum iſtorum dixit in verbo, vel forte neutrum eorum, & tamen in ſententia vtrunque dixit. Eſt enim intentio Euangeliſtarum ſequi totaliter veritatem rerum, & in dictis ſententiam plenam verborum. De ipſis autem materialibus verbis raro curant, nõ enim refert, quòd illis, vel illis verbis proferatur, dum tamen idem ſenſus enuncietur. Ita autem erat nunc intentio eorum deſignare, quòd Chriſtus propter fidem, & deuotionem mulieris, conceſſit ei, quod ipſa petebat, & tamen hoc non eiſdem verbis enunciauerunt. Dixit enim Matthæus. Magna eſt fides tua, ſcilicet, ga propter fidem concedebat Chriſtus, quod ipſa petierat. Marcus autem dixit: propter hoc verbum vade, &c. id eſt, quia ex magna fide locuta es, dicens: nam & catelli edunt, &c. & ſic vtrunque ſignificat fidem fuiſſe cauſam obtinendi. Quod autem Matthæus dicit: Fiat ſicut vis, expreſſius dixit Marcus, Vade exijt dæmonium de filia tua: nam id quod fieri volebat mulier, erat quòd dæmon exiret de filia, ideo exeunte dæmone, ſicut dixit Marcus, fiebat id, quod volebat mulier, quod dixit Matthæus, & ita non diſcordant in ſententia.

Et cum tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus mare Galilææ. Et aſcendens in montem ſedebat ibi. Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ habentes ſecum mutos, cæcos, claudos, debiles, & alios multos, & proiecerunt eos ad pedes eius, & curauit eos ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, & claudos ambulantes, cæcos videntes, & magnificabant Deum Iſrael.

Reuerſio Chriſti ad Iudæos.

Et cum tranſiſſet. H[illegible] Iudæos, poſtquam receſſerat ab eis ad [illegible]os, collato nunc [illegible] & ideo fecit nunc eis plura miracula, quam prius. Et primo infirmos eorum curando. Secundo, & principaliter cibando eos, ibi.

Ieſus autem. Circa primum dicitur. *Et cum tranſiſſet inde Ieſus.* Scilicet, De terra Tyri in qua nunc fecerat miraculum liberationis puellæ a dæmonio. *Venit ſecus mare Galilææ.* Id eſt, Venit iterum ad mare Galilææ: nam quando cum Phariſæis, & Scribis diſceptabat de immunditia, & cibis, erat apud mare Galilææ, quia erat in terra Geneſareth, nunc autem iterum rediit ad mare Galilææ, vt prædicaret in prouincia adiuncta illi mari, quod vocatur mare Galilææ, quia prouincia in qua eſt, dicitur Galilæa, de quo mari late dictum eſt, ſupra 8. cap. quæſtio. 93. *Et aſcendens in montem.* Id eſt, In vnum de montibus, quia multi colles ſunt in regione illa. *Sedebat ibi.* Expectando turbas, quæ ad eum venturæ erant, vt eis prædicaret, & curaret infirmos eorum. *Et acceſſerunt ad eum turbæ multæ.* Semper enim ſequebantur multi Chriſtum, quocunque iret. *Habentes ſecum mutos, claudos cæcos.* In hoc apparet quid quærebant a Chriſto, ſcilicet, quod ſanaret infirmos eorum. *Debiles.* Poteſt vocari debilis, id eſt, viribus debilitatus, ſicut illi qui incipiunt conualeſcere de ægritudine, ſed hic non accipitur ſic, ſed debilis, id eſt, debilitatus, ſiue orbatus, vel mutilatus, vt cui membrum aliquod deeſt, ſcilicet, quia manus abſciſſa eſt, vel oculus erutus eſt. Vel vt vult Hierony. dicitur debilis, id eſt, debiliter operans, & hoc eſt, quando ſunt duo organa aſſignata eidem operationi naturaliter, ſicut duo oculi ad videndum, & duo pedes ad ambulandum, ſi deſit alterum organorum, vel non poſſit homo competenter ſe iuuare ex illo, ait enim in eo loco vbi Latinus interpres tranſtulit debilis, in Græco ſcriptum eſt cyllos, quod non generale debilitatis, ſed vnius infirmitatis nomen eſt, vt quando claudus dicitur, qui pede claudit vno, ſic cyllos appellatur, qui vnam manum debilem habet. *Et alios multos.* Scilicet, De omnibus generibus infirmitatum, noluit enim per ſingula enarrare Euangeliſta breuitatis cauſa. *Et proiecerunt ad pedes eius.* Id eſt, Poſuerunt ante eum. *Et curauit eos.* Omnes ſimul curauit non moratus circa eos. *Ita vt turbæ mirarentur.* Viſo tanto miraculo. *Videntes mutos loquentes.* Nam vt apparerent iſti ſanati, etiam ſi non eſſet opus loqui, loquebantur. *Claudos ambulantes.* Ad miraculi manifeſtationem. *Cæcos videntes.* De aliis non dixit, nam debiles ſupra nominauerat, & tamen ſupplendum eſt, quod etiam illi apparuerunt, operantes firmiter, ac ſi non habuiſſent aliquod organum læſum, vel debilitatum. Etiam dixit [illegible] genera infirmorum, de quibus non expreſſit, & cum omnes illi curarentur, etiam appareret in aliqua operatione, quomodo erant curati. *Et magnificabant Deum Iſrael.* Id eſt, Laudabant

F Deum pro tantis beneficiis, quæ eis per Chriſtum præſtabat.

An iſta ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. LXXXVI.

QVAERITVR, an iſta ſint continuata ad præcedentia. D[illegible]m, quòd [illegible] hoc [illegible] cum dicitur Et cum tranſiſſet [illegible] mare Galilææ, [illegible] Cananææ [illegible] & ibi ſanauit illos [illegible]. [illegible]

G [illegible] quod fuit idem factum, [illegible] Marcus, quia vtrobique [illegible] illud fuit poſtquam receſſit de terra Tyri. Sed dicendum, quod non ſtat, [illegible] ibi ſanatus eſt vnus, qui erat ſurdus & mutus, hic autem ſanati ſunt multi infirmi, qui ante pedes Ieſu poſiti ſunt. Secundo patet, quia turbæ illæ, quæ [illegible] nunc ad Chriſtum [illegible] infirmos, ſunt illæ quas pauit, vt colligitur [illegible] litera, & ita eſt continuatum iſtud miraculum de ſanatione infirmorum, cum illo de ſaturatione turbarum diſtinctum a miraculo ſanationis ſurdi, & muti, quaſi non fuiſſet factum coram eiſdem turbis, [illegible] poſt-

H quàm deſcripſit de ſurdo, & muto curato, Marci 7. ſubiunxit Marc. 8. De ſaturatione turbarum dicens: In illis diebus iterum cum turba multa eſſet cum Ieſu, nec haberent quid manducarent, &c. Dicendum ergo, quod non eſt idem miraculum iſtud, & quod ponitur Marci 7. De ſanatione muti, & ſurdi, & tamen vtrunque factum eſt poſt receſſum de terra Tyri, & tamen iſtud poſuit ſolus Matthæus, & illud poſuit ſolus Marcus, & ob hoc vterque dixit, quod cum receſſiſſet Chriſtus de finibus Tyri, fecit illud miraculum, quod narrat. Sed dicendum, quod prius factum eſt illud, quod Marcus narrat. Et fuit o[illegible]o, quia Chriſtus quando receſſit de finibus Tyri venit ad mare Galilææ, & in monte quodam apud mare,

I ſanauit illos infirmos, de quibus hic, & dum eſſet in via, antequam veniret iuxta mare, oblatus eſt ei ſurdus, & mutus, de quo Marc. 7. & ſanauit eum. Et hoc patet, quia hic Matthæus dicit, ſanatum eſſe hoc in monte apud mare Galilææ. Marcus autem oſtendit, quòd fuerit ſurdus, & mutus, de quo ipſe loquitur, ſanatus in via, quia ait, venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos, & adducunt ei ſurdum, & mutum, & ſic dum tranſiret per medios fines Decapoleos, adduxerunt ei ſurdum, ſcilicet, in via, & ita prius illud fuit, quam iſtud. Secundo patet, & efficacius, quia illud miraculum ſanationis turbarum, fuit eodem tempore, quo ſequens miraculum de ſaturatione turbarum,

K cum fuerint eædem turbæ, vt innuitur infra in litera, & tamen turbæ illæ, quæ fuerunt cum Chriſto, quando ſanauit ſurdum, & mutum, de quo Marci ſeptimo, Non fuerunt eædem turbæ, nec eodem tempore congregatæ, quo turbæ, & quo tempore fuerunt illæ, quas ipſe pauit, vt patet Marci octauo, Nam dicitur in diebus illis, iterum cum turba multa eſſet cum Ieſu, & ſic poſtea fuit ſaturatio illarum turbarum, & tamen ſanatio iſtorum infirmorum, & ſaturatio turbarum hic fuit eodem tempore, ergo non eſt idem miraculum, & etiam fuit aliquanto tempore illud, quod Marcus dicit ante iſtud.

Quomodo

Quomodo ſtat hoc quod hic dicitur, quòd Ieſus venit ſecus mare A *Galilææ cum inde tranſiſſet. Et quid ſit Decapolis, & eius ſitus. Quæſt. LXXXVII.*

QVAERETVR quia dicitur hic, quòd cum tranſiſſet inde Ieſus, venit ſecus mare Galilææ, quomodo ſtat. Dicendum, quòd prius ſteterat Ieſus iuxta mare Galilææ, quando locutus eſt de immunditia corporali, & cibis contra Phariſæos, & Scribas, & inde receſſit in terram Tyri, & Sidonis, & primum venit iuxta Tyrum, vbi curauit mulieris Chananææ filiam, & inde proceſſit verſus Sidonem, ſic dicitur Marci 7. & exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ. Sciendum tamen, quòd magis diſtat Sidon a mari Galilææ, quàm Tyrus, cum Si- B don ſit valde Aquilonaris, & ſit extremitas terræ Chanaan, & tamen perrexit Chriſtus cōtra Sidonem forte, quia voluit aliquos curare in regione Sidonis, ſicut curauit aliquos circa Tyrum, ſcilicet, filiam mulieris, & licet non exprimatur, tamen credendum eſt, quòd aliquos curauerit ibi, quia aliàs non diſcurreret fruſtra regionem illam, maxime cum eſſet terra Gentilium. Sic dicit Hierony. Scribis, & Phariſæis calumniatoribus derelictis tranſgreditur in partes Tyri, & Sidonis, vt Tyrios Sidoniosq́; curaret. Et ſciendum, ꝙ ad redeundum de terra iſta in mare Galilææ, oportebat ꝙ tranſiret per regionem Decapolis. ſic dicitur Marci 7. Exiens de finibus Tyri venit per Sidonem ad mare Galilææ inter medios fines Decapoleos. Eſt C enim Decapolis terra decem ciuitatum, quæ incipit a Sidone in parte Occidentali, & terminatur in parte Orientali in mari Galilææ, & ſunt ibi decem vrbes præter parua oppida, vt oſtendetur, Marci 7. Et in regione illa dum Chriſtus iret verſus mare Galilææ, oblatus eſt ei ſurdus, & mutus, eodem cap.

Quare Chriſtus aſcendit nunc in montem. Et quod Chriſtus miracula propter doctrinam faciebat, ſcilicet, vt crederetur quod ipſe prædicabat. Quæſt. LXXXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus aſcendit nūc in montem. Dicendum, quòd fuit, Primo ad ex- D pectandum turbas: nā turbæ multæ veniebant ad eum, vt dicitur in litera, & quia ſi ipſe vltra procederet, forte non peruenirent turbæ ad eum, vel fatigarentur, voluit ibi expectare, & ideo dr̄, ꝙ aſcendit in montem, & ſedebat ibi, i. expectabat. Secundo, quia forte volebat Chriſtus prędicare, & ad hoc erat locus ille montis aptus, ideo in montem aſcendit, ita enim fecit, qn̄ ſermonem lōgum fecit turbis, ſupra 5. Nam aſcendit in montem, eodem cap. Et patet, qa dr̄, ꝙ ſedebat, & tn̄ ſedere eſt diſpoſitio ad p̄dicandū, ita enim fecit qn̄ p̄dicauit, ſupra 5. nā ſedebat. Sed obijcietur, ꝙ non p̄dicauit, qa hic non ponitur niſi ſanatio infirmorum. Dicendum, ꝙ non eſt veriſimile, ꝙ ſolum ſanaret ægros, ſed ēt p̄dicaret, & tn̄ intentio Euangeliſtæ E fuit enarrare hic miracula Chriſti, & non ſermonem eius, ſimile patet p̄cedenti cap. vbi ponitur, ꝙ cōuenit multitudo magna ad Chriſtū in deſerto, & attulerūt ei languidos multos, ſanauitq́; eos, & poſtea pauit turbas, & nihil aliud dr̄, & tn̄ Mar. 6. vbi ponitur illud, dr̄ ꝙ venerūt turbæ ad Chriſtū, & ſanauit languidos eorum, & docebat eos multa, & poſtea pauit illos, & ita omiſit ibi Matth. p̄dicationem Chriſti. ſic putandum eſt, ꝙ nūc tacuit, qa ſimilis caſus fuit, ſ. ꝙ turbæ conuenirent, & curaret languidos eorū, & deinde ſaturaret ipſos. Maxime, quia nō eſt vllatenus veriſimile, ꝙ turbæ conuenirent ad Chriſtum, & non p̄dicaret eis, qa illud eſt p̄cipuum, quod intendebat, ſ. docere turbas, vt crederēt: nam miracula propter doctrinam faciebat, ſ. vt crederent quod p̄dicabat, ēt ſaturatio corporalis minus principalis erat, q̄ p̄dicatio, ſic ipſe dixit Ioan 6. vbi arguit turbā, q̄ ſequebantur eū, qa comederant de panibus, & non propter doctrinā, & fidē dicēs, Operamini nō cibū qui perit, ſed q permanet in vitā æternā. Tertio fuit, qa locus illius montis erat deſertus, & voluit Chriſtus habere occaſionē ad paſcendū turbas, ideo expectauit in monte: nā ſi proceſſiſſet verſus loca habitata, & ibi turbæ conuenirent ad eū eſſet locus turbis vnde poſſent habere cibos, & ſic nō eſſet occaſio quærendi cibum miraculoſe: ſtetit ergo in monte, vt cum eſſet locus deſertus, nec poſſet aliunde habere, Chriſtus eis cibum ex neceſſitate daret, & tamen quomodocunque accipiatur, fuit illud ſedere ad expectandum turbas. Sic dicit Chryſoſt. conſiderandum, quòd aliquando Dominus circuit, vt ſanet infirmos, aliquando autem ſedet expectans eos.

Quare nunc venerunt ad Chriſtum turbæ multæ, & quæ erant. Et quod in fine ſæculi Iudæorum reliquiæ ad Chriſtum conuertentur. Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR quare venerūt nunc turbæ multæ ad Chriſtum, & quę erant. Dicunt quidam, quòd venerant nunc multæ, quia nunc Chriſtus veniebat, quaſi nouus in terram illam: nam ſteterat aliquandiu in terra Tyri, & Sidonis, & tunc Iudæi nō audiebant verbum eius, nunc vero cum redijt ex deſiderio, conuenerunt multi, quia carentia præſtat deſiderium. Secundo (vt aliqui dicunt) fuit, qa Chriſtus per hoc notauit habitudinem ſuam ad populum Iudaicum: nam Chriſtus prius ſteterat in terra Geneſareth, & ibi cum diſcipulos ſuos arguerent Phariſæi, & calumniarentur facta eius, receſſit ad terram Tyri, & Sidonis, quæ erat terra Gentilium, nunc vero iterū reuertitur in terram Iudęorum. In quo dicunt ſignificari, ꝙ Chriſtus primo per ſe, & diſcipulos prędicauit, & miracula fecit inter Iudæos, & cum Chriſtum occiderint, & diſcipulos eiecerint, tranſierunt illi ad gētes, Actuum 13. Inter quas nunc manet fides, & prędicatio Chriſti: circa finem autem ſæculi reuertetur p̄dicatio Chriſti ad Iudæos, nō quidem deſerendo Eccleſiā, quæ de gentibus collecta eſt, ſed incipiendo conuertere Iudæorum reliquias, quæ tunc conuertentur, ad Rom. 11. Cęcitas ex parte contigit in Iſrael, donec intraret plenitudo gentium, & ſic vniuerſus Iſrael ſaluus fieret, & quia in fine ſæculi Deus benefaciet reliquijs Iudæorum, qui cōuertentur. Ad notandum hoc Chriſtus, nunc reuerſus ad Iudæos larga eis beneficia contulit, ſ. ſanando infirmos, & paſcendo turbas. Et ita tenet Nicolaus, & iſta eſt cauſa allegorica, & non literalis. Tertio fuit, quia habebant multos ægros, quos curaret, ideo turbæ multæ cōuenerunt ad eum, iſta enim erat cauſa præcipua, propter quam eum ſequebantur, Ioan 6. Sequebatur eum multitudo magna quia videbant ſigna, quæ faciebat ſuper his, qui infirmabantur. Etiam patet, quia iſta eſſet intentio iſtorum, quia dicitur, acceſſerunt turbę multæ, habentes ſecum mutos, & claudos, &c. & proiecerunt ad pedes eius, in quo innuitur, ꝙ hoc ſolum erat, vel hoc erat præcipuum, pro quo veniebant, ſ. vt ponerent infirmos ante eum, & ſanaret eos. Cum autem quæritur, quæ erant iſtæ turbæ multæ. Dicendū, quod poſtq̄ Chriſtus cępit agnoſci in terra Iudæorum, ſemper ſequebantur eum turbæ multæ, quia tam propter nouam doctrinā, q̄ propter miracula, & maxime ſuper languentes, omnes deſiderabant eum ſequi, Ioan. 6. Et tamen multa turba, quę nūc ferebat infirmos, erat quatuor millium virorū: nā illa turba portans ægros

eſt illa, quæ ſaturata fuit ab eo infra in litera, & tamen F illa eſt quatuor millia virorum, preter mulieres, & paruulos, vt dicitur ibidē, quæ ſatis magna erat, quia vbi erant quatuor millia virorum, eſſet forte decem millia hominum, cōputatis mulieribus, & paruulis.

Quare turbæ iſtæ portauerunt nunc iſtos ægros ad Chriſtum. Quæſt. XC.

QVAERETVR, quare turbæ iſtæ portauerunt nunc illos ægros ad Chriſtum. Dicendum, quod Chriſtus ſolitus erat ſanare infirmos, iō turbæ ferebant ad eum infirmos omnes ſuos, nullum enim genus infirmitatis, aut debilitatis erat, de quo Chriſtus nō ſanaret homines, etiam nullus veniebat G ad eum quem non ſanaret (ſi fidem habere vellet) Mar. 9. cum dixit Chriſtus ad illum qui offerebat ei filium ſuum arreptitium, ſi potes credere oīa poſſibilia ſunt credenti, & diſcipulis poteſtatem dederat ad curandum omne genus infirmitatis, ſupra 10. cap. & iam turbæ ſolitæ erāt ferre languidos ſuos ad eum, & curabat omnes: nam ſupra 4. in principio prædicationis ſuæ venerunt ad eū languentes de diuerſis regionibus, & oēs curauit, poſtea ēt in vrbe Capharnaum ſemel ad occaſum Solis tota ciuitas conuenit ad portam domus in qua erat Ieſus, & attulerūt omnes male habentes varijs languoribus, & ſanauit omnes, ſupra 8. cap. & Mar. 1. & Luc. 4. & iterum quando in loco deſerto conuenerunt turbæ ad Ieſum, & pauit eas, H etiam ſanauit languidos earum. ſupra præcedenti capitu. & Marci 6 & Lucæ 9. Ideo nunc ſecuti conſuetudinem illam attulerunt omnes languidos ad Chriſtum, & forte fuerūt nunc tot languentes, quia Chriſtus aliquanto tempore manſerat in terra Tyri, & Sidonis, & interim congregati ſunt multi languentes, quos nunc ſimul attulerunt.

Quare turbæ proiecerunt nunc languidos ad pedes Chriſti. Quæſt. XCI.

QVAERETVR quare turbæ proiecerunt nunc languidos ad pedes Chriſti. Dicendum, quòd fuit. Primo quia iſti languentes non po- I terant ſe tenere propter languorem, ideo locati ſunt ſuper faciem terræ forte in grabatis, vel alijs. Secundo fuit, quia Chriſtus ſedebat nunc, quando turbæ cōuenerunt ad eum, vt patet ſupra in litera, & tamen nō poſſet videre omnes languentes, cum multi eſſent ſi ſtarent, ideo locati ſunt ſuſi per herbam, vt omnes videre poſſet, etiam ſi multi eſſent, & iſta eſt cauſa multum veriſimilis. Tertio fuit, vt diſtinguerentur infirmi a ſanis, turbæ enim multæ conuenerant, & omnes ſtabant in circuitu Ieſu, & tū ſoli infirmi ſanandi erāt, & quia putabant turbæ ꝙ neceſſe erat, ꝙ Ieſus faceret aliquid ſuper ipſos infirmos, vel ſaltem aſpiceret eos, vt poſſet videre qui erant infirmi, locauerunt eos in terra ad pedes Ieſu, & omnes ſani ſtabant, & ita appa- K rebat diſtinctio. Quarto fuit ad mouendum Chriſtum ad miſericordiam, cum videret ita miſerabiliter iacere languentes, ſcilicet, ſuſos per agrum ſuper terram, ſicut pecora, quia Chriſtus ſolebat miſereri taliter iacentibus, ſic patet ſupra 10. ſcilicet, Vidēs autem Ieſus turbas miſertus eſt eorum, quia erant vexati, & iacentes, ſicut oues nō habentes paſtorem, ſic ēt præcedē. cap. Chriſtus vidit turbā, & miſertus eſt, & curauit languidos eorum, & tamen tūc vidit eos iacentes, ideſt, ſuſos per agrum, ſicut oues ſine paſtore, Marci 6 cap. Quinto fuit ad oſtendendum fidem ſuam, quia iſti non petierunt, quòd tangeret eos Chriſtus, nec quòd ipſi permitterentur tangere fimbriā veſtimenti Chriſti, ſicut viri de terra Geneſareth. præcedenti cap. & Marci 6. Sed ipſi putauerunt, ꝙ ſufficiebat proijci ſe coram Chriſto, & ipſe ſanare poterit eos, ſi vellet. ſic dicit Chryſoſt. Hi autem in duobus fidem ſuam demonſtrabant, & in aſcendendo montem, & in hoc quod æſtimabant ſe nullo alio indigere, niſi vt proijcerentur ad pedes Ieſu, nec etiam adhuc tangunt fimbriam veſtimenti eius, ſed ad altiorem fidē aſcendūt.

Quomodo curauit Chriſtus iſtos languentes ante pedes ſuos poſitos. Quæſt. XCII.

QVAERETVR quomodo curauit Chriſtus iſtos languentes. Dicendum, quod poterat curare quomodocūque vellet, quia æquale erat ei poſſe, & velle, de iſtis autem non apparet quomodo curauerit eos, ideo poſſumus tenere quem modū voluerimus, interdum enim curabat Ieſus, ſimpliciter tangendo, ſicut curauit leproſum in Capharnaum, tangens locum lepræ, ſupra 8. & ſocrum Simonis apprehenſam manu, liberauit de febribus, eodem cap. & Mar. 1. Sic etiam tetigit oculos duorū cęcorum, & ſanauit, ſupra 9. & manum puellæ mortuæ tetigit, eodem cap. & Lucæ 8. Secundo modo, curabat per tactum non ſimplicem, ſed cum cæremonijs aliquibus, ſicut cum ſanauit hominem ſurdum, & mutū, Marci 7. Nā miſit digitos ſuos in auriculas eius, & expuēs tetigit linguam eius, & ſuſpiciens cœlum ingemuit dicens: Ephetha, quod eſt adaperire, & ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutum eſt vinculum labiorum eius, & loquebatur recte. Sed iſte modus diuiditur in duos, quia aliquando mox factis cæremonijs ſequebatur ſanitas, & aliquando non. De primo patet eodem cap. 1. & ſtatim apertæ ſunt aures eius, & ſolutū eſt vinculum linguæ eius. Alio modo, & eſt tertius fiebant cæremoniæ, & nō ſanabatur ſtatim infirmus, ſicut Ioan. 9. De cęco nato dicitur, quod ſpuit Ieſus in terram, & fecit lutum de ſputo, & liniuit lutum ſuper oculos cęci nati, & dixit: Vade & laua in natatoria Syloe, & lauit & venit videns. Quarto modo, curabat per ſolam vocem, imperando morbo, vt recederet, & hoc dupliciter. Vno modo præſente languente, ſicut ſanauit in vrbe Capharnaum arreptitios, & in regione Geraſenorum duos arreptitios dicens, Exi ſpiritus immunde ab homine, ſupra 8. & Marci 5. & Lucæ 7. Alio modo, & eſt quintus per vocem ad abſentes, & ſic fuit de filio Reguli in Capharnaū, Ioā. 4 & de ſeruo Centurionis, ſupra 8. & Lucæ 7. & de filia Chananææ, ſupra in litera, & Marci 7. & tunc curabantur illi mox, vt Chriſtus loquebatur, ſic fuit in omnibus his tribus: nam de filia Chananeæ dicitur ſupra in litera, ꝙ quādo Chriſtus dixit, Fiat tibi ſicut vis, ſanata eſt filia eius ex illa hora. De filio Reguli dr̄ Ioā. 4. ꝙ cū quæreret pater, qua hora melius habuerat, dixerūt ei ſerui, heri hora ſeptima reliquit eum febris, & cognouit pater, q. illa fuit hora, qua Chriſtus dixit, Vade filius tuus viuit: idem pater de ſeruo Centurionis, Lucæ 7. Sexto modo, curabat Chriſtus ſine verbo, & ſine tactu, ſ. quia tunc quādo ſanabat, nec loquebatur, nec tangebat, licet præceſſiſſet verbum, ſicut Lucæ 17. qñ decem viri leproſi petiuerunt a Chriſto ſanari, & ille ait: Ite & oſtendite vos ſacerdotibus, & dum irent in via, curati ſunt. De iſtis infirmis, qui nunc allati ſunt Chriſto, nō patet quis modus curationis fuerit in eis, quia tamen ipſi curati ſunt, iacentes ante pedes eius. Dicendum, ꝙ curauit eos verbo ſolo, vel tangendo eos, quia tū nō exprimitur tenetur cōiter. ꝙ ſolo verbo ſanauerit, iſte enim erat facilior modus, eo ꝙ multi erāt iſti infirmi, & difficile erat oēs tangere. Secūdo, qa Chriſtus volebat homines ſemper allicere ad ma-

gis

gis credendum. Et tamen iſti credebant, quòd Chriſtus poterat eos ſanare, non tangendo eos, & etiam ſi ipſi non tangerent eum, & ideo non peruenerunt tangere fimbriam veſtimenti eius (vt dicit Chryſoſt.) ideo Chriſtus conſentiret intentioni eorum, ſanando eos ſolo verbo, ſi autem tangere vellet, eſſet eis occaſio minus credendi, ideo tenendum eſt, quòd ſolo verbo, ſine tactu curaret, vt ſic alliceret eos ad maiorem gradum fidei, & confirmaret eos in illa fide, quam ipſi habere videbantur.

Quare Chriſtus curauit ita faciliter iſtos, & filiam Chananææ, cum maxima difficultate. Quæſt. XCIII.

QVÆRETVR quare Chriſtus curauit ita faciliter iſtos cum filiam mulieris Chananęę, cum tanta difficultate præmiſſa ſanauit, ſupra in litera. iſtos autem mox, vt ante pedes eius poſiti ſunt, ſanauit. Dicunt aliqui, quòd hoc fuit, quia erant iſti melioris fidei, quàm illa. Sed falſum eſt, quia illa credidit filiam ſuam poſſe ſanari abſentem, iſti autem ante pedes Chriſti putauerunt neceſſe eſſe poni infirmos. Item quia Chriſtus laudauit mulierem illam de magnitudine fidei dicens: Mulier magna eſt fides tua, & tamen iſtos non laudauit de fidei magnitudine. Sed dicendum, quòd fuit primo ad confundendum infidelitatem Iudæorum, & æmulationem, quia aliqui æmulantes nitebantur denigrare facta Chriſti, ideo ipſe volebat oſtendere magnam poteſtatem, vt non haberent quid loquerentur. Si enim quaſi cum aliquali difficultate faceret, putarent eum non poſſe facilius agere, vel non habere a ſeipſo poteſtatem, ſed aliunde expectare, cum autem ita faciliter ageret, nemo poterat quicquàm obijcere. Sic dicit Chryſoſt. Et mulieris quidem filiam cum multa tarditate curauit, vt eius virtutem oſtenderet his, non autem quia meliores erant, ſed quia vt infidelium Iudæorum ora obſtrueret, confeſtim ſanationem præbuit. Secundo fuit, vt auferretur calumniandi locus Iudæis. Si enim ita cito exaudiret Chananæam pro ſalute filiæ orantem, ſicut Iudæos, eſſet eis querelæ occaſio, vt ergo eos maiores oſtenderet, ipſos ſtatim, illam vero cum magna tarditate curauit.

Quare turbæ miratæ ſunt de iſto miraculo. Quæſt. XCIIII.

QVÆRETVR quare turbæ miratæ ſunt. Dici poteſt vnò modo, quòd admiratio proueniebat ex infidelitate, quia credebant quidam, quòd Chriſtus hæc nō poſſet, & cum viderent, quod ea faceret, admirabantur, & ita dicitur præcedenti capitu. De diſcipulis manentibus in naui, quando Chriſtus placauit mare, quod intra ſe plus ſtupebant, & hoc quia non intelligebant poteſtatem eius in faciendo miracula, non enim intellexerant quomodo fecerat miraculum de panibus, vt dicitur Marci 6. Secundo forte fiebat, quia licet non haberent infidelitatem, ſed crederent, res tamen magnæ mouent hominem ad admirationem, & quia quodlibet miraculum eſt magnum, de quolibet admirari iuſte poſſunt videntes. Tertio ſpecialiter admirati ſunt propter magnitudinem virtutis, quia non ſolum curauit nunc vnum languentem ſed multos, & hoc de quolibet genere morbi. Quarto admirabantur de modo curationis, ſcilicet, quia ſubito, & ſolo verbo curauit eos, quaſi nihil faciens, iſta duo vltima magis mouebant eos, vt innuitur in litera, ſcilicet, & curauit eos, ita vt mirarentur turbæ videntes, & ita mirabantur quia coram ſe videbant, ſubito omnes iſtos qui varijs languoribus tenebantur curatos. Sic dicit Chryſoſt. Multitudo autem eorum, qui curabantur, & facilitas ſanationis eos in ſtuporem mittebat.

Ad quid loquebantur nunc muti & quid loquebantur. Et quòd Chriſtus in omnibus, quos curabat ſigna curationis oſtendebat, vt curati agnoſcerentur. Quæſt. XCV.

QVÆRETVR ad quid loquebantur nunc muti, & quid loquebantur. Dicendum ad primum, quòd loquebantur primo ad oſtenſionem miraculi: nam muti non loquuntur, vt autem appareret, quòd Chriſtus ſanaſſet eos, oportebat, ꝙ loquerentur, & ita licet non eſſet eis opus loqui aliquid loquerentur, vt oſtenderent hoc, ſic enim fuit de ſurdo, & muto, quem Chriſtus ſanauit, Marci 7. Nā dicitur, quòd ſtatim ſolutum eſt vinculū linguæ eius, & loquebatur recte. Et eadem ratione cæteri qui curati ſunt, vt appareret eos curatos, operabātur aliquid, ſcilicet, faciebant actus, qui oſtendebant eos curatos: nam claudi ambulabant, & cęci videbant, & ſurdi audiebant. Sic enim faciebat Chriſtus in omnibus quos curabat, oſtendens ſigna curationis, ſicut in paralytico ſanato iuſſit tollere grabatum, & ille portabat, ſupra 9. & de alio paralytico Ioan. 5. Sic etiam in puella ſuſcitata iuſſit ei dari cibum, poſtquàm coram omnibus ambulauit, vt oſtenderetur vere viuens, Mar. 5. & Lucæ 8. Et iſta videtur eſſe cauſa hic, quòd muti loquerentur. Quod patet, quia poſuit Euangeliſta de quolibet ſanato actum oſtendentem ſanitatem, ſ. ita vt turbæ mirarentur videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos videntes. hoc autem iſti ſponte facere vellent, vt oſtenderent ſe curatos. Secundo, quia forte Chriſtus illud iuſſit: nam ipſe vt oſtenderet ſanitates, quas efficiebat, iubebat a ſe ſanatis facere actus, qui hoc oſtenderent, ſic patet de paralytico ſanato ſupra: nam iuſſit ei portare grabatum, & alteri etiam paralytico ſanato, Ioan. 5. Puellæ autem ſuſcitatæ dari cibum, qui comeſtus probaret veram ſuſcitationem, cęco ſanato iuſſit reſpicere Marci 8. & ita his forte facere iuſſit, licet non appareat. Tertio poteſt dici, quòd muti loquebantur nunc ad laudandum Deum de beneficio præſtito: nam ſi illi qui ſanabantur in abſentia arguuntur, ſi non redibant ad gratias agendum, vt patet de decem leproſis, quorum vnus tantum rediit, Lucæ 17. a fortiori qui in pręſentia ſanantur, ſi gratias non agerent, eſſent ingrati nimis, & valde arguendi, ideo nunc magnificabant Deum, & ad hoc loquebantur, & ſic dicitur in litera, quòd magnificabant Deum Iſrael, ſic etiam paralyticus ſanatus, ſupra 9. Portabat grabatum ſuum, & ibat in domum ſuam magnificans Deum, ſupra 5. Sed dicendum, ꝙ licet ſit veriſimile, ꝙ muti loquerētur ad magnificandum Deū, tñ iſta locutio quā Matthæus exprimit, non vr̄ fuiſſe ad laudandum Deum. Primo, quia id quod adducitur, ſ. & magnificabant Deum non dicitur de mutis, ſed de turbis, quę circunſtabant, vt colligitur in litera. Secundo, quia cum omnes curaret, omnes deberent laudare Chriſtum, & ſic omnes loquerentur, & tamen non dicitur hic, ꝙ loquerentur niſi de mutis, ergo non loquebantur ad magnificandum. Tertio, quia ponitur cuilibet languenti actus contrarius, per quem oſtendatur ſanitas ei collata cum dicatur, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos videntes, ergo non poſuit mutos loqui, niſi ad oſtendendum, quòd erant ſanati, ſic enim dixit Chriſtus diſcipulis Ioannis, ſupra 11. dicite Ioanni, quæ audiſtis, & vidiſtis, cęci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, ſurdi audiunt, mortui reſurgunt, & ita

poſuit cuilibet actum contrarium, & ita fuit hic. Sed obijcietur, quia tunc non ſolum poſuiſſet de iſtis, ſed etiam de cæteris ſanatis: nam dixit ſupra, debiles ſanatos, & multos alios, quorum actus ſanitatem oſtendentes non poſuit.

Dicendum, quòd de alijs multis, quos ſub generali clauſula collegit, ſicut nec ægritudinum nomina expreſſit, ita nec actus ſanitatum exprimere debuit. De debilibus autem dicendum, quod non expreſſit actum eorum, quia non poterat explicari vno verbo, ſicut in cæteris: nam debilis (vt dictum eſt ſupra) ſecundum Hieronymum vocatur hic, qui duas manus habens vna ſe non iuuat, quòd autem ille ſanetur eſt, quòd vtraque manu recte operetur, hoc autem non potuit vno verbo Matthæus exprimere, ſicut in cæteris egerat, ideo tacuit. Sic dicit Hierony. de debilibus tacuit, quia quid de contrario diceret, vno verbo non habebat.

An ſanati, vel turbæ aſtantes magnificabant Deum.
Quæſt. XCVI.

QVAERETVR qui erant iſti, qui magnificabant Deum, nunquid ſanati, vel turbæ aſtantes. Aliqui dicũt, quòd ſanati, quia manifeſtum eſt, quòd iſti magis tenebantur, cum eis præſtitum eſſet beneficium.

Dicendum, quòd tam ſanati, quàm turbæ magnificauerunt Deum: nam ſanati pro recepto beneficio magnificabant, tanquàm gratias agentes: turbæ autem magnificabant etiam pro collato beneficio. Et hoc primo, quia ad eorum petitionem ſanati ſunt languentes, cum turbæ portauerint languentes, & poſuerint eos ante pedes Chriſti, ſupra in litera, eis ergo beneficium præſtabatur. Secundo, quia dabatur beneficium toti terræ, & genti Iudæorum, ſanando eos, qui erãt de gente illa, & regione. Tertio, quia in præſentia eorum hoc faciebat, & tamen magnum beneficium erat, quòd eis videntibus talia facere vellet, qualia nunquàm viſa fuerãt a principio, quia pertinebat ad quandam beatitudinem talia videre, niſi videns ſe indignum tali viſione redderet, ſic dixit Chriſtus, ſupra 13. diſcipulis, Beati oculi qui vident, quæ vos videtis, & aures, quæ audiunt, quæ vos auditis, multi iuſti, & Prophetæ cupierunt videre, quæ videtis, & non viderunt, & audire, quæ auditis, & non audierunt. de his ergo quod temporibus ſuis acciderunt, & eis videntibus, gratias agere debuerunt. Quarto, quia talia opera videbant, qualia nemo faciebat, niſi Deus, ideo ei pro his gratias agere debebant.

Dicendum tamen, quòd hic non dicitur de ſanatis, quòd laudauerint Deum, ſed de turbis præſentibus, quod patet, quia dicitur, & curauit eos, ita vt turbæ mirarentur, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos vidẽtes, & magnificabant Deum, & ſic dicitur, quod turbæ admiratæ ſunt, & magnificabant Deum. Si autem de ſanatis acciperetur, deberet dici, videntes mutos loquentes, claudos ambulantes, cęcos videntes, & laudantes Deum, & tamen licet Matthæus taceat, quod ſanati magnificauerunt Deum, ſubintelligendum eſt, ſic enim fecit ſupra 9. vbi de paralytico ſanato dicitur, quòd ſurrexit, & portans grabatum, abijt in domum ſuam, & non exprimitur, quòd laudaret Deum, ſed de turbis dicitur: Videntes autem turbæ, timuerunt, & laudauerunt Deũ, & idem Mar. 2. & tamen Lucæ 5. dicitur, quòd laudauerunt Deum, ita ergo nunc ſubticuit Matthæus laudes delatas a ſanatis, exprimens ſolas quas turbæ fecerunt. Et hoc propter tria. Primo, quia forte ſub laudibus turbarum voluit includere ſanatos, quia illi erant

F pars turbarum. Secundo, & præcipue, quia ſi non exprimeretur, manifeſtum erat, quòd ſanati gratias agerent de tanto beneficio. Tertio, quia cum ponatur, quòd turbæ magnificauerunt Deum, de quibus erat minus veriſimile, quia minus eis collatum erat, manifeſtum eſſet, quòd ſanati, quibus tantum collatum erat a fortiori Deum laudarent, & ſic non oportuit illud exprimi, tanquàm manifeſte ſubintellectum.

Quare dicitur, quòd turbæ magnificabant Deum Iſrael, & an magnificabant Chriſtum. Quæſt. XCVII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd turbæ magnificabant Deum Iſrael, & an magnificabant
G Chriſtum. Dicendum, quod non magnificabãt Chriſtum, ſed Deum, & hoc quia dicitur hic, ꝙ magnificabant Deum Iſrael, & tamen non credebãt Iudæi Chriſtum eſſe Deum Iſrael, nec eſſe aliquo modo Deum, ideo eum nõ magnificabant nunc. Sed ſicut quando aliqui Prophetæ in veteri Teſtamento miracula fecerunt, nõ credebant propter hoc eos eſſe Deum, ſed cõceſſam eis a Deo poteſtatem, vel Deum operari per illos, ita & nunc qui melius credebant inter Iudęos, putabant Chriſtum eſſe ſanctum Prophetã a Deo miſſum, & ideo hæc facere, ſic patet Luc. 7. qñ ſuſcitauit Chriſtus filiũ viduæ in vrbe Naym: nam turbæ videntes, magnificabant Deum dicendo, Propheta magnus ſurrexit in nobis, & in hoc nõ accede-
H bant Iudęi adhuc ad perfectã laudem, & dignam, non enim poterant Chriſtum digne laudare, niſi eũ Deũ dicerent, & per ſe omnium iſtorum patratorem, non accepta ab extrinſeco poteſtate, tamen Iudæi nõ perueniebant ad hoc, quia durum eis erat credere Chriſtum eſſe Deũ quem hominem videbant, vnde Chriſtus non adhuc indignabatur eis ſi non digne laudarent, dum tamen crederent eum a Deo eſſe, & opera iſta a Deo ſolo eſſe, & non a dæmone, ſicut Phariſæi dixerant ſupra 9. & 12. & ita laudem eorum acceptabat, & volebat eos paulatim, & per gradus quoſdam perducere, vt aliquando eum Deum crederent, ſed hoc non erat futurum ante mortem ſuam: nam hoc tunc ipſe non aperiebat, nec a diſcipulis prædicari vo-
I lebat, vt dictum eſt ſupra 9. cap. quæſt. 17. & ibi quare hoc faceret. Chriſto autem aliquas laudes daret turba, non tamen tanquàm Deo, ſed tanquàm Prophetę a Deo miſſo, ſicut quando intrauit in ramis palmarum in Ieruſalem. nam canebant pueri, Oſanna filio Dauid, benedictus qui venit in nomine Domini Rex Iſrael, & benedictum, quod venit regnum Dauid patris noſtri, infra 21. & Marci 11.

Quæ magnificatio erat iſta, quam faciebat populus. Et quòd Deo parua non competant cum magnus ſit.
Quæſt. XCVIII.

QVAERETVR quæ magnificatio erat iſta quam
K faciebat populus. Dicendum, quòd magnificare, & laudare idem ſunt, quia laus eſt ſermo explicans magnitudinem, & quia magnitudinis eius nõ eſt numerus, Pſal. 144. non eſt finis in magnificando Deum, ſed poſſumus varie eum magnificare, ſecundum quòd varie Deus a nobis concipitur: nam nemo Deũ concipere põt, niſi ſub rõne maximi boni, iõ cuilibet concipienti Deũ, occurrit aliqs modus magnificandi ipſum, quicquid enim boni de Deo dicamus eſt magnificare ipſum, quia nihil de eo dicere poſſumus niſi magnum, cum parua ei nõ competant qui ſummus eſt. Forte autẽ erat iſta magnificatio, ꝙ dignatus fuiſſet talẽ poteſtatẽ cõcedere hoĩbus, qualẽ in Chriſto eſſe videbant, & ſic magnificauerunt turbæ

bæ Deum quãdo Chriſtus curauit paralyticum ſupra 9. Scilicet, videntes turbæ timuerunt, & glorificauerunt Deum, qui dedit talem poteſtatem hominibus, vel poterant magnificare enarrantes ea, quæ videbãt, & dicentes nunquam talia ſunt viſa, ſic turbæ dixerunt ſupra 9. quando Chriſtus curauit ſurdum, & mutum: nam videntes turbæ miratæ ſunt dicentes, nunquam apparuit ſic in Iſrael, & ſic etiã Mar. 2. Dicitur ita vt admirarentur turbæ, & honorificarẽt Deum dicentes, quia nunquam ſic vidimus. Vel forte ſolum enarrando miraculum factum, & dicentes ſe vidiſſe rẽ admirandam. ſic dicitur Luc 5. magnificabant Deũ, & repleti ſunt timore dicentes, quia vidimus mirabilia hodie. Vel forte iſta magnificatio fuit laudare Deum, quia Chriſtum miſerat ad eos quem maximũ Prophetarum eſſe cernebant. ſic dicitur Luc. 7. quando Chriſtus ſuſcitauit filium viduæ accepit oẽs timor, & magnificabãt Deũ dicentes, quia Propheta magnus ſurrexit in nobis, & quia viſitauit Dominus plebem ſuã.

Mat. 8. Ieſus autem conuocatis diſcipulis ſuis dixit: Miſereor turbæ, quia triduo iam perſeuerant mecum, & non habent quod manducent. Et dimittere eos ieiunos nolo: ne deficiant in via. Et dicunt ei diſcipuli: Vnde ergo nobis in deſerto panes tantos, vt ſaturemus turbam tantam? Et ait illis Ieſus: Quot panes habetis? At illi dixerunt ſeptem, & paucos piſciculos. Et præcepit turbæ, vt diſcumberent ſuper terram. Et accipiens ſeptem panes, & piſces, & gratias agens fregit, & dedit diſcipulis, & diſcipuli dederunt populo, & comederunt omnes, & ſaturati ſunt. Et quod ſuperfuit de fragmentis tulerunt ſeptem ſportas plenas. Erant autem, qui manducauerunt quatuor millia hominum, extra paruulos, & mulieres. Et dimiſſa turba aſcendit in nauiculam, & venit in fines Magedan.

Saturatio corporalis Iudęorum. *Ieſus autem.* Hic ponitur ſecundum miraculum Iudæos nunc corporaliter ſaturandi, & dicitur. *Ieſus autem conuocatis diſcipulis.* Scilicet, In loco in quo ſanauit ægros de quibus ſupra, volens eos ſaturare, & reliquas turbas, conuocauit diſcipulos, & locutus eſt cum eis de hoc.

Dixit miſereor turbæ. Ideſt, Iſti multitudini, quæ mecum manet, & attulit ad me languidos, & fuit miſericordia iſta de miſeria illorum, ſcilicet, de miſeria ciborum, & fame incipiente.

Quia iam triduo perſeuerant mecum. Ideſt, Manent mecum per tres dies, & dicitur hic perſeuerant mecum, & Mar. 8 Dicitur triduo me ſuſtinent, & idem eſt. *Et non habent quod manducent.* Et ſupplendum eſt, nec habent ſocum vnde emant, ſic enim dixerunt diſcipuli infra in litera, vnde ergo nobis in deſerto panes tantos?

Et dimittere eos ieiunos nolo. Ideſt, Non eſt decens, ſed Mar. 8. Dicitur, & ſi dimiſero eos ieiunos deficient in via, & ita poteſt ſtare ſententia per modum conditionis, & tunc ſignificat neceſſitatem, vel decentiam ad ſaturandum eos, quaſi dicat, ſi dimiſero eos ieiunos deficient in via, vt ergo non deficiãt oportet, quòd ſaturentur, & ita diſſimulebat ſaturare illos, ſic expreſſit hic Matthæus, ſcilicet, & dimittere eos ieiunos nolo. *Ne deficiant in via.* Ideſt, Ne moriantur fame, vel ne deficiant, ideſt, ne laſſentur præ defectu virium, cum non habuerint cibos: nam antequam perueniant ad locum in quo poſſint cibos habere, deficient aliqui, vel periclitabuntur.

Et dicunt ei diſcipuli. Videntes, quòd Chriſtus vellet eis dare cibos, & ita incumbere diſcipulis onus miniſtrandi, cum non haberent, cęperunt quaſi conqueri dicentes. *Vnde ergo nobis in deſerto panes tantos?* Ideſt, Quia hoc vis, oportet quod demus eis panem, ſed vnde poterimus habere in hoc deſerto tot panes, vt ſufficiant eis? erant enim in ſolitudine, quaſi dicat, ſi eſſemus in loco habitato poſſemus emere eſcas, ſed hic non. Et dixerunt panes tantos, ideſt, tot, quia numerus ſignificandus eſt, & non quantitas continua, quaſi dicat aliquos panes habere poterimus, quia ſeptem panes habebant, vt dicitur infra in litera, & tamen non ſufficiebant etenim, vt quis micam vnam acciperet, ſicut dixit Philippus Ioannis 6. ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis, vt vnuſquiſque modicum quid accipiat, & Mar. 8. dicitur vnde iſtos poterit hic ſaturare panibus in ſolitudine? quaſi dicat non videtur poſſibile, & eſt eadem ſententia.

Vt ſaturemus turbam tantam. Scilicet, Quatuor millium virorum præter mulieres, & paruulos, vt patet infra in litera, & dicitur vnde nobis, quaſi dicat nos debemus paſcere miniſtrando turbæ, & tamen non habemus. *Et ait illis Ieſus.* Vidit enim eorum infidelitatem, qui putauerunt non poſſe ſaturari turbam in ſolitudine: ideo oſtendit nunc, quòd poſſint ſaturari.

Quot panes habetis. Solebant ſemper diſcipuli portare panes in itinere, vt colligitur ſequenti cap. & ita nunc quæſiuit ab eis Chriſtus quot panes haberent.

At illi dixerunt ſeptem, & paucos piſciculos. Alia vice quinque habuerunt, & duos piſces præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. & Ioannis 6. Et nunc vero ſeptem habebant, ſed piſcium numerus non exprimitur.

Et præcepit turbæ, vt diſcumberent. Ideſt, Vt ſederent ad epulas, quoniam iam haberent vnde poſſent ſaturare omnes. *Super terram.* Ideſt, Super herbam: nam erat in loco herba ad hoc, quòd diſcumberent, ſicut in prima ſaturatione dicitur, quòd diſcubuerunt ſuper fœnum viride: Mar. 6. Et hoc, quia erat fœnum multum in loco. Ioan. 6.

Et accipiens ſeptem panes, & piſces. Scilicet, accepit in manibus, vt benedicente eo, & frangente creſcerent in manibus eius. *Et gratias agens.* Iſta erat benedictio menſæ quam quilibet facere debet de honeſtate ſaltem, & maxime clerici de quo dictum eſt præcedenti cap. *Fregit.* Tam piſces quàm panes, & inde cępit miraculum multiplicationis, vt poſſet ſufficere toti turbæ. *Et dedit diſcipulis ſuis.* Scilicet, Vt apponerent turbis diſcumbentibus: nam licet non exprimatur hic, credendum eſt, quòd diſcumbebant ordinati per conuiuia, per centenos, & quinquagenos, vt fuit in prima ſaturatione, vt dicitur Mar. 6. & Luc. 9.

Et diſcipuli dederunt populo. Ideſt, Appoſuerunt turbæ diſcumbenti. *Et comederunt omnes.* Tam viri quam mulieres quam paruuli: nam ſi non comederent omnes, facile erat de ſeptem panibus ſaturare aliquos de iſta multitudine.

Et ſaturati ſunt. Hoc fuit miraculum: nam omnes iſti poterant comedere de ſeptem panibus ſine miraculo, & tamen ſaturari non poterant ſine miraculo: nam ſi diuiderentur panes in minutiſſimas micas, omnes comedere poſſent, ſed nemo ſaturaretur, nunc vero, quòd omnes ſaturarentur miraculum eſt.

Et quod ſuperfuit de fragmentis. Non enim comederunt totum appoſitum, ſed multa fragmenta ſuperfuerunt.

fuerunt. *Tulerunt ſeptem ſportas plenas.* Sunt vaſa ad tenendum panem, & ſ one ſeptem panes non inplerent vnam ſportam, nunc vero ſeptem ſportæ ſuperfuerunt. *Erant autem, qui manducauerant.* Ponitur numerus manducantium, vt mirabilis magnitudo oſtendatur. *Quatuor millia hominum.* Ideſt, Virorum: nam homo omnes comprehendit, cum vero mulieres, & paruulos excludimus, melius viros quàm homines appellamus, & ita dicitur præcedenti cap. quòd manducantium fuit numerus quinque millia virorum. *Extra paruulos, & mulieres.* Ex quo apparet, quòd omnes illi comedentes forte eſſent plures, quàm decem millia, quia de mulieribus, & paruulis eſſe ſolebant plures quàm de viris, cum viri accipiantur a viginti annis, & ſupra ſecundum conſuetudinem Iudæorum, qui alios non accipiunt ad numerum. Exo. 30. & Nume. 1. cap.

An ea, quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. XCIX.

QVAERETVR an ea, quæ habentur hic ſint cõtinuata ad præcedentia. Dicendum, quòd ſic, quia Matthæus ponit hæc ordine, & tamen nõ eſt recedendum ab ordine literæ ſine cauſa, de qua non apparet hic. Et dicendum, quòd iſtud fuit factum immediate poſt præcedentia, immo non fuit factum iſtud alio tempore quàm præcedentia, quia turbæ illæ, quæ attulerant languidos ad Chriſtum, erãt iſtæ, quæ ſaturatæ ſunt: nam fuerãt triduo cum Chriſto, & nunc die vltimo ſaturauit eos, & hoc ſatis apparet ex modo loquendi literæ: nam nõ diſtinguit iſtud ab illo, ſed tanquam continuato eodem facto loquitur: nam cum dixiſſet, quòd turbæ videntes mutos loquentes, & cęcos videntes magnificauerunt Dominum, ſequitur. Ieſus autem conuocatis diſcipulis dixit eis: miſereor turbæ. quaſi nihil intermedium ſit: nec etiam annectatur aliud factum, ſed continuetur idem. Sic dicit Hieronymus prius Chriſtus infirmis debilitates abſtulerat, poſtea vero ſanatis offert cibos, & ſic innuit, ꝙ illæ turbæ de quibus ſupra dicebatur, ſunt illæ, quæ nunc paſcuntur. Conſiderandum autem circa ſaturationem iſtam turbæ, quòd Chriſtus bis ſaturauit turbas, & iſta fuit ſecunda ſaturatio: nam prima ponitur præce. cap. & ob hoc ſunt multa eadem in vtraque ſaturatione, vt ſimilitudo faciendi, ſcilicet, per multiplicationem, & etiam differentia iſtius ſaturationis ab illa, de quibus late dictum eſt præcedenti cap. ideo hic non tangentur niſi aliqua dubia, quæ ſpecialiter pertinent ad iſtam ſaturationem, cætera vero requirantur eodem cap.

Quare nunc Chriſtus ſaturauit turbas ſecundo, quia ſufficiebat illam primo ſaturaſſe. Et quòd miracula, quæ Chriſtus faciebat ad poteſtatis ſuæ oſtentationem ſemel illa faciebat. Quæſt. C.

QVAERETVR quare nunc Chriſtus ſaturauit turbas ſecundo, quia iam primo ſaturauerat, & ſufficiebat illud: nam aut faciebat ad oſtendendam poteſtatem faciendi hoc, aut ad benefaciendum turbis. Si primo modo ſufficiebat ſemel fieri, quia qui ſemel poterat facere, poſſet facere quoties vellet. Si ſecundo modo, non ſolum bis, ſed pluries debuiſſet beneficium iſtud tribuere turbis, ſicut Deus in deſerto quotidie dabat manna. Exodi 16.

Dicendum, quod quædam miracula ſunt, quę ſunt ſolum ad oſtendendum poteſtatem facientis, alia nõ ſolum poteſtatem oſtendunt, ſed etiam proſunt eis in quorum fauorem fiunt. Prima non multiplicantur,

F ſed ſemel fiunt: ſic fuit in ambulatione ſuper mare: Chriſtus enim ſemel tantum ſuper aquas ambulaſſe legitur præced. cap. & Mar. 6. eo quòd iſtud ad ſolam poteſtatem oſtendendam erat. Etiam ſemel tantum transfiguratus eſt infra 17. & Mar. 9. & Luc. 9. Eo, ꝙ non fuit transfiguratio niſi ad oſtendendum poteſtatem Chriſti, & excellentiam eius, & figuram futuræ gloriæ. Secunda autem multiplicantur, vt ſuſcitare mortuos, & ſanare ęgros, & arreptitios: nam vnum arreptitium ſanando oſtendebat poteſtatem ſuam, & tamẽ, quia miſerebatur turbis propter quas faciebat, ſanabat plurimos arreptitios, & ita de omnibus generibus ęgritudinum, & ita paſcere turbas erat in fauorem earum: ideo multiplicari poterant. vnde bis fa-
G ctum eſt. Cum autem dicitur quare ergo non faciebat ſępe, dicendum quòd non debuit facere. Primo quia Chriſtus non faciebat miracula niſi in eis, quæ non poterant aliter fieri, ſicut mortui non poterant viuere niſi miraculoſa ſuſcitarentur: ideo ſuſcitabat eos ſępe, ſcilicet, ter, ſ. ſupra 9. & Luc. 7. & Ioannis 11. languentes etiam varijs languoribus non poterant ſanari opere humano: ideo ſanabat plurimos Chriſtus quaſi quotidie, cum quotidie occurreret talis neceſſitas, & tamen cibos poterant habere turbæ ſine miraculo, quaſi ſemper: ideo non oportebat miraculoſe eas paſci ſępe. Secundo, quia tunc eſſet occaſio ad tollendum deuotionem pdicationis, & miraculorum Chriſti: nam ſi quotidie Chriſtus turbas paſceret, iam
H non ſequerentur eum propter prædicationem: nec propter miracula, ſed propter cibum. ſic Chriſtus exprobrauit turbis. Ioan. 6. cum enim ſaturaſſet eas, redierunt iterum quærendum eum, & ait, quæritis me non, quia vidiſtis ſigna, ſed quia ſaturati eſtis de panibus meis, operamini ergo non cibum, qui perit, ſed qui permanet in vitam æternam. Et confirmatur hoc, ꝙ licet multa miracula, & ſtupenda fecerit Chriſtus coram Iudæis, vt ſuſcitare mortuos, tamen nunquam voluerunt eum facere regem niſi quãdo pauit eos in deſerto. Ioan. 6. non ergo debuit quotidie ſaturare. Tertio quia eſſet tunc locus calumniandi cõtra fidem Chriſti, diceretur enim, quòd non fuerit introducta per veritatem, & magnitudinem miracu-
I lorum, ſed propter fauorem, ſcilicet, quia ſaturabat quotidie turbas: nam ſicut illæ turbæ quas tunc ſaturauit, voluerunt eum facere regem: ita omnes aliæ quas ſaturaret facere vellent, & ſic totus mundus eũ in regem, vel Deum acciperet propter cibos ſine labore habendos: non ergo debuit quotidie illos dare.

Cum autem dicitur, quòd Deus quotidie dabat manna in deſerto per 40. annos Exo. 16. Dicendum, quòd fuit propter neceſſitatem, quia non poterant Iudæi aliunde cibos habere, cum eſſet terra omnino ſine habitatore, & in circuitu omnes gentes eſſent hoſtes eorum, vt ergo non perirent, quotidie eis manna cęlitus dabat, cum tamen fuerunt extra illam neceſſitatem, ceſſauit dare manna, vt quando tranſie-
K runt Iordanem, & cœperunt comedere de panibus terræ Chanaan, non viderunt vltra manna, Ioſue 5. cibos autem non neceſſarios non dabat quotidie, ſed aliquando ſicut carnes: nam bis ſolum legitur dediſſe coturnices, ſemel a principio deſerti. Exo. 16. Et iterum in ſepulchris concupiſcentiæ. Numeri 11. nunc autem non erat turbis neceſſarium quotidie paſci: ideo non paſcebantur quotidie.

Dicendum tamen, quòd fuit conueniens, quòd Chriſtus paſceret turbas pluſquàm ſemel. Primo ad oſtendendum poteſtatem excellentius: nam Eliſæus ſemel pauit cẽtum viros de viginti panibus, quod reputatum eſt miraculum 4 Reg 4. cap. ideo, vt Chriſtus videretur maior Eliſæo, non ſolum paſtus turba-

rum

rum ab eo factus fuit excellentior, ſed etiam plures præſuras, id eſt, ſ[illegible] Secundo, & præcipue fuit propter neceſſi[illegible] occurrentem, volebat enim Chriſtus [illegible] quando in neceſſitate conſtitueret, & [illegible] contingit, quod bis eſſet in neceſſitate in loco deſerto in quo nō poterat habere cibos. ideo bis paſcit turbas. Sciendum tamen, quòd cauſa immediata paſcendi turbas erat fames, & neceſſitas, & tamen cauſa remota fuit, vt Chriſtus ſufficienter, & [illegible] oſtenderet poteſtatem ſuam, & ideo ipſe procurauit occaſionem ad faciendū hoc, ſcilicet, deducens turbas ad locum deſertum.

Quare diſcipuli nunc non ſunt locuti pro turbis ſicut in altera ſaturatione. Quæſt. CI.

QVAERETVR quare diſcipuli non locuti ſunt nunc p turbis ſicut in prima ſaturatione. Aliqui dicunt, quòd nunc non ſuberat tanta cauſa ſaturandi turbas ſicut tunc, quia non erat tanta neceſſitas, cum poſſent ſine miraculo cibari.

Sed dicendum, quòd iſta reſponſio eſt fruſtra eo, quod nec in prima nec in ſecūda vice ſaturationis petiuerunt diſcipuli, quòd ſaturarentur turbæ, immo nō putabant, quod hoc fieri poſſet: ideo non petebant: nam prima vice non petiuerunt, quòd Chriſtus ſaturaret turbas, ſed quod dimitteret eas ire ad loca proxima, vt emerent eſcas præcedenti cap. & Mar. 6.

Dicendum igitur, quòd tunc petiuerunt aliquid, & nunc nihil, quia tunc non petiuerunt, quod ſaturaret turbas, ſed quod permitteret eas ire ad quærendum eſcas ad loca proxima: nam Chriſtus prædicauit tunc diu, ita vt vltra meridiem ſermo extenderetur: ſic dicitur Mar. 6 Quòd videns turbas miſertus eſt, & docebat eas multa, & dicitur, quòd veſpere facto acceſſerunt diſcipuli ad Chriſtum dicentes. deſertus eſt locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant eſcas, præcedēti cap. nunc autem Chriſtus non tenebat eos vltra tempus, ideo non acceſſerunt ad rogandum aliquid pro turbis.

Quare Chriſtus conuocauit nunc diſcipulos, & locutus eſt eis. Quæſt. CII.

QVAERETVR quare Chriſtus cōuocauit nunc diſcipulos, & locutus eſt eis. Dicunt, aliqui quòd hoc fuit. Primo ad præſtandum exemplum nobis, quòd magiſtri nō dedignentur colloqui diſcipulis, & capere cum eis rerum agendarum conſilium, quia ipſe nunc tractauit cum diſcipulis de ſaturatione turbarum. Sic dicit Hieronymus, conuocat diſcipulos, & quod facturus eſt, cum eis loquitur, hoc autem facit, vt magiſtris exemplum tribuat cum minoribus atque diſcipulis communicandi conſilia. Secundo fuit, vt oſtendat per collocutionem magnitudinem miraculi futuri: nam cum ipſe loqueretur de ſaturatione, & diſcipuli oſtenderent impoſſibilitatem, vel difficultatem ad hoc, & poſtea Chriſtus turbas ſaturaret, appareret magnitudo poteſtatis: ſi autem prius non colloqueretur de hoc: non viderent ita magnitudinem miraculi: ideo locutus eſt. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet, vel vt ex collocutione intelligant ſigni magnitudinem.

Sed dicendum, quod cauſa vera fuit, quia Chriſtus volebat nunc ſaturare turbas, & miniſtrari debebat cibus per Apoſtolos de panibus quos ipſi habebant: ideo neceſſe erat, quòd Chriſtus, & Apoſtoli colloquerentur de his, & ſic oportebat, quòd aut Apoſtoli prius ad Chriſtum loquerentur de his, vel Chriſtus ad Apoſtolos, ſed diſcipuli nihil loquebantur ex quo Chriſtus acciperet occaſionem introducendi hanc ſaturationem. ideo oportebat, quod ipſe conuocaret eos, & colloqueretur: nam in prima ſaturatione, quia Chriſtus diu morabatur prædicans, diſcipuli accedentes ad eum dixerunt, deſertus eſt locus, & hora præterijt, dimitte turbas, vt euntes in proximos vicos emant ſibi eſcas, præcedenti cap. & tunc Chriſtus dixit non habent neceſſe ire, ſed vos date illis manducare, nunc autem nō loquebantur quicquam diſcipuli: ideo vocauit eos Chriſtus, & dixit quid intenderet.

Quare Chriſtus dixit miſereor, quia iam triduo ſuſtinent me. Et quomodo ea verba exponantur. Item miſeria quid ſit. Et quare dixit, nolo ieiunos dimittere. Quæſt. CIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit miſereor, quia iam triduo mecum perſeuerant. Dicendum quod Chriſtus voluit ponere hic cauſas quare turbas alere volebat, & ait miſereor turbæ, & dixit miſereor, quia miſericordia eſt de aliena miſeria: eſt autem miſeria quicunque defectus cuiuſmodi eſt famis, & ita iſti erant in defectu ciborum: ideo miſerendum eis erat, quaſi dicat, nolo eis dare cibum ad oſtendendam poteſtatem meam, vel ſolum ad placendum eis, vel vt delectabiliter paſcantur, ſed quia ſunt in neceſſitate, & miſereor eis. Vel poteſt dici miſereor eis, quaſi dicat ipſi non petunt panes, ſed erubeſcunt, nec ego dare volo tanquam petentibus, ſed quia miſereor illis etiam ſi ipſi non petant, cum petere non audeant. Sic dicit Chryſoſto. turbæ enim cum ad ſanationem veniſſent non audebant petere panes. vnde ipſe amator hominum, & omnium curam gerens etiam nō petentibus dat, propter quod dicit, miſereor turbæ.

Cum autem dicitur, quòd triduo perſeuerant mecum. Poteſt vno modo intelligi, quod ſit cauſa miſerendi, ſcilicet, tam deuotæ ſunt iſtæ turbæ ad me, quod triduo perſeuerant mecum: ideo dignum eſt, vt illis miſerear. Secundo poteſt accipi, quòd oſtendat veriſimilitudinem neceſſitatis, quia diceret aliquis cur iſti non portabant ſecum panes in via, vt comederent, vel quod forte portabant, & non erant eis neceſſarij alij quos Chriſtus daret: ideo dicit, quod triduo perſeuerant mecum, ſcilicet, licet ſecum panes tulerint, quia tamē triduo perſeuerauerunt mecum, comederunt quidquid portabant: ideo nunc egent, & ſic decens eſt, quòd ego ſubueniā. Sic dicit Chryſo. ſcilicet, ne autem dicatur quoniam venientes viaticū portauerant, dicit quoniam triduo me ſuſtinent, nec habent quid manducent, & ſi enim quando venerāt cibos habebant, tamen iam conſumpti erant, & propter hoc non in prima, & ſecunda die hoc fecit, ſed in tertia quādo iam omnia conſumpta erant, vt prius ipſi in neceſſitate conſtituti cum ampliori deſiderio ſuſciperent, & hoc magis declarat Marcus dicens, quidam enim eorum de longe venerunt Mar. 8. Scilicet, quia venerunt de longe licet habuerint cibos quando venerunt, tamen poſtea defuerunt illis per longitudinem viæ. Quòd autem dixit, & dimittere eos ieiunos nolo ne deficiant in via, dixit ad reſpondendum obiectioni diſcipulorum, poterant enim dicere, quod ad hoc hora erat conueniens, vt ire poſſent ad loca in quibus emerent cibos: nam in prima ſaturatione erat hora tarda, & tamen dicebant Apoſtoli, quòd dimitterentur ire turbæ ad quærendum eſcas ad loca proxima præcedenti cap. ſ. deſertus eſt locus, & hora iam præterijt: dimitte turbas, vt euntes in proxima loca emant ſibi eſcas, a fortiori ergo nunc quādo non tranſierat hora dicerent, quòd dimitterentur ire

ad

ad loca proxima pro cibis. Chriſtus autem dicit, quòd non eſt conueniens, quia ſi dimittuntur ieiuni deficient in via, ſcilicet, deficient viribus, ita vt ambulare non poſſint, ideo decebat, quòd eis daret cibos.

Ad quid Chriſtus volebat facere diſcipulis iſtas ſuaſiones. Quæſt. CIIII.

QVAERETVR ad quid Chriſtus volebat facere diſcipulis iſtas ſuaſiones, quia miraculum ipſe facturus erat, & non illi, non ergo erat ei opus, niſi quòd iuberet diſcipulis, quòd afferent panes, & ipſe iuberet turbæ diſcumbere ſicut poſtea fecit. Dicendum, quòd fecit hoc. Primo quia voluit oſtendere, quòd iſtud miraculum non faciebat ex ſola voluntate, ſed ex neceſſitate quadam, quia erat vrgens inopia, quæ aliter non poterat ſubleuari: nam vt dictum eſt ſupra quæſtione 102. Chriſtus non ſaturabat quotidie, vel ſępe turbas, vt non ſequerentur eum propter hoc ſolum, & ideo ſolum faciebat quando vrgebat neceſſitas, ita ergo nunc cum facturus eſſet voluit oſtendere, quòd cauſa vrgens faciendi erat. Secundo fuit ad oſtendendam infidelitatem diſcipulorum: nam diſcipuli cum vidiſſent, quòd de quinque panibus ſaturauerat iterum maiorem multitudinem, quàm nunc, adhuc non credebant, quòd ſaturare nunc poſſet turbam ſicut poſtea patuit, & ſi non petens ab eis conſilium frangeret panes, & diſtribueret turbæ diſcumbenti, non appareret in aliquo infidelitas diſcipulorum: voluit ergo eis dicere, quòd darent cibos turbæ, & tunc ipſi dixerunt, quòd non poſſet quis tantam multitudinem ſaturare panibus in deſerto, vt ergo diceret diſcipulis, quòd ſaturarent turbam, oportuit quòd prius oſtenderet cauſas vrgentes ad hoc faciendum: nam aliàs dicerent diſcipuli non eſt neceſſe ſaturari turbam, & non dicerent vnde nobis in deſerto tantos panes? ideo debuit eis exprimere iſtas cauſas ſaturationis turbarum.

Etiam fuit hoc, vt quantomagis diſcuteretur iſtud factum inter Chriſtum, & Apoſtolos, tantomagis imprimeretur memoriæ eorum, & minus dubitarent de miraculo. Sic dicit Chryſoſto. cum autem nolit eos ieiunos dimittere: ideo tamen non ſtatim ſignum facit, vt ex hac interrogatione, & reſponſione attentiores diſcipulos faciat, & fidem ſuam oſtendat.

Quomodo nunc diſcipuli dubitauerunt cum primam turbæ ſaturationem vidiſſent. Et quomodo eorum incredulitas aliquando erga Chriſtum nobis proſit. Quæſt. CV.

QVAERETVR cum Chriſtus iam feciſſet aliud miraculũ maius, ſcilicet, quòd ſaturauit quinque millia virorum de quinque panibus, & viderant hoc diſcipuli, quomodo nunc dubitauerunt dicentes: vnde nobis in deſerto panes tantos, vt ſaturemus turbam tantam? Aliqui dicunt, quòd loquebantur de ſeipſis, ſcilicet, quod ipſi non poterant ſaturare turbam tantam in deſerto, quia ipſi non poterant agere niſi naturaliter, & tamen de Chriſto non negant quin poſſet facere. Et patet, quia dixerunt vnde nobis panes tantos? Sed non ſtat, quia non eſſet hoc ad propoſitum: nam ſi turbæ ſaturandæ erant ſiue naturaliter, ſiue ſupernaturaliter: Chriſtus illud facturus erat, & non diſcipuli. De ſupernaturali ſaturatione patet, quia ſolus Chriſtus miracula faciebat. De naturali etiam, ſ. per panes emptos patet, quia illi panes erant de pecunia Chriſti, & non diſcipulorum, quia diſcipuli nihil habebant: Chriſtus autem habebat pecunias ad expẽſas viarum, quas commiſerat diſpenſa-

F tori ſuo, ſ. Iudæ, qui loculos eius habebat Ioan. 12. & 13. Et ille inde emebat omnia neceſſaria pro Chriſto, & Apoſtolis. Ioan. 13. & ideo etiam ſi naturaliter, & ſine miraculo paſcere debuiſſent turbæ, nõ paſcerent eas diſcipuli, ſed Chriſtus. Secundo patet, quia Chriſtus aperte deſignauit hic, ꝙ ipſe volebat ſaturare turbas, & non imponebat onus diſcipulis: nam dixit miſereor turbæ, quia triduo me ſuſtinent, & dimittere, eos ieiunos nolo. ergo ipſe volebat dare cibos. Cum autem obijcitur, quia dr̃ vnde nobis in deſerto panes tantos? Dicendum, ꝙ non locuti fuerunt diſcipuli de ſeipſis ſolis, ſed adiũcto Chriſto, quia omnes faciebant vnum collegium, & hoc, quia ille daturus erat cibos, & ipſi miniſtraturi. Dicendum igitur, quod
G diſcipuli locuti fuerunt tam pro ſe, quàm pro Chriſto: nam putauerunt, ꝙ etiam Chriſtus non poſſet ſaturare turbas illas in deſerto. Et cum obijcitur, quod ſimilia iam viderant. Dicendum vno modo, ꝙ corda diſcipulorum erant turbata, & imperfecte diſpoſita, ſ. ꝙ non intelligebant miracula Chriſti, licet viderent, quia putabant, ꝙ nõ poſſet illa facere, & cum fieri videbant ſtupebant, & tamen nõ credebant propter hoc determinate, ꝙ poſſet poſtea ſimilia facere. Sic patet Mar. 6. quando poſt primã ſaturationem turbarum venit Chriſtus ſuper mare ambulans ad diſcipulos, qui periclitabantur propter tempeſtatem, & placauit mare, intrauitque cũ eis in nauem dr̃, ꝙ illi autẽ plus magis ſtupebant, & ſubditur cauſa, nondũ enim
H intellexerant de panibus, erat enim excæcatum cor eorum, & ſic non putabant, ꝙ Chriſtus poſſet placare mare, quia cor eorum excæcatum erat, & non intelligebant, quomodo Chriſtus facere poterat miracula: nam ſi recte aſpexiſſent ad miraculum quod fecerat ſaturando turbas, non dubitarent quin poſſet placare mare, & quæcunque alia vellet, qui talia potuerat, & tamen, quia cor ſuum erat obcæcatum, & non poterant concipere, ꝙ Chriſtus haberet poteſtatem ad ſaturandum turbas, licet iam illas ſaturaſſet, non poterant credere, ꝙ alia miracula poſtea facere poſſet, & quando illa fieri videbant ſtupebant, quomodo fieri potuiſſent. Et ita nunc cum eſſet cor diſcipulorum excæcatum circa miraculum primæ ſaturationis, quia
I non intelligebant quomodo Chriſtus illud facere potuiſſet, a fortiori dubitarent circa, id quod nondum factum erat, & putabant, ꝙ non poſſet facere aliquam ſaturationem talem. Secundo poteſt dici, ꝙ prouenıebat hoc nõ ex obcæcatione cordis, ſed ex quadam infirmitate fidei, vt quando quis impetrauit aliquid a Deo, & poſtea circa aliud minus, vel æquale formidat, quia talis eſt conditio humanæ mentis, vt ait Chryſo. vt patet in Petro: nam credidit, ꝙ iubente Domino potuit ambulare ſuper aquas, quod nunquam fecerat, & confidenter deſcendit de nauicula, ambulauitque ſuper aquas, & tamẽ poſtea videns validum ventum timuit, & propter infidelitatem mergi cępit præcedenti cap. Ita & nunc diſcipuli licet aliud miraculũ
K maius vidiſſent, adhuc mens eorum erat tam infirma, ꝙ non putabant, ꝙ poſſet aliud ſimile facere, & non ſolum poſt primã ſaturationem dubitabant de ſecunda, ſed etiam poſt ſecundam dubitabãt de alia an poſſet illam, ſic patet ſequenti cap. quando obliti ſunt diſcipuli ſumere panes pro via, & cum Chriſtus diceret, cauete a fermento Phariſæorum, illi dixerunt, quia nos panes nõ accipimus, iõ increpat nos, & tũc Chriſtus arguit eos de infidelitate dicens, quid cogitatis modicę fidei, quia panes non accepimus? nondum intelligitis neq; recordamini quinq; panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis, neque ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? & ita adhuc tunc dubitabant, an

Chriſtus

Chriſtus deficien[illegible]bus panibus, poſſet cibare in deſerto turbam [illegible] q[illegible] ſaturauerat [illegible] pio[illegible]. Tertio [illegible] dici, quod diſcipuli permi[illegible] atem, & loqui ver[illegible], [illegible] tolleretur [illegible] o. Sic [illegible] Gregor[illegible] de Thoma, quod [illegible] nobis [illegible] mæ in[illegible] ad [illegible] fuit quam fides Apoſtolorum, [illegible] tetigit & ſic cert[illegible]catus eſt [illegible] noſtris vulnera [illegible] q[illegible]us, & ſi [illegible] crediderunt [illegible] unt quia dici poterat [illegible] quod [illegible] fuerat pleintai na[illegible] [illegible] ole-[illegible] erent fiat, non eſſet [illegible] pa-nes h[illegible] & d[illegible] & ita poſſemus credere, quod forte [illegible] unt copiam panum, vel ex aliquo c[illegible] e-runt, cum autem dubitauerunt hoc p[illegible] fuit occaſio vt Chriſtus diceret quot panes [illegible] ant, & conſtaret de miraculo: nam quia ipſi [illegible] unt rem difficilem, vel impoſſibilem vt eis vi[illegible]atur dixerunt, vnde nobis panes tantos in deſerto, vt ſaturemus turbam tantam? & ita oſtenderunt ſe non habere copiam panum dixerunt, vnde nobis panes tantos?

Secundo oſtenderunt, quòd non erat locus, vnde illos habere poſſent. nam dixerunt, vnde nobis in deſerto panes tantos? & cum ipſi non crediderunt poſſe fieri, & poſtea referatur factum, conſtat, quod fuerit miraculum: maxime quia ex hoc fuit occaſio, vt quæreret Chriſtus de numero panum, & reſponderunt, quod habebant ſeptem, & ſic patet miraculum. De hoc dicit Chryſoſtomus, ipſi quidem infirma cogitatione dixerunt, vnde nobis panes tantos? per hoc tamen miraculum futurum inſuſpicabile facientes, ne aliquis ſuſpicaretur, quod ab aliquo propinquo caſtello accepti ſunt cibi, propter hoc miraculum iſtud in ſolitudine fit multum a caſtellis diſtante.

Quare Chriſtus quæſiuit a diſcipulis quot panes habetis.
Quæſt. CVI.

QVAERITVR quare Chriſtus quæſiuit a diſcipulis quot panes habetis. Dicendum, quod primo fuit ad reducendum eos in memoriam præteritorum, vt ſic crederent antequam viderent: nam iterum de quinque panibus turbam ſaturauerat, & quæſiuit tunc a diſcipulis quot panes habetis? & illi dicunt quinque, præcedenti capitu. & Mar. 6. per iſtum ergo modum ſimilem quęrendi recordari poterant eius, quod tunc factum fuerat, & ita crederent. Sic dicit Chryſoſtomus, ipſe autem Chriſtus, vt diſcipulorum mentes erigat, eos interrogat, vt ex modo interrogationis commemoret eorum, quæ prius ſunt facta dicens, quot panes habetis?

Secundò fuit, vt per hoc conſtaret ipſiſmet de miraculo: nam cum quæſiti reſponderent ſeptem tantum panes habere, & poſtea inde ſaturarentur turbæ, non poterant dubitare de miraculo. Si autem non quæreret, forte putaret aliquis eorum, quòd fuerant multo plures, & ſic dubitarent de miraculo, vel de magnitudine miraculi, & ideo in prima vice non ſolum quæſiuit, quot panes habebant, ſed etiam dixit, ite, & perquirite. Mar. ſexto, Scilicet, diligenter, & ſine errore cognoſcite quot panes habetis.

Tertio fuit, & præcipue propter nos: nam ſi non quæſiuiſſet Chriſtus quot panes habebant, non ſcripſiſſent hoc Euangeliſtæ. Et tamen ad ſciendum, quod fuit ſaturatio illa miraculoſa, oportebat ſciri quot

A panes fuiſſent, quanta multitudo comedentium, vt h[illegible]c colligeretur miraculum eſſe.

Quare non ponitur hic numerus piſcium ſicut panum.
Quæſt. CVII.

QVAERITVR quare non ponitur hic numerus piſcium ſicut panum. Dicendum, quod in hoc conuenit iſta ſaturatio cum illa, quia in vtraque fuerunt panes, & piſces, [illegible] autem piſces vtrobique [illegible] præcedenti capitu. dictum eſt, [illegible] quia tales cibos ſoliti erant [illegible] e-[illegible], & non carnes, quia piſces erant [illegible] bus pauperum.

B Aliqui autem dicunt, quòd non poſitus eſt numerus piſcium, eo quod non pertinebant piſces ad [illegible]culum: [illegible] miraculum fuit in paſcendo turbam, & tamen paſtus erat in pane, & non in piſcibus, ideo panum [illegible] deſignatus eſt, & non piſcium.

Sed dicendum, quod non ſtat, quia licet panis ſit præcipuus cibus, tamen deficiente pane, vel in parua quantitate exiſtente ſuppleri poteſt cibus ex piſcibus, vel carnibus, vel aliunde, vnde de ſolis piſcibus ſi multi fuiſſent, potuiſſet tota multitudo ſaturari. Secundo & præcipue patet, quia in præcedenti ſaturatione ponitur numerus piſcium, ſcilicet, quòd fuerint duo piſces præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. Ita ergo hic poni debuiſſet. Dicendum, quòd fuit, quia piſces iſti C erant valde parui, & qui non merebantur ſub numero piſcium deſignari: nam piſces primæ ſaturationis magni erant, & ideo duo dicti ſunt, iſti autem parui erant: ita vt forte viginti de eis non æquiualerent vni piſci. Et hoc patet, quia dicitur in litera ſeptem panes, & paucos piſciculos, & idem Mar. 8.

Quare nunc ſuperfuerunt ſeptem ſportæ, prius autem duodecim cophini, & quid ſunt ſportæ. Et in quo duarum ſaturationum vna maior fuerit altera.
Quæſt. CVIII.

QVAERITVR quare nunc ſuperfuerunt ſeptē ſportæ: prius autem ſuperfuerant duodecim D cophini, & quid ſunt ſportæ. Dicunt aliqui, quod ſportæ, & cophini idem ſunt, & idem eſt ſuperfuiſſe ſeptem ſportas, & ſeptem cophinos.

Sed dicendum, quòd nō ſtat, quia tunc cum a multis ſcriberetur iſta hiſtoria, aliquis eorum acciperet vnū pro altero ſi idem ſunt, & tamen nemo accepit, ſed in prima ſaturatione omnes dicunt ſuperfuiſſe duodecim cophinos, & nemo dicit duodecim ſportas, ſic patet præcedenti cap. & Mar. 6. & Luc. 9. & Ioan. 6. Secundo patet, quia in iſta ſecunda ſaturatione quā ſoli Matthæus, & Mar. deſcribunt. ambo dixerunt ſportas, & nemo dixit cophinos, vt patet hic, & Mar. 8. Tertio patet, & efficacius, quia quando poſtea Chriſtus comparauit iſtas duas ſaturationes ſeq. cap. dixit: E non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis, & ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis: ideo dicendum, quòd non ſunt idem ſporta, & cophinus.

Alii dicunt, quòd non ſunt idem, & tamen ſporta eſt valde maior, quam cophinus. Et ita tanta eſt capacitas ſeptem ſportarum ſicut duodecim cophinorum. Dicendum, quod de magnitudine aut figura cophinorum, & ſportarum nobis non conſtat, quia vaſa iſta quotidie variantur, & tamen non eſt neceſſe, quod fuerit tanta capacitas ſeptem ſportarum ſicut duodecim cophinorum, quia hoc eſſet ad volendum ponere æquales iſtas duas ſaturationes, & tamen non

ſunt

ſunt æquales, quia prima habuit plures comedentes, F ſcilicet quinque milia. Secunda vero quatuor millia. Item in prima fuerunt quinque panes, in ſecunda vero ſeptem, quare quia reliquiæ eſſent æquales non eſſet æquale miraculum, nõ ergo [illegible] ſa. Sed dicendum quia duo miracula fuerunt inæqualia, quia Chriſtus voluit, quod primum eſſet maius. Quod tamen hic fuerũt ſeptẽ ſportæ poteſt eſſe cauſa, quia Chriſtus voluit illud miraculũ omnino eſſe diſtinctum ab alio: nã voluit, ꝙ ſcirentur a Chriſto factæ duæ ſaturationes turbarũ, neſciretur aũt eſſe duas, niſi in aliis diſtinguerentur, per quæ appareret eſſe diſtinctas. Et ad hoc voluit eſſe diſtinctionem primo in numero panum, quia nunc ſeptem, & prius quinque. Secundo in numero comedentium, quia tunc G quinque millia, nunc quatuor millia, licet quantum ad hoc non poteſt haberi determinatio, quia hic, & ibi computãtur viri ſoli exceptis mulieribus, & paruulis, & poterat eſſe, ꝙ in quatuor millibus virorũ eſſent nunc plures comedentes propter mulieres, & paruulos, quam prius fuerant, & tamen ſaltem ex numero oſtenditur illa fuiſſe maior, & diſtinguuntur. Tertio quia hic reliquiæ fuerunt in ſportis, & ibi fuerunt in cophinis: vnde licet nunc potuiſſent haberi cophini ad colligendas reliquias, voluit Chriſtus, ꝙ eſſent ſportæ, vt ſic per omnia appareret diſtinctio. Quarto in numero reliquiarum, quia ibi duodecim cophini, hic ſeptem ſportæ. Quinto quia ibi fuerunt duo piſces, hic aũt parui piſciculi, & ita cum in nullo conueniant H apparet multum diſtinctas eſſe ſaturationes, & ita nemo poterat dubitare an eſſet vna ſaturatio, vel duæ. Et fuit hoc conueniens, quia cum idem factum ponatur a multis Euangeliſtis, putatur ſæpe idem eſſe multa, & è contrario multa eſſe vnum, vnde ſi fuiſſent per omnia ſimiles iſtæ ſaturationes, plurimi putarent eas eſſe vnam eandemque, & ſic fuit intentio Chriſti eas omnino diſtinguere. Sic dicit Chriſoſto. quare autem minores ſunt reliquiæ in hoc miraculo, quam in primo, & ſi non tot fuerunt, qui comederint, & reſpondet, aut igitur hoc eſt, quia ſportæ cophinis maiores erant, aut vt ex diuerſitate rememorentur, & illius, & huius miraculi.

Quare ſpecialiter fecit, quòd ſupereſſent ſeptem ſportæ. Et quòd in hoc vno facto duo Chriſtus fecit miracula. I
Quæſt. CIX.

QVAERETVR quare ſpecialiter fecit, ꝙ ſupereſſent ſeptem ſportæ. Aliqui dicunt, quòd fuit hoc, quaſi a caſu, ſcilicet, quia fecit Ieſus, quòd comedentibus ſupereſſet cibus, & accidit, quod ille impleret ſeptem ſportas. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia cum hæc miraculoſe a Chriſto fierent, oportebat, quòd cum determinata intentione fierẽt, & ad aliquem finem. Ideo dicendum, ꝙ fecit ad oſtendẽdum magnitudinem ſcientiæ ſuæ: itaque non ſolum faciebat quidquid volebat, ſed etiam omnia cum de- K terminata ratione volebat, vnde ſicut in prima ſaturatione fecit ſupereſſe duodecim cophinos, vt cuilibet Apoſtolo reſponderet vnus cophinus, ita & nunc fecit ſupereſſe ſeptem ſportas iuxta numerum ſeptem panum quos turbæ diſtribuit, ſcilicet, quod panes ſeptem totam turbam ſaturauerunt, & inſuper quilibet vnam ſportam impleuit de reliquiis ſuis cũ reliquiis piſcium. Sic dicit Chryſoſto. quod fecit eſſe diuerſitatem in hoc miraculo, & in illo, vt ex diuerſitate rememorentur miraculi huius, & illius, & propter hoc tunc quidem fecit cophinos reliquiarum numero æquales diſcipulis, nunc aũt æquales numero ſportas panibus, hoc aũt valde conueniens erat, vt in vno facto duo miracula oſtenderet Chriſtus, ſcilicet ꝙ turbam multam de paruo cibo ſaturaret, & [illegible], quia numerus ſportarum [illegible] tantus, quantum ipſe vellet, ſ. vt licet turbæ parum, vel multum comederent, non turba [illegible] numerus, & [illegible] fragmentorũ, ſed de [illegible] ſuperefflet quantum ipſe ſuper[illegible] volebat, quod valde admirandũ [illegible] curauit non ſolũ oſtendere ſe potentem [illegible] ſed ẽt omnia ſcientẽ, quæ tacitis cordium [illegible] nes agnouit ſupra 9. & Mar. 2. Et ita dicit Chryſoſtomus ego aũt non ſolũ admiror multitudinem [illegible] quãta [illegible] fragmentorum, ſed & certitudinẽ [illegible] nec plus nec minus [illegible] eſſe ſuperfluum [illegible] quantum volebat, ſ. duodecim cophinos [illegible] merũ duodecim Apoſtolorum. *Et dimiſſa turba.* Hic G ponitur miraculi conſummatio, ſ. quo patrato turbis receſſit Chriſtus de loco, & dicit. *Et dimiſſa turba.* Ideſt, Expediens ſe ab illa facta ſaturatione. *Aſcendit in nauiculam.* Erat enim iuxta mare Galilææ nunc quando turbam ſaturauit, ſic dr̃ ſupra in litera, ſ. *Cum tranſiſſet.* Inde Ieſus venit ſecus mare Galilææ. *Et venit in fines Magedan.* Ideſt, Terræ Magedan, ſed Mar. 8. Dicitur venit in partes Dalmanuta, quod idem eſt.

Quare Chriſtus dimiſit nunc turbas. Ex quo ſæculi applauſum, & laudes edocemur fugere. *Quæſt. CX.*

QVAERETVR quare Chriſtus dimiſit nunc turbas. Dicendum, quòd primo fuit, quia nihil H amplius cum eis facturus erat, Chriſtus enim erat multa facturus, & tempus non erat ei multum: ideo nihil inutiliter elabi ſinebat, ſed totum tempus vtiliter diſpenſabat, nunc autem cũ turbis finierat quidquid acturus erat: nam prædicauerat eis, & pauerat, & ſanauerat languidos earum, nihil autẽ ſupererat: ideo abiit dimiſſa turba, i. expediens ſe ab illa, quid autem eſſet iſta dimiſſio turbarum declaratum eſt præcedenti cap. q. 141. Secũdo fuit, vt exemplum præbeat prædicanti non ſemper morari cum turbis, nec ſemper abſentem eſſe, ſed quandiu docere, aut aliquid agere debuerit ad turbas maneat, ſtatim autem recedat, ſicut, & nunc facit Chriſtus. Tertio fuit ad vitandum I applauſum populi, quia cum ſatiaſſet nunc turbã laudarent eum omnes, & adularentur, vt ſic ſemper facere, vellet, & tñ fugiẽdæ ſunt laudes ſæculi: ideo mox, vt fecit hæc dimiſit turbã, ſic dr̃ Mar. 8. Et ſtatim aſcendẽs nauim venit in partes Dalmanuta. Quarto fuit, vt non eſſet occaſio turbæ manendi apud eum expectãdo ſimiles refectiones: nam erat ibi locus deſertus in quo non poterat haberi cibus, ſicut dixerunt diſcipuli ſupra in litera, vn de nobis in deſerto tantos panes? Si autẽ amplius ibi maneret, aduenirent iterum horæ neceſſariæ refectionis, & cum non poſſent habere aliunde eſcas, neceſſe erat, ꝙ ipſe daret ſupnaturaliter, ſed nõ expediebat, ꝙ aſſueſceret turbas ad hoc, ideo ſtatim receſſit, vt non peterent vltra ab eo refectionem, K nec eſſet ei occaſio illam præſtandi, & ita in prima ſaturatione fecit, quia ſtatim dimiſit turbam præcedenti capitu. Sic dicit Chryſoſtomus, ſicut poſt miraculum quinque panum dominus turbas dimiſit, ita & nunc.

Quare turbæ non nitebantur nunc facere Chriſtum regem ſicut in prima ſaturatione. *Quæſt. CXI.*

QVAERETVR quare turbæ nõ nitebantur nunc facere Chriſtum regem ſicut in prima ſaturatione: nam dicitur Ioannis ſexto, quod ſciens Ieſus, quod venturi eſſent, vt raperent eum, & facerent regem, fugit ſolus in montem.

Aliqui

Aliqui dicunt, quia turbæ ſciebant, quòd intentio Chriſti non erat principari in ſęculo: ideo non curauerunt eum regem facere.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia etiam in prima vice non videbant in eo deſiderium aliquod principandi, ſed potius nimiam humilitatem, & tamen voluerunt eum regem facere.

Item quia turbæ nõ intendebant facere Chriſtum regem quaſi de voluntate eius, ſed etiam nolentem, dum tamen poſſent eum habere in Dominum, & eos quotidie cibaret, quia dicitur Ioan. 6. quòd venturi erant, vt raperent eum, & conſtituerent regem.

Dicendum ergo, quòd nunc turbæ hoc cogitauerunt, ſicut & tunc, vel ſaltem cogitare potuerunt, & tamẽ Chriſtus voluit eis præſtare occaſionem aggrediendi quod cogitabant: ideo ſtatim receſſit, & iſta fuit cauſa potiſſima quare ſtatim receſſerit: nam dicitur Mar. 8. Et ſtatim aſcendens nauem. Sic etiam dicit Theophi. poſtquàm Dominus operatus eſt miraculum panum, ſtatim in alium ſeceſſit locum, ne propter hoc caperent eum turbæ, & facerent regem.

Quare Chriſtus nunc aſcendit naniculam. Et a turbis, vt declinaret, quis modus eſſet ei conueniens. Quaſt. CXII.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam. Dicendum, quòd primo fuit, quia forte transfretaturus erat: nam nunc erat iuxta mare Galilææ, & forte tranſire volebat in latus oppoſitum, & ita nauicula indigebat. Secundo fuit ad releuãdos labores itineris, fatigabatur Chriſtus itinerando, ſicut dicitur Ioan. 4. quòd Chriſtus fatigatus ex itinere ſedit, iuxta fontem vbi cũ eo Samaritana locuta eſt: ideo licet non eſſet tunc transfretãdum, ſed manendum ex eadem parte litoris, vellet nauigare, vt itinerationem pedeſtrem excuſaret. Tertio fuit, & præcipue, vt poſſet recedere a turbis: nam erat nunc Chriſtus cum turbis in terra in loco vbi eas pauerat, ſi ipſe vellet recedere via pedeſtri de loco ipſo, ſequerentur eum turbæ, & non poſſet ab illis recedere, & tamen volebat eas dimittere, vt non expectarent ab eo amplius miraculoſe paſci: ideo aſcẽdit nauiculam: nam illi non habebant naues: ideo non poſſent ſequi ipſum, & ita ab eis conuenienter recedere poſſet. Sic dicit Chryſoſto. ſicut poſt miraculum quinque panium Dominus turbas dimiſit, ita & nunc, nec autem pedibus recedit, ſed nauigio, ne turbæ eum ſequantur, & iſte erat conueniens modus Chriſto declinandi turbas, ſiue vellet totaliter ab eis recedere, ſiue paululum diſiungi. Interdum enim volebat Chriſtus manere apud turbas, & tamen, quòd non tangerent eum, & quia illæ irruebant in eum, aſcendebat nauiculam, ſic fuit Luc. 5. Scilicet, factum eſt autem cum turbæ irruerent in eum, vt audirent verbum Dei, & ipſe ſtabat ſecus ſtagnum Geneſareth, & vidit duas naues, & accedens ad vnam nauem, quæ erat Simonis, rogauit, vt puſillum reduceret a terra, & ſedens docebat de nauicula turbas, ſic etiam ſupra 13. capitu. quando multę turbæ conuenerunt ad eum iuxta mare, ipſe aſcendit vnam nauiculam, & de nauicula ſedens docebat turbas manentes in litore, interdum autem volebat Chriſtus penitus recedere a turbis declinando eas, & tunc ſi erat ſecus mare, aſcendebat nauiculam aliquam, & turbæ non potentes intrare in nauiculam dimittebant eum, ſic patet ſupra 8. Vbi videns Ieſus multas turbas iuxta ſe, iuſſit diſcipulis ire trans fretum, & ita declinauit illas, ſic fuit hic, quia turbæ non habebant nauiculas: ideo non potuerunt eum ſequi.

Sed dicetur quare turbæ non ſecutæ ſunt hic Chriſtum pedeſtres: nam iterum Chriſtus aſcendit in nauiculam cum diſcipulis, & turbæ ſecutæ ſunt eum pedeſtres de ciuitatibus, præcedenti cap. & Mar. 8.

Dicendum, quòd fuit primo, quia forte neſciebant quo ibat Chriſtus, tunc enim ſciebant, quòd ibant in deſertum locum Bethſaida: ideo pedeſtres ſecutæ ſunt, & præuenerunt eum. Mar. ſexto: nunc vero non dixit eis locum quo ibat: ideo ſequi eum non potuerunt. Hoc eſt veriſimile, quia tunc Chriſtus volebat congregare turbas ad ſe, quia volebat prædicare eis, & paſcere illas in deſerto Bethſaida: ideo vel dixit illis quo ibat, vel fecit taliter, vt ſciretur, & ita eum ſecutæ ſunt, nunc vero non intendebat ad ſe congregare turbas, ſed potius declinare eas, ideo non diceret eis quo ibat, & ita turbæ non poſſent eum ſequi.

Secundo quia forte regio illa ad quam nunc Chriſtus ibat erat longe diſtans, quia erat regio Dalmanuta, vel Magedan, ad quem peruenire poterat nauigio, erat tamen diſtans a mari Galilææ, ſcilicet, quòd nauigaret per illud mare, deinde aſcenderet per Iordanem, & veniret in regionem illam, & ita turbæ iſtæ non poſſent ſequi eum tam longe abeuntem.

Quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam cum poſſet ſine nauigio tranſire ſicut ſupra fecit. Quaſt. CXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc aſcendit nauiculam: nam poterat ſine nauicula tranſire, ſicut iam fecerat præcedenti capitu. & videtur conueniens, quòd egiſſet, quia ibi mox, vt turbas ſaturauit ambulauit ſuper aquas, eodem capitu. & Mar. ſexto, & tamen nunc ſaturauit turbam: ideo videbatur conueniens, quòd etiam ambularet ſuper aquas.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia miracula ſunt duplicia. Quædam ſunt ad ſolam oſtenſionem poteſtatis. Alia vero ſunt tam ad oſtenſionem poteſtatis, quàm ad vtilitatem eorum pro quibus fiunt. Prima miracula nunquam replicantur, ſed ſemel tantum fiunt, quia ſemel facta ſufficienter oſtendunt poteſtatem facientis, & ita fuit de transfiguratione: ideo Chriſtus ſemel tantum transfiguratus eſt infra 17 Secunda replicantur, & tanto magis replicantur quanto magis ſunt neceſſaria, vel vtilia, & ita eſt ſanare ægros, curare arreptitios, ſuſcitare mortuos, ambulare autem ſuper aquas eſt de primis, ideo ſemel tantum Chriſtus illud fecit.

Secundo fuit, quia tunc Chriſtus fecit quaſi ex quadam neceſſitate, manſerat enim Chriſtus in terra expediendo turbas quando diſcipuli aſcenderunt nauẽ, & cum in nauigando laborarent eſſetque eis ventus contrarius, & tempeſtas, erant in periculo, venit ergo ad eos Chriſtus ſuper aquas ambulans, vt eos liberaret. Si autem non accidiſſet eis periculum, forte non veniſſet ad eos, ſed tranſiſſet ad oppoſitam partẽ maris, non videntibus eum ambulare ſuper aquas, nunc autem Chriſtus aſcendit cum eis, id eſt, receſſit quãdo ipſi receſſerunt: ideo nulla erat cauſa ambulãdi ſuper aquas. Cum autem dicitur, quòd Chriſtus poterat ſine nauicula transfretare concedendum eſt, & tamẽ Chriſtus non faciebat omnia, quæ poterat, neque decebat, quia tunc tota vita ſua eſſet miraculoſa, immo miraculum quoddam, quod eſſet cõtra intentionem Chriſti: nam ſic non putaretur verus homo, quia nihil humanum appareret in eo, ſi omnia miraculoſe faceret ſicut poterat, ſcilicet, viuendo ſine cibo, & potu, & ita de alijs.

Quomodo

Quomodo dicitur hic, quòd dimiſſa turba venit in fines Magedan, quia Mar. dicit quòd venit in fines Dalmanuta. Et quis Iordanis dicatur ortus. Quæſt. CXIIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd dimiſſa turba venit Chriſtus in fines Magedan: nam Mat. 8. dicitur, ꝙ venit in fines Dalmanuta. Aliqui dicunt, quòd Magedan, & Dalmanuta ſunt diuerſæ regiones, & in ambas venit Chriſtus ſucceſſiue, licet in quam prius venerit non apparet, & deſcripſit vnam Matthæus, & aliam Marcus, ſicut ſepe fit, vt quod vnus dicit, alius omittat.

Sed dicendum, quòd non ſtat, ſed oportet poni, quòd ſit idem locus, qui ab vtroque Euangeliſta ponitur: nam dicitur hic, quòd venit Ieſus in fines Magedan, & acceſſerunt ad eum Phariſæi, & Saducæi tentantes eum, & Mar. 8. Dicitur, quòd venit in fines Dalmanuta, & exierunt Phariſæi, & cęperunt conquerere cum eo. cum ergo ambo Euangeliſtæ narrent idē factum, ſcilicet, diſceptationem Domini cum Phariſæis, neceſſe eſt, quòd idem locus fuerit vbi hoc factū eſt, & ſic idem eſt Dalmanuta, & Magedan.

Secundo patet, quia dicitur, quòd aſcendit in nauiculā, & venit in fines Magedan, & ita terra Magedan eſt portus ad quem peruenit Chriſtus in nauicula, & tamen locus in quo Chriſtus nunc nauigans exiuit de nauicula nō potuit eſſe niſi vnus, & ille ponitur a Marco Dalmanuta, ergo non ſunt duo loca ad quæ Chriſtus peruenerit ſucceſſiue.

Dicendum igitur, quòd idem locus eſt ſiue regio Magedan, & Dalmanuta, & tamen vocatur varijs nominibus, ſicut conſuetum eſt, quòd idem locus ſepe habeat multa nomina, vt Bethlehem vocatē Bethlehē, & Ephrata: & Ieruſalem multa nomina habet, & vnus Euangeliſta expreſſit vnum, & alius alterum. Et patet hoc magis, quia etiam aliqui libri Marci habent Magedan, & non Dalmanuta. Sic dicit Auſtu. lib. de cōcor. Euang. ſcilicet, Matthæus dicit in fines Magedan. Marcus vero Dalmanuta, non autem dubitandum eſt eundem locum eſſe ſub vtroque nomine: nam plerique codices nō habent etiam ſecundum Marcum niſi Magedan. De iſta regione Magedan non apparet qd ſit, dicit tamen Rabanus, ꝙ Magedan eſt regio apud Geraſam. Geraſa autem regio eſt nominata a ciuitate, nam dicitur regio Geraſenorum, & ciuitas a qua appellatur dicitur Geraſa, & in iſtam regionem venit Chriſtus, & ſanauit arreptitios ſupra 8. cap. Nicolaus dicit, quòd iſta eſt regio in qua occiſus eſt rex Ioſias pugnans contra Pharaonem 4. Reg. 23. Sed hoc non conſtat, quia ibi vocatur campus Magedo, & nō Magedan, & idem ſecundo Paralipomenon 35. Et eſt ibi Magedo ciuitas a qua nominatur regio adiacens campus Magedo. Sed an ſit Magedo, & Magedan idem non apparet, quia interdum mutantur, vel additur litera in nominibus proprijs, & ita vocatur locus ille Magedon Zacha. 12. Scilicet, erat magnus planctus in Ieruſalem ſicut plāctus Adadremmon in campo Magedon, & tamen ibi agitur de planctu facto pro rege Ioſia occiſo in campo Magedo, ſuper quo fuit valde magnus planctus. ſecundo Paralipomenon 35. cap. & tamen Magedon non inuenitur alibi nominari. Alij autem dicunt, quòd Magedan ſit fons magnus, a quo dicuntur fluere aquæ Iordanis, & regio ab illo nominatur magedan, quæ ei circunſtat, & iſte fons vocatur a Ioſepho phiala, & a Sarracenis vocatur medan, ideſt, aqua dan, quia Sarraceni me aquas dicunt, & paleæ miſſæ in iſto fonte reperiuntur poſtea in dan fonte, qui eſt pars Iordanis, & ita a phiala eſt ortus Iordanis. Eſt autem fons iſte non longe a ciuitate Sueta iuxta quam eſt pyramis Beati Iob, ideſt,

F ſepulchrum eius, & hunc locum vocat Marcus Dalmanuta, & Matthæus Magedan, vt referunt frater Broçardus Theutonicus, & Marinus Venetus libris ſuis de ſitu terræ ſanctæ, & ſic explicit 15. cap.

CAP. XVI.

ET acceſſerunt ad eum Phariſæi, & Saducæi tentantes, & rogauerunt eum, vt ſignum de cœlis oſtenderet eis. At ille reſpondens ait illis: *[Mar. 8. Ioan. 6. Luc. 12.]*
G Facto veſpere dicitis, ſerenum erit, rubicundum eſt enim cœlum. Et mane: hodie tempeſtas, rutilat enim triſte cœlum. Faciem ergo cœli iudicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis. Generatio mala, & adultera ſignum quærit, & ſignum non dabitur ei, niſi ſignum Ionæ Prophetæ. *[Ionæ 2. Mar. 8.]* Et relictis illis abijt.

[Introductio Christi docentis fundationem ecclesiæ gentium in fide.]

E*T acceſſerunt.* Matthæus in præcedentibus introducit Chriſtum reprobantem errorem Iudæorum in lege, hic introducit eum docentem fun-
H dationem Eccleſiæ gentium in fide. Et diuiditur in tria, quia Primo aperitur incarnationis myſterium. Secundo ponitur redemptionis pretium, ibi. *Venit autem Ieſus in partes.* Tertio ponitur imitationis exemplum ibi. *Tunc dicit Ieſus diſcipulis.* Prima in duas, quia primo myſterium incarnationis aperitur. Secundo accipitur ex hac doctrina Phariſæorum non ſolum, vt erronea, ſed etiam ſicut curioſa, & inutilis excluditur, ibi. *Et cum veniſſent diſcipuli eius.*

An ea, quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia, vel ſit ordo mutatus. Quæſt. I.

I QVAERETVR circa primum an ea, quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia, vel ſit ordo mutatus. Dicendum, quòd eſt ordo cōtinuus. Quod patet. Primo ex ordine literæ a quo ſine cauſa non eſt recedendum. Secundo quia Matthæus, & Mar. concordant in hoc: nam mox poſt ſaturationem turbarum dicunt Chriſtum veniſſe in terrā Magedan, vel Dalmanuta, & ibi diſceptaſſe cū Phariſæis. Tertio quia ſatis oſtenditur ex litera, cum prior ſit nauigatio quàm ad portum peruentio, & tñ præce. cap. dicitur quomodo nauiculam aſcenderit, hic autē dr̄ quo peruenerit, & quid ibi egerit: iō ordo cōtinuatus eſt. Ex hoc ēt apparet, ꝙ fuerunt iſta facta immediate poſt præcedentia non interpoſito alioquod ab Euangeliſtis narretur: nam dr̄ ſupra, ꝙ Chriſtus dimiſ-
K ſa turba aſcenderit nauiculam, & venerit in terram Magedan, hic aūt ponit quid immediate egerit in terra illa: nam mox, vt exiens de naui intrauit in regionē illam, venerunt ad eum Phariſæi quærentes ſignū de cęlo, vt hic dr̄: nam dr̄ Mar. 8. ꝙ venit in partes dalmanuta, i. magedan, & exierunt Phariſæi, & cęperūt cōquerere cū eo quęrentes ab illo ſignū de cęlo, & ſic mox exierunt ad eum, & iſtud fuit primum quod ibi egit, quia dicitur, ꝙ cęperunt conquerere cū eo. Circa primum dr̄. *Et acceſſerunt ad eum Phariſæi.* Erant enim in oībus regionibus Iudæorum Phariſæi, & Saducæi, quia iſtæ ſunt duæ ſectæ viuendi inter Iudæos, & vbicunque Iudæi erant, inueniebantur aliqui iſtorum, & Saducæi ſecta eſt contraria poſitioni, &

moribus

moribus Phariſçorum, de vtraq; tamen, & etiam de ſecta Eſenorum dictum eſt ſatis ſup. 3. cap. quæſt. 63. *Tentantes*. Cum enim ſignum de cęlo peterent tentatio erat, quia non petebant ad aliquam neceſſitatē, vel vtilitatem. *Et rogantes eum, vt ſignum de cælo oſtenderet*. Scilicet faciendo ſtare ſolem, vel retrocedere ſicut aliàs factum erat. *At ille reſpondens*. Scilicet declinans eorum petitionem. *Ait illis*. Ponitur modus declinandi increpando eos. *Facto veſpere dicitis ſerenum erit*. Ponit aliqua ſigna in cęlo per quæ cognoſcebant Iudæi de conditione futuri temporis, ſcilicet, an eſſet pluuioſum, & tenebroſum, vel ſerenum, & hoc eſt, quia facto veſpere ſi appareat rubor ex parte occidentali deſignat ſequenti die futuram ſerenitatem aeris. *Rubicundum eſt enim cœlum*. Ideſt quia videtis rubicundum cœlum iudicatis ſerenitatem. *Et mane*. Ideſt in mane ſcitis iudicare pro die ipſo: nam ſi rutilat cęlum eſt ſignum tempeſtatis, vel ventorum, & pluuiarum. *Hodie tempeſtas erit*. Ideſt dicitis hodie erit tempeſtas, & ita fit. *Rutilat enim triſte cœlum*. Rutilare eſt ſplendorem ruboris prætendere, & tunc dicitur triſte cęlum, quia triſtitiam oſtendit aſpicientibus: nam eſt turbida rutilatio illa, etiam dicitur triſte ab effectu, ſcilicet, quia triſtes homines facit propter tempora non grata, quæ ſequuntur rutilante cęlo. *Faciem ergo cœli dijudicare noſtis*. Ideſt ſciuis per ea, quæ apparent in facie cęli, ideſt in aere iudicare euentus futuros in qualitate temporis ſereni, vel pluuioſi, & dicitur dijudicare, ideſt diſtinguere, quia iuxta variam apparentiam cęli iudicatur aliud, & aliud, & vocatur facies cęli ipſe aer: nam iſtę impreſſiones in aere fiunt, & non in cęlo, ſed apparet nobis, quòd ſit cęlum, quia neſcimus diſtinguere vulgariter de cęlo, & de aere. *Signa autem temporum non poteſtis*. Ideſt non poteſtis iudicare quid ſit euenturum in quolibet tempore de bono, & malo quantum ad negocia hominum per aliqua ſigna cęli. *Generatio mala, & adultera ſignum quærit*. Eſt exprobratio, quam Chriſtus faciebat Phariſæis, & Saducæis, quia quęrebant ſignum de cęlo. *Et ſignum non dabitur ei*. Scilicet ſignum, quod petit. *Niſi ſignum Ionæ prophetæ*. Fuit ſignum Ionæ, quòd fuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ita futurus erat Chriſtus tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, & hoc idem dixit alijs Phariſæis quærētibus ſignum de cęlo ſupra 12. capit. *Et relictis illis abijt*. Indignans Chriſtus abijt: vidit enim, quod iſti nolebant addiſcere neque proficere, ſed tentare, ideo noluit eis condeſcendere, ſed potius ſpreuit eos, & abijt ad alium locum.

Quid rutilare ſit.

Sciendum autem, quòd iſta litera poteſt dupliciter introduci.

Vno modo, quòd Phariſçi, & Saducæi, iſti eſſent vacantes aſtrologię, & alijs mathematicis, & volebant per hæc iudicare de aduentu Meſſiæ, quantum ad tempus, ſicut aſtrologi nituntur dicere per aſtrorum conſiderationem principia, & durationes ſectarum futurarum, & qualitates earum. Et tunc Chriſtus redarguens eorum ſtudium, quaſi inutile dixit, quòd non poterant per hoc peruenire ad talem cognitionem, & ad hoc dicit, quod per cęlum iudicari poteſt de quibuſdam accidentibus temporum quantum ad turbidum, pluuioſum, ſerenum, ſiccum, humidum, ſanum, ęgrum, & ita de cęteris, & tamen de eis, quæ aduenient hominibus, quę non ſunt accidentia temporum, ſed hominum, vt habere feliciratem, vel aduerſitatem, pacem, vel bellum, aduenire ſectas bonas, vel malas, & quando euenirent, non poterat ſciri per faciem, aut ſigna cęli. Et tunc litera eſt legenda plane, & per modum affirmationis, ſcilicet facto veſpere dicitis ſerenum erit cras, quia rubicundū

A eſt cęlum. Et in aurora ſi appareat rutilans dicitis tempeſtas erit, & ita fit, quaſi dicat. hæc iudicare poteſtis per faciem cęli, quia pure naturaliter hæc accidunt, & tamen iudicare ſigna temporum, ideſt quando veniet Meſſias, vel talis, aut talis ſecta, non poteſtis iudicare per cęlum, quia iſta pendent ex arbitrio Dei, ſiue hominum quantum ad quædam, & ita cum non ſubſint hęc diſpoſitioni cęleſti, non cognoſcuntur ex ſignis cęli, & ita ſuperuacue nitimini tempus aduentus Meſſiæ iudicare per ſigna cęli. Et ita introducit Nicolaus iſtam literam.

Secundo modo poteſt introduci, quòd ſit redargutio Phariſçorum, quia quærebant ſignum de cęlo à Chriſto, vt appareret, an ipſe eſſet Meſſias, vel non, B & ipſe redarguit eos, quaſi ſuperuacue petant, quia ad ſciendum, an ipſe erat Meſſias, non oportebat fieri ſignum aliquod de cęlo, quia tot miracula Chriſtus faciebat quotidie, quod non erat neceſſe alia miracula, ſiue de cęlo, ſiue de terra fieri ad oſtendendum eum eſſe Meſſiam, ſed ipſimet per ſeipſos videntes alia Chriſti ſigna poterant hoc cognoſcere, & ſi hoc aduertere vellent diligenter iam cognoſcerent. Et ideo arguit eos, quòd circa alia parui valoris quærunt ſolicite ſigna, vt videant veritatem illorum, & circa hoc, quod erat ſumme neceſſarium, & in quo pendebat tota ſalus hominis, non curabant aduertere ad ſigna illa per quæ cognoſcere certiſſime poterant. Et C tunc introducitur litera, ſcilicet facto veſpere dicitis ſerenum erit; quaſi dicat, quòd ſit cras ſerenum, vel hodie tempeſtas cognoſcitis per iſta ſigna cęli ad quę diligenter aduertitis, & tamen, quòd ſit ſerenum, vel tempeſtas parum differt quantum ad vos, ſigna autem temporum non poteſtis, ideſt deberetis poſſe cognoſcere ſigna temporum, ſcilicet ſigna temporis aduentus Meſſiæ: ergo reprehenſibiles eſtis qui ad iſta non aduertitis, & ſic arguuntur Lucæ duodecimo, vt infra dicetur, & iſte eſt verus ſenſus literæ, & ideo tunc litera non legitur plane affirmatiue, ſed quaſi interrogatiue, & increpatorie, vt dictum eſt.

D

Quare Chriſtus venit in iſtam terram Magedan, cum nihil ibi fecerit. Et quòd Deus non exaudit eos qui curioſe petunt.

Quæſt. II.

QVAERITVR quare Chriſtus venit in iſtam terram Magedan: nam ibi nihil fecit: nam mox vt intrauit in eam, cęperunt Phariſæi conquerere cum eo petentes ſignum de cęlo, ille autem non dedit, ſed dimiſſis illis abijt inde, vt dicitur in litera, & Marc. 8.

Aliqui dicunt, quòd Chriſtus non venit in regionē iſtam propter eam, ſed quia erat ei via ad aliam regionem ad quam iturus erat, & ſic etiam ſi nihil in ea faceret, conuenienter veniebat ad eam. E

Sed non ſtat, quia tunc, licet Chriſtus veniret in eā non deſcriberet hoc Euangeliſta, ſi nihil Chriſtus hic egit, ſicut manifeſtum eſt, quòd quando Chriſtus ibat per vias, per multas vrbes, & vicos tranſibat: Euangeliſtæ tamen non nominant, niſi loca illa in quibus aliquid egit, quod memoria dignum ſit, nobiſque neceſſarium, aut valde vtile, & tamen ambo, ideſt Matthęus, & Marcus hoc expreſſerunt: ergo aliquid fecit Chriſtus in regione iſta, & non venit in illam Chriſtus inquantum ſolum erat ſibi via ad aliā regionem ad quam ibat.

Aliqui dicunt, quod Chriſtus fecit aliquid in regione illa, ſcilicet ſanauit forte aliquos languentes, vel prædicauit, & tamen non exprimitur, ſicut multa alia facta eius tacentur, & propter hoc venit in regio-

regionem illam. Sed non ſtat, quia ſi ea, quę tacentur, fuiſſent Chriſto cauſa venīēdi in regionem iſtam, exprimerent ea Euangeliſtæ, cum dixerint, ꝙ Chriſtus venerit in regionem, quia aliàs imperite ſcriberēt dicentes eum veniſſe, & ſubticentes cauſam quare venerit. Dicendum, ꝙ ſiue aliquid aliud præter ea, quæ ſcribuntur fecit Chriſtus in regione iſta, ſiue non, tamen ſufficiens cauſa fuit ſibi veniendi in regionem iſtam id, quod hic exprimitur, ſ. vt a Phariſæis interrogatus repelleret eos. Et eſt hoc primo ad oſtendendū conditionem Phariſęorum, & Saducęorum, quia ita diſpoſiti erant, vt cum multa ſigna vidiſſent adhuc non eſſent contenti, ſed alia peterent, ſ. ſigna de cęlo, vt per hoc quis iudicet quando audierit, ꝙ Phariſæi, qui contra Chriſtum in omnibus erant, non recte mouerentur. Secundo ad oſtendendum, ꝙ Phariſæi circa parua, & inutilia ſoliciti erant, ſ. quādo ſerenum eſſet, & quando tempeſtas, & circa illud, quod magnum, & neceſſarium erat, ſ. de aduentu Meſſiæ, cum poſſent habere ſufficientia ſigna ad illud cognoſcendum, nō attendebant. & huc innuitur cum dicitur faciem ergo cęli dijudicare noſtis, ſigna autem temporum non poteſtis. Tertio ad oſtendendum, quòd diſplicet Deo infidelis curioſitas, vel infidelitas curioſa, & ꝙ talibus non condeſcendit, & hoc innuitur Marc. 8. quia dicitur ꝙ Ieſus ingemiſcēs ſpiritu ait, quid generatio iſta ſignum quęrit? & tamen ingemiſcere ſignum eſt interioris doloris. Quarto ad oſtendendum, ꝙ Deus nō exaudit eos, qui curioſa petunt: nam ſi iſti petiuiſſent, ꝙ ſanaret aliquem languidum, vel ſuſcitaret mortuū, quia iſtud erat vtile, faceret illud Chriſtus, & tamen oſtendere ſignum de cęlo erat ſolum ad curioſitatē, ideo non exaudiuit eos, ſed dimiſſis illis abijt, vt dicitur in litera, & quia hic traduntur nobis magna documenta ex iſto facto Phariſæorum, etiam ſi nihil aliud facturus eſſet ibi Chriſtus, fuit ſufficiens cauſa eundi illuc cum ipſe intenderet nos inſtruere.

Quomodo nunc Saducæi, & Phariſæi conuenerunt ad tentandum Chriſtum, cum inter ſe diſcordarent.
Quæſt. III.

QVAERETVR quomodo nunc Saducæi, & Phariſæi conuenerunt ad tentādum Chriſtum: nam iſti ita inter ſe diſcordabant, ꝙ ſiquis aduerſaretur vni placeret alijs. ſicut fuit in Paulo Act. 23. Dicendum, ꝙ Saducæi, & Phariſæi erant moribus, & fide diſcordes: nam Phariſęi putant reſurrectionem futuram, & animam eſſe, & Angelum. Saducæi autem negāt animas, & Angelos, & reſurrectionem infra 22. & magis Act. 23. De quibus magis declaratum eſt ſup. 3. c. q. 63. & quando quis tenebat ſectam Saducęorum, omnes Saducęi adiuuabant eum contra Phariſęos, & econtra, & tamen ſi eſſet quis qui neutram poſitionē teneret, ſed vtrique aduerſaretur, inſurgebant contra eum tam Phariſæi, quam Saducæi. De primo patet, vt in Paulo Act. 23. nam omnes Iudæi conuenerant contra ipſum vnanimiter tam Phariſæi, quam Saducæi, quaſi contra euerſorem legis Moyſi, & tunc ipſe, vt diuideret Iudæos dixit, viri fratres ego Phariſæus ſum, & Phariſęorum filius, de ſpe, & reſurrectione ego iudicor. & facta eſt diſſenſio magna inter Phariſęos, & Saducęos, & ſoluta eſt multitudo. Et tunc nō ſolum Phariſęi deſtiterunt perſequi Paulum, ſed etiā cęperunt eum defendere, quia ſurgētes quidam Phariſęorum pugnabant dicentes, nihil mali inuenimus in homine iſto, quid ſi ſpiritus locutus eſt ei, aut Angelus? eod. cap.

De ſecundo patet in eodem facto Pauli: nam antequam Paulus diceret ſe Phariſęum, pugnabant cōtra

F eum omnes tam Phariſęi, quam Saducęi, ſed poſtquam dixit ſe filium Phariſæorum ſoluta eſt multitudo, quia facta eſt diſſenſio inter Phariſæos, & Saducæos. Circa Chriſtum ita erat, quia ipſe non vocabat ſe Saducęum neque Phariſæum, ſed potius vtroſque impugnabat in aliquo, ideo vtrique perſequebantur eum, ſed magis Phariſæi, quam Saducęi, eo ꝙ plura Chriſtus cōtra Phariſęos loquebatur. Etiam directius repugnabat illis vita, & prędicatio Chriſti, quia ipſi volebāt ſe ſanctos oſtendere cum eſſent mali, & à populo nimis honorari volebant, quod non faciebāt Saducæi: vtriq; ergo contra Chriſtū erant, & aliquādo ſimul conueniebant ad perſequendum eum, ſicut nunc, quia ſimul tentauerunt eum petentes ſignum de cęlo, interdum autem poſtquam quidam deſiſte-

G bant ſubſequebantur alij, quaſi adiuuantes eos. ſic patet inf. 22. vbi Saducæi loquentes Chriſtu contra doctrinam reſurrectionis ab eo conuicti ſunt, & ſequit, ꝙ Phariſæi videntes, ꝙ Chriſtus ſilentium impoſuiſſet Saducęis, conuenerunt in vnum, & interrogauit vnus ex eis, &c. & ita erant Phariſæi aſpicientes, an Saducæi ſuperarent Chriſtum, & cum viderent illos à Chriſto ſuperatos, ipſi congregati ſunt, vt fortius cōtra Chriſtum arguerent. Sic dicit ibidem Hier. Phariſæi enim, & Saducęi, qui inter ſe contrarij ſunt ad tentandum Ieſum pari mente conſentiunt.

Quare dicitur, quòd Phariſæi, & Saducæi acceſſerunt tentantes, & in quo tentabant Chriſtum. *Quæſt.* IIII.

H

QVAERETVR, quare dicitur, quòd Phariſæi, & Saducæi acceſſerunt tentantes, & in quo tentabant Chriſtum. Dicendum, quòd hoc, primo dicitur, quia tentare eſt quandocunque experimētum capere volumus de re, & quia Phariſæi non petebant nunc ſignū niſi vt viderent, an Chriſtus illud facere poſſet, & non quaſi eſſet vtile, vel neceſſarium, dicuntur tentare, & ob hoc tale ſignum petunt quale nunquam facere ſolitus erat.

Secundo poteſt dici, quòd tentabant, quia ſcire volebāt, an vellet iſtam gloriam accipere, quòd aliquod de cęlo ſignum oſtenderet,

Tertio quia per hoc ſcire forte volebant, an eſſet

I Meſſias: nam ſi illud faceret, putarent eum Meſſiam: alijs enim ſignis non credebant.

Quod ſignum de cælo erat iſtud quod petebant Saducæi, & Phariſæi *Quæſt.* V.

QVAERETVR, quod ſignum de cęlo erat iſtud, quod petebant? Dicendum, quòd vocantur quædam ſigna de cęlo, & quædam de terra, vel de profundo, ſicut Iſa. ſeptimo. pete tibi ſignum à Domino Deo tuo, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſupra. ſignum in cęlo fit in creaturis cęleſtibus, ſignum in terra, vt in hominibus, vel alijs rebus.

K De primo vt ſtatio ſolis, vel retroceſſio, & ſimilia, vel aliæ mutationes ſtellarum, ſicut olim fuerant, vt ſub Ioſue, quòd ſol ſtaret: Ioſue decimo capitulo, & tempore Ezechię, quòd ſol retrocederet quarto Regum vigeſimo, & Iſa. trigeſimooctauo, vel quòd mitteret lapides grandinis magnos, ſicut ſub Ioſue decimo capitulo, vel daret tonitrua, & pluuias temporibus non conſuetis, vt orante Samuele primo Regū duodecimo. capitulo, & ſuper Philiſthinos fecit Deus fragorem magnum de cęlo. primo Regum ſeptimo.

Sic dicit Theophilus, quærunt ſignum de celo, ſ. vt Solem, & Lunam ſiſterent, grandinē peterent, aerem

muta-

mutaret. Secundo poteſt dici, ꝙ petebant ſignum de cęlo, ideſt ꝙ plueret manna: nam ſaturatio turbarum, quam fecerat, erat de terra, pluere autem manna erat de cęlo, & ideo vocatur panis de cęlo. Sic dicit Beda, & Remigius, ſ. quod autem ſignum poſtularent Ioannes manifeſtat: refert enim poſt refectionem de quinque panibus turbam acceſſiſſe ad Dominum, & dixiſſe, quod ſignum facis, vt videamus, & credamus tibi? patres noſtri in deſerto manna comederunt, ſicut ſcriptum eſt panem de cęlo dedit eis manducare, ideoq. & hi dicunt oſtende nobis ſignum de cęlo, ideſt fac vt vno, vel duobus diebus pluat manna, & totus populus paſcatur, ſicut multo tempore factum eſt in deſerto. Dicendum autem, ꝙ poterat eſſe, quod iſtud ſignum peterent nunc, & tamen non eſt ſenſus, quod iſtud ſit illud quod Ioannis 6. dicitur de turba petente à Chriſto ſignum, quia illud fuit ſequenti die poſt primam ſaturationem, iſtud autem fuit in terra Magedan, quę inde diſtat.

Quare Phariſæi ſignum de cælo petebant. Et quæ miracula fecerunt antiqui prophetæ de cælo. Quæſt. VI.

QVAERETVR, quare petebant Phariſæi ſignũ de cęlo. Dicendum, ꝙ erat. Primo forte ad curioſitatem, quia erat delectabile videre ſolem ſtare, vel retrocedere, aut ignem de cęlo venire, vel mugire tonitrua, & gaudent homines his curioſitatibus. Secundo quia forte putabant, ꝙ non poterat Chriſtus illud facere: nam viderant ſępe eum miracula circa alias creaturas facientem, ſed non circa cęleſtem naturam, ideo putabant, ꝙ non poterat, & hoc experiri volebant. Tertio quia forte putabant, ꝙ non poterat circa cęleſtem naturam facere miracula, & volebant ſic petendo eum confundere, ſ. quia aut ipſe confiteretur ſe non poſſe, & ita illi inſultarẽt ei, aut tentaret facere, & non poſſet, & ſic irriderent eum. Quarto quia Phariſæi forte putabant, ꝙ miracula, quę Chriſtus faciebat poterant fieri in poteſtate dęmonum, & ideo per ea non conſtabat, an a Deo erat Chriſtus, miracula autem in cęlo non poterant fieri niſi à Deo, ideo per illa agnoſcerent de eo vnde eſſet. Sic dicit Theophilus, quęrunt ſignum de cęlo, vt Solem, & Lunam ſtare: credebãt enim, ꝙ de cęlo ſigna facere non poterat, ſed ꝙ in Beelzebub ſigna ſolum faciebat in terra. Quinto vt viderẽt, an Chriſtus eſſet, vt vnus de antiquis prophetis, quia plurimi illorũ ſigna de cęlo fecerunt, vt Moyſes dando manna Exod. 16. ſ. Deus eo petente, ſiue manente populo ſub eius gubernatione. Ioſue fecit ſtare ſolẽ, & deſcendere lapides grandinis de cęlo in deſcenſu Bethoron vſque Azecha, Ioſue 10. Samuel fecit audiri tonitrua, & pluuias contra conſuetudinem regionis in diebus meſſis 2. Reg. 12. Elias fecit deſcendere bis ignem de cęlo ſuper quinquagenarios 4. Reg. 1. & ſemel ſupra ſacrificium in monte Carmeli 3. Reg. 15. Eliſeus fecit apparere currus igneos, & equos igneos, qui erat cęleſtis exercitus 4. Reg. 6. Iſaias fecit retrocedere ſolem tempore Ezechiæ 4. Reg. 20. cũ Chriſto ergo videre volebant, an aliquid ſimile faceret, vt videretur vnus de antiquis prophetis.

Quid volebant Phariſæi ſcire per hoc ſignum de cælo, quod petebant. Quæſt. VII.

QVAERETVR quid volebant Phariſæi ſcire per hoc ſignũ de cęlo, quod petebant. Dicẽdum, ꝙ volebant pręcipue ad ſciendum, an ipſe erat Meſſias, vel quando erat aduentus Meſſiæ. Et tunc introducũt quidam literam dicentes, ꝙ erant Iudæi quidam ſolliciti circa aſtrologiã, & artes mathematicas per quas de futuris euentibus intelliguntur prędicere, & ita de exordijs, & qualitatibus legiſlationum, & ſectarum, & ideo per ſignum aliquod cęli volebant ſcire aduẽtum Meſſię quando eſſet, & tunc poſſent quęrere à Chriſto tanquam à magiſtro valde perito, ꝙ doceret eos aliquam viam aſtrologicam per quam ipſi, ſecundùm ſigna cęli ſcirent iudicare de aduentu Meſſię, & tunc Chriſtus dicit, quòd non eſt poſſibile, quia ſcire an erit ſerenum, vel tempeſtas contingit per ſigna cęli, vt quia rubicundum eſt, vel quia rutilat cęlum, ſed ſigna temporum ſciri non poſſunt, ideſt quid erit in tali tempore de bono, & malo, vel quãdo talis res erit non poteſt iudicari determinate per ſigna cęli, & ita Chriſtus doceret eos, quòd non poſſet ſciri, quod petebant per mòdum quem ipſi volebant, & ita introducit Nicolaus literam. Sed non ſtat, quia tunc non peterent à Chriſto miraculum, ſed ſolum eruditionẽ in arte mathematica, vt per ſigna cęli de temporibus indicarent, & tamen neceſſe eſt dici, quòd peterent ab eo miraculum fieri, quia dicitur Marc. 8. ꝙ ſignum de cęlo quęrebant ab eo. Secundo patet quia dicitur in litera, generatio iſta adultera ſignum quęrit. Tertio quia ſi illo modo litera introduceretur, ſufficienter Chriſtus reſpondiſſet cum oſtenderet, ꝙ per ſigna cęli, non poterat ſciri aduentus Meſſię, nec aliquid talium, ſed ſolum ea, quę à naturali neceſſitate dependent, vt ſerenitas, & tẽpeſtas, & huiuſmodi, & tamen innuit, ꝙ non ſatisfecit intentioni eorum, cum ait, generatio mala ſignum quęrit, & ſignum non dabitur ei, & receſſit ab eis, quaſi indignans: ergo non petebant Phariſęi à Chriſto doceri in arte mathematica ad cognoſcendum aduentum Meſſiæ, ſed ſignum, ideſt miraculum aliquod fieri ab eo petebant in cęleſtibus. Dicendum ergo aliter, ſcilicet quòd Phariſæi petebant à Chriſto ſignum de cęlo fieri, vt per illud agnoſcerent, an eſſet Meſſias, Chriſtus autem noluit, quaſi ſuperuacuum eſſet fieri, quia multa alia erant per quę ipſi cognoſcere poterant eum eſſe Meſſiam, ſi ad hoc vellent aduertere, & ideo non dat ſignum, ſed redarguit eos exprobrando, quòd non cognouerint tam cum cognoſcere potuerint, ſed aduertere non curant, cum ad alia parua, & inutilia aduertant. Et dicit ita, facto veſpere dicitis ſerenum erit: rubicundum enim eſt cęlum, ideſt curatis aduertere quando erit ſerenum, & quando tempeſtas, quæ ad vos minus attinent, & tamen ad hoc inquiſiuiſtis ſigna conuenientia per quæ inueniantur: ergo reprehenſibiles eſtis, quia ſigna temporum non poteſtis dijudicare: nam ita poſſetis habere ſigna certa, & determinata ad ſciendum, an ſit nunc tempus Meſſiæ, & quis ille ſit ſicut ad ſciendum iſta, & ita legitur litera per modum reprehenſionis, ſic patet Lucæ duodecimo capitulo, ſcilicet cum videritis nubem orientem ab occaſu ſtatim dicitis Nimbus venit, & ita ſit, & cum auſtrum flantem dicitis, quia æſtas erit, & fit. hypocritæ faciem cęli, & terræ noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis? quid autem, & à vobiſipſis non iudicatis, quod iuſtum eſt? ideſt ſicut inuenitis ſigna ad cognoſcendum pluuiam, & æſtum, quare non iudicatis quale ſit iſtud tempus, ideſt, quod ſit tempus redemptionis veſtræ. Et quia aliquis diceret, quòd non erant tam periti homines, vt inuenirent probationes ad hoc, dicit Chriſtus, ex vobiſipſis iudicate, quòd iuſtum eſt, ideſt per ea, quę vos videtis fieri iudicare poteritis ſine alia probatione quale ſit tempus iſtud, & talem probationẽ Chriſtus dedit Ioanni Baptiſtæ quęrenti per diſcipulos: tu es qui venturus es, an alium expectamus? ſcilicet dicite Ioanni, quæ vidiſtis, claudi ambulant, cęci

vident, &c. ideſt per iſta poteſt intelligere, an ego ſim ille qui venturus eſt, an alius debeat expectari. Et iſte eſt verus ſenſus literę, & ideo licet peterent Phariſæi ſignum propter cauſas poſitas pręced. quæſt. vel propter aliquam earum, tamen finis ad quem petebant erat ſcire, an erat Meſſias ipſe, vel alius.

Quomodo eſt verum, quòd facto veſpere ſi rubicundum eſt cælum erit craſtinus ſerenus dies. Et quare ſi mane rutilat erit dies tempeſtuoſus, & ventoſus. & aliæ quædam aeris prædictiones exponuntur. *Quæſt. VIII.*

QVAERETVR quomodo eſt verum, quòd facto veſpere ſi rubicundum eſt cęlum erit craſtinus ſerenus dies, & ſi rutilat in mane erit dies tempeſtuoſus, ideſt pluuioſus, vel ventoſus, & vnde hoc. Dicendũ, quòd Chriſtus vſus eſt contra Phariſęos quibuſdam ſignis communibus ad dijudicandum conditionem temporis, quę ſunt, vt communiter certa, & poſuit iſta duo, & ſimilia duo alia poſuit Luc. 12. ſcilicet cum videritis auſtrum flantem dicitis, quia venit ęſtas. Ratio primi eſt, quia rubor qui apparet ad veſperum in aere ſignat deſiccationem aeris, & ideo materia groſſa vaporum, quæ in aquam vertibilis erat eſt iam deſiccata, ita vt inflammetur, quod eſt rubefieri, & ita non eſt proxime diſpoſita, vt pluuia ex illa fiat, & ſic eſt ſignum propinquum ſerenitatis. Ratio ſecundi eſt, quia quando cęlum mane rutilat eſt materia inſpiſſata, quia non poteſt color ille eſſe niſi in materia inſpiſſata, & non eſt illa deſiccata, quia non eſt rubea ſicut nubes rubeę, quæ apparent occidente Sole, ſed eſt materia turbida aliqualiter, & aliqualiter rubea, & ita eſt materia irregularis, quę calore Solis ſoluta ſtillat in pluuias quantum ad partem turbidam, & groſſam, vel ſoluitur in ventos quantum ad partem aliqualiter deſiccatam, & rutilantem, vel propter humidam materiam circunſtantem totum ſimul vertitur in pluuias, & ita fit tempeſtas, quia tempeſtas nõ ſolum dicit pluuias, ſed etiam ventos impetuoſos cum aqua. Ratio autem aliorum duorum, ſcilicet nubis ſurgentis ab occaſu, & auſtri flantis pertinet ad id, quod habetur Lucę duodecimo. Et tamen dicendum, quòd de nube ſurgente ratio eſt, quia pluuia fit de materia vaporũ humidorum, vel humefactorum, & ingroſſatorum, nubes autem eſt corpus groſſum ex vaporibus taliter humidis, & ingroſſatis: ideo quando nubes, ſic ſurgebat erat ſignum, quòd pluuia cito ventura erat, quia id, quod in nubes ingroſſatum erat cito erat in pluuias ſoluendum. Et dicitur de nube oriente, vel aſcendente ab occaſu, ideſt de mari, quia totum mare Mediterraneum eſt ab occidentali parte terrę Iudęorum Num. trigeſimoquarto, ſcilicet plaga occidentalis à mari magno incipiet, & ipſo fine claudetur. De mari autem eleuantur exhalationes humidę, quę quandocunque ingroſſantur ſoluuntur in pluuias, ideo ſurgente nube ab occaſu, vel ex parte maris (quod idem eſt) erat ſignum pluuiæ ſtatim futurę in terra Iudæorum, & ſic etiam dixit Elias, quando orabat Deum pro pluuia occiſis ſacerdotibus Baal tertio Regum decimooctauo. nam aſcendit in montem Carmelum & cępit orare, dixitque puero ſuo, reſpice contra mare, qui cum contemplatus eſſet ait, non eſt quicquam, & dixit ei Elias, reuertere ſeptem vicibus, in ſeptima autem vice ecce nubecula parua, quaſi veſtigium hominis aſcendebat de mari, & tunc dixit Elias ad Acab, iunge currum tuum, & deſcende ne occupet te pluuia, cumque ſe verterent huc atque illuc cęli contenebrati ſunt, & nubes, & ventus, & facta eſt pluuia magna, & ſic ſignum pluuiarum futu-

F rarum in terra Iudæorum ſumebatur per nubes aſcẽdentes ab occaſu, ſiue de mari, quod idem eſt.

Ratio autem quarti, ſcilicet, quòd videntes auſtrũ flantem dicunt ęſtas erit eſt, quia auſter eſt ventus calidus, & ſiccus, & ideo quando ille flat omnia deſiccat. Sed ſciendum, quòd flatus ventorum aliquando deſiccat, vel humectat, non ſecundùm conditionem venti, ſed ſecundùm conditionem regionum ſuper quas tranſit, vel de quibus colligitur materia eius, quod videmus, quia quidam ventus eſt in aliqua regione valde pluuioſus, & in alia nunquam facit pluuias, & ita eſt de auſtro: nam auſter fere in tota Europa eſt pluuioſus, ideo poetę latini, qui deſcribunt rerum conditionem iuxta proprietatem terræ ſuæ, ſcilicet Europæ, vocant auſtrum pluuioſum, & iſtud

G eſt epithetum ſuum.

Sic dicit Ouidius primo Metamorphoſeos, pluuioque madeſcit ab auſtro, ideſt ab auſtro pluuioſo, & Virgilius primo Aeneidos dicit auſtrum, quem ipſe Africum vocat, ideſt de Africa venientem creberrimum procellis, ideſt aquis venientibus cum impetu ventorum, & tamen in terra Iudæorum auſter eſt valde deſiccans.

Ratio diuerſitatis eſt, quia auſter ad hoc, quòd trãſeat in totam regionem Europę, quam nos tenemus, neceſſe eſt, quòd tranſeat ſuper mare Mediterraneũ, & inde trahitur multa materia, quę connectitur in ventum, & ideo propter humiditatem vertitur in pluuias. Etiam quia ipſe ventus propter cauſam di-

H ctam eſt humidus, & aliqualiter calidus propter regionem meridianam de qua venit, & ſic nubes humectat, & ſoluit, & hoc eſt, quod requiritur ad diſtillationem pluuiarum. In regione autem Iudęorum fit econtrario, quia ad hoc, quòd auſter veniat in illam, tranſitutus eſt per ſolas regiones calidas, & ſiccas, ſcilicet per deſerta Africę, & non tranſit ſuper aliqua maria, & ita cum perflauerit regionem totam deſiccat, & hoc eſt eſſe æſtatem, & ſic accipiuntur cauſæ horum accidentiũ, & ſignorum pro qualitatibus temporalibus.

Quare Chriſtus poſuit exemplum de his per quæ Iudæi

I *de ſerenitate, & tempeſtate iudicabant. Et quomodo in primo Chriſti aduentu ſerenitas fuit: In ſecundo autem erit tempeſtas.* *Quæſt. IX.*

QVAERETVR, quare Chriſtus poſuit exemplũ de his, ſ. dicitis ſerenum eſt: rubicundũ eſt enim cęlum. Aliqui dicũt, ꝙ Chriſtus deſignauit hic duos aduentus ſuos. Primum in carne, & tunc ſerenum eſt, .i. tempus miſericordię eſt, & hoc, quia rubicundum eſt cęlum, ſ. rubricatum ſanguine Chriſti, & mors eius eſt cauſa miſericordię, quia pater tradidit eum propitiationem pro peccatis noſtris. In ſecundo aduẽtu tẽpeſtas eſt, quia qñ ſecundo veniet ad iudicandum erit calamitas, & męror, & hoc, quia rutilat triſte cęlum. i.

K apparebunt tunc triſtia ſigna futurę pęnæ pro impijs. Sic dicit Aug. lib. de quæſt. Euang. i. poteſt intelligi, ꝙ Dñs dicit, ſ. facto veſpere dicitis ſerenum erit: rubicundum eſt enim cęlum, i. ſanguine paſſionis Chriſti. primo aduentu indulgentia peccatorum datur, & mane hodie eſt tempeſtas; rubet enim cum triſtitia cęlum, illud eſt, qđ in ſecundo aduentu igne pręcedẽte venturus eſt. Alij dicunt, ꝙ per cęlũ rutilans intelligitur paſſio Apoſtolorum, & eſt ſenſus: ſi Deus illis bonis non parcit, ſed permittit eos affligi, quanto minus parcet malis? Sic dicit Gloſ. rutilat triſte cœlum, ideſt patiuntur Apoſtoli poſt reſurrectionem, poſt quos ſcire poteſtis, quia cum non parco meis

bonis

bonis quin patiantur, non parcam alijs in futuro. Sed A dicendum, quòd iſtę ſunt expoſitiones myſticę in ſenſu allegorico: nam in ſenſu literali (quem quærimus) neceſſe eſt intelligi de ſignis pluuiarum, & ſerenitatis, quæ ſumuntur ex conſideratione cęli, vt expoſitum eſt præcedenti quæſtione, & ſupra ſeptimo. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet ſenſus autem manifeſtus eſt, quòd ex elementorum ordine, & conſonantia poſſunt, & ſereni, & pluuioſi dies pręnoſci. Sic etiam dicit Chryſ. ſicut ergo in cęlo aliud quidem eſt ſignum ſerenitatis, aliud pluuię, ita & in me putare oportet.

Quare Christus non dedit nunc Phariſæis ſignum, quod petebant. Et quòd Deus non ſeruit curioſis deſiderijs noſtris. Et q. duplex ſit aduentus Chriſti, & vterque ſigna habet. Item quæ ſigna Meſſias eſſet facturus. B *Quæſt. X.*

QVAERETVR, quare Chriſtus non dedit nunc Phariſęis ſignum, quod petebant. Dicendum, quòd primo fuit, quia tentantes quęrebant, & tamen ſigna non dantur niſi ob aliquā neceſſitatem, vel vtilitatem magnam, cum Deus nō ſeruiat curioſis deſiderijs noſtris, & ita nullus, qui ex curioſitate aliquid petit, credat vnquam ſe obtinere poſſe, quod petit, licet illud nimis deſideret. Sic patet de Herode, qui audiens famā miraculorum Chriſti deſiderauit valde videre eum, Lucę nono, & non potuit, C deinde in ipſa die mortis ſuæ cum Chriſtus ei remitteretur à Pilato, gauiſus eſt valde Herodes cupiens videre aliquod de ſignis, quæ faciebat Chriſtus Lucæ vigeſimotertio, ſcilicet Herodes autem viſo Ieſu gauiſus eſt valde: erat enim ex multo tempore cupiens videre eum, eo quòd audierat multa de illo, & ſperabat ſignum aliquod videre ab eo fieri, ſed quia Herodes ex ſola curioſitate hoc volebat, ſcilicet vt delectaretur in nouitate rerum quas videret, noluit Chriſtus aliquid facere, immo neque dignatus eſt ei loqui.

Secundo fuit, quia iſti erant viri peſſimi, qui non merebantur videre ſignum aliquod de cęlo: nam putabant, quòd Chriſtus non poſſet illud facere, & ideo ad confundendum illum petebant, & ſic minus obtinere debuerunt, quam ſi ex ſola curioſitate peterēt, D quia curioſi vani ſunt, ſed non mali, iſti autem peſſimi erant, qui Chriſtum confundere cupiebant, bonis autem dedit Chriſtus ſignum de cœlo, ſcilicet omnibus diſcipulis, & credentibus in eum, quando viderunt eum aſcendentem in cęlum, & duos Angelos in albis loquentes ad ſe Act. primo capitulo.

Sic dicit Beda, non erat dandum cęleſte ſignum generationi tentantium Dominum, cęterum generationi quærentium Dominum ſignum de cęlo oſtēdit, quando cernentibus Apoſtolis aſcendit in cęlum.

Tertio fuit, quia tempus Chriſti viuentis in carne, E non erat ad oſtendendum ſigna cęli: fuit enim duplex Chriſti aduentus, & vterque ſigna ſua habere debuit: nam aduentus in carne ſigna habuit in ſanatione ęgritudinum, & in ſimilibus, quę pertinent ad manſuetudinē, eo quòd nunc venit, vt medicus curaturus vulnera noſtra Iſa. 53. liuore eius ſanati ſumus. Et etiam ex illa auctoritate oſtendit Matthæus, quòd Chriſtus ſanaturus erat nunc omnes ægritudines, ſupra octauo capit. ſcilicet omnes male habentes curauit, vt adimpleretur quod dictum eſt per Iſaiam Prophetam, ipſe infirmitates noſtras accepit, & ægrotationes noſtras portauit. In ſecundo aduentu apparebit, vt rex & potens, ideo competit ſibi, quòd tunc ſigna de cęlo oſtendat. ita dicitur infra 24. quòd apparebit ſignū filij hominis, & veniet in nubibus cęli, cum poteſtate magna, & maieſtate. Sic dicit Beda, ideo autem eos Dominus non exaudit, quia aliud eſt tempus ſignorum cęleſtium, ſcilicet tempus aduentus ſecundi, cum virtutes cęlorum mouebuntur, & Sol obſcurabitur, & Luna non dabit lumen ſuum. Tempore autem primi aduentus non fiunt talia, ſed omnia manſuetudine plena. Sic etiam dicit Chryſoſtomus: ſicut enim in cęlo aliud eſt ſignum ſerenitatis, & aliud pluuię, ita & in me putare oportet: nunc enim ſcilicet in primo aduentu his ſignis, quę in terra ſunt opus eſt, quæ autem in cęlo ſunt conſeruantur tempori ſecundi aduentus, nunc ſicut medicus veni, tunc ſicut iudex adero. propter hoc nunc occultus veni, tunc autem cum multa diuulgatione, quando virtutes cęlorum mouebuntur, ſed non eſt nunc tempus horū ſignorum, veni mori, & quæ abiecta ſunt pati.

Quarto fuit, & pręcipue quia nullum ſignum erat nunc neceſſarium, nec de cęlo, nec de terra ad oſtendendum hoc, quod quęrebant Phariſæi, ſcilicet, an Ieſus eſſet Meſſias: nam quotidie ſigna multa pręcedebant, ex quibus ſufficienter hoc colligebatur, qui autem plura peteret, infidelis erat. Et iſtud tetigit Chriſtus, dicens, ſcilicet veſpere facto ſerenum erit, &cet. quaſi dicat, ad ſciendum ſerenitatem, & tempeſtatem temporis, quæ ſunt accidentia, non multum vobis neceſſaria inquiritis, conuenientia ſigna, & ſigna temporum non poteſtis inquirere, ideſt non curatis inquirere ſigna per quæ cognoſcatis, quod ſit tempus Meſſiæ, vel quale ſit tempus iſtud, cum tamen poſſetis inuenire, quia ex vobiſipſis poſſetis hoc ſcire, quod apertius dixit Chriſtus Lucę duodecimo, ſcilicet cum videritis nubem ſurgentem ab occaſu dicitis, quòd nimbus venit, ideſt pluuia, & ita fit, & cum videritis auſtrum flantem dicitis ęſtas eſt. hypocritę faciem terræ, & cęli noſtis probare, hoc autem tempus quomodo non probatis, quid autem, & cur ex vobiſipſis non iudicatis, quod iuſtum eſt? quaſi dicat, poſſetis ſi velletis, & ideo eſtis reprehenſibiles, & ſic non egebant aliquo ſigno cęleſti.

Quinto fuit, quia hoc erat in pręiudicium omniū miraculorum Chriſti præteritorum: nam ita iſti petebant nunc ſignum de cęlo à Chriſto, ad ſciendum, an erat Meſſias, ac ſi nullum vnquam miraculum feciſſet per quod hoc probari poſſet, ideo noluit facere aliud vt innueret, quod ex præcedentibus ſufficienter probatur, & iſta erat conditio Iudęorum, quod cum multa miracula coram eis facta eſſent, ita eſſent increduli, ac ſi nullum miraculum vidiſſent, ſic patet Ioan. ſexto. de turba, quam pauit Chriſtus miraculoſe: nam dixit eis, quod operarentur cibum, qui non perit, & illi dixerunt, quid faciemus, vt operemur opera Dei? & Chriſtus ait hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum, quem miſit ille, & dixerunt illi: quod ergo tu facis ſignum, vt videamus, & credamus, & ſic cum tamen multa ſigna vidiſſent, & præcedenti die paſti eſſent, ita nunc inuerecunde petiuerunt ſignum videre, quaſi nullum vnquam vidiſſent, vnde Chriſtus non dedit eis ſignum, ita nec nunc ſignum dedit. Sic dicit Remigius, admiranda quippe eſt cęcitas Phariſęorum, & Saducęorum: ſic enim poſtulabāt ſignum de cęlo, quaſi ea non eſſent ſigna, quę facere videbatur.

Sexto fuit, quia Phariſęi, non petebant conueniens ſignum ad id, quod volebant: nam ſcire volebant, an eſſet Ieſus Meſſias, ſed hoc non erat oſtendendum per ſigna cęli, ſed per curationes ægritudinum, ſcilicet ſanationem ſurdorum, claudorum, cęcorum, mortuorum, & huiuſmodi Iſa. 35. ſcilicet Deus ipſe veniet, & ſaluabit nos, tunc aperientur oculi cęcorum, & aures ſurdorum patebunt, tunc ſaliet ſicut

ceruus claudus, & aperta erit lingua mutorum: talia ergo ſigna petere debuerunt qualia prophetę prędixerant futura in aduentu Meſſiæ, & non ſignum de cęlo, quod non prænunciatum erat futurum ab eo, & ideo quando Ioannes, quæſiuit à Ieſu per diſcipulos ſuos: tu es qui venturus es, an alium expectamus? non oſtendit ſignum de cęlo Chriſtus, ſed illa, quæ Iſaias prædixerat, & ait diſcipulis Ioannis, ite & dicite Ioanni, quę vidiſtis, cęci vident, claudi ambulant, leproſi mundantur, &c. ſup. 11. & per hęc Chriſtus conuenienter credebat oſtendere ſe eſſe Meſſiam, & nō per ſigna cęli, ideo etiam ſi bono modo petierāt Phariſæi ſignum de cęlo ad ſciendum, an Ieſus eſſet Meſſias, non debuiſſet hoc dari, ſed alia, quę dicta ſunt: nullum tamen dedit, quia non meruerunt videre illud, vt dictum eſt.

An peccauerunt Phariſæi petentes ſignum de cœlo à Chriſto. Et quomodo à Deo petere ſigna quandoque ſit licitum, quandoque non. Quæſt. XI.

QVAERETVR, an peccauerunt Phariſæi petentes ſignum de cęlo à Chriſto. Aliqui dicunt, ꝙ non, quia Ezechias petiuit ſigna de cęlo, ſ. ꝙ ſol retrocederet decē lineis quarto Reg. 20. & non peccauit, ſed conceſſit ei Deus. Itē Ioſue petiuit ſignum de cęlo: nam petiuit ſtare ſolē, & ſtetit Ioſue 10. c. Item non ſolum licet petere talia ſigna, ſed etiam Deus incitat hominem ad petendū illa Iſa. 7. cum dixit Iſaias ad Achaz regē pete ſignū à Domino Deo tuo, ſiue in profundum inferni, ſiue in excelſum ſup. Dicendum, ꝙ peccauerunt. Quod patet primo, quia Chriſtus exprobrauit eis dicens. generatio mala, & adoltera ſignum quærit, & tū non dr̄ alicui iuſte verbum contumelioſum qualia iſta erant niſi peccauerit: ergo illi peccauerant. Secundo quia Chriſtus dixit, ꝙ non concederetur eis, quod petebāt, & hoc cum quadam aſperitate ſermonis, ſ. ſignum quęrit, & ſignum non dabitur ei: ergo male agebant petendo, quia alias concederet eis, aut blande oſtenderet eos decipi, & non debere talia petere. Tertio quia Chriſtus audiens petitionem eorum ingemuit: Marc. 8. ſ. & ingemiſcens ſpiritu ait, quid generatio iſta ſignum quærit, & tū gemitus non erat niſi pro malo, quod illi faciebant, quia ſi bene facerent non gemeret, ſed lętaretur ſicut dicit Beda: ergo peccabāt. Quarto quia audita quæſtione Chriſtus indignans reliquit eos, & abiit ſupra in litera, ergo peccabant, quia alias nō indignaretur eis. Quinto patet quia prauum erat motiuum eorum ad quærendum: volebāt enim confundere Chriſtum, & omnia alia motiua eorum, aut mala erant, aut vana, vt oſtenſum eſt ſupra quæſt. 6. ideo peccabant. Ad primum dicendum, quod non peccauit Ezechias petendo ſignum, nec eſt ſimile primo, & pręcipue quia Ezechias nullum ſignum petiuit, ſed Deus ſibi obtulit quid vellet, an quod ſol retrocederet, vel quòd tranſiret, & ipſe elegit, quòd retrocederet, iſti autem petiuerunt, quod non offerebatur eis. Secundo quia Ezechias habuit iuſtam cauſam non ſolum ad eligēdum ſignum oblatum, ſed etiam ad petēdum, quia erat ad mortem, & dixit ſibi Iſaias, quòd die tertio aſcenderet ſanus ad templum, & dixit Ezechias, quod erit ſignum, quòd Dominus me ſanabit, quarto Reg. 20. & Iſa. 38. & tunc obtulit Iſaias optionem ſigni, & ſic erat hic cauſa iuſta dubitandi, & petendi ſignum à propheta, quia magna promittebat, & tamen nullum ſignum dederat, nemo tamen cogebatur credere prophetis niſi ſigna darent, vt innuitur Deut. 13. & 18. capit. ſed in Chriſto multa ſigna pręceſſerant, quia quotidie miracula faciebat,

F ideo non erat cauſa vlla petendi nunc ſignum de cęlo, nec aliquid aliud. Ad ſecundum dicendum, quod Ioſue non petiuit ſtationem ſolis tanquam ſignum ad oſtendendum, ſed ad efficiendum: miracula enim inquantum ſunt ſigna ſolum ſunt ad oſtendendum aliquid, & probandum, & ita Ezechias elegit retroceſſionem ſolis, non tanquam aliquid in eo iſta retroceſſio efficeret, ſed quia certificabat eum de futura ſanitate. Et ſigna aliquando ſunt licita, & aliquando illicita, cum proueniat interdum illa peti ex infidelitate, miracula autem quando ſunt ad efficiendū, non petuntur illicite ſi ſunt neceſſaria, & ita Ioſue petiuit ſtare ſolem, vt locus eſſet Iudæis vindicandi ſe de inimicis, quod non contingeret, ſi ſole occumbente fugerent Chananæi, & reciperent ſe in locis **G** munitis, Ioſue 10. capit. ideo conceſſum eſt. hic autē petebatur miraculum de cęlò, non ad aliquid efficiendum, ſed ſolum ad probandum, & ideo vocatur ſignum, ſcilicet rogantes eum, vt ſignum de cęlo oſtēderet, & tamen non erat neceſſarium, ſed ex curioſitate, & malitia petebatur, ideo non licuit peti. Ad tertium dicendum, quia Deus non incitat ad petendum iſta ſigna quaſi ſit per ſe bonum iſta fieri, & peti, ſed quia interdum ad gloriam Dei pertinet oſtendere aliquod miraculum in ſignum aliquorum futurorum, & vult tunc, quòd petatur ſignum, & ita fuit tēpore Achaz regis. Etiam & pręcipue, quia Deus non incitat generaliter ad petendum talia ſigna, quaſi cuilibet ſit bonum talia petere, ſed incitauit Achaz, quia **H** volebat dare tunc ſignum de aduentu Meſſiæ, ſicut & poſtea dedit etiam non petente Achaz, & ideo eis quibus Deus non ſuadet iſta petere, non licet ea petere tanquam bona, ſed ſolum tanquam neceſſaria, ſi interdum non poſſint habere, quod volunt niſi per miraculum.

An Phariſæi peccabant nunc tentantes Chriſtum ſuper petitione ſigni. Et quid tentare ſit. Quæſt. XII.

QVAERETVR, an Phariſæi peccabant nūc tentantes Chriſtum ſuper petitione ſigni. Aliqui dicunt, quòd non, quia potius merentur **I** illi, qui nolunt tentare Dominum petendo ſignum peccant. ſicut fuit de rege Achaz Iſa. 7. nam ſuadente ei Iſaia ſignum petere ait, non petā, & non tentabo Dominum, & tamen ibi in nolendo petere peccauit: nam dixit Iſaias: audite ergo domus Dauid nunquid parum eſt vobis moleſtos eſſe hominibus, quia moleſti eſtis, & Deo meo? propter hoc dabit vobis Dominus ipſe ſignum, ideſt quia vos non vultis petere, ipſe dabit vobis non petentibus.

Dicendum, quod peccauerunt, primo quia tentare Deum de ſe malum eſt, quia tentans dubitat de poteſtate eius, quem tentat, & ob hoc vetitum eſt tentare Deum ſupra quarto, non tentabis Dominum Deū tuum.

K Secundo quia tentatio Phariſæorum hic ad Chriſtum, non fuit niſi in petendo ſignum, & tamen petēdo ſignum peccauerunt, vt oſtenſum eſt pręced. q. ergo peccauerunt tentando eum. Tertio quia quandocunque tentant Phariſæi Chriſtū ipſe increpat eos, quaſi male agentes, vt infra 22. quando petiuerunt, an liceret dari cenſum Cęſari, & ait Chriſtus, quid me tentatis hypocritæ? & tamen vocare hypocritam eſt conuitium, quod iuſte non poteſt dici niſi peccanti: ergo peccat tentans Chriſtum. Ad arg. dicendum, ꝙ Achaz, non peccauit, quia noluit tētare, quia potius ex hoc laudaretī, ſed qa noluit obedire Deo iubendo ei, ꝙ ſignū peteret, & cū ipſe dixit, nō petam,

&

& non tentabo Dñm, mentitus eſt, quia non ceſſabat à petitione ſigni, vt non tentaret Deum, ſed hoc dicebat ad excuſandum, vel ad colorandum iniquitatem ſuam: erat enim vir peſſimus, nolens dare honorẽ Deo vero, ſed idolis, quæ colebat; quia ſi peteret à Deo ſignum ſicut Deus iubebat, & Deus illud faceret, appareret gloria Dei in hoc: ſed noluit petere, vt nõ honoraret Deum, & vt videretur religioſe agere dixit, quòd nolebat petere, vt non tentaret Deum; & tamen non tentabat Deum petendo ſignum, quia tentare eſt, quando experimentum de re quæritur, vt ſiquis ad experiendum, an Deus poſſit facere aliquid de quo ipſe dubitat, vel an velit facere illud non exiſtens in neceſſitate aliqua petit ſignum tentat, qui autem iuſſus à Deo petere petit, non tentat, ſed obedit, ideo Achaz non tentaret Deum petendo ſignũ, ſed coleret. ſecus de iſtis, quia Chriſtus non iubebat eis petere ſignum, ſed ipſi petiuerunt illud cum non eſſet neceſſarium neque expediens, ideo propriè tentabant Chriſtum, & peccauerunt.

Quomodo dicitur hic, q̃ dabitur iſtis ſignum Ionæ, quia Mar. 8. dicitur quòd non dabitur ſignum. Quæſt. XIII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, q̃ dabitur iſtis ſignũ Ionæ, quia Marc 8. dicitur quod nõ dabitur ſignum. & oſtẽditur ibi, quòd nullum ſignum datum fuerit, quia dr̃ quòd Chriſtus dimittẽs eos aſcendit in nauim, & abijt. Dicendum, q̃ Phariſęis nunc, non fuit datum ſignum, quia ipſi petebant ſignum de cęlo, & illud nõ fuit datũ, & nullum aliud ſignũ datum eſt, qđ ipſi viderent, quia non merebant̃ illud recipere, ſed dedit illis ſignum Ionæ, & illud quidem non explicuit hic, ſed explicuit ſupra 12. ſicut Ionas iacuit tribus diebus, & tribus noctibus in ventre Ceti, ita filius hominis erit tribus diebus, & tribus noctibus in corde terræ, ſed iſtud non fuit ſignum, quod nunc viderent Phariſęi cum fuerit completũ in Chriſti morte, & reſurrectione, & ita dicitur q̃ non fuerit eis ſignum datum. Sic dicit Aug. lib. de. conc. Euang. ſcilicet, non autem moueat, q̃ Marcus non dicit reſponſum eſſe quęrẽtibus ſignum de cęlo idem, quòd Matthęus de Iona, ſed ait Dominum, reſpondiſſe ſignum, non dabitur ei. Intelligendum eſt enim quale petebant, hoc eſt de cęlo, ſed aliud ſignum datum eſt, ſed non illud.

Quare Chriſtus relictis illis Phariſæis abijt mox trans fretum. Quæſt. XIIII.

QVAERETVR, quare Chriſtus relictis illis Phariſæis abijt: nam mox aſcendit in nauiculam, & iuit trans fretum, vt dicitur Marc. 8. Dicendum, quòd fuit, quia vidit Chriſtus, q̃ in regione illa nõ erat profecturus in aliquo, ſed tantum fuit ei, q̃ oſtenderet infidelitatem, & iniquitatem Phariſęorum tentantium eũ, & petentium ſignũ de cęlo, vnde nec prędicauit per regionem illam, nec curauit ęgros, ſed mox rediit in nauiculam, & receſſit inde: exeunti namque de nauicula Dño in terrã Magedan occurrerunt Phariſęi iſti, ſicut dicitur Marc. 8, quòd venit nauigãs in fines Dalmanuta, ſiue Magedan, & exierunt Phariſæi, ſcilicet ad eum, & cęperunt conquerere cum eo quærentes ab illo ſignum de cęlo, & ipſe tunc dixit, quod non daretur eis exprobrans eis, vt patet hic, & mox aſcendit nauiculam, & receſſit. ſic dicitur Marc. 8. ſcilicet quid generatio iſta ſignum quęrit, & dimittens eos aſcendens iterum nauim abijt trans fretum: ſic enim fecit in regione Geraſenorum ſup. octauo. nam mox vt acceſſit ad litus occurrerunt ei arreptitij: Marc. 5. & curauit eos ibi, & miſit dęmonum legionẽ in por-

A cos, & dum ibi maneret, venerunt viri de regione, & rogauerunt eum, vt recederet de regione illa, & ipſe ſtatim aſcendens nauim receſſit Marc. quinto, & Lucæ octauo, & ſupra 8. & ſic nõ prędicauit in regione illa, nec aliquid aliud fecit, ſed ſolum ſtans in litore ſanauit arreptitios, & ita nunc in litore ſtetit, & rediit illico ad nauem, & transfretauit. Cauſa recedendi fuit, quia vidit Chriſtus, quòd non erat in aliquo profecturus hominibus regionis illius. Sic dicit Theophilus, dimittit quidem Dominus Phariſęos quaſi incorrectos: nam vbi ſpes correctionis eſt, ibi immorandum eſt, vbi vero malum eſt incorrigibile, inde eſt recedendum. Et ob hoc non dicitur hic, ſicut ſolet dici alias quãdocunque Dominus expedit turbas,

B quia ibi dicitur, quòd dimiſit turbas, vt patet præcedenti c. & Marc. 6. nunc vero non dicit, q̃ dimiſit eos, ſed q̃ reliquit quaſi nihil boni eis pręſtitiſſet. Sic dicit Rabanus, relictis illis abijt, ideſt relicta generatione mala Iudæorum abijt trans fretum, & ſequitur. nota quòd non ſic in alijs locis legitur dimiſſis turbis abijt, ſed quia infidelitatis error inſolentibus animus detinebat, dicitur quòd eos reliquit. Quare autem Chriſtus non dedit hunc Phariſæis aliquod ſignum quod ipſi viderent etiam ſi non daret ſignũ de cęlo, quod illi petebant, oſtenſum eſt ſup. 12. c. q. 87. Quare autẽ noluit dare ſignum de cęlo, cum in veteri teſtamento ſępe facta ſunt ſigna de cęlo dictum eſt 12. c. q. 88.

C quare Chriſtus vocauit nunc Phariſæos generationẽ malam, & adulteram, & quid per hoc ſignabat oſtenſum eſt eodem cap. quæſt. 89. & quæſt. 85. quare Chriſtus dedit iſtis ſignum Ionę Prophetæ cum eſſent mali, & non mererentur ſignum eod. capit. q. 90. ad quid autem proderat ſignum Ionæ nunc datum a Chriſto, cum Phariſæi non viderent illud, & quod ad multa profuit eodem cap. quæſt 91.

Et cũ veniſſent diſcipuli eius trãs fretum, obliti ſunt panes accipere. Qui dixit illis: Intuemini, & cauete à fermento Phariſęorũ, & Saducęorũ. At illi cogitabant intra ſe dicen- *Marc. 8. Luc. 12.*

D tes; Quia panes non accepimus. Sciens autẽ Ieſus dixit eis: Quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes non habetis? Nondum intelligitis neque recordamini quinque panũ, & quinq; millia hoĩum. & quot cophinos ſumpſiſtis? Neque ſeptem panum, & quatuor millia hominum, & quot ſportas ſumpſiſtis? Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis, cauete à fermento Pha-

E riſæorum, et Saducæorũ. Tunc intellexerũt, quia nõ dixerit cauendũ à fermẽto panum, ſed à doctrina Phariſæorum, et Saducæorũ.

Et cum veniſſent. Hic oſtendit Chriſtus doctrinam Phariſæorum vitandam à diſcipulis, & ſequacibus ſuis, non ſolum tanquam inutilẽ, ſed tanquam malã, & periculoſam, quaſi fermẽtum corruptum, & dr̃. *Et cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum.* Poteſt dupliciter intelligi. Vno modo, quod quando venerunt diſcipuli Chriſti trans fretum, ideſt in regionẽ Magedan, quę erat trans fretum, obliti ſunt ibi accipere panes pro via. Alio modo, quod quando venerunt trans fretum, ideſt de regione Magedan tranſierunt vltra fretum, obliti ſunt panes accipere, ſiue in regione de qua veniebant, ſiue in alia, ad quam ibant. Et

Oſtendit Chriſtus doctrinam Phariſæorum vitandam.

iſte ſenſus eſt verior, quia terra Magedan citra fretũ eſt, & cum inde receſſit Chriſtus transfretauit. ſic dicitur Marc. octauo, & dimittens eos aſcendens iterũ nauim abijt trans fretum. *Obliti ſunt panes accipere*. Erat enim conſuetudo eis accipere panes pro via, & nunc non acceperunt ex obliuione. Et accipitur panis pro toto cibo: nam non ſolum portabant panes in via, ſed etiam alios cibos, & vt communiter portabant piſces, vt patet ſupra decimoquarto, & præcedenti capit. *Qui dixit illis*. Scilicet poſtquam receſſerunt de loco in quo panes accipere debuerant. *Intuemini*. Ideſt diligenter aſpicite. *Et cauete à fermento Phariſæorum, & Saducæorum*. Ideſt à doctrina iſtorum, vt non ſequamini illam, quia corrumpit bonos mores, ſicut modicum fermentum, totam maſſam corrumpit. *At illi cogitabant intra ſe*. Chriſtus dixerat hoc per metaphoram, vocans doctrinam iſtorum fermentũ, & ipſi non intelligentes quid intenderet, cogitabant quòd vere loqueretur de fermento panis, *Dicentes quia panes non accepimus*. Ideſt hoc dicit nobis increpando nos, quia panes non accepimus, quaſi diſcipuli præſupponant, quod Chriſtus iam ſciebat, quod obliti fuerant panes ſumere, & in his verbis tacite arguebat eos, ꝙ obliti fuiſſent panes ſumere, & inſtruebat eos quos panes dẽrent cauere: vel aliter dicentes, quia panes non accepimus, ideſt bene euenit nobis nunc, & bene cauimus ab eis, quia nullum panem accepimus ab eis, & ita reputabant obliuionem in bonum ſibi eueniſſe. *Sciens autem Ieſus*. Scilicet, quòd iſta intra ſe cogitarent. *Dixit eis, quid cogitatis inter vos modicæ fidei*. Ideſt male cogitatis, quia iſta cogitatio pertinet ad modicam fidem: nam ſi fidem haberetis non cogitatis ſic. *Quia panes non habetis*. Ideſt non debetis anguſtiari, quia non habetis panes, nec debetis putare, quòd ego vos increpem quaſi panes obliti fueritis ſumere, quia hoc parum nocet, cum ego poſſim vobis dare cibum etiam non habentibus panem. *Nondum intelligitis neque recordamini*. Reducit eis ad memoriam duo miracula, quæ fecerat ſaturando turbam, & dicit, quòd ſi ad illa aduerterent, non affligerentur etiam ſi panis deeſſet, nec putarent, quòd ipſe eos argueret, quia obliti fuiſſent panes ſumere, cum leue eſſet ſibi prouidere circa talia. Et dixit iſta duo, quia ex defectu alterius eorum proueniebat, quod nunc iſta cogitarent, quia aut non recordabantur duplicis ſaturationis turbarum, aut ſi recordabantur non intelligebant. Non intelligere erat, quòd dato, quòd recordarentur Chriſtum feciſſe iſtas duas ſaturationes, putarent quòd nunc non poſſet ſimiliter facere, quaſi non feciſſet ea ex poteſtate ſua: nam ſi recte intelligerent, quomodo facta fuerant illa, ſcirent, quòd in Chriſto erat poteſtas ad ſaturandum homines quandocunque vellet. Non recordari erat, vt ſi forte non cogitabant nunc de illis ſaturationibus, & ob hoc non habebant aliquid ex quo arguerent Chriſtum poſſe dare illis cibum, quando non haberent. *Quinque panum in quinque millia hominum*. Ideſt quinque panum diſtributorum in quinque millia hominum, ideſt virorum: nam iſti erant exceptis mulieribus, & paruulis ſupra decimoquarto. cap. *Et quot cophinos ſumpſiſtis*. Ideſt quot cophinos reliquiarum, ſcilicet duodecim. dicit hoc ad oſtendendum magnitudinem miraculi, quia non ſolum comederunt, ſed etiam ſuperfuit pluſquã fuerat cibus principalis. *Neque ſeptem panum in quatuor millia hominum*. Ideſt diſtributorum in quatuor millia hominũ, ideſt virorum exceptis paruulis, & mulieribus præcedenti capit. & Marc. octauo. *Et quot ſportas ſumpſiſtis*. Scilicet ſeptem ſportas de reliquijs præcedenti capit. de piſcibus non fit mentio, licet vtrobique piſces fue-

F runt. *Quare non intelligitis, quia non de pane dixi vobis cauete à fermento Phariſæorum*. Ideſt intelligere debueratis conſideratis his, quòd non loquebar vobis de pane, ſed de doctrina. quia de pane parum differebat, quòd non accepiſtis illum, quia etiam ſi non haberetis panem, ego poſſim vobis prouidere, cum bis prouiderim turbis. *Tunc intellexerunt*. Scilicet quando Chriſtus eos arguit. *Quòd non dixerat cauendum à fermento panum*. Ideſt à pane multum, vel parum fermentato. *Sed à doctrina Phariſæorum, & Saducæorum*. Quæ eſt velut fermentum corrumpens per metaphoram.

An iſta ſint continuata ad præcedentia. Quæſt. XV.

G Quæretur, an iſta ſint cõtinuata ad præcedentia. Dicendum, quòd ſic, quia ſupra dicebatur quid egiſſet Chriſtus antequam transfretaret, hic autem dicitur quid egit poſtquam transfretauit: nam quando fuerunt diſcipuli in regione Magedan erant citra fretum, & inde tranſierunt vltra fretum Marc. octauo, ſcilicet, & dimittens eos aſcendens iterum nauim abijt trans fretum, & quando fuerũt vltra fretum locutus eſt Chriſtus de fermento, vt dicitur ſupra in litera, ſcilicet, & cum veniſſent diſcipuli eius trans fretum obliti ſunt panes ſumere, & etiam non fuit aliquid intermediũ, quia mox vt tranſierunt locum in quo obliti fuerant panes accipere, ſcilicet citra fretum, dixit Chriſtus
H hæc, vt eſſet occaſio diſcipulis cogitandi iſtud: nam ſi non diceret immediate, venirent interim in alium locum in quo panes acciperent, & ſic non eſſet iam diſcipulis occaſio cogitandi hoc, cum panes haberẽt fuit ergo hoc factum immediate poſt præcedentia.

Ad quid dicitur hic, quòd diſcipuli obliti ſunt accipere panes. Et quòd diſcipuli Chriſti in via non ſolum panes erant ſoliti portare, ſed etiam aliqua pulmenta abſtinentibus conuenientia. Quæſt. XVI.

Quæretur quomodo dicitur hic, & ad quid quòd diſcipuli obliti ſunt accipere panes, & quomodo obliti ſunt. Dicendum,
I quòd cõſuetudo erat diſcipulis portare ſecum panes in via, vt quia aliquando tranſibant per loca in quibus non poterant habere panem, vel præcipue, quia interdum volebat Chriſtus manere in deſerto aliquot diebus cum diſcipulis, & non erat tunc locus, vnde panes acciperent, ideo quando exibant de locis habitatis portabant panes pro via. Et ideo etiam ſi panes turbæ non haberent, ſemper habebant diſcipuli Chriſti panes, vt in prima ſaturatione, apud turbas nullus panis inuẽtus eſt, & diſcipuli Chriſti quinque panes tunc habebant ſup. 14. & Marc. 6. & Luc. 9. & in ſecunda ſaturatione turbę etiam non habebant cibos, & apud diſcipulos inuenti ſunt ſeptem panes pręced. c. & Marc. 8. Et cum dicitur, quòd obliti ſunt
K accipere panes, nõ intelligitur ſolum de panibus, ſed etiam de alijs cibis, quia aliqua pulmenta ſecum ferebant, quę faciliter portari poſſent, & quæ conuenirẽt hominibus abſtinentibus, vel non guloſis, neque delitioſe viuentibus, ſed pauperibus, & quia cibus cõmunior regionis illius, & minoris valoris erãt piſces, eo quòd illa regio tota erat adiacens mari Galilæę: piſces ergo portare conſueuerant, & ita in vtraque ſaturatione turbarum dicitur, quòd diſcipuli, portabant panes, & piſces: nam in prima, portabant quinque panes, & duos piſces ſup. 14. & Io. 6. in ſecunda habebãt ſeptem panes, & paucos piſces pręced. c. & Marc. 8. carnes aũt, vel alia pulmenta, non leguntur portaſſe, &

iſte eſt cibus quo communius veſcebantur: nam etiã A poſt reſurrectionem cum Chriſtus eis apparens vellet oſtendere veritatem reſurrectionis ſuę, petiuit ſi haberent aliquid ad manducandum, & obtulerunt ei partem piſcis aſſi. Luc. 24. Nunc igitur omnes cibos quos accepturi erant obliti ſunt accipere. Sed diceẽ quòd diſcipuli, non portabant cibos in via, quia Chriſtus vetuerat eis portare peram, & ſacculum in via ſupra 10. & Marc. 6. & Luc. 9. & 10. & tamen vetãdo peram, & ſacculum vetatur panis, quia ſacculus, & pera, non ſunt niſi ad portandum cibos. Etiam quia Marc. 6. expreſſe vetatur portatio panis, ſcilicet non peram, non panem. Dicendum, quòd illa lex data eſt diſcipulis, quando irent per viam, ad prædicandum, ſcilicet B quando mittebat eos, non fuit autem data ipſimet Chriſto, quia non condebat legem pro ſe, ſed pro alijs, & ideo ipſe faciebat, quòd panem portarent, quã do cum illo ibant. Sic etiam non licebat diſcipulis portare in via aurum, vel argentum, neque monetam aliquam ſupra 10. & Marc. 6. & tamen Chriſtus portabat pecuniam in via, quia Iudas erat diſpenſator eius, & loculos portabat, Ioan. 12. & de illis pecunijs emebat omnia neceſſaria ad ſumptus Io. 13.

Quare diſcipuli obliti ſunt panes ſumere.
Quæſt. XVII.

QVAERETVR, quare diſcipuli obliti ſunt C panes ſumere. Dicendum, quòd primo fuit, quia forte ad alia attenti de hoc non conſiderauerunt, & in hoc eſt quędam laus eorum, qui tam paruam curam agebant de delitijs, vt nec etiam neceſſaria ad vitam interdum intenderent. Sic dicit Remigius, animaduertendum eſt quantum alieni eſſent ab appetitu delitiarum, cum tam paruam haberent de neceſſarijs curam, vt etiam obliti eſſent panes accipere, ſine quibus humana fragilitas ſubſiſtere non poteſt, & quando ſecum iſta portabant, non ad copiam, ſed magis ad parcitatem ferebant. Ita laudat eos Chryſoſt. dicens, admirare aliam ſapientiam in diſcipulis qualiter ventrem ſuperabant, non multam menſæ curam facientes: in eremo enim exiſten- D tes, & per tres dies ibi morantes ſolum ſeptem panes ibi habebant.

Secundo forte ex voluntate Dei voluit ſpecialiter Chriſtus, quòd nunc obliuiſcerentur diſcipuli panes ſumere, vt ſic Chriſtus eos doceret, & eorum infidelitatem argueret, & ſic efficeret meliores: nam ſi panes haberent, quando Chriſtus dixit cauere à fermento Phariſęorum, non cogitarent intra ſe dicentes, quia panes non accepimus, & conuenienter Chriſtus, non redargueret eorum infidelitatem per quod fierẽt meliores. Sic dicit Theoph. diſpenſatiue etiam panes accipere diſcipuli ſunt obliti, vt reprehenſi a Chriſto fierent meliores, & ad virtutis Chriſti notitiam peruenirent. Tertio fuit, quia receſſerunt de regione illa: nã mox vt Chriſtus deſcendens de naui intrauit in terrã E Magedan, exierunt ad eum Phariſęi, & Saducęi incipientes conquerere cum eo, & ſtatim illis relictis aſcẽdit in nauem, & iuit trans fretum Marc. 8. & ita cum non diſcurriſſent diſcipuli per loca fuit eis occaſio obliuiſcendi cibos accipere. Quarto fuit, vt aliqui volũt, quia tantum erat deſiderium diſcipulis manendi cũ Chriſto, quòd nolebant ſaltem ad punctum ſeparari ab eo, & ita obliti ſunt accipere panes. Sic dicit Remigius, ſcilicet tanto enim magiſtri amore detinebantur, vt nec etiam ad punctum vellent ab eo recedere. Sic ẽt dicit Beda, ſ. iudiciũ eſt quaſi modicã carnis curã haberent in reliquis quibus ipſa reficiendi corporis intentione Dominici comitatus mente exceſſerat.

A *Quomodo poterat eſſe, quòd diſcipuli non haberent nunc panes.*
Quæſt. XVIII.

QVAERATVR qũo poterat eſſe, ꝙ diſcipuli non haberent nunc panes, quia immediate ante hoc acceperant ſeptem ſportas plenas de fragmentis pręced. c. quando turba ſaturata eſt, & iſta fragmenta acceperunt diſcipuli, & ſtatim aſcendentes nauiculam venerunt in fines Magedan, vt patet hic, & Marc. 8. ergo non poterant eis panes nunc deeſſe. Aliqui dicunt, ꝙ diſcipuli panes habebant, ſed obliti ſunt eos portare, & ita deerat panis. Sic dicit Hier. qũo autem panes non habebant, qui ſtatim impletis ſeptem ſpor- B tis aſcenderunt nauiculam, & venerunt in fines Magedan? ibi audiunt nauigantes, ꝙ cauere debent a fermento Phariſęorum? & rñdet, ſed ſcriptura teſtatur, ꝙ obliti ſunt eos ſecum tollere. Et idem dicit Beda. Sed dicendum, ꝙ non eſt ſatis veriſimile, ꝙ diſcipuli obliti fuerint panes illos, i. fragmenta, quæ collegerãt ſecum tollere, quia collegerant ſeptẽ ſportas plenas, & ſtatim aſcenderunt nauim Marc. 8. ideo non eſt ſatis veriſimile, ꝙ obliuiſcerentur. Secũdo & efficacius, quia ſi obliuiſcerentur diſcipuli ſecum portare iſtos panes, i. fragmenta non haberent quid manducarent antequam venirent in regionem Magedan: nam locus in quo Chriſtus turbas ſaturauerat erat deſertus, vt patet pręced. c. quia alias non fuiſſet occaſio ſaturã- C di eas miraculoſe, & ita non poterant diſcipuli inde panes accipere niſi prius illos ſecum ducerent, & tñ ante hoc non tulerãt niſi ſeptem panes, quia Chriſtus dixit eis, quot panes habetis, & illi dixerunt ſeptem, & illos Chriſtus fregit, & diſtribuit turbæ pręced. cap. ideo non poterant aliquos panes, nec particulas panis hr̃e diſcipuli niſi tollerent ſecum de fragmentis illis, & tñ non defuit eis panis antequam recederẽt de terra Magedan: ergo portabant nunc ſecum fragmenta aliqua, quę ſuperfuerant. Tertio patet, quia adhuc, qñ receſſerunt de terra Magedan panem aliquem habebant Marc. 8. quia habebant vnum panem: ergo nõ agitur de obliuione fragmentorum panis in loco ſaturationis turbarum. Dicendum igitur, ꝙ hic dr̃ de pa- D nibus quos accepturi erant in terra Magedan ad quã iuerant, qñ inde transfretauerunt. Quod patet primo quia tunc Chriſtus dixit diſcipulis cauendum eſſe à fermento, qñ diſcipuli caruerunt panibus, & tñ non dixit hoc antequam recederent de terra Magedan, ſed mox vt receſſit de terra Magedan dr̃ ꝙ hoc dixit. Etiam quia hic, & Marc. 8. dr̃ ꝙ aſcendens Chriſtus in nauiculam venit in terram Magedan, quõ diſceptauit cum Phariſęis, & tũc ſequitur, & obliti ſunt panes in loco ſaturationis turbarum, ſed in terra Magedan, quia alias mox vt aſcenderunt in nauiculam dicerẽt, ꝙ obliti ſunt panes accipere, & tñ non dr̃ ꝙ poſtquam venerunt in terram Magedan: ergo ibi obliti ſunt. Secundo quia non põt hoc intelligi de fragmentis, quæ habuerant in loco ſaturationis turbarum, eo ꝙ hic dr̃ E obliti ſunt accipere panes, & tñ ſi de illis diceretur nõ diceretur ſic, ſed obliti ſunt tollere fragmẽta, quia nõ erant panes, ſed fragmenta. Tertio quia neceſſe eſt, ꝙ poſt illa habuerint aliquos panes diſcipuli: nam Mar. 8. dr̃ ꝙ obliti ſunt panes ſumere, & non habebant niſi vnum panem ſecum in naui, & tñ inter fragmenta illa nullus panis erat, ſed oĩa fragmenta, quia Chriſtus fregerat illos ſeptem panes: ergo poſt illa fragmenta habuerũt alibi aliquos panes de quibus ſupererat vnꝰ quando obliti ſun. panes accipere in terra Magedan: ergo de panibus quos accepturi erãt in terra Magedan ad tranſfretandum, & non acceperunt dr̃ hic, ꝙ obliti ſunt illos accipere. De fragmentis ſeptẽ ſportarum, dicẽdum vno modo, ꝙ ſi diſcipuli portaſſent

ſecum

ſecum ſufficiebant eis ad aliquot dies, & tñ non portauerunt, F quia licet ipſi collegerunt fragmenta, ne perirent, & vt manifeſtaretur miraculi magnitudo, tñ poſtea dederunt turbis reſeruans ſibi paucis fragmentis, vt ad ſtatim haberent cibum, & ita poſt parum indiguerũt cibis. Aliter põt dici, ꝙ omnes ſeptem ſportas fragmentorum tulerunt ſecum diſcipuli, & tamẽ nauigando morati ſunt aliquot diebus, quia non ſtatim peruenerunt ad terram Magedan in qua obliti ſunt panes ſumere, & ita potuit interim tota illa multitudo fragmentorum cõſumi à diſcipulis, & ab alijs manentibus cum eis in naui quorum erat nauicula, & ita cum venirent in terram Magedan, vel prius opꝰ erat eis panes accipere, & obliti ſunt accipere, ſed pri- G mum vñ veriſimilius. Q̃ño aũt qñ diſcipuli obliti ſũt panes accipere, habebant ſecum vnum panem in naui? Vñ dicendum, ꝙ cum diſcipuli dimiſerint fragmẽta ſeptem ſportarum per turbas reſeruans ſibi paucis de quibus ſtatim comederent, cito conſumpta ſunt illa, & oportuit illos accipere panes antequam peruenirent in terram Magedan: nam licet non fiat mẽtio, ꝙ poſt iſtam ſecundam ſaturationem turbarũ Chriſtus venerit in alium locum niſi in terram Magedan, ſubintelligendum eſt, ꝙ venerit in aliã, & tamen ſcriptura non enarrat omnia loca per quę Chriſtus tranſiuit, ſed ſola illa in quibus fecit aliquid quod ſcripto, & memoria dignum ſit, & ſic tranſiuit per aliqua loca H in quibus diſcipuli acceperunt panes, ſicut accipere ſoliti erant, & qñ venerunt in terra Magedan ſupererat ille panis, & ibi iterum panes accepturi erant, ſed obliti ſunt, & ita quando obliti ſunt non habebant ſecum niſi vnum panem, vt dr̃ Marc. 8. & neceſſe eſt, ꝙ illum panem, & aliquos alios acceperint in aliquo loco inter locum ſaturationis turbarum, & terram Magedan, de quo loco nulla mentio fiat in ſcriptura. Qđ patet, quia illum panem non tulerunt de loco ſaturationis turbarum, quia ibi non habuerunt niſi fragmẽta, quando receſſerũt, quia ſolos ſeptem panes habuerant, & illos Chriſtus diuiſerat turbis, & ita nullus integer panis ſupererat. Etiam non acceperunt illum in terra Magedan, quia ibi nullos panes acceperunt, ſed I obliti ſunt illos accipere, ideo in aliquo loco intermedio qui tacetur, diſcipuli acceperunt panes, & ſupererat eis ille vnus, quando venerunt in terrã Magedan.

Ad quid Euangeliſtæ deſcripſerunt hoc de diſcipulis oblitis panes accipere. Et quod beneficiorum immemores valde reprehenſibiles ſunt. Quæſt. XIX.

SED quæretur ad quid Euangeliſtæ deſcripſerunt hoc de diſcipulis oblitis accipere panes. Dicendum, ꝙ ad doctrinam nr̃am prodeſt. Primo vt videamus q̃ũo diſcipuli Chriſti non erubeſcunt defectus ſuos confiteri. Nam Matthæus qui ſcripſit hęc vnus de iſtis, erat qui obliti ſunt panes K accipere, & modicę fidei erant circa Chriſtum, dubitantes, an poſſet eos nunc ſaturare, cum panes non haberent. Sic dicit Chryſoſt. admirare aũt in Apoſtolis veritatis amorem, qualiter ipſi ſcribentes, non occultant ſuos ẽt magnos defectus. Secundo fuit ad oñdendum, ꝙ ſunt valde reprehenſibiles, qui non recordantur ſuſceptorum beneficiorum: nã dixit eis Chriſtus, non recordamini quinq; panum in quinq; millia hominum, &c. & fuerat hoc pauloante, ideo erat magna redargutio. Sic dicit Chryſ. non eſt aũt quantalibet accuſatio, i. parua, parum ante tali ſigno facto conſeſſim obliuiſci. Tertio ad oſtendendum, ꝙ ſunt valde increpabiles, qui paucam fidem habent, cum viderint aliqua admirãda. ſic erat de diſcipulis, qui bis viderant Chriſtum ſaturãtem turbas miraculoſe, & ipſi quoque paſti fuerant, & nunc non habẽtes panes affligebantur quaſi fame perituri eſſent. Quarto fuit ad oſtendendum, ꝙ verba Chriſti rationabiliter intelligenda eſſent: nã ſi quis attenderet ea, quæ ſupra Chriſtus ageret, appareret, ꝙ non loquebatur de panis fermento, ſed de doctrina, vel conuerſatione, & tamen diſcipuli groſſe conſiderantes de pane intellexerunt, & ſuper hoc arguuntur.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis attendite à fermento Phariſæorum. Et quòd nemo nouit ſecreta cordium niſi Deus. Quæſt. XX.

QVÆRETVR, quare Chriſtus dixit diſcipulis, attendite à fermento Phariſęorum, &c. Dicẽdum, ꝙ hoc fuit. Primo quia in hoc eriudiebat eos cauere doctrinam malam Phariſæorum, & Saducęorum, de qua infra dicetur. & hoc erat vtile. Secundo vt per hoc habita occaſione oſtenderet aliud magnum miraculum, ſ. quòd nouerat cogitationes hominum ſecretas: nam quando dixit cauere à fermento, illi cogitabant intra ſe dicentes, quia panes non accepimus, & Chriſtus dixit eis, quid cogitatis inter vos modicę fidei, quia panes non habetis? & ita ipſi viderunt, ꝙ Chriſtus ſciebat cogitationes, & in hoc oſtendebat ſe Deum eſſe, quia nemo nouit ſecreta cordium niſi Deus, ſcrutans corda, & renes Pſal. 7. Et hoc etiam voluit oſtendere Chriſtus, ſemel Iudeis quando curauit paralyticum: nam cogitantibus illis intra ſe, ꝙ Chriſtus blaſphemaret, ait ille, quid cogitatis mala in cordibus veſtris? ſup. 9. & Marc. 2. c. Et vtile erat tale miraculum oſtendi, vt per hoc maiora ſemper de Chriſto cognoſcerent, Chriſtus tñ non faciebat miracula, niſi habita occaſione, & non ingerens ſe ad faciendum illa, ideo conueniens fuit illud dici, vt ad hoc miraculum eſſet occaſio. Tertio vt meliores eos redderet arguendo ipſos de modica fide: nam ſi ille hoc non diceret, & ipſi non reſponderent, iſtud non eſſeret occaſio ad arguendum ipſos de modica fide: nam tunc accidit eis iſte error qui ex modica fide venit, quando dixit de fermento. ſicut dixit Theo. ex diſpenſatione diuina factum eſt, vt diſcipuli panes accipere obliuiſcerentur, vt à Dño correcti meliores fierent, ita & dixit iſta, vt eſſet occaſio ad eos arguendum, & ſic redderet meliores. Quarto fuit, vt eis ſuaderet parum de cibo curandum eſſe. Nam quando illi cogitabant, ꝙ argueret eos de defectu panum ait, nõ intelligitis, &c. quaſi dicat, verba, quę ego dico vobis important aliquod myſterium, & rem magnam, & tamen non haberet panes, non erat difficultas, quia non exiſtentibus panibus poteram vos ſaturare ſicut bis ſaturaui turbas, ideo ſubdit, quare non intelligitis, quod non de pane dixi vobis? Sic dicit Chryſ. hoc facit, vt ſolicitudinem eſcarum ab eis abijciat.

Quare Chriſtus non dixit, quod dicit hic præcedenti capite in ſaturatione ſecunda turbarum. Quæſt. XXI.

QVÆRETVR cum Chriſtus per hoc vellet docere diſcipulos ad eſſe ſolicitos de ſpiritualibus, & parum aduertere ad panes corporales, quare non dixit hoc pręced. capi. in ſaturatione ſecunda turbarum, quia tunc poterat eos conuenienter arguere, cum dixerint vnde nobis in deſerto panes tantos, vt ſaturemus turbam tantam? & ſic erãt tunc modicę fidei ſicut nunc, vt poſſent redargui. Dicendum, ꝙ Chriſtus non redarguit eos ibi, & redarguit nunc. Primo vt non videretur Chriſtus ſe ingerere ad facienda miracula, ſi eos increparet, quòd nõ habebant fidem, quòd poſſet facere hęc, quia quaſi

allicie-

alliciebat eos, vt fidem haberent, & iſta fieri vellent, quaſi facile erat illa fieri. Secundo quia erat ibi Chriſtus coram turbis, ſed ſecrete eos arguebat, vt & ipſi correcti proficerent. & apud turbas reprehenſibiles, & minus honorabiles non apparerent. Tertio fuit, quia nunc fuit Chriſto maior occaſio arguendi illos, quam tunc, quia nunc viderant duas ſaturationes turbarum: quòd ergo dubitarent erat modica fides valde. tunc vero vnicam adhuc viderunt ſaturationem, ideo magis reprehenſibiles nunc erant. Quarto quia maius erat in quo tunc confidere deberent, quã nũc: nam volebat tunc Chriſtus ſaturare turbam quatuor millium hominum exceptis paruulis, & mulieribus. Nunc vero ſoli diſcipuli ſaturandi erant. ſi miraculũ fieri oporteret. ideo facilius poterant confidere, quòd poſſet eos ſaturare, quam turbas: magis ergo increpabiles erant, ſi in hoc non confiderent, quã ſi non confiderent turbas poſſe paſci, ideo potius nunc redargui ti ſunt. Sic dicit Chryſ. ſed quare non arguit eos cũ dixerunt vnde nobis in ſolitudine panes tantos? & reſpondet, ſed ideo tunc non reprehendit eos, vt non videretur ſe ingerere ad ſigna facienda, ſed & nolebat ante turbas eos increpare, tunc etiam rationabilior hęc accuſatio fuit, quando iam duplici miraculo de panibus facto tales erant, vt adhuc de eſcis dubitarẽt.

Quare Chriſtus dixit nunc cauendum à fermento Phariſæorum, quam alio tempore. Quæſt. XXII.

SED quæretur dato, quòd non vellet Chriſtus increpare diſcipulos, quando ſaturauit turbas, quare potius dixit nunc cauendum à fermento Phariſęorum, quam alio tpe, quia poterat hoc multo poſt illam ſaturationem, vel ante hoc dicere, cum iſta doctrina quocunq; tempore dicta proficeret. Dicendum, ꝙ fuit primo vt eſſet occaſio Apoſtolis dubitandi in verbo Chriſti, & non intelligendi, ſ. quia nunc non habebant panes: obliti enim fuerãt panes accipere, quando receſſerunt de terra Magedã, vt venirent trans fretum, vt dr̃ ſupra in litera, ſi autem Chriſtus diceret iſtud quando diſcipuli haberent panes, non haberent cauſam ſic intelligendi, & conuenienter nõ appareret in eis modica fides de qua Chriſtus eos arguere volebat, ideo tunc ſolũ Chriſtus hoc dicere debuit, quando diſcipuli panes nõ accepiſſent. Et iſta eſt cauſa pręcipue, ideo in litera exprimitur, & Marc. 8. ꝙ cum veniſſent trans fretum obliti ſunt accipere panes, quaſi hoc fuerit aliqua cauſa ad hoc, ꝙ iſta nunc dicerentur, vt ſic intelligi poſſent, in alijs aũt locis ſemper accipiebant panes, & forte nũquam obliti fuerant niſi nunc, ideo iſtud dixit Chriſtus. Secundo fuit, quia Chriſtus loquebatur nunc contra Phariſæos, & Saducęos dicens. cauete à fermento Phariſęorum, & Saducęorum, ideo conueniens erat, quòd tunc loqueretur iſta quando conuerſatio aliqua eſſet ei cum Phariſęis, & Saducęis, & hoc fuerat nunc in terra Magedan, ideo nunc dixit, & non prius. Et hoc proderat ad vtrunque ſenſum verborum, ſiue ad ſenſum falſum, quem acceperũt diſcipuli, ſiue ad ſenſum verum in quo Chriſtus loquebatur nam putabant diſcipuli dictum eſſe de panibus fermentatis, & quia Chriſtus loquitur de fermento Phariſæorum, oportebat, quòd conuerſatus eſſet Chriſtus pauloante hoc cum Phariſęis, quaſi ex hoc, puenĩſſet ei, quòd iſtud diceret, quod aliter in mente non veniret, etiam ad verum intellectum Chriſti: nam loquebatur ipſe de doctrina Phariſæorum, quòd cauendum eſſet ab ea, & tamen neſcirent diſcipuli, quæ doctrina eſſet iſta à qua cauẽdum eſſet, nec videretur, vnde Chriſto proueniſſet iſtud nunc dicere niſi cũ Phariſæis eſſet con-

A uerſatus, & ideo cum nunc in terra Magedan diſcepraſſet cum eis, & reliquiſſet eos tanquam malignos, fuit occaſio ad dicendum cauere à doctrina eorum.

Dicendum autem, quòd ad hoc, quod conuenienter Chriſtus nunc iſtud vel aliquando diceret, oportebat iſta duo concurrere, ſcilicet. quòd panes, non haberent diſcipuli, & quòd cum Phariſæis ante hoc diſceptaſſet, & eos repuliſſet, quia vnum ſine altero non ſufficeret, vt dictum eſt, & ideo volente Chriſto diſpenſatiue actum eſt, quòd quando venerunt in terra Magedan obliuiſcerentur ibi potius diſcipuli panes ſumere, quam alibi, vt iſta duo concurrerent, & poſſet Chriſtus conuenienter dicere iſtud diſcipulis, B vt illi poſſent male intelligere, & à Chriſto redargui vtiliter.

Quomodo doctrina Phariſæorum vocatur hic fermentum. Et quod fermentum multipliciter accipitur. Quæſt. XXIII.

QVAERETVR, quomodo doctrina Phariſæorum vocatur hic fermentum: nam accipitur fermentum in malum, & tamen ſolet accipi in bonum. ſicut ſupra 13. de tribus ſatis fermentatis.

Dicendum, quòd quando accipiuntur voces, ſecundùm propriam ſignificationem, non contingit va C riare in ſenſu, & tamen quando accipiuntur tranſlatiue, vel ſecundum metaphoram, poſſunt accipi multipliciter, ſecundùm quòd variè cõtingit aliquid trãſferri, ſecundùm diuerſas proprietates euiſdem rei: ita enim fermentum, ſecundùm ſenſum literalem vna res, & determinata eſt, accipiendo autem per metaphoram, quia ſunt proprietates varię fermenti, poteſt diuerſimode fermentum accipi, ſicut leo, ſecundùm ſenſum literalem eſt animal, & tamen per metaphoram aliquando accipitur pro Chriſto, vt Apoc. 5. vicit leo de tribu Iuda, & vocatur leo propter conſtantiam in aggrediendo ardua, & ſuſtinendo, ſicut dicitur Prouerb. 30. leo fortiſſimus beſtiarum ad nullius eorum pauebit occurſum. Etiam leo crudelis eſt, quia D lacerat, & ideo aliquando diabolus vocatur leo primo Petr. quinto, ſcilicet aduerſarius veſter diabolus tanquam leo rugiens circuit. Et ita fermentum habet calorem intrinſecum, etiam habet vim tranſmutandi, & corrumpendi.

Quantum ad primum accipitur aliquando pro ardore fidei, & ita accipitur ſupra decimotertio, quòd mulier abſcondit fermentum in ſatis tribus, donec fermentaretur totum.

Quantum ad ſecundum doctrina mala vocatur fermentum, quia valde corrumpit: nam ſicut fermentum exiſtens paruum in quãtitate alterat totam maſſam, & corrumpit eam ſi ſuperabundanter ponatur, ita & parua hęreſis inficit totam ſanam doctrinam, ſic dicitur prima Corinth. quinto. modicum fermen- E tum totam maſſam corrumpit, & quantum ad hoc magis vocatur fermentum mala doctrina, quam bona, quia doctrina bona, ſi pauca ſit adiuncta multæ doctrinæ malæ non permutat eam, vt faciat hominẽ bonum, doctrina autem mala parua multæ doctrinæ bonæ permixta, totum inficit, & hominem malum reddit, & hoc, quia vt ait Dionyſius bonum fit ſolum ex integra cauſa, malum vero ex defectibus ſingularibus, & ideo ſiquis vnicam hæreſim teneat, etiam ſi tota alia doctrina ſua ſana ſit, erit hæreticus, & non econtrario: ſic ergo erit fermentum mala doctrina Eccleſiaſtica, quia valde alterat, & corrumpit. Sic dicit Hieronymus: fermentum enim hanc habet vim, vt ſi farinę mixtum fuerit, quod parũ videbatur

creſcat

creſcat in maius, & ad ſaporem ſuum vniuerſam cō- F
ſperſionem trahat, ita & doctrina hæretica, ſi vel modicam ſcintillam in tui pectus in breui flamma concreſcet ingens, & totam hominis poſitionem ad ſe trahet.

Quid ſit fermentum Phariſæorum, & Saducæorum. Et quæ erat eorum mala doctrina.
Quæſt. XXIIII.

Qværetvr quid ſit fermentum Phariſæorum, & Saducæorum. Aliqui dicunt, quod fermentum iſtud eſt lex Moyſi, quia ſi ſeruaretur iam corrumperet Euangelium, & non G
prodeſſet Euangelium cum illa ſeruatum, ſic dicitur ad Galat. quinto, ſi circuncidimini Chriſtus nihil vobis prodeſt. Et ita videtur dicere Hilarius, ſcilicet in quo admonentur Apoſtoli, non admiſceri Iudæorum doctrinæ, quia legis opera in effectum fidei, & præfigurationem rerum conſequentium conſtituta ſunt, & in quorum tempora atque ætatem veritas contigiſſet, nihil vltra in veritatis ſimilitudine poſitum arbitrentur, ne doctrina Phariſæorum Chriſtum neſciēs effectum veritatis Euangelicæ rumperet. Sic etiam dicit Hieronym. qui enim cauet Phariſæorum, & Saducæorum legis atque literæ præcepta non ſeruat, &
traditiones hominum negligit, vt faciat Dei manda- H
ta, hoc eſt enim fermentum de quo dicit Apoſtolus, modicum fermentum totam maſſam corrumpit. Sed dicendum, quòd non ſtat.

Primo quia tunc Chriſtus expreſſe vetaret legem Moyſi cuſtodiendam eſſe, quod falſum eſt, cum ipſe eam tota vita ſeruauerit. Etiam quia tunc non eſſet dubium, an poſt Chriſti mortem ſeruanda eſſet, & tamen erat dubium, cum ſuper legalium obſeruatione fuerit magnum dubium in Eccleſia quibuſdam ſeruantibus, & alijs non. ad Rom. 14. quouſque per Eccleſiam in concilio Apoſtolorum diffinitum eſt Act. 15. ergo Chriſtus non vetuit illam ſeruari. ergo non vocauit illam nunc fermentum.

Secundo quia tunc non diceret, cauete à fermen- I
to Phariſæorum, & Saducæorum ſpecialiter, vel à fermento Herodis, vt dicitur Marc. 8. ſed diceretur a fermento Iudæorum: nam omnes Iudæi ſeruabant legem: ergo non vocauit fermentum legem Moyſi. eſſet enim alias contradictio in verbis Chriſti, ipſe quippe dixit infra 23. ſuper cathedram Moyſi, id eſt in qua docetur lex Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſæi, quodcunque dixerint vobis facite. & ita ibi approbauit obſeruationem legis: non ergo vocaret eam nunc fermentum, vt diceret ab ea cauendum.

Tertio quia Lucæ 12. ponitur hoc, & dicitur, quòd fermentum Phariſæorum eſt hypocriſis: ergo non eſt lex Moyſi fermentum.

Sed dicendum, quod Hilarius, & Hieronymus vo- K
cauerunt legem Moyſi fermentum, nō quidem quaſi Chriſtus vocauerit eam tunc fermentum quādo hoc dixit, ſed quia nunc fermentum eſt: nam nunc obſeruatio illius corrumperet obſeruationem Euangelij, quia Chriſtus non prodeſſet circuncidenti ſe, & obſeruanti legem, ad Galat. quinto, & tamen tempore Chriſti non erat hoc, quia licebat obſeruari legem, immo neceſſarium erat, cum nondum eſſet alia data, & promulgata per quam illa ceſſaret, poſtea autem cum ceſſauit effecta eſt mortifera obſeruantibus, & ideo nunc eſt fermentum, ſed non erat fermentum quando Chriſtus hoc dixit, ideo de hac non eſt locutus: Hilarius tamen & Hieronymus loquuntur de eo, quod nunc eſt ad inſtruendum nos in moribus, ideo legem Moyſi obſeruatam nunc vocant fermentum.

Conſiderandum autem, quod fermentum vocat hic prauam doctrinam, quæ conſiſtit tam in verbis, quam in conuerſatione, cum per exteriora doceatur quis in moralibus, ideo illorum dicitur fermentum, qui prauam doctrinā verbo, vel opere aut exemplo oſtendunt, & quia ſic erat de Phariſæis, & Saducæis, & Herode omnium iſtorum trium dicitur eſſe fermētum, Matthæus tamen Saducæos, & Phariſæos ſolos nominat: Marcus vero Phariſæos, & Herodem: Lucas autem 12. cap. ſolos Phariſæos. Sic dicit Chryſ. ſcilicet Matthæus dicit à fermēto Phariſæorum, & Saducæorum. Marcus vero Phariſæorum, & Herodis: Lucas vero ſolum Phariſæorum: tres ergo Phariſæos nominant, quaſi principales: Matthæus vero, & Marcus ſibi ſecundarios diuiſerunt. de fermento Herodis, non dicetur hic, ſed Marc. 8. De fermento Phariſæorum, & Saducæorum dicendum, quod fermentum doctrina eſt, cum dicatur in litera, quod tunc intellexerunt, quòd nō dixerat cauendum à fermento, ſed à doctrina: doctrina enim Saducæorum mala erat: nam ſpiritus eſſe negant, & Angelos, & reſurrectionem infra 22. & Act. 23. & iſta eſt doctrina pernicioſa auferens totum bonum hominis, cum totum bonum noſtrum ſit, poſt mortem, & erat valde contraria iſta doctrina doctrinæ Chriſti, qui euangelizabat vitam æternā, quæ poſt mortem eſt, & ideo ipſe redarguit ſemel Saducæos dicens: erratis neſcientes ſcripturas neque virtutem Dei infra 22. & Lucæ 20. & hoc fermentum totaliter cauendum erat. De Phariſæis dicendum, quòd doctrina eorum quantum ad aliquid erat bona: nam ipſi reſurrectionem, & Angelos, & ſpiritus concedunt Act. 23. & ideo quantum ad hoc, non erat doctrina eorum fugienda, ſed iſta non vocatur doctrina eorum, quia hic non vocatur doctrina eorum, niſi illa, quæ propriè ipſorum erat, & tamen reſurrectionem eſſe, & Angelos, & ſpiritus, totius ſacræ ſcripturæ doctrina erat, & non ipſorum Phariſæorum, vnde quando Chriſtus arguit contra poſitionem Saducæorum ſoluendo eorum dicta ait, erratis non intelligentes ſcripturas infra 22. & Luc. 20. & ſic ſacræ ſcripturæ communem de hoc, & non eſt propria doctrina Phariſæorum, ſed fermentum Phariſæorum erat doctrina propria ipſorū, & hoc erat, quòd leges Seniorum tam ſtricte ſeruatentur, quòd diuinis legibus præponerentur, & quod in exteriori munditia ſanctitas eſſet de interiori nihil curando, & quod cibus intrans in corpus coinquinat animam, vt innuitur præcedenti capitulo, quæ omnia falſa ſunt, vt ibidem oſtenſum eſt. Etiam doctrina ſua ex opere, id eſt quæ colligebatur ex opere ipſorum erat honorem humanum ambire, omnia propter laudes humanas efficere, deſiderare primos accubitus in cœnis, & primas cathedras in ſynagogis, & vocari ab omnibus rabbi, vt Chriſtus dixit de eis, vt infra vigeſimotertio. Etiam doctrina eorum erat maios eſſe, & bonos videri, quod ad hypocriſim pertinet, quam Chriſtus valde arguit in Phariſæis eodem capitulo, & iſtud eſt propriè fermentum Phariſæorum, ſic dicitur Lucæ duodecimo. attendite, & cauete a fermento Phariſæorum, quod eſt hypocriſis.

Sic dicit Beda fermentum Phariſæorum eſt, decreta legis diuinæ traditionibus hominum poſtponere, legem verbis prædicare, & impugnare factis, Dominum tentare, doctrinæ eius, aut operibus non credere, ab his omnibus cauendum erat, & dixit hoc Chriſtus, quia diſcipuli erant aliqualiter inclinati ad doctrinam Phariſæorum, qui inter Iudæos velut religioſi reputabantur.

Sic dicit Chryſoſtomus, quia vero diſcipuli circa obſeruationes Iudaicas adhuc repellunt, ideo Dominus vehementer eos increpat, & quia doctrina, &

vita

vita Phariſęorum magis acceptabatur inter Iudæos, magis ſuaden oportebat cauendum eſſe à fermento Phariſęorum, quam Saducæorum, & ita Lucę 12. dicitur de ſolis Phariſęis attendite, & cauete à fermento Phariſęorum, quaſi ipſi pręcipui eſſent in hoc fermento, & Marc. octauo. dicitur de fermento Phariſęorum, & Herodis, & non dicitur quicquam de fermento Saducæorum, Matthęus tamen poſuit hic de fermento Saducęorum, & ita Chriſtus dixit eo, quòd Phariſęi, & Saducæi ſimul tentauerant eum nunc in terra Magedan ſupra in litera.

Quare Chriſtus dixit cauete à fermento, & non dixit à doctrina. Quæſt. XXV.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit cauete à fermento, & non dixit à doctrina, cum potuiſſet aperte dicere.

Dicendum primo, quòd hoc dixit ad oſtendendum proprietatem huius doctrinę, ſcilicet, quia erat ſicut fermentum, quia ſicut modicum fermentum totam maſſam corrumpit, ita & doctrina Phariſęorum, & Saducęorum, quia mala erat, inficeret omnem doctrinam bonam cui adiungeretur, & hoc non ſignaretur ſi ſimpliciter diceretur cauete à doctrina Phariſęorum, & Saducæorum.

Secundo fuit, & pręcipue, vt eſſet diſcipulis occaſio dubitandi, & non intelligendi, vt ſic errarent circa panes, & eſſet Chriſto locus arguendi eos: nam habebant diſcipuli paucam fidem circa hoc de quo Chriſtus volebat eos arguere, & tamen non exiſtente cauſa nolebat eos arguere, ideo voluit, quòd præcederet cauſa, & iſta fuit pauca fides dubitando circa panes, & tamen ſi Chriſtus aperte dixiſſet eis cauete à doctrina Phariſęorum, non eſſet locus diſcipulis errandi, ideo dixit attendite à fermento, quia hoc poterat intelligi de pane, ſecũdùm ſenſum communem, & poterat de doctrina accipi, & ipſi de panibus acceperunt, & ita iuſte redarguti ſunt. Sic dicit Chryſoſt. quare non dixit attendite à doctrina Phariſęorum manifeſte reſpondet, quia vult commemorare ea, quę facta ſunt, ſcilicet de multiplicatione panum: etenim nouerat eos eſſe oblitos, ſimpliciter autem eos de hoc incuſare non videtur rationem habere, occaſione autem ab eis accepta eos increpare ſuſceptibilem faciebat incuſationem, & ideo quę cogitauerant diſcipuli, Euangeliſta deducit in medium.

Quid eſt, quòd diſcipuli cogitabant intra ſe dicentes, quia panes non accepimus. Quæſt. XXVI.

QVAERETVR quid eſt dicere, quòd diſcipuli cogitabant intra ſe dicentes, quia panes nõ accepimus.

Aliqui dicunt, quòd diſcipuli putauerũt Chriſtum loqui de fermento, ideſt de pane fermentato quem vendebant Phariſęi, & Saducęi, & ideo dixerunt intra ſe, bene fuit nobis, quia panes non accepimus, quaſi dicat, ſi accepiſſemus forte eſſet de pane fermentato, quoniam ille vetuit, & ita exponit Nicolaus.

Secundo intelligitur, quòd dixerunt, quia panes nõ accepimus, ideſt in verbo iſto arguit nos indirecte, quia non accepimus panes, pręſupponendo, quòd Chriſtus ſciret, quòd non acceperant panes in loco, & ideo de negligentia eos accuſans, ſic indirecte loqueretur, & iſte eſt ſenſus verus. Primus autem ſenſus non ſtat.

Primo quia tunc non eſſet ad propoſitum redargutio Chriſti: nam dixit eis, non recordamini quinque A panum in quinque millia hominum, &c. ideſt ſicut ego potui bis ſaturare tantam turbam miraculoſe, poſſem à fortiori ſaturare vos, qui pauci eſtis, & non accipiendo in primo ſenſu, non eſſet hoc ad propoſitum.

Secundo quia vocauit eos modicę fidei, & tamen propter hoc, quòd dicerent bene fuiſſe, quòd non acceperant panes à Phariſęis, non erant modicę fidei, ideo neceſſe eſt intelligi, quod ipſi cogitabãt ſe argui à Chriſto, quia non habebant panes, & hoc erat eos eſſe modicę fidei, quia cum Chriſtus poſſet ſine panibus ſaturare homines, non accuſaret eos nimis, etiam ſi panes obliti eſſent, cum poſſet aliter prouidere.

B Tertio patet, quia Marc. 8. dicitur, quòd panes obliti ſunt ſumere, & non habebant niſi vnum panem in naui, & tamẽ ſi intelligeretur vno modo fruſtra erat dici, quòd non habebant niſi vnum panem, ideo voluit innuere, quòd diſcipuli cogitabant ſe redargui, quia panes non habebant, & hoc oſtendit, quia obliti fuerant ſumere panes, & non habebant niſi vnum panem, quaſi dicat, licet obliti fuiſſent panes ſumere in terra Magedan, ſi tamen panes ex alio loco tuliſſent, qui eis nunc ſufficerent, non putarent ſe redargui pro defectu panum, & tamen, quia non ſumpſerant panes nunc, nec ex alio loco ſecum tulerant, quia vnicum habebant, putauerunt ſe ſuper hoc redargui.

C *Quare Chriſtus dixit nunc diſcipulos modicæ fidei. Et quòd in fide duo ſunt, ſcilicet credere, & confidere & non eſt confidere ſine credere. Et quòd minima fides, quæ haberi poteſt ſufficit ad omnia miracula facienda. Quæſt. XXVII.*

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit nunc diſcipulos modicę fidei. Dicendum, ꝙ hęc eſt exprobratio, quia non confidebant in quibus oportebat, accipitur autem hic fides pro confidentia. Et in hac duo ſunt, ſ. credere, & confidere, & non eſt ſecundum ſine primo: nam qui non credit de aliquo, ꝙ poſſit facere aliquid, nunquam confidet, ꝙ illud faciat. erat autem modica fides diſcipulorũ, quia D credere debuiſſent, ꝙ cum Chriſtus bis ſaturaſſet turbam miraculoſe, poſſet eos nunc ſaturare non habendo panes, & magis accipiẽ hic modica fides, vt negat primum, quam ſecundum: nam ſi ſupponerent, quòd Chriſtus poſſet nunc ſaturare eos nõ habentes panes, confiderent, ꝙ vellet, cum ipſi putauerint, ꝙ Chriſtus argueret eos in his verbis, quia panes non portauerãt, ac ſi ipſe affligeretur de hoc tanquam ad eum attinęret prouidere, ſi poſſet, ideo ſi crederent, ꝙ poſſet facere confiderent, ꝙ vellet facere. dicitur autem hic modica fides, i. nulla fides: nam ſi fidem aliquam haberẽt quantacunque illa eſſet ſufficeret. ſic Chriſtus innuit ſeq. capit. quando diſcipulis petentibus ab eo adauge nobis fidem ille ait, ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis, dicetis monti huic tranſi, & tranſibit, & ſic in- E nuit non eſſe neceſſe adaugeri fidem, quia quantacunque ſit ſi aliqua eſt ſufficit, etiam ſi minima ſit: nam granum ſinapis eſt minimum omnibus ſeminibus ſupra 13. & Marc. 14. & ita per fidem ęqualem grano ſinapis voluit deſignare minimam fidem, quę haberi poſſet, illam tamen dixit ſufficere ad faciendum omnia miracula: ſi ergo fides eſt parua non eſt, quia nulla eſt quantumcunque parua, quæ ad omnia non ſufficiat, & ſi fides nõ ſufficiat, nec parua, nec magna eſt, ſed nulla, & tamen fides diſcipulorum nunc, non ſufficiebat ad obtinendum, ꝙ alerentur, ideo nulla fides erat, & tamen Chriſtus vocat modicam accipiẽs modicam pro nulla, & ita accipitur ſup. 8. vbi Chriſtus dixit quid timidi eſtis modicę fidei? & tamen Marc. 5.

dicitur

dicitur quid timidi eſtis modicę fidei, necdum habetis fidem? & ita pro eodem accepit eſſe modicę fidei, & nondum habere fidem, & ita dicitur Luc. 8. vbi eſt fides veſtra? quaſi dicat, vel nullam fidem habetis, vel non habetis eam hic, & tamen ſi fidem haberent ſecum haberent illam, quia non poterant alibi eam reponere, ergo nullam fidem habebant, & tamen vocabat eos tunc modicę fidei, & ita fuit hic. Poteſt tamē dici, ꝙ erant modicę fidei, ideſt paucę fidei, ſ. quòd in paucis fidem habebant: nam reſpectu vnius rei non poteſt haberi fides modica, quia ſi fides habetur de illa quantacunque habeatur ſufficit, vt dictum eſt, & tamē reſpectu diuerſarum rerum poteſt quis habere fidem circa vnam rem, & non circa aliam, vt ſicut ſi- F quis crediſſet de Chriſto, ꝙ poterat exercere genus vnum miraculi, & ꝙ circa cętera non erat potens, & tunc vocabitur modicę fidei: nam fidem habet circa aliquid, & tamen non circa oīa in quibus deberet fides haberi, & ita fuit nunc de diſcipulis: nam ipſi credebant de Chriſto, quod poterat facere aliqua miracula, & tamen de ſaturatione non credebant, ideo recte dicuntur modicę fidei.

Quare non confidebant diſcipuli, quòd poſſet Chriſtus eos ſaturare. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR, quare non confidebant diſcipuli, ꝙ poſſet eos ſaturare, cum bis ſaturaſſet turbas. Aliqui dicunt, ꝙ fuit, quia putabant, ꝙ Chriſtus poſſet de pauco cibo facere multum cibum, & tamen vbi nullus cibus eſſet non poſſet facere miraculum, & tamen nunc, non habebāt cibos, quia vt dicitur ſupra in litera obliti fuerant panes accipere: Motiuum autem eſſe poterat, quia Chriſtus in duabus ſaturationibus turbarum ſemper petiuit, quot panes haberent, & illos fregit, & diuiſit turbæ ſup. 14. & præced. c. Dicendum, quod non ſtat. Primo quia falſum præſupponunt: nam habebant nunc diſcipuli ſaltem vnum panem Marc. 8. ſ. obliti ſunt panes ſumere, & niſi vnum panem in naui ſecum non habebant, poſſet igitur illum multiplicare, vt ſufficeret paucis diſcipulis, ſicut multiplicauerat quinque, vt ſufficerent quinque millibus virorum. Secundo quia non erat iſta cauſa dubitationis veriſimilis: nam qui poterat de quinque panibus facere tot fragmenta nō adiuncta aliqua exteriori materia, poterat facere panes quotcunque vellet, non exiſtentibus panibus de quibus fierent. Maxime quia iſtud iam factum fuerat tempore Eliæ, quando ipſe paſcebatur à coruis apud torrentem Carith ferentibus ei quotidie panē, & carnes mane, & veſpere tertio Reg. 17. & quando datus eſt ſibi ſubcinericius panis in deſerto Berſabeę tertio Reg. 19. nam ibi ex non exiſtente cibo fiebat cibus: ita ergo potuiſſet Chriſtus facere, qui multiplicabat miraculoſe cibos exiſtentes: & tamen hoc non fecerat primo, vt non eſſet miraculum ſuſpectum: nā ſi de foris portaretur cibus, aliqui crederent, quod opere dæmonum fieret, & ſic dicerēt, quòd Chriſtus in Beelzebub dæmoniorum hoc faceret, ſicut dixerunt ſupra nono, & duodecimo cap. dæmonia eijciebat in Beelzebub, hoc autem voluit ipſe valde cauere. Tertio quia poſſet aliquis credere, quod cibos illos modo humano habuiſſet de alio loco prius clam portatos, nunc vero cum oblatis ſibi quinque panibus, fieret in manibus eius tantus cibus qui ſufficeret pluſquam decem millibus comedentibus, non poterat eſſe ſuſpectum miraculum. Quarto & præcipue, vt diſtincte videri poſſet magnitudo miraculi: nam ſi de foris cibus duceretur, quantuſcunque ille eſſet non conſpicerent vulgares, qui ad pauca aduertunt, & pauca intelligere ſufficiunt, in quo cōſiſteret iſtud miraculum, & quantum eſſet, nunc vero quando viderunt, quòd de quinque panibus creuit in manibus Chriſti tantus cibus, qui ſufficeret pluſquam decem millibus comedentium, & ſupereſſent duodecim cophini pleni, apparebat manifeſte quantum eſſet miraculum. Dicendum igitur, quòd non erat iſta diſcipulis cauſa diffidendi, ſed erat altera duarum, ſ. quia vel nihil conſiderabant de rebus pręteritis tanquam obliti illarum, vel quia non intelligebant illas. De primo vt ſi non recordarentur nunc diſcipuli illarum duarū ſaturationum factarum à Chriſto: nam licet eo tempore quo illas fecerat, vel quando recordarentur earum manifeſte putarent, quòd poſſet Chriſtus ſimi- G lia facere quandocunque vellet, tamen nunc, quia nō recordabantur earum, non habebant aliquid vnde putarent, quòd poſſet hoc facere. De ſecundo vt ſi recordarentur, & tamen non intelligerent, quomodo Chriſtus potuiſſet facere illas ſaturationes, aut quomodo factæ eſſent, & tunc non arguerent, quòd poſſet facere aliam. Et iſta motiua tengit Chriſtus pro eorum diffidentia, vel modica fide dicens, nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum, &c. quaſi dicat, quia non intelligitis, vel nō recordamini, ideo incidit vobis iſta fidei paucitas.

H *Quare Chriſtus dixit nondum intelligitis. Cum tamen nunquam Chriſtus in ſenſu myſtico locutus ſit. Quæſt. XXIX.*

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit nōdum intelligitis. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de myſterio panum, ſ. ꝙ per quinque panes, & duos piſces, & quinque millia hominum volebat Chriſtus innuere aliquod myſterium, & illud nondum intelligebant diſcipuli: nam ſicut per fermētum intelligitur falſa doctrina Phariſęorum, ita per iſtos panes poterat intelligi aliquid, quod ad Chriſtū pertineret. Sic dicit Hier. ſ. per hoc autem, quod dicit quare non intelligitis, &c. per occaſionem docet eos I quid ſignificarent quinq; panes, & ſeptem millia hominum, & quatuor millia qui paſti ſunt in eremo: ſ. .n. fermentum Phariſęorum, & Saducęorum nō corporalem panē, ſed traditiones peruerſas, & hęretica ſignificat dogmata, quare cibi quibus nutritus eſt populus Dei, non veram doctrinam integramq; ſignificent? & idem dicit Beda. Sed dicendum, ꝙ licet panes, & omnia illa poſſent aliquid ſignificare in ſenſu myſtico, tñ Chriſtus non inducit ad hoc. Primo quia Chriſtus non adducit aliquid in ſenſu myſtico: nam licet interdum loquatur aliquid in parabolis, in ſenſu tñ myſtico nunquam loquitur. Ratio dr̃ix eſt, quia ſenſus myſticus ſemper ſupponit ſenſum literalem: neceſſe eſt enim, ꝙ quælibet ſcriptura habeat vnum ſenſum literalem qui eſt verus ſenſus illius, & ſuper il- K lum poſſunt fundari myſtici, & ita myſticus nunquā eſt pręcipuus, & tamē ſenſus quem Chriſtus facit eſt pręcipuus literę, quia litera nihil aliud ſignificat, niſi quod ipſe eam ſignificare voluit: ergo non eſt myſticus, ſed literalis. Et cum dicitur de fermento Phariſæorum, quòd ſignificat falſam doctrinam, concedendum eſt, & tamen ille eſt ſenſus literalis, licet ſit metaphoricus, & ideo non ſignificat ibi fermentum, ſecundum literam id quo paſta fermentatur, ita nunc ſi per panes, & comedentium numerum vellet Chriſtus aliquid deſignari, eſſet ille ſenſus literalis, & tunc non ſignaretur, quod vere fuerint quinque panes de quibus tanta multitudo ſaturata eſt, & tamē illud fuit in veritate: ergo ille eſt ſenſus literalis, quem Chriſtus facit, & non quòd ſignificetur aliqua ſana doctrina

per

per panẽs, & comedentes. Secundo patet, & efficacius, quia tunc nõ eſſet iſta litera ad propoſitum Chriſti: nam ipſe arguit hic diſcipulos paucę fidei, quia nõ confidebant, ꝙ poſſet nunc ſaturare eos, ſicut bis ſaturauerãt multitudinem, & dicit. non intelligitis neque recordamini, ideſt ſi intelligeretis quomodo ſaturaui multitudinem, non dubitaretis nũc, ꝙ poſſem vos ſaturare, quia tamen non intelligitis dubitatis. Si autẽ intelligatur in ſenſu myſtico non eſt ad propoſitum, quia dato, ꝙ non intelligerent quid ſignificarent panes in ſenſu myſtico, ſi intelligerent, ꝙ Chriſtus ſaturauerat turbã de paucis panibus, non dubitarent nũc ſe poſſe ſaturari. Et etiam dato, ꝙ intelligerent quid ſignificarent illi panes, ſi non intelligerẽt, ꝙ Chriſtus poteſtatem habuerat ſaturandi turbas, non confiderent nunc ſe ſaturandos, ideo non poteſt ſic intelligi. Et dicendum, ꝙ Hieronymus, & Beda non voluerũt tangere ſenſum literalem huius literę, ſed myſticum qui nunc ex illa poteſt accipi. Dicẽdum autem, quòd Chriſtus dixit nondum intelligitis, ideſt non intelligitis, quomodo ego de paucis panibus ſaturaui multitudinem, & quomodo habui poteſtatem ad hoc: nã ſi hoc intelligeretis, non dubitaretis nunc, vt dicetur ſequenti quæſtione. Sic dicit Theophilus, ſ. ipſi autem diſcipuli de fermento panum dixiſſe Dominũ putauerunt. hoc autẽ dicebant, quaſi non intelligentes Chriſti virtutem, quia poterat panes facere ex non ente.

Quomodo poterat eſſe, quòd diſcipuli non intelligerent, nec recordarentur de miraculo. *Quaeſt.* XXX.

Quaeritur, quare Chriſtus dixit, non intelligitis neque recordamini, & quomodo poterat eſſe, ꝙ non intelligerent neque recordarentur. Ad primum dicendum, ꝙ ad hoc, ꝙ diſcipuli confiderent nunc de Chriſto, ꝙ poſſet ſaturare eos, non exiſtẽtibus cibis, neceſſe erat, quòd recordarentur, & intelligerent. Si autem alterum eorum deficeret, non poterant confidere: nam quòd ſaturaret eos ſine panibus, erat miraculum, & hoc non confiderent diſcipuli de Chriſto, niſi viderent aliquid vnde eſſet eis motiuum ad cõfidendum. hoc autem erat, ꝙ Chriſtus bis ſaturaſſet tantam multitudinem miraculoſe. Si autem diſcipuli non recordarentur iſtarum ſaturationum, non haberent vnde confiderent, ꝙ Chriſtus hoc poſſet, ſi autem recordarentur facti, non intelligerent tamen, ꝙ Chriſtus habuiſſet poteſtatem ad illud faciendum, non confiderent, quòd nunc poſſet facere, ideo conuenienter increpantur nunc, quòd ideo modicę fidei fuerũt, quia non recordabantur prǽteritorum, nec intelligebant illa. De ſecundo eſt dubium, quomodo poterant diſcipuli non recordari huius miraculi ſaturationis turbarum, quia ſtatim ante hoc factum fuerat, ideo de memoria non poterat excidiſſe, quia quaſi pendebat coram ſenſibus. Dici poteſt vno modo, quod diſcipuli recordabantur huius facti, ſed non intelligebant quomodo Chriſtus facere potuiſſet, ideo non confidebant, & quia talis recordatio erat prorſus inutilis, ac ſi non recordarentur, ideo dixit non intelligitis neque recordamini. Secundo poteſt dici, quòd vere recordabantur diſcipuli, ſed dicitur neque recordamini ad faciendum argumẽtationem ſolidam: nam quòd diſcipuli non confiderent ſe poſſe ſaturari prouenie-bat ex altero duorum, ſcilicet vel quia non recordabantur prǽteritorum, vel quia non intelligebant illa, & tunc ponitur neque pro vel, ſcilicet nondum intelligitis neque recordamini, ideſt vel non intelligitis, vel non recordamini, & tamen recordabantur, ſed

A non intelligebant. Et hunc ſenſum videtur Marcus ſequi, qui non poſuit recordari, ſed ſolum intelligere, ſcilicet nondum cogniſcitis, neque intelligitis, ideſt licet recordemini non intelligitis. Tertio poteſt dici, & melius, quòd diſcipuli non recordabantur, nõ quidem, quòd excidiſſet penitus res iſta de memoria eorum, ſed quia non cogitabant de ea actualiter quãdo incidit ſibi iſta paucitas fidei, ſicut eſt de incontinentibus, vt dicitur 7. Ethic. 5. c. nam ſcit incontinẽs, quòd malum eſt fornicari, & non perdit iſtam cognitionẽ, quia ſi perderet tranſiret in contrariam opinionem, ſcilicet, quòd putaret bonum eſſe fornicari, & tunc ex electione proſequeretur, & eſſet intemperatus, & B non incontinens: manet ergo ſibi ſemper iſta opinio, quòd ſit malum fornicari, & tamen inſurgente paſſione retinet iſtam opinionem, ſecundùm habitum, ſed non cogitat de illa, & ita dicitur incontinens ſciẽs, ſecundùm habitum, ſed non ſecundùm actum. ſic in pręſenti, licet nõ excidiſſet à memoria diſcipulorum miraculum de duplici ſaturatione turbarum, tamen quando Chriſtus dixit eis, cauendum à fermẽto Phariſæorum, non occurrit ipſis actualiter cogitare de iſtis ſaturationibus, & ita non recordabantur, ſ. actualiter, ſed retinebant ſpeciem rerum prǽteritarum, per quam poſſent conuertere ſe ad cogitandum de illis, quando vellent, & quia nõ occurrit eis cogitare actualiter, ꝙ talia Chriſtus feciſſet, nõ occurrit aliquid per C quod arguerent, ꝙ ipſe poſſet eos nunc ſaturare. Et iſtud eſt melius, vt ſic ſtet litera Matthæi, quæ dixit, nondum intelligitis neque recordamini, ita ꝙ Chriſtus vtrunque dixerit, & ita etiam vult Marcus: nam licet à principio non dicat, niſi intelligitis, ſ. nondum cognoſcitis neque intelligitis, &c. tamen circa finem redargutionis ait, non recordamini quando quinq; panes fregi, &c. Sed dicetur quomodo poterat eſſe, ꝙ non intelligerent diſcipuli miraculum? Dicendum, ꝙ non debet accipi, quòd non intelligerent rem fuiſſe factam, quia ſciebant rem fuiſſe factam, cum interfuiſſent, & viderent, quòd turbę realiter fuerant paſtę de panibus quinque, & ſuperfuerant cophini duodecim, ſed non intelligebant, ſ. virtutem facientis, ideſt D quòd quamquam Chriſtus iſtud bis feciſſet, non intelligebant, quòd in Chriſto eſſet poteſtas ad faciendum hoc, & ideo neſciebant vnde hoc fieret, & quomodo, & propter hoc, non confiderent modo, quòd poſſet ſimilia facere, quia forte neſciebant, an per virtutem ſuam hoc feciſſet, vel lateret ibi aliqua alia virtus faciens hoc. Sic dicit Theophilus, ſcilicet hoc autem dicebant, quaſi non intelligentes Chriſti virtutẽ, quòd poterat panes facere ex non ente. Sic etiam dicit Glo. ſuper illo verbo, nondum intelligitis, quaſi dicat, neque myſterium intelligitis, neque virtutem in memoria retinetis. Sed dicetur quomodo poterant diſcipuli non intelligere id, quod factum erat cum tã manifeſte fieret coram eis? Dicẽdum, quòd hoc erat, quia cor ſuum erat excęcatum: erant enim homines E rudes, qui iudicio ſuo ad pauca pertingebant, & Chriſtus non eleuabat cor eorum ad intelligendum iſta qualiter intelligi, & accipi deberent, & ideo manebãt obtenebrati. ſic dicitur Marc. 6. quantum ad primam ſaturationem turbarum, ſcilicet aſcendit ad illos in nauem, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebant: non enim intellexerunt de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, ideſt quando Chriſtus ambulauit in mari ſuper aquas, & eo intrante in nauem ceſſauit tempeſtas, obſtupuerunt nimis quomodo hoc fieret, & iſtud fuit, quia non intellexerant de panibus, ideſt miraculum, quod pauloante hoc fecerat ſaturando turbas, quaſi dicat, ſi de panibus intellexiſſent, non ſtuperent, quòd poſſet ambulare ſuper aquas,

Quis dicatur incontinens, ſm Ariſt.

aquas, & placare ventos, & tamen quia non intellexerant quomodo factum fuerat illud, an per virtutem eius, vel per aliquam aliam latentem virtutem, obſtupuerunt, quòd potuiſſet placare mare, & etiam tunc dubitauerunt, an virtute eius hoc fieret, vel per aliquam aliam virtutem ignotam illis, & ſubditur cauſa, ſcilicet erat enim cor eorũ obcęcatum, ideſt propter hoc non intelligebant, quia alias planum erat iſta intelligere. Sic etiam in ſaturatione ſecunda manſit obcęcatum cor diſcipulorum neſcientium quomodo hoc fieret, & ideo non confidebant, quòd poſſet Chriſtus ſimilia poſtea facere. ſic dicitur Marc. 8. nondum cognoſcitis, neque intelligitis, adhuc cęcatum habetis cor veſtrum: oculos habentes non videtis, & aures habentes non auditis. Quare autem permittebat Chriſtus, manere ſic corda eorum excęcata dicetur Marc. 6. vel 8.

Quomodo diſcipuli intellexerunt Chriſtum loqui de doctrina Phariſæorum. Quæſt. XXXI.

QVAERETVR quomodo diſcipuli tandem intellexerunt, quòd Chriſtus loqueretur de doctrina Phariſæorum: nam ipſe non dixit, quòd intelligeretur de doctrina. Dicendum, quòd Chriſtus non dixit fermentum accipi pro doctrina, & tamen arguendo primum ſenſum, quem ipſi conceperant, reduxit eos, vt ipſi per ſe intelligerẽt veritatem: nam fermentum, aut caperetur, ſecũdùm literam, aut ſecundùm metaphoram, ſecundùm literam ſignabat id quo paſta fermentatur, & tamen hunc ſenſum Chriſtus arguit dicens, quòd non de panibus loqueretur: teſtabat ergo, quòd in ſenſu metapho. intelligeretur, & tunc nihil occurrebat, quod magis poſſet accipi, quã doctrina, eo quòd Chriſtus parum ante hoc diſceptauerat cum Phariſęis, & Saducæis, & damnauerat eorum doctrinam pręcedenti capit. & eorum conuerſationem ſupra in litera, ſcilicet, quia in hoc ſe exercebant, vt Chriſtum tentarent: nihil ergo occurrere potuit magis propinquũ, quòd deberet ſignificare fermentum, quam doctrinam, de qua parum ante hoc loquebatur Chriſtus. Sic dicit Chryſoſt. vt autem addiſcas quantum profecerit in diſcipulis increpatio Chriſti, & qualiter eorum mentem erexit dormientem, audi quid Euangeliſta dixit, tunc intellexerunt, quòd non diceret cauendum à fermento Phariſæorum, ſed à doctrina Phariſæorum, & Saducęorum, quamuis eo hoc non interpretante.

Quando Chriſtus hoc dixit, quid Apoſtoli dicebant. Quæſt. XXXII.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, nondum intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? quando Chriſtus hoc dicebat, quid Apoſtoli dicebant.

Dici poſſet, quòd licet diſcipuli, non cogitaſſent actualiter de ſaturationibus iſtis, quando Chriſtus dixit eis cauendum eſſe à fermento Phariſæorum, tamen non exciderat penitus de memoria, vt dictum eſt ſupra quæſtione trigeſima, & ideo cum iſta dicerentur à Chriſto, ipſi erubeſcerent, & erubeſcentes tacerent, quia verecundia tacitum hominem reddit.

Dicendum tamen, quòd diſcipuli, licet erubeſcerent confitebantur humiliter defectus ſuos, & Chriſto quærente ab eis de numero panum, ipſi reſpondebant: cum enim dixit, non recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos

F ſumpſiſtis? & dicunt ei duodecim. non recordamini
ſeptem panum in quatuor millia hominum, & quot
ſportas ſumpſiſtis? & dicunt ei ſeptem, vt patet Marc.
octauo, licet hoc Matthæus tacuerit.
Dicendum autem hoc dixiſſe Chriſtum, vt ipſi
confiterentur per ſe magnitudinem miraculi: nam
ſi non expectaret eorum reſponſionem, ſicut per ſe
nominabat numerum panum, & comedentium, ita
nominaret numerum cophinorum, & ſportarum,
ſed tacuit dicens, non recordamini quinque panum
in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis, & ipſi videntes tunc, quod optaret ab eis per
hoc reſponſionem, dicebãt numerum cophinorum,
G & ſportarum.
Cauſa huius fuit, primo vt ſicut peccauerant obliuiſcendo, ita punirentur tolerando hanc verecundiã,
quòd confiterent̃ ore proprio delictum: nam licet
confuſio magna ſit, quòd quis cogatur audire delictum ſuum ab alio, & non poſſit abſcondere neque
excuſare, tamen maior eſt, ſi publicè cogitur illud cõfiteri ore ſuo, & ita nunc diſcipuli confitebantur de
numero ſportarum, & cophinorum.
Secundo quia magnitudo miraculi in hoc conſiſtebat: nam quòd eſſent ſoli quinque panes, & ſaturatis de eis quinque millibus virorũ ſupereſſent duodecim cophini, erat admirandum: ipſi ergo qui illud
H obliti fuerant confitebantur illud, in quo eius magnitudo conſiſtebat.
Tertio & præcipue, vt iam non obliuiſcantur miraculi, neque poſſint negare aut dubitare de virtute
eius, cum Chriſto increpante eos ſuper hoc ipſi ad
ignominiam ſuam confitebantur numerum ſportarum, & cophinorum.

Quare Chriſtus hic non expreſſit de piſcibus, cum in vtraque fuerint piſces. Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus hic non expreſſit de piſcibus: nam in vtraq; ſaturatione fuerunt piſces, ſ. in prima fuerunt duo piſces ſup.
I 14. in ſecunda fuerũt pauci piſciculi pręcd. c.
Aliqui dicunt, ꝙ hoc fuit, quia piſces non pertinent ad miracula iſta, ſed ſoli panes. Dicendum, ꝙ non ſtat. Primo quia tunc non fieret mentio de eis, qñ facta ſunt miracula iſta, & tñ in vtroq; exprimitur de piſcibus, ideo non eſt iſta cauſa ſubticendi eos hic. Secũdo quia ſicut Chriſtus miraculoſe multiplicauit panes, ita miraculoſe multiplicauit piſces, benedicẽs vtroſque, & frangens, vt patet Marc. 6. & 8. ergo vtriq; pertinent ad miraculum. Tertio quia piſces ad cibũ pertinent, ſicut panes: nam miraculum fuit hic, ꝙ de paucis cibis ſaturaretur tanta multitudo, & tñ piſces ſaturare poterãt, ſicut panes: & ſi multi piſces eſſent, etiã ſi eſſẽt ſoli quinq; panes poſſet ſaturari turba, ſine miraculo, ideo ꝙ eſſent piſces pauci, vel multi ad mira-
K culum pertinebat. Alij dicunt aliter, ſ. ꝙ Chriſtus etiã nominatim de piſcibus dixit hic. Et tñ Matthęus ſubticuit de eis, quia multa tacet. Dicẽdũ, ꝙ non vr̃ veriſimile, quia ſi Matthęus taceret ſaltem Marc. exprimeret, qui narrat idem factũ, & ſolet ſupplere, quę Matthęus tacet, cum in eodẽ facto ſuppleuit multa, q̃ non ponit Matth. vt patet Marc. 8. & tñ Marc. non dixit. Ideo vr̃ dicendum, ꝙ Chriſtus non dixerit de piſcibus nunc, & vr̃ eſſe cauſa, quia Chriſtus nõ notificabat diſcipulis iſtud factũ de nouo, quaſi nunq̃ illud vidiſſent neque audiſſent, ſed ſolum reducebat eos ad cogitandum ea, quę ipſi ſciebant, & tamen ad hoc ſufficiebat qualitercunque dicere: nam paucis expreſſis cętera ſciebant diſcipuli, nec erat opus illa exprimi, & hæc eſt vera cauſa.

Venit autem Ieſus in partes Cęſateæ Philippi, & interrogabat diſcipulos ſuos dicẽs. Quem dicũt homines eſſe filium hominis? At illi dixerunt, Alii Ioannem Baptiſtam, alij autem Eliam, alij vero Ieremiam, aut vnum ex prophetis. Dicit illis Ieſus. Vos autem quem me eſſe dicitis? Reſpondens Simon Petrus dixit: Tu es Chriſtus filius Dei viui. Reſpondens autem Ieſus dixit ei. Beatus es Simon Bariona, quia caro & ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pr̃ meus qui in cęlis eſt. Et ego dico tibi, quia tu es Petrus, & ſuper hanc Petram ædificabo eccleſiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Et tibi dabo claues regni cœlorum. Et quodcunque ligaueris ſuper terram erit ligatum, & in cęlis, & quodcũque ſolueris ſuper terram, erit ſolutum, & in cęlis.

Venit autem Ieſus. Hic oſtẽdit Ieſus ſe eſſe humanæ ſalutis pretium. Et duo facit, quia primo oſtendit ſe Dei, & hominum mediatorem. Secundo oſtendit ſe hominum redemptorem per ſuam paſſionem, ibi. *Exinde cœpit Ieſus.* Prima in duas, quia primo ponitur diſcipulorum conſolatio. Secundo poteſtatis collatio, ibi. *Reſpondens autem Ieſus.*

Circa primum dicitur. *Venit autem Ieſus.* Scilicet poſtquam venit trans fretum, de quo ſupra mentio fiebat. *In partes Cæſareæ Philippi.* Vt dicetur infra quæſtione trigeſimaquinta, & non dicitur, quòd venerit in Cæſaream, ſed in partes Cæſareæ, id eſt in loca aliqua regionis illius, ſic dicitur Marcus, cap. octauo, ſcilicet, & ingreſſus eſt Ieſus, & diſcipuli eius in caſtella Cæſareæ Philippi. *Et interrogabat diſcipulos ſuos.* Non interrogabat quaſi ignoraret, ſed vt eorum confeſſio circa hoc appareret. *Quem dicunt homines eſſe filium hominis.* Id eſt quem dicunt me eſſe homines, ſciebat enim, quod variæ opiniones erant de eo vulgares, & volebat audire a diſcipulis quid ipſi audirent dici de ipſo. *At illi dixerunt.* Scilicet omnes diſcipuli hoc reſponderunt, vel aliqui eorum pro omnibus, & in hoc omnes conuenerunt eo, quòd iſta vulgata erãt apud omnes, & non diſcordabat in hoc ſententia vnius ab alio. *Ioannem Baptiſtam.* Id eſt quidam dicunt te eſſe Ioannem Baptiſtam, & ſurrexiſſe a mortuis, ſicut putauit Herodes ſupra decimoquarto capitulo, & Lucæ 9. *Alij Ieremiam.* Etiam reſurgẽtem, quia Ieremias a longo iam tempore obierat. *Alij vnum ex prophetis.* Id eſt non exprimunt determinatum nomen, ſed dicunt, quòd vnus de prophetis antiquis ſis, & ita nemo de Ieſu arbitrabatur minus quam eſſe prophetam. *Dixit illis Ieſus.* Poſtquam recitauerant illi alienas ſententias, voluit ſcire quid illi de ipſo tenerent. *Vos autem quem me eſſe dicitis.* Id eſt nunquid putatis eſſe talẽ, qualem vulgus aſſerit, vel quid creditis? *Reſpondens Simon Petrus.* Supra omnes reſponderant cum opiniones vulgarium recitauerunt. hic autem ſolus Petrus loquitur, & vocatur Simon Petrus, quia Simon eſt nomen ſuum primum, & proprium. Petrus autem a Chriſto poſtea vocatus eſt. *Dixit. tu es Chriſtus filius Dei viui.* Aperte vero, & perfecte Petrus de Chriſto profeſſus eſt naturam, & dignitatem eius aperiens. vocauit enim Meſſiam, inquantum dixit Chriſtus, & oſtẽdit eum eſſe Deum, inquãtum dixit, quòd erat filius A Dei viui, id eſt veri, nam filius Dei non poteſt eſſe, niſi Deus, quia generatio vniuocationem facit. & ita Petrus dixit eum eſſe Deum, & hominem. *Reſpondens autem Ieſus.* Poſtquam Petrus plene, & digne de Chriſto profeſſus fuerat, reſpondet Chriſtus retribuendo ei ꝑ illa confeſſione. *Dixit ei beatus es.* Id eſt eris, quia dum viuitur nemo beatus eſt, niſi Chriſtus qui ſimul erat viator, & comprehenſor, vel dicitur beatus in ſpe certa. *Simon Bariona.* Id eſt Simon fili Ioannis, ſicut enim ſupra eum vocauerat Simonem Petrum, ita & hic vocat eum Simonẽ Bariona. *Quia caro & ſanguis non reuelauit.* Oſtendit hic Chriſtus teſtimonium Petri eſſe verum ex reuelante: nam cum variæ eſſent opiniones de Ieſu, crederet aliquis, quòd iſta ita eẽt dubia, ſicut cæteræ, ideo dicit, quòd vera eſt, quia Petrus neſcit hoc per doctrinam humanam, ſed per Dei reuelatio- B nem. & vocatur caro, & ſanguis homo, quia ex carne, & ſanguine conſtat. *Sed pater meus qui in cælis eſt.* Id eſt Deus quem tu confeſſus es eſſe patrem meum, reuelauit tibi hoc, quod tu de me profeſſus es, & ſemper dicit, qui in cęlis eſt, vt nemo putet eum loqui de patre carnali, quia aliqui credebant eſſe filium Ioſeph, & iſtam opinionem excludit, inquantum dicit patrẽ ſuum eſſe in cęlis. *Et ego dico tibi.* ſ. quia tu de me talia confeſſus es. *Quia tu es Petrus.* Id eſt iam non es Simon, ſed es Petrus, quod ſignificat firmitatem, & principalitatem. *Et ſuper hanc petram.* Id eſt ſuper te qui es petra (vt aliqui volunt) vel ſuper hanc petram, id eſt C ſuper meipſum qui ſum petra. *Aedificabo eccleſiam meam.* Id eſt fundabo eccleſiam, vt tota eccleſia pendeat ſuper firmitatem huius petræ, & ſit immobilis, ſicut iſta petra eſt immobilis. *Et portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Id eſt licet infernus pugnet contra eccleſiam non præualebit, & vocantur hæretici, vel infideles portæ inferi, quia licet impugnetur eccleſia, nunquam ſuccumbet. *Et tibi dabo claues regni cælorum.* Id eſt poteſtatem regni cęlorum ligandi, & ſoluendi, per quas aperitur aditus vitæ æternæ. *Et quodcunque ligaueris ſuper terram.* Id eſt tu manens in terram. q. d. licet manes in terra non putes te non habere poteſtatẽ ſpiritualem, quia quidquid tu facis hic, acceptatur in D cęlo, tanquam ſi ibi fieret. Vel dicitur ligaueris ſuper terram, id eſt de eis qui ſunt ſuper terram, nã qui ſunt extra terram, vt in cęlo, vel in inferno non ſunt de iuriſdictione eccleſiæ, ideo eccleſia non poteſt ſoluere, neque ligare, ſed ſolus Deus poteſt ſuper illos.

Et quodcunque ſolueris. Ius ligandi, & ſoluendi Deus par eſſe voluit, vt ait Ambro. ideo ſicut quidquid ligat eccleſia ligatum eſt, ita quidquid ſoluit ſolutum eſt, & approbatur in cęlis, tanquam recte factum.

An ea quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia, & ſint immediate poſt illa.
Quæſt. XXXIIII.

E QVAERETVR an ea, quæ habẽtur hic ſint continuata ad præcedentia, & ſint immediate facta poſt illa. Aliqui dicunt, ꝙ non eſt rectus ordo, qa Luc. 9. immediate poſt primam ſaturationem turbarum dicitur, ꝙ cum eſſet Ieſus in quodam loco orãs acceſſerunt ad eum diſcipuli ſui, & interrogauit eos, quem dicunt homines eſſe filium hominis. Item quia Mar. 8. vbi ponitur iſtud factum, ponitur aliud ante illud: ſ. de illuminatione cęci.

Dicendum, quod hic eſt rectus ordo. ſ. quòd iſtud fuit factum poſt præcedentia, & tamen non fuit factum immediate poſt illa, ſed Marcus tenuit in hoc ordinem, & expreſſit oĩa, nam cum Chriſtus veniſſet in fines Magedan diſceptauit ibi cũ Pharisæis, & relictis eis tranſiit vltra fretum; & tunc venit Bethlaidam,

dam, & in regione illa ſanauit cæcum Marc. 8. & inde venit in partes Cæſareæ Philippi, & tunc quæſiuit a diſcipulis, quod habetur hic.

Ad primum dicendum, quòd Lucas multa horum tacuit, nam ea quæ facta ſunt inter primam ſaturationem turbarum, & hanc interrogationem tacuit, ideo nihil interpoſuit, ſed poſt illam ſaturationem ſubiunxit hoc. Cum autem dicitur, quòd factum eſt hoc dum eſſet in loco quodam orans. Dicendum, quod verum eſt, vt infra dicetur.

Ad ſecundum concedendum eſt, quod licet hic ſit ordo continuus. i. ſint iſta poſt præcedentia, tamen non ſunt iſta immediate poſt illa, ſed illuminatio cæci fuit intermedia, vt patet Mar. 8.

Quæ eſt iſta Cæſarea, vbi venit Chriſtus. Et quo nomine olim vocata & quo nunc a nobis. Et vnde ſit ortus Iordanis. Quæſt. XXXV.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd venit Ieſus in partes Cæſareæ Philippi, quæ ſit iſta Cæſarea.

Dicendum, quod eſt ciuitas in ſorte Nephthalim, tenuerunt tamen eam filii Dan, & vocabatur iſta ciuitas ab antiquo Lais, eſt enim circa libanum. ſ. ad pedem montis libani, eſt autem a Sidone diſtans fere vndecim leucis, a Ieruſalem autem quaſi quinquaginta duabus, ſed Ieruſalem eſt auſtralis, iſta autem eſt multum aquilonaris. ſ. quaſi in extremitate terræ Chanaan, nam terminus illius terræ ab aquilone eſt libanus, vt patet Numer. 34. & tamen iſta ciuitas eſt ad radices libani, olim enim Lais dicebatur Iudicum, capitulo decimooctauo, & quando poſtea occupauerunt eam filii Dan eiectis inde Gentilibus, vocauerunt eam Leſendam ex nomine patris ſui Dan, eodem capitulo, quaſi Laiſdan. aliquando tamen vocatur abſolute Dan, vt quando dicitur cognouit vniuerſus Iſrael a Dan, vſque Berſabee: ponuntur autem iſtæ duæ ciuitates, tanquam extremitates terræ Chanaan. ſ. Dan ex parte aquilonari, & Berſabee ex parte auſtrali, ita enim manſit nomen ciuitatis. ſ. Dan vſque ad tempora Philippi filii Herodis, qui fuit tetrarcha traconithidis, & ituręæ regionis, eſt autem ciuitas iſta in prouincia traconithidis. Philippus ergo qui præerat illi mutauit nomen illius: ædificauitque eam glorioſam ciuitatem faciens, & in honore Tyberii, qui tunc Romæ imperabat eam Cæſaream appellauit, & ex nomine ſuo dixit eam Cæſaream Philippi. i. a Philippo conditam, a Græcis autem ciuitas hæc paneas appellatur, ſed hodie omnia hæc nomina abierunt, & balenas nominatur. Dicebatur autem Cæſarea Philippi ad differentiam alterius Cæſareæ, quæ dicitur Cæſarea Paleſtinæ, quia eſt in terra Paleſtinorũ, & eſt iuxta mare, quam pater ſuus Herodes magnus in honorẽ Octauiani Cæſaris ædificauit eam Cæſaream appellãs cum prius turris Stratonis diceretur, & eſt iſta in litore maris, alia vero non, & eſt iſta magis auſtralis, & diſtat a Cæſarea Philippi, quaſi per leucas quadraginta, & iſtius Cæſareæ Paleſtinæ fuit epiſcopus Euſebius Cæſarienſis, qui canones Euangeliorum ab Amonio excogitatos edidit, & diſtat iſta Cæſarea a Ieruſalẽ, quaſi per vigintiquinque leucas. Ad portam vero Cæſareæ Philippi oritur fluuius Iordanis. Sunt enim duo fontes. ſ. Ior & Dan ad radices montis libani, qui ad portas ciuitatis huius concurrunt ex nominibus ſuis Iordanem fluuium efficientes, nam & nomina, & aquas miſcent, licet Ioſephus non dicat eſſe hũc verum ortum Iordanis, ſed in fonte qui phiala dicitur, ſed de hoc non eſt ad præſens.

F *Quare Chriſtus quæſiuit hæc a diſcipulis cum eſſent in Cæſarea. Quæſt. XXXVI.*

QVAERETVR quare Chriſtus quæſiuit hæc a diſcipulis cum eſſent in terra Cæſareæ Philippi.

Aliqui dicũt, quod hoc fuit, quia Chriſtus voluit quærere a diſcipulis confeſſionem ſuam, & ne hanc exprimere timerent longe eos a Iudæis abduxit. Sic dicit Chryſ. in hac. n. Cæſarea diſcipulos interrogauit lõge eos a Iudæis abducens, vt ab omni timore eorum liberi dicant, quæ hẽbant in mente. Sic ẽt dicit Theophilus. ſ. poſtquam eduxit longe a Iudæis diſcipulos, tunc de ſe ipſo interrogat, vt non timentes Iudæos reſpondeant veritatem. Motiuum aũt eorum eſt, quia notatur hic
G regio in qua facta eſt interrogatio. ſ. in regione Cæſareæ Philippi, quaſi aliquid adiuuet ad illã interrogatio nẽ eſſe in tali regione. Secundo, quia illa regio eſt in extremitate terræ Iudæorũ. nã vt dictũ eſt pced. c. iſta Cæſarea eſt terminus aquilonaris terræ Chanaan.

Sed dicendum, quod hoc non eſt multum veriſimile. Primo, quia nõ erant diſcipuli extra terrã Iudæorũ, qñ Chriſtus iſta quærebat, nã Cæſarea Philippi ad Iudæos pertinebat. Secundo, quia iſta confeſſio de Chrõ fieri poterat in quacunque terra Iudæorum, nam nõ facta eſt iſta corã Iudæis, ſed inter diſcipulos, & Chriſtũ, & ſic non oportebat trahi diſcipulos Chriſti extra terrã Iudæorum ad illam confeſſionem faciendam.

Aliqui aũt dicunt, quod hoc fuit, quia tunc Chriſtus interrogauit diſcipulos, & aperuit myſterium ſuæ in-
H carnationis, quãdo profeſſus eſt Petrus, quid de Chriſto crederet, & quia in fide iſta fundatur eccleſia, & Chriſtus etiam promittit hic fundationem eccleſiæ dicens, & ſuper hanc petram ædificabo eccleſiã meã, & tñ eccleſia fundatur in fide gentium: fuit cõueniẽs quod iſta interrogatio fieret in terra Gẽtium, & ita erat de Cæſarea Philippi, quia regio adiacens illi erat Gentilium, & ita tenet Nicolaus.

Sed hoc etiam non multum videtur, nam licet eccleſia fundata fuerit, & dilatata per eos qui crediderũt de gentibus, tamen ipſa exordium habuit in fide Iudæorum. ſ. in diſcipulis qui fuerunt Iudæi, & ab eis totum bonum cæpit, & ſalus: ſic dicit Chriſtus Io. 4. ſalus ex Iudæis eſt, & ideo ad ſignificandum fundatio-
I nem eccleſiæ non oportuit, quod deducerentur diſcipuli ad terram Gentium, vt ibi facerent profeſſionem iſtam. Cum autem dicitur, quod nominatur hic Cæſarea, quaſi aliquid conferat ad ea quæ dicuntur.

Dicendum, quod non confert, ſed Euangeliſtæ ſoliti ſunt, vt in plurimum nominare loca, in quibus Chriſtus aliquid faciebat, vt quod ſanauit paralyticum in Capharnaum, ſupra 9. & Marc. 2. & ibi leproſum, & ſocrum Petri, ſupra 9. quod vinum de aqua fecit in Chana Galilææ, & quod crediderint in eum diſcipuli, Ioann. 2. & quod ſanauerit ſurdum, & mutum in regione Decapoleos. Marc. 7. & quod ſaturauerit turbas in deſerto Bethſaida. Marc. 6. & tamen manifeſtum eſt, quod iſta loca nihil conferunt ad iſta, quæ facta ſunt, ſed ſolũ referun-
K tur iuxta conditionem ſcribentium hiſtorias ad magis certificandum de re. ſ. quod non ſolum factam rem dicant, ſed etiam vbi & quando facta eſt. tempus autẽ rerum factarum raro Euangeliſtæ exprimunt, & tamen aliquando exprimunt, ſicut ſupra 2. dicitur, quod in diebus Herodis regis venerunt Magi ab oriente, & natus eſt Chriſtus, etiam Luc. 3. ponitur quo tempore, & ſub quibus principibus cæperit prædicare Ioann. Baptiſta, & eod. cap. dicitur, quod Chriſtus baptizatus eſt quando erat incipiens annorum triginta, loca tamen vt communiter nominant Euangeliſtæ, quando miracula, vel alias res factas referunt, ideo etiam nunc Cæſarea Philippi nominata eſt.

In quo loco fuit facta hæc interrogatio an in domo, vel in via. Quæſt. XXXVII.

QVAERETVR nunc magis in ſpeciali de loco, vbi fuit facta iſta interrogatio. nam dicitur hic, ꝙ venit Ieſus in partes Cęſareæ Philippi, & interrogabat diſcipulos ſuos, eſt dubium an in domo, vel in via ambulans hoc interrogauerit.

Aliqui dicunt, ꝙ manens in domo, quia Luc. 9. dicitur, & factum eſt cum eſſet ſolus orans, erant cum illo diſcipuli eius, & interrogauit illos dicens quē me dicunt eſſe turbę?

Sed obiicietur, ꝙ fuerit facta ambulando in via iſta interrogatio, quia dr̄ Mar. 8. & ingreſſus eſt Ieſus, & diſcipuli eius in caſtella Cęſareæ Philippi, & in via interrogabat diſcipulos eius.

Aliqui dicunt, ꝙ bis hoc Chriſtus quæſiuit ſemel in via, & ſemel in domo cum eſſet orans, & vnum retulit Marcus, aliud vero Lucas.

Sed non ſtat. Primo, quia eadem verba interrogationis ponunt Marcus, & Lucas, ideo non eſt veriſimile, ꝙ ſit diuerſa interrogatio. Secundo, & efficacius, quia nō eſt vllo modo veriſimile, ꝙ iſta Chriſtus bis interrogauerit reſponſionem eorum petēs, vt appareret quid ipſi profitebantur de Chriſto, & quid turbæ de illo dicebant, ſed hoc ſemel factum ſufficiebat, quia res de qua profeſſi fuerant eadem ſemper manebat, ideo non quæreret, niſi ſemel.

Sed dicendum, ꝙ eſt eadem interrogatio, quā Lucas, & Marcus refert, & tn̄ dr̄ ꝙ erat orans Lucæ 9. & ꝙ erat in via Mar. 8. Dicendum, ꝙ non diſcordāt hæc quia in via poterat Chriſtus orare. immo ibi erat locus conueniens ad orandum, quia nemo eum impediret exiſtentem extra vrbes, & concurſus hominū. Sic dicit Augu. lib. de concor. euang. ſ. pōt aūt. & illud mouere, ꝙ Lucas dominum interrogaſſe diſcipulos ſuos quem illum dicerent hoīes, tunc dicit cum eſſet ſolus orans, & adeſſent, & ipſi Chriſto. Marcus in via dicit eos ab eodem interrogatos, ſed hoc eum mouet, qui nunquam orauit in via. Sed dicetur nunquid quæſiuit iſta ambulans in via, vel manens?

Dicendum, ꝙ licet Chriſtus in via eſſet: tamen nō ambulabat cum iſta quæreret, ſed manebat orās. Primo, quia cū ponat orans melius dr̄ ſtans, q̄ ambulās. Secundo, quia lr̄a Luc. 9. oñdit eum manentem cum ait, & factū eſt cum eſſet factus ſolus orans, erāt cum illo, & diſcipuli eius, & ſic manebant. ſ. quia cū Chriſtus progrederet̄ in via diuertit ad aliquē locū de itinere, & ibi orabat, & diſcipuli ſui manebant ibi cū oraret, & tn̄ Marcus dicit, ꝙ erat in via. i. non erat in vrbe aliqua, vel oppido, ſed egreſſus, & itinerans: & tamē quando orare voluit ſteut in loco aliquo nō in itinere, ſed ſeorſum.

Quare Chriſtus interrogauit diſcipulos, quem dicerent eum turbæ cum ipſe hoc ſciret. Et quomodo vtile nobis fuit ſcire in qua reputatione hominum Chriſtus haberetur dum viueret. Item vtile hominibus eſt ſcire quid alij de ipſis ſentiant. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus interrogauit diſcipulos quem dicerent eum turbæ: nam ipſe ſciebat quem eum eſſe dicerent.

Dicendum, quòd hoc fuit, quia Chriſtus volebat quærere a diſcipulis quid de eo ſentirent, vt appareret fides eorū, & tamen abſolute, & ſine occaſione hanc quæſtionem facere non videbatur conueniens, ideo voluit, quò ſ. traheret occaſionem ex alia, & ideo quęſiuit quid dicerent turbæ de eo, vt ſic eſſet locus quę-

A rendi, quid ipſi ſentirent. Secundo fuit, vt oſtenderet iudicia turbarum non eſſe vera, cum tantum variarēt & poſtea ipſe approbaret ſententiā Petri. Tertio fuit, vt eſſet locus Euangeliſtis ſcribendi hoc per quod cōſtaret nobis in qua reputatione Chriſtus habitus fuerit dum viueret. Et iſta etiam eſt cauſa pręcipua: nam ſi Chriſtus non interrogaſſet hoc, non ſcriberēt Euāgeliſtæ illud, & tamen vtile valde nobis erat ſcire in qua reputatione habebatur, quia hoc confirmat facta ſua. ſ. quia non haberetur in tali opinione, niſi talia opera, & miracula exerceret, qualia nullus de viuētibus poſſet exercere, vnde eum vnum de prophetis mortuis eſſe volebant, & propter iſtam cauſam poB ſuit Matthęus, ſupra decimoquarto capitulo, quod Herodes audiuit famam Chriſti, & mirabatur quis eſſet, & putabat, quòd Ioānes Baptiſta ſurrexerat a mortuis. Quarto fuit ad nos inſtruendum, vt nos quæramus quid de nobis homines ſentiunt, nam licet non debeamus ſequi aliorum dicta, ſed conſcientiæ veritatem, quia hęc eſt gloria noſtra teſtimoniū conſcientiæ noſtræ, ſecundo Corinthiorum, capitulo primo, tamen vtile eſt, quòd ſciamus quid alii de nobis ſentiunt. Et hoc vt ſi forte aliquid de nobis male ſentiūt, quod fortaſſis nō eſt verum, auferamus illis occaſionem talia cogitandi, & ſi aliquid boni eſt, quod in nobis laudant in illo proficere ſciamus, & pertinet hoc magis ad prælatos quorum vita tota debet eſſe exemplaris, quia vt dicitur ſupra 5. capit. vos eſtis lux huius C mundi, & lucerna non debet poni ſub modio, ſed ſuper candelabrum, & ita epiſcopi, & omnes prælati eccleſiæ, & ēt dn̄i tēporales debent quęrere a ſecretis ſuis quid de illis hoīes ſentiant, vt iuxta hoc vitā emēdēt. Sic dicit Origenes: interrogabat Ieſus diſcipulos, vt ex Apoſtolorum reſponſionibus nos diſcamus diuerſas opiniones fuiſſe apud Iudęos de Chriſto, & vt nos ſemper ſcrutemur qualis opinio ſit apud hoīes de nobis, vt ſiquid male dicitur de nobis, occaſiones illius pręcidamus, ſiquid autē boni eius occaſiones augeamus. Sed & diſcipuli epiſcoporum Apoſtolorum inſtruuntur exemplo, vt qualeſcunque opiniones audierint foris de epiſcopis ſuis referant eis.

D *Quare Chriſtus dicit quem dicunt homines. Et quomodo omnes opiniones, quæ de Chriſto eo viuente habebantur, erant in laudem eius. Quæſt. XXXIX.*

QVAERETVR quare dixit quem dicunt homines.

Dici poteſt vno modo, quòd dicitur quē dicunt homines. i. turbæ, & dixit hęc ad excludendum Phariſęos, & Saducęos, & Scribas: nam iſti ęmulabantur ei, & non poterant bona referre. iam enim teſtimonium ſuum ipſi protulerant dicentes. In Beelzebub principe dęmoniorum dęmonia eiicit ſupra 9. & 12. cap, & conabantur quantum poterant E obſcurare facta Chriſti, fatuum ergo erat talium teſtimonium quærere, ſed aliorum, qui circa Chriſtum indifferentes erant.

Sed etiam dicendum, ꝙ turbarum iudiciū non erat requirendum circa Chriſtum, quia neſciebant dicere verum de illo.

Dicendum, quòd ſi non perfecte, tamen ſaltem ſine prauitate de eo teſtimonium ferrent, ſed Phariſæi qui erant pleni iniquitate, non poterant, niſi mala dicere, quia ex abundantia cordis os loquitur, ſupra 12. capitulo, & Luc. 6. Sic dicit Chryſoſto. non autem dicit quem me dicunt eſſe Scribæ, & Phariſæi, ſed quem me dicunt homines, plebis mentē, quę ad mala inflexa nō erat inueſtigans, & ſi enim multo humi-

lior.i.minor, quam oportebat eorum de Chriſto eſſet opinio, ſed tamen a nequitia libera erat. Phariſæorum aũt opinio de Chriſto erat plena multa malitia, Secundo, vt alii dicunt dixit quem dicunt homines, ad oſtendendum cõditionem reſponſionis.ſ.iſta,quę reſponderunt Apoſtoli oſtendebant, ꝙ illi qui ea dicebant erant homines,& nihil aliud, quam homines, quia de Chriſto, nihil niſi humanum ſentiebant, qui antem de Chriſto deitatem iudicant aliquid ſupra hominem ſunt, quia caro,& ſanguis non reuelat eis, ſed pr̄ cęleſtis. Sic dicit Hier. pulchre interrogat quẽ dñt hoĩes eſſe filium hoĩs, quia qui de filio hoĩs loquunt hoĩes ſunt, qui vero diuinitatem eius intelligunt non hoĩes, ſed dii appellantur, iſte tamen modus dicendi magis eſt myſticus, quam literalis.

Tertio poteſt dici,& melius, quòd dixit quem dñt hoĩes.i.oẽs hoĩes. voluit.n.Chriſtus audire a diſcipulis oẽs opiniones, quæ de ipſo erant,& ſi quæreret ſpecialiter de aliquo ſtatu, vel conditione hominum, qd de eo ſentirent referretur ſolum opinio illorum, & quia opiniones omnes, quæ de Chriſto habebantur erant in laudem eius, voluit ꝙ oẽs referrentur, & tñ non referrentur omnes ſi ſpecialiter Chriſtus quęreret de aliquo ſtatu hoĩum, quid de eo ſentiret, iõ quęſiuit de omnibus hominibus, quid de eo ſentiret, & hoc conſonat literæ,& reſponſioni Apoſtolorũ, quia retulerunt varias opiniones. ſ. alii Ioannem Baptiſtã, alii Ieremiam,&c.

Quarto põt dici, & ẽt valde conuenienter, ꝙ dixit quem me dicunt homines. i. quem me dicunt alii eẽ, diſtinxit.n.omnes hoĩes in duos. ſ.in diſcipulos ſuos, & in extraneos. omnes autem extraneos ſub nomine hominum incluſit. diſcipulos autem per ſe nominauit,& vt oſtendat, ꝙ nunc non quærebat, quid ipſi ſentirent de eo, ſed quid ſentirent extranei dixit, quem dicunt hoĩes, &c.i. quid ſentiunt omnes extranei de me. Et patet hoc, quia poſtquam quæſiuit quẽ dicunt homines, &c. & reſponſum eſt, ſubiunxit dicens, vos autem quem me eſſe dicitis? & ſic nomine hominũ incluſit omnes qui non erant diſcipuli ſui.

Quare dixit quem dicunt filium hominis eſſe.
Quæſt. XL.

QVAERETVR, quare dixit quem dicunt filium hominis eſſe.

Aliqui dicunt, ꝙ hoc dixit ne de ſe iactanter loqui videretur: nam hic quærebat ſententias populi de ſe in quibus laudandus erat, vt ergo non videretur iſtam laudem petere: locutus eſt de ſe, tãquam de extraneo vocans ſe, filium hominis. Sic dicit Hieronymus, ſcilicet non etiam dixit quem me dicunt eſſe homines, ſed quem dicunt eſſe filium hominis, ne iactanter de ſe quærere videretur.

Sed hoc nõ multum ſtat, quia maior laus erat ſibi danda in ſnĩa Apoſtolorum de eo, quam in ſnĩa turbarum. Et tamen qñ quęſiuit quid ſentirẽt Apoſtoli ait, vos autem quem me eſſe dicitis.

Dicendum ergo videtur, quòd magis hoc fecit ex conſuetudine ſua, quia ſolet ſe vocare filium hominis, vt ſupra 9. vt ſciatis, quia filius hominis poteſtatẽ habet, & ſupra 11. venit filius hoĩs manducans, & bibens,& ſupra 12. qui peccauerit, vel dixerit verbum in filium hominis,& ita vt communiter. ita ergo hic, quia tamen turpe eſt in eodem contextu eandem dictionem ſæpe repetere, cum dixiſſet quem dicunt homines eſſe filium hominis ſubdit. vos autem quem me eſſe dicitis, & tamen ſi ab eis ſolis quæreret, aut primo ab eis diceret, vos quem dicitis eſſe filium hominis.

F *An conueniens erat accipi hanc confeſſionem, vel ſententiam turbarum de Chriſto. Et quod totum, quod populi de Chriſto confitebantur erat in laudem eius.*
Quæſt. XLI.

QVAERETVR an conueniens erat accipi hic cõfeſſionem, vel ſententiam turbarũ de Chriſto.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia non ſentiebant aliquid dignum de Chriſto: nam putabant eum eſſe ſolũ hominem, cum tamen eſſet Deus.

Dicendum, ꝙ conueniens fuit quæri ſententiã populi: nam licet populus non ſentiret adhuc digna de Chriſto, tamen ſentiebat aliquid, quod ad laudẽ eius pertinebat: nam dicebant eum aliis hominibus excel- G lentiorem. ſupra 9. nunquam ſic apparuit in Iſrael, & vocabant ipſum prophetam magnũ. Luc.7. propheta magnus ſurrexit in nobis, & omnes ſententiæ populi de eo ad laudem erant. Quod patet in eis, quæ narrantur hic, quia nulla earum minorem faciebat eũ propheta, qualeſcunque autem laudes Chriſti haberi a Iudæis bonum erat, ideo conueniens fuit quæri de omnibus ſententiis populi. Sic dicit Chryſoſt. plebis mentem, quæ ad mala inflexa non erat dominus inueſtigat,& ſi enim multo humilior, quam oportebat eorum erat de Chriſto opinio, tamen a nequitia libera erat. Secundo fuit, vt ex hoc nos ſciremus, qualis erat opinio de Chriſto, dum viueret. ſ. quia nemo de H eo opinabatur, niſi ea, quæ ad laudem pertinerent. & hoc valde confirmat ea, quæ de eo leguntur. ſ. non eſt admirãdum, ꝙ Chriſtus egerit ea, quæ de ipſo ſcripta ſunt cum talis apud omnes de eo opinio haberetur. Tertio ponuntur iſta ad confuſionem Iudęorum qui illum occiderunt. nam quæcunque opinio de illo teneretur, faciebat eum prophetam ſanctum, ſed illicitum erat talem occidi, ſed potius aſſentire ei in omnibus, ideo ex opinionibus ſuis de eo apparet illos fuiſſe valde culpabiles. & hoc erat potiſſimum. Quarto fuit, vt confeſſio diſcipulorum veriſimilis videretur: nam ſi ſola confeſſio eorum poneretur, cum eſſet ad magnam laudem Chriſti, eſſet ſuſpecta, quia dicerent quod hoc illi dixerant in fauorem magiſtri ſui, & nõ I erant idonei teſtes: ponitur ergo ſimul confeſſio populi, quæ tota erat ad laudem Chriſti, vt viſis laudibus quas totus populus (licet varie) de Chriſto profitebatur, non eſſet difficile credi maiora eſſe, quæ diſcipuli ſcire poſſent, qui magis cum domino conuerſabantur. Quinto fuit, vt videatur confeſſio diſcipulorum differens a profeſſione plebis: nam ſi ſolum diſcipulorum poneretur confeſſio, putaretur quòd illã acceperant diſcipuli ex his, quæ in vulgo audierant, & ita non eſſe ſolidam confeſſionem, ideo poſuit vtranque confeſſionem, vt videatur, quòd vna non pendet ex alia.

Quare Chriſtus prius quæſiuit quid vulgus de eo ſentiret, quam K *diſcipuli. Et quod ideo Chriſtus prius quæſiuit quid de eo populi ſentirent, vt diſcipuli poſtea de eo aliquid maius confiterentur. Quæſt. XLII.*

QVAERETVR quare Chriſtus prius quæſiuit quid vulgus de eo ſentiret, quam diſcipuli. Dicendum, quòd fuit. Primo, quia Chriſtus introduxit interrogationẽ de ſententia populi, tanquam occaſionem ad petendũ qđ ſentirent diſcipuli: pręponi ergo debuit. Et fuit occaſio in hoc, cum.n. Chriſtus quæſiuiſſet de ſnĩa populi, ſi tñderetur vna oĩum ſnĩa non oportuiſſet vltra peti quid diſcipuli ſentirent, quia veriſiſe erat eos idem ſentire, qđ totus populus concorditer ſentiebat, q̃a tñ populi erat tam diſcors ſententia, ipſa res videbatur exigere,

gere,vt ab eis peteretur,quid ipſi ſentirent, an appro-
barent aliquam de ſententiis populi, vel aliquam aliã
tenerent. Secundo fuit, quia ſententia diſcipulorum
erat futura ad maiorem laudem Chriſti, quã ſnĩa po-
pulorum, debuerũt ergo præmitti ſnĩæ populi,in qui-
bus laudabatur Chriſtus,ſed minus, vt ſic quaſi grada
tim ad maiorem laudem,quæ verbis Apoſtolorũ ex-
primenda erat veniretur, nã ſi prius peteret̃ ſnĩa Apo-
ſtolorũ,ſuperuacuũ erat poſtea peti ſnĩas vulgi,quę
aliquid minus exprimerent. Sic dicit Chryſ. ſciens q-
dẽ interrogat,quia decebat,vt diſcipuli, qñ que eũ me
lius laudarent,q̃ turbæ. Tertio fuit,vt confeſſio diſci-
pulorum videretur rationabilis,& veriſimilis. ſi.n.nõ
poſita expreſſe turbarum confeſſione,vel non præce-
dente poneretur confeſſio diſcipulorum, diceret ali-
quis,ꝙ ex fauore ad magiſtrum ſuum hoc profiteren
tur,& non quaſi res ab eo geſtæ talem profeſſionem
mererentur: ponitur ergo turbarum confeſſio: & li-
cet ſit varia, tñ in qualibet earũ laudat̃ Chrs. nõ ergo
erat mirandum, ꝙ diſcipuli, qui Chriſtum ſpecialius
nouerant,hoc de eo profiterentur:cum turbę talia di-
cerent. Quarto fuit,vt videatur confeſſio diſcipulorũ
differens a ſententijs plebis, & hoc,vt non putet quis
ſententiam eorum acceptam ex opinione vulgi, ſed
ex Dei reuelatione: nam licet confeſſio populi
multum iuuet diſcipulorũ confeſſionẽ veriſimilẽ eſſe
reddens:tñ non conſonat ei penitus, ideo fuit conue-
niens, vt poneretur vtraque ſententia, ſcilicet plebis,
& diſcipulorũ: nam ſi ſola ſententia Apoſtolorum
poneretur putaretur,ꝙ illud dixerunt ſecuti forte opi
nionem plebis, & ita ferrent teſtimonium ex auditis,
& nõ ex expertis,& viſis,& tamẽ ſententia plebis ſępe
eſt fallax, ideo oſtendit vtranque opinionem prępo-
nens opinionem populi, vt appareat ſententia Apo-
ſtolorũ nõ eſſe ſumptã ex ſnĩa populi, ſed ex origine
alia: cum multum differat ab illa. Sic dicit Beda. pul-
chre Dominus fidem diſcipulorũ exploraturus prius
turbarum ſententiam interrogauit: ne illorum con-
feſſio non veritatis agnitione probata, ſed vulgi vi-
deatur opinio, nec firmata, nec cõperta credere, ſed
inſtar Herodis de auditis hęſitare putetur. Quinto fuit
quia licet confeſſio populi fuit ad laudem Chriſti,
quia tamen imperfecta erat, reijcienda erat: cõfeſſio
autem diſcipulorum erat acceptanda, & ob hoc de-
buerunt præponi ſententię populi,vt illis excluſis ſen-
tẽtia diſcipulorum,quę vera erat teneretur. Et iſte eſt
modus in diſciplinis, quia tradẽtes ſcientiam ſi enar-
rare volunt varias poſitiones,primo ponunt illas,quę
reijciendę ſunt, & vltimo ſubiungunt illam, quę te-
nenda eſt. Sic dicit Cyrillus: vide interrogationis ele-
gantiam,dirigit enim prius eos ad extrinſecas laudes,
vt eis euulſis veram opinionem generet, vnde cum
dixiſſent diſcipuli plebis opinionem, eorum ſenten-
tiam interrogat cum dicitur: vos autem quem me
eſſe dicitis?

Quare diſcipuli tam varias ſententias retulerunt. Tamen nulla opinio, quam populi de Chriſto habebant faciebat eum minorem propheta. Quaeſt. XLIII.

QVAERETVR quare diſcipuli retulerunt tã varias ſnĩas. Dicendũ,ꝙ hoc fuit,quia Chri-
ſtus voluit, ꝙ dicerentur omnes ſententię,
quę de eo erant:nam ait: quem dicunt ho-
mines eſſe filium hominis? & nomine hominum cõ-
prehendit omnes pręter ipſos diſcipulos, de quibus
dicitur: vos autem quem me eſſe dicitis? Et conue-
niens fuit, quod omnium turbarum ſententię pone-
rentur. Primo quia omnes erant ad laudem Chriſti:
nulla enim eum minorem propheta faciebat, & ta-

A men conueniens erat omnes laudes Chriſti a popu-
lo delatas ſcribi, ideo debuerunt poni omnes ſenten-
tię populi, non videbantur autem plures eſſe, quam
iſtę, ideo non potuerunt plures referri. Secundo, &
pręcipue, quia ſi non ponerentur opiniones omniũ
de Chriſto: diceret aliquis,quòd non erat iſta cõfeſſio
ſufficiens, quia licet quidam hoc dicerent, aliorum
poſitio erat multum diuerſa: ponuntur ergo omniũ
poſitiones, vt videatur, quòd licet particulariter non
conuenirent: omnes tamen in hoc conueniebant,
quòd Chriſtum valde laudabant, & magna de ipſo
confitebantur.

Sed diceiur, quare non ponitur hic ſententia Pha-
riſęorum, & Scribarum, & Saducęorum de Chriſto?
non enim tenebant ipſi aliquid eorum, quę dicuntur
hic,ſed aſſerebant, ꝙ in Beelzebub dęmonia eijceret
B ſupra 9. & 12 c. Dicendum ꝙ illi non poterãt recipi
conuenienter in teſtes,quia manifeſte conſtabat illos
eſſe ęmulos,& malignos: cum aperta Chriſti miracu-
la deteſtarentur,& quanto ille maiora faciebat,tanto
illi deteriora de eo dicebant, & nitebantur grauius
ei nocere. non ergo poſitum fuit illorum teſtimoniũ:
illi quidem non ſolum non dicerent eum eſſe ꝓphe-
tam, ſed etiam, nec eſſe a Deo, vt dic̃ Ioan. 9. nõ eſt
hic homo a Deo, qui ſabbatũ non cuſtodit, ſed dice-
bant eum poſſideri a dęmonio. Io. 5. nonne bene dici-
mus nos, quia Samaritanus es, & dęmoniũ habes? &
Mar. 3. dixerunt Beelzebub habet, & in poteſtate dę-
C monis dicebãt miracula facere, talẽ expulſiones dę-
monum ſupra 9. & 12. ſolius ergo turbę, quę indiffe-
rens erat teſtimonia expreſſa ſunt. Sic dicit Chryſo.
plebis mentẽ inueſtigat,q̃ ad mala inflexa non erat,&
ſi eum multo humilior, quam oportebat eorũ opi-
nio erat de Chriſto, ſed tamen a nequitia libera erat.
Phariſęorum autem opinio de Chriſto erat plena
multa malitia.

Quomodo potuerunt de Chriſto putare, quod erat Ioannes Baptiſta cum ille mortuus eſſet. Et quod videtur huiuſmodi error ortum ab Herode habuiſſe. Quaeſt. XLIIII.

D QVAERETVR quõ potuerunt de Chriſto puta-
re,ꝙ erat Ioã. Baptiſta, quia ille mortuus erat
cum eum decollauerit Herodes ſupra 14.
Dicendum, ꝙ putabant eum ſurrexiſſe a mortuis,
& ita nunc miracula facere. Sed hoc quõ poterat cre-
di, quia Io. Baptiſta, & Chriſtus concurrerunt? nam
Ioannes oſtẽdit Chriſtum coram populo Io. 1. dicẽs:
ecce agnus Dei, ecce qui tollit pctã mundi. Etiã am-
bo eodẽ tẽpore baptizauerunt, ita vt Ioanne baptizã-
te ante, plures diſcipulos iam Chriſtus faceret, quam
Ioannes. Io. 3. & de hoc diſcipuli ęmularent Chriſto
eo. c. & audito hoc, ꝙ Phariſęi ſimul murmurarent
dicentes,ꝙ plures diſcipulos faceret Ieſus, q̃ Ioannes
receſſit de Iudęa in Galilęam. Io. 4. Et etiam manens
E Ioannes in carcere miſit diſcipulos ad Ieſum interro-
gans per illos. tu es,qui venturus es? an alium expecta-
mus? ſupra 11. & factum eſt coram turbis multis eod.
c. & Lucę 7. ſiõ nõ poterat aliquis credere,ꝙ Ieſus eſſet
Ioannes reſurgens, quia ambo ſimul magno tẽpore
ſuperuixerunt pręſentibus eis, qui nunc erant.

Dicendum, ꝙ ſiquis diligenter Ioannẽ,& Chriſtũ
agnouiſſet: non poſſet errare circa hoc,ſed iſta opinio
habuit ortum ex errore eorum, qui Ioannẽ,& Chri-
ſtum nõ agnouerunt ſimul viuentes. Vñ habuit ortũ
ab Herode: ille enim audiens famã Ieſu dixit: Ioannes
Baptiſta ſurrexit a mortuis. Et iterum audiens Hero-
des famam Ieſu ait pueris ſuis: hic eſt Ioannes Bap-
tiſta ſupra decimoquarto, & hoc fuit, quia Hero-

des agnoſcebat Ioannem, ſed non Ieſum, nunquam F
enim eum viderat, & cupiebat illum videre Lucæ 9.
& tamen nunquam vidit illum, vſque ad diem quo
occiſus eſt, quia tūc Herodi præſentatus eſt Luc. vigeſimotertio, & dicitur, quòd Herodes erat cupidus videre eum ex multis diebus. Secundo errabat Herodes, quia famam Chriſti non audiuit, vſque poſt mortem Ioannis, & ita fuit ſibi cauſa putandi, ꝙ Ioannes ſurrexiſſet, qui tñ cognouerant ſimul Ioannem, & Ieſum viuentes non putabant Ieſum eſſe Ioannem Baptiſtā, & ita fuit iſta opinio Herodis, & aliorū q ignotum habuerant Ieſum ante mortem Ioannis.

Cur potius populi putabant Ieſum eſſe Ioannem, quam aliquem alium. Quæſt. XLV. G

QVAERETVR dato, ꝙ potuiſſet credi Ieſum eſſe Ioannem ab eis qui non nouerant ambos viuētes, cur putabant eſſe Ioannem, & cur potius quā aliquem alium.

Aliqui dicunt, ꝙ fuit hoc propter ſimilitudinē officii, ſ. quia baptizabat, ſicut Ioannes. Sic dicit Hiſtoria Scholaſtica.

Sed hoc non ſtat, nam Chriſtus non baptizabat, ſed diſcipuli eius, vt dicitur Ioan. 4.

Item quia dato, ꝙ putaretur baptizare, non magis crederent de eo, quòd erat Ioannes Baptiſta, quam de aliquo diſcipulorum eius cum illi baptizarēt. Tertio, & præcipue patet, quia hoc eſſet præſupponendo, H
quòd illi qui putauerunt eum Ioannem Baptiſtā ſcirent, quòd baptizabat, & agnoſcerent conuerſationem eius, ſed potius fuit econtrario, nam iſta opinio orta eſt ab Herode, vt dicit Origenes, & colligitur s. 14. & Mar. ſexto, & tamen ille non agnoſcebat eum, ſed ſolum audiuit miracula eius, de quibus expauit, vt colligitur Marc. ſexto, non ergo vocauit eum Baptiſtam, quia baptizabat, quia hoc Herodes neſciebat, ſed audierat ſolum ſigna, quæ faciebat. nam ſi audiret, quòd baptizaret de hoc non admiraretur, quia leue erat cuilibet baptizare, & tamen Ioannem Baptiſtam vocauit eum, quia audiuit illa magnalia de eo. ergo non quia baptizabat.

Dicendum ergo, ꝙ vera cauſa fuit magnitudo mi- I
raculorum Chriſti, nam talia audierat Herodes de Chriſto, ꝙ non putauit, ꝙ aliquis hominum illa facere poſſet, niſi Ioannes, ideo putauit, ꝙ ſurrexiſſet Ioannes, ſic dicitur Luc. 9. Ioannem ego decollaui, quis eſt de quo talia audio? q.d. decollato Ioanne ego neſcio quis talia facere poſſit, ideo credo, quod ſit ipſe, & ſurrexit a mortuis.

Quomodo Herodes, & cæteri, qui tenebant hanc poſitionem putabant Chriſtum eſſe Ioannem Baptiſtam, cum Ioannes nullum feciſſet miraculum. Quæſt. XLVI.

QVAERETVR quomodo Herodes, & cæteri qui K
tenebant hanc poſitionem putabant Chriſtum eſſe Ioannem Baptiſtam, nam admirabantur de multitudine, & magnitudine miraculorū Chriſti: tamen Ioannes nullum miraculum fecerat, Io. 10. Ioannes quidem nullum ſignum fecit: melius ergo putarent, quod eſſet Eliſæus qui multa miracula fecerat, nam præter Moyſen videtur Eliſæus eſſe maior omnibus prophetis in miraculis, immo & multi putabant eum fuiſſe maiorem Moyſe in miraculis, quia mortuos ſuſcitauit duos, quod Moyſes non fecit, quarto Regū quarto, & 13.

Dicendum, quòd licet Ioannes viuens nullum miraculum fecerit, tamē reſurgens putabatur miracula multa facturus, nam putauerunt antiqui, ꝙ oēs ſancti poſt reſurrectionem erunt multo potentiores, quam cum viuerent, Sic dicit Rabanus: bene autē de reſurrectionis virtute oēs ſenſerunt, ꝙ maioris potentiæ ſunt ſancti futuri cum a mortuis reſurrexerint, quam fuere cum adhuc carnis infirmitate grauarentur: potētia autem ſanctorum futura poſt reſurrectionem accipiebatur ex meritis vitæ, & non ex proportione poteſtatis, quam viuentes habuerunt, & quia inter homines nullus putabatur ſanctior Ioanne, credebāt ꝙ poſt reſurrectionem nullus faceret tanta miracula, ſicut Ioannes, & quia Ieſus tanta miracula faciebat, putatum eſt, ꝙ ille eſſet Ioannes Baptiſta reſurgens: de hoc dictum eſt ſupra 14. c. q. 8. & 9.

Quare ponitur prius de Ioanne, quam de alijs. Quæſt. XLVII.

QVAERETVR quare ponitur prius de Ioāne quam de aliis. i. alii Ioannem Baptiſtam.

Aliqui dicunt, ꝙ in his nō oportet cām reddi. Nā de ordine non eſt magna q̄ſtio potiſſime, vbi eſt ordinatio in rebus per accidens, & ita eſt hic. Sed dicendum, ꝙ aliqua eſt cauſa ordinis hic, & prima videtur, quia forte iſta opinio erat communior, & ponebatur, tanq̄ veriſimilior, ſicut. n. Herodes credidit Ieſum eſſe Ioannem reſurgentē. s. 14. & Mar. 6. ita & multi alii crediderunt, & iō ponit prima. Sic dicit Theophi. multi namque putabant, ꝙ Ioannes a mortuis ſurrexiſſet, ſicut & Herodes credebat, & poſt reſurrectionē ſuam miracula perpetraſſet. Secundo ꝑꝑ dignitatē perſonæ: erat. n. melior Ioānes oībus noīatis, ideo opinio de eo præpoſita eſt. Et hoc ēt eſt veriſimile, quia talis videtur eſſe hic ordo in oībus nominatis: nam Ioannes erat cæteris melior eo, ꝙ inter natos mulierum non ſurrexerat maior Ioanne Baptiſta. s. 11. & poſtea ponitur Elias, & ille præcedit Ieremiam, quia Elias videbatur excellentior, tam in auſteritate vitæ, quia vitam heremiticam tenuerat, & ēt in operatione miraculorum, quia ipſe primū inter prophetas mortuum ſuſcitauit. 3. Reg. 17. & poſt Ieremiam ponuntur prophetæ ſine nomine, & iſtud eſt satis veriſimile.

Quare putabant aliqui, quod Ieſus eſſet Elias. Et quod Iudæi huiuſmodi opinionem habebant de quocunque homine quem alijs excellere videbant. Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR quare putabant aliqui, ꝙ Ieſus eſſet Elias.

Aliqui dicunt, ꝙ Chriſtus baptizabat, & ita dicunt per vnum de prophetis ſignificari Eliſæum, ac ſi exprimatur Elias, & Eliſæus, & cauſa eſt, quia Chriſtus baptizabat, & iſti duo præfigurauerunt baptiſmum per tranſitum Iordanis. nam tranſierunt Iordanem aperiendo aquas. 4. Reg. 2. c. Sic tenet Hiſtoria Scholaſtica.

Sed non ſtat. Primo, quia tunc oportebat, quòd Iudæi intelligerent, quod per illum tranſitum Iordanis præfigurabatur baptiſmus Chriſti, ſed falſum eſt, quia iſtud pertinet ad ſenſum myſticum. Iudæi autē nihil putabant ſignificari per tranſitum Iordanis, ſed ſolū eſſe rem geſtam. Secundo, quia ēt ſi aliquid ſignificaret, ille tranſitus erat leuis aſſimilatio ad hoc, ꝙ putaretur per hoc Chriſtus eē Elias. Tertio, quia ꝑ baptiſmū non magis arguebāt de Chriſto, ꝙ eſſet Elias, q̄ ꝙ eſſet aliquis de prophetis, quia officiū baptizādi omnibus prophetis competere poterat, ſic patet Io. 1. q̄n nuncii Iudæorum ſolicite quæſierunt a Ioanne, quare

bapti-

baptizaret dicentes, ſi tu nõ es Chriſtus, neque Elias, neque propheta, cur baptizas? & ita non erat ſpecialis coniectura ad putandum, ꝙ eſſet Elias per hoc, ꝙ baptizabat.

Alii ergo dicunt, ꝙ vocauerunt eum Eliam propter feruorem zeli, fuit enim feruidus valde Elias cõtra cultores Baal, & occidit quadringentos prophetas Baal. 3. Reg. 18. ita Chriſtus erat feruens: nam funiculo facto, quaſi flagello excluſit ementes, & vendẽtes de templo Io. 2. dicens domus mea, domus orationis vocabitur, & vos feciſtis eam ſpeluncam latronum, & hoc tenet Nicolaus.

Sed iſta parua ſimilitudo eſt, ideo dicendum, ꝙ nõ fuit hæc cauſa, ſed quia putabatur Elias venturus, & quotidie expectabatur a Iudæis: dixerat enim Deus, ꝙ mitteret Eliam, vt conuerteret corda patrũ ad filios. Malach. 4. & putabant eum venturũ ad tempus Meſſię, ideo qñ Chriſtus dixit diſcipulis transfiguratus añ eos, ꝙ nemini dicerent viſionem, quouſque filius hominis reſurgeret a mortuis, dixerunt illi, quid ergo Scribę dicunt, quia oportet Eliam venire primum, & ob hoc ẽt Iudęi qñ videbant aliquem virum excellẽtem putabant, ꝙ ille eſſet Elias, aut Meſſias, quia iſti expectabantur quotidie, & ideo Iudęi videntes Ioannem Baptiſtam, tam excellentis vitę, quæſierũt ab eo, an eſſet Chriſtus, & cum dixiſſet, ꝙ non, quæſierũt an eſſet Elias. Ioã. 1. ita ergo cum Chriſtus faceret tã admiranda, poterat de eo cogitari, ꝙ ipſe erat Elias qui venturus erat: immo conſideratis operibus ſuis nihil magis de eo cogitandum erat, q̃ ꝙ eſſet Meſſias, aut Elias, potiusquam Ioannes Baptiſta, licet forte illa poſitio plures haberet ſectatores.

Sed diceretur ſi Elias crederetur eſſe Ieſus, quomodo poterat hoc putari?

Dicendum, ꝙ Elias raptus eſt in curru igneo in cęlum. 4. Re. 2. & manet in Paradiſo terreſtri, nã Enoch manet in Paradiſo terreſtri. Eccleſiaſtic. 44. & tamen Enoch, & Elias ſimul eſſe feruntur, & reſeruatur viuens, vt veniat temporibus ſuis. Eccleſiaſt. 48. & ideo iſte non reſurget, vt veniat. Si tamen quis crederet, ꝙ Elias mortuus erat poterat credere, ꝙ reſurgeret, quia ita putauit Herodes, ꝙ Ioannes ſurrexerat a mortuis, & miracula faceret, ſupra 14. & Mar. 6. Sic dicit Origenes. ſ. alii Eliam. ſ. æſtimantes, ꝙ aut ſecundam natiuitatem ſuſcepit Elias, aut ex eo tempore in corpore viuens in tempore apparuit illo, & magis tñ crederetur, ꝙ viuebat, & mittebatur nunc, quia ita ſcriptura innuit eum viuentem.

Quare putabatur a quibuſdam, quòd eſſet Chriſtus Ieremias. Qui fuit præcipuus interceſſor apud Deum pro Iudæis, qui ſumunt ſanctificationem pro apparatu, & deſtinatione.

Quæſt. XLIX.

QVAERETVR, quare putabatur a quibuſdam, ꝙ eſſet Ieremias.

Aliqui dicunt, ꝙ non oportet dari cauſa in erroribus oĩum, nec ad hoc aſtringimur. Sic dicit Hier. ſ. turbę potuerunt errare in Elia, & Ieremia, quẽadmodũ Herodes errauit in Ioanne, vnde miror quoſdã interpretes cauſam errorum inquirere ſingulorum.

Dicendũ tñ, ꝙ licet errantes nõ habuerunt cãm ad errandum, quia ſi cãm haberent non eſſet error: tñ habuerunt ſaltẽ aliqua motiua colorata, & illa inquirimus. Aliqui aũt dicunt, ꝙ fuit hoc, quia Ieremias ſanctificatus creditur in vtero, ſicut Chriſtus eſt ſanctus ex vtero. Sic tenet Hiſt. Scholaſt.

Dicendum, ꝙ non ſtat. Primo, quia Iudęi non credunt Ieremiam ſanctificatum in vtero, quia quod dr̃

A Iere. 1. antequam exires de vulua ſanctificaui te: non accipiunt Iudęi pro ſanctificatione, quæ eſt emundatio a pctõ originali, quod in vtero contrahitur, ſed ꝓ apparatu, vel deſtinatione. ſ. antequam exires de vulua ſanctificaui te. i. apparaui te ad mittendum te, ſicut dicitur Ioſue 3. ſanctificamini in diem tertiũ. i. eſtote parati. Secundo, quia tunc præſupponeretur, ꝙ Iudæi iſti ſciebant Chriſtum ſanctum ex vtero, & tunc iſti cognoſcerent eum eſſe Deum, & hominem, & confeſſio iſtorum eſſet, ſicut confeſſio diſcipulorũ. Tertio, quia aut iſti putarent Chriſtum eſſe natũ de muliere, aut non: ſi non putarent eum eſſe natũ neſciuẽt eum ſanctificatum, vel ſanctum natum ex vtero, & B ſic nulla rõ eſſet comparandi eum Ieremiæ, ſi aũt putarent eum de muliere nunc natum, ſcirent eum nõ eſſe Ieremiam, quia Ieremias nõ poterat de nouo naſci, cum ſemel natus eſſet, & mortuus, ſed reſurgeret a mortuis, ideo non ſtat.

Alii dñt, ꝙ putauerunt eum Ieremiam ꝑꝑ patientiam in aduerſitatibus: multa. n. iniuſte pertulit Ieremias a Iudęis, quia eis vera prædicabat ex parte Dei, vt patet ex diſcurſu libri ſui, ita & de Chriſto erat. Sic tenet Nicolaus.

Sed iſta leuis aſſimilatio eſt, quia oẽs alii prophetę paſſi ſunt multa, & occidebantur vera prædicantes, & rari ſine tali paſſione euaſerunt, vt dixit B. Stephanus Act. 7. ſ. quem prophetarum nõ perſecuti ſunt patres C veſtri, & occidebant eos qui prænunciabant de aduentu iuſti? cuilibet ergo prophetæ quantũ ad hoc Chriſtus poterat comparari.

Alii dicunt, ꝙ putauerũt eum eſſe Ieremiam, quia Deus conſtituit illum prophetam in gentibus Iere. 1. ſcilicet prophetam in gentibus dedi te. Sic dicit Origenes. alii Ieremias quem dominus in gentibus prophetam conſtituit non intelligentes, quoniam Ieremias typus fuit Chriſti.

Sed non ſtat, quia tunc deberet conſtare, ꝙ Ieſus eſſet propheta datus in gentibus, ſed falſum eſt, quia potius conſtabat ꝯrium, nam ipſe non ꝑdicabat gentilibus, & vetuerat diſcipulis ire in viam gentium, & in D troire in ciuitates Samaritanorum, ſupra 10.

Sed dicendum, ꝙ cauſa fuit, quia Iudęi ſpãlem ſpẽ habebant in Ieremiam, tũ quia erat ꝑcipuus interceſſor, & orator apud Deũ ꝓ Iudęis, & vrbe Ieruſalẽ, tũ quia ipſe veniebat ad confortandum eos, qñ erant in aduerſitate, & dabat arma ꝯ hoſtes, ſic patet, & Mach. 15. vidit Iudę Machabęo pugnaturo ꝯ Nicanorẽ apparuit Onias ſacerdos, & Ieremias, & dixit Onias de Ieremia, hic eſt fratrum amator, & populi, hic eſt qui multum orat pro populo, & vniuerſa ciuitate Ieremias propheta Dei: extendit autem Ieremias dextrã, & dedit gladium aureum Iudę Machabęo dicẽs: accipe ſanctum gladium, munus a Deo, in quo deiicies aduerſarios populi mei Iſrael: ita Iudęi poterãt expe E ctare Ieremiam venturum ſpecialiter ad ſubueniẽdũ eis in aliqua tribulatione.

Quis erat vnus de prophetis quem putabant Ieſum eſſe. Et quod nullus prophetarum veteris teſtamenti, tot tantaq; miracula patrauit, ſicut Eliſæus.

Quæſt. L.

QVAERETVR, quis erat vnus de prophetis quẽ putabant eſſe Ieſum.

Aliqui dicunt, ꝙ ille erat Eliſęus. Sic tenet Hiſtoria Schol. & dicit hoc eſſe, quia Elias, & Eliſęus tranſierunt Iordanem, in quo deſignabatur baptiſmus, & quia Chriſtus baptizabat, putabant eum Eliſęum. Sed dicendum, ꝙ iſtud motiuum nullum eſt, vt oſtẽſum eſt, ſupra q. 49. cum de Elia diceretur.

Sed dicendum, ꝙ ſi putaretur eſſe Eliſęus, melius eſſet hoc propter operationem miraculorum, quam propter aliquid aliud, quia nullus prophetarum veteris teſtamenti tot, & tanta miracula patrauit, duos quippe mortuos ſuſcitauit. 4. Reg. 4. & 13. & multa alia, de quibus. 4. Reg. 4. c. 2. vſque 13. & Eccle. 48. c. Chriſtus autem iam duos mortuos ſuſcitauerat, ſicut Eliſæus, ſ. filiam archiſynagogi, ſupra 9. cap. & filium viduę in Naym. Luc. 7. Lazarum autem nōdum ſuſcitauerat, quia paucis diebus ante mortem ſuam illum ſuſcitauit, vt colligitur. Io. 11. in cæteris etiam miraculis magis Chriſtus ſimilabatur Eliſęo, quam cæteris, licet eum incomparabiliter Chriſtus excederet, quia fecit opera, quæ nemo alius fecit. Io. 15. ideo putari poterat Eliſeus.

Sed dicendum, ꝙ non accipitur hic pro Eliſęo, quia tunc exprimeretur ſi de illo diceretur, ſicut cęteri nominatim exprimuntur, ſed accipitur generaliter pro propheta quocunque. ſ. ꝙ putabant eū eſſe prophetā quęcunque eſſet ille, & hoc quia opera ſua talia erant, vt eum oſtenderent prophetam, & tamen ipſi eum neſciebant nominare. Sed obiicietur, ꝙ Mar. 8. dr̄ alii vero, quaſi vnum de prophetis, & ſic non putabant eū prophetam, ſed prophetis ſimilem.

Dicendum, ꝙ putabant eum vere eſſe prophetam, & tñ dr̄ quaſi vnum de prophetis, quia quaſi nō dicit ſolam ſimilitudinem, ſed interdum dicit identitatē, vt Io. 1. vidimus gloriam eius, gloriam quaſi vnigeniti a Patre, & tamen ille erat vere vnigenitus, ſed dr̄ quaſi vnigeniti ad oſtendendum, ꝙ totum, quod apparere debebat in vnigenito vero ad hoc, ꝙ putaretur vnigenitus, apparuit in illo, ita Chriſtus putabat̄, quaſi vnus de prophetis, quia omnia, quę requirebantur ad eſſe prophetam apparebant in eo.

Qui propheta erant iſti de quorum numero cenſebatur Chriſtus an viui, vel mortui. Quæſt. LI.

QVAERETVR de iſtis prophetis cum dicitur, aut vnum ex prophetis, qui prophetæ erant iſti, an viuentes, vel mortui.

Dicendum, ꝙ intelligitur de prophetis mortuis. Primo patet ex eis quorum nomina expreſſe ponuntur, quia omnes illi mortui erant, ſiue erant in alio ſęculo. ſcilicet Ioannes, Elias, Ieremias. Secundo patet, quia dicitur, aut vnum ex prophetis, & ſic ponit vnus de numero exiſtentium, propheta enim exiſtentem nominat, ideo non poteſt vocari vnus de prophetis, niſi qui aliquñ fuerit propheta, aliter. n. deberet dici, ꝙ erat Ioannes, aut Elias, aut Ieremias, aut propheta, cum aūt dixit, aut vnum de prophetis, loquitur de prophetis redactis ſub certo numero, & tñ prophetæ futuri non ſunt ſub cetro numero, quia neſciebatur quot, aut qui futuri erant, & an aliqui futuri erant, ideo non pōt dici vnus de prophetis, niſi vnus de prophetis, qui fuerunt, quia illi ſub certo numero, & noīe ſunt. Tertio patet, & efficacius, quia expreſſe dr̄ Luc. 9. de prophetis mortuis. ſ. a quibuſdam dicebatur, ꝙ Ioannes ſurrexit a mortuis, ab aliis, quia Elias apparuit, ab aliis autem, quia vnus de prophetis antiquis ſurrexit, ideo non pōt intelligi de viuentibus. Quarto, quia hoc cōpetebat motiuo Iudęorum, ideo namque nominauerāt illos prophetas mortuos. ſ. Ioannem, & Ieremiam, quia putabant ſanctos poſt reſurrectionem futuros potentiores (vt ait Rabanus) & quia Chriſtus talia faciebat, qualia nemo viuens fecerat, putauerunt ꝙ nō poſſet ipſe eſſe aliquis propheta nouiter natus, ſed aliquis de mortuis qui reſurrexit. ita ergo illi prophetæ, qui ſine nomine ponuntur, oportet ꝙ intelligantur

F de mortuis, vt putetur tantas virtutes per aliquē eorum poſſe exerceri.

Quare diſcipuli non dixerunt hic de Chriſto, quod alij dicerent eum Meſſiam. Et quod Chriſtum eſſe Meſſiam, nunquam eo viuente ab aliqua parte populi firmiter creditum eſt. Et quomodo moti fuerunt a Deo pueri, qui clamauerunt, Oſanna. Quæſt. LII.

QVAERETVR, quare diſcipuli non dixerunt hic, ꝙ alii dicerent eum Meſſiam. Nam aliqui hoc dicebant, vt ſupra 12. nunquid hic eſt filius Dauid. Et Io. 7. nunquid hic eſt Chrūs. Etiam Luc. 7. dr̄ propheta

G magnus ſurrexit in nobis, & viſitauit dominus plebē ſuam. Et Io. 6. dicitur, ꝙ dixerunt, quādo ſaturauit turbas, hic eſt vere propheta qui venturus eſt in mundū, & tamen ille eſt Meſſias.

Dicendum, ꝙ nō fuit poſita talis ſnīa inter opiniones plebis. Primo, quia opiniones plebis, licet aliquid laudis Chriſti ꝯtinerent, tñ verę non erant, iō repulſæ ſunt, & ſola poſitio diſcipulorū accepta eſt, ſi aūt poneretur iſta inter opiniones plebis ēt putaretur repelli, & eſſe paruę auctoritatis, iō non fuit poſita. Secūdo quia diſcipuli poſituri erant ꝯfeſſionē ſuam, q̄ maiorem laudē continneret. & q̄ reciperetur, & tñ approbāda erat hæc ſnīa. ſ. ꝙ Ieſus eſſet Meſſias, iō non debuit poni inter ſnīas plebis, quia ēt ſi aliqui de plebe ſentirent, id quod diſcipuli ſentiebant, & credebāt de Chri

H ſto, non erat decens poni inter opiniones plebis ſententiam diſcipulorum, quia tunc putaret̄, ꝙ talis erat diſcipulorum ſnīa, qualis opinio plebis. i. tam leuis, & incerta, & ſine fundamento, & non ex alia origine, & ita fieret minus veriſimilis: pro ſe igitur a ſolis diſcipulis poſita eſt. Tertio, & pręcipue fuit, quia illa nō fuit de opinionibus plebis, nam hic ponunt̄ illę opiniones, q̄ firmiter tenebant̄ apud populares. quaſi ſnīæ, licet falſę eſſent: Ieſum aūt eſſe Meſſiam, nunq̄ firmiter creditum eſt ab aliqua parte populi, ideo nō meruit, neque potuit poni inter opiniones plebis. Et patet hoc de eo, quod dr̄ ſupra 12. qñ Chriſtus fecit miracula magna: nam dixerunt quidam, nunquid hic eſt filius Dauid. i. Meſſias, & ſic ſub dubio locuti ſunt, & nō di-

I xerunt determinate, hic eſt filius Dauid. i. Meſſias. De eo, quod dr̄. Io. 7. nunquid hic eſt Chriſtus idē eſt, quia non dixerunt determinate, ſed ſub dubio, & mouebātur ad hoc ex quibuſdā apparentiis. ſ. quia miracula magna faciebat, & non videbat̄, ꝙ aliquis poſſet venire q maiora faceret. eo. c. ſ. Chriſtus cū venerit, nunquid maiora faciet, q̄ q̄ hic facit? & tñ non erat opinio iſta perſeuerans apud aliquos. De eo, quod dr̄ Luc. 7. pōt dici, ꝙ non apparet manifeſte, an loquat̄r ibi de Meſſia, quia pōt intelligi de Elia, vel quocunque alio propheta mortuo, qui reſurgeret: nam ſanctos in reſurrectione maioris poteſtatis futuros credebant, vt ſupra dictum eſt, & ideo Ieſum putabāt eſſe aliquē prophetam de mortuis, vt dictum eſt præced. q.

K Alio modo dicendum, ꝙ intelligebant de Meſſia, & tamen non fuit illa confeſſio permanens, ideo non fuit poſita inter ſententias plebis.

De eo autem, quod dicitur. Io. 6. dicendum, ꝙ poſſet intelligi, ꝙ illi accipiebant pro Elia, nam Elias venturus erat, & Iudęi quotidie eum expectabant, ſicut dixerunt diſcipuli Chriſto, ſequen. c. quomodo Scribæ dicunt, ꝙ oportet Eliam venire primum, & ita putabant illum forte eſſe Ieſum, ſicut nunc quidam dixerunt eum eſſe Eliam.

Alio modo pōt dici, & melius, ꝙ de Meſſia loquebantur, & tamen non fuit iſta opinio manens, nā ipſi q dixerūt hoc nihil credebāt ſequētı die circa Ieſum,

ſed

ſed potius petebant ſignnm ab eo ad hoc, quòd crederent ei, vt patet Io.6. nam cum; veniſſent ſequenti die ad Chriſtum dixit ille: quęritis me non, quia vidiſtis ſigna, ſed quia manducaſtis ex panibus, & ſaturati eſtis: operamini, ergo non cibnm, qui perit, ſed qui permanet in vitã ęternam. Et dixerũt quid faciemus, vt operemur opera Dei? & Chriſtus ait hoc eſt opus Dei, vt credatis in eum quem miſit ille, & illi dixerũt, quod ergo tu facis ſignũ, vt videamus, & credamus? & ita licet pręcedenti die dixiſſent eſſe eum vere prophetam venturum in mundum, non manſit eis iſta opinio ſaltem per duos dies, ideo non debuit poni inter opiniones populi, quia iſti non credebant hoc: licet illud dicerent.

Sed obiicietur, quòd ab aliquibus firmiter credebatur: nam mulier Chananæa credidit, & magnam fidem habuit, ſicut Chriſtus laudat eam o mulier magna eſt fides tua pręcedenti cap. & tamen illa dixit miſerere mei fili Dauid, ſed filius Dauid eſt Meſſias.

Dicendum, quòd etiam ſi iſta mulier hoc vere crediderit, & etiam, quòd eſſet Deus, non ponitur hic inter opiniones plebis, quia hic ponuntur opiniones Iudæorum de Chriſto: mulier autem illa Chananæa erat. Secundo quia etiam ſi ponerentur opiniones gẽtium non debuit hoc poni pro opinione aliqua, eo quòd mulier illa ſola erat, & non cõſtituebat opinionem narrandam.

Sed obiicietur, quia duo cæci dixerunt Chriſto fili Dauid miſerere noſtri ſupra 9. capitu. & tamen illi Iudæi erant.

Dicendum, ꝙ hoc non cõſtituit opinionem, quia licet illi vere crederent, ſic Chriſtus dixit eis ſecundũ fidem veſtram fiat vobis, tamen non fuit confeſſio perſeuerans, quia non audierunt diſcipuli forte talia dici poſtea ab aliis, & tamen id, quod ponitur tanquã plebis opinio oportet, quòd a multis de plene teneretur, & perſeueranter aſſereretur: iſti autem duo opinionem non conſtituebant.

Sed adhuc obiicietur, quia Chriſtus a tota turba puerorum Iudęorũ vocatus eſt filius Dauid die ramis palmarum, quando receptus eſt in Ieruſalem, infra 21. & Mar. 11. & cum ſacerdotes, & ſcribę ſuaderent Ieſu, quòd increparet illos ſic clamantes dixit, quòd non faceret, quia illa erat bona laus, & ita a plurimis dictum eſt hoc.

Dicendum, quòd illud nondum acciderat, qnando Chriſtus quæſiuit a diſcipulis quem dicunt eum homines, & ideo etiam ſi poſſet illud conſtituere opinionem vnam plebis, non ponitur hic.

Aliter poſſet dici, quòd etiam illud ſi pręceſſiſſet conſtitueret opinionem populi, quia non erat ſententia manens, ſed Deus mouerat pro tunc corda puerorum Iudæorum ad laudandum Chriſtnm, & poſt illud immediate ceſſarent ab illa cõfeſſione, ſicut eſt in propheta quandiu manet actualis illuſtratio, quia tunc tangitur cor eius, & prædicit aliqua: poſtea autem ceſſat. Sic Chriſtus dixit reſpondens ſcribis, & ſacerdotibus ſuadentibus, quòd increparet pueros: non legiſtis, quia ex ore infantium, & lactentium perfeciſti laudem. Et apparet magis, quòd a Deo mouerentur pro tunc, quia dixit Chriſtus ſi iſti tacuerint lapides clamabunt, Lucę decimonono, ideſt quia Deus facit hoc non poſſunt iſti tacere, nam ſi iſti tacerent, etiam lapides cogerentur clamare, & ita non erat iſta confeſſio manens ad hoc, qnòd conſtitueret vnam de opinionibus plebis, & ſic diſcipuli non poſuerunt iſtam cum cęteris opinionibus plebis, & iſta eſt cauſa propria.

A *Quare non eſt creditum communiter, vel ſaltem a multis, quòd Chriſtus eſſet Meſſias: cum Ioannes Baptiſta licet nullum miraculum feciſſet, tamen credebatur communiter, quòd eſſet Meſſias. Et quòd Chriſtus omnia fecit, per quæ conſtabat ſufficienter eum eſſe Meſſiam, aliter Iudæi eſſent ſine culpa nõ credendo. Quæſt. LIII.*

QVAERETVR cum Chriſtus faceret opera tam excellentia, propter quę tales opiniones erant de eo, quare non creditum eſt communiter, vel ſaltem a multis, ꝙ eſſet Meſſias, ita vt vna de opinionibus plebis eſſet eũ eſſe Meſſiam, ſicut eſſe Ioannem, vel Eliam, vel Ieremiã. Maxime, quia Ioannes Baptiſta fuit tempore Chriſti, & non fecit miraculum aliquod Io. 10. ſcilicet Ioannes quidem nullum ſignum fecit, & tamen credebatur communiter, quòd eſſet Meſſias Lucę 3. ſcilicet
B exiſtimante populo, & cogitantibus hominibus in cordibus ſuis de Ioanne, ne forte ipſe eſſet Chriſtus, & ipſe negauit illud eodem c. & Act. 13. ſcilicet quem me putatis eſſe non ſum ego, & tamen Iudęi miſerũt nuncios ad eum dicentes, an eſſet Chriſtus. Ioan. 1. & ipſe negauit. Ieſus autem e contrario multa miracula faciebat per quę rationabiliter credi poterat eum eſſe Chriſtum, & præter hoc Ioannes teſtimonium perhibebat, quòd ille eſſet Chriſtus Ioan. 1. ſcilicet ecce agnus Dei, qui tollit peccata mundi, & tamẽ cum his omnibus nunquam populus credidit eo viuente, ꝙ
C eſſet Meſſias, nec etiam a plurimis firmiter putatum eſt. Dicendum quòd fuit hoc, Primo propter aduerſitatem Phariſæorum, & ſcribarum contra Chriſtum erant enim Phariſæi, & ſcribæ doctores plebis, & ſequebatur eos totus populus in omnibus, quæ docebant, ipſi tamen valde aduerſabantur Chriſto dicentes eum non eſſe a Deo Ioan. 9. ſcilicet non eſt hic homo a Deo, qui ſabbatum non cuſtodit, & operari in poteſtate dęmonum ſupra 9. & 12. ſcilicet in Beelzebub dęmonia eiicit, quod faciebant propter multa de quibus dictum eſt ſupra 9. cap. q. 52. ideo valde populus diſtrahebatur credere id, quod credendum erat de Ieſu. de Ioanne non fuit ſic ſaltem a principio: nam
D Phariſæi, & ſcribæ non aduerſabantur ei, ſed potius multi Phariſæorum ibant, & audientes doctrinã eius baptizabantur ab eo in Iordane ſupra 3. cap. ideo credebatur de Ioanne, quòd eſſet Meſſias. Secundo fuit, & præcipue, quia Deus non concurrebat cum Iudæis mouens animos eorum ad credendum hoc, & ideo licet viderent ſigna multa manebat cor eorum obtenebratum, & non credebant iſtud factum eſſe, quia ſi Iudæi crediidiſſent Ieſum eſſe Meſſiam ante mortẽ nunquam illum occidiſſent, & tamen mors ſua erat neceſſaria ad ſalutem noſtram, quia ad hoc venerat, ideo non concurrit cum eis, vt hoc crederent. Et patet hoc, quia quando diſcipuli confeſſi ſunt in ſta iu liera Ieſum eſſe Chriſtum: dixit eis, qnòd nemini dicerent, quia oportebat eum multa pati, & reprobari a
E ſenioribus, & idem Mar. 9. & Lucę 9. quaſi diceret ſi iſta publicarentur impediretur paſſio ſua, quam ipſe toleraturus erat conſilio ſeniorum, ideo non erat hoc publicandum, & ob hoc licet Chriſtus faceret omnia per quæ conſtare poſſet eum eſſe Meſſiam, & Ioannes de illo teſtimonium perhibuiſſet, non credebant Iudæi, ſed manebant ſemper ſub dubio, vnde dicebãt ſub dubio, nunquid hic eſt Chriſtus Ioan. 7. & nunquid hic eſt filius Dauid ſupra 12. cap. & etiam interdum ab ipſo Chriſto quærebant, vt Io. 10. quando Iudei in porticu Salomonis circundederunt eum dicẽtes quouſque tollis animas noſtras? ſi tu es Chriſtus dic nobis palam, & ille ait loquor vobis, & non creditis, opera quæ ego facio in nomine patris mei teſtimonium

monium perhibent de me, & tamen cum hęc dice- **F** ret adhuc non credebant, ſed magis ſcandalizabãtur, quia filium Dei ſe faciebat Ieſus. Et hoc erat, quia ob tenebratum erat cor illorum ad Roma.11. cęcitas cõtigit in Iſrael donec intraret plenitudo gentium, hoc etiam interdum accidebat diſcipulis Chriſti, quòd videntes miracula Chriſti nihil crederent, ſed potius turbarentur: ſic patet Mar.6. ſcilicet, & aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebant: non enim intellexerant de panibus: erat enim cor eorum obcęcatum, & ſic diſcipuli, qui viderant dominum pauiſſe turbas non intellexerant quomodo miraculum illud feciſſet, quia non putabant in eo eſſe poteſtatem ad hoc, & ideo ſtupebant, quan- **G** do viderunt, quòd placauerat ventos, & hoc totum erat, quia cor eorum obcęcatum erat, ita vt miracula manifeſta non cognoſcerent, & hoc quia Deus non concurrebat cum eis ad hoc. A fortiori ergo in Iudæis eſſet iſta obcęcatio propter cauſam dictam, & tamen Chriſtus omnia faciebat per quę ſufficienter conſtare poſſet eum eſſe Meſſiam, quia ſi hæc occultaret, eſſent omnino Iudæi ſine culpa ſi non crederẽt, vel ſi eum occiderent, ſed reſpectu Ioannis non fuerunt obcæcati Iudæi, ideo ex leui cauſa mouebantur ad credendum, quòd ipſe eſſet Meſſias, & iſta eſt cauſa pręcipua.

Quare Chriſtus quæſiuit ab Apoſtolis quid de eo ſentirent, quia ipſe hoc ſciebat. Et ſimiliter Deus ſcit quid nos acturi ſumus, tamen vult, quòd actualiter illud operemur, & coram eo mereamur. Quæſt. LIIII. **H**

QVAERETVR quare Chriſtus quæſiuit ab Apoſtolis quid de eo ſentirẽt, quia ipſe nouerat quid de eo ſentirent, quia vt dicitur Io.2. ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine, & non erat opus, quòd quis teſtimonium ei perhiberet.

Dicendum, quòd primo fuit propter nos, vt nos ſciremus quid diſcipuli tunc de Chriſto credebant, ſic enim de turbis erat: nam Chriſtus etiam nouerat quid turbę de eo dicerent, ſed interrogauit, vt ſcribẽ- **I** tibus hęc euangeliſtis nos ſciremus qualis opinio de eo tunc haberetur, & ita opus fuit, vt nos ſciremus quid diſcipuli ſui de illo crederent, ideo quęſiuit, vt ſic ſcriberetur, & ſciretur. Secundo fuit, vt per hoc mererentur Apoſtoli, & Chriſtus daret eis pręmium. Quòd patet, quia pro confeſſione hac, quam fecit Petrus conceſſit ei Chriſtus bona magna, vt patet in litera, & ita de nobis eſt, quia Deus ſcit quid acturi ſimus, & tamen vult, quòd actualiter aliquid operemur, vt per illud mereamur coram eo. Sic dicit Rabanus non autem, quaſi neſciens ſententiam de ſe diſcipulorum interrogat, vel extraneorum, ſed ideo diſcipulos quid de ſe ſentiant interrogat, vt confeſſionem rectę fidei digna mercede remuneret. Tertio fuit, vt ip- **K** ſos diſcipulos confirmet in eo, ꝙ credebant, quia forte leuiter mentibus quorundam hoc inhęſerat, & Chriſtus per collaudationem ſententię Petri confirmaret animos diſcipulorum, vt hoc firmius crederẽt. Quarto fuit propter nos, vt nos ex ſententia Chriſti ſciamus quid de eo credere debeamus: nam Petrus cõfeſſus eſt hic Ieſum eſſe Chriſtum, ideſt Meſſiam, & filium Dei, & Ieſus iſtam ſententiam laudauit, dicens eam eſſe a Deo reuelatam, & non per doctrinã humanam, neque per aliquam leuitatem introductã, & ita tam nos ſcimus ex ore Chriſti, quòd hoc de eo credere debemus, tanquam Deo illud reuelante, & hoc fuit pręcipuum.

F *Quare Chriſtus dixit quem me eſſe dicitis. Quæſt. LIIII.*

QVAERETVR quare Chriſtus dixit quem me eſſe dicunt, vel quem me eſſe dicitis?

Dicendum, quòd Chriſtus ex modo interrogationis ſuę trahebat diſcipulos ad id quod reſpondere deberent, quaſi dicat non ſolum putetis mé eſſe id quod videtis, quia aliud eſt præter id, quod videtur, & innuebat, quòd plus de eo credebatur, quam apparebat, & ita plus credendum erat, & ab omnibus ſupponebat aliud credi, quam appareret, & tamẽ quid determinate teneri deberet quęrebat: cum peteret, **G** quem dicunt eum eſſe. Sic dicit Hilarius, ſcilicet dicendo ergo quem dicunt homines eſſe filium hominis, ſignificauit pręter id, quod in ſe videbatur eſſe aliud ſentiendum, erat enim hominis filius, quod igitur de ſe opinandi iudicium deſiderabat non illud arbitramur, quod ſępe confeſſus eſt, ſed occultum erat de quo quęrebatur, in quod ſe credentium fides debebat extendere.

Quare dicitur vos autem quem me eſſe dicitis. Quæſt. LV.

QVAERETVR quare dicitur vos autem quem me eſſe dicitis.

H Dicendum, quòd hoc dixit, vt eos a turbis traheret, & per hoc innuebat quid reſpondere deberent, ſcilicet non eadem, quæ turbæ tenebant, ſcilicet vos autem quem me eſſe dicitis, ideſt hæc ſunt, quæ populus tenet, & tamen vos non debitis hoc tenere, ſed altiora, cum de me maiora cognoſcatis. Sic dicit Chryſo. ſcilicet, quia vere diſcipuli opinionem turbæ recitauerant, euocat eos per ſecundam interrogationem ad opinandum aliquid maius de ipſo, & ideo dicit: vos autem quem me eſſe dicitis? vos inquam, qui ſimul mecum eſtis ſemperque maiora ſigna vidiſtis, non oportet vos in opinionem conuenire cum turbis, & propter hoc non a principio prædicationis eos interrogauit, ſed poſtquam ſigna multa fecit, & mul- **I** ta locutus eſt eis de ſua deitate. Sic etiam dicit Cyrillus: vos quem me eſſe dicitis, o quam præcipuum illud, vos: excepit eos ab aliis, vt eorum vitent opiniones, quaſi dicat vos, qui cenſura mea vocati eſtis ad Apoſtolatum teſtes miraculorum meorum quem eſſe dicitis?

Alij autem dicunt, quòd fuit ad oſtendendam dignitatem Apoſtolorum, quia illi non erant, vt homines, ſed vt dii, qui aliquid de Chriſti deitate ſentiebãt, & ideo turbas vocauit homines, quia de Chriſto ſolũ ſentiebant eſſe hominem, iſtos autem, quia plus humanitate de Chriſto ſentiebant non vocauit homines, ſed a cęteris ſegregando dixit vos. Sic dixit Hierony. quia ex textu ſermonis Apoſtoli nequaquam **K** homines, ſed dii appellantur, cum enim dixiſſet quẽ dicunt homines eſſe filiũ hominis ſubiecit, vos autẽ quẽ me eſſe dicitis, quaſi dicat illi, qui homines ſunt humana opinantur, vos qui dij eſtis, quem me eſſe exiſtimatis?

Quare Chriſto interrogante nunc quem dicerent ipſum Apoſtoli reſpondit ſolus Petrus. In quo oſtenditur, quod vnica eſt fides Eccleſiæ. Quæſt. LVI.

QVAERETVR quare Chriſto interrogante nũc quem dicerent ipſum Apoſtoli reſpondit ſolus Petrus, cum prius interrogante eo quid turbę crederẽt reſponderint omnes diſcipuli, vt patet

A in litera. Dicendum, quòd ſolus Petrus nunc reſpondit, quia ita omnes ſcribunt manifeſte, vt patet hic, & Mar. 8. & Lucę 9. Et dicunt quidam fuiſſe, quia cum Chriſtus ab omnibus quęreret, omnes reſpondere volebant: Petrus tamen, qui vbique feruentior eſt, & magis affectus ad Chriſtũ pręuenit omnes reſpondẽdo, & ſic ſolus reſpondit. Sic dicit Cyrillus: pręuenit autem Petrus cęteros: fitque os totius collegii: eructatque diuini amoris eloquia, profertque fidei confeſſionem. Secundo dicunt alii, quòd Petrus reſpondit ſolus, quia totius collegii Apoſtolorum nomine reſpondit, & cum ipſe eſſet pręcipuus pertinuit potius ad eum reſpondere, quam ad cęteros. Sic dicit Hiero. quando vero dominus de plebis opinione in- B terrogat omnes reſpondent, ſed omnibus diſcipulis interrogatis Petrus, tanquam os Apoſtolorum, & caput pro omnibus reſpondet. Tertio poteſt dici, ꝙ quęſito de opinione plebis omnes reſponderunt, eo quòd nemo dubitabat quid reſpondendum eſſet: cũ planum eſſet quid populus de Chriſto ſentiret: interrogati autem de propria ſententia fuerunt tardi reſpondendo, & forte, quia timuerunt, quòd diſcordarent in reſpondendo, & nolebant redargui a Chriſto, ſicut ſolitus erat arguere eos in ſimilibus erroribus, vt ſupra in litera, quando intra ſe dicebant, quia panes non accepimus. Etiam quia volebant caute reſpondere, ideo morabantur, & tunc, quia Petrus erat cæteris feruentior reſpondit. Quarto factum eſt, quia forte Chriſtus tenuit corda diſcipulorum cęte- C rorum, vt non reſponderent, ſed ſolus Petrus reſponderet, quia fides catholica vna eſt vbicunque, & apud quoſcunque ſit, ideo conueniens fuit confeſſionem eius per vnũ fieri: licet eſſet illa fides multorũ. Quinto, quia cum Petrus eſſet futurus paſtor, & populus debet tenere talem fidem qualem paſtor confitetur, & Petrus futurus erat vniuerſalis paſtor: voluit Chriſtus, quod confeſſio fidei eſſet per Petrum ſolum, vt innuatur, quod talis fides tenenda eſt qualem prędicat Romana ſedes, quæ eſt caput, & mater eccleſiarũ cui Petrus pręfuit. Sexto fuit ad oſtendendum vnitatem eccleſię, quia fides eſt eccleſię, quæ nunquam deficit, & illa eſt vnica, licet ſit diſperſa per totum orbem, ideo ad deſignandam iſtam vnitatem debuit cõ- D feſſio fieri per vnum. Septimo fuit ad prǫmium non diuidendũ. Chriſtus enim pro iſta confeſſione daturus erat pręmium, ſicut apparet in Petro, cui dixit iſta quæ habentur in litera, ſi autem omnes confiterentur hoc, vel nulli Chriſtus daret pręmium, vel daret omnibus, & tamen non decebat dari omnibus, quia dabat hic claues regni cęlorum, quę a principio non debuerunt multis ſimul promitti, ſed vni, ideo debuit vnus confiteri, vt illi vni poſſet dari, vel promitti iſtud præmium, quod in primo factum eſt.

An Petrus reſpondit pro omnibus, vel pro ſe ſolo. cum Chriſtus ad ſolum Petrum ſe dirigit cum laudando de confeſſione.
Quæſt. *LVII.*

QVAERETVR an Petrus reſpondit pro omnibus vel pro ſe ſolo.

Dicunt quidam, quòd pro ſe ſolo: nam ſi pro omnibus loqueretur, omnes hoc approbarent, vel loquerentur, ſicut quando interrogati ſunt quem dicerent homines eſſe filium hominis omnes reſpõderunt, Secundo & efficacius, quia tunc vere dirigeret ſermonum ſuum ad omnes laudando reſponſionem iſtam tanquam omnium, & tamen ad ſolum Petrum ſe dirigit. Et primo quantum ad originem ſciẽdi, quia dixit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, & tamen ſi omnium eſſet reſponſio diceret Chriſtus caro, & ſanguinis non reuelauit vobis. Secundo, quia Petrum ſolum laudat, dicens Beatus es Simon Bariona, ſi tamen omniũ eſſet reſponſio diceret: beati eſtis. Tertio, quia dedit ei ſoli aliam excellentiam, dicens tu es Petrus, quod deſignat principalitatem, & quaſi paſtorem eum facit. Quarto, quia ei ſoli expreſſe hic claues promittit.

Alii dicunt, quòd Petrus pro omnibus reſpondit. Et patet primo, quia ſi non reſpondiſſet pro omnibus quilibet reſponderet poſtea pro ſe, cum Chriſtus quęſiuiſſet ab omnibus, & ſententias omnium vellet habere, dicens vos autem quem me eſſe dicitis? Secundo, quia ita tenetur communius a doctoribus antiquis. Sic enim dicit Chry. Petrus tãquam os Apoſtolorum, & caput pro omnibus reſpondet. Cyrillus etiã dicit: præuenit Petrus cęteros: fitque os totius collegii, niſi pro omnibus reſponderet, ergo pro omnibus reſpondit.

Dicendum, quòd hic poteſt dubitari de duobus. Primum eſt an id, quod Petrus reſpondit crederent cęteri, & illud reſponſuri eſſent ſi oporteret reſpondere. Secundum eſt dato, quòd eſſet eadem fides omniũ, an Petrus pro ſe ſolo hoc dixerit, vel quaſi gerens vicem omnium.

De primo dicendum, quòd neceſſe eſt dici omnes tenuiſſe eandem confeſſionem, quam Petrus, & ſi ſigillatim Chriſtus vota eorum ſcrutaretur, vel peteret: idem ſinguli reſponderent. Et patet primo, quia Chriſtus petiuerat confeſſionem eorum dicens, vos autẽ, &c. ſi ergo alii viderent, quòd confeſſio ſua non erat eadem, quę Petri, diceret quilibet pro ſe, quid ſentiret, vt ſi forte Petrus argueretur, tanquam non bene ſentiens, non arguerentur ipſi. Secũdo, quia Chriſtus ſciebat mentes ſingulorum, & ſi ſciret, quòd ſententia aliorum diſcordaret a ſententia Petri peteret ab eis quid ſentirent, & non petiuit, ideo ſciuit, quòd idem tenebant cęteri. Tertio & pręcipue, quia dicitur intra in litera, & Mar. 8. & Lucę 9. quòd comminatus eſt diſcipulis, ne cui dicerent, quod ipſe eſſet Chriſtus: ergo omnes illi credebant, quòd ille erat Chriſtus, & iſta erat confeſſio Petri, ergo omnium illorum fuit etiam ſententia eadem, quæ Petri, quia aliàs fruſtra eſſet comminari eis, ne cui dicerent, nam ſi non crederent, non dicerent alicui. Quarto ſi non eſſet confeſſio Petri eadem, quæ aliorum, argueret Chriſtus illos valde, quaſi incredulos, quia aliquando valde increpabat eos pro paucitate fidei, ſicut fuit in panibus præcedenti cap. & in mari ſupra 8. a fortiori autẽ eos increparet nunc ſi circa id, quod erat potiſſimum, & in quo tota fides conſiſtebat, eſſent infideles, & tamen neminem nunc increpuit, ergo ſententia omniũ fuit eadem, quæ Petri.

De ſecundo dicendum, ꝙ determinate non cõſtat an nomine omnium Petrus reſponderit, vnde videtur magis conuenire literę, quod Petrus pro ſe ſolo reſpondit, quia alias oportebat, ꝙ cęteri committerẽt E ſibi poteſtatem loquendi, quod non apparet. Secundo, quia tunc ſaltem in modo loquendi oſtenderet, ꝙ nomine multorum loqueretur, & tamen non facit, ſic enim interdum facit, vt Ioan. 6. quando propter durum ſermonem Chriſti multi de diſcipulis eius abierunt, dixit Chriſtus ad duodecim, nũquid, & vos vultis abire, & tunc Petrus nomine omnium dixit: domine ad quem ibimus? verba enim vitę ęternę habes, & tamen hic non expreſſit, quòd pro multis loqueretur, ideo videtur, ꝙ pro ſe ſolo locutus eſt. Tertio, & pręcipue, quia ſi Petrus loqueretur nomine omnium, iſta confeſſio eſſet omnium, & non magis Petri, quam cęterorum, & ſic non magis mereretur Petrus cõfitendo, quam cęteri, immo maius eſſet

meritum

meritum aliorum ſimul, quam ſolius Petri, quia quilibet aliorum mereret ex hac confeſſione, & tunc præmium daretur omnibus, vel nulli, & tamen ſoli Petro datur, vt patet in litera: nam aliis nihil Chriſtus dicit, vt ſupra dictum eſt, ergo pro ſeipſo loquebatur Petrus. Quarto ex origine confeſſionis, quia quando Chriſtus dixit, ꝙ iſta confeſſio non procedebat ex humana doctrina, dixit Chriſtus Petro, caro & ſanguis non reuelabit tibi, ſed pater meus, ſi tamen non eſſet iſta confeſſio ſolius Petri, ſed nomine omnium, quaſi ex commiſſione, & concordia votorum confiteretur, non diceret Chriſtus, caro & ſanguis non reuelauit tibi, ſed non reuelauit vobis, ergo pro ſe ſolo Petrus locutus eſt.

Dicendum videtur, ꝙ Petrus pro ſe ſolo nunc reſpondet, nam quia Petrus erat feruentior vbique, & ad Chriſtum magis affectus, quam cæteri, cum Chriſtus quæreret quid illi ſentirent de eo, præuenit Petrus cæteros, & dixit quid ſentiebat, cæteri vero videntes, ꝙ Petrus dixerat id, quod illi dicturi erant, tacuerunt, & per taciturnitatem approbauerunt confeſſionē eius, & id interdū Petrus facere ſolitus erat, vt patet infra 26. & Mar. 14. cum dixerat Chriſtus omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte, & Petrus ait ante omnes, & ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego non ſcandalizabor, ibi enim ante cæteros locutus eſt, & ꝓ ſe ſolo, licet verbum Chriſti de omnibus prolatum erat, & poſtea, quando ipſe dixit ſi oportuerit me tecum mori non te negabo, ſequitur, ſimiliter & omnes diſcipuli dixerunt, ita ergo hic ex feruore fidei ante omnes, & pro ſe ſolo locutus eſt.

Cum vero dixit Cyrillus præuenit Petrus cæteros ſitque os totius collegij. Dicendum, quòd fuit os totius collegij non quidem loquendo pro omnibus, ſed loquendo id, quod omnes locuturi erant, quia accidit eandem eſſe ſententiam Petri, & cæterorum.

Cum autem dicit Chry. quòd Petrus tanquam os Apoſtolorum, & caput pro omnibus reſpondet, accipiendum eſt, ſicut ſupra, ſcilicet quòd eſt os omniū, id eſt ore ſuo expreſſit ſententiam, quam omnes expreſſuri erant, & quam omnes tenebant corde, & quilibet eam proferret ſi a quolibet de hoc ſigillatim peteretur. Dicitur autem, quod reſpondet pro omnibus, id eſt illud, quod omnes reſponſuri eſſent ſi reſpōderent. Etiam reſpondet pro omnibus, quia abſtulit omnibus neceſſitatem reſpondendi, nam ſi ille hoc non reſpondiſſet, oporteret, quod aliquis aliorum reſponderet ſententiam omnium, vel quilibet ſigillatim exprimeret.

Quare dixit Petrus tu es Chriſtus filius Dei viui. Et quòd Chriſtus eſt vita nata de vita, ſicut lumen de lumine. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR quare dixit Petrus tu es Chriſtus filius Dei viui.

Dicendum, quòd Petrus in breui ſermone voluit colligere quidquid de Chriſto credendum erat. Duo autem in eo erant in quibus cætera includuntur, ſcilicet eſſe Deum, & eſſe hominem. Quantum ad primum vocauit eū filium Dei, nam filius Dei neceſſario eſt Deus, quia generatio vnionem facit in natura. Cum autem dixit eum hominem, voluit eum oſtendere excellentiſſimum omnium, & ad hoc vocauit eum Chriſtum, id eſt mediatorē Dei, & hominum, ſiue Meſſiam per quem omnes homines habent acceſſum ad Deum, vnde ſicut Chriſtus inquantum Deus, vel filius Dei eſt bonum noſtrum, id eſt finis, ita inquantum eſt Meſſias eſt bonum, quod nos deducit in finem, cum per ſanguinem eius ſolum

F habeamus acceſſum ad Deum. Sed cur dicitur filius Dei viui, quia ſi filius Dei eſt, neceſſe eſt, quòd ſi Deus viuus?

Dicendum, quòd hoc dicitur. Primo ad imitandū modum loquendi ſcripturæ, quia Deus dicit de ſe, viuo ego dicit dominus, & ita etiam iurantes dicebāt, viuit dominus, & viuit anima tua 3. Regum 17. & 4. Regum 4. & iſte modus iurandi erat communis in veteri teſtamento. Et ſic Ieremias ponit hoc tanquam formam commonem iurandi Iere. 4. iurabunt viuit dominus in iudicio, iuſtitia, & veritate, & extra de iureiuran. cap. & ſi Chriſtus. Secūdo dicebatur Deus viuus per excellentiam, quia ipſe magis proprie viuit, quam cætera, quia eſſe eſt viuere, & tamen Deus ſolus

G proprie eſt, ideo ipſe ſolus proprie viuit, vnde ſicut Deus de ſe ſolo, vel abſolute, & per excellentiam prædicat eſſe Exo. 3. ſcilicet, eſt q miſit me ad vos, & ego ſum, qui ſum, ita Chriſtus ſe vitam abſolute appellauit Ioan. 14. ego ſum via, veritas, & vita, & tamē Chriſtus eſt vita nata de vita, ſicut lumen de lumine. Sic dicit Origenes, filius Dei viui, ſcilicet qui per prophetas dixerat, viuo ego dicit dominus, & ideo dicebatur viuus ſecundum ſuperexcellentiam qua ſupereminet omnibus habentibus vitam, quoniam ſolus habet immortalitatem, & eſt fons vitæ, quod proprie dicitur Deus pater, vita autem eſt, quaſi de fonte procedens, quæ dixit ego ſum vita. Tertio & magis proprie dicitur Dei viui ad differentiam deorum gentilium quos ipſi vocabant Deos, tamen illi non erant dii viui,

H quia aut nunquam vixerant, ſicut erat de ſimulachris, quæ vocant ipſi gentiles deos, vel ſi vixerunt, vt homines, ſcilicet Saturnus, & Iuppiter, & Apollo, iam mortui erant, Deus autem verus eſt ſemper viuens, & huius eſt filius Chriſtus. Sic dicit Hiero. Deum etiam viuum appellat ad comparationem eorum deorum, qui putabantur dii, ſed mortui ſunt. Saturnum dico Iouem, Venerem, & Herculem, & cætera idolorum portenta.

An diſcipuli ante hoc cognoſcerent Ieſum eſſe Chriſtum, & filium Dei. Et quod quidquid illi de Chriſto ante reſurrectionem crediderunt, totum debiliter crediderunt, cum poſt mortem etiam perdiderint fidem quā de eo habebant. Quæſt. LIX.

I QVAERETVR an diſcipuli ante hoc cognoſcerent Ieſum eſſe Chriſtum, & eſſe filium Dei.

Aliqui dicunt, quòd ſic, nam ante Chriſtus, ſiue Meſſias a diſcipulis appellatus eſt, ſic patet Ioan. 1. vbi Andreas, quando receſſit a Chriſto prima vice qua eum vidit, inueniens Petrum fratrem ſuum dixit ei inuenimus Meſſiam, ſic etiam dixit Philippus ad Nathanael eodem cap. quem ſcripſit Moyſes in lege, & prophetæ inuenimus Ieſum filiū Ioſeph a Nazareth. Item quia ab aliis agnoſcebatur, vt Meſſias, ergo a fortiori diſcipuli eius crederent eum eſſe Meſſiam. Patet de duobus cæcis, qui dixerunt miſerere noſtri fili

K Dauid ſupra 9. cap. & tamen filius Dauid, & Meſſias idem ſunt. Et mulier Chananæa dixit, miſerere mei fili Dauid præcedenti capi. Item quia turbæ confeſſæ fuerunt eum eſſe Meſſiam. Ioan. 6. ſcilicet hic eſt vere propheta, qui venturus eſt in mundum, & hoc fuit in prima ſaturatione, & tamen iſtud fuit poſt primā, & ſecundam ſaturationem, vt patet ex ordine literæ, ideo diſcipuli iam credebant eum eſſe prophetam, qui venturus erat in mundum, & iſte erat Meſſias. Itē iam turbæ in ſuſcitatione adoleſcentis filii viduæ in Naym dixerant, propheta magnus ſurrexit in nobis. Lucæ 7. & tamen propheta magnus erat Meſſias, qui erat ſimpliciter magnus, ergo diſcipuli hoc nouerāt.

Item quia Ioan.2.in primo miraculo, quod Chriſtus fecit coram diſcipulis conuertendo aquam in vinũ: dicitur, ꝙ crediderunt in eum diſcipuli eius,ergo ſaltem putarent eſſe Meſſiam.

De ſecundo,ſcilicet ꝙ crederent eſſe Deum patet, quia multo ante hoc in ipſo principio ꝯuerſionis diſcipulorũ ad Chriſtum, qñ vocauit Philippũ, & Nathanael: dixit Nathanael Chr̄o: Rabbi tu es filius Dei tu es rex Iſrael, Io.1. vbi vocat eũ eſſe Meſſiã, & Deũ: nam rex Iſrael erat Meſſias, cum eſſet filius Dauid de quo fuerat pręnunciatum Iere.23.ꝙ regnaret in domo Dauid ſup̄ thronũ eius. Etiã eũ filiũ Dei vocauit, & ſic non erat noua fides iſta,q̄ nunc ꝯfeſſus eſt Chriſtus in diſcipulis.Item patet,quia qñ Chriſtus pacauit mare,& introiuit in nauem: veniẽtes,qui in naui erãt dixerunt, vere filius Dei es, & adorauerunt eũ.ſ.14.c. & diſcipuli erant ibi,& oſtenſum eſt, ꝙ ipſi erant,qui hoc dixerant cum alijs extraneis, qui ibi erant, ergo non cognouerunt nunc nouiter, ꝙ filius Dei eſſet Chriſtus. Aliqui dñt,ꝙ non habebant diſcipuli iſtam fidẽ ante hoc. Primo patet,quia non peteret Chriſtus ab eis nunc quid ſentirent de eo: nã ſi multo añ hoc crederent appareret ex verbis eorũ, & factis, & non eſſet opus nouã confeſſionẽ nunc ab eis expetere. Secundo quia innuitur,ꝙ nunc iſtud acceperint p̄ reuelationẽ, nã dixit Chriſtus Petro Beatus es Simon Bariona,quia caro,& ſanguis nõ reuelauit tibi, ſed pater meus,ergo vr̄,ꝙ ante hoc non credebãt, quia nũc nõ eſſet opus nunc reuelari. Dicendũ putant aliqui,ꝙ diſcipuli nũc nouiter cognouerũt Ieſum ſaltẽ eſſe filiũ Dei,& ſi añ hoc cognoſcerent eſſe Meſſiã. Et cũ dr̄,ꝙ ante hoc vocauerũt eũ filiũ Dei, dñt, ꝙ vocãt eũ filiũ per adoptionem,tanq̄ vnũ de multis filijs,& nõ, tanq̄ ſit de ſubſtãtia Dei patris. Sic dicit Chryſoſtomus,nimirum autem ſi non confeſſus eſſet Petrus Chriſtum proprie ex patre natum, non eſſet hic reuelatione opus, nec ęſtimare Chriſtum vnum ex multis filius adoptiuis beatitudine dignum eſſet,nam,& ante hoc, qui erant in naui dixerunt, vere filius Dei eſt hic, ſed & Nathanael dixit,Rabbi tu es filius Dei, non tamen beati dicti ſunt, quia non talem confeſſi ſunt filiationem qualem Petrus, ſed vnum ex multis eum exiſtimabant,non vere filium,vel,& ſi principium quidem ex multis,non tamen de ſubſtantia patris.

Alii dicunt, quòd diſcipuli ante hoc credebant Ieſum eſſe Chriſtum, & eſſe filium Dei, & tñ non cognoſcebant, nunc autem cognouerunt, & hoc quia cognoſcere dicit gradũ ſuper credere,quia cognoſcere eſt clare videre.Credere aũt eſt in ęnigmate.1.Cor. 13. & ita credere eſt via ad cognitionem talem, vnde nolenti credere nõ permittitur intelligere, Iſa.7. ſi nõ credideritis,non intelligetis.

Vel aliter dicunt, ꝙ diſcipuli ante hoc de Chriſto cognoſcebant minora, nunc vero maiora receperũt per reuelationem a Deo. Sic dicit Origenes,ſ.eſt autẽ hoc loco,quęrendum vtrum cum prius diſcipuli mitterentur, iam cognoſcebant, ꝙ ipſe erat Chriſtus. Et reſpondit, dicens vide ſi potes, quoniam credere Ieſum eſſe Chriſtum minus eſt, q̄ cognoſcere, vt diſcamus, ꝙ qñ mittebantur ad prædicandum credebant quidem Ieſum eſſe Chriſtum,poſtea autem proficiẽtes cognouerunt etiam. Aut ita eſt reſpondendum, vt dicamus,quoniam tunc quidem Apoſtoli initia cognitionis habebant, & exigua cognoſcebant de illo, poſtea autẽ profecerũt in agnitione ipſius, vt poſſent capere ſcientiam Chriſti reuelatam a patre, ſicut Petrus,qui beatificatur. Dicendum, quòd niſi aliquid obſtaret ſatis teneri poſſet, quòd diſcipuli ſecundum tempora profecerint per gradus cognitionis,ita quòd ante hoc licet cognoſcerent aliqua de Chriſto, nunA quam cognouerint vere eum eſſe filium Dei de ſubſtantia patris vſque nunc, ſicut tenet Chry. Sed melius videtur dicendum, quòd etiam ante hoc agnouerant eum eſſe filium Dei verum, & tamen neque fuit illa cognitio permanens, nec iſta, ſed omnes variatæ ſunt, quia nullius rei fides manſit firma in diſcipulis vſque poſt Chriſti mortem.

Motiua autem Chryſoſtomi,& aliorum tenentiũ, quòd nunc nouiter crediderint non ſunt ſolida. Primum erat, vt dictum eſt ſupra, ſcilicet quia nunc petiuit ab eis Chriſtus nouam confeſſionem, & tamen ſi ante hoc crediderunt,oſtenderent factis, & verbis, & non oporteret pandi nouam confeſſionem.

B Dicendum, ꝙ ante hęc credebant ei, tamen fuit neceſſe, & conueniens, ꝙ peteretur ab eis. Et hoc,vt maneret firmior fides cum ipſi ore proprio confeſſi eſſent,nam erubeſcerent poſtea variare ab iſta confeſſione. Secundo vt per Chriſti approbationem confirmaretur, nam Chriſtus dixit Beatus es Simon Bariona,quia caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus,qui eſt in cęlis, & ſic ſi aliquis ſcrupulus dubietatis eis de hac re manebat, nunc auferretur,& firmior certiorque maneret cognitio. Tertio fuit propter nos,vt ex verbis Chriſti conſtaret nobis quid credere deberemus,etiam cum Chriſtus nõ diceret hoc, niſi habita occaſione ex confeſſione diſcipulorum. Quarto fuit,vt nos determinate videremus quid tene-
C rent de Chriſto diſcipuli,nam licet ex præcedentibus quę ſcripſerunt euangeliſtę aliquid appareret, tamen non ita determinate conſtabat, nunc vero aperta cõfeſſio fuit Chriſto petente ab eis, & ſic cognoſcimus quid illi crederent, & ſic licet multo ante hoc crederent debuit aliquando peti confeſſio,& non fuit confeſſio petita a principio, ſed multo tempore poſtquã manebant diſcipuli cum Chriſto, & viderant miracula ab eo facta, vt dicit Chry. & hoc quia ſi a principio iſta confiterentur, viderentur ex quadam leuitate confiteri, quaſi non pręceſsiſſet ſufficiens cauſa huius confeſsionis, cum autem viderant multa eius miracula,veriſimile erat,ꝙ per longam experientiam tẽ-
D porum, & multa Chriſti facta, certificati erãt de hoc, quod confitebantur.

Ad ſecundum motiuum dicendum, ꝙ Apoſtolos credere Chriſtum eſſe filium Dei viui per reuelationem Dei habitum eſt, & quandocunque illud credere cęperunt habuerunt per reuelationem. Et cum dicitur,quòd nunc reuelatum eſt, dicendum, quòd falſum eſt, non enim hoc dicit litera, ſed ſolum, quòd caro,& ſanguis non reuelauit hoc Petro, & ita etiam ſi per biennium ante habuiſſet iſtam fidem, non habebat humana traditione, ſed diuina reuelatione; qa talia non poterat homo per ſe cognoſcere.

Cum autem dicit Chry. quòd ante hoc, quãdo vocabant eum filium Dei, quòd erat accipiendum filiũ
E per adoptionem, non eſt ſatis veriſimile,nã dixit Nathanael,Rabbi,tu es filius Dei, tu es rex Iſrael,& Chriſtus laudauit hanc confeſsionem, quaſi per miraculũ acquiſitam dicens, quia dixi tibi, vidi te ſub ficu credis,& ita magis videtur hoc, quam dicere Chriſtum eſſe filium Dei adoptiuum, quia hoc cuilibet credenti competit. Ioan.1.& ad Roma.8.

Cum vero dicit Chryſo. quòd quando exiſtentes in naui dixerunt, quòd Chriſtus erat filius Dei,acceperunt de filio adoptiuo, non eſt veriſimile. Primo quia dicitur ibi vere filius Dei es, & illa adiectio vere notat,quòd non ſit filius Dei ſolum, ſicut cęteri iuſti, ſed quodam alio modo, ſcilicet per identitatem ſubſtantię. Secundo quia illi venerunt, & adorauerunt eum, quæ adoratio Deo tribuitur, ideo eum Deum fatebantur,ſi autem dicerent eum filium Dei,& non adorarent,

adorarent, poſſet intelligi, quòd acciperent de filio adoptiuo, quia tamen eum adorauerunt videtur, ꝙ de naturali ſenſerint filiatione. Tertio, quia alii doctores tenēt, quòd illud accipiatur de naturali filiatione. Sic dicit Hierony. ſcilicet ſi ergo ad vnum ſignum trãquillitate maris reddita, quę poſt nimias procellas interdum etiam caſu fieri ſolet, nautę atque vectores vere filium Dei confitentur: cur Arrius ipſum in eccleſia prędicat puram creaturam, & tamen ſi eſſet filius Dei per adoptionē eſſet pura creatura, ideo aſſerit Hiero. quòd nautę filium Dei conſubſtantialem patri vocauerunt. De confeſſione Nathanael idē eſt, quòd de confeſſione Petri: nam ſicut Petrus dixit hic Ieſum eſſe Chriſtum, & filium Dei, & ita dixit Nathanael, ſcilicet tu es filius Dei. tu es rex Iſrael, i. Meſſias, vel Chriſtus.

Aliud motiuum eſſe poterat ad putandum, quòd diſcipuli ante hęc non agnoſcebant Chriſtum eſſe filium Dei, ſcilicet quia ſępe dubitabant de poteſtate eius, & errabant circa illam, vt patet ſupra in litera, & precedenti cap.

Dicendum, ꝙ hoc nihil facit: nam quidquid crediderunt diſcipuli de Chriſto ante reſurrectionem ſuã totum fuit debiliter creditum, ideo faciliter mouebantur ab eo, ꝙ crediderant, ita ꝙ apparet in omnibus miraculis, quę videbant, quia ſtatim efficiebantur nõ credētes, vt cum vidiſſent ſaturationem primam turbarum, debuerant credere, ꝙ Chriſtus poſſet eodem modo facere omnia miracula, quę vellet, ſicut, & illud: tamen ipſa die per noctem cum ambulaſſet ſuper mare, & placaſſet ventum mirabantur, & intra ſe ſtupebant, Mar. 6. & dicitur. nondum enim intellexerant de panibus, & ita poſt duas ſaturationes adhuc non credebant, ꝙ Chriſtus ipſos ſaturare poſſet ſine panibus exiſtentes, ſupra in litera: pro quo Chriſtus eos ibi valde increpuit, & tamen nunc licet iſta confeſſio fuerit per Dei reuelationem non manſerunt in ea firmi, quia per Chriſti mortem perdiderunt illam. Lucę 24. ſcilicet nos autem ſperabamus, ꝙ ipſe redempturus eſſet Iſrael, & ita innuunt, ꝙ iam illam ſpem perdiderant. Etiam ante Chriſti mortem ſępe arguebantur ab eo, tanquam increduli poſt hoc, vt patet ſequenti cap. quando non potuerunt expellere dęmonem, & Chriſtus dixit, ꝙ hoc acciderat propter incredulitatem ſuam, & alio generatio praua, & incredula quandiu vobiſcum ero, & quouſque vos patiar? ergo non manſit in eis fides firma, licet habuerint eã per reuelationem, vſque poſt mortem Chriſti, & ita licet diſcipuli faciliter mouerētur ab omnibus, quę ante hoc credebant, non ſequitur inde, ꝙ non habuerint illã per reuelationem. Et ita videtur, ꝙ iſtud, quod nunc confeſſus fuit Petrus, non fuit nunc nouiter reuelatum, ſed ante hoc credebant illud diſcipuli.

Quare Chriſtus dixit bona Petro nunc, & an aliquid meruit, & quare non dixit illud aliis Apoſtolis, qui idem credebant. Et ꝙ in confeſſione Chriſti, ideo meremur, quia in ea quædam eſt difficultas.

Quæſt. LX.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit bona Petro nũc poſt confeſſionē iſtã. Et an aliquid meruit, & cur non dixit hoc cęteris, qui idem credebant, Dicendũ ad primũ, ꝙ hoc fuit ad oſtendendum, ꝙ confeſſio fidei ſit laudabilis, & Deus pro illa nobis retribuat, & non ſolũ dat bonũ aliquod pro fide, ſed ēt maxima bona, ſ. beatitudo, iõ dixit Chriſtus Petro. Beatus es Simon Bariona. Secundo vt nos alliciamur ad cõfeſſionē fidei, vt nec timeamus, nec erubeſcamus Chriſtũ cõfiteri, quia idē nobis retribuet,

F quod Petro, ſic dixit ſupra Chriſtus 10. c. oĩs qui confitebit me corã hominibus: ꝯfitebor ego eũ corã pr̃e meo, & Lu. 9. dr̃. qui me erubuerit, & ſermones meos hunc filius hoĩs erubeſcet cũ venerit in maieſtate ſua, & pr̃is, & ſanctorũ angelorũ. Cum aũt quęrit̃ an Petrus meruit ꝑ hanc confeſſionē. dicendũ, ꝙ ſic, nã cõfeſſio fidei eſt ſalutaris, i. proficit ad ſalutē aĩę. ad Ro. 10. corde creditur ad iuſtitiã, ore aũt confeſſio fit ad ſalutē. Secundo patet, quia Chriſtus retribuit hic Petro pro hac confeſſione, & tamen non retribueret ſi non mereret. Sic dicit Hilarius, dignũ aũt confeſſio Petri pręmium conſecuta eſt, quia Dei filiũ in hoĩe vidiſſet, vnde dicitur reſpondens Chriſtus dixit: Beatus es. Sic etiã dicit Hiero. reddit enim Chriſtus Apo-
G ſtolo vicem pro teſtimonio de ſe. Petrus enim dixit. tu es Chriſtus filius Dei viui. Chriſtus aũt dixit tu es Simon Bariona. Sed dicetur quomodo merebatur Petrus confitendo hoc, cum Deus ei illud reuelaret?

Dicendum, ꝙ reuelatio ſufficit ad hoc, ꝙ aliquid credatur, confeſſio tñ aliquid eſt vltra fidem, & illa eſt ex nobis, ideo per illam meremur. maxime quia in confeſſione Chriſti eſt quędam difficultas, ſcilicet interdum timoris, vt quando timore infidelium non audemus Chriſtum confiteri, interdum verecundię, vt quia aliqua credimus, quæ apud aliquas gentes, tanquam ſtulta reputantur, & potiſſime a principio, ſic
H patet prima Corin. 1. nos prędicamus Chriſtum crucifixum, Iudæis quidem ſcandalum, gentibus autem ſtultitiam: confiteri aũt non obſtante verecundia, & timore meritorium eſt, & ideo econtrario, qui erubeſcit cõfiteri peccat Luc. 9. qui me erubuerit, & ſermones meos, hunc filius hominis erubeſcet.

Cum autem quęritur cur cęteris Apoſtolis, & diſcipulis non dicta fuerunt iſta, cum ipſi crederent id, quod Petrus.

Dici poteſt vno modo, ꝙ Petrus meruit aliquid, quod non meruerũt cęteri Apoſtoli, nam cęteri crediderunt, ſed non confeſſi ſunt nunc. Petrus autem credidit, & confeſſus eſt, & tamen pro confeſſione debetur ſpeciale pręmium vltra pręmium fidei, ſicut ad Ro. 10. c. corde creditur ad iuſtitiam, ore autem fit
I confeſſio ad ſalutem, i. ſicut per fidem cordis iuſtificatur homo iuſtificatione generali, quę eſt per infuſionem omnium virtutum gratuitarum ita per confeſſionem fidei factam ore fit ſalus, id eſt habetur quidam gradus præmii, quod ſpectat ad ſalutem animę. Secundo poteſt dici, ꝙ cęteri Apoſtoli meruerunt credendo, ſicut & Petrus, & pręmium eis redditur, quia tamen hic ſolus Petrus locutus eſt, reſpondit ei ſoli Chriſtus dirigendo verba ad eum, & tamē verba, quæ Petro dantur pro hac fide, dantur etiam aliis cũ eadem ſit fides omnium. Et potiſſime, quia quædam hic dicuntur, quę non debuerunt dici a principio in perſona multorum, ſcilicet collatio clauium, ſed in vnius perſona ad ſignificandum eccleſię vnitatem in
K qua ſola clauium vſus debitus eſt.

Quare Chriſtus dixit Petro Beatus es, & quomodo erat Beatus cũ adhuc viueret. Et quod tripliciter vocantur Beati.

Quæſt. LXI.

QVAERETVR quare Chriſtus hic dixit Petro Beatus es. Et quomodo eſt verum, quòd erat beatus, nam videtur, quod non erat beatus cum adhuc viueret.

Dicendum ad primum, quòd Chriſtus voluit hic laudare Petrum pro hac confeſſione fidei, & dixit beatus es, id eſt benedictus, qui talia confeſſus es.

Alio modo accipiendo proprie beatum, & vocat

eum

eum beatũ, quia pro confeſſione fidei debetur ęterna beatitudo, & quia nunc Petrus confeſſus fuerat fidem, dicit eum beatum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ vocat eum beatũ in ſpe, non enim erat beatus, quia adhuc moriturus erat, & multas toleraturus miſerias, ſed ſpem beatitudinis habebat, ſicut dicitur ad Ro.8. ſpe ſalui facti ſumus, idest non ſumus actualiter ſalui, ſed in ſpe. Et ita vocari poſſunt beati omnes, qui nituntur venire ad beatitudinem, & expectant illam.

Secundo vocatur aliquis beatus propter proximã appropinquationem ad beatitudinem, & ita vocãtur beatitudines illę ſeptem, de quibus ſupra 5.eod.c. quia ſunt actus donorum, vel perfectiſſimarũ virtutum, vt oſtenſum eſt ibi.q.82. & ita per eas vocantur beati habentes illos actus, quia proximi ſunt beatitudini, ideſt per nullos actus, magis appropinquant ad beatitudinem, quam per iſtos, eo quòd iſti ſunt actus perfectiſſimi magis abſtrahentes hominem a ſęculo, & vniẽtes futuro bono. Tertio vocatur aliquis beatus ex certitudine beatitudinis futurę, vt ſi alicui reuelatum ſit, ꝙ habebit vitam ęternam certiſſime, & iſto modo vocatur Petrus Beatus: nam per hoc Chriſtus reuelauit ei, ꝙ habiturus eſſet beatitudinem, & ita iam de illa dubitare non poterat, & hoc fuit magnum donũ: nam beatum eſſe aliis duobus modis pręcedentibus multis aliis competit, & non erat ſpeciale donum.

Quare vocatur hic Petrus Simon Bariona, & quid ſit Bariona. Quæſt. LXII.

QVAERETVR quare vocatur hic Petrus Simon Bariona. Et quid ſit Bariona. Dicẽdum ꝙ Petrus habet ſex nomina, ſcilicet Simon, & Petrus, & Cephas, & Simon Ioannis, & Simon Bariona, & Simõ Petrus, de quibus omnibus, & originibus, vel cauſis eorum dictum eſt ſupra 10.c.q.30. ſed de hoc nomine Simon Bariona manſit hic dicendum. Et eſt nomen compoſitum ex pluribus, quia Simon eſt primum nomen Petri, & huic adiungitur Bariona.

Dicunt aũt aliqui, ꝙ Bariona dicatur, i. filius colũbę, quia Bar filius eſt: iona eſt columba, & vocatus eſt Petrus nunc filius columbę, quia a columba, ideſt a Spiritu Sancto accepit confeſſionem iſtam, quam expreſſit. Sic dicit Hierony. ſcilicet ergo ex confeſſione ſortitur vocabulum, ꝙ reuelationem ex Spiritu Sancto habeat, cuius, & filius appellandus ſit, ſiquidẽ Bariona in lingua noſtra ſonat filius columbę.

Sed dicendum, ꝙ hoc nõ multum ſtat. Primo, quia tunc acciperetur Bariona, vt nomen commune, & non relinqueretur in Hebręo idiomate, ſed transferretur in Gręcum, & poſtea in Latinum, & tamẽ trãſlatores relinquerunt in Hebręo, ideo acceperũt illud, tanquam nomen proprium. Secundo, quia hoc videtur pertinere ad ſenſum myſticum, quod vocetur Petrus filius columbę, ideſt Spiritus Sancti, & tamẽ Chriſtus non vtitur hic talibus ſenſibus, ſed literalibus. potiſſime, quia hoc aduerſaretur huic loco. nã ſicut myſtice diceretur Petrus filius columbę, ideſt Spiritus Sancti, ita & putaretur, ꝙ Chriſtus diceretur metaphorice filius Dei viui, & non ſecundum ſubſtantiã vel naturam.

Dicendum ergo, quòd vocatur hic Petrus Bariona, ideſt filius Ioannis. nam pater Petri vocabatur Ioãnam, vel Ioanna, & ita Petrus Bariona, ideſt filius Ioãna dicebatur, ſic patet Ioann.1. quando Chriſtus intuitus Petrũ dixit ei: tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas, & propter hoc aliquando vocatur Petrus Simon Ioanna, vel Simon Ioannis, quod idem eſt, vt patet Ioan.21. Simon Ioannis diligis me, & ita

A Chriſtus vocauit hic Petrum in Hebręo Barioanna, ideſt filius Ioanna, & tamen tranſlator detraxit vnam ſyllabam, & corrupit nomen, dicens Bariona. Et iſta eſt veritas, & ita refert Hier. ſcilicet alii accipiunt ſimpliciter, quòd Simon, ideſt Petrus filius ſit Ioannis iuxta alterius loci interrogationem Simon Ioannis diligis me, & volunt ſcriptorum vitio deprauatũ, vt pro Barioanna, ideſt filio Ioannis Bariona ſcriptum ſit vna detracta ſyllaba. Et hoc valde conuenit in pręſenti, ſcilicet vt ſicut Petrus erat realiter, & naturaliter filius Ioannam, ita Chriſtus erat naturaliter filius Dei patris de ſubſtantia eius. Ita dicit Chryſo. ſcilicet vanum autem eſſet dicere tu es filius Ionę, vel Ioãna, niſi vt oſtendat, quia ita naturaliter eſt Chriſtus filius Dei, ſicut Petrus filius Ionę, eiuſdemque ſubſtantiæ cum eo, qui genuit.

B

Quare dixit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus. Et cur homo vocetur in ſcriptura caro, & ſanguis. Quæſt. LXIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus.

Dicẽdum, quòd hoc fuit. Primo ad oſtẽdendum certitudinem illius confeſſionis, quia putaret aliquis, quòd forte hoc non erat verum, ſed Petrus ex quadam leuitate, vel doctrina hominum acceperat illud, talia autem poſſunt decipere, ideo nõ ſunt C firmę auctoritatis, vt autem appareat, quod illud erat verum infallibile: dixit Chriſtus, quod iſtud habitum fuerat per reuelationem Dei, & non per doctrinam hominum, qui vocantur caro, & ſanguis. Et hoc fuit ad hoc, ꝙ nos firmiter huic confeſſioni adhęreamus. Secundo fuit ad accuſationem quandam Phariſęorum, & Saducęorum, a quorum fermento, ideſt doctrina Chriſtus ſupra in litera diſerat cauendum, & quia aliquis putaret, quòd forte hoc eſſet de doctrina illa, Chriſtus excludit illud dicens, caro, & ſanguis nõ reuelauit tibi, & vocatur homo caro, & ſanguis quando in homine non eſt aliquid diuinum, ſed totum pure humanum, quod eſt a carne, & ſanguine, & ita ſemper D caro, & ſanguis accipiuntur in mala ſignificatione, ſic dicit Apoſtolus: caro, & ſanguis regnũ Dei nõ poſſidebunt, i. eſt homo, qui ſolum mouetur per carnem, & ſanguinem, nunquam habebit regnum Dei, quia deſideria carnis aduerſantur ſpiritui. ad Gala.5. ſic etiam Apoſtolus innuens, ꝙ non acquieuit deſiderio humano, ſed diuinę voluntati ait: continuo nõ acquieui carni, & ſanguini, ideſt cognatis meis, vel Iudęis. ad Gala. primo. Sic dicit Hierony. quod autem dicit caro, & ſanguis non reuelauit tibi, apoſtolicę narrationi comparat, in qua ait, continuo nõ acquieui carni, & ſanguini, carnem, & ſanguinem Iudæos ſignans, vt hic quoque ſub alio ſenſu demonſtretur, quod non ei per doctrinam Phariſæorum, ſed per Dei gratiam Chriſtus Dei filius reuelatus ſit. Tertio E poteſt intelligi dictum ad laudem confeſſionis Chriſti, quòd fuerit ſublimis, ſcilicet non confeſſus eſt Petrus id, quod vidit, ſed id, quod pure intelligibile erat: nam in Chriſto non videbatur, niſi caro, & ſanguis, ideſt aliquid humanum, & tamen Petrus aliquid ſupra hominem eum eſſe confeſſus eſt. Sic dicit Hilarius: Beatus Petrus hic vltra humanos oculos intendiſſe, & vidiſſe laudatus eſt, non id, quod ex carne, & ſanguine eſt contuens: ſed Dei filium cęleſtis patris reuelatione conſpiciens: dignuſque iudicatus eſt, vt primus agnoſceret, quæ diuinitas eſſet in Chriſto.

Quomodo

Quomodo dicitur hic, quòd Petrus hoc habuit per reuelationem, quia per multa miracula, quæ Chriſtus faciebat poterat cognoſcere ipſum eſſe hominē, & Deum. Vnde quidquid de Deo naturali ingenio cognoſcimus dici poteſt a Deo reuelatum. Quæſt. LXIIII. F

QVAERETVR quō dicitur hic, ꝙ Petrus hoc habuit per reuelationem: nam potuit hoc habere per ſufficientem probationem, faciebat enim Chriſtus tot, & talia miracula, ꝙ ſufficienter oſtendebant eum filium Dei, ideo non erat opus, ꝙ reuelatio fieret ad notificandum hoc.

Aliqui dicunt, quòd dicitur hoc habitum reuelationem eo, quòd quidquid de Deo cognoſcimus, etiā ſi naturali ingenio ad illud peruenire poſſimus, dicitur a Deo nobis reuelatum, vel oſtenſum, aut manifeſtatum ad Roma. 1. vbi Apoſtolus loquitur contra gentiles, qui naturaliter cognoſcebant eſſe Deum vnum, & tamen illum non colebant dicens, quod notum eſt Dei, manifeſtum eſt illis. Deus enim illis manifeſtauit, & tamen ibi dicitur de attributis, quæ naturali cognitione de Deo agnoſcuntur, vt eſſe Deū vnum, & ęternū, & ſimilia. a fortiori, ergo hoc, quod non erat notum per cognitionem humanam, ſed per miracula, diceretur a Deo reuelatum, & hoc modo omnis cognitio, & ſcientia eſt a Deo Eccleſiaſtici 1. omnis ſapientia a domino Deo eſt.

Secundo poteſt dici, quòd dicitur hoc reuelatum, quia cognitio, quam homo recipit a Deo, & non aliter dicitur eſſe per reuelationem, & quia cognitio hæc non fuit habita per naturale ingenium, nec per doctrinam ab homine ſuſceptam, ſed per miracula diuinitus facta, dicitur eſſe reuelatum hoc a Deo, & ſic dicitur caro, & ſanguis non reuelauit tibi, ſed pater meus, ideſt non habuiſti cognitionem iſtam per opera hominū, ſcilicet doctrinā eorū, ſed per opus Dei. Tertio poteſt dici, quòd fuit ꝑ reuelationem, quia ex miraculo non deducebatur ſufficienter cognitio ad hoc, nam plus hic creditum fuit, quā miracula oſtenderent: nam miracula oſtendebant Chriſtū eſſe Deū, quòd tamen eſſet filius Dei non apparebat ex miraculis, quia poteſtas eadem eſt omnium diuinarum perſonarum, vnde ex miraculis apparet deitas, ſed nō trinitas, & ita, quod filius eſſe crederetur per reuelationem erat, & propter hoc dixit Chriſtus Petro, ꝙ pater hoc ei reuelauerat, vt per hoc oſtenderet patrē a ſe diſtinctum, & ſe eſſe filiū, ſicut credebat Petrus, & confitebatur. Quarto pōt dici, ꝙ pater reuelauit hoc, ideſt aperuit cor Petri ad credendū: nā licet miracula ſufficerent ad oñſionē veritatis huius: tñ ſępe corpa humana viſis miraculis non mouebant̄ ad credendū, ſicut patet in Iudęis, qui videntes oīa miracula Chriſti non credebant, ſed ex his ad eū ꝑſequendū incitabant̄ Io. 11. quid facimus, qa hō iſte multa ſigna facit? ſi dimittimus eū ſic, totus mundus credet in eū, ſic ēt, & in diſcipulis Chri ſępe faciebat: nā erat cor eorū obcęcatum, & cū fierent miracula non credebāt, vt cum ſaturauit turbas coram diſcipulis non crediderunt ꝓ hoc miraculū, ſed ſequēti nocte cū vidiſſent Chriſtū ambulantē ſup mare, & placantē aquas, & vēiū mirati ſunt. Mar. 6. 1. & aſcendit ad illos in nauim, & ceſſauit ventus, & plus magis intra ſe ſtupebāt: nō. n. intellexerant de panibus: erat. n. cor eorū obcęcatū. & ſic miracula nihil ꝓderāt ad credendū cū eēnt corda illorū obcęcata. Quòd aūt tolleret̄ illa excęcatio, vt viſis miraculis crederēt fuit reuelare, & ſic licet ꝑ miracula hoc cognoſci poterat: tñ ꝑ reuelationē habitum eſt. Et iſti duo modi vltimi ſunt melius aſſignati, & magis congruentes literę.

Quomodo dicitur hic, quòd pater reuelauit Chriſtum Petro, & an iſta reuelatio ei ſoli facta ſit. Quæ verbo diuino maxime competit. Quæſt. LXV.

QVAERETVR quomodo dicitur hic, ꝙ pater reuelauit Chriſtum Petro, & an ei ſoli competat iſta reuelatio.

Dicendum, ꝙ reuelare aliquid non competit vni perſonę ſine alia: nam actus notionales competunt, & denominant diſtincte perſonas: actus autem eſſentiales omnibus ſimul competunt, & quia omne, quod ad extra fit pertinet ad actus eſſentiales: competit ſimul tribus, ſicut enim vna perſona non creat, nec iuſtificat ſine alia, ita nec reuelat aliquid ſine alia, ideo
G cum aliquid Petro reuelaretur neceſſe fuit, ꝙ tota trinitas ſimul reuelauerit.

Aliqui dicunt, ꝙ licet tribus perſonis hoc competat: tamen dicitur de patre, quia ei competit ſpecialius per attributionem, ſicut quędam attribuuntur vni perſonę, quę non attribuuntur alteri, & hoc attribuitur patri, qa eſt ipſe origo, & fons totius deitatis, ideſt perſonarum.

Sed dicendū, ꝙ non ſtat, quia ex ratione attributi magis competit reuelare aliquid filio, q̄ patri, quia filius eſt ſapientia imago, & ars, & in his aliquid manifeſtatur, & potiſſime, quia filius verbum eſt, & verbū eſt manifeſtatiuum, ſicut. n. verbum vocale manifeſtat mentale, & ipſum concipientem, ita & filio, qui
H eſt verbum competit tota diuina notificatio, & non patri. Secundo, quia ita dicitur ſupra 11. nemo nouit patrem, niſi filius, & cui voluerit filius reuelare, ergo no ſolum filius reuelat, vel notificat omnia, quę ſunt extra deitatem, ſed etiam ipſum patrem manifeſtat: ei ergo potius conuenit ex attributione reuelare, q̄ patri. Dici ergo poteſt vno modo, ꝙ accipiatur hic pater eſſentialiter, & tunc tota deitas eſt pater, ſicut dicimus pater noſter, qui es in cęlis: nam non dicit̄ hoc de ſola perſona patris, ſed de omnibus tribus, & licet non ſit verum, ꝙ tota deitas ſit pater Chriſti: cū Chriſtus ſit perſona diuina, quę eſt filius ſolius patris: tñ accipiendo Chriſtum ſolum inquantum eſt homo:
I cum ſit minor tota deitate, poteſt dici, ꝙ tota deitas ſit quaſi pater eius, & ita accipitur Io. 14. vado ad patrē, & pater maior me eſt, & tamen non ſolum pater erat maior Chriſto inquantum homo, ſed ēt Spiritus Sanctus, & tunc diceretur pater meus reuelauit tibi, ideſt tota deitas. Secundo pōt dici, ꝙ accipiatur pater pro perſona, & licet omnes tres perſonę ſimul aliquid reuelent: tñ dr̄ hic de ſolo patre, vt oſtendatur diſtinctio patris, & filii: nam ſi diceret Deus tibi reuelauit: innueret, ꝙ vel ipſe non erat Deus, vel reuelabat ipſe hoc de ſeipſo, & vtrunque erat inconueniens: nam erat Deus, & volebat credi de ſeipſo, ꝙ erat Deus: ſecundum etiam, quia notificatio rei non eſt a ſeipſa, ſed ab alia: cum notificatio fiat ſemper per notiora. cū
K aūt dixit pater meus reuelauit: oſtendit ſe eſſe Deum; cum eſſet filius Dei, & eſſe diſtinctum perſonaliter, quia dixit ſe filium. Secundo quantum ad hoc, & pręcipue fuit, vt confirmet confeſſionem Petri. dixerat enim Petrus: tu es Chriſtus filius Dei. Chriſtus aūt, dicens pater meus reuelauit tibi dixit ſe filium eſſe: cū a patre reuelaretur Petro, & ſic confirmabat cōfeſſionem Petri. Sed diceretur, quare ergo non nominatur Spiritus Sanctus, quia ille eſt ēt perſona diſtincta, & ille eſt cui magis attribuitur reuelare aliquid? nam Spiritus Sanctus dicitur reuelare aliquid prophetis, ſic dicitur, ſecunda Petri primo, nō enim aliquando voluntate humana allata eſt ꝓphetia, ſed Spiritu Sancto dictante locuti ſunt Sancti Dei homines, i. ꝓphetę: etiā de prophetis dicitur. ſpiritus domini ſuper me.

Dicendum,

Dicendum, ꝙ licet nulla reuelatio fiat ſine Spiritusſancto, quia eſt beatus eſſentialis competens tribus perſonis: tamen non nominatur Spiritus ſanctus, quia hic intendit Chriſtus oſtendere ſe eſſe filium Dei, & conuenienter vult oſtendere patrem in diuinis diſtinctum eſſe a ſe, ſed non dicitur pater, niſi ad filium, & filius niſi ad patrem. ideo ad oſtendēdum Chriſtum eſſe filium oportuit nominari patrem tanquam diſtinctum ab eo: Spiritusſanctus quamquam ſit diſtinctus a patre, & filio, tamen non conſtituitur pater, nec filius per relationes, vel relatiuas proprietates ad Spiritum ſanctum: vnde nominando Spiritumſanctum in diuinis non conſtat ibi eſſe patrem, aut filium, nominando autem filium conſtat eſſe patrem, & filium, aut nominando patrem conſtat eſſe filium, & patrem: ideo non fuit conueniens hic nominare, niſi patrem reuelantem, vt oſtendatur diſtinctio patris, & filij quam Chriſtus intendit, de Spiritusſancto aliquid dici ſuperuacnum fuit. Niſi forte vellet Chriſtus aperte oſtendere totum myſterium Trinitatis. ſed nondum erat tempus ad hoc, ſed vſq; poſt reſurrectionem Chriſti, quando mittens diſcipulos ad prædicandum per orbem in forma baptiſmi, expreſſit eis myſterium Trinitatis, & nomina perſonarum. nunc vero nondum erat tempus: ideo ſatis fuit patrem nominari, vt de filio conſtaret: ſic patet ſupra vndecimo, vbi ſupra Chriſtus de ſe, & de patre loquitur, ſubticens de ſpiritu, ſcilicet, omnia tradita ſunt mihi a patre meo, & nemo nouit filium, niſi pater, nec patrem quis nouit niſi filius, & cui voluerit filius reuelare. & ita pater reuelat filiū cui vult, & filius patrem cui vult, & de Spiritu ſancto nihil agitur, quia non facit ad diſtinctionem patris, & filij neque cognitionem ipſorum.

Quomodo Chriſtus dixit tu es Petrus, & an hoc nomen Petrus fuit a Chriſto Petro impoſitum. Et qua Chriſtus lingua vtebatur.

Quæſt. LXVI.

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit hic tu es Petrus. & an primo vocauit hic Petrum dās ei hoc nomen.

Et ſunt in hoc duo dubia. Primo an Chriſtus impoſuerit ei hoc nomen. Secundum an nunc ei impoſuerit, vel ante hoc.

De primo dicendum, quòd Chriſtus non impoſuit iſtud nomen Petro. nec competebat ei antequā veniret ad Chriſtum: nam nomina quibus Iudæi vtebantur erant Hebræa, vel Syra. Hebræa quidem, quia idioma ſuum pręcipuum, in quo ſunt literę, & Scripturæ ſacrę, eſt Hebręum, & iuxta illud nomina aliqua imponebant. Syra autem nomina imponebant iuxta conditionem vulgaris idiomatis. nam terra Iudæorum eſt pars Syriæ, & vulgare idioma regionis illius non erat Hebræum, ſed Syrum, & iuxta illud imponebant ſibi nomina: cum etiam illo vterentur in communi locutione. & tale nomen eſt Bartholomęus. nam non eſt Hebræum. Petrus tamen eſt partim Latinum, & partim Græcum: ideo non fuit hoc nomen Petri, quia in regione ſua, ſcilicet, Galilæa, de qua erat, non erat vſus Gręcorum, aut Latinorum nominum, ſed ſolum Hebraicorum, & Syrorum. Sic dicit Remigius, fuerunt nonnulli, qui in hoc nomine Gręco, atque Latino quod eſt Petrus quærentes linguę Hebraicę interpretationem, dixerunt, ꝙ intepretatur agnoſcens, vel diſcalcians, ſed qui hæc dicunt duabus detinentur contrarietatibus. & ita concludit, ꝙ non eſt Hebręum nomen nec Syrum. Apparet etiam ꝙ Chriſtus non impoſuerit iſtud nomen

A Petro, quia licet Chriſtus noſſet omnem linguam, cum ipſe omnes condidiſſet: non tamen vtebatur, niſi Hebręa, vel Syra, eo ꝙ iſtarum duarum linguarū erat vſus in regione ſua, in qua conuerſabatur, & ita aliquādo reperimus eum locutum Hebraicę. vt illud, heli heli lamazabatani, infra vigeſimoſeptimo. & Mar. decimoquinto: & illud, tabitha cumi, ideſt, puella ſurge, vel ambula. Mar. quinto: aliquando Syriace, vt illud non poteſtis ſeruire mammonę, & Deo, ſupra ſexto: nam mammona nomen Syrum eſt, & nō Hebręum, vt dicit Hierony. ſcilicet, mammona ſermone Syriaco diuitiæ interpretantur: Petrus autem nec Syrum eſt, nec Hebręum: ideo non impoſuit illud Chriſtus.

B Secundo patet, quia Petrus eſt interpretatio cuiuſdam nominis impoſiti Simoni a Chriſto. ergo non eſt nomen a Chriſto impoſitum. nam interpretatio, & id quod interpretatur non differunt tamquam diuerſa nomina, vel orationes, ſed ſolum, vt in diuerſis idiomatibus nomina idem ſignificantia, vt nomen hominis in latino, & vulgari non eſt diuerſum nomen, quia idem omnino ſignificat. Et patet hoc, q̄a Io. 1. dixit Chriſtus Petro, tu vocaberis Cephas quod eſt interpretatum Petrus. & ita apparent duo, ſcilicet, ꝙ Petrus non eſt aliud nomen quàm Cephas, & ꝙ Petrus ſit nomen Latinum. Primum patet, quia vnum eſt interpretatio alterius. Secundum, quia translator ſemper interpretatur nomina peregrinæ linguę per linguam, in quā transfert, quia aliàs nihil C eſſet interpretari, ſed Euangelia verſa ſunt in latinum: ideo Petrus quod eſt interpretatio nomen latinum eſt.

Sed obijcietur, ꝙ Chriſtus impoſuerit iſtud nomen Petrus, vel protulerit illud, quia ſupra in litera dicitur tu es Petrus.

Dicendum, ꝙ Chriſtus nunquam iſtud nomen Petrus ore ſuo protulit, ſed protulit aliud æquiualēs in ſignificando: loco cuius translator Latinus, & Græcus dixit Petrus, & illud eſt nomen Cephas. quod & patet Ioan. primo: tu vocaberis Cephas, quod eſt interpretatum Petrus. & ita multa alia nomina inter- D pretatur ſcriptor eod. cap. ſ. Rabbi quod dicitur Magiſter, & Meſſias, qui dicitur Chriſtus: nunc igitur Chriſtus dixit Petro: tu es Cephas, & ſuper hanc petrā ędificabo Eccleſiam. & ita Mathęus ſcripſit: translator tamen nolens hic ponere nomen peregrinę linguæ: dixit tu es Petrus. Et ratio huius fuit, vt viderentur ſibi alludere nomina, & ſententiæ. nam dixit tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo. nam Petrus a petra dicitur, & aliquid ſimile petræ, ideſt, lapidi ſignificat. ſi autem diceretur tu es Cephas, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam. non videretur quomodo alludebat nomen nomini. & iſta fuit cauſa vera, quòd non poneretur Cephas. nam aliqui ſolent relinquere translatores nomina aliena non expoſita, vt quando illa ſunt propria, vel quaſi propria, ſcilicet, pro proprijs poſita. ſicut hic Cephas. eſt enim E Cephas nomen non quidem Hebræum, ſed Syrum, & ſignificat firmitatem, vel fortitudinem, aut principalitatem fundamenti, quæ omnia lapidi, vel petræ competunt: ideo non fuit aliquod nomen quod ſecundum formam Latinam, vel Græcam poneretur loco Cephas, velut proprium quàm hoc nomen Petrus quod a petra deriuatum eſt. & ita dicitur Ioannis primo: Cephas quod interpretatur Petrus.

Cephas quid ſignificat.

De ſecundo dicendum erat, ꝙ ceſſat ſoluto primo dubio. nam ſi Chriſtus nunquam impoſuit iſtud nomen Petrus, non eſt quęrendum qn̄ impoſuerit, quia tn̄ Petrus ponitur in latino loco alterius noīs. ſ. cum

ſint conſignificantia, vel homonomina. quando impoſitum eſt nomen Cephas dicetur impoſitum nomen Petrus.

Et ideo eſt tunc dubium quando Chriſtus impoſuit Petro hoc nomen Cephas. Aliqui putant, ꝙ nunc, quia dicitur tu es Petrus, ſiue tu es Cephas.

Sed dicendum, quòd non, ſed vocatus fuit Cephas ex prima die, qua venit ad Chriſtum: cum nõdum eſſet diſcipulus Chriſti: Ioan. primo: nam vt ibi dicitur Andreas frater Petri venit prius ad Chriſtum, quàm Petrus, & videns poſtea fratrem ſuum dixit ei inuenimus Meſſiam. & duxit eum ad illum. & Chriſtus eum intuitus dixit: tu es Simon filius Ioanna: tu vocaberis Cephas quod eſt interpretatum Petrus. ex illo ergo tempore vocatus eſt Cephas, & non fuit nunc nouiter impoſitum nomen. Sic dicit Auguſt. lib. de concord. Euang. ſcilicet, nullus tamen arbitretur, quòd Petrus hic nomen acceperit: non enim accepit hoc nomen niſi vbi Ioannes commemorat ei dictum eſſe: tu vocaberis Cephas quod interpretatur Petrus.

Sed dicetur, quòd ante hoc non vocabatur Cephas, quia non inuenimus eum ſic communiter nominari.

Dicendum, quòd verum eſt, & cauſa fuit, quia Cephas ſignificat quandam excellentiam, vel perfectionem, quia dicitur Cephas, ideſt, firmus, vel ſtabilis, & quaſi fundamentum aliorum. & tamen per ea, quæ Petrus vſque nunc egerat, nondum meruerat tali nomine vocari, quia nihil excellens egerat: nunc vero egit aliquid excellens, quia ſolus ante cęteros confeſſus eſt totum quod de Chriſto credendũ erat: ideo cum Chriſtus eum laudaret beatum appellans, ita etiam dixit, quòd erat Cephas, ideſt, firmus, vel immobihs, & fundamentum. vnde iſte fuit primus locus, in quo meruit vocari Cephas: nec ante hoc Chriſtus dixit ei aliquando tu es Petrus, vel tu es Cephas. & ita caute dictum eſt. nam quando iſtud nomen fuit a Chriſto impoſitum: Ioan. primo: non dixit Chriſtus tu es Cephas, ſed vocaberis Cephas, ideſt, nunc non vocaris Cephas, ſed aliquando competet tibi, quòd voceris Cephas, quia competit res ſignata per hoc nomen. nunc autem non dicitur, tu vocaberis Petrus, ſed tu es Petrus, ſiue Cephas, quaſi nunc primo meruerit hoc nomine vocari: licet ante hoc ſic vocatus ſit, ideſt, impoſitum fuit nomen, vt aliquando ei competeret, quia tamen nondum competebat, nunquam ſic vocatus eſt ante hoc, ſcilicet, quod Chriſtus eum ſic vocauerit. nam Euangeliſtæ per anticipationem vocant eum Petrum ante hoc, ſed non inuenitur alicubi ante hoc, ꝙ Chriſtus ad eum loquens vocet eum Petrus, vel Cephas.

Quæ ſit petra iſta ſuper qua Chriſtus ædificabit Eccleſiam ſuam. Et quod fides Petri dupliciter accipitur. Et in qua ſignificatione conuenientius hic ſumatur petra. Quæſt. LXVII.

QVAERETVR cum Chriſtus dicit ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, quæ ſit petra iſta.

Aliqui dicunt, quòd ſit Petrus, ſcilicet, quòd ſuper illum fuit ædificata Eccleſia, ideſt, ipſe fuerit fundamentum Eccleſiæ. vnde ei datę ſunt claues, quæ ſunt Eccleſiæ. Sic dicit Hieronymus, ſecundum autem metaphoram petrę recte dicitur ei ædificabo Eccleſiam meam ſuper te.

Sed dicendum, ꝙ accipiendo proprie fundari, vel ædificari Eccleſiam, non eſt verum, quòd ſuper

F Petrum ſit ædificata. nam id ſuper quo ædificatur eſt fundamentum, & ſic Petrus diceret fundamentum Eccleſiæ. ſed falſum eſt: quia ſolus Chriſtus eſt fundamentum 1. Conint. 3. ſcilicet, fundamentum enim aliud nemo ponere poteſt præter quod poſitum eſt quod eſt Chriſtus Ieſus. Etiam ipſe ſolus eſt caput Eccleſiæ: nos autem omnes ſumus membra, vt colligitur. 1. Corint. 12. & ad Epheſ. 4. Petrus ergo membrum eſt, & non caput Eccleſiæ, nec fundamentum. Secundo patet, quia cum Eccleſia immortalis maneat, quia portæ inferi non præualent aduerſus eam, vt patet in litera, neceſſe eſt, quòd fundamentum ſuum ſit magis immortale, & tamen Petrus non fuit ſimpliciter immortalis in ſe nec in ſuc-

[Papa põt p Eccleſiam, ideſt, Concilium deponi & cõdemnari, hoc intellige ſi eſt hereticus, vel ſi poſt correctionem fraternam ſit incorrigibilis alias nõ: vide in defenſione Auctoris par. 4.]

G ceſſoribus Petri. De Petro patet, quia poſt hæc dicta negauit Dominum ter, in quo ſathanas præualuit contra ipſum, & ſic iam portæ inferi præualerent contra Eccleſiam, cum præualuerint contra fundamentum euertendo illud, & tamen nunquam præualuerunt contra Eccleſiam: ergo non erat fundamentum Petrus Eccleſiæ. De ſucceſſoribus Petri patet, quia multi eorum etiam canonice intrantes prolapſi ſunt in hęreſim. & alij in cultum idolorum, & poſſunt per Eccleſiam deponi, & condemnari quando inueniuntur a fide deuij. vt in Decretis 40. diſtinct. capitu. ſi Papa. ergo Eccleſia non errat, & Papa errat. & tamen ſi Papa eſſet fundamentum

H Eccleſiæ neceſſe erat illo deficiente interire Eccleſiam, & non deficit, ſed potius errantem Papam corrigit, & punit, vel reducit ad veritatem. ergo non eſt Papa fundamentum Eccleſiæ, ſed Eccleſia eſt fundamentum Papæ, & mater eius.

Sed obijcietur, quòd Petrus ſit fundamentum, & quòd nunquam deficiat, quia Chriſtus dixit Luc. vigeſimoſecundo: ego orabo pro te ne deficiat fides tua. & tamen Chriſtus exauditus eſt pro ſua reuerentia ad Hebræ. quinto: ergo fides Petri nunquam deficit, pro qua Chriſtus orauit ne deficeret.

Dicendum, quòd fides Petri deficit: nam ipſa nocte, qua Chriſtus hoc dixit: antequam gallus bis cãtaret negauit Petrus ter Chriſtum. Mar. decimoquar-

I to. & Luc. 21.

Sed dicendum, quòd fides Petri accipitur dupliciter. Vno modo pro fide perſonali, ideſt, quam ipſe tenebat ſpecialiter inquantum erat vna perſona credens, vel vnum membrum Eccleſiæ.

Alio modo pro fide, quam confeſſus eſt Petrus, quæ erat fides communis Eccleſiæ. Primo modo deficit fides Petri: nam in paſſione Chriſti omnes diſcipuli Chriſti perdiderunt fidem quantum ad aliquid. ſic Chriſtus dixit omnes vos ſcandalum patiemini in me in iſta nocte. & iſtud erat ſcandalum in corde, ſcilicet, quòd propter ea, quæ videbant eum pati, putauerunt falſum eſſe quod prius de eo crediderant, ſcilicet, quòd eſſet Chriſtus, & filius Dei. & quia Petrus putabat, quòd nunquam perderet iſtam

K fidem dixit, & ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego non ſcandalizabor, infra vigeſimoſexto, ideſt, non perdam fidem. & Chriſtus ait: antequam gallus canet ter me negabis: vnde vt appareret, quod Chriſtus non locutus fuiſſet de fide perſonaliter Petri quando dixit orabo ne deficiat fides tua, permiſit, quod immediate illa deficeret negando eum ipſa nocte.

Alia autem fides Petri, ideſt, quam ipſe confeſſus eſt nunquam deficit, nec deficere poteſt. Petrus enim ante omnes confeſſus fuit Ieſum eſſe Chriſtum, & filium Dei, hæc enim fides nunquam deficit, quia ex die, qua primum plantata eſt ſemper manſit. nam licet Petrus, & cęteri Apoſtoli eam in paſſione perdiderint: nõ perijt omnino, quia mãſit fides in Virgi-

ne, quæ

ne, quæ nunquam illam perdidit. & tamen fides hæc vocatur fides Petri, quia ipſe eam ante cęteros confeſſus eſt. & iſta fides Petri nunquam deficit, ſed fides ꝑſonalis eius deficit, id eſt, ipſe Petrus deficit in fide. & ita non poteſt Petrus eſſe fundamentum Eccleſiæ ꝓprie, cum fides eius deficiat. Si autem quis velit accipere fundamentum large pro aliqua eminentia Petri ſuper alios Apoſtolos, non eſt nunc per ſingula diſcutiendum. nam de comparatione eius ad alios Apoſtolos, & partes Eccleſiæ dicetur latius in libro noſtro de origine, & diſtinctione iuriſdictionum. A

Alij autem dicunt, & melius, quòd petra ſuper quam fundatur Eccleſia eſt Chriſtus, ſcilicet, ſuper hanc petram, id eſt, ſuper petram quam confeſſus es ædificabitur Eccleſia. nam Petrus non erat petra, ſed Petrus. hic autem dicitur, quòd Eccleſia ædificabitur ſuper petram hanc, id eſt, ſuper iſtam quam vides, quia petra erat Chriſtus. 1. Corin. 10. Et iſtam expoſitionem ſæpe tenet Auguſtinus. & tamen poſtea in libro retract. vtramque ponit: permittens lectori electionem dicens dixi in quodam loco de Apoſtolo Petro, quòd in illo tamquam in petra ædificata ſit Eccleſia, ſed ſcio poſtea me ſępiſſime ſic expoſuiſſe quod a Domino dictum eſt. tu es Petrus, & ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meam, vt ſuper hanc intelligeretur, quem confeſſus eſt Petrus dicens: tu es Chriſtus filius Dei viui. ac ſi Petrus ab hac petra appellatus perſonam Eccleſiæ figuraret, quæ ſuper hanc petram ædificatur. non enim dictum eſt illi: tu es petra, ſed tu es Petrus. petra autem erat Chriſtus quem confeſſus Simon, ſicut ei tota Eccleſia confitetur dictus eſt Petrus. harum duarum ſententiarum, quæ ſit probabilior eligat lector. hoc tamen dicit Auguſtinus, vt non videatur ſupra contradicere quaſi vtraque ſit ſuſtentabilis ſententia. & tamen ipſe ſecundam tenet. Quod patet ex propoſitis verbis eius. nam primam dicit ſe renuiſſe in quodam loco. ſecundam autem dicit ſępiſſime poſuiſſe. & ſic iſtam tenet ipſe. & eſt verior.

Alij dicunt, & adhuc melius, quòd petra non accipitur hic pro Petro, nec pro Chriſto, ſed pro confeſſione fidei quam Petrus fecit: Eccleſia enim in fide fundatur, & fides vocatur petra, quia ſolida manet. nam poſtquam cœpit fides ſemper manſit, & hoc, quia Chriſtus orauit, vt nunquam deficeret fides Eccleſiæ. Et ita Chriſtus dixit Petro: ſuper hanc petram, id eſt, ſuper hanc petram confeſſionis tuæ, quia tu dixiſti tu es filius Dei viui, & tu es Chriſtus. & iſta fides manebit ſemper in Eccleſia, & ſuper eam fundatur Eccleſia, quia fundamentum venientium ad Eccleſiam eſt fides. & inde etiam eſt fundamentum & principium totius boni operis, quia ſine fide impoſſibile eſt placere Deo. ad Hebrę. vndecimo. Et hoc eſt conuenientius dictum quàm quod accipiatur pro ipſo Chriſto: nam tunc ipſe ędificaret ſuper ſeipſum, & non eſt conuenienter dictum, quòd Eccleſiam ſuper ſe ędificaret, quia tunc non ædificaret ipſe, ſed alius ſuper eum. Secundo, quia dicit Eccleſiam meam, & tamen ſi ipſe eſſet fundamentum non diceretur Eccleſia eius: potius ipſe eſſet aliquid Eccleſiæ. cum autem accipitur petra pro fide, quę eſt de Chriſto conuenienter ipſe ſuper illam ædificat tãquam ſuper aliquid ſuum. & etiam Eccleſia ſuper fidem ædificata eſt aliquid Chriſti. Et ita exponit Chryſoſt. dicens. ſuper hanc petram, id eſt, in hac fide, & confeſſione ædificabo Eccleſiam meam. hic enim oſtendit multos iam credituros, quod Petrus confeſſus fuerat, ſcilicet, Eccleſia eſt multitudo, & quia multitudo, quæ Chriſto ſubiecta fuit, cœpit ex confeſſione hac, ſcilicet, crediderunt Ieſum eſſe Chriſtum, & filium Dei, & ob hoc adhæſerunt, & ſe ſponte illi ſubiecerunt. & iſta multitudo accedens ad Chriſtum eſt Eccleſia. quæ non accederet niſi crederet hoc quod nunc Petrus confeſſus eſt: ideo ſuper hanc petram, id eſt, ſuper hanc radicem, vel fundamentum Eccleſia ædificatur. Et iſte eſt verus ſenſus literæ. & eſt metaphora. ſicut enim in ædificijs ad hoc, quòd firma ſint debent eſſe fundata ſupra petram, & non ſuper arenam ſupra ſeptimo, & Luc. ſexto, & tunc quamquam veniant flumina, & venti perflent, manet domus ſtabilis, quia eſt ſupra firmam petram. ita Eccleſia, quæ eſt congregatio, eſt quaſi aliquid ædificatum, & manet ſemper. vt ergo oſtendatur firmiter manſura Eccleſia, vocatur illud ſuper quod fundata eſt petra per metaphoram: licet in veritate ſit fides de Chriſto, quia Eccleſia, quæ eſt ipſi homines, non poteſt ſuper petram ædificari.

Ad quid Petrus vocatur hic Petrus, & Cephas, ſi ſupra eum non ædificatur Eccleſia, ſicut ſupra petram. Quæſt. LXVIII.

QVAERETVR ad quid ergo Petrus vocatur hic Petrus, vel Cephas, ſi ſuper eum velut ſupra petram non ædificatur Eccleſia?

Dicendum ꝙ non fundatur Eccleſia ſupra Petrum, quia tunc diceretur tu es Petrus, & ſuper hanc petram, vel ſuper te ædificabo. & tamen dixit eum Petrum, & non petram. & ędificatio eſt ſupra petram: ideo non eſt ſupra Petrum. Sed dicendum, ꝙ vocatur Petrus propter duo. Primo, vt oſtendatur laus Petri. ſ. ꝙ iſta fides ab eo cœpit publice enunciari. vocatur enim iſta fides petra, quia ſuper eam fundatur Eccleſia, vt dictum eſt præcedenti quęſtione. & quia cœpit a Petro confeſsio eius fuit conueniens ipſum vocari Petrum a petra confeſsionis ſuæ. ſicut ſępe viri clari, qui egerunt aliqua magnifica geſta accipiunt nomina ex illis, vt maneat memoria geſtorum in laudem ex nominibus eorum. ſic enim Scipio Aphricanus dictus eſt, quia Aphricanos pugna ſubiecit. ita & Simon Apoſtolus confeſſus eſt ante omnes fidem, quod fuit magnæ laudis, & excellentiæ. fides tamen iſta vocatur petra ratione ſuprapoſita: ideo ex actu confeſsionis ad laudem nomen accepit, vt Petrus diceretur. & iſta eſt pręcipua cauſa. & ita Chriſtus ait: tu es Petrus, id eſt, tu es ille, a quo petra fidei per confeſsionem enunciata, & publicata eſt. Secundo, vt oſtendatur ex hoc, quòd Chriſtus dabat Petro quoddam nomẽ officij, principatus pręlationis. fuit enim vniuerſalis Epiſcopus, & conuenienter hoc deſignatum eſt vocando eum Petrum. nam in fide quam Chriſtus vocat petrã omnes, qui ſub Chriſto ſunt conueniunt. ille ergo qui præeſt omnibus manentibus ſub hac petra fidei Chriſti conuenienter dicetur Petrus, ſed Simon primus Apoſtolus conſtitutus eſt vniuerſalis Epiſcopus, & maximus oĩm Ep̃orũ: ideo ipſe ꝯueniẽter Petrus dictus eſt. Sic dicit Chry. ſup hãc petrã. i. in fide, & ꝯfeſsione ędificabo Eccleſiã meã. hinc iã oſtẽdit multos credituros, ꝙ Petrꝰ ꝯfeſſus fuerat, & erigit eiꝰ ſenſũ, & paſtorẽ eũ facit.

An inferus habeat portas, & quæ ſint iſtæ portæ. Et quomodo intelligantur, quod ſint æternales, & propter quid. Quæſt. LXIX.

QVAERETVR de portis inferi, de quibus hic dr̃. an inferus habeat portas, & quæ ſunt iſtę portæ.

Dicendum ad primum ꝙ inferus nullas portas habet. non enim ſunt ei neceſſę, quia infernus eſt aliquid ſub terra, & illic vadunt animæ damnatorũ, &

purgandorum. & tamen ad recipiendum animas alicubi non ſunt neceſſe portæ, quia ſpiritus nihil occupat: cum nullius quantitatis ſit, & ideo nec via, nec porta, nec locus eis neceſſarius eſt. aliquando autem damnati in corporibus manebunt apud inferos, ſed nec tunc ſunt neceſſe portę, quia non eſt neceſſe, quòd damnati diſtendantur loco, & detur tanta vacuitas, ideſt, carentia corporis ſolidi in quanta capiantur omnes quotquot damnandi ſunt: poſſunt enim eſſe non occupando locum, nec exiſtente vacuitate aliqua, aut exiſtente valde parua. de quo tamen magis dicetur infra vigeſimoquinto cap. vbi agetur de pœnis inferni. Sed accipiũtur portæ ſecundum modum loquendi vulgarem, quia ſcriptura vult condeſcendere modo intelligendi ſimplicium. non enim poſſent intelligere quomodo animæ intrarent ad inferos, niſi dicerentur inferi habere portas. & ita ſcriptura loquitur vocans portas mortis portas inferni: Pſalm. 9. qui exaltas me de portis mortis: & Pſalm. 23. dicitur, attollite portas principes veſtras, & eleuamini portæ æternales, & introibit rex gloriæ. & accipitur de inferno, ad quem Chriſtus intrauit, qui portas habere dicitur, & ita cœlum dicitur habere portas: ſic dicitur Pſalm. 77. ianuas cœli aperuit. & ſic conſueuimus dicere apertam eſſe ianuam vitæ æternæ, vel clauſam eſſe ianuam. & non ſolum ianuas, ſed etiam ſeras, & vectes, & claues habere dicitur cœlum. ſic Chriſtus innuit dicens ſupra in litera. tibi dabo claues regni cęlorum. Sed dicendum, quòd hæc non ſunt ſic vera, ſed ad condeſcendendũ parũ intelligentibus. ſic dicitur, vt per hæc ea, quæ vera ſunt accipiantur. Portæ inferni dicuntur ea per quę in infernum tenditur quaſi aliquid neceſſe ſit poni ad intrandum in infernum, ſed non eſt neceſſe. & vocantur portæ æternales, ideſt in æternum manentes clauſę ad hoc, quòd nemo exeat. vnde ponuntur ſemper apertę ad hoc, quod ſit continuus introitus, vt dicit Virgilius ſexto Aeneidos, ſcilicet.

Tros Anchiſiade facilis deſcenſus Auerni.
Noctes atque dies patet atri ianua ditis.

Ideſt, ſemper per diem & noctem eſt aperta ianua inferni. dicitur autem ſemper clauſa ianua ad hoc, quòd nunquam quiſquam exeat, & ideo vocantur æternales portæ, ideſt, quæ in æternum non aperiuntur ad emittendum inde quemquam, & ad deſignandum iſtam difficultatem exeundi. inde vocãtur portę ęreę, vt dicit Eccleſia. qui portas æreas confregiſti, & viſitaſti infernum. ita licet in cœlo non ſint portę: dicitur habere portas, quia animæ illuc introeunt, & aliquando introibunt beati corpora habentes, & dicũtur portę clauſę quando eſt impoſſibilitas illuc introeundi, dicitur aperta ianua, quando eſt facile illuc intrare, & quia ante Chriſti mortem nemo potuit intrare in vitam æternam, dicebatur ianua cœli clauſa: poſt mortem autem Chriſti, quia promptum eſt cuilibet viuẽti ſecundum legem Chriſti illuc intrare, dicitur porta aperta.

Quæ ſint quæ dicuntur hic portæ inferi. Et quomodo peccatum, paſſiones, & homines mali ſunt portæ inferi. Quæſt. LXX.

QVAERETVR de ſecundo, ſcilicet, quæ ſint quæ dicuntur hic portæ inferi, & quomodo non præualent aduerſus Eccleſiam.

Dicendum, quòd non accipitur pro aliquibus portis, quę vere ſint in inferno, quia nullę tales ſunt, vt oſtenſum eſt pręcedenti quęſt. Secundo, quia dato, quod eſſent aliquæ portæ in inferno non acciperẽt hic de illis, quia dicitur, quòd portę inferi non præ-

F ualebunt aduerſus Eccleſiam. ergo ſunt iſtæ portæ aliquid tale, quod aliàs poſſet pręualere contra Eccleſiam, niſi ex Chriſti gratia concederetur Eccleſiæ, quod non præualerẽt aduerſus eam. & tamen portis non ineſt aliqua qualitas actiua: ideo neceſſe eſt, quod accipiãtur portę pro aliquo animato quod poſſit pugnare, & pręualere.

Dicendum ergo, quòd portę accipiuntur per metaphoram, quia ſicut per portam intratur in domum, ita id quod ad inferos ducit porta inferi dicitur. & quia ad infernum trahitur homo immediate per peccatũ, & mediate per paſſiones, quibus ad peccandum allicimur, & magis mediate per homines malos, qui nos ad hos mouent: omnia hæc tria portæ inferi appellari
G poſſunt, & quia mali impellentes nos ad malũ ſunt tam homines mali quàm dęmones, vtrunq; poſſunt portę inferi appellari. De his dicit Hiero. ego portas inferi vitia reor atque peccata, vel certe hęreticorum dogmata, per quas illecti homines ducuntur ad tartarum.

Sic etiam Origenes dicit: ſed ſingulę ſpiritualis nequitię in cęleſtibus portę ſunt inferorum, quibus contrariantur portę iuſtitię. Dicendum tamen quod magis proprie accipitur hic pro prauis hominibus principibus huius ſęculi, qui non præualebunt contra Eccleſiam, vt dicetur ſeq. quõ. Sic dicit Raba. portę quoque inferi, & tormenta ſunt, & blandimenta perſecutorũ.

H *Quare dicitur, quòd portæ inferi non præualebunt aduerſus Eccleſiam & quid eſt hoc. Et quomodo verum ſit quòd illa omni tempore ſit ſancta. Quæſt. LXXI.*

QVAERETVR quid eſt hoc quod dicitur, quòd portæ inferi non præualebunt aduerſus Eccleſiam. & quare hoc dicitur.

Dicendum, quòd hoc fuit propter duo. nam licet portæ inferi accipiantur multipliciter, vt dictum eſt præcedenti quæſtione: tamen in propoſito accipiuntur præcipue pro dæmonibus, & pro tyrannis huius ſęculi. Primum eſt, quia Chriſtus promittit hic, quòd Eccleſia ſua, quæ fundatur ſuper confeſſione fidei nunquam fraude dæmonum deſeret hanc con-
I feſſionem: nec decidet in peccatum aliquod, ſed manebit ſemper munda, & immaculata: licet enim multi de Eccleſia peccent, nunquam tamen tota Eccleſia peccat, ſed manent plurimi, qui non peccant, ita quod omni tempore ſit verum Eccleſiam eſſe ſanctam. ſi tamen tota Eccleſia peccaret non eſſet ſancta: ideo nunquam tota peccat. & hoc eſt, quod non præualeant contra eam portæ inferi, ideſt, dæmones, qui deducunt animas ad inferos: nam ſi aliquando tota Eccleſia peccaret, iam portæ inferi præualerent contra eam, & ita hic Chriſtus concedit Eccleſiæ ſuæ ſecuritatem, ſcilicet, quòd nunquam ab eo auertetur per peccatum. Secundum eſt, quod Chriſtus concedit Eccleſiæ perpetuam in fide permanſionem. & hoc eſt præcipuum quod intendit
K Chriſtus: nam nũc dixerat, quòd ſuper hanc petram confeſſionis fidei ædificaret Eccleſiam. putaret autẽ aliquis quòd iſta confeſſio pauco tempore duraret, quia principes ſęculi perſequerentur confitentes Ieſum eſſe Deum, ſicut fecerunt, & metu pœnarum ceſſaret confeſſio. Chriſtus autem dicit, quod nullus poterit facere ceſſare cõfeſſionem iſtã etiã ſi multum perſequatur Eccleſiam, quia in omnibus his perſecutionibus Eccleſia ſuperabit. & hoc eſt, quod portæ inferi non pręualeant aduerſus Eccleſiam, ideſt, tyranni, qui perſecutores erant confitentiũ Chriſtum nunquam poſſent efficere, quod ceſſaret fidei confeſſio, quod erat pręualere contra Eccleſiam. & ſunt iſti tyranni portę inferi, quia cõſentientes eis deducunt

ad

ad inferos. & non ſolum ipſi vadunt, ſed etiam alios ire cogunt. Dici autem, quòd portæ inferi non pręualerent contra Eccleſiam proderat ad tria. Primo ad ſciendum, quòd Eccleſia ſemper duratura ſit. eſt enim valde vtile ſcire, ꝙ Eccleſia ſemper manebit in vigore ſuo, & pertinet hoc ad magnam laudem Chriſti cuius ipſa eſt. Sceundo ad oſtendendum manifeſte, quod Eccleſia, & fides ſuper quam fundatur ſint a Deo: nam ſi eſſent humano conſilio, & voluntate introducta ceſſaret. ſicetiam dixit Gamaliel Phariſęus ſuadens alijs Phariſęis non perſequi diſcipulos Chriſti prædicantes nomen eius poſt mortem Actuum 5 diſcedite ab hominibus iſtis, & ſinite illos: quoniam ſi eſt ex hominibus conſilium hoc aut opus diſſoluetur, ſi vero ex Deo eſt, non poteritis diſſoluere eos, ne forte & Deo repugnare videamini. cum ergo confeſſio nominis Chriſti permaneat ſemper inter tot anguſtias non diminuta, ſed creſcens: apparet manifeſte quòd a Deo ſit. Tertio ad confortationem eorũ quos contigerit perſecutionem pati pro confeſſione nominis Chriſti. cum enim ſciant, ꝙ omnes Tyranni huius mundi non poſſunt facere ceſſare confeſſionẽ nominis Chriſti, roborabũtur animo ſuo, vt audeant conſtanter fidem profiteri expectantes ſibi a Chriſto auxilium affuturum. nam aliter non erat poſſibile cõtra voluntatem omnium principum ſęculi manere fidem. Fides ſpecialiter non roboraret confitentes eã. Intelligendum etiam ꝙ promittit hic Chriſtus ſecuritatem contra hęreticos. ſ. ꝙ licet illi multis verſutijs & argumentis conentur fidei ſynceritatem corrumpere, ſemper illa integra manebit. vnde neque fides peribit, neque ipſa Eccleſia, quę ſuper fidem fundata eſt. Sic dicit Glo. portę inferi non præualebunt aduerſus eam. i. non ſeparabunt eam a charitate mea, & fide.

Hom. 1. in 26. Matt. Sic etiam dicit Origenes. Vtrum petræ non præualebunt, in qua ædificat Chriſtus Eccleſiam; aut ei Eccleſiæ non præualebunt quam ædificat ſupra petrã? non exprimit manifeſte. Tamen manifeſtum eſt; quia nec aduerſus petram illam ſuper quam ædificatur Eccleſia: nec aduerſus Eccleſiam, quæ ædificatur ſuper huiuſmodi petram, præualebunt portæ inferorũ, ideſt, tyranni aut hęretici. Sic etiam dicit Cyrillus in libro theſaurorum: ſecundum autem hanc promiſſionem Domini Eccleſia Apoſtolica Petri ab omni ſeductione, & hęretica circumuentiõne immaculata manet.

An ſint claues aliquæ in Eccleſia & quid ſint Et quòd tripliciter dicuntur claues regni cælorum. Et quid præciſe impediat ingreſſum in vitam æternam Et quis potiſſime illuc introire prohibeatur. Et quòd claues cælorum, & inferni non ſunt idem. Quæſt. LXXII.

QVAERETVR nunc de clauibus regni cœlorũ, de quibus hic dicit. & licet circa hoc ſint multę difficultates, non quęreretur, niſi de eis quãtum ad ſe de clauibus; nam prout ſunt Petri, & an ſit excellentia aliqua eius ad cęteros in clauibus non dicetur nunc. ſed in libro noſtro de origine, & diſtinctione iuriſdictionum latiſſime dictum eſt. Et eſt primũ dubium: an ſint claues aliquę in Eccleſia, & quid ſint.

Aliqui dicunt, quòd non ſunt claues aliquæ: nam claues regni cœlorum eſſent ad aperiendum illud, & tamen ſemper eſt apertum Apo. quarto: vidi, & ecce in cęlo oſtium apertum. ergo nullæ ſunt claues regni cœlorum. Item clauis eſt ad claudendum, & aperiendum, ſed nemo poteſt claudere, & aperire, niſi Chrs: Apo. 3. aperit, & nemo claudit. claudit, & nemo aperit. Item ſi aliquę claues ſunt regni cœlorum haberet etiam claues inferni, quia cuicunque clauditur cęlum aperitur infernus, & cui aperitur cœlum clauditur infernus. Sed Eccleſia non dicitur habere claues inferni: ergo nec habet claues regni cœlorum.

Dicendum, quòd Eccleſia, ideſt, miniſtri eius habent claues regni cœlorum, vt Chriſtus dixit hic. Et ſciendum, quod regnum cœlorum accipitur quinque modis, vt oſtenſum eſt ſupra decimo cap. quęſt. 52. & hic non dicitur, in quo modo accipitur, & tamen dicendum, quòd non poteſt accipi, niſi in vno duorum modorum, ſcilicet, aut pro Eccleſia militãte quam ſcriptura interdum regnum cœlorum vocat, aut pro cœlo ſiue vita æterna: vtroque enim modo ſunt claues. nam dicuntur claues regni cœlorum, ideſt, vitæ æternæ, quia per eas tollitur impedimentum eundi ad vitam æternam quod eſt aperire, vel non tollitur quod eſt claudere.

Dicuntur autem claues regni cœlorum, ideſt, Eccleſiæ militantis. Vno modo, ideſt, quia in ſola Eccleſia militann ſunt, extra Eccleſiam autem non ſunt claues: infideles enim non habent clauem aliquam. nam neque eſt eis poſſibilitas eundi ad vitam æternam: hæretici autem, & ſchiſmatici quandiu manent præciſi ab Eccleſia publice: licet habeant claues quantum ad eſſentiam: cum non differant a charactere ordinis, & ordines veri ſunt in hæreticis, & ſchiſmaticis, tamen quantum ad vſum non habent eas, ſed illas de manibus ſuis perdiderunt. non enim poſſunt aliquem ligare, nec ſoluere, quia ſoluere eſt remittere peccata, ſed peccatorum remiſſio non fit ſine gratia, quam tamen non poſſunt habere hęretici cum ſint extra Eccleſiam, ergo non habent vſum clauium. Etiam quia vſus clauium ſemper eſt ſuper determinatam materiam. & tamen hæretici nullam materiam habent, quia nemo eſt ſubiectus hæreticis. eo enim quo ab Eccleſia receſſerunt caruerunt omni iuriſdictione, & ita claues intra Eccleſiam ſolam manent, & ita vocantur claues regni cœlorum, quia ſoli miniſtri iſtius regni illas habent. Secundo, quia vſus harum clauium ſolum manet quandiu manſerit regnum cœlorum, ideſt, Eccleſia militans. nam poſt conſummationem ſęculi, quando erit ſola Eccleſia triumphans non erit vſus clauium, quia nemo abſoluetur, nec ligabitur, ſed qui ligati manent, in æternum erunt ligati, qui vero abſoluti ſunt nunquam amplius ligabuntur, licet claues quantum ad eſſentiam manebunt: nam cum clauis quantum ad eſſentiam coincidat cum charactere, & omnes characteres maneant etiam poſt mortem, quia character eſt impreſſus indelebiliter in anima: manebunt claues quantum ad eſſentiam, quando non fuerit Eccleſia militans: & tamen non manebunt quantum ad vſum. Tertio dicuntur claues regni cœlorum, ideſt, Eccleſiæ militantis, quia non ſolum proſunt quantum ad ſoluere, & ligare reſpectu vitæ æternæ, ſed etiã quantum ad aliqua, quæ ſunt Eccleſiæ militantis. vt in excommunicatione, cuius effectus eſt priuare communione fidelium, & participatione ſacramentorum: vtrunque tamen eſt reſpectu huius vitæ. nam in futuro nulla erunt ſacramenta, & etiam nulla erit talis communio fidelium quali priuamur hic in pœnam. & ita claues ſunt hic regni cœlorum, ideſt, vitæ æternæ, & etiam regni cœlorum, ideſt, Eccleſiæ militantis. His ſuppoſitis dicendum, quòd in Eccleſia ſunt claues accipiendo per metaphoram: nam in corporalibus clauis eſt inſtrumentum, quo ſera clauditur, & aperitur, ita & in ſpiritualibus illud, quo tollitur difficultas intrandi in vitam æternam dicitur clauis: nam cęlum proprie neque portas

habet neque ſeras, ideo neque clauibus indiget, ſed quia ſunt quædam impedimenta perueniendi ad vitam æternam, vocantur illa ſeræ, quibus clauditur vita æterna: illud igitur quo talia impedimenta tolluntur dicitur clauis, & quia nihil aliud impedit ingreſſum ad vitam æternam, niſi peccatum, quia nō eſt manus Domini abbreuiata, vt ſaluare non poſſit, ſed iniquitates noſtræ diuiſerunt inter nos, & Deum noſtrum Iſa. quinquageſimonono: illud ergo quo ab extra tolluntur peccata dicitur clauis, & dicitur ab extra, quia ex parte hominis requiritur dolor de peccatis, ſine quo non fit remiſſio peccatorum, & illo exiſtente fit remiſſio. & tamen ille dolor, & quęcunque actiones aliæ ſatisfactorię ex parte noſtra non vocantur claues, licet iſtæ agant ad remiſſionem peccati tam ad maculam quàm ad pœnam. Et ratio eſt, quia clauis dicit poteſtatem, & iuriſdictionem: ideo nominat aliquid ab extra, in quo autem ſit iſta clauis dicetur ſequenti quæſt.

Ad primum dicendum, ꝙ oſtium cœli quantum ad ſe ſemper eſt nunc apertum, & tamen dicitur clauſum iſti homini, vel illi inquantum ex ſeipſo impeditur illuc ire. Pro quo ſciendum, ꝙ clauſio oſtij cœli nominat impoſſibilitatem illuc intrandi: iſta difficultas immo impoſſibilitas fuit ſemper ante Chriſti mortem, quia nemo iuſtus, aut iniuſtus potuit illuc ingredi, quia nondum eramus reconciliati toti beatę Trinitati: neque ſatisfactam pro offenſa, quę ei irrogata fuerat. vnde tunc ſimpliciter erat clauſum oſtium cœli, per mortem autem Chriſti fuit apertum oſtium quod iam nunquam clauditur. quia ſoluto precio redemptionis noſtræ quilibet poteſt confeſtim moriēs illuc euolare, niſi ipſe ſibimet impedimentum tribuat. & hoc eſt per peccatū per quod homo ſibimet claudit regnum cœlorum. & ſic quantum ad impedimentum totius naturę humanę erat clauſum añ mortem Chriſti: nunc vero eſt apertum ſemper, quia nō prohibetur homo intrare, niſi qui ſeipſum impedit, & hoc eſt per quodlibet mortale. ſ. tam per actuale, quàm per originale: ideo ad tollendum impedimentum iſtud eſt neceſſarium ſacramentum baptiſmi per quod tollitur veniale, & claues per quas tolluntur actualia.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſolus Chriſtus habet claues eminenter: miniſtri tamen Eccleſię habent illas miniſterialiter, vt dicetur ſequenti quæſt.

Aliter poteſt dici, & melius, ꝙ non intelligitur de clauibus ad remiſſionem peccatorum, ſed de clauſione lymbi, & apertione cœli, ante Chriſtum enim lymbus ſanctorum Patrum erat apertus, quia ibant illuc omnes ſancti, qui decedebant nullum ſatiſfactionis onus habentes, & manentes in charitate: poſt mortem autem Chriſti clauſus eſt locus ille, quia iam nemo illuc vadit, & hoc eſt, quia locus ille non erat ad manendum, ſed ad detinendos ſanctos eo tempore quo non poterant ire ad vitam ęternam. & quia poſt mortem Chriſti confeſtim pōt quilibet euolare illuc qui non ſit ex ſeipſo impeditus: nō eſt iam locus lymbi ad aliquem vſum. & ita Chr̄s per mortem clauſit illum, & nemo pōt illum aperire. i. faciendo, ꝙ illuc vadant aliqui, & detineantur ibi. aperuit autem Chr̄s cęlum. i. tollendo generale impedimentum reſpectu totius naturę humanæ, quia ante mortem eius nemo illuc ibat, & nemo claudit. i. pōt claudere, ſcilicet, nemo pōt inducere generale impedimentum intrandi in regnum cœlorum, ſicut prius erat: nam licet quilibet poſſet ſeipſum impedire ne illuc eat, tamen reſpectu omnium nemo pōt ponere impedimētum.

Ad tertium dicendum, vt quidam volunt, ꝙ tam clauem inferni quàm regni cœlorum habet Eccleſia,

F quia aperiendo vnum claudit aliud, & tamen nominauit Chr̄s a digniori. Aliter pōt dici, ꝙ non habet Eccleſia clauem inferni, ſed ſolum regni cœlorum. nam licet actus clauis ſit aperire, & claudere: tamen claues in Eccleſia ſunt pręcipue ad aperiendum. & tamen Eccleſia non aperit infernum, quia non erat actus iſte alicuius excellentiæ, ſed aperit regnum cœlorum: ideo non dicitur habere clauem inferni.

Aliter & melius dicendum, ꝙ Eccleſia non habet clauem inferni, ſed ſolum cœli. Et ratio eſt, quia clauis inferni eſt poteſtas, qua infernus clauditur, & aperitur accipiēdo in bonum non, ꝙ aperiatur, vt homo illuc introeat, ſed aperitur, vt de illo exeat. & claudit, vt poſtquam exierit non poſſit introire in illum. hoc G autem eſt per collationem gratiæ quam Eccleſia nō confert realiter, & effectiue, ſed ſolus Deus licet ad gratiæ collationem aliquid operetur Eccleſia miniſterialiter: ideo non habet Eccleſia clauem inferni. Patet hoc, quia infernus aperitur homini quando de peccato exit, quo tenebatur obligatus ad infernum, & iſtud exire eſt per collationem gratiæ, & dolorem cordis, quæ præcedunt omnem actum clauium: ideo clauis Eccleſiæ non aperit infernum. claudi autem infernum eſt facere, quòd homo nunquam poſſit in illum introire. & hoc eſt, ꝙ non peccet vltra mortaliter, quia per quodlibet mortale obligatur ſtatim ad infernum: hoc autem non fit ſine gratia ſuſtentante quam ſacerdos non tribuit, & non ſufficit ad hoc q̄ H dam, vel qualibet gratia, ſed magna, quæ eſt quaſi gratia confirmationis. nam multi in gratia ſunt, qui poſtea incidunt in mortale, per quod eis aperitur infernus, ſed nullam gratiam dat ſacerdos effectiue: ideo claues inferni non habet Eccleſia, ſed ſolus Deꝰ illas ſibi retinuit, qui ſolus gratiam effectiue confert. clauem autem regni cœlorum habet Eccleſia, quia poteſt dimittere peccata quantum ad reatum pœnæ. & tamen manente obligatione ad pœnam etiam ſi ſit ablata macula non eſt introitus in regnum cœlorum: ideo Eccleſia magis poteſt habere clauem regni cœlorum quàm inferni. Item non ſunt idem claues inferni, & regni cœlorum. nam aperire infer- I num, & regnum cœlorum non eſt idem, eo quòd aperitur infernus quando remittitur homini peccatum quantum ad maculam, & tamen non ſtatim eſt apertum ei cœlum quouſque dimittatur ei pœna.

Quis habet claues regni cœlorum. Et quomodo clauis Chriſti ſit excellentior claue miniſtrorum Eccleſiæ. Quæſt. LXXIII.

QVAERETVR de clauibus, in quo ſunt, id eſt, quis habet eas.

Dicendum, quòd vt dictum eſt præcedēti quęſtione, clauis nominat poteſtatem quandam, qua tollitur peccatum per quod impeditur intrare in vitam æternam. impedit autem pecca- K tum, ſiue quantum ad maculam, ſiue quantum ad reatum pœnæ. nam quandiu manet macula, non ſolum homo non poteſt intrare in vitam æternam, ſed eſt determinate obligatus ad mortem æternam. per reatum etiam pœnæ impeditur homo, quia licet ille, qui ſolum reatum pœnæ habet non ſit obligatus ad pœnam æternam: tamen non poteſt habere vitam æternam quandiu ſic manſerit. & ſic eſt impeditus: ille ergo habebit claues iſtas, qui poteſt liberare hominem a macula peccati, vel a reatu pœnæ.

Ex quo ſequitur, quòd poteſtas iſta clauium eſt in Deo, vt eſt Trinitas, & in Chriſto homine, & in miniſtris Eccleſiæ.

De Deo

De Deo patet, quia ipſe tollit maculam, & remittere poteſt reatum pęnę. & hoc directe. & ob hoc clauis iſta eſt in Trinitate beata per auctoritatem, vel (vt quidam dicunt, & idem eſt) eſt clauis auctoritatis in Trinitate, & dicitur per auctoritatem. i. per originē. ſ. quia eſt iſta poteſtas in Deo, & ille a nullo eam accipit, ſed potius ipſe eam communicat omnibus habētibus illam aliquo modo. & hoc eſt habere per auctoritatem. Ratio huius eſt, quia quicquid peccatur cōtra Deum committitur, qui eſt ſuprem⁹, & verus Dominus omnis creaturæ, & tradidit ei legem, in qua quicunque præuaricatur ipſum offendit, & ad ipſum directe pertinet retinere offenſam illam, aut remittere. ſicut ad quemlibet hominem directe pertinet dimittere debitum quod ei debetur.

Eſt autem in Chriſto homine clauis, quia ipſe realiter aperuit regnum cœlorum quod prius toti naturæ humanæ clauſum erat, & nunc eſt ſemper apertum, & ideo dicitur habere clauem excellentiæ. Et dicitur clauis excellentiæ non reſpectu deitatis, ſed reſpectu miniſtrorum Eccleſiæ, quia non habent eā miniſtri Eccleſiæ, ſicut Chriſtus. Eſt autem gradus, quia ſicut perfectius habet tota Trinitas clauē quàm Chriſtus inquātum homo: ita perfectius habet Chriſtus homo clauem quàm miniſtri Eccleſiæ.

Primum patet, quia Trinitas habet clauem quàm libere. poteſt enim donare homini peccata, & ideo ꝑ ſolam liberalitatem poſſet homini remittere tam maculam quàm pęnam debitam nihil faciente homine, neque alio pro eo. Chriſtus autem inquantum homo non habet poteſtatem a ſe, ſed a Deo: ideo clauis ſua non eſt auctoritatis.

Secūdo, quia Chriſtus homo per paſſionem ſuam potuit ſoluere precium redemptionis noſtræ tolerando, & merendo, & ſatisfaciendo pro omnibus peccatis pro quibus nos non poteramus ſatisfacere, & tñ ſine paſſione per ſolam voluntatem humanam non poterat liberare nos a peccatis, quia Chriſtus inquantum homo minor eſt Deo, ſicut ipſe dixit pater maior me eſt. Ioan. 14. hoc enim ſolius Dei eſt. Etiam quia peccata noſtra non ſunt contra Chriſtum inquātum eſt homo, ſed contra deitatem, eo ꝙ Chriſtus, vt homo non eſt naturaliter dominus noſter, ſed per collationem totius deitatis, infra vigeſimooctauo, data eſt mihi omnis poteſtas in cœlo, & in terra. & hoc fuit, quia hæc meruit per actus ſuos, ſcilicet, per mortem: Actuum vigeſimo: attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo Spiritus ſanctus poſuit vos regere Eccleſiam Dei, quam acquiſiuit ſanguine ſuo. ſi tamen ſua eſſet naturaliter, non acquireret eam ꝑ ſanguinem, quia quod meum eſt ex vna cauſa, ex altera meum fieri non poteſt, niſi deſierit eſſe meum. extra de fide inſtrumentorum, capitu. inter dilectos. ideo nec peccata committebantur contra Chriſtum, vt eſt homo, neque ad ipſum pertinet directe illa remittere quaſi contra ſe commiſſa. Et ita clauis Trinitatis, iuxta illa duo vocatur proprie clauis auctoritatis, & clauis poteſtatis. in Chriſto autem homine non eſt clauis auctoritatis, neque poteſtatis proprie, quia non poteſt per ſolam volūtatem peccata remittere, ſed eſt clauis meriti.

Secundum eſt ꝙ clauis Chriſti eſt valde excellentior claue miniſtrorum Eccleſiæ. Primo, quia ſolus Chriſtus aperuit regnum cœlorum quod toti naturæ humanæ clauſum erat. ſacerdotes autem agunt aliqd ad aperiendum regnum cœlorum iſti homini, ſed non ad aperiendum toti naturæ humanæ. & hæc eſt magna excellentia, & quantum ad hoc ipſe ſolus habet clauem Apo. 3. aperit, & nemo claudit, claudit, & nemo aperit. Secundo, quia remiſſio peccato-

A rum noſtrorum vere dependet a Chriſto per modū meriti. nam quicquid nobis de peccatis dimittitur, totum & multo amplius meruit Chriſtus nobis remitti. & ſic quando abſoluimur accipimus realiter aliquid de eo quod eſt Chriſti, id eſt, de meritis paſſionis eius. ſacerdotes autem non communicant nobis quicquam de meritis. nam nec ſufficerent ad hoc, ꝙ remitterentur nobis aliqua peccata, & ita differunt Chriſtus, & ſacerdotes tamquam dans de ſuo, & dās de alieno. communicantur enim nobis bona Chriſti per ſacerdotes, ſed ipſi de ſuis nihil nobis dant, ſed potius etiam ipſi accipiunt de bonis Chriſti, ſicut & nos, quia indigent illis cum ſint circundati infirmitate, ſicut & nos. & iſta eſt magna excellentia clauis
B Chriſti ſuper clauem miniſtrorum. Tertio, quia nō ſolum Chriſtus, vt homo poteſt peccata remittere, ſed etiam potuit ſacramenta inſtituere per quæ remitterentur peccata noſtra, quod pertinet ad ſuperabundantem, & ſuperfluentem gratiam eius: cum datus ſit ei ſpiritus, & non ad menſuram. Ioan. 3. acceperunt ſacramēta hæc efficaciā a paſſione Chriſti. & ita ſolet dici, quòd de latere Chriſti dormientis in Cruce, ſacramenta fluxerunt, in quibus Eccleſia ædificatur. & hoc eſt, quia fluxit ſanguis, & aqua de latere eius. Ioan. 19. & ſunt ſacramenta hęc inſtituta a Chriſto homine, & in nomine eius conferuntur: nullus autem miniſter Eccleſiæ poteſt ſacramenta inſtituere, immo tota Eccleſia non poteſt de nouo ſacramētum aliquod inſtituere, in quo gratia conferatur ex
C ipſo opere operato, ſed vtendo his ſacramentis faciunt aliquid miniſtri ad remiſſionem peccatorum, & hęc eſt magna excellentia Chriſti ſuper miniſtros. Quarto: quia Chriſtus poterat conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento, miniſtri autem nihil poſſunt ſine ſacramento. Primum patet, quia Chriſtus poterat mundare aliquem ſine baptiſmo a peccato, ſicut ſi baptizaretur, & poterat liberare a peccatis ſine ſacramento pœnitentiæ, dum tamen doleret de illis. poterat enim ſibi remittere ſatisfactionem, quia ipſe ſatisfacturus erat pro omnibus, & in ſignum huius quando remittebat peccata non imponebat ei pœni
D tentiam, vt Ioan. 8. dixit mulieri deprehenſę in adulterio vade, & amplius noli peccare: miniſtri autem non poſſunt. Et hoc eſt ſecundum. nam non eſt maior poteſtas miniſtrorum quàm eſt efficacia ſacramētorum: cum autem ipſi applicant ſacramenta, ſequitur effectus tantus quanta eſt virtus quam Deus contulit ſacramentis, & quanta eſt diſpoſitio ſuſcipientis: non collatis autem ſacramentis nihil poſſunt facere miniſtri ad remiſſionem peccatorum inquātum conferunt ſacramenta. i. ſacramentum pœnitentię, in quo eſt vſus clauium. eſt autem vere clauis iſta in eis, quia per abſolutionem ſacerdotalem, & totū ipſum ſacramentum pœnitentiæ remittitur pœna debita ꝑ peccatis, vel tota, vel aliquid eius. & nemo alius poteſt hoc: cum nemo ſit miniſter huius ſacramenti, niſi ipſi. ideo habent claues. & tamen vocantur iſtę cla-
E ues miniſteriales. i. iſti nihil conferunt de ſuo, neque datur nobis aliquid meritis eorum, ſed inquantum diſpenſant nobis ſacramenta, & conferunt nobis ipſa ſacramenta quantum conferre poſſunt, dicuntur ipſi agere ad remiſſionem peccatorum, ſicut applicans ignem agit ad combuſtionem ligni. De his clauibus nunc quæritur, vt ſunt miniſteriales: non autē de claue totius Trinitatis, neque de claue Chriſti, vt homo eſt, & hoc, quia de ſolis iſtis locutus eſt Chriſtus quando dixit, tibi dabo claues regni cœlorum: cum Petrus eſſet miniſter futurus in Eccleſia.

Quid ſit clauis Eccleſiæ, & in quo ſit velut in ſubiecto. Et quòd principale agens ad hominis ſalutem eſt Deus. Et quid ſit proprie character: & quomodo differt a claue. vbi declarantur partes definitionis clauium. Et quis ſit earum actus, Item quomodo Eccleſia orat pro peccatoribus.

Quæſt. LXXIIII.

QVAERETVR quid ſit clauis Eccleſię, & in quo ſit velut in ſubiecto.

Dicendum, ꝙ clauis, vt dicit Hieron. ſuper Matthęum, & habetur 4. Senten. diſt. 18. eſt poteſtas ſpiritualis ligandi, & ſoluendi, qua Eccleſiaſticus iudex dignos recipit, & indignos excludere debet a regno. & eſt diffinitio data de tertia claue. ſ. miniſtrorũ. nam de claue Trinitatis, & Chriſti hominis nihil nũc dicitur. Aliqui dicunt, ꝙ non conuenienter diffiniatur, quia poteſtas ſpiritualis data in ordinatione eſt character: clauis tñ videtur diſtingui a charactere; quia per characterem comparatur homo ad Deum, ſiue ad corpus Chriſti verum, per claues autem ad ſubditos. Item non debet poni in hac diffinitione Eccleſiaſticus iudex, quia non eſt Eccleſiaſticus iudex, niſi q iuriſdictionem habet, & iuriſdictio nõ datur ſimul cũ ordine: claues tamen conferuntur in collatione ordinis: ergo non debet fieri mentio de Eccleſiaſtico iudice, ſed potius deberet dici de Sacerdote. Item videtur ꝙ non bene dicatur, ꝙ per clauem recipiuntur digni ad regnum, quia ad illud quod quis ex ſeipſo habet nõ indiget aliqua poteſtate actiua, vt reducatur ad illud, & tamẽ eo ipſo, quo quis eſt dignus vita æterna, recipitur ad illam ſi migrat: huic ergo non eſt neceſſaria clauis ad hoc, quòd recipiatur in regno. Item videt̃ non conuenienter poni, quòd indignos excludit a regno, quia Eccleſia orat pro peccatoribus, vt perueniant ad vitam æternam; ergo non excludit illos, ſed quantum in ſe eſt introducit illos. Item videtur, ꝙ claues non ſint miniſtrorum Eccleſiæ, ſed ſolius Dei, quia in omnibus agentibus ordinatis vltimus finis ꝑtinet ad principalem agentem, & non ad agens inſtrumentale, & tamen principale agens ad ſalutem hominis eſt Deus: ergo ad ipſum ſolum pertinebit habere claues, quibus homo introducatur ad regnum, quia regnum æternum eſt finis vltimus, qui intenditur a nobis. vel ſi homo habet claues tamquam agens inſtrumentale. non pertinebit ad ipſum recipere ad regnum, ſed ad Deum, & ita non debet dici, ꝙ per clauem recipitur homo ad regnum.

Dicendum ꝙ iſta diffinitio clauium conuenienter data eſt, quia ponuntur ibi omnia, quæ requiruntur ad perfectam rationem diffinitiuam alicuius potẽtię, actiuę, vel poteſtatis. Pro quo ſciendum, ꝙ clauis eſt quædam poteſtas, quæ datur in ordinatione, & realiter non differt a charactere ſacerdotali, ſed ſecundũ rationem. character autem eſt qualitas impreſſa animę indelebiliter in ea manens: ideo & claues ſunt in anima radicatę, & ſicut character ſacerdotalis nunquam poteſt perire etiam in degradato, ita & claues nunquam peribunt, licet vſus earum non ſit propter non exiſtere materiam ſemper. & non ſunt character & clauis duę res, ſed vna numero. & tamen vocatur character, & clauis ad aliud, & aliud. dicit enim character figuram ſiue configurationem. vnde non eſt quęlibet figura in corporalibus character, ſed illa, qua cõfiguratur recipiens imprimenti, vel conferenti. & ob hoc figura manens in cera ex impreſſione ſigilli vocatur proprie character, quia ſecundum illam cera eſt configurata ſigillo: & ita character relatiue dicit̃ vt non ſolum ſit figura, ſed configuratio: figura autem abſoluta, vt qualitas reſultans ex terminatione liniamentorum cuiuſlibet rei figura quidem dicitur,

F ſed non character, quia non eſt configuratio. ita character eſt poteſtas ſpiritualis, qua configuratur anima hominis Deo imprimenti, & ideo per illam poteſtatem refertur ad ſolum Deum quaſi ei configuratus, & ita qui baptizantur recipiunt characterem, quia manet ex baptiſmo aliquid in anima ipſorum, quo iã configurati ſunt Chriſto. ſic dicit Apoſtolus ad Gala. 3. cap. quotquot in Chriſto baptizati eſtis Chriſtum induiſtis, id eſt, imaginem eius, vel configurationẽ acceperunt. In confirmatione etiam confertur character, quia aſcribimur militiæ Chriſti, & per hoc ſpecialiter configuramur ei iam portantes eius inſignia: ſicut aſcripti militiæ alicuius principis portãt inſignia illius. in omnibus etiam ordinibus conferuntur characteres, quia ordo ſupremus, id eſt, ſacerdotalis eſt
G ad conficiendum corpus Domini. per poteſtatem ergo conficiendi cum ordinetur Sacerdos ſolum ad corpus Chriſti, configuratur ipſi Chriſto, & quia ipſe confert poteſtatem hanc, eſt homo vere configuratus ei; & ita iſta poteſtas vocatur character. Et quia cęteri ordines ſubordinãtur ordini Sacerdotali, quia ſubminiſtrant ei, ſunt ſubordinati corpori Chriſti vero, & ita per poteſtatem in eis datam configuratur homo Chriſto ad quem ordinatur, & a quo accipit poteſtatem ordinis, & propter iſtam cauſam licet in ordinatione epiſcopali conferatur Epiſcopo poteſtas quædam indelebiliter manens, ſicut manent omnes poteſtates ordinum, non dicitur Epiſcopalis poteſtas
H character, neque vocamus proprie epiſcopatum ordinem, neque etiam ſacramentum, ſicut de quolibet alio ordine dicimus. Et ratio eſt, quia Epiſcopus ꝑ poteſtatem quam recipit in conſecratione ſua nõ cõfiguratur Chriſto, ſed ſubditis, ſcilicet, quia poteſtas epiſcopalis non eſt ad corpus Chriſti verum: cum iſtam totam iam plene ſacerdos habeat, ſed ordinatur ad corpus Chriſti myſticum, id eſt, ad ſubditos, vt poſſit facere aliqua, quæ proſunt Eccleſiæ, & non poſſunt illa Sacerdotes. per hoc ergo differt character a claue, quia clauis cum ſit poteſtas ligandi, & ſoluendi eſt reſpectu ſubditorum, qui ligantur, & ſoluuntur, & tamen per talem poteſtatem non con-
I figuratur homo Deo, quia non eſt directe ad illum: ideo clauis non vocatur character, quia cum vtrumque dicat relationem ad aliquid, non dicunt ad idem ſed ad diuerſa. & tamen fundamentaliter idem ſunt, quia iſta poteſtas ſecundum quam configuratur Sacerdos Chriſto, eſt eadem realiter cum ea, quæ reſpicit ſubditos ſibi. Et non eſt inconueniens, quia per eandem potentiam actiuam, poteſt quis referri ad diuerſa, & competent ſibi diuerſi actus. ſicut apparet de igne eadem virtus numero eſt per quam calefacit, & per quem liquefacit, ſcilicet, calor. ſed differt ratione, quia calefacere eſt cauſa liquefactionis quando talis eſt materia, quæ poteſt liquefieri, & per eandem virtutem calefacit, & liquefacit. & ita non eſt inconueniens, quod eadẽ ſit poteſtas reſpe-
K ctu duorum actuum, quando vnus eſt cauſa alterius. tra omnis remiſſio, & gratia, quæ in nobis eſt deſcẽdit a capite noſtro quod eſt Chriſtus, ideo eadem poteſtas erit, qua Sacerdos poterit conficere, & abſoluere, cum vnum ſit cauſa alterius, ſcilicet, conficere eſt cauſa abſolutionis cum ambo deſcendant a capite noſtro Chriſto in nos, & ipſum cõficere ſit ad ipſum, & abſoluere ſit ad membra Chriſti. etiam quia abſoluere, & ligare eſt diſpoſitiuum ad ſuſcipiendum corpus Chriſti: relatio autem ad diuerſa non impedit identitatem poteſtatis. & ita character Sacerdotalis, quo poteſt Sacerdos conficere, & clauis ſunt eadem poteſtas numero ſecundum eſſentiã.

Hoc ſuppoſito dicendum, quòd iſta diffinitio clauis

nis eſt conuenienter data, quia clauis eſt poteſtas quædam abſoluendi, & ligandi. & quia potentiæ iuxta Ariſtotelem 2. de anima diffiniuntur, & cognoſcuntur per actus, oportet quòd clauis per actum, vel vſum ſuum diffiniatur, & quia accipit ſpeciem ab obiecto neceſſe eſt etiam, quòd obiectum exprimatur, & quoniam poteſtas ſpiritualis a Deo data ordinata eſt, quia omne quod a Deo eſt ordinatum eſt ad Ro. 13. oportet, quòd exprimatur modus agendi per quem conſtet potentiam eſſe ordinatam. hæc autem ponuntur in diffinitione hac: & quoniam omnis poteſtas eſt in ſubiecto aliquo, etiam exprimitur ſubiectũ. Et quia, vt diffinitio ſit conueniens debet poni genus rei diffinitę, & genus ad clauem eſt poteſtas, cum per clauem ſit Sacerdos potens aliquid agere quod aliàs non poſſet, dicitur primo, quòd clauis eſt poteſtas. Et quia iſta poteſtas non eſt naturaliter inſurgens, nec eſt in aliqua parte corporis, ſed in anima, & a Deo impreſſa dicitur ſpiritualis. Subiectum tangitur inquantum dicitur iudex Eccleſiaſticus, ideſt, Sacerdos, quia iſti ſoli clauem habent, cum clauis non differat a charactere Sacerdotali, vt dictum eſt. Actus ponitur inquantum dicitur recipit, & excludit, & hoc eſt ligare, & ſoluere. nam recipere ad regnum eſt ſoluere, excludere a regno eſt ligare. & habet iſtos duos actus clauis ſpiritualis, ſicut clauis corporalis claudit, & aperit. Modus agendi tangitur inquantum dicitur dignos, & indignos. nam poteſtas clauis non poteſt abſolute aperire cęlum, quia iam illud apertum eſt per Chriſti paſſionem: nec etiam poteſt claudere, quia poſtquã Chriſtus aperuit nunquam poterit claudi Apoſto. 3. claudit, & nemo aperit: aperit & nemo claudit. ideo non aperit niſi penſata idoneitate eorum quibus aperiendum eſt, nec claudit niſi ſecundum idoneitatem eorum quibus claudendum eſt. & ad hoc dicitur, ꝙ recipit dignos, & excludit indignos. Tangitur etiam obiectum actus inquantum dicitur a regno: nam regnum eſt quod aperitur, & quod clauditur, & ita in iſta diffinitione tanguntur omnia per quæ conuenienter, & ſufficienter notificatur eſſe clauis, & conditio eius. Ad primum dicendum, ꝙ clauis confertur in ordinatione Sacerdotis, ſicut poteſtas conficiendi, quia vtraque eſt eadem ſecundum eſſentiam. i. ipſe character. & tamen poteſtas conficiendi vocatur character, & non poteſtas ligandi, & ſoluẽdi propter cauſam ſuprapoſitam, ſed differũt ſecundum rationem, quia referuntur ad aliud, & aliud.

Ad ſecundum dicendum eſt, ꝙ claues dantur in ordinatione Sacerdotis, quia oĩs poteſtas ſpiritualis datur cum quadam conſecratione, & conſecratio nõ fit niſi in ordinatione, ideo clauis, quæ eſt poteſtas ſpiritualis in ordine datur: iuriſdictio aũt non datur in ordinatione, ſed tunc qñ datur materia. i. plebs ſubdita, & ideo ſi clauis ſolum diffiniretur per eſſentiam ſuã non poneretur iudex in diffinitione, quia cum clauis ordinatur ad actum diffinitur per actum ſuum, & quia actus requirit materiam, & agens ponitur vtrunque ſubiectum, agens inquantum dicitur iudex Eccleſiaſticus: materia inquantum dicitur dignos, & indignos. ante aũt ꝙ habeat Sacerdos materiam ſubditã claues quidem habet ſed nõ poteſt illas exercere, quia non habet materiam, & ita eſt Sacerdos ſimplex, & talis non vocatur iudex Eccleſiaſticus.

Ad tertium dicendum, ꝙ poteſt quis eſſe dupliciter dignus aliqua re. Vno modo, quòd habeat iam ius habendi rem illam.

Alio modo, quod inſit ei quædam ꝯgruitas ad habendum. Primo modo dignus habet cęlum per ſeipſum: nec indiget aliquo diſpoſitiuo. Secundo modo indignus nondũ habet cęlum, ſed per actum cla- A nis diſponitur, & perficitur, vt illud habeat.

Aliter poteſt dici, & quaſi redit ad idem, quod dignus vocatur hic non, qui iam dignus eſt, ſed qui dignus effici vult indignus eſt, qui nec dignus eſt, nec dignus effici vult. Et hoc eſt verum, quia quando quis, eſt in peccato non eſt dignus vita ęterna, ſed per hoc, quòd ſe vult ſubiicere actui clauium vult effici dignus: nam claues efficiunt eum dignum, cum per actum clauium remittantur peccata, quo facto ſtatim eſt homo dignus, & tamen non prouenit dignitas tãquam aliquis iam ſit dignus effectus, & tunc claues aperiant ei vitam ęternam, quia talis apertio non fit B per claues, ſed facta eſt per mortem Chriſti, ſed cum cęlum apertum ſit, quilibet dignus poteſt illuc introire. Actus ergo clauis eſt non quidem dignis aperire regnum, ſed dignos facere, vt eis aperiatur regnum, vel vt in regnum, quod iam apertum eſt, intrare poſſint: excludere autem indignos eſt non quidem indignos reddere aliquos, vt recipi non poſſint, ſed non diſponere eos, qui clauibus ſe ſubdere nolunt, vel oſtendere, quòd non poſſunt tales ingredi in vitã æternam cum nolint ſe ſubdere clauibus, per quarum actum ſolum poteſt homo diſponi hic, vt intret in regnum cęlorum.

Ad quartum dicendum, quòd iudex Eccleſiaſti- C cus excludit indignos, & tamen Eccleſia orat pro indignis: Eccleſia enim habet ſe ad modum Dei, & maxime quantum ad miſericordiam, quia dicitur ſupra quinto: eſtote miſericordes, ſicut & pater veſter cęleſtis miſericors eſt. Deus autem vult omnes homines ſaluos fieri, & neminem vult perire, primo Timo. ſecundo, & tamen damnat ęternaliter malos. ità Eccleſia orat pro peccatoribus, & tamen malos excludit a regno, ſed Eccleſia directe orat pro peccatoribus, vt boni fiant per actum clauium, & ſic poſſint ad regnũ peruenire. cum autem ipſi boni effici nolunt, neque clauibus ſubdi, Eccleſia excludit eos a regno per actum clauium, non quidem impedimentum aliquod apponendo ne illuc eant, ſed non dando remedium, vt illuc peruenire poſſint, vel oſtendendo, quod nunquam illuc ibunt, cum noluerint clauibus D ſe ſubiicere per quas erat via eundi, ſicut medicus prænoſticat mortem languenti, qui non vult curari. & tunc nihil eſt ligare niſi oſtendere ligatum. Primo modo ligare idem eſt, quod non ſoluere, vel excludere idem eſt, quòd non adiuuare ad hoc quòd recipiatur. Sicut Deus dicitur obdurare hominem non quidem apponendo aliquam malitiam, ſed non tribuendo gratiam per quam auferatur malitia.

Ad quintum concedendum eſt, quòd aperire regnum proprie Dei eſt, qui ſine meritis confert nobis beatitudinem. nam nemo illam ſufficienter mereri poteſt, & ſiue accipiatur aperire ſimpliciter, quod eſt aperire omnibus hominibus, ſiue aperire huic homini, a Deo eſt: nam coelum E ſimpliciter aperuit Chriſtus per paſſionem ſuam, vt dictum eſt præcedenti quęſtione: aperirę autem huic homini, quòd realiter illud recipiat, & introeat in illud, ſolius Dei eſt: Sacerdos autem per claues non poteſt immediate ſuper regnum quaſi ipſe realiter illud peccatori aperiat, ſed poteſt ſuper ſacramenta quibus mediantibus peruenit homo ad regnum: nam nemo poteſt illa tribuere niſi Sacerdos.

An ſint tantum duæ claues Eccleſiæ, vel plures aut pauciores. Et quod duo ſunt neceſſaria ei, qui debet exercere aliquem actum in moralibus, vel ſpiritualibus. Et qui ſint ipſi clauium actus, & poteſtas. Quæſt. LXXV.

QVAERETVR de clauibus quot ſunt, & q̃a ſolet dici, quòd duæ. ſ. ſcientia diſcernendi, & poteſtas ligandi, & ſoluendi, eſt dubium an ſint tot.

Aliqui dicunt, quòd ſit vnica. nam clauis eſt ad aperiendum ſeram, ſed vnica eſt ſera. ſ. peccatum. ergo eſt vnica clauis. Si enim multiplicarentur claues aut hoc eſſet iuxta numerum, aut iuxta ſpecies peccatorum. ſed vtroque modo eſſent valde plures quàm duæ, & tamen non ſunt: ergo etiam non ſunt duæ, q̃a G non erunt niſi ad tollendum peccatum ſecũdum, ꝙ eſt peccatum, & tamen ratio omnium peccatorum eſt vna, ergo clauis debet eſſe vna ac ſi eſſet vnicum peccatum numero.

Item ſi claues eſſent duæ hoc eſſet ponendo ſcientiam diſcernendi tamquam clauem, ſed non videtur verum, quia claues dantur in ordinatione, & tamen ſcientia non datur homini in ordinatione, ſed qui inſipiens prius erat, manet inſipiens, ergo non eſt clauis. Item, quia ſi eſſet clauis competeret omnibus ordinatis in Sacerdotium, qui dicuntur habere claues, & tamen non competit, cum plurimi eorum careãt diſcernendi ſcientia.

H Item, quia ſoli Sacerdotes habent claues, ſicut ſoli habent characterem Sacerdotalem, & tamen alij nõ Sacerdotes habent ſcientiam diſcernendi: ergo non eſt clauis. & ita erit vnica clauis, ſcilicet, poteſtas ligandi, & ſoluendi.

Item, quia poteſtas quam habet Sacerdos ſupra corpus Chriſti myſticum, pendet a poteſtate quam habet ſupra corpus Chriſti verum, & tñ poteſtas conficiendi, quę eſt ad corpus Chriſti verum, eſt vnica. ergo clauis, quæ eſt poteſtas ſupra corpus Chriſti myſticum erit vnica.

Alij dicunt, quòd ſint plures quàm duæ claues, q̃a ad actum hominis, ſicut requiritur ſcientia, & poteſtas: ita etiam requiritur voluntas, & tamen ſcientia diſcernendi, & poteſtas ponuntur claues. ergo etiam I voluntas abſoluendi erit clauis. Item tota Trinitas peccata remittit, ſed Sacerdos per claues eſt miniſter remiſſionis: ergo debet configurari trinitati, & ſic habebit tres claues. Dicendum, quòd claues ſunt ſolæ duę, quæ nominatę ſunt. Pro quo ſciendum, quòd ſicut in naturalibus ſi ſolum petatur actus ſufficit eſſe potentiam, a qua ſit, & non eſt neceſſarium aliud principium. ſi autem petatur, quòd actus ſit bene ſe habẽs in genere ſuo, neceſſe eſt vltra potentiam poni alterũ principium, ſcilicet, habitum, vel rectitudinem aliquam naturalem potentię. Ita & in moralibus, vel ſpiritualibus ſi ſolum petatur, quòd fiat actus exigitur ſola poteſtas, ſi autem exigimus actum eſſe rectum, requiritur alterum principium, ſcilicet, ſcientia dirigẽs, K & ideo in moralibus, vel ſpiritualibus in omni actu, qui requirit idoneitatem ex parte recipientis, duo ſunt neceſſaria ei, qui debet exercere actum, ſcilicet, iudicium de idoneitate recipientis, & executio actus, & ideo etiam in actu iuſtitię per quem redditur alicui id quo eſt dignus, oportet primo eſſe iudicium quo diſcernatur an iſte ſit dignus eo, quod dandum eſt ei, & deinde ſit realis executio iubẽdo, vel dãdo ei quod dandum eſt. Et ad vtrunque iſtorum requiritur poteſtas: nam ſicut non poteſt quis realiter dare niſi quod habet, ita nec poteſt iudicare, qui poteſtatem non habet, cum iudicium reddatur in inuitum, & ideo vim coactiuã dicit iudicium; ſicut enim in ſpe-

F culatiuis iudicium fit per virtutem primorum principiorum quibus reſiſti non poteſt in intelligendo, & ideo iudicium eſt neceſſarium, ita & in practicis iudicium fit per vim, vel auctoritatem imperatiuam exiſtentem in iudicãte. De clauibus ita eſt, cum enim actus clauis præexigat idoneitatẽ in recipiente, quia excludit indignos, & recipit dignos: iudex Eccleſiaſticus per clauem indiget actu diſcretionis quo idoneitatem, vel indignitatem iudicet, & ipſo actu receptionis, vel expulſionis. ad vtrunque autem requiritur auctoritas, vel poteſtas, quia non poterit diſcernere adhibendo coactionem, ille qui auctoritatem diſcernẽdi non habet. Et ſecundum hoc diſtinguuntur duæ claues quarum vna pertinet ad iudicandum quis ſit G dignus, vel indignus, & alia ad abſoluendum, vel ligãdum, recipiendum, vel excludendum ipſos dignos, vel indignos, & vtraque eſt poteſtas quædam: nam ſcientia diſcernendi non nominat ſolum habitum, ſed poteſtatem, vel auctoritatem diſcernendi vltra quam eſt ipſa poteſtas ligandi, & ſoluendi. Simile patet in iudicibus foralibus, quia in cauſa eſt cognoſcere, & eſt diffinire, & vnum diſtinguitur ab alio: cum poſſit delegari vnum ſine altero, ſicut cum alicui delegatur tota cognitio cauſæ citra ſententiam diffinitiuam, & reſeruat ſibi delegans diffinitionem negotij, & tamen iſta cognitio poteſtatem, & auctoritatẽ dicit, quia aliàs poſſet ille, qui aliàs nulli iuriſdictioni poteſt, diſcutere quamlibet cauſam citra diffinitio- H nem quod falſum eſt, quia cõmiſſione indiget per quam auctoritas conceditur: etiam quia iſta cognitio dicit aliquos actus poteſtatis. nam ille cui ſic cognitio cauſę delegata eſt, poteſt citare partes, & cogere eas iudicio ſiſtere. Ita ergo cum in ſpiritualibus ſit quoddam iudicium, erit ibi diſcretio, vel diſcuſſio, quæ dicat poteſtatem, & diffinitio vltra illam. Et quia actus iſtarum duarum clauium eſt in ſacramento pęnitentię. apparebit ſic diſtinctio earum, ſcilicet, quòd ſicut in foralibus delegata alicui cognitione cauſę citra ſententiam diffinitiuam, habet poteſtatem per hoc ſecundum quam eſt iudex competens, vt poſſit partes citare, & compellere iudicio ſiſtere, & diſcutere, & interloqui. Ita in foro pęnitentię Sacerdos per ſcientiam diſcretionis, quæ eſt auctoritas, vel pote- I ſtas diſcernendi, eſt competens iudex coram quo homo reuelet conſcientiam ſuam, & compellat confitentes venire ad confitendum ea compulſione quã iura curatis Sacerdotibus concedunt, & tamen non ſunt alij homines competentes iudices ad audiendum, & diſcutiendum conſcientias peccatorum, & peccarent ſi intromitterent ſe de hoc quantumcunque eſſent ſancti, vel ſapientes, & tamen ſicut ille, qui omnia hæc poteſt in foralibus per cõmiſſam ſibi auctoritatem adhuc non poteſt diffinire in cauſa, ſed eſt neceſſaria ad hoc alia poteſtas, ita vltra poteſtatẽ, qua quis legitime audire conſcientiam alterius, & diſcutere poteſt, quæ dicitur ſcientia diſcernendi, requiritur alia poteſtas ad abſoluendum quos inuenerit ad K hoc aptos, quod eſt diffinire in hoc foro, & iſtud eſt poteſtas ligandi, & ſoluendi, quæ eſt ſecunda clauis, & ita diſtinguuntur iſtę duę claues & ambæ ſunt poteſtas. Conſiderandum tñ ꝙ vere non ſunt iſtę duæ claues tamquam duæ poteſtates ſeparatę. nam poteſtas clauis eſt eadem eſſentialiter cum charactere Sacerdotali, vt dictum eſt precedenti quæſt. & tamen character Sacerdotalis eſt vnicus, & nihil aliud dat in ordine Sacerdotali: ideo claues non poſſunt eſſe duę poteſtates ſeparatæ: minus enim differt vna clauis ab altera q̃ clauis a poteſtate conficiendi, quæ dr̃ character, & tamẽ clauis, & poteſtas conficiendi ſunt eadem poteſtas, & eſſentia numero. ergo a fortiori iſtæ duæ claues ſunt

Quo ſacerdos in foro penitentiæ eſt cõpetens iudex.

eadem poteſtas numero in eſſe, & eadem auctoritas. differunt tamen ex comparatione ad actus, quia ſunt duo actus quorum vnus alterum præſupponit. ſ. ſoluere præſupponit diſcernere, & cum ambo competant Sacerdoti ex officio, competent per eandem poteſtatem.

Ad primum dicendum, quòd claues non multiplicantur iuxta multiplicationem peccatorum in numero neque peccatorum in ſpecie, ſed ſunt ad peccatum ſub ratione peccati. ideo non ſunt plures claues pro multis peccatis quàm pro vnico. vnde etiam ſi eſſet vnicum peccatum numero requirerentur duę claues, eo quòd actus vnius clauis præſupponit actum alterius. Et cum dicitur, quòd ad vnam ſeram aperiendam eſt vnica clauis.

Dicendum, quòd verum eſt immediate, & tamen non eſt inconueniens, quòd ſit vna clauis immediate, & aliæ mediate, & diſpoſitiue. ita vnica clauis eſt. ſ. ſecunda qua immediate aperitur ſera peccati, id eſt, poteſtas ligandi, & ſoluendi. actus tamē primæ clauis. ſ. ſcientiæ diſcernendi præſupponitur, quia non poterit quis per clauem poteſtatis ſoluere, & ligare idonee, niſi per clauem diſcretionis iudicauerit diſcernendo, qui ſunt digni, & qui indigni.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ circa clauem ſcientiæ quidam dicunt, ꝙ non eſt determinate clauis, ſicut clauis poteſtatis: vnde non datur omnibus Sacerdotibus in ordinatione: clauis autem poteſtatis datur omnibus. vnde dicit Magiſter. 4. Senten. diſtin. 16. quòd Sacerdotes, qui ante ordinationem ſuam ſcientiam non habent, neque poſt ordinationem: non recipiūt clauem ſcientiæ in ordinatione, ſed ſolam clauem poteſtatis: qui vero ante Sacerdotium ſcientia diſcernendi prædi ti ſunt, licet habeant diſcretionem nō eſt in eis clauis, quia non valent per eam aperire neque claudere. ideo cum promouentur in ſacerdotium clauem diſcretionis rectè dicuntur accipere, quia ante habita diſcretio augetur, & fit in eis clauis, vt ea valeant vti ad aperiendum, & claudendum.

Sed hoc non ſtat inquantum dr̄, ꝙ ante habita diſcretio augetur. Primo, quia ſi hoc fieret augeretur in quolibet, qui aliquam ſcientiam habet quando promoueretur, & ita in aliquo ſaltem appareret illud augmentum, & tñ in nullo apparet, quia neminem videmus diſcretiorem illico, vt ordinatus eſt quàm immediate ante hoc. ergo non augetur diſcretio. Secūdo, quia ſcientia, vel diſcretio eſt gratia gratis data, & eſt de donis Spiritusſancti, quę datur libere, quia Spiritusſanctus diuidit illa vnicuique prout vult 1. Corint. 12. & tñ ſi daretur in ordinatione cuicunque habēti ſcientiam: eſſet iam neceſſe dari ſcientiam, & tamen non datur niſi pure libere: nec habet eam a Deo quicunque vult, ſed qui petit confidenter Iaco. 1. ſiquis indiget ſapientia, petat a Deo. ergo non datur nec augetur in ordinatione. Tertio, quia ſi in habentibus augeretur daretur non habentibus, quia æquale miraculū eſt ſubito alicui augere ſcientiam quā habet ei, quod eſt de nouo dare, & tamen non habentibus non datur in ſua conſecratione. ergo non augetur in ordinatione, vt ſupponit Magiſter. Alij dicunt quaſi concorditer cum opinione Magiſtri. ſ. ꝙ ſcientia, vt eſt habitus acquiſitus, vel infuſus dr̄ hic clauis, & tñ non eſt clauis principalis, ſed dicitur clauis in ordine ad aliam clauem. ſ. poteſtatem, & ideo quando eſt ſine illa nō dicitur clauis, ſicut in viro laico literato, aut qui non eſt Sacerdos. Et dicunt, quòd quando Sacerdos non habet ſcientiam infuſam neque acquiſitam, non habet clauem ſcientiæ, ſi tamen habet naturalem induſtriam qua iudicare poſſit, dicunt quòd habet clauiculam. Dicunt etiam, quòd vir literatus, qui non eſt

A Sacerdos non habet clauem, & quando promouetur licet non accipiat ſcientiam de nouo, quia illam habebat, tamen ſcientia illa accipit, quòd ſit clauis quod prius non habebat, & hoc etiam dicit Magiſter diſt. 19. Sed hoc etiam non ſtat. Primo, quia non eſt conuenienter dictum, quòd ſcientia infuſa, vel prius acquiſita ſit clauis, quia clauis eſt aliquid ſacramentale, & tamen infuſum prius, vel acquiſitum non eſt ſacramentale, ideo non pertinet ad claues. Secundo, quia dicunt, quòd quibuſdam dantur duæ claues, & quibuſdam vnica, & tamen Chr̄s promiſit Petro duas claues, & non illi ſoli, ſed in hoc ſignificata eſt poteſtas miniſtrorum Eccleſię, cuilibet ergo eorum dantur duę claues in ordinatione, ſiue ſit ſapiens, ſiue inſipiens, quia aliàs non poſſet aperire regnum cęlorum cum Chr̄s præſuppoſuerit claues eſſe neceſſarias ad hoc. Aliter ergo dicendum, quòd clauis ſcientiæ non eſt ſcientia acquiſita neque infuſa, ſed eſt poteſtas diſcutiendi cauſas in foro conſcientiæ audiendo peccata, & quærendo conſcientiam pctōris, & iſta pōt eſſe ſine ſcientia diſcernendi. Et interdum ſcientia diſcernendi eſt ſine iſta poteſtate. De primo patet, vt in Sacerdote inſipiente, qui poteſtatem habet quidem audiendi confeſſionem, ſed neſcit diſcernere abſoluendos, & ligandos. De ſecundo, vt in laico, vel non Sacerdote, qui ſcientiam habeat quomodo debeat tractari forus pęnitentię, & ſicut in foralibus eſt poteſtas audiendi, & diſcutiendi cauſam, & eſt poteſtas diffiniendi vltra poteſtatem audiendi, ita in foro conſcientiæ eſt poteſtas diſcernendi, id eſt, audiendi pctā, & quęrendi conſcientiam pctōris quam vocamus clauem ſcientiæ, ſine ſcientiam diſcernendi, & vltra hoc eſt poteſtas abſoluendi, & ligandi eos quos per clauem ſcientię iudicauerit eſſe ad hoc dignos: quia tamen exercitium clauis diſcretionis, id eſt, iudicare quis ſit dignus, non poteſt conuenienter fieri ſine ſcientia acquiſita, vel infuſa præcedente, ideo clauis ſcientię non poteſt accipi ſine pctō in ordinatione, niſi pręcedat ſcientia in accipiente. ſcientia tamen poteſt haberi ſine claue ſcientię, ſicut in foralibus poteſt habere poteſtatem cognoſcendi, qui ſcientiam non habet, peccat tamen, qui vult effici iudex non habens iuriſperitiam competentem pro diſcuſſione cauſarum, quæ ad eum peruenire poſſunt aut perueniunt. Hoc ſuppoſito tolluntur inconuenientia. Cum enim dicitur, quòd claues dantur in ordinatione, concedatur. & cum ſequitur, quòd non datur ſcientia in ordine.

Dicendum, quòd ſcientia, quæ eſt habitus infuſus in intellectu non datur in ordine, ſed datur ſcientia, quę eſt poteſtas cognoſcendi, & inquirendi conſciētiam peccatoris, & iſta eſt clauis, & non habitus ſcientiæ acquiſitus, vel infuſus.

Ad aliud dicendum, quòd eſt clauis, & competit omnibus ordinatis, & cum dicitur, quòd multi ordinati carent ſcientia diſcernendi, dicendum quod verum eſt accipiendo pro peritia diſcernendi, quæ eſt acquiſita, vel infuſa, ſecus accipiendo pro poteſtate diſcutiendi, quia nullus Sacerdos caret illa ſciētia diſcernendi. Ad aliud dicendum, quòd ſoli Sacerdotes habent claues vt j. dicetur. q. 87. & cum dr̄, ꝙ laici aliqui habent ſcientiam diſcernendi. dicendum, ꝙ verum eſt accipiendo ſcientiam pro habitu acquiſito ad iudicandū in foro ſpirituali conſcientiæ, & tñ non eſt illa ſcientia clauis, ſed ſolum ſcientia, vt eſt poteſtas ad diſcernendum iudicialiter de pctōris conſcientia, quę poteſtas datur in ſola ordinatione. Ad tertium principale dicendū, ꝙ poteſtas conficiendi eſt vnica, quia ordinatur ad vnicum actum. ſ. ad cōficere, claues autem ordinantur ad duos actus, ideo poteſtas clauis

multiplicatur,

multiplicatur, vt dicamus eſſe duas claues, licet quantum ad eſſentiam ſunt vna poteſtas numero.

Sed dicetur quare ergo non multiplicantur, vt dicantur tres, quia ſunt tres actus eiuſdem poteſtatis. ſ. conficere, & diſcutere. & ligare, vel ſoluere? Dicendū, quòd ea, quæ ſunt eiuſdem generis, & differunt ſpē, vel numero multiplicantur, & connumerantur inter ſe. quę autem ſunt diuerſorum generum non connumerantur neque multiplicantur, poteſtas autem conficiendi, & poteſtas clauium ſunt ad actus diuerſorū generum, ideo non ponit in numerum poteſtas conficiendi ſuper poteſtatem clauium, vt dicantur eſſe tres. poteſtas autem clauium eſt eiuſdem generis, iō cum differunt actus connumerantur inter ſe, & ponunt in numerum, vt dicamus eſſe duas claues, & ſ quantum ad eſſentiam poteſtatis eadem poteſtas numero eſt ad conficiendum, & ad duos actus clauium. Ad eos, qui dicebant eſſe tres claues quarum eſſet vna voluntas ſoluendi. Dicendum, quòd poteſtas clauium datur homini in ordinatione, & datur a Deo: Deus autem non dat homini niſi ea, quæ aliàs homo non habet: nec per ſeipſum habere poteſt, cum Deus omnia ordinatiſſime dat, ideo neceſſe eſt, quòd det poteſtatem diſcutiendi, & poteſtatem ſoluendi, & ligandi in ſpiritualibus, quæ aliàs homo non haberet, velle autem ligare, & ſoluere liberum eſt, quia omnis actus voluntatis eſt liber, ideo non debuit dari aliqua clauis pro voluntate. Ad ſecundum huius partis dicēdum, quòd Sacerdos per claues eſt miniſter remiſſionis, quæ fit per totam Trinitatem, & tamen Trinitas vno, & eodem modo pctā remittit: nec ſunt tres remiſſiones peccati, ſicut ſunt tres perſone, ſed vnica, quia eadem remiſſione qua remittit vna perſona remittunt cęterę, & omnes tres perſonæ ſunt vnus remiſſor peccatorum, ſicut ſunt vnus creator, & vnus Dominus, quia in perſonis non multiplicantur actus niſi notionales: non autem eſſentiales qualis eſt iſte: non ergo debent eſſe tres claues ad repreſentationē trium perſonarum, ſed potius ad hoc deberent eſſe, vel ſufficeret vnica clauis, quia vnica remiſſio fit a tota Trinitate, ſicut ſi eſſet vnica clauis.

Secundo poteſt dici, quòd etiam ſi eſſent diſtinctæ remiſſiones trium perſonarum, & ſumerentur claues in Sacerdote pęnes attributa perſonalia, non eſſent niſi duæ claues, quia attributum ſpiritusſancti eſt voluntas, & tamen ex parte voluntatis nulla clauis poni debet: ergo ſolę duæ claues eſſent, quæ ſe tenerent ex parte attributorum perſonalium ſed ex parte actuū, vt oſtenſum eſt.

Quid eſt illud, in quo ſoluitur quis, & ligatur per claues. Et ad quæ ſe extendat actus clauium. Et quis ſit ille actus. Et quòd triplex eſt in ſacramento ſanctificatio. Et in quo ſit tota virtus ſacramenti pœnitentiæ. Et quid importent apud doctores culpa pęna, reatus &c. Et in quo conueniant ſacramenta baptiſmi, & pœnitentiæ. Et actus clauium ad quid faciat.
Quæſt. LXXVI.

QVAERETVR, nūc de effectu clauium, & quia actus, vel vſus earum eſt ſoluere aut ligare aut recipere ad regnum, vel excludere, & non ſoluitur quis niſi ab aliquo, nec ligatur niſi in aliquo, eſt dubium quid eſt illud, in quo ſoluitur quis, & ligatur per claues. Dicendum, quòd actus clauium eſt ſuper materiam. Et iſta eſt duplex. ſ. mediata, & immediata. materia mediata eſt ipſe homo, qui abſoluitur, & ligatur. materia immediata eſt peccatum, de quo homo abſoluitur, vel in quo ligatur. Circa materiam primo modo non eſt nunc dubium, ſed poſtea dicetur. Sed eſt dubium circa peccatum, hoc tamen concorditer

F ab omnibus conceditur, quòd claues ſuper peccatum habeant vſum ſuum ſoluendo, & ligando, quia tamē peccatum multa dicit, & non eſt eadem ratio de omnibus illis, eſt dubium, a quo illorum abſoluimur, vel in quo ligamur. Sunt enim hæc in peccato ſaltem in peccato commiſſionis. ſ. actus peccati, culpa, macula, offenſa, reatus, pronitas ad malum, derelicta ex peccato, tenebra, pęna. de quibus quid ſit ſingulum ipſorū, & a quo fit abſolutio, & a quo non. late diximus in libro noſtro, qui dicitur defenſorium trium concluſionum parte prima. Nunc autem dicendum, quòd claues non habent vſum ſuum ſuper primum, ideſt, actū peccati, quia ille tranſit quando fit, ideo cum non maneat non poſſunt claues aliquid ſuper illum. Nec etiā
G ſuper culpam, quia licet culpa ſit id a quo peccatum denominatur, eſt tamen aliquid quod tranſiuit cum actu. nam culpa nominat priuationem, vel carentiam debitę rectitudinis in actu, & carentia, quia eſt accidens priuatiuum non manet niſi manente ſubiecto, in quo eſt priuatio, & illud eſt actus peccati, ſicut cęcitas non manet niſi manente oculo, & homine, iō actus clauium non ſe extendit ad culpam ſtricte acceptam, non quidem ex defectu clauium, ſed quando venit vſus clauium iam culpa eſſe ceſſauit cum ipſo actu: ideo nec macula tollitur, neque remittitur, neque deletur, neque quis ab ea abſoluitur per vſus clauium. De pronitate etiam ad malum relicta ex actu peccati, ſiue ſit habitus, ſiue diſpoſitio.

H Dicendum, quòd claues nihil faciunt ad illam tollendam. Quod apparet, quia poſt actum clauium adhuc manet, ſicut ſiquis aſſuetus ſit ad vnum genus peccati, licet doleat, & confiteatur, adhuc manet ſibi inclinatio ad illud peccatum, & tamen claues iam habuerunt effectum ſuum in iſto, & non tollitur illa pronitas per actum clauium, quia ſicut naturaliter genita eſt ex actu, quia quilibet actus eſt generatiuus habitus ſui generis 2. Ethicorum. ita per contrarios actus tolletur ſine actu clauium, & tamen claues non ſunt datæ a Deo niſi pro eis, quæ homo naturaliter facere non ſufficit, ideo ad hoc non oportuit extendi actum clauium.

Manent autem quinque. ſ. macula, reatus, offenſa, tenebra, pęna, & de his eſt dubium an ad ea ſe exten-
I datur actus clauium.

Et dicendum, quòd aut quæritur generaliter de actu clauium, ideſt, an aliquis actus clauium ſe extendat ad iſta, aut quæritur ſpecialiter de abſolutione.

Si primo modo dicendum, quòd ſuper hæc omnia tranſit aliquis actus clauium. nam pertinet ad clauem remittere, vel dimittere, tollere, mundare, purgare, delere, & ſimilia, & nullum eſt illorum quinque de quo non prędicetur proprie aliquid iſtorum. nam de macula proprie dicimus, quòd deletur. de offenſa dicimus, quòd remittitur, vel dimittitur. de tenebra dicimus, quòd tollitur, vel purgatur. de pęna, quòd dimittitur. de reatu autem omnia hęc poſſunt dici proprie q͞a tollit͞ remittit͞ delet͞ purgatur, & ita de alijs. Si
K ſecundo modo. ſ. quantū ad abſolutionem. dicendū, ꝙ licet abſoluere quantū ad rem nihil aliud ſit quàm remittere vel delere, tn͞ quantum ad rōnem differt ab eis, quia abſoluere dicit rationem vinculi, ideſt, obligationem. i. auferre nexū, vel ligaturam: ideo non dicit niſi de eo quod vinculum importat, & tamen inter omnia, quę peccatū dicit nihil eſt quod dicat vinculū, niſi reatus, q͞ idem eſt, ꝙ obligatio, ideo ſolus reatus eſt, a quo homo abſoluit͞. cętera aūt dimittunt͞, vel tolluntur aut delent͞, ſed non abſoluit͞ homo ab eis. Omnia autem quinque prędicta licet tollantur, aut dimittant͞, vel deleant͞, non conſtat adhuc an per clauem Sacerdotalem hoc fiat, vel forte per ſolum

Deum,

Deum, cum quædam Deus ſolus faciat in quibus nõ interuenit aliquis actus Sacerdotalis, ſicut dare gratiam, & ideo eſt dubium, ſuper quod, aut quæ illorũ habet vim clauis Sacerdotalis.

Sciendum autem pro hoc, quòd licet hæc quinque ſint inter ſe diſtincta: tamen doctores, vt communiter omnia reducunt ad duo.ſ.ad maculam, & pęnam, quã nunquam interdum diſtinguant hæc. Et alij loquentes minus proprie accipientes large culpã includunt ſub nomine culpę maculam, offenſam, tenebram, reatum, & ipſam culpam proprie dictam nõ accipiunt, quia cum illa tranſierit nullus actus remiſſionis tranſit ſuper illam, & ideo quando quærunt an clauis ſe extendat ad remiſſionem culpæ poſſunt intelligi iſta quatuor dicta. nam pęnam nunquam intelligunt ſub nomine culpę. Et ita eſt nunc dubium an actus clauium ſe extendat ad aliquid iſtorum, quæ illi culpam vocant.

Aliqui autem dicunt, quòd extendit ſe clauis ad hæc, quia Chriſtus dixit diſcipulis Io.20. quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, & non intelligitur de ſola manifeſtatione remiſſionis factæ per Deum, ſed de aliquali effectu, quia aliàs Sacerdos noui teſtamenti non haberet maiorem poteſtatem quàm Sacerdos legalis, qui immundos quidem a lepra non mundabat, ſed cum mundati erant illos mundatos oſtendebat Leui.13.& 14. quod falſum eſt. ergo aliquid facit Sacerdos Euangelicus in remiſſione peccati realiter, & ita remittit aliquid iſtorum.

Item in pęnitentijs datur gratia ad remiſſionem peccati, ſed miniſter pęnitentię eſt Sacerdos ex vi clauium. ergo agit ad gratiæ collationem, & tamen gratia opponitur peccato non quidem ex parte pęnę, ſed ex partæ maculę, vel culpę. ergo claues agunt ad maculam, vel ad alia, quæ nomine culpę intelligi ſolent. Item maiorem virtutem recipit Sacerdos in ſua conſecratione quàm aqua baptiſmi in ſua ſanctificatione, ſed aqua baptiſmi hanc vim accipit, vt corpus tangat, & cor abluat. vt dicit Augu. ergo a fortiori Sacerdos in ſua conſecratione accipiet hanc poteſtatem, vt poſſit mundare cor per claues, & hoc eſt poſſe ſuper maculam, vel alia, quæ accipiuntur nomine culpę. ergo claues ad iſta agunt.

Alij dicunt, quòd claues non ſufficiunt ad hoc, quia ſi ſe extenderent ſe ad interiorem mundationem cum iſta ſint interiora. & tamen, vt dicit Magiſter 4. Sentẽ. diſtin.5. hanc poteſtatem nõ contulit Deus miniſtro, quòd cooperaretur ei ad interiorem emundationẽ, ergo claues non ſe extendunt ad maculam, vel culpã. Item, quia peccatum non remittitur niſi per Spiritũſanctum. & tamen nullus homo poteſt dare Spiritũſanctum, vt oſtenditur 1.Sen. diſtin.14. ergo nemo poteſt remittere peccata quod eſt delere maculam, vel culpam, vt iſti volunt.

Dicendum, quòd claues Eccleſiæ proſunt aliqualiter ad auferendum maculam, ſiue vt aliqui dicunt culpam accipiendo eam large, vt ſupradictum eſt. Et patet, quia baptiſmus prodeſt ad remiſſionem peccati tollendo maculam, ſiue culpam originalem, vt iſti dicunt, & tamen eadem vis eſt ſacramẽti pęnitentię, & baptiſmi. ergo etiam pęnitentia prodeſt ad delendum maculam, & tamen tota vis ſacramenti pęnitentię eſt ex clauibus. ergo claues agunt ad remiſſionem peccati quantum ad maculam. Vt autem videatur quòd ſit eadem virtus pęnitentię, & baptiſmi.

Sciendum ſecundum Hugonem li. de ſacramẽtis, quòd ſacramenta ex ſanctificatione inuiſibilem gratiam continent, ideſt, propter ſanctificationem, quæ in eis eſt conferunt gratiam inuiſibilem, illud ergo, in quo eſt ſanctificatio ſacramenti confert ad gratiam.

A ſanctificatio autem in ſacramento eſt tripliciter: quandoque eſt ex parte miniſtri, & materię ſimul. ſicut in confirmatione, & in Euchariſtia. nam non eſt quilibet miniſter horum ſacramentorum, ſed ſolus ille, qui habet ſpecialem ſanctificationem. ſ. Epiſcopus, & Sacerdos. Etiam materia eſt vtrobique ſanctificata aliquando ex parte ſolius materię, ſicut in baptiſmo cuiuslibet quilibet poteſt eſſe miniſter, & tamen ipſa aqua ſanctificatur, ſicut dixit Hugo. quòd baptiſmus eſt aqua diluendis criminibus ſanctificata, aliquando autem eſt ſanctificatio in ſolo miniſtro, ſicut in ſacramento pęnitentię. nam materia non eſt ſanctificata,

B ſed potius mala. ſ. peccatum. Et ideo ſicut in baptiſmo tota virtus ſacramẽti eſt ex parte materię. ſ. quòd immergatur quis in aquam cum verbis conſuetis, quia ſanctificatio eſt ex parte ſolius materię, ita in ſacramẽto pęnitentię tota vis conſiſtit ex parte miniſtri, vnde eodem modo ſe habet poteſtas clauium in Sacerdote ad effectum ſacramenti pęnitentię, ſicut ſe habet virtus, quæ eſt in aqua baptiſmi ad effectum ſacramẽti baptiſmi. Conueniunt etiam ſacramentum pęnitẽtię, & baptiſmi in effectu, quia ambo ordinantur directe contra peccatum, ideſt, maculam. Vel vt aliqui dicunt contra culpam large ſumendo, & hoc non eſt in alijs ſacramentis. & ſic ſicut baptiſmalis ſanctificatio, quæ tenet ſe ex parte maculæ ſufficit ad delendũ

C peccatum quantum ad maculam, ita ſanctificatio pęnitentialis, quæ ſe tenet tota ex parte miniſtri ſufficiet ad delendum maculam, & hoc erit per claues, cum nulla ſit poteſtas Sacerdotalis in ſacramento pęnitentię niſi per claues: differunt tamen, quia in baptiſmo, vt communiter non requiritur actus aliquis ex parte ſuſcipientis, ideo putatur tota efficacia remiſſionis peccati eſſe ex parte ſacramenti. In ſacramento autẽ pęnitentię requiritur actus pęnitentis, & ſic putatur efficacia eſſe ex actibus pęnitentis, & non ex virtute clauium, & tamen non eſt propter hoc minoris efficaciæ ſacramentum pęnitentię auferendo peccatum quàm baptiſmus. Sed differentia ſtat in hoc, quia ſacramentum pęnitentię cum habeat actus pęnitentis tamquam materiales, non poteſt dari niſi adultis, in

D quibus ſemper requiritur præparatio ad ſuſcipiendũ effectum ſacramentorum quorũcunque. Et non eſt putandum, quòd pœnitentia ideo requirit diſpoſitionem in pęnitente, quia eſt tale ſacramentum, & baptiſmus non requirit illam, quia etiam baptiſmus requirit præparationem in ſuſcipientibus ſi ſunt adulti, quia tamen pœnitentes ſemper ſunt adulti, ſemper requiritur in eis præparatio. baptiſmus autem interdum paruulis, & interdum adultis datur, quando autem datur paruulis aut alijs carentibus vſu rationis per ſolum ſacramentum ſine præparatione aliqua datur remiſſio peccatorum. Si autem detur adultis ratione vtentibus requiritur etiam ad baptiſmum præparatio quædam, per quam tollatur fictio, quia nemo poteſt nouam vitam inchoare niſi

E cum veteris pęnituerit. Sic dicit Auguſtin. lib. de pęnitentia. omnis qui iam ſuæ voluntatis arbiter conſtitutus eſt, cum accedit ad ſacramentum fidelium, ideſt, baptiſmum, niſi pęniteat eum veteris vitę nouã non poteſt inchoare. Hæc autem pręparatio quandoque præcedit ſufficiens ad gratiæ perceptionem ante receptionem baptiſmi, & tamen non eſt, ideo tunc baptiſmus minoris eſt efficaciæ quàm cum cõfertur paruulis in quibus nulla eſt nec eſſe poteſt pręparatio: ita ergo eſt de pęnitentia, quòd licet ad remiſſionem maculæ, ſiue culpę large loquendo pręcedat pręparatio ex parte pęnitentis: non tollitur quin per ſacramentum, ideſt, per virtutem clauium macula tollatur. Pro quo ſciendum, quòd baptiſmus quando

conſertur

conſertur adultis, ita quòd ſit eis vtilis, eſt ſemper eis neceſſaria præparatio. Sed fit dupliciter. Vno modo, quòd præcedat realiter diſpoſitio baptiſmum, & tūc gratia remiſſionis peccatorum recipitur ante baptiſmum, ſed non ante deſiderium recipiendi baptiſmū. Alio modo pręparatio, & baptiſmus ſimul ſunt tempore, ſicut cum quis nunquam cogitauerat baptizari: aut ſaltem nunquam deliberauerat, & aliquis eum non aduertentem baptizet in forma Eccleſiæ: ſi tunc quando actualiter baptizatur conſentiat, eſt vtilis baptiſmus, & ille conſenſus eſt præparatio, quia aliàs accederet ficte ſi non eſſet ibi pręparatio, & tamen tūc gratia remiſſionis peccatorum datur ſimul cum baptiſmo, & videtur dari per baptiſmum, & non per pręparationem cum non pręceſſit: ita etiam eſt de pęnitentia. nam licet neceſſe ſit, quòd pęnitens ante ſuſcepium ſacramentum cogitet de pęnitendo, & deliberet, cum ſit iſtud ſacramentum in actibus pęnitentis, & ita debeat præcedere tempore præparatio, quod non fit in baptiſmo, tamen interdum præcedit pręparatio ſufficiens, & interdum præcedit, ſed non ſufficiens, & fit ſufficiens tunc quando actualiter recipitur ſacramentum, & ita tunc datur remiſſio peccatorum per actum clauium, quia non pręcedit illum pręparatio. Actus ergo clauium facit ad deletionem maculæ, vel offenſę, aut tenebræ, aut reatus dupliciter. ſ. vt in voto exiſtens, vel vt in actu ſe exercens. De primo, vt quando præcedit ſufficiens diſpoſitio, ſiue præparatio, quia tunc ante ſacramenti ſuſceptionem actualem remittitur peccatum, ſed non ante propoſitum actuale, vel virtuale recipiendi, & ita deſideriū potiendi effectu clauium facit ad remiſſionem peccatorum, ſicut deſiderium percipiendi baptiſmum in adulto facit plenam remiſſionem peccatórum ante ſuſceptum baptiſmum.

De ſecundo, vt quando quis propoſuit confiteri, & tamen non fuit perfecte diſpoſitus, ſcilicet, quia non habebat plenam intentionem recedendi de peccatis: interdum in ipſa confeſſione, & abſolutione ſacramētali plene diſponitur, quia datur ei plena deteſtatio peccatorum cum qua infunditur gratia, & hoc fit merito clauium, & ita claues faciunt hic remiſſionem peccatorum, quam præparatio pręcedens non ſufficeret facere, & ſemper ita fieret quandocunque non eſſet perfecta præparatio niſi quis expreſſe ponat obicem, ideſt, proponat non recedere de peccatis, quia tunc claues non auferunt peccatum, quia claues voluntatem non cogunt, ſed perficiunt. quando igitur fuerit inſufficiens præparatio, ſcilicet, ex negligentia, vel ex inaduertentia, tunc ſemper in ſacramēti perceptione virtute clauium perficitur, & fit remiſſio peccatorum virtute clauium.

Sed dicendum, quòd claues non faciunt ad deletionem maculæ, vel aliorum principaliter, ideſt, vt principale agens, quia ad hoc non ſufficit aliquod ſacramentum, ſed ſoli Deo competit, qui peccata remittit, ſed agunt claues, vt inſtrumentum, non quidem, vt inſtrumētum pertingens ad animam cuius eſt peccatum, quod deletur, ſicut eſt conditio omniū inſtrumentorum proprie ſumendo inſtrumentum, quia etiam hoc nullum ſacramentum facit, cum ſolus Deus per actionem ſuam attingat animam noſtram, qui ei illabitur, ſed faciunt claues diſpoſitiue in virtute Dei, & ita baptiſmus, & cętera ſacramenta. vnde baptiſmus agit ad remiſſionem peccati, vt organum inanimatum, Sacerdos autem per virtutem clauium confert ad remiſſionem peccati, vt organum animatum, ſicut eſt ſeruus, & propter hoc Sacerdos vocatur miniſter.

Aliqui autem putant, quòd claues ſolum ordinā-
F tur ad remiſſionem pęnę, & non maculæ, ſiue culpæ, vt alij dicunt large, & motiuum illum eſt, quia ſemper ad hoc, quòd percipiatur effectus clauium requiritur præcedens præparatio per quam tolluntur peccata. nam per contritionem, quæ pręcedit actum clauium tolluntur ſufficienter peccata.

Dicendum, quòd faciat actus clauium ad deletionem maculæ, & offenſę, & tenebrę, & reatus, ſiue culpæ, large ſumptę. Primo patet, quia ſi nihil faceret ad delendum maculam, non requireretur propoſitum actuale neque virtuale potiendi effectu clauium, & tamen requiritur, quia licet ante realem perceptionem ſacramenti pęnitentię poſſit deleri peccatum, nunquam tamen ante deſiderium actuale, vel habitual confitendi, & habendi Sacerdotalem abſolutionem, **G** & tamen ſi nihil faceret ad remiſſionem peccati illa abſolutio non requireretur, quòd procederet, ſicut eſt de alijs ſacramentis. nam licet omnia ſacramenta proficiant ad collationem gratię, non exigitur propoſitum recipiendi illa ad hoc, quòd tollatur peccatum, ſed hoc ſolum requiritur in baptiſmo, & pęnitentia ſine quorum actuali receptione, vel deſiderio recipiendi, non poſſunt tolli peccata, & hoc eſt, quia cętera ſacramenta proſunt ad remiſſionem peccatorum quantum ad maculam, & cętera, quæ manēt de peccato. Secundo, quia ſi claues Sacerdotales non facerent ad remiſſionem peccatorum quantum ad maculam, non magis prodeſſet propo-**H**nere cōfiteri ad hoc, quòd peccatum tolleretur poſtquam quis doluit, quam proponere comedere, vel bibere, ſed falſum eſt, quia iſtud propoſitum eſt neceſſarium ſaltem virtualiter, ergo claues aliquid faciunt ad remiſſionem peccati quantum ad maculam. Aliquis forte dicet, quod nihil faciunt claues ad tollendum maculam, quia tamen præceptum eſt confiteri: non poteſt dimitti peccatum quantum ad maculam, niſi proponat quis confiteri.

Sed dicendum, quòd hoc volumus. nam ſi præceptum eſt iſta fieri ad delendum peccatum, neceſſe eſt, quòd aliquo modo faciat ſacramentum pęnitentię ad delendum peccatum, quia aliàs non pręciperetur hoc fieri quam ſumi alia ſacramenta, vel aliquid aliud fieri, & tamen ad delendum maculam peccati **I** ſolum iubetur accipi baptiſmus, & pęnitentia, ergo iſta conferunt ad deletionem hanc, quia aliàs hoc Chriſtus non iuſſiſſet fieri. Cum autem dicitur, quod claues non delent maculam peccati, concedendum eſt, quod ipſę non delerent realiter quaſi pertingant ad animam, vt realiter illi gratiam conſerant, quod eſt delere maculam, quia hoc ſolius Dei eſt, vt dictū fuit, nec aliqua ſacramenta taliter operantur, ſed operantur diſpoſitiue, & hoc eſt, quòd non dimittatur macula ſine actuali vſu clauium, vel deſiderio potiendi effectu clauium. Ita enim eſt de conſecratione Euchariſtiæ. nam non eſt intelligendum, quòd illa verba quomodocunque conuertant panem in corpus Domini verum, ſed quando illa verba profe-**K**runtur a Sacerdote cum intentione conſecrandi, tunc Chriſtus conuertit panem in corpus ſuum, & quòd hoc ſemper fiat dictis ſic illis verbis, & nunquam aliàs eſt virtus ſacramenti, ita ergo, quòd licet claues non deleant realiter pctm̄ ſi ſine illis non deletur modo aſsignato, dicunt̄ claues facere ad deletionem maculæ.

Ad delendum maculam peccati ſolum iuſſus eſt accipi baptiſmus & pęnitentia.

Ad motiuum iſtorum dicendum, quòd præparatio, quæ exigitur nō tollit effectum clauium propter duo. Primo, quia iſta pręparatio non fit ſpecialiter ex ratione ſacramenti poenitentiæ, ſed quia datur ſacramentum iſtud adultis, & in omni ſacramento quod percipitur ab adultis requiritur pręparatio. vnde ſi ba-

ptiſmus ſolis adultis daretur, ſicut pęnitentia ſemper requireretur pręparatio ad ſuſcipiendum baptiſmũ, vt oſtenſum eſt ſupra. Secundo, quia pręparatio, quę pręcedit ad penitentiam includit ipſum vſum clauiũ, quia eſt deteſtatio peccati cum actuali, vel habituali propoſito potiendi effectu clauium, hoc ergo magis adiuuat effectum, & virtutem clauium, vnde ſi eſſet præparatio, in qua non eſſet propoſitum actuale neque virtuale, aut habituale potiendi effectu clauium: illa nihil valet ad remiſſionem peccatorum, aliquid ergo faciunt claues ad remiſſionem peccati quantum ad maculam, & tenebram, & reatum pęnę ęternę, ſiue ad culpam large ſumendo.

In omni ſacramento quod percipitur ab adultis requiritur pręparatio.

B Ad primum dicendum, quòd Sacerdotes noui teſtamenti per claues remittunt peccata, ſed hoc varie accipitur: vnde Magiſter 4. Senten. diſt. 18. poſt multa, quæ de hoc narrat ait, quòd Sacerdotibus commiſſa eſt poteſtas remittendi peccata, non vt propria virtute remittant, quia hoc proprie Dei eſt, ſed vt operationem Dei remittentis oſtendant. Sed iſta oſtenſio poteſt tripliciter accipi. Vno modo, quòd oſtendant eã non quidem pręſentem, ſed promittant futuram ſine hoc, quod operentur aliquid ad ipſam, & ſic ſacramẽta veteris legis oſtendebant futuram Dei operationẽ, & Sacerdotes legales oſtendebant, & nihil efficiebant.
C Alio modo, vt oſtendant remiſſionem peccatorũ in pręſenti, & tamen ad ea nihil operentur, & ita quidam dicunt, quòd ſacramenta nouę legis ſignificant collationem gratiæ quam Deus dat quando ſacramenta miniſtrantur, ſine hoc quod in ſacramentis ſit aliqua virtus operans aliquo modo ad gratiam, & tunc diceretur, quòd poteſtas clauis ſolum oſtendit diuinam operationem ſecundum quam remittit peccatum delendo maculam, vel culpam large dictã, & nihil faceret ad illam. Tertio modo, quòd oſtendant Sacerdotes diuinam operationem præſentem in remiſſione peccati, & ad illam aliquid diſpoſitiue, ſiue inſtrumentaliter operentur. Et iſta eſt vera poſitio, quæ communiter tenetur. nam aliter non differrent in poteſtate, & dignitate Sacerdotes noui a legalibus, cum vtrique ſolum oſtenderent nihil efficien-
D tes, & quia proportionaliter loqui oportet de clauibus, & de Sacerdotibus, qui ſunt miniſtri clauium, & operantur per eas, ſicut dicimus, quòd claues agunt ad tollendum maculam, vel peccatum, ita dicimus, quod Sacerdotes tollunt peccatum, vel delent maculam diſpoſitiue.

Si autem dicatur, quòd claues non agunt ad delendum maculam, quia ante vſum clauium deleta eſt per contritionem.

Dicendum, quòd non impedit hoc, quia in contritione includitur actus clauium. ſ. propoſitum potiendi actu clauium, & ita non eſt verum, quòd ante vſum clauium ſaltem in propoſito exiſtentem deleatur macula.

E Ad ſecundum dicendum, quòd in ſacramento pęnitentiæ datur gratia, non quidem quaſi ipſum ſacramentum gratiã illam cauſet, vel Deus operetur per ſacramentum tamquam per inſtrumentum motum conferendo gratiam, quia nullum ſacramentum tale eſt, vt ſit inſtrumentum Dei, qui inſtrumento nõ vtitur: nec etiam inſtrumentum hoĩs ad gratiam conferendã. quia tunc oportebat, ꝙ realiter pertingeret ad animam quod falſum eſt, ſed diſpoſitiue agit ad collationem gratię, & eo modo agit ad tollendum maculam, ſiue remittendum peccatum, quod idem eſt.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ maiorem ſanctificationẽ recipit Sacerdos ꝙ̃ aqua baptiſmalis, quia Sacerdos eſt rationalis, & tñ neque Sacerdos neque aqua baptiſmi habet poteſtatem directe conferendi gratiam, vel tol-
A lendi pctũ, ſed agunt diſpoſitiue ad hoc, vt dictum eſt. Alię duę rationes in oppoſitum probabant, ꝙ Sacerdos non poſſet per claues tollere maculam concedendum eſt directe. ſ. ꝙ pertingat ad animam conferendo ei gratiam quod eſt tollere maculam, & tamen diſpoſitiue aliquid facit ad hoc Sacerdos per claues, vt fuit dictum.

An virtus clauium ſe extendat ad penam, quæ eſt in peccato. Et quod per regenerationem baptiſmalem ſuſcipit homo eſſe ſimpliciter in eſſe ſpirituali. Et quomodo qui confitetur habet tripliciter remiſſionem pęnæ: vnde meritum eſt du-
B *plex ſe ſubijci clauibus Eccleſiæ. Et quomodo virtute clauium Sacerdos quid agit ad penam æternam. Et quantum per eas remittatur, & quando. Extremaq; vnctio quando reiterari non poteſt. Quæſt. LXXVII.*

QVAERETVR circa pęnam, quæ etiam erat in peccato, idest, debebatur pro peccato, an virtus clauium ſe extendat ad illam, Aliqui dicũt, ꝙ non, quia pęna debita pro peccato poteſt eſſe temporalis, vel æterna, ſed neutrum tollit Sacerdos per claues, ergo non tollunt claues aliquam pęnam. Patet quia ęterna pęna non tollitur per claues, ſed per Deum in contritione, temporalis autem non tollitur, quia poſt abſolutionem Sacerdotalem ma-
C net pctõr obligatus ad pęnam temporalem, ergo nulla pęna tollitur. Item quia Sacerdos non poteſt præiudicare diuinę iuſtitię, & tñ ſm diuinã iuſtitiam pro quolibet peccato eſt taxata certa pęna, ergo non poteſt Sacerdos diminuere de ea. Item quilibet ſubijciẽs ſe clauibus, & participans effectu ipſarum, & qui paruum pctũ commiſit non eſt minus ſuſceptiuus effectus clauium quàm qui magnum pctũ commiſit. ſi ergo per claues Sacerdotales dimittatur aliquid de pęna debita pro pctõ, magis poſſibile erit eſſe aliquod pctũ ita paruum cui nihil plus debeatur de pęna quàm quantum remiſſum eſt de illo magno, & tunc cum iſte, qui commiſit illud pctũ paruum abſolueretur a Sacerdote, remitteretur ſibi tota pęna debita pro ſuo pctõ, & ſic maneret aliquod pctũ om-
D nino impunitum quod eſt inconueniens. Item tota temporalis pęna debita pro pctõ eſt vnius rationis, ſi ergo per primam abſolutionem Sacerdotalem aliquid de ea dimittitur, per ſecundam etiam dimittetur aliquid cum non ſit clauis minus efficax ſecundo quàm primo, & ideo toties poterit multiplicari abſolutio, ꝙ non manebit aliquid de pęna debita pro peccato, & ſic manebit peccatum aliquod impunitũ quod eſt inconueniens.

Dicendum, quòd Sacerdos per claues poteſt dimittere aliquid de pęna temporali debita pro peccato: nam habet Sacerdos clauem ligandi, & ſoluendi, & tantum poteſt ſoluere quantum ligare, quia vt ait Ambroſius Dominus par ligandi ius, & ſoluendi eſſe voluit, poteſt tamen Sacerdos obligare peccatorem
E ad pęnam temporalem determinate ad quam alias ſpecialiter non erat obligatus: ergo poterit dimittere et aliquam pęnam temporalem, Item Sacerdos non poteſt directe remittere peccatum quantum ad maculã, vel offenſam, tenebram, ſiue culpam large ſumptam, vt dictum eſt præcedenti quæſtione nec etiam quantum ad pęnam mortis ætemę quam ſolus Deus efficienter remittit, non ergo manet de peccato niſi pęna temporalis, de qua ſi peccatori nihil per Sacerdotem dimittitur non remittit vllo modo Sacerdos pctũ, & tñ Chriſtus dixit, ꝙ Sacerdotes dimittunt pctũ, ergo dimittunt aliquid de pęna temporali. Pro quo ſciendũ, ꝙ cum pęnię ſacramentũ ſemp pręparationẽ pręcedentẽ exigat, ſi pręparatio illa ſufficiens

ſit;

ſit realiter auffertur macula peccati, ſine culpa large
ſumendo antequam ſit vſus clauium. Et ideo regula-
riter idem iudicium eſt de effectu clauium, qui actua-
liter cauſatur, & qui iam habet contritionem, ſicut
de effectu baptiſmi in adulto, qui deſiderauerat iam
baptizari, & per iſtud deſiderium conſecutus fuerat
gratiam, & remiſſionem pctōrum: nam iſte licet per
deſideriū baptiſmi a macula peccati fuerit liberatus,
per baptiſmum poſtea actualiter ſuſceptum augetur
in eo gratia. & pęna oīno tollitur, & fit particeps paſ-
ſionis Chriſti in ſacramento. Similiter, qui ante con-
feſſionem habet contritionem de pctō gratiam acci-
pit, & remiſſionem pctōrum quantum ad maculam,
quæ deletur, & reatum mortis ęternę, qui tollitur. nā
iſta ſimul tolluntur: poſtea vero cum actualiter ſe ſu-
bijcit clauibus, merito clauium augetur gratia iam
collata in contritione, & reatus pęnę temporalis tolli-
tur, qui manſerat poſt deletionem maculæ. Sed in
hoc differt inter baptiſmum tunc, & pęnitentiam, qa
per baptiſmum actualiter ſuſceptum tota pęna dimit
titur, per effectum autem clauium non tollitur tota
pęna temporalis manens. Ratio differentiæ eſt, quia
per baptiſmum fit homo nouus ita, vt nihil de priori
ſtatu in eo maneat, ſed non per pęnitentiam. eſt enim
baptiſmus regeneratio quædam Ioan. 3. oportet nos
renaſci denuo ex aqua, & Spiritu ſancto, & configuratē
homo in baptiſmo totaliter paſſioni Chriſti: ideo to-
tum eius effectum percipit, & quia paſſio Chriſti ſuf-
ficit ad delendum omnem pęnam tollitur tota pęna
temporalis, quia non debet alicui imputari ad pęnam
niſi quod ipſemet fecit, & tñ baptizatus eſt penitus al
ter homo, cum per generationem accipiat eſſe ſim-
pliciter. nam ſicut in eſſe naturali accipit homo eſſe
ſimpliciter per generationem, & incipit eſſe, qui ante
non erat, ita per regenerationenem baptiſmalem
ſuſcipit homo eſſe ſimpliciter in eſſe ſpirituali: pctā
ergo, quæ præceſſerunt ante baptiſmum non dicūtur
eſſe iſtius hominis, & conſequenter non debet mane
re reatus aliquis ad pęnam pro illis peccatis, cum cen-
ſeatur iſte homo non egiſſe illa pctā. Per pęnitentiam
autem non mutatur homo in aliam vitam, quia pęni-
tentia non eſt regeneratio, ſed ęgritudinis curatio, iō
ex virtute clauium, quæ operantur in ſacramento pę-
nitentię, non tollitur tota pęna pctō debita, ſed pars
eius pęnę ad quam manſerat pecca tor obligatus poſt
remiſſionem peccati per contritionem.

Aliqui autem putant, ꝙ iſta pęna, quę dimittitur
eſt propter verecundiam, & pęnam quam tolerat cō-
fitendo pctā. Sed falſum eſt, quia tunc non eſſet remit
tere aliquid de pęna, ſed commutare, cum tanta pęna
auferatur pro tanta. Item, quia tunc nulla efficacia eſ-
ſet in ſacramento pęnitentię ex opere operato. i. ex
vi ſacramenti, quia etiam per quælibet opera bona
non ſacramentalia facta in charitate tollitur pars quę
dam pęnę alias debitę pro peccatis, cum oīs actus me-
ritorius ſit aliquo modo ſatisfactorius, & in differunt
ſacramenta a non ſacramentalibus, quia ſacramenta
ex opere operato vltra diſpoſitionem ſuſcipientis ali
quid conferunt, ſacramentalia autem non conferunt
niſi ex opere operante. i. tanta eſt efficacia operis quā-
ta eſt bonitas diſpoſitionis ex parte operantis, ideo
neceſſe eſt, ꝙ vltra id quod meretur quis per pęnam
verecundiæ quam ſponte tolerat in confitendo, ſit ali
qua remiſſio pęnę virtute clauium ſacramentalium
cum tota virtus ſacramenti pęnitentiæ ſit ex parte cla
uium, vt dictū eſt præcedenti. q. Item quia aliàs ſacra-
mentum pęnitentię non eſſet datum in alleuiationē,
ſed in pęnā, & onus, ſi per illud ex virtute ſua nihil
remitteretur de pęna, nec differret in aliquo a ſacrāli-
bus legis veteris. Dicēdū ergo, ꝙ in hoc, ꝙ quis confi-

Qui confitetur tripliciter habet remiſſionē pęnę.

F tetur tripliciter habet remiſſionē pęnę. primo ſatisfa-
ctorie. ſecundo meritorie. tertio ſacramentaliter. Pri-
mū eſt, quia confiten do pctā tolerat magnam confu-
ſionem, quæ eſt grauis pęna, & iſta ſatisfacit pro alia
pęna ſaltem commutando pęnam pro pęna. Secūdū
eſt, quia pctōr ſponte ſubijcit ſe clauibus Eccleſiæ. &
in hoc eſt duplex meritum. ſ. fidei, & obedientię. fidei
quidem, qa credit, ꝙ ſacramentum iſtud eſt alicuius
efficacię, & ſi tñ per fidem placemus Deo ad Heb. 11.
& ita eſt meritoria, & conſequenter ſatisfactoria, quia
nullum opus poteſt eſſe meritorium quin aliqualiter
ſit ſatisfactorium. Secundum eſt obedire, quia Eccle-
ſia iubet confiteri, & Chriſtus hoc prius iuſſit, obedi-
re autem meritorium eſt, cum ſit melior obedientia
G q̄ victimæ. 1. Reg. 15. & ſic ex vtroque erit ſatisfactio
pro aliqua pęna. Tertiū eſt, ꝙ ſacr̄m pęnitentię cū ſit
ſacramentū noui teſtamenti ex ſe habet virtutē aliq̄,
& ideo vltra meritum perſonale actuū noſtrorum ne
ceſſe eſt, ꝙ nobis aliquid conferat, & tñ effectus ſuus
magis eſt directe ad pęnam q̄ ad maculam. ergo ne-
ceſſe eſt, ꝙ virtute clauium vltra oīa pędicta fiat ali-
qua remiſſio pęnę, & iſta eſt remiſſio ſacramentalis.
Et iō dicēdū, ꝙ ſiquis de pctō doluit proponens con-
fiteri, ſiue realiter, ſiue virtualiter, & nondum perue-
niens ad confeſſionem moriatur. ſ. quia Sacerdotem
habere non potuit, caret illa remiſſione pęnę, quę fie-
ret ſibi in ſacramento, ſi illud actualiter perciperet, &
non ſolum hoc immo etiam ſiquis dolens de pecca-
H to cęperit confiteri, & expleta confeſſione ante Sa-
cerdotalem abſolutionem moriatur: non percipit re-
miſſionem, quæ fit virtute clauium, quæ erat ſacramē
talis, ſed ſolum illam, quæ eſt meritoria, & ſatisfacto-
ria, ſcilicet, propter verecundiam, & obediētiam, & fi
dem. Et non obſtat, quòd ex ſola impoſſibilitate veri
tus fuerit potiri effectu clauium, & illum nimis deſi-
derauerit, quia aliud eſt optare ſacramentum, &
aliud realiter percipere: fructum ergo quendam, qui
debetur bene deſiderantibus percipiet iſte, ſed fructū,
qui prouenit ex reali perceptione, non ſuſcipiet, vt
dictum eſt.

Subijcit ſe clauib' Eccleſiæ eſt duplex meritum.

Ad primum dicendum, quòd etiam ad pęnam
æternam remittendam agit Sacerdos aliquo modo
virtute clauium: nam macula, & pęna æterna ſimul
I dimittuntur, cum impoſſibile ſit manere vnum ſine
altero, & tamen Sacerdos agit per claues ad tollen-
dam maculam aliquo modo, vt oſtenſum eſt præce-
denti quæſtione: ergo aget etiam ad tollendum pę-
nam æternam. De pęna tēporali dicendum, quòd ad
tollendam eam magis directe agunt claues, quia per
ſolam virtutem clauium ſine merito confitentis, id-
eſt vltra meritum illius remittitur aliquid de pęna
temporalis. Et cum dicitur, quòd manet poſt abſolu-
tionem ligatus confitens ad pęnam.

Dicendum, quòd manet ligatus ad aliquam ſed
non ad tantam, quanta manebat poſt contritionem
dimiſſa pęna ęterna ante realem confeſſionem, &
abſolutionē. Ad 2m dicēdū, ꝙ pro quolibet pctō ſm
K diuinam iuſtitiam eſt pęna taxata, quæ illi debeatur
abſolute, & Sacerdos non poteſt pręiudicare diuinæ
iuſtitiæ: nā licet remittat aliqd de pęna taxata a Deo
virtute clauiū nō pręiudicatur diuinę iuſtitię, qa ipſe
Deus, qui taxauit cuilibet peccato certam pœnam
conceſſit per claues ſacramentales tolli aliquid de
pœna debita illis: vtrunque ergo eſt per legem Dei,
& ita non repugnat. ſecus ſi voluntate humana, &
inſtitutione introducta eſſet remiſſio per claues, quia
tunc nihil poſſet tolli de pœna taxata per Deum. Et
etiam iſta remiſſio eſt aliàs iuſta, quia non eſt abſolu-
ta remiſſio, ſed commutatio, quia Chriſtus homo
offert toti Trinitati pœnam, & merita paſſionis ſuæ

pro

pro debito pœnarum noſtrarum, & plus eſt quod ipſe pro nobis offert, quàm quod nobis remittitur. Ad hoc communiter ſolet dici, quòd nunquàm per abſolutionem ſacerdotalem remittitur tota pœna debita peccato, ſiue ſit magna, ſiue parua, ſed oportet ꝙ maneat aliqua pœna ſatisfactoria, per quam præſtetur medicina contra peccatum, & ideo quamuis virtute clauium in abſolutione dimittatur pœna aliquanta de ea quæ debetur pro quodam magno peccato, non oportet quòd tāta quantitas debeat dimitti de quolibet alio peccato, quia aliter peccatum aliquod maneret ſine pęna. Ideo dicunt, ꝙ virtute abſolutionis non dimittitur æqualiter de pœna cuiuslibet peccati, ſed proportionaliter, vt ſi alicuius peccati magni pars ſeptima pœnæ temporalis tollatur per abſolutionem, tollatur etiam pars ſeptima de pœna parui peccati, & tamen ſeptima, & ſeptima non ſunt æquales magnitudine, ſed forte eſt vna centuplo maiora alia. Alij autem dicunt, quòd non eſt incōueniens interdum alicuius peccati totam pœnam tolli per claues ſacerdotales: nam non videtur ſatisfactum rationi huic, ſcilicet, quòd non eſt minus ſuſceptiuus virtutis ſacramenti, qui paruum peccatum commiſit, quam qui magnum. Et cum dicitur, quòd claues non habent æqualem efficaciam reſpectu cuiuslibet peccati, ſed ſecundum proportionem magnitudinis peccati. Nō videtur ſatis rationabile, quia aut fiet illa remiſſio ſecundum aliam virtutem clauium, non cōſiderata diſpoſitione recipientis, aut conſideratur diſpoſitio. Si primo modo cum claues abſolute maneant ſemper æquales in quolibet habente eas, æqualiter remittetur per eas vno tempore, ſicut & alio, quia tantum remittitur per claues, quantum remitti poteſt, ſicut virtutes naturales, quæ non aguntur imperio noſtro, tantum agunt, quantum poſſunt, vt nutritiua, & vegetatiua, & tamen per claues non remittimus, quantum volumus, nec eſt in noſtra poteſtate aliquando paucum, & aliquādo multum remittere, ideo ſemper per illas remittetur, quantum remitti poteſt. Si autem reſpiciatur diſpoſitio recipientis, interdum qui minus peccauit, magis ſe ſubijcit clauibus, quàm qui magis peccauit, & ita maior quantitas pœnæ dimittetur de peccato paruo per claues, quàm de peccato magno. Hæc autem vera ſunt, niſi forte dicatur, quòd non reſpicitur poteſtas clauium in ſe, neque diſpoſitio ſubijcientis ſe eis, ſed voluntas Dei, ſcilicet, quòd tantum remittitur de quolibet peccato, quantum Deus vult. Hoc non habet ſatis de apparentia: nam cum Deus ſit agens per intellectum, teneret eum modum in remiſſione quem magis conſonat rationi, & tunc illi magis remitteret per claues, qui magis eſſet diſpoſitus, id eſt, qui magis ſe ſubijceret clauibus. Item quia dicere, quòd virtute clauium non remittatur æqualiter de quantitate pœnæ in eis, qui æqualiter ſunt diſpoſiti, ſed ſecundum proportionem magnitudinis peccatorum, nullam habet apparentiam, quia in omnibus actibus noſtris meritorijs, & ſatisfactorijs, nunquàm conſideratur æqualitas proportionis, ſed quantitatis, vnde ſi duo agant actus æqualiter meritorios, & æqualiter diſpoſiti exiſtentes, & ex æquali voluntate, omnino æqualia merentur, ita ergo videtur dicendum, quòd cum clauis ſacerdotalis in eodem ſacerdote ſit eadem numero, & duo homines æqualiter ſe ſubijciant clauibus illis, quòd æqualiter percipiant remiſſionem peccatorum ſuorum. Modus autem eorum non videtur ſufficiens: nam etiam ſi per claues dimittatur interdum tota pœna alicuius peccati, non manet illud impunitum omnino, quia licet non puniatur ille homo pro illo fuit punitus Chriſtus, qui pro omnibus peccatis noſtris pepēdit, & recom-

A penſat pœnas ſuas cum pęnis debitis pro peccatis noſtris. Item quia non eſt verum ſimpliciter, quòd maneat impunitum, etiam quantum ad iſtum cui remittitur, quia non fit remiſſio per claues, niſi in abſolutione ſacerdotali, & tamen ad iſtam præcedit confeſſio, ſed in confeſſione cuiuslibet peccati eſt pœna quædam confitentis, ſcilicet, verecundia. ergo iam in aliquo punitus eſt iſte pro illo peccato, & nō erit omnino impunitum. Item cum tota pœna ſit eiuſdem rationis in peccato, ſi eſſet inconueniens tolli interdum totam pœnam alicuius peccati per claues, vt non maneret homo impunitus, eſſet inconueniens tolli aliquam partem pœnæ, quia quantum ad illam maneret homo impunitus, & tamen non eſt incon-
B ueniens immo eſt neceſſe, cum dicamus per claues dimitti aliquam partem pœnæ peccati, ergo non erit inconueniens interdum dimitti totam pęnam. Item videretur hoc valde militare contra indulgentiarum conceſſionem: nam communiter tenetur, quòd indulgentiæ tantum valent, quantum ſonant, & tamen Eccleſia cōcedit interdum indulgentiam plenariam, ſiue remiſſionem omnium peccatorum, ergo ſi tantum valet, quantum ſonat, remittetur tota pœna debita in purgatorio pro quolibet peccato eorum, quæ quis confeſſus eſt, & ita non erit inconueniens remitti totam pœnam debitam alicui peccato per claues ſacerdotales, licet de valore indulgentiarum alibi certius determinabitur cum communis quæſtio Docto-
C rum ſit. Dicendum, quòd per claues ſacerdotales certum eſt dimitti aliquam pœnam peccatorum, cum effectus clauium ſit præcipue contra pœnam, vt oſtenſum eſt, tum quia aliàs daretur ſacramentum pœnitentiæ, cuius efficacia conſiſtit in clauibus, quaſi inutile, niſi pœna remitteretur aliqua, tum quia tota Eccleſia aſſerit hoc, cuius aſſertionibus ſtandum eſt neceſſario, quia ad fidem pertinent, ſed quanta ſit iſta pœna quæ remittitur, & quis ſit modus remittendi in diuerſis hominibus, & quantum ad diuerſos miniſtros non eſt certum, cum nec ratio hæc ſufficienter conuincat, nec Eccleſia vnquàm de hoc doctrinam, aut aſſertionem aliquam communem tradiderit. Et propter hoc ſunt multa dubia circa iſtud.
D Primum eſt cum idem homo in eadem confeſſione confitetur diuerſa peccata inæqualia, an de quolibet eorum tollatur aliqua pars pœnæ debitæ, vel fiat quędam accumulatio pœnæ, vt ſcilicet, ex pœnis particularibus omnium reſultet, vel colligatur quædam pœna magna, quæ ſit pœna omnium peccatorum, & de illa remittatur quædam pars in abſolutione ſacerdotali, & tunc illa non erat potius debita iſti peccato, quàm illi, ſed eſt pars totius pœnæ debitæ. Secundum eſt, dato quòd remitteretur pars quædam de pœna cuiuslibet peccati, an remittatur tantum de paruo peccato, ſicut de magno. Tertium eſt in eodem homine, reſpectu duarum confeſſionum, & in vna confeſſus eſt magna peccata, & alia vice confeſ-
E ſus eſt parua peccata, an tantum remittatur de pœna in vna abſolutione, ſicut in alia, cum clauis ſit vtrobique eadem. Quartum eſt in diuerſis hominibus, qui confitentur peccata æqualia eidem ſacerdoti, & ſunt æqualiter diſpoſiti ad ſuſcipiendum effectum clauium, an remittatur æquale de pœna, & ita poſſunt eſſe multa alia dubia. Dicendum, quòd ad hæc dubia, & ſimilia nihil certum poſſumus reſpōdere, cum Deus non notificauerit nobis quantus, & qualis ſit effectus clauium. Et hoc quidem, quia non erat nobis conueniēs, i. neceſſariū, & forte, quia nō erat poſſibile tradi doctrinā, vt ſi forte ſm cōditionem peccatorū remittatᷣ de quolibet certū qd, & qa peccata variantur in infinitū, non poſſet ſciri per certitudinem do-

ctrinæ quantum remittebatur, non ergo fuit nobis
de hoc tradita doctrina, nec etiam de effectu determi-
nato cæterorum ſacramentorum. De hoc autem du-
bio quod tangitur in argumento dicendum, quòd ra-
tio oſtendit aliqualiter non eſſe inconueniens, quòd
per claues interdum dimittatur tota pœna alicui pec-
cato debita, vt oſtendit ſecunda opinio. Prima tamen
opinio videtur magis conuenire ei, quod præſuppo-
nit Eccleſia: nam ſi virtus clauium eſſet determinata
ad certum effectum, & ad illum producendum regu-
lariter ſe haberet, ita contingeret ad vtrumlibet poſt
ſacerdotalem abſolutionem, manere peccatorem li-
berum ab omni pœna, ſicut manere obligatum ad
aliquam, cum ſæpe cõtingeret minorem pœnam de-
bitam eſſe peccatis, quàm ſit illa ad quam tollendam
ſufficeret virtus clauium, & tamen Eccleſia preſuppo
nit, ꝙ poſt abſolutionem ſacerdotalẽ manet homo
adhuc obligatus ad aliquam pœnam temporalẽ, ſiue
purgatoriam, ergo non eſt determinatus effectus cla-
uium in quantitate, ita ꝙ ſemper remittatur æquale
per claues. Et hoc ſatis vr̃ tenendum, licet illud moti-
uum, ſ. vt non remaneat aliquod peccatum impunitũ
non ſit ſufficiens ad hoc, ſed eſt aliqd aliud quod igno
ramus, cum neſciamus conditionem, vel modum re-
miſſionis in actu clauium, & ideo ſiue cuiuslibet pec-
cati tollatur aliqua pars pœnæ, ſiue ex omnibus pęnis
partialibus collectis, efficiatur vna pœna totalis, & il-
lius tollatur quædam pars. Dicendum vr̃, ꝙ non tolla-
tur ſemper æquale etiam in diſpoſitis æqualiter, ſed
tollitur, vel ſecundum proportionem, vel ſecundum
quendam aliũ modum, quem nos ignoramus. Si ta-
men quis aſſerat eſſe determinatam quantitatem pę-
næ, quæ tollatur per effectum clauium, licet illa ſit no
bis occulta, & exiſtentibus multis, vel paucis, magnis,
vel paruis delictis ſemper tollatur æqualis pęna, & ſic
ꝙ interdum per claues tollatur tota pœna debita pro
peccato, licet nõ ſit nobis manifeſtum, quanta eſt iſta
pœna, quę tollitur, non eſt reſiſtendum, quia rationa-
bilis ſatis poſitio eſt. Ad quartum aliqui dicunt, quòd
in prima abſolutione, facta virtute clauium dimitti-
tur tota pœna, quæ dimitti poteſt de peccatis in con-
feſſione expreſſis, & ideo in ſecunda, & tertia, & cæ-
teris abſolutionibus nihil dimittitur de pœna debita
peccato. Dicunt tamen, quòd vtiles ſunt omnes ſe-
quentes abſolutiones. Primo ad maiorem certitudi-
nem. Secundo ad inſtructionem, quia qui confitetur,
inſtruitur a confeſſore, & quanto pluries confitetur,
tanto pluries, & magis inſtruetur. Tertio ad maio-
rem humiliationem, quia humiliatur qui turpitudi-
nem ſuam detegit. Quarto propter interceſſionem
ſacerdotis, quia quoties quis confitetur ei, orat pro
confitente. Quinto propter meritum verecundiæ,
confitendo vltra hoc quòd ſe humiliauit, ſubijciens
ſe clauibus ſacerdotalibus. Sed dicendum, quòd non
ſtat, quia omnes iſtæ cauſæ, quatuor vltimæ nihil fa-
ciunt ad hoc, quia ſufficiebat ad hoc quòd quis con-
fiteretur, & non abſolueretur: nam ibi poteſt inſtrui
etiam ſi non abſoluatur, & humiliatur ſacerdoti ſu-
bijciendo ſe ei, & intercedet pro eo ſacerdos, auditis
peccatis illius, etiam ſi non abſoluat, & etiam erit
meritum verecundiæ in confitendo, & tamen quan-
docunque iteratur confeſſio, iteratur propter abſolu-
tionem, ergo non fit propter illas cauſas. Secundo,
quia ſi propter iſtas cauſas iteraretur confeſſio, ſuffi-
ceret confiteri laico, cum omnia hæc poſſint concur-
rere in laico, & tamen nemo iterat confeſſionem co-
ram laico, ſed coram ſacerdote: nam confiteri laico
non contingit, niſi in neceſſitate, quando non poteſt
haberi ſacerdos, illa autem neceſſitas eſt reſpectu pri-
mæ confeſſionis, quia ſecunda, & ſequentes non ſunt

F neceſſariæ, ſed ſola prima: ergo non iteratur confeſ-
ſio propter illam cauſam. Si autem dicatur, quòd ite-
ratur confeſſio propter incertitudinem primæ abſo-
lutionis, & ideo eſt ibi neceſſaria ſecunda abſolutio
ad tollendum incertitudinem. Dicendum, quòd in-
terdum nulla eſt cauſa dubitandi de prima abſolutio-
ne, & confitemur ſæpe eadem peccata. Secundo, quia
ſi propter incertitudinem fieret, ſicut dubitatur de
prima abſolotione, ita poſſet dubitari de ſecunda, &
tertia, & reliquis, & ita ſemper teneremur eadem pec
cata in confeſſione repetere propter dubium, quod
falſum eſt, ideo non eſt iſta cauſa reiterationis, con-
feſsionis, & abſolutionis. Item fundamentum iſto-
rum non videtur ſtare, ſcilicet, quòd claues in prima
G abſolutione operatæ ſunt quidquid poterant, quia
tunc nullo modo iteraretur abſolutio eorundem pec
catorum, ſicut durante eodem morbo, non iteratur
ſacramentum extremæ vnctionis, quia quidquid ope
rari poterat, ſemel operatum eſt in eodem morbo, &
tamen iteratur abſolotio ſuper eadem peccata, ergo
non fuit propter incertitudinem. Alij dicunt, quod
iteratio abſolutionis non tollit aliquid de pœna, quia
per primam ſolam auſertur, quod erat auſerendum,
& præcipue quia poſtquàm quis confeſſus ſemel, ab-
ſolutus eſt de peccatis, ſi confiteatur rurſus eadem,
non ſunt illa iam materia ſacramenti pœnitentiæ,
quia materia huius eſt peccatum, & tamen ea quæ
quis ſemel confeſſus eſt, iam non ſunt peccatum, er-
H go non ſunt materia pœnitentiæ, & ita de illis non
erit pœnitentialis abſolutio poſsibilis. Dicendum,
quòd non ſtat, quia adhuc manet aliquid ſuper quod
directe cadit abſolutio: nam ſi ſacramentum pęniten
tiæ directe ordinaretur ad maculam, ſiue culpam pec-
cati large ſumptam, cum penitus deleta ſit macula in
prima pœnitentia, non poſſet prodeſſe ſecunda pœ-
nitentia, vel abſolutio in peccatis, & tamen claues ſa-
cramentales magis directe agunt ad pœnam, quam
ad maculam, ſiue culpam large dictam, & tamen iſta
pœna manet adhuc poſt primam abſolutionem, er-
go conuenienter poteſt quis abſolui ſecundo, & ter-
tio de eiſdem peccatis, & manebit ſemper aliquid de
quo poſsit abſolui. Secundo, quia ſi facta remiſsione
I peccatorum, ideſt, quando non manent peccata, non
eſſet conueniens abſolutio ſacramentalis, cum per
contritionem peccata tollantur, nunquàm eſſet ne-
ceſſaria confeſsio, neque abſolutio ſacramentalis, &
ita ſacramentum pęnitentiæ penitus euacuaretur, er-
go poſtq̃ ceſſauerũt eſſe peccata, dum tamen maneat
aliquid de eis, eſt vtilis ſacramentalis abſolutio, & tñ
poſt primam abſolutionem manet aliquid de pecca-
to, ſ. aliquid de pœna, ergo adhuc eſt vtilis abſolutio.
Alij dicunt, ꝙ per ſecundam abſolutionem, & ſequẽ-
tes tollitur aliquid de pœna peccati, quia in ſecunda
abſolutione, virtute clauium cõfertur augmentũ gra-
tiæ, & quanto maior gratia recipitur, tanto minus de
impuritate peccati manet, & ideo minor pœna pur-
K gans debetur, vnde & in prima abſolutione plus, vel
minus alicui dimittitur vi clauiũ, ſecundum ꝙ ſe plus
ad gratiam diſponit, & poteſt eſſe tanta diſpoſitio, ꝙ
etiam ex vi contritionis tota pęna tollatur. Et dicunt,
ꝙ ideo non eſt inconueniens ſi per frequentem con-
feſsionem tollatur tota pœna peccati, vt peccatum
maneat omnino impunitum, pro quo pœna paſsio-
nis Chriſti ſatisfecit, & ita non manet abſolute impu-
nitum, licet quantum ad iſtum hominem maneat im
punitum, & ſic tenet Sanctus Tho. 4. Sentent. diſt. 18.
& iſta eſt rationabilior poſitio, quia alias non videre-
tur quare iteraretur abſolutio in eiſdem peccatis. Si
tamen quis teneat oppoſitum, non eſt nimis inſi-
ſtendum.

An

An poſſit ſacerdos ligare per claues. Et quid ſit ligare in culpa. Præterea quod modi ſunt quatuor ligandi, & ſoluendi. Item quomodo ſacerdos virtute clauium habeat ligandi virtutem, & impediat hominem intrare in vitam æternam. Et a quo virtus clauium dependeat. Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR vlterius circa actum clauium cũ ſoluere, & ligare ſit actus clauium, an poſſit ſacerdos ligare per claues. Aliqui dicunt, quòd non, quia virtutes ſacramentales ordinantur contra peccatum, vt medicina eius, ligare autem non eſt medicina peccati, ſed aggrauatio eius, ergo non poteſt ſacerdos ligare per claues, cum ſit clauis vis ſacramentalis. Item quia ſicut ſoluere eſt aperire vitam æternam, tollendo impedimentum, ita ligare eſt claudere ponendo impedimentum, ſed impedimentum eſt peccatum, quod non poteſt poni, niſi a peccatore, ergo ſacerdos non poteſt ligare. Item claues, & omnia ſacramenta habent efficaciam a paſſione Chriſti, & tamen non eſt effectus paſſionis Chriſti ligare nos, ſed ſoluere, ergo non poteſt ſacerdos ligare per claues. Dicendum, quòd clauis ita ſe habet ad ligandum, ſicut ad ſoluendum. Et patet, quia claues a Chriſto deſcenderunt, & tamen ipſe in cõceſſione earum de vtroque actu mentionem egit, ſupra in litera, ſcilicet, quodcunque ligaueris, & quodcunque ſolueris, & infra 18. cap. Cum iterum de clauibus loquitur dixit, Quemcunque ſolueritis, & quemcunque ligaueritis. Item poteſtas rationalis habet ſe ad oppoſita, & potentiæ naturales ſunt determinatę ad vnum, ſed clauis eſt poteſtas rationalis, quia habet adiunctam diſcretionem, ideſt, vna de clauibus eſt poteſtas diſcernendi, quæ exigit ſecum habitum ſcientiæ infuſæ, vel acquiſitæ, ideo poterit ad oppoſita, ſed poteſt ad ſoluere, poterit ergo ad ligare. Pro quo ſciendum, quòd cum Deus remittat peccata, & ſacerdos per claues remittat peccata, operatio ſacerdotis in vſu clauium erit conformis operationi Dei, quia miniſter illius eſt: in peccato autem licet ſint multa, vt oſtendimus ſupra quæſtio. 77. tamen reducuntur omnia ad duo ex modo loquendi communi, quia quidquid eſt in peccato, vel importatur nomine peccati, vel nomine culpæ, præter ipſam pœnã q̃ vocatur large culpa. Deus autem poteſt in vtrumque, & tamen in culpam poteſt directe ad tollendum, vel remittendum, ad ligandum autem indirecte, in pœna autem tam ſoluere, quàm ligare poteſt directe. Primum patet de culpa: nam remittere culpam, ideſt, maculam culpæ, vt dicit Magiſter 4. Sentent. diſtinct. 18. Poteſt Deus directe, quia eius actio pertingit ad animam in collatione gratiæ, tanquàm principalis agentis, & hoc eſt remittere, vel delere, aut abſoluere, ligare autem in culpa non poteſt directe, ſed indirecte: nam directe ligare in culpa non eſt, niſi ponere culpam, ideſt, maculam in anima, hoc autem Deus non facit, ſed peccator, ſed indirecte Deus ligat in culpa, dum gratiam non largitur, per quam auferatur macula, vel tenebra animæ, & hoc eſt quod vocamus obdurare: nam ſi Deus vellet dare gratiam, tolleretur macula animæ, & dum ille gratiam nõ dat, manet macula, & tamen Deus non fecit maculam, quia ipſe non abſtulit gratiam, quæ præexiſtebat in anima, per quam eſt maculata, & indirecte ligat in culpa: maxime, quia ꝙ Deus non largiatur gratiam ad tollendum maculã non eſt quaſi nolit gratiã dare, ſed quia homo ponit obicem ad recipiendum eam. De ſecundo, ideſt, pœna dicendum, ꝙ directe poteſt tam ad ſoluendum, quàm ligãdum, quia Deus directe infligit pęnam, cum ſit aliqd poſitiuum, & non ſit ſecundum ſe malum, & ita dicitur Amos 3. Si eſt malum in ciuitate, quod Dominus

A non fecerit, ideſt, nullum eſt, ſcilicet, malum pœnæ quod a Deo non infligatur. Etiam directe abſoluit, vel remittit pœnam, quia parcit interdum homini ne toleret pœnam ad quam tenebatur. Sic etiam ſacerdos poteſt aliquo modo virtute clauium tam in culpam large ſumptam, quàm in pœnam. De culpa patet, quia ſacerdos nõ vt principale agens, ſed vt inſtrumentum habet aliquam operationem ordinatam ad remiſſionem culpæ large ſumptæ, vt oſtenſum eſt ſupra quęſt. 77. Ad ligandum autem in culpa non habet operationem directam, ſed multum indirectam, ſ. inquantum non ſoluunt eos, quos ſoluere aliàs debebant, vel inquantum oſtendunt eos non eſſe ſolutos a Deo, ſed potius condemnatos, cum in peccato maneant.

B Quantum ad pœnam habent actionem tam ligando, quàm ſoluendo, ſoluit quidem ſacerdos, inquantum virtute clauium dimittit aliquid de pœna, quam tenebatur temporaliter tolerare peccator poſt contritionem, & eſt iſta pure ex virtute ſacramenti, & nõ propter verecundiam, quam tolerat pœnitens confitendo, nec propter fidem quam habet de virtute ſacramenti, nec propter obedientiam, qua ſe ſubijcit clauibus ſacerdotalibus, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtio. Ligare autem ad pœnam poteſt ſacerdos: nam ſicut abſoluit a quadam parte pœnæ temporalis, ita ligat ad reliquam pęnam remanentem. Et hoc dupliciter. Vno modo conſiderando quantitatem pęnæ in communi, & tunc non ligat, niſi inquantum

C non ſoluit, ſed oſtendit ligatum ad aliquam pœnam, ſcilicet, ad totam illam a qua non abſoluit, & iſta pœna non eſt nota ſacerdoti quanta ſit, quia ipſe non imponit eam, ſed erat aliàs debita pro peccato: & inquãtum ſacerdos abſtulit aliquid de ea virtute clauium, & non abſtulit totam dicitur ligare in tota pœna reſidua, ſed vere non ligat. Alio modo ligat conſiderando pœnam determinate, ſcilicet, hanc, vel illam, & ita directe, & vere ligat imponendo pœnitentiam. Sed Magiſter quarto Sentent. diſtinct. 18. ponit alios modos ligandi, & ſoluẽdi, ſcilicet, ſoluere, ideſt, ſolutum oſtendere: ligare, ideſt, oſtendere ligatum. Secundus modus eſt ligare, ideſt, obligare ad pœnam, imponendo pœnitentiam: ſoluere, ideſt, dimittere aliquid de

D pœnitentia impoſita. Tertius modus eſt ſoluere, i. ad ſacramentorum communionem purgatos per pœnã admittere: ligare eſt ad ſacramenti perceptionem nõ admittere, tanquàm adhuc in peccato ligatos manentes. Quartus modus ligandi, & ſoluendi eſt per excommunicationem, ligare quidem excommunicando, ſoluere autem ab excommunicatione liberando. Sed dicendum de quarto modo, quòd licet non ſit actus clauis dependet tamen a claue. Patet primum, quia excommunicare poſſunt non habentes clauem, ſoli autem ſacerdotes habent claues, & tamen aliqui non ſacerdotes habent poteſtatem excommunicandi. Secũdum patet, quia extra Eccleſiam nemo poteſt excommunicare, vnde ſæculares poteſtates non ex-

E communicant quemquam. Item quia excommunicatio eſt priuatio participationis ſacramentorũ, ſ. collatio ſacramentorum pertinet ad ſolos viros eccleſiaſticos directe quorum eſt clauis, ideo poteſtas excommunicandi pendet ex claue. Item quia cum data eſt Petro, vel Eccleſiæ poteſtas ligandi, & ſoluendi, ſimul data eſt poteſtas excommunicandi, quia aliàs oportuiſſet, quòd eſſet alia collatio poteſtatis, & tamen non fuit, ſed neceſſe eſt dici datam eſſe Eccleſiæ hanc poteſtatem, quia aliàs non haberet eam Eccleſia ſpecialiter, ſed etiam haberent eam principes ſæculares, quod falſum eſt, & tamen non eſt poteſtas clauis cum competat non habentibus clauem, ergo data eſt conſequenter ad poteſtatem clauium,

Poteſtas excõmunicãdi ex claue pẽdet.

tanquam aliquid annexum, vel acceſſorium. Tertius modus modicum differt a quarto, quia admittere ad communicationem ſacramentorum non eſt aliquis actus ſacerdotis diſtinctus ab alijs actibus ſuis, excludere autem a communione ſacramentorum non fit, niſi per excommunicationem, quia nulli alteri denegantur ſacramenta, ſi publice petat. Primus autem, & ſecundus modus ligandi, & ſoluẽdi pertinent propriè ad clauem, & ſunt in ſacramento pœnitentiæ, vt ſupra oſtẽdimus. Ad primũ eſt dicẽdũ, ꝙ ligare ad pœnã quod fit in foro pniæ nõ aggrauat, ſed potius eſt medela cõtra peccatũ, qa ꝑ pœnã curatur debitũ peccati, & melius eſt ſuſcipere hic a ſacerdote iniũctã pœnã ꝓ peccato, ꝙ̃ totã relinquere pro futuro ſæculo, qa minor pœna ſatisfacit hic ꝓ maiori, quã qs toleraturus eſſet in purgatorio, eo ꝙ pœna hic ſponte tolerat̃, idõ non ſolũ eſt ſatisfactoria, ſed ẽt meritoria: in purgatorio aũt nõ eſt mereri, neq; propriè ſatisfacere, ſed ſolũ ſoluere, idõ gratia fit homini, ꝙ imponat̃ ei pœna ꝓ peccato in ſacramẽto pniæ, & quãto maior imponit̃, tãto maior gratia ei fit, quia tãto magis alleuiat̃ a pœna futura. Ad ſecundũ dicendũ, ꝙ ſacerdos ligat, & ligãdo obſtaculũ ponit. Et cũ dr̃, ꝙ ſolũ peccatũ eſt obſtaculũ. Dicendũ, ꝙ ẽt pœna peccati eſt obſtaculũ, qa quandiu qs manet obligatus ad aliquã pœnã, ẽt ſi non ſit in peccato nõ habebit vitã æternã, & ponit ſacerdos iſtud obſtaculũ, i. poſitũ oſtẽdit, qa abſoluendo a quadã parte pœnæ, oſtẽdit hominẽ manere ligatũ ad aliã pœnam reſiduam, q̃ pœna impedit eũ intrare in vitã æternam, vel ponit pœnã determinatam peccatori, quam quouſq; ſoluet hic, vel in futuro non habebit vitam æternam, nõ tñ eſt iſta pœna, quã ſacerdos imponit aliqua pœna vltra eam ad quã tenebatur alias peccator ex taxatione diuinæ iuſtitiæ, qa tunc claues ſacramentales nõ alleuiarent, ſed aggrauarent, ſed iſta pœna determinatur a ſacerdote, & cõmutatur pro alia parte pœnæ eius ad quam tenebatur peccator ex taxatione Dei, & adhuc iſta æqualet pœnæ maiori propter auctoritatem clauiũ, & qa ſponte toleratur. Ad tertium dicendũ vno modo, ꝙ virtus clauium pendet a paſſione Chriſti, & ab illa eſt directe virtus ſoluẽdi, virtus autem ligandi nõ eſt ab ea directe, & ideo nec ſacerdos per claues directe ligat, ſed ligare dicitur, quantum ad pœnam reſiduam quam non tollit, & hoc etiam a paſſione Chriſti prouenit, cuius virtute deriuata per claues, tollitur, illa pœna, quæ remittitur confitentibus, & non tota, idõ paſſio Chriſti dicitur ligare ad reliquam pœnam, quæ eius virtute nõ remittitur. Aliter poteſt dici, ꝙ etiam virtus ligandi ad pœnam directe deſcendit a paſſione Chriſti: nam ſacerdos directe ligat ad pœnam, inquantum imponit determinatam pœnam confitentibus, ita & paſſio Chriſti obligat nos ad pœnam propter imitationem, ſic dicitur 1. Petri 2. Chriſtus paſſus eſt pro nobis, relinquens exemplum, vt ſequamur veſtigia eius, ſcilicet, vt patiamur aliquid, ſicut ipſe.

An ſacerdos habeat facultatem vtendi actu poteſtatis clauium ad ſuum arbitrium, vel teneatur ad certum modum. Et quòd in culpam poteſt indirecte dupliciter. Et quãtum a pœna abſoluere cenſeatur. Et quantum poteſt relinquere de pœna. Et quod tenetur ſemper imponere aliquam pœnitentiam, ſed non contra voluntatem pœnitentis, in cuiſque arbitrio eſt quantam, & qualem imponat, & quod ſit eius arbitrium in pœnitentiæ impoſitione, & quæ diſcretio in ligando, & ſoluendo. Item cauſæ ob quas Eccleſia pro quolibet mortali ſeptennem inſtituit pœnitentiam. *Quæſt. LXXIX.*

QVAERETVR vlterius circa modum actus poteſtatis clauium, ſ. ſacerdos habet poteſtatem ſoluendi, & ligandi per claues, an habeat fa-

F cultatem vtendi ad arbitrium ſuum, vel teneatur ad certum modum: Aliqui dicunt, ꝙ penitus pro arbitrio poteſt ſacerdos imponere pœnitentiam, & vti clauibus, quia dicit Hierony. & Leo Papa, & habetur de pœnitent. diſtinct. 1. cap. menſuram, & 26. quæſt. 7. cap. tempora pœnitudinis menſuram temporis in agendo pœnitentiam, non ſatis aperte præfigunt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicant qualiter vnumquodque ſit emendandum, ſed magis arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuerunt. Itẽ quantumcunque aliquis ſacerdos remittat de pœna debita peccatori, laudabiliter agit; ergo agendo pro arbitrio remittendo quantumcunque voluerit, benè agit. Patet, quia Lucæ 14. Dominus laudauit villicum
G iniquitatis, ꝙ prudenter egiſſet, & illa prudentia fuit, ꝙ de rebus Domini ſui multa remiſit debitoribus ad voluntatem ſuam, & tamen Deus eſt magis miſericors, ꝙ̃ Dominus temporalis quicunque, ergo laudabit miniſtros Eccleſiæ, ſi de pœna quam homo debet pro peccato, multum remiſerint. Item actio Chriſti inſtruit nos, ſed ipſe quibuſdam pœnitentibus nullam pœnam impoſuit, ſicut mulieri deprehenſæ in adulterio cui dixit: Vade & amplius noli peccare; & paralytico dixit: Remittuntur tibi peccata tua, ſupra 9. cap. & non impoſuit ei pœnitentiam vllam, ergo etiam miniſter Chriſti poterit pro arbitrio parum, vel multum de pœna relinquere; vel totam pœnam interdum auferre. Alij dicunt, ꝙ non poteſt agere ad arbitrium,
H ſed tenetur ſequi regulam aliquam. Sic dicit Gregor. & habetur de pœnit. diſtinct. 5. cap. falſas, i. falſas pœnitentias dicimus, quæ non ſecundũ auctoritatem Sanctorum Patrũ pro qualitate criminum imponuntur, ergo non eſt in arbitrio ſacerdotis, ſed debet ſequi ſtatuta Sanctorum Patrum. Item ad actum clauium requiritur diſcretio cum ſit vna clauis ſcientia diſcernẽdi, & tamen ſi ſacerdos ſequi poſſet volũtatem ſuam, vel imponendo pœnam, vel remittendo non eſſet neceſſaria diſcretio, quia nunq̃ poſſet accidere indiſcretio, vbi ſolius voluntatis actus requiritur; ergo nõ poteſt ſacerdos pro arbitrio ſuo agere, ſed ſecundũ aliquam certam formam. Dicendum, ꝙ actus clauium eſt ſoluere, & ligare, eſſet aũt libertas ſacerdotum in vinculis
I uium, ſi tantum ſoluerent, & ligarent, quantum vellent. Pro quo ſciendum, ꝙ actus clauium ſe extendit ad culpam, vt dictum eſt ſupra quæſt. 77. & ad pœnam vt dictum eſt ſupra quæſt. 78. Ad culpam quidem large ſumptam, i. maculam. De primo, ſ. de culpa. Dicendũ ꝙ non eſt vllo modo in arbitrio ſacerdotis, quantum ſoluat, & liget. Et ratio eſt, quia culpa, i. macula, vel tenebra, aut reatus mortis æternæ, aut offenſa Dei, aut totaliter manent, aut totaliter tolluntur, manere autem ex parte eſt impoſſibile; ideo vel totaliter abſoluetur peccator ab his, vel totaliter manebit in eis ligatus, & ita non erit libertas clauis circa culpam large dictam, ſed determinatus modus agendi. Secundo patet, quantum ad ſoluere, vel remittere: nam vt oſten-
K ſum eſt ſupra quæſt. 77. ꝙ ſacerdos per claues non poteſt directe in culpam, i. maculam cum ipſe non pertingat per actum ſuum ad animam dando gratiam, ſed indirecte poteſt; ſ. vt diſponens. Et hoc eſt dupliciter. Vno modo, prout actus clauiũ eſt in propoſito, ſ. ꝙ peccator dolet de peccato, & proponit confiteri, & abſolui, & tũc remittitur peccatum, quantum ad maculam, ſiue culpam large ſumptam; & ita clauiũ vis, vt eſt in propoſito facit ad remiſſionem culpæ, ſiue peccati, quod aliàs nõ remitteretur, & quantũ ad hoc planum eſt, ꝙ ſacerdos nullũ habet arbitriũ, qa licet claues hic aliquid agant, non tamen vt earum actus eſt a ſacerdote exercitus, ſed vt eſt a peccatore conceptus, & propoſitus. Alio modo proſunt claues, vt

eſt

eſt earum actus exercitus, ſcilicet, quando quis ante confeſſionem non erat ſufficienter diſpoſitus, ſcilicet, quia contritio non præceſſerat talis, qualis requiritur ad remiſſionem peccati, non ponit tamen peccator obicem: nam tunc ſemper merito ſacramenti, ſcilicet, confeſſionis, & abſolutionis ſacerdotalis perficitur illa contritio, ita ꝙ ſit talis, vt fiat remiſſio peccatorum, & tunc claues actualiter agunt ad deletionem maculæ, vel culpæ large ſumptæ, ſed non eſt in poteſtate ſacerdotis, quantum agant, immo nec ipſe ſcit quantum agant, ſed ſolum applicat vſum earum, & ille prodeſt tantum, quantum Deus vult, ſicut qui applicat ignem lignis habet in poteſtate applicare, vel non applicare, quòd tamen ignis poſtea exurat quantum, non eſt in poteſtate ſua, immo neſcit quantum exuret, non eſt ergo arbitrium quantum ad hoc. Si autem accipiatur quantum ad ligare in culpa, non habet ſacerdos per claues actionem directam, ſed ſolum ligat, i. non abſoluit, vel ligat, i. ligatum oſtendit, & tamen ad hoc non eſt arbitrium ſacerdotis, quia non poteſt ipſe ligatos oſtendere, niſi eos, de quibus conſtat ꝙ nolunt ſubijci clauibus, ſi autem alios ligatos oſtenderet, erraret, & nihil faceret. Etiam ligare, i. non abſoluere, non competit, niſi pro eis, qui nolunt a ſacerdotibus ligari, & abſolui nolentes cōfiteri peccata, quia ſi quis vult confiteri vere, oportet ꝙ ſacerdos illum abſoluat, quantum ergo ad culpam non habet ſacerdos arbitrium ligando, vel ſoluendo, licet liget, & ſoluat. De pœna dicendum, ꝙ duplex pœna conſiderari poteſt pro peccato, poſtquam remiſſum eſt peccatum per contritionem. Vna eſt, quæ taxatur quantum ad diuinam iuſtitiam pro quolibet peccato, de qua nos neſcimus, nec ſcire poſſumus quanta ſit; cùm varietur infinitis modis per magnum, & paruum. Alia eſt quam ſacerdos imponit pœnitenti, & hæc eſt determinata. De prima dicendum, ꝙ ſacerdos ſoluit, & ligat circa illam, & tamen non eſt in arbitrio eius, quantum ſoluat, vel liget. Primum patet, quia ſacerdos ſoluit circa hanc pęnam, quia virtute clauium tollitur de pœna illa, quæ manebat ſecundum Dei taxationem deleto peccato per contritionem, etiam ligat circa hanc pœnam, id eſt, ligatum oſtendit, vel ligat, i. non abſoluit. nam ſoluit a quadam parte pœnæ, & non a tota pœna, & in illa a qua non abſoluit, dicitur ligare, vel ligatum oſtendere in illa. Secundum eſt ꝙ non eſt in poteſtate ſacerdotis, quantum tollat de illa pœna, ſed ſolum ſacerdos applicat vſum clauium ad confitentem, & illæ proficiunt ei, quantum prodeſſe poſſunt, vel quantum Deus vult, ꝙ proſint. Et hoc apparet primo, quia ſacerdos neſcit quanta ſit illa pęna, ſecundò & præcipue, quia non nominat quātitatem determinatam. Et iſta eſt vera cauſa: nam etiā ſi ſacerdos neſciret quanta eſſet illa pœna, ad quam manet ſecundum Dei iuſtitiam obligatus peccator, poſſet nominare aliquam partem eius ſecūdum proportionem, vt ꝙ diceret, abſoluo te a quarta, vel quinta parte pœnæ tibi debitæ in purgatorio, ſecundum diuinam iuſtitiā, vel nominaret partem aliquam ſecundum quantitatem, ſ. abſoluo te ab vno anno, vel menſe pęnæ purgatoriæ, & tamen nihil nominat, ſed ſimpliciter dicit, abſoluo te, iō innuit Eccleſia, ꝙ non eſt in poteſtate ſacerdotis abſoluere a tanta, vel tanta parte pœnę, ſed ſolum tantum abſoluit, quantū Deus abſolui vult per claues, quarū quantitatem in effectu nos neſcimus. Hoc autem intelligendum eſt de abſolutione quotidiana ſacramentali, ſecus autem de conceſſione indulgentiarum, quia illę nominant certam quantitatem, ſiue ſecundum proportionem, ſiue ſm magnitudinem, & tamen hoc an ſit de pœnitentijs iniunctis a iure, vel ſit de pęnis a Deo taxatis pro pur-

Duplex pęna pro peccato, poſt remiſſionē per cōtritionē cōſiderari poteſt.

A gatorio, & dato ꝙ accipiatur de pęna a Deo taxata, an tanta pars pœnæ tollatur per indulgentias, quanta nominatur, dicet alibi, quando de indulgentijs agemus, & ita non eſt in arbitrio ſacerdotis, quātum tollat de pœna taxata a Deo, ſed tm̄ tollit, quantum Deus vult tolli, quod ēt ſacerdos ignorat. Quantum ad ligationem ad iſtā pœnā etiā non habet ſacerdos arbitrium: nā ligare quantum ad hāc pęnā nihil eſt, niſi ligatum oſtendere, vel non abſoluere ab illa cum abſoluat ab aliqua parte pęnæ: cum ergo non ſit in arbitrio ſacerdotis quantam pęnā per claues tollat, nec erit in arbitrio eius quantam relinquat a qua non abſoluat, & in qua liget. Secunda pęna eſt illa, quam ſacerdos imponit pęnitenti, & in hac ſunt duo. Vnum eſt imponere,

B vel non imponere aliquam pęnitentiam pęnitenti. Aliud eſt imponere tantam, vel tantam. Quantum ad primum dicendum, ꝙ nō eſt in arbitrio ſacerdotis imponere, vel non imponere, ſed tenetur imponere pęnitentiam aliquam, quia ſacerdos operatur in vſu clauium, ſicut inſtrumentum, & miniſter Dei; nullum autem inſtrumentum habet efficacem actum, niſi ſecundum ꝙ mouetur ab agente principali. Ideo Dionyſius in fine Eccleſiaſticæ Hierarchiæ dicit, ꝙ ſacerdotibus vtendum eſt virtutibus hierarchicis, quomodo diuinitas eos mouet, in cuius ſignum ſupra in litera ante poteſtatem Petro datam fit mentio de reuelatione deitatis ei facta, quaſi ita clauibus vti deberet quomodo deitas vtendum vellet, & doceret, & Ioan.

C 20. Ante poteſtatem datā Apoſtolis remittendi peccata, & retinendi quod eſt ſoluere, & ligare, ponitur de dono Spiritusſancti conceſſo Apoſtolis, qa dicitur, Accipite Spiritumſanctum, & quorum remiſeritis peccata, remiſſa erunt, & quorū retinueritis, retenta erūt, & tamen Spiritusſanctus eſt quo mouentur homines qui ſunt filij Dei, ad Rom. 8. Qui ſpiritu Dei aguntur hi filij Dei ſunt. Si autem ſacerdos præſumeret abuti poteſtate clauium, nolens iniungere pęnitentiam aliquam, peccaret mortaliter, & recederet a diuino ordine, & præter hoc, vt dicit Dionyſius non conſequeretur effectum. Quod intelligunt quidam, i. non remitteretur pœna aliqua virtute clauium. Dicendum tamen, ꝙ ſi ſacerdos ex obliuione, aut inaduertentia

D omiſit pœnitentiam imponere, nec peccat mortaliter, neq; minuitur effectus clauium. Si autem ſciēter omiſit pœnitentiam imponere, & tamen pœnitens erat diſpoſitus ſubire qualemcunq; pœnitentiam, quæ imponeretur, putant quidam ꝙ effectus clauium nō minuatur cum iſte ſe ſubiecerit, quantum in ſe fuit, & ille eum abſoluerit, ideo conſecutus eſt remiſſionē pœnæ virtute clauium. Verum eſt tamen, ꝙ non ita plene, ſicut ſi pœnitentia ei imponeretur, & ita ſacerdos non habet arbitrium ad imponendum, vel non imponendum, ſed tenetur aliquam pęnitentiam imponere. Secūdum erat circa hoc, ꝙ eſt imponere tantam, vel tantam, aut talem, vel talem. Et dicendum, ꝙ in hoc ſolo eſt arbitrium ſacerdotis. Pro quo ſciendū,

E quòd antiqui canones ſtatuerant pœnas pro ſingulis peccatis, licet non omnino diſtincte, impoſuerunt enim pro quolibet mortali ſeptem annorū pęnitentiā. Sed interdum qn̄ alicuius criminis grauitas expoſcit, maiorem pęnitentiā imponūt, 33. q. 2. cap. hoc ipſum, & cap. hoc quāquā, & 22. q. 1. cap. prædicādū. Sed quare ſeptennis pęnitentia poſita ſit? Dicunt qdam, ꝙ hoc eſt, quia tanta pęna debetur homini in purgatorio pro peccato mortali, quod iam deletū eſt per contritionem, & manet obligatio quædam ad pęnam. Dicendum, ꝙ non ſtat, primo qa Eccleſia neſcit quāta pęna debeatur in purgatorio pro peccatis, vt ponat ſeptennem pęnitentiā. Secūdo, qa pro quolibet mortali ponit ſeptennem pœnitentiam regulariter, & ta-

men magnitudo peccatorum mortalium non eſt æqualis: nam cum differant ſpecie neceſſe eſt, quòd ſit differens grauitas eorum magnitudine, vnde etiam ſi non conſideretur aliqua ſpecialis grauitas in eis, ſed quodlibet mortale ſolum ſecundum ſpeciem ſuam, neceſſe eſt quòd vnum ſit maius altero, & tamen pœna, quæ taxatur a Deo eſt commenſurata peccato, ideſt, nec plus, neque minus, ideo maior pœna in purgatorio erit pro vno mortali, quàm pro alio ſecundũ ſpeciem. Tertio, quia conſiderato peccato mortali in eadem ſpecie non ſunt æqualia duo mortalia, immo vix poteſt contingere, quòd aliqua duo peccata ſint omnino æqualia, quia vel ex maiori affectu peccantis, vel ex alijs circunſtantijs erit maior grauitas vnius, quàm alterius, & ita maior pęna in purgatorio. Quarto, quia dato quòd contingat duo mortalia eſſe ęqualia, vel etiam ſi eſſent omnia æqualia, non manet ſemper æquale debitum pœnæ poſt deletum peccatum per contritionem, quia tanta poteſt eſſe contritio, quòd auferatur totum debitum pœnæ, a fortiori ergo per inæqualitatem contritionis auferretur interdum plus, & interdum minus de pœna debita in purgatorio: non ergo eſt imponenda ſeptennis pœnitentia propter hoc. Quinto, quia dato, quòd poſſet contritio ſemper eſſe æqualis, & maneret æqualis pœna poſt deletum peccatum per contritionem, adhuc nõ erat imponenda omnibus æqualiter pœnitentia ſeptennis, quia vnus homo magis punitur, & magis ſatiſfacit in pœnitentia ſeptenni, quàm alius in pœnitentia decem annorum, & multa ſunt huiuſmodi motiua: non ergo impoſuit eccleſia ſeptennem pœnitentiam, pro peccato mortali, quaſi tanta pœna in purgatorio deberetur. Dicendum ergo, quòd non fit propter hoc, ſed Eccleſia vidẽs, quòd fructuoſius hic pœna toleratur, quam in futuro, cum hic ſponte toleretur, voluit pœnitentibus pro peccatis magnam pęnam iniungere, vt modicum agẽdum pro futuro relinqueretur, minorem tamẽ imponere voluit, quàm, crederet poſt vitam eſſe futuram, quia maiorem ponere ſuperuacuum erat, & ad hoc poſuit ſeptennem pœnitentiam pro mortali. Quod tamen potius poneret ſeptennem, quàm maiorem, aut minorem non fuit cauſa quaſi iſta magis accederet ad æqualitatem pœnæ, quæ debetur in purgatorio, quàm aliqua alia, ſed fuerunt cauſæ aliquæ myſticæ, vel figurales. Prima fuit in ſimilitudinem Mariæ ſororis Aaron, quæ peccauit murmurando contra Moyſem, & percuſſa eſt lepra, cumque oraſſet pro ea Moyſes, vt ſanaretur, iuſſit Deus, quòd ſeptẽ diebus maneret extra caſtra, & poſtea reuerteretur, Numeri 12. & iſta eſt expreſſa pœna peccans, quæ manet poſt abſolutionem ſacerdotalem adhuc a Deo taxata: nam ſicut Moyſes qui erat quaſi ſacerdos cum eſſet prælatus in ſpiritualibus, orauit, vt dimitteretur pœna data Mariæ pro peccato, & poſt illius orationem relicta eſt a Deo pœna ſeptem dierum, ita poſtquàm ſacerdos in abſolutione orat pro remiſſione peccatorum pœnitentis, adhuc relinquitur pro quolibet peccato ſeptem annorum pœna, quia peccatum Mariæ vnicum fuit, & accipitur annus pro die, ſicut ſolet accipi in ſcriptura, vt Ezech. 3. Diem pro anno dabo tibi, & iſtam cauſam præcipuam aſſignat Iſidorus, & habetur 33. quæſt. a. cap. hoc ipſum, vbi dicitur quòd ſit pro quolibet peccato pœnitentia ſeptennis. Secunda eſt, quia Dauid fuit a Deo increpitus pro adulterio, & homicidio, & vnius hebdomadę, ideſt, ſeptem dierum ieiunium expleuit ad emundationẽ delicti, vt dicitur eodem cap. Tertia eſt quantum ad principium emundandi: nam peccata remittuntur per Spiritumſanctum, Ioan. 20. Sed Spiritusſancti ſunt ſeptem dona, Iſaiæ 11. Ideo in

Annus p̄ die i ſcriptura accipi ſolet.

F reuerentiam huius ſeptem annis pro quolibet peccato mortali ieiunatur. Et aliæ ſunt ſimiles cauſæ myſticę regulariter, ergo pro quolibet mortali canones antiqui ſeptennẽ pœnitentiam impoſuerunt, & tamen quia vnum crimen interdum eſt altero grauius, debet imponi aſperior pœnitẽtia in quibuſdam, quàm in alijs, & ſic patet in periurio, adulterio, & homicidio, quia pro quolibet eorum debet imponi ſeptennis pœnitentia, vt colligitur 22. quæſt. 1. cap. prædicandum, aſperior tamen pro adulterio ponitur, & homicidio, quàm pro periurio, & durior pro homicidio, quàm pro adulterio, vt patet 23. quæſt. 2. cap. ſi quod, & in allegato cap. prędicandum, in Glo. Sed ab illa regula excipiuntur aliqui caſus, in quibus propter pec-

G cantis dignitatem, vel criminum enormitatem imponitur maior pœnitentia, & aliquando ex varijs cauſis ponitur minor: nam presbyter ſi fecerit fornicationẽ debet agere pœnitentiam decem annorum, & eſt aſpera pœnitentia ſecundum formam, quæ traditur, 82. diſtinct. cap. presbyter, quod magis intelligitur de adulterio, vel inceſtu, quàm de ſimplici fornicatione, presbyter autem ſi cognoſcat filiam ſuam ſpiritualẽ, quam baptizauit, vel de ſacro fonte leuauit, aut in cõfirmatione tenuit, vel quæ ſibi confeſſa eſt, ſi fuerit delictum manifeſtum debet pœnitentiã agere duodecim annorum. Si autem fuerit Epiſcopus debet pęnitentiam agere quindecim annis: ipſa vero mulier debet omnia derelinquere, & res ſuas pauperibus tra-

H dere, & in monaſterio vſque ad mortem Deo ſeruire, 30. quæſtio. 1. cap. ſiquis ſacerdos. Siquis autem cognouerit monialem agat pœnitentiam decem annorum, & ipſa monialis totidem, 27. quæſtio. 1. cap. deuotam, & cap. de filia. In coitu autem ſodomitico, vel pecorali, & ſimilibus, debet eſſe valde grauis pœnitentia, 33. quæſt. 1. cap. hoc ipſum. nam ſodomiticum vitium deterius eſt, quàm matrem cognoſcere, vt ait Auguſt. lib. de adulterinis coniugijs, immo & cognoſcere fœminam extra vas debitum, quod ſodomiticum eſt, deterius eſt, quam matrem cognoſcere, vt ait Aug. ibidem, & 32. quæſt. 2. cap. adulterij malum. qui autem matrem occidit, decem annis pœnitet iaris aſpere iuxta formam datam, 33. quæſt. 2. cap. lato-

I rem. Qui autem occidit vxorem, adhuc grauius pœnitere debet, quàm qui occidit matrem, vt patet 32. quæſtio. 2. cap. admonere, & ex hoc dixit Lyuguicius, & aliqui quod grauius eſt occidere vxorem, quam matrem, iuxta illam regulam quis dubitat ſceleratius eſſe commiſſum, quod eſt grauius vindicatũ, 34. q. 1. cap. non afferamus. Dicendum tamen, ꝙ multo grauius eſt matrem occidere, iuxta tamen maiorem pœnitentiam impoſuerunt vxoricidæ, q̃ matricidæ, vt retrahantur homines a delicto, eo ꝙ facilius quis flectitur ad occidẽdum vxorem, q̃ matrem. Sic etiam in multis alijs criminibus poſuerunt iura grauiores pœnitentias ſeptennio quod longum eſſet proſequi. In quibuſdã aũt peccatis interdum minor ſeptennio pœ-

K nitentia imponitur, vt eſt qñ ſacerdos aliqd per negligentiam cõmittit circa ſpecies ſacramẽti: nã ſi de ſanguine aliqd diſtillauerit ſup tabulã, dẽt lambi tabula, & radi. Si aũt ſup terrã dẽt ẽt lambi, ſi põt, & terra tota in circuitu dẽt radi, & cremari, vt cõuertat̃ in cineres, & recondent̃ cineres iuxta altare, idẽ fiet de raſura tabulę, & ſacerdos pęnitebit 40. diebus. Si aũt ſup altare ſtilla ſanguinis ſacramẽti ceciderit, i. nõ ſup linteamina, ſed ſup aliquã partẽ altaris nudã, & maxime ſi ſup arã nudã forte ſorbeat ſacerdos ſtillã, & tribus diebus pęniteat, vel ſuper altare, i. ſup linteũ, dũ tñ nõ trãſfuſa fuerit ſtilla vltra primũ linteũ, erit pœña p̄cedẽs. Si autẽ ſtilla puenerit ad ſecũdũ linteũ, quatuor diebus pęniteat, ſi aũt ad tertium linteũ, nouem diebus pęniteat.

Si

Si autem peruenerit vſque ad quartum linteum, viginti diebus pœniteat, & linteamina tacta a ſtilla abluantur ter, ſcilicet, in loco vbi cecidit ſtilla ſolum, & aqua omnium ablutionum ſuſcipiatur in calice, & iuxta altare recondatur. Et patent omnia hæc de conſecrat. diſtinct. 2. cap. ſi per negligentiam. Idem etiam circa euomẽtes euchariſtiam: nam ſiquis laicus propter ebrietatem, aut voracitatem nõ potens continere ſpecies ſacramentales euomuerit eas, quadraginta diebus debet pęnitere. Si autem clerici, vel monachi fuerint, ſeu diaconi, & presbyteri, ſeptuaginta diebus pęnitere debent, de conſecratio. diſtinctio. 2. cap. ſiquis per ebrietatem. Hæc autem exemplorum cauſa poſita ſunt, vt videatur quomodo canones antiqui impoſuerint quaſi pro ſingulis delictis determinatas pœnitentias.

Pœnitentia euomentium euchariſtiam.

Dicendũ tamen, ꝙ circa hoc nõ eſt neceſſariũ ſtare canonibus antiquis, ſed menſura pœnitentiæ agendæ, tam quantum ad tempus pęnitendi, quàm ad aſperitatem pœnitentiæ in arbitrio ſacerdotũ conſtituitur, vt dicit Leo Papa, & Hierony. Et ratio huius eſt, quia pęnæ ſatisfactoriæ imponuntur, vt medicinæ, & ſicut medicinæ determinatæ in arte, non omnibus competunt, ſed variãdæ ſunt pro conditione eorum, quibus dantur, ita pęnitentiæ moderandæ ſunt, iuxta ſacerdotis arbitrium diuino inſtinctu regulatũ. Et ſicut medicus interdum prudenter facit, non dando medicinã efficacem, quę ad morbi curationem ſufficiat, ne propter debilitatem naturæ maius periculum oriatur, ita C ſacerdos diuino inſtinctu regulatus nõ ſemper totam pęnam, quæ ſecundum ius vni peccato debetur iniungit, ne infirmus aliquid ex magnitudine pœnæ deſperet, & a pœnitentia totaliter recedat. Et iſtud arbitriũ poteſt dupliciter intelligi. Vno modo arbitriũ, ideſt, iudicium, ſcilicet, quòd quãtum iudicauerit ſacerdos debere imponi pœnitenti de pœna, & quia licet eſſet regulare imponi ſeptennem pœnitentiam, interdum tamen propter deuotionem, & contritionis magnitudinem meretur quis minorem pęnam, debet iudicare ſacerdos arbitrãdo iuxta ſigna, quæ videt quantũ cuilibet videatur. Et ita videtur intelligi dictum Leonis Papæ, 26. quæſtio. 7. cap. tempora, ſcilicet, tempora pœnitudinis, habita moderatione conſtituenda ſunt D tuo iudicio, prout conuerſorum animos proſpexeris eſſe deuotos. Et idem colligitur de pœnitent. diſtin. 1. cap. menſuram, ſcilicet, arbitrio ſacerdotis intelligentis relinquendum ſtatuunt, quia apud Dominum nõ tam valet menſura temporis, quàm doloris, nec abſtinentia tantum ciborum quantum mortificatio vitiorum: & ſic innuitur, quod aliquis propter magnitudinem doloris in contritione delet multum de pœna, & non debet poni ſibi pœnitentia tanti tẽporis quanta erat alteri imponenda, & ad hoc diſcernendum eſt ipſius ſacerdotis intelligentis arbitrium. Alio modo poteſt intelligi arbitrium, ideſt, volũtas, ſcilicet, quod quantum ſacerdos voluerit, tantum imponet de pœnitentia, ſiue multum, ſiue paucum, dum tamen non E imponat grauiorem pęnam, q̃ a iure ſit impoſita. Aliqui dicunt, ꝙ arbitrium non accipitur pro voluntate, immo ꝙ nec habet ſacerdos poteſtatem imponendi tantam, vel tantam pœnitentiam moderando illam, niſi quando iura non exprimunt determinatam pœnitentiam. Sic tenet Glo. de pęnit. diſt. 1. cap. menſurã ſuper parte arbitrio dicens. hoc verum eſt cum pœna non eſt expreſſa, quia cum pęna expreſſa eſt illam debet imponere, ar. extra de offic. deleg. cap. de cauſis, & de pęnit. diſt. 5. cap. falſas. ex cauſa tamen poteſt aggrauare, & mitigare, ar. 50. diſt. cap. de his. Dicendum, ꝙ hoc verum erat ſecundum tempora antiqua, quando non erant pœnitentiæ redactæ ad arbitrium: nam

Sacerdotis circa pęnitentes arbitriũ, dupliciter intelligitur.

A tunc erat regula, ꝙ quandocunq; inueniretur quantitas pęnitentiæ determinata a iure imponeretur illa, niſi expreſſe appareret aliqua cauſa propter quã deberet mitigari, vel aggrauari, qñ autem non erat diffinita pœnitentia a iure, erat in arbitrio, ideſt, iudicio prudentis ſacerdotis, vt conſiderato dolore pęnitentis, & alijs circunſtantijs imponeret maiorem, vel minorẽ, ſicut dignum reputaret, & illud tunc non erat arbitrium, i. volũtas, ſed arbitrium, i. iudicium procedens a diſcretione iudicis vbi ius deeſt, & tamen ſeruando conformitatem ad ius, eo modo quo iudici videatur. Et hoc expreſſe vult Hierony. in allegato cap. menſuram. nam cauſam arbitrij ſacerdotalis non poſuit, niſi ꝙ interdum canones non præfigũt pœnitentias pro B. ſingulis criminibus, & ꝙ tunc in arbitrio intelligentis ſacerdotis relinquat, ſed quando a iure eſt expreſſa pęnitentia, non dicit eſſe aliquod arbitriũ, cum ait, Menſuram autem temporis in agenda pęnitentia, ideo nõ ſatis aperte præfigũt canones pro vnoquoque crimine, vt de ſingulis dicatur qualiter vnumquodq; emẽdandum ſit, ſed magis in arbitrio ſacerdotis intelligẽtis relinquendum ſtatuitur, quia apud Dominum nõ tantum valet menſura temporis, q̃ doloris, propter quod tempora pęnitentiæ pro fide, & conuerſatione pęnitentiũ abbreuianda præcipiunt, & pro negligentia protelanda exiſtimant, tamen pro quibuſdam culpis modi pęnitentiæ ſunt impoſiti, & ſic innuit, ꝙ canones nõ ſtatuerunt tempora pęnitentiæ in omnibus culpis, ideo ibi eſt locus arbitrio, in quibuſdam tamẽ ſunt impoſiti modi, ideſt, quantitates pœnitentiæ, & ibi nihil eſt arbitrandum, quia tũc iuxta rationem ſupra tactam a Hieronymo in nullo caſu expreſſiſſent iura quantitatem pœnitentiæ imponendę. Iſta autem vera ſunt ſecundum tempora antiqua, quando pęnitentiæ non erant redactæ ad arbitrium. Nunc autem omnes ſunt redactæ ad arbitrium, vt colligitur de pęniten. & remiſſio. cap. quæſitum, & cap. Deus, & cap. officij. ideo ſiue in eis quæ a iure ſtatuta ſunt, ſiue quæ non ſunt ſtatuta, habet locum arbitrium ſacerdotis. Et dicendum quòd arbitrium accipitur pro voluntate, & tamen non pro voluntate abſoluta, ſed regulata ratione, iſta autem ratio non reſpicit ad hoc, quod D confeſſor velit arbitrari, quantum debeatur iſti homini de pęnitentia, conſiderata contritione eius, & cæteris circunſtantijs, quia hoc eſſet redire ad antiqua tempora, quando locum habebant pęnitentiæ præfixæ a iure, ſed arbitrium prudentis ſacerdotis debet ad hoc tendere, vt conſideret quantum expedit ſaluti pęnitentis imponi, vt dicitur extra de pęnitentia, & remiſſione, cap. Deus qui Eccleſiam. hoc autem eſt, quòd cuilibet pęnitenti melius eſt pęnitentiam hic agere, quàm in futuro, quia pęna ſponte tolerata eſt meritoria, & ſatisfactoria, & non pęna futuri ſæculi, & ideo ſi pęnitens eſſet tam deuotus, & conſtans, de quo putaretur, quòd vellet magnam pœnitentiam agere, & vult eam ſuſcipere, ex- E pedit ſaluti illius, quòd ſibi imponatur. Si tamen ſacerdos videt peccantem eſſe fragilem, & inconſtantem ad tolerandum magnam pœnitentiam, & non vult ſuſcipere eam, vel ſi ſubijt eam poſt non vult manere in eadem, expedit ſaluti pœnitentis paruam pœnitentiam iniungi. Et ideo conſilium eſt, quòd ſacerdos exponat confitenti, quòd pro peccatis ſuis magnam pœnam merebatur. Proponat autem ei aliquam pœnitentiam agendam, & ſi viderit eum promptum ad ſubeundum illam, imponat eam illi. Si autem non fuerit ad hoc promptus non imponat, ita quòd ſemper ſacerdos imponat pœnitentiam de voluntate pęnitentis, & nunquàm contra voluntatem eius, & tamen ſecundum antiquos

canones nunquàm erat aſpiciendum ad voluntatem pœnitentis, ſed vbi non erat diffinitum a iure, reſpiciebatur conditio delicti, & cæteræ circunſtantiæ, vt ſecundum illas videretur quãtum mereretur quiſque ſibi imponi, & ita intelligitur cap. tempora pœnitudinis, 26. quæſt. 7. cum ſex cap. ſequentibus, nunc non reſpicitur ad hoc, ſi tamen ſacerdos nihil conſiderans, imponit pœnitentiam quæcunque ſibi occurrit animo, non bene agit, quia deberet conſiderare quid ſaluti pœnitentis magis expediret, nihilominus tamen pœnitens liberatus eſt, & non peccat recipiens minorem pœnitẽtiam, vel minus vtilem, quàm alias ſuſcipere poſſet. Ad primum dicendum, quòd in arbitrio ſacerdotis, relinquitur impoſitio pœnitentiæ, non ſolum quando canones non præfixerunt pęnitentiam, vt in eodem cap. Menſuram dicit Hieronymus, ſed etiam quando præfixa eſt, & tamen debet habere conſiderationem ſacerdos, quid expediat ſaluti pœnitentis, alias nõ bene agit, non tamen eſt neceſſe quòd ſemper in hoc peccet mortaliter, quia nõ eſt omnis negligentia, aut inconſideratio peccatum mortale. Ad ſecundum dicendum, quòd villicus nõ laudatur ſimpliciter, immo potius vituperabilis erat, quia furatus eſt rem domini ſui, dando eam debitoribus, quia idem erat remittere, quòd donare, cum debitum eſſet liquidum, ſed laudatur quòd prudenter, ideſt, aſtute egerit, quia prouidit ſibi, vt quando egeret, haberet ad quem recurreret. quęlibet autem prudentia, vel aſtutia laudabilis eſt, licet opus factum per aſtutiam ſæpe eſt vituperabile, & ita in ſacerdotibus prudenter agere in remiſſione pœnarum, imponendo pœnitentiam laudabile eſt, agere autem omnino ſecundum voluntatem non eſt agere prudenter, ideo non eſt laudabile. Ad tertium dicendum, quòd non oportet Chriſtum imitari in omnibus operibus ſuis: nam ſicut quædam ſunt in quibus imitari non poſſumus etiam ſi velimus, vt facere miracula quæ ille faciebat, ita quædam ſunt in quibus imitari non licet, quamuis poſſimus, & ita eſt hic: nam ipſe poterat pęnitentem dimittere, non impoſita aliqua pęna, ſacerdotibus autem non licet. Ratio huius eſt, quia Chriſtus habuit clauem excellentiæ, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtio. 77. Et ideo poterat conferre effectum ſacramenti ſine ſacramento: ſacerdotes autem habent ſolum clauem ſacramentalem, ideo non poſſunt remittere peccata, nec efficere aliquod opus ſacramenti ſine ſacramento. Et ob hoc Chriſtus non ſolum poterat peccata remittere, nõ imponendo pœnitentiam, ſed etiam non audiendo confeſſionem, ſic patet in muliere deprehenſa in adulterio, Ioan. 8 Quia illa nihil cõfeſſa eſt, & tamen Chriſtus remiſit ei peccatum. Quod magis apparet in paralytico, cuius peccata non erant manifeſta, & tamen antequàm quicquam diceret, dixit Chriſtus ei remittuntur tibi peccata tua, ſupra 9. & ſic nec confeſſus eſt ille, nec quicquam pęnitentiæ agendę ei impoſitum eſt. Sacerdos autem non poteſt abſoluere niſi confitentem, quia aliàs non eſſet ſacramentalis abſolutio, ita non debet abſoluere niſi pœnitentiam imponendo, & peccat ſacerdos qui pęnitentiam non imponit, quando autem peccator nõ confeſſus eſt, non poteſt abſoluere eum, quia confeſſio debet præcedere abſolutionem. Si abſoluat de facto, abſolutio nõ valet, & peccat mortaliter abſoluendo. Si quis autem ſit in articulo neceſſitatis, & voce, confiteri non poſſit, oſtendat autem ſigna contritionis, debet haberi tanquàm ſuſcipiens ſacramentum, & tamen abſolui nõ debet, quia nihil apparet de quo eum ſacerdos abſoluere poſſit, maxime quia eſt contra formam abſolutionis, in qua dicitur de peccatis confeſſis, & oblitis. Ad argumentum etiam in cõtra-

F rium reſpondendum. Ad primum dicunt quidam, ꝙ falſa pœnitentia eſt, quando non imponitur ſecundũ taxationem factam a iure, & ita tenet Gloſ. de pœnit. diſtinct. 1. cap. menſuram. Et dicendum, ꝙ verum eſt, quòd ſecundum antiqua tempora, quando nondum erant pœnitentiæ totaliter redactæ ad arbitrium, non licebat ſacerdoti imponere minorem pœnitentiam, quam eſſet a iure, & tamen adhuc tunc non vocabatur illa falſa pęnitẽtia, ſed dicitur falſa pęnitentia illa, in qua de vno peccato agitur pęnitentia, & non de alio, vel quando ſacerdos abſoluit peccatorem manentem in peccato, in quo prius erat, quaſi vere, & fructuoſe poſſit pęnitere, manendo in illo peccato. Vel quia forte ſacerdotes non iudicant quædam eſſe

G peccata, quæ tamen ſunt peccata, & manentibus in illis imponunt pęnitentiam, quaſi nõ manentibus in peccato: nam tunc quæcunque pęnitentia eſt falſa quam agunt, quia nihil prodeſt. Sic dicit Innocentius Papa, de pęniten. diſtinctio. 5. cap. fratres noſtros, ſcilicet, Fratres noſtros Epiſcopos, & presbyteros admonemus ne falſis pęnitentijs laicorũ animas decipiant, & ſequitur, falſam autem pęnitentiam eſſe conſtat, cum pluribus ſpretis, de vno ſolo pęnitentia agitur, aut cum ſic agitur de vno, vt non diſcedatur ab alio. Falſa eſt etiam pęnitentia cum pęnitens, ab officio curiali, vel negociali non recedit, quod ſine peccatis agi, nullatenus præualet, aut ſi odium in corde geſſerit, aut ſi offenſo cuilibet non ſatisfaciat, aut ſi offen-

H denti offenſus non indulgeat, aut ſi arma quis contra iuſtitiam gerat. In talibus autem manenti ſi pęnitentia imponitur, eſt pęnitentia falſa, & imponitur cõtra auctoritatem Sanctorum Patrum, quia Sancti Patres declarauerunt, non poſſe agi pęnitentiam ab eo, qui in aliquo peccato manet. Et idem Gregor. intelligit in allegato cap. falſas. nam cum dixit: falſas pęnitẽtias dicimus, quæ non ſecundum auctoritatem Sanctorũ Patrum pro qualitate criminum imponuntur, ſubiũxit, ideoq; miles, vel negociator, vel alicui officio deditus, quòd ſine peccato exerceri non poſſit, ſi culpis grauioribus irretitus ad pęnitentiam venerit, vel qui bona alterius iniuſte detinet, vel qui odium in corde gerat, recognoſcat ſe veram pęnitentiam, niſi nego-

I cium relinquat, & officium deſerat, peragere nõ poſſe, & tamen opponitur vera pęnitentia falſæ pęnitentiæ, vnde Gregor. non poſuit ibi exemplum aliquod falſæ pęnitentiæ, eo quòd minor ſit quàm canones ſtatuerint, ſed quia in peccato manet, qui illam agit, iſta ergo eſt ſola falſa pęnitentia: pęnitẽtia autem quę minor eſt, quàm canones ſtatuerint antiquitus, non erat falſa, ſed erat indebite poſita, nunc vero nec eſt falſa, nec indebite poſita cum omnes pęnitentiæ ad arbitrium redactæ ſint. Ad ſecundum dicendum vno modo, quòd licet eſſet prorſus in voluntate ſacerdotis imponere hanc, vel illam pęnitentiam, tamen requirebatur ſemper diſcretio, vt ſciat diſtinguere peccatum a peccato, & ſciat quid eſt peccatum, & quid

K non, cum interdũ ſacerdotes putent aliquid eſſe peccatum quod non eſt, & econtrario. Etiam diſcretio eſt neceſſaria, vt ſciat quos poteſt ligare, & ſoluere, & in quibus caſibus. Etiam vt circa ea, in quibus tenetur vnus proximus alteri, in quibus non eſt arbitrium ſacerdotis, ſciat quando eſt neceſſaria reſtitutio, & quanta, & ita circa multa alia eſt neceſſaria diſcretio præter taxationem pęnitentiarum. Aliter poteſt dici, quòd etiam circa impoſitionem pęnitentiæ requiritur diſcretio ſacerdotis taxando, vt dicit Hierony. de pęniten. diſtinct. 1. cap. menſuram, & de pęnitẽ. & remiſſio. cap. Deus, cap. officij. non tamen quaſi teneatur imponere tantam pęnam arbitrãdo, ad quantam putauerit teneri peccator, ſed diſcretio requiritur, vt

Ab eo pęnitentia agi non põt, qui in aliquo manet peccato. & ſi agit falſa eſt.

taxet

taxet tantam, & talem penitentiam, quantam putat A expedire ſaluti pęnitentis, vt ſupra declaratum eſt.

Quid remittitur alicui per pœnitentiam minorem quam iura ſtatuunt, & errata peccatoris merentur, & an per talem pœnitentiam iniunctam tollatur tota pœna peccatorum. Et quando ſacerdos non poteſt diſpenſare circa pœnam purgatoriam. *Quæſt. LXXX.*

QVAERITVR occaſione præcedentium de remiſſione poenę, quæ fit per claues, & impoſitionem pœnitentiæ, ſi interdum imponatur alicui minor pœna q̃ a iure ſtatuta eſt, vel quam peccata ſua mereantur qd remittatur per illam pœnitentiã, & an tota pœna peccatorum tollatur per illam pę- B nitentiam iniunctam.

Aliqui dicunt, quòd ſiue ſacerdos imponat magnam pœnitentiam ſiue paruam, liberatur peccator a tota pœna futuri ſęculi, expleta pęnitentia, quæ imponitur per ſacerdotem. Et mouet iſtud dubiũ Glo. de peniten. di. 1. cap. menſuram, dicens ſi ſacerdos minorem pœnam arbitratus eſt, quàm debeatur, ſi diſpenſandi animo hoc facit, ſufficit illa licet modica ad delendum peccatum. Si autem ſacerdos per errorem minorem pœnam arbitratus eſt putans eſſe ſufficiẽtem, & pęnitens credebat ſacerdotem eſſe peritũ, ſufficit illa minor pœna ad peccatum delendum, & omnem pœnam alterius vitæ, dummodo pęnitens, qui eam recipit maiorem recipere paratus eſſet ſi ſibi C imponeretur Archidiac. eadem diſtinctione, capitu. quoniam pęnitet. Si autem credebat ſacerdotem eſſe imperitum in culpa eſt, nec releuabitur per hanc ſolam pœnitentiam, & idem iuris eſt, ſi ad alium iuit non ſuum iudicem, cum ſuus ſacerdos eſſet peritus, quia eo caſu in culpa fuit. Si autem ſuus ſacerdos nõ erat peritus, & ideo iuit ad alium, quia hoc ſibi licet, de pœnit. diſtinctione 5. cap. placuit, & ille male eſt arbitratus, idem eſt, vt in proprio ſacerdote faciente animo diſpenſandi.

Dicendum, quòd inquantum dicitur, quòd per pœnam quàm imponit ſacerdos, etiã ſi ſit minor, tollatur tota pœna futuri temporis, falſum dicitur. Et pręſupponit Glo. illa quòd quando imponitur pecca- D tori tota pœna impoſita a iure pro peccato, liberatur a tota pœna purgatoria. Et etiam dicit, quòd ſacerdos poteſt diſpenſare in pœna illa, vt ſi ſciat, quòd imponit minorem pœnã quàm ſit debita, & faciat hoc animo diſpenſandi, ſufficit illa modica ad delendum peccatum, ideſt, ad delendum totam pœnam debitã pro peccato: nam peccatum quantum ad maculam, vel culpam large ſumptam iam deletum eſt ante abſolutionem, & impoſitionem pœnitentiæ. Etiam dicit, quòd ſi per errorem ſacerdos arbitratus eſt minorem pœnam, quàm eſſet debita, & pęnitens erat paratus ſuſcipere maiorem ſi imponeretur, liberatur a tota pœna futuri ſeculi.

Primum eſt falſum, ſcilicet, quòd pœna a iure im- E poſita pro peccatis æquiualeat pœnæ purgatoriæ, & tollat eam: nam Eccleſia neſcit quanta eſt pœna, quę debetur pro peccato in purgatorio: nec eſt illa pœna vna pro omnibus peccatis, ſed ꝓ quolibet alia, & alia, vnde nec Eccleſia impoſuit ſeptennem pœnitentiã pro quolibet mortali, quaſi tãta pręciſe ſit pœna, quæ debetur illi peccato in purgatorio, quia hoc eſt impoſſibile, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione, nec Eccleſia imponit ſeptennem pœnitentiam quaſi credat iſtam ſufficere præciſe, ſed propter aliquas cauſas myſticas, de quibus dictum eſt præcedenti quæſtione, ſecundum etiam eſt falſum, quia dependet a præcedenti, ſcilicet, quia præſupponitur, quod ſi tanta pœna poneretur arbitrarie quantã ius arbitraretur, quòd tolleretur tota pœna futura.

Secundo, & irrationabilius dicit, quòd poteſt diſpenſare ſacerdos circa pœnam futuram, ideſt, quòd ponendo ſcienter minorem pœnam quàm debeatur, auſert totam pœnam futuram, ſi fuit intentio ſua diſpenſandi: nam tunc efficacia clauis penderet a volũtate ſacerdotis, & tamen hoc non videtur eſſe verum, quia clauis tantum prodeſt quãtum prodeſſe poteſt, vel quantum prodeſſe illam Deus vult, non autẽ quãtum vult quilibet ſacerdos vtens claue. Item tunc q̃libet abſolutio ſacramentalis eſſet plenaria indulgentia: nam ſacerdotes ſciunt, quòd pœnitentiæ quas imponunt non ſufficiunt pro peccatis, & ideo iuxta dictum Glo. videntur diſpenſare in reliqua parte pœnę, & ita liberabitur pęnitens a tota pęna purgatoria, ſed indulgentia plenaria nihil plus facit ſecundum opinionem illam, quæ latiſſimam efficaciam tribuit indulgentiis, ergo eſſet quęlibet abſolutio ſacramentalis plenaria, quod falſum eſt. Item eſſet maior abſolutio ſimplicis ſacerdotis quàm plenaria remiſſio data a ſummo Pontifice: nam in omnibus literis harum remiſſionum dicitur, de omnibus peccatis de quibus fuerit quis corde contritus, & ore confeſſus, & tamen in ſacramentali abſolutione facta a ſimplici ſacerdote dicitur de peccatis confeſſis, & oblitis, ſi ergo ſacerdos habens voluntatem diſpenſandi imponendo paruam pœnam, tolleret totã pœnam futuri ſæculi omnium peccatorum de quibus abſoluit, multo abundãtior erit abſolutio ſimplicis ſacerdotis quàm illa, quæ fit a ſummo Pontifice in conceſſionibus indulgentiæ plenariæ. Item ſi abſolutio ſacerdotis volentis diſpẽſare ad hoc ſufficeret, fruſtra concederetur aliquando indulgentia plenaria, quod hęreticum eſt, cum Eccleſia ſupponat iſtas conceſſiones ad aliquid prodeſſe. Item apparet manifeſte iſtud eſſe cõtra intentionem Eccleſiæ: nam indulgentiæ plenariæ non ordinantur ad maculam ſiue culpam large dictam, quia iſta plene tollitur per confeſſionem, & abſolutionem cuiuslibet ſacerdotis, ſed ordinatur contra pœnam: ideo groſſe loquentes vocant iſtas indulgentias plenarias, vel remiſſiones omnium peccatorum abſolutionem a culpa, & a pœna, qui tamen increpantur a iure in clementina prima de priuil. & in clementina abuſionibus de pœnitentia, & remiſſione, & ita indulgentia plenaria eſt abſolui a toto reatu poenę purgatoriæ, & tamen in literis harum conceſſionum concedit Papa ei cui datur iſta indulgentia, quod poſſit eligere confeſſorem, qui poſſit eum plenarię abſoluere, vel concedere remiſſionem omnium peccatorum, ergo videtur, quòd ſacerdos ſimplex non poterat iſtud facere niſi concederetur, quia aliàs fruſtra erat conceſſio quam facit Papa, ergo præſupponit Eccleſia, quòd ſacerdos ſimplex etiam ſi velit imponendo paruam pęnitentiam liberare hominem a tota pęna purgatoria, non poſſit. Item paret, quia hoc dato ſere nulli irent ad purgatorium: nam ſacerdotes imponunt paruas pœnitentias cum ſciant maiores eſſe debitas pœnas, & ſic videntur diſpenſare: ideo qui impleuit pęnitentiam ſic a ſacerdote iniunctam, quantũcunque parua ſit non tenebitur ad aliquam pœnam purgatoriam, & ita facile eſſet omnes morientes euolare in cęlum, & tamen falſum eſt, quia communiter ſupponitur, ꝙ expleta pœnitentia hic iniuncta a ſacerdote, adhuc manet homini multum expiandum in purgatorio, ergo ſacerdos imponens paruam pœnitentiam non liberat hominem a tota pœna purgatoria neque poteſt diſpenſare in illa.

Dicendum ergo, quòd ſacerdos in abſolutione ſacramentali quotidiana non poteſt diſpenſare circa pęnam

nam

nam purgatoriam, neque eſt in poteſtate ſua, quòd tanta aut tanta tollatur, ſed per claues tollitur quantã Deus vult tolli, & neſcit ſacerdos quanta tollitur, per pœnitentiam autem impoſitam tollitur per modum recompenſationis pœna æquiualens purgatoria, aut aliquid plus, cum ſit illa ſponte tolerata, & illa non: quod autem reſiduum eſt, quòd interdum valde multum eſt, manet in purgatorio expiandum, vel hic per opera ſatisfactoria ſponte facta explendum. Et iis conſonat Hoſtien. in ſumma, titulo de pœnitentia, vbi tradit formam abſoluendi dicens, quòd ſacerdos dicat confitenti, chariſſime tu commiſiſti tot, & talia peccata, & pro quolibet deberes ſic pęnitere, ſed forte vita tua ad hoc agendum non extenderetur, iniungo tamen tibi talem pęnitentiam pro omnibus, & concedo tibi, quòd quocunque ieris remiſſiones prælatorum tibi factæ proſint, & omnia bona, quæ feceris, & mala, quæ pro Deo toleraueris iniungo tibi in pęnitentiam, & poſtea dicit, & ſi quid purgandum remanſerit, in purgatorio purgetur iuxta miſericordem voluntatem Ieſu Chriſti. Quod autem dicit Glo. allegata de diſpenſatione, quam facit ſacerdos in pęna, poteſt eſſe verum in pęna impoſita a iure, ſed non in pęna taxata a Deo: nam ſi delictum habeat pęnam a iure determinatam, & ſacerdos illam ſciens ponat minorem, diſpenſat per hoc in illa, quia ſunt redactæ pęnitentiæ ad arbitrium. Si autem non ſit pęna a iure præfixa, & tamen ſacerdos conſideratis circunſtantiis delicti ſcit magnam pęnam debitam, & imponit minorem, hoc ipſo diſpenſat. Et tamen iſta diſpenſatio non ſe extendit ad aliud, niſi quòd pęnitens non male agat tolerando minorem pęnam pro delicto, quàm de iure teneatur, & quòd non ſit obligatus dum viuit tantam pęnitentiam agere, ſed non prodeſt ad hoc, quòd pęna æquiualens pęnæ impoſitæ a iure in purgatorio tollatur ſuſtinendo paruam, quæ imponitur. Vt ſiquis commiſit homicidium, vel periurium, tenetur de iure ad ſeptẽnem pęnitentiam, ſi autem ſacerdos imponat pęnitentiam vnius diei per hoc diſpenſat in iure, ita quòd iſte pęnitens non tenetur ad pęnitentiam ſeptennem, & tamen ſi per ſeptennem pęnitentiam tolleretur tota pęna debita in purgatorio pro homicidio, vel periurio, non tolleretur per pęnam vnius diei, quàm impoſuit ſacerdos, ſed ſolum tantum tolleretur proportionaliter, quantum eſt vnus dies ad ſeptem annos, & ita quanto minorem pęnitentiam imponit ſacerdos confitenti, tanto deterius eſt confitenti: niſi forte, quia impoſita maiori pęnitentia non poſſet aut nollet illam tolerare. Prædicta vera ſunt de vſu clauium in abſolutione quotidiana ſacerdotali, in qua non exprimitur pars aliqua, aut quantitas determinata remiſſionis, ſed ſimpliciter ſacerdos abſoluit, quia ibi non prodeſt clauis ad voluntatem ſacerdotis. Secus autem in conceſſionibus indulgentiarum in quibus exprimitur quantum prodeſſe debeant, vt quia dicitur plenaria remiſſio, vel dicitur quarta aut quinta pars peccatorum, ideſt, pęnæ debitæ pro peccatis, vel duo aut tres anni, aut ſeptem dies, & ita de aliis conceſſionibus: nam ſolet dici, quòd iſtæ indulgentiæ tantum proſint quantum ſonant, & quòd intelligatur quantum ad pęnam purgatoriam, licet de hoc magis dicetur, cum agetur de conceſſionibus indulgentiarum.

F *An ſacerdotes veteris teſtamenti claues haberent. Atque illæ quem ordinem conſequantur, & character quid ſit. Quæſt. LXXXI.*

QVAERETVR nunc circa habentes claues, & eſt dubium an ſacerdotes veteris teſtamenti haberent claues. Aliqui dicunt, quod ſic, quia clauis conſequitur ordinem ſacerdotalem, & tamen in veteri teſtamento erat ordo: nam dicebantur illi ſacerdotes, ergo claues habebant. Item claues ſunt duæ, ſcilicet, ſcientia diſcernendi, & potentia iudicandi, & tamen ſacerdotes veteri teſtamenti poterant vtrunque, ergo claues habebant. Patet hoc, quia habebant ſcientiam diſcernendi inter ſanguinem, & G ſanguinem, leprã, & lepram, cauſam, & cauſam, Deuteronom. 17. Etiam habebant poteſtatem iudicandi, quia ipſi iudicabant in cauſis arduis, ſcilicet, ſummus ſacerdos, & 70. Seniores eodem cap. & ipſi repellebant immundos, & recipiebant mundos Le. 13. & 14. Quod eſt recipe dignos, & excludere indignos quod facit miniſter Eccleſiaſticus per claues, vt dicit Hiero. ergo habebant illi claues. Item ſacerdotes legales habebãt poteſtatem aliquam ſuper populum, & non erat illa pure temporalis, quia ſic nõ differret poteſtas ſacerdotalis a regali, quod falſum eſt, & tamẽ poteſtas ſpiritualis eſt poteſtas clauis, ergo ſacerdotes veteres habuerunt claues.

Dicendum, quòd aliqui voluerunt in veteri teſta- H mento fuiſſe claues apud ſacerdotes, quia erat eis poteſtas aliqua ſuper peccata, ſcilicet, imponere penam pro peccatis ad remiſſionem ipſorum, vt colligitur Leuit. 5. Et hoc pertinet ad clauem: nam per actum clauis ſoluit ſacerdos peccatorem a quadam pęna, & obligat eum ad alterã quam temporaliter imponit, ergo erant claues in illis ſacerdotibus. Sed dicunt, quod fuerunt in ſacerdotibus illis incompletæ, nunc autem per Chriſtum completæ ſunt in ſacerdotibus noui teſtamenti.

Sed dicendum, quòd non ſtat: nam Apoſtolus ad Hebræ. 9. vbi comparat, & præfert ſacerdotium Chriſti, ſacerdotio veteris teſtamenti, dicit quòd Chriſtus eſt pontifex futurorum bonorum, qui per proprium I ſanguinẽ introiuit ſemel in ſancta æterna redemptione inuenta, ſacerdotium autem vetus ſolum introducebat in templum manufactum per ſanguinem taurorum, & hircorum, & ſic innuit Apoſtolus, quòd poteſtas ſacerdotij legalis non ſe extendebat ad celeſtia exhibenda, ſed ſolum ſignanda, vt dicitur ad Hebræ. 10. Vmbram ſuturorum bonorum lex habet nõ ipſam imaginem, ideſt, conferre non potuit res quod eſt habere imaginem, ſed ſignificauit illas, quod eſt vmbram habere, & tamen claues non ſunt ad figurãdum, ſed ad efficiendum: ideo non fuerunt claues in veteri Teſtamento. Item claues ſunt ad aperiendum regnum cęleſte, quia per clauem recipiuntur illuc digni, & tñ ante Chriſti paſſionem nemini aperta fuit K ianua vitæ ętemę, ergo nec fuit clauis, quia poneretur omnino ſuperuacua. Item quia ſacramentalia veteris legis gratiam non conferebãt, & tamen ſine gratia nõ eſt introitus ad vitam ęternam, qui eſt effectus clauium, ergo ſacerdos legalis qui taliũ ſacramentorum miniſter erat, clauem non habebat. Cum autẽ dicebatur, ꝙ habebant poteſtatem imponendi pęnã pro peccato, ergo habebant poteſtatem clauium, dicendum, ꝙ ſi nihil aliud ſit, non oſtendit clauem: nã legiſlator, & iudex, qui eſt miniſter legis humanæ imponunt pęnam pro peccatis, ſed clauem non habent, ſed oportet addi, ꝙ per clauem imponitur pęna in remiſſionem peccatorum, ſicut confitemur fieri per ſacerdotes noſtros in abſolutione ſacramentali, ſacerdotes

dotes aũt legales pęnam quidem imponebãt, vel exequebantur ſuper peccantes pęnam a lege impoſitam, & tamen illa non erat ad remiſſionem peccatorum; nam iſtæ pęnæ erant, quòd cogerent laicos peccantes offerre ſacrificia. Leui. 5. & Nu. 5. Et tamen ſacrificia legalia non poterant tollere peccatum ad Hebræ. 10. Scilicet, impoſſibile eſt per ſanguinem taurorum, & hircorum auferri peccata: ideo clauis nõ erat ibi. Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ clauis conſequitur ordinem ſacerdotalem proprie ſumptum, non eſt aũt ordo vbi non eſt character: ideo licet ſacerdotium fuerit in veteri teſtamento, & ẽt inter gentiles, neutrũ fuit proprie dictum ſacerdotium, quia in neutro fuit character cũ ſit character poteſtas ſpiritualis ſm̃ quã configuratur recipiens ei, a quo impreſſa eſt poteſtas, & ni illa impreſſio poteſtatis non fuit in aliquo illorũ ſacerdotiorum, cũ neque ibi fuerit actus ad quem requireretur aliqua poteſtas ſpiritualis, cũ actus eſſet pure corporalis. Etiam dato, ꝙ eſſet ibi poteſtas aliqua, non configuraretur miniſter Chriſto ſecundum illam, & hoc propter imperfectionem vmbratilem illius poteſtatis. Etiam quia non ordinabatur ad Chriſtum: nam in nouo teſtamẽto poteſtas Epiſcopalis acquiſita per conſecrationem, licet ſit indelebilis non eſt character, eo quòd ſecundũ illam non configuratur Epiſcopus Chriſto, quia non ordinatur ad Chriſtum ſiue ad corpus eius verum, ſed ad plebem, quæ eſt corpus Chriſti myſticum, ſed multo minus ordinatur ſacerdos legalis ad Chriſtum, ergo non habuit characterem. Et ita licet in veteri teſtamento eſſent ſacerdotes, tñ nõ fuit ordo ſacerdotij, clauis aũt conſequitur ordinẽ ſacerdotij: ideo non fuerunt claues in ſacerdotibus legalibus. Ad ſecundum dicendum, quòd ſacerdotes legales habuerunt poteſtatem diſcernendi inter lepram, & lepram, ſanguinem, & ſanguinem, cauſam, & cauſam, Deute. 17. Et poteſtatem iudicandi, & exequendi, ſed iſta poteſtas non erat niſi, vt arcerent indignos a tabernaculo manufacto, & admitterent dignos ad illud ad quod non requirebatur poteſtas aliqua ſpiritualis diuinitus impreſſa, aut communicata: ideo non erat tunc clauis aliqua, nunc autem eſt poteſtas ſpiritualis in ſacerdotibus per quam recipiant hominem ad regnum Eccleſiæ: ideo nunc eſt clauis. Ad tertiũ dicendum, quòd habebat ſacerdos legalis poteſtatẽ ſuper populum, quæ non erat pure tẽporalis ſicut regia poteſtas, nec pure ſpiritualis ſicut poteſtas miniſtrorum noui teſtamenti, ſed poteſtas erat quidem ad corporalia ordinata in cultum Dei cęremonialem, ſcilicet, ad purgandum homines legaliter immundos ꝑ legales cæremonias, vt apti eſſent introire in tabernaculum manufactum, & ad expellendum eos, qui legaliter immundi erant a ſanctuario. Et ſi eſſent naturaliter, ideſt realiter immundi immunditia contagioſã aut fęda, eijciebant a caſtris, ideſt, de conuerſatione aliorum hominum, ſicut excludebant leproſos, & fluentes fęmine, aut ſanguine extra tempora menſtruorum. Leui. 13. & non erat regia nec alicuius laici, ad hoc tamen claues non erant neceſſariæ.

An in Chriſto ſit clauis. Et quid ſit clauis ſacramentalis, & quomodo poteſtas clauium qualitas quædam eſt, earumque virtus in nobis eſt, ſicut virtus inſtrumentalis, item quòd ſacramenta potius diſponunt ad gratiam, quam cauſa conferant. *Quæſt. LXXXII.*

QVAERITVR an in Chriſto ſit clauis. Aliqui dicunt, quòd non, quia clauis cõſequitur characterem ordinis, vt dictum eſt præcedẽti quæſtione. Chriſtus tamen characterem non habuit, cum potius ipſe imprimat nobis characterem, & per

A configurationem ad ipſum dicimur habere characterem, quia illa poteſtas ſpiritualis qua ei configuramur vocatur character, & tamen idem non poteſt ſibiipſi configurari, ergo non habet Chriſtus characterem, & conſequenter neque clauem. Item vt oſtenſum eſt ſupra q. 73. Chriſtus habet in ſacramentis poteſtatem excellentiæ, ſ. quia effectum ſacramentalem ſine ſacramẽto conferre poteſt, ſed clauis eſt poteſtas ſacramentalis, i. id quo ſacerdos confert illud quod ſacramentaliter conferri poteſt, ergo non fuit neceſſaria in Chriſto, cũ habeat ſuperiorem poteſtatem, & ita eſſet ſuperuacua, q̄a nunq̃ Chriſtus tali poteſtate vteretur, ſuperuacuum tamen non eſt ponendum, quia recedit ab ordine, omnia tamẽ, quæ a Deo ſunt ordinata ſunt, B ad Rom. 13. ergo Chriſtus non habet claues. Dicendum, ꝙ Chriſtus habet clauem, quæ eſt ſpiritualis poteſtas ad recipiendum dignos aperiendo eis vitã æternam, & excludendum indignos, & tamen non eſt iſta clauis ſacramentalis, ſed maior clauis, quæ vocatur clauis excellentiæ, de qua dicitur Apoc. 3. habet clauẽ Dauid, aperit, & nemo claudit, claudit & nemo aperit. Pro quo ſciendum, ꝙ qñ agens operatur per inſtrumentum virtus agendi eſt in per ſe agente, & in inſtrumento, quia non eſt actio niſi vbi eſt virtus agendi, & tamen tam inſtrumentum, quã principale agens dicitur agere, ergo in vtroque eſt agendi virtus, & tamen ſicut per ſe agens, & inſtrumentum differunt, quia per ſe agens non recipit virtutem ab alio, inſtru- C mentum autẽ recipit per actualem influxum inquantum mouetur ab agente per ſe, ita & per ſe agens dicitur proprie agere, inſtrumentum autem non dicitur agere, niſi inquãtum agitur, ideſt, mouetur: vnde perfectius valde eſt virtus agendi in per ſe agente, quàm in inſtrumento. Ita de clauibus eſt: nam virtus clauiũ, quæ in nobis eſt, eſt virtus inſtrumentalis: nam ſacerdos, & ſacramenta non agunt per ſe ad remiſſionem peccatorum tanquam principale agens, immo nec tanquam inſtrumentum propter dictum quod attingat ipſum paſſum, quia neque ſacerdos tãquam principale agens aut ſacramentum confert gratiam, cum hoc ſit ſolius Dei, neque ſacramentũ motum a Deo, vt inſtrumentum eius attingit animam cui gratia cõ- D fertur: ideo ſacramenta ſunt potius diſpoſitiua ad gratiam, quã inſtrumẽta gratiæ proprie loquendo. clauis ergo qua ſacerdos operatur in ſacramento pęnitentię erit clauis inſtrumenti, i. virtus inſtrumentalis, & non principalis agentis, virtus autem ad conferẽdum gratiam, & remittendum peccata, quod eſt operari noſtram ſalutem, eſt in Chriſto, tanquàm in per ſe agente: nam in eo, vt eſt Deus, eſt iſta virtus per auctoritatem, vt autem eſt homo eſt in eo per meritum, quia meritis paſſionis ſuæ aperta eſt nobis vita æterna, & datur omnis gratia, & quoniam clauis de ratione ſua ſolum dicit poteſtatem claudendi, & aperiendi, quòd autem quis aperiat, vt per ſe agens, vel vt inſtrumentum aut diſpoſitiuum, eſt extra rationem clauis, ideo E tam in Chriſto, quàm in nobis oportet poni clauem, immo & in Deo clauis eſt, ſed differt, quia clauis noſtra eſt ſacramentalis, clauis autem Chriſti, aut Dei non eſt ſacramentalis. Dicitur autem clauis ſacramẽtalis illa qua quis confert effectum ſpiritualem per ſacramentum, & tamen Chriſtus ſine ſacramentis confert effectum ſacramentalem, ideo non eſt clauis ſua ſacramentalis, ſed maior ſacramentali, & ideo vocatur clauis excellentiæ. In quo autem differat clauis Chriſti a ſacramentali, & in quo excellat eam, & in quo clauis auctoritatis, quæ eſt in tota trinitate excedat clauem ſacramentalem, quæ eſt Chriſti, vt eſt homo, declaratum eſt ſupra q. 73. clauis autem noſtra ſacramentalis eſt, quia ſolum poſſumus conferre ſpiritualem

tualem effectum mediante ſacramento. Et etiam eſt
inſtrumentalis, quia non eſt actio remittendi pecca-
tum a nobis principaliter, ſed a Deo. Ad primum di-
cendum, ꝙ clauis non ſolum conſequitur characterē,
immo eſt realiter ipſe character, vt oſtenſum eſt ſupra
quæſtione 77. & tamen clauis eſt aliquid abſolutum,
cum nominet qualitatem, i. poteſtatem, quæ reduci-
tur ad ſecundam ſpeciem qualitatis, & licet large poſ-
ſet dici relatiua, tamen ſm̄ rationē ſuam non eſt rela-
tiua: nam eſt virtus actiua, character autē quantum ad
ſubſtantiam eſt ipſamet virtus actiua, & tñ ratio chara-
cteris eſt ſuperaddita, & ita eſt ratio relatiua, quia cha-
racter dicit configurationē, & iſta ratio configuratio-
nis conſequitur poteſtatē illam conficiendi ſacerdota-
lem, & illa eadē poteſtas numero eſt poteſtas clauiū,
vt oſtenſum eſt eadem q. quia tñ poteſtas conficiendi
eſt prior dignitate, & ratione, cū ſecundum hanc pro-
prie quis dicatur ſacerdos, dr̄ poteſtas clauiū ſm̄ quā
reſpicit ſacerdos ſubditos conſequi poteſtatē chara-
cteris tanq̃ priorem, quod m̄ illa poteſtas ſit characte-
ris, i. configurans hominem Chriſto eſt ꝑ accidens ad
ſubſtantiam, poteſtatis ipſius, quia nō eſt character ni-
ſi inquantum eſt poteſtas ab alio impreſſa configurās
hominem ei a quo impreſſa eſt, in Chriſto aūt eſt ipſa
poteſtas non tñ tanquā ab alio impreſſa, vel deriuata,
ſed tanquā in per ſe agente, & vt principalis forma: iō
ceſſat ibi ratio characteris, & ita in Chriſto poteſtas
clauium conſequitur poteſtatē quandam, quæ in no-
bis vocatur character, ſed in ipſo non vocatur nec eſt
character propter cauſam dictam. Ad ſm̄ dicendum,
ꝙ de ratione clauis non eſt eſſe ſacramentalem: nam
licet clauis noſtra ſit ſacramentalis, quia eſt inſtrumē-
talis, clauis tamen Chriſti, quia eſt, vt poteſtas per ſe
agentis nō eſt ſacramentalis, ſed principalis, & ita ha-
bebit clauem, licet non omnino ſimilem noſtræ, ſed
excellentiorem.

*An ſoli ſacerdotes habeant claues, vel etiam alij non ordinati.
Et quod ordo de neceſſitate exigit ſexum virilem. fœminæ au-
tem quare non poſſunt ordinem recipere. Nec vnus character
eſſe poteſt ſimul in multis. Et quare poteſtas excommunican-
di non eſt clauium poteſtas. Eaque poteſtas non poteſt fœmi-
nis competere.* *Quæſt. LXXXIIII.*

QVAERETVR an ſoli ſacerdotes habeant claues,
vel etiā alij non ordinati habeant claues? Aliq
dicunt, ꝙ multi præter ſacerdotes clauem ha-
bent: nam dicit Iſidorus, ꝙ oſtiarij inter bonos, & ma-
los habent iudiciū, dignos recipiunt, & indignos rei-
ciunt, ſed iſte eſt actus clauis, vt oſtenſum eſt ſupra q.
73. ergo oſtiarij claues habent. Item videtur, ꝙ reges
etiam habeant claues, quia ſacerdotes claues accipiūt,
dum ꝑ vnctionem ſuam accipiunt diuinitus poteſtatē
ſuper populum, & tñ etiam reges dum per vnctionem
ſanctificantur, accipiunt diuinitus poteſtatem ſuper
populum fidelem; ergo non habent ſoli ſacerdotes
clauem, ſed etiam reges. Item videt̄, ꝙ aliquæ congre-
gationes habeant claues, & ſic non ſoli ſacerdotes, ſa-
cerdotium enim eſt ordo vni perſonæ ſingulari con-
ueniens, ſed clauem aliqñ videtur habere tota vna cō-
gregatio, quia capitula poſſunt interdum ferre ſentē-
tiam excommunicationis, quod pertinet ad claues, nō
ergo ſoli ſacerdotes habent poteſtatem clauium, ſed
etiam aliquæ multitudines. Item mulier non eſt ſu-
ſceptiua ordinis ſacerdotalis, immo nullius ordinis, qa
ordo exigit de neceſſitate ſacramenti ſexum virilem,
& tñ mulieres aliquæ videntur habere clauem, ſicut
Abbatiſſæ, quæ ſpiritualem poteſtatem in ſubditos
exercent, ergo non habent ſoli ſacerdotes clauem.
Dicendum, ꝙ clauem proprie ſumptam ſoli ſacer-
F dotes habent. Sic enim dicit Ambro. hoc ius ligandi,
& ſoluendi ſolis ſacerdotibus conceſſum eſt. Sed di-
cendum, ꝙ clauis accipitur aliquando proprie, & ali-
quando large. Primo modo clauis eſt, quæ cœlum
aperit, ideſt, quæ immediate eſt ad aperiendum illud,
tollendo particulariter impedimēta illuc eundi, quod
fit tollendo peccata, etiā ſi hoc fiat inſtrumentaliter,
vel diſpoſitiue, & talis clauis cum ſit eadem in ſubſtā-
tia cum charactere, quæ eſt poteſtas conficiendi, vt
oſtenſum eſt ſupra q. 73. & character eſt vnius perſo-
nę, ideſt, nō poteſt eſſe character aliquis ſimul in mul-
tis, ſed in vno, & ille ſolus eſt ſacerdos, ſequitur quòd
clauis hoc modo ſolius ſacerdotis eſt, ſoli quippe ſa-
cerdotes in populo conſtituuntur medij inter populū,
G & Deum quantum ad ea, quæ Dei ſunt, vt offerant
dona, & ſacrificia pro peccatis, ad Hebræ. 5. Secundo
modo clauis eſt poteſtas quædam qua homines diri-
guntur in cœlum, vel in Deum, ſed non immediate,
& hæc eſt per quam homines diriguntur immediate
ad Eccleſiam militantem, & poſtea mediāte illa diri-
guntur ad vitam æternā, vnde ſicut clauis primo mo-
do dicta ſe habet ad vitam æternam, ita clauis ſe habet
ſecundo modo ad Eccleſiam militantem, vt admitta-
tur homo ad illam, vel excludatur ab ea, & hæc eſt po-
teſtas excommunicandi, & ab excommunicationę
abſoluendi, & poteſtas in foro cauſarum: nam per ex-
communicationem excluditur quis a participatione
ſacramentorum, quæ ſolum ſunt in Eccleſia militan-
H ti, & a communicationē fidelium, & iſta non eſt pro-
prie clauis, ſed aliquid dependens a claue, vel conſe-
quenter datum cum claue: nam quando Petro colla-
ta eſt poteſtas clauium, collata fuit etiam poteſtas ex-
communicandi, vt oſtenſum eſt ſupra q. 73. Et tamen
non eſt actus alicuius illarum duarum clauium, quæ ei
datæ ſunt, ſed fuit aliquid quaſi annexum, vel acceſſo-
rium ad poteſtatem pleniſſimam clauium, & vocatur
large poteſtas clauium, hanc autem poteſtatem non
ſoli ſacerdotes habent, ſed etiam aliqui non ſacerdo-
tes, ſcilicet, illi qui iuriſdictionē Eccleſiaſticam habēt
ſiue ordinarie, ſiue ex commiſſione, quorum plurimi
non ſunt ſacerdotes. Et etiam non competit omni-
bus ſacerdotibus iſta clauis, ſi tñ eſſet poteſtas clauis
I proprie dictę, competeret omnibus ſacerdotibus, ſal-
tem omnibus curatis, quibus competit vſus clauium,
ergo large vocatur clauis. Ad primum dicendū, quòd
ſicut officium oſtiariorum eſt corporale, ita clauis ſua
eſt materialis, ſcilicet, qua claudunt, & aperiunt tem-
plum manufactum, actus autem ſacerdotum eſt ſpiri-
tualis: ideo clauis ſua eſt ſpiritualis qua aperiunt tem-
plum non manufactum, i. cęlum. Habent etiā oſtiarij
iudicium recipiendi, & excludendi a templo, non qui-
dem a templo cęleſti, ſed ab iſto materiali, & tamē ad-
huc iudicium de ijs, qui ad hoc templum recipiendi
ſunt aut excludendi non habent oſtiarij a ſeipſis, ſed a
ſacerdotibus, & maioribus miniſtris accipiunt, ſ. vt il-
los excludant quos iſti excludendos iudicauerint, &
K ita admittunt quos illi recipiendos cenſent, vnde non
proprie competet eis iudicium, ſed executio rei iudi-
catę a ſacerdotibus, & alijs ſuperioribus miniſtris. Ad
ſecundum dicendum, ꝙ reges ſiue qui vnguntur, ſiue
non vncti nō habent claues, quia nullam poteſtatem
ſpiritualem habent reges, & tamen clauis eſt poteſtas
ſpiritualis ad aperiendum regnum cœlorum: ideo in
vnctione nō accipiunt clauem, neque poteſtatem ali-
quam ſpiritualem, cum in ſolis temporalibus pręſint,
quia tamen etiam temporalia nō ſunt niſi a Deo, ſub
cuius prouidentia omnia cōſiſtunt, & ob hoc ordina-
ta ſunt, quia omnia quæ a Deo ſunt, ordinata ſunt, ad
Ro. 13. ſignatur in vnctione regum, quòd a Deo po-
teſtatē legitime in tēporalibus accipiunt, ſicut accepe-
runt

runt ſacerdotes per vnctionem ſuam poteſtatem in ſpiritualibus, vt per hoc reges legitime quaſi ex quadam commiſſione ſuper populum fidelem ſub Chriſto regnent.

Ad tertium dicendum; quòd aut loquimur de poteſtate ordinis aut de poteſtate iuriſdictionis, poteſtas ordinis, quæ eſt proprie clauis non eſt niſi vnius, id eſt, ſacerdotis. De poteſtate iuriſdictionis dicẽdum eſt, ſicut de poteſtate in politicis, eſt enim aliquando tota poteſtas in vno, ſicut in principatu monarchico, ſiue regali ſiue tyrannico, quandoque autem eſt poteſtas ciuilis, vt non ſit tota in vno, ſed partita in plurimos conſtitutos in diuerſis officijs, ſicut ariſtocratijs, oligarchijs, democratijs, & thimocratijs, vt patet 8. Ethico. & 3. Politicorum, ſic & iuriſdictio in ſpiritualibus interdum conſiſtit in vno ſicut in Epiſcopo, vel ſacerdote alio, interdum autem vna tota in multis ſicut in capitulo Eccleſiæ, vel aliquo collegio ſimili, & tunc totum capitulum habet clauem iuriſdictionis, licet non ſinguli de capitulo, & tamen non eſſet ille vnus ordo numero, ſed tot eſſent ordines quot eſſent ſuppoſita, vel partes capituli.

Ad quartum dicendum, quòd mulier non poteſt habere clauem proprie dictam neque large. De prima patet, quia illa eſt clauis ordinis, & tamen mulier ordinem recipere non poteſt, qui exigit ſexum virilem, & hoc, quia non poteſt reperiri naturaliter ratio ſignificationis ſacramenti ordinis in fœmina, ſed potius naturaliter ſibi repugnat, ſcilicet præeſſe, cum Apoſtolus dicat, mulierem autem docere non permitto, neque dominari in virum 1. Timoth. 2. & 1. Corin. 14. & tamen docere, & præeſſe ſunt neceſſaria ſacramento ordinis, non ergo poteſt mulier habere claues, ita redarguuntur Abbatiſſæ quædam extra de pœnitentia, & remiſſio. capitu. noua quædam, quia benedicebant moniales, & audiebant confeſſiones in criminibus ſacramentaliter, & Euangelium publice prædicabant, & concluditur ibi, quòd claues non traditæ fuerunt beatæ virgini, ſed Apoſtolis, & ſic nullus actus clauis neque ordinis poteſt competere Abbatiſſæ, nec alicui fœminæ.

De claue iuriſdictionis excommunicãdo dicẽdum, quòd etiam non poteſt competere mulieri, quia cui non poteſt competere clauis ordinis, etiam non poteſt competere ſpiritualis clauis iuriſdictionis, poteſt autem competere fœminis poteſtas in temporalibus, quia interdum fœmina prudentior eſt viro, & tamen fœminas præeſſe viris etiam temporaliter non eſt regulare, ſed extra ordinarium, & eſt quædam corruptio recti principatus. Sic dicit Ariſtoteles 8. Ethico. quòd corruptio ciuilitatis eſt cum ad fœminam dominium pertinet, interdum tamen propter periculũ, & alias neceſſitates toleratur, quòd fœminæ præſint, & ita eſt de abbatiſſis, quæ habent quandam poteſtatem ſuper alias moniales corripiendo eas circa ſpiritualia, quod eſt ſimile vſui clauium, licet non ſit vſus clauium, & tamen hoc toleratur, & ſtatuitur propter periculum cohabitationis virorum cũ religioſis mulieribus; claues igitur non habent.

An ſancti homines, qui non ſunt ſacerdotes habeant claues. Et quod in actu clauium principale agens eſt ſolus Deus, qui habet auctoritatem dimittendi peccata. Et quòd Sacerdos, licet non ſit in gratia, tamen poteſt agere ad gratiæ collationem. Et quod Deus ſolus nobis benedicit, bona conferendo. *Quæſt. LXXXIIII.*

QVAERITVR an ſancti homines, qui non ſunt ſacerdotes habeant claues. Aliqui dicunt, quòd ſic; quia abſoluere, & ligare, quæ

A habet actus clauium habet efficaciã a paſſione Chriſti; & tamen viri ſancti maxime conformantur paſſioni Chriſti, qui per patientiam, & alias virtutes Chriſtum paſſum imitãtur, ergo videtur, ꝙ ſancti viri, licet non ſint ſacerdotes, poſſint ſoluere, & ligare. Item ꝗ maior eſt poteſt benedicere minorem ad Hebræ. 7. ſine vlla contradictione quod minus eſt a maiori benedicitur, & tñ in ſpiritualibus vt ait Augu. hoc eſt eſſe maius quod eſſe melius, ergo viri ſancti, qui meliores ſunt alijs, poſſunt benedicere alijs abſoluendo, & ligãdo. Dicendum, ꝙ ſoli ſacerdotes ligant, & ſoluunt, quia cuius eſt poteſtas eius eſt actus, vt ait Ariſto. libro de ſomno, & vigilia, & tñ poteſtas ligandi, & ſoluendi, quæ eſt clauis, eſt ſolius ſacerdotis, ergo ligare, & ſol-
B uere ſolius ſacerdotis erit. Item patet, quia ſi ſancti homines nõ ſacerdotes ligarent, & ſoluerent, aut hoc facerent tanquam agens principale, aut tanquam inſtrumentum, & tamen neutro modo faciunt, ergo nõ ligant, & ſoluunt. Patet hoc, quia principale agens inducit in effectum ſiue in paſſum ſimilitudinem ſuã: agens autem inſtrumentale non inducit ſimilitudinem ſuam, ſed agentis principalis, ex hoc, ergo conſtituitur aliquod principale agens, quia habet formã quam transfundere poſſit, vel imprimere, agens autem inſtrumentale per hoc conſtituitur, quòd non habet formam quam poſſit transfundere, ſed applicatur a principali agente ad effectum inducendum in actu, ergo clauium cum effectus quidam vel forma
C deducatur ponitur principale agens, & inſtrumẽtale: principale agens eſt ſolus Chriſtus, quia ipſe, vt Deus habent auctoritatem remittendi peccata, vt autem eſt homo meruit per actum ſuum, quòd dimitterentur, & ideo ipſe per ſe poteſt in actum clauium, quia habet in ſeipſo aliquid per quod poſſit peccata dimittere, ſcilicet, poteſtatem, & meritum. Nullus autem homo poteſt in actu clauium operari, vt principale agens, quia nec ipſe poteſt gratiam per ſe dare, nec ex actu proprio mereri, vt alteri detur ſufficienter gratia per quam remittantur peccata: ideo ſi aliquis homo agit per claues ad remiſſionem peccatorum, non poteſt agere niſi inſtrumentaliter, & tñ inſtrumẽtum non habet formam quã transfundat in paſſum: ideo
D ille, qui inſtrumentaliter agit ad remiſſionem peccatorum non aſſimilat ſibi recipientem, nec recipiens hunc effectum imitatur in aliquo ipſum vtentẽ clauibus inſtrumentaliter, ſed ſolum Chriſtum. Ideo ſacerdos quantumcunque malus poteſt abſoluere, & ligare agendo inſtrumentaliter ad collationem gratiæ. Viri autem Sancti non ſacerdotes quantumcunque Sancti ſint, nõ poſſunt abſoluere, & ligare agendo ad collationem gratiæ. Primum patet, quia ſi ſacerdos in abſoluendo ageret, vt principale agens non poſſet abſoluere quenquam a peccato ſi ipſe eſſet in peccato, neque poſſet ipſe conferre gratiam ſi non eſſet ipſe in gratia, & tamen agit, vt inſtrumentũ, & inſtrumentum non habet formam quã transfundat, ſed ſolum
E applicatur ab agente principali ad effectum producẽdum, & non oportet, ꝙ effectus aſſimiletur inſtrumẽto: idõ licet ſacerdos non ſit in gratia, põt abſoluendo agere ad collationem gratiæ. Ex hoc apparet error illorũ; qui credunt veritatem ſacramentorũ non poſſe dari niſi ab iis, qui mundi ſunt, & non fieri abſolutionem a peccatis niſi per eum, qui a peccatis ſit liber. iſti enim non ſolum contra rectam fidem errant, ſed etiã contra rectam, & veram doctrinam naturalem ignorantes quid ſit agere, & quid ſit conditio agentium, Secundum patet, quia viri Sancti ſi agerent abſoluendo ad remiſſionem peccatorũ, & collationem gratiæ aut agerent, vt principale agens, aut vt inſtrumentum, non primo modo, quia hoc ſoli Chriſto competit; vt

Sacerdos quãtumcũq; malus, põt abſoluere, & ligare a peccato.

oſtenſum

oſtenſum eſt, non etiam ſecundo modo, quia tunc eſ-
ſet aliqua proportio inter viros Sanctos, & Deum ſe-
cundum quam agerent inſtrumentaliter, vel diſpoſi-
tiuę, & iſtud eſt in ſacerdotibus inquantum habent
claues, ſed viri Sancti nō ſacerdotes nō habent claues:
ideo non eſt iſta proportio. Item quia inſtrumentum
nunquam aſſimilatur effectui ſecundum formā, ſed
ſecundum proportionem, & tñ ſi viri Sancti poſſent
abſoluere agendo ad remiſſionem peccatorum, hoc
eſſet inquantum ipſi ſanctificarent alios ſicut ipſi ſan-
cti ſunt. Et tamē iam eſſent, vt agens principale quod
transfundit formā in paſſum aſſimilans illud ſibi, ergo
viri Sancti non ſacerdotes non poſſunt abſoluere, &
ligare. Ad primum dicendum, ꝙ quāuis viri Sancti
magis conformentur paſſioni Chriſti ſm formam, nō
tñ imitantur eum ſm proportionem pluſquàm ſacer-
dotes mali: ideo ſacerdos malus eſt inſtrumentū Chri
ſti in abſoluendo, ſiue cooperatur Chriſto, & non vir
Sanctus non ſacerdos. Pro quo ſciendum, ꝙ vt dictū
eſt ſupra agens principale inducit ſimilitudinē in paſ-
ſum, ſed inſtrumentum non aſſimilatur paſſo ſecun-
dum formam, ſed ſicut eſt ſimilitudo inter inſtrumē-
tale agens, & paſſum ſecundum proportionem, ita eſt
ſimilitudo inter agens principale, & inſtrumentum
ſecundum proportionem. Primū patet, quia agens
principale transfundit effectui talem formam qualē
habet in natura ſua, vt in intellectu eſt agens per intel-
lectum. De primo patet, vt quando homo gignit ho-
minem, quia eſt ſimilitudo formæ in natura. De ſe-
cundo, vt cum artifex producit domum, quia talem
formam deducit exterius qualem habet in intellectu.
Inſtrumentum autem non aſſimilat hic ſibi rem fa-
ctam, quia non habent inſtrumenta quibus ſabrica-
tur domus talem formam in ſubſtantia, vel natura ſua
qualem domus, nec etiam in intellectu cum nō ſint
agentia per intellectum: ideo non eſt ſimilitudo eo-
rum ad effectum in forma, quia tamen omnis actio
tendit ad ſimilitudinem, cum in principio actionis
ſit diſſimilitudo, in fine autem ſit ſimilitudo, neceſſa-
rium eſt, quòd inſtrumētum eum pertineat ad actio-
nem, & attingat ipſum paſſum, habeat aliquam ſimi-
litudinem ad ipſum, iſta tamen non eſt ſimilitudo ſe-
cundum formam, ſed ſecundum proportionem, iſta
enim ſimilitudo prodeſt magis ad actionem, & con-
ſeruationem interdum, quàm ſimilitudo ſecundum
formam, ſicut aer, & cibus, & locus agunt ad cōſerua-
tionem hominis, & non aſſimilantur ei ſecundum
formam, homo aſſimilatur alteri homini ſecundum
formam, & nō agit aliquid ad conſeruationem illius.
Similitudo ſecūdū proportionē quid ſit. Dicitur autem ſimilitudo ſecundum proportionem
inter inſtrumentum, & effectum, quòd tale ſit inſtru-
mentum, quod mediante illo poſſit produci forma
effectus, ſicut inſtrumenta quibus ſabricatur domus,
licet non ſint ſimilia domui ſecundum formam, ſunt
ei ſimilia ſecundum proportionem, ideſt, talis figuræ
ſunt, quòd cum eis fabricando poteſt produci forma
domus, & ſicut inter inſtrumentum, & effectum eſt
ſimilitudo proportionis, ſcilicet, quòd per illud poteſt
fieri, ita inter inſtrumentum, & principale agens eſt ſi-
militudo proportionis, ſcilicet, quòd tale ſit inſtrumē-
tum, quòd moueri poſſit ab agente ad operationem.
Et ad hoc magis prodeſt ſimilitudo in proportione,
quàm in forma: nam ſi eſſent aliqua inſtrumenta fer-
rea habentia figuram humanam non poſſet ſabricare
homo domum mediantibus illis, ſicut mediante do-
labro, & martello. Vel ſi eſſet inſtrumentum paruū
ferreum ſimile domui in figura non poſſet mediāte
illo fabricari domus: ideo ſicut inter agens, & inſtru-
mentum non requiritur ſimilitudo ſm formam, ſed
potius impedit, & ſufficit ſimilitudo in proportione,
F ita inter inſtrumentum, & effectum: ideo licet ſacer-
dos malus non ſit ſimilis Deo ſm formam, i. non ha-
beat bonitatem, vel ſanctitatem aliq̃ ſicut Deus habet
omnem bonitatem, eſt conueniens inſtrumentum,
vt mediante illo tanq̃ diſpoſitiuo Deus iuſtificet pec-
catores, & tunc peccator iuſtificatus efficitur ſimilis
Deo, ſacerdos tñ, qui eſt inſtrumentū, nec eſt ſimilis
Deo, neq; peccatori iam iuſtificato ſm formam, i. bo-
nitatem, vel gratiam, quæ eſt forma, quæ deducitur in
iſta operatione, vel abſolutione, ſed eſt ſacerdos ſimi-
lis Deo, & peccatori iuſtificato ſm proportionem, &
hoc quantum ad claues ſacramentales, quia per illas
eſt talis, vt diſpoſitiue agere poſſit in peccatorem, di-
ſponendo eū ad gratiam per ſacramētum, & eſt talis,
G vt Deus illo mediante operetur, ſ. præſuppoſito illo
tanq̃ diſpoſitiuo. Et ideo dicendum, ꝙ ſacerdotes ma-
li magis imitantur Chriſtum paſſum q̃ viri Sancti non
ſacerdotes, ſ. quia apti ſunt, vt ſint inſtrumēta diffun-
dendi virtutem paſſionis eius in peccatores abſoluē-
do a peccatis, ad quod non ſunt apti viri Sancti non ſa-
cerdotes, licet ſint ſimiliores Chriſto ſm formam; &
tñ talis ſimilitudo nō prodeſt ad actionem inſtrumē-
talem. Ad ſecundum dicendum, ꝙ benedicere acci-
pitur dupliciter, ſ. bona dicere, vel bona dare. Primo
modo quilibet poteſt benedicere alteri, ſiue maior
minorem, ſiue minor maiorē, & ita Iacob benedixit
Pharaoni regi. Gene. 47. & nos benedicimus Deo, vt
illud, benedic anima mea domino, & illud, benedici-
Benedicere dupliciter ſumi poteſt.
H te dominum oēs ſerui Domini, & omnia benedicunt
Deo, vt illud, Benedicite omnia opera Domini Do-
mino. Secundo modo non poteſt quis benedicere
alteri niſi maior minori, cū benedicere ſit bona pręſta-
re, & ita accepit Apoſtolus, ꝙ minus a maiori benedi-
citur. Et tunc ſtat dupliciter, quia aut accipitur bene-
dicere pro ipſa collatione boni, aut pro adiutorio ad
ſuſcipiendum illud bonum. Primo ſolus Deus bene-
dicit, vel Chriſtus homo: nam accipimus hic collatio-
nem boni, ſ. gratiæ, & remiſſiones peccatorum, & iſta
vel dabitur ab aliquo vt eam realiter conferente, aut
vt eam per actum proprium ſufficienter illam prome-
rente. Primo modo ſolus Deus, qui eſt Trinitas po-
teſt benedicere dando gratiam, quia infinitæ poteſta-
I tis eſt iuſtificare.

Secundo modo ſolus Chriſtus inquantum homo
benedicit, quia ipſe meruit in infinitū per actus ſuos
propter ſpiritum ſine menſura quem recepit, & præ-
cipue, quia erat ſimul Deus, & homo, nullus autē ho-
minum poteſt alteri ſufficienter gratiā, vel remiſſio-
nem peccatorum mereri. Si accipiatur benedicere, i.
adiuuare ad collationem boni, & hoc fit dupliciter,
vno modo merendo per proprium actum, alio modo
benedictionē Dei inſtrumentaliter applicando. Pri-
mo modo quilibet vir iuſtus pōt benedicere alteri ꝑ
actum proprium merendo, & hoc non eſt merendo ſuf-
ficienter alteri gratiā, quia ſoli Chriſto iſta excellentia
competit, ſed ꝙ per actum meritorium homo flectat
K Deum eo modo, quo Deus precibus, vel operibus no-
ſtris flectitur, vt benefaciat alteri, ſ. mouendo cor ho-
minis, vt diſponatē ad gratiam de nouo recipiendū, vel
gratiā habitā augendo, & ita de alijs bonis, & hoc mo-
do requiritē ſemp maioritas in eo, qui ꝑ altero meretē,
& benedicit ei ſic, & licet non exigatur maioritas ſim-
pliciter, ſaltem maioritas quantū ad illud in quo vnus
obtinet pro alio, ſicut interdum vnus homo eſt perfe-
ctior altero in multis bonis ſpiritualibus, ita vt abſolu-
te poſſit dici melior eo, & tamen alius eſt melior iſto
in aliquo vno dono ſpirituali, & licet iſte ſimpliciter
minor ſit, tamen poteſt obtinere pro alio, quantum
ad iſtud donum in quo maior eo eſt, ſcilicet, vt Deus
perficiat illum in iſto dono, & ita iſta benedictio re-
quirit

quirit ſemper maioritatem meriti, vel ſimpliciter, vel quantum ad aliquid. Secunda benedictio fit per miniſtros Eccleſiæ, qui abſoluunt peccatores, & abſoluunt eis partes pœnæ debitæ, & hoc non eſt merendo per proprium actum, cum poſſit hoc fieri per peccatores, ſed benedictionem Chriſti inſtrumẽtaliter applicando: nam Chriſtus pro nobis patiens ſufficienter ſatisfecit nõ ſolum ad tollendum omnem maculam ſiue culpam large ſumptam, ſed etiam ad tollendam omnem pœnam, ſed non poteſt prodeſſe nobis meritum paſſionis ſuæ, niſi quatenus applicatur nobis per ſacramenta, & huiuſmodi ſunt inſtrumenta ſacerdotes per clauem: ideo ipſi benedicunt, & ad hanc benedictionem requiritur maioritas, non quidem meriti, vel ſanctitatis, cum nihil mereãtur hic per proprium actum, ſed maioritas ordinis, & ita eſt in quolibet ſacerdote reſpectu confitentis,

An mali ſacerdotes vſum clauium habeant. Et quomodo Sacerdos vtens claue iuſtus eſſe debet de neceſſitate præcepti. Nec Deus poteſt fraudari propter malos miniſtros. Et quomodo eccleſia ſit vna.

Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR an mali ſacerdotes vſum clauiũ habeant. Aliqui dicunt, quòd non, quia vſus clauium non fit niſi ab habentibus ſpiritum Sanctum: nam Ioan. 20. quando Apoſtolis data eſt poteſtas ligãdi, & ſoluendi, permittitur collatio ſpi C ritusſancti, ſ. accipite ſpiritum Sanctum, & quorũ remiſeritis peccata &c. & tñ mali ſacerdotes nõ habent ſpiritum ſanctum, ergo non habent vſum clauium. Item contra rationem prouidentiæ eſt, ꝙ quis cõmittat diſpoſitionem rerum ſuarum hoſti ſuo, & tñ bona Dei ſunt ſpiritualia, ſ. gratia, & gloria, & hoſtes Dei ſunt omnes mali, ergo nõ committet eis diſpenſationem iſtorum, & tñ per vſum clauium diſpenſanẽ iſta, quia aperitur regnum cęlorũ, & gratia confertur, ergo non habet vſum clauium malus ſacerdos. Item dicit Auguſtinus libro de Baptiſmo paruulorũ, ꝙ ſacramentum gratiæ dat Deus etiam per malos, ipſam, vero gratiam non niſi per ſeipſum facit, aut per ipſius membra columbæ, ſed vſus clauium eſt remiſſio pec D catorum, ſed mali non ſunt membra columbæ, id eſt, ſpiritus ſancti, ergo non habent vſum clauium. Item vſus clauium fit per quandam interceſſionem ſacerdotis, & tñ interceſſio mali ſacerdotis nullam habet efficaciam, quia vt ait Greg. & habetur 49. di. §. ecce, a quibus dum is, qui diſplicet ad intercedendum mittitur, irati animus ad deteriora prouocatur, ergo non habet ſacerdos malus vſum clauium. Dicendum, ꝙ tam boni, q̃ mali habent vſum clauium: nam ſi mali non haberent vſum clauium, tolleretur omnis certitudo, & ſecuritas conſcientiæ, cũ enim nemo de alio ſit certus an ſit in ſtatu ſalutis, neſciret ille, qui abſoluitur an eſſet abſolutus, & a quocũque abſolueret ſemper maneret ſibi ſcrupulus, & ita teneretur iterũ confiten propter dubium, cum dubitaret an eſſet abſolutus, & in 2. & 3. & in omnibus confeſſionibus idem dubium maneret, & ſic eſſet homo perplexus, quia tenetur homo quærere ſecuritatem conſcientiæ, & nũquam poſſet eam habere, & multa inconuenientia huiuſmodi ſequerentur. Item in vſu clauium abſoluendo a peccatis, & in collatione gratiæ ſacerdos nõ agit, vt per ſe agens, ſed vt inſtrumentum, & tñ inter inſtrumentum, & rem productam, vel ipſum paſſum non oportet, ꝙ ſit ſimilitudo in forma, immo non eſt, ſed ſolum in proportione, & inter agens principale, & inſtrumentum etiam eſt ſolum ſimilitudo ſecundum proportionem, vt oſtenſum eſt præcedenti quæ-

Si mali ſacerdotes non haberent vſum clauiũ, nulla eẽt ſecuritas conſcientię.

A ſtione: ideo licet per vſum clauium peccator iuſtificetur, non eſt neceſſe, quòd ſacerdos vtens claue, qui inſtrumentaliter agit ſit iuſtus, verum eſt tamen, quòd de neceſſitate præcepti, & honeſtatis debet eſſe iuſtus ille per quem alij iuſtificantur, & ideo ſi in peccato mortali exiſtens ſacramentum pęnitentię miniſtrat, vel alia ſacramenta, peccat mortaliter pręter baptiſmum in articulo neceſſitatis.

Ad primum dici poteſt vno modo, quòd Chriſtus dicens accipite ſpiritum ſanctum, oſtendit, quòd vſus clauium ſine dono ſpiritusſancti debite nõ exercetur, non quidem, quòd non fiat: nam fit, & tamen indebite fit ex parte vtentis claue, & tamen, qui ſubijcit ſe effectui clauium plene illum ſuſcipit, nõ obſtante ini- B quitate miniſtri. Aliter poteſt dici, ꝙ quando Chriſtus dixit accipite ſpiritum ſanctum, non innuit gratiã gratificantem, nec aliud donum quod pertineret ad perfectionem vitæ, ſed donum gratis datum quod eſt poteſtas ligandi, & ſoluendi: nam omnia dona attribuuntur ſpiritui ſancto, quia ipſe principale donum in quo omnia nobis donans, & quia poteſtas ligandi, & ſoluendi eſt donũ nobis a Deo conceſſum, ſicut Chriſtus dixit hic Petro, tibi dabo claues regni cœlorũ, qñ iſtam poteſtatẽ dedit Apoſtolis dixit eis accipite ſpiritum ſanctum, ac ſi diceret accipite poteſtatem ſoluendi, & ligandi, & hoc videtur verius, & magis conuenire literæ illi: nam dixit accipite ſpiritum ſanctum, & quorum remiſeritis peccata, in quo innuitur, ꝙ remit- C tere peccata ſit actus eius quod eſt ſpiritum ſanctum ſuſcipere, vel ſpiritusſancti ſuſcepti; ergo accipere ſpiritum ſanctum erat accipere aliquam poteſtatem, & illa erat poteſtas remittendi peccata, quæ eſt clauis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ nõ eſt ſimile de homine committente Theſaurum ſuum hoſti, & Deo cõmittente poteſtatem ſpiritualium rerum malis, quia homo quilibet poteſt defraudari in diſpenſatione rerum ſuarum: ideo non eſt tutum, nec prudentię opus committere ipſas hoſti, Deus autem non poteſt fraudari, neque violentiam pati propter malos adminiſtratores, q̃a licet ipſi mali ſint, nihil poſſunt de rebus Dei diſpenſare male, & contra Dei beneplacitum, eo ꝙ in abſolutione ſacramẽtali per claues Deus eſt prin- D cipale agens, & ſacerdos eſt miniſter, vnde non confertur ibi quantum vult miniſter, ſed quantum vult Deus, & ita non differt quantum ad ſtatum rerũ Dei, ꝙ adminiſtrentur per bonum, vel per malum, quia nihil de eis male adminiſtrari poteſt nec perire, ſed ipſe ſolus miniſter male ſe habet miniſtrando, & peccat, permittit tñ Deus quędam mala, quia ex ijs ſcit, & põt bona elicere, & ſic non effugiunt prouidentiam Dei, & redeunt in bonum. Ad tertiũ põt dici vno modo, ꝙ Augu. vocat ſacramenta gratiæ omnia ſacramenta gratiam aũt vocat ipſam gratiam, vel remiſſionẽ peccatorũ qñ datur ſine actione ſacramentali, & tunc eſt ſenſus, ꝙ mali homines poſſunt eſſe miniſtri ſacramẽtorum gratiæ, i. dare ſacramenta in q̃bus gratia cõfer- E tur, & m̃ non poſſunt eſſe miniſtri, vel mediatores impetrando nobis gratiam ꝑ propriũ actũ illã merendo, & adiuuando nos ad illã habendũ, quia hoc ſoli boni poſſunt, q̃ vocanẽ membra columbæ, & ſic accipitur ſacramentum gratiæ non ꝓ ſolo ſacramento, ſed pro ſacramento cũ effectu ſuo, quia aliàs ſolum diceret, ꝙ ſacramentũ dat Deus per malos, dixit tñ ſacramentũ gratiæ, & iõ ſacramentũ, & gratiã ſimul cũ ſacramẽto ſignauit dari per malos, ſed gratiam, quæ eſt ſine ſacramento dat Deus per ſe, i. non oratus ab aliquo, vel nullo merẽte, vel per membra columbæ, i. ꝑꝑ merita aliquorum bonorũ dat ipſis vel alijs gratiã. Secũdo põt intelligi, ꝙ ſacramentũ accipiatur pro ſolo ſacramẽto in quo gratia nõ recipitur, & gratia accipiatur pro gra-

tia

tia collata per ſacramentum, & tunc membra columbæ vocantur oẽs. qui intra Eccleſiã manent, ſiue boni ſiue mali: nam Eccleſia eſt vna per vinculum pacis q̃ a ſpiritu Sancto eſt, quæ vocat̃ columba. oẽs ergo, qui in hac veritate Eccleſiæ manent membra colũbæ appellanẽ, mali aũt vocantur, q non ſunt membra colũbæ, ſ. hæretici, excommunicati, ſchiſmatici, & cæteri, qui ab Eccleſia præciſi ſunt, & per iſtos danẽ ſacramenta, ſed non gratia, quia percipiens ab eis ſacramenta non recipit gratiam, ſed potius peccat mortaliter, niſi in ſacramento Baptiſmi, qñ eſt in extrema neceſſitate, p mẽbra aũt columbæ, i. permanentes intra Eccleſiam ſiue boni ſiue mali ſint, conſertur gratia, i. ſacramenta cũ gratia, & vtrunq; eſt verũ, ſed primum eſt melius. Ad quartum dicẽdum, ꝙ in abſolutione nõ ſolum eſt intercesſio, ſed ẽt actus poteſtatis clauis: nã ſi ſola intercesſio eſſet, q libet poſſet abſoluere, & nõ requireretur clauis ad abſoluendum, licet ergo intercesſio mali ſacerdotis nullo modo proſit, tñ vſus poteſtatis ſuæ, qui eſt vſus clauis prodeſt. Aliter põt dici, ꝙ ẽt intercesſio ſacerdotis mali prodeſt; aliqñ enim intercedit ſacerdos, vt perſona priuata, & aliqñ nomine eccleſiæ, i. gerens perſonam Eccleſiæ. Primo modo intercesſio ſua non eſt efficax, quia ipſe nõ eſt Deo acceptus. Secũdo modo eſt efficax intercesſio, ſicut ſi eſſet a bono miniſtro, ita aũt eſt in abſolutione ſacramentali, q̃a ibi agit, vt Eccleſia auctoritate conceſſa a Chriſto: iõ intercesſio ſua ſemper eſt efficax intercesſio niſi ſuſcipiens ſit ineptus recipere, q̃a intercesſio iſta habet vim ex merito Chriſti, & non ſacerdotis. Dicendum, tñ ꝙ intercesſio mali ſacerdotis qñcunque fit pro populo ſubiecto ſiue nomine Eccleſiæ, ſiue vt perſona priuata intercedat, ſemper prodeſt in aliquo, pro extraneis autem non prodeſt quando ſacerdos malus fuerit.

An hæretici, & ſchiſmatici vſum clauium habeant. Et quomodo in iyſdem tollutur. Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR an hæretici, & ſchiſmatici, excõmunicati, & degradati, depoſiti, & ſuſpenſi vsũ clauium habeant. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, ſicut enim poteſtas conficiendi eſt poteſtas ordinis, ita & poteſtas clauium, & tñ nõ poſſunt prædicti priuari vſu conficiendi, quia ſi de facto cõficiant confectum eſt, licet conficiendo peccent, ergo nec poterunt priuari poteſtate nec vſu clauium. Item omnis poteſtas ſpiritualis actiua in eo, qui habet vſum liberi arbitrii, exit in actum quando vult, ſed in prædictis manet poteſtas clauium, quia eſt poteſtas ordinis, & iſti non perdunt ordinem propter prædicta, quia aliàs oporteret reordinari quando redeunt ad Eccleſiam quod falſum eſt, etiam poteſtas clauiũ eſt actiua, & ſpiritualis, vt oſtenſum eſt ſupra q. 78. ergo qñcunque voluerunt prædicti exibunt in actum, & ita habent vſum clauium. Item ſpiritualis gratia magis impeditur per peccatum quam per pœnam: nam cum peccato non ſtat gratia, cum pęna aũt ſtat gratia, licet non ſtet gloria: ſed excommunicatio, ſuſpenſio, depoſitio, degradatio ſunt quædam pęnæ ſolũ, & pp culpam ſiue maculam peccati non amittit ſacerdos vſum clauium, vt oſtenſum eſt præcedenti q. ergo a fortiori propter iſta non amittet illam. Dicendum, ꝙ in omnibus iſtis manet poteſtas clauiũ quantũ ad eſſentiã. Quod patet, quia ſi aliqñ redeant ad vnitatem Eccleſiæ, nõ datur eis de nouo poteſtas clauiũ, quia hoc eſſet eos rurſus ordinare, vſum tñ clauium iſti non habent, & hoc ex defectu materiæ, cũ enim vſus clauium prælationẽ requirat in vtente reſpectu eius in q̃ vtitur, materia, ppria in q̃ exercetur vſus clauium eſt homo ſubditus, & quia ſubiectio, & prælatio iſtorum ad hunc, vel illum

F non inſurgit naturaliter, neque ex Chriſti ordinatione, ſed ex Eccleſiæ ordinatione, ideo per Eccleſiæ prælatos põt alicui ſubtrahi ille, q erat ei ſubditus, Eccleſia tñ priuat hæreticos, & ſchiſmaticos, ſuſpenſos, depoſitos, & degradatos ſubditis ſimpliciter, vel quantũ ad aliquid in quo ſuſpenditur quis: iõ hæretici, ſchiſmatici, & degradati nullos omnino ſubditos habent, & ideo neminem abſoluere poſſunt. Sed dicetur, ꝙ verum eſt, ꝙ hæretici non habent ſubditos aliquos, q ſint Catholici, & ſchiſmaticus Epiſcopus non habet ſubditos, qui intra Eccleſiã ſunt, & tñ hæreticus Epiſcopus poterit habere ſubditos hæreticos, q ei ſubeſſe volunt, & non Catholicos, & ſchiſmaticus Epiſcopus habebit ſubditos ſchiſmaticos, & ſaltem quantum ad

G illos habebunt vſum clauium cum ſubditos habeant. Dicendum, ꝙ hæretici, & ſchiſmatici a nullo poſſunt abſolui quandiu tales ſunt: nam neque poſſunt abſolui a prælato hæretico, aut ſchiſmatico, neque a Catholico, neque a manente intra vnitatem eccleſię. De Catholico prælato patet, quia licet ille poſſet abſoluere quoſcunque, tamen hæretici, & ſchiſmatici quandiu ſic manere volunt, abſolui non poſſunt, quia ſunt in peccato mortali, neque etiam a prælato hæretico, aut ſchiſmatico, tum quia illi abſolui non poſſunt (vt dictũ eſt) tum quia iſti neminem abſoluere poſſunt.

Et cum dicitur, quòd habent ſubditos falſum eſt: nam iſta ſubiectio non eſt de iure naturali, neque ex Chriſti inſtitutione, neque ex propria voluntate,

H quia ſicut in iure humano conſenſus priuatorum iuriſdictionem non tribuit ei, qui nulli iuriſdictioni pręeſt, ita & a fortiori in iure diuino, vel Eccleſiaſtico nõ poteſt quis per voluntatem ſuam facere aliquem prælatum ſuum, ita quòd ex hoc ille legitime ſuſcipiat poteſtatem faciendi ſuper iſtum ea, quę facit prælatus ſuper ſubditum, ſed iſta prælatio, & ſubiectio conſtituitur per ſolius Eccleſiæ ordinationem, quæ poteſt ſuper omnia ſicut dixit Apoſtolus 1. Corin. 6. an neſcitis, quòd Angelos iudicabimus, quanto magis ſecularia? Eccleſia tamen priuat hæreticos, & ſchiſmaticos, & degradatos omni prælatione, iõ nemo poteſt manere ſubditus eorum etiam ſi velit. Et cum dicitur, quod hæretici, & ſchiſmatici volunt ſubeſſe talibus

I prælatis. Dicendum, quòd non conſtituitur inde iuriſdictio, tum quia Eccleſia conſtituit illos ineptos ad prælaturam, vt nemo eis poſſit ſubeſſe, ergo licet velit quis eſſici, vel manere ſubditus illis non põt, tum quia ſuper oẽs hæreticos, & ſchiſmaticos Eccleſia habet poteſtatem, licet enim de facto ſe ſubtrahant Eccleſiæ, tñ de iure ſubiecti manẽt, & poteſt Eccleſia ſubijcere eos cui voluerit, & ideo licet hæretici ſint poteſt eos ſubtrahere cui voluerit, & ſubdere cui voluerit, & tamen ſubtrahit eos poteſtati hęreticorum, & ſchiſmaticorum prælatorum, ergo non ſunt illis ſubditi, & ita illi non habebunt vſum clauium propter defectũ materiæ. Ad primum dicendum, quòd iam poteſtas conficiendi, quàm clauis manet in omnibus iis, & ta-

K men vſus conficiendi non poteſt tolli, vſus autem clauium poteſt tolli non quidem quaſi vſus conficiendi indelebilius adhęreat ordinato quàm clauis vſus, ſed quia vterque exigit materiam, & nõ poteſt priuari ſacerdos materia conficiendi, poteſt autem priuari materia vſus clauium, materia enim conficiendi eſt panis triticeus, qui vbique haberi poteſt, neque Eccleſia hunc poteſt tollere prædictis, ideo illi poſſunt conficere quãdocũque voluerint, materia autem vſus clauium eſt homo ſubditus: & quia licet homo vbiq; haberi poſſit vbiq; tñ hõ ſubditus non põt hñ ab iſtis, cũ ſubiectio oĩs, & prælatio in ſpũalibus cõſtituaẽ p eccleſiã, q̃ priuat iſtos omni prælatione, & ſubditos liberat ſubiectione eorũ, non poſſunt iſti aliquando inueni-

re

re materiam aliquam, quandiu ſic manent, ergo impoſſibile eſt, quòd ſic manentes aliquem abſoluant, aut ligent.

Ad ſecundum concedendum eſt ſimpliciter, quòd poteſtas actiua ſpiritualis poteſt exire in actum, quandocunque voluerit ſi materiam habeat: vbi tamē materia deeſt, impoſſibile eſt exire in actum, & ita eſt in propoſito.

Ad tertium dicendum, ꝙ ſi peccatum, & pęna cōſiderentur quantum ad oppoſitionem, quam habent ad effectum ſpiritualem, magis impedit culpa, quam pęna, quia tamen quædam pęnę ſunt, quibus annexa eſt priuatio materiæ per accidens impedietur ibi effectus poteſtatis ſpiritualis, non enim, quia iſte pęnam habet caret vſu clauium, ſed quia accidit cum illa pęna eſſe carentiam materię, quæ fit per priuationē ſactam ab eccleſia. vñ interdum iſta materię carētia magis conſequitur culpam, quam pęnam, ſicut hęretici, & ſchiſmatici carent vſu clauiū ꝑꝑ hæreſim, & ſchiſma. & tñ hæreſis, & ſchiſma culpę ſunt, & non pęnę, qñ aũt ſunt culpę, aut pęnę, quas non comitatur carētia materiæ, non priuatur quis vſu clauiũ propter culpam, nec propter pœnam.

An ſacerdos poſſit extendere vſum clauis quem habet ſuper quemlibet hominem. Et quod duplex eſt poteſtas in abſolutione ſacramentali. Et quare in Eccleſia facta eſt iuriſdictionum diſtinctio.

Quæſt. LXXXVI.

QVÆRETVR nunc circa eos ſuper quos exercetur poteſtas clauium. Et eſt dubium an ſacerdos poſſit exercere vſum clauis, quā habet ſuper quemlibet hominem.

Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia poteſtas clauium deſcendit ab illa conceſſione facta Apoſtolis. Io. 20. ſ. accipite ſpiritum, & quorum remiſeritis peccata remiſſa erunt, cum ergo non expreſſerit ibi ſpecialiter de aliqbus, ſed generaliter de omnibus. ſ. quorum remiſeritis. i. quorumcunque, vr ꝙ ſupra quemlibet hominē poſſit ſacerdos quilibet exercere vſum clauium. Item clauis ſpiritualis dicitur ad ſimilitudinem clauis corporalis, ſed clauis corporalis, quæ aperit vnam ſeram aperit omnes ſimiles, & tamen peccatum in omnibus hominibus eſt eiuſdem rationis, vtpote ſuperbia, vel auaritia, aut fornicatio. ergo quicunque poteſt abſoluere vnum hominem a fornicatione poterit omnes homines a fornicatione abſoluere, & ita de omnibus alijs peccatis, ergo quilibet ſacerdos poterit abſoluere omnes homines. Item ſacerdos noui teſtamenti eſt excellentior ſacerdote veteris teſtamenti, & tamen in veteri teſtamento quilibet ſacerdos poterat diſcernere de lepra, apud quoſcunque homines, vt colligitur Leuitic. decimotertio capitulo, ergo poterit in nouo teſtamento quilibet ſacerdos abſoluere omnes homines.

Dicendum, ꝙ non poteſt, quilibet ſacerdos indiſtincte in omnes homines exercere vſum clauis ſuæ, quia ſequeretur confuſio, iudicium enim ſpirituale debet eſſe ordinatius, quam iudicium temporale, ſed in temporali iudicio non poteſt quilibet iudex iudicare quemlibet hominē, vt non ſequatur incōueniens, a fortiori ergo in iudicio ſpirituali. Pro quo ſciendũ, ꝙ neceſſe eſt poni aliquem iudicem in ſpiritualibus communem omnibus, & ſub illo poni alios iudices, quorum quilibet non præſit omnibus, ſed aliquibus. Sicut enim eſt in arte medicandi ponuntur pręcepta generalia artis medicinę, quæ ſunt ad omnes hoīes. & vltra illa ponuntur medici, qui applicent illa particularius ſingulis hominibus, ſicut eis expedient. Ita & in

A principatu politico. nam præter illum qui leges condit qui indifferenter ſe habet ad omnes, & ille vnus eſt, ponuntur multi iudices, qui leges conditas applicent varijs cauſis, ſicut exegerit conditio cauſarum. In cœleſtibus eodem modo ſub ordine poteſtatum quę præſunt indifferēter omnibus hominibus, ponũtur principatus qui ſpecialiter præſunt prouincijs ſingulis, & ſub his ponuntur angeli qui ſingulis hominibus ſpecialiter in cuſtodiam deputantur. Ita in eccleſia militanti eſſe debet, cum enim illa ſit vnum corpus, neceſſe eſt poni vnum qui generaliter pręſit omnibus, & ſub illo alij ſint habentes poteſtatem diſtinctam ſuper alios, & nemo illorum omnibus pręſit, & quia vſus clauium exigit materiam ſuper quam exerceatur, & dicit pręlationem in exercente, erit materia propria exercentis clauem ille qui ſubditus eſt ei, qui

B ergo habet in eccleſia vniuerſalem pręlationem poteſt vti claue indifferenter in quoſcunque, qui autem non pręeſt omnibus, non poteſt ſuper omnes exercere vſum clauium, ſed ſolum ſuper illos, qui ſibi in partem ſolicitudinis, & ſubiectionis dati ſunt, excepto articulo neceſſitatis, quia tunc quilibet pręeſt toti mundo, quia eccleſia, quę diuiſit principatus dans ſingulis ſacerdotibus, & prælatis diſtinctos ſubditos, voluit indiſtinctos eſſe in illo articulo, & quēlibet ſacerdotem tunc pręeſſe omnibus hominibus, ideo ſine aliqua noua conceſſione poteſtatis poterit claue vti indifferenter in omnes homines.

C Ad primum quidam dicunt, ꝙ in abſolutione ſacramentali duplex poteſtas requiritur. ſ. ordinis, & iuriſdictionis. Prima poteſtas eſt ęqualiter in omnibus ſacerdotibus, ſed non ſecunda, & ideo dicunt, ꝙ quādo Chriſtus dedit Apoſtolis omnibus cōiter poteſtatem remittendi peccata, intelligitur de poteſtate, quę cōſequitur ordinem, vnde & ſacerdotibus quādo ordinantur dñr illa verba, ſed Petro dedit ſingulariter poteſtatem remittendi peccata hic in litera, vt intelligatur, ꝙ ipſe pręalijs habet poteſtatem iuriſdictionis, poteſtas autem ordinis quantum de ſe eſt extendit ſe ad oēs homines ſoluendos, ideo dixit Chriſtus quorũ remiſeritis peccata. i. quorumcunque, & tamen dicũt,

D ꝙ hoc Chriſtus innuebat intelligendum pręſuppoſita poteſtate collata Petro, ſecundum cuius ordinationem diſtinguerentur ſubditi præ cęteris.

Dicendum, ꝙ iſta ſolutio ſupponit multa dubia, & difficultates, de quibus hic non eſt dicendum, quia de poteſtate Petri, quę eſt, & qñ data eſt, & quõ ſe habet ad cęteros propoſuimus dicere in libro noſtro de origine, & diſtinctione iuriſdictionum. iſti aũt pręſupponunt bis collatam eſſe poteſtatem remittēdi peccata. Alij tamen dicunt, & forte melius, ꝙ vnica fuit collatio poteſtatis, & quando nunc Chriſtus dixit Petro tibi dabo, &c. ꝙ nihil dederit, ſed ſolum promiſerit dare, ꝙ ipſa verba indicant, quia non dixit accipe claues regni cęlorum, ſicut poſtea dixit accipite Spiritũ ſanctum. Io. 20. ſed tibi dabo, ideo dicunt, ꝙ tunc pro-

E miſſę fuerunt Petro claues, ſed non datæ fuerunt. poſtea autem datę fuerunt non quidem ei ſoli, ſed communiter cum alijs, quando Chriſtus dixit accipite Spiritum ſanctum, de quo tamen dicetur magis vbi ſupra. Etiam dicunt, ꝙ Chriſtus per hęc verba tibi dabo, &c. voluerit ꝙ Petrus eſſet maior omnibus Apoſtolis iuriſdictione.

Dicendum, ꝙ verum eſt, ꝙ ſucceſſores Petri, ſunt maiores poteſtate oībus epiſcopis, & p̄latis eccleſię, & tamen an hoc ſignare voluerit Chriſtus in his verbis, & an tempore Petri ſic fuerit, ꝙ ipſe maior eſſet iuriſdictione oībus alijs, & diſtingueret eis ſubditos quibus pręeſſe deberent, magnũ dubium eſt, de quo nunc non dicetur, ſed vbi ſupra.

Aliter poteſt dici, ꝙ Chriſtus nihil tradidit in lege ſua de cæremonialibus, neque de foralibus. in lege .n. veteri, quia loquebatur populo rudi, qui faciliter errarent, niſi circa oĩa inſtruerẽtur, dedit Deus leges multũ particulares, & circa ꝯtus, & omnia foralia. in nouo autem teſtõ cum daretur lex populo perfectiori, non tradidit Chriſtus aliquid de iſtis particularibus. diſtinguere autem populos per ſubiectionem, & prelationem pertinebat ad particularia, ideo Chriſtus nõ curabat de illo, & ita hic non diſtinxit iuriſdictionem Apoſtolorum, ſed omnibus tradidit eandem poteſtatem remittendi peccata, & vbicunque eſſet quilibet eorum poſſet remittere peccata. Quod autem poſtea diſtinctæ fuerint iuriſdictiones ab ipſis Apoſtolis, & ſucceſſoribus Apoſtolorum, factum eſt dictante Spiritu ſancto, vt eccleſia melius, & ordinatius regeret. Chriſtus tamen inter eos dĩam iuriſdictionum non fecit, ſed poteſtatem remittendi peccata omnibus tribuit, ſicut & nunc quilibet ſacerdos in articulo neceſſitatis habet iuriſdictionem ſuper omnes homines, & quantum ad omnes caſus.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſic eſt de claui ſpũali, ſicut de corporali, clauis enim corporalis non poteſt aperire, niſi propriam ſeram. i. eam quæ habet ſimilitudinem ad ipſam, ita clauis ſpiritualis propriam ſerã aperit, & illa eſt materia propria, quæ ſubiicitur clauibus. i. ſubditus in quem eſt iuriſdictio, ideo ſolum illum poteſt quis abſoluere auctoritate clauium q ſubditus ſibi eſt.

Ad tertium dicendum, ꝙ in eccleſia eſt diſtincta iuriſdictio, vt tollatur confuſio, & omnia aptius gubernentur. alias enim ſicut poteſtas ordinis eſt eadem in omnibus ſacerdotibus, ita vſus clauium eſſet idem, & indiſtincta iuriſdictio, quia tamen ſunt variæ regiones & populi, conueniens fuit diſtingui iuriſdictiones, & ita non haberet quilibet vſum clauium ſuper omnes. in veteri autem teſtamento non erat neceſſaria iuriſdictionum diſtinctio, quia erat vnicus populus, & gẽs, & vnicum templum, in quo conueniebant omnes Iudęi, ideo eum poſſent conuenienter gubernari exiſtẽte vnitate iuriſdictionis, non debuit dari diſtinctio: immo fuit valde conueniens eſſe identitatẽ iuriſdictionũ, vt ſic crederetur eſſe vnus, & idem Deus cui omnes illi miniſtrabant. eadem enim fuit cauſa de templo. voluit enim eſſe Deus vnicum locum in quo ſacrificia ſibi fierent, ne ſi in pluribus locis hoc fieret plures dii eſſe putarentur.

An ſacerdos ſemper poſſit exercere vſum clauium ſuper ſubditos eius. Et quod materia actus clauium duplex eſt. Et ꝙ poteſtas ordinis datur immediate a Deo. Et quomodo epiſcopus eſt immediatus prælatus omnium de ſuo epiſcopatu Papa autem quare non omnium hominum. Et quinque caſus exponuntur, in quibus curator animarum debet remittere ſubditum ad ſuperiorem. Item in quibus caſibus irregularitas committatur. Denique agitur de abſolutione excommunicati, & de Eucharistiæ ſuſceptione in comparatione abſolutionis. Quæſt. LXXXVII.

QVAERITVR an ſacerdos ſemper poſſit exercere vſum clauium ſuper ſubditos ſuos.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia vt ait Auguſt. nullus debet ſacerdotis officio vti, niſi immunis ſit ab eis, quę in alius iudicat, & tamen interdum ſacerdos eſt in peccato, ſicut ſubditi. etiam in eodem genere peccati: immo & interdum eſt particeps in eodem vitio numero, ſicut quando ſacerdos cognouit carnaliter ſubditam ſibi mulierem, ergo videtur, quòd nõ poſſit ſemper vti in ſubditos clauibus. Item per vſum clauium purgatur homo ab omnibus defectibus, ſed interdũ

F peccatis eſt annexa excommunicatio, vel irregularitas a quibus non poteſt abſoluere ſimplex ſacerdos, ergo non poteſt ſemper vti clauibus ſuper ſubditos, ſaltem quando tales defectus habuerint. Item ſacerdotium noui teſtamenti fuit figuratum per ſacerdotium veteris teſtamenti, ſed ibi non poterant minores ſacerdotes de omnibus iudicare, ſed fiebat recurſus ad ſuperiorem ſacerdotem, & ſeniores in arduis negociis. Deut. 17. ergo quando grauia peccata occurrerint in ſubditis, non poterit ſacerdos ſimplex abſoluere illos.

Alii dicunt, ꝙ poſſit ſacerdos vti clauibus in ſubditos ſemper, & quantum ad omnia. Quia cui committitur, quod maius eſt, committitur quod minus eſt,
G potiſſime quando vnum ſubordinatur alteri, & tamẽ abſolutio a peccatis omnibus ordinatur ad euchariſtiam, vt digne poſſit ſumi. 1. Cor. 11. probet ſeipſum homo, & ſic de pane illo edat, & probatio iſta erat ꝑ hoc, ꝙ conſcientia purgetur ab omni crimine ꝑ abſolutionem ſacerdotalem, & tñ cuilibet ſacerdoti commiſſum eſt dare oĩbus ſubditis ſuis euchariſtiam. ergo competit ei quod minus eſt, ſ. abſoluere eos ab oĩbus peccatis. Item gratia quantumcunque parua ſit tollit oĩa peccata, quia nulla gratia ſtat cum pctõ aliquo. & tñ ſacerdos miniſtrat ſacra in quibus cõfertur gratia. ergo ſacerdos poteſt abſoluere ab omnibus peccatis, quia alias gratia non dabitur.

H Dicendum, ꝙ cum poteſtas ordinis in oĩbus ſacerdotibus ſit eadem, quantum eſt de poteſtate ordinis, quilibet ſacerdos poſſet abſoluere quoſcũque hoĩes, & de quibuſcunque peccatis: actus tñ clauiũ requirit materiam. Et iſta materia eſt duplex. ſ. hõ & peccatũ hoĩs. eſt .n. hõ qui abſoluitur, & ligatur, pctm̃ aũt eſt in quo hõ ligatur, vel de quo abſoluitur, materia tñ propria clauium non hr̃, niſi ꝑ iuriſdictionem, cũ requirat prelationem in exercente vſum clauium: poteſtas autem ordinis datur hominis immediate a Deo, poteſtas autem iuriſdictionis vr̃ deſcendere a ſuperioribus in inferiores, & quia iuriſdictio eſt reſpectu materiæ, ſicut ſuperior determinat inferiori materiam, quæ eſt homo. ſ. quos hoĩes habeat ſubditos, ita determinat ei materiam, quæ eſt peccatum. ſ. de quibus peccatis abſoluat. Et quoniam iſtæ ſunt duæ materiæ diſtinctæ, reſpectu eiuſdem actus concurrentes, põt ſuperior arctare inferiores circa vnam non arctando circa aliam, & quia cum poteſtas ordinis ſit ęqualis in oĩbus ſacerdotibus, ſicut ſi ſuperior non diſtingueret iuriſdictiones dando quoſdam ſubditos vni, & alios alteri, poſſet quilibet exercere actum clauis ſuper omnes homines, ita ſi non arctauerit ſuperior inferiores retinendo ſibi abſolutionem quorundam peccatorum, pertinebat ad quemlibet ſacerdotem abſoluere in omnibus peccatis, & propter hoc in quibuſdã regionibus ſacerdotes ſimplices ſunt minoris poteſtatis quam in aliis, quia prelati illarum terrarum plura cõſueuerunt ſibi retinere.

Poteſtas ordinis datur immediate a Deo.

K Sed obiicietur, ꝙ tunc quando quis ordinaretur in ſacerdotem, cum detur ſibi poteſtas ordinis, niſi expſſè inhiberetur vſus clauium, vel arctaretur quantum ad determinatam materiam, poſſet abſoluere oẽs, & quantum ad omnia peccata, & tamẽ falſum eſt, quia ordinatus in ſacerdotem neminem poteſt abſoluere, & de nullo peccato, niſi ſibi expreſſe committatur: ergo non limitatur iuriſdictio per hoc, quia ſuperiores arctant inferiores.

Dicendũ, ꝙ quilibet eṗs habet immediatã iuriſdictionem ſuper omnes de epiſcopatu ſuo in ſpiritualibus, & quando ordinat aliquos in ſacerdotes, accipit eos in adiutores, quia ipſe ſolus non poteſt ſufficere omnibus ſubditis: ipſe autem cum ſit prælatus

imme-

immediatus oẽum de cõpatu ſuo, iuriſdictionem totã ſibi retinet, tam quantum ad ſubditos, ita ꝙ illi ſunt ſubditi eius, & non alterius, quã ẽt ad peccata. ſ. ꝙ ipſe abſoluere poſſit de peccatis eorum, & non alius, niſi ergo expreſſe committat ſemper ſibi retinet. Et ideo licet ordinet aliquem in ſacerdotem non habet ille aliquam iuriſdictionem, nec quantum ad ſubditos, neque quantum ad peccata, & ideo non eſt opus, ꝙ inhibeat ei exercere iuriſdictionem, quia hoc eſſet ſi actualiter conſequeretur iuriſdictionem, nã tunc poſſet illa vti quouſque inhiberetur, & tñ nullam conſequitur cum totam ſibi retineat epiſcopus eo, ꝙ eſt p̃latus immediatus omnium de ſuo epiſcopatu, ideo ad hoc, ꝙ aliquam iuriſdictionem, & vſum clauiũ habeat ordinatus neceſſe eſt, ꝙ committatur ſibi ꝑ epiſcopum cuius eſt tota iuriſdictio, & qui illam ſibi totã retinet, & ideo ſicut quot ſubditos ei commiſerit eþs tot habet, ita in quot peccatis conceſſerit ei abſoluere, in tot abſoluet, & non plus. Et propter hoc quando committitur alicui ſacerdoti cura animarum danĩ ei caſus, in quibus poſſit abſoluere. i. dicitur ei, ꝙ poſſit abſoluere in omnibus, præterquam in tali, & tali, & tunc poteſt epiſcopus reſeruare quos voluerit, & reſpectu cuiuſdam ſacerdotis poteſt reſeruare multos, & reſpectu alterius pauciores, ſicut ei placuerit, & viderit expedire, & hoc totum eſt, quia eþs eſt prælatus immediatus omnium de ſuo epiſcopatu, nam ſi non eſſet immediatus prælatus, ſed eſſet alia iuriſdictio ſub ſua, ille qui aſſumeretur ad illam iuriſdictionem ordinariam eo ipſo, ꝙ aſſumeretur poſſet vti claue, etiam ſi non fieret ſibi expreſſa conceſſio, dum tamen non fieret ſibi expreſſa inhibitio vſus clauium. Sic eſt de epiſcopis reſpectu Papæ, nam licet Papa ſit vniuerſalis prælatus non tamen eſt prælatus proprie immediatus omnium hominum, accipiendo immediatum prælatum. i. ꝙ non habeat ſub ſe alios prælatos directe ſubiectos, licet ſit immediatus prælatus. i. potens vti claue immediate ſuper quemlibet hominẽ, ideo non ſe hẽt oĩno Papa ad oẽs hoĩes fideles, ſicut epiſcopus ad omnes de ſuo epiſcopatu, quia epiſcopus ſub ſe nullos habet habentes ordinariam iuriſdictionem. ſed curati omnes ſunt commiſſarii, & ſic tota iuriſdictio eſt epiſcopi immediate, & ſi nollet ponere curatos, ſed ipſe adminiſtraret licite faceret, ſi ſufficeret ad hoc. Papa autem habet ſub ſe alios habentes iuriſdictionem ordinariam, ideo eþs eo ipſo, ꝙ conſecratur hẽt vſum clauis plenũ, & non indiget epiſcopali commiſſione aliqua, ſed ipſo iure hẽt vſum clauis plenum, niſi expreſſe ſibi interdicatꝛ, vel arctetur a Papa: qui aũt ordinantur in ſacerdotiũ ab eþo nõ ſortiuntur illico iuriſdictionẽ aliquam, vñ ſi non cõmittatur eis ſpecialiter non poterunt vti claue, immo ẽt ſi detur alicui cura aĩarũ ab eþo. i. determinentꝛ ſibi certi ſubditi, ſi non datꝛ ei poteſtas vtendi claue in tali, & tali caſu, non poterit vti, eo ꝙ totũ hoc venit ex commiſſione, & nihil eſt ordinariũ, ſi tñ committatur alicui cura aĩarum, & dicatꝛ ꝙ cõmittuntur ei oĩa, quę ſolent cõmitti aliis curatis, quantũ ad vſum clauium poterit generaliter abſoluere in oĩbus, niſi in quinq; caſibus, in quibus debet remittere ſubditum ad ſuperiorem, & ſunt iſti caſus multũ generales, quia ſub quolibet eorũ cõprehenduntur multi alii. Primus eſt, qñ eſt aliquod delictum ꝑp quod imponenda eſt pœnitẽtia ſolennis, nam illam pœnitentiam imponere ad ſolum epiſcopum pertinet: non enim imponitur, niſi ꝓ delictis horrendis, & ſcandaloſis nimium, & publicis vt dicunt Aug. & Ambroſius, & Origenes, & de hoc Magiſter. 4. ſen. diſtin. 14. Scire enim pro quo peccato ſit imponenda pœnitentia ſolennis ad quẽlibet ſacerdotem pertinet: illam tñ imponere pertinet ad ſolũ

A eþm, eo ꝙ pnĩa ſolennis non eſt ſacrãlis, ſed magis quaſi fori contentioſi, ideo dicit Ambr. ſolennis pnĩa eſt, quæ fit extra eccleſiam in manifeſto in cilicio, & cinere. ſacerdotes autem ſimplices non habent iuriſdictionem fori exterioris, vel contentioſi, ideo ipſi nõ imponunt ſolennem pœnitentiam, ſed remittere debent pœnitentem ad eþm qui illam imponit, & pro arbitrio terminum præfigit.

Secundus caſus eſt in excõicatis a quocunque iudice, vel a iure. Nã ſicut excõicatus non p̃t exercere vſũ clauium, ita nec ſuper eum exerceri poteſt, ſed remittendus eſt ad ſuperiorem, vt infra dicetur.

Tertius eſt qñcunq; inuenitꝛ ꝯcta irregularitas, nam non p̃t ab illa abſoluere ſacerdos ſimplex, ſunt autem multa pctã in quibus committitur irregularitas, cũ ẽt ſæpiſſime ſine pctõ committatur, & in illis, qui vult

B abſolui, debet remitti ad ſuperiorem.

Quartus eſt quantum ad incendiarios eccleſiarum.

Quintus eſt propter conſuetudinem. ſ. quando in aliquo epiſcopatu eſt conſuetudo remitti maiora crimina ad ſuperiorẽ, non poterit ſimplex ſacerdos abſoluere ab illis, quia conſuetudo in iſtis multum iuris tribuit, vel aufert.

Ad primum dicendum, ꝙ auctoritas Augu. intelligitur de congruitate. i. ꝙ ad hoc, ꝙ digne ſacerdos vtatur claue abſoluendo non debet eſſe in peccatis illis, de quib' alios abſoluit, quia peccat miniſtrãdo ſacrñm iſtud in pctõ mortali, & tñ effectus clauium non eſt

C minor ab eo qui eſt in pctõ mortali, quam ab eo qui eſt in charitate, dum tamen non ſit alias ſuſpenſus, vel priuatus iuriſdictione.

Sciendum tñ. ꝙ qñ ſacerdos abſoluens eſt in pctõ, aut eſt in tali peccato, in quali ſubditus, aut non. ſi in diſſimili, licet ſit increpabilis, & peccet miniſtrando, non tamen eſt maxime increpabilis. ſi autem ſit in ſimili peccato, eſt magis increpabilis, & tamen neutro modo impeditur abſoluere, nec eſt inconueniens aliquod abſoluendo, niſi ex parte ipſiuſmet ſacerdotis, qui indigne vtitur claue, ex parte autem abſoluti, nec eſt inconueniens, neque ſcandalum. Si autem ſit in eodem peccato, ſicut in caſu dato. ſ. ꝙ cognouit ſub-

D ditam ſuam. Dicendum, ꝙ non debet ipſe audire confeſſionem illius, ſed remittere eam ad alium. & ipſa non deberet confiteri ei, etiam ſi ipſe vellet, ſed confiteri alteri ſi poſſet de iure, vel petere licentiam ab eo confitendi alteri, & ſi ille licentiam denegaret, deberet recurrere ad ſuperiorem, & non confiteri illi, quia nec eſt honeſtum, neque tutum. Primo propter periculum incidendi, iterum in ſimile peccatum, ſcilicet, quòd ſacerdos ſolicitabit mulierem. Secundo, quia erit occaſio minus merendi, nam cum ambo ſint conſcii minus verecundabitur mulier confiteri illi, quam confiteri alteri. & tamen verecundia eſt magna pars ſatisfactionis, cum ſit valde pœnalis. quantum ergo detrahitur magnitudini verecundiæ tãtum

E tollitur de fructu pnĩę. Tertio, quia apud eos qui talia ſcirent videretꝛ ſacrñm pnĩę deluſorium. ſ. ꝙ idẽ peccabat, & a pctõ abſoluebat. ſi tñ abſolueret ſacerdos in tali caſu, abſolutio vera eſt, quia non eſt ille ſuſpenſus ab vſu clauium quantum ad illam mulierem. Ad ſecundum dicendum, ꝙ in ſacrõ pnĩę purgatur homo ab omnibus defectibus culpę, id eſt ab omnibus maculis pctõrum, non tñ ab omni reatu pœnę, ſiue pœnę futurę, ſiue pœnę pñtis ſęculi, & hmõi eſt pœna irregularitatis, & pœna excommunicationis. Sed non eſt idem iudiciũ de vtroque. irregularitas enim in multis caſibus committitur, ſcilicet in homicidio, in bigamia, in celebratione quando quis eſt excommunicatus, vel ſuſpenſus, & in ſimilibus: & interdum tamen committitur irregularitas ſine pctõ, vt in bigamia, qa

poteſt quis tranſire ad ſecundas nuptias, vel accipere
corruptam in vxorem, & non eſt peccatum, cũ tamẽ
ſit in bigamia: idem in iudice occidente malefactorẽ,
& in aduocato in criminali, & in tabellione conſcri-
bente ſententiam. nam irregulares ſunt, & tamen nõ
peccãt. interdum irregularitas ɔ̃hitur cum pctõ, ſicut
in homicida voluntario iniuſto, & in eo qui excom-
municatus ſcienter celebrauit. De irregularitate pri-
mo mõ non eſt ad propoſitum, quia in confeſſione
materia eſt pctm̃. vbi autem nullum pctm̃ eſt, nullo
mõ pertinet ad ſacr̃m pniæ. Si autem conſequat̃ irre-
gularitas pctm̃. dicendum ꝙ non ſunt neceſſario con
nexa. vnde põt quis abſolui ab vno non abſolutus ab
alio, vt ſiquis committens homicidium voluntarium
incurrit irregularitatem, poteſt abſolui ab homicidio
non abſolutus ab irregularitate, quod fiet per mino-
res ſacerdotes, aut ſaltem per epiſcopos: poteſt tamen
liberari ab irregularitate hic non abſolutus ab homi-
cidio, vt ſi non doluit de peccato, neque confeſſus
eſt, & tamen obtinuit a Papa diſpenſationem ſuper
homicidio.

Dicendum ergo, ꝙ cum vnum poſſit tolli ſine alte
ro, aut ille qui per pctm̃ incidit in irregularitatem,
aut vult abſolui ab vtroque, aut non curat de irregu-
laritate, vtpote ſi vult manere in ſtatu laicali. Si ſecun-
do modo abſoluet eum ſacerdos ab homicidio, & nõ
remittet eum ad aliquem pro diſpenſatione ſuper ir-
regularitate, neque oportet, ꝙ ipſe vadat pro diſpen-
ſatione, quia manere in irregularitate non eſt eſſe in
peccato mortali. Si autem vult primo modo:

Dicendum, ꝙ ſacerdos abſoluet eum a pctõ, non
oportet, ꝙ eum remittat ad ſuperiorẽ, quia ſacerdos
nunquam remittit ad ſuperiorem, niſi qñ ipſe non p̃t
abſoluere a pctõ, & tñ hic põt abſoluere ſupponẽdo,
ꝙ poſſit abſoluere in homicidio, ideo non eſt neceſſe
ꝙ remittat peccatorem ad ſuperiorem, ſed ipſe ſi vult
diſpenſationem circa irregularitatem adibit ſuperio-
rem. In excommunicatione autem ſecus eſt, quia ſem
per debet remitti. Et ratio eſt, quia ſicut excommu-
nicatus non habet vſum clauium, eo ꝙ eſt priuatus oĩ
vſu iuriſdictionis. i. ſuſpenſus ab illa, quandiu manet
excommunicatus, ita ſuper excõicatum nemo poteſt
exercere vſum clauium, quandiu ſic manſerit, eo ꝙ p̱
excommunicationem eiicitur de eccleſia, & priuat̃
participatione ſacr̃orum, ideo abſolutio ſacr̃alis non
poteſt fieri ſuper ipſum, ſed oportet prius abſolui ab
excõicatione per quam reducitur ad eccleſiã, & tunc
confitebitur, & abſoluetur. pro abſolutione aũt ab ex-
cõmunicatione debet ſemper ſacerdos ſimplex remit
tere confitentem ad ſuperiorem. i. ad eum qui abſol-
uere poſſit, nã ad ſimplicem ſacerdotem non p̱tinet
abſoluere ab aliqua excõicatione, nam excõicatio aut
eſt lata ab hoĩe, aut a iure. ſi a iure nunquam poteſt ſa-
cerdos ſimplex abſoluere, ſed Papa, vel epiſcopus. ſi
ab homine: non poteſt abſoluere, niſi qui tulit eã, vel
ſuperior, ideo ſemper pro abſolutione ab excommu-
nicatione remittendus eſt.

Et tunc ſciendum, ꝙ aũt ſacerdos ſciuit illum excõ
municatum antequam confiteretur, aut poſt. Si ante:
debet eum remittere ad iudicẽ pro abſolutione, an-
tequam audiat confeſſionem eius, & poſtea audiet
confitentem. Si vero ſciuit poſt confeſſionem. i. in ip-
ſa confeſſione, nõ debet eum abſoluere, ſed remitte-
re ad abſoluendum ab excommunicatione, & cũ re-
dierit iterum confitebitur, quia confeſſio prior nõ eſt
pars ſacr̃i, cum fuerit facta ab excõicato. Si vero con-
tingat, ꝙ poſt confeſſionem, & abſolutionem ſacr̃alẽ
comperiat illum eſſe excõicatum, remittet eum ab-
ſoluendum ab excõicatione, & tunc iterabitur con-
feſſio, & abſolutio ex cauſa dicta.

F Ad tertium dicendum, ꝙ illud intelligitur de cau-
ſis foralibus, quia inter Iudæos nullum erat iudicium
fori conſcientiæ, & in illis foralibus, ſiue eſſent cauſæ
ciuiles, ſiue criminales, ſi dubitaretur a iudicibus mi-
noribus qui Leuitæ erant, vel ſacerdotes, vel aliis de
populo, remittebatur cauſa ad ſummum ſacerdotem
& ſeniores qui præerant domui iudicii, & quantum
ad hoc eſt aliqua ſimilitudo prælatorum ad ſimplices
ſacerdotes, quia illi reſeruant ſibi abſolutionẽ in cau-
ſis arduis, in quibus ad eos recurritur, vt ſupra dictum
eſt, & ideo in talibus ſacerdos ſimplex remittet con-
fitentem ad ſuperiorem.

Ad primum argumentum alterius partis dici põt
vno modo, ꝙ non eſt maius dare euchariſtiam, quam
G abſoluere ab oĩbus peccatis, quia licet res ſacr̃i in eu-
chariſtia. i. Chriſtus ſit melior, quam abſolutio ſacr̃a-
lis, nobis tñ melius, & fructuoſius eſt abſolui a pecca-
tis, q̃ ſuſcipere euchariſtiam, ſicut maioris efficaciæ
eſt ſacr̃m baptiſmi, quam ſacr̃m euchariſtiæ, ideo non
eſt inconueniens, ꝙ alicui committatur dare eucha-
riſtiam alteri, cui non committatur abſoluere illum
ab omnibus peccatis.

Item qđ præſupponitur falſum eſt. ſ. ꝙ abſolutio a
peccatis ordinetur ad euchariſtiæ ſuſceptionem, nam
licet verum ſit, ꝙ ad hoc, ꝙ quis digne ſumat euchari-
ſtiam debet eſſe mũdus ab omni pctõ per abſolutio-
nem ſacerdotalem, tamen abſolutio a peccatis præci-
pue ordinatur ad vitam æternam habendam. nam nõ
peruenitur illuc, niſi puris mentibus, quæ puræ fieri
H non poſſunt, niſi per ſacramentum pœnitentiæ.

Aliter poteſt dici, & planius, ꝙ licet melius, & ma-
ius ſit id quod datur in euchariſtia, quã in abſolutio-
ne a peccatis, tamen maiorem diſcretionem requirit
abſolutio, quam diſpenſatio ſacramenti euchariſtiæ,
& maiora inconuenientia ſequerentur, ſi cuilibet cõ-
mitteret̃ collatio eius abſoluendo, quam diſpenſatio
euchariſtiæ, ideo licet cuilibet curato competat diſpẽ
ſare ſubditis euchariſtiam, non competit ei abſoluere
eos ab omnibus peccatis.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ in oĩbus ſacr̃is grã cõ-
fertur. ſ. in quibuſdã de nouo, vt in baptiſmo, & pniã.
In aliis vero præexiſtẽs augetur, ſicut in cæteris ſacra-
mentis. Et cum dr̃, ꝙ per quamlibet gratiam tolluntur
I oĩa peccata, verum eſt, & tñ nulla gratia datur manen
te pctõ aliquo, & quia quandiu quis non abſolutus a
peccatis manet in illis, non eſt inconueniens, ꝙ ſacer-
dos ſimplex non poſſit abſoluere a quibuſdam pecca
tis, & tamen per ſacramenta ab eo miniſtrata gratia
conferatur, ſed non conferretur, quandiu iſte non fue
rit abſolutus de peccatis ab eo, a quo de iure abſol-
ui poteſt.

*An ſacerdos minor poſſit vti claue in ſuperiorem ſuum.
Et quod Pontifex non poteſt ſeipſum abſolue-
re, ſed abſoluitur a ſubdito.
Quæſt. LXXXVIII.*

K QVAERETVR an ſacerdos minor poſſit vti cla-
ue in ſuperiorem ſuum.

Dicunt quidam ꝙ non, quia vſus clauium
exigit iuriſdictionem in vtente, & propriam materiã
in quam exerceatur, ſed materia propria eſt ſubditus,
præced. q. & q. 88. ergo in ſuperiorem non poteſt in-
ferior vti claue, quia ille non eſt ei ſubditus, nec habet
iuriſdictionem in eum.

Item eccleſia militans imitatur triumphantem in
ordine, & gubernatione, & tamen in angelica hierar-
chia, nunquam inferior angelus purgat, perficit, aut il
luminat ſuperiorem, ergo in eccleſiaſtica hierarchia,
nunquam inferior vtet̃ claue ſacr̃ali in ſuperiorẽ, quia

claus

clauis purgat, & illuminat. nam purgat a peccato, & A illuminat inſtruendo qualiter cauenda ſint de cętero.

Item iudicium eccleſiæ eſt magis ordinatum, quã ſęculare, & magis forus conſcientiæ, quam forus exterior eccleſiæ, & tñ in exteriori foro inferior nunq̃ poteſt excommunicare, neque abſoluere ſuperiorẽ, ergo neque in foro conſcientiæ.

Dicendum, ꝙ proprie accipiendo inferiorẽ, nunq̃ inferior abſoluit ſuperiorem, & tñ ille qui alias erat inferior factus ſuperior in aliquo caſu abſoluit ſuperiorem. i. eũ qui alias eſt ſuperior, & in illo efficit inferior, & hoc neceſſe eſt fieri, quia illi qui ſunt ſuperiores in eccleſia. ſunt circundati infirmitate, & peccare pñt, non pñt tñ liberari a peccatis, niſi per ſacr̃m pniç. B cuius efficacia conſiſtit in abſolutione, & tñ idem nõ p̃t abſoluere ſeipſum: ergo neceſſe eſt, ꝙ abſoluat̃ ab alio, & ſic a minori abſoluetur.

Item quia ſimile eſt de ſuſceptione euchariſtiæ, & abſolutione ſacr̃ali, & tñ prælatus ſuſcipit euchariſtiã de manu inferioris. ergo etiam ab inferiori poterit abſolui ſacr̃aliter, nam remiſſio peccatorum eſt, quędam diſpoſitio, vel præparatio conueniens ad ſuſcipiendum euchariſtiam digne. Cauſa prædictorum eſt, quia clauis eſt poteſtas quædam, quæ de ſe indifferens eſt ad omnes, & quilibet poteſt per eam abſolui, nec deficit aliquid, niſi iuriſdictio. ſ. vt ſit ſubditus ille, qui debet ſuſcipere effectum clauium, & tñ prælatus poteſt effici ſubditus: ergo poterit clauis inferioris ſuper eum, nam prælatio, & ſubiectio per ordinationẽ C eccleſiæ introducta eſt. ipſa ergo eccleſia, quæ conſtituit iſtum prælatum, & illos ſubditos, conſtituit iſtum ꝑꝑ neceſſitatem ſubditum inferiorũ in caſu. ſ. inquantum ipſe peccator eſt indigens effectu clauium, ideo ſicut auctoritate eccleſiæ prędatus exercet ordinarie iuriſdictionem ſuper inferiores in foro pniæ, ita & inferior, quem pręlatus elegerit, exercet in eum vſum clauium, tanquam in ſubditum.

Ad primum ꝯcedendũ, ꝙ vſus clauium, nunquam eſt, niſi ſuper propriam materiam, quę eſt homo ſubditus, & tñ prælatus efficitur ſubditus, nam licet ep̃s inquantum ep̃s ſit maior ſimplici ſacerdote, tamẽ inquantum peccator indigens effectu ſacr̃i, eſt minor quocunque ſacerdote potente exercere vſum clauiũ. D Sicut eſt de medico peritiſſimo ſi ægrotat, & inualeſcente ægritudine ſeipſum curare, neque conſiderare poteſt, & curatur per alium medicum minus peritũ, nam ille inquantum medicus maior eſt eo qui curat ipſum, tamen inquantum ęger indigens aliena curatione minor eſt quocunque medico quantumcũque imperito, & ſic a quocunque curari poteſt, tanquam a maiori.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ non eſt omnino ſimile de angelica hierarchia, & eccleſiaſtica, quia ſtatus angelorum non poteſt peruerti, neque poteſt accidere aliquis defectus in eis, ideo ille qui ſemel eſt ſuperior in angelis ſemper eſt ſuperior, quia nullus defect⁹ ei accidere poteſt, ſ. in quem efficiatur inferior, & ſic E maiores, nunquam purgantur, perficiuntur, & illuminantur ab inferioribus. In hoĩbus autem in quibus cõſiſtit eccleſiaſtica hierarchia accidit defectus ſ. in quẽ ſuperiores interdum indigeant adiuuari ab inferioribus, ideo qui pręlatus eſt poteſt effici ſubditus, & exercebitur ſuper eum effectus clauium.

Ad tertium dicendum, ꝙ verum eſt. ꝙ iudiciũ fori conſcientiæ eſt magis ordinatum, quam iudiciũ exterius, & tñ iudicium exterius eſt quantum ad hoĩes, iudicium autem fori conſcientiæ, quantum ad Deum, apud Deum aũt quilibet redditur minor per peccatũ quocunque non peccante, vel conſiderato, vt non eſt peccans, & ideo in foro conſcientiæ efficitur quilibet prælatus, vt eſt peccator minor quocunque ſacerdote qui conſideratur, vt ſacerdos, & non vt peccator, & ꝑ illum iudicabitur. Apud hoĩes aũt non redditur hõ per peccatum minor quocunque non peccante, quãdocunque peccauerit, ideo non ſubiicitur p̃latus peccator ſubditis ſuis. Et eſt cauſa, quia abſolutio a peccatis non eſt neceſſaria in foro hoĩum, ſed in foro Dei, & quia idem non poteſt ſeipſum abſoluere, & prælatus maximus nõ habet aliquem ſuperiorem, neceſſe eſt, ꝙ abſoluatur per ſubditos quibus in caſu illo ſubiicitur, quia minor oĩbus illis eſt inquantum peccator eſt. Et ob hoc ſicut in exteriori iudicio, nemo p̃t ſeipſum excõicare, ita non põt committere alicui, ꝙ ipſum excõicet, cum non ſit ibi neceſſitas ſe ſubiiciẽdi alteri. in foro aũt pniæ, quia prælatus peccãs efficitur minor quolibet ſacerdote, vt eſt ſacerdos: põt illi committere poteſtatem abſoluendi ipſum, quia ipſe non poſſet ſeipſum abſoluere. Alia etiam cauſa eſt, quare poteſt ſuperior committere inferiori poteſtatem abſoluendi ipſum, & non poteſtatem excommunicãdi ipſum, quia poteſtas clauis in abſoluendo dicit ordinẽ & iuriſdictionem, dicit tamen principaliter ordinem poteſtas autem excõicandi dicit ſolam iuriſdictionẽ. poteſtas autem ordinis eſt ęqualis in omnibus, ideo interdum inferior poteſt abſoluere ſuperiorem cui eſt ęqualis in ordinis poteſtate. iuriſdictio autem non eſt ęqualis, ideo inferior nunquam poteſt excommunicare ſuperiorem.

An vſus clauis poſſit exerceri ſuper mortuos, tam beatos, quam damnatos, & in purgatorio exiſtentes. Item quomodo vnius bonum opus alteri prodeſſe poteſt.

Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR an vſus clauis poſſit exerceri ſuper mortuos.

Dicendum, quòd vſus clauis poteſt conſiderari in duobus, ſcilicet in abſoluendo a peccatis, & ligando, & in concedendo indulgentias ad alleuiationem pęnarum.

Quantum ad primum dicendum, ꝙ non prodeſt mortuis vſus clauium, neque poteſt quis de viuentibus exercere ſuper eos vſum clauium, quia aut eſt de mortuis exiſtentibus apud inferos, aut in vita æterna, aut in purgatorio, ſed ſuper nullos eorum poteſt exerceri vſus clauium. De exiſtentibus apud inferos, patet quia effectus clauium eſt remittere peccata. Ioan. 20. quorum remiſeritis peccata remittuntur eis. remiſſio autem peccatorum efficit liberationem a pęnis, & tamen q in inferno ſunt, nũquam liberabuntur a pœna, quia in inferno redemptio non eſt. ergo vſus clauium non prodeſt eis. De exiſtentibus in vita æterna, patet quia vſus clauium eſt abſoluere, & ligare, neutrum tamen poteſt fieri ſuper iſtos. nam abſoluere, aut erit a peccato. i. a macula ſine culpa, large ſumpta, aut erit a reatu pęnę: neutrum tamen iſtorum eſt in vita æterna, quia decedẽtes in macula peccati in inferno ſunt, cum moriantur in mortali pęnę. Etiam reatus non manet, quia quandiu quis reus eſt alicuius pęnę non recipitur ad vitam ęternam, ideo non poſſunt abſolui. Ligari etiam non poſſunt, quia ligat ſacerdos per claues ad pœnam, ſiue ad pęnam quam imponit, ſiue ad pœnam a qua non abſoluit, vt declaratum eſt ſupra quæſtion. 81. & tamen illis nulla pœna manet, vt dictum eſt. Etiam ad nullam obligari poſſunt cum iam fęlices ſint, ergo non poteſt quis ſuper eos exercere vſum clauium.

Alia ratio cõis eſt, tam damnatis, quàm beatis, quia vſus clauium eſt aliquid ſacr̃ale, & poteſtas clauiũ eſt poteſtas ſacr̃alis, vt oſtenſum eſt ſupra 77. ſacramẽta,

tamen ſolum dantur exiſtẽtibus in via, & ideo eucha-riſtia ad quam ordinantur cætera ſacramenta vocatur viaticum, extra de pœnitentia, & remiſſione, capitulo quòd in te. a fortiori ergo cætera ſacramenta non dabuntur, niſi exiſtentibus in via. damnati tamen & beati ſunt extra viam. ſ. in termino, ideo claues non poſſunt eis proficere.

De exiſtentibus In purgatorio dicendum ẽt ꝙ non poſſunt eis prodeſſe claues abſoluendo, & ligando. Primo, quia claues habent exercitium ſuper viatores: exiſtentes tñ in purgatorio licet non ſint proprie in termino: magis tñ ſunt in termino, quam in via. nam ad viam pertinet currere. eſt autem currere proficere quoddam, ſed manentes in purgatorio iam non proficiunt, quia non poſſunt mereri, quod tamen habẽt omnes maculas hic. Secunda conditio viæ eſt incertitudo de exitu, & fine ſine termino. exiſtentes tamen in purgatorio determinati ſunt ad vitam ęternã, quã infallibiliter habebunt, ideo non exercetur ſuper eos clauis. Secundo, & pręcipue, quia vſus clauium ſolũ exercetur ſuper viuentes, quandiu manent apud nos, ita enim expreſſit Chriſtus in collatione clauium de ſignis efficaciam earum. ſ. quodcunque ſolueris ſup terram erit ſolutum, & in cęlis, & quodcunque ligaueris ſuper terrã &c. exiſtentes tamen in purgatorio nõ ſunt ſuper terram, ſed ſub terra qui non pertinent ad cõicationem noſtram, ideo non põt ſuper eos exerceri vſus clauium. Tertio, quia vſus clauium eſt in abſoluendo a peccatis eos qui confitenť, qui tñ ſunt in purgatorio iam non confitentur, ideo neque pñt abſolui. Quarto, quia abſolutis imponitur aliqua pñia agẽda, & tenetur ſemper confeſſor imponere pñiam aliquã, vt oſtenſum eſt. ſ̄, q. 81. & tñ exiſtentibus in purgatorio nulla pñia imponi põt, nec illi poſſunt eam pagere, ergo nec põt ſuper eos exerceri vſus clauiũ. Quinto, quia abſolutis imponitur ſatisfactio, quæ fit ꝑ opera meritoria, neque põt quis ſatisfacere, niſi merẽdo, & ideo qui in pctõ mortali ſunt, qui mereri non pñt, etiam non poſſunt ſatisfacere, & tamen exiſtentes in purgatorio non poſſunt mereri, ſed ſolum pęnã tolerare, ergo neque proderit clauis quidquam abſoluendo eos. Sexto, quia ſacr̃m pñiæ introductum fuit ꝑꝑ peccata mortalia: iſta.n. tenemur ꝯfiteri, eo ꝙ venialia non ſeparant nos a Deo: exiſtentes tamen in purgatorio conſtat nõ eſſe in mortali, ſed in charitate, ergo non eſt vſus clauium ſuper eos in abſoluendo a peccatis.

Sed obiicietur quid ſi aliquis mortuus apparet in corpore aſſumpto, & confiteri vellet ſacerdoti, an abſoluere deberet eum, & an prodeſſet ei vſus clauium.

Dicendum, ꝙ hoc non eſt faciliter cõcedendum: mortui.n. non deſiderant confiteri, neque petunt vnquam cõfeſſorem. Et ratio eſt, quia aut mortuus erit in vita æterna, aut in inferno, aut in purgatorio. Si primo modo non eſt eis neceſſaria. Si ſecundo mõ non eſt eis vtilis, quia non poſſunt liberari de pęna, etiam quia confeſſio non prodeſt, niſi ei qui dolet de pctõ, & tamen damnati non poſſunt dolere de pctõ, inquãtum per illud offenderunt Deum, quia iſte eſſet actus formatus gratia, & eſſet meritorius. Si tertio mõ non eſt confeſſio neceſſaria, quia confeſſio tunc eſt neceſſaria, quando aliter non poteſt peccatũ deleri, & hoc eſt quantum ad peccata mortalia, & tamen exiſtẽtes in purgatorio non ſunt in mortali, ideo non eſt eis cõfeſſio neceſſaria. Etiam quia non põt eſſe eis meritoria. nam poſt vitam nemo poteſt mereri. Et huius ſignum eſt, quia interdum apparent animæ defunctorum, quæ igne purgatorio detinentur, & manifeſtant aliqua onera in quibus deceſſerunt. ſ. quia detinebant aliena, vel quia offenderunt proximos in aliquo, pro

F quo eſt neceſſaria reſtitutio, vel ſatisfactio actualis, & iubent, vel petunt, vt in his ſatisfiat, & tamen non petunt aliquando cõfeſſores, quia licet iſta onera eis manebant quando deceſſerunt, tamen in peccato nullo deceſſerunt, quia de omnibus mortalibus doluerunt, ſiue in generali, ſiue in particulari, ſicut eis occurrit, & ita iam non manebat peccatum aliquod, licet manerent onera ſatisfactionis, confeſſio ergo ſacramentalis iſtis non eſt vtilis.

Si autem dicatur, ꝙ interdum animę ſolutæ corporibus petiuerint abſolui, & confiteri, non eſt veriſimile, ſed magis erit fabula, quam quiſquã ſibi cõfingat. Si tñ hoc concedere vellimus: dicemus ꝙ nõ petunt G confeſſionem, aut ſacramentalem abſolutionem, tanquam neceſſaria ſit, aut aliqualiter vtilis eis, ſed ad vtilitatem noſtram: multa.n. Deus concedit fieri in morientibus, quæ ad ſolam vtilitatem noſtram ſunt, aut ſaltem præcipue ad hoc, vt ꝙ nobis appareãt, & ꝙ notificent magnitudinem cruciatus ſui, vt per hos nos timore emendemur. Sic eſſe poterat, ꝙ quis de mortuis peteret abſolutionem, & confeſſionem, vt nos agnoſcamus quantæ vtilitatis ſit confeſſio, & ſacramẽtalis abſolutio. Sic enim factum refert dialogorum lib. 2. Gregor. de moniali, quam excõmunicauit beatus Benedictus, & contigit eam excommunicatam decedere, cum autem in miſſarum quotidiana celebratione nutrix monialis defunctæ offerret pro ea mu- H nera ad altare: clamante diacono omnes excommunicati exeant foris, videbat de ſepulchro dictę monialis eam egredientem exire eccleſiam. Quod cum pluries factum eſſet, conſultus pater Benedictus dixit factum eſſe, quia excommunicata deceſſerat, quam cũ abſoluiſſet, nunquam de cætero egredi viſa eſt clamãte diacono, vt excommunicati foris exeant. Manifeſtum eſt tamen, ꝙ huic moniali abſolutio ab excommunicatione non erat neceſſaria, nam ipſa licet excõmunicata deceſſerat, erat in purgatorio, quia forte immemor excommunicationis erat, vel decedens de ea doluit, & abſolutionem petere nequiuit, & ideo non obſtante excommunicatione illa itura erat ad vitam æternam, cum eſſet in purgatorio, ideo non proderat I ſibi abſolutio ad habendum vitam æternam. Etiam nõ poterat prodeſſe ad aliquid aliud, nam excommunicatio eſt ſententia qua priuatur quis participatione ſacramentorum, & cõione fidelium, ſed mortui non pñt participare in ſacr̃is, quia nullum ſacr̃m recipiũt. Etiam quia non ſunt eis vtilia, vt dictum eſt. Etiã non cõicant cum fidelibus in eis, quæ homines cõicant: cum non ſint inter nos, ideo non obeſt eis excõicatio, neque habet locum quantum ad eos, ſed ſolum proprie quantum ad viuentes. Et ſi obiiciatur, ꝙ aliq poſt mortem excommunicantur, vt illi qui comperiuntur deceſſiſſe in hæreſi. Dicendum, ꝙ non fit, tanquam poſſit obeſſe talis excõicatio, quia tales damnati ſunt: damnatis aũt nihil poteſt nocere amplius ex- K cõicatio, neque aliquid factum ab eccleſia, cum ipſi iam recipiant pęnam ſuam taxatam, ſed fit hoc ad terrorem, vt videatur, quam graue fuerit delictum illud, pro quo ẽt defuncti excõicantur. Etiam fit, vt nemo perdat orationẽ, quam pro illis facit. nã cum quis defunctus ab eccleſia excõicatur interdicitur oĩbus orare pro illo. Si autem dicatur, ꝙ obeſt excõicatio mortuis ẽt manentibus in purgatorio, quia orationes eccleſiæ non proſunt eis per quas alias poterant adiuuari ad faciliorem liberationem de pęna.

Dicendum, ꝙ idem eſt de iuſte excõicatis, manentibus tamen in purgatorio, quod de iniuſte excõicatis viuentibus, nam viuentes excommunicati iniuſte cũ ſint in charitate non priuantur fructu bonorum operum totius eccleſiæ. Poteſt autem bonum opus vnius

dupli-

dupliciter prodeſſe alteri. vno modo ex colligantia, A quę eſt per charitatem. alio mō ex intentione facientis, qui vult, ꝙ opus ſuum bonum proſit alteri. Primo modo opera bona cuiuſcunque hominis boni proſunt cuicunque alteri manenti in charitate, et ſi iſte non intendat hoc, neque agnoſcat illum, & quia iniuſte excommunicatus non eſt in pctō mortali proſunt ei oīa ſuffragia eccleſię. Secundo mō opa bona eccleſię non proſunt iniuſte excommunicatis inquātum eccleſia orationes ſuas dirigens in Deū nō intēdit participare fructum earum excommunicatis, & ideo licet ſuffragia eccleſię proſint iniuſte excoīcato: magis tñ prodeſſent ſi non eſſet excoīcatus, & idē eſt de excoīcatis iuſte manentibus in purgatorio: nā illi in charitate manent: licet excommunicati deceſſerint, quia forte immemores erant excoīcationis, vel non potuerunt abſolutionem obtinere, aut petere morte B præoccupati. de excoīcatione tñ doluerunt, & ideo omnia ſuffragia eccleſię proderunt eis primo modo: licet magis prodeſſent ſi non eſſent excoīcati. Et tñ dicendum, ꝙ non ideo mulier iſta excoīcata apparuit egrediés de ſepulchro, vt abſolueretur, & prodeſſent ſibi ſuffragia, quia tunc fuiſſet facta aliqua oſtenſio ex verbis, aut factis eius ad hoc, ſed nihil fuit.

Dicendum ergo, ꝙ non fuit illud pp ipſam mulierem, vt aliquid ei prodeſſet abſolui, ſed ad oſtendendum quantę ſit efficacię ſententia excoīcationis, & vt nō contemnat a nobis, eū & ipſi mortui excoīcati cogantur exire de eccleſia. Et apparet, ꝙ hoc fiebat ſolum ad oſtendendum nobis aliquid, & non, ꝙ in veritate ſic eſſet: nam etiam ſi excommunicatio vires teneat ſuper defunctos, tamen non cogeret eos exire de ſepulchris: nam anima defuncti non erat in ſepulchro, ideo non egrederetur de ſepulchro. Secūdo, quia ſi excommunicatio poſſet mortuos de eccleſia abiicere, poſtquam abiiceret non poſſent redire quandiu manerent excommunicati, & tamen monialis iſta ſępe viſa eſt egredi de ſepulchro, ergo non fiebat hoc in veritate, ſed ad oſtēſionem. Tertio, quia ſi excommunicatio poſſet abiicere defunctos de eccleſia ſemper teneret eos foris, & nunquam intraſſent in illam poſt mortem: cū excommunicati deceſſerint, & ſic, nunquam iſta monialis poſſet egredi de eccleſia, quia non potuiſſet poſt mortem intrare in illā, & tamen ſępe intrauit, & exiuit, & manebat diu in ea, ergo non erat in veritate, ſed ad oſtenſionem pro nobis. Quarto, quia ſententia excommunicationis nunquam incipit hře vires de nouo, niſi qñ pfert, & ita non compelleretur mulier defuncta egredi de ſepulchro nunc, qñ diaconus, vel miniſter dicebant, ꝙ excoīcati exirent, quia tunc non proferebatur excoīcatio, ideo vel ſemper prius foris ſtaret, vel non exiret tunc, quia non reſumebat tunc vires aliquas excoīcatio quibus cogeretur mulier tunc exire, & prius non.

Dicendum ergo, quòd omnia hęc ad manifeſtationem facta ſunt, & ideo primum fuit, ꝙ illa mulier excommunicata erat, quę de eccleſia exibat: nā ſi non E videretur egredi de ſepulchro neſciretur an erat mulier illa, quæ excommunicata deceſſerat, ideo oportuit, ꝙ videretur inde exire. Secundum fuit, vt poſſet ſępe egredi: nam ſi ſemel tantum egrederetur, non eſſet forte cauſa dubitandi, & inquirendi patrem Benedictum, quia tamen totiens exire viſa eſt, fuit ſufficiens cauſa inquirendi de hoc quid eſſet, & inueniendi veritatem. Tertium fuit, quia ſi non eſſet aliquando ſimilitudo illa mulieris defunctę intra eccleſiam, nunquam videretur exire, & ſic non poſſet oſtendi, quod Deus oſtendere volebat, ſcilicet quòd propter excommunicationem abiiciantur homines de eccleſię conſortio. Quartum fuit, quia ſi alio tempore egre-

deretur: neſciretur cur hoc fieret, cum autem clamāte miniſtro illa exiret, apparebat, quòd egrediebatur propter excommunicationem, & ita non fuit iſta apparitio, vt iſta mulier abſolueretur, quaſi ei eſſet vtilis abſolutio, ſed vt oſtenderetur nobis quantum excommunicatio timenda foret, quę apud plurimos contemnitur. Sic etiam diebus noſtris viſum eſt, quidam enim excommunicatus deceſſerat dolens tamen de peccatis, ſed rapiente morte neque abſolui potuit neque abſolutionem petere, hic enim quendam de cognatione ſua ſuperſtitem habebat, qui ei viuente, ſicut, & ſanguine propinquus, ita & affectione, & familiaritate charus erat, vir quidem hominibus ſimplex, ſed Deo charus pecoris cuſtos. Huic ſępe cognatus defunctus de caligine aeris propinqui alloqui ſolitus erat: crebro eum admonens dięceſanum petere, & ei iam defuncto a vinculo excommunicationis quo tenebatur abſolutionem obtinere, quem licet viuens non videret, alloquio tamen, & cęteris oſtenſionibus erat ſibi notiſſimus, tandem vir ille ſimplex dięceſanum clamans adiit, vt cognatum ſuum abſolueret, & cartam obtulit in qua ei abſolutionem de ſcriptura traderet, quod præſatus ſimplicitati ſuę condeſcendens egit, quo facto defunctus laudauit cognati ſui opus, neque cętero eū allocutus, quem prius crebris, & importunis petitionibus infeſtabat. quę omnia manifeſtum eſt propter nos ſolos C fieri, vt diſcamus eccleſię poteſtatem timere, & venerari: quam multi contemnunt. claues igitur ſacerdotales ſuper defunctos in purgatorio manentes nullum vſum habent ſoluendo, & ligando.

Nota hiſtoriam.

An conceſſio indulgentiarum exiſtentibus in purgatorio proſit, & plura de eis diſſeruntur. Et quod eccleſia vniuerſalis non fallit, neque fallitur circa ea, quæ ſunt fidei.

Quæſt. XC.

SI autem quęratur de ſecundo, ſcilicet de conceſſione indulgentiarum, quæ a poteſtate clauis deſcendunt an exiſtentibus in purgatorio proſit.

D Dicendum, ꝙ aut qęritur an mortuis poſſint directe concedi indulgentię: aut an indulgentię conceſſę viuentibus poſſint mortuis prodeſſe.

Circa primum dicendum, quòd defunctis directe nullæ indulgentiæ concedi poſſunt, & dicuntur directe concedi, quando eis conceduntur non facta mentione de viuentibus, neque pro aliquo opere facto a viuentibus, & ita non poſſunt concedi. Primo ex defectu iuriſdictionis, conceſſio indulgentiarum eſt actus iuriſdictionis: & iuriſdictio eccleſię non ſe extendit directe ad mortuos, & dixi directe, quia indirecte bene ſe extendit, ſicut aliquos excommunicat eccleſia poſt mortem, tamen excommunicare puré eſt actus iuriſdictionis, ſed indirecte exercetur iuriſdictio ſuper illos, quia per iſtam excoīcationē non priuantur ipſi cōſortio noſtro quo priuati ſunt, quia damnati ſunt, ſed priuant nos conſortio eorū, ſ. quia interdicit nobis orare pro illis, ſicut eccleſia excoīcat Iudęos: non quidem, quòd hęc ſententia directe teneat, & alliget Iudęos, & paganos, qui extra eccleſiā ſunt, ſed alligat nos quòd non communicemus cum eis. Quòd autem non ſe extendant claues eccleſię ad defunctos, patet in conceſſione, vel promiſſione earum: vbi ipſarum efficacia oſtenditur, ſcilicet quodcunq; ligaueris ſuper terrā, &c. defuncti tñ non ſunt ſup terrā. Secūdo qa ↄceſſio indulgētiarū nō fit ſine aliqua cā, vñ ſemp imponit aliquod opus ei cui ↄcedit īdulgētia, & debet eē tale opꝰ, ꝙ redūdet in honorē,

& cultum Dei, aut in vtilitatem eccleſiæ. mortuis ta- F men nullum opus imponitur, neque imponi poteſt, ideo non poteſt eis concedi directe indulgentia.

Si autem quæratur an indulgentię viuis conceſſæ proſint mortuis.

Dicendum, quòd aut quæritur quantum ad ipſum, quod conceditur per indulgentias, ſ. quòd illud proueniat mortuis, aut quantum ad fructum operis eius qui exequitur, quod iubetur, vel imponitur per concedentem indulgentias.

Si quantum ad ſecundum non eſt dubium quin proſint mortuis indulgentiæ, ſed non proprie dicitur illis indulgentia prodeſſe, ſed opus bonum obtinentis indulgentiam.

Vt ſi ſit indulgentię forma, quòd vadens peregri- G nando ad talem eccleſiam habeat centum dies indulgentiæ, & aliquis vadit illuc pro anima alicuius defuncti: non obtinebit defunctus illos centum dies indulgentiæ, ſed viuens, qui vadit. defunctus tamen habebit aliquam alleuiationē ex opere bono iſtius, inquantum iſte voluit transferre in eum opus ſuum bonum. Sicut ſiquis det eleemoſinam pro defuncto, aut oret, vel ieiunet, non eſt dubium quin proſit eis, licet pro his actibus non ſit conceſſa aliqua indulgentia, ita igitur peregrinando ad eccleſiam, in qua ſunt indulgētiæ, alleuiabitur in aliquo defunctus pro quo fit. ſicut alleuiaretur etiam ſi peregrinantibus ad illam eccleſiam nulla eſſet indulgentia, quia non po- H terat tolli, quin eſſet actus meritorius, & ſatisfactorius.

Si quantum ad primum dicendum, quòd attendenda eſt forma conceſſionis indulgentiarum, quandoque enim taliter conceditur indulgentia, quòd mortuis proficere non poteſt, quia repugnant eis conditiones conceſſionis: interdum autem non repugnant. Primo modo non proſunt indulgentię defunctis, ſcilicet, quòd applicetur eis id quod per indulgentias conceditur, vt ſi concedatur, quod viſitans limina alicuius eccleſiæ habeat centum dies indulgentiæ, viſitare limina non poteſt mortuus, quia non competit ei peregrinari, ideo illos centum dies indulgentiæ non poteſt habere defunctus, quia per ſe non poteſt acquirere. Etiam viuens, qui viſitat limi- I na illius eccleſiæ non poteſt transferre in mortuum iſtam indulgentiam. nam cum indulgentia iſta ſit conceſſa ab eccleſia, non poteſt prodeſſe alicui, niſi ſecundum intentionem eccleſiæ, & tamen iuxta conditiones appoſitas non prodeſt talis indulgentia, niſi viuenti: ergo non poteſt viuens transferre vtilitatem illius in defunctos.

Ex hoc autem patet falli eos, qui morientes ſtatuunt, quòd aliquis pro eis eat ad ſanctum Iacobum tempore indulgentiæ, quaſi per hoc ipſis proueniat illa remiſſio plenaria peccatorum. nam illa conceſſio fit eis qui viſitant limina beati Iacobi, vt abſoluantur plenarie de omnibus peccatis, de quibus corde contriti, & ore cōfeſſi fuerint. mortui autem neque poſ- K ſunt viſitare limina beati Iacobi, vt abſoluantur plenarie de omnibus peccatis, neque confiteri, ideo non poteſt quis in eos transferre illam indulgentiam. Verum eſt tamen, quòd prodeſt eis illud opus nō quaſi ibi ſint indulgentiæ, ſed quia pro animabus ſuis iubēt fieri aliquod opus bonum, ſed remiſſionem plenariā obtinebit ille qui pro alio iuerit ſi confiteatur, & doleat de peccatis. Vnde circa tales peregrinationes melius erat morientibus, aut quibuſcunque aliis largiri expenſas illas in alia opera pia, quam mittere peregrinantes ad loca vbi ſunt indulgentiæ, cum fraudentur circa intentionem ſuam principalem. ſ. quia non obtinent indulgentiam conceſſam euntibus ad loca il-

F la. Si autem forma talis ſit, vt poſſit extendi ad mortuos: obtinebunt ipſi indulgentias (vt plurimi aſſerunt) per actus viuentium, vt ſi concedatur ſic. quicūque fecerit tale opus, ipſe vel pater eius, aut quicunque cognatorum ſuorum in purgatorio detentorū, quem ipſe elegerit, habebit tantum de indulgentia. Et dicunt, quòd cauſa huius eſt, quia nulla ratio eſt, quare eccleſia poſſit transferre merita communia, quibus innituntur indulgentiæ in viuos, & non in mortuos, & ſic tenet Albertus, & beatus Thom. de Aquino, & quidam alii.

Aliqui dicunt, quòd non poſſit hoc ſtare. Primo, quia tunc Papa poſſet liberare omnes qui ſunt in purgatorio, quod non videtur conueniens, quia ſic eua- G cuaret ordinem punitionis a Deo inſtitutę. Secundo, quia ſic dirigerentur indulgentię ad defunctos, & tamen eccleſia non exercet ſuper defunctos opus aliquod iuriſdictionis.

Dici poteſt, quòd in caſu dato poſſint indulgentię prodeſſe defunctis, quamquā aliqua difficultas ſubappareat, & tamen propter eccleſię conſuetudinem, quæ non errat, videtur hoc concedendum: nam eccleſia quando facit prędicare crucem, conſueuit dicere, quòd quilibet cruce ſignatus indulgentiam habeat pro ſeipſo, & pro duobus aliis, vel tribus, & quandoque pro decem animabus, tam viuorum, quā defunctorum: eccleſia tamen falleret hic nos, vel fallere- H tur, & vtrunque eſt inconueniens, falleretur enim ipſa ſi crederet, quòd proderant mortuis indulgentię, & non prodeſſent: falleret autem nos ſi ipſa ſciret, quòd non prodeſſent mortuis indulgentię, & prędicaret nobis, quod proderant: eccleſia tamē vniuerſalis, nec fallit, neque fallitur circa ea, quę ſunt fidei, licet eccleſia, ideſt iudex particularis eccleſiæ ſæpe fallat, & fallatur, vt extra de ſenten. excommunic. c. a nobis. ergo mortuis prodeſt indulgentia conceſſa in cruce ſignatis, & tamen indulgentiæ iſtæ nō dantur mortuis, ſed viuentibus, & pro actibus viuentium, quia ille qui cruce ſignatur obtinet indulgentiam pro ſe, & aliis, tam mortuis, quam viuis.

Ad primum dicendum, quòd Papa non poteſt liberare pro ſuo arbitrio omnes exiſtentes in purgato- I rio, quia hoc eſſet ſi ſuper illos directam iuriſdictionē exerceret, & tamen non exercet iuriſdictionem ſuper eos directe, ſed ſuper viuos, & ideo nō concedit mortuis illas indulgentias, ſed viuis, & etiam pro actibus viuorum, facit tamen hanc gratiam viuis, quòd ipſi poſſint transferre has indulgentias in quos voluerint, tā in viuos, quam in defunctos. Etiam tales indulgentiæ, nunquam poſſunt concedi ſine cauſa rationabili, vt oēs doctores fatentur, & ſi non occurrit in promptum talis cauſa, ſm quam fructus indulgentiarū conceſſarum viuentibus poſſit extendi ad omnes exiſtētes in purgatorio, cum quotidie tot animæ defunctorum illuc deſcendant, ideo non eſt in arbitrio Papæ euacuare purgatorium.

K Ad ſecundum dicendum, quòd indulgentiam nō dirigit eccleſia in defunctum, ita quòd Papa dicat volo, quòd talis aīa, quæ eſt in purgatorio liberetur inde, vel quatuor animæ exeant nunc de purgatorio, quia iſte eſſet directus vſus iuriſdictionis. hoc autem dicunt non poſſe facere eccleſiam, tum quia non habet iuriſdictionem, niſi ſuper viuentes, tum quia neceſſe eſt ad obtinendum indulgentias facere illud pro quo dantur indulgentiæ, quia nunquam indulgentię concedi poſſunt ſine aliqua iuſta cauſa. & tamen defuncti non poſſunt facere id quod imponitur in conceſſione indulgentiarum. Etiam quia eis directe nihil poteſt eccleſia imponere agendum, ideo non poteſt eis concedi indulgentia, ſed conceditur viuis a quibus

interc-

interdum redundat in eos, ſi forma conceſſionis hoc exprimat. de indulgentiis hoc per accidens occaſione abſolutionis ſacramentalis tactum eſt: de eis alibi.ſ.in libro noſtro de indulgentiis,& poteſtate Papæ latiſſime dictum eſt.

Tunc pręcepit diſcipulis ſuis, vt nemini dicerent, quia ipſe eſſet Ieſus. Exinde cępit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis, quia oporteret eum ire Hieroſolymam, & multa pati a ſenioribus, & ſcribis, & principibus ſacerdotum, & occidi, & tertia die reſurgere.

Tunc præcepit. Suprapoſita eſt confeſſio verę fidei: hic autem imponitur occultatio illius ad tempus occaſione Iudaicæ perfidię,& dicitur.

Tunc præcepit. Scilicet quando Petrus dixit Chriſto. tu es Chriſtus filius Dei viui. *Diſcipulis ſuis.* Scilicet omnibus, qui aderant: nam Petrus coram omnibus illis hoc confeſſus eſt, ideo oportuit, quòd omnibus ſilẽnum imponeretur: ne quis hoc publicaret. Ex hoc apparet, quòd licet ſolus Petrus hanc confeſſionem protulerit: tamen iſta erat omnium diſcipulorum, ſcilicet quòd omnes idem confiterentur ſi a quolibet eorum ſigillatim peteretur confeſſio, vel expectaſſet illam Chriſtus, quia aliàs ſi alii diſcipuli non crederẽt hoc, ſed ſolus Petrus, non eſſet neceſſarium imponere illis, quòd tacerent: nam non dicerent illum eſſe Chriſtum ſi non crederent, & tamen impoſuit, ergo omnes confitebantur id, quod Petrus, licet non expreſſiſſent ore.

Vt nemini dicerent. Voluit hoc manere occultum aliquanto tempore, ideo interim tacere debebant.

Quia ipſe eſt Ieſus Chriſtus. Ideſt quod tacerent eum eſſe Chriſtum: nam quòd eſſet Ieſus non oportebat taceri, quia hoc erat nomẽ eius apud omnes notum, ita enim eum vocabant, quòd tamen eſſet Chriſtus erat ignotum, & hoc taceri pręcepit. Ieſus enim nomen perſonale ex quo multi vocabantur. Chriſtus autem nomen dignitatis erat, ſcilicet Meſſias,& hoc ignotum erat.

Et exinde cœpit. Scilicet poſtquam confeſſi ſunt eũ eſſe Chriſtum: cępit oſtendere, quòd paſſurus erat pro nobis.

Oſtendere diſcipulis ſuis. Ideſt prędicare eis, vel docere. *Quòd oporteret eum ire in Hieroſolymam.* Ibi.n. paſſurus erat. nam nunc non erat in Ieruſalem, & ideo paſſio ſua erat expectanda quouſque iret in Ieruſalem.

Et multa pati. Scilicet condemnari: flagellari: conſpui: nudari: crucifigi,& occidi. *A ſenioribus.* Ponuntur iſti omnes, quia iſti fuerunt actores, & iudices,& conſiliarores in morte eius. & vocantur ſeniores illi 70. qui conſtituti erant, vt iudices ſummi in domo cõſilii,& iudicii. & iſti ſunt, qui per ſucceſſiones deſcenderunt ſemper ab illis ſenioribus, quos elegit Moyſes in adiutores regiminis, & Deus conſtituit illos ſuper totum populum ſimul cum Moyſe. & mortuo aliquo iſtorum ſubrogabatur alius, & ita ſemper factũ eſt,& durabat iuriſdictio iſta ſeniorum vſque ad Chriſtum, vt dictum eſt ſupra 15. cap. q.8.& erant iſti cum ſummo ſacerdote in Ieruſalem, & ad iſtos deuoluebantur omnes magnę cauſę, quę erant inter Iudæos, nec licebat declinare ad dextram, neque ad ſiniſtram a ſententia eorum, & iſti ſeniores fuerunt in condẽnatione Chriſti. Luc. 22. ſcilicet cum factus eſſet dies ſeniores plebis conuenerunt, & principes ſacerdotũ, & ſcribę,& duxerunt Chriſtum in concilium ſuum,

A dicentes, ſi tu es Chriſtus dic nobis, & omnes condẽnauerunt eum eſſe reum mortis. Marc. 14.

Et ſcribis. Iſti erant doctores legis, qui etiam valde inſiſtebant contra Chriſtum, quaſi ipſe eſſet euerſor legis, cum ipſe illos acriter argueret de hypocriſi, & rapacitate, auaritia, & multis vitiis infra 23.

Et principibus ſacerdotum. Proprie loquendo vnus erat princeps ſacerdotum, ideſt ſummus ſacerdos, & tamen multi vocantur ſummi ſacerdotes, vel principes ſacerdotum apud euangeliſtas. vt dictum eſt ſupra 2.c.q.26.& dicetur Lucę 3.c. iſti erant pręcipui, qui fuerunt in morte domini. nam ipſi fuerunt maiores principatu inter Iudęos,& maxime perſequebã-
B tur Chriſtum, nam quando primum diffinitum eſt debere Chriſtum occidi, Caiphas, qui erat princeps ſacerdotum hoc conſilium dedit. Io. 11.& ipſi principes tradiderunt Chriſtum Pilato. Ioan. 18. gens tua,& pontifices tui tradiderunt te mihi.

Et occidi. Scilicet poſtquam multa pateretur. *Et tertia die reſurgere.* Scilicet tertia die a morte ſua, quod ad conſolationem diſcipulorum dictum eſt.

Quomodo Chriſtus iuſſit diſcipulis tacere, quòd ipſe eſſet Chriſtus, cum iuſſiſſet eis, quod prædicarent ipſum eſſe Chriſtum. Quæſt. XCI.

QVAERETVR quomodo Chriſtus iuſſit nũc diſcipulis tacere, quod ipſe eſſet Chri-
C ſtus, cum ante hoc miſiſſet eos ad prædicandum, & ſic diuulgare debebant eum.

Aliqui dicunt, quòd ante hoc nunciauerunt eum eſſe Chriſtum, ideſt Meſſiam, ſed non nunciauerunt eſſe Ieſum Chriſtum, ideſt Meſſiam, & ſaluatorem, nam eſſe Chriſtum dicit dignitatem, eſſe Ieſum dicit ſaluatorem, ipſe autem non vetuit nunc dici, quòd erat Chriſtus, ſed quòd erat Ieſus Chriſtus. Sic dicit Hierony. ſcilicet cum ſupra mittens diſcipulos ad prędicandum iuſſerit eis, quòd annunciarent aduentum ſuum, videtur eſſe contrarium, quod hic pręcipit ne ſe dicant Ieſum eſſe Chriſtum, & reſpondit dicens, mihi videtur aliud eſſe Chriſtum prædicare aliud Ie-
D ſum Chriſtum, & Chriſtus commune dignitatis eſt nomen, Ieſus proprium vocabulum ſaluatoris.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia Chriſtus vetuit annunciari id, quod nunc Petrus confeſſus fuerat de eo, & tamen Petrus confeſſus eſt eum Chriſtum eſſe filium Dei viui, & non dixit aliquid de Ieſu. ergo non vetuit taceri, niſi ipſum eſſe Chriſtum filium Dei viui. Quòd autem Ieſus eſſet, non erat aliquid ſpeciale, quia plurimi apud Iudæos hoc nomine vocabantur. Etiam non erat aliquid, quod occultari poſſet, quia iſtud erat commune nomen eius, ideo non iuſſit hoc occultari, cum ſic communiter ab omnibus vocaretur. Quòd autem dicitur, quòd iuſſit tacere, quod ipſe eſſet Ieſus Chriſtus. non eſt ſenſus, quòd tacere iuſſerit eum eſſe Ieſum, ſed tacere, quòd ipſe, qui Ieſus vo-
E cabatur, eſſet Chriſtus.

Alii dicũt, quòd quãdo diſcipuli a principio miſſi ſunt ad prędicandum, non miſſi ſunt dicere, quòd ipſe erat Meſſias, ſed ꝙ erat quidam Sanctus Propheta,& hoc non iuſſi ſunt, nunc tacere diſcipuli, ſed iuſſi ſunt tacere ipſum eſſe Chriſtum, ideſt Meſſiã, quod ante hoc non prędicauerant, ſic tenet Origenes, & Nicolaus.

Alii dicunt, quòd a principio prędicatum fuit de illo, ꝙ Meſſias eſſet,& tamẽ cito ab illa prędicatione Apoſtoli tacuerunt,& ſic mãſit occultum vſque poſt Chriſti mortem.

Alii dicunt, quòd Chriſtus mandauit diſcipulis, quando miſit eos ad prædicandum, ꝙ annunciarent eum

eum eſſe Chriſtum, non quidem tunc, ſed poſt mortem ſuam, nunc autem ante mortem taceri iuſſit, & ſic intelligenda eſt ibi recapitulatio. Sic dicit Origenes de his tribus, ſcilicet tunc quidem de eo leuiter annunciabant, quaſi de magno, & mirabili viro, Chriſtum autem eſſe eum nondum annunciabant. Qui autem vult Chriſtum, etiam prius prędicatum eſſe ab Apoſtolis: dicit quoniam leuiter pręmittere voluit eos mentionem nominis ſui, vt interim facto ſilentio prędicationis huius, hoc ipſum, quod leuiter de Chriſto auditum fuerat, digeratur in ſenſibus auditorum. Aut ita ſoluenda eſt quęſtio, vt videantur ea, quę ſuperius de annunciando Chriſto ſunt dicta, non ad tempus pertinere, quod fuit ante Chriſti reſurrectionem, ſed ad tempora poſt futura.

Dicendum, ꝙ quęſtio iſta fundatur ſuper falſa exiſtimatione, nam Chriſtus non miſit diſcipulos ad annunciandum ſe eſſe Chriſtum, neque vt annunciarēt Meſſiam veniſſe, quia hoc nullus locus euangelicus aſſerit, ſed ſolum annunciabant regnum cœlorum, ſic enim Chriſtus dixit ſupra 10. euntes dicite appropinquauit regnum cœlorum, & conſequenter annūciabant quis miſerat illos, ſcilicet Ieſus Nazarenus propheta magnus, vir potens opere, & ſermone Lucæ 24. non tamen dicebant eum eſſe Meſſiam, quia necdum ipſi plene hoc nouerant. Cum autem dicit Hierony. quòd annunciabant aduentum eius, non eſt intelligendū, quòd annunciarent veniſſe Meſſiā, ſed annunciabant venturum Ieſum ad loca, ad quæ ipſi ibant, & hoc faciebant 72. diſcipuli quos Chriſtus mittebat binos ante faciem ſuam in omnem locum, & ciuitatem quo ipſe eſſet venturus. Lucę 10. quantum ad hoc prima trium poſitionum quas ponit Origenes, ſatis conſonat veritati, & illam tenet Nicolaus.

Tertia non ſtat. primo, quia non eſt veriſimile, ꝙ Chriſtus a principio iuſſerit diſcipulis prędicare, quòd erat Chriſtus, quia ſi hoc prædicaſſent conueniſſent ad eum Iudæorum plurimi, & cum tot miracula faceret facile crederetur, & ita impediretur paſſio ſua, & ita innuitur hic, quia cum dixit, quòd tacerent hoc addidit cām, ſcilicet Chriſtus multa paſſurus erat, & ſupplendum eſt, quòd ſi diceretur, ꝙ erat Chriſtus impediretur paſſio ſua. Secundo, quia ſi iſtud prædicaſſent diſcipuli Iudęis, multi eorum crederent illum eſſe Meſſiam, & quando Chriſtus quæſiuit a diſcipulis quem dicerent eum turbę, & ponerentur opiniones omnium, poneretur, quòd aliqui dicerent eum Chriſtum, & tamen non ponitur hic inter ea, quę populus credebat de Chriſto, ergo populus non audierat prędicari illum eſſe Chriſtum. Tertio, quia ſi Chriſtus miſiſſet diſcipulos ad prędicandum hoc, ſaltem ipſi certi eſſent, quia ille eſſet Chriſtus, & tunc non quęreret ab eis Chriſtus nunc quid crederent de eo, nam multo tempore poſtquam miſerat eos ad prædicandum quęſiuit ab eis, vos autem quem me eſſe dicitis? & Petrus confeſſus eſt eum eſſe Chriſtum, ſi tamen ille miſiſſet eos ad prędicandum eſſe Chriſtū, certum eſt, quòd non quęreret ab eis quid crederent de illo, quia ipſe dixiſſet quid credituri eſſent, ergo non miſerat eos ad prædicandum hoc. Quarto patet, quia ſi Chriſtus iuſſiſſet prius prædicari ſe eſſe Chriſtum, nulla cauſa eſſet, quare nunc taceri iuberet, & tamen iuſſit, ergo non fuerat prius hoc prædicatum de eo.

Sed dicendum, quòd ante hoc ignotum erat apud diſcipulos per omnimodam certitudinem eum eſſe Chriſtum, licet aliquo modo forte ſcirent, ideo tacebant, nunc autem, quia hoc ſciuerunt, oportuit, quòd iuberetur eis tacere, quia alias publicarent illud.

Quarta opinio non eſt conueniens. Primo, quia fal-
F ſum ſupponit, ſcilicet quòd Chriſtus dixerit diſcipu-
lis, quod prædicarēt Chriſtum eum eſſe, vt oſtenſum
eſt. Secundo, quia ſi illis diceret ſe eſſe Chriſtum, quā-
do miſit eos ad prędicandum, diceret eis hoc pro illo
tempore quo mittebat ipſos ad prędicādum inſtruēs
quid prædicare deberent, nam non erat ſatis veriſimi-
le, quòd quando miſit eos ad prędicādum ante mor-
tem ſuā a principio diceret eis quid prędicaturi eſſent
poſt reſurrectionem, ſed ſolum ea, quæ pro eo tem-
pore prędicaturi eſſent, ſic patet ſupra 10. vbi primo
miſit eos ad prędicandum, & docuit eos vbi deberent
prædicare, ſcilicet non in vrbibus Samaritanorum
neque gentilium, & quid deberent prædicare, ſcilicet
appropinquabit regnum cœlorum, ſed infra 28. vbi
G ponitur, quòd miſerit eos ad prædicandum poſt re-
ſurrectionem dicitur, quòd miſerit ad prędicandum
ad omnes gentes, ſcilicet docete omnes gentes. Etiā
dixit quid deberent prædicare, ſcilicet quòd baptiza-
rentur in nomine patris, &c. & idem Mar. 16. ergo nō
diceret nunc quid prędicaturi eſſent ſecūda vice poſt
mortem ſuam. Tertio, quia tunc ſupponeretur, quòd
Chriſtus iam reuelaſſet eis ſe eſſe paſſurum, & quod
ipſi poſt mortem eius prædicaturi eſſent, ſed falſum
eſt, quia tunc non increparet Petrus Chriſtum, quādo
dixit, ꝙ paſſurus eſſet, ſicut nunc fecit infra in litera,
ergo neſciebant hoc. Quarto, quia ſi hoc eis prius re-
uelaſſet, non ignorarent quid eſſet Chriſtū eſſe paſſu-
rum, & tamen ignorabant hoc, erat enim verbū ab-
ſconditum, & velatum ab eis. Lucę 9. ergo non reue-
H lauerat hoc Chriſtus diſcipulis ante hoc, nec miſerat
eos ad prædicandum, dicens eis, ꝙ eſſet Chriſtus, ſed
nunc nouiter cognitum fuit per certitudinē Chriſto
loquente ad eos. dicendum eſt ergo, ſicut ſupra.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis, quòd tacerent nunc ipſum eſſe Chriſtum. Quæſt. XCII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit diſcipulis, quòd tacerent ipſum eſſe Chriſtum, & quare nunc dixit hoc.

Dicendum, quod primo fuit, quia nunc
nouiter occurrebat cauſa dicendi hoc, nā ante iſtud,
etiam ſi diſcipuli ſuſpicarentur Ieſum eſſe Chriſtum,
I tamen non cognouerant per omnimodam certitudi-
nem, quia nunquam Chriſtus hoc aſſeruerat, nunc
autem Petro confitente hoc, Chriſtus illud verum
eſſe aſſeruit dicens, quòd pater ſuus illud reuelauerat
ei, & ita certificati vellent prædicare ipſum eſſe Chri-
ſtum, quia ad magnam laudem eius pertinebat, ideo
nunc inhibuit, & non ante hoc. Secundo, quia dato, ꝙ
diſcipuli ante hoc crederent Ieſum eſſe Chriſtum, &
eſſent de hoc certificati, cum Chriſtus non dixiſſet
eis neque petiuiſſet ab illis confeſſionem, forte puta-
rent, quòd vellent rem tacitam manere, nunc vero
cum quęſiuiſſet ab eis quid crederent de ipſo, & ipſe
approbaſſet eorum fidem, putarent, quòd volebat rē
iſtam publicare, & prędicarent illud, ideo nunc iuſſit,
K quòd tacerent, & hoc eſt quare nunc potius, quam
aliàs taceri iuſſit.

Cum autem quæritur quare iuſſit taceri. Dicendū, quòd fuit primo, vt non impediretur paſſio ſua. Chriſtus enim venerat nos redimere per mortem ſuam, & tamen ſi agnoſceretur eſſe Meſſias, nunquam regem glorię crucifixiſſent, ideo debuit occultari hoc, & ita iuſſit taceri, quia tamen ſi penitus Chriſtus ſubtraheret cognitionem ſuam Iudæis, non multum peccarent occidentes eum, & nihil peccarent non recipiendo eum, de quo non poterat conſtare an eſſet Meſſias, debuit ſe talem oſtendere eis, vt agnoſcere poſſent eum Meſſiam, & ideo talia, & tanta miracula

fecit

fecit qualia ante eum nemo fecerat, & per quędam A
verba circumloquendo oſtendebat ſe eſſe Meſſiam,
licet aperte non diceret, vt patet Ioan.5.&10.& pro-
pter hoc non erant excuſabiles iudęi non recipiendo
eum. Ioan.5. ſi non veniſſem,& opera non feciſſem in
eis, quę nemo alius fecit, peccatum non haberent. Et
iſta fuit cauſa pręcipua, quod apparet, quia mox, vt di-
xit eis, quòd nemini dicerent, ſubiunxit cauſam, ſcili-
cet cępit eis oſtendere, quòd oporteret eum ire Iero-
ſolymam, & multa pati. Secundo fuit propter ſcanda-
lum, & periculum in fide: nam ſi Chriſtus ſemel prę-
dicaretur eſſe Meſſias, & a quibuſdam crederetur, &
poſtea occideretur: cum oporteret eum occidi pro
nobis infirmi ſcandalizarentur, qui putabant Meſſiã
non moriturum, ſed temporaliter regnaturũ, & ideo
quando rurſus prędicaretur eum eſſe Meſſiam diffi-
culter crederetur. melius ergo fuit, quòd nunquam B
prędicaretur eum eſſe Meſſiam vſque poſt mortem
& reſurrectionem, quia iam cum nihil ignominio-
ſum paſſurus eſſet, poterat conuenienter prędicari
de eo, quòd Meſsias eſſet, & Deus. Sic dicit Hiero. nõ
prodeſt Chriſtum publice prędicare, & eius populis
vulgare maieſtatem, quem poſt paululum flagellatũ
viſuri ſunt, & crucifixum. Sic etiã dicit Chryſo. quod
enim ſemel radicatum eſt, & deinde euulſum: ſi iterũ
plantetur difficile retinebitur apud multos, quod au-
tem, poſtquam infixum eſt ſemel manſit immortale
facile prouehitur ad augmentum. iſtud ſcandalum
eſſet apud infirmos, qui veritatem ſcripturarum non C
ſciebant: nam ita fuit de diſcipulis Chriſti duobus. Lu.
24. ſcilicet nos autem ſperabamus, quòd ipſe redem-
pturus eſſet Iſrael, ſcilicet dum viuebat: nunc autem,
quia mortuus eſt non ſperamus hoc. a fortiori autem
Iudęi hoc putarent, & ita ſcandalizarentur valde de
morte eius, eſſentque nimis difficiles ad reducendũ
in fidem, quam ſemel perdidiſſent.

Quare Chriſtus dixit, quòd nemini dicerent eum eſſe Chriſtum, & ſubticuit ſe eſſe filium Dei.
Quæſt. XCIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit, quòd D
nemini dicerẽt eum eſſe Chriſtum, & ſub-
ticuit de alio, ſcilicet ſe eſſe filium Dei.
Aliqui dicunt, quòd Chriſtus conceſsit
Apoſtolis, quòd dicerent eum eſſe filium Dei viui,
ſed non eſſe Chriſtum, ideo dixit, quòd nemini dice-
rent, quòd ipſe erat Ieſus Chriſtus.
Dicendum, quòd non ſtat: nam Chriſtus vetuit ſe
prędicari Chriſtum eſſe ab Apoſtolis propter ſcanda-
lum, & inconueniens, quod inde ſequebatur, & tamẽ
maius inconueniens, & ſcandalum erat ſi dicerent eũ
eſſe filium Dei, quia eſſe Meſsiam non erat incredi-
bile: nam Meſsias futurus erat verus homo, & ideo ſi
Ieſus, vel aliquis alius vocaret ſe Meſsiam, non admi-
rarentur Iudęi neque turbarentur, ſed inquirerent an E
verum erat. Si autem vocaret ſe Deũ, vel filium Dei
putabant Iudęi eſſe blaſphemiam. Io.10.& Mar.14.
ſcilicet ecce nunc audiſtis blaſphemiam, & illud, de
bono opere non lapidamus te, ſed de blaſphemia,
quia tu homo cum ſis, filium Dei te facis. non ergo
concederet hoc Chriſtus illis prędicare.
Dicendum igitur, quòd totum, quod Petrus nunc
confeſſus eſt iuſsit taceri Chriſtus. voluit enim tota-
liter manere nunc ignotus, id eſt, ꝙ nec verbo ſuo ne-
que Apoſtolorum voluit illud manifeſtari, licet ope-
ra ſua illud oſtenderent, vt colligitur Mar.8. ſcilicet, &
comminatus eſt eis ne cui dicerent de illo, & tamen
dicere eum filium Dei erat manifeſtare ipſum, ideo
hoc etiam taceri voluit.

Et poteſt dici primo, ꝙ Chriſtus, ſicut dixit diſci-
pulis ne cui dicerent eum eſſe Chriſtum, ita dixit eis
ne cui dicerent eum eſſe filium Dei, & tamen Matth.
illud tacuit, ſicut multa alia tacet. Sic etiam patet, quia
Mar. in hoc breuius locutus eſt. Mar.8.& Lucę adhuc
breuius Lucę 9. Tertio poteſt dici, ꝙ Chriſtus non ex-
preſsit, ꝙ tacerent eum eſſe filium Dei, eo ꝙ ſatis in-
nuebatur ex verbis ſuis, ꝙ hoc vellet: nam ſi taceri
iubebat ſe eſſe Chriſtum, quod minus erat, a fortiori
iuberet taceri ſe eſſe Deum, ꝙ erat maius, & magis
ſcandaloſum erat illud audiri, & ita vtrunque tacue-
runt diſcipuli.

Quomodo Chriſtus vetuit hic diſcipulis dicere ſe eſſe Chriſtum, & filium Dei, quando autem ipſemet hoc dixit.
Quæſt. XCIIII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus vetuit hoc
diſcipulis dicere ſe eſſe Chriſtum, & filiũ Dei:
nam vtrunque ipſe de ſe dixit: nam ipſe vocauit ſe
Meſsiam. Ioan.4. quando Samaritana mulier dixit
ſcio, quia Meſsias venit, qui dicitur Chriſtus. dixit ille,
ego ſum, qui loquor tecum. Etiam vocauit ſe filium
Dei. Ioan.9. quando cęco ſanato dixit: tu credis in fi-
lium Dei? & ille ait: quis eſt domine, vt credam in eũ?
& Chriſtus ait, vidiſti eum, & qui loquitur tecum ip-
ſe eſt, & tunc ille credidit, & adorauit eum. Etiã vtrũ-
que ſimul de ſe confeſſus eſt coram Iudęis Marc.14.
nã ſummus ſacerdos interrogauit eum, dicens: tu es
Chriſtus filius Dei benedicti? & ille dixit: ego ſum.
Aliqui dicunt, ꝙ non eſt inconueniens, ꝙ Chriſtus
aliqua de ſe diceret, quę dicere diſcipulis vetaret, ſic
enim multa illis facere vetabat, quę ipſe faciebat, ſicut
vetuit illis portare peram, aut ſacculum, & panem, &
cibos in via ſupra 10.& Mar.6.& tamen diſcipuli ſem-
per portabant, quando erant cum Chriſto panes: im-
mo ſi quando obliuiſcerentur portare illos, credebãt
ſe arguendos ab eo, ſicut ſupra in litera. Sic etiam ve-
tabat illis portare aurum, & argentum, & pecuniam
quamcunque ſupra 10.& Mar.6.& Lucę 9.& 10.&
tamen ipſe portabat pecuniam, quia Iudas, qui erat di-
ſpenſator eius portabat loculos ipſius Ioan. capitulo
duodecimo, & de pecuniis quas ibi recondebat, eme-
bat omnia neceſſaria ad cibos pro Chriſto, & diſcipu-
lis. Ioan.13.
Dicendum, ꝙ hoc verum eſt, ſed non ſufficit: nam
licet non ſit inconueniens fieri: tamen non apparet
cauſa aliqua quare fiat: Chriſtus tamen hoc fieri iuſsit
qui nihil fruſtra iubet, ideo neceſſe erat propter ali-
quam fieri cauſam. Secundo, & pręcipue non ſtat, quia
eadem cauſa eſt nunc in Chriſto, & diſcipulis: nam
Chriſtus vetuit diſcipulis dicere hoc propter ſcanda-
lum, quod ſequeretur audito hoc, vt oſtenſum eſt ſu-
pra q.92.& tamen ſi Chriſtus illud diceret, eſſet idem
ſcandalum, ideo nec ipſe dicere debuit. oportet ergo
aſsignari aliquam cauſam quare Chriſtus hoc dixe-
rit, & diſcipulis dicere vetuerit: nam ita eſt cauſa ma-
gna diuerſitatis de illis, quę Chriſtus pręcepit diſcipu-
lis ne facerent, & ipſe faciebat illa.
Dicendum ergo, ꝙ Chriſtus aliquando dixit quã-
do non pręiudicabat intentioni ſuę qua illud taceri
iuſſerat: nam principaliter iuſſerat taceri, vt non im-
pediretur paſsio ſua ſi hoc audiretur. dixit autem ipſe
talibus, ꝙ ipſis ſcientibus nihil impediretur, ſicut fuit
de Samaritana: nam illa non erat de populo Iſrael, ne-
que conuerſabatur cum Iſraelitis, vt dicitur Ioan.4.
Samaritani non coutuntur Iudęis, & ita ipſa mirata
eſt de Chriſto, ꝙ cum eſſet Iudæus peteret ab illa bi-
bere eodem cap.& ita etiam ſi multi Samaritani hæc
ſcirent, non impediretur paſsio Chriſti, quæ per Iu-
dæos

dæos tractanda, & concludenda erat: cum Samaritani non conuerſarentur cum Iudęis. De cęco ſanato dicendum, ꝙ ille erat deuotus Chriſto, quia eum ſanauerat, & taceret quidquid videret illum velle taceri, & ideo cum ſecrete ei dixerit ſe filium Dei, tacuit ille, & nihil erat periculi.

Sed obiicietur, quia interdum Chriſtus dixit hoc manifeſte, & coram Iudęis, vt quando ſummus ſacerdos quęſiuit, dicens. tu es Chriſtus filius Dei benedicti, & ille ait: ego ſum. Mar. 14.

Dicendum, quòd Chriſtus dixit hoc, quando ſciebat, quòd non impediebatur paſſio ſua dicendo hoc, ſciebat enim tunc taliter diſpoſitos Iudęos efferatos mente ſitientes ſanguinem eius, quod etiã ſi ſe Deũ diceret, & miraculis oſtenderet: non crederent neque ceſſarent, ſed potius irritarentur ad nocendum ei, ſic patet Lucę 22. vbi eſt eadem ſententia, ſcilicet quòd quęrentibus Iudęis a Chriſto. ſi tu es Chriſtus dic nobis ait. ſi vobis dixero non credetis mihi, & ſi interrogauero vos non reſpondetis mihi, neq; dimittetis me, & ita factum eſt, ideo potuit tunc conuenienter, & ſine periculo dici, immo fuit valde opportunũ, quòd tunc Chriſtus manifeſte diceret, vt eſſent Iudęi increpabiles, qui eum publice clamantem ſe eſſe Meſſiã, & filium Dei, & ante hoc facientem miracula per quę ſufficienter hoc conſtaret, occiderũt. ante paſſionem tamen ſuam inſtantem, Chriſtus nunquam hoc manifeſte dixit, quia nondum erant Iudæi, ita male diſpoſiti contra eum, & forte ſi audirent verbũ hoc, & audiretur a populo, impediretur paſſio Chriſti, & hoc, quia nõdum eſſet diffinita apud illos paſſio Chriſti: nam ipſa diffinita fuit poſt ſuſcitationem Lazari. videntes enim Phariſęi, & pontifices, quod fecerat, congregato conſilio dixerunt. quid facimus, quia homo ille multa ſigna facit? & tunc diffinierunt occidere eum. Ioan. 11. & dicitur ibi, quòd ex die illo cogitauerunt, vt interficerent eum. poſt illum, ergo diẽ etiam ſi Chriſtus hoc diceret Iudęis, non ceſſarent ab iniqua cogitatione. Si autem prius diceret forte ceſſarent eum perſequi, ideo inſtante paſſione dixit, & non ante.

An diſcipuli poſſent dicere alicui Chriſtum eſſe Chriſtum, & eſſe Deum. Quæſt. XCV.

QVAERETVR cum Chriſtus dixit ſe eſſe Chriſtum, & eſſe Deum aliquibus poſt iſtã prohibitionem: an diſcipuli poſſent hoc dicere alicui.

Aliqui dicunt, quòd ſic: nam hoc vetitum fuerat, vt non impediretur paſſio Chriſti. impediretur autẽ ſi publice hoc prędicaretur, vel multis diceretur, quod tamen aliquibus paucis in ſecreto diceretur nõ impediebat paſſionẽ, & ideo poſſet illis dici, ſic enim Chriſtus non prędicabat iſtud, & tamen quibuſdam in ſecreto dicebat.

Dicendum, quòd non licebat diſcipulis alicui dicere iſtud, neque publice, neque in ſecreto. Quod patet, quia dicitur in litera. pręcepit diſcipulis, vt nemini dicerent, & Mar. 8. dicitur, & comminatus eſt eis ne cui dicerent de illo. Ratio huius eſt, quia Chriſtus ſciebat omnia, ſicut dicitur Ioan. 18. Ieſus autẽ ſciens omnia, quę ventura erant ſuper eum, &c. & ideo ſciebat cui reuelatum hoc poterat prętare impedimentum, & cui non, & ita poterat reuelare hoc ſecure quibus vellet, quia certum erat, quòd illi quibus diceret, non impedirent paſſionem illius per ſe, neque per alios occaſione huius, neque perueniret iſtud verbum ab eis ad alios, qui impedirent illam. Diſcipuli autem neſciebant quibus reuelando nocerent,

F vel prodeſſent, & ideo vetitum eſt eis abſolute nemini dicere, quia forte dicere poterant alicui in ſecreto apud quem putarent manere tacitum, & ille diuulgaret, vel ab eo proueniret ad tales, qui paſſionem impedirent, ideo nemini dicere eis licuit publice, neque ſecrete.

Quanto tempore hoc tacere Apoſtoli debebant ne dicerent eum eſſe Chriſtum. Quæſt. XCVI.

QVAERETVR quanto tempore hoc tacere debebant.

Aliqui dicunt, ꝙ hic fuit facta prohibitio abſolute
G non limitato tẽpore, ideo extendebatur ad ſemper, ſcilicet, quòd nunquam hoc reuelarent.

Dicendum, ꝙ non ſtat, quia tunc non publicarent illud per orbem poſtea, & tamen prædicauerunt per totum mundum eum eſſe Chriſtum filium Dei, ergo non extendebatur ad ſemper.

Dici poteſt vno modo, quòd iſta prohibitio ex forma ſua cum eſſet data abſolute ſine prefinitione temporis extendabatur ad omne tempus, ita ꝙ nunquam diſcipulis liceret illud publicare, niſi poſtea prohibitio iſta reuocaretur, & tamen, quando poſt reſurrectionem ſuam Chriſtus miſit eos prędicare in omnẽ terram, dixit eis quid prædicarent infra 28. & Mar.
H 16. & tunc oſtendit, quòd prædicarent eũ Chriſtum, & filium Dei, & quod oporteret credi in eum.

Aliter poteſt dici, & melius, quòd ex iſta prohibitione non fuit eis perpetuum ſilentium impoſitum, ſed ſolum vſque poſt mortem Chriſti, & hoc Chriſtus expreſſit prefigens eis terminum illum, & tamẽ Matth. ſubticuit, ſicut alia tacet breuitatis cauſa. ſimile patet ſequenti cap. vbi de transfiguratione taceri iuſſit, dicens. nemini dixeritis viſionem quouſque filius hominis a mortuis reſurgat. Secundo, quòd forte non expreſſit Chriſtus aliquod tempus, & tamen ex re ipſa intelligebatur quanto tempore taceri deberet: nam tacebatur propter periculum, ſcilicet vt non impediretur paſſio Chriſti, & tamen eo iã paſſo non poterat paſſio impediri, ideo liceret poſtea dice-
I re illud, ſicut transfiguratio vſque ad illud tempus tacita eſt, vt non impediret paſſionem, & mox licuit reuelari. Sic dicit Hierony. tunc me prædicate cum iſta paſſus fuero. quia non prodeſt Chriſtum publice prædicare, & maieſtatem eius populis vulgare quem poſt paululum crucifixum viſuri ſunt, & flagellatũ.

Quare Chriſtus nunc cœpit oſtendere diſcipulis, quòd oportebat eum pati. Quæſt. XCVII.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc cępit oſtẽdere diſcipulis, quòd oportebat eum pati, & quia dicitur, quòd exinde cępit, quare potius nunc cępit, quam alio tempore.

K Ad primum dicendum, quòd Chriſtus hoc noluit prędicere ad oſtendendum, quòd ſciebat omnia, quę futura erant ſuper eum, ſicut dicitur Ioan. 18. nã ſi non prædixiſſet de paſſione putaretur, quòd ipſe neſciebat malum, quod euenturum erat, & hoc valde derogaret fidei, quæ habetur de eo. nam appareret non eſſe Deum eum, qui neſciret futura, & potiſſime futura, quæ ventura erant ſuper eum, ſic dicitur Iſa. 41. annunciate nobis, quæ ventura ſunt in futurum, & dicemus, quia dii eſtis vos, & talem experientiã de ſe ipſo dabat Chriſtus ad hoc, ꝙ crederet in eũ, i. ꝙ futura reuelabat. & maxime illa, q̃ euentura erant diſcipulis ſuis. Io. 14. hoc dico vobis, anteq̃ fiat, vt cũ factũ fuerit credatis. Secundo fuit ad oñdendum, ꝙ ſponte

patiebatur;

patiebatur: nam ſi eo neſciēte accideret mors ipſius nō poſſet prouidere, vt illam euitaret, ſi tñ multo tpe prius illam ſciret, & prędiceret, poſſet illam euitare: maxime, quia ſciebat, & prędixerat locũ, in quo paſſurus erat, ſ. Ieruſalem, vt patet hic, & ſeq. c. & extra illũ, nunq̃ occideretur. poſſet aũt recedere de terra Iudęorum, vel nunq̃ intrare in Ieruſalem, & ita non occideretur, ergo ſponte occiſus eſt, quod ad maximam eius laudem pertinebat, vt dr̃ Iſa. 52. oblatus eſt, quia ipſe voluit. Tertio fuit pp̃ diſcipulos: ipſe. n. debuit docere eos de paſſione ſua, vt auferret eorũ errorem: nam crederent, ꝙ Meſſias non paſſurus eſſet, ſed in magna gloria temporali manſurus, ideo inſtruxit eos de paſſione ſua. Quarto, vt diſponeret animos ſuos ad ęquanimiter tolerandum mortem magiſtri ſui, nam ſi non prędixiſſet eis, frangerentur corda eorũ tam triſti, & inſperato euentu, & penitus diſcederent, nam & nunc cum crebro ante mortem ſuam prędixiſſet illis de morte, & paſſione, perdiderunt ſpẽ de reſurrectione, & de omnibus, quę de ipſo audierant, a fortiori, ergo perderent ſi non pręnunciaretur eis de morte, & reſurrectione. patet Lucę 24. de illis duobus diſcipulis, qui dixerũt, nos aũt ſperabamus, ꝙ ipſe redempturus eſſet Iſrael. Quinto, quia forte diſcipuli non crederent eum paſſurum, niſi ipſe prędiceret. Sic dicit Ambro. ſuper Luc. fortaſſe aũt, quia ſciebat dñs difficile myſterium paſſionis, & reſurrectionis & diſcipulos credituros, ipſe voluit ſuę paſſionis eſſe, & reſurrectionis aſſertor. Et ſciendum, ꝙ nō ſolum dixit ſe paſſurum, ſed ẽt qualiter paſſurus erat, vt dr̃ in Iſa. Ad ſecundum dicendum, ꝙ nunc potius, q̃ aliàs Chriſtus cępit hoc dicere, nam ante mortẽ ſuã ſępe hoc dixit, vt patet ſeq. c. & Mar. 9. & Luc. 9. & etiã ſępe poſt hoc, ita vt, & ipſi Iudęi audirent interdum, quod diceret ſe occidendum, & ſurrecturum, ſicut dixerunt Iudęi Pilato: recordati ſumus, quia ſeductor iſte adhuc viuens, dixit poſt tres dies reſurgam infra 27. & tñ ante hoc, nunq̃ dixerat quidq̃ de paſſione, neque de reſurrectione, nam dr̃ hic. exinde cępit Ieſus oſtendere diſcipulis ſuis. Etiam dicendum, ꝙ hoc fuit, quia nunc certificauerat eos ſe eſſe Meſſiam, & eſſe filium Dei, & iō fuit conuenientius nunc, q̃ alio tpe dici. Primo, quia tolleret errorem ipſorum: nam ex eo, ꝙ erat filius Dei crederent diſcipuli, ꝙ non ſolũ non eſſet occidendus, immo ꝙ nunquam eſſet moriturus, ẽt ex eo, ꝙ Meſſias erat, putarent, ꝙ nunquam occideretur. reputabant. n. tanquam inconueniens, ꝙ Meſſias occideretur, vñ ſic arguerũt Iudęi ꝯ Chriſtũ, q̃n dixit. oportet exaltari filium hoĩs. ſ. nos audiuimus ex lege, ꝙ Chriſtus manet in ęternum, & q̃uo tu dicis oportet exaltari filium hoĩs, quis eſt iſte filius hoĩs? Io. 12. c. ita, & diſcipuli crederent, ideo oportuit nunc auferri eis iſtum errorem oñdendo, ꝙ filius Dei, qui Meſſias erat, occidendus eſſet. Secundo, vt oñderet fructum mortis ſuę. nam Chriſtus cum ſponte moreretur non permitteret ſe occidi, neque ſubiret mortem, niſi magna vtilitas ſequeretur ex morte eius. hęc autem erat redemptio omnium peccatorum, & tamen non poterat pro peccatis hominum ſatiſfacere, niſi qui Deus eſſet, ſicut nemo illa remittere poſſet, niſi eſſet Deus, vt dixerunt Iudęi ſupra capitulo ſecundo, & Marcus ſecundo capitulo, ideo cum oſtendiſſet ſupra ſe eſſe Meſſiam, & filium Dei, quod ſufficiebat ad poſſe redimere, ſubdidit immediate de morte per quam redempturus eſſet nos, & ita fuit locus conueniens ad dicendum: nam ſi ante hoc dixiſſet ſe moriturum, neſciretur quis fructus mortis ſuę eſſet, ideo vſque nunc tacere de illa debuit.

A *Quomodo Chriſtus dixit hic, quòd oportebat eum multa pati, & occidi, cum eius paſſio ex parte ſui fuit voluntaria. Quæſt. XCVIII.*

QVAERITVR quomodo dixit hic Chriſtus ꝙ oportebat eũ ire Ieroſolymam, & multa pati, & occidi, quia oportet importat neceſſitatem, & tñ ſolemus dicere, ꝙ Chriſtus ſponte paſſus eſt. Aliqui dñt, ꝙ ſponte paſſus eſt, & tamen hic accipitur oportet pro expedit, vel conuenit, aut decet, ſicut interdum in locutione noſtra fit. Dicendum, ꝙ nō ſtat, ſed accipitur oportet, vt importat neceſſitatem, vnde quandocunque de paſſione ſua Chriſtus loquitur, ponit oportet, ſic patet Luc. 24. nonne oportuit hęc Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam? & apparet apertius eo. c. nam dr̃ hęc
B ſunt verba, quę locutus ſum ad vos, cum adhuc eſſem vobiſcum, quoniam neceſſe eſt impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege Moyſi, & prophetis, & Pſalmis de me, & ſubditur, aperuit eis ſenſum, vt intelligerent ſcripturas, & dixit quoniam ſic ſcriptum eſt, ſic oportebat Chriſtũ pati, & reſurgere. accipitur ergo oportet, ideſt neceſſe eſt.

Dicendum, ꝙ paſſio Chriſti fuit voluntaria. & non neceſſaria tam ex parte Chriſti patientis, quã ex parte Iudæorum occidentium eum. De ipſo patet, quia ſciebat mortem ſuam in Ieruſalem agendam, & non alibi. ſic enim ipſe dixit Luc. 13. non capit prophetam
C perire extra Ieruſalem, i. non eſt poſſibile principem prophetarum, ideſt Meſſiam extra Ieruſalem occidi. poterat autem ipſe, nunquam ire in Ieruſalem, aut recedere de tota terra Iudæorum, & ita poſſet mortem effugere, verũ ſcriptura de eo prædixerat Iſa. 53. oblatus eſt, quia ipſe voluit, ergo non coactus. Etiam eod. ca. dicitur, ſi poſuerit pro peccato animam ſuam videbit ſemen longęuum, & ſic ponitur conditionalis ad oñdendum, ꝙ poterat non ponere. Etiam, quia ponere libertatem dicit, ipſe quoque Chriſtus hoc de ſe teſtatus eſt. Io. 10. c. ego pono animam meam, & iterum ſumo eam, nemo tollit eam a me, ſed ego pono a meipſo eam. ergo penitus voluntarium fuit ei mo-
D ri. Sic ẽt teſtatur Apoſtolus, dicens Chriſtum paſſum eſſe ex humilitate, & obediẽtia, ad Phi. 2. Chriſtus factus eſt pro nobis obediens patri vſque ad mortem, quod tñ ex obediẽtia fit liberum eſt, ideo mors Chriſti quantum ad ipſum fuit prorſus libera. Ex parte etiã Iudæorum fuit libera, nam ipſi conſiliati ſunt de morte, & diffinierunt de ca. Io. 11. & poterant non diffinire, ſed credere Chriſto ſi voluiſſent, ſed ſola inuidia ſtimulabat eos, & honoris deſiderium, videntes ſe ꝯtemni Chriſto faciente tot miracula: ſed inuidia, & odium, & ambitio, & ſimilia voluntaria ſunt cũ ſint vitia, ergo non fuit neceſſaria illatio mortis.

Item ſi cogerentur Chriſtum occidere nihil peccarent, & tamen grauiter peccauerunt, cum propter hoc deſtructa fuerit Ieruſalem, ſicut eam Chriſtus de-
E fleuit. Luc. 19. ergo non fuit neceſſaria, ſed voluntaria, maxime, quia ipſi Iudæi, qui mortem hanc procurabant, inſtabant, vt non impedirentur in executione eius infra 26. & 27. fuit ergo voluntaria.

Dicendum, ꝙ paſſio Chriſti poteſt vocari voluntaria, & ẽt neceſſaria. voluntaria quidem mõ iam dicto. neceſſaria aũt inquantũ Deus volebat illam, & ſtatuebat ſic fieri, fuerat. n. prænunciatum per ꝓphetas, & in lege, ꝙ Chriſtus pateretur, & tamen ſacra Scriptura nõ pt ẽẽ falſa, iō oportebat, ꝙ ſic fieret, ſicut in ſcriptura erat prænunciatum, & tamen Chriſtus, qui paſſus eſt, non paſſus eſt ex neceſſitate, ſed ex volũtate, quia ipſe, q̃ paſſus eſt, fecit prædici a ꝓphetis, ꝙ ipſe paſſurus erat, neque iō patiebat̃ ipſe, q̃a ſic prænũciatũ

erat,

erat, ſed potius e ɔ̄no, ideo ſic prænunciatũ erat, q̄a ſic F ipſe voluerat prænunciari, qui ſtatuerat ab ęterno ſic mori, qui hoc voluit prænunciari, quia tamen ſcriptũ erat, & non poterat eſſe verum, niſi ſic fieret, oportebat ſic fieri ad hoc, ꝙ verum eſſet. Et iſta erat neceſſitas inuariabilitatis, ſed non neceſſitas coactionis, & ita omnia diuina ſunt neceſſaria, quia apud Deũ nulla eſt variatio, neque vertibilitas, & tamen apud Deum eſt maxima libertas.

Quare Chriſtus dixit, quòd oportebat eum ire Ieroſolymam. Et quo quandoque dum fugimus mortem incurrimus in eam. Quæſt. XCIX.

G QVAERETVR quare Chriſtus dixit, ꝙ oportebat eum ire Ieroſolymam, & multa pati. Dicendum, ꝙ dixit Ieroſolyma, q̄a erat ille locus paſſionis: ibi.n. paſſus eſt, & ſicut diffinitum erat eũ debere pati, ita erat diffinitũ, ꝙ pateretur in Ieruſalem, vñ non erat poſſibile, ꝙ extra locũ illum occideretur Chriſtus. ſic dicitur Luc. 13. non capit prophetam perire extra Ieruſalẽ, i. non eſt poſſibile, ꝙ Meſſias, qui eſt propheta per excellentiã occidatur extra Ieruſalem. Et voluit hoc dicere. primo ad tollendum timorem diſcipulis: nam cum nunc prænunciaret mortem illis, putarent, ꝙ immediate iſtud conſummandum eſſet, & timerent: hunc timorem eis abſtulit dicens, ꝙ non occideretur extra Ieruſalẽ, H & ſic quandiu erant extra Ieruſalem liberi ab omni timore eſſe poterant, & hoc bene aduerterunt diſcipuli Chriſti: nam quandiu manebant poſt hoc extra Ieruſalẽ non timebant, q̃n vero appropinquabãt loco illi timebant. Sic patet Io. 11. q̃n vocatus eſt Ieſus ad Lazarum languentem: nam erat tunc extra Iordanem diſtans a Ieruſalem. Si aũt iret ad ſanandum, vel ſuſcitandum Lazarum appropinquaret Ieroſolymis, ſcilicet vadens in Bethaniam, quę eſt iuxta Ieruſalem vbi erat Lazarus, & ideo dixerunt diſcipuli, ꝙ non iret illuc, & cum ipſe ire vellet dixit Thomas: eamus nos, & moriamur cum illo.

Secundo fuit, quia Chriſtus non ſolum dixit diſcipulis mortem ſuam, ſed etiam voluit exponere parti- I cularitor omnia, ſcilicet vbi pateretur, & a quibus, & ideo dixit, quòd in Ieruſalem hoc fieret. Et hoc patet, quia etiam tetigit in litera a quibus hoc pateretur.

Tertio fuit ad oſtendendum, quòd ipſe ſciebat omnia, cum non ſolum ſciret ſe occidendum, ſed etiam vbi occidendus eſſet, ſcilicet in Ieruſalem.

Quarto fuit, vt oſtenderet iſtam mortem eſſe magis voluntariam, nam ſi ſciret, quod occidendus erat, & tamen neſciret vbi, non poſſet cauere mortem fugiendo, quia neſciret a quo loco fugiendum eſſet, ſed forte volens fugere ab vno loco vbi mortem ſibi venturam timeret, incideret in illum in quo mors vere ſibi euentura erat. Sic dicit Seneca tragędia quarta, quę dicitur Oedipus Metro quinto, quod incipit K fatis agimur credite fatis, ſcilicet, Et multis ipſum timuiſſe nocet, multi ad fatum venere ſuum, dum fata timent. cum autem Chriſtus ſciret locũ in quo paſſurus eſſet, & non alibi, poterat fugere longe a regione illa, & ita non occideretur, & tamen ipſe ibat ad locum illum ſponte, ideo apparebat, quòd ſponte occidi voluit, & ad hoc magis oſtendendum non ſolum illuc ire voluit, ſed etiam dixit, quod ad moriendum ibat, vt Lucę 18. ecce aſcendimus Ieroſolymam, & conſummabuntur omnia, quę dicta ſunt de filio hominis per prophetas. Chriſtus autem valde voluit oſtendere mortem ſuam eſſe ſpontaneam, tum vt ſibi nimis teneremur, tum vt oſtenderet ſe eſſe Deum, qui a nullo cogi poterat, iõ dixit de loco mortis ſuæ.

F *Quare dixit, quod oportebat multa pati a ſenioribus, & ſcribis, & principibus ſacerdotum. Quæſt. C.*

QVAERETVR quare dixit, ꝙ oportebat multa pati a ſenioribus, & ſcribis, & principibus ſacerdotum.

Dicendum, ꝙ hoc fuit. primo, quia voluit Chriſtus oſtendere omnes circunſtantias mortis ſuę, & ad hoc non ſolum dixit, ꝙ occidendus erat, ſed ẽt a quibus tractanda, & concludenda erat mors ſua, & nominauit ſcribas, & ſeniores, & principes ſacerdotum, quia iſti fuerunt, qui conſilium egerunt de morte Chriſti, G & tractauerunt eam, & duxerunt Chriſtum ad Pilatũ, & ſuaſerunt plebi, vt peteret liberari Barrabam Ieſum vero crucifigi, Ioan. 18. & 19. nihil autem particularius dici poterat, quam nominare omnia genera perſonarum, quę in hoc operam darẽt. Secundo fuit ad oſtẽdendum ſe omnia ſcire, cum & perſonas a quibus occidendus erat, prędiceret. Tertio fuit ad oſtendendum ſe valde ſpontaneum ſubiſſe mortẽ, cũ ſciret a quibus occidendus eſſet, nam poterat taliter ſe habere ad iſtos, ꝙ diligerent eum, & non procurarẽt mortem eius, & tamen noluit. Quarto fuit ad oſtendẽdũ magnitudinem virtutis ſuę, ſciebat enim ſe occidendum ab iſtis, & tñ non ſolum non placabat, & conciliabat eos ſibi, vt eum non perſequerentur, ſed etiam H pũgebat eos valde arguens vitia eorum. nullos enim acrius arguebat, quam iſtos, & non curabat ẽtſi ſcandalizarentur ɔ̄ ipſum, ſicut pręce. c. q̃n Chriſtus multa ɔ̄ Phariſęos, & ſcribas locutus eſt, dixerunt diſcipuli, ſcis quia Phariſęi audito hoc verbo ſcandalizati ſunt, & Chriſtus non curauit de ſcandalo eorum, dicens. ſinite illos, quia cęci ſunt, & duces cęcorũ. Quinto fuit ad nos inſtruendum non tacere veritatem neceſſariam, ẽt ſi ſciamus mortem nobis inferendam, cum Chriſtus, qui prædicator erat noluerit tacere vitia Phariſæorum, & Scribarum, & Pontificum, licet ſciret ſe ab eis occidendum, & poſſet eos placare tacendo ſi vellet.

I *Quare non fit hic mentio de Phariſæis cum ipſi fuerint in obitu Chriſti præcipui. Et quos ſoleant Euangeliſtæ intelligere nomine Phariſæorum, & Scribarum. Quæſt. CI.*

QVAERETVR quare non fit hic mentio de Phariſæis cũ ipſi fuerint pręcipui in morte Chriſti. Aliqui dñt, ꝙ non interuenerunt ipſi in hoc, quia non expreſſit hic Chriſtus de illis.

Dicendum, ꝙ Phariſæi tractauerunt mortẽ Chriſti cum cęteris, qui nominantur hic, immo ipſi fuerũt de pręcipuis, quia in cõſilio quo diffinita eſt mors Chriſti ſoli Pontifices, & Phariſæi nominantur. Ioan. 11. ſcilicet collegerunt Pontifices, & Phariſęi conſi- K lium aduerſus Ieſum.

Aliqui ergo dñt, ꝙ Chriſtus loquens nunc diſcipulis nominauit ẽt Phariſęos, & tñ Matth. ſubticuit de eis, ſicut multa alia tacent Euangeliſtę. Dicendum, ꝙ non eſt veriſimile, ꝙ licet ſępe multa taceant, tñ in pręſenti non eſt veriſimile, ꝙ taceant, quia vt communiter, q̃n multi Euangeliſtę eandem rem enarrãt, ſi vnus omiſit aliquid ĩ ea, alius ſupplet quod huic defuit, & tñ hoc enarratur a tribus, & oẽs ponunt eadẽ verba nihil addendo, neque minuendo, ergo non eſt veriſimile, ꝙ Chriſtus aliquid dixerit hic, quod tacuerit Matth. patet hoc Mar. 8. & Luc. 9. Dicẽdũ ergo, ꝙ licet Phariſæi tractauerunt mortem Chriſti ipſe nõ nominauit eos hic, eo ꝙ intelliguntur noĩe Scribarũ. Primo ꝑ ſimilitudinem officii, nam Scribę dñr, qui

ſunt

ſunt in lege doctiſſimi, & quibus interpretandi legē, A
& prædicandi competebat officium, & ita Scribæ vocantͥ legis doctores, nam illi qui ſupra 9. vocant Scribę, vocantur Luc. 5. legis doctores. Phariſæi tamē habebant officium eorum, quia ſicut Scribæ interpretabātur legem, & prædicabant, ita & Phariſæi infra 23. ſ. ſuper cathedram Moyſi ſederunt Scribæ, & Phariſæi, quæcunque dixerint vobis ſeruate, & facite.

Item Phariſæi, & Scribæ valde cōcordabant inter ſe, & ideo ipſi ſimul ſępe arguebant ꝯ Chriſtum, ſicut pręceden. c. Phariſæi, & Scribæ accuſabant diſcipulos Chriſti, ꝙ non lotis manibus manducarent, & ob hoc nomine Scribarū ſolent intelligi Phariſæi apud Euāgeliſtas, & noīe Phariſæorū intelliguntur Scribæ: ſic B
patet. ſ. 9. vbi in curatione paralytici, dr̄ ꝙ Scribæ murmurabant intra ſe, & tn̄ nō ſoli Scribæ murmurabāt, ſed ēt Phariſęi. Luc. 5. econtrario autem noīe Phariſæorum intelliguntur Scribæ, ſicut ſupra 9. dr̄ ꝙ Phariſæi accuſabant Chriſtum dicentes, quare cū publicanis manducat magiſter veſter, & tn̄ tam Phariſæi, quàm Scribæ hoc dixerunt, vt patet Mar. 2. & ita nūc licet ſoli Scribæ nominentͥ, intelliguntur etiam Phariſæi, qui & ipſi vocantur Scribæ, quia multi eorū erāt in lege docti, & prædicabant.

Quare Chriſtus dixit hic, quod tertia die reſurgeret.
Quæſt. C I I.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit hic, ꝙ C
tertia die reſurgeret.

Dicendum, ꝙ primo fuit ad lętificandos animos diſcipulorum, nam prænunciando illis mortem ſuam nimis contriſtabat eos, & qa mors omnia finit, vt non viderentur omnino perdidiſſe eū per mortem, dixit ꝙ tertia die reſurgeret, & ita dolor de morte pauco tempore duraret. Secundo fuit, quia magis oportuit prænunciari de reſurrectione, quā de morte. nam mors ab omnibus nota fuit, cum omnibus videntibus paſſus fuerit, reſurrectio tn̄ non fuit omnibus nota, ſed ſolum quibuſdam. Act. 10. c. hunc Deus ſuſcitauit tertia die, & dedit eum manifeſtū fieri non oī populo, ſed teſtibus præordinatis a Deo nobis qui manducauimus, & bibimus cum illo poſt re- D
ſurrectionem ſuam, & ideo magis reſurrectio ꝓnuncianda fuit, q̄ mors: immo non vr̄ mors præcipue pręnunciata, niſi ꝑp reſurrectionem, quia volebat Chriſtus pręnunciare reſurrectionem ſuam, & tn̄ non poterat reſurgere, niſi moreretur, ideo prædixit ſe moriturum, & deinde reſurrecturum die tertia. Tertio, quia mori Chriſtum non erat miraculum, immo erat naturale, & lex erat, ſicut innuitur ad Hebr. 9. ꝙ mortuus eſt, ſm̄ ꝙ ſtatutum eſt hominibus ſemel mori, reſurgere aūt erat miraculū, ſicut dicit Apl̄s, ꝙ Chriſtus mortuus eſt ex infirmitate nr̄a, ꝙ autē viuit, viuit Deo. i. ex ptāte Dei, debuit ergo reſurrectio ꝓdici, & ob hoc qn̄cunque Chriſtus de morte ſua loquebatͥ, ēt addebat reſurrectionem, ſic dr̄ Luc. 18. ecce aſcendi- E
mus Ieroſolymam, &c. & concluditur poſtq̄ flagellauerint occident eum, & tertia die reſurget,

Et aſſumens eum Petrus cępit increpare illū dicens: Abſit a te dn̄e, non erit tibi hoc. Qui conuerſus dixit Petro: Vade poſt me Sathanas ſcandalum es mihi, quia nō ſapis ea, quæ Dei ſunt, ſed ea quæ hominum.

Et aſſumens eum Petrus. Supra poſita eſt mortis, & reſurrectionis Chriſti prænunciatio, hic aūt ſubditͥ ſub-

A ſecuta ex hoc increpatio. nam Petrus increpuit Chriſtum, quia dicebat ſe occidendū, & dr̄. *Et aſſumens eum,* Ideſt ſeorſum, vel ad partem ſumens, hoc dr̄, qa Chriſtus locutus fuerat oīa prædicta coram oībus diſcipulis: Petrus aūt volens eū increpare non increpuit corā tota turba diſcipulorum, ſed ſeorſum. *Cœpit increpare.* Verba increpatoria ſunt ea, q̄ ſequuntͥ. & licet in eis loqnatur, tanq̄ minor ad maiorem, tn̄ repugnauit verbis Chriſti, tanquam non bene dictis, & ꝙ nō eēt hoc audiendum. *Abſit a te domine* i. nūquam hoc tibi eueniat, ꝙ tu occidaris, ſicut dixiſti. *Non erit tibi hoc.* i. non eueniet tibi hoc malū, quod ꝓnūciaſti. *Qui conuerſus.* ſ. ad Petrum. hoc dr̄, quia Chriſtus volens efficacius ar- B
guere Petrum de ſua temeritate conuertit ſe ad eū, vt directe ipſum reſpiceret, & durius increparet, & per hoc, ꝙ Chriſtus ad eū ſe conuertebat videret Petrus, ꝙ dure arguere eū vellet. *Dixit Petro.* Ei ſoli locutus eſt, quia ipſe ſolus eū arguerat. Etiam quia tunc ſolus Petrus cum eo erat, nā qn̄ Petrus voluit Chriſtū arguere accepit eum ſeorſum, & ita ſeorſum Chr̄s reſpondit nunc Petro, vt aliqui volunt, vt. ȷ̄. q. t 15, dicetur qd ſit verum in hoc. *Vade poſt me Sathanas.* i. nō increpes, quaſi male agentem, quia ego ſcio quid dico, & tu es inſipiens, iō nō arguas me, ſed ſequere me in eis, q̄ dico, & facio. & vocat eū Sathanā. i. aduerſariū, quia aduerſabatur ei in hoc, quod dixerat. *Scandalum mihi es.* i. impedimentū ꝓſtas ad faciendum ea, q̄ ego facturus ſum, cum vis, ꝙ nō moriar. *Quia non ſapis, quæ Dei ſunt,* C
ſed ea quæ hominum. i. tu aduerſaris mihi, qa inſipiens es. nam non ſapis ea, q̄ Dei ſunt. i. q̄ Deus ſtatuit, & hoc qdē nō eſt mirandum, nec iō inſipiens es, ſed qa cum ſis talis vis emendare ea, q̄ diuinitus ſunt dicta, tāquā maledicta ſint, & hoc ſm̄ humanā ſapiām. i. iudicādo bonū eſſe id qd̄ hoīes bonū iudicant, & nō qd̄ Deus.

Quare Petrus nunc Chriſtum increpabat.
Quæſt. C I I I.

QVAERETVR, quare Petrus nunc increpabat Chr̄m. Dicēdū, ꝙ p̄t vno mō intelligi, ꝙ Petrus crederet eē incōueniens, ꝙ Chr̄s moreretͥ, nā ipſe cōfeſſus fuerat ſupra eū eē Chr̄m, & filiū Dei, & ex vtra- D
que parte repugnabat ſibi mors. nā Deus immortalis eſt, ēt inquantum Meſſias, quia Iudęi putabāt, ꝙ Meſſias non moreretur. Io. 11. cum ergo Chriſtus dixit, oportet exaltari filium hoīs, dixit turba. nos audiuimus ex lege, quia Chriſtus in ęternū manet, q̄uo tu dicis, quia oportet exaltari filium hoīs? quis eſt iſte filius hoīs? ſic dicit Orig. adhuc initia eorū, q̄ oñdebantͥ dicens Petrus indigna hoc filio Dei viui arbitrabatur. Sic ēt dicit Hiero. quia poſt confeſſionem ſuam, & ꝓmium ſaluatoris, quod audierat non vult deſtrui confeſſionem ſuam, nec putat poſſe fieri, vt filius Dei occidatur, aſſumit eum, & increpat. Secundo p̄t dici, ꝙ Petrus putauit, ꝙ forte Chriſtus dicebat hoc ex cōiectura aliqua, videbat. n. ꝙ ſeniores, & pontifices Pha- E
riſæi, & Scribæ perſequebantur eum, & ipſe non deſinebat eos arguere, veriſimile ergo erat, ꝙ eum occidere vellent, & ita Chriſtus mō humano poterat cōiectura vtens dicere ſe ab iſtis occidendum, & tūc Petrus vult auertere timorem iſtum dicens, abſit nō erit tibi hoc. i. non timeas, quia nihil tale tibi accidet quale formidas. Tertio poteſt intelligi, ꝙ Petrus putaret Chriſtum iſta dicere, ſicut virum ſapientem per aliquam artem, vel genus cogitationis inuenientem, quid ſibi futurum ſit, ſicut ſolent aſtrologi dicere, & quoniam talia ſæpiſſime falſa ſunt, & qui his animum applicant affliguntur ſuperuacuo timore eorum forte, quæ non euenient, voluit Petrus hunc timorem Chriſto tollere dicens. non erit tibi hoc, ideſt non cogites

ciationem mortis, & reſurrectionis Chriſti.

gites talia, quia non eſt verum, quòd talia eueniant, neque debes hoc cogitare. F

Quomodo auſus eſt Petrus increpare Chriſtum quem Dei filiū confeſſus erat. Quæſt. CIIII.

QVAERETVR qſio auſus eſt Petrus increpare Chriſtum quē Dei filiū eſſe ꝯfeſſus erat. Dicendum, ꝙ quędā increpatio eſt qua quis acriter alterum verbis pungit, & hoc eſt ſemper maioris ad minorē, eo ꝙ talis increpatio aufert reuerentiam, q̃ inferiores debent maioribus: tali aũt non eſt vſus Petrus. Alia eſt, q̃ reuerentiā ſeruat, & magis obſecratio, q̃ increpatio eſt, & ita minores ſe hñt ad maiores, qñ maiores volunt aliquid in ſe facere, aut faciunt, quia non vtuntur aduerſus eos mordacibus verbis, ſed ſolū indicant eis, ꝙ malū faciunt, & orant ne faciant, ſic accipitur, 1. Tim. 5. ſeniorem ne increpueris, ſed obſecra, vt patrem. ſ. ēt ſi malefecerit, vel facturus videatur. Et ita ēt dr̃ 1. Eth. c. vlt. ſ. ꝙ aũt ſuadetur aliqualiter a rõne irrationabile nunciat, & ſuaſio, & oĩs increpatio, & dep̄catio, & ſic ponit tres modos, quibus mali admonentē a malo deſiſtere, qđ fecerunt, vel vt non faciant. nam vocatē ibi irrõnale pars paſſionalis, q̃ ad malū flectit, & qñ iõ admonet eā non agere illud malū in qđ tendit dr̃ vti ad eā ſuaſione, aut increpatione, vel dep̄catione. Suaſio. n. eſt ęqualis ad ęqualem. Deprecatio minoris ad maiorem. Increpatio eſt maioris ad minorē, & ponuntur iſta tria, quia aliqñ quis recedit a malo ſuaſus ab ęquali, aliqñ increpitus a maiori, aliqñ autē rogatus a minore, & illa deprecatio vocatur large increpatio, nam non poteſt tunc etiam minor ſuaderi maiori, niſi dicat ei, ꝙ malum agit, & poſtea rogat, ꝙ ab illo deſiſtat, inquantum iñ dicit ei malum, qđ agit increpat, & ita Petrus voluit hic increpare Chriſtum, nam putabat non bene dictum eſſe, ꝙ ipſe eſſet occidendus, & iñ vſus eſt ad eum talibus verbis, qualibus ad dñm dicens: abſit a te dñe, non erit tibi hoc. Aliqui autem dicunt: ꝙ Petrus auſus eſt increpare, quia non ſolum reuerentialiter, quaſi non offendendo, ſed etiā acriter interdum increpabant diſcipuli Chriſtū, ſicut Marc. 3. qñ volente eo ſedere ad menſam ſuperuenit turba, & ipſe exiuit loqui turbę, & non comedebat, nam diſcipuli tunc exierunt tenere eum, & dixerunt, ꝙ in furorem verſus erat: iſta iñ erat dura increpatio, imo extrema, ꝙ vocaretur furioſus qui doctor veritatis erat, & ꝙ exirent, & iniicerent manus in eū, tanquam in furioſum actu furentem.

Dicendum, ꝙ verum eſt illam fuiſſe duram increpationem, ſed illam fecerunt diſcipuli, qñ adhuc erāt rudes, & ignorabant Chriſtum, nunc autem cognouerant eum. nam Petrus confeſſus fuerat eum eſſe filiū Dei viui, & eadem erat confeſſio omnium ſi Chriſt⁹ ab eis quæſiuiſſet, vt oſtenſum eſt ſupra q. 59. ideo nō auderent eum nunc ſic increpare. Quod tamen apparet in Petro, qui paucis verbis vſurus contra eum, noluit coram aliis diſcipulis hoc dicere, ſed ſeorſum eū accepit, & tñ Mat. 3. publice arguerunt diſcipuli Chriſtū videntibus Iudæis, vnde ex hoc occaſionem præſtiterunt aliis murmurandi etiam de Chriſto, nam cū dixiſſent diſcipuli, ꝙ in furorem verſus erat, dixerūt Scribæ, qui ibi erant, Beelzebub habet. i. diabolum habet in corpore qui cogit eum furere.

Dicendum ergo, vt ſupra, ꝙ Petrus auſus eſt increpare Chrm̄, quia putauit illam increpationē eē leuiſſimā quali poterat ſeruus ad dñm vti, qñ aliquid indebite ageret, & quia Petrus ſupponebat, ꝙ Chriſtus non bene diceret, ꝙ moriturus erat affirmans, ideo putauit iuſtum eſſe eum increpare.

An Petrus peccauerit nunc increpando Chriſtum. Cum ſcandalizans alium peccet. Quæſt. CV.

QVAERETVR an Petrus peccauit nunc increpādo Chriſtum. Aliqui dicunt, ꝙ peccauit, & grauiter quidem, & hoc, quia Chriſtus eum verſa vice valde increpuit, ſed non feciſſet, niſi ille peccaret, & increpuit vocando Sathan, & tñ Sathan eſt dęmon peſſimus, valde ergo peccabat, qui Sathan dici merebatē. Secundo, quia qui ſcandalizat alium peccat, infra 18. quia melius eſt, ꝙ ſuſpendatur ei mola aſinaria, & demergatur in mari, quam ꝙ proximum ſcandalizet, & tamen Petrus ſcandalizabat Chriſtum, nam dixit ei G Chriſtus ſcandalum mihi es. ergo peccauit.

Dicendum, ꝙ Petrus peccauit ſcandalizando Chriſtum, quia alias non fuiſſet ipſe increpitus, neque iuberetur deſiſtere ab increpatione, & ſequi Chriſtū. Primo, quia putauit Petrus Chriſtum poſſe errare, vt increpare eum opus eſſet, Petrus. n. putauit, ꝙ vel enunc Chriſtus errauerat iſtud dicendo. ſ. vel quia falſum dicebat, vel quia non prudenter loqueretur, vtrunque aũt nefas erat ſentire de eo, qui verus Deus erat qualē Petrus eſſe Chriſtum, confeſſus erat. Secundo peccauit, quia aliqualiter irreuerenter ſe habuit ad Chriſtū reſiſtendo verbis eius. ſ. non erit tibi hoc, & licet non eſſet hic talis irreuerentia, qualem commiſerāt diſcipuli ꝯ Chriſtum, qñ exiuerunt tenere eum. Mar. 3. iñ aliqualis erat irreuerentia, & tñ magis fuit pctm̄ Petri in inſipientia, q̃ in irreuerentia. Quod patet, quia Chriſtus increpans Petrum dixit non ſapis ea, q̃ Dei ſunt, ſed q̃ hoium. i. iõ facis hoc, quia inſipiens es circa diuina, & inſipienter agis arguendo ea, quæ ignoras. Cum aũt dr̃, ꝙ fuit magnum pctm̄ Petri negandum eſt, quia iſtud pctm̄ inſurrexit ex amore, & ignorātia. Ex amore quidem, quia valde diligebat Chriſtum, & doluit, ꝙ Chriſtus talia de ſeipſo diceret. Ex ignorantia autem, quia putabat Petrus, ꝙ Chriſtus non diceret iſta, quaſi a Deo ſtatuta quod fieri oporteret, ſed alio modo, ita vt erraret dicendo.

Ad primum dicendum. ꝙ non vocatur Petrus Sathan, quaſi eſſet graue pctm̄ ſuum, ſicut Sathanæ, ſed quia aliquo modo aduerſabatur Chriſto, & nō eſt iſta mala ſignificatio, vt dicetur infra q. 116.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ ſcandalizare aliquem eſt peccatum, & hoc quando fit ex induſtria, vel contemptu. Petrus tamen nihil mali voluit ſponte facere, ſed bonum reſpiciens arguebat Chriſtum. i. deſiderās honorem Chriſti, vt dictum eſt ſupra, etiam nō ſcandalizauit Chriſtum, vt dicetur infra q. 118.

Quare Petrus increpuit Chriſtum potius, quam alius de diſcipulis. Quæſt. CVI.

QVAERETVR quare Petrus increpuit Chriſtū, potius quam alius de diſcipulis. Dicendū, ꝙ fuit primo, quia Petrus erat audacior cæteris erga Chriſtum, cæteri enim doluerūt de eo, quod Chriſtus dixerat ſe moriturum, & tamen nemo eum increpare auſus eſt, neque inquirere cur hoc diceret. Petrus autem confidentia quadam qua erga Chriſtū vtebatur, auſus eſt eum increpare. Secundo poteſt dici, ꝙ forte cæteri Apoſtoli id facturi erant, & tamē Petrus præuenit eos. Si tamen Petrus aliquantulum moraretur non increpans Chriſtum aliquis forte de aliis eum increparet, fuit tamen Petrus præuolans. Sic. n. fuit in confeſſione de illo, nam quæſiuit Chriſtus ab oĩbus diſcipulis vos autem quem me eſſe dicitis? & cū omnes reſponſuri eſſent præoccupauit Petrus reſpõdere, p ſeipſo, id quod cæteri reſponſuri erant, vt dicit

Chry.

Chry. & Ciril. & oſtenſum eſt ſup q 59. Tertio poteſt dici, ꝙ ſuit hoc ex nimio amore, quia inter omnes diſcipulos Petrus Chriſtum amabat ardentius, & ideo magis dolebat de malo eius, & quoniam hoc, quod Chriſtus dicebat de morte ſua, Petro, & cęteris incōueniens videbatur, Petrus cum magis amaret magis doluit, & ita ipſe ſolus increpuit eum. Sic dicit Hier. ſcilicet ſępe enim diximus nimij ardoris, amoriſque, quàm maximi fuiſſe Petrum in Dominum Saluatorem. Quarto poteſt dici, quòd fuit hoc propter confeſſionem, quam Petrus fecerat propter quam magis ad ipſum, quā ad cęteros pertinebat arguere Chriſtum: ipſe enim Petrus confeſſus fuerat Ieſum eſſe Chriſtum filium Dei viui alijs tacentibus, & promiſſum fuerat ei præmium pro hac confeſſione, & tamē hoc, quod Chriſtus nunc de morte ſua dixit, videbatur illi repugnare: nam Deus non moritur neque filius Dei, cum verus Deus ſit, etiā ſi moreretur. putabat Petrus, quòd non poſſet ei præmium, quod prędixerat tribuere, qa mortui nihil poſſunt nobis tribuere iuxta vulgarium, & rudium exiſtimationem, ideo reſtitit increpando eum, quaſi non eſſent hæc bene dicta. Aliqui dicunt, quòd Petrus Chriſtum increpuit nō quidem, quaſi ſolus ageret, ſed nomine omnium: nam de confeſſione Petri idem factum aſſerit Ciril. & Chryſ. quòd Petrus reſponderet Chriſto pro omnibus, ita nunc forte increpuit Chriſtum pro omnibus. Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi vice omnium increparet Chriſtum faceret hoc coram omnibus, vt omnes illud facere viderentur, & tamen volens eum increpare aſſumpſit ſeorſum volēs hanc increpationem occultam eſſe alijs: ergo non arguebat nomine aliorum, ſed ſuiipſius. Secundo quia ſi Petrus ab ombus ſuggeſtus Chriſtum argueret, Chriſtus increpans denuo Petrum pro hac imprudēti redargutione omnes increparet, & tamen ad ſolum Petrū direxit verba vocando eum ſathan, & inſipientem: ergo ſolus Petrus eum arguit, & non egit nomine aliorum. Dicendum ergo eſt, ſicut ſupra.

Quare dicitur, quòd Petrus aſſumpſit eum, quando ſumpſit increpare. Quaeſt. CVII.

QVAERETVR quare dicitur, quòd Petrus aſſūpſit eum, quando ſumpſit increpare. Aliqui dicunt, quòd dicitur aſſumpſit, ſcilicet in affectum, vt exponit Hier. & hoc, quia ex nimio affectu quem ad Chriſtum gerebat increpuit eum. Aliter & melius dicendum, quòd aſſumpſit eum, ideſt ſeorſum accepit, & hoc magis tenet Hier. quam præcedentem expoſitionem, & hoc magis expreſſit Marc. dicens. & apprehēdens eum Petrus cępit increpare eum Marc. 8. quòd tamen apprehenderet eum Petrus erat, quòd ſolus ille eum acciperet, & hoc verum eſt. Et tunc dicunt aliqui, quòd hoc fuit, vt Petrus teneret formam correctionis euangelicę, ſcilicet ſi peccauerit in te frater tuus corripe eū inter te, & ipſum ſolum, & quia nunc Petrus incipiebat Chriſtum increpare, vt dicitur in litera, quòd cępit eum increpare, non debuit eum coram alijs arguere, ſed ſolum manentem. Dicendum, quòd non ſtat, quia iſta forma euangelicę correctionis nondum data fuerat diſcipulis à Chriſto, ſed poſt aliquanto tempore data eſt infra 18. c. Eſt ergo dicendum, ꝙ egit Petrus ex reuerentia, quam hēbat ad Chriſtum: erat. n. magiſter, & ideo putauit inhoneſtum eſſe eum pręſentibus illis arguere, quia ſic apud cęteros contemnerētur magiſter qui à diſcipulo arguebat, & hoc, quia Petrus putabat ſe iuſtiſſime Chriſtum arguere, & notum eſſe, ꝙ eſſet iuſta redargutio, & ita ꝙ Chriſtus valde appareret de-

A ſpicabilis, ſi coram diſcipulis ſuis argueretur, ideo ſeorſum eum arguit, ſic dicit Hier. ſeparatim eū ducit, ne pręſentibus cęteris condiſcipulis magr̄m videatur arguere.

Secundo fuit, quia iterum diſcipuli publice Chr̄m arguerant qn̄ exierunt tenere eum dicentes, qm̄ in furorem verſus eſt Marc. 3. & agnouerunt poſtea illud indebite factum, ideo nunc Petrus ſeorſum arguit. Aliqui dicūt, ꝙ hoc fuit quia Petrus timuit, quod forte Chriſtus eum redargueret, quia ſic eum increpabat, & vt cęteri non viderent, ꝙ ipſe argueretur a Chriſto voluit abſentibus illis increpare Chr̄m. Sed dicendū ꝙ non ſtat, quia hoc eſſet ſi Petrus non confideret ſe fouere iuſtam cām Chr̄m arguendo, & m̄ credebat

B iuſtiſſimam eſſe redargutionem: nā non auderet aliter magr̄m ſuum increpare niſi iuſtiſſime adhoc moueretur, & putaret manifeſtum eſſe, ꝙ increpatione dignus erat, & tunc non crederet, ꝙ Chriſtus ei increpationem pro increpatione redderet, ſed aut ſe excuſaret, aut taceret, ideo dicendum eſt, vt ſup. dictū fuit.

Quomodo Petrus potuit nunc errare. Quaeſt. CVIII.

QVAERETVR. quomodo Petrus potuit nunc errare: nam increpatio Petri proceſſit ex quodam errore: putauit enim, quòd Chriſtus er-

C raret in verbis, quæ dixerat, ſcilicet, vel quia illa vera non erant, vel quia imprudenter dicta eſſent, & tamē Chriſtus non poterat errare, quia Deus erat verus potiſſime cum immediate ante hoc confeſſus fuerit eum eſſe filium Dei, & tamen filius Dei non errat.

Dici poteſt vno modo, quòd Petrus errauit, quia hæc ſibi reuelata non erant. nam ſi erraret circa hoc, quod confeſſus fuerat, ſcilicet nitius negans eſſe Chriſtum, vel filium Dei eum quem ante hoc talem confeſſus fuerat. mirandum eſſet, & tamen errauit circa paſſionem Chriſti, & mortem de qua reuelatum ei non fuerat.

Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, quid eſt autem hoc, quòd Petrus, qui reuelatione patris potitus erat,

D ſic velociter cecidit, & inſtabilis eſt effectus? ſed dicimus non eſſe mirum, ſi hoc ignorauit, qui de paſſione reuelationem non acceperat: quod enim Chriſtus filius Dei viui eſſet reuelatione didicerat, myſterium vero crucis, & reſurrectionis nondum fuerat ei reuelatum.

Sed obijcietur quia dato, quòd non reuelata eſſet mors Chriſti illi, non debuit putare Chriſtum eſſe dignum redargutione: nam & ſi mortem Chriſti neſciret, quia non fuerat ei reuelata, hoc ſaltem neſcire non poterat Chriſtum eſſe vnquam redargutione dignum, cum reuelatione didiciſſet eum filium Dei eſſe, qui errare non poteſt.

Dicendum, quòd verum eſt, & ideo Petrus fuit

E valde imprudens Chriſtum arguendo, & fuit quædam temeritas, non quæ inſurgeret ex contemptu, ſed ex turbatione, & indeliberatione: cum enim audiuit ea, quæ ſibi diſplicebant, & inconuenientia videbantur, non conſiderauit, an errare poſſet ille quē filium Dei credebat, ſed turbato, & feruenti animo eum redarguit.

Sic dicit Chryſoſtomus, vt enim diſcas, quòd nec illa, quæ de Chriſto confeſſus fuerat ex ſe locutus eſt, vide qualiter in eis, quæ non ſunt reuelata ei turbationem patiatur: humana enim & terreſtri cogitatione, quæ ſunt Chriſti conſiderans, æſtimabat turpe, & indignum eſſe ei, quod pateretur. Alij dicunt, quòd dixit hoc Petrus,

quia oblitus erat Ieſum eſſe filium Dei: nam licet aliqua ſciamus habitualiter, quia non occurrit nobis actualiter illa cogitare, erramus ex defectu eorum, ſicut fit in incontinentibus qui ſecundùm habitum quidem ſciunt turpe eſſe fornicari, & m actualiter non conſiderant, ſed conſiderantes delectabile bonum iudicant, vt dr̄ 7. Eth. c. 5. ita licet Petrus immediate ante hoc confeſſus fuiſſet Ieſum eſſe Chriſtum, & filiũ Dei, tamen nunc oblitus erat, i. nõ cogitabat de hoc, & ex defectu huius cogitationis errauit: ſic. n. fuit ſup. in litera, quando Chriſtus dixit diſcipulis de fermento Pharisæorum, & illi putauerunt, ꝙ de panibus loqueretur, anguſtiabantur intra ſe, quia panes non acceperant, & hoc erat, quia non conſiderabant de duabus ſaturationibus turbarum, quas Chriſtus pauloante hoc egerat: nam ſi conſideraſſent actualiter nõ turbarent̃ credentes, quòd non habendo panes poſſent ſaturari: ſic enim Chriſtus arguit eos ibi dicens, non intelligitis, neque recordamini quinque panum in quinque millia hominum, & quot cophinos ſumpſiſtis? &c. Sic dicit Orig. adhuc initia eorum, quæ oſtendebantur dicens Petrus indigna hæc filio Dei arbitrabatur, & quaſi oblitus, quòd filius Dei viui, nihil dignum increpatione facit, cępit eum increpare. Sed dicetur quomodo Petrus erat oblitus Chriſtum eſſe filium Dei, cum ex hoc potius, quòd cogitabat eum filium Dei eſſe, putabat inconueniens, imuio impoſſibile eſſe, quòd moreretur, ſic dicit Hier. quia non putat poſſe fieri, vt filius Dei occidatur, aſſumit eum, & cępit increpare. Dicendum, quòd non erat Petrus vere oblitus huius, vnde nec habitualiter, neq. actualiter deſierat cogitare de hoc, ſed veritas eſt, quòd Petrus cogitabat nunc Ieſum eſſe filium Dei, ex quo ſequebatur, quòd non poterat dignus effici redargutione, Petrus autem neſciuit vti hoc medio arguendi, quod & nobis pauca ſcientibus circa ſingulas artes quotidie accidit, quòd oblatis medijs neſciamus ex illis ſyllogizare, & ita nunc Petrus ex hoc medio, quod erat Ieſum eſſe filium Dei ſciuit arguere, quòd non poſſet mori, ſed neſciuit concludere, quòd nõ poſſet eſſe dignus reprehenſione, & ideo licet non eſſet Petrus oblitus Chriſtum eſſe filium Dei, erat quaſi oblitus, ſcilicet, quòd ſicut ſi vere oblitus eſſet eum eſſe filium Dei, ſiue ſecundùm habitum, ſiue actualiter, non poſſet aliquid inferre ex illo medio, ita cum nũc Petrus neſciret concludere id, quod concludendum erat dicebatur oblitus, q̄a nihil plus ei proderat aliud medium, quam ſi vere illud oblitus eſſet, & ideo Origenes non dicit Petrum oblitum huius, ſed quaſi oblitum, & iſta eſt veritas.

Quid voluit Petrus dicere cum ait, abſit à te Domine non erit tibi hoc. *Quæſt.* *CIX.*

QVAERETVR quid voluit Petrus dicere cum ait, abſit à te Domine non erit tibi hoc. Dici poteſt vno modo, quòd Petrus ſolum negauit per hæc poſſibilitatem eorum, quæ Chriſtus dixerat: nam Petrus credens Chriſtum eſſe filium Dei putabat, quòd non poterat mori, & tunc eſt ſenſus abſit à te Domine, ideſt abſit talia putare, quia nõ eſt hoc poſſibile fieri: non erit tibi hoc, ideſt non eſt poſſibile, quòd eueniat id, quod dixiſti. Aliter & melius dici poteſt, quòd Petrus ſciebat Chriſtum eſſe hominem, quod manifeſte oſtendebatur, & credebat eſſe Deũ, quod interius latebat, & ideo licet ſciret, quòd ipſe quantum ad diuinam naturam non poterat mori, ſciebat quòd quantum ad infirmitatem aſſumptæ carnis mori poterat, & ideo non aſſeruit ſalſum, & impoſſibile eſſe, quòd Chriſtus dixerat, ſed putauit

F non eſſe bonum, quòd illud fieret, & ob hoc rogabat Chriſtum, quòd nõ faceret illud, ideſt nollet iſta ſubire, oſtendebatur quippe ex verbis eius, quòd iſtã mortem ſponte ſubiret, & ita poſſet eam euitare, ideo Petrus rogauit, vt eam euitaret dicens, abſit à te Domine, ideſt Domine rogo te, quòd abſit à te, ideſt non permittas tibi tanta mala euenire, non erit tibi hoc, ideſt fac, quod nõ eueniat tibi hoc, & iſtud magis innuitur Marc. 8. ſcilicet propitius eſto tibi, ideſt miserere tibi, vt non eueniat tibi hoc, ita dicit Hier. abſit à te Domine, vel vt melius habet̃ in Greco propitius ſis tibi Domine, non erit tibi hoc, quaſi neceſſariam haberet propitiationem. & poteſt intelligi, quòd Petrus reſpondeat ad fundamentum verborum Chriſti: di-
G xerat enim, quòd oportebat eum multa pati à ſenioribus, &c. in quo innuebat iſta præordinata à Deo, & ideo deberi compleri, Petrus autem dicit propitius eſto tibi, ideſt licet iſta ſtatueris vt Deus, potes mutare, quia Deus es: ſis ergo propitius tibi, ideſt miserearis tibi, vt non patiaris talia mala, & dicitur non erit tibi hoc, quod Petrus dixit ex quadam confidentia, ſicut quando quis incipit rogare alterum, & deinde confidens, quòd ille faciet quicquid ipſe vult, loquit per modum imperij, cum à principio loqueretur rogando, & ita nunc Petrus primo dixit propitius ſis tibi, ideſt rogo te, quòd non ſubeas iſtam mortem, ſed miſerearis tibi, cum poſſis te liberare ab iſta morte, & deinde ſumpta confidentia dicit, non erit tibi hoc, i.
H non credas, quòd ſic fiet, quia non permittam ego & ſocij mei, quòd hoc patiaris, ideo non erit tibi hoc.
Tertio poteſt intelligi, quòd Petrus diſſuaderet Chriſto timere hæc, ſcilicet, quod Petrus crederet Chriſtum prænunciaſſe iſta mala, quaſi ex quadam coniectura humana, vel quia per aliquam ſcientiam iudicabat hoc futurum, & quia talia iudicia ſepe ſolent falſa eſſe, & timor eorum eſt inanis, dixit Petrus diſſuadẽdo Chriſto timere, ſcilicet abſit à te Domine, ideſt tu times hæc, ſed abſit, quòd talia mala tibi eueniant, ideo non timeas, deinde vt magis conſortet eum ait, non erit tibi hoc, ideſt non timeas, quia certe non euenient talia qualia prænoſticas, & hoc aliqualiter conſonat literæ Marc. 8. propitius eſto tibi: nam non
I erit hoc. & ita ponitur tanquam affirmatiuum, & redditiuum cauſæ, quòd non debeat timere, quia timor eſt vanus, cum hoc non ſit ita futurum.

Quare dicitur, conuerſus dixit Petro. *Quæſt.* *CX.*

QVAERETVR quare dicitur, conuerſus dixit Petro. Dicendum, quòd in hoc deſignatur habitudo Chriſti redarguentis Petrum: nam quãdo Petrus increpabat Chriſtum nõ aduertebat Chriſtus Petrum, quaſi parum curaret de verbis Petri, quando autem voluit Petrum increpare conuertit vultum ad Petrum, & circa hoc aliqui dicunt, quòd fuit ad innuendum, quòd Petrum ſolum redarguit
K non videntibus alijs, ſcilicet conuerſus dixit Petro, ideſt conuerſus eſt ad Petrum. Sed dicẽdum videtur quòd Chriſtus non arguit Petrum ſeorſum, ſed præſentibus alijs, vt colligitur Marc. 8. ſcilicet qui conuerſus videns diſcipulos ſuos comminatus eſt Petro dicens, vade retro me: cum ergo dicat, quòd videns diſcipulos locutus eſt Petro innuit, quòd præſentibus illis locutus eſt Petro, ſcilicet, quia quando illi ſimul erant: nam præſentes erant, ſed tunc quando illos vidit locutus eſt Petro: alias enim ſuperuacuum erat dici, quòd videns diſcipulos locutus eſt Petro, ſed diceretur, quòd videns Petrum locutus eſt ei: redarguit ergo eum coram diſcipulis. Sed dicitur, quòd conuerſus eſt,* Primo ad innuendum, quòd non ſtatim, vt

Petrus locutus eſt reſpondit ei Chriſtus, ſed ſuſtinuit aliquantulum, & poſtea locutus, & hoc forte egit, vt non putaret Petrus ſe redargui a Chriſto quaſi reddēte vicem pro redargutione, quod ad iratos pertinet. nam ſi hæc faceret non ſuſtineret aliquantulum, ſed ſtatim reſponderet, quia ira nō ſuſtinet motam, quia eſt acuta, & eſt ſicut miniſtri veloces, & prȩuolantes, vt dicitur 7. Ethi. ca. 8. vnde peccatum ſuum eſt in velocitate, quia aliàs plene auſcultaret rationē, & in nullo peccaret. ſed ꝙ crederet ſe redargui, quia redargutione dignus erat eum temerarie magiſtrum ſuū increpaſſet loquentem veritatem. Secundo fuit ad oſtēdendum Petro acrimoniam redargutionis, vt ita Petrus intelligeret ſe dure redargui cū Chriſtus conuerteretur ad eum, ideſt totus intenderet in ipſum. Tertio fuit, & prȩcipue ad oſtendendum, ꝙ ſolum Petrū arguebat. nam licet coram omnibus diſcipulis Chriſtus redargutionem iſtam faceret, non redarguebat aliquem, niſi Petrum, & ideo ipſum ſolum directius reſpiciebat: cȩteri enim non peccauerant in hoc, cum ſolus Petrus eum redarguiſſet. ipſe ergo ſolus redarguēdus erat. Sed dicetur, quarè ſolus Petrus, ideſt ſolitarie manens non redarguitur, ſed poſtea coram alijs cum ipſe Chriſtum ſeorſum arguiſſet.

Dicendum, ꝙ vterque ſeruauit, ꝙ iuſtum videbatͬ: Petrus enim vere putabat Chriſtum dignum redargutione, quia tamen magiſter ſuus erat propter reuerentiam eius voluit eū ſeorſum arguere, Chriſtus autem Petrum increpuit, vt doceret, & non vindicando redargutionem in ſe factam, & quia iſta doctrina erat etiam alijs diſcipulis conueniens voluit eum corā alijs arguere, vt vnum increpando omnes doceret, nè de cętero aliquis auderet ipſum arguere neſciens quid diceret.

Quare Chriſtus vocauit hic Petrum Sathanam. Et in Hebræo quid ea vox notet. Quæſt. C X I.

QVAERETVR, quare Chriſtus vocauit hic Petrum Sathanam. Aliqui dicūt, ꝙ fuit hoc, quia peccatum Petri fuit magnum, ſicut Sathanȩ. Dicendum, ꝙ non ſtat, quia peccatum Petri non fuit valde magnum: fuit enim ex ignorantia, Sathanas autem, & Angeli eius peccauerunt ex præſumptione, & ſuperbia, & apparet hoc, quia Chriſtus redarguit Petrum, & mox deſtitit neq; reſpondit verbum dure increpitus, ſi tñ malo aīo Petrus arguiſſet Chriſtum, cum ab illo poſtea grauiter redargueretur reſponderet aliqd durum, & tñ prorſus tacuit velut ignorantiam, & temeritatem priorem confeſſus. Alij dicunt, ꝙ vocauit eum Sathanam, ideſt a Sathana deceptum: nam Sathan impellit hominem ad peccandum in quocunq; genere peccati, licet accidat peccata aliqua fieri particularia quæ non fiant impellente dȩmone, vt oſtenſum eſt ſupra 4. c. q. 67. & quia nunc peccauit Petrus, videtur ꝙ a Sathan inſtigatus eſt, ideo & eius nomen accepit. ſic dicit Hila. ſciens enim dominus diabolicæ artis inſtructum ait, vade retro me Sathana. Alij dicunt, ꝙ vocatur Sathanas, quia volebat eadem quæ Sathanas. nā quilibet vocatur filius eius cuius opera imitatur, ſic Chriſtus dixit Iudæis Io. 8. ſi filij Abrahȩ eſtis opera Abrahȩ facite, nunc autē quȩritis me interficere hoīem qui veritatem locutus ſum vobis quam audiui a Deo, hoc Abraham non fecit, & ſubdit, vos ex patre diabolo eſtis, & deſideria patris veſtri vultis facere, ille homicida erat. Sathanas autem volebat, ꝙ Chriſtus non moreretͬ, vt non redimeretur genus humanum, hoc autē Petrus ſuadebat, licet diuerſa intentione, ideo Sathanas dictus eſt ex ſimilitudine operū, ſic dicit Theo. dominus namque volens oſtendere, ꝙ

A propter ſalutem hominū debebat eius paſſio fieri, & ꝙ ſolus Sathanas Chriſtum pati nolebat, vt genus nō ſaluaretur humanum Petrum Sathanam vocauit eo, ꝙ ſaperet ea quȩ ſunt Sathanȩ nolens Chriſtum pati, ſed aduerſans eidem. Sed dicendum, & melius, ꝙ Petrus non vocatur hic Sathanas, vt Sathanas eſt nomē dȩmonis, ſed nomen commune aduerſatoris. Sathan in Hebrȩo proprie deſignat aduerſariū, & quia dȩmones aduerſantur nobis ad omne bonum, vocantur Sathan. vnde Sathanas, vel Sathan non eſt, vt aliqui putant nomen propriū vnius dȩmonis, ſicut Beelzebub, ſed eſt nomen appellatiuum, ſicut diabolus, ſic patet Mar. 3. q̄uo poteſt Sathanas Sathan eijcere? ideſt vnus dȩmon eijcere alium de corpore humano. & aliquando accipitur Sathan pro tota congregatione dæmonum Mar. 3. & Luc. 11. ſi Sathanas in ſeipſum diuiſus B eſt quomodo ſtabit regnum eius? ideſt ſi tota congregatio dæmonum eſt inter ſe diuiſa: ita Sathan accipitur, vt nomen commune dæmonum, interdum tamē pro cōſuetudine noſtra accipitur pro vno ſpeciale dȩmone quem cȩterorū principē putamus. & ita diabolus eſt nomen commune pro omnibus dȩmonibus, & tamen interdum accipitur pro vno ſpeciali dȩmone qui eſt princeps omnium ſic patet infra 25. ite maledicti in ignem ęternum cum diabolo, & Angelis eius, ideſt principe dȩmonum, & omnibus dæmonibus ei ſubiectis. Nunc autem dicendum, quod Petrus non vocatur Sathan inquantum Sathan accipi- C tur pro dæmone, ſcilicet, quod nec ipſe eſt ſathan ſecundum eſſentiam, neque ab eo nomen accipit propter aliquam cauſam, vel ſimilitudinem, ſed dicitur Sathan, ideſt aduerſarius iuxta illud 3. Reg. 5. c. nō eſt nunc Sathan neque occurſus malus, ideſt non habemus aliquem aduerſarium neque aliquam calamitatem, aut anguſtiam: non erat enim conueniens, quòd Petrus poſt tantas laudes quantas a Chriſto ſuſceperat, vocaretur immediate Sathan. Sic dicit Hilarius. non enim conuenit exiſtimare Petro Sathanȩ nomē, & offenſionem ſcandali deputari poſt illa indulcȩ beatitudinis, & poteſtatis tanta prȩconia, & confirmatur hoc, quia Petrus non dixit hoc malo animo, ſed affe- D ctu amantis. nam Petrus nunc Chriſtum redarguens bonum ei volebat, ſcilicet, vt non moreretur, quod quilibet debet deſiderare amico. nam amici deſiderant ſibi inuicem maxima bonorum, ſcilicet eſſe, & viuere 8. Ethic. ſed ſolum errauit, quia putauit bonum eſſe Chriſto, qđ non erat, & hoc fuit, qa iudicio humano iudicauit, & non diuino. Sic Chriſtus innuit cū ait non ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Si tamen Petrus prorſus malo animo loqueretur non diceret Chriſtus eum inſipientem, & tamen de inſipiētia increpuit dicens, non ſapis: ſed malitia opponitur inſipientiæ, quia qui peccat ex malitia non peccat ex inſipientia, ideo non peccauit ex malitia, & ruſus nō fuit prorſus inſipiens, quia tunc quantum ad omne iu- E dicium erraret, & tamen Chriſtus innuit, quòd quantum ad aliquod iudicium recte dicebat, cū inquit nō ſapis quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum, quaſi dicat, quantum ad iudicium hominis bene ſuades, & tamē Deus aliud longe diſtans ſapit, & iudicat bonum eſſe. Amabat ergo Petrus, & errauit, quia non facta erat reuelatio ſibi, de hoc etiam, quia nondum erat confirmatus qui errare non poſſet. Si enim beatitudo illa quam Chriſtus Petro promiſit et tradita eſſet, non potuiſſet errare, nondum tamen tradita erat. Sic dicit Hieronymus, ſed mihi error apoſtolicus de pietatis affectu veniens, nunquam incentiuum videbitur diaboli. prudens ergo lector conſideret Petro illam beatitudinem atque poteſtatem in futuro promiſſam non in prȩſenti datā, quā ſi ſtatim

dediſſet ei nunquam in eo prauę confeſſionis error
inueniſſet locum. De ſecundo patet, quia ſathan ac-
cipitur, vt nomen commune pro aduerſario, vt dictũ
eſt, non eſt ſathan, neque occurſus malus, & Petrus
dicitur hic ſathan, ideſt aduerſans Chriſto, quia ver-
bis eius reſiſtebat: ille enim dixerat ſe moriturum,
Petrus autem ſuadebat, quòd non moreretur, ſic di-
cit Chryſoſt. ideo quia contraria loqueris voluntati
meę debes aduerſarius appellari: Sathanas enim de-
bet interpretari aduerſarius, ſiue contrarius, non ta-
men vt plerique putant eadem Sathanas, & Petrus
ſententia condemnantur.

Quare Chriſtus dixit Petro vade poſt me.
Quæſt. CXII.

QVAERETVR quare dixit vade poſt me. Di-
ci poteſt vno modo, quòd eſt modus incre
pandi contemnendo, ſcilicet tu intromit-
tis te de his, quæ neſcis, & quæ ad te nõ per-
tinent, non curęs de his, ſed vade poſt me, ideſt non
ſit tibi curę de alio niſi quòd vadas poſt me, & non
cogites quid mihi expediat, quia de hoc tu nihil ſcire
potes. Aliter & melius, dicitur vade poſt me, ideſt
ſequere me per exemplum, ſcilicet tu reſiſtis mihi, vt
non moriar: ego dico tibi, quòd non facias hoc, ſed
potius ſequere me concedendo, & acquieſcendo di-
ctis meis, & me exemplo operum ſequendo, quia ſi-
cut ego morior, ita & te mori oportet, & ita accipitur
Ioan. 21. quando Chriſtus dixit Petro ſequere me: nã
intelligitur de ſequela per mortis imitationem, vt ibi
exponitur, & ita etiam Petrus accepit, vnde cum Pe-
trus dixiſſet ibi Chriſto oſtendens Ioannem, hic autẽ
quid? ideſt nunquid iſte ſequitur te, & Chriſtus dicit,
quid ad te, tu me ſequere, exijt ſermo inter fratres,
quòd diſcipulus ille non moritur, & hoc non fuit ni-
ſi quia per ſequelam accipiebant mortem, & in hoc
eſt differentia locutionis Chriſti ad Petrum, & ad dæ-
monem, licet vtrunque vocauerit ſathan: nam dæ-
moni dixit vade Sathanas, Petro autem dixit vade re-
tro me, ideſt ſequere me, ſic dicit Chryſoſt. dæmoni
autem ipſum tentanti non ait vade poſt me, ſed Pe-
tro dicit vade poſt me, & ſequere me: voluntarię paſ-
ſionis meę conſilio non reſiſtas, & ita apparet, quòd
non eſt eadem ſententia ſathanę, & Petri, quia cum
dixit dæmoni vade ſathan, & nihil addidit, ſubintel-
ligendum eſt, quòd in infernum eum miſerit, quia
ille eſt locus quem dęmones timent, & ad quẽ orãt
ſe non mitti, vt dicitur Luc. 8. quòd dæmonia roga-
uerunt Chriſtum, ne imperaret eis ire in abyſſum. Pe-
tro autem cum dicit vade poſt aperte notat, quòd de-
beat eum imitari, ſic ait Chryſoſt. non tamen vt ple-
rique putant eadem Sathanas, & Petrus ſententia cõ-
demnantur: Petro enim dicitur vade retro me Satha
nas, ideſt ſequere me, qui contrarius es volũtati meę,
ille audit vade Sathanas, & non dicitur retro ei, vt
ſubaudiatur in ignem æternum.

Quomodo Chriſtus dixit Petro, ſcandalum enim mihi es.
Quæſt. CXIII.

QVAERETVR quomodo Petro dixit Chri-
ſtus, ſcandalum enim mihi es: nam non vi-
detur quomodo Petrus poſſet ſcandalum
facere Chriſto. Dicendum, quòd nullum
ſcandalum poterat eſſe Chriſto, & non ſolum illi, ſed
etiam nec viris bonis perfectis Pſal. 18. pax multa di-
ligentibus legem tuam, & non eſt illis ſcandalum, &
apparet hoc, quia ſcandalum eſt duplex, ſcilicet a-
ctiuum, & paſſiuum. Scandalum actiuum eſt dictum

F aut factum alicuius minus rectum prębens alteri oc-
caſionem ruinæ, ideſt occaſionem peccandi male a-
gendo, loquendo vel cogitando, Scandalum paſſiuũ
eſt ruina ſecuta in aliquo ex ſcandalo actiuo, ſed in
Chriſto neutrum eſſe poterat: nam primo modo ſcã-
dalum eſſet in Chriſto, ſi ipſe ſcandalizaret aliquem
præſtando ei occaſionem peccandi, quam Chriſtus
nulli pręſtitit, & maxime nunc ſcandalum paſſiuum
in Chriſto eſſe nõ potuit, quia tunc peccaret ipſe prę-
bente ei occaſionem, ſed nunquam peccauit, neque
peccare potuit: ergo non accipitur hic proprie ſcan-
dalum, ſed large pro impedimento, ſcilicet quia etiã
ſi Chriſtus multa diceret, & totus mundus in contra-
rium ageret, non poſſet Chriſtus flecti à ſentẽtia quã
G tenebat de ſponte moriendo, quia tñ Petrus quantũ
in ſe erat impediebat mortem Chriſti occaſionem ei
tribuens non moriendi, & recedendi à bono, dicitur
eſſe ſcandalũ Chriſto. ſic dicit Orig. quare dixit Chri-
ſtus ad Petrum ſcandalum mihi es cum in Pſal. dica-
tur, pax multa diligentibus legem tuam, & non eſt il-
lis ſcandalum? ſed rñdendum eſt, quoniam non ſolũ
Ieſus non ſcandalizatur, ſed neque omnis homo qui
in dilectione Dei perfectus eſt, ſed quantum ad ſe qui
tale aliquid agit, vel loquitur ſcandalum eſt alteri, li-
cet ille inſcandalizabilis ſit.

Quare Chriſtus dixit Petro non ſapis, quæ Dei ſunt ſed quæ ho-
H *minum: Cum homo iudicat bonum eſſe viuere, & mor-*
tem eſſe malum. Quæſt. CXIIII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit Petro non ſa
pis, quę Dei ſunt, ſed quę hominum. Dicen-
dum, ꝙ Chriſtus in hoc voluit alleuiare peccatum Pe
tri, & ad hoc oſtendit in quo peccauerat: putarent.n.
aliqui peccatum Petri valde magnum, tum quia prę-
ſumpſit magiſtrum ſuum redarguere, tum quia Chri
ſtus vocauit eum ſathanam, tum quia ſcandalum ſibi
eſſe ex illo dixit: vt ergo non culparetur Petrus plus
debito, voluit oſtendere quale fuit peccatum eius, &
quia grauiſſimum genus peccatorum eſt ex malitia
facere, oſtendit Chriſtus, ꝙ Petrus non peccaſſet ex
malitia, ſed ex ignorantia dicens, non ſapis, i. inſipien-
I tia mouit te, & inſipienter loqueris, & quia inſipien-
tẽ eſſe in eo qui vertex erat Apoſtolorum, & potiſſi-
me cui tantam laudem Chriſtus aſcripſerat promit-
tens beatitudinem, & claues regni cęlorum, erat ma-
gnum vitium, & nimis vituperabile, oñdit Chriſtus, ꝙ
Petrus non fuit valde inſipiens, ſed ſolum ignorauit
diuinam diſpoſitionem, & ob hoc errauit, nõ erat aũt
admirandum ignorare diſpoſitionẽ diuinã, qñ nõ re-
uelatã, & ideo dixit non ſapis, q̃ Dei ſunt, ſed quę ho-
minũ, i. quia ignoras diuinã diſpõnem, & iudicas ſm
humanum iudicium erras. ſapere, q̃ Dei ſunt, erat ſa-
pere, ꝙ Deus pro ſalute nr̃a diſpoſuerat, ꝙ Chriſtus
moreretũ, & hoc non ſapiebat Petrus, ſed ſapiebat, quę
ſunt hoĩum, i. iudicabat, ſm, ꝙ homo: iudicat.n. ho-
K mo bonum eſſe viuere, & mortem eſſe malam, iõ ab-
ſolute mortẽ fugit, ſic dr̃ 8. Eth. ꝙ amicus optat ami-
co maxima bonorum, vt eſſe, & viuere: Petrus ergo
volendo pro Chriſto, quòd non moreretur, volebat
bonum, & recte ſapiebat, quia hõ non põt aliud bonũ
maius iudicare, ſi autem ſit aliud maius bonum, quã
viuere, hoc non eſt ſecundùm hoĩem, ſed ſm Deum,
vel dr̃ ſapere, quę homo, i. habere affectum carnalem,
qa caro fugit oẽm laborem in ſenſu, ſic dicit Chryſ.
non ſapis, quę Dei ſunt, i. meę voluntatis, & pñs eſt, vt
pro hominum ſalute moriar, tu tuam tm̃ conſideras
voluntatem, non vis granum tritici in terram cade-
re, vt multum afferat fructum: ſic etiam dicit Theo-
philus, quæ hominum ſunt dicit Petrum ſapere,

quia

quia ſecundùm affectiones carnales quodãmodo ſa- A piebat: volebat enim Petrus, quòd ſibi ipſi Chriſtus præſtaret requiem, & non crucifigeretur.

Tunc Ieſus dixit diſcipulis ſuis. Siquis vult poſt me venire abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me. Qui enim voluerit animã ſuam ſaluam facere, perdet eam. Qui aũt perdiderit animam ſuam propter me, inueniet eã. Quid enim prodeſt homini ſi mundũ vniuerſum lucretur, animæ vero ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam B dabit homo commutationẽ pro anima ſua? Filius enim hominis vẽturus eſt in gloria patris ſui, cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique, ſecundùm opera eius. Amen dico vobis, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filiũ hominis venientem in regno ſuo.

Tunc Ieſus. Hic ponit Chriſtus ſuę imitationis exemplum, & diuiditur in duo, quia primo facit, quod di- C ctum eſt proponendo exemplum ſuę imitationis. Secundo promittit ex hoc gloriã ſuæ reſurrectionis ibi. *Filius enim hominis.* Circa primum dicitur. *Tunc Ieſus dixit* .i. finita increpatione Petri ſubdit iſta, non ſolum oſtẽdens, ꝙ non debemus eum impedire circa ſuam paſſionem, ſed etiam, ꝙ eum in hoc imitari deberemus. *Diſcipulis ſuis.* Non dixit ſolis diſcipulis, ſed turbis, & diſcipulis Marc. 8. *Siquis vult poſt me venire.* i. ſequi: nã non eſt ire poſt illum ſequi eum greſſu pedum, quia hoc nihil erat, ſed ſequi eum quadam morum imitatione, & ad hoc expoſuit quid facturus eſſet, qui vellet eum ſequi. *Abneget ſemetipſum.* i. deſideria ſua non ſequendo illa, quia hęc abnegare, eſt ſeipſum abnega- D re, & quaſi contra naturam viuere. *Et tollat crucem ſuã.* i. portet quotidie ſecum mortificationem carnis ſuæ mortificando in ſe vitia, ſiue carnem peccati, vt Apoſtolus loquitur: vel tollat crucem, i. ſit paratus ſubire crucem ſi oportuerit. *Et ſequatur me.* i. & tunc ſequetur me, vel & ſequatur me. i. imitetur ſic me, quia ego ẽt crucem meam porto. *Qui enim voluerit animam ſuam ſaluam facere.* Dat cauſam prędictorum: erat enim durũ crucem ferre, & ſeipſum abnegare, & ideo rari hoc facere vellent, ponit aũt ꝙ ſit hoc neceſſarium ad ſalutem, quia non poteſt quis animam ſuam ſaluare, niſi hoc fecerit, & dr̃ ſaluare animã, qui habet illam in vita æterna. *Perdet eam.* i. oportet, ꝙ exponat perditioni ſubijciendo vitam ſuam multis laboribus. *Qui autem* E *perdiderit animam ſuam.* i. qui ſponte illam laboribus pro Chriſto ſubiecerit, quod eſt perdere eam quãtum ad præſentem vitam. *Propter me.* Recte ſubditur ꝑꝑ me, quia aliqui vitam perdunt, i. labores tota vita ſuſtinẽt, non tñ propter Deum, ſed pro criminibus, quæ commiſerunt puniuntur legaliter: nam hoc non eſt ad laudem, ſic dr̃ 1. Pet. 4. nemo veſtrum patiatur, quaſi homicida, aut fur, aut maledicus, aut alienorum appetitor. ſi aũt vt Chriſtianus non erubeſcat, glorificet autem Deum in iſto nomine. aliqui ẽt vt diuitias, aut honores, vel cętera huius ſęculi aſſequantur, laborioſam ſemper vitam hñtes perdunt eam, & tñ non inueniẽt aĩam, nec ſaluam facient illam. *Inueniet eam.* ſ. in vita ęterna, vbi dr̃ inueniri, quia res no inuenitur niſi prius perdita fuerit, & quia qui habitum ſunt gloriam prius

A moriuntur, dr̃r poſtea vitam inuenire: vel perdunt hic prius vitam dum eam laboribus ſubijciunt, quia hoc eſt viuere ac ſi non viuant, & poſt talem vitã perditam veram vitam inueniunt. *Quid prodeſt homini* Hic r̃ndetur ad aliud dubium, quòd oritur ex ſñia pręcedenti: diceret. n. aliquis dato, ꝙ verum ſit, ꝙ qui vult perdere hic vitam ducẽdo eam in laboribus, inueniat poſtea aliam vitam, tñ magis volo vitam, quã habeo, quam vitam, quam ſpero, quia modicum differt vitã dare pro vita, & quia iſtud dubium fundatur in hoc, quaſi putet vita pręſens eſſe ſimilis futurę, & ideo modicum differre habere vnã, vel aliam, dicit Chriſtus, ꝙ nulla comparatio eſt vitę pręſentis. q̃ eſt vita corporis ad futuram vitam, quę eſt aĩę. quia magis valet vita B aĩæ futura, q̃ iſte mundus totus, ſic dr̃ hic. *Quid prodeſt homini.* q. d. nihil prodeſt, quia ea, quæ habentur hic cito pereunt, & non lętificant animam. *Si vniuerſum mundum lucretur.* Accipitur mundus pro tota terra habitabili in qua homines ſunt: nam de mundo, vt eſt rerũ vniuerſitas non loquitur, quia hõ non põt lucrari mũdum hunc, ſed mundum hunc terrenum põt quis lucrari, vt ſi efficiat monarcha, & potuit hoc Chriſtus, quia iſta eſt maxima felicitas, quam terreni exiſtimãt: nam potentem eſſe iudicant felicem eſſe, nulla tamẽ eſt maior poteſtas, neq; diuitiarũ copia, q̃ lucrari vniuerſum mundum, hoc tñ dicit non prodeſſe ſi anima pereat, ſicut. n. mortuo homini nihil prodeſt quicqd C poſſederit etiam ſi monarcha extiterit, ita perdendo animã nihil prodeſt cętera lucrari. *Anima vero ſuæ detrimentum patiatur.* i. patiatur dãnum aĩæ ſuæ. vocatur detrimentum diminutio: cum. n. quis perdit aliquid dr̃ pati detrimentum, quia res eius diminuũtur, & ita ſiquis perdat animam dr̃ pati detrimentum aĩæ, i. dãnũ, vel diminutionem. quaſi anima ſit vna de rebus, quæ ab homine poſſidentur. *Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua.* i. non põt dari aliqua commutatio, q. d. homo interdum ſponte ſuſtinet perditionẽ vni[9] rei, quia per hoc lucratur aliam ęquiualẽtem, vel maiorem, qñ tñ res non recipit æſtimationẽ, neque ęquiualentiam non põt habere ęſtimationem, & ita eſt de anima, ſiue accipiatur pro ſpiritu, ſiue pro vita nihil D æquale eſt eis, & tamen magis proprie dicitur accipiẽdo pro ſpiritu, quia adhuc vita pręſens poteſt pro futura commutari, & iſta perdita poteſt illa haberi, anima tamen ſi perit nihil eſt, quod habere poſſimus.

Quare Chriſtus iſta dixit hic, & nunc. *Quæſt.* *CXV.*

QVAERETVR quare Chriſtus iſta dixit hic, & nunc. Dicendum, quod poteſt tripliciter introduci litera iſta pro nunc. Primo vt abundanter Chriſtus Petrum increpet. Nã Petrus deſuadebat ei mortem tolerare, quę pro nobis erat, Chriſtus autem dicit, quod ad hoc, quod animã E ſaluam faciamus, non ſolum nõ debemus Chriſtum impedire à morte, quam tolerare pro nobis vult, ſed etiam debemus eum imitari, vt ſimiliter moriamur ſi oporteat pro eo mori. Sic dicit Chryſ. poſtquam Petrus dixerat propitius eſto tibi, & audiuit vade retro me Sathanas, non fuit Dominus hac ſola increpatione contentus, ſed ex ſuperabundantia voluit oſtendere inconuenientiam dictorum à Petro, & fructum ſuæ paſſionis, ſcilicet ſiquis vult poſt me venire, ac ſi diceret tu mihi dicis propitius eſto tibi: ego autem dico tibi, quoniam non ſolum me prohibere a paſſione nocumentum eſt, ſed nec ſaluari poteris, niſi patiaris, & moriaris, & vitæ abrenuncies ſemper.

Secundo poteſt intelligi, quòd ſit doctrina tollens dubium pręcedentium, quia ſupra Chriſtus increpãs Petrũ dixit, vade poſt me Sathanas in quo admone-

F bat deſiſtere ab increpatione Chriſti, & magis ſequi eũ, ſiue ire poſt ipſum, & quia neſciremus quid erat ire poſt Chriſtum, ipſe aperit hoc quõ fiat, dicens, ſiqs vult poſt me venire abneget, &c. & hoc valde eſt cõueniẽs. Tertio põt intelligi, ꝙ Chriſtus poſiturus erat aliqñ doctrinam iſtam de ſequendo eum, & de modo ſequendi, & vtilitate ſequentium, quia erat neceſſaria doctrina, & quia in præſenti fuit magis conueniens, q̄ alibi pp ſimilitudinem præcedentium, & ſequentiũ poſuit eã hic: nam ſupra poſuerat dictum Petro vade poſt me, & huic ſimile eſt quõ nos poſt Chriſtum eamus: ẽt conſonat ſequẽti literę, vbi ponit̃ transfiguratio, quę fuit oſt io futurę gloriæ, q̄ dabitur ſequentib9 Chr̃m: nam ibi inuenient aĩas quas dicit hic Chriſtus, ꝙ inuenient. Sed obijcietur, ꝙ ſuperuacue iſtud pona G tur hic: nam ſup. 10. c. ponitur, ſ. qui non accipit crucẽ ſuam, &c. Dicendũ putant quidam, ꝙ Chr̃s ſępe hoc dixit, ideo Matthęus, & cęteri ſępe ponunt. Dicendũ, ꝙ non ſtat: nam verũ eſt, ꝙ multa erant, q̄ ſępe Chr̃s dicebat: nã Chr̃s p̃dicabat in varijs locis, & multo tpe, non eſt aũt veriſiſe ꝙ ſemper noua prędicaret, quia p̃dicabat in diuerſis locis, & illi qui nunquam audierãt eum prędicantem, indigebant ſententijs eis quas alibi prędicauerat, & ita opus erat, ꝙ repeteret ẽt quantum ad illos, qui continue eum audiebant, ſicut erant diſcipuli ſui, quia non poterant ſufficienter oĩa capere ſemel tm̃ audientes, & tñ licet Chriſtus ſępe repeteret, quę dixerat: Euangeliſtæ nunquam repetunt, ſed poſtquam Euangeliſta ſemel vnam deſcripſit ſenten H tiam, nunquam illam repetit, hic aũt vr̃ repetita ſnĩa, quia ibi tacta eſt, quia non explicuit eam Chr̃s ad plenum, aut Euangeliſta non extendit eam hic, aut latius eam deſcribit. Secundo & pręcipue, quia ibi fuit neceſſe poni, vt eſſet confirmatio ſuperiorũ, q̄ dicebant, ſ. ꝙ Apoſtoli, non deberent timere prędicare pp labores temporales: nam oportebat crucem ſuam portare, hic aũt ponitur, vt concluſio ex pręcedentibus velut declarans illa quõ debeamus Chriſtum ſequi, & etiam occaſione ſubſequentium, vt introducantur ea quę dicuntur de trãſfiguratione: nam hæc dicta ſunt tunc, vt Chr̃s oſtenderet ſe transfiguratum diſcipulis.

Quare dicitur hic tunc dixit Ieſus diſcipulis ſuis.
I *Quæſt. CXVI.*

QVAERETVR quare dicitur hic, tunc dixit Ieſus diſcipulis ſuis. Aliqui dicunt, ꝙ hoc eſt, quia pręcedentia dixerat Chriſtus contra Petrum, & ei ſoli loquebatur, quia cũ redarguębar, nunc autẽ finita increpatione Petri loquitur oĩbus diſcipulis, & ideo ſupra dicebatur conuerſus dixit Petro, quaſi ei ſoli loqueretur, hic autem dicitur tunc dixit diſcipulis. Dicendum, ꝙ falſum eſt, quia ea, quæ ſupra habẽtur dixit Chriſtus coram oĩbus diſcipulis, vt oñſum eſt ſup. q. 115. & tñ verum eſt, ꝙ ſoli Petro loquebatur, quia illa erant verba redargutionis, & tñ ſolus Petrus peccauerat increpando Chriſtum, ideo K ſolus ipſe redarguitur, coram diſcipulis tamen redarguitur, nunc autem Chriſtus dirigit verba ſua ad omnes, quia iſta verba licet poſſit eſſe ſuperabundans redargutio, vt oſtenſum eſt pręced. quaſt. tamen etiam ſunt doctrina quædam de ſequendo Chriſtũ per exẽplum, & ideo hic direxit verbum ad diſcipulos, & nõ ſolis diſcipulis, ſed etiã turbis loquitur, vt patet Marc. 8. [illegible] & conuocata turba, cum diſcipulis eius dixit eis, ſiquis vult poſt me ſequi abnęget, & cęt. & dixit Chriſtus, hoc etiam coram turbis, quia iſta doctrina erat omnibus neceſſaria: dicitur enim quomodo anima ſaluanda ſit, & tamen cuilibet eſt neceſſarium ſaluare animam: turbis etiam propoſuit, cum autem Pe-

F trum increparet fecit hoc coram ſolis diſcipulis, quia in hoc oſtendebatur verecundia Petri, & tamen Chriſtus ſeruabat hunc honorem diſcipulis ſuis, ꝙ non increpabat eos coram turbis, ſed ſeorſum, vt non contemnerentur à turbis, niſi forte arguere publice eſſet ad Chriſti honorem, ſicut quando publice peccabãt diſcipuli, vt ſequenti cap. quando non potuerunt ſaluare arreptitium, quod ex paucitate fidei proueniebar, & de hoc quæſierunt ipſi à Chriſto coram turba, & ne quis putaret, quòd forte defectus aliquis eſſet in doctrina Chriſti, ꝙ diſcipuli ſui non potuiſſent illud facere increpuit eos publice, ꝙ acciderat hoc propter infidelitatem eorum, ideſt quia non confidebãt ſe impetraturos quando petebant. coram diſcipulis tamen Petrum increpuit, quia hoc fuit conueniens ad G eruditionem aliorum diſcipulorum, vt oſtenſum eſt ſupra quaſt. 115. Matthęus tamen tacuit hic de turba.

Quomodo quis poteſt ſe abnegare.
Quæſt. CXVII.

QVAERETVR cum dicatur hic, ꝙ abneget ſeipſum, qui Chriſtum ſequitur, quõ poteſt quis ſe abnegare? Dicendum, ꝙ abnegare eſt quãdo quis negat ſe quicquam alteri debere, Illum quippe abnegamus cui profitemur nos nihil debere ſic accipit Ariſt. 8. Ethic. c. vlt. ſ. quòd debens non poteſt abnegare, ſed qui nihil debet, & ſubdit, ꝙ ideo non eſt poſſibile filio abnegare patrem, patri autem poſſibile eſt abnegare H filium, quia filius ſemper eſt debitor patri, pater autẽ non eſt debitor filio adulto ad aliquid. Et ita ſi accipiatur ſtricte abnegare ſeipſum, eſt quòd nihil homo debeat ſibiipſi, & hoc non licet, quia tunc nihil procuraret homo pro ſeipſo, & periret, ſed homo abnegat ſeipſum, quando deſiderijs ſuis, non teneri ad ſatisfaciendum profitetur, & realiter non prouidet illis: nã pręcipuum quod eſt in homine eſt voluntas, ſicut in vrbe pręcipuum eſt imperans, qui autem voluntati ſuæ, ideſt deſiderijs ex carne, & omnibus, quę contra Chriſti legem ſunt, reſiſtit, abnegat voluntatem dicens, non debere illam impleri, & tunc homo ſeipſum abnegat, quia non deſinit adiuuare alterum, ſed ſeipſum, & recte ſeipſum negat, quia id, quod ipſe I eſt negat: talis enim homo eſt per conditionem naturæ lapſę, quòd neceſſe ſit hęc carnalia, & temporalia immoderate concupiſcere, in his autem cum poſſit quis non ſatisfacere ſibiipſi eſt ſe abnegare, ideſt dicere, quòd non habet aliqua talia deſideria, vel non tenetur ad aliquid illis tanquam non eſſent ſua, ſed aliena. ſic dicit Greg. in Homel. abneget ſemetipſum, quia niſi quis à ſemetipſo deficiat ad eum, qui ſupra ſe eſt non appropinquat, ſed ſi noſipſos relinquimus quo ibimus extra nos? vel quis eſt qui vadit ſi ſe deſerit? ſed aliud ſumus per peccatum lapſi, aliud per naturam conditi: tunc ergo noſmetipſos relinquimus, & abnegamus, cum vitamus, quod per vetuſtatem ſumus, & ad hoc nitimur, quod per nouitatem vo K camur.

Filius ſemper eſt debitor patri.

Et idem Gregor. ſuper Ezech. ait ſemetipſum etiam abnegat quicunque mutatur ad meliora, & incipit eſſe, quod non erat, & deſinit eſſe, quod erat, per hoc etiam Chriſtus hortatur ad tolerandum omnia mala verbera, ſcilicet, & carceres, & mortis quęcunque genera, & ita hæc ſuſtinere, quaſi non ſuſtineamus, nec nobis talia mala infligantur, ſed extraneis à nobis: nam qui negat alium, etiam ſi videat eum pati non curat, ita ille ſeipſum abnegat qui, licet pati oporteat pro Chriſto, non vult liberare ſe ab his paſſionibus, quaſi non teneatur ſibi ad aliquid, niſi ſeipſum agnoſcat. ſic dicit

Chryſ. qui negat alium, vel fratrem, vel famulum, vel quẽcunque, & ſi flagellatum viderit, & quodcunque patientem non aſſiſtit nõ adiuuat, ita vult corpori nr̃o nos non ignoſcere, vt & ſi flagellauerint, vel quodcũque aliud fecerint corpori noſtro non parcamus: hoc enim eſt parcere, ſicut patres non ignoſcunt filijs, cũ magiſtris eos tradentes iuſſerint, vt non parcant.

Quid ſit tollere crucem, & qualiter crucem ferre iubeamur. Et quis erat modus puniendi malefactores apud Iudæos. Quæſt. CXVIII.

QVAERETVR quid ſit tollere crucem, & qualiter crucem ferre iubeamur. Dicẽdum, quod crux proprie ſignificat lignum in quo affigebãtur latrones ad mortem, quę crux à cruciatu dr̃. & ita in opprobrium Dñs noſter cruci adiudicatus eſt. hic aũt non debet accipi portare crucem, i. lignum illud, quia nullius vtilitatis eſt illud portare. Sic Greg. ait non hoc dicit, vt trabem ſuper humeros apponamus.

Item quia dicitur, & tollat crucem ſuam, & ſic innuitur, ꝙ iſta crux aliquid noſtrum eſt, quod non ꝑtinet ad trabem ligneam. Sed eſt dicendum, ꝙ eſt locutio per metaphoram: crux. n. hic crucem ligneam ſignificat, ſed ex modo locutionis metaphorice oñditur, ꝙ non pro ea, ſed pro aliquo, quod toleramus accipiendum ſit, & deſignat Chriſtus, ꝙ ſi volumus vitam ęternam habere, debemus crucẽ nobiſcum portare, i. eſſe parati ad mortem vbique, & quocunque tpe tolerandam, ſi expediat pro Chriſti honore. Et poſuit Chriſtus conueniens exemplum de cruce: ſolebant. n. apud antiquos criminoſi crucibus affigi, cruces aũt iſtę non erant fixę in aliquo loco, ſicut furcas affixas videmus, & cuilibet occidendo crux parabaẽ, & conſuetudo erat, ꝙ ipſe cruci adiudicatus crucẽ humeris tolleret vſque ad locum ſupplicij, & ibi in ea configebatur.

Sic enim de Chriſto factum eſt, quia exijt baiulans ſibi crucem in eum, qui dicitur Caluarię locus Ioan. 19. ſed poſtea cum pię laſſitudine impotens ferre eſſet, angariauerunt Simonem quendam cireneum, vt tolleret crucem Ieſu Luc. 23. non erat aũt aliquis magis propinquus morti, quam cum ipſemet crucẽ ſuã portabat, & ad deſignandum iſtam magnam promptitudinem ad moriendum, q̃ pro Chriſto in animo nr̃o habere debemus, dixit, ꝙ tolleremus cruces, i. ita eſſemus animo diſpoſiti ad mortem ſubeundũ, ſicut ſi iam actualiter crucem portaremus in qua deberemus configi, & non potuit poni exemplum conueniẽtius iuxta conditionem illius tpis. Et hoc magis innuitur Luc. 14 cum dr̃ qui non baiulat crucem ſuam, & tñ baiulare motum localem portationis deſignat, & ideo de illa loquebatur, erat tñ metaph. & intelligenda erat pręparatio ad mortem per crucis baiulationẽ, põt aũt accipi quinque modis tollere crucem nr̃am, & omnes nobis conueniunt, quos expoſuimus ſupra decimo. cap. queſt. 142. & tamen iſte eſt omnibus melior, & magis conſonans literę.

Quomodo ſit verum, quòd qui vult animam ſuam ſaluam facere perdet eam. Quæſt. CXIX.

QVAERETVR quõ ſit verum, ꝙ qui vult animã ſuam ſaluã facere perdet eam, quia vr̃ potius econtrario. Dicendum, ꝙ anima accipit vno modo pro ipſo homine toto, iuxta vulgarem conſuetudinem, vt dicimus duas animas duos hoĩes, ſic Leu. 2 anima, quę obtulerit ſacrificium, i. homo qui obtulerit, & ſeptuaginta animę dñr egreſſę de ſe-

A more Iacob intraſſe ĩ Aegyptum Gen. 46. & Exod. 1. ſic & Gen. 12. animas quas fecerant in Aran, i. ſeruos, & ancillas quos emerant dum manerent in Aran. Secundo accipitur pro vita Pſal. 118. anima mea in manibus meis ſemper, id eſt vita mea ſemper eſt in periculo, quia habeo eam in manibus, & 1. Reg. 22. ſiquis quęſierit animam meam, quęret & animam tuam, id eſt qui voluerit me occidere volet occidere te. Tertio pro ſpiritu, & ita vulgariter, & in communi vſu accipimus, & ita Leuit. 17. anima carnis in ſanguine eſt, Non poteſt hic accipi anima primo modo, quia tunc perdere animam eſſet perdere ſeipſum, & tamen non eſt proprie dictum, quod quis ſeipſum perdat, vel inueniat, quia aliud eſt, quod perditur aliud inuenitur,
B quam ipſe inueniens, ideo anima debet accipi, vt aliquid hominis, non autem pro ipſo homine, & tunc poterit accipi, aut pro vita, aut pro ſpiritu. Dicendum tamen quod melius pro vita, quam pro ſpiritu accipitur, vt oſtenſum eſt ſupra 10. cap. quæſt. 143. Et tunc dicendum, quòd perdere accipitur dupliciter. vno modo pro amittere, alio modo pro deſtruere, & ſecundùm hoc eſt duplex ſenſus. Primo modo qui animam, id eſt vitam ſaluat hic, id eſt conſeruat nolens pati malum aliquod, ſed frui voluptatibus, perdet eam, ſcilicet in futuro amittet, quia non inueniet eam pro gloria, ſed pro gehenna. Secundo modo qui vult animam ſuam ſaluam facere, id eſt ſaluare in futuro, per-
C det eam, id eſt neceſſe eſt, quòd perdat eam in præſenti: qui enim ſponte labores tolerant, dicuntur animã deſtruere, id eſt vitam, quia moriuntur in laboribus, & vterque ſenſus redit ad idem, ſcilicet, quod non poteſt haberi vtrobique iocunditas, ſed neceſſe eſt, aut hic, aut ibi iocunditate carere.

Sic dicit Origenes, qui voluerit, &c. quod dupliciter intelligi poteſt. primum ſic ſiquis amator vitæ præſentis parcit animæ ſuæ timens mori, & putans animam ſuam per hanc mortem perire. iſte volens animam ſuam ſaluare perdet illam, alienam eam faciens à vita æterna.

Siquis autem contemnens vitam præſentem vſ-
D que ad mortem pro veritate certauerit, perdet quidem animam ſuam quantum ad vitam præſentem, ſed quoniam propter Chriſtum perdidit eam magis eam ſaluam faciet in vitam æternam. alio modo ſic ſiquis intelligit, quæ ſit vera ſalus, & acquirere eam vult ad ſalutem animę ſuę, iſte abnegans ſemetipſum perdit quantum ad voluptates carnales animam ſuã propter Chriſtum, & perdens animam ſuam hoc modo ſaluat eam per opera pietatis, de his dictum eſt ſupra 10. cap. q. 143.

Quare Chriſtus dixit: quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur. Quæſt. CXX.

E QVAERETVR, quare Chriſtus dixit: quid enim prodeſt homini ſi vniuerſum mundum lucretur, &c.

Dicendum, quòd hoc ad tollendum argumentum, quod poſſet ſuboriri ex præcedentibus: nam dixerat, quòd qui perdit animam ſuam in hac vita, vel mundo inueniet aliam vitam in futuro, & econtrario, & ita videbatur dari commutatio vitæ pro vita, & quia magis mouent pręſentia, quam futura, tum quia certiora ſunt, tum quia iſta habent eſſe, & ideo mouent: futura autem parum habent de eſſe, cum non habeant eſſe niſi in intellectu, vel in cauſis, quod ad nos nihil pertinet, quę autem extertus ſunt fortiter mouent, quæ autem ſolum cogitantur parũ mouẽt, ſicut eſt dr̃a magna videre bella, & cala-

mitates principum, & vrbium, vel audire illa recitari in tragędijs, vt dicit Ariſt. primo Ethic. capitulo, 15. & ideo magis vellent homines perdere vitam in futuro, & habere in pręſenti, quam perdere in pręſenti, & habere in futuro, ſi ſolum commutaretur vita pro vita: ad hoc ergo oſtendit, quòd non datur vita pro vita, ſed bonum illud, quod in futuro expectamus eſt valde maius, quam quod in præſenti eſt. Et etiam in futuro ſimpliciter perditur vita, niſi perdatur hic, & tamen hic non perditur vita, quando quis ponit vitã pro Chriſto, vel tollit crucem ſuam, ſed ſolum abdicat à ſe bona temporalia, vel voluptates huius ſęculi, & inuenit poſtea vitam, & tamẽ omnia, quæ hic perduntur, parua ſunt collata ad animã, ideo potius perdere debemus hic bona hęc, quam animam in futuro, quia nullũ ęquiualẽs pro anima dari poteſt, & hoc eſt, qđ Chriſtus dicit qđ prodeſt homini. Et poteſt accipi anima tam pro ſpiritu, quam pro vita, ſi pro vita eſt ſenſus quid prodeſt homini lucrari totum mundum, ſi vitam perdat? quia ei mortuo nihil prodeſt totus mundus, quem lucratus fuerit, ita non prodeſt aliquid, quod homo acquirat hic multa bona, & voluptatibus fruatur, ſi in futuro non viuet, cum hęc parua ſint. Si autem accipiatur pro ſpiritu manifeſtius eſt, quia nihil prodeſt omnia lucrari, ſi animam perdiderimus, cum illa ſit precioſior omnibus rebus, & vtroque modo verum eſt, de commutatione: nam pro vita non poteſt dari aliqua commutatio: melior eſt enim vita temporalis, quam omnia temporalia, etiã quam totus mundus, cum mortuo nihil iſta proſint, & tamen vita ſine his eſt aliquid valde delectabile, & deſiderabile: accipiendo pro anima manifeſtius eſt, quia nihil, nec temporale, neque ſpirituale poteſt cõmutari pro anima: nam pro vita noſtra, licet non poſſit commutari aliquid temporale, commutatur tamen bonum æternum, & ideo bene exponitur iſta vita pro æterna, & tamen animę nulla commutatio eſt, quia ſi anima pereat nihil prodeſt homini, immo etiã Deus nõ prodeſt ei qui animam perdidit, ſed melius eſſet ei ſi natus non fuiſſet infra vigeſimoſexto. Sic dicit Chryſoſt. diuitias ſi perdideris poteris dare diuitias alias ad eas redimendas, animam autem perdens non poteris animam aliquam dare, ſed neque aliquid aliud. quid autem mirabile & ſi in anima hoc contingit, etenim in corpore hoc videtur contingere: & ſi enim decem millia diademata corpori inſanabiliter ęgroto circumpoſueris non curatur. Aliter poteſt intelligi, quod dicitur quid prodeſt homini, &c. ſcilicet quòd non putet quis temporalem vitam tantum valere, ſicut futuram: nam non ſolum hęc, ſed etiam totus mundus ſi addatur ei non ęquiualet ſaluti animæ. Sic dicit Chryſoſtom. quia dixerat. Qui vult animam ſuam ſaluam facere, perdet eam, & quicunque perdet ſaluabit, & ſalutem, & perditionem in vtroque collocauit; ne quis, & hanc perditionem illi æqualem putet, & ſalutem ſaluti ſimilem, &c. ſubiũgit, quid prodeſt homini, &cęt. Vides ſalutem hanc indecenter comparatam perditionem eſſe, immo perditione omni peiorem, quia nullo remedio ſanari, nullo pręmio amplius redimi poteſt: non ergo dicas, animam ſuam eum ſeruaſſe, qui hæc pericula euaſit. Nam ſi orbem quoque terrarum lucratus fuerit, quid hinc illa perdita lucrabitur? Dic oro, quid lucraberis, ſi dum ſeruos tuos magnificis dapibus delicioſe viuere videas, tu extremo inediæ malo debilitatus iaceas? An forte quia Dominus es, lucrari te quicquam dices? Nequaquam, &c. *Filius enim hominis.* Hic ponitur ſecundum in quo promittit gloriam futuræ reſurrectionis per ſimilitudinem ad gloriam, quam oſtendit in ſua transfiguratione, & dicitur. *Filius enim ho-*

F *minis.* Ideſt ego: ſic enim ſolet ſe vocare, vt patet ſupra nono, & duodecimo. *Venturus eſt in gloria.* Ideſt in apparatu glorioſo: hoc enim erit in die iudicij infra vigeſimoquinto, *Patris ſui.* Ideſt in gloria Dei, ſiue qualem habet Deus, qui eſt pater eius, cum Angelis ſuis, ideſt comitantibus eum Angelis: nam præcedẽt eum Angeli, & ſtabunt ſibi velut miniſtrantes. *Et tunc reddet vnicuique.* Ideſt retribuet ex quo innuitur, quòd omnes iudicabuntur, & cuilibet retribuetur bonum, vel malum, *Secundùm opera eius.* Ideſt ſicut opera eius promeruerint. Ex quo apparet, quòd non erit fauor. & ſecundùm opera quantum ad qualitatem, & non quantitatem: nam qualia opera erunt talis erit retributio; vnde pro bonis bonum, pro malis vero pęna retribuetur, in quantitate tamen non erit

Promiſſa gloria futuræ reſurrectionis Chriſti.

G ſic, quia bonis plus datur, quam meruerint, quia non ſunt condignæ paſſiones huius temporis ad futuram gloriam, quæ reuelabitur in nobis, ad Rom. octauo. malis autem iuxta quantitatem demeriti datur. *Amen dico vobis.* Ideſt in veritate, & eſt modus certificandi, ponit autem Chriſtus hoc, vt innuat, quòd non ſolum in futuro videbunt gloriam, quam in ſe habebunt ſinguli boni, ſed etiam in præſenti oſtenderent eam aliquibus. *Sunt quidam de hic ſtantibus.* Ideſt non omnes, ſed aliqui videbunt gloriam, quam nunc oſtendere volo, ſcilicet Petrus, Ioannes, & Iacobus. *Qui non guſtabunt mortem.* Ideſt antequam moriantur, dicitur quis guſtare mortem, ideſt tolerare, quaſi eã bibat, & ſic Chriſtus loquitur infra vigeſimoſexto ad

H Petrum. calicem quem dedit mihi pater non vis, vt bibam illum? ideſt non vis, quòd tolerem mortem, quam pater diffiniuit, quòd tolerarem? & ſic dicimur bibere panes inquantum origines earum ſunt ab extra, ſic dicit Virg. primo Aeneid.

Infelix Dido longum bibebat amorem.

Ideſt recipiebat, quaſi biberet illum. *Donec videant filium hominis.* Ideſt me. *Venientem in regno ſuo.* Ideſt venientem, vel ſtantem in tali apparatu in quali futurus eſt in regno ſuo poſt reſurrectionem ſuam.

Ad quid introduxit Chriſtus hic iſtud, ſcilicet filius hominis, &c. *Quæſt.* CXXI.

I QVAERETVR ad quid introduxit Chriſtus hic iſtud, ſcilicet filius hominis, &cęt. Dicendum, quòd primo fuit ad conſolandum diſcipulos, & alios auditores ſuos: propoſuerat enim Chriſtus dura, ſcilicet, quòd animam ſuam homo perderet hic, & quia nemo ſponte mala ſubit, niſi bona expectet, cum omnis operans intendat bonum primo Ethic. poſuit bona, quæ expectanda erant, ſcilicet, quòd filius hominis retribueret vnicuique iuxta opera ſua, & ſic, qui poſuiſſent hic animã ſuam, inuenirent poſtea retributionem ſufficientẽ, & ita confortarentur ad hæc ſubeundum. Secundo fuit hoc ad tollendum dubium pręcedentiũ: dixerat enim Chriſtus ſupra, quòd qui perderet hic animam inueniret

K eam, & qui vellet eã ſaluam facere perderet eam, dubitaretur autem quãdo illud eſſet aut quõ fieret, ideo Chriſtus declarat, quando fieret, & quomodo dicens, filius autem hominis venturus eſt, ideſt ipſe veniet ad iudicandum, & retribuet vnicuique iuxta opera ſua, & illa retributio erit, quòd mali perdant animas, boni autem inueniant eas, & ita modus faciendi hoc erit per iudiciariam retributionem, quam Chriſtus faciet, tempus autem faciendi hoc erit, quando iudicabitur ſęculum. Et iſta eſt cauſa magis ad literam apta, & patet quia dicitur, & tunc reddet vnicuique, ſecundùm opera ſua, ideſt tunc erit tempus inueniendi animam, vel perdendi pro eis, quæ hic geſſimus.

Quare

Quare vocatur hic Chriſtus filius hominis,
Quæſt. CXXII.

QVAERETVR quare vocatur hic Chriſtus filius hominis. Dicendum, quòd ſic ſępe vocare ſe ſolet, quia vere erat filius hominis, ſcilicet virginis naturam humanam veram aſſumēs, & interdum quaſi ſine vlla cauſa ſpeciali vocat ſe filium hominis ſolū, quia verum erat, interdum autem ſolet hoc facere ad reddendam ambiguam locutionem: nam ſi diceret ego, manifeſtum eſt, de quo loqueretur: cum autem dicit filius hominis, videtur loqui de alio, & fit oratio ambigua, & hoc facit interdum quando vult, quòd ſit locus dubitandi ex verbis eius, ſic patet Io. 12. nam Chriſtus iam dixerat oportet exaltari filium hominis, & dicit ibi, quòd turba dixit, nos audiuimus ex lege, quòd Chriſtus in ęternum manet, quomodo tu dicis oportet exaltari filium hominis, quis eſt iſte filius hominis? Secundo fiebat hoc ad humiliandum ſe: nā ſi diceret ego faciam tale, vel tale, videretur ſe laudare, cum autem dicat filius hominis faciet talia euitat inanem gloriam, tum quia videtur loqui de alio, & non de ſeipſo cum loquatur in tertia perſona, tum quia etiam ſi loquatur de ſeipſo, cum vocet ſe filium hominis, non vult ſibi maiorem gloriam aſcribere, quam eſſe filium hominis, cum non dicat de ſe maiora, & ob hoc, quando Chriſtus aliqua magna dicturus eſt de ſe, vocat ſe filium hominis, vt tunc inanem gloriam vitare videatur: nam circa parua non eſt gloriari, ſed circa magna, & ita dicit Greg. ſuper Ezech. quòd quando Deus reuelabat magna Ezechieli vocabat eum filium hominis, vt patet Ezech. primo, & ſecundo, ſcilicet, vt magnitudo reuelationum non extolleret eum primo Corinth. duodecimo. capitulo. Tertio fiebat ad tollendum dubium: nam quando Chriſtus faciebat magnalia putarent aliqui, quòd nō erat verus homo, ſed erat Deus apparens in humana effigie, ſicut dixerunt turbæ viſo miraculo curationis claudi facto per Paulum, & Barnabam: nam clamauerunt lycaonice dicentes, dij ſimiles facti hominum venerunt ad nos Actu. decimoquarto, ideo quando Chriſtus faciebat magna vocabat ſe filium hominis, vt non putaretur ſolus ſpiritus eſſe. Quarto fiebat ad honorem naturæ humanę: nam erat magnus honor naturæ humanæ, quòd talia fierent per eam, vel ab eo qui homo erat: nam licet natura humana non haberet vires ad hoc, erat tamen eadem perſona, quæ erat homo faciens hæc, & ideo etiam hominem vocabat ſe in iſtis magnis, vt ſupra nono, vt ſciatis, quòd filius hominis poteſtatem habet in terra dimittendi peccata, & infra vigeſimoſexto. videbitis filium hominis venientem in nubibus cęli, & ſedentem a dextris virtutis Dei. & ita hic cum ageret de iudicio in quo in magna gloria appariturus erat, vocat ſe filium hominis, & ita etiam vocat ſe infra vigeſimoquarto, vbi idem ponitur de aduentu ad iudicium, videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli, cum virtute magna, omnes autem iſtæ cauſæ competunt hic præter primam: nam nunc Chriſtus noluit reddere locutionem ambiguam, cum potius iſta dixerit, vt declararet ea, quæ ſupra dubia erant.

Quare dixit venturus eſt in gloria patris ſui.
Quæſt. CXXIII.

QVAERETVR quare dixit venturus eſt in gloria patris ſui.

Dicendum, quòd primo dicitur ſic ad reddendum veriſimile id, quod dicitur: nam dare vnicuique iuxta opera ſua, erat opus magnæ poteſtatis, & veriſimilius erat, quòd illud faceret ille qui magnam poteſtatem haberet, quam qui eſſet infirmus, ſicut nos: nam Chriſtus quando dixit hæc apparebat in infirmitate noſtra, & videbatur, quòd non poſſet hoc facere, ideo dixit venturus eſt in gloria, quaſi dicat, non eſt admirandum, quòd mihi iſtud poſſet, quia veniet iſte in gloria magna, & poteſtate, & ita dicitur infra 24. videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli, cum virtute magna, & maieſtate.

Secundo ad tollendum dubium, quia diceret aliquis, ſi tu hoc facturus es, quare non facis nunc cum iam veneris ad nos? & videtur reſpōdere ad hoc, quòd non eſt nunc tempus faciendi iſtud, quia nunc eſt tempus apparendi in infirmitate, & paupertate ad patiendum magis, quam ad retribuendum, erit autem magis aliud tempus in quo erit locus glorię, & poteſtatis, & tunc fiet iſtud, & ſic iudicat, quòd duo ſunt aduentus eius vnus in humilitate, vt iudicetur, & alius in poteſtate, vt iudicet, & retribuat, quaſi dicat, nunc non eſt tempus faciendi hoc, ſed aliud erit tempus. Sic dicit Origenes nunc quidem filius hominis venit, ſed non in gloria: non enim decebat eum in gloria conſtitutum peccata noſtra portare, ſed tunc veniet in gloria.

Tertio & quaſi ad idem, quia diceret aliquis, quomodo iſte dabit nobis vitam pro vita, quam perdiderimus, & felicitatem, cum ipſe talis nūc ſit qualis nos? & ideo dicit, cum venerit in gloria, ſcilicet tūc veniet in gloria, & ideo poterit glorioſos reddere eos, qui digni fuerint.

Dicitur autem in gloria patris ſui, ad oſtendēdum hoc veriſimile, quia aliquis diceret, quomodo poterit iſte talis apparere, vt gloriam alijs dare poſſit, quia homo eſt ſicut nos, & non videtur vnde talem gloriam habere poſſit? dicitur ergo in gloria patris ſui, id eſt non habeat iſtam gloriam ſuam, id eſt inquantum homo eſt, habebit tamen eam à patre ſuo, id eſt à Deo qui eſt pater eius, & poteſt talem gloriam dare ei.

Secundo vt per hoc innuat ſe habere patrem Deū: nam ſi homo ſolum eſſe putaretur, non poſſet pater ſuus aliquid tam excellens ei dare, vt poſſet glorificare homines reddens eis iuxta opera ſua, quia tamen Dominus eſt pater ſuus, poteſt dare hoc illi.

Tertio vt oſtendat ſe eſſe eiuſdem ſubſtantię, cum patre: nam non dicit hic venturus eſt in tali gloria, ſicut pater, ſed in gloria patris, ſcilicet in gloria eadem in qua eſt pater, ſed non poteſt eſſe eadem gloria, niſi ſit eadem maieſtas, bonitas, & eſſentia, & cętera ſunt vnum, ideo eadem eſt eſſentia patris, & filij. Sic dicit Chryſoſtom. non dixit in tali gloria in qua eſt pater, ne alteritatem gloriæ ſuſpiceris, ſed ait in gloria patris, vt eadem gloria oſtendatur. Si autem gloria vna eſt, manifeſtum eſt, quod ſubſtantia vna eſt, & gloriā patris vocat hic Chriſtus gloriam Deitatis, ſed quandocunque Deum nominare vult patrem appellat: nam totius Deitatis eadem gloria eſt, & natura, vocatur autem gloria quidam excellens apparatus, qui reddit notum eum cuius eſt, & excellum eſſe manifeſtat, & ideo gloria, quaſi clara à claritate dicitur, & hanc ſolemus vocare maieſtatem, ſicut reges dicuntur habere maieſtatem, quia in magno apparatu oſtenduntur, vnde Chriſtus pro eodem accipit maieſtatem, & gloriam. Quod patet, quia ſicut hic ſe venturum ad iudicium dicit in gloria, ita infra 24. vbi de aduentu ad iudicium agit, dicit ſe venturum in maieſtate, ſcilicet videbunt filium hominis venientem in nubibus cęli, cum virtute magna, & maieſtate.

Quare

Quare dicitur venturus cum Angelis ſuis. Quæſt. CXXIIII.

QVAERETVR quare dicitur venturus cum Angelis ſuis. Dicendum, quòd hoc eſt. Primo ad oſtendendum poteſtatem ſuã: manifeſte.n. ſe Deum dicit, cum dicat ſe habere Angelos: nam Angeli, nõ ſunt ſubditi, niſi Deo, homini aũt non ſubduntur Angeli, ſed potius homo Angelis Pſal. 8. minuiſti eum paulominus ab Angelis gloria. & vt iſtam poteſtatem aperte oñdat non dixit ſolum venturus eſt, cum Angelis, ſed cum Angelis ſuis, i. qui ei ſubditi ſunt. Secundo fuit ad oſtendendũ veriſimilius id, quod ſupra dixerat de redditione vnicuique iuxta opera ſua: nam non videretur qũo ipſe facere poſſet, & ipſe oſtendit, ꝙ poterit, quia tantæ poteſtatis eſt, ꝙ Angelos habet ſubiectos: ergo à fortiori de hominibus faciet, quod volet. Tertio ponitur ad declarandum id, quod immediate dixerat, ſ. venturus eſt in gloria patris ſui, & quia neſciretur, quę gloria eſſet iſta aperit quid ſit: eſt enim gloria apparatus excellens, quem maieſtatem appellamus qualis eſt in principibus terrenis, ſed in illis pręcipuum, quod ad gloriam eorum facit, eſt multitudo comitantium, & aſſiſtentium, vt dicitur Prou. 14. in multitudine populi dignitas regis, & in paucitate plebis ignominia eſt principis, ideo oñdit, ꝙ gloria ſua erat, quia habebat multitudinem Angelorum aſſiſtentium: nam ſi gloria principis eſt multitudinem populi aſſiſtentis habere, quanto fuerint ſubditi excellentiores tanto princeps erit dignior, & tñ nulla creatura maior eſt ſpiritibus Angelicis: Chriſtus ergo qui habebat Angelos aſſiſtentes ſibi erit excelſior omnibus principibus: ita enim Deus oñdit maieſtatem ſuam, quia habet Angelos aſſiſtentes, & miniſtrantes ei Dan. 7. Quarto ponitur propter executionẽ iudicij: nam dixerat, quod reddet vnicuique iuxta opera ſua, iſta autem retributio erit in gloria, & in pęna, & vtrunque erit à Chriſto diffinitiue, executio tñ non fiet ab eo ſaltem quantum ad pęnalia, ſed habet miniſtros, ideo propter multa miniſteria, quę Angeli exhibebunt Chriſto in iudicio dicitur, ꝙ Chriſtus veniet cum Angelis ſuis. Etũt enim quędam miniſteria ad iudicium conuocando, quia Angeli canent tuba vocando ad iudicium infra 24. ſ. & mittet Angelos ſuos cum tuba, & voce magna, & congregabunt electos à quatuor ventis, & à ſummis cęlorum, alia miniſteria erunt expleto iudicio tradendo ſententiam executioni quantum ad dãnatos mittendo eos in gehennã ſup. 13. exibunt Angeli, & congregabunt malos de medio iuſtorum, & mittent eos in caminum ignis. quid tamẽ facient Angeli in iudicio magis dicetur infra 24. Quinto ponitur propter teſtimoniũ de bonis, & malis noſtris, vt gloriemur de bonis noſtris, vel confundamur de malis: tanto enim laus alicuius maior eſt, quanto coram excellentioribus turpia noſtra pandũtur, ſed nulla creatura eſt excellentior Angelis, ideo illi inducuntur tãquam teſtes bonorum, vel malorum noſtrorum in die iudicij, vt ſic magis, vel gloriemur, vel confundamur, ſic dicit̃ Luc. 9. qui me erubuerint, & ſermones meos hunc filius hominis erubeſcet, cum venerit in maieſtate ſua, & patris, & ſanctorum Angelorum, & conuenienter ponuntur hic Angeli, cum agatur de aduentu ad iudicium, quia vbicunque agitur de iudicio introducuntur Angeli, ſic patet infra 24. & primo Theſſ. 4. & ita Dan. 7. cum deſcribatur apparatus iudicij, ſubditur de Angelis, millia millium miniſtrabant, & decies centena millia aſſiſtebant ei.

F *Quare Chriſtus dixit ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, &c. Quæſt. CXXV.*

QVAERETVR quare Chriſt⁹ dixit ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, &c. Dicendum, quòd primo fuit ad oſtendendum gloriam ſuam in carne: nã in futuro ſęculo apparitura erat gloria eius in carne glorificata, quę iam videretur caro diuina, ſed ibi non erit admirandum aliquid tale oſtendere, quia totum, quod in illo ſęculo erit, diuinum, & glorioſum erit, nunc autem dum erat in vita mortali voluit oſtẽdere aliquid illius gloriæ, vt non putaretur omnino G infirmus, & hoc fuit transfigurando ſe, vt autem eſſet occaſio ad illud faciendum dixit hæc verba, ſcilicet ſunt quidam. Secundo & pręcipue fuit ad certificandum de eis, quæ dixerat: nam ſupra dixerat, quòd animam perdere deberemus pro eo, & vt hoc vellemus facere dixit, quòd ipſe redderet vnicuique iuxta opera ſua, vt vero hoc fieret veriſimilius dixit, quòd iſtud eſſet quando ipſe veniret ad iudicandum in gloria patris ſui, & cum multitudine Angelorum. hoc autem forte non crederetur, quia videntes Chriſtum pauperem, & infirmum non putarent, quòd ipſe talia poſſet, ideo voluit oſtendere, quòd talia poterat oſtendendo hic in corpore ſuo talem gloriam qualem di- H cebat ſe habiturum cum veniret ad iudicandum, & quoniam illi qui mentiri volunt pollicendo aliquid differunt rem in longinquum, dixit Chriſtus, quòd iſtam gloriam non ſolum viderent poſt mortẽ, quando regulariter datur hominibus, ſed etiam viderent eam viuentes. Sic dicit Hieronym. poterat autem Apoſtolorum tacita cogitatio iſtius modi ſcãdalum ſuſtinere occiſionem, & mortem nunc dicis eſſe venturam, quòd autem promittis te affuturum in gloria differs in tempora longa: pręuidens ergo occultorũ cognitor quid poſſent obijcere pręſentem timorem pręſenti compenſat pręmio dicens: ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem. Tertio põt dici, ꝙ fuit ad ſatisfaciendum eorum deſiderio: nam I dato, ꝙ crederent Chriſtum poſſe venire in tali gloria qualem dixerat, cum alia magna feciſſet ex quib⁹ hoc oſtendi poterat poſſe facere, tñ deſiderarent nimium experiri qualis illa eſſet. hoc autẽ deſiderium Chriſtus compleuit in eis oſtendens illis hic aliquã deguſtationem huius glorię. ſic dicit Chryſ. voiẽs ergo monſtrare qualis eſt illa gloria in qua poſtea venturus eſt, eis in pręſenti vita reuelauit, ſicut eis poſſibile erat diſcere, vt nec in Dñi morte iam doleant. Quarto fuit ad valde confortandum, & alliciendum: nam bonum prout eſt in intellectu parum mouet eo, ꝙ ſolũ habet eſſe ſpirituale, & intelligibile, vt aũt eſt in ſenſu valde mouet, & eſt pręſens, & habet plenum eſſe reale, ita nunc licet crederent firmiter diſcipuli talẽ gloriam futurã eſſe bonis qualem Chriſtus prędicebat, K parum tñ mouerentur ad cupiendum illam, ſi aũt ſemel deguſtaſſent aliquid eius nihil poſſet eos turbare à proſecutione eius. hoc enim eſt, quod nobis valde obeſt, credimus quidem firmiter magnum eſſe bonũ poſt mortem quale ſcriptura refert, & maius quidẽ, quam ingenio aliquo comprehendi poſſit, & tñ quia nihil tale videmus parum afficimur ad illud, & debiliter mouemur, ideo quęcunque bona tranſitoria oblata in ſenſu faciliter nobis deſiderium illius boni excutiunt, & in ſe toto ſibi conuertunt, quod nequaquam fieret, ſi aliquid deguſtaſſemus illius beatitudinis, & pp hoc Paulus, qui raptus viderat archana verba, quæ non licet homini loqui, deguſtans exordia quędam cęleſtis beatitudinis 2. Corinth. 12. nullo modo moueri poterat à deſiderio eius, qđ viderat dicens, ad Ro. 8.

Certus ſum, quòd neque mors, neq; vita, neque Angeli, neque principatus, neque poteſtates, neque virtutes, neque inſtantia, neque futura, neq; fortitudo, neque altitudo, neque ſublimitas, neque profūdū, neque creatura aliqua poterit nos ſeparare à charitate Dei. diſcipuli autē Chriſti multa paſſuri erant ad fundandum Chriſti doctrinam per totum orbem, ideo oportet valde radicatos eſſe in amore illius beatitudinis, vt neque metus, neque amor poſſet eos diuellere, ideo fuit conueniens oſtendi eis imaginem gloriæ futuræ, & deguſtationem quandam eius, vt ſic ſolidati nullis poſſent aduerſitatibus ſuperari.

A idest apparens in forma glorioſa, & hoc erat venire in regno ſuo. Sed non ſtat, quia Chriſtus promiſit hoc ſpecialiter quibuſdam, & non oībus, quia dr̄ ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, & tñ Chriſtum reſurgentem, i. poſt reſurrectionem, & aſcendentem oēs Apoſtoli viderunt, ideo non intelligitur de hoc. Sed dicendū, ꝙ intelligitur hoc de trāſfiguratione, q̄ facta eſt poſt paucos dies, & hoc conuenit valde literę. Primo quia hoc ſatisfacit dubio, quod aliquis hr̄e poterat: nam cū Chriſtus diceret, ꝙ venturus erat in gloria, cum Angelis, & redderet vnicuiq; iuxta opera ſua, dubitaretur, an poſſet illud facere. hoc autem oñdit Chriſtus nunc in transfiguratione oſtē-

Quod regnum erat iſtud in quod Chriſtus venturus erat, &c. Quæſt. CXXVI. B

B dendo imaginem futurę glorię, vt manifeſte videret̄, ꝙ qui talia in corpore ſuo faciebat, poſſet in gloria venire qñ vellet, & corporibus noſtris ſimilem dare gloriam. Secundo quia hoc factū eſt, paucis diebus poſtquam dixit, ſ. ſex diebus, vt dr̄ ſeq. c. & ita vr̄ eſſe ad ꝓpoſitum præcedentium. Tertio quia Euangeliſtę ſubiungunt trāſfigurationem immediate poſt iſta dicta, vt paret hic, & ſeq. c. & Marc. 8. & 9. & Luc. 9. in quo innuitur, ꝙ id, quod ibi ꝓmittitur, eſt id, quod ibi ſubiungitur. Quarto quia ſicut Chriſtus dixit ſunt quidā, &c. ita fuerunt: nam tres diſcipuli eius interfuerūt, vt patet ſeq. c. ſic dicit Remigius, & Theoph. ſ. ꝙ hic dr̄ impletum eſt in tribus diſcipulis, quibus Dñs transfiguratus in monte gaudia æterna repromiſſionis oñ-

QVAERITVR, quod regnum erat iſtud in quod Chriſtus venturus erat, & viderent eum venientem diſcipuli ſui. Aliqui dicūt, ꝙ eſt Eccleſia, quia præſentis temporis Eccleſia regnum cęlorū dr̄, vt dicit Greg. in Homel. & in iſto regno Chriſtus venit, cum dedit pacem, & firmitudinem Eccleſię ſuæ iam multiplicatę, & hoc viderunt quidam de diſcipulis Chriſti, quia aliqui eorū tādiu vixerunt, ꝙ Eccleſia erat iam valde multiplicata qñ ipſi obierunt, ita fuit de Ioanne Euangeliſta, qui longo tp̄e vixit. ſic etiam fuit de Simone Chananęo Epiſcopo Ieruſalē, qui cētum, & viginti annorū erat C cum in Ieruſalem crucifixus eſt. ſic dicit Greg. regnū Dei præſens Eccleſia vocatur, & quia nonnulli ex diſcipulis eius vſque adeo in corpore victuri erāt, vt Eccleſiam Dei conſtructam conſpicerent, & contra mundi huius gloriam erectam conſolatio promiſſione, nūc dr̄ ſunt quidam, &c. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat. Primo quia tunc non eſſet hoc ad propoſitum præcedētium ſcriptura faciat cum ad hoc Chriſtus locutus fuerat: nam ſup. dixerat, ꝙ venturus erat in gloria patris cum Angelis ſuis. hic autem dicit in regno ſuo, qđ idem vr̄, & ſic vnum inducitur in confirmationem alterius, & tamen ſic accipiendo nihil facit ad præcedētia. Secundo quia in prædictis vr̄ promittere conſolationem aliquam diſcipulis, quibus hic mala pati ſua- D debat, & tamen videre aliquando Eccleſiam multiplicatam non erat aliquod notabile gaudium, maxime, quia nemo Apoſtolorum vidit Eccleſiam, niſi in magnis anguſtijs, quia tempore omnium ipſorū fuerunt perſecutiones graues in Eccleſia, vt apparet de Ioāne, qui lōgęuus fuit: nam in inſulam relegatus eſt, de Simone Chananęo idem fuit: nam crucifixus fuit. Tertio quia dicitur videbunt filium hominis venientem in regno ſuo, & tamen videre multiplicationem Eccleſiæ, non fuit videre Chriſtum venientem in regno ſuo, quia Chriſtum non viderūt, ſed poterat melius dici, ꝙ videbant venire regnū filij hominis. Quarto quia ante hoc viderent alia, quę magis pertinerent ad regnum Chriſti, & gloriam eius, q̃ multiplicari credentes, ſ. videre Chriſtum reſurgentē, & videre aſcen- E dentem in cęlum: ergo non intelligitur de his. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de Ioanne Euangeliſta: nam ipſe vidit filium hominis venientem in regno ſuo, idest venit Chriſtus ad eum, ſicut dicitur Io. 21. ſic eum volo manere donec veniam: ſed hoc minus videtur, q̃ præcedens. Primo quia Ioannes, vnicus fuit, & tñ qui viſuri erant, quod hic dicitur multi erant, ſ. ſunt quidā dē hic ſtantibus. Secundo quia nihil erat hoc ad propoſitum, vt oſtendunt rationes poſitę contra præcedentem poſitionem. Alij dicunt, ꝙ intelligitur de reſurrectione Chriſti, & aſcenſione: nam poſt reſurrectionem eum viderunt, & aſcendere etiam intuebantur aſcendentē, quia tunc Chriſtus erat in gloria ſua,

C du, qui viderunt eum in regno ſuo venientem, i. in ea claritate fulgentem in qua peracto iudicio videbitur ab oībus ſanctis. Sciendum autem, ꝙ idem eſt hic regnum Chriſti, & gloria eius: nam vtrunq; pro eodem ſic accepiſſe innuit: dixerat enim ſup. filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui. hic autem dicit donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, & tñ iſtud eſt oñſio illius. ideo debet eſſe tale hoc quale illud, quia aliàs non ſufficienter probaretur vnum per alterum, vt dictum eſt, & dr̄ Chriſtus venire in regno ſuo, i. in tali apparatu in quali erit in regno ſuo; nam licet Chriſtus nunc regnet, quia Eccleſia eſt regnum eius, tñ oſtenſio regni eius, non eſt in hoc mundo, ſed in futuro, ſic ipſe dixit corā Pilato, Io. 18. regnū meū D non eſt de hoc mundo, i. licet nunc manens hic rex ſim, & regnum habeam, tñ manens hic non oſtendā hoībus ſtatum, vel habitum regalem, ſed iſta oſtenſio erit in futuro, vbi in æternum regnabitur. Et iſtud regnum Chriſti cępit immediate poſt reſurrectionem glorificato corpore eius, ſed magis apparebit poſt diē iudicij qñ oīa erunt ſubdita Chriſto quantum ad effectum, vt oñſum eſt ſup. 11. c. q. 61. nam tunc dicet̄ regnare, & tradere regnum Deo patri 1. Corinth. 15. & quoniam in tali apparatu quantum ad habitudinē corporis ſui, Chriſtus nunc transfiguratus apparuit, in quali tunc erit, dicitur venire in regno, idest in apparatu regni ſui, ſed Marc. 8. dicitur donec videant regnum Dei venientis in virtute, idest donec videant gloriam reſurgentium quantum ad imaginem, & il- E la gloria erit regnum Dei, quia quando ſurrexerint beati in tali effigie dicetur regnare Deus in illis, & dicitur in virtute, idest poteſtate, quia talis oſtenſio glorię in corpore non fit ſine infinita poteſtate, quia nemo mortalium talem habitum corporis ſui facere poteſt, ſed Luc. nono. dicitur donec videant regnū Dei, & idem eſt, quia videndo gloriam corporis Chriſti videbant regnum Dei. Aliqua alia dubia erant circa iſta verba Chriſti hic dicta, & tamen ponentur ſequenti capitulo. cum ibi agatur de transfiguratione ad quam prædicta verba pertinent.

Regnum Chriſti, & gloria eius ſunt idem.

CAP.

C A P. XVII.

Marc. 9. Luc. 9. ET poſt dies ſex aſſumpſit Ieſus Petrum, & Iacobum, & Ioannem fratrem eius, & duxit illos in montem excelſum ſeorſum, & transfiguratus eſt ante eos. Et reſplenduit facies eius, ſicut Sol, veſtimenta autem eius facta ſunt alba ſicut nix.

ET *poſt dies.* Poſita eſt in pręcedentibus à Mattheo Eccleſię in fide gentium fundatio. hic conſequenter ſubditur fundationis cõfirmatio. Et in duo diuiditur. Primo.n. declarat regulam futurę reſurrectionis. Secundo ponit efficaciã ſuę paſſionis. Eſt aũt ordo mutatus quantum ad tempus, ſed non quantum ad rõnem: nam licet ſit prior tpe paſſio, quam reſurrectio futura in nobis, non tñ ordinatur paſſio Chriſti, niſi ad noſtram reſurrectionem, i. vt reſurgentes gloriam habeamus, immo pręponi debet, ſicut ſermo de fine pręcedit ſermonẽ de his, quę ad finem, & hoc ibi. *Conuenientibus autem.* Prima in duas, quia primo oſtenditur gloria futurę reſurrectionis. Secundo ex hoc inducitur ſolutio duplicis H quęſtionis ibi. *Interrogauerunt diſcipuli.* Prima in tres, quia primo ad declarationem futurę reſurrectionis deſcribitur Chriſti transfiguratio. Secundo ſubditur huius transfigurationis teſtificatio ibi. *Et ecce apparuerunt.* Tertio circa hoc ponitur diſcipulorum inſtructio ibi. *Deſcendentibus illis.*

An ea, quæ habentur hic ſint continuata ad præcedentia.
Quæſt. I.

QVAERETVR an ea, quę habentur hic ſint continuata ad pręcedẽtia. Et an ſint immediate ſacta, vel interpoſito aliquanto tpe. Dicendum ad primum, ꝙ continuatio eſt. I Quod patet primo quia ſupra ꝓmiſerat Chriſtus glorię ſuę oſſionem per transfigurationem, hic aũt illã pręſentem exhibet, ideo ordo eſt continuus. Secũdo quia oẽs Euangeliſtę concordant in hoc: nam ſicut Mattheus nihil interpoſuit inter hęc & promiſſionẽ, quę habetur pręced. c. ita & Mar. 8. ponitur in fine iſta promiſſio, & Marc. 9. in principio ponitur transfiguratio.

Idem apparet Luc. 9. vbi vtrunque ponitur, & nihil interponitur: nam ſoli tres hoc ſcripſerunt. Ad ſecundum dicẽdum, ꝙ paruum tp̃s intercidit inter hęc, & pręcedentia, ſ. dies ſex, vt dr̃ hic in litera, ſ. & poſt dies ſex, & idem dr̃ Marc. 9. tempore aũt intermedio non ſcribunt Euangeliſtę aliquid, quod Chriſtus egerit, licet verum eſt, ꝙ prędicaret, quia iſtud erat officiũ K ſuum continuum, tñ Euangeliſtę non deſcribunt oĩa quę Chriſtus prædicauit, & ideo inter pręcedentia, & hęc nihil interpoſuerunt, ſed eſt ordo continuus, vnde dicitur. *Et poſt dies ſex.* ſ. computando à die promiſſionis excluſiue, ſ. ꝙ inter promiſſionem, quę habet̃ pręced. c. & transfigurationem, quę hic ponitur interciderunt dies ſex. *Aſſumpſit Ieſus.* i. accepit ſecum, & non eſt talis ſignificatio, cum dicitur. filius Dei aſſumpſit naturam humanam: nam illam aſſumpſit, ideſt ad ſe ſumpſit ad vnitatem perſonæ, & ſuppoſiti, vt nõ ſit per aliam ſubſiſtentiam, quam per ſubſiſtentiam filij Dei, iſtos autem diſcipulos non aſſumpſit ſic, ſed vocauit, vt cum eo venirent, ideo primo modo eſt aſſumere, i. ad ſe ſumere, ſecũdo modo aſſumere, ideſt

F ſecum ſumere. *Petrum* Primum Apoſtolum. *Et Iacobum.* ſ. filium Zebedei. *Ioannem fratrem eius.* i. Ioannem Euangeliſtã: ambo enim fratres erant, & ſimul erant cum patre ſuo Zebedeo in naui, quando a Chriſto vocati ſunt ad diſcipulatum ſup. 4. & Marc. 1. c. *Et duxit illos.* Quia ipſi ſequebantur eum euntem quocunq; vellet nihil quęrentes quo irent. *In montem excelſum,* iſte eſt mons Tabor. *Seorſum.* Ideſt non erãt pręſentes alij diſcipuli, neque quiſquam hominum. *Et transfiguratus eſt.* i. mutatam oſtendendo claritatem corporis eius. Vel talem oſtendendo qualis non ſolebat eſſe. *Ante eos.* i. eis videntibus, vt conſolarentur talia videndo, & in hoc complebat promiſſionem, quã fecerat G præced. c. *Et reſplenduit facies eius.* Ibi oſtenſa fuit pręcipua gloria in fulgore illo beatitudinis cęleſtis. *Sicut Sol.* Fuit enim excellens valde fulgor ille, ita vt nõ poſſet quis maiorem exiſtimare aliquem fulgorem corporum quorumcunq;. *Veſtimenta autem eius.* ſ. ſuperiora: nam de inferioribus, an fuerint immutata ad hãc imaginem glorię non apparet, & forte non factum eſt. *Facta ſunt alba ſicut nix.* Ideſt etiã apparuit magnus fulgor in veſtibus, ſicut eſt albedo niuis, ideſt candor quia non ſolum eſt alba, ſed etiam candens, & nitens.

Quomodo dicitur hic, & poſt ſex dies aſſumpſit eos, quia Luc. dicit poſt dies octo.
Quæſt. II.

QVAERATVR quomodo dicitur hic, & poſt ſex dies aſſumpſit eos, cum Luc. 9. capit. dicatur, quòd erat poſt dies 8. Dicendum primo quòd iſta diuerſitas prouenit ex modo computandi incluſiue, & excluſiue: nã Matthęus, & Marcus computant excluſiue, ideo ambo dicunt poſt ſex dies, vt patet hic, & Marc. 9. Lucas autem cõputat incluſiue, ideo ponit dies octo. veritas autẽ eſt, quòd computãdo diem in quo Chriſtus dixit ea, quæ habentur præcedenti cap. promittendo transfigurationem ſuam, & illum diem, quo transfiguratus eſt ſunt dies octo, & omnes hos dies incluſit Lucas, ideo dixit dies octo. Matthęus autem, & Marc. non computant diem promiſſionis, neque transfigurationis, ideo dixerunt poſt dies ſex computando ſolum dies intermedios. Sic dicit Hieronym. quęritur quomodo poſt dies ſex aſſumpſerit eos, cum Lucas Euangeliſta octonarium numerum ponat. Sed facilis eſt reſponſio, quia hic medij ponuntur dies, ibi primus additur, & extremus. Et idem dicit Chryſoſtom. & Damaſ. & hoc tenetur communiter.

Secundo poteſt dici, quòd fuerint ſolum dies ſex ſicut Matthęus, & Marcus conſonant, qui pręciſum numerum affirmando poſuerunt. Quòd autem Lucas 8. dies dicit, non ponit eos pręciſe, quaſi tot determinate fuerint, ſed ſine taxatione, & præciſione nam dicitur Lucæ nono. factum eſt autem poſt hæc verba ſere dies octo. & ita ſatis hoc modo ſtat, & tamen præcedens ſolutio communiter aſſignatur, & tamen iſta videtur forte ſolidior: nam ſi dies octo eſſent pręciſe computando primum, & extremum, cur Lucas diceret ſere dies octo? quia fere non præſcindit numerum, ſed incertam rem dimittit, & quia ſex ſunt iuxta octo, ſatis videtur, quòd fuerint ſex ſolum, & ideo Matthæus, & Marcus ponunt determinate, quòd fuerint ſex: Lucas autem poſuit ſere, quia oſtendit ſe non expreſſiſſe pręciſum numerum.

Quare

Quare potius poſt ſex dies, vel octo Chriſtus voluit transfigurari. In quo fit omnium ætatum deſcriptio ſiue computatio: & poſt quas decurſas ætates erit generalis mortuorum reſurrectio. *Quæſt.* *111.*

QVAERETVR quare poti⁹ poſt ſex dies, vel octo quam alio tꝑe hoc fecit. Dicunt quidam, quòd fuit propter conuenientiam rei, quę oſtendebatur: nā Chriſtus nunc oſtendit gloriam reſurrectionis, ſ. qualiter reſurgent hoīes die iudicij, & quia reſurrectionis gloria erit in octaua ętate, vel poſt ſextam, vt alij computant, factum eſt poſt ſex dies, vel in octauo die. Sic dicit Rabanus: merito poſt ſex dies gloriam illam oñdit, quia poſt ſex ętates futura eſt reſurrectio. B Aetates autem ſic computantur, prima ab orbe condito vſq; ad Noe intrantem in arcam, vel exeuntem de ea. Secunda à diluuio vſq; ad Abraham. Tertia ab Abrahā vſq; ad Dauid. Quarta à Dauid vſq; ad tranſmigrationem Babylonis. Quinta à tranſmigratione vſque ad Chriſtum. Sexta à Chriſto nato vſq; ad finem ſęculi. Et hęc eſt deſcriptio ſex ætatum, quę currunt per tꝑa viuentium, & vocantur proprie ætates. Qui aūt octo ętates aſſignant, dant alias duas quantum ad ſtatum mortuorum, & dicunt ſeptimam ætatem totum tp̄s quo aīæ manent ſolutę corporibus, & tunc durat ſeptima ętas à die quo occiſus eſt Abel, qui fuit primus homo moriens, vſq; ad diem iudicij, qn̄ erit generalis reſurrectio, quia oēs tūc reſurgent, & erit octaua ętas. C Alij dicunt incipere ſeptimam ætatem ab aſcenſione Dñi, quia ponunt ſeptimam ætatem non quidem ſtatum omnium animarum à corporibus ſolutarum, ſed quietem animarum beatarum ſolutarum à corporibus, & ideo nō potuit incipere iſta ætas ante Chriſti paſſionem, quia ante eam nulli erat aditus ad vitā æternam, vbi eſt felicitas. Et dicunt aliqui incipere ab aſcenſione Dñi eo, ꝙ oēs animę beatorum tunc cum Chriſto aſcenderunt. Et tñ melius dr̄, ꝙ à die paſſionis Dñi cęperit, quia mox vt Chriſtus paſſus eſt cępit beatitudo aīarum deſcendente aīa eius ad inferos vñ dixit iple latroni pendenti, hodie mecum eris in Paradiſo Luc. 23. Octaua aūt ætas eſt poſt reſurrectionem generalem, & illa nullum finem habet. ſed magis ꝓprie dicimus ſex ætates, q̃ octo. D Primo quia ętates ſūt tꝑa in quibus diſcurrit, & menſuratur vita, & ſucceſſio viuentium, ideo pro ſtatu defunctorum ætas non ponitur, ſed perpetuitas. Secundo quia ętates inter ſe differunt, quia alias non connumerarentur, & tamen ſeptima ętas coincidit cum oībus ętatibus, accipiendo eam pro ſtatu omnium aīarum à corporibus ſolutarum quandiu ſic manent: nam in qualibet ætate eſt mori, & viuere, accipiendo pro ſtatu beatarum aīarū à corporibus ſolutarū currit ſeptima cum ſexta, quia ſimul quaſi cęperunt. Tertio quia ætas dicit diſcurſum quendam, & tñ octaua ætas dicit quandam ęternitatem, quia non erit ibi aliqua alteritas, neque variatio, ſed idem ſꝑ eſſe totum ſimul ad modum æternitatis cui nihil nouitatis aduenit, neque diſcedit aliquid eius, quod ſemel pręſens eſt. E De ętatibus viuentium magis dixim⁹ ſup. 2. c. q. 3. ſuppoſito tñ ꝙ ſint ſex ętates, vel octo, dicemus, ꝙ fuit transfiguratio poſt ſex dies à promiſſione, quia poſt ſex ętates decurſas erit generalis reſurrectio, quam pręfigurauit transfiguratio, & verum eſt, ꝙ immediate poſt ſex ætates erit reſurrectio: nam ſexta ætas extenditur vſq; ad finem ſęculi ad mortem vltimi hoīs, & tñ ſemper erunt aliqui hoīes ſuper terram vſq; ad ipſum diem iudicij: in quo erit generalis reſurrectio: ergo immediate poſt ſextā ætatem decurſam erit gloria in corporibus, quā trāſfiguratio pręfigurat. Si aūt accipiamus octo dies, ſm̄ Lucam, eſt transfiguratio in octauo qui eſt extremus,

Sex ætates potius, q̃ octo poni debent.

A vt dicit Hier. & innuit, ꝙ in ipſa octaua ætate erit reſurrectio, & gloria beatorum, immo in hoc incipiet octaua ætas. Secundo vt aliqui dicunt fuit poſt ſex dies, quia in ſex diebus creatus eſt totus mundus ſenſibilis, & ſeptimo die quieuit Deus ab omni opere, ꝑ quod deſignatur quies beatorum, talis aūt erit quies reſurgentium. Sic dicit Origines, in ſex diebus perfecti numeri factus eſt viſibilis mundus, qui tranſcendit oēs mundi res, pōt aſcendere ſuper montem excelsū, & gloriam aſpicere verbi Dei. Sed dicendum, ꝙ iſtæ cauſę ſunt myſticę aſſumptę ex rōnibus numerorū, & non pertinent talia ad veritatem hiſtoricam, ſunt aūt hic duo, ſ. ꝙ non ſtatim poſt promiſſionem Chri- B ſtus fuerit transfiguratus, ſed aliquanto tꝑe poſt, ſm̄ ꝙ fuerit illud tp̄s ſex dierum. De primo eſt cauſa, vt dicetur ſeq. quæſt. De ſecundo dicendum, ꝙ non eſt aliqua cā determinata quare potius fuerunt ſex dies, q̃ plures, vel pauciores, quia taxationes numerorum non habent cām, ſed ſunt ad placitū: forte enim diebus intermedijs Chriſtus occupatus erat circa alia, ita vt non vacaret ſibi diſcedere ab alijs diſcipulis, & turba, vt ſe oſtenderet iſtis ſecrete transfiguratum.

Quare Chriſtus non transfigurauit ſe ſtatim, vt dixit præcedentia verba. *Quæſt.* *1111.*

QVAERETVR quare Chriſtus non trāſfigurauit C ſe ſtatim, vt dixit pręcedentia verba, cum facere poſſet quandocunque vellet. Dicendum vt aliqui volunt, ꝙ fuit, quia promiſſio Chriſti oñdebat, ꝙ non ſtatim hoc futurum erat, ſed poſt aliquot dies, quia dixit ſunt quidam de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec videant: ergo non ſtatim transfigurādus erat. Sed dicendum, ꝙ hoc eſt petere principium, q̄a tunc dicetur quare Chriſtus dixit verba oſtendentia, ꝙ poſt aliquantum tp̄s hoc fieret, & non ſtatim, cum poſſet illud facere ſtatim. Secundo pōt dici, ꝙ fuit, vt hoc tꝑe intermedio pararent ſe illi qui viſuri erāt hāc rem altiſſimā, vt deuotius viderent: erat paratio, quòd maiori deſiderio afficerentur expectantes. Tertio pōt dici, ꝙ fuit ad tollendum inuidiam: nam ſi hoc fecet D ſtatim ſepararet iſtos tres diſcipulos quibus oñſio facta eſt, à cęteris, & ideo cęteri putarent ſe deſpici, & inuiderent. Sic dicit Chryſoſt. de his duobus, ideo autem non confeſtim facta promiſſione ſurſum eos ducit, ſed poſt dies ſex, vt reliqui diſcipuli nihil patiantur humanum, ideſt aliquem inuidię motum, vel vt horum dierum ſpacio vehementiori concupiſcentia repleti qui aſſumēdi erant ſolicita mente accederent. Quarto fuit ad oſtendendum magnitudinem rei huius: ſolet enim Deus nobis orantibus differre conceſſionem eorum, quæ petimus, ne paruo quæſita labore Dei dona viteſcant, ita nunc cum valde magnū eſſet hoc, quod oſtendendum erat, noluit Chriſtus illico, vt promiſit oſtendere, vt videretur res maior, & in magna reuerentia eſſet, & hoc per deſiderium, E quia interim cum non oſtendebatur deſideraretur, & tunc cum deſiderata occurreret eſſet in maiori reuerentia, quod non accideret ſi illico oſtenderetur. Quinto & præcipue fuit, quia Chriſtus nolebat oſtendere hoc omnibus quibus nunc loquebatur, ſed paucis, cum dixerit ſunt quidam de hic ſtantibus. Si autem ſtatim, vt dixit vellet oſtendere, aut recederet de loco in quo dixerat, aut non, ſi non recederet viderēt hoc omnes diſcipuli, & etiam turbæ, quia nunc erant diſcipuli, & turba cum Chriſto, quando hæc locutus eſt, vt patet Marc. octauo. ſi autem recederet inde, dicens, quòd ibat ad oſtendendum gloriam regni ſui quibuſdam quos ſecum aſſumeret, inuiderent cęteri putantes ſe deſpici, & vtrunque erat inconueniens,

ideo

Ideo ad vitandum vtrunque debuit nõ ſtatim, ſed poſt aliquot dies hoc oſtendere, & ita fuit poſt ſex dies, ſiue octauo die.

Quare Chriſtus non determinauit certum tempus, quo transfiguraretur. Quæſt. V.

QVÆRETVR, quare Chriſtus non determinauit certum tempus quo hoc faceret: quia magis ſic certificaret. nam Chriſtus dicebat hęc, vt oſtenderet ſe habere poteſtatem qua poſſet reddere vnicuique iuxta opera ſua: oſtendens in ſe gloriam quã daturus erat electis, & tamen quanto magis certificaret de hoc, magis procederet probatio ſua: ideo debuit, vt videtur deſignare certum diem ad faciendum hoc.

Dicendum, quòd ſi Chriſtus vellet oſtendere ſe transfiguratum omnibus, aut quibuſcũque videre volentibus, deſignaſſet certum diem quo conuenirent ad videndum qui vellent, & tamen voluit paucis oſtẽdere hoc quos nondum deſignauerat, ſed ipſe aſſumpturus erat eos ſecum, quando ſe transfigurare vellet, ſicut poſtea fecit, ideo non oportuit deſignare, nam ſi deſignaret ſequeretur inconueniens.

Primo, quia omnes expectarent illum diem putantes quòd forte oſtenderetur eis illa res mirabilis, nam cum Chriſtus non deſignaſſet, qui erant qui viſuri erant hoc, quilibet putaret, quòd forte ipſe eſſet de illis qui hoc viſuri erant: maxime quia omnes Apoſtoli Domini putarent veriſimiliter, quòd eis hoc oſtenderetur, non obſtãte, quòd diceretur ſunt quidam: nam hoc dixit Chriſtus turbis, & diſcipulis ſimul Mar. 8. & ita crederent diſcipuli, quòd nullos excluderet Chriſtus ab hac viſione, ſed non aliquem eorum. eſſent ergo omnes expectantes vſque ad illum diem, & ſi tunc non oſtenderetur omnibus, ſed aliquos eorum ſepararet Chriſtus a cæteris, illi putarent ſe deſpici qui hoc non viderent, & cęteris eſſe minores, & ita inuiderent illis, quod Chriſtus voluit euitare.

Secundo, quia ſi aſſignaretur certus dies, & omnes illi qui hanc promiſſionem audierant, non viderent eum transfiguratum putarent, quòd non oſtendiſſet aliquid, & ita verba ſua haberentur, vt non impleta, & vacua, nunc autem cum nõ deſignaſſet tempus, poterat ſemper expectari iſtud. & nunquam crederentur verba Chriſti falſa, licet nõ appareret illud, quod promiſerat.

Cum Chriſtus eſſet in breui transfigurandus, quare dixit qui non guſtabunt mortem. Quæſt. VI.

QVÆRETVR cum Chriſtus oſtenſurus eſſet illud in breui, ſcilicet poſt ſex dies cur dixit qui non guſtabunt mortem, in quo videbatur longi temporis dare inducias.

Dicendum, quod ſi Chriſtus oſtendiſſet poſt paucum tempus illud eſſe futurum, etiam ſi non diffiniret diem ſequerentur inconueniẽtia, vt ſi diceret antequam tranſeant duo anni hoc fiet, vel ſimilia. nam tunc ſequeretur inuidia, quia elapſo illo tempore illi qui non vidiſſent hoc, putarent forte aliis eſſe oſtenſum, & non ſibi, & per hoc ſe contemni credentes inuiderent, vel ſi neſcirent quibus inuidere deberẽt, ſaltem indignarentur contra Chriſtum qui aliis oſtendiſſet illud, & non eis.

Secundo, quia alij qui elapſo tempore non viderẽt illud, neque audirent impletum eſſe, putarent quod non factum fuerat, & ita verba Chriſti haberentur, vt inania.

Tertio & pręcipue, quia quando Chriſtus dixit, quòd viderent eum venientem in regno ſuo, non explicuit

F quid illud eſſet, vel quomodo veniret, & forte aliqui crederent, quòd eſſet ſtatus regalis quem Chriſtus habiturus eſſet temporaliter, nam putabant Iudæi, quòd Meſſias temporaliter regnaturus eſſet in terra Iudęorum, & reducturus Iudęos de omnibus gentibus in quibus erant diſperſi, vt eſſet regnum eorum glorioſum, ſicut aliquando fuerat. Quod patet, quia etiã poſt Chriſti reſurrectionem cum aſcenſurus eſſet in cęlis, aliqui de diſcipulis ſuis credebant hoc, vnde quæſierũt ab eo, Domine ſi in tempore hoc reſtitues regnũ Iſrael: Actu. 1. a fortiori ergo nunc crederẽt ipſi, & potiſſime turbę quę aderant, quando hoc promiſit, & tamẽ ſi inciperet ſemel Chriſtus regnare temporaliter, non debebat ceſſare regnum eius ſed regnare in ęternum, ideo maneret ſemper idem ſtatus, & tñ quãdiu G Chriſtus vixit, nunquam hoc in eo apparuit, quia non regnauit temporaliter, ideo ſi conſtitueret certum tẽpus ſiue moreretur ante illud, ſiue non, putarent aſtantes, quòd non impleuiſſet promiſſum, quia nunquam apparuit in eo tale regnum, vt ita videntur ſenſiſſe illi duo diſcipuli euntes in Emaus die reſurrectionis Chriſti: dixerunt enim nos ſperabamus, quòd ipſe redempturus eſſet Iſrael, & forte acceperant hanc ſpem ex hoc verbo, ſcilicet, donec videãt filium hominis venientẽ in regno ſuo. Si autem non aſſignaretur tempus in propinquo, non poſſet hoc putari, ideo debuit aſſignare quaſi in longinquum.

Quarto, quia etiam ſi nõ putarent Chriſtum taliter regnaturum, intelligerent ſaltem de aliqua excellẽtia H ſpirituali, quam poſtquam acciperet veriſimile erat, quòd non deponeret eam, & tamen nullum talem ſtatũ Chriſtus habuit dum viueret. nam in transfiguratione ſolum apparuit illa imago gloriæ ad breue tẽpus quaſi ad punctum, & poſtea apparuit Chriſtus in infirmitate carnis in qua ſemper apparuerat, ideo putaretur ab his qui non vidiſſent hoc, quod non fuiſſet impletum verbum eius. Taliter ergo debuit loqui, quod nũquam ſciretur, an impletum eſſet verbum vel non, & poſſet ſemper ſperari, ita fuit dicendo qui non guſtabunt, nam ſemper hoc expectari poterat quandiu ſuperſtites erant aliqui eorum qui nunc aderant, & ita nunquam poterat quis iſtorum putare verbum Chriſti falſum eſſe, licet impletum non videret, caute erI go ſic locutus eſt.

Ad quid Chriſtus dixit iſtam promiſſionem de transfiguratione coram omnibus ſi non eſſet completurus eam omnibus videntibus. Quæſt. VII.

QVÆRETVR ad quid dixit iſtam promiſſionem coram omnibus cum nõ eſſet completurus eã omnibus videntibus: ſufficiebat enim, quòd diceret illis quibus hoc oſtenſurus erat.

Dicendũ, quòd fuit primo, quia licet Chriſtus non eſſet hoc oſtenſurus omnibus, tamẽ quilibet poterat de ſeipſo credere, quòd ei oſtenderetur eo, quòd ipſe dixit, ſunt quidam de hic ſtantibus, & quilibet poterat K credere ſe futurum eſſe de illis quibuſdam: & ita omnes ſub expectatione huius viſionis interim confortarentur ad tolerandum fortia, & dura: nam dixerat ſupra Chriſtus, quòd ponerent animam ſuam, & perderent eam hic, vt inuenirent in futuro, quia ipſe retributurus erat eis. & ad oſtendendum, quòd poſſet retribuere, dixit quòd antequam morerentur viderent eum venientem in regno ſuo. volebat tamen omnibus qui aderant perdere hic animas ſuas, vt ſaluarent eas, perſuadere. ideo erat neceſſe, vt omnibus notificaretur illa oſtenſio eius venientis in regno ſuo, ſcilicet, quòd vel omnibus realiter oſtenderetur, vel omnibus notificaretur futura, & hic taliter factũ eſt, vt ſ[illegible]

be:

bet putaret, ꝙ viſum eſſet iſtud, & ita quilibet cōfortaretur ad ponendū aīam ſuā, quod non fieret niſi oībus prędiceret iſtud oñdendum. Sc͠do & pręcipue, vt iſta transfiguratio qñ prædicaret eſſet veriſimilis: nā occultata eſt transfiguratio qñ facta eſt, & poſtea vſq; ad reſurrectionē eius inf. in litera, & tūc prędicata eſt: nā ſicut Chriſtus iuſſit eā prius taceri, ita iuſſit poſtea diuulgari. Si tñ Chriſtus non prædixiſſet hoc anteq̃ fieret, & prædicaret poſt eius mortem, putaret ꝙ confictum eſſet ab his qui illud prædicabant, cum Chr̄s illud nunq̃ dixiſſet, nec eo viuente annunciatū fuiſſet: voluit ergo publice hoc dicere corā diſcipulis, & turbis, vt licet non viderent illud oēs qui audiebant qñ audirent illud prædicari, poſtea crederent veriſimile eſſe, aut ſaltem non putarent confictum, cum ipſe viuens dixiſſet: ſic fuit de reſurrectione Chr̄i: nā hāc nemo fieri vidit, & poſtq̃ facta eſt pauci viderunt Chr̄m ſurrexiſſe conferendo ad totā multitudinē Iudæorū, & tñ Chr̄s publice dixerat, ꝙ ſurrecturus erat à mortuis, ſicut Iudęi dixerunt Pilato, recordati ſumus, quia ſeductor iſte adhuc viuens dixit poſt tres dies reſurgā: iube ergo cuſtodiri ſepulchrum inf. 27. & qñ poſtea auditum eſt, ꝙ ſurrexiſſet, fuit credibilius verbum, ſi aūt nunq̃ illud viuens dixiſſet, licet poſtea reſurgeret, nunquam crederetur, niſi omni populo manifeſtaretur, & iſta fuit præcipua cauſa: ſic enim Chriſtus quædam alia prædicebat, vt quando facta eſſent crederent, Ioan. 14 hoc dixi vobis antequam fiat, vt cum factum fuerit credatis.

Quare Chriſtus non oſtendit transfigurationem ſuam omnibus diſcipulis. Quæſt. VIII.

QVAERETVR quare Chr̄s non oñdit transfigurationem ſuam omnibus diſcipulis. Aliqui dñt, ꝙ non erant oēs digni videre eam: nā inter eos erat Iudas, qui ſaltem erat indignus. Dicit enim Damaſc. ꝙ oēs Apoſtoli erant digni videre illā præter Iudam. Sed tunc dicetur, ꝙ Dñs oñderet eam omnibus, & non Iudæ. Rñdet Damaſc. ꝙ eſſet occaſio, vt Iudas efficeretur deterior, cum videret cęteris oſtēdi viſionem hanc, & ſe ſolum excludi, & ita eſſet ei feruentior aīus ad tradendum Chr̄m cum ait, cur non oēs, ſed aliqui vocati ſunt ad hanc viſionem? vnus quidē erat qui ſolus indignus erat hac viſione Deitatis, ſ. Iudas, ſm illud, tollatur impius, ne videat gloriā Dei: ſi ſolus ergo fuiſſet omiſſus, tanquam inuidus ad maiorē eſſet malitiam prouocatus, proinde Dñs proditori tollit proditionis occaſionem, cum dimiſit inferius reliquam Apoſtolorum congregationem. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia poterat ſine ſcandalo oſtendi hoc cęteris Apoſtolis excluſo Iuda: erat enim Iudas diſpenſator Chriſti, qui loculos eius habebat, hunc autem ſolitus erat ipſe mittere ante ſe ad aliqua loca, vt emeret neceſſaria, manebatq. tunc ipſe cum cęteris Apoſtolis, vt Io. 13 quando dixit Chriſtus Iudæ ſedenti ad menſam, quod facis fac citius, & ſurrexit ipſe de menſa vadens ad principes ſacerdotum accepturus ab eis cohortem, vt caperet Ieſum, & tamen nemo ſciuit ad quid Iudas iret, ſed dr̄ eo. c. ꝙ putauerūt, quód Chr̄s diceret ei vade, & eme, quæ nobis neceſſaria ſunt ad diem feſtum. Sic ergo tunc receſſit Iudas relinquens Chr̄m, cum omnibus diſcipulis, quaſi iret ad op͞a officij ſui, ita alias ſolitus erat facere, & ſic poſſet Chriſtus ſe omnibus oſtendere trāſfiguratum abſente Iuda, & non putaret ille ſe excludi, cum ipſe recederet ad opera officij ſui. Secūdo quia ſi ex hac cauſa ceſſaſſet omnibus oſtendere ſe, non eſſet neceſſe, quód ſolos tres reciperet ſecum, ſed poſſet medietatem eorum, aut plures aſſumere relictis cęteris, & cū eis Iuda, & tunc non ſcandalizaretur, quia non putaret ſe deſpici, cum multi idem paterentur: non ergo fuit iſta cauſa. Dicendum ergo quód hoc fuit. Primo quia iſta erat res altiſſima, ſ. deguſtare primordia quędā futuræ beatitudinis, ad hoc autem non erant omnes Apoſtoli diſpoſiti, ideo eos ſolos qui magis diſpoſiti erant, aſſumpſit. Secundo quia, licet Chriſtus ea, quæ neceſſaria erant ad fidem, & rectam cōuerſationem, & perfectionem vitæ ſpiritualis omnibus æqualiter, & ſufficienter in communi traderet, ea tamen quæ pertinebant ad dona gratis data, non erāt in omnibus eadem, ſed quilibet habet à Deo proprium donum, vt dicitur 1. Corinth. 7. oſtendere autem homini imaginem futurę gloriæ pertinet ad dona gratis data, ideo eis hoc oſtendit quos capaciores donorum ſuorum effecerat: cęteris relictis. Tertio fuit, quia Chriſtus voluit, quód iſta viſio taceretur eo viuente: nam dixit infra in litera, nemini dixeritis hanc viſionem, donec filius hominis à mortuis reſurgat, ſi tamē hoc oſtenderetur omnibus diſcipulis forte non maneret occultum, quia ſciebat multos eorum adhuc imperfectos eſſe, & difficiles ad ſeruandum ſecretum, vt ſecurius maneret verbum in abſcondito reuelauit illud paucis. Sed obijcietur, quód debuiſſet illud omnibus oſtendi, quia transfiguratio fiebat ad dandam quandam certitudinem de ſtatu reſurgentium, & oſtendendam gloriam corporis Chriſti, & poteſtatē eius, ad reddendum vnicuique iuxta opera ſua, certificatio tamen de omnibus his erat neceſſaria omnibus diſcipulis. ideo cum Chriſtus non eſſet perſonarum acceptor infra 22. ſcilicet nō reſpicis perſonam hominis, omnibus Apoſtolis debuerat hoc oſtendere. Dicendum, quód non debuit oſtendere omnibus propter cauſas datas, & potiſſime vt res maneret occulta: nā ſi reſpiciatur ad vtilitatem, quæ prouenire poterat ex oſtenſione transfigurationis, non ſolum diſcipulis, ſed etiam turbis omnibus debuerat hoc oſtendi, vt omnes eſſent certi de futura gloria, & deſiderarent illam, eſſet tamen inconueniens omnibus oſtendere, cum deberet tacitum eſſe, & hoc ex cauſis, quæ dicētur infra 106. ideo non fuit oſtenſa transfiguratio turbis, neque etiam omnibus diſcipulis, ſed voluit Chriſtus, quod omnes diſcipuli, & turbæ audirent futurā eſſe hanc oſtenſionem, ſed non omnes viderēt, ſicut quædam ſciri volumus, quæ videri tamen non volumus ſicut Tullius dixit de actu coniugali, quód omnia honeſta videri volunt, hoc ſolum honeſtum, cū ſciri velit, videri non vult. & profuit hoc, quia poſtea quando prædicatum eſt, quod factum eſſet, omnes crediderunt eſſe factum, cum audiſſent à Chriſto illud eſſe futurum.

Quare Chriſtus nunc oſtendens transfiguratum ſe voluit præſentes eſſe omnes diſcipulos. Et quód duplex bonum tres Apoſtoli ſenſerunt in transfiguratione. Quæſt. IX.

QVAERETVR quare Chriſtus nunc oſtendens transfiguratum ſe noluit præſentes eſſe omnes diſcipulos, cum quando ambulauit ſuper aquas fuerunt omnes præſentes in naui ſupra 14. & Marc. 6. immo etiam alij præter diſcipulos eius, ſcilicet illi quorum nauis erat, & tamen eadem ratio eſt hic, & ibi, quia transfigurari Chriſtum fuit vti dote claritatis, quæ eſt vna de dotibus corporis beati: nam nihil aliud extraneum apparuit hic in corpore Chriſti, niſi claritas. eſt autē alia dos agilitas qua ipſe viſus eſt ambulando ſuper aquas, & tamen oſtendit ſe ambulantem ſuper aquas omnibus diſcipulis: ergo etiā transfiguratum ſe debuiſſet omnibus oſtendere. Dicendum, quód non eſt ſimile, primo, quia licet ambæ

ſiut

ſint dotes, tamen vna eſt excellentior alia, & quidam ſunt digni videre actum vnius, qui non ſunt digni videre actum alterius. Secundo & præcipue, quia oſtendere claritatem qualis fuit in transfiguratione, erat oſtendere aliqua deguſtamenta futuræ beatitudinis, oſtendere autem actum agilitatis non pertinebat ad aliquid gloriæ. Quod patet: nam quando Chriſtus ambulauit ſuper aquas, diſcipuli non delectati ſunt, ſed potius timuerunt, & clamauerunt ſupra 14. non erat aliud videre Chriſtum ambulãtem ſuper aquas, quam videre eum facientem, quodlibet aliud miraculum, immo minus hoc erat, quia non putauerunt hoc eſſe miraculum, ſed credebant Chriſtum eſſe phantaſma ſupra 14. capit. & Marc. ſexto, & dato, quòd agnoſcerent eum eſſe Chriſtum, qui ambulabat ſuper aquas, non experirentur in hoc aliquid gaudij, quia non erat hoc aliquid delectabile, ſed ſolum aliquid admirandum: videre autem Chriſtum transfiguratum erat ſummum delectabile eorum, quæ homo concipere poteſt, immo maius erat, quam poſſit quiſquam concipere, quia pertinet ad delectationem beatitudinis futuræ. ſic patet ex verbis Petri dicentis infra in litera, Domine bonum eſt nos hic eſſe: nunquam enim in hac mortali anguſtia talem dulcedinem ſenſerat rudis ille piſcator, neque talem aliquam poſſe eſſe putabat: deſiderauit ergo nimiũ ibi manere.

Erat enim ibi duplex bonum. Vnum quòd in pręſenti fruebantur quodam bono futuræ vitæ admirati, & gaudentes de corporis Chriſti excellentia. Secundum erat, quòd immenſam ſpem, & ardentiſſimum deſiderium de habendo aliquando illud, quod tam delectabile ſemel viderant, vtrunque autem in ſe excellens erat, & maxime ipſa maieſtas corporis Chriſti, & vocis auditæ, ſicut magnificat ea beatus Petrus ſecunda Petr. primo, ſcilicet non enim indoctas fabulas ſecuti notam fecimus vobis Domini noſtri Ieſu Chriſti virtutem, ſed ſpeculatores facti illius magnitudinis: accipiens enim à Deo patre honorem, & gloriam, voce lapſa ad eum à magnifica gloria, hic eſt filius meus, &c. valde ergo excellentius erat iſtud, quam ambulare ſuper aquas, ideo illud omnibus oſtendi poterat, etiam quibuſdam de turba, iſtud autem neque omnibus diſcipulis oſtenſum eſt. Tertio fuit, quia quando Chriſtus ambulauit ſuper aquas, venit ad liberandum diſcipulos, qui iactabantur in mari, erant autem omnes ſimul in nauicula, ideo neceſſe erat, quòd omnes eum viderent ambulantem ſuper aquas, vel nemo videret, nunc autem potuit oſtendi transfiguratio quibuſdam, & non omnibus cum non eſſet illa ad liberandum eos de aliquo periculo, ideo non fuit ſimile. Et tamen præcedens ratio eſt efficacior, quia etiam ſi potuiſſet Chriſtus oſtendere ſe ambulantem ſuper aquas, quibuſdam diſcipulis, & non omnibus, oſtendiſſet ſe omnibus, cum nihil periculi, vel inconuenientis erat oſtendendo hoc omnibus, ſicut erat de transfiguratione.

Quare Chriſtus prinſquam ſe transfiguratum oſtenderet tribus diſcipulis dixit ſunt quidam de hic ſtantibus, qui mortem non guſtabunt. Et quòd ad futuram beatitudinem duo pertinent. ſcilicet perfectio animæ, & corporis.

Quæſt. X.

QVAERETVR quando Chriſtus voluit oſtendere, quòd quibuſdam ſe transfiguratum manifeſtaret, quare dixit ſunt quidam, de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem.

Dicendum, quòd primo fuit ad dandum ſpem in
F longinquum, vt nemo de illis, qui audierunt promiſſionem iſtam, poſſet putare verbum Chriſti eſſe
inane, licet non videret illud impletum, vt dictum
eſt ſupra quæſt 6.

Secundo fuit ad oſtendendum conditionem viſionis huius: nam id, quod Chriſtus oſtenſurus erat eſt tale, quod non cernitur niſi ab eis. qui ſemel mortem guſtauerunt, in iſtis tamen ex priuilegio factum eſt, quod non guſtata morte hoc viderent, oſtendebat nunc Chriſtus imaginem futuræ gloriæ. Ad futuram autem beatitudinem duo pertinent, ſcilicet perfectio animæ, quæ eſt in Dei viſione, & quædam perfectio corporis, quæ eſt per redundantiam animæ in corpus.

G Primum non oſtenditur homini in vita: Exodi
trigeſimotertio. non videbit me homo, & viuet, id-
eſt quandiu homo vixerit, non poterit me videre cla
re, quod eſt videre, quid ego ſum, ſiue videre Deũ
per eſſentiam, licet aliquas ſimilitudines Dei poſſit
homo hic videre, ideſt aliquas ſpecies creatas repre-
ſentantes Deum, ſed non repreſentant illæ ſic Deũ,
ſicut ſpecies lapidis ſignificat lapidem, quia ſic clare
. cognoſceretur Deus, cum ſpecies talis exprimat cõ-
ditionem rei cuius eſt, quia eſt ſpecies vniuoca,
Deus autem ſpecies non habet, ſed creare poteſt va-
rias ſimilitudines, quæ æquiuoce eum repreſen-
tent, ſicut effectus cauſam: nam tales non oſtendũt
de re quid eſt, ſed quòd ſit, ſicut fumus manifeſtat
H ignem non quidem, quòd per fumum cognoſcamus qualis ſit ignis, ſed cognoſcimus, quòd ſit ignis, cum non poſſit eſſe fumus ſine igne, & tales ſunt omnes ſimilitudines per quas Deum agnoſcere poſſumus quandiu viuimus, ſiue naturaliter, ſiue per reuelationem, ideo nunquam ſcimus quid Deus ſit, aut qualis ſit, ſed ſcimus, quòd eſt, & ita dicit Dionyſius, quòd cum aliquis Deum vidiſſe putauerit non vidit Deum, ſed aliquid Dei, ideſt ſimilitudines iſtas æquiuocas.

Secundum eſt gloria corporis, quam vocamus dotes, non videtur ab homine in præſenti, ſed in futuro, quia tempus habendi gloriam non eſt dum manemus hic, ſed in futuro, & ideo ſicut quandiu quis
I viuit non videt ea, quæ pertinent ad gloriam animę nec licet contemplari Deum clare, ita nec gloriam corporis, ſed oportet prius mori, & ideo Chriſtus, quando oſtenſurus erat diſcipulis iſtam gloriam corporis ſui, innuit ſe feciſſe contra ſtatus huius vitæ cõditionem dicens, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo. in quo oſtendit duo.

Primum eſt, quòd viſio huius claritatis pertinet ad gloriam futuram, vnde dixit venientem in regno ſuo, quaſi dicat, oſtendenda claritas iſta erat in regno cœlorum, quod erat regnum ſuum: nam regnum Chriſti, non eſt de hac vita, ſed de futura, ſicut ipſe dixit Pilato, Ioan. decimooctauo. regnum meũ,
K non eſt de hoc mundo.

Secundum eſt, quòd videre talem claritatem eſt contra conditionem viuentis hic, ſed quòd pertinet ad eos, qui ſemel mortui ſunt cum dixit, ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, &cæt. quaſi dicat ad hoc, quòd viderent iſtud oportebat, quòd guſtarent prius mortem, & tamen ego faciam, quòd non guſtata morte poſſint illud videre, & hoc erat priuilegium ſpecialiſſimum, & ideo etiam non debuit multis concedi.

Quare Chriſtus aſſumpſit tres diſcipulos ad transfigurationem, & non plures, neque pauciores.
Quæſt. XI.

QVAERETVR, quare Chriſtus aſſumpſit tres diſcipulos ad oſtendendum eis transfigurationem, & non plures neque pauciores.

Dicunt aliqui, quod hoc fuit. Primo ad oſtendēdum gentes eligendas ad videndum gloriam futurā, quę per hanc transfigurationem monſtrabatur: nam de origine omnium trium filiorum Noe fuerunt aliqui, qui ad beatitudinem reciperentur, quia non eſt acceptor perſonarum Deus, ſed in omni gente, qui facit iuſtitiam acceptus eſt illi, Actuum decimo. Sic dicit Hilarius, in tribus autem aſſumptis de triū origine, Sem, Cham, & Iaphet, futura electio populi oſtenditur. Secundo (vt alij putant) fuit ad oſtendum, quòd multi ſunt vocati pauci tamē de multis eliguntur. Tertio, quia dicunt deſignari per tres fidem Trinitatis, ſine qua non poteſt, quis recipi ad videndum gloriam beatorū q̄ in hac transfiguratione oſtēditur. Sic dicit Rabanus tres ſolum ſecum diſcipulos duxit, quia multi ſunt vocati, pauci vero electi. Vel quia qui nunc fidem Trinitatis incorrupta mente ſeruant, tunc æterna eius viſione lætantur.

Sed dicendum, quòd iſtæ ſunt cauſæ myſticæ, & non literales, & ſi velimus aſſumere cauſas congruētes ex materijs ita poteramus dicere, quòd deberent eſſe quatuor, vel quinque, aut in quocunque numero alio, quia rari numeri ſunt, in quibus non poſſumus aſſignare aliquas cauſas applicationum.

Dicēdum igitur, quòd tres ſolum Chriſtus voluit adeſſe, quia Chriſtus volebat iſtud negocium taceri, & aliquando publicari. nam tunc taceri volebat, cum dixerit infra in litera, nemini dixeritis viſionem quouſque filius hominis a mortuis reſurgat. volebat etiam aliquando ſciri, ſcilicet, poſtquam reſurgeret, quia nihil Chriſtus egit vnquam coram aliquibus eo animo, vt prorſus taceretur, ſed vt publicaretur, vel tunc, vel aliquando. tot ergo, & talibus Chriſtus hoc oſtendere debebat, vt occultari poſſet, & publicari: ſi enim abſolute voluiſſet ſciri, feciſſet coram omnibus diſcipulis, & forte coram tota turba. Si autem taceri prorſus vellet nulli, vel vni tantum oſtenderet, vt autem vtrunque commode fieri poſſet, accepit ſolum tres, nam tres pauci erant, ita vt eis ſcientibus non videretur ſcire multitudo, & poſſent faciliter ſecreto ſeruare. Rurſus autem tres ſufficiebant ad teſtimonium: nam poſt reſurrectionem prædicandum hoc erat, ſicut Chriſtus iuſſit: ſi tamen vnus tantum ſe vidiſſe teſtaretur, fortaſſis non crederetur ei: cum autem tres hoc teſtabantur erat plenum teſtimonium, quia Deuterono. decimonono: dicitur, quòd in ore duorum, vel trium teſtium ſtat omne verbum, id eſt, teſtificatio de quocunque facto: poterant autem duo ſoli hoc teſtificari, & tamen cum lex dixerit in ore duorum, vel trium, innuit, quòd licet regulare eſſet duos ſufficere, tamen interdum ꝓpter cauſarum magnitudinem tres exigebantur, vt pleniſſimum, & ſine ſuſpitione teſtimonium redderetur. Erat autem iſta cauſa valde ardua, ſcilicet, teſtimonium reddere de his, quæ naturam excedunt, & conditionem ſtatus huius vitæ: ideo debuit maximus numerus teſtium a lege datus adhiberi, ſcilicet, vt eſſent tres. & iſta fuit cauſa vera literalis. Sic dicit Damaſcenus, aſſumit autem tres, vt in duobus, vel tribus ſtet omne verbum.

A *Quare Chriſtus potius aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem, quàm alios de Apoſtolis. Et quale eſſet priuilegium Petri inter cæteros Apoſtolos. Et quæ excellentia inter Apoſtolos fuerit Ioannis Euang. & Iacobi.*
Quæſt. XII.

QVAERETVR dato, quòd deberent eſſe tres, quare potius fuerunt iſti, qui nominantur in litera, quàm alij de Apoſtolis Chriſti.

Dicendum, quòd iſta erat res altiſſima ad quam videndam Chriſtus nunc iſtos aſſumpſit, cum eſſet quædam deguſtatio futuræ beatitudinis: illos ergo
B ſolos aſſumere voluit, qui meritis maiores forte erant, hoc autem Chriſtus nouerat: ideo iſtos elegit. Sic dicit Chryſoſtom. ideo autem hos tres aſſūpſit, quoniam alijs potiores erant. Secundo fuit, quia volebat occultam manere rem iſtam: cum dixerit nemini dixeritis viſionem, infra in litera. ideo debuerunt aſſumi illi, qui conſtantiores eſſent ad ſeruandum ſecretum. Si enim Spiritusſanctus iam datus eſſet Apoſtolis: cum ille compleuiſſet eos omni perfectione ſpiritualium chariſmatum, poterat ad hoc accipi quicunque illorum, quia nemo eorum peccare poterat, & omnes erant conſtantes non ſolum ad ſecretum ſeruandum, ſed etiam ad mortem ſubeundam: nunc autem nondum dato Spiritusſancto erant adhuc imperfecti, & quidam eorum erant
C aptiores ad ſecreti commiſſionem quàm alij, hos autem Chriſtus ſciebat eſſe iſtos tres: ideo iſtos elegit. Sic dicit Theophilus ſolos tres iſtos aſſumpſit tamquam diſcipulorum vertices, & potentes miraculum occultare: non enim volebat ipſum ante tempus pluribus reuelare. Tertio fuit, quia Chriſtus elegerat iſtos tres quaſi tres Apoſtolorum vertices, & volebat eos ſic haberi poſt mortem ſuā: ideo viuens oſtēdit in eis aliquam excellentiam, vt poſt mortem eius velut præcipui tenerentur, cum tales eos Chriſtus haberi voluiſſet. Et ita Theophilus vbi ſupra, vocat eos tres Apoſtolorum vertices, id eſt, capita, vel pręcipuos.
D Quarto fuit, vt per hoc cęteros, qui minus perfecti erant alliceret anhelare ad maiorem perfectionem, vt mererentur tales reputari quales iſti tres: vnde non ſolum hic, ſed & quandocunq; Chriſtus aliquid ſpecialiter facturus erat, ꝙ nolebat ab omnibus ſciri, iſtos tres ſecū adhibebat in teſtes, ſic patet in ſuſcitatione puellę, ſupra 9. ſic etiam fuit in paſſione. nā aſſumptis his tribus receſſit a cęteris, & cępit corā eis pauere, & tedere, & męſtus eſſe, dicēs triſtis eſt anima mea, Mar. 14. ita ergo hic fuit. Quinto fuit propter ſpecialia merita ipſorum: nam in excellentijs perſonalibus, & priuilegijs cęteros anteibant. De Petro patet: nam data eſt ei pręcipua cura Dominici gregis. Ioan. 21. ſ. paſce oues meas. Secundo, quia ei ſoli facta eſt promiſſio clauium regni cœlorum præcedenti cap. tibi dabo claues regni cœlorum, licet non ei ſoli, ſed
E omnibus datæ fuerint, & tamen promitti potius in perſona eius quam alicuius aliorum excellentia quędam fuit. Tertio, quia Petrus cęteros in amore Chriſti excedebat, vt enim dicit Hiero. Petrus vbique cęteris ardentior eſt: & ideo ipſe præuenit cęteros confitendo quis eſſet Ieſus pręcedenti cap. ipſe etiam ſolus ad eum veniens ſuper aquas, ſupra 14. & iterum cum apparuiſſet Chriſtus in litore poſt reſurrectionē ſuā, & diſcipuli eſſent in mari in nauicula, ſolus Petrus moras non ſuſtinens natando venit ad eum, vt citius perueniret, cęteri vero nauigio vecti venerunt. Ioannis vigeſimoprimo: vnde Chriſtus ſignauit, ꝙ Petrus eum inter cęteros ſpecialiter amaret. eod. cap. dicens

Petre amas me? & ille tu ſcis Domine, quia amo te, & animam meam pono pro te.

De Ioanne dicēdum, ꝙ cęteros priuilegio hoc exceſſit, ꝙ ei Chriſtus matrem commendauit faciens eum filium Virginis: Ioan. 19. Mulier ecce filius tuus, & ad illum dixit, ecce mater tua. & non fuit hoc, vt aliqui volunt propter ſolum gradum propinquę cognationis: nam eodem gradu attinebat Iacobus Virgini, quo Ioannes: cum ambo fratres eſſent: prætulit ergo Chriſtus Ioannē cęteris quantum ad hoc. Secundo quantū ad amorem ſpālem, quia nullū diſcipulorum Chriſtus tantum amauit quantum Ioannem: vnde de eo per excellentiam dicitur: Ioan. 21. videns autem Petrus diſcipulum quem diligebat Ieſus, ac ſi hunc ſolum amaret: omnes tamen amabat, ſed quia hunc ſpecialius diligebat dicitur abſolute, ꝙ diligebat eum. Tertio fuit priuilegium Virginitatis, nam Ioannem conſtat fuiſſe virginem: de cęteris autem Apoſtolis Chriſti creditur, quòd vxores habuerint, vel ſaltem non apparet de virginitate ſeruata: & ideo huic dicunt matrem virginem cuſtodiendam traditam. Quarto fuit magnitudo reuelationū: nam cęteris Euangeliſtis Ioannes altius intonuit, velut is cui altiora reuelata erant.

De Iacobo dicendum, quòd exceſſit cęteros priuilegio martyrij: ipſe enim ante omnes martyrio laureatus eſt: cum adhuc manerent Apoſtoli in Iudęa nondum diſperſi per orbem, Actuum 12. De his dicit Theophilus aſſumit autem tres vertices Apoſtolorū Petrum tamquam confitentem, & diligentem: Ioannem tamquam dilectum, Iacobum tamquam alciuotum, & Theologum. in tantum enim grauis erat Iudæis, vt Herodes volens Iudęis placere ipſum occideret. De his etiam Damaſcenus ait: Petrum quidem aſſumit volens teſtimonium quod teſtatus fuerat ei oſtendere per patris teſtimonium confirmari, & quaſi præſidem futurum totius Eccleſiæ, ſed Iacobum aſſumpſit tamquam moriturum pro Chriſto ante omnes diſcipulos: Ioannem vero tamquam Theologię puriſſimum organum, vt viſa gloria filij, quæ non ſubiacet tempori, reſonet illud in principio erat verbum, &c.

Aliqui volunt hoc fuiſſe propter affectum cognationis, ſcilicet, quia Iacobus, & Ioannes erant cognati Chriſti: ideo hos aſſumpſit.

Sed non eſt cauſa hęc: nam tunc de Petro nihil dici poſſet cum non eſſet de cognatione Chriſti. Et ſi dicatur ꝙ accepit Petrum cum his duobus, quia nullum alium cognatum ibi habebat quem acciperet. falſum eſt, quia tunc acciperet Petrum quaſi minorē illis, & in defectum, & tamen accepit, vt primum, & maiorem: nam Petrus vbique maior, & primus eſt, & ita ſcriptura eum primum nominauit. Secundo, quia habebat Chriſtus hic alios cognatos: nam Iacobus Alphei erat ei cognatus in eodem gradu, in quo Iacobus Zebedei, & Ioannes: nam iſte vocatur frater Domini ad Galat. 1. & ſupra decimotertio: Nazareni vocauerunt hunc fratrem Chriſti, vt oſtenſum eſt ibidem, & tamen illum non vocauit nunc, nec ſolitus erat vocare ad ſecreta quando vocabat iſtos tres, ſupra nono, & Lucæ vigeſimoſecundo: ergo non fecit propter cognationem, ſed propter cauſas ſupradictas.

Alij dicunt, & ſexto, quòd hoc fuit propter ordinem vocationis ad diſcipulatum, quia dicunt, quod iſti ante cęteros vocati ſunt a Chriſto.

Sed falſum eſt, quia tunc Andreas frater Petri vocatus fuiſſet ante omnes ad hoc, quia ipſe fuit cum Chriſto ante omnes diſcipulos: Ioan. 1. & deinde venit Petrus, quia ipſe duxit Petrum ad Chriſtum eo.

F cap. Si autem intelligas non de illo aduentu, ſed de vocatione, qua Chriſtus vocauit diſcipulos ad ſe, Adhuc dicendum, ꝙ Andreas præcedere debuiſſet Iacobum, & Ioannem, quia Petrus, & Andreas ſimul vocati ſunt manentes in eadem nauicula, & eadem hora Chriſtum ſecuti ſunt ſupra quarto, & Mar. primo cap. poſtea autem vocati ſunt Iacobus, & Ioānes, qui erant in alia nauicula in eodem litore eodem cap. & tamen non ponitur Andreas: ergo non fuit iſta cauſa, ſed illæ, quæ ſupra ponuntur. Sciendum autem quòd ſicut Chriſtus iſtos tres habebat pręcipuos ſeparando a cęteris, vt viderent, & audirent ſecreta ei⁹, ita oſtendebat eis maiora amoris ſigna, & ipſi quoque ex his facti erant cōfidentiores erga Ieſum.

G De Petro patet, qui vt ait Hieronymus vbiq; feruētior eſt, & ſuper aquas cum Chriſto ſolus ambulauit, & iterum ad eum ſolus natando venit, vt dictum eſt ſupra. & quando ſanauit Chriſtus mulierem fluentem ſanguine, & quæſiuit a turba, quis me tetigit? Petrus ante omnes reſpondit, præceptor turbæ te comprimunt Luc. octauo, & in paſſione quando Chriſtus dixit, omnes vos ſcandalum patiemini in me: Petrus confidentius cęteris locutus eſt dicens, & ſi omnes ſcandalizati fuerint, ego nunquam ſcandalizabor. & ſi oportuerit me mori tecum non te negabo. etiam ipſe pro Chriſto exemit gladium, & amputauit auriculam ſeruo Pontificis, infra vi-

H geſimoſexto. & parum ante hoc cum Chriſtus diceret ſe paſſurum in Ieruſalem, ſolus Petrus ex quadam confidentia auſus eſt eum increpare dicens abſit a te Domine præcedenti cap. De Ioanne, & Iacobo patet, quia propter hoc, & iura propinquę cognationis auſi ſunt ipſi cum matre ſua petere a Chriſto, vt concederetur eis ſedere vni ad dexteram, & alteri ad ſiniſtram, infra vigeſimo, de quo cęteri decē indignati ſunt, ſi tamen non ſentirent aliqua ſigna magnæ familiaritatis in Chriſto, non petiuiſſent iſta, quia crederent ſe repellendos Chriſtus tamen oſtendebat magna ſigna familiaritatis, ita vt cęteri interdum ſcandalizarentur, ſicut quando miſit Petrum

I ad mare, vt educto auro de ventre piſcis ſolueret tributum pro ſe, & Chriſto. infra in litera. nam ſequēti cap. in principio ſtatim ſequitur quomodo diſcipuli inter ſe conquirebant quis eorum maior eſſet, & licet iſtis tribus maiorem fauorem familiaritatis oſtenderet, quàm cęteris: tamen adhuc inter eos erat differentia, quia non æqualiter oſtendebat omnibus familiaritatem, vt dicetur infra q. 84.

Quis fuit iſte Iacobus, qui cum Chriſto fuit in transfiguratione. Quæſt. XIII.

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd Petrus, Ioannes, & Iacobus, aſſumpti ſunt ad hoc, quis fuit iſte Iacobus: nam duo Iacobi erāt inter Apoſtolos Chriſti, ſcilicet,

K filius Zebedęi, & filius Alphei, qui aliter dicuntur Iacobus maior, & minor.

Aliqui dicunt, quòd iſte fuit Iacobus Alphei, quia iſti tres, ſcilicet, Petrus, Ioannes, & Iacobus Alphei erant præcipui inter Apoſtolos, & velut columnæ eorum. ad Galat. primo capi. cum cognouiſſent gratiam, quæ data eſt mihi inter gentes, Iacobus, & Cephas, & Ioannes, qui videbantur columnæ eſſe: dexteras dederunt mihi, & Barnabę ſocietatis: conſtat tamen, quòd iſte Iacobus erat Alphei, ſcilicet, ille qui conſtitutus eſt primus Epiſcopus Ieruſalem poſt mortem Chriſti, vt colligitur ibi, & Act. 15. & ita teſtantur omnes Doctores, & hiſtorię, vt expreſſe vult Hieronymus in libro de illuſtribus viris,

A ergo ille fuit, qui nunc vocatus eſt, quia tres præcipuos, vel vertices Apoſtolorum vocauit nunc Chriſtus, vt dicit Chryſoſto. & Theophilus. Secundo patet, quia Ambroſius ſuper Lucam, & Auguſtinus ſuper Epiſtolam ad Gala. videntur dicere, ꝙ Iacobus, qui nunc fuit in transfiguratione fuit Iacobus, qui primus poſt Chriſtum rexit Eccleſiam Ieroſolimitanam, & ille non fuit Iacobus Zebedei, ſed Iacobus Alphei.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, ſed iſte Iacobus, qui fuit in transfiguratione fuit filius Zebedei, ideſt, Iacobus maior. iſte enim eſt, qui vocatus eſt a Chriſto quandocunque tres ſegregabantur: ter enim fuerunt (vt legitur) iſti tres ſegregati a cęteris, ſcilicet, in ſuſcitatione puellæ, & transfiguratione, & in paſſione, & B omnibus his vicibus vocatus eſt Iacobus Zebedei frater Ioannis ad ſecretum, & nunquam Iacobus Alphei. De prima vice patet Mat. 5. ſ. & non admiſit quẽquam ſequi ſe niſi Petrum, & Iacobum, & Ioan. fratrẽ Iacobi, & tamen Iacobus, qui erat frater Ioannis erat Iacobus Zebedei, ſupra 4. & 10. cap. ideo Iacobus Zebedei fuit ibi aſſumptus. De aſſumptione trium in paſſione patet, infra 26. ſ. aſſumpto Petro, & duobus filijs Zebedei cœpit contriſtari, & męſtus eſſe. & Mar. 14. vbi ponitur eadem ſententia dicitur, aſſumpſit Petrum, & Ioannem, & Iacobum ſecum. & ſic Iacobus, & Ioannes erant hic filij Zebedei, & non Alphei: ideo non eſt dubitandum quin iſte Iacobus fuerit Iacobus Zebedei, & non eſt ille, qui rexit Eccleſiam Ieroſolimitanam poſt Chriſtum, ſed ille, qui occiſus eſt C ab Herode Actuum 12. ſ. occidit autem Iacobum fratrem Ioannis gladio. & ille eſt, qui venit prædicaturus in Hiſpaniam, vbi & ſepultus manet. Idem tenet Theophilus dicens, quòd iſte Iacobus, qui nunc aſſumptus eſt ad videndum transfigurationem in tantum grauis erat Iudæis, vt Herodes volens Iudæis placere ipſum occiderit. Sic etiam dicit Damaſcenus reddens cauſam iſtorum trium aſſumptorum ad videndum transfigurationem, ſcilicet, Iacobum aſſũpſit tamquam moriturum pro Chriſto ante omnes diſcipulos. & tamen ille, qui mortuus eſt ante omnes D fuit Iacobus Zebedei. vt dicitur Actuum 12. ſ. occidit Iacobum fratrem Ioannis gladio, ideo non erat Iacobus Alphei.

Ad primum dicendum, quòd præcipui Apoſtoli aſſumpti ſunt ad videndum transfigurationem, & iſte Iacobus erat Iacobus Zebedei: ille autem Iacobus, de quo ad Gala. 2. erat Iacobus Alphei. vt dictum eſt, ille erat columna ſimul cum Petro, & Ioanne.

Dicendum ergo quòd viuente Chriſto iſti tres erant præcipui, ſcilicet, Petrus, & duo filij Zebedei: & ideo illos quaſi præcipuos accepit. mortuo autem Chriſto Iacobus Alphei factus eſt de præcipuis: non quidem ſimpliciter, ſed inquantum factus eſt Epiſcopus Ieruſalem, & quia manebant omnes Apoſtoli in regione illa, erant quodammodo E ſubditi ei. vnde non ſolum erat vnus de præcipuis, qui videbantur eſſe columnæ, ſed erat maior omnibus, & maior Petro non quidem inquãtum Apoſtolus, ſed inquantum Epiſcopus Ieruſalem. vnde in Cõcilio Ieroſolimitano quod fecerunt Apoſtoli, & tota Eccleſia, non protulit Petrus diffinitionem Eccleſię, ſed Iacobus ſolus locutus eſt diffinitiue velut totius Eccleſiæ organum, & quolibet de aſſiſtentibus maior Actuum 15. ſed hoc nondum ſortitus fuerat Iacobus Alphei quando facta eſt transfiguratio, neque Chriſto viuente: ideo non aſſumptus eſt ipſe ad hanc transfigurationem, ſed alius Iacobus, ſ. Zebedei, qui nunc de tribus præcipuis vnus habebatur.

A Ad ſecundum dicendum, quòd Ambroſius, & Auguſtinus non loquuntur aſſerendo, ſed aliorum opinionem referendo. & tamen ſi loquerentur aſſerendo non eſſet curandum de eorum dictis: cum expreſſe dicerent contra textum ſacrę ſcripturæ: cuius eſt ſacra, & inuiolabilis auctoritas. cęteris autem credimus inquantum aliquid probant. Siquis autem melius dicere inuenitur, illum ſequimur. Sic dicit Auguſtinus in Epiſtola contra Vincentium Donatiſtam, & habetur in Decretis diſt. 9. cap. ego ſolis. & ita tenet hic Nicolaus.

Quare Chriſtus promittens diſcipulis, & turba quòd aliqui viderent eum venientem in regno ſuo, non expreſſit nomina illorum. B *Quaſt. XIIII.*

QVAERETVR, quare Chriſtus promittens diſcipulis, & turbę, ꝙ aliqui viderent eum venientem in regno ſuo. & dixit ſunt quidam, cur non expreſſit nomina illorum, & numerum.

Dicendum, quòd fuit ad auferendam omnem prauam cogitationem, & paſſionem iniquam de cordibus diſcipulorum. ſi enim nominaſſet aliquos cęteri viderẽt ſe deſpici, & malo animo reſpicerent Chriſtum. Secundo, quia recedere vellent ab eo. nam videntes, quòd illos tres accipiebat ad ſecreta, & gloriam regni ſui illis oſtendebat, & non cęteris, putarent, quòd cęteri nullam partem in eo habebant, & C ideo recederent ab ipſo. Sic etiam vndecim tribus Iſrael videntes, quòd Dauid plus honorabat tribum Iuda quàm cęteras, receſſerunt ab eo. dixerunt enim quæ pars nobis in Dauid, & quæ hæreditas in filio Iſai. reuertere Iſrael in Tabernacula tua, ſecundo Regum decimonono: & vigeſimo: & ſic multi diſcipulorum receſſerunt a Chriſto, ſolum quia verba eius videbantur eis difficilia, quando dixit, quòd daret eis carnem ſuam ad manducandum: Ioannis ſexto: a fortiori recederent videntes, quòd deſpiceret eos, & nullam partem in eo fauoris, aut familiaritatis habebant. Tertio, quia dato, quòd manerent, ſaltem inuiderent alijs, quos Chriſtus ad tan- D tam familiaritatem vocabat, ſicut indignati ſunt cõtra duos fratres, quos viderunt petere ſedere ad dexteram, & ſiniſtram, infra vigeſimo: omnes autem hos ſcrupulos, qui contra charitatem ſunt, Chriſtus voluit eliminare de medio tollens occaſiones eorum: ideo non nominauit aliquos. Sic dicit Chryſoſtom. propter hoc autem non prædicit nomina eorum, qui aſcenſuri erant in montem, quia reliqui valde concupiſcerent ſequi exemplum illius gloriæ, & grauiter tuliſſent velut deſpecti. Quarto fuit, quia cęteri quos Chriſtus non nominaret aſcenſuros ad videndum gloriam regni ſui cupientes nimis hanc rem videre, importune orarent ad Chriſtum, quòd eos quoque permitteret hoc videre, ſicut Moyſes valde rogabat Deum, vt permitteret ei intrare in E terram Chanaan vltra Iordanem: Deuteronom. 4. & Chriſtus non haberet colorem repellendi eos, & ſi repelleret grauarentur nimis. ne ergo orarent, non nominauit aliquos, vt ſic tolleretur inconueniens.

Quare Chriſtus ſaltem non expreſſit numerum iſtorum, qui hoc viſuri erant. *Quaſt. XV.*

QVAERETVR, quare ſaltem non expreſſit numerum iſtorum, qui hoc viſuri erant: nam expreſſo numero, vt diceret tres de hic manentibꝰ, &c. non ſequeretur inconueniens, quia non eſſet locus inuidendi, cum non nominarentur perſonæ.

Dicendum, ꝙ erat inconueniens. Primo, quia ſi diceretur, quòd tres ſoli hoc viderent, poterat argui ſatis veriſimiliter, qui eſſent illi tres, ſcilicet, illi, qui iterum ſoli cum eo intrauerant ad ſuſcitationem puellæ: Mar. quinto, & Luc. octauo, & quos familiarius tractabat, qui erant iſti tres, qui nominantur hic. Secundo, quia dato, quòd non argueretur ſpecialiter de iſtis tribus: ſaltem putaretur veriſimiliter, quòd illi, qui erant familiariores Chriſto aſſumerentur ad hoc, & ita cęteri inuiderent eis, & maneret id quod prius ſi nominarentur perſonæ. Tertio, quia dato, quòd non haberet Chriſtus aliquos ſpecialiter familiares ſibi, de quibus tribus putaretur, quòd eſſent aſſumendi: tamen cum multi

G adeſſent quando hoc dictum eſt, ſcirent, quòd non eſſent recipiendi ad hoc omnes, & illi, qui minus familiares Chriſto eſſent, manifeſte putarent de ſeipſis ꝙ non eſſent aſſumendi, quia in tam paruo numero non aſſumerentur ipſi, qui ad Chriſtum parum pertinebant, & tunc dato quòd non inuiderent aliquibus quia neſcirent, qui eligendi erant, tamen ſaltem indignarentur contra Chriſtum, qui omnibus deſpectis ad ſolos tres ſe determinabat, & illi, qui putarent ſe non pertinere ad iſtos tres, recederent a Chriſto tanquam nullam partem in eo habentes: ideo ſicut non nominauit perſonas, ita neque numerum expreſſit.

H Sed dicetur, quòd etiam manet inconueniens in dicto Chriſti, dixit enim. ſunt quidam de hic ſtantibus, & ita innuebat, quòd non omnes viderent hoc.

Dicendum, ꝙ non eſt inconueniens. Primo, quia licet dicat ſunt quidam, non negauit, ꝙ omnes hoc videre poſſent: interdum enim vtimur figura liptote, cum pauca dicimus, & maiora ſignificamus, & ita poterant omnes aſſiſtentes illud forte videre, quia per verba Chriſti non excludebantur. Secundo & melius, quia dicendo ſunt quidam de hic ſtantibus, ſub hoc ſermone putaretur, ꝙ omnes Apoſtoli, & diſcipuli includerentur, & ſic tollerentur inconuenientia. Patet hoc, quia quando Chriſtus dixit hoc,

I aſtabant diſcipuli, & turbæ Mar. octauo, & quia in comparatione turbæ erant diſcipuli pauci, putaretur, ꝙ omnes diſcipuli intelligerentur dicendo ſunt quidam: nam ipſi erant familiares Chriſto reſpectu turbarum, cum dediſſet eis omnibus poteſtatem prędicandi, & miracula faciendi, ſupra decimo, & Luc. nono, & decimo. Si autem ſoli diſcipuli aſtarent quando Chriſtus iſta dixit, appareret quod non aſſumendi eſſent omnes, & tunc eſſet occaſio inuidiæ, & receſſus, quia tamen turbæ ſimul aderant putarent omnes diſcipulos ſe aſſumendos ad hoc, quòd autem turbæ putarent ſe non aſſumendas, non erat inconueniens aliquod, quia illę non ſolebant aſſumi ad aliquam familiaritatem Chriſti. Etetiam, quòd recederent, non erat inconueniens; nam etiam non

K ſolebant aſſidue ſequi Chriſtum, ſed ſoli diſcipuli eum continue ſequebantur. Tertio, & adhuc magis præcipue, quia verba iſta Chriſti erant ita caute dicta, quia nemo de aſtantibus, ſiue de populo, ſiue de diſcipulis putare poterat ſe repelli per hoc. nam putabant, ꝙ iſta oſtenſio regni eſſet aduentus Chriſti ad regnandum temporaliter, ſicut credebant futurum eſſe de Meſſia, & quia dixit Chriſtus, qui non guſtabunt mortem, ſignauit ex modo loquendi promiſſionem differri in longinquum, licet hoc nõ intenderet, cum poſt ſex dies impleuerit, & quia regnum temporale Meſſiæ quale Iudæi futurum eſſe putabant, oportebat eſſe palam, & omnes tunc viuentes inter Iudæos illud viderent, crediderunt, ꝙ

F omnes, qui vſque ad illud tempus viuerent, illud viderent, & tamen quia putabant promiſſionem differri in longinquum, cum dixerit non guſtabunt mortem, putabant ꝙ multi eorum interim morerentur, & illi non viderent Chriſtum venientem in regno ſuo, cęteri tamen qui reſidui eſſent vſque ad tempus illud, viderent eum venientem in regno ſuo, & ita nullus putaret hoc modo ſe repelli ab iſta promiſſione, vnde nec quiſquam alteri inuideret, nec contra Chriſtum indignaretur. & ita non ſequebatur inconueniens ex verbis ſuis, quia fuerunt valde caute dicta.

Quomodo diſcipuli potuerunt inconuenientia euitare, quòd ipſi non inuiderent alijs aſſumptis cum Chriſto. Quæſt. XVI.

QVAERETVR cum Chriſtus aſſumpſerit tres diſcipulos poſt ſex dies, & transfiguratus fuerit ante eos, quomodo potuerunt euitari inconuenientia, nam ſic cęteri inuiderent eis tamquam conſtitutis in maiori gradu a Chriſto quàm cęteri, etiam indignarentur cęteri Chriſto tamquam deſpecti ab eo.

Dicendum, quòd non fuit aliquod inconueniens, eo quòd cęteri diſcipuli neſcierunt quando Chriſtus transfigurauit ſe coram his tribus, neque an ſe transfigurauerit, ſed manſit hoc ignotum illis, ſi enim cęteri agnouiſſent, quòd Chriſtus transfiguratus eſſet coram iſtis, ſequerentur omnia inconuenientia ſupra aſſignata, & tamen neſcierunt. Modus autem fuit, quia Chriſtus in verbis promiſſionis ſuæ non oſtendit aliquid per quod agnoſcerent tempus, quo res deberet fieri, qui audiebant; ſed potius ex modo loquendi dedit eis ſpem in longinquum dicens: ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem. & ita nemo ſuſpicari poterat, quòd ita in breui compleretur promiſſio. Et rurſus quando diſcipuli tres iuerunt cum Chriſto in montem poſt dies ſex, non ſciuerunt cęteri, quòd iret ad transfigurandum ſe. Etiam poſtquam venerunt, non reuelauerunt illi alijs hoc eſſe factum. nam Chriſtus hoc vetuit dicens in litera, nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis a mortuis reſurgat. & ita alij neſcierunt vnquam hoc factum eſſe quandiu Chriſtus vixit, & ita neque fuit occaſio inuidendi illis tribus, neque indignandi contra Chriſtum quaſi eos deſpexiſſet.

Sed dicetur quomodo non ſcierunt rem factam eſſe, cum Chriſtus iuiſſet cum tribus ſolis in montem excelſum poſt promiſſionem iſtam factam, vt patet in litera?

Dici poteſt vno modo, ꝙ alij non viderunt quando Chriſtus iuerit, neque quãdo redierit, & hoc quia Chriſtus ſolebat mittere diſcipulos ad prædicandum aliquando paucos, & aliquando multos, quia ad hoc dederat eis poteſtatem ſupra decimo, & Luc. 9. & ita interdum manebant pauci cum eo: forte ergo nunc miſerat omnes alios præter iſtos tres, & tunc aſcendit cum illis in montem, & transfiguratus eſt. cęteri autẽ quando redierunt nullam cauſam ſuſpicandi habuerunt, quia ſic ſolebat mittere omnes, & interdum mittebat illos tres, & manebant aliqui de alijs cũ eo. ſicut Petrum, & Ioannem miſit Ieroſolimam pro aſina, Luc. 19. & manebant tunc cęteri cum eo.

Dicendum, ꝙ quamuis hoc eſt veriſimile non eſt verum, quia neceſſe eſt dici, ꝙ qñ nunc Chrs cum tribus Apoſtolis aſcendit in montẽ, alij manerẽt ſimul,

ſed

A ſed non iuerunt cum eo: immo omnes ipſos cum turba ſimul dimiſit. Quod patet, quia Marc. 9 dicitur, quod quando Chriſtus deſcẽdit de mõte, inuenit turbas conquerentes cum diſcipulis ſuis, & quòd obtulerant eis arreptitium, & curare non potuerant.

Sed dicetur quomodo ergo non ſuſpicati ſunt aliquid cęteri diſcipuli videntes, quòd Chriſtus recederet cum illis tribus, vt putarent, ꝙ ibat ad oſtendendum eis quod promiſerat?

Dicendum, quòd non ſuſpicati ſunt, quia ſolebat Chriſtus ſe a turbis, & diſcipulis ſuis interdum ſequeſtrare orationis cauſa. ſicut Lucæ nono dicitur, ꝙ aſcendit in montem, & erat pernoctans in oratione Dei, & cum factum eſt mane vocauit ad ſe diſcipu- B los ſuos, & ita ſupra decimoquarto: manebat ipſe ſolus orans in monte per totam noctem, & partem diei præcedentis, dum diſcipuli nauigabant. ſic diſcipuli nunc cęteri crederent, ꝙ Chriſtus ibat ad orandum in monte aliquo, & licet viderent eum aſcendere in montem cum diſcipulis, non curarent neque ſuſpicarentur quicquam, quaſi illos acciperet ad comitandum eum vſque ad locum orationis.

Quomodo cęteri diſcipuli poſt Chriſti reditum de transfiguratione non quæſierunt, an facta eſſet transfiguratio. Quæſt. XVII.

SED quæretur quomodo cęteri diſcipuli poſt C reditum Chriſti, & iſtorum de transfiguratione facta non quæſierunt de illa an facta eſſet, aut non ſuſpicati ſunt quicquam.

Dicendum, ꝙ nihil quæſierunt, & ita manſit eis iſta res occulta, ita vt non ſolum neſcierint, quę fuit illa gloria, quam Chriſtus illis tribus oſtendit, ſed etiã an aliquid eis oſtenderit. Et hoc fuit? Primo, quia promiſſio Chriſti videbatur facta ad longum temp᷒: cum dixerit ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, & ideo non putabant hoc accidere vſque ad longum tempus, vnde non fuit eis aliqua cauſa ſuſpicandi tam in breui, ſcilicet, poſt ſex D dies: nam tanto tempore poſt promiſſionem facta eſt transfiguratio, vt dicitur in litera. Etiam inde vſque ad mortem Chriſti non tranſiuit, niſi quaſi annus, & dimidius, vel minus: ideo non fuit cauſa ſuſpicandi, & ꝗrendi aliquid de his. Secundo, quia non putabant, ꝙ illa oſtenſio regni Chriſti talis futura eſſet, ſed credebãt, quod erat aliquid quod omnibus palam eſſet tunc viuentibus: nam credebatur, vt communiter, ꝙ loqueretur de regno temporali Meſſiæ, ſicut Iudæi putabant colligendo totam diſperſionem Iudęorum in terram ſuam, & regnando ibi in magna poteſtate temporali, & hoc quando fieret non poterat latere eos, qui ſuperſtites eſſent, & tale adhuc expectabant diſcipuli ſui. quod apparet, quia duo eorum. ſ. Iacobus, & Ioannes cum matre rogauerunt Chriſtum, vt permitteret eis ſedere vni quidem ad dexte- E ram, alteri vero ad ſiniſtram in regno ſuo, infra vigeſimo capit. & vſque ad paſſionem eius ſemper hanc tenuerunt ſpem: moriente autem illo deſperauerunt: Lu. vigeſimoquarto. ſ. nos autem ſperabamus, ꝙ ipſe redempturus eſſet Iſrael, ideſt, dum viueret ſperabamus. non ergo putabant poſſe fieri rem hanc in abſcondito, ſed ꝙ omnes tunc viuentes illam viderent: ideo nihil ſuſpicabantur de eis, quæ Chriſtus occulte faciebat. Tertio, quia dato, ꝙ aliqui rectius iudicãtes putarent iſtud regnum Chriſti eſſe aliquid ſpirituale, tamen crederent ſaltem, quòd non erat raptim tranſiens, & occulte oſtendendum, ſed aliquid diu manens quandiu Chriſtus maneret, poſtquam regnare inciperet. nam iſte modus loquendi oſtendebat, ꝙ Chriſtus nondum acceperat regnum, ſed aliquando regnaturus eſſet, & tamen regnum quod acciperet qualecunque eſſet, non erat cito terminandum, ſed regnaturus eſſet quandiu viueret, potiſſime, quia Meſſias putabatur ſemper manſurus: Ioannis duodecimo: ideo poſtquam inciperet regnum Meſſiæ non poſſet occultari, & ita nulla ratio ſuſpicandi erat an aliquibus oſtenderetur, & alijs non, & ſic nihil quęſierũt diſcipuli alij ab illis, qui fuerant cum Chriſto de transfiguratione quaſi nihil ſuſpicati.

Quis fuit iſte mons Tabor vbi transfiguratus eſt Chriſtus, & quare in monte facta fuit transfiguratio. Quæſt. XVIII.

QVAERETVR de monte iſto, in quo Chriſtus transfiguratus eſt, quis fuerit, & cur in monte. Dici ſolet, quòd in monte Tabor transfiguratus eſt: ille eſt enim talis mons qualem Scriptura hic dicit, ſcilicet, mons excelſus, & ille eſt in terra Galilæę, in qua nunc Chriſtus manebat, quando transfiguratus eſt, & vocat eum montem ſanctum Petrus dicens, hanc vocem nos audiuimus cum eſſemus cum eo in monte ſancto. 2. Pet. 1. De hoc monte dicit frater Brocardus Theutonicus in libro ſuo de ſitu terræ ſanctæ, quòd de Nazareth ad duas leucas verſus Orientem eſt mons Tabor vbi transfiguratus eſt Dominus: vbi oſtenduntur hodie ruinæ trium tabernaculorum, ſiue clauſtrorum ſecundum deſiderium beati Petri conſtruendorum. ſunt ibi maximę ruinæ palatiorum, & turrium, & ædificiorum regalium, in quibus nunc latitant Leones, & beſtiæ aliæ ſylueſtres. difficilẽ aſcenſum habet mons iſte, & eſt altus valde, & eſt aptus pro caſtro conſtruendo.

Cum autem quæritur, quare in monte transfiguratus eſt: dicunt quidam, quòd fuit ad oſtendẽdum ꝙ illi quibus oſtenderetur vera gloria cuius ibi imago monſtrata eſt, debent eleuari a terrenis deſiderijs, & totaliter aſcendere in altitudinem ſpiritus, quia caro & ſanguis regnum Dei non poſſidebunt. Sic dicit Remigius, oſtenſurus Dominus gloriam ſuæ claritatis diſcipulis duxit eos in montem, in quo docet, ꝙ neceſſe eſt omnibus, qui Deum contemplari deſiderant, vt non in infimis voluptatibus iaceant, ſed amore ſupernorum ſemper ad cœleſtia erigantur. Secundo fuit ad oſtendendum locum gloriæ, qui nunc oſtendebatur. nam transfiguratio fuit oſtenſio quædam gloriæ futurorum, & quia gloria non erit quãdiu homines manebunt in terra, ſed cum guſtata morte erunt in cœlo: ideo in montem aſcendit, vt in excelſis oſtendat eſſe locum gloriæ. Sic dicit Chryſoſtom. non autem in domo ſuam gloriam demonſtrat, ſed in montem excelſum illos aſſumit: quoniam montis ſublimitas conueniens erat ad gloriæ ſublimitatem oſtendendam. Sic etiam dicit Remigius, ſcilicet, & oſtendat diſcipulis quatenus gloriam diuinæ claritatis non in huius ſęculi profundo quærant, ſed in cœleſtis beatitudinis regno.

Tertio fuit, & præcipue, quia nunc Chriſtus orabat quando transfiguratus eſt, & cum in oratione aliquandiu manſiſſet immutatus eſt vultus eius ſic dicitur: Lucæ nono: aſcendit in montem, vt oraret, & facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera. & ita ibat præcipue ad orandum, & ex conſequenti volebat oſtendere ſe transfiguratum. Secũdum patet, quia Chriſtus in montibus orare ſolebat, ſupra decimoquarto: aſcendit ſolus in montem orare, & Luc. ſexto: exijt in montem orare, & erat pernoctãs in oratione Dei. Quarto fuit ad hoc, quod oc-

culte iſtud fieret. dixerat enim Chriſtus, quòd quidam hoc viderēt, ideſt, non omnes facta viſinne iuſſit tacere, infra in litera: ideo debuit fieri in loco vbi nemo videret, niſi illi, quos Chriſtus elegerat, & talis erat mōs iſte excelſus, in quem aſcendit Chriſtus. & ſunt iſtæ duę cauſæ vltimæ literales. aliæ vero ſunt morales.

Quare dicitur, quòd duxit eos ſeorſum. Quaeſt. XIX.

QVAERETVR, quare dicitur, quòd duxit eos ſeorſum.

Dicendum, quòd hoc dicitur, vt innuatur, quòd his ſolis oſtenſa eſt viſio: nam non erant cum alijs, ſed ſoli.

Sed obijcietur, quia ad hoc ſufficiebat dici, quòd aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem. nam nominando iſtos expreſſe intelligebatur, quòd non fuerunt alij aſſumpti ad iſtam viſionem. Secundo, quia dicitur, quòd aſſumpſit eos in montem, per quod innuitur, quòd a cęteris ſeparabantur, qui manebāt cum turbis, vt colligitur in litera. Tertio, quia dicitur Marc. nono, quòd duxit illos in montem excelſum ſolos. & ita aliud eſt ſeorſum ire, aliud ſolos ire. ergo cum dicitur ſeorſum non innuitur, quòd iſti iuerint ſine cęteris, ſed aliquid aliud, ne iſta coincidant.

Dicendum, quòd Euangeliſta voluit oſtendere, quòd trāsfiguratio valde occulte facta eſt: nam Chriſtus dixit, nemini dixeritis viſionem, & ad hoc excludi debebant tam diſcipuli Chriſti, quàm cęteri extranei. Propter primum dicitur, quòd aſſumpſit Petrum, Iacobum, & Ioannem in montem. & Marc. adiecit ſolos. Propter ſecundum dicitur ſeorſum: nam in monte illo poterant eſſe aliqui, ſcilicet, paſtores, qui viderent transfigurationem, vt autem nemo illam videre poſſet, dicitur, quòd accepit eos ſeorſum, ideſt, in loco ſecreto montis illins, in quo nemo erat. Ita dicit Theophilus ſeorſum autem eos ducit, quia debebat eis myſteria reuelare.

An Chriſtus transfiguratus eſt. Et quomodo Sathanas ſe transfigurat: Et quare anima humana requirit corpus determinatæ quantitatis, & determinatæ figuræ. Quaeſt. XX.

QVAERETVR an Chriſtus transfiguratus eſt. Aliqui dicunt, quòd non: quia in Chriſto non eſt aliqua falſitas: cum ipſe ſit pura veritas Ioan. decimoquarto, ego ſum via, veritas, & vita. transfiguratio autem dicit aliquid falſum, vt ſecunda Corint. vndecimo: Sathanas transfigurat ſe in Angelum lucis, ideſt, oſtendit ſe Angelum lucis, & non eſt. ergo non transfiguratus eſt. Item transfigurari eſt in diuerſas figuras mutari, quod non conuenit vero corpori, ſed phantaſtico. corpus tamen Chriſti verum erat, & non phantaſticum. ergo non fuit Chriſtus transfiguratus. Item aut Chriſtus vere trāſfiguratus eſt, aut falsè, non vere, quia tunc mutaret lineamenta, & quantitatem: cum figura ſit terminatio quantitatis, & mutaretur aliquid de veritate corporis Chriſti. non etiam falsè, quia in Chriſto non eſt falſitas. ergo non transfiguratus eſt.

Dicendum, quòd transfiguratus fuit. nam hoc Matthęus teſtatur hic, ſcilicet, transfiguratus eſt ante eos. & Mar. nono: dicitur transfiguratus eſt coram ipſis. & Lucæ nono: dicitur facta eſt ſpecies vultus eius altera. Dicendum etiam, quòd vere transfiguratus eſt, quia ſi non vere transfiguratus eſt, non
F fuit transfiguratus, quia eſſe, & vere eſſe idem ſunt, ſicut non eſt homo, qui non eſt verus homo, & tamen Euangeliſtæ dicunt Chriſtum transfiguratum. ergo vere transfiguratus eſt.

Ad primum dici poteſt, quòd transfigurari dicit aliquam veritatem, non quidem oportet, quòd dicat veritatem rei, ſed veritatem figuræ. & ita Sathanas transfigurat ſe in Angelum lucis, ideſt, accipit figuram, ſiue ſimilitudinem Angeli lucis licet non ſit Angelus lucis, & illam figuram accipere pertinet ad veritatem transfigurationis, licet non ad veritatem entitatis illius rei, in quam ſe transfigurat.

Aliter poteſt dici, quòd transfigurari contingit
G vere, & falsè. ſicut circa quæcunque alia contingit verum, & falſum. Sathanas autem falsè transfigurat ſe, quia aliud ſe vult oſtendere quàm ſit. Chriſtus autem vere ſe transfigurauit, quia id quod per transfigurationem oſtendebat, ſcilicet, claritatem illam, tale quid erat quale ille oſtendebat.

Ad ſecundum dicendum, quòd mutari ſecundum figuram, quę eſt de quarta ſpecie qualitatis competitit corpori phantaſtico, quia illud cum ſit de ſubſtantia molli non terminata naturaliter, vel faciliter ad alterum permutabili, poteſt mutare figuras: vt ſi aliquando ſit quadratum ſtatim fiat ſphęricum, vel piramidale: corpora autem vera, quæ ſolida ſunt
H habent naturalem terminationem, a qua non ſunt faciliter permutabilia. corpus autem Chriſti erat verum: ideo non fuit transfiguratum quantum ad figuram iſtam, ſed alio modo, vt dicetur ſequenti qō, & ſolutione.

Ad tertium dicendum, quòd Chriſtus vere tranſfiguratus eſt: non tamen, quòd vere mutaretur figura, quæ eſt terminatio lineamentorum, quia tunc mutaretur conditio ſpeciei humanæ: nam non maneret corpus Chriſti ſub figura corporis humani, ſed alterius corporis: anima humana non poteſt eſſe in corpore cuiuslibet quantitatis magnæ, aut paruę, neque cuiuslibet conditionis, vel quantitatis. non enim
I poteſt manere in corpore cuiuslibet quantitatis propter magnitudinem eius. ſicut ſi eſſet corpus magnum, ſicut vna magna turris: non enim poſſet anima humana illud mouere, neque vegetare propter paruitatem potentiæ operatiuę. & ita illud cum non vegetaretur non viueret, & conſequenter non eſſet humanum. Etiam non poteſt manere anima ſub quantitate quantumcunque parua, vt ſi eſſet quantitas vnius pulicis, vel formicæ, quia multitudo organorum neceſſariorum ad vegetationem, & operationem humanam non poſſet figurari in tam parua quantitate. & dato, quòd poſſet figurari in quantitate aliquanto maiori, non poſſet anima operari per illa organa propter defectum organorum paruorum, & paruas vires habentium. ſicut autem non manet anima humana ſub corpore cuiuslibet quan-
K titatis, ita nec ſub corpore cuiuſcunque figuræ, ſed ſolum determinatæ qualem habet homo, fit enim operatio humana per organa, & illa ſunt figuræ determinatæ. & ſi fuerint alterius figuræ non fiet operatio per illa. ſicut manifeſte apparet in inſtrumentis artificum, & apparet in manibus, quæ ſunt organa operatiua per excellentiam. nam ſi eſſent quadratæ, vel rotundæ non habentes digitos diuiſos, non prodeſſent ad aliquam de operationibus humanis. & ita eſt de mutatione figuræ cęterorum organorum. Si autem mutetur figura corporis mutabuntur figuræ organorum: cum illa ſint partes corporis. & tunc anima non poterit operari. & conſequēter non manebit in illo corpore: cū anima non poſſit

eſſe

eſſe vbi non poteſt operari. non ergo poterat Chriſtus transfigurari mutando figuram, q̄ eſt terminatio quantitatis, ſed transfiguratur per mutationem ſplēdoris, vt dicetur ſequenti cap.

Quid ſit transfigurari. Et quomodo figura ſumitur multipliciter. Et quomodo Chriſtus transfiguratus eſt. Quæſt. XXI.

QVAERETVR quid ſit transfigurari. Dicendum, quòd trāsfigurari eſt figuram mutare, ſecundum ergo, quòd figura multipliciter accipitur, ita transfigurari accipitur multipliciter. Primo modo accipitur figura ꝓ qualitate reſultante ex terminatione lineamentorum, vel cōcurſu linearum, aut clauſione ſuperficierum. & ita figura conſideratur in ſuperficie corporis, & eſt de quarta ſpecie qualitatis, quæ vocatur forma, vel circa aliquid conſtans figura. & iſto modo non poteſt aliquid figurari, niſi multa lineamenta. vt ſi erat quadratum, ꝙ fiat rotundum, aut alterius lineamenti. vel ſi erat planum, fiat curuum. aut ſi erat concauum, fiat conuexum. Secundo modo figura accipitur ꝓ habitudine eorum, quæ exterius apparent in homine, ſiue ſit diſpoſitio in corpore, ſiue in veſtibus, ſiue in vtroque. & hoc modo dicitur aliquid transfigurari quando mutatur color eius, vel aliquę qualitates de his, quæ apparere poſſunt, non facta mutatione aliqua in quantitate, neque in lineamentis. ſic etiam trāſfiguratur aliquis quando mutat veſtes, & accipit aliquas diſtantes omnino in figura, & colore, & tota diſpoſitione a prioribus, quia tunc homo non cognoſcitur, ſed putatur eſſe alius, ſicut ſi vere figuram mutaſſet. Tertiò modo figura accipitur pro quacunque diſpoſitione, vel habitudine, non quidem in corpore neque in veſtibus, ſed in actibus exterioribus, ſecundum quos homo agnoſcitur eſſe talis, vel talis, quia ſicut corporis figura manifeſtat hominem faciens ad eius cognitionem, ita & modus operationum quantum ad exteriora manifeſtat hominem, & ideo vocatur figura, & tunc transfiguratur ille, qui imitatur operationes alterius, vt videatur eſſe ille, vel ſimilis ei. 2. Corint. vndecimo. Sathanas transfigurat ſe in angelum lucis, ideſt, tales exercet foris operationes quales angelus bonus, vt putetur angelus bonus. Primo modo Chriſtus non transfiguratus eſt, quia ſemper tenuit quantitatem corporis ſui, & figuram corporis humani, ita vt ex figura ſua ſolita agnoſci poſſet, quòd ipſemet erat, niſi aliud nouiter accidens impediſſet. Tertio etiam modo non fuit mutatus, quia ipſe non mutauit quicquam de operationibus ſuis prioribus imitando aliquem. Sed ſecundo modo transfiguratus eſt, quia fuit facta quædam mutatio in eo tam ex parte corporis quàm ex parte veſtiū, nam color vultus eius apparuit nitidior, & videbantur exire radij de facie eius, ſicut de corpore Solis, veſtes quoque eius immutatę ſunt, non quidem in figura ſua, ſed in colore, ſicut vultus eius, vt dicitur infra in litera reſplenduit facies eius, ſicut Sol, & veſtimenta eius facta ſunt alba, ſicut nix. & iſtud dicitur transfigurari quaſi aliam haberet figuram: Luc. nono: ſcilicet, facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera, & veſtitus eius albus refulgens. & tamen non fuit vere mutatus vultus eius ad aliam figuram, ſed ad aliam quantitatem lucis, vel fulgoris. & vocauit Lucas iſtam mutationem alterationem ſpeciei, ſcilicet, facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera: tales etiam mutationes quantumcunque leues vocantur in ſcriptura mutationes figurarum, vel ſpeciei, ſiue effigierum: ſic dicitur Mar. decimoſexto: ſcilicet, poſthæc duobus ex eis ambulantibus apparuit, & oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam: & tamen non fuit ibi mutatio aliqua vultus, ſed ſolum, quia videbatur Chriſtus diſcipulis eſſe quidam peregrinus, & ita loquebantur cum eo quaſi cū quodam peregrino.

Ad quid Chriſtus transfiguratus eſt. Et quòd transfiguratus eſt, vt alliceret ſequentes ſe ad dura ſuſtinendum. nam per tribulationes, & crucem peruenitur ad regnum cælorum. Et quomodo Chriſti deitas oſtendebatur in transfiguratione ſua. Quæſt. XXII.

QVAERETVR ad quid Chriſtus transfiguratus eſt.

Dicunt aliqui, quòd fuit hic primo ad oſtendendum, quòd ipſe poterat reddere vnicuique mercedem, vel pœnam pro opere ſuo. dixerat enim precedenti capituli, quòd filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui, & tunc reddet vnicuique iuxta opera ſua. vt ergo videretur, quòd poterat hoc facere, oſtendit ſe mutatum ad imaginem gloriæ. Secundo, & præcipue fuit ad oſtendendum qualem gloriam dabit bonis. nam ipſe dixerat, quòd daret vnicuique iuxta opera ſua, & quia neſciebatur quale bonum erat quod in præmium dandum erat bonis: voluit oſtendere illud in corpore ſuo, vt per gloriam quam in ipſo viderent, agnoſcerent qualis futura erat gloria ipſorum, & oſtenderet Chriſtus qualis eſſet ſtatus reſurgentium. Tertio, & quantum ad idem fuit ad alliciendum homines ad tolerandum dura pro ſeipſo. dixerat enim, quòd deberet homo perdere animam ſuam, vt inueniret eam, præcedenti capitulo: talia autem, quæ dura ſunt nemo ſponte ſubit, niſi exinde maiora bona futura credat, quàm fuerint mala, quæ pertulit, aut perſerre debet: ideo voluit Chriſtus oſtendere quantum gaudium erat in ſtatu beatorum, & ita cognoſci hoc debebat a diſcipulis, quia erat finis, & cum propter finem omnia agantur, debet ille notior eſſe eis, quæ ad finem, quia illo ignorato errabitur in omnibus, quæ ad viam pertinent, ſicut ſagittator non poterit recte iacere, niſi ſignum habuerit quod reſpiciat: vnde Thomas dixit Chriſto: Ioannis decimoquarto: Domine neſcimus quo vadis, & quomodo poſſumus viam ſcire? & hoc maxime eſt, quando via difficilis, & laborioſa eſt, & eſt finis iocundus. Chriſtus autem per labores peruenit ad gloriam ſuam: non quidem ad gloriam animæ, quia illam ſemper habuit ab inſtanti conceptionis ſuæ, ſed ad gloriam corporis quam ex merito habuit. Luc. vigeſimoquarto: oportuit Chriſtum pati, & ita intrare in gloriam ſuam. ad hanc gloriam docet Chriſtus diſcipulos venire per viam tribulationum, per quam ipſe venit: Actuum decimoquarto: per multas tribulationes oportet nos intrare in regnum cœlorum: & ideo vt ad gloriam illam perueniendi ſufficienter viam oſtenderet, & incitatiuum veniendi daret, conueniens fuit, vt diſcipulis ſuis gloriam claritatis ſuæ oſtenderet, & hoc eſt Chriſtum transfigurari: cum nos ſibi configurare debeat; ad Philippen. tertio: reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. Sic etiam Beda dicit. pia prouiſione factum eſt, vt per contemplationem ſemper manentis gaudij ad breue tempus demonſtratam fortius aduerſa toleraret. Quarto fuit ad oſtendendam poteſtatem dandi gloriam pro bonis, & hoc eſt de præcipuis: nam dixerat ponendam eſſe animam, & quia hoc durum erat, vt vellent homines illud ſubire promiſit, quòd daret eis iuxta opera

ſua, & quia dubitarent an hoc facere poſſet oſtendit illud in ſeipſo: talem gloriam in corpore ſuo apparere faciens, qualis in omnibus electis futura eſt: nam in ſeipſo poterat oſtendere talem gloriam corporis, cum prius non habuiſſet illam: poſſet eodem modo in alijs oſtendere, & ita facere promiſit, quia dicitur ad Phi.3. quòd reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratū corpori claritatis ſuæ. i. corpus noſtrū eſt nunc humile, ideſt, ſubiectum, vel humiliatum ſub paſſionibus, & in reſurrectione configurabit illud prius corpori claritatis ſuæ, ideſt, ſicut corpus ſuum habet claritatem gloriæ, ita communicabit corporibus noſtris. Et iſtæ cauſæ quaſi venientes ex eadem radice tanguntur pręcedenti capitu. cum dixit Chriſtus, qui voluerit animam ſuam ſaluam facere perdet illam, & qui perdiderit animam ſuam propter me, inueniet illam, & ſequitur: filius enim hominis venturus eſt in gloria patris ſui, & reddet vnicuique iuxta opera ſua. & deinde dicitur ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videāt filium hominis venientem in regno ſuo. & ideo poſt ſex dies. (vt dicitur hic in litera) oſtendit gloriam iſtam transfigurando ſe. Quinto fuit ad oſtendendum gloriam humanitatis ſuæ: nam pertinebat ad gloriam eius, quòd fulgeret vultus eius, ſicut Sol: nam non poterat eſſe maior corporis pulchritudo, & honor. Sexto fuit ad conſolationem iſtorum trium diſcipulorum, quos Chriſtus ſingulariter diligebat: voluit enim eis oſtendere quandam parte glorię ſuę, ſicut amicis pandimus ſecreta noſtra, & in hoc valde conſolati ſunt. nam Petrus dixit Domine bonum eſt nos hic eſſe, infra in litera. Septimo fuit ad maiorē actoritatem dandam verbis ſuis, & geſtis. nam cum iſti diſcipuli viderent eum transfiguratum ad imaginem gloriæ venerarentur eum magis de cętero, tanquam eſſet in eo aliquid maius quam prius crediderant. Quod autem ad iſtam intentionem facta fuerit transfiguratio patet, quia vox patris, quæ audita eſt dixit, hic eſt filius meus dilectus: ipſum audite, ideſt, ad hoc transfigurabatur, vt diſcipuli eum ſic videntes magis crederent, & audirent, ideſt, obedirēt ei in omnibus, quæ diceret. Octauo fuit ad probandum deitatem ſuam. Nam Chriſtus multis modis vſus eſt ad probandum deitatem, ſicut multa alia genera miraculorum ad hoc fecit. ita & iſtud voluit facere ex quo tripliciter oſtendebatur Chriſti deitas, Primo, quia potuit corpus ſuum transfigurare ad ſtatum beatorum quod nullus homo facere poteſt. Secundo ex teſtimonio Dei. nam vox patris audita eſt in nube dicens, hic eſt filius meus dilectus. Tertio ex præſentia Moyſi, & Elię, qui apparuerunt loquētes cum ipſo in litera, & Mar. nono: & tamen nemo potuiſſet eos adducere, niſi eſſet Deus. maxime quia aſtiterunt ei tamquam Domino, & ita diſcipuli pręſentes agnouerunt illum eſſe Dominum eorum ex modis loquendi eorum ad Chriſtum, & ideo dixit faciamus hic tria Tabernacula tibi vnum, Moyſi vnum. & tamen ſi agnouiſſet, vel putaſſet aliquem illorum maiorem Chriſto, præponeret eum in locutione dicens. Moyſi vnum, tibi vnum. Omnes iſtę rationes ſunt conuenientes: & tamen pręcipua eſt, quòd fecerit ad oſtendendum qualis futura erat gloria reſurgentium, & quòd ipſe talem gloriam dare poſſet, pro qua homines deberent ſponte hic animas ſuas ponere.

F *Ad quid Chriſtus transfiguratus eſt, vt oſtenderet quòd habebat poteſtatem dandi vnicuique gloriam pro bonis operibus cum per quodlibet aliud miraculum hoc facere poſſet ſine transfiguratione. Et quod Chriſtus voluit per transfigurationem oſtendere ſe habere poteſtatem dandi gloriam.*

i. *Quæſt.* XXIII.

QVAERETVR etiam ad quid Chriſtus tranſfiguratus eſt, vt oſtenderet, quod poteſtatem habebat dandi gloriam vnicuique pro operibus bonis. nam per quodcunq; aliud miraculum quod faceret, oſtenderetur illud, eo quod quodlibet miraculum oſtendebat infinitam poteſtatem, & diuinam operationem, & per quodlibet inG ducitur Deus in teſtimonium, ſi miraculum ad hoc fiat, vt per illud aliquid probetur, ſicut Deuterono. decimotertio, & decimooctauo, quando Propheta aliquid prædicebat ad hoc, quòd crederetur ei, quòd verum diceret, oſtendebat aliquod miraculum, & tunc certum erat, quòd dixerat, & ita tunc.

Dicendum, quòd verum eſt, quòd ſi Chriſtus diceret, quòd ipſe venturus erat in gloria patris ſui, & daret vnicuique iuxta opera ſua, & in teſtimonium horum faceret aliquod miraculum, vt ſuſcitare mortuum, vel ſanare cęcum, ſufficienter probatum erat quod hoc facturus eſſet, quia operatio miraculi eſt diuina, & ſic quando miraculum inducitur in teſtimoH nium alicuius rei: Deus eſt teſtis illius rei. ipſe tamen non poteſt eſſe teſtis falſitatis, quia fidelis eſt, & ipſum negare non poteſt, ſecunda Timot. ſecundo. ergo neceſſe eſt taliter ſe habere rem, qualiter dictum de ea eſt. ſine transfiguratione igitur Chriſtus potuiſſet oſtendere, quod daturus erat gloriam bonis: voluit tamen hoc facere propter duo. Primo, quia non fuit ſola cauſa transfigurationis oſtenſio poteſtatis, ſed & multæ aliæ, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſt. & licet ad oſtenſionem poteſtatis ſufficeret quodlibet aliud miraculum ſine transfiguratione: tamen pro alijs motiuis non ſufficeret aliquid, niſi transfiguraretur, ſcilicet, non poſſet oſtendere imaginem gloriæ, niſi ſe transfigurando, nec etiam alliceret ad toleranI dum labores, niſi ſic, & ita de alijs motiuis. Secundo, & præcipue, quia quando demonſtratur quælibet veritas per miraculum, eſt oſtenſio æquiuoca, quia eſt probatio alterius generis, & indirecta, licet ſit neceſſaria, ſicut ſi quælibet veritas probaretur per Dei auctoritatem, vt quando quæreretur de qualibet re dubia an taliter, vel taliter ſe haberet, & Deus diceret hoc eſt verum, vel illud, nihil vltra oſtendendo, iſta eſt probatio indirecta, & per medium quod eſt extra genus rei. & dicitur probatio indirecta, quia non proceditur directe ad oſtendendum qualiter ſe res habeat, ſed ſolum ex accidenti, ſcilicet, Deus dicit taliter ſe habere iſtam rem, & Deus non poteſt mentiri: ergo res taliter ſe habet, dicitur probatio extra genus rei, quia eadē probatio eſt, ſic pro omni re
K de qua dubitatur. & tamen non ſunt omnia dubitabilia eiuſdem generis conſiderationis: ergo probantur res per medium extra genus, & propter hoc licet iſta probatio ſit neceſſaria, tamen non eſt aperta, quia per eādem non notificatur aliquid intellectui de modo rei: ideo licet iſtam probationem accipiat per modum fidei: tamen deſiderat pleniorem probationem, & illa eſt probatio per medium eiuſdem generis, & quia nunc agebatur de probatione finis, qui debet eſſe notiſſimus, oportuit, quòd non daretur probatio alterius generis, ſcilicet, miraculum quodcunque, ſed probatio eiuſdem generis, ideſt, oſtenſio rei. Hoc apparet, quia finis omnium operationum eſt fœlicitas, primo Ethicorum. hanc

enim

enim ponimus in ſtatu futuri ſoeculi: nam ſi aliqua bona ſunt poſt mortem, neceſſe eſt, quòd illa maiora ſint quàm bona huius vitę, cum iam in illis non ſit alteratio, ſed perpetua manſio, iſta autem quotidie pereunt, & per mortem terminantur. ſolum ergo manet dubium an ſint bona aliqua poſt mortem, & quia nulla bona erunt hominum poſt mortem niſi reſurgant, oportet præſupponi, quòd reſurgant, & tunc, quòd oſtendatur quales erunt poſt reſurrectionum, & quia iſtud eſt finis omnium actionum in moralibus, debet eſſe notiſſimum, ſicut principia in ſpeculatiuis ſunt notiora concluſionibus, quia ita ſe habet finis in actionibus, ſicut principium in ſpeculatiuis ſeptimo Ethico. ideo ſicut principia in ſpeculatiuis. ſunt maxime nota, & per ſe nota euidentiſſima cognitione, quæ vocatur viſio, id eſt, ſimplex intuitus intellectus ſine aliqua deductione, ita iſte articulus de ſtatu, & qualitate reſurgentium, qui ponitur, vt finis, debuit eſſe notus certiſſima cognitione, & iſta non eſt per auditum, ſed per viſum, quia viſus maxime certificat, ideo debuit oſtendere Chriſtus veritatem huius rei ad oculum, quod fuit in transfiguratione. nam iſta eſt probatio eiuſdem generis, quæ ſatisfacit omnino intellectui, & non fuit ſufficiens probatio per aliud miraculum quodcunque, licet pro oſtenſione quarumlibet aliarum veritatum, quæ non ſunt de ipſo fine ſufficeret quodcunque miraculum, eo quòd pro talibus veritatibus non erat neceſſaria tam aperta probatio, ſed ſufficeret, quòd eſſet qualiſcunque, id eſt, etiam indirecta, dum tamen eſſet neceſſaria.

Quomodo verum eſt, quod hic dicitur, ſcilicet, quòd transfiguratio facta eſt ad oſtendendam gloriam reſurgentium, eo quod articulus reſurrectionis apud Iudæos problematicus erat. Quæſt. XXIIII.

QVAERETVR occaſione præcedentium, cum dictum ſit, quòd transfiguratio facta eſt præcipue ad oſtendendum gloriam reſurgentium, & veritatem articuli de reſurrectione, quomodo ſit verum, quia videtur, quòd ſine transfiguratione iſta poterat patere veritas reſurrectionis per ſuſcitationes mortuorum, quas Chriſtus egerat.

Dicendum, quòd fuit valde neceſſarium haberi certitudinem de reſurrectione mortuorum, & conditione reſurgentium, eo quòd iſtud erat tamquam finis omnium actionum moralium, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & talia debent eſſe notiſſima. Rurſus autem inter Iudæos erat magna dubitatio de hoc: ideo propter vtrunque, ſcilicet, vt eſſet res multum certa, & vt tolleretur ambiguitas Iudæorum, Chriſtus valde debuit inſtare ad probandum gloriam reſurgentium quod fecit oſtenſiue per transfigurationem. Patet aſſumptum. nam non erat articulus reſurrectionis determinatus apud Iudæos, licet ex lege, & Prophetis ſequi poterat, & ob hoc inter Iudæos erant duæ ſectę contrariæ, ſcilicet, quædam Phariſęorum, quæ aſſerebant generalem reſurrectionem, & gloriam, & aliam Saducęorum, qui negabant reſurrectionem, & Angelos, & ſpiritus infra vigeſimoſecundo, & Actuum vigeſimotertio, ſcilicet, Saducęi dicunt non eſſe reſurrectionem, neque Angelum, neque ſpiritum. Phariſęi autem vtrunque confitentur. ſi tamen articulus de reſurrectione fuiſſet determinatus apud Iudæos, non permitterent viuere Saducęi tamquam manifeſti hæretici, & tamen licebat cuique eſſe de opinione Saducęorum, ſicut de opinione Phariſęorum, & populus non condemnabat magis iſtos quàm illos, ergo non erat deter-

A minatus iſte articulus, ſed erat problema neutrum, vt ponit Ioſephus lib. ſecundo de bello Iudaico, & decimotertio, & decimooctauo. Antiqui. oportebat ergo nimis manifeſtari veritatem reſurrectionis.

Dicunt tamen aliqui, quod etiam hoc ſuppoſito non oportebat eſſe transfigurationem, quia poterat ſufficienter probari reſurrectio per eos quos Chriſtus ſuſcitabat.

Aliqui dicunt, quòd neminem adhuc Chriſtus ſuſcitauerat, ſed poſtea ſuſcitauit.

Dicendum, quòd falſum eſt. quia Chriſtus ſuſcitauerat iam ſaltem duos mortuos. ſ. puellam Archiſy-
B nagogi, & filium viduæ in vrbe Naim. Et patet hoc ex ordine quem tenent omnes Euangeliſtæ referendo hæc, nam ſupra 9. ponitur de ſuſcitatione puellæ, & tamen pręcedenti cap. & hic ponitur de transfiguratione. & Mar. 5. ponitur de puella ſuſcitata. & Mar. 9. de transfiguratione. idem Luc. 8. ponitur de puella, & Luc. 9. de transfiguratione. de filio viduæ ponitur Luc. 7. & de transfiguratione Luc. 9. & per hos poterat patere articulus reſurrectionis ſufficienter probatur. Item dato, quòd Chriſtus ante hoc nullum mortuum ſuſcitaſſet, erat ſuſcitaturus tres, quia tot legimus ab eo ſuſcitatos antequam pateretur, & per iſtos poterat ſufficienter probari articulus reſurrectionis.

C Dicendum, quòd non probabatur articulus reſurrectionis per ſuſcitationes mortuorum a Chriſto factas, quia dubitatio erat de reſurrectione generali, ſicut aſſerebatur. ſ. an futura eſſet aliquando reſurrectio generalis. Et ratio dubitandi eſt propter ſtatum reſurgentium, quia ſi eſſet reſurrectio generalis aſſeritur, quòd ſuſcitati nunquam morientur, & quòd habebunt aliquam ſpecialem gloriam pro bonis operibus, vel pęnā pro demeritis. illi tamen, qui ſuſcitabātur a Chriſto nihil plus habebant de bono, vel de malo quàm cęteri homines, ſed reſurgebant iterum morituri, ideo per ſuſcitationes iſtas non conſtabat de reſurrectione generali, neque de ſtatu reſurgentium.

Patet autem, quòd nihil conſtaret per iſtas ſuſcitationes quas Chriſtus faciebat, quia ſi per eas probaretur generalis reſurrectio, & ſtatus reſurgentium quā-
D tum ad gloriam, vel pęnam, cum Chriſtus coram toto populo, id eſt, ſciente toto populo Iudæorum ſuſcitaſſet tres mortuos, ceſſaret omnino opinio Saducęorum negantium reſurrectionem. ſed non ceſſauit, nec etiam alij Iudæi increpabant eos tamquam perfidos, quia poſt Chriſti mortem durabat adhuc Saducęorum opinio, Actu. 23. & Chriſto viuente poſtquam ipſe duos mortuos ſuſcitauerat, arguebāt contra eum Saducęi, quòd non eſſet poſſibilis reſurrectio deducendo ad inconueniens infra 22. ergo nō conſtabat ex ſuſcitationibus factis. Item, quia Chriſtus reſpondens Saducęis arguentibus ad tollendum reſurrectionem, non probat reſurrectionem eſſe per ſuſcitationes ab eo factas, ſed per quaſdam rationes,
E & argumenta. Argumentum tamen maximum, & euidentiſſimum eſt ab experientia in rebus, quę cadunt ſub experientia, & tamen non arguebat de iſta experientia: ergo videtur, quòd iſta experientia nihil concludebat de eo de quo dubitabatur circa reſurrectionem, ideo Chriſtus ad oſtēdendum ſtatum reſurgentium aſſumpſit probationem ex transfiguratione, quia in illa oſtendit in corpore ſuo dotes quaſdam gloriæ quas beati habituri ſunt in reſurrectione. Et apparet, quòd hoc intenderit, quia cum dixit præcedenti cap. filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum Angelis ſuis, & reddet vnicuique iuxta opera ſua. ſubdidit: ſunt quidam de hic ſtātibus, qui non guſtabunt mortem donec videant filium hominis venientem in regno ſuo: & ſic innuit, quod illa

gloria

gloria in qna apparuit in transfignratione, eſt talis quahs illa in qua veniet cum Angelis, & qualis illa quam dabıt bonis pro operibus ſuis.

An Chriſtus transfiguratus fuit ſæpe, vel ſemel tantum. ſicut ſæpe miracula faciebat. Et an transfiguratus dicatur apparens diſcipulis euntibus in Emaus. Et quare eum non cognouerunt. Quæſt. XXV.

QVAERETVR an Chriſtus trnsfignratus fuit ſępe, vel ſemel tantum.

Aliqui dicunt, quòd ſępe, quia ita faciebat Chriſtus circa alia miracula. Chriſtus enim miracula faciebat ad oſtenſionem poteſtatis ſuæ, & cum vnum miraculum ſufficienter oſtenderet poteſtatem, non erat contentus vno miraculo, ſed multa faciebat, ſicut multos mortuos ſuſcitabat, & ſępe arreptitios ſanabat, & ita de cęteris, de transfiguratione ergo ita eſſet, quia erat ad oſtendendum futuram gloriam reſurgentium, ideo vt apertius oſtenderetur ſæpe fieret.

Dicendum, quòd transfiguratus eſt Chriſtus ſemel tantum, neque ſunt ponendæ multę transfigurationes. Primo, quia vna ſufficit, quia tam poteſtas facientis quàm ſimilitudo gloriæ, quæ oſtenditur ſufficienter manifeſtatur per vnam transfigurationem, ideo non oportet poni multas. Secundo, quia non eſt ponenda pluralitas ſine neceſſitate, ſed ſcriptura non cogit nos ponere multas transfigurationes, cum de vnica legatur ſolum: ergo non debent poni multæ.

Ad rationem in contrarium dicendum, quòd de alijs miraculis Chriſti cogimur ponere ea multiplicata, eo quòd ſcriptura ponit multa, & tamen transfigurationem vnicam ponit, ideo non oportet poni multas. Ratio etiam non vrget, quia circa alia miracula fuit conueniens multiplicationes fieri: non autē circa transfigurationem. Primo, quia alia miracula non ſolum fiebant ad oſtenſionem poteſtatis Chriſti, ſed etiam ad vtilitatem populi, quia miſerebatur Chriſtus afflictis, & ſanabat eos Mar. ſexto, ideo licet Chriſtus ſuſcitando vnum mortuum, vel vnum cęcum illuminando ſufficienter probaſſet ſuam poteſtatem, poſtea tamen occurrentibus alijs, qui deuote ſupplicarent talia miracula fieri, miſertus Chriſtus illorum faciebat ea. transfiguratio autem non erat miraculum quod fieret ad vtilitatem alicuius directe, ſed ad oſtenſionem poteſtatis Chriſti, & glorię reſurgentium, ſed hæc ſufficienter oſtendebantur ſemel facto miraculo transfigurationis, ideo non oportebat multiplicari. Secundo, quia fiebant miracula ad magis manifeſtandum, interdū vt populus per plura manuduceretur ad credendum, qui non crederet per vnū, licet ita probet vnum, ſicut multa, & potiſſime, quia ſemper veniebant aliqui nouiter ad audiendum doctrinam Chriſti, & egebant confirmari per miracula, vt ergo etiam iſti miracula viderent, repetebat Chriſtus talia miracula ſua qualia prius fecerat. de transfiguratione autem non fuit ſic, quia non fuit oſtenſa alicui de populo, ſed ſolis tribus Apoſtolis, & pręceptum eſt eis ne cuiquam dicerent quouſque Chriſtus reſurgeret. ergo non erat opus multiplicari, quia tunc deberet coram eis ſolis multiplicari, & hoc ſuperuacuum eſſet, cum per vnicam transfigurationem ſufficienter oſtenſa eſſet eis gloria reſurgentium, ad hoc, quòd poſt Chriſti mortem teſtarentur eum fuiſſe transfiguratum ad imaginem gloriæ. & ſic Chriſtus ſemel tantum transfiguratus eſt.

Sed obijcietur, quòd Chriſtus transfiguratus fue-
F rit ſaltem bis, quia transfigurari eſt mutare figuram, vel effigiem. & tamen Chriſtus iterum poſt hoc mutauit effigiem, quia dicitur Marc. decimoſexto, poſt hoc duobus ex eis ambulantibus apparuit, & oſtenſus eſt in alia effigie euntibus in villam, ergo ſaltem bis transfiguratus eſt.

Dicendum, quòd Chriſtus ſemel tantum transfiguratus eſt, nec concedit Eccleſia plures transfigurationes. Et cum dicitur Chriſtus poſt reſurrectionem apparuiſſe in alia effigie. dicendum, quòd non transfiguratus eſt: neque ſcriptura hoc dicit, ſicut nunc aſſerit eum transfiguratum hic, & Marc. nono.

Ratio differentię eſt, quia iſta transfiguratio, id-
G eſt, figuræ mutatio facta nunc coram tribus Apoſtolis fuit vera. Mutatio autem facta coram duobus diſcipulis poſt reſurrectionem non fuit vera mutatio. Primum patet, quia licet in iſta transfiguratione non fuerit mutata figura prout figura dicit lineamentorum terminationem, fuit tamen aliquid vere mutatum in eo quod nos figuram vocamus vulgariter loquentes, ſicut ſcriptura ſolet loqui. nam vere mutatus eſt color eius in vultu, quia apparuit color eius nitidius, & exibant radij de vultu eius, ſicut de corpore Solis, quod nunquam prius in Chriſto fuerat, neque poſtea vnquam fuit ante mortem eius. Et quod dicitur mutatus color non eſt intelligendum quaſi vere ablatus eſſet color, qui præexiſte-
H bat, ſed quòd aduenerit quidam nitor, qui nunquam prius fuerat manente colore ſuo, qui erat in ſuperficie, ſicut prius. in veſtibus quoque fuit candor quidam, ita in Moyſe fuerat, qui cornutam radijs faciem habuit ex conſortio ſermonis Domini Exo. trigeſimoquarto. Secundum apparet, ſcilicet, quòd non fuit vera transfiguratio aut mutatio effigiei coram duobus diſcipulis facta, quia tunc non fuit mutatio aliqua facta in Chriſto, ſed in oculis diſcipulorum, quia videbatur eis, quòd homo quem videbant, erat peregrinus, & extraneus quem nunquam vidiſſent, nihil tamen amplius erat in Chriſto quàm ſemper eſſe conſueuerat, itaquòd ſi ipſi per viſum recte iudicarent, ſicut conſueuerant, non dubitaſſent quin ille eſſet Chriſtus, ſed Deus
I non permittebat eis recte cognoſcere, ſicut patet Luc. vigeſimoquarto, ſcilicet, dum fabularentur, & ſecum quęrerent, ipſe Ieſus appropinquans ibat cum illis, oculi autem eorum tenebantur ne eum agnoſcerent. iſtud autem fiebat a Deo, qui oculos eorum tenebat, non permittendo, quòd recte iudicarent per viſum, ſicut aliàs recte iudicare conſueuerant. Et hoc erat propter demerita eorum, ſcilicet, quia erant aliquo modo increduli, vel tardi ad credendum, & hoc, quia non crediderant illis, qui teſtabantur ſe vidiſſe Dominum reſurgentem, potiſſime cum ipſe ante mortem prędixiſſet ſe tertia die ſurrecturum, pręcedenti capitu. & Marc. octauo. Quòd autem iſta eſſet cauſa patet Luc. vi-
K geſimoquarto, quia Chriſtus adhuc eis incognitus dicebat illis, o ſtulti & tardi corde ad credendum in omnibus, quæ locuti ſunt Prophetę, & ob hanc cauſam increpuit Chriſtus vndecim Apoſtolos, quia non crediderant eum ſurrexiſſe teſtantibus alijs Marc. decimoſexto, ſcilicet, nouiſſime recumbentibus vndecim apparuit illis Ieſus, & exprobrauit incredulitatem eorum, & duritiam cordis, quia his, qui viderant eum reſurrexiſſe non crediderant. Et hoc tenet Gregori⁹ in Homelia Paſchali, ſcilicet, nihil ſimplex veritas per duplicitatem fecit, ſed talis in eorum oculis apparuit qualis in eorum mentibus fuit, id eſt, nihil egit dupliciter, id eſt, falsè; ſed quia

in

in mentibus iſtorum diſcipulorum Chriſtus non erat ſecundum fidem, in oculis eorum noluit apparere tamquam Chriſtus, ſed tamquam peregrinus, ideſt, homo extraneus, & incognitus? vt ſicut fides reſurrectionis erat peregrina, ideſt, extranea a mentibus eorum, ita ipſe appareret in oculis eorum extraneus a Ieſu, licet Ieſus nihil mutaſſet de corpore ſuo, neque de habitu. Et patet hoc manifeſte, quia quando Chriſtus voluit, quòd cognoſcerent eum iſti duo diſcipuli nihil mutatum eſt in corpore Ieſu, neque in habitu eius, ſed in oculis eorum, qui prius tenebantur, ne eum agnoſcerent, & tunc Deus abſtulit impedimenta de oculis eorum, & agnouerunt illum Luc. vigeſimoquarto, ſcilicet, factum eſt dum recumberet cum illis accepit panem, & benedixit, & fregit, & porrigebat illis, & aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum: nihil proderat, quòd aperirentur oculi eorum ad cognoſcendum ipſum, ſed quòd mutaretur, vel deſineret eſſe id quod mutatum fuerat in eis per quod non cognoſcebant eum, & tamen non fuit mutatio niſi in oculis eorum cum dicatur, quòd aperti ſunt oculi eorum, & cognouerunt eum. ergo non erat aliqua transfiguratio neque mutatio effigiei per quã eum non cognoſcerent, ſed ſolum erat mutatio in oculis eorum, qui nouiter teneri cęperant ne eum agnoſcerent, cum prius non tenerentur, & ſic iſta non fuit transfiguratio nec vocatur ſic, cum transfiguratio dicat aliquid in ipſo trãsfigurato. & ibi nihil erat in Chriſto. Sic enim fuit de exercitu Syriorum quos miſerat Benadab rex Syriæ ad tenendum Eliſęum, & cum venerunt in vrbem Dothaim, in qua ipſe erat, poſuit Deus impedimenta in oculis eorum ne agnoſcerent Eliſęum quem prius agnoſcebant, neque agnoſcerent terram, & vrbes, quæ prius erant ſibi notiſſimæ. exiuit autem Eliſęus ad eos dicens, ego oſtendam vobis virum, & deduxit eos in vrbem Samariæ vbi erat rex Iſrael hoſtis eorum, & ipſi neſciebant quo ibant, aut quis duceret eos, nec tamen timebant aliquid, quia putabant ſe ire per aliam regionem quam cognoſcebant, cum autem fuerunt in medio vrbis Samarię, dicitur quòd aperti ſunt oculi eorum, & viderunt ſe eſſe in platea Samariæ, & timuerunt, quarto Regum ſexto: conſtat autem, quòd ibi nihil erat exterius aut in regione aut in Eliſęo quod falleret eos, ſed in oculis eorum erat quod eos fallebat cum dicatur, quòd aperti ſunt oculi eorum. ita autem hic dicitur, quòd aperti ſunt oculi eorum, & agnouerunt illum. ergo nulla mutatio erat exterius, ſed ſolum in oculis iſtorum duorum diſcipulorum, nunc autem quando Chriſtus transfiguratus dicitur coram tribus Apoſtolis, fuit vere aliqua mutatio in Chriſto tam in veſtibus quàm in facie, ideo dicitur nunc vere transfiguratus, & non alio tempore.

Quare Chriſtus non dedit nunc alicui diſcipulo ſuo vti dote claritatis, ſicut dedit vni eorum, quòd ſuper aquas ambularet.

Quaeſt. XXVI.

QVAERETVR cum Chriſtus nunc transfiguratus vſus ſit dote gloriæ, ſcilicet, claritate, & ambulans ſuper aquas vſus fuerit dote agilitatis, quare non dedit nunc alicui diſcipulo ſuo vti dote iſta claritatis, ſicut tunc dedit vni eorum, quòd ambularet ſuper aquas ſupra decimoquarto cap.

Dicendum, quòd fuit. Primo, quia iſtam transfigurationem Chriſtus oſtendit diſcipulis ad complendum promiſſum quod ſupra fecerat, ſcilicet, A ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, & ita non promiſerat eis niſi, ꝙ oſtenderet eis gloriam regni ſui, ſed hoc faciebat oſtendendo ſe eis transfiguratum, ideo ſolum ſe transfigurauit. Secundo fuit, quia Petrus petiuit a Chriſto, quòd concederet ei ambulare ſuper aquas veniendo ad ſe ſupra decimoquarto, & illa fuit cauſa potiſſima concedendi ei, quòd ambularet ſuper aquas, hic autem nihil petiuit horum, ideo non datum eſt ei, neque alteri transfigurari. Tertio fuit, quia quòd Chriſtus transfiguraretur fuit coram tri- B bus diſcipulis, qui nihil de eius transfiguratione dubitabant cum manifeſte eum conſpicerent transfiguratum. ambulare autem ſuper aquas fuit coram diſcipulis dubitantibus an ipſe eſſet. nam timuerunt, & dicebant, quòd phantaſma erat ſupra decimoquarto capitu. & Marc. ſexto. Et Petrus etiam dubitans dixit: Domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas. ideo vt tolleretur iſtud dubium voluit Chriſtus, quòd ambularet Petrus cum eo ſuper aquas: nam de Petro non poterat credi, quòd eſſet phantaſma, ideo cum eum ſuper aquas ambulantem viderent crederent, quòd Chriſtus verus homo exiſtens poterat ſuper aquas ambulare. Quar- C to fuit, & præcipue ambulare ſuper aquas Petri non fuit actus dotis alicuius, & tamen transfigurari actus dotis erat, ſed Petro nondum competebat actus alicuius dotis cum dotes non haberet, ideo nec debuit transfigurari. Patet hoc, quia Petrus non ambulauit ſuper aquas tamquam habens dotem agilitatis, ſed quia ſubleuabatur diuina virtute ſuper aquas, vt oſtenſum eſt ſupra decimoquarto capitu. quæſtione 174. claritas autem transfigurationis Chriſti fuit dos gloriæ, & ita ſi eſſet in Petro haberet actum dotis. Petrus tamen nunquam viuens dotes habuit, quia dotes ſunt quædam beatitudo corporis cauſata per refluentiam ex beatitudine animæ, ideo non ſunt dotes corporis niſi vbi eſt beatitudo animæ, anima autem Chriſti fuit beata ab inſtanti creationis ſuæ, ideo poterat ipſe in corpore ſuo ha- D bere actus dotium quandocunque vellet. Petrus autem non fuit beatus dum viueret, ideo non habuit dotem claritatis nec actum alicuius dotis. Quinto fuit, quia magis fuit conueniens Petro, quod videret Chriſtum transfiguratum, & ipſe non transfiguraretur, neque aliquis de alijs, quàm quòd transfiguraretur. nam ſi aliquis eorum deberet transfigurari, aut hoc eſſet dando ei veram dotem claritatis procedente a beatitudine animæ, aut quòd daretur quidam nitor ei in vultu, & veſtibus diuinitus, qui non eſſet actus dotis, neque prodiret a beatitudine animæ. Primo modo non erat danda claritas, cum Petrus, & alij diſcipuli nondum eſſent beati, ſed poſt mortem futuri erant, etiam quia transfiguratio non erat ad dandum gloriam di- E ſcipulis, ſed ad oſtendendum eis imaginem gloriæ futuræ: ideo non debebant ipſi transfigurari, vt haberent dotes beatitudinis, ſed vt viderent Chriſtum eas habere.

Quid dotes corporis, & vbi ſint.

Secundo modo non debebat dari claritas, quia illa tunc eſſet in ſolo corpore, & non præſtaret aliquam beatitudinem animæ, & ita non multum gauderent talem claritatem habendo, cum animam ſuam ſentirent in eo ſtatu, in quo prius, & ſic non bene iudicarent de gloria, quia putarent illam talem ſolum futuram qualem nunc habebant, & tamen illa erat futura multo incomparabiliter maior, ideo non debuit aliquis eorum transfigurari. videntes autem Chriſtum transfiguratum melius iudica-

bant

bant de gloria futura, & magis alliciebantur ad eam. nam ex ſola viſione claritatis eius iam intenſe lętificati ſunt, ſed inter habere in ſe, & videre in alio eſt differentia immenſa, ideo putaret Petrus, & alij diſcipuli, quòd eſſet gloria infinita quando ipſi talem gloriam in ſe haberent qualem nunc Chriſtum habere videbant, & ita melius iudicarent, ideo conuenientius erat, quòd viderent Chriſtum transfiguratum, quàm quòd ipſi transfigurarentur. Sexto erat, quia Chriſtus nolebat deponere diſcipulos de aliquo gradu honoris quem eis ſemel daret, ſi igitur ſemel daret eis vere in corpore ſuo nitorem gloriæ, erat inconueniens eis illum auferre reddendo eos inglorios, ſecus autem de ſeipſo, quia ipſe beatitudinem ſemper tenebat in anima licet foris eam non oſtenderet. de ambulatione ſuper aquas ſecus erat, quia non fuit illud aliquod accidens, vel perfectio vere exiſtens in corpore Petri, ſed ſolum ſupportabatur a Deo ne ambulando mergeretur, finita autem ambulatione nihil perdidit quod habuiſſet, perderet tamen aliquid ſi ſemel haberet nitorem glorię, qui eſſet vere aliqua qualitas inexiſtens Petro, vel alijs, ideo non debuerunt transfigurari.

An conuenienter fuit oſtenſa imago gloriæ in transfiguratione. Et quare corpori beatitudo dari non poteſt: & quomodo animæ diſcipulorum gloria poterat oſtendi. Quæſt. XXVII.

QVAERETVR an conuenienter oſtenſa fuit imago gloriæ in transfiguratione.

Aliqui dicunt, quòd non, quia oportebat oſtendere gloriam interiorem. nam maior eſt gloria animæ quam corporis, & tamen de gloria animę nihil oſtenſum eſt.

Dicendum, quòd beatitudo vere eſt in anima, quia ipſum obiectum beatitudinis Deus eſt, qui eſt ſpiritus Io. quarto, ideo in ſpiritu erit beatitudo, qui conuenit cum Deo. Etiam quia cum beatitudo ſit maxima perfectio hominis, erit in parte perfectiſſima eius, quæ eſt anima.

Et dicendum, quòd iſta beatitudo conſiſtit in clara Dei viſione, cum id quo anima perfectius Deo vniri poſſit eſt ipſum clare videre, id eſt, cognoſcere non argumentando, ſed intuendo eo modo quo prima principia ſpeculatiua cognoſcuntur, & quia iſta beatitudo eſt ſpiritualis, non poteſt communicari vniuoce corpori, quia tunc, ſicut anima videt Deum, ita & homo oculis corporeis Deum videret quod nõ eſt poſſibile. nam oculus non intelligit quod eſt Deum videre, quia aliter ipſe videri non poteſt, cum non ſit corpus, quia tamen corpus eſt vnitum animę tamquam pars ſpeciei ex vnione naturali fit quędam redundantia bonorum animę in corpus, quia tamen non eſt talis modus naturæ corporis, ſicut animæ, non poſſunt deriuari bona animę in corpus vniuoce, ſed ęquiuocè, & iſta redundantia vocatur gloria corporis, & vocamus eam dotes corporis de quibus infra dicetur, quæ ſunt quatuor, ſcilicet, claritas, agilitas, ſubtilitas, impaſſibilitas, nunc autem oſtendit Chriſtus in transfiguratione ſua dotem claritatis, quæ pertinet ad gloriam corporis, & fuit ſufficienter hoc oſtendiſſe. nam hoc lętificauit animos diſcipulorum ita, vt cuperent ibi ſemper manere, cum Petrus dixerit Domine bonum eſt nos hic eſſe.

Cum autem dicitur, quòd debuit oſtendi gloria animæ.

Dicendum, quòd incomparabiliter eſt illa maior quàm gloria corporis, cum gloria corporis ęquiuocè

F deriuetur a gloria animæ, & tamen non oſtenſa eſt gloria animæ, quia non poterat oſtendi, quia id quod anima in ſe habet, vel patitur, non cadit ſub ſenſu. nam Chriſtus ſemper fuit beatus, & continue erat beatus quantum ad animam, & tamen diſcipuli nõ videbant illam beatitudinem, ideo quando promiſit eis, quòd viderent filium hominis venientem in regno ſuo, promiſit quòd oſtenderet corporalem aliquam gloriam, & iſta fuit claritas corporis Chriſti, gloriam autem animæ Chriſti non poterant videre niſi intelligendo. Et hoc poterat dupliciter fieri.

Vno modo, quòd eis daretur beatitudo animæ videndo Deum clare, per quam beatitudinem iudicarent qualis eſſet beatitudo Chriſti, quia talis eſſet

G beatitudo Chriſti qualis ſua. Alio modo, quòd reuelaretur eis, quòd anima Chriſti beata erat videndo diuinam eſſentiam. Primum non poterat ſtare, quia homo non eſt beatus dum viuit Exo. trigeſimotertio non videbit me homo, & viuet. maxime, quia per beatitudinem liberarentur ab omni miſeria, & ſic iam non eſſent mortales. Chriſtus tamen hortabatur eos ponere animam pro eo, ideo non poterat hoc modo oſtendi eis beatitudo animæ Chriſti. Secundum eis notificari non proderat, quia ſic non lętificarent mentem eorum: nam nos ſcimus animam Chriſti fuiſſe beatam quandiu in mundo fuit, & tamen hoc non pręſtat nobis aliquam iocunditatem, videre autem claritatem corporis Chriſti in

H transfiguratione, lętificauit valde animam diſcipulorum, ideo conuenientius fuit ſic oſtendere claritatem corporis quàm modo præcedenti oſtendere gloriam animæ, & ita Chriſtus volens oſtendere diſcipulis imaginem gloriæ beatorum ſolam corporis ſui gloriam oſtendit.

Quare Chriſtus nunc volens oſtendere imaginem futuræ gloriæ non oſtendit omnes in ſe dotes, vel quare potius oſtendit claritatem quàm alias dotes Et quòd quandiu vixit omnibus dotibus corporis glorificati vſus eſt. Et quod dotium nulla eſt, quæ afferat in ſui contemplatione aliquod gaudium niſi claritas. Quæſt. XXVIII.

QVAERETVR cum ad gloriam corporis pertineant quatuor dotes quare Chriſtus nunc vo-

I lens oſtendere imaginem futuræ gloriæ non oſtendit omnes in ſe, vel quare potius claritatem quam alias dotes.

Dicendum, quòd quandiu vixit inter homines ſemper fuit viator, & comprehenſor Chriſtus, ideo ſicut ſemper habebat beatitudinem animę poterat ſemper habere beatitudinem corporis, ſiue dotes eius, quæ vt dictum eſt præcedenti quæſtione cauſantur ex quadam redundantia beatitudinis animæ in corpus, vt dicit Augu. in Epiſtola ad Dioſcorum, quòd tam potentis naturę eſt anima in vita æterna, quòd ex eius excellenti beatitudine immortalitas reſultabit in corpore. poterat ergo Chriſtus quandiu

K viuebat habere iſtas dotes, non quaſi ex miraculo, ſed quia conſequebantur eum quaſi naturaliter exiſtente beatitudine animæ ſuæ, ſed noluit eas ſemper habere, quia non conueniebat. ipſe enim venerat, vt nos redimeret per mortem, & dolores, & tamen vna de dotibus eſt impaſſibilitas, quam ſi ſemper habuiſſet, non potuiſſet nos redimere modo quo redemit, ideo quandiu Chriſtus fuit inter nos regulariter non habuit dotem aliquam corporis, & tamẽ aſſumebat eam, vel aliquam earum quando volebat. vnde dicit Hugo de ſan. Victo. quòd Chriſtus omnibus dotibus vſus eſt, ſcilicet, ſubtilitate in exitu de vtero, & quando tranſiuit per ianuas clauſas. agi-

litatę

ſitate ambulando ſuper aquas ſupra decimoquarto: claritate in transfiguratione: impaſſibilitate in confectione. nam aſſerit corpus Chriſti traditum fuiſſe impaſſibile diſcipulis in ſacramento, & tamen, vt omnes doctores tenent verum eſt, quòd corpus Chriſti ſub ſacramento exiſtens erat paſſibile, quia erat illud idem quod extra ſacramentum erat, & tamen in ſacramento erat impaſſibile, extra ſacramentum erat paſſibiliter: cum ergo omnibus alijs tribus dotibus vſus fuerit aliàs, volebat nunc vti quarta dote, ſcilicet claritate, vt ſic compleret vſum omnium dotium. Hoc autem concedendum eſt, quòd omnibus quatuor dotibus vſus fuerit viuens, & tamen nõ proprie vſus fuit impaſſibilitate in confectione, ſed potius (vt alij volunt) quando ieiunauit quadraginta diebus, nam non affligebatur ieiunans, neque alterabatur aliquid de corpore eius quaſi eſſet immortalis. Alij autem dicunt, quòd impaſſibilitate vſus eſt quãdo Iudęi voluerunt eum præcipitare, & exiuit de manibus eorum, Luc. quarto, & quando lapidare voluerunt Ioan. octauo. Secundo fuit, quia Chriſtus nõ transfiguratus eſt ad habendum in ſe veritatem gloriæ corporis, ſed ad oſtendendum imaginem glorię, ad oſtenſionem autem iſtam ſufficiebat claritas, licet ad veram corporis gloriam non ſufficiebat claritas, cum manere poſſint cum illa multi defectus corporis: ideo ſatis fuit nunc oſtendere claritatem. Tertio fuit, & pręcipue, quia aliæ dotes, licet ſint qualitates quædam corporis, tamen non percipiuntur ex ſeipſis, ſed ſolum ex actu, vel paſſione ſecundum eas. claritas autem ſecundum ſeipſam percipitur ſine aliquo actu, vel paſſione, cum ſit aliquid foris manens extenſum in ſuperficie corporis, quod ſecundum viſum percipi poteſt. Impaſſibilitas enim eſt quædam qualitas ſimilis naturali potentię, de ſecunda ſpecie qualitatis, & non poteſt ſentiri aliquo ſenſu, actus etiam eius non ſentitur, ſed argumentatiue percipitur. Subtilitas etiam apparere non poterat, quia quędam qualitas quaſi naturalis potentia eſt: etiam actus eius non ſentitur, quia conſiſtit actus eius in penetrãdo, ita quòd corpora denſa nõ obuiẽt ſibi, & iſtum actum non poterant videre Apoſtoli, ſed colligere ipſum argumẽtatiue, quia corpus quod penetrat non videtur quando penetrat, ſed antequã penetret, & poſtquam penetrauerit, & ita poteſt argui, quòd penetrauerit & tranſierit ad aliam partem: non põt, tamen videri quõ penetrauerit. Agilitas etiã quantum ad ſeipſam oſtendi non poterat, quia eſt qualitas quędam quaſi naturalis potentia, & actus ſuus eſt tranſire ſubito de loco ad locum, & ambulare per aerem, vel aquam non obſtante grauitate corporis. Si autem Chriſtus ſe ſubito transferre vellet de loco illo, in quo nunc erat cum Apoſtolis ad aliũ locum, non viderent quomodo ſe tranſtuliſſet neque ad quem locum, cum ſubito ſe ſubtraheret ab oculis eorum, Claritas autem erat dos, quæ per ſeipſam videri poterat, cum ſit viſibile notiſſimum quod non ſolum videtur, ſed facit etiam cętera videri: ideo non fuit dos, quę ita poſſet videri, ſicut claritas. Verum eſt autem, quod actus agilitatis quantũ ad aliquid videri poterat, vt ſi vellet ambulare ſuper aquas, vel per aerem, quia lente ambulando ita, vt videretur, ambus eſſet manifeſtus actus agilitatis, ideſt, leuitatis cuiuſdam corporis, ita quòd pondere non premitur, vt deſcendere, ſed ſuſtinetur etiam in leuioribus elementis, & tamen non fuit nunc conueniens iſte actus propter ſequentia, & præcedentia.

Quarto fuit, quia volebat Chriſtus nunc certificare diſcipulos de gloria reſurgentium: ideo debuit hoc oſtendere per aliquid, de quo non dubitaretur,

A quia probatio rei debet eſſe per ſe nota, quia aliàs ibitur in infinitum in probationibus, & tamen ſi Chriſtus voluiſſet oſtendere gloriam corporis ſui per alias dotes potuiſſet dubitari de hoc, ſic patet, quia oſtendit in corpore ſuo dotem agilitatis ambulando ſuper aquas. nam dicitur, quòd diſcipuli videntes eum ambulantem ſuper aquas turbati ſunt, & clamore magno dixerunt phantaſma eſt ſupra decimoquarto, & licet Chriſtus diceret eis nolite timere ego ſum, adhuc non credebant. nam Petrus dixit poſt hoc Chriſto: Domine ſi tu es iube me venire ad te ſuper aquas eodem capitu. Ita etiam quando Chriſtus oſtendit in

B ſe actum dotis agilitatis tranſeundo per quęcunque obſtantia, ſcilicet, intrando per ianuas clauſas poſt reſurrectionem, turbati ſunt diſcipuli exiſtimantes ſe ſpiritũ videre, & licet dixiſſet eis, videte manus meas, & pedes meos, diciturꝙ adhuc non credebant: Lucæ vigeſimoquarto, Similiter eſt de immortalitate. non ergo fuit conueniens, ꝙ per aliquam iſtarum Chriſtus oſtenderet nunc gloriam corporis ſui, cum autem oſtenderet eis claritatem corporis ſui non erat aliquid, de quo poſſent dubitare, quia clare eum videbant ſibi eſſe præſentem, & non euaneſcebat ab oculis eorum, neque ſubito adueniebat, ſed quietus manebat, ita vt poſſent contemplari quid erat, id ꝙ Chriſtus habebat, & an iſta res vere fieret, vel ficte:

C ideo iſte modus erat conueniens, Quinto fuit, & etiam præcipue, quia licet omnes dotes pertineant ad beatitudinẽ, nulla earum eſt, quę afferat aliquod gaudium in ſui contemplatione niſi claritatem. nam impaſſibilem eſſe eſt aliquid excellens in ſe, & tamẽ, quòd aliquis videat actum impaſſibilitatis alterius, ſcilicet, quòd non lędatur a corporibus nociuis, non eſt aliquid multum iocundum, poteſt autem intellectus arguere hoc eſſe aliquid magnum, & tamen in videndo hoc non poterit eſſe aliquod magnum gaudium. idem de agilitate. videre enim ꝙ aliquis ambulet ſuper aquas, vel volet per aerem non eſt aliquid lętum, licet ſit aliquid mirabile, & idem eſt de actu ſubtilitatis in penetrando obſtantia corpora.

D Chriſtus nõ voluit reddere ſolum diſcipulos admiratos de gloria corporis ſui, ſed potius voluit eos cõſolari, & tamen videndo corpus humanum in tanta claritate, ſicut Sol, vel in maiori, ita tamen, quòd illa non offenderet intuentium oculos, eſſet inextimabile gaudium: iſtam ergo ſolam nunc Chriſtus oſtendere debuit, & fuit cauſa potiſſima. Sexto fuit, & etiam præcipue, quia Chriſtus volebat nunc oſtendere imaginem glorię futurę, gloria autem futura eſt aliquid magnum: ideo debuit oſtendi per id quod maximum erat, ſi autem omnes actus dotium potuiſſent ſimul manifeſtari in corpore Chriſti: fuiſſet iſtud excellentius, & tamen non poterat hoc fieri, vt oſtenſum eſt ſupra: ideo debuit oſtendi dos illa, quæ maior erat, & excellentius oſtendebat, de qua

E admirarentur nimium, & gauderent, eſſeique omnino ſupra conditionem corporis humani, vt poſſint ipſi reputare eſſe aliquam beatitudinem in hoc. tale autem erat videre claritatem tam excellentem in corpore Chriſti: ideo debuit nunc oſtendere eis dotem claritatis: nam ſi actum alicuius alterius oſtẽderet: non reputarent ex hoc eſſe in gloria patris ſui, quæ pertinet ad aliud ſęculum nam Chriſtus oſtenderat eis dotem agilitatis quando ambulauit ſuper aquas, & licet a principio putarent eum eſſe phantaſma, poſtea cognouerunt eum eſſe verum Ieſum ſupra decimoquarto, & Marc. ſexto, & tamen non putauerunt per hoc ſe vidiſſe aliquam gloriam futuri ſęculi: Chriſtus etiam non innuit, quòd vidiſſent tunc aliquid de gloria futura, & tamen nunc

antequam

Antequam transfiguraretur, dixit quòd aliqui de aſtā-tibus viderent eum venientem in gloria patris ſui antequam guſtarent mortem: ergo innuit, quòd per dotem agilitatis, & per alias dotes non poterat oſtendi gloria reſurgentium, ſed ſolum per claritatem: idō neceſſe fuit, quòd in transfiguratione vteretur dote claritatis potius quàm alijs ad oſtendendum imaginem futurę glorię, & illa eſt cauſa cęteris efficacior.

Quare cum Chriſtus vſus eſt alijs dotibus, & non claritate, non dicitur transfiguratus, & an tunc debet ſic dici. Quæſt. XXIX.

QVAERETVR cum nunc Chriſtus vtens dote claritatis dicitur transfiguratus, quare cum aliàs vteretur alijs dotibus non dicitur transfiguratus, vel an debet dici transfiguratus.

Dicendum, quòd Chriſtus non eſt concedendus transfiguratus niſi ſemel, quia ſcriptura non concedit niſi ſemel transfigurationem. De alijs autem vicibus quibus vſus eſt dotibus: dicendum quòd non fuit tunc transfiguratus. Ratio eſt, quia transfigurari eſt figuram mutare: ideo ſolum dicetur quis transfigurari ſecundum ea quæ ad figuram pertinent. figura autem proprie eſt ipſa terminatio quantitatis, ſiue lineamentorum per quam maxime cognoſcitur res, & inde dicitur figura omne accidens inexiſtens rei quantum ad ſuperficiem per quod cognoſci poteſt, ſic autem eſt color, qui ſuperficiei coextenſus eſt, & quia in vſu claritatis mutatus eſt color, ideſt, ſuperfuſa eſt cuti eius noua lux, quæ nunquam prius inextiterat, dicitur tunc transfiguratus cum color, vel nitor ille figura large vocetur, cęterę autem dotes, & vſus earum non ſunt figuræ, quia non dicunt aliquid abſolute manens in homine quod in eo videri poſſit, & per quod diſtingui poſſit ab alijs quantum ad cognitionem ſenſitiuam: ſed ipſę dotes ſunt quædam qualitates inuiſibiles, & vſus earum eſt actus, vel paſſio, & non eſt aliquid manens in ſuperficie rei, nec aliquid per quod res cognoſcatur: ideo non pertinent ad figuram, & conſequenter per actus illos non dicitur quis transfigurari, ſicut non transfiguratur ille, qui currere incipit, & prius non currebat. claritas autem pertinet ad figuram, ſiue ſpeciem, ideſt, per vſum huius dotis dictus fuit Chriſtus transfigurari quaſi nouam vultus habitudinem accepiſſet, ſic dicitur Luc. 9. facta eſt ſpecies vultus eius altera.

Aliæ dotes gloriæ præter claritatem figuræ dici nō poſſūt.

An lux illa per quam fuit Chriſti transfiguratio fuit vera, vel imaginaria. Et quòd in ſacra Scriptura nullum ſit mendacium. Quæſt. XXX.

QVAERETVR cum transfiguratio Chriſti fuerit per quandam lucem nouam in eo apparentem, quæ prius non fuerat: an illa lux fuit vera, vel imaginaria, quæ non eſſet realiter in corpore Chriſti.

Aliqui dicunt, quòd non fuit vera, quia dicitur aliquid transfigurari in illud quod vere non eſt aut vere non habet ſecunda Corin. vndecimo: nam & ſathanas transfigurat ſe in Angelum lucis, & tamen Chriſtus dicitur transfiguratus quantum ad lucem. ergo non habuit illam vere. Item ſuper illo verbo ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem. dicit Glo. Luc. nono, & eſt Bedę, quòd regnum Dei vocat glorificationem corporis in imaginaria repreſentatione futuræ beatitudinis, ſed quod eſt imaginarium non eſt verum, ergo Chriſtus non habebat vere illā claritatem. Item opacū, & lucidum repugnāt, ſed corpus Chriſti erat vere opacum, quandiu inter

F nos vixit. ergo impoſſibile erat, quòd eſſet lucidum, & ita non habuit vere lucem. Item claritas ſenſibilis maxima corrumpit ſenſum, quia eſt excellens ſenſibile, & tamen claritas Chriſti in transfiguratione dicitur fuiſſe maxime, quia dicitur in litera, quòd reſplēdnit facies eius, ſicut Sol. Et Hieron. dicit; Deus non potuit in hac vita aliquid tam clarum facere, & tamē oculi Apoſtolorum non lęſi fuerunt videndo claritatem illam, ſed potius gaudebant: ergo videtur, quòd non fuit vera claritas, ſed imaginaria.

Dicendum, quòd claritas transfigurationis fuit claritas vera ſenſu perceptibilis in corpore Chriſti vere exiſtens ad oſtenſionem claritatis quam promiſerat in ſanctis poſt reſurrectionem eſſe futuram. nam
G dicitur, tunc fulgebunt iuſti ſicut Sol in regno patris mei ſupra decimotertio capitu. Et patet, quòd vere fuit claritas, quia non eſt claritas ſi non ſit vera claritas, ſicut non eſt homo, qui non eſt vere homo, & tamen Euangeliſtę dicunt fuiſſe vultum Chriſti fulgētem, ſicut Sol: ergo vere fuit in corpore Chriſti aliquis talis fulgor, alioquin tolleretur omnis veritas ſacrę Scripturę, & certitudo: nam ſicut dicitur hic, quòd reſplenduit vultus Chriſti, ita dicitur, quòd natus eſt, & paſſus eſt, & reſurrexit: ſi igitur dicimus, quòd nō habuit verum fulgorem, ſed imaginarium, ita dicetur, quòd non vere paſſus eſt, neque reſurrexit; neque ambulauit ſuper aquas, ſed omnia imaginarie facta ſunt, & ita tolletur tota fides. nam vt dicit Augu.
H in Epiſtola ad Hieronymum. & in Decretis diſtinct. nona cap. ſi ad ſacras. ſi in ſacra Scriptura concedimus eſſe aliqua mendacia ſaltem officioſa, non manebit aliqua auctoritas in tota ſacra Scriptura, quia de reliquis partibus eius idem iudicari poterit, vel in dubiū verti: ita ſi aliquid dicamus factum eſſe non vere, ſed imaginarie quod ſacra Scriptura teſtatur eſſe factum, de cęteris, quæ ipſa teſtatur idem dici poterit, & ita euacuabitur tota auctoritas ſacræ ſcripturę: quo nihil periculoſius: ergo cum ſimpliciter teſtetur Scriptura reſplenduiſſe vultum Chriſti, ſicut Sol, concedendum eſt, quòd fuit in vultu eius aliqua magna claritas, quæ erat, ſicut ſolaris.

Ad primum dici poteſt vnomodo, quòd quidquid ſe transfigurat vere ſe transfigurat, quia transfigurare
I eſt figuram mutare, & non ſubſtantiam, & ita ſathanas vere ſe transfigurat in Angelum lucis, quia licet non tranſeat in ſubſtantiam Angeli lucis neque in totalem operationem, oſtendit tamen eius ſimilitudinem, quia ceſſat agere talia qualia dęmon, & agit talia qualia Angelus lucis ſaltem ad tempus, & illud eſt mutare figuram ſuam, & accipere figuram alterius.

Alio modo poteſt dici, quòd transfigurare contingit verè, & falsè. vere transfigurari eſt quando res talis eſt qualis oſtenditur eſſe per exteriorem diſpoſitionem quam figuram vocamus, & ita ſi quis oſtēdat ſe candentem, & ſic transfigurauit ſe vere ad candorem. Falſa trāsfiguratio eſt quando non eſt talis res
K qualem eam eſſe oſtendit exterior diſpoſitio, & ita ſathanas falsè ſe transfigurat in Angelum lucis, quia diſpoſitio ſua oſtendit eum eſſe Angelum lucis, & non eſt. Chriſtus autem transfiguratus eſt, quia apparuit nunc habens alium colorem quàm habere ſolitus erat, & ita vere fuit cum iſte fulgor ad tempus ſibi aduenerit, & prius nunquam eum habuit, neque poſtea quandiu vixit.

Ad ſecundum dicendum, quòd lux transfigurationis Chriſti fuit imaginaria, quia imaginarium dicitur ab imagine, vel ab imaginatione. Secundo modo imaginarium eſt quod per ſolam imaginationem ſubſiſtit, ſicut ſunt ficta, vel actus rationis, & ita di-

ſtinguitur

ſtinguitur imaginarium contra verum. Primo modo imaginarium dicitur, ideſt, repręſentatiuum. ſ. quia vna res eſt imago alterius, & ita res vera eſt imaginaria, quia eſt imago, ideſt, expreſſe aliud ſignificans. ſic enim filius in diuinis eſt imago patris, qui tamen vere eſt, & ſic lux transfigurationis Chriſti fuit imaginaria, ideſt, repręſentatiua, ſiue imago lucis futuræ beatitudinis.

Ad tertium dicendum, quòd corpus Chriſti vere fuit in ſe opacum, ideſt, non diaphanum, vel tranſparens, nec etiam ſolidum emittens radios, ſicut ſunt corpora ſtellarum, ſed fuit, ſicut opaca, quæ ſupficiē politam habent, & ideo lucem quandam habent, & iſta lux corporis Chriſti fuit aliquid diuinitus communicatum ei, vt infra dicetur.

Ad quartum dicendum, ꝙ claritas transfigurationis fuit excellentiſſimum ſenſibile, & tñ non corrupit oculos Apoſtolorum, quia erat illa ſimilis claritati corporis glorioſi, quæ viſum non corrumpit, ſed demulcet. vide Apoca. 21. claritas gloriæ comparatur claritati iaſpidis, quæ viſum non lędit, ſed mulcet, & delectat. hoc autem fit, quia illa claritas eſt alterius generis quàm iſta claritas naturalis. peruenit enim ex claritate ſpirituali animæ, quæ quidem non corrumpit proportionem oculi animę, ſed magis confortat. Cum autem dicit Hieron. ꝙ non poſſet Deus in hac vita facere aliquid tam clarum intelligendum eſt, ꝙ nullum corpus poterat naturaliter eſſe tale, & quantumcunque concurreret Deus cum cauſis naturalibꝰ ad productionē alicuius corporis tam lucidi non poterat tam clarum produci, & hoc, quia repugnat conditioni rerū. nā in eis, quæ ſpecie differunt impoſſibile eſt, ꝙ indiuiduū ſpeciei minoris (quantūcunque perficiatur) accedat ad perfectionem indiuidui ſpeciei ſuperioris, ita aūt naturale, & ſupernaturale differunt pluſquam ſpecie. claritas huius vitæ eſt naturalis. claritas autem beatorum eſt ſupernaturalis: ideo impoſſibile eſt æqualem eſſe aliquam naturalem lucem illi luci beatorum, talis autem erat lux, quæ apparuit in corpore Chriſti: ideo recte dixit Hierony. ꝙ non poterat Deus facere aliquid tam clarum in hac vita, ideſt in corporibus naturalibus, quæ videmus dum hic viuimus, poterat tamen maiorem lucem facere quàm eam, quę erat in corpore Chriſti. ſ. aliam ſupernaturalem lucem maiorem illa, quia illa non erat effectus infinitus, & forte maior eſt illa, quę nunc apparet in vita æterna in corpore Chriſti.

An lux transfigurationis fuerit glorioſa. Et quomodo Chriſtus viuens habuit dotes corporis glorioſi Et quomodo fuit claritas in transfiguratione Chriſti, & quomodo erit in beatis glorificatis. *Quæſt.* *XXXI.*

QVAERETVR an lux transfigurationis fuit glorioſa. Aliqui dicunt, quòd non, quia dicit Beda ſuper illo verbo ſupra in litera ſi transfiguratus eſt in corpore mortali oſtendit non quidem immortalitatem, ſed claritatem ſimilē futurę immortalitati, ſed claritas glorioſa, eſt claritas corporis immortalis, cum corpus Chriſti non fuerit immortale, ergo claritas illa transfigurationis non fuit glorioſa. Item idem non poteſt eſſe ſubiectum pęnalitatis, & gloriæ, ſed corpus Chriſti erat ſubiectū pęnalitatibus: ergo non poterat in eo eſſe claritas glorioſa. Item conditio corporis glorioſi non ſolum eſt etiam agilitas, & impaſſibilitas, ſed & ſubtilitas. Si ergo aſſumpſiſſet claritatem glorioſam, aſſumpſiſſet omnes alias conditiones glorię, ſed non aſſumpſit pro tunc. ergo non fuit illa claritas glorię. Item claritas glorioſa non percipitur ab oculo non glorifica-

A to: quia ſicut claritas naturalis ab oculo naturali percipitur, ita claritas glorioſa ab oculo glorificato, & oculus non glorificatus non habet proportionem, vt pati poſſit a claritate glorioſa: Apoſtoli enim nondū erant glorificati, & viderunt claritatē transfigurationis. ergo non fuit illa glorioſa. Item claritas glorioſa non eſt naturalis corporis, ſicut gloria non eſt alicui naturalis, ſed collata. & tamen claritas transfigurationis fuit naturalis corpori Chriſti, vt innuit Hilarius, & Glo. hic in litera dicit: ſpeciem quam habebat per naturam oſtendit, non amittens carnem quam aſſumpſerat voluntate: ergo claritas illa non fuit glorioſa.

B Item claritas transfigurationis non ſolum fuit in corpore Chriſti, ſed etiam in veſtibus, & tamen veſtes nō poſſunt glorificari: ergo non fuit illa claritas glorioſa, quę fuit in corpore Chriſti transfigurati.

Dicēdū, ꝙ vt dicit Hugo de ſan. Victo. Chriſtus adhuc viuens in corpore paſſibili omnes dotes corporis glorificati habuit. ſ. ſubtilitatem naſcendo exeundo de vtero virginis illęſis clauſtris, agilitatem ambulando ſuper aquas, claritatem in trāsfiguratione. impaſſibilitatem in cęna quando corpus ſuum viuens ad comedendum diſcipulis dedit ſine hoc, quòd videretur, & lęderetur. non tamen eſt intelligendum, ꝙ Chriſtus habuit dotes in corpore ſuo realiter tāquā

C qualitates inhærentes, & immanentes ei abſolute, quia tunc cū impaſſibilitas realiter eſſet in corpore Chriſti, eſſet ipſe vere immortalis, & non potens lędi aut dolere. ſed falſum eſt, quia patiebatur, & mortuus eſt. Ideo dicendum, ꝙ habuit Chriſtus dotes virtualiter, vel potentialiter, ſed non realiter. nam dotes dicunt gloriam corporis, & gloria corporis reſultat ex gloria animę per quandam redundantiam, ſed Chriſtus habebat perfectam gloriam animę: ideo habebat illud ex quo reſultaret gloria corporis, ſiue dotes, quia non requirebatur aliquod aliud principium ad cauſandum iſtam gloriam corporis niſi gloria animi, & hoc eſt potentialiter, vel virtualiter habere dotes, realiter tamen non habebat Chriſtus dotes, quia illę ſunt quędam qualitates corpori immanentes, quę deriuatę fuerunt ex gloria animę. & ſi illę vere fuiſſent

D in corpore Chriſti, fuiſſet Chriſtus vere immortalis, & impaſſibilis, & ita non poſſet vnquam pati niſi deponeret dotem illam, & eſſet miraculum in Chriſto poſſe pati, & lędi: non pati autem eſſet naturale quod falſum eſt: quia omnes doctores concedunt corpus Chriſti mortale, & paſſibile fuiſſe.

Sed tunc eſt dubium, cum Chriſtus haberet veram gloriam animę ex qua reſultat gloria corporis, ideſt, dotes, quomodo non habebat dotes.

Dici poteſt vno modo, quòd anima Chriſti inquantum erat aliquid non alligatum quantum ad ea ſecundum quæ anima rationalis excedit materiam, erat glorificata plene: inquantum tamen erat alligata organis, & erat forma corporis, erat adhuc paſſibilis, cum eſſet paſſibile corpus cuius erat forma. nam ſi

E anima Chriſti inquantum erat forma corporis eſſet impaſſibilis, neceſſe eſt, quòd corpus eius eſſet impaſſibile, & tamen erat paſſibile, & quia immediata redundantia animæ in corpus fit ex hoc, quòd anima eſt forma corporis, cum anima, vt forma corporis adhuc eſſet paſſibilis non poterat refundere impaſſibilitatem in corpus, & ita de alijs dotibus, & ſic erat tunc naturale Chriſto poſſe pati, & lędi, & fatigari: non lędi autem a nociuis oportebat, quòd accideret ei ex miraculo, & non per qualitatem abſolutam immanentem corpori, vel per aliquid quod anima talis manens poſſet refundere in corpus, & hoc ſenſit beatus Tho. de Aquino. 3. Sen. diſtinct. 16.

Alij dicunt, quòd gloria animę non redundauit

in

in corpus Chriſti a principio conceptionis ex quadā diſpenſatione diuina, ideſt, ex quodam miraculo, vt per hoc in corpore paſſibili redemptionis noſtræ expleret myſterium:nec tamen per hoc ablata eſt poteſtas animę Chriſti deriuandi gloriam ſuam ad corpus, & hoc fecit quantum ad claritatem in transfiguratione. ſic dicit idem beatus Tho. 3. parte ſuę ſummę. Sed tunc obijcietur, ꝙ tota vita Chriſti fuit quoddam miraculum continuum. nam ſi naturale erat animę Chriſti vt ſic glorificatę, deriuare gloriam ſuā in corpus ex diſpoſitione diuina, ideſt, miraculo quodam fiebat, vt non deriuaretur cum tota vita manſerit non deriuando, fuit tota vita Chriſti miraculum quoddam, & ſuſpenſa erat anima Chriſti ab actione ſua naturali: quod non eſt ſatis conuenienter dictum, cum nemo tale miraculum aſſerat. Dicendum igitur, ꝙ corpus Chriſti non habebat dotem aliquam realiter immanentem ſibi dum vixit. nec etiam anima poterat deriuare quaſi naturaliter dotes in corpus, ſicut deriuatur gloria beatorum in corpus. Ratio dñię eſt, quia in beatis eſt anima ſm oēm modum impaſſibilis. ſ. quantū ad id, in quo non eſt alligata organis, ideſt, quantū ad partē rationalē, & quantū ad id, in quo eſt alligata, vt quantū ad vires vegetatiuas, & ſenſitiuas, & ideo ſm oēm modū eſt impaſſibilis, & conuenienter inquātū eſt forma corporis eſt impaſſibilis, & tunc ſequitur, ꝙ corpus ſit impaſſibile, q̄a accipit naturaliter influxum perfectionis a forma, & ita in beatis poſſe aliquid pati eſſet miraculum: non pati autē eſt naturale quantū ad conditionē animę, vt ſic glorificatę, anima aūt Chriſti viuentis inter nos erat glorificata, & conſequenter impaſſibilis inquantū non eſt alligata corpori. ſ. quātū ad partē rationalem, erat tñ paſſibilis quantum ad id, in quo corpori erat alligata. ſ. quantum ad vegetatiuum, & ſenſitiuum, & cōſequenter inquantum erat forma corporis erat paſſibilis: ideo naturale erat corpori Chriſti poſſe lędi, q̄a non erat beatificatum, ſicut corpora beatorum, & ita non ſolum Chriſtus patiebatur naturaliter, ſed etiam anima ſua ex ſola voluntate non poterat deriuare impaſſibilitatem in corpus quaſi ex redundantia eius, ſed requirebatur operatio Dei, quia anima Chriſti non poterat facere miracula, quia erat pura creatura, & tamen, quòd viuens dotibus vteretur miraculum fuit: ideo non erat quaſi ex voluntate animę volentis redundare in corpus dotem ſuam, ſed quia diuinitus fiebat, & ita fuit quandocunque aliquo actu dotis Chriſtus vſus eſt, vt quando de vtero exiuit, vel ſuper aquas ambulauit, & ita de cęteris. Sic dicit Dionyſius Epiſtola 4. ad Gaium. ſ. ſuper hominem operabatur ea, quæ ſunt hominis, & hoc monſtrat virgo ſupernaturaliter concipiens, & aqua inſtabilis materialium, & terrenorum pedum ſuſtinens grauitatem, & tamen poſt reſurrectionem omnibus his vſus eſt ſine miraculo aliquo, ſicut intrare per clauſas portas. nam ſi ante mortem intraſſet per clauſas portas miraculum eſſet: poſt reſurrectionem autem non erat miraculum, ſed naturale, quòd dotibus vteretur, quia anima Chriſti erat penitus glorificata: ideo iam naturaliter refundebat dotes in corpus.

Cum autem dicit beatus Tho. vult, quòd ex miraculo fieret quod a principio conceptionis Chriſti nō redundauerit gloria animæ in corpus: non eſt intelligendum, ꝙ poterat ſemper refluere, & reflueret niſi miraculosè ſuſpenderetur ab actione illa, ſed eſt ſenſus, quòd cum Deus creans animam Chriſti beatificauit eam, & ipſa ſit indiuiſibilis, totam beatificaturus erat, quòd tamen beatificauerit eam quantum ad partem rationalem ſecundum quam eſt abſoluta de corpore, & organis, & non inquantum eſt alligata

F ſecundum vegetatiuum, & ſenſitiuum, & inquantum eſt forma corporis, fuit diſpenſatio Dei, ideſt, ſpecialis voluntas eius, & hoc, vt anima Chriſti ſecundum aliquid eſſet ſemper beata, & impaſſibilis, & ſecundum aliud poſſet pati, & corpus quod informabat, eſſet paſſibile, vt ſic expleret myſterium noſtræ redemptionis: & ſic eam beatificare quantum ad aliquid, & non quantum ad totum, fuit diſpēſatio, ideſt, ſpecialis voluntas, vel miraculum, aut operatio Dei. Quòd tamen anima Chriſti ſic diſpoſita in ſua infuſione non refunderet gloriam in corpus, non erat miraculum, immo eſſet miraculum, quòd poſſet refundere: licet conſtituere eam talem, quòd non poſſet refundere, vel quòd non refunderet forte fuerit
G miraculum, ſicut anima miraculosè creatur, & tamē operationes ſuas non exercet poſtea ſupernaturaliter aut miraculosè, ſed pure naturaliter. Et iſta eſt intentio eiuſdem beati Tho. ſic patet ibidem ex verbis ſuis cum ait, quòd in corpore glorioſo non eſt miraculoſum fulgere, & tñ in corpore Chriſti in transfiguratione fuit deriuatus fulgor a deitate, & ille fulgor fuit miraculoſus, ſicut hoc ipſum, quòd ſuper vndas ambulauit. Eſt ergo veritas, quòd in corpore Chriſti quandiu vixit, non fuerunt dotes, vt dos nominat quandam qualitatem manentem, & formaliter inhærentem corpori, ſed quandocuque habebat actum alicuius dotis miraculosè hoc faciebat. Quando autem dicimus, quòd Chriſtus habuit dotes vi-
H uens, ſicut dicit Hugo de San. Vict. licet non ſemper habuit actum earum, intelligendum eſt, quòd habuit eas virtualiter cum haberet gloriam animę ex qua dotes reſultant: nunquam tamen fuerunt realiter illę qualitates in corpore vſque poſt reſurrectionē eius. Et quando dicimus, quòd vti dotibus in Chriſto non erat miraculoſum, intelligitur quia fiebat hoc ad voluntatem ſuam, non quidem iuxta humanam, ſed iuxta diuinam, & quia ipſemet Chriſtus, qui erat homo erat Deus, & inquantum Deus poterat omnia naturaliter facere cum nihil excedat poteſtatem eius: nihil quod in eo fieret dicimus miraculosè factum, q̄a ipſe facere volebat, qui ſine alterius adiutorio facere poterat, & ita dicimus interdum, quòd Chriſtus ambulauerit ſuper aquas miraculum erat, quia Petrus
I non poterat hoc facere, ſed a Chriſto illud recipiebat, quòd ſuper aquas ſuſtentaretur. Et ſic etiā dicimus, quòd ambulare Chriſtum ſuper aquas fuit actus dotis, quia licet non haberet realiter dotem agilitatis, habebat eam virtualiter, & poterat miraculosè habere actum illius, Petrus autem ambulando ſuper aquas non habuit actum dotis, quia neque habebat dotem realiter neque virtualiter.

De claritate transfigurationis. Dicendum, quòd non fuit dos in Chriſto, neque refluxit naturaliter ex gloria animę, ſed cum anima Chriſti inquantum erat forma corporis erat paſſibilis, & ideo non poterat influere impaſſibilitatem in corpus, ita cum non eſſet glorioſa non poterat refundere cęteras dotes: nam
K dos non refluit niſi ab anima glorificata, & tñ inquātum eſt forma corporis nullo modo eſt glorificata: iō nullam dotem corporis influere poteſt, quia ſi poſſet vnam influere oēs influeret: in beatis aūt, quia animā habent ex omni parte glorificatā fulgor deriuatur naturaliter ab anima in corpus, & eſt claritas, ſicut quædam qualitas, ſiue forma manens, & afficiens, ideſt, informans corpus quantum ad ſuperficiem ſuam: ideo fulgere corporaliter non eſt miraculoſum in corpore glorioſo, ſed ad corpus Chriſti in transfiguratione claritas deriuata eſt a diuinitate, & anima eius: non quidem per modum qualitatis manentis, & afficientis corpus, ſed magis per modum paſſionis tranſeuntis.

ſeuntis. ſicut quando aer illuminatur a Sole, & ita fulgor corporis Chriſti fuit tunc miraculoſus, & talis fulgor (etiam ſi ſemper fuiſſet in corpore Chriſti) nunquàm diceretur habuiſſe dotem, eo quòd nunquàm erat, vt aliquid immanens corpori, & ipſum afficiens, ſed vt quædam paſſio, quæ conſiſtebat in fieri. Dicendum tamen, quòd claritas corporis Chriſti transfigurati, fuit claritas glorioſa, vel claritas gloriæ, non tamen fuit claritas corporis glorioſi, vel glorificati, & ob hoc erat miraculum talem claritatem eſſe tunc in corpore Chriſti: nam ſi eſſet corpus glorificatum, haberet iam dotes, & non eſſet miraculum. Quòd tamen non eſſet glorificatum, & haberet claritatem gloriæ, erat miraculum: fuit autem iſte fulgor eiuſdem generis, cum illo fulgore, qui eſt in corporibus beatorum, licet aliqualiter minus perfectus, ſicut charitas viæ eſt eiuſdem rationis cum charitate patriæ, ſed non eſt ita perfecta. Sed dicetur cum iſta claritas eſſet gloriæ, quomodo non reddebat corpus glorioſum, vel glorificatum? Dici poteſt vno modo, quòd ad glorificationem corporis non requirebatur, ſola claritas, ſed etiam aliæ dotes: Chriſtus autem non habebat nunc niſi claritatem, ideo non erat corpus eius glorificatum. Secundo dicendum, & melius, quòd claritas iſta non erat in eo dos, & ideo etiam ſi omnes aliæ dotes eſſent nunc in Chriſto eo modo quo claritas, non eſſet corpus eius glorificatum, quia dotes ſunt gloria corporis, & ipſum glorificatum reddunt per hoc, quòd ipſum informant, & tamen non erant iſtæ dotes in corpore, cum dos nominet qualitatem quandam immanentem corpori, & informantem ipſum, nunc autem claritas non erat qualitas immanens corpori Chriſti, ſed per modum paſſionis erat in corpore Deo actualiter influente in corpus, ſicut lux aeris, quando illuminatur a Sole non eſt aliqua qualitas, vel forma inhærens aeri, ſed eſt aliquid receptum in eo dum Sol actualiter illuſtrat illum, & hoc non facit corpus glorioſum, ſed reddit illud ſimile glorioſo, poſt reſurrectionem autem fuit corpus Chriſti vere glorioſum, quia fuerunt in eo vere dotes immanentes, eo quòd anima eius totaliter glorificata refundebat in corpus iſtas perfectiones, tanquàm formas immanentes, quæ reddebant corpus vere glorioſum.

Ad primum dicendum, quòd ex illo verbo Glo. non negatur fuiſſe claritatem Chriſti claritatem gloriæ, ſed fuiſſe claritatem corporis glorioſi, cum dicit: in corpore mortali oſtendit non immortalitatem, ſed claritatem ſimilem futuræ immortalitati, dicitur ſimilis claritas futuræ immortalitati, ideſt, claritas eiuſdem generis, & ita erat claritas gloriæ. Quòd autem dicitur, quòd non oſtendit immortalitatem, eſt ſenſus, quòd non habuit corpus Chriſti pro tunc immortalitatem, ſed talem claritatem qualem corpora immortalia, ſed corpora immortalia habent claritatem gloriæ, ideo glorioſam claritatem habuit corpus Chriſti, non tamen fuit corpus glorioſum, quia tunc haberet veram immortalitatem cum glorioſa ſint immortalia, & iſta claritas a Deo erat miraculoſe, & partim ab anima, quæ glorioſa erat, licet non penitus glorioſa. Poſſet tamen dici, vt quidam volunt, quòd ſicut diſpenſatiue, ideſt, Deo ſpecialiter volente factum eſt, vt anima Chriſti eſſet glorioſa, & non reflueret anima eius in corpus, ita fieri poterat, quòd reflueret quantum ad claritatem, & non quantum ad impaſſibilitatem, & hoc verum eſt, & tamen tunc non eſſet miraculum, quòd Chriſtus nunc habuerit claritatem glorioſam, cum anima naturaliter reflueret illam: nam ſicut anima inquantum eſt abſoluta a corpore erat glorificata, & inquantum erat forma corporis, non erat glorificata, ita poterat communicari animæ, inquantum erat forma corporis, ꝙ eſſet glorioſa, quantum ad aliquid, & non quantum ad omnia, & ita influeret in corpus naturaliter claritatem glorioſam, & non poſſet refundere impaſſibilitatem, & alias dotes, eſſet tamen tunc illa claritas transfigurationis ſine miraculo, immo potius eſſet miraculum, quòd anima non ſemper refunderet claritatem, quod falſum eſt, cum Dionyſius dicat iſtum fulgorem fuiſſe miraculoſum, ergo dicendum, ꝙ a deitate cauſatus fuit iſte fulgor miraculoſe, & anima nõ ſufficiebat ad illum influendum in corpus. Ad ſecundum concedendum, ꝙ corpus Chriſti non fuit ſimul glorioſum, & pœnalitatibus ſubiectum, & ſic qñ trãsfiguratus eſt Chriſtus, ſubiectum erat corpus eius pœnalitatibus, & nõ erat glorioſum: fuit tamen in eo claritas gloriæ miraculoſe, licet ipſum non eſſet glorioſum, qa hoc nõ eſt incõueniens, vt ſupra oſtẽſum eſt. Ad tertiũ dicendũ, ꝙ ſi corpus Chriſti debuiſſet eẽ glorioſum in trãsfiguratione, nõ ſolũ debebat habere dotem claritatis, ſed ẽt oẽs alias, nõ fuit tñ glorioſum, ſed cõmunicata eſt ſibi talis claritas, qualis eſt in beatis ꝑ modũ actus, vel paſſionis, & nõ ꝑ modũ habitus, & ita poterat cõicari actus cuiuslibet dotis ꝑ ſe, cũ ipſam dotem nõ haberet, vel actum omniũ dotiũ, & tñ neq; per hoc eſſet glorificatum corpus illud, ideo nõ fuit neceſſe nunc eſſe niſi claritatẽ, ſicut quando ambulauit ſuper vndas, non habuit niſi actum agilitatis. Ad quartum dicendum, ꝙ claritas beatorum cum ſit vera claritas ſenſibilis, licet nõ ſit naturalis, poteſt ſentiri, & videri ab oculo nõ glorificato, ſicut claritas naturalis. Ad quintum poteſt dici. Vno modo claritas illa naturalis corpori, quia illud corpus erat ordinatũ ad illam habendam. Vel melius vocatur naturalis propter animam, quia anima huius corporis erat glorificata, & ex gloria animæ prouenit gloria corporis in beatis. Aliter tamen, & melius adhuc dicebatur naturalis propter deitatem: nã homo iſte Deus erat, & poterat facere quidquid vellet, & quia id quod prouenit rei a ſeipſa non vocatur miraculoſum, ſed naturale, vocatur lux illa naturalis, & tamen magis proprie dicitur, quòd erat miraculoſa. Ad ſextum dicendum, quòd iſte fulgor erat gloriæ, & tamen poterat eſſe in veſtibus: nam ſi fulgor iſte eſſet glorificans id in quo eſſet, non poſſet eſſe in veſtibus, quæ non poſſunt eſſe glorificatæ, & tamen licet eſſet fulgor gloriæ, non reddebat corpus glorioſum, ideo non erat inconueniens, quòd eſſet etiam in veſtibus. Aliter poteſt dici, quòd iſte fulgor proprie erat in corpore, & tamen inde redundabat in veſtes illuſtrans eas.

Quale fuit corpus Chriſti in transfiguratione, an fuit corpus materiale, vel ſpirituale. Et an eius claritas fuit eiuſdem rationis cum claritate gloriæ. Quæſt. XXXII.

Qværetvr de corpore Chriſti, quale fuit in transfiguratione. Aliqui dicunt, quòd fuit corpus ſpirituale, quia corpus materiale non poterat talem claritatem habere.

Dicendum, quòd non ſtat, quia ſi accipiatur ſpirituale, ideſt, de naturali ſpirituali includit contradictionem: nam ſi corpus erat, ſpirituale non erat, cum ſpirituale idem ſit, quod ſpiritus, & corpus, & ſpiritus condiſtinguuntur. Si autem accipiatur ſpirituale, ideſt, habens aliquid de conditione ſpiritus, ſcilicet, ablatis paſſionibus, & imperfectionibus materialibus, eſt verum, quòd corpora beatorum erunt ſpiritualia, 1. Cor. 15. Seminatur corpus animale, ſurget corpus ſpirituale, & tamẽ etiam hoc modo

non erat corpus Chriſti in transfiguratione ſpiritua-
le, quia fuit ibi mortale, ſicut prius fuerat, & tale po-
ſtea manſit, cum in illo corpore Chriſtus paſſus ſit,
erat etiã graue, & habebat alias imperfectiones ma-
teriales, ideo nullo modo fuit ſpirituale in transfigu-
ratione. Alii dicunt, quod fuit corpus Chriſti aereum
in transfiguratione, & hoc dicunt, quòd talia corpo-
ra poſſunt multum illuſtrari, vt fulgeant, ſicut ſunt
corpora nubium, corpus autem humanum, quod
opacum eſt, talem fulgorem non habet. Dicendum,
quòd iſti valde deſipiunt: nam corpus Chriſti ante
transfigurationem erat verum corpus humanum
ſumptum de Virgine, ſi autem in transfiguratione eſ-
ſet aereum, iam non eſſet corpus, quod prius habue-
rat, & ſic non eſſet verus Chriſtus, ſed quidam alius,
Secundo, quia tunc Chriſtus non eſſet verus homo;
nam requiritur verum corpus ad veritatem humani-
tatis, corpus autem aereum non poteſt eſſe pars homi-
nis, ideo non habuit aereum corpus, ſed carneum. Di-
cendum igitur, ꝙ corpus Chriſti fuit tale in transfigu-
ratione, quale prius, & idem in ſubſtantia. vera enim
caro ſumpta de Virgine fuit ibi, & non aliquid aliud
nouum, etiam nihil mutatum eſt, quantum ad acci-
dentia corporis: nam eadem magnitudo fuit, & ea-
dem figura, & fuit mortale, & paſſibile, ſicut prius, &
graue, & obtuſum, & cæteræ eius qualitates, color
quoque idem mãſit, & etiam corporis opacitas, quia
non fuit factum tranſparens corpus Chriſti in transfi-
guratione: ſolus enim ſplendor ſuperadditus eſt, qui
prius non erat in corpore, ſed de eo quod prius fue-
rat, nihil mutatum eſt. Hoc autem fuit, vt per iſtam
claritatem corporis oſtẽderet imaginem futuræ glo-
riæ. Sic dicit Hierony. qualis enim futurus eſt tempo-
re iudicandi, talis apparuit Apoſtolis. nemo autem pu-
tet eum priſtinam formam, & faciem perdidiſſe, vel
amiſiſſe corporis veritatem, & aſſumpſiſſe corpus ſpi-
rituale, vel aereum, ſed quomodo transfiguratus ſit
Euangeliſta demonſtrans, ait: Reſplenduit facies eius
ſicut Sol, veſtimenta autem eius facta ſunt ſicut nix,
vbi autem ſplendor faciei oſtenditur, & candor de-
ſcribitur veſtium, non ſubſtantia tollitur, ſed gloria
commutatur. certe transformatus eſt Dominus in eã
gloriã, qua venturus eſt poſtea in regno ſuo. Et tranſ-
formatio ſplendorem addidit, faciem non ſubtraxit;
eſto corpus ſpirituale fuerit, num & veſtimenta mu-
tata ſunt? quæ intantum fuere candida, vt alius Euan-
geliſta dixerit, qualia fullo ſuper terram non poteſt
facere: huiuſmodi autem corporale eſt, & tactui ſub-
iacet, non ſpirituale, & aereum, quod illudat oculis,
& tantum in phantaſmate aſpiciatur. Sic etiam dicit
Theophilus, transfigurationem autem oportet intel-
ligere non figuræ immutationem, ſed quia manen-
te, vt prius erat figura appoſitio facta eſt cuiuſdã ine-
narrabilis claritatis. Idem Beda dicit, transfiguratus
Saluator non ſubſtantiam veræ carnis, ſed gloriam fu-
turæ, vel ſuæ, vel noſtræ reſurrectionis oſtendit, qui
qualis tunc diſcipulis apparuit, talis poſt iudicium cũ-
ctis apparebit electis. Et ratio huius eſt, quia Chriſtus
nunc transfiguratus eſt, vt oſtenderet imaginem glo-
riæ futuræ in nobis, & tamen in electis non mutabi-
tur aliquid de veritate corporis, ſed ſolum addentur
perfectiones gloriæ, ideo ita nunc in Chriſto nihil
ablatum eſt, ſed ſolus ſplendor appoſitus eſt. Sic dicit
Chryſoſt. ſcilicet, neque ergo decet aliquam figuræ
tranſmutationem in regno Dei eſſe futuram, aut cir-
ca ipſum Saluatorem, aut circa ipſos, qui aſſimilabun-
tur ei, ſed appoſitionem claritatis, & iſta claritas non
fuit data corpori Chriſti, tanquam ei immanens, ſed
ſolum, vt immutaret illud ad horam, ſicut paſſio, &
ideo vt dictum eſt præceden. quæſt. non fuit dos, quia

F illa non fuit qualitas habitualiter manens, fuit tamen
claritas gloriæ, ideſt, eiuſdem rationis cum claritate
gloriæ, ſcilicet, eadem in eſſentia, ſed non in modo;
nam non erit alterius naturæ claritas beatorum, erit
tamen alterius modi, quia illa manebit habitualiter
velut forma afficiens, iſta autem fuit ſolum, vt paſſio
tranſiens, vel illuſtratio quædam. Talis eſt differen-
tia huius claritatis ad claritatem beatorum, qualis
eſt viſionis beatorum ad viſionem Pauli in raptu,
fuit enim viſio eiuſdem rationis, quia vtraque fuit
clara viſio diuinæ eſſentiæ, viſio tamen beatorum
fuit habitualiter manens, viſio autem Pauli fuit ra-
ptim tranſiens, & ideo non fuit beatificatus per il-
lam viſionem, ſicut beatificantur electi per viſionem
G immanentem.

De comparatione fulgoris, qui apparuit in vultu Moyſi ad Chriſti claritatem transfigurati, & quomodo hi fulgores conueniant, & differunt. Quæſt. XXXIII.

QVAERETVR de comparatione fulgoris, qui
apparuit in vultu Moyſi ad claritatem Chriſti
transfigurati. Dicendum, quòd in facie
Moyſi apparuit magnus fulgor, quando deſcendit
de monte ſecunda vice portans ſecundas tabulas le-
gis, & fuit ſplendor ad modum radiorum exeuntium
de vultu, & ideo dicebatur facies eius cornuta, Exo-
di 34. Ideſt, cornua lucis egrediebantur de ea, & tan-
H tus fuit fulgor, quòd non poterant Iudæi ſuſtinere,
ſed operiebat Moyſes vultum ſuum, ſi quando locu-
turus eſſet ad eos, eodem cap. Ex hoc aliqui dicunt,
quòd maior fuit fulgor vultus Moyſi, quàm vultus
Chriſti: nam fulgorem Moyſi non poterant intueri
Iudæi, claritatem autem vultus Chriſti intuebãtur di-
ſcipuli ſine aliqua offenſione oculorum, vt patet hic.
Dicendũ, ꝙ fulgor vultus Chriſti fuit valde maior, ꝗ
Moyſi, quia manifeſtũ eſt, ꝙ oĩa debuerunt eſſe excel
lentiora in Chriſto, ꝗ in Moyſe. Item claritas Chriſti
transfigurati fuit claritas gloriæ, claritas Moyſi non
fuit gloriæ: nam Chriſtus iam erat beatus in anima,
ideo conuenienter poterat accidere ei aliquis actus
beatitudinis corporalis, quæ ab anima deriuarut, Moy
I ſes aũt non erat beatus in anima, iõ non debuit beati-
tudo corporis ꝓuenire beatitudinẽ animæ, vnde cla-
ritas vultus Moyſi habuit aliquam ſimilitudinem cũ
claritate gloriæ, ſed æquiuocam, ſicut fides habet ſimi
litudinem quandam cum viſione patriæ, ſed nõ ſunt
eiuſdem generis, claritas aũt trãsfigurationis Chriſti
fuit eiuſdem generis cũ claritate beatorũ, & ob hoc
claritas Chriſti licet eſſet valde maior claritate Moy-
ſi, non offendebat oculos, ſed demulcebat, quia non
erat claritas naturalis, quæ quando eſt excellens cor-
rumpit ſenſum, claritas autem vultus Moyſi non erat
glorioſa, ſed erat de conditione claritatis naturalis,
ideſt, multum cum ea conueniens, & ob hoc cum eſ-
ſet magna, offendebat vultum aſpicientium: claritas
K enim transfigurationis Chriſti, quanto maior eſſet,
tanto magis delectaret aſpicientes, claritas aũt Moy-
ſi, quanto maior eſſet, tanto magis terreret, & minus
videri poſſet, quia vna fuit glorioſa, & alia non. Ter-
tio fuit propter ſignificationem, vel finem repræſen-
tationis, quia claritas Moyſi repræſentabat magnitu-
dinem Dei, qui erat terribilis, & volebat ſe Iudæis, vt
terribilem oſtendere. fuerat enim cauſata ex conſor-
tio ſermonis Dei, Exodi 34. Ideo debuit eſſe fulgor
ille terribilis, vt ſic non auderent Iſraelitæ accedere
ad Moyſen, & timerent Deum putantes eum valde
terribilem, ex cuius colloquii conſortio Moyſes ful-
gorem talem induerat. Chriſtus autem per fulgo-
rem ſuum figurabat claritatem beatorum, quæ erit

tota

tota iocunda, & nihil terroris ibi erit, ideo debuit eſſe illa valde demulcens. Sed dicetur, quare data non fuit Moyſi claritas gloriæ, ſicut Chriſto. Dicendum, quòd fuit. Primo, quia non erat conueniens: nam licet iſta claritas non glorificaret corpus, erat tamen claritas qualis eſt illa, qua glorificantur corpora beatorum, beatitudo autem corporis prouenit ex beatitudine animæ, ideo in Chriſto cuius erat iam anima beata ab inſtanti ſuæ infuſionis conuenienter eſſe poterat aliqua conditio, vel paſſio corporis beati: Moyſes autem nondum habebat animam beatam, ideo inconueniens erat, quòd ea quæ pertinent ad corporis beatitudinem, præcederent beatitudinem animæ, & ita claritas ſua non fuit gloriæ. Secundo fuit, quia claritas Chriſti fuit ad oſtendendum imaginem gloriæ beatorum, imago autem valde expreſſe repræſentat, iō debet eiuſdem generis eſſe cū re cuius eſt imago, & ſic claritas illa debuit eſſe eiuſdem naturæ cum claritate gloriæ, quia aliàs nō repræſentaret eam perfecte, ſed multum confuſe, ſicut fides repręſentat claram viſionem, quæ eſt repræſentatio in æquiuocó, claritas autem vultus Moyſi non fuit ad oſtēdendum imaginem futuræ gloriæ, ideo non oportuit, quòd eſſet claritas glorioſa, ſed eſſet ſimilis naturali, & ſic eſt maior claritas Chriſti transfigurati, quàm Moyſi, & iſta eſt prima differentia.

De alijs differentijs, quæ inter Chriſti, & Moyſi fulgorem erant. Quæſt. XXXIIII.

QVAERETVR de alijs differentijs. Et dicendum quòd fuit alia, quantum ad originem: nam Moyſes accepit claritatem ex conſortio diuini ſermonis, Exodi 34. Chriſtus autem non habuit ex conſortio ſermonis Dei, ſed ex miraculo, ipſe enim Deus erat, & nunquam cum Deo loquebatur, niſi ad ſeipſum loqueretur, ſed ex voluntate ſua miraculoſe fulgorem illum induit ad tempus. Deus enim illum fulgorem Moyſi dederat ad oſtendendum excellentiam ſui ipſius, vt Iudæi non videntes Deum, cogitarent qualis ille eſſet, cum Moyſes qui cum eo loquebatur talem fulgorem induerat. Secundo ad reuerentiam legis, quia nunc ferebat Moyſes tabulas legis ad populum, & multa alia mandata, vt autem crederetur lex illa valde excellens, & ita obſeruaretur, dedit Deus tantum honorem latori, & miniſtro eius, vt fulgeret vultus illius, claritas autem Chriſti quare fuerit ſupra dictum eſt. Tertia differentia eſt, quia claritas Chriſti manſit ſolum ad horam, claritas autem Moyſi manſit (vt quidam volunt) vſque ad mortem, vel ſaltem aliquanto tempore. Quid autem horum fuerit, declaratum fuit Exodi 34. & tamen ſaltem neceſſe eſt dici, ꝙ aliquanto tempore manſerit: nam dicitur eodem cap. ꝙ videntes filij Iſrael faciem Moyſi eſſe cornutam, timuerunt accedere, ille autem poſuit velamen ſuper faciem ſuam, quod ingreſſus ad Dominum, & loquens cum eo auferebat, donec exiret, & tunc loquebatur ad filios Iſrael, omnia quæ fuerāt imperata, qui videbant faciem egredientis Moyſi eſſe cornutam, ſed operiebat ille rurſus faciem ſuam, ſi quando loquebatur ad eos, & ita innuitur, ꝙ ſæpe videbant Iſraelitæ faciem Moyſi cornutam, & ideo ſæpe operiebat eam loquēs ad illos, Chriſtus autem ſolum habuit claritatem iſtam, quādo ad horam transfiguratus eſt, ante hoc enim nunquam illam habuerat, neque poſtea habuit. Ratio differentiæ fuit, quia Iudæi, quibus Deus per fulgorem vultus Moyſi oſtendebat excellentiam ſuam, & reuerentiam legis, erant valde increduli, indigentes crebris admonitionibus, & ſignis, ſi autem ſemel tantum apparuiſſet claritas

A in vultu Moyſi, putaſſent eueniſſe ab aliquo accidenti, & non a Deo, oſtenſa fuit ergo ſæpe, vt appareret manifeſte, quod a Deo fieret claritas illa, vnde quandocunque egrediebatur de tabernaculo vbi locutus fuerat cum Deo, videbant eum Iſraelitæ egredientem facie cornuta, quaſi Deus dediſſet cornua illa lucis in colloquio cum eo. Chriſtus autem accepit nunc claritatem in trāsfiguratione ad oſtendendum iſtis tribus diſcipulis imaginem futuræ gloriæ, & tamen illa ſufficienter oſtendebatur ſemel oſtendendo claritatem hanc, ideo ſemel tantum transfiguratus eſt. Dicet aliquis, quod fuerit maioris dignitatis fulgor Moyſi, quàm Chriſti, quia maiori tempore durauit. Dicendum, quòd non eſt verum, quia
B diuturnitas durationis non pertinet ad perfectionem rei, cum ſit aliquid extrinſecum, ita dicitur 1. Ethicorum, cap 8. quod non eſt melius, quod eſt diuturnius, eo quod eſt vnius diei, ideſt, quod durat per vnam diem, vnde manifeſtum eſt, quòd homo durans per annum, perfectior eſt, quàm lapides, & omnia elementa, quæ in æternum durant, cum igitur claritas Chriſti fuerit claritas gloriæ, & non claritas Moyſi, licet claritas Moyſi fuerit diuturnior, non fuit perfectior, quia eadem ratione argueretur, quòd quælibet naturalis claritas fuerit perfectior claritate Chriſti transfigurati, quod falſum eſt. Quarta differentia eſt, quia Moyſes quando accepit fulgorem illum non ſenſit, neque ſciuit ſe recepiſſe, Chriſtus autem ſci-
C uit: nam ideo recepit fulgorem, quia ipſe illum fecit. Primum patet, quia quando Moyſes deſcendit de monte, dicitur quòd neſciebat quòd cornuta eſſet facies eius ex conſortio ſermonis Domini. Secundum patet, quia Chriſtus ex induſtria tulit ſecum diſcipulos in montem, vt oſtenderet eis claritatem vultus ſui, transfigurando ſe. Ratio differentiæ fuit, quia Chriſtus ipſemet erat, qui fulgorem in vultu recipiebat, & qui illum miraculoſe cauſabat, ideo non poterat ignorare, quod recipiebat. Moyſes autem recepit fulgorem, & non petiuit eum, neque Deus dixit ei quòd daret illum, ideo ignorare potuit, an illum haberet. Cauſa autem quare Deus permiſit, quòd ignoraret, fuit primo propter populum:
D nam ſi Moyſes ſciret cornutam eſſe faciem ſuam, & quòd non poſſet populus ſuſtinere lucem illam, poneret velamen antequàm accederet ad eos, & hoc erat inconueniens, quia eſſet aliqua ſuſpicio contra Moyſem, ſi a principio deſcenſus viderent vultum eius velatum. cum autem viderunt prius fulgentem, & poſtea poſuit velamen propter populum, iam non erat ſuſpicio. Item, quia ſi a principio poneret velamen, nunquàm viderent aperte fulgorem vultus eius, & ita non timerent, & mirarentur: hoc tamen erat, quod Deus volebat, ſcilicet, Iudæis ſe oſtendere terribilem, & legem eſſe reuerendam per magnitudinem fulgoris: ergo non debuit ponere velamen, & conſequenter non debuit prius ſcire vul-
E tum ſuum eſſe cornutum radijs. Secundo, & præcipue fuit ad oſtendendum, quòd illud lumen non erat glorioſum, neque tribuebat aliquam iocunditatem animæ, aut excellentiam ſupra id, quod prius habebat: nam ſi lumen iſtud ſuperueniens tribuiſſet aliquam iocunditatem animæ Moyſi, aut ſaltem aliquam permutationem ad meliora feciſſet in ea, ſentiret illud Moyſes, quia paruum bonum eſt, quod adueniens non ſentitur, & maxime de bonis pertinentibus ad fœlicitatem, quæ maiora ſunt, & non permittunt ſecum ignorantiam: nam vt ait Boetius de Conſolatione, libro ſecundo, proſa 41. Fœlicitas non poteſt ſtare cum ignorantiæ cæcitate, & ita Moyſes ſentiret tantum bonum ſibi adueniens,

& ſciret quæ claritas erat in vultu ejus, & tamen Moy
ſes potuit ignorare claritatem vultus ſui. ergo non
lætificabat animum, neque conferebat ei aliquam
aliam perfectionem, & ita non erit claritas gloriæ,
claritas autem Chriſti fuit claritas gloriæ, vnde ipſos
videntes intantum lætificauit, quòd nunquàm inde
recedere voluiſſent, vnde dixit Petrus, Domine bonū
eſt nos hic eſſe, faciamus hic tria tabernacula, infra in
litera. Quinta differentia fuit, quia Chriſti vultus ful-
ſit, & etiam veſtes. in Moyſe autem non fulſit, niſi
vultus, & ideo quando loquebatur ad populum, ſo-
lum vultum operiebat, Exodi 34. Ratio differentiæ
eſt, quia Chriſtus volebat oſtendere, quòd totum cor
pus ſuum erat fulgidum, & quia non apparebat niſi
vultus, voluit quòd veſtes fulgerent quaſi ille fulgor
prodiret a carne, quæ latebat, in Moyſe autem non
erat neceſſe hoc oſtendi, quia ipſe non oſtendebat fi-
guram gloriæ futuræ, quando totum corpus lucebit,
ſed ſolum reuerentiam quandam legis, quam fere-
bat, & excellentiam Dei ex conſortio ſermonis cuius
vultus eius fulgorem acceperat, ad quod ſufficiebat,
quòd in facie fulgeret. Sexta differentia eſt, quia ex
modo loquendi ſcripturæ, oſtenditur quòd fuerit
maior fulgor Chriſti: nam de eo dicitur, quòd reſplē-
duit facies eius ſicut Sol, & veſtimenta eius ſicut nix.
De Moyſe autem ſolum dicitur, quòd erat cornuta
facies eius radijs, ſed non dicitur quantum fulgebat
ex quo oſtenditur, quòd non fuerit magnus colla-
tus ad fulgorem Chriſti.

In quo differebat claritas, quæ fuit in vultu Virginis a conceptu vſque ad partum ab hac claritate Chriſti transfigurati. Quæſt. XXXV.

QVAERVNT aliqui de claritate, quæ fuit in vul-
tu Virginis a conceptu vſque ad partum, quali-
ter differebat ab hac claritate Chriſti transfi-
gurati. Dicendum, quòd iſti præſupponunt rem du-
biam, volunt enim, ꝙ ex tempore quo Virgo conce-
pit Chriſtum, tantus fuit fulgor in vultu eius vſq; ad
partum, ꝙ vix poterat videri vultus illius. & ita dicunt
ꝙ etiam Ioſeph, qui morabatur cum ea domeſtice, nō
poterat agnoſcere vultum illius, & ita exponunt illud
ſupra 1. cap. Ioſeph accepit Mariam coniugem ſuam,
& non cognoſcebat eam donec peperit filium ſuum
primogenitum, i. non agnoſcebat eam in vultu acci-
piendo cognoſcere pro agnoſcere, & ita exponit ibi
quædam Glo. ordinaria. Sed dicendum, ꝙ hoc an fue-
rit dubium eſt, quia non conſtat ex aliquo loco auten
tico, cui neceſſe ſit fidem adhiberi, conſtat enim, ꝙ
textus ille ſupra 1. cap. nō intelligitur, vt ipſi exponūt,
quia ibi accipitur cognoſcere pro carnali tactu, & ta-
lis eſt conſuetudo ſcripturę, maxime quando de viro,
& fœmina dicitur. vnde Matthæus voluit ibi oſten-
dere Mariam ſemper fuiſſe Virginem vſque ad diem
quo Chriſtum peperit. Quod patet ex auctoritate Iſa-
iæ 7 f. Ecce Virgo, &c. quam ibi inducit, & ſic dicit, ꝙ
Ioſeph non cognoſcebat, i. non tangebat eam carna-
liter, licet habuiſſet, & haberet eam ſemper in domo
ſecum, & tamen dato, ꝙ ex illo loco non probetur po
terat eſſe verum, ſed non conſtat ideo eadem facilita-
te contemnitur qua recipitur, immo veriſimilius eſt
non fuiſſe, q̄ fuiſſe, de quo magis dictum eſt ſupra 1.
cap. in expoſitione literæ ſtatim poſt quæſtio. 44. Si ta-
men daretur, ꝙ talis claritas fuiſſet in vultu Virginis.
Dicendum, ꝙ illa fuiſſet de cōditione claritatis Moy-
ſi, id eſt, non eſſet claritas gloriæ, quia gloria corporis
nunquàm datur ante gloriam animæ, cum gloria cor
poris cauſetur per refluxum ab anima in corpus, & ta
men Virgo viuens nō habuit animam glorificatam,

F hoc enim ſola anima Chriſti habuit, ideo nō daretur
ei claritas glorioſa, ſed eſſet claritas de conditione na-
turalis claritatis. Et apparet, quia vt iſti ſupponunt Io-
ſeph non poterat intueri vultum illius, & ideo non
agnoſcebat eam, ita autem erat de claritate Moyſi,
quia non poterant Iudæi intueri vultum eius, niſi po-
ſito velamine. Exodi 34 & 2. Corinth. 3. & tamen illa
erat naturalis, & ideo cum eſſet excellens inferebat
paſſionem oculis, claritas autem transfigurati Chri-
ſti demulcebat animos, & oculos intuentium diſci-
pulorum, quia erat claritas glorioſa. Si autem claritas
talis eſſet in Virgine, cauſa eſſet ad oſtendendum di-
gnitatem eius, quem in vtero geſtabat, & ideo ſolum
duraret a conceptione eius vſque ad partum: non eſt
G ſatis veriſimile ſic accidiſſe.

Quare lux magna apparuit in facie Chriſti transfigurati. Quæſt. XXXVI.

QVAERETVR cum in Chriſto transfigurato ap
paruerit lux magna, quare illa apparuit in fa-
cie: nam dicitur in litera, reſplenduit facies
eius. Dicendum, ꝙ hoc fuit. Primo, quia Chriſtus vo-
luit oſtendere hic imaginem futuræ gloriæ, & non
poterat oſtendi gloria animę, quæ erat præcipua cum
illa non ſit ſenſibilis, voluit ergo Chriſtus oſtendere
imaginem gloriæ corporis, & tamen in corpore pars
præcipua eſt facies, quæ magis oſtendit omnia officia
H animæ, cum ibi ſint omnes ſenſus, ideo maxime de-
buit oſtendi in facie. Secundo, & præcipue fuit, quia
oſtendenda erat gloria corporis Chriſti, & tamen de
corpore Chriſti nihil nudum apparebat niſi facies,
ideo dicitur de gloria faciei in luce. iuſti autem in vi-
ta æterna, quia veſtes nullas habebunt, ſed erunt nu-
di, non dicuntur ſpecialiter fulgere in vultu, ſed to-
tum corpus eorum fulgebit, ideo dicuntur abſolute
fulgere non expreſſa aliqua parte corporis, ſic Chri-
ſtus dixit ſupra 13. tunc fulgebunt iuſti, ſicut Sol in
regno patris eorum. Et apparet, quòd iſta fuerit in-
tentio Euangeliſtæ: nam poſt lucem vultus dixit de
luce cæterarum partium, & quia illæ velatæ erant
non nominauit eas, ſed veſtimenta, ſcilicet, reſplen-
I duit facies eius ſicut Sol, veſtimenta autem eius fa-
cta ſunt ſicut nix.

Quare Marcus de ſolo veſtium candore expreſſit, cum Matthæus tam de faciei luce, quàm veſtium dixerit. Quæſt. XXXVII.

SED quæretur cum expreſſerit hic Matthæus tam
de luce faciei, quàm veſtium, quare Marcus de
ſolo candore veſtimentorum expreſſit dicens,
transfiguratus eſt coram ipſis, & veſtimenta eius fa-
cta ſunt ſplendentia, & candida. Aliqui dicunt, quòd
Marcus expreſſit quod maius erat omittens, quod
erat minus. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia cer-
K tum eſt, quòd maior eſſet ſplendor vultus, quàm ve-
ſtimentorum, quia vultus dignior erat, quàm veſti-
menta, & veſtimenta non haberent fulgorem, niſi
propter corpus, & facies erat pars melior corporis,
iō ibi præcipuus fulgor appareret, quam in veſtibus.
Secundo, & efficacius, quia litera hoc indicat, dicitur
enim hic, quòd reſplenduit facies eius, ſicut Sol, veſti-
mēta autem eius facta ſunt ſicut nix, & tamen maior
eſt claritas Solis, quàm niuis: nō ergo omiſit propter
hoc, quia tunc potius tacuiſſet de candore veſtium,
& exprimeret de claritate vultus. Sed dicendum,
ꝙ Marcus tacuit de claritate vultus, quia ſufficien-
ter videbatur exprimi fulgor vultus, per transfigu-
rationem: nam cum transfiguratio iſta nihil aliud

fuerit,

fuerit, niſi mutatio lucis, ſcilicet, quia addita eſt Chriſto quædam lux inſolita, ſufficienter oſtendebatur ꝙ vultus eius fulgorem habuit per hoc quod dicitur, ꝙ Chriſtus trãsfiguratus eſt, & ita dicitur Mar. 9. Transfiguratus eſt coram ipſis, & veſtimẽta eius facta ſunt ſplendẽtia candida. Et ſi dicatur quare ergo expreſſit Marcus de candore veſtimẽtorum? Dicendum, quòd factum eſt ad tollendum dubium: nam ſi Chriſtus nudus fuiſſet, quando transfiguratus eſt ad indicandum iſtam claritatem, non diceretur niſi quòd transfiguratus eſt, id eſt, mutauit lucem vultus, ſcilicet, aſſumpto nouo ſulgore, quem prius nunquàm habuerat, quia tamen habuit veſtes, & eſſet dubium an fuit fulgor aliquis in veſtibus, vel fuit in ſolo corpore, dicitur quòd veſtimenta facta ſunt candida, crederet enim quis veriſimiliter quòd in veſtibus nullus fulgor appariturus eſſet, cum hic oſtenderetur imago futuræ gloriæ beatorum, ipſi tamen in vita æterna non habituri ſunt veſtes, exprimitur ergo de veſtibus, quòd erant candentia. De vultu autem etiam ſi non exprimeretur, manifeſtum erat, quòd ſi veſtimenta fulgebant, quòd vultus magis fulgeret, & iſtum modum loquendi tenuit Luc. quia per transfigurationem ſignificauit fulgorem vultus: nam dicitur Lucæ 9. Facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera, & veſtitus eius albus reſulgens, fieri tamen ſpeciem alteram eſt transfigurari, & ita tam Marcus, quàm Lucas dixerunt transfigurationem pro immutatione claritatis in vultu. Matthæus autem voluit hic magis exprimere, & dixit transfiguratus eſt ante eos, & reſplenduit facies eius, ſicut Sol: nam transfigurationem accepit pro tota immutatione facta in Chriſto, ſiue in vultu, ſiue in veſtibus, & vt exponeret magis quomodo facta eſt iſta immutatio, vel transfiguratio dixit, reſplenduit facies eius ſicut Sol, veſtimenta autem eius facta ſunt, ſicut nix.

Quare lux quæ apparuit in facie Chriſti transfigurati, non comparatur luci aliarum rerum non cœleſtium. Et cur Deus igni comparatur. Et quare Angeli vocantur ignes. Quæſt. XXXVIII.

QVAERETVR cum in vultu Chriſti fuerit quædam magna lux in transfiguratione, quæ dicitur fuiſſe ſicut Sol, & ita comparatur illa lux luci corporum cœleſtium, quare non comparatur luci aliarum rerum non cœleſtium, cum multa non cœleſtia ſint nimis lucida. Dicendum, quòd claritas corporis Chriſti transfigurati, non fuit claritas naturalis, ſed glorioſa, licet non fuerit corporis glorificati, vt dictum eſt ſupra quæſtio. 32. Ideo non erat eiuſdem generis, cum aliqua claritate corporum cœleſtium, vel elementorum, aut elementatorum; ſed alterius generis, quia tamen nobis, quibus iſta referuntur non poſſumus intelligere, niſi per ſimile eorum, quæ vidimus, cum media cognoſcendi debeant ſemper eſſe notioria, & quia ea quæ ſimiliora ſunt, conuenientius oſtendunt eo quòd ſit probatio per cauſam magis vniuocam, debuit ponere lucem alicuius corporis, quod valde ſimilaretur luci gloriæ. Sed tunc dicunt quidam, quòd debuerat poni de fulgore ignis. Primo, quia ignis habet lucem maximam inter elementa, & inde participatur lux in elementatis. Secundo, quia gloria iſta corporum, quæ in quadam luce conſiſtit a Deo donabitur, ille tamen igni comparatur, Deuteron 4. Deus tuus ignis conſumens. Tertio, quia etiam Angeli, qui beati ſunt, & conciues beatorum aſſimilantur igni, Pſal. 103. Qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros tuos ignem vrentem, & idem ad Hebr. 1. Dicendum tamen, quòd

A non debuit dici, quòd fulgeret facies Chriſti, ſicut ignis. Primo, quia claritas eſt dos corporis beatorum, ignis autem licet ſit fulgens, non tamen eſt clarus cum habeat ſemper quandam fumoſitatem admixtam, quę reddit ipſum cuiuſdam coloris ruſſi, vel declinantis ad medios colores, in Sole autem eſt vere claritas, ideo non debuit dici de igne. Secundo, quia claritas quæ eſt dos beatorum, non ſolum eſt fulgor, ſed etiam eſt valde lætificans cum ad gloriam pertineat, & magnitudo ſua ſemper inducit maiorem iocunditatem, qualis nunc fuit in fulgore vultus Chriſti, quia diſcipuli gauiſi ſunt valde, & voluerant ibi ſemper manere, vt Petrus dixit: hoc autem non eſt in igne cum potius ſplendor magnus ignis inducat tre-
B morem quendam, & horrorem, ideo non debuit dici de igne, lux autem Solis horrorem non habet, ſed delectationem: nam licet lux Solis propter magnitudinem turbet oculos, & non poſſit directe aſpici, tamen delectabile eſt videre illum Eccleſiaſtes 11. ſcilicet, Dulce lumen. & delectabile eſt oculis hominum videre Solem. Tertio, quia corpora beatorum habebunt bonum non permixtum malo, quia iam non erit ibi luctus, neque clamor, neque vllus dolor, neque affliget eos æſtus. Apocal. 7. Solis autem claritas eſt huiuſmodi, q̃a non eſt nociua nocumento ſenſibili: ignis aũt, & ſi multas vtilitates habeat, tñ habet magnam vim nocẽdi, ideo melius cõparatur claritas beatorũ claritati corporũ cœleſtiũ, q̃ habẽt vim profi-
C ciendi, & non nocendi, & ita non debuit dici de igne. Aliqui ergo dicũt, ꝙ licet nõ debuit cõparari illa claritas igni, debuit ſaltem cõparari alicui corpori lucido elementato, q̃a multa ſunt valde lucida, ſicut corpora gemmarũ, & nitor harũ rerũ non eſt nociuus, ſicut ignis. Dicendum, ꝙ non cõuenit. Primo, quia lux iſtorum corporum eſt valde deficiens, cum non auferat tenebras, claritas autẽ beatorum eſt valde magna, ideo non debuit comparari, niſi corpori magnę lucis. Secundo, q̃a beatitudo æterna eſt maximũ omnium bonorũ, & omnia bona, quæ ſunt ibi, ſunt in ſummo, ideo oportet, ꝙ illa ſint quaſi principiũ omniũ bonorũ, q̃a in quolibet genere id quod principiũ eſt maximũ eſt, debuit ergo claritas gloriæ, q̃ excellentiſſima
D eſt aſſimilari ei, quod eſt principiũ luminis, & nõ illi quod recipit lumen ab altero: cũ ergo mixta non habeant lumen a ſe, ſed inquantũ participãt aliqd de natura ignis, non debuit claritas gloriæ illis cõparari, ſed magis corpori, ꝙ hẽat claritatẽ a ſeipſo, & ex hac parte poterat ille fulgor cõparari igni, quia ignis a ſeipſo fulgorẽ hẽt, & tñ non conuenit propter cauſas ſupra poſitas, & ſic nulli elemento, aut elementato debuit cõparari iſta claritas corporis Chriſti. Tertio, quia cũ iſta claritas ſit corporum beatorum, quę in cœlo manebunt, debuit comparari claritati corporũ cœleſtiũ potius, q̃ aliorum, & iſta fuit cauſa potiſſima, ſic enim ſcriptura ſemper comparat claritatem beatorum claritati corporum cęleſtium, & nunquàm elementorũ,
E neque elementatorum, ſic dixit Chriſtus, ſupra 13. tunc fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum, & 1. Corinth. 15. Sicut ſtella differt a ſtella in claritate, ſic & reſurrectio mortuorum, & ad oſtendendum differentiam claritatis beatorum, ſecundum differentiã gloriæ eorum dr̃ eodem cap. ꝙ alia eſt claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarũ, ſic ẽt Daniel. 12. cap. cũ ponitur de beatitudine æterna dicitur, qui docti fuerint fulgebunt quaſi ſplendor firmamenti, & qui ad iuſtitiam erudiunt multos, quaſi ſtellæ in perpetuas æternitates. Ad primum dicendum, quod licet lux ignis ſit maior inter elementa, & ſit origo lucis in corporibus elementatis, tamen minor eſt lux eius luce corporum cœleſtiũ. Secundo, q̃a lux corpo-

rum cœleſtium nullum incommodum habet tam
ſenſibile,ſicut ignis. Tertio,quia lux iſta cui compa-
ratur lux beatorum debet eſſe excellẽtiſſima, & ideo
debet habere rationem originis, ignis autem etſi re-
ſpectu elementorum corporum, habeat rationem
originis in luce, tamen ſimpliciter non habet ratio-
nem originis, ſed lux habet originem a cœleſtibus,
vnde & lux ignis a cœleſti luce principium habet,
ideo magis debuit comparari luci corporum cœle-
ſtium. Ad ſecundum dicendum,quòd Deus compa-
ratur ibi igni, non quantum ad virtutem illuminan-
di, ſed quantum ad vim comburendi, & deſtruendi,
vnde dicitur, Deus tuus ignis conſumens, ideſt, in-
cinerans,& deuaſtans,& quantum ad hoc magis con
ueniebat, quòd Deus vocaretur ignis, quam ꝙ Deus
vocaretur Sol, quia volebat Deus ſe oſtendere terri-
bilem,vt ſemper eum timerent, vt apparet ex effectu
ibi ſecuto: nam cum audirentur voces magnæ Dei,
quas populus tolerare non poterat,clamauerunt ma-
gno terrore concuſſi,quòd Deus non loqueretur eis,
Deuteronom.quinto, & Exodi vigeſimo, & omnia,
quæ ibi erant, ſcilicet, ignis ardens vſque ad cœlum,
& caligo, & fumus erant ad incutiendum terrorem
Iudæis, ad Hebræ. 12. Sol autem, & corpora cœleſtia
non incutiunt pauorem, ſed potius lumine ſuo de-
mulcent, & delectant, Eccleſiaſtes vndecimo. Ideo
pro tunc conueniebat Deum vocari ignem, & non
Solem, claritas autem beatorum eſt delectans, &
non turbans, neque nocens, ideo debuit vocari cla-
ritas quaſi Sol. Ad tertium dicendum, quòd Ange-
li vocantur ignis vrens, & non Sol, vel ſtellæ, & hoc
ad deſignandum facilitatem motus, in corporibus
enim nullum eſt velocius ad motum,quàm ignis, eo
quòd eſt leuiſſimum. Etiam quia eſt magis ſpiritua-
le, cum habeat minus de materia, in Angelis autem
debuit oſtendi facilitas motus, ideſt, operationis, eo
quòd ponuntur eſſe miniſtri Dei. perfectio autem
miniſtri eſt velociter exequi, quod imperatur, ideo
dicti ſunt ignis,ideſt,veloces,ſicut ignis, & hoc valde
conuenit,quia non vocauit eos ſcriptura ignem,quã-
do dixit eos Angelos, ſed quando vocauit miniſtros,
ſcilicet, qui facis Angelos tuos ſpiritus, & miniſtros
tuos ignem vrentem, & tamen idem ſunt Angeli, &
miniſtri. Sol autem,& cætera corpora cœleſtia,licet
quantum ad veritatem ſint multum velocia in mo-
tu, tamen quantum ad ſenſum ſunt tardi motus, &
ideo quantum ad velocitatem motus debuerunt An
geli comparari igni. Alia cauſa, & forte potiſſima
fuit, quia ſcriptura comparans ſpiritualia corporali-
bus, tenet talem ordinem in corporibus ad quæ fit
comparatio, qualis eſt inter ſpiritualia, quæ compa-
rantur, & quia ſunt aliqua ſpiritualia meliora Ange-
lis, ſcilicet,perſonæ diuinæ noluit ſcriptura compara-
re Angelos optimis corporibus naturæ, ſcilicet, Soli,
& ſtellis, ſed comparauit alijs minoribus corporibus,
perfectis tamen,ſcilicet,igni,quia ſi Angeli compara-
rentur Soli, putaretur forte, quòd ſicut nullum cor-
pus erat Sole excellentius, ita neque ſpiritus aliquis
eſſet Angelis melior. Et iſtam rationem tangit Apo-
ſtolus, ad Hebræ. 1. cap. vbi inducit iſtum verſum, &
comparat ibi filium Dei ad Angelos, oſtẽdens quòd
valde melior illis ſit, & hoc probat ex meliori nomi-
natione,quam facit ſcriptura de illo, quàm de Ange-
lis, cum ait, tanto melior Angelis effectus, quanto
differentius, ideſt, melius præ illis nomen hæredita-
uit,& poſtea applicat quid ſcriptura dicat de vtriſque,
ſcilicet, ad Angelos quidem dicit, qui facit Angelos
ſuos ſpiritus,& miniſtros ſuos flammam ignis. Ad fi-
lium autem thronus tuus Deus, &c. & tamen ſi vo-
caſſet Angelos ſolum, nõ maneret aliquid in corpo-
F ribus excellentius, quod nominari poſſet, ideo ad
oſtendendum inſignam differentiam filij,& Angelo-
rum caute ſcriptura vocauit Angelos ignem, & non
Solem, de gloria hominum ad gloriam Dei non eſt
vlla dubitatio comparationis, ideo potuit vocari ful-
gor Solis, vel corporum cœleſtium,& non eſt vllum
inconueniens.

Quare lux corporum glorificatorum potius Soli, quàm luci alterius corporis comparatur. Et quare beatorum gloria inæqualis erit. Et quomodo claritas Chriſti corporis alios beatos glorificabit.
Quæſt. XXXIX.

G QVAERETVR dato quòd deberet comparari
lux corporum glorificatorum luce cœleſti, &
non elementali, quare potius Soli,quàm
luci alterius corporis, cum ibi omnia corpora habeãt
lucem. Aliqui dicunt, quòd non debuerunt compa-
rari in claritate Soli, ſed ſtellis beati, & conſequenter
Chriſtus transfiguratus, qui per transfigurationẽ oſtẽ
dit gloriam beatorum, debuit dici habuiſſe fulgen-
tem faciem,ſicut ſtellæ, & non ſicut Sol. Patet, quia
Daniel. 12. vbi ponitur de præmio beatorum dicitur,
qui docti fuerint,fulgebunt ſicut ſplendor firmamen
ti, qui aũt erudierint multos ad iuſtitiam, quaſi ſtellæ
in perpetuas æternitates: vocatur aũt firmamentũ ip-
ſum cœlum, quod minus fulget, q̃ ſtellæ, & maxime
H beatis datur ibi fulgere,vt ſtellæ: nam dicitur,qui eru-
dierint multos, & tamen gradus ſuperior eſt ibi eru-
dire, q̃ ſolum eſſe doctum, & datur iſtis ſolum fulgor
firmamenti,ergo nulli dabitur fulgor Solis. Item pa-
tet, quia 1. Corinth. 15. vbi ponitur gloria reſurgen-
tium, de fulgore ſtellarum fit mentio, & nõ de Sole,
ſcilicet,ſicut ſtella differt a ſtella in claritate, ſic & re-
ſurrectio mortuorum. Dicendum, ꝙ dictum fuit, ꝙ
fulgor faciei Chriſti fuit ſicut Sol, & non ſtellarum,
vel Lunæ. Primo ad ſignificandum magnitudinem
claritatis beatorum, quia illa claritas beatorum erit
tanta, ꝙ non poſſit aliquis mortalis ſufficienter illam
admirari, ideo comparatur illi rei, quam nos in clari-
tate maximam poſſumus inuenire,ſcilicet,Solis. Se-
I cundo,quia cætera corpora cœleſtia, licet lumen ha-
beant,eſt illud tamen defectuoſum reſpectu Solis, &
ſine illo non ſufficienter excludunt tenebras, & tamẽ
in corporibus beatorum non permittetur aliqua ob-
ſcuritas,,quia iam nullus defectus erit,ideo non com-
parantur alijs corporibus, ſed Soli. Tertio, & præci-
pue,quia licet ſignificetur in transfiguratione imago
gloriæ futuræ in beatis, oſtenſio tamen iſta fuit facta
in corpore Chriſti, quod etiam beatificandum erat,
& quia gloria corporis Chriſti erat futura valde ex-
cellens, debuit comparari claritas eius in transfigu-
ratione claritati Solis, & ſi quid eſſet lucidius, & ita
Deus dicitur habere oculos clariores Sole, Eccleſia-
ſtici 23. Oculi Domini multo lucidiores Sole. Quar-
K to, quia non ſolum claritas, & decor corporis Chri-
ſti erit ad gloriam corporis eius, ſed etiam ad glorifi-
candum quodammodo alios beatos, quia ſicut bea-
titudo animæ omnium beatorum erit in viſione dei-
tatis, ita aliqua pars beatitudinis corporalis erit in
videndo claritatem, & decorem corporis Chriſti,
vt ſicut eius deitas nos beatificat, ita & humanitas
quodammodo beatificet, & tñ ad hoc requiritur val-
de pfecta claritas,ſicut in qualibet forma reqritur val-
de maior perfectio ad agendum,q̃ ad informandum,
ſicut aliqua caliditas ſufficit ad reddẽdum ſubiectum
calidum,quæ non ſufficit ad calefaciendũ,ideſt,vt ha-
bens illam poſſit alterum calefacere: ergo debuit eſſe
valde perfecta claritas corporis Chriſti, & ſic debuit
comparari

comparari corpori clariſſimo, ideſt, Soli. De hoc patet, quia dicit Auguſt. ſuper Ioannem ſuper illud Ioã. 10. ſcilicet, Ingredietur, & egredietur, & paſcua inueniet, quòd beatitudo ſanctorum, quantum ad animã erit interius ingrediendo, i. in Chriſti deitate, & quædam beatitudo ſua, quantum ad corpus erit egrediendo exterius, i. videndo Chriſti humanitatem. Quinto, quia in reſurrectione corpora oĩum beatorum erunt clara, & non manebit in eis aliqua obſcuritas, & tamẽ ſecundum differentiam menti in beatis erit differentia tam in gloria animæ, q̃ corporis, ideo claritas erit inæqualis, & ob hoc corpora quorundam comparantur claritati Solis, alia Lunæ, alia ſtellarum, 1. Cor. 15. ſ. Sicut differt ſtella a ſtella in claritate, ita & in reſur- B rectione mortuorum, quia alia erit claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarum, ergo ille beatus, qui habuerit maximam claritatem, comparabitur claritati Solis: cõſtat tamen quòd maxima claritas erit in corpore Chriſti, ergo comparabitur claritati Solis, & tamen in transfiguratione fuit claritas in Chriſti corpore, quæ oſtendebat claritatem poſtea in eo futuram, ergo non debuit comparari alteri corpori, niſi Soli. Sexto, quia dato quòd claritas corporis Chriſti non oſtenderet nunc claritatem, quæ futura eſt in Chriſti corpore, ſed in beatis, non debuit comparari, niſi claritati Solis, quia ipſe Chriſtus dixit, quòd corpora beatorum fulgerent, ſicut Sol, & dixit hoc generaliter de omnibus beatis, ſupra 13. ſcilicet, tunc fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum. Cauſa ta- C men præcipua fuit, quia iſta claritas oſtendebat gloriam corporis futuram in vita æterna, quando ipſe eſſet in regno ſuo, & maieſtate: nam dixit ipſe ſupra pręcedenti cap. ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, & tamen iſte aduentus in regno ſuo fuit oſtenſio claritatis, in transfiguratione ergo debuit comparari Soli, vt exprimeretur magnitudo gloriæ corporis Chriſti. Ad primum dicendum, quòd omnes beati habebunt magnam claritatem in vita æterna, inęqualem tamen, quia ſicut erit inęqualis gloria animarum, ita & gloria corporum, quæ conſiſtit in claritate, & alijs dotibus, minima tamen clari- D tas beati cuiuſcunque erit maior claritate omnium corporum naturalium, ſcriptura autem vtrumque oſtendit circa claritatem beatorum. Et ideo cum vult oſtendere primum, ſcilicet, claritatis eorum magnitudinem, vocat omnes abſolute fulgentes, ſicut Sol, vt dixit Chriſtus ſupra 13. Fulgebunt iuſti, ſicut Sol in regno patris eorum, non ſicut Sol, ideſt, præciſe tantum quantum Sol, ſed quia nihil lucidius Sole inuentum eſt cui comparentur, & tamen magis fulgebũt, quàm Sol. Quando vult oſtendere ſecundum, nominat diuerſa corpora lucentia inæqualiter, vt ſecundum differentiam eorum cognoſcatur aliqua proportio differentiæ claritatis beatorum, & tunc nõ differt, quòd nominentur corpora parũ lucida, vel mul- E tum lucida, dum tamen inęqualiter luceant, quia nõ eſt ſenſus, ꝙ ſit æqualitas proportionis arithmeticæ beatorum ad beatos, ſicut corporum ad corpora, nec ita dicitur Dani. 12. quòd quidam fulgebunt, ſicut firmamentum, & alij ſicut ſtellæ: nam ſicut quælibet ſtella lucet plus quàm firmamentum, ita illi qui docti ſunt, & erudiunt alios fulgebunt plus q̃ illi qui ſolum docti ſunt, & tamen nõ determinatur certa magnitudo exceſſus iſtorum ad illos, potiſſime q̃a nõ fulgent oẽs ſtellæ æqualiter, & tñ ponũtur omnes in vno gradu, quia ſolum intendit ſcriptura oſtẽdere exceſſum. Ad ſecundum dicendum, ꝙ claritas beatorum nõ ſolum comparatur claritati ſtellarũ, ſed ẽt claritati Solis, ſicut Chriſtus cõparauit, ſupra 13. cap. Sed quando

A vult ſcriptura oſtendere inæqualitatem claritatis huius, comparat beatos Stellis quia inter eas eſt differẽtia, prima Cor. 15. ſicut differt Stella a Stella in claritate, ſic erit in reſurrectione, & tamen etiam ibi comparantur beati Soli, quia dicitur eodẽ cap. alia eſt claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarum: ita ergo aliqui beati ponuntur fulgere ſicut Sol, nec dicuntur fulgere ſicut Stellæ, quaſi ſplendor eorum non perueniat ad æqualitatem Solis, ſed quia intenditur aſſignari differentia claritatis, quæ aſſignari non poterit, ſi omnes comparentur Soli.

Quomodo dicitur, quòd reſplenduit facies Chriſti ſicut Sol, cum incomparabiliter eam excesſerit. Et quòd ſcriptura non po- B *teſt aſſignare determinate qualis futura ſit claritas corporis Chriſti, & Beatorum. Quæſt. XL.*

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd reſplenduit facies Chriſti, ſicut Sol: videtur enim inconuenientẽr dictum: nã gloria corporis Chriſti erit incomparabiliter maior quàm gloria cuiuslibet beati, & tamẽ beati habebunt fulgorem Solis ſupra 13. Scilicet, fulgebunt iuſti ſicut Sol. ergo non debuit dici de Chriſto, quòd fulſerit ſicut Sol cum diceretur hoc de beatis, vel ſi de Chriſto hoc concedendũ erat, non erat concedendum de beatis. Dici põt vno modo, ꝙ licet ſit inæqualis claritas Chriſti, & beatorum, tamen conueniens fuit, ꝙ diceretur hic claritas C Chriſti claritas Solis quia Chriſtus transfiguratus voluit oſtendere imaginem gloriæ beatorum potius, q̃ propriam gloriam, cum dixiſſet præcedenti cap. quòd daret vnicuique ſecundum opera ſua, & voluit oſtendere quid illud eſſet, & fuit gloria illa deſignata ꝑ claritatem Solis, quæ competit beatis, Chriſto aũt quantum ad ſeipſum competit aliquid excellẽtius, & lucidius Sole, Eccleſiaſtici 23. Oculi Domini multo lucidiores Sole. Secundo dicendũ, & melius, ꝙ ſcriptura intendit nobis oſtendere conditionem gloriæ beatorum, quantum ad claritatem corporum. Illa aũt claritas nõ erit eiuſdem generis cũ claritate alicuius corporis eorum, quæ videmus, quia iſta eſt claritas naturalis, illa autem erit glorioſa, & ſupernaturalis, & ideo D cum non ſit ſimilitudo vniuocationis, non põt determinate dici claritas beatorũ erit talis, ſicut iſtius corporis, vel illius, ſed eſt comparatio, & oſtenſio quædam in æquiuoco, ſed vtrunque poteſt fieri. Scriptura tamen vult oſtendere nobis duo de claritate beatorum, ſcilicet, magnitudinem, & differentiam, hoc enim generale eſt, quòd omnium beatorum eſt magna claritas, & ad hoc oſtẽdendum dicitur, quòd omnes beati fulgebunt, ſicut Sol in regno patris eorum, ſupra 13. quia ſecundũ veritatem quilibet beatus habebit maiorem claritatem, q̃ Sol, quia differunt genere, & quæ differũt genere, vel ſpecie nunq̃ poſſunt eſſe æqualia in ꝑfectione, & quia glorioſa excellentiora ſunt naturalibus, ſicut ſpiritualia corporalibus, ſicut E quilibet equus eſt ꝑfectior oĩbus capris, & arietibus, ita claritas cuiuslibet beati erit ꝑfectior claritate omnium corporum naturalium, & conſequenter maior claritate Solis, ideo Chriſtus volens oſtẽdere magnitudinem claritatis beatorũ, dixit generaliter de omnibus, ꝙ fulgebunt ſicut Sol, ſupra 13. cap. Interdũ aũt vult deſignare ſcriptura inęqualitatem claritatis beatorum, & tunc comparat diuerſos beatos diuerſis corporibus luminoſis, & ita dicitur 1. Corinth. 15. Sicut differt ſtella a ſtella in claritate, ſic erit in reſurrectione mortuorum, quia alia erit claritas Solis, alia Lunæ, alia claritas ſtellarum. Sciendum tamen, quòd neque magnitudo, neque inæqualitas claritatis oſtenditur perfecte per comparationes quas facit

ſcriptura, & hoc propter duo, ſcilicet, propter æquiuocarionem claritaris beatorum, & claritatis corporum naturalium, ſecundo propter paucitarem corporum differentium in claritate, quibus comparantur beati. De primo patet, quia ſcire poſſumus, quòd claritas beatorum erit maior Solis, ſed neſcimus quãtum excedet eam ex ratione generis ſui, ſicut ſcimus quòd intellectus eſt perfectior ſenſu, neſcimus tamẽ determinate dicere, quantum excedit intellectus ſenſum, quia perfectio haber ſe ęquiuoce ad perfectionẽ intellectus, & ſenſus. De ſecundo patet, quia inter beatos erit magna, & mulriplex differentia claritatis, ſecundum differentiam meritorum, & tamen Apoſtolus non poſuit, niſi triplicem ſtatum differentiæ, vnde nominauit tria corpora, ſcilicet, Solem, & Lunam, & Stellas. Et Dani. 12. ponitur duplex ſtatus differentiæ, quia ſolum dicuntur quidam ſulgere, vt ſtellæ, alij vero vt firmamentum, & hoc fuit quia paucæ differentiæ corpotum inueniuntur, quibus comparentur beati in claritate. Cum autem dicitur, quòd gloria corporis Chriſti eſt maior, quàm beatorum, ideo quòd non debuerant omnes comparari claritati Solis. Dicendum vt ſupra, quòd ſcriptura non poteſt aſſignare dererminare qualis futura erit claritas corporis Chriſti, neque qualis claritas beatorum, poterat tamen aliquo modo oſtendere, vel magnitudinem claritatis vtrorumque, vel inæqualitatem, voluit autem oſtendere magnitudinem, & quia corpus Chriſti, & beatorum ſunt inæqualia in claritare, tamen quia vtraque excedunt claritatem Solis, dixit ſcriptura de vtriſque, quòd fulgebunt, ſicut Sol. De corporibus beatorum ſupra 13. & de corpore Chriſti hic in litera, ideſt, quòd ſaltem fulgebunt, ſicut Sol, licet plus ſulgeant, & magnitudinem gloriæ beatorum, quia tunc cum non ſint æquales omnes beati, non dixiſſet, quòd fulgebunt omnes, ſicut Sol, & tamen de omnibus hoc dixit generaliter: ergo non voluit aſſignare inæqualitatem, vel præciſam magnitudinem communem, qua omnes excedunt fulgorem Solis: nam aliàs diſtingueret, ſicut Apoſtolus diſtinxit, prima Corinth. 15. Voluit autem potius hic oſtendere ſcriptura magnitudinem claritatis omnium bearorum, quàm differentiam eorum, quia magis erat occultum de magnitudine: nam nemo dubitare poteſt quin maior ſit claritas corporis Chriſti, quàm beatorum, & tamen an futura ſit claritas beatorum maior claritare Solis eſſet dubium, niſi illud ſcriprura diffinirer, ideo dictum eſt de omnibus beatis, quòd fulgebunt, ſicut Sol. Item ſcriptura voluit illud dicere, quia certius dici poterat: nam ſi vellet ponere differentiam inter claritatem corporis Chriſti, & beatorum, diceret, quòd ſe habent, ſicut claritas Solis, & Lunæ, & ſtellarum, ſicut dicitur 1. Corin. 15. Vel ſicut fulgor ſtellarum ad fulgorem firmamenti, Daniel. 12. Er tamen magis excedit claritas corporis Chriſti claritatem beatorum, quàm ſolis claritas excedat, vel Lunam, vel aſtra, aut ſtellæ excedant firmamenti fulgorem, & ita non poterat hic dicere rem omnino veram, ſed ſimilitudinem quandam, dicendo tamen, quòd omnia corpora beatorum tam Chriſti, quàm aliorum fulgebunt ſicut Sol, ideſt, plus quàm Sol, verum dicitur abſolute, quia licet non poſſit a nobis determinari quantitas exceſſus, tamen verum eſt, quòd omnia excedunt Solem, ideo conuenientius fuit dici, quòd omnia fulgebunt, ſicut Sol, quàm aliquid aliud dici. Sic dicit Remigius. Si autem facies Domini reſplenduit ſicut Sol, & Sancti ſicut Sol fulgebunt, nunquid erit æqualis claritas Domini, & ſeruorum? nequaquam, ſed nihil lucidius inuenitur Sole, idcirco ad manifeſtandum exemplum

F futuræ reſurrectionis, & facies Domini reſplenduit, & iuſti fulgere dicuntur ſicut Sol.

Quare veſtimenta Chriſti apparuerunt candentia in transfiguratione. Et quòd in æterna vita corpora hominum nullis veſtibus operientur. Quæſt. XLI.

QVAERETVR quare veſtimenta Chriſti apparuerunt candentia in transfiguratione. Aliqui dicunt, quòd hoc fuit ad deſignandum gloriam Sanctorum, quia ſicut claritas faciei Chriſti repræſentat gloriam futuram corporis Chriſti, ita ſplendor veſtimentorum ſignat gloriam corporum Sanctorum. Vnde dicit Gregorius 32. Moralium, G quòd veſtimenta Chriſti facta ſunt ſplendentia, quia in ſupernæ claritatis culmine Sancti omnes ei luce iuſtitiæ fulgentes adhærebunt, veſtium enim nomine iuſtos quos ſibi adiunget, ſignat ſecundum illud Iſaiæ 49. His omnibus velut ornamento veſtieris. Sed dicendum, quòd iſta eſt cauſa myſtica, & non literalis. Et patet, quia tunc claritas beatorum diceretur claritas niuis, & claritas Chriſti Solis, & tamen Chriſtus dixerat, quòd ſulgebunt iuſti ſicut Sol, ſupra 13. cap. Ergo non comparãtur iuſti candori veſtium, ſed ſplendori faciei, per quem tam Chriſti claritas, quàm beatorum futura deſignatur, licet illa inæqualis ſit, vt dictum eſt præcedenti quæſt. Dicendum ergo, quòd ponitur hic de candore veſtium ad oſtẽdendum gloH riam corporis Chriſti. Et primo, quia cum totum corpus eius eſſet velatum, & veſtitum præter faciem, ſi non appareret fulgor in veſtibus in ſola facie apparuiſſet, & iſta non eſſet imago perfectæ gloriæ: nam gloria vndique perficit hominem, ſi autem in ſola facie apparuiſſet, putaretur futura eſſe gloria in facie ſola, ideo in veſtibus fuit, vt oſtenderetur, quòd non ſola facies, quæ nuda erat, ſed etiam totum corpus, quod tegebatur lumine ſplendens erat. Et hoc conueniens erat ad ſignificationem, quia in vita æterna corpora beatorum nullis veſtibus operientur, ſed tota erunt nuda, ideo ſicut nunc facies Chriſti fulgens erat, ita oportebat, quòd cæteræ corporis partes fulgerent, quia magis erat in illis neceſſarius fulgor ad I decorandum faciem, ideo totum corpus lumine tegendum erat quaſi quodam veſtimento, ſic dicitur Pſal. 133. Amictus lumine, ſicut veſtimento, & quia ſi in veſtibus non eſſet candor, non deſignaretur fulgorem eſſe futurum, niſi in facie, debuit quoque in veſtibus apparere. Secundo fuit ad oſtendendum magnitudinem illius fulgoris, ſ. quia non ſolum corpus in ſe lucidum erat, ſed tanta erat lucis fortitudo, quod partes corporis luminoſi, quæ veſtibus tegebantur, non obſtantibus veſtibus fulgorem ſuum mittebant. Tertio fiebat ad oſtendendum quandam redundantiam gloriæ, ſicut enim ſe habet anima ad corpus, ita ſe habet corpus ad veſtes, gloria enim, ideſt, beatitudo directe eſt in anima, cum beatitudo ſit in viden K do, & ſola anima videat Deum, & tamen de bono animæ refluit aliquid in corpus, per quod ipſum corpus glorificatur, ita ex corpore aliquid refluebat in veſtes, vt haberent veſtes quendam candorem, qualem nullæ veſtes habere poſſunt naturaliter, & quantum ad hoc fuit ſpeciale in Chriſto: nam in beatis non erunt veſtes, in quas corporibus refluat fulgor aliquis, ſi tamen aliquas veſtes haberent fieret ſimilis redundantia, vt nihil in eis appareret, quod non videretur glorioſum, & quia Chriſtus nunc transfiguratus veſtes habuit, fuit conueniens, quòd etiam ad illas redundaret aliquid de gloria corporis.

Qualis erat iſta redundantia fulgoris in corpus Chriſti transfigurati & in veſtes eius. Et quæ ſint illa quæ redundant in corpus animæ glorificatæ. Et quomodo claritas Chriſti transfigurati in veſtes refluebat. *Quæſt. XLII.*

QVAERETVR qualis erat iſta redundantia. Dicendum tamen, ꝙ non erat propria redundantia, vel refluxio, quia redundantia fit per quandam naturalem deriuationem inter ea, quæ cõtinuantur, vel faciunt vnũ, ſicut enim in corpore naturali virtus vnius partis deriuatur ad alteram propter continuitatem, & vbi tollitur continuitas non fit deriuatio, ita inter animam, & corpus, licet enim ambo non faciant aliquid continuum, quia non ſunt partes quantatiuę cum anima ſit ſpiritus, ſunt tamen
B partes eſſentiales eiuſdem rei, & faciunt vnum ſecundum ſpeciem, vt ergo eſt in corpore, ꝙ ex virtute cordis, & cerebri totum corpus recipit influentiam propter continuitatem, & vnitatẽ corporis cuius iſtæ ſunt partes, ita inter corpus, & animam, quia efficiunt vnũ per ſe fit refluentia de vno in alterum, ſ. de anima in corpus, immo hoc modo corpora animalium vegetãtur, quia vegetatiò corporũ actus animæ eſt, & virtus animæ deriuatur in corpus, ita circa beatitudinẽ cum anima beata eſt, plena eſt omni bono vſq; ad ſuperabundantiam, & ideo naturaliter redũdat aliquid illius in corpus, licet non vniuoce, eo ꝙ anima habet bonum ſuum per modum intelligendi, & volendi cũ
C iſtæ ſolæ ſint duæ potentiæ eius ſm quas perficitur, & operatur, corpus autem non intelligit neq; vult: ideo neceſſe eſt, ꝙ alio modo participet illo bono ſi participare debet, vnde beatitudo animæ eſt videre Deum, ſecundum quam viſionem eſt anima ſimpliciter perfecta, & non redundat in corpus iſta viſio Dei ab anima, quia corpus non eſt capax, ſed recipit perfectionẽ iſtam ſecundum analogiam, vel proportionem, ſ. ꝙ ſecundum, quòd anima eſt maxime perfecta videndo Deum, ita ab ea redundat in corpus non quidem viſio Dei, ſed aliquid ſecũdum, ꝙ ipſa ſit maxime perfectũ, & iſtæ ſunt dotes, ſ. impaſſibilitas, claritas, agilitas, ſubtilitas, nulla enim maior perfectio poteſt eſſe in corpore, quàm iſtæ. De veſtibus dicendum, ꝙ non eſt ſic,
D quia veſtes non ſunt eiuſdem generis cũ corpore, nec etiam cõſtituunt aliquid vnum cũ corpore ſicut corpus conſtituit aliquid vnum cum anima: ideo non fit refluxio a corpore, vel ab homine in veſtibus, ſicut ab anima in corpus. Sed dicendum, ꝙ poterat fieri hoc dupliciter. Vno modo non per redundantiã, ſed per influentiã: nam iufluẽtia fit inter ea, quę ſunt omnino diſtincta, ſicut corpora cęleſtia influunt in inferiora, & non eſt redundãtia, quia non conſtituunt aliquid vnũ ſuperiora cum inferioribus.

Secundo modo, quòd fieret per miraculum, dãdo cãdorem quendam veſtibus, qui non cauſaretur a corpore. Primo modo eſſet deriuatio luminis ſicut a ſole illuſtrantur iſta inferiora, & nõ eſſet candor, ſed ful-
E gor. Accipiendo ſecundo modo poterat eſſe candor, vel fulgor, quia ita eſſet ille fulgor cauſatus a Deo in veſtibus, quòd non dependeret vllo modo a corpore. Dicendum tamen, ꝙ licet vterq; modus ſtare poſſet, tamen ſecundus eſt verus. Primo quia ſi deberet eſſe deriuatio lucis præſupponendũ erat, ꝙ oẽs partes corporis, quæ tegerentur ſub veſtibus eſſent lucentes, & tamen non eſt verum, vt dicetur 49. q. Secundo, quia dato, ꝙ eſſent lucentes actu nõ emitterent fulgorem ſuum exterius, quia nulla lux poteſt tranſire per ſolidum opacum. Tertio, & efficacius patet, quia ſi deriuaretur iſta lux a corpore, eſſet ſplendor quidam, vel fulgor, & non color magnus manens, ſicut in illuſtratione qua aer a Sole illuſtratẽ nõ cauſatur aliqua quali-
A tas manẽs in aere, quæ ſit color, ſed eſt illuſtratio quædam quæ eſt paſſio tranſiens, & ita etiã in corporibus denſis percuſſis a Sole cauſatur ex reflexione ſulgor quidam, ſecundum quem illa corpora actualiter ſplẽdent, & tamen ille ſplendor neque eſt color corporũ, neque lux eorum, ſed paſſio ipſorum facta a corpore luminoſo reflectente radios ad ſolidum, quæ paſſio illuſtratio nominatur, & tamen tunc veſtes Chriſti non habuerunt illuſtrationem, ſed verum colorem, vt eſt qualitas manens, ſcilicet, albedinem, vel candorem: nam dicitur hic veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix, & Mar. 9. Dicitur veſtimenta eius facta ſunt candida nimis, & idem Luc. 9. cum dicitur veſtitus eius albus refulgens: ideo dicendum, quòd non prouenie-
B bat hoc ex aliqua deriuatione facta a corpore, ſed ex miraculo, ſcilicet, quia Deus voluit dare pro tunc talẽ nitorem veſtibus Chriſti qualem ante nunquam dederat, neque poſtea dedit.

Quarto patet, quia ſi fieret redundantia a corpore in veſtes, hoc eſſet, quia fieret redundantia a corpore in corpus, & tamen lux corporis Chriſti nõ fuit nunc deriuata ab anima in corpus, quia non fuit nunc dos, vt oſtẽſum eſt ſupra q. 31. ſed fuit miraculoſe cauſata in corpore Chriſti: ideo neque corpus effflueret in veſtes, quia veriſimilius erat, ꝙ anima refunderet lucem in corpus, quàm corpus in veſtes, & tamen anima non refundebat quicquam in corpus, ergo a fortiori non refundebat corpus in veſtes. Quinto quia
C ſi a corpore in veſtes reflueret claritas, eſſet claritas veſtium glorioſa ſicut erat claritas corporis, & tamen non eſt hoc ſatis conueniens, quia veſtes non ſunt glorificabiles: ideo non haberent claritatẽ glorioſam, & conſequenter non eſſet per refluentiam, ſed per cauſationem illius lucis in veſtibus ſicut miraculoſe cauſata eſt in corpore.

Quare dicitur, quòd veſtimenta Chriſti facta ſunt alba ſicut nix. Et quòd Angeli quando nobis apparent veſtibus albis induti cernuntur. *Quæſt. XLIII.*

QVAERETVR quare dicitur, quòd veſtimenta Chriſti facta ſunt alba ſicut nix. Aliqui dicũt,
D quòd fuit ad oſtendendum differentiam claritatis Chriſti, & Sanctorum: nam dicunt, quòd claritas Chriſti futura in regno ſuo ſignificatur ꝑ claritatem, quæ apparuit in vultu ſuo in transfiguratione, claritas autem Sanctorum per claritatem veſtium, & quia claritas Chriſti valde excedet claritatem Sanctorum: ideo illa ſuit ſoli comparata, iſta autem niui, ſic dicit Beatus Tho. de Aquino 3. parte ſummæ.

Dicendum tamen, quòd hoc ad cauſam myſticam pertinet potius quàm ad literalem, & maxime, quia non ſignificantur hic ſancti per veſtes Chriſti, vt dictum eſt ſupra quæſtione 43.

Alij dicunt, quòd candor niuis conuenit veſtibus, eo quòd Sancti ſignificantur per veſtes, quibus magis
E conuenit candor niuis quã aliquid aliud, nix enim habet lucem, & frigus, ita Sancti habebunt candorẽ virtutum, & refrigerationem a concupiſcentijs noxijs. Sic dicit Glo. Sancti niui comparantur, quia candidi erunt virtutibus, & omnis vitiorũ æſtus ab eis remotus erit. Sed dicendum, ꝙ etiam hoc pertinet ad cauſam myſticam, & non ad literalem. Item quia ſupponitur Sanctos ſignatos fuiſſe per fulgorem veſtium Chriſti, & tamen non eſt verum in præſenti. Dicendum ergo primo, ꝙ hoc fuit ad deſignandum inęqualem gloriam veſtimentorum, & corporis Chriſti, gloria enim transfigurationis directe pertinebat ad corpus, quia illam volebat Chriſtus oſtendere, gloriã aũt veſtium non volebat oſtendere, quia veſtes non ſunt

futuræ

futuræ vnquã glorioſæ, ſicut erunt corpora glorioſa,
quia poſt reſurrectionem nullæ veſtes erunt, apparuit
tamen nunc aliqua excellentia in veſtibus propter
corpus cui adhęrebant: ideo debuit minor eſſe quàm
corporis gloria. Secundo quia licet non eſſet lux ve-
ſtium per redundantiam a corpore Chriſti, vt oſten-
ſum eſt præcedẽti q. ſed per quoddam miraculum, tñ
oſtendebatur quaſi eſſet redundantia, ſ. ꝙ partes, quæ
veſtibus tegebantur communicarent lucẽ ſuam veſti-
bus per deriuationem quandam, & tñ ſemper id quod
deriuatur eſt perfectius in cauſato q̃ in cauſa, ſicut ap-
paret de beatitudine animæ ſanctorum in vita æterna,
quia beatitudo animæ refluet in corpus, & tñ perfe-
ctior eſt beatitudo animæ q̃ dotes corporis, quę refluẽt
ex beatitudine animæ, ita & in veſtibus debebat eſſe
imperfectior lux quàm in corpore: ideo dictum eſt, ꝙ
vultus Chriſti fulgebat ſicut Sol, & ꝙ veſtimenta erãt
candida ſicut nix. Tertio fuit, quia vt oſtenderetur ve-
ritas rei manere, & non penitus eſſe phãtaſma, debuit
veſtis Chriſti apparere coloris albi. Si autem indueret
Solis fulgorem, & non appareret color determinatus
aliqs qualis ſolet eſſe in veſtibus, eẽt occaſio ſuſpicãdi
de phantaſmate: iõ veſtibus datum eſt, ꝙ haberent co-
lorem album, & non fulgorem Solis, vnde habuerunt
albedinem niuis. Quarto fuit, quia Chriſtus oſtendit
imaginem gloriæ beatorum, illi autẽ quãquã veſtibus
non vtantur tamen quando nobis apparent, videntur
vt communiter veſtiti propter honeſtatem corporũ,
conformando ſe conſuetudini noſtræ, vnde & Ange-
li, qui corpora non habent, qñ nobis apparent veniũt
quaſi veſtiti, & veſtitus eorum eſt communiter albus:
ideo Chriſtus, qui in transfiguratione oſtendit ſe per-
tinere ad ſtatum beatorum, oſtendit veſtes valde albas
iuxta albedinem niuis, ſic patet in Chriſti reſurrectio-
ne de Angelis, qui apparuerunt: nam dicitur Mar. 16.
introeuntes in monumentum viderunt iuuenem ſe-
dentem in dextris opertum ſtola candida, & Ioan. 20.
de duobus Angelis, qui fuerunt in monumẽto Chri-
ſti dicitur, ꝙ vidit duos Angelos in albis ſedentes, idẽ
fuit in Aſcenſione Chriſti ad cœlos: nam dicitur
Actuum 1. quòd duo viri aſtiterunt iuxta diſcipulos
in veſtibus albis, illi autem erant Angeli, talis autẽ eſt
conditio omnium beatorum ſpirituum apparẽtium,
quòd veſtes candidas videantur habere.

Quare ſpecialiter apparuit albedo veſtium Chriſti ſicut niuis, cum ſint multi modi albedinis.
Quæſt. XLIIII.

Sed quæretur quare ſpecialiter apparuit albedo ve-
ſtium Chriſti ſicut niuis, cum ſint multi alij modi
albedinis. Dicendum, ꝙ fuit primo propter ex-
cellentiam beatitudinis: nam licet omnia, quæ habẽt
beati non ſint inter ſe æqualia, quia maior eſt beatitu-
do animæ quàm corporis, tamen quidquid habebunt
erit excellentius quàm ea, quæ nos haberemus, quia
omnia illa pertinent ad immortalitatem, noſtra vero
ad mortalitatem: ideo licet gloria veſtium Chriſti nõ
apparuit tanta quanta corporis, vt oſtenſum eſt præ-
cedenti quæſtione, tamen debuerunt veſtes ſuæ appa-
rere excellentiores veſtibus omnium hominum, ſic
dicitur Mar. 9 veſtimenta eius facta ſunt candida ni-
mis, qualia fullo ſuper terram non poteſt candida fa-
cere, & quia nulla eſt in corporibus mixtis magis al-
bedo quàm niuis, magis habens de luce, dicitur quòd
Chriſtus habuerit in veſtibus albedinem ſicut nix.

Secundo fuit, quia talis eſt habitudo beatorũ ſpiri-
tuum, qui nobis apparent: nam non ſolum videntur
veſtimenta eorum alba, ſed etiã alba ſicut nix. ſic patet
de Angelis, qui fuerunt in monumento Chriſti infra
F 28. ſ. erat autem aſpectus eius ſicut fulgur, veſtimenta
autem eius ſicut nix. & hoc ẽt facit ad id quod quære-
batur præcedenti q. ſ. ꝙ non debuerunt taliter fulge-
re veſtes Chriſti ſicut vultus Chriſti, quia in ſpiritibus
beatis, qui nobis apparent nunquã eſt idem fulgor ve-
ſtium, & faciei, & ita dr̃ de illo Angelo, ꝙ aſpectus eius
fuit ſicut fulgur, & veſtimenta eius ſicut nix.

An in veſtibus Chriſti apparuit fulgor quidam, vel color fixus Et qualis ſint niuis candor.
Quæſt. XLV.

Quæretur an in veſtibus Chriſti apparuit ful-
gor quidam, vel color fixus; Aliqui dicunt, ꝙ
G fuit color purus manens, ſ. albedo, quia di-
citur in litera veſtimenta eius facta ſunt alba. Alij di-
cunt, ꝙ non fuit color manens, ſed ſplendor quidam:
nam dicitur Mar. 9. veſtimenta eius facta ſunt ſplendẽ-
tia. Dicendum, ꝙ data fuit veſtibus Chriſti quædam
qualitas ad modum coloris veri manentis, ſ. albedo,
quædam vera, nõ quidem naturaliter, ſed miraculoſe,
& cum iſto colore fuit quidam fulgor, vt eſſet ille co-
lor quaſi radios quoſdam nitoris mittens: nam colo-
res participant lucẽ, & quanto fuerit color perfectior,
participat magis de luce quouſque veniat ad emiſſio-
nem quandam radiorum, in hoc autem nix habet ex-
cellentiam quandam, quia non ſolum habet albedinẽ
intenſam quãdam, ſed etiam propter magnitudinem
H lucis participatæ radios aliquos emittit, & ideo oculos
offendit, & ob hoc nix non ſolum dicitur alba, ſed etiã
ſplendens, vel fulgens, alia autem ſunt pure alba, quæ
non habẽt nitorem, ſicut gemmæ, & aliæ res candidæ,
& ob hoc dicitur, quòd fuerunt veſtimenta Chriſti al-
ba ſicut nix, vtrũque autem notauerunt Euangeliſtę:
nam Matthæus colorem tetigit dicens veſtimẽta eius
facta ſunt alba, ſplendorem etiam expreſſit inquãtum
dixit, ſicut nix, cum nix quendam fulgorem, vel ra-
dioſitatem habeat. Marcus etiam vtrunque dixit: nam
Mar. 9. dicitur, veſtimenta eius facta ſunt ſplendentia,
& candida nimis velut nix: nam colorem tetigit dicẽs
candida, lucem autem cũ dixit ſplendentia, & in hoc
apertius dixit quàm Matthæus. Lucas etiam vtrunq;
I poſuit dicens, veſtitus eius albus refulgens. Luc. 9. al-
bus enim color eſt, refulgens enim radios ſplendoris
dicit, iſtud etiam fuit, quia in ſpiritibus beatis quando
apparẽt tales veſtes cernuntur, ſ. quæ albæ ſint, & ful-
gorem quendam habeant, vt in Angelis, qui apparue-
runt in reſurrectione Chriſti: nam erant veſtes eorum
albæ, & fulgentes: Marcus enim, & Ioannes eas albas
dicunt, quia Mar. 16. dicitur, iuuenem ſedentem in
dextris opertũ ſtola candida, & Ioan. 20. dicitur duos
iuuenes ſtantes in albis. Matthæus, & Lucas oſtendũt
fuiſſe veſtes fulgentes, quia infra 28. dicitur erat autẽ
aſpectus eius ſicut fulgur, veſtimenta eius ſicut nix. &
tamen nix dicit ſplendorem, vel radios, & Luc. 24. di-
citur duo viri ſteterunt iuxta eas in veſte fulgenti: ideo
K Chriſtus voluit, quòd veſtes eius haberent nunc albe-
dinem, quæ eſt color fixus, & inſuper ſplendorẽ quen-
dam, vt oculos radijs percuterent.

An veſtes Chriſti ante transfigurationem erant albæ, & ſi non quomodo fuerunt in transfiguratione albæ. *Quæſt.* XLVI.

Quæretur de veſtibus Chriſti cum dicatur
de eis, ꝙ factæ ſunt albæ ſicut nix: an ante hoc
erant albæ, & ſi non erant albæ, quomodo nũc
fuerunt albæ, vel alterius coloris. Dicendum, ꝙ ma-
gis credendum eſt, ꝙ eſſent albæ, quàm alterius colo-
ris, & tunc dicendum, ꝙ in transfiguratione non per-
diderunt

diderunt colorem, ſed intenſus fuit color preexiſtens, erat enim albedo remiſſa, & non fulgens in veſtibus, & tunc datum eſt, ꝙ eſſet albedo intenſa ſuper omnẽ albedinem, quæ poſſet eſſe in aliqua veſte ſiue pure naturaliter ſiue per adiutorium artis, ſic dicitur Mar. 9. veſtimenta eius facta ſunt candida nimis velut nix qualia fullo ſuper terram non poteſt candida facere. Si autem veſtes Chriſti fuerunt alterius coloris, quidam dubitant quomodo potuerint eſſe albæ in transfiguratione. Et dicunt quidam, ꝙ non fuit illis data vero albedo, quia non poterat manere ſimul nigredo præcedens, & albedo miraculoſe introducta, cũ duo colores oppoſiti, vel diſparati non poſſint idem ſubiectum numero ſimul afficere, & tamen conſtat, quòd poſt transfigurationem manſit in veſtibus Chriſti color, qui prius fuerat. & non ille, qui fuit in transfiguratione ſi mutanis eſſet: ideo non fuit albedo data, quæ vere eſſet in veſtibus Chriſti, ſed vere dicunt, ꝙ eſſet quędam illuſtratio, ſecundum quam nullus color manens imprimeretur veſtibus illis, ſed deſuper illuſtrarentur, ita vt abſorpto quocũque colore veſtium propter multitudinem ſuperuenientis lucis videretur ſola albedo refulgens, quæ non eſſet vera albedo, ſed paſſio illuſtrationis ex multitudine lucis incidentis, vel congregatæ ſuper veſtes Chriſti, & tunc ceſſante transfiguratione maneret color naturalis non facto miraculo aliquo de nouo.

Dicendum, quòd hoc aliqualiter poterat ſtare, ſed non eſt concedendum, quia in operibus Chriſti nihil erat falſum, vel duplex, vt dicit Gregorius in Homelia Paſchali, nihil ſimplex veritas per duplicitatem egit, cum ergo apparuerint in Chriſti transfiguratione veſtes eius albæ, dicendum eſt, ꝙ vere albæ fuerint. Secundo quia modus loquendi Euangeliſtarum ſignificare videtur, ꝙ fuerit vera albedo in veſtibus Chriſti: nam dicitur hic veſtimenta eius facta ſunt alba ſicut nix. & Mar. 9. dicitur. ꝙ facta ſunt candida nimis, qualia fullo non poteſt facere ſuper terram, & Luc. 9. dicitur, ꝙ veſtitus eius factus eſt albus refulgens. Tertio quia ſi dicatur, ꝙ non fuit iſte color verus, ſed quædã oſtenſio per illuſtrationem, dicetur quòd non fuit veſtis Chriſti alba, licet Euangeliſta dicat eam fuiſſe albam, & eadem ratione in omnibus, quæ Euangeliſtę referunt dici poterit, quòd non acciderunt ſic, ſed aliter, & hoc eſt tollere formam auctoritatis ſcripturæ. Eſt igitur dicendum, quòd in transfiguratione Chriſti fuit vera albedo radioſa propter multitudinẽ lucis participantem in veſtibus Chriſti, & illa non manſit poſt transfigurationem, & tamen non ſequitur incõueniens: nam veriſimile eſt, quòd veſtes Chriſti erant albæ, & nunc dicetur, quòd non fuit mutatus color, neque fuerunt ſimul duo colores in veſtibus, ſed illa albedo, quæ præexiſtebat, intenſa fuit tantum, quòd in nullo veſtimento ſiue naturaliter ſiue per artificium poterat eſſe tam intenſa albedo, vel candor, ſic dicitur Mar. 9. quòd facta ſunt candida nimis, qualia ſuper terram non poteſt facere candida fullo, poſt transfigurationem voluit Chriſtus, quòd deſineret eſſe illud augmentum, vel intenſio coloris, quæ miraculoſe fuerat, & manſit veſtibus albedo priſtina. Si autem diceretur, quòd veſtes Chriſti non fuerunt albæ ante transfigurationem, ſed nigræ, vel alterius coloris: Dicetur quòd in transfiguratione perijt ille color miraculoſe, & datus fuit candor, vel albedo veſtibus, & manebat in eis in transformando eas, & potuiſſet ſemper talis poſtea manere ſine nouo miraculo, cum eſſet qualitas radicata, & non paſſio tranſiens. Chriſtus tamen abſtulit illum candorem, & introduxit colorem præcedentem in veſtibus, non quidem eundem numero, ſed in ſpecie, & per omnia ſimilem

A in gradu intenſionis, ita vt nemo ſciret an eſſet alius, ſed putaretur idem numero eſſe, qui ſemper fuerat, vt non argueretur fuiſſe aliquam mutationem glorioſam in Chriſto.

An caro Chriſti, quæ latebat ſub veſtibus fuerit fulgens ſicut facies, vel manſerit in naturali ſtatu.
Quæſt. XLVII.

QVÆRETVR de carne Chriſti, quæ latebat ſub veſtibus: an fuerit fulgens ſicut facies, vel mãſerit in ſuo naturali ſtatu. Aliqui dicũt, quòd tota fuerit fulgida, ſed erat iſta immutatio transfigurationis ad oſtendendum gloriam corporum in futu-

B ro, & tamen ibi non ſolum vultus, ſed totum corpus fulgebit, ergo etiam tota Chriſti caro fulſit. Item patet hoc in reſurrectione Chriſti: nam fuit tunc tota caro eius: nam apparuit Chriſtus nudus cum oſtenderit vulnus latens, & tamen ſi non haberet fulgorem decorantem omnes partes corporis, eſſet turpe apparere corpus Chriſti nudum: ideo fuit totum fulgidũ, ſic dicitur in hymno Paſchali, ſcilicet, oſtenſa ſibi vulnera, in carne Chriſti fulgida, reſurrexiſſe Dominum, voce fatentur publica: nunc igitur totum corpus eſſet fulgens.

Dicendum, quòd nunc non fuit ſplendor in aliqua parte corporis Chriſti niſi in vultu, & candor in veſtibus, in partibus autem, quæ tegebantur nullus erat

C candor, ſed manebat ſtatus naturalis.

Primo patet, quia nõ eſt aſſerendum aliquid quod ſcriptura non aſſerit, aut ratio non conuincit, ſed ſcriptura ſolum aſſerit hic fuiſſe fulgorem in vultu, & veſtibus, ſcilicet, reſplenduit facies eius ſicut Sol, veſtimenta autem facta ſunt ſicut nix: ideo non oportet aſſeri, quòd partes aliæ corporis fulgebant: nam ſi totum corpus fulgeret, qui expreſſit ſolam faciẽ, aptius poterat totum corpus fulgens exprimere, ratio etiam non conuincit illud.

Secundo patet, quia Deus, q omnia ordinate agit, ſicut nihil diminute agit, ita neque quicquam facit ſuperfluum, & tamẽ ſuperuacuum eſſet facere, quòd partes corporis Chriſti opertæ veſtibus fulgerẽt: ideo

D non fulſerunt. Patet quia fulgor iſte corporis Chriſti non fuit ad glorificandum corpus Chriſti, ſed ad oſtendendam gloriam futuram tam in eo, quàm in omnibus beatis, vnde licet iſta fuerit claritas glorioſa, non fuit in corpore glorioſo, vt oſtenſum eſt ſupra q. 32. ideo non erat tunc glorificatum corpus Chriſti, neque iſta claritas faciebat in eo gaudium aliquod ſpeciale, quia licet eſſet glorioſa, non fluebat ab anima in corpus, vt illud glorificaret, ſed ſupernaturaliter data eſt corpori ad oſtenſionem futuræ gloriæ; ſed partes velatæ non poterant cooperari ad hanc oſtenſionem cum non poſſet apparere lux earum: ideo eſſent inutiliter lucidæ, & ſic miraculum fieret fruſtra, ſolus ergo vultus, qui non erat opertus fulſit, vt Euã-

E geliſtæ expreſſerunt, & loco reliquarum partium corporis, quæ videri non poterant, apparuit miraculoſus candor in veſtibus, quaſi ille eſſe videretur deriuatus a partibus, quæ tegebantur.

Ad primum dicendum, quòd totum corpus erit glorioſum, & fulgens in reſurrectione, & ideo fulgor fuit nunc in Chriſto per totum, non quidem per totum corpus, ſed per vultum, & ſuperficiem veſtimentorum, quæ oſtendebant fulgorem corporis, licet nullus eſſet in partibus, quæ latebant, ne ſuperuacue poneretur. Si autem corpus Chriſti nunc vere cœpiſſet glorificari dato, quòd veſtibus tegeretur, haberet fulgorẽ in omnibus partibus corporis, quia tñ nõ erat glorioſum, ſed ſolum ad oſtendendã gloriã futuram,

non

non habuit fulgorem niſi in partibus, quæ apparebāt. F

Ad ſecundum dicendum, quòd Chriſtus reſurgens habuit fulgorem per totum corpus, & hoc propter duo. Primo quia apparuit nudus coram diſcipulis, qui adhuc mortales erant, cum oſtenderit eis vulnera, & ſi non operiretur aliquo decore gloriæ, turpe eſſet videre corpus omnino nudum: ideo fuit quidam fulgor totum corpus operiens, ſicut dicitur Pſalm. 103. amictus lumine ſicut veſtimento, & ille fulgor honeſtabat ea, quæ nobis pudor eſt nuda oſtendere.

Secundo fuit, quia corpus Chriſti tunc poſt reſurrectionem iam erat vere glorificatum: ideo habebat dotem claritatis, & ideo iam non haberet claritatem ad oſtendendum gloriam, ſed eſſendum glorificatū, & ſi glorioſa corpora ſunt totaliter glorioſa cum non G maneat in eis aliquis defectus, neceſſe eſt, quòd per totum ſint fulgentia, vnde tunc etiam ſi corpus Chriſti eſſet veſtibus velatum, haberet fulgorem tam in partibus apparentibus quàm in opertis, quia operimentum nihil tolleret de gloria corporum. ſecus autem nunc cum ſolum eſſet claritas ad oſtenſionem.

An omnes Chriſti veſtes fuerint candidæ factæ.
Quæſt. XLVIII.

QVAERETVR cum veſtimēta Chriſti facta fuerint candida miraculoſe, an omnes veſtes eius fuerint candidæ factæ. Aliqui dicunt, ꝙ ſola veſtis ſuperior, quia illa oſtenderet claritatem ſufficienter. H Alij dicunt, quòd omnes veſtes Chriſti candorem miraculoſum acceperunt, quia dicitur hic veſtimenta autem eius facta ſunt ſicut nix alba, ergo non ſola veſtis ſuperior, ſed multa veſtimenta eius, & conſequenter dicetur, quòd omnia, quia ſi multa, nō eſſet maior cauſa, quòd duo fulgerent, quàm quòd omnia. Dicendum, quòd quidam putauerunt fulgorem veſtium Chriſti prouenìſſe a fulgore corporis, ſcilicet, quòd partes tectæ veſtibus erant fulgidæ, & illę cogebant fulgere veſtes deriuando in eas fulgorē. Et tunc diceretur, quòd omnes veſtes fulgerent, & quāto eſſent veſtes magis propinquę carni magis fulgerent, cum perfectius acciperent deriuatum fulgorem. Sed hoc falſum eſt, I quia caro Chriſti operta veſtibus non fulgebat in transfiguratione, ſed ſolus vultus, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione: veſtis autē fulgebat miraculoſe dato ei candore, vt oſtenſum eſt, ſupra quæſtione 44.

Ideo dicendum, quòd ſolum fulſit veſtis ſuperior Chriſti, vel ſi multę veſtes erant quarum partes aliquę exterius apparerent, omnes illæ fulgerent, cæterę autem partes veſtium, quę exterius non videbantur, ſine fulgore manerent in ſuo naturali colore, & gradu intenſionis. Ratio huius eſt, quia fulgor veſtium ſolum erat ad oſtendendum corporis Chriſti claritatem, vt non putaretur, quòd ſolus vultus fulgebat, ſed etiam quòd totū corpus quod veſtibus tegebatur fulgeret, & quia ad oſtenſionem ſufficiebat candor ſuperioris K veſtis, & ſuperuacuus erat cuiuſcunque inferioris veſtis fulgor, non eſſet candens niſi ſola veſtis, quæ foris appareret, ſic enim fuit in corpore, quia ſolæ partes, quæ apparebant fulgebant, ſcilicet, vultus, reliqua autem manebant in ſuo colore, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, & hoc a fortiori, quia caro Chriſti erat glorificabilis: ideo etiam ſi non appareret, poterat recipere claritatęm gloriæ, veſtes autem non ſunt ſuſceptiuæ gloriæ, ideo ſolum eſſet in eis fulgor ad oſtēſionem, & tamen ſola veſtis exterior videbatur: ideo illa ſola fulgeret.

Cum autem dicitur, quòd multa veſtimenta fulgebant, quia dicitur veſtimenta autem eius. Dicendum, quòd in nominibus veſtiū varie accipitur, quia aliquando accipitur ſingulare pro plurali, & aliquando plurale pro ſingulari, & hoc ex modo loquendi, vt ille qui habet vnicam veſtē dicitur habere pauca veſtimenta, & ſic veſtimenta habet, & ille, qui habet multas veſtes dicitur habere ſufficientem veſtitum, & ita veſtitum habet, qui habet omnia neceſſaria ad veſtiēdum: Chriſtus autem multas veſtes ſimul habuit quibus induebatur ſecundum conſuetudinem regionis ſuæ. Ioannis 19. Scilicet, vnicuique militi dederunt partem, & tunicam, & tamen quatuor partes fecerunt.

Sed dicendum, quòd hic non vocantur veſtimenta omnes veſtes Chriſti, ſed ſola veſtis ſuperior totum corpus tegens, quæ fulſit cæteris manentibus in ſuo colore. Poſſet etiam dici, quòd multæ Chriſti veſtes fulſerunt, & tamen nihil de illis fulſit niſi quod exterius apparebat, quia forte multarum veſtium aliquæ partes foris apparebant, licet non totæ ipſæ veſtes, & illæ partes, quæ apparebant fulgerent.

Et ecce apparuerunt illis Moyſes, & Elias cum eo loquentes. Reſpondens autem Petrus dixit ad Ieſum: Domine bonum eſt nos hic eſſe, ſi vis faciamus hic tria tabernacula. Tibi vnum, Moyſi vnum, & Eliæ vnum.

Et ecce apparuerunt. Poſita eſt ſupra transfiguratio, hic ponitur transfigurationis teſtificatio. Et primo ponitur teſtificatio humana. Secundo teſtificatio diuina ibi. Transfigurationis Christi teſtificatio ex [illegible] duab.

Adhuc eo loquente. Prima in duas, quia primo ponitur teſtificatio eminentium virorum in veteri. Secūdo teſtificatio excellētiū virorum in nouo teſtamēto ibi.

Reſpondens autem Petrus. Circa primum dicitur. *Et ecce apparuerunt illis.* Ideſt, Dum diſcipuli tres eſſent intenti videre glorioſam corporis Chriſti claritatem, ſubito apparuerunt Elias, & Moyſes, & ideo dicitur ecce, quia ecce interdum ponitur ad demonſtrandum, interdum vero ad oſtendendum rem ſubito factam cuius non præcedunt aliquę diſpoſitiones.

Moyſes, & Elias. Duo patres ſunt veteris Teſtamēti, & ambo Prophetæ. *Cum eo loquentes.* Ideſt, cum Chriſto. quid autem loquerentur dicitur. Luc. 9. quòd loquebantur de exceſſu quem completurus erat in Ieruſalem.

Reſpondens autem. Hic ponitur teſtificatio virorum eminentium in nouo teſtamento, ſcilicet, trium diſcipulorum, qui aſtiterunt Chriſti transfigurationi, & dicitur.

Reſpondens autem Petrus. Ideſt, loquens: nam non reſpondebat cum nihil ſuiſſet ſibi quiſquam locutus, ſed more loquendi ſcripturæ accipitur interdum reſpondere pro incipere ad loquendum, & ita accipitur Mar. 11. cum enim dicitur, quòd Chriſtus vidit ficulneam non habentem ficus, ſed folia tantum, & eſuriret dicitur, reſpondens dixit ei, ideſt, ficulneæ iam in æternum non amplius quiſquam ex te fructū manducet, & tamen ficulnea non poterat loqui Chriſto ad hoc, quòd dicatur Chriſtus reſpondere ficulneæ, ſed dicitur, reſpondens, ideſt, loqui incipiens. *Dixit ad Ieſum.* Licet enim eſſet Moyſes, & Elias cum Chriſto, non locutus eſt ad illos, ſed ad Chriſtum, quia illū Dominum eorū cognoſcebat, vnde præſentibus eis vocauit eum Dominū, quia indecens erat, ꝙ aliquis aliorum maior eſſet quàm Ieſus. *Domine bonum eſt nos hic eſſe.* Ideſt, Melius eſt, quòd maneamus hic quàm alibi, non enim ſenſerat vnquàm Petrus tantam dulcedinis ſuauitatem, neque putabat poſſe experiri. *Si vis.* Ideſt, Si iubes. *Faciamus hic.* Ideſt, In monte iſto Tabor.

Tabor. *Tria tabernacula.* Ad ſemper ibi habitandum. *Tibi vnum.* Hoc erat præcipuum tabernaculum, & de quo primo mentio facta eſt. *Moyſi vnum.* Pro ſe ſolo. *Eliæ vnum.* Pro ſolo Elia.

Ad quid fuit conueniens, quòd aſtarent aliqui Chriſto transfigurato. Quæſt. XLIX.

QVAERETVR ad quid fuit conueniens, quòd aſtarent aliqui Chriſto transfigurato, & quõ aſtiterũt ad teſtificandum transfigurationem. Dicendum, ꝙ neceſſe fuit, ꝙ aliqui aſtarent trãſfigurationi: nam transfiguratio fuit ad oſtenſionem gloriæ beatorum: ideo oportuit, ꝙ alicui oſtẽderetur, quia non eſſet oſtenſio ſi non eſſet aliquis cui oſtenderetur: nam Chriſtus ſolus exiſtens non transfiguraretur, quia fruſtra hoc eſſet, cum ſic non oſtenderetur gloria illa beatorum alicui, pro ſeipſo autem fruſtra erat transfigurari, cum ipſe iam ſciret qualis erat illa gloria quam oſtenſurus erat, ad hoc autem debuerunt aſtare aliqui de viuentibus, qui nondum ſcirent qualis eſſet gloria beatorum, & ita ipſe dixit præcedenti cap. ſunt quidam de hic ſtantibus, qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, & iſti erant tres diſcipuli quos aſſumpſit, de quibus quare eos aſſumpſerit potius quàm alios dictũ eſt ſupra quæſtione 12. de Elia, & Moyſe an ad videndum transfigurationem venerunt, dicetur ſequenti quæſtione. Secundum ad quod aſtiterunt aliqui, fuit ad teſtificandum: ideo enim Chriſtus transfiguratus eſt, vt probaret poteſtatem, & gloriam ſuam, ſed hæc non poſſet oſtendere niſi aliqui adeſſent, qui atteſtarentur prædictis: ideo oportuit aliquos aſtare. Et dicendum de tribus diſcipulis, quòd illi conuenienter aſtiterunt ad teſtificandum de transfiguratione, quia iſti fuerunt, qui poſtea reuelarunt toti mundo Chriſtũ transfiguratum poſt eius reſurrectionem. Sed dicetur tunc, quod Moyſes, & Elias etiam non profuerũt ad hoc, quia iſti nõ prædicauerunt transfigurationem Chriſti: cum nunquam redierint iſti poſt illud tempus ad conuerſandum inter homines, vt eis poſſent annunciare transfigurationem. Dicendum, quòd aliquo modo profuerunt ad atteſtandum transfigurationem, vt ſeq. q. dicetur.

Quare Moyſes, & Elias aſtiterunt in transfiguratione Chriſti. Quæſt. L.

QVAERETVR quare Moyſes, & Elias nunc aſtiterunt, ideſt, aliqui de hominibus, q non viuũt in hoc ſeculo. Aliqui dicunt, ꝙ aſſumpti fuerunt, vt viderent transfigurationis claritatem, & agnoſcerent quod non agnoſcebant, & delectarentur in hoc ſicut tres diſcipuli in hoc delectabantur.

Dicendum, quòd non videtur iſta fuiſſe cauſa, quia Moyſes, & Elias non veniebant ad videndum gloriã corporis Chriſti, quia ipſi veniebant quaſi in ſimili gloria: nam dicitur Luc. 9. de Moyſe, & Elia, ꝙ viſi ſunt in maieſtate, ideſt, habentes fulgorem, & apparatum aliquem glorioſum ſicut Chriſtus habuit, nõ ergo veniebant, vt gauderent de oſtẽſione gloriæ Chriſti in transfiguratione. Item quia licet Elias, qui adhuc viuebat, poterat gaudere claritate vultus Chriſti: tamen Moyſes non poterat gaudere videndo, quia Moyſes defunctus erat, & ibi non erat niſi anima eius, quia tamen organicis operationibus non vtitur cum a corpore ſoluta ſit, ideo non poterat anima Moyſi videre claritatem vultus Chriſti, & conſequenter neq; gaudere in ea niſi accipiatur videre pro intelligere, q tunc magis gauderet aſſiſtens Chriſto transfigurato

A in monte Tabor, quã manens in lymbo ſanctorum:

Dicendum igitur, quod propter aliud venerunt, Primo ad loquendum cum Chriſto: nam Luc. 9. dicitur, ꝙ loquebantur iſti cum Chriſto de exceſſu quem facturus erat in Ieruſalem, ideſt, de paſſione ſua. Et hoc erat conueniens, quia diſcipuli ante hoc audierant a Chriſto, quod paſſurus erat, & tamen non bene accipiebant verbum, vt patet præcedenti cap cum Petrus increpuerit Chriſtum, quia dicebat ſe occidẽdum: ideo conueniens fuit, quòd iſti duo aſſiſtentes Chriſto confirmarent ſermonem eius loquendo de paſſione eius quam toleraturus erat in Ieruſalem pręſentibus diſcipulis illis tribus. Secundo fuit ad honorem Chriſti transfigurari, ſcilicet, vt non ſolum ipſe B transfiguraretur, ſed etiam faceret præſentes ſibi eſſe aliquos qui in ſimili gloria apparerent: nam dicitur Luc. 9. quòd viſi ſunt in maieſtate, & quicũque eſſent dum tamen eſſent viri excellentes de illis, qui non erant iam in hoc ſeculo, erat magnus honor Chriſto, quòd faceret illos ibi adeſſe. Tertio fuit ad teſtificationem transfigurationis, vt dicit Damaſcenus.

Sed dicetur quomodo iſti teſtificati ſunt de transfiguratione, cũ nunquam poſtea apparuerint in mundo ad teſtificandum de transfiguratione? Dicendum, quòd hic fuit duplex teſtificatio de transfiguratione, vel circa illam. Prima fuit, vt ſciretur facta eſſe transfiguratio, ſcilicet, quòd illi, qui non viderant ſcirent, & quantum ad hoc ſoli tres diſcipuli teſtificati ſunt: C nam ante Chriſti reſurrectionem tacuerunt, & poſtea illud annunciauerunt, ſicut Chriſtus eis dixit nemini dixentis viſionem, donec filius hominis a mortuis reſurgat infra in litera, Moyſes, & Elias non teſtificati ſunt ad hoc, quia non conuerſati fuerunt poſtea in mundo prædicando aut apparendo alicui cui hoc annunciarent. Alia erat teſtificatio quantum ad perſonam Chriſti, qui transfigurabatur: nam voluit Chriſtus oſtendere, quòd ipſe erat Deus, & Dominus cum ſibi transfigurato faceret aſtare viros venerabiles de his, qui non erant in hoc ſeculo, & iſta teſtificatio proderat immediate ad diſcipulos tres, qui aſtabant: nam videntes eum transfiguratum, & Moyſen, & Eliam tanquam obſequentes ei, agnoſcerent, quòd iſte erat D Dominus illorum, & ſicut ipſa transfiguratio directe conſerebat ad hoc, quòd diſcipuli tres agnoſcerent poteſtatem, & magnitudinem Chriſti, qui talem gloriam in corpore ſuo oſtendere poterat, ita & præſentia Moyſi, & Eliæ quaſi obſequentiam ei, oſtendebat magnitudinem, & deitatem Chriſti, cũ tam venerabiles viri eo iubente aſtitiſſent ad miniſtrandum ei, qui erat princeps veteris teſtamenti. Patet etiam ſimile, quia qñ Chriſtus transfiguratus eſt, audita eſt vox patris, ſ. hic eſt filius meus dilectus, ipſum audire, & hoc fuit ad oſtendendũ, quis & quantus eſſet ille, qui transfigurabatur. Simile autẽ oſtendebatur per præſentiã Moyſi, & Eliæ: ideo atteſtabantur iſti transfigurationi quantũ ad diſcipulos, qui aderant, proderat ẽt pro alijs E qui non aderant: nã ſi iſti tres diſcipuli annunciarent poſtea Chriſtũ ſolum transfiguratũ, eſſet quidem aliquantæ gloriæ, & tñ valde maioris glorię eũ arbitrarẽtur audientes hoc ſi annunciaretur eis, quòd Moyſes, & Elias aſtiterant ei transfigurato quaſi miniſtrantes ei, & iſta teſtificatio fuit cauſa potiſſima.

Quare Chriſtus in ſua transfiguratione potius voluit habere Eliam, & Moyſen quàm alios, & an eſſet conueniens, quòd iſti adeſſent. Et quæ ſit conuenientia Eliæ, ad Moyſem. Quæſt. LI.

QVAERETVR dato, quòd Chriſtus vellet habere aliquos viros de illis, qui non erant in hoc ſeculo teſtes,

teſtes, vel atteſtãtes transfigurationi ſuæ, quare potius voluit habere Eliam, & Moyſen quàm alios, & an ſuit conueniens, quòd iſti adeſſent.

Aliqui dicunt, quòd non debuerunt iſti aſtare, ſed omnes Prophetæ ſimul, quia iſti aſtiterunt tanquam teſtes transfigurationis, & tamen de Chriſto non ſoli iſti teſtimonium perhibent, ſed etiam omnes Prophetæ. Actu. 10. Scilicet, cui omnes Prophetæ teſtimonium perhibent: ideo omnes debuerunt intereſſe, & non ſpecialiter Moyſes, & Elias.

Dicendum, quòd conueniens fuit iſtos duos intereſſe potius quàm alios. Et hoc primo propter excellentiam perſonalem, quia iſti videntur fuiſſe excellentiores inter patres veteris teſtamenti: nam Moyſes fecit multa miracula, quia dicitur Deuteronom. 34. quòd non ſurrexit vltra Propheta in Iſrael ſicut Moyſes in omnibus ſignis, & prodigijs. Elias etiam fuit potens in miraculis, ipſe enim primus fuit, qui mortuum ſuſcitauit, 3. Regum 17. ipſe a coruis diuinitus quotidie longo tempore paſtus eſt, eodem capitu. ipſe ignem de cœlo deſcendere fecit ſuper ſacrificia, 3. Regum 18. Et ſuper duos quinquagenarios, quarto Regum primo, & multa alia: ideo iſti duo tanquam præcipui habiti ſunt in veteri teſtamento, vt ergo oſtenderetur magna Chriſti poteſtas, & dignitas, iſti duo, qui maximi fuerunt in veteri teſtamento, aſtiterunt ei familiares in transfiguratione.

Secundo propter ſimilitudinem iſtorum: nam nulli duo magis intereſſe conuenerunt, quàm Moyſes, & Elias. Moyſes enim quadraginta diebus ſine cibo manſit. Exodi 32. & Deuteronom. 9. Et totidem diebus Elias: nam ſumpto in cibo pane ſubcineritio ambulauit in fortitudine cibi illius quadraginta diebus, & quadraginta noctibus, 3. Reg. decimonono: nulli autem alij in veteri teſtamento ieiunauerunt ſic longo tempore ſicut iſti duo, & in hoc imitati ſunt Chriſtum, qui etiam quadraginta diebus, & quadraginta noctibus ieiunauit, ſupra quarto capitu. ideo potius iſti aſſumpti ſunt nunc quàm alij.

Tertio, & præcipue, quia ad transfigurationem teſtificandam nulli magis apti erant, quàm iſti duo, eo quòd in transfiguratione apparuit claritas vultus Chriſti, & veſtium, & tamen in iſtis apparuerat aliquid ſimile, & non in alijs patribus veteris teſtamenti: nam Moyſes habuit aliquando faciem fulgentem ſicut nunc Chriſtus, ſcilicet, quando deſcendit de monte: nam erat facies eius cornuta ex conſortio ſermonis Domini. Exodi trigeſimoquarto, Moyſes etiam vidit ſepe gloriam Domini: nam de nube, & nebula in qua oſtendebatur gloria Domini, loquebatur Deus Moyſi. Exodi trigeſimotertio, & trigeſimoquarto; & Numeri 12. Elias etiam vidit gloriam Dei in igne, & commotione, & ſpiritu auræ leuis, tertio Regum decimonono, quod aliquo modo pertinebat ad gloriam claritatis transfigurationis: ideo iſti potius quàm alij aſſumpti ſunt ad transfigurationem.

Quarto fuit, vt adduceret Chriſtus ſecum principes totius ſtatus Iudæorum: nam fuit in veteri teſtamento lex, & prophetia: princeps legis fuit Moyſes, princeps autem Prophetarum fuit Elias, & ob hoc Iudæi putabant Ieſum eſſe Eliam præcedenti capitu. vt ergo oſtendatur, quòd Ieſus non ſit aliquis horum, ſed maior his adduxit eos tanquam miniſtrantes ſibi. Sic dicit Chryſoſtomus, quia enim turbæ dicebant Ieſum eſſe Eliam, aut Ieremiam, aut vnum ex Prophetis; capita Prophetarum ſecum ducit, vt ſaltem hinc videatur differẽtia ſeruorum, & Domini.

Quinto quia Chriſtus vult tollere per hoc calumniam Iudæorum dicentium, quòd ipſe ſoluebat le-

F gem, & Prophetas, ipſe autem dicebat, quòd non ſoluebat, ſed implere venerat: ideo aſſumpſit ſecum iſtos, qui legis, & Prophetarum capita erant. Sic dicit Chryſoſto. ſcilicet, alia ratio eſt, quia continue Iudæi tanquam tranſgreſſorem legis, & blaſphemum patris ſibi gloriam vſurpantem, vt oſtenderetur ab vtraque accuſatione innoxius, eos qui in vtroque fulſerunt in medium ducit, etenim Moyſes legem dedit: Elias autem pro gloria Dei æmulator fuit.

Sexto quia Chriſtus voluit ſe oſtendere Dominum vitæ, & mortis: nam eſt princeps viuorum, & mortuorum, Apo. 1. Ideo deduxit teſtes transfigurationis ſuæ aliquem de mortuis, ſcilicet, Moyſen, & aliquem de viuentibus, qui tamen non manebat inter homi-

G nes, ſcilicet, Eliam. Sic dicit Chryſoſto. alia ratio eſt, vt diſcant quoniam mortis, & vitæ poteſtatem habet; & propter hoc Moyſen, qui morte defecerat, & Eliam, qui nondum mortem paſſus fuerat in medium ducit.

Septimo quia iſti, qui aſtiterunt Chriſto transfigurato loquebantur, cum eo de paſſione ſua in Ieruſalem, Luc. 9. ideo inducti fuerunt illi, qui pro Deo ad mortem ſe expoſuerunt, nihil formidantes Moyſes enim Pharaoni ſe oppoſuit: Elias autem regi Acab. etiam Moyſes Deo ſe oppoſuit, vt eum deleret de libro viuentium, ne vaſtaret populum. Exodi 32. iſti enim conuenientes ſuadere poterant Chriſto de paſſione ſua, cum ipſi ſe pro Deo expoſuiſſent, quia

H tunc quis docendi, & admonendi auctoritatem habet, quando in ſe oſtenderit exemplum virtutis, ad quam alios inducere nititur.

Octauo fuit, quia Chriſtus dixerat Petro, & alijs diſcipulis, quòd ponerent animam ſuam pro eo, præcedenti capitu. vt autem magis ſuaderet, introduxit loquentes de paſſione eius illos, qui animam ponere non dubitauerant, vt eorum exempla, & gloriam ſequi cuperent diſcipuli. Sic dicit Chryſoſto. ſcilicet, aliam cauſam ipſe euangeliſta reuelat, ſcilicet, monſtrare crucis gloriam, & mitigare pœnam, & alios diſcipulos paſſionem timentes, loquebantur enim (vt alius Euangeliſta dicit) de exceſſu quem completurus erat in Ieruſalem: vnde eos in medium

I ducit, qui ſe morti expoſuerunt pro his, quæ Deo placebant, & pro plebe credentium, etenim tyrannis vterque ſe libere præſentauit. Moyſes quidem Pharaoni: Elias autem Achab, ergo duxit propter hoc eos in medium: volebat enim, quòd diſcipuli priuilegia illorum zelarent, vt ſcilicet, fierent manſueti ſicut Moyſes, & zelantes ſicut Elias. Nono fuit, vt Chriſtus oſtẽderet tam in lege quàm in Prophetis ſe prædicatum, & teſtimonia de eo haberi, & ideo aſſumpſit duos, qui in lege, & Prophetis duces erant: Sic dicit Hilarius, quòd Moyſes, & Elias ex omnium Sanctorum numero aſſiſtunt, medium inter legem, & Prophetas Chriſtus in regno eſt, cum his enim quibus teſtibus prædicatus eſt, iudicabit. Et idem dicit

K Origenes: ſiquis intelligit ſpiritualem legem conuenientem ſermonibus Ieſu, & in Prophetis abſconditam Chriſti ſapientiam, ille videt Moyſen, & Eliam in gloria vna cum Ieſu. Decimo (vt aliqui dicunt) fuit hoc, quia Scribis, & Phariſæis petentibus ſignum de cœlo dare noluit ſupra 12. & præcedenti capitu. voluit, vt oſtenderetur non negaſſe hoc ex impotentia oſtendere nunc ſignum de cœlo ducendo Eliam, & ſignum de profundo ducendo Moyſen. Sic dicit Hieronymus conſiderandum eſt, quòd Scribis, & Phariſæis de cœlo ſigna poſcentibus dare noluit, hic vero, vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cœlo Elia deſcendente quo conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente, quòd & Achaz per Iſaiam

præcipitur,

præcipitur, vt petat ſignum de inferno, vel de excelſo. Sciendum etiam, quòd Moyſes, & Elias valde conueniunt, quia Moyſes ponitur, vt legiſlator: Elias autem, vt confirmator, ſcilicet, vt conuertat corda patrum ad filios, vt Deum ſecundum legem ſuam colant, vnde ambo ſimul ponuntur Malac. 4. Scilicet, mementote legis Moyſi ſerui mei, & ſtatim ſequitur, ego mittam vobis Eliam Prophetam, qui conuertet corda patrum ad filios, &c. quaſi ambo ad idem cooperentur, ipſi ergo potius ſimul quàm aliqui alij poſiti ſunt aſſiſtere transfigurato Domino.

An vere aſtiterunt Moyſes, & Elias Chriſto transfigurato. Quæſt. LII.

QVAERITVR quomodo nunc aſtiterunt Moyſes, & Elias Chriſto transfigurato. Aliqui dicunt, quòd non vere affuerunt, quia non fuit ibi corpus, vel anima alicuius eorum, ſed fuit imago, vel effigies ipſorum. Sic dicit gloſſa quędam Lucæ 9. ſuper illo verbo (Erant autem Moyſes, & Elias) ſcilicet, ſciendum inquit non corpus, vel animā Moyſi, vel Eliæ ſibi apparuiſſe, ſed in ſubiecta creatura illa corpora fuiſſe formata. Poteſt etiam credi, vt Angelico myſterio hoc factum eſſet, quòd Angeli eorum perſonam aſſumerent.

Dicendum, quòd non ſtat, ſed oportet dici, quòd vere fuerit hic Elias, & Moyſes: nam ſi intelligatur ſolum per repræſentationem in ſubiecta creatura, C ſic in multis alijs dicetur, quòd non vere facta fuerint, ſed per apparentiam quandam, ſic tolleretur auctoritas, & certitudo ſacræ ſcripturæ, hoc enim vult Hieronymus dicens, quòd Scribis, & Phariſæis ſigna poſcentibus dare noluit, hic autem, vt Apoſtolorum augeat fidem, dat ſignum de cœlo Elia deſcendente quo conſcenderat, & Moyſe ab inferis reſurgente, & tamen ſi eſſet ſola effigies iſtorum non diceretur Elias deſcendere de cœlo, neque Moyſes reſurgere de inferis, ergo vere ipſi nunc aſtiterunt, & non ſola effigies eorum.

Ad dictum Gloſſæ dicendum, quòd non eſt auctenticum, quia illa Gloſſa ſumpta eſt ex libro, qui intitulatur de mirabilibus ſacræ ſcripturæ, qui non eſt liber D auctenticus, ſed falſo aſcribitur Auguſtino.

Quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis Chriſti. Et quare Elias in curru igneo raptus eſt. Quæſt. LIII.

QVAERITVR quomodo nunc Elias venit ad locum transfigurationis. Dicendum, quòd Elias viuit adhuc, cum adhuc maneat, & venturus aſſeratur in vltimis diebus, & ideo viuens ſicut ſolebat eſſe inter homines ductus eſt. Dicit autem Hieronymus, quòd de cœlo deſcendit, cum dicat in deſcenſu Eliæ oſtenſum eſſe ſignum de cœlo, non oſtenderetur tamen ſignum de cœlo, niſi ille de- E ſcenderet de cœlo.

Eſt tamen dicendum, quòd Elias non deſcendit de cœlo, quia non erat in cœlo: nam nihil mortale eſt in cœlo: Elias tamen adhuc mortalis eſt: ergo non erat in cœlo. Etiam ſcriptura non teſtatur eum eſſe in cœlo, licet dicat eum raptum in cœlum, 4. Regum 2. quia cœlum vocatur regio excelſa aeris, creditur autem, quòd erat in Paradiſo terreſtri, qui eſt excelſus locus, & hoc eſt veriſimile: nam Elias, & Enoch reſeruantur ſimul viuentes ad prædicandum ante finem ſæculi: Enoch tamen ęſt in Paradiſo terreſtri. Eccleſiaſtici 44. Scilicet, Enoch placuit Deo, & translatus eſt in Paradiſum, ergo ibi credendum A eſt fuiſſe Eliam, & de illo loco ducendus.

De modo veniendi credendum videtur, quòd ab aliquo Angelo portatus ſit, ſic enim Abacuc Propheta, qui adhuc mortalis erat, portatus eſt quaſi ſubito ab Angelo de Iudæa in Chaldeam ſuper lacum leonum, & iterum reductus eſt. Dani. 14.

Alij dicunt, quòd Elias ductus eſt nunc ſicut prius ductus eſt, quando raptus eſt de terra: nam currus igneus, & equi ignei rapuerunt eum, 4. Regum 2.

Dicendum videtur, quòd non ductus ſit in curru igneo, ſed per Angelum: nam ſi veniſſet talis currus, & equi, vidiſſent eos diſcipuli, & tamen non viderunt quando venerint, neque quando receſſerint, ſed ſubito viderunt Eliam, & Moyſen loquentes cum Chri- B ſto, vt innuitur in litera, quia dicitur, & ecce apparuerunt illis Moyſes, & Elias, ergo nō venit Elias in curru, ſed ab Angelo portatus eſt, & quia Angelus eſt inuiſibilis ſecundum ſubſtantiam ſuam non viderent eū diſcipuli, ſed ſubito viderent Eliam aſtantem Chriſto.

Cum autem dicitur de curru igneo. Dicendum, quòd nunc non fuit currus igneus, ſed a principio fuit quando portatus eſt hinc, & hoc, vt videret Eliſæus quomodo portabatur: nam petiuerat Eliſæus duplicē ſpiritum Eliæ, & dixit Elias, rem difficilem poſtulaſti, ſed obtinebis, ſi videris me quādo tollar a te, & vt Eliſæus ſciret, quòd obtinuerat ſpiritum duplicem conceſſum eſt ei, quòd videret Eliam quando rapiebatur, & ad hoc venit currus igneus, & equi ignei, qui tolle- C rent eum, quia illos videre poterat Eliſæus, & non videret Angelum, ſi tolleretur Elias ab Angelo. Etiam non erat modus tam honorabilis ad hoc, quòd tolleretur ſicut in curru igneo, ſi videri deberet, nunc autem non erat opus, quòd videretur Elias veniens neq; recedens: ideo non venit in curru igneo, ſed magis eſt probabile ab Angelo aliquo eum fuiſſe portatum.

Quomodo Moyſes venerit, & qualiter ibi erat. Quæſt. LIIII.

QVAERITVR de Moyſe quomodo venerit, & qualiter ibi erat. Aliqui dicunt, quòd Moyſes ſurrexit a mortuis: nam Moyſes mortuus D erat a longo tempore, ad hoc autem, quòd nunc adeſſet Chriſto, neceſſe erat quòd reſurgeret. Et ita videtur dicere Hieronymus, ꝙ in transfiguratione Chriſtus oſtendit ſignum de cœlo deſcendente Elia quo conſcenderat, & Moyſe ab inferno reſurgente.

Dicendum, quòd non ſurrexit Moyſes, ita quòd anima eius reſumeret corpus quod viuens habuerat, quia iſta reſurrectio non erat tunc neceſſaria, quia hic nihil facturus erat Moyſes, niſi ꝙ appareret loquens cum Chriſto in monte Tabor, ad hoc autem ſufficiebat, quod appareret anima ſua. Item quia ſi tunc reſurgeret Moyſes, cum nondum eſſet tempus reſurrectionis, oporteret, quòd moreretur rurſus, quia non erat rediturus ad viuēdum inter homines, etiam non E futurus erat viuens in lymbo ſanctorum, quia ibi ſolę animæ ſunt: ideo rurſus moriturus eſſet, ſuperuacuum ergo erat, quòd reſurgeret ſtatim moriturus cum ea, quæ facturus erat hic, ita poterat facere anima ſola, ſicut ſi ipſe reſurgeret.

Ideo dicendum, quòd non reſumpſit corpus proprium quod erat reſurgere, ſed accepit animam Moyſi aliquod corpus de aere in quo appareret, & loqueretur ſicut faciunt Angeli quando apparent nobis, & hoc ſufficiebat.

Sed obiicietur, quia ſi Moyſes non ſurrexit, non fuiſſet hic Moyſes cum Chriſto transfigurato, & tamen ſcriptura dicit, quòd ibi fuerit, ideo reſurrexit. Niſi dicatur, quòd non fuit vere ibi, ſed apparuit ibi eſſe,

eſſe, & tunc erit inconueniens, quia de omnibus alijs, quæ ſcriptura aſſerit, poterimus dicere, quòd non vere acciderunt, ſed videbatur, quòd acciderint, & hoc eſſet tollere omnem certitudinem ſcripturæ ſacræ.

Secundo quia dato, quòd Moyſes nunc reſurgeret, & ſtatim moreretur, non erat inconueniens, quia ſic fuit de multis corporibus Sanctorum, quæ Chriſto reſurgente ſurrexerunt, & apparuerunt multis infra 27. Et tamen illi Sancti illico mortui ſunt: nam non manet nunc quiſquam viuens in cœlo niſi Chriſtus, & virgo mater eius (vt pie dici poteſt) cęteri autem reſurgentium iterum mortui ſunt, & tamen iterum ſurrexerunt: ideo ſic Moyſes nunc reſurgeret, licet ſtatim finita transfiguratione G moriturus eſſet.

Dicendum, quòd non ſurrexit Moyſes, ſed ſolum accepit corpus de aere in quo anima ſua loquebatur, ſicut tenetur communiter.

Et ad primum dicendum, quòd licet non ſurrexerit, dicitur vere fuiſſe Moyſes in transfiguratione, quia ibi fuit vere anima ſua quam platonici vocant totum hominem: nam completam rationem ſpeciei humanæ ponunt in anima, corpus autem aptant ei ſicut organum adiunctum ad operationes, & ideo dicunt animam eſſe in corpore ſicut eſt nauta in naui. Tenendo etiam ſecundum veritatem peripateticorum, quòd anima non ſit totum, eſt tamen præcipuum hominis, vt dicitur 9. Ethi. & ſic vbi anima H eſt dicimus eſſe hominem, & ita conſueuimus nunc vocare Petrum, & Paulum quando nominamus eos, & tamen non ſunt Petrus, & Paulus, cum nondum ſurrexerint, ſed vocamus Petrum, & Paulum ipſas animas Petri, & Pauli, ita igitur adueniente anima Moyſi, dicebatur venire vere Moyſes, & non erat apparentia ſola, & ſic manet ſcriptura in veritate.

Ad ſecundum dicendum, quòd poterat Moyſes reſurgere ad hanc transfigurationem, & illico mori, ſed non eſt conueniens illud concedere ſic factum. Et non eſt ſimile de corporibus Sanctorum, quæ ſurrexerunt. Primo quia de illis aſſerit ſcriptura, quòd ſurrexerint: ideo neceſſe eſt poni, quòd ſurrexerint, I non tamen aſſerit de Moyſe, quòd ſurrexit, ſed quòd fuit in transfiguratione, & tamen poterat aſtare Chriſto non reſurgens: ideo non oportet aſſeri, quòd ſurrexerit.

Secundo quia eſt cauſa diuerſitatis, quia illi ſancti ſurrexerunt ad oſtendendum veritatem reſurrectionis Chriſti: ideo reſurrecturi vere erant, vt ſic oſtenderetur poteſtas Chriſti reſurgentis, qui non ſolus ſurrexit, ſed etiã reſurgens alios ſecum ſuſcitabat: Moyſes autem non veniebat ad oſtendendum veritatem reſurrectionis, ſed ſolum, vt loqueretur Chriſto transfigurato, & atteſtaretur ei, vt oſtenſum eſt ſupra quod fieri poterat conuenienter etiam ſi non reſurgeret: ideo non oportuit, quòd reſurgeret.

K Ad dictum Hieronymi aſſerentis ſurrexiſſe Moyſen de inferis. Dicendum, quòd non innuit Hieronymus, quòd Moyſes ſurrexit reſumpto proprio corpore, & ideo non dicit abſolute, quòd reſurrexit, ſed quòd reſurrexit ab inferis, & hoc eſt, quòd anima Moyſi, quæ apud inferos tenebatur, ſcilicet, in ſinu Abrahæ inde exierit, & venerit ad locũ in quo Chriſtus transfiguratus eſt. Etiam patet, quòd iſta ſit intentio eius, quia dicit, quòd Chriſtus fecit nunc ſignũ de excelſo ſupra, & de profundo inferni, ſicut Iſaias dixerat ad Achaz, & tamen educendo animam Moyſi de inferis apud quos erat, faciebat ſignum de profundo inferni: ideo nõ intendit Hieronymus aliquid plus innuere.

F *Quomodo Moyſes ad locum transfigurationis portatus fuerit aut venerit. Quæſt. LV.*

Q*VAERETVR* tunc quomodo Moyſes ad locũ transfigurationis portatus fuerit, aut venerit. Dicendum, quòd anima Moyſi manebat apud ſinum Abraæ, & erat ibi ſpiritus purus, quia non habebat corpus aliquod adiunctum nec propriũ neq; extraneum, & quia non poterat apparere anima, quæ eſt ſpiritus, oculis mortalium niſi in corpore quanto, & colorato, accepit corpus de aere, quod an ipſa anima formare potuerit proprijs viribus, vel an Deo dante illud induerit non differt, & in illo corpore apparuit coram Chriſto, & tribus diſcipulis in monte Ta- G bor. De aduentu dicendum, quòd non oportuit, ꝙ ab aliquo portaretur, non enim erat ſic de Moyſe ſicut de Elia, quia Elias homo erat viuens, & adhuc mortalis, vnde cum nondum haberet dotes glorię, vt poſſet ſubito per dotem agilitatis ire quo vellet, oportuit, quòd ab aliquo portaretur, ſcilicet, portaret eum aliquis Angelus ſicut portauit Abacuc de Iudæa in Chaldæam, Dani. 14. & ita in prima vice portatus fuerat in curru igneo, 4. Regum 2. anima autem Moyſi erat purus ſpiritus, & nullius grauitatis erat: ideo poterat ſubito ire quo vellet niſi impediretur a maiori potentia, vnde non egebat curru igneo aut equis, neque Angelo portitore, & ita eſt de qualibet anima, ſicut dicit Gregor. dialogorum libro 4. anima vehi- H culo non indiget, & idem fuit de reditu poſtquam deſierunt eſſe Moyſe, & Elias cum Chriſto, quia Elias reduceretur ab aliquo Angelo in Paradiſum terreſtrem: anima autem Moyſi nullo portitore egebat, vt rediret in ſinum Abraæ. Et dicendum, quòd mox, vt deſineret Moyſes aſſiſtere Chriſto transfigurato dimitteret corpus aereũ, quod aſſumpſiſſet, & ſola anima rediret ad lymbum ſanctorum, quia corpus non erat ſibi neceſſarium, ſed ſolum ad apparendum coram Chriſto, & diſcipulis.

Quomodo ſciuerunt diſcipuli Chriſti, quòd iſti duo, qui venerant erant Moyſes, & Elias. Quæſt. LVI.

I Q*VAERETVR* quomodo ſciuerũt diſcipuli Chriſti, quòd iſti duo, qui venerant erant Moyſes, & Elias: nam nunquam viderant eos viuentes. Aliqui dicunt, ꝙ viderant ſępe eorum effigies pictas, ſicut nunc pinguntur ſanctorum imagines, & inde agnouerunt fuiſſe illos, ſicut Conſtantinus agnouit eſſe Petrum, & Paulum illos, qui ſibi apparuerant per noctem, per imagines eorũ quas Silueſter ei oſtēdit. Sed dicendum, quòd non ſtat. Primo quia apud Hebreos non erat vſus ſtatuarum, & ſimulachrorum, cum Deus iſta valde vetuiſſet, vt non eſſet Iudeis cauſa idolatrandi. Secundo & præcipue, quia etiam ſi tales eſſent pictæ imagines, non caperetur inde ſufficiēs cognitio defunctorum, ita vt Petrus indubitate au- K deret vocare illos Moyſen, & Eliam, maxime quia adhuc temporibus illis non erat prouecta ars pictoria, vt plene vultum alicuius quiſquã effigiare ſciret, & inde erat quodlibet ſimulachrũ multum diſſimile rei cuius erat, ita vt ex eo ſolo non poſſet ſufficienter, & diſtinctę agnoſci res cuius erat. Dicendum ergo, quòd aliter cognitũ fuit, diſtincte enim diſcipuli tres cognouerunt Moyſen, & Eliam eſſe illos, qui nunc aſtabant Chriſto, & hoc neceſſarium erat, quia illi conuenerant ad hoc, quòd atteſtarētur Chriſto transfigurato, & tamen teſtificatio ſua nulla eſſet niſi agnoſcerent, cum certitudo teſtificationis proueniat ex dignitate perſonarũ: ideo diſtincte cognoſcere debuerũt illos diſcipuli, & ita fuit cũ Petrus vocauerit eos nominibus

ſuis

ſuis dicens faciamus tria tabernacula, Moyſi vnum, Eliæ vnum. Poterat autem vno modo iſta cognitio eſſe ex reuelatione, quia forte Chriſtus reuelauit diſcipulis, qui erant iſti, quos videbant. Secundo, & melius poterat eſſe ex colloquiis, nam loquebant̄ Moyſes, & Elias cum Chriſto, vt patet in litera, & ita forte Chriſtus nominaret eos nominibus ſuis, quia cōditio alicuius locutionis forte hoc exigeret, vt vnus alterum nominaret, quia vnus alteri loqueretur, vel vnus de altero loqueretur Chriſto, & ita non dubitarent diſcipuli de eorum nominibus.

Quid loquebantur Moyſes, & Elias cum Chriſto, & quare loquebantur cum eo. Quæſt. LVII.

QVAERETVR quid loquebātur Moyſes, & Elias cum Chriſto, nam hic & Marc. 9. dicitur, quòd loquebantur, & non dicitur quid loquerentur.

Dicendum, quòd forte multa loquebātur per quæ oſtenderent excellentiam Chriſti, nam ad hoc venerant, vt teſtificarentur de Chriſto coram diſcipulis, ideo tam in verbo, quam in opere multa oſtenderēt, per quæ appareret excellentia Chriſti, pręcipuùm tamen quod loquebantur erat de paſſione Chriſti, nā dicitur Luc. 9. dicebant exceſſum eius quem completurus erat in Ieruſalem, & iſte exceſſus erat paſſio, q̄a ex exceſſu charitatis voluit pati pro nobis, vel vocatur exceſſus. i. receſſus, quia de hoc mūdo receſſurus erat per mortem, quam pateretur in Ieruſalem.

Quare locuti ſunt Moyſes, & Elias. Et quod verba magis exprimunt, quam ſola rerum oſtenſio. Quæſt. LVIII.

QVAERETVR, quare locuti ſunt Moyſes, & Elias.

Dicendum, quòd locutio eorum erat valde conueniens, nam ad hoc præcipue erat eorum aſſiſtentia ad Chriſtum transfiguratum, vt loquerētur, nā ſi nō loquerētur nō appareret quid teſtificarentur de Chriſto, nam ſicut vox patris, quæ audita eſt fuit ad hoc, vt agnoſceretur Chriſti excellentia, ita & aſtiſtētia Moyſi, & Eliæ. & tamen neſciretur quid teſtificabantur Moyſes, & Elias de illo ſi non loquerentur, idō debuerunt loqui. Primo, quia forte non agnoſcerentur, niſi loquerentur, & tamen auctoritas teſtificationis erat ex perſonarum dignitate, ideo debuerunt agnoſci a diſcipulis, & ſic debuerunt loqui, vt ſic agnoſcerentur. Secundo, quia dato, quòd agnoſcerentur perſonæ eorum, & aſſiſterent Chriſto honorando eum, non eſſet tam determinatum teſtimonium, niſi aliquid loquerētur, quia verba magis exprimunt, quā ſola rerum oſtenſio, nam ſi non loquentes aſſiſterent Chriſto, & ex habitu corporis, & inclinatione aliqua agnoſcerentur venerantes eum, neſciretur tamen quid aut quantum teſtificabantur de eo; ideo loqui debuerunt, vt ſic determinate appareret quid de Chriſto dicerent. Tertio fuit, & ſpecialiter, vt loquerentur Chriſto de paſſione ſua, nam hoc Luc. 9. capitulo, exprimitur quòd loquerentur ei, conueniens enim erat hoc ſaltem propter diſcipulos, quia Chriſtus dixerat eis, quòd paſſurus eſſet in Ieruſalem, & illi non recipiebant hoc, ita vt Petrus increparet Chriſtum dicentem hęc, præcedenti capitulo, ideo vt ſaltem nunc crederent, & non putarent, quod Chriſtus loquebatur alia intentione, apparuerunt nunc iſti duo prophetæ loquentes de Chriſti paſſione, nam iſtis crederent diſcipuli, quia prophetis, & legi adhibebatur fides neceſſaria apud Iudęos. Quarto fuit, quia forte iſti duo prophetæ loquebantur hęc, quaſi conſolantes Chri-

A ſtum, quòd licet hęc dura forent, dignaretur illa pati pro redemptione humana, ſic dicitur Lucę, capitulo vigeſimoſecundo, quòd inſtante tempore paſſionis cum oraret Chriſtus factus eſt in agonia, & cum prolixius oraret, factus eſt ſudor eius tanquam guttę ſanguinis decurrentis in terram, & apparuit angelus de cœlo conſortans eum. Quinto fuit, vt oſtenderetur, quòd ad gloriam beatorum non perueniatur, niſi per varias paſſiones, hoc conueniens erat, nam nunc Chriſtus in corpore ſuo oſtendebat imaginē gloriæ beatorum, & quia ad illam non peruenitur, niſi per paſſiones, fuit conueniens, quòd tunc ſibi diceretur de paſſione, quando iſta gloria in corpore eius apparebat,
B tam enim Chriſtus, quam nos non peruenimus ad gloriam ſine anguſtiis. De Chriſto patet Lucę vigeſimoquarto capitulo, cū ipſe dixit diſcipulis, oportebat Chriſtū pati, & ſic intrare in gloriam ſuam. De nobis patet Actu. decimoquarto, per multas tribulationes, oportet nos intrare in regnum Dei. Sexto fuit vt per hoc oſtenderentur diſcipuli ad ponendū animam ſuam pro Chriſto. dixerat enim Chriſtus eis p̄cedenti capitulo, quòd qui perderet animam ſuā inueniret eam, & qui ſaluam facere vellet hic, perderet eam in vita ęterna, vt autem ipſi viderent, ꝙ oportebat hoc fieri, apparuerunt Moyſes, & Elias dicentes nunc de paſſione Chriſti, vt ſic diſcipuli intelligant, quòd ſi Chriſtus qui erat naturalis filius Dei patris vnigenitus non erat aſſecuturus gloriam corporis ſui, cu-
C tus effigiem, nunc oſtendebat, niſi per paſſionē, a fortiori ipſi qui ſerui erant non attingerent illam, niſi ponerent hic animas ſuas, iuxta illud Lucę vigeſimotertio capitulo, ſi in viridi ligno hoc faciunt, in arido q̄d fiet? id eſt ſi ille qui innocens eſt talia patitur, quid patientur qui peccatores ſunt? & hoc innuitur, quia verba iſta de paſſione magis dirigebant Elias, & Moyſes ad diſcipulos, quam ad Chriſtum, quia dicitur Lucæ nono, Moyſes, & Elias viſi ſunt in maieſtate, & dicebant exceſſum eius quem completurus erat in Ieruſalem, & ſic non dicitur, ꝙ dicebant ei exceſſum, ſed dicebant exceſſum eius, quaſi illum exceſſum coram diſcipulis referrent Moyſes, & Elias.

D *Quare Petrus locutus eſt nunc ad Chriſtum. Quæſt. LIX.*

QVAERETVR quare Petrus locutus eſt nunc ad Chriſtum.

Aliqui dicunt, quòd Chriſtus quæſiuerat aliquid ab eo, & ad illud Petrus debuit loqui, & patet, quia dr̄ & reſpondens Petrus ait.

Dicendum, quòd Chriſtus nihil dixerat hic Petro, vt colligitur ex locutione omnium euangeliſtarum, & etiam ex modo verborum Petri, nam non erant verba ſua talia, quæ poſſent eſſe reſponſio ad aliqua verba Chriſti, ſed potius locutus eſt hoc ex aliquo pauore mentis, vt innuitur Mar. 9. nam dicitur ibi, quòd
E neſciebat quid diceret, dicitur tamen hic, & Mar. 9. ꝙ Petrus reſpondit hoc, & dixit, quia accipitur r̄ndere p̄ dicere, vt patet Marc. 11. q̄n dr̄, ꝙ Chriſtus r̄ndit ficulneę, & tn̄ non poterat r̄ndere ei cum ficulnea non potuiſſet prius loqui. Et hoc patet, quia licet Matthęus, & Marcus dicāt, ꝙ reſpondit Petrus, Lucas nō dicit, ꝙ reſpondit, ſed ꝙ locutus eſt, quaſi nulli r̄nderet.

Dicendum igitur, ꝙ Petrus nunc voluit petere a Chriſto, ꝙ manerent hic, eo ꝙ locus iſte, & viſio hęc delectabilis erat, vel ex aliis cauſis, vt dicet̄ infra, ideo locutus eſt petens hoc, & patet, quia dixit: domine bonum eſt nos hic eſſe.

Quare potius Petrus, quam alius locutus eſt.
Quæſt. LX.

QVAERETVR quare potius Petrus, quam alius
locutus eſt.
Dici poteſt. Primo, quòd Petrus locutus eſt hic ex-
primens deſiderium ſuum de manendo in loco illo,
forte autem deſiderium illud non inciderat animo
Iacobi,& Ioannis,ideo Petrus ſolus locutus eſt. Secũ-
do,quia Petrus erat feruentior, & confidentior apud
Chriſtum, & ſic licet oẽs tres concepiſſent deſideriũ
de manendo ibi, illi non auſi ſunt petere hoc nunc a
Chr̃o quem in tanta maieſtate videbant: Petrus autẽ
auſus eſt. Sic dicit Hiero. ꝙ Petrus vbique feruentior
G inuenitur. Et Chry. dicit hic, quid aũt feruidus Petrus
dixerit ſubditur.ſ.ſidens aũt Petrus dixit, &c. & hoc
veriſimilius eſt,quia non eſt ſatis putandũ,ꝙ Iacobus,
& Ioannes non deſiderauerint manere in tanta dulce
dine,quantam nunquam experti fuerant in hac vita,
nec putabant ſe poſſe experiri,ſed non auſi fuerint pe
tere,ſicut Petrus. Tertio,quia illi petere volebant,ꝙ
ibi manerent, Petrus tñ erat pręuolans nimis, & præ-
occupauit loqui, & ideo non locuti fuerunt poſtea
Iacobus,& Ioannes, quia ſufficiebat vnum fuiſſe lo-
cutum. Quarto,quia forte oẽs tres deſiderantes hoc
petere volebant illud,& tamen conuenerunt inter ſe
ꝙ vnus loqueretur pro omnibus, & ita Petrus locu-
H tus eſt. Sed illud minus eſt veriſimile, q̃ præcedentia,
quia conuenire,ꝙ vnus pro oĩbus loqueretur erat eo-
rum qui ſuę mentis erant, & ſciebant quid peterent,
& tñ iſti tres erant ſimul timore conterriti Marc. 9.&
Petrus loquebatur hoc neſciens quid diceret. eo.c.iõ
non conuenerant ſimul, ꝙ Petrus loqueretur pro oĩ-
bus,ſed occurrit Petro hęc dicere, ſiue ex timore, ſiue
ex deſiderio, aut ex aliis cauſis.

Quare dixit Petrus bonum eſt nos hic eſſe.
Quæſt. LXI.

QVAERETVR quare dixit Petrus bonum eſt
nos hic eſſe.
Dicendum,ꝙ primo fuit,quia Petrus de-
I guſtauerat ibi tantam dulcedinẽ in viſione
claritatis glorioſę Chriſti,ꝙ cupiebat nunquam defi-
cere illam viſionem, nunq̃.n.putabat, ꝙ poſſet in hac
vita aliquid iocundius videre, & quia ſi inde recede-
rent forte non continuaretur illa delectatio, vel ſaltẽ
ad modicum tp̃s interrumperetur dum illinc ſe trãſ-
ferrent, optauit, ꝙ nunquam inde recederent. Sic di-
cit Beda. ſi.n.transfigurata Chriſti humanitate duo-
rumque ſanctorum ad pũctum viſa ſocietas delectat,
vt eos ne diſcedant in obſequia Petrus ſiſtere velit,
quanta erit fęlicitas viſionis deitatis inter choros an-
gelorum adeſſe perpetuo? Secundo fuit, quia dixerat
Chriſtus pręce.c.ꝙ aliqui non guſtata morte viderẽt
filium hoĩs venientem in regno ſuo, cum autẽ Petrus
K vidiſſet Chriſtum transfiguratum, putauit ibi cępiſſe
regnum eius, ideo nolebat, ꝙ de loco illo deſcende-
rent arbitratus montem illum eſſe conuenientem lo
cum ad regnandum. Sic dicit Cyrillus, extimabat,n.
forſan Petrus imminere tempus regni Dei, & iõ ap-
probabat montis incolatum. Tertio fuit, quia Petrus
audierat a Chriſto, ꝙ paſſurus eſſet in Ieruſalẽ pręc.c,
& nunc quoque Moyſes,& Elias loquebantur de ex-
ceſſu quem completurus erat in Ieruſalem. Luc.9. Pe
trus autem deſiderans, ꝙ non occideretur Chriſtus
volebat eum detinere ne iret in Ieruſalem, & ad hoc
volebat, ꝙ manerent ſemper in monte illo, & ita indi
recte dicebat Chriſto ne iret in Ieruſalem, nã aperte
dicere non audebat, ne increparetur, ſicut pręced. cap,
F Sic dicit Chry. quia.n. audiuit, ꝙ oportet eum Ieroſo-
lymam ire, adhuc timet pro Chriſto, ſed poſt increpa
tionẽ non audet rurſus dicere propitius eſto ubi dñe:
ſed idem occulte per alia ſigna inſinuat dicens: domi-
ne bonum eſt nos hic eſſe, cogitauit.n.ꝙ ſi hoc fieret
non aſcenderet Ieroſolymam,& ſi non aſcẽderet non
moreretur, ibi.n. ſciebat ſcribas inſidiari ei. Quarto (vt
aliqui dicũt) Petrus dixit hoc ſine cauſa vlla, ſed quia
occurrit ſibi turbato aĩo talia dicere, ſic dr̃ Marc.9.&
Luc.9 ꝙ neſciebat quid diceret.
Dicendum tamen, ꝙ non dixit hoc prorſus turba-
to animo Petrus,& nihil conſiderans, neque hoc deſi
derans, quod petebat, ſed vere hoc deſiderabat. & tñ
hoc petendo errauit in multis, quia non debuiſſet ta-
G liter petere. Sic dicit Beda, & ſi enim præ ſtupore hu-
manæ fragilitatis, neſciat quid dicat. inſiti tamen ſi-
bi dat affectus indicium, in quo autem errauerit Pe-
trus dicetur infra.

Quare Petrus dixit, quòd facerent tabernacula.
Quæſt. LXII.

QVAERETVR quare dixit Petrus,ꝙ facerẽt
tabernacula.
Dicendum,ꝙ Petrus volebat,ꝙ mane-
rent in monte illo ſemper, nam tanta erat
delectatio viſionis,ꝙ in æternum voluerat manere in
H ea, etiam vt nunquam eſſet locus Chriſto eundi in Ie-
ruſalem, ne aliqñ occideretur, & ad hoc conueniens ei
videbatur, ꝙ eſſent tabernacula in quibus manerent,
quia non erat manſio pauci temporis, ſed diuturna.
Sed diceret quomodo Petrus hoc dixit, quia videtur
eſſe inconueniens, quia ſi in tali gloria manſuri erant,
non egebant domibus, quia gloria aufert omnem mi
ſeriam,& inopiam.
Item ſi domibus egerent in illa glorioſa viſione, &
egerent cibis,& potibus, quæ magis ſunt neceſſaria ad
vitam, q̃ domus, Eccl.29.& tñ de cibis Petrus nihil lo
quebatur, quorum procuratio nimiæ occupationis,
& laboris plena erat. Item cum Petrus vellet,ꝙ fabri-
carentur tabernacula, aut volebat diuino opere fieri,
aut humano. Si diuino non erat opus fieri, quia Deus
I qui domos illas miraculoſe fabricaturus eſſet, poſſet
ſine domibus defendere ab omni importunitate tem
poris, ita vt domibus non egerent, ſicut nec in paradi-
ſo terreſtri domus aliquæ fuerunt. Si aũt opere huma
no fabricandę erant domus, requirebatur nimius la-
bor,& expenſæ,& non poterat latere hoc bonum, qđ
Petrus latere volebat, & etiam interrumperetur ſę-
pe propter labores corporales.
Aliqui dicunt ad ſecundum horum, ꝙ Petrus ni-
hil de cibis locutus eſt, eo ꝙ Chriſtus miraculoſe p-
uidere poterat, ſicut bis ſaturauerat turbas 14.& 15.c.
& ipſe iuſſerat diſcipulos habere ne affligerentur p
defectu ciborum, cum ipſe poſſet prouidere pręce. c.
vbi arguit eos, quia dixerunt, panes non habemus, &
K erat ibi Moyſes, cuius tempore toti populo Iudæorũ
manna per 40. annos datum eſt in deſerto. Exo.16.&
Deute.8. poterat nunc ſic dare pręſente Moyſe. Sed
non ſtat, quia ſi Petrus ad diuinum opus circa ciborũ
prouiſionem recurreret, idem faceret circa domorũ
fabricationem in quibus eſſet nimia difficultas, & ta-
men non recurrit ad opus diuinum, ideo neque etiã
in cibis expectabat a Deo prouiſionem. Sed dicendũ,
ꝙ Petrus dixit hoc inconuenienter, & tamen non re-
ſpiciebat quid diceret,& ita non eſt mirum multa in-
conuenientia ſequi ad dictum eius, quia imprudenter
loquebatur, ſic dicitur Marc. 9. quòd neſciebat quid
diceret.

A *An Petrus volebat illa tabernacula fieri miraculoſe, vel labore humano. Quæſt. LXIII.*

QVAERETVR cum deſiderium Petri eſſet, quod fieret tabernacula, an volebat illa fieri miraculoſe, vel labore humano.

Dicendum, quòd voluit, quòd fabricarētur opere humano, nam dixit faciamus hic tria tabernacula. Si antem peteret, quòd Deus illa faceret, peteret a Chriſto, quòd illa faceret dicēs: domine fac hic tabernacula. putabat ergo Petrus, quòd ipſe, & ſocii ſui labores ſubirent ędificationis huius. Sic dicit Ambro. ſuper Lucam, Petrus antem nō ſolū affectu, ſed etiam factorum deuotione prętantior ad ędificāda tabernacula tria impiger operatius communis ob-B ſequii miniſterium pollicetur.

Sed dicetur quomodo poterat hoc fieri? quia Petrus volebat, quod manerent in monte illo, vt nunquā ceſſaret illa delectatio viſionis, & tamen ipſemet contraria petebat, quia labores corporales ędificationis interrumperent illam viſionem. Item quia ſi corporaliter ędificationi inſiſtendum eſſet, multorum dierum eſſet occupatio; & fieret res manifeſta, quia interim multi conuenirent ad montem, & viderent qd ſibi fieret, & non lateret res. volebat tamen Petrus, ꝙ ipſi cum Chriſto manerent ſemper, nunquam ab aliquo turbati circa illam ſuauitatem viſionis. Itē quia etiam ſi poſſent ſubito tabernacula illa fieri, in quibꝰ C manerent, tamen non poterant in monte diu manere in tabernaculis illis, quia multi illuc confluerent cū ſit mons ille Tabor circa regionem habitatam, nam per quatuor milliaria diſtat ab vrbe Nazareth, ſcilicet per duas leucas verſus orientem Nazareth, & per totidem leucas diſtat ab vrbe Nayin exiſtente ad auſtrale latus montis, vt patet in libro de ſitu terræ Sanctę, & eſt illa ciuitas Nayin, in qua Chriſtus ſuſcitauit filium viduę. Luc. 7 & ita illi turbarent quietem Chriſti, & diſcipulorum.

Dicendum ſicut ſupra, quòd Petrus inconſiderate hoc dixit, & ideo non mirum, ꝙ multa inconuenientia ſequantur ad dictum eius.

Quare Petrus dixit, quod fierent tria tabernacula. Quæſt. LXIIII. D

QVAERETVR quare Petrus dixit, quòd fierent tria tabernacula.

Dicendum, ꝙ litera exprimit cauſam. ſ. tibi vnum, Moyſi vnum, Eliæ vnum. Sed tunc diceret ad quid volebat, quòd fierent tria tabernacula pro his, qa melius fierent pro omnibus vnum tabernaculum. nam Moyſes, & Elias ſerui Chriſti erant, ideo nō debebāt recipere tabernacula diſtincta, ſed in eodem morarētur ſerui cum dño. Item quia Chriſtus erat in maieſtate, & videre illum ſic manentem erat gloria quædam quā Petrus cupiebat, & tñ ſi manerent Elias, & Moy-E ſes in alio tabernaculo, non viderent ſemper gloriam Chriſti, vnde inconuenienter diſtribuebat tabernacula.

Dicendum, quòd Petrus conſiderauit, quòd licet Moyſes, & Elias eſſent minores Chriſto, & velut ſerui eius, tamen nunquam fuerant cum eo familiariter conuerſati, ſicut diſcipuli, ideo dedit eis diuerſa domicilia a Chriſto.

Sed dicendum, ꝙ Petrus inconſiderate dixit hunc ſermonem, quia ſi tabernaculum aliquod conſtruendum eſſet, vnū eſſet futurum pro oībus, & tñ occurrit Petro ſic loqui. Sed dicet cū Petrus diſtinxiſſet tabernacula pro aliis, cur de ſeipſis. i. de tribus diſcipulis tacuit nullum tabernaculum eis aſſignans?

A Dicendum, ꝙ Petrus volebat manere cum Chriſto, & ēt ſocii ſui pp duo. Primo, quia ſemper cū eo manere ſoliti erant, quia ēt ſerui eius, & ita nunc māſuri erant cū eo. Secundo, quia volebāt ipſi ſemp frui viſione claritatis Chriſti, iō manendum erat eis in eadē domo cum Chriſto, & quantum ad hoc recte Petrus dixit, nam ſi aliquod tabernaculū Chriſto faciendum eſſet, ipſi deberent manere cum eo ſub eodem tecto, tam pp dicta, q̄ vt Chriſtus non maneret incomitatus. Sed dicetur ad quid Petrus voluit fieri Moyſi vnum tabernaculum, & Elię vnum, quia ſufficiebat idem tabernaculum ambobus?

Dicendum, quòd conſiderauit forte, quòd Elias, & Moyſes, nunquam duxerant vitam familiarē, quia B non fuerunt ſub eodem tempore, ſed multo prius Moyſes, quam Elias, & tamē idem tabernaculum eſt pro illis qui familiarem vitam habent. Secundo, quia Moyſes, & Elias erant non adinuicem ſubiecti, ideo cuilibet dedit vnam domum, vt non videretur vnus alteri ſubiectus. hęc autem omnia Petrus inconſiderate voluit, & tamen poſtea factum eſt in eodem monte id quod Petrus voluit, licet non ſicut ipſe voluit. nam tria clauſtra monachorum facta fuerunt ibi quæ diu manſerunt, ſed poſtea omnia corruerunt, vt ait frater Brocardus Theutonicus libro ſuo de ſitu terræ Sanctę.

C *Quare non aſtiterunt angeli Chriſto in eius transfiguratione ſicut aſtiterunt Moyſes, & Elias. Et quare iſtis teſtibus opus fuit. Quæſt. LXV.*

QVAERETVR quare non aſtiterunt angeli Chriſto in hac transfiguratione, ſicut aſtiterunt Moyſes, & Elias. nam videtur, quòd potius debuiſſent aſtare angeli, quia nunc Chriſtus inducebat iſtos in teſtes transfigurationis. nemo autem teſtificatur de eis, quæ ignorat, & tamen tempore trāſfigurationis Chriſti, nemo ſciebat qualis erat gloria beatorum, cum nullus adhuc hominum introiſſet in vitam ęternam, ergo nulli ſcirent teſtificari conuenienter de transfiguratione, niſi angeli. Secundo, quia Chriſtus pręcedenti capitu. quando promiſit ſe oſtenſurum gloriam iſtam, locutus eſt de angelis dicens. fi-D lius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis: ergo angeli adeſſe debuerunt.

Dicendum, ꝙ non fuit opus nunc intereſſe angelos transfigurationi, quia Chriſtus nolebat oſtendere, niſi gloriam corporis ſui. i. claritatem, ſed iſtam ſufficienter oſtendere poterat non aſſiſtentibus angelis, ideo non fuit opus, ꝙ adeſſent angeli, ſed potius debuerunt intereſſe prophetæ.

Ad primum dicendum, ꝙ homines poterant teſtificari in transfiguratione nunc melius, quam angeli. Et quando dicitur, quod ſoli angeli ſciębant, qualis erat gloria beatorum, quia ſoli eam viderant. Dicendum, quòd gloria beatorum in anima conſiſtit pręci-E pue, & iſtam gloriam nemo vnquam viderat, niſi angeli, & tamen Chriſtus nunc nō oſtēdebat imaginem gloriæ aīarum, ſed corporum, cum oſtēderit claritatē ſolam in corpore, quæ pertinet ad gloriam corporis, & de hac ſufficienter poterant homines teſtificari, nam gloriam animæ licet Chriſtus haberet, tamen oſtendere non poterat, cum non ſit bonum ſenſibile, & tamen diſcipuli, qui aderant, ſola ſenſibilia pro tunc poterant cognoſcere, ideo fruſtra erat eis teſtari de gloria animę Chriſti, qa cū nihil videre poſſent de ea, eſſet ſolū credere reſpectu illius, & ad hoc non eſſet neceſſaria aliqua transfiguratio, ſed ſolum ꝙ aſſereret ſe habere animam glorioſam, ideo de hac gloria Chriſtus, nec fecit oſtenſionem aliq̄, nec quicquā

locutus eſt, vnde nec fuerunt Angeli neceſſarii in teſtes, qui nouerant gloriam beatorum qualis eſſet. Ad teſtificationem autem gloriæ corporis Chriſti non fuit opus Angelos adeſſe, quia nō erant conuenientes teſtes: nam teſtes transfigurationis erant aliqui, & alii teſtes Chriſti transfigurati. Primi erant illi, qui teſtificaturi erāt coram hominibus, quòd Chriſtus trāsfiguratus fuerat: hoc conueniebat tribus diſcipulis, qui interfuerunt: nam poſt reſurrectionem Chriſti, prædicauerunt illum transfiguratum, vt ipſe dixit in litera. ad hoc non erant angeli conuenientes teſtes, quia ipſi non conuerſantur inter homines, neque veniunt vnquam ad prędicandum. Teſtes Chriſti tranſfigurati erant Moyſes, & Elias qui atteſtabantur Chriſto dum transfiguratus erat: oſtendentes verbo, & opere coram diſcipulis tribus, quòd Chriſtus erat dominus, & denunciabant ea, quę paſſurus erat, & iſtud erat firmius teſtimonium, quam angelorum, quia Iudęi magis credunt ſacris ſcripturis, quam cuicunque alteri probationi, quia in ſcripturis putant ſe vitam ęternam habere, vt Chriſtus dixit eis Ioā. 5. & tamen ſcripturę erant a Moyſe, & prophetis, ideo firmius erat teſtimonium nunc Moyſi, & Eliæ, quam angelorum, vnde non debuerunt intereſſe angeli.

Ad ſecundum dicendum, quòd ibi locutus fuit Chriſtus de aduentu ad iudiciū, & tunc veniet in maieſtate ſua cum angelis, vt patet infra vigeſimoquarto capitulo. Et patet, quia pręcedenti capitulo, Chriſtus dixerat, quòd qui poneret animam ſuam perdendo illam inueniret eam in vita ęterna, & ad oſtendendum hoc dixit, filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique ſecundum opera ſua, & tamen reddere vnicuiq; non contingit vſque ad diem iudicii, vel poſt mortem ſingulorum, ideo de die iudicii locutus eſt, & verum eſt, quòd tunc veniet cum angelis ſuis. ad probandum tamen, ꝙ hoc facere poterat, & oſtendendū qualis erat gloria, quam oſtenſurus erat, quando iudicaret, voluit nunc transfigurari, vt imaginem illius glorię manifeſtaret, de qua eod. c. dicitur. ſunt quidam de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec videant filiū hominis venientem in regno ſuo, & tamen ibi nihil dixit de angelis, ideo nec oportuit nunc in transfiguratione aſſiſtere angelos.

De conſe. di. 3. c. ſi.

Adhuc eo loquēte: ecce nubes lucida obūbrauit eos. Et ecce vox de nube dicens: hic eſt filius meus dilectus in quo mihi bene cōplacui: ipſum audite. Et audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerūt valde. Et acceſſit Ieſus, & tetigit eos: dixitq; eis. Surgite, & nolite timere. Leuātes autem oculos ſuos neminem viderunt, niſi ſolū Ieſum. Et deſcendentibus illis de monte præcepit Ieſus dicens. Nemini dixeritis viſionem, donec filius hominis a mortuis reſurgat.

Mar. 9.

Diuina teſtificatio de Chriſto transfigurato.

Adhuc eo loquente. Hic ponitur diuina teſtificatio de Chriſto transfigurato, quæ fuit per oſtenſionem paternę vocis cum dicitur. *Adhuc eo loquente.* Ideſt cū Petrus diceret Chriſto bonum eſt nos hic eſſe. forte enim non finierat Petrus verbum ſuum volens aliquid alterum ſubiungere, & nubes operiens eos texit ipſos: coegitque ſermones intercipi.

Ecce nubes lucida obumbrauit eos. Ideſt operuit omnes F tam Chriſtum, quam diſcipulos: deſcendit enim iſta nubes iuxta terram, ita vt videretur inuoluere diſcipulos, ſicut veſtimentum. *Et ecce vox de nube*. Ideſt audita eſt quędam vox, quæ formabatur in nube. *Dicens*. Scilicet qui formabat vocem dicebat. *Hic eſt filius meus*. In quo innuitur, quòd erat vox patris, quia nemo poterat vocare Chriſti filium, niſi diuinus pater. *Dilectus*. Ipſum enim diligit ſuper omnia, quia conſubſtantialis ſibi eſt, etiam Chriſtus, inquantum erat homo dilectus a tota deitate ſuper omnia, quia plus bonitatis, & perfectionis Deus contulit animæ Chriſti, quam omnibus hominibus ſimul, nā ſibi datus eſt ſpiritus, & non ad menſuram. Io. 3. & de plenitudine eius nos omnes accepimus. Ioann. 1. ideo licet
G Deus diligat omnia plus tamen filium ſuum. *In quo mihi complacui.* Ideſt de quo mihi placet, vel in quo impletur propoſitum voluntatis meæ, quia Chriſtus homo tolerauit omnia, quæ beata deitas inſtituit neceſſaria fore ad ſalutem noſtram. *Ipſum audite*. i. obedite ei in omnibus, quæ dixerit ſicut mihi. *Et audientes diſcipuli*. ſ. illi tres, & non dicitur de Elia, & Moyſe, quia illi non ceciderunt ſuper facies ſuas, ſicut diſcipuli. *Ceciderunt in faciem ſuam*. i. ſuper faciem non potentes ſe continere audita voce diuina. *Et timuerunt valde*. Quia vox fuit eis terribilis, ita vt coegiſſet eos cadere ſuper faciem. *Et acceſſit, & tetigit eos*. ſ. tres diſcipulos, qui ceciderant ſuper facies ſuas. *Dixitque eis ſurgite.*
H Vox confortatiua erat. *Et nolite timere.* Docet eos confidere, quaſi nihil malum eſſet, de quo timere deberent, ſic dixit eis, quando apparuit ambulans ſuper aquas, ego ſum nolite timere, ſupra 14. *Leuantes autem oculos ſuos*. ſ. quia corruerant ſuper facies, & ita nihil poterant videre, nunc autem oculos leuauerunt, vt viderent quomodo erat, vel quid erat, quod turbauerat eos, vel ſi forte corruerant in faciē Elias, & Moyſes, ſicut ipſi. *Neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum.* Quia iam Elias, & Moyſes receſſerant, etiam non viderunt an eſſet ibi aliquis, qui vocem illam formaſſet.

Et deſcendentibus illis de monte. Scilicet immediate poſt vocem iſtam ſurrexerunt, & deſcendebant cum Chriſto de monte Tabor, in quo fuerat transfiguratio, nam quando audita eſt vox ceſſauit transfiguratio,
I & rediit ſtatus corporis Chriſti, vt prius erat, ideo non fuit iam cauſa manendi amplius in monte illo, ſed deſcendebat Chriſtus cum illis, vt rediret ad alios diſcipulos quos reliquerat. *Præcepit Ieſus*. Ideo obligabantur iſti tres diſcipuli ad tacendum, quia erat hoc præceptum. *Nemini dixeritis viſionem*. Ideſt quod vidiſtis me transfiguratum, ſcilicet nec dicatis, qualis erā transfiguratus, neque etiam, quòd fuerim transfiguratus. *Donec filius hominis*. Ideſt ego, qui ſe vocat filium hominis, vt ſupra nono, & decimo, & vndecimo, & duodecimo, & præcedenti c. *A mortuis reſurgat.* Ideſt poſt reſurrectionem licebit vobis dicere, ſed non prius.

K *Quis fuit ordo iſtorum, quæ referuntur circa transfigurationem. Et quod diſcipuli non viderunt quando Chriſtus transfigurari cœpit. Quæſt. LXVI.*

QVAERETVR quis fuit ordo iſtorum, quę referuntur circa transfigurationem.

Dicendum, ꝙ fuit ſic, ꝙ Chriſtus dixerat p̄ced. c. ſunt quidam de hic ſtantibus qui non guſtabūt mortem, donec videant filium hoīs venientem in regno ſuo, qđ intelligebatur de viſione transfigurationis, & tunc poſt dies ſex, poſtquam dixerat illa verba acceperat ſecū iſtos tres diſcipulos, & venit in montem Tabor, & ibi cępit orare, & dum ille oraret, cōtigit illos grauari ſomno, & dormientibus illis coram

Chriſto

Chriſto mutatus eſt vultus eius, & veſtes ad fulgorẽ ſolis, & candorẽ niuis, & venerunt Moyſes, & Elias, & cęperunt loqui cum Chriſto, interim aũt euigilauerunt tres illi diſcipuli, & viderunt iam Chriſtũ tráſfiguratum, & Moyſen, & Eliam cum eo loquẽtes, ſed non viderunt qñ Chriſtus cępit transfigurari, neq; qñ venit Moyſes, & Elias, & tunc perſeuerauerunt quãdiu durauit in illa viſione glorioſa, vt gauderent valde corda diſcipulorum. & tunc nubes operuit illos, & audita eſt vox, & receſſerunt Moyſes, & Elias, & Petrus dixit Chriſto, domine bonum eſt nos hic eſſe, hęc colliguntur magis Luc. 9. vbi ſerioſius enarrantur, ſcilicet factum eſt poſt verba hęc dies octo. i. poſt illa, sũt quidam de hic ſtantibus, &c. & aſſumpſit Petrum, & Iacobum, & Ioannem, & aſcendit in montem, vt oraret, & ſic innuitur, ꝙ primum, quod fecit Chriſtus in mõte fuit orare, & ſequitur. facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera, & veſtitus eius albus refulgẽs, & ecce duo viri loquebantur cum illo. erant aũt Moyſes, & Elias, & dicebant exceſſum eius quem completurus erat in Ieruſalem. & ſequitur, Petrus aũt, & qui cum eo erant grauati erant ſomno, & euigilantes viderunt maieſtatem eius, & duos viros loquentes cũ eo, & ſic innuitur, ꝙ antequam ipſi euigilarent, erat Chriſtus transfiguratus, & Moyſes, & Elias erant iam cum eo, cum mox, vt euigilauerunt viderunt hęc, etiã apparet, ꝙ non transfiguratus fuit Chriſtus antequam illi dormirent, neque venerunt Elias, & Moyſes, quia tunc non potuiſſent grauari ſomno in pręſentia tantę delectationis quanta erat in illa viſione, quia iſta eſt conditio magnę delectationis, ꝙ trahit totum hominem ad ſe, & non poteſt diuertere ad aliquid aliud, dum illam delectationem experitur, & per hoc iudicatur aliqua delectatio parua, quando in præſentia eius poſſumus diuertere ad aliquid alterum, ſicut dicitur 10. Ethi. ꝙ non ſunt boni agoniſtę, qñ videns quis agonizantes eos poteſt comedere legumina. Itẽ, quia ſi añquam dormire inciperent vidiſſent Chriſtũ transfiguratum, & Moyſen, & Eliam non diceretur, ꝙ euigilantes de ſomno viderunt Chriſtum in maieſtate, & Eliam, & Moyſen, cum iam vidiſſent eos. ergo tunc nouiter videre cęperunt, quando euigilauerunt.

Quare diſcipuli dormiebant, quando Chriſtus cæpit transfigurari. Et an fuerit in eis verus ſopor.
Quæſt. LXVII.

QVAERETVR quare diſcipuli dormiebãt, quãdo Chriſtus cępit transfigurari.

Dicendum, quòd primo fuit forte propter laborem, nã labor cogit ad ſoporem, & forte nimis laborauerant diſcipuli iſti antequam venirent ad montẽ, ideo mox, vt in monte cęperunt quieti manere Chriſto iam orante, ſopor tenuit eos. Secundo, quia forte oratio Chriſti fuit longa, & ipſi, qui adhuc infirmi erant, non poſſent tam prolixe orare, contigit eos ſoporari, quia prompti erant ad ſoporem cum quieti manentes nihil agerent, ſic enim iſti tres diſcipuli iterum dormierunt, dum Chriſtus oraret propinquus paſſioni infra 26. & Marc. 14. & ita videtur, quòd iſta oratio fuerit prolixa. nam ſolebat Chriſtus, quando ſequeſtratus erat a turba prolixe orare, vt Lu. 6. dr̃, ꝙ quadam die aſcendit in montẽ ad orandũ, & erat ꝑnoctans in orõne Dei, i. tota nocte manens in orõne, & qñ iterũ eo orãte diſcipuli iſti tres dormierũt fuit oratio prolixa Lu. 22. factus eſt in agonia, & ꝓlixius orabat. ita forte nunc eadẽ orõnis prolixitas fuit occaſio dormiẽdi, qa expectantes ſic aliquid, & nihil aliud faciẽtes ꝑꝑ longam expectationem dormire cogũ-

A tur vt infra 25. e. moram aũt faciente ſponſo, dormitauerunt oẽs, & dormierunt, ita aũt erant nunc expectantes diſcipuli, qñ Chriſtus finiret orationem, vt viderent quid iuberet, iõ contigit eos interim dormire. Tertio, & præcipue fuit, quia Chriſtus immiſit eis iſtũ ſoporem, & hoc innuitur, quia dr̃ grauati erãt. quod notat quandam violentiam ab altero, i. ab extrinſeco fieri, ſic enim ſæpe Deus immittit ſomnum qbus vult, vt Deus immiſit ſoporem in Adam, qñ tollere voluit vnam de coſtis eius. Gen. 2. ſic ẽt Deus miſit ſoporem ſuper oĩa caſtra Saulis, qñ Dauid, & Abiſai deſcenderunt, & tulerũt haſtam, quæ erat ad caput Saulis 1. Reg. 26. nam dr̃, & non erat, qui videret, & intelligeret, & euigilaret, ſed oẽs dormiebant, quia ſopor dñi irruerat ſuper eos, i. ſopor immiſſus a Deo. fuit aũt immiſſus iſte ſopor, vt nõ viderent tres diſcipuli qũo B incipiebat Chriſtus transfigurari, quia illud erat aliquid admirandum, & forte fuiſſet eis occaſio ad putandum, ꝙ fiebat res phantaſtica, cum autem euigilantes viderent eum transfiguratũ, putarent, ꝙ Deus operatus fuiſſet aliquid dũ dormirent, idẽ ẽt fuit, vt non viderent venientes Moyſen, & Eliam, ſed poſtq̃ veniſſent: nã cũ euigilauerunt viderunt eos loquẽtes cũ Chriſto Luc. 9 & patet, ꝙ hoc Chriſtus intenderit, nã ẽt, qñ ceſſauit fulgor vultus Chriſti, & veſtiũ, & qñ receſſerunt Moyſes, & Elias, nihil viderunt diſcipuli, ſed poſtq̃ factum eſt agnouerũt illud factum eſſe, vñ audita eſt vox de cœlo, qua exterriti diſcipuli ceciderunt C in facies ſuas ſuper terram, & interim ceſſauit fulgor Chriſti, & receſſerunt Moyſes, & Elias: cum autem ſurrexerunt diſcipuli neminem viderunt, niſi Chriſtum in quo innuitur, quòd ante hoc ſemper viderant Moyſen, & Eliam, ſed interim, vt ipſi conterriti iacuerunt receſſerunt Elias, & Moyſes, & non viderunt quomodo ceſſauit fulgor eſſe in facie Chriſti, ſed ſolum viderunt eum reductum ad ſtatum in quo prius erat ante trãſfigurationem, & iſta eſt cauſa quare dormiebant. Theophilus tamen vult, quòd fuerit ex labore, vel conditione humana dicens: Chriſto vacante orationi Petrus ſopore deprimitur, infirmus enim erat, & quod humanum erat impleuit.

D Aliqui tamen dicunt, quod non fuit verus ſopor, ſed ſolum quędam admiratio, vel ſtupor ex magnitudine claritatis, quam non poterant ſuſtinere. Sic dicit, quaſi ſub dubio Chryſoſto. ſomnum vocat ingeſtum eis nimiũ ſtuporem ex illa viſione, nec enim nocturnum tempus erat, ſed lucis excellentia grauabat oculorum debilitatem. Sic etiam tenet Nicolaus ſuper Lucam, dicens grauati erant ſopore, quia in præſentia diuinę maieſtatis opprimitur humana fragilitas.

Sed dicendum, quòd non poteſt ſtare. Primo, quia ſi excellentia claritatis ingereret eis hunc ſtuporem, qui ſopor vocatur, cum quandiu manſit Chriſtus transfiguratus manſerit illa excellentia claritatis, ſemper eſſet ſopor, & tamen Lucę nono dicitur, quòd E Petrus, & qui cum illo erant, grauati erant ſomno, & euigilantes viderunt maieſtatem eius. ergo non erat ſopor admirationis, ſed verus ſopor. Secundo dicitur, quòd grauati erant ſopore, & deinde dicitur, quod euigilantes viderunt Chriſtum: euigilare tamen non eſt, niſi quando quis prius vere dormiebat. ergo verus ſopor fuit.

Tertio, quia ſi exceſſus illius lucis ingereret ſtuporem diſcipulis ita, vt dicerentur grauati ſomno, non eſſet iocunda talis viſio, neque auderent diſcipuli accedere ad Chriſtum, ſed fugerent, ſicut fugiebant Iſraelitę a Moyſe non audentes ad eum accedere, quando facies eius cornuta erat radiis. Exo. trigeſimoquarto, & ſecundo Corin. 3. & tamen erat

Iocunda valde viſio iſta, cum dixerit Petrus, domine bonum eſt nos hic eſſe, ergo non erat ſtupor, ſed ſopor. Quarto, quia non eſt veriſimilis talis ſtupor, hoc enim differt inter lucem naturalem & glorioſam, quia naturalis lux ſi ſit excellens corrumpit, & turbat ſenſum, vt patet in ſole, lux autem glorioſa non turbat, ſed mulcet vt dictum eſt ſupra q. 33. & tamē lux Chriſti nunc fuit glorioſa, vt ibidem oſtenſum eſt, ideo nō converteret in ſtuporem, ita vt deficeret in cōſpectu eius humana fragilitas, ſed potius delectaret hominē & confortaret. Quinto, quia ſi talis ſtupor incuteretur diſcipulis ex illo fulgore Chriſti, non poſſent recte iudicare de his, quę videbant, & ita non eſſent idonei teſtes, & tamen adducti ſunt, vt eſſent teſtes transfigurationis, ergo fulgor Chriſti non conuertebat eos in ſtuporē, ſed delectationem nimiam faciebat, licet ibi eſſet magna admiratio, tamen non tollit delectationem, ſed ſtupor tollit eam, cum ſtupor habeat ſecum pauorem, & reddat hominem extra mentem.

Dicendum ergo, ꝙ non fuit ſtupor, ſed ſopor quē habuerunt diſcipuli ante transfigurationem, & dum euigilauerunt de illo ſopore viderunt Chriſtum iam transfiguratum exiſtentem, & cū eo Eliā, & Moyſen, & fuit iſte ſopor propter cauſas ſuprapoſitas.

Quare Chriſtus noluit, quod eum diſcipuli viderent transfigurari, ſed transfiguratum, & quare non viderunt eum deponentem fulgorem illum.

Quæſt. LXVIII.

QVAERETVR quare Chriſtus noluit, ꝙ diſcipuli viderent eum transfigurari, ſed transfiguratum, & quare non viderint eum deponētem fulgorem illum.

Dicendum, ꝙ primo fuit, vt non eſſet eis locus erroris, ne forte putarent eſſe aliquid phantaſticum cū ſubito deponi videretur prior ſtatus vultus, & veſtiū, & ſumeretur nouus fulgor. In re autem facta nō erat decipi, quia facilius decipitur quis in fieri ipſarum rerum, quam in rebus factis, quę manentes ſunt.

Secundo, vt iſti non prēſumerent ſupra ſe putantes ſe ſcire modum diuinæ operationis, nam licet qs videat aliquam rem mirabilem iam factam, ſi neſcit qualiter illa fiat, adhuc non putat ſe pertingi ad ſummum ipſius rei, ſi autem illam fieri viderit, & comprehenderit animo faciendi modum tenere ſe putat rem, nunc ita voluit Deus, quòd diſcipuli viderent eum transfiguratum, ideſt illum fulgorem glorioſum inductum eſſe faciei ſuę, & candorem veſtibus, ſed ꝙ non viderent modum quo inductus eſt, quia illud erat maiora videre, putarent enim tunc ſe videre diuinam operationem, nunc autem ſolam rem operatam videbant.

Tertio, & pręcipue fuit, quia apud viros ſimplices, qui res altiſſimas non capiunt melius eſt quædā ignorari, quam aperiri, cum enim non viderint diſcipuli qualiter fulgor inductus eſt Chriſto, & qualiter ceſſauit ineſſe ſibi, cum iſtud eſſet per diuinam operationem, putarent illud eſſe adhuc aliquid excellentius, quam erat lux, quæ manebat, & ita haberent, vnde admirarentur nimis. Si autem vidiſſent incipere, & deſinere fulgorem illum, cum non eſſet illud, niſi quædam mutatio ſubita, non eſſet aliquid de quo nimis admirarentur diſcipuli, aut quòd magnum putarent, vt ergo magis venerarentur, quod non videbant, voluit hoc eſſe incognitum, & ita depreſſit eos ſomno a principio, vt non viderent incipere, & in fine excitauit eos, ne viderent deſinere.

F *Quare voluit Chriſtus, quòd non viderent diſcipuli venientes Moyſen, & Eliam.*

Quæſt. LXIX.

QVAERETVR quare voluit Chriſtus, ꝙ non viderent diſcipuli venientes Moyſen, & Eliā, nam neque viderunt eos venientes, neque recedentes. De primo patet, quia antequam Chriſtus transfiguraretur dormiebant diſcipuli. Luc. 9. Petrus, & qui cum illo erant grauati erant ſomno, & euigilātes viderunt maieſtatem eius, & Moyſen, & Eliam loquentes cum eo, & ſic iam erant Moyſes, & Elias cū Chriſto, quando euigilauerunt diſcipuli. Secundum patet, quia non viderunt eos recedentes, nam quan-
G do audita eſt vox ceciderunt in terram, & quando ſurrexerunt iam receſſerant Moyſes, & Elias, quia dr̄ in litera, leuantes oculos neminem viderunt, niſi Ieſum. & ita neſcierunt diſcipuli, an antequam transfiguratus fuerit Chriſtus, venerint Elias, & Moyſes, an econtrario, & an prius receſſerint illi, quam deſierit fulgor Chriſti.

Dicendum, ꝙ cauſa huius prima eſt, quia licèt non appareat, quid omnino iſtorum duorum prius fuerit tn̄ ſatis eſt dicendum, ꝙ fuerit quaſi ſimul, ſi igr̄ diſcipuli viderent Moyſen, & Eliam venientes, aut recedētes, viderent ēt incipere, aut deſinere Chr̄m transfigurari, & iñ hoc non decebat, vt dictum eſt prę. q. ergo
H neque videre debuerunt iſtos venientes, aut recedentes. Secundo, quia forte noluit Chriſtus, ꝙ viderent diſcipuli modum quo veniebant, nam portarētur per aera, & forte aduentus illorum eſſet diſcipulis cauſa timoris, aut putarentur illos eſſe phantaſmata ſi viderent illos venientes per aerem, nam Chr̄m ambulantem ſuper aquas putauerunt eſſe phātaſma, & timuerunt, ſupra 14. cap. maius tamen erat ambulare ſuper aerem, quam ſuper aquas, ideo a fortiori putarent de illis, ꝙ erant phantaſmata, & timerent. Si aūt dicas, ꝙ poterant venire, & ſubito ſtare ante diſcipulos, ita ꝙ non viderent eos venientes per aerem, & ita non putarent phantaſmata eſſe.

Dicendum, ꝙ ēt ſic putarent eſſe phantaſmata, nā cum viderent Chriſtum diſcipuli poſt reſurrectionē
I quadam die ſubito ſtantem ante eos turbati ſunt, & putauerunt ſe ſpiritum videre. Luc. 24. a fortiori ergo iſtos putarent phantaſmata. ergo non debuerunt eos videre venientes. Secundo, vt neſcirent diſcipuli, vnde Moyſes, & Elias veniebant, quod poſſent cogitare videntes, de qua parte veniebant, voluit ergo ꝙ non viderent eos venientes, neq; recedentes.

An Petrus dixit Chriſto domine bonum eſt nos hic eſſe præſentibus Moyſe, & Elia, vel poſt eorum receſſum.

Quæſt. LXX.

K QVAERETVR quando dixit Petrus iſta verba, domine bonum eſt nos hic eſſe, an pręſentibus Moyſe, & Elia, vel poſt eorum receſſum.

Aliqui dicunt, quòd pręſentibus eis. Primo, quia litera ſignificat hic, quòd pręſentibus Moyſe, & Elia dictum fuerit, nam mox, vt dicitur, quòd apparuerūt Moyſes, & Elias loquentes cum eo, dicitur quòd dixit Petrus ad Ieſum, domine bonum eſt nos hic eſſe: ergo pręſentes erant adhuc Moyſes, & Elias, & idem dicitur Marc. 9. Secundo patet efficacius ex verbis, quia dixit Petrus faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, Elię vnum. ergo pręſentes erant, nam ſi receſſiſſent non diceret Petrus, quòd fieren̄t pro eis tabernacula. Tertio patet, quia poſt verba Petri ſuperuenit nubes, & vox audita eſt, & ceciderunt diſcipuli

pulit in terram, & cum leuauerunt ſe reſpicientes, neminem viderunt niſi Chriſtum, & ſic innuitur, quòd tunc primo deſierunt videre Moyſen, & Eliam quos ſemp ante videbant. ergo prius Petrus locutus eſt quã recederent Moyſes, & Elias. Alij dicunt, ꝙ poſt receſſum Eliæ, & Moyſi locutus eſt Petrus, quia Luc. 9. dicitur. factum eſt dum diſcederent ab illo ait Petrus ad Ieſum, Domine bonum eſt nos hic eſſe. ergo iam receſſerant Moyſes, & Elias a Ieſu, quando iſta verba dicta ſunt a Petro. Dicendum, ꝙ Petrus dixit verba hæc poſt receſſum Moyſi, & Eliæ, cũ maniſeſte hoc dicat litera Luc. 9. Sed tunc ſtat dubium, an diſcipuli ſaltem Petrus viderunt recedentes Eliam, & Moyſen, vel putabat Petrus, quòd non receſſiſſent quando dicebat verba hæc. Aliqui dicunt, quòd Petrus viderat eos receſſiſſe, immo receſſus illorum fuit cauſa, vt Petrus peteret hoc, ſcilicet Domine bonũ eſt nos hic eſſe, id eſt non debueras permittere, quòd recederent Elias, & Moyſes, quia bonum eſt nos hic eſſe, id eſt melius hic manerent quam alibi, quia bonum eſt nos hic eſſe, & cum addidit, faciamus hic tria tabernacula erat ſenſus, licet receſſerint, tu potes eos reducere, ſicut potuiſti deducere huc antequam prima vice venirent, & vt conuenienter maneant hic, faciamus tria tabernacula.

Sed non ſtat, quia diſcipuli nunquam viderũt Chriſtum ſolum eſſe, niſi poſt vocem auditam, quia dicitur, ꝙ leuantes oculos neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum, & tamen ſi ipſi vidiſſent Moyſen, & Eliam recedentes, iam vidiſſent Ieſum ſolũ manere, & tamen hoc non viderunt vſque poſt vocem auditam. ergo non viderunt recedentes Moyſen, & Eliam. Dicendum igitur, ꝙ licet receſſerint illi antequam Petrus loqueretur, tamen ipſe Petrus, & ſocij ſui non viderunt illos recedentes, quia fuerunt quaſi ſimul omnia hęc, ſ. recedere Moyſen, & Eliã, & Petrum incipere loqui, & nubem operire eos, & vocem fieri de nube: nam vix Petrus loqui cęperat cum nubes operuit eos, quia dr̃ hic in litera adhuc eo loquẽte, ecce nubes lucida, & Lu. 9 dicitur. hęc aũt illo loquente facta eſt nubes. Moyſes autem, & Elias tunc receſſerant, ſed non viderunt eos diſcipuli recedentes, quia tã defixi erant oculi eorum in illam Chriſti glorioſam maieſtatem, ꝙ nihil aliud reſpiciebant, ideo non viderunt recedentes Moyſen, & Eliam, quod & nobis ſępe accidit intentis ad aliud, quòd non videamus aliqua quę coram nobis geruntur, & potiſſime, quia omnia hęc quaſi ſimul acta ſunt, quia ſi aliquanto tempore Moyſes, & Elias receſſiſſent ante nubem obumbrantem, licet non viderent diſcipuli illos recedentes ſentirent eos poſtea receſſiſſe antequam nubes veniret, & tamen nunquam hoc ſenſerunt quouſque ſurgentes de terra, & leuantes oculos neminem viderunt niſi Ieſum. ergo parum fuit inter receſſum illorum, & ſermonẽ Petri, & obumbrationem nubis. Ad primum dicendum, ꝙ Matthęus, & Marcus non dicunt præſentibus Elia, & Moyſe locutum eſſe Petrum, neque colligitur ex verbis eorum, & tamen, quia illi nihil interpoſuerunt inter aduentum Moyſi, & Eliæ, & Petri locutionem, putant quidam, ꝙ eis præſentibus locutus ſit Petrus. Sed dicendum eſt, ꝙ hoc fit, quia ipſi omiſerunt enarrare cętera: nam de receſſu illorũ nihil dicunt, ſicut Lucas dixit, ideo videretur voluiſſe, ꝙ præſentibus Elia, & Moyſe locutus ſit Petrus, ſed non voluit hoc, ſic dicit Aug. li. de concor. euan. ſ. ꝙ autem Lucas dicit de Moyſe, & Elia, & factum eſt dum diſcederent ab illo, ait Petrus ad Ieſum, præceptor bonum eſt nos hic eſſe, non debet intelligi cõtrarium ei quod Matthæus, & Marcus dicunt qui ita coniunxerunt Petrum hoc ſuggeſſiſſe, quaſi adhuc Moyſes, &

A Elias cum Domino loquerentur. non enim expreſſerunt, ꝙ tunc, ſed tacuerunt potius, quòd iſte addidit illis diſcedentibus hoc Petrum Domino ſuggeſſiſſe.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ licet Moyſes, & Elias iam receſſiſſent quando Petrus iſta dixit, ipſe tamen neſciebat, an receſſiſſent, quia non viderat eos recedentes, vt oſtenſum eſt ſupra, & ideo petebat domos ædificari pro illis. Ad tertium dicendum eſt, ꝙ poſt vocem auditam ſurgentes diſcipuli de terra viderunt primo Moyſen, & Heliam non adeſſe quos prius adeſſe putauerant ſemper, & tamen iam receſſerant, vt dictum eſt.

B *Quare Chriſtus non reſpondit Petro, quando petiuit a Chriſto dicens, faciamus hic tria tabernacula.*
Quæſt. LXXI.

QVAERETVR cum Petrus petiuerit a Chriſto dicens faciamus hic tria tabernacula quare Chriſtus non reſpondit ei. Dicendum, ꝙ primo fuit, quia petitio Petri erat imprudens. ergo non merebatur reſponſum. Sic dicit Hiero. ſ. quia vero imprudenter interrogauerat Petrus, propterea Domini reſponſionẽ non meretur. Secundo fuit, quia ipſa res facta reſpondit. nam petebat Petrus tabernacula ad manendum ibi. Chriſtus tamen ſtatim deſcendit de monte, ideo oſtendit, quòd non erant neceſſaria tabernacula. Etiã quia petebat Petrus tria tabernacula conſtitui vnũ pro C Moyſe, alterum pro Elia, & tamen quando ipſe petiuit iam receſſerant ambo, ideo erat ſtulta petitio, & ipſemet Petrus ſtatim videret, quòd imprudenter petiuiſſet, & ſic ſua imprudentia reſponderet ſibi, neq; deſideraret a Chriſto reſponſionem, & hoc Euangeliſtæ expreſſerunt. Ideo pro primo dicitur Mar. 9. non enim ſciebat quid diceret. & ideo. ſ. non erat neceſſaria reſponſio. Secundum exprimitur Lu. 9. ſ. & factum eſt cum diſcederent ab illo ait Petrus ad Ieſum, Domine bonum eſt nos hic eſſe, & ſequitur neſciens qd diceret, id eſt neſciebat quid petebat, & innuitur, quod ideo neſciebat quid petebat, quia iam Moyſes, & Elias receſſerãt pro quibus iſte petebat tabernacula fieri. Tertio (vt aliqui dicunt) non reſpondit, quia Chri- D ſtus reſpondit effectualiter complendo ea quæ petiuerat Petrus: nam petiuit Petrus tabernacula manufacta, Chriſtus autem dedit tabernacula diuina, id eſt nubem quæ operuit eos. Sic dicit Theophi. Petro autem dicente faciamus hic tria tabernacula, dominus tabernaculum non manufactum fabricat, & in illud ingreditur cum prophetis.

Sed hoc minus videtur quam præcedentia. Primo quia Petrus petebat tria tabernacula, hic autem vnum erat. Secundo, quia etiam non erat tabernaculum: nam tabernaculum dicit quid manens, nubes tamen illico ſoluta eſt. Tertio quia petebat Petrus tabernacula illa ad manendum ibi diu, cum dixit, Domine bonum eſt nos hic eſſe, & tamen nec manſit ibi Chri- E ſtus, neque Moyſes, & Elias de quibus petebat Petrus, ideo magis ſtandum eſt primis dictis.

Quid eſt in quo Petrus ignoranter loquebatur in transfiguratione Chriſti. Quæſt. LXXII.

QVAERETVR cum dicatur, ꝙ Petrus petiuit iſta a Chriſto neſciens, quid diceret, quid erat in quo Petrus ignoranter loquebatur.

Dicendum, quòd in multis Petrus errauit nunc. Primo quia putauit bonum eſſe manere ibi cũ dixerit, Domine bonũ eſt nos hic eſſe, & tñ nõ erat bonũ, quia ſi ibi manerent ſemper, ſicut ipſe petebat,

Chriſtus non redemiſſet nos, neque ipſe veniſſet ad gloriam aliquam, quam Chriſtus ei poſtea dedit. Sic dicit Damaſcenus. non eſt Petre bonum tibi, ꝙ Chriſtus ibi moretur, quoniam ſi ipſe manſiſſet, nequaquam facta tibi promiſſio conſequeretur effectũ, neque enim claues obtinuiſſes regni, nec mortis poteſtas abolita eſſet, non quæras ante tempus fęlicia, vt Adam, deificatio erit quando hunc aſpectum indeſinenter percipias, & cohabitabis illi qui lux eſt, & vita. Secũdo errauit, quia putauit beatitudinem eſſe in terra, nam ideo petiuit manere ibi, quia credidit illic futuram eſſe fęlicitatem, & non expectabat aliam, & tamen fęlicitas in cęlo expectanda eſt, & non in terra. Tertio, quia putauit, quòd æternam fęlicitatem habere poterat, antequam guſtaret mortem, quod falſum eſt. De his dicit Remigius, errauit quia voluit, vt regnum electorum cõſtitueretur in terra, quod Dominus promiſerat dare in cęlis, errauitque quia oblitus eſt ſe & ſocios ſuos eſſe mortales, & abſque guſtu mortis voluit ſubire æternam fęlicitatem. Quarto errauit etiam Petrus, quia ab hac ſocietate fęlicitatis excludebat cæteros diſcipulos, nam ſi in monte illo ſemper manerent, ipſi ſoli fruerentur gloria claritatis Chriſti, & cęteri Apoſtoli nihil viderent, & tamẽ hoc erat valde contra charitatem. Quinto errauit, quia voluit tabernacula fieri pro fęlicitate, & tamen ad illam non ſunt neceſſaria tabernacula, ſed ipſa Dei viſio eſt tabernaculum, & tot ſunt tabernacula, quot ſunt differentiæ beatorum, vnde Chriſtus dixit Ioann. 14. in domo patris mei manſiones multæ ſunt, tabernacula tamen manu facta ibi nulla ſunt. Sic dicit Raba. errauit in eo, quòd cęleſti conuerſationi tabernacula facienda putauit, in qua domus neceſſaria non erat, cũ ſcriptum ſit templum non vidi in ea. Sexto errauit, quia Chriſtus non transfigurauerat ſe nunc in monte ad dandam gloriam alicui, ſed ad oſtendendũ imaginem illius, ad quod ſufficiebat oſtenſio raptim tranſiens, & non erat conueniens fieri habitacula ad manendum. Sic dicit Chryſoſto. non intellexit Petrus, quòd ad demonſtrationem verę gloriæ transfigurationem eſt dominus operatus. Septimo, quia dato, ꝙ tabernacula aliqua opportuna eſſent ad manendum, tamen non debuiſſet petere tria, vt vnum eſſet pro Chriſto, alterum pro Moyſe, & in illo eſſent omnes cum illo, quia non debebant connumerari ſerui dño. Sic dicit Titus, ignorabat Petrus, quod dixerat, quia non oportebat tribus, tria tabernacula facere, non.n. connumerantur domino ſerui, neque comparantur creaturæ creatori. Sic ẽt Hiero. dicit erras Petre, & ſicut alius Euangeliſta teſtatur neſcis quid dicas, noli tria tabernacula quęrere cum vnum ſit tabernaculũ Euangelii, in quo lex & prophetæ recipiendi ſunt. Si aũt quæris tria tabernacula, nequaquam ſeruos cum dño conferas. Octauo errauit, quia ẽt ſi eſſent diſtinguenda tabernacula pro illis, tñ ſaltem Moyſes tabernaculo non egebat, quia tabernaculum defendit ab importunitate aeris, & temporis, quæ paſſiones ſunt corporum mortalium: Moyſes aũt in ſola anima ibi erat, ideo tabernaculo non egebat. Sic dicit Chry. nõ intellexit Petrus, ꝙ Moyſi aĩa non erat in corpore. Nono errauit, quia diſtinguendo tabernacula repugnabat intentioni ſuæ, nã ideo Petrus volebat ibi manere, vt in viſione claritatis Chriſti beatificarentur, q aſſiſtebant, & tamen ſi eſſent in diuerſis tabernaculis non ſemper aſſiſterent Chriſto, & ſic carerent aliqñ fęlicitate, vel ſi ſemper ei aſſiſterent, non eſſent in diuerſis tabernaculis, ſed ſemper in eodẽ. Multa alia sũt in quibus Petrus errauit circa ędificationẽ tabernaculorum, de quibus dictum eſt ſupra q. 64. & 65. & 66.

F *An nubes illa, quæ obumbrauit nunc Chriſtum, & diſcipulos fuerit naturaliter facta, vel miraculoſe. Quæſt. LXXIII.*

QVAERETVR de iſta nube, quæ obumbrauit nunc Chriſtum, & diſcipulos, an fuerit naturaliter facta, vel miraculoſe.

Dicendum videtur, quòd ſupernaturaliter facta eſt. Primum patet ex conditione eius, quia dicitur, quòd fuit nubes lucida, in quo ſignificatur, quòd fuerit magnæ lucis, & tamen naturaliter nõ fiunt nubes tam lucidæ, & regulares. Secundo, quia omnia, quę hic facta ſunt fuerunt ad oſtenſionem magni-
G tudinis Chriſti, ſi tamen naturalia eſſent nullam magnitudinem in eo oſtenderent, ideo oportet eſſe ſupnaturaliter facta. Tertio, quia ſi eſſet nubes naturalis, neceſſe erat, quòd deſcenderet de loco aliarũ nubiũ, vſque ad terram, nam iuxta terram fuit cum operuit Chriſtum, & diſcipulos, vt dicitur Luc. 9. i. intrantibus illis, in nubem. i. intra denſitatem nubis, nubes tamen naturaliter non deſcendunt, ideo non fuit naturalis nubes, nam etiam ſi fuiſſet naturaliter producta, ſupnaturaliter tamen nunc deſcenderet. Quarto patet, quia iſta nubes durauit valde pauco tempore, nam mox, vt intrauerunt Chriſtus, & diſcipuli in nubẽ, audita eſt vox de nube, & ſtatim ſoluta eſt nubes, cum Chriſtus leuauerit diſcipulos in terram cadentes. Si
H autem naturaliter facta eſſet maiori tempore duraret & non ſolueret ſic, quaſi ab intentione, ergo fuit miraculoſe producta nubes. Quinto patet hoc ex modo loquendi Euangeliſtarum, nam Marc. 9. dicitur & facta eſt nubes obumbrans eos, & Luc. 9. dicitur, hęc illo loquente facta eſt nubes, ergo non præexiſtebat iſta nubes, ſed facta eſt, & tunc facta eſt, qñ Petrus loquebatur Chriſto dicens bonum eſt nos hic eſſe, ergo fuit miraculoſe facta, & ita tenendum eſt.

Qualis fuit nubes, quæ in transfiguratione Chriſti apparuit, Et quare fuit columnaris illa, quæ facta fuit tempore Moyſi. Quæſt. LXXIIII.

I QVAERETVR qualis fuit iſta nubes. Dicendum quantum ad colorem, ꝙ fuit lucida, ſicut litera expreſſit. Quantum ad figuram dicendum, ꝙ poterat eſſe cuiuſcunque figuræ, nam corpora nubiũ non ſunt determinantia certam figuram, ſed poſſet recipere quamcunque figuram, cumque fieret miraculoſe iſta nubes talem figuram acciperet, qualem Deus vellet ei dare iuxta conditionem rei ad quam eſſet.

Aliqui dicunt, ꝙ erat figuræ columnaris, q̃a ſic De' fecit miraculoſe nubem, quę dirigeret Iudæos egreſſos de Aegypto, & illa erat columnaris, & ideo vocatur columna nubis. Exo. 14. & Nume. 14. c. nunc ergo ſic faceret.

Dicendum, ꝙ non fuit columnaris, ſed magis ex-
K tenſa, vel concaua, & rotunda, quia talem figurã acciperet ad quale opus erat, & tamen erat iſta nubes ad operiendum, quia dicitur in litera. ecce nubes lucida obumbrauit eos, i. operuit, vel circundedit. Etetiam videtur fuiſſe concaua, vt intra ſe contineret Chriſtũ, & diſcipulos, nam Luc. 9. dicitur, & intrantibus illis in nubem. i. intra nubem. Etiam quia iſta nubes videbatur dari eis, tanquam domicilium. Sic dicit Hierony. quia carnale ex frondibus, aut tentoriis quærebant tabernaculum, nubis lucidæ operiuntur vmbraculo. eſſet ergo nubes concaua in modum domicilii. Etiam non dicerentur aliter intrare in nubem, niſi eſſet concaua, & vndique protegeret eos.

Cum autem dicitur, quòd nubes facta a Deo tempore Moyſi fuit columnaris. Dicendum, ꝙ hoc fuit,

quia

quia erat ad diuerſum opus, nam illa erat ſolum ad A oſtendendum viam, vt patet Num. 9. & 14. & Exod. 13. & 14. & propter hoc debebat eſſe columnaris. Primo, vt eſſet multum longa, vt videri poſſet ab omnibus Iudęis, erat enim multitudo magna exercitus Iudæorum, nam erant vltra ſexcenta millia peditũ. Exo. 12. c. & Num. 1. & hoc præter mulieres, & paruulos, q erant infra 20. annos, quia illi non computabantˉ Numer. 1. Etiam quia in caſtris habebãt omnia armenta ſua, & greges, & quidquid poſſidebant, nam oĩa tulerant de Aegypto, ita vt non remaneret ex eis vngula. Exod. 10. c. & inſuper vulgus promiſcuum innumerabile aſcenderat de Aegypto cum Iudæis. Exo. 12. c. & iſti manebant cum eis in caſtris. Nume. 11. pro tanta ergo multitudine erant caſtra valde longa, & lata, vt ergo ex omnibus partibus videri poſſet nubes, quę dirigebat in via, neceſſe erat, ꝙ illa eſſet longa, & alta B Si autem lata eſſet, & plane extenſa, non conueniret ad hoc. Secundo, & præcipue, quia dato, ꝙ iſta nubes eſſet alta nimis, ſi tamen eſſet lata non conueniret ad directionem viarum, non enim debebat eſſe nubes latior, quam communiter via eſſe ſolet, nam ſi nimis lata eſſet, neſciretur ſub qua parte eius eſſet via qua ꝑgrediendum foret, vt ergo determinate ſignaret illã partem viæ qua gradiendum eſſet, debuit eſſe nubes acuta, & hoc erat, ꝙ eſſet figurę columnaris, vnde dicebatur columna nubis. & eadem ratione erat etiam columna ignis. Exod. 14. iſta autem nubes non fuit ad dirigendum, ſed ad operiendum per modum C vmbraculi, ideo non fuit columnaris, ſed concaua, & expanſa.

Quare apparuit nubes in transfiguratione Chriſti. Quæſt. LXXV.

QVAERETVR quare nunc apparuit nubes. Dicũt aliqui, quòd hoc fuit ad condeſcendendũ petitioni Petri, licet meliori modo, quam ille petiuerat, nam ille petiuit tabernacula fieri manufacta. Chriſtus autem dedit tabernaculum de nube. Sic dicit Hieron. qui carnale è frondibus, aut tentoriis q̃rebant tabernaculum, nubis lucidæ operiuntur vm- D braculo. Sic etiã dicit Theop. Petro dicente faciamus tria tabernacula, dominus tabernaculum non manufactum fabricat, & in eum ingreditur. Secundo (vt alii dicunt) fuit ad tollendum errorem Petri, nam cũ peteret tabernacula fieri innuebat, quòd ad beatitudinẽ eſſent neceſſaria tabernacula manufacta, hoc Chriſtus aufert dans nubem operientem, vt innuat, quòd gloria Dei operiet ſanctos, & non tabernacula. Sic dicit Beda, quia vero Petrus materiale quęſiuit tabernaculum, vt diſcat in reſurrectione non tegmine domorum, ſed Spiritus ſancti gloria eos eſſe protegendos, ſequitur quòd facta eſt nubes obumbrans eos. Tertio fuit ad occultandum ceſſationem claritatis Chriſti: noluit enim Chriſtus, quòd diſcipuli viderẽt E quando inciperet transfigurari ſumendo fulgorem, neque quando illum deponeret, & ideo ſicut quãdo transfiguratus fuit immiſit ſoporem in eos, & poſtea cum euigilauerunt viderunt eum transfiguratum, vt patet Luc. 9. ita quando voluit deponere radios reducendo ſe in priſtinum ſtatum, occultauit ſe, & illos in nube, vt non viderent quid fieret. Quarto fuit, & præcipue, vt formari poſſet vox ad diſcipulos, nam hic debuit audiri vox illa. ſ. hic eſt filius meus, & neceſſe erat formari eam intra aliqua organa, & quia Chriſtus nolebat videri qualia erant organa, in quibus formabantur, aut ille qui loquebatur, occultauit illud nube denſa, & iſta eſt vera cauſa. Patet quia dicitur, ecce nubes lucida obumbrauit eos, & ecce vox de nube, & A ſic innuitur, quòd vox formabatur in nube, & ad hoc fuerat facta nubes, vt in ea formaretur vox. Et hoc patet, quia ſic erat in veteri teſtamento, nam quandocũque Deus loquebatur Moyſi, & aliis publice ſemper loquebatur de nube. Exo. 33. & Nume. 12. & quando locutus eſt ad populum dando legem, etiam de nube & caligine loquebatur. Exod. 20. & Deuteron. 4. & 5. Quinto (vt aliqui dicunt) fuit, vt oſtẽderetur Chriſtus non eſſe minor patre, nam in veteri teſtamẽto, quod attribuitur patri quẽ Iudæi vocant Deum ſuũ. Io. 8. apparuit nubes in qua Deus loquebatˉ, ita & nũc nubes apparuit. Sic dicit Theoph. vt oſtenderetur, ꝙ nõ minor eſt patre, ſicut. n. in veteri teſtamento in nube habitare dominus dicebatur, ſic & nunc ſuſcepit nubes dominum. Multę quoque alię cauſæ ſolent deduci, ſed ſunt myſticę, cauſa autẽ vera, & literalis eſt quar- B ta præcedens, volebat autem Deus ſemper occultare locum in quo formabãtur voces ad euitandum idolatriam, vt infra dicetur.

Qualis erat color nubis, quæ in transfiguratione apparuit. Et quare Deus in datione legis locutus fuit de caligine. Quæſt. LXXVI.

QVAERETVR de colore nubis huius qualis erat.

Dicendum, ꝙ litera dicit nubem fuiſſe lucidam.

C Sed dicunt aliqui, quòd nubes iſta debuit eſſe obſcura, nam quando Deus loquebatur in nube aliqua in veteri teſtamento, erat illa obſcura, vt patet Exod. 20. nã in datione legis dicebatur loqui Deus de medio caliginis, & fumi. Secundo, quia hoc repugnaret intentioni Chriſti, nam erat nubes iſta ad occultandũ loquentem, vt nõ videretur quis loquebatur, aut qualia erant organa, in quibus formabatur vox, ſi tamen eſſet nubes lucida apparerẽt omnia hęc, quia lux manifeſtaret illa, ideo debuit eſſe obſcura. Tertio, quia iſta nubes videtur fuiſſe ad ingerendum pauorẽ quẽdam, cum ita diſcipuli timuerint, quòd corruerint ſuper facies ſuas, & tamen ad timorem incutiendũ effi- D caciora ſunt obſcura, quam lucida, ideo debuit eẽ obſcura. Quarto quoniam iſta nubes fuit ad obumbrandum, quia dicitur ecce nubes obumbrauit eos, & tamen ad obumbrandum aptiora ſunt tenebroſa, quã lucida, ideo debuit eſſe tenebroſa.

Dicendum, quòd fuit nubes lucida, ſicut litera dicit, & hoc aliqui volunt, quia dicunt, quòd iſta nubes erat Spiritus ſanctus, vel virtus patris, aut ipſe Chr̃s, ſic dicit Orige. lucida autem nubes obumbrans ſanctos eſt virtus paterna, aut forte Spiritus ſanctus, dicam ẽt, & Saluatorem noſtrum eſſe lucidam nubem, quę obumbrat Euangelium, & legem, & prophetas, & ideo debebat eſſe lucida, quia Deus lux eſt, & in eo tenebrę non ſunt vllę. 1. Io. 1. c.

E Sed dicendum, ꝙ hoc eſt myſtice dictum, nam ſm literam illa fuit nubes vera, & non aliqua perſona diuina, ideo non conuenit iſta adaptatio.

Sed dicendum, quòd fuit nubes lucida, quia omnia quæ hic oſtendebantur erant quædam figura gloriæ beatorum, ibi autem nulla erit obſcuritas, ſed ęterna lux, quia lux perpetua lucebit ſanctis, & æternitas tẽporum. Item fuit hoc ad differentiam veteris teſtamẽti, quia ibi apparuit Deus in nube caliginoſa, nunc autem in nouo teſtamento, quod erat melioris ſtatus voluit apparere in nube lucida. Item quia quando incutiendus eſt terror apta ſunt obſcura, quia in obſcuris plura mala creduntur, quam videantur, & hoc qa obſcuritas occultat omnia, & malum ibi latere creditur, & ita ſunt obſcura apta timori: nunc autem Chri-

ſtus

ſtus noluit incutere timorem per nubem, ideo nõ fecit eam tenebroſam, ſed lucidam. Ad primum dicẽdum vno modo, quòd etiam ſi in veteri teſtamento fuerit nubes obſcura, non debuit eſſe in nouo, vt eſſet differentia teſtamentorum. Sic dicit Theophi. ſicut enim in veteri teſtamento in nube habitare dominus dicebatur: ſic & nunc nubes ſuſcepit dominum non caliginoſa, ſed lucida: nam obſcuritas legis tranſierat. Secundo, quia etiam non eſt verum, quòd in veteri teſtamento ſemper appareret nubes obſcura, ſed etiã apparebat interdum nubes lucida: immo pluries apparebat nubes lucida, quam tenebroſa, quia nubes illa, quę dirigebat Iſraelitas per 40. annos in deſerto erat lucida, & conſtans, vt dicitur Exo. 40. cap. & hoc verum erat generaliter, niſi interdum ex aliqua cauſa Deus vellet, quòd nubes appareret obſcura. ſic fuit in tranſitu maris rubri. Exo. 14. nam nubes apparuit tenebroſa, vt Aegyptij non viderent Iudęos. Et ſatis apparet, quod ibi factum eſt illud ſpecialiter, & pręter conſuetudinem: nam etiam fuit contra conſuetudinem ibi, quod nunquam aliàs fuit, ſcilicet quia columna ſemper pręcedebat caſtra Exo. 13. ibi autem conuertit ſe ad poſteriora caſtrorum, vt eſſet media inter Aegyptios, & Hebręos, & propter obſcuritatem eius non auderent Aegyptij accedere ad Hebræos. Exo. 14. ſcilicet tollẽſque ſe angelus domini, qui præcedebat caſtra Iſrael abiit poſt eos, & cum eo pariter columna priora dimittens poſt tergum ſtetit inter caſtra Aegyptiorum, & caſtra Iſrael, & erat nubes tenebroſa, & illuminans noctem, vt ad ſe toto noctis tempore accedere non valerent. quandocunque ergo nubes fuit inter Iſraelitas, ſemper lucida fuit, niſi nunc. in datione quoque legis fuit nubes obſcura (vt aliqui volunt) & tamen magis dicitur locutus de medio ignis, & fumi. Deute. 4. & 5. erat enim totus mõs fumans, & tamen iſte fumus, & caligo ſpiſſa vocatur nubes denſiſſima. Exo. 19. ideo etiam ſi Deus nunc ſequeretur conditionem veteris teſtamenti potius feciſſet nubem lucidam, quam obſcuram, quia hoc potius fuit in veteri teſtamento. Tertio, quia Deus non fecit in veteri teſtamento nubem obſcuram, vel aliquid aliud obſcurum, niſi quando terrere voluit, & ideo, quia in mari rubro voluit terrere Aegyptios ne accedere auderent ad Hebręos, fecit ex parte ipſorum nubem tenebroſam, ex parte autem Iſraelitarũ erat lucida, & illuminans noctem. Exo. 14. ſic etiam in datione legis voluit exterrere Iſraelitas, vt timentes cuſtodirent mandata eius, vt colligiť Exo. 20. & Deuterono. 4. & 5. Alias autem, quia nubes non erat ad terrendum, in via, nunquam erat nubes tenebroſa, ſed coruſcans, nunc autem non fuit nubes ad terrendũ, ſed ad oſtendendum imaginem glorię, ideo non debuit eſſe tenebroſa. Sic dicit Hierony. cum dominus comminatur nubem tenebroſam oſtendit, ſicut in Syna, hic autem, quia non terrere volebat, ſed docere, nubes apparuit lucida.

Ad ſecundum dicẽdum, quòd nubes etiam ſi eſſet lucidiſſima conueniebat intentioni Chriſti ad occultandum loquentem. Eſt enim putandum, quòd nubes iſta erat denſa nimis, & regularis per totum, & idõ in omnibus partibus eſſet ęqualiter lucida, & quãto eſſet denſior tanto lucidior eſſe poſſet, ſicut apparet in corporibus cęleſtibus, quia ſtellę, quę ſunt partes denſiores ſuorum orbium (vt dicit Ariſto.) magis lucent, quam orbes, qui ſunt ſubſtantię tranſparentis: cum autem nubes iſta eſſet valde denſa eſſet nimis lucida, ita vt poſſet oſtendere imaginem quandam glorię, & quia erat denſa non poſſet videri, quod intus erat, & ideo talis in propoſito conueniebat: nam talis erat columna illa, quę dirigebat Iudæos: nam lu-

F cida erat Exo. 40. ca. & tamen de illa ſolitus erat Deus loqui tam ad Moyſen, quam ad alios Exo. 23. & Nume. 12. & tamen non videbatur ibi loquens, neque organa in quibus formabatur vox, quia erat nubes dẽſa. quòd autem in datione legis locutus fuerit Deus de caligine, non fuit, tanquam eſſet caligo neceſſaria ad occultandum loquentem, ſed quia terrere voluit populum aſtantem, vt ſic timentes facerent mandata eius Deutero. 5. cap. vbi autem terrere non volebat, licet loqueretur non loquebatur de caligine, ſed de nube clara.

Ad tertium dicendum, quòd non fuit iſta nubes ad ingerendum pauorem. Sic dicit Hierony. cum dominus comminatur nubem tenebroſam oſtendit, ſicut

G in Syna, hic autem, quia non terrere volebat, ſed docere, nubes lucida apparuit: fuit autem nubes ad docendum, ideſt ad oſtendendum quandam imaginem glorię per quam diſcipuli erudirentur circa futura. Cum autem dicitur, quòd terruit eos nunc Deus: dicendum, quòd verum eſt: non tamen terruit eos per nubem, ſed per vocem, vt patet in litera, ſcilicet & audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde, ideo non oportuit, quòd eſſet nubes tenebroſa.

Ad quartum dicendum, quòd iſta nubes obumbrauit eos, ideſt occultauit, & texit, quia cum ipſi intrarent intra illam, vt dicitur Luc. 9. ſcilicet intrantibus illis in nubem, & nubes eſſet denſa, neceſſe erat, quòd occultarentur in illa. Et forte nubes illa licet

H eſſet ex parte exteriori nimis lucida: ex parte interiori non eſſet lucens, ſed obſcura propter denſitatem, & eſſet lux ſolum in ſuperficie eius, & ita diſcipuli intra illam exiſtentes non viderent ſe mutuo, nec illũ, qui loquebatur, & tamen etiam ſi ponatur nubes fuiſſe interius lucida, ſicut exterius non erit inconueniens, erat enim nubes denſa valde, ideo licet eſſet lux in vtraque ſuperficie, ſcilicet tam in concaua, quam in conuexa, eſſet profunditas illa, quę erat media inter duas ſuperficies denſa valde, & id quod eſſet intra illã profunditatem, non videretur ab exiſtentibus extra nubem, neque ab exiſtentibus interius, quia nubes propter denſitatem non erat tranſparens, & tamen intra groſſitiem nubis formabatur vox, vnde nec vi-

I deri poſſet loquens, nec organa, in quibus formatur vox.

An Deus, quando loquitur velit occultari, & quare hoc velit. Et quòd in duobus tantum locis Chriſtus regulariter loqui ſolebat in veteri teſtamento. Et quare ſe occultabat Hebræis. Et quare per Angelos factum, & dictum ſit illud, quod a Deo factum, & dictum ſcriptura dicit. Et quomodo dicitur, quòd Deus ab Iſraelitis viſus eſt, & Zelotes ſit.

Quæſt. LXXVII.

QVAERITVR an Deus, quando loquitur velit occultari, & quare vult occultari.

K Dicendum, ꝙ occultari vult. Quod patet, quia qñcunque loquebatur ſemꝑ loquebať in nube, aut caligine aliqua, in loco aũt manifeſto in quo videri poſſet loquens, nunq̃ loquebatur. Patet quia Deus in duobus locis ſolebat regulariter loqui, aut in tabernaculo aut extra. Si intra habebat duo operimenta. primum quod erat ſuper propitiatorium inter alas Cherubin Nume. 7. inde enim communiter loquebatur, & tñ alę Cherubin velabãt propitiatorium expanſę ex oppoſito, ita vt extremitas alę vnius Cherub contingeret extremitatem alę alterius Exo. 25. & 27. & ita manebat inter alas quatuor ipſorum vacuitas quædam occulta, in qua poſſet latere corpus aliquod. Secundum operimentum erat nubes, quia ſuper propitia-

torium erat nubes, quæ amplius velabat illud, vt ſi aliquid maneret non opertum, quod videri poſſet inter contactum alarum Cherubin, illud operiretur nube, ſic dicitur Leui. 16. in nube apparebo ſuper oraculum quo tegitur arca. Tertium etiam operimentum addebatur ex parte ſacerdotis: nam quando ſacerdos magnus ſemel in anno introibat in Sancta Sanctorũ Leui. 16. & ad Hebrę. 9. tenebatur implere thuribulũ prunis, & imponere thimiama, vt vapor groſſus inde exhalãs obfuſcaret oculos ſacerdotis ne videre poſſet quid erat in propitiatorio, quia aliàs moreretur, vnde dicitur Leui. 16. ſumpto thuribulo, intrauit vltra velum, hauriens manu compoſitum thymiama, in incẽſum, vt poſitis ſuper ignem aromatibus, nebula eorũ, & vapor operiat oraculum, quod eſt ſuper teſtimonium, vt non moriatur, & ſic valde volebat ibi Deus latere cum loqueretur.

Cum autem Deus extra tabernaculum loqnebatũ, faciebat hoc in nnbe: nam ibi ſolitus erat loqui Moyſi. Exo. 33. ibi etiam loquebatur interdum ad alios, vt ad Aaron, & Mariam. Nume. 12. & 14. & 16. vbi ad Moyſen, & Aaron loquitur, & illa nnbes denſa erat, in datione autem legis fuit maior occultatio, quia loquebatur Deus de medio caliginis, & fumi, quę vocatur nubes denſiſſima. Exo. 19. vnde dicitur, quòd nihil viderunt Iudæi, quando Deus locutus eſt eis in datione legis. Deutero. 4. Cauſa autem quare ſe occultabat Deus loquens erat, vt tolleret occaſionem idolatrię, nã loquens ille putabatur eſſe Deus, & ſi vidiſſent aliquam effigiem loquentis, feciſſent ſibi Iudæi ſimilem effigiem ad colendũ putantes, ꝙ talis erat Deus. iſtam cauſam expreſſit Moyſes Deute. 4. cauete, & cuſtodite ſolicite animas veſtras, non vidiſtis aliquam ſimilitudinem in die qua locutus eſt vobis dominus de medio ignis in Oreb, ne forte decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem, aut imaginem maſculi, vel fęminę. hoc aũt totum prouenit ex hoc, ꝙ voces non poterãt formari, niſi in aliquibus organis, & illa neceſſario fuit denſa. Si autem in aere liquido, & claro formarentur voces, viderentur illa organa in quibus formabantur, aut ipſe formãs, quod erat occaſio idolatrię, ideo debebat fieri ſemper in loco occulto, vt non viderentur hæc organa. Et iſta eſt ſola vera cauſa quare Deus ſemper loquebatur de nube, & nunquã aliter, hoc enim factum eſt in nouo teſtamento quãdocunque Deus ipſe locutus fuiſſe dicitur, vt in baptiſmo Chriſti dicitur pater locutus, & vox dicitur veniſſe de cęlo, ideſt de nube aliqua ſupra 3. & Mar. 1. & Lucę tertio, & nunc etiam introducitur pater locutus, ideo vox de nube facta eſt ne diſcipuli poſſent videre loquentem. manebat autem eadem cauſa in diſcipulis, quę in Iudæis, ſcilicet ne idolatrię eis eſſet occaſio, quia adhuc infirmi erant. Alia etiam cauſa erat ne putarent ſe videre Deum, nam ea, quę latẽt in maiori veneratione tenentur, quam ea, quæ ſenſibus patent, & tamen iſtam cauſam in primam redit, quia illi, qui viderent organa in quibus vox formabatur, & ipſam loquentis effigiem, aut ſcirent veritatem, aut non, ſi neſcirent eſſet idolatrię occaſio putantibus eis Deum eſſe id, quod viderant. Si autem ſcirent veritatem cum iudicarent non eſſe Deum id, quod videbãt, non venerarentur illud, neque de Deo minora, quam decens erat cogitarent.

Sed obiicietur, ꝙ non erat conueniens ſic latere Deum, qñ loqueretur. Primo, quia iſte, qui loquebatũ non erat Deus, ſed Angelus: Deus enim nõ loquitur, ſed Angelus eſt, qui loquitur loco Dei, vt patet de locutione, quę facta eſt ad Moyſen in rubo. Exo. 3. nã dicitur ibi, quòd Deus loquebatur, & loquens dixit ego ſum Deus Abraham, &c. & tamen ille, qui lo-
A quebatur erat Angelus, vt patet Act. 7. ſic etiam in datione legis dicebatur locutus Deus omnipotens. ego ſum dominus Deus tuus, qui eduxi te de terra Aegypti, & non habebis Deos alienos coram me. Exo. 20. & tamẽ qui loquebatur angelus erat, vt patet ad Gal. 3. & declaratum eſt de hoc magis ſupra 3. c. q. 89. ergo non erat neceſſe, quòd lateret, quia cum eſſet Angelus non eſſet cauſa idolatrandi circa illum, nam ſępe apparuerunt Angeli in corporibus aſſumptis, vt Gene. decimo octauo, & decimonono, & Iudicum 2. Secundo patet, quia etiam ipſe Deus aliqñ oſtendit ſe Iudęis, vt patet Exo. 24. viderũt Deum Iſrael, & ſub pedibus eius, quaſi opus lapidis ſaphirini, & quaſi cęlũ cum ſerenũ eſt, ergo poterat ſe eis oñdere loquerẽt.

Dicendum ad primum, ꝙ Deus non locutus eſt vnquam. i. ꝙ diuina ſubſtãtia, vel perſona per ſeipſam
B format aliquam vocem, ſed iſta ſemper fuit per angelos. Sciẽdum tamẽ, ꝙ licet ſemper angeli loquerẽt, interdũ tñ dr̃ Deus locutus, interdũ vero angeli, hoc tñ differt, ꝙ qñ aliquid magnum dicendum erat, loquuntur angeli loco Dei, & dicunt ſe Deũ, ſic. n. fuit in liberatione de Aegypto, nã loquens dixit, ego ſum Deus Abraham, &c. hoc magnum erat, quia maximũ beneficium erat liberatio populi de ſeruitute. Si autẽ angelus iſta diceret, tanq̃ angelus colerent eũ Iſraelitę, quia tenerentur ei nimis, cum ab illo maximũ bñfi cium recepiſſent, iõ locutus eſt angelus, tanq̃ Deus, vt Deus hęc dicere videretũ. Sic ẽt fuit in datione legis, nã
C lex cuſtodiebatur a populo pp auctoritatẽ eius a quo dabatur, ſi autem angelus illam daret cuſtodiretur pp angelum, etiam illius eſt populus cuius legem ſeruat. Si aũt Iudæi legem angeli ſeruarẽt, eſſent populus alicuius angeli, & non Dei, ideo a Deo debuit putari lex data, & non ab angelo, licet ergo angelus tunc loqueretur, quia loco Dei agebat, debuit vocari Deus. Alia autem erant minora negotia, quæ conuenienter fiebant per miniſtros, & talia dñr facta in ſcriptura per angelos, & erat dr̃ia hęc, quia qñ aliquid fieri dicitur per Deum, licet fiat per angelum occultatur angelus vt non videatur imago aliqua, cum autem dicitur angelus locutus aliquid ponitur aperte loquẽs, & in cor
D pore aſſumpto, ſicut Gen. 16. de angelo qui apparuit Agar, & Geneſi. 18. de tribus angelis qui venerunt ad Abraham, & Ge. 19. de angelis duobus qui venerunt Sodomam, & Iud. 2. & in aliis multis locis, vt Ioſue 6. & 13. & tunc non occultabatur, quia cum loqueretur dicens ſe angelum non erat periculum aliquod etiã ſi videretur in corpore aſſumpto, quia non flecterẽtur Iudæi ad idolatriam, ita ẽt nunc & in baptiſmo Chriſti vox illa, quę audita eſt, fuit tanquam Dei patris, qui incorporeus eſt, ideo nõ debuit apparere aliqua imago, vel organa in quibus formaretur vox, ſed occultari hęc debuerunt.

Sed dicetur, ꝙ poterant fieri hęc ſine occultatione ſcilicet vt angeli qui faciebant hęc tanquam miniſtri
E Dei, dicerent ſe a Deo miſſos, & nomine Dei agere, & tunc poſſent oſtendi, & non ſequeretur idolatrandi occaſio.

Dicendum, ꝙ non fuit conueniens ſic fieri, Primo quia tunc populus Iudęorum nihil videret vnquam Deum ſuum agentem, neque loquẽtem cum omnia per angelos fierent, & ſic non bene conciperent de illo Deo, quoniam nil agentem per ſe ſcirent, cum eſſent populus rudis, vt autem iudicarent eũ potentiſſimum, & excellentiſſimum, oportebat ꝙ aliqua terribilia faceret, quæ ipſemet facere diceretur, & ita fuit in apparitione in rubo qui ardebat, & non cremabatur, & in tonitruis, & coruſcationibus, & fumigatione montis, quæ fuerunt in datione legis. Secundo, vt tota gratiarum actio populi redderetur ſibi, nam ſi oĩa

quæ

quæ Deus per angelos efficiebat circa Iſraelitas ſcirēt
Iſraelitę facta per angelos, etiam ex mandato Dei pu-
tarent ſe nimis teneri angelis, qui eis talia beneficia
contulerant, & tunc tāta eſſet gratiarum actio ad quē
crederent ſe teneri angelis, quod parum Deo teneri
ſe putarent, aut non valde multum, pluſquam ange-
lis, & hoc erat inconueniens, & valde repugnās Deo,
quia ipſe non ſolum volebat nullum putari ſibi ęqua-
lem eſſe, ſed etiam quòd crederetur ipſe ſolus potēs.
Deuteronom. 32. videte quòd ego ſim ſolus, & non
ſit alius pręter me, ego occidam, & ego viuere faciā,
id eſt ego ſolus ſum, qui miracula iſta facere poſſum.
Pſalm. ſeptimo, tu es Deus qui facis miracula magna
ſolus, & ob hoc vocauit ſe zelotem, ego ſum Domi-
nus Deus tuus zelotes. Exod. vigeſimo, capitul. zelus
enim amor priuatus eſt nolens habere conſortium
in amato, ſicut eſt amor viri ad vxorem, & ita Deus
zelotes eſt, quia ſolus vult coli, & ſolus vt magnus te-
neri, vnde non ſolum nolebat, quòd non putaret po-
pulus ſe obligatū angelis ad aliqua magna, ſicut Deo,
vel quaſi, ſed quòd etiam ad nihil putarent ſe obliga-
tos angelis, ſed quòd tota obligatio eorum, & gratia-
rum actiones eſſent ad Deū, & quia populus qui ru-
dis erat non poſſet hoc concipere ſi putarent, quòd il-
la magna bona conferebantur eis per angelos, ideo
ſcriptura in omnibus illis dicit Deum locutum, & illa
egiſſe. Tertio, vt non eſſet occaſio errandi circa an-
gelos, nam ſi iſta magnalia dicerentur angeli feciſſe,
& dixiſſe, quæ ſcriptura refert, cum Hebręi nulla ma-
iora facta vidiſſent, neque audiſſent, neſcirent diſtin-
guere circa poteſtatem Dei, & angelorum, & ita vel
colerent angelos, vel ſaltem putarent paulo maiorē
Deum angelis, cum angeli talia facere potuerint. nō
ergo debuit dici iſta facta per angelos, ſed per Deum,
vt ſic putaretur pauca poſſe angelos: Deum vero in-
finita. Quarto fuit hoc, vt Deus alliceret ſibi populū,
vt eum colere deſiderarent, ſicut famuli gaudent ni-
mis, quando dominus eis loqui dignatur. Si autem
Hebræi agnoſcerent Deum eſſe valde magnum, &
omnia, quæ faciebat, & dicebat fieri per angelos eius
& non per ipſum: crederent quòd contemnebat ip-
ſos, quia nunquam loquebatur eis, neque faciebat
quidquam per ſeipſum ad eos, ſed omnia per angelos
faciebat, & dicebat: hoc autem diſtraheret valde ani-
mos eorum ab ipſo, vt non deſiderarent eum colere,
ideo voluit intelligi a Iudæis, quòd omnia quæ dice-
bantur, & fiebant circa Iudęos, per ipſum dicerentur,
& fierent. Quinto fuit, vt Iudęi crederēt ſe valde eſſe
inclytos habendo talem Deum, qui eis ita loqueba-
tur, & talia faciebat per ſeipſum, ſic dixit Moyſes, Iu-
dęis. Deuteronom. 4. non eſt tam grandis natio ſub
cęlo, quæ habet Deos appropinquātes ſibi, ſicut adeſt
dominus Deus videtur cunctis obſecrationibus ve-
ſtris: non ergo debuit innui, ꝙ angeli loquebantur, &
faciebant hęc iubente Deo, ſed quòd Deus ipſe per ſe
faciebat, & conſequenter debuit occultari imago lo-
quentis, vt non putaretur Deus eſſe, qui loquebatur,
& ſtatueretur ei ſimulachrum.

Ad ſecundum argumentum pręceden. quęſtionis:
dicendum quòd Deus nō oſtendit ſe vnquam Iudęis
videndum. ſic enim ipſe dixit Moyſi petenti videre fa
ciem eius. non videbit me homo, & viuet, id eſt nemo
poterit me videre, quandiu vixerit. Exod. 33. & Chri-
ſtus dixit Ioann. 8. quem vos dicitis, quia Deus veſter
eſt, cuius neque vocem, vnquam audiſtis, neque ſimi-
litudinem vidiſtis: ſed dicitur Deus viſus fuiſſe ab Iſ-
raelitis, quia oſtendit aliquid, quod reprę ſentabat ip-
ſum, non quidem aliquam effigiem humanam ma-
ſculi, vel fœminæ, aut aliquid ſimile, ſed aliquam nu-
bem glorioſam lucidam pulchram, & delectabilem
F viſui, cuius exterior oſtenſio innueret maiora, & me-
liora fore, quæ intus latebant, & tales nubes ſolent vo
cari gloria Domini, ſic dicitur Nume. 14. quòd appa-
ruit ſuper tabernaculum fęderis gloria Domini, &
idem iterum fuit Numer. 16. & nihil aliud fuit illud,
niſi quidam ſpecialis fulgor apparens in nube, q prius
non ſolebat videri, & tunc oſtendebatur, & tunc ap-
parebat, vt putarent Iudęi eſſe quandam Dei pręſen-
tiam, & per hoc timerent. nam hoc fuit factum bis,
quando populus volebat occidere Moyſen, & Aarō,
vt patet ibidem. ita Exo. 24. dr̄ ꝙ viderunt Deū Iſrael,
id eſt aliquam nubem ſic glorioſam.

Sed obiicietur, quòd viderunt eum in aliqua effi-
gie hominis, quia dicitur, ꝙ viderunt Deum Iſrael, &
G ſub pedibus eius, quaſi opus lapidis Saphirini, & quaſi
cęlum cum ſerenum eſt.

Dicendum, quòd non fuit viſa effigies aliqua ma-
ſculi, neque fęminæ, aut alicuius animalis, ſicut dixit
Moyſes. Deuteronom. 4. non vidiſtis vllam ſimilitu-
dinem in die qua locutus eſt vobis dominus in Oreb
ne decepti faciatis vobis ſculptam ſimilitudinem. Si
tamen aliquando ſe Deus oſtendiſſet Iudęis in effi-
gie aliqua, etiam ſi non viſus fuiſſet in Oreb, poſſent
facere ſimilitudines, aut imagines, & ita non eſſet cō-
uenienter dictum verbum Moyſi, ideo nunquam vi-
derant Iſraelitæ Deum in aliqua effigie, aut imagine,
ſed dicitur ſub pedibus eius, quaſi opus lapidis, quia
illa nubes glorioſa, quæ oſtendebat quandam Dei p̄-
ſentiam, habuit partem ſuperiorem, & inferiorem, &
H licet ibi non eſſet, neque videretur diſtinctio vlla, vo-
catur pars ſuperior caput, & inferior pedes, quia ſi in-
terius lateret aliquid habens effigiem humanam, eēt
ſuperius caput, & interius pedes, ideo pars inferior di-
cebatur eſſe ſub pedibus, & hanc viderunt Iſraelitæ,
quia forte partes ſuperiores non videbāt, ideo de hac
ſola ſcriptura tetigit, dicens ꝙ ſub pedibus eius erat,
ſicut opus lapidis Saphirini.

Vox quæ audita fuit in transfiguratione a quo formata fuit.
Quæſt. LXXVIII.

QVAERETVR circa vocem, quæ audita fuit
in transfiguratione a quo formata fuit.
I Dicunt aliqui, quod a patre, quia vox il-
lius eſt a quo formatur, & tamen vox iſta
dicitur eſſe patris, ergo fuit formata a patre. Secundo
patet, quia litera dicit, quòd vox illa fuit. hic eſt filius
meus dilectus, ſed a quocunque dicatur falſa eſt, niſi
dicatur a Deo patre, qui ſolus eſt pater Chriſti. ergo ip
ſe vocem illam dixit, cum iſta vox vera ſit, & introdu-
catur hic in teſtimonium. Tertio, quia aſſerūt docto-
res, dicit Hiero. vox quidem patris de cœlo loquentis
auditur qui teſtimonium perhibeat filio. Dicit etiam
Chryſo. nec autem Moyſes loquitur, neque Elias, ſed
pater omnibus maior vocem emittit ex nube.

Dicendum, quòd non locutus fuit pater, quia ſi lo-
K queretur pater, etiam ſimul filius, & Spiritus ſanctus
loqueretur, immo eſſet vnica locutio trium, quia om
nia ſunt vnum in diuinis, niſi in relationibus, ideo &
actus vnius perſonæ eſt omnium, niſi actus notiona-
les, vt gignere, naſci, ſpirari, & tamen ſolus pr̄ loquens
aſſeritur. Item Deus nunquam loquitur, ſed quidquid
ipſe loqui dicitur, loquūtur aliqui angeli, ita Chriſtus
dixit. Ioann. 8. quem vos dicitis, quia Deus veſter eſt,
cuius neque vocem vnquam audiſtis, neque ſpeciem
vidiſtis, & tamen ſi Deus vere loqueretur, quādo ſcri-
ptura dicit eum loquētem, ſępe Hebręi audiſſent ver-
bum eius, ideo nunquam locutus eſt, de quo latius p̄-
batum eſt ſupra tertio capitulo, quæſtione octuageſi-
manona.

Eſt

Eſt ergo dicendum, ꝙ nunc non locutus eſt pater, neque aliqua diuina perſona, ſed Angelus aliquis locutus eſt, qui tamen nomine Dei hoc dixit, & ideo potuit formare verba, quaſi ipſe Deus pater loqueretur.

Ad primum dicendum, ꝙ concedimus eam vocẽ Dei patris non quidem a Deo patre formatam, ſed vice eius prolatam ab aliquo, qui nomine eius loqueretur, & ita vocatur vox patris 1. Pe. 1. ſcilicet accipiẽs a Deo patre honorem, & gloriam voce delapſa ad eũ huiuſcemodi a magnifica gloria, hic eſt filius meus dilectus.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ vera vox fuit, & non poterat eſſe vera ſi ab alio diceretur, quam a Deo patre, tanquam ex nomine proprio. Si quis tamen loco Dei patris, vt nuncius eius iſta diceret non eſſet falſa, ſicut procurator aſſumit perſonam domini, & loquitur loco eius, ſic erat de Angelo, qui iſtam vocem formauit, quia iuſſus a Deo fecit hoc.

Ad tertium dicendum, ꝙ doctores dicunt eſſe vocem Dei patris: non quidem, tanquam ab eo per ſe formatam, ſed quia nomine eius, & ad eum oſtendendum formata eſt.

Quare Angelus in transfiguratione non locutus eſt, ſicut nuncius dicens, hæc dicit Deus pater, quòd iſte eſt filius eius. Et quod ſuit in reſurrectione Chriſti firmiſſimum teſtimonium. Quæſt. LXXIX.

SED quæreretur cum Angelus aliquis formauerit iſtam vocem loco Dei patris, quare non locutus eſt, quaſi nuncius dicens. hęc dicit Deus pater, ꝙ iſte eſt filius eius.

Dicendum, ꝙ fuit hoc. Primo ppˀ auctoritatem teſtimonii: nam licet omnia facta ſunt, vt perhiberetur fides de Chriſto quis erat, iõ enim transfiguratus fuerat, vt oñderetur, ꝙ ſimilem gloriã poterat dare omnibus electis, iõ Moyſes, & Elias apparuerunt, vt de eo tanq̃ de domino teſtarentur. nunc aũt vox patris audita eſt, vt teſtetur de illo tanquam de filio, & iſtud erat maximum teſtimonium. Si tñ Angelus aliquis hęc diceret loco Dei oſtendens ſe eſſe Angelum, tãta fides verbis adhiberetur quanta erat auctoritas Angeli, & quia auctoritas Angelorum non erat maxima, cum magis credatur ſcripturis, quam Angelis, & magis eis, quę prędicata ſunt ab eccleſia, quam eis, quæ ab Angelis dñr, ad Gal. 1. Si Angelus de cęlo euangelizet vobis pręter id quod euangelizatum eſt a nobis anathema ſit, iõ non debuit loqui Angelus, vt Angelus, ſed ſic loqui, vt putaretur Deus pater locutus.

Sed obiicietur, ꝙ in aliis factis recipiebat Chriſtus teſtimonium Angelorum, ſicut in reſurrectione fuerunt duo Angeli in albis, qui dixerunt mulieribus ſurrexiſſe Chriſtum. Lu. 24. & Io. 20. in aſcenſione etiam Angeli perhibuerunt teſtimonium, nam duo illorũ aſtiterunt diſcipulis dicẽtes. viri Galilęi. Act. 1. ergo ẽt in transfiguratione poterant conueniens teſtimoniũ reddere. Dicendum, ꝙ ibi fuit conueniens teſtimoniũ Angelorũ, ſed nõ hic ppˀ duo. Primo ppˀ magnitudinẽ rei de qua teſtimonium reddebatur, nã reſurrectio, & aſcenſio, & aduentus ad iudicium ſunt aliqua ſenſibilia, de quorũ veritate ſenſus iudicare poteſt aliqñ. ſ. talem, qñ pˀſę res fiunt. Chriſtus aũt, ꝙ ſit filius Dei eſt res altiſſima, quę ſub ſenſu nõ cadit, & intellectus, ẽt capere non ſufficit. immo, & Angeli non intelligũt illud plene, neq; Archãgeli, vt ait Hila. ſed ſolus Deus illud ꝯprehendit pater, iõ ſolus, qui genuit potuit cõuenienſ teſtimonium perhibere, ꝙ ipſe ſit filius eius. Secundo, & etiam pręcipue, quia in reſurrectione, & aſcenſione accipitur teſtimoniũ Angelorũ nõ tanquã

A præcipuum, quia aliud teſtimonium eſt ibi firmius, hic aũt teſtimonium, quod fuit in voce fuit firmius, & magis præcipuum, iõ non debuit eſſe teſtimonium Angelicum. Primum patet, quia in reſurrectione nõ creditum eſt ſolis Angelis, ſed poſt illorum teſtimonium apparuit maius teſtimoniũ, ſ. quia Chriſtus viſus eſt mulieribus, & diſcipulis infra 28. & Mar. 16. & Lu. 24. & illud erat firmum teſtimonium cui vltimo ſtabatur. Sic ẽt in aſcẽſione ipſi diſcipuli viderũt Chriſtum, & ad hoc non erat opus, vt Angeli perhiberent teſtimonium. cum aũt dixerunt, ſic veniet quemadmodum vidiſtis eum aſcendentem, non erat neceſſarium magnum teſtimonium, quia Chriſtus iã hoc B de ſe dixerat infra 24. & nunc videbant eum aſcendẽtem, iõ planum erat, ꝙ deſcendere poſſet, qñ vellet, quia facilius erat deſcendere, quam aſcendere. Secundum patet, quia hic fuit vltimum teſtimonium iſtud, quod ex voce habitum eſt, ſ. poſt teſtimoniũ Moyſi, & Elię, iõ hic non ſufficiebat teſtimonium angelicũ, ſicut fuit conueniens in reſurrectione, & transfiguratione. Secundo quantum ad principale non debuit eſſe vox Angeli, qui tanquam Angelus loqueretur, quia tunc non occultaretur in nube, ſed appareret in corpore aſſumpto, quia iſta eſt conſuetudo, ꝙ qñcunque Angelus loquitur appellans ſe Deum latet in nube, & non vĩ effigies loquentis, qñ aũt Angelus loquitur tanquam Angelus, apparet in corpore aſſumpto, & colligitur ex omnibus locis ſacrę Scripturę vbi de C locutione hac fit mentio, nam Gen. 16. & 18. & 19. & Iud. 2. & 6. & 13. quia loquitur Angelus, dicens ſe Angelum, vel quem ſcriptura dicit eſſe Angelum, apparet ipſe loquens in effigie corporis aſſumpti, in aliis omnibus locis vbicunque dr̃, ꝙ locutus eſt Deus licet ad veritatem Angelus loquatur, nunquam ponitur aliquis apparens, ſed potius, vel in igne, vel in nube. de igne Exo. 3. de nube Exo. 33. & Nume. 12. interdum in fumo, & caligine. Exo. 19. & 20. & ita etiam in nouo teſtamento vbicunque dicitur Angelus locutus, ponitur, ꝙ apparuerit, in reſurrectione duo Angeli locuti ſunt, & illi apparuerunt in albis veſtiti. Lucę 24. & Io. 20. & in aſcenſione duo Angeli aſtiterũt diſcipulis in veſtibus albis dicentes, viri Galilęi. Act. D 1. Gabriel quoque Angelus apparuit virgini, quando locutus eſt ei Lucę 1. in baptiſmo aũt Chriſti, & nũc in transfiguratione Angelus locutus eſt, quia tamen dicitur, ꝙ locutus eſt pater, non ponitur effigies loquentis, ſed potius fuit vox facta de occulto nubis, ita nũc ſi Angelus loqueretur oſtendens ex modo locutionis ſe eſſe Angelum, licet eſſent verba ex parte Dei appareret Angelus in humana effigie, hoc autem nõ erat conueniens, quia tunc non terrerentur diſcipuli eo, quòd videntes Angelum in humana effigie nihil formidabile videbant, neque fieret vox de nube, ſed ſicut duo Angeli, qui aſtiterunt diſcipulis in Chriſti aſcenſione non terruerunt eos, ita neque Angelus loquẽs in trãsfiguratione illos terreret, & tamen fuit E conueniens, quòd contremiſcerent, & caderent in terram, vt dicetur infra. q. 88. ergo non debuit loqui Angelus oſtendens ſe Angelum, ſed vice Dei, & de nube.

Ad quid profuit vox iſta de nube. Quæſt. LXXX.

QVAERETVR ad quid profuit iſta vox de nube.

Dicendum, ꝙ fuit primo ad perhibendũ teſtimonium de Chriſto, nam fuit hic diſtinctum teſtimonium de ipſo, ꝙ eſſet filius Dei aſſerente hoc patre. Sic dicit Hiero. vox quidem patris

de

de cçlo auditur, qui teſtimonium perhibet filio. Secũdo fuit ad dandam magnam auctoritatem Chriſto: inquantum dixit vox, ipſum audire, i. in omnibus, quç dixerit obedite ei, & credite. Tertio fuit ad liberandũ Petrum ab errore ſuo, quia petiuerat tabernacula fieri ad manendum ibi, quaſi pro fçlicitate ibi hñda. vox aũt iſta inſtruxit eum, ꝙ audiret Chriſtum: per hoc innuebatur; ꝙ quidquid diceret ſibi Chriſtus ſup his credere deberet, & non oporteret plura quçri. Sic dicit Hiero. vox quidem patris de cçlo loquentis audiť, quç teſtimonium perhibeat filio: & Petrum errore ſublato doceat: immo per Petrũ cçteros Apoſtolos.

An vox patris fuit conueniens teſtimonium in transfiguratione, Et quòd nullus intellectus creatus etiam per reuelationem filij Dei generationem comprehendere poteſt. Quæſt. LXXXI.

QVAERETVR an vox patris fuit conueniens teſtimonium in transfiguratione.

Dicendum, ꝙ fuit conueniens teſtimonium: nam tãta erat iſta res de qua teſtimonium perhibebatur, ꝙ nullum erat conueniens teſtimonium, ſicut patris: agitur. n. de hoc, ꝙ Chriſtus ſit filius Dei, & tñ nulla creatura plene iſtud intelligit: ſola aũt deitas cõprehendit illud, iõ ſolus pater, qui genuit conuenienter teſtificari potuit: nam ſi aliquis prophetarum hoc diceret, non quaſi ipſe illud ſciret, ſed quaſi a Deo patre eſſet ſibi reuelatum, & rurſus nulli hoc plene reuelari poteſt, quia myſterium çternç generationis infinitum eſt, ideo nullus intellectus creatus ẽt per reuelationem poteſt illud compræhendere: nam in patria clare videntes Deum non compræhendemus eum, ita vt de eo intelligamus quidquid intelligibile eſt, ergo a fortiori hic per reuelationem non poterimus illud compræhendere, & ita quicunque propheta hoc diceret, redderet nõ plenum teſtimonium. Deus autem pater, qui genuit ipſe plene intelligit, & filius, qui genitus eſt, ſed quia filius non perhibet teſtimonium de ſeipſo, ſed pater de eo teſtimonium perhibet Io. 8. teſtatus eſt nunc pater de eo in voce: cum non ſufficerent ad hoc teſtimonia propherarũ. Sic dicit Chry. nec autem Moyſes loquitur, neque Elias, ſed pater omnibus maior vocem emittit, vt diſcipuli credãt, ꝙ a Deo vox hæc exeat. Sed dicetur, ꝙ forte non erat manifeſta probatio iſta, quia poterat dubitari an eſſet vox patris, & ita eſſet teſtimonium inualidum.

Dicendum, ꝙ hoc certificauit Deus. Primo, quia tenuit modum loquendi antiquum quem tenebat in veteri teſtamẽto. ſolebat enim de nube loqui. vt Exo. 33. & Nume. 12. & qñ ad totum populum locutus eſt loquebatur de nube denſiſſima Exo. 19. ita, & nunc de nube loquitur, vt per cõſuetudinem locutionis Deus eſſe credatur. Sic dicit Chry. nec Moyſes loquitur, neque Elias, ſed pater, qui maior omnibus eſt vocem emittit de nube, vt diſcipuli credãt, ꝙ a Deo hæc vox erat: ſemper enim apparere ſolet Deus in nube, ſicut ſcriptum eſt: nubes, & caligo in circuitu eius. Secundo ex terrore, quem cum voce miſit; nam terruit diſcipulos, ita vt caderent in facies ſuas timentes nimis, vt patet in litera. Et ſic etiam fuit, quando Deus locutus fuit ad populum in Oreb: tantus quippe terror ex voce illa cauſatus eſt, ꝙ populus vniuerſus credidit ſe moriturum ſi amplius Deus loqueretur, & rogauerunt Moyſen, ꝙ loqueretur ad eos, & nõ Deus Exo. 20. & Deutero. 5. c. agnoſcerent, ergo ſolitam vocem. Tertio fuit propter gloriam, quam oſtendit; nã nubem valde glorioſam fecit Deus in qua loquereť, & finita voce ceſſauit nubes, & alia apparuerunt ibi, quæ erant quædam oſtenſio gloriæ; ſic dicitur 2. Pe.

F 1. accipiens a Deo patre honorem, & gloriam voce huiuſmodi delapſa a magnifica gloria, ideſt de loco glorioſo, ſcilicet de nube in qua non ſolum erat oſtõſio quædam glorię, ſed etiam magnificę glorię: non ergo dubitarent diſcipuli illam vocem a Deo lapſam, quia talia non poterant fieri, niſi a Deo.

Quid vltra Moyſen, & Eliam volebat teſtimonium vocis paternæ, & quomodo iſta duo teſtimonia inter ſe conueniunt. Quæſt. LXXXII.

SED quæretur cum oſtendiſſet Chriſtus teſtimonium transfigurationis ſuæ per Moyſen, & Eliam: quid vltra volebat teſtimonium vocis paternę, & quomodo ſe compatiunť inter

G ſe iſta duo teſtimonia? Dicendum, ꝙ iſta teſtimonia inter ſe conueniunt, & non ſuperfluit alterum eorũ. Primo, quia de aliquo teſtificati ſunt Moyſes, & Elias, & de alio vox paterna: illi quidem teſtabantur duo de Chriſto. Primum erat, ꝙ dicebant complenda eſſe in eo omnia, quæ ipſi prænunciauerant: nam iam in lege, quam in prophetis de Chriſto multa prænunciata ſunt. ſic dr̃ Lu. 24. incipiens a Moyſe, & prophetis interpretabatur eis in omnibus ſcripturis, quæ de ipſo erant, & Io. 5. dixit Chriſtus ſi crederetis Moyſi forſitã crederetis, & mihi. ille enim teſtimoniũ perhibuit de me, & iſta fuit cauſa, quare apparuerunt cum Chriſto transfigurato Moyſes, & Elias, i. quia Moyſes erat legiſlator. Elias autem erat, quaſi quidã vertex prophe-

H tarum, & ita Moyſes, & Elias erant nunc loco totius legis, & omnium prophetarum: & teſtimoniũ, quod perhibebant de Chriſto erat, quia teſtabantur cõplenda eſſe in eo omnia, quæ in lege, & prophetis prænunciata fuerant. Et patet hoc, quia præcipuum omnium, quæ Chriſtus facturus erat, & quæ prophetæ prædixerant, erat mors pro nobis, & iſtam referebant Moyſes, & Elias coram diſcipulis Chriſto transfigurato. Lu. 9. erant Moyſes, & Elias viſi cum eo in maieſtate, & dicebant exceſſum quem completurus erat in Ieruſalem, vt per hoc innuatur, ꝙ cætera ẽt ad ipſum ptinentia referebant atteſtantes omnia in eo cõplẽda, ſcriptura tamen hoc ſolum, quod præcipuũ erat tetigit, vox autem paterna non teſtata eſt de his, ſed

I de filiatione dicẽs. hic eſt filius meus dilectus, de quo Moyſes, & Elias non teſtabantur.

Secundum, quod Moyſes, & Elias de Chriſto teſtabantur erat, ꝙ eſſet eorum dominus, nam verbis, & nutibus corporis eum dominum oſtendebant: affuerunt enim ei ad ipſum honorandum, nos autem non habemus ex verbis euangelicis quos nutus oſtenderent, ſed ex verbis Petri agnoſcitur, ꝙ illi Chriſtum, tanquam dominum venerarentur. nam Petrus dixit domine faciamus hic tria tabernacula, tibi vnum, Moyſi vnum, Eliæ vnum. ex quibus apparet primo excellentia Chriſti ad Moyſen, & Eliam, quia cum Petrus gauderet nimis illic manendo, & vellet ſemper

K manere, & non poſſet fieri ſine voluntate illius, qui ibi eſſet pręcipuus, non direxit verba ad Moyſen, aut ad Eliam tanquã ad maiores, neque ad oẽs tres ſimul tanquam ad æquales, ſed ad ſolum Chriſtum, quaſi ipſe eſſet dominus aliorum, & ab eo ſolo requirenda eſſet voluntas. Secundo, quia dixit, domine bonum eſt nos hic eſſe, & ſic vocauit eum abſolute dominũ, & tamen ſi Elias, aut Moyſes eſſet maior Chriſto, non vocaret præſentibus eis Petrus Chriſtũ abſolute dominum. Tertio, quia in aſſignatione tabernaculorum ei primum dedit dicens. tibi vnum, Moyſi vnum. Eliæ vnum. Si tamen aliquis aliorum maior appareret loqueretur prius Petrus de illo, quam de Chriſto, & tñ non fecit, iõ Chriſtum putauit maiorẽ, & ſic vr̃, ꝙ

Moyſes,

Moyſes, & Elias taliter in nutibus corporis, & verbis ad Chriſtum ſe habebant, ꝙ eum dominum oſtendebant, & hoc erat magnum teſtimonium, cum ipſi eſſent principes veteris teſtamenti. vox autem de nube non teſtata eſt Chriſtum eſſe dominum, ſed filiū, quia ille, qui loquebatur pater erat, & ita erant diſiuncta teſtimonia iſta. Secundo differebant hęc teſtimonia ex parte auctoritatis, nam licet idem teſtarentur Moyſes, & Elias, & vox illa, tñ teſtimonium vocis erat valde maius, quia auctoritas diuina eſt ſupra omnē auctoritatem, & ipſa confirmat cętera teſtimonia dans eis complementum quoddam, & ita conueniens ordo fuit hic, quia prius poſitum fuit teſtimoniū Moyſi, & Eliæ, & in fine teſtimonium vocis paternæ,

Ad quid vox iſta dixit hic eſt filius meus dilectus, & an eſſet ad propoſitum. Et quòd Meſſias maior eſt lege, & prophetis, Quaeſt. LXXXIII,

QVAERETVR ad qoid vox iſta dixit, hic eſt filius meus dilectus, & quomodo erat iſtud teſtimonium ad propoſitum, nam videtur, ꝙ non erat ad propoſitum. hic enim transfiguratus erat Chriſtus, & iſta quæ oſtendebantur, atteſtabantur transfigurationi ſuæ, & tamen dicere, hic eſt filius meus non vr̄ ad hoc pertinere. Dicendum, ꝙ iſtud erat conueniens teſtimonium, nam teſtificari nunc non erat oſtendere, ꝙ Chriſtus erat transfiguratus, quia hoc ſenſui patebat, neque egebant diſcipuli aliqua demonſtratione, ſed quia poterat quis putare hoc fieri phantaſtice oñdendum erat, ꝙ vere fieret, & ꝙ ille, qui transfigurabatur talis erat, qui poſſet hoc facere, & ad hoc ꝓderat vtrunque teſtimonium tam Moyſi, & Eliæ, quam vocis. Primo, quia oñdebant, ꝙ non erat hoc phantaſticum, ficta enim falſa ſunt. Deus aūt non atteſtatꝰ falſitati, quia ipſe veritas eſt, & fidelis eſt, qui mentiri non poteſt: prophetę quoque diuino afflati ſpiritu nō mētiuntur, quia Deus per eos loquitur. Secundo, quia oſtendebant quis eſſet ille, qui trāſfigurabatur: nam Moyſes, & Elias oñdebāt eum eſſe dominum ſuum, vt dictum eſt pręce. q. vox aūt illū filiū demonſtrabat, & tunc apparebat, ꝙ qui Dei filius erat, & legis, & ꝓphetarum dñs, poſſet talia in ſe oſtendere. Itē erāt valde conuenientia teſtimonia, & potiſſime teſtimoniū vocis; Chriſtus enim nunc transfiguratus eſt ad oſtēdendum in ſe imaginem glorię futurę, vt crederetur, ꝙ talem gloriam qualem in ſe oſtendebat poſſet dare omnibus bonis, qui ſequerentur eum, iſta quippe erat principalis intentio, quia præce. c. dixerat Chriſtus, ꝙ qui poneret nunc animam ſuam perdendo eā, inueniret eam in vita ęterna, & quia nemo vellet perdere hic vitam, niſi expectaret magnam retributionē: dixit Chriſtus, filius hominis venturus eſt in gloria patris ſui cum Angelis ſuis, & tunc reddet vnicuique iuxta opera ſua. & quia multum eſſet hoc dubitabile quō Chriſtus, qui tunc appparebat in infirmitate carnis noſtrę poſſet talia facere; oſtendit in ſe imaginem futurę glorię in transfiguratione, vt aūt crederetur, ꝙ poſſet ſimiliter omnibus dare gloriam, debuit ꝓſtare de magnitudine poteſtatis ſuę, & hæc poteſtas gradualiter deſignata eſt, Primo teſtimonio Moyſi, & Elię, qui eum dominum oſtenderunt; neceſſe enim erat valde magnum eſſe eum, qui erat dominus legis, & prophetarum, ſed hoc quidem eum Meſſiam eſſe deſignabat, quia Meſſias eſt maior lege, & prophetis, quia ad illum diriguntur, & tendunt. Secundo vocis teſtimonio, quæ eum filium Dei oſtendit, & iſtud erat altiſſimum teſtimonium, quia nihil maius eſſe poteſt, quam eſſe filium Dei, & tunc manifeſte apparebat, ꝙ quibuſcunque vellet dare poſſet tantā gloriam

A quantā in corꝑe ſuo oñdebat, aut maiorē, quia nihil eſt, quod filius Dei non poſſet, cum ipſe Deus ſit: & ita fuit valde conueniens, ꝙ nunc vox paterna intonaret dicens. hic eſt filius meus, quia aliàs non ſufficienter appareret an gloriam talem dare poſſet qualem in ſeipſo oſtenderet, & tñ iſta erat tota intentio transfigurationis, quia nō transfiguratus eſt Chriſtus, vt in ſe gloriam oſtenderet, ſed vt viderent diſcipuli qualem gloriam daturus erat eis, qui perderent hic animas ſuas pro eo.

Ad quid vox iſta dixit. hic eſt filius meus: cum hoc notum eſſet diſcipulis. Et quod circa res arduas eſt conueniens confirmatio. Quaeſt. LXXXIIII.

B QVAERETVR ad quid vox iſta dixit. hic eſt filius meus. nam hoc iam erat notum diſcipulis, quia pręce. c. qñ Chriſtus quæſiuit a diſcipulis quem dicūt homines eſſe filium hominis, dixit Petrus. tu es Chriſtus filius Dei viui, & eadem fuit confeſſio omnium diſcipulorum, & Chriſtus approbauit confeſſionem iſtam, dicens fuiſſe hoc Petro reuelatum a patre eo. c. & ideo non erat opus iam illud demonſtrari.

Dicendum, ꝙ fuit conueniens audiri vocem, quæ teſtaretur Chriſtum filium Dei. Primo, quia non vr̄ illa confeſſio Petri, & Apoſtolorum ſuffeciſſe. nam licet ex parte Dei ſufficere debuiſſet, quia cum ſemel Deus per reuelationem veritatem oſtendiſſet, non
C erat amplius ſuper hoc dubitandum. tamen diſcipuli qui erant infirmi adhuc dubitabant, vel ſaltem non ſufficienter manu ducebantur ad tenendum de Chriſto omnia, quæ teneri deberent, & quæ ſequerentur ex illa confeſſione. nam dixerat poſt illam cōfeſſionem Petri Chriſtus, ꝙ aſcenſurus erat Ieroſolymam, & ibi paſſurus: Petrus autem redarguit eū ſuadens ne talia diceret, quaſi erraſſet hoc dicendo. Si tñ filius Dei erat, ſicut Petrus confeſſus fuerat, non poterat falli, neque indecēter aliquid facere, & ita nō eſſet reprehenſibilis, vnde apparet, ꝙ in Petro non fuit efficax illa confeſſio, vt manu duceretur ad omnia illa, quæ ſequebantur ex ea, ideo fuit conueniens, ꝙ iterum fieret teſtificatio ſuper hoc.

D Secūdo, quia dato, ꝙ illa confeſſio Petri eſſet ſufficiens ad oſtendendum Chriſtum eſſe filium Dei, erat ſatis conueniens, ꝙ iterum fieret aliqua oſtenſio ad maiorem confirmationem, quia multiplicatio probationum circa eandem rem facit ad confirmationē maiorem, ſicut cum Chriſtus faciebat multa miracula eiuſdem generis erant illa ad confirmandum, qm̄ primum ſufficienter probauerat. ſic patet. Gen. 41. vbi ponuntur duo ſomnia Pharaonis idem ſignificantia, ſcilicet de ſeptem vaccis, & ſeptem ſpicis, & dixit Ioſeph poſtquam primum expoſuit. ſecundum ad eādē rem pertinens ſomnium firmitatis indicium eſt. cōfirmatio aūt eſt conueniens circa res arduas quibus difficulter aſſentitur, & in quibus neceſſaria eſt ma-
E gna certitudo, & ita erat hic, quia Chr̄m eſſe filiū Dei arduum valde erat, cui non aſſentiret quis faciliter, ēt egebat magna certitudine, quia eſt de maioribus fundamentis fidei, iō indiguit confirmationibus, & ſic licet per confeſſionem Petri conſtaret diſcipulis, fuit conueniens, ꝙ vox patris adhuc de eo teſtificaretur.

Tertio, quia iſta probatio, & Petri confeſſio non ſunt probationes eiuſdem generis, nam confeſſio Petri fuit per reuelationem, & erat aliqualiter obſcura probatio, hic autem fuit manifeſta, cum ipſe Deus ꝑ ſeipſum manifeſte videatur ſuper hoc locutus, & ꝓpter hoc circa iſtam probationem non poſſet dubitari, ſicut dubitari poſſet circa confeſſionem Petri, & iſta fuit cauſa potiſſima quare poſt Petri confeſſionē

fuit

fuit adhuc cõuenientiꝰ, qđ repeteret iſtud. Quarto fuit, quia voluit nunc pater teſtimoniũ perhibere de Chriſto transfigurato, ꝙ ipſe talis eſſet, qui poſſet talem gloriam qualem in ſuo corpore oſtendebat dare quibus vellet: hoc aũt non poterat aliter ſufficienter oſtendi, niſi dicendo eum eſſe Deum, & ita dixit eum filiũ Dei. vñ licet ſępe añ hoc oſtenſum fuiſſet iſtud, conueniens erat nunc oſtendi, quia neceſſarium erat ad iſtam probationem. Quinto, quia pater voluit aliqua alia de Chriſto teſtificari, quę non apparebant ex confeſſione Petri. & non poterat illa oſtendere, niſi repetendo, ꝙ eſſet filius Dei, iõ iterum dictum eſt. iſtud erat, quia dixit vox illa. hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. ipſum audite, non poterat tamẽ conuenienter inſerri: ipſum audite, niſi pręponeretur hic filius meus, quia ex hoc, ꝙ erat filius ſuus dilectus, audiendus erat, ideo debuit repeti.

Quomodo, & quare nunc repetita fuit hæc vox. hic eſt filius meus. cum in baptiſmo Chriſti in Iordane iam dicta fuerat. Et quomodo Deus idem loquitur ſæpe. Quæſt. LXXXV.

QVAERETVR quõ nunc repetita fuit hæc vox. hic eſt filius meus, qa eadẽ vox dictá fuerat ſuper Chriſtũ in baptiſmo in Iordane, & hic nõ poteſt eſſe talis ꝯparatio; ſicut eſt de ꝯparatione iſtius vocis ad ꝓfeſſionẽ Petri, vt dictum eſt præce. c. quia illę non ſunt ꝓbationes eiuſdẽ generis. iſtę aũt ſunt omninó eiuſdem generis.

Dicendum, quód fuit conueniens repeti. Primo propter confirmationem, quia erat res valde ardua iſta, & egebat pluſquam vna probatione ad confirmãdos animos infirmos, & ita ſępe Chriſtus mortuos ſuſcitabat. Secundo fuit, quia forte iam obliuioni tradnum fuerat illud miraculũm, quod in Chriſti baptiſmo apparuit. Tertio, quia forte diſcipuli iſti, nõ fuerunt præſentes in illo miraculó, & iſtud eſt verum, qr quando Chriſtus baptizatus eſt nullos hẽbat diſcipulos, ſed poſtea incepit illos colligere, vt innuitur. Io. 1. fuit ergo conueniens, ꝙ nunc diſcipuli audirent hãc vocem, & iſta erat cauſa Chriſto repetendi ſępe miracula eiuſdem generis, & ẽt verba, quia nouiter cõfluebant ad eum auditores, qui nunquã prius venerãt, iõ oportebat, ꝙ illi miracula viderent, & audirẽt Chriſti doctrinã. Quarto, quia nunc addidit vox aliqd, quod non fuerat dictum prima vice, ſ. ipſum audite. hoc tamen non poterat conuenienter dici, niſi præponeretur, hic eſt filius meus, quia ex illo inferebatur, quòd deberet audiri, ideo cõueniẽter repetita fuit hęc vox.

Sed obiicietur, quia Deus non repetit verba, ſed ſemel tantum loquitur Iob 33. ſemel loquitur Deus, & ſecundo idipſum non repetit, ſed iam eadem vox dicta fuerat, ergo non erat repetenda.

Aliqui dicunt, quòd intelligitur illud de locutione Dei ęterna, qua Deus pater verbum vnicum, & coęternum ſibi protulit, quia hęc locutio, ideſt generatio non repetitur, ſecus autem de locutione ad homines, quę eſt temporalis.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat hoc, quia litera illa Iob intelľr neceſſario de verbo vocali, & ipali quo Deus loquit ad hoĩem docẽdo eũ, vel rñdẽdo ei. Quod patet, qa illa ſunt verba Eliu ꝯ Iob, qui ſe mũdũ dicebat, eo ꝙ Deus nõ rñdebat ei ad obiectiones ſuas. dicit aũt Eliu, ꝙ Deus nõ ꝑlacuit rñdere, & iõ, ꝙ ipſe loco Dei argueret contra Iob.

Dicendum igitur, quòd de temporali locutione intelligitur, & tamen eſt verum illud verbum reſpectu euiſdem hominis, & quantum ad eandem rem, vel negocium. In diuerſis autem negocijs, vel quan-

F tum ad diuerſas perſonas bene Deus loquitur idem ſępe. Primum patet, quia ibi Eliu voluit oſtendere, ꝙ Iob non putaret ſe iuſtum, quia Deus non reſpondebat ei ad querelas ſuas: nam Deus non replicat ſermonẽ reſpectu eiuſdẽ hominis, & in eodem negocio, ſed ſufficit, ꝙ ſemel loquatur, & hoc pertinet ad auctoritatem, & fidẽ, quæ debetur verbis Dei: nam repetere verbũ eidẽ homini, & in eodẽ negocio ex hoc ſolo fit, ꝙ in primo verbo non creditum fuit loquẽti: Deus tñ deteſtatur eos, qui nõ credunt, & fugit ab eis, iõ non repetit verbum, vñ non ſolũ eadẽ verba nõ repetit, ſed etiã aliqua verba circa eãdẽ materiam non dicit, quod repetere eſt. Secundũ patet, qa quantũ ad diuerſas perſonas Deus bene repetit verbum, & in diuerſis negocijs, vt Deus dixit ab exordio generis

G humani, creſcite, & multiplicamini. Gene. 1. & poſtea deletis penè omnibus hominibus per diluuium eadem dixit, ſcilicet creſcite, & multiplicamini. Gene. 9. ita fuit nunc, quia illa vox, quę in Iordane fuit audita fuit directa ad alias perſonas, & non ad diſcipulos, quia nullos tunc Chriſtus habebat, nũc autem ad ipſos dicta eſt, ideo non eſt inconueniens talis repetitio. maxime, quia repetere verbum, ideo non accipitur pro dicere idem, ſed pro reſpondere ad obiecta poſtquam ſemel aliquid dixerit. ſic dicitur Iob 33. Aduerſus eum contendis, qui non ad omnia verba reſpõdit tibi? ſemel loquitur Deus, & ſecundo idipſum non repetit. hic autem non erat reſpondere, quia nemo quęrebat quicquam a Deo, ideo non erat inconueniens

H repetere verbum.

Quare in baptiſmo, & transfiguratione audita fuit iſta vox paterna, & nunquam alias. Et quòd per fidem filij Dei efficimur. Quæſt. LXXXVI.

QVAERETVR quare in baptiſmo, & in trãſfiguratione audita fuit iſta vox paterna, & nunquam alias. Dicendum, quòd ſatis erat iſtam vocem bis audiri, cum ſufficienter per eam informarentur auditores Chriſtum eſſe filiũ Dei, ꝙ aũt in baptiſmo, & in trãſfiguratione potius hoc acciderit, quam aliás. Dicendum, ꝙ prima cauſa fuit, quia vtrobique voluit pater dare plenũ teſtimo-

I nium de Chriſto: baptiſmus enim fuit Chriſto exordium omnium operationum ſuarum, quæ ad noſtrã ſalutem pertinebãt: nam poſt baptiſmum illico cępit ieiunare Marc. 1. & Lucę 3. & 4. voluit ergo pater plenum de eo dare teſtimonium, vt omnia facta, & dicta eius haberentur in magna auctoritate, ideo dixit hic eſt filius meus. nunc autem in transfiguratione voluit etiam plene teſtificari de eo; quia ipſe oſtendebat in corpore ſuo imaginem futurę glorię, & oportebat ꝙ putaretur, ꝙ talem gloriam alijs dare poterat quãẽ in ſe oſtendebat, & hoc non poſſet facere, niſi eſſet filius Dei, vel Deus, ideo dixit eum filium ſuum. alibi autem non fuit tanta ratio teſtificandi de eo, ideo tacuit. Secundo, quia in baptiſmo fuit neceſſaria iſta

K oſtenſio propter Ioannem Baptiſtam, nam ipſe mittebatur ad oſtendendum Chriſtum populo, & ad hoc oportebat, ꝙ eum cognoſceret. ad cognoſcendũ autem ipſum dedit ſignum Deus Ioanni, quod ſuper quemcunque videret Spiritum Sanctum deſcẽdentem, & manentẽ, hic eſt filius Dei, & Meſſias Io. 1. ideo quando baptizauit eum audiuit vocẽ hãc, & vidit Spiritũ Sanctũ in ſpecie columbę, & ita teſtatus eſt coram pp̄lo, ꝙ ille erat filius Dei, ſicut vox dixerat eo. c. ideo tunc fuit iſta vox, & tota oſtenſio neceſſaria, nunc autem fuit vox neceſſaria propter cauſam ſupradictam. Tertio, quia per hoc, ꝙ Chriſtus vocatus eſt hic filius a patre deſignatur, ꝙ nos efficiamur

filij

A filij Dei, quia tamen Chriſtus eſt filius naturalis, nos autem per adoptionẽ, eſt filiatio noſtra per ſimilitudinem quandam, vel conformitatem imaginis ad ipſum filium naturalẽ. Et hoc fit dupliciter. Primo per gratiam viæ quæ eſt conformitas imperfecta. Secũdo per gloriam quæ erit conformitas perfecta iuxta illud 1. Ioan. 3. nunc filij Dei ſumus: & nondum apparuit, quod erimus: ſcimus quoniam cum apparuerit ſimiles ei erimus: quoniam videbimus eũ ſicuti eſt, id eſt nunc quandiu manemus hic in gratia ſumus filij Dei, & tamen non eſt perfecta filiatio, quia nondum apparuit quid erimus, i. nondum oſtenſus eſt in nobis gradus gloriæ quem habebimus, ſed cum apparuerit, id eſt habuerimus gradum quẽ habituri ſumus: ſcimus quia
B ſimiles ei erimus, i. habebimus perfectam ſimilitudinem. nam nunc licet filij ſimus, & ex hoc deberemus habere ſimilitudinem, nõ habemus illam, quia nõdũ apparuit, ꝙ erimus: ſed tunc ſimiles ei erimus, quia illa erit filiatio perfecta, & quoniam in baptiſmo accipimus primo gratiam cum prius eſſemus filij iræ: accipimus ibi, ꝙ ſimus filij, & hoc quia in baptiſmo accipimus fidem per quam filij efficimur. Io. 1. dedit poteſtatem filios Dei fieri his qui credunt in nomine eius. debuit in baptiſmo Chriſti oſtendi filiatio eius, per cuius filiationem & ſimilitudinem nos ſumus filij. & ita dictum eſt tunc, hic eſt filius meus. In transfiguratione autem oſtenſa eſt claritas futuræ gloriæ: quam
C cum habuerimus erimus perfecte filij: ideo etiam in transfiguratione debuit, & a fortiori dici de filiatione Chriſti, & hæc filiatio oſtenſa eſt teſtimonio patris loquentis, quia ipſe ſolus perfecte conſcius eſt huius filiationis, & quia id quod nouit vna perſona cæteræ nouerunt, fuit oſtenſio & teſtificatio omnium perſonarum. In baptiſmo ergo & transfiguratione Chriſti, potius quam alias debuit audiri iſta vox patris. Alia etiã fuit ratio huius, quia transfiguratio, & baptiſmus valde conueniunt, nam in baptiſmo confitemur fidem Trinitatis. In vita autem æterna videbimus illã, cuius imago oſtenſa fuit in transfiguratione, ideo cõueniẽs fuit vt vtrobiq; teſtimonium appareret Trinitatis, & ita audiretur vox paterna. Sic dicit Beda, ſicut domi-
D no in Iordane baptizato, ſic & in monte clarificato totius Trinitatis myſterium declaratur, quia gloriam illius quam in baptiſmo confitemur, in reſurrectione videbimus.

Quare non apparuit in transfiguratione Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ, ſicut in baptiſmo. Et an tota Trinitas, ſicut apparuit in baptiſmo ita apparuerit in transfiguratione. *Quæſt.* *LXXXVII.*

QVAERETVR cũ audita fuerit nunc in transfiguratione vox patris ſuper Chriſtũ, ſicut in baptiſmo, quare non apparuit nunc Spiritus Sanctus in ſpecie columbæ ſicut tunc
E apparuit: nam fuit ſimilitudo baptiſmi ad transfigurationem, vt dictum eſt præced. q. ergo vbiq; debuerat apparere Spiritus ſanctus in ſpecie columbæ. Solet dici cõiter, ꝙ vtrobiq; tota Trinitas oſtenſa eſt: quia (vt ait Beda) Trinitatem confitemur in baptiſmo quam videbimus in patria quæ ſignat per transfigurationẽ. & tñ non eodem modo deſignatur vtrobiq; tota Trinitas, quia in baptiſmo pr̃ apparuit in voce: filius in carne, Spiritus ſanctus in colũba. nunc vero pater & filius ſicut ibi, ſed Spiritus ſanctus nõ in columba, ſed in nube apparuiſſe dr̃: ita ꝙ illa nubes ſignaret Spiritus ſanctum. Et Gl. aſſignat cauſam dñæ dicẽs, dona ſiquidẽ ſua Spiritus ſanctus per ſpecies declarare ſolet. Innocentiam aũt in baptiſmate donat quæ per auẽ ſimplicitatis deſignatur, daturus aũt claritatem eſt in reſur-

A rectione, & refrigerium: ideó in nube refrigerium, in claritate nubis fulgor reſurgentium corporum deſignatur. Alij dicunt, ꝙ etiam hoc, quia columba ſignificat ſimplicitatẽ confeſſionis, quia eſt animal ſimplex, in baptiſmo autem fidem ſimpliciter confiteri debemus: ideo conuenienter Spiritus Sanctus in columba apparet ſuper Chriſtum baptizatum. pro confeſſione aũt fidei dabitur in reſurrectione gloria corporis quæ in claritate quadã conſiſtit, iõ in transfiguratione Spiritus ſanctus in nube apparet. Sic dicit Beda, nec fruſtra hic Spũs ſanctus in lucida nube, illic in colũba apparet, quia q nunc ſimplici corde fidem q̃ percipit ſeruat, tunc luce apertæ viſionis quod crediderat cõtem-
B plabitur. Sed dicendũ, ꝙ iſta procedunt ſupponendo, ꝙ Chriſtus voluerit hic oſtendere totius Trinitatis pſentiam, & effigiem, quia tunc non eſt aliquid in quo melius, & aptius dici poſſet apparuiſſe Spiritum ſanctum quam in nube, & tñ non apparet, ꝙ hic voluerit Deus oſtendere totius Trinitatis effigiem: immo potius vr̃ dicendum, ꝙ non voluerit hoc oſtendere, quia tunc deſignarentur perſonæ: nam ſup. 3. & Lu. 3. in baptiſmo Chriſti notificantur perſonæ. quia dr̃ ꝙ vox patris audita eſt hic eſt filius meus, in quo duæ perſonæ deſignantur, & dr̃ ꝙ deſcendit Spiritus ſanctus in columbæ ſpẽ. hic aũt cũ de patre, & filio tangatur, nihil penitus dr̃ de Spiritu ſancto. vnde non eſt ſatis tutũ dicere, ꝙ deſignatur per nubem: cum ſcriptura non dicat eũ
C deſignari hic p aliquid, & eſt dicere ſine cauſa, ꝙ dicamus eum p nubem ſignari. Sed potius vr̃ dicendũ, ꝙ non fuit hic intentio Dei oſtendere Trinitatis effigiẽ, ſed ſolum notificari Chriſtum eſſe filiũ Dei. & ad hoc ſufficiebat de patre & filio dici, quia cum ſint correlatiua, neceſſe eſt in vtroq; deſignationibus vtriſq; vti, ideo de Spiritu Sancto tacitum eſt: in baptiſmo aũt dictum fuit de Spiritu ſancto, qa fuit valde neceſſarium: nã magis neceſſariũ erat, ꝙ ibi appareret Spiritus ſanctus in ſpẽ columbæ quam ꝙ vox patris audiretur, qa Deus volebat notificari, & oſtendi Chriſtum populo per Ioannem. nam ad hoc præcipue Ioannes venerat. Io. 1. ego neſciebam eum, ſed vt manifeſtet in Iſrael: propterea ego veni in aqua baptizans. vt ergo Ioãnes
D eũ agnoſceret dixit illi Deus. ille eſt ſup quem videris in baptiſmo Spiritum ſanctum deſcendere in ſpẽ columbæ. eo. c. 1. teſtimoniũ perhibuit Ioannes dicẽs, qa vidi ipſũ deſcendentẽ quaſi columbã de cælo, & mãſit ſuper eum, & ego neſciebam eũ, ſed qui miſit me baptizare in aqua dixit mihi, ſuper quẽ videris Spiritũ ſanctũ deſcendentẽ, & manẽ. ẽ, hic eſt qui baptizat in Spiritu ſancto: & ego vidi & teſtimonium perhibui, qa hic eſt filius Dei. debuit ergo tunc apparere Spũs ſctũs in ſpẽ colũbæ, nunc aũt in transfiguratione nõ fuit aliqua cauſa neceſſitatis, vt appareret Spiritus ſanctus: iõ non ponit ſcriptura, ꝙ apparuerit in aliquo. Vnde nõ eſt dicẽdũ, ꝙ apparuerit in nube, nec in aliquo alio cũ ſcriptura nõ dicat hoc, neq; appareat aliqua rõ vrgẽs.
E & inutiũ eſt ponere pluralitatem ſine neceſſitate.

Quare dicitur filius meus dilectus in quo mihi complacui. Et quod nemo tam fuit obediens Deo, quantum Chriſtus. *Quæſt.* *LXXXVIII.*

QVAERETVR, quare dr̃ filius meus dilectus in quo mihi complacui. Dicendum, ꝙ hoc ſolus Matthæus expreſſit, nam Marcus & Lucas ſolũ dixerunt. hic eſt filius meus ipſum audite. Mar. 9. & Lu. 9.

Et dicendum, quòd fuit primo ad oſtendendum excellentiam Chriſti. nam dicẽdo, quòd erat dilectus Deo patri, & quòd complacebat ſibi in eo, oſtendebatur, quòd aliquid valde magnum erat Chriſtus, quia aliás non diligeretur tam excellẽter a Deo, neq; ille teſtaretur illum, tam ſpecialiter ab eo dilectum.

& hoc eſt ad propoſitum, quia voluit hic Deus oſtendere excellentiam Chriſti, ideo quando plura pertinẽtia ad excellentiam dicerentur, tanto melius erat, & quia eum dilectũ eſſe a patre valde conferebat ad excellentiam deſignandam, expreſſum eſt illud voce paterna. F

Secundo fuit ad oſtendendum differentiam eius a nobis. nam nos ſumus filij Dei. Io. 1. & prima. Io. 3. & Chriſtus eſt filius Dei. ille tamen eſt naturalis filius, & nos adoptiui. & per eum habemus acceſſum ad Deũ patrem, ideo vt oſtendatur differentia iſta: dicitur ꝙ ille eſt filius dilectus in quo valde patri cõplacuit. Tertio dicitur hoc (vt quidam volunt) ad reſpondendum Petro. Petrus enim timebat pro Chriſto, & ideo volebat, quòd nõ iret in Ieruſalem, ne occideretur ibi. G vox autem patris abſtulit Petro hunc timorem, vocans filium dilectum, quaſi dicat, ſi dilectus Deo eſt, nõ permittet eum mala pati, niſi hoc ad bonum magnũ ſit. Sic dicit Chryſo. ſi enim diligitur ne timeas: nullus. n. eum quem diligit perdit, neque tu æqualiter diligis genitori, quare & ſi crucifigi vult non contradicas.

Dicitur autem in quo mihi complacui. Primo ad oſtendendum vnitatem volũtatis, quia vbi eſt eadem ſubſtantia, eſt eadem voluntas & placitum. recte ergo patri complacuit in filio, quia pater in filio, & filius in patre eſt Io. 14. Secundo ad deſignandum obedientiã. nam ſicut Chriſtus inquantum eſt Deus eſt patri per H omnia æqualis, & ſunt eiuſdem voluntatis, ita & inquantum eſt homo eſt minor illo. Io. 14. eſt obediens patri per omnia. ad Philippenſ. 2. factus eſt obediens patri vſque ad mortem. iſta autem obedientia placet valde Deo, quia melior eſt obedientia quàm victimę. 1. Reg. 15. & quia nullus vnquam homo fuit, tam obediens Deo quantum Chriſtus, nemo tantum Deo placuit quantum Chriſtus. & iſte eſt ſenſus literæ. Sic dicit Chryſoſt. neque enim diligit eum, quia genuit ſolum, ſed quia eſt vnius voluntatis cum ipſo. vnde dicitur in quo mihi cõplacui, ac ſi dixiſſet, in quo requieſco: quia attendo, quòd omnia quę ſunt patris cum diligentia exequitur. Tertio dicitur hoc ad incitandum diſcipulos ad id, quod ſequitur, ſ. ipſum audite, i. obedite ei, vt autem hoc prompte faciant allicit eos, ſ. ꝙ ſicut Chriſtus diligitur a patre, quia complacet ei obediendo in omnibus, ita ipſi ſi audierint Chriſtum erũt valde dilecti a Deo. I

Quare vox iſta dixit ipſum audite. Quæſt. LXXXIX.

QVAERETVR, quare vox iſta dixit ipſum audite. Dicendum ꝙ primo fuit ad oſtendendum, ꝙ diſcipuli debeiẽt per omnia obedire Chriſto, vt nihil eis difficile videretur de eo, quod ille iubebat cum Deus præciperet eum audiendum. & hoc cõuenit valde propoſito. nam Deus oſtenderat Chriſtum, tam per fulgorem corporis eius, quã per vocem nũc de ipſo dictam eſſe magnæ auctoritatis. ideo reſtabat, K ꝙ ei obediretur, quia talis erat, & hoc intulit dicẽs, ipſum audite, id eſt obedite præceptis eius. ſic enim Deꝰ fecit circa Moyſen. nam Deus non voluit per ſe dare populo omnia præcepta legis, ſed pauca, cętera vero per Moyſem. vt autẽ populus crederet Moyſi voluit eum facere magnę auctoritatis, & ad hoc locutus eſt cum eo audiente toto populo, & ex tunc crediderunt quicquid Moyſes diceret Exo. 19. ſ. iam nunc veniam ad te in caligine nubis, vt audiat me populus loquentem ad te, & credat tibi in perpetuum. & ita nũc Chriſtus coram diſcipulis accepit a patre auctoritatem magnam: & poſtea dictum eſt ipſum audite, quaſi dicat, iam non eſt opus, quòd ego loquar vobis dando præcepta, neque reſpondeam vobis in dubijs veſtris, ſed quicquid iſte dixerit tenete.

Secundo fuit, quia per hoc oſtendebatur Chriſtus eſſe Meſſias, nam de eo ſic prænunciatũ fuerat. Deu. 18 Prophetam ſuſcitabo eis de medio fratrum ſuorum ſimilem tui, qui autem verba quæ locutus fuerit in nomine meo audire noluerit, ego vltor exiſtã, ſed Petrus quando allegauit iſtam auctoritatem Act. 3. dixit prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, ipſum tãquam me audietis: recte ergo dicitur hic ipſum audite. Sic dicit Hilarius, dixit ipſum audite, vt oſtenderet illum eſſe quem Moyſes prædixerat dicens prophetam ſuſcitabit vobis Deus de fratribus veſtris, tanquam me audietis ipſum. & hoc fuit ad plenam teſtificationem faciendam de Chriſto, vt ex omni genere teſtes haberet. Sic dicit Hilarius, ſic ergo dominus vndique teſtes habuit, ex cęlo vocem patris, ex paradiſo Eliam, ex inferis Moyſem, ex hominibus Apoſtolos, vt in nomine Ieſu omne genu flectatur, cęleſtium, terreſtrium, & infernorum.

Tertio fuit ad oſtendendum, quòd iam non debebat attendi ad legem veterem quam Moyſes tradiderat, neque ad ęnigmata prophetarum, ſed ad Chriſtũ in quo omnia cõplebantur: ille ergo audiendus erat. Sic dicit Hilarius, ipſum audite ac ſi alijs verbis diceret, recedant vmbræ legales & typi prophetarum, & ſolum coruſcans lumen euangelij ſequimini.

Quare nunc in transfiguratione dixit vox ipſum audite, & non in baptiſmo. Quæſt. XC.

QVAERETVR, quare nunc in transfiguratione dixit vox, ipſum audite, & in baptiſmo cum dixiſſet omnia verba alia tacuit iſtud, ſolum dicens in te mihi complacui.

Aliqui dicunt, quòd etiam ibi dictum fuit, ſicut in transfiguratione, & tamen euangeliſta tacuit illud.

Dicendum, quòd non eſt conuenienter dictum ponere aliquid, quod nec ſcriptura ponit, neque ex ea colligitur. maxime quia non eſt veriſimile hoc dictũ fuiſſe, quia tunc cum tres Euangeliſtæ iſtud referant, tangeret illud aliquis eorum, ſcilicet, ſupra tertio. & Marc. primo, & Lucæ tertio. & tamen nullus eorum hoc dixit.

Dicendum ergo, quòd in baptiſmo non fuit illud dictum, ſed nunc. Et dicũt aliqui, quòd fuit, quia Chriſtus per baptiſmum venerat ad gratiam realiter conferendum, per transfigurationem autem venit ad gloriam oſtendendam, & non conferendam, & quia audire eſt de eis quæ dicuntur, & non fiunt realiter, non debuit dici in baptiſmo ipſum audite, quia tunc nihil dicebat, ſed efficiebat, in transfigura. autem dici debuit, quia tunc annunciabat gloriam futuram quam non conferebat. ſic dicit beatus Thom. de Aqui.

Secundo, vt aliqui volunt fuit, quia illa apparitio, & vox facta in Iordane nulli audita, nec viſa eſt, niſi Ioanni Bapt. qui oſtenſurus erat Chriſtum populo, & reſpectu illius non erat opus dici ipſum audite, ideo non dictum eſt, nunc vero vox audita fuit a tribus diſcipulis quibus competebat obedire Chriſto, ideo dictum eſt ipſum audite.

Sed hoc præſupponit quandam difficultatem, ſcilicet, quòd ſoli Ioanni facta fuerit illa apparitio, quod communiter non tenetur, ideo non eſt ſtandum ei.

Tertio fuit, quia quando fuit illa vox in Iordane, dato quòd audientibus multis dicta fuerit, non erat ibi aliquis qui eſſet adhuc Chriſti diſcipulus, ideo non dictum eſt ipſum audite, nunc aderant tres diſcipuli q poſſent ipſum audire, ideo nunc dictũ eſt. Quarto fuit quia nõ erat conueniens verbũ iſtud illi tpi. nã anteq̃ Chriſtus baptizaretẽ, nunq̃ prædicauerat, ẽt mox poſt

baptiſmum non prędicauit: ſed ſtatim aſcendit in deſertum Mar. 1. & ieiunauit 40. diebus Luc 4. & poſtea cępit prædicare in Galilęa, ideo non erat tunc opus dicere ipſum audite: quia nihil erat, quod audiri poſſet, quia ille prædicare non volebat tunc. nunc vero ſemper prædicabat, quia ante hoc ſemp prædicauerat, & poſt hoc idem egit. & in his opus erat, quòd ei crederetur: ideo nunc dictum eſt ipſum audite. Quinto fuit ſpecialiter quantum ad ea quæ pertinebant ad tranſfigurationē. nam oſtenderat Chriſtus imaginem gloriæ nunc, cui pater atteſtatus fuerat vocās eum filium, & quia multa dubia poſſent oriri diſcipulis ſuper conditione gloriæ, vel glorificandorum propter ea quæ viderant, & ad illa forte peterent aliam demonſtrationem in corpore Chriſti, ſicut nunc habuerāt, dixit vox ipſum audire, ideſt ſi in aliquo circa hęc dubitaueritis non petatis iam aliquam oſtenſionem ſimilem, ſed quærite ab eo, & ipſe reſpondebit de dubijs, & quicquid dixerit credite. Sexto & principaliter fuit, quia oſtenſio facta in Iordane ſolum fuit ad notificandum Ieſum quis eſſet, ideſt, ꝙ eſſet Meſſias, & filius Dei, vt Io. Bapti. eum principaliter agnoſceret, & eo teſtificante omnes Iudæi etiam, vt colligitur. Io. 1. & dictum eſt ſupra. q. 91. ad hoc non erat opus dicere, niſi verba demonſtratiua, & non imperatiua: ideo dictum eſt, hic eſt filius meus dilectus in quo mihi complacui. nunc vero facta eſt iſta oſtenſio non ſolum ad notificandum Chriſtum, ſed etiam ad dandum ei auctoritatem in geſtis ſuis, ideo dictum eſt ipſum audite, & iſta videtur eſſe præcipua cauſa.

Quare diſcipuli audiētes vocem hanc ceciderunt in faciem ſuam ex timore. Quæſt. XCI.

QVAERETVR, quare diſcipuli audientes vocem hanc ceciderunt in faciem ſuam.

Aliqui dicunt, ꝙ fuit ex reuerentia quadam. nam audita voce illa erat quædam magna oſtenſio diuinæ gloriæ, & præſentiæ. nam illa vox a Deo eſſe ſignificabatur, & quia formabatur iuxta illos, ſ. in nube apparebat Deum eſſe præſentē, ideo ex reuerentia ceciderūt in facies ſuas, ideſt proſtrauerūt ſe. Sed dicendum ꝙ non ſtat, quia non fuit ex reuerētia, ſed ex timore. Quod patet, quia litera dicit, quod ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. & ita timor impulit eos in terram quandiu manſerunt ſup facies. nam quando Chriſtus voluit eos leuare de terra dixit, ſurgite nolite timere, ſolus ergo timor cauſam præſtitit.

Quare diſcipuli timuerunt, tam grauiter vt in terram caderent. Et quæ ſit differentia nou. & vet. teſtamenti Et quòd vox illa facta fuit etiam ad terrendos diſcipulos. Quæſt. XCII.

SED quæretur quare timuerunt, tam grauiter vt caderent in terram. Dicēdum, ꝙ hoc fuit propter fortitudinem vocis: fuit enim tam ſonora vox illa, ꝙ nemo potuit illam tolerare, ſed cadere coacti ſunt, immo putauerunt ſe morituros. ſic enim fuit, quando data eſt lex iudæis in monte Sinai. nam timuerunt nimis, & dixerunt ad Moyſem, loquere tu nobis, & non loquatur dominus ne moriamur Exo. 20. & crediderunt, quòd ſi vltra continuaretur aliquātulum vox illa, ſtatim morerētur. Deut. 5. ſi enim audierimus vltra vocē domini Dei noſtri moriemur. quis eſt omnis homo, vt audiat vocem Dei noſtri viuentis qui de medio ignis loquitur? Dicendum tamē, ꝙ potuerat iſta vox ita ſuauis formari, ꝙ neminē terreret, ſed lętificaret. nam iſta vox erat Angeli, cū Deus

A nō loqueretur, & tamen voces angelorum ſunt aliàs ſuaues, & non multum ſonantes: vt quandocunque apparent in corporibus aſſumptis: ita ergo & nunc. Item patet, quia vox illa quam audierunt iudęi in datione legis, & quam audientes ſe morituros putauerunt, non fuit æqualis, ſed a principio fuit talis, vt tolerari poſſet: deinde creſcebat ſemper in maius, ita vt fieret intolerabilis: Exod. 19. erat mons omnis terribilis, & ſonitus buccinę paulatim creſcebant in maius, & prolixius tēdebatur. ita ergo potuiſſet vox eſſe ſuauis. ita vt non timerent diſcipuli neque caderent, voluit tamen facere vocem terribilem, ita vt cadere cogerentur.

B Sed obijcietur, quòd non debuit eſſe vox iam terribilis quæ diſcipulos ad terram deijceret. Primo quia repugnabat hoc ex conditione ſtatus. erant enim diſcipuli in nouo teſtamento, immo ipſi erant principes huius teſtamenti. Sed differt iſtud teſtamentum ab illo, quia vetus fuit in timore, & ſeruiture: iſtud autem eſt in libertate, & amore. ad Rom. 8. nō accepiſtis ſpiritum ſeruitutis iterum in timore. & ad Gal. 4. comparat iſta duo teſtamenta, ſicut filios ancillæ, & liberę, & dicit nos autem filij liberę ſumus, qua libertate donauit nos Chriſtus, & iſtam differentiam ponit Ianus ad Heb. 12. dicens, non acceſſiſtis ad montem terribilem &c. ergo nunc nihil pauoris eſſe debuit. Secundo repugnabat hoc ex parte finis. nam tota oſtenſio nunc

C facta in tranſfiguratione fuit ad indicandum imaginē glorię beatorum, & tamen in illa nullus terror eſt, ſed omnis ſuauitas, ergo non debuit nunc apparere aliqd terribile.

Dicendum, quòd debuit apparere aliquid terribile, ita vt diſcipuli caderent in terram. Et dicunt aliqui, quòd hoc fuit. Primo quia diſcipuli cognouerant ſe erraſſe, & hoc in petitione Petri. ſ. faciamus hic tria tabernacula. Secundo quia nubes lucida operuit eos. Tertio quia vox illa oſtendit præſentiam diuinę maieſtatis quam non potuerunt tolerare diſcipuli in carne viuentes. Sic dicit Hieronymus, triplicem autē ob cauſam pauore terrentur: vel quia ſe erraſſe cognouerāt, vel quia nubes lucida operuerat eos, aut quia Dei

D patris loquentis vocem audierant. humana enim fragilitas aſpectum maioris gloriæ non ſuſtinet, & toto corpore contremiſcens ad terram cadit. quāto enim quis ampliora quæſierit tanto magis ad inferiora relabitur, ſi ignorauerit menſuram ſuam.

Sed dicendum, quòd iſta non ſatisfaciūt plene. De primo patet, quia non videtur ſatis veriſimile, quòd propter errorem nunc ceciderunt, quia tunc aut ipſi ſponte ſe proſtrauerunt cognito errore, aut Deus eos cadere coegit. non quidem primum, quia non cognouerunt ipſi tunc primum errorem ſuum, immo nō videmur illum cognouiſſe quandiu manſerunt cū Chriſto in monte: quia erant quaſi extra ſeipſos terrore cōcuſſi, cum potius ex illo fuerit Petro occaſio errandi:

E quia vel propter nimiam admirationem, vel timorē, aut aliam cauſam quæ eum extra mentē traheret hoc dixit. Item non ſtat, quia diſcipuli non ſe proſtrauerūt ſponte, ſed coacti ſunt cadere ex timore, vt dicitur in litera, ſcilicet audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Secundum non ſtat, quia tunc cum ſolus Petrus erraſſet petens fieri tabernacula, ipſe ſolus deijceretur ad terram, & tamē ſimul tres deiecti ſunt. ſecunda cauſa, ſcilicet de nube non ſtat, vt dicetur infra quæſtio. 99. Tertia cauſa de maieſtate Dei viſa etiam non ſtat: cum ſępe homines videant hanc maieſtatem, & non cadant, ideo non fuit iſta tota cauſa cadendi. Patet hoc in aduentu Spiritus ſancti ſuper diſcipulos in linguis igneis. nam non ceciderunt in facies ſuas. Actu 2. Si autem dicas, quòd ma-

gis apparet gloria Domini in voce quam in viſione, ideo audita voce contremiſcunt homines,& non videndo aliquid. F

Dicendum,ꝙ non ſtat, quia aliquando auditur vox Domini in maieſtate eius,& non cadunt homines in faciem, ſicut in baptiſmo Chriſti audita fuit hæc eadẽ vox patris,ſ.hic eſt filius meus dilectus &c. ſupra 3. & Mar.1.& Luc.3.& inſuper viſus eſt Spiritus ſanctus in columbę ſpecie, & tñ nemo ad terrã cadere coactus eſt:non ergo fit propter hoc ſolum, ſed oportet dari aliam cauſam. Dicendum,ꝙ diſcipuli nunc ceciderũt propter vocis impetum, & magnitudinem. potuerat autem aliter fieri, vt non tremefaceret eos, ſed voluit Deus facere eam, ita terribilem. Primo ad oſtendendum magnitudinem gloriæ futuræ. nam transfiguratio fuit quædam oſtenſio futuræ gloriæ: illa autem eſt G talis, ꝙ excedit omnem facultatem humanam ſenſibus vtentem. ita quòd nullus ſenſus poteſt eam tolerare,ideo oſtendit vocem ita terribilem, ꝙ audientes cogerentur cadere. & hoc deſignauit Deus loquens Moyſi,quando ille petiuerat videre faciem Dei Exod. 33.ſ.nõ videbit me homo,& viuet,i.nullus poterit me videre quandiu viuit.& hoc erat valde conueniens rei quæ oſtendebatur. nam ſicut ad oſtendendam magnitudinem gloriæ monſtratus eſt vultus Chriſti valde fulgens,ſicut ſol:ita ad eandem magnitudinẽ fuit conueniens, ꝙ vox Dei eſſet ita terribilis, ꝙ non poſſent eam tolerare diſcipuli, vt per hoc putarent, ꝙ nondũ viderant totam gloriam,neque videre potuerãt.nam ſi nõ fuiſſet vox ita terribilis: putaſſent quidem, quòd H gloria futura eſſet valde magna:ſed non maior quam fuerat eis oſtenſa in fulgore vultus Chriſti: & ita crederent,ꝙ iam ſcirent quanta erat gloria in quo multũ detrahebatur ipſi gloriæ,ſi non putaretur eſſe maior, quam ipſi viderant, ideo fuit vox ita terribilis, ꝙ non poſſent eam tolerare,vt per hoc appareret,ꝙ nõdum vidiſſent totam Dei maieſtatem,neque videre potuiſſent,cum vnicam eius vocem tolerare nõ potuiſſent. fuit ergo valde conueniens,quòd eſſet vox ita terribilis. Secundo fuit ad incutiendum quendam timorem diſcipulis, qui erat eis conueniens. erant quippe diſcipuli adhuc imperfecti,& carnales multum habẽtes de conditione iudaica:ad bonum ergo per timorẽ quendam incitandi erant, & quia vox iſta dixit, quòd I audirent Chriſtum, vt ei per omnia tãquam domino obedirent,& non contemnerent neq; peccarent,fuit conueniens per timorem eos deduci ad hoc. ita enim fuit in datione legis.nam vox terribilis audiebatur, ita vt iudęi putarent ſe morituros.& tamen non fuit,niſi vt timerent Deum, & melius cuſtodirent mandata eius quæ dabantur: Exo.20.nolite timere.vt enim ꝓbaret vos venit Deus:& vt terror illius eſſet in vobis,& non peccaretis. Tertio fuit & ſpecialiter, vt diſcipuli non viderent, quando Chriſtus deponeret radios fulgoris.voluit enim Chriſtus, ꝙ diſcipuli non viderent, quando incipiebat transfigurari, neque quando deſinebat,cuius cauſa poſita eſt,ſupra quæſt.69. & ideo licet eſſent diſcipuli cum ipſo,quando trãsfiguratus eſt K fecit,ꝙ non viderẽt eum trãsfigurari:& ad hoc immiſit eis ſoporem, ſic innuitur Lucæ 9.ꝙ Petrus, & qui cum eo erant grauati erant ſomno, & euigilantes viderunt maieſtatem eius. & ita iam trãsfiguratus erat, ideſt habebat iam fulgorem vultus, & veſtium cãdorem,quando ipſi euigilauerunt.Sic etiam in depoſitione radiorum fecit, quòd non viderent quomodo fiebat illa depoſitio & reditio ad ſtatum priſtinum:, & ad hoc fecit,quod audita voce caderent in terram, & manerent ſuper facies ſuas quouſque Chriſtus eos de terra leuaret, & iſta fuit cauſa multum conueniens.

Ad primum in contrarium poteſt dici vno modo, quòd ea quæ ad vetus teſtamentum pertinebant erãt data in timore,quę vero ad nouum omnia in tranquillitate.& ita Chriſtus ſedens,& aperiens os ſuum cępit legem euangelicam pronunciare,ſupra 5.cap. tranſfiguratio autem non fuit aliquid noui neque veteris teſtamenti: ſed fuit quædam oſtenſio glorię futurę in qua decuit timorem aliquem eſſe propter cauſas dictas: ideo fuit vox terribilis.

Aliter poteſt dici, quòd licet diſcipuli Chriſti futuri eſſent principes noui teſtamenti, tamen adhuc retinebant multum de conditione eorum, quæ erant in veteri teſtamento,quia erant viri imperfecti, & carnales,& per timorem ad bonum deducendi erant, cum autem euacuauerunt iſtam imperfectionem,manifeſtabatur eis gloria Dei ſine timore. ſic fuit in die Pentecoſtes adueniente Spiritu ſancto in linguis igneis, & facto impetu venti magni: Actu.2.nam tunc nemo eorum cecidit neq; timuit, ſed valde lętati ſunt,quia iam efficiebantur viri perfecti adueniente Spiritu ſancto. Ad ſecundum dicendum, quòd ille terror nõ repugnauit conditioni gloriæ quæ oſtendebatur, ſed fuit valde conueniens ad iſtam oſtẽſionem, quia licet in gloria non ſit vllus timor, ſed plena tranquillitas, tamen timor ille fuit conueniens ad oſtendendũ, quòd gloria illa erat valde magna, ſ. quòd tanta erat, quod eam tolerare non poterant ſi deberet tota oſtendi, ideſt Deus videri in tota ſua maieſtate, ſed ſolum videbant quendam fulgorem in corpore Chriſti,qui oſtendebat quendam modum glorię corporum beatorũ, ſed maior gloria manebat, cuius imago non oſtendebatur.ſcilicet gloria animæ:vt ergo aliquid maius quã ipſi capere poſſent ſupereſſe crederent, fuit cõueniẽs oſtendi vocem terribilem,quam non potentes ſuſtinere caderent.

Quare non corruit aliquis in terram in baptiſmo audita hac voce,ſicut nunc in transfiguratione. Quæſt. XCIII.

QVAERETVR cum in baptiſmo Chriſti audita fuerit iſta vox ſicut nũc. ſcilicet hic eſt filius meus ſupra 3.& Mar.1.& Luc.3.quare non corruit ibi aliquis in terram, ſicut nunc.

Aliqui dicunt, quòd nemo audiuit illam vocẽ, neque vidit illam columbam deſcendentẽ,niſi Io.Bapti. cui ſiebat iſta oſtenſio,vt Chriſtum cognoſceret.& ita nemo poterat cadere, niſi Ioannes, ſed ipſum cadere non erat conueniens, quia ſi populus hoc videret minoris eſſet auctoritatis, & putarent forte, quòd a dæmone arriperetur, fierentque omnia dicta, & opera eius ſuſpecta,ſicut aliqui calumniari voluerunt Ioanni dicentes, quòd dęmonium haberet, quia vitã tam auſteram tenebat ſupra 11. venit Ioannes non manducans neque bibens, & dicunt, quòd dæmonium habet.

Dicendum, quòd hoc dictum non eſt ſatis veriſimile,ſed pręſupponit aliquid, quod communiter negatur.nam non dicitur iſta apparitio, & vox baptiſmi facta ſoli Ioanni,ſed toti populo aſtãti:ideo hoc relinquitur. Alij dicunt,ꝙ fuit,quia in tranſfiguratione cõcurrerunt plura quę timorem incuterent quam in voce audita in baptiſmo, ſcilicet, quia hic erat ſolitudo quędam in qua ſoli nunc diſcipuli manebant cũ Chriſto,ideo erat facile timere. vbi autem Chriſtus baptizatus eſt multus populus erat: Luc.3. factum eſt cum baptizarerẽ omnis populus,& Ieſu baptizato, & orante apertum eſt cęlum. Secundo quia erat locus tranſfigurationis altus. vocatur enim mons excelſus ſupra in litera, & talia loca ſunt magis timoris plena, locus baptiſmi fuit in plano, ſcilicet in Iordane.

Tertio,

Tertio, quia locus trāſfigurationis fuit magni ſilētij, q̄a ibi nemo erat clamans, & iō vox poterat audiri diſtincte velut non impedita, & ita ſm totam vim ſuam concuteret aures diſcipulorum. vbi autem Chriſtus baptizatus eſt, erat populi magnus concurſus, vbi erat confuſio, & clamor iuxta conditionem multitudinis, ideo non potuit vox illa tā dure aures inuadere. Quarto, quia in transfiguratione præceſſerat admiratio magna, & diſpoſitio ad timorem. in baptiſmo autē Chriſti nulla diſpoſitio timoris præceſſerat, ideo etiam ſi eſſet vtrobiq; vox æqualis, magis timorem incuteret in transfiguratione quàm in baptiſmo. Sic dicit Chryſ. ſ. ſed cum ante in Chriſti baptiſmo, q̄n etiam talis vox de cęlo delata eſt, nullus ex turba quæ aderat tale aliquid paſſus eſt, quomodo diſcipuli in monte ceciderunt? & reſpondet dicens, quia ſ. ſolitudo, & altitudo, & ſilentium erat multum, & transfiguratio ſtupore plena, & lumen purum, & nubes extēta, ex quibus omnibus in eis ſtupor congregabatur.

Sed iſtę cauſę parum mouent. Primo, quia quando lex data eſt audita voce Dei populus timuit, ita vt ſe illico morituros putarent: & tamen non erat ibi ſolitudo, cum eſſent pluſquam ſexcenta millia peditū. Exo. 12. & Nu. 1. & 2. Etiam nō erat altitudo, quia populus audiens vocem in valle erat, & non audebat accedere ad radices montis. Exo. 19. Etiam non erat ſilentium, quia in tanta multitudine hominum & pecorum, & iumentorum non poterat eſſe ſilentium, ſed clamor confuſus. Neq; etiam erat ibi lumē purum, ſed etiam tenebrę, idest caligo magna Exo. 19. & Deut. 4. & 5. & tamen ibi timuerunt nimis, & non in baptiſmo Chriſti. Secundo, quia illa motiua Chryſo. ſunt aliqualia ad magis, vel minus aliqualiter timendum data æqualitate vocis terribilis, & tamen in baptiſmo Chriſti audita voce non ſolum non cecidit quiſquam, ſed etiam nemo timuit. hic autem tantus fuit timor, quòd illico ceciderunt ſuper facies ſuas, & non ſurrexerunt quouſque Chriſtus leuauit eos, vt patet in litera. ergo non fuit hoc ex illis motiuis: ſed neceſſe eſt, q̄ vox audita in transfiguratione fuerit terribilior.

Dicendum, q̄ Deus poterat facere, q̄ illa vox non ſolum non tremefaceret audientes, ſed etiam q̄ delectaret eos, & tamen fecit q̄ timerent nimis, & ad hoc fecit, q̄ eſſet terribilis valde. Vnde dicēdum, q̄ fuit terribilior vox iſta quam illa quæ audita eſt in baptiſmo. Ratio differentię fuit, quia in transfiguratione fuit cō ueniens eſſe timorem magnum, ita vt diſcipuli caderent in terram propter cauſas dictas pręceden. q. ideo debuit eſſe vox terribilis, in baptiſmo autem non fuit aliqua cauſa timoris incutiēdi, & hoc quia illa vox nō fuit, niſi ad oſtendendum Chriſtum Ioāni, & populo principaliter, vt eum digne reciperent. ad hoc autem non erat conueniens timor, ideo non fuit terribilis. vnde nemo corruit neque timuit.

Quare illa vox nunc non fuit ita vti fuit in legis datione.

Quæſt. XCIIII.

QVAERETVR cum in datione legis fuerit audita vox terribilis quam iudęi ſuſtinere non poterant, ita vt crederent ſe morituros ſi vltra audirent, & tamen non ceciderunt in terrā, ſed dixerunt, q̄ Deus nō loqueretur, ſed Moyſes: & ita ceſſaret terror. Exo. 20. quare non fuit ſic hic, vt dicerent nō loquatur nobis Deus ne moriamur, & ita non caderent.

Dicendum, q̄ differentia inter iſtas voces fuit hęc: vtraque enim fuit terribilis valde. ſed terribilior ea q̄ in tranſfiguratione audita eſt. Item vox legis fuit lōga: quia multa dicta ſunt, ſ. totus decalogus pręceptorum

A cum quibuſdam pręambulis, vt patet Exo. 20. & Deuter. 5. vox tranſfigurationis fuit breuis, ſ. ſolum: hic eſt filius meus dilectus &c. Item quia vox legis non fuit ęqualiter terribilis. nam a principio nō erat nimis grauis, vnde potuerant Iudæi eam tolerare ſi non creuiſſet in amplius. & tñ ſemper creſcebat paulatim: ita vt iam non eſſet tolerabilis. ſic patet Exod. 19. erat mons omnis terribilis, & ſonitus buccinę paulatim creſcebat, & prolixius tendebatur, vox autem tranſfigurationis fuit tota æqualis, & tota intolerabilis. vnde mox, vt audierunt, & ceciderunt in terram. Item in voce legis timuerunt Iudæi, ſed non ceciderunt, in voce autem transfigurationis timuerunt, & ceciderunt. Cauſa aūt prima differentiæ fuit, quia in datione legis fuit cōueniens timere, ſed non cadere, quia timor arcet hominem a malo, & vt non peccarent Iudæi, ſed legem cu-
B ſtodirent debuit eis incuti timor. Exo. 20. vt enim probaret vos venit Deus, & vt terror illius eſſet in vobis, & non peccaretis. timor enim eſt de re terribili tolerabili tñ. cadere autem eſt ante rem intolerabilem. Deus vero voluit ſe terribilem iudæis oſtendere, vt timerēt eum, & venerarentur. non tamen intolerabilem, quia tunc non acceptarent legem eius ſi illam tolerare nō poſſent, cum potius ipſe oſtendat facilem eſſe legem ad cuſtodiendum: Deut. 30. ſi aūt putarent Deum eſſe intolerabilem recederent ab eo deſerentes cultum & cæremonias eius: vt patet 1. Regū 6. quando occiſi ſunt plurimi de Bethſamitis, quia viderūt arcam Dei,
C nam dixerunt: quis poterit ſtare in conſpectu Domini Dei huius? & tunc noluerūt tenere apud ſe arcam, ſed miſerunt in Chariathiarim. eo. c. & ſeq. in trāſfiguratione aūt oſtendebatur figura futurę glorię, q̄ non poteſt tolerari ab aliquo ſenſu humano pp̄ ſuā magnitudinem: ideo in oſtenſione illius debuit eſſe tātus terror vocis, vt caderēt diſcipuli. vt ſic ſcirent, quòd non ſufficiebant ſenſus ſui adhuc mortales ad capiendum illam gloriam. Secundo fuit, quia vox legis a principio fuit ſatis tolerabilis, & cū creſceret ſemper in amplius fiebat grauior ad tolerandum, ita vt iam in fine decalogi videretur intolerabilis, vox autē transfigurationis illico fuit intolerabilis, ideo illi dixerunt non
D loquatur nobis dominus, diſcipuli autem nihil dicere potuerunt, ſed illico ceciderūt. Tertia fuit, quia intentio Dei fuit dare Iudæis legis quandam partem in voce audiente toto populo, & alias partes per Moyſem, ita vt putaretur per ſeipſum illam primam partē legis dare. Quare autem voluerit dare aliquid de lege per ſe in voce, & quare non totam, ſed maiorē partem per Moyſem declaratum fuit Exo. 20. c. volebat etiam, q̄ non deſiſteret ipſe per ſeipſum, ſed ad preces populi, ideo a principio fecit vocem nõ ita magnam, ita vt a tota multitudine audiretur, & tamen erat tolerabilis. nam ſi in principio feciſſet eam intolerabilē peterent, q̄ ille non loqueretur, ſed Moyſes, & ſic nihil de lege Deus daret per ſeipſum, ſed totū per Moy-
E ſem, quod non erat conueniens, vt oſtenſum eſt Exo. 20. fecit ergo vocem tolerabilem quandiu propoſuit decem pręcepta decalogi, quia illa volebat per ſe proponere, circa finem autem illorum fecit vocem iam duram, q̄ nemo poterat audire, & tunc populus clamauit, q̄ Deus non loqueretur, ſed Moyſes, & tunc ad preces populi Deus ceſſauit, qui tamen intendebat aliàs ceſſare, quia reliquam legem non erat per ſe daturus, quia tamen ſi ipſe ſponte committeret alicui, q̄ daret legem, forte populus non crederet ei, voluit eos tantum affligere voce terribili, quòd ipſi peterent, quòd Moyſes loqueretur eis, & non Deus, & ita non poſſent poſtea recuſare Moyſem, vel nō haberent cauſam nō credendi ei. Non fuit autem iſtis cauſa cadēdi, quia anteq̄ vox eſſet tā terribilis, vt caderēt

permiſerunt, ꝙ Deus non loqueretur eis, & tunc Deus F ceſſauit. ſi tamen continuaſſet vltra vocem, vel caderent illi, vel morerentur. intendebat tamen Deus deijcere eos ad terram, ideo conceſſit ſtatim, ꝙ nõ loqueretur, & ita illi non ceciderunt. diſcipulis autem pauca Deus dicturus erat, ſ. ſolũ hoc. hic eſt filius meus, &c. ideo oportebat, quòd ſtatim in principio vox eſſet terribilis, vel nunquam eſſet terribilis: & ſic illico ceciderunt. & dato quòd locutio iſta aliqualiter extẽderetur, & a principio non eſſet intolerabilis, non dicerent diſcipuli: non loquatur nobis Deus, ſicut dixerũt Iudæi, quia illi ſciebant, quòd Deus volebat eis dare legem, & ſi per ſe omnia dicturus eſſet nimis moraretur: iõ dixerunt, non loquatur nobis Deus, ſed loquere tu nobis, quia ſciebant, quòd multa ſupererant quę nondũ fuerant dicta per Deum, & illa petebant dici per Moy G ſem. diſcipuli autem neſciebant quid Deus dicturus eſſet, & an multum, vel paucum eſſet, & an aliquid dicendum reſtaret, ideo non dicerent, non loquatur nobis Deus, ſed loquere tu. & ſic fuit conueniens, ꝙ diſcipuli nunc caderent, & non dixerũt loquere tu nobis, & non Deus. iudæi autem non debuerunt cadere: & potuerunt conuenienter dicere, non loquatur nobis Deus. Quarto fuit, quia Iudæis non opus erat cadere ad aliquem finem quem Deus intenderet: ideo fecit vocem quæ eos terreret, ſed non quæ deijceret. in trãſfiguratione autem fuit conueniens, quòd caderent diſcipuli, vt occultaretur eis quomodo Chriſtus deponebat radios, ideo vox fuit ita terribilis, quòd eos deijceret. H

An nubes lucida quæ obumbrauit diſcipulos terruit eos. Et quæ fuit vera timoris eorum cauſa. Quæſt. XCV.

QVAERETVR, an nubes lucida quæ obumbrauit diſcipulos terruit eos. Aliqui dicunt, quòd ſic, & ſic Hieronymus aſſignans cauſas terroris diſcipulorum poſt nubem, ſ. triplicem ob cauſam pauore terrentur, vel quia ſe erraſſe cognouerant, vel quia nubes lucida operuerat eos, vel quia Dei patris vocem loquentis audierãt. Chryſoſtomus etiam dicit, quòd lumen purum, & nubes extenſa ſtuporem præſtabant.

Alij dicunt, ꝙ nubes nihil ad timorem præſtitit, ſed I ſola vox. hoc enim litera videtur dicere, nam cum dicitur ecce nubes lucida obumbrauit eos, nihil ſubdit de timore, cum autem dicitur: & ecce vox de nube dicens, ſubditur de timore eorum.

Dici poſſet, ꝙ nubes etiam cauſa eſſet terroris, non ponitur tamen de terrore poſt nubem, quia nubes, & vox ſimul fuerunt, & ita nõ potuit eſſe timor prius inductus a nube quàm a voce, ſed idem timor ab vtroque cauſatus eſt.

Sed dicẽdum eſt, ꝙ vera cauſa timoris fuit vox quę terribilis nimis fuit. vnde litera ſolam vocẽ ponit cauſam timoris dicens, & audientes diſcipuli ceciderunt in faciem ſuam, & timuerunt valde. Quòd autem nubes lucida timorem non afferret patet, quia lucidior K fuit vultus Chriſti qui fulgebat, ſicut ſol, & veſtimenta eius fuerunt, ſicut nix, & tñ non timuerũt, nec ceciderunt videntes hęc, ſed admirarentur nimis, ſed potius gaudebant valde, iõ nec nubes tremefaceret eos.

Dici tamen poteſt, quòd licet nubes non faceret principaliter ad terrẽdum diſcipulos, ſed ſola vox: aliquo tamen modo adiuuabat, non quidem inquãtum erat lucida, ſed inquantum inuoluit diſcipulos, & obũbrauit intra ſe. licet exterius eſſet lucida, interius non emittebat radios, ſed potius obũbrabat, & ita ſtabunt dicta Hieronymi, & Chryſoſtomi: & præcipue Hieronymi qui obumbrationẽ ponit cauſam terroris. Chryſoſtomus autem dicit lumẽ purum eſſe cauſam quòd minus conuenit rei.

Quare Chriſtus non terruit, & deiecit diſcipulos oſtendendo lucem excellentem quam oculi non tolerarent, ſicut terruit, & deiecit per vocem. Quæſt. XCVI.

QVAERETVR cum Deus vellet terrere diſcipulos ad oſtendendum magnitudinem gloriæ, quam ipſi ferre non poterant, & poſſet terrere oſtendendo lucem ſuperexcellẽtem quam humani oculi non tolerarent. quare nõ fecit, quia ita poterat facere lucem quæ non poſſet tolerari, & deijceret ſicut vocem. Dicendum, ꝙ non factum eſt. Primo, quia forte non poterat eſſe terror in luce, ſicut in voce, nam lux quando fuerit valde excellens non põt percipi ſenſu, quia corrumpit illum, & tamen non ſtupefacit, vel tremefacit, vt patet in luce ſolis quę eſt maxima. vox autem quãdo magna fuerit tremefacit. Ratio eſt ex diuerſitate actionis, quia actio lucis eſt ſpiritualis, vel totaliter vel maxime. actio vocis eſt realis, quia fit per motum, cum concitatur aer: & ita ex percuſſione aeris qua vox cauſatur interdum per ſolum impetum deijciuntur aliqua quæ vocem non ſentiũt. & tñ illa non immutantur ſpiritualiter, ſed mouentur localiter, quod in luce non poteſt fieri: ideo poteſt terrere, & concutere atq; ſic a Deo fieri aliqua quæ viſa deijcerent hominem, ſed non conueniebat nũc talia fieri. Primo quia nõ oſtenderetur tunc imago gloriæ, nam lux glorioſa, licet ſit valde magna, nõ affligit neque turbat ſenſum, ſed allicit. lux autem ſenſibilis corrumpit ſenſum ſi ſit excellens, ſed hic debuit oſtendi lux glorioſa, ideo non debuit eſſe terribilis. Secundo, quia ẽt ſi poſſet eſſe lux glorioſa quæ ꝑp ſui excellentiã mox hominem tremefaciendo deijceret, non debuit eſſe talis, quia repugnabat intẽtioni Chriſti. nam ipſe volebat diſcipulis oſtẽdere imaginem futuræ gloriæ, & hæc erat in luce corporis Chriſti qualis futura erat gloria corporis beatorum. Si aũt ſtatim lux illa appareret terribilis, vt caderent diſcipuli, nihil viderent de imagine futuræ gloriæ, & ita nihil prodeſſet tranſfiguratio, cum nihil oſtenderet, iõ quandiu lux durauit quæ erat imago futuræ gloriæ, non timuerũt quicquã diſcipuli, ita vt caderent, ſed delectabiliter videbãt: cũ autem ſufficienter viderunt, & voluit Chriſtus, ꝙ ceſſaret transfiguratio, ſuperuenit vox quæ exterritos, & tremefactos deiecit ad terram. & iſte erat ordo conueniens. ſ. vt prius videndo claritatem tantum cognouiſſent de imagine futurę glorię, quantum per ſenſum apprehendi poterat: & poſtea ad oſtendẽdam magnitudinẽ glorię ſuperueniret vox terribilis demõſtrans, ꝙ non poterant ſenſus eorum totam glorię maieſtatẽ percipere, ẽt ſi eis oſtenderetur, & interim ceſſauit tranſfiguratio cũ diſcipuli iacerent ſuper terrã. ſic fuit in datione legis, nam quandiu Deus voluit loqui fuit vox ſua tolerabilis iudæis, quando autem voluit eam finire, fecit eam ita terribilem, vt ipſi non potentes eã tolerare peterent, quòd ceſſaret loq. non ergo debuit eſſe terror in claritate vultus, & veſtiũ Chriſti, neq; in nube lucida, ſed in voce qñ ceſſaret tranſfiguratio.

Quare Chriſtus tetigit diſcipulos ad leuandum eos. Vnde ſimiliter Daniel ex magnitudine viſionum cadebat ſæpe in terrã, & ad ſurgendum tangebatur ab Angelo. Quæſt. XCVII.

QVAERETVR, quare Chriſtus tetigit diſcipulos ad leuandum eos.

Dicendũ, ꝙ primo fuit, vt ſurgerent: fuerunt. n. magno timore concuſſi cũ cecidiſſent in terram, & quia aliquã rem terribilẽ ſibi deſuper impendere putabant

non

non audebant ſurgere, & quia ceciderant ſuper facies ſuas, licet non adeſſet aliquid terribile, cum non viderent, poterant ſemper ſic ſtare: & ideo non auderent ſurgere: & ſic conueniens fuit, quòd Chriſtus tangeret eos quaſi per hoc excitans eos ad ſurgendum: innuens nullum iam eſſe periculum. & ideo dixit: ſurgite, & nolite timere. Et patet etiam hoc: quia dicitur in litera, leuantes autem oculos, quaſi dicat, antequã Chriſtus diceret eis hoc, non audebant leuare oculos: quaſi aliquid horribile adhuc circunſtaret eos. Secundo fuit, quia forte per tactum manus Chriſti recuperatæ fuerunt in eis vires amiſſæ. nam ex timore ſolent debilitari membra, ita vt nullę vires maneant homini ad motum, & potiſſimè fit hoc, quando grauis timor ſubitaneus accidit ex aliquo audito, vel viſo. ſic fuit ſæpe Danieli: quia ex magnitudine viſionum timens cadebat in terram, neque poterat ſurgere quouſque Angelus tangeret eum conferendo vires, vt patet Dani. 8. quando apparuit Danieli Gabriel, ſcilicet, cumque loqueretur ad me collapſus ſum pronus in terram: & tetigit me, & ſtatuit me in gradu meo, & ſimile Dan. 9. vidi viſionem hanc grandem, & nõ remanſit in me fortitudo, & audiui vocem: & iacebam conſternatus ſuper genua mea vultuſque meus hęrebat terræ, & ecce manus tetigit me, & erexit me ſuper genua mea, & ſuper articulos manuum mearum. ita & nunc diſcipuli ex magno timore vires perdiderant: ita vt non poſſent ſurgere per ſe: tetigit ergo Chriſtus illos, vt ſurgerent tangendo conferens eis vires. Sic dicit Hieronymus: quia vero illi iacebant ipſe clementer accedit, & tangit eos, vt tactu fuget timorem, & debilitata mẽbra ſolidentur. Tertio fuit ad atteſtandum magis iſti transfigurationi: nam omnia quę facta ſunt, nũc erant ad oſtendendum magnitudinem Chriſti, ideo fuerũt omnia teſtimonia quæ ſupra habentur, tam paternæ vocis quàm aſſiſtentię Moyſi, & Elię. ita & nũc, quòd tangendo poſſet reſtituere amiſſas vires pertinebat ad magnitudinem potentiæ, ideo conueniens fuit, quòd tangeret diſcipulos. & apparuit excellenter iſta poteſtas, quia mox, vt tetigit eos ſurrexerunt, & ſteterunt pedibus ſicut prius. interdum autem quando Angeli erigebant cadentes non erigebant penitus, ſed aliqualiter, ſicut Dani. 10. quando cecidit ſuper faciem ſuã, & vultus eius hęrebat terrę. & dicitur, quòd manus tetigit eum, & erexit ipſum ſuper genua, & ſuper articulos manuum., & ita nõ ſtatuit eum ſuper pedes, quod erat plene erigere. Chriſtus autẽ plene erexit: in quo ſe maiorem oſtendit Angelis illis qui erigebant cadentes.

Quare Chriſtus dixit diſcipulis ſurgite nolite timere. Quæſt. XCVIII.

QVAERETVR, quare dixit Chriſtus diſcipulis ſurgite nolite timere, quando tetigit eos.

Dicendum, quòd hoc fuit, vt ſurgerent diſcipuli. & primo, quia diſcipuli ceciderant in terram præ timore, & ſi timor ille perſeueraret non ſurgerent. nam putarent, quòd aliquid terribile circundaret eos: ideo dixit, ſurgite nolite timere, ideſt non timeatis quaſi aliquid durum, & horrendum maneat, quia nihil eſt, qđ timere debeatis. Secundo, quia propter magnitudinẽ timoris ipſi vires perdiderant, ideo ex cauſa oppoſita illas recuperaturi erant, ſ. non timentes. vnde mox, vt dixit eis nolite timere ipſi ſurrexerunt, quaſi nihil mali paſſi fuiſſent. Tertio fuit ad oſtendendum ſe potentem qui talibus non concuteretur. vnde non ſolum non timuit ipſe illam terribilem vocem quæ audita fuerat: ſed etiam timentes, & proſtratos erexit. Quarto fuit, vt oſtenderet verum eſſe, quod vox dicebat, & de ipſo intelligi, ſcilicet hic eſt filius meus dilectus: nam non erat veriſimile, ꝙ ſi ipſe erat ille filius Dei dilectus, de quo vox loquebatur, ꝙ vox patris eum terreret, ſed alliceret. nam pater non terret filios quos diligit, ſed ſeruos. nam filius amat, ſeruus timet. Quinto fuit, quia Chriſtus volebat nunc inſtruere diſcipulos de tacendo ea quæ viderant, ideo voluit prius timorẽ auferre, & ſic monita audirent, & intelligerẽt, quia nimius timor iudicij rectitudinem aufert. ſicut & quælibet alia paſſio. ſic dicit Hieron. primum timor expellitur, vt poſtea doctrina tribuatur.

Quare dicitur, quòd leuantes oculos neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum. Quæſt. XCIX.

QVAERETVR quare dicitur, quòd leuantes oculos neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum. Dicendum, quòd hoc fuit, quia quando diſcipuli leuauerunt oculos nemo erat ibi, niſi Ieſus. nam Moyſes & Elias non erant ibi. Sed non eſt intelligendum, quòd receſſerint quandiu iacebant diſcipuli in terra ſuper facies, ſed prius receſſerunt. nam antequam Petrus diceret Chriſto: Domine bonũ eſt nos hic eſſe. receſſerunt illi, vt patet Luc. 9. ſ. & factum eſt cum diſcederent ab illo ait Petrus ad Ieſum, præceptor bonum eſt nos hic eſſe. & tamen Petrus dixit illa verba antequam audiretur vox de nube & caderet ipſe in terrã, vt patet ſupra in litera, & Mar. 9. & Luc. 9.

Sed diceretur ſi ante caſum diſcipulorum in terram receſſerant Moyſes, & Elias: fruſtra diceretur nunc, ꝙ leuantes oculos neminem viderũt, niſi Ieſum, quia ſtatim recedẽtibus illis etiam ante caſum diſcipulorum in terram, manebat ſolus Ieſus.

Dicendum, quòd dicitur, ꝙ neminem viderunt, niſi ſolum Ieſum, quia nunc nouiter ſenſerunt deeſſe Moyſem & Eliam, quod prius non ſenſerant. nam licet receſſerunt antequam Petrus diceret Chriſto faciamus hic tria tabernacula, tamẽ parum interfuit inter verba Petri, & caſum diſcipulorum in terrã: & idõ potuit eſſe, ꝙ nõ ſenſerint ante hoc eos deeſſe. nã mox, vt receſſerunt Moyſes, & Elias, dixit Petrus: faciamus tria tabernacula Luc. 9. & poſt iſtam vocem, i. dum loqueretur facta eſt nubes obumbrans, & vox de nube quæ terruit diſcipulos, vt caderent. vt colligitur ſupra in litera. & Luc. 9. & ita non fuit multum tẽpus in quo aduertere poſſent; an illi deerant, & in illo paruo tempore non aduerterunt, quia tanta tenebantur admiratione fulgoris Chriſti, ꝙ in nullum alium aſpiciebãt, cum autem nunc ſurrexerunt vidẽtes circumquaq;, cognouerunt defuiſſe Moyſem, & Eliam. Quod autẽ prius non cognouiſſent, licet illi iam receſſiſſent apparet: quia quãdo Petrus dixit Chriſto, faciamus hic tria tabernacula, iam receſſerat Moyſes, & Elias Luc. 9. Petrus tñ neſciebat eos receſſiſſe, quia ſi ſciret non peteret fieri tabernacula pro Moyſe, & Elia. & ſicut tunc nondum aduerterat eos receſſiſſe, ita neque poſtea aduertit: quia ſtatim facta eſt nubes obumbrans, & vox quæ terruit. vt patet ſupra in litera: vnde vſq; nunc nõ viderunt defuiſſe Moyſen, & Eliam.

Quare dicitur leuantes oculos. Quæſt. C.

QVAERETVR, quare dicitur leuãtes oculos &c. Dicendum, ꝙ hoc dr̃ ad innuendum, ꝙ prius ex timore oculos non audebant attollere: ſed ſuper facies ſuas collapſi erant in terra, nunc autem cum timor ceſſauerit oculos leuauerunt. ſic enim dicitur de Daniele, quãdo audita voce cecidit præ timore, quòd vultus eius hęrebat terræ Danie. 9. Secundo fuit, quia

forte diſcipuli leuauerunt oculos ad circumſpicien-
dum vndique. nam cũ nubes operuit eos, & vox ter-
ribilis audita eſt, putauerunt iuxta ſe eſſe aliquid terri-
bile, quod ſupereſſet de viſione præcedenti, & illud
nunc ſublato timore videre volebant. Vel forte, quia
putauerunt, quòd videre poſſent eum qui vocem for
mauerat, & hoc innuitur Mar. 9. ſ. ſtatim circunſpiciẽ
tes neminem amplius viderunt, & ſic oculos leuaue-
rant ad circunſpiciendum ſi viderẽt aliquem ibi quẽ
videre vellent. Tertio forte fuit, quia quando vox in-
tonuit, ſ. hic eſt filius meus, putabant diſcipuli præſen-
tes eſſe Moyſem, & Eliam, & dubitarent ad quem
eorum iſta vox dirigeretur, ideo reſpexerunt, vt vide-
rent illos, ſi quid forte ſpeciale appareret tunc in ali-
quo eorum, propter quod potius de illo crederent vo
cem illam eſſe dictam quam de alio, & tunc nemi-
nem viderunt, niſi Chriſtum.

Quare dicitur, niſi ſolum Ieſum. Quæſt. CI.

QVAERETVR quare dicitur, ꝙ neminem
viderunt, niſi Ieſum.
Aliqui dicunt, quòd quia ita fuit refer-
tur ab Euangeliſta. Dicendum, quòd licet
ita fuerit, non referret illud Euangeliſta, niſi aliquid
conferret, cum multa omittantur quæ Chriſtus ege-
rit Io 20. & hoc maxime, quia omnes tres Euangeli-
ſtæ iſtud tangunt, ſ. quòd Ieſus inuentus fuerit ſolus, ſ.
poſtquam audita eſt vox, vel ſurrexerunt diſcipuli de
terra.
Eſt ergo dicendum, quòd fuit. Primo ad oſtenden-
dum, quod de ſolo Chriſto dicta fuerit vox: nam cum
omnes tres, ſ. Chriſtus Moyſes. & Elias viderentur in
maieſtate, vt dicitur Lu. 9. poſſent diſcipuli dubitare
quem eorum vox deſignaſſet, cum dixit, hic eſt filius
ſi omnes tres manerent, ideo poſt vocem ſolus Chri-
ſtus inuentus eſt, vt appareat manifeſte, quòd de ipſo
locuta eſt vox. Sic dicit Hieronymus, rationabiliter
factum eſt, ne ſi Moyſes, & Elias perſeueraſſent cum
Domino, patris vox videretur incerta cui potiſſimũ
daret teſtimonium. Et Beda ait, vbi cępit filius deſi-
gnari mox ſeruũ diſceſſerunt, ne ad illos paterna vox
emiſſa putaretur. Secundo fuit ad innuendum, quòd
lex vetus deſignata per Moyſem, & prophetę deſigna
ti per Eliam recedebant Chriſto manifeſtato. nam of
ficium eorum fuit de Chriſto prædicere, & eum ma-
nifeſtare, quo facto nihil eis manſit agendum, ideo re-
ceſſerunt Chriſto manente, ſicut nunc ſola lex Chri-
ſti manet diſcuſſis cęremonijs veteribus, & ænigma-
tibus prophetatum. Sic dicit Hiero. ſ. Ieſum ſtantem
ablata nube, & Moyſem, & Eliam euanuiſſe vident,
quia poſtquam legis, & prophetarum vmbra deceſſe-
rat, vtrumque in Euangelio reperitur.
Aliæ etiam cauſæ myſticæ aſſignantur, ſ. quòd a
principio erant tres, & in fine fuit verus Chriſtus ſo-
lus, quia confeſſio fidei in tribus eſt, & in vno. Etiam
receſſerunt Moyſes, & Elias cum voce, quia lex, & ꝓ-
phetæ cum voce cęperunt, & cum voce deſinunt, ſ.
cępit lex in clamore facto in monte Synai Exo. 19. &
20. & ceſſauit lex, & prophetę in voce prædicationis
Chriſti, & diſcipulorum, vel in voce Chriſti, quando
dixit cõſummatum eſt infra 27. Sic dicit Ambroſius
ſuper Lucam, receſſerunt illi cum dominus cępit de-
ſignari, tres in principio videntur vnus in fine. perfe-
ctę enim fidei ergo quaſi illi recipiunt in Chriſti cor-
pus, quia & nos vnum erimus in Chriſto. Aut fortaſ-
ſe, quia lex, & prophetæ ex verbo, quia autem ex ver-
bo cęperunt in verbo deſinunt. ſed iſtæ cauſæ myſti-
cæ ſunt, cauſa autem literalis eſt prima.

F *Quare Chriſtus iuſſit taceri viſionem transfigurationis. Quæſt. CII.*

QVAERETVR, quare iuſſit taceri Chriſtus viſio-
nem transfigurationis vſque ad reſurrectionẽ.
Dicendum, quòd primo fuit, quia res iſta erat val-
de magna in qua Chriſtus oſtẽdebatur eſſe filius Dei,
& hoc nondum crederetur de ipſo, quia nondum in
tanta opinione habebatur, cum autem reſurgeret, &
crederẽt reſurrexiſſe, nihil erat, quod de eo credi non
poſſet, tunc ergo talia conuenienter de eo prædica-
rentur, & non prius. Secundo fuit propter ſcandalum
imperfectorum hominum. audientes enim Chriſtũ
ad tantam gloriam in trãsfiguratione fuiſſe exaltatũ,
ſi viderent eum poſtea crucifixum turbarentur, & di-
G ſcederent. non enim poterant credere tam excelſa de
eo quem tam infima, & opprobrioſa pati viderent.
Sic dicit Hieron. non vult in populos prædicari ne in-
credibile eſſet pro rei magnitudine, & poſt tantã glo-
riam apud rudes animos ſequens crux ſcandalum fa-
ceret. Sic etiam dicit Theophilus, ne homines ſcanda
lizarentur audiẽtes de Chriſto tam glorioſa qui eum
crucifixum erant viſuri. non ergo erat congruum ta-
lia de Chriſto dicere ante reſurrectionem, poſt reſur-
rectionem vero credibile videbatur. Tertio fuit, quia
diſcipuli non erant pro tunc conuenientes annuncia-
tores huius rei. erat enim res iſta ardua, & ante aduen-
tum ſpiritus erant diſcipuli adhuc infirmi, & paruæ
auctoritatis, vt in tanta re eis crederetur, ideo fuit cõ-
H ueniens ſubticeri vſque poſt reſurrectionem Chriſti,
& miſſionem Spiritus Sancti, quando cõfirmati fue-
runt diſcipuli, & facti magnæ auctoritatis. Sic dicit
Hilarius, ſ. ſilentium etiam rerum geſtarum quę vide-
rant imperat, vt cũ eſſent Spiritu Sancto repleti, tunc
ſpiritualium geſtorum teſtes eſſent. Quarto fuit etiã
propter imperfectionem aliorum diſcipulorum: nã
ſi iſtud referri deberet prius reuelandum erat diſcipu-
lis Chriſti quam alijs, & tunc ſequeretur triſtitia, &
inuidia, triſtitia quidem, quia ipſi non vidiſſent rem
tam iocundam, inuidia autem, quòd alij prælati fuiſ-
ſent eis cum recepti fuiſſent ad videndum transfigu-
rationem, & ipſi non. Quinto, & ſpecialiter propter
Iudam, qui iam dudum malus erat, & proditurus erat
I Chriſtum, ipſe autem volebat ei auferre occaſionem
ad hoc, aut ſaltem non præſtare eam ex factis ſuis, &
quia ſi ipſe non receptus fuiſſet ad iſtam viſionẽ ma-
gis concitaretur contra Chriſtum, voluit Chriſtus, ꝙ
non reuelaretur vſque poſt reſurrectionẽ: tunc enim
proditor iam perijſſet, & alij diſcipuli etiam hoc au-
dientes non inuiderent neque triſtarẽtur, quia eſſent
perfecti per aduentũ Spiritus Sancti. De his dicit Da-
maſcenus hoc pręcepit dominus ſciens diſcipulos q
nondum ſortiti fuerant plenam Spiritus Sancti parti-
cipationem imperfectos, ne aliorum corda quæ non
viderant ſubuerterentur triſtitia, & ne proditor inci-
taretur ad inuidiæ rabiem. Sexto fuit, & præcipue ne
impediretur paſſio Chriſti. nam ſi diuulgaretur res
K hęc apud Iudęos, crederetur per hoc, ꝙ Chriſtus eſſet
Deus, & nõ auderent neque vellent Iudęi ipſum cru-
cifigere, quod tamen ipſe intendebat, & hoc collig-
tur ex aſſignatione termini, ſ. quouſque filius homi-
nis a mortuis reſurgat. Etiam patet, quia præced. cap.
& Mar. 8. ſimile habetur: nam poſtquam dixit eis, ꝙ
nemini dicerent eum eſſe filium Dei, ſubditur quod
dixit eis, ꝙ oportebat eum ire Hieroſolymam, & mul
ta pati, & reprobari, & occidi a ſenioribus, quaſi dicat,
ꝙ propter hoc non erat publicandum ipſum eſſe fi-
lium Dei ne per hoc impediretur paſſio ſua, & repro-
batio a ſenioribus. Sic dicit Remigius, ſi maieſtas ip-
ſius diuulgaretur in populis, populi impedirent di-
ſpenſa-

ſpenſationem paſsionis eius reſiſtendo principibus ſacerdotum, & ſic redemptio humani generis retardaretur.

Quare poſt reſurrectionem Chriſtus permiſit prædicari transfigurationem. Qui quidem non fecit, aut dixit aliquid eo animo, vt ſemper taceretur. Quæſt. CIII.

QVAERITVR, quare poſt reſurrectionem permiſit prædicari transfigurationem.

Dicendum, quòd licet Chriſtus prohibuit iſtam viſionem taceri vſque ad certum tempus: non fuit conueniens taceri ſemper, quia conueniens erat iſtam viſionem reuelari aliquando, ergo nō erat tacēda ſemper: nec enim fecit, aut dixit Chriſtus aliquid eo animo, vt ſemper taceretur, cum facta, & dicta ſua ad multorum pertinerent eruditionem. ideo quandiu fuit impedimentum aliquod, vt non diceretur debuit taceri. ceſſante autem impedimēto potuit dici, & hoc fuit vſque ad reſurrectionem Chriſti: ideo poſt illam licuit dici, & debet intelligi de reſurrectione, ideſt poſtquam creditum eſſet ipſum ſurrexiſſe. nā ſi poſt reſurrectionem diceretur, quando tamē adhuc eſſet dubiū de ſua futura, vel facta reſurrectione, inutile erat dici, quia tanta res tunc credi non poſſet.

Sciendum autem, quòd non ſolum permittebatur diſcipulis iſtis poſt reſurrectionem dicere transfigurationem Chriſti, ſed potius obligabantur tunc annunciare illam: quia transfiguratio non facta eſt ſolum ꝓpter iſtos tres diſcipulos, ſed magis propter oēs credituros, quia ſi Chriſtus propter hos tres faceret, eis ſolis hoc diceret, & oſtenderet. & tamen Chriſtus dixit omnibus diſcipulis, & etiam turbis, ſunt quidā de hic ſtantibus qui non guſtabunt mortem, donec videant filium hominis venientem in regno ſuo, quod de trāſfiguratione intelligitur, ideo voluit, quòd aliquando iſta res apud multos eſſet cognita, licet pro tunc non expediebat. & tamē non notificaretur, niſi iſti qui interfuerant notificarent, ideo tenebātur iſti poſt reſurrectionem Chriſti cognitam reuelare hæc alijs diſcipulis Chriſti, & prędicare illud, ſicut cętera geſta eius.

An in vita æterna in ſanctis ponantur dotes. Et quomodo ſit matrimonium inter Chriſtum, & Eccleſiam ratione dotium. Et vnde prouenerit denominatio dotis. Et item quæ ſit in beatis. Et quòd tam ad animam quā ad corpus eorum pertineat. & quare non dantur ſanctis in hac vita. Quæſt. CIIII.

QVONIAM autem in transfiguratione Chriſti apparuit claritas quæ fuit ſimilis dotibus corporū glorificatorum, & ſæpe occaſione huius de dotibus ſupra tactum eſt, nunc aliquid de eis dicendū eſt. & eſt primo dubium, an in vita æterna in ſanctis ponantur dotes.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dos datur in matrimonio carnali, & tamen in regno cœlorum non erit tale matrimonium, quia nec nubent neque nubētur: ſed ſunt ſicut Angeli Dei, ſicut Chriſtus dixit infra 22. & Luc. 20. ergo non erunt ibi dotes. Item dos datur ad ſuſtinendum onera matrimonij, & tamen in matrimonio ſpirituali maxime in vita æterna, non erunt aliqua onera, aut indigentiæ. ergo non erunt ibi dotes. Item dotes pertinent ad bona exteriora quæ ſunt bona fortunæ, & tamen in vita æterna non erit vſus bonorum exteriorum: ſed erunt meliora bona quę ſunt interiora, ideo non erunt ibi dotes. Itē dos datur ſponſo ex parte ſponſæ. ſed ſancti in vita æterna non gerūt figuram ſponſi, ſed ſponſæ, quia Chriſtus ſponſus eſt, ſancti autem ſunt membra Chriſti inquantū ipſi ſunt eccleſia quæ eſt corpus Chriſti: & eſt ſponſus eius, ad

A Ephe. 5. ergo non dantur ſponſis dotes. Item dotes ſecundum iura humana non dantur a patre ſponſi, ſed a patre ſponſæ. dona tamen beatis dantur ſanctis a patre ſponſi, ideſt a patre Chriſti Iaco. 1. omne datū optimum, & omne donum perfectum deſurſum eſt, deſcendens a patre luminum. ergo nō dantur dotes beatis. Item dotes dantur cauſa matrimonij contrahendi, & tamen matrimonium cōtrahitur hic per fidem inter animas fidelium, & Chriſtum. ergo ſi dotes darentur in ſpirituali matrimonio, ita darentur nunc ſicut in futuro, & non dantur. ergo non dabuntur in futuro.

Dicendum quòd in vita ęterna dātur beatis aliqua
B dona quæ dotes appellantur: eſt enim matrimonium ſpirituale inter Chriſtum, & animam ſanctā: ad Ephe. 5. vbi cum de matrimonio diceretur, ait Apoſtolus hoc eſſe magnum ſacramētum inter Chriſtum, & eccleſiam. & ita matrimonium ſpirituale eſt ibi, quod ꝑ carnale deſignatur. & tamen in matrimonio carnali ſponſa dotata introducitur in domum ſponſi. & tamen ſancti introducuntur in domum Chriſti ſponſi ſui, quando beatificātur de qua domo ipſe dixit, in domo patris mei manſiones multæ ſunt. Ioan. 14. ergo oportet, quòd ſancti in introitu ad regnum cęlorum aliquibus dotibus dotentur. Item dotes in matrimonio carnali aſſignantur ad matrimonij ſolacium. & tamē matrimonium ſpirituale eſt delectabilius, & ſua-
C uius carnali: ergo dotes aſſignabuntur in illo. Item ornamenta ſponſarum pertinent ad dotem, ideſt vocantur dos, vel pars dotis: ſed ſancti ornati introducūtur in gloriam: Eſa. 61. induit me dominus veſtimentis ſalutis, ſicut ſpōſam ornatam monilibus. ergo ſancti dotes habebunt, ſicut ſponſę.

Dicendum tamen, quòd dos ſecundum propriam & vſitatam ſignificationem inuenitur ī matrimonio carnali, ſed in vita æterna nihil tale eſt, ideo non erunt tales dotes proprie acceptæ: eſt tamen verum, ꝙ beatis dabuntur quædam dona diuinitus quæ transferunt ad decorem ipſorum. & iſta dona a doctoribus vocantur dotes, & diffiniunt ſic hanc dotem. Dos eſt perpetuus ornatus animæ & corporis: vitę ſufficiens in ęter-
D na beatitudine perſeuerās. & hæc diffinitio aſſumitur ad ſimilitudinem dotis in matrimonio carnali. nam hęc omnia inueniūtur in dote carnali: illa enim eſt ornatus ſponſę: quia quælibet bona etiam extrinſeca faciunt ad decorem habentis. ſic vult Ariſtot. 1. Ethico. dicens, quòd bona exteriora decorant fęlicitatem, vt potentia ciuilis & diuitiæ: etiam eſt vitæ ſufficiens, ideſt ad ſufficienter ſuſtentandum vitam, vt ſponſus, & ſponſa alantur, & liberos de matrimonio natos educare poſſint. Etiam eſt ornatus perpetuus: quia dos ſemper pertinet ad ſponſam. nam licet durante matrimonio vſusfructus dotis pertineat ad ſponſum, quia ipſe ſubit omnia onera matrimonij, tamē dominium manet ſemper apud mulierem, & ſoluto matrimonio ꝑ
E mortē, vel alias reuertitur ſemper dos ad vxorem, & ita ſimilitudo eſt inter vtrāque dotem in diffinitione.

Sed nunc cum conſtet beatis receptis ad beatitudinem illico dari dona quæ dotes vocantur, eſt dubium vnde prouenerit iſta denominatio dotis.

Aliqui dicunt, quòd nomen dotis non eſt hic per tranſlationem a matrimonio corporali, vel ab aliquo alio cui proprie, & primo competat nomen iſtud, ſed eſt nomen principale ſignificans omnem perfectionem, vel ornatum cuiuſcūque modi qui poteſt competere homini. & ſic dicimus, quòd aliquis eſt dotatus ſcientia, vel virtutibus, aut pulchritudine, vel robore corporis. & ſic etiam fęcunditas vteri, vel abundantia filiorum vocatur dos. ſi patet Gen. 30. quando Lia peperit ſextum filium: nam dixit dotauit me dominus

dote

dote bona, & ſic etiam accepit Ouidius dicens.

Et quacunque potes dote placere place.

Ideſt quacunque perfectione.

Sed dicendum, quòd non eſt hoc conuenienter di-
ctum. nam quandocunque aliquod nomen eſt impo
ſitum ad aliquid principaliter ſignificandum, non cō-
ſueuit transferri ad alia, niſi ſecundum quandam ſimi
litudinem quæ ſit ad illa. vnde cum ſecundum primā
inſtitutionem nominis dos pertineat ad matrimoniū
corporale, oportet quòd in quacunque alia acceptio-
ne retineatur aliqua ſimilitudo ad illud principale ſi-
gnificatum.

Dicunt ergo alij, quòd vocant dotes ipſa dona quæ
dantur ſanctis ex ſimilitudine dotis matrimonij cor-
poralis, quia dos proprie videtur dici illud donum,
quod in matrimonio corporali datur ſponſæ ex parte
ſponſi quando traducitur in domum ſponſi ad orna-
tum ſponſæ pertinens. Quod patet Gen. 34. vbi Sichē
filius regis Emor dixit Iacob, & filijs eius, augete do-
tem, & munera poſtulate, ideſt petite magnam dotē
pro ſorore veſtra quantumcunque augere volueritis,
& poſtulate etiam pro vobis munera. & ita id, quod
ſponſus daturus erat ſponſæ vocauit dotem, & Exo.
22. dicitur ſi ſeduxerit quis virginem dormieritq; cū
ea, dotabit eam, & accipiet in vxorem. quia ſancti ſunt
ipſa ſponſa Christi, quando introducuntur in vitam
æternam vbi eſt domus Chriſti, datur ornatus qui-
dam, & ille vocatur dos.

Sed dicēdum, quòd non ſtat, quia iura humana ad
quorum conſiderationem pertinet ordinare tam ma-
trimonia quam ea quæ in matrimonio dantur, dicunt
quòd dos eſt id, quod datur ex parte mulieris viro, p-
pter onera matrimonij ſuſtentanda, illud vero, quod
ſponſus dat ſponſæ vocatur donatio propter nuptias,
extra de dona. inter vir. & vxo. c. nuper in §. vltimo. &
quaſi per totum titulum, & ita etiam accipitur in ſa-
cra Scriptura, vt 3. Reg 9. vbi dicitur, quòd Pharao rex
Aegypti cepit vrbem Gazer, & dedit eam in dotem
filiæ ſuæ vxori Salomonis, & ita accipitur dos vbicū-
que proprie accipitur. Ita etiam accipitur dos in illis
auctoritatibus ſcripturæ in cōtrarium allegatis, quòd
ſemper ſit dos ex parte fœminæ, & tamen licet dotes
ſemper dentur viris a ſuis vxoribus, interdum viri dāt
illas mulieribus, non quidem, ꝙ propter hoc ſit dona-
tio propter nuptias, quia donatio propter nuptias vi-
ri eſt, dos autem eſt ipſius vxoris, & ad eam reuertitur,
licet vir teneat vſumfructum eius cōſtāte matrimo-
nio, interdum tamen vir conſignat aliquid mulieri in
dotem, quod tranſit in dominium vxoris, & ipſa illud
dat viro quaſi mulier a ſe ipſa haberet, & ita dotem il-
lam vxor dat viro, & tamen prius accepit eam a viro,
vt illam ei dare poſſet. Et hoc ſit dupliciter, aliquan-
do ex nimio amore, aliquando in pęnam. Primo mo-
do ſi fęmina eſt pauper, & vir vult eam dotare, vel ſi
valde diligit eam, & ideo etiam ſi ſit diues vult dota-
re illam, & hoc modo intelligitur Gen. 34. de Sichem
qui valde diligebat Dinā filiam Iacob, & ideo vt pa-
ter, & fratres vellent eam dare illi, voluit ipſe dotare
eam, & non ſolum dotare, ſed etiam ipſam dotem aſ-
ſignare in quacunque quantitate quam fratres nomi-
narent, & etiam ipſis fratribus, & patri puellæ mune-
ra dare voluit, vt ei puellam concederent, cum dixit
augete dotem, & munera poſtulate.

Aliquando dat vir dotem vxori in pęnam, ſicut qn̄
lex cogit iuuenem aſſignare dotem virgini quam de-
florauit, quam dotem pater puellæ aſſignare teneba-
tur, & hoc ſiue accipiat eam in vxorem, ſiue non, &
ita accipitur Exo. 22. ſi ſeduxerit quis virginem, &c.
& ſic manet, ꝙ ipſa dos eſt quę datur ex parte ſponſæ
ipſi viro, vel his qui ſunt ex parte viri ad ſuſtentādum

F onera matrimonij. Sed tūc dicetur quomodo in bea-
titudine dabuntur dotes beatis, quia ipſi habent ibi
locum ſponſæ, & ſponſæ non datur dos, ſed ipſa dat
dotem viro?

Dici poteſt vno modo, ꝙ vere dantur dotes a patre
ſponſæ, & non ſponſi pater. pater enim Chriſti eſt ſo-
la perſona prima in diuinis. pater autem ſanctorū nō
eſt ſola perſona prima diuina, ſed tota Trinitas, quia
ſicut tota Trinitas eſt vnicus Domin⁹ noſter, & crea-
tor, ita ipſa tota eſt pater noſter. nam pro tanto Deus
eſt pater noſter, quia creauit nos, & poſſidet, & fouet,
& diligit. Deuter. 32. nunquid non ipſe eſt pater tuus
qui poſſidet te, fecit & creauit te. & quoniam tā crea-
G tio quam poſſeſſio, quam amor Dei ad nos commu-
nis eſt tribus perſonis, & non diſtinguitur ibi ratio per
ſonæ, quia hoc ſolum ſit quātum ad actus notionales
qui ſunt īter ipſas inter perſonas. tota ergo Trinitas eſt
pater noſter, & non ſpecialiter vna perſona. & tamen
tam beatitudo quàm dotes dantur beatis non ſpecia-
liter ab vna perſona, ſed ſimul a tota beata Trinitate
quę eſt vnus Deus, ideo dantur dotes a patre ſponſæ,
& non a patre ſponſi, quia pater ſponſi non eſt tota
Trinitas: nam Trinitas neque gignit, neque gignitur.
diſtinguūtur ergo pater ſponſi, & pater ſponſæ, & quia
dantur hęc a patre ſponſę. ideſt beatorū qui ſunt ſpon
ſa, ideſt Eccleſia, ſeruatur hic proprie ratio dotis, quia
H datur ſpōſa dotata ſponſo, & dotata fuit a proprio pa-
tre, & non a patre ſponſi.

Alio modo poteſt dici non accipiendo diſtinctio-
nem patris ſponſæ, & ſponſi, quòd ſponſus ſit Deus, i.
tota Trinitas, & tunc ſponſus non habet patrem, & ip
ſemet eſt qui dat dotem ſponſæ, quam ſimul in ſpon
ſam, & in filiam habet: & tamen dat ſponſus hic do-
tem ex nimio amore ad ſponſam, cum dupliciter ſpō
ſus dotet ſponſam, licet illa alias det dotem ſponſo. &
quia nemo tantum diligit ſponſam ſuam, quantum
Deus Eccleſiam, cum exemplo huius, viri moneātur
diligere vxores: Ephe. 5. viri diligite vxores veſtras, ſi-
cut Chriſtus dilexit eccleſiam, ipſe dotat ſponſam. &
ita nunc ſponſus dotat ſponſam non in pœnam, ſed
I ex amoris magnitudine.

Ad primum dicendum, quòd in regno cœlorum
non erunt nuptiæ, & conſequenter non erit ibi dos
iſta quę eſt in matrimonio carnali, ſicut non eſt matri
monium carnale. erit tamen dos ſpiritualis, ſicut ma-
trimonium eſt ſpirituale.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ dotes matrimonij car-
nalis ſunt ad ſuſtinendum onera, quia in matrimonio
carnali ſunt onera, i. inopię, & miſerię, in ſpirituali au-
tem matrimonio in gloria non erit aliqua inopia, aut
onera, quia abſterget Deus omnem lachrymā ab ocu
lis ſanctorum, & non erit ibi fletus, neque dolor, neq;
cadet ſuper illos ſol, neque vllus ęſtus. Apo. 7. ideo do
tes illius matrimonij non erunt ad ſuſtentanda one-
ra, ſed ad delectandum poſſidentes.

K Aliter poteſt dici, ꝙ dotibus competit per ſe ſola-
tium præſtare, quia hoc eſt, quod per dotes efficitur,
per accidens autem competit dotibus, ꝙ per eas re-
moueatur, ſ onus matrimonij, quod per dotes tolera-
bilius efficitur: nam efficere per ſe competit rei, tolle-
re autem per accidens. ſic eſt de gratia cui per ſe com-
petit facere iuſtum, ſed per accidens eſt, ꝙ de impio
fiat iuſtus, ideſt, quòd impius fuerit ille qui iuſtus effi-
citur. quamquam ergo in matrimonio ſpirituali cō-
ſummato, quod erit in beatitudine, non erunt aliqua
onera, ſed eſt ibi ſumma iocunditas, erit ibi ratio do-
tis, quia res inuenitur vbi eſt actus eius proprius, & di-
rectus, licet non ſit ibi id, quod eſt ei per accidens, &
quia actus dotis etiam in matrimonio carnali eſt ſola-
tium præſtare, & hoc ſumme inuenietur in beatis,

erunt

erunt ibi dotes, licet actus per accidens, idest alleuiare onera non inuenietur ibi, cum iam nulla onera ſuper ſint.

Ad tertium dicẽdum, ꝙ dos, vt eſt in matrimonio carnali eſt in bonis fortunę, dos tamen vitę ęternę nõ eſt dos matrimonij carnalis, ſicut nec eſt ibi matrimonium carnale, ideo nunc dos conſiſtit in bonis fortunæ, quia iſta bona vtilia ſunt ſecundum præſentẽ ſtatum, in futuro autem non erunt iſta bona vtilia, quia nõ erũt neceſſitates illæ quibus ſuccurritur per vſum iſtorum bonorum, ideo non erit ibi dos in talibus bonis, ſed in alijs longe melioribus ſecundum conditionem illius ſtatus.

Alij dicunt, quòd in matrimonio ſpirituali requiritur interior decor. ſicut dicitur in Pſal. 44. omnis gloria eius filiæ regis ab intus: in matrimonio autem corporali, quia conſiſtit in actibus exterioribus requiritur decor exterior. vnde non oportet, ꝙ dotes iſtæ taſes aſſignentur in matrimonio ſpirituali, ſicut in corporali.

Dicendum tamen, quòd licet verum ſit, ꝙ matrimonium ſpirituale cum pertineat ad ſpiritum pertineat ad actus interiores principaliter, tamẽ etiam pertinet ad actus exteriores, cũ in beatitudine in qua matrimonium ſpirituale conſummatur perficiatur homo interius, & exterius, & ideo dotes in matrimonio ſpirituali tam ad corpus quam ad animam pertinent, in matrimonio autem corporali ſolum pertinent ad res corporales, & tamen hoc differt, quia in matrimonio ſpirituali beatitudinis, ſiue ſit ſpiritualis, ſiue corporalis dos ſemper eſt interius, idest in ipſo homine, in matrimonio autem carnali omnis dos eſt extra hominẽ, ideo in matrimonio carnali omnis dos eſt extra hominem, & conſiſtit in ſolis bonis fortunæ, in matrimonio autem ſpirituali, ſiue ſit dos corporalis, ſiue ſpiritualis non eſt in bonis fortunæ, quia omnia talia ſunt extra hominem.

Ad quartum dicendum, ꝙ dos in ſpirituali matrimonio cum ſit trãslata ex carnali matrimonio tenet aliquam eius ſimilitudinem, dos autem ibi, licet detur ſponſo ex parte ſponſæ, ita vt cedat ſponſo quantum ad vſum fructum conſtante matrimonio, tamen quantum ad proprietatem, ſiue dominium eſt dos ipſius ſponſæ, & ita in ſanctis fit, quia ipſi ſunt ſponſa, & dos eſt eorum, & datur ſponſo eorum, idest Chriſto, quia quicquid perfectionis, & gaudij in ſanctis eſt, cedit in gloriam, & honorem Chriſti, & tamen quantũ ad proprietatem eſt ſponſæ, idest ſanctorum, ſiue eccleſiæ triũphantis, quia iſtę perfectiones realiter ſunt accidentia quædam ſanctorũ, & formaliter eos exornant. Ad quintum dicendum, ꝙ dos datur ſanctis qui ſunt vt ſponſa, non a patre ſponſi, idest a patre Chriſti, ſ. Deo patre qui eſt pater ſponſi, ſed a patre ſponſę, idest a tota Trinitate quę eſt pater ſponſę, vt ſupra declaratum fuit, & ſic reperitur ibi propria ratio dotis.

Ad ſextum dicendum, ꝙ ſanctis in hac vita dantur aliqua dona a Deo, ſed non vocantur dotes. Primo quia licet in præſenti ſit matrimonium ſpirituale, non eſt tamen firmum, cum poſſet quilibet ſanctus retrocedere, & malus effici, & iam non eſſet ſponſa, dos autem eſt ſponſæ propter ſponſum, ſicut in matrimonio carnali datur dos ſponſo, vt ſuſtẽtet onera matrimonij. ergo quando non eſt matrimonium firmum non ſunt dandæ dotes, in introductione autem ad vitam ęternam dãtur dotes, quia ibi matrimonium firmatur, ideo nunc in matrimonio iſto dotes non dantur. Secundo quia dos aſſignatur ſponſę, quando traducitur in domum viri, nam in matrimonio carnali, licet dos promittatur in ipſa deſponſatione, tamen nõ traditur tunc, ſed quando conſummatur matrimo-

A nium, & traducitur in domum ſponſi, vt dotata eat, ita in matrimonio ſpirituali quandiu hic manetur (licet matrimonium ſpirituale habeamus cũ Chriſto, & maxime quantum ad illos quos elegit ante mundi conſtitutionem, vt eſſent ſancti, & immaculati cum eo) tñ non traducimur in domum ſponſi, quia quandiu viuimus peregrinamur a Domino 2. Corinth. 5. cum autẽ transferemur in vitam ęternam, tunc ſponſa traducetur in domum viri, & tunc dotabitur, ideo dona quæ tunc dabuntur vocantur dotes, quæ autem nunc dantur non vocantur dotes. Et iſta eſt potior ratio quam præcedens. nam ſi ſtatim, vt matrimoniũ eſſet ratum darentur dotes, & propter hoc non darentur hic, quia non eſt ratum matrimonium, darentur
B dotes illico decedentibus in charitate, quia illi pertinent ad vitam æternam, & ſic exiſtentes in purgatorio dotes haberent, quia illi firmi manẽt in matrimonio ſpirituali contracto cum Chriſto, & tamen ibi dotes non habent, cum exiſtẽtes in purgatorio nihil habeant beatitudinis, ſed ſolam pęnam, & ſpem beatitudinis certam, quando autem traducentur in domum ſponſi, idest in vitam æternam, tam beatitudo quam dotes eis dabuntur.

An beatitudo, & dos ſint idem, & in quo differant. Et quomodo beatitudo perfectiones omnium generum eminenter contineat. Quæſt. CV.

C QVAERETVR de habitudine beatitudinis ad dotem, ſ. an ſint idem, vel in quo differunt. Aliqui dicunt, ꝙ ſunt idem, quia dos eſt ornatus animæ, & corporis in æterna beatitudine iugiter perſeuerans, ſed perſeuerat in æternum beatitudo in eo cui datur, & eſt ornatus animæ, & corporis eius. ergo dos eſt ipſa beatitudo. Itẽ dos in matrimonio carnali eſt illud ꝑ quod ſponſa delectabiliter iungitur ſponſo, ſed in ſpirituali matrimonio beatitudo eſt, id qđ ſignificat ſponſam in vnione ad ſponſum, ergo beatitudo eſt dos. Item ſecundum Auguſt. viſio eſt tota ſubſtantia beatitudinis, & tñ viſio clara ponitur vna de dotibus. ergo dos eſt ipſa beatitudo. Item fruitio facit hominem
D beatum, fruitio tñ eſt dos. ergo idem ſunt. Item beatitudo eſt ſtatus omniũ bonorum aggregatione perfectus, vt ait Boe. 3. de conſola. Proſa 2. ſed ſtatus beatorum perficitur ex dotibus. ergo dotes ſunt beatitudo. Dicendum, ꝙ vt aliqui volunt, beatitudo, & dos idem ſunt realiter, ſed differũt ſ'm rationem, quia dos reſpicit ſpirituale matrimonium, quod eſt inter Chriſtum, & animam, beatitudo autem non. Sed hoc non poteſt ſtare, quia beatitudo conſiſtit in operatione, dos aũt non eſt operatio, ſed qualitas quædam, vel diſpoſitio hominis, ideo ẽt non poſſunt eſſe idem realiter. Item beatitudo ineſt homini ſ'm illud, quod eſt potiſſimum in eo, vt colligitur 1. Ethi. potiſſimum autem hominis eſt in intellectu 9. & 10. Ethi. dos tñ po-
E nitur in corpore, ergo dos, & beatitudo non ſunt idẽ realiter. Eſt igitur dicendum, ꝙ beatitudo, & dos realiter differunt, quia beatitudo eſt ipſa operatio ꝑfecta qua aĩa Deo coniungitur, & eſt operatio voluntatis, dotes aũt ſunt habitus, vel diſpoſitiones, vel quęcunq; alię qualitates quæ ordinãtur ad hanc operationẽ perfectam, & ita dotes non ſunt eſſentialiter, aut realiter ipſa beatitudo, neq; ẽt ſunt partes eius, ſed ſunt aliqd præcedens beatitudinem, & ornatum ad eam. Ad primum dicendum, ꝙ proprie loquendo dos nõ eſt aliquis ornatus aĩæ, quia ornatus eſt aliqd manens, vel appoſitũ aĩę quaſi ſit decor eius, beatitudo aũt non eſt ornatus, ſed aliquid ꝓueniens ex ornatu, cum operatio quędã ſit, & ita nõ eſt quaſi aliquid inſiſtẽs aĩę, ſed quaſi aliqd ꝓueniens ab ea, ſicut eſt oĩs operatio. Ad

ſecundũ dicendum, ꝙ dos proprie eſt id, per qđ ſponſa delectabiliter vnitur ſponſo qñ traducitur, beatitudo aũt non eſt aliquid, qđ ordinetur ad vnionem ſpõſę ad ſponſum, ſed eſt ipſa vnio, quia operatio intellectus qua aĩa immediate attingit Deum, & vnitur ſibi, eſt ipſa beatitudo, & iſta eſt vnio ad Deum, & non eſt aliud qđ delectabiliter vniatur Deo, quia ad quo delectabiliter aĩa Deo vnitur non eſt ipſa vnio, vel operatio, ſed aliquid ordinatum ad iſtam operationem, & iſtud eſt dos. Ad tertium dicendum, ꝙ fruitio aliquo mõ nominat dotem, & aliquo mõ beatitudinem, qa põt accipi vno mõ pro ipſo actu videndi Deum, & tunc viſio non eſt dos, ſed beatitudo ipſa. alio mõ poteſt accipi viſio ipſa pro habitu intellectus a quo eli- G
citur illa operatio videndi, ſiue ſit habitus creatus infuſus intellectui, ſiue ſit lumẽ glorię habitualiter manẽs in intellectu, quo intellectus eſt capax eſſentię diuinę tanquam formę intel. per ꝗ acuetur, ꝗ alias non poſſet capere, ſed ſolũ quãdam eius ęquiuocam ſimilitudinem, & ille habitus, ſiue lumen collatũ intellectui habitualiter manẽs non eſt ipſa beatitudo, ſed ordinatum ad beatitudinem, & illud eſt dos, quia dos ꝑcedit ad beatitudinem, & tñ vocatur viſio, quia ſiue ſit habitus, ſiue ſit lumen facit ad actualem viſionem. vnde qñ dicimus viſionem eſſe dotem, non dicimus abſolute viſionem, ſed claram viſionem, vt intelligat, H
ꝙ magis volumus ſignificare lumẽ quo perficitur intellectus ad videndum, ꝗ ipſum actum videndi. Ad quartũ dicendum, ꝙ ẽt fruitio accipitur vno modo pro actu fruendi qui eſt actus voluntatis, alio mõ pro habitu, vel perfectione data qua potentes ſumus frui, & diſponimur immediate ad fruendum. Accipiendo primo modo fruitio eſt ipſa beatitudo realiter. Accipiendo ſecundo mõ eſt aliquid ordinatum ad beatitudinẽ, & tunc fruitio eſt dos, ſicut clara viſio, quia non ſunt partes beatitudinis, ſed aliqua præcedẽtia ad beatitudinem. Ad quintum dici põt vno modo, ꝙ beatitudo ſm eſſentiam aliquid vnum ſimplex eſt, ideſt actus intellectus, & tñ ſm eminentiam continet perfectionem omnium bonorum. ſicut enim Deus vnus, I
& ſimplex exiſtens continet perfectionem omnium entium eminenter, ideſt non ſm limitationẽ qua inueniuntur ſingula bona in ſuis generibus, vel ſpeciebus, quia tunc tot eſſent realiter bona quot eſſent modi continendi bonitatem, ita cum beatitudo ſit ſummum bonum humanum, continet eminenter omne bonum hominis. & quia homo poteſt participare varijs bonis, neceſſe eſt, ꝙ in beatitudine contineantur omnia illa bona, & quia beatitudo eſt aliquod vnum bonũ, illa vero quibus homo participare poteſt ſunt varia, neceſſe eſt, ꝙ contineãtur oĩa illa vnitiue in beatitudine. & hoc eſt continere eminẽter, ideo licet beatitudo ſit ſtatus omnium bonorum aggregatione ꝑfectus, non eſt neceſſe, ꝙ multa ſimul bona ſint, ſed ꝙ in vno includatur virtus multorum perfectius quã ſi multa ſimul eſſent quę realiter diſtincta ſunt, & tũc K
non eſt neceſſe dotes quæ ſunt multæ eſſe partes beatitudinis. Aliter poteſt dici, ꝙ licet dotes quæ realiter ſunt multę faciant ad beatitudinem, non ſunt tñ realiter ipſa beatitudo, nec etiam partes eius quaſi beatitudo conſiſtat realiter ex multis concurrentibus in vnum, ſed ſunt aliquid præcedens ad beatitudinẽ diſponens ad illam. Et quando dicitur, ꝙ ſtatus bonorum perficitur ex dotibus, dicendum ꝙ nõ perficitur ex dotibus quaſi integrantibus beatitudinem, ſed ad illam diſponentibus, & tunc non poterunt eſſe dotes ipſa beatitudo, quia ſunt aliquid prius ea.

An in Chriſto ſint dotes, Et quæ vniones de Chriſto cum quibus dicantur. Et quòd eccleſia dupliciter accipitur, cuius totum bonum eſt a Chriſto. Quæſt. CVI.

QVAERETVR, an in Chriſto ſint dotes. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia ſancti conformantur Chriſto in gloria. ad Phil. 3. qui reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ, & tamen ſancti habent dotes. ergo Chriſtus dotes habet, cum in corporibus noſtris claritas futura dicatur dos, & tñ illa eſt ſimilis claritati corporis Chriſti. Item dotes inueniuntur in ſanctis inquantũ ſunt ſponſę, vel ſponſa in ſpirituali matrimonio, in Chriſto tñ eſt quoddã ſpirituale matrimonium, quod eſt ſibi ſingulare, ideſt duarum naturarũ in vna perſona, & quantũ ad iſtud matrimonium dr̃ natura humana in Chriſto eſſe deſponſata verbo diuino, vt patet in Glo. Pſalm. 18. ſ. in ſole poſuit tabernaculum ſuum, & ipſe tanquã ſponſus, &c. & Apoc. 21. ſup verbo, ecce tabernaculũ Dei cum hominibus. ergo Chriſto competit habere dotes. Item vt dicit Aug. lib. de doc. Chriſtia. iuxta regulam Ticonij propter vnitatẽ corporis myſtici quæ eſt inter caput, & membra, nominat ſe Chriſtus non ſolum ſponſum, ſed etiam ſponſam. Iſa. 61. quaſi ſponſum decoratum corona, & quaſi ſponſam ornatã monilibus ſuis, & tñ ſponſæ competunt dotes ergo Chriſto ſaltem inquantum eſt ſponſa dotes aſſignabũtur. Item omnibus membris eccleſiæ debentur dotes, cũ eccleſia ſit ſponſa, & tñ Chriſtus eſt membrum eccleſiæ: ergo debetur ei dos. Patet hoc 1. Corinth. 12. vos eſtis corpus Chriſti, & membra de membro, vbi dicit Glo. ideſt de Chriſto. ergo Chriſto debentur dotes. Item dotes animæ ponuntur eſſe fruitio, & viſio, & tñ iſtæ ſunt in Chriſto. ergo ille dotes habet. perfectius enim ille videt quam cęteri, & abundantius fruitur atq; ſuauius quam ſinguli. ergo dotes habet. Dicendum, ꝙ circa hoc eſt duplex opinio, quidam dicunt, ꝙ in Chriſto eſt triplex vnio. Vna qua vnit Deo per coniunctionem amoris, alia dignatiua qua humana natura vnitur diuinæ, tertia qua ipſe Chriſtus vnit eccleſiæ. dicunt autem, ꝙ quantum ad primas duas vniones cõpetit Chriſto habere dotes proprie ſub rõne dotis, quantum ad tertium dicunt, ꝙ habet excellentiſſime id, quod eſt dos, non tñ ſub ratione dotis, quia in hac tertia coniunctione Chriſtus eſt, vt ſponſus, & eccleſia, vt ſponſa, dos tñ competit ſponſę, quia licet ſit viri quantum ad vſufructum, tñ quantum ad proprietatem, & dñium eſt mulieris. Sed dicendum, ꝙ non ſtat primum, ideſt, ꝙ in duabus primis vnionibus ſint dotes proprie in Chriſto, quia ad hoc requiritur matrimonium, cum dos non detur niſi in matrimonio, ſed in vnione qua vnit Chriſtus patri per amorem, non eſt matrimonium, quia in matrimonio eſt ſubiectio ſponſæ ad ſponſum, & tñ inter perſonas diuinas eſt omnimoda ęqualitas. ideo non eſt ibi habitudo matrimonialis vnius perſonæ ad alias, & conſequenter neq; in tali vnione erit rõ dotis. Item in ſecũda vnione quæ eſt naturę humanę ad perſonam diuinã non eſt matrimonialis dos. primo quia vbi eſt proprie deſponſatio, eſt conformitas naturę inter ſponſum, & ſponſam, & tñ inter verbũ diuinum, & naturã humanam non eſt naturæ conformitas, ideo non eſt ibi ꝓprie deſponſatio, & conſequenter neq; dotes proprie erunt. Scđo quia inter ſponſum, & ſponſam eſt diſtinctio perſonalis, & tñ in Chriſto nihil eſt diſtinctũ perſonaliter, ſed vnica perſona eſt Dei hominis, & tñ perſona filij Dei eſt ſponſus Io. 3. qui habet ſponſam ſponſus eſt. ergo cum non inueniatur ibi aliqđ aliud ꝑſonaliter diſtinctũ, non eſt deſponſatio inter diuinũ verbũ, & naturam aſſumptam, & conſequenter neq;

erit

A erit ibi dos. Tertio patet, quia dotes dantur, qñ ſponſa de nouo traducitur ad domum viri, & ſic pertinẽt ad ſponſam nouiter coniunctam ſponſo, iſta aũt nouitas non inuenitur inter naturam aſſumptam, & verbum, quia nunquam fuit tp̃s quo illa natura humana eſſet, quin eſſet perfectè vnita verbo diuino. ergo nõ competunt ei dotes. Item quõcunq; Chriſtus conſidereť, vť ꝙ non competat ei dotes habere, quia nõ eſt eiuſdem dotes dare, & habere, vel recipere, & tñ Chriſtus eſt qui dat ſpirituales dotes. nõ ergo habet ipſe dotes. Dicendum igitur, ꝙ dos poteſt cõſiderari dupliciter, ſ. aut quantum ad id, qđ eſt ipſa dos, aut quantum ad rationem propriam dotis. Primo modo dicendum, ꝙ B dotes inueniuntur in Chriſto excellentius quã in cęteris hominibus. nam in alijs beatis erit claritas corporum, & impaſſibilitas, agilitas, & ſubtilitas, manifeſtũ eſt tñ, ꝙ oẽs iſtæ perfectiones inuenientur multo excellẽtius in corpore Chriſti, quam in alijs hominibus, tum quia eſt vnitũ perſonæ diuinæ, tum quia fuit inſtrumentum immediatũ noſtræ redemptionis, & in eo debet inueniri participatio retributionis meritorũ hominis Chriſti, cum hoc proprie fuerit, qđ Chriſtus pro ſe meruit, ſ. gloriam corporis, & ita ſolemus cõiter dicere, ꝙ Chriſtus habet dotes, & ꝙ aliqñ vſus eſt actibus dotiũ, vel ſimilibus. Accipiendo ſcđo mõ dotes nõ competunt Chriſto, quia dos importat matrimonium, & ſubiectionem, in Chriſto autem non reperiuntur iſtę rõnes, ideo dos quantum ad rõnem do- C tis non inuenitur in Chriſto, in beatis autem cęteris inuenitur ſm propriam rationem dotis, non tñ ideo eſt putandum reperiri in eis perfectius, quia ratio dotis propria importat aliq̃ imperfectionem, ſ. ſubiectionem quæ in ſanctis eſt, in Chriſto autem nũ poteſt eſſe. Ad primum dicendum, ꝙ in Chriſto erit perfecta claritas corporis, & in nobis erit quædam conformitas ad illam, quia licet nemo beatorum tam intẽſam claritatem habebit, ſicut Chriſtus, tñ quilibet habebit claritatem ſm quam imitetur Chriſtũ, & pp hoc in transfiguratione ipſe oſtẽdit in corpore ſuo nimiã claritatem, & de hac dr̃, ꝙ reformabit corpus humilitatis noſtrę, ideſt corpora noſtra quę nunc ſunt humi- D lia, ideſt imperfecta pp conditiones mortalitatis, & cęteras imperfectiones, tunc vero conformabuntur corpori claritatis eius, ideſt habebunt corpora noſtra aliquam claritatem, ſicut corpus eius, licet non æqualẽ, & illa claritas corporis Chriſti eſt materialiter dos, ſed non eſt in eo ſm propriam rationem dotis, & ſic conformantur corpora noſtra corpori Chriſti non in ratione dotis, quia non eſt idem modus habendi perfectionem in nobis, & in illo, ſed in eo, quod eſt dos materialiter. Ad ſm dicendum, ꝙ eo modo quo reperitur matrimonium in Chriſto, reperitur ratio dotis, inter verbum autem diuinum, & naturam humanam coniunctam ei, non inuenitur proprie ratio matrimonij, aut deſponſationis, quia ad hoc neceſſario requiritur diſtinctio perſonalis quæ non eſt inter verbum, E & naturam aſſumptam, quia illa non habet perſonalitatẽ aliquã, ſed eſt ſuppoſitata ſuppoſitabilitate verbi, & ideo nec eſt proprie ſponſa, habet tñ aliquam cõditionem ſponſę, ſ. inſeparabiliter vnitur verbo diuino, ſicut ſponſa ſponſo, & quia ſubditur verbo, & per illud regitur, ſicut ſponſa ſubeſt ſponſo, magis tñ ſe habet illa in hac coniunctione, vt anima ad corpus, quam vt ſpõſa ad ſponſum, licet neutra habitudo ibi perfectè habeatur, quia verbum non eſt tanq̃ forma reſpectu naturę aſſumptæ. Ad tertium dicendum, ꝙ Chriſtus proprie eſt ſponſus, licet non reſpectu humanitatis aſſumptæ, ſed reſpectu eccleſię, quia in hac cõiunctione reperitur diſtinctio perſonarum, & omnia quæ requiruntur ad matrimonium proprie dictum,

A ſponſa tñ non dr̃ Chriſtus quantum ad ſeipſum, ſed inquantum aſſumit ſibi interdum perſonam ſponſæ ſuę, ſ. eccleſiæ q̃ ei coniũcta eſt ſpirituali matrimonio, & eo modo quo Chriſtus nomen ſponſę accipit non eſt inconueniens dari ei dotes, & tñ, quia valde large hoc dr̃, erit valde improprie dictum, ꝙ Chriſtus dotes habeat. Ad quartum dicendum, ꝙ eccleſiæ nomẽ dupliciter accipitur, vno modo nominat ſolum corpus myſticũ, quod Chriſto vnitur tanq̃ caput, & tunc eccleſia habet ſolum rationem ſponſę, & non ſponſi, & tunc Chriſtus non eſt membrum, aut pars eccleſię, ſed eſt aliquid extra eccleſiam, & ſupra illã, quod eſt caput influens omnibus eccleſię membris, & tũc, B ſicut nec Chriſtus eſt membrum eccleſiæ, ita neque pertinebit ad eum ratio ſponſę. Secundo modo accipitur eccleſia, vt nominat caput, & membra coniuncta, ita vt ſit corpus integrum cuius caput ſit pars, & qm̃ Chriſtus ſemper eſt caput eccleſię, erit tunc Chriſtus pars quędam eccleſię, & membrum eccleſię, inquantum habet diſtinctum officiũ a cęteris partibus, & membris, ſ. influere alijs vitam, & ſenſum, licet iſto modo q̃q̃ Chriſtus dicatur proprie caput, nunq̃ proprie dr̃ membrum, ratio differentiæ eſt, quia caput importat principalitatem, & cauſam, cum competat ſibi influere in cęteras partes, iſta autem eſt ratio perfectionis, ideo Chriſto competit proprie, licet aliàs caput ſit pars, ſed hoc accidit ad rationem capitis, mem- C brum autem ſm rationem ſuam dicit partem, & imperfectionem, in Chriſto autem bonum ſpirituale ad quod pertinent dotes, non eſt partitum, ſed integrũ, & totaliter. vnde ab ipſo eſt totum bonum eccleſiæ, nec eſt aliquid maius bonum ſuum ſimul cum bono eccleſię, quam bonum ſuum ſolum, cum non addit aliquod bonum eccleſia a bono eius, ſic tñ accipiẽdo eccleſiã non nominat ſponſam, ſed ſponſum, & ſponſam, prout per coniunctionem ſpiritualem eſt ex eis vnum effectũ. vnde licet Chriſtus poſſet dici aliqualiter (ſaltem large) membrum eccleſię, non tñ dr̃ aliqñ membrum ſponſę, quia nõ eſt pars illius eccleſię quę eſt ſolum ſponſa, & tñ dos ad ſponſam pertinet. ergo Chriſtus qui non eſt pars ſponſę non habet dotes pro- D prie dictas. Ad quintum dicendum, ꝙ in Chriſto ſunt viſio, & fruitio perfectius quam in alijs hominibus, & tñ nõ ſunt in eo ſub ratione dotis, & ita dictum eſt ſupra, ꝙ ea quæ ſunt dotes corporis, perfectius ſunt in Chriſto quam in alijs hominibus, ſunt tamẽ in eo materialiter, & non ſub ratione dotis, & idem eſt de fruitione, & viſione quę ſunt dotes animę.

An in Angelis ſint dotes, quæ duplices ſunt in homine. Et quæ conformitas ſit capitis, & membrorum, & rurſus ſponſi, & ſponſæ ratione ipſius Chriſti. Quæſt. CVII.

QVAERETVR, an in Angelis ſint dotes. Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia ſuper illud Canti. 6. vna eſt columba mea, dicit Glo. vna eſt eccleſia in omnibus ho- E minibus, & Angelis, eccleſia autem eſt ſponſa, iõ mẽbris eius competet habere dotes. nam quodlibet mẽbrum ſponſę eſt ſponſa, cum iſta ſponſa ſit vnum myſticum, & non naturale, Angeli tñ ſunt membra ſpõſę. ergo ipſi ſunt ſponſę, & conſequenter habebũt dotes. Item Lucę 12. ſuper illo verbo, & vos ſimiles hoĩbus expectantibus dñm ſuũ, dicit Glo. ad nuptias dñs iuit, cum poſt reſurrectionem ſuam nouus homo angelorum multitudinem ſibi copulat. ergo Angelorũ multitudo eſt ſponſa Chriſti. dotes ergo habent Angeli. Item dotes dantur in ſpirituali matrimonio, conſiſtit aũt matrimoniũ ſpirituale in coniunctione ſpirituali, & tñ non eſt minor coniunctio ſpiritualis inter Angelos, & Deum, quam inter beatos & Deũ, & tñ homi-

hominibus beatis ratione huius matrimonij ſpiritua- F
lis dantur dotes. ergo a fortiori dabuntur Angelis. Itē
in ſpirituali matrimonio requiritur ſpiritualis ſpōſa,
& tñ Chriſtus eſt ſpiritus, & maximus ſpirituum, id-
eſt Deus, & inquantum ſpiritus magis ſunt ſibi ſimi-
les Angeli qui ſunt puri ſpiritus quam homines. ergo
magis erit ſpirituale matrimonium inter Deū, & An-
gelos q̃ inter Deum, & hoīes, & conſequenter magis
cōpetēt eis dotes. Item maior conuenientia eſt inter
caput, & membra quam inter ſponſum, & ſponſam,
cum caput, & membra efficiant vnum ꝑ ſe, ſponſus
aūt, & ſponſa non efficiunt vnum, niſi myſtice, & tñ
inter Chriſtum, & Angelos eſt tanta conformitas, ꝙ
ſufficit ad hoc, ꝙ dicatur Chriſtus caput Angelorum. G
ergo eadem ratio ſufficiet, vt potius dicatᷣ ſponſus eo-
rum, & ita inuenientur in eis dotes. Dicendum, ꝙ do-
tes in hoīe nominamus duplices, ſ. dotes aīæ, & cor-
poris. De dotibus corporis manifeſtū eſt, ꝙ non erunt
in Angelis cum Angeli incorporei ſint, & ſi aliqñ cor
pora aſſumant, hoc eſt ad miniſtrandum, ideſt, vt in
eis nobis appareant, cum aliter apparere non poſſent,
quia tñ illa non ſunt pars naturæ eorū, non poſſunt in
eis partem beatitudinis, aut miſeriæ habere, dotes aūt
pertinent ad beatitudinem, ideo dotes corporis non
erunt in Angelis neq; materialiter neq; ſm rationem
propriam. De dotibus aīę manet dubiū, an ſint in An-
gelis: nā illi ſpiritus ſunt, & poſſunt in eis eſſe omnes H
perfectiones quæ ſunt in ſpiritu humano. Dicēdum
autem, ꝙ dotes iſtę, aut accipiuntur materialiter, ideſt
quantum ad id, quod eſt dos, aut formaliter, aut ſm ra
tionem propriā dotis. Accipiendo primo mō non eſt
dubium quin in Angelis ſint dotes aīę, quia in eis erit
viſio, & fruitio. Accipiendo ſecundo mō, dicendum
ꝙ Angeli non habent dotes, quia non habent in eis ꝑ-
fectiones iſtæ rōnem dotis, & hoc, quia non conue-
nit, ita proprie Angelis ratio ſponſę, ſicut hoībus, exi
gitur aūt inter ſponſum, & ſponſam naturæ confor-
mitas, ideſt vt ambo ſint eiuſdem ſpeciei, hoc aūt eſt
inter Chriſtum, & hoīes inquantum ille aſſumpſit na
turam humanam, per q̃ factus eſt ſimilis in ſpecie oī-
bus hoībus, Angelis aūt non eſt Chriſtus conformis I
ſm naturam, quia non conuenit cum eis ſpecifice, ne
que ſm naturam humanam cum illi non ſint homi-
nes, neq; ſm diuinam naturam cum ipſi non ſint dij,
ergo nullo modo cōuenit eis rō ſponſę, & conſequē-
ter neq; dos. Sic ē: eſt modus loquendi doctorum di-
centium Angelos nō habere dotes, vel non eſſe ſpō-
ſam. Diſtinguit enim Origenes ſuper Cant. 4. perſo-
nas, ſ. ſpōſum, ſponſam, adoleſcentulas, & ſodales ſpō
ſi, dicit autem Angelos eſſe ſodales ſponſi. ergo non
ſunt ipſi ſponſa, & tñ dotes non competunt, niſi ſpon-
ſę. Item quia Chriſtus dr̄ deſponſaſſe ſibi eccleſiam ꝑ
incarnationem, & paſſionem, & figuratur deſponſa-
tio ſua per illud Exo. 4. ſponſus ſanguinum tu mihi es,
& tñ per incarnationem, & paſſionē non habet Chri-
ſtus aliquam nouā coniunctionem, vel habitudinem K
ad Angelos quam prius non habuerit, cum iſta perti-
neant proprie ad carnem quæ in Angelis non eſt, &
nihil fuit collatum Angelis per hoc. ergo Angeli, li-
cet ſint pars eccleſię non pertinent ad eam, vt eſt ſpō-
ſa, & conſequenter non habent dotes, quia dotes per-
tinent ad ſponſam. Dicendū ergo, ꝙ ad Angelos non
competunt dotes ſm rationem dotis, ſed materiali-
ter ſolum, & tñ ſiquis velit dicere, ꝙ Angeli habent
dotes ſm rationem dotis non eſt inconueniens, quia
dos ſm propriam rōnem inſtitutionis ſuæ inuenitur
in matrimonio carnali, & hoc modo beati non habēt
dotes, ſed dicuntur dotes habere ſm metaphoram,
quia fit translatio ꝑ aliquam ſimilitudinem, & quia
in eis quæ dicuntur tranſlatiue, non requiritur ſem-
per eadem proprietas, vel conditio ad tranſlationem,
ſed ſm quālibet ſimilitudinem poſſit fieri tranſlatio,
licet non inueniatur in Angelis eadem ratio accipiēdi
dotem quæ in hominibus, tñ poteſt inueniri aliqua a-
lia, & non inueniri eandem quę in hominibus, nō tol-
lit omnino dotes eſſe in Angelis, & iō poteſt dici ali-
quo modo, ꝙ habent dotes etiam ſm rationem dotis,
& tñ non ita proprie, ſicut beati homines.

Ad primum dicendum, quòd Angeli pars ſunt ec-
cleſiæ, non tamen ſunt pars eius, vt ipſa eſt ſponſa, &
tamen dotes non competunt ei inquantum eſt eccle-
ſia, ſed inquantum eſt ſponſa. ergo non competunt
Angelis dotes, ita proprie; ſicut hominibus.

G Ad ſecundum dicendū, quòd accipiendo proprie
deſponſationem ſm rationem deſponſationis nō de-
ſponſantur Angeli Chriſto, quia non eſt conformitas
naturę, accipiendo autem deſponſationem pro quali-
bet vnione, cum inter Deum, ſiue Chriſtum, & An-
gelos ſit vnio quædam ſpiritualis, poterunt Angeli vo
cati ſponſa, & ita large poterunt dici habere dotes.

Ad tertium dicendum, quòd quamuis matrimo-
nium ſpirituale cōſiſtat in ſpirituali vnione, tamen vl-
tra iſtam vnionem requiritur cōformitas in ſpecie ad
iſtud matrimonium, & quia Angeli non conueniunt
cum Chriſto in ſpecie, non eſt eorum ad Chriſtum
deſponſatio aliqua, & ita non habent dotes.

H Ad quartum dicendum, quod conformitas Ange-
lorum ad Chriſtum inquantum eſt ſupremum om-
nium ſpirituum, non ſufficit ad matrimonium ſpiri-
tuale, quia licet conueniant in hoc; ꝙ ſunt ſpiritus,
tamen non ſunt in eadem ſpecie, quod requiritur ad
matrimonium tam ſpirituale quam carnale. Et cum
dicitur, ꝙ maior eſt ſimilitudo Angelorum ad Chri-
ſtum quam hominum, dicendum quòd inquantum
comparātur Angeli ad Chriſtum, vt eſt ſpiritus, ideſt
verbum diuinum, maior eſt ſimilitudo Angelorum
ad ipſum quam hominum, & tamen iſta conformi-
tas non ſufficit ad deſponſationem, quia cum iſta cō-
formitate adhuc manet diſtantia infinita, inter homi-
nes autem, & Chriſtum manet quædam alia confor-
I mitas ſecundum ſpeciem, quia Chriſtus eſt homo ve
rus, ſicut illi, & talis conformitas ſufficit ad matrimo-
nium ſpirituale, hęc autem eſt maior conformitas ho
minum ad Deum quam ſit cōformitas Angelorum
ad Chriſtum inquātum vterque ſunt ſpiritus, & ideo
in hominibus eſt deſponſatio, & dotes, & non in An-
gelis. Ad quintum dicendum, ꝙ inter Chriſtum, &
Angelos eſt cōformitas quędam quæ ſufficit ad hoc,
ꝙ dicatur Chriſtus caput eorum, ſed non ad hoc, ꝙ
dicatur ſponſus. Et cum dicitur, ꝙ eſt maior confor-
mitas capitis, & membrorum quam ſponſi, & ſpon-
ſę. Dicendum, ꝙ non dicitur Chriſtus caput Angelo-
rum, vt inter caput, & membra eſt conformitas natu-
rę, ſed vt caput dicit principalitatem, & vim influen-
di. Pro quo ſciendum, ꝙ licet caput, & cętera mem-
K bra ſunt partes eiuſdem indiuidui, quod eſt vnum ſpe
cie, ſi tamen vnumquodque membrum per ſe conſi-
deretur, non eſt idem in ſpecie cum alio: manus enim
habet aliam ſpeciē partis a capite, & ita de cęteris: vn-
de ad hoc, ꝙ membra ſint eiuſdem indiuidui non re-
quiritur inter ea alia conuenientia, niſi ꝙ ſit propor-
tio, ideſt vt vnum poſſit ab alio accipere, & moueri
ab illo, & ſubſeruire ei, & non requiritur identitas ſpe
cifica, talis autem habitudo eſt Dei ad Angelos, ſ. ꝙ
taliter ſe habent ad eum, quòd poſſunt recipere ab ip-
ſo, ideo ſufficit habitudo illa ad hoc, ꝙ Chriſtus ſit ca-
put eorum, vnio tamen deſponſationis requirit con-
formitatem in ſpecie, ideo non eſt deſponſatio eo-
rum ad Chriſtum, & conſequenter neque dos.

An ſint tres dotes animæ tantum, & non plures nec pauciores. Et quibus illæ reſpondeant, & quomodo animam diſponant ad beatitudinem ſecundum vtique earum rationem. Et quæ ſit operatio in qua conſiſtit beatitudo. Et quomodo fruitio dupliciter accipi poſſit. Ipſiuſque beatitudinis quæ conditiones quaſi partes ſint. Quæſt. CVIII.

QVAERETVR, nunc magis in ſpeciali circa dotes, & quia dicuntur quædam eſſe dotes animę, & alię dotes corporis, eſt dubium primo circa dotes animę, & ꝙ ſolent aſſignari tres dotes animæ, ſ. viſio, delectatio, fruitio. eſt dubium, an ſint tot, & non plures.

Aliqui dicunt, ꝙ non ſint conuenienter aſſignatę, quia anima noſtra coniungitur Deo ſecundum mentem, ideſt partem ſuperiorem in qua inuenitur imago Dei, & hæc imago conſiſtit in intelligētia, memoria, & voluntate, ſed delectatio ad voluntatem pertinet, viſio ad intellectum. ergo debet poni aliquid, quod ad memoriam pertineat, cum fruitio non pertineat ad memoriam ſecundum potius ad voluntatē.

Item dotes beatitudinis dicuntur reſpondere virtutibus vię quibus coniungimur Deo quæ ſunt ſpes, fides, charitas, quarum Deus eſt obiectum, delectatio tamen reſpondet charitati, viſio fidei. ergo debet poni aliquid, quod reſpondeat ſpei, cum fruitio magis pertineat ad charitatem.

Item videtur fruitio ſuperabundare: non enim fruitur Deo niſi per dilectionem, ſiue delectationem, & viſionē, quia iuxta Aug. lib. de doc. Chriſtia. fruimur illis quæ propter ſe diligimus, & in illis in quibus mēs delectata conquieſcit. ergo fruitio nō debet poni dos diſtincta a delectatione.

Item videtur, ꝙ debeant eſſe plures, vt addatur cōprehenſio, quia dotes ad beatitudinem ordinantur, vt homo per eas ſit ſufficienter diſpoſitus ad beatitudinem, & tamen ad perfectionem beatitudinis requiritur comprehenſi 1. Corinth. 9. ſic currite, vt comprehendatis. ergo debet poni comprehenſio quarta dos.

Item Anſel. dicit, ꝙ ad beatitudinem animæ pertinent ſapientia, amicitia, concordia, poteſtas, honor, ſecuritas, gaudium. & ſic videntur prædictæ eſſe dotes, cum dos dicat id, ſecundum, quod homo diſponitur ſufficienter ad beatitudinem, & ita erunt multæ dotes vltra tres dictas. Item dicit Aug. 22. de ciui. Dei, in fi. ꝙ in illa beatitudine Deus, ſine fine videbitur, ſine faſtidio amabitur, ſine fatigatione laudabitur. ergo ſicut videre, & amare pertinent ad dotes, ita & laus, & ita erunt malæ aſſignatæ tres dotes. Item Boe. de conſolatio. lib. 3. Proſa 2. ponit plura bona ad beatitudinē pertinentia, ſ. iocūditatem quam præſtant, vel promittunt voluptates, ſufficientiam quam promittunt diuitiæ, celebritatem quam promittit potentia, reuerentia quam promittunt dignitates, & quia dotes diſponunt ſufficienter ad beatitudinem, & iſta requirūtur ad beatitudinem, videtur ꝙ iſta debeant dici dotes, & ita non erunt bene aſſignatę tres. Dicendum, ꝙ ponēdo dotes animæ omnes doctores concordant, ꝙ ſint tres, & quæ ſint illæ varie dicitur. Quidā enim dicunt viſionem, delectationē, fruitionem, vt dictū eſt. Alij vero ponunt viſionem, fruitionem, comprehēſionē, & quaſi ab omnibus idem modus aſſignationis eſt.

Pro quo ſciendū, ꝙ vt oſtenſum eſt ſupra dotes animæ dicuntur aliquid inhęrens animæ, per quod anima ordinatur ad operationem in qua cōſiſtit beatitudo. Ad operationem autem beatitudinis duo requiruntur, ſ. ipſa ſubſtantia beatitudinis quę eſt viſio, quia actus quo beatificamur eſt videre Deum, & perfectio operationis quę eſt delectatio. nam beatitudo non eſt operatio qualiſcunque, ſed perfecta, ideo requiruntur

A ibi illa quæ faciūt viſionem delectabilem. Viſio enim aliqua eſt delectabilis dupliciter. Vno modo ex parte obiecti, ſ. inquantum ipſum obiectum in ſe eſt delectabile. Alio modo ex parte viſionis, ſ. inquantum ipſum videre eſt delectabile etiam non cōſiderata re viſibili, & ita in re viſibili, & ita in intelligendo quamcunque rem delectamur etiam ſi illa res in ſeipſa non delectet nos, idem eſt de viſu, vt oſtendit Ariſto. 1. Metaph. c. 1. ꝙ preter vtilitatem quę eſt in videndo adhuc delectamur in vidēdo, & diligimus ſenſum viſus, operatio autem in qua conſiſtit beatitudo debet eſſe perfectiſſima, cum ſit beatitudo ſummum bonum, ideo debet eſſe delectabilis vtroque modo, quia alias per-
B fectio gradus operationis eſſet illius qui vtroque modo eſſet delectabilis. Ad hoc autem, ꝙ ipſa viſio in ſe ſit delectabilis, oportet ꝙ ſit perfectè connaturalis videnti per habitum aliquem. Ad hoc autem, ꝙ ſit viſio delectabilis ex parte rei viſibilis requiruntur duo, ſ. quod ipſum viſibile ſit conueniens videnti, & quod ſit ei coniunctum. Et ad delectabilitatem viſionis ex parte ipſius requiritur, ꝙ ſit hab[illegible] in vidente, qui ſit principium elicitiuum viſionis. Et ita eſt vna dos, & prima quæ ab omnibus dicitur viſio, ideſt habitus ad clare, & prompte, & ſufficienter videndum. Ex parte autem obiecti requirebantur duo. primum erat, ꝙ eſſet conueniens, & quia conuenientia pertinet ad affectum, ponitur ſecunda dos ex parte voluntatis quæ
C vocatur a quibuſdam delectatio, ab alijs autem fruitio, ſecūdum ꝙ fruitio ad affectū pertinet: in eo enim ꝙ conuenientiſſimum eſt maxime delectamur, & illud ſumme diligimus, & ideo aliqui eam dilectionē vocant. Eſt autem delectatio dos ex parte voluntatis, quia perfectè diſponitur volūtas ad ipſum ſummum bonum cognitum, quia ſicut ponitur habitus ex parte intellectus qui eſt viſio quo perfectè diſponitur intellectus in ipſum ſummū bonum, ita & ponitur aliquid aliud ex parte voluntatis, quod vocamus delectationem, & illud eſt dos, quia omnes diſpoſitiones immediate ab beatitudinem dotes vocantur. Requiritur etiam ex parte viſibilis coniunctio, & ſic ponitur a quibuſdam. Tertia dos, ſ. comprehenſio quæ nihil
D aliud eſt, niſi in pręſentia Deū tenere, & in ſeipſo habere. Alij autem ponunt tertiam dotem eſſe fruitionem, non ponentes comprehenſionem, & ad idem redeunt, vt fruitio nominat rem quæ tenetur in pręſenti cui, & delectabiliter adhęretur, ita vt non ſit fruitio ſpei qualis eſt in via ſed fruitio rei qualis eſt patriæ, & tunc modicum differt ponere comprehenſionem, vel fruitionem, cum vtrunque dicat firmam tentionem, & pręſentem rei, & tamen fruitio addit inſuper ſuauitatem quandam in vſu rei quæ tenetur, ſicut fructibus ſuauiter veſcimur, & delectant nos in vſu ſuo, ita tres dotes reſpondent tribus virtutibus Theologicis, ſ. viſio fidei, charitati autē delectatio, vel dilectio, aut ſecundum aliam aſſignationem fruitio, ſpei vero comprehenſio, vel ſecundū alium modum aſſignan-
E di reſpondit fruitio. nam cum fruitio dicat ſuauem vſum rei quæ tenetur qualis erit in patria, poteſt accipi indifferenter pro comprehenſione, vel pro delectatione, quia poteſt reſpondere tam ſpei quam charitati.

Aliqui autem aſſignant tres dotes penes tres vires animæ, ideſt cōcupiſcibilem, iraſcibilem, rationalem viſionem tribuentes rationali, cuius eſt iudicare, delectationem concupiſcibili quæ mouetur in delectabilia, fruitionem autem, vel comprehenſionem iraſcibili inquantum talis fruitio etiam dicat perfectam poſſeſſionem rei quę non aufertur, dicit victoriā adeptam, quia perfectè tenere eſt quaſi viciſſe, & ita omnia quæ perfectè intelligimus dicimus velut victores

tenere,

tenere, vt ait Boetius de conſol. lib. 1. Proſa 2. ſ. & quæcunque vagos ſtella recurſus exercet varios flexa per orbes comprehenſam numeris victor habebat. vis autem iraſcibilis eſt ad quam pertinet victoria, cum ipſa nitatur in arduum, & ita ei fruitionem tribuunt, vel cõprehenſionem, & magis conuenit ei ratio comprehenſionis quæ dicit ſolum tenere perfecte, quam ratio fruitionis quę vltra tenere addit ſuauitatem.

Sed iſta poſitio non ſtat. Primo quia anima ſoluta corpore habet beatitudinem, quæ non eſt ſine dotibus, & tamen in anima ſeparata non manẽt vires iſtæ, quia ſubſtantia iſtarum non eſt anima, ſed animal, & ideo non manent in anima ſeparata. Secundo quia etiam reunita anima corpori, quando inſunt illæ vires non poſſunt poni dotes in eis, quia dotes dicũt immediatas diſpoſitiones beatitudinis, vt per eas efficiatur homo capax illius, & tamen homo eſt beatus per animam rationalem, & non per vires inferiores quæ ſunt corporis, cum in corpore, nec ſit beatitudo, neque portio aliqua beatitudinis, niſi per redundantiã, ideo dotes quæ ſunt diſpoſitio immediata ad beatitudinem ſunt in anima rationabili, & non in concupiſcibili, & iraſcibili.

Ad primum dicendum, ꝙ pro memoria non ponitur dos, ſicut pro intelligentia, ita ꝙ pro eis non ſunt duæ dotes. Ratio eſt, quia non ſunt duo actus diſtincti earum: dotes enim ſunt quædam diſpoſitiones habitualiter immanentes perficiẽtes immediate animam ad operationem fęlicitatis, & quia habitus ponitur, vt elicitiuus actuũ, vbi non ſunt actus diſtincti non oportet poni diſtinctos habitus, & quia memoria, & intelligentia (vt pertinent ad imaginem) non habent actus diſtinctos, non ponuntur duæ dotes pro illis: habent enim memoria, & intelligentia vnicam operationẽ. Et hoc, quia quidam nominant memoriam potentiã animæ, intelligentiam vero dicunt actum eius. Alij dicunt, ꝙ intelligentia eſt potentia, & non actus, & tunc dicitur, ꝙ memoria non habet actum diſtinctum ab intelligentia, quia non exit in actum, ſiue intelligentiam. nam ad memoriam, vt eſt pars imaginis, ſolum pertinet tenere notitiam, ipſa autem notitia dicit actũ intellectus, ideſt notionem, quia per notitiam volunt communiter nominare habitum, vel aliquid manẽs, licet igitur memoria eſſet aliquid diſtinctum ab intellectu, non oporteret poni aliam dotem, aut habitum pro memoria quam pro intelligẽtia, & ideo pro vtraque ponitur vna dos, ideſt viſio. vnde non aſſignantur tres dotes penes tres partes imagines, ſed potius in correſpondentia ad tres virtutes Theologicas, quibus hic diſponuntur promeritorie ad fęlicitatem.

Aliter poteſt dici, quòd etiam memorię competit dos, quia ad memoriam pertinet retinere. erit ergo dos ſua comprehenſio quæ eſt rem præſentem firmiter tenere, & tamẽ firmius eſt, quod ſupra dictum eſt.

Ad ſecundum dicendum eſt, ꝙ verum eſt tres dotes correſpondere tribus virtutibus. vnde ſpei dos reſpondit, ſ. comprehenſio, ſecũdum vnam aſſignationem, & ſecundum aliam reſpondet ei fruitio: ſpes enim dicit elongationem ab eo, quod ſperatur, tenere autem dicit præſentialitatem, & quia elongatio dicit imperfectionem cum affligat, & contriſtet amantem abſentia amati, ad hoc, quod perficiatur ſuccedit ſpei tentio, quæ eſt præſentem habere, & non qualibet, ſed firma, & totalis, & iſta vocatur comprehenſio, ideo ſecundum eos qui ponunt comprehenſionem eſſe dotem, debet ipſa reſpondere ſpei.

Qui vero ponunt fruitionem, & non comprehenſionem, aſſignant ipſam ſpei inquantum fruitio dicit tentionem, cum ſit fruitio, vt rei habitæ ſuauis vſus qualis erit in patria, & non fruitio inhęſio per ſpẽ

F qualis eſt hic. Ad tertium dicendum, quòd fruitio conuenienter ponitur dos diſtincta a viſione, & delectatione, ſiue dilectione.

Pro quo ſciendum, quòd fruitio aliquando accipitur pro hoc, quod eſt in Deum delectabiliter ire clare cognitum, & tunc fruitio dos voluntatis eſt, & non differt a dilectione, vel delectatione. Alio modo accipitur, vt fruitio dicit comprehenſionem cum quadam ſuauitate, & tũc eſt dos diſtincta a delectatione, vel dilectione, & non eſt dos voluntatis, ſed diſtinguitur a viſione, & delectatione, non tamen diſtinguitur ſic ab illis, ſicut viſio, & delectatio diſtinguuntur inter ſe, quia illa diſtinguuntur, ſicut duo habitus nam viſio eſt habitus intellectus, delectatio autem eſt habitus voluntatis, fruitio autem, ſiue comprehenſio
G non dicit aliquem habitum diſtinctum ab illis. nam ſicut vere non ſunt in anima rationabili, niſi duæ potentiæ, ideſt intellectus, & voluntas, ita non poſſunt poni, niſi duo habitus, quia habitus non eſt, niſi in potentia animata. fruitio ergo hoc modo, licet dicit aliquid manẽs habitualiter, quia incidit in alios duos habitus aliqualiter, importat tamen ſecundum ſe remotionem quandam impedimentorum ex quibus efficiebatur, quòd non poſſet mens Deo præſentialiter coniungi, & hoc fit inquantum ipſe habitus gloriæ animam ab omni defectu liberat, & hoc, quia facit eã ſufficiẽtem ad cognoſcendum ſine phantaſmatibus. nam manente vſu phantaſmatum nunquam per illũ poſſet euenire beatitudo, quia illud in cuius viſione
H beatitudo eſt, nullo phantaſmate ſufficiẽter deſignari poteſt, etiam facit eam ſufficienter ad dominandum corpori, & ad ſimilia quæ animæ conferuntur quibus non exiſtentibus homo nõ pertingit ad Deũ, ſed peregrinatur ab eo, ſicut contingit nobis hic, & ideo fruitio importat inhæſionem, ſcilicet, quia aufert impedimenta quibus ſtantibus non poteramus adhærere, vt comprehenſionem firmiter teneamus.

Ad quartum dicendum, quòd requiritur comprehenſio ad beatitudinem, ideo ſecundum vnam aſſignationem ponitur, comprehenſio diſtincta eſt a fruitione, & eſt tunc fruitio dos voluntatis reſpondens charitati, comprehenſio autem ſpei ſecundum aliam aſſignationem non ponitur comprehenſio, ſed loco
I eius ponitur fruitio, inquantum fruitio dicit tunc aliquid in præſentia hẽre, cui ſine impedimẽto ſuauiter inhęremus, & tunc eſt etiam comprehenſio in fruitione, & tunc quocunque modo neceſſe eſt ponere comprehenſionem.

Ad quintum dicendum, quòd ea quæ Anſelmus nominat nõ ſunt dotes: ſunt enim dotes principia immediata beatitudinis, ideſt diſponentia hominem ſufficienter ad beatitudinem faciendo eum capacem, & proxime diſpoſitum, & ita non ſunt partes beatitudinis, neque ipſa beatitudo, illa autem ſeptem quæ ponit Anſelmus ſunt partes beatitudinis accipiendo beatitudinem, vt ſtatum omnium bonorum aggregatione perfectum. vnde licet beatitudo ſit aliquid vnum,
K & ſimplex vnitiue colligens omnia bona, vel præhabens ea, tamen accipiendo, vt ſunt diſtincta ipſa bona in beatitudine quæ vnitiue habentur, erunt iſta quę nominat Anſelmus partes beatitudinis, dotes autem non ſunt partes, ſed ſunt aliquid diſponens. Item quia non habent rationem dotis, quia dos competit ſponſæ in comparatione ad ſponſum, ideo deberẽt omnia hęc eſſe talia per quę vnirentur ſancti Chriſto, ſed falſum eſt. nam aliquid iſtorum eſt, quod tam ad ſponſum quam ad ſponſam pertinet, & ſub eadem ratione, licet non ęqualiter, ſ. ſapientia, cętera vero pertinent ad ipſos beatos ſub beatitudine adinuicem. Et aliqua ſunt quæ cõpetunt ad ęquales, vt æquales ſunt,

ſic

ſic eſt amicitia, quæ dicit vnionem affectuum, & cõcordiam quantum ad cõſenſum in agendis, quędam competunt reſpectu inferiorum, ſicut eſt poteſtas, inquantum inferiora a ſuperioribus diriguntur, & honor inquantum eſt exhibitio reuerentiæ, quæ fit ſuperioribus ab inferioribus. Quædam autem competunt per comparationem ad ſeipſum. Et ſunt quædam per remotionem malorum, ſic eſt ſecuritas, quæ nominat remotionem omnium malorum, quæ turbare poſſunt. Alia per adeptionem boni, ſicut eſt gaudium. nam de bono adepto gaudium eſt, & ſic omnia illa ſeptem pertinent ad beatitudinem, vnum per reſpectum ad ſponſam. ad ſponſum. 3. i. ſapientia. per reſpectum ad alios quatuor, ſcilicet, duo, ideſt, honor, & poteſtas, per reſpectum ad minores duo per reſpectum ad æquales, ideſt, amicitia, & concordia, & duo per reſpectum ad ſeipſum, ideſt, ſecuritas, & gaudium: non ergo ſunt iſta dotes.

Ad ſextum dicendum, quòd laus, quæ ponitur ab Auguſti. de illis bonis, quæ erunt in patria non erit dos, quia dos eſt diſpoſitio immediata ad beatitudinem, ſicut habitus ad actum: laus autem non præcedit ad beatitudinem, nec eſt, vt pars eius, ſed eſt, vt aliquid conueniens. nam eo ipſo, quòd anima Deo coniungitur, in quo conſiſtit beatitudo, ſequitur, ꝙ in laudem prorumpat: non ergo competit laudi ratio dotis.

Ad ſeptimum dicendum, quòd illa, quæ Boetius enumerat non pertinent ad dotes, ſed ad beatitudinem, quia de ratione dotis eſt pręcedere ad beatitudinem tamquam diſpoſitionem immediatam, quæ autem Boetius enumerat non præcedunt ad beatitudinem, ſed ſunt tamquam quædam partes, vel conditiones beatitudinis. nam beatitudo non habet proprie partes, cum ſit ſimplex operatio, ſed in ſeipſa virtute colligit omnia bona, & hoc modo illa omnia includuntur in beatitudine tamquam partes, & conditiones eius, & melius dicuntur conditiones q̃ partes, quia ſimplex nõ habet partes, habet tamen cõditiones: non enim habet realiter beatitudo in ſe alia bona, quę inter ſe diſtincta ſunt, ſed propter ſuam perfectionem in ea ſimplici inuenitur quidquid boni in alijs rebus diſtinctis diuerſimode eſt, vt colligitur primo, & decimo Ethi. & ob hoc Boetius volens oſtendere perfectionem, & integritatem verę beatitudinis colligit omnia illa bona, quæ hic appetuntur ab illis, qui hic beatitudinem (licet varijs vijs) petunt, quæ licet non ſint ita velut diſtincta bona in vera beatitudine, ſicut inter ſe ſeparata inueniuntur: tamen perfectio cuiuslibet eorum in illo bono quod beatitudinem nominamus excęllentius inuenimus, quàm hic inter ſeipſa ſingulum ipſorum habeat. quædam autẽ eorum pertinent ad remotionem mali, ſicut eſt ſecuritas, alia ad conſecutionem boni conuenientis, & ſic eſt iocunditas. nã de bono q̃d nobis cõueniens eſt iocundamur: quædam ad conſecutionem boni totaliter perficientis, & ſic eſt ſufficientia: alia vero pertinent ad manifeſtationem boni quod habetur, & ſic eſt celebritas, inquantum bonum vnius venit in notitiam multorum, quia celebritas ad gloriam pertinet; reuerentia eſt bonum quoddam inquantum illius notitiæ, vel boni cogniti ſignum quoddam oſtẽditur quod eſt reuerentiam exhibere: reuerẽtia enim pertinet ad honorem, quia honor, & exhibitio reuerentiæ fit in teſtimonio virtutis, & ita illa quinq; quæ Boetius nominat non ſunt dotes, ſed beatitudinis cõditiones, ſicut ſeptem illa, quæ nominauit Anſelmus, & ita poſſumus nominare plurima alia. Nam cum beatitudo ſit bonum perfectiſſimum, & ob id neceſſario habeat in ſe virtute perfectionem ſingulorum bonorum, quæ particulariter in ea non inueniũtur, poteſt nominari beatitudo a ſingulis illorum bonorum, & quoniam illa ſunt plurima iuxta numerum omnium perfectionum, quæ in rebus inueniri poſſunt, poterimus dicere, quòd omnia illa erunt in beatitudine: & tamen nullum illorum eſt dos, ſed ſunt conditiones beatitudinis, vel bonum quod prę-habet in ſe beatitudo.

An ponendæ ſint aliquæ dotes corporis vltra dotes animæ. Item in quo conſiſtit imago Dei. Et quæ ſit animæ beatitudo, & quæ corporis. Et quomodo perfectio corporis glorioſi adiuuat animam ad beatitudinem. Denique homo interior & exterior quis dicatur. *Quæſt.* CIX.

QVAERETVR nunc circa dotes corporis. Et eſt primo dubium an ponendæ ſint aliquæ dotes corporis vltra dotes animæ.

Aliqui dicunt, quòd non, quia dotes ſunt immediata principia beatitudinis, ſed illa conſiſtit in ſpirituali vnione, qua beati vniuntur Deo, ad quam vnionem nihil faciunt bona corporis: cum dotes ponantur tamquam habitus, vel principia operationum, perfectiones tamen ex parte corporis non inclinant ad aliquam operationem animæ, neque ſunt principium illius: ideo non ſunt neceſſariæ. nam operationes animæ, ideſt, mentis, vt intelligere, velle, non exercentur per aliquod organum: ideo neque ſunt neceſſariæ aliquæ perfectiones organicę.

Item dotes ſunt quædam bona in coniunctione matrimoniali, quibus ſponſa vnitur delectabiliter ſponſo, & tamen dotes debent eſſe tales quales matrimonium, ſed matrimonium quod conſummatur in beatitudine eſt ſpirituale: ergo dotes ſolum erunt ſpirituales, & ita non oportebit poni dotes corporis.

Item homini debentur, & conueniunt dotes, & beatitudo ſecundum quòd eſt ad imaginem Dei, ſed non eſt ad Dei imaginem niſi per animam, vt ait Auguſtinus libro de Trinitate: beatitudo enim & dotes competunt homini ſecundum, quod eſt capax Dei, & realiter capit illum, & tamen non capit homo Deum, niſi inquantum conformatur, & ſicut etiam terminus in operatione naturali eſt ſimilitudo, vel aſſimilatio agentis, & paſſi, & tamen homo aſſimilatur Deo maxime inquantum reperitur in homine imago: ideo dotes, & beatitudo erunt ſolum in eo, in quo eſt imago immediate, ideſt, in animali rationali.

Item vires inferiores ſenſitiuæ, & vegetatiuæ ſunt perfectiores quàm ipſum corpus, quia illæ ſunt, vt forma, & perficiens: corpus autem eſt, vt materia, & vt perfectibile, & tamen non aſſignantur aliquæ dotes reſpondentes viribus iſtis: ergo nec erunt dotes aſſignandæ corpori.

Item, quia magis conueniunt dotes viribus inferioribus quàm corpori, quia dotes ponuntur, vt principia immediata operandi: potentiæ autem ſunt principia operatiua, & non immediata, quibus competunt habitus tamquam dirigentes, & immediata principia operationis. corpus autem non eſt principium operationis, ſed eſt mobile: ideo potentijs competent dotes, & non corpori.

Dicendum, quòd in corpore oportet poni dotes quaſdam: competunt enim dotes beatis ſecundum quod conformantur Chriſto, & tamen non ſolum conformantur homines Chriſto ſecundum animam, ſed etiam ſecundum corpus; ergo etiam erunt dotes in corpore. maxime, quia dicitur

ad Phili.3. qui reformabit corpus noſtrum configuratum corpori claritatis ſuæ: ergo quantum ad hoc dos erit.

Item in diffinitione dotis ſignificatur, quòd etiam dotes in corpore futuræ ſint. nam dos (vt ſupra dictum eſt) eſt ornatus animę, & corporis vitæ ſufficiens in æterna beatitudine perſeuerans: ergo dotes erunt corporis: cum ipſe ornatus animæ non ſit ornatus corporis, oportebit poni alias dotes ab eis diſtinctas. hoc autem magis aperitur, quia homò habet beatitudinem, & dotes, & non ſunt dotes, niſi propter beatitudinem: cum ſint diſpoſitiones immediatę ad beatitudinem in eo: ergo ſunt dotes, in quo eſt beatitudo, & ex eadem parte: eſt autem homo particeps beatitudinis ſecundum quòd eſt ad imaginem Dei: imago autem Dei primo, & principaliter conſiſtit, ideſt, immediate in anima rationali. Et tamen ſecundum quandam deriuationem factam ab anima, inuenitur in corpore quædam repręſentatio imaginis, inquantum corpus reſpondit potentijs animæ, quia eſt proportionatum viribus animæ ad operationem, & per hoc elucent quodam modo vires animæ in corpore, & quia in viribus animæ inuenitur perfecte ratio imaginis, inuenitur imperfecte in corpore. ex hoc ergo beatitudo, & gloria erit perfecta, & proprie in anima, & tamen ſecundum quandam redundantiam deriuatur ad corpus, ita vt vocemus quandam gloriam corporis, & eſt illa beatitudo corporis, quòd animæ Deo coniunctę totaliter eſt ſubditum, vt tale ſit quale illa vult, & taliter operetur: ideo cum dotes ad beatitudinem præcedant, & ponitur gloria quædam in corpore, erit quidam modus dotium in corpore, & ſicut magis proprie inuenitur beatitudo in anima quàm in corpore, ita magis proprie erit ratio dotis in dotibus animæ, quàm corporis, & quia dotes quomodocunque accipiantur ſunt principia immediata beatitudinis, ſicut varie accipitur beatitudo in anima, & corpore, ita varie accipientur dotes: beatitudo enim animæ eſt ipſa coniunctio immediata animæ ad Deum per operationem videndi: dotes ergo animæ ſunt quædam diſpoſitiones immediate animæ ad eliciendam operationē beatitudinis, ſcilicet, videre delectabiliter, vt oſtenſum eſt præcedenti quæſtione: beatitudo autem corporis eſt inquantum corpus perfecte poteſt exequi imperium animæ Deo ſubditę coniunctæ: ideo diſpoſitiones illæ, quæ ſunt in corpore glorioſo, quibus efficitur perfecte diſpoſitum, vt ſubdatur animę, vt exequatur quidquid anima Deo coniuncta vult, dicuntur dotes corporis. Et quia illæ ſunt quatuor diſpoſitiones, vt dicetur ſequenti quæſtione, ponuntur quatuor dotes corporis, & ita neceſſe eſt poni in corporibus beatorum dotes quaſdam.

Ad primum dicendum, quòd beatitudo proprie ſumpta eſt in anima, & ad hanc directe ſunt neceſſariæ dotes animæ, quia ſunt principia illius beatitudinis elicitiue: eſt tamen quædam alia beatitudo corporis, & ad illam etiam ſunt aliæ dotes neceſſariæ, quæ ſunt dotes corporis. Et ita dicunt aliqui, quòd ad beatitudinem animæ non ſunt neceſſariæ dotes corporis, ad beatitudinem tamen corporis ſunt neceſſariæ.

Aliter dicendum, & melius, quòd licet verum ſit, quòd dotes nō faciunt ad beatitudinem animæ tamquam principia immediata illius eliciendo operationem beatitudinis, quia hoc non eſt poſſibile: tamen faciunt mediate ad illam beatitudinem auferēdo impedimenta, vel retardātiam: adiuuat enim perfectio corporis glorioſi animam ad hoc, ꝙ liberius, & intēſius Deo adhęreat, inquantum non retrahitur per ali-

F qua corporalia impedimenta a diuina viſione, ſicut corpus quando corruptibile eſt aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Etiam inquantum completur naturale deſiderium animæ. nam cum ſit anima pars ſpeciei, & naturaliter forma corporis, manet ei ſemper deſideriū naturale habendi corpus, & illud viuificandi, & gubernandi, & hoc deſiderio tenta aliqualiter retardatur a perfecta tendentia in Deum, & ſic licet per hoc non tolleretur beatitudo: tamen deerat aliquid animæ quantum ad gradum quendam beatitudinis, quē recuperat adueniente corpore, cum iam impleatur deſiderium ſuum, & ita dotes corporis ſunt neceſſarię ad vtranque beatitudinem. ad vnam, ideſt, cor-
G poris beatitudinem tamquam principia eius immediata. ad aliam vero, ideſt, animæ tamquam aliquid ſine quo illa non eſſet, dato quòd anima reſumptura eſſet corpus, vel ſaltem perfecta non eſſet.

Ad ſecundum concedendum, quòd tales erunt dotes quale matrimonium: erit autem matrimoniū beatitudinis ſpirituale principaliter, ſcilicet, in anima, & tamē minus principaliter erit etiā in corpore: ideo quantum ad hoc erunt dotes corporis, vt ſupra dictum eſt. Alio modo poteſt dici, & melius, quòd tota beatitudo erit bonum quoddam ſpirituale, quia erit in Deo, qui eſt purus ſpiritus: ideo in anima, quę eſt ſpiritus, erit principaliter: in corpore autem erit
H ſpiritualitas quædam per redundantiam: non quidē, quòd corpus trāſeat in ſubſtantiam ſpiritualem, quia tunc deſineret eſſe corpus, ſed quòd accipiet quaſdam conditiones ſpiritualitatis. ſic dicitur prima Corint. decimoquinto: vbi agitur de reſurrectione, ſcilicet, ſeminatur animale corpus, ſurget autem corpus ſpirituale, ideſt, de conditione ſpiritualitatis non ſuſtinens iſtas imperfectiones, quas nunc tolerat, quæ eueniunt de imperfectione materiæ: & ideo tam beatitudo animæ quàm corporis pertinet ad matrimonium ſpirituale, quia vtrunque ſpiritualiter ſe habebit, & ita erit dos corporis etiam pertinens ad ſpirituale matrimonium.

I Ad tertium concedendum, quòd dotes conueniunt homini, & beatitudo ſecundum quod eſt ad imaginem Dei. Et tamen dicendum, quòd licet imago Dei proprie pertineat ad mentem, ideſt, ad partem rationalem: conuenit tamen corpori aliqualiter per quandam redundantiam, inquantum vires animæ ſecundum quas eſt imago, elucent in corpore propter proportionem animæ ad corpus ſecūdum operationes, quas per corpus exercet. & ideo quantum ad hoc dotes ſunt in corpore, & beatitudo eo modo, quo imago Dei relucet in corpore.

Ad quartum dicendū, quòd ſcriptura vocat hoīem interiorem, & exteriorem: homo interior dr̄ aīa, hō exterior dr̄ non ſolū corpus, ſed etiā corporis ſenſus: omnes ergo vires aīę affixę organis, vel quarū actus per corpus exercetur: computant̄ ſimul pro corpore:
K & ideo ipſi ſimul cū corpore dotant̄, ita vt dotes corporis nō ſolum ſint perfectiones corporis .i. ipſius partis materialis, ſed etiam ipſarum virium corporalium, & ſic non oportet poni alias dotes pro viribus illis.

Ad quintum dicendum, quòd poteſt concedi vires corporis eſſe perfectiores corpore, ideſt, quia perficiunt corpus abſolute, tamen non eſt verum, quia corpus ſubſtantia eſt, vires ſunt qualitates quędam, & accidens non eſt perfectius ſubſtantia ſimpliciter loquendo. Cum autem dr̄, ꝙ non aſſignantur dotes viribus corporis negandum eſt, quia licet ſolis viribus illis, vt ſunt diſtinctę a corpore, & anima, non aſſignē tur per ſe aliquę dotes: tn̄ eis ſimul cum corpore cōpetunt dotes, quæ vocantur dotes corporis.

An aſſignentur conuenienter quatuor dotes corporis, & quibus adaptentur, ſiue reſpondeant. Et quæ ſint illa quæ in corpore anima cauſat, quod eſt ſubditum animæ quantum ad duo. Et quòd claritas eſt corporis magna perfectio, & conueniens ei. Et quomodo potentia taſtiua maneat in beatis. Quæſt. CX.

QVAERETVR dato, quòd debeant aſſignari dotes aliquę corporis, an conuenienter aſſignentur illæ quatuor, quæ communiter dicuntur, ſcilicet, claritas, ſubtilitas, agilitas, & impaſſibilitas.

Aliqui dicunt, quòd non aſſignentur ſufficienter, quia Anſelmus ponit ſeptem dicens, quòd ſeptem erunt beatitudines corporis, ſcilicet, pulchritudo, velocitas, fortitudo, liberalitas, ſanitas, voluptas, diuturnitas.

Item ad perfectionem corporis viuentis, non ſolum pertinet motus, ſed etiam ſenſus: tamen vna dos ponitur, quæ eſt perfectio circa motum, ſcilicet, agilitas; ergo debent poni aliæ dotes, quæ pertineant ad ſenſum.

Item corpora ſanctorum erunt delectabilia quantum ad omnes ſenſus, id eſt, ſecundum qualitates illas ſenſibiles, per quas poſſunt mouere ſenſus poſſet delectationem facere, & tamen ponitur in eis claritas ſecundum quam delectabunt potentiam viſiuā: ergo debent poni dotes circa ſingulos alios ſenſus, vt quod ſint valde odorifera, ita quòd delectent odoratum, & ſonora quodam dulci ſono, vt delectent auditum, & ita de cęteris ſenſibus, & ita circa ſingulos ſenſus erunt dotes.

Item ſicut conuenit impaſſibilitas corpori glorioſo, ſic & animæ glorificatæ: ergo inconuenienter ponitur dos corporis, quia non eſt eadem dos corporis, & animæ; erunt ergo ſolæ tres dotes corporis.

Item ſicut ſubtilitas eſt dos corporis glorioſi: ſic & peruietas, vt dicit Greg. ſuper illud Iob vigeſimooctauo, ſuper illo verbo, non adęquabitur ei aurum, vel vitrum: ergo debet poni quinta dos peruietas.

Dicendum, quòd dotes corporis ponuntur iſtæ quatuor ſolæ communiter, nec oportet poni plures: modus tamen adaptandi differt.

Dicunt enim quidam, quòd quatuor dotes corporis correſpondent quatuor virtutibus Cardinalibus, eo quòd virtutum Cardinalium materia ſunt bona corporalia. Et ita prudentiæ reſpondet claritas propter cognitionem, quia ſola de moralibus virtutibus prudentia eſt cognitiua: ideo pertinet ad eam claritas, quia claritas manifeſtat rem, & tamē quod cognoſcitur, manifeſtatur. Iuſtitiæ reſpondet immortalitas, quia ipſa perpetua eſt, & immortalis. vnde iuriſperitis diffiniunt eam, quod iuſtitia eſt conſtans, & perpetua voluntas, & ſacra ſcriptura vocat iuſtitiam immortalem. Fortitudini reſpondet agilitas, quia ſicut corpori agili nihil reſiſtit, ſed mouetur in quanta velocitate vult, ita & fortitudo facit, quòd nihil reſiſtere nobis poſſet, ſed potius nos per eam omnibus aduerſis, & duris reſiſtimus, vnde prima Corin. decimoquinto: notatur agilitas cum dicitur, ſeminatur in infirmitate, ſurget in virtute, & tamen fortitudo vocatur virtus abſolute, & diſtinguitur contra alias Cardinales. Sapient. octaua: ſobrietatem, & prudentiam docet, & iuſtitiam, & virtutem, id eſt, fortitudinem. Temperantiæ reſpondet ſubtilitas, quia temperantia corpus attenuat, ſicut ſubtilitas penetrare facit quaſi ſit corpus tenuiſſimum. Et ita quatuor virtutes Cardinales competunt quatuor dotibus corporis, ſicut tres Theologicę virtutes competunt tribus dotibus animæ. nam Theologicę virtutes

A habent actiones magis ſpirituales: ideo dotibus ſpiritualibus reſpondent. Cardinales autem virtutes habent actus magis corporales, quia verſantur circa corporalia humana, in quibus eſt moralis operatio: ideo reſpondent illis dotes corporales.

Alij dicunt, quòd varietas dotium corporis prouenit ex modo ſe habendi animam ad corpus, nam anima vnitur corpori, vt forma, & vt motor: ideo ſecundum hoc variantur dotes: pertinent enim dotes ad beatitudinem, & beatitudo corporis conſiſtit in hoc, quòd perfecte ſubdatur corpus animæ: ideo dotes ſunt perfectiones illæ ſecundum quas efficitur vt corpus ſubijciatur perfecte ipſi animę, & quia anima habet ſe ad corpus, vt forma, & vt motor: vtroque modo ſe debet corpus habere ad animam, ita vt ei perfecte ſubijciatur. Vt autem anima eſt in corpore vt forma, tria dicunt cauſari ab illa, ſcilicet, ſubſtantiale eſſe, & vires, id eſt, formas ſecundarias accidentales, & amborum conſeruationem, id eſt, ſimultaneā permanſionem. Quantum ad eſſe ſubſtātiale quod recipit corpus ab anima competit dos ſubtilitatis, ex hoc enim corpus glorioſum ſubtile dicitur, quòd perfecte ab anima informatur. Inquantum vero corpus perfecte ſubditur animæ, vt formæ inquantum ſunt ab ea ſecundæ formæ, ſcilicet, accidentales in corpore, ſic eſt dos claritatis. Inquantum vero corpus glorioſum perfecte ab anima conſeruatur,

C eſt dos impaſſibilitatis; ex hoc enim impaſſibile dicitur quod virtute animæ conſeruatur immune ab omni læſione. Si autem conſideretur anima, vt motor corporis, eſt in corpore dos agilitatis. quantum ad hoc enim corpus agile dicitur quod ad omnes animę actus eſt aptum, quos per motum localem exercere oportet.

Sed iſta applicatio non omnino eſt nota quantum ad ſe, neque quantum ad ea, quæ ſupponit. An enim illa tria dicant eſſe ab anima, vt forma, vel ſint ab ea duo eorū, vt motor, vel quid eſt ab ea, vt forma, & quid vt motor, non eſt nunc diſcutiendum, ſed adhuc ſuppoſito hoc ipſa applicatio non eſt ſatis conue-

D niens.

Dicendum ergo, quòd ponuntur iſtæ quatuor dotes corporis, quia dotes ponuntur tanquam immediata principia beatitudinis, & quia beatitudo corporis conſiſtit in hoc quod eſt perfecte ſubditum: eſt autem corpus ſubditum animæ quantum ad duo, ſcilicet, quod ea non impediat in operatione ſua retardando, aut diſtrahendo, & quòd ei coaptetur ad operationes, quas per ipſum exercere vult. Quantum ad primum eſt dos impaſſibilitatis, ſecundum quā corpus manet immune ab omnibus paſſionibus, & nocumentis ab extra factis, aut ab intra contingentibus, & iſta dos eſt maxime neceſſaria omnium, quia paſſibilitas corporis eſt, quæ tollit interdum omnes operationes animæ rationalis. ſicut in quibuſdam ægritu-

E dinibus corporis, & gñaliter in omnib⁹ impedit operationem aīę rationalis in aliquo. Sap. 9. corpus quod corrumpit aggrauat aīam, & terrena habitatio, i. manens in conditione terrena deprimit ſenſum multa cogitantem. neceſſe enim fuit ad hoc, q̄ aīa manēs in corpore eſſet felix, q̄ eſſet corpus impaſſibile, q̄a alias interrūperetur operatio felicitatis aīæ. Secundum eſt q̄ corpus ſubſeruiat aīæ ad oīa, quæ ipſa per corpus efficere vult, & q̄m plurima facit aīa per motum corporis, fuerunt neceſſarię dotes, quæ perficerent corpus in motu, & iſtæ ſunt duæ, vna enim perficit in cōparatione ipſius motus in ſe, ſcilicet, vt ſit velox, vt ſicut anima abſoluta corpore ad hoc, q̄ eſſet vbicunque vellet, non eſt ſubdita legibus locorum,

vt ſucceſſiue per omnia media tranſitura ſit: ſic & corpus conſequatur quandam velocitatem in motu, ac ſi non ſubijcieretur alicui legi locorum. & iſta eſt dos agilitatis. Alia eſt perfectio in motu ſecundum comparationem ad corpora, quę ſunt in medio. nam corpora media impediunt interdum tranſitum inquantum propter ſuam ſoliditatem non cedunt volenti tranſire, & quantum ad hoc fuit dos ſubtilitatis, ſecundum quam corpus glorioſum non impeditur a quocunque corpore obiecto, ſed poteſt tranſire per illud, vt infra magis dicetur. & ita iſtę tres dotes animę fuerunt neceſſarię animæ propter operationem fœlicitatis, vt corpus eſſet plene ſubditum animæ quantum ad operationes. Quarta dos, ſcilicet, claritatis ponitur dupliciter. vno modo, vt conſequens ad has, ſcilicet, quòd ad impaſſibilitatem, agilitatem, & ſubtilitatem ſequatur. nam opacitas in corporibus prouenit ex conditione materię cum adhuc manent corpora in tali gradu mixtionis, quòd iſta opacitas in eis locum habeat: ablata autem paſſibilitate aufertur omnis imperfectio materialis: ideo etiã tollitur opacitas, & ita manebit corpus quod eſt impaſſibile iam clarum adempta opacitate. Vel poteſt poni claritas non tamquam conſequens: ſed tamquã per ſe neceſſaria ad gloriam corporis. nam corpus beati eſt beatum propter animam, & quia beatitudo dicit omne bonum, neceſſe eſt, quòd quidquid eſt beatum, participet omni bono quod ſecundum naturam ſuam eſt ſibi poſſibile: corpus ergo licet non poſſit participare bonis pure ſpiritualibus propter naturę diuerſitatem: tamen ſi beatitudo in eo eſſe debet, neceſſe eſt, quòd omnia bona habeat, quæ corporali naturæ eſſe debet. eſt autem magna perfectio corporis claritas: ideo erit vna de dotibus claritas, & hoc apparet, quia cum Chriſtus ideo transfiguratus fuerit, vt oſtenderet imaginem gloriæ futuræ, ſolam claritatis dotem in ſe oſtendit, quaſi præcipue pertineat claritas ad dotes corporum beatorum. Et iſta videtur conuenientior applicatio quatuor dotium corporis, ſcilicet, ideo quatuor ſunt, & non plures, quia per iſtas ſufficienter ſubditur corpus animæ, & liberatur ab omnibus impeſectionibus, quæ repugnãt beatitudini, & perficitur omnibus bonis, quæ ad naturam corporalem pertinere poſſunt.

Ad primum dicendum, quòd illa ſeptem, quæ Anſelmus ponit non ſunt ſeptem beatitudines, quia eiuſdem beati vnica eſt beatitudo, ſed ſunt ſeptem beatitudines, ideſt, ſeptem conſerentia ad eãdem corporis beatitudinem. neque tamen ſunt ſeptem dotes, ſed ſunt ſeptem denominationes aliquarum proprietatum, quæ ſub quatuor dotibus includuntur. Nam pulchritudo pertinet ad claritatem corporis, licet pulchritudo non nominet ſolum colorem, ſed etiam figuram, & proportionem commenſuratam partium. Velocitas, fortitudo liberalitas, includuntur ſub agilitate: quod enim eſt agile poteſt moueri ſub quanta velocitate vult: fortitudo accipitur non pro virtute animæ, quæ eſt confidentia circa timores, & audacias, ſed fortitudo, ideſt, robur quod eſt bonum corporis, & poteſt pertinere ad agilitatem corporis: nam agilitas non ſolum nominat velocitatem in motu, ſed etiam facilitatẽ in quacunque operatione corporali, & quia corpus robuſtum faciliter mouet id quod vult, quia nihil ei reſiſtit propter exceſſum virtutis ſuæ operatiuæ, pertinebit fortitudo iſta ad agilitatem. Liberalitas autem non accipitur hic pro habitu morali quo mediocres expenſas laudabiliter facimus, quia hæc eſt virtus animi, ſed pro liberalitate eundi quocũque voluerimus,

F & manendi vbi voluerimus nullo impediente, quod partim pertinet ad agilitatem, & partim ad ſubtilitatem. nam per agilitatem mouetur corpus quocunq; vult, & in quanto tempore vult. per ſubtilitatem autem nullum aliud corpus poteſt illud impedire in motu propter ſuam ſoliditatem, ſed cedit ei, vt ſi eſſet corpus rarum. Voluptas autem poteſt reduci ad ſubtilitatem, & ad impaſſibilitatem. De prima patet, quia per hoc quod corpus eſt perfecte informatum per animam, eſt diſpoſitum ad delectationem, & tamen informari perfecte pertinet ad ſubtilitatem, vt dictũ eſt ſupra. De ſecunda patet, quia corpus quod paſſibile eſt impeditur a delectatione per multas oppoſitas paſſiones. Si autem corpus ſenſitiuum manens in cõ-

G ditione ſuę ſpeciei efficiatur impaſſibile, erit valde diſpoſitum ad voluptatem, quia nihil erit, quòd poſſit impedire eius voluptates. Sanitas, & diuturnitas pertinent ad impaſſibilitatem. nam id quod poteſt eſſe ſanum ſi efficiatur impaſſibile, nunquam poterit incidere in ęgritudinem, neque alterari ſaltem leuiter. Ad illam de diuturnitate idem patet. nam ideo aliquid non eſt diuturnum, quia per paſſionem factam a contrario corrumpitur, ſi autem impaſſibile fit neceſſe eſt eſſe perpetuum. Et ita dicendum, quòd iſta poſita ab Anſelmo non ſunt dotes, ſed aliqua quæ ſub dotibus includuntur, vel reducuntur ad eas. Et hoc modo multa alia nominare poſſemus, quæ ad do-

H tes pertinent, non ſunt tamen dotes. nam dotes ſunt aliquo modo qualitates actiuæ, quia ſunt diſpoſitiones, quibus efficitur ipſa beatitudo corporis, & tamẽ iſta, quæ nominauit Anſelmus non ſunt actiua: ideo non ſunt proprie dotes, ſed illa quatuor nominata cõmuniter ſunt dotes, & ad has reducuntur omnia, quæ perfectiuum corporis dicunt. nam non eſt dubium quin in patria erit in corporibus quidquid ad perfectionem ipſorum pertinet, cum in beatis non maneat aliqua miſeria, quælibet tamen imperfectio, vel defectus pertinet ad miſeriam.

Ad ſecundum dicendum, quòd perfectio, quæ dicitur dos ita pertinebit ad ſenſum, ſicut ad motum.

I Et ita de agilitate, dicendũ, ꝙ nõ eſt ſolum ad faciliter mouendum, ſed etiam ad prompte operandum. nam agile dicitur quaſi ad agendum habile, vel aptum aut diſpoſitum: quidquid ergo nomine actionis etiam large ſumptę includitur, pertinet ad agilitatem, & ita faciliter moueri, vel mouere aliud, aut operari agendo aut ſentiendo agilitatis eſt: & generaliter quęcunque actio, vel paſſio, aut motus cuius principium eſt aliqua vis animæ, & exercetur per corpus quod prompte, & faciliter fiat, ad agilitatem pertinet, & ſic tam ad operationem quàm ad motum pertinent.

Ad tertium dicitur vno modo, quòd iuxta Ariſto. ſecundo de Generatio. & corrupt. qualitates viſibiles ſunt alijs qualitatibus ſenſibilibus nobiliores, & quantum ad quod inuiſibilitate conueniunt inferiora cor-

K pora cum cœleſtibus: non autem quantum ad cęteras ſenſibiles qualitates. vnde lux, vel qualitas, quę eſt propria qualitas cęleſtium corporum, inter alias qualitates corporales eſt nobilior, & magis ſimilis ad exprimendum intelligibilem claritatem, & ideo ex redundantia glorię ab anima in corpus facta, ponitur magis claritas in corporibus glorioſis, vt dos quam aliqua alia ſenſibilis qualitas.

Aliter poteſt dici, & conuenientius, quòd non ponitur dos aliqua quantum ad qualitates ſenſibiles ſecundum alios ſenſus, quia non eſt conueniens illam poni, & tamen quantum ad claritatẽ fuit conueniẽs. Et hoc eſt melius dictum. nam ſi poni dotes circa qualitates ſenſibiles ſecũdum alios ſenſus pertineret

ad

ad perfectionem corporum glorioſorum, ponerentur etiam ſi eſſet perfectior dos claritatis quàm circa ſenſibiles qualitates aliorum ſenſuum: cum nulla perfectio conueniens deſit corporibus glorioſis. Claritas tamen fuit conueniens in corporibus glorioſis; & non aliæ qualitates ſenſibiles propter duo, ſcilicet, propter defectionem corporum, & propter ſenſationem. Eſt enim claritas aliqua qualitas ſemper manens, & apparens, quæ valde ornat corpus, & occultat multos defectus, & ideo abſolute eſt corpus perfectius cum claritate quàm ſine illa. qualitates autem tangibiles, guſtabiles, odorabiles non ſic perficiunt corpus, ſed ſolum inquantum eſt ſenſibile, & carere his qualitatibus, vel non habere eas in gradu perfectiſſimo non dicit imperfectionem rei, niſi inquantum eſt ſenſibilis, & ideo quantum ad hoc magis eſt neceſſaria claritas quàm cęteræ qualitates, quia illa ornat corpus, cęteræ autem non ornant. Secundo, & præcipue quantum ad ſenſationem: nā quantum ad actum illorum ſenſuum, qui manebunt in patria neceſſe eſt poni qualitates ſenſibiles multum excellentes, & quia excellentia fit per dotem: dabitur dos circa tales qualitates. manebit autem in patria actus videndi, & non manebit vſus cęterorum ſenſuum, vel non ita manifeſtus: ideo circa qualitatem viſibilem oportuit poni dotem, & non circa cęteras qualitates ſenſibiles. Patet hoc. nam actus potentiæ guſtatiuæ non erit ibi, quia non ſumetur amplius cibus, & potus a beatis, & dato, quòd ſumeretur (vt quidam inſani putabant) tamen ſaltem ipſa corpora beatorum non ſumerentur in cibum: ideo non oportet in eis manere qualitatem guſtabilem idest ſpecies ſaporum, & ſic nulla dos erit circa hoc. Etiam circa tactum non erit dos, quia qualitates tangibiles ſunt calidum, frigidum, humidum, ſiccum, durum, molle. iſtæ autem qualitates licet manebunt in quadam harmonia: tamen nō præſtabunt aliquem gradum delectationis, quia delectatio circa tactum pertinet ad vitam mortalem, in qua magis vtitur per ſenſum tactus quàm per alios, vt vult Ariſtote. tertio de Anima: & ideo etiam ſi maneat ibi tangere vt quòd quis tangat partes corporis ſui, non ponetur circa hoc aliquis gradus beatitudinis, aut aliquod excellens bonum. dos tamen nominat diſpoſitionē quandam immediatam ad beatitudinem, ſiue corporis, ſiue animæ: ideo etiam ſi actus tangendi maneat in patria, non ponetur dos aliqua circa qualitates tangibiles.

De odoratu ſenſus idem eſt. nam actus eius non manebit in patria: cum odor cauſetur per reſolutionem quandam factam a corpore: & ideo ſolum durat quandiu eſt realis alteratio, & generatio, & corruptio, quæ non erit in patria: ideo neque poterit poni dos circa qualitatem odorabilem. Circa auditum idem eſt, quia ſancti in patria non clamabunt, nec oportet poni vſum vocum inter eos: cum voces ſint ad expreſſionem conceptuum, & tamen conceptus eorum erunt ipſis mutuo cogniti. vnde neque oportebit poni vocem ſonoram dulcem, & ſic non erit dos aliqua circa iſtum ſenſum. Solus ergo viſus manet in actu ſuo: ideo ei debuit poni excellens qualitas ſenſibilis, ſcilicet, claritas. Et iſta eſt cauſa vera. nam ſi actus cęterorum ſenſuum manerent in patria ſecundum proportionem quam habent hic, ideſt, quod cauſarent magnas delectationes, neceſſe eſſet circa ſingulos ſenſus poni qualitates ſenſibiles, quæ eſſent excellentes, quæ eſſent dotes: ponitur ergo claritas dos, & non aliæ qualitates ſenſibiles excellentes, quæ eſſent dotes.

Ad quartum dicendum, quòd immortalitas eſt dos corporis, ſed non animæ, quia dos ponitur ad perficiendum id quod aliàs non erat perfectum, anima autem naturaliter non eſt paſſibilis paſſione corruptiua, aut doloroſa, ſed ea paſſione, quæ ſolum eſt ſuſcipere, qualis eſt in beatis Angelis, & hoc, quia tales paſſiones fiunt a re materiali, & in re materiali. anima autem non communicat in materia: ideo non eſt naturaliter paſſiua, ſed eſt paſſiua ſecundum diuinam inſtitutionem, & hoc propter culpam. animæ tamen beatorum ſine culpa, & reatu quocunque pœnæ manebunt: ideo paſſio nulla erit in eis, & ita anima habet hic impaſſibilitatem naturaliter: non ergo oportet poni eam, vt dotem, quia dotes ſunt gratuitæ, & de nouo datæ in beatitudine: corpus autem naturaliter eſt paſſibile. quòd igitur efficiatur impaſſibile ex gratuita donatione competit: ideo corpori competet proprie impaſſibilitas, & eius erit dos & non animæ.

Ad quintum dicendum, quòd in beatis erit peruietas, ſed non erit dos diſtincta, quia pertinet ad claritatem, quia lux eſt actus diaphani: ideo non ponitur diſtincta dos a claritate: ita quòd claritas beatorum non ſolum erit, quòd fulgeant, ſicut terſa ſolida, ſed etiam ſicut lucem habentia in profundo, & ideo competet eis ſimul lux, & peruietas.

An corpora beatorum erunt impaſſibilia. Et quomodo paſſio dupliciter accipitur, eaque quæ proprie dicitur. quomodo fiat. item potentia paſſiua eſt duplex. Quæ aſſignetur cauſa impaſſibilitatis corporum beatorum: Nullum præterea agens naturale eſt tantæ virtutis, vt anima glorificata. Quomodo mortale ponatur hominis differentia. Anima autem ita dominabitur corpori poſt reſurrectionem, vt li gét operationem qualitatum corrumpentium. Quæ quidem operatio quadruplex eſt. Quæſt. CXI.

QVAERETVR nunc magis in ſpeciali circa ſingulas dotes corporis, & primo de impaſſibilitate, ſcilicet, an corpora beatorum erunt impaſſibilia.

Aliqui dicunt, quòd non, quia omne mortale eſt paſſibile, & tamen corpora beatorum ſunt mortalia: cum ſint humana, & eſſe hominem eſt eſſe animal rationale, & mortale: ergo erunt ſemper paſſibilia.

Item quidquid eſt in potentia ad formam alterius eſt paſſibile ab illo, quia vt dicitur primo de generatione, ex hoc aliquid eſt paſſibile ab altero, quia eſt in potentia ad formam illius, ideſt, ad formam illius ſpeciei. nam forma introducetur per actionem agentis, quod formam ſuam alteri participat: ergo ab illo patitur à quo formam recipit, & tamen ad formam illius eſt res in potentia quam poſtea recipit, quia non reciperet, niſi fuiſſet in potentia: corpora tamen ſanctorum ſunt in potentia poſt reſurrectionem ad formam cuiuſcunque alterius corporis mixti, vel elementi: ergo ſunt paſſibilia. Patet hoc, quia quæcunque communicant in materia, vnū eorum eſt in potentia ad formam alterius. nam materia ſecundum quòd eſt ſub vna forma non amittit potentiam ad aliam formam, quia tunc non eſt poſſibile dimittere illam, ſed corpora beatorum communicabunt in materia cum corporibus elementorum, quia erunt eadem corpora numero, quę hic fuerunt, & tamen hic fuerunt de materia elementali: ergo & ibi, & conſequenter erunt in potentia ad formam elementorum, & ſic erunt paſſibilia ab elementis.

Item contraria nata ſunt agere ad inuicem, & pati, primo de generatione. corpora tamē beatorū mane-

bunt compoſita ex contrarijs : ideo agent, & conſe-
quenter patientur.

Item in corpore humano reſurgent ſanguis chole-
ra,& cęteri humores,& tamen ex pugna iſtorum pro
ueniunt ægritudines : ergo etiam ibi erunt ęgritudi-
nes,& paſſiones.

Item magis repugnat perfectioni rei defectus in
actu quàm in potentia, inquantum actus magis dicit
eſſe quàm potentia,& conſequenter defectus in actu
magis tollit de eſſe,& perfectione quàm defectus in
potentia. paſſibilitas autem ſolum dicit defectum in
potentia.i.potentia patiendi, ſed reperiuntur in cor-
poribus beatorum aliqui defectus in actu, ſicut cica-
trices vulnerum,quæ fuerunt in Chriſto, & martyri-
bus erunt ibi,& cicatrix dicit defectum, non putatur
tamen inconueniens,ꝙ maneant ibi : a fortiori ergo
non erit inconueniens, ꝙ maneat paſſibilitas in cor-
poribus illis. Dicendum,ꝙ erunt corpora beatorum
impaſſibilia iam ab intra quàm ab extra. Et patet, quia
quodlibet paſſibile eſt corruptibile, eo ꝙ omnis paſ-
ſio magis facta.i.frequentata abijcit a ſubſtantia: cor-
pora tamen ſanctorum poſt reſurrectionem erunt in-
corruptibilia.1.Cor.15.ſeminatur in corruptione,ſur
get in incorruptione:ergo erunt impaſſibilia.

Item omnis actio fit a maiori,& fortiori,& tamen
nullum corpus erit fortius corporibus beatorum. 1.
Cor.15.ſeminatur in infirmitate ſurget in virtute : er-
go erunt incorruptibilia. Item omnis paſſio corporis
contriſtat animam, quia corpus quod corrumpitur
aggrauat animam : Sapient.9. & tamen beatitudo di-
cit gaudium impermixtum triſtitiæ : ergo non erit
ibi paſſio aliqua.

Pro hoc autem conſiderandum primo, ꝙ paſſio
dupliciter accipitur. Vno modo large, & ſic omne re
cipere dicitur pati,ſiue id quod recipitur ſit contra-
rium patienti,& corruptiuum,ſiue conueniens, & ſit
perfectio eius:pati hoc modo erit in corporibus glo-
rioſis,& quantum ad hoc non dicuntur impaſſibilia,
quia non eſt eis auferendum aliquid de perfectione,
& tamen ad perfectionem ipſorum competit recipe
re aliquid quod ſit eis conueniens.nam etiam hoc
modo anima patitur,quia ſuſcipit ſpeciem intelligibi
lem,& intellectionem,& Angeli ſuſcipiunt aliquid,
quia minores purgantur, perficiuntur,& illuminantur
a maioribus. Alio modo accipitur paſſio,& ſtricte, &
diffinit eam Damaſ.lib.2.ꝙ paſſio eſt motus cõtra na
turam. vnde immoderatus motus cordis paſſio eius
dicitur. motus autem moderatus dicitur operatio ei⁹.
Et ratio eſt,quia omne quod patitur trahitur extra na
turam ſuam:trahitur enim ad terminos agentis, quia
agens aſſimilat ſibi paſſum,& ideo paſſum inquãtum
huiuſmodi trahitur extra terminos,in quibus erat:ſic
autem paſſio non erit in corporibus beatorum, quia
ad talem paſsionem ſequitur corruptio,quæ non erit
in illis,& ideo hoc modo erunt impaſſibilia,quia non
erit in eis potentia ad talem paſſionem.

Cauſa tamen & modus impaſſibilitatis huius non
aſſignatur eodem modo ab omnibus : dicunt enim,
ꝙ hoc proueniet ex conditione elementorum, quæ
aliter ſe habebunt tunc quàm nunc. nam dicunt, ꝙ
manebunt tunc ſecundum ſubſtantiam,& tamẽ qua
litates actiuæ,& paſſiuę ſunt de perfectione elemen-
torum. vnde ſi ſine eis eſſent elementa in corporibus
reſurgẽtium,eſſent minoris perfectionis, quam ſint
nunc, cum autem qualitates illæ elementorum ſint
propria accidentia elementorum cauſata ex materia,
& forma ipſorum,videtur abſurdum, quòd manen-
te cauſa, ideſt, elementis ſecundum ſubſtantiam,tol
latur effectus, ideſt, qualitates eorum.

Item dicit Auguſtin.quòd a corporibus glorioſis
F vitia detrahentur, & natura ſeruabitur, qualitates
tamen elementales ſunt naturales corporibus huma-
nis : ergo manebunt in eis.

Alij dicunt, ꝙ manebunt etiam qualitates elemen
tales in corporibus. ſed non habebunt proprias actio
nes, faciente hoc diuina virtute ad conſeruationem
corporis humani.

Sed hoc non videtur poſſe ſtare, quia ad mixtio-
nem requiritur actio, & paſsio qualitatum actiuarũ,
& ſecundum pędominium vnius, vel alterius effi-
ciuntur mixta diuerſarum complexionum, quod ta-
men reſeruatur etiam in corporibus reſurgentibus,
quia ibi erunt carnes, & oſſa, & ſimilia. quibus om-
nibus non competit vna complexio.

G Item, quòd hoc dato non eſſet dos ipſa impaſsibi
litas, quia dos dicit aliquam realem diſpoſitionem in
dotato, & tamen hoc dato non eſſet aliqua qualitas
in corpore glorioſo ſecundum quam diceretur im-
paſsibile, ſed ſolum eſſet voluntas Dei impediens
actionem corruptiuam, & hoc idem poſſet fieri de
corpore humano in hac vita, ſicut fuit de tribus pue
ris in camino ignis, quos non læſit ignis, & tamen
non habebant dotem impaſsibilitatis cum adhuc eſ-
ſent paſsibiles, & poſtea mortui fuerint, neque po-
nitur dos in aliquo corpore nunc : ergo alius erit mo
dus impaſsibilitatis.

Alij aũt dicunt,ꝙ erit in corporibus reſurgentium
H aliquid quod reſiſtat corruptioni, ſcilicet, natura quin
ti corporis quam ponunt venire ad compoſitionem
corporum reſurgentium ad conciliandum elementa
in quandam harmoniam, ſecũdum quam poſsint eſ-
ſe materia debita animæ rationalis : in ſtatu autem
vitæ huius dicunt, quòd corpus humanum, ſicut cę
tera corpora elementalia non habet huiuſmodi quin
tam naturam,quia non habet in ſe niſi naturam qua-
tuor corporũ ſed in reſurrectione dominabitur in eo
natura quinti corporis : ideo reddetur tunc corpus
humanum impaſsibile, ſicut corpora cœleſtia.

Sed hoc non ſtat. Primo, quia corpora cœleſtia
non poſſunt intrare in compoſitionem corporis hu-
mani, quia cum corpus compoſitum habeat eſſe
I ex componentibus, & corpus quintæ eſſentiæ ſit al-
terius naturæ quàm elementa, erit alterius naturæ
corpus in cuius compoſitionem veniet corpus quin
tum,quàm id quod ſolum componitur ex elemen-
tis, & tamen corpora reſurgentium erunt eiuſdem
naturæ, ſicut nunc ſunt, quia erunt eadem numero :
ergo non erit aliquid aliud ſecundum ſubſtantiam de
compoſitione ſua tunc quod nunc non ſit.

Secundo, quia dato, quòd aliqua pars quinti cor
poris eſſet de compoſitione corporum reſurgẽtium,
non eſſet poſsibile, quòd transferat corpus huma-
num ad proprietatem gloriæ, ſicut erit per impaſsi-
bilitatem. nam virtus quinti corporis erit virtus na-
turalis, & non poterit transferre rem vltra terminos
naturæ, & tamen transferre corpora reſurgentium
K ad immortalitatem, eſt transferre ad terminos glo-
riæ. maxime autem quia iſtam mutationem de cor-
ruptione in incorruptibilitatẽ Apoſtolus attribuit vir
tuti Chriſti. prima Corint. decimoquinto, ſcilicet,
qualis cœleſtis, tales & cœleſtes, & ad Philip.3.refor
mabit corpus humilitatis noſtræ configuratum cor-
pori claritatis ſuæ.

Item dato, quòd pars quinti corporis eſſet in
compoſitione corporum reſurgentium, non poſ-
ſet in eis tantum dominari quin natura elementa-
lis remaneat, & tamen naturæ elementali ex ſuis
principijs eſſentialibus ineſt paſsibilitas : ideo per
admixtionem corporis quinti non auferetur om-
nino.

Dicendum

Dicendum ergo videtur, quòd aliter fit, ſcilicet, ex habitudine animæ ad corpus. quia corpus eſt plene ſubditum animæ tamquam formæ. omnis enim paſsio fit per victoriam agentis ſupra paſſum: aliàs enim non traheret eū extra terminos naturæ ſuæ, & ad terminos ſuos, ſcilicet, agentis. Quod apparet cum per paſſionem proprie dictam naturaliter alteratur paſſum ad perdendam formam propriam, & induendum formam agentis, impoſſibile eſt autem quòd agens dominetur ſuprà patiens, niſi inquantum debilitatur dominium formæ proprię ſupra materiam patientis: non enim poteſt materia ſubijci vni contrariorum, niſi dominium alterius ſupra ipſam tollatur, vel diminuatur: ſalient tamen corpus humanum, & quidquid in ipſo eſt, erit perfecte ſubiectum B animę, ſicut ipſa erit perfecte ſubdita Deo: ideo in corpore humano non poterit a quocunque agente fieri mutatio aliqua contraria diſpoſitioni illi, qua perficitur corpus ab anima, & conſeruatur, & ita manebit corpus beatum impaſſibile. Quod autem corpus ſit totaliter ſubditum animæ, prouenit ex dote, & ita efficietur impaſſibile corpus per dotem.

Contra prædicta tamen ponit Landulphus tres concluſiones. Prima, quòd non cauſatur impaſſibilitas per hoc, quòd corpus erit ſubditum totaliter animæ, quia anima ad corpus non habet niſi habitudinem cauſæ formalis, & per illam habitudinem nō poteſt ſuſpendere actionem qualitatum contraria- C rum. Secunda, quod corpora prædicta non erunt impaſſibilia propter hoc, quòd detur corpori aliqua dos, quæ ſit forma, quia vel eſſet ſubſtantialis, vel accidentalis, non ſubſtantialis, quia tunc faceret rem alterius eſſentiæ, non accidentalis, quia cum illa non ſit qualitas cœleſtis corporis erit elementi, vel mixti, & quęlibet talis eſt corruptibilis.

Tertia concluſio eſt, quòd impaſſibilitas corporis glorioſi proueniet ex hoc, quòd Deus non coaget alicui cauſę ſecūdæ corruptiue ad corruptionē, ceſſante tamen actione primæ cauſę ceſſat actio omnis cauſæ ſecundæ, & ita dicit fuiſſe in corporibus trium pue- D rorum appoſito igne: nam non combuſſit ea, quia Deus ceſſauit coagere igni.

Sed prima ratio non ſtat, nam veritas eſt, quòd perfectum dominium animæ ſuper corpus facit illud impaſſibile, & hoc accidit neceſſario vbicunque forma plene dominetur materiæ. Et quando dicit, ꝙ anima ſolum habet habitudinem cauſę formalis ad corpus, licet non ſit verum abſolute: tamen pro pręſenti concedendum eſt, quòd anima non cauſat impaſſibilitatem in corpore per imperium ſolum quaſi dominans, ſed per habitudinem, quam habet ad corpus, vt forma, vel motor eius, & tamen anima glorificata accipit plenum dominium, ideſt, poteſtatē ſubijciendi ſibi materiam quantum ad actionem formalem, quod non habet anima non glorificata, & quantum ad hoc nullum agens extraneum poteſt do- E minari materię, in qua eſt anima, & tamen niſi dominetur illi non poteſt trahere eam ad ſuam diſpoſitionem, in qua eſt anima: nullum tamen agens naturale erit tantæ virtutis quātę erit anima glorificata; ideo nullum agens poterit inducere diſpoſitionem illam, quam anima tenet in corpore ſecundum quā manet ibi. Et cum dicit, quod anima non poteſt ſecundum, quod forma ſuſpendere actionem qualitatum contrariarum.

Dicendum, quòd non tollit operationem illarum per ſolum imperium, ſed tollit per exceſſum virtutis ad omne agens. nam nullum agens poteſt habere maiorem poteſtatem ſuper materiam corporis

A quàm ipſa anima glorificata, quæ eſt in illo.

Secunda concluſio ſua non eſt vera, quia communiter tenetur, quòd dos ſit qualitas corporis: & ideo eſt forma, & non eſt ſubſtantialis, ſed accidentalis. Et cum dicitur, quòd non eſt cœleſtis, concedendū eſt. cum ſubiungitur, quòd erit forma accidentalis elementi, vel mixti dicendum, quòd falſum eſt: non eſt enim ſufficiens diuiſio, nam dos erit qualitas quędam glorioſa ſupernaturaliter data corpori, qualitas tamen cœleſtis, & elementalis naturalis eſt, & non glorioſa, & ſi qualitas accidentalis cœleſtis, quæ eſt naturalis, facit rem incorruptibilem, a fortiori qualitas glorioſa, quę ſupra naturam eſt, poterit facere corpora beatorum incorruptibilia.

B Tertia concluſio non eſt conueniens, quòd ſic ponatur dos in corpore glorioſo, quia nihil aliud eſt corpora illa eſſe impaſſibilia niſi quòd Deus non coagat ad corrumpendum, & hoc concedit ipſe Landulphus, & tamen non eſt conuenienter dictum, quia tunc non diceremus eſſe quatuor dotes corporis glorioſi ſi in illo non eſſet iſta dos. Etiam quia ſuppoſito modo ſuo, quòd dicatur dos ſic, diceretur, quòd tres pueri in camino ignis habuerunt dotem impaſſibilitatis, quia ceſſauit Deus coagere igni, & ob hoc non comburebantur. Item quia iuxta poſitionem ſuam daretur, quòd omnia corporalia etiam elemēta haberēt dotem impaſſibilitatis. nam ipſe dicit, ꝙ poſt iudicium ceſſabit tempus generationis, & corruptionis, eritque tempus quietis, & ceſſabit Deus C coagere cauſis ſecundis, ſed ceſſante cauſa ſimpliciter prima nihil poſſunt facere inferiores: ideo in cęteris rebus erit impaſſibilitas, quia nihil ab alio patietur actione corruptiua: erit ergo ęqualiter dos impaſſibilitatis in elementis, & in corporibus beatorum, & tamen dos nō ponitur niſi in corporibus beatorum: ergo neceſſe eſt, quòd dos impaſſibilitatis ſit aliquid poſitiuum in corporibus beatorum vltra hoc, quod eſt Deum non coagere cauſę ſecundę ad corruptionē illorum corporum. Ad primum dicēdum, ꝙ quicquid eſt eſſentiale homini manebit in eo poſt reſurrectionem. Et quando dicitur, ꝙ mortale eſt differentia.

D Dicendum, ꝙ nec eſt aliquid eſſentiale, neque differentia eius ponitur tamen in diffinitione hominis, vt ait Anſelmus ex errore Philoſophorum, qui nō putauerunt totum hominem poſſe aliquando eſſe īmortalem, eo ꝙ nunquam viderunt homines niſi ſin ſtatum huius mortalitatis. Aliter pōt dici, ꝙ etiam Philoſophi non poſuerunt mortale tamquam eſſet vera differentia hoīs, quia differentiæ eſſentiales iuxta Ariſto. 8. Metaph. ſunt ignotę, cum aſſumantur a forma, vt vnitur, vt forma dans eſſe ſubſtantificum, & tamen forma quantum ad id eſſe eſt neceſſario ignota: cum non competat ei aliqua operatio motiua, vel organica ſecundum quas manifeſtatur: ideo neceſſe eſt, ꝙ volētes ponere differentias rerum ponamus eas circūſcriptas per aliquid, & ita mortale non eſt differentia, quia E non eſt aliquid eſſentiale neque conſtituit, quia tū eſt differentia eſſentialis hominum, & ſpirituum ſeparatorum, quam nos neſcimus, & vidimus, ꝙ homines moriuntur, & non illi, poſuerunt mortale tamquam differentiam. Sic dicit Porphyrius, ſumus nos & dij rationales. ſed mortale additum ſeparat nos a dijs hoc tamen fundatur ſuper quodam errore, ſcilicet, quia putauerunt Deos eſſe animalia. nam ſi crederent eos puros ſpiritus, ſufficiens diſtinctio eſſet inter deos, & homines, quòd homines eſſent animalia, dij autem non, ſed puri ſpiritus: putauerunt tamen eſſe illos corporeos, & ita dixerunt dęmones eſſe corporeos, & animalia q̄dā, & habere animata corpora, q̄ de aere eſſent, vt dixit Apuleius Platonicus.

Aliter poteſt dici, quòd mortale ponitur, vt differentia, non quidem, vt dicit puram potentiam moriendi, quia mortalitas non pertinet ad eſſentiam, ſed vt nominat cauſam mortalitatis, & paſſibilitatis, quæ eſt compoſitio ex contrarijs, & illa eſt de eſſe hominis, & hæc nunquam eſt cauſa mortalitatis, in futuro autem propter victoriam animæ ſuper corpus licet maneat hæc compoſitio, non erit ipſa paſſibilitas, & tamen manebit cum pertineat ad eſſentiam.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ cum eadem ſit materia corporum beatorum, & noſtrorum, quia erunt eadem numero, ſicut nunc ſunt corpora noſtra in potentia ad formam aliam, ita & tunc erunt in potentia, neque minuetur aliquid de poſſibilitate, & tamen erit tunc potentia ligata, & nunquam exibit in actum accipiendi aliam formam, aut aliam diſpoſitionem. Eſt enim forma duplex, ſcilicet, forma ligata, & forma libera, quod non ſolum eſt verum de potentia actiua, ſed etiam de paſſiua: potentia enim materiæ eſt potentia paſſiua, & eſt libera quando non cogitur manere ſemper ſub eadem forma, vel diſpoſitione, ſed poteſt accipere aliam, & interdum realiter accipit aliam. ligata eſt potentialitas materiæ quando forma ligat potentialitatem materiæ determinando eam ad vnum ſecundum quod dominatur ſuper eã, & quia in rebus corruptibilibus nunquam perfecte dominatur forma ſuper materiam, non poteſt perfecte ligare eam quin recipiat interdum per paſſionẽ aliquam diſpoſitionem contrariam formæ, quam habet. In ſanctis autem poſt reſurrectionem anima erit omnino domina ſuper corpus, & illud dominium nunquam poterit auferri, quia illa erit immutabiliter Deo ſubdita quod non fuit in ſtatu innocentiæ. licet ergo poſt reſurrectionem maneat in corporibus beatorum eadem potentialitas ad aliam formam, quæ nunc eſt quantum ad eſſentiam potentiæ, erit tamen ligata iſta potentia per victoriam animæ ſupra corp᾽, vt nunquam in actum paſſionis exire poſſit, ſcilicet, ſuſcipiendo aliam formam, aut contrariam diſpoſitionem per agens aliquod immutans.

Ad tertium dicendum, ꝙ manebit in corporibus beatorum compoſitio ex contrarijs, & tamen non habebunt iſta contraria actus corruptiuos: nam qualitates contrariæ, quæ ſunt in corpore non ſunt in eo, niſi vt in ſcientia animę, & tamen quando agens principale eſt perfectum, non poteſt aliqua actio prouenire ab inſtrumento, niſi ſecundum diſpoſitionẽ agentis principalis. ſicut enim calor in animali eſt inſtrumentum animæ nutritiuæ, & agit omnia ſecundum diſpoſitionem illius, & non ſecundum conditionem ſpeciei caloris, ita cum poſt reſurrectionem anima erit agens perfectum, quia habebit plenum dominiũ ſuper materiam corporis, nõ procedet aliqua operatio ab aliqua qualitate, niſi ſecundum diſpoſitionem animæ, & ideo nulla operatio iſtarum qualitatũ erit ad corruptionem. Vnde etiam ſi poſt iudicium maneret ſtatus generationis, & corruptionis, data animę victoria quam habebit ſuper materiam poſt reſurrectionem, etiam ſi eſſet fortior contrarietas in corpore quàm nunc ſit, non poſſet alterare corpus aliquo modo, quia anima, quæ illud ſibi ſubditum habet per omnimodam victoriam, & determinationem non permittet, & hoc non ſolum erit in qualitatibus intrinſecis, quæ ſunt, vt inſtrumenta animæ, quia etiã nunc qualitates iſtę agunt aliquid vltra conditionem ſuæ ſpeciei ſolum inquantum regulantur ab anima, vt patet in calore, quo anima vtitur digerendo, ſed etiam in qualitatibus alterius corporis, quæ ſunt contrariæ qualitatibus noſtrorum corporum. nam illæ

F approximatæ corporibus beatorum non poterunt alterare illa. quia materia ipſorum corporum habet potentialitatem ligatam per dominium animæ ſuper eam: ideo per nullum agens naturale poterit in materia illa introduci diſpoſitio aliqua contraria diſpoſitioni eius: a fortiori ergo poſt iudicium hoc fiet, quia tunc non manebit ſtatus generationis, & corruptionis, eo quòd ceſſabit primus motus in cuius virtute ſunt cęteri motus: ideo etiam ſi contraria ſibi approximentur, non agent ad mutuam corruptionem.

Aliqui autem nituntur adhuc oſtendere, quòd erit paſſibilitas, quia quanto aliquod corpus eſt nobilioris complexionis tanto eſt paſſibilius, nam paſſi-
G bilius eſt corpus animalis, quàm plantæ, & hominis quàm bruti, & tamen erit nobilioris complexionis corpus poſt reſurrectionem quàm nunc; ergo tunc erit paſſibilius.

Item in corporibus reſurgentium miſcentur elementa: ergo aut æqualiter, aut inęqualiter. Si inęqualiter erit cauſa corruptionis, quia extremum cõtrarietatis vincens alterum corrumpet illud. Si ęqualiter, aut æquatione punctali, aut circa. Si æquatione punctali, omnia corpora eſſent eiuſdem complexionis, & nobilitatis, quod non eſt verum. Si non punctali erit exceſſus, & iſte exceſſus generat litem, & corruptibilitatem.

H Item aut in corporibus reſurgentium erit calor, aut non. ſi non, nec erit operatio aliquæ animæ: cũ operatio, & ſenſus & motus vitæ ſint mediante calore. Si autem ſit ibi calor indiget pabulo, cum ſit eius conſumere, ſed omne quod pabulo indiget eſt corruptibile, cum deficiente pabulo corrumpatur, & deficiat: ergo deficient qualitates, & corpora. & ita erit paſſibilitas.

Aliqui dicunt ad hoc, quòd in corporibus beatorum manebunt elementa in mixtione ſecundũ ſubſtantiam, & qualitates, & operationes.

Sed dicunt, quòd quadruplex eſt operatio. Vna quantum ad conſtitutionem, & hæc eſt mixtionis. alia quantum ad conſeruationem, & hæc eſt miniſte-
I rialis delatio caloris vitalis per corpus. tertia eſt pugnæ ordinans ad diſſolutionem. quarta exterioris impreſsionis per quam alicuius elementi operatio intenditur, & pugna oritur. Primas duas dicunt manſuras, quæ ſunt ad conſtitutionem, & conſeruationem. Secundas vero duas, quæ ſunt ad diſſolutionem dicunt non manſuras. & ideo corpus non erit tunc diſſolubile. Quare autem non maneãt illę duę operationes dicunt, quòd eſt triplex ratio. Prima eſt temperata mixtio confringens contrarietatem. Secunda eſt elementarium appetituum quietatio. Tertia eſt animæ influentis conſeruatio. ratione primi non pugnant. ratione ſecundi non poſſunt pugnare. ratione tertij neceſſe habent quieſcere.

Dicendum autem, quòd hæc vera ſunt. nam duę
K primæ operationes neceſſario erunt in corporibus beatorum. Prima enim eſt in ipſa cõſtitutione corporum. nam cum eſſentiale ſit corporibus noſtris eſſe mixta, & mixtio dicat ipſa elementa venientia ad cõpoſitionem ſecundum eſſe quoddam, & in quadam habitudine qualitatum ſuarum, cum per reſurrectionem redeant corpora ad eſſe ibi. Eſt ruſus mixtio in quadam habitudine determinata qualitatum. Secunda etiam operatio manet. nã corpora beatorum poſt reſurrectionem erunt viuentia: ideo erit in eis actus vitalis, & hoc eſt per delationem caloris vitalis, & ſpirituum per corpus, & iſtę duæ operationes non agũt ad diſſolutionem. Secundæ duę non manent. Prima enim cauſa aſſignata ad hoc eſt dubia. nam licet mix-

tio confringat aliqnomodo contrarietatem, non poterit tollere omnimodam actionem, oporteret enim ad hoc, quòd non excederet vna qualitas aliam, aut qnòd excederet qnaſi inſenſibiliter, ita quòd ab illo exceſſu non prouenirer actio, & tamen hoc non videtur ſatis conueniens, quia corpus humanum determinat ſibi vnam qualitatem in exceſſu ad aliam, & tantus eſt exceſſus, quòd ſufficit ad agendum, niſi aliqnid aliud impediat.

Item, quia dato, quòd talis gradus mixtionis daretur, quod non ſufficeret inęqualitas ad agendum, nō pręſeruat hoc a corruptione, quia dato, quòd non corrumpatur res a ſuis qualitatibus, corrumpetur tamen a qualitatibus alterius mixti propinqui, quæ non ſunt in eodem gradu.

De ſecunda cauſa dicendum, ꝙ vera eſt, quietantur vero appetitus elementales, ideſt, appetitus materię in elementis, quia (vt ſupra dictum eſt) licet maneat potentia ſubſtantialis, materia corporum beatorum eſt ligata: nam per formam ligatur, quæ totaliter dominatur materiæ, & ideo non erit actualis pugna ad hoc, ꝙ perueniatur ad aliam formam. Vel dicitur quietatio appetituum elementalium, qnia ceſſabit tunc tempus generationis, & corruptionis: eſt.n. actus iſtarum qualitatum alterare ad generationem, & corruptionem: ideo dicuntur appetere generationem, & corruptionem, & tamen tunc ceſſabit finis iſte. ſ. generatio, & corruptio: ideo ceſſabit appetitus ad finem, ideſt, appetitus alterandi, & ita recte dicuntur ceſſare appetitus elementales, quia ceſſabit tempus generationis, & corruptionis, & ideo ceſſabit omnis alteratio corruptiua.

De tertia cauſa etiam dicendum, ꝙ eſt vera, & vocatur influxus animæ in corpus illa conſeruatio, ſecūdum quam anima omnino domina corporis tenet ligatam potentialitatem materiæ, vt non poſſit actualiter ſuſcipere paſſionem aliquam contrariam diſpoſitioni quam ipſa tenet in corpore.

Ad illud quod obijciebatur primum in hac parte, dicendum, ꝙ non eſt verum ſimpliciter, ꝙ quanto corpus eſt nobilius eſt tanto paſſibilius immo minus paſſibile, quia eſt maioris virtutis, & ſic poteſt magis reſiſtere corruptiuo, ſed per accidens verum eſt in multis, eo ꝙ corpus eſt nobilius quanto habet nobiliorem formam. eſt autem forma nobilior, quę habet operationes excellentiores cuiuſmodi eſt anima, & iſta determinat ſibi materiā teneram propter conditionem ſuarum operationum, & tñ quod tenerum eſt paſſibilius eſt quàm quod eſt durius, ſi modo potentialitas non ſit ligata, & quia ꝑꝑ imperfectionem formarum nunc non eſt ligata potentialitas materię; ſequitur quaſi regulariter, ꝙ corpora mixta, quæ nobiliora ſunt paſſibiliora ſunt, & tñ loquendo ſimpliciter de corpore perfecto, quod habet formam ſimpliciter perfectiorem, habebit illud minus de paſſibilitate, & ita erit de corporibus beatorum.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ mixtio elementorum in corporibus beatorum non erit punctalis, quia conditio vitę humanę exigit, quòd alterum excedat alterum, & tamen iſte exceſſus non poterit cauſare corruptionem propter cauſam dictam.

Ad tertium dicendum, ꝙ manebit calor in corporibus beatorum: ille tamen non reſoluet neque conſumet, quia ibi manebit, vt iſtrumentum animæ, & non poterit cauſare paſſionem aliquam contra diſpoſitionem illam quam anima tenuerit in corpore, cū anima dominetur formalis materiæ. Ad quartum dicendum in principali dubio, quòd in corporibus ſanctorum manebunt humores quatuor, & tamē nō erit inter eos pugna neque corruptio, quia licet ma-

A neāt ēis ſuæ qualitates, non manebunt actiones corruptiuæ: illas enim Deus aufert: liberum enim eſt Deo manentibus quibuſdam conditionibus corporum tollere alias ſi vna non dependet eſſentialiter ab alia. Sic dicit Aug. in Epiſtola ad Conſentiū. valet diuina potētia de iſta viſibili atq; tractabili natura corporū, qbuſdam manentibus, auferre quas voluerit qualitates. vnde ſicut ab igne fornacis Caldęorum abſtulit virtutem comburendi quantum ad id, quòd corpora trium puerorum illęſa ſeruata ſunt, ſed manſit quantum ad id quod ignis ille ligna comburebat, ita aufert ab humoribus paſſibilitatem dimittendo naturam:

B modus autem quo fieri poſſet dictus eſt. nam etiam ſi maneant ibi qualitates corruptiuæ in eodem gradu mixtionis, in quo hic: nō poterunt corrumpere quidquam ſubdita materia totaliter animę.

Ad quintum dicendum, quòd in ſanctis manebūt cicatrices vulnerum: non quidem inquantum dicunt defectum aliqnem, ſed inquantum faciunt ad gloriam ipſorum, & gaudium aliorum. nam illæ cicatrices ſunt ſigna virtutis eorum, qui conſtantiſſime pro iuſta cauſa paſſi ſunt, & tamen paſſi fuerunt interdū martyres detruncationes membrorum. illę tamen non manebunt, quia hoc repugnaret conditioni reſurgentium, & veritati vitæ. nam aliqui diuiſi fuerunt

Quare cicatrices remanebunt in corporibus beatorum.

C in plures partes, qua diuiſione manente impoſſibile eſt viuere, quia nec eſt corpus humanum: ergo non manebunt detruncationes, & mutilationes, quia reſtituentur omnia ad integrum, ſed manebunt ſigna vulnerum ad aſcenſionem virtutis, vt ſic magis afficiamur ad eos, qui talia paſſi ſunt. Sic dicit Aug. 22. de ciuitate Dei, neſcio quomodo ſic afficimur amore martyrum beatorum, vt velimus in illo regno in eorum corporibus videre vulnerum cicatrices, quę pro Chriſti nomine pertulerunt, & fortaſſe videbimus: non enim deformitas in eis, ſed dignitas eſt corporis, quamuis in corpore non corporis, ſed virtutis pulchritudo fulgebit: nec tamē ſi aliqua martyribus amputata, & ablata ſunt membra, ſine ipſis membris erunt in reſurrectione mortuorum quibus dictum eſt: capillus de capite veſtro non peribit.

D

An beatorum corpora ab extrinſeco ſint paſſibilia. Et quomodo non erunt ab extrinſecus lædentibus,

Quæſt. CXII.

QVAERETVR nunc de paſſione facta ab extrinſeco an corpora beatorum ſint paſſibilia.

Dicendum, quòd diffinitio huius pendet ex pręcedenti dubio, & tamen, vt magis aperiatur dicendum, quòd erunt corpora illa impaſſibilia omni genere paſſionis, quæ ab extra infertur corruptiue. Eſt autem duplex paſſio ab extra, ſcilicet, per influentiam. ſicut ignis comburit corpus, & per violentiam, ſicut cultellus diuidit. Prima non eſt in

E corpore glorioſo, qnia talis paſſio aut eſt ſecundum viam naturæ, aut per ordinem diuinę iuſtitię: paſsio ſecundum ordinem diuinę iuſtitiæ eſt in illis in quibus naturaliter non poterat eſſe paſsio: exigente tamen diuina iuſtitia propter eorum demerita eſt ibi paſsio, & ita paſsio non eſt niſi vbi eſt culpa: ſic erit pęna in dęmonibus, & ſpiritibus damnatorum: via naturali eſt paſsio quando conditio corporum exigit, vt agant, & patiantur. Prima paſsio non erit in corporibus beatorum, cum non maneant in eis aliqua peccati veſtigia. Secunda etiam non erit propter cauſas dictas præcedenti quæſtione, ſcilicet, quia anima continebit totaliter materiam ſub poteſtate ſua, ita vt potentia eius paſsiua ſit ligata ad recipiendum

diſpoſitionem

F ſpoſitionem quantumcunque contrariam,& hoc, quia maior erit poteſtas animæ ſuper corpus conſeruando illud in diſpoſitione illa quam habet: quàm poteſtas cuiuſcunque extranei agentis ad corrumpendum illam diſpoſitionem, & introducendum contrariam. Etiam quia ſtatus generationis,& corruptionis ceſſabit: ideo etiam in illis in quibus non fuerit tanta poteſtas formæ ſuper materiam, non erit corruptio.

De paſsione,quæ eſt per violentiam dicunt aliqui, quòd erit in corporibus beatorum. quia omne continuum eſt diuiſibile: omne diuiſibile eſt partibile: omne autem partibile eſt paſsibile ab exteriori.

Item quandocunque corpus durum obuiat molli neceſſe eſt diuidere illud ſi ſit impulſio fortis. dato ergo, quòd cultellus obuiet corpori glorioſo, aut eſt corpus illud durius gladio, aut gladius illud penetrabit, ſed non eſt durius cum ſit carneum: ergo penetrabitur.

G Dicendum tamen, quòd vere corpus glorioſum non poterit hoc modo pati, cum nulla imperfectio maneat in corporibus illis, & tamen talis paſsio eſt magis,& facilius corruptiua quàm ea, quæ eſt per influentiam: ideo non erit in eis.

Sed dicunt aliqui, quòd ideo corpora beatorum non patientur hac paſſione. quia non erit aliquid inferens paſſionem, & ſi eſſet aliquid quod nocere vellet, poſſet corpus glorioſum declinare illud agens.

H Sed dicendum, quòd hoc eſt inconueniens. nam tunc corpora glorioſa non haberent dotem impaſſibilitatis. nam vere eſſent paſſibilia,& tamen non paterentur. quia nihil illa inferret,& cum paſſibilitas ſit imperfectio: manebit imperfectio in beatis.

Item, quia tunc corpora beatorum non excederēt ſecundum perfectionem corpus Adæ in ſtatu innocentiæ. nam tunc nihil patiebatur licet non haberet dotem impaſſibilitatis, quia nondum erat corpus beatificatum.

Item, quia tunc detur, quòd aliquo modo gladius applicetur ventri alicuius beati (nam non eſt impoſſibile) aut venter beati reſiſtet gladio ne penetret: aut non. ſi non reſiſtit patitur, & cultellus penetrat,. & eſt paſſibile. ſi autem reſiſtit eſt dubium per quid reſiſtit.

I Aliqui dicunt, quòd corpus beatum habet naturā quintæ eſſentię: vnde non eſt ſecabile neque partibile. nā ſi iuxta Solem eſſet cultelus, & impingeret in Solem, non penetraret cultellus aliquam partem Solis,& tamen non reſiſteret Sol per naturam duri, & mollis, ſed quia caret duritie,& mollicie. hoc tamen eſt ſatis difficile: nec tamen nunc illud abijcimus.

Sed dicendum, quòd corpora glorioſa non poterunt pati a cultello, aut lapide, vel alijs rebus duris, & acutis,& hoc per dotem ſubtilitatis. nam pertinet ad dotem ſubtilitatis, quòd quęlibet corpora ſint peruia corpori glorioſo, & tranſeat per illa, ſicut per corpora rara, quæ cędunt tranſeunti. vnde ſiquis gladio nitatur perfodere corpus glorioſum, potius illud corpus penetrabit gladium quàm gladius penetret carnem, paſſio tamen non eſt niſi in eo quod reſiſtendo penetratur,& tamen glorioſa corpora non penetrabuntur, ſed penetrabunt: ideo non patientur neque mouebuntur loco propter gladios obiectos,& ita poterunt vibrari gladij per corpora glorioſa, ſicut per aerem tenuiſſimum nullo impedimento facto. Et tamen diuerſa ratione. nam aer, quia rarus eſt cedit, & ſcinditur: ideo non reſiſtit ſenſibiliter: corpora autem glorioſa, quia ſubtilia ſunt, penetrabunt gladios non impellendo aut concutiendo illos,& eſt mirabile talem audiri, ſed ratio aperte illud oſtendit ſuppoſita dote ſubtilitatis.

K De lapidibus proiectis in corpora glorioſa idem erit. nam lapides non diuident, neque conſtringent: neque penetrabunt corpora: neque etiam corpora cedent eis, ſed lapides cedent corporibus, & corpora glorioſa penetrabunt lapides ipſos proiectos per dotem ſubtilitatis, & lapides tranſibunt vltra corpora glorioſa quaſi tranſibunt per medium rarum non læſis neque diuiſis illis corporibus, ſed potius lapidibus penetratis a corporibus glorioſis. Simile apparet in cryſtallo,& radio Solis. cryſtalus enim non diuidit neque intercipit radium ſolarem: cetera autem corpora denſa diuidunt, vel intercipiunt non permittendo tranſire: fiat ergo gladius de cryſtallo manifeſtum eſt, quòd ille non poterit ſcindere aut rumpere, vel impedire radium Solis, ſed potius radius penetrabit gladium cryſtallinum,& ſæpe vibrabitur gladius cryſtallinus per radium ſolarem,& tamen toties gladius penetrabitur,& radius manens in loco ſuo non penetratur neque cedit gladio,& tamen gladius tranſit, quia gladius cedit radio,& ita erit de corporibus glorioſis quantum ad omnia dura,& acuta, ita vt non mutando locum non poſſint quidquam pati: de hac dote ſubtilitatis etiam infra dicetur.

Ad primum dicendum, quòd omne continuum eſt diuiſibile diuiſione mathematica inquantum habet partes quantitatis continuę, quarum vna eſt extra aliam, non autem diuiſione naturali per quam fit ſeparatio partium ad inuicem, quia aliqua corpora ſunt ſic, quę non diuiduntur, ſiue quia reſiſtunt per naturā duri, & mollis, ſiue per aliam conditionem, & ita eſt in glorioſis, qui reſiſtunt per dotem ſubtilitatis.

Ad ſecundum dicendum, quòd corpus glorioſum non eſt durius cultello. nam retinet ſuam teneritudinem, quæ requiritur ad humanam conditionem, & non diuiditur a cultello, quia non obuiat cultello reſiſtens, ſed potius ipſum corpus penetrat quoſcunque cultellos, vt dictum eſt.

An impaſſibilitas corporum glorioſorum erit in omnibus eſſentialiter æqualiter. Eaque conſideratur dupliciter. Et quomodo negationes, & priuationes ſuſcipiunt magis, & minus. Et quomodo dabitur præmium iuxta proportionem meritorum etiam in ipſa impaſſibilitate. Quæſt. CXIII.

QVAERETVR an impaſſibilitas corporum glorioſorum erit in omnibus eſſentialiter æqualiter. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia 1. Cor. 15. dicit Glo. quòd ęqualiter omnes ſancti habēt quod pati non poſſint, ſed quòd non poſſint pati erit in eis, quia habebunt dotem impaſſibilitatis, ergo impaſſibilitas erit æqualis in omnibus.

Item negationes,& priuationes non recipiunt magis,& minus, quia non dicunt ens: impaſſibilitas tamen dicit negationem vel priuationem: paſſibilitas ergo non poteſt maior eſſe in vno quàm in alio.

Item magis in re accipitur per receſſum a contrario, vt Ariſto. in Topicis illud eſt albius quod eſt nigro impermixtius,& tamen in nullo ſanctorum erit admixtum aliquid de paſſibilitate: ergo in omnibus erit ęqualiter impaſſibilitas.

Alij dicunt, quòd inæqualiter erit impaſſibilitas in ſanctis. nam præmium correſpondet merito. ſed quidam ſancti fuerunt maioris meriti alijs. ergo impaſſibilitas, quæ datur in præmium, erit inæqualiter in eis.

Item quia impaſſibilitas eſt dos condiſtincta contra dotem claritatis,& tamen claritas non erit inęqualiter in ſanctis, quia alij fulgebunt, ſicut Sol: alij ſicut Luna:

Luna:alij ſicut Stellæ 1.Cor. decimoquinto: ergo etiam impaſſibilitas erit inęqualis.

Dicendum,quòd impaſſibilitas poteſt conſiderari dupliciter, vel ſecundum ſe, vel ſecundum cauſam ſuam.

Si primo modo non recipit magis, & minus, quia impaſſibilitas ſolam negationem, vel priuationem importat paſſibilitatis: ideo in omnibus erit æqualiter. Si ſecundo modo,ideſt,quantum ad ſuam cauſam,erit in vno maior quàm in alio:cauſa enim impaſſibilitatis eſt, quòd corpus ſubditur totaliter animę:ideo eſt ligata potentia ſua paſſiua ad recipiendũ paſſionem quãcunque per quam deducatur contraria diſpoſitio ei quam anima ſeruat in corpore: iſta autem ſubiectio corporis conuenit animę inquantũ ipſa fruitur Deo immobiliter adhęrens,& tamen quidam fruuntur perfectius alijs: ergo quidam habent maiorem impaſſibilitatem quàm alij: nullus tamen de beatis habebit aliquam paſſibilitatem, quia quælibet fruitio de Deo quantumlibet parua ſubdit corpus ita perfecte animę,quòd excludit omnem potentiam patiendi, & ideo omnes ſunt impaſſibiles, ſed quidam magis quàm alij.

Ad primum dicendum, quòd Gloſa illa loquitur de impaſſibilitate quantum ad ſe, & tunc verum eſt,quòd non eſt vna maior alia, quia priuationem dicit.

Ad ſecundum dicendum,quòd magis, & minus non eſt niſi in ente:priuationes autem,& negationes aliquo modo dicunt ens,& aliquo modo non ens:inquantum dicunt non ens non recipiunt magis, & minus:inquantum vero dicunt ens poſſunt ſuſcipere magis,& minus.vnde negationes,& priuationes conſideratę quantum ad ſe dicunt non ens: ideo non recipiunt magis,& minus,& ideo impaſſibilitas quantum ad ſe eſt ęqualis in omnibus. Si autem conſiderentur quantum ad cauſas ſuas dicunt ens, quia cauſæ illæ poſitiuæ ſunt:ideo quantum ad hoc vna negatio,vel priuatio eſt maior alia, ſicut tenebra priuatio lucis eſt, dicitur tamen aliqua maior tenebra, & aliquid magis tenebroſum inquantum habet plura, & maiora obſtacula lucis, ita eſt vna impaſſibilitas maior alia, quia cauſa ſua,ideſt, fruitio eſt maior.

Ad tertium dicendum, quòd intenſio non ſolum fit per receſſum a contrario, ſed etiam per acceſſum ad terminũ naturę ſuę,quia quędam ſunt, quę intenduntur,& non habent contrarium poſitiuum, ſicut lux,quę maior,& minor eſt,nulla tamen lux recedit a contrario,quia non habet formam contrariam poſitiuam.ſic immortalitas vna eſt maior quàm alia, ideſt,in vno quàm in alio,& tamẽ in nullo manet aliqd paſſibilitatis, ſicut nulla lux permittit ſecum tenebras vbi ipſa eſt, & tamen vna lux eſt maior alia.

Ad primum pro parte contraria dicendum, quòd dabitur præmium iuxta proportionem meriti etiam in ipſa impaſſibilitate quantum ad cauſam eius, ſcilicet,quòd qui ſanctior fuerit perfectius fruetur, & tamen quãtum ad impaſſibilitatem in ſe non magis reſpondebit vni beato quàm alteri, quia natura rerum repugnat:nec tamen ideo tollitur quin detur maius pręmium ei,qui magis meruit, non tamen datur in ipſa immortalitate quantum ad ſe, ſed in alijs bonis, quæ dicunt aliquid poſitiuum.

Ad ſecundum dicendum,quòd dos claritatis dicit pure poſitiuum: ideo abſolute recipit magis, & minus:impaſſibilitas autem quantum ad ſe,quia non eſt poſitiua non recipit magis,& minus,ſed quantum ad cauſam. & quantum ad hoc bene condiſtinguitur impaſſibilitas claritati, quia vtraque recipit intenſionem.

A *An ſentire manebit in beatorum corporibus in patria. Et qua paſſio excludatur a corporibus beatorum Et quomodo organum ſentiendi dupliciter immutatur. Et quomodo id quod paſſiuum eſt poteſt tripliciter immutari. Et cogitationes quomodo volubiles ſunt dupliciter.item quid ſit beatitudo. Et quomodo beati in ea exiſtentes multa intelligant. & plura de beatorum intelligentia:earumque potentia ſentiendi exponuntur. Quæſt. CXIIII.*

QVAERETVR conſequenter ad pręcedentia de actu ſentiendi in patria:nam dictũ eſt corpora ſanctorum eſſe impaſſibilia in pa-
B tria,ſentire tamen quoddam pati eſt: ideo dubium eſt an manebit ſentire in beatorum corporibus.

Aliqui dicunt,quòd non, quia vt dicitur ſecundo de anima, ſentire quoddam pati eſt, corpora tamen beatorum erunt impaſſibilia:ergo nihil ſentient.

Item immutatio animalis pręcedit animalem, ſicut eſſe naturale p̃cedit eſſe intẽtionale,& tñ corpora glorioſa,quia erunt impaſsibilia,non mutabuntur naturali immutatione,quia illa eſt paſſio, ergo nec immutatione animali.quæ eſt in ſentiendo.

Item,quia quando fit ſenſus in actu propter nouã receptionem fit nouum iudicium, & tamen in bea-
C tis non erit nouum iudicium, quia non erunt cogitationes volubiles, ergo non erit in eis ſenſatio actualis.

Item cõditio animę eſt cum ſit virtus finita, quòd ſi ſit intenta actui vnius potentiæ,remittitur actus alterius potentię eius,& tamen anima ſumme erit intẽta ad actũ intellectiuæ partis qua Deum contemplabitur:ergo ceſſabit omnis actus ſentiendi.

Item ſi ſenſus fuerit in actu, aut erit cum delectatione aut ſine illa.ſi ſine delectatione erit actus imperfectus, quia delectatio conſequitur actum perfectũ, qui eſt connaturalis factus potentiæ. Si cum delectatione,aut delectatur in medio, aut in extremo. Si delectetur in vno extremo,neceſſe eſt,quòd triſtetur in altero.ſi delectatur in medio neceſſe eſt, quòd
D triſtetur in extremis,& tamen non erit triſtari in beatis:ergo neque ſentire.

Item ſi maneret ſentire, maneret ſecundum omnes ſenſus, quia eadem ratione de vno,ſicut de alijs: ne aliquid maneret ocioſum:& tamen quidam ſenſus ſunt propter indigentiam, vt guſtus, & tactus, & in patria nulla manebit indigentia:ideo ſaltem tales ſenſationes non erunt, & conſequenter neque aliæ.

Alij dicunt,quòd maneant ſenſus in actu.nam nobilior eſt potentia coniuncta actui quàm ſeparata ab actu,& tamen in vita æterna erunt omnia in ſtatu nobiliſsimo:ergo cum maneant potentiæ ſenſitiuæ:manebunt actu ſentientes. Item, ſicut anima appetit vniri corpori, ita ſenſus obiecto ſuo, ſed anima ad
E perfectam ſui glorificationem vnitur corpori,ergo & potentia vnietur obiecto,& tamen non vnitur obiecto niſi per actum,ergo manebit actus ſentiendi.

Item ſicut corpus remuneratur in beatitudine, qa ſeruiuit animæ, ita a fortiori remunerabitur ſenſus, potentia tamen, quæ nata eſt delectari,ſi remuneretur perfecte delectabitur in ſua remuneratione: ergo potentia ſenſitiua delectabitur, & tamen ſenſus non delectatur niſi in eo quod cognoſcit, quia eſt potentia cognitiua,& delectatio potentiæ cognitiuę eſt in cognoſcendo,non cognoſcit tamen ſenſus ſeipſum, quia non eſt potentia reflexiua neque organum ſuũ, neque id quod eſt ſupra conditionem eius:ideo ſolũ obiectum manet quod cognoſcit,& ita in illo delectabitur:ergo erit actus ſentiendi.

Item,

Item, ſicut ſe habent damnati ad puniri, ita ſe habent beati ad glorificari, & tamen damnati habent continuum dolorem in ſenſu, ergo beati habebunt continuam delectationem in ſenſu.

Item erit ibi actus videndi, quia dicitur Iob. 19. in carne mea videbo Deum ſaluatorem meum, & Iſa. trigeſimotertio, regem in decore ſuo videbunt oculi tui, quod de beatitudine intelligitur, & Apo. 1. dicitur videbit eum omnis oculus.

Item ſecundum Ariſto. de anima, animatum diſtinguitur ab inanimato ſenſu, & motu, & tamen motus erit in beatitudine in actu. Sap. quarto tanquam ſcintillæ diſcurrent, ergo erit ibi ſenſus in actu.

Dicendum, quòd in patria manebunt in corporibus beatorum omnes ſenſus, & organa, quia iſta ſunt de integritate corporis, & de perfectione humana.

Et dicendum, quòd erit ibi poſſe ſentire, & ipſum ſentire actu. poſſe enim ſentire prouenit ex coniunctione potentiæ cum organo bene diſpoſito. Sentire autem in actu prouenit ex coniunctione potentiæ cum obiecto, & quoniam in patria manebunt potentiæ coniunctæ organis optime diſpoſitis: manebit ibi poſſe ſentire, & quia manebunt etiam ibi obiecta quorundam ſenſuum, manebit ibi ſentire quantum ad illos. An vero maneat quantum ad omnes dicetur infra quæſtione 116. & neceſſe eſt poni aliquam ſenſationem in ſanctis poſt reſurrectionem, quia alias vita illorum magis aſſimilaretur ſomno quàm vigiliæ, cum dormiens viuat, & tamen nihil ſentiat, ille autem eſt imperfectus modus eſſendi, quia in ſomno corpus ſenſibile non eſt in vltimo actu vitæ, ſed in imperfectione: ideo ſtatus dormientis non vocatur vita abſolute, ſed dimidium vitæ: quaſi non habeat viuẽs tunc totam perfectionem ſuam in actu, ſed medietatem eius. Sic dicit Ariſto. primo Ethi. per dimidium vitæ, id eſt, per ſomnum non differre prauum a ſtudioſo.

Ad primum dicendum, quòd ſentire pati quoddam eſt, & tamen non excluditur omnis paſſio a corporibus beatorum, ſed ſolum illa qua res alteratur præter naturam ſuam ad diſpoſitionem non naturalem, quia illa eſt via ad corruptionem: paſſio autem, quæ non alterat rem a ſua naturali diſpoſitione neceſſe eſt, quòd perficiat, & illa non excluditur a corporibus beatorum, ſed potius eſt paſſio duplex. prima eſt omnis receptio, quia omne recipiens patitur quodãmodo. ſecunda eſt quælibet mutatio facta preter naturam. Prima eſt in beatis, & non ſolum in corporibus, ſed etiam in intellectu, quia per hoc, quòd vidẽt diuinam eſſentiam ſunt beati, & tamen illud videre recipere quoddam eſt, & etiam Angeli recipiunt, & non ſolum a Deo, ſed etiam in alterutrum, cum quidam purgent, perficient, & illuminent alios. Secunda paſſio non eſt in beatis, quia ſi eſſet non viuerent in æternum, quia paſſio magis facta, id eſt, frequentata abijcit a ſubſtantia, & ſic aliquando interimeret, vel corrumperet ſubſtantiam, & quantum ad hoc dicuntur impaſſibilia. Sentire autem pertinet ad primam paſſionem, cum poſſit fieri ſenſatio per ſolam immutationem ſpiritualẽ ſine reali alteratione; ergo poteſt eſſe in beatis.

Ad ſecundum dicendum, quòd organa ſentiendi immutantur a rebus, quæ ſunt extra animam dupliciter. Vno modo in mutatione naturali, ſcilicet, quando organum diſponitur eadem qualitate naturali qua afficitur res extra animam, quæ agit in ipſum organum, ſicut cùm manus fit calida, & aduſta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo immutatione ſpirituali, ſcilicet, per

F quam recipitur qualitas ſenſibilis in organo ſecundum eſſe ſpirituale, ſcilicet, ſpecies, ſiue intentio qualitatis, & non ipſa qualitas, & tunc non afficitur organum, ſicut obiectum, ſicut pupilla recipit ſpeciem albedinis, & non albedinem, & ideo videt albedinem, ſed non efficitur alba ipſa. ſicut manus tacta re calida non ſolum ſentit calorem, ſed etiam efficitur calida. Prima receptio per ſe non cauſat ſenſum, ſed per accidens. ſecunda autem cauſat ſenſum per ſe. Patet primum: nam contingit recipi primo modo in organo non ſenſitiuo, ſicut manus tactu rei odoriferæ efficitur odorifera, & tamen ipſa non ſentit odorem, cum in ea non ſit niſi ſenſus tactus, accidit autem fieri ſenſationem, vt ſi in organo

G recipiente formam contingat eſſe potentiam ſenſitiuam reſpectu illius formæ, ſicut cum manus tangitur a calido efficitur calida, & ſentit calorem. Secunda receptio facit ſenſationem per ſe, quia neceſſe eſt, quòd in quocunque organo recipitur ſpecies alicuius qualitatis ſenſibilis faciat ibi ſenſationem, ſpecies quippe albedinis non recipitur niſi in oculo; & non in aure, vel lingua, aut odoratu, & tamen albedo ſecundum eſſe materiale poteſt recipi in quolibet organo ſenſitiuo, & in non ſenſitiuis. prima receptio, & immutatio non fit in corporibus glorioſis: ſecunda autem fit in eis.

Pro quo ſciendum, quòd omne paſſiuum recipit actionem agentis ſecundũ ſuũ modũ. Poteſt autem

H paſſiuum tripliciter immutari, ſcilicet, naturaliter, & ſpiritualiter ſimul, ſicut manus a calore. nam recipit calorem ſecundum eſſe materiale cum efficiatur formaliter calida, & recipit ſpeciem caloris, qua ſentit cum habeat ſenſum tactus. Secundo modo ſpiritualiter ſolum, ſicut aer a rebus coloratis. nam non recipitur color in aere ſecundum eſſe materiale, cum non efficiatur aer formaliter coloratus, ſed ſecundum eſſe ſpirituale: nam ſpecies, vel intentio coloris recipitur ibi.

Tertio modo immutatur aliquid ſolum naturaliter, vel materialiter, ſicut inanimata immutantur ab igne recipiendo calorem ſecundum eſſe materiale, ſed non ſecundum eſſe ſpirituale. nam efficiuntur formaliter calida, & tamen calorem non ſentiunt.

I Et tunc dicendum, quòd ſi patiens eſt natum immutari ab agente vtraque immutatione ſimul; id eſt, materiali, & ſpirituali, præcedit ſemper immutatio naturalis, & materialis ad ſpiritualem, ſicut eſſe naturale præcedit ad eſſe intentionale, ſi autem natum ſit ſolum immutari ſpiritualiter, non oportet, quòd præcedat immutatio naturalis ad intentionalem, ſed erit ſola intentionalis, ſicut in aere ſuſcipiẽte intentionem coloris vt dictum eſt. Si autem natum eſt ſolum immutari naturaliter non ſequitur immutatio ſpiritualis poſt naturalem, ſicut in inanimatis calefactis. in corporibus autem glorioſis non poterit eſſe aliqua immutatio naturalis, quia quælibet talis eſt via ad corruptionem, & non ſtat cum im-

K paſſibilitate: ideo erit ibi ſola ſpiritualis, & ita licet obiectum ſenſibile eſſet natum vtroque modo immutare, quia tamen corpus glorioſum ſuppoſita conditione ſua non eſt natum immutari niſi intentionaliter, non præcedet in eo aliqua naturalis immutatio.

Ad tertium dicendum, quòd cum de ſpeciebus ſuſceptis in organo fiat primum, & immediatum iudicium in ſenſu communi, quandocunque recipiatur noua ſpecies aut nouiter, id eſt, eſt noua receptio in organo; ita erit nouum iudicium in ſenſu communi, & tamen non erit nouum iudicium in intellectu. ſicut fit in eo, qui videt nũc aliquid quod

prius

prius ſciuit. nam intellectus nullum iudicium nouũ de illo habet, ſed ſolum ſenſus. Quod autem dicit Aug. quòd cogitationes non erunt volubiles, intelligitur de actu partis intellectiuæ, & non de iudicio ſenſus.

Sed prædicta reſponſio ſtat quando quis ſępe ſentit quod aliàs ſenſerat, quia tunc in ſolo ſenſu eſt mutatio iudicij, detur tamen, quòd beatus videat aut ſentiat aliquid quod prius non ſenſerat, ſicut eſt ibi nouum iudicium ſenſus communis, ita erit, & noua iudicatio intellectus, & tunc videtur, quòd neceſſe erit fieri cogitationes volubiles, quia aliud iudicabit intellectus, quod prius non iudicabat.

Dicendum, quòd hoc non faciet cogitationes volubiles. Dicunt enim quidam, quòd cogitationes voluuntur dupliciter. Vno modo, quòd intellectus non habeat fixum aſpectum ad vnum, ſed de vno tranſeat totaliter ad aliud relinquendo prius, & taliter ſunt hic cogitationes volubiles, ſed non in patria. Secundo modo, quòd intellectus principaliter, & continue vnum cogitet, & multa propter illud, & inter illa multa modo vnum modo aliud, & talis erit in patria, & ita erit in nouę rei ſenſatione.

Sed obijcietur, quòd non ſtat, quia contingit plura ſcire: vnum tantum intelligere tertio Topi. Si ergo intellectus manet fixus circa vnum, non poterit intelligere alia, circa quæ ſit cogitatio volubilis.

Dicendum, quòd cum intellectus ſit vna potentia numero. non potent habere ſimul niſi vnum actũ intelligendi: ergo ſi de vna re cogitat, quandiu de illa cogitauerit, non poterit habere cogitationem de alia, quia eſſent ſimul duę cogitationes, & tamen neceſſe eſt beatum ſemper cogitare de Deo, ideſt, videre ipſum quod eſt intelligere, & iſte actus ſemper eſt manens, quia cum beatitudo ſit actus, ſi interrumpatur iſte actus interrumpetur beatitudo, ſed beatitudo ſemper manet, quia eſt quidam actus continuus ęternitate quadam menſuratus: ideo manebit ſemper hoc intelligere, & conſequenter non poterit beatus intelligere aliquid aliud minus principaliter, circa quod ſint cogitationes volubiles.

Eſt dicendum, quòd verum eſt, quòd beatus ſemper habebit actum intelligendi de Deo, & nunquam habebit aliam cogitationem diſtinctam ab iſta, & ita ſemper erit vnicus actus intelligendi in beatis, & tamen per iſtum actum intelligendi non intelligent ſolum Deum, ſed etiam multa alia, ſępe enim per vnicam intellectionem multa intelligimus, & hoc, quia per aliquam rationem communem intelligimus, quæ ſub ſe multa colligit, & eadem intellectio eſt de illis, cum ratio illa communis repręſentet omnia illa. Si autem eſſet aliqua ratio particularis, ideſt, ſpecies repęſentãs ſingulum per ſe: non poſſet intellectus per tales rationes intelligere ſimul niſi vnum, quia aliàs eſſent ſimul plures intellectiones cum eſſent multa repręſentatiua, ita in vita æterna vnica ſpecies mouet intellectum beati, ſcilicet, eſſentia diuina, quæ eſt tamquam forma intelligibilis actuans intellectum poſſibilem, & quia Deus, ſicut eſt cauſa efficiens omnium, ita eſt etiam cauſa exemplaris, non ſolum repręſentat ſe, ſed etiam cętera, cum omnia in eo eſſe quoddam habebant Io. primo, quod factum eſt in ipſo vita erat, ex quo ſequitur, quòd intelligens Deum per eſſentiam eius, non ſolum intelligit Deum per illam intellectionem, ſed etiam poteſt intelligere omnia creata, ſicut & Deus ſeipſum intelligendo omnia intelligit. Et quia Deus, licet ſit naturaliter cauſa exemplaris omnium, non tamen naturaliter repręſentat illa quorum eſt forma

A exemplaris naturaliter, ſed voluntarie poteſt quædam oſtendere, & quædam non oſtendere: & ideo ſtante vnitate, & continuitate eiuſdem intellectionis, beatus poteſt nunc intelligere vnam rem quam prius non intelligebat, & poſtea deſinere intelligere illam: etiam circa eandem rem, poterit nunc intenſius, & apertius illam intelligere quàm prius, vel econtrario. Primum patet, quia cum eſſentia diuina tamquam forma exemplaris voluntarie repręſentet cętera in ſe, quia illorum cauſa eſt, poterit nunc velle oſtendere vnam in ſe quod prius nõ oſtendebat, & illud beatus intelliget quod non in-
B telligebat prius, & hoc modo fiunt quotidię nouæ reuelationes Angelis ſanctis, qui tamen beati ſunt, & econtrario poteſt deſinere intelligere vnam rem quam prius intelligebat. nam cum repręſentet Deus illam in eſſentia ſua voluntarie, poteſt deſinere velle repręſentare illam, & ita ceſſabit beatus intelligere, cum non fiat intellectio aliqua ſine repręſentatione.

Secundum patet, quia intellectus æqualiter diſpoſitus intelliget magis aut minus ſecundum, quòd repręſentatiuum apertius repręſentat, & quoniam omnia ſunt in Deo ęquiuoce, vt in cauſa, & exemplari voluntarie repręſentante, poteſt aliquando velle ap-
C tius oſtendere vnam rem quàm alias, & tunc beatus erit præcipuus circa intellectionem illius rei magis quàm aliàs.

Et hoc modo poteſt beatus vnam rem creatam magis quàm aliam intelligere, ideſt, clarius, & intenſius: & ita poteſt eſſe quaſi quędam volubilitas circa res intellectas a beatis, & tamen iſta variatio non cõtingit circa intelligere ipſam eſſentiam diuinam. Et ratio eſt, quia eſſentia diuina cognoſcitur a beatis vniuoce cum ipſa per ſeipſam cognoſcatur: ideo dũ illa præſens fuerit neceſſe eſt, quòd illa videatur, & quia ſemper eſt æqualiter præſens intellectui, ſemper beatus erit æqualiter beatus quantum ad eſſentiam beatitudinis: cętera vero cognoſcuntur æquiuoce cum cognoſcantur per diuinam eſſentiam in qua continentur, ſicut effectus in cauſa: ideo clare viſa
D diuina eſſentia non eſt neceſſe cognoſci omnia, quę in ea ſunt, ſed poſſunt plura aut pauciora cognoſci, & tamen variatio illa non tollit beatitudinem, neque proprie minuit, quia non eſt beatitudo in cognoſcẽdo creaturas, ſed Deum: ideo ſicut creatura cognita in proprio genere non beatificat, ita & cognita in eſſentia diuina non beatificat, ſed ipſa diuina eſſentia in qua creatura cognoſcitur, cognoſcentem beatificat. Hæ tamen varietates intelligendi non tollunt vnitatem eiuſdem intellectionis continuę, quia manet ſemper eadem ſpecies intelligibilis, ideſt, diuina eſſentia, quæ eſt tamquam forma intellectus, qua intellectus intelligit, & cum ab vnitate potentię, & obiecti accipiat actus vnitatem, cum nunquam tollatur vnio ſpeciei illius ad intellectum, erit ſemper
E idem actus intelligendi, quę eſt beatitudo, licet per eundem aliquando plura, & aliquando pauciora intelligantur. Si autem beatus nouiter videret aliquid quod nunquam vidiſſet: non eſt ponendum, quòd ideo de illo haberet nouum iudicium in intellectu, quia illam rem iam intelligebat, vt in Deo exiſtente. nam omnia creata vident beati in diuina eſſentia, quæ eis illa repręſentat, in intelligendo Deum illa intelligunt: licet ergo nunquam illam vidiſſet, iam tamen intelligebat: ideo quando nouiter videret non haberet nouum iudicium in intellectu de illa, ſed in ſenſu communi: ſicut qui nunc nouiter videt id quod iam ſcit, quia aliàs illud vidit, non oportet, quòd habeat de illo nouũ iudicium intellectus,

qui

qui tamen nunc nouiter aliquid videt, vel audit quod nunquam viderat, habet nouum iudicium de illo, etiam in intellectu. Ratio diuerſitatis eſt, quia intellectus nunc cum non habeat inſitas ſpecies aliquas vel cauſatas, oportet ipſum ſpeculari phantaſmata a quibus dependet, & ideo cum phantaſmata accipiantur a ſenſu, neceſſe eſt, quòd vbi omnino fuerit noua ſenſatio ſit noua iudicatio intellectus. beati autem habēt ſpeciem iam inſitam, quia diuina eſſentia eſt eis effecta forma intelligibilis, in qua repręſentantur omnia, quę ipſa vult repręſentare, & ideo non ſunt neceſſaria iam phantaſmata. dato ergo, quòd recipiatur noua ſpecies in ſenſu, non ſit nouum iudicium intellectus, & ita ſenſationes vanę non cauſabunt cogitationes volubiles, ſicut nunc cauſant, & ita non manent ibi ſenſus ad neceſſitatem intelligendi, ſicut nunc, quia nunc nihil poteſt eſſe in intellectu quin prius fuerit in ſenſu: tunc autem erit aliquid in intellectu quod in ſenſu nunquam fuit, per quod erunt omnia in intellectu etiam ſi non ſit aliquid in ſenſu: manebunt tamen potentiæ ſenſitiuæ, & aliquæ ſenſationes ad perfectionem quandam, & integritatem.

Ad quartum dicendum vno modo, quòd actus ſentiendi in patria non impediet actum intellectus neque remittet: quia quando duo ſunt quorum vnū eſt ratio alterius, occupatio circa vnum non impedit neque remittit occupationem animæ circa alterum, ſicut medicus dum vrinam reſpicit non minus conſiderare poteſt regulas medicinæ de coloribus vrinarum quam ſi non videret, ſed ſolum conſideraret de vrinis, quia viſio vrinarum in tali actu ordinatur ad certificandum de eo, quòd intellectus ſpeculatur. Ita circa beatos, quia Deus apprehenditur ab eis tamquam ratio omnium, quæ aguntur, & quæ cognoſcuntur: occupatio eorum circa ſenſibilia ſentienda, & quęcunque alia contemplanda aut agenda in nullo impediet diuinam contemplationem, neque econtrario.

Alij dicunt, quòd quando actus vnius potentiæ eſt valde intenſus, impedit vel remittit actum alterius: & tamen ſi non eſt intenſus non remittit. ſic non eſt de actibus ſentiendi beatorum, quia illi non erunt intenſi reſpectu actus intellectus, ſed potius ipſe actus intellectus erit intenſus, ideo neque impedietur neque ceſſabit actus intellectus propter ſenſationes.

Sed non ſtat; quia tunc ſequuntur duo inconuenientia. Primum eſt, quia etiam ſi actus ſentiendi non ſit intenſus in beatis, & ideo non poſſit remittere actum intellectus, conſtat tamen econtrario, quòd actus intellectus erit intenſiſſimus, cum ſit circa obiectum altiſſimum: ideo auferret ſic actum ſentiendi, & tamen ponitur ſimul vtrunque. Secundum eſt quia etiam volendo tenere poſitionem ſuam, id eſt, quòd actus intelligendi ſit intenſus, & actus ſentiendi remiſſus eſt inconueniens, quia actus remiſſus eſt imperfectus, & tamen in beatis quidquid fuerit erit in gradu perfecto, cum non maneat imperfectio aliqua in beatitudine. ergo non erit actus ſentiendi remiſſus, ſed vel non erit in beatis: vel erit intenſus.

Dicendum ergo, quòd actus ſentiendi in beatis erit ſaltem quantum ad aliquas potentias ſenſitiuas; & ille erit intenſus, & actus intelligendi etiam intenſus, & quicunque actus fuerit in patria erit intenſus valde, & non impeditur vnus actus per actum alterum. nam quòd vna potentia in ſuo actu impediatur, vel remittatur quando alia vehementer operatur, prouenit ex hoc, quòd nulla potentia ſufficit

F ad tam intenſam operationem ſuam per virtutem quam anima deriuat per ipſam: niſi id quod per alias deriuat incipiat deriuare per ipſam ſolam, & tunc illa intendetur nimis, & cęteræ ceſſabunt. nam anima vnicum principium operatiuum eſt, licet habeat multas potentias quæ ſunt principia immediata, & ideo cum operatione cuiuſcunque potentiæ eſt attentio animæ a qua virtus fluit, & quoniam potentiæ multę ſunt attendit circa multa, & ſic attentio animæ circa ſingulam potentiam non eſt magna. vnde attentio animę, & defluxio virtutis per illam potentiā non ſufficit ad intendendum opus, niſi ceſſet anima intendere alijs potentijs, aut parum intendat. & id quod alijs impendebat vni ſoli impendat, & ideo nūc

G in via generaliter tenetur iſta regula tam circa operationes quam circa delectationes, quòd intenſa vna remittuntur cęterę, vel impediuntur, & hoc totū prouenit ex imperfectione potentiarum, & defectu virtutis animę. In beatis autem ſingulę potentię erunt perfectæ, quia virtus animæ ex conditione glorię erit valde maior, ita vt poſſit totaliter dominari corpori. quod hic nunquam potuit, & faciat illud immortale: ideo poterit per quamlibet potentiam intenſe operari, & per omnes ſimul, & vna operatio non impediet aliam; quia non erit ibi maius opus in multis actibus ſimul intenſis quàm hic ſimul multis actibus remiſſis. ergo ſtante actu intelligendi in ſumma intenſione, ſtare poterit actus ſentiendi in

H magna intenſione quod hic non poteſt fieri. vnde quando quis debet hic intendere nimis actum intellectus, vt pote ſi ſpeculatur circa altiſſima; neceſſe eſt ipſum in ecſtaſim fieri. Sicut Paulus quando debuit videre ſecreta cęleſtia quæ non licuit homini dicere ſecunda Cor. duodecimo. & dicitur tunc vidiſſe clare diuinam eſſentiam factus in ecſtaſim ceſſantibus omnibus actibus cęterarum potentiarum, ita vt Paulus neſciret an eſſet in corpore, vel extra corpus eodem cap. & tamen tunc non fiet ecſtaſis aliqua, ſed manentibus omnibus actibus perfectis; & intenſis erit intenſiſſimus actus intelligendi Deum, in quo eſt beatitudo.

Ad quintum dicendum quòd ſenſus delectabuntur. Eſt autem duplex delectatio in ſenſu: Vna per

I redundantiam, quando enim anima eſt plena delectatione, ita inebriantur omnes ſenſus, quòd nullo modo quærunt neque egent delectari exterius, & hanc delectationem dicunt eſſe præmium omnium ſenſuum, & hæc delectatio erit in omnibus ſenſibus licet non omnes habeāt actum ſentiendi: hanc enim delectationem non habent a ſe neque ab actu ſentiendi, ſed ab actu animę. ideo non oportet, quod ad habendum iſtam delectationem ponantur ſenſus in actu ſentiendi. Alia eſt delectatio ſenſus per obiectu præſentis conuenientiam, & quia non erit ſentire ſecundum omnes ſenſus in beatis, vt dicetur infra quæſtione 120. non erit delectatio hæc in omnibus ſenſibus. hæc autem delectatio in comparatio-

K ne ad aliam eſt valde parua, ita quòd non eſt præmium ſenſuum niſi valde accidentale. Vnde dicunt non magis eſſe glorioſum ſenſum habentem hanc delectationem quàm non habentem illam, & ideo in eis, qui non ſentient, non erit defectus non ſentire, cum aliàs habeant aliam delectationem, quæ eſt eis pręmium; & tamen iſti ſenſus, qui ſunt in actu, delectabuntur quantum ad ſenſibilia conuenientia ſibi oblata, & non triſtabuntur de extremis, vel medijs tamquam non conuenientibus, quia ſicut nihil erit, quod poſſet corpus alterare diſpoſitione contraria propter perfectionem animæ, quæ continet corpus in poteſtate

teſtate ſua, ita nihil erit quod poſſit ſenſum contriſtare. ideo ſenſus, qui in actu manſerit, nunquam habebit aliquod obiectum contriſtans.

Ad ſextum dicendum, quòd licet quidam ſenſus maneant in actu: non ideo manebunt omnes, quia non eſt eadem cauſa de omnibus, vt oſtendetur infra quæſtione 120. Ad argumenta oſtendentia, quòd ſentire manebit in patria.

Dicendum, quòd vera ſunt cum aliquod ſentire manebit, quia tamen illic videntur oſtendere de omni ſenſatione, quod non eſt verum, dicendum de hoc infra quęſtione 120. vbi ipſa tangentur.

An ſentire in patria erit per receptionem ſpeciei, vel quomodo. Et quomodo intelligatur, quòd corpora cæleſtia non recipiunt peregrinas impreſſiones. Quæſt. CXV.

QVÆRETVR cum ſentire ſaltem quantum ad aliquos ſenſus maneat in patria, an erit per receptionem ſpeciei, vel quomodo.

Aliqui dicunt, quòd non erit per receptionem ſpeciei, quia vt ait Augu. in lib. Muſicę. minus nobile non agit in magis nobile, ſed quod recipit ab alio patitur ab eo. ergo viſus beatorum non poterit recipere ſpeciem a corporibus inferioribus, ideſt, non glorioſis, cum oculus glorificatus ſit nobiliſſimum corpus.

Item corpora cœleſtia non recipiunt peregrinas impreſſiones, & tamen oculus beatorum eſt corpus magis excellens quàm corpora cœleſtia, quæ non ſunt animata neque glorificata. ergo non recipit ſpecies ab extraneis corporibus, cum iſtæ ſint peregrinæ impreſſiones.

Item receptio ſpeciei eſt immutatio ſpiritualis, vel intentionalis, ſed ad intentionalem præcedit naturalis, & tamen naturaliter immutatio non erit in beatis, quia illa eſt realis paſſio. ergo neque erit receptio ſpeciei.

Item videtur, quòd in pupilla beatorum non poterit infigi ſpecies viſibilis. Si enim ſubijciatur ſpeculum radijs Solis, non recipit ſpecies corporum ſubiectorum, vnde reſpiciens in illud non videbit in eo effigies aliquarum rerum, & hoc eſt, quia ſpeculum eſt factum lucidum in actu, & tamen oculi beatorum erunt multo lucidiores Sole, cum ipſa corpora eorum fulgeant, ſicut Sol. ergo non infigentur ſpecies in pupilla, & conſequenter non videbunt per receptionem ſpecierum.

Dicendum, quòd conceditur ab omnibus, quòd actus ſentiendi manebit in beatis. modus tamen aſſignandi ſenſationem non eſt idem apud omnes. Quidam enim dicunt, quòd cum corpora cęleſtia, quia ſunt impaſſibilia, non recipiunt peregrinas impreſſiones, a fortiori ergo corpora beatorum non recipient aliquid ab extra: ideo dicunt, quòd non ſentiunt aliquid recipiendo, ſed extra mittendo.

Sed hoc non ſtat: iſte enim fuit error Platonicorum, qui putauerunt etiam nunc viſum fieri non recipiendo, ſed emittendo, & tamen eſt impoſſibile, ſicut patet ſecundo de Anima, & late oſtendimus lib. noſtro de quinque figuratis paradoxis, & Num. vigeſimoprimo, ita & in patria non poterit fieri ſenſatio emittendo, quia tunc ſenſus beatorum non eſſet potentia paſſiua, ſed actiua, & tamen ſicut homo reſurgens erit eiuſdem naturæ cum eo, qui nunc eſt; ita & omnia, quę nunc ſunt in homine, & erunt, tunc erunt eiuſdem ſpeciei, poten-

A tia tamen paſſiua, & actiua differunt pluſquam ſpecie, ſed potentię ſenſitiuę nunc ſunt paſſiuæ ſecundo de Anima. Si autem poſt reſurrectionem fieret ſenſatio emittendo, eſſet potentia actiua, & ſic non eſſent eiuſdem ſpeciei, & conſequenter non eſſet potentia ſenſitiua, ſed aliqua alia virtus data beatis. nam non poteſt eſſe eadem virtus etiam per miraculum, quia ſicut forma nunquam fit materia neque econtrario, ita nec potentia actiua fit potentia paſſiua, neque econtrario.

Alij ergo dicunt, quòd potentię ſenſitiuę manent ibi paſſiuæ, & ſentiunt per receptionem non qui-
B dem per receptionem ab extra, ſed per receptionem a ſuperioribus viribus, vt ſicut nunc ſuperiores vires recipiunt ab inferioribus, ſcilicet, intellectus recipit phantaſmata, quæ ſunt a ſenſu, ita tunc mutato ordine recipient inferiores a ſuperioribus, ſcilicet, quòd anima rationalis faciat in oculo apparere ſpecies omnium, quæ vult videre; quòd fiet per quendam defluxum ab intra ad organa ſenſuum exteriorum.

Sed dicendum, quòd hoc non ſtat. nam talis modus receptionis ſpeciei in organo non faceret ſentire. vnde ſi ſpecies viſibilis hoc modo decurrat ad oculum ab inferioribus fluens, non cauſat viſio-
C nem, licet hoc patiens videatur videre, quia omnis potentia paſſiua ſecundum rationem ſpeciei ſuę, vel naturæ determinatur ad aliquod ſpeciale actiuum, quod reddat eam in actum, quia potentia inquantum huiuſmodi habet ordinem ad aliud reſpectu cuius dicitur potentia, ſicut potentia viſiua ſecundum ſpeciem ſuam habet ordinem naturalem ad viſibile, quia reſpectu eius dicitur potentia viſiua, vnde cum proprium actiuum in ſenſu exteriori ſit res exiſtens extra animam, & non intentio eius exiſtens in organo imaginatiuo, vel in ratione, ſi organum ſentiendi non moueatur a rebus extra, ſed ab imagine, vel ab alijs ſuperioribus viribus, non erit vere ſentire, vnde non dicimus, quòd phrenetici aut alij mente capti in quibus propter victoriam imaginatiuæ virtutis fit hęc defluxio ſpecierum ad orga-
D na ſentiendi, vere ſentiant, ſecundum quòd videtur eis, quòd ſentiant. ita ergo neque beati ſentirent ſi non fieret receptio ſpecierum ab extra, ſed defluxio ab intra, ſiue ab organo imaginatiuo, ſiue a ratione.

Dicendum igitur, quòd fiet ſentire in beatis per receptionem ſpecierum a rebus, quę ſunt extra animam. Et patet, quia ſentire quandam cognitionem dicit, omnis autem cognitio eſt motus ad animam, & tamen motus ad animam eſt in recipiendo aliquid. nam ſi a ſuperioribus viribus defluerent ſpecies ad organa ſentiendi, non eſſet motus ad animam, ſed ab anima.

Item talis refluxus eſſet ſuperuacuus, & inutilis.
E nam quòd ſpecies ab inferioribus viribus ſuſceptæ modo organico transferantur ad ſuperiores eſt ordo naturalis, cum ſint vires inferiores propter ſuperiores. Si autem defluant a ſuperioribus ad inferiores, aut erit ibi ſtatus, aut refluent rurſus ab inferioribus ad ſuperiores. Si primo modo turbatur ordo naturæ, cum inferiores vires recipiant propter ſuperiores, & non econtrario. Si ſecundo modo erit circulus, quia redibit ſpecies ad vires illas a quibus defluxerat, & ita totus fluxus, & refluxus inutiliter factus eſt.

Item ordo naturalis eſt, vt obiectum influat in organum, ſed non tollitur natura per gloriam, ſed perficitur. ergo recipient ſenſus ſpecies ab obiecto, ſicut nunc. Item non videtur eſſe aliqua cauſa quare

mutetur ordo recipiendi, qui nunc eſt. ergo manebit ille: nunc enim recipit organum ab obiecto, ergo tunc recipiet. Nec videtur aliquod inconueniens niſi quibuſdam, qui putant, quòd eſſet ſic paſſio in beatis, quam volunt auferre ab eis propter dotem impaſſibilitatis.

Sed dicendum, quòd non eſt inconueniens. Pro quo ſciendum, quòd vt dictum eſt præcedenti quæſtione in ſolutione ſecundi argumenti, organa ſentiendi immutantur a rebus, quæ ſunt extra animam dupliciter. Vno modo in mutatione naturali, ſcilicet, quando organum afficitur eadem qualitate naturali qua afficitur res, quæ agit in ipſam, vt cum manus fit calida, & adusta ex tactu rei calidæ, vel odorifera ex tactu rei odoriferæ. Alio modo in mutatione

G ſpirituali quando recipitur qualitas ſenſibilis in organo ſolum ſecundum eſſe ſpirituale, vt in pupilla recipitur ſpecies albedinis, & non albedo. Prima receptio non cauſat ſenſum per ſe, ſed per accidens. cauſat tamen paſſionem naturalem per ſe, & iſta receptio non eſt in corporibus glorioſis. Secunda receptio cauſat per ſe in ſenſationem, & non cauſat naturalem paſſionem, & iſta receptio fit in corporibus glorioſis. nihil ergo eſt quod impediat ſic ſentire beato recipiendo ſpeciem poſt reſurrectionem, ſicut nunc.

Ad primum dicendum putant quidam, quòd in oculo beati eſt duplex qualitas, ſcilicet, perſpicuitas,

H & lux. Ratione perſpicuitatis eſt oculus ſuſceptiuus. Ratione lucis eſt actiuus. dicunt ergo, quod ſi corpus obiectum oculi beati ſit luminoſius oculo beati, agit in illud virtute propria, ſi autem ſit minus luminoſum non poteſt agere, ſed lux oculi ſupplet quod deeſt obiecto, & agit in ſeipſum.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia nihil agit in ſeipſum ſecundum idem, ſed oportet agens, & patiens poni diſtincta, ſic oſtendit Ariſto. primo Meta. capitu. ſecundo, probans quòd præter materiã oportet poni cauſam efficientem, vel vnde motus, quia ſubiectum non tranſmutat ſeipſum, & tamen potentia viſiua eſt vna potentia, & eſt paſſiua. ergo non poteſt agere, & potiſſimum in ſeipſum. Item quia agere in ſeipſum eſt potentiæ reflexiuæ: poten-

I tiæ autem materiales non habent actum reflexum, ſed intellectus hoc habet.

Item ſi tale accideret in ſenſu oporteret poni ſenſum agentem, & ſenſum paſſibilem, ſicut ponitur intellectus agens, & poſſibilis. nemo tamen ponit ſenſum agentem, ideo non agit ſenſus in ſeipſum ex luce ſua.

Quõ intelligatur, q̃ oẽ agens eſt nobilius paſſo.

Eſt ergo dicendum, quòd ſiue corpus obiectum oculo glorificato ſit lucidius oculo, ſiue non: cauſat ſpeciem ſuam in eo.

Et quando dicitur, quòd agens ſemper eſt nobilius patiente.

Dicendum, quòd eſt verum ſecundum quid, non tamen ſimpliciter eſt neceſſe, quod ſit nobilius. ſicut omnis perfectio eſt dignior ſuo perfectibili, quia alias non perficeret, & tamen accidentia perficiunt ſubſtantiam, ſed non ſunt ſimpliciter perfectiora, quã ſubſtantia, quia quælibet ſubſtantia ſecundum genus ſuum eſt excellentior omnibus accidentibus, & tamen inquantum ſubſtantia eſt in potentia ad illa accidentia, & ſuſceptiua eorum, ſunt accidentia perfectiora ſubſtantia ipſa, quia eam perficiunt. ita omne agens ſecundum rationem agendi eſt perfectius omnibus patientibus, in quæ agit, quia illa virtus ſecundũ quam agens agit, excellentior eſt quam potentia paſſiua ſua quam patiens patitur, & in ipſum patiens poterit alias eſſe valde excellentius agente. non tamen

F inquantum patiens, ſed ſecundum rationem ſpeciei, aut ſecundum aliam perfectionem. ita corpora obiecta oculo glorioſo, licet ſimpliciter ſint minus perfecta quàm oculus ille, tamen quantum ad hoc, quòd ipſa ſunt multiplicatiua ſpeciei, quæ immutat ad actũ videndi, & oculus eſt organum ſuſceptiuum, ſunt illa perfectiora oculo. Et hoc non eſt inconueniens.

Ad ſecundum dicendum, quòd in cæleſtibus corporibus non recipitur peregrina impreſſio, id eſt, accidens, vel forma ſecundum eſſe materiale, quia quælibet talis diſpoſitio ſuſcepta ab extra eſt via ad corruptionem, cum diſponatur res modo non naturali ſuſcipiens extraneam diſpoſitionem. ſpecies tamen ſenſibilis non eſt forma impreſſa ſecundum eſſe materiale, ſed ſolum ſecundum eſſe ſpirituale. ideo non in-

G telligitur nomine peregrinæ impreſſionis. Verum eſt tamen, quòd corpora cæleſtia non recipiunt formas ſecundum aliquod eſſe, non quidem ſecundum eſſe materiale, quia ſic corrumperentur: nec etiam ſecundum eſſe intentionale, quia non ſunt ſenſitiua, & tamen forma ſecundum eſſe intentionale ſolum recipitur in ſentiente aut intelligente. Si tamen corpora cæleſtia eſſent ſenſitiua etiam ſi non reciperent peregrinas impreſſiones, reciperent ſpecies multiplicatas ab obiectis.

Ad tertium dicendum q̃ non eſt neceſſe, q̃ præcedat immutatio materialis ad intentionalem, quia aliquando eſt vna ſine alia.

H Ad quartum dicendum, q̃ de luce corporum beatorum cuius conditionis determinate erit non eſt nobis notum, quia illa non erit lux naturalis, ſed glorioſa, & ideo neſcimus qualem modum habebit ad adiuuandum, vel impediendum viſum, & multiplicationem ſpecierum. Et videtur dicendum, quod non ſit talis qualis lux Solis. nam lux Solis, quia eſt excellens ſenſibile, tollit ſenſationem, vel impedit, quia nemo illum diu inoffenſis oculis intuetur: lux autem corporum beatorum conſtat, quòd non offendit oculos, ſed potius allicit, & demulcet, ſicut fuit in Chriſto transfigurato cuius fuit lux glorioſa, & diſcipuli non offendebantur videndo eum, ſed ſumme gaudebant. ita ergo futurum videtur circa multiplicationem ſpecierum, & infixionem, quòd in pupilla lucida tali lu-

I ce poſſint infigi quæcunque ſpecies viſibiles, etiam lux ſolaria incidens ſuper ſpeculum impediret infigi ibi ſpecies rerum viſibilium.

Aliter dici poteſt, q̃ etiam Sol non impedit infigi ſpecies in ſpeculo. nam cuiuſcunque rei obiectæ ſpeciem ſuſcipit, quia alias ſi Solis radij incidentes ſuper ſpeculum tollerent infixionem ſpecierum, quæ ſunt ibi ſecundum eſſe intentionale aliqualiter, ita etiam tolleret multiplicari ſpecies per aerem cum radij ſui aerem illuſtrent, ſed potius fit econtrario.

Dicendum ergo, quòd omnium rerum obiectarum ſpecies recipiuntur in ſpeculo quod ſubiectum eſt radijs Solis, & tamen reſpiciens ſpeculum nullius rei ſpeciem ibi videt, eo quod ſpecies illæ debiliter

K immutant, & non ſentitur immutatio facta ab eis in præſentia magnæ lucis: iſta eſt enim conditio magnæ lucis, vt dicitur primo perſpectiuæ communis, ſcilicet, lucem fortem Orientem multa viſibilia occultare, quæ debilis lux manifeſtat. Et apparet hoc in candela ardente ad Solem poſita, quia non iudicatur ardens, eo quòd lux Solis abſorbet lucem paruam, & videtur homo non immutari ab illa, licet non percipiat: non erit autem talis habitudo lucis beatorum, & tamen licet talis eſſet, non impediretur fieri fixio ſpecierum in oculo ſic lucido, & conſequenter fieret viſio.

An omnes ſenſus corporei maneant in patria in actibus ſuis, idest, an ibi Sancti videbunt, & odorabunt, & formabunt voces, &c. & quomodo hoc fiet. Vbi de ſenſu tactus pulchre diffinitur. Et guſtus quatenus non maneat in beatis, qui nec nutriri, nec augeri poſſunt. Et beati an habeant odorandi vim, nec in eis oportet poni voces. & auditum. Et quomodo formabunt vocem in Dei laudem.

Quæſt. CXVI.

QVAERETVR an omnes ſenſus maneant in patria in actibus ſuis, vel ſolum aliqui eorum. Aliqui dicunt, quòd non manebunt omnes, quia tactus eſt primus ſenſus inter omnes, vt dicitur ſecundo de Anima, & tamen corpora glorioſa non habebunt actum tactus, quia ſenſatio tactus fit per immutationem corporis animalis ab aliquo extrinſeco corpore, prædominante in aliqua qualitate actiuarum, vel paſſiuarum, de quibus iudicat tactus, & tamen talis immutatio tunc non erit, quia eſt illa ad corruptionem: ergo nec manebit tangere. Item videtur, quòd non maneat guſtare, quia ſenſus guſtus deſeruit virtuti nutritiuæ, & tamen poſt reſurrectionem non erit actus nutriendi in beatis, neque in damnatis, ergo neque guſtus, qui nutritioni ſeruit. Item videtur, quòd non maneat odorare, quia poſt reſurrectionem tolletur omnis corruptio: omnes enim creaturæ induent quandam virtutem incorruptionis, & tamen ſenſatio odoratus non poteſt fieri ſine corruptione, quia odor non immutat ſine quadam fumali euaporatione, quæ in quadam reſolutione conſiſtit: ergo non manebit odorare in beatis. Item videtur, quòd non manebit audire, quia auditus ſeruit diſciplinæ, vt dicitur lib. de ſenſu, & ſenſato, & primo Metaphyſicæ, cap. 1. & tamen in beatis non manebit iam addiſcere per ſenſibilia, quia replebuntur diuina ſapientia per ipſam viſionem diuinæ eſſentiæ continuam, ergo non erit audire. Item videtur, quòd non manebit videre: nam quod eſt actu lucidum, nõ eſt receptiuum ſpeciei viſibilis, quia eſt determinarum ad aliquem modum obiecti viſus, & tamen pupilla beatorum erit valde clara, quia erit pupilla, ſicut corpus, illud tamen ſulgebit, ſicut Sol: ergo non recipientur ſpecies in oculo, & conſequenter non poterit, videre. Item omnis viſio fit ſub angulo, cum fiat per pyramidem radioſam, cuius conus eſt in oculo, & baſis in re viſa, & ideo oportet, quòd fiat ſub determinata diſtantia: nam ſi coniungatur oculus rei viſæ, non videbit etiam ſi ſit valde a remotis, erit angulus tam paruæ quantitatis, quòd non immutabitur oculus ſub tam parua quantitate, & ita oporteret poni in beatis, ſi viderent, & tamen hæc dicunt quandam imperfectionem, ſcilicet, quòd poſſint videre quædã, & alia non: ergo non erit ibi videre. Alij dicunt, quòd maneant actus omnium ſenſuum, quia potentia coniuncta, perfectior eſt, quàm ſeparata ab actu, & tamen in patria manebunt omnes potentiæ ſenſitiuæ, cum illæ ſint de integritate, & perfectione hominis, & tamen quidquid manet in vita æterna, manebit in ſtatu perfectiſſimo: ergo manebunt omnes potentiæ in actu ſentiendi. Item magis ſe habent potentiæ ſenſitiuæ, ſeruiendo animæ ad operationes, quàm corpus, quia corpus eſt ſolum, vt organum, potentiæ autem ſenſitiuę ſunt, vt principia operandi, & tamen corpus beati præmiabitur, ergo potentiæ ſenſitiuæ, & tamen bonum earum conſiſtit in actu ſuo, ergo omnes manebunt actualiter ſentientes. Item ſicut anima cupit vniri corpori, quia per hoc perfectius ſe habet, ita potentia paſſiua cupit vniri obiecto, & tñ anima vnietur corpori ad complementum beatitudinis: ergo & potentiæ ſenſitiuæ erunt in vnione ad obiecta, & tamen potentia vnita obiecto ſentit, quia immutatur ab illo. ergo omnes ſenſitiuæ manebũt in actu ſentiendi. Itẽ ſicut damnati ſe habẽt ad puniri, ita beati ad præmiari, ſed damnati patientur continuũ dolorẽ, & triſtitiã in ſenſibus, ergo beati continuo delectabũtur ſm̃ ſenſum, & ita oẽs potentiæ ſenſitiuæ erunt in actu ſentiẽdi. Item erit ibi actus videndi, quia dr̃ Iob 19. In carne mea videbo Deũ Saluatorem meũ. & Iſa. 33. Regem in decore ſuo videbunt oculi tui, & Apoc. 1. Videbit eum omnis oculus. Item iuxta Ariſt. 2. de Anima, animatum diſtinguitur ab inanimato ſenſu, & motu, & tamen in beatis erit motus, Sap. 3. Iuſti tanquàm ſcintillæ in arundineto diſcurrent: ergo erit ibi ſenſatio, & cõſequenter erit actus, ſm̃ omnes ſenſus, cum omnes debeant manere in ſuis perfectionibus. Dicendum, ꝙ circa hoc eſt duplex opinio, quidam enim dicunt, ꝙ manebunt omnes ſenſus in patria in actu ſentiendi: alij dicunt, ꝙ ſoli duo. Poſſe enim ſentire, prouenit ex potentia vnita organo diſpoſito, & quia in patria manebunt omnes potentiæ ſenſitiuæ, quia nemo erit ibi orbatus, & erunt organa diſpoſita, erit quantum ad omnes ſenſus poſſe ſentire. Sentire autem in actu fit ex vnione potentiæ ad obiectum, & quia in patria non manebunt omnium ſenſuum obiecta, neque media ſentiendi, dicunt, quòd non manebunt omnes ſenſus in actu, & quia potentiæ viſiuæ, & tactiuæ obiecta, & media manebunt, dicunt iſtos manſuros in actibus ſuis, de cæteris autem dicunt, ꝙ obiecta, aut media conuenientia non manebunt, ideo non manebunt ſenſationem. Alij dicunt, quòd manebunt omnes ſenſus in actu, quia id, quod eſt medium in viſu, & tactu eſt medium in alijs, ſed viſus, & tactus manent in actu, ergo & cæteri manebunt. in viſu enim medium eſt aer, qui etiam eſt medium in auditu, & odoratu, vt patet ſecundo de Anima. Medium quoque guſtus idem eſt cum medio tactus, cum vtriuſq; ſit medium intrinſecum, & etiam ipſe guſtus ſit quidam tactus, ſecundo de Anima. Ergo manebit guſtus ſi manet tactus. De obiectis etiam iſtorum trium ſenſuum dicunt, quòd manebunt in patria: nam erit ibi odor, & ſuauiſſimus quidem, ſicut Ecclesia cantat de corporibus Sanctorum. etiam obiectum auditus, ſcilicet, laus vocalis. vnde dicit Auguſt. ſuper illud Pſal. Exultationes Dei in gutture eorum, quòd corda, & linguæ non deſinent laudare Deum. Eſt dicendum, quod ſi accipiatur manere potentias in actu ſentiendi, iuxta modum quem habent hic, non manebunt in beatis, niſi ſenſatio videndi, quia conſtat, quòd in beatis non erit aliqua paſſio naturalis, aut materialis, ſed ſolum ſpiritualis, quia immutationes naturales faciũt ad corruptionem, quæ non erit in beatis, ſolus autem viſus eſt, qui eſt per immutationem ſolã ſpiritualem: nam nõ fit ibi immutatio naturalis, niſi multum per accidens, vt in forti luce. In cęteris aũt licet ipſa ſenſatio ſit ſolũ immutatio ſpiritualis, tñ fit ſemp cũ quadam naturali tranſmutatione tam medij, quàm organi, & tamen materialis immutatio repugnat beatis, ideo neceſſe eſt dici, quòd cæteri ſenſus, vel non habebunt actum aliquem in beatis, vel non habebunt talem modum ſentiendi, qualem hic. Item quia aliq ſolũ ſunt ad neceſſitatem nutritionis, ſicut guſtus ſenſus, conſtat aũt ꝙ non manebit guſtus in iſto actu, qa poſt reſurrectionem, neque eſt manducare, neque bibere. Idem ſi guſtum ponamus manere, oportet, ꝙ maneat ſecundum alium actum multum diſtantem, & ita quando dicimus, quòd non manebunt omnes ſenſus in actu ſuo in beatis, intelligitur quantum ad modos ſentiendi quos tenent hic, quòd tamen maneant quantum ad alios modos, & fines ſentiendi non eſt inconueniens, cum quodlibet ſentire in

ſe ſit perfectio quædam, & quantum ad hoc an mā-neant, vel non, eſt problema neutrum, quia non poteſt ſufficienter diſſuaderi altera pars, ideo ſatis poteſt concedi, quòd maneant ſenſus omnes, quantum ad alios modos ſentiendi, licet etiam auferendo actum alicuius eorum in totum non eſt aliquod inconueniens, ſicut auferendo auditum, & guſtum, & odoratum, qa non videtur aliqua neceſſitas ponendi actus eorum, & ideo poſſunt teneri vtraque argumenta, & etiam ad vtraque reſponderi.

Ad primum dicendum, quòd poni ſenſationem tactus videtur neceſſarium in beatis, & ideo illi, qui dicunt non manere omnes ſenſus in actu, ponunt ſaltem iſtos duos, ideſt, viſum, & tactum: nam in beatis erit medium tangendi, erit etiam obiectum tactus, ideſt, qualitas tangibilis, & potentia in organo diſpoſito, ergo videtur neceſſario ponenda ſenſatio tactus: nā medium in tactu eſt intrinſecum, ſcilicet, caro, & manet in beatis: obiectum autem eſt qualitas tangibilis, & ſunt iſtæ qualitates, quæ veniunt ad compoſitionem mixti, & manent in eo, ſcilicet, frigiditas, caliditas, humiditas, ſiccitas, molle, & durum, aſperum, & leue: omnia hæc manebunt in beatis, licet in meliori habitudine, quàm hic, ideo cum hæc præſentia ſint neceſſario ſentiet illa beatus. Niſi forte dicamus eum abſorptum, & inebriatum a diuina viſione non vti ſenſibus, quod falſum eſt, quia non erit ibi ecſtaſis, quæ fit propter defectum animæ, & potentiarum, vt dictum eſt præcedenti quæſtio. hoc tamen ſentiendum, quòd inter qualitates ſenſibiles nullæ ſunt, quæ immutent ſenſum cum maiori naturali alteratione, quàm qualitates tangibiles, eo quod quatuor principales tangibiles qualitates dicuntur paſſiuæ, & actiuæ qualitates, & origo omnis actionis, & paſſionis naturalis, & quæ cōſequuntur quamlibet materiam, quod non fit quantùm ad cæteras qualitates ſenſibiles, quæ non conſequuntur vniuerſaliter materiam, neque etiam habent actionem, & paſſionem naturalem, ſed ſpiritualem. & tamen tangibiles qualitates magis habent de naturali immutatione, quam de ſpirituali, vel intentionali, & ob hoc dicitur, quòd nullus ſenſus eſt melior, quàm tactus, & nullus melius immutatur, quia nunquàm tactus immutatur ſine aliqua naturali alteratione, & quanto fuerit maior perfectio in actu tactus, ideſt, maior delectatio, tanto erit maior alteratio naturalis, ſicut apparet in actu venereorum, & ideo tactus quantū ad conditionem quam hic habet, non poterit manere in patria: nam ſenſus tactus eſt in animalibus ad ſeruandam vitam: nam ſecundum illum iudicamus de qualitatibus, in quibus vita conſiſtit, ſcilicet, in harmonia calidi, humidi, frigidi, ſicci, & tamen ſi nō ſentiremus iſta ad hoc, quòd poſſemus fugere ea, quæ deducendo ad extremū tollunt harmoniam, ſtatim periret quodlibet animal, quia in igne poſitum, aut in magno frigore non recederet, ſi non ſentiret dolorem, & tamen manendo ibi traheretur neceſſario ad extremum calidi, aut frigidi, cum quibus nulla vita manet, ideo nullus eſt tam neceſſarius, ſicut tactus, & ideo eſt communis omni animali, quod non eſt de cæteris. quantum ad iſtum finem non manebit tactus ſenſatio in patria, quia nō erit ibi aliquid, quod poſſit nocere corporibus beatorum ad tollendum harmoniam, in qua conſiſtit vita, & dato, ꝙ ibi aliquid tale eſſet, nihil poſſet agere, quia illa corpora iam facta erunt impaſſibilia. Item ſenſus tactus eſt ad percipiēdum quaſdam delectationes, ſecundum quas animalia perfecta, maxime mouentur ad cōſeruationem ſpeciei, ſcilicet, ad generationem, quia animalia (vt communiter) natura ingeniante, magis delectantur in coitu, quàm in alijs actibus, quia

F iſte ſolus eſt directe ad conſeruationem ſpeciei, cæteri vero ad conſeruationem indiuidui, & tamen delectatio venereorum fit in ſenſu tactus ſolo. De hoc dicendum, quòd non manebit in patria, quia ibi neque nubent, neque nubentur, vt Chriſtus dixit, infra 22. & Lucæ 22. ſed ſunt ſicut Angeli Dei. Sciendum etiam, quòd licet ſenſatio tactus fiat magis materialiter, quàm cæteræ ſenſationes, in beatis tamen non fiet ita materialiter, quia vt dictum eſt ſupra quæſtio. 114. in ſolutione ſecundi argumenti, immutatio materialis eſt per accidēs ad ſenſationem, nunquàm enim fit ſenſatio per ſolam immutationem materialem, recipiendo formam ſecundum eſſe materiale: nam debet immutari potentia ſenſitiua, & illa nunquam pōt
G immutari, niſi per ſpeciem, quia in ea nunquā recipitur forma ſecūdum eſſe materiale. Si enim reciperetur forma ſm eſſe materiale, non poſſet recipi, niſi illa ſola, & tamē quilibet ſenſus ſentit per formas quaſcunq; ēt oppoſitas, pertinentes ad eandem potentiā, vt tactus ſentit calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum: ergo frigiditas, & caliditas non recipiuntur in potentia actiua, & non immutant illam, ſed ipſa ſpecies iſtorum, quæ ſpiritualis eſt, & illa facit per ſe ſenſationem, ſicut ergo oculus recipit ſpeciem albi, & nigri, rubei, & viridis, & non efficitur ipſe niger, albus, rubeus, & viridis, præcipue cum contingat ſimul hæc omnia recipere (quod erat impoſſibile, quantum ad eſſe materiale) ita & tactus recipiet in
H patria ſolum ſpecies calidi, & frigidi, humidi, & ſicci, & non recipiet ipſas formas, & ita organum tactus nunquàm alterabitur, quia nunquàm efficietur calidum, & frigidum, humidum, & ſiccum, ſed in diſpoſitione illa in qua cœperit eſſe glorioſum, in illa manebit, & illud erit ſibi diſpoſitio naturalis, ſed recipiet ſpecies frigidi, calidi, humidi, ſicci, mollis, & duri, leuis, & aſperi, quæ eſt receptio ſola ſpiritualis, ſine alteratione, & tunc nulla erit paſſio recipiendi, ſed ſolum perfectio, inquantum ſentire dicit quendam gradum cognitionis: ignis ergo approximatus corpori glorioſo, ſentietur ab eo eſſe calidus, non poterit tamen calefacere corpus glorioſum, & ita non alterabit eum, ſed manebit in gra-
I du diſpoſitionis ſuæ, & hoc modo ſicut non alterat, ita non affligit, ſed efficitur ita ſpiritualis ſenſus tactus, ſicut viſus, quod exiſtentibus nobis hic non contingit. Ad ſecundum de guſtu dicendum, quòd non videtur neceſſarius ad aliquid in beatis: nam tactus videtur neceſſarius ad aliquid, quia ibi eſt medium ſentiendi, & obiectum, vt ſi beatus manu propria contingat aliquā partem corporis ſui, manifeſtū eſt, ꝙ ſentiet illud eſſe molle, vel durum, calidum, vel frigidum, cum ſit magis declinans ad vnam qualitatē, q̄ ad alteram. de guſtu tamen non eſt eadem ratio, qa licet medium ſentiendi, i. caro maneat ibi, tñ nō vř manere obiectum, i. ſapor, qm̄ ſapor eſt in re guſtabili, & ibi nihil guſtabimus: nam guſtare fit hic ad nu-
K triendum, reparando deperditū, conſtat aūt ꝙ iſta nutritio, & augmentatio non manebit in beatis, quia hæc ſunt generatio quædam vera, & corruptio, q̄ in beatis nō erūt. iſta ēt nunc ſunt propter imperfectum ſtatū naturæ noſtræ, q̄ ſine cibis nō conſeruatur, & tamen tunc nullus defectus erit, iō nō manebit ibi ſumptio ciborum, & ita quantum ad illum vſum, quem nunc guſtus habet inter nos, non manebit in patria. Ideo ſolet dici a quibuſdam, quòd actus guſtandi non manet in beatis. An tamen manet ibi actus guſtandi, ſine ſumptione ciborum, & potuū non apparet, tunc enim deberemus dicere, quòd beati haberēt ſemper aliquem ſaporem in lingua: nullum tamen cibum, aut potum, vel rem ſapidam deglutirent.

An

An vero ſit talis ſapor non apparet, quia non eſt neceſſe poni. Quidam tamen ponunt illum dicentes, quòd redundabit quidam ſapor, ſemper manens in lingua, redundans a beatitudine animæ. Sed tunc dicetur, quòd hoc non eſſet ſentire in guſtu, quia vt dictum eſt præcedenti quæſtio. quando ſpecies exiſtens in organo imaginationis, vel in ratione per victoriam partis imaginatiuæ, effluit vſque ad principium ſentiendi in organo ſenſus particularis, non dicitur hoc patiens ſentire, ſed videtur ei quòd ſentiat, ſicut fit in phreneticis, & mentecaptis, & tamen in beatis non erit deceptio aliqua, ſed ſi videbitur eis, quòd ſentiunt, oportet poni, quòd vere ſentiant, ideo non erit talis modus ſentiendi.

Aliqui ergo dicunt, quòd in lingua beatorum erit quædam humiditas ſemper ſaporoſa, manens quæ eſt ſubiectum ſaporis, vel eſt ipſe ſapor materialiter acceptus, & ita erit vera guſtatio, quia non erit ſpecies aliqua ſaporis, fluens ab intra, ſed ab extra, & ita humiditas a Deo erit creata, vt maneat ſemper in lingua, & ita manebit ſemper quædam oblectatio ſuauiſſimi ſaporis, & hoc modo non videtur inconueniens, quòd maneat ſapor ſemper in beatis. Et tamen etiam iſtum modum non cogimur ponere, quia nihil eſt, quod vrgeat.

Ad tertium de odoratu dicendum, quòd non eſt neceſſe poni aliquam odorationem, tum quia non eſt ibi medium odorandi, ſcilicet, aer. tum quia non oportet poni ibi aliquem odorem, ſicut neceſſe eſt poni quandam viſionem, & ſenſationem tactus. Et tamen eſt dubium, an ſit poſſibile poni odorationem. Et difficultas videtur quomodo poſſit poni odor, quia odor putatur fieri cum fumali euaporatione, quæ ibi non erit: nam talis euaporatio eſt reſolutio, & quod reſoluitur corrumpitur, & aliquando corruptum erit.

Dicendum autem, quòd poteſt poni odor qui ſit ſola qualitas ſpiritualis ſenſibilis, & non ſit aliqua qualitas materialis, vel paſſio, ſicut enim viſio fit per ſolam multiplicationem ſpeciei, factam ab obiecto, in qua multiplicatione non tranſit aliqua qualitas materialis. ſed ſola ſpecies defluit, ita poteſt odor multiplicari a re non faciendo aliquam euaporationem fumalem, & tunc non erit aliqua paſſio, vel qualitas materialis, ſed ſola ſpecies intentionalis odoris, quæ immutet potentiam, & talem odorationem non eſt inconueniens poni in beatis, quia ab illis ſolum auferimus alterationes, & receptiones qualitatum materialium. Quòd autem odor poſſit fieri intentionaliter ſine euaporatione fumali, apparet, quia aliquando fit odor in tanta diſtantia, quod non poteſt eſſe reſolutio perueniens vſque ad illam, vultures enim currunt percepto odore, ad cadauera ex locis remotiſſimis, & tamen non erat poſſibile, quòd fumalis euaporatio perueniret vſque ad loca vbi vultures odorare incipiunt, etiam ſi corpora quantum ad ſe tota reſoluerentur in fumalem ſubſtãtiam, maxime quia non fit odor per lineam rectam, verſus vnam poſitionem, quia tunc forte parua reſolutio in tenuiſſimum fumum, ſufficeret ad perueniendum in longinquum, ſed tam odor, quàm omnia ſenſibilia per totum medium verſus omnem poſitionem æqualiter ſe diffundunt, & hoc modo etiam ſi corpora penitus reſoluerentur, non peruenirent ad magnam diſtantiam, emittendo odorem, ideo neceſſe eſt odorem diffundi intentionaliter, & talis diffuſio poteſt venire ad quamcunque diſtantiam, & dato, quòd per aliquam partem medij, deriuetur odor ſine fumali operatione, poterit per totum medium ſine illa diffundi per ſolam ſpiritualem multiplica-

A tionem, ſicut fit in viſione: nam ſpecies materialis, ideſt, albedo, & nigredo per nullam partem medij deriuatur, ſed per totum medium multiplicatur ſpecies viſibilis, ita odor ſpiritualiter per totum medium defluet, ſed corpora ſine vlla paſſione, & alteratione, aut reſolutione facta in eis, emittunt odorem multiplicando, ſicut ſine vlla alteratione per ſolam naturalem conditionem multiplicant ſpeciem viſibilem, & talis emiſſio odoris, & ſusceptio eius non eſt inconueniens in beatis, cum non dicat alterationem aliquam, quòd tamen odor emittatur cum fumali euaporatione non eſt negandum fieri. Nunc fit enim iſta euaporatio tam propter conditionem corporis emittentis odorem, quàm propter conditionem corporis ſuſceptiui. De emittente patet, quia omnia iſta ſunt in quadam reſolutione continua licet parua: nam ſemper eſt actio, & paſſio in mixtis, & conſequenter eſt ſemper aliqua reſolutio, potiſſime in corporibus teneris qualia ſunt omnia multum odorabilia, & ille vapor reſolutus pars quædam ſubſtantiæ eſt, & peruenit aliquando vſque ad organum ſenſitiuum ſi ſit propinquum. aliquando autem non peruenit iſta euaporatio, ſed ſola ſpecies odoris, ſiue intentio, & tamen quando peruenit euaporatio fumalis magis immutat, quam ſola ſpecies. Quòd autem interdum perueniat euaporatio realis. apparet, quia non ſolum ſentitur odor, ſed etiam membra corporis noſtri efficiuntur odorifera, quod fit ex perfuſione illius ſubſtantiæ odoriferæ: nam ſpecies odoris eſt intentio, & aliquid ſpirituale, & non poteſt afficere aliquod ſubiectum ſecundum eſſe materiale, ſed ſolum immutat organum odoratus: talis tamen perfuſio non fit, niſi ex tactu rei odoriferæ, vel ex propinquitate magna, quando fit fortis reſolutio fumi groſſi implentis medium. Et apparet; quòd fuerit aliqua ſubſtantia corporea ille fumalis odor, quia ſiquis perfundatur tali odore, & poſtea fortiter lotus defricetur in aquis, non manebit in eo odor, ſi tamen eſſet ſola intentio odoris, cum illa ſit ſpiritualis, nec poſſet tolli per aquam, neque per ignem. De ſecundo, ſcilicet, de conditione ſuſceptiui dicendum, quòd potentia odorifera requirit organum valde ſiccum ad hoc, quòd ſit valde paſſibilis ab odore, ſi autem organum operiatur aliquibus humiditatibus groſſis, impeditur odorare, niſi fiat fortis actio, & quia actio materialis eſt fortior, quàm ſpiritualis, cum in actione materiali ſit ſimul materialis, & ſpiritualis, ad hoc quòd talia immutentur ad odorandum, oportet peruenire verum odorem vſque ad organum, & quia verus odor eſt qualitas materialis, quæ non inuenitur ſine ſubiecto, fit quædam euaporatio fumalis, & in illo fumo reſoluto eſt odor, licet fumus non ſit odor, quia fumus ſubſtantia eſt, quando autem fumus iſte peruenit, valde immutat etiam ſic organum aſperſum humiditatibus, non tamen oportet dici, ꝙ perueniat ſemper realiter euaporatio vſq; ad organa humiditatibus impedita, ſed ꝙ perueniat vſq; ad propinquitatem: nã licet ſpecies odoris, & quælibet ſenſibilis ſpecies ſit ſpiritualis, tamẽ hẽt quandã cõditionem entis materialis, quãto enim ſpecies ſenſibilis fuerit in remotiori a ſua origine, tãto debilius immutat, quod apparet in ſpecie viſibili, & ideo intentio odoris, quãdo eſt proxima euaporationi fumali, etiam ſi non perueniat ſimul cum euaporatione multum immutat, quod non facit, quando eſt diſtans, ideo vaporatio fumalis etiam ſi non perueniat ſemper vſque ad organum odoratus, multum confert ad odorationem propter impedimentum organi odoratiui, quod non fieret ſi ſolum ſpiritualiter multiplicaretur odor, ſicut ſpecies

Ratio, ꝙ fumalis odor eſt aliqua ſubſtãtia corporea.

B, C, D, E

viſibilis, in beatis autem non erit aliquod impedimē-tum ex parte organi, ideo non egebunt fumali vaporatione ad odorādum, non enim erit organum ſuum aſperſum aliqua ſuperflua, vel non naturali humiditate, & ideo non ſolum ab excellentibus, & immoderatis odoribus immutabitur, ſed etiam a quibuſcūque differentijs odoris etiā a paruis, nos autem male odoramus, & generaliter tota humana ſpecies modicum odorat, & hoc fit propter magnam humiditatem cerebri: nam multum de cerebro habemus, & valde humidum, & valde propinquum organo odoratus. ſolos ergo magnos odores percipimus, & in parua diſtātia, & de illis parue iudicamus. Alia autem animalia a longe odorant, vt vultures, & hoc quia mouentur a paruis odoribus: nos autem ſpecies quidem quorundam odorum in organo ſuſcipimus, ſed ab eis nō immutamur. Etiam in odoribus quos ſuſcipimus, parum diſcernimus, quod in canibus apparet, qui per odorem cognoſcūt indiuidua, & ſequuntur per odorem, poterit ergo conuenienter in Sanctis manere odoratio ſine reſolutione, & erit odor ille ſuauiſſimus. Ad quartum de voce, & auditu dicendum quòd non eſt neceſſe poni ibi vocem, & auditum: nam aut vox erit propter beatos, qui in alterutrum loquantur, aut vt Deo loquantur: non primo modo, quia vox eſt ad exprimendum conceptum animi, t. Periher. & tamen cogitationes beatorum erunt eis inuicem notæ ſine voce, ideo ad hoc non erit opus, & ita ceſſat ibi auditus eſſe ianua intellectus, & ad diſciplinam. Nec etiam erit propter Deum, quia Deus nos intelligit ſine voce, quòd etiam hic facit: nobis tamen orare vocaliter valde prodeſt hic ad merendum, vt oſtenſum eſt ſupra 6. cap. quæſtio 94. In patria autem etiam propter nos nō erit vtile orare, aut laudare, quia iam ceſſabit locus merendi, ideo nō eſt aliqua neceſſitas manendi ibi vocem, & auditionem. An tamen maneat, dubium eſt, quia quidam volunt manere laudem vocalem in patria, ſicut Auguſt. in multis locis vult, & etiam aliqui alij. Sed tunc manet dubium, quomodo poterit eſſe vox, quia hoc videtur facere alterationē realem, quæ ceſſabit in beatis. Aliqui autem dicunt, quòd in beatis erit vox ſolum intentionaliter, ideſt, ſpecies vocis, & non motus ipſe realis, & iō non oportebit poni aliquam paſſionem. Sed hoc non multum videtur: nā quòd vox habeat intentionem, quæ poſſit multiplicari ad locum ad quem non peruenit ſonus realis, manifeſtum eſt, intentio tamen nunquàm multiplicatur, niſi a forma materiali, & non habens formam materialem, non poteſt multiplicare, ſicut ſpecies viſibilis non fit, niſi ab habente colorem, & emiſſio odoris non fit, niſi ab eo in quo eſt realiter qualitas odorabilis, ita igitur ſpecies, vel intentio vocis non emittetur, niſi ab illo in quo fuerit vox, quæ eſt qualitas materialis, ſed vox illa eſt quædā qualitas materialis, cauſata ex percuſſione aeris inter duo corpora, vel ex impetu corporis ad aerem, vel ecōtrario, ideo ad hoc, quòd ſit ſpecies vocis, vel intentio, neceſſe eſt præcedere fractionem aeris. Sed tunc eſt difficultas quomodo poterit frāgi aer in patria, quia non erit ibi cum non ſit aer extra loca elementorum. Aliqui dicunt, quòd in cœlo empyreo erit aer qui frangatur, & in quo poſſit formari vox, ſicut hic, & ille aer ſeruatur a Deo ibi in æternum incorruptus, quia ibi non eſt locus generationis, & corruptionis. Sed tunc manet difficultas, quia ponitur magnum miraculum ſine cauſa, ſcilicet, eſſe aerem extra loca elementorum ſupra totam mundi ſummitatem. Secundo, quia dabitur, quòd non ſunt cœli corpora ſolida, vel continua, vel contigua, ſed intermedium eſt corpus alterius naturæ: nam ſic non erunt beati in cœlo

F empyreo, ſed erunt in quodam aere, qui erit in aliqua concauitate cœli empyrei, vel ſupra totum cœlum empyreum. Dicunt tamen quidam, quòd iſta non ſunt inconuenientia, ſed quòd ita maneat ibi aer in æternum. De primo dicunt, quòd non eſt inconueniens, quia ſicut aer in ſphæra ſua cœpit eſſe per creationem, ita aer cœli empyrei creatus eſt ibi, & non eſt translatus aliunde, non eſt autem miraculum, quod maneat in loco in quo creatus eſt: nam ita eſt illi naturale manere ibi, ſicut aeri noſtro manere in ſphæra ſua, & ille poterit eſſe eiuſdem ſpeciei cum aere elementali, non tamen corrumpetur, quia ibi nulla eſt actio contrarietatis, & tamen corruptio fit per actionem contrarietatis, illum ergo frangeret

G vocando, & ſpirando, & reſpirando attraheret ſi aliquis manſerit ibi. De ſecundo dicunt, quòd non eſt inconueniens, quia bene poſſunt dari loca continentia corpus alterius naturæ intra cœlum, & ita erit ibi aer. Sed quidquid dicatur non eſt hæc opinio bene ſuaſibilis ſi inſiſtatur, ſed quoniam res incerta eſt, nō oportet multum immorari. Alij dicunt, quòd non ſit corpus aliquod naturæ extraneæ in cœlo empyreo, & ita non ſit ibi aer, ſed dicunt, quòd ipſa tota materia cœli empyrei, eſt taliter rara, quod eſt frangibilis ad formationem vocis, & volunt, quòd cœlum empyreum ſit rarum, & cœlum aqueum, ſiue cryſtallinum ſit ſolidum, & ideo pedes Sanctorum ſint ſuper ipſum cœlum aqueum innixi, & corpora

H eorum ſint intra cœlum empyreum, cuius materia cedit corporibus denſis, ſicut cedit aer, & ita poſſunt formari ibi voces, ſiue in aere, & frangetur materia cœli empyrei a lingua glorificata in laudem Dei, & hoc tangit Beatus Thom. de Aquino, 2. Sentent. diſtinctio. 2. dicit tamen, quòd nec propter hoc ſequitur, quòd cœlum empyreum ſit generabile, & corruptibile, quia raritas, & denſitas ſunt æquiuocè dicta in illo corpore, & in iſtis mixtis, vel elementis, & dicit ſic ponere Aſtrologos inter duas ſphæras, quæ non poſſunt ſcindi, eſſe aliquod ſpatium plenum corpore diuiſibili, cum in illo ſpatio ſit motus planetarum ſecundum motum epicicli, & tamen adhuc omnia hæc dubia ſunt: nam poni talia

I loca, plena corpore diuiſibili, non eſt vſquequaque conceſſum, licet non videatur impoſſibile, licet de hoc non eſt nunc diſcuſſioni locus. Alij dicunt, quòd vox formabitur per fractionem aeris, & tamen ille aer non erit intra cœlum empyreum, neque erit ipſa materia eius rara, ita vt frangi poſſit a lingua, ſed ille erit aer, qui erit intra pulmonem, & organa vocalia Sanctorum, ſicut enim quædam animalia habent ſpiritum complantatum, ita & beati habebunt aerem connaturalem intra organa vocalia, qui nunquàm peribit, ſicut enim ſpiritus complantatus animalibus non perit, vt dicitur libro de Somno, & vigilia, ita & in ſanctis manere aerem in organis vocalibus, quaſi iam naturaliter complantatum eſt ſatis

K tis veriſimile, & dato, quòd iſte aer non ſpiretur, & reſpiretur, quia in patria non videtur manſura ſpiratio, & reſpiratio, quæ fit propter conſeruationem cordis calidi, tamen manens intra hominem in organis vocalibus, ſufficiet ad formationem vocis: nam non eſt credendum, quòd ſpiratio, & reſpiratio, in qua aer eijcitur, & attrahitur, ſit neceſſaria ad formationem vocis, immo vt dicitur ſecundo de Anima, in ſpirando, & reſpirando non poteſt animal formare vocem, & ſic aer manens non reſpiratus ſufficiet ad formationem vocis.

Quedā ani- [illegible]

Sed obijcietur, quòd præter aerem interiorem requiratur aer exterior, cuius fractione, & motu vox deferatur: nā vox cū tremore quodā aeris exterioris fit, & tamen

tamen ibi aer non eſt exterior, & ſic redit prior difficultas. Dicendum ad hoc, ꝙ non requiritur aliquis aer exterior hic, ſed ſolum interior. Pro quo ſciendum, ꝙ quædam ſenſibilia deferuntur ad ſenſum ſolum ſpiritualiter, vt ſpecies colorum, quædam autem ſolum materialiter, quę contingunt organum ſecundum eſſe materiale, ſicut ſenſibilia tactus, & guſtus, quædam autem vtroque modo, ideſt, partim materialiter, & partim ſpiritualiter, ſicut ſpecies odorum, quæ a principio egreditur, cum quadam fumali euaporatione, & tunc extenditur qualitas ſenſibilis materialiter, quia euaporatio fumalis eſt ſubſtantia, ideſt, corpus quoddam, ſiue fumus tenuis reſolutus de corpore, & in illo corpore fundatur qualitas materialis, quæ eſt odor, & quandiu durat illa euaporatio fumi, extenditur odor ſecundum eſſe materiale, poſtea autem non poteſt manere, quia non eſt accidens ſine ſubiecto, ſed incipit tunc extendi odor ſecundum eſſe ſpirituale, vel intentionale, & peruenit ad loca ad quæ non poſſet peruenire materialiter, vt oſtenſum eſt ſupra de odoratione vulturum, ſic autem erit de voce, ſcilicet, quòd illa incipiat eſſe ſecundum eſſe materiale in organis, in quibus formatur, & ibi aer eſt connatus, qui ſemper manet intra illa organa, & ibi eſt confractio, & motus, ſed cum vltra procedit vox, ſcilicet, extra os loquentis fertur ſolum ſecundum eſſe ſpirituale, & ita non erit neceſſaria confractio aliqua, neque motus aeris in medio, & ita ſine aere poterit fieri vox in cœlo empyreo, quia aer ſolum manebit intra corpora Sanctorũ, non quidem ad vſum ſpirandi, & reſpirandi, quia hæc non erunt ibi, ſed ſolum ad vſum formandi voces in Dei laudem, ne aliqua pars corporis noſtri vacet a Dei laude, & gloria. Et hoc quidem ſatis rationabiliter dictum eſt, ſi tamen quis dicere voluerit, quòd in patria non erit vocalis locutio, non eſt inconuenienter dictum, quia non manet aliquid ad quod ſit vox neceſſaria. Ad quintum de viſu dicendum, quòd manebit viſus, quia non eſt aliquis ſenſus, cuius ſit actus ſpecialior, & qui magis conueniat in patria, & propter abſtractum eſſe a conditione eſſe materialis, non includit inconuenientia, etiam manebit ibi obiectum, & medium: nam obiectum eſt coloratum, & lucidum, & vtrũque manebit: medium autem ipſum actu diaphanum, per quod defertur ſpecies viſibilis, & etiam hoc erit, quia cœlum empyreum diaphanum eſt. Cum vero obijcitur de claritate pupillæ, dicendum, quod non impedit quin figantur in ea ſpecies, dum tamen maneat perſpicua, vel diaphana, in eo enim quod clarum eſt, ſi non eſt perſpicuum, non figuntur ſpecies, ſicut in corporibus non terſis, & regularibus: diaphanum autem ſiue perſpicuum quantumcunque illuminetur, ſemper eſt conueniens medium deferẽdi ſpeciem viſibilem, vt patet in aere per quem quanto fuerit magis illuminatus, magis viderentur quælibet viſibilia, niſi per accidens oculus impediatur a magnitudine lucis, ſicut noctuæ per diem nihil vident, & per noctem vident. Quòd autem dicitur in ſpeculo in quod incidunt radij Solis, non videri ſpecies rerum obiectarum. Dici poteſt vno modo, ſicut dictum eſt præcedenti quæſtio. quòd inſiguntur quædam ſpecies in ſpeculo illo, cum ſit terſum, & perſpicuum, & tamen propter magnitudinem radiorum Solis reflexorum non ſentitur immutatio facta a ſpeciebus infixis ſpeculo, & tamen ibi ſunt, & reflectuntur ad oculos, & videntur ſimul cum radijs Solis. Alij dicunt, quod inſiguntur ſpecies ſpeculo, & tamen nõ reflectuntur ad oculos reſpicientium ſpeculum, quia ad reflexionem ſpecierum in corpore requiritur diaphanitas in qua recipiatur ſpecies, & obſcurum ali-

A quod a quo fiat reflexio, & ideo in ſpeculis ponitur plumbum ex parte poſteriori, quod opacum eſt, & tunc reflectitur ſpecies, ſi autem nullum corpus obſcurum ponatur, manente vitro ſimpliciter non fiet reflexio alicuius ſpeciei, ſed tranſeunt omnes radij, cum autem ſuperficies ſpeculi operitur magna luce Solis, tollitur illa obſcuritas requiſita ad reflexionẽ, ideo non reflectuntur ſpecies, licet ibi maneant infixæ, in patria autem in oculis beatorum manebit ſimul claritas, & perſpicuitas, ideo recipi poterunt ſpecies in pupilla, & ita beati videbunt omnia obiecta: nam gloria non mutabit conditionem naturæ, & tamen natura oculi eſt perſpicuum eſſe. Ad ſextum dicendum, quod oculus beatorum videbit B omnia ſub angulo, ſicut & nos, cum hoc ſit de conditione viſionis. hoc tamen differt inter illos, & nos: nam etiam nunc non vident omnes homines eandem rem ab eadem diſtantia, ſed quicunque habet oculum perſpicaciorem a minori immutatione efficitur videns, & quoniam quanto ſub acutiori angulo res videtur, tanto minus immutat, & quanto a remotiori videtur, tanto videtur ſub minori angulo, ideo qui habent oculos modicum perſpicaces, non vident rem poſitam a remotis, quam vident qui ſunt a propinquo. Oculi autem beatorum ſunt perſpicaciores, quia a leuiori immutatione immutabuntur, ideo ſub quantumcunque paruo angulo videbunt rem, & ita quantumcunque ſit res parua, & a C longinquo poſita, videbunt eam: vnde nihil imperfectionis manebit in illis, ſicut in nobis eſt. Qui autem volunt tenere, quod omnes potentiæ maneant in actu ſentiendi in beatis, licet non penitus ſecundum eundem modum quem tenent hic, concedent omnia argumenta pro contraria parte, quia illa probant de omnibus, quòd manebunt. Qui vero tenere volunt, quod aliqui ſolum manebunt, ideſt, viſus, vel tactus, aut viſus ſolus, reſpondebunt ad argumenta. Et ad primum dicendum, ꝙ potentia comparata, quantum ad ſeipſam, perfectior eſt coniũcta actui, quàm ſeparata, & tñ conſiderata quãtũ ad habentẽ, non ſemp reddit eum pfectiorem. habent enim quędã potentiæ ſenſitiuæ imperfectionem magnã in ſua immutatione, vt tactus, D & guſtus, quia materialiter immutantẽ, & fit ſenſatio earũ ad ſupplendũ quandã indigentiã. Si enim aliunde tollantur defectus illi ipſi habenti potẽtias illas, melius erat non manere in actu ſentiendi quàm manere, cũ illud ſentire fiat cũ quadã imperfectione, & quia ita eſt, ꝙ modus ſentiẽdi tactus, & guſtus eſt imperfectus, & finis ſentiendi eſt tollere quoſdã defectus, qui nõ manebunt in beatis, nõ erit perfectio beatis habere actus illos ſentiendi, ſed potius eſſet imperfectio. Ad ſecundũ pôt dici, ꝙ remunerabuntur omnes potentiæ ſenſitiuæ, licet hoc non eſſet valde neceſſarium, quia non manebunt illæ, quæ prius fuerant ſicut manet idem corpus, quod prius fuit, & tñ erit quædã remuneratio, & illa erit in quadam delectatione. Sed eſt duplex delectatio *Duplex eſt delectatio potentiarũ ſenſitiuarum.* E potentiarũ ſenſitiuarũ, quędã eſt ex redundantia aĩæ. nã ſicut ex redundãtia aĩæ beatificatẽ corpus, ita ex redundantia aĩæ beatificabuntur potentiæ. Alia eſt delectatio, vel perfectio potentiarum in actu proprio, & iſta in comparatione primæ non ponit gradum aliquem, nec conſiſtit remuneratio aliqua in hac, ideo etiam ſi beati non ſentirent, non minuerent aliquid de gloria ipſorum, & tamen concedendum eſt eos ſentire, ſaltem quantum ad illos ſenſus, quorum obiecta, & media manent in gloria, & quorum actus non important ſecum aliquid imperfectionis. Ad tertium dicendum, quòd non eſt ſimile omnino deſiderium animæ, vt vniatur corpori, & potentiæ vt vniatur obiecto: nã deſiderium animæ eſt propter perfectio-

nem ſpeciei, quia anima nõ habet in ſe perfectam rationem ſpeciei, ſed eſt pars, & quia formalitas, & integritas eſt ratio, perfectior eſt deſiderium animæ ad corpus: potentia aũt habet eſſe ſpecificum ſine vnione ad obiectum, quia obiectum non tribuit eſſe potẽtiæ paſſiuæ, ſed immutat eam, & perficit reducẽdo in actum, & iſta vnio eſt propter quãdam perfectionem quæ inde ſequitur. in patria tamen iam cõſecutæ erũt potentiæ perfectionem aliã maiorem, q̃ ſit ea q̃ eſt in vnione ad obiectũ, vt dictũ eſt in p̄cedenti ſolutione, ideo non erit defectus in eis, ẽt ſi non vniantur obiectis ſuis, potiſſime cum q̃dam ſenſationes non ſint naturaliter, niſi ad tollendũ quaſdã indigentias, ſicut tactus, & guſtus, & tamen iam ablatæ erunt, iõ non erit neceſſaria operatio earum. neq; inclinabũtur naturaliter ad operationem, cũ illa fuerit quaſi quidam motus ad terminum, vel habitum, & iã terminus acquiſitus eſt. Ad quartum dicẽdum, ꝙ proportio q̃dam eſt inter beatos ad p̄mium, & damnatos ad pœnã. eſt cõcedendum ẽt, ꝙ vtriq; in ſenſu aliq̄d recipiunt. beati q̄dem iocũditatem, damnati q̄dem triſtitiã, & neutri recipiunt penitus, ſicut hic: nam nullus erit ſenſus in quo damnati non affligantur. conſtat tamen, ꝙ nõ affligentur in guſtu, ſumendo cibos amaros, ſicut hic peccauerunt, ſumendo delectabilia indebite: nã vſus ciborum, potuum, & venereorum, ſicut nõ manebit apud beatos, ita neq; apud damnatos. cæteri autẽ ſenſus ſi q̄d ibi recipient, nõ recipient materialiter, ſicut hic, quia tunc non ſolum affligerentur, ſed etiam corrumperentur, & tamẽ corpora damnatorum in æternum manebunt, ideo quidquid patientur in ſenſibus erit ſecundum eſſe ſpirituale, & non ſecundum modum, qui fuit hic, ita & beati in ſenſu habebũt quoddam gaudium, nõ eſt neceſſe tamen ꝙ illud ſit in ſentiendo, ſed erit in refluxu quodam facto ab anima, non quidem refluendo ſpecies, per quas videatur ſenſus immutari, ſed conferendo quandam aliam perfectionem ſenſui, quæ nõ pertinet ad ſenſationem. Ad quintum ſimpliciter concedendum eſt, ꝙ videre manebit in patria, quia ibi erit obiectum, & medium viſus, & in actu eius non eſt aliqua imperfectio, quia eſt actus pure ſpiritualis, & tamen auctoritates non omnino probant hoc, bene enim infertur ex eis, ꝙ poſt reſurrectionem erit videre, non tamen an in beatis, ſed ſequitur, ꝙ in iudicio vbi eum videbit omnis oculus, erit viſio in reſurgentibus, & tamen quia illi qui beati futuri ſunt, ſtatim poſt reſurrectionem erunt beati, oportet, quòd dum iudicantur beati ſint, & ita beati habebunt vſum videndi, & in hoc non eſt inſiſtendum. Ad ſextum dicendum, ꝙ ſiue ex illa auctoritate colligatur vere motus realis futurus in beatis, ſiue non, conſtat ꝙ beati mouebuntur ſaltem de loco iudicij ad cœlum empyreum, & ſicut in eis erit motus, ita etiam erit ſenſus, & tamen non ſequitur, quod erunt omnes ſenſus in actu, ſatis eſt enim, quòd maneant aliqui in actu.

Nullus erit ſenſus i quo damnati non affligentur.

An ſubtilitas erit in corporibus glorioſis. Et quomodo eſſe penetratiuum competit proprie corpori. Et quòd conditio corporis humani, maxime reluctatur operationi animæ. Et quòd anima ſecundum ſubſtantiam eſt ſpiritus. Quæſt. C X V I I.

QVAERETVR nunc circa ſecundam dotem corporis glorioſi, quæ eſt ſubtilitas nunquid erit in illis. Aliqui dicunt, quòd non poterit eſſe in eis ſubtilitas, quælibet enim conditio gloriæ excedit proprietatem naturalem, ſicut claritas gloriæ excedit claritatem Solis. Si ergo corpora beatorum ſubtilia futura eſſent, vr̄ ꝙ eſſent ſubtiliora omnibus, q̃ in natura ſubtilia ſunt, & ita erit corpus glorioſum ſubti-

F lius ventis, & igne, & aere, quod eſt falſum, & fuit hæreſis Patriarchæ Conſtantinopolitani, quem Greg. in eadem vrbe damnauit, vt ipſe recitat 14 lib. Moraliũ. Item videtur, ꝙ non perueniant corpora beatorum ad magnam ſubtilitatem, ſed manent in eadem groſſitie in qua nunc, vel parum diſtet: nam ſicut caliditas, frigiditas, humiditas, ſicciditas, ſunt conditiones elementorum, ita & ſubtilitas, & groſſities, vel raritas, & denſitas. caliditas tamen, & frigiditas non intenduntur in corporibus beatorum, ſed potius reducuntur ad medium, vt ſit minor caliditas, & minor frigiditas, & ita ſit maior harmonia, ita & ſubtilitas non intendetur, vt ſint futura ſubtiliora corpora, ſed forte minus ſubtilia, vel quòd parum differat.

G Item ſubtilitas eſt accidens corporum propter paucitatem materiæ, vnde corpora, quæ ſub æqualibus dimenſionibus minus habent de materia dicimus ſubtiliora, vt ignis eſt ſubtilior aere, & aer terra, & aqua quàm terra, in corporibus tamen erit tantundem de materia, quantum nunc fuit, & magnitudo erit eadem, vel quaſi, ideo non erunt ſubtiliora, quàm nunc vel parum diſtabit. Dicendum, quòd ſubtilitas eſt conditio corporum glorioſorum, ſic dicitur 1. Corinth. 15. Seminatur corpus animale, reſurget corpus ſpirituale, ideſt, ſimile ſpiritui in ſubtilitate. hoc enim eſt in quo ſpiritus excedit omnia corpora, quia nihil eſt, quod ſpiritus non penetret: ergo corpora beatorũ aliquã ſubtilitatem habebunt. Item q̄a in corporibus

H quanto eſt aliquod ſubtilius, tanto eſt nobilius, & ſic corpora glorioſa erũt ſimpliciter nobiliora omnibus corporibus: ergo erunt ſubtiliora omnibus corporibus non glorioſis. Ad maiorem huius euidentiam cõſiderandum, quòd nomen ſubtilitatis inuentum eſt a virtute penetrandi, quod enim alia penetrare poteſt, ſubtile dicitur: vnde dicitur 2. de Generatione, quòd ſubtile eſt, quod eſt repletũ partibus, & partium partibus. Eſſe autem penetratiuum (vt quidam volunt) competit proprie corpori ex duobus. Primo ex paruitate quantitatis, & potiſſime ſecundum profunditatem, & latitudinem, quia penetratio fit in profundum rei, ideo profunditas quãtitatis, obſtat etiam latitudo poſt profunditatem, longitudo autem non repugnat penetrationi: nam ſi abſoluatur quãtum a la-

I titudine, & profunditate, ita penetrabit quantum ſicut indiuiſibile, quia nihil obſtabit cum extremum huius quanti, ideſt, lineæ ſit aliquid indiuiſibile: vnde nihil magis erit, ꝙ linea penetret aliquod corpus, q̃ ꝙ punctus illud penetret, quia nihil magis ſic rumpitur, vel aperitur. Secundo fit penetratio ex paucitate materiæ, & quia rara ſunt corpora, quæ paucum de materia habent, vocamus illa ſubtilia. Ex hoc autem fuit ratio transferendi hoc nomen ſubtile ad alia, quę proprie in ſubtilitate non communicant ſecundum rationem ſubtilitatis, in corporibus enim raris, quia eſt modicum de materia eſt magis de forma, q̃ de materia, & ideo forma prædominatur materiæ, ob hoc

K aũt translatum eſt nomen ſubtilitatis ad alia corpora, quæ optime ſubſtant formæ, & perficiuntur ab ea cõpletiſſimo modo, ſicut dicimus ſubtilitatem eſſe in Sole, & Luna, & omnibus corporibus cœleſtibus, q̄a iſta perficiuntur a forma modo completo, & ideo in nullo eſt reſiſtẽtia ad actum formæ, neq; materia trahitur ad contrariã diſpoſitionem formæ, quod fit in corporibus noſtris, quibus forma non dominatur plene, ſed ipſa trahũt in partẽ oppoſitã impediendo operationem formæ, q̄a non ſunt ei oĩno ſubiecta, & maxime apparet in corporibus humanis, quia reluctatur conditio corporis operationi animæ, & ſi anima velit perſeuerare in operatione ſua, corpus turbat, vel corrumpitur facilius, Sapiẽ. 9. Corpus, quod corrumpitur

ptitur

pitur aggrauat animam, & terrena habitatio deprimit ſenſum multa cogitantem. Ex hoc etiam mixta elementata quorum materia ſubditur quaſi completæ formæ ſuæ ſpeciei poſſunt vocari ſubtilia, ſic autẽ, & ſimilia corpora vocantur ſubtilia, quia ſecundum ſpeciem ſuam completa ſunt, & quia perfectio eſt a forma, tunc aliqua ſunt perfecta ſecundum ſpeciem ſuam, quando materia bene ſubditur formæ, & ſic recipit totam perfectionem, quam forma nata eſt dare, ſi autem aliquod non eſt tam perfectũ, quantum ſpecies ſua perfici poteſt, impedimentum eſt niſi ex parte materiæ, quæ non recipit perfectionem totam formæ. & hoc quia non bene ſubditur ei. Ex hoc etiam alia translatio facta eſt: nam paruitas corporis, & paucitas materiæ rem penetratiuam reddũt: ergo nec eſt quãtitas, nec materia, quod eſt magis penetratiuum, & illud vocatur magis ſubtile, & ita incorporea, cum nec quantitatem, nec materiam habeant, vocantur ſubtilia, & talia nõ ſolum propter hæc, ſed etiam propter virtutem ſuam dicũtur penetratiua, quia pertingunt vſque ad intima rei, & ita vocatur intellectus aliquis ſubtilis, quia pertingit vſque ad inſpicienda intrinſeca principia rei, & proprietates naturales latentes, & ita etiam dicitur aliquis habere viſum ſubtilẽ, quãdo poteſt aliquid nimium viſu pertingere, quod non fit, niſi a perfectione potentiæ, quæ a minimo immutatur, & ita in quolibet alio ſenſu ſubtilitatem aſſignamus. Ex his autem modis diuerſimode accipitur ſubtilitas ſecundum varios pro corporibus beatorum. Quidam enim hæretici (vt refert Auguſt.) dixerunt corpora beatorum futura ſubtilia, ſicut ſpirituales ſubſtantiæ dicuntur ſubtiles, aſſerentes quòd in reſurrectione generali corpora beatorum futura ſunt ſubtilia, ſicut ſpirituales ſubſtantiæ dicuntur ſubtiles, aſſerentes, quòd in reſurrectione generali corpora conuertentur in ſpiritus, & dicunt quòd propter hoc Apoſtolus 1. Corinth. 15. vocat corpora reſurgentium ſpiritualia, ſcilicet, ſeminatur animale, reſurget ſpirituale. Sed hoc non poteſt ſtare. Primo, quia impoſſibile corpus conuerti in ſpiritum, cum non communicent in materia, & tamen conuerſio eſt eorum, quorum materia eſt pars, quæ ſit ſubiectum conuerſionis, quod & Boetius oſtendit in libro de duabus naturis, & vnica perſona Chriſti. Secundo, quia ſi hoc eſſet poſſibile, & actualiter conuerteretur corpus in ſpiritum, non reſurgeret aliquis homo, cum quilibet homo conſtet ex anima, & corpore, & tamen Apoſtolus ſupponit reſurrectionem futuram, & ibi corpora futura ſpiritualia. Tertio, quia ſi Apoſtolus nominaret ſpiritualia, quia conuertenda erant in ſpiritum, nominaret etiam ea animalia, quia in animas conuertentur cum anima, & ſpiritus idem ſint, & tamen non concedit ea futura animalia, ſed dicunt, quòd nunc ſunt animalia, poſtea vero erunt ſpiritualia, ideo non accipiuntur ſpiritualia, id eſt, quòd conuertentur in ſpiritus. Alij ergo hæretici dixerunt, quòd in reſurrectione manebunt corpora in ſubſtãtia corporum, & tamen habebunt ſubtilitatem, quantum ad rarefactionem, ita quòd in reſurrectione erunt corpora humana aeri, vel vento ſimilia. Sic refert Greg. tenuiſſe Euthicem Conſtantinopolitanum Patriarcham, quam hæreſim ipſemet Greg. in eadem vrbe damnauit, vt ipſe refert 14. Moralium. Sed hoc non poteſt ſtare, quia talia corpora non ſunt palpabilia, ſicut aer non palpatur, & tamen corpus Chriſti in reſurrectione palpabile fuit, vt Lucæ 24. Palpate, & videte: etiam quia dixit Thomæ eodem cap. Mitte manum tuam in latus meum, & digitum tuum in loco clauorum, in corpore autem raro, ſicut aer, neque eſt iſta inuenire, neque manu pal-

A pare: non ergo talem ſubtilitatem habebunt corporã glorioſa: nam corpus Chriſti habet dotes materialiter loquendo excellentius, quàm omnes beati habituri ſunt, cum cæteri beati conformandi ſint ei, ad Philippen. 3. Reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ. cum ergo ſubtilitas ſit futura in nobis, erit illa perfectius in Chriſto, ita vt corpus ſuum dicatur ſubtilius corporibus noſtris, ſicut eſt clarius noſtris, & tamen non peruenit corpus Chriſti ad raritatem aeris, vel venti, cum fuerit corpus ſuum palpabile, in reſurrectione ergo neque corpora cæterorum reſurgentium erunt ſubtilia ad raritatem aeream. Secundo, quia reſurgentium corpora habebunt carnem, & oſſa, quia dicitur Iob

B 19 In carne mea videbo Deum Saluatorem meum, & corpus etiam Chriſti reſurgentis carnem, & oſſa habuit Lucæ 24. Spiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, & tamen natura carnis, & oſſis non patitur tantam raritatem, ſicut terræ elementum, & ſubſtantia non poteſt manere ſub tanta raritate ſub quanta eſt aer. Alius ergo modus ſubtilitatis aſſignandus eſt corporibus beatorum, quæ nec ſit propter paruitatem quantitatis, cum non reducantur ad indiuiſibilitatem puncti, nec ſit propter raritatem materiæ cum non poſſint effici tam rara, ſed iſte modus videtur eſſe propter actiuitatem eorum. Dicũt enim quidam corpus eſſe tripliciter ſubtile: nam vt dictum eſt ſubtile dicitur a conditione penetrandi,

C eſt autem tripliciter penetratiuum, ſcilicet, propter paruitatem quantitatis, propter raritatem materiæ, & propter virtutem actiuitatis De primis duobus patet. De tertio, vt vinum eſt penetratiuũ magis quàm aqua, quod apparet, quia ſi quis bibat aquam cum modico vino, magis refrigerabitur ab æſtu, quàm ſi bibat ſolam aquam, & tamen vinum magis habet de materia quàm aqua, cũ ſit groſſioris ſubſtantiæ, quia eſt per expreſſionem de vuis, & tamen propter ſuam actiuitatem eſt valde penetratiuum, & facit penetrare aquam ad quædam loca corporis ad quæ ipſa ſola non penetraret, ſed vinum aperit viam, quia eſt potentius in operando, & ita corpus beatum erit ſubtile per virtutem operatiuam, vt penetrare poſſit. Et ta-

D men vnde proueniat ei iſta perfectio operandi, eſt dubium. Aliqui dicunt, quod prouenit iſta perfectio corporum beatorum ratione quintæ eſſentiæ, quæ dominabitur in eis, & ſicut corpora cœleſtia ſunt bene ſubdita formæ, ita erunt corpora reſurgentium propter participare in materia. Sed non ſtat, primo quia natura corporis cœleſtis non poteſt intrare in compoſitionem corporis humani, quia iam non ſolum efficeretur alterum numero, ſed etiam alterum ſpecie, vel natura. Secundo, quia dato, quòd poſſet venire in compoſitionem ad hoc, quòd natura cœleſtis prædominaretur, ita quòd traheret corpus ad conditionem ſuam extrahendo illud de conditione elementali, oportebat ꝙ plus ſecundum quãtitatem eſ-

E ſe de materia cœleſti, quàm de elementali, & tamen hoc non ſtat, quia tunc corpora humana reſurgentiũ non eſſent eiuſdem ſtaturæ, cuius ſunt nunc, niſi forte tantum minueretur de natura elementali, quantũ additur de cœleſti, & non haberet homo dimidium corporis ſui de veritate ſubſtãtiæ, quæ prius fuit, quod omnino repugnat integritati reſurgentium, cum tñ ſupponitur, ꝙ in eadem ſtatura reſurgent. Alij dicũt, quòd corpus cœleſte ſecundum ſubſtantiam non intret in compoſitionẽ corporũ humanorũ reſurgẽtiũ, ſed ꝙ corpora, quæ ſunt de ſubſtantia elemẽtali induant proprietates corporis cœleſtis, & ex eius dominio fieret ſubtilitas in corpore humano. Sed hoc non ſtat, quia cum proprietas corporis cœleſtis ſit quali-

Gloria nulli eſt naturalis niſi ſoli Deo.

tas naturalis, ſi ex illa ſortirentur corpora reſurgentium ſubtilitatem, cum ſubtilitas ſit dos gloriæ eſſet proprietas naturalis cauſa gloriæ, quod abſurdum eſt, quia per nihil naturale poteſt ineſſe gloria, neque eſt alicui gloria naturalis, niſi Deo qui per naturam ſuā glorioſus eſt, & eſt alijs gloriam conferens per voluntatem ſimul, & naturam. Aliter ergo dicendum eſt, quòd perfectio illa corporis, ſecundum quam redde- tur ſubtile, prouenit ex dominio animæ glorificatæ, quæ eſt forma corporis ſupra corpus, ratione cuius corpus ſpirituale dicitur: nam eſt totaliter ſubditum animæ ad participandum perfectionem eius, quæ forma ipſius eſt, & dum viueret non potuit anima ſibi tenere illud ſubditum: nam ſi tenere potuiſſet, effectum fuiſſet impaſſibile, ſed prouenit animæ hoc ex perfectione gloriæ. Et quoniam anima eſt ſecundum ſubſtantiam ſpiritus, & ſecundum operationem eſt prompta ad omnia, reddit corpus ſibi ſubditum penitus, inquātum quidquid anima vult operari per corpus poteſt facere, & hoc eſt reddere illud ſpirituale, & ſubtile, ideſt, penetrans omnia, ſicut anima per operationem ſuam omnia penetrat, & qua omnia penetraret ſi maneret abſoluta a corpore. Iſta tamen ſpiritualitas, qua corpus animæ ſubiicitur, participatur dupliciter. Vno modo ſubijcitur anima corpori plene ad participandum eſſe ſpecificum, accipiendo eſſe ſpecificum, non ſolum pro hoc quod eſt dare eſſe formale, & ſubſtantificum, ſed prout eſt dare omnem perfectionem, quæ eſt ad operationes quas anima exercet per corpus. Alio modo ſubijcitur corpus animæ, vt motori, ideſt, ſolum, vt mouet ipſum non exercendo aliquam operationem conuenienter ſpeciei: nam mouere localiter non eſt operatio determinate competens formæ alicuius ſpeciei, ſed competit omni formæ rei viuentis fere preter plantatiuum. Inquantum ergo anima mouet corpus non exercet aliquam operationem ſpecialem, conuenientem conditioni animæ, quantum ad primam ſubiectionem ſortitur corpus dotem ſubtilitatis, quantum ad ſecundā ſortitur agibilitatem, & ideo modicum differt agilitas a ſubtilitate, & propter hoc Apoſtolus vocans corpus ſpirituale, tetigit vtranque dotem tam ſubtilitatis, quam agilitatis. Et ita dicit Gregor. quòd corpus erit ſubtile per effectum ſpiritualis potentiæ, ideſt, virtutis ad operandum, non autem mutabit aliquid de magnitudine ſua, ſed erit eiuſdem quantitatis, & ſtaturæ, etiam habebit æquale de materia, ideo non erit tunc rarius, quâm nunc. Ad primum concedendum, quòd ſicut corpus glorioſum erit lucidius omnibus corporibus non glorioſis, ita erit ſubtilius, non quidem ſubtilius, ideſt, rarius, vt ſit ſicut venti, ſed ſubtilius, ideſt, magis habens virtutem penetrandi propter hoc quòd erit perfecte ſubditum animæ, quæ eſt forma, & hoc non habebit aer, neque ignis: nam iſta nō poſſunt penetrare corpora ſolida, & tamen corpus beatum penetrabit quodcunque ſolidum. Ad ſecundum dicendum, quòd frigiditas, calor, humiditas, & ſiccitas non intendentur in beatis, ſed magis reducentur ad medium, eo quòd nunc aliquæ earum excedunt præter proportionem, & eſt via ad corruptionem, tunc autem quia manebit corpus in tali habitudine, vt non ſit corruptibile, neceſſe erit, quòd reducantur qualitates alteratiuæ ad medium, vbi eſt habitudo conueniens incorruptioni de ſubtilitate, prout opponitur denſitati, ideſt, multitudini materiæ. Dicendum, quòd corpora non intendentur, neque remittentur, ſed manebit eadem habitudo, ideſt, tantum de materia: nam non poterant corpora aliter fieri rariora, niſi quia manente eadem materia fierent maiores dimenſiones, ideſt, maior ſtatura

F corporum, aut quia manente eadem ſtatura tollatur aliqua pars materiæ præexiſtentis, & ita efficiatur corpus rarius, & tamen neutrum erit, cum maneat in reſurgentibus totum, quod fuit de veritate naturæ, & ſtatura maneat eadem, & dato, quòd poſſent fieri corpora rariora, non erat opus, quia tolli exceſſum frigoris, & caloris eſt conueniens in reſurgentibus, quia iſtæ qualitates alterant ad corruptionem, & tamen habere multum, vel parum, de materia non alterat ad corruptionem, ideo non erit conueniens facere corpora reſurgentium rariora, quàm hic fuerunt, vel denſiora. Ad tertium dicendum, quòd non accipitur ſubtilitas in corporibus beatorum pro tantate, vel paucitate materiæ, ſed pro perfectione qua-
G dam eius reſultante in eo ex hoc, quòd eſt plene ſubditum animæ, & ſecundum illam perfectionem eſt aptum ad omnes operationes, quas anima vult exercere per illud, & ita propter iſtam ſubtilitatem non oportet mutari aliquid de materia corporis, vel de conditione denſitatis.

An per dotem ſubtilitatis poſſit corpus aliquod glorioſum eſſe in eodem loco cum alio corpore non glorioſo. Et quare ſitus competat corpori. Et quid ſit quantitas dimenſiua. Quæſt. CXVIII.

QVAERETVR circa prædicta, an per dotem ſubtilitatis poſſit corpus aliquod glorioſum
H eſſe in eodem loco, cum alio corpore non glorioſo. Aliqui dicunt, quòd ſic, quia dicitur ad Philippen. 3. quòd Chriſtus reformabit corpus humilitatis noſtræ configuratum corpori claritatis ſuæ, & tamen in corpore Chriſti fuit tanta ſubtilitas, quòd in reſurrectione potuit eſſe ſimul cum alio corpore in eodem loco: nam intrauit poſt reſurrectionem ad diſcipulos ianuis clauſis, Ioan. 20. Ergo etiam corpora beatorum poterunt ſimul eſſe in eodem loco per dotem ſubtilitatis. Item corpora glorioſa erunt nobiliora omnibus corporibus non glorioſis, & tamen aliqua corpora non glorioſa ratione ſuæ nobilitatis poſſunt nunc ſimul eſſe cum alijs corporibus in eodem loco, ſicut radij Solis cum corpore cryſtalli: er-
I go a fortiori poterunt hoc corpora glorioſa. Item corpora cœleſtia non poſſunt diuidi, aut rumpi quantum ad ſubſtantiam ipſarum ſphærarum, vt dicitur Iob 37. Cœli velut ære ſolidiſſimi firmati ſunt, ſi ergo corpus glorioſum per ſuam ſubtilitatem non poteſt ſimul eſſe cum corpore cœleſti in eadem parte, nunquàm reſurgentes penetrarent ad cœlum empyreum, quod falſum eſt. Item corpus, quod non poteſt ſimul eſſe cum alio corpore, poteſt impediri in motu ſuo obſtaculis alterius, & etiam includi, ſed hoc non poteſt accidere corporibus beatorum, quia iam ex hoc quandam imperfectionem haberent, ergo poſſunt ſimul eſſe in eodem loco cum quolibet corpore. Item ſicut ſe habet punctus ad punctum, ita ſe
K habet linea ad lineam, & ſuperficies ad ſuperficiem, & corpus ad corpus, poſſunt tamen duo puncta eſſe ſimul, vt quando duæ lineæ ſe tangunt, ſecundum extremitates: nam neceſſe eſt duo illa puncta ſimul eſſe, aliàs daretur medium inter puncta: nam puncta non poſſunt eſſe niſi vel in eodem, vel immediate, vel mediate. Non ſtat ſecundum, quia puncta non eſt poſſibile ſtare immediate, quia tunc poſſet componi aliquid ex ſolis indiuiſibilibus, ſi ipſa poni poſſent immediate, & non ſimul, quia hoc eſt facere aliquid continuum. Non etiam mediate, quod eſt tertium, quia tunc inter illa duo puncta intercideret linea media, ideo neceſſe eſt dari, quòd duo puncta, quæ ſunt in extremitati-

bus

bus duarum linearum poſſent eſſe in eodem ſine ſimul quando duæ lineæ coniunguntur. De lineis ſimul ſtantibus patet, vt quando duæ ſuperficies ſe contingunt: nam cum lineæ ſint extremitates illarũ duarum ſuperficierum, neceſſe eſt, quòd aut ſint in eodẽ, aut ſint immediatę aut mediatę, non immediatę, quia componeretur continuum ex indiuiſibilibus: nam ſicut punctus eſt ſimpliciter indiuiſibilis, ita linea eſt indiuiſibilis ſecundũ latitudinem. Nec etiam ſunt mediatę, quia tunc intercideret alia ſuperficies media, & ita non coniungerentur illæ duæ ſuperficies, erunt ergo duæ lineæ in eodẽ, ideſt, vbi vna eſt, etiam eſt alia. Eodem modo duæ ſuperficies ſunt ſimul, vel in eodẽ, vt patet, quando coniunguntur duo corpora ſecundũ latera, quia ibi fit contactus duarum ſuperficierum, quælibet non confundantur, ita quòd vna efficiatur alia tamen ſunt in eodem, ac ſi eſſet ſolum vna: nam non poſſunt eſſe immediatę, neq; mediatę. Non immediatę, quia componeretur tunc corpus ex ſuperficiebus ſi inter vnam, & aliam nihil intercideret, & tũ vna non eſſet vbi eſt alia, quia hoc eſt componere continuum. Neque etiam ſunt mediatę, quia tunc nõ ſe contingerent, ſed mediarent aliæ ſuperficies, ergo ſunt ſimul. De corporibus ergo eadem ratio erit, quòd poterunt eſſe duo corpora in eodem loco, ſed quidquid nobilitatis inuenitur in aliquo corpore, debet poni in corporibus glorioſis, ergo illa poterũt eſſe in eodem loco cum aliis corporibus.

Dicendum videtur per poſitionem communiorẽ, quia corpus glorioſum ſtabit cum alio corpore in eodem loco, ſed non erit hoc per dotem ſubtilitatis, ſed ſolum per miraculum. De ſtatu autem præſenti dicunt aliqui, quòd vnum corpus non poteſt ſtare ſimul cum altero ratione corpulentiæ per quã habet, quòd repleat locum, & hanc corpulentiam dicunt tolli per dotem ſubtilitatis, & ita per dotem ſubtilitatis competet corpori glorioſo, quod poſſit eſſe in eodem loco cum alio corpore.

Sed non eſt verum, quòd dos auferat id per quod repletur locus, corpulentia namque quam tollit dos ſubtilitatis pertinet ad imperfectionem, quia eſt aliqua inordinatio materiæ nõ perfecte ſubſtãtis formæ ſuæ, iſta autem inordinatio tolletur, de materia tamen aut forma nihil tolletur, quia totum quod pertinet ad integritatem reſurget, ſiue ex parte materiæ, ſiue ex parte formæ. Quod autem corpus ſit repletiuum loci non conuenit ex aliqua imperfectione, ſed per id quod eſt de integritate eius, cum enim plenum, & vacuum opponantur, illud ſolum non replet locũ quo poſito in loco nihilominus manet locus vacuus, ſic enim diffinitur vacuum 4. Phyſico. quòd eſt locus nõ plenus corpore ſenſibili, dicitur autem corpus ſenſibile quod ex materia, & forma, & naturalibus accidentibus conſtat, quæ omnia pertinent ad integritatẽ naturæ, & quia in corporibus glorioſis manet quod eſt de integritate naturæ, manet quòd ipſa ſint ſenſibilia, non enim deerit in eis materia, aut forma, aut naturales qualitates, vt calidum, & frigidum, & ſimilia, quæ ſunt de compoſitione naturali, etiam ſecundum tactum erunt ſenſibilia, quia tale fuit corpus Chriſti reſurgentis Luc. 24. cum ait, palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere, ergo materia, & forma ibi manebat, quia dixit carnes, & oſſa, quæ materiam dicunt, & tamen non ſunt carnes, & oſſa niſi per formam. Etiam ſenſibilitas tactus cum dixit palpate, ergo manet corporibus glorioſis, quòd locum repleant, cum ſint corpora ſenſibilia, & nõ eſt ablata ab eis corpulentia repletiua, quia hoc non fieret niſi corpus verteretur in ſpiritum quod nõ fiet. Eſſet etiam inſania dici, quòd locus in quo corpus glorioſum eſt eſſet vacuus, & tamen eſſet vacuus ſi corpus glorioſum non eſſet repletiuum loci ablata ſibi corpulentia.

Secundo non ſtat dictum iſtorũ, quia licet id quod replet locum impediat aliud corpus eſſe in eodem loco, tamen iſta non conuertuntur, ſed in plus eſt impedire exiſtentiam alterius corporis ſimul quàm replere locum, quia ſolum corpus replet locum, ideſt, corpus ſenſibile quod eſt naturale conſtans ex materia, & forma cum accidentibus ſuis naturalibus, tale enim nominat Ariſto. corpus ſenſibile, vt diſtinguitur contra mathematicum: nam corpus mathematicum nominat ſolas dimenſiones ſeparatas, ideſt, longum, latum, profundum, ſine materia, & forma, tales enim di- B menſiones non replẽt locum, & ideo illi, qui poſuerũt vacuum, dixerunt vacuum eſſe locum in quo ſunt huiuſmodi dimẽſiones ſine corpore ſenſibili, i. ſubiecto, quod eſt naturale corpus impedire, tamen exiſtentiã in loco competit tam corpori naturali ſenſibili quàm dimenſionibus, quia aliàs poſſent ſtare dimenſiones ſeparatæ cum corpore ſenſibili in eodem loco, quod Ariſto. negat, & dicit eſſe inconueniens 4. Phyſi. & 3. Metaphyſi. ſicut ergo non poſſunt eſſe dimenſiones ſeparatæ in loco in quo eſt corpus ſenſibile, quia prohibentur ab eo, ita eſt ſi præceſſerint dimenſiones ſeparatæ in loco, impediẽt ibi eſſe corpus ſenſibile, quia alias exiſtente corpore ſenſibili in loco, ſi ſuperuenirent dimenſiones iſtæ non impedirentur eſſe in loco C eodem, & tamen iſtæ non replent locum, cum ergo minus ſit impedire exiſtentiam alterius quàm replere locum, cuicunque competit replere locum, competet impedire exiſtentiam alterius, & tamen corpus glorioſum replet locum, vt oſtenſum eſt, ergo impedit exiſtentiam alterius, & quod plus eſt dato, ꝙ corpus glorioſum propter dotem ſubtilitatis non repleret locum, ita quòd maneret vacuus, tamen impediret exiſtentiam alterius corporis in loco, & ita non poſſet ſimul eſſe cum alio corpore in eodem loco, quia licet auferatur quod maius eſt, ideſt, replere locum, non auferetur quod eſt minus, ideſt, tollere, vel impedire exiſtentiam alterius.

Solũ corpus ſenſibile locũ replet.

Dicendum ergo videtur ſecũdum poſitionẽ com- D muniorem, quòd id quod impedit vnum corpus eſſe cum alio non poterit tolli per ſolam dotem ſubtilitatis, & ita per dotem ſolam non poterit corpus glorioſum eſſe in eodem loco cum corpore non glorioſo, & dicitur, quòd cauſa eſt, quia nihil prohibet vnũ corpus eſſe cum alio in eodem loco, niſi ꝙ corpus quodlibet requirit diuerſum ſitum ab alio corpore, hanc autem diſtinctionem ſitus non requirit aliqua qualitas, aut aliquod aliud accidens corporis, non enim debetur ſitus aliquis corpori ratione ſuæ qualitatis: nam ablato a corpore, ꝙ eſſet calidum, frigidum, humidũ, ſiccum, graue, aut leue, manet adhuc corpori neceſſitas ſituationis, & loci, vt dicitur 4. Phyſicorum. Et patet, quia ſi propter humidũ, & frigidum, calidũ, & ſic- E cum cõpeteret locus corpori, propter magis calidũ, competeret maior locus. vel minor quod falſum eſt, cum in his non fiat differentia niſi ex quantitate. Etiam non competit ſitus propter formam ſubſtantialem, neque etiam propter materiam: nam forma non determinatur ad vbi, niſi propter materiam in qua eſt, materia autem non determinatur ad locum, niſi propter quantitatem dimenſiuam, ſola enim quantitas dimenſiua eſt, quæ facit materiæ ſitum, & occupare locum, & conſequenter natura quantitatis huius facit duo corpora differre ſitu, & pertinet ad diffinitionem eius: nam quantitas dimẽſiua dicitur quantitas habens ſitum, cum ergo quantitati dimenſiuæ ſecundum naturam ſuam competat

ſitus:

ſitus: ablatis ětiam omnibus aliis, quæ ſunt in re, ideſt, materia, & forma, & qualitates naturales habet neceſſario res diffinitionem ſitus, cū maneat in ea quantitas dimenſiua ratione cuius determinatur ſitus. Et hoc eſt quod vult Ariſto. 4. Phyſicorum, & 3. Metaphy. dimenſiones ſeparatas non poſſe eſſe in eodem loco in quo eſt aliquod corpus ſenſibile, ſcilicet, quia etiam illæ dimenſiones exigunt ſitum diſtinctum ſicut corpus ſenſibile, quod ibi manet, & tamen dimenſiones illæ nihil ſunt niſi dimenſiones cum ponantur eſſe ſeparatæ, quælibet tamen alias res, quæ non eſt dimenſio poterit eſſe ſimul cum corpore ſenſibili in eodem loco, vt quælibet ſubſtantia pure ſpiritualis, & qualitates quæcunque ſine ponantur ſeparatæ, ſiue de nouo aduenientes illi corpori, etiam ſi illi corpori adderetur plus de materia non variata dimenſione priori, adhuc caperetur materia in loco illo, ſola autem dimenſio adueniens exigit iam alium ſitum, ergo dimenſiuę quantitati ſecundum ſe competit ſitum habere, & ſecundum eam res exigit ſitum. Apparet etiam magis, detur enim linea ſeparata, vt quòd ſint duæ lineæ vna ſeparata, & alia non ſeparata, neceſſe eſt, quòd illæ duæ lineæ, vel duæ partes vnius lineæ ſint ſeparatæ ſitu, aliàs linea non addita lineæ non efficeret aliquid maius ſi ſitu non differrent, quod eſt contra communem animi conceptionem. Et idem eſt de duabus ſuperficiebus, & duobus corporibus mathe. quæ nihil dicunt niſi dimenſiones, & quoniam materia in corpore naturali ſubſtat dimenſionibus, inde ſequitur, quòd partes materiæ dimenſionatæ exigunt diuerſum ſitum, vt ſicut impoſſibile eſt eſſe duas lineas, vel duas partes lineæ eſſe niſi diſtinctas ſitu, ita impoſſibile eſt duas partes materiæ ſubſtantis quantitati niſi diſtantis ſitu, & quoniam principium indiuiduationis, vel diſtinctionis indiuiduorum eſt a materia, & materia accipit diſtinctum eſſe in partibus ſuis per dimenſiones, inde eſt, quòd duo indiuidua naturalia requirunt neceſſario diſtinctum ſitum. Et ita dicit Boetius libro de Trinitate, quòd duobus corporibus vnum locum nequaquam fingere poſſumus, vt hanc ſaltem varietatem accidentium diſtinctio indiuiduorum requirat, dos tamen ſubtilitatis nequaquam auſert a corpore dimenſiones, ergo non auſert ei neceſſitatem diſtinctionis ſitus ab alio corpore, ergo corpusglorioſum non habet ex dote ſubtilitatis ſuæ, quòd poſſit eſſe ſimul cum alio corpore, & tamen poteſt eſſe ſimul cum alio, ergo poterit hoc eſſe per diuinam virtutem, ſed non per dotem, de quo dicetur ſequenti quæſtione.

Ad primum dicendum, quòd corpus Chriſti intrādo per portas clauſas fuit ſimul cum corpore portarum, & tamen non habuit hoc totaliter ex dote ſubtilitatis, ſed magis ex virtute deitatis, & ita fuit in natiuitate, quòd exierit de clauſo virginis vtero. Sic dicit Greg. in homelia, illud corpus Domini intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis, quod ad humanos oculos clauſo exijt virginis vtero, & ita non oportet, quòd per dotem ſubtilitatis hoc exegerit, maxime cū Chriſtus viuens dotes non habuerit, ſed actus ſimiles dotibus habuit aliquando, vt oſtenſum eſt ſupra, & tamen de hoc etiam dicetur ſequenti q.

Ad ſecundum dicendum, quòd quidquid perfectionis erit in aliis corporibus, erit in glorioſis. Et tamen non eſt concedendum, quòd aliquando duo corpora naturalia ſint ſimul, quod autem dicitur de radiis ſolis non tenet, quia radius eſt lux, & lux non eſt corpus, ſed qualitas quædam.

Ad tertium dicendum, quòd corpora beatorum tranſibunt per omnia corpora cœlorum non aperien-
F do neque rumpendo ſphęras, & tamen hoc non fiet per dotem ſubtilitatis, ſed per diuinum miraculum.

Ad quartum dicendum, quod ſi corpora glorioſa ſibi ſolis relinquerentur, per ſolam virtutem dotis nō poſſent tranſire omnia impedimenta corporum obſtantium, & tamē Deus aderit eis ad nutum cuius virtute poterunt penetrare omnia corpora, ita vt a nullo teneantur.

Ad quintum dicendum, quòd non eſt ſic de corpore ad corpus ſicut de puncto ad punctum, & linea ad lineam, & ſuperficies ad ſuperficiem. Ratio eſt, quia ſoli corpori competit locus, cętera vero nō ſunt in loco niſi per accidens, puncti enim non contingit eſſe locum, vt dicitur 4. Phyſi. ita neque lineæ neque
G ſuperficiei: nam ſicut ſe habet corpus ad locum, ita ſe habet extremitas corporis ad extremitatem loci, punctus autem linea, & ſuperficies ſunt extremitas corporis, ergo non ſunt per ſe in loco, ſed in extremitate corporis, contingit tamen naturaliter duorum locorum eſſe vnum terminum, ſicut duæ lineæ terminantur ad vnum punctum, ergo in illo vno termino duorum locorum erunt ſuperficies, & lineæ, & puncta duorum corporum, & tamen ille terminus eſt idem: ideo in eodem poſſunt eſſe duæ ſuperficies, & duæ lineæ, & duo puncta, non tamen duo corpora, eo quòd naturaliter duo loca non ſunt vnus locus, & tamen duo termini locorum fiunt naturaliter vnus terminus, ſicut in contiguis quorū vltima ſe tangunt.

H *An duo corpora per miraculum poſſint eſſe ſimul in eodem loco. Et quòd corpus reductum ad indiuiſibile non manet organicum. Et quomodo Chriſtus dicatur eſſe in hoſtia. Et quæ ſit operatio dotis ſubtilitatis. Et quæ ſit dos ſubtilitatis. Et quid faciat duo corpora eſſe realiter diſtincta, in quo conſiſtat miraculum, quòd duo corpora ſint in eodem loco. Et quid ſit locus quare item vnum corpus non poſſit eſſe in duobus locis.*

Quæſt. CXIX.

QVÆRETVR cum non poſſint duo corpora per dotem ſimul eſſe: an poſſint ſimul eſſe per miraculum, quòd duo corpora ſint ſimul duo corpora, & ſint vnum corpus tantum. Videtur
I ꝙ non, quia hoc eſſet facere contradictoria, ſi ponantur duo corpora ſimul ſequitur illa eſſe vnum corpus, ergo non eſt poſſibile etiam per miraculum eſſe duo corpora in eodem loco. Patet enim hoc, ſint duo corpora a, & b, quæ ſint in eodem loco, ſequitur, ꝙ dimenſiones a, erunt eædem cum dimenſionibus loci, aut aliæ ſi ſunt aliæ. neceſſe eſt, ꝙ ſint dimenſiones ſeparatæ, quia dimenſiones, quæ ſunt intra terminos loci non ſunt in aliquo ſubiecto niſi in corpore locato, cum inter locum, & locatum nihil differt, quia locus eſt in locato. Si autem ſunt eædem dimenſiones a, cum dimenſionibus loci, ſequitur eadem ratione, ꝙ dimenſiones b, ſunt eædem cum dimenſionibus loci, cum ſit b, in loco illo, ſed duorum corporum nō
K pñt eſſe eędē dimenſiones, ſicut neq; eadem albedo, ergo a, & b, ſunt vnum corpus cum habeant eaſdem dimenſiones, & tamen ſunt duo corpora, ergo ſunt ſimul duo, & vnum quod eſt impoſſibile. Item non poteſt etiā per miraculum fieri aliquid, vt ſ. ꝙ ſit pars maior toto, quia contraria communibus conceptionibus infallibiliter poterunt eſſe falſe, ſicut ꝙ triangulus nō habeat tres angulos æquales duobus rectis, neque aliquid poteſt accidere lineæ miraculoſe contra diffinitionem lineæ, quia ſeparare diffinitionem a diffinito eſt ponere contradictionem, & tamen duo corpora eſſe in eodem loco eſt contra concluſiones geometriæ, & contra diffinitionem lineæ, ergo includit contradictionem, eſt enim contradictio geometri-

ca, ꝙ duo circuli non ſe poſſunt cõtingere niſi in puncto niſi ſecẽt ſe, quia tũc tangent ſe in duobus punctis ſectionis, poſito tamẽ, ꝙ duo corpora circularia eſſent in eodem loco, tangerent ſe illi circuli ſecundũ ſe totos, cum fierent vnus circulus. Etiam ſequeretur tunc contra diffinitionem lineæ: nam intra duo puncta non poteſt eſſe niſi vna linea recta, vt patet ex diffinitione lineæ, & tamen tunc inter duo puncta eſſent duæ lineæ rectæ, quia eſſent illa puncta ſignata in duabus ſuperficiebus eiuſdem loci, & eſſent ibi neceſſario duæ lineæ rectæ duorum corporum, quia ſicut ponitur linea vna vnius corporis: ita & erit alia alterius corporis.

Item non poteſt fieri per miraculum, quòd corpus incluſum in altero nõ ſit in eo ſicut in loco, quia tunc haberet locum commune, & nõ proprium. Sed hoc ſequeretur ſi duo corpora eſſent in eodem loco, ergo non poterit fieri per miraculum duo corpora eſſe in eodem loco. Patet antecedens ſint enim duo corpora in eodem loco quorum vnum, ſecundum quãlibet dimenſionem ſit maius alio, & ſic minus incluſum in maiore, tunc locus corporis maioris erit locus corporis communis minoris, locum tamen propriũ non habebit, quia non erit aliqua ſuperficies corporis actu ſignata, quæ cõtineat ipſum præciſe, quod eſt de ratione loci proprij. Item locus, & corpus proportionaliter ſe habent, ſi ergo poſſent duo corpora eſſe in eodem loco, poſſet idem corpus eſſe in diuerſis locis, & tamen non poteſt etiam per miraculum idem corpus eſſe in diuerſis locis, ergo nec duo corpora in eodem loco. Et videtur tenere conſequentia a permutata proportione, ſcilicet, ſicut ſe habet vnum corpus ad vnum locum, ita ſe habent duo corpora ad duo loca, ergo permutatim ſicut ſe habent duo corpora ad vnum locum, ita vnum corpus ad duo loca, vel e contrario, & tamen vnum corpus non poteſt eſſe in duobus locis, ergo neque duo corpora in eodem loco.

Dicendum, quòd circa hoc fuerunt tres viæ dicendi. Prima eſt, quòd per nullã viam poſſint duo corpora eſſe ſimul: ideo neque per dotem, quæ eſt qualitas data, neque per miraculum quod probant rationibus ſupra inductis. Item quia vt ait Boet. duobus corporibus eundem locum nequaquam fingere poſſumus. Item quia Ariſto. 4. Phy. & Commentator dicunt, quòd dimenſiones faciunt diſtare etiam ſi ſint ſolæ, i. ſine materia, & qualitatibus, & paſſionibus, ratio tñ rei non poteſt tolli a re per miraculum, cum ergo ſit proprium dimenſionibus, i. ſubſtantiale eis facere diſtare, quia nulli alteri per ſe competit, non poterunt eſſe dimenſiones quin diſtare faciant, ergo non erunt duo corpora ſimul. Item Ariſto. 4. Phyſi. cap. de vacuo oſtenditur, ꝙ ſola ratio diſtandi eſt dimenſio, non enim fit propter materiam: nã plus aut minus de materia non determinat neceſſario maiorem aut minorẽ locum: nam tantum eſt de materia in re condenſata quantum in rarefacta aut ſm ſtatum ſuum ſe habẽte, & tamen rarefacta res maiorem locum exigit, condẽſata vero minorem, ergo non fit diſtantia propter materiam, ſed poſſunt ſe penetrare partes materiæ. Etiã non fit propter formam, quia rebus diuerſarum formarũ competit omnino æqualis locus, ſi habeant dimenſiones æquales. Etiam circa eandem rem condenſatam, & rarefactam manet eadẽ forma, & tamen manet prius ſub maiori loco, & poſtea ſub minori, & ita forma non determinat magis aut minus de loco: nam ſicut partes materiæ ſe penetrant, ita & partes formæ in condenſatione ſe penetrant. Etiam paſſiones, & accidentia non faciunt diſtare, quia ſi alteretur res ad contraria accidentia, nihilominus manet locus idem numero ſi non fuerit mutata localiter, non eſt

A ergo aliquid quod diſtare faciat ſitu niſi dimenſio, & ipſa ſolũ variata faciet variare diſtare, manentibus cæteris eiſdem, vt in rarefactione manifeſtum eſt nõ addi aliquid de materia, quia eſſet tunc augmentum, vel appoſitio quædã non variatur etiam forma, quia eadẽ omnino manet, etiam paſſiones, & accidentia manẽt ſecundum idem, & variatur ſola dimenſio, & tamen accipit neceſſario res illa maiorem locum: ideo ſola dimenſio eſt cui competit replere locũ, & facere diſtare ſitu per ſe, non ergo poterunt auferri ab ea, & tamen auferretur ſi poſſent duo corpora eſſe in eodem loco, aliæ ſimiles rationes induci poſſunt.

Sed hoc non ſtat: nam conſtat, quòd Chriſtus in natiuitate exiuit de vtero virginis clauſtro manente in-
B tegro, ſed hoc non ſtat niſi poſitis duobus corporibus in eodem loco, quia aliàs corpus Chriſti exiens de vtero rumperet aut diuideret clauſtrum, & tamẽ falſum eſt, cum dicimus fuiſſe dominam virginem in partu. Item Chriſtus poſt reſurrectionem intrauit ad diſcipulos clauſis ianuis. Ioan. 20. & ſic neceſſe eſt, ꝙ corpus Chriſti fuerit in eodem loco in quo ianuæ, quia aliàs rumperentur, vel diuiderentur ianuæ, quod non fuit factum.

Iſti de opinione iſta dicunt, quòd in neutro iſtorũ fuerunt duo corpora ſimul, ſed dicunt vno modo, ꝙ Chriſtus reduxit corpus ſuum ad indiuiſibile, ſcilicet, quòd manente tota materia, & quãtitate, & paſſionibus, tolleretur ſola dimenſio cuius eſt facere diſtare,
C & tunc corpus nihil occupat, & ſicut non eſt miraculum manere ſpiritum vbicunque eſt alterum corpus, quia nõ ſe expellunt mutuo, ita corpus prædicto modo deductum ad indiuiſibile non poteſt expelli ab alio corpore, quia non habet aliquas dimenſiones ratione quarum ab alio expellatur. Et ita dicunt de eſſe in ſacramento euchariſtiæ vbi Chriſtus indiuiſibiliter manere videtur, quia ſub qualibet particula hoſtiæ aſſignata manebit totus Chriſtus.

Dicunt etiam aliter, quòd quando exiuit Chriſtus de vtero, & intrauit ianuas, non fuerunt duo corpora ſimul, ſed intrauit per aliquas paruas feneſtras, id eſt, rimulas deducendo corpus ſuum ad talem figuram, & dimenſionem, quòd poſſet naturaliter capi per il-
D las paruas rimulas, & hoc modo dicunt, quòd beati nõ poterunt ſimul ponere corpora ſua cum alio corpore in eodem loco, poterunt tñ per dotem ſubtilitatis reducere corpus ad quãcunq; figurã, vel dimẽſionem, & ita nullum corpus erit, per quod non poſſint tranſire, quia etiam per paruos poros corporis poterunt tranſire, & non erunt duo corpora ſimul, neque rumpetur aliqd, aut diuidetur. Sed dicetur, ꝙ prędicta non ſufficiunt, non enim eſt negandum Deum poſſe ponere duo corpora in eodem loco, quia nõ includit contradictionem. Cum tñ primo dr̃, ꝙ potuit corpus Chriſti deduci ad indiuiſibile, & ita tranſiret per portas, & per clauſtrum virginis a quibuſdã cõceditur, & ꝙ ita poſſit facere de quocunq; alio corpore, quod &
E nos tetigimus de quinq; figuratis paradoxis, parte prima Et tñ licet forte hoc poſſet ſtare, rationabilius eſt, ꝙ facta fuerint illa duo a Chriſto, per hoc ꝙ maneret corpus ſuũ ſimul cũ corpore Virginis, & cũ corpore portarũ, q̃ ꝙ ſe reduxerit ad indiuiſibile, qa licet vtrũque exigit miraculũ, plura difficilia exiguntur ad hoc ꝙ ſe reducat ad indiuiſibile, q̃ ad ponendũ duo corpora in eodẽ loco. Nã eſt prima difficultas, an poſſit totaliter ſpoliari corpus naturale a dimenſione, manendo indiuiſibile. Secũdo, quia hoc faciendo paſſio eſt. Tertio, qa ſaltẽ eo tẽpore quo manet, ſic corpus manet impfectũ, qa priuatur qbuſdã perfectionibus ſuis, quæ ſtant cũ dimenſionibus, & ſine illis non manent. Quarto corpus reductum ad indiuiſibile non manet

organicum,

organicum, quia organa ſunt partes eiuſdem corporis, quæ figura, & ſitu differunt, ablata tamen dimenſione non poteſt manere ſitus, & figura, vt eſt qualitas reſultans ex terminatione lineamentorum: ideo non manebit tale corpus organicum, & tamen anima non eſt actus, niſi corporis phyſici organici, 2 de Anima, ergo non manebit animatum, cum efficiatur non organicum, & tamen prius erat animatum, ergo morietur ad hoc, quod reducat ſe ad indiuiſibile, quod eſt inconueniens.

Quod autem dicitur de corpore Chriſti in ſacramento. Dicendum, quòd nullam ſimilitudinem habet ad id quod dicitur de tranſitu per ianuas, & exitu de vtero, quia in ſacramento nõ eſt Chriſtus localiter, ſed ſacramentaliter, quia non eſt per motum ſuum, G ſed per conuerſionem alicuius in ipſum, vnde nulla mutatione facta in Chriſto, qui manet in cœlo empyreo, fit conuerſio panis in corpus ſuum in loco illo in quo panis eſt, cum autem exiuit de vtero erat ibi proprie, & localiter, quia ita erat ibi, quòd nõ erat humanitas eius alibi, neque localiter, neque ſacramẽtaliter, & per motum proprie acquirebat locum, quia deſinebat eſſe intra vterum, & incipiebat eſſe extra vterum, & tamen quando incipit eſſe in ſacramento, non deſinit eſſe in cœlo: ideo non eſt in ſacramento per hoc, quod moueatur ad illud vbi, ſed per hoc quod id quod erat in illo vbi, conuertitur in ipſum, & propter hoc non eſt maior difficultas, quòd ſit Chriſtus in vno altari in hoſtia, quàm quod ſit in decem millibus, vt inH fra tangetur. In tranſitu etiam portarum erat ibi vere localiter, & non alibi, & ſecundum conditionem motus, & loci tranſiuit vltra portas incipiens eſſe vltra portas, vltra quas prius non erat, & deſinens eſſe citra portas vbi prius erat: ideo non eſt ſimile de illis ad modum eſſendi in ſacramento propter quod etiam ſi in ſacramento eſſet indiuiſibiliter, non oportet, quod in exitu de vtero, & tranſitu per portas fuerit ſic, aut potent eſſe. Ratio huius eſt, quia in tranſitu, & exitu erat Chriſtus proprie, & ſecundum ſe, quia per motũ incipiebat eſſe ibi, & ita erat ibi quod non erat alibi, & ideo ſi eſſet ibi indiuiſibiliter, eſſet vere reductum corpus Chriſti ad indiuiſibile, & tunc deſineret eſſe organicum, & conſequenter deſineret viuere, quod eſt inI conueniens, ſecus quantum ad ſacramẽtum: nam ibi non eſt Chriſtus per mutationem ſuam quam deſierit eſſe, vbi prius erat, & inceperit eſſe alibi, ſed eſt ibi per hoc, quòd cõuerſum eſt in corpus eius illud quod ibi erat: ideo neceſſe eſt, quòd taliter Chriſtus ibi ſit, qualiter eſt id quod in eum conuerſum eſt, per cuius conuerſionem ibi eſt, & tamen illud manet indiuiſibiliter, ergo corpus Chriſti manet indiuiſibiliter. Patet, quia conuertitur in ipſum ſubſtantia panis, illa tamen manet indiuiſibiliter, immo eſt facta indiuiſibilis, quia ſubſtantia non accipit, quòd poſſit diuidi niſi per quantitatem, i. per dimenſiones, & tamen quantitas, & dimenſio ſunt accidentia, & de accidentibus panis nihil conuertitur in corpus Chriſti, ſed ſola ſubK ſtantia manentibus omnibus accidentibus, ergo illa ſubſtantia, quæ conuertitur indiuiſibiliter, manet, & indiuiſibilis eſt, ergo ſi Chriſtus incipit eſſe ibi per ſolam conuerſionem, non eſt aliqua difficultas, quòd maneat ibi indiuiſibiliter, immo eſſet potius miraculum, quod maneret diuiſibiliter, immo nõ poteſt eſſe, quòd Chriſtus maneat ibi diuiſibiliter ſi per ſolã conuerſionem ibi manet, cum id quod conuertitur ſit indiuiſibile, & ita nõ debet dici, quòd Chriſtus in ſacramento reducit corpus ſuum ad indiuiſibile, quia hoc eſſet ſi moueretur ad eſſendum ibi deſinendo cœlum empyreum, & non eſſet ibi per conuerſionem, ſed per aduentum nouum, quia tunc non poſſet manere

F indiuiſibiliter, niſi reducendo corpus ſuum ad indiuiſibile. Quod non fit: nam ſi vere corpus Chriſti reduceretur ad indiuiſibile, ita quòd eſſet indiuiſibile factum, cum idem ſit corpus eius quod eſt in empyreo, & quod eſt in altari, eſſet corpus quod eſt in empyreo indiuiſibile, quod nemo concedit. Item ſequeretur, quòd fiebat aliqua realis mutatio in corpore Chriſti reducẽdo illud ad indiuiſibile, & rurſus faciendo illud diuiſibile, quod eſt falſum, non ergo debet dici, quod corpus Chriſti in ſacramento eſt indiuiſibile, vel reductum ad indiuiſibile, ſed quod eſt indiuiſibiliter, quia tunc indiuiſibiliter nominat conditionẽ eſſendi ibi, quæ eſt conditio materiæ conuerſæ in corpus Chriſti, & non nominat aliquod accidens abſolutum corporis Chriſti ſiue poſitiuum ſiue priuatiuum, & ita debet intelligi quod diximus libro noſtro de quinque figuratis paradoxis parte prima, licet aliqui velint, quod vere efficiatur corpus Chriſti indiuiſibile in ſacramẽto, quod tamen non eſt verum, & multum inconueniens includit, & ſine cauſa darentur, de quo non extendimus ſermonem. Dicendum ergo, quòd Chriſtus intrans per portas clauſas, & exiens de vtero, manente clauſtro virginitatis non reduxit, corpus ſuum ad indiuiſibile, ſed fuit corpus ſuum in eodem loco cum corpore portarum, & cũ corpore vteri virginis. Quod autem dicebatur, quòd tranſeundo per portas, & exeundo de ventre virginis non fuerunt duo corpora in eodem loco, ſed tranſiuit per paruas rimulas, H non poteſt ſtare, quia ſequerentur fere omnia inconuenientia, quæ ſequuntur ſi ponatur reduci ad indiuiſibile. Prima quia quòd corpus ſpolietur proprio ſtatu dimenſionum, & reducatur ad tam paruam quantitatem, vel dimenſionem, eſt difficultas, & maxime quantum ad corpora beatorum, an illi poſſint hoc facere per dotem ſubtilitatis, quæ eſt quædam qualitas creata: nam de Chriſto non erat tanta difficultas, cũ in illo eſſet ſimul, aut ſaltem fuit poſt reſurrectionem tam ipſa dos ſubtilitatis excellentius quàm in cæteris beatis, & inſuper poteſtas diuina, quæ in infinitũ maior eſt. Secunda quia etiam ſi poſſent beati ſe reducere ad tam paruas dimenſiones, paterentur reducendo ſe, & tamen non eſt paſſio in beatis, quia habent I corpora impaſſibilia, & tamen ad paſſionem pertinet omnis mutatio, quæ ſit quantum ad diſpoſitiones intrinſecas, ſicut quòd perdat proprias dimenſiones accipiendo minores valde.

Tertia quia ſi corpus Chriſti, & corpora aliorũ beatorum poſſent per dotem ſubtilitatis reducere ſe ad tam paruas dimenſiones, vt caperentur, efficerentur corpora non organica, tum quia corpora organica tenent terminatam figuram, quæ periret in illis, tum quia ſub tam parua quantitate nõ poteſt manere corpus aliquod organicum, eo quòd organicum conſtat ex partibus multis, quæ ſunt organa, & illa differunt inter ſe figura, & poſitione, & tamen in tam parua quantitate non poteſt reſeruari poſitio, neque figuraK tio diuerſa: ideo non manent talia corpora organica, & tamen anima nõ poteſt manere niſi in corpore organico, ergo cum per talem reductionem deſinent eſſe organica, deſinit anima eſſe in corpore, & conſequẽter moriuntur, quod repugnat beatitudini, in qua non erit mors.

Quarta quia tunc non eſſet verum, quòd corpora glorioſa penetrarent alia corpora, ſed ſolum, quod cederẽt eis quantum ad partes illas poroſas, ſicut vnum corpus naturale cedit alteri acutiori, & hoc nõ eſt penetrare quale damus corporibus glorioſis, cum illud quod cõpetit per dotem omnino differat ab eo quod competit per naturam.

Quinta & efficacius, quia omnia hæc adhuc non

ſufficiunt

ſufficiunt ad ſaluandum ea, quæ inueniuntur in corporibus glorioſis, quia tunc ſi ſit corpus aliquod quod nullas poroſitates habeat, non poterit per illud tranſire corpus glorioſum, niſi rumpat, & tamen quædam ſunt corpora, quæ nec rumpuntur, neque cedunt, neque diuiduntur, neque poroſitatem habent, ſicut corpora cœleſtia, & tamen corpora beatorum tranſeunt per omnia corpora cœleſtia, cum manſura ſint in cœlo empyreo, ergo non ſufficit ad tranſeundum iſta reductio ad paruam quantitatem, ſed neceſſe eſt, quòd duo corpora ſint ſimul, & tunc neque vnum cedet alteri, neque rumpet illud, non ergo reducunt ſe ad tam paruam quantitatem per dotem ſubtilitatis, & conſequenter non fit mutatio aliqua in eis quantitatis, aut dimenſionum in paruum aut multũ, ſed manent ſemp in ea magnitudine, & dimenſionibus quas acceperint quando reſurgunt. Ad probationes pro iſta poſitione, ſ. ꝙ quòd non poſſint duo corpora etiam miraculoſe ſimul eſſe. Reſpondendum eſt ad primum quod eſt dictum Boetij, dicunt quidam, ꝙ diſtinctio localis non facit diſtinctionem numeralem indiuiduorum, ſed ſolum notificat: nam eſſe duo loca notificat nobis duo corpora, & ſi Deus faceret ſupernaturaliter duo indiuidua in eodem loco, non poſſemus naturali cognitione concludere, quòd illa erant duo, ſed vnũ tantum, & ita dicunt, quòd poſſunt manere duo corpora in eodem loco, licet non cognoſcentur eſſe duo.

Dicendum, quòd verum eſt, ꝙ locus non facit diſtinctionem numeralem, quia principia diſtinguendi ſunt priora re diſtincta, & tamen locus poſterior eſt re locata, non enim duo corpora exigunt duo loca, niſi quia iam duo corpora ſunt, ergo aliquid aliud eſt per quod duo ſunt quàm diſtinctio locorum. Eſt tamen dicendum, quòd licet corpora nõ efficiantur duo per duo loca, efficiuntur duo per duas ſignationes materiæ, & ſignatio materiæ fit per diſtinctas dimenſiones ad quas ſequitur neceſſario diſtinctio locorum: ideo data vnitate loci, neceſſe eſt poni vnitatem dimenſionum, & conſequenter vnitatem corporis, & ita recte dicit Boetius, quòd duobus corporibus eundem locũ fingere non poſſumus, quòd tamen ſupernaturaliter hoc poſſit manere, infra oſtendetur.

Ad ſecundum dicendum, quòd dimenſionibus cõpetit ſecũdum ſe requirere diuerſum ſitum. Et tamẽ duæ dimenſiones diuerſorum corporũ reſpectu eiuſdem loci non repugnant ſibi inuicem formaliter, ſed quaſi virtualiter. Si enim formaliter repugnarent nõ poſſent eſſe ſimul, repugnantia tamen virtualis, licet impediat, ita quòd natura non ſufficiat ad contrarium agendum, tamen nõ tantum impedit quin Deus poſſit contrarium agere, vt infra dicetur Ad tertium dicendum eodem modo, quòd verũ eſt, quòd nihil facit diſtare loco niſi dimenſio, & tamen non ſequetur, ꝙ ſi ſunt diſtinctę dimenſiones, quòd neceſſe ſit, quòd faciant res diſtare ſitu: nam poteſt impediri ſaltem diuinitus, vt dicetur.

Secunda via circa hoc dubium eſt, quòd corpus aliquod poteſt eſſe cum alio corpore ſimul, non ſolum miraculoſe, ſed etiam per virtutem aliquam creatam: nam dicunt, quòd per dotem, vnũ corpus glorioſum ſtat ſimul cũ non glorioſo, & tamen dos eſt virtus creata. Et dicunt, quòd hoc eſt neceſſe, quòd ſi hoc non faceret beatus per dotem fruſtra poneretur dos, cum non exiſtente illa poſſet per miraculum ſtare vnũ corpus ſimul cum alio. Item ſi poſſent eẽ duo corpora ſimul, non proueniret ab aliqua creata virtute, ſed ſolũ a voluntate, & poteſtate diuina, ita poſſet eſſe corpus non glorioſum cum glorioſo, ſicut glorioſum cũ non glorioſo, & etiam poſſet eſſe corpus glorioſum cũ alio glorioſo, & tamen cõceditur, quòd poſſit ſtare glorio-

A ſum cum non glorioſo, & non quòd ſtet non glorioſum cum non glorioſo, vel glorioſum cum glorioſo, ergo puenit ſpecialiter a dote, quæ eſt ſolius corporis glorioſi. Item quia anima beati poteſt ante reſumptionem corporis ſtare ſimul cum quocunque corpore, & tamen reſumpto corpore non eſt magis arctata quàm prius, quia non minuitur gloria, ergo poterit eſſe cum quolibet corpore, & conſequenter corpus ſuũ poterit eſſe ſimul cum quocunque alio corpore, quia aliàs ipſa non poſſet eſſe cum illo, cum iam non deferat ſuum corpus. Item Deus poteſt pro iſto nunc facere, quòd iſtud corpus ſit ſimul cum alio corpore, ergo poterit ſemper poſtea manere poſtquàm ſemel factum fuerit, neque indiget nouo miraculo ad illud,
B ſicut ad producendum animam miraculum requiritur, quòd tamen anima creata maneat per ſe fit, & nõ per miraculum, & ita manet tunc corpus vnum ſimul cum alio per aliquã virtutem, quæ in eo eſt, & iſta vocatur dos. Item dicitur ſubtile a penetrando, & tamẽ naturaliter vnum corpus poteſt penetrare aliud, ſicut ignis ferrum quando ferrum eſt ignitum: nam tunc ferrum, & ignis ſunt in eadem parte. Quod apparet, quia operationes formæ vtriuſque ſunt ſimul in eadẽ parte. Sic etiam ſi panis ponatur in vino, vel aqua, efficitur corpus panis humidum humiditate vini, vel aquæ, humiditas tamen nõ ſeparatur a proprio ſubiecto, ergo eſt vnum in ſubſtantia panis, cum ipſa ſubſtantia panis ſit incidens, & humida. Etiam quia di-
C citur 2. de Anima, quòd aer tangit aquam, ſicut digitus digitum, impoſſibile eſt, tamẽ quòd corpus quod tangitur aqua, vel aere, non ſit humectum humiditate aquę, vel aeris, & tamen humiditas non ſeparatur ab aere, vel aqua, quæ ſunt propria ſubiecta, ergo eſt aer, vel aqua intra ſubſtantiam rei illius, quæ tãgitur aquã vel aere, & ita duo corpora erunt ſimul.

Sed non poſſunt prædicta ſtare, quia corpus glorioſum eſt repletiuum loci, quia aliàs diceretur, quòd locus in quo ſtat corpus glorioſum eſt vacuus, quod abſurdum eſt, & tamen ſi replet locum, habet quod expellat quodcunque aliud corpus, immo maius eſt replere locum quàm expellere de loco: nam dimenſiones ſeparatæ non proprie replent locum, quia vt dici-
D tur 4. Phy. hoc pertinet ad corpus ſenſibile, & tamen dimenſiones ſeparatæ expellunt de loco quodcunque corpus, quia non poſſunt eſſe ſimul cum aliquo corpore ſenſibili, vt patet ibidem, ergo corpus glorioſum cui manent dimenſiones, quæ non fuerunt ablatę per dotem ſubtilitatis, habet quòd repleat locum, & conſequenter, quòd repellat quodcunque corpus, neceſſe eſt ergo aliquid aliud aſſignari per quod poſſint duo corpora eſſe in eodem loco quàm dotem, vel proprietatem aliquam creatam. Multi tamen tenent, quòd per dotem poſſit eſſe glorioſum ſimul cum alio corpore non glorioſo, ſicut Scotus, & Radulphus, cęteri vero communius tenent, quòd non poſſit eſſe niſi per miraculum, ſed ad hoc infra reſpondebitur concordã-
E do eos. Ad primam rationem iſtius partis dicendum: Putant quidam, ꝙ per nullam qualitatẽ, vel formam creatam poteſt vnũ corpus eſſe ſimul cũ alio. Et cum dicitur, ꝙ aliàs dos nõ haberet operationem aliquam propriam. Reſpondet Scotus, & quidam alij quòd nõ eſt inconueniens: nã impaſſibilitas dos eſt, & tamen dicunt, ꝙ non habet propriam operationẽ. Et qñ obijcitur contra eos, ꝙ impaſſibilitas impedit volentem contrarie agere. Dicunt, ꝙ prohibere actiones extra non eſt aliqua actio elicita, & ita non eſt actio propria virtutis. Dicendum tñ, ꝙ verum eſt, ꝙ non poteſt poni dos ſine operatione propria, & tñ iſti non ponunt operationem dotibus omnibus, quia differunt in modo nominandi dotes: nam non ponunt, ꝙ dos impaſſibilitatis,

billitatis,& ſubtilitatis ſint aliquę qualitates,ſed impaſ-
ſibilitas dicit priuationem,ſubtilitas autem dicit ordi-
nem debitum ad exiſtēdum ſimul cum alio corpore,
& ille ordo nō nominat aliquid intrinſece, ſed extrin-
ſece,& tunc çertum eſt,ꝙ dotibus non competit ope-
ratio propria, immo neque poteſt competere, com-
munius tamen dotes ponuntur qualitates aliquæ po-
ſitiuæ in corpore glorioſo: ideo ſic oportet poni ope-
rationes,& proprias eis,erit autem operatio dotis ſub-
tilitatis,non quidem facere, ꝙ corpus ſubtile poſſit ſi-
mul eſſe cum alio corpore, ſed cum ſubtilitas ſit qua-
litas reſultans in corpore ex eo,ꝙ corpus eſt plene ſub-
ditum animæ ad operationem ſuam competit illi, ꝙ
ſecundum eam ſit corpus expeditum,& facile ad om-
nia opera, quæ anima vult facere per illud, & tamen,
non ꝙ per hanc ſolam dotem ſufficiat corpus glorio-
ſum ſimul eſſe cum alio corpore. Verum eſt tamen
ꝙ aliquo modo dos iſta facit ad eſſendum ſimul cum
alio, inquantum Deus libere concurrit cum corpore
habente talem dotem,quòd quandocunque voluerit
ſimul eſſe cum aliquo corpore, ſtatim poſſit eſſe cum
illo in eodem loco, & non concurrit cum corpore nō
habente hanc dotem,facit ergo dos ad hoc, nō quòd
tanquam forma habeat hunc actum effectiue, ſed ꝙ

Qđo verba a ſacerdote prolata ad cōſecrationē cōcurrant.

ad hoc ordinatur. Simile autem aliquid eſt in verbis
ſacramentalibus: nam in illis non eſt aliqua virtus ab-
ſoluta, quæ ſufficiat ad conſecrationem faciendam,
ſed quia mox,vt dicuntur ab eo, qui eſt ſacerdos cum
intentione conſecrandi, Deus qui eſt ſummus ſacer-
dos facit conuerſionem illam,dicuntur illa verba ſpe-
cialiter facere conſecrationem, vel ꝙ virtute verborū
fit conſecratio,ſ. quia ad conſecrationem ordinantur,
ita mox,vt habens dotem voluerit eſſe ſimul cum alio
corpore, poterit eſſe & erit, quia Deus hoc ſtatim fa-
ciet,& non faciet in non habentibus dotem, ergo dos
aliquo modo facit ad hoc, & ita non ponitur dos fru-
ſtra. Ad ſecundum dicendum,quòd ſi ſola Dei pote-
ſtas reſpiciatur,ita poterit facere eſſe ſimul corpora nō
glorioſa, vel duo glorioſa ſimul ſicut vnū glorioſum
cum non glorioſo,& tamen diffiniuit hoc non facere
niſi in corpore glorioſo cum non glorioſo, & hoc ad
excellētiam corporis glorioſi, & hoc eſt, quòd dos fa-
ciet aliquo modo adeſſe vnum corpus ſimul cū alio,
ſicut eſt de conſecratione. Deus enim qui conuertit
ſubſtantias, ita poterat eas conuertere dictis quibuſ-
cunque alijs verbis ſicut dictis iſtis, & tamē nunquam
conuertit quicquam niſi dictis iſtis, & mox, vt dicun-
tur facit conuerſionem, & hoc eſt illa verba facere ad
conſecrationem, licet Deus illam faciat,ita ergo dos
faciet ad eſſe duo corpora ſimul, licet Deus hoc fa-
ciat. Ad tertium dicendum,ꝙ anima non coniuncta
ſi eſt beata poteſt eſſe ſimul cum quocūque corpore,
& hoc ſine miraculo,quia non repugnat ſibi naturali-
ter ex aliqua parte, cū autem ſit in corpore,repugnat
ſibi per accidens ex conditione corporis. Et ideo di-
cendum eſt,ꝙ non poterit virtute naturali,neque per
aliquam qualitatem inexiſtentem ei eſſe iam in quo-
cunque vel cum quocunque corpore voluerit manē-
do in illo. Cum autem dicitur, ꝙ limitatur poteſtas,
vel libertas eius. Dicendum,ꝙ non limitatur,quia cū
quocunq; corpore voluerit anima beata eſſe,erit quia
quidquid voluerit ſtatim poterit,non quidem per ali-
quam virtutem, quæ in ea ſit, ſed per diuinam volun-
tatem,quę concurrit cum voluntate animę,& ita cito,
& ad nutum anima hoc habebit, ſicut ſi per aliquam
formam inexiſtentem ſibi hoc faceret. Ad quartum
dicendum,quòd dato ſemel per diuinam potentiam,
ꝙ ſint duo corpora in eodem loco, poterunt ſemper
ſic manere,& non oportet, ꝙ hoc fiat per miraculum
aliquod, ſed iam corpora per ſeipſa poterunt manere

F ſic,cum ſemel datū fuerit eis,ꝙ ſic eſſe poſſint, & ma-
nent ſic per aliquid quod in eis eſt, illud tamen non
eſt aliqua forma abſoluta, cuius effectus ſit facere ſi-
mul eſſe duo corpora,ſicut a caliditate eſt calefacere,
ſed eſt forma quædam relatiua,i. ſimultas, & illa non
facit corpora eſſe ſimul, ſed per illā ſunt ſimul, quod
vero fecit ea eſſe ſimul, fuit diuina volūtas, & ſatis fuit
ſemel factum eſſe,quia dum maneat illa ſimultas,quę
eſt forma relatiua per quam formaliter ſunt in eodē
loco,erunt corpora ſimul, & tamē non eſt conceden-
dum, ꝙ Deus cauſauit ibi aliquam qualitatem, quæ
poſſit facere,ꝙ ſint duo corpora ſimul, ita ꝙ illa qua-
litas præcedat ſimultatem tanquam cauſa efficiens,
quia tunc illa exiſtente etiā ſi deſinerent illa duo cor-
G pora eſſe ſimul, poſſent iterū redire ad eſſe ſimul, vel
illud in quo eſſet illa qualitas, poſſet cum quocunque
alio incipere eſſe ſimul, & tamen falſum eſt, quia tunc
non eſſet neceſſarium miraculum ad hoc, ꝙ duo cor-
pora eſſent aliquando ſimul. Ad quintum dicendū,
ꝙ naturaliter nunquam poſſunt eſſe duo corpora ſi-
mul. Et quando dicitur de ferro ignito,dicendum ꝙ
ferrum aliquā eſt ignitum,& nō habet ignem, ſed aliq̄
qualitatem ignis, quia agēs naturale prius alterat quā
gignat formam ſuam in paſſo:aliquā aūt eſt vere ignis
in ferro, & tū tunc non manent duo corpora ſimul,
neq; ſunt duæ formę ſubſtantiales in eadē parte mate-
riæ,quia ſi incipit eſſe ignis,deſinit eſſe ferrum,manet
aūt materia eadem, quæ prius fuit ſub forma ferri,nūc
H ſub forma ignis,& illud non eſt corpus ferri,ſed ignis,
& eſt ille ignis carbo, nunquā ergo duo corpora ſunt
ſimul,ſed vnicum tantum. Niſi forte in poroſitatibus
ferri:nam ēt ante conuerſionem ferri in ignem erat
ibi ignis, & tunc non eſt inconueniens, quia neceſſe
eſt in poroſitatibus cuiuſcunq; corporis manere cor-
pus alterius modi,ne detur vacuitas aliqua Quod ve-
ro dr̄ de pane madefacto in vino,vel aqua. Dicendū,
ꝙ humiditas vini,vel aquæ nō poteſt eſſe in pane, im-
poſſibile eſt enim,ꝙ accidens idem ſit duorum ſubie-
ctorum,vel ꝙ tranſeat de vno ad alterū,& tamen eſſet
aliquid iſtorum ſi humiditas vini,vel aquæ eſſet in pa-
ne. Quod m̄ panis madefactus maneat humidus pōt
dupliciter fieri. Vno modo, ꝙ illa humiditas cauſata
I fuerit per generationem. Alio modo,ꝙ ſit per adhę-
ſionem,& cōtiguitatem duorum corporū. De primo
patet: nam ſicut caliditas eſt qualitas actiua, ita & hu-
miditas,licet ſit magis hebes in agendo,ſicut ergo ea,
quæ applicantur igni recipiunt caliditatem, non qui-
dem, ꝙ tranſeat caliditas, quæ eſt in igne ad illas res,
quia tunc maneret ignis ſine caliditate, & eſſet miracu-
lum, ꝙ accidentia tranſmigrarent, ſed ꝙ ſicut homo
gignit alium hominem, ita calidum gignit caliditatē
in alio, & frigidum gignit frigiditatem in alio non di-
mittendo ſuam frigiditatem, ita ergo humidum po-
terit humefacere,& cauſabitur noua humiditas in re,
quæ humefit,& tunc diceretur, ꝙ aqua humida, vel
vinum humidum humefaceret panem, & humiditas
K panis non eſſet humiditas vini, vel aquæ, ſed humidi-
tas panis, & eſſet formaliter in eo, eſſet tamen genita
ab aqua, vel vino. Accipiendo ſecundo modo dice-
tur, quòd illa humiditas ſit in vino, vel aqua, & non
in pane,ſed quia vinum, vel aqua contingunt ſuper-
ficiem panis,videtur eſſe formaliter, & ſubiectiue illa
humiditas in pane, & tamen non eſt, ſed in vino,
vel in aqua, & tamen cum talia corpora ſunt ſubtilio-
ra,permiſcentur alijs corporibus denſioribus ſubtili-
ter, & videtur accidens illud eſſe corporis groſſi,cum
corpus ſubtile non videatur ibi, ſed potius videatur
eſſe intra ſubſtantiam corporis groſſi, vel iam non
eſſe. Et licet vterque modus eſſet poſſibilis, tamen
ſecundus eſt verus. Quod apparet.

Primo quia ſi ex contactu vini, vel aquæ humefiat
panis aut aliud corpus, denſum, manet ibi adhuc ali-
quid de ſubſtantia corporis vini, vel aquę. Quod patet,
quia ſi diligẽter comprimatur corpus groſſum, excu-
tietur inde aliquid de vino, vel aqua, & cum iſta non
expolientur proprijs accidentibus quandiu manent
neceſſe eſt, ꝙ maneat humiditas vini, vel aquæ, quia
iſta manent. Et ſi dicatur, quòd adhuc poſt excuſſio-
nem vini, vel aquę manet humiditas in pane, vel in di-
gito, & ita videtur, quod illa humiditas ſit panis.

Dicendum, quòd manet ibi vinum, vel aqua, & ta-
men non poteſt totum excuti, quia valde permiſcen-
tur, & ideo manent adhuc ibi aliqua accidentia eius.
Secundo patet, quia ſi humiditas iſta, quæ videtur in
pane fieret primo modo, ideſt, quòd eſſet genita, non
poſſet ita cito cauſari: nam actiones naturales ſunt cũ
motu, & ſucceſſione magna, & quanto cauſa agens
eſt minoris actiuitatis, tãto eſt maior tarditas in actio-
ne, & quia dato, quòd humiditas ſit qualitas actiua erit
modicũ actiua, & valde minus quam caliditas, & frigi-
ditas, neceſſe eſt, quòd multo tardius agat, & tamen
multo citius inducitur humiditas illa, quæ apparet in
pane contingente aquam quàm caliditas in re, quę ca-
leſit: nam mox, vt panis tangit aquã apparet hæc hu-
miditas in eo, ergo non eſt poſſibile, quod ſit humidi-
tas panis cauſata per generationẽ, ſed humiditas aquę,
vel vini ibi manentis adhuc.

Tertio patet, & clarius, quia ex tali contactu non ſo-
lum manet humiditas, ſed etiam alia accidentia vini,
vel aquæ: nam ſi contingat vinum rubeum panem,
manebit humiditas in pane, & rubedo, & tamẽ rube-
do non eſt ibi in pane, quia non poteſt eſſe genita ibi:
nam humiditas, quæ eſt qualitas actiua generat humi-
ditatem, & tamen coloratum, ideſt, album, vel rubeũ
non generat albedinem, & rubedinem per approxi-
mationem, & immediatam alterationem. cum colo-
res ſint qualitates ſecundæ, & tamen illico, vt apparet
humiditas in pane apparuit rubedo in eo, ideo ſicut
non eſt rubedo in pane, ita neque humiditas, ſed idem
eſt ſubiectum amborum, & tamen ſubiectum rubedi-
nis eſt vinum: ideo etiam ipſum oportet eſſe ibi ſubie-
ctum humiditatis manentis.

Quarto patet idem quantum ad alia accidẽtia: nam
etiam manet ibi odor vini poſt talem cõtactum, & ta-
men odor realis non manet ſine aliqua particula de
ſubſtantia rei: intentio enim, vel ſpecies odoris poteſt
eſſe ſine ſubſtantia rei odorantis, & tamen illa nõ per-
cipitur niſi a potentia odoratiua, & tamen non infor-
mat aliquam rem faciendo eam odoriferam, ſed odor
materialis non poteſt eſſe ſine ſubiecto, & ſubiectum
ſuum erat vinum: ideo quandiu in aliqua re manſerit
odor vini, neceſſe eſt, quòd maneat aliquid de ſub-
ſtantia vini, non eſt ergo humiditas in pane, vt in ſu-
biecto, ſed in vino quod ibi eſt per contactum. Sed
id quod fallit nos eſt, quia videtur humiditas illa eſſe
in ſuperficie panis, non tamen eſt, quia tamen vinum,
& aqua ſunt corpora ſubtilia, & non terminabilia ter-
mino proprio, ſed alieno, illabuntur pani, & alijs re-
bus groſſis quas contingunt, ita quòd ſuperficies vini,
vel aquæ non ſupereminet ſuperficiei panis notabili-
ter, & tamen non eſt eadem ſuperficies cum non ſit
idem corpus.

Intentio rei ſenſibilis, & ſpẽs eius põt eſſe ſine ſubſtã tia rei cuius eſt.

Et ſi dicatur, quòd illa humiditas ſit in pane, quia
ſi eſſet in vino tangente, eſſet ſolum circa ſuperficiem
panis, & tamen reperitur etiam in profundo panis:
ideo videtur eſſe in pane.

Dicendum, quòd in vino eſt, & tamen, quia panis,
& ſimilia corpora ſunt multum poroſa, poteſt illabi
vinum aut aqua, & cæteri liquores vſque ad profun-
dum eorum, & tamen nunquam erit eadem ſuperfi-
A cies vini, & panis, ſed duæ, quia ſunt duo corpora, &
ita manẽnt omnia illa accidentia quæ apparent in vi-
no, vel aqua, & non in pane, vel digito, quia non po-
tuerunt gigni in pane, vel digito, vt dictum eſt, & ita
argumenta iſtorum nihil vrgent.

Sed manet tunc dubium, quia Scotus, & Radul-
phus, & alij dicunt, quòd per dotem poteſt corpus
glorioſum eſſe cum corpore non glorioſo in eodem
loco. Dicendum, quòd nemo, qui aliquid intelligit
confitetur duo corpora eſſe poſſe ſimul ſine miracu-
lo, quia aliàs daretur, quòd per actionem alicuius for-
mæ creatæ nõ cõcurrente ſpecialiter Deo poſſet hoc
fieri, & tamen non poteſt fieri, quia nulla talis virtus
confert corpori id per quod eſt repletiuum loci, vt
B oſtenſum fuit ſupra.

Sed dicunt hoc propter modum diuerſum accipiẽ-
di dotem. Aliqui enim ponunt dotem eſſe qualitatẽ
quandam, quæ eſt forma creata inhęrens corpori bea-
ti hominis. Alij autem non ponunt eam eſſe qualita-
tem aliquam abſolutam, quæ ſit intrinſece in beato
corpore. Prima poſitio eſt communior, & rationa-
bilior, & tunc dicendum eſt, quòd non poteſt per
dotem beatus ſtare ſimul in eodem loco cũ alio cor-
pore, quia tunc fieret ſine miraculo, cum fieret per
actionem ſolam alicuius formæ creatæ.

Alij autem, qui dicunt dotem non eſſe qualitatem
abſolutam exiſtentem formaliter in corpore, dicunt
quòd per dotem poteſt vnum corpus glorioſum exi-
C ſtere in eodem loco cum corpore non glorioſo, quia
ſi aliquo modo põt corpus glorioſum eſſe in eodem
loco cum corpore non glorioſo dicunt hoc fieri per
dotem ſubtilitatis, quia quidquid illud ſit ꝑ quod fit,
ẽt ſi nõ ſit aliqua conditio corporis, ſed aliquid extrin-
ſecum, vocant illud dotem. Et tamen ſi dicatur eis an
per aliquam virtutẽ datam corpori poſſit manere ſi-
mul in eodem loco cum alio, negant fieri poſſe. Vnde
Scotus 4. Sen. diſ. 49 inquit, ꝙ virtute efficienti volun-
tatis ſuper corpus ſuum nõ põt fieri, ꝙ corpus glorio-
ſum penetret dimenſiones alterius corporis, vt ſint
duo corpora ſimul in eodem loco, ſed tantũ põt hoc
fieri voluntate diuina non imperio voluntatis creatæ.
Et poſtea ponendo opiniones an corpora duo poſſint
D eſſe in eodem loco, cũ poſuerit primam, ꝙ per nullam
potẽtiam neque creatam neque diuinam fieri põt, &
illam improbauerit, ponit ſecundam, ſ. ꝙ vnũ corpus
ſubtile virtute ſuæ ſubtilitatis põt eſſe cũ alio corpore
virtute formæ creatæ, & vocat formam creatam qua-
litatem quandam corpori glorioſo datam, quam alij
dotem ſubtilitatis vocant, & improbat etiam poſitio-
nem iſtam, ergo nõ concedit aliqualiter, ꝙ virtute for-
mæ alicuius creatæ ſiue ſit qualitas naturalis ſiue glo-
riæ poſſint duo corpora eſſe in eodem loco, poſtea ta-
men dicit, ꝙ poſſibilitas eſſendi duo corpora ſimul eſt
per dotem ſubtilitatis, quæ eſt in corporibus glorio-
ſis, & quia aliquis intelligeret, ꝙ iſta dos eſſet aliqua
forma inexiſtens corpori, & conſequenter eſſet aliqđ
E creaturæ, dicit ibidem, ꝙ dos ſubtilitatis nõ eſt niſi or-
do debitus ad exiſtendum ſimul cũ alio corpore, qui
eſt ordo extrinſecus, & non intrinſecus formaliter, i.
non eſt aliqua forma innata, & immanens corpori
glorioſo ſecundum quam poſſit ſe facere ſimul cum
alio corpore, quia tunc eſſet ordo intrinſecus, & virtus
faciendi ab intrinſeco, ſed eſt a Deo, ꝙ duo corpora ſi-
mul ſint, & quando ſimul ſunt, neceſſe eſt, ꝙ ſit ordo
quidam inter ea reſpectu loci illius, & ille ordo non
eſt intrinſecum, ſed extrinſecũ, quod ipſe magis oſten-
dit ibidem reſpondens ad vnũ argumentum, qñ quæ-
ritur ſi Deus facit ſemel duo corpora eſſe ſimul pote-
rant illa manere ſimul in ęternum, & iam nõ manent
per miraculum aliquod, quia ſufficit miraculũ ſemel

factum

factum eſſe in eis, poſtea ergo manent ꝑ aliquid quod in eis eſt, & ſic dabitur aliqua forma, quæ ſimul manere poſſit, quæ ſit forma inexiſtens alteri eorum, & reſpondit, quòd ſimul poſſint manere per aliquam formam, quæ in eis ſit, nõ eſt, tamen illa forma niſi ſimultas relatiua. Si autem intelligatur aliqua forma prior ſimultate, quæ ſit cauſa ſimultatis, i. per quam corpora duo poſſint ſe facere ſimul antequã ſimul ſit, dicit ꝙ non eſt concedendum, ergo accipiendo dotem pro qualitate abſoluta non concedit, ꝙ per illã poſſit corpus glorioſum ſimul eſſe cum alio corpore. Sic etiam Radulphus 4. Senten. di. 49. loquitur dicens, ꝙ eſſe ſimul cum alio corpore competit corpori glorioſo per dotem ſubtilitatis, & probat dicens, ꝙ dos ſubtilitatis non eſt niſi debitus ordo quem habet corpus beatum G ad aliud corpus ad eſſendum in eodem loco. Dicit etiam quòd dos ſubtilitatis nõ videtur eſſe aliqua qualitas, quia nec poteſt poni qualitas cœleſtis, neque elementalis, neque ſpiritualis, quia nulla iſtarum ſufficeret ad faciendum duo corpora eſſe in eodem loco. Poſtea dicit, quòd dos ſubtilitatis non eſt niſi diuinam voluntatem cooperari corpori, vt ſit ſimul cum alio corpore pro libito voluntatis animæ beatæ, ita quòd cum anima beata vult corpus ſuum eſſe cum alio, voluntas diuina cauſat reſpectum nouũ in corpore beato ad iſtum locum abſque hoc, quòd corpus ſuum locatum perdat ibi. Et dicit, quòd ratio eſt, quia non apparet alia cauſa in tota noſtra voluntate potens hoc facere, & ita apparet, quòd licet doctores in modo lo- H quendi de dote diſcordent, omnes tamen aſſerunt, ꝙ non poteſt aliqua qualitas abſoluta dari corpori, per quam poſſit corpus facere ſe ſimul cum alio corpore cum nondum eſſet, & ita non poteſt fieri niſi per miraculum, & non per dotem ſubtilitatis proprie ſumptam, vt eſt illa quædam qualitas data corpori.

Tertia via eſt, quòd duo corpora poſſunt eſſe in eodem loco per miraculum, & non poſſunt alio modo eſſe. Pro quo ſciendum, quòd ad hoc, quòd maneant duo corpora in eodẽ loco, neceſſe eſt, ꝙ maneant diſtincta, i. ꝙ non confundantur in vnum corpus perdendo eſſe diſtinctum: nam iam non eſſent duo corpora in eodem loco, ſed vnicum, diſtinctio enim materiæ requirit diſtinctum ſitum, & diſtinctio materiæ I fit per dimenſiones actu diſtinctas: nã diſtinctio actualis dimenſionum facit eſſe duo corpora realiter diſtincta, diſtinctio vero potentialis dimenſionũ facit duas partes eiuſdem corporis. Si aũt conueniant duo corpora in vnum, ita ꝙ pereat diſtinctio actualis dimenſionum, deſtruitur eſſe diſtinctũ amborum, & acquiritur ambobus vnum eſſe indiſtinctum, ſicut apparet in mixtionibus perfectis: nam ibi mixtibilia fiunt vnum perdendo plura eſſe diſtincta, quæ habebant, & acquirendo vnicum eſſe indiſtinctum, non poteſt ergo eſſe, ꝙ duo corpora maneant duo, & tamẽ maneant ſimul, niſi vtrique ſeruetur eſſe diſtinctum quod prius habebat ſecundum quod vtrunque erat ens indiuiſum in ſe, & diuiſum a quolibet alio. Dicit autem beatus K Tho. de Aquino 4. Senten. diſt. 44. Et in quolibet, quòd hoc eſſe diſtinctum dependet a principijs eſſentialibus rei ſicut a cauſis proximis, ſed a Deo velut a cã prima, ſicut eſſe accidentis dependet a ſubiecto velut a cauſa proxima: a Deo autem ſicut a cauſa prima, & quia cauſa prima poteſt conſeruare rem in eſſe, ceſſantibus cauſis ſecundis, vt patet per primam propoſitionem libri de cauſis, ſicut diuina virtute, & ea ſola fieri poteſt, quòd accidens ſit ſine ſubiecto, quod patet in ſacramento altaris, ſimiliter diuina virtute fieri poteſt, & ea ſola, quòd corpori maneat eſſe diſtinctũ ab alio corpore, quamuis materia eius nõ ſit diſtincta ſitu a materia alterius corporis, & ſic per miraculum

F fieri poteſt, quòd duo corpora ſint in eodẽ loco. Hæc tamen verba huius beati doctoris non ſunt omnino intelligenda ſicut ſonant, videntur enim verba ſua ſignificare, quòd principia eſſentialia, & cauſæ immediatæ diſtinctionis duorum corporum ſit diuerſitas ſitus, & loci: ideo quòd ablata diuerſitate ſitus non poſſent manere duo corpora diſtincta, ſed Deus, qui eſt cauſa prima conſeruat iſtam diſtinctionem corporum ſine diſtinctione ſitus. Et tamen non eſt verum, quòd diuerſitas loci, vel ſitus ſit cauſa, vel principium eſſentiale, & prius diſtinctionis corporis, ſed potius e contrario, quoniam eſt effectus eius, non enim: ideo ſunt aliqua duo corpora diſtincta, quia ſunt in diſtinctis locis, ſed potius ideo ſunt G in diſtinctis locis, quia ſunt corpora diſtincta, quia ſicut non ideo aliquod ens habet, quòd ſit corpus, quia eſt in loco, ſed potius ideo eſt in loco, quia corpus eſt, ita non ob hoc ſunt aliqua diſtincta corpora, quia ſunt in diſtinctis locis, ſed ideo ſunt in diſtinctis locis, quia ſunt duo corpora diſtincta, ergo quòd maneant duo corpora in vno loco, non eſt quòd conſeruetur effectus ſine cauſa proxima, vel principijs eſſentialibus, ſed quòd maneat cauſa ſine effectu, qui directe ſequitur ex ea: nam ex eo, quod aliqua duo corpora ſunt diſtincta, ſequitur naturaliter, quòd determinent ſibi diſtincta loca, & manet hic cauſa, ſcilicet, quòd maneant corpora diſtincta, & tamen non determinent ſibi diſtincta loca, ſed in H eodem ſint. Niſi forte diceretur, quòd tollitur cauſa proxima diſtinctionis. Eſt enim cauſa proxima diſtinctionis duorum corporum, vt vult ipſe beatus Tho. in quolibet, actualis diuiſio materiæ, quæ fit per diſtinctionem dimenſionum. Si autem tolleretur diuiſio materiæ, & diſtinctio dimenſionum, eſſet ablatum principium eſſentiale diſtinctionis, & tunc ſi maneret diſtinctio duorum corporum, maneret effectus ſine cauſa proxima, & fieret hoc per ſolam Dei conſeruationem, & tunc talia duo corpora naturaliter, & ſine miraculo aliquo manerent in eodem corpore, quia ſicut eidem corpori humano eaſdem dimenſiones habenti naturale eſt manere in eodem, vt vnico loco, ita cum illa duo corpora habe- I rent eaſdem dimenſiones indiſtinctas, naturaliter manerent in eodem loco, immo eſſet impoſſibile manere in duobus locis, cum non haberent per quid determinarent ſibi loca diſtincta, & ita non eſſet tunc miraculum manere in eodem loco, ſed quòd poſſent manere diſtincta, ideſt, duo corpora, & tamen non maneret actualis diuiſio materiæ, & diuerſitas dimenſionum, & ſeruaretur poſterius ſine priori.

Sed hoc non vult beatus Tho. nam tunc non manerent duo corpora in eodem loco, ſed vnicum corpus cum ablata diuerſitate dimenſionum non eſſent duo corpora. Et etiam ipſe dicit, quòd neceſſe eſt conſeruari dimenſiones proprias vnicuique diſtinctas a dimenſionibus alterius, cum ait, non poteſt eſſe ꝙ K duo corpora remaneant duo, & tamen ſint ſimul, niſi vtrunque conſeruet eſſe diſtinctum, quod prius habebat, ſecundum quòd vtrunque erat ens indiuiſum in ſe, & diuiſum a quolibet alio.

Item non poſſent ſeruari per conſeruationem Dei talia corpora diſtincta ablato principio diſtinctiuo, cum Deus non poſſit ſupplere locum cauſæ formalis inhærentis, & tamen diſtinctio materiæ, vel diuerſitas dimenſionum eſt principium formale, ergo duo corpora diſtincta ſunt, & diſtincta manent, ſecus autem eſt de alijs cauſis, quarum locum Deus ſupplet. Nec etiam eſt omnino ad propoſitum ſuum exemplum, quod inducit ipſe Sanctus Tho. de conſeruatione accidentium in ſacramento: nam in illo

Deũ ipſe ſupplere locũ cauſæ formalis nõ poteſt.

habet

habet locum diſtinctum ſuum ſecundum tenorem verborum. nam ſicut ſubiectum eſt cauſa eſſendi accidēti, ita eſt principium exiſtendi, id eſt, per quod exiſtat, ꝙ ergo maneat accidens ſine ſubiecto eſt ſeruare effectum ſine cauſa proxima, quę eſt ſubiectum. ꝙ tamen maneant duo corpora quantum ad ſuum eſſe diſtincta, & tamen ſint in eodem loco non eſt manere effectum ſine cauſa proxima, vel principio eſſentiali, ſed manere cauſam ſine effectu proprio, id eſt manere diſtinctionem dimēſionum ſine diſtinctione locorū. Et ita intelligenda ſunt verba ſancti Tho. ad hoc, ꝙ vera ſint, & ita etiam Scotus vbi ſupra exponit aliqualiter verba ſancti Tho. arguendo contra eum. Tunc autem dicendum eſt, ꝙ duo corpora eſſe in eodem loco eſt miraculum; & conſiſtit miraculum in hoc, quia ſicut non poteſt naturaliter conſeruari effectus ſine cauſa, vel poſterius ſine priori, ita etiam neque poteſt naturaliter ſeparari cauſam a proprio effectu, quantitati autem, ſiue dimenſioni competit determinare ſibi locum, & replere, & conſequenter expellere quodcunque aliud replens locum. ſicut autē quantitati competit determinare locum, ita duabus dimēſionibus competit determinare duo loca: cum cuilibet cōpetat replere, & expellere. quòd ergo maneāt duę dimenſiones diſtinctę, & tamen non determinent ſibi loca, neque ſe mutuo expellant: eſt priuare alteram earum propria operatione: hoc autem natura non ſufficit facere, ſed Deus facit, cum non includat contradictionem, ſicut ſi faceret, ꝙ eſſet aliquod corpus ſine loco, & quia tam conſeruare effectum ſine cauſa, quam ſeparare proprium effectum a cauſa eſt ſupernaturale, vtrunque erit miraculum, qa tantē magis exigit effectus cauſam cum dependeat ab illa, quam cauſa exigat effectum proprium: erit maius miraculum ex parte rei factę ſeruare effectū ſine cauſa, quam ſeparare cauſam ab effectu, id eſt abſoluere eā ponendo ſine effectu. Ex quo ſequitur, quòd maius miraculum eſt manere accidentia in ſacramento euchariſtię ſine ſubiecto, quam duo corpora eſſe in eodem loco, quia in primo manet effectus ſine cauſa pxima: in ſecundo abſoluitur cauſa ab effectu. nulla tamen virtus creata, ſiue naturalis pōt ſeparare cauſam ab effectu proprio, ideo non pñt duo corpora eſſe in eodem loco per dotē ſolā, quia illa eſt qualitas glorioſa creata tñ, ſed nec pp hoc erit fruſtra dos ſubtilitatis, nam ſupra ad hoc ſtuduimus. Ad primū in ꝯrium dicēdum, ꝙ non fiunt duo corpora vnum corpus. Et qñ arguitur dicendum, ꝙ procedit argumentum ex falſis. nam dr̄, ꝙ ſint eędem dimenſiones loci, & locati, & tñ falſum eſt, quia locus nullas dimenſiones habet. pręſupponitur. n. in illo modo loquendi, ꝙ inter duas ſuperficies oppoſitas loci ſit aliqua dimenſio, quę ſit propria loco, & hoc non eſt verum, ꝙ ſupponeretur tunc, ꝙ in loco eſſet vacuum, ſ. ponendo intra ſuperficies eius oppoſitas dimenſiones aliquas ſub quibus non eſſet corpus ſenſibile, & ſi hoc eſſet verū, oportebat, ꝙ qñ aliquid locaretur efficerenť eędē dimenſiones loci, & locati, i. dimenſiones locati efficerentur dimenſionibus loci vnitę, & tunc ſi duo corpora reciperentur in eodē loco oportebat, ꝙ dimenſiones cuiuſlibet eorū efficerenť eędē cū dimenſionibus loci, & ꝯr eſſent eędē inter ſe. Sed falſum ſupponit, quia ſi dimenſiones aliquas proprias haberet locus, cū nō maneāt materialiter ſimul diſtinctę dimenſiones, neceſſe erat alteras earū corrumpi, & hoc non poterat fieri ſine mutatione alterius eorū, ſ. corporis dimenſionibus locati, vel loci. Sed falſum eſt. nā locus dicit ſuperficiem claudentē. non tñ competunt ei aliquę dimenſiones, niſi dimenſiones locati, iō dici, ꝙ dimēſiones locati fiunt eędē cū dimenſionibus loci. nihil

A aliud eſt, niſi ꝙ dimenſiones locati continentur intra
terminos loci. & ſecundum menſuram locati ſine di-
menſione eius diſtant termini loci ac ſi diſtarent pro-
prijs dimenſionibus ſi eas haberet. Et tunc, qñ conclu-
ditur, ꝙ dimenſiones duorum corporum efficiuntur
eędem cum dimenſionibus loci, eſt ſenſus, ꝙ ſecūdū
dimenſiones cuiuſlibet illorum duorum corporum
diſtant termini loci. & hoc verum eſt, quia iſtud eſt
duo corpora eſſe in eodem loco, & non fieri aliquas
dimenſiones, idem cum dimenſio locati non efficiať
eadem cum dimenſione loci, vt dictum eſt, quia locus
dimenſionem nullam habet. Ad ſecundū dicendū, ꝙ
ponendo duo corpora in eodem loco non fit aliquid
contra cōes conceptiones, neque contra concluſio-
nes geometricas, neque contra diffinitionem lineę.
Pro hoc tñ ſciendum, ꝙ linea dupliciter conſide-
B ratur, ſcilicet naturaliter, & mathematice. Naturaliter
quidem, vt eſt in ſubiecto ſignato, quod eſt corpus na
turale. Mathematice aūt lineę pp ſubiectū ꝯſideranť
ſolū, vt ſunt dimenſiones q̄dā, & qm̄ ſicut accñtia hñt
eſſe p. ſubiectū, ita indiuiduanť p. ſubiectū, accipient
accñtia eiuſdē ſpēi eſſe vnū, vel multa ex vnitate, vel
multitudine ſubiectorū, & qa naturalis linea dr̄ q̄ ꝯſi-
deratur, vt in ſubiecto ſignato, differenť oēs tales li-
neę ſubiecto, & ſi nullū aliud eſſe diſtinctū hēant. li-
nea Mathematice ſumpta tñ ꝯſiderat in ſubiecto, iō
vt ſic non pōt differre ſubiecto ab alia, ſed differūt in-
H ter ſe ſitu, quia Mathematicus ꝯſiderat lineas, vt ſunt
C Latera figurarū. q̄cunq; aūt lineę ſunt nō differentes
ſitu, ꝯſtituunt idem latus trianguli, vel alterius figurę
rectę lineę. iō oēs illę ſunt vna linea qa tñ diuino mira-
culo pōt manere diſtinctio ſubiectorū, non diſtinctio
ſitu, i. exiſtentib' duab' corporib' in eodē loco, iō lineę
ꝯſideratę in diuerſis corporib', & ſuperficies, & pun-
cta manebunt diſtincta ſubiecto, licet nō diſtinguanť
ſitu, & hoc ſufficit ad diſtinctionē realē. Et qñ dr̄, ꝙ
inter duo pūcta trahunť plures lineę rectę, negandū
eſt, qa nō trahunť inter duo puncta, ſed inter quatuor.
nā nō debēt ꝯſiderari in pūcta in duabus ſupficiebus
oppoſitis loci, ſed in quatuor terminis ſupficierum
duorū locatorū corporū, & tūc, ſicut lineę differunt,
ita & puncta, inter q̄ trahunť, & ſic manet ſemp vera
D ſuppoſitio illa, ꝙ inter duo puncta nō eſt trahere, niſi
vnicā lineā rectā, & tñ, ſicut iſtę duę lineę tractę non
differunt ſitu, ſed ſolū ſubiecto ita ēt quatuor puncta
inter, quę trahunť ſolo ſubiecto differūt. Et ſiqs velit
ꝓteruire, ꝙ conſiderenť trahi lineę illę a duobus pū-
ctis conſideratis in terminis oppoſitis loci loquitur
irrationabiliter. nam linea dr̄ trahi a puncto illo, q eſt
terminus eius, & tñ pūcta corporū locatorū ſunt ter-
mini, & non puncta conſiderata in terminis loci, cum
illa puncta non ſint in eadē ſuperficie naturali cū ſup-
ficie corporū locatorū, iō debent accipi tractę lineę a
punctis locatorū corporum, & non loci, & ita manet
ſemper, ꝙ inter duo puncta ſit vnica linea recta. De
duobus circulis idem dicendum eſt, ꝙ duo circuli
aſſignati in duobus corporibus ſic locatis non diffe-
E runt mathematice, quia habent eundem ſitum, & iō
non faciunt diuerſas figuras. differunt tamen ſubie-
cto, quia ſunt in duobus corporibus, & neceſſe eſt dif-
ferre accidentia numero, differentibus ſubiectis nu-
mero, & tunc non eſt inconueniens, ꝙ totaliter ſe tā-
gant. nam qñ circuli non ſe tangunt, niſi in puncto
accipitur diuerſitas eorum ex ſitu. hic aūt cū accipiať
dr̄ia ex ſubiecto: nō oportet, ꝙ aliqualiter differāt ſitu,
ſicut fit generaliter in loco, & locato, qa ſit vnus cir-
culus in ſupficie corporis locantis, & alius in ſupficie
corporis locati efficientur vnus circulus q̄ū ad ſitum,
qa ſe tangunt in totū, & tñ manēt duo circuli ſubie-
cto. Quod patet, quia ante locationem erant vere duo

circuli, & poſt locationem, ſcilicet recedente locato de ſuo loco manent & duo circuli, & tñ ſi ſemel eẽnt vere vnus circolos: nunq̃ poſtea eſſent duo, iõ neceſſe eſt, ꝙ ſemper fuerint duo diſtincti ſubiecto: licet manſerint in eodem ſitu, & ita eſt de lineis, & ſuperficiebus, & punctis locantis, & locati ſemper, & de lineis, & ſuperficiebus corporum, quę ſe contingunt.

Ad tertium dicendum, ꝙ non eſt inconueniens, ꝙ maneat aliquod corpus ſine loco proprio: nam cum Deus poſſit facere duo corpora in eodem loco: poterit etiam facere aliquod corpus ſine loco manere, & tamen dico, ꝙ data ſuppoſitione iſta non ſequitur, ꝙ maneat ſine loco, quia cum includatur in maiori corpore, illa ſuperficies ſignata in eo qua clauditur minus corpus, eſt locus illius, & non differt, ꝙ illa ſuperficies ſit extremitas corporis, vel ſit in medio, quia cũ ſit actualiter ſignata ſuperficies ex tactu terminorum corporis minoris in maiori, illa erit locus minoris corporis.

Ad quartum dicendũ, ꝙ aliqui concedunt, ꝙ vnũ corpus poſſit eſſe in diuerſis locis miraculoſe, ſicut Ricardus, & alij, & ponunt exemplum de corpore Chriſti in altari, & nos aliquando ſic tetigimus alludentes propoſitioni eorum. communior autem poſitio eſt beati Tho. & Aegidij, & Scoti, & quaſi cæterorũ, ꝙ etiam miraculoſe no poſſit idem corpus eſſe in diuerſis locis, & idẽ Io B. Ventura. Tangit autem ad hoc Aegidius tres rationes, ſecundo quolibet ſuo; q. 17. Scotus vero 4. Sen. di. 49. Dicitur ꝙ ratio differentię eſt, quia, ꝙ duo corpora ſint in eodem loco nõ includit contradictionem, quia ſolum eſt, ꝙ alterum eorum abſoluatur a proprio effectu; id eſt ꝙ non repleat diſtinctum locum: cum ſit diſtinctum corpus: poteſt tamen Deus ſeparare cauſam ab effectu proprio. Quòd vero vnum corpus ſit in diuerſis locis includit contradictionem, quia de re nihil eſt extra terminos ſuos, & tamen termini rei clauduntur intra terminos loci, ergo extra terminos loci, nihil eſt de re locata, & tamen ſi eadem res eſſet in diuerſis locis extra terminos loci, eſſet aliquid de re, & ita eſt cõtradictio, ſcilicet, quòd nihil ſit extra de re, & tamen, ꝙ ſit extra aliquid de re.

Cum autem arguitur a permutata proportione dicendũ, ꝙ non ſeruatur forma arguendi, quia ibi quartum debet fieri poſtea primum, & tertium non efficitũ ſecundum, ſed tertium manet tertium, & primũ manet quartum, vt ſi dicatur, ſicut ſe habent duo ad quatuor, ita octo ad decem, & ſex: conuertatur, ergo ſicut ſe habet 16. ad 4 ita ſe habet 8. ad duo. tenendo autẽ iſtam formam debet ſic argui, ſicut ſe habet vnum corpus ad vnum locum, ita duo corpora ad duo loca conuertantur, ergo ſicut ſe habent duo loca ad vnum locum, ita ſe habent duo corpora ad vnum corpus. Si aũt conuertatur ſic; ergo ſicut ſe hñt duo corpora ad vnum locum, ita ſe hñt duo loca ad vnum corpus: nõ tenetur proportio permutata; ſed de 3. fit 4. & de ſecundo fit ſecundum, & de 4. fit 3. ita mutatur totus ordo ac ſi diceretur, ſicut ſe habet duo ad 4. ita 8. ad 16. ergo, ſicut ſe habet 8. ad 4. ita ſe habet 16. ad duo; quia manifeſtum eſt, ꝙ nõ tenetũ proportio pmutata.

An vnum corpus glorioſum poſſit eſſe in eodem loco cum alio corpore glorioſo. Quæſt. CXX.

QVAERATVR ad vnũ corpus glorioſum poſſit eſſe in eodem loco cũ alio corpore glorioſo.

Aliqui dñt, ꝙ ſic, quia vbi eſt ſubtilitas eſt minor reſiſtentia, ſed glorioſum eſt ſubtilius, q̃ non glorioſum ergo minus reſiſtet, q̃ non glorioſum, & tñ corpus glorioſum poterit eſſe cum non glorioſo in eodẽ loco, ergo poterit a fortiori eſſe cum alio glorioſo.

F Item videtur eſſe conueniens habitudo, vt vnum corpus glorioſum ſit cum alio, quia ſicut corpus glorioſum eſt ſubtilius non glorioſo, & ita eſt in illo, ſic vnum glorioſum erit ſubtilius alio glorioſo, & ita erit in illo. Item corpus cęli eſt corpus ſubtile, & erit glorificatum poſt iudicium, & tñ corpus alicuius ſancti poterit eſſe ſimul cum corpore cęli, quia poterit aſcendere, & deſcendere ad terram pro libito ſuo, ergo vnum corpus glorioſum poterit ſimul eſſe cum alio. Aliqui dñt, ꝙ non poterunt eſſe ſimul, quia corpora glorioſa erunt ſpiritualia, & ſimilia ſpiritibus quantum ad aliquid, ſed duo ſpiritus non poſſunt eſſe in eodem loco, quamuis ſpiritus, & corpus poſſint eſſe in eodem loco; ergo duo corpora glorioſa non poterunt
G eſſe in eodem loco. Item duorum corporum ſimul exiſtentium vnum ab altero penetratur, ſed penetrari ab altero pertinet ad imperfectionem, quę in glorioſis corporibus non erit; ergo non poterit vnũ eſſe cum alio in eodem loco.

Dicendum, ꝙ corpori glorioſo non competit per dotem ſuam ſolum, vel per aliquam proprietatem exiſtentem in eo manere ſimul cum aliquo corpore in eodem loco, ideo nec cum glorioſo, neque cum non glorioſo. diuina autem virtute poteſt vnũ corpus eſſe cum alio, quia non includit contradictionẽ, & quia Deus ſufficit ad quęcunque, quę non implicant contradictionem, poterit facere quęcunque duo corpora in
H eodem loco, ſiue duo nõ glorioſa, ſiue glorioſum, & non glorioſum, ſiue glorioſum, & aliud glorioſum; neque eſt quantum ad Deum aliqua ſpecialis ratio difficultatis potius in vno, q̃ in alio. Sed dicendum, ꝙ Deus non faciet vnum corpus nõ glorioſum eſſe cũ alio non glorioſo. nam hoc miraculum eſt: Deus aũt non facit miracula fruſtra; ſed pro aliquo corpore nõ glorioſo velle facere tale miraculum eſt, quaſi fruſtra agere, ideo non faciet, & ita tenetũ cõiter. An tñ Deus faciet corpora damnatorum poſſe eſſe in eodem loco cum aliquibus partibus ſolidis inferni, vel vnum corpus cum alio corpore damnati, quidam dubitabant, & hęc ne ponatur tanta capacitas loci inferni quanta erit multitudo damnatorũ. de quo tactum eſt libro noſtro de quinque figuratis paradoxis parte quinta.
I & forte tangetur infra 25. c. cõſtat. n. ꝙ fieri poterit, ſed an fiet non eſt pro tunc diffinitũ a nobis. Non ẽt faciet Deus vnũ corpus glorioſum cũ alio glorioſo ſimul. & hoc, q̃a non expedit. Primo, q̃a ſeruabitũ in corporibus glorioſis debitus ordo, & diſtinctio, ad quod ptinet, ꝙ cuilibet cõpetat locus ſuus. nam alicui corpori glorioſo cõpetet locus proprius, ergo oĩ corpori glorioſo, quia eſt eadẽ ratio in omnibus. Secũdo, quia illud, quod põt ſimul eſſe cum alio habetũ tanq̃ pfectius, q̃ dr̃ penetrare illud cũ quo eſt ſimul, & tñ non erit imperfectio, neque paſſio ex parte alterius corpĩ, ergo nõ erit aliquñ vnũ cũ alio. Tertio, q̃a rõ precipue quare dos ſubtilitatis datũ corpori glorioſo eſt, vt ſit plene ſubditum aĩę ad oẽs operationes quas ſiã volet exer-
K cere per illud. & pręcipue pp corpora alia, quę impedire poſſent in agendo, & mouendo, & quia non glorificata impedire poſſent glorioſum corpus claudendo, & detinendo, & impediendo tranſire; cõcedetur glorificatis corporibus, ꝙ poſſint eſſe ſimul cum quibuslibet non glorioſis corporibus penetrando illa. corpora aũt glorioſa nõ ſe ĩpedient mutuo, q̃a vnus beatus non volet impedire, aut detinere alterũ, iõ nõ erit cõueniẽs, ꝙ aliquñ duo corpora glorioſa poſſint ẽe ſimul, & ita Deus nõ faciet, ꝙ ſimul ſint duo corpora glorioſa. Sed obijcietũ, ꝙ potius ſint ſimul duo glorioſa, q̃ glorioſum, & nõ glorioſum, q̃a magis cõueniẽt, iõ facilius ſe cõpatienẽ. Dicẽdũ, ꝙ magis cõueniũt ad ſimilitudinẽ quandã qualitatis. & tñ nõ eſt verũ ꝙ q̃libet cõueniẽtia

adiuuet

adiumet ad eſſe ſimul: immo interdum oppoſitio, & diſſimilitudo magis adiuuat, ſicut actus, & potentia dicunt vnũ modũ oppoſitionis, quia diuidunt quodlibet genus, & tamen actus, & potentia, ideſt materia, & forma conueniunt ad idem numero, ideſt conſtituunt idem indiuiduũ, ſed duo actus nõ poſſunt eſſe in eodem, quia duo actus, aut duæ potentię nihil vnũ conſtituunt, ergo ſimilia recedunt magis a ſimultate, & identitate, quam diſſimilia, ſic etiam magis ſimilãtur duę quantitates, quam quantitas, & qualitas, & tamen quantitates duę non poſſunt eſſe ſimul naturaliter, ſed qualitas, & quantitas quęcunque poſſunt eſſe ſimul: cum in eodem ſubiecto ſint quantitas, & qualitas, ideo ratio non concludit.

Ad primum in contrarium dicendum, ꝙ ratio illa procedit ſi potentia ad eſſendum ſimul cum alio corpore poſſit ineſſe corpori ex naturali diſpoſitione, vel ex aliqua virtute data corpori, ſiue ſit naturaliter, ſiue glorioſa, quia tunc ad quęcunque corpora inueniretur maior aptitudo, eſſet facilius manere ſimul cum illis, ſed falſum eſt, quia non competit corpori ex aliqua virtute innata, vel data, ſed ex miraculo: & quia virtus Dei ęqualiter poteſt ad omnia, quæ non effugiunt rationem entis, non eſt difficilius ei vnum facere, quã aliud, & tamen Deus, qui vtrunque poteſt vult vnum, & non aliud, vt oſtenſum eſt ſupra, ideo non erit glorioſum cum glorioſo: licet ſit glorioſum cum non glorioſo.

Aliter poteſt dici, ꝙ non eſt facilius etiam naturaliter vnum corpus glorioſum eſſe ſimul cum alio, quã glorioſum cum nõ glorioſo, ideſt nõ eſt maior aptitudo ad vnum, quam ad aliud: nam glorioſa corpora non dicuntur ſubtiliora, quaſi minus habeant de materia, vel de quantitate, quam nõ glorioſa, ſed quia ſunt actiuiora, inquantum ſunt magis ſubdita animę ad operationem, quam anima vult exercere per talia, & tamen impoſſibilitas eſſendi duo corpora ſimul prouenit ex ſolis dimenſionibus, quia etiam dimenſiones ſeparatę non poſſunt eſſe in eodem loco cum aliquo corpore. 4. Phy. & tamen in corporibus glorioſis manebit tantum de quantitate, & materia quantũ hic fuit, quia illa pertinent ad veritatem naturę, ergo non eſt maior aptitudo in duobus corporibus glorioſis ad eſſe ſimul, quam in duobus non glorioſis.

Ad ſecundum dicendum eadem ratione, ꝙ maior, & minor ſubtilitas ſunt diſpoſitiones quędam ex parte corporum, & tamen eſſe ſimul non poterit accidere per aliq̃ virtutẽ creatã, ſed per ſolã Dei volũtatẽ, iõ nihil ad hoc faciet magis, aut minus ſubtile eſſe. Aliter dicendum, ꝙ licet nulla ratio inueniatur ex parte corporũ ad hoc, ꝙ poſſint eſſe ſimul: tñ reperitur aliqua ratio cõgruitatis ad hoc, ꝙ Deus potius velit iſta corpora facere ſimul, q̃ alia, vt dictum fuit ſupra, & tunc licet vnũ corpus glorioſum ſit ſubtilius alio, quia dotes non ſunt ęqualiter in eis, ſed iuxta meritorum differentiã: tñ quodlibet erit glorioſum, ſed pertineret ad imperfectionem quod permitteret Deus, aut faceret penetrari vnum ab altero: ergo non faciet quãtũcunque vnũ ſit alio ſubtilius. Ad tertium dicendum, ꝙ cum corpore cęli poterit eſſe aliquod corpus beatum: immo erunt vere oĩa corpora beatorum in tranſitu ad empyreum cũ ſoliditate inferiorũ cęlorũ, & in ipſo empyreo poſt iudiciũ manebũt omnia ſimul cũ ipſo corpore cęli, q̃a non manebunt in vacuo: ſed non põt vnum corpus beatũ ſimul eſſe cũ alio. corpus aũt cęli non erit vere beatũ, ſed ęquiuoce. nã dicentur corpora cęlorum glorioſa, inquãtum augebitur in eis lux quia, vt dr̃ Iſa. 30. erit lux lunę ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter, ſicut lux ſeptem dierum: non tñ erunt glorioſa, quaſi ſint in eis dotes glorię, quia hęc ſolum

A eſſẽt in corporibus beatorũ. in quorũ corporibus beatitudo eſt propter aĩam inquantum defluit ab anima, & quia corpora fuerunt inſtrumenta cooperantia ad merendum beatitudinem, corpora autẽ cęleſtia non ſunt animata, neq; aliquid meritoriũ operari potuerunt, iõ non dabuntur eis dotes, vt vere dicantur glorioſa corpora. & ita cum illis bene ſtabit aliquod corpus beatum, ſicut & cum non glorioſis, ſ. cum terra, & lapide, & aliis ſolidis. Ad primum in ꝯtrarium dicẽdũ, ꝙ corpora beatorum poſſent eẽ in eodem loco eo mõ quo glorioſum cũ nõ glorioſo, ſ. per diuinam potentiã, & tamẽ Deus non faciet ea ſimul eſſe ꝑꝑ cauſas dictas. Et dicendum, ꝙ non eſt idẽ de duobus corporibus glorioſis ſicut de duobus ſpiritibus, quia corpora glorioſa vocantur ſpũalia, i. habentia aliquam conditionem ſpũalitatis, & non, ꝙ ſint ſpũs, iõ licet duo
B ſpiritus non poſſint eſſe in eodem loco, eſſe poterunt duo corpora glorioſa: licet de duobus corporibus an poſſint eſſe in eodem loco non eſt dicendum abſolute, quòd non poſſint eſſe, quia intra corpus hominis ſunt ſępe multi dęmones: ſicut qui habuit legionem. Mar. 5. & Lucę 7. & tamen non ſunt per eundem modum ſpiritus ſimul, vt dictum fuit ſupra 8. c. q. 136.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ iſta ratio concludit, ꝙ nõ erit vnum corpus glorioſum ſimul cum alio, quia non erit conueniens, quia tamen non ſequitur, quòd non poterunt eſſe ſimul: nam cum eſſe ſimul duorũ corporum non ſit per aliquam virtutem creatam, ſed
C per Dei voluntatem, ita neque poteſt impedire aliqua virtus creata quin duo corpora ſimul eſſe poſſint.

An corpus glorioſum per ſuam ſubtilitatem poterit eſſe in loco minori, quam ſit ſua quantitas, quando per ſe eſt in loco. Et quod quantitas minor ſe efficitur dupliciter. Et quare Chriſtus manet localiter in ſacramento altaris. Quaſt. CXXI.

QVAERETVR an corpus glorioſum per ſuã ſubtilitatem poterit eſſe in loco minori, quam ſit ſua quantitas, quando per ſe eſt in loco, & non cum alio corpore.

D Aliqui dicunt, ꝙ ſic, quia corpora omnia glorioſa erunt conformia corpori Chriſti. ad Phili. 3. reformabit corpus humilitatis noſtrę configuratum corpori claritatis ſuę, & tamen corpus Chriſti non cogitur manere ſub ęqualibus loci dimenſionibus, ſed põt manere in paruo, vel magno loco, ſicut apparet in hoſtia cõſecrata, ergo idem erit in corporibus glorioſis. Item, vt Philoſophus oñdit 4. Phy. ſi duo corpora ſunt ĩ eodem loco maximũ corpus obtinet minimum locũ, quia diuerſę partes eius poterunt eſſe in eadem parte loci. non. n. differt an duo corpora, vel quotcunque ſint in eodem loco ſi duo eſſe poſſunt, ſed corpus glorioſum erit ſimul, i. eſſe poterit cũ quocunque alio corpore, ergo poterit eſſe in q̃tũcunque paruo loco minori ſe. Item ſicut corpus per ſuam quantitatem
E commenſuratur loco, ita per ſuum colorem commẽſuratur oculo, & tamen corpus erit ita ſubiectum ſpiritui, ꝙ licet ſemꝑ hẽat eundẽ colorẽ poterit videri, & non videri qñcunque voluerit, ſicut fuit in Chriſto poſt reſurrectionem, & ẽt prius, qñ voluit hẽre ſimiles actus dotibus, ergo ita erit quantitas corporũ glorioſorum ſubdita eis, ꝙ qñ voluerint ſtare in maiori loco ſtabunt, & qñ in minori erunt in minori: licet ſemꝑ maneat eis eadẽ quãtitas. Dicẽdũ, ꝙ corpꝰa glorioſa nunq̃ erunt, neq; eſſe poterũt in minori loco, q̃ ipſi ſint. dicit n̄ Ariſt. 4. Phy. ꝙ oẽ, quod eſt in loco, eſt in loco ſibi ęquali, & tamen corpora glorioſa erunt in loco, ergo erunt in loco ęquali ſibi.

Item, vt oſtenditur 4. Phy. eędem ſunt dimenſio-

nes loci, & locati: ſi ergo eſſet interdum locus minor locato: erit idem minus ſe ipſo, quod eſt cõtradictio.

Pro quo ſciendum, quòd corpus non comparatur ad locum, niſi mediantibus dimenſionibus ſuis ſecũdum quas corpus locatum circunſcribitur ex contactu corporis locantis, ꝙ ergo corpus aliquod ſit in minori loco, quam ſit ſua quantitas, non poteſt eſſe, niſi per hoc, quòd quantitas corporis propria efficiẽ aliquo modo minor ſeipſa. Quod quidem non poteſt intelligi, niſi dupliciter, & tamen neutro modo poteſt corpus eſſe in minori loco, quam ſit ſua quantitas. Primo modo efficitur quantitas propria minor ſeipſa ex variatione quantitatis circa eandem materiã, ſcilicet, vt materia, quę prius ſuberat magnę quantitati, poſtea ſubſit paruę quantitati, Quidam autem putauerunt hoc fieri in corporibus glorioſis dicentes, ꝙ quantitas eorum ſubeſt eis ad nutum, ita quòd cum voluerint, poſſunt habere magnam quantitatem, & cum voluerint paruam.

Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat, quia hoc eſt, vt iſti volunt, ꝙ aliquando beati deponerent vere aliquid de quantitate ſua, aliquando autem aſſumerent multum de quantitate pluſquam haberent, & tamen nõ ſtat, quia nullus motus, qui ſit quantum ad aliquid intrinſecum rei poteſt fieri ſine aliqua paſſione abiiciente a ſubſtãtia, & ob hoc in corporibus cęleſtibus, quę ſunt incorruptibilia eſt ſolus motus localis, quia ille nõ eſt ſecundum aliquid intrinſecum, ſed ſolum acquiritur vbi, quod dicit reſpectum extrinſecum, Et ita ſi corpora beatorum mutarent quantitatem, ſiue deponẽdo aliquid, quod habent, ſiue accipiendo quod non habent, fieret in eis motus ſecundum aliquid intrinſecum, ſcilicet augmẽtatio, vel diminutio, & in vtroque eſt paſſio, quę abiicit aliquid a ſubſtantia. hoc autem repugnat corpori glorioſo, quia glorioſa ſunt impaſſibilia, & incorruptibilia; non ergo mutabunt quantitatem.

Item ſi aliquando acciperent maiorem quantitatẽ, & aliquando minorem: fieret hoc, aut dimittendo aliquid de materia, aut per rarefactionem, & condenſationem. Non primo modo, quia cum tota materia ſit de veritate coporis, quia eſt ſubſtantia eius, nõ peribit aliquid eius. Non etiam ſecundo modo; nam ſi manente eadem materia acciperent corpora beatorũ quantitatem quantumcunque vellent; neceſſe erat, quòd rareſierent nimis, vt ſufficeret materia illa ad hoc, quod ſubeſſet tantę quantitati, & tãta forte eſſet raritas, quod non conueniret ſpeciei humanę, ſicut ſi rareſieret corpus noſtrum ad tantam raritatẽ in quãta eſt aer, vel ignis, & ſi manente eadem materia vellet corpus beatum accipere minorem quãtitatem, oporteret, quod fieret interdum tanta condenſatio, & ſoliditas, quod non conueniret vitę, ſicut ſi denſaretur ad ſoliditatem lapidis, vel ferri, nam corpora tantę dẽſitatis non poſſent vegetari, & ita non poſſent viuere: non ergo poteſt per rarefactionem, & condenſationẽ mutare quantitatem, ita quòd vere efficiatur minor, vel maior ſeipſa.

Secundo modo poteſt intelligi, quòd quantitas corporis efficiatur minor ſeipſa per variationem ſitus, ſcilicet quòd partes corporis ſubintrent ſeipſis, & ſic redeant ad quantumcũque paruam quantitatem. Et ita dicunt de corporibus glorioſis, quòd poterunt mutare ſitum partium ſuarum faciendo, quòd quædam partes ſubintrent ad alias, Et hoc modo dixerunt quidam, ꝙ corpus glorioſum ratione ſuę ſubtilitatis habet, quod poſſit eſſe ſimul cum quocunque corpore non glorioſo, & ita cum vna pars corporis glorioſi ſubintrauerit aliam partem, poterunt partes omnes ſubintrare vnam, & quia illa, ita poteſt eſſe eadem ra-

F tione parua, ſicut magna · poterit corpus glorioſum reducere ſe ad manendum ſub aliqua parte, ita parua, ſicut athomus, & ita dicunt, quòd corpus glorioſum poterit intrare per minimum porum corporis nõ glorioſi. Et ſic dicunt, quòd fuit in Chriſto, quando exiuit de vtero virginis, & quando intrauit ad diſcipulos ianuis clauſis.

Sed hoc non poteſt ſtare. Primo, quia corpus glorioſum non habebit, ꝙ poſſit ſtare cum alio corpore rõne ſuę ſubtilitatis, vt oñſum eſt ſupra q. 119. & tñ ſi poſſet reducere ſe ad tã paruam quantitatem, tã virtute huius tranſiret per poros corporum. Secundo, quia corpus perderet eſſe organicum. Tertio, quia moreretẽ, & ita de aliis incõuenientibus, q̃ inducta ſunt ad

G ad hoc, ſ. iõ non eſt concedendum, ꝙ corpus glorioſum efficiatur aliquando minoris quantitatis, q̃ ſit, & non ſolum virtute propria, ſed neque ẽt per miraculũ fiet, quia licet per miraculũ fieri poſſet ſequerẽt inconuenientia ſi fieret. Et ita dicendum eſt, ꝙ corpora glorioſa nunq̃ erũt in minori loco, q̃ ſit quantitas ipſorum, ſed ſemper in loco ęquali, ſiue ſint per ſe, i. ſola in loco, ſiue cum alio corpore. Ad primum dicendum, quòd corpora noſtra imitabuntur corpus Chriſti, & tñ illud nunquam eſt in minori loco, quã ſit ſua quantitas, Et qñ dr̃ de ſacramento euchariſtię. Dicendũ, ꝙ ibi non eſt localiter, ſed ſacramentaliter. Quod patet, quia non eſt ibi per motum ad locum, ſed per

H ꝯuerſionẽ alicuius in ipſum, quod prius erat in eodẽ loco. Etiam quia Chriſtus eſt ſic in multis altaribus, & tamen ſi eſſet localiter, non poſſet eſſe niſi in vno loco, vt oſtẽſum eſt ſupra, quia etiam per miraculum vnum corpus non eſt in diuerſis locis, cum autem ſit ſacramentaliter non determinat ſibi tantam quantitatem loci quanta eſt ſua quantitas, immo nullam quãtitatem, quia in loco non eſt, & ratio eſt, quia ibi non eſt Chriſtus per ſe, ideſt per motum factum in eo ad acquirendum vbi, ſed per conuerſionem alicuius in ipſum. quale ergo eſt, quod in ipſum conuertitur, talis modus eſſendi erit eius, & tñ quod conuertitur in ipſum eſt ſubſtantia ſola panis ſine quantitate, & aliis accidentibus, ſed ſubſtantia manens per ſe eſt indiuiſibilis, & conſequenter non cõpetit ei locus aliquis, ideo

I manet corpus Chriſti indiuiſibiliter in ſacramento. ſi tñ Chriſtus deberet alicubi eſſe per ſe, ideſt non ꝯuerſo aliquo ente in eũ, ſicut eſt in cęlo empyreo, neceſſe eſt, ꝙ eſſet ibi in tanto loco quanta eſt ſua magnitudo, Ad ſm dicẽdum, ꝙ probatio Ariſt. procedit, ꝙ ſi duo corpora ſimul ſunt in eodẽ loco, partes vnius ſubintrant partes alterius, & ꝯñr partes eiuſdem poterunt ad inuicem ſubintrare ſeipſas, & ita erit res in paruo loco. Dicendum, ꝙ qñ corpus glorioſum ſtat cũ non glorioſo in eodẽ loco, ſubintrant partes corporis glorioſi in partes corporis non glorioſi, partes tñ corporis glorioſi nõ ſubintrant in ſe inuicẽ, vt oſtenſum eſt ſupra. iõ nunq̃ corpus glorioſum erit in minori loco q̃ ſit ipſum corpus, Ad tertium dicendũ, ꝙ non eſt ſi-

K mile de corpore glorioſo q̃tum ad colorem, & quantitatem. nã in viſum agit corpus coloratũ immutando eum ſm actum coloris, & iſta eſt actio elicita quę eſt diſtincta ab agente, & iõ talem actionem ſuſpendi p voluntatem beatorum non eſt incõueniens, & ita aliqñ videbuntur, & aliqñ non: eſſe autem in loco prouenit a quantitate, & eſſe in magno, vel paruo loco a magna, vel parua quantitate, & non eſt actio elicita a corpore, ſed magis eſt formalis, quia eſt commenſuratio quędam, ideo iſta non poteſt ſuſpendi, quia hoc eſſet variare aliquid intrinſecum de re, quod non eſſet ſine paſſione, & imperfectione locati, ideo non poterit beatus per arbitrium ſuum eſſe in minori loco, quam ipſe ſit,

An corpora glorioſa manebunt palpabilia. Et quod ſit corpus palpabile. Et quomodo erit in poteſtate corporis glorioſi quòd tangatur, vel non tangatur.

Quæſt. CXXII.

QVAERETVR an corpora glorioſa manebunt palpabilia.

Aliqui dicunt, ꝙ ratione ſuæ ſubtilitatis competit eis, ꝙ non palpentur. Dicit enim Grego. In Homel. quadam paſchali. corrumpi neceſſe eſt quod palpatur: ſed corpus glorioſum eſt icorruptibile: ergo eſt impalpabile.

Item omne quod palpatur reſiſtit palpāti, ſed quod ſimul eſſe poteſt cū alio non reſiſtit ei. corpora tamen glorioſa poſſunt ſimul eſſe cum nō glorioſis: ergo nō reſiſtent eis, & conſequenter non erunt palpabilia.

Item corpus palpabile eſt tangibile, ſed corpus tangibile habet qualitates tangibiles excedentes qualitates tangētis, quia aliàs nō ſentirentur tactu. cum ergo in corporibus glorioſis qualitates tangibiles non ſint in exceſſu, ſed reductę ad maximam ęqualitatem: ergo videtur, ꝙ non ſint palpabilia. Item ſenſus tactus inter omnes eſt melior, & tamen corpora glorioſa erunt valde ſpiritualia, ergo non erunt palpabilia.

Itē, quod tangibile fit miraculoſe, vel ex Dei diſpēſatione, videtur, ꝙ non ſit proprium ſecundum ſe tangibile, & tñ corpus Chriſti factum fuit tangibile diſpenſatiue in reſurrectione, ergo non competit corpori glorioſo eſſe tangibile. Sic dicit Chyſoſto. in quadam Homel. dignum eſt quęrere qualiter corpus incorruptibile tangibile fuit manu mortali, ſed ne tumultueris, condeſcenſionis enim fuit.

Dicendum, quòd corpora beatorum ſunt palpabilia: Chriſtus enim ſurrexit cum corpore glorioſo, & tamen illud palpabile fuit, quia dixit diſcipulis: palpate, & videte, quia ſpiritus carnem, & oſſa non habet, ſicut me videtis habere. Luc. 24.

Item dicit Grego. 14. mora. quòd fuit hęreſis Euthicheus Conſtantinopolitani Patriarchę, quòd corpora noſtra poſt reſurrectionem in gloria erunt impalpabilia.

Item ipſe Greg. dicit in Homelia paſchali de corpore Chriſti, ꝙ palpabile fuit per veritatem naturę, & ſubtile per effectum glorię.

Item in corpore glorioſo erunt carnes. Lucę 24. ſed caro eſt mollis: oſſa vero dura ſunt. molle autem, & durum ſunt obięcta tactus, ergo erit tangibile, & palpabile.

Pro quo ſciendum, quòd omne corpus palpabile eſt tangibile, ſed non conuertitur, quia tangibile ſe habet in plus, vt genus: dicitur enim tangibile corpus omne illud, quod habet qualitates quibus natus eſt immutari ſenſus tactus, & ita aer, ignis, aqua, & omnia huiuſmodi ſunt tangibilia: palpabile autem addit ſuper tangibile, quòd reſiſtat tangenti ne ipſum diuidat, vnde aer, qui non reſiſtit tranſeunti per eum, ſed eſt facillimę diuiſionis, tangibilis quidem eſt, ſed non eſt palpabilis, & idem de igne. Duo ergo dicit palpabile corpus, ſcilicet qualitates tangibiles, & reſiſtere tangenti ne pertranſeat: qualitates autem tangibiles ſunt calidū, frigidum, humidum, ſiccum, molle, durum, rarum, denſum, aſperum, & leue, & huiuſmodi, quę non inueniuntur, niſi in corporibus grauibus, & leuibus, quę habent contrarietatem adinuicem, & per hoc ſunt corruptibilia, ideo corpora cęleſtia, quæ ſunt natura incorruptibilia, ſunt ſenſibilia quidem viſu, ſed non tangibilia, & conſequenter neque palpabilia. Et ita dicit Grego. corrumpi neceſſe eſt omne, quod palpatur. corpora autem glorioſa, quia ſunt humana habent ex natura ſua qualitates tangibiles, quæ

A ſunt natæ immutare tactum, quia tamen corpus eſt omninò ſubiectum ſpiritui in poteſtate eius eſt, vt ſecundum eas immutet ſenſum tactus, vel non immutet. ſimiliter ēt ſm naturā competit corpori glorioſo, vt reſiſtat cuilibet alteri corpori ne diuidat illud, neq; ēt poſſit eſſe cū illo in eodē loco. pōt tñ miraculoſe ad nutum beati corpus ſuum eſſe ſimul in eodē loco cum quolibet corpore non glorioſo, & ſic non reſiſtit ei trāſeunti, ergo ſm naturā quodlibet corpus glorioſum palpabile eſt, & tñ ex virtute ſupernaturali cōpetit ei, vt non palpetur a corpore non glorioſo, qñ voluerit non palpari. Et ita fuit de corpore Chriſti, vt ait Grego. dñs palpandam carnem prębuit, quā clauſis ianuis introduxit, vt profecto oſtenderetur poſt reſurrectionem corpus ſuum eſſe eiuſdem naturę, & alterius glorię. erat enim corpus Chriſti poſt reſurre-

B ctionem naturaliter palpabile: facilius ergo erat, ꝙ ſe palpabilem diſcipulis traderet, quam quòd eis præſens palpari non poſſet, nam palpari competebat ei nullo miraculo facto, quòd vero non palparetur non poterat ſine miraculo fieri: quo fit, vt vnum corpus penetret aliud, & poſſit cum eo ſimul eſſe in eodem loco: nam duobus corporibus ſolidis ſimul manentibus ſi vtrunque habeat qualitatem tangibilem, neceſſe eſt, quòd aut ſe tangant, & ſic palpari: aut alterum fugiet, aut cedet, ſed corpora glorioſa ſunt ſecundum naturam tangibilia, & palpabilia. Si ergo applicentur eis alia corpora ſolida, vt homo, vel lapis, cum non fu-

C giant corpora beatorum, quia fuga eſt eius, qui reſiſtere nequit: neceſſe eſt, quòd palpetur vnum ab altero, & ita ſecundum naturam fiet, & tamen eſt in poteſtate corporis glorioſi, ꝙ non tangatur, neq; palpetur ab alio corpore, & hoc erit, quia faciet ſe ſimul cum alio corpore in eodem loco, & tunc ipſum non cedit corpori non glorioſo, nec ēt proprie cedit ei corpus non glorioſum, quia quod cedit diuidit, ſed quia penetratur a corpore glorioſo, cum ſint ibi partes corporis glorioſi vbi ſunt partes non glorioſi. Ad primū dicendum, ꝙ corpora glorioſa naturaliter ſunt palpabilia, & ita ēt naturaliter ex cōditione cōponentium ſunt corruptibilia, ſed incorruptibilitas accidit ex dote

D glorię, & ſic ēt non tangi, & non palpari euenit eis ex ꝯditione glorię, iō non corrūpent licet palpabilia ſint.

Ad ſecundū dicendū, ꝙ corpus glorioſum nāliter habet, ꝙ locum repleat, & ꝙ reſiſtat alteri corpori nō cedendo ei: ex miraculo aūt pōt manere in eodē loco cū alio corpore: poteſt ergo vtrunque. nam ſi ſecundum naturam agere vult non erunt duo corpora in eodem loco, ſed reſiſtet cuilibet alteri corpori, & tangetur, & palpabitur. ſi aūt vult miraculoſe ſimul cum alio eſſe, nō palpabitur, neque tangetur, & tñ, quando eſt in aliquo loco cum alio, non pōt tangi ab eo, neq; palpari. Ad tertiū dicendū, ꝙ ſi in corporibus beatorū eſſent reductę qualitates tangibiles ad medium ſecūdum rem, non eſſent illa tangibilia, quia non immutarent ſecundum aliquam qualitatem: immo neque

E poſſent denominari proprie, etiam non poſſet manere complexio corporis humani in tali habitudine. ſed erunt reductę qualitates tangibiles ad medium ſecūdum proportionem: eo modo quo maxime conpetit vitę humanę, & complexioni ſecundum ſingulas partes corporis: nam non erit eadē habitudo qualitatum in omnibus partibus corporis, quia non competit hoc vitę, & ita in ſingulis partibus erit tactus, qa ſecundum rem diſtabuntur aliquę qualitates tangibiles: licet ſecundum proportionem ſint in medio, & tactus talium corporum erit delectabiliſſimus, quia delectatio fit in conuenienti, & triſtitia fit in exceſſu.

Ad quartū dicēdū, ꝙ ſenſus tactus eſt magis naturalis, ꝗ cęteri: tū qa habet mediū intrinſecū ſentiendi,

tum, quia ſpecies tãgibilis qualitatis ſolet recipi cum
reali alteratione organi, quod non fit ſemper in aliis,
& tamen in vi.a ęterna auferent̃ iſtæ imperfectiones,
& tactus recipiet ſpiritualiter ſine alteratione organi,
ideo non erit inconueniens ſenſatio tactus in corpo-
ribus beatorum, vt oſtenſum eſt ſupra q. 119. Ad quin
tum dicendum, ꝙ corpus Chriſti poſt reſurrectionẽ
erat naturaliter palpabile, & tamen non erat morta-
le, vt dictum fuit ſupra. Quod aũt dr̃, ꝙ fuit condeſcẽ-
ſionis tradere ſe palpabilem, non eſt ſenſus, quaſi mi-
raculoſe ſe tradiderit palpandum, quia non egebat
miraculo ad hoc, ꝙ palpari poſſet, ſed potius ad hoc,
ꝙ non poſſet palpari miraculo opus erat. Sed fuit con
deſcenſio, ꝙ hominibus mortalibus voluerit ſe pal-
pandum tradere, nam ſtatus reſurgentium eſt omni-
no ſeparatus a ſtatu mortalium, vt illi non debeant cõ
uerſari nobiſcum. ꝙ ergo voluerit diſcipulis adhuc
mortalibus, tam familiariter ſe oſtendere, ꝙ palparet̃
aut ſe palpandum exhiberet, fuit cuiuſdam condeſcẽ-
ſionis .i. dignationis, ſed non miraculi.

An omnia corpora beatorum futura ſint agilia. Et quomodo intelligatur, quòd beatorum corpora a nubibus, & angelis deferantur. Queſt. CXXIII.

QVAERETVR conſequenter de dote agilitatis,
quæ eſt ad motum. An omnia corpora beatorũ
futura ſunt agilia.

Aliqui dicunt, ꝙ non, quia illud, quod eſt agile nõ
indiget ad motum aliquo deferente ipſum, & tamen
corpora beatorum deferentur, nam poſt iudicium ra
pientur corpora beatorum obuiam Chriſto in aera,
1. Theſſ. 4. & dicit ibi Glo. ꝙ rapientur in nubibus cę-
li, ergo non erunt agilia. Item corpus, quod mouetur
cum labore, & pęna, non poteſt vocari agile, & tamen
corpora glorioſa mouebuntur cum labore, & pœna:
cum motor eorum. ſ. anima moueat ipſa contra con-
ditionem ipſorum, quia alias ſemper mouerentur in
vnam partem, cum corpora determinent ſibi vnam
poſitionem, ergo non erunt agilia. Item inter opera-
tiones animalis ſenſatio eſt nobilior, quam motus, &
tamen nõ aſſignatur aliqua proprietas, quæ perficiat
ea ad ſentiendum, ergo nec debet eis aſſignari agili-
tas per quam perficiantur in motu. Item natura dat di
uerſis corporibus inſtrumenta diuerſę diſpoſitionis
ſecundum diuerſas virtutes ipſorum, vnde nõ dat ea-
dem inſtrumenta corpori tardo, & veloci, ſed Deus
operatur multo ordinatius, quam natura, cum ergo
corpora glorioſa habeant membra eiuſdem diſpoſi-
tionis in figura, & quantitate, ſicut modo habent, vr̃
ꝙ Deus non det eis aliam agilitatem, quam nunc ha-
beant, quia alias daret eis membra diuerſa tunc, quã
nunc. Dicendum, ꝙ erũt corpora noſtra agilia in bea
titudine, nam dr̃. 1. Cor. 15. ſeminatur in infirmitate,
ſurgit in virtute. Glo. dicit ibi mobile, ſed mobilitas
non poteſt dicere agilitatem, niſi ad motum, ergo e-
runt corpora beatorum agilia. Item tarditas repugnat
valde ſpiritualitati, & tamen corpora beatorum erũt
ſpiritualia. 1. Cor. 15. ergo erunt agilia. Pro quo ſcien-
dum, ꝙ corpus glorioſum erit ſubditũ animæ in om-
nibus non ſolum, vt nihil ſit in eo, quod reſiſtat volũ
tati ſpiritus, quia hoc etiam fuit in corpore Adæ, ſed
etiam vt ſit ibi aliqua perfectio effluens ab anima glo-
rificata in corpus, per quam reddatur habile ad præ-
dictam ſubiectionem, quæ quidem perfectio dr̃ dos
corporis glorificati. anima autem non ſolum vnitur
corpori, vt forma. i. dans eſſe, & operationes cõueniẽ-
tes ſecundum ſpeciem in corpore exiſtens, ſed etiam
vt motor. ſ. vt corpus actualiter moueat, oportet er-
go ꝙ vtroque mõ corpus ſit ſubditum animæ, vnde

F ſicut per dotem ſubtilitatis ſubiicitur ei totaliter inq̃-
tum eſt forma. i. quantum ad oẽs operationes quarũ
forma ſm conditionem ſuę ſpeciei eſt principium in
corpore, ita per dotem agilitatis ſubiicitur ei inquan-
tum eſt motor, vt ſit expeditum, & habile ad obedien
dum aĩę in oĩbus motibus quos exercere vult per cor
pus, & tamen iſta agilitas aliunde, q̃ ab aĩa proueniat,
& quid ipſa ſit ſm ſe infra dicetur. Ad primum dicen-
dum, ꝙ corpora glorioſa pp ſuam agilitatem nõ ege-
bunt deferente aliquo, neque ſupportantur. verũ eſt
tñ, ꝙ ab angelis portabuntur, & in nubibus, non qui-
dem tanquam nubes ſuſtinere poſſet corpus beatum
ſi illud maneret ſm conditionem grauitatis, quã nũc
habet, ſed tam angeli, q̃ nubes erunt ad reuerentiam:
G vult. n. Deus, ꝙ hęc honorificentia exhibeatur corpo
ribus beatorum, ꝙ ab angelis, & nubibus deferãtur.
Sic. n. fuit de Chriſto aſcendente, nam manifeſtum
eſt, ꝙ non indiguit nube in qua ferretur. nam ẽt ma-
nente corpore ſuo in grauitate, quam habuit mortale
exiſtens, poterat virtute propria. i. diuina aſcẽdere nõ
motum ab aliquo, & tñ in nube aſcẽdit, & angelis co-
mitantibus, quia oĩa hęc fuerunt ad reuerentiã eius.
Ad ſecundum dicendum, ꝙ aĩa nullum laborẽ hẽbit
in mouendo corpus glorioſum, quia quãto virtus aĩæ
mouentis maior eſt ſuper corpus, tanto minus labo-
rat aĩa in mouendo, ẽt ſi motus ſit ꝯ naturam corpo-
ris. nam nunc illi in quibus virtus motiua eſt fortior,
H vel qui habent per exercitium corpus magis habilita
tum ad obediendum ſpiritui mouenti, minus laborãt
in motu, & quia poſt reſurrectionem aĩa perfecte do-
minabitur corpori, tum pp perfectionem ipſius aĩæ,
quia ipſa perficietur, quantum ad oẽs vires ſuas magis
in beatitudine, tum ex quadã habilitate corporis glo-
rioſi cauſata ex redundantia aĩę in ipſum. nõ ergo erit
labor ipſe aliquis in motu corporum beatorum ab
aĩa, & ita poterunt recte dici agilia. Ad tertium dicẽ-
dum, ꝙ ẽt in ſenſibus erit perfectio aliqua, quę ad do-
tem pertinet. Dicunt autem quidam, quòd hęc erit ꝑ
dotem agilitatis. nam non ſolum per eam diſponen-
tur beati ad facilem motũ, ſed etiam ad faciliter ſen-
tiendum, & ad oẽs operationes animę exequendas,
& hoc ſatis poteſt competere conſiderata origine no
I minis, quia dicitur agilis. i. ad agendũ habilis, ad om-
nes ergo actiones quas aĩa exercet ꝑ corpus pertinet
agilitas. Alii autem volunt, ꝙ ſubtilitas dicat dotem,
ſecundum quam corpus glorioſum efficitur perfecte
ſubditum animæ, inquantum ipſa eſt forma, & agili-
tas eſt dos, ſecundum quam eſt ſubditum corpus ani-
mę ſolum quantum ad motum, & quia ſentire perti-
net ad operationes quas exercet anima per corpus,
inquantum eſt forma determinatę ſpeciei, videtur ꝙ
ſubtilitas ſit dos, quæ perficiat oẽs ſenſationes. Quid-
quid autem teneatur non inconuenienter dr̃, dum ta
men ſupponatur, ꝙ nulla operatio ſit, tam in anima,
quam in corpore, quę non perficiatur in gloria, & ꝑ-
fectio illius includat, vel ſub aliqua dote aĩæ, vel cor-
K poris. Ad quartum dicendum, ꝙ natura dat corpori-
bus velocioribus diuerſa organa in quantitate, & figu
ra, quam animalibus tardis, eo ꝙ non dat eidem ſpe-
ciei velocitatem, & tarditatem, ſed diuerſis ſpecieb᷒.
Deus autem dabit gloriam eiſdem hominibus, qui
fuerunt hic, & quoniam vniformitas figuræ in orga-
nis, & quantitate, pertinet ad vnitatem ſpeciei pro-
pter vnitatem formæ, quæ determinat ſibi hæc, non
dabit Deus organa alterius figuræ, aut quantitatis, ſed
dabit aliam diſpoſitionem, vel virtutem ad motum,
quam hic fuerit, & hoc erit, quòd dabit dotem agili-
tatis, quæ hic non fuit.

An corpora glorioſa vtentur aliquando dote agilitatis, ita quod per illam moueantur. Et quibus modis beati mouebuntur, cum motus oīs ſit propter indigentiam, & in beatis poſt reſurrectionem aliqua imperfectio manebit. & quæ ſit iſta. Et quomodo anima beata dicitur in Deo ſtabilita. Et quod locus datur beatis ſecundum gradum meritorum, pertinetq; ad præmium accidentale. Quæſt. CXXIIII.

QVAERETVR an corpora glorioſa vtentur aliquando dote agilitatis, ita quod moueantur per illam.

Aliqui dicunt, quod non, quia vt dr̄. 3. Phyſi. motus eſt actus entis in potentia, vel entis imperfecti, & tamen in corporibus beatorum nulla erit imperfectio, ergo non mouebuntur, quia oīs motus fit ꝓpter indigentiā, quia oē quod mouetur ꝓpter adeptionem alicuius finis mouetur, & corpora tñ glorioſa non habebunt aliq̄ B indigentiam, quia vt ait Aug. ibi erit quidquid voles, & non erit quidquid noles, ergo non mouebunt̄. Itē dicit Ariſt. 2. de cęlo, quod id quod participat diuinam bonitatem ſine motu, nobilius participat eam, q̄ id qđ participat eam cum motu, vel per motū. corpus autē glorioſum participabit diuinam bonitatē, q̄ quęlibet alia corpora, & tñ manebunt quędā corpora ſine motu, quę tñ bonitatem diuinam participant, ſicut corpora cęleſtia. a fortiori ergo corpora beatorum manebunt ſine motu. Item dicit Aug. quod aīa ſtabilita in Deo ſtabiliet corpus ſuū ꝓñr, ſed aīa beata erit in Deo ſtabilita, quod nullo mō mouebitur ab eo. ergo corpus ita C ſtabilietur, quod nullus motus erit in eo ab anima. Item quanto eſt corpus nobilius, tanto debetur ei nobilior locus, vnde corpus Chriſti, quod eſt nobiliſſimū omnium corporum hē. locum excellentiſſimum inter oīa loca ad Heb. 7. excelſior cęlis factus, & dicit Glo. loco & dignitate. eadem rōne quodlibet corpus glorioſum habebit locū ſibi conuenientē ſm̄ meritū ſuę dignitatis, ſed locus conueniens eſt vnum de pertinētibus ad gloriam, & tñ poſt reſurrectionem gloria ſanctorum non variatur in plus, neque in minus, quia tunc erit res determinate in termino, ergo vr̄ quod de loco determinato ſibi nunquā mouebitur corpus alicuius beati. Item oīs motus fit in tpe, & tñ poſt iudiciū non D erit tempus, quia Apoc. 10. iurauit angelus, quod poſtea non erit tps. ergo non poterunt localiter moueri beati. Itē in habentibus mutationē ipſa mutatio eſt, quaſi quędam mors. Errō eſt, quia in oī motu deperdit̄ aliquid, & quantum ad id quod perit non incōgrue res dr̄ mori, ſed corpora beatorū erunt libera ab oī morte, & paſſibilitate, ergo non mouebuntur. Dicendū, quod beati poſt reſurrectionem mouebuntur, dr̄. n. Sap. 3. iuſti tanq̄ ſcintillę in arundineto diſcurrent, & intelligunt de beatis, & Iſa. 40. dr̄, ſancti qui ſperant in dño mutabunt fortitudinē, currēt & non laborabunt, volabunt & non deficient, & tñ quidquid dicat̄ de intellectu harum auctoritatū, q̄ varie exponūtur. patet quod mouebuntur. Dicendum, quod beati mouebunt̄ poſt reſurrectionem. nā reſurrectio fiet in terra, ſiue locis, vbi E collecti fuerint puluetes corporū, & tñ mox vt ſurrexerint erūt beati, quia aīa beata vnita corpori efficiet illud beatum, cum dotes ſint beatitudo corporis, & tñ dotes fluent ab aīa ſm̄ modum coloris ponendi dotes, locus tñ beatitudinis non erit in terra, ſed in cęlo empyreo, ergo oportet quod poſt reſurrectionē aſcendant beati in cęlum empyreum, & ita mouebuntur aliq̄n beati. Etiam Chriſtus habuit corpus glorificatū in reſurrectione, & tñ tunc mouebatur ad diuerſa loca, in quibus apparebat, & tandem aſcendit in cęlum per motum localem Marc. 16. & poſtea venturus eſt ad terras per motum localem ad iudicandū, ſicut aſcēdit. Act. 1. ergo motus eſt in beatis. Rurſus quoq; ipſe

A aſcendet in cęlos poſt iudicium. de cęteris igitur beatis ſimile [illegible] Aſ [illegible] ſcendunt beati in cęlum empyreum, aliquando moueantur [illegible] eſt, & tñ hr̄ p [illegible] doctores pro [illegible] quod [illegible] moueantur actu [illegible] vt id quod [illegible] in potentia [illegible] do in actu diuin [illegible] ꝑ [illegible] commendabitur [illegible]. Secu[illegible] vt viſus eorum reficiatur pulchritudine diuerſarum creaturarū, in quibus Dei [illegible] eminenter relucebit, & motus erit conueniens ad hoc, quia [illegible] beati [illegible] ubicunque ſteterint omnia creata intelligant, tñ non videbunt [illegible] ꝑ [illegible] ſimiliter, & ad oculum, niſi approximentur eis. verum eſt tñ quod ad diſtinctē videndum [illegible] nō requiritur in corporibus glorioſis tanta appropinquatio quanta in nobis, quia ibi erunt oculi beatorum ꝑſpicaciores, & tñ ꝑ iſtum motum localē nihil perit de beatitudine eorū, qui eſt in videndo Deū quia quo- B cunque beati iuerint hñt Deū ꝓñtē. Sicut dicit Greg. de angelis, quod quocunque mittantur intra Deum currunt, non tñ eſt putanda ibi magna frequentatio motus, cum non ſit ibi indigentia, ꝓpter quam nos ſemper mouemur. nā quandiu viuimus, ab indigentia nunquam liberamur. Ad primum dicendum, quod verū eſt quod motus eſt actus entis in potētia, vel entis imperfecti. quocunque ergo genere motus moueatur aliqua res hēt neceſſe aliquem modum imperfectionis, & iō concedendum eſt, quod in beatis aliqua imperfectio manebit, q̄ nunq̄ auferetur, neque auferri poterit accipiendo large imperfectionem, vt dicit negationem magis q̄ C priuationem. nā imperfectio quędam eſt rem eſſe ex nihilo, quia nihilus eſſet illam hr̄e eſſe, quod nō cęperit poſt non eſſe, & quod nō fuerit ab alio, & tñ iſtud erit in oībus beatis. nam quilibet beatus eſt creatura, & ꝯſequenter eſt ex nihilo, & beatitudinem non habens ex ſe, ſed ab alio. hoc tñ nō tolletur, neque poterit tolli, quia hoc eſſet mutari naturam, & effici Deos, & nō ſolum manebunt tales imperfectiones, quas imperfectio relinquit, ſed ēt alię, quæ ſunt priuationes aliquarū formarum, & per adeptionem formę tollit imperfectio talis. Et tunc dicendum, quod eſt ꝑfectio duplex q̄dā eſt intrinſeca. i. forma inexiſtens rei. alia aūt eſt extrinſeca, vt locus, vel vbi: imperfectio oppoſita primæ D ꝑfectioni eſt parua, ſicut ꝑfectio ſui oppoſita eſt parua, iō manet in beatis, neque vocant̄ ſimplr̄ imꝑfecti, & ob hoc quatuor motus q ſunt ad formā intrinſecā nō manebunt in beatis. non. n. erit in eis gñatio, corruptio, alteratio, augmentatio, diminutio, quia ꝑ quēlibet iſtorū acquirit forma intrinſeca. i. q̄ in re eſt. motus aūt ad formā extrinſecā eſt motus localis, quia eſt ad locū, vel vbi q̄ extrinſeca ſunt, vñ id quod mouet motu locali eſt perfectum, quantum ad ea q̄ ſunt intra rem, vt dr̄. 8. Phyſic. quamuis hēat imperfectionē reſpectu loci, quia dum eſt in vno loco eſt in potentia ad alium locū, cum nō poſſit eſſe actu in pluribus locis, quod eſt ſolius Dei. iſte aūt defectus nō repugnat glorię, quę perficit hominem ſimplr̄, quę eſt perfectio quantum ad intrinſeca, iō beati non mouebuntur ad aliq̄ formam, niſi E ad locum, quia moueri ad alias eſſet imperfectum. Ad ſecundum dicendū, quod oīs motus eſt ꝓpter indigētiā, & tñ ſicut dicebatur. ſ. de imperfectione, ita & de indigentia dicēdū, quod q̄dā indigentię repugnant glorię, & alię nō. Dicimur. n. indigere, aliquo ſimplr̄, & aliquo ſm̄ quid. Illo. n. ſimpliciter quis indiget ſine quo non pōt conſeruari in ſe, vel in ſua perfectione, ſicut in nobis ſunt quotidianę indigentię, vt ad cibum, & veſtē, & doctrinam, & ſic nō erit motus in corporibus beatis propter aliquam indigentiam, quia ad oīa ſufficiet eis ſua beatitudo, quæ eſt bonum conſummatum. Dr̄ quis indigere ſecundum quid illa re ſine qua non poteſt aliquem finem intētum habere, aut non ita bene, aut non tali modo quali vult, licet ille finis non ſit

Duplex indigētia eſt in homine.

perficiens intrinſece ipſum [illegible] ſerantem, & hoc modo motus erit in beatis propter [illegible] gentiam, deſiderant enim oſtendere in ſeipſis virtutem motiuam experimento ad laudem Dei, & hoc non poſſunt facere, niſi actualiter moueantur, ideo mouentur propter indigentiam. i. oſtendendæ diuinę laudis tali modo, & tamen iſta oſtenſio non eſt aliqua perfectio intrinſeca beatorum, & ſic non eſt inconueniens, ſi nō poſſint illam habere ſine motu. Secus autem ſi eſſet perfectio intrinſeca, quia omnes tales habentur a beatis ſine motu eo ipſo, ꝙ beati ſunt, cum beatitudo, quæ eſt bonum completum vniue colligens in ſe perfectiones omnium generum, perficiat beatum quātum ad bonum omnium generum quo intrinſece perfici poteſt.

Ad tertium dicendum, ꝙ corpora glorioſa participabunt diuinam bonitatem excellentius, quam corpora cęleſtia, & tñ mouebuntur corpora glorioſa, & non mouebuntur corpora cęleſtia. argumentum aūt teneret ſi corpora beatorum non poſſent participare diuinam bonitatem ſine motu, & corpora cęleſtia poſſent participare ſine motu, & ob hoc mouerētur corpora beatorum, nam tunc ſequeretur, ꝙ cęleſtia excellentius participarent diuinam bonitatem, q̄ corpora beatorum. Dicendum tamen, ꝙ corpora beatorum participant diuinam bonitatem, tam ſine motu, quam cum motu, participant tamen eminentius perfectionem hanc ſine motu. ſ. inquantum aīa per viſionem Dei, quæ non eſt motus, neque cum motu, efficitur beata, & corpus conſequenter beatificat accipiendo dotes, quæ fluunt ex redundantia aīę beatę in ipſum, & iſta eſt proprie perfectio beatorum, participant ēt diuinam bonitatem in motu, non quidem intrinſece aliquid recipiēdo, ſed perfectionem receptā ad Dei laudem oſtendendo, & iſta oſtenſio magis vocatur oſtenſio bonitatis, quam participatio, cum participatio pręceſſerit, neque poſſit oſtendi, niſi qđ præexiſtit, poteſt ñ large vocari participatio inquantū ēt poſſe oñdere perfectionem, quæ ineſt ex quodā Dei mouere venit. Tam̄ ergo corpora beatorum, q̄ corpora cęleſtia participabunt diuinam bonitatem ſine motu poſt diē iudicii, & eminentius valde participabunt corpora beatorum, q̄ cęleſtia, & corporibus beatorū eſt conueniens illam bonitatem participatā oñdere per motum quēdam. corpora aūt cęleſtia nō poſſent p motum oſtendere aliam bonitatem, niſi illam quā habent. i. mouere corpora inferiora p motū ſuum ad generationē, & corruptionē, q̄ non competit ſtatui illi, ideo corpora cęleſtia tunc non mouebuntur, corpora autem beatorum mouebuntur.

Ad quartum dicendum, ꝙ anima beata erit ſtabilita in Deo, ita ꝙ ab eo recedere non poterit, non. n. recedet ab eo alienando ſe ab eo, ſicut hic contingit, qñ peccamus, neque ēt recedet deſinendo contemplari actualiter ipſum, quia illa contemplatio, vel viſio eſt ſubſtantia beatitudinis, ita & corpus erit ſtabilitum ab aīa. ſ. quia nunquam reſiſtet ei, ſicut nunc inclinationes carnis reſiſtunt ſpiritui ad Rom. 7. & ad Gal. 5. Neque ēt retardabit aīam ab actione ꝑ conditionē corruptibilitatis. Sap. 9. corpus quod corrumpitur aggrauat aīam, quia tunc conditio iſta corruptibilitatis erit ſublata. Etiam erit ſtabilitum in aīa, quia firmiter manebit participans bonum, quod ab aīa fluit ex qua recipit dotes. Quod autem moueatur ſm locum, nō tollit ſtabilitionem factam ab aīa, cum aīa non moueat tunc corpus ad participandum aliquam pfectionem intrinſecam, ſed aliquid accidentale extrinſecū, ideo non repugnat talis motus ſtabilitati, quam habet corpus ex anima.

Ad quintum dicendum, ꝙ locus datur beatis ſm

F gradum meritorum, & pertinet ad premium accidentale, & verum eſt, ꝙ gloria beatorum poſt reſurrectionem non augetur, neque minuitur quantum ad aliquid intrinſecum, locus aūt non eſt aliqua de intrinſecis perfectionibus, ideo ēt ſi moueantur ſm locum corpora beatorum non erit inconueniens. Sed obiicietur, ꝙ locus pertinet ad pręmium accidentale & tamen etiam illud non variatur poſt reſurrectionem.

Dicendum, ꝙ tam premium eſſentiale, quam accidentale dicunt bonum intrinſecum, & ideo in beatis nihil iſtorum variatur, locus tamen etiam ad pręmiū accidentale non pertinet inquantum actualiter continet beatum, quia tūc oporteret, ꝙ influeret aliquid in corpus glorioſum, quod reciperet corpus ab illo,
G ſed tale non eſt, cum potius corpus glorioſum influat in locum dando illi lumen quoddam, quia manifeſtū eſt, ꝙ cuiuslibet beati corpus erit lucidius, & perfectius corpore cęli empyrei, quia maiorem perfectionem Deus dabit corporibus beatorum, quam cęteris corporibus, ſed pertinet locus ad pręmium accidentale, inquantum datus eſt pro meritis, & eſt ſignum maioris glorię, & honoris: non tamen confert realiter influendo locus aliquid de gloria, aut honore. Quod ergo maneat interdum corpus glorioſum extra locum ſuum, non minuit aliquid de eius bono accidentali intrinſeco, nam etiam quando extra locum illum eſt manet ſibi de loco illo gaudium. ſ. ꝙ locum illum ex
H meritis habuerit, & iſtud gaudium eſt pręmium accidentale, ſed illud non augetur, neque minuitur, aut variatur, ſiue maneat corpus beati in loco ſuo, ſiue extra, ergo non variatur aliquid de bono eius variato loco.

Sed adhuc obiicietur, ꝙ loca determinabūtur beatis ſecundum maiorem appropinquationem, aut minorem ad Chriſtum, qui autē fuerit ꝓpinquus Chriſto nollet fieri remotior, cum videre Chriſti humanitatem ſit quędam pars beatitudinis corporis, qui autē fuerit remotior nollet fieri propinquior, cum nō meruit locum propinquiorem per actus ſuos, & tamen ibi nemo accipere cupiet pluſquam meruit, & ita nemo mouebitur.

Dicunt quidam, ꝙ etiam hoc dato non erunt im-
I mobiles beati, nam etiam Chriſtus mouebitur ſecundum locum, & ita cęteri mouebuntur aliquando, & ita volunt quidam intelligere illud Apoc. 14. ſequunē agnum quocunque ierit.

Sed dicendum, ꝙ quidquid ſit de motu, aut ſtabilitate Chriſti in vita ęterna, quod incertum eſt, tamen illud dictum non intelligitur de tali motu, nā ibi dī de ſolis virginibus, ꝙ ſequuntur agnum quocunque ierit, & tamen in beatitudine cuilibet beato licet mutare locum, maxime ſi Chriſtus mutaret, vt ſequerētur eum tenentes ſemper eandem proportionē ſitus ad ipſum. Quod tamen dicamus, ꝙ beati non mouētur ab illo ſitu quem habent in reſpectu ad Chriſtum eſſet dicere, ꝙ aut nunquam moueretur quiſquā eo-
K rum, aut mouerentur omnes beati ſimul moto Chriſto, vt tenerent eandem proportionem ſitus, ſed hoc non eſt ſatis veriſimile, cum cuilibet beato per ſe dēt motus, & ꝙ aliquando moueatur vnus, quando forte nemo alius mouetur.

Sed dicendum, ꝙ non eſt inconueniens eum q magis adhęret Chriſto interdum velle elongari ab eo, quia locus non ꝯfert ad beatitudinē eſſentialem, aut accidentalē intrinſece, ſed extrinſece. Si. n. qui ꝓpinquior eſt loco magis intelligeret, aut apertius, faceret quidē locus directe, & per ſe ad beatitudinem, & tūc variatio loci neceſſario faceret ad variationem beatitudinis quantum ad aliquem gradum, & tamen non facit ad hoc, quia viſio Dei eſt ſubſtātia beatitudinis,

& cum

& cum Deus nō ſit loco circūſcriptus, nō magis vī a A manēbus in vno loco, q̄ in alio, ſed exceſſus viſionis eſt. ſi in q̄ pſe magis, aut minus ſe oſtendere voluerit ad qd locus non conſert, & cōſequenter loci mutatio nihil impedit, ēt a d viſionē corporis Chr. videbūt n. ita diſtincte Chriſtum, qui lōge, ſicut qui prope ſunt, quia perfecta nimis erit viſiua potentia, vnde locus nō facit alio modo ad beatitudinem, niſi quia inquantū locus in ſe nobilior eſt præſtat maius gaudium tenenti illud, ſcilicet quod meritis ſuis ad illum peruenit, & quòd ab aliis talis meriti reputetur, & tamen manente beato extra locum ſuum ſemper manet ei gaudiū illud de meritis illis quibus dignus fuit illo loco. ideo variare locum, & effici diſtantiorem a Chriſto nil mutat de ſtatu, vel gradu gloriæ beatorum. B

Ad textum dicendum, quòd motus corporū beatorum commenſurabitur tempore, vt oſtendetur ſequenti q. & tamen tempus illud non erit cauſatum per motum cœli.

Ad ſeptimum dicendum, quòd mutatio eſt quædam mors, quando motus fit ſecundum aliquid intrinſecum, quia tunc omnis motus fit cum quadam paſſione, quæ magis facta abiicit de ſubſtantia, ſicut totam ſubſtantiam abiicere eſt mors ſimpliciter, ita abiicere aliquid de ſubſtantia eſt, quaſi pars mortis. in beatis autem non erit mutatio ſecundum aliquid intrinſecum, ſed ſolum ſecundum locum, in qua mutatione nihil intrinſecum acquiritur, aut deperditur, C ideo non eſt inconueniens fieri motum localem in beatis, ſed eſt inconueniens eſſe in eis aliquam aliam ſpeciem motus.

An motus corporum beatorum tempore, vel inſtanti menſuretur. Et quare non inſtanti, ideoque explicatur illa propoſitio Ariſtotelis, quod proportio velocitatis motus ſit ſecundum proportionem reſiſtentiæ vnius medii ad alterum medium. Et quomodo detur reſiſtentia tum naturali grauium, & leuium, tum ex parte medii. Et propterea nulla tarditas poteſt accipi in motu, in quo nulla eſt reſiſtentia. & quæ ſit in motu progreſſiua. Si motus fieret per vacuum eſſet in inſtanti. *Quæſt.* CXXV.

QVAERETVR de menſura motus corporū beatorum, ſcilicet an tempore, vel inſtanti D menſuretur.

Aliqui dicunt, quòd moueantur in inſtanti; quia vt dicit Augu. vbicunque voluerit ſpiritus ibi erit, & corpus, ſed motus voluntatis ſecundum quem anima vult eſt in inſtanti, ergo mouebuntur in inſtanti. Item nihil poterit reſiſtere corpori glorioſo in motu locali, ergo mouebitur in inſtanti. añtecedens patet, quia per ſubtilitatem penetrabit omnia obſtantia, quando voluerit. conſequentia patet, quia proportio motuum in tarditate, & velocitate fit ſecundum proportionem reſiſtentiæ medii, ſed beatis nullum medium reſiſtet. Patet hoc, quia Ari. 4. Phyſicorum, dicit, quod ſi motus fieret per vacuum oporteret ali- E quid moueri in inſtanti, quia vacuum non reſiſtit aliquo modo mobili, reſiſtit autem plenum, & ſic nulla proportio erit motus, qui fit in vacuo ad motum, qui fit in pleno in velocitate, cum proportio motuū in velocitate ſit ſecundum proportionem reſiſtentiæ, quæ eſt in medio. omnium autem duorum motuū, qui fiunt in tempore, oportet proportionales velocitates eſſe, quia omne tempus omni tempori proportionale eſt, ſed vt dictum eſt, nullum ſpatium poteſt reſiſtere corpori glorioſo, quia poterit eſſe in eodem loco cum quocunque corpore, ac ſi vbique eſſet vacuitas. ergo motus corporis glorioſi erit in inſtanti. Item omne, quod mouetur æqualiter cito ad propin- A quum, & diſtans, mouetur in inſtanti, talis autem eſt motus corporis glorioſi qui ad quamcunque diſtantiam mouetur imperceptibiliter, vnde dicit Auguſt. in q. æſtionibus de reſurrectione, q̄ corpus glorioſum vtraque interualla pari celeritate pertingit, vt radios ſolis, ergo corpus glorioſum mouetur in inſtanti. Item quod mouetur, aut mouetur in tempore, aut in inſtanti, ſed corpora glorioſa non poterunt moueri in tempore, quia poſt reſurrectionem tempus non erit cum ceſſauerit motus cœli, ergo mouebuntur in inſtanti.

Dicendum, quòd corporis glorioſi motus neceſſario erit in tempore, quia in motu locali ſunt tria, ſcilicet ſpacium, motus, & tempus, & motus menſuraB tur vtroque, ſcilicet tam ſpacio, quam tempore, & ideo omnia tria conſimiliter diuiduntur, vt probat, & demonſtrat Ariſto. 8. Phyſicorum, & tamen ſpaciū, quod tranſit corpus glorioſum per ſuum motum eſt diuiſibile, ergo motus ſuus erit diuiſibilis, & tempus erit diuiſibile in quo motus fit, inſtans autem non poteſt diuidi, ergo non fit motus in inſtanti a corpore glorioſo.

Aliqui tamen volunt dicere, quòd corpora glorioſa mouebuntur in inſtanti. Et dicunt, quòd cauſa eſt, quia mouentur de vno loco ad alterum non tranſeundo per medium, ſicut voluntas tranſit de vno loco ad alterum non tranſeundo per medium. & ita poC terit eſſe motus corporis glorioſi in inſtanti, ſicut motus voluntatis.

Sed hoc non ſtat. Primo, quia non obligari legibus locorum, & motus pertinet ad ſpiritum: corpus autē glorioſum, nunquam pertinget ad nobilitatem naturæ ſpiritualis: nam licet efficiatur glorioſum: ſemper tamen manet corpus, & nunquam efficitur ſpiritus. Secundum, quia falſum ſupponitur, ſcilicet quod voluntas moueatur in inſtanti: nam voluntas non mouetur vere de loco ad locum. ſi enim moueretur de loco ad locum oportebat, quòd fuiſſet ipſa realiter, & eſſentialiter, idest quantum ad ſubſtantiam ſuam, & non quantum ad cogitationem ſolam in vno loco, & deinde efficeretur in alio eſſentialiter, & tamen in neutro eſt vere quantum ad ſe, ideo non poteſt transferri de vno ad alterum, ſed hoc non eſt moueri: corD pus autem glorioſum vere mouetur, idest transfertur, quia cum realiter eſſet in terra, & non in cœlo ante iudicium, transfertur, vt ſit in cœlo empyreo, & nō in terra, ideo vere motus eſt, & ſic non eſt ſimile de motu voluntatis.

Alii ergo dicunt, quòd corpus glorioſum habet de proprietate naturæ ſuæ, ſecundum quam corpus eſt, quod in motu tranſeat per medium, & conſequēter, quod moueatur in tempore, & tamen de virtute gloriæ, ſecundum quam habet quodammodo quandam infinitatem ſupra virtutem naturæ habet, quod poſſit moueri non pertranſeundo medium, & conſequēter moueri in inſtanti.

E Sed hoc non ſtat, quia implicat contradictionem. Quod patet: ſit enim aliquod corpus, quod mouetur de. a. in. b. & corpus, quod mouetur ſit. c. cōſtat enim, quòd quando eſt totum. c. in. a. nondum mouetur, quando etiam eſt totum in. b. non mouetur, ſed motum eſt iam, ergo ſi aliquando mouetur neceſſe eſt, q̄ non ſit totum in. a. neque totum in. b. ſed quādo mouetur, vel nuſquam eſt, vel eſt partim in. a. & partim in. b. vel eſt totaliter in aliquo loco medio inter a. & b. qui ſit. e. aut eſt partim in. a. & partim in. e. aut partim in. b. & partim in. e. aut partim in. a. & partim in. e. & partim in. b. aut partim in. a. & partim in. b. & q̄ nō ſit in aliquo medio inter. a. & b. Iſtud vltimū non ſtat, quia cū. a. ſit locus diſtans. a. b. ſequeretur, q̄ pars, quæ eſſet in. a.

in a. non eſſet continuata parti, quæ eſt in b. cum [illegible] eſt d. c. mobi- [illegible] dē a. [illegible] icar, quod [illegible] de a. & b. [illegible] nunquam [illegible] tur, quod impli- [illegible] quia [illegible] corum ſt [illegible], & [illegible] eſt in qualibet muta- tione [illegible] os quorum [illegible] tecus autem eſt de muta- tio [illegible] cem poſt iuſ, & [illegible] qui in his non eſt ne- ceſſe moueri per medium, ꝙ [illegible] priuationem, vel negationem, & poſitionem non eſt determinata diſtantia [illegible] qua: vnde [illegible], quod eſt in negatione po- teſt eſſe propinquius, [illegible] us ab affirmatione, aut econtrario ſecundum aliquid, quod cauſat alteru eorum, vel diſponit. & ſic dum id, quod mouetur ma- net totū ſub negatione mouetur ad affirmationem, vel e contrario, & non eſt aliquod [illegible] medio inter affirmationem, & negationem, & in his præcedit mutari ad mutatum eſſe, vt oſtenditur 6 Phyſicorum motus tñ localis eſt inter duos terminos poſitiuos habentes determinatam diſtantiam, ideo impoſſibile eſt, ꝙ dum mouetur corpus ſit totaliter ſub altero terminorum, ſed tranſit per medium. Et ſi arguatur de Angelis, qui tranſeunt de loco ad locum, & tamē non tranſeunt per totum medium.

Dicendum, ꝙ Angelus æquiuoce dicitur eſſe in loco: nam propriè ſolum corpus eſt in loco, ideo non reperietur tranſitus per medium in Angelis, qui competit eis, qui ſunt propriè in loco. Alij ergo dicunt, ꝙ corpus glorioſum tranſit per oīa media, & tñ in in- ſtanti mouetur de loco ad locum. Sed non põt ſta- re, quia tunc in eodem inſtanti mouetur de loco ad locum: eſſetque in diuerſis locis, quod eſt ſimul eſſe in diuerſis locis, quod non eſt poſſibile, quia non põt ſimul eſſe, niſi in vno loco: & ita in illo inſtanti, vel eſt totum in termino a quo, & ita nondum mouetur, aut totum in termino ad quem, & ſic iam deſiit moueri, ſed neceſſe eſt, ꝙ ſi mouetur ſit partim in termino a quo, & partim in termino ad quem, vt oſtenditur 6 Phy. moueri autem, & motum eſſe non ſunt ſimul, quia tunc moueri non diceret ſucceſſionem, ſi tamē moueri eſſet in inſtanti, neceſſe eſſet, ꝙ moueri, & motum eſſe eſſet ſimul, ergo non poteſt fieri motus corporis glorioſi in inſtanti.

Sed dicunt iſti, ꝙ fit motus per totum medium in illo inſtanti, & illud inſtans licet ſit idem ſecundū rē differt tñ ſecundum rationem, ſicut punctus ad quē terminantur diuerſæ lineæ eſt idem re, & tñ ſecundum rationem differt, quia ad aliā, & aliam lineam eſt alius, & alius: cum in extremitate cuiuslibet lineæ ponatur punctus, & quot ſunt lineæ tot ſunt puncta. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia ſicut tempus menſurat id quod realiter eſt in tempore, ita inſtās menſurat id, quod realiter eſt in inſtanti, vnde conſiderare inſtans diuerſimode non mutat rem, & illa conſideratio nō pōt facere, ꝙ idem inſtans ſecundum rem poſſit mē- ſurare illa, quæ non ſunt ſimul tempore in eſſendo, ſicut neque conſideratio diuerſa puncti poterit facere, ꝙ ſub vno puncto loci contineantur ea, quæ ſunt diſtantia, & tñ cum mobile nō poſſit ſimul eſſe in duobus locis, neceſſe eſt, ꝙ detur aliqua vna menſura in qua non poſſit eſſe in vno loco, & in altero, ſed oportet eſſe tñ in altero, non eſt tñ aliqua menſura minor, quam inſtans, ergo in eodem inſtanti non pōt eſſe aliquod mobile in termino, & in medio, ſed neceſſe eſt alterum, & alterum inſtans eſſe in quo ſit mobile in diuerſis locis. Dicendum ergo ſecundum, ꝙ communius dī, & eſt verum, ꝙ corpus glorioſum mouetꝭ

F per totum medium in tempore, & tñ imperceptibiliter propter breuitatem temporis in [illegible] dicendum, ꝙ vnum corpus glorioſum [illegible] non tempore [illegible] alterum [illegible] dum ꝙ [illegible] num eſt ag[illegible] augeatur ſecū- dum gradū merito [illegible] beatis, & tñ quantūcunq; paruū tempus [illegible] mouetur corpus glorioſum, illud [illegible] diuiſibile in infinitū, quia [illegible] cuilibet parti motus correſpondet pars temporis, eſt breuiſſimum, quia eſt valde velox motus. Ad primū dicendum, ꝙ vbicūque voluerit [illegible] ibi [illegible] corpus, ꝙ tñ non ſequitur ꝙ in inſtanti mouebuntur, ſed ad quemcunque locum voluerint, & tñ [illegible] um mouebuntur in tempore. Sed obiicietur, ꝙ non ſolū [illegible] G dem locum ad quē voluerit beatus, [illegible] voluerit ibi erit. Sed dicit Augu. ꝙ vbicunque [illegible] voluntas ibi erit ſtatim corpus. Dicendum, ꝙ [illegible] ſtatim, id eſt in eodem inſtanti, ſed oportet tempus intercedere inter volitionem, & executionem quod tamen illud tempus valde paruum, & imperceptibile [illegible] ſtatim fieri, quod poſt paruum illud tempus fiet: nam quando parum deeſt nihil deeſſe videtur 2. Phyſicorū; & ita dicimus ſtatim facio, quod poſt paruum tēpus fiet, & quoniam voluntas non erit inordinata in beatis, nunquam volet corpus ſuum eſſe in aliquo loco in inſtanti in quo ibi eſſe non poſſet, conſequenter in quocunque inſtanti voluntas voluerit corpus ſuum eſſe in aliquo loco in illo erit, referendo hoc non quidem ad inſtans in quo voluntas hoc vult, ſed ad inſtās H pro quo vult illud impleri. Et ita vera eſt propoſitio Augu. & nunquam volet aliquis beatus ꝙ in propinquo inſtāti in quo habet volitionem ſit in aliquo loco in quo nōn eſt, quia illud non eſt poſſibile, ſed volet illud eſſe in alio inſtanti parū diſtanti ab eo in quo vult, & tunc in illo eſſe poterit ibi vbi vult.

Ad ſecundum dicendum, ꝙ circa illam propoſitionem Ariſto. ꝙ proportio velocitatis motus ſit ſecundum proportionem reſiſtentiæ vnius medij ad alterū medium, vt dicit commentator ibidem, quidam dixit falſam eſſe propoſitionem hanc aſſerentes, quod non oportet eſſe proportionem totius motus ad totū ſecundū proportionem vnius medij reſiſtentis ad aliud medium reſiſtens, ſed ꝙ ſecundum proportionem I reſiſtentiæ mediorum per quæ tranſitur attendatur proportio retardationum, quæ accidit in motibus ex reſiſtentia medij, quilibet enim motus (vt ipſi dicunt) habet determinatum tempus velocitatis, & tarditatis ex victoria mouentis ſuper mobile etiam ſi nihil reſiſtat medium, ſicut apparet in motu corporū cœleſtiū in quibus nihil inuenitur, quod reſiſtat motui ipſorū, & tamen non mouentur in inſtanti, ſed in tempore determinato ſecundum proportionem potentiæ mouentis ad corpus mobile, & ita dicunt, ꝙ ſi moueatur, aut ponatur moueri aliquid in vacuo, non oportet, ꝙ moueatur in inſtanti, ſed ꝙ nihil de retardatione addetur motui de tempore ſupra illud tempus, quod K debebatur motui ex proportione mouentis ad mobile, quia motus iſte in nullo retardatur. Dicit tñ Cōmentator ibidem, ꝙ reſponſio, & conceptio iſta procedit ex falſa imaginatione qua quis imaginat, ꝙ tarditas, quæ cauſatur ex reſiſtentia medij ſit aliqua pars motus addita motui naturali, qui habet quātitatem ſecundum proportionem mouentis ad mobile, ſicut vna linea additur lineæ, ratione cuius accidit, ꝙ in lineis non maneat proportio eadem totius ad totam lineam, quæ erat linearum additarum ad inuicem, & ita voluerit, ꝙ non ſit eadem proportio totius motus ad totum motum ſenſibilem, quæ eſt proportio retardationum contingentium ex reſiſtentia medij, & tñ hæc imaginatio falſa eſt, quia quælibet pars motus ha-

bet

bet tãtum de velocitate, q̃tum totus motus in motu vniformi, non tamen habet quælibet pars lineę tantum de quantitate dimenſiua quantum tota linea, vñ tarditas, vel velocitas addita motui redundat in quãlibet partem eius, quod de lineis non conuenit, & ſic tarditas motui addita non facit aliam partem motus, quod in lineis accidebat, quia additum eſt pars totius lineę. Vt autẽ videatur q̃uo ſit vera ꝓpoſitio Ariſto. ſecundum, ꝙ Commentator exponit ibidem. dicẽdũ ꝙ oĩs reſiſtentia eſt accipienda ꝑ eadẽ reſiſtentia, ſ. reſiſtentia motalis ad virtutem mouentem, & reſiſtẽtia medii per quod eſt motus, & reſiſtentia quęcunque alia, ita ꝙ accipiatur quantitas tarditatis motus totius ſecundum ꝓportionem virtutis mouentis ad mobile reſiſtens, quod mouetur, ſiue ex ſeipſo reſiſtat, ſiue ex aliquo alio extrinſeco ei, neceſſe eſt enim, ꝙ ſemp mobile reſiſtat motori: cum mouẽs, & motum agẽs, & patiens inquantũ huiuſmodi ſint ꝯria, & inter ꝯria ſemper ſit reſiſtentia. Sciendum tñ, ꝙ mobile interdum reſiſtit motori ex ſe ipſo, & hoc, quia habet virtutem inclinantem ad ꝯrium, ſicut eſt in omnibus motis violentis. Vel quia habet locũ ꝯrium loco illi quem intendit mouens, & talis eſt reſiſtentia corporũ cęleſtium ad ſuos motores, nam quęlibet pars cęli habet ſitum altum, q̃ illum quem intendit motor, iõ eſt reſiſtentia quędam ex parte cęli ad motores ſuos, ita vt non moueant in inſtanti. Quandoque autem mobile reſiſtit mouenti non ex ſeipſo, ſed ex alio, ſicut eſt in motu naturali grauium, & leuium, ſ. quando mouentur illa ſecundum inclinationem naturę ſuę, nam ẽt ille motus eſt ſucceſſiuus, & ita eſt reſiſtẽtia, non tñ eſt reſiſtentia ex parte ipſorum, quia neque eſt ex parte materię, neque ex parte formę, vt ſi moueatur graue deorſum, & leue ſurſum, ſed neceſſe eſt ſolum ex parte medii inueniri iſtam reſiſtentiam. Patet, ꝙ non ſit ex parte formę, nam potius per ipſam formam inclinantur ad talem motum. Eſt enim forma impreſſio generantis, qui eſt ꝑ ſe motor grauium, & leuium. Etiam non eſt reſiſtentia ex parte materię, quia materia ſecundũ ſe non reſiſtit alicui. Neque ẽt ex parte virtutis alicuius inclinantis ad ꝯrium motũ, cum potius grauitas, & leuitas ad illos motus inclinẽt. Neque etiam eſt reſiſtentia ex parte ꝯrii loci in quo res eſt, quia locus non debetur materię, niſi ſecundũ, ꝙ exiſtens ſub dimenſionibus determinatis perficit, forma ſua naturali, non ergo poteſt eſſe reſiſtentia, niſi ex parte medii, quę eſt connaturalis motui. Qñque aũt eſt reſiſtentia reſpectu vtriuſque, ſicut apparet in motu progreſſiuo animalium, nam ibi eſt reſiſtentia ex parte mobilis cum mobile eſt graue, & ſecundum motum elementi prędominantis moueri debet ad centrum, ſ. deorſum, & tñ progrediẽdo mouetur ſm aliam poſitionem. Etiam eſt reſiſtentia ex parte medii per qđ mouentur. nam cum ſit medium corporibus plenum, & ad motum neceſſe eſt illa cedere, & cedunt per hoc, ꝙ diuiduntur, & quia diuidi nolunt, vt ſe conſeruent neceſſe eſt, vt reſiſtant, & ita omnis motus, qui fit per medium plenum corpore extraneo, accipit quandam tarditatem ex reſiſtentia medii, qñ aũt in motu non eſt reſiſtentia, niſi ex parte motalis, ſicut accidit in motu corporum cęleſtium, tunc tempus motus menſuratur ſecundum proportionem motoris ad mobile, vt ſit vnus talis motus velocior vel tardior alio, & in talibus non habet locum ratio philoſophi, quia ibi non fit motus per mediũ repletum extraneo corpore, cum ſit motus circa centrum, & tñ remoto impedimento medii adhuc manet motus habẽs ſucceſſionem in tpe. in mõtibus aũt illis in quibus eſt reſiſtentia ſolũ ex parte medii accipitur menſura temporis, iuxta proportionẽ reſiſtẽtię,

A quę eſt ex parte medii, vnde ſi in talibus ſubtrahatur medium, non manebit impedimentum aliquod, & ita non fiet motus in tempore, ſed in inſtanti, & ita eſt ſi fiat motus per vacuum, nam vacuum non poteſt reſiſtere cum non ſit ibi aliquod corpus, quod impediat ne diuidatur, quod ergo mouetur per vacuum, aut mouetur in inſtãti, aut in tẽpore ęquali, nõ q̃dem in tempore, quia tũnc reſiſtentia ex parte pleni non faceret aliquam tarditatẽ, quod falſum erit, ergo ꝑ tẽpus inęquale, & tunc tempus illud in quo mouetur idem corpus per plenum habebit ſe in aliqua ꝓportione ad tempus in quo mouetur per vacuum, & tũc poſſibile eſt imaginari aliquod corpus ſubtilius, quod B ſe habeat in tali proportione ſubtilitatis ad corpus implens medium per quod fit motus in qua ſe habet tempus quo fit motus per vacuum ad tempus quo fit motus per plenum: repleatur aũt illo corpore ſubtili aliquod ſpaciũ ęquale ſpacio vacuo, tunc neceſſe eſt, ꝙ in tam paruo tempore moueatur idem corpus per illud ſpacium plenum, ſicut prius mouebatur per vacuum, quia quantum additur ad ſubtilitatẽ medii, tantum ſubtrahitur de quantitate temporis, & quanto magis eſt ſubtile minus reſiſtit, & tamẽ falſum eſt hoc, quia in vacuo nulla eſt reſiſtentia medii, in pleno aũt quantumcunque ſit corpus, implens ſubtile eſt aliqua reſiſtentia, iõ non fiet tam velox motus eiuſdẽ corporis per illud plenum, ſicut per vacuum. Etiam erit aliud inconueniens, nam dato, ꝙ fiat motus ęquę C velox per illud plenũ ſubtile, ſicut per vacuum, poſſumus conſiderare idem medium repleri adhuc alio corpore magis ſubtili, & tunc neceſſario eſt adhuc velociorem motum eſſe, & conſequenter in minori tempore, q̃ prius, cum minus reſiſtat iſtud corpus ſubtilius, & tñ per plenum, quod prius ponebatur fiebat motus ęquę velox, ſicut per vacuum: ergo per iſtud plenum, quod habet corpus ſubtilius fiet motus velocior, quam per vacuum, quod eſt abſurdum, ſ. ꝙ ſit motus velocior corporis eiuſdem per mediũ in quo eſt aliqua reſiſtentia, quam per medium in quo non eſt reſiſtentia, & tamen vacui ad plenum nulla eſt ꝓportio in reſiſtentia, quia quodlibet plenum reſiſtit in aliquo, vacuum autem nullo modo reſiſtit, ideo in D caſu in quo non eſt reſiſtentia, niſi ex parte medii ſi fiat motus per vacuum fiet in inſtanti, nam in quantumcunque paruo tempore ponas motum illum fieri, cum tẽporis ad tempus ſit aliqua proportio, oportebit, ꝙ ſit proportio tarditatis ad tarditatem, & tamẽ nulla tarditas poteſt accipi in motu in quo nulla eſt reſiſtentia, ergo fiet in inſtanti. aliàs ſequentur inconuenientia ſupra poſita. Quando vero in motu eſt reſiſtentia ex parte mobilis ſimul & medii, accipienda eſt quantitas temporis ſecundum proportionem potentię mouentis ad reſiſtentiam mobilis, & medii ſimul, vnde dato, quòd illud medium ſubtrahatur, vel non impediat, non ſequitur, quòd motus fiet in inſtãti, ſed quod tempus motus menſuretur ſolum ſecunE dum proportionem ad reſiſtentiam mobilis, & non erit inconueniens, quòd illud mobile moueatur tunc in tempore per vacuum. Et etiam nõ eſt inconueniẽs, quod aliquando motus per plenum ſit, ita velox, & interdum velocior, quam motus per vacuum. Detur enim in motu per vacuum, quòd moueatur corpus, quòd pręſtat reſiſtentiam mouenti, & detur, ꝙ per plenum moueatur corpus, quod non præſtat reſiſtentiam, ſed inclinatur ad eundem motum, poterit eſſe tanta reſiſtentia ex parte medii pleni quanta eſt ex parte mobilis, quod mouetur per vacuum, & interdum maior, & ita poterit velocius moueri corpus illud per plenum, quam aliàs per vacuum.

De corporibus autem beatorum dicendum, quòd

non

non mouebuntur in inſtanti, ſed tempore, quia licet F medium nõ reſiſtat corpori glorioſo inquantum poteſt eſſe ſimul cum quocunque alio corpore in eodẽ loco: nihilominus motus eorum non erit in inſtanti, quia ipſum corpus mobile reſiſtet virtuti animę mouentis, ex hoc ipſo, ꝙ habet determinatum ſitum, ſicut dictum eſt de corporibus cęleſtibus, ergo quantumcunque agilia ſint, mouebuntur tempore.

Ad tertiũ dicendum, ꝙ motus corporis glorioſi fiet ab anima glorificata, & licet virtus animę glorificatę excedat inæſtimabiliter virtutem animę non glorificatę: non tamẽ excedit in infinitum, quia vtraque virtus eſt finita, & ideo non poterit motus fieri in inſtanti ab anima glorioſa, & tamen etiam ſi anima glorificata eſſet ſimpliciter infinitę virtutis, non G moueret in inſtanti, niſi omnis reſiſtentia admouens ſepararetur: non poteſt autem tolli omnis reſiſtẽtia, poteſt autem reſiſtentia, qua ſcilicet mobile reſiſtit mouenti per contrarietatem, quam habet ad motũ talem ratione inclinationis ad contrarium motum ſeparari totaliter a mouente infinitę virtutis; reſiſtentia tamen, q̃ facit mobile ex contrarietate, q̃ habet ad locum quem intendit motor per motum non poteſt totaliter ſeparari, niſi auferatur totaliter ab eſſe in tali loco, vel ſitu, ſicut enim album reſiſtit nigro ratione albedinis, & tanto magis quanto albedo magis diſtat a nigredine, ita corpus reſiſtit mouenti ad aliquem locum per hoc, quòd habet locum oppoſitum, & tãto eſt maior reſiſtentia quanto eſt diſtantia maior: nõ poteſt autem remoueri a corpore, quòd ſit in loco, H vel ſitu aliquo, niſi auferatur ei ſua corporeitas per quam debetur ei locus, ergo quandiu fuerit in natura corporeitatis cum ſemper erit in loco: ſemper mouebitur in tempore, & nunquam in inſtanti quantumcunque ſit virtus mouens, ſed corpus glorioſum nũquam deponet corporeitatem, quia neque deſinet eſſe, neque tranſibit in ſpiritũ, ergo nunq̃ poterit moueri in inſtanti etiam ſi motor ſuus eſſet maioris virtutis, quam anima glorificata.

Ad quartum dicendum, quòd aut beatus in motu exercet totaliter vires ſuas agens velocius, quam poteſt, aut interdum non. Si ſecundo modo poterit eſſe, quòd ęquali celeritate, ideſt in tempore ęquali moueatur ad locum parum diſtantem, & tamen non cõ- I cluditur inde, quòd poſſit, vel ꝙ fiat motus in inſtãti. Si primo modo dicendum, quod non eſt verum, ꝙ in tam pauca mora moueretur ad vnum locum, ſicut ad alium, ſed tardius ad maiorem diſtantiam, & hoc verum eſt. Quod autem dicit Auguſt. ꝙ pari celeritate pertingit, Dicendum, quòd debet intelligi quantũ ad id, quod nos percipimus, aut percipere poſſumus: tam velox eſt enim corporis beati motus, ꝙ imperceptibiliter ad quemlibet locum venire poteſt, & a fortiori licet motus quilibet fiat in tempore: erit imperceptibilis exceſſus vnius motus ad alium, & tamẽ vere erit aliquis exceſſus, & ille eſt diuiſibilis in infinitum cum ſit pars continui, vnde ſicut ſe habet pro- K portio diſtantię ad quam mouetur, ita ſe habet proportio temporis in motu, & tamen ſenſu non percipitur talis differentia exceſſus in tempore.

Ad quintum dicendum, quòd poſt reſurrectionẽ non erit tempus eo ordine quo nunc, ſed tamen tempus erit, eſt enim tempus numerus motus, ideſt menſura ſecundum prius, & poſterius, ergo quandocunque fuerit motus cum in eo ſit prius, & poſterius: neceſſe erit ibi tempus, quod eſt mẽſura illius, ſed nunc tempus eſt menſura motus, non quidem cuiuslibet, ſed primi, & mẽſurando illum, qui eſt primus, & ſimplex, & ſp durans, qui non interpellatur, menſurantur omnes alii motus, & ita vnum tempus eſt quantum ad omnia temporalia. Poſt iudicium vero ceſſabit motus omnium cęlorum, ideo non fundabitur tempus in motu primi mobilis, ſed quia erunt aliqui motus particulares, erit tempus, & fundabitur in motibus particularibus: erit enim numerus prioris, & poſterioris, quod inuenitur in quolibet motu. erit ergo motus in tempore, & non in inſtanti.

Quid ſit agilitas, & qualiter ſe habeat ad beatorum corpus, & qualis ſit motus quem dos agilitatis facit. cum ſit in omni animali duplex motus. id circo Diſcrimina ſunt tria quibus motus omnium animalium differunt. Et quis ſit motus organicus, & quis non organicus: motuſque organici duplex eſt impedimentum. Et quomodo grauitas, quæ eſt qualitas elementalis in beatis manebit, non tamen grauatio, vel pondus,

Quæſt. CXXVI,

QVAERETVR circa agilitatem quid ſit, & qualiter ſe habeat ad corpus beatorũ, & quia agilitas eſt dos ad motum, eſt conſiderandum de motu illo quem facit qualis ſit.

Pro quo ſciendum, ꝙ in homine, & in quolibet animali eſt duplex motus, vnus per naturã elementi prędominantis, alius cuius principium eſt anima, & eſt motus progreſſiuus. Primus in quolibet animali eſt motus elementi terræ, & aquæ quæ ſecundum qualitatem motiuam dominantur, ideo ſecundum hoc determinatum eſt corpus animalis ad motum ad cẽtrũ, ſicut ſimplicia corpora, ideſt terra, & aqua. alius autẽ non eſt ab aliquo elemento, ſed ab anima, & quoniã in omni animali quantumcunque ſit imperfecti gradus, eſt apprehenſio aliqua, fit motus per apprehẽſionem boni ad conſecutionem, & quoniam contingit bonum apprehenſum non ſemper eſſe in eodem loco eſt motus iſte progreſſiuus nõ vnus, & ſimplex, ſed ad omnem differentiam poſitionis. Differunt autem iſti motus in tribus. Primo ex principijs primus enim eſt ex conditione elementi, & ideo licet ſit in corpore animato non eſt ex conditione eius inquãtum eſt animatum, ſed inquantum eſt terreſtrę. Quod patet, quia poſt mortem nõ manet corpus animatum, & tamen manet idem motus, ergo aĩa non erat principiũ immo aĩa repugnabat huic motui. Quod patet, quia motus ille fit ſm grauitatem, & tamen cadauera ſunt grauiora quã corpora animata, & ita velocius deſcendunt, ſed motus ſecundus eſt ab anima, ideo mortuo animali non manet ille motus, ſed ſolum primus. Secunda differentia eſt, quia primus motus ſemper eſt ad vnum terminum, ſecundus autem non. Ratio eſt, quia primus ſequitur naturam rei inquantum eſt corpus elementale, & inclinatio corporis inquantũ huiuſmodi eſt ſemper vna ſecundum grauitatem, vel leuitatem, ideo ſemper tendit ad vnum terminum, motus autem ſecundus ſequitur formã animalis quę mouetur ſecundum apprehenſionem, ideo ſecundum, ꝙ apprehendens poteſt varie iudicare de bono, & malo, ita ad diuerſa eſt motus ille, & hoc oſtendit Ariſt. 8. Phy. dicens, ꝙ graue non mouetur aliter, ſed vno modo mouetur, & naturaliter, quaſi dicat, animal nõ mouetur vno modo. Tertia differentia eſt, quia in motu primo res non ceſſat a motu per aliquid intrinſecũ, licet habeat aliquid intrinſecũ per quod incipiat moueri, in motu autem ſecundo mobile ſiſtit, & ceſſat per aliquid intrinſecum. Primum patet, quia ſi moueatur graue, vt lapis nunquam ceſſabit moueri quouſque aliquid ei obuiet, quod detineat, & illud eſt extrinſecum. Secundum etiam patet, quia bruta, licet non moueantur libere, tamen habent intrinſece aliquod principium, per quod ſiſtunt in motu etiam nullo exterius impediente. Ratio differentiæ eſt, quia

motus

motus leuium,& grauium eſt ad terminandum locũ, A
vel ſitum, & quouſque illuc perueniant non ſiſtunt,
eo ꝙ nondum eſt terminus a natura intentus, ſi autẽ
ad loca illa nullum corpus occurreret, quod impedi-
ret motum, & etiam vltra locum illum nihil eſſet im
pediens,adhuc ſiſterent per ſe in locis illis, ſicut lapis
in centro,& ignis euolãs a nobis ſiſteret in ſphęra ſua,
& non tranſiret vlterius etiam nullo alio corpore im-
pediente,& tamen antequam illuc perueniant occur-
rit eis ſemper corpus impediens, ideo motus eorum,
vt communiter, immo vt ſemper ſiſtit propter aliqđ
extrinſecum, motus autem animalium fit ſecundum
apprehẽſionem, ille eſt enim terminus motus quem
ipſa apprehenderunt, & quoniam ad illum contingit B
peruenire ante extrinſeca impedimenta, ſiſtit ſępe il-
le motus,ſine impediente extrinſeco per ſolum prin-
cipium intrinſecum,

Conſiderãdum vlterius, ꝙ cum anima quę eſt for-
ma corporis ſit principium omnis motus corporis,
eſt ponenda potentia motiua in ea non ſolum ad mo
uendum organice, ſicut eſt in motu progreſſiuo, ſed
etiam ad mouendum non organice. Motus organi-
cus eſt motus per inſtrumenta, ſ.quando anima non
mouet immediate totum corpus, & quamlibet partẽ
eius,ſed mouet vnam partẽ,ſ.cor,& moto corde mo-
uet cętera membra, & iſte motus eſt ſucceſſiuus etiã
reſpectu mobilis, cũ prius vna pars moueatur quam
cęteræ. Mouere non organice eſt mouere totum cor
pus ſimul,ideſt quamlibet partem ęque primo, & nõ C
mouendo vnam mediante alia, vt ſicut anima æque
primo animat vnam partem, ſicut aliã, & reddit eam
humanam,ſicut aliam,& non eſt ordo quis inter eas,
ita ꝙ non ſit ordo in motu partium, & quia tunc non
mouetur vna pars mediante alia,non eſt vnum inſtru
mentum ad mouẽdum aliam, & ob hoc vocatur iſte
motus non organicus: nunc enim non apparet in ani-
ma, niſi motus organicus, quia mouet quaſdam par-
tes mediantibus aliis, & tamen etiam eſt potentia ad
mouendum non organice, Et dicendum, ꝙ agilitas
non eſt dos ad mouendum organice,ſed non organi-
ce.nam hoc competit dignitati,& velocitati illius mo
tus. nam motus organicus progreſſiuus neceſſario di
cit tarditatem de ſe, quia dicit duplicem ſucceſſionẽ, D
ſ.in partibus motus, & in partibus mobilis eo, ꝙ par-
tes mobilis non mouentur æque primo, cum autem
omnes ſimul mouẽtur, additur magna velocitas mo-
tui,& tamen motus beatorum erit,ita velox,ꝙ erit im
perceptibilis,ideo erit non organicus. Et de iſta potẽ-
tia mouendi organice, & non organice dicunt, ꝙ ſit
eadem potentia numero, quia non oportet poni, ꝙ
anima ſeparata acquirat nouas potentias in beatitudi-
ne, & tamen ibi habebit potentiam mouendi nõ or-
ganice,quia talis erit motus agilitatis, ergo etiam ha-
buit hic potentiam illam. Conſiderandum etiam cir-
ca motum iſtum,ꝙ aliqui putant,ꝙ fiet iſte motus au
ferendo a corporibus beatorum omnẽ grauitatem.
nam dicit Auguſti. ꝙ omnis grauitas, quæ nunc eſt E
cõditio corporis auferetur, ſicut quia niſi tolleretur
iſta grauitas,vbicunque manerent corpora beatorum
extra centrum, manerent violenter, & ſic fatigaren-
tur, & non perpetuarentur. Sed dicendum,ꝙ non ſtat.
nam in corporibus beatorum erit grauitas, nam non
erit omnino tale corpus ſine grauitate, & leuitate, ſi-
cut corpora non elementata,vt Sol,& aſtra, quia iam
nõ eſſet humanum neque maneret ei, id quod eſt de
natura componẽtium ſuorum, nec etiam auferretur
grauitas, ita vt detur leuitas. nam tunc determinarẽ-
tur corpora beatorum ad conditionem ignis in leui-
tate, & hoc non eſt conueniens naturæ humanæ in
qua præponderat conditio elementi terræ, & aquæ,
non conuenit etiam conditioni motus beatitudinis,

quia ſicut manente corpore in grauitate in qua nunc
eſt, locus ſuus ſecundum motum prędominantis ele-
menti eſt cẽtrum,quod repugnat loco beatorum, ita
& ſi maneret conditio leuitatis ignis,eſſet locus ſuus
ſpacium ſub circulo lineę,& hoc etiam repugnat bea
titudini. dare ergo corpori beato aliquam leuitatem
elementalem eſt inconueniens, tum quia agitur con-
tra conditionem corporum ipſorum naturalem,tum
quia non ſatisfit per hoc conditioni beatorum, quia
locus illorum non eſt quem determinat illa leuitas.
Item quia repugnat motui beatorum iſta leuitas, nã
motus eorum erit ad omnem poſitionem, ſicut eis
placebit, & tamen leuitas non adiuuat ad motum, ni
ſi ad ſupra, ad cęteras vero poſitiones impedit, ſicut
grauitas impedit volentem aſcendere. ideo non ma-
gis cõuenit beatis dare corporibus eorum ſummam
leuitatem ignis quam grauitatẽ terrę manere in eis.
Dicendum ergo, ꝙ cum de natura nihil mutandum
ſit,ſed ſolæ imperfectiones auferendæ ſint, & natura-
le ſit homini ex conditione componentium,ꝙ ſit cor
pus ſuum graue, ꝙ manebit corpus hominis graue,
Quod autem dicit Auguſti. ꝙ auferetur grauitas. Di-
cendum,ꝙ grauitas aliquando nominat ſolam quali-
tatem inclinatiuam ad motum, & eſt qualitas elemẽ-
talis,& aliquando nominat pondus. Accipiendo pri-
mo modo manebit in beatis, quia corpora ſua magis
ſunt determinata ſecundum conditionem terræ, &
aquæ,quam ſecundum conditionem ignis, ideo gra-
uitas quæ eſt elementalis qualitas, erit in eis quæ op-
ponitur leuitati. non tamen erit in eis pondus,vel gra-
uatio, quia pondus dicit quandam grauationem quæ
impedit operationem ponẽdo improportionem po-
tentiæ motiuę ad mobile, vel operatiuę ad operatio-
nem. pondus ergo, & aggrauatio quæ ſunt conditio-
nes corporis corruptibilis auferentur, ſed ipſa graui-
tas elementalis non tolletur. Cum autem dicitur, ꝙ
ſi non auferatur grauitas, manebũt violenter corpo-
ra beatorum extra centrum. Dicendum, ꝙ in quoli-
bet animali (vt ſupra dictum eſt) duplex eſt motus, ſ.
ſecundum inclinationem prædominantis elementi,
& ſecundum apprehenſionem animæ quæ eſt forma.
Quantum ad primũ naturale eſt cuilibet animali ma-
nere in centro terræ,vel iuxta. Quantum ad ſecundũ
non eſt ei naturale, & quoniam illud eſt ſimpliciter
naturale rei,quod competit ei ſecundum formã com
pletiuam, dicetur ſimpliciter naturalis motus in ani-
mali ille qui eſt motus eius,vt aĩalis, & non ille qui eſt
eius,vt terreſtris, & ideo manere extra centrum non
eſt eſſe violentum homini,ſed magis eſſet contra na-
turam eius ibi manere. Ita circa beatos dicimus ibi
eos manere vbi exigit conditio potentiæ ſuperioris,
& illuc moueri erit eis magis naturale,quam manere,
vt exigit grauitas quæ eſt conditio infimæ rei quæ in
eis eſt, ſ.terræ. non ergo dicentur manere violenter
extra centrum, licet nunquam auferatur ab eis gra-
uitas.

Et ſi omnino quis inſtet, quòd corporibus illis in-
quantum grauia ſunt, erit violentum manere extra
centrum.

Dicendum,ꝙ non oportet tollere de natura rerum
omnem violentiam, ſed ſolum violentiam ſimplici-
ter,violentiam autem ſecundũ quid non oportet tol-
li,quia illa potius conſeruat res.nam in rebus ſimplici-
bus poteſt ſeruari natura ſine omni violẽtia, quia ſunt
corpora ſimplicia,ſunt etiam motus ſimplices, & in-
clinationes, & quocunq; modo agatur contra inclina
tionẽ aliquam ipſorum, agitur ſimpliciter contra na-
turam eorum quæ vnica eſt, & ita violentũ quodli-
bet eſt ſimpliciter violentum in corporibus mixtis,&
potiſſime in animatis, & ſenſitiuis non eſt inclinatio
ſimplex cum non ſit vnica natura,ſed cum maneat in

eis cõditio componentium, neceſſe eſt manere in eis inclinationes ſm cõditiones cõponentiũ, & ſequentẽ conditionem prędominantis cũ non poſſint ſeq cõditionem omniũ, quia ſunt ɔ̃ria. Rurſus eſt in eis alia natura, quia pertinent ad aliam ſuperiorem ſpeciem ſecuñdũ quam eſt in eis alius motus, & inclinatio ꝗa tamẽ quęlibet res eſt talis qualis eſt ſua vltima forma: motus illius formę erit ſibi naturalis, & quidquid eſt contra inclinationem illius eſt cõtra naturã rei, & eſt ſimpliciter violentũ, quod.n. eſt ɔ̃ inclinationẽ rei ꝗñ ad inclinationem ex parte componentium non facit violentum, niſi ſm qd: qđ vero eſt cõtra inclinationẽ rei, quę eſt ſm formam vltimam facit violẽtum ſimpliciter. Prima autem violentia non repugnat ſtatui vniuerſi in animabus: immo eſt neceſſaria ad cõſeruationem ipſorum. Secunda autem repugnat, & illa eſt, quę tollit perpetuitatem, & tñ, ꝙ beati maneant in cęlo cũ grauitate elementali non eſt violentũ ſimpliciter, ſed ſolum ſm quid, & primo mõ, iõ nullũ inconueniens eſt tale violentum ſemper manere.

Dicendum ẽt, ꝙ agilitas nõ ponit in beatis ad motum, qui competit ſecundum prędominium elementi, quia ille motus nõ competit glorię, ſed potius retrahit a loco glorię, nec ẽt competit rei ſm id, quod perfectum eſt in ea, i. ex forma ſpẽi, iõ agilitas nõ erit, niſi ad mouendum ſm apprehenſionem in quãcunque partem placuerit beato moueri, ſicut fit in motu progreſſiuo. Sed hoc differt a motu progreſſiuo, quia ille eſt organicus: motus tamen beatorum erit non organicus, quia anima mouebit omnes partes æque primo, ſicut mouentur corpora ſolida impulſa a nobis.

Dicendum nũc quid ſit ipſa agilitas, & communiter dr̃, ꝙ agilitas eſt qualitas ad faciliter ſe mouendũ in ipſo beato ſecundum locum non eo motu, qui eſt naturalis, vt corporis grauis, & mixti, ſed qui eſt ſecũdum conceptionem, vel apprehenſionem animę.

Sed, quę qualitas ſit iſta eſt dubium. Dicendum, ꝙ non eſt aliqua qualitas elementalis quantumcunque excellens, quia illa moueret determinate ad vnum ſitum, vt leuitas, & grauitas. hęc autem facit mouere ad omnem ſitum. Etiam nõ eſt qualitas cęleſtis, quia illa naturalis, & determinat certum modum motus, ſed dicit perfectionem quandam potentię motiuę. Vnde dicunt quidam, ꝙ agilitas nihil aliud eſt, quam potentia motiua animę, quę eſt per ſe, & primo animę, & per ſe, & non primo alicuius partis corporis, & alicuius primo perfecti, vt totius: ſic volunt Scotus, & Radulphus.

Sed obiicietur primo, quia tunc dos non eſt corporis, ſed animę, ſi potentia animę eſt, & tñ agilitas dos corporis eſt. Secundo, quia tunc non eſſet agilitas nouiter data beatis: cum hic teneant potentiam motiuã animę. Dicendum vr̃, ꝙ agilitas dicit dotem quandã ſecũdum quam perficietur beatus quilibet ad motũ, & qm̃ motus eſt ſecundum habitudinem potentiæ motiuę, & aliud ex parte mobilis, & quia potẽtia motiua non mouet nunc corpus, niſi organice: tunc autem mouebitur nõ organice: putauerunt quidam, ꝙ dabitur beatis noua potentia motiua, ſed hoc non eſt neceſſe, quia nõ oportet poni multitudinem ſine neceſſitate. Ideo dicendum, ꝙ per eãdem potentiam per quam anima mouet organice, poterit mouere non organice, & dicetur, ꝙ dos non eſt ipſa potentia motiua, ſed perfectio data ipſi potentię motiuę ſecundũ, quam poteſt nunc mouere aliter, quam prius, & velocius quam prius, & quoniam etiam mobile cõfert ad hoc, dabitur diſpoſitio ex parte mobilis auferendo omnem indiſpoſitionem corporis ſecundum, quam erat difficile ad motũ. Et ſicut motus eſt in nobis duplex, ſcilicet organicus, & non organicus, ita & im-

F pedimenta ſunt duplicia: nam motus organici impe-
dimenta ſunt in iuncturis, & neruis corporis, ideo ſi
ab eis auferatur omnis indiſpoſitio, & addatur plica-
bilitas, & tractabilitas ſufficit ad motum organicum
progreſſiuum: motus autem non organicus habet
impedimenta ex ipſo corpore inquantum eſt in eo
grauitas, vel ponderoſitas, quę non eſt de eſſe corpo-
ris, vel de natura, vt quòd caput ſit pleniũ melancho-
licis ſpiritibus aſcendentibus ratione fumoſitatum,
quę ab interioribus procedunt ex quibus accidunt
corruptiones naturę. adiuuantia autem ad hunc mo-
tum ſunt ablatio ponderoſitatis nõ naturalis, & mul-
tiplicatio ſpirituum puriſſimorum corporalium, &
alia ſimilia ſecundum quę omnino erit corpus diſpo-
ſitum ad motum, vt obediat potentię motiuę. Vnde
dicunt, quòd tria concurrunt ad dotem agilitatis. Pri-
G mum eſt potentia motiua animę, quę poteſt mouere
organice, & non organice, cui tũc dabitur, quòd mo-
ueat non organice. Secundum erit multiplicatio ſpi-
rituum puriſſimorum: tum quia ſpiritus vitales erunt
puriſſimi, & vigoroſi: tum quia corpus replebitur ali-
quo puriſſimo elemento, ſcilicet aere puro, vt non
ſit vacuum, & non erunt ibi ſordes inteſtinorum, &
cęterę corruptiones, quę replent interiora, quia iſta
ſunt nunc in corpore ex neceſſitate vegetationis: tũc
autem non erit vegetatio, ideo ceſſabunt hęc, ſed ma-
nebit corpus plenum aere bono, qui erit tunc con-
naturalis, & nunquam corrumpetur. manifeſtum eſt
H autem, ꝙ hę ſordes ponderoſius efficiunt corpus ad
motum: etiam ſpiritus boni ſubtilis, qui tunc erunt,
aptius reddent ad motum. nam corpori mortuo ni-
hil additur de quantitate, aut materia, & tamen eſt põ-
deroſius, quam viuens eo, ꝙ in mortuo nulli ſpiritus
ſunt. Tertium erit ablatio omnis indiſpoſitionis tam
in iuncturis, quam neruis, & omnis ponderoſitatis,
quę non eſt naturalis, quia hęc habilitant corpus ad
motum tam organicum, quam non organicum. Et
his ſuppoſitis dicendum, ꝙ dos agilitatis non erit ipſa
potentia motiua ſecundum eſſentiam, ſed perfectio
ei data, vt facere poſſit id, quod nunc non poteſt. nam
non poteſt nunc mouere corpus, niſi organice: tunc
I autem mouebit nõ organice, ſcilicet totum ſimul, &
ita perfectio erit de nouo. Et ſic dicetur ad primum,
quòd agilitas eſt dos corporis: tum quia ex parte cor-
poris erit diſpoſitio cauſata ad hoc, ꝙ poſſint corpora
agiliter moueri, vt dictum eſt: tum, & principaliter, ꝗa
licet potentia motiua ſit ab anima, tanquam a princi-
pio, eſt tamẽ corporis, quia per eam mouetur corpus,
& non anima, ſicut potentia viſiua ab anima eſt, &
tamen eſt potentia corporalis, & per eam perficitur
corpus, & ita non poteſt vocari dos animę, quia do-
tes animę ſunt pro actibus interioribus animę, & nõ
vt anima mouet corpus.

Ad ſecundum dicendum, quòd agilitas de nouo
datur, quia non eſt ipſa potentia motiua ſecundum
K eſſentiam, ſed aliqua perfectio ei data in ſe, vt poſſit
aliter, & efficacius mouere, & vt ſimul concernit di-
ſpoſitionem ex parte mobilis quorum nullum fuit in
vita hac, ſed omnia dantur beatis poſt reſurrectionẽ.

An corpora glorioſa habebunt claritatem. Et vnde ea perueniat. Et cur beatorum corpora vitro comparantur ſecundum Sanctum Thomam.

Quæſt. CXXVII.

QVAERETVR de dote claritatis, quę eſt vltima, an corpora glorioſa habebant claritatem.

Aliqui dicunt, ꝙ non, ꝗa vt ait Auicenna 6. lib. naturaliũ corpus luminoſum cõſtat ex partibus peruijs, ſed partes corporum glorioſorum non erunt peruię cum in aliquibus dominetur terra, ſicut in carnibus, & oſſi-

& oſſibus: ergo non erunt lucida. Item corpus lucidū A occultat illud, quod eſt poſt ſe: nam vnum luminare eclypſatur per alterum, ſicut luna eclypſat ſolem, & flamma ignis prohibet videri id, quod eſt poſt eā. corpora tamen glorioſa non occultabunt id, quod eſt poſt ea, vel intra ea, quia (vt ait Greg. ſuper illud Iob: non adęquabitur ei aurum, neque vitrum Iob 28.) ibi, ſcilicet in cęleſti patria vniuſcuiuſque mentem ab alterius oculis membrorum corpulentia non abſcōdet: patebitque corporalibus oculis ipſa & corporis harmonia: ergo nō erūt corpora illa lucida. Item corpora glorioſa erunt colorata: ergo non erunt lucida. Patet, quia color, & lux contrariam diſpoſitionem requirunt in ſubiecto, quia lux eſt extremitas perſpicui B in corpore non terminato: color autem eſt extremitas perſpicui in corpore terminato, vt dicitur in libro de ſenſu, & ſenſato: corpora tñ glorioſa erunt colorata, quia (vt ait Aug. 19. de ciuitate Dei) pulchritudo corporis eſt partium conuenientia cum quadam coloris ſuauitate. corporibus tamen glorioſis non deerit pulchritudo, ergo non erunt habentia lucem, vel claritatem. Item ſi eſſet claritas in corporibus glorioſis: oporteret, ꝙ eſſet ęqualis in omnibus partibus corporis, ſicut dos impaſſibilitatis, agilitatis, & ſubtilitatis erit in omnibus ęqualiter, ſed non eſt conueniens, quia quędam partes habent maiorem conuenientiā ad claritatem, quam alię, ſicut oculi potius, quam manus, & ſpiritus potius, quam nerui, & humores potius, quam caro, ergo non erunt corpora lucida. Item C ſi eſſent clara immutarent ſenſum ad cognoſcendū, & tamen non immutant, ſicut patet de Chriſto eunte cū diſcipulis in Emaus Lucę 24. cuius corpus erat glorificatum, & tamen non cognouerunt eum per diſpoſitionem corporis in toto itinere.

Dicendum, ꝙ non eſt verū, quin erunt corpora illa clara, quia dr̄ Sap. 4. fulgebunt iuſti, & ſupra 13. dr̄ fulgebunt iuſti, ſicut ſol in regno patris eorū. Sed manet difficultas, quia quidam volunt, ꝙ illa corpora ſunt luminoſa, & peruia. luminoſa quidem propter claritatē. peruia aūt pp ſubtilitatem, quę eſt alia dos, & illam claritatem dicunt ſuperadditam corporibus. Sed dicendum, ꝙ non ſunt vere peruia, quia ſi eſſent peruia non terminarent viſum, & non haberent diſtinctionē D in partibus, & ita non poſſent diſcerni a viſu, quia talis diſtinctio non fit, niſi in ſolidis terminatis. Etiam ſi ſunt luminoſa non erunt peruia, quia magnitudo luminis non patitur corpus eſſe tranſparens, vt patet in ſole, in quo eſt luminis aggregatio, & in quolibet aſtro, & etiam in flamma ignis. ſunt ergo corpora in ſe terminata, & ſolida, quorum non magis videantur interiora, quam nunc in corporibus mortalibus (vt quidam volunt)

Alij autem dicunt, quòd corpora beatorum erunt colorata, & lucida, color enim erit in eis ex conditione 4. elementorum ex quibus omnia corpora humana conſtant, ſed erunt luminoſa luminis ſuperadditi, & iſtę erunt duę qualitates in corpore, & aliquando E videri poterit corpus per vnam, & aliquando per aliā, ſicut patet in noctiluca, quę vere colorata eſt, & ſi quis viderit eam per diem videbit eam coloratam, & ſi per noctem viderit, videbit eam fulgentem, & per diem non immutat per lucem, quia parua eſt, & abſorbetur a lumine ſolis, & tamen non ceſſat habere illam lucē, etiam per diem, ſicut flamma candelę per diem poſita ad ſolem non videtur, & tamen non deſinit eſſe. Per colorem autem immutat in die. per noctem vero non immutat per colorem, ſicut nec cęteri colores videntur ſine illuſtratione medij, & tunc per lucem videtur, etiam ſi parua ſit: cum ergo iſta ſint duę qualitates, & non repugnent in eodem, poterunt ambæ eſſe in corporibus beatorum, & ita neceſſe eſt poni colorem quidem propter naturam corporis: lucem autem propter auctoritatem ſcripturę. Item quia lux, & color nō repugnāt inter ſe, neque ratione ſui, neq; ſubiecti, neque operationis. Non quidem ratione ſui: immo pertinent aliquo modo ad eandem naturam, quia color quędam lux eſt. Etiam non ratione ſubiecti, nam lux poteſt eſſe tam in corpore terminato, quā no terminato. nam dicit Commentator libro de ſubſtantia orbis, ꝙ ſtella eſt aggregatio partium orbis faciens diaphanum terminatum. Etiam idem vocat ſecundo de cęlo, & mundo, lunā corpus terminatum, & tamen iſta ſunt corpora lucida. Etiam non impediunt ſe ratione operationis. nam Deus conſeruet tam lucē, quam colorē beatorum, vt ambo ſimul immutare poſſint videntes. cum enim vtrunque pertineat ad perfectionem, ad Dei bonitatem, & ordinationem ꝯuenit ambo ſic ſeruare, vt vnum non tollat alterum: nam, ſicut gloria nō tollit naturam, ita nō tollet operationes naturę, quę imperfectionem nullam inducunt, & tñ color dicit perfectionem corporis, & immutatio, quę fit ſecundum colorem ptinet ad perfectionem, idō non tolletur color, neque impedietur immutatio, quę fit p colorē pp lucē ſuperadditam: & ita Aug. 21. de ciuitate diſtinguit lucē, & colorē in corpore Chriſti refulgentis, dicens ꝙ diſcipuli viderunt faciei Chriſti colorē, & non claritatē. De claritate illa dicendū, ꝙ erit valde magna, maior quidem: q̃ ſolis nā ſupra 13. c. Chriſtus dixit, ꝙ fulgebunt iuſti, ſicut ſol: & Chriſtus voluit oſtendere in corpore ſuo exemplum claritatis beatorū in transfiguratione, & ad hoc oñdit claritatem in corpore ſuo. nam reſplēduit vultus eius, ſicut ſol, id eſt pluſquam ſol, vt dicit Glo. ſed non inuenit aliud excellentius, cui compararet fulgorem corporis Chriſti, de quo magis dictum fuit ſupra.

Sed eſt dubiū de illa claritate vnde prouenient corporibus beatorum. Aliqui dicunt, ꝙ prouenient de cōditione quintę eſſentię, quę tunc dominabitur in corporibus illis.

Sed hoc non ſtat, quia non erit aliqua pars corporis cęleſtis veniens in compoſitionem corporis humani, vt oſtenſum eſt ſ. cū diceret̄ de impaſſibilitate.

Alij dicunt, ꝙ cauſabitur claritas ex actione animę, id eſt redundabit ex anima in corpus: eſt enim claritas in anima alterius modi, & quia corpus ei eſt vnitum influit in illud deriuādo perfectiones ſuas, & quia nō poteſt deriuare vnitate deriuat ęquiuoce, quod enim recipitur non recipitur per modum influentis, ſed per modum recipientis. claritas ergo animę, quæ eſt ſpiritualis, non poteſt recipi ſpiritualiter in corpus, ideo recipit ęquiuoce perfectionem quandam, quæ vocatur claritas, & habet ſe proportionaliter ad corpus, ſicut claritas animę ad animam. nam vtraque eſt manifeſtatiua rerum cognoſcibilium ſui generis, ſcilicet illa ſpiritualium, & hęc ſenſibilium, & ita cęteræ dotes ſunt in corpore per redundantiam factam ab anima.

Alij dicunt, ꝙ non datur illa claritas, niſi a Deo, qa nulla alia cauſa inueniri poteſt a qua ſit: nam dicunt, ꝙ aīa non pōt cauſare iſtā qualitatē corporalē, qa dñr, quod anima ſolum habet ad corpus habitudinem formę, & non efficientis, & ſi habet efficientiā aliq̄ ſolum eſt hoc reſpectu qualitatum accidentalium poſſibilium conſequi naturalem complexionem, & non ſupernaturalem, ſicut eſt claritas.

Sed hoc non ſtat. non enim poteſt negari, quòd cum anima ſit motor non ſit etiam cauſa accidentiū corporis quorundam, quod, & illi confitentur. Et cū dicunt, quòd eſt verum quantum ad accidentia, quæ poſſunt cōſequi naturalem complexionē, non eſt rationabiliter dictum. nam ſicut anima manens in con-

ditione naturali eſt efficiens qualitatum conſequētiū complexionem naturalem, ita & ipſa eleuata ad ſtatum gloriæ, & perfecta donis gloriæ erit efficiens in corpore qualitates gloriæ. nam in vtroque ſtatu eſt exceſſus animæ ad corpus: immo magis excedit ſecūdum perfectionem anima glorioſa ad corpus glorioſum, quam anima non glorioſa ad corpus mortale, ideo conuenienter ponetur dotes prouenire in corpus ex redundantia animæ.

Ad primum dicendum, ꝙ corpora glorioſa non erunt peruia, vt dictum fuit, & tamen erit in eis lux. Quòd vero dicit Auicenna verum eſt de corporibus, quibus naturaliter lux aduenit. nam illa habent naturaliter partes peruias: cum ratione partium componentium adueniat lux. corporibus autem glorioſis aduenietlux non naturaliter, ſed ex gratuita, & ſupernaturali donatione, ideo non oportet poni corpora peruia. Ad ſecundum dicendū, ꝙ Greg. cōparat corpora glorioſa auro, & vitro: auro pp fulgorem: vitro quia tranſlucebunt. Vnde dicunt quidam, ꝙ corpora beatorum erunt clara, & peruia, ꝙ enim aliquid ſit clarum, & peruium conuenit ei ex hoc, ꝙ claritas corporis cauſatur ex denſitate partium lucidarum: denſitas autem repugnat peruietati, ſed tūc cauſabitur claritas ex alia cauſa, & ita manebit peruietas. dēſitas nāque corporis glorioſi non tollit ab eo peruietatem, ſicut denſitas vitri non tollit peruietatem a vitro, & hoc tenet beatus Tho. de Aquino.

Alij dicunt, quòd corpora beatorum comparantur vitro non, quòd ſint peruia, ſicut vitrum, ſed propter quandam ſimilitudinem. ſ. quòd illud quod in vitro clauditur non occultatur: ita animæ gloria, quæ in corpore glorioſo manebit non occultabitur: ſed nolunt tā, ꝙ aliqui intra corpus videantur, ſicut nec nunc videntur.

Dicendum aūt, ꝙ ſatis apparet difficultas, ꝙ poſſit corpus glorioſum ſimul eſſe coloratum, & lucidum, & peruium, ꝙ n. ſit ſimul coloratum, & lucidum non eſt tanta difficultas: tā ꝙ maneat claritas, & peruietas eſt difficile, quia colorata non ſunt peruia, ſed terminata. lucida quoque non ſunt peruia. nam ſol non eſt peruius, & ſtellæ non ſunt peruiæ, ſed ſuſceptiuæ lucis.

Aliqui, ergo putabant, ꝙ non erunt peruia corpora beata, ſed erunt poroſa, & per poros illos poterunt multiplicari ſpecies omnium, quæ intra ſunt, & ita interiora videbuntur. Sed dicendū, ꝙ corpora beatorum poſſunt manere ſolida peruia, ſicut eſt de cryſtallo, & vitro, quæ ſolida ſunt, & peruia, quia videtur quidquid intra ea eſt. Et tā hoc repugnat aliqualiter determinationi coloris, & multitudini lucis aggregatæ, ideo dicendum, ꝙ cum non appareat ex ſacra Scriptura neceſſitas dicendi ea peruia non eſt inconueniens, hoc vel illud tenere: ſatis tamen poterit teneri, quod tenet ſanctus Thomas, ꝙ ſint peruia, ſed tunc oportet poni plura contra conſuetudinem, quam ponunt illi, qui dicunt non eſſe peruia, & tamen tota ratio ponendi peruietatem, eſt propter dictum Gregor. quod alij intelligunt de peruietate mentali, etiam quia non eſt neceſſe ſtare illi dicto.

Ad tertium dicendum, ꝙ quando lux, & color ꝓueniunt naturaliter, videntur exigere contrarias diſpoſitiones, quia color exigit corpus terminatum: lux aūt corpus non terminatum; corporibus tamen glorioſis color inerit naturaliter, lux autē ſuperaddetur miraculoſe ex conditione gloriæ, ſed gloria non tollit naturam, ſed perficit, ideo lux addita non tollit colorem, ſed augebit pulchritudinem eius, ſicut videmus corpora colorata naturaliter pp ſolis ſplendorē fulgere, vel ex alia cauſa extrinſeca. Ad quartum dicendum ꝙ nō erit claritas æqualiter in omnibus partibus corporis

F glorioſi. claritas enim redundat ab anima in corpus, & non eſt in corpore taliter, ſicut in anima, ſed recipitur ſuo modo, ita & redundabit in quamlibet partē corporis ſuo modo, & quia non videntur omnes partes corporis æqualiter diſpoſitæ ad recipiendum claritatem ex ſua natura: non eſt inconueniēs, quòd inæqualiter recipiant. Et cum dicitur de alijs dotibus. Dicēdum, ꝙ non eſt ſimile, vt ad impaſſibilitatem, agilitatem, ſubtilitatem, quia ad hæc omnes partes habent eandem diſpoſitionem. Etiam quia claritas pertinet ad pulchritudinem, & non ad actionem principaliter, quòd tamen non ſint æqualiter perfectæ in pulchritudine omnes partes corporis non eſt inconueniens, ꝙ tamen cæteras dotes habeāt inæqualiter eſſet G inconueniēs, vt ſi non eſſet impaſſibilitas in eis æqualiter, quia tunc illa pars, quæ eſſet minus impaſſibilis, eſſet promptior ad patiendum, & hoc eſſet inconueniens. Idem de agilitate, quæ ad motum pertinet. nam eadem agilitas eſt totius corporis, niſi diceretur, quòd quædam partes corporis glorioſi eſſent ineptiores ad motum, quam cæteræ, & hoc eſt inconueniens, quia hoc redundat in defectum corporis glorioſi: cū eodē motu, & ſimul non organice totum moueri debeat.

An claritas corporis beati poſſit videri ab oculo non beato. Et quomodo non offendit, ſed delectat, & demulcet, cum ſolum beatorum lux immutet intentionaliter.

Quæſt. CXXVIII.

H QVAERETVR an claritas corporis beati poſſit videri ab oculo non beato.

Aliqui dicunt, ꝙ non, oportet eſſe. n. proportionem viſibilis ad viſum. oculus tamen non glorificatus non eſt proportionatus ad videndū lumen gloriæ: cum illa claritas videatur alterius generis, quam claritas naturæ. ergo nō videbitur ab oculo nō glorioſo. Itē claritas corporis glorioſi erit maior, q̄ claritas ſolis nūc ſit, qa ēt claritas ſolis futura ē multo maior, q̄ nūc Iſa. 30. erit lux lunæ, ſicut lux ſolis, & lux ſolis ſeptempliciter, & tamen adhuc erit claritas corporis glorioſi maior, quam tunc, & tamen nemo poteſt conſpicere nunc ſolem in rota, ergo a fortiori nō poſſet aliquis oculus mortalis videre claritatem beaI torum corporum. Item viſibile oppoſitum oculis videntis neceſſe eſt videri, niſi ſit læſio aliqua oculi, & tamen claritas glorioſi corporis oppoſita oculo non glorioſo non neceſſario videtur. ergo non eſt viſibilis ab oculo non glorioſo. Patet, quia diſcipuli Chriſti viderūt poſt reſurrectionē corpus eius, ſed non claritatē illi⁹, vt dicit Aug. 21. de ciui. & colligit Luc. 24. & Io. 20.

Dicendum, quòd oculus non glorioſus poteſt videre claritatem illam glorioſam, quia ad Phil. 3. ſuper illo verbo configuratum corpori claritatis ſuæ. dicit Glo. ꝙ corpora beatorum aſſimilabuntur claritati, quam habuit Chriſtus in transfiguratione, & tamen claritas illa viſa fuit ab oculis diſcipulorum, qui non K erant glorificati. ergo etiam omnium beatorum claritas videri poterit ab oculo non glorificato. Item quia vt dicitur, impij torquebuntur in iudicio vidētes gloriam bonorū, vt colligitē Sap. 5. & tamen non videbūt plene gloriam bonorum, niſi videant claritatem corporis ipſorum: immo tota gloria corporis quantum, ad id, quod videri poſſit, erit in claritate, ergo videbunt claritatem eorum, & conſequenter erit viſibilis ab oculo non glorificato.

Sciendum tamen, quòd aliqui dicunt, quòd claritas corporis glorioſi viſui glorioſo eſt manifeſta, & ei occultari non poteſt, oculo autem non glorificato eſt occulta, & non poteſt ei manifeſtari, quia eſt ei improportionabilis.

Sed

Sed cum obijcitur de Chriſto viſo in transfiguratione. Dicunt ꝙ non eſt trahendum ad conſequentiã, quia ipſe Deus erat, & poterat facere, quod aliàs erat impoſſibile. Sed dicendum, ꝙ hoc non ſtat: non.n. dẽbet dari miraculum ad hoc, ꝙ videatur claritas glorioſa à corpore non glorioſo, quia neceſſe eſt, ꝙ claritas illa videri poſſit quocunque oculo, niſi ſit æquiuoce claritas, quia lux, ſecundùm id, quod eſt, nata eſt mouere viſum, & viſus, ſm quòd eſt viſus natus eſt, percipere lucem, ſicut verum ſe habet ad intellectum, & bonũ ad effectum, vnde ſi eſſet viſus, qui non poſſet percipere aliquam lucem, omnino neceſſe eſſet, ꝙ ille diceretur viſus æquiuoce, vel illa lux æquiuoce, quod nõ poteſt dici de luce corporum glorioſorum, quia tunc per hoc, ꝙ dicitur corpora glorioſa futura lucida nihil nobis notificaretur, cum lucidum non ſignificaret eandem naturam hic, & ibi, ſicut qui dicit canem eſſe in cælo nihil notificat ei, qui non nouit niſi canẽ qui eſt animal: erit ergo illa claritas eiuſdem naturæ cum iſta, & ita poterit videri ab oculo nondum glorificato, i. non repugnat videri. Aliqui autem putant, vt Scotus, ꝙ claritas gloriæ viſibilis ſit ab oculo non glorificato, & tñ propter ſuam magnitudinem non põt eam tolerare oculus non glorificatus, dicit tamen, ꝙ aliquam viſionem claritatis habere poſſit ſaltem perceptione in raptu, quod eſt quædam actio, & immutatio, non ꝙ ſit realis, ſed intentionalis. licet igitur non poſſit videre iſtam claritatem corporis glorioſi, tamẽ aliquam perceptionem ſubitam, & immutationem poteſt, ſicut ego percipio ſolem ſine claritate ſolis, licet nõ videã. Sed ipſemet obijcit, quia natura non põt exercere vnam operationem ſine altera, i. ꝙ non põt realem ſeparare ab intentionali. Dicit quòd claritas actu permanens non poteſt diu immutare intentionaliter quin immutet realiter, raptim tamen tranſeundo poteſt immutare illa claritas oculum non glorioſum intentionaliter. Et ita dicit, quòd diſcipuli nõ potuerunt ferre claritatem corporis glorioſam actu permanentem, ſed non propterea ſequitur quando aliq̃ perceptionem, vel immutationem corporalem habuerunt ſaltem intentionalem, ſed ſi diu ſtaret cum intentionali haberẽt aliquando realem immutationem, & corrumperetur organum viſus. Dicendum autem, quòd claritas beatorum poteſt videri ab oculo non glorificato, & diu videri facta tam intentionali, quam reali immutatione, & non eſt inconueniens aliquod: non eſt.n. verum, quòd claritas patriæ ſit intolerabilis oculis mortalium, & ideo diu viſa non corrumperet organum, licet aliqua lux naturalis corrũperet, & corrumpat de facto, ſicut eſt lux ſolaris, immo iſta eſt excellentia illius lucis ſuper iſtam, quia lux naturalis quando eſt excellẽs corrumpit ſenſum, lux aũt patriæ quantumcunq; ſit excellens non corrumpit ſenſum. Et patuit hoc ĩ luce, quę fuit in facie Moyſi, & quæ fuit in facie Chriſti: vtraque.n. viſa eſt a mortalibus, & tamen faciem Moyſi videre non poterant Iudęi, niſi velata eſſet, faciem autem Chriſti viderunt diſcipuli apertam cum tamen fulgeret. Et cum dicit Scotus, quod non poterant ferre lucem illam, non videtur verum, immo valde delectabantur videndo illam, ita vt Petrus præ dulcedine illa diceret, Domine bonum eſt nos hic eſſe, faciamus tria tabernacula. Et ita dicendum, quod illa lux diu viſa non turbabat, neque corrumpebat organum, ſed demulcebat, & delectabat valde vidẽtes diſcipulos, vt ait Beda. Sed quòd lux faciei Moyſi turbaret, lux Chriſti demulceret, ratio fuit, quia lux vultus Moyſi fuit de conditione lucis naturalis, & non de luce glorioſa, lux autem Chriſti fuit glorioſa, ideo non turbauit oculos, vnde & à quocunque mortali videretur non turbaret oculos A eius, nec tamen propter hoc differunt ſpecie, aut natura, ſed pertinent ad eandem naturam, quia alias non eſſet claritas gloriæ obiectum viſus ſicut claritas iſta, ſed ſi aliquando dicantur diuerſa genera, intelligitur quòd non ſunt eiuſdem conditionis: multo enim excellentior eſt illa, quam iſta: nam à luce gloriæ omne inconueniens, & imperfectio aufertur, & ita non offendit oculos.

Ad primum dicendum, quòd claritas gloriæ erit proportionata oculo mortali. Et cum dicitur, quòd non eſt eiuſdem generis, ſed alterius, põt dici, quòd non eſt eiuſdem generis, & ideo erit proportionata viſui, quia lux mouet inquantum eſt obiectum, & B habet, quòd ſit obiectum ex natura generis, vel ſpeciei, & non ex cauſa: quòd tamen immutet, ſic vel propter alias, & alias conditiones hoc habet ex cauſa ſua, quæ contulit ſibi alias perfectiones, quam luci naturali.

Ad ſecundum dicendum, quòd licet claritas gloriæ ſit maior, quam claritas ſolis, tamen non contriſtabit, ſed demulcebit: nam iſti claritati inquantum eſt excellens competit corrumpere calefaciendo, & reſoluendo organum viſus, illi autem claritati ex cõditione gloriæ erit ablatum omne illud per quod poteſt nocere, ideo illuminabit, ſed non diſſoluet, neque calefaciet, & ita non corrumpet organum, & hoc non competit illi claritati, quaſi miraculoſe velit C Deus operari per illam ſuſpendendo aliquam actionem eius, ſicut ſi faceret, quòd ignis illuminaret, & non cremaret rem combuſtibilem, quia idem fieret tunc in luce naturali.

Sed dicendum, quòd propria conditio illius lucis eſt non nocere viſui, & hoc inquantum eſt glorioſa. ita quòd magis eſſet admirãdum ſi lux illa viſa à quocunque mortali turbaret, vel offenderet oculos eius. Et hoc eſt, quia ſicut corpora glorioſa nihil pati, aut recipere poſſunt paſſione reali, aut naturali, ſed ſolũ intentionali, quia naturalis immutatio alterat rem, & corrumpit, ita & proprietates gloriæ receptæ in corporibus beatorum ſolum agunt actione intentionali, ſi agere debẽt in ipſa corpora beatorum, quia alias ipD ſa immutata materialiter corrumperentur, & tamen lux eſt conditio omnium corporum beatorum, ſecũdum quam quilque beatus videbitur ab alio, ideo neceſſe eſt, quod illa lux ſolum intẽtionaliter immutet, quia alias ita oporteret dari miraculum, vel dotem aliquam per quam liberarentur à nocumento, quod inferre poſſet illa lux, ſicut datur dos per quam ignis non poſſit agere nocendo corporibus beatorum: data eſt ergo conditio hæc claritati illi, quòd non poſſet agere niſi actione intentionali, & tunc, ſiue immutet oculum beatum, ſiue mortalem, ſemper aget ſolum intentionaliter, & ita nunquam corrumpet viſum, vnde de natura ſua competit illi luci inquantum eſt glorioſa, quod demulceat, & non offendat, & ita ſcriptura comparat eam claritati iaſpidis, Apoc. 20. quia E claritas iaſpidis mulcet potius, quam turbet viſum.

Ad tertium dicendum, quòd Apoſtoli non viderunt in Chriſti corpore claritatem, ſed colorem poſt reſurrectionem, quia in poteſtate corporis glorioſi eſt occultare, vel oſtendere lucem: prouenit enim iſta claritas non naturaliter, ſed ſupernaturaliter ex dono Dei, & datur propter merita voluntatis, ideo ſubdetur voluntati, vt ſecundùm imperium eius videatur, vel non videatur: nam ſi totum corpus erit, ita diſpoſitum, quòd ſit ſubditum imperio animæ, erit claritas illa ſubdita imperio animæ, vt poſſit occultare illam, vel oſtendere.

An corpus glorioſum neceſſario videbitur à corpore glorioſo. Et quòd corpora beatorum poſſunt ſe occultare oculis mortalibus, ac oſtendere ſe illis. Corpora beatorum non poſſunt occultari oculis beatorum, Et an vere ſint peruia.

Quæſt. CXXIX.

QVAERETVR circa iſtam claritatem, an glorioſum corpus neceſſario videbitur à corpore glorioſo. Aliqui dicunt, quòd ita videri poterit corpus glorioſum à non glorioſo, quòd nullo modo ſe poterit occultare ab eo quin obiectũ oculis eius videatur, quia corpora glorioſa erunt lucida, & tamen lucida manifeſtant ſeipſa, & quæcunque alia corpora: ergo præſentata aſpectibus mortalium neceſſario videbuntur.

Item corpus, quod occultat aliqua corpora, & alia poſt ſe exiſtentia de neceſſario videtur: nam ſi non videretur nõ impediret videri, quæ poſt ipſum ſunt, & tamen corpus glorioſum occultabit quæcunque corpora poſt ſe exiſtentia, ita vt videri non poſſit cum ipſum ſit coloratum: ergo neceſſario illud videbitur.

Item ſicut quantitas eſt de his, quæ inſunt corpori, ita & color per quem videtur, & quæcunque claritas, ſed quantitas non erit in poteſtate corporis glorioſi, vt ſecundùm illam poſſit eſſe in maiori, vel minori loco, vt oſtenſum eſt ſupra: ergo neque ſuberit claritas, ita vt poſſit corpus glorioſum habens illam eſſe viſibile, vel non.

Dicendum, ꝙ corpora beatorum poterũt ſe occultare oculis mortalibus, vel oſtendere ſe, oculis autem aliorum beatorum non poſſunt ſeipſa occultare. Primum patet: nam quòd corpora beata pręſentia oculis mortalibus videantur ab eis naturale eſt, neque indiget aliquo miraculo, quia illa ſunt lucida, & colorata, & vtrunque eſt obiectum viſus, & eſt eiuſdem ſpeciei cum obiecto viſus noſtri, quòd vero ſe occultent oculis mortalibus prouenit ex ſpeciali cõditione beatorum, quia claritas illa eſt in poteſtate ipſorum, vt ſecundùm eam aliquando videantur, & aliquando non. Secundum patet, quia quòd poſſit beatus occultare ſe oculis mortalibus prouenit ex excellentia ſtatus illius ſuper noſtrum, & tamen omnes beati quantum ad ſtatũ ſunt æquales, licet vnus ſit beatior alio, ideo vnus non poterit effugere conſpectum alterius, ſicut poteſt corpus glorioſum eſſe in eodem loco cũ quocunque corpore non glorioſo, & tamen non poteſt ſtare in eodem loco cum corpore alio glorioſo, vt oſtenſum eſt ſupra. Quomodo autem poſſet ſubtrahere ſe corpus glorioſum, vt non videatur ab oculis mortalibus? Dicunt aliqui, quòd ſi attendatur natura claritatis neceſſe eſt, quòd videatur, ſed poteſt ſe abſcondere per dotem ſubtilitatis, quia poteſt penetrare ipſum oculum videntis, vel quodcunque aliqd corpus manendo ſimul cum eo in eodem loco, & ita non videbitur. Et verum eſt, quòd poteſt per ſubtilitatem manere ſimul cum alio corpore, & ſi maneat cum vidente non poterit videri, ſicut oculus non videt ſeipſum, quia non habet reflexionem ſupra ſe. Si autem ſit ſimul cum alio corpore non videbitur ſi illud ſit maius, quam glorioſum, ita quòd includeret illud, quia tunc ſuperficies non glorioſi corporis videbitur, & non ſuperficies corporis glorioſi, quia occultata eſt, ſi tamen ſit maius corpus glorioſum videbitur, quia ſuperficies eius erit exterior, & tenebit incluſum corpus non glorioſum: non enim poteſt corpus glorioſum includere ſe in minori corpore: nam licet poſſit eſſe in loco eodem cum alio corpore, nunquã tamen poterit eſſe ſimul cum alio corpore minori, ita vt ſe includat in eo, quia nunquam poteſt eſſe corpus glorioſum in minori, aut maiori loco, quã ipſum

F ſit, ſed neceſſe eſt ſemper eſſe in loco æquali, vt oſtenſum eſt ſupra.

Alij dicunt, quòd occultabunt ſe corpora beatorum, ſecundùm quòd deſinent agere in circunſtantijs: nam veriſimile eſt, quòd videtur, ſecundùm ꝙ agit in viſum, ſi non agit non videtur, & tamen non eſt inconueniens aliquod, quòd deſinat agere: ergo poterit ſine inconuenienti occultare ſe: nam ex hoc, quòd aliquid agit, vel non agit in aliquid extrinſecũ non eſt aliqua mutatio realis in ipſo, vnde ſine mutatione alicuius proprietatis, quæ ſit de perfectione corporis glorificati, poteſt contingere, quòd videatur, vel quòd nõ videatur, & ſic quælibet alia actio compoſiti erit in poteſtate animæ, aliàs non eſſet inſtrumentũ ſumme obediens principali agenti. iſta eſt poſitio beati

G Thom.

Alij autem, vt Scotus concedunt, quòd poſſit occultare ſe corpus beatum, non tamen per imperium voluntatis ſolum, quia non putant, quòd voluntas creata habeat imperium ſuper cauſas naturales quin agant approximato ſufficienter agente, & patiente, & data diſpoſitione conuenienti in paſſo, ſed dñt, ꝙ poteſt ponere voluntas impedimenta, ne ſequatur actio, vel immutatio, & tamen tunc non dicitur illud agere voluntas imperans, ſed impedimenta poſita agunt: nam quantumcunque dicat voluntas potentię digeſtiuę, vel calori, vt non nutriat, non deſinet nutrire, aut conſumere: dicunt ergo quòd corpora beatorum occultant ſe non per imperium voluntatis ſolũ,

H ſed quia Deus aſſiſtit beatis in omni operatione ſua, ſecundùm voluntatem animæ, & tunc diceretur, quòd eſſet de occultatione iſta, ſicut de hoc, quod eſt duo corpora manere ſimul: nam per dotem ſubtilitatis non poterat corpus beatum manere ſimul cum alio corpore, ſed requiritur miraculum, ita & occultatio iſta poſſit fieri per miraculum, ſed non per voluntatem beatorum.

Dicendum, quòd licet iſte modus vltimus ſit facilior, ſi tamen poteſt aliquid ſine miraculo fieri non oportet poni miraculum, & ita poteſt dici, quòd corpus beatum poſſit ſubtrahere ſe conſpectibus mortalium per imperium voluntatis ceſſando agere in oculos eorum, & hoc eſt non multiplicando ſpecies

I coloris, vel ſubtrahendo radios lucis: nã non agit alio modo viſibile in viſum, niſi ſm ꝙ emittit ſpecies peruenientes vſq; ad pupillam, vel radios. Si ergo ceſſat emittere tunc non erit poſſibile, quòd circunſtantes videant, quia tunc potentia paſſiua immutaretur ſine aliquo actiuo, quod includit contradictionem. Et iſte modus eſt cõueniens, quia tamen voluntas poſſit per imperium ſubtrahere emiſſionem ſpecierum, vel radiorum in corpore lucido eſt difficile: nam certũ eſt, ꝙ naturaliter non põt, quia tũc directe ſe efficeret aliquis inuiſibilem, ꝙ tñ Deus poſſit dare animæ hanc ptãtem, quę ſit aliqua proprietas animę, & per illam agat qñ voluerit, non videtur inconueniens. Exempla autem Scoti tenent, ſm ſtatum præſentem: nam cer-

K tum eſt, quòd anima non eleuata ad ſtatum gloriæ ẽt ſi iubeat virtuti nutritiuę, ne nutriat, nõ poterit cohibere eam, & tamen in patria cum corpus debeat eſſe ſubditũ animæ, non eſt inconueniens, quòd hoc poſſit, immo videtur quibuſdam inconueniens, ſi hoc nõ poſſit. Sed tunc ſequetur, quòd ita poſſit corpus beatum occultare ſe alteri beato, ſicut oculis mortaliũ: nam ſi ſubtrahendo ſpecies occultat ſe vni, ita ſe occultabit omnibus: nam oculus beatus non poterit videre rem niſi à cuius ſpecie actualiter immutetur, cum potentia viſiua beatorum eſt paſſiua, quia eſt eiuſdem ſpeciei, cum noſtra, immo etiã ſi vellet vnus beatus, quod videretur ab alio beato, & tamẽ ſubtra-

hcret

heret ſpecies non poſſet videri. Ideo dicendum, quòd ſi concedatur, quòd beatus poſſit ad libitum ſuum ſubtrahere multiplicationem ſpecierum coloris, vel lucis, ita ſe poterit occultare beatis, ſicut mortalibus. Si autem dicatur, quòd occultat ſemper dotem ſubtilitatis iuxta primam poſitionem, Dicendum, quòd poterit ſe occultare mortalibus, & non beatis, quia non poterit penetrare oculos beatorum, ſicut mortalium. Etiam ſi teneatur poſitio tertia dicetur, quòd non poteſt ſe occultare beatis, quia fit per miraculū, & tamen Deus non facit miraculum ad occultandū corpus vnius beati alteri beato, ſicut neque facit duo corpora beata ſimul eſſe, & tamen facit ſimul eſſe glorioſum, & non glorioſum.

Sed tamen tenendo ſecundam poſitionem dicendum, quòd nunquam vnus beatus ſe occultabit alteri beato, quia non volet hoc, & tamen poſſet ſi vellet, quia tamen eſſet iſta inordinata volitio, in beatis autem nihil eſt inordinatum, ideo nunquam volent ſe occultare alijs beatis.

Ad primum dicendum, quòd licet claritas de ſe ſit manifeſtatiua, tamen ſi ſubtrahatur, vel occultetur non poterit manifeſtare ſe neque alia, & tamen poterit ſubtrahi, ita vt non multiplicentur radij lucis, neque ſpecies coloris, ideo poterit occultari beatus oculo mortali.

Ad ſecūdum dicunt quidam, quòd corpus glorioſum habebit in poteſtate ſua occultare corpora, quæ
C poſt ipſum ſunt, vel non occultare, vnde quando oſtenderet ſe viſibus mortalium occultabit quidquid poſt ipſum eſt, quando autem non oſtendet ſe, ſed occultabit, tunc non occultabit id, quod poſt ipſum eſt, ſed videbitur. Et dīt, ꝙ cauſa eſt, quia color corporis nō impedit peruietatē ipſius, niſi inquātū immutat viſū, quia viſus non poteſt immutari ſimul duobus coloribus, vt vtrunq; perfecte inſpiciat, color autem corporis glorioſi erit in poteſtate animæ, vt per ipſum immutet viſum, vel nō immutet, & ideo erit in poteſtate eius, ꝙ occultet corpus, quod poſt ipſum eſt, vel non occultet.

Sed dicendum, quòd corpus glorioſum occultare ea, quę poſt illud ſunt, vel non occultare pendet
D ex hoc, an illud ſit peruium, vel non: ſi.n. non ſit peruium, etiam ſi ſubtrahat multiplicationē ſpeciei, non poterit videri, quod poſt ipſum eſt, quia non poterit multiplicari ſpecies illius per non peruium, quod denſum eſt.

Si autem ſit peruium, videtur quibuſdam, ꝙ nō ſit impedimentum, ꝙ illud actu immutet per colorem ſuum: nam duos colores actu percipit oculus, & multos quotquot obijci poſſunt. Sed ad hoc dicunt, ꝙ verum eſt de coloribus, qui non repreſentantur ſub eadem parte piramidis: nam quādo multi colores obijciuntur oculo, non concurrunt aliqui duo ex eadem parte, & tamen ſi vnū corpus mittit radios per medium alterius, ſpecies coloris amborum obijcientur
E ex eadem parte omnino, & hoc non putant poſſe fieri, ſed neceſſe eſſe, ꝙ alterum eorum deſinat immutare.

Sed adhuc obijcietur, quia ſiquid includatur in vitro, vel cryſtallo, aut berillo vī ſimul cryſtallus, & quod intra cryſtallum eſt, & ita ſpecies amborum colorum veniunt omnino ex eadem parte. Dicendum, quòd verum eſt, ꝙ ſpecies duorum colorum poſſunt recipi ex eadem parte ſi poſſunt multiplicari, nō poſſunt tamen multiplicari, niſi quando alterum corporum eſt peruium per quod fit multiplicatio, & illud non poterit eſſe peruium ſi habet colorem determinatum ad aliquam ſpeciem coloris fixam, ſed quando alterum corporum potius eſt lucidū, q̄ coloratū,
A poteſt per illud multiplicari ſpecies alterius ſicut per cryſtallum, & vitrum, ſi tñ iſta perfundantur colore oīno nigro, vel rubro, tollet̄ peruietas, & tunc non ſolum non immutabunt ambo ſpēs, ſed potius alter nō multiplicabit ſpēs. De corpibus aūt beatorum manet dubium, an vere ſint peruia, & ſi ꝯcedant̄ peruia tūc poterunt corpa, quę poſt ipſa fuerūt videri aliquo mō, vel ceſſantibus eis ab immutatione, vel ſimul immutantibus eis, ſicut vitrum, & id, qđ poſt vitrū eſt immutant viſum: ſi aūt non ſint peruia, & ſi ceſſent multiplicare ſpēs nō videbitur id, qđ poſt ipſa eſt, quia ad hoc, ꝙ ſpecies aliarum rerum multiplicarentur, oportebat medium eſſe peruium, & tñ dēſitas repugnat peruie-
B tati, ideo manente corpore denſo, & colorato, etiam ſi non multiplicet ſpeciem coloris non poterit aliud corpus multiplicare per illud ſpecies ſuas, quia non poterunt tranſire per medium denſum. ſi aūt peruia futura ſunt corpora beatorum, forte non occultabūt corpora, quæ poſt ipſa ſunt, etiam ſi actualiter ipſa immutent coloris, vel lucis ſpeciem multiplicando: manet ergo ſub dubio, an corpora beatorum occultabunt alia corpora, quæ poſt ſe ſunt, aut non, ſed potius putatur, quòd occultabunt, ſiquis tamen contendat, quòd non occultabunt quando ipſa non videbuntur, non eſt inſiſtendum.

Ad tertium dicendum, quòd non eſt idem de quātitate, & colore aut luce, quia quantitas eſt aliquid
C vere inhęrens corpori glorioſo, & non poſſet illa mutari ad hoc, quòd eſſet maior, vel minor ſine mutatione intrinſeca ei cuius eſt, & tamen in beatis non erunt mutationes reales, etiam quia dato, quòd eſſe poſſent, tamen ad imperium animæ non poterit fieri realis mutatio in corpore, & ita etiam ipſe color, vel lux, quæ realiter ſunt in corpore glorioſo, non mutabuntur ad imperium animæ, vt deſinat eſſe corpus coloratum, vel habeat alium colorem, quam prius, quia iſta eſſet mutatio intrinſeca, & realis, quia tamen manēte colore poſſet corpus beati immutare viſum non eſt mutatio aliqua ipſius beati.

Sed dicetur tunc, quòd idem erit de quantitate, quòd non tollatur quantitas, & tamen ceſſet actus
D quantitatis, ſcilicet replere locum, & tunc poterunt duo corpora eſſe ſimul per ſolam voluntatem beatorum ſine miraculo, quod falſum eſt.

Dicendum, quòd non eſt ſimile, quia actio coloris eſt actio elicita, ſcilicet multiplicatio ſpecierum per medium, & ideo facta nulla mutatione in colore, & in re colorata poterit ceſſari ab hac actione, & ita animæ beatæ poterit dari, quòd ad imperium ſuū ceſſet multiplicatio ſpecierum, actio autem quantitatis replendo locum non eſt elicita, ſed formalis: nam quantitas nihil agendo, ſed ſolum, quia eſt, neceſſe eſt, quòd repleat locum, & ideo non poteſt tūc ceſſari ab hoc actu, vel operatione per ſolam voluntatem creatam, neque per aliquid donatum ei, quod creatum erit per ſolum miraculum, ſecus autem nō
E immutare viſum, quia color non immutat viſum, quia actualiter eſt, ſed quia multiplicat ſpeciem coloris, quam ſi non multiplicaret non immutaret viſum, etiam ſi ſemper ante oculos maneret, & ita poterit ſe occultare corpus glorioſum oculis mortalibus ſaltem.

Et interrogauerunt eum diſcipuli dicentes. Quid ergo ſcribæ dicunt, quòd Eliam oporteat primo venire? At ille reſpondens ait eis. Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia. Dico autem vobis,

quia Elias iam venit, & non cognouerunt eum, ſed fecerunt in eo quæcunque voluerunt. Sic & filius hominis paſſurus eſt ab eis. Tunc intellexerunt diſcipuli, quia de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis.

Solutio duplicis q̃ſtionis ortæ ex præcedẽtibus.

Et interrogauerunt. Hic ponitur ſolutio duplicis quæſtionis ortæ ex præcedentibus. Secunda ibi. *Et cum veniſſet ad turbam*. Circa primum dicitur. *Et interrogauerunt eum diſcipuli eius*. Ideſt illi tres diſcipuli, qui interfuerunt transfigurationi: nam ad cęteros non pertinet iſta quæſtio, eo quòd iſta habet ortum ex aliquibus, quæ viſa aut audita fuerunt in transfiguratione, & tamen tres viderunt, cęteri vero neque viderunt, neque ſciuerunt illam factam eſſe vſq; poſt mortem Chriſti, & intelligendum eſt, quia iſta quæſtio facta eſt poſt transfigurationem in deſcenſu montis antequàm perueniſſent ad alios diſcipulos, quod oſtendit ordo literę: nã poſtea ſubdit quomodo Chriſtus venerit ad diſcipulos, & turbam. *Dicentes qu. d ergo ſcribæ dicunt*. Ideſt quomodo poteſt ſtare, quod dicunt ſcribæ. Sunt ſcribę viri periti in lege de quacunque tribu, vel cognatione eſſent. *Quod Eliam oportet primum venire*. Ideſt antequam veniat Meſſias, vel antequam oſtendat gloriam regni ſui, vt infra exponetur. *At ille reſpondens*. Ad hoc dubium reſpondit, ꝙ videbatur tangere ſtatum ſuum, & niſi iſtud dubium ſolueret, dubitaretur de ſtatu eius, & de his, quæ pertinebant ad ipſum. *Elias quidem venturus eſt*. Ideſt non turbemini de eo, quod dixerunt ſcribæ, quia verum eſt, quòd venturus eſt Elias. *Et reſtituet omnia*. Ideſt deperdita ad bonum ſtatum reducet, & dicuntur omnia, ideſt multa, quia nemo eſt, qui omnia reducat ad bonum ſtatum, cum & ipſe Chriſtus non reduxerit omnia efficienter ad bonum, licet ſufficienter pro omnibus ſatisfecerit, & meruit. *Dico autem vobis*. Modus certificandi eſt. *Quia Elias iam venit*. Duplicem diſtinguit Eliam, vnum qui venit, & alium qui venturus eſt, vnus eſt verus Elias, alius eſt Ioannes Baptiſta. *Et non cognouerunt eum*. Scilicet, quòd haberet officium Eliæ, & eſſet præcurſor Meſſiæ. *Sed fecerunt in eo quæcunque voluerunt*. Ideſt intulerunt ei omnia mala, quæ voluerunt incarcerando ipſum, & poſtea iugulando ſupra 14. & Marc. ſexto, & Luc. nono. *Sic & filius hominis paſſurus eſt ab eis*. Ideſt ego qui ſum filius hominis patiar ab eis mala, ideſt à Iudęis, ſicut Ioannes Baptiſta qui erat Elias: nam ſicut ille vera dicens pro veritate ab iniquis occiſus eſt, ita & ego vera prędicans occidar ab eis. *Tunc intellexerunt*. Scilicet quando dixit, quòd Elias venit, & fecerunt in eo quęcunque voluerunt: nam per hoc aperte oſtẽdebat, quòd non loquebatur de Elia propheta, ſed de Ioanne, quia in Elia propheta nihil tale geſtum erat. *Quod de Ioanne Baptiſta dixiſſet eis*. Ideſt non de vero Elia, & tamen non erat alius cui competeret vocari Eliam, & illius gerere ſimilitudinem niſi Ioannes Baptiſta.

Quare diſcipuli nunc allegauerunt ſcribas. Quæſt. CXXX.

QVAERETVR cum diſcipuli quærerent nunc à Chriſto, quare allegauerunt ſcribas cum dicunt, quid ergo ſcribę dicunt? Aliqui dicunt, quòd diſcipuli ſumpſerant argumentum quoddam ad dubitandum ſuper factis Chriſti, & quia illud non habebat fundamentum ex ſacra ſcriptura, ſumpſerunt auctoritatem ex dictis ſcribarum, qui erant ſapientes. Sed dicendum, quòd nõ ſtat, quia hoc de quo dicebant diſcipuli in ſacra ſcriptura, inue-

F nitur Malach. 4. ecce ego mittam vobis Eliam prophetam, & conuertet corda patrum ad filios, & filiorum ad patres. Sed dicendum, quòd diſcipuli, ſic quæſierunt allegantes dictum ſcribarum, quia ipſi erant viri indocti qui ſcripturam ſacram, non nouerãt: erant enim rudes, & piſcatores, ſcilicet Petrus, Iacobus, & Ioannes, & omnes erant piſcatores, vt patet ſupra quarto, & Marc. primo. nam de piſcatione vocauit eos Chriſtus, & ita non poterant vacare ſcripturæ, ſed propter paupertatem dediti erant negocijs lucratiuis, vt inopem vitam defenderẽt, ideo nihil de ſacra ſcriptura nouerant, niſi ſicut audiebant à ſapientibus legis, ſicut & apud nos accidit: nam populus non ſcit aliquid de pertinentibus ad fidem, & ſpem, niſi ſicut à prædicatoribus audit, & ideo ſi aliquando
G arguere volunt deducunt in auctoritatem dicta prædicatorum, cum nullum ſolidius fundamentum habeant: tales autem erant apud Iudęos ſcribæ, quia ſcriba vocatur ſapiens, & dicuntur ſcribę à ſcripturis, quia in ſacris ſcripturis ſapientes ſunt, & iſti prædicabant doctrinam legis, & ita populus allegabat eos in auctoritatem, & ita innitebantur auctoritati eorum, quaſi nullo modo ipſi errarent. Sic dicit Chryſoſtomus, non autem aduentum Eliæ diſcipuli ex ſcripturis ſciebant, ſed ſcribæ eis manifeſtabant, & ferebatur hic ſermo in plebe indocta.

H *Quomodo dicitur hic, quòd dixerunt diſcipuli, quid ergo ſcribæ dicunt. quia Marc. 9. dicitur quid ergo dicunt ſcribæ, & Phariſæi. Quæſt. CXXXI.*

QVAERETVR quomodo dicitur hic, quòd dixerunt diſcipuli, quid ergo ſcribæ dicunt, quia Marc. nono. dicitur quid ergo dicunt ſcribæ, & Phariſæi, quomodo poteſt ſtare?

Dicendum, quòd vtrunque dixerunt diſcipuli, ſicut Marcus expreſſit, ideſt quid ergo dicunt ſcribæ, & Phariſæi, & tamen Matthæus breuiloquus ſolos ſcribas nominauit.

Primum patet, quia diſcipuli indocti neſciebãt hęc de Elia, niſi inquantum audiebant à prędicatoribus, & tñ Phariſæi, & ſcribę erant ſimul prędicatores inf.
I 23. ſuper cathedram Moyſi ſederunt ſcribæ, & Phariſęi, quęcunque dixerint vobis ſeruate, & facite, & tamen cathedra Moyſi, vocatur cathedra in qua ſedebant doctores ad prædicandum legem Moyſi, & exponendam eam populo, & ita tam Phariſæi, quam ſcribæ prædicabant: ergo vtrique prædicabant de aduentu Eliæ, & veriſimile eſt, quòd diſcipuli allegarẽt vtroſque, quia ipſi allegabant nunc contra Chriſtum arguendo, & qui arguit vult fundare argumentum ſuum quanto firmius poteſt. Secundo patet, quia Matthæus in multis eſt breuiloquus, & tacet quædã, quæ alij exprimunt, & tamen facit hoc artificioſe: nã ſcribę, & Phariſęi in multis conueniebant contra Chriſtum, vt ſimul dicerent, & tñ Matthæus raro nominat vtroſque ſimul, ſed interdum ſolos ſcribas, &
K interdum ſolos Phariſæos, ſic tamen quia ſcribæ ſunt ſapientiores Phariſęis, & Phariſęi habẽtur, vt ſanctiores ſcribis, ideo ibi de ſanctitate agitur, licet ſcribæ, & Phariſæi ſimul contra Chriſtum loquantur, de ſolis Phariſæis Matthæus loquitur, vbi vero de ſapientia eſt dubium, inducuntur ſoli ſcribæ, licet vtrique loquantur. Sic patet ſupra 9. quando de curatione paralytici agitur, ſ. & ecce quidam de ſcribis dixerunt intra ſe hic blaſphemat, conſtat tamen, ꝙ tam ſcribæ, quàm Phariſęi hoc dixerunt, quia Lucæ 5. dr̃ & cęperunt cogitare ſcribę, & Phariſęi dicentes, quis eſt hic qui loquitur blaſphemiam? ibi tamen de ſapientia agebatur: nam Chriſtus dicebat, ꝙ remittebat peccata, illi

autem

autem dicebant, quòd erat blaſphemia, an vero blaſphemia eſſet, vel non, pertinebat diſcutere ad ſapientes, ideo ſoli ſcribæ qui ſapientiores erant nominati ſunt. De ſanctitate patet, quia ſupra nono. capitulo. dicitur, quòd cum Chriſtus comederet in domò Matthæi cum publicanis, videntes hoc Phariſæi dixerunt diſcipulis, quare cum publicanis, &cętera, & tamen conſtat, quòd ſimul Phariſæi, & ſcribæ hoc dixerunt, quia Luc. 5. dicitur, & murmurabãt Phariſęi, & ſcribę dicentes ad diſcipulos eius, quare cum publicanis, & cętera, ibi enim de ſanctitate agebatur, ſcilicet, quia abſtinere à conuiuijs publicanorum pertinebat ad cęremonias ſanctitatis, & honeſtatis, & ideo magis ponderabat in hoc anctoritas Phariſæorum, quam ſapientia ſcribarum, & ita ſolos Phariſæos nominauit Matthæus, ita fuit nunc: nam dicere de aduentu Eliæ, quod ex lege ſciri poterat, pertinebat ad ſapientiam, & ita erat in hoc maior auctoritas ſcribarum, qui ſapientiores erant, ideo eos ſolos nominauit Matthæus.

Vnde orta fuit diſcipulis occaſio quærendi hoc de Elia. Quæſt. CXXXII.

QVAERETVR vnde orta fuit diſcipulis occaſio quærendi hoc de Elia. Dicunt quidã, quòd diſcipuli audierant à Phariſęis, & ſcribis, quòd Elias venturus erat circa conſũmationem ſęculi, Malach. quarto, & ideo quia Eliam viderant credebant finem mundi propinquum, mirabantur tamen, quia ipſe ita cito receſſerat, & nihil docuerat prædicando, cum dicatur Malach. quarto, quòd conuertere deberet corda patrum ad filios, & ideo quærebant à Chriſto, quomodo intelligendus ſit locus ille ſcripturæ. ita exponit Nicolaus, & ita hoc modo occaſio quærendi non fuit, niſi velle habere intellectum ſcripturę de qua dubitabant. Sed hoc non multũ ſtat, quia quærere de intellectu ſcripturę non pertinet niſi ad illos qui aliquid nouerũt de ſacra ſcriptura, quia nihil ſciens nihil dubitat, cum dubitare pręſupponat quandam notitiam circa rem de qua dubitatur, & tamen diſcipuli nihil ſciebant de ſacra ſcriptura, cum neque allegauerint eam, ſed dictum ſcribarum: ergo non erat motiuum quærendi velle ſcire intellectum ſcripturę. Alij dicunt, quòd diſcipuli dixerunt hoc ad oſtendendum, quòd ſcribę falſum dixerant, & volebãt hoc deducere, quaſi aliquid admirandum: nam tenebantur ſcribæ in magna opinione potiſſime circa ſapientiam, & mentiri illos admirandum erat, & tamen nunc videbantur mentiti, quia ipſi dicebant, quod vẽturus erat Elias ante Meſſiam, & tamen nunc apparuerat falſum, quia diſcipuli prius viderunt Chriſtum, quam Eliam, & ſic introducitur litera, ſcilicet ergo quomodo ſcribæ dicunt, quia oportet Eliam venire primo, ideſt cum tu veneris nunc ante Eliam, quomodo poteſt ſtare doctrina ſcribarum dicentium, quòd oportet Eliam venire primum, ideſt antequam veniat Meſſias. Sic dicit Chryſ. intentio quidem diſcipulorum ſub hac interrogatione talis mihi eſſe videtur, nos quidem Eliam tecum vidimus, & prius te vidimus, quam Eliam, ſcribę vero prius Eliam venire docent, credimus itaque eos mendacium protuliſſe.

Alij dicunt, quòd diſcipuli dixerunt hoc, quia audierunt ſcribas dicentes auctoritatem Malach. quarto. mittam vobis Eliam prophetam antequam veniat dies Domini magnus, & conuertet corda patrum ad filios, nunc autem putabant diem magnum Domini tranſiſſe, & incepiſſe regnum eius in transfiguratione illa, quia dixerat Chriſtus præcedẽti cap. ſunt qui-

A dam q̃ui non guſtabunt mortem donec videant filiũ hominis venientem in regno ſuo, & intelligebatur de transfiguratione, & tamen iam illa erat, & nõdum venerat Elias. Sic dicit Hier. æſtimant diſcipuli transformationem gloriæ hanc eſſe, quam in monte viderant, & ideo dicunt: quid ergo dicunt ſcribę, quòd Eliam oportet venire primum? ac ſi dicerent ſi iam veniſti in gloria, quõ pręcurſor tuus non apparet? Alij dicunt, ꝙ ratio quęrẽdi fuit diſcipulis pp̃ ſubitum receſſum Eliæ, quia Malac 4. dr̃, quòd conuertet corda patrum ad filios, & ita audierant diſcipuli à ſcribis, nunc autem viderant diſcipuli Eliam, & iam receſſerat, quòd nihil egiſſet: nam non prædicauerat, vt con-

B uerteret corda patrum ad filios, ideo admirati dixerunt, quomodo dicunt ſcribæ. & hoc non apparet ex verbis diſcipulorum, ſed ex occaſione præcedenti, ſcilicet, quia nunc Eliam viderant. Etiam apparet magis ex verbis Chriſti, cum ait Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia, quod eſt conuertet corda patrum ad filios. Alij dicunt, quòd hoc quęſierunt, quaſi iã fundata intentione ſua admirati de quodã dicto ſcribarum quo contra Chriſtum nitebantur. Dicunt enim quidam, quòd Phariſæi, & ſcribæ dicebant Ieſum non eſſe Meſſiam allegantes auctoritatem Malach. 4. quia antequam veniret Meſſias venturus erat Elias, & tamen Elias nondum venerat, ideo nõ erat ille Meſſias, ſed alius expectandus erat, quẽ pręcederet

C Elias veniens, & tunc diſcipuli ex gloria oſtẽta in corpore Chriſti, & ex teſtimonio Eliæ, & Moyſi, & potiſſime ex teſtimonio vocis paternę certificati erant, quòd ille erat Meſſias, ideo mirabantur quomodo ſcribæ dicerent ex ſacra ſcriptura, quòd oporteret Eliam venire primum, ideſt ante Meſſiam, & tamen nondum venerat. Dicendum autem, ꝙ iſte eſt ſenſus verus literę: nam cõſonat rñſio Chriſti, huic quęſtioni, & non in alijs ſenſibus. Sic dicit Chryſ. non aũt, vt oportebat aduentus Chriſti, & Elię à ſcribis interpretabantur: ſcripturę enim duos dicunt Chriſti aduentus eius, ſ. qui factus eſt, & eũ qui futurus eſt, ſed ſcribę primũ non aduertentes, ſecundũ aduentum ſolũ cõmemorabant plebi, & dicebãt, qm̃ ſi hic eſt Chr̃s,

D oportebat Eliam præuenire. Aliæ autẽ expoſitiones, licet aliqualiter appareant non conueniunt literę. De prima dictum eſt. De ſecunda patet, quia ſi diſcipuli ad hoc introducerent quæſtionem, vt oſtenderent ſcribas mentitos, non multum curaret Chriſtus, ſiue mentiti eſſent, ſiue non, maxime quia interdum mentiebantur, & tamen reſpondit diligenter oſtendens verum eſſe, quod illi dixerant: ergo non tendebat quæſtio ad illud. Item quia Chriſti reſponſio non cõuenit huic ſentẽtię: nam ſi vellet ſaluare ſcribas quos diſcipuli putabant mentitos, non oportebat alia dicere niſi, quòd verum dixerant, diſtinguere autem de Elia venturo, & qui venerat, non erat ad hoc propoſitum. De tertio dicendum, quòd etiam non conuenit, nam ad illud non debebat ſic Chriſtus reſponde-

E re, ſed diceret, quòd nondum venerat regnum ſuũ, & dies Dñi magnus, & ante illum adhuc veniet Elias, ſicut vere venturus erat, dicere tamen de Elia, qui iam venerat, non erat ad propoſitum huius, & tamen maxime inſtitit Chr̃s in Elia, qui iam venerat: ergo non fuit illa quæſt. eorum. De quarto etiam dicendum, ꝙ non ſtat, quia non conuenit rñſio Chr̃i huic ſnię: nã tunc Chr̃s diceret verũ eſt, ꝙ anteq̃ veniat dies Dñi magnus veniet Elias, & ꝯuertet tunc corda, &c. & tñ nondum venit dies ille Dñi, ideo neque Elias venit, ſed venturus eſt: iſte autem aduentus Elię, non eſt ille de quo ſcriptura loquit̃, ſed nunc venit ad ferendum mihi teſtimonium, dicere tñ de Elia, qui venerat non erat ad propoſitum. Niſi forte dicatur, quòd Chriſtus

volebat oſtendere, quòd Elias bis venturus erat, ſci-
licet nunc, & poſtea, & loqueretur de vtroq; aduẽtu.
Sed non ſtat, quia tunc non vocaret hic Ioannẽ Bapti-
ſtam Eliam, qui venerat, & alium dicebat Eliam ven-
turum, ergo non erat ille ſenſus quæſtionis, ſed vlti-
mus eſt ſenſus literæ, & illi conuenit rñſio Chriſti, vt
oſtẽdetur ſeq. q. Sed obijcietur, ꝙ non conueniat, quia
ſi iſtud eſſet dubium diſcipulorum, non quęrerẽt de
illo nunc, ſed multo ante qñ ad Chriſtum acceſſerãt,
quia hoc erat quærere, an erat Meſſias, vel non. Item
quia præſupponitur in hoc, ꝙ ante iſtud non erãt cer-
ti diſcipuli, an Ieſus erat Chriſtus, quia alias tunc dice-
rent quõ ſtaret dictum ſcribarum, ſ. ꝙ oportet Eliam
venire primum, & tamen ante hoc certi erant, vt pa-
tet pręced. c. qñ Petrus confeſſus eſt ipſum eſſe Chr̃m
filium Dei, & hoc idem cęteri putauerunt. Itẽ quia ſi
non crederent eum Meſſiam eſſe, non manerẽt cum
eo tanto tpe. Itẽ non vr̃ verũ, ꝙ dicerent ſcribę Ieſum
non eſſe Meſſiã, q̃a nõdũ venerat Elias: nã non inue-
nit hoc ſibi obiectũ in aliquo loco, ſicut obijciebant
alia, ſ. ꝙ non erat de Bethlehem, ſed de Nazareth, &
ꝙ non eſſet de ſtirpe Dauid, & ꝙ origo eius erat nota,
Io. 1. & 7. Itẽ quia Iudęi pręſupponebant, ꝙ poterat
venire Meſſias nondũ veniente Elia: nã Io. 1. quando
voluerunt ſcire quis eſſet, quęſierunt, an eſſet Chr̃s, &
dixit non, deinde an eſſet Elias, & dixit, quòd non, &
tamen ſi ſupponeretur, quòd nõ venturus eſſet Meſ-
ſias quouſque veniat Elias, & conuerteret corda pa-
trum ad filios, non quærerent, an ille eſſet Chriſtus,
cum conſtaret, quòd nondum conuerterat Elias cor-
da patrum ad filios, & tñ quæſierunt: ergo putabant,
ꝙ poſſet venire Chriſtus nondum veniente Elia. Di-
cendum, ꝙ ſenſus eſt verus, quia iſte cõuenit maxime
literę, vt oñſum eſt. Ad primum dicendum, ꝙ a prin-
cipio qñ diſcipuli accedebant ad Chr̃m nondum ſcie-
bant eũ eſſe Meſſiã, & tñ accedebant ad eũ, quia erat
doctor veritatis, & de quo multi credebãt, quòd erat
Meſſias, neque erat neceſſe diſcipulis à principio ſci-
re, quòd Ieſus erat Meſſias: ſatis enim erat, quod face
ret talia miracula propter, quæ omnes concurrerent
ad eum. Ad ſecundum dicendum, quòd non ſuppo-
nitur non fuiſſe certos diſcipulos ante hoc de Ieſu, an
eſſet Meſſias, ſed innuitur, quòd nunquam tam ple-
ne fuerunt certificati, ſicut nunc, & verum eſt, quòd
aliquando ignorabant eum eſſe Meſſiam, ſicut à prin
cipio qñ veniebant ad eum, poſtea vero crediderunt,
vt qñ Petrus confeſſus eſt illud præced. c. & tamen il-
lud fuit credere, & non videre, nunc vero pleniſſime
certificati ſunt tam ex gloria corporis eius, quam ex
teſtimonio Eliæ, & Moyſi, & maxime ex teſtimonio
vocis paternæ, ideo nunc nihil poterant dubitare, &
ita ex abundanti certitudine dixerunt, quomodo po-
terat ſtare dictum ſcribarum, ante hoc autem non di-
xerunt, quia adhuc erant aliqualiter dubij, an eſſet Ie-
ſus Meſſias, vel non, nunc non erant ita certi, vt puta-
rent omnino falſum eſſe dictum ſcribarum, vel aliter
intelligendum. Ad tertium dicendum, quòd etiam
ſi non crederent eum Meſſiã, manerent cum eo pro-
pter miracula, quæ faciebat: nam vt viderent eũ con-
fluebant multæ turbæ ad Chriſtum, Ioa. 6. etiam pro-
pter ſanam doctrinam, & dulcem cordibus diſpoſitis:
nam quando cęteri diſcipuli recedebant à Chriſto,
dixit ipſe ad duodecim, nunquid, & vos vultis abire?
& dixit Petrus loco omnium, Domine ad quem ibi-
mus? verba enim vitæ æternę habes, Ioan. 6. etiam da-
to, quòd non crederetur Ieſus eſſe Meſſias ſaltem ap-
parebat eum virum ſanctum, & prophetam, & tamẽ
propter hæc quilibet vellet manere in doctrina eius,
ſicut cęteri prophetæ diſcipulos habuerunt, qui ſe-
quebantur eos, vt patet de Elia, & Eliſęo quarto Re-
F gum ſecundo, & tertio, & quarto. Ad quartum di-
cendum, quòd non eſt conueniens argumentum, q̃a
multa dicebantur contra Chriſtum, quæ tacuerunt
Euangeliſtæ, ſicut multa ipſe fecit, quæ ipſi enarraſſe
omiſerunt, Ioan. 20. maxime, quia falſum ſupponitur:
nam licet in alijs locis non referatur hóc fuiſſe obie-
ctum Chriſto, ſatis eſt, quòd colligatur hic ex litera
fuiſſe ei obiectum. Et ita vult Chryſoſt. vt dictum eſt.
Ad quintum dicendum, quòd Iudæi non tenebant
determinate, quòd oporteret venire Eliam ante Meſ-
ſiam, quia nec iſtud oſtendit ſacra ſcriptura, & ideo
quando ipſi voluerunt ſcire de Ioanne Baptiſta, an eſ-
ſet Meſſias, non preſuppoſuerunt, quòd neceſſe eſſet
venire Eliam ante Meſſiam, cum autem loquebãtur
contra Chriſtum, non dicebant ea, quæ ipſi putabant
G vera eſſe, ſed quidquid poſſet aliquo modo veriſimili-
ter accipi contra Chriſtum, quia deſiderium ſuum e-
rat impugnare illum, & quia aliquo modo poteſt ac-
cipi ex ſacra ſcriptura venturum Eliam ante Meſſiã,
dicebant hoc, vt Chriſtum excluderent ſicut, & op-
ponebant ei, ꝙ in Beelzebub dæmonia eijceret 12. c.

Quomodo Chriſtus dixit hic Elias venturus eſt, & poſtea dixit Elias iam venit. Quæſt. CXXXIII.

QVAERETVR quomodo Chriſtus dixit hic E-
lias venturus eſt, & ſtatim dixit dico vobis, quia
Elias venit, quæ videntur infra dicere. Dicendum,
quòd Chriſtus reſpondit per hoc dubitationi diſcipu-
H lorum: putabant enim illi, ſm̃ auctoritatem ſcribarũ
venturũ eſſe Eliam ante Meſſiã, & quia intelligebant
de Elia propheta, & de aduentu primo in carne, erat
falſa exiſtimatio, ideo poterat Chriſtus dicere, ꝙ ſcri-
bæ falſum dicerent, quia tamen verum erat aliquo
modo, quòd venturus erat Elias ante Meſſiam, non
negauit dictum ſcribarum, ſed diſtinxit propoſitum,
& fuit iſta cautela conueniens reſpondendi: nam &
nobis melius eſt ſępe rñdendo propoſitionem diſtin-
guere, quã ſimpliciter negare, & hoc propter neſcien
tes, & propter aſſiſtentes, Chriſtus autem ꝑꝑ duo di-
ſtinxit propoſitionem, quam poterat abſolute nega-
re: nam quando propoſitio in vno ſenſu eſt vera, & in
alio falſa, melius eſt diſtinguere eã, quam ſimpliciter
I negare, & tamen dicere, quòd Elias venturus erat an-
te Meſſiam eſt huiuſmodi, ideo diſtinxit. Secundo q̃a
iſtud habet originem a ſacra ſcriptura, licet illa poſſit
varie accipi, & quia ſi negaret Chriſtus ſimpliciter di-
ctum ſcribarum, videretur negare ſacram ſcripturã,
quaſi aſſerendo, quòd nullo modo Elias venturus e-
rat ante Meſſiã, ideo diſtinxit, & ad hoc innuit, quòd
duplex eſt aduentus Meſſiæ vnus eſt in carne, id eſt ad
aſſumendum carnem, & operandum redemptionẽ
in carne aſſumpta, alius eſt ad iudicandum. De primo
non eſt verum, quòd Elias venturus eſt ante eum, ſed
de ſecundo, & ita intelligit̃ auctoritas Malac. 4. ecce
ego mittã vobis Eliam prophetam antequam veniat
dies Domini magnus, & horribilis, & conuertet cor-
K da patrum ad filios, & filiorum ad patres eorum, ne
forte veniam, & percutiam terram anathemate, & ta-
men dies Domini magnus eſt dies iudicij, ſcilicet dies
iræ calamitatis, & miſeriæ, dies magna, & amara, etiã
quia dicitur horribilis: nam ſi diceretur ſolum dies
Domini magnus, poſſet adhuc intelligi de aduentu
in carne: nam vocatur dies Domini dies in quo Deus
magna facit, & tamen dicitur horribilis, ideo neceſſe
eſt accipi pro die iudicij, & ad illum diem veniet Meſ-
ſias iudicaturus, & ante diem hunc præcedet Elias,
vt conuertat corda hominum, Chriſtus tamen vult
accipere, quòd ante vtrũq; aduentum venturus fuerit
Elias, & tñ ante ſcd̃m aduentum venturus erat Elias
Pro-

Propheta qui vere dicitur Elias, ante primum venturus erat Elias non ſecundum ſubſtantiam, ſed ſm officium, ſ. Ioannes Baptiſta. & ob hoc Chriſtus dixit de vtroque Elia. de vero Elia dixit Elias quidem vẽturus eſt. de alio Elia ſm officiũ dixit dico vobis, quia Elias venit: nam Ioãnes Baptiſta iam venerat. Elias tñ verus nondum venerat, ſed ante iudicium venturus erat, & vt videatur de quo Elia loquitur ponit vtrique conditionem ſuam. nam qñ dixit de Elia venturo ait Elias quidem venturus eſt, & reſtituet omnia, vt videatur ꝙ ille eſt Elias de quo loquitur Malachias, ꝙ conuertet corda patrum ad filios, quando loquitur de Elia qui iã venit, oſtendit ex circunſtantijs quis ſit ille & ait, Elias venit & non cognouerunt eum, ſed fecerunt quæcunque voluerunt in eo.

Quare Chriſtus dixit duos Elias cum ſcriptura non dicat, niſi de vnico Elia. Quaſt. CXXXIIII.

QVAERETVR cum ſacra ſcriptura nõ dicat, niſi de vnico Elia venturo, & de vnico aduentu eius Mala. 4. nam alibi nõ habetur de hoc, quare Chriſtus diſtinxit duos Elias.

Dicendum, ꝙ hoc fuit. Primo propter auctoritatẽ ſacræ ſcripturæ, nam licet Ioannes non vocetur in veteri teſtamento Elias: tamen ſicut ſcriptura prænũciauit de Elia venturo ante Chriſtum in iudicio: ita, & ꝓnunciauit de Ioanne venturo ante primum aduẽtum Chriſti in carne ad prædicandum Malach. 3. ecce ego mitto Angelum meum qui pręparauit viam tuam ante te. & ita allegatur de eo. ſupra 11. cap. etiam Eſa. 40. prænunciatum fuerat de eo. ego vox clamantis in deſerto, & allegatur. ſup. 3. & Io. 1. vocauit ergo vtrunq; Eliam.

Secundo, quia etiam de Ioanne dictum fuerat, quia erat Elias. nam licet illud Mala. 4. in ſenſu literali principali accipi neceſſe ſit de Elia propheta, tamen ẽt in ſenſu literali minus principali accipitur de Ioanne Baptiſta quem miſit Deus ante Chriſtum. & ita dixit Chriſtus ſupra 11. ca. & ſi vultis accipere ipſe eſt Elias qui venturus eſt. ideo fuit conueniens eum vocare Eliam.

Tertio quia Angelus vocauerat eũ Eliam antequã naſceretur Luc. 1. ipſe præcedet eum in ſpiritu, & virtute Eliæ parare domino plebem perfectam. ideo ipſe iuxta formam ſuam loquendi, & Angeli, vocat eum Eliam, quia ita volebat eum Deus vocari. Quarto fuit propter ſimilitudinem. nam vterque eandẽ miniſtrationem exhibuit Chriſto. nam Elias propheta præcedet diem iudicij in prædicando, vt cõuertat homines: & ita diſpoſiti ſint ad recipiendum aduenientem iudicem, ne ipſe veniens feriat terram anathemate Mala. 4. Ioannes autem præceſſit Chriſtum, vt per prædicationem diſponeret plebem ad digne recipiendũ Chriſtum, oſtendendo quis ille erat, & hortando humiliari ei. ſic dicitur Lucæ 1. præcedet eum in ſpiritu, & virtute Elię parare domino plebem perfectam, ideſt perfecte diſpoſitam ad ſuſcipiendum doctrinam Chriſti. vterque ergo eodem nomine vocari debuit, cũ idem officium gereret.

Quinto quia licet ſcribę non intelligerent, quod dicebant, ſcilicet, quòd Elias venturus eſſet ante Meſſiam, tamen verum dicebant, ideo Chriſtus non negauit, ſed vtrunque vocauit Eliam dicens ſe eſſe Meſſiã, & verum eſſe quod dicebant ſcribę, ſcilicet, quòd ante Meſſiam venturus eſſet Elias, & ita ante eum venerat vnus Elias.

A *Quare Chriſtus dixit Elias venturus eſt, & omnia reſtituet. Quaſt. CXXXV.*

QVAERETVR quare Chriſtus dixit Elias venturus eſt, & reſtituet omnia. Dicendũ ꝙ fuit hoc, primo ad oſtendendum differẽtiam inter duos Elias quos nominauerat, vt videretur quòd non erat vnicus de quo loquebatur, & quis erat ille qui venerat, & quis ille qui venturus erat: dixit ea per quę vterque notificabatur. de venturo enim Elia dixit, quòd reſtitueret omnia: vt videretur quòd erat Elias propheta, de quo ſcriptura loquitur Mala. 4. mittam Eliam prophetam, & cõuertet corda patrum ad filios. Elias qui
B venerat erat Io Bapt. & hunc notificauit dicens, ꝙ fecerunt in eum quæcunque voluerunt. nam Ioannes ille eſt quem occiderunt. Secundo dixit, vt oſtendat ꝙ ille Elias de quo dixit eſt ille, de quo ſcriptura loquitur. nam poterat eſſe, quòd ille loqueretur de alio Elia quẽ ſcriptura non nominaret, & tunc reſponſio procederet ex ęquiuoco, & maneret argumentum diſcipulorum de dicto ſcribarum: ideo oſtendit, ꝙ de illo loquebatur de quo Mala. 4. ꝙ reſtitueret omnia, & ita ꝑ hoc innuebat, quòd Elias ille de quo ibi dicitur, non eſt ille qui venire debebat ante Meſsiam nũc, ſed expectãdus erat in futurum. Tertio fuit, quia forte pars huius dubij prouenerat ex apparitione Elię. nam verꝰ Elias apparuit in transfiguratione cum Chriſto, & ille
C erat de quo dicitur Mala 4. & ideo dicerent diſcipuli, quomodo dicunt ſcribę, quòd oportet venire Eliam, & conuertere corda patrum ad filios. nam nunc ipſemet venit, & iam receſsit nihil horum agens. dixit ergo Chriſtus Elias quidem venturus eſt, i. non putetis, ꝙ Elias propheta nũc compleuit, quod de eo dictum erat. nam aduentus iſte ad transfigurationem non fuerat prænunciatus de ipſo, ſed adhuc iterum venturus eſt, & tunc complebuntur quæ de eo prænũciata ſunt, ſ. quod cõuertet corda patrum ad filios, & hoc innuit dicens, quòd reſtituet omnia, quaſi dicat, non turbemini circa dictum ſcripturę: nam ipſa complenda eſt iuxta omnia quæ dicit. & tamen adhuc debet expectari complenda.

D

Quomodo eſt verum, quòd Elias omnia reſtituet idque tripliciter intelligitur. Quaſt. CXXXVI.

QVAERETVR, quomodo eſt verum, quòd Elias reſtituet omnia.

Dicendum quòd poteſt intelligi, vno modo de conuerſione Iudæorum. nam veniet Elias ad prædicandum ante finem ſæculi, & omnes Iudæos quos tunc inuenerit, conuertet ad Chriſtum, & vſque ad illud tempus multi iudęorum manebunt in errore ſuo. & hoc conſonat dicto Apoſtoli ad Roma. 11. c. cęcitas ex parte contigit in Iſrael donec intraret multitudo gentium, & ſic vniuerſus iſrael ſaluus fie-
E ret: & iſtud erit conuertere corda filiorum ad patres, vel patrum ad filios, ideſt iudæorum ad doctrinã Apoſtolorum, quę doctrina manebit in eccleſia Chriſti vſque ad finem ſæculi: Apoſtoli tamen ſunt filij iudęorum. Sic dicit Chryſoſto. cum enim dixit, quòd Elias venturus eſt, & reſtituet omnia. de ipſo Elia in propria perſona loquitur, qui quidem reſtaurabit omnia dum corriget infidelitatem iudæorum, qui tunc inuenientur, quod eſt conuertere corda patrum ad filios, ideſt iudæorum ad Apoſtolos. Secundo intelligitur de reſtitutione eorum qui in tribulatione Antichriſti defecerint. multos enim Antichriſti doctrina, & tribulatio turbabit, vt a fide Chriſti recedant. Elias autem veniens prædicabit eis, & conuertentẽ plurimi ad veritatem.

tatem. Tertio (vt aliqui dicunt) intelligitur de mor-
te ipſius Eliæ, ſcilicet reſtituet omnia, idèſt ſoluet om
nia, quæ debet: mortem enim debet, quia homo eſt,
& nondum mortuus eſt, ideo oportet, ꝙ aliquando
moriatur, cum ſtatutum ſit de vnoquoq; homine ſe-
mel mori. ad Heb. 9. & tunc eſſet ad propoſitum ſic;
ſcilicet Elias vnus iam venit, & fecerunt in eo quęcū-
que voluerunt, quia occiderunt eum, alius autem vē-
turus eſt, & reſtituet omnia, ideſt & ipſe etiam tunc
occidetur, ſic exponit Aug. ſcilicet reſtituet omnia,
ideſt eos quos perſecutio Antichriſti perturbaue-
rit. Vel vt ipſe reſtituat moriendo, quæ debet. Sed di-
cendum, quòd primi duo ſenſus ſunt meliores, & ma
gis conuenientes ſcripturę: conſtat enim quòd Chri-
ſtus dixit hoc ad oſtendendum, quòd Elias ille de quo
Malac. 4. dicitur & de quocunque Iudæi loquebantur
nondum venerat, ſed venturus erat, & quia ponitur
ibi quid acturus ſit, ſcilicet, quòd mitteretur ad conuer
tendum corda patrum ad filios, exprimit illud Chri-
ſtus dicens, quod reſtituet omnia, ideſt omnes qui
perierant de fide per tribulationem, vel qui perditi e-
rant de Iudæis per infidelitatem, quia ad fidem nun-
quam venerant,

Quare Elias non fuit miſſus tempore Chriſti.
Quæſt. CXXXVII.

QVAERVNT quidam cum Elias tot bona fa-
cturus ſit vt reſtituat omnia, quare nō miſ-
ſus fuit tempore Chriſti, vel ante tempora
vltima. Dicunt quidam, quòd hoc fuit, ꝙ
ſi veniret tempore Chriſti potius eſſet impedimen-
tum fidei Chriſti: nam Iudęi putantes Chriſtum eſſe
Eliam non crediderunt ei, & tamen quando venerit
in fine ſęculi credent ei. Sic dicit Chryſ. Si autem tot
bona erunt ex Eliæ præſentia, quare tunc non eum
miſit? reſpondet, dicimus, quia & tunc Chriſtum ęſti-
mantes Eliam non crediderunt ei, tunc autem Eliæ
credent, quia cum poſt tantam expectationem veniet
annuncians Ieſum facilius ſuſcipient, quæ ab ipſo di-
cuntur. Aliter poteſt dici, ꝙ Elias nunquā magis erit
neceſſarius, quam cum erit finis ſęculi, quia tunc vlti-
ma tribulatio multos à fide auertet, & quoniam illa
erit tribulatio qualis nunquam fuit infra 24. oporte-
bit, quòd ſit tunc magna conſolatio, vnde magis erit
tunc neceſſarius Elias, quam alijs temporibus. Aliter
poteſt dici, ꝙ iſta quæſtio eſt ſuperuacua, quia Elias
non eſt venturus niſi, ꝙ Deus illum mittet, & promi-
ſit iam mittere Malac. 4. & tamen ipſe promiſit mit-
tere ad tempus determinatum, i. ante diem Dñi ma-
gnum, & terribilem: ergo fruſtra eſt quęrere cur alio
tpe non mittatur, cum non poſſit venire, niſi quando
mittetur. Secus autem de illo qui venire poteſt non
miſſus, ſicut fuit de filio Dei, qui eſt æqualis patri, &
ſpirituiſancto, cui nullus quicquam iubet, ſed facit,
quod vult, cum ſit eadem voluntas, & imperium triū:
nam de illo recte quæritur quare voluit venire tali tē-
pore, & non prius, neque poſterius: nam poterat,
quando vellet nullius legi alligatus. Si tamen dica-
tur cum Elias tanta facturus ſit, quare Deus non mit-
tet eum ante? Dicendum, quod non fuit tempus
conuenientius ad mittendum eum: Elias enim ho-
mo eſt, & cum ſemel venerit occidendus eſt, ita vt nō
ſit quotidie venturus, aut ſępe, cum igitur vēturus ſe-
mel ſit, nullum eſt conueniens tempus ad mittendū
eum, quam tunc quando erit vltima tribulatio. Item
quia non eſt putandum, ꝙ pendeat Deus ex Elia, qua-
ſi non poſſit facere, quod vult niſi per Eliam: nam po-
teſt, quod vult, etiam non exiſtente Elia, qui poteſt de

F lapidibus ſuſcitare filios Abrahę ſup. 3. c. & pōt quoli-
bet tpe dare viros maiores Elia, ſicut Apoſtolos dedit
qui multo maiores Elia fuerūt, ſed placuit ei reſerua-
re Eliam pro illo tpe, ſicut placuit Paulum inſtituere
doctorē vniuerſę terræ, ideo illo tpe, & non alio ve-
niet Elias, & tunc valde proderit præſentia ſua.

Quomodo Chriſtus vocauit Ioannem Eliam, cum non eſſet ipſe Elias. Quæſt. CXXXVIII.

QVAERETVR quando Chriſtus dixit, quòd E-
lias iam venit, & intellexit de Ioanne Baptiſta,
quomodo vocauit eum Eliam, cum non eſſet
ipſe Elias. Aliqui putauerunt, quòd Ioannes
erat Elias, quia anima Eliæ tranſierat in corpus Ioan-
nis Baptiſtæ, ideo erat ipſe Elias, & ita recte vocaretur
G Elias, ſecundùm ſubſtantiam. Dicendum, quòd non
ſtat. Primo quia non eſt poſſibile fieri tranſitum ani-
marum per corpora, vt Phariſæi improbant, & Eccle-
ſia deteſtatur hunc errorem. Sic dicit Origenes ſuper
Matthęum. Quod autem dixit propter Ioannem E-
lias iam venit, non anima Elię eſt intelligenda, ne in-
cidamus in dogma tranſcorporationis, quod alienū
eſt ab eccleſiaſtica veritate. Secundo quia conceſſo
tranſitu animarum non manerēt ijdem homines, qui
prius: nam cum homo conſtet ex corpore, & anima,
& ſit vtraque pars eſſentialis, variata aliqua earum nō
manet eadem ſubſtantia compoſita, & tamen licet
H anima Eliæ eſſet eadem, quæ introiuit in corpus Ioan
nis Baptiſtæ, non eſſet idem corpus vtriuſque, ideo
non eſſet idem homo, vnde non poterat Ioannes eſſe
Elias. Tertio quia tranſitus non fieret niſi moriente
homine, quia aliàs non poteſt anima manere in duo-
bus corporibus, & tamen viuebat adhuc Elias tem-
pore Ioannis, & viuit cum venturus ſit, ideo non po-
terat Ioannes eſſe Elias, & ita ipſe dixit: nam Ioan. 1.
c. quæſiuerunt Iudęi à Ioanne, an eſſet Chriſtus, & di-
xit non, quęſierunt an eſſet Elias, & dixit, quòd non,
& tamen ſi eſſet Elias per tranſcorporationem non
negaret, quia mentiretur. Sed dicendum, quòd Ioan-
nes fuit Elias per ſimilitudinem, & auctoritatem. Et
I primo propter ſimilitudinem vitæ: nam ſicut fuit E-
lias vir eremicola qui in monte Carmeli morabatur;
ita Ioannes ſemper habitauit in eremo ex annis tene-
ris vſque ad triceſimum annum quando cępit prædi-
care, vt colligitur Lucæ primo, & tertio. Secundo in
ſimilitudine victus, & veſtitus: nam ſicut Elias ma-
nens in deſerto comedebat cibos deſerti, ita & Ioan-
nes vinum, & ſiceram non bibit, ſed nec comedebat
quicquam niſi locuſtas, & mel ſylueſtre ſupra tertio.
Sic & in veſtitu: nam Elias accinctus erat zona pelli-
cea circa lumbos, & veſtibus de pellibus quarto Re-
gum primo, ſic & Ioannes veſtiebatur pilis camelo-
rum, & zona pellicea circa lumbos accingebatur ſu-
pra tertio capitulo. Tertio fuit ſimilitudo in zelo:
K nam Elias ex zelo Dei magno obiurgabat regem A-
cab, & reginam Iezabel propter idolatriam, tertio
Regum 18. & propter hoc Iezabel quęrebat animam
eius tertio Reg. 19. ita & Ioannes zelo Dei arguebat
Herodem regem, & Herodiadem de inceſtis nuptijs,
& adulterio ſupra decimoquarto, & ob hoc occiſus
eſt. Quarto fuit ſimilis in officio: Elias enim præ-
curſurus eſt ante aduentum Chriſti iudicantis, vt cō-
uertat corda patrum ad filios Malac. quarto, Ioan. au-
tem præcurrit ante aduentum Chriſti prædicantis, vt
diſponeret animos populi ad ſuſcipiendum eum, &
hæc fuit cauſa præcipua. Sic dixit Angelus Luc. 1. ipſe
præibit ante illum in ſpiritu, & virtute Eliæ parare
Domino plebem perfectam. Quinto eſt propter au-
ctoritatem; nam impoſitio nominum fit ad placitū,

&

& tamen illa nomina accipiuntur communiter quæ aliqua auctoritate impoſita ſunt, & tamen Deus impoſuit hoc nomen Ioanni, ꝙ Elias diceretur, ideo ipſe poterat conuenienter vocari Elias, nam Chriſtus vocauit eum Eliam ſupra 11. ſi vultis accipere ipſe eſt Elias qui venturus eſt, & Angelus prius dixerat, ꝙ præcederet in virtute Eliæ. & ita nomen Eliç ei tribuere voluit, ſed communiter dicitur, quòd Ioannes vocatur Elias officio, & non perſona. Sic dicit Origenes, & Hieronymus.

Quomodo dicitur, quòd non cognouerunt Ioannem, quia Ioannes cognitus fuit. Quæſt. CXXXIX.

QVAERETVR quomodo dicitur, quòd non cognouerunt eum. nam videtur, quòd Ioannes fuit cognitus, quia in magno honore habitus fuit, ita vt crederetur eſſe meſſias Luc. 3. & Actu. 13. & tenebant eum ſaltem, vt prophetã, & a Deo miſſum poſtquam ipſe negauit ſe eſſe Meſſiã infra 11. & Mar. 11. & ſequebatur eum populus veniens ad baptiſmum ſuum ſupra 3. & Mar. 1.

Dicendum vno modo, quòd multi cognouerunt Ioannẽ qui ſequebantur eũ, alij vero nõ cognoſcebãt qa nolebant credere eum miſſum eſſe a Deo. nam populus, & peccatores, & publicani ſuſceperunt baptiſmũ Ioannis, ſacerdotes aũt, & ſcribæ noluerunt recipere Luc. 7. & ob hoc Chriſtus increpuit eos infra 21. dicens venit Ioannes ad vos in via iuſtitiæ, & non credidiſtis ei, publicani autem, & meretrices crediderũt, vos autem videntes neque pęnitentiam habuiſtis, vt crederetis ei. Secundo poteſt dici, quòd nõ cognouerunt eum, ſ. illi qui occiderunt eum: licet enim communiter cognoſceretur Ioannes a populo, tamen qui eum occiderunt non cognouerunt eum quantę dignitatis eſſet, quia aliàs non occidiſſent eum. Tertio poteſt accipi, & melius, quòd nõ cognouerunt eum, ſ. eſſe Eliã. Et iſte eſt melior ſenſus, quia magis conſonat literæ. nam dicitur dico vobis Elias venit, & non cognouerunt eum, ſ. ꝙ Elias veniſſet, & hoc verũ eſt, ꝙ quaſi generaliter non fuit cognitus: nam ſi cognouiſſent eum eſſe Eliam, ſcirẽt ꝙ oſtendebat Meſſiam tanquam præcurſor eius, quia officium Eliæ eſt pręire Meſſiam, & tamen Ioannes dicebat Ieſum eſſe Chriſtum, Io. 1. ca. & Iudęi non acceperunt eum propter hoc, vt Chriſtum. ergo non credebant Ioannem eſſe Eliam, neque quantum ad nomen, neque quantum ad officium, & hoc eſt verius. Dicitur autem, ꝙ fecerunt in eo quicquid voluerunt, ideſt ſpreuerunt Ioannem, & iugulauerunt: Deus enim permiſit, vt illi poſſent agere quicquid vellent de Ioanne propter cauſas dictas ſupra 14. c. In q. 40.

Quare dicitur hic, ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis. Quæſt. CXL.

QVAERETVR, quare dicitur hic, ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis. Dicẽdum, quòd hoc fuit primo, quia erat ad propoſitum. nam Chriſtus occidendus erat a Iudæis, ſicut occiſus fuerat Ioannes, & quia nunc de morte Ioannis dixerat, ſ. fecerunt in eo quicquid voluerunt ſubiunxit de morte ſua, ſ. ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis. Secũdo fuit ad magis ſuadendum, vt hoc crederent. nam dixerat eis iam Chriſtus de morte ſua, & vix hoc audire poterant. nam Petrus increpuit Chriſtum dicens non erit tibi hoc, præced. c. a fortiori neque turbę, ideo Chriſtus ſępe eis de morte ſua loquitur, vt rem credibiliorem faciat. Tertio fuit ad oſtendendum iniquitatem mortis ſuę, ſ. ꝙ bene agens occideretur, & ideo dicit, ꝙ ita occideretur, ſicut Ioannes. nam Ioannes vir ſanctiſſimus erat, & quia adulterium Herodis, & Herodiadis arguebat truncatus eſt capite. ſic & Chriſtus oſtendens Iudęis vitia eorum, & increpans occidendus erat, & ita auferebat prauam ſuſpicionem diſcipulis ne putaret, ꝙ aliquod ſcelus commiſſurus eſt, propter quod occideretur. Quarto fuit ad conſolationem aliqualem. nam Ioannes occiſus fuerat, & tamen, quia pro cauſa Dei fuerat, manebat memoria eius in laudẽ, ita & de Chriſti morte habenda eſſet conſolatio, quia potius laus quam infamia ſequeretur. Sic dicit Chryſoſtomus, in quo opportunę ſuam paſſionem commemorat ex paſſione Ioannis multam prębens conſolationem.

Quinto fuit, vt concordaret pręcedentibus. nam dixerat, quòd nemini dicerent viſionem quouſque filius hominis a mortuis reſurgeret, & quia reſurrectio non eſt vbi mors nõ interceſſit, introducit quòd occidẽdus ſit a Iudęis. Iſtam literam aliter videtur introducere Marcus de quo dicetur Mar. 9.

Quomodo ſit verum, quod dicitur ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis. Quæſt. CXLI.

QVAERETVR quomodo ſit verum, quod dicitur, ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis, in quo innuitur, quòd ab eis a quibus occiſus eſt Ioannes, occidendus erat Chriſtus, quod falſum eſt. nam Ioannes occiſus eſt ab Herode, & Herodiade qui ad mortem Chriſti non pertinuerunt, vel ſi conuertatur, quòd Ioãnes dicatur occiſus ab eis a quibus Chriſtus, non videtur, quia Chriſtus a Pilato, & ſacerdotibus, & phariſęis occiſus eſt, qui ad mortem Ioannis non pertinent.

Aliqui dicunt, quòd ab eiſdem vterque occiſus eſt, ſ. in morte Ioannis conſenſerunt Phariſęi cum Herode, & in morte Chriſti conſenſit Herodes cum Pilato. & Phariſæis. Sic dicit Chry. quaſi aũt cũ Herodes, & Herodias Ioannem interfecerint, quomodo ipſi quoque Ieſum crucifixiſſe dicantur, cum legamus eũ a ſcribis, & Phariſæis interfectum? Et breuiter reſpondendum, quòd in Ioannis nece Phariſęorũ fictio conſenſerit, & in occiſione Domini Herodes iunxit volũtatem ſuam qui illuſum atque deſpectum miſit ad Pilatum. hoc enim alicui non videbitur ſtare, quia Phariſæi, & ſacerdotes diligebant Ioannem, & veniebant ad baptiſmum eius ſupra 3. & Marc. 1.

Dicendum, ꝙ ſatis poteſt ſtare. nã licet aliqui Phariſæorum, & Saduceorum venirẽt ad doctrinam eius, non tamen omnes, immo plures non veniebant quã venirent, quod innuitur Lu. 7. vbi Chriſtus Ioannem laudauit pręſente populo, & diſcipulis Ioannis, cum eſſet Ioannes in carcere, & dicitur omnis populus, & publicani iuſtificauerunt Deum baptizati baptiſmo Ioannis, Phariſęi autem, & legiſperiti conſilium Dei ſpreuerunt in ſemetipſis non baptizati ab eo, & ſic abſolutè dicuntur non baptizati ab eo, quia rari, vel nonnulli in comparatione ad totam eorum multitudinem baptizarentur, hoc tamen non erat, niſi quia oderant Ioannem, vel quia putabant baptiſmum eius nihil valere, & opera eius non eſſe a Deo, ſic innuitur infra 21. & Marc. 11. vbi Chriſtus quęſiuit a principibus ſacerdotum, & ſenioribus populi, baptiſmus Ioãnis vnde erat de cœlo, an ex hominibus, & ſequitur, quòd illi cogitabant ſi dixerimus ex cęlo, dicet nobis quare ergo non credidiſtis ei? & ita innuebant, quòd non crediderant Ioanni, neque baptizati fuerant baptiſmo eius, & non ſolum non baptizati fuerunt, ſed etiam non ſecuti fuerunt doctrinam eius, vt pęnitentiam de peccatis agerent, quod fecerunt publicani, & meretrices eod. c. & ita hi qui non ſequebantur Ioã-

nem

nem forte oderant eum, & ideo conſentirent aliquo F modo in morte illius. De Herode eodem modo dicendum, quòd in morte Chriſti conſenſit forte: nam licet non fuit præcipuus cooperator, quia tamen trãſmiſit eum ad Pilatum, poſtquam illuſit eum, & poſtea ille eum occidit, dicetur egiſſe ad mortem Domini. Sed dicetur, ꝙ non oportet reſtringi ad hoc: nam non poteſt ſtare, quòd omnino idem fuerunt qui occiderunt Ioannem, & Ieſum. Sed dicendum, quòd Chriſtus vocauit hic Iudæos vnum populum cuius pars erat ſacerdotes, Phariſæi, ſcribæ, & principes, & ſeniores, quia Iudæi ipſi erant, & Herodes, & Herodias, & Pilatus, quia erant temporaliter dominantes in populo illo: quidquid ergo factum fuerit G ab omnibus his, vel ab aliquo eorum, dicitur factum à Iudæis, & ita litera accipienda eſt, ſcilicet Elias venit, ideſt Ioannes Baptiſta, & fecerunt in eum quæcunq; voluerunt, ſcilicet Iudæi fecerunt hoc occidentes Ioannem: nam cum Herodes, & Herodias fecerint dicuntur feciſſe Iudæi, & ſequitur, ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis, ideſt à Iudæis: nam Pilatus, & principes ſacerdotum, & Phariſæi, & ſeniores populi fecerunt hoc, ideo dicuntur illud feciſſe Iudæi, & ita idẽ, ideſt vnus, & idem populus interfecerunt Ioannem, & Ieſum.

Cur diſcipuli intellexerunt, quòd de Ioanne Baptiſta loqueretur H *cum non expreſſiſſet hoc Chriſtus. Et quo tempore fuit Elia raptus. Quæſt. CXLII.*

QVAERETVR cum dicatur hic, quòd tunc intellexerunt diſcipuli, quòd de Ioanne Baptiſta loqueretur eis, cur intellexerunt, ꝙ loqueretur de Ioanne Baptiſta: nam non expreſſit Chriſtus nomen Ioannis in præmiſſis, & poterat intelligi de alio. Nam aliqui dicunt, quòd poterat intelligi de ipſomet Elia in perſona, ille quippe venit, & fecerunt contra eum multa, perſecuti ſunt eũ, & fugauerunt eum de terra quærendo animam eius 3. Reg. 19. Dicendum, quòd non ſtat primo quia E- I lias non paſſus eſt quidquid voluerunt perſequentes eum hic: nam regina Iezabel dixit, quòd poneret animam eius, ſicut vnius de prophetis Baal qui occiſi fuerant 3. Reg. 19. & perſecuta fuit eum ad occidendum eod. c. ſcilicet relictus ſum ſolus, & quæſierunt animã meam, & tamen non potuerunt eum occidere ſicut volebant, de iſto autem Elia dicitur hic, quòd venit, & fecerunt in eo, quidquid voluerunt: ergo non eſt ille. Secundo quia iſte Elias de quo hic dicitur ſignificatur fuiſſe occiſus: nam dicitur ſic filius hominis paſſurus eſt ab eis, & tamẽ filius hominis occiſus eſt, ideo oſtenditur, quòd iſte Elias occiſus fuerat, & tamen Elias propheta nõ fuerat occiſus, ſed raptus eſt, & adhuc viuit: Eccl. 44. cap. ergo de alio intelligitur. Tertio quia ſi intelligeretur de Elia propheta, quòd K venit, neceſſe eſſet de aduentu in carnem intelligi, quando in hoc ſæculo natus eſt, & manſit aliquanto tempore ſub rege Acab: nam poſtquam raptus eſt tempore regis Ioram 4. Reg. 2. qui erat filius Acab 2. Paralip. 21. non apparuit inter homines, & tamen de illo aduentu non poteſt intelligi litera iſta, quia iſta litera eſt ad reſpondendum dubio diſcipulorum de dicto ſcribarum, ſcilicet, quòd oportet Eliam venire primum, ſcribæ tamen dixerunt hoc propter prophetiam, Malac. 4. quia promiſerat Deus mittere Eliam, & tamen illa prophetia fuit lõgo tempore poſt raptum Eliæ: nam Malachias fuit poſt reditum de Babylone, ſicut & Aggæus, & Zacharias, cũ Malachias ſit vltimus, & tamen Elias raptus eſt longo tempore ante captiuitatem Babylonis, ſ. tempore Ioram regis Iſrael 4. Reg. 2. ergo neceſſe eſt intelligi de aliquo aduentu Eliæ qui fuerit poſt raptum Eliæ. & tamen poſt raptum non apparuit ipſe inter homines, ideo neceſſe eſt intelligi de alio qui dicatur Elias, hoc autẽ ſuppoſito intellexerunt diſcipuli conuenienter, quod loqueretur de Ioanne Baptiſta, quia nemo alius fuerat cui magis videretur applicari hic ſermo. Primo quia diſcipuli arguebant ex dicto ſcribarum, quod ventururus eſſet ad diſponendum aliquid circa Meſſiam, ſicut, Elias mittendus eſt ante diem Domini magnũ, vt conuertat corda patrum ad filios Malac. 4. & tamẽ nemo venerat ad faciendum aliquid circa Chriſtum, niſi Ioannes: ipſe enim ſolum venerat, vt oſtenderet Chriſtum populo, vnde dicit Ioan. 1. iſte eſt de quo dixi vobis, quòd poſt me venit, & ante me factus eſt, & ego neſciebam eum, ſed vt oſtendatur in Iſrael, propterea ego veni in aqua baptizans: ipſe etiã oſtendit eum digito eod. c. ſcilicet ecce agnus Dei, ecce qui tollit peccata mundi, & hoc ſciebant iſti tres diſcipuli Chriſti: nam Andreas frater Petri erat præſens, quãdo Ioannes oſtendit Chriſtum digito, Ioan. 1. & tunc ipſe vocauit Petrum, & duxit eum ad Chriſtum eod. c. cum ergo Ieſus ſupponeretur ab iſtis diſcipulis eſſe Meſſias, & non veniſſet aliquis ante eum diſponens homines ad ipſum niſi Ioannes Baptiſta, putauerunt, quòd de illo loqueretur. Secundo fuit, quia dixit Chriſtus, ſic paſſurus eſt filius hominis ab eis, in quo ſignificauit Eliam illum occiſum; nemo videbatur tempore Chriſti, & diſcipulorum, aut à proxima ætate inter Iudæos occiſus pro veritate defendenda qualiter Ieſus innuebat ſe occidendum niſi Ioannes, ideo etiam de ipſo putabant dictum eſſe. Sic dicit Rabanus: ex iudicio autem paſſionis ſuæ, quam Dominus ſæpius eis prædixit, & præcurſoris ſui, quam iam completam cernebãt, diſcipuli cognoſcebant Ioannem, ſibi in Eliæ vocabulum demonſtratum. Tertio fuit, quia audierant Chriſtum iam alias vocantẽ Ioannem Eliam, vt ſupra 11. c. ſi vultis accipere ipſe eſt Elias, ideo nunc in memoriam eorum recurreret, cum Chriſtus diſtingueret duos Elias, & putarent de illo dici. Quarto fuit, quia in conceptione Ioannis dictũ eſt ab Angelo, quòd præcederet Chriſtum in ſpiritu, & virtute Eliæ parare Domino plebem perfectam: Lucæ 1. & hoc ſcirent diſcipuli, quia omnia, quæ circa Ioannis conceptionem, & natiuitatem geſta fuerunt, diuulgata fuerunt ſuper omnia montana Iudææ eod. c. ideo etiam illud verbum recurrere poterat eis in mentem, & crederent hunc vocatum Eliam.

Et cum veniſſet ad turbã, acceſſit ad eum homo genibus prouolutus ante eum dicẽs: Domine miſerere filio meo, quia lunaticus eſt, & male patitur. Nam ſæpe cadit in ignẽ, Marc. 9. Luc. 9.
K & crebro in aquam. Et obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Reſpondens autem Ieſus ait: O generatio incredula, Marc. 9. Luc. 9. & peruerſa quouſq; ero vobiſcum? Vſquequo patiar vos? Afferte huc illum ad me. Et increpauit illum Ieſus, & exijt ab eo dæmonium, & curatus eſt puer ex illa hora.

Et cum veniſſet. Hic eſt ſolutio ſecundæ q̃ſtionis, & Solutio & dubij quæſtionis, et eiuſdem diuiſio. diuiditur in duo. Primo ponitur quæſtionis occaſio. Secundo quæſtionis diſſolutio ibi. *Tunc acceſſerunt.* Circa primum dicitur. *Et cum veniſſet ad turbam.* Hæc eſt turba, quæ expectabat eum deſcenſurum de mõte,

vbi

A vbi fuerat transfiguratus. *Acceſſit ad eum homo*. Ideſt vnus homo inter cęteros: nam petere volebat aliquid ab eo, ideo acceſſit ſingulariter ille. *Genibus prouolutus*, Miſericordiam petebat oſtendens miſeriam ſuam, ideo genibus Chriſti aduolutus eſt, ideſt ante genua eius. Vel prouolutus genibus, ideſt fixis genibus, quod ad humiliationem pertinet. *Ante eum*. Ideſt in præſentia eius vertens vultum ſuum ad eum, vt manifeſte appareret, quòd ad neminem dirigebat preces ſuas niſi ad illum. *Dicens Domine miſerere filio meo*. De miſerijs habenda eſt miſericordia, ideſt compaſſio exhibitiua efficacis remedij: erat enim ſatis miſer iſte qui lunaticus erat, & arreptus à dæmone, ſępe cade- B bat in igne, & ſępe in aqua, ita vt eſſet continue in mortis periculo. *Quia lunaticus eſt*. Ideſt patitur morbum per tempora lunæ, vt infra exponetur. *Et male patitur*. Scilicet iſte morbus qui tenet eum cum mutatione lunæ eſt valde grauis, & ideo male patitur: nã eſt in extremis malis, ſcilicet morti propinquus quotidie. *Nam ſæpe cadit in ignem*. Oſtendit, quod malum ſit iſtud, & eſt, quòd quando morbus arripiebat eum cadebat in ignem, an vero caderet, vel deijceretur dicetur infra. *Et crebro in aqua*. Etiam cadit in aquam, & in vtroque erat periculoſus caſus. *Et obtuli eum diſcipulis tuis*. Scilicet dum Chriſtus erat in monte venit homo ille ad diſcipulos Chriſti, qui in aliquo loco erant congregati, & cum non eſſet ibi Chriſtus, obtu- C lit eum ſanandũ illis. *Et non potuerunt curare illum*. Licet niterentur ad curandum illum iuxta modum ſuum faciendi miracula nihil facere potuerunt, ſed perſeuerabat morbus. *Reſpondens Ieſus*. Dirigitur reſponſio primo ad diſcipulos, vel ad totam plebem cum diſcipulis, deinde ſpecialiter ad patrem pueri, & eſt increpatoria, quia ob culpam eorum manebat puer incuratus. *O generatio incredula*. Ideſt qui credere nõ vultis eis, quæ prædicantur, in quo innuitur, quòd puer non curabatur propter defectum fidei, ſiue eſſet iſte defectus ex parte patris pueri, ſiue ex parte diſcipulorum, ſiue ex parte vtrorumque, & ſecũdum hoc poteſt dirigi hoc ad ſolos diſcipulos, quòd ipſi vocentur generatio incredula, vel ad patrem pueri, cum to- D ta turba, vt infra dicetur. *Et peruerſa*. Ideſt praua in quo innuitur, quòd non ſolum deerat rectitudo fidei propter quod vocantur generatio incredula, ſed etiã rectitudo boni operis propter, quod vocatur peruerſa. *Quouſque ero vobiſcum*. Modus querelę eſt, ideſt maneo vobiſcum, & non proficitis aliquo modo ex doctrina mea, ſed manetis adhuc increduli, ſicut ſi non prædicarem vobis: duri ergo eſtis mihi ad tolerandum, ideo nõ potero vos diu ſuſtinere, quia labor eſt mihi tolerare mores veſtros. *Vſquequo patiar vos*. Hic aperit magis, ideſt quanto tempore ero vobiſcũ, quaſi dicat magnus labor eſt, quod ego tolerem imperfectiones veſtras longo tempore: nam etiam paruo tẽpore eſt difficile tolerare aduerſos mores, quan- E to magis longo tempore: in conuerſatione enim tolerat vnus homo conuerſationes alterius: nam conuerſantes apponunt in alterutrum eo, quòd quidquid vnius eſt pertinet ad ſe, & aliquo modo ad alterum, ideſt quantum venit in conuerſationem: ſi ergo alter ſit malus erit malum quoddam alij pęnaliter, & ita conuerſans cum eo qui diſſimilis eſt patitur malum ſuſtinendo conuerſationem, ſi autem deſinat conuerſari deſinet pati, quia iam bonum, aut malum alterius non pertinet ad eum, ita nunc erat de Chriſto: nam ipſe conuerſabatur cum omnibus Iudęis prædicando eis, conuerſabatur autem cum diſcipulis familiarius docendo, & communicando in omnibus, quæ ad vitam pertinebant, & quia vtrique erant peruerſi moribus, & increduli, erat difficile Chriſto tolerare

Conuerſans cum alio qui ei diſſimilis eſt patitur malum.

eos: nam ipſe cum prędicaret quid credendum, & quid agendum foret, volebat in eis rectitudinem circa vtrunque, & quia circa neutrum bene ſe habebãt, conuerſabantur male ad eum, & ita exprobrauit vitia prauæ conuerſationis dicens, o generatio incredula, & peruerſa, & propter hoc dixit, quòd durum erat ei tolerare conuerſationem illorum potiſſime ſi diuturna eſſet, quia in hoc patiebatur, ita etiam Deus dicitur pati, vel laborare quando nos mali ſumus, quaſi ſit ei difficultas tolerare vitia noſtra. ſic dicitur Iſa. 1. cap. Incenſum abominatio eſt mihi. neomeniam, & ſabbatum, & feſtiuitates alias non feram, ſolennitates veſtras odiuit anima mea, facta ſunt mihi moleſta, & laboraui ſuſtinens, ſic etiam Act. 13. dixit Paulus loquens Iudæis, eduxit vos de Aegypto, & per quadraginta annorum tempus mores veſtros in deſerto ſuſtinuit, quaſi dicat graues erant ei ad ſuſtinendum, & tamen ſuſtinuit. *Afferte huc illum ad me*. Obtulerat enim pater puerum diſcipulis, & non ſanauerant, nũc autem orat Chriſtum, vt ſanet eum, ſed non offert eũ illis, vt prius forte impetret, quòd ſanet, quam offerat eum. *Et increpauit illum Ieſus*. Scilicet dæmonem poſſidentem illum arreptitium, dicendo ei verba contumelioſa, vt patet Marc. 9. ſcilicet ſurde, & mute ſpiritus ego pręcipio tibi exi ab eo. *Et exijt*. Antequam exiret tamen torſit valde puerum, ita vt eum mortuum relinquere videretur Marc. 9. *Et curatus eſt puer ex illa hora*. Scilicet, quia poſtea nunquam dæmon redijt ad eum vexandum: nam prius, licet interdum eum ceſſaret vexare, tamen nunquam penitus eum relinquebat, ſed exibat rediturus, nunc vero exiuit nunquam rediturus.

Quæ turba erat, quam nunc Chriſtus inuenit.
Quæſt. CXLIII.

QVAERETVR, quæ turba erat iſta, quã Chriſtus nunc inuenit. Dici poteſt vno modo, quòd erat turba, quam reliquerat, quando aſcendit in montem ad transfigurationem: nã tunc forte manebat cum eo aliquanta turba, & ſubtraxit ſe ab ea, & ab alijs diſcipulis aſcendens cum ſolis tribus, & cum illi neſcirent quo Chriſtus iuiſſet manebant expectantes in eodem loco in quo fuerãt cum illo, tanquam ille eſſet rediturus, & hoc aliquo modo innuit litera, ſcilicet, & cum veniſſet ad turbã, quaſi dicat, quòd turbam illam reliquerat, & ad illam ſedibat.

Aliter poteſt dici, quòd quando aſcendit Chriſtus in montẽ non erat turba cum eo, & tamen interim, vt manſit ibi conuenerunt turbæ multę, quę veniebant ad audiendum eum, & ferebant languidos ſuos, vt curarentur, & hoc veriſimilius eſt.

Primo patet, quia ſic innuitur Marc. 9. ſcilicet, & veniens ad diſcipulos ſuos inuenit turbam magnam circa eos, quaſi illam non reliquiſſet, ſed nunc videret conueniſſe.

Secundo ita erat conſuetudo, quòd turbæ non manerent ſemper cum Chriſto, ſed continue ibant, & redibant. ſic dicitur Marc. 6. erant qui veniebant, & redibant multi, & neque manducandi ſpacium habebant, manebant autem cum Chriſto per duos, vel tres dies ad plus, & recedebant ſupra 15. miſereor ſuper turba, quia triduo me ſuſtinent, & non habent quid manducent, & tunc veniebant alij, & ita nunquam deerat turba multa cum Ieſu, & ita dum ipſe maneret in monte forte veniret turba hæc aut maxima pars eius.

Tertio patet, quia iſte homo qui obtulit filium lunaticum, non erat cum Chriſto antequã aſcenderet

in montem: nam ſi tunc fuiſſet, non obtuliſſet filium F diſcipulis, ſed Chriſto, & tamẽ obtulit diſcipulis Chriſto abſente: ergo abſente illo venit, & ita de reliqua multitudine eſſet, quòd veniret illo nõ præſente, quia deſiderabant audire verbum, aut ferebant languidos, ſicut iſte qui filium tulit. Sciendum autem, quòd cũ Chriſtus aſcendit in montem manſerunt diſcipuli in eodem loco in quo fuerant cum illo, quia forte putabant, quòd iuiſſet ad orandum: nam ita interdum ſolebat ſe ſubtrahere ab eis ad hoc, quòd oraret, & manebat integris noctibus ab eis ſegregatus orãs, vt Lucæ 6. & ita expectarent eum, maxime, quia quidquid Chriſtus facere vellet ipſi neſciebant quo ipſe iuerat, & ille ſciebat, vbi ipſi manebant, ideo non irent ad G quærendum eum ad aliquem locum, quia neſcirent quo, ſed manebant, vbi eos reliquerat etiam, quia ipſi non auderent recedere de aliquo loco ſine mandato Chriſti, ideo Chriſtus dicitur rediiſſe ad diſcipulos, Marc. nono.

Quare iſte homo venit genibus prouolutus ad Chriſtum.
Quæſt. CXLIIII.

QVÆRETVR quare iſte homo venit genibus prouolutus ad Chriſtum. Dici poteſt, quòd fecit hoc, quia voluit præſtare Chriſto honorem, erat enim Deus qui adorari H merebatur, & ad hoc genibus ſe prouoluit. Secundo poteſt dici, quòd faciebat ad ſuadendum, nam obſequium parit amicos, & beneuolentiam præſtat: iſte ergo magnus honor, quem homo ille Chriſto exhibebat prouoluẽs ſe genibus coram eo, inclinaret animum Chriſti, vt aſſentiret precibus, & hoc modo qui non facturus eſt, facit interdum, quòd petitur. Tertio fuit forte ad oſtendendum magnitudinem miſeriæ ſuæ: nam magna miſeria cogit hominem nimis humiliari, vt de illa liberetur.

An homo iſte peccauerit adorando Chriſtum.
Quæſt. CXLV.

SED quæretur, an homo iſte peccauit adorando Chriſtum prouolutus genibus coram eo. Aliqui dicunt, quòd non, quia Chriſtus erat Deus cui adoratio debita erat, & ipſe permittebat ſe adorari, ſicut Io. 9. vbi cum Chriſtus dixiſſet cæco ſanato, quòd ipſe erat filius Dei, cecidit ille ad pedes eius, & adorauit eum, & Ieſus nõ vetuit, ſed potius approbauit. Sed dicendum, quòd ſi iſte homo adoraſſet Chriſtum peccaſſet, quia adoratio latriæ ſoli Deo debetur, iſte tamen non putabat Ieſum eſſe Deum: ergo peccabat adorando creaturam. Pater quia nondum credebat iſte, quòd Chriſtus poſſet ſanare filium eius, quia dixit Marc. 9 Domine ſiquid potes adiuua nos! ſi tamen putaret eum Deum, ſciret, quod poterat ſanare illum, & non diceret Domine ſiquid potes? Dicendum ergo quòd homo ille non adorauit nunc Chriſtum adoratione latriæ, licet prouolueret ſe genibus, quia non credebat eſſe Deum, ſed exhibebat ei hunc honorem tanquam homini, cum miſeriam ſuam oſtendebat, & à quo miſericordiam impetrare cupiebat.

Quare pater dixit hic pro filio Domine miſerere filio meo, & non petiuit filius. Et quod tripliciter ſolebat Chriſtus curare. Quæſt. CXLVI.

QVÆRETVR quare pater dixit hic ꝑ filio Domine miſerere filio meo, & quare non petiuit ille. Dicendum, ꝙ tripliciter ſolebat Chriſtus curare ægros: quidam enim credebant, & veniebant ad petẽdum liberari ore ſuo, ſicut leproſus in Capharnaum ſup. 8. & Luc. 7. & decem leproſi apud caſtellũ quoddam qui clamauerunt ad Ieſum miſerere noſtri Luc. 17. & ſic etiam duo cæci ſup 9 Interdum ipſe qui languet nihil petit, ſed alius pro eo credit, & petit, ſic fuit de Cẽturione, qui petiuit pro ſeruo ſuo ſup. 8. & Luc. 9. & ita de paralyt. ſup. 9 & de puella mortua eod. c. Interdum Chriſtus nullo petente conferebat ſanitatem ſicut in paralytico, qui ſedebat in portico ante probaticam piſcinam cui dixit Chriſtus, ſi volebat ſanus fieri, & ſanauit eum, Io. 5. ſic etiam fuit in cæco nato, qui nihil petiuit, ſed Chriſtus luto facto liniuit oculos G eius, & ſanauit Io. 9. Sic dicit Origenes. Conſiderandum, quòd interdum qui patiuntur credunt, & deprecantur pro ſua ſalute, quandoq; autem pro eis alij faciunt, ſicut nunc pater qui genibus volutus pro filio rogat: quandoque vero à ſemetipſo Saluator etiã à nullo rogatus ſanat. Sed dicendum, ꝙ qñ quis pro alio rogat, & obtinet ſanitatem, hoc eſt, quia ille qui patitur petere non poteſt, vel pertinet petere ad illũ qui petit, ſicut ad illum qui patitur ſic fuit de paralytico, & ſeruo Centurionis, & puella mortua ſup 8. & 9. nam iſti non poterant petere ſanari, ideo alij pro eis petiuerunt. de puero iſto quare per ſe non petiuerit, ſed pater pro eo. Dicunt quidam, ꝙ fuit, quia ita pertinebat H iſta cauſa ad patrem, ſicut ad filium: nã paſſio filij erat calamitas patris, & ideo ita poterat petere, ſicut filius, quaſi ipſe pateretur ſicut innuitur Marc. 9. cum dixit pater Dñe ſiquid potes adiuua nos, miſertus noſtri, & ita curationem non ſoli filio, ſed ambobus putabat impẽdi, & miſerendum eſſe nõ ſoli filio, ſed & patri, petebat quaſi vterque malum pateretur. Secundo dicunt quidam, ꝙ fuit, quia puer iſte qui patiebatur malum iſtud, non ſufficiebat petere curationem impediente ætate, & ideo oportuit, ꝙ pater peteret pro eo, & hoc innuit, quia dr̃, & ſanatus eſt puer. Sed hoc non multum ſtat: nam vr̃, ꝙ iſte eſſet ſufficiẽtis ætatis, vt de ſe loqueretur: nam longo tẽpe mãſerat in morbo iſto, vt dr̃ Marc. 9. ſ. quantum tempus eſt, ꝙ I hoc ei accidit? & dixit pater, ꝙ ab infantia ſua. Et in ſiquis contendat, ꝙ puer erat qui petere per ſe nõ ſufficeret, non eſt inſiſtendum. Tamen & melius dicendum, ꝙ fuit neceſſe, ꝙ pater peteret, quia puer non poterat petere quantæcunque ætatis eſſet, eo quod loqui nõ poterat: nam ſpũs qui tenebat eum, erat ſurdus, & mutus, vt dr̃ Marc. 9. ſpiritus ſurde, & mute exi ab eo, & ita non poſſet puer aliquid loqui petendo, quia mutus erat, vel dæmon reddebat eum mutum, dato etiam, ꝙ non eſſet ſpiritus mutus, i. mutum reddens, tamen non poſſet petere curationem, quia dæmon inuaderet eum pro tunc, & non permitteret, ꝙ aliquid peteret, & hoc gñale eſt, ꝙ licet detenti alijs morbis ſæpe peterent à Chr̃o ſanari, arreptitij tñ nunquam petebant, neq; ad eum veniebant, ſed ꝑ ab alijs K ducebantur ſic patet ſup. 9. de dæmoniaco oblato coram Chriſto, & idẽ ſup. 12. de alio dæmoniaco oblato, & ſic hic, & ẽt ſi ipſi arreptitij interdum per ſe venerint ad Chriſtum, tamen ſanari nunq̃ petebãt, ſed potius dæmones petebant, ꝙ non eijcerentur de loco in quo erant, vt patet de duobus arreptitijs ſup. octauo, & Marc. 5. & Luc. 8. ideo puer iſte petere non potuit, ſed pater petiuit pro eo.

Quis morbus erat iſte quo affectus erat puer. Et qui ſunt homines lunatici, & qui arreptitij ſecundum antiquos.
Quæſt. CXLVII.

QVÆRETVR cum dicatur hic puer iſte lunaticus quis morbus erat iſte, & an erat aliquis languor

gnor ſolum, vel erat dæmonium torquens puerum. A Aliqui dicunt, ꝙ non erat morbus iſte niſi quædam paſſio naturalis, quam morbum caducum vocant, quia cadere facit patientem, & eueniebat ad mutationem Lunę, quia tunc maior eſt in cerebro alteratio, & augmentum, aut detrimentum humoris. Sed dicendum, quòd non ſtat, quia neceſſe eſt poni, quòd iſte puer eſſet arreptitius, & à dæmone torqueretur: nam dr̄ ſupra in litera, ꝙ exijt dæmoniū ab eo, & Mar. 9. dr̄ magr̄ attuli ad te filium meum hn̄tē ſpūm mutum, & dixi diſcipulis tuis, vt eijcerent illum, & non potuerunt. & Chriſtus dixit ibi exi ab eo ſpūs ſurde, & mute. Sed tunc eſt dubium cum iſte puer eſſet arreptitius, quomodo vocatur lunaticus, quia luna non B immittit hominibus ſpiritum immundum, cum non pręſint aſtra dæmonibus, neque dæmones aſtris. Dicunt quidam, ꝙ patiebatur puer iſte naturalem morbum caducum, qui eſt morbus capitis, & ſimul à dæmone inuadebatur, & propter malum caducum vocatur lunaticus, quia ex tp̄ibus lunę habet malum illud incrementum quoddam, & variationem, ꝑp dæmonem aūt non vocatur lunaticus. Sed dicēdum, ꝙ non ſtat, quia puer iſte nō habebat aliud malum, niſi ꝙ arripiebaī à dæmone: nam Marc. 9. pr̄ pueri nullū aliud malum retulit de puero, niſi ꝙ hēret ſpūm mutum qui elideret eum in terram, & qn̄ Chriſtus ſanauit puerum, non fit mentio niſi ꝙ dæmonem exclu- C ſerit de puero, & ita manſit ille ſanatus, & tn̄ ſi lunaticum eſſe eſſet aliquis morbus pręter eſſe arreptitiū, cū fuerit puer totaliter ſanatus fieret mentio de morbo illo de quo ſanatus eſt: non ergo erat alius morbus in eo, niſi eſſe arreptitium. Sed dicendum, ꝙ iſte puer erat ſolum arreptitius, & tn̄ vocatur lunaticus, quia forte vulgares pro eodem accipiebant lunaticum, & arreptitium. Sed hoc non ſufficit, quia non vocaī paſſio arreptitiorum ſic niſi aliquam habitudinem illi haberent ad lunam. Ideo dicendum, ꝙ quidam arreptitij vocantur ſpecialiter lunatici, quia ſolum torquebantur in conuerſionibus lunę, ſ. in augmento, vel decremento, aut in quadraturis. Et ſciēdum, ꝙ aliqui homines ſunt qui lunatici vocantur qui morbum naturalem patiuntur in capite: nam luna eſt maior om- D nium humidorum, ideo in augmēto luminis ſui omnia humida creſcunt, in decremento autē decreſcūt. Quod apparet in fluxu, & refluxu maris, & in capitibus piſcium captorum hoc tempore, vel alio: nā maior humiditas eſt in vno tp̄e, quam alio. Patet etiam in capitibus piſcium ſalitorum, patet etiam in vaſibus in quibus conditur tiriaca, quia creſcit ille humor, & decreſcit iuxta motum lunæ, & ita gn̄aliter quantum ad omnia humida fit ibi augmentum humoris creſcente lumine lunæ, & fit decrementum diminuta luna in lumine, & ob hoc aliqui inſaniunt in decremento lunæ, qui in augmento bene ſe habebant, & ita alię paſſiones cerebri recipiciunt tp̄a lunæ, tales autem qui ſm̄ curſum lunæ torquentur aut bene, vel male ſe ha- E bent, dn̄r lunatici. Sic dicit Remigius, lunatici à luna dicti ſunt, quæ dum menſtruis temporibus creſcit, & decreſcit ipſi vexantur. De arreptitijs autem dicendū, ꝙ bonum, vel malum in eis non prouenit a luna, quia illa nihil cōe habet cum ſpiritibus immundis, ſed dn̄r quidā arreptitij lunatici, quia temporibus determinatis torquentur, & non alijs, vt quaſi à luna eſſe videatur malum illud. Hoc autem fiebat propter duo. Primo quia aptius erat tunc dęmonibus torquere hominem: nam propter humoris augmentum, vel decrementum fit cerebrum paſſibilius, & tunc eſt facilius torquere hominem, cum natura eum paſſibiliorem faciat. Secūdo fiebat ex induſtria ad infamandū creaturas Dei: nam dæmones volentes malum, ꝙ ipſi fa-

Arreptitij qui, & vnde dicant.

A ciunt attribuere creaturis Dei bonis, quaſi Deus malus ſit qui malas creaturas creauit, torquebant interdū homines ſolum iuxta terminata tempora lunę, vt ſic luna hoc facere videretur. Sic dicit Hier. dęmones. n. obſeruantes lunaria tempora creaturam infamare cupiebant, vt in creatorem blaſphemię redūdarent. Tertio poteſt dici, ꝙ lunatici vocabantur apud antiquos ipſi arreptitij, quia quidam ſolam naturalem conſiderationem ſequentes, neſcientes ponere ſpiritus qui torquerent homines, retorquebant omnia in cauſas naturales, & ideo eos qui à dęmonibus vexabantur dicebant pati ęgritudinem capitis, quę fit ſm̄ aliquā paſſionem factam in capite ex motu lunæ. Et ita for- B te iſte dixit filium ſuum lunaticum iuxta modum loquendi medicorum, & tamen qui ſciunt ſpūs torquētes homines, dicunt tales eſſe arreptitios, & non lunaticos.

Sic dicit Origenes: medici loquuntur quæ neſciūt qui nec ſpiritum immundum arbitrantur, ſed corporalem aliquam paſſionem, & dicunt hūmida moueri in capite, ſm̄ aliquam comparationem ad lumen lunare, quod humidam habet naturam. Nos autem qui euangelio credimus, dicemus hanc paſſionē immundum ſpiritum in omnibus operari: obſeruat. n. quædā ſchemata lunæ, & ſic operatur, vt ab obſeruatione lunæ pati homines nunciantur, & culpabilem Dei creaturam oſt̄dant. Et alij dæmones, ſm̄ aliqua ſtellarum C ſchemata inſidianē hominibus, vt iniquitatem in excelſo loquantur, quaſdam ſtellas dicentes maleficas, quaſdam beneficas, cum nulla ſtella ſit à Deo facta, vt malefaciat.

Quarto poteſt dici, & melius, quòd antiqui vocabant aliquos arreptitios dæmoniacos, & aliquos lunaticos: qn̄ enim arreptitij vexati loquebantur aliqua, quę excedebant conditionem humanam, apparebat, ꝙ non ipſi loquebantur, ſed aliqua ſpūalis ſubſtantia mouens organa eorum, ideo vocabant iſtos arreptitios, & dæmoniacos, ſ. quòd dæmon arripiens eos loquebatur hęc: qn̄ vero dæmon arripiēs nihil loquebatur, ſed ſolum cogebat cadere in terrā, & ſpumare, & pati ſimiles corporales immutationes, quia non vi- D debant ibi aliq̄ opationē excedentem cā in materialē, & naturalē, non attribuebant hoc ſpiritibus, ſed dicebant eſſe paſſiones naturales, & quia tales paſſiones ſunt capitis, & paſſio capitis fit, ſm̄ immutationem cerebri cuius ſubſtantia eſt humida, & omnino humida reguntur a luna, etiam ſi non accideret ſpecialiter illa paſſio in temporibus lunæ, ideſt in nouilunio, plenilunio, vel quadraturis, dicebant ex motu lunæ cauſatam, ideo tales vocabāt lunaticos. Et iſta eſt veritas: nam ſcriptura diſtinguit dæmoniacos, & lunaticos ſupra quarto. capit. ſcilicet, & obtulerunt ei dæmonia habentes, & lunaticos, & paralyticos, & curauit eos, iſte autem arreptitius ſpecialiter vocatur lunaticus, quia dæmon arripiens eum nihil loquebatur, ſed ſo- E lum deijciebat eum in terram, & ſpumabat, & tamen talis paſſio poterat naturaliter euenire, ideo non dicebatur arreptitius, ſed lunaticus.

Et patet quia Marc. nono. dicitur, quòd ſpiritus iſte erat ſurdus, & mutus, & ita non poterant ſcire videntes, an à dæmone, vel à naturali paſſione eſſet. Etiam quia ſolum deijciebat iſte ſpiritus eum, & cogebat ſpumare, & areicere, vt patet ſupra in litera, & Marc. nono, & ita iſta poſſunt eſſe à quadam paſſione naturali, ſicut à dæmone: propter hoc ergo lunaticus dictus fuit iſte.

An iſte puer cadebat in terram, vel deijciebatur.
Quæſt. CXLVIII.

QVAERETVR, an iſte puer cadebat in terram, vel deijciebatur. Dicendum, quòd hoc pendet ex alio dubio, ſ. an paſſio iſta eſſet aliquid naturale, vel dæmon torqueret hominem, ſi eſſet paſſio naturalis cum non ponatur aliquod agens ſeparatum à patiente, dicetur magis pati, quam quòd aliquis agat, ideo dicetur, quòd cadit per ſeipſum, cum cadat nullo impellente, ſi autem eſſet à dæmone, quia ille eſt agens ſeparatum, & non eſt pars, neque conditio patientis erit paſſio illata, & non innata, ideo dicetur deijci, & non cadere, & quia vt dictum eſt præced. quęſt. dæmon erat qui torquebat hunc puerum, non cadebat proprie, ſed deijciebatur. Sed obijcietur, quia dicitur hic, quòd ſępe cadit in ignem. Dicēdum, ꝙ accipitur large cadere, i. deijci: nam verum eſt, quod ſi deijcitur cadit, & tamen cadit proprie ille qui non ab intrinſeco, ſed ab extrinſeco cadere cogitur, & ita patet Mar. 9. vbi dicitur. vbicunque apprehendit eum allidit illū, allidere autem eſt deijcere.

Quare dicitur hic ſæpe in ignem cadit, & crebro in aquam.
Quæſt. CXLIX.

QVAERETVR quare dicitur hic ſępe cadit in ignem, & crebro in aquam. Aliqui dicunt, quòd hoc dicitur, quia dæmon non deijciebat eum, niſi in illis locis, & ideo hæc ſola nominauit. Alij dicunt, ꝙ in alijs locis pręter hæc deijciebat eum, & tamen nominauit hęc ſola loca ſpecialiter. Dicendum, ꝙ verū eſt, ꝙ dæmon deijciebat eum in alijs locis pręter hęc: erat enim puer iſte arreptitius, & non poſſidebatur ſemper à dęmone, ſed aliquando arripiebat eum, & quando incipiebat torquere eum deijciebat, & ideo vbicunque contingeret ipſum eſſe, quando torquebatur cadebat, ſiue iuxta ignem, ſiue aquam. ſiue in pręrupris locis, ſiue ſuper terram planā. ſic oī Marc. 9. magiſter attuli ad te filium meum habentē ſpiritum mutum, quia vbicunque apprehēderit eum allidit eum, & ſpumat, & areſcit. Sed dicendum, ꝙ ſpecialiter dixit de igne, & aqua, primo ad deſignandum magnum periculum: nam ꝙ ſuper terram collideretur nō erat magnum periculum, ꝙ tamen caderet in ignem, & aquam, erat periculum mortis. Secundo ponitur ad mouendum Chriſtum ad miſerendum: erat enim magna miſeria, ꝙ iſte eſſet continue iuxta mortem, cum dęmon deijceret eum in aquam, & ignē in quibus moreretur, niſi quis eum liberaret: non ergo differenda erat curatio eius, quia aliàs contingeret eum cito mori. Tertio ponitur ad oſtendendum dęmonis crudelitatem, qui ſitiēs mortem hominis ibi eū deijciebat, vbi eum occidere poſſet. Quarto ponitur ad oſtendendum magnam Dei prouidentiam circa iſtū arreptitium: cum enim toties deijceretur à dęmone, iam eſſet ſępe occiſus, niſi Deus ſolicitus eſſet ſeruare illum. Dicit ſic Chryſ. conſiderandum, quòd niſi prouidētia Dei hic homo fuiſſet pottus olim perijſſet: dęmon enim qui ipſum in ignem, & in aquam mittebat, interfeciſſet eum omnino, niſi Deus eum refrenaſſet.

Quare iſte homo dixit Chriſto obtuli illum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum. *Quæſt.* CL.

QVAERETVR quare iſte homo dixit Chriſto, obtuli illum diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eum. Dicendum, quod primo dixit ad referendū ſeriem geſtarum rerū: Iudęi enim audita fama Chri-
F ſti ſolebāt deducere ad eum infirmos ſuos, vt ſanaret eos: nam propter hoc ſequebatur eum turba multa Io. 6. & ponebant ęgros ante pedes eius, & ſanabat oēs quacunque tenerentur ęgritudines ſup. 4 & 15 ita iſte homo his filium arreptitium voluit eum ad Chriſtū ducere, accidit autem ꝙ dum ipſe veniret, Chriſtus eſſet abſens in monte in quo trāsfiguratus eſt, ideo obtulit filium diſcipulis Chriſti, qui expectabant eum, vt ſanarent illum, & non potuerunt: nunc igitur volēs petere iſte hō à Chriſto, ꝙ ſanaret filium eius, retulit quæ geſta erant. Secundo (vt aliqui volunt) fuit ad accuſationem diſcipulorū: nam ꝙ non potuiſſent curare eum aliquis defectus erat, & de hoc inſultabat iſte
G eis, vel mordaciter tangebat. Sic dicit Hier. ꝙ autem dicit obtuli eū diſcipulis tuis, & non potuerunt curare eū latenter accuſat Apoſtolos, cum impoſſibilitas curandi interdum non ad imbecillitatem curātium, ſed ad eorum qui curandi ſunt fidem referatur, verū eſt tamen, ꝙ iſte inſipienter egit cum publice voluerit diſcipulos accuſare. Sic dicit Chryſ. inſpice autem eius inſipientiam qualiter interpellat ad Ieſum aduerſus diſcipulos. Tertio fuit (vt alij volunt) quia voluit iſte mordaciter tangere doctrinam Chriſti accuſando eam: nam diſcipuli ſequebantur doctrinam Chri: quòd ergo non potuerint nunc curare hominem, videbatur, ꝙ eſſet ex defectu doctrinę, vel poteſtatis ma-
H gri ſui, & ſic indirecte pungeretur Chriſtus his verbis. Sed dicendum, quòd non ſtat: nam ſi iſte eſſet aliquis de ſcribis, & Phariſęis, qui inuidebant Chriſto eſſet veriſimile, ꝙ vellet inſultare, & tamen erat de turba & ipſemet ducebat filium ſuū, vt curaretur à Chriſto, & cum inſtantia flexo genu vtroque curari petiuerat, & poſtea petiuit cum lachrymis: non ergo inſultaret illi à quo ſalutem tam humiliter petebat. Sed dicetur quod potius egit ex quadam inſipientia, volens referre ordinem geſtarum rerum, vt dicit Chryſoſtomus.

Quare iſte obtulit filium curandum diſcipulis, quem ducebat, vt à Ieſu curaretur. *Quæſt.* CLI.

I QVAERETVR quare iſte obtulit filium curandum diſcipulis, quem ducebat, vt curaretur à Ieſu, vt dicitur Marc. 9.

Dicendum, quòd erat, quia Chriſtus abſens in mōte erat, & neſciebatur, vbi erat, & forte iſte homo putauit, quod non cito veniret, ideo vt non cogeretur diu expectare obtulit illum diſcipulis curandum. Secundo quia diſcipuli habebant poteſtatem hāc, ideo non differebat, an curaretur à Chriſto, vel à diſcipulis: quando enim Chriſtus miſit à principio diſcipulos ad prędicandum tradidit eis poteſtatem faciendi miracula, & ſpecialiter dedit eis poteſtatem ſuper ſpiritus immundos, vt eos eijcerent ſupra 10. & Marc. 6. & ipſi exeuntes ad prædicādum multa dæmonia eij-
K cerant de quo valde gaudebant, vt patet Luc. 10. Domine in nomine tuo etiam dęmonia ſubijciuntur nobis, & Chriſtus, ait nolite in hoc gaudere: & non ſolū diſcipuli eijciebant dęmonia, ſed etiam alij qui non ſequebātur Chriſtum per virtutem Chriſti, & in nomine eius eijciebant dæmonia, vt patet Luc. 9. ſcilicet Domine vidimus quendam in nomine tuo eijcientē dęmonia, qui non ſequitur te nobiſcum: hoc autem ſciebant Iudę., qui viderant ſępe diſcipulos Chriſti pdicantes, & eijcientes dæmonia, ideo nunc non præſente Chriſto rogauerunt diſcipulos, ꝙ illud facerēt, & illi tanquam iam ad hoc aſſueti voluerunt nunc tacere: nam ſi nunquam expuliſſent aliquem dęmonē, neque feciſſent aliqua miracula, non auderent nunc illud tentare.

Quare

Quare diſcipuli non potuerunt nunc ejicere dæmonem. Et quòd tam faciens, quam petens miracula debet habere fidem.
Quæſt. CLII.

QVAERETVR quare diſcipuli non potuerũt nunc ejicere dæmonem. Aliqui dicunt, quòd fuit propter defectum fidei petentis miraculum fieri: nam ille non habuit fidẽ talem qualis requirebatur ad obtinendum petitum, ſic patet, quia quando petiuit à Christo dixit: Domine ſiquid potes adiuua nos, miſertus noſtri: Marc. 9. & Chriſtus dixit, ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti. Alij dicunt, quòd fuit propter defectũ fidei diſcipulorum, quia non habuerunt firmiter fidẽ quòd facere poſſent iſtud miraculum. ſic dixit Chriſtus infra in litera, quando diſcipuli quæſierunt, quare nos non potuimus ejicere eũ? & Chriſtus ait propter incredulitatem veſtram. Dicendum autẽ, quòd propter paucitatem fidei vtrorũque factum eſt: nam qñ miraculum debet fieri per aliquem hominem neceſſe eſt, quòd ille qui petit fidem habeat, & ille à quo petitur: fides petentis eſſe debet, quòd Deus poſſet illud facere, & confidat, quòd illud velit facere, & ille per quem petit miraculum fieri poterit illud obtinere, ꝙ fiat per ipſum, ille autem qui facere debet miraculũ oportet, quòd credat, quòd Deus facere poteſt, & firmiter credat, quòd dignabitur per eum facere. Requiritur autem fides ex parte vtriuſque inquantum eſt miraculum in fauorem vtriuſque aliquo modo: in fauore enim petentis eſt, quia ei cõfertur bonum, & vtilitas miraculi, in fauorem autem eius qui facit, eſt vt per hoc honorem, & excellentiam magnam accipiat, quòd Deus dignetur per manus eius miracula facere: ſi ergo alterius eorum fides deſit, miraculum non fit, cum concurrere debeat vtraque cauſa, hic autem defecit vtraque cauſa: nam in vtriſque fuit aliqua infidelitas, ideo non fuit miraculum. Sic dicit Hieronym. impoſſibilitas curandi interdum non ad Imbecillitatem, ſed ad incredulitatem eorum, qui curandi ſunt referatur.

Ad obiecta dicendum, quòd vtrunque concedendum eſt, cum vtrobique fuerit paucitas fidei, & tamẽ non eſt accipiendum, quaſi defectus fidei cuiuslibet per ſe impediuerit miraculum, ſed defectus ex omni parte, Chriſtus tamen quia vtrãque partem increpat, ita loquitur cõtra quemlibet, quaſi defectus fidei ſuæ præſtiterit totum impedimentum: nam quando loquitur contra patrem pueri dixit ei, ſi potes credere omnia poſſibilia ſunt credenti, Marc. 9. quaſi ſola fides ſua deficeret ad faciendum miraculum, & ſupra in litera dixit, o generatio incredula, quouſque vos patiar? quod quidam referunt ad ſolum patrem pueri, & Iudæos: quando autem diſcipuli quæſiuerunt, quare nos non potuimus ejicere illum, dixit Chriſtus propter incredulitatem veſtram, & non addidit aliã cauſam, quaſi ſola infidelitas eorum hoc fecit, Chriſtus tamen tenuit iſtum modum, quia increpare volebat, & qui increpat exaggerat peccatum, & non excuſat.

Si tamen diceret, quòd hoc malum factum eſt propter culpam tuam, & alterius, iam alleuiabatur peccatum, & ita erat mollis redargutio: licet ergo ita ſit, non debet ille qui increpat, ſic loqui, ſed ſolum illum quem increpat tanquam cauſam mali introducere, & non mentitur, quia licet ipſum ſolum tanquã malum nominet, non aſſerit illum ſolum præſtitiſſe cauſam malo.

A *Quomodo viderunt diſcipuli, quòd non poterant curare. Et modus quo Apoſtoli dæmonia ejiciebant.*
Quæſt. CLIII.

QVAERETVR quomodo viderunt diſcipuli, quòd non poterant curare. Dicendum, quòd ipſi cęperunt facere, ſicut ſoliti erant quando dęmonia eijciebant, & tamen dæmon non exiuit, diſcipuli enim ſępe eiecerant dęmones de corporibus: Luc. 10. Domine etiam dæmonia ſubijciuntur nobis, & eijciebant illa in nomine Ieſu: iſtud enim erat nomen quo inuocato ſuper arreptitium ſtatim dæmon cogeretur fugere, vt dicendo
B pręcipio tibi in nomine Ieſu, vt exeas de homine hoc, & amplius ne introeas. Sic enim Chriſtus pręcepit dæmonia eijcere: Marc. 16. in nomine meo dęmonia eijcient. Sic etiam Paulus eijciebat dæmones, vt quãdo expulit Pythonem de vẽtre puellę diuinantis Act. 16. ſcilicet pręcipio tibi in nomine Ieſu exi ab ea. Sic etiam extranei, qui non erant diſcipuli Chriſti inuocato nomine Ieſu eijciebant dæmonia, Luc. 9. vidimus quendam eijcientem dæmonia in nomine tuo, qui non ſequitur nobiſcum, & prohibuimus eũ, & Act. 19. quidam Iudæi, non credentes ſic adiurabant dæmones, ſcilicet in nomine Ieſu, quem Paulus prædicat dicentes: adiuro vos per Ieſum, quem Paulus prędicat, diſcipuli autem omnes Chriſti inuocantes hoc
C nomen eijciebant dæmones, Luc. 10. Domine etiam dęmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo, ideſt inuocato nomine tuo: ita ergo nunc cęperunt inuocare nomen Ieſu, & tamen non exiuit dæmon, quòd tamen non exire viderũt, quia forte dæmon qui erat in arreptitio inſultabat eis, quod non potuiſſent eum excludere, ſicut & interdum aliqui dęmones inſultant exorcizantes. Vel quia forte iubebant iſti dæmonibus exeuntibus facere aliqua ſigna per quæ viderẽtur exijſſe de corporibus, & illa non fecit nunc dęmõ iuſſus facere, & ita apparebat, quòd non exijſſet, vel forte quia dęmon non ceſſabat allidere puerum, & torquere coram eis, propter hoc autem Chriſtus, cũ excluſit illum fecit, quòd dæmon exiret diſcerpens
D puerum, & clamans, & relinquens eum, quaſi mortuum, Marc. 9. & Chriſtus tangens eum reſtituit in gradum ſuum, & ita apparebat, quòd curaſſet eum, diſcipuli autem ſolebant ad primam inuocationem nominis Ieſu facere miracula, vel eijcere dęmones, nunc vero inuocato illo non obediuit dæmon, ideo non continuauerunt circa hoc, ſed ceſſauerunt illico agere, quaſi iam non poſſent pro illa vice.

Chriſtus cui dixit, o generatio praua, & peruerſa.
Quæſt. CLIIII.

QVAERETVR cum Chriſtus dixerit hic increpando, o generatio praua, & peruerſa,
E &cęt. cui dixit hoc. Aliqui dicunt, quòd dixit diſcipulis, eo quòd non potuerunt eijcere dæmonem, quod acciderat propter ſuam incredulitatem, ideo erant increpandi.

Alij dicunt, quòd dixit hæc patri pueri, quia ille inſipienter ſe habuit: nam ipſe non credebat, & propter defectum fidei ſuæ præſtabatur impedimentum ad curandum filium, & tamẽ accuſabat diſcipulos, quòd non potuiſſent eijcere dæmonem, quaſi eſſet ob culpam eorum. Sic dicit Chryſoſt. inſpice autem, & attende eius inſipientiam, quare coram turba interpellat ad Ieſum aduerſus diſcipulos, ſed ipſe eos liberat ab accuſatione defectum curationis imputans illi: ex multis enim monſtratur eum infirmum in fide fuiſſe, nec tamen tãtum in eius perſonam inuehitur

ne

ne ipſum conturbaret, ſed & in omnes Iudæos.

Sed dicetur quomodò Chriſtus dixit hoc contra cęteros Iudæos, quia increpatio non eſt, niſi ad peccantes, & tamen cęteri non peccauerant in hoc, ſed ſolus pater pueri, aut diſcipuli, aut vterque, ideo cęteri non erant increpandi.

Dicendum, quòd poterat eſſe, quòd cęteri Iudæi increparentur, non eſt autem credendum, quòd ſolus pater pueri increparetur: nam tunc non diceretur, o generatio incredula, quod ad multos refertur.

Et dicendum, quòd cęteri in aliquo peccauerunt, vt increpari poſſent.

Primo quia dato, quòd circa hoc negocium non peccaſſent, tamen peccauerũt in ſimilibus, erant quippe increduli, quia cum multa ſigna fierent non credebant, neque mores corrigebant, & ideo data nunc opportunitate cum pręſentes eſſent multi alij Iudęorum, non ſolum redarguit Chriſtus iſtum qui nunc incredulus erat, ſed etiam eos qui quotidie increduli erant, & peruerſi dicens, o generatio incredula, ideſt omnes de hac progenie tales ſunt.

Secundo quia forte circa caſum iſtum in aliquo errauerant, quia forte de diſcipulis male iudicabant, & præſtiterant cauſam turbationis diſcipulis, vt ipſi male iudicati in fide deficerent.

Sic dicit Chryſoſtomus: probabile eſt enim multos pręſentium de diſcipulis inconuenientia cogitaſſe, & ideo ait, o generatio incredula, & cętera. & ſatis videtur, quòd ipſi turbauerunt diſcipulos: nam abſente Chriſto ſolicitabant animos eorum quæſtionibus, quibus incitati parum crederent ad eijciendum dæmonem, & ita non poſſent: nam dicitur Marc. nono, quòd veniens Ieſus ad diſcipulos ſuos vidit turbã magnam circa eos, & ſcribas conquerentes cum illis, & interrogauit quid inter vos conqueritis.

Sed dicendum, quòd vere Chriſtus dixit hoc omnibus, tam Iudæis præſentibus, quam diſcipulis: omnes enim peccauerant, & peccabant circa hoc, quòd increduli erant, & peruerſi: nam diſcipuli peccauerant, quia incredulitas ſua fecit, vt non poſſent curare illum, vt dicitur in litera, vocauit autem pater pueri, quia incredulus fuit, ideſt non ſufficienter credẽs, tam petendo à diſcipulis, quam petendo à Chriſto curationem.

Peccauerunt etiam cęteri Iudæi, quia increduli erant ſemper, & nunc aliquid incredulitatis, etiam præſtiterant, & ita tota gens Iudæorum peccabat, & tota increpabatur, & hoc conuenit literæ inquantum dicitur incredula, ideſt, o gens tota: nam pro ſolis diſcipulis, aut pro ſolo patre pueri non diceret generationem.

Et tamen dicendum, quòd magis refertur ad cęteros Iudæos, quam ad diſcipulos, quia dicitur, o generatio incredula, & peruerſa, diſcipuli autem poterãt vocari increduli, quia nunc in quandam incredulitatem incurrerunt, & tamen non erãt peruerſi, quia peruerſitas dicit præuaricationem morum, & hoc nõ erat in diſcipulis, quia omnes erant boni præter vnũ qui diabolus erat, Ioan. 6. & ipſe Chriſtus dixerat vos mundi eſtis, ſed non omnes, quod de ſolo Iuda dixit Ioan. 13. turba autem peruerſitatem morum babet, & maxime ſcribæ, & Phariſæi, quos Chriſtus principaliter increpat, quia iſti erant qui nunc conquerebant cum diſcipulis, Marc. 9. & ipſi eos turbauerant. Non eſt tamen negandum (vt aliqui volunt) hoc dictum eſſe de diſcipulis, quia etiam ad illos dictum eſt. Sic ait Origenes, quoniam non potuerunt eum ſanare diſcipuli, quaſi adhuc modicę fidei conſtituti, propterea dixit, o generatio incredula.

F *Quare Chriſtus dixit quouſque ero vobiſcum? vſquequo patiar vos? Quæſt. CLV.*

QVAERETVR quare Chriſtus dixit quouſque ero vobiſcum? vſquequo patiar vos? Dicendum, quòd iſta ſunt verba, quaſi indignantis pro peccatis Iudæorum: Chriſtus enim quotidie manebat cũ Iudæis prædicans ea, quæ fidei erant, & morũ, & tñ non pficiebant in fide, neq; in morib', ac ſi non prædicaret eis, quia increduli erant, & mali, qđ erat indignationis cauſa Chrõ, quaſi inutiliter laboraſſet, & ideo locutus eſt, quaſi indignans. Et tñ dicendum, ꝙ vere non erat indignatus, i. cõmotus paſſione iræ, quia non erant in eo paſſiones, ſed ipſe in ſe ꝯcitabat interdũ tales motus quales ſunt hoĩs paſſionati: nam agere, ſm paſſionẽ non eſt laudabile: nõ ergo dixit hoc Chrs, quaſi impatiẽtia ſuperatus prorupent in hęc verba aſpera, vel mordacia, ſed fuit cõueniens, ꝙ ita diceret pp illos qui increpandi erãt, & nemo manſuete loquẽs increpat potiſſime communitatem, quę aperta redargutione indiget, quia coloratam non ſentit, & manſuetam: quia tamen non erat vere indignans, poſtquam dixit verba conuenientia ad redargutionem conuertit ſe ad miſerendum nullo petente, ſ. quòd ſanauit arreptitium. Sic dicit Hier. non autem tędio credendum eſt, quòd ſuperatus ſit, & manſuetus, & mitis in verba furoris eruperit, ſed ꝙ in ſimilitudinem medici ſi ęgrotum videat contra ſua præcepta gerere diceret. vſquequo accedam ad

H domum tuam? vſquequo artis perdam induſtriam, me aliud iubente, & te aliud perpetrante? Quod autẽ non ſit iratus homini, ſed vitio, atque per vnum hominem Iudæos arguat infidelitatis, patet ex hoc, qđ infert afferte illum ad me. Quod autem dixit quouſque ero vobiſcum? verba ſunt, quaſi indignantis, & volentis manere cum illis, ſ. tandiu fui vobiſcum, & nunquam profeciſtis, ideo quouſque ero vobiſcum? ideſt potius vellem recedere, vel mori, quam manere vobiſcum. Sic dicit Chryſ. per hoc, quod dicit quouſque ero vobiſcum: oſtendit deſideratam ab eo eſſe mortem, & concupiſcibilem receſſum, ꝙ vero dicit vſquequo vos patiar dat cauſam præcedentis dicti, ſ.

I vſquequo ero vobiſcum: faſtidiebat enim conuerſationem eorum, & vt videatur, quòd non erat hoc ſine cauſa dixit, quòd propter multas moleſtias quas ei inferebant, deſiderabat non manere cum eis, quia duri erant ſibi ad tolerãdum, & ideo dixit, vſquequo patiar vos, ideſt diu eſt, quòd tolero mala à vobis, & ſuſtineo imperfectiones veſtras, graue nimis eſt, ſi hoc longo tempore durare debeat, & iuſtum eſſet, quòd vos deſererẽ. Sic dicit Remigius, ſciendum quoque, quia Dominus non tantum tunc cęperat pati improbitatem Iudæorum, ſed à lõgo prius tempore, & ideo hic dicit vſquequo patiar vos, ac ſi diceret, quia longo tempore cępi pati veſtras improbitates, ideo indigni eſtis mea præſentia. Non tamen intelligendum eſt, ꝙ

K ipſe ita baberet in animo, ſicut dicebat, quia ſi cuperet recedere ab eis, recederet cum nemo eum poſſet retinere, nec etiam propter hoc ficte loquitur, vel mendaciter, ſed ideo talia dicit, quòd talibus illi digni erant verbis increpari, & etiam ex modo loquendi latis apparet, quòd non ideo dicebat, quòd ſic cuperet, ſed quia obiurgabat eos per bæc. Sic dicit Hieronymus, quòd loquitur, ſicut medicus, qui dicit ęgroto contra præcepta ſua agenti, vſquequo accedam ad domum tuam? vſquequo artis perdam induſtriam? & tamen intendit adhuc ad domum illius ire, ſed per hæc obiurgat, vt ęgrotum ſubijcibiliorem reddat.

Quare

Quare dicitur, & increpauit illum.
Quæſt. CLVI.

QVAERETVR, quare dicitur, & increpauit illum.

Dicendum, quòd aliqui volunt, quòd intelligatur de puero, ſcilicet increpauit illũ, id eſt, puerum ad ſe ductum. & hoc videtur conſonare literæ, quia dicitur immediate ante hoc, afferte illũ ad me, & increpauit illum Ieſus. de dęmone autem non dicebatur quid ante hoc in tota litera.

Item quia ſi intelligeretur de dæmone, diceretur illud, quia in litera dicitur. & exiuit ab eo dæmonium. & tamen dicitur increpauit illum.

Item Hieronymus dicit increpauit puerum, quia propter ſua peccata a dæmone fuerat oppreſſus.

Alij dicunt, quòd intelligitur de dæmone quem Chriſtus increpuit iubendo exire. ſic dicit Chryſoſt. increpauit illum Ieſus. non enim ille, qui patiebatur, ſed dæmon increpatur.

Dicendum autem, quòd hoc eſt verum, & patet Mar. nono, ſcilicet, cum vidiſſet Ieſus concurrentem turbam comminatus eſt ſpiritui immundo. & iſtud increpare fuit comminari. ſed dicitur increpare, quia verba erant exprobratoria: nam dixit, ſurde, & mute ſpiritus ego pręcipio tibi exi ab eo.

Item patet, quia nulla ratio erat, vt puer, qui malum patiebatur, increparetur.

Item quia nunquam Chriſtus erat ſolitus increpare eos, quos ſanabat, ſed dulciter loqui ad illos vocans eos filios, vt ſupra nono, vocauit paralyticum filium, ſcilicet, confide fili:

Item quia ſi increparetur puer poneretur id, de quo increpabatur, & tamen nemo de hoc expreſſit. de increpatione dæmonis poſuit Marcus: ideo non eſt putandum, quòd puer fuerit increpitus.

Item non poterat aliquod peccatum eſſe in puero propter quod cępiſſet eum torquere dęmon, & de quo deberet increpari: nam cępit iſte puer tunc torqueri a dæmone quando adhuc peccare non poterat. ſic patet Mar. nono, cum Chriſtus quæreret a patre quantum eſt, quòd hoc ei accidit, dixit ille ab infantia ſua. & tamen infantia eſt citra metas vſus rationis, quando adhuc non peccatur mortaliter: ergo quando iſte cępit arripi a dæmone non peccauerat originaliter, & tamen pro peccato originali nemo vituperatur, quia illud peccatum nemo facit, ſed contrahit: ideo non habebat iſte, pro quo increparetur. ſic dicit Beda, erubeſcat Iulianus, qui dicere audet omnes homines abſque peccati contagio naſci in carne tam innocentes per omnia quantum fuit Adam quãdo creatus eſt. quid enim habuit iſte puer, vt ab infantia a dæmonio vexaretur acerbiſſime, ſi nullo originalis peccati vinculo tenebatur? quoniam conſtat nullum adhuc proprium potuiſſe habere peccatum. & ideo ita tenendum eſt.

Ad primum in oppoſitum dicendum, quòd dæmonem increpuit, & non puerum, licet fiat mentio immediate de puero. illa enim regula de relatione, & demonſtratione, quòd fiat ad immediata debet intelligi quando non conſtat ad quid referatur, ſi tamẽ conſtare poſſit an ad immediata, vel multo ante dicta, non oportet accipi ſemper dici de immediatis.

Ad ſecundum dicendum, quòd dicitur increpuit illum, id eſt, dæmonem. & cum dicitur, quod ſtatim ſequitur, & exiuit dæmonium. non ſequitur, ꝙ ideo debeat dici illud in neutro: nam ſi pręceſſiſſet iſta oratio, ſcilicet, exiuit dæmonium, & increpuit, deberet dici illud, & tamen præcedit: ideo nõ oporA tet, quòd referatur ad dæmonem ſubintellectum ſupra in narratione Matthęi. nam Matthęus breuiter dixit. licet enim non egerit ſupra mentionem de dęmone, debet ſubintelligi, vt patet in narratione Marci. de hac re, & fit hic relatio ad illud quod tacetur, & ſubintelligitur, & eſt quaſi relatio mediata, vt illud Ioan. vigeſimo, cum dixit Magdalena, ſi ſuſtuliſti eũ dicito mihi, & ego eum tollam. & tamen nulla locutio præceſſerat, in qua fieret ſermo de aliquo ad quod referretur ly illum, ſed refertur ad Ieſum, de quo ipſa meditabatur. ita hic fit relatio ad ſubintellecta, quæ tacita fuerunt in narratione.

Ad tertium dicendum, quòd Hieronym. non tenet illam expoſitionem determinate, ſed inter alias B poſuit iſtam ſub dubio, & quia forte alij tenebant eam, & ipſe illam recitauit. ſicut eſt conſuetudo ſapientum aliqua dicere, quæ non ſunt de opinionibus ſuis. Et patet cum Beda aperte dicat, quòd iſte non peccauerat, niſi originaliter quando a dæmone arreptus eſt, vt dictum fuit ſupra. & tamen pro originali nemo increpatur, quia non eſt commiſſum, ſed contractum.

Quare Chriſtus increpuit dæmonem eijciens eum.
Quæſt. CLVII.

QVAERETVR, quare Chriſtus increpuit dęmonem eijciens eum.

Dicendum, quòd fuit ad oſtendendum magnituC dinem poteſtatis ſuæ. nam iſta increpatio non fuit, niſi quædam comminatio in verbis duris, vt exiret, vt dicitur Mar. nono, ſcilicet, comminatus eſt ſpiritui immundo dicens illi, ſurde, & mute ſpiritus ego pręcipio tibi, vt exeas ab eo. cum autem exiret ſtatim ab eo apparebat magna poteſtas Chriſti, qui abſolute imperabat ſpiritibus immundis, & obediebant ei, nam de hoc admirabantur valde Iudæi, vt patet Mar. primo, vbi dicitur, quòd erat homo in ſynagoga habẽs ſpiritum immundum, & Chriſtus dixit ei, obmuteſce, & exi ab homine. & ſtatim diſcerpens eum ſpiritus immundus, & multum clamans exiuit ab hoD mine, & mirati ſunt omnes, ita vt conquererent inter ſe dicentes. quid nam eſt hoc? & quæ doctrina hæc noua, quia in poteſtate ſpiritibus immundis imperat, & obediunt ei? & pręceſſit timor eius ſtatim in omnem regionem Galilęæ. fuit autem conueniẽs quòd nunc Chriſtus oſtenderet poteſtatem iſtam. nã dubitabatur nunc de poteſtate ſua, eo quòd diſcipuli ſui, qui dæmonia eijcere ſolebant, non potuerunt eijcere, & ita crederent forte Iudæi finitum eſſe tempus poteſtatis Chriſti, & dubitabant ſimiliter de poteſtate eius. nam pater pueri nunc quando petiuit a Chriſto ſanari puerum cum dubitatione petijt dicens: Domine ſi quid potes adiuua nos, miſertus noſtri: Mar. nono, debuit nunc ergo oſtendere poteſtatem ſuam imperioſe agẽdo ad eiectionem dæmonis potius quàm E aliàs. Et etiam non ſolum oſtendit ſe poſſe hoc, ſed etiam omnia alia, & faceret ea ſi petentes non eſſent increduli. nam dixit tunc ad patrem pueri. ſi potes credere, omnia poſſibilia ſunt credenti, id eſt, non deficit ad hoc, quòd fiant omnia quæcunque tu petere potueris, niſi quòd credas.

Secundo fuit increpatio quaſi ad oſtendendum ſe indignatum dæmoni, qui puerũ ab infantia tam acerbe torſerat, ita vt ſæpe in ignem, & ſæpe in aquam eum elideret ad offendendum ipſum, vt dicitur Mar. nono.

Tertio fuit ad oſtendendum conditionẽ exitus dęmonis. exiuit. n. dæmõ indignãs, & exacerbat⁹. nã clamans, & diſcerpens puerum exijt, ita vt putaretur

occidiſſe illum. & hoc videbatur facere, quia Chriſtus illum increpando exire iubebat, & ille moleſte ferens, quòd aſpere increparetur, ſęuiebat in puerum exiens de corpore.

Sed dicendum, quòd præcipuum fuit ad oſtendendum magnitudinem poteſtatis, ſic dicit Chryſoſto. ꝙ comminatus dicit, ego tibi præcipio, diuinæ attribuitur poteſtati.

Quomodo ſtat, quòd Matthæus, & Marcus diſcordant penes narrationem iſtam de pueri curatione. Ex quo ſtatuitur quòd quando vnus Euangeliſta plura dicit quàm alius ſtandum eſt plus dicenti. Quæſt. CLVIII.

QVAERETVR quomodo ſtat, quòd Matthęus, & Marcus diſcordant circa narrationem iſtam de curatione pueri.

Dicendum, quòd in duobus diſcordant. primo in eis, quæ ipſi referunt geſta eſſe. Secundo in eis, quę dicunt patrem pueri locutum. Circa primum eſt dicendum, ꝙ Matthęus ſolum dicit, quòd venit Ieſus ad turbam, & acceſſit ad eum homo genibus prouolut⁹. Marcus vero dicit, quòd veniens ad diſcipulos vidit turbam magnam circa eos, & Scribas conquerentes cum eis, & confeſtim omnis populus videns Ieſum ſtupefactus eſt, & accurrentes ſalutabant eum, & interrogauit eos quid inter vos conqueritis?

Dicendum, quòd hic non eſt diſcordia, niſi quòd vnus retulit plenius rem geſtam quàm alius. Matthę⁹ enim breuiter tetigit, Marcus autem expreſſit plenius. & quando vnus Euangeliſta plura dicit quàm alius, ſtandum eſt plus dicenti, quia non repugnat dicenti pauciora.

Secundum eſt circa ea, quæ pater pueri introducitur locutus. nam Matthęus dixit, ꝙ dixit, Domine miſerere filio meo, quia Lunaticus eſt: nam ſæpe cadit in ignem, & crebro in aquam, & obtuli eum diſcipulis tuis, & non potuerunt eum curare. Marcus autem dicit, attuli ad te filium meum habentem ſpiritum mutum, qui vbicunque apprehendit eum allidit, & ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit. & ita non concordant narrationes iſtę, ita vt non poſſint factæ eſſe ab eodem homine, vt videtur. Aliqui dicunt, ꝙ non fuit idem quod refert hic Matthę⁹, & ibi Marcus licet habeant aliquam ſimilitudinem. Sed dicendum, ꝙ non ſtat, ſed neceſſe eſt idem factum eſſe, quia tam hic ꝙ̃ Mar. 9. dicitur, ꝙ iſtud factum eſt ſtatim, vt Chriſtus deſcendit de monte, in quo fuerat transfiguratus, & venit ad diſcipulos. ergo neceſſe eſt idem factum eſſe. Etiam quia cętera conſonant quantum ad ſubſtãtiã rei geſtę, licet verba patris pueri videantur varie poſita. Sed dicendum, ꝙ non eſt propter hoc difficultas, quia quædam verba expreſſit vnus Euangeliſta in narratione locutionis patris, quę deberent ſuppleri ad ea, quæ dixit alius, & in alijs licet varietẽ verbũ, manet idẽ ſenſus ꝑ quod applico literã vtriuſq;. quod enim Marc. dixit & rñdẽs vnus de turba dixit Magiſter &c. & Matthæus hic tacuit recte dr̄. nam illud geſtũ fuit, quia quando Chriſtus deſcendit de monte inuenit Scribas conquerentes cum diſcipulis, & Chriſt⁹ ait: quid inter vos conqueritis? & tunc reſpondit vnus de turba dicens, Magiſter attuli filium meum &c. hoc licet geſtum ſit, tacuit Matthæus, quia tacuit de Scribis conquerentibus cum diſcipulis: ideo non potuit introducere patrem pueri tamquam reſpondentem, ſed tamquam loqui incipientem. quòd autem Matthęus dicit, quòd acceſſit ad eum homo genibus prouolutus ante eum, verum eſt, & tamen tacuit illud Marcus, quia vterque omittit aliquid quod alius tangit, & ex ambobus efficitur vna plena narratio. Quod

F autem dicit Marcus, Magiſter attuli ad te filium meum. Matthæus autem dicit: Domine miſerere filio meo, & tacet, quòd attulit eum. Dicendum, ꝙ Marcus continuat narrationem ex ſumpto themate, nam dixerat, quòd conquerebant Scribę cum diſcipulis, & ꝙ Chriſtus dixerit quid conqueritis inter vos. & quoniam ita erat, quòd conquerebant de hoc, quòd diſcipuli non potuerant curare puerum, introducitur pater pueri reſpondens de hoc, ſcilicet, Domine de hoc conquerebamus, quia ego attuli filium meum ad te, id eſt, afferebam ad te putans te inuenire, vt ſanares eum, & non inueniens te obtuli illum diſcipulis tuis, vt ſanarent illum, & non potuerunt; & de hoc conquerebamus quomodo non potuerũt,

G Et hæc veritas rei geſtæ. Sed debet tunc ſubintelligi id quod dicit Matthęus, quòd acceſſit homo genib⁹ ꝓuolut⁹, i. ꝙ qñ rñdebat hęc ad Chr̄m erat ꝓuolutus genibus corã eo, vt ſic eum flecteret ad ſanãdũ puerũ. Quòd autem dicit Matthæus: Domine miſerere filio meo. poteſt intelligi, quòd debeat addi ad dicta, ſcilicet, poſtquam homo iſte reſpondit iuxta ea, quæ ille quærerat, vt tangit Marcus, ſubdidit hoc, vt concluſionem intentam, ſcilicet, Domine miſerere filio. quod Marcus tacuit. & ita non eſt diſcordia. Vel poteſt dici, quòd ſolum dictum eſt id quod Marcus retulit. Hoc autem, ſcilicet, Domine miſerere filio meo. non fuerit realiter dictum. dicit il-

H lud Matthęus tangendo non id quod pater dicebat, ſed quod corde tenebat, & hoc dixerit ex neceſſitate modi loquendi ſui, quia non introduxit patrem pueri, vt reſpondentem Chriſto, ſicut Marcus, ſed vt incipientem loqui. Et ſimilem modum concordiæ ponit Auguſtin. lib. de concord. Euang. ſuper diuerſitate trium Euangeliſtarum in verbis patris puellæ ſuſcitandę, vt dictum eſt ſupra nono capit. quæſt. 126. Quòd autem dixit hic Matthęus, quia Lunaticus eſt, & male patitẽ, & Mar. dixit. attuli filium meũ habentẽ ſpiritũ mutũ, vtrunque ſimul dici potuit. diceret enim ſic attuli filium meum ad te habentem ſpiritum mutum: nam & Lunaticus eſt, & male patitur. vtrun-

I que enim ſtat, quia vnum eſt expoſitiuum alterius, id eſt, ſpiritum immundum habet, & mutum, qui affligit eum iuxta tempora Lunæ. Vel ex eo, quòd ſpiritus mutus eſt dicitur patiens habere morbum Lunaticum, vt ſupra declaratum eſt. Quod autem dixit Marcus, qui vbicunque apprehendit eum allidit illum, & ſpumat, & ſtridet dentibus, & areſcit. Matthęus autem dicit. nam ſępe in ignem, & crebro in aquam cadit, vtrunque ſtat, ita vt prius dicatur id quod dixit Matthæus, ſcilicet, ſæpe cadit filius meus in ignem, & in aquam, & etiam vbicunque ſpiritus eum inuenerit allidit, & ſpumat, & areſcit, & dentibus ſtridet. Quòd vero ſequitur dixi diſcipulis tuis, vt eijcerent illum, vſque ad locum illum, afferte illum ad me, tam Matthæus, quàm Marcus ſimul referunt. Matthæus autem omiſit

K ibi multa. nam ſtatim concluſit, quòd Chriſtus increpuit dæmonem, & eiecit illum. Marcus autem interpoſuit multa, quę omnia addenda ſunt ad dicta Matthæi, quia pertinent ad veritatem hiſtoriæ. & ita non diſcordant ambo, ſed vnus ſupplet alterum.

Tunc acceſſerunt diſcipuli ad Ieſum ſecreto, & dixerunt. Quare nos non potuimus eijcere illum? Dixit illis Ieſus: Propter incredulitatem veſtram. Amen quippe dico vobis, ſi habueritis fidem, ſicut granum

ſinapis, dicetis monti huic tranſi hinc, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. hoc autem genus non eijcitur, niſi per oratio- Mar. 9. Luc. 9. nem, & ieiunium. Conuerſantibus autem eis in Galilæa, dixit illis Ieſus. Filius hominis tradendus eſt in manus hominum, & occident eum, & tertia die reſurget. Et contriſtati ſunt vehementer,

Tunc acceſſerunt. Poſita fuit ſupra quæſtionis occa- B ſio. hic ponitur quæſtionis ſolutio: nam ex hoc, quòd diſcipuli non poterant eijcere dæmonem, quæſierũt a Chriſto quare non potuerunt, & ipſe reſpondet. & dicitur. *Tunc acceſſerunt.* Non eſt ſenſus, quòd tunc, ideſt, ſtatim acceſſerint, ſed quòd poſt paucum tempus. nam nunc quando Chriſtus dæmonem eiecit erat coram tota multitudine, vt patet hic in litera, & ibi non quærerent diſcipuli quare non potuerunt eijcere dæmonem, quia eſſet addere verecundiam verecundiæ, ſed poſtquam dimiſſa turba venit Chriſtus in domum, acceſſerunt diſcipuli, & quæſierunt. ſic dicitur Mar. nono, & cum introiſſent in domum diſcipuli eius ſecreto interrogabant eum. & iſta erat cõ- C ſuetudo eorum. quando enim aliquid obſcurum loquebatur coram turba, quod ipſi non intelligerent, quærebant poſtea ab illo cum eſſet in domo. ſic patet ſupra decimotertio, ſcilicet, tunc dimiſſis turbis venit in domum, & accedentes diſcipuli dixerunt: ediſſere nobis parabolam zizaniorum. ſic etiam dicitur Mar. quarto, talibus multis parabolis loquebatur verbum, vt poterant audire, ſine parabolis autem non loquebatur eis. ſeorſum autem diſcipulis ſuis diſſerebat omnia. Et patet etiam, quia infra in litera dicitur, quòd acceſſerunt ſecreto. & tamen non poterant ſecreto accedere ſi coram tota multitudine accederent. ſed acceſſerunt poſtquam receſſerat multitudo, & ipſe venerat in domum.

Diſcipuli ad Ieſum. Scilicet, nouem diſcipuli. nam tres, qui cum eo deſcenderant de monte non quæſie- D runt de hac re, cum ipſi non fuiſſent de illis, qui non potuerant excludere dæmonem.

Secreto. Scilicet, qñ iã receſſerat turba, & manebat ipſe in domo, vt dicitur Mar. nono.

Et dixerunt quare nos non potuimus eijcere illum. Scilicet, cum tu potueris eijcere illum, & tu dederis nobis poteſtatem eijciendi dæmones, & ante hoc eiecerimus multos, quare non potuimus nunc eijcere iſtum?

Dixit illis Ieſus. Increpando loquitur. *Propter incredulitatem veſtram.* Ideſt, quia non habuiſtis fidem, quæ requiritur in faciendo miracula.

Amen. Dictio affirmandi eſt, & interdum iurandi, vt dicitur extra de iur. iu. cap. & ſit Chriſtus: ideſt, E in veritate dico, vel certe dico.

Si habueritis fidem. Ideſt, confidentiam. *Sicut granum ſinapis.* Ideſt, ſi habueritis fidem etiam ſi ſit illa parua, dum tamen ſit fides facietis miracula. nam granũ ſinapis aliquid paruum eſt.

Dicetis. Ideſt, dicere poteritis, ſcilicet, erit in poteſtate quandocunque volueritis cum fide facere miracula. *Monti huic.* Oſtendit montem ad oculum.

Tranſi hinc. Ideſt, mouere de loco tuo.

Et tranſibit. Scilicet, obediendo vobis. *Et nihil impoſſibile erit vobis.* Dedit per hoc notitiam generalẽ, i. ſi habueritis fidem non ſolum poteritis transferre montes de loco ad locum, ſed etiam omnia quæ volueritis facietis, quia nihil impoſſibile erit vobis, om- A nia namque miracula ſunt æqualia, quia eſt quodlibet potẽtiæ infinitæ, & qui põt vnum poterit omnia. *Hoc autem genus.* Hic ponit aliam cauſam quare non potuerunt eijcere dæmonem. ſ. quia omiſerunt debitam obſeruantiam. i. ieiunium, & orationem, & dr̃. hoc genus. i. genus dæmoniorum. Vel hoc genus. i. quædam ſpecialia dæmonia, quæ ſunt talia quale iſtud erat. *Non eijcitur.* Ideſt, non poteſt eijci. *Niſi per orationem, & ieiunium.* Ideſt, niſi ab eis, qui orationi, & ieiunio vacant,

Quare diſcipuli acceſſerunt ad Chriſtum ad quærendum quare B *ipſi non potuerunt dæmonium eijcere. Quæſt. C L I X.*

QVAERETVR, quare diſcipuli acceſſerunt ad Chriſtum ad quærendum, quare ipſi nõ potuerant eijcere dæmonem.

Dicendum primo, quòd hoc fuit ex quadam admiratione: Chriſtus enim tradiderat eis poteſtatem faciendi miracula, & ſpecialiter poteſtatem eijciẽdi dæmones ſupra 10. & ipſi iam multa dæmonia eiecerãt Mar. 6. & Luc. 10. nunc autem non potuerunt eijcere iſtud dæmonium, & ante hoc nullum fuerat quod eis reſtitiſſet: ideo iuſte admirati quæſierunt quare nõ potuerunt eijcere. Secundo quæſierunt ad tollendum dubium. nam dederat eis Chriſtus poteſtatem ſupra C dæmones, & hucuſque nullus dæmon potuerat eis reſiſtere. nunc vero iſte reſtitit: ideo timuerũt, quòd forte expiraſſet poteſtas eis tradita, impleto tempore ad quod durare debuit: ideo quæſierunt, vt ſcirent an ex hac cauſa non potuiſſent. nam nimis dolerent ſi expiraſſet poteſtas. Sic dicit Chry. acceperant enim diſcipuli a Domino poteſtatem ſpirituũ immundorũ, & quia oblatum dæmoniacum curare non poterant, videtur, quod in dubitationem deuenerint, ne forte gratiam, quæ eis erat credita perdidiſſent.

Tertio fuit, vt addiſcerent cæremoniã aliquã ſi forte omiſerant, vt iam de cætero non errarẽt eijciendo dæmones. Et ob hoc Chriſtus reſpondendo eis duo ponit. Primo tangit cauſam, quare nunc nõ potuerunt eijcere dæmonem. Secũdo inſtruit eos qualiter de cætero D ſe habere debeant. De primo, quia dr̃ pp incredulitatẽ veſtram. iſta. n. fuit cauſa præcipua. De ſecũdo patet quia dixit. hoc genus dæmoniorũ nõ eijcit, niſi in ieiunio, & orõne. i. ſcitote, ꝙ ita debetis de cætero vos habere ad illos dæmoniacos, ꝙ prius oretis, & ieiunetis quàm eijcere tentetis dæmones.

Quare acceſſerunt ſecreto diſcipuli ad Chriſtum quærentes de hac re. Quæſt. C L X.

QVAERETVR, quare acceſſerunt ſecreto ad Chriſtum quærentes de hac re.

Dicendum, ꝙ fuit primo propter verecũdiã, nam erubuerũt valde diſcipuli coram turba, quòd tẽtauerant eijcere dæmonem, & non potuerant, & ma- E xime, quia olim potuerãt, & nunc non potuerunt. & tamen ſi quærerent in publico magis erubeſcerent, tũ quia illi repetebant defectum ſuum dicentes. quare nos non potuimus, tum quia Chriſtus daret cauſam pertinentem ad defectum eorum. nam cũ prius poſſent, & nunc non, & Chriſtus potuiſſet, non v. f. quod aliquid impediret niſi defectus aliquis ex parte ipſorũ: ideo petere erubuerunt. Secundo pp Chriſti ritum. nam Chriſtus ſi reſpõderet dicturus eſſet aliquam rẽ ſecretam. ipſe tñ nolebat, ꝙ populus audiret ſecreta ſua: ideo non quærerent iſti coram plebe. Et hoc etiã eſt cauſa præcipua: nam ſciebant diſcipuli, ꝙ Chriſtus nolebat loqui coram populo res ſecretas, vt patet in expoſitionibus parabolarum ſupra decimotertio: nã

dixerunt diſcipuli Chriſto, quare in parabolis loque- F ris eis? ideſt, turbis. & ille ait, quia vobis datum eſt noſſe myſterium regni Dei, illis autem non eſt datum. & etiam parabolas proponebat coram multitudine, & poſtea exponebat eas diſcipulis cum eſſet ſingularis, ideſt, maneret ſeorſum in domo Mar. 4. non ergo quæſierunt coram turba.

Tertio, vt aliqui dicunt fuit propter magnitudinem rei, de qua quærebatur. Sic dicit Chryſoſtomus interrogant enim ſingulariter non propter verecundiam, ſed quia de ineffabili, & magna re erant interrogaturi.

Sed dicendum, quòd non poteſt negari quin propter verecundiam etiam egerunt. nam certum eſt, quòd erubeſcerent cum coram tota multitudine ten- G taſſent aliquid facere quod non potuerunt, & nunc ſi coram multitudine quærerent rurſus ſuper eadem re, magis confunderentur. Sed poteſt intelligi dictũ Chry. quòd non propter verecundiam, ſcilicet, principaliter.

Quomodo eſt verum, quòd propter diſcipulorum incredulitatem non potuit puer ſanari. Quæſt. CLXI.

QVAERETVR quomodo eſt verum, quòd ꝓpter incredulitatem diſcipulorum nõ potuit puer ſanari. nam videtur, quòd fuit propter incredulitatem patris, & cęterorum Iudęo- H rum, quia eos increpuit Chrs, ſupra in litera. ſ. o generatio peruerſa, & incredula. & pater pueri incredulus erat etiam quando petiuit a Chriſto ſanari filium, vt patet Mar. nono.

Dicendum. ꝙ omnes peccauerant circa hoc, tam pater pueri, & Iudæi, qui aſtabant, quàm diſcipuli, & vtroſque Chriſtus redarguit, & tamen quando diſcipulos increpat ipſos ſolos increpat, licet non fuerint ipſi ſoli cauſa, quòd non curaretur puer, hoc autem facit, quia aliàs non eſſet conueniens redargutio, ſed potius excuſatio, vt dictum eſt ſupra. vere tamen diſcipuli increduli fuerunt, quia non habuerunt nunc eam fidem quam habituri erant: & ideo pro- I pter eorum incredulitatem factum eſt.

Quomodo potuit nunc eſſe incredulitas in diſcipulis. Quæſt. CLXII.

QVAERETVR quomodo potuit nunc eſſe incredulitas in diſcipulis.

Dicendum, ꝙ infidelitas accipitur pro paucitate fidei, ideſt, ꝙ non habebant talem fidem qualis erat conueniens ad miracula facienda. Et dicunt aliqui, ꝙ credebant quidem Apoſtoli, ſed nondũ erant perfectę fidei. Sed hoc non ſtat, quia diſcipulis fuerat data ante hoc poteſtas faciendi miracula, & eijciendi dæmones ſupra decimo cap. & iam eiecerant multos Mar. 6. & Luc. 10. & non poterant eijcere, niſi habe- K rent talem fidem qualis requirebatur ad hoc: ergo iã habuerant fidem perfectam ad hoc.

Alij dicunt, quod diſcipuli non habebant fidem ad eijciendos dæmones: non tamen omnes diſcipuli, ſed columnę ipſorum, ideſt, Petrus, Iacobus, & Ioannes, qui nunc præſentes non fuerant: ideo cęteri tamquam non habentes fidem non potuerant dęmonem eijcere. Sic dicit Chry. vnde manifeſtum eſt hinc, quoniam diſcipuli in fide infirmati ſunt, ſed nõ omnes, columnæ enim illæ non aderant, ſcilicet, Petrus, & Iacobus, & Ioannes.

Sed dicendum, quòd non eſt verum, quòd ſoli iſti haberent fidem ad eijciendum dæmones, ſed ꝙ omnes habuerunt illam: nam Chriſtus miſit omnes illos ad prædicandum dans poteſtatem eijciendi dæmones, & alia miracula faciendi, & non poterant illa facere ſine fide: ideo neceſſe eſt, quòd a principio quilibet eorum fidem habuerit: nam non ibant omnes ſimul ad prædicandum, ſed quilibet per ſe. item quia ſeptuaginta duo diſcipuli erant inferioris gradus quàm quilibet Apoſtolus, & tamen illi eijciebant dæmonia, & quilibet eorum hoc faciebat, nec erat aliquod dæmonium quod eis reſiſteret Lucæ decimo, ſcilicet, Domine etiam dæmonia in nomine tuo ſubijciuntur nobis. ergo a fortiori quilibet Apoſtolus poſſet eijcere dæmonia, & ita haberet fidem.

Dicendum ergo quòd quilibet Apoſtolorum ante hoc habuerat poteſtatem eijciendi dæmonia, & eiecerat aliqua, & ita habebat quilibet fidem ſufficientem ad hoc, & tamen nunc accidit, quòd fides in omnibus minueretur, & ita non potuerunt eijcere dæmonium. Sic dicit Hilarius: crediderant quidem Apoſtoli, nondùm tamen erant perfectę fidei: nam Domino in monte demorante, & ipſis cum turba reſidentibus, quidam torpor fidem eorum relaxauerat.

Vnde inſurrexerat diſcipulis torpor iſte, & fidei diminutio. Quæſt. CLXIII.

SED quæretur vnde inſurrexerat diſcipulis torpor iſte, & fidei diminutio.

Dicunt quidam, quod fuit ex abſentia Chriſti: nam ipſe eis conferebat fidem, & inceperunt trepidare in corde ſuo, quòd eo abſente nõ poſſent eijcere dæmonem.

Sed hoc non ſtat: nam diſcipuli nunquam faciebant miracula Chriſto præſente, ſed quando ipſi ſoli mittebantur ad prędicandum. nam Chriſto præſente nemo apponebat manus ad aliquid, neque docebat turbas, & tamen quando ibant ad prędicandum ſoli erant, & faciebant miracula: ergo non minuta fuit nunc fides propter abſentiam Chriſti.

Alij dicunt, quod fuit, quia Apoſtoli incurrerant quandam turbationem inuidiæ in mẽtibus ſuis, quia Chriſtus vocauerat tres ad ſecretum, & non cęteros: nam licet neſcirent an vocaſſet eos ad oſtendendum transfigurationem, tamen ſciebant, quòd ipſos tres ſolos vocauerat, & ita volebat coram eis aliquod ſecretum facere quod nolebat videri, aut ſciri a cęteris, quidquid autem illud eſſet, videbantur illi tres cęteris præferri, de quo illi incurrerunt in quãdam turbationem inuidiæ, & ita turbatio hęc minuit in eis fidem, quia illa inuidia erat peccatum, & peccatis exigentibus minuuntur interdum dona collata nobis a Deo, & ita tenet Nicolaus.

Sed poteſt dici, quòd fuit ex aliqua turbatione extrinſeca. conquerebantur enim Scribæ cum diſcipulis Marc. nono, & forte iſta conquiſitio præceſſit oblationem pueri ad curandum, & quia turbati eſſent aliqualiter, & incitati contra Scribas, qui maligne conquerebant, non poſſent recolligere animũ ſuum ad exeundum in actum perfectę confidentiæ quouſque ceſſaret illa turbatio redeunte tranquillitate animi, hoc autem non expectauerunt: ideo non potuerunt curare tamquam non habentes fidem. in his enim in quibus homo a Deo aliquid recipere debet, requiritur magna mentis recollectio, quæ nimis impeditur per quamcunque paſſionem, & potiſſime per iram, etiam ſi ſit ira per zelum, ſicut patet de Eliſæo quando locutus eſt ex zelo contra Regem Ioram idolatram, quarto Regum tertio, & rogatus, vt propheraret, non reſpondet ſtatim, quouſque veniret pſaltes, & dum caneret

ret pſaltes facta eſt manus Domini ſuper eum, eodē A capitulo, & hoc erat, quia audita harmonia ceſſauerat turbatio mentis, & incępit ſe recolligere in altū efferens, & tunc tetigit mentem eius illuſtratio diuina, & prophetauit, & hoc ſatis conſonat literæ, Mar. nono, cum dicitur, quòd Scribæ conquerebātur cum diſcipulis Chriſti, & Chriſtus dixit Iudæis: o generatio incredula, & peruerſa, & forte fuit iſta increpatio, quia ipſi pręſtiterant occaſionem per ſuas mordaces conquiſitiones, vt deficeret fides in Apoſtolis.

Secundo poteſt dici, quòd Chriſtus paſſus eſt eos nunc deficere in fide ad gloriam nominis ſui: nam ſi illi nunc nō defeciſſent in curādo non fuiſſet occaſio Chriſto eiiciendi dæmonem tam imperioſe, & fue- B runt ſex facta occaſione paucę fidei diſcipulorum. Primum, quia Chriſtus valde imperioſe eiecit dæmonem coram tota turba, de quo omnes admirati fuit valde, quod non eſſet ſi diſcipuli eieciſſent illū, & hoc erat conueniens, quia omnia fiebant, vt oſtenderetur magnitudo poteſtatis eius, & crederetur in eum. Secundum fuit, quòd Chriſtus redarguit Iudæos, qui erant digni magna redargutione de incredulitate, & peruerſitate. & tamen ſi diſcipuli potuiſſent curare puerum, non fuiſſet vlla occaſio arguendi Iudæos. Tertium fuit, quia Apoſtolos reddidit cautos ex hoc, vt aduerterent de cętero diligenter quandocunque vellent facere miraculum aliquod, C quòd haberent fidem plenam, & non maneret in mentibus eorum aliqua turbatio, aut imperfectio propter quam minueretur fides, & non poſſent facere miraculum. melius ergo fuit ſemel permitti eos labi, vt inſtruerentur, quam vt nunquam inſtructi ſæpe deficerent. Quartum fuit, vt auferretur de cordibus quorundam Iudæorum error: nam cum viderent ante hoc Apoſtolos prędicantes, & facientes miracula, ſicut Chriſtus faciebat, putabant, quòd acceptiſſent æqualem poteſtatem cum Chriſto, & quòd non haberent eam a Chriſto, ſed immediate accepiſſent eam a Deo, ſicut vnus Propheta non accipit ab alio Propheta donum prophetiæ, ſed quilibet Propheta accipit immediate a Deo: nunc autem Chriſtus permittens deficere fidem eorum, & poſtea co- D ram tota turba ex ſolo imperio ſanans puerum, & increpans diſcipulos oſtendit apertiſſime poteſtatem ſuam maiorem eſſe, & poteſtatem Apoſtolorum deriuatam eſſe a ſua. Quintum fuit ad auferendum Apoſtolis occaſionem gloriandi: nam ſi ipſi poſſent ſemper eiicere dæmones, gloriarentur quaſi a ſe habentes hanc excellam poteſtatem, voluit ergo quòd aliquando defectum ſuum agnoſcerent non potentes eiicere dæmones, vt ſic appareret, quod quidquid alias faciebant, ex ſolo Chriſti beneficio pendebat. hoc patet, quia Lucæ decimo, dicitur, quòd reuerſi ſunt ſeptuagintaduo cum gaudio dicentes, Domine etiam dęmonia ſubijciuntur nobis in nomine tuo? & Chriſtus ait: nolite in hoc gaudere, quòd E ſpiritus vobis ſubijciuntur, ſed gaudete, & exultate, quia nomina veſtra ſcripta ſunt in cœlis. & quia forte tunc moniti a Chriſto adhuc non ceſſabant de hoc immoderate gaudere, permiſit eos Chriſtus incidere in defectum fidei, vt ſic non poſſent tunc curare, & ita auferretur eis occaſio gloriandi. Sextum fuit, vt traderet doctrinam tam Apoſtolis quàm nobis: nam quia nunc ex defectu fidei non potuerunt Apoſtoli curare arreptitium, habita occaſione declarauit Chriſtus de fide quomodo eſt neceſſaria ad miracula, & quantumcunque illa parua ſit ſi fides eſt ſufficit ad miracula, quæ non dixiſſet, niſi habita hac occaſione. etiam dixit, quòd non eiiciuntur dæmonia niſi in ieiunio, & oratione: ideo conueniens fuit permitti labi diſcipulos in fide, ita vt non poſſent curare arreptitium.

Quare potius nunc quàm alias permiſit Chriſtus diſcipulos in fide deficere. Quæſt. CLXIIII.

QVAERETVR cum Chriſto conueniens eſſet permittere deficere diſcipulos aliquando in fide, vt non poſſent eijcere dæmonem, quare potius nunc quàm aliàs.

Dicendum, ꝙ fuit nunc conuenientius quàm alias. Primo, quia illuc ipſe venturus erat ad diſcipulos, & defectum eorum ſuppleret: ſi enim diſcipuli manentes in aliquo loco ad quem Chriſtus non eſſet iturus inciderent in hunc defectum fidei, & non poſſent curare arreptitium, non ſolum eſſet verecundia diſcipulorum; ſed etiam eſſet abiectio doctrinę Chriſti, quia putaretur, quòd ille non ſufficientem doctrinam daret ad eijciendum dęmones, vel poteſtas collata non eſſet ſufficiens. Chriſtus autem nollet pati defectum quantum ad doctrinam ſuam: ideo non permitteret eos tunc incidere in infidelitatē: nunc autem venturus erat ad locum, in quo ipſi manebant, & ſtatim quidem. & ſi illi non poſſent ſanare, ille ſanaret. & ita appareret, quòd non erat hoc ex defectu doctrinę, vel poteſtatis eius, ſed ex ſolo defectu humano diſcipulorum, in quo & magis ſeipſum exaltabat, vt dictum eſt præceden. quęſt. ideo tunc fieri debuit potius q̄ aliàs. Secundo fuit, quia tunc erant omnes diſcipuli ſimul, & cū Chriſtus faceret hoc ad oſtendendū poteſtatem ſuam per defectum illorum, & ꝙ illi omnes acciperent ab eo, ſi aliquis ſolum incurreret hunc defectum putari poſſet, ꝙ alij, aut aliqui de alijs haberēt poteſtatem, quæ non deficeret, ſicut eſt poteſtas Chriſti: voluit ergo ꝙ omnes ſimul eſſent, vt omnes deficerent circa curationē huius pueri, vt ita appareret, ꝙ omnes accipiebant ab eo, & quidquid alias facerent ſm virtutem illius facerent: nam qn̄ quilibet eorū ſolus ibat ad prędicandum, faciebat quæcunque miracula, & excludebat dæmones, nunc vero omnes ſimul non potuerunt vnum dęmonem deijcere, qn̄ aūt quilibet ſolus ibat, nunquam deficiebat ei fides ad faciendum miraculum etiam ſi eſſet Iudas: nam ille miracula faciebat. & hoc, quia ad illa loca ad quæ ibant Apoſtoli non ibat Chriſtus, quia ideo mittebat eos, eo quòd non poterat ipſe ire ad omnem locum, & ſi deficeret fides alicui, ſic eunti, non poſſet facere miracula, quæ facere tentaret, & ſic eſſet ad ignominiam Chriſti: ideo nunquam taliter miſſi deficiebāt fide.

Tertio fuit, quia nunc erat multa turba congregata populi, & Scribarum, qui conquerebantur cum Apoſtolis, & iſti quia inuidebant Chriſto iudicabāt male de poteſtate eius: ideo voluit coram eis oſtēdere poteſtatem ſuam, quę oſtenſio fuit deficientibus Apoſtolis in fide: ideo tunc conueniens fuit potius q̄ aliàs permitti deficere Apoſtolos in fide.

Quomodo eſt verum quod dicit hic Chriſtus, quòd ſi habuerint fidem, vt granum ſinapis nihil erit impoſſibile eis. Et quomodo fides, quæ eſt virtus, & fides, quæ eſt donum multipliciter differunt. de quibus plura differuntur. Quid requirantur ad miracula facienda. & quod ille qui petit confidenter nullo modo hæſitans, certiſſime obtinebit.

Quæſt. CLXV.

QVAERETVR quomodo eſt verum quod dicit hic Chriſtus, quòd ſi habuerint fidem, vt granū ſinapis, nihil erit impoſſibile, ſed transferrent mōtes;

nam videmus, quòd multi habent fidem, & tamen F
non poſſunt facere miracula aliqua, aliàs ſi non po-
tens facere miracula non diceretur habere fidem eſ-
ſet abſurdum, quia cum nunc rari, vel nulli faciant
miracula, ſequeretur, quòd nulli haberent fidem, &
conſequẽter omnes eſſent infideles quod falſum eſt.
Item ſequeretur, quòd nemo poteſt ſaluari, niſi qui
poteſt facere miracula: nam ſine fide impoſſibile eſt
placere Deo. ad Hebræ. vndecimo, & qui non cre-
dit iam iudicatus eſt, & qui habet fidem debet habe-
re plenam fidem: nam ſiquis errat circa vnum articu
lum nullam fidem habet, ſed hæreticus eſt, immo
ſi dubitet circa fidem etiam ſi nullum articulum ne-
get iam infidelis eſt. extra de hæretic. cap. dubius. ſcili-
cet, dubius in fide infidelis eſt. ergo ad hoc, quòd G
quis ſaluetur debet habere fidem plenam. & tamen
qui habet fidem quantumcunque paruam, etiam ſi-
cut granum ſinapis facere poteſt miracula. ergo qui-
cunque fidem habet facere poterit miracula, & con-
ſequenter nemo poterit ſaluari niſi qui facere poteſt
miracula. Sed falſum eſt, quia poſſe facere miracu-
la eſt quidam ſtatus, & non pertinet ad omnes homi
nes. ergo non videtur, quòd habens fidem poſſit fa
cere miracula.

Dicendum, quòd quicunque habet fidem, quæ
eſt donum poteſt facere miracula: habens tamen fi-
dem, quæ eſt virtus, non oportet facere miracula.
Pro quo ſciendum, quòd multa differentia eſt in- H
ter iſta. Fides enim, quæ eſt virtus eſt vna de tribus
Theologicis habitibus. & iſta eſt ſecundum quam fi
deles efficimur, & eſt principium omnium virtutũ,
& bonorũ: nã accedentẽ ad Deũ oportet credere. ad
Hebræ. vndecimo, & iſta eſt ſine qua impoſſibile eſt
placere Deo. Fides autem quæ eſt ad faciendum mi
racula eſt donum, & non ponitur virtus: vnde poni
tur ab Apoſtolo inter dona gratis data prima Corint.
duodecimo, diuiſiones gratiarum &c. & ſequitur:
alij datur ſermo ſcientiæ, alij ſermo ſapientiæ, alij fi-
des in eodem ſpiritu. fides autem quę eſt virtus Theo
logica non vocatur proprie donum, large quippe po
teſt vocari donum omnis virtus Theologica, quia I
ſunt in nobis per infuſionem, & ita ſunt per diuinam
collationem, & tamen non vocantur proprie dona,
quia dona vocantur gratiæ gratis datæ, quæ ſecun-
dum ſe non gratificant hominem Deo: charitas ta-
men per ſeipſam reddit hominem Deo gratum etiã
nondum exiſtente actu. ſed ſolo habitu charitatis;
ideo non vocatur ipſa donum, eo modo quo vocan-
tur dona illæ gratiæ quas Apoſtolus ponit prima Co
rint. duodecimo. & tamen fides, vt eſt virtus Theo-
logica eſt ſimilis charitati, quia per actum fidei gra-
tificamur ad Roma. decimo, corde creditur ad iuſti-
tiam, ideſt, ad iuſtificationem. non gratificamur au
tem per actus donorum, quæ ſunt gratiæ gratis da-
tæ: ideo fides, quæ eſt virtus Theologica non eſt de
illis donis: ponit tamen Apoſtolus fidem, per quam
fiunt miracula inter ipſa dona, ſcilicet, alij datur fi- K
des in eodem ſpiritu. ergo non ſunt idem fides, quæ
eſt virtus Theologica, & fides, quæ eſt donum. Se-
cundo patet differentia, quia fides, quæ eſt virtus eſt
ad credendum, quia eius actus eſt aſſentire: fides au-
tem quæ eſt donum eſt ad miracula faciendum, &
petita obtinendum: ideo non ſunt idem. Tertio dif-
ferunt, quia fides, quæ eſt virtus non habetur ſecũ-
dum magis, & minus, ſed quicunque fidem habet
plene credit, & qui aliquid non credit non habet fi-
dem vllam: vnde hæreticus circa vnum ſolum articu
lum non habet aliquid de fide, fidem autem quę eſt
donum non habent omnes æqualiter, ſed habetur
per magis, & minus. quidam enim dicuntur habere

F magnam fidem, alij paruam. ſic patet ex verbis Chri
ſti hic, & Lucæ decimoſeptimo, ſi habueritis fidem
ſicut granum ſinapis, ideſt, ſi habueritis fidem etiam
minimam, quę comparatur grano ſinapis. ſic etiam
dicitur prima ad Corint. decimotertio, ſi habuero
omnem fidem ita vt montes transferam. & ſic po-
nit habere omnem fidem, ideſt, totam, vel omnes
gradus eius, ſed iſta non aſſignantur circa fidem qua
credimus. Quarto differunt, quia fides, quæ eſt vir
tus poſtquam habetur non intenditur, neque remit-
titur, quia non poſſet hoc eſſe, niſi quis aliqua, quæ
prius crediderat, ceſſaret credere, & tunc tota fides
peribit, aut inciperet aliqua credere, quæ prius non
credebat, & hoc non poteſt eſſe, niſi forte explici-
G te, ita quod aliquid oſtenditur ei pertinere ad fidem
quod prius non oſtenſum fuerat: & ideo de nouo aſ-
ſentit, & tamen implicite non poteſt plura nunc cre-
dere, quàm prius, ſed quando incœpit credere
ſubiecit animum ſuum omnibus credibilibus, quæ
catholicorum tenet aſſertio, & quæcunque de no-
uo a Deo fuerint reuelata. & ita id quod nunc ſibi
reuelatur iam credebat implicite: vnde actus fidei
virtutis neque augetur, neque remittitur, fides au-
tem quæ eſt donum intenditur, & remittitur, quia
interdum habet quis fidem iſtam maiorem, & in-
terdum minorem. Sic dicit Hilarius. Domino in
monte morante, & diſcipulis cum turba reſidenti-
H bus quidam torpor eorum fidem relaxauerat.
Etiam per turbationes aduenientes paſſionaliter di-
citur fides illa, quæ eſt ad miracula minui, vel tol-
li: nam ex eo, quòd iſti turbati fuerant ex conquiſi-
tione ſcribarum, quæ itam faciebat, vel ex qua-
dam inuidentia ad alios, qui fuerant cum Domi-
no in monte, remiſſa fuit in eis fides, vt oſtenſum
fuit ſupra, ita vt non poſſent miraculum facere
quaſi non habentes fidem, vel non talem haben-
tes, quæ ſufficeret. ſed fides, quæ eſt virtus, qua
creditur, non fuit in eis remiſſa, quia non defece-
runt credere aliquid circa Chriſtum quod prius cre
derent: ideo non eſt eadem fides iſta, & illa qua
I creditur. Quinto differunt, quia fides, quæ eſt do-
num habetur poſt fidem, qua creditur, & poteſt
fides credentis eſſe ſine fide, quæ eſt donum. Pa-
tet, quia hic, & Lucæ decimoſeptimo, dixit Chri-
ſtus Apoſtolis. ſi habueritis fidem, ſicut granum ſi-
napis dicetis monti huic tranſi, & tranſibit. & ſic
innuebat Chriſtus, quòd diſcipuli nondum habe-
bant illam talem fidem, & tamen certum eſt, quòd
habebant fidem, qua credebant omnia, quæ Chri
ſtus eis credere iuſſerat, & omnia, quæ ex veteri
teſtamento credi iubebantur: ergo non eſt eadem
vtraque fides, & patet etiam hoc, quia Chriſtus
dedit diſcipulis iſtam fidem, quando dedit eis po-
teſtatem faciendi miracula: nam non poterant face
re diſcipuli miracula aliqua antequam Chriſtus da-
ret eis poteſtatem, quia aliàs fruſtra daret poteſta-
K tem Apoſtolis ſupra decimo, & Lucæ nono, &
diſcipulis. Luc. 10. ergo non poterant prius facere mi
racula, & tamen quicunque habet fidem, vt gra-
num ſinapis, poteſt facere miracula. vt patet hic,
& Lucæ decimoſeptimo: ergo videtur, quòd an-
tequam Chriſtus daret diſcipulis poteſtatem facien-
di miracula, non habebant fidem iſtam, quæ eſt
donum. conſtat tamen quòd habebant fidem, quę
eſt virtus Theologica, qua creditur: nam antequam
conuerterẽtur ad ipſum fidem habebant cum mane
rent in lege Moyſi: & poſt conuerſi ad ipſum cre-
debant id, quod ille credendum dicebat, quia
aliàs eſſent omnes in graui peccato mortali, ſi-
cut infideles: ergo non eſt eadem vtraque fides,

Sexto

Omnia q̃ ſunt de neceſſitate ſalutis ſunt in poteſtate noſtra.

Sexto, quia in poteſtate noſtra eſt habere virtutem fidei, ſed non eſt in poteſtate noſtra habere fidem, quæ eſt donum. Primum patet, quia omnia, quæ ſunt de neceſſitate ſalutis ſunt in ptãte nr̃a, ga aliàs nõ eẽt in ptãte nr̃a facere illa p q̃ ſaluaremur, & ita damnaremur ex neceſſitate quod eſt abſurdum: fides tamen primum eſt quod ad ſalutem requiritur, quia ſine illa condemnabimur Marc. decimoſexto, & qui non habuerit eam non potent placere Deo ad Hebr. vndecimo: ergo in poteſtate noſtra eſt habere fidem, qua creditur. & tamen fidem, quæ eſt donum non eſt in poteſtate noſtra habere, quia tunc cum ille, qui habet hanc fidem poſſit facere aliqua miracula, eſſet in poteſtate noſtra facere miracula. ſed falſum eſt, quia multi vellent poſſe facere miracula etiam ad bonum finem, qui nunquam illa facere poſſunt. ergo non ſunt idem.

B

Item poſtquam quis habet fidem, qua creditur nunquam poteſt perdere illam niſi ſponte volendo diſcredere: nam etiam per malos actus, neque perit, neque minuitur fides illa, cum in peccantibus grauiter maneat fides perfecta. & tamen poſtquam quis habet fidem, quæ eſt donum ad faciendum miracula, perdit illam etiam nolens ſiue per demerita ſiue ſine demeritis, ſic apparet nunc de Apoſtolis, quia habuerant fidem ſecundum quam poterant facere miracula concedente Chriſto ſupra decimo, & ſæpe fecerant miracula Mar. ſexto: & tamen nunc non habuerunt fidem, vt voluiſſent ipſi habere illam, vt poſſent facere miracula, & tamen non potuerunt. ergo non eſt eadem cum fide, qua creditur. & iſta eſt. 6. differentia earum, Cauſa autem eſt, quia fides, quæ eſt virtus, eſt neceſſaria ad ſalutem. & tamen ſi poſſemus perdere illam inuoluntarie condemnaremur inuoluntarie. fides autem, quæ eſt donum ad faciẽdum miracula, non eſt de neceſſitate ſalutis: ideo non eſt inconueniens illam perire nobis nolentibus, & ita eſt de alijs donis ſiue gratijs gratis datis, quæ interdum ſine demerito aliquo pereunt, ſicut eſt de dono Prophetiæ: nam etiam ſi Propheta ſemper ſit bonus & ſanctus non poteſt ſemper retinere donum Prophetiæ quando voluerit, ſicut patet quarto Regum quarto, de Eliſæo quando venit ante eum mulier Sunamitis, & cum procubuiſſet ad pedes Eliſæi neſciebat ille ad quid illa venerat. nam dixit ad Giezi puerum ſuum dimitte eam, quia anima eius in amaritudine eſt, & Dominus celauit a me, neque indicauit mihi. & tamen Eliſęus non demeruerat auferri ſibi ſpiritum Prophetiæ, ſed dat Deus illum quando vult, & tollit quando vult. Item patet, quod ſit fides iſta de donis, & non de virtutibus, quia quanto aliquis ſanctior eſt, tanto habet de virtutibus in maiori gradu, vel actus plurium virtutum. & tamen non habet fidem maiorem ad faciendum miracula ille, qui ſanctior eſt. ergo non eſt fides illa de virtutibus. Et patet, quia in ſanctis fuerunt aliqui, qui peruenerunt ad maiorem gradum ſanctitatis. & tamen miracula nulla, vel pauca fecerunt. alij vero ſanctitate minores miracula plurima faciebant. & tamen qui iſtam fidem maiorem habuerit, poterit facere maiora miracula. ergo non habet maiorem fidem, qui ſanctior eſt, & ſic non eſt iſta fides virtus, ſed donum.

C

D

E

Dicendũ ergo q̃ nõ ſunt idem iſta duo. fides enim qua creditur eſt virtus Theologica, & nihil aliud eſt, niſi habitus, quo aſſentimus credibilibus, credendo ita eſſe, ſicut aſſerit Eccleſia Orthodoxa. fides autem, quæ eſt donum nominat confidentiam quandam, ſcilicet, aliquid quo certè, & ſine hęſitatione aliqua confidimus, quòd fiet id quod petimus, vel optamus. vnde fides ſecunda addit ad primam, quia ſe-

A cunda coincidit aliquo modo cum actu ſpei quantum ad aliquid cum per eam confidamus aliquid futurum. Et differunt præter prędictos modos, quia fides, quæ eſt virtus conſiſtit circa determinatos articulos, quos Eccleſia diffinit. fides ad faciendum miracula ponit confidentiam circa omne illud quod fieri deſideremus, & petamus. & iſta non ſunt aliquid limitatum, ſed ſecundum, quòd pro varietate temporum, & rerum diuerſis hominibus varia petere in mentem venerit, quæ non ſunt contra honeſtatem. Secundo differunt, quia fides prima eſt de quibuſdam non factibilibus, ſed per ſe entibus, vt Deum eſſe Trinum, & vnum, eſſe clementem, miſericordem, & ſimilibus, & de alijs, quæ licet factibilia fuerint,

B tamen per nos non facta ſunt, neque factio illorum ad nos attinet, vt creatum eſſe mundum, Chriſtum eſſe natum, & paſſum, & futurum iudicium, & huiuſmodi. Fides autem ſecundo modo de ſolis factibilibus eſt, quia eſt donũ ad impetrandum miracula fieri, & oĩa talia ſunt factibilia, & quæ aliquo modo pertinẽt ad nos. nam aliàs nõ peteremus de rebus neceſſariis, ſi peteremus fieri illa, quæ ad nos nihil attinent, neque quantum ad vtilitatem, neque quãtum ad debitum volendi illa fieri. Tertio differunt, quia in actu addit multum fides, ſecunda ad primã. nam prima non dicit niſi aſſentire rebus credibilibus. ſecunda autem fides dicit aſſentire, & confidere. & hoc firmiter, & inconcuſſe tenere, vt patet ſiquis velit obtinere fieri curationem miraculoſam alicuius

C ęgri: ad fidem enim primam pertinet hic credere, quòd Deus poſſit hoc facere, & nihil vltra credere obligamur. & hoc credentes fideles dicimur, ſed hoc non ſufficit ad faciendum miraculum: requiritur enim quòd qui miraculum debet obtinere credat, quòd Deus poteſt agere: deinde, quod confidat, quòd volet illud agere. tertio, quòd firmiter teneat, quod eo petente faciat ita, quòd nulla hæſitatio occurrat in hoc: nam ſi aliquo modo hæſiter, ſcilicet, putans, quòd forte Deus nollet facere ipſo petente nunquam obtinebit miraculum fieri. ſic patet infra vigeſimoprimo: amen dico vobis ſi habueritis fi-

D dem, & non hæſitaueritis non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi monti huic dixeritis tolle te, & iacta te in mari, fiet, & omnia quęcunque petieritis, in oratione credentes fient. ſic etiam Iacobi primo, dicitur, ſiquis indiget ſapientia petat a Deo, qui dat omnibus affluenter: poſtulet autem in fide nihil hæſitans, qui autem hæſitat ſimilis eſt fluctui maris, qui a vento circumfertur. non æſtimet autem homo ille, quòd accipiat aliquid a Deo, hoc eſt aliquid difficile nimis, quòd ita quis firmiter confidat in corde ſuo, quòd Deus rem illam faciet, quam ipſe petit, quòd non erit aliqua variatio, ſed certiſſime fiet quod petitur: nam etiam ſi velit homo tenere hanc confidentiam firmiſſimam non poteſt, quia labitur cor ſuum, & non poteſt tenere determinate huic rei

E quam videt in ſe eſſe indeterminatam niſi Deus moueat cor hominis ad hoc firmando illud in tali confidentia, & ita circa quaſdam res habet homo faciliter confidentiam. circa alias autem etiam ſi vellet non poteſt. eſt enim hoc ex ſpeciali motu cordis noſtri a Deo: nam certum eſt, quòd quicunque habuerit talem fidem, id eſt, confidentiam ſuper re quã petit, ita vt nullo modo hæſitet, obtinebit, & quia Deus vult, quod in quibuſdam rebus obtineamus dat nobis deſiderium petendi, & confidentiam certiſſimam confidendi, & tunc obtinemus infallibiliter id quod petebamus: cum autem non dignatur ↄcedere qd petim⁹, ẽt ſi ↄcedat deſideriũ petẽdi nõ donat fiduciã obtinẽdi, & tũc cũ petam⁹ ſine fide, qa hęſitam⁹

non obtinebimus, & ita fides, quæ eſt fiducia obtinen- F
di eſt donum Dei, & dat eam cui vult, & quando vult, & alijs non. & ideo ille, qui interdum ſolebat confidenter petere, volens poſtea petere relaxatur animo ſuo, & deficit aliqualiter hęſitans, & tunc non hęſitat. ſic fuit nunc de Apoſtolis, qui ante hoc ſemper habebant firmam confidentiam, & ideo quidquid peterent obtinebant: nunc autem omnes infirmati ſunt mentibus ſuis, ita vt non peterent cum firmiſſima confidentia: ideo non obtinuerunt. Et interdum non mutatis neque minoratis meritis alicuius, qui confidenter ſemper petere ſolebat, non concurrit Deus poſtea cum illo, vt confideter petat, quia accidit, quòd petat aliquid quod Deus non dignatur concedere: & quia ſi confidenter peteretur G
daret illud Deus, cum nunquam mentiatur, non dat tunc confidentiam obtinendi, & ita non aſſequitur petens intentum. eſt ergo fides, quæ eſt virtus ad credendum in poteſtate noſtra, ſed fides, quæ eſt ad obtinendum non eſt in poteſtate noſtra. ſed ſicut nobis gratis a Deo donatur, qui interdum donat illam, & interdum non donat. & ſic verum manet, quòd quicunque habuerit fidem, ideſt, confidentiam iſtam in petendo obtinebit omnia iſta, etiam ſi velit transferre montes.

Ad primum in contrarium dicendum, quòd intelligitur de fide, qua creditur: nam illam multi habent, & perfecte habent. & tamen miracula nul- H
la facere poſſunt, quia non habent fidem, quæ eſt donum.

Ad ſecundum eodem modo dicendum, quòd fides per quam ſaluamur non eſt fides, quæ eſt donum, ideſt, confidentia obtinendi, quæ petimus, ſed eſt virtus Theologica, qua aſſentimus omnibus credibilibus. & hanc habent illi, qui ſaluantur, ſed etiam ſi illam perfecte habeant, non poſſunt facere miracula ſi non habeant aliam fidem, quæ eſt donum, ideſt, confidentia firmiter, & ineuitabiliter obtinendi.

Quare Chriſtus dixit ſi habueritis fidem ſicut granum ſinapis. Et quomodo in fide eſt accipere maius, & minus. vnde vna fides poteſt dici maior altera dupliciter. I

Quæſt. CLXVI.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis.

Aliqui dicunt, quòd dicitur ad ſimilitudinem, ideſt, ſi habuentis fidem, quæ eſt, ſicut granum ſinapis: nam ſicut non cognoſcitur virtus ſinapis, niſi quando granum teritur, ita fides viriuſti non cognoſcitur niſi in aduerſitate, qua teritur. Sic dicit Gregorius, granum quippe ſinapis niſi teratur nequaquam virtus eius cognoſcitur. ſic ſi virum ſanctum tritura perſecutionis opprimat, mox in feruorem virtutis vertitur quidquid in illo K
ante deſpicabile infirmumque videbatur.

Alij dicunt, quod quælibet fides comparatur grano ſinapis, quia ſicut illud eſt paruum quantitate, & tamen ex eo magna arbor naſcitur, ita vt ſub vmbra eius poſſint aues cœli habitare ſupra decimotertio capitulo, ſic licet ſit fides in ſe aliquid paruum, ſequuntur ex ea magni effectus, quia quidquid petitur cum fide obtinetur. Sic dicit Origenes: ideo omnis fides grano ſinapis comparatur quoniam cõtemnitur quidem fides ab hominibus, & modicum aliquid, & vile apparet, cum vero conſecutum fuerit ſemen huius terram bonam, ideſt, animam bonam, fit arbor magna. Sic etiam dicit Chryſoſtom.

mentionem autem facit ſinapis, quia eius granum, & ſi ſit paruum quantitate, eſt tamen poteſtate virtuoſius omnibus, inſinuat igitur, quòd minimum ſuæ fidei magna poteſt.

Sed dicendum, quòd Chriſtus nominauit hic granum ſinapis propter paruitatem: nam granum ſinapis, vt ipſe Chriſtus dixit ſupra decimotertio, eſt minimum omnibus ſeminibus: ideo quando vult deſignare rem minimam nominat granum ſinapis, & ita hic vult oſtendere, quòd non ſolum fides magna poteſt imperrare petita, ſed etiam fides minima: dum tamen ſit fides impetrabit quidquid petierimus, etiam ſi petierimus montes transferri, & loquitur Chriſtus modo vulgari, vt intelligi poſſit. nam fides eſt aliquid pure ſpirituale: ipſa autem ſpiritualia non habent aliquam quantitatem magnitudinis, in qua communicet cum corporalibus. vnde fides neque eſt maior, neq; minor neq; æqualis grano ſinapis quod eſt alicuius quantitatis, fides autem nullius, ſed eſt quædam qualiſcunque ſimilitudo, ſcilicet, quia ſicut granum ſinapis in corporibus habentibus quantitatem eſt aliquid minimum, ita ſi accipiatur in fide id quod eſt minimum, dum tamen ſit fides ſufficiet illud ad obtinendum omnia petita.

Sed aliqui dicunt, quòd non ſit dare magnum, & paruum in fide, ſed eadem ſit tota fides, quia aliàs paruæ fidei competeret paruus effectus, & maiori maior. & tamen fidei, quæ eſt, vt granum ſinapis competit maximus effectus, ſcilicet, transferre montes. ergo non vocatur minima fides, quæ eſt, vt granum ſinapis. Patet, quia hic dicitur, quòd qui habet fidem, vt granum ſinapis, poteſt transferre montes. & tamen prima Corint. decimotertio: ponit Apoſtolus pro maximo miraculo transferre montes cum ait. ita vt montes transferam. Etiam dicit illum eſſe actum maximę fidei, ſcilicet, & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam. ergo non eſt minima fides, quæ comparatur grano ſinapis. vel ſi illam vocem minimam, dicetur neceſſario, quòd ſit eadem fides minima, & maxima, & ita non erit accipere in fide maius, & minus, ſed omnis fides erit eadem fides. Sic etiam dicit Hieronymus. putant aliqui fidem grano ſinapis comparatam paruam dici: cum tamen Apoſtolus dicat ſi habuero tantam fidem, vt montes transferam. magna eſt ergo fides, quæ grano ſinapis comparatur.

Dicendum, quòd in fide eſt accipere maius, & minus eo modo, quo accipitur in ſpiritualibus perfectionibus. Et patet, quia Lucæ decimoſeptimo, dixerunt diſcipuli Chriſto: Domine adauge nobis fidẽ. & ille ait. ſi habueritis fidem, vt granum ſinapis diceris huic arbori moro eradicare, & tranſplantare in mare, & obediet vobis: & ita ſignauit eſſe minimam fidem aliquam, quia aliàs non faceret ad propoſitum quæſtionis, ſed eſt intentio, quòd illi quærebant a Chriſto de fide augenda quaſi paucam fidem haberent. & Chriſtus ſignificauit, quod non erat opus augeri fidem: nam qui petit fidem augeri iam fidem habet. & tñ fides etiam ſi ſit minima ſufficit ad quæcunque petita obtinenda. ergo non eſt opus augere eam. hoc oſtendit in exemplo: nam fides non poteſt cogitari minor, quàm granum ſinapis. ſicut in ſeminibus nullum eſt minus, ſupra decimotertio capitulo, ita in fide nihil erit minus quàm fides, quæ comparatur grano ſinapis. & tamen talis fides ſufficit ad eradicandum arbores, & tranſplantandum ſuper fluctus maris. ergo voluit fidem aliquam minorem eſſe alia. Item pa-

tet,

ter, quia 1. Corin. 13. dicitur, & ſi habuero omnem fidem. ergo poſuit magnitudinem in fide cum aliqd ſit quod eſt omnis fides, & aliquid minus quàm omnis fides. Si ſuperuacuum eſſet dici. & ſi habuero omnem fidem, quia ſufficeret dici ſi habuero fidem; Etiam ſuperuacuum eſſet dici, ita vt montes transferam. nam ſic voluit deſignare aliquid magnũ ad quod perueniret fides, quia aliàs ſuperuacuum eſſet ponit iſtud exemplum de transferendis montibus, aut aliquid aliud ſi omnis fides eſt æqualis, ſed ſufficiebat dici, & ſi habuero fidem.

Item manifeſtum eſt, quòd non repugnat confidentiæ, quæ eſt fides augeri. ergo aliquando inuenietur maior in vno q̃ in alio. Item Chriſtus dixit Chananęæ. mulier magna eſt fides tua ſupra 15. ergo contingit reperiri paruum, vel minus & magnum datur, quia aliàs non dixiſſet Chriſtus mulier magna eſt fides tua, ſed o mulier fidem habes. Item patet apertius, quia ſupra 8. cap. dixit Chriſtus de Centurione. amen dico vobis non inueni tantam fidem in Iſrael. ergo aliqua fides erat minor, quæ tamen erat fides. dici ergo neceſſe eſt, quòd ſit maius, & minus circa fidem, & tamen fides quantumcunque parua, ſi fides eſt ſufficit ad obtinendum omnia, quæ petuntur. Et ita Chryſoſt. ponit minimam fidem ſuper illo verbo Luc. 17. ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis dicetis huic arbori moro eradicare, &c. dicens quomodo Chriſtus dicit minimam partem fidei eam, quæ morum, vel montem potens eſt tranſponere, & ita duo colliguntur ex verbo Chryſoſtomi. primum, quòd ſit aliqua fides minor, & alia maior, & aliqua minima. ſecundum, quòd fides minima eſt quam Chriſtus deſignat per granum ſinapis.

Ad primum in contrarium cum dicitur, quòd ſi daretur maior, & minor fides competeret minimę fidei maximus effectus. Dici poteſt vno modo, quòd datur fides maior, & minor, & tamen quælibet fides quantumcunque parua ſit fides eſt, ſufficeret ad obtinendum quantaſcunque res magnas: nec tamen propter hoc tollitur quin fides magna ſit ad maiora: nam ſi maiora eſſent adhuc poſſet fides maior ad illa: etiam ſi non poſſet fides minor.

Item, quia dato, quòd duo habentes fidem inæqualem impetrent eandem rem, tamen habens fidem maiorem impetrabit illam facilius, alius vero cum maiori difficultate, & precibus, & tempore.

Item fides maior eſt, quæ difficilius perire poteſt. quorundam enim fides eſt ad aliqnid impetrandum, ſi tamen parum impediantur deficiunt animo, & perit fides, & iam non poſſunt obtinere. aliorum autem fides tanta eſt, quod etiam ſi impediantur aliquantulum non laxatur neque tepeſcit aut ceſſat feruor eorum, ſed inſtanter pulſant, & iſti obtinebunt.

Vnde poteſt vna fides dici maior altera dupliciter. vno modo, quia eſt ad maiora. aliqui enim ſunt, qui confidunt ſe impetrare poſſe parua, & illa, quæ conſueta ſunt. aliqui vero maiora, & quæ inſolita ſunt non confidunt. ſic patet ſupra octauo de fide Centurionis: nam Iudæi, qui bono animo ſe habebant ad Chriſtum confidebant, quòd ſi ipſe tangeret languentem, quod ſanaret eum, & tamen ſi non tangeret non confidebant, quòd poſſet ſanare: erat enim fides illorum aliqua fides, & per illam obtinebant fieri miracula. ſiquis autem confideret, quod etiam non tangendo poſſet ſanare languentes haberet maiorem fidem, & ita fuit de Centurione, qui ait: non ſum dignus, vt intres ſub tectum meum, ſed tantum dic verbo, & ſanabitur puer meus, & ideo dixit Chriſtus, non inueni tantam fidem in Iſrael eodem capitu. & ſic iſta erat maxima fides, ſci-

A licet, quantum ad magnitudinem rerum de quibus erat, & ita Iudęi confidebant, quòd poſſet Chriſtus ſanare languentes, ſed non confidebant, quòd poſſet mortuos ſuſcitare, vt patet Mar. quinto, & Luc. octauo, cum dixerunt ad Archiſynagogum nuncij, puella mortua eſt quid vexas magiſtrum? & ita fides illa ſufficiebat ad obtinendum a Chriſto curationem morborum, ſed alia erat maior fides quam iſti non habebant, ſcilicet, quòd poſſet ſuſcitare mortuos, & ad hanc hortatus eſt Chriſtus Archiſynagogum, dicens confide tantum, & ſalua erit, id eſt, habe fidem de hoc, quòd poſſim ſuſcitare eam: nam iam habebat fi-
B dem, quòd poſſet eam curare languentem.

Secundo modo eſt aliqua fides maior alia ardore, vel radicatione, vt licet ambę ſint circa eandem rem; tamen vna eſt ardens, & alia non. & tunc illa, quę eſt ardens eſt permanentior, & non impedietur aliqua aduerſitate, & talis licet ſit de re parua vocatur magna fides. ſic patet ſupra decimoquinto de Chananęa muliere, quę habuit ſidem, quòd poſſet Chriſtus ſanare filiam eius arreptitiam, & res iſta non erat magna, quia quotidiana erat, & Iudæi hoc credebant: afferebantque multos arreptitios ad Chriſtum, & ſanabat eos, vocatur tamen fides magna mulieris huius. nam Chriſtus dixit, mulier magna eſt fides tua, hoc autem fuit, quia feruens erat, & radicata nimis,
C quia etiam ſi Chriſtus eam ſępe repelleret, & opprobrioſa verba diceret vocans eam canem, non ceſſauit petere, ſed conſtanter, & ardenter ſemper petebat quouſque obtinuit. Si autem non fuiſſet fides ardẽs, & radicata, licet confideret, quòd Chriſtus poſſet, & facere vellet, ad primam repulſam deſiſteret. verum eſt ergo vtrunque, ſcilicet, quod maior fides eſt ad maiora, & etiam ad eandem rem erunt duæ fides inæquales, ſed maior perfectius ſe habebit, & tunc dicetur, quòd per fidem minimam, quæ eſt, vt granum ſinapis poterit quis transferre montem ſi ſit fides illa de trãſferendo montem, & tamen per fidem magnam quam Apoſtolus vocat omnem fidem poterit transferre montes facilius, id eſt, factis minoribus precibus aut pręparatorijs. & etiã ſi occurrat aliquod
D impedimentum fides parua forte deficiet, magna autem erit perſeuerans, ſicut fides Chananęæ.

Aliter poteſt dici, quod fides parua eſt ſemper ad minora quàm fides magna, & ad transferendum montes ſufficit fides parua, quia hoc de paruis rebus eſt reſpectu aliarum, quæ per fidem fieri poſſunt. Et quando dixit Apoſtolus, ita vt montes transferam.

Dicendum, quod voluit ponere rem magnam, quæ eſſet quaſi difficillima ad fieri, cum dixit ita, vt montes transferam, & potuit iſtam quãlibet in ſe nõ eſſet maxima: erat maxima in iudicio vulgarium, qui propter magnitudinem corporis putauerunt nihil difficilius eſſe quàm transferre montem. Sic dicit Chryſoſto. quæret aliquis quomodo Chriſtus dixit minimam partem fidei eſſe, quæ morum, vel mon-
E tem potens ſit tranſponere, cum Paulus dicat hanc eſſe omnem fidem, quę montes transfert. reſpondet. dicendum eſt, quod Apoſtolus attribuit toti fidei montem tranſponere, non tamquam tota fides hoc ſolum poſſit, ſed quia hoc carnalibus magnum videbatur propter eminentiam corporis.

Ad ſecundum dicendum, quòd fides, quę montem transfert, ſi abſolute accipiatur magna eſt, quia magnum quid eſt transferre montem, & tamen comparata ad aliam fidem poteſt eſſe parua, quia alia fides eſt, quæ maiora poteſt, & quæ conſtantius illa poteſt etiam ſi maiora non poſſet, vt ſupra oſtenſum eſt.

Quare

Quare Chriſtus dixit dicetis monti huic tranſi.
Quæſt. CLXVII.

QVAERETVR quare Chriſtus dixit dicetis monti huic tranſi.

Aliqui dicunt, quòd accipitur mons pro diabolo, & illum poſſent transferre de obſeſſo ſi haberent fidem aliquam. Sic dicit Hiero. mõtis translatio non eius ſignificatur quem oculis carnis aſpicimus, ſed illius qui a Domino translatus fuerat de Lunatico, qui per Prophetam corrumpere dicitur omnem terram. Sic etiam dicit Glo. dicetis monti huic, ſcilicet, ſuperbo diabolo tranſi hinc, id eſt, ab obſeſſo corpore in altum maris, ideſt, in profundum inferni, & tranſibit.

Sed hoc non multum conuenit. Primo, quia dixit montem, & tamen diabolus non vocatur mons niſi myſtice, Chriſtus autem loquitur hic literaliter, quia aliás ſi pro libito noſtro demus Scripturę ſenſum myſticum auferentes literalem, peribit tota certitudo literarum ſacrę Scripturę. Secundo, quia dixit monti huic, & ita oſtendit ad oculum, & tamen diabolus oſtendi non poterat. ſi enim de diabolo loqui voluiſſet, vocaſſet eum montem, & non oſtendiſſet. Tertio, quia iam eiectus fuerat dęmon ille, & non poterat amplius eijci: Chriſtus tamen loquitur hic quaſi mons ille, de quo dicit, non ſit motus, ſed moueri poſſet per fidem.

Alij dicunt, quòd intelligatur de monte per comparationem ad dęmonem Lunaticum, ſcilicet, quòd ſicut ad transferendum montes requiritur omnis fides, ita ad eijciendum dæmonem Lunaticum requiritur tota virtus eius, qui illum eijcere vult. Sic dicit Origines. Sic autem magna eſt prędicta Lunatici infirmitas, & fortis ad curandum inter omnia mala, vt monti aſſimiletur, neque expellatur niſi per omnem fidem eius, qui paſſiones huiuſmodi ſanare voluerit.

Dicendum autem, quòd Chriſtus vere loquitur de translatione montis materialis. Et patet primum, quia iſtud exemplum frequentat in alijs locis, vbi nil agitur de Lunatico aut dæmoniaco: nam infra vigeſimoprimo dixit. amen dico vobis ſi habueritis fidē, & non hęſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed & ſi dixeritis monti huic tollere, & iacta te in mare, fiet.

Item Apoſtolus 1. Corin. decimotertio, alludens verbis Chriſti cum loqueretur de fide ait. & ſi habuero omnem fidem, ita vt montes transferam. cum enim montes pluraliter dixit, apparet quòd de materialibus locutus ſit. Secundo patet, quia dicitur dicetis monti huic, & ſic videtur, quòd erant iuxta mõtem aliquem, & illum oſtendit ad oculum. Tertio, quia Chriſtus dixit eis hoc velut rem aliquam admirandam, quæ per fidem fieri poteſt, & quam illi facere poſſent ſi fidem haberent. non ergo loqueretur eis de rebus illis quas iam ipſi feciſſent, quia illas non reputarent admirandas nimis, & tamen ipſi ſępe dęmonia eiecerant Marc. ſexto, & etiam diſcipuli ſeptuagintaduo, qui erant minores eis, eijciebant dęmonia Luc. 10. ideo non loqueretur de eiectione dęmonium, ſed de translatione montium. hoc enim nunquam fecerant Apoſtoli: ideo poſſent de illo admirari.

Chriſtus hic de mõte ſermonē fecit.

Dicendum autem, quòd dixit Chriſtus de monte propter duo. Primo propter magnitudinem rei, q̃a licet alia ſunt maiora ſecundum veritatem: tamen in oculis carnalium hominum, qui ſolum rerum magnitudines, & pondera conſiderant, videbatur hoc eſſe de maximis, & propter hoc eum iterum de hoc

F loqueretur infra 21. dixit de monte, & ita etiam Apoſtolus 1. Corin. 13. Sic dicit Chryſo. vt dictum eſt pręce. quæſt. ſcilicet, Apoſtolus attribuit toti fidei montem transponere: non tamquam tota fides hoc ſolū poſſit, ſed quia hoc carnalibus magnum videbatur propter eminentiam corporis. Secundo fuit, quia Chriſtus voluit dicere, quòd habenti fidem nihil erat impoſſibile, ſed omnia obtineret, & ad hoc voluit ponere exemplum aliquod, vt poſtea ſubiungeret regulam generalem, & quia in conſpectu eius erat mons, poſuit exemplum de monte, & poſtea de cęteris generalem regulam tradidit. Hoc patet, quia dixit dicetis monti huic, & ſic erat mons ille in conſpectu, & ſubiunxit regulam dicens, & nihil impoſ-

G ſibile erit vobis, ſed infra 21. quia duo occurrerunt poſuit exempla de duobus, & deinde regulam generalem. nam dixit ſi habueritis fidem, & non hæſitaueritis, non ſolum de ficulnea facietis, ſed etiam ſi dixeritis monti huic tolle, & iacta te in mare fiet, & hoc, q̃a ſimul incidit ibi ſermo de ficulnea, quę prę ſens erat, & de monte apud quem erant, & ſubiunxit regulã dicens omnia quæcunque petieritis in oratione credentes accipietis. Si autem occurreret alia res pręſens & non mons, poneret exemplum de alia. ſic patet Luc. 17. vbi cum iterum loqueretur de fide ait, ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis, dicetis huic arbori moro eradicare, & tranſplantare in mare, & obediet vobis. tunc enim non dixit de monte, quia

H forte non erat in terra montuoſa, ita vt e propinquo montem aliquem haberet, ſed habebat pręſentem arborem morum, & de illa locutus eſt. Et patet, quia dixit dicetis huic arbori moro. ergo iuxta morum erant, & tamen non ſolum voluit Chriſtus dare iſtud miraculum fidei, ſed omnia. poſuit autem iſtud, vt exemplum.

Cum dixit hic Chriſtus dicetis huic monti tranſi,
& tranſibit quando fuit factum hoc.
Quæſt. CLXVIII.

QVAERETVR cum dixit hic Chriſtus dicetis huic monti tranſi, & tranſibit, quando factum eſt hoc. nam Apoſtoli non videntur talem miraculum feciſſe aliquando.

I Dici poteſt vno modo, quod Chriſtus non prædixit, quod hoc facturi erant, ſed quòd facere poterant. exponuntur enim iſta verba per poſſe, ſcilicet, dicetis monti huic, ideſt, dicere poteritis. & ſic dicit Apoſtolus. & ſi habuero omnem fidem ita, vt montes transferam, ideſt, transferre poſſim. Et patet, quòd ſic intelligere voluerit Chriſtus; nam ſubiunxit, & nihil impoſſibile erit. & non dixit omnia facietis, ſed nihil impoſſibile erit vobis. ergo ſic intelligere voluit. dicetis monti tranſi, ideſt, ſi dixeritis, non erit vobis impoſſibile transferre montem.

Secundo modo poteſt dici, quòd Apoſtoli dicuntur tranſtuliſſe montes, quia licet non tranſtulerint

K realiter montes, fecerunt aliquid maius quam transferre montes, & qui facit maius facit minus, cū maius contineat minus ſaltem in virtute. Tertio poteſt dici, ꝙ licet Apoſtoli non legantur tranſtuliſſe montes, forte tranſtulerunt eos, quia non ſunt ſcripta omnia, quę illi fecerunt, cū nec ſcripta fuerint oĩa, quę Chriſtus fecit. Io. 20. nam alij minores Apoſtoli tranſtuliſſe creduntur montes. a fortiori ergo Apoſtoli hoc facere poſſent. De his dicit Chry. ſi aūt dixeritis vbi Apoſtoli montē tranſtulerint? illud dicã, quia multa maiora fecerūt mortuos plurimos ſuſcitantes. dr̃ aūt poſt Apoſtolos ſancti quidã Apoſtolis minores montes neceſſitate imminēte trãſtuliſſe. Si aūt Apoſtolorū tpe

montes

montes non ſunt tranſlati hoc nõ fuit, q̃a non potuerunt, ſed q̃a noluerũt vtilitate non imminente, neque Dñs dixit, ꝙ hoc eſſent facturi, ſed ꝙ hoc facere poſſent, probabile tñ eſt factum eſſe, ſed ſcriptum non eſſe: neque enim oĩa miracula, quæ fecerunt ſcripta ſunt. Dicendum autem, ꝙ ſiue fecerint, ſiue non fecerint quantum ad rem nihil differt. ſatis tñ eſt, ꝙ Chriſtus non dixit, ꝙ facturi hoc eſſent, ſed quòd eſſet eis poſſibile hoc facere, ſi haberent fidem.

Quomodo eſt verum quod hic dicitur hoc genus non eijcitur niſi in ieiunio, & in oratione. Quæſt. CLXIX.

QVAERETVR quomodo eſt verum, ꝙ hic dr̃, hoc genus non eijcitur niſi in ieiunio, & oratione. Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de vitijs carnis, & ſpiritus. nam ieiunium comprimit vitia carnis. oratio autem vitia ſpiritus. ita dicit Glo. hoc genus dęmoniorum, ideſt, iſta carnalium voluptatum mutabilitas, non vincitur niſi ſpiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed dicendum, ꝙ iſte eſt ſenſus myſticus. nã non eſt ad propoſitum literæ quidquam de vitijs carnis, & mentis cum ſolum tangatur hic de dęmonibus eijciendis. Alij dicunt, ꝙ Chriſtus non dixit hoc de eiectione dæmonum, ſed de modo quo nos reſiſteremus tentationibus dæmonum, & etiam hominum, & hoc eſt propter orationem, & ieiunium. Sic dicit Rabanus, ſcilicet, dum docet Apoſtolos quomodo dęmon debeat expelli, omnes inſtituit ad vitam, vt. ſ. nouerimus grauiora quæque, vel immundorum ſpirituum, vel hominum tentamenta ieiunijs, & orationibus eſſe ſuperanda, iram quoque Dñi hoc remedio ſingulari poſſe placari. Sed dicendum, ꝙ ẽt hoc non eſt ad propoſitum, q̃a dixit hoc genus. ergo neceſſe eſt, ꝙ demonſtret aliquid quod eſt præſens. ſ. aliquid, de quo fiebat ſermo, illud aũt eſt eiectio dæmonum. Dicendum autem, ꝙ intelligitur de eiectione dęmonum, & ita tenet Chryſo. & Origenes, & Remigius. Et tunc cum dicit ieiunium, & orationem dicunt q̃dam, ꝙ non ſolum intelligitur pro iſtis duobus operibus ſpiritualibus, ſed ieiunium dr̃ generale abſtinere ab oĩbus vitijs carnis, oratio aũt intelligitur ẽt generalis. i. perſeueratio in bonis operibus. Sic dicit Remigius ieiunium hic intelligitur generale quo non ſolũ abſtinemus a cibis, ſed & ab oĩbus illecebris carnalibus, & pctõrum paſſionibus. Similiter oratio intelligenda eſt generalis, quæ in bonis operibus conſiſtit, de qua dicit Apoſtolus ſine intermiſſione orate. Sed dicendum, ꝙ licet meliora ſint talia ieiunia, & orationes quàm cum accipiuntur proprie, & ſpecialiter, tñ accipienda ſunt ſpecialiter pro ſolo ieiunio, & oratione, quia aliàs cum per ieiunium, & orationem generalia intelligantur oĩa bona opera circa carnem, per orationem autem oĩa bona circa ſpiritum, non magis nominaret orationem, & ieiuniũ quàm alia op̃a, ſed potius nominaret oĩa bona opera: ideo de ieiunio, & oratione ſpecialiter accipitur. Sed tunc eſt dubium quomodo ieiunium, & oratio faciunt ad expellendum dæmones. Aliqui dicunt, ꝙ proſunt iſta inquantum repugnant dęmonibus ſpecialiter. ſic dicit Nicolaus hic. ſ. ſciendum, ꝙ ſicut in diuerſis rebus corporalibus adminiſtrant diuerſi Angeli a Deo præparati, & diuerſorum ordinum, ſic & in diuerſis tentationibus corporalibus, & temporalibus adminiſtrãdis diuerſi dæmones habent ſpecialem effectum, q̃a aliqui potiſſime tentant de diuitijs congregandis, aliqui de honoribus appetendis, vnde aliqui dicuntur ſpiritus luxuriæ, & aliqui ſpiritus ſuperbiæ. iſte autem dæmon habebat potiſſime poteſtatem tentandi de A vitio carnis, quod potiſſime refrenatur per ieiunium, & orationem, & per conſequens dęmon de talibus tentans per talia ſuperatur.

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia iſta ordinantur ad repellendum dęmonem ne præualeat tentando, ſed non ad eijciendum eum de obſeſſo corpore, & tamẽ Chriſtus non loquebatur tunc diſcipulis quomodo reſiſterent dæmoni tentanti, ſed quomodo eijcerent illum de obſeſſis. nam non potuerant eijcere dęmonem de arreptitio. Secundo, quia ſi loquitur de reſiſtentia quantum ad tentationes ad nullum pertinebat nunc. non enim pertinebat ad Apoſtolos, quia illi B neque vexabantur neque tentabantur a dęmone, de quo nunc dicitur, nec pertinebat ad arreptitium, quia ille non tentabatur ad praua committendum, ſed realiter vexabatur elidendo eum in terram, & non dabatur nunc doctrina quomodo arreptitius reſiſteret tentationibus dęmonis, ſed quomodo euaderet afflictiones ab illo illatas. Tertio, quia non concordat intentioni Chriſti. nam diſcipuli quæſierunt, quare nos non potuimus eijcere eum. ſ. tu eum eieciſti, & nos non potuimus, cur ergo nos non potuimus, & Chriſtus reſpondit ad hoc dicens hoc genus dęmoniorũ non eijcitur &c. ergo non loquitur de repellendo dęmonem tentantem, ſed de eijciendo de corpore. C Quarto, quia litera hoc exprimit. ſ. hoc genus non eijcitur, ſed eijcere ſignificat expellere de corpore obſeſſo, & non reſiſtere tentationi, quia tunc diceretur hoc genus non ſuperatur. non eſt ergo ad propoſitũ. Quinto, quia dato, quòd intelligeretur, quòd ex eo, ꝙ iſte dęmon erat de tentantibus ad libidinem, & ideo non poſſet eijci de corpore niſi per ieiunium, & orationem, tunc ſequeretur, ꝙ circa alios dęmones, qui tentant de alijs vitijs non poſſet quis eijcere aliquem niſi vtendo remedio oppoſito. & tamen omnes dęmones, qui ſunt inter nos, & vexant nos relicti ſunt ad tẽtationem, & tentant ſpecialiter de aliquibus vitijs: ideo non poſſet expelli aliquis dęmon de corpore niſi facta aliqua cęremonia boni operis oppoſiti ad vitium illud, de quo tentat dęmon, & tamen multa dęmonĩa eiecerant Apoſtoli, & diſcipuli Marc. 10. & D Luc. 6. & non vtebantur cęremonia aliqua, ſed ſolum inuocabant nomen Ieſu: ideo non eſt verum, quòd ex hoc, quòd iſte dęmon tentabat ad libidinem, oporteret præcedere ieiunium, & orationem. Sexto, quia per hoc, quòd Chriſtus dixit hoc genus non eijcitur niſi in ieiunio, & oratione, dedit doctrinam excludendi dęmones. ſi tamen intelligeretur de dęmonibus tentantibus ad libidinem, qui indigebant oratione, & ieiunio, vt expellerentur, non eſſet doctrina, quia tunc oporteret, quòd diſcipuli ſcirent prius an illi dęmones, qui vexabant arreptios eſſent de tentantibus ad libidinem, vel ad alia vitia. hoc tamen ſcire non poterant: ideo non erat doctrina aliqua, quia erat de re occulta. & tamen Chriſtus tradidit hoc E tamquam doctrinam: ergo non intelligitur, quòd erat dęmon iſte tentans ad libidinem, & quòd tales dęmones non poſſent eijci niſi per ieiunium, & orationem.

Dicendum ergo, quòd intelligitur, quòd iſti dęmones de quibus infra dicetur qualis erat iſte, de quo dicitur, non eijciuntur niſi ieiunio, & oratione, ideſt, niſi eijcientes vacent primo ieiunio, & orationi, & tunc illos eijcere poterunt, & in hoc oſtendit quomodo non potuerant Apoſtoli eijcere dęmonem. nam ipſi ſolum iuſſerunt dęmoni, quòd exiret in nomine Chriſti, ſicut ſoliti erant, non præmiſerunt autem orationem aliquam neque ieiunium: ideo non potuerunt eijcere illum, & iſtam ſimul ponit Chriſtus in hoc cauſam, quare nunc non potuerunt dęmonem

monem eijcere, & dedit doctrinam ad eijciendum de cętero, & iſte eſt verus ſenſus. Sic dicit Orige. ſi ergo oportuerit nos aliquando circa curationem tale aliquid patientium permanere, non adiuremus neque interrogemus, neque loquamur, quaſi audienti ſpiritui immundo, ſed abigamus ieiunijs, & orationibus noſtris ſpiritus malignos: iſta autem oratio debet eſſe in curante. ſi autem curandus etiam ieiunauerit vtilius eſt. Sic dicit Theophi. oportet ieiunare eum, qui curari debet, & eum, qui curat. ſic enim vera oratio perficitur cum coniungitur orationi ieiunium, & tamen accipiendum eſt, quòd ieiunium ex parte curandi non ſit ſimpliciter neceſſarium, ſed ex parte curantis.

Quomodo eſt verum, quòd non potuerunt Apoſtoli eijcere dæmonium, cum non ieiunauerint neque orauerint, cum nec hoc Chriſtus fecerit illum eijciendo.
Quæſt. CLXX.

SED quæretur quomodo conſonat hoc veritati, quòd non potuerint Apoſtoli eijcere dęmonem, quia non eijcitur niſi in ieiunio, & oratione? nam tunc eſſet argumentum contra Chriſtum quomodo eiecerit eum, quia ipſe nihil horum faciebat. Ad hoc præſupponendum eſt primo, quòd Apoſtoli non ieiunabant neque orabant nunc, ita quod ſi dęmon non poſſet eijci niſi oratione, & ieiunio nō poſſent eum expellere. De ieiunio patet, quia Apoſtoli non tenebant vitam auſteram, vel magni ieiunij, ſed vitam mediocrem, & potius erant comedentes quam ieiunantes, & ſemper tenuerunt vitam iſtā quandiu fuerunt cum Chriſto. ſic patet ſupra 9. cum dixerunt Phariſęi, & diſcipuli Ioannis, quare diſcipuli tui non ieiunant, ſed edunt, & bibunt? & Chriſtus ait, non poſſunt filij ſponſi ieiunare quandiu cum eis ſponſus eſt. veniet autem dies quando auferetur ab eis ſponſus, & tunc ieiunabunt. nunc ergo cum nondum eſſet ablatus ſponſus, non ieiunabant.

De oratione dicendum, quòd etiam non vacabant Apoſtoli magnis orationibus iuxta conſuetudinem aliorum tenentium vitam religioſam, & differentem a populo, ſed orabant aliquando, ſicut laici. vnde etiā Phariſæi accuſauerunt diſcipulos Chriſti, quod non orarent. i. quod parum orarent, vel quaſi nihil in reſpectu ad tenentes vitam differētem a laicali. nam dicitur Luc. 5. quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, tui autem diſcipuli non? & dato, quod aliquando orarent, tamen nunc ſaltem quando eijcere voluerunt hunc dęmonem non orauerunt ſuper hac re, neque ieiunauerunt, vt exaudiri mererentur. De Chriſto autem dicendum vno modo, quod non poſſet obijci contra eum hoc, ſed quòd ipſe orauerat. nam nunc quando deſcendit de monte veniebat de orando, quia venit de loco, in quo transfiguratus eſt, & tamen vbi transfiguratus eſt orauit, quia antequam transfiguraretur orabat, & dum oraret transfiguratus eſt. Luc. 9. ſ. facta eſt dum oraret ſpecies vultus eius altera, & veſtitus eius albus refulgens, & tunc ad orandum ibat. nam dicitur ibi aſcendit in montem, vt oraret. Etiam quia dato, quod tunc nō oraſſet, neque iuiſſet ad orandum, diſcipuli non poſſent obijcere quod ipſe non orauerat, quia putabant eum venire de oratione: erat enim conſuetudo Chriſti, quod ſępe ſepararetur a diſcipulis, & maneret ſolus orans. ſicut Io. 6. quando aſcendit in montem orare ſolus, & manſit ibi vſque ad quartam vigiliam noctis, quando venit ad diſcipulos laborantes in nauigando eodem cap. & ſupra 14. & Marc. 6. & iterum aſcēdit in montem, & iterum manſit in monte, & mā-

F ſit tota nocte ſolus, & cum eſſet aurora venit ad diſcipulos ſuos. Luc. 6. cap. & ita nunc putauerunt eum iuxta conſuetudinem ſuam veniſſe de oratione.

De ieiunio dicendum, quòd Chriſtus quando manebat cum diſcipulis, habebat vitam communem, quia non ieiunabat ipſe pluſquam illi. & ideo dicebatur ipſe manducans, & bibens, ſic enim vocauit ſeipſum ſupra 11. venit filius hominis manducans, & bibens, & ob hoc Phariſæis erat occaſio calumniandi contra eum, & vocabant ipſum voracem, & potatorem, ſcilicet, dicunt ecce homo vorax, & potator vini, & publicanorum ſocius, & amicus. nunc tamen forte ieiunauerat manens in monte, quia non erat opus multis diebus ieiunare ad eijciendum dęmonem il-
G lum: ideo non poterant Apoſtoli obijcere ei, quòd ipſe eijceret dęmonium non orans neque ieiunans.

Secundo poterat dici, & melius, quòd non poterit Chriſto obijci, licet nunquam ieiunaret aut oraret, quia iſta doctrina eſt eorum, qui poteſtatem non habent a ſe, ſed recipiunt eam ab altero, & ad hoc oportet, quòd ſe diſponant. qui autem in ſeipſo potens eſt non recipiens ab aliquo extraneo non eget ieiunio, & oratione, aut aliqua diſpoſitione. Chriſtus autem Deus erat, & qui diſcipulis, & Apoſtolis dederat poteſtatem faciendi miracula quæcunque, & ſpecialiter eijciendi dęmones: ideo ipſe diſpoſitione non indigebat, neque aliquis de Apoſtolis hoc ei opponeret, &
H ita neque apparet fuiſſe oppoſitum.

Quomodo ſtat, quòd non poſſet eijci hoc genus niſi in ieiunio, & oratione, cum per fidem omnia miracula fieri poſſint. Et quòd fides per quam fiunt miracula eſt donum Dei gratis datum, & non eſt in poteſtate noſtra tenere illam nec ne.
Quæſt. CLXXI.

QVAERVNT quomodo ſtat, quòd non poſſet eijci hoc genus niſi in ieiunio, & oratione, quia per fidem poſſunt fieri omnia miracula. Item non ſtat hoc cum litera pręcedenti. nam quando quæſierunt diſcipuli, quare nos non potuimus eijcere eum? dixit Chriſtus propter incredulitatem veſtram. ergo ſi habuiſſent fidem potuiſſent eijcere, & ita dato, quod non orarēt neque ieiu-
I narēt, ſi fidē haberent poſſent eijcere dęmonem. Aliquis dicet, quod circa alia miracula eſt hoc verum, ſed non circa eiectionem dęmoniorum iſtorū, & ideo ſpecialiter dixit, hoc genus non eijcitur niſi in ieiunio.

Sed non ſtat. Primo, quia ponitur in litera regula generalis. ſ. ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis dicetis monti huic tranſi, & tranſibit, & nihil impoſſibile erit vobis. ergo non erit impoſſibile eijcere dęmones habita fide. & idem dicitur infra 21. omnia quæcunque petieritis, in oratione credentes accipietis. Secundo, & efficacius, quia dato, quod eſſet ſpecialem eiectione iſtorum dęmonum, quod eſſet neceſſarium ieiunium, & oratio, non eſſet vera nec ad propoſitū rn̄ſio Chriſti. ſ. in litera. nam qn̄ quæſierunt Apoſto-
K li, quare non potuimus nos eijcere eum? dixit Chriſtus pp infidelitatem veſtram, & tamen ſi ſpecialiter erat neceſſaria oratio, & ieiunium ad hos dęmones eijciendos, etiam ſi haberent fidem, non eijcerent illos, non ergo fuerat eis impoſſibile eijcere illum pp infidelitatem, ſed pp non ieiunare, & orare. Item ſuperfluum eſſet tunc ſupernacuum quod addidit, ſi habueritis fidem, ſicut granum ſinapis: nam Chriſtus dixit hęc propter caſum illū. ergo neceſſe eſt, quod applicentur magis iſti caſui q̄ alicui alteri, & dato, quod nulli alteri conuenirent, ſaltem illi caſui conuenirent. Dicendum, quod verum eſt, quod habens fidem oīa poteſt, & quod poteſt eijcere dęmones illos, & tn̄ nemo poteſt dæmones iſtos

eijcere

eijcere niſi in ieiunio, & oratione. Pro quo ſciendũ, A
quòd iſta regula eſt vera generaliter neque habet exceptionem, quòd habens fidem poteſt omnia, & infallibiliter quidquid petiuerit obtinebit, & tamen non poterit habere fidem circa eiectionem horum dæmonum ille, qui non orauerit, & ieiunauerit. hoc autem eſt, quia fides per quam miracula fieri obtinemus, eſt donum Dei gratis datum, & non eſt in poteſtate noſtra tenere illam aut non, ſed circa quædam vult homo habere fidem, & relaxatur cor eius, & deficit ita, vt non teneat firmam confiden-
In q.169. tiam. vt oſtenſum eſt ſupra, cum ergo det Deus fidem iſtam homini quando vult, & quomodo vult, dat eam facilius circa quaſdam res quàm circa alias, & circa difficiliora, non dat ita faciliter. vnde circa ea, B
quæ ipſe maiora videri vult, non dat, ita faciliter fidem, vt non ſit ita facile homini impetrare illa. ſic autem eſt de eiectione iſtorum dæmoniorum, quia aliquid magnum reputatur: ideo non dat fidem homini ad obtinendum eiectionem iſtorum, niſi diſpoſuerit ſe ad obtinendum iſtud donum per ieiunium, & orationem, & ita ieiunium, & oratio faciunt ad eiectionem horum dęmonum. eſt ergo ordo in his, quòd per ieiunium, & orationem non eijciuntur dæmones, neque obtinetur a Deo eiectio illorum, ſed obtinetur fides, & per fidem poſtea orando obtinetur illico eiectio dæmonum, & ita fides eijcit dæmones, & manet regula generalis, quòd credens omnia poteſt, ideſt, C
confidenter petens. vnde ſi poſſet eſſe, quòd aliquis ſine ieiunio, & oratione haberet fidem circa expulſionem iſtorum dæmonum, expelleret eos non ieiunando neque orando, & tamen nunquam habebit fidem circa hoc, qui non orauerit, & ieiunauerit, quia fides datur a Deo, & ipſe non vult dare illam non oranti, & ieiunanti. Et ita ſtat conuenienter, reſponſio Chriſti: nam cum dixerunt quare nos non potuimus eijcere illum! dixit propter incredulitatem veſtram. nam verum eſt, quòd cauſa immediata, & propria immo ſola hæc eſt, quòd non habuerint fidem. ideo poſuit regulam D
generalem conuenienter, quia quidquid peterent ſi haberent fidem poſſent facere, & quia iſtam fidem non poterant habere ſine diſpoſitione orationis, & ieiunij, & ipſi non ieiunauerant, neque orauerant nunc pro eiectione dæmonis, non habuerunt fidem, & ita non potuerunt eijcere illum, & ob hoc conuenienter poſuit ſecundo loco, hoc genus non eijcitur niſi in oratione, & ieiunio, ideſt, ideo non potuiſtis habere fidem, quia non ieiunaſtis neque oraſtis. Si autem cauſa immediata non eijciendi dæmonem fuiſſet non ieiunare, & non orare, hanc poſuiſſet primo. tenuit ergo Chriſtus artificioſiſſimam, & conuenientem orationem reſpondendi.

Et iuxta hoc patet reſponſio ad duo in contrarium: ad primum concedendum verum eſſe, quòd E
per fidem fiant omnia miracula, & ideo quia illam non habuerunt nunc Apoſtoli, non potuerunt eijcere dæmonem, & tamen ideo fidem habere non potuerunt, quia non ieiunauerunt, neque orauerunt.

Ad ſecundum concedendum, quòd ſi fidem haberent non orando neque ieiunando eieciſſent dæmonem, & tamen non poterant habere fidem ſine ieiunio, & oratione propter cauſam dictam.

Quare Chriſtus dixit hoc genus non poteſt eiici, & quod genus ſit iſtud. Et modus exponitur quo dæmones in homines ſæuiunt. Et quæ difficultas ſit aliquando in quibuſdam dæmonibus eijciendis quorum poteſtate ſub cœlo nulla eſt maior. Et quòd mutorum ſpirituum expulſio de corporibus putabatur apud Iudæos maximum miraculum.

Quæſt. CLXXII.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit hoc genus non poteſt eijci &c. nam ſignificat, ꝙ non erat neceſſaria oratio, & ieiunium ad omnia miracula facienda, ſed ad hoc genus eſt dubium quod genus ſit iſtud.

Aliqui dicunt, ꝙ intelligitur de genere delectabilium in vitijs carnalibus, vt dicit Glo. hoc genus, ideſt, iſta carnalium voluptatum mutabilitas non vincitur niſi ſpiritus oratione confirmetur, & caro per ieiunium maceretur. Sed dicendum, ꝙ iſta expoſitio eſt myſtica, & non eſt ad propoſitum literæ, cum Chriſtus non loquatur hic de hoc, vt dictum eſt ſupra quæ. 168. Dicendum autem, ꝙ non intelligitur niſi de dęmonibus, & verum eſt, ꝙ litera non exprimit hic cum ſolum dicat hoc genus non eijcitur. & etiam Mar. 9. non exprimitur, quia ſolum dicitur hoc genus in nullo poteſt exire niſi in ieiunio, & oratione, eſt tñ intelligendum neceſſario de dęmonibus. Primo, qa Chriſtus non tetigit. ſ. niſi de dęmonibus, & de hoc fuerat quæſtio: ideo neceſſe eſt de hoc intelligere totam literam. Secundo, qa dr̃ hoc genus non eijcitur. & ita oportet intelligi de aliquo quod ſit intra hominẽ, & eijci debeat. hoc autem competit dæmonibus, qui intrant in corpus hominis, & magis exprimitur Mar. 9. ſed hoc genus in nullo exire poteſt.

Sed tunc dicunt aliqui, ꝙ intelligitur de omnibus dæmonibus, ꝙ non poſſunt eijci niſi in ieiunio. Sic dicit Chryſo. i. hoc genus dęmonum &c. quod dicit nõ ſolum de genere Lunaticorum, ſed de vniuerſo genere dęmonũ. Sic ẽt dicit Theophi. hoc genus. i. Lunaticorũ, vel ſimpliciter oĩum dęmoniorũ genus. Sed dicendum, ꝙ non ſtat. neceſſe eſt. n. accipi de aliquo mõ ſpeciali dęmonũ. Primo, qa Chriſtus dixit hoc genus. i. hoc genus dęmoniorũ. ergo de certo mõ dæmoniorum, & nõ de oĩbus loquebatur, qa aliàs non diceret hoc genus, ſed diceret dęmones nõ eijciunt. Secundo, & efficacius, quia diſcipuli, & Apoſtoli ante hoc multos dęmones eiecerant Mar 6. & Luc. 10. & tñ tunc non ieiunabant, ſicut nec nunc, qa quandiu cum Chriſto fuerunt non ieiunabant. ſ 9. c. & vt dictũ eſt præcedenti q. nec orabant, qa adhuc erant rudes, & imperfecti, & tamen dęmones non reſiſtebãt eis, ſed inuocato nomine Chriſti ſtatim ſubijciebantur dęmonia Luc. 10. ergo ad eiectionem illorum non erat neceſſarium ieiunium neque oratio. ergo non eſt verum, ꝙ requireretur ieiunium, & oratio ad eijciendum alios dęmones, & tñ ad eijciendum genus iſtud requirebatur ieiunium, & oratio. ergo non intelligitur de omnibus dęmonibus.

Sed eſt dicendum, ꝙ intelligitur de ſolis dęmonibus, qui torquent Lunaticos, & hoc conſonat literæ, qa dixerat pater pueri, ꝙ filius ſuus erat Lunaticus, & io de genere dęmonũ Lunaticorum intelligendum eſt. Sed tunc eſt dubium quare in quibuſdam dęmonibus eijciendis requirat̃ oratio, & ieiunium, in alijs non. Dicit Nicolaus ſuper Mar. 9. c. dęmones nõ ſunt ęquales in virtute naturali, & ideo difficilius eſt expelli vnum q̃ alium, & ideo ad expulſionem iſtius requirebatur in expellente ſubiectio carnis ad ſpiritum, quæ fit per ieiunium, & magna eleuatio mentis in Deum, quę fit per orationem, talia autem nondum erant in Apoſtolis: ideo nõ poterãt expellere iſtũ dęmonem.

Sed

Sed dicendum, ꝙ non ſtat, quia ſi difficultas eijciē-
di dæmones eſſet iuxta inæqualitatem virtutis natura
lis eorum, agerent dęmones in corporibus obſeſſis
iuxta poteſtatem naturalem, ſed falſum eſt, quia cum
non ſit poteſtas ſub cęlo, quæ comparetur ei. Iob. 41.
ſi permitteretur dęmon agere totum quod poteſt ſu
bito occideret omnes homines. Item patet, ꝙ in iſto
arreptitio non permittebatur dęmon agere totum
quod poterat: nam ſæpe deijciebat eum in ignem, &
aquam ad occidendum eum, & tñ nunquam occidit
eum, quia Deus non permittebat. Sic dicit Chry. con-
ſiderandum, ꝙ niſi prouidentia hic homo fuiſſet po-
titus olim periſſet. dęmō enim qui ipſum in ignem,
& in aquam mittebat interfeciſſet eum omnino niſi
Deus eum refrenaſſet. ergo cum non agant dęmo-
nes in corporibus obſeſſis iuxta magnitudinem vir-
tutum ſuarum naturalium, poterit eſſe, ꝙ aliquis dę-
mon minoris poteſtatis permittatur magis dominari
corpori obſeſſo, & ita difficilius erit talem inde eijci
ꝙ̄ eum, qui magnę virtutis naturalis eſt. Et iſte eſt vere
modus quo dęmones ſæuiunt in hoīem: tantum. n.
poſſunt vexare, & permanere quantum permittunē.
Sic patet in ſathan cui Deus dixit de Iob, ecce vniuer
ſa, quæ habet in manu tua ſunt, tantum in eum ne ex-
tendas manum tuam. Iob. 1. & ita pro tunc non po-
tuit ſathan plus nocere Iob ꝙ̄ Deus dixiſſet. ſ. in oībus
exterioribus, ipſum autem tangere nō potuit. Iterum
aūt cum concitaret ſathan Deum ꝯ Iob, dixit Deus,
ecce in manu tua eſt, verum tñ animam eius ſerua
Iob. 2. & ita ſathan percuſſit tunc Iob vulnere peſſi-
mo a planta pedis vſque ad verticem, & tñ non po-
tuit eum occidere. non eſt ergo verum, ꝙ dęmon, qui
eſt maioris virtutis naturaliter ſit difficilior ad expel-
lendum, ſed ille cui maior poteſtas traditur ſuper ob-
ſeſſum. Item ſi intelligeretur de dęmonibus talibus,
ꝙ neceſſaria eſſent oratio, & ieiunium ad eijciendum
eos, eſſet tunc ſenſus literæ. hoc genus. ſ. dęmones, qui
potentiores ſunt, non poſſunt eijci &c. & tunc non
eſſet conueniēs doctrina, quia erat aliquid incertum.
nam cū quis arripitur a dęmone, nemo ſcire pōt de
illo dæmone an ſit de potentioribus, vel de minorib'
niſi per reuelationem, cum non ſint aliqua ſigna ad
hoc cognoſcendum. nam multum vexare, vel parum
non eſt certum ſignum, ꝙ ſit dęmon potens, vel in-
firmus, cum poteſtas cuiuslibet dęmonis ēt minimi,
quaſi improportionaliter excedat poteſtatem oīum
hoīum, quia non eſt poteſtas ſub cœlo, quę compare-
tur ei Iob 41. & tñ Chriſtus dedit iſtam doctrinam
tamquam certam, quia aliás eſſet inutilis: ideo neceſ-
ſe eſt intelligi de aliquo genere dęmonum, quos dę-
mones facile ſit cuilibet cognoſcere.

Dicendum igitur, ꝙ intelligitur de dęmonibus
Lunaticis: nam dęmon iſtę Lunaticus erat, cum arre-
ptitius dicatur Lunaticus. ſ. in litera, & de iſtis eſt ve-
rum, ꝙ licet cęteri dęmones poſſent eijci inuocato
ſolo nomine Chriſti, iſti non poterant eijci niſi præ-
miſſa oratione, & ieiunio. Apoſtoli aūt ante hoc mul-
tos dęmones eiecerant, nemo tamen erat Lunaticus:
ideo inuocato ſolo nomine Chriſti eijciebant, & ne-
mo eis reſiſtit. iſte autem fuit primus, qui reſiſtit eis: iō
admirati ſunt, ꝙ non potuerint eijcere eum, & pro-
pter hoc tradidit nunc Chriſtus doctrinam eis ad eij-
ciendum dęmones. i. ꝙ ſi quando occurreret eis, ꝙ
aliquem dęmonem Lunaticum eijcere vellent, ieiu-
narent prius, & orarent, & tunc inuocato nomine
Chriſti eijcere poſſent eum. Et ita etiam nos facere
debemus, ſic dicit Origenes; ſi aliquando oportuerit
nos circa curationem tale aliquid patientium perma-
nere, non adiuremus neque interrogemus, neque lo-
quamur quaſi audienti ſpiritui immundo, ſed abiga-

F mus ieiunijs, & orationibus noſtris ſpiritus malignos
Cauſa autem huius erat, quia dęmones Lunatici acci-
piunt maiorem poteſtatem in corpore obſeſſo, & re-
putatur maius miraculum eiectio illius, & ideo vole-
bat Deus maiorem diſpoſitionem ex parte eijcientis.
Patet primum: nam ſpiritus Lunatici ſunt muti, &
ſurdi. reddunt enim mutum interdum eum, qui arri-
pitur, & ſurdum, vel ſaltem ipſi nō cogunt loqui arre
ptitios. Et patet, qa cum Matthęus dixit hic, ꝙ dixerit
pater filius meus Lunaticus eſt, dr̄ Mar. 9. attuli ad te
filium meum habentem ſpiritum mutum, & poſtea
Chriſtus dixit eod. c. ſurde, & mute ſpiritus ego præ-
cipio tibi exi ab eo. & iſti ſpiritus Lunatici grauius tor
quent. Quod patet de iſto: nam vbicunque inuenie-
G bat puerum allidebat eum eod. cap. & ſępe mittebat
in ignem, & ſępe in aquas deijciebat. ſ. in litera. Secun
dum patet, quia apud Iudęos reputabatur maximum
miraculum eijcere de corpore obſeſſo ſpiritum mu-
tum. vt patet. ſ. 9. obtulerunt ei hominem mutum dę
monium habentem, & eiecto dęmone locutus eſt
mutus, & miratæ ſunt turbę dicentes nunquam appa-
ruit ſic in Iſrael. Et iterum cum eieciſſet aliud ſimile
dæmonium, putauerunt ipſum propter hoc eſſe Meſ
ſiam. ſupra 12. ca. ſ. tunc oblatus eſt ei dęmonium ha-
bens cęcus, & mutus, & curauit eum ita, vt loquere-
tur, & videret, & ſtupebant omnes turbę, & dicebant,
nunquid hic eſt filius Dauid? ideſt, Meſſias, & tamen
multos alios dęmones eijciebat, & non mirabatur
H ſic turbę, quia non erant dęmonia muta. De maximis
ergo miraculis Chriſti reputabatur iſtud potius, quā
ſuſcitare mortuos: nam de alijs miraculis non dice-
bant nunquam apparuit ſic in Iſrael. dęmones autem
muti erant Lunatici, & ſic eijcere dęmones Lunati-
cos de quibus nunc Chriſtus dicebat, reputabatur
apud Iudęos inter maxima miracula, & ob hoc Chri
ſtus voluit, quòd nemo poſſet eijcere dęmones tales,
niſi pręmiſſa oratione, & ieiunio: nam alias non da-
bat fidem ad eijciendum, & non poterat impetrare
eiectionem a Deo volens eijcere: in cęteris autem da
bat cito fidem, & impetrabat volens eijcere ſpiritum,
Et iſta forte fuit vna de cauſis quare Chriſtus voluit,
quòd diſcipuli deficerent coram turba in iſto mira-
culo, quia licet iſtud ſecundum veritatem non eſſet
I maximum miraculum, reputabatur tamen tamquā
maximum apud Iudæos, & de illo ſumme admirabā-
tur, vt dictum eſt. ne ergo putarent Apoſtolos eſſe
æquales Chriſto, & per hoc non crederent recepiſſe
poteſtatem ab illo, voluit illis deficientibus in eo ipſe
illud imperioſe agere.

*Quare potius oratio, & ieiunium quàm aliquid aliud erat ne-
ceſſarium ad dæmones Lunaticos eijciendos. Et quod nulla
opera bona apud Iudæos iudicabantur meliora oratione. &
ieiunio. quod vtique requiritur ad bene orandum cum nihil
ſic eleuat hominem in Deum ſicut oratio. Qō. CLXXIII.*

QVAERETVR cum aliqua diſpoſitio eſſet
K neceſſaria ad eijciendum dęmones Luna-
ticos, quare potius oratio, & ieiuniū quàm
aliquid aliud.

Aliqui dicunt, quòd hoc eſt, quia ad repellendas
tentationes carnis iſta duo proficiūt. ſicut dicit Glo.
hoc genus, ideſt, iſta carnalium voluptatum mutabi-
litas non vincitur niſi ſpiritus oratione confirmetur,
& caro per ieiunium maceretur. Sed hoc non eſt ad
propoſitum, quia hic non agitur de reiectione vitio-
rum, ſed de dęmonum expulſione.

Alij dicunt, quòd iſta duo requirebantur, quia iſte
dęmon, qui eijciendus erat, pertinebat ad libidinem,
quia officium eius erat tentare de pertinentibus ad
carnem,

carnem, & ideo iſta quibus tollantur tentationes carnis erant conuenientia, ſic dicit Nicolaus. A Sed dicēdū, ꝙ non ſtat. nam non agitur hic quō reſiſteretur tentationibus immiſſis ab illo dæmone, ſed quomodo Apoſtoli eijcerent illum de corpore pueri obſeſſi: nā dęmon ille neque tentabat puerum ad libidinem neque Apoſtolos, ſed vexabat puerum corporaliter cū in igne deijciens & in aquam. Dicendum, ꝙ erat neceſſaria oratio, & ieiunium eo, ꝙ debebat eſſe valde bene diſpoſitus ad Deum ille, qui eiecturus eſſet dęmonem Lunaticum, & hoc erat per opera bona. & tñ nulla opera iudicabantur meliora apud Iudæos q̃ oratio, & ieiunium, cum iſta frequentarent illi, qui tenebant vitam religioſam: ideo iſta voluit Chriſtus eſſe neceſſaria. Patet hoc, quia Phariſæi, & diſcipuli B Ioannis, qui apud Iudęos erant famoſiores in excellentia vitę, frequentabant iſta duo: vnde Luc. 5. Phariſæi dixerunt ad Chriſtum, quare diſcipuli Ioannis ieiunant frequenter, & obſecrationes faciunt, ſimiliter & diſcipuli Phariſæorum, tui autem edunt, & bibūt? Sed tunc dicetur, quare non ponitur eleemoſyna cū his, quia illa eſt de magnis bonis. Dicendum, ꝙ cauſa vera eſt, quia iſta bona ponuntur, vt per ea obtineat fidem ille, qui vult eijcere dęmonem, & per fidem obtentam eijciat illum, debet autem mentem eleuare in Deum ille, qui debet aliquid obtinere ab eo, nihil autem ſic eleuat hominem in Deum, ſicut oratio, cū ipſa ſit acceſſio mentis in Deum, ideo ipſa maxime C requiritur, & quia oratio non fit conuenienter niſi a diſpoſito, vt caro non retrahat ſpiritum ab eleuatione in Deum, oportet carnem diſponi ſubijciendo eā ſpiritui quod fit per ieiunium, & ita ad bene orandū non ſolum oportet orare, ſed & ieiunare, & ſic poſuit iſta duo. Sic dicit Chry. ieiunium multam ſapientiam imponit, & hominem quaſi Angelum de cęlo conſtituit, & incorporeas poteſtates impugnat: ſed & oratione opus eſt quaſi principaliori. qui enim orat, vt oportet, & ieiunat non multis indiget, & ita non fit auarus, & ad elemoſynam promptus eſt: qui enim ieiunat leuis eſt, & vigilanter orat, & concupiſcentias pernicioſas extinguit, & propitium Deum facit, & animam ſuperbam humiliat: qui ergo orat cum ieiunio duplices habet alas, & ipſis ventis leuiores: neque. n. D oſcitat, & torpęt orans (quod, & multi patiuntur) ſed eſt igne vehementior, & terra fixior: ideoque talis maxime dæmonijs aduerſatur. nihil enim eſt homine decenter orante potentius. ob hoc igitur oratio, & ieiunium fuerunt neceſſaria. ſ. vt oratio eſſet propter ſe, ieiunium autem propter orationem. elemoſyna autē diſponit hominem bene ad proximum, & eſt opus meritorium valde, ſed non eſt ad eleuandum mentem in Deum, quæ hic eſt neceſſaria. recte ergo iſta duo dixit neceſſaria ad eijciendum hoc genus dęmoniorum, ſcilicet, ad obtinendum fidem per quam eijci poſſint dęmones Lunatici, ſiue muti, & ſurdi.

Conuerſantibus. Hic oſtendit Chriſtus precium ſe eſſe noſtræ redemptionis. E Et diuiditur in duo. Primo enim oſtendit ſuam paſſionem futuram. Secundo ex quodam facto declarat ſuæ paſſionis efficaciam. ibi. *Et cum veniſſent.*

Circa primum dicitur. *Conuerſantibus autem eis in Galilæa.* Ideſt, dum maneret Chriſtus cum diſcipulis ſuis in Galilęa.

Dixit illis Ieſus. docendo eos ſecreto, nam populo non proponebat aliquid palam de paſſione ſua.

Filius hominis. Ideſt, ego; ita enim ſe vocare ſolet quaſi loquatur de alio. *Tradendus eſt*. ſ. per aliquem de ſuis. *In manus hominum*. Ideſt, in poteſtate hominū malorum, qui cupiunt ei nocere, & nocebunt. *Et occident eum*. flagellantes, deinde crucifigentes. *Et tertia die reſurget*. Scilicet, poſt occiſionem. *Et contriſtati ſunt vehementer*. Scilicet, quia dicebat eis de morte ſua, quā ipſi valde horrebant.

An iſtud ſit continuatum ad præcedentia.
Quæſt. CLXXIIII.

QVAERETVR an iſtud ſit continuatum ad præcedentia. Dicendum, ꝙ ſic. Primo modo, quia oēs tres Euangeliſtę, qui illud referunt ponunt illud eodem ordine, quo Matthęus. ſ. immediate poſt expulſionem dęmonis Lunatici, vt patet hic, & Mar. 9. & Luc. 9. & tñ ſi non eſſet iſte ordo continuus non concordarent omnes tres Euangeliſtæ, ſed diſcordaret aliquis eorum, ſicut ſæpe ſoliti ſunt facere. Secundo patet, quia iſtud factū eſt in Galilęa cum dicatur hic, & conuerſantibus illis in Galilęa, & tñ transfiguratio, & eiectio demonis (de quibus. ſ. immediate) facta fuerant in Galilęa, vel iuxta illam. ſic innuitur Mar. 9. ſ. & inde profecti pręter gradiebantur in Galilæam. ergo fuit continuatum iſtud ad præcedentia. Tertio patet, quia Lucas oſtendit magis continuationem inter hęc ſignans, ꝙ ſtatim poſt curationem arreptitij pueri factum fuerit. nam dicitur Luc. 9. ſanauit puerum, & reddidit illum patri eius: ſtupebant aūt oēs in magnitudine Dei, & ſequitur. oībus autem mirantibus in oībus, quę faciebat dixit ad diſcipulos ſuos, ponite vos in cordibus veſtris ſermones iſtos: filius enim hoīs futurus eſt, vt tradatū in manus hominum. ergo quando admirati ſunt de eiectione dęmonis Lunatici, dixit hæc.

Quare Chriſtus dixit nunc diſcipulis de ſua paſſione.
Quæſt. CLXXV.

QVAERETVR, quare Chriſtus dixit nunc diſcipulis ſuis de paſſione ſua. Dicendum (vt aliqui volunt) quod fuit ad oſtendendum, quòd paſſio ſua voluntaria eſſet: nam ipſe, qui immediate ante hoc tale miraculum fecerat, & transfiguratus fuerat, poterat euadere mortem ſi vellet, & tamen ſubire voluit illam. Sic dicit Theophilus poſt miracula interpoſuit Dominus ſermonem de paſſione, ne putaretur, quòd inuoluntarie paſſus eſt. Secundo fuit ad auferendum diſcipulis occaſionem errandi. nam cum vidiſſent eum transfiguratum, & talia miracula egiſſe, putarent quòd non eſſet paſſurus, qa Deo non conuenit pati: ideo immediate poſt talia dixit eis de paſſione ſua. Sic dixit Cyrillus, oſtenderat in monte diſcipulis gloriam ſuam, & poſt hæc liberauerat quendam a ſpiritu nequam, ſed oportebat eum ſuſtinere ſalutarem paſſionem pro nobis, poterant autem diſcipuli conturbari dicentes, nunquid decepti fuimus dum Deum eum eſſe arbitraremur? vt ergo ſcirent quid circa ipſum futurum erat, iubet eos in mente habere paſſionis myſterium.

Quare toties Chriſtus de paſſione ſua dixit diſcipulis cum ſemel dicere ſufficeret. Quæſt. CLXXVI.

SED quæretur, quare toties Chriſtus de paſſione ſua dixit diſcipulis? nam ſufficiebat ſemel dicere nunc, tamen ſępe dixit: nam præcedenti capitu. ſcilicet, cępit oſtendere diſcipulis, quòd oporteret eum aſcendere Ieroſolimam, & multa pati, & ſupra in litera dicitur. ſic & filius hominis paſſurus eſt ab eis, iterum autem dicitur hic.

Dici poteſt, quod fuit hoc. primo ad certificandum de hac re. erat enim aliquid magnum, & quaſi incredibile diſcipulis, quòd ille, qui talia faciebat, &

quiſe Deum eſſe oſtenderat occideretur, vt ergo cre
dere poſſent ſępe hoc dicit. Secundo fuit, vt illud in-
telligerent: nam ēi hac tertia vice qua Chriſtus dixit
diſcipulis de paſſione non intellexerunt illud, quan-
to magis ſi ſemel tantum dixiſſet. Patet hoc, qa Marc.
9. dr̄, at illi ignorabant verbum, & timebant eum in-
terrogare, & Luc. 9. dr̄, at illi ignorabāt verbum iſtud,
& erat velatum ante oculos eorum, vt non ſentirent
illud. fuit ergo conueniens ſæpe dici. Tertio fuit ad
confortandos animos diſcipulorū, vt cum accideret
paſſio ſua non eueniat tamquā aliquid inopinatum,
quia tunc valde frangeret, & turbaret corda eorū, ſed
ſæpe de illo cogitando rem ſibi tolerabiliorem face-
rent. Sic dicit Remigius, ſæpe Dn̄s myſteria ſuę paſ-
ſionis diſcipulis prędixit, vt qn̄ acciderent tanto le-
uius ea ferrent, quanto præcognita haberent. Quarto
fuit ad oſtendendum magnum deſiderium ſuum ad
patiendum pro nobis: hanc enim rem quę nobis gra-
ta eſt, ſæpe in alloquium vertimus, deſiderabat autem
Chriſtus paſſionem, qa hoc erat maximum myſteriū
quod operaturus eſſet, & non ſolum illam, ſed & ea,
quæ paſſioni propinqua erant deſiderabat, vt dr̄ Luc.
22. deſiderio deſideraui hoc Paſcha manducare vo-
biſcum priuſquā patiar. Quinto fuit ad tollendum du
bium: Chriſtus enim ſolebat interdum loqui in para
bolis, & ita ſi ſemel tantum Chriſtus dixiſſet diſcipu-
lis de morte ſua, putarent forte, ꝙ in parabolis loque-
batur, & non putarent eum moriturum. ideo ſępe illud
dicebat, vt non putaretur parabolice locutum eſſe,
ſed plane loqui. Sexto (vt aliqui dicūt) fuit, vt adderet
ad dicta. non enim ſolet Chriſtus aliquid repetere, qa
tū dixerat. ſ. de paſſione, & non aperuerat oīa nam
non dixerat de traditione ſua, repetiuit hic, vt adderet
de traditione. Sic dicit Origenes, videntur quidem,
hæc illis, quę. ſ. dixerat ſimilia eſſe, vt facile quis dicat
Dominum eadem ipſa repetere quod non eſt ita: tra-
dendum enim ſuperius non eſt dictum, hic autem
non ſolum tradendum, ſed & in manus hominum
tradendum audiuimus.

*Quomodo eſt verum, quòd Chriſtus traditus fuerit, & a quo di-
catur traditus. Quæſt. C L X X V I I.*

QVAERETVR quomodo eſt verum, quòd
Chriſtus traditus fuerit, qa hoc vr̄ repu-
gnare libertati paſſionis ſuę. Dicendum, ꝙ
non repugnat: nam verum eſt, ꝙ traditus
eſt, & tamen ſi non permiſiſſet ſe tradi, non potuiſ-
ſet ſe tradi: ipſe ergo ſpontaneus fuit, qui tū eum tra-
didit non tamquam ſpontaneum, ſed tamquam ne-
ſcientem aut effugere non potentem tradidit, ſed
ſcriptura de eo dicit, quòd ſponte traditus fuerit. ſic
dicitur Iſa. 53. oblatus eſt, quia ipſe voluit, & iterum;
ſi poſuerit pro peccato animam ſuam videbit ſemen
longæuū, & ita poſuit cū nemo poſſet auferre eo in-
uito. Io. 10. c. Ego pono animam meam, & iterum
ſumo eam, nemo tollit eam a me, ſed ego pono eam
a meipſo, & poteſtatem habeo ponendi eam, & pote-
ſtatem habeo iterum ſumendi eam. Et apparet ſatis
ex verbis his, ꝙ ſponte tradendus eſſet. nam ipſe deſi-
gnat hic ſe ſcire, ꝙ tradendus eſſet, poterat ergo euita-
re vadens in aliam regionem, vel alijs modis, & tamē
non euitauit. ideo conſtat, ꝙ tradi voluerit. Sed dicet
quis tradidit Chriſtum? Dicendum, ꝙ ipſe ſe tradidit,
& pater eum tradidit, & Iudas tradidit, & Iudæi eum
tradiderunt gentibus. Pater enim. i. tota beata Trini-
tas tradidit illum, quia diffiniuit, ꝙ pro nobis homo
Chriſtus Ieſus moreretur, Deus homo exiſtens, & qa
Deo non tradente non poterat quiſquam nocere illi,
vt ipſe dixit. Io. 19. ad Pilatum, non haberes poteſtatē

F in me vllam niſi datum eſſet tibi deſuper. dr̄ pater eū
tradidiſſe: Iſa. 53. pp ſcelus populi mei percuſſi eum,
& iterum, & Dominus voluit conterere eum in in-
firmitate, & ita Apoſtolus dicit eū a patre traditū pro
nobis, & ꝙ proprio filio nō pepercit, ſed p nobis tra-
didit illum. Dr̄ ipſe tradidiſſe ſe, quia patri tradenti nō
repugnauit, ſed obediuit ad Phi. 2. Chriſtus factus eſt
pro nobis obediens patri vſque ad mortem, & hoc
fuit conformando voluntatem ſuam voluntati pa-
tris. Mt̄. 26. pater ſi poſſibile eſt tranſeat a me calix iſte.
non tū, ſicut ego volo, ſed ſicut tu vis. Etiam quia tra-
dentibus non repugnauit, neque nocuit aut maledi-
xit ſaltem verbo, & quantum ad hoc ſe tradebat 1. Pe.
2 qui cū pateretur nō cōminabat̄, cū malediceretur
G non maledicebat. tradebat aūt iudicāti ſe iniuſte, &
ita dr̄ Iſa. 53. fortium diuidet ſpolia pro eo, ꝙ tradidit
in mortē aīam ſuam, & cū iniquis deputatus eſt. Iudas
aūt tradidit eum q ipſe fuit inſtrumētū diaboli ad p-
curandū traditionē realē Chriſti: nam pactus pecu-
niam a Iudæis quęrebat opportunitatem, vt Ieſum
poſſet tradere Iudæis, & accepta cohorte, & mini-
ſtris, oſtendit eis locum, in quo erat Ieſus quē illi ne-
ſciebant. Io. 18 ſciebat aū Iudas, q tradidit eum, locū.
Et iſta traditio vulgatior eſt in ſacra ſcriptura, & ita
Chriſtus dixit vnus ex vobis me traditurus eſt. Mt̄ 26. &
iterū. væ aūt hoī illi, per quem filius hoīs tradetur, &
ita Iudas vocatur traditor Dn̄i Io. 6. & 13. Iudæi autē
tradiderunt Chr̄m, qa poſtquam traditus eſt eis à Iu-
H da, tradiderunt ipſi eum Pilato præſidi, & ita dixit Pi-
latus. gens tua, & pontifices tui tradiderunt te mihi.
Io. 18 & Chriſtus dixit, qui me tradidit tibi pctm̄ ma-
ius habet Io. 19. & de hac traditione facienda gentili-
bus prænunciauerat etiam Chriſtus. Luc. decimo-
octauo, ecce aſcendimus Ieroſolimam, & conſumma
buntur omnia, quæ ſcripta ſunt de filio hominis,
tradetur gentibus, & illudetur. Quod autem dici-
tur hic tradendus eſt in manus hominum, intelligi-
tur in manus peccatorum, qui nullum bonum ha-
bent, niſi quod homines ſunt. Et pōt intelligi tam
de manibus Iudæorum quibus per Iudam traditus
eſt, quàm de manibus Gentilium quibus traditus eſt
per Iudæos.

I *Quare dixit & tertia die reſurget. Quæſt. C L X X V I I I.*

QVAERETVR, quare dixit, & tertia die re-
ſurget. Dicendum, ꝙ primo fuit ad conſo-
landum: nam diſcipuli triſtarentur nimis
audita morte futura Chriſti, vt ergo tole-
rabilius haberentur dixit, ꝙ reſurrecturus eſſet, & vt
oſtendatur, ꝙ pauco tempore de morte dolere debe-
rent dixit, quod tertia die reſurgeret. Sic dicit Hieron.
ſemper autem proſperis miſcet triſtia. Si enim con-
triſtat eos, qa occidendus eſt, debet lętificare, quia di-
cit, & tertia die reſurget. Sic etiā Chry. dicit: nō enim
multum dixit tempus quo in morte maneret, ſed
tertia die ſe dixit reſurrecturum. Idem dicunt Beda,
K & Theophi. Secundo fuit ad oſtendendum eis veri-
tatem huius articuli: nam ſicut debuerunt inſtrui
circa paſſionem, ita & circa reſurrectionem, immo
magis circa reſurrectionem, quia mortem ipſi vi-
ſuri erant, & ideo etiam nolentes crederent illam.
reſurrectionem autem non viderent ita aperte, quia
vt dicitur Actuum 10. non dedit illam notam fieri
Deus omni populo, ideſt, Chriſtum reſurgentē, ſed
ſolum teſtibus præordinatis ab eo: ideo magis debue-
runt inſtrui circa reſurrectionem quàm circa paſſio-
nem, & ob hoc vbicunque agit de paſſione annun-
ciat rationem, vt patet precedenti capi. & hic, & Mar.
nono, & Luc. nono, & decimooctauo.

Quomodo diſcipuli contriſtati ſunt vehementer, audito verbo paſſionis eius. Quæſt. CLXXIX.

A QVAERETVR, quomodo diſcipuli contriſtati ſunt vehementer, & quomodo potuerunt triſtari: nam videtur, quòd non poſſent triſtari. Primo, quia Chriſtus dixit eis de ſua reſurrectione ſtatim futura poſt tres dies, & ita non debebant dolere, vel ſi dolerent non ſaltem vehementer. Secundo, quia ex morte Chriſti ſequebatur magna vtilitas, ſcilicet, redemptio totius generis humani, & dato quòd eſſet triſtitia de morte Chriſti abſolute cōſiderata, inquantum tamen erat tam vtilis, non debebat eſſe magnæ triſtitiæ, ſicut inuoluntarium mixtum non eſt tam inuoluntarium, quantum violen-
B tum, vt patet tertio Ethicorum, cap. 1. Tertio, quia videtur, quòd non poterant triſtari, quia triſtitia eſt de malo præſenti, & tamen qui non iudicat malum eſſe, quod patitur, non putat habere malum præſens, ideo non poteſt triſtari: Apoſtoli tamen non intelligebant hoc verbum de paſſione Chriſti, vt dicitur Marci 9. ſcilicet, At illi ignorabant verbum hoc, & Lucæ 9 idem patet, ideo non poterant triſtari.

Dicendum, quòd Apoſtoli valde contriſtati ſunt, audito verbo de paſſione Chriſti, eo quòd audiebant rem duram, ſcilicet, mortem, & diligebant nimis Dominum ſaltem amore carnali, ideſt, ſecundum præſentiam corporalem, ideo quidquid pertineret ad moleſtiam illius, dure audiebant, & cum triſtitia
C magna, & ita quando prima vice dixit de paſſione ſua, ait Petrus: Abſit Domine, non erit tibi hoc: tanquàm deteſtans rem illam: nunc autem quia Petrus fuerat hic increpitus, cum dixerit ei Chriſtus: Vade retro me Sathan, ſcandalum enim mihi es, non auſus fuit rurſus arguere Chriſtum, aut loqui quicquàm in oppoſitum, ſed doluit nimis ipſe cum alijs, audito hoc verbo.

Ad primum dicendum, quòd etiam ſi Apoſtoli putarent Chriſtum manſurum in morte, ſolum per tres dies, dolerent nimis de morte illa, quia cum diligerent eum nimis ſecundum præſentiam carnis nolebant ſeparari eum a ſe per mortem, ſaltem ad horam. Etiam quia dato, quòd non moreretur, quid-
D quid mali pateretur, erat eis graue, & dolerent valde de illo: mori tamen non poterat ſine magna pœna, ideo dolebant ſi moriturus eſſet, etiam per vnam diem, vel horam.

Aliter poteſt dici, quòd non intelligebant Apoſtoli de reſurrectione, quomodo futura eſſet, cum etiam de morte vix intelligerent, immo non intelligerent, ideo audientes id, quod malum erat, non attendebant ad id, quod conſolatorium erat, ſed triſtabantur inconſolabiliter.

Ad ſecundum dicendum vno modo, quòd diſcipuli neſciebant Chriſtum moriturum pro ſalute humani generis, & redimi omnes per illum, quia quouſque per Spiritum ſanctum illuminati ſunt, non in-
E tellexerunt vtilitatem mortis Chriſti, ideo triſtabantur de illa, tanquàm eſſet aliquid malum, neſcientes bonum inde ſecuturum.

Aliter poteſt dici, quòd etiam ſi ſcirent hanc vtilitatem ſecuturam, erant tamen carnales adhuc, ideſt, Chriſtum ſecundum ſolam præſentiam corporalem amantes, & ideo potius volebant, quòd ille viueret, quàm quòd eo moriente ſequerentur omnia bona hæc. Vel forte non conſiderabant de illis bonis, & ideo ita triſtabantur de morte eius, ac ſi nihil eſſet per quod conſolarentur. Et ita etiam erat circa reſurrectionem eis prænunciatam, quia ita triſtabantur, ac ſi non fuiſſet prænunciata reſurrectio. Sic

A dicit Origenes: Contriſtati ſunt vehementer, non attendentes ad illud quod dixerat, & tertia die reſurget, nec conſiderantes quis eſſet, cui ad deſtruendam mortem trium dierum tempus ſufficeret.

Ad tertium dicendum, quòd diſcipuli intelligebāt iſta verba, quæ Chriſtus proferebat, quantum ad id, quod ipſa ſignant in cortice, & tamen non erant certi, an ita futurum eſſet, quòd Chriſtus vere moreretur, vel deberent aliter intelligi: putabant enim forte, quòd non loquebatur Chriſtus eis literaliter, ſed metaphorice, vel parabolice, quia ita interdum ſolebat eis loqui, & ita neſciebant an certe moriturus eſſet, tamen quomodocunque futurum eſſet, iſta verba ſignificabant rem triſtem, ſcilicet, mori, ideo au-
B dientes triſtabantur valde, & incidebat eis grauis ſolicitudo circa hoc, quod futurum eſſet. Sic dicit Beda, quia per figuras ſæpe eum loquentem audire conſueuerant horrentes euentus mortis eius, etiam in eis quæ de ſua traditione, ac paſſione aperte loquebatur, figurate aliquid ſignificari volebant, & tamen ignorabant veritatem rei, & tamen triſtabantur, quia verba male ſonarent.

Aliter poteſt dici, quòd Apoſtoli intellexerunt, ꝙ Chriſtus vere deſignaret ſe occidendum, & ideo vehementer triſtabantur, & tamen dicebantur ignorare, quia neſciebant quomodo poſſet ſtare, quòd ipſe moreretur: videbatur namque eis inconueniens, quod Chriſtus quem Deum putabant, moreretur,
C cum Deus non moriatur. Etiam putabant, quòd regnaturus eſſet ſemper, cum eſſet Meſſias, ideo non videbāt quomodo ſtaret cum morte, & ita turbati ſunt Iudæi, quando audierunt Chriſtum dicere, oportet exaltari filium hominis: nam dicitur Ioan. 12. reſpondit turba: nos audiuimus ex lege, quòd Chriſtus manet in æternum, & quomodo tu dicis, oportet exaltari filium hominis? quis eſt iſte filius hominis? & tamē quis modus ignorātiæ fuerit, oſtendetur magis, Marci 9. vel Lucæ 9. vbi de hoc agitur.

Et cum veniſſet Capharnaum, acceſſerunt qui didrachmam accipiebant, ad Petrum. *Et dixerunt ei: Magiſter veſter non*
D *ſoluit didrachma. Ait: Etiam. Et cum intraſſet in domum præuenit eum Ieſus, dicens: Quid tibi videtur Simon? Reges terræ a quibus accipiunt tributum, vel cenſum, a filijs ſuis, an ab alienis? Et ille dixit: Ab alienis. Dixit illi Ieſus: Ergo liberi ſunt filij. Vt autem non ſcandalizemus eos, vade ad mare, & mitte hamum, & eum piſcem qui primus aſcenderit, tolle. Et aperto ore eius inuenies ſtaterem, illum ſumens,*
E *da eis pro me, & te.*

2. quæſt. 1. cap. magnum, & q. 3. c. inter verba. 23. q. vlt. cap. tributum.

Et cum veniſſet. Hic ponitur paſſionis Chriſti efficacia, quæ eſt vera libertas, quæ indirecte deſignatur per quendam actum Chriſti, inquantum ipſe dicit filios liberos eſſe, & tamen liberi ſumus, quia filij ſumus, qua libertate donauit nos Chriſtus, ad Galatas quarto. Vel liberi ſumus, quia filius liberauit nos, & hoc eſt magis ad propoſitum, vt dicit Chriſtus, Ioan. 8. Si filius liberauerit vos, vere liberi eſtis. Et dicitur.

Paſſionis Chriſti efficacia.

Cum veniſſet. Scilicet, Chriſtus, & diſcipuli. *Capharnaum.* Ciuitas Metropolis eſt Galilææ, in qua Chriſtus multoties prædicauit, & ſæpe multa miracula fecit,

cit, & ibi cępit prædicare ſupra 4. cap. & tamen ad vltimum illi non egerunt pœnitentiam, & ideo Chriſtus imprecatus eſt ſemper, vel prædixit verius mala contra Capharnaum, ſupra vndecimo, & Lucæ decimo capitu.

Acceſſerunt. Scilicet, Ad interrogandum, & non ad exigendum didragma, vt infra patet. *Qui accipiebant didragma.* Ideſt, Illi quibus impoſitum erat officium colligendi didragma, eſt enim cenſus, qui dabatur in Capharnaum tunc quando Chriſtus ibi fuit, vt infra dicetur. *Ad Petrum.* Non dixerunt hoc Chriſto, ſed ſecrete acceſſerunt ad Petrum, qui erat vnus de Apoſtolis.

Et dixerunt ei, magiſter veſter non ſoluit didragma. Interrogatiue legendum eſt, ideſt, nunquid magiſter veſter ſoluere vult didragma, aut ſoluturus eſt, aut nunquid iam ſoluit? Vel poteſt accipi affirmatiue, & tunc poteſt intelligi multipliciter ſecundum, quòd varie concipere poterant illi, qui petebant didragma, ſcilicet, non ſoluit, ideſt, quia ita eſt, quòd non ſoluit, & ſoluturus eſt dic ei, quòd ſoluat. Vel non ſoluit comminatorie, ideſt, male facit non ſoluendo, quia poterit incurrere in damnum. Vel non ſoluit, ideſt, non eſt obligatus ſolucre, & tamen melius accipitur interrogatiue, vt infra dicetur, & dicitur, Magiſter veſter, ideſt, omnium veſtrum, licet ad ſolum Petrum nunc loquerentur.

Ait etiam. Ponitur etiam loco orationis affirmatiue, ſcilicet, etiam, ideſt, ita eſt ſicut dicitis, quòd non ſoluit didragma. Sic dicit Glo. ſic dicitur ſupra 13. dicente Chriſto intellexiſtis hęc omnia: dicunt ei etiã, ideſt, verum eſt, quòd intelligimus omnia, & eſt decurtatus locutionis modus.

Et cum intraſſent in domum. Scilicet, quando illi, qui exigebant didragma acceſſerunt ad Petrum, erat Chriſtus cum diſcipulis in vico, vel platea extra domum, rediit autem ad domum nihil locutus extra, & Petrus etiam nihil foris dixit. *Præuenit eum Ieſus.* Scilicet, Petrus intendebat ſtatim Chriſto dicere quid dixerant accipientes didragma, & tamen Chriſtus non expectauit, ſed incepit loqui de hac re antequam Petrus loqueretur.

Dicens quid tibi videtur Simon? Verba ſunt excitantia ad reddendum attentum Petrum, & cæteros, quantum ad ea, quæ dicenda ſunt. *Reges terræ a quibus accipiunt tributum vel cenſum?* Non quærit tanquam ignoret, potiſſime cum quærat de rebus notiſſimis, ſed vt ex reſponſione Petri inferat intentam concluſionem.

Tributũ dupliciter ſumi poteſt.

Tributum nomen generale eſt ad omne quod tribuitur, & tunc omnia ſeruitia cuiuſcunque generis impenſa Dominis ex debito, vel neceſſitate quadam vocantur tributa a tribuendo, & iſto modo cenſus non dicit aliquid differens a tributo.

Alio modo accipitur ſpecialiter pro quodam genere ſeruitii quod collectam appellare poſſumus, ſcilicet, quando Dominus imponit ſiue ordinarie ſiue ad tempus ſuper ſubditos certam pecuniam ſoluendam, quæ inter eos diſtribuitur, & contribuunt omnes ad congregandam ſummam illam, & tunc diſtinguitur a multis aliis generibus ſeruitiorum, vel munerum,

Vectigal quid.

& ita accipit Apoſtolus ad Roman. 13. cui tributum tributum, cui vectigal vectigal, cui timorem timorem cui honorem honorem, & ita diſtinxit vectigal a tributo, & tamen vectigal genus contributionis, vel muneris eſt. ita accipitur hic tributum pro collecta,

Cenſus quid.

cenſus autem accipitur pro munere perſonali quod ſoluitur ratione perſonę, & non bonorum, & eſt ordinarium munus per ſingulos annos, in quo contribuunt æqualiter omnes tam diuites quàm pauperes, vt infra dicetur. *A filijs ſuis an ab alienis.* Ideſt, Nunquid accipiunt tributum a filijs ſuis, an ab alienis, qui non ſunt filij, neque de progenie ſua.

Et ille dixit. Scilicet, Petrus, quia ad ipſum ſolum direxerat ſermonem.

Ab alienis. Ideſt, Non accipiunt tributum a filijs ſuis, ſed ab alienis. *Dixit illi Ieſus.* Rurſus ad eum ſolum dirigens verbum, quia ille ſolus reſponderat. *Ergo liberi ſunt filij.* Infert ex oratione Petri concluſionem quam ipſe intendit, ideſt, ſi ſic eſt, quòd ab alienis petunt tributum, & non a filijs, liberi ſunt filij ab onere tributorum.

Vt autem non ſcandalizemus eos. Ideſt, Licet non ſimus obligati ad ſoluendum tributum, quia ego filius ſum, tamen ſequeretur ſcandalum ſi nollem ſoluere, vel allegarem me eſſe liberum: ideo melius eſt ſoluere tributum quam occaſionem dare huic ſcandalo. *Vade ad mare.* Satis erant iuxta mare, quia erant in vrbe Caphamaum, & illa eſt iuxta mare, & ideo Capharnaum dicitur eſſe via maris; vt dicitur ſupra 4. cap. & ibi declaratum eſt.

Et mitte hamum. Erat enim Petrus piſcator, & ſatis huic negocio aſſuetus.

Et eum piſcem, qui primo aſcendet tolle. Ideſt, Non cures expectare alios, ſed primum accipe, quia in illo eſt quod quæritur, & dixit aſcenderit, quia piſces quando capiuntur aſcendunt: nam illi verſantur circa partes inferiores, & cum viderint cibum, aſcendunt ad capiendum, & capiuntur. *Et aperto ore eius.* Ideſt, Aperios. *Inuenies ſtaterem.* Genus monetæ aureæ, vel argenteæ eſt.

Illum ſumens. Scilicet, Staterem.

Da eis. Ideſt, Accipientibus didragma. *Pro me, & te.* Ideſt, Pro ambobus ſolues hunc cenſum didragmatis.

An iſta ſint continuata ad præcedentia, & quomodo continuantur. Quæſt. CLXXX.

QVAERETVR an iſta ſint continuata ad præcedentia, & quomodo continuantur. Dicendum, quòd continuata ſunt, licet hoc ſolus Matthæus ſcripſerit. Et patet, quia præcedentia dicta de paſſione, & reſurrectione fuerunt dicta in Galilæa, quia dicitur conuerſantibus eis in Galilæa, dixit eis Ieſus, filius hominis tradendus eſt, & hic dicitur, quòd erant in Capharnaum, & tamẽ Capharnaum eſt in Galilæa, immo eſt Metropolis Galilææ, vt colligitur ſupra 4. cap.

Item patet, quia dicitur, & cum veniſſent in Caphamaum, ſcilicet, ſtatim, vt venerunt in Capharnaum accidit hoc, & ita cum veniret de alijs partibus Galilææ in quibus manens dixerat, quòd tradendus eſſet filius hominis, ſtatim factum eſt hoc.

Cum autem quæritur quomodo continuatur hoc ad præcedentia: dicunt quidam, quòd hoc eſt, quia ſupra dixerat Chriſtus de paſſione ſua, & quia aliquis crederet, quòd ex neceſſitate toleraturus eſſet illam, oſtendit, quòd libere toleraret: nam filius erat: ideo liber erat. Sic dicit Glo. quia diſcipuli audita Domini paſſione contriſtati erant, ne aliquis paſſionem Chriſti neceſſitati aſcriberet, & non humilitati, ſubiunxit factum in quo Chriſti humilitas, & libertas ſimul demonſtratur.

Aliter autem dicendum, quòd hic ſunt duo, ſcilicet, quare Matthæus hoc expreſſit, & quare potius hic quàm alibi.

Ad primum dicendum, quòd hoc fuit propter duo. Primo ad oſtendendum dignitatem ſuam, ſcilicet, ſe eſſe filium Dei, & ideo liberum ab omnibus principibus terrenis, vt non teneatur eis ad

aliquid

aliquid ſoluendum inquantum dixit ergo filij liberi A ſunt. Secundo, & præcipue ad dandum nobis doctrinam de vitando ſcandalo: nam ipſe erat filius Dei, & nulli tenebatur, & tamen, quia ſequeretur ſcandalum aliquod ſi non ſolueret, voluit ſoluere contra conditionem immunitatis ſuę, & ita nos interdum, vtq; non oriantur ſcandalum debemus pati aliqua damna in rebus noſtris, de quo dicetur ſequenti cap.

Ad ſecundum dicendum, quòd cauſa ponendi hic potius quàm alibi fuit continuitas temporis, quia inter iſtud, & præcedentia nihil aliud factum eſt quod ab Euangeliſtis enarretur: ideo fuit hic conueniens locus ponendi.

Quare dicitur, quòd hoc fuerit in Capharnaum. Quæſt. CLXXXI.

QVAERETVR quare dicitur, quòd hoc fuerit in Capharnaum. Dicunt aliqui quòd hoc eſt, quia ita fuit, quòd in Capharnaum hoc accidit, & in alijs locis. Erat enim forte determinatum tempus quo didragma exigeretur, & tunc accidit veniſſe Chriſtum in Capharnaum, ibi ergo dictum fuit de didragmate.

Sed dicetur quomodo nunc fit mentio ſolum, quòd petitum fuerit didragma a Chriſto: nam alijs temporibus etiam petebatur.

Aliqui dicunt, quòd forte iſtud fuit tributum caſuale, qualiter imponunt interdum aliqui principes C vrgente aliqua neceſſitate, & poſtea nunquam idem faciunt, ita forte fuit hic, & ita non peteretur didragma a Chriſto, niſi ſemel nunc in Caphamaum.

Sed dicendum, quòd non ſtat, quia didragma (vt infra declarabitur.) erat potius cenſus, qui per ſingulos annos ſoluebatur, etiam quia litera dicit, acceſſerunt, qui accipiebant didragma, & ſic loquitur Euangeliſta de hoc tanquam de re nota, & vſitata, ergo ſolitum erat peti didragma, neque fuit caſuale, & inſolitum tributum.

Dicendum ergo aliter. Et dici poteſt vno modo, ſcilicet, quòd a Chriſto nunquam poſtulatum fuerat didragma niſi nunc in Caphamaum, & hoc, quia licet didragma per ſingulos annos colligeretur, tamen D colligebatur ab eis, qui erant capita domorum ſolum, accidit autem forte, quòd ante hoc in nullo anno eſſet Chriſtus caput familiæ tempore quo exigebatur didragma niſi nunc: nam vſque ad annum quo prædicare cępit ſemper manebat in Nazareth, vt colligitur ſupra 2. & 3. cap. & erat tunc ſubditus Ioſeph, & Mariæ. Luc. 2. & Ioſeph, qui erat caput domus ſolueret didragma, & non Chriſtus, mortuo autem Ioſeph maneret Chriſtus ſub poteſtate Mariæ matris, & tunc ipſa ſolueret didragma, & nunc autem poſtquàm Chriſtus cępit prædicare, & habere diſcipulos fuit velut caput, & paterfamilias, & extunc erat tempus ſoluendi didragma, erat autem tunc annus ſecundus prædicationis eius, & forte in primo anno prædica- E tionis eius quando cępit habere diſcipulos, ita vt eſſet aſcribens cenſui tranſierat tempus petendi didragma, & ideo nunc primo potuit peti ab eo didragma.

Alij dicunt, quòd Chriſtus iam aliàs ſoluerat didragma, & tamen Euangeliſtæ non faciunt mentionem de illo, quia ſatis eſt de vna ſolutione mentionem facere.

Sed dicendum, quòd non ſtat, immo nunc primo petitum fuit didragma ab eo. Et patet, quia ſi iterum fuiſſet petitum, aut ſoluiſſet, aut non, ſi non ſoluiſſet apponens aliquam cauſam immunitatis, eandem nunc obijceret, & non ſolueret, neque ſequeretur ſcandalum, vel ſi ſequeretur ſcandalum, ita & in prima vice, & alijs præcedentibus ſequeretur, quando poſtulatus non ſolueret. Si ergo tunc non curans de ſcandalo non ſolueret, neq; nunc curaret de ſcandalo, & maneret immunis. Si autem in alijs vicibus poſtulatus ſoluiſſet didragma, etiam nunc ſolueret, & tunc non faceret aliquam nouitatem quærens an reges accipiunt tributum a filijs, vel ab extraneis. Et etiam non diceret, ſoluamus, ne ſcandalizemus eos, quia hoc dici deberet primo, quando inciperet ſoluere, poſtquàm autem inciperet ſoluere ſemel, non oportebat aliquid allegare, ſed plane ſoluere, cum eſſet in conſuetudine ſoluendi, & tamen quæſiuit omnia hæc a Petro, præſentibus alijs, ergo non ſolue- B rat, neque petitum fuerat aliquando didragma. Et hoc conuenit ſatis tempori, quia erat nunc ſecundus annus prædicationis, cum ipſe eſſet paterfamilias, & prius non erat obligatus ad didragma, vt dictum eſt ſupra, nunc ergo primo petitum eſt didragma.

Cum autem dicitur, quare in Capharnaum petitum eſt. Dicendum, quòd forte fuit, quia Capharnaum erat Metropolis Galilææ, & colligebantur ibi tributa totius terræ Galilææ, compulſis omnibus de regione ire illuc ad ſoluendum, ita enim quando fecit Octauianus Auguſtus deſcribi orbem, fecit quòd ſinguli irent ad profitendum ad loca, de quibus erant oriundi, vel de quibus erat progenies ſua.

Sed dicetur tunc non deberet Chriſtus ſoluere tributum in Caphamaum, ſed in Bethlehem, quia ibi natus eſt, & de illo loco erat tota cognatio eius.

Dici poteſt vno modo, quòd non fuit nunc tam exacta diligentia, ſicut tunc, quia tunc fuit prima deſcriptio, & ſolutio cenſus facta Romanis: nam tunc deſcriptus eſt orbis, Lucæ ſecundo. Ideo ibant ſinguli ad profitendum in vrbibus ſuis, nunc autem erant annales ſolutiones, ideo non cogebantur homines ire ad loca progeniei ſuæ, ſed ſoluebant in locis, in quibus habitabant, vel in Metropolis locorum, & quia Chriſtus nutritus fuerat in Nazareth, & illa eſt ſub vrbe Capharnaum, ſoluit in Caphamaum.

Aliter poteſt dici, quòd licet Chriſtus natus eſſet in Bethlehem, quia tamen nutritus fuit ſemper in Nazareth, putatum eſt, quòd eſſet natus in Nazareth, & ita ipſe vocatus eſt Nazaręus, vel Nazarenus, & non Bethlehemites, ſupra ſecundo cap. vnde peteretur ab eo didragma in Nazareth, & non in Capharnaum, & quia erat Nazareth ſub Capharnaum ibi petitum eſt, vtrunque ſatis ſtat, ſed magis quod dictum eſt. Sic dicit Hieronymus: turſus quoniam Dominus nutritus erat in Nazareth, quod eſt oppidum Galilææ ſubiacens vrbi Capharnaum, ibi depoſcitur tributum.

Quid erat hoc didragma, quod petebatur. Et vnde dicatur, & quantum valebat. Quæſt. CLXXXII.

QVAERETVR quid erat hoc didragma, quod petebatur.

Dicendum, quòd didragma eſt nomen compoſitum de de, & dragma, quaſi duplex dragma: dragma enim ſignificat interdum quæſtionem iuxta illud, frequentate nobis dulcia cantica dragmatis, ideſt, quæſtionis. Aliquando ſignat monetam, vel pondus, iuxta illud, quæ mulier habens dragmas decem, ſi perdiderit vnam, Lucæ decimoquinto. Hic autem accipitur pro moneta, vel pondere, & vtrunque eſt ſimul: nam moneta aurea, vel argentea eſt reducta ad certum pondus, & ſic ea-

dem eſt moneta propter figuram, & inſcriptionem, & eſt pondus propter determinationem quantitatis, & ita ſolet accipi ſiclus in libris Moyſi, pro moneta, & pro pondere: dragma autem erat moneta auri, vel argenti, & ita conſtituta erat in pondere certo. Didragma autem erat duplex dragma, ideſt, pondus duorum dragmatum, vel duo dragmata. Dicunt autem, quòd dragma eſt octaua pars vnciæ, & valet ſex obolis, & ita didragma valet duodecim obolis, & obolus dicunt, quòd valet tantum quantum paruus turonenſis: de his colligitur per Iſidorum, & Papiam, & alios, qui de ponderibus loquuntur.

Quis imponebat hoc tributum didragmatis. Quæſt. CLXXXIII.

QVAERETVR quis imponebat hoc tributum didragmatis?

Aliqui dicunt, quòd iſte cenſus erat diuinus, quem impoſuerat Deus omnibus Iſraelitis, ſoluendum pro pretio animæ, ideſt, quòd quilibet daret illum, quando tranſiret ad numerum, Exodi trigeſimo. Sic dicit Hilarius: Dominus didragma ſoluere poſtulatur, ideſt, denarios duos: hoc enim omni Iſrael pro redemptione animæ, & corporis conſtituerat in myſterio templi, & ſeruientium.

Dicendum, quòd hoc habet aliquem colorem. Primo, quia ille cenſus tranſeuntium ad numerum erat perpetuus, ſcilicet, a principio legis Moyſi, ſemper durans quandiu duraret populus Iſrael, & ita cenſus didragmatis videtur aliquid vſitatum, & non introductum nouiter ex modo loquendi Euangeliſtæ. Secundo, quia didragma paruum tributum erat, ſicut & pretium tranſeuntium ad numerum. Tertio, quia pretium tranſeuntium ad numerum, colligebatur per vrbes Iſrael a Leuitis, & Sacerdotibus, vt colligitur quarto Regum duodecimo, & ſecundo Paralipomenon 24. cap. & ita nunc didragma colligebatur in Capharnaum.

Sed dicendum, quòd non ſtat. Primo, quia pretium, quod dabatur pro anima a tranſeuntibus ad numerum, dabatur ſtatim completo anno vigeſimo, Exodi trigeſimo, ſcilicet, Qui habetur in numero, ſcilicet, a viginti annis, & ſupra dabit pretium, & tamen Chriſtus iamdiu exceſſerat ætatem illam tranſiens ad numerum: nam nunc erat ſere trigintaduorum annorum, quia iſte erat annus ſecundus prædicationis ſuæ, vel quaſi, & ſic iam duodecim anni erant, quòd tranſierat ad numerum, non ergo ſolueret nunc pretium illud.

Secundo, quia non ſunt æqualia pretia: nam pro anima dabatur dimidius ſiclus, Exodi trigeſimo. Hic autem dabatur didragma, & tamen etiam reducendo ad obolos, eſt maior cenſus didragma, qui continet duodecim obolos, vt dictum eſt: ſiclus autem continet viginti obolos, Exodi trigeſimo, & Leuitici vigeſimoſeptimo. Et cum daretur dimidium ſicli, erant decem oboli: non ergo erat idem cenſus. Tertio, quia iſte cenſus tranſeuntium ad numerum petebatur poſtquàm eſſet annorum viginti, & ſupra: ſiue eſſet ſui iuris, ſiue eſſet filiusfamilias, aut quomodocunque ſub poteſtate alterius: nam dicitur Exodi trigeſimo, quòd omnis qui habetur a viginti annis, & ſupra ſoluet hoc, & diues non addet, & pauper non diminuet: ergo nemo erat, qui non ſolueret didragma, tamen non ſoluebant omnes, ſed ſoli capitanei domorum, vel familiæ. Quod patet, quia pro ſolo Chriſto petitum fuit didragma, & non pro diſcipulis, qui ei ſubditi erant de familia eius, ſi

F tamen eſſet pretium tranſeuntium ad numerum ab omnibus peteretur, & ſolueretur. Quarto patet, quia Chriſtus dixit Petro, da eis pro me, & pro te, & ita fecit ſolui didragma pro Petro, & tamen Petrus non ſoluebat nunc pretium tranſeuntium ad numerum, quia erat vir magnæ ætatis, & tamen pretium tranſeuntium ad numerum, dabatur in anno vigeſimo, Quinto, quia ſi eſſet pretium tranſeuntium ad numerum, cum iſtud eſſet impoſitum a lege, non faceret difficultatem aliquam Chriſtus ſoluendo, ne obijceretur ei, quòd contra legem Dei ageret, & tamen oſtendit diſcipulis, quòd ipſe non obligabatur ſoluere, ſed ſolum propter ſcandalum ſoluebat. Ergo non erat tributum diuinum, ſed ſæ-

G culare.

Alij dicunt, quòd iſtud fuit tributum, quod ſoluere habebant primogeniti Iſraelitarum ex mandato Dei, & quia Chriſtus erat primogenitus, petitum fuit hoc tributum ab eo. Sic dicit Chryſoſtomus, ſcilicet, cum enim primogenita Aegyptiorum interficeret Deus, tunc tribum Leui pro eis accepit; deinde quia primogenitis, qui erant apud Iudæos minor huius tribus, minus erat pro deficientibus in numerum ſiclum iuſſit inſerri, & ex tunc tenuit conſuetudo, quòd primogenita vectigal hoc inferrent, & ita inſert quòd quia primogenitus erat Chriſtus, ab eo petierunt.

Sed dicendum, quòd non ſtat. Primo, quia pre-

H tium, quod ſoluebatur pro primogenitis, erat valde maius: nam didragma (vt dictum fuit ſupra) continet duodecim obolos, & eſt parum plus, quàm dimidium ſicli, & tamen pro primogenitis deficientibus ad numerũ iuſſit Deus dari pro quolibet quinque ſiclos, Numeri trigeſimo, & ita continent centum obolos, quia quilibet ſiclus viginti obolos continet, & conſuetudo, quæ poſtea manſit ſoluendi, fuit vt pro quolibet primogenito ſoluerentur quinque ſicli ex lege Dei, Numeri decimooctauo. Non ergo erat illud didragma. Secundo patet, quia pretium pro primogenitis, ſoluebatur poſt vnum menſem a natiuitate eorum, quando offerebantur in templo. ſacerdotibus Numeri decimooctauo, pro primo-

I genito hominis pretium accipias, cuius redemptio erit poſt vnum menſem ſiclis argenti quinque, & tamen nunc Chriſtus erat vir: ergo non erat didragma pretium redemptionis primogenitorum. Tertio, quia oblatio primogenitorum, ſiue eorum, quæ dabantur, vt erant pecora munda, ſiue eorum, quæ redimebantur, fiebat in templo: nam pecora munda offerebantur: pretium autem pro primogenitis hominum, & pecorum immundorum offerebantur, vt colligitur Numeri decimooctauo. Didragma tamen petebatur in Capharnaum, vbi non erat templum, neque ſacerdotes, ideo non erat illud pretium redemptionis primogenitorum. Quarto, quia ſi eſſet didragma pretium primogenitorum, cum in

K familia Chriſti, quæ magna erat, tam Apoſtolorum, quàm diſcipulorum, veriſimile eſt, quòd eſſent alij primogeniti, peteretur etiam ab illis, & tamen a ſolo Chriſto petitum eſt, cum dixerint exactores Petro, Magiſter veſter non ſoluit didragma: ergo non erat pretium primogenitorum.

Sed dicendum eſt, quòd didragma erat genus tributi, vel cenſus annuatim ſolui ſoliti, tenebant enim Romani terram Iudææ tributariam: nam Octauianus Auguſtus fecit omnes Iudæos deſcribi in vrbibus originis ſuæ, quando Chriſtus natus eſt, & in deſcriptione illa fatebantur ſe ſubditos Romanis, & ſoluebant aliquem cenſum: mãſit autem tributaria Iudæa per ſingulos annos, licet non conueniebat ſingulis

annis

annis ad loca ſuæ originis, quia nunc non erat profeſſio, ſicut facta eſt Chriſto naſcente, Lucæ ſecundo. Sed ſolum ſolutio, quæ ſufficiebat fieri in ſingulis vrbibus habitationum, & iſtud tributum, vel cenſum vocabatur didragma, quia continebat pondus didragmatis. Vel erat moneta, quæ vocaretur didragma, ſed primum eſt verius: de hoc cenſu Cæſaris locuti ſunt Phariſæi Chriſto tentantes eum, infra vigeſimoſecundo, licet dari cenſum Cæſari, an non? Iſte cenſus exigebatur nunc in Capharnaum, & ibi a Chriſto petitus eſt, ſed vocatur hic didragma ad ſignificandum quantitatem eius, & infra vigeſimoſecundo, vocatus eſt cenſus, vt oſtendatur, quòd erat tributum, quod dabatur Cæſari, & omnes Romani Imperatores tenebant hoc. Octauianus enim Auguſtus, ſub quo Chriſtus natus eſt, fecit deſcribi Iudæam, & ſolui pecuniam, Lucæ ſecundo. Nunc autem Tyberius regnabat, qui ſucceſſit Octauiano; cœpitque anno decimoſeptimo, vel decimooctauo Chriſti, & eo regnante apud Romanos paſſus eſt Chriſtus, & huic Tyberio ſoluebatur nunc tributum didragmatis. De hoc Hierony. dicit: poſt Auguſtum Cæſarem Iudæa facta eſt tributaria, & omnes cenſi capite ſcribebantur: vnde & Ioſeph cum Maria coniuge ſua, profeſſus eſt in Bethlehem. Rurſus quoniam Dominus nutritus erat in Nazareth, quod oppidum erat Galilææ ſubiacens vrbi Capharnaum, ibi depoſcitur tributum.

Quare qui exigebant didragma non acceſſerunt ad Chriſtum, ſed ad Petrum. Quæſt. CLXXXIIII.

QVAERETVR quare qui exigebant didragma, non acceſſerunt ad Chriſtum ad petendum, ſed acceſſerunt ad Petrum.

Dicendum, quòd cenſus iſte didragmatis a ſolo Chriſto petebatur, & non a diſcipulis eius.

Et ratio eius eſt, quia cenſus iſte impoſitus fuerat, non quidem per ſingula capita virorum, ſicut pretium tranſeuntium ad numerum, quod quilibet ſoluebat, Exodi trigeſimo, ſed per ſingula capita domorum, vel familiarum particularium, ita quòd etiam ſi in vna domo, vel familia ſub vno patrefamilias plurimi manerent, ſolus paterfamilias ſolueret, & quia Chriſtus erat caput, & omnes diſcipuli, & Apoſtoli pertinebant ad familiam eius, ipſe ſolus ſoluturus erat. Et patet hoc, quia licet ad Petrum acceſſerunt, non dixerunt ei, quare non ſoluis didragma? vel cur vos non ſoluitis didragma? ſed de ſolo Chriſto dixerunt: Magiſter veſter non ſoluit didragma? Ratio autem quare non acceſſerunt ad eum fuit, quia erubuerunt propter magnitudinem reuerentiæ ſuæ, & admiranda ſigna, quæ faciebat, petere quicquàm ab eo, cum potius offerri ei munera decebat. Sic dicit Hieronymus, pro ſignorum magnitudine hi qui exigebant, non audebant ipſum repetere, ſed diſcipuli conueniunt.

Secundo fuit, quia Chriſtus ante hoc nunquàm ſoluerat didragma, vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 180. & ideo forte erat dubium, an teneretur ad ſolutionem, & ſic erubeſcebant noua iura petere ſubijciendo nouiter aliquem tributis, ſi autem aliquando iam ſoluiſſet non erubeſcerent aperte petere.

Tertio fuit, quia forte timuerunt, quòd indignaretur ſi de nouo peteretur ab eo tributum, & cum eſſet potens in opere, inferret eis aliqua mala, ideo non auſi ſunt ab eo petere, ſed petierunt a diſcipulo eius, quaſi ipſe dicturus eſſet Chriſto, & ita ille ſi vellet ſolueret, ſin autem dimitteretur.

A *Quare potius ad Petrum acceſſerunt qui petebant didragma, quàm ad alium diſcipulum Chriſti. Quæſt. CLXXXV.*

QVAERETVR quare potius ad Petrum acceſſerunt qui petebant didragma, quàm ad alium de diſcipulis Chriſti.

Dici poteſt primo, quòd hoc fuit, quia Petrus apparebat quaſi præcipuus inter Apoſtolos Chriſti: volebant enim exactores iſti ſcire, an Chriſtus ſoluere vellet didragma, an non, & quia non audebant petere ab eo, vt dictum eſt præcedenti quæſtione, voluerunt ſcire ab illo, qui veriſimiliter veritatem rei huius magis ſciret, & quia Petrus erat præcipuus in-
B ter Chriſti Apoſtolos, & in tota familia eius, putauerunt, quòd iſte potius ſciret veritatem, ideo ab eo quæſierunt. Sic dicit Chryſoſtomus: Videbatur autem diſcipulorum primus eſſe Petrus, ideo ad eum accedunt.

Secundo poteſt dici, quòd quæſierunt a Petro non ſpecialiter propter aliquam cauſam, ſed quia occurrit eis propinquior in vico: erant enim in vico, vel platea iſti qui colligebant didragma, & ibi etiam erat Chriſtus: nam non erat in domo, quando petitum eſt didragma, vt patet ſupra in litera, & quia forte occurrit Petrus propinquior loco illis exactoribus petiuerunt ab eo hoc, quod etiam a quolibet alio petitum eſſent, ſi occurreret.

C Tertio poteſt dici, quòd potius a Petro, quàm a cæteris petiuerunt hoc, quia erat illis magis notus. colligebatur nunc didragma in Capharnaum, & forte collectores eſſent de vrbe illa. & quia Petrus erat de vrbe ipſa, ideſt, tenebat ibi domicilium magis eum notum haberent, quam alios, & ita ad eum accederent.

Quid intenderunt dicere exactores dicendo, Magiſter veſter non ſoluit didragma. Quæſt CLXXXVI.

QVAERETVR quid intenderunt dicere exactores, dicendo: Magiſter veſter non ſoluit didragma.

D Dicendum, quòd litera multos ſenſus patitur, quia varia poterant intendere iſti exactores. Vno modo, quòd legatur interrogatiue, ideſt, nunquid ſoluit vel ſoluturus eſt? aut intendit forte non ſoluere? Aliter affirmatiue, ſcilicet, non ſoluit, ideſt, ita eſt, quòd non ſoluit, ideſt, dicite ei, quòd ſoluat cum nondum ſoluerit, & tamen ſoluturus eſt, quia ſoluere tenetur. Vel comminatorie, ideſt, Magiſter veſter non ſoluit, & male facit, quia poteſt incurrere malum non ſoluendo.

Aliqui enim volunt, quòd intelligatur ſolum interrogatiue, ſcilicet, non ſoluit? ideſt, nunquid ſoluere obligatur.

Alij dicunt, quòd tenetur affirmatiue, ſcilicet, non
E ſoluit, ideſt, non eſt obligatus ſoluere.

Sed dicendum, quòd vere per hæc verba petebant didragma a Chriſto: nam non eſt veriſimile, quòd exactores quærerent a diſcipulis, quomodo obligaretur ſoluere, vel non, quia hoc fruſtra erat petere a Petro, melius enim ipſi ſcire poterant, quàm Petrus.

Item quia præſupponebatur, quòd debitor erat Chriſtus huius tributi: nam lex Romanorum erat, quòd ſingula capita domorum, vel familiarum ſoluerent didragma, in Chriſto autem non apparebat, neque apparere poterat humanitus aliquid, quod excuſare poſſet eum ab onere tributi, ideo non dubitarent exactores, quin teneretur ſoluere

didragma. Item patet, quia Petrus intellexit per verba illa, quæ ei dicta ſunt peri didragma a Chriſtô, & ideo quando ſuit Chriſtus in domo, voluit ei referre illa, ſed præuentus eſt ab eo. Si tamen Petrus putaret exactores non dixiſſe hoc animo petendi, non curaret dicere Chriſto, qa eſſet inutile, ideo vidit quòd illi petebant. Item patet efficacius ex verbo Chriſti: nam dixit vt non ſcandalizemus, vade ad mare, &c. & ſic innuit, quòd non tenebatur ſoluere, & tamen vt euitaret ſcandalum ſoluere volebat: ergo ſi non ſolueret illi ſcandalizarentur, non ſolum igitur didragma volebant, ſed etiam ita determinate volebant, quòd ſi non daretur ſcandalizarentur illi exactores, & ita dicendum eſt quòd per hæc verba determinate petiuerunt didragma, ſed in hoc differebat a cæteris, quia ab alijs determinate, & publice petebant, a Chriſto autem propter reuerentiam ſuam, & ſignorum magnitudinem erubuerunt petere, ſed petiuerunt a diſcipulo eius, & etiam ab illo non petiuerunt exigendo, ſicut ab aliȷ̂s, ſed mitius petunt. Sic dicit Gregor. pro ſignorum magnitudine, hi qui exigebant non audebant ipſum repetere, ſed diſcipulum conueniunt. Chryſoſt. etiam dicit, & neque diſcipulum cum multa vehementia, ſed manſuetius, neque enim incuſantes, ſed interrogantes, dixerunt: Magiſter veſter non ſoluit didragma: & ob hoc Chriſtus videns, quòd illi determinate petebant didragma, & non poterat excuſari ſolutio ſine ſcandalo, iuſſit ſtatum ſolui. Alij dicunt, quòd interrogatiue hoc dicebatur, vt inſidiarentur ſic verbo Chriſti, an ille negaret didragma, & ſic repugnaret Cæſari, ſicut iterum Phariſæi quæſierunt a Chriſto, licet cenſum dari Cæſari, an non? infra 22. vt caperent eum. Sic etiam dicit Hierony. ſiue malitioſe interrogabāt, vtrum reddat tributa, an contradicat voluntati Cæſaris.

Sed dicendum, quòd non eſt iſta expoſitio Hierony. quam intendit, ſed ponit eam cum cæteris: nam non intendebant iſti tentare, & inſidiari, ſed petere: nam ſi tentare intenderēt, non quæſiuiſſent a Petro ſecrete, ſed a Chriſto publice, vt ex verbis eius appareret, an reſiſteret Cæſari, ſicut ſecerunt Herodiani; & Phariſæi, quando petiuerunt a Chriſto publice, an liceret dari cenſum Cæſari, infra 22. ſolum dixerunt vt acciperent didragma. Item patet efficacius, quia ſi hac intentione dicerent, reſpondiſſet Chriſtus Petro, iuxta intentionem illorum, ſicut reſpondit Phariſæis, quando tentauerunt eum ſuper hoc, & tamen non reſpondit, niſi de ſolutione, ſcilicet, quòd ſoluere volebat, ne ſcandalizaret eos, ideo videtur, quòd illi ſolum intendebant petere didragma, & ita poſtquàm Petrus dedit eis ſtaterem valentem duo didragmata, nihil amplius ſuper hoc locuti ſunt, quaſi iam haberent, quod volebant.

Quare Petrus diſtulit vſque ad domum, & mox intrans domum, voluit Chriſto de hoc dicere. Quæſt. CLXXXVII.

QVÆRETVR quare Petrus diſtulit vſque ad domum, & mox intrans domum, voluit Chriſto de hoc dicere. Dicendum, quòd iſta petitio colligentium didragma facta eſt in vico, vel platea vbi occurrerunt illi Chriſto, & acceſſerunt ad Petrum, & Petrus tacuit quandiu in vico fuit, quouſque in domum venerunt, ibi autem voluit ſtatim dicere. Quantum ad primum fuit cauſa. Primo, quia propter honeſtatem Chriſti, & diſcipulorum, non enim colloquebantur per vicos, ſed modeſte, & grauiter ibat, & ita nemo eum alloqui auderet: nam ſi exactores propter reuerentiam, non auſi fuerunt lo-

F qui quicquam de hac re Chriſto, a fortiori Petrus non loquererentur ei in vico. Secundo, quia ſoluere tributum erat aliquid pertinens ad ſeruitutem, & ſubiectionem, de quo viri magni honoris erubeſcunt, ideo non diceret Petrus hoc Chriſto publice, ne ei inferret verecundiam. Tertio, quia Petrus neſciuit quid Chriſtus ſuper hoc reſponſurus erat, & forte diceret aliquid durum, cum iniuſtum eſſet peti ab eo debitum, & talia non decebat audiri publice, ne aliqui ſcandalizarentur, aut inſidiari poſſent verbis eius, ideo debuit in domo de hoc quæri. Etiam quia iſta erat res familiaris & de talibus familiariter, & ſecreto tractandum eſt, & non publice. Ad ſecundum dicendum, quòd voluit Petrus dicere Chriſto de hoc

G ſtatim, vt fuit in domo, vt prouideret, quia forte dilatio ſolutionis nociua erat, ideo erat conueniens, quòd ſtatim Chriſtus illud audiret, vt ſciret quid facturus eſſet.

Quare Chriſtus præuenit Petrum ſuper hoc loquens de ſolutione didragmatis. Et quòd ſolius Dei eſt corda cognoſcere. Quæſt. CLXXXVIII.

QVÆRETVR cum Petrus vellet Chriſto dicere de ſolutione didragmatis, quare Chriſtus præuenit eum ſuper hoc loquens. Dicendum, quòd primo ſuit, vt oſtenderet ſe eſſe Deum, qui ſciebat, quæ eo abſente geſta erant, & quæ tacita corde

H tenebantur. ſciebat enim, quòd exactores didragmatis allocuti fuerunt Petrum ſuper didragmate, & ſciebat quòd ipſe diſpoſitus erat ad ſtatim, de hac re loquendum, quod ergo præueniret eum, loquens ſuper his manifeſte ſe oſtēdebat cognitorem cordium, quod ſolius Dei eſt, & ita aliàs faciebat, vt quando Phariſæi, & Scribæ intra ſe in cordibus ſuis cogitabant, quòd Ieſus blaſphemaret, dixit eis: Quid cogitatis mala in cordibus veſtris? ſupra 9. & Marci 2. & Lucæ 5. Sic etiam quando ſurrexit, & intrauit ianuis clauſis ad diſcipulos, turbati ſunt, & cogitabant intra ſe, quòd ſpiritus eſſet, dixit: Quid turbati eſtis, & cogitationes aſcendunt in corda veſtra? Lucæ 24. Hoc autem oſtendere conueniens erat, vt per iſtud magis

I ſuaderentur diſcipuli ad firmius credendum eum eſſe Deum.

Secundo fuit hoc ad tollendum ſcandalum diſcipulorum: nam ſi viderent abſolute Dominum ſoluere tributum, putarent, quòd ipſe agnoſcebat ſe eſſe ſubiectum Regibus terræ, & de hoc ipſi turbarentur, quia maiora ipſe de ſe credi volebat, & illi de eo credebant, vt ergo non ſcandalizarentur, præuenit Petrum locuturum: nam ſi Petrus præueniſſet loquendo, putaretur, quòd Chriſtus neſciuiſſet hoc dictum fuiſſe Petro, & ita ſi poſtea ſolueret tributū, putarent forte, quòd agebat ex timore, vel neceſſitate: nunc autem cum ꝑueniens Petrum, oſtenderet ſe Deum, apparet quod etiam ſi ſolueret agebat ſpon

K te, quia nemo eum poterat cogere. Sic dicit Hierony. ante quidem quàm Petrus ſuggerat Dominus interrogat, ne ſcandalizentur diſcipuli ad petitionem tributi, cum videant eum noſſe, quæ abſente ſe geſta ſunt.

Tertio fuit ad ponendū fundamentum eius, quod infra dicit: nam vult oſtendere, quòd non erat obligatus ſoluere, quia filius Regis erat, ſcilicet, Dei, dicens filios Regum liberos eſſe, vt autem crederent eſſe filius Dei probabilius, fecit dicens ea, quæ in corde Petri erant, & ea quæ eo abſente geſta fuerant, & tunc non eſſet difficile diſcipulis credere, quòd ipſe eſſet filius Regis Dei.

Quare quæſiuit hic Chriſtus, quid tibi videtur. Et quomodo Deus tentat aliquos, incitando illos ad aliquod bonum opus. Quæſt. CLXXXIX.

QVAERETVR, quare quæſiuit hic Chriſtus, quid tibi videtur: nam videtur quòd non debuiſſet quærere. Primo, quia quæſtio ſolet eſſe ad inueniendam veritatem, & tamen Chriſtus ſciebat quid iam facto opus eſſet. Secundo, quia interdum ſolet fieri quæſtio ad tentandum reſpondentem, vt videatur quid ille ſentiat, ſicut magiſter quærit ſæpe a diſcipulo, non vt ſciat, ſed vt doceat, volens ſcire quid ſentiat diſcipulus. Chriſtus autem ſciebat, quid reſponſurus eſſet Petrus, quia vt dicitur Ioan. 2. ſcilicet, Non erat opus, vt quis ei teſtimonium perhiberet de homine, ipſe enim ſciebat quid eſſet in homine. Tertio, quia etiam non videtur prodeſſe quæſtio ad introductionem rei huius, quia poterat dicere Chriſtus abſolute Petro, vel omnibus diſcipulis hoc, ſcilicet, exactores petiuerunt didragma a Petro pro perſona mea, ego non ſum obligatus, tamen vt non ſcandalizemus eos volo ſoluere.

Dicendum, quòd Chriſtus potuerat hoc facere, non interpoſita quæſtione, & tamen conuenientius fuit illam interponi. Et dicendum, quòd non fuit ad primum, ſcilicet, vt Petrus conſilium daret, quia Chriſtus ſciebat quid facturus eſſet, ſed ita ſolitus erat aliquando quærere, ſic dicitur Ioan. 6. Quando quæſiuit a Philippo: vnde ememus panes, vt manducent hi? & ſequitur, hoc autem dicebat tentans eum, ipſe enim ſciebat quid facturus eſſet.

Etiam non fecit propter ſecundum, vt ſciret quid Petrus reſponderet: nam hoc ſciebat, cum enim ſciret, quòd exactores petiuiſſent a Petro didragma, & quòd ille nunc intendebat de hoc loqui, ſciret quid ille reſponſurus eſſet, ſi ſuper hoc peteretur, & tamen vellet forte, quòd reſponderet, non quidem vt ipſe ſciret quid reſponderet Petrus, ſed vt alijs notum eſſet: taliter enim ſolet Deus tentare aliquos, incitando eos ad aliquod opus, vt appareat alijs virtus, vel infirmitas eorum: nam ipſe antequàm incitet, ſcit quid faciet incitatus, & quando ſic incitat dicitur tentare, ſic dicitur Geneſis vigeſimoſecundo, Quòd tentauit Deus Abraham iubens occidere filium ſuum, & non intendebat, quòd illum occideret, ſed quòd appareret, quòd Abraham tam obediens erat Deo, quòd eo iubente iam filium occidebat, hoc enim alijs oſtendit: nam ipſe antequàm iuberet, nouerat, quòd ſic facturus erat, cum ipſe daret Abrahæ cor firmum ad ſic faciendum, non enim potuiſſet Abraham tam perfectę virtutis actum exercere, niſi Deus ſpecialiter moueret eum, cum etiam ad minima non ſufficiamus eo non agente, Ioan. decimoquinto, Sine me nihil poteſtis facere, ſic enim dicitur tentaſſe Philippum, quando quæſiuit ab eo: Vnde ememus panes, vt manducent hi? nam ipſe ſciebat, quid intenderet reſpondere Philippus, & tamen voluit notificare alijs ideo quæſiuit, & ita ſequitur, hoc autem dicebat tentans eum, ita poterat eſſe hic, quòd licet ipſe ſciret quid Petrus reſponſurus eſſet, vellet quòd alij ſcirent quid Petrus diceret.

Sed dicendum, quòd fuit ſpecialiter propter tertium: nam licet poſſet Chriſtus hoc dicere ſine quæſtione, ſed non ita conuenienter, volebat enim Chriſtus perſuadere diſcipulis, quòd non tenebatur ipſe ſoluere didragma, ſed ſoluebat, vt auferret materiam ſcandali, & quia magis quis ſuadet alicui, quando ex verbis eius neceſſario concludit intentũ, quàm quando ſuadens, format totam rationem, & infert

A conclusionem: nam tunc abſoluitur ab onere probandi aſſumptum, & quod maius eſt non poteſt negare, aut dubitare de aſſumpto, qui illud ore profitetur, ideo Chriſtus quæſtionem mouit, vt ex ratione Petri, quæ eſſet etiam aliorum, neceſſario inferretur intenta concluſio, & hoc fit inquantum Petrus dixit, quòd Reges non petunt tributum a filijs ſuis, ideo fuit conuenientius quæri, & hoc modo Chriſtus vtitur locutionis, ſæpe quærens, vt ex reſponſis inferat, quod intendit. ſic quæſiuit a Simone leproſo de duobus debitoribus quis plus diligit, Lucæ ſeptimo, & ex hoc intulit contra ipſum, eodem capitulo.

B *Quare potius Chriſtus quæſiuit a Petro, quàm ab alio, vel ab omnibus de ſolutione didragmatis. Et quòd quando Chriſtus quærebat aliquid a diſcipulis ab omnibus ſimul quærebat, niſi in duobus caſibus. Quæſtio. CXC.*

QVAERETVR cum Chriſtus quærere vellet, quare potius quæſiuit a Petro, quam ab aliquo alio, vel quam ab omnibus.

Aliqui dicunt, quòd ideo fuit, quia Petrus erat cæterorum princeps, & tanquàm ad caput quæſtio directa eſt.

Sed non ſtat: nam licet Petrus in veritate maior eſſet, quia ita Chriſtus eum facere intendebat, tamen non erat adhuc manifeſte deſignatus, tanquàm maior: nam ſequenti cap. contendebant inter ſe diſcipuli quis eorum maior videretur, & durauit contentio iſta inter eos vſque ad mortem Chriſti: nam etiam in cœna Domini manentes, contendebant quis eſſet maior, Lucæ vigeſimoſecundo cap. & ideo nõ loqueretur Chriſtus ad Petrum, tanquàm ad maiorem. Secundo, & præcipue, quia dato, quòd Petrus manifeſte eſſet maior quolibet Apoſtolo, non erat tamen maior toto collegio Apoſtolorum, cum ipſe eſſet de collegio eorũ, ideo dirigi poterat quęſtio ad totum collegium, cum cæteri præſentes eſſent, & Petrus inter eos, & tunc in reſponſione poterat attendi iſta differentia honoris, quia quando non

D poterat totum collegium reſpondere, reſponderet Petrus pro omnibus, ſic fuit præcedenti cap. quando quæſiuit Chriſtus a diſcipulis ſuis quæſtionem, quem dicunt homines eſſe filium hominis? & poſtea dixit, vos autem quem me eſſe dicitis? & ſic tam quærendo opinionem vulgi, quàm opinionem ipſorum non quæſiuit ſpecialiter ab aliquo eorum, ſed ab omnibus, & tamen reſpondit ibi ſolus Petrus, quaſi pro omnibus. ita poterat eſſe hic.

Dicendum autem, quòd quando Chriſtus aliquid quærebat a diſcipulis, vt communiter quærebat ab omnibus ſimul præſentibus, niſi in duobus caſibus.

Primus quando res, de qua quæritur ad vnum ſo-

E lum pertinet, & ita Ioannis vigeſimoprimo, quæſiuit Chriſtus a Petro, Simon Petre amas me? non quæſiuit hoc ab omnibus, quia amor iſte de quo quęrebat, erat ſolius Petri, & non poterant cæteri reſpondere de eo.

Secundus eſt, quando ſpecialiter vult tentare aliquem: nam tunc licet res quæſita ad omnes pertineat, vel ſit aliquid quod ad nullum pertineat, quæri ab illo quem vult tentare, ſic fuit Ioannis ſexto, quando interrogauit Chriſtus Philippum, dicens: Vnde ememus panes, vt manducent hi? & ſequitur, hoc autem dicebat tentans eum, forte enim iſte erat cæteris infirmior fide, & ideo eum voluit tentare, & ob hoc ab eo ſolo quærere debuit.

Nunc autem dicendum, quòd ſolutio tributi quæſita eſt non ad tentandum aliquem. Quod patet, quia ſecutus eſt Chriſtus reſponſionem Petri, & tamen ſi eſſet ad tentandum, non ſequeretur illam, ſicut iuſſit Deus Abrahæ occidere filium tentans eum, & ideo quando ille voluit, noluit Deus, ſed vetuit, Geneſ. 22. Etiam tentauit Philippum, & non ſecutus eſt dictum eius, quia ille ait, ducentorum denariorum panes non ſufficiunt eis: & tamen Chriſtus non emit panes. ergo dicendum, quòd quæſiuit a Petro, quia pertinebat ſpecialiter ad eum res iſta. Si tamen accipiatur ſolutio tributi ſecundum ſe, non pertinebat ſpecialiter ad aliquem Apoſtolum, immo neq; ad omnes, quia a ſolo Chriſto petebatur didragma. Sed poteſt pertinere dupliciter ad Petrum: vno modo, quia tributum iſtud ſoluendum erat de pecunia, quam Petrus afferret de mari, & quoniam ex nunc intendebat mittere eum ad habendum pecuniam illam ad mare, direxit ſermonem ad eum, & conſummauit in hoc, quòd eum ad mare miſit. Secundo, & præcipue, quia ad Petrum acceſſerant exactores didragmatis ſolum, & ipſe intendebat loqui Chriſto de hac re, vt ergo oſtenderet Chriſtus, quòd ſciebat præterita, quæ abſente eo dicta erant, & ea quæ tacito corde gerebantur, debuit a ſolo Petro quærere: nam ſi a cæteris quæreret, cum ad illos non acceſſiſſent exactores didragmatis, neque cogitaſſent ipſi aliquid Chriſto dicere de ſolutione hac, per hoc quòd Chriſtus loquebatur de ſolutione iſta, non intelligerent, quòd ipſe ſciebat abſcondita cordium, neque oſtenderet ſe filium Dei, quod ipſe volebat oſtendere, ideo ipſe debuit dirigere ad Petrum: nam ad illum acceſſerant exactores, & ipſe intendebat nunc loqui de hac re, cum ergo audiret Chriſtum præuenientem ſe, manifeſte agnoſceret, quòd ille videbat cogitationes cordium, & abſentia ſciebat, & agnoſceret firmiter illum eſſe Deum, qui reſpondebat, antequàm quæreretur iuxta ea, quæ in corde verſabantur, ſic patet Ioan. 16. quando diſcipuli cogitabant inter ſe, quid eſt hoc quod dicit modicum? & non audebant quærere: nam ait, de hoc quæritis inter vos, quod dixi modicũ, &c. & cum declaraſſet eis hæc, dixerunt, Nunc ſcimus, quia ſcis omnia, & non eſt opus, quòd quis te interroget, in hoc credimus, quod a Deo exiſti: cum ergo Petrus haberet hæc in corde ſuo, quæ Chriſtus ei declararet, conueniens fuit, quòd ad eum dirigeret ſermonem, & non ad alios, quia ad alios loquens nihil manifeſtaret, loquens autem ad Petrum oſtenderet ſe eſſe Deum: iſta ergo fuit cauſa, quòd ad eum dirigeret ſermonem.

Quomodo Chriſtus intellexit id, ſcilicet, reges terræ accipiunt tributum & quomodo per hoc oſtendebat ſe non obligari ad ſoluendum didragma.

Quæſt. CXCI.

QVAERETVR quomodo Chriſtus intellexit illud, ſcilicet, reges terræ accipiunt tributum, & quomodo per hoc oſtendit ſe excuſatum: nam per hæc verba concludit libertatem, & immunitatem ſuam.

Dicendum, quòd dupliciter accipiunt aliqui literam illam. Vno modo, quòd Reges terræ non accipiunt tributum in regionibus ſuis a filijs ſuis, ſed ab extraneis, ideſt, ab omnibus habitatoribus, qui non ſunt filij eorum, neque de progenie ipſorum, & ſic accipit Origenes, & eſt verus ſenſus.

Alio modo, quòd filij Regum terræ in quolibet regno terræ ſunt liberi, non ſolum filij Regum in regnis patrum, ſed etiam in alijs regnis vbicunq; ſint,

F cum conſtat eos eſſe filios Regum, ſunt liberi. Sic accipit Auguſt. lib. de quæſtio. Euangel. ſcilicet, dicit enim in omni regno liberos eſſe filios, ideſt, non eſſe vectigales: multo ergo magis liberi eſſe debent in quolibet regno terreni filij regni ipſius, ſub quo ſunt omnia regna terræ, in quo Auguſt. vult, quòd omnes miniſtri Dei debent eſſe immunes ab omni onere tributorum ſæcularium, quia illi ſunt filij Regis, ideſt, Dei, ſub quo ſunt omnia regna terræ.

Dicunt autem aliqui, quòd Chriſtus excuſauit ſe per hoc, quia ipſe erat filius Regis: nam ſiue diuinitus, ſiue humanitus de ſtirpe regia erat. Sic dicit Hierony. Dominus autem noſter, & ſecundum carnem, & ſecundum ſpiritum, filius erat Regis, vel ex Dauid
G ſtirpe generatus vel omnipotentis patris verbum: ergo tributa, quaſi Regum filius non debebat, & ita etiam exponit Nicolaus.

Sed dicendum, quòd quantum ad progeniem Dauid non excuſatur Chriſtus a tributis: nam non erat filius Regis, ſed de progenie antiqua Regum: litera tamen loquitur de filijs Regum immediate. Etiam, & efficacius, quia non ſolum erat Chriſtus de progenie Dauid, ſecundum lineam rectam, ſed etiam plurimi de Iudæis, & tamen omnes conſtituti erant a Romanis cenſuales, non aduertendo ad iſtam nobilitatem antiquam quam habuerant, eo quòd Romani ſubiecerant ſibi Iudæos in tributarios, propter rebelliones, & diſcordias ſuas, cum prius haberent eos
H in amicos, & confœderatos, & tunc omnes Iudæi non habita diſtinctione, conſtituti ſunt cenſuales; nam in generali profeſſione, qua profeſſi ſunt ſe ſubditos Romanorum, quando exijt edictum a Cæſare Auguſto, vt deſcriberetur vniuerſus orbis, Lucæ 2. Omnes Judæi tam nobiles, quàm ignobiles, laici, & ſacerdotes profeſſi ſunt, & cenſum ſoluerunt, & quia manebat nunc ſolutio alia didragmatis in recognitionem illius ſubiectionis, quam profeſſi fuerant omnes, qui profeſſi fuerant, ſoluebant didragma, & ita nemo Iudæorum liber erat ab hoc tributo, nec ergo Chriſtus quantum ad ſtirpem Dauid poterat ſe excuſare a ſolutione, cum nulli alij de eadem ſtirpe (quorum multi forte clariores, ideſt, magis notæ familiæ,) eſſent
I apud Iudæos excuſarentur.

Dicendum ergo, quòd Chriſtus non poterat excuſari a ſolutione tributi, niſi ſicut filius Dei, qui Rex eſt.

Sed dicetur tunc quomodo poterat excuſari, quia ipſe non erat filius Regis huius regni: nam huius regni nemo erat Rex, niſi Octauianus Chriſto naſcente, nunc vero Tyberius, ideo idem eſt nominare Octauianum, vel Tyberium, quia non erat alius Rex Iudæorum tempore Chriſti, ſicut confeſſi ſunt Iudæi tempore Chriſti, dicentes: Non habemus Regem niſi Cæſarem, vt dicitur Ioan. decimonono cap. ergo non erat liber, quia non pertinebat ad cognitionem Octauiani.

K Dici poteſt, quòd filij Regum dupliciter ſunt liberi, ſcilicet, filij Regis in regno patris ſui, & etiam filij quorumcunque Regum, vbicunque ſint, vt Auguſtin. ait, & verum eſt, quia in nulla regione cogitur ad tributa, qui filius Regis eſt, niſi ſit hoſtis, & tamen non eſt ad propoſitum Chriſti, quia ipſe ſolum loquitur de filijs Regum in regnis patrum ſuorum: nam dixit reges terræ a quibus accipiunt tributum, a filijs ſuis, an ab alienis. ergo ſolum intelligitur de filijs ipſorum, ergo non proderat Chriſto eſſe filium Regis, ſi non eſſet filius regis huius regni, in quo erat.

Dicendum ergo, quod accipienda ſunt verba Chriſti, ſic quòd filij Regum non ſoluunt tributa in regnis patrum ſuorum, & tamen ipſe erat in re-

gno patris ſui: nam licet Octauianus videretur temporaliter præeſſe regno Iudæorum, Deus tamē vere erat rex huius regni, & omnium regnorum terræ, quia ipſe eſt rex Regum, & Dominus dominantium. Apo. 1. Et prima ad Timo. 6. & ſpecialiter erat rex in regno Iudæorum, quia acceperat iſtam gentem potius in regnum quàm alias gentes Exo. 19. mea eſt omnis terra, & vos eritis mihi in peculium de cunctis gentibus, & ipſe dicebat ſe regnare ſuper Iudæos 1. Regum 8. non te abiecerunt, ſed me, ne regnarem ſuper eos, ergo erat Chriſtus in regno patris ſui, & ita accipitur Ioā. 1. In propria venit, & ſui eum non recéperunt, ideſt, venit in regionem ſibi ſubditam, & non agnitus eſt a ſuis, & ita Chriſtus inquantum erat filius Dei in quocunque regno maneret, non tenebatur ſoluere tributum, cum eſſet filius regis illius regni, & magis pertineret regnum ad ipſum quàm ad illum, qui temporaliter regnaret, quia ille nō erat vere rex, ſed commendatarius, vel vice dominus, maxime autem in regno Iudæorū quod ſpecialius pertinebat ad Deum quàm cætera regna,

Ad quid Chriſtus voluit introducere probationem iſtam de filijs Regum, & facere iſtam quaſi proteſtationem. Et quare durum erat Hebræis ſoluere tributa alienigenis incircuncisis. Et qui ſe voluerunt profiteri Meſſiam apud Hebræos,

Quæſt. CXCII.

QVAERETVR ad quid Chriſtus voluit introducere probationem iſtam de filijs regum, quia licet Chriſtus eſſet filius Dei, & conſequēter ad nulla tributa obligatus, cum non eſſet peccatum ſoluere tributa, non faceret difficultatem circa ſolutionem, vt oporteret poni iſtas quaſi proteſtationes, ſcilicet, propter ſcandalum vitandum faciebat: nam alia ipſe patiebatur ſponte, quæ grauiora erant: & poterat non pati ſi vellet, & non requireretur ſcandalum etiam ſi non pateretur, & tamen patiebatur, & nihil proteſtabatur, ita ergo hic non oportuit proteſtari. Dicendum, quod fuit conſequens Chriſtum proteſtari hæc coram diſcipulis, & facere rationem ad oſtendendum ſe eſſe liberum, & ad tollendum ſcandalum ipſorum. Primo quantum ad opinionem quā de ipſo habebant quantum ad deitatem credentes ipſum eſſe filium Dei, & tamen ſi ipſe ſponte ſolueret tributum per quod profitebatur ſe ſubditum homini, videbatur negare ſe eſſe Deum, quia Deus maior eſt omni homine: ideo noluit tacere, neque debuit, ſed proteſtari, & ita vitauit ſcandalum in vtroque: nam ſicut ſoluendo abſtulit ſcandalum exactorum, ita proteſtando abſtulit ſcandalum diſcipulorum. Si ergo non proteſtando nollet ſoluere, vitaret quidem ſcandalum diſcipulorum, quia crederent, quòd propter hoc ſoluere nolebat, quia non erat obligatus cum eſſet Deus, non vitaret tamen ſcandalum exactorum, quia illi aperte peterent, & in oſtendendo ſe immunē a tributo eſſet ſcandalum, vel in non ſoluendo nondū oſtenſa libertate. Si vero ſolueret non proteſtando, tolleret quidem ſcandalum exactorum, ſed non vitaret ſcandalum diſcipulorum, quia putarent, quòd negabat ſe Deū ſubdendo ſe ſimpliciter homini, nunc vero ſoluendo, & proteſtando vtrunque ſcandalum euitauit, & ideo fuit conueniens ſic fieri, & quaſi neceſſarium. Secundo fuit, quia Ieſus erat Meſſias, & ita creditum erat a diſcipulis. Meſſias autem rex erat Iudæorum, quòd ergo ipſe vellet manendo in regno ſuo ſoluere tributa ſponte, erat oſtendere ſe non eſſe regem: ideo ſaltem debuit proteſtari, vt videretur eſſe liber, & tamen ſoluere propter vitationem ſcandali. Tertio vt condeſcenderet Iudæis, durum enim Iudæis

A videbatur, quòd ſoluerent tributa Romanis, & ideo ſæpe faciebāt ſeditiones, & apertas rebelliones, vt tributa non ſoluerent, & peribant multi horum, qui auctores rerum erant, vnde tenebant fixum cordi ſiquando poſſent exuere iugum tributorum, & credebant malum eſſe tributa dari, ſcilicet, quòd gens Sancta, & populus Dei efficeretur ſub tributo incircunciſatum gentium, & ſiquis aſſereret bonum eſſe dari tributum Cæſari credebāt illum peccare, & dicere cōtra dignitatem populi Dei, & ita ſi Chriſtus concederet ſimpliciter bonum eſſe dari tributa Cæſari eſſet Iudæis valde odioſius, vnde propter hoc tentauerunt eum ſemel quaſi ponere volentes in perplexitate dicentes, licet dari cenſum Cæſari an non? infra 22. Quia

B quidquid diceret eſſet ei nocuum: nam ſi diceret nō, eſſet hoſtis Cæſaris, ſi diceret ſic, eſſet hoſtis populi; nam ſi non haberetur pro inconuenienti confiteri licitum eſſe dari cēſum Cæſari, fruſtra eſſet poni talem quæſtionem, cum poſſet dicere licitum eſt dari, Etiam non eſſet tentatio, & tamen Chriſtus dixit, eodem capitu. quid me tentatis hypocritæ? ideſt, proponentes quæſtionem iſtam tentatis me, volentes me deducere ad inconueniens. Etiam apparet, quòd ipſe noluit confiteri licitum eſſe, ſed dixit, quod eſt Cæſaris reddite Cæſari, quod eſt Dei Deo. in quo nihil expreſſe conceſſit eſſe Cæſaris, ſed ipſi dixerunt, quòd imago numiſmatis, & ſuperſcriptio erat Cæſaris: ideo ipſe dixit, quod eſt Cæſaris, ideſt, ſi aliquid

C eius eſt date ei, & maxime repugnabat intentioni ſuæ concedere ſimpliciter tributum dari debere Cæſari, ſuppoſita poſitione erronea Iudæorum: nam ipſe volebat innuere ſe eſſe Meſſiam ſicut vere erat: Iudæi autem putabant Meſſiam temporaliter regnaturum, & potentiorem futurum regibus terræ, & quòd eos liberaret de omni ſeruitute gentium. Si autem ipſe diceret, quòd deberet dari tributum Cæſari, crederent ipſum non eſſe Meſſiam, & quòd ipſe ſe gerebat pro non Meſſia, cum potius quidam alij, qui volebant ſe oſtendere eſſe Meſſiam, vt fuerunt duo, ſcilicet, Iudas Galilæus, & Theodas diuerſis temporibus Actu. 5. Et ambo voluerunt facere rebellionem quandam contra Romanos, vocando homines

D in libertatem: ideo non fuit conueniens Chriſto concedere publice bonum eſſe reddere Romanis tributum, & ita etiam nunc, quia diſcipuli erant Iudæi, & erant adhuc carnales tenentes eandem poſitionem quàm cæteri Iudæi: noluit coram eis oſtendere, quòd ſponte ſoluebat tributum, ſed ſolum, vt tolleretur ſcandalum, quia ob eandem cauſam Iudæi manebant ſubditi Romanis, ne cogerentur facere ſcandalum repugnando, & ita proteſtatus eſt dicendo hæc: ideo fuit conueniens hæc dici antequam ſolueretur,

Cum autem dicebatur ſupra, quòd Chriſtus alia duriora his paſſus eſt, in quibus non proteſtatus eſt.

Dicendum, quòd illa non patiebatur quaſi ab ali-

E que coactus, ſed ſponte ſe ſubijciens propter ſalutem noſtram, ſicut fuit quantum ad omnia, quæ ad paſſionem pertinebant, & ibi oſtendebat humilitatem ſuam, ſed non deprimebat dignitatem ſubijciens ſe alicui, nunc autem non ſolum ſe humiliabat, ſed etiam homini ſe ſubijciebat, ſcilicet, Tyberio cui tributa ſoluebat: ideo non ſoluit nunc niſi præmiſſa proteſtatione, in alijs autem non erat vtilis proteſtatio ad aliquid, ſed hic fuit vtilis, & proteſtatus eſt, quòd ageret ad vitandum ſcandalum: de vitatione ſcandali quando teneamur vitare, & quando non, dicetur ſequenti cap.

Quare Chriſtus miſit nunc Petrum ad mare potius quàm alium. Quæſt. CXCIII.

QVAERETVR quare Chriſtus miſit nunc Petrum ad mare potius quàm alium, quia ad illud quilibet diſcipulorum ſufficiebat, vt mitteret hamum, & teneret primum piſcem, qui aſcenderet, cum omnes, vel plurimi fuiſſent piſcatores, & non erat in hoc aliqua peritia.

Dicendum, quòd fuit primo, quia totum iſtud negocium videbatur pertinere ad Petrum, & magis ſine ſcandalo poterat mandari ei, quàm cæteris: erat enim ortus iam contentionis ſcrupulus inter Apoſtolos, quis eorum maior videretur, vt patet ſequenti capitu. & ita attendebant ſiquid Chriſtus ſpecialius faceret ad vnum quàm ad alium, iſtud autem alicui committendum erat, & cuicunque committeretur cauſaret aliquam ſuſpitionem, nulli tamen committi poterat magis ſine ſuſpitione quàm Petro, quia exactores ei ſoli de didragmate ſoluendo locuti fuerant. Etiam Chriſtus propter hoc ad ipſum ſolum direxerat ſermonem ſuper hoc de filijs Regum an ſoluerent tributa, per quæ liberum ſe oſtenderat: ideo quaſi totum negocium ad ipſum permitteret, miſit eum ad mare pro ſtatere.

Secundo fuit, quia ipſe forte ad hoc aptior erat: fidem enim iſta res exigebat, quia dicebat, quòd in ore primi piſcis quem prenderet inueniret ſtaterem, & hoc fortaſſis alij non crederent, vel non ita faciliter ſicut Petrus, fuit enim promptior ad credendum omnia, quæ pertinebant ad Chriſtum quam cæteri, eo quòd deuotior, & feruentior circa ipſum erat: ideo Petro commiſſum eſt, & hoc tenet Chryſoſtomus.

Tertio fuit (vt aliqui dicunt) quia Petrus tanquam princeps reputabatur Apoſtolorum: ideo in ſignum ſpecialis dilectionis hoc ei commiſſum eſt.

Quarto poteſt dici, quòd fuit, quia ſolus Petrus habiturus erat vtilitatem ex hac re: nam ſtater datus eſt pro Chriſto, & Petro, & non pro alijs Apoſtolis, vt patet in litera: ideo conuenientius fuit eum in hac re laborare quàm aliquem cęterorum.

Quare nunc Chriſtus ſoluturus tributum miſit ad mare, vt teneretur piſcis, cum ſine hoc ſoluere potuiſſet. Quæſt. CXCIIII.

QVAERETVR quare nunc Chriſtus ſoluturus tributum miſit ad mare, vt teneret piſcem, & de ore eius extraheretur ſtater, qui daretur exactoribus: nam non faciendo hoc miraculum poterat ſoluere tributum, erat enim paruæ quantitatis, ſcilicet, didragma quod valet duodecim obolos, qui parum aſcendunt vltra duodecim albas regionis huius, & Chriſtus videtur habuiſſe vnde ſolueret: habebat enim loculos quos Iudas tenebat Ioannis 12. & 14. Et de illis miniſtrabat omnia neceſſaria pro tota illa multitudine Apoſtolorum, & diſcipulorum Chriſti, poſſet ergo dari didragma de illis expenſis, & non oportere mitti in mare, vt inueniretur ſtater.

Dici poteſt, quòd Chriſtus habebat loculos, & diſpenſatores: nam mulieres, quæ cum eo veniebant miniſtrabant eis, inter quas erat Maria Magdalenę, & Ioanna, & aliæ, quæ ſequebantur eum de Galilæa, & de facultatibus proprijs miniſtrabant Chriſto ſumptus. Luc. 8. & Mar. 15. Et tamen nunc a caſu defecerant pecuniæ, & ideo Chriſtus recurrit ad miraculum, cum humanitus non haberet, quia nunquam ipſe oſtiatim mendicabat, neque etiam Apoſtoli, cum non eſſet conſuetudo talis apud Iudæos, quia Deus vetuerat Deuteronom. 15. omnino pauper, & men-

F dicus non erit inter vos. Secundo feciſſe potuit ad confirmationem eorum, quæ intendebat: nam Chriſtus voluit ſoluere didragma ad tollendum ſcādalum exactorum, & vt diſcipuli viderent, quod ipſe non ſoluebat quaſi coactus, ſed volens, cum eſſet dominus omnium, & ne putarent, quòd ipſe ſoluendo oſtēdebat ſe minorem Cæſare Tyberio cui ſoluebat per quod negaret ſe eſſe Deum, oſtendit per multa argumenta ſe eſſe Deum, & non ſoluere velut ſubditum, ſed ad euitandum ſcandalum, ad quod primo præuenit Petrum dicendo ea, quæ Petrus in corde habebat, & ea quæ eo abſente geſta fuerant, deinde proteſtatus eſt ore ſe non teneri ſoluere, quia erat filius regis Dei dicens, reges terræ a quibus accipiunt tributa ſu-**G** pra in litera, ad vltimum oſtendit miraculum in accipiendo pecunias de mari. Erat enim ibi multiplex miraculum, vt oſtendetur infra quæſtione 194. Ideo ex induſtria fecit miraculum iſtud volens ſoluere de pecunia, quæ erat in mari. Et ideo dicit Chryſoſtomus, ideo non ex repoſitis iubet dare, vt oſtendat, quòd maris, & piſcium dominatur, & tunc concedetur, quòd in loculis habuit, ſed de loculis ſoluere noluit.

Tertio dicunt alij, quòd Chriſtus habuit vnde ſolueret in loculis, & tamen illa erant bona pauperum, & noluit expendere de illis ad hunc vſum, vt nobis daret exemplum ad ſimilia. Sic dicit Hieronymus, quòd ſiquis obijcere voluerit, quomodo Iudas in lo-**H** culis portabat pecuniam, reſpondebimus rem pauperum in vſus ſuos conuertere nefas putauit nobiſque idem tribuit exemplum.

Sed dicendum, quòd hoc non multum ſtat, quia illa quæ Iudas in loculis habebat, non erant ſic bona pauperum, quòd non eſſent Chriſti, hoc enim eſſet ſi ille accepiſſet ea commēdata ab aliquo ad dandum pauperibus, & non ad alium vſum, quia illa pecunia non eſt eius cui commendata eſt, ſed commendantis quouſque diſtribuatur, ſed hæc omnia erant bona Chriſti, quia ei donabantur, quia dicitur Luc. 8. & Mar. 15. quòd mulieres, quæ venerant cum eo a Galilæa miniſtrabant ei, ideſt, dabant ei expenſas, & hoc eſt, quòd darent eas inde diſpenſatori Chriſti, qui **I** reſeruabat pecuniam in loculis, erat ergo iam illa pecunia propria Chriſti pleno iure, quia donata erat ei ſimpliciter, ideo poterat expendere eam in quoſcūque vſus vellet, & non præiudicabat in hoc alicui, quia non erat alterius pecunia, ſed ſua.

Quod autem dicit Hieronymus, pauperum eſſe pecuniam iſtam: intelligitur, quòd erat data ad alimenta pauperum, ſcilicet, Chriſti, & diſcipulorum, qui pauperes erant, ſed tamen daro, quòd illa pecunia non eſſet Chriſti, ideſt, non eſſet donata ei, ſed eſſet commendata, vt expenderet eam in vſus pauperum, poterat expendere in vſus proprios cum eſſet ipſe pauper. Si cui enim committitur certa ſumma pecuniæ, vt expendat eam in neceſſitatibus pauperum, ſi **K** ipſe indigeat ſicut cæteri pauperes, licebit tollere aliquid pro ſe ſicut cæteris pauperibus donat, & ita tenet beatus Tho. de Aquino in quolibet. Chriſtus autem pauper erat, quia nihil omnino habebat niſi quod ſibi miniſtrabatur: nam non habebat vbi reclinaret caput ſuum, vt patet ſupra 8. & Luc. 9. Ideo licebat ſibi de tali pecunia commendata ſumere neceſſaria, & tamen ſoluere nunc tributum erat ſimpliciter neceſſarium, quia aliàs ſequeretur ſcandalum quod Chriſtus vetare voluit: ideo potuit licite de tali pecunia commendata ſoluere didragma, quia aliam non habebat.

Dicendum, quòd vere pecunia erat Chriſti, & non aliorum, quia ei ſimpliciter donata erat: ideo

poterat

poterat expendere in quaſcunque neceſſitates, vel vſus ſuos.

Quod autem dicit, quòd dedit nobis exemplum non expendendi rem pauperum in vſus noſtros, eſt intelligendum, quando commendata eſt nobis ad illum vſum determinatum, & non eſt noſtra, & nos non ſumus pauperes, quia tunc non poſſumus quicquam de ea accipere, ſecus eſt ſi ſit res pauperum, ideſt, data ad vſum pauperum, & tamen efficiatur noſtra, quia tunc licet teneamur de illa prouidere pauperibus, tamen poſſumus vti ea ad omnes neceſſitates noſtras, etiam ſi diuites ſimus, ſicut patet in pecunia clericorum: nam bona clericorum pauperum ſunt 16. quæſtione 2. capitu. Quoniam bona, & tamen, quia ipſi effecti ſunt veri Domini fructuum beneficiorum ſuorum licite perceptorum: poſſunt licite expendere in omnes vſus ſuos licitos, & quòd inde pauperes alant. Vel ſi pecunia commendata eſt, & non efficitur noſtra, & tamen nos egemus, ſicut cæteri pauperes: nam tunc poſſumus inde tollere pro vſibus noſtris moderate, & proportionaliter ad alios pauperes, ſcilicet, ne totum pro nobis tollamus, licet tota pecunia illa nos egeamus, niſi per accidens eueniret caſus, in quo non data illa, vel æquali pecunia eſſemus conſtituti in extrema neceſſitate, vel venundaretur in ſeruitutem, vel ſimilia.

Bona clericorum pauperum ſunt.

Quarto dicendum, quòd Chriſtus fecit hoc ad adiuuandum proteſtationem ſuam quam faciebat coram diſcipulis, & iſta eſt vera cauſa. Chriſtus enim oſtendebat ſe non teneri ad tributum, quia erat filius regis, & non ſolum vnius de regibus, ſed ſummi regis Dei, & ita non ſolum non tenebatur Cæſari, ſed etiam erat maior Cæſare, & non erat ſoluturus tributum niſi propter ſcandalum vitandum, quando ergo potuit, abſtinuit a ſolutione didragmatis, vt ergo euitaret ſcandalum exactorum, ſoluit pretium, vt tamen oſtenderet, quòd ipſe non ſoluebat, noluit ſoluere de rebus ſuis, vel quæ aliquando veniſſent in dominium eius inquantum erat homo, ſed miſit ad mare, vt tolleretur ſtater, & ille daretur, & ideo non iuſſit Chriſtus, quòd Petrus duceret ſtaterem illum ad ſe, ita vt ipſe nunquam teneret illum in manu ſua, neque inter manus ſuas, ſed Petrus mox, vt inueniret, ferret ad collectores didragmatis. Sic dicit Origenes, quoniam Ieſus non habuit imaginem Cæſaris, princeps huius ſeculi nihil habebat in eo, propterea non ex proprio, ſed ex mari imaginem Cæſaris accepit, non autem accepit ipſe ſtaterem, neque fecit eum ſibi poſſeſſionem, ne ſit aliquando imago Cæſaris apud imaginem inuiſibilis Dei. Vide etiam Chriſti prudentiam qualiter neque renuit tributum, neque iubet ſimpliciter dari, ſed prius oſtendit ſe non eſſe obnoxium, & tunc dat, quorum vnum facit, ſcilicet, dare tributum, vt illi, ideſt, exactores non ſcandalizarentur, neque diſcipuli. Et iſta eſt vera cauſa: nam prima poterat aliqualiter ſtare, erat quippe poſſibile, quòd tunc defeciſſet pecunia in loculis Chriſti. Et tamen non ſatis ſtat.

Primo quia continue Chriſtus habebat multam turbam Apoſtolorum, & diſcipulorum quam paſcebat, & non colligebat oſtiatim mendicans pecuniam, ſed donabatur continue ab eis, qui ſolliciti erant prouidere neceſſitatibus eius, erat tamen didragma res parua, vt dictum eſt: ideo ſicut habebat ad paſcendum diſcipulos illo die, & omni die haberet ad ſoluendum didragma.

Secundo quia ſi ad tantam paupertatem Chriſtus veniſſet, vt non haberet vnde ſolueret didragma, excuſatus eſſet a ſolutione, quia inanis eſt actio, quam inopia debitoris excludit, & ſi dicas, quòd forte col-

A lectores didragmatis putarent Chriſtum non eſſe tam pauperem, & ita ſemper peterent, ſaltem tamen quãdo ipſe ſe excuſaret apud diſcipulos, quòd non teneretur ad ſolutionem, allegaret hanc exceptionem, & tamen nunquam allegauit paupertatem, ſed immunitatem ſolam, ergo videtur, quòd habebat in loculis, vnde ſoluere poſſit de ſecunda ergo, & quarta cauſa dicendum, quòd ſunt conuenientes, & maxime quarta.

An licitum erat Chriſto accipere ſtaterem illum ad ſoluendum. Quæſt. CXCV.

B QVAERETVR an licitum erat Chriſto ſtaterem illum accipere ad ſoluendum. Aliqui dicunt, quòd non, quia ſtater ille erat res aliena, quæ inueniebatur, & inuenta non ſunt trahenda ad vſus noſtros, quia vt dicit Auguſtinus, ſi quid inueniſti, & non reddidiſti, furtum commiſiſti, 14. quæſtione 5. cap. ſi quid.

Dicendum, quòd de iſto ſtatere eſt dubium an fuerit alicuius hominis, & perditus in mari inuentus ſit nunc in ore piſcis, an fuerit nunc creatus nouiter a Deo, ponit enim illud Hieronymus ſub dubio. Si autem dicatur, quòd erat creatus nouiter, manifeſtũ eſt, quòd licite accipiebatur, quia ad hunc finem creatus eſt, vt Chriſtus illum nunc daret pro tributo. Si autem non fuit creatus, ſed perditus: dicendum, quòd
C aut conſideratur nunc Chriſtus, vt Deus, vel vt homo. Si vt Deus manifeſtum eſt, quòd licitum erat accipi ſtaterem, quia ipſius eſt mare, & quidquid in mari, & in terra eſt, ipſius enim mare eſt, quia ipſe fecit illud. Pſal. 94 Ita & omnia, quæ in terra ſunt, ſua ſunt, & transfert dominia eorum ad placitum, ſic enim fecit Iudæos dominos rerum, & bonorum Aegyptiorum, quæ non acquiſiuerant, præcipiens illa petere commodata, & deinde illa retinere ſibi, Exo. 3. & 11. Et ſicut eſt in rebus paruis, ita & in magnis: nam transfert regnum de manu vnius, & dat alteri. Danie. 4. donec ſcias, quòd altiſſimus dominatur in regno hominum, & cuicunque voluerit, dabit illud, licet ergo eſſet alicuius ſtater iſte, poterat accipere illum
D Chriſtus ſibi.

Si autem Chriſtus conſideretur, vt homo dicunt aliqui, quòd iſte ſtater non perueniret ad eum licite, quia iſte fuerat alicuius, & non habebatur pro derelicto, ſed potius perditus fuerat, vel eiectus in mari cum alijs rebus ad euitandum periculum, & talia non habentur pro derelicto, quia Domini non cõtemnunt ea, ſed intendunt recuperare, ſi poſſint.

Dicendum, quòd inquantum erat Chriſtus homo etiam licebat ſibi accipere hunc ſtaterem, ad hoc enim, quòd res inuenta non efficiatur inuentoris, ſed teneatur ad reſtitutionem, requiruntur duo, ſcilicet, quòd res non habeatur pro derelicto, & quòd Dominum habeat, vel quòd habere putetur, deficiente al-
E tero eorum efficietur res inuentoris. De primo patet: nam ex eo, quòd quis habuit rem pro derelicto deſijt eſſe Dominus, & ſi alius inueniat eam per occupationem efficitur Dominus, & iam non tenetur reſtituere alicui, cum nullus ſit Dominus niſi ipſe, quando enim rem illam inuenit in nullius bonis erat, cum pro derelicto haberetur: ideo illico occupantis effecta eſt.

De ſecundo patet, vt in inuentione theſaurorum: nam efficiuntur theſauri inuenientis, vel eius, cuius erat fundus iuxta diſtinctionem datam ſupra 13. cap. & non fit reſtitutio alicui, neque cogitur inueniens dare in eleemoſynam, ſed retinere ſibi, hoc autem non eſt tanquam theſaurus habitus fuerit pro derelicto:

lícto: nam res tanti valoris nunquam pro derelicto habetur, maxime, quia Theſaurus terræ infoditur, quod non fit, vt perdatur, ſed vt exactiſſime conſeruetur, ſed efficitur inuenientis, quia deſiit habere dominum: nam Theſauri tales ſunt infoſſi ab antiquo, & neſcitur an illi, qui infoderunt eſſe de regione iſta, vel dealra, & an aliqui de progenie eorũ, & ad quos peruenire debet res qui ſuperſint: ideo non reputantur tales res habere Dominum: ideo efficiuntur primi occupatoris, quia in nullius bonis ſunt, & hoc verum eſt de Theſauris veteribus, ſecus de nouis quorum infoſſores putentur veriſimiliter ſupeteſſe, vt eadem quæſt. dictum eſt, & ibi ad hoc data ſunt ſigna, ita nunc iſte ſtater erat forte ex multis temporibus in mari, ita quòd non putaretur ſupereſſe dominus eius: ideo inuenientis efficiebatur, non ſolum ergo licebat Chriſto accipere illum, ſed etiam quicunque illum inueniret efficeretur dominus eius.

An erat mirandum inuentio ſtateris in ore piſcis.
Quæſt. CXCVI.

QVAERETVR cum Chriſtus miſerit nunc Petrum ad mare dicens, quòd in ore primi piſcis inueniret ſtaterem, quod miraculum erat hic, & an erat aliquod.

Dicendum, quòd aut iſte ſtater creatus fuerit nouiter aut non. Si fuit nouiter creatus hoc ſaltem erat miraculum, quia ipſe illum creauerat, vt ibi inueniret. Si autem non fuit nouiter creatus.

Dicendum, quòd erant ibi multa admiranda. Primum quòd ipſe ſciret, quòd in ore piſcis genus monetæ eſſet,

Secundum quod illa moneta eſſet ſtater. Tertium quòd ille eſſet primus piſcis, qui aſcenſurus eſſet. Duo prima admiranda ſunt, ſed non ſunt miracula: nam Angeli, & dæmones noſſe poterant an piſcis al quis in mari eſſet, qui in ore monetam aliquam haberet, & quæ eſſet illa, quia iſtæ ſunt res præſentes, quæ non ſunt difficiles cognitu ſubſtantijs ſeparatis intelligentibus.

Tertium videtur eſſe miraculum: nam Angeli mali ſaltem neſcirent quis piſcium primo aſcenſurus eſſet, cum talia futura omnino contingentia ſunt, & hæc proprie pertinent ad diuinam præcognitionem ſicut dicitur Iſaiæ 41. Annunciate nobis, quæ ventura ſunt, & dicemus, quia Dij eſtis vos. De Chriſto autem dicetur, quòd ſciebat piſcem illum primo aſcenſurum, quia Deus erat, & etiam, quia ipſe piſcem illum trahebat, & neceſſe erat, quòd exiret. De hoc dicit Hieronymus quid primum in hoc loco mirer neſcio, vtrum præſcientiam an magnitudinem ſaluatoris: præſcientiam, quòd nouerat piſcem habere in ore ſtaterem, & quod primus ipſe capiendus eſſet: magnitudinem, atque virtutem ſi ad eius verbum ſtater in ore piſcis creatus eſt, & quòd futurum erat ipſe loquendo fecit.

Quid erat ſtater iſte de quo hic dicitur.
Quæſt. CXCVII.

QVAERETVR de ſtatere quid erat. Dicendum, quod erat ſimile de ſtatere ſicut de ſiclo: nam ſiclus eſt nomen monetæ, & ponderis, eſt enim ſiclus moneta argentea, quæ continet viginti obolos. Numeri 3. & Leuiti. 27. Et eſt determinata ad certum pondus, & ideo etiam ferrum, & æs ſiclo ponderantur. Exo. 36 capitu. quod non eſſet niſi eſſet determinatum pondus ipſe ſiclus quo

F

ponderarentur quæcunque habentia pondus, ita & ſtater eſt nomen monetæ, & ponderis, erat quippe moneta, quia erat denarius formatus ad certam figuram, & imaginem: nam aliàs non diceretur piſcis habere ſtaterem in ore. Etiam non prodeſſet ad ſolutionem tributi niſi eſſet moneta aliqua. Si enim ſolum pondus deſignaret, non magis diceretur habere ſtaterem habendo aurum, vel argentum in ore quàm habendo lapidem, vel ferrum ponderis illius, erat ergo moneta. Erat etiam ſtater pondus, quod patet, quia diuiditur per medium, & quartas, ſic dicitur primo Regum 9. inuenta eſt quarta pars ſtateris argenti in manu mea.

Et dicendum, quòd ſtater continet dragmas qua-

G

tuor ſine duo didragmata. Quod patet, quia quilibet ſoluebat in tributo iſto didragma quod eſt duplex dragma, & tamen ſtater datus eſt pro duobus, ſcilicet, pro Chriſto, & pro Petro. Ergo continebat didragma duo. Sic dicit Glo. conſuetudo erat, vt quilibet pro ſe dragma redderet, ſtater vero eſt pondus duorum didragmatum, & ob hoc ſtater erat denarius aliquanti valoris, & magnitudinis, erantque alij denarij minoris quantitatis, & ponderis quàm ſtater, qui erant medietas, vel tertia, vel quarta pars ſtateris, ſic dicitur primo Regum 9. inuenta eſt quarta pars ſtateris argenti in manu mea, ideſt, denarius qui erat quarta pars ponderis, & valoris ſtateris, & talis denarius erat dragma: nam ſtater continet duo didrag-

H

ma, vt dictum eſt, & didragma continet duas dragmas, ergo ſtater continet quatuor dragmas, & ita denarius ille, qui dicebatur quarta pars ſtateris ſtatet vna dragma, & talis erat dragma de qua dicitur Lucæ 15. aut quæ mulier habens dragmas decem ſi perdiderit vnam &c.

Ex prædictis apparet, quòd ſtater eſt maior quàm ſiclus, quia ſiclus continet obolos viginti. Exo. 30. & Numeri 3. ſtater autem continet vigintiquatuor obolos, quia continet quatuor dragmas, & quælibet dragma continet obolos ſex, & didragma obolos duodecim.

Quare Chriſtus dixit Petro da eis pro me, & pro te.
Quæſt. CXCVIII.

I

QVAERETVR quare Chriſtus dixit Petro da eis pro me, & pro te. Aliqui dicunt, quòd pro tributo dandum erat didragma, & tamen ſtater continebat duo didragma: ideo ſufficiebat ad ſoluendum tributum pro duobus hominibus: ideo dedit Chriſtus pro ſe, & pro Petro.

Sed hoc non ſtat. Primo quia ſi nulla alia cauſa eſſet, niſi quia ſuperexiſtebat valor ſtateris ad didragma, commutaſſet Petrus ſtaterem pro duobus didragmatibus, & vnum tribuens reliquum retineret, & ita non daret totum ſtaterem, neque daret tributum niſi pro Chriſto, & non pro ſe.

K

Secundo quia dato, quòd daretur pro Petro, & non pro ſolo Chriſto, eo quòd excreſcebat pretium ſtateris ad didragma, manet dubium quare potius pro Petro quàm pro aliquo reliquorum diſcipulorũ datum eſt ſuperexcreſcens.

Alij dicunt, quòd ſoluit Chriſtus pro Petro potius quam pro alio ad oſtendendum principatum eius ſuper cęteros Apoſtolos: ipſum enim principem conſtituerat præcedenti capitu. cum dixit tibi dabo claues regni cœlorum, & ad hoc adæquauit, vel comparauit quodammodo eum ſibi pluſquam cæteros, cum dixit da eis pro me, & pro te, ſic tenet Nicolaus.

Secundo poteſt dici, quòd factum eſt ad laudem fidei Petri. Sicut enim fuit admirandum, quòd Chri-

ſtus

ſtus prædiceret ſtaterem eſſe in ore piſcis primi, qui aſcenderet, ita & fuit magna fides Petri, qui circa talem rem tam dubiam in ſeipſa firmiter credidit, & non dubitauit ad mare ire ad tenendum piſcem, & ideo meruit eſſe conſors Chriſti in ſolutione didragmatis facienda de illo ſtatere. Sic dicit Chryſoſto. Sicut autem ſtupeſcis de Chriſti virtute, ita admirare fidem Petri, quoniam rei tam difficili obediuit, ideoque de fide eum remunerans copulauit eum ſibi in tributi datione, quod fuit abundantis honoris. Tertio dici poteſt, & melius, quòd dedit tributum Chriſtus pro ſe, & pro Petro, quia ſolus Petrus tenebatur ibi tributum reddere, erat enim Petrus in loco ſuæ habitationis, vel originis, & ideo tenebatur ibi tributum dare, de alijs forte non erat ſic: ideo Chriſtus pro Petro ſpecialiter ſoluit nunc, vt dicetur ſequenti quæſtione, & non ſoluit pro alijs,

An diſcipuli Chriſti tenebantur ad ſoluendum didragma. Quæſt. CXCIX.

QVAERETVR an Apoſtoli, vel diſcipuli Chriſti tenebantur ad ſoluendum didragma, & realiter ſoluebant. Aliqui dicunt, quod non, quia didragma ſoluebatur per capita domorum, & quia vna domus habet vnicum patremfamilias, ſoluebatur vnicum didragma pro illo, pro cæteris vero, qui in domo illa erant nihil ſoluebatur etiam ſi multi eſſent, & quilibet ſufficeret ad ſoluendum, quia omnes reputabantur eadem perſona, quia erant de eadem familia. Item patet ſpecialiter circa diſcipulos Chriſti: nam quando collectores didragmatis acceſſerunt ad Petrum dixerunt. Magiſter veſter non ſoluit didragma, & ita ſolum petebant a Chriſto didragma. Si autem diſcipuli tenerentur ad didragma, dicerent collectores, quare vos nõ ſoluitis didragma? cum ab illis non erubeſcerent petere ſicut a Chriſto. Dicendum, quòd aliqui putant non ſoluiſſe diſcipulos Chriſti didragma, ſed ipſum ſolum. Et tamen non eſt verum, conſtat enim, quod Petrus ſoluit didragma: nam dedit Chriſtus ſtaterem pro ſe, & pro Petro, quia ſtater duo didragmata continet, vt dicit Glo. & tamen ſi Petrus non eſſet obligatus ad didragma, non ſolueret Chriſtus pro eo, quia hoc erat facere ipſum deterioris conditionis: nam ſoluendo pro eo faciebat ipſum tributarium. Item quando dixit Chriſtus da eis pro me, & pro te, ſi Petrus non obligaretur dare didragma diceret Chriſto: Domine non eſt opus ſolui pro me didragma, quia non teneor, & tamen obediuit, & tacuit: ergo videtur, quòd Petrus ſciebat ſe obligatum ad ſoluendum didragma, & ita dicendum eſt de cæteris Apoſtolis forte, quòd tenebantur ad ſoluẽdum didragma, quia multi erant ſimiles Petro.

Sed tunc dicetur quare exactores petebant didragma a Chriſto, & non ab Apoſtolis: nam videtur, quod a ſolo capite familiæ petebant, & non ab ipſa familia. Dicendum, quòd a ſolo patrefamilias petebatur, & tamen conſiderabantur Apoſtoli vno modo inquantum erant de familia Chriſti, & continue manebant, cum eo, vel ibant quo ille ibat. Alio modo, vt ipſi habebant ſeparatè familias: nam habebant coniuges, & liberos, & poſſeſſiones aliquas, & manebant cõiuges, & filij in bonis illis. Quantum ad primum verum eſt quòd omnes diſcipuli erant de familia Chriſti: ideo ab ipſo ſolo petebatur didragma. Accipiendo ſecundo modo quilibet eorum, vel multi eorum erant patresfamilias: ideo competebat eis, quòd ſoluerent, vel poteſt dici, quòd aliqui eorum nondum acceperant vxores, ſicut Ioannes Euangeliſta, & Iacobus Alphæi, iſti vere in virginitate manſiſſe dicuntur, &

A ita nunquam conſtituerunt familias, ſed manebant ſub familijs patrum ſuorum, & ita non obligabantur ad didragma, ſed Petrus, & alij, qui coniuges, & liberos habebant, tenebantur ad didragma, quia erant patresfamilias. Sed dicetur cum obligati eſſent aliquo modo ad ſoluendum didragma quare non petebatur ab eis? Dicendum, quòd hoc non conſtat nobis an non peteretur, immo potius credendum eſt, quòd peteretur: nam Petrus non ſolueret pro ſe niſi peteretur, vel petendum eſſet, & tamen dicendum, quòd ſcriptura non facit mentionem de hoc, eo quòd ſolum narrat geſta Chriſti, etiam quia quòd ſoluerent diſcipuli Chriſti didragma, qui erant homines rudes, & nullius nobilitatis nihil admirandum erat, propter
B quod neque ſtylo dignum erat, quòd ſoluerent, vel non ſoluerent. Sed debet præſupponi, quòd petebatur ab eis, & ſoluebant. Circa Chriſtum autem erat ratio dubitandi, & colligitur magna doctrina ex facto iſto oſtendendo, quòd ſolueret cum non obligaretur ideo de ipſo debuit ſcribi, quòd peteretur ab ipſo didragma. De diſcipulis autem ſiue peteretur ab eis didragma in Capharnaum, ſiue non, nihil tangitur. De Petro autem dici poteſt, quòd ſoluit Chriſtus nunc pro eo didragma, quia erat de vrbe Capharnaum, & locus ſolutionis ſuæ erat ibi. Et patet hoc, quia licet Petrus natus eſſet de vrbe Bethſaida, vt dicitur Ioan. 1. cap. tamen domicilium habebat in Capharnaum, ſcilicet, ibi habebat vxorem, & filios, & domum, & pau-
C ca ipſa, quæ poſſidebat. Et patet, quia quando Chriſtus ſtetit ante hoc in vrbe Capharnaũ, dicitur quòd venit in domum Petri, & vidit ſocrum eius febricitantem ſupra 8. cap. & Luc. 4. dicitur ſurgens autem Ieſus de ſynagoga introiuit in domum Simonis. Et ita tenebatur Petrus ſoluere ibi tributum tanquam domiciliatus ibi, cæteri autem non: ideo pro Petro, ſoluit nunc didragma.

Sed obijcietur, quòd non ſolum Petrus, ſed Andreas erat de Capharnaum, & habebat ibi domum: ideo etiam Andreas ſoluturus erat ibi didragma, quia Mar. 1. cap. dicitur, & protinus egreſſus de ſynagoga venit in domum Simonis, & Andreæ.

Dici poteſt vno modo, quòd Petrus, & Andreas ſol-
D uebant didragma pro vno capite, quia faciebant vnicam familiam, & habebant vnicam domum, quod videtur colligi ex litera, quia Mar. 1. dicitur, venit in domum Simonis, & Andreæ, & ita eadem erat domus amborum, & tunc eſſet vnicus paterfamilias, ſcilicet, Petrus, & eſſet Andreas tanquam minor ſub poteſtate, & regimine Petri, & ſolueretur vnicum didragma. Aliter poteſt dici, quòd Andreas per ſe faciebat diſtinctam familiam, & ſoluebat didragma per ſe, & tamen iam ſoluerat: ideo non ſoluit nunc Chriſtus niſi pro ſe, & Petro, quia nullus alius Apoſtolorum tenebatur ſoluere in Capharnaum.

E *An aliorum Apoſtolorum didragmata Chriſtus ſoluerit, Quæſt. CC.*

SED quæretur an cæterorum Apoſtolorum didragmata Chriſtus ſoluerit. Dicendum, quòd quidam erant Apoſtolorum pro quibus non erat ſoluendũ didragma, eo quòd non erant capita familiarum cum non haberent vxores, ſed potius ipſi erãt filijfamilias ſub poteſtate patrum ſuorum manentes, ſicut Iacobus Alphæi, & Ioannes, & pro his nemo ſoluit, quia non tenebantur ſoluere. Alij erant, qui tenebant familias, & obligabantur ſoluere, & de his non conſtat quid actum ſit, & tamen, quia ipſi pauperes erant, ſatis poteſt dici, quòd Chriſtus ſoluerit pro eis. Sed tunc dicetur quomodo nunc dicitur,

quòd

quòd ſoluerit pro Petro, & non dicitur de alijs, quia per hoc videntur negari de alijs.

Dici poteſt vno modo, quòd de Petro exprimitur, quia ſolutum fuit didragma pro eo in Capharnaum nunc quando pro Chriſto ſolutum eſt, pro alijs autem non fuit ſolutum in Capharnaum, quia cæteri non erant habitatores in Capharnaum ſicut Petrus: ideo ſoluerunt in locis ſuis, & quia de didragmate Petri non tangitur niſi propter didragma Chriſti, & didragma aliorum non fuit nunc ſolutum, non debuit nunc exprimi.

Aliter poteſt dici, quòd pro omnibus ſoluta ſunt didragmata in Capharnaum, & tamen non exprimitur, quia hoc quod de Petro exprimitur, non fuit niſi, quia ſtater inuentus in ore piſcis valebat duo didragmata, & ſufficiebat ad ſoluendum pro duobus, & ita voluit Chriſtus, quòd ſolueretur pro ſe, & vno de diſcipulis, & tunc fuit maior cauſa, quòd daretur pro Petro quàm pro alio, ſiue propter dignitatem, ſiue propter fidem, ſiue quia ipſe in hac re laborauerat. Si autem inuentum fuiſſet didragma ſolum in ore piſcis ſolutum fuiſſet pro Chriſto ſolo, & non pro Petro, neque pro aliquo alio, ſi autem duo aut multi ſtateres inuenirentur in ore piſcis, ſolueretur didragma pro multis diſcipulis. Si autem didragma ſolutum eſt pro alijs diſcipulis a Chriſto. Dicendum, quòd ſolueretur de loculis, & non de pecunia miraculoſe habita: nam Chriſtus potuerat dare didragma de loculis, ſed vt non videretur ipſe ſoluere tributum noluit dare de rebus ſuis, neque quòd veniret vnquam pecunia illa ad manus ſuas, ſed de eo quod in mari erat, ſolui iuſſit vt oſtenſum eſt ſupra quæſtione 193. diſcipuli autem erant obligati ad didragma, quia nullam cauſam immunitatis habebant: ideo non expediebat pro eis facere aliquam exorbitantiam, ſed faceret Ieſus ſolui

F pro eis ex reconditis in loculis, quia per hoc, neque ſeipſum neque illos ſubijciebat alicui cui nō eſſent ſubditi. Et illa eſt cauſa quare de illis nihil dictum eſt, quia hic non tangitur de hoc niſi inquantum fuit miraculum, & tamen miraculum non fuit niſi inquantum ſtater, qui erat in ore piſcis quæſitus eſt ad ſoluēdum, & tamen ille ſtater non datus eſt niſi pro Chriſto, & Petro: ideo de ſolutione facta pro alijs nihil dicitur. Credendum eſt, tamen quòd fuerit facta ſolutio pro illis in Capharnaum ſiue a Chriſto facta ſit, ſiue non, quia ipſi omnes erant Galilæi, vt dicitur Actu. 2. nonne omnes hi, qui loquuntur Galilæi ſunt? Capharnaum autem erat Metropolis Galilææ, & colligebantur ibi tributa cæterarum vrbium eiuſdem prouinciæ.
G Et hoc patet, quia Chriſtus non erat natus, neque nutritus, neque domiciliarius in Capharnaum, ſed natus in Bethlehem ſupra 2. & nutritus in Nazareth Lucæ 4. ſed poſcitur ab eo tributum didragmatis in Capharnaum, quia Nazareth, quæ erat ciuitas Chriſti erat ſubdita vrbi Capharnaum, vt dicit Hieronymus: a cæteris ergo peteretur tributum in Capharnaum, quia Galilæi erant, & ibi ſolueretur, ſed tacitum fuit de eis omnibus propter cauſam dictam.

Matthæum quoniam pro amplitudine myſteriorum, & ſententiarum multitudine (vt prælibatum eſt) intra vnius voluminis metas coarctare nequiuimus, plures partitiones (inæquales licet) effecimus, quarum hanc vnam eſſe placuit, quæ ab exordio duode-
H cimi capituli exordia ſumeret, & vſque ad decimiſeptimi calcem pertingeret. In quo & ſi lectori curioſo pro rerum varietate ſatisfactum fortaſſis nō ſit, nos tamen non parum laboris expendimus, & vt huic quoque ſicut, & cæteris accuratam diligentiam expēdamus, eam iuxta capitulorum ordinem, quo facilius quod quæritur inueniatur, duximus tabulandam.

Quartæ Partis Expoſitionis literalis Alphonſi Toſtati in Matthæum Finis.

REGISTRVM.

A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z,
Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm.

Omnes ſunt Quaterniones.

VENETIIS, Ex Typographia Dominici Nicolini.
M D X C V I.